69
5 ME
7

H-6.B.10

Digitized by Google

FRANCISCI GEORGII VENETI MINORITANAE FAMILIAE DE HARMONIA MVNDI TOTIVS CANTICA TRIA

[illegible]

Questa è la prima edizione di quest'opera poi
proibita e posta nell'Ind. Tridentino. l'altra edizne.
fu fatta in Parigi l'a. 1545. V. Agostini Notizie
degli Scrittori Venez. tom. 2. pag. 352.

S. Stephani

FRANCISCI GEORGII
VENETI
MINORITANAE FAMILIAE
DE HARMONIA
MVNDI TOTIVS
CANTICA
T R I A

Coll. Ven. Ger.
BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Talia probarint, ſpiritus quibus ſpirat.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE
4. 6. B. 10.
Digitized by Google

Digitized by Google

PROOEMIVM

FRANCISCI GEORGII VENETI MINORITA/NÆ FAMILIÆ IN OPVS DE HARMONIA MVNDI TRIFARIAM DISTINCTVM AD CLEMENTEM. VII. PONT. MAX. PRÆFATIO.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

NON EQVIDEM PATER BEA/
tiſſime faſtu ullo/ neq; ſecundum carnem,& ſan/
guinem/ſed bono genio, immo & meliori ſpiritu
ducor/ut pro minus colluſtratis hãc qualẽcunq;
accẽdere coner faculã, nõ certe noui luminis,ſed
eam,quę a luce illa omnes illuminãte ſubrutilat,
Et ut de meſſe Domini opulentiſſima in Domi/
nicum horreũ pro pauperculis cibandis afferã,
ſaltẽ uel paruulos mergites, ab aliis meſſoribus,
forſitan iubẽte Domino/poſteris derelictos:ex quibus triticũ excuſſimus,
non certe nouum,ſed antiquum noua quadam forma conductum,nouoq;
modo ſubactum,aqua proculdubio non ciſternarũ diſſipatarum, ſed me/
lioris,& ſalutaris ſapientiæ:ex qua bibenti fit fons aquæ ſalientis in uitam
ęternam:Quam aquã haurientes ii/qui primi Euangelicæ doctrinæ iecere
fundamenta uere filii Dei effecti,ſtultitiam exiſtimarũt ſapientiam huius
mundi/quæ uiribus propriis,& ab humana induſtria excogitatis inititur,
nulli ueritati cedens,niſi quam ſyllogiſticis rationibus ſeſe oſtendere poſſe
confidunt/qui eam ſectantur. Sed ex deductiones compoſitæ & in ipſis
ſenſibus radicitus fundatæ ſolitariam illam / atq; intellectualem Opificis
Procu. naturã (ut Proculus docet) attingere nequeunt:Sed neq; inferioris na/
turæ effectus/proprietates,aut paſſiones (ut aiunt) docere poſſunt: cum
harum cauſę/ex quibus ipſas coniicere ſuis argumentationibus opinãtur,
ſint (omnium eorum conſenſu) mortalibus penitus ignotæ: Inſuper ex
ſenſibus procedentes, qui fallaces ſunt (ſicuti multis rationibus probat
Pyrrhó Pyrrho Heliates) nullam nobis ſincerã præbere poſſunt ueritatem: Hinc
Plato cum de diuinis agitur, quæ oraculis (ut ait Plato) comparari debent,
relinquendæ ſunt huiuſmodi compoſitæ,& ex fallacibus ſenſibus deductę
rationes his/qui circa ſenſibilia uerſantur/& qui ea,quæ in agendo ſubii/
ciuntur motui/ extrema confinia ſuæ doctrinæ ſtatuerunt/& qui omnia
combinare,& concludere opinantur per quædam axiomata/ quæ refelle/
re impoſſibile exiſtimant:Sed hi ab ipſis occultata diuina irrident, quæ
tanto magis exaltantur / q̃to ad altius cor homo aſcendere præſumit,cum
ſacra hæc ſolo diuino lumine oſtendantur/ cõtentionem oderint,ſilentium

Digitized by Google

deſiderent,ſupbos̃,& ſapientes mundi reſpuãt,paruulos, & humiles corde
amplectentur , & paſcant, ſyllogiſmos, & humanas deductiones penitus
irrideant:cum nullũ ſit diuinitatis principium,nihilqꝫ eam antecedat, per
quod aliud probari poſſit:Hinc tantum ad diuina,teſte Areopagita,con/ Areop.
ſcendere fas eſt,q̃tum ſeipſum diuinorum eloquiorum radius inſinuauerit,
qui expurgatis mẽtibus ſeſe percipiendum tantũmodo offert:Ideo ſi ex/
terni,ut uel minimam ſcintillam diuinarum rerum perciperẽt,omni cura,
quæ animum offuſcant,ammouere ſtuduerunt,q̃to magis ii,quibus diui/
na eloquia,& altiſſimaꝝ rerum ſacramenta credita ſunt, animi purifica/
tionem omni ſtudio ꝑquirere debent? Brachmanæ enim nullum ad ipſoꝝ Brach.
admittebant ſapientiam,niſi abſtinẽtes a uino,& carnibus,ſed a uitiis ſuꝑ
omnia,ut Deum ipſum,quem intelligere cupiebant,diuina conuerſatione
ęmularentur.Itidẽ apud Indos inferiores docebat Pharaotes, ſi Philoſtra/ Pharao.
to credimus.Lyſides quoqꝫ Pythagoreus ſcribens ad Hypparchum docet Philoſt.
minime pium eſſe myſteria ueræ philoſophiæ, quæ vꝫ diuina redolet,eis Lyſides
cõia facere,qui nec ſomniare qdẽ purificationẽ animi potuere : neqꝫ.n.põt
lippus,& im mundus oculus (ut Hierocles de antiquoꝝ,qui has ſemitas Hieroc.
ſequuti ſunt/promptuariis deprompſit) res nimium lucentes intueri:Nec
poterit qs ſacris de nouo addictus nõ bene initiatus ſtatim ꝑcipere collu/
ſtrationes illas diuinas:quia experrectus a ſomno nequit ſtatim lucida cõ
templari.Aſſuefaciendus eſt igit̃ animus ad ſtudia pulchra,& pedetentim
expurgandus,quouſqꝫ Diuina lux ſubrutilet,& noſter in nobis (ut Ploti/ Plotin.
nus ait) emineat intellectus:qui animũ patri,& uerę luci applicet : illũqꝫ
in Opificis intellectionibus impꝑmixte collocet:Lumẽ quoqꝫ (inqt Procu/ Procu.
lus) cõiungat lumini,nõ quale illud,quod ſcientiaꝝ eſſe phibet̃ , ſed pul/
chrius quoddã,& unitũ magis.Hic cõgregati ſunt cũ Deo Abrahã,Prin/
cipes electę familię,& doctores uerę ſapiẽtiæ,q Dii effecti uehemẽter ele/
uati ſunt ad lumẽ illud ſuſcipiendũ:quod a mortalibus remotiſſimũ tene/
broſi Iudei ſcandalũ,& impii Gentiles ſtultitiã exiſtimarunt , colluſtratis
autẽ oculis uiſum eſt fulgor pulcherrimus,& uerum omniũ theſauroꝝ,ac
integerrimæ ſapientiæ promptuariũ. Hinc magna conſtantia etiam uitæ
diſcrimine toto animo ipſum defẽdere conati ſunt: Ad q̊s theſauros etiam
(ut Paulus docet) nõ per philoſophiã,hanc uidelicet traditã ab homini/ Paulus
bus,& inanẽ fallaciã peruenit̃:ſed luce illa percipit̃,per quã a claritate in
claritatẽ conſcendentes deniqꝫ tranſformamur in eãdẽ imaginẽ illius , qui
eſt ſplendor patris,& uera eius imago.Sed cũ breuiſſimus ſit colluſtratoꝝ
numerus,qui poſſint rutilans lumẽ illud ſuſcipere,hinc eos,qui huiuſmodi
initiari cupiunt,per eas ſemitas deducendos exiſtimo, ꝑ quas ad illud ſu/
premũ lumen percipiendũ facilius diſponi poſſint:Eæ aũt ſemitæ procul/
dubio ſunt per hæc uiſibilia ad inuiſibilia Dei ex harmonica cognatione,

Digitized by Google

quã conſonantiſſimã habent ad inuicẽ. De mundi itaq; utriuſq;, & Arche-
typi cõſonantia, deq; ſtatu uniuerſa℞ re℞, omniumq; co℞, quæ uterq; ipſe
mundus (prout ab Archetypo ſuſcipit) harmonia maxima cõplectitur,
pro huiuſmodi faciliori ducatu, opportũe exiſtimauimus ptractare: Quod
facere cupiẽtibus per multas ſemitas iter nobis accipiendũ eſt, eo q, cũctis
diſciplina℞ artificialibus ſit remediis occurrendũ, Phyſicis, Arithmeticis,
Aſtronomicis, Geometricis, Muſicis, atq; Diuinis. Si re℞ itaq;, quæ ſenſi-
bus ſubiiciuntur, tractatio erit, tũ Peripatetici cũ ſenſibili doctrina ſuffra-
gabunt: Si cœleſtia indagabimus, Aſtronomo℞ demonſtrationibus inni-
temur: Si re℞ naturaliũ concordiã perſcrutabimur, ad ſecretiores philoſo-
phos dirigemus iter: Si de ſyde℞ uarietate, & de eo, qui eſt ex diuerſis aſpe
ctibus, motibus, ſoniſq; concentu tractatus habebitur, muſicis cõtinuo ra-
tionibus abſoluetur: Si ſupremas intelligentias, & arcana ſupcœleſtia ut-
cunq; explicare tentabimus, ſemotis his omnibus, ac in ueſtibulo relictis,
prophetas, & ſanctos, qbus peculiari dono datum eſt noſſe ſecreta Dei ui-
uentis, adibimus, aut lucẽ illã, quæ oẽs illuminat, & in huiuſmodi optime
inſtruit, implorabimus. Si tñ aliqua ratione ex uiſibilibus iſtis ad penetra-
lia cœleſtia, & ſupramũdana ſubleuari cupiemus, illud erit nobis (errore
poſthabito) unicũ iter per numeros, qbus hæc inferiora cũ ſuperioribus
cõnexa ex harmonica ipſo℞ proportione ſe prębent cõtemplantibus ſua-
uiſſima, & ex mutua correſpondentia, atq; ui ſibi inſita opantibus facilli-
mam uiã pręſtãt: Numeris.n.omnia diſpoſita ſunt, & inde adeo domeſtici
omnibus, ut eis nihil obſtet: nam cognati ſuperis ad cœleſtia familiariter
cõſcendunt: rurſuſq; cũ ſenſibilibus domeſtice agunt: & inde diuerſas na-
Procu. turas, diuerſoſq; modos induũt: Numerus enim q (ut Proculus ait) ſemp
idẽ exiſtit, alius tñ eſt in uoce, alius in re℞ proportione, alius in aia & rõne,
& alius in diuinis, & qui in rebus creatis ligatus eſt, Deo familiaris abſo-
Themi. lutiſſimus reperit. De inferioribus autẽ loquentes Themiſtius, & Boetius
Boetius adeo nume℞ pręferũt, ut neminẽ exiſtiment abſq; ipſo recte philoſophari
Pytha. poſſe. Pythagorici uero oẽs ſimul, & Academici, ſed pręaliis ſecretiores
Acade. Theologi ubiq; numeros celebrant, & uenerantur: nec immerito/ quia ut
Theol. phibet Auenzoar Babylonius, ille oia rite nouit, q bene ſcit numerare: Cui
Auẽzo. Plato adſtipulatur dicens in Epimonide: Si qs ab hominũ natura numerũ
Plato auferre uelit, nullatenus prudẽtes eos, aut ſcientificos relinqt: Nã aĩa nihil
pcipiet ſine ratione: Nec rõnẽ de rebus reddere quiſpiã poterit, qui nume℞
ignorat. Artes quoq; ſublato numero penitus euaneſcũt: & quod maximũ
eſt, bono℞ quidẽ omniũ, mali aũt nullius nume℞ eſſe cãm aſſeuerat: Hic,
qui beatus futurus eſt, qui cœleſtia & diuina rimari cupit, nume℞ ignora-
re nõ debet. Neceſſario igitur p numero℞ ſemitas, & harmonicũ ordinem
nobis pcedendũ eſt, ſi rite, accõmodateq; p hæc inferiora ad ſupna, ſupre-

mũ q̄ cõſcẽdere uoluerimus: Omnia.n.ſibi inuicẽ,& ꝑ mutuis cõcentibus
correſpondent, aliis tñ,& aliis numeris: Quod Orpheus cecinit, poſtq̄ eum Orphe.
Pythagoras docuit, nec nõ Stoici cõfitent̃, dũ dicũt mũdũ factũ adhibita Pytha.
arte quadã cõcinnatrice. Proponit Plato, Porphyrius id multis rationibus Stoici
aſſeuerat, declarat Iamblicus, Chalcidius, Proculus, & eius præceptor Sy- Plato
rianus, & quotquot de Pythagorica, atq̄ Academica familia ſunt pro uirili Porphy.
ſua interpretãtur, & affirmãt exiſtimãtes naturã nihil tã in rebus ꝓductis, Iãblicus
q̃ producendis habuiſſe antiquius, & accomodatius harmonia: qua partes Chalci.
oẽs machinę huius cõcinnę redderent̃. Veꝝ diuini uates iferioribus nume- Procu.
ris ꝓcul relictis ad diuinoſq̄, ac ſecretiora penetralia introducti multa nõ Syria.
pandenda cõtẽplati ſunt, quoꝝ meliora abſcõdentes in corde ſuo, ne delin-
querent, q̃dã, & pauca nobis, quãtũ eis ꝑmiſſum erat, ꝓbuerunt cõtẽplãda:
Ex quibus Iſaias ait: Vidi Dñm ſedentẽ ſup ſoliũ excelſum, & eleuatũ, ſup Iſaias
totã vꝫ hanc mundanã domũ, cuius cœlũ ſedes eius eſt, & hanc plenã eius
opificis gloria: quę in diſtributoꝝ graduũ ſerie cum diuinis ipſius opificis
exẽplaribus cõcinna refulget: Vn iter Artificẽ & fabricã cõcordia, & mu-
tuus amor decantatus per duos Seraphinos alternis uocibus ad alterutrũ
acclamãtes Sctũs, Sctũs, Sctũs Dñs Deus Zeuaot/Plena eſt oĩs terra glo
ria eius, unicuiq̄ cõcina ꝓportione ꝑ cognatos numeros/q̄bus oĩa diſpoſita
ſunt, cõicata. His itaq̄ modulis, cõſonantiſſimiſq̄ cõcentibus abſorpti cœ-
leſtes uates numeros uocales, & eoꝝ rõnes i ueſtibulis relinquẽtes philoſo-
phati ſunt in melioribus, & diuinis numeris, in naturæ ſpẽbus, & formis,
Imo in exẽplaribus ipſis ꝑ oĩa ideaꝝ genera ordine quodã eis tñmõ, q ui-
derunt, cognita ꝓgredientes. Huc & Ezechiel Iſaiæ collega applicuit, q̃n Ezechi.
diuinũ tribunal, qđ Hebrei Mercaua nũcupãt, ex diuinis miniſtris, Sera- Hebrei
phinis, Ophaninis, aĩalibuſq̄ ſanctitatis, in oĩum reꝝ cõſonãtiã deducẽdã
cõfectũ intuitus eſt, totũ negociũ cõcludendo dixit: Et aſpectus eoꝝ ueluti
הָאוֹפָן בְּתוֹךְ הָאוֹפָן haophan betoc haophan.i.rota i medio rotę, ut pro nũc
ſequamur traductionẽ noſtrã, qa mũdana hęc domus ſphęrica eſt i medio
rotæ, & ſpheræ illius intelligibilis, & ſupremæ.i.in uerbo, qđ in illa ſupra-
mundana rota mediũ poſſidet, dicẽte Iohãne: Quod factũ eſt in ipſo uita
erat/In ipſo inquã uerbo, quo Pater portat, & ſuſtentat oĩa, & qđ Iohãnes Iohãnes
uerus uates uidit in bicipiti parnaſo, Xp̄i vꝫ pectore, in quo bina diuinę.ſ.
& hũanę naturę faſtigia eminẽt, idipm̃ Moſes hoꝝ ſacramẽtoꝝ primꝰ re- Moſes
ſerator uidit in bicipiti ſina, a q̃ Arabia illa uere fœlicis nõ dicã nomẽ, ſꝫ rẽ
aſſequuta eſt: Vñ faciei diuinę/corã/q̃ ſępius loq̄bat̃, & poſterioꝝ effectuũ
eſt cacumina cõtẽplatus: Sed hæc occultiſſimis ęnigmatibus iclufit in ſua
mundanę fabricę grauida, & fœcũdiſſima deſcriptione indignũ reputans
rude, & impitũ uulgus utriuſq̄ mũdi arcanis: Neq̄.n.ꝓponẽdũ erat lumẽ
ſublimiſſimũ hebetioribus oculis populi adeo ibecillis, ut nõ poſſent intẽ-

dere in faciē Moſi ex diuino cōſortio lumine illo rutilantē, niſi obducto uela/
mine ſplendorē ipm (ꝓut illi cōniuētes oculi exigebāt) cōprimeret. Tradidit
igiť rudi populo ſub iuolucris enarratę hiſtorię ſacramēta altiſſima relinquēs
in ſeceſſu ſapiētibus locū, ut ad intimę ſapiētiæ, ſuꝑmęq; doctrinæ penetralia
deducta cortina, & reuelata facie accederēt, ut aliqñ palā ꝓmptuariū illud cō/
tēplarenť, & aliqñ ex infimis, & uiſibilibꝰ ad inuiſibilia ꝓcederēt ꝑ eos cogna
tos numeros/& ꝓportiōes harmonicas, ex qbus tā a ſapiētioribus Hebreis/q̄ a
nr̄is adinuēta ſunt moralia, allegorica, atq; anagogica ſenſa: Vñ ēt a ſupis mo
uenť hæc iferiora tāto maiori efficacia, q̄to nālia/& diuina excellētiora ſūt iis,
Pytha. quę ab arte cōparanť. Hac.n. muſica arte cōducta Pythagoras (Cicerone/&
Cicero Boetio referētibꝰ) iuuenē furētē mutatis modulis cohibuit. Terpāder, & Ariō
Boetius Methymneus Leſbios, & Iones/nec nō Iſmenias Thebanus q̄plimos grauiſſi/
Terpã. mis morbis uexatos cōcētibus curarūt: Militū q̄q; aīos atq; equoꝝ tubaꝝ & li
Arion tuoꝝ cātus accēdit. De Alexādro q̄q; Macedone Dion tradit nōnūq̄ uſq; adeo
Iſmeni. eū incitatū Timothei modulis fuiſſe, ut ueluti furēs ad arma ꝓſiliret. Ad ſacra
Dion q̄q; cōſcēdētis Saulis regis furor ſic Dauidis cithara tēperabať, ut ad priſtinā
reduceretť qetē fugato malo dęmone, q ab harmonia illa collapſus cōcētū ali/
quē uerū, ueluti ipſi inimicū, ſuſtinere neqt: Hic cātus, & harmonicos ſonos in
ſacris inductos fuiſſe opinor ab ipſo Regio ꝓpheta ſacroꝝ uero reſtauratore,
& ab eis Pr̄ibus/q hęc Dei, & naturę ſacramēta perperūt. Quæ igiť uis/& quę
oblectatio exiſtimāda eſt inceē reꝝ nāliū/ atq; diuinaꝝ cōcētuiť Hinc ueritas,
quę eſt cōuenientia reꝝ, ēt in rebus inferioribus explicata efficaciſſima eſt, atq;
delectationē affert eā ꝑcipiētibus mira iucūditate refertā: Sed in diuinis adeo
animū exhilarat, & mouet, ut in aliū penitus imutare uideať, maxime ī Daui/
ticis hymnis, q toties repetiti nūq̄ aīs bñ cōpoſitis ſunt moleſti, oblectātes aūt,
& fauētes q̄plimū: In ipſis.n. quaſi in quadā legis totius ſuccētione decantanť
utriuſq; mūdi cū Archetypo modulamina, & ea, q̄ eſt rebus oībus a Meſſiah
reſtituta cōſonātia, & q̄ ſuaui greſſu in opificē redeat ꝑfectiſſimū opus ipſius:
Neq; tm̄mō Regius hic Vates, ſed q̄tq̄t ſymbolū dederūt ſacrę paginę, hi fue/
re, ut in ipſis & uerę harmoniæ, atq; diuinitatis amplā cognitionē, & reliquaꝝ
doctrinaꝝ ꝓfūdū ſtudiū admirari poſſimus: Quis.n. Prophetas oēs uerā poe/
ſim inſtructos nō uideatť Quis in Moſe, Ezechiele, & Iohāne geometricas nō
agnoſcat exactiſſimas mēſurasť Rurſūq; ī Moſe, Ezechiele, Daniele, & Iohā/
ne numeroꝝ ꝓportiones, & in Dauiticis hymnis, & Salomonis epithalamio,
atq; in tota utriuſq; teſtamēti deſcriptiōe, tāq̄ in pleno epithalamio, dulciſſimū
cōſūmatę muſicę cōcētūť Muſicę inq̄ ſublimioris/q̄ illa Orphei, Amphionis,
& hmōi: ubiq; aūt, & paſſim ab eis ue ę philoſophię utriuſq; hauſtus imbibes,
dūmō bñ philoſophari didiceres. Ii ſunt igr̄ a nobis ſequēdi duces: Ii doctores
imitādi, ad hoꝝ q̄q; mēſurā q̄cūq; molimur formāda. Verūeniuero. P.B. qđ a
pleriſq; memoriæ ꝓditū eſt, nō aliūde Mercuriū, Aglaophemū, Orpheū, He/

ſiodũ,Pythagorã,Architã,Platonẽ,Parmenidẽ,Charũdã,Zamolſim,Lycur/
gũ,& q̃q; demũ iſtos ſequuti p̃clare philoſophati ſunt,aut leges dederũt,ſum
pſiſſe,qđ traderẽt:Hos ẽt (ut oẽs,q̃tũ fas eſt,cõuenire faciamus) eatenus ad/
mittẽdos duximus, q̃tenus harmoniæ nr̃æ,quã moliri ſtatuimus cõcordes ui/
debuntur:ſicubi uero diſſonabunt,nõ aliter,q̃ inutiles chordas remuẽdos. Illos
itaq; antiquos pr̃es e ueſtigio ſequentes inter alia rex̃ noia,ſed potiſſime ipſius
opificis,latinis nr̃is ꝓut ipſi tradiderunt/reddere conabimur,uel ſaltẽ q̃ad fieri
poterit ꝓpinqora:ut & clarius exprimamus cox̃ ꝓfunda ſenſa, & ſacramẽta,
quæ latent in ſuis illis characteribus deſcriptis,adeo,ut Origenes exiſtimet ea Origẽ.
in aliud idioma traducta ꝓpriã uim minime retinere:Idcirco nõ leuis,aut cu/
rioſus nouitatis auctor cẽſeri debeo,ſi uerbis ipſis primigeniis,aut his admo/
dum proximis utemur.Nec ſupfluũ iudicet̃,& inutile, ſi aliqua ſæpius repe/
tere uideamur,q̃a eadẽ cũ diuerſis coaptanda toties neceſſario repetunt̃/quo/
ties coaptãtur:Sunt.n.diuerſa cũ diuerſis,& eadẽ cũ multis cõponenda,ut oĩa
cõcinna adinuicẽ demonſtrentur:& ex omni parte omniũ opex̃ Dñi ſuauiſſi/
mus hauriatur conſenſus flante(ut p̃camur) Diuino ſpũ,& omniũ rex̃ Arti/
fice:quẽ cõcentũ omnimodũ tribus Canticis diapaſonicis cõplecti poſſe iudi
cauimus: hinc quodlibet cãticũ octo Tonis,diapaſon u3 pfecto,cõſummabi/
tur:In primo itaq; cantico utriuſq; mundi adinuicẽ,& ambox̃ cũ Archetypo
conſonantiã perſonabimus:In ſecũdo de cõuenientia rex̃ omniũ cũ Meſſiah
capite,& de eo,qui p ipſum Chriſtũ omnibus rebus ex peccato confractis,ac
diſſonis eſt reſtitutus cõcentus:In tertio de homine rex̃ omnium uinculo con/
ſonantiſſimo ad harmoniam reuocando cum omnibus,quæ in eo uinciuntur,
& cũ opifice,cui cõuenire, immo uniri inditum eſt:In quibus (ni fallor) totũ
utriuſq; mundi negotium,& diſciplinarum multarum ſumma continetur.

Vex̃ Pr̃ ſancte,&ſi iuxta cõe adagiũ omnia noua placẽt,tñ ipſa noua plerũq;
æmulationẽ excitãt:cõniuẽtes ẽt oculos nouo lumini nõ aſſuetos offenduntur,ñ
in odiũ cõuerſi ſæpe oppugnare incipiũt,qđ nõdũ bñ perperũt:Hinc me na/
ſutis multis,& facile obtrectãtibus tã ex nouo ꝓcedẽdi mõ,q̃ ex aliq̃bus ſcin/
tillis,iãdiu ſub cinere latentibus, ſeu ex ſilice nouiter excuſſis expoſitum non
ignoro:Ideo Pr̃ Beatiſſ.hoc qualecunq; opus,& oĩa alia,quę Dei auxilio noua
molimur,cũcta ẽt quæ in me ſunt,cenſuræ tuæ,ac patrũ ſacratiſſimi collegiĩ
tui ſũmittenda duximus,& omniũ q obſcuro lumine derelicto ad ſupremã,&
ſplẽdidiſſimã lucẽ (q̃tũ fas eſt) aciẽ direxerũt:Nec exiſtimauerim.P.Sancte
& Clementiſſ.Clemens hoc noſtrũ qualecũq; opus uere cõcinnũ,niſi tua uir/
tute,& authoritate oibus membris eccleſiaſtici corporis reddat̃ ſuaue,& ino/
cuus cibus ſumẽtibus.Tibi igit̃ ipſum dicaui,qui Chriſti,in quo oĩa,& p quẽ
oĩa in corpore hoc catholico uicẽ geris:ut ſicut a Chriſto Dei uerbo uitã & pul
chritudinẽ ſuſcipiũt oĩa,ſic opus iſtud,qđ de oibus tractat,per te fœlicius ui/
uat,& pulchrũ ſit,& cunctis ſecurũ iucundũq; epulũ. VALE.P.S.dinq;.

INDEX HARMONICI VOLVMINIS TRIPARTITI SECVNDVM ORDINEM IPSIUS DIGESTVS.

INDEX TONORVM PRIMI CANTICI.

QVis ſit mundi progenitor,& qua harmonia ſuperexcelſæ unitatis gaudeat. Tonus Prim.
Qua concordia rerꝫ principia,& deſcriptores eorꝫ conueniant,aut diſſentiant. Ton. II.
Quo cōſonanti numero ſummus opifex in creata omnia deſcendat. Ton. III.
Quibus mutuis concentibus prima rerū genera conueniant ad inuicem,& cum Archetypo. Ton. IIII.
Qua conſonantia interualla eorum repleantur. Ton. V.
Qua concordia contineantur omnia in homine,tanq̄ in paruo inſtrumento. Ton. VI.
Qua ſonoritate omnia etiam particularia in hoc ſeculento mundo exiſtētia cum Archetypo conueniant. Ton. VII.
Quid ſit ultimum,in quod omnia diapaſonica conſonantia reducuntur. Ton. VIII.

PRIMI TONI INDEX.

QVod a ſanctis uiris diuino lumine colluſtratis de Deo diſcere poſſumus,quę tractamus. Cap. Primū
Quod abſq; huiuſmodi luce errarunt omnes de Deo loquentes per deuia q̄plurima. Cap. II.
Et ſi quid ſit Deus intelligere nō poſſumus,tñ Deum eſſe & oraculis,& ratione,& conſenſu omnium edocemur. Cap. III.
Quomodo per creatarum rerum ueſtigium , aut imaginem,& eorum cōſonantiam cum Archetypo deuenire poſſumus in cognitionem eius fęcunditatis. Cap. IIII.
Quod Deus ſit omnium rerum , & numerorum fœcunditate plenus , ut poſſit omnia conſonantiſſime producere. Cap. V.
Quod Deus ſit unus. Cap. VI.
Quod fœcundiſſima mens illa prima, quæ Deus dicitur , ad intra extraq; produxerit. Cap. VII.

Quod Deus mundum fabricauerit. Cap. VIII.
Mūdi cōditio nō dat phis,ut cōcludāt cōtra ei⁹ geniturā. Cap. IX.
Neq; motus idem prꝗſtat. Cap. X.
Minus itidem tribuunt gubernatores eius. Cap. XI.
Neq; ab opifice procedendo probant,quod intendunt. Cap. XII.
Cur aberrarunt Philoſophi a catholica ueritate. Cap. XIII.
Rationes pro mundi nouitate. Cap. XIIII.
Cur añ,aut poſtꝗ Moſes narrat,Deus mūdū nō fecerit. Cap. XV.
Deficiūt Phi,dū ꝓbare nitūť Deū neceſſario agere ad ex̄. Cap. XVI.
Progreſſus pro contingentia in diuino opificio. Cap. XVII.
Deus cognoſcit particularia. Cap. XVIII.

SECVNDI TONI INDEX.

QVanta diſſonantia abſoni reperiantur mundi ſapientes in ſuis dogmatibus. Cap. Primū.
Quod catholici ſcriptores conueniant. Cap. II.
Quāta diſſonātia mūdi ſapiētes eius iecerint fundamēta. Cap. III.
Diſſonant Philoſophi etiam in negotio animæ. Cap. IIII.
Quod nec minus diſſentiant in deſcribendo eum finem. quem omnia appetunt. Cap. V.
Vnde noſtri cōſonantiam,& illi diſſonantiam traxerint. Cap. VI.
Qui doctores,in diuino,& mundano inſtrumento circa penetralia perſonauerint concordes. Cap. VII.
Cur antiqui ſtuduerint abſcondere dogmata,quæ trade-bant ſub metaphoris,& ęnigmatibus. Cap. VIII.
Quomodo poſſent diſſonantes concordari. Cap. VIIII.
Conuentus ſapientum in geniture mundi ſpatio. Cap. X.
Cur numerus ſenarius fabricæ,& ſeptimus dies requiei addictus ſit. Cap. XI.
Concordia antiquorum in rerum unitate. Cap. XII.
De prima rerum productione conſenſus. Cap. XIII.

TERTII TONI INDEX.

QVomodo unus per uiginti ſeptē diſtendatur. Cap. Primū.
Quāto ordine a Deo trino per ternarium fiat in fabricata omnia progreſſus. Cap. II.
Quomodo Angeli per primum nouenarium ſimplici ternario correſpondentem diſtribuantur Cap. III.

Sicut Deus deſcendit in nos per tripartitum Angelorum ordinem, ita per eos in Deum cóſcendere poſſumus. Cap. IIII.
De intelligentiarum authore. Cap. V.
Quó ſecúdo quadrato ternario opifex coelos fabricauerit. Cap. VI.
Quomodo planetæ, aut ſtellæ operentur in inferiora bonum, uel malum. Cap. VII.
Vnde proueniant mala, an ex influentis malitia, an mala diſpoſitione recipientis. Cap. VIII.
Rónibus cóprobant, quæ ſapiẽtũ ſentẽtiis iã decreta ſũt. Cap. IX.
Quod nec Saturnus, neq; Mars, neq; quodcunq; aliud ſydus ſit malum, ut pręferebatur. Cap. X.
An ſtellę agant in nos, nec ne, & ſi agunt, utrum cogendo, aut diſponendo. Cap. XI.
Qualiter tertio quadrato ternario elementaria omnia produxerit omnium Artifex. Cap. XII.
Cur quaternario numero eleméta ſint diſtributa. Cap. XIII.
Quod elementa reperiant in omnibus mũdanis mẽbris. Cap. XIIII.
De alia partitione rez elementataz/per quam tolluntur inſtantiæ/quæ poſſent fieri circa prædicta. Cap. XV.
Quod elementa reperiantur nó tm̃ in hoc terreſtri mundo, ſed coeleſti, ſupracoeleſti, & Archetypo. Cap. XVI.
De figura elemẽtoz ſecũdũ Pythagoreos, & Platonicos. Cap. XVII.

QVARTI TONI INDEX.

QVomodo angeli primi ordinis conueniant cum primo coelo, quod primum mobile dicitur. Cap. Primũ.
Qua cócordia Cherubini ſtellato coelo reſpódeant. Cap. II.
Confirmat hæc mirandum Ezechielis oraculum. Cap. III.
Thronorum quinq; proprietates. Cap. IIII
Qua cóſonãtia eiſdẽ proprietatibus Saturnus coęquet. Cap. V.
Dominationum decem proprietates. Cap. VI.
Quo concentu eaſdem omnes Iupiter imitetur. Cap. VII.
De tribus coęquationibus Mauortis ignis cũ Virtutibus. Cap. VIII.
Quomodo coueniãt adhuc in aliis ſex conditionibus. Cap. IX.
Magna melodia Sol in octo cũ Poteſtatibus conueniens quaſi diapaſon reddit. Cap. X.
In quinq; participant Principatus cum Venere. Cap. XI.
Qua cantilena Mercurius cum Archangelis concinat. Cap. XII.

Quomodo deniq; luna coaptetur cum Angelis.	Cap.	XIII.
Conuenit iterum terra cum luna.	Cap.	XIIII.
Aqua cum Mercurio/& Saturno interſonat.	Cap.	XV.
Aer cum Ioue, Venereq; reboat.	Cap.	XVI.
Ignis cū Sole,& Marte feruet.	Cap.	XVII.
Lapides cum cœlis ſuccentant.	Cap.	XVIII.
Metalla idem faciunt, cum Marte potiſſime.	Cap.	XIX.
Viuaciori ſono reſpōdent herbæ cœlis, maxime Ioui.	Cap.	XX.
Occentant zoophyta cum Saturno.	Cap.	XXI.
Intercinunt animalia cū ſtellato cœlo/& primo mobili.	Cap.	XXII.
Succentant eadem potiſſime cum ſupcœleſti mundo.	Cap.	XXIII.
Quæ in particulari cum Saturno conueniant.	Cap.	XXIIII.
Quæ harmonizēt cum Ioue.	Cap.	XXV.
Quæ robur a Marte ſuſcipiant.	Cap.	XXVI.
Quæ cum Sole aut Phœbo cōcinant.	Cap.	XXVII.
Quæ cum Venere delitientur.	Cap.	XXVIII.
Quæ cum Mercurio interſonent.	Cap.	XXIX.
Qualiter omnia iſta cum luna conſummatam harmoniæ conſonantiam deducant.	Cap.	XXX.
Quæ in particulari cum quibuſdam particularibus ſtellis reſonent.	Cap.	XXXI.
Quam belle omnia hęc depicta ſint in arca/quam cœleſti oraculo fabricauit Moſes.	Cap.	XXXII.
Quāto myſterio oēs enneades in ſuo decimo cōueniant.	Cap.	XXXIII.

QVINTI TONI INDEX.

CVr uiceſimo ſeptimo numero a Platone fiat illa prima deſcriptio.	Cap.	Primū
Quæ interualla eiuſdē numeri repleri poſſit, & quæ non.	Cap.	II.
Cur ad maiores numeros reducatur hæc ordinatio.	Cap.	III.
Cur iterum ad maximos numeros reducatur.	Cap.	IIII.
Cur in huiuſmdi deſcriptione Plato uſus ſit magis diatonico genere, q̄ chromatico,& enharmonico.	Cap.	V.
Quo mirabili artificio in prima omnium creaturarum, quā Hebrei מטטרון dicūt/contineantur illi tres nouenarii, qui.xxvii/cubum v3 eorum complent.	Cap.	VI.
Quod idē numerus,& eodē ordine in ſupioribus uirtute quadā ſupexcellenti contineatur.	Cap.	VII.

Quod ex unitate primi reſultet in omnibus cõſonãtia. Cap. VIII.
Qua nota eptachordũ exaratum animæ conueniat. Cap. IX.
Quomodo tres illi nouenarii reperiantur in homine. Cap. X.
Quid ſibi uelint illę tres ꝑportiones muſica, geometrica, & arithmetica, quibus aĩa, & totus mũdus diſponiť. Cap. XI.
Cur ſeptem limitibus mundi & animæ negotium complectantur Pythagorici, & Academici. Cap. XII.
Quõ in mundo omnia, more Platonico loquendo, limitũ eorum interualla repleantur. Cap. XIII.
Quod ea, quæ de exiſtentibus in ſphęris dicta ſunt, ſcripturæ ſacræ conuenire uideantur. Cap. XIIII.
Quid poſſit dici de cõplemẽtis interuallaꝝ triũ enneadũ. Cap. XV.
Quõ oĩa ſuo numero, pondere, & mẽſura cõſtituta ſint. Cap. XVI.
Quibus cauſis interuenientibus hæc multiplicia genera conducantur. Cap. XVII.
Quomodo omnes iſti tres nouenarii adhuc cõtineanť in ſupremo nomine Dei, & ab ipſo emanent. Cap. XVIII.

SEXTI TONI INDEX.

DE modo ꝑcedendi, & concordia generali hominis cũ mũdo maiori, & Archetypo. Cap. Primũ
Quod Hõimi teť mũdũ in figura circulari. Cap. II.
De proportione menſurarum in homine. Cap. III.
Conſonantia membrorum, & liniamẽtoꝝ eius adinuicẽ. Cap. IIII.
Quod omnia includantur in homine ſermo generalis. Cap. V.
Quanta elegantia elementa in hoc homine reperianť. Cap VI.
Quæ in ipſo homine elementis reſpondeant. Cap. VII.
Ex compoſitis cum quibus lapides conueniant. Cap. VIII.
Quibus reſpondeant metalla. Cap. IX.
Quibus concinant quædam mixta mineralia mirando artificio. Cap. X.
Cum quibus planetæ uireſcant & uegetent. Cap. XI.
Animales cõditiões in hoĩe uiuere omnibus patet, Cap. XII.
Quid de tranſmigratione animæ humanæ in beſtias ſenſerint antiqui, & quæ ſit rei ueritas. Cap. XIII.
Quid de particularibus tranſmutationibus mira conſonantia cum noſtris depoſuerint externi. Cap. XIIII.
Omnia cõtineri in homine ſacro artificio deſcribit Moſes in arca Noe. Cap. XV.

Cur animalia immunda bina ex utroq; ſexu/munda aũt ſeptena in arcam dicantur introducta.	Cap.	XVI.
Quod omnes quoq; cœli in homine contineantur.	Cap.	XVII.
Vnde unũquodq; ſignorum zodiaci habeat deno/minationem,& quid agant illa animalia/ a qui/bus denominantur/cum ſole.	Cap.	XVIII.
Cur illa ſigna/& præcipui articuli in homine ſint duodenario numero diſtributi.	Cap.	XIX.
Correſpõdẽtia qualitatũ cũ Planetis,& octauo cœlo.	Cap.	XX.
Quod intellectus conueniat cum orbe ſignorum.	Cap.	XXI.
Rapit primum mobile cum corde, aut libertate animi ibi reſidentis.	Cap.	XXII.
Quæ conſtipentur,& ſolidentur cum Saturno.	Cap.	XXIII.
Quæ æquentur cum Ioue.	Cap.	XXIIII.
Quę ferueant cum Marte.	Cap.	XXV.
Quæ uiuificentur/& clareſcant cum Sole.	Cap.	XXVI.
Quæ molleſcant cum Venere.	Cap.	XXVII.
Quæ acuantur,& penetrent cum Mercurio.	Cap.	XXVIII.
Quæ agitentur a Luna.	Cap.	XXIX.
Quod ex proportione motuum planetarũ ad inuicẽ, & cũ octauo cœlo inuat̃ ꝓportio uiriũ noſtrarũ.	Cap.	XXX.
De concordia admirabili rerum inordinatarum,& ſecum utriuſq; mundi.	Cap.	XXXI.
Quod homo concinat cum Angelis eos continens.	Cap.	XXXII.
Modulat̃ homo cũ Deo ipſius templum/& imago exiſtens.	Cap.	XXXIII.
De conſonãtia membrorum Dei & hominis.	Cap.	XXXIIII.

SEPTIMI TONI INDEX.

Authoritatibus,& rationibus probantur omnia habere in Archetypo aliquid, cui reſpondeant.	Cap.	Primum
Cui maieſtati materia prima ſuccentet.	Cap.	II.
Cum quo ſtabiliatur terra.	Cap.	III.
Cum quibus cætera elementa in eodem reſonent.	Cap.	IIII.
Quid inibi notent lapides.	Cap.	V.
Quam ſedem illic habeant metalla.	Cap.	VI.
Quem locum ibidem plantæ.	Cap.	VII.
Cum quibus noſtra hæc æquetur planities.	Cap.	VIII.

Quibus eleuentur montes.	Cap.	IX.
Quid deſertum/& arida.	Cap.	X.
Quid frugifera terra.	Cap.	XI.
Quid mare & aquæ.	Cap.	XII.
Quid fontes.	Cap.	XIII.
Quid flumina,& canales.	Cap.	XIIII.
Quid piſcinę,lacus,& ſtagna.	Cap.	XV.
Quid mare rubrum.	Cap.	XVI.
Quid nubes,& pluuia.	Cap.	XVII.
Quid ros,& pruina.	Cap.	XVIII.
Quid grando,& nix.	Cap.	XIX.
Quid glaties,& cryſtallus.	Cap.	XX.
Quid paradiſus uoluptatis.	Cap.	XXI.
Quid Gion,phyſon,tigris,& euphrates ex ipſo para/ diſo fluentes.	Cap.	XXII.
Quid iordanis/& ieor fluuius ægypti.	Cap.	XXIII.
Quid uinum,lac,butyrum,& mel.	Cap.	XXIIII.
Quid terra fluens lacte & melle.	Cap.	XXV.
Quid oleum.	Cap.	XXVI.
Quid palma,cedrus/lignum ſetim/& hyſſopus/atq; ſalix.	Cap.	XXVII.
Quid uitis,& uinea.	Cap.	XXVIII.
Quid animalia ſanctitatis.	Cap.	XXIX.
Quid capreæ,cerui,& hinnuli.	Cap.	XXX
Quid oues,& paſtores ouium.	Cap.	XXXI.
Quid aĩalia,piſces,aues,& plantę mũdę,& imundę.	Cap.	XXXII.
Quid Ieruſalem/ſion/& templum.	Cap.	XXXIII.
Quid Aegyptus,babylon/& damaſcus.	Cap.	XXXIIII.
Quid Arabia/mons ſina/& meſopotamia ſyriæ.	Cap.	XXXV.
Quid Amalech/Moab/Ammon,& Philiſtiim.	Cap.	XXXVI.

OCTAVI TONI INDEX.

DEus oĩa cõplet flatu,& uita ſuauiſſima.	Cap.	Primum
Quis ſit iſte,qui omnia complet,& quid de ipſo cognoſcere poſſumus.	Cap.	II.
Omnia uere tendunt in Deum.	Cap.	III.
Quo appetitu in eundem pergant.	Cap.	IIII.
Quo curriculo uehantur.	Cap.	V.
A quibus trahatur iſte currus.	Cap.	VI.

Quid operẽtur angelici Dei miniſtri in iſto attractu, comprobatur a ſcriptura ſacra. Cap. VII.
Quomodo omnia per ſenarium a Deo egrediantur. Cap. VIII.
Qualiter per ſenariũ in eũdem redeant/& in Chriſtũ maxime/qui eſt uera quies, & uerũ ſabbatum. Cap. IX.
Qualiter per ſenarium ætatum reducatur genus humanum in ipſum Deum. Cap. X.
Quõ hõ particularis regulate uiuẽs deuenit in Chriſtũ ſabbatũ per ſex ętates ſignificatas p ſex illos dies. Cap. XI.
Chriſtus eſt uera requies, & uerũ ſabbatum. Cap. XII.
Cur completis operibus quinq; dieꝝ dictum ſit, Vidit Deus quod bonũ, ſed cõpleto opere ſexti dictum ſit, & erant ualde bona. Cap. XIII.
Conſummaẽ perfectũ diapaſon in octonario. Cap. XIIII.
Qui cœli in ſua reuolutione diapaſon pfecte cõducãt. Cap. XV.
De cõcẽtu cœloꝝ tã ex diſtãtia, q̃ ex cõſonãtia motuũ. Cap. XVI.
De cõſonãti fœcũditate in ſeptenario numero planetaꝝ. Cap. XVII.
De harmonica conuenientia ſeptenarii planetarum cum duodenis ſignis. Cap. XVIII.
De uera cœlorum harmonia, quam aliqui non intelligentes falſò negant. Cap. XIX.
De concordia cœlorum cum ſupernis mentibus. Cap. XX.
Omnia in eũdem deducunt, quia ab eodẽ ſuſcipiunt, unde influãt, q̃uis influxus uideatur diuerſus. Cap. XXI.

PROOEMIVM ſecundi cantici.

INDEX TONORVM SECVNDI CANTICI

CHriſtus, & Meſſiah eſt Dei ſapientia, & uerbũ omnia ratione ideali cõtinens/ & homo exiſtens omnia inferiora actu complectens. Ton. Primus
Chriſtus eſt uita, & ſuſtentaculũ omniũ cuncta uiuificans, & omnia ad ſe trahens. Ton. II.
Chriſtus eſt uerus ſacerdos, uerus panis, hoſtia, & ſacrificiũ omnia purgans, & omnia pacificans. Ton. III.
Chriſtus eſt ſumma ueritas, & lux omnes docens, & omnia colluſtrans. Ton. IIII.
Chriſtus Pr̃ omniũ p uerã regenerationẽ effectus, & caput corporis myſtici in omnia membra influit. Ton. V.

Chriſtus eſt finis,& complementum omnium operũ omnibus dans,ut operentur.	Ton.	VI.
Chriſtus eſt Rex regũ/& ſummus Imperator omnia regens/& moderans.	Ton.	VII.
Chriſtus eſt mediator/per quem oibus dat̃ tranſitus, ut in finem ſuum deueniant.	Ton.	VIII.

PRIMI TONI INDEX.

Meſſiæ deitas rationibus cõprobatur.	Cap.	Primũ
Idem comprobatur uaticiniis.	Cap.	II.
Quõ ſit in ipſo Chriſto deitas,& uerbũ.	Cap.	III.
In uerbo diuino continebãtur omnia.	Cap.	IIII.
Ibidem omnia ſunt numero/pondere/& menſura.	Cap.	V.
Cognitiones exemplares in mente ſummi artificis ideæ dicuntur,& ſunt.	Cap.	VI.
Qui has ideas admiſerint.	Cap.	VII.
Qui ideas reſpuerint,& quibus rationibus.	Cap.	VIII.
Errores ſũt,& nõ ratiões/quæ cõtra eas facere uident̃.	Cap.	IX.
Quid habeamus ex ideis.	Cap.	X.
Quod omnis harmonia a uerbo procedit.	Cap.	XI.
Quomodo iſtæ ideæ intelligantur a nobis.	Cap.	XII.
Rerũ neceſſitas/& omne eſſe ab ideis dependet.	Cap.	XIII.
Ibidem ſunt etiam ideæ uirtutum,& regulę/quibus conformiter uiuere debemus.	Cap.	XIIII.
Ibi ſũt rões moderãtes honeſtas/& turpes actiones.	Cap.	XV.
Chriſtus eſt uerus homo diuinitate plenus.	Cap.	XVI.
Sicut Chriſtus in eo/ꝙ deus/cõtinet omnia uirtute/ ſic in eo/ꝙ homo/continet eadem omnia in eũdẽ excellentiſſima nota collecta.	Cap.	XVII.

SECVNDI TONI INDEX

Multiplex,& unica eſt uita omnium.	Cap.	Primũ
Vnde omnia ſortiantur uitam.	Cap.	II.
Quid ſit arbor uitæ.	Cap.	III.
Vbi plantata ſit hæc arbor.	Cap.	IIII.
Qualiter ſit formata ipſa arbor.	Cap.	V.
Quibus,& quomodo communicata.	Cap.	VI.
Quando,& cur uetita ſit arbor.	Cap.	VII.

Quõ oĩa in ea arbore,& cõſequẽter in Chriſto uiuant. Cap. VIII.
Chriſtus eſt ſuſtentaculum omnium. Cap. IX.
Cur non omnes ſuſtententur ab eo. Cap. X.
Quomodo a terra fuerit exaltatus. Cap. XI.
Qualiter exaltatus omnia traxerit ad ſeipſum? Cap. XII.
Quõ uirtutes & numina in plura uidebantur diffuſa. Cap. XIII.
Chriſtus liberans ab hac calamitate humanum genus deiecit tricipitem illam beſtiam. Cap. XIIII.
Quomodo aduocauerit ad ſe omnia alia numina. Cap. XV.
Hoc dominium obtentum,& attractio omnium numinum ad ſe probantur euidenti facto. Cap. XVI.
Eadem comprobantur uaticiniis. Cap. XVII.
Quomodo diſtrahentia omnia tandem ammouebit,ut ad ſe unum omnia complete trahat. Cap. XVIII.
Quod tandẽ trahet omnes attrahendos. Cap. XIX.

TERTII TONI INDEX.

QVid ſit ſacerdos,& eius officium. Cap. Primũ
Qđ Chriſtus fuerit uerus ſacerdos,& omnibus refertus, quæ ad uerum ſacerdotẽ,& ſummũ Pontificem ſpectant. Cap. II.
Chriſto tanq̃ uero ſacerdoti oĩa ſacerdotalia debent. Cap. III.
Sacerdotis ueſtimenta quæ ſint. Cap. IIII.
Quid hæc ueſtimenta ad ſacerdotes,atq; ad antiſtitem maximum conferebant. Cap. V.
Quid ad ſacerdotes Chriſti pertineant hæc figuratiua indumenta. Cap. VI.
Quid omnia illa ueſtimenta cum Chriſto,quẽ potiſſime figurabant. Cap. VII.
Chriſtus eſt ſacerdos in æternum. Cap. VIII.
Cur Chriſtus fuerit ſacerdos iureiurando. Cap. IX.
Quomodo Chriſtus fuerit ſacerdos ſecundũ ordinem Melchizedec. Cap. X.
Quanto maior,& melior ſacerdos fuerit Chriſtus,q̃ Aaron,& omnes ſacerdotes legales. Cap. XI.
Chriſtus fuit uera hoſtia,& omnigenum ſacrificium,& oblatio. Cap. XII.
Quomodo Chriſtus fuerit uerus agnus. Cap. XIII.
De uirga Moſi,& cruce. Cap. XIIII.

Ad quid ſacrificia,& cur hirci ſorte delecti pro peccato offerri iuſſi ſint. Cap. XV.
Cur par turturũ/aut duo pulli colũbarũ offerri iuſſi ſint in purificatione partus & mulieris parientis. Cap. XVI. Turtur
Cur aues duæ offerebanẽ pro leproſo mũdando. Cap. XVII.
Cur ſimul cũ hirco uitulus ſiue bos pro pctõ offerebaẽ. Cap. XVIII.
Quid ouis,& agnus. Cap. XIX.
Quid de panibus,ppoſitionis,placẽta azima,lagana,panibus ſimilę,& huiuſmodi oleo delinitis. Cap. XX.
Quid ſuffumeriũ,ſiue thuribulũ,thus,& thurificatio. Cap. XXI.

QVARTI TONI INDEX.

Quid ſit ueritas. Cap. Primũ
Q. Chriſtus eſt ueritas. Cap. II.
Q. Chriſtus eſt legis ueritas. Cap. III.
Quomodo iota unum,aut unus apex legis nõ preteribit non cõpletus,& non uerificatus in Chriſto. Cap. IIII.
Chriſtus legem perfecit. Cap. V.
Quid ſibi uelit uitula rubea, & eius cinis in ſacris, & in expiatione cõinquinatorũ. Cap. VI.
Qualiter doctrina Chriſti ſit ſumme uera. Cap. VII.
Quid cũ ueritate legis ea,quæ Chriſtus docuit. Cap. VIII.
Qua ueritatis rectitudine Chriſtus Deus regat mũdũ. Cap. IX.
Quæ in ueritate de credendis Chriſtus docuerit. Cap. X.
Quod ſola fides, quæ eſt pura credulitas, minime ſufficiat ad ſalutem. Cap. XI.
Eliminatio illorũ fundamentorũ. Cap. XII.
Quomodo intelligãtur authoritates,quæ fidei tantũ tribuere uidentur. Cap. XIII.
Solutio magnæ difficultatis,quã afferunt dicta Pauli in epiſtola ad Romanos. Cap. XIIII.

QVINTI TONI INDEX.

Quomodo Deus ſit Pater omnium. Cap. Primum
Quomõ Chriſtus in natura humana iterum nos regenerans effectus ſit uerus pater. Cap. II.
Cur in hac regeneratione exigatur a nobis fides. Cap. III.
Vnde generetur maſculus,fœmina,uel androgynus. Cap. IIII.

Vñ ſimilitudo pficiens imaginẽ generantis in genito. Cap. V.
Quomodo Chriſtus omnes, quos generat, paſcat. Cap. VI.
Quomodo, ut nauſeã tolleret, hos cibos decoxerit. Cap. VII.
Hic q genuit, & paſcit, ẽt ueluti bonus pr̃ nos inſtruit. Cap. VIII.
Quam doctrinam nos docuerit. Cap. IX.
Breuis epilogus eoꝝ, q̃ docuit Chriſtus de negotio hoĩs. Cap. X.
In quo gymnaſio, & qua cathedra nos inſtruxerit. Cap. XI.
Quibus theſauris/ueluti bonus pr̃/ditet nos Chriſtus. Cap. XII.
Quo peculio ditauerit filias. Cap. XIII.
Quod tandem legatum fecerit. Cap. XIIII.
Quibus, & quanta legauerit. Cap. XV.
Quanta ſolẽnitate hoc teſtamentũ celebrauerit. Cap. XVI.
Quomodo teſtamentũ confirmatũ ſit. Cap. XVII.
Quõ Chriſtus nõ tm̃ pr̃, ſed caput omniũ effectus ſit. Cap. XVIII.
Qualiter Chriſtus tãq̃ ueꝝ caput influat in oĩa mẽbra. Cap. XIX.
Chrs caput influit in omnia mẽbra.
Quã curã habeat Chriſtus parens nr̃ de nobis filiis, quos genuit, in ſubminiſtratione reꝝ tẽporaliũ. Cap. XX.

SEXTI TONI INDEX.

CHriſtus eſt author, & finis fidei. Cap. Primũ
Chriſtus nõ tm̃ fidei, ſed cũctaꝝ reꝝ cauſa omnia ſua diuinitate replet. Cap. II.
Chriſtus non eſt pars, neq; totum, eſt tamẽ totum & pars. Cap. III.
Ex ſacris eloquiis habemus Chriſtum eſſe omnia. Cap. IIII.
Quod adhuc ex ſcriptura ſacra habeamus ipm Chriſtũ multoꝝ artificialiũ nomina ſibi uendicaſſe. Cap. V.
Quod etiam abſq; rapina Chriſtus IESVS uendicauerit ſibi omnia diuina nomina. Cap. VI.
Quomodo in nomine IESV omnia tã producta, q̃ diuina nomina includantur. Cap. VII.
Cur ſolũ IESV nomẽ hodie inuocet a ueris Dei cultorib⁹. Cap. VIII.
Qualr̃ ex ſcriptura ſacrã pfiguratũ hẽamus Chriſtũ eſſe fontem totius meriti, gratiæ, & gloriæ. Cap. IX.
Idem comprobatur uaticiniis. Cap. X.
Quã clare Iſaias hæc oĩa unico reſerauerit oraculo. Cap. XI.
Ex omnibus antedictis concluditur IESVS fuiſſe cõplementũ non tm̃ opeꝝ Dei, ſed noſtraꝝ quoq; operationũ, atq; meritoꝝ, & cõſequẽter dans, uñ opemur. Cap. XII.

SEPTIMI TONI INDEX.

CHriſtum eſſe uerum Dñm uaticiniis Moſaicis prænunciatum eſt. Cap. Primũ
Idem comprobatur aliis uaticiniis. Cap. II.
Cur Chriſtus nõ dicit̃ regnare in domo Abrahæ, cũ ipſi fuerit de eo primo facta repromiſſio. Cap. III.
Cur nec in domo Izahac regnat, cui ſecũdo repromiſſio facta eſt. Cap. IIII.
Cur angelico oraculo dictum ſit, Regnabit IESVS in domo Iahacob in æternum. Cap. V.
De fructibus huius domus, in qua Chriſtus regnat. Cap. VI.
Quæ ſit hæc domus, ſcd̃m allegoriam. Cap. VII.
Quãta cõſonantia tribus illę apſtcæ diſtributæ ſint iuxta partitionẽ figuratiuę, & ſigna ſtelliferi cœli. Cap. VIII.
Qua diſtributiõe, & quo myſterio pro cœlorum aſpectibus caſtra locauerint ſingulę familię & tribus. Cap. IX.
In quot trigonos cœli diſtincti ſint, cuiq; trigono, aut ſigno unaquæq; regio ſit ſubiecta. Cap. X.
In quibus prouintiis, & quibus ſignis ſubiectis prædicauerit unuſquiſq; Apoſtolus. Cap. XI.
De conuenientia Apoſtolorum cũ ſignis cœleſtibus. Cap. XII.
Conueniunt etiam tribus cũ imaginibus, ad quorum aſpectus caſtrametabantur. Cap. XIII.
De cõcordia benedictionũ, quas dedit Iahacob ad filios ſuos duodecim cũ duodenis populis, qbus prędicarũt duodecim Apoſtoli ſcd̃m ordinẽ ſignorum, qbus rñdẽt. Cap. XIIII.
Digreſſio/cur ordo primarius non ſeruabitur. Cap. XV.
Proſecutio concordiæ benedictionum Iſſacar, & Zabulon cum populis eorum. Cap. XVI.
De concordia benedictionis datæ Iehuda cũ populo directo a ſigno ipſi correſpondente. Cap. XVII.
De aliarum duarum benedictionum tribuũ huius trigoni cõcordia, cũ ſignis, & populis ipſis conuenientibus. Cap. XVIII.
De cõcordia bñdictionũ triũ familiarum, quæ caſtra locatũt cõtra tertiũ trigonũ, cũ populis ab ipſo directis. Cap. XIX.
De cõcordia bñdictionũ reliquarum tribuũ, q̃ caſtrametatę ſunt cõtra q̃rtũ trigonũ, cũ populis ab ipſo directis. Cap. XX.
Digreſſio quare Paulo celeberrimo apoſtolo nulla fuerit aſſignata particularis tribus, aut regio. Cap. XXI

Quid ſibi uelit in caſtrametatione circa tabernaculũ fœderis illa interiecta trinaria turma. Cap. XXII.
Quid inuãt ſeptuaginta duo diſcipuli, quos princeps noſter I E S V S in Euangelio elegiſſe dicitur. Cap. XXIII.
Quod Chriſtus regit, & gubernat totum corpus myſticũ & mundanum. Cap. XXIIII
Explicatur id per oraculum. Cap. XXV.

OCTAVI TONI INDEX.

CHriſtus in ſctiſſima trinitate ẽ pſona media. Cap. Primũ.
Chriſtus ẽ uera arbor, ĩ me° padiſi collocata. Cap. II.
Quid hæc diuina perſona media cũ natura humana, quã aſſumpſit. Cap. III.
Quó ex illa arbore inductũ ſit pctũm, & malũ in mũdũ. Cap. IIII.
Chriſtus in hac uita ſemper oblectatus eſt medio. Cap. V.
Chriſtus fuit optimus mediator. Cap. VI.
Per chriſtum hominẽ conſcendimus in Deũ & Patrẽ. Cap. VII.
Quó ſcd̃m Apl̃i ſniam xp̃s noui teſtamẽti mediator ſit. Cap. VIII.
Digreſſio de bello indicto ãtiqs Prib' cõtra illos populos. Cap. IX.
An idigeamus me°, ut ĩ hũc xp̃m redẽptorẽ deueniamus. Cap. X.

PROOEMIVM in tertiũ & nouiſſimũ canticũ.

INDEX TONORVM CANTICI TERTII.

DE animæ, & corporis, atq; uirtutũ concordia multiplici. Tonus Prim'
De animæ cõſonãtia p rez intelligẽtias. Ton. II.
De hominis cõuenientia cum intelligentiis, cœlis, & ſacris. Ton. III.
De cõuenientia omniũ rerũ cũ homine bene chordato, ut poſſit in cunctis operari, & omnibus imperare. Ton. IIII.
De cõſonãtia animę cũ ꝓprio ſpũ, & oibus aliis ſpiritib'. Ton. V.
De cõcentu ſuauiſſimo, quẽ faciunt homines bene chordati cũ Deo. Ton. VI.
De corporis, & animæ harmonia mutata in melius per reſurrectionem. Ton. VII.
De ſuauiſſimis concentibus, & pauſa illa æterna in adepta beatitudine. Ton. VIII.

PRIMI TONI INDEX.

DE ea, quæ eſt in corpore conuenientia, & ſymmetria. Cap. Primũ
De ea cõſonãtia, q̃ eſt iter corpus & animã. Cap. II.
Vnde in corpore diſſonãtia oriatur. Cap. III.
Vnde, & quæ inter corpus & animam conſonantia, uel diſſonantia. Cap. IIII.
De temperando corpore, & diſpoſitione temorii per naturales medelas. Cap. V.
Quantũ in huiuſmodi temperamẽtis cõducendis cõferat prudentia, atq; debitum regimen. Cap. VI.
Quãtũ ad hęc cõducẽda ualeat unicuiq; ſui uera cognitiõ. Cap. VII.
Temperatur, corroboraturq; corpus, & conſequenter totus homo cœleſti fauore. Cap. VIII.
Qua breui uia a cœlo/Angelis & Deo fauorem haurire poſſimus. Cap. IX.
Quõ ualeat hõ paruus mundus ab oĩbus mẽbris maioris mundi (cui ſimillimus eſt) fomentũ ſuſcipere. Cap. X.
De conſenſu animæ cũ ſeipſa. Cap. XI.
De uirtutum concentu conducendo, ut poſſit ex eis anima ſanari, & oblectari. Cap. XII.
De conſonãtia uirtutum cũ anima. Cap. XIII.

SECVNDI TONI INDEX.

QVid ſit anima. Cap. Primũ
An oẽs animas ęquales creauerit opifex. Cap. II.
Cur in primæua diſtributione hac inęqualitate uſus ſit æquiſſimus iudex. Cap. III.
An ex hoc q̃ inæqualibus gradibus diſtribuerit a principio, & uariis donis & præmiis proſequatur mortales, cenſeatur opifex acceptator perſonarum. Cap. IIII.
Solutio aliquarum difficultatum. Cap. V.
Quõ anima a principio nuda ſit, aut appareat. Cap. VI.
Ad quẽ gradũ intelligẽtiæ ptingere poſſit anima. Cap. VII.
An ſemper intellectus ad id perueniat, ad quod puenire poſſet. Cap. VIII.
Quibus mediis cognitionis gradum nobis præparatum attingere poſſimus. Cap. IX.

An per ſenſus exteriores procedendũ ſit,ut ad ipſum de/
uenia mus terminum. Cap. X.
Quod ueri & neceſſarii ſint ſenſus interiores/ quibus plura & certius per/
cipi poſſunt,q̃ per exteriores. Cap. XI.
An ſemper homo utatur his ſenſibus interioribus. Cap. XII.

TERTII TONI INDEX.

QVod ſymbolum, & quam conuenientiam habeat homo cũ
Angelis. Cap. Primũ.
An hõ ſit excelſior angelis,uel ecõtrario. Cap. II.
Quæ inuidia fuerit, & ſit inter angelos, &
homines. Cap. III.
An homines cũ angelis conueniant in numero. Cap. IIII.
Qua æquiſſima lance eos, qui ex ipſis p̃uaricati ſunt,di/
miſerit in nos hoſtes. Cap. V.
Quid poſſit homo a cœlis ſuſcipe,ut melior fiat. Cap. VI.
Vnde cœli ſuſcipiant fauorẽ,quẽ harmonicũ influũt. Cap. VII.
Quid habeat homo cũ ſacramentis. Cap. VIII.
Quid habeat homo cũ ſacrificiis. Cap. IX.

QVARTI TONI INDEX.

DE conuenientia quadam occulta rerũ inter ſe,unde altera in
alteram mirabiliter operatur. Cap. Primũ.
Quæ cõueniunt inter ſe,multo fœlicius congrediũtur in ho/
mine,qui eſt perfectiſſimum omnium uinculum, & præ
omnibus diuinitate ſuffultus. Cap. II.
Quod uates efficiatur homo bene chordatus aliquando
multiplici ſuffragio inferiorum. Cap. III.
Quis, & unde efficiatur uerus uates. Cap. IIII.
Apologeticum pro uaticinio. Cap. V.
Omnia ad ſe deducunt homines bene chordati. Cap. VI.
Homines ſuo loco poſiti, & cõcini facile rebus omnibus
dominantur. Cap. VII.
Vnde ſit hæc uis dominandi,quomodo perdita, & quo/
modo reſtituta. Cap. VIII.
Varia,& mira operandi,atq; dominandi conditio. Cap. IX.
Quæ ſint naturalia opera,quæ falſa, & quæ uera mira/
cula, & quæ legitima dominandi uis. Cap. X.

Hō bñ chordatus exaudiťad uota de q̄cūq; re petierit. Cap. XI.
Solus homo bene chordatus cū Deo uiuit lętus. Cap. XII.

QVINTI TONI INDEX.

QVid ſit ſpiritus. Cap. Primū
Quotuplex ſit ſpiritus. Cap. II.
Quid agat ſpūs in homine ultra animā. Cap. III.
Quā conuentionē habeat homo cū ſpiritu Dei. Cap. IIII.
Quod cōmerciū hēat homo cū ſpiritu angelico Cap. V.
Quid habeat homo cū ſpiritu diabolico. Cap. VI.
Quō intelligať ſpūs unius intrare in corpus alterius. Cap. VII.
Quæ cōſonātia deducať inter ſpūm & animā. Cap. VIII.

SEXTI TONI INDEX.

HOmo Deum natura æmulatur. Cap. Primū
Homo effigiat Archetypū in figura. Cap. II.
Corpus non minus cōuenit Deo ueſtito/q̄ ipſi nudo, & ſimplicíſſimo pura & expoliata materia (ut diximus) reſpondeat. Cap. III.
Cum in homine ſint infimū & ſummū, atq; intermedia, oīa facile p ipſum hominē cū Deo conciliantur. Cap. IIII.
Cur anima in corpore, tāq̄ in fuſorio uaſe purganda collocata ſit. Cap. V.
Cur Deus hic collocauerit animā, & mentē uertibilē. Cap. VI.
Quomodo homo a Deo peccato diſſideat. Cap. VII.
Sicut homo per peccatū a Deo deficit & diſſidet, ſic per pœnitentiam reducitur & temperatur. Cap. VIII.
Sacramentis homo redditur perfectior in ſeipſo, & cum Deo magis ſonorus. Cap. IX.
Sacrificiis expiatur. Cap. X.
Eleemoſynis abluitur. Cap. XI.
Perſonat uirtutibus. Cap. XII.
Lectione imbibit, unde modulari poſſit. Cap. XIII.
Meditatione præludit. Cap. XIIII.
Oratione modulatur. Cap. XV.
Contemplatione introducitur. Cap. XVI.
Amore unitur. Cap. XVII.
Extaſi, & exceſſu tranſmutatur. Cap. XVIII.

Linia sonus

SEPTIMI TONI INDEX.

AN reſurrectio ſit poſſibilis.	Cap.	Primũ
An fuerit, & futurane ſit.	Cap.	II.
An reſurrectio futura poſſit ꝓbari rõnibus.	Cap.	III.
Quis p̃ dederit aditũ reſurrectõi, & q̃ cõueniẽter.	Cap.	IIII.
Quæ de reſurrectione hẽamus a ſacris eloquiis reſerata.	Cap.	V.
Si aliq̃ cõiectura poſſit dig̃ſci qñ hæc reſurrectio futura ſit.	Cap.	VI.
Cuius uirtute reſurrectio conducatur.	Cap.	VII.
Quid ſit uox Angelica & Dei tuba.	Cap.	VIII
Quæ mutatio corpoꝝ ſit futura.	Cap.	IX.
Qui ſint imutandi, & qui non, & cur.	Cap.	X.
Qua carne/& quo corpore ſuſcitandi ſint dormientes.	Cap.	XI.
Quis capillus non ſit periturus.	Cap.	XII.
Quibus membris gauiſuri ſimus.	Cap.	XIII
Quo igne conflandi ſint boni.	Cap.	XIIII.
Quo particulari igne cremandi ſint mali.	Cap.	XV.
Quomodo mali cruciandi ſint.	Cap.	XVI.
Reſolutio difficultatis de hoc igne.	Cap.	XVII.

INDEX MODVLORVM ET CONCENTVVM OCTAVI TONI.

Modulus Primus. Materia.

CVr dicatur ciuitas illa ędificata ex auro.	Con.	Prim⁹
Cur parietes ex iaſpide.	Con.	II.
Quid ſibi uelint duodecim lapides i fũdamẽto.	Con.	III.
Digreſſio unde lapides habeant uim.	Con.	IIII.
Quæ ſit uera materia ſupernæ ciuitatis.	Con.	V.

Modulus. II. Diſpoſitio.

De generali partitione Ezechielis & Iohãnis.	Con.	Prim⁹
Cur in quadro poſita ſit hæc ciuitas.	Con.	II.
De portis eiuſdem ciuitatis.	Con.	III.
Quæ Plateæ ibi ſint.	Con.	IIII.

Modulus. III. Menſurę.

De menſura particulari ſecd̃m Ezechielem.	Con.	Prim⁹
De menſura primitiarum, aut decimarum.	Con.	II.
De menſura ciuitatis ſecd̃m Iohãnem.	Con.	III.

Modulus.IIII.Structura.

Quis eam ſtruxerit. Con. Prim⁹

Quomodo,& quo glutino compacta & unita ſit. Con. II.

Cur nomina Apoſtolorum,& Tribuũ in fundamẽto, & in portis nomina Angelorum exclata ſint. Con. III.

Modulus.V.Ornatus.

Typica ornatus deſcriptio ſcd̃m Ezechielem. Con. Prim⁹

Cur Iohãnes non exprimat ornatũ,ſicut Ezechiel. Con. II.

Modulus.VI.Lux.

Quid ſit lux in genere. Con. Prim⁹

Quæ ſit lux genita. Con. II.

Quomodo a luce omnia creata proueniant. Con. III.

Quomodo illuſtret lux. Con. IIII.

Quomodo ipſa lux accendat,& excitet. Con. V.

Quomodo iſta lux amplificet,& dilatet. Con. VI.

Quomodo hæc lux lętificet,& beatificet. Con. VII.

Modulus.VII.Partitio.

Quod partita ſit domus/& familia iſta cœleſtis. Con. Prim⁹

De particularibus manſionibus,& ſedilibus beatorum. Con. II.

De Mercaua,ſiue tribunali Dei ſcd̃m Hebreos. Con. III.

Modulus.VIII.Hoſpites.

Quot ſint hoſpites illius ciuitatis. Con. Prim⁹

De hoſpitibus angelicis. Con. II.

De hoſpitibus humanis. Con. III.

De hoſpitibus diuinis. Con. IIII.

Modulus.IX.Sponſalitia.

Quõ,& qñ initiatũ fuerit m̃rimoniũ inter Deũ/& animã. Con. Prim⁹

Quomodo fuerit contractum. Con. II.

Qualiter ratificatum. Con. III.

Quomodo conſummatum. Con. IIII.

Modulus.X.Victus.

Quis panis paratus ſit in hoc conuiuio. Con. Prim⁹

Quod uinum. Con. II.

Quis panis,& quæ caro. Con. III.

Qui fructus huius conuiuii. Con. IIII.

Quæ copia,& ſuauitas ciborum. Con. V.

Modulus.XI.Inſtrumenta.

De primo inſtrumento,qd̃ eſt cœlorum globus. Con. Prim⁹

De ſecundo inſtrumento,quod eſt humana lingua. Con. II.

De tertio inſtrumento,quod eſt corpus noſtrum. Con. III.

De quarto inſtrumento,ſcilicet lingua angelica. Con. IIII.
De mentibus angelicis/& beatorum/quę & ipſę inſtrumenta ſunt reſonantia. Con. V.
De flatu prępſtante ſonum omnibus iſtis inſtrumẽtis/qui Spiritus ſanctus,& uerbum diuinum eſt. Con. VI.
Quid ſibi uelint illa inſtrumenta quæ commemorantur in Dauiticis hymnis. Con. VII.
Modulus.XII.Epithalamia.
Quis Epithalamia cantet. Con.Primus
Epithalamium in ſponſam. Con. II.
Epithalamium in ſponſum. Con. III.
Epithalamium in connubium. Con. IIII.
Modulus.XIII.Triumphus.
Quæ ſit iuſta pugna. Con. Primus
De ãpliſſima uictoria hita a Chriſto pro ſe,& ꝓ militib' ſuis. Con. II.
Triumphi Gloria Imperatoris,& militum. Con. III.
De Triumpho diuerſoꝝ ducum poſt Chriſti receſſum. Con. IIII.
Modulus.XIIII.Præmium.
Quam magnum/& pretioſum ſit pugnantium præmium. Con.Primus
Quod illud pręmium ſit iucundum,& æternum. Con. II.
Modulus.XV.Imperium.
De amplo Principis imperio. Con.Primus
Quam ſit iuſtum eius Principis imperium. Con. II.
De regno commilitonum. Con. III.
Modulus.XVI.Pax.
Quid ſit pax. Con.Primus
A quo detur pax. Con. II.
Quam ſuauis/& concinna ſit ipſa pax. Con. III.
Modulus.XVII.Vnio.
De Beatorum unione cum Deo. Con.Vnicus
Modulus.XVIII.Fœlicitas.
Quis ſit fœlix,& beatus. Con. Primus
In quo conſiſtat fœlicitas. Con. II.
Quibus fœlicitas perfecta detur. Con. III.
Modulus.XIX.Omne bonum.
Quid ſit bonum/quod dicitur uerum,& ſummũ bonum. Con. Vnicus
Modulus.XX.Silentium.
De pauſa/quiete/& ſilentio/ad quod deuenitur adepto iam bono/in quod tendimus. Con. Primus
Hymnus ſoluẽdus in ſilẽtio ſoli Deo pura & eleuata mẽte. Con. II.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

CANTICVM PRIMVM, QVO DIVINA HVMANA, COELESTIA, SVPERCOELESTIA, ATQVE INFERIORA OMNIA CONCINNA PROPORTIONE, ET HARMONICA SVAVITATE DISTRIBVTA ESSE DEMONSTRANTVR.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

PROOEMIVM PRIMI CANTICI.

CONCENTVRI de műdi ſonoritate Pater Beatiſſime/ æquű eſt/ut per eos cőcinnos gradus arripiamus iter, per quos ſummus ille Archimuſęus opus intrauit: Qui ſonoris numeris ſingula quęq;, & totű ipſum mundum diſpoſuit: A quo nec manus abſoluit ipſe artifex/quouſq; ad conſummatam conſonãtiam per debitos numeros in ſeipſum conduxerit opus, ut plena diapaſon ſymphonia conſummaretur: quæ tű demű completur/quando primum ſex tranſactis medijs ultimű, quod idem eſt/& non idem cű primo/ ad ſeipſum reuocat. Hac quidem octaua fabrica műdi tota perficitur: hac diſponitur: hac deniq; conſummatur. Perficitur enim quãdo opifex ſummus per ſex rerum gradus ſacramẽtorum plenos/recluſos a Moſe ſub uelamine ſex dierum/ totam hanc fabricam diſpoſuit: & in ſeptimo requieuit. Qui ſi cum primo cőnumeretur/dum in ſeipſo exiſteret/octauus eſt: Et perfectum opus hac dierű cőcinna uiciſſitudine diſpoſitum perſeuerat: ut ſemper poſt ſeptimű in octauum/qui idem eſt cum primo & non idem, reuertatur. Sic tandẽ conſummabitur conſonantiſſimum Dei opus, quando in octaua perfecta (de qua ſuo loco diſſeremus) in idipſum omnia reſtituentur. Nos quoq; Opificem e ueſtigio ſequentes per octauam iſtam harmonicum hoc opus conſummabimus ad idem redeuntes, a quo & principium ſumimus: ut utrunq; extremű de Deo ſummo ſit. Primus nanq; Tonus de ipſo erit, in quantum principium eſt: Vltimus de eodem inquantum eſt finis: Intermedii uero de progreſſu primi in ultimum, in quibus (ni fallor) cőtinentur elementa mundanæ & ſupramundanæ ſpeculationis.

QVis ſit mundi progenitor/& qua harmonia ſuperexcelſæ unitatis gaudeat. Tonus.I.
Qua concordia rerum principia,& deſcriptores eoꝝ cõ/ueniant,aut diſſentiant. To. II.
Quo conſonãti numero ſummus opifex in creata omnia deſcendat. To. III.
Quibus mutuis concentibus prima rerum genera cõueniant ad inuicem, & cum Archetypo. To. IIII.
Qua conſonantia interualla eoꝝ repleantur. To. V.
Qua cõcordia cõtineantur oĩa in hoĩe tãq̃ in paruo inſtrũo. To. VI.
Qua ſonoritate omnia/etiã particularia in hoc feculento mundo exiſten/tia cũ Archetypo conueniant. To. VII.
Quid ſit ultimũ/in quod oĩa dyapaſon cõſonãtia reducũtur. To. VIII

PRIMI TONI CAPITA.

QVod a ſanctis uiris diuino lumine colluſtratis de Deo diſcere poſſumus/quæ tractamus. Ca. I.
Quod abſq; huiuſmodi luce errarunt omnes de Deo loquẽ/tes per deuia q̃plurima. Ca. II.
Et ſi quid ſit Deus intelligere non poſſumus,tamẽ Deum eſſe & oraculis, &ratione,& cõſenſu omniũ edocemur. Ca. III.
Quõ ꝑ creataꝝ reꝝ ueſtigiũ,aut imaginẽ,& eoꝝ cõſonatiã cũ Archetypo deuenire poſſumus in cognitionẽ eius fœcũditatis. Ca. IIII.
Quod Deus ſit omnium rerum,& numeroꝝ fœcunditate plenus,ut poſſit omnia conſonantiſſime producere. Ca. V.
Quod Deus ſit unus. Ca. VI.
Quod fœcundiſſima mens illa prima,quæ Deus dicitur,ad intra extraq; produxerit. Ca. VII.
Quod Deus mundum fabricauerit. Ca. VIII.
Mũdi cõditio nõ dat phis,ut cõcludãt cõtra eius gẽiturã. Ca. VIIII.
Neq; motus idem præſtat. Ca. X.
Minus itidem tribuunt gubernatores eius. Ca. XI.
Neq; ab opifice procedendo probãt,quod intendunt. Ca. XII.
Cur aberrarunt philoſophi a catholica ueritate. Ca. XIII.
Rationes pro mundi nouitate. Ca. XIIII.
Cur an̄,aut poſt,q̃ Moſes narrat,Deus mũdũ nõ fecerit. Ca. XV.
Deficiũt phi,dũ ꝓbare nitũtur Deũ neceſſario agerẽ ad ex̃. Ca. XVI.
Progreſſus pro cõtingentia in diuino opificio. Ca. XVII.
Deus cognoſcit particularia. Ca. XVIII.

QVOD A SANCTIS VIRIS DIVINO LVMINE COLLVSTRATIS DE DEO DISCERE POSSVMVS, QVÆ TRACTAMVS. CAP.I.

CVPIENTIBVS nobis iuxta quod exigit
opus aſſumptũ/inueſtigare/quis ſit mundi huius
progenitor, id pculdubio euenit, qđ Plato quodã
afflatus numine dicere ſolebat: Opificem/geni/
toremq́; uniuerſi tam inuenire difficile, q̃ inuen/
tum digne profari: cum lumen inhabitet inac/
ceſſibile. Hinc de illo loquẽtes per multa deuia
errarunt q̃plurimi, omnes utiq́; illi, quoꝝ oculos
Pytha. ipſe nõ colluſtrauerat. Ideo iubet Pythagoras, ut
de diuinis nemo ſine lumine loqui præſumat: ſine illo inq̃ lumine, de quo
Dauid Pſalmographus canit: In lumine tuo uidebimus lumen. Qua luce proto/
plaſtes hominum perfuſus Deum ipſum deambulantem ad meridiem ui/
dit: uocem cognouit: & creatarum omnium rerũ naturas, ut ſingulis qui/
buſq́; cõueniens nomẽ imponeret, rite proſpexit. Hoc lumine Set (habito
Enos) cœpit inuocare nomẽ Domini adhuc occultũ, & Enoc futura prę/
dicere, & in Deum ipſum transferri. Hoc lumine Noe, ut non tantũ he/
Bero. breoꝝ, ſed chaldeoꝝ & ſcythaꝝ monumẽta (ſi Beroſo credimus) tradũt,
Abrahã futuram inundationem prædixit: arcam fabricauit: hominũ & iumentoꝝ
ſaluauit ſemen. Poſtea Armenos & Scythas, deinde Italos, quos ſcriptura itali dicuntur chitimi
Chitimos appellat, naturę ſecreta, Theologiã, ſacroſq́; ritus docuit: & cur/
ſus aſtrorum, Annoſq́; ad motũ ſolis, & menſes pro lunæ curſu diſtinxit:
Quem Poetæ ſub nomine Iani decantant. Noe ſiquidem Ianus (qui uiti/ Janus uitifer
ferũ ſignat) lingua Aramea dicitur. Quod lumen quanto poſterius, tanto
fulgidius Abrahæ mentem poſtea perfudit, ut ritus meliores docuerit: ſi/
gnum electæ familiæ dederit: Deum unicum in trinitate diffuſum primus Abrahe clarior
agnouerit: de nomine Dei recluſo, deq́; ſacramentis ſolitariæ ſuæ cælſitu/ diuinitatis noti-
dinis, & quomodo in alios ſeipſum per ſacramentales ueſtes, aut canales tia
Cabal. diffundat, ante oẽs (ut Cabaliſtæ aſſerũt) ſcripſerit: uel docuerit, quæ alii
Alexã. ſcripſerũt. Pro quo citati Alexander, & Eupolemon ſic deponũt: Abrahã
Eupol. ſanctitate, & ſapientia omniũ pſtãtiſſimus Chaldeos primũ, deinde Phœ/
Iul.fir. nices, demũ Aegyptios ſacerdotes aſtrologiã, & diuina docuit. Sed Iulius
Firmicus aſtronomus ipſum ob mirabilem ſapientiã diuinum appellat:
Qui unicũ reꝝ opificẽ non ſine uitæ diſcrimine teſtatus eſt, & omnia quæ
ad ſapiẽtiam cultũq́; diuinum ſpectant, ſeruauit, & docuit poſteros: Quæ
Iſaach quaſi hæreditario iure reliquit: & hic Iahacob: & ipſe familiæ ſuæ,

Huiuſmodi tradidit monumenta, ut ab ea familia ſapientia omnis emana-
uerit: Qua ſuper omnes perfuſus fuit Moſes, in quē omniū patrum eius
doctrina confluxiſſe non dubitatur. Et hæc eſt ſapientia Aegyptioꝶ, qua
(Lucæ teſtimonio in actibus Apoſtoloꝶ) inſtructus erat. Hāc.n. Abrahā
Aegyptios docuerat: quā poſtea litteris cōmēdauere poſt ſuam Io Inachi
filiā, quam ueluti deā colunt Aegyptii: eo ꝙ ab eadē litteras habuiſſe opi-
nabantur: Sed falſò, quia Inachus Argiuis imperare cœpit, quo tēpore iam
Abrahę nepotes lucē hanc capeſcebant. Sed Eupolemon ſcribit Moſem Eupole.
fuiſſe Inachi & Ogigis tēporibus, & hunc ſapientē, qui grāmaticā ſuos he
breos (qbus ab עבר/quod eſt tranſire nomen dedit) & oēm ſapientiā do-
cuit: Qui poſtea Phœnicibus eā ob uicinitatē largiti ſunt: a qbus & græci
rationē characterū ſuſcepere. Vñ Plinius dixit litteras primordiales fuiſſe Plinius
Aſſyrias: & ex Phœnicia Cadmon in græciā ſexdecim tranſtuliſſe: a qbus
Aſſyriis etiā Aegyptii didicerunt: quāuis de antiquitate glorientur: Nam
Moſes (ut diximus) eoꝶ inſtitutis initiatus eos meliora docuit: ut a Stra- Strabo
bone Sacerdos Aegyptius dictus ſit. Fuerunt etiā in cōſcribendis Athe-
nienſiū rebus clari Helanicus, Philochorus, Caſtor, Thales, & Alexander
Polyiſter, & omniū hiſtoricoꝶ facile princeps Diodorus, q Aſiā, & Euro-
pam prope uniuerſam diligēter ſuis oculis perluſtrauit. Hi oēs uetuſtatū
ampliſſima inſignia, deq; Moſe pſtātiſſimo duce, & reꝶ diuinaꝶ Authore
prędicarunt. Nec.n. ante eum inuenitur, qui litteris aliqd cōmendauerit:
niſi forte Abraham (ut tetigimus) & Enoc: quoꝶ doctrinā Moſes, tanq̄
legitimus hęres pleniſſime in ſuis uoluminibus cōgeſſit addēs, quæ ab ore
Dei uiuentis quotidianis oraculis acceperat, uel in ipſis omnia cōplectēs.
Hinc magna audacia Auguſtinus noſter loquitur: Nulla gens, inquit, de Augu.
antiquitate ſapientiæ ſuæ ſup patriachas, & prophetas noſtros ulla ſe ua-
nitate iniqua iactauerit: quādo nec Aegyptus inuenitur (quæ ſolet falſò, &
inaniter de ſuarum doctrinarū uetuſtate gloriari) qualicūq; doctrina ſua
patriarchaꝶ noſtroꝶ tempore pręueniſſe ſapientiā. Nec eos aliquis philo-
ſophoꝶ pręiuit: cū philoſophi nomen a Pythagora ſamio traxerit originē: Pytha.
qui eo tēpore, quo Iudeoꝶ captiuitas ſoluta eſt, florere cœpit. Nec addu-
cantur Sapiētes, qui lōge præceſſerūt philoſophos: qui & ipſi poſt Abra-
ham, Iſahac, Iahacob, & Ioſeph, imo poſt ipſum Moſem fuerūt: ut optime
ſupputat Auguſtinus. Thales q (Cicerōe teſte) primus de natura reꝶ diſ- Augu.
putauit, floruit eo tēpore, quo Ezechias Iudeis, & Numa Pōpilius Ro- Cicero
manis pſidebat. Et poſt eū ſequuti Solō Athenięſis, Chilo Lacedęmonius,
Pittacus Mitilenęus, & cęteri Vates, ēt uetuſtiſſimi Græcoꝶ, pphetis He-
breis iuniores ſunt: Moſes.n. ante Troiæ excidiū trecētis annis ſupra decē
ſcripſit: ut Auguſtinus, & Euſebius ſupputant. Homerus aūt, & Heſiodus Au.Euſ.
(ut Cicero ait) cētū & qnquaginta annis Troiā ſequuti ſunt: quibus paulo Cicero

prior Orpheus cũ ſuis ſacris, tempore vʒ Gedeonis, ſed poſt Moſen ãnos
circiter trecẽtos, ꝓceſſit. Moſes igit̃ primus fuit, qui publicis litteris cõmen
dauit ea, quæ lumine & cõſortio diuino colluſtratus didicit ſacramẽta: q‑ Moſes prim^s
bus uel pro parte ſui ꝓgenitores edocti fuere. Sed hæc hiſtoriis inuoluens ſcriptor.
inerudità plebi, cũ qua agebat, ſe domeſticũ præbuit: Sapiẽtioribus ſecre
tiora eloquia credẽs: Poſteris autẽ ſapiẽtibus in receſſu relinquẽs ſub cor‑
tina lumẽ diuinaꝝ, & naturaliũ reꝝ ſplendidiſſimũ introſpiciendũ, ueluti
colũba illa, quã Propheta cõmemorat facie ſimpliciſſimam, ſed poſteriora
eius auri nitore fulgentia. Quo ſplendore Sapientũ oculi, nec ſenſibilibus,
nec aliis qbuſcũq; inquinamentis fœdati, cũ ipſo introſpexerunt Dei, & na‑
turæ altiſſima ſacramẽta. Hoꝝ primus magnus Triſmegiſtus fuit: q intm̃
Moſi ſequutus ẽ diſciplinã: ut Moſeus a Priſcis illis ſapiẽtib⁹ appellaret̃.
Artaba. Oſtendit. n. Artabanus, q̃cũq; de Triſmegiſto dicũtur, hæc eadẽ in Moſe
Plato fuiſſe: Plato quoq; philoſophantiũ magiſter (ut cũ Cicerone, Auguſtino,
Cicero Apuleio, Proculo, & multis ſapientibus cõueniã (dicant alii qcqd uelint)
Augu. adeo cũ Moſe cõſentit: ut Numenius Pythagoręus dicat Platonẽ nil aliud
Apule. eſſe, niſi Moſen attica lingua loquentẽ. Pythagoras, a quo Academici di‑
Procul. dicere (teſte Hermippo Pythagoręo) de Moſi doctrina multa in ſuã phi
Nume. loſophiã tranſtulit: ut ueꝝ ſit, quod Iãblicus magnus ſacerdos Aegyptioꝝ
Plato in eo, quod de eoꝝ myſteriis uolumine cõpilauit: inqt: Pythagoras, Demo
Hermi. critus, Plato, Eudoxus, & multi alii ad ſacerdotes ægyptios acceſſerũt: ubi
Iambli. ex colũnis Mercurii, quæ omnigena doctrina inſcriptæ erãt: ſecretiorem
philoſophiã didicerunt: ſed Mercurius (ut diximus) a Moſe hauſit. Hic
ergo doctor, a quo tota ſyra, ægyptia, gręcaq; ſapiẽtia emanauit. Teſtant̃
Augu. hoc & de noſtris ultra Auguſtinum Ambroſius, Euſebius Pamphilus, &
Ambr. Cyrillus: quoꝝ ultimus ad uerbũ ait: Pythagoras & Plato cũ i terra ægy‑
Euſ. Pã. pti operã diſciplinis darẽt, multoꝝ uiroꝝ illuſtriũ, & in primis Moſi do‑
Cyrillus ctrinã pro ſuo ſtudio nõ ignorarũt: Erat. n. id tẽporis apud ęgyptios nomẽ
Moſi in nõ mediocri admiratione: unde rationẽ Dei, hoc eſt primæ cauſæ
eos qdẽ accepiſſe nõ dubitamus: quos ſequutus Numenius Pythagoræus
Baſilius multa ex Moſaica doctrina in ſuis libris cõſcripſit: ut magnus Baſilius te
Clemẽs ſtis eſt. Et ut ab his me expediã, probãt Clemẽs Alexãdrinus, Atticus Pla‑
Atticus tonicus, Euſebius, & Ariſtobolus: ꝙ Gẽtiles (ſi qua habuerũt egregia dog
Eu. Ari. mata & myſteria) a Iudeis uſurparũt: & fabularũ inuolucris implicuere:
ut illud Deucalionis a diluuii hiſtoria, & Phaethontis figmẽtũ a retrogra‑
datione ſolis: quæ fuit tẽpore Ezechię. Vnde etiã cõfingerẽt de gigãtibus,
qui mõtẽ mõti imponerẽt, & in cœlũ tendere tentarẽt, a turri babylonica
Ouid. traxiſſe, nulli dubiũ ẽ. Hinc Sulmonẽſis, uñ originẽ & fabricã mũdi decã
taret, uſurpauit. Homerus quoq;, Heſiodus, & Linus, ũde de ſeptima luce
ſanctificãda canerent, hinc proculdubio acceperunt: Ait ſiqdẽ Homerus.

Septima lux aderat cuncta & perfecta fuerunt. Quem alii ſequuti in idẽ conuenıunt:& ante eos Orpheus, unde authorem uniuerſi ſummis laudibus extolleret, in ſuo de uerbo diuino ſumpſit: nam (Artabano teſte) Orpheus de doctrina Moſi multa didicit. Poſt quos Virgilius premere uẽtos ſub æolo didicit ab arca Noe: in qua omnigena animalia ipſius Noe regebantur imperio. A fœlici quoq; ſtatu Adę decantarũt,& oratione ſoluta ſcripſerunt q̃plurimi Saturnia regna aurea. Longum eſſet retexere q̃ multigena arcana inferioris,& ſupramũdanę naturę poetæ didicerint inuoluere in fabularũ,& ęnigmatũ uelaminibus ab his,q ſacris edocti oraculis occultabãt ſacramẽta ſibi credita: ne ſancta exponerẽt porcis cõculcãda. Sed qa aliq non exiſtimãt poſſe ſtare philoſophiã pipateticã cũ hebrea: imo hinc ridẽdi ſumũt occaſionẽ, dicãt ubi inuenerint, imo cõfinxerint dictũ fuiſſe a ſuo Ariſtotele de Moſe: Iſte hõ multa bõa dixit: ſed nihil probauit. Ideo & quãtũ pipateticoꝶ princeps detulerit hebreis Clearchus pipateticus citatus pro eo in libro de ſomno dicat. Ait enim ꝙ cũ Ariſtoteles diſceptaret cum Hyperochide, dixerit: Iudeus erat, qui ab altioribus Aſiæ locis ad maritimas ciuitates deſcendens,& lingua,& animo græcus fuit: Cũq; accidiſſet, ut eo tẽpore nos quoq; maritimis Aſiæ locis uerſaremur, philoſophiæ amore ad nos ſpõte uenit: q multo plura nobis attulit, q̃ accepit: hęc Clearchus. Ad quæ loca idẽ Ariſtoteles nauigauit ſuaſus Platonis epiſtolio, ex ægypto in iſraelitaꝶ ſapiẽtũ cõmendationẽ cõſcripto: ut in hebreoꝶ monumẽtis reppcrimus. Megaſthenes uero in tertio Iudaicaꝶ rerum nõ tm̃ Ariſtotelem, ſed philoſophos omnes diſcipulos hebraicæ ſapientiæ declarat. Omnia, inquit, quę de natura priſci Gręci ſcripſerũt, alii etiã ante ipſos tradiderũt: Nã Brachmanę apud Indos (qui & Iudei uocãtur) multo prius philoſophati ſunt. Nec mirec̃ qſpiã Iudeos indos fuiſſe: cũ & Ariſtoteles apud Clearchum dicat: Iudei ſunt Calani ex India. Sed a patre præcipuæ tribus Iudei appellati ſunt: Iſraelitici ãt ab eorũ diuino Principe,& progenitore Iahacob: Hebrei uero a tranſitu/cui ſemper tanq̃ peregrini addicti ſunt. Cui adſtipulatur Numenius in primo uolumine de bono. Plato/inqt/& Pythagoras gręce expoſuerũt/quæ adiuenerãt brachmanæ/Aegyptii/atq; iudei. Sũt & q aſſerunt Numenii/Philonis/Plotini, Iãblici,& Proculi myſteria a Paulo, Dionyſio, Hierotheo,& Iohãne accepta fuiſſe. Importunũ quippe foret omnes citare, qui iudeos/& patres noſtros (a qbus & nos primordia ſapiẽtiæ accepimus) primos aſſerũt fuiſſe doctores ſapiẽtiæ, a quibus fontibus mortales omnes hauſerint: Hoc enim non modo noſtri credũt: ſed hiſtoriographi præclariſſimi/ philoſophiq; inſignes teſtantur: Quibus & Gentilium oracula addamus: ſi adductis teſtibus non credunt: Perhibet enim Porphyrius, Apollinis oraculum hæc de Iudeis tradidiſſe.

Home. Artaba. Clear. Mega. Ariſto. Nume. Porphy.

Ap.ora. Dura uia illa nimis, æratis clauſaq; portis,
Quæ uitam nobis aperit/donatq; beatam.
Nec uero uerbis facile enarrarier ullis,
Exponiq; queat illò, quo ſemita ducit,
Quam primi ante omnes cœperunt tradere, pulchras
Qui nili epotant lymphas, phœnicibus inde,
Proximaq; Aſſyriis ea cura, ſed inclyta longe
Gens hebrea illam nouit, notamq; recepit.
Et iterum alio oraculo.
Chaldeis, quæ uera eſſe ſapientia, tantum
Hebreiſq; ipſis conceſſum agnoſcere: pura
Aeternum qui mente colunt regemq;/deumq;.

Ab huiuſmodi igit̃ academia, quæ diuino lumine eſt edocta, & nõ aliun/de de Deo, deq; rerum progenitore diſcere poſſumus: Si tamẽ a philoſo/phis, uel aliis externis aliquid acceperimus, id faciemus ea lege, quã docet Augu. Auguſtinus: Vt accipiamus tãq̃ ab iniuſtis poſſeſſorib⁹, ſicut olim hebrei ab Aegyptiis uaſa, & idola quæ in meliorẽ uſum cõuerterẽt, uẽdicarũt.

Quod abſq; huiuſmodi lumine errarunt omnes de Deo loquentes per deuia q̃ plurima. Cap. II.

Q Vã neceſſariũ ſit hoc lumẽ iis, q de Deo loq uolũt, ſatis expiẽ/tia cõprobabit: ſi repetere uoluerimus qualia hi, q ſibi ſapiẽ/tũ nomẽ uẽdicarũt, ſine hoc ipſo lumine deliramẽta cõfinxe/Eu. Au. rint: Vt bñ colligit Euſebius, Auguſtinus, Laertius, & noui/Lae. Ci. tiores q̃plurimi, ſed potiſſimũ Cicero. Thales.n. mileſius, q iter ſapiẽtes pri/Thales mã tenuit exedrã, aquã dixit eſſe reꝝ initiũ: Deũ ãt eã mẽtẽ, quæ ex aqua cũcta cõfingeret. Anaximãder natiuos eſſe Deos aiebat, longis interuallis Anaxi. oriẽtis, occidẽtiſq;, inumerabiles quoq; mundos. Poſtea Anaximenes aera deũ ſtatuit: eũq; gigni, eſſeq; imẽſum, & infinitũ, & ſemp̃ i motu, quaſi aer Anaxa. ſine ulla forma Deus eſſe poſſit. Anaxagoras, q ab Anaximene diſciplinã accepit/primus omniũ reꝝ deſcriptionẽ, & modũ mẽtis infinitæ ui ac rõe deſignari, & cõfici uoluit: nec ultra inde ꝓgredit̃: ut intelligat̃, quæ ſit hęc Croton. mẽs: & quõ oia cõfecerit. Crotoniates Alcmeo Soli, Lunæ, reliqſq; ſideri/Pyhag. bus animos, & diuinitatẽ dedit. Pythagoras animum cẽſuit eſſe p̱ naturas Xenop. reꝝ oẽs intẽtũ, & cõmeãtẽ: & utinã tã bñ in ſe q̃ in aliis uidiſſet. Xenopha Parme. nes (mẽte adiũcta) omne qd' eſſet, deũ uoluit eſſe. Parmenides cõmentitiũ qddã coronę ſimile efficit, & Stephanẽ appellat: cõtinentẽ ardorẽ, & lucis Emped. orbẽ, q cingit cœlũ: & hũc deũ appellat. Empedocles multa alia peccãs in deoꝝ opinione turpiſſime labit̃: Quatuor.n. nãs, ex qbus oia cõſtare cẽſet, Protag. diuinas eſſe uult: quas & naſci, & extingui pſpicuũ eſt. Protagoras oino ſe Dys maieſtatẽ attribues
Democ. ſe negat/qd de Deis loquat̃/ſcire. Democritus imagines, eaꝝq; circuitus in

deoꝝ numero refert. Sed cũ neget quicq̃ eſſe ſempiternũ (quia nihil ſuo ſtatu ſemp maneat) nõne deũ omnino tollit/& nullam opinionẽ de eo re/linquit? Epicurus qui Democriti fontibus hortulos ſuos irrigauit, cogita/ Epicurus
bat Deũ forma humana circũamictum: eo ꝗ ea pulcherrima omniũ ſit, & ſola rationi & menti cõueniens: Quẽ Cicero longis diſputationibus de/ Cicero
ſtruit: & pluribus facetiis ſugillat. Ariſtoteles multa turbat a magiſtro uno Ariſtote.
Platone diſſentiens: modo enim menti tribuit diuinitatem, modo mundũ ipſum Deũ eſſe dicit, modo aliũ quendã præficit mũdo, eiq; eas partes tribuit/ut replicatione quadã mundi modũ regat, & tueatur. Tũ cœli ardorẽ Deũ eſſe dicit nõ intelligẽs cœlum mũdi eſſe partẽ, quẽ alio loco deſignat Deũ. Xenocrates deos octo eſſe dicit: quinq; qui in ſtellis uagis nominant̃: Xenocr.
Vnũ qui ex aliis ſideribus quaſi ex diſperſis membris, Septimũ Solem, Octauũq; Lunã. Theophraſtus incõſtantia quadã modo menti diuinũ tri Theoph.
buit principatũ/modo cœlo, tũ autẽ ſignis, ſyderibuſq; cœleſtibus. Strato Strato
philoſophicus omnẽ uim diuinã in natura ſitam eſſe cẽſet: quæ cauſas gi/gnendi, augendi, minuẽdiq; habeat: ſed careat omni ſenſu & figura. Zeno Zeno
legẽ naturalem Deũ eſſe cenſet: eãq; uim obtinere recta imperantẽ, prohibentẽq; cõtraria. Et alibi æthera Deum dicit: Et aliis locis rationẽ quandã per omniũ naturã reꝝ diffuſam. Cuius diſcipulus Ariſto formã Dei intelli Ariſto
gi nõ poſſe ait dubitãs oĩno, an deus ſit animãs, nec ne. Cleãtes Zenonis ẽt Cleãtes
auditor nunc mũdũ Deũ dicit eſſe, nũc mentẽ, & hoc ultimũ, & altiſſimũ undiq; circũfuſum, & extremũ omnia cingentẽ, atq; cõplexũ ardorẽ (qui æther nominat̃) certiſſimũ Deũ iudicat. Perſeus alius eius auditor res uti Perſeus
les, & ſalutares deoꝝ eſſe uocabulis nũcupatas. Plato Aſomaton id, quale Plato
eſſe poſſit intelligi nõ põt. Xenophon quaſi in idẽ ueniens Socratẽ retulit Xenophõ
diſputãtẽ, formã dei quæri nõ oportere. Antiſthenes populares deos mul/ Antiſthe.
tos, nãlem unũ eſſe dicit. Plato quoq; cũ Hermogene diſſerẽs ait: p Iouem Plato
Hermogenes (ſi mẽtẽ haberemus ꝑcipuũ rectitudinis modũ) cõſtituere/mus nobiſcũ fateri, nihil nos de Diis cognoſcere: neq; de ipſis qdẽ, neq; de ipſoꝝ nominibus, qbus ipſi ſe uocãt: conſtat.n. illos quidẽ ueris ſe nomini/bus nũcupare. Opificẽ tamẽ ipſum fatet̃ cum ſuis academicis/genitorẽq; uniuerſi: Et hi (ut Auguſtinus ait) noſtris ſapiẽtibus uiciniores/quoꝝ fon Augu.
tibus nõ dedignati ſunt irrigari. Sequũtur alii lõgioribus qdem paſſibus.
Speuſippus Platonẽ auũculũ ſequẽs uim quãdã deũ dicit, qua oĩa regat̃/ Speuſip.
tãq̃ aĩalem. Ex eadẽ ſchola Heraclides põticus puerilibus fabulis reſperſit Heracli.
libros/modo mũdũ, modo mẽtẽ Deũ eſſe dicens, errãtibuſq; ſtellis diuini/tatẽ tribuit. Chryſippus, q Stoicoꝝ Sõnioꝝ ueterrimus habet̃ interpres, Chryſip.
magnã turbã cõgregat ignotoꝝ deoꝝ: conaturq; in. ii. libro, ubi de natura deoꝝ agit/Orphei, Muſæi, Heſiodi, Homeriq; fabellas accõmodare ad ea, quæ antea de imortalibus diis dixerat. Quẽ ſequẽs Diogenes Babylonius, Diog.Ba.

Cotta de Minerua & partu Iouis, ortuq; Virginis multa ſoniat. Ciceronis Cotta oẽs de diis loquentes redarguere, & ſugillare uidet̃: & p tot fluctus nauigat eius cimba, ut quaſi merſus ad aridã omiſſo pelago, deſperatoq; portu, pene naufragatus cõtẽdat cõcludẽs deoꝝ nãs obſcuras/difficileſq; explicatus hñs. Omittã/quæ abſurdiora poetaꝝ uocibus fuſa, ipſa ſuauitate nocuerũt: q & ira inflãmatos, & libidine furẽtes induxerũt deos/fecerũtq; ut eoꝝ pręlia, & uulnera uideremus: Odia pterea, diſſidia, ortus, interitus, ꝗrelas/lamentationes effuſas, in omni intẽperãtia libidines, adulteria, uincula, cũ humano gñe cõcubitus, iurgia, odia, & huiuſmodi inſanias multas. Sed & ad tãtã inſaniã deuenerũt multi: ut Deos quos adorarẽt, manibus ꝓpriis cõfingerẽt: Vt de Aegyptiis Hermes Triſmegiſtus ait. Sic fecere Aſſyrii, qbus ſtatua Beli a filio Nino cõſtructa (ut quibuſdã placet) præbuit cauſam idolatrandi: Quẽ æmulati Moabitę, Paleſtini, & populi multi, & ipſi ſuas pro libito cõfingebãt ſtatuas: & ſibi aras erigebãt: ſuiq; idiomatis uocabulo nominabant.

Her. Aſſyrii Moab. Paleſti.

Et ſi qd ſit Deus intelligere nõ poſſumus/tamẽ Deum eſſe & oraculis, & ratione, & conſenſu omniũ edocemur. Caput III.

Diony. DE Deo itaq; loquẽtes illud Dionyſii obſeruandũ cenſemus, quo ait: Tantũ v3 fas eſſe ad cęlſiora conſcendere: qtũ ſeipm diuinoꝝ eloquioꝝ radius inſinuare dignabit̃: Cõparandaſq; eſſe uires ad diuinos illos fulgores hauriẽdos: debere inſup a nobis inocue diuina, ſobrie, pie, & caſte reuereri: ne ſi nãli indagatiõe procedere uoluerimus, in uarios incidamus errores: ſicuti illi/quos ſupra memorauimus ſapiẽtes ſęculi. Aut eueniat illud Simonidis/quẽ ſatis Ariſtoteles, & Cicero celebrat, qui ab Hierone tyrãno requiſitus/qd eſſet Deus, unius diei ſpatiũ poſtulauit: Et ſequẽti die rediẽs, cũ īterrogaretur/biduũ Simonides petiit. Tum crebrius tyrãno petẽte/ſemp Simonides dieꝝ numeꝝ duplicabat. Sed interroganti Hieroni cur hoc faceret/reſpõdit: quia ꝗto diutius cõſidero, tanto res uidet̃ obſcurior: qa lucẽ inhabitat inacceſſibilem humanis ingeniis. Hinc proteſtat̃ cœleſtis doctor in Euangelio, cui titulus eſt ſcd'm Matthæũ, dicens: Nemo nouit filiũ niſi pater: neq; patrẽ qs nouit, niſi fili⁹: & cui uoluerit filius reuelare. De hac igit̃ ſupſubſtãtiali/ ſacratiſſimaq; deitate (ut Ariopagita ꝓſequitur) neq; dicere quicq̃, neq; cogitare pſumẽdũ eſt aliter q̃ ſacra eloquia pie admodũ, caſteq; tradiderũt. Ab his igit̃ ſacratiſſimis ſermonibus aliqua habemus: in quæ philoſophoꝝ nõnulli expeditis pedibus ueniũt. Aliqua uero, quę cũ nõ attingere poſſint/aut nõ admittũt, aut ea ſubterfugiũt, aut tãq̃ dubia intacta relinquũt. Quoꝝ ſingula ptractantes, ſic ea proponemus: ut pii æquis auribus admittãt: Impii aũt, & ſi nõ admittere, ſaltẽ reſpuere nequeãt. Hi quippe in primo genere impietatis a Porphyrio Iamblico, & Proculo collocant̃/

Simon. Ariſto. Cicero Hyero. CHRISTVS. Diony. Por. Iã. Procul.

qui negant Deũ eſſe. Quibus exploſis potius q̃ cõfutatis (qui cõfutatione digni nõ poſſunt a ſapiẽtibus hẽri) ꝑcedemus. In primis (ut tradũt nobis diuina oracula) Deum eſſe ꝓſupponamus: a quo nullus philoſophoꝝ diſſentit, nec mortaliũ quiſpiã, niſi in eã ſortẽ ueniat: de qua ſapientiſſime canit Propheta. Dixit inſipiens (inqt) in corde ſuo nõ eſt Deus: & ꝓbelle Dauid
inſipiẽtes dicunt, q negãt ipm Deũ, cũ omnis ratio dictet, omneq; lumen mortalibus tributũ doceat Deũ eſſe. Nã creata oĩa, quoꝝ propriũ eſt dependere ab alio, docẽt aliqd eſſe, a quo ipſa ſint: & illud a nullo, ne in infinitũ fiat progreſſus. Et quæ mouent̃ cõcludũt unũ eſſe, a quo omnia mouentur: qui nec ab alio moueat̃: ut bene Ariſtoteles ꝓcedit in calce ſui li- Ariſto.
bri de Phyſico auditu. Et illud ꝑfectũ eſt, nullius indigẽs: qd eſt Deus, ſiue principiũ, ſiue fons & origo omniũ, ſiue ſummũ, aut infinitũ, ſiue illud q̃ maius excogitari nõ poteſt, ſiue primũ mouẽs, ſiue prima cauſa, aut illud qd eſt a ſe, aut Archetypus, & oĩa cõtinẽs, uel q̊uis alio dicat̃ noĩe, ipſe eſt Deus. Quẽ qui negat, nõ minus/teſte Auicena/indiget rõne, q̃ ſenſu indi- Auicẽa
geat, q negat niuẽ eſſe albã. Nã ut Plato in ſuo de legibus ait: Terra, Sol, Plato
Sydera/ipmq; uniuerſum/ tẽpoꝝ quoq; uarietas ornatiſſima/annis/mẽſibuſq; diſtincta deũ eſſe oſtẽdũt. Græcoꝝ ꝓterea, Barbaroꝝq; omniũ cõſenſus in id cõuenit: Quod ꝓcurrẽs Marcus Tul. ait: Quid. n. põt eẽ tã aptũ/ Cicero
atq; cõſpicuũ/cũ cœlũ ſuſpexerimus/cœleſtiaq; cõtẽplati ſimus, q̃ eſſe aliqd numẽ ꝓſtãti acumine mẽtis, q̊ hæc regant̃? Quæ. n. gẽs ẽ, aut qd genus hominũ, qd nõ hẽat ſine doctrina anticipationẽ quandã dei, quã appellãt ꝓlepſim? Ex illo. n. cœleſti Epicuri de regula, & iudicio, uolumine accepi- Epicu.
mus eſſe ãnceptã aĩæ rõni quãdã informationẽ, quã hic intelligimus: in q̃ omniũ nã cõſentit deũ eſſe: & ipm mũdũ regere: Quibus ãnectit ꝑcla꞉ facinus Atheniẽſiũ, q Pythagoræ ſophiſtæ librũ/in cuius principio, an Deus Pytha.
ſit dubitare uidetur, cõbuſſerũt/ipſo de urbe atq; agro expulſo. Sed Euſe- Euſebius
bius ulterius progrediẽs, dicit: De Deo dubitare nõ poſſumus, cũ nã, imo diuinitus oĩbus inſitũ ſit, Deũ eſſe ueꝝ omniũ reꝝ creatorẽ.

Quomõ p creataꝝ reꝝ ueſtigiũ/aut imaginẽ/& eoꝝ cõſonantiã cũ Archetypo deuenire poſſumus in cognitionẽ eius fœcũditatis. Cap. IIII.

VT illã diuiniſſimã fœcũditatẽ, q̃ umbratice in omni eius fabreficio inuenit̃, ex his q̃ ꝓ manibus hẽmus domeſtica, apprehẽdere poſſimus, ſingula ſaltẽ adũbrãda ſunt: cũ nihil in reꝝ nã ſit (teſte Mercurio) qd nõ aliquã ꝓ ſe ferat diuinitatis imagi- Mercu.
nẽ. Omnia nãq; uiuẽtia penes ſeipſa ꝓlem ſuã gignũt: & cõcine ꝓducẽdo in ꝓpatulo, qd ĩ penetralibus cõceperũt, ſũmi opificis laudes uoce q̃dã ſua depromũt. Ad quos hymnos, & pueri in fornace Babylonica expurgati, & Dauid cũ hymnis ſuis finẽ imponeret, oĩa inuitat. Arbores. n. & plantæ cũ brocos ſuos, aut gẽmas ꝓducũt, ſemẽ quaſi fœtũ in eoꝝ corpe giñant.

Cũ aũt fructus reddũt, quaſi q̃dã partu Deũ ſua uoce collaudãt. Coagu-
lant grãdines, & niues in aere, præparãturq; pluuię in nubibus, & tunc fit
eorũ cõceptus: cũ aũt in terrã deſcẽdũt, quaſi cõpleta fœtura, & ipſa bñdi-
cũt opificẽ. Gignũt aĩalia meliorẽ fœturã: Sed cũ in lucẽ ꝓducunt, & ipſa
in Dei laudẽ ꝓrũpũt. Senſitiua ẽt uirtus in ſe ſimulachrũ, & intentionẽ fa
ciẽdorũ cõcipit, poſtea mẽbra moriẽdo in opus, q̃ cõceꝑat parit. Qui Phã-
taſię fœtus ꝓpinquior eſt animæ, q̃ uegetatiuæ, quæ tñ in corpe fit: ideo
expſſius diuinæ mẽtis fœtũ oſtẽdit. Sic aĩa rõnalis cũ accipit a phãtaſtica
uim, q̃ debita prudẽtia faciũda metiť oĩa, prius in mẽte fabricãdo exẽplar
eorũ, quaſi fœtũ in eadẽ mente producit: quẽ parit extrinſecus: Vbi qđ eſt
in mente excogitatũ, in propriã figurã, aut formã conducit. Quæ excogi-

Augu. tatio, tanq̃ uita opatrix exprimit (teſte Auguſtino) creatricẽ uitã diuinã,
in qua omnia p̃exiſtebant, añq̃ in formas proprias explicarenť. Opus aũt
fabricam opificis demonſtrat: Quæ cõſonanti ordine cõducta, in opificis
ipſius cui in operando aſſimilatur laudem concinit. Alius eſt ẽt rationalis
uitæ fœtus huic cõſilis, rõ v3 atq; diſcurſus, qui formatus in mẽte ab ea re

Idem quã ſcimus, uerbũ ab eodẽ Auguſtino nominať. Qui fœtus uterq; propin
quior eſt animæ q̃ phantaſiæ, aut uegetatiuæ conceptus, qa rõnalis uis in
intellectionẽ ſuã, & p illam in ſeipſam reflectitur. Quibus ſuccedit amor
ſanctus, & liber: qđ non efficit Phantaſia. Prolem aũt hãc in propatulo pa
rit: qñ ſonanti uerbo, qđ conceperat, manifeſtat. Sed cũ Angelicus ſtatus
pfectior ſit, q̃ illorũ qui adhuc in ſtadio pugnãt, excellentiorẽ parit conce-
ptũ, nulla intercapedine mutatũ: quẽ pariens prolatu quodã in dei laudes
cõtinue pſeuerat. Ex quibus omnibus in opifice cuius ſimulachrũ tenent,
omnia gradibus ſuis cõtemplamur: & uerbi, & creaturarum conceptũ in
ideali uita. Propalat aũt uerbum eſſentiale, cũ in ſacra pagina manifeſtat:
& uerbũ ideale, quãdo quæ fabricauerat in mente, eluceſcere facit in ope.

Moſes Quod eſt quoddã dicere, & manifeſtare, quæ cõcepta ſunt. Hinc Moſes,

Dauid & Dauid, quorũ alter arcana Dei ſcripſit, alter decantauit, omnia declarãt
uerbo producta.

Quod Deus ſit omniũ rerũ, & numerorũ fœcunditate plenus: ut poſſit
omnia conſonantiſſime producere. Caput V.

ELementa, principiaq; naturæ, pulchrũ queq; mundũ totum

Merc. emanaſſe affirmat Mercurius, ab eo qui eſt & omniũ rerũ, &
utriuſq; ſexus fœcũditate pleniſſimus uim totã cõtinens ge-

Poetæ nerãdi abſq; alicuius extrarii adminiculo. Hinc a Poetis Pan
(quod totum ſignificat) dicitur: quem ſolem eſſe Arcades exiſtimantes
adorabant. Eſt quippe uerus ſol, non hic cœleſtis, ſed ſupramundanus,
& diuinus. Et ſi licet proſequi, quæ de hoc Pane finxit antiquitas: quæ
diuina myſteria ſemper ſub ænigmatibus tradebat, percurremus etiã eius

typicã picturã. Cornua primo in capite locabãt, denotantes regnũ, qđ in ſupioribus, inferniſq; tenet: Cornu enim pro regno etiã apud eos, qui ſacra noſtra ſcripſere, acceptũ Hieronymus in orõné Abacuc longa ſerie ꝓbat. Hiero.
Barba uero ꝓlixa radios lucis/aut diuinæ ſuæ uirtutis, uſq; ad ima ꝓtenſa ꝓtẽdebat. Pars inferior hiſpida pp arbores/uirgulta/mõtes/ſaxa/& feras: Supior uero leuis: Vñ & ſup harauot.i.planities equitare dr: qđ traductio nr̃a hẽt occaſum. Sonat fiſtula ſeptẽ calamoꝝ.i.ſeptẽ planetaꝝ harmonia in qua ſunt ſeptiformes ſoni, q diapaſon cõſũmatã v3 cõſonantiã cõplent. Virga in manibus eſt poteſtas, qua cũcta moderat̃: ridentẽ cũ fingebãt, eius ſempiternã fœlicitatẽ inuẽtes: Delitiariq; aſſerebant in echo, quæ eſt uox emiſſa in cõcauis, uel obiectis diſpoſitis qbuſcũq; reſonãs: Vox.n.uerbum, & mẽtis cõceptũ exprimit: Ideo uoce/uel dicto Deus mundũ/& oĩa eius mẽbra fabricauit, uoceq; gubernat impitãdo. Amorẽ ẽt erga nos pluribus clamoribus manifeſtat: Reciproco uero amore (q eſt reſonãs echo) delitiat̃. Et hæ ſunt delitiæ, quas hẽt cũ filiis hominũ. Nebridẽ ſtellatã in pectore gerebat: qa omniũ ſtellaꝝ cõcurſum/atq; uim unica pelle, unicoq; actu, aut nutu cõtinet. Sed quẽ Poetæ Pan.i.totũ, oĩaq; cõtinentẽ dicebãt, Poetæ
Philoſophi cãm primã, & omniũ cauſaꝝ principiũ uocauere dans oĩbus Philo.
cauſis, ut influãt: qa qcqd agit cã ſecũda, agit in uirtute primæ magis influẽtis q̃ ſecũda, inqt Proculus. Et eſto q̧ cã ſecundaria ẽt uniuerſalis ãmo Procul.
ueat a re uim, quã præſtitit/prima minime remouet: & infra dicit: Omnia hẽre eſſentiã a ꝓ ente, & prima cã, & uiuere a prima uita: immediateq; a prima, & ſumma intelligẽtia: Quæ ſit omniũ fœcũda coꝝ, quæ alii ꝓſtãt, neceſſe eſt. Eſtq; in ſeipſo ſũme fœlix, & beatus: Sed Beatitudo (ut diffinit Speuſippus) eſt bonũ ex bonis oĩbus accumulatũ. Beatus autẽ eſt, q Speuſi.
nullo indiget, & q hẽt qcqd uult: ſi bñ docet Auguſtinus, Boetius, & Pla Augu.
to. Nihil ẽ deeſt illi qui oĩa cõtinet, tanq̃ uera omniũ ſphæra: ut dixit Her Boetius
mes. Et cũ nihil ſit extra ſphærã mundi: ſic nihil extra diuinũ ambitũ, qui Plato
oĩa cõplectitur: cui eſt illud inexplicabile nomẽ, ubi lr̃æ oẽs numeros cir Hermes
culares cõtinẽt, decẽ v3/qnq;, & ſex, atteſtãtes ſingulæ uetiſſimã eſſe ſphęrã, qđ nominant, oĩa ambitu ſuo cõtinentẽ. Quaꝝ etiã lr̃aꝝ ſignificata idẽ innuũt: י Ioth.n.ſciẽtia, uel principiũ interpretat̃: ה He eſſe: ו Vau & ipm̃ in quo oĩa v3 quieſcũt: ut ſit ipſe principium omniũ eſſentiaꝝ ꝓſtãs oĩbus ut ſint/eſſeq; ipm̃ eſt prima reꝝ creataꝝ, ut Proculus docet. Ideo a prima Procul.
cã emanat, cui ſoli dare ipm̃ eſſe attribuit̃. Ideo alibi cõcludit aperto ore, oĩa ꝓcedere ab una cã: Quæ omniũ ꝓ ut grauida ſit, neceſſe eſt: ſi uera eſt Peripateticoꝝ ſnĩa: Nemo dat qđ nõ hẽt. Nec aliqd nã ꝓducit̃, aut fabri Peripa.
catur arte, niſi illud prius in fabricãte ꝓexiſtat. Generatur aĩal, aut homo ex ſeminaria uirtute, qua genitũ cõtinebat: & ex ſemine generat̃ herba q̃ ꝓerat in ſemine potẽtia (ut dicunt Peripatetici) aut uirtute aliq. Hinc ſa

Btitudo quid.
Btus quis.

Moſes pientiſſimus philoſophus Moſes cũ de plantis producẽdis ageret, inquit: Cuius, v3 plantæ ſemẽ ſit in ea.i.uirtus ſeminaria ad aliã plantã ꝓducẽdã. Extat & in artificis mẽte fabrica idealis, ex qua cõducit extrariã: ut longo Augu. ſermone diſſerit Auguſtinus interpretãdo illud Iohãnis, qđ factum eſt, in Iohan. ipſo uita erat, Vita utiq; creatrix, & idea omniũ reꝝ faciẽdaꝝ. Quia ſicut artificiũ uiuit in artificis mẽte, añq̃ cõducat: ſic uiuebat mundus in mẽte illa diuina, anteq̃ deduceret in opus. Cõtinet inſup omnẽ numeꝝ exiſtens ipſe uera unitas: quæ principiũ, & radix omniũ eſt numeroꝝ, dans oĩbus, Procu. ut numerent. Omnis.n.multitudo (ut idẽ Proculus ait in theorematibus theologicis) eſt ab uno. Nec aliqd eſſet unum, ſimul cũ aliis multitudinẽ faciens (ut ibi proſequitur) niſi p unius participationẽ unitatẽ ſibi cõpararet. Quod unũ, & antiqſſimũ nemo ambigit Deũ eſſe, qui añq̃ peculiarẽ unitatem rebus inferioribus cõmunicaret, in primũ numeꝝ ſe diffudit: Et Hebrei hinc in denariũ (ſi hebreoꝝ theologiã admittimus) tanq̃ in decem ideas, & menſuras omniũ numeroꝝ, & reꝝ omniũ faciendaꝝ: hac de cauſa ulte Ariſto. rior numerus dari nequit/ quãuis Ariſtoteles alias rõnes multigenas aſſignare conet. Qui denarius coaceruatus in unũ reddit, a quo exordiũ habuit: ut ſit denarius numeroꝝ finis, & cõplementũ, & principiũ decadum. Quã numeroꝝ ſeriẽ omnia tãq̃ ueꝝ exemplar imitando, ad illud unũ re Procu. dire cõtendunt, unde proceſſerũt: Vt aliquãtulũ ꝓgreſſus noſter Proculus ſubinfert, dicẽs: qđ omnis ordo ab unitate incipiens procedit in multitudinẽ unitati coelementalẽ: & ipſa ordinis multitudo tandẽ ad unitatẽ reducitur. Et omnia quæ ſub globo lunari ſunt, p hominẽ tanq̃ p decimum genus eoꝝ, quę ſunt corruptioni ſubiecta: Et cœli nouẽ per decimũ cœlũ: quod empyreũ dicunt: & nouẽ Angeloꝝ ordines p ſuã decadẽ in primariam unitatẽ reſtituuntur: Quæ ſuo loco Latius diſſeremus.

Quod Deus ſit unus. Caput VI.

Moſes DEum unũ eſſe, habemus legiferũ diuino oraculo intonantẽ. Audi Iſrael, tu v3 qui Deũ principem habes (ſic.n.Iſrael interpretatur) Dñs Deus tuus Deus unus eſt. Et iteꝝ introducit ipſum ad populum proteſtantẽ: Videte q; ego ſim ſolus: & nõ eſt alius præter me. Cũ quo eius, imo legis occentor cõuenit, dicens: David Non eſt Deus præter Dñm, & nõ eſt Deus præter Deũ noſtrũ. Cum qua ueritate cõueniũt omnes ſapiẽtes. Abraham ob unius Dei cõfeſſionem, in ur.i.fornacẽ a Chaldeis proiectus eſt, & illęſus euaſit: unde ſummo fauore proſequutus eſt eum Deus, pro cuius ſolius gloria non recuſauit mortem ſubire. Pro hac ueritate aſſerenda Socrates & carceres, & mortẽ ſuſtinuit: Apule. ut Apuleius, & Aulus Gellius atteſtant: nulla tamen ſibi gratia cõparata, Au.Ge. eo q; ſponte ueneno ſuſcepto ſibi mortẽ intulit contra edictum illius Dei, quẽ unicũ profitebatur: qui uetat omnino & ſibi, & aliis quẽpiam inferre

mortẽ.Probat Plato in Timæo Triſmegiſtũ æmulatus:ꝙ Deus mũdi exẽ/ Pla.Triſ.
plar ſit unus:eo ꝙ mũdus unus eſt.Cõſtanter aſſeuerat Auicena Impoſſi/ Auic.
bile eſſe duo a ſe neceſſaria. Nec aliud hẽt a ſe,ut neceſſario ſit,niſi Deus.
Ariſtoteles Homeri ſententiã celebrat:Non eſt bona multitudo numinũ: Ari.Ho.
Vnus ę̃ Princeps,& Deus.Ille.n.Vlixẽ ſic cõcionantẽ decãtat. O Achiui
nõ eſt bonus pluriũ principatus:Vnus ę̃ Rex. Hinc de humano ad diui/
nũ principatũ conſcendẽs,ꝑ analogiã quandã cõcludit neceſſariã unitatẽ
principis diuini ſicut & terreni,qui diuini ſimulachrũ gerit.Quomõ ꝓce/
Hieronymus dit Hieronymus cũ Ruſtico ſuo diſſerens.In apibus (inquit) unus prin/ Hiero.
ceps,Grues omnes ſequuntur unã ordine litterario: Impator unus, Vnus
ꝓuinciæ iudex:In naui gubernator unus:& in mũdana fabrica unus Opi
fex,unus moderator. Vñ oẽs ſapiẽtes cõtẽplantes picturas, & formas ua/
rias huius mũdanæ domus,unam tñ eoꝝ cãm,& primã arbitrati ſunt:ut
Nicomachus,& poſt eũ Boetius,& Proculus in eo,quẽ de cauſis ſcripſit, Nic.Bo.
& in theorematibus docto,& cõpendioſo ſermone demonſtrat.Pythago/ Pro.Pyt.
ras (ut Euſebius refert) unitatẽ Deũ eſſe dicebat,& bonũ,& intellectum: Euſe.
dualitatẽ uero dæmonẽ/ac malũ/ in qua mãlis eſt multitudo. Adſtipulat̃
Plato Plato in epl'a ad Dionyſiũ. Cũ ſtudio, & ex ſnia (inqt) ſcribimus animi: Plato
Deus principiũ eplæ ꝑbet.Si ſecus aũt,nõ Deus,ſed Dii:cõcludẽs omnia
bona ab uno,malũ autem a multitudine cõfuſa.Nec põt (inquit Cicero) Cicero
omnibus intercõtinẽtibus mũdi partibus eſſe ꝑfectio ordinis:niſi ex uno,
Cicero & diuino,& cõtinuato ſpiritu cõtinerent̃.Nec aliquis de ſapiẽtibus aliqñ
opinatus eſt adorandũ eſſe niſi unicũ Deũ:qui eſt principiũ uitę,& dator
omniũ bonoꝝ:Cui ſoli hũc mundũ regenti preces dirigẽdas docet Procu Procul.
lus,Porphyrius,Iamblicus,Plato,Pythagoras,Ariſtoteles & poſteri oẽs. Por.Iãbl.
Sed ſacræ litteræ ſup oẽs hoc dogmate reſperſę ſunt.Sic Chriſtus inſtru/ Pla.Pyt.
xit nos:ut orõnẽ in primũ dirigeremus,dicẽs:Cum oraueritis dicite Pr̃ nr̃ Ariſto.
De quo & Moſes:Nũqd nõ ipſe pr̃ tuus,poſſeſſor tuus? Qui a Poetis ꝗꝗ CHRI/
Pater omnipotẽs dicit̃,Primus fons,& origo omniũ:A quo quædã numi STVS.
na ſunt,& miniſtræ poteſtates eius,ut Sophocles diſticho iãbico canit. Moſes
In ueritate ſolus unus eſt Deus: Sopho.
Qui cœlum hoc,& terram capacem condidit.
Quem Euripides Iouem præcipit nominandũ: Per cuius caput Orpheus
cecinit,uniuerſa in lucẽ proceſſiſſe. Cæteras aũt poteſtates miniſtras eſſe
cenſendas,quæ extra Deum ſunt:& ab ipſo ſeparatæ.Hinc ipſi Dei mi/
niſtri,intelligẽtiæ ſeparatæ a philoſophis,& a ſapiẽtibus hebreis dicunt̃.
In Deo aũt eſſe ꝗdã numina nõ ambigimus, quæ noſtri uocãt attributa:
ſapientiã quã antiqui Palladem noiarũt:Intelligentiã,aut ſolertẽ diſcur/
ſum,Mercuriũ:Sempiternũ,Saturnũ:Formę futuram,Neptunum:qui
uirtus aquarum eſt,de quibus dicitur.Producant aquæ ſerpiturã animæ

uiuentis (ut uerba hebraica ſequamur) Naturã rerũ ſecretam, Iunonem, Amorẽ, Venerẽ, Lucidã uitã, Solẽ, aut Apollinẽ, & cætera id genus: quæ uulgus opinabaẽ plures eſſe Deos: qđ alienũ fuiſſe ab omnibus ſapiẽtibus
Cicero Cicero li. eo, quẽ ędidit de nã Deorũ aſſerit: Plinius ãt ſocordiã quãdã dicit, *Socordia = stultitia.*
Plinius inumeros exiſtimare Deos: & opinari mſimonia inter eos cõtrahi, tantoq; æuo ex his neminẽ naſci: & alios eſſe grandęuos, ſempq; canos: alios iuuenes/ atq; pueros: atri coloris, aligeros/ ouo ędicos, puerilium fere delíramẽtorũ eſt. Sed ſup oẽm impudentiã, adulteria inter ipſos fingi, mox iurgia, & odia/ atq; ẽt furtorũ eſſe & ſcelerũ numina: quæ bñ utiq; cõfutat. Docet aũt nõ minus impie/ q̃ indocte de Deo: cũ de ipſo ſine eius lumine rite effari
Theol. nõ poſſimus. Quo lumine colluſtrati theologi noſtri, cõfidentius de ipſo loquũtur: & eius unitatẽ citra oẽm ſoloẽ cõprobant: qa infinitũ aliud ſecũ ſtare minime patitur, nec mente, nec uelle, nec potentia, nec bonitate, nec eſſentia, quæ legẽda relinquo ubi ab eis copioſiſſime tractata ſunt. Addũt ẽt de uirtute qua oĩa põt: Vñ ſi eſſent duo, poſſet unus deſtruere, quę alius *Vnus deus omnipotens.*
fabricauit: & ſi nõ poſſet, nõ eſſet Deus: qui omnipotẽs eſt. Et ꝓgreſſi ratiocinanẽ, qm̃ uterq; utroq; frueretẽ: cũ eſſent ſũme fruibiles, & nolens frui peccaret: Fruẽs aũt aliqd acciper ab alio, tanq̃ impfectus: & ſic Deus pfectiſſimus eſſet impfectus: & adhuc ultra. Si duo, uter illorũ hanc machinã fabricauit? Et uter illorũ ipſam moderatẽ? Et ſi q fecit, ipſe & regit, qd alter facit? Si uero unus fecit, alterq; gubernat, quomõ intrauit gubernator in
Dion. Pl. domũ non ſuã? Ex ordine igiẽ, & moderamine cõcludamus cũ Dionyſio,
Phil. Aſt. Platone, cũ ueris philoſophis, Aſtronomiſq; omnibus tantarum rerũ ſibi inuicem cõuenientiũ opificem eundẽ, & rectorem: qui eſt omniũ artifex, *rotia.*
omnem habens uirtutem, omnia proſpiciens.

Quod fœcũdiſſima mens illa prima, quæ Deus dicit, ad intra extraq; produxerit. Caput. VII.

EX his cõditis imaginibus manuducti ad diuinã mentẽ eminentiſſimã, omniũq; fœcũdiſſimã, eius lumine colluſtrati uidebimus prolem ſui ſimillimã, qui eſt uera imago Patris: quã in ſe ꝑ generat unico, & nũq̃ interrupto actu: quo ſemp abſq; aliqua interiectione, aut uiciſſitudine ſe intelligit ſummũ p eſſentiã bonũ. Vñ reſultat ꝓles, quæ eſt plena intelligẽtia, plena ſui imago, & plenũ mũ-
Io. Mer. di exẽplar. Quã ꝓlẽ Iohãnes, & Mercurius uerbũ noĩarũt: Plato Dei Pñs
Pl. Orph. filiũ: Orpheus uero palladẽ. i. ſapientiã ex Iouis capite natã. Ex qua plena intelligẽtia ſuę bonitatis ſũmæ amor ꝓducit ligãs intelligentiã cũ mente, & eo ãplius, q̃to imenſa ꝓportiõe ſibi intimior eſt, q̃ alię ꝓles cũ eorũ parẽtibus. Hinc eſt exactiſſima parẽtis imago, q̃dã tñ relõne, aut aliq̃ intrinſeco abſoluto, tanq̃ genita diſtincta a generante. Et niſi eſſet in Prototypo illo ſummo generatio, nõ eſſet in creatis generationis imago: Nec dediſſet ſte-

rilis,& abſq; fœtu ſuis rebus fœcūditatē:ut p̄ Iſaiam de incredulis quadā Iſaias
impatiētia cōqueriť dicēs:Ego qui cæteris generationē tribuo/ſterilis ero?
Eſt ꝙ in ſummo opifice germen,atq; fœcūditas: Quia & ſi extat (ait Ri- Ricar.
cardus) iucundiſſime fœlix,uoluit tamē ex inſita bonitate,mens illa fœli-
ciſſima hanc ſuā prolem palā producere cōſtruendo fabricā eius imagine
plenā:In qua ordinata graduū ſerie ſe diffundēs aliquos ſuę propagatio-
nis,& fœlicitatis capaces effecit: Quoꝝ alios momētanea tm̄ ſubiectione,
alios aūt p̄lixiori pugna ſtatuit ſuæ fœlicitatis participes fieri,cuicūq; de-
bitas manſiones aſſignās.Sed qa illi debebāt paulo poſt reꝝ creatorē im-
pugnare,nō aſſignauit eis p̄egrinationis hoſpitia,aut aliū inſtantaneæ pu
gnæ campū ꝗ triumphi palatiū.Mortalibus aūt (q̄bus longū cū diuerſis
hoſtibus indixerat bellum) dedit lata certaminis ſpatia,& hoſpitia oppor
tuna.Et qa uniti cū alterabili & defectibili natura,de pabulis,& fomētis,
quibus uitæ curſum ad debitum finem traherēt,prouidere curauit. Quæ
omnia opportuno tp̄e præparanda,elemētis,& cœlis,tāꝗ obedientiſſimis
miniſtris cōmiſit,iubens & ad ipſius hoſpitis uoluptatē extendi campos,
ſubſiſtere ualles,fronde tegi ſyluas,lapidoſos ſurgere montes:Et cætera id
genus:quæ potius ad decorē,& ornatū,ꝗ ad neceſſitatē ordinata conſpi-
cimus:Vt ab his delectationibus, quas in huiuſmodi ſeruitutis hoſpitiis
ſentiret hoſpes,ad excogitāda fercula illa exquiſitiſſima,quæ in triūphali
aula ſunt præparata,cōſcenderet. Cognoſcebat.n.infœlicitatē huius cor-
porei carceris:in quo bona illa abſolutiſſima ab omni degenerāte materia
non poſſunt niſi p̄ ſenſibilia excogitari,niſi particulari lumine reuelentur.
Ideo ſummo artificio diſpoſuit reꝝ illaꝝ cœleſtiū harmonicas imagines:
ut per has facile abducto ignorātię,aut peccati uelamine ad cœleſtia ipſa
traheremur:& ex pulchritudine opeꝝ,& decore creaturaꝝ (ut Origenes Orige.
in Periarchon ſcribit) parentē uniuerſi intelligamus.Id maxime,cū pro-
prior imaginis ratio in homine rep̄iať:qui diuinæ mētis ſolus inter mor-
talia (ut dicunt Platonici) hēt ſimulachrū.Hominis aūt ſimulachrū ani- Platon.
mal tenet:Animalis Zoophytū: Zoophyti autē planta:Plantæ uero me-
talla:Metalloꝝ lapides.Et qa inferiora ab homine imp̄fectā cōtinent Dei
imaginē,dicūt Catholici Sapientes illa omnia tenere Dei ueſtigiū,per qđ Catho.
Imp̄fectius deiformem ſpeciē repræſentant:Vnūquodq; magis & minus
ſcd̄m diſtributā ipſis p̄fectionē.Sunt.n.elementoꝝ,& mixtoꝝ formæ te-
nuiſſima ſummi boni ſimulachra.Viuentia uero,cœli,& ſydera maxime
Sol,ad ſecretiora cōtemplanda deducūt. Rationales uero mētes tanꝗ ſu-
premus imaginū gradus,intima penetralia introeūtes,ad eū cōtemplatio
nis gradū deueniūt,quo in thalamū præparatū aliquando intrent:immo
ſeipſos habitaculum,& templum Dei conſtituant:ubi uerum ſympoſium
omnibus muſicalibus concentibus celebratur.

Quod

Quod Deus mundum fabricauerit. Cap. VIII.

INter ea, quæ latent humana ingenia, & naturales tráſcẽdũt:
diſcurſus, eſt mundi genitura: an ſit, ſi de nouo fuerit, & ſi
neceſſario, an libera quadã mentis diuinæ affluẽtia. Hinc ſa-
Ariſto. pientes ſunt in uarias partes diſſecti. Ariſtoteles cũ ea turba,
quæ non admittũt niſi quę propriis uiribus, ſuoq; ingenio inueſtigare ua-
lent: unde, & cur hęc genitura fuerit intelligere nequiens, ipſam aſpernat̃:
Platonemq; ingratus diſcipulus falſò criminat̃, ꝙ ipſe ſolus mũdũ gene-
Plato rat. Sed Plato ipſe cũ cæteris ſapiẽtibus meliori lumine colluſtratis mun-
di fabricã profitetur: & hanc conſonantiſſimã, numeriſq; pleniſſimis diſpo
ſitam: ſub quorũ uelamine, & obſcuris recedentiũ ſenſuum indiciis mundi
ſacramenta non dum bene initiatis occultauit, ſatius exiſtimans docte re-
texere, quæ p diuina oracula accepta ſunt: q̃ fruſtra ſuo ingenio elaborare,
ut ea apprehendat, quæ capeũ fugiunt rationalis diſcurſus: & tantũ mẽte
Merc. pura, læta, & feſtiua cõſonantia ſuſcipiuntur. Hinc Mercurius mentẽ cõ-
plexus, hæc penetralia introcedẽs mundi fabricam, & gubernatorũ eius,
& compoſitorũ omnium, & ex elemẽtis deorſum tendentibus purum na-
turæ artificium, unitũ tamen opificis menti, paucis uerbis in ſuo Pyman-
dro innuit. Quæ elementa præiacta docet ſola Dei uolũtate in deteriorem
Empe. notam, q̃ in opifice præexiſtant. Empedocles autem agrigentinus, & He-
Herac. raclitus Epheſius nõ ſemel, ſed continue mundũ gn̄ari, & corrũpi aſſerũt.
Quod ſecundũ partes, aut renouationẽ quandã nõ colluſtratis occluſam,
Demo. poſſet in gremio ueritatis admitti. Democritus uero mundũ genitũ docet:
Heſio. & interiturum ſemel: & nũquã ulterius reparatum iri. Heſiodus etiam, &
Orphe. Orpheus mundũ progenitũ decantãt. Thales ex ſeptem ſapientibus unus
Thales orbem hunc Dei facturam aſſerit. Pythagoras, & eius interpres Hierocles
Pytha. Deum opificem, & patrem rerũ profitetur. Conſentit Auicena Arabs, Al-
Hiero. gazel ſaracenus, Philon nõ minus doctrina q̃ gręca facũdia celeberrimus,
Auice. Alcinous Platonicus, qui ait: Mundũ hunc uniuerſum pulcherrimũ opi-
Algazel ficiũ Dei neceſſe eſt eſſe. Et multi poſteri, quos longũ eſſet retexere. Vñ nõ
Ph. Alc. ſolus Plato mundũ generat, ſed ipſe cum multis generatum teſtatur. Ex-
Plato ternis autem omiſſis deueniamus ad eos, qui non ea, quę imaginantur, ſed
Moſes quæ uiderunt, & quæ a diuinis oraculis acceperunt, docent. Moſes enim
Theologorũ pater, & philoſophãtiũ magiſter præcipuus, In principio, in-
quit, creauit Deus cœlum, & terram, & cætera quæ ſequuntur. Cui Deo
pleniſſimo, ſanctoq; uegetato numine, qui multis locis probat ea, quæ di-
xit, magis credendum eſt q̃ Ariſtoteli: qui nec rationibus, nec miraculis,
nec oraculis ſua huiuſmodi ludicra cõfirmat. Loci autẽ, q̄bus Moſes cor-
roborat ea quæ docet, ſunt: Miracula, portenta, oracula, uaticinia. conſen
ſus partium totius dogmatis, grauis authoritas eorũ, qui eius doctrinam

cóſirmant,& interpretádo approbant.Miracula in propatulo ſunt.Virga in colubrum,& coluber iterũ in uirgã tranſmutatur. Vertit aquas in ſanguiné,Ranæ,Muſcæ,& Ciniſices,aut Pediculi (ut apud Hebreos habetur) ad homines,& iuméta perurgenda aduocati ueniunt.In quo ceſſarũt Magi memphitici: quia non potuerunt ipſi nec ab eis aduocati dæmones producere pediculorũ materiã:quę eſt humanus ſudor,aut humor excalefactus: cũ ſolius Dei ſit ſubiectum creare. Ideo profeſſi ſunt,ꝙ digitus & uirtus Dei inibi erat de nouo producens:Quod uirga Aaron,& Moſi deuorans eorũ baculos iã indicauerat,præſtigia uidelicet inferiorũ ſpirituũ,& uirtutem deuorandã a uirtute Dei,quæ in Aaron Moſeq́ operabatur. Locuſta inſuper & Brucus,& ignis cũ grãdine fluit:Veſica & tabe reſoluuné corpora:Primogenitũ omne ab homine uſq́ ad pecus magno ſacraméto interiit.Deducens aũt ſuos iſraeliticos mare aperuit:Aquã de petra, coturnices de cœlo,fulgura,nebulã per diem,columnã ignis per noctem, caliginem,& ex ipſa Dei uiuentis uocem,quæ populũ nunc terrebat,nũc conſolabatur,deduxit.Clades ægyptiis,ſtrages ſubitas,male merentibus, ignem arrogãtibus,leprã murmuranti immittit:Numeroſam turbam ab infirmitate,& eorum ueſtes a corroſione conſeruat: Paſcit inſuper ipſam cibo cœleſti,& hoſtium eandem uictricé reddit.Hæc igiť & huiuſcemodi multa in ſui,doctrinęq́ fauoré ſummus doctor,qui eum,& nos per ipſam docebat,præſtitit.In uerbis etiam ſuis monſtra placauit,clades ceſſarunt, uenenati curabantur,ut prodigiis huiuſcemodi lex,& ſapientia uitæ,& diſciplinæ,quam populum docebat, celebraretur.Oracula uero non delphici Apollinis,Iouis,aut Palladis,uel fictæ ſapientiæ,aut ſimulatæ diuinitatis,ſed ore Dei uiui data ſunt: cuius aliquando uoces innumerabilis illa turba præſenſit.Et ſi non credat qs tantúmodo Moſi huiuſcemodi narranti,aut plebeis eius referentibus,credant externis ſapiẽtibus:qui pro hac ueritate deponunt,Beroſo uidelicet chaldeo,Maineto ægyptio,Hieronymo phœnici,Dario regi, Ptolemæo Mendeſio, Menandro epheſio, Nicolao damaſceno,Abideno hiſtorico, Eſtieo,Theodoro, Chorilo,atq́ Ezechielo poetis, Demetrio hiſtorico, Hecateo Abderitæ philoſopho,& aliis multis ultra quadraginta ſapientibus a Ioſepho,Ariſtobolo,Tertuliano,& Euſebio citatis:qui pro ueritate prædictorum mirabilium deponunt.Veniamus ultra progreſſi ad uaticinia:De qbus Ptolemæus in Fructu/Soli numine afflati prædicunt particularia.Et Iſaias:Annũciate,quę uentura ſunt,& dicemus,ꝙ dii eſtis uos.Vnde & ſi Moſes docens,& eius aſſeclæ prophetæ omnes tot particularia memphitico regi,tribubus illis, principibus,& regibus multis,de ipſis,de ciuitatibus,deq́ populis eorum uaticinati ſunt/quis dubitet eos ſancto numine afflatos? Quis de falſitate eos criminabitur? Quis ambiget de eorũ doctrina? Legať Moſi cótextus,

Ber.Mai. Hier.Da. Ptol.Me. Nic.Abi. Eſti.The. Cho.Eze. Dem.He. Ioſe.Ariſt. Ter.Euſe. Ptol.Iſa.

Moſes

omnia uaticiniis,& futuris euentibus plena ſunt adeo,ut nihil prętermiſe-
rit eorũ,quæ ad ſacramenta philoſophicarum,& diuinarum rerum,futuri
Meſſiæ,& omniũ quæ ſucceſſura erant,ut ſcientibus legem,& oculis col-
luſtratis eſt manifeſtũ:quæ ſub uelamine (ut ſacramenta illa exquirebãt)
retexit. Quis enim ſanus hęc poſthabens ad philoſophoꝝ monuměta,nec
rationibus,nec oraculis cõprobata,nec diuinoꝝ odore reſperſa recurrat?
Ea tñ quæ ueri philoſophi docẽt,& a Moſaicis inſtitutis nõ diſcrepãt,ad-
mittimus. Quæ ãt ſola authoritate,aut ſolo excogitatu,nullis rõnibus,nul
liſq; locis munita,cõtra ea adducũt,q̃ ſacris lr̃is cõtinent̃,oĩno reſpuimus.
Ar.Ari. Si.n.authoribus deferre uoluerimus:cui quæſo magis deferẽdũ cẽſemus,
Au.Ep. Ariſtoteli,Alexandro,Auerroi,Epicuro,& ſimilibus,qui ſolum aliqua do-
Mo. p. ctrinæ facula lucent,an Moſi,prophetis,Solomoni omniũ ſapientiſſimo,
Sol.Eu. Euãgeliſtis,Apoſtolis,qui doctrina,ſapiẽtia,moribus,uaticiniis,oraculis,
prodigiis,& omnimoda ſanctitate,tãq̃ ardẽtiſſimæ faces coruſcant? Qui
quod dicũt de diuinis,aſſeuerãt,uitæ diſcrimine probãt,ꝓdigiiſq; confir-
mant. De humanis uero & inferioribus ſupra homines loquentes, omnia
ſecreta ſancti numinis radio penetrãtes,illa poſteris clara luce patefaciũt.
Euſe. De quibus Euſebius ad uerbũ,Philoſophoꝝ errores non a meipſo,ſed cõ-
tradictione & pugna inter eos mirabili cognoſces,quos quãdo inter ipſos
aut cũ aliis cõparo,non facile negauerim illos claros fuiſſe uiros:Quando
uero hebreoꝝ philoſophis, atq; theologis confero,& doctrinam doctrinæ
illorũ cõparo,caduca & friuola omnia,quæ philoſophi excogitarũt,mihi
uident̃. Nec mirũ:illa diuinitus edita ſunt:hęc humanitus. Hinc q ſapiẽ-
tię delibamẽta guſtare uoluerũt,ab eis edoceri (ut ſupra diximus) coacti
Ap.ale. ſunt. Poſſem ẽt in teſtes Moſi hebraicęq; doctrinę citare Apionẽ Alexãdri
Porph. nũ,Porphyriũ,Alexãdrũ polyiſtorẽ,Eupolemonem,Theophraſtũ,libros
Al.pol. ſibyllinos,Oracula apollinea,Clearchũ peripateticũ,Megaſthenẽ,Stra-
Eu.Th. bonẽ,Iuſtinũ,Corneliũ tacitũ,Demetriũ phaleriũ,Ecatheũ Abderitam,
Lib.ſib. Orpheũ & Solinũ. Sed alioꝝ dicta ſuis locis relinquentes,Porphyrii tãtũ
Or. ap. & Orphei,& Solini de multis pauluſcula adducamus. Porphyrius.n.in li
Cle.pi. bro de abſtinentia,hebreoꝝ religioſos aut uates multis proſequitur laudi-
Mega. bus uocãs eos philoſophos,& omnibus aliis uatibus & ſanctimoniã pro-
Str. Iu. fitentibus præponẽs. Orpheus autem in libro quẽ de uerbo ſacro ſcripſit,
Cor. ta. ſic (excluſis primo legum & diuinaꝝ reꝝ contẽptoribus) decantat.
De.ph. Vnus perfectus Deus eſt,qui cuncta creauit
Ec.Ab. Cuncta fouens,atq; ipſe ferens ſuper omnia ſe ſe:
Or.So. Qui capitur mente tantum:qui mente uidetur:
Porph. Qui nullumq; malum mortalibus inuehit unq̃:
Orphe. Quem præter non eſt alius:tu cuncta uidero
Hic ipſum in terris melius quo cernere poſſis.

Hic etenim uideo ipſius ueſtigia:fortem
Hicq; manum uideo:uerum ipſum cernere,quis ſit,
Nequaq̄ ualeo,nam nubibus inſidet altis.
Nemo illum niſi Caldeo de ſanguine quidam
Progenitus uidit:quem cœlorum aurea ſedes
Sublimiſq; tenet:cuius ſe dextera tendit
Oceani ad fines:quem de radicibus imis
Concuſſiq; tremunt montes:nec pondere q̄uis
Immenſo ſint,ferre queunt:qui culmina cœli
Alta colens:terris nunq̄ tamen ille ſit abſens.
Ipſe eſt principium,medium quoq;,& exitus idem.
Priſcorum nos hæc docuerunt omnia uoces:
Quæ binis tabulis deus olim tradidit illis.

Orpheus

Didimus

Solinus

Pau.apl's

Ecce q̄ exerta uoce fatetur Orpheus a tabulis Moſaicis didiciſſe,quæ decantat de Deo cognito ſoli Moſi de ſanguine Chaldeo progenito:q̄uis aliqui opinent̃ Orpheū decātaſſe de Noe:Alii de Enoc,Platonici de Zoroaſtre,qui fuit filius Chā & nepos Noe,ut Didimus ait:uerū ipſe Chā filius Noe,ſi Beroſo creditur.Nec enim iſtis datæ ſūt tabulæ,ſed Moſi,de quo ſolo legitur,q̄ facie ad faciē cū Deo locutus ſit:Quē multi ab eius doctrina edocti æmulantes,ſanctæ uitæ ſe addixerūt:ut prophetæ & qui ſapientiam oculis colluſtratis ſuſcipere affectabant: de quibus Solinus:Interiora Iudeæ,quæ occidentem contuentur,Eſſe mei tenent : qui præditi memorabili diſciplina a ritu gentium uniuerſarum diuiſa maieſtatis diuinæ (ut reor) prouidentia ad hūc morem deſtinati. Nullæ ibi fœminę:Venere penitus ſe abdicauerūt,pecuniam neſciunt,palmis uictitant. Nemo ibi naſcitur:nō tamen deficit hominum multitudo:Locus ipſe addictus pudicitiæ eſt:Ad quem plurimi licet undiq; gentium properent : nullus admittitur, niſi quem caſtitatis fides,& innocentiæ meritum proſequatur: Nam qui reus eſt,uel leuis culpę,q̄uis ſumma ope adipiſci ingreſſum uelit,diuinitus ſubmouetur.De Moſi enim diſcipulis,& filiis prophetarum & prophetis ipſis loquitur:de quibus & noſter Paulus cum ipſis Hebreis diſſerens ait: Circuierunt in melotis & in pellibus caprinis, egentes, anguſtiati,afflicti :quibus dignus non erat mundus:In ſolitudinibus errantes,in montibus,& ſpeluncis,& cauernis terræ: Qui eo teſtimonio digni inuenti ſunt,cui non immerito credendum cenſeatur. Sed ſupra modum admirandum occurrit conſentanea cœleſtis,diuiniq; nuntii doctrina Ieſu ueri meſſiæ, uncti diuinis chariſmatibus præ omnibus participibus ſuis: Qui Moſi dogma approbans & admittens,arcana multa a patre habita diſcipulis reſerauit : quæ uulgo ſub parabolis,ne daretur ſanctum canibus,propoſuit.Qui diſcipuli adeo repleuerūt orbem uniuerſum : ut quot

quot ſapientũ paſſim ſibi nomen uendicant, doctrinam illam amplexentur & uenerentur: in qua tantum numinis, tantumq; diuini luminis ſplendet, ut facile omnia excogitata humana tranſcendat: Hanc, qa nulla ſublimior adhuc mortalibus apparuit, nec etiam apparebit: ſuſcipiamus omnes, quibus ſapientiæ cura eſt: Nec expectemus (ut cũ Firmiano loquar) donec Socrates aliquid ſciat, aut Anaxagoras in tenebris lumen uideat, aut Democritus uirtutem de puteo abſtrahat, aut Empedocles dilatet animi ſui ſemitam, aut Archeſilaus & Carneades aliquid ſentiant, atq; percipiant: aut Ariſtoteles ea probet, quæ ſenſum effigiunt: Mundi enim genitura non eſt cum phyſicis connumeranda ſpeculationibus, ubi Deum habemus opificem, qui fabricando, aut motum præſtando ſtabilis remanet. Sed quæcũq; mouendo non mouentur (inquit uelter Ariſtoteles) philoſophicam conſiderationẽ tranſcendunt, & ad diuinam ſcientiam ſpectãt: Quæ orationibus & oraculis impetranda eſt (inquit Plato) naturalia aũt ratione quærenda, & moralia uſu comparanda: Et Solomon omnium ſapientiſſimus/Reperi/inquit/ꝙ quãto quis magis hæc inueſtigauerit, tanto minus inueniet: quia operum Dei nullam poteſt homo inuenire rationem. Ideo philoſophi in huiuſmodi conatu operas ſimul & induſtriam perdiderũt: qa ueritas & arcanũ ſummi Dei qui fecit omnia (ſequitur Firmianus) ingenio & uiribus comprehendi non poteſt: alioqui nihil inter Deũ hominesq; diſtaret, ſi conſilia atque diſpoſitiones maieſtatis æternę cogitatio aſſequeretur humana. Hinc & ipſe Ariſtoteles Simonidis ſententiam celebrat in eo, ꝙ ait: Solus Deus habet hũc honorem, ut ſit metaphyſicus: Nam ueritatis uia (ut alibi fatetur) etiam ſapientibus eſt præcluſa: ideoq; a fonte ueritatis expectanda eſt. Sed (heu dolendũ nimis) euenit multoties quod Iamblicus ait: Vt notitiæ rerum a Deo datæ longo tempore humanis opinionibus confundantur, exiguum diuinitatis & ueritatis retinentes: cum non aſſentiatur his, quæ humanis illabũtur ſenſibus: qua ueritate recedente ſubcreuerũt tenebræ: quibus obuoluti, & obcæcati ſibi nimis credentes cæcoꝝ duces facti ſunt: & in foueam cadentes multos ſecũ falſis argumẽtationibus, & apparentibus rationibus deduxerunt: De quoꝝ multis uel pauca perſtringam: qbus cætera qua uia procedant, dignoſcant.

Lac. Fir.

Ariſtote.

Plato

Solomõ

Lac. Fir.

Ariſto.

Si. poeta

Iãblicus

Mundi conditio non dat philoſophis, ut concludant contra eius genituram. Cap. VIIII.

Eripatetici, qui frequentes ſunt his temporibus, a ſuis ſenſibus non recedentes opinantur nihil ſtare, aut ſciri poſſe niſi ex ſenſatis ſyllogizando probent eadem demõſtratione, quã pinxit Ariſtoteles, ſed nuſꝗ in progreſſu naturali ſeruauit: cũ omnes ſuæ deductiones ex præacceptis ab eo procedãt. Sed aliis omiſſis, ueniamus ad ea, quæ contra orbis genituram fortiſſima prætendunt to/

Ariſto.

bora quadrifaria. Sed quid poſſunt (ut cum Origene loquar) aduerſus Orige.
ueritatem ipſam adducere, quod non ineptum, inualidum, & falſum coar/
guatur, cum deliramenta quædam proponant, nec ratione ſubnixa, nec
prudenti ſaltem homine digna? Quæ utiq; ſumus (iuuante Deo) tam fa/
cile euerſuri, q̃ leuiter illi obiecerunt. Et ut friuola magis omittamus (q̃uis
omnia quæ adducunt lubrica ſint) adducemus primo rationes, quas ex
mundi ipſius natura deducunt contra mundi fabricam. Contemplaban/
tur cœlum a contrariis penitus ſemotum: hinc concludebant nullatenus
corrumpendum, ex conſequenti nec genitum. Videbant inſuper, quæ ge/
nerantur nouum ſibi comparare locum: cœlum autem / quia nequiuerit
nouum locum ſibi uendicare, ideo nec generari potuiſſe. Intuebantur ad/
huc omnia, quæ mouentur tranſmigrare ad nouum locum: aut moueri
circa aliquod ſtabile, ſicut ſphæræ omnes circa centrum: ut omnis diffor/
mitas reduceretur ad aliquod uniforme. Pari modo putabãt omne nouũ
reduci ad antiquum: unde omnis generatio & corruptio fit circa materiã
antiquam: & omnis motus regulatur cum ſtabili terra, aut immobile cen/
tro, cum quibus fundamentis non uidebant poſſe ſtare mundi nouitatem.
Et quia generatio unius eſt corruptio alterius: & nihil potuit præcedere or
bem, quod corrumperetur: Vnde ingenitum aſſerebãt. Exiſtimabant ul/
tra progreſſi, omne productum præfuiſſe potentia in materia: adeo ut ne/
ceſſe exiſtimarent materiam ſemper prefuiſſe. Adducunt etiam præcipuũ
robur, & ab omnibus admiſſum, ex nihilo nihil fieri: ideo inferebant mũ/
dum, cui nihil præfuit, fieri minime potuiſſe. Quæ omnia utrum conclu/
dant nec ne, facile demonſtrabimus præſupponendo (ut ueritas eſt) tria
operationum genera, & tres operantes. Eſt enim artifex: qui naturam pre/
ſupponit, materiam uidelicet/formam, & totum compoſitum. Eſt natura/
lis agens, qui Dei effectum præexigit, ſubiectum uidelicet/uel materiam.
Eſt ſummus opifex Deus nullo exteriori indigẽs: cum ſit perfectus omni/
genam continens uirtutem. Qui opifices analogia quadam conueniunt,
ſed equiuoco differunt: nec ex mera operandi unius concluditur uirtus al/
terius: Error enim eſſet procedendo ab arte ad naturã: ut ſi quis dicat: Ars
præexigit cõpoſitũ, arifex aurũ, faber ærarius metallum, carpentarius li/
gnum, & architectus lapides, & cementũ: ergo & naturale agẽs compoſi/
tum præexquirit. Sic errant philoſophantes, dũ opinantur ſummũ fabrũ
exquirere in opificio ſuo ſubiectũ, uel materiã, quã exqrit naturale agens:
Nec quia hoc operatur de contrario in cõtrariũ: ut etiam eadem uia ſum/
mus opifex procedat. Vnde/queſo/didicerũt has illationes illi, qui docue/
rũt artem diſtingui a natura, & naturalia ad aliud genus doctrinæ perti/
nere, & ad aliud æterna & ſeiũcta a motu? Artifex enim inducit formam
artificialẽ, & præſupponit naturalem. Agens uero naturale inducit formã

ſubſtãtialẽ,& preſupponit materiã,quæ eſt effectus Dei:Et ſi Deus in operando aliquid preexigeret,preexquireret etiã priorem Deũ/qui illud produxiſſet:& ſic primo eſſet aliquod prius.Quæ ſunt ergo hæc argumentorum portenta?Paralogizant etiam,dum ex poſſeſſiõe noui loci quam acquirit de nouo genitũ,uolunt mundũ a genitura excludere,quia nullum acquiſiuerit locum.Sed dando,ꝙ ſibi cõparauerit locum,eundem dicam ſibi acquiſiuit/in quo nunc eſt.Eſt enim circa centrum aut terræ,aut mundi,aut

Hermes ſphæræ illius intellectiuæ,cuius cẽtrũ (ut Hermes ait) eſt ubiqꝫ.Quod aũt perſtringunt omne nouũ reduci debere ad aliquod antiquũ/ipſis damus. Et illud antiquũ eſt diuina mens, qua omnia continentur,anteꝗ explicentur in proprias formas:& explicata moderat̃,& conſeruat.Quod ſubiungunt omnem tranſmutationem naturalem ex materia in materiã fieri,admittimus:ſed in primęua productione,& abſoluta ab omnibus naturę legibus/quibus princeps iure non tenetur/hoc nõ exquiritur. Omne autem productũ pręexiſtere primo potentia quadã damus:ſed naturalia in materia:mundus autem ipſe,& rerũ ſpecies in ideis,uel in exemplaribus illis,

Platoni. in qbus Platonici ſimul cũ Iohanne noſtro,longe ſupra peripateticos trãſcendentes cõueniunt/qui ait:Quod factũ eſt in ipſo uita erat:ubi habebat

Iohãne

eſſe in potentia.Nec monſtra ſunt o Ariſtoteles ideæ Platonis:ſed ueſpertilionis ſunt oculi(ut ais)ſi nõ uidẽt ea,quę ſunt manifeſtiſſima in natura, aut in naturæ authore.Et ut diſſoluamus naturaliũ robuſtiſſimũ nodum: ꝙ ex nihilo nihil fit:rogatos illos eſſe uelim,ut hanc ſuã ſententiam exponant,cũ ambigua ſit.Si enim eius ſenſus ſit,ex nihilo per artẽ, aut naturã nihil fieri,quæ ſubiectũ exigunt,in quo operantur:liberas manus præbemus.Sed quid ad artificem supremũ,quem longis paſſibus natura æmu-

Ariſto. latur:ſicut ars naturã ipſam,ut Ariſtoteles cũ ſuo Auerroi conſentiunt?Et

Auerrois ſicut in eſſe,ſic & in opere deficit naturale agens determinatum,ac motui, tempori,& ſucceſſioni ſubiectũ,ab eo qui eſt omnibus naturę legibus abſolutus.Si autẽ intelligãt ex nihilo,ideſt poſt nõ eſſe nihil fieri,hoc reliquerũt poſteris cõprobãdũ:unde nobis latus relinquit̃ campus negãdi,quod nec probatur,nec ex ſe ipſo euidens eſt.Si autẽ uelint,ut illud nihil excludat omne genus cauſaꝝ,etiã hoc damus:Sed in mundi genitura nos præſupponimus opatricẽ cauſam,& ſupremã:quæ materiã,ſubiectũ,formas dãdas,inſtrumẽta,qualitates diſponẽtes,& oĩa quæ ad opus aliquod conducendũ exquirunt̃,ſua interminata uirtute continet.

Neqꝫ motus idem præſtat. Capur X.

PErſiſtentes adhuc peripatetici in ſuis ſpeculationibus rerum naturalium,& in proſpectu habẽtes,motum eſſe in eo,quod mouetur,aut generatur,aut in ſubiecto tranſmutationis: & cum nullum ſubiectum illius antiquæ,& primæuæ produ-

ctionis præfuerit, concludebant/ipſam minime fuiſſe: nec mirum eſt, ſi er/rabant: cum noluerint diſcedere a ſenſatis: A quibus (inquit Auguſtinus) non eſt expectanda ſincera ueritas. Nec ex ipſis, aut ex rationibus in eiſ/dem fundatis poſſumus (teſte Proculo) deuenire in cognitionem diuinorum: quæ intellectiua ſunt, ſemota a materia, motu, ſucceſſione, & ab omnibus ſenſibus. Hinc oberrabãt ab illis feculentis & deterioribus generatiõibus ad diuinum opificium/quod omnem uiam naturę tranſcendit/arguentes. Annectunt neſcio quid friuolum, & ineptum, motum uidelicet rectũ per/petuari non poſſe: quia pertrãſiret ſpatium infinitum: quod natura mini/me ſuſtinet. Circularis uero motus, ꝙ non pertranſeat aliquod infinitum, poteſt eſſe perpetuus: Sed in æternis (ut aiunt) a poſſe ad eſſe ualet dedu/ctio: Hinc opinabantur conuincere mundi æternitatem. O pulchra dedu/ctio pręſupponendo æternum, quod probare prætendunt. Addit blaſphe/mus Arabs/impoſſibile fore mundũ habere aliam diſpoſitionẽ, q̃ nũc ha/beat. Perfide canis quis hoc tibi reſerauit? Qua menſura menſus es poten/tiam artificis? Qua authoritate terminare præſumis potentiam infiniti, ut non poſſit, & deſtruere, & fabricare pro libito? Exſibilanda eſt potius hæc beſtia blaſphema, cum de diuinis loqui præſumit, q̃ audienda, aut ſatiſ/factione digna exiſtimanda. Illi tamen reſpõdet Albertus, cui cognomẽto magnus, profundiori philoſophia refertus q̃ Auerois. Dicemus (inquit) motum cœli ad alium mundi ſtatum, & ad quietem ipſam terminari, ad quã (ut docet Ariſtoteles) tendit omnis motus. Hinc cadit Auerois ratio, & per ſe reſoluitur eius figmẽtum. Sed quia motus tẽpus gignit: & ipſum tempus eſt menſura motus, & quietis: Hinc etiam ex parte temporis pa/ralogizant: Si mundus (inquiunt) non erat anteq̃ principium ſumeret, cum illud ante ſit aliquid temporis/ergo tempus præcedebat motum, qui eſt ipſius cauſa & progenitor. Addunt etiam/quocunq; inſtanti dato, illud eſt principium futuri, & finis præteriti temporis/ergo tempus præfuit an/te illud primum inſtans/ex conſequenti motus & mundus. Totus hic error ex mala uerborum intelligẽtia procedit, dum illud ante anguſtant ad ali/quam partem temporis tantũmodo ſignificandam: Nam apud noſtros, & etiam externos in genere dicendi peritiſſimos, uidemus illud ante, aliud q̃ partem temporis ſignificare: Aliquando enim æternitatem ſignificat, ut illud in prouerbiis: Dominus poſſedit me in initio uiarum ſuarum, anteq̃ q̃cq̃ faceret. Et in Eccleſiaſtico: Ab initio, & ante ſæcula creata ſum. Apud Sulmonenſem quoq; dicit: Ante mare, & terras, & quod tegit omnia cœ/lum. Nec ignorabat ille ſagaciſſimus, tempus a circuitu cœlorum fluere: tamen dicit ante cœlum, quod tegit omnia. Significat etiam anteriorẽ par tem loci: unde anteambulones, & anteſto. Significat etiã ſuperiorem gra/dũ, a quo Antiſtes, qui eſt aliis ſuperior. Et cũ tot ſignificata habeat illud

Augu. Procu. Auerois Alb. ma. Ariſtote. Prouer. Eccleſia. Ouidius

ante:cur artare uolunt ad partem tẽporis tm̃modo ſignificandam? Nõ ne
& illud cõcederẽt,materiã eſſe ante formã ordine quodã,q̃uis tpe nõ pręceſſerit? Sic Deus fuit ante mundũ ęternitate,& ordine quodã:Quod aũt
Algazel adiungũt inſtans finẽ eſſe p̃teriti,& principiũ futuri,ſoluit Algazel dicẽs.
Sicut ſe hẽt pũctus in cõtinuis,ſic inſtans in ſucceſſiuis:Punctus uero aliqñ eſt finis partis lineæ,& principiũ alterius partis: aliqñ eſt principiũ totius lineę,nec finis partis p̃cedentis: Sic illud inſtãs,in quo mũdus habuit
Auerois exordiũ,fuit principiũ tpis ſequẽtis,& nõ finis p̃teriti. Negat Arabs ſimilitudinẽ:qa tẽpus trãſit,linea pmanet. O ridicula ſolutio:cũ ſimilitudo nõ ſit de tranſitu,& pmanẽtia,in quo differũt:ſed de parte indiuiſa in qua cõueniunt. Omnia.n.quæ in aliquo cõueniũt,in alio differũt:ut etiã nouitiis in eorꝫ dogmatibus triuiale eſt. Adiungũt neſcio qd apparens:Quod fluit (inquiũt) habet aliquid ante ſe & poſt ſe. Sed (ut aliqd de promptuariis naturæ & Dei adducamus) plus dicimus:ꝙ vꝫ omne fluẽs reuertit̃ ad id, a quo & principiũ habuit ſui fluxus. Aqua.n.ad mare,a quo traxit origi
Salomõ nem reuertit̃,ut Salomon ſapiẽtiſſimus docet:& expientia cõprobat. Corpus ad terrã,ex qua ſumptũ eſt. Spũs,& oĩa a Deo facta,in eundẽ a quo
Procu. progenita ſunt,reuertunt̃. Gyrũ (inqt Proculus) producta oĩa efficiunt, a Deo incipiẽtia,& in ipſum deſinentia Deũ. Sic & tẽpus reddit in eandẽ ęternitatẽ,a qua fluxit:quæ remanebit ceſſante tẽpore,ſicut & ante tẽpus
Auicẽa p̃exiſtebat. Hinc ad Auicenã interrogantẽ,quõ opifex p̃ceſſerit mundi fa
Augu. bricã,dicemus cũ Auguſtino philoſopho utiqꝫ integerrimo:ꝙ p̃ceſſit du
Plotin. ratiõe illa ęterna. Plotinus quoqꝫ (q̃uis ſupra hominẽ multa docuerit,,put
Ammo. hauſit ex Ammonii fõtibus,& ille ab his q fuerũt edocti diuinis oraculis) in hac mũdi duratiõe paralogizat,dũ ait:Quod reſoluit̃ in aliud,diſſecat̃: ſed cũ ultra mundũ nihil ſit,in quo poſſit diſſolui,durabit ppetuo. Cui dicimus:Mũdũ reſolui ſecũdm partes,ut pſeueret meliori nota:ſed nõ de reſolutiõe diſputamus ad pñs,cũ de eius genitura ſit ſermo:nec diſcrepat a re
Plato ligiõe nr̃a,ut ppetuo duret Dei fabrica,ut cõueniamus cũ Platone,& Ploti
Plotin. no:q nephas exiſtimãt interire,quæ ĩmediate a Deo bñdicto pfecta ſunt. Hinc & animã immortalẽ aſſerimus,qa a Deo pducta,& inſpirata. Corpus ẽt æternitatẽ cõſequet̃,ſi animę naturã induerit:ut alibi differemus.

Minus itidem tribuunt gubernatores eius. Caput XI.

OPinabãtur etiam mundi fautores,intelligentias ſphæras mouentes fœlicitatem adipiſci in perpetua cœlorꝫ reuolutione:
Ariſto. ut uidetur innuere Ariſtoteles in ſupiori philoſophia,ubi altiora repetens,acrius pro iſta mundi æternitate decertat. Cui
Io.Sco. plus cõcedit Iohãnes Sco.melius forſitan eius interp̃tãdo uerba,q̃ ipſe cõceperit:qm̃ beantur nõ ſolũ mouendo orbes,ſed dũ (illa reuolutione mediante) fungẽtes Dei officio,perfectiõe rebus inferioribus cõmunicant.

Adſtipulantᷣ quæ Plotinus de cœlo, & de mundi anima pertractando, ait: Abſurdū quippe eſt opinari animā, quæ ad tempus cœlū cōtinuit: nō etiā ſemper idē efficere, perinde ac ſi per uiolentiā cōtinuerit. Et paꝝ progreſ/ſus inquit: Quid in cauſa eſſe poteſt, ut mūdus aliquādo deſinatᷣ Non. n. elementa mundi uelut ligna/reliquaꝗ; huiuſmodi conteruntur: & cū hæc ſemꝑ permaneant, manet & uniuerſum. Hic de futura ꝑmanentia loquēs, præſupponit ipſum ſemꝑ fuiſſe. Hinc ſubinfert ſemper duraturū, quia nō pōt diſſolui principatus animæ ipſius, nec eius natura labefactari: Quod & Ariſtoteles magnipendit: quia princeps huius mundanæ domus, cū ſit ſempiternus, uiciſſitudinē nō recipiens, etiam domus eius ſempiterna eſſe uidetur. Et cū eius gubernatores non laborent, nec fatigentur uoluendo, ſempiterno motui addicti nunꝗ quieſcent. Quæ ut diſſoluamus, errorem dicimus eſſe ęquiuocationis/arguendo ab immediato ad ultimum finem. Omnia pene ad diuerſos fines ordinata ſunt, ſed ad unum ultimū tantū. Animalibus finis immediatus eſt uictitare, & paſci, ultimus uero homini ſeruire: qui (multoꝝ ſapientū ſententia) finis eſt omniū inferioꝝ. Homi/nis aūt finis immediatus eſt regere domū/rempublicā/familiam/mercari/ſtudere/& id genus, ſed ultimus deuenire ad Deū, uel ad fœlicitatem, ſiue per uirtutem ſtoicam, aut ſpeculationē peripateticā, uel per purgationem academicā, ſiue per fidem, & gratiā, ut noſtri catholici aſſerunt. Intelligen tiis uero ſeparatis a Deo, & a corruptibili materia, finis imediatus eſt, cœ/los, & homines regere, cæteraꝗ; ipſis cōmiſſa, ultimus uero in ſpeculatiōe primæ ſubſtantiæ, ubi beantur: ut ipſemet Ariſtoteles in ethicis perhibet. Eſto igitur, ꝙ a motu & ab inferiori fine quieſcāt, non tamē a beatitudine ceſſabūt: ſicut nec homo minus erit fœlix, ſi rempublicā & inferiora nō re gat. Mirandū quippe eſt, ut quis opinetᷣ mentes illas beari in cōtinua mo/tione: cū oēs motus (ut etiā ipſi docent) ad quietē tendant: & maior ſapiē tiæ ꝑfectus fiat in exedris, & in ſubſelliis qeſcēdo, quā in motu. Nec ceſ/ſabūt, qa laborāt: ſed ꝑfecto, & cōſummato opere, & præſtito inferioribus eum quē debebant fauorē. Nec deſiſtet anima/de qua Plotinus loquitur/uitā præſtare uniuerſo a motu ceſſans. Nec eius elementoꝝ, aut partium annihilationē aſſerimus, ſed quietē a motu: ut reducatᷣ tandē poſt multas reuolutiones in ſabbatariā quietem, multis etiā ſapiētibus occluſam. Nec pœnitebit opificē cū ꝑfecto opere ceſſabit: ſicut (ſacris lrīs atteſtantibus) quieuit ab omni opere qđ creauerat, cōſummata mūdi fabrica: ut ueꝝ ſit, qđ ipſimet philoſophi docent/motū oēm in quietē tendere. Nec labefacta bitur princeps huius mūdani atrii regnās in quiete. Figant hic ꝑ pedes ſa/pientes omnes mūdanæ machinę finē perpetuo inueſtigantes: ne poſt in/ceſſantem motū inceſſabili phantaſticatione currentes nunꝗ quieſcāt: nec ſuam quietē cōtinuo curſu præpediti aliquo lumine uidere poſſint.

Plotinus

Ariſto.

Idem

Plotinus

Neq; ab opifice procedendo intentum probant. Caput XII.

CVm iterum ex mundi huius noua genitura uideatur induci
in opificem noua relatio ex nouitate operis, ex conſequenti
mutatio quædã in natura, uel uoluntate, quod perfectiſſimo
& immobili euenire non poteſt: nec ab intrinſeco, quia nihil
poteſt ſeipſum mouere, nec ab extrinſeco, quia ab eo pateretur cũ detur/
Ariſtote. patione perfectiſſimi, & infiniti. Multa huiuſmodi adducũtur ab Ariſto/
Auerois tele, Aueroi, Moſe ægyptio, & ſequentibus: quæ Cicero contra Platonem
Mo.ęgy. inuehens, ſuo diſerto ſermone in unum contexit: Quibus inquiens ocu/
Cicero lis animi intueri potuit ueſter Plato fabricam iſtam tanti operis, quã con
ſtrui a Deo, & ædificari facit? Quæ molitio? Quæ ferramenta? Qui ue/
ctes? Quæ machinæ? Qui miniſtri tanti muneris fuerunt? Quomodo pa/
rere Architecto, aer, aqua, ignis & terra, potuerunt? Vnde tot exortæ for/
mæ apte cadentes ad animũ efficiendũ, pariendoſq; ſenſus? Et aliquan/
tulum progreſſus ab iſtis ſciſcitor: cur mundi ædificatores extiterint per
innumerabilia ſæcula dormientes? Nam & ſi mundus nullus erat, ſæcla
aliqua erant: etiam ſi non illa, quæ dieꝝ/noctiumq; numero annuis cur/
ſibus conficiuntur (nam fateor ea ſine mundi conuerſione effici non po/
tuiſſe) fuit enim quædam ab infinito tempore æternitas, quã nulla circũ/
ſcriptio tempoꝝ metiebatur: Spatio tamen quali ea fuerit, intelligi nõ po
teſt: quod nec in cognitione quidẽ cadit, ut fuerit aliquod tempus, nullum
cum tempus eſſet. Iſto igitur tam immenſo ſpatio cur pronoea ceſſauit?
Laborem ne fugiebat? Quid autem erat, ꝙ concupiſceret Deus mũdum
ſignis & luminibus tanq̃ ædilis ornare? Si ut Deus ipſe melius habitaret:
antea in tenebris tanq̃ in gurguſtio habitabat: Si cum uarietate delectari
putamus, quia cœlum & terram exornaſſe uidemus: Quæ iſta poteſt eſſe
delectatio Dei, qua tãdiu carere potuiſſet? An hęc, ut fere dicatis, hominũ
cauſa a Deo conſtituta ſunt: Sapientum ne, an ſtultorum? Si ſapientum,
propter paucos igitur tanta rerum facta eſt molitio: Si ſtultoꝝ, at primũ
cauſa non fuit: ut de improbis bene mereretur. Deinde quid eſt aſſecutus,
cũ omnes ſtulti facti ſunt? Miſerius ſtultitia quid dicere poſſumus? Hu/
Alcinous cuſq; Cicero. Addit Alcinous: Cum nihil extra mundũ ſuperſit, quod uim
inferat, non patietur morbum, neq; diſſolutionem aliquam: Et cum per/
Auicena petuo durabit: ergo & perpetuus fuit. Addit Auicena: Agens in uirtute al
terius nunc producere poteſt, quod ante nõ poterat: quia fauor coagentiũ
ipſi expectandus eſt: Primũ autẽ propria uirtute operans, expectare non
debet: ſed continuo agere. Decertant mundi ſerui pro dignitate ſui prin/
cipis, ut continue reuolutioni addicti nunquã ad quietem in qua fœlici/
tas uera eſt, perueniant. Nos autem pro opifice ſummo, qui pax, & quies

noſtra eſt,tanq̃ legitimi milites decertabimus defendentes æternam eius quietem,in quã dirigitur omnis mundi reuolutio. Contra quã quietem, & contra ueritatis murum q̃ debiles machinas erexerit,ſtatim apparebit. Damus Ariſtoteli,quod adueniat noua relatio,ſed rationis, ut putat Sco tus uir acerrimi iudicii. Scotus Plus autẽ dat Michael Caſſianus,ut ſit realis non Mi.Caſ. quidem noua,ſed æterna cum æterna eius uoluntate ad mundi fœturam, ad quã deuenit pro libito.Et miror de hac inſtãtia nouæ relationis reſur/gentis,cum noua continue producantur:ex quibus inſurgit noua relatio, aut ad Deum fabricantem/uel gubernantem/ſiue ſaltem (ut ipſi dicunt) tanquã finem amatum & deſideratũ.Cur ergo eſt contra Dei maieſtatem relatio noui mundi, & non partium nouarum? Nec habet pro inconue/nienti ille Saracenorum ſplendor Algazel/ Algazel qui & ipſe pro mundi noui/tate/& quiete dimicat/ut agens perfectiſſimum omnibus citatis conditio/nibus ad effectum producendum differat quouſq; uoluerit, & tunc pro/ducat,nulla ipſi accedente nouitate.Nec ſua demõſtratione probant Phi/loſophi, Philoſo. ut illis diſpoſitis conſequatur effectus in Deo, qui libere agit,ut eius ſuffragiis muniti ſtatim declarabimus.Inſurgit tamen in eum fruſtra hic & alibi impius Arabs Auerois præaccipiens, quæ omnes ſapientes negarent: unde deliramẽta quippe puerilia ſunt illa figmenta arabica:ut eius fidus interpres ueritate coactus fatuũ ipſum/ & omnes eius rationes exiſtimet. Præponit Auerois Idem Algazelẽ Algazel cõtra philoſophos bellũ direxiſſe/præpeditũ morbo frenetico/aut errore legũ. O inſanũ atq; uecordem,poſtq̃ tanto labore conaris ſoluere rationes,quas adducit lethargum patiens.Blaſſemas inſuper maledicte ſanctiſſimas leges ore diuino æditas,& de errore criminari audes ea,quæ diuinitate plena ſũt:Tu nũc uideris. Nec pro te exclamo,ſed pro puberibus/& nõdũ initiatis,qui nõ ꝑcipientes diuinoꝝ occultiſſimas rationes/quę longo uix tẽpore exquiſitiſſima diligẽtia/purgataq; mente (ut Plato Plato & ſapientes teſtantur) proſpiciunt,facile oberrant in huiuſmodi.Ideo cũ Platone Idem uos iuuenes hortamur/ne temere de diuinis/mũdiq; ſacramẽtis ſententiam proferatis:quia in primo reꝝ obtuitu nihil niſi ſenſibile offert.Qui aũt ſenſibus innitũtur,obtenebratis mentibus altiſſi/ma Dei,& naturæ arcana nõ ꝑcipientes religionẽ aut exſibilant,aut poſt tergum reiiciunt:& hi ſe ſũmos uiros exiſtimant,ſi Aueroiſtaꝝ/aut Ari/ſtotelicoꝝ/aut Epicureoꝝ(& utinã falſò) ſibi nomen uendicent,qui pro/funda religiõis ſacramẽta nõ ẽt olfecerint:Auerois potiſſime,in cuius ma/liuolã animã,hæc ſapientia habitare/atq; intrare cõtẽpſit. Et aliq ridiculi ſe magnos exiſtimant cũ Auerois diſciplina ſint prorſus imbuti:Cuius doctrina habet aliqd in fronte,qđ alliciat:qđ incõcuſſum,uériſimile,& utile uideat.Sed ubi altius introſpexeris,falſa,infida in magiſtrũ,impia ĩ oẽm cultum oĩa uidebis/paucis exceptis/in qbus a ꝑceptore deuiare nõ potuit.

Sed dimiſſo Aueroi,ad quē erroris communio nos deduxit,ueniamus ad
Ariſto. Ariſtotelē,qui minus a pietate elongatus religionē naturæ humanæ inſitā
fatetur:Deū huius machinæ principem aſſerit,& moderatorē,& etiā opi-
ficem in eo,quē de mundo ędidit,quãuis ubi per ſenſatas rationes proce-
dit,neget illud,quod eiſdem rationibus attingere nequit:Qui in hoc nego
tio aliqua pietate procedendo ait: Agens a propoſito uel a natura ſi bo-
num eſt,bonū operatur quoad poteſt:id maxime cū nullo obſtaculo præ
Dieny. pediatur,quia bonū (ut etiam Dionyſius docet) eſt de ſui natura cōmu-
nicatiuū.Quē non minus pie q̄ acute procedentem progreſſu debito pro-
ſequamur.Agens ſua opera,& induſtria conſequuturum bonum laborat
pro uiribus,ut illud adipiſcatur:Sed bonū diſtribuēs,partitur quomodo,
Paulus & quando uult,ſi uera docet Paulus,qui (cū de ſpiritu Dei dona ſua im-
partienti cū Corinthiis ageret) ait:Diuidens ſingulis prout uult.Et ſi cō-
tendatur,ꝙ bonum natura fertur in bonū cōmunicãdū:hic altius q̄ phi-
loſophia exquirat,conſcendentes dicemus: Semper illud ſummū bonum
ſe diffundit in prolem ſuā,& ſpiritum coæternum:in qua prole exempla-
ria cōtinue producit æterna illa menſura,quæ ſemper præſens eſt,& tota
poſſeſſio ſimul.Nec ocio torpebat ante mundi geniturā,qui atteſtante Fi-
lio,ſemper operatur opus,quod nemo nouit ſicut nec operantem,niſi Fi-
lius: & cui uoluerit Filius reuelare. Quæ non ſunt reuelata Ariſtoteli,nec
Aueroi,nec eis,qui tantūmodo Ariſtotelica,aut Ciceroniana face cōten-
ti ſunt.Nec dormiebat Cicero (ut tecū loquar) qui in ſeipſo fœliciſſimus
erat,nec pro ſe,qui nulla re exteriori indiget,hanc mundanā domū tanto
ornatu fabricauit:ſed pro Antiſtite homine nō ſtulto, aut ſceleſto, ſed iu-
ſto atq; ſapiēte:uel ſaltē,ut in eadem domo ſapientia/& bonitate inſtrue-
retur:ut dignus eſſet ciuis ſupramundani palatii. Hunc ludum cum orbe
terrarū/& cū filiis hominum habuit:Quē Cicero,aut Ariſtoteles non co-
Triſme. gnouit:Quia ut Triſmegiſtus ait:Deus (quē naturam nominãt) homini
ſe ſe immiſcens miraculum attulit,quod omnium miraculoꝝ ſuperat ra-
tionem. In quo effigiem propriam intuens, illi amore ingenti ſubriſit: &
ſibi tanq̄ filio cōgratulatus opera eius omnia uſui ſuo conceſſit:ut omnia
in ſe reduceret per eum,cui immixtus erat,ſed ipſum in primis: dūmodo
expurgatus,& genus ſuum diuinum recognoſcens dignus Deo efficeretᷣ:
Sed huic maximum affert impedimentum corporeoꝝ delectatio, & er-
roneus amor inferiorum:Quibus præpeditæ mentes nec ſe,nec ēt Deum,
cuius imaginem præ ſe ferūt,agnoſcūt.Nec inſtrumentis indiguit.Cice-
ro,qui ſolo iuſſu omnia peragit. Nec adminiculo egebat ad formas pro-
ducendas Archetypus ille,& omnium formarum dator exiſtens (ut do-
Mercu. cet ille termaximus) omniumq; fœcunditatum pleniſſimus.Nec mirum
ſi elementa ei paruerint,quæ ſolo ipſius imperio iacta ſunt. Nec in gur-

guſtio habitabat,ſed in ampliſſima ædc illius immenſæ ſphæræ,cuius cen trú eſt ubiq;:Illic reſedit per illa æterna ſæcula,quæ nec tu nec mens ali/ qua citra ipſum apprehendere poteſt.Ideo nec mirũ ſi tu & cæteri mor/ tales deficitis in excogitando ea,quæ in archiuo ſummi architecti recon/ dita iacent,pauciſſimis reſerata.Et ut ad Alcinoum me uertã,non eſt ali/ quid extra mundũ,in quod reſoluatur,nec ipſum reſoluendum dicimus: cito ꝙ habuerit ſuæ durationis principiũ.Et ſi reſoluetur,nihil præexigit, in quod diſſoluatur,ſicut nec aliquid præexquiſiuit,unde fabricaretur:cũ eius fabrica,aut diſſolutio a legibus generationis & diſſolutionis natura/ lis abſoluta ſit. Nec coadiutores expectauit o Auicena,qui propria uir/ Auicena tute & beneplacito omnia peragit:ut ſtatim declarabimus. Et nõ natura aut neceſſitate,ut opinantur illi, quibus ſempiterna Dei uirtus, & amor, quo mundũ fabricauit occultus eſt.

Cur aberrauerint Philoſophi a catholica ueritate. Capur XIII.

HAec,& ſimilia robora,atq; machinas direxerunt philoſophi fruſtra cõtra muros ſupernę ueritatis/Cuius diſciplina nõ eſt humano uſurpata faſtu,,ſed ſancti numinis claritate perfu/ ſa:quæ eos/qui ſibiipſis ſapientes ſunt, & alios contemnunt/ irridet eos in tenebris ſuæ offuſcatæ arrogantiæ relinquẽs/quos uero col/ luſtrat,ad penetralia Dei, & naturæ clara luce ſpeculanda inducit. Et ut eorum,qui ſibi ſapientiæ nomen arrogant,uecordiam uel in parte in pro patulo exponam,hoc unum eos interrogare uelim : ut referent quomodo Deum benedictum agnoſcant. Reſpondebũt utiq;:Ex motu,& ſenſibili/ bus iſtis:quibus manuducimur ad ea,quæ cognoſci a nobis poſſunt:quia omnis noſtra notitia habet ortum a ſenſu:& experimentũ ſermonũ uerọ/ rum eſt (inquit Auerois) ut concordent ſenſatis.Et illud notius eſt,in qđ Auer. plures ſenſus conueniũt.Hæc ſunt uulgatiſſima eoꝝ dogmata:ſed dicant quæſo. Habent ne iſta ſenſibilia cũ Deo ſummo proportionẽ uniuocam, an ęquiuocam? Non quidẽ uniuocam:ut ſequamur eoꝝ inſtituta:quibus docent Deũ/& creata non conuenire in aliqua ratione uniuoca ſubſtan/ tiæ,aut entis. Hinc Porphyrius eorum dogma proſequens,ait: Si quis Porphy. omnia entia uocet,æquiuoce (inquit.ſ.Ariſtoteles) nuncupabit. Quem Ariſto. multi nouitiores ſequuntur:quãuis aliqui tenentes conceptum uniuocum Dei,& creaturæ,ſubſtãtiæ,& accidẽtis conentur mentẽ Ariſtotelis ad ſuũ propoſitũ interpretari:timentes forſitan tam magnifacto uiro abſq; ne/ ceſſitate contradicere. Si autẽ æquiuoca ſunt:non ideo mirũ,ſi per infe/ riora hæc ꝓcedendo oberrant in Dei cognitione. Quid enim poſſunt per ſuũ motũ,aut ſenſibilia iſta imaginari de Deo,a ſenſibus,& motu penitus alieno? Remotus eſt.n.(ait Ariſtoteles cũ ſuo Aueroi in ſermõe de cœlo) Ariſto. penitus a modis creaturaꝝ.Hinc qđ ſit primũ mouẽs,quod nõ moueatˀ, Auerois

triũnõ cognoſcũt, omni alia cognitione de ipſo p creaturas ſecluſa: cũ eũ remoueant a modis creaturarũ. Ideo nec mirũ, ſi multa tãq̃ ſibi occluſa, ab opifice ſummo auferre conentur. Quod vz mundũ creauerit, qđ libera generoſitate cũ fabrefecerit, & quando uoluit eundẽ erexerit. Quid ſecundũ naturã, Quid ue pro ſibi innata benignitate producat: Quõ omnia etiam minima proſpiciat/ Quid exq̃rat a fabrefactis ſuis/ Cur machinã iſtã con/duxerit/ Quõ ſe habuerit in eius fabrica. Et mirũ quippe, cũ ex una parte remoueant Deũ penitus a modis creaturarũ, ex altera per ea, quæ in iſtis inferioribus proſpiciunt, uelint Dei omnipotentiã, atq; uirtutẽ coarctare.
Diony. Audiãt q̃ſo qd magnus Dionyſius, primo eorũ imbutus diſciplina, poſtea radiis ſancti numinis colluſtratus de ipſo dicat. Deus (inquit) eſt omnia eminenter. Quicqd.n.boni in domeſticis iſtis proſpicimus/ Deo ſublimi, excellentiori modo quo poſſumus, dedicemus: qa omnia quæ in artificio pulchreſcũt, in Artifice pulchrius uigere debẽt. Et quicqd in mediocribus cõmendaƭ, & infimis in optimo reperiri cõdecet. Bonũ.n.in meliori ſemp melius eſt. Bona eſt ſapientia in Ciue, melior in Prętore, optima in Princi/pe. Bona eſt potẽtia in Milite, melior in Duce/ optima in Rege. Simile habeatur de clemẽtia/ liberalitate/ cæteriſq; uirtutibus/ & ornamẽtis. Cũ aũt fœcunditas/ potentia/ uigor/ pietas/ pulchritudo/ munificentia/ & cætera id genus/ in inferioribus luceãt: in diuina illa mente ſũmo ſplendore uibrare debent. Nã in plebe iſta mundana hæc omnia tãq̃ aduentitii colores/ ani/mũ pingunt: in Principe aũt ſupramũdano/ radiis ſuæ interminatæ eſſen/tiæ (quæ omnia ſibi tributa atq; dicata unit) corruſcat. Fatenƭ iſti Deum primum/ & optimũ omniũ/ cætera aũt ipſi inferiora, atq; miniſtrãtia. Et ſi in huiuſmodi fœcũditatem/ libertatẽ/ gñationẽ/ & ſimilia cõmendantur a Deo optimo negant, qui ſuis domeſticis ait: Ego ſi cæteris generationẽ
Iſaias tribuo, ſterilis ero? Dicent forſitan: Remouemus a Deo/ nõ modo qđ impfectionẽ ſapit: ſed omne qđ a pfectione deficit. Hinc fœcunditatẽ ad ex/tra ab eo tollimus: nec aliqd noui, aut mutatio aliqua aſcribaƭ illi æterno, & immobili. Libertatẽ quoq; cõtingentiæ ab eo auferimus: ne tanq̃ imperfectus ſpe retributiõis agere uideatur: nec libertatem negamus/ qua agit/ ſedm quod ei conueniens eſt. Arguta quippe ſunt hęc/ nec tamẽ anguſtãt. Non ne o ſapientes gymnaſia omnia docent: q, inferiora hæc ſimulachrũ
Platon. Dei pro uirili ſua tenere conantur? Hoc Platonici paſſim / hoc Catholici
Cathol. nimia conſonantia reſonant. Sed & ipſi peripatetici in idem conueniunt:
Ariſtot. ſicut eorum magiſter in ſermone ſecũdo de Anima ad uerbum ait: Naturaliſſimum operum uiuentibus eſt: quæcunq; perfecta, & non orbata, aut generationem ſpontaneam habent, facere alterum, quale ipſum eſt. Animal quidem, animal: Planta uero, plantam: quatenus ipſo ſemper diuino, & immortali eſſe participent, quoad poſſunt: Omnia enim illud

appetunt,& illius cauſa agunt omnia,quęcũq; agunt ſcd̃m naturã:& non
poſſunt ipm imitari cõtinuo,rõneq; ppetua pro eo,qđ nihil cõtingit corru
ptibilium idẽ,& unũ numero pmanere, ſcd̃m quod põt participare unũ/
quodq;,ſic cõmunicat:hoc qdẽ magis,illud uero minus: hucuſq; Ariſto/
teles:quoꝝ uerboꝝ ſũma eſt:q unũqđq; huius mũdani corporis mẽbrũ,
q̃to pfectius,tanto magis cõtendit æmulari opificẽ:quis infidus Arabs de
cœlo interpretet̃. Quomõ.n.cœlũ o pfide eſt illud ſempiternũ/qđ omnia Auerois
ęmulant̃:cũ hoc ſempiternũ ſit,cuius gr̃a elemẽta,& cœlũ ipm,& omnia
agunt? Nõ ne ubiq; reſonãt Ariſtotelis dogmata/Deum eſſe omniũ finẽ/ Ariſto.
gr̃a cuius,ut amati,& deſiderati mouẽtur omnia? Sed hæc minima ſunt
inter multa,quæ pfidus canis cõtra ueritatẽ latrans magiſtri ſenſa extor/
quet,& deſtruit:in qbus potius deſtructoris q̃ cõmẽtatoris nomẽ ei aſcri/
bi poſſet.Nec miretur quiſpiã,ſi cõtra hunc maledicũ excãdeſco:qa zelus
Dei uiuentis urit me:quẽ iſte miſer blaſſemare audet: & alios q̃plurimos
(heu dolendũ) blaſſemare facit.Audite queſo,qd iſte canis de Deo opti/
mo ibidẽ latret.Solicitudo/inqt/diuina,cũ nõ potuerit hoc facere perma/
nere,ſcd̃m indiuiduũ miſerta eſt dando uirtutẽ/ut poſſint pmanere in ſpe
cie.Obmuteſce perfide canis/nec de Deo loqui pſumas lucifuga.Qua te/
meritate metiri audes potentiã omnipotẽtis? Cur nõ potuit dare homini,
cæteriſq; rebus inferioribus pmanẽtiã:quã dedit Saturno/omnibuſq; Pla
netis,& ſyderibus/ut aſſeris? Quõ factus eſt impotens in inferioribus:q tã
potẽs fuit in ſupremis? Quę dignitas ſũmi Dei,qui cũ unũ bñficiũ pſtare
nõ poſſet ſuis inferioribus,de alio puidere curauit.Si uero hãc ſolicitudi/
nem cœlo attribuis:miror quippe,dũ prouidentiã,& opus ſummi Princi/
pis miniſtris aſcribis.Et ſi cœli hoc facere nequerũt:cur ſummus Princeps
facere nõ potuit? Sed redeundo,unde digreſſi ſumus,fatent̃ iſti omnia,di
uinũ eſſe,atq; pfectionẽ ęmulari,elemẽta in eſſe,plantę in uita & fœcũdi/
tate,animalia in meliori uita/& ſua qualicũq; cõditione. Homo uero,qui
peculiari dono libertatis gaudet/in eadẽ Deũ æmulatur.Hinc ẽt libertas
in Deo cõprobat̃:qa omnia cõtinet/quæ cęteris pſtat.Nec deficit ſumma
pfectio in depreſſis gradibus:nec deſtruit̃ in multis eius ſimplicitas: qua
omnia infinita uirtute cõtinet. Nec.n.anima intellectualis degñat: ſi ſen/
tiendi/uegetãdi/& ſcd̃m locũ mouendi/iuxta eoꝝ dogmata/uirtutẽ exer/
cet. Sentit.n.Deus (ut ad altiora cõſcendamus) ſuis ſenſibus: quos ei ſa/
cræ lr̃æ tribuũt. Mouet cætera omnia ſtabilis manẽs/uegetat/& paſcitur
ſuo cibo ſapiẽtiæ.Sed hæc omnia mõ/ & pfectione,qui latẽt humana in/
genia:niſi eius lumine colluſtrent̃.Eſt nãq; libertas non utiq; ſcd̃m naturã
electio(ut aliq opinantur) nec ad bonũ/aut malũ indifferẽs:ſed ad bonũ
pro arbitrio ſuo.In pfectiſſimo autem animãtiũ homine hæc libertas ali/
quantulũ degenerauit:ut etiã in malũ ferri poſſit:ſed in hoc Deũ minime
æmulat̃:

æmulatur:in meliori aũt ſorte ſupra omnia ipſius gerit imaginem. Eſtq; in
Mercu. ipſo Deo fœcunditas abſq; labore, ut Mercurius ait : Deus utriuſq; ſexus
fœcunditate munitus/fons eſt omniũ ſexuũ/ & fœcũditatum. Et cum ocio
non torpeat ſemper ad intra producit/ad extra autẽ pro libito uoluntatis:
Quæ cũ ſit prima regula contingentiũ, nec facultas nobis eſt, nec fas quę/
rere ipſius primi principii cauſam:ad quod cũ deuenimus, iubet etiã Ari/
Ariſto. ſtoteles quieſcere. Nec diſpoſitione p̄uia, aut approximatione indiget, nec
reſiſtentiã timet, nec ſpatio præpeditur, qui iubendo omnia facit. Hæ autẽ
inferiores cauſę/& inſtrũa ipſius ſubiectum ab ipſo Deo fabricatum exqui/
runt diſpoſitionẽ pręuiam:& applicationem prę exigunt:temporis ſucceſ/
ſionem expectant: & huiuſmodi adminiculis indigent, quæ exquirunt in
agente pro determinata uirtute. Ideo ratiocinantes ab huiuſmodi opifici/
bus conditionatis ad eũ, qui ab omnibus iſtis abſolutiſſimus eſt, in errores
uarios incidunt. Si autem ex his, quæ in fabrica iſta proſpiciũt, in cogni/
tionẽ Archetypi deuenire contendũt, ei hæc omnia attribuant ſua conue/
nienti, & perfectiſſima nota. Quæ autem in operante debilitatẽ denotant/
ammoueant:tuncq; proſpicient ſuprema archetypi cũ inferioribus, & me/
diis ſuauiſſima ſonoritate, & harmonia/quã propoſuimus/ correſpondere.
Neq; enim eadẽ claue intrant in concentũ cantores/ſuccentores/& occen/
tores quãuis in eandem cõſonantiam conueniant. Sic & tres mundi, quos
concordare prætendimus/ diuerſa nota procedentes eundem concentum
efficiũt:Sunt enim omnia in opifice/ueluti in ſimulachro quodam:quæ in
iſtis inferioribus tãq̃ in imagine, uel ueſtigio cõtemplãtur:Sed deficit ima
go, & multomagis ueſtigiũ ab eo/quod repræſentat. Ex his nihilominus p̄
analogiam, & ſymbolum quoddã deuenimus in cognitionẽ opificis:Quæ
nec differẽti rõne ueluti æquiuoca, nec eadẽ ad unguẽ ſicut uniuoca, cõue
niũt:ſed ſimilitudine quadã repręſentãdo p̄fectiſſimã illã notã reꝝ ſup̄io/
rũ, ſua qualicũq; deteriori, & feculẽtiori unũquodq; pro gradu ſuo.

Rationes pro mundi nouitate. Cap. XIIII.

QVam debiles fuerint philoſophoꝝ machinæ cõtra mũdi fa/
bricam, & nouitatẽ, iam uidimus: reliquũ eſt, ut ex aduerſo
dimicantes, ſuccincti in aciem eoꝝ iacula in ipſos retorquea
mus arrepta, ubi opus fuerit, rõphea diuini uerbi. Inter alia
tela, quæ philoſophi direxerunt, fuit diſconuenientia nouitatis cum Deo
æterno, nõ percipientes unde nouitas potuerit aduenire. Et (ut Céſorinus
Céſo.ad Q.Me/tellum. ait) an oua, aues ne ante generatæ ſint: cum & ouum ſine aue, & auis ſine
ouo gigni non poſſit. Hinc exiſtimauerunt orbem hunc ſempiternum, &
uniuſcuiuſq; geniti initiũ idem & finem arbitrati ſunt perpetua ſua reuo/
lutione. Sed a uobis o phyſici quæro, unde hæc nouitas, quã continue ui/
demus? Dicit Arabs:q; hoc ex nouis reuolutionibus procedet, quæ tamẽ
Auerois

antiq̃ ſunt ex ſempiterna ſucceſſiõe,& ibi ſtatus eſt,ubi antiqtas ſeruatur & nouitas.Hinc aliqui dixerunt,cœlum partim nouũ/partim antiquum. Sed cũ iſtæ reuolutiones fiant ab intelligentiis pręſidentibus/non erit ſta/tus in cœlo. Quæro unde illæ de nouo moueant/ quæ miniſtræ dicuntur opificis,aut mouentis primi,ut dicitis? Mouent igiť de nouo,ut explicent ea,quæ de nouo fieri iubet primus motor: qui ſtabilis manens dat cuncta moueri. Non igitur a cœlo,nec ab intelligentia, ſed a primo mouente eſt huius nouitatis principium: qui hæc innouari iubet pro libito: & ordine quodam apud ſe recondito,nulla neceſſitate coactus,ne uideatur conne/xionem habere cũ inferioribus: in quod conſentit Ariſtoteles: dum aſſerit ipſum fœlicem ſine aliquo bono exteriori. Nec contingentia aliqua foret: ſi neceſſario exiret in opus:Quam cõtingentiã probat Ariſtoteles in rebus ex eo ꝙ non expediret conſiliari,aut negotiari,niſi cõtingentes forẽt euẽ/tus.Sed hæc contingentia non eſt iam re genita: quia tunc neceſſario eſt. Hinc Ariſtoteles cõmendat Solonis,uel Agathonis dictũ/ꝙ hoc ſolo pri/uatur Deus/genita ingenita facere.Si igitur præceſſit hæc cõtingentia,ea erat in producente,non quidẽ ſecundario:qui neceſſario ordinẽ primi proſequitur,ſed in ipſo primo.Nec eſt indiuiduum contingens, tantummodo quia poteſt deſtrui:ſpẽs autem æternæ/ quæ non poſſunt diſſolui: quia ſi poteſt deſtrui poſt factũ,potuit tamen non fieri/anteq̃ factum eſſet:quod & ipſi concedunt de indiuiduis,quãuis dicant ſpẽs neceſſarias:Nam pro/ductio ad indiuiduũ,uel ſuppoſitum/ex quibus reſultat ſpecies/termina/tur,ſicut ipſi utrunq; docent:ideo ipſi ſoluant.Qua inſuper menſura uolũt mũdi fautores ſuã hanc machinam mẽſurari? Si tempore,nõ erit æterna: Si æternitate/recordentur ꝙ ipſa eſt tota poſſeſſio ſimul (ut integerrimus philoſophus Boetius ſcribit) & ea ſemota a tempore,& motu. Quomodo igitur erit hic mũdus æternus,qui coęuus eſt tempori,& penitus motibus mancipatus? Et ſi contendas æternum,dicas quæſo: Durat ne illa æterni/tate,qua Deus Benedictus,an alia? Si alia,erunt & aliæ gubernatorum, & ſpecierum æternitates:quæ infiniti naturam ſapiunt:& ſic plura infini/ta continebunť in mundo iſto tam paruo.Si eadem ęternitate qua Deus, ridiculi profecto ſunt:dũ opinantur orbes,& eorum motores,menſurari Deo:cũ nihil diſtet a Deo ipſa æterna duratio.Nec poteſt(inquit Alber/tus) mutabile ſecundum naturam,& operationemeadem menſura men/ſurari cum eo,qui penitus immutabilis eſt.Dicẽt:Aeternitas mũdi differt ab illa primi agentis:quia illa tota poſſeſſio ſimul,hæc aũt ſucceſſiua.Sed dicam,Si ſucceſſiua,habet partes,& partes:huiuſmodi autẽ infinitæ eſſe nequeunt.Habet ẽt(ut cũ Raymundo Iulio procedã) ſucceſſiuũ princi/pium & finẽ.Si ergo illis terminis claudiť,quomodo poteſt conuenire cũ ęterno,quod nullo fine cõcluditur? Quomodo inſuper erit ęternum illud,

Ariſto. Idem Solon Agathon Boetius Albertus Raymũ.

cui ſemper aliquid de nouo additur? Quomodo infinito addi poteſt? Non
creſcit, inquient, infinitum: Hoc eis damus: Quid ergo faciẽt hæ nouæ re/
uolutiones? Coniunguntur ne cum illis primis: an incipiũt nouum infini/
Auerois tum? Si primum/ erunt igitur aliqua plura q̃ infinita. Dicit Arabs: Non
eſt inconueniens hoc in ſucceſſiuis, ſicut nec in numeris: ubi infinitę deca/
des tantum redderent ex illa infinita repetitione: q̃tum infiniti centenarii:
Nec maius augumẽtũ faceret numerus additus iſtis, q̃ illis. O bone Deus,
Quis/ quæſo/ pốt talia æquis auribus audire? Ex hypotheſi impoſſibili in
numeris imaginata, nuquã uero habita, ſoluere uult ea, quæ ex reuolutio/
nibus/ quas infinitas præceſſiſſe aſſerit/ inconuenientia ſequuntur. Sed ne
fiat cõtentio de ſucceſſiuis, & numeris, dicant ingenue iſti mũdi fautores:
Intelligentiæ uoluentes cognoſcunt has reuolutiones an non? Si non co/
gnoſcunt: magna ipſis quippe calumnia infertur, exiſtimãdo illas ignora/
Aſtro. re ſuos motus, quos multi Aſtronomi norũt: Si uero cognoſcunt omnes,
& infinitas: quomodo intellectu determinato infinita apphẽdere poſſunt?
Si uero dicas: Cognoſcunt partem illarũ reuolutionum, partem quoq; nõ:
Quæ erit, quæſo, pars illa nõ intellecta ab intelligentiis, aut quæ erit obli/
ta ab his, qui obliuionem non patiuntur? Inſuper cũ generatio ad indiui/
duũ terminetur/ & ultima generatio equi ad ultimum equum, ad primum
quę generatio terminata eſt? Dicent: Non dat̃ primus. Et quomodo quę/
ſo datur ultimus, & non primus? Vbi ordo/ qui eſt primi ad ultimũ? Mi/
ror quippe ualde/ & admirari non deſino de mundi ſapientibus priſcis/ &
de nouitioribus ipſis aſſentiẽtibus, cũ aſſerant oĩa moueri, & ordinata eſſe
in Deum, tãq̃ in finem ultimum amatum, & deſideratum/ ſine ordinante:
Et dicant Deum primum motorem/ & non ordinatorem. Sed ſi ordinauit
omnia/ cognouit etiam eadem in particulari: cuius cõtrarium docent. Or/
dinauit, inquient, ſuperiora: ſed hæc infima ſecundariæ cauſæ. Quibus di/
cam: Quomodo reſpondent hæc infima ſupremis/ diuerſis ordinantibus?
Ariſto. Nonne dicit Ariſtoteles: Quod unus ſolus eſt Princeps, ne res male diſpo/
nantur? Si iterũ dependent omnia ab illa finiente cauſa, ut gratia ipſius ſe
ſe magnificiant: Quomodo igit̃ habent eſſe a ſe, quæ in alio pfici quęrũt?
Cur indigent conſeruante/ quæ non indiguerũt generante? Filius abſq; pa
tre cõſeruatur: generatur autem nequaq̃. Cur igitur dant tutorẽ membris
uniuerſi, a quibus parẽtes auferũt? Quæ nugæ ſunt iſtorum, qui alios nu/
gaces criminantur? Ex uno enim loco negantt quod ex alia parte ueritate
Auerois ipſa compulſi fatentur. Negat Arabs Deum mundi opificem: & interpre/
Ariſto. tando ſermonem de cœlo uocat ipſum creatorem. Ariſtoteles quoq; ex ſen
Plato ſibilibus procedens Platonem irridet: qui mundũ genitum paſſim fatetur:
& in eo, qui ipſi aſcribitur de mũdo/ Deum ipſius mundi opificem aſſerit:
Et in ſuperiori philoſophia eundem Principẽ uniuerſi docet. Et quomodo

Intrauit Princeps in domū,quā nec fecit(ut dicunt) nec hæreditario iure
acquiſiuit,nec ære aliquo emit.Dicunt iterū: Non intelligit iſta particu/
laria/ne fatigetur/aut uileſcat mens illa ſuprema.Et in ſermone de bona, Ariſto.
& mala fortuna bene fortunatū docent,qui dirigitur a Deo.Sed quomo/
do dirigit,quæ nō intelligit? Quomodo cōdigna præmia reddit pro bene,
aut male geſtis(ut ibidem aſſeritur) qui ſingulas operationes nō diſcutit?
Et in Meteoris docēt/ꝙ Deus ſuppoſuit ignē purū ſub orbe Lunæ.Quo/
modo diſpoſuit,& ordinauit,quod nec fecit,nec cognoſcit? Importunum
quippe foret omnia adducere,quæ contradictione manifeſta ex ſeipſis de
ſtructa corruūt.Sed de multis hæc pauca adduxerim:ut intelligāt Peripa
tetici,& Aueroiſtę non omnia inconcuſſa,& ſolida eorū dogmata.Sed ut
propoſitū proſequamur,præponderandū exiſtimo Auguſtini,Macrobii, Augu.
& multoꝝ ſapientum iudiciū,qui non exiſtimant mūdi æternitatem ſtare Macro.
poſſe cum tā parua rerum geſtaꝝ memoria,& cum artium,& reꝝ multa/
rum adinuentione celebrata ab Euſebio Pāphilo, Clemente alexandrino, Euſe.Pā.
Beroſo chaldeo.Ariſtotele,Aueroi,Theophraſto,Epigene,critodemo,Phi Cle.alex.
loſtephano,Suphano, Egeſia,Archimacho,Damaſthene,Aulo Gellio,& Bero.chal
aliis q̄plurimis diuerſorum idiomatum, ſed diffuſiſſime a Plinio in ſuo de Ari.Aue.
naturali hiſtoria,ubi multa ex ſupradictis authoribus ſe collegiſſe fatetur. Theo.Epi
Quibus fauet anthoritas ſacrarum literarum:quæ diuerſaꝝ rerum inuen/ Crito.Phi
tores declarat:Quāuis diſcrepet de inuentoribus,ſicut & præfati authores Suph.Eg
inter ſe:Quod cōtingit aut uarietate idiomatū,aut quia hiſtorici/maxime Archi.Da
Græci/ſibi uoluerunt nō ſua uendicare. Si igitur ab initio,imo ante initiū Aulus Gel
fuit mūdus (ut Philoſophi aſſerūt) cur ꝑ inumerabiliū ſęculoꝝ ſeriē non Plinius
fuerat cultus,quo nūc utimur,inuētus? Non literaꝝ uſus,quo ſolo memo Philoſoph
ria efficiē æterna:Non multaꝝ reꝝ experientia. Vitis cultum Noe tradi/ Diuerſaꝝ
dit,ut Moſes narrat: qui Ianus fuit,ſi Beroſo credimus:ſed Bacchus,ſi a reꝝ inuē/
figmentis poeticis aliquid mutuari placet:per quē ſolarem uirtutem,qua tores.
uinum refertum eſt,ueri poetæ intellexerunt.Sed Roma iam adoleſcente Moſes
Galli uini cultum didicere: Frugum uero culturā, & uſum Ceres docuit. Beroſus
Græci literas a Cadmo pauloante Troiæ excidiū ſuſcepere.Aegyptii(qui
Mizraimi hebraice dicunē) a Mizraī filio Cam nepote magni Noe(Cle Cle.alex.
mēte Alexādrino teſte) medicinā cōſecuti ſunt:quā Apollo & Eſculapius
ampliarūt:Ordinauit Hippocrates cooites:Diſtendit Galenus pergame/
nus:Auxit Auicena arabs,uel Perſa,ut alii dicūt. Hebaria medicamenta
Chirō Saturni,& Phileræ filius.Muſices Pythagorā authorē aliq tradūt:
Alii Amphionem.Sed Tubal inuentor & pater canentium cithara fuit,ut Gñ.
in ſacris literis habemus. Pythagoras aūt malleoꝝ pōdere,chordaꝝ,& fi/
ſtulaꝝ longitudine cōſonātiā ſub numeroꝝ proportione collocauit. Mar/
ſias gemias tibias:obliquā tibiā Mydas in phrygia:Pan fiſtulā:Monaulū

Mercurius reperit. Chaldei & Aegyptii aſtrologiam adinuenere, ut dicũt
nónulli. Sed ante illuuionẽ aquaꝝ Enoc in ea periciſſimus fuit: poſt quem
Noe: quã poſt illuuionẽ Italos docuit: q a chitin abnepote Noe traxere ori
Hiero. ginẽ: Sed a Thubal filio Iaphet (ut aliis placet) Hieronymo referẽte. Tur/
res adinuenere Cyclopes, ut Ariſtoteles: Phœnices, ut Theophraſtus: ſed &
Nẽbrot: ut ſacræ literę ꝓhibẽt. Aegyptii itẽ lucernas, & textilia: Inficere la
nã. Lydii: fuſum in lanificio Cloſter filius arachnę: Linum & Retia arach/
Ariſto. ne: Fulloniã artẽ Nitias Megarẽſis: Aes cõflare, & tẽpare Ariſtoteles: Ly
Theop. dũ Scythæ. Theophraſtus Delã Phrygẽ putat. Aerariã fabricã alii Chaly
bas, alii Oclopas: Ferrũ in creta, eos qui uocati ſunt Dactyli Idei. Sed ſa/
cræ literæ Tubalchai, qui fuit malleator, & faber in cũctis operibus aris,
& ferri ante aquarũ illuuionẽ per multos annos. Argentũ Erichthonius,
ut alii Ceacus: Auri metalla, & cõflaturã: Cadmus Phœnix ad pangæum
mõtem, ut alii Thoas & Eadis in Panchaia, aut Sol oceani filius. Plumbũ
ex Caſſitcride ĩſula prius aſportauit Midacritus. Fabricã materiaꝝ Dæda
lus, & in ea ſerrã, Aſciã, ꝑpendiculũ, terebrã, glutinũ, lithocollã, normã, &
forpicẽ, & libellã, & tornũ, & clauẽ. Theodorus ſamius menſuras, & pon/
An.gel. dera, Phidon argiuus, aut Palamedes, ut maluit Gellius. Ignẽ e ſilice Pyro
des ſilicis filius: Mercaturas Pœni: Culturã arborũ Eumolpus athenienſis:
Bouẽ, & aratrũ Biges athenienſis, ut alii Triptolemus: Loricã Midus miſ/
ſenius: galeã, gladiũ, haſtam, Lacedæmonii: ocreas, & criſtas Cares: arcum
& ſagittã Scythẽ Iouis filiũ, alii ſagittas Perſen Perſei filiũ inueniſſe autu/
mat. Lãceas ætolos: Iaculũ cũ amento ferunt inueniſſe ætolũ Martis filiũ.
Haſtas uelitares Tyrrhenũ, & Pilũ: Penteſilcã amazonẽ Securim: Piſeum
Venabula: Et in tormentis ſcorpionẽ Cretẽ. Catapultã Syros phœnicas:
Baliſtã, & fũdã, Aeneã: Tubã Piſeũ Tyrrhenũ: Teſtudines, Artemonẽ cla
zomenũ: Equũ, q nũc aries appellať, in muralibus machinis Epeũ ad Tro
iã: Equo uehi Bellorophõtẽ: Frena, & ſtrata equoꝝ Pletroniũ: Pugnare ex
equo Theſſalos, q centauri appellati ſũt. Bigas prima iũxit phrygũ natio:
Quadrigas Erichthonius: Ordinẽ exercitus, Signi dationẽ, Tellaras, Vi/
gilias Palamedes ĩ bello troiano: Specularẽ ſignificationẽ codẽ bello Sinõ:
Inducias Lycaõ: Fœdera Theſeus: Ventoꝝ rationẽ æolus helení filius: Bi/
Dama. remẽ Damaſthenes Erythręos feciſſe teſtať: Triremes Thucydides Amo/
Thucy. clem corinthum: Quadriremẽ Ariſtoteles Carthaginẽſes, quos alii Char/
Ariſto. chedonios dicunt, cuius architectus Voſporus fuit. Quinqueremes Neſi/
giton ſalaminius extruxit: Sex ordinũ Zenagoras ſyracuſius: Sed Alexã
der ad duodecim/Ptolemæus ſoter ad qndecim/Ptolemæus philadelphus
ad trigita/Ptolemæus philopator, q Triphõ cognominatus eſt, ad quadra
ginta/Onerariam Hippius tyrius inuenit/Lembum Cyrenẽſes/Cymbam
Phœnices/Celocem Rhodii, Sydeꝝ obſeruationẽ in nauigãdo Phœnices,

Remum Copę, Vela Icarus, Malum & antennam Dædalus: Hippagium
Salaminii, Anchorā Tyrrheni, Adminicula gubernandi. Typhis. Omitto
innumerabilium aliaꝝ reꝝ inuētores: quos ſupra adducti authores deſcri/
bunt: Et ad uos: qui mundū æternum aſſeritis/loquar: Quid ante hęc bre/
uiſſima tempora, quibus reꝝ inuentores aſſignant̃ faciebant illi mundi in
colæ ſine Cerere/ & Baccho/ ſine terræ cultu/quos non mercatura/non li/
teraꝝ ſtudia, non diſciplinę/non militia/nō nauigatio/non fabricandi ars/
non texendi/non ſuendi/non tela/non lanificiū exercebat? Quibus ueſce/
bantur? Vbi habitabant? Quibus ueſtiebantur? Quid agebant artiū peni
tus ignari? Ridiculū qppe eſt/ut iſti qui mūdū ęternū aſſerūt, artiū, & ui/
ctus humani inuētores deſcribāt: cū eadē ſimul ſtare non poſſint.

Cur an, uel poſt, q̄ Moſes narrat Deus mūdū nō fecerit. Cap. XV.

HIc offendit q̄plurimos nedū uulgares, ſed ſapiētes, a ſenſibus,
& domeſticis deducta imaginatio. Quid faciebat (inquiunt)
Deus anteq̄ mūdum fabricaret? Quid illucuſq; expectauit?
Cur & aliquantiſper non diſtulit? Hæc, & ſimilia inuoluunt
non ſegregantes Dei conditionem a noſtra. Sapienti ioco reſpondet Au/ Augu.
guſtinus uulgaribus: dum interrogant, quid faciebat Deus ante mūdi fa/
bricam: In ſaltu (inquit) erat ligna incidēs, ut temerarios, & curioſos cō/
bureret: q uel quod heri fecerint, nō recordātur: & quod Deus fecerit ante
mundi geniturā inquirere pręſumunt. Sed (ut cū ſapientibus loquar) di/
cant quæſo: Quid intelligunt per illud ante, de quo interrogāt: Si fluxum
temporis imaginantur, errant: cum tempus ſimul cum mundo principiū
ſumpſerit. Si uero per illud ante, aliquid in æternitate opinant̃, cum æter/
nitas ſit tota poſſeſſio ſimul ſucceſſionem non habens, in illa non eſt ante,
uel poſt: unde quęſtio nulla conuincit̃: Fuit tamen ante ſuū opus imparti
bilis, atq; tota ſimul æternitas: in qua & coæternū ſibi opus ſemper exer/
cuit, ſuam uidelicet continue producendo intelligentiā & prolem, ſuumq;
amorem: Sicut ſemper produxiſſet Sol (ut inquit Auguſtinus) lucem & Idem
ſplēdorem igniuomū: ſi ſemper fuiſſet. Nec terminat ſuū opus illa infinita
uirtus: Quę habens obiectū infinitum, infinita producit germina mēſura/
ta æternitate ab omni ſucceſſiua duratione ſeiuncta. Ideo quæ ſucceſſiua
ſunt, æterna eſſe nō poſſunt: ut ſomniāt philoſophi: Nūc enim ſtans æter/
nitatē ſignat: & nūc fluens tēpus conſtituit: ut docet Boetius philoſophus, Boetius
& ipſe prętantiſſimus. Nō ergo tempus cōuenit cū ęternitate: nec æternū
eſſe poteſt: Nec æternū ſucceſſionem habere: Vnde fatua eſt quæſtio, cur
ante tēpus temporaneū mundū Deus nō fecerit, quaſi ſit aliqua ſucceſſiua
duratio, anteq̄ ſucceſſio cœperit: nō enim tēpus fuit ante mūdū. Nec aliud
probat Ariſtoteles: quādo mundi æternitatē demōſtrare nitit̃ (ut decernit Ariſto.
uir grauiſſimi iudicii Ioānes Scotus) niſi q, nūq̄ fuit tempus abſq; mūdo, Io. Sco.

nec mundus abſq; tempore: Quod cum loco, pari ambulare paſſu dicunt
ſapientes: Ideo ſicut extra locũ nihil eſt ad locum pertinẽs, ſic extra tẽpus
nihil eſt ad tẽpus ſpectans. Hinc ad eos, qui ſciſcitant̃, cur poſterius opifex
ſuũ mundum non fecerit, loquar: Aſſignent mihi quæſo ſuũ ante, & poſt,
ſecluſa mundi machina: & ego aſſignabo cauſam, cur Deus in illo ante,
uel poſt mundum non fecerit. Pudeat igit̃ quærere cur ante, & poſt Deus
non fabricauerit, quaſi abſque mundi ſucceſſu fuerit ante, & poſt: niſi forte
(ut aliqui dicũt) fuerit ante imaginatũ. Nec profecto neceſſariũ erat, aut
conueniens Deũ fabricaſſe mundũ in illo ante: quod tu nunc imaginaris.
Timęus Quã optime igitur Timęus locrus huiuſmodi uerba, fuit, erit, ante, & poſt/
quæ ſunt temporis conditiones/ iudicat imprudenter transferri ad diuinã
ſubſtantiam. Audiant quæſo iſti curioſi non ineptum Democriti iocum:
Democ. Quod eſt ante pedes nemo ſpectat: & cœli ſcrutant̃ arcana, Deiq; ſecreta
Salomõ rimant̃. Hinc & Sapiẽs: Difficile (inquit) exiſtimamus, quæ in terra ſunt
cognoſcere: & quę in proſpectu ſunt inuenimus cum labore: Quæ uero in
cœlis ſũt/ q̃s inueſtigabit? Et ſenſum Dei quis ſcire potuit, niſi ipſe dederit
ſapientiã, & miſerit ſpiritum ſuum de altiſſimis? Miſit quippe aliquando,
multifariam, multiſq; modis loquens patribus in prophetis, nouiſſime aũt
loquutus eſt nobis in filio, qui ea omnia, quæ audiuit a patre, nota fecit eis
q̃s elegerat diſcipulis: Qui ſimul cũ ꝓphetis multo plura de Dei, naturæq;
ſacramẽtis cognouerũt: q̃ per ſcripturas reſerauerint/ memores illius pro/
phetici ſermonis: Abſcondi in corde meo eloquia tua, ut non peccem tibi.
Sapiẽtiã. n. Dei loquebant̃ inter pfectos: Quã ſi literis cõmẽdauerint, ea ta
men lege ſcripſerunt, ut introcluſa myſteria nemo intelligat/ niſi qui eodẽ
numine quo ipſi perfuſi erant, ducantur.

Deficiũt philoſophi, dum probare nituntur Deum neceſſario agere ad extra. Caput XVI.

EXpeditis a mundi fabrica aliud bellũ cum philoſophis nobis
dirimendũ reſtat, anteq̃ intremus in Dei, & naturæ penetra/
lia: An Deus uʒ neceſſitate quadã, an libera, & cõtingẽti ele/
ctione ducat̃ ad opus. Opinabant̃ philoſophi meliorẽ neceſſi
tatis cõditionẽ quã cõtingentię, & hac de cã illã Deo attribuebãt: Quibus
uident̃ adſtipulari rationes, ea potiſſime, quia ꝑ propriã ſubſtantiã agit &
nõ ꝑ mendicatã uirtutẽ: Quia & effectus multi uident̃ neceſſarii, q nulla/
tenus a cã contingẽte ꝓuenire uident̃: Ordo etiã reꝝ inuariabilis apparẽs
& neceſſarius, ne uniuerſum cõfundi, aut diſturbari poſſit. Nec exiſtimare
poterãt cõſentaneũ, ut diuinus itellectus neceſſario, & uolũtas libere age/
ret, cũ nõ minus pfecta ſit q̃ itellectus, & mẽs illa diuina. Poſſemus & nos
aliq̃s ſagittas ex pharetra rõalis diſcurſus in phõs dirigere, ſed cũ huiuſce/
modi negotiũ ad Deũ ptineat, id nõ rõnibus inueſtigandũ, ſed diſcẽdũ ab

oraculis cũ Platone cẽſemus. Intonat magnus legiſer: Dixit Deus, & factũ Moſes
eſt, cum quo & eius ſuccẽtor Dauid: Ipſe dixit, & facta ſunt. Quod autem Dauid
uidetᷓ ſapientes illos pturbare nihil penitus eſt. Præſupponũt diſpoſitionẽ
neceſſariã pfectiorẽ contingẽti, quod poſteris reliquerũt probandũ. Nõne
magis cõmẽdamus Principẽ, qui omnia cõducit pro libito, q̃ ſi naturę aut
alio quouis impulſus ſtimulo cõduceret opus? Quis libertatẽ damnet, q̃ nõ
bene (ut uulgo dicitᷓ) pro toto uenditᷓ auro? Quod tanq̃ peculiare bonum
hominibus cõceſſum ſapiẽtes exiſtimant. Quæ pfectio quæſo? Quę laus in
mẽtibus excælſis, ſi ſemp cogerentᷓ ad alterã partẽ? Quę dignitas in Prin-
cipe, ſi omnia natura, & nihil animo generoſo faceret? Poſtq̃ cõmuni con-
ſenſu fatemur Deũ mundi Principẽ: Quæ gloria de regimine, de ſapiẽtia,
de iuſtitia, de clemẽtia ei poſſet aſcribi, ſi ad omnia ſibi credita ineuitabili
neceſſitate duceretur? Quas ei gratias? quęue cultum ei deberemus? Cur o
Ariſtoteles (ut ais) ſacrificare naturæ inſitũ eſt? Cur tenemur Auerois (ut
doces) magnificare Deũ creatorẽ orationibus & ſacrificiis? Si Deus ne-
ceſſario agit, ad quid ſacrificia? Ad quid orões? Ad quid diuinus cultus?
Cur orare nobis propriũ eſt (ut Plato, Porphyrius, Iãblicus, & Proculus Pla.Por.
docẽt) ſi Deus orationibus nõ flectitᷓ? Ad quid Pythagoras & Socrates? Iáb.Pro.
oraculi teſtimonio? omniũ ſapiẽtiſſimi orabãt? Ad quid totũ genus huma Pyt.So.
nũ omni tẽpore, omni loco, omniq; natione diuinis p̃cibus deditum fuit?
Vnde preces concludunt propias eſſe humani generis, cui cũ p̃ces natura
(ut docẽt) inſitę ſint, illis flectitᷓ Deus: & nõ ſemp neceſſario operatᷓ. Nec
quia agit ſecũdũ propriam ſubſtantiã, neceſſario exit in opus, niſi intrin-
ſecũ: In extrariũ uero nullæ externæ cauſæ cõpulerunt: Nec ſpes boni ali-
cuius cõſequẽdi, quia ſeipſo eſt fœlix aliquo bono exteriori nõ indigẽs, ut
profiteris tu Ariſtoteles cũ noſtro regio propheta. Nec effectus neceſſarii Ariſto.
concludũt neceſſitatẽ in Principe, aut prima cauſa, cũ eius impio uel ordi Dauid
ne ſecũdariæ cauſæ (quas eius miniſtros Plato, & alii ſapiẽtes uocãt) ne- Plato
ceſſario agãt: ut neceſſitas ſit ab eius impio, uel ordine, a quo eas pro libito
abſoluit. Hinc ignis nõ cõbuſſit pueros in fornace chaldaica: Ceſſauit ſol
a curſu unius diei ſpatio ad Ioſue impium: Retroceſſit Ezechię tẽpore per
decẽ lineas, aut decẽ horas: Defectũ ſuſtinuit ĩ plenilunio, patiẽte Chriſto.
Ridebunt pipatetici, & ſugillando dicent: Qui philoſophoꝝ, aut ſapientũ
hæc narrãt? Sõniãt iſti nugaces, qui leges ſequuntᷓ, ait ille impius Arabs. Auerois
Sed quid nobis in hoc negotio cum Ariſtotele, aut Auerroi? Celebrata eſt
ſententia ab iis, qui pitiam iudicandi habent: plus creditᷓ duobus affirmã-
tibus, q̃ mille negantibus. Quid mihi ſi Ariſtoteles, & mille philoſophãtes
ſimul negent uerbis, quod multi teſtes, & ipſi ſapientiſſimi, facto aſſerunt
comprobaſſe? Atteſtantᷓ hoc ſacræ literæ, quibus magis credimus, q̃ Ari-
ſtoteli. Atteſtatᷓ & ille eximius philoſophus Dionyſius, cui nomẽ Ariopa- Dio.Ari.

gita ab Ariopago: Quod conciliũ prius erat nouem uiroꝝ, qui ex nouem primis magiſtratibus eligebantur: Poſtea ad q̃nquaginta uſq; creuerũt ex præcipuis tũ doctrina, tũ ſanctimonia, & ſapiẽtia, tũ etiã diuitiis, ne pau/
Andro. pertate impulſi mentirentur: ut Androtio in 2°, & Philocorus in 3° rerum
Philoc. atticaꝝ ſcribũt: Quibus ſapientibus cauſæ maiores delegabantur cogno/ ſcendæ. Is ad Polycarpum ſcribẽs, Apolophanẽ ſophiſtẽ, quia nõ admit/ teret uariationẽ ſolis in Meſſiæ morte exhibitã, his uerbis redarguit: Ne/ ſcio quo ſpiritu afflatus, ad diuinationẽ prorupiſti Apolophanes, quando unà mecũ aſpiciens eclypſim cõtra naturæ ordinem, tpe Chriſti patientis ad me conuerſus dixiſti: Hæ præclare Dionyſi ſunt uiciſſitudines reꝝ di/ uinaꝝ: Ea ſi potes argue: Nempe tecum unà pręſens fui, unàq; aſpexi, iu/ dicaui omnia/ dignaq; ſum admiratiõe proſequutus. Cui etiã integerrimo
Aeſcu. philoſopho ſi nõ credis, audi quid Aſtronomi dicãt. Aeſculus in eo genere pitiſſimus, tunc tpis Solẽ in Ariete, & Lunã in Libra uolui Aſtronomico calculo decernit, q̃ñ defectum paſſus eſt Sol ſtante plenilunio: quo iudei
Phlegro de more paſcha ſuũ celebrabant. Phlegro inſup olympiadũ egregius ſup/ putator lib. xiii. in anno quarto ducẽtiſſimæ ſecũdæ olympiadis defectio/ nem ſolis magnã fuiſſe phibet ſup oẽs, quæ ante fuerãt: quo tpe Chriſtus paſſus eſt. Retrogradationẽ ſolis ſimul & aquaꝝ illuuionẽ tanq̃ toti orbi
Plato notiſſimam Plato minime tacuit. Legãtur Perſarum & Chaldeoꝝ monu/
Perſę menta, ubi hæc famoſiſſima miracula recondita ſunt. Hinc & ſacerdotes
Chaldei Perſæ memoriã triplicis mithri. i. ſolis celebrant: ut Dionyſius, & Strabo
Diony. teſtanẽ: Mithros. n. uel mithras ſolẽ Perſæ appellant: Qui tpe Ezechię ui/
Strabo ſus eſt triplicẽ peragere curſum, uel tres figere ſtationes, & conſueto pro/
Perſę greſſu ad occaſum, & nouo receſſu p decẽ horas ad orientẽ, & rurſus de/ nuo ad occaſum tendẽs. Omitto alios teſtes, Philoſophos, Gentiles, Chal/
Ioſeph. deos, Aegyptios, Phœnices, Gręcos, Sibyllas, hiſtoriographos a Ioſepho,
Ariſto. Ariſtobolo, Tertulliano, Euſebio ad hæc citatos q̃plurimos. Et ſi ualet ar/
Tertul. guendi locus ab authoritate, ualeat & hic depoſitio tot ſapientũ in facto,
Euſeb. quod Ariſtoteles negat in uerbis. Prudentiſſime Auicena motũ illum neq;
Ariſto. neceſſariũ, neq; uiolentũ exiſtimat, ſed mediũ inter utrũq;, ut ſit ad arbi/
Auice. triũ principis. Sunt tñ adeo ligatæ cauſæ ſecũdariæ cũ prima, ut tñ ope/ rentur, q̃tũ ipſa iubeat. Sed eadẽ (ut inquit Auguſtinus) res quas condi/ dit, ita adminiſtrat, ut ipſas proprios motus agere ſinat: Quod quia raro cõtingit, & ordo a primæua inſtitutiõe decretus, ut in pluribus & frequẽ/
Ariſto. ter pſeuerat, ideo Ariſtoteles iudicat naturale/ atq; neceſſarium. Naturale (ut ipſe docet in de phyſico auditu) eſt, qđ accidit ut in pluribus, & fre/ quenter. Nec poterat ultra ex ſenſibilibus inueſtigare. Operationes uero Dei, & cõnexionẽ reꝝ inferioꝝ cũ prima cauſa, nõ rõnis diſcurſu inueſti/ gandæ, ſed oraculis (ut diximus) ediſcendæ ſunt. Hinc progreſſus ex ea

neceſſitate,quæ uidetur in effectibus ad neceſſitaté cauſę,cóuincitur nul/
lus,cũ effectuũ neceſſitas ab ordine primæ cauſę dependeat.Nec quippe
neceſſarii ſunt,cũ particulares ſint oés: qa opus naturæ nó ad uniuerſale,
ſed ad ſingulare terminatur,qđ magis cótingens,q̃ neceſſariũ eſſe ipſimet
phibent.Sed qa cótendunt ſpés æternas,& neceſſariã cohærentiã ſubiecti
ad p̃dicatũ,in qua eſſentiale propriũ,uel quidditas (ut aiunt) de ſubiecto
dicit,alia eſt exquiréda neceſſitatis cã, quæ eſt (ni fallor) correſpódentia
ad illa exéplaria/uel ideas æternas ab Ariſtotele ſuis ſenſibus imerſo deri/ Ariſto.
ſas,a Platone & noſtris ſapiétibus celebratas,a Syriano uiriliter defenſa/ Plato
tas. Quã correſpondentiã meliori neceſſitate ſuffultam exiſtimo: q̃ ſi illud Syria.
uniuerſale ex multis (ut opinant)particularibus pullularet: Quod (iudi
cio meo) ſtare nequit, cũ illud uniuerſale ſit eſſe quoddam ſimplex,quod
nec intelligentia,nec natura (teſte Proculo & multis ſapientibus) produ/ Procu.
cere pót:qa ét uniuerſale/aut ſimplex/eſt prima omniũ rerũ creatarũ anteq̃ Sapié.
intelligentia/aut cœlum/aut aliud particulare/quodcũq; ſit/produceretur.
Et quãuis modus procedendi Proculi ab aliqbus carpatur,in concluſione
tamé conueniũt:Qua admiſſa modũ arguendi ipſi enodent.Subſequitur
igitur effectus (ut ad id redeamus:unde digreſſi ſumus) imutabilem de/
terminationé & ordinem ſupremæ cauſæ,niſi eadé ipſa aliter decreuerit.
Quod uero addunt Dei uoluntaté coæquá perfectioné habere cũ intelle/
ctu,qui neceſſario agit,admittimus, dũ in penetralibus operatur cũ ipſo
intellectu conformis,ſed effectus extrarios/quos intellectus ab æterno in
uerbo depinxit/ pro libito explicat. Miror quippe eos Philoſophátes,qui
Deũ fatent ſimpliciſſimũ,& pfectum omni exteriori ſecluſo,& ſtatim ſui
dogmatis obliti,Deũ neceſſariã cónexioné cũ inferioribus habere exiſti/
mát,ac ſi nequiret ſine ipſis aut ſtare,aut beatũ eſſe.Quó ſimpliciſſimus,
ſi neceſſariã hét cũ aliis cónexioné? Quó princeps omniũ (ut aiunt) ne/
ceſſario mãcipatus ſeruitio inferiorũ? Quæ dignitas/quæue códitio ſummi
principis? Nec timeant,ut deſtruatur ordo cœleſtiũ, & uniuerſi, ſi pro li/
bito diſponit, & uariat artifex, cũ ſciat ad ordiné reducere, quæ fabrefe/
cit,& ordinauit.Nec quippe timéda eſt artificii deſtructio,quãdo artifex
apponit manũ,cuius contactu potius pficitur,q̃ deſtruatur.

Progreſſus pro contingentia in diuino opificio. Cap. XVII.

HVcuſq; ſcutũ pro ueritatis & diuinæ cælſitudinis defenſione
ſumpſimus: nunc aũt ultra ea, quæ diuina docuerũt oracu/
la,aliqua in hoſtes ueritatis dirigemus tela : qui Deũ exiſti/
mant neceſſario agere. Et ſi potius contemnendi, q̃ confu/
tandi,ſunt.ii,quos Proculus de mente Platonis in tertio genere impietatis Procu.
collocat,nec cum ipſis agendum,cũ de diuinis loquimur,decernit:tamen
ut ipſi propriis ſpiculis confodiantur aliqua percurremus.Et hos rogatos

uelim, ut exponant: unde monſtra in natura eueniant. Dicẽt quippe: Quia defuit, aut ſuperfuit materia: uel qualitates debita proportione nõ reſpondent: ſiue propter continentis malitiã: & huiuſmodi, quæ in diuerſa membra ſubdiuidunt. Sed ſi cauſæ hæ neceſſario agunt: cur non omnia debite præparant, cũ natura (ut aiũt) nõ deficiat in neceſſariis? Quomodo igit neceſſario agunt, ſi deficiunt? Inferre uis /inquient/ cauſas naturales operari contingenter. Et ſi dicerẽ: Quid ſequeretur? Tamen ut tollatur ſuperflua altercatio, recordẽtur eſſe tritũ in ſcholis, neceſſariũ duplici modo ſe habere: alterũ quippe abſolutum, alterũ uero conditionatũ. Alterũ (niſi ſacrarũ litterarũ ueritas me fallat) ſoli Deo benedicto tribuendum eſt. Alterum uero inferioribus, ut neceſſaria ſint ex ordine ab opifice dato. Sed qa forſitan negarẽt philoſophi, ueniamus ad opus iſtarũ cauſarũ. Nam ſi peccant, & mõſtra producũt, id eſt, quia deficit ordo, ſibi a natura (ut dicũt) uel ab opifice ſummo decretus: ut ueritas eſt. Et ſi deficiunt ab ordine, ille non erat ſimpliciter neceſſarius, ſed datus a prima cauſa: cui aliæ ſubordinatæ in eius uirtute agunt: a quibus ſi prima ſe ſubtrahit/ nõ ſolum deficiunt, ſed nihil operant. Et ſi aliqua uidentur de neceſſitate conducere, id

Dauid ꝓuenit ex lege ipſis data, ut canit ille Deo plenus: Terminũ poſuiſti, quẽ non tranſgredientur. Nec tamẽ legi tenetur, qui aliis legem imponit. Sed dicẽt: Scientia igitur erit de poſſibilibus aliter ſe habere: cuius oppoſitum

Ariſto. docet Ariſtoteles? Quibus dicemus: Si Ariſtoteles ueſter intelligit ea, quæ ſciuntur neceſſaria eſſe ex ordine uniuerſi: ſic erit de impoſſibilibus aliter ſe habere. Si aũt intelligit neceſſaria abſolute/ recordetur/ qd in calce libri de phyſico auditu docuerit: ꝙ ad ſapientem nõ ſufficit dicere: niſi dicti rationem aſſignet. Nec adducãt experientiã: quia inde facile cõcludetur neceſſariũ illud ex ordine ꝓuenire: quo deficiente, illa deficiũt: Ergo nõ ſunt ſimpliciter neceſſaria. Si dicãt: ergo poſſunt aliter ſe habere: Quid ad me? Ipſi ſoluãt: Poteſt. n. ignis non comburere, ut de facto fuit: Poteſt & ãmoueri quicũq; effectus ab ea cauſa, quæ eos produxit, remanente tamen inhærentia (ut diximus) prædicati ad ſubiectũ, de quibus eſt eorũ ſcientia. Sed ultra progreſſi a peripateticis uellem perdiſcere: Vnde illa neceſſario inhæreant. Dicent: Habent a natura, ut experientia comprobamus. Sed quid eſt hæc eorũ natura? Nihil certe/ niſi author uniuerſi, qui eſt uera intelligentia non errans/ poſtq̃ (ut docent) opus naturæ eſt opus intelligentiæ, non errantis: Cuius ordine omnia ſuccedunt: quia ei ſeruiunt omnia,

Dauid inquit Propheta. Nec dicant, Quid ad nos de Prophetis/ cũ ſcire non exiſtimemus, niſi ea, quæ demõſtratione probantur? Sed ubi/ quæſo/ hẽt originem demonſtratio? Nonne ex principiis, quibus notis terminis aſſentimus, uel experientia cõprobamus? Sed ſi demõſtratis credimus per principia & experimentata: ergo alia magis ſciuntur q̃ demonſtrata. O exc-

ꝺtrabile uitiū, quod inoleuit apud noſtros, qui chriſtiano funguntᷣ nomine, ut non admittant pro certo, niſi probetur demōſtratione: quā pinxit Ariſtoteles: Vtitur uero minime in ſuo progreſſu naturali: ubi ſemp ex præſuppoſitis ab eo factis procedit: ut quā credunt demonſtrationē, ſit deductio p locū ab authoritate, uel ex pꝛæceptis ab ipſo. Si catholici ſunt, magis ſacræ paginæ, q̄ Ariſtoteli credāt: Si Academici, ſciāt per illuſtratiuos radios multa, maxime diuina cognoſci, aut p cōuenientiā dictoꝝ cū intellectu ueritati affecto. Si Peripatetici ſunt, audiāt ſuū Ariſtotelē, alia q̄ demonſtrata poſſe cū certitudine cognoſci: Vnde hñt, ꝙ ſcire ſit per demonſtrationē itelligere? Nōne ab Ariſtotele ſic dicēte: Et nos hēmus dogmata noſtra a Prophetis diuino oraculo edoctis: qui ꝓdigiis, & uitæ diſcrimine ꝓbāt, quod docent? Et ſi diceremus, ꝙ ſcire eſt cognitio certa de quacūq; re, peccaremus ne in ſpm̄ ſanctū, an in Ariſtotelē? Non qdē in ſpūm ſanctum, & de Ariſtotele paꝝ curo: qa nec meus dñs eſt, nec ad tribunal eius ueniam iudicandus, ſi ei nō adhæſero. Sed dicēt me temerariū, aut ignaꝝ: qa diſcedere audeo ab Ariſtotelicis inſtitutis, quæ tot præclara ingenia ſequuntᷣ. Hinc dolor, hinc lachrymæ (heu horrendū facinus) poſtq̄ magis timēt negare Ariſtotelem, q̄ Paulū, in cuius pectore Chriſtus reſonat: imo ipm Chriſtū, q eſt Dei ſapiētia, & ueritas, qui oēs iudicabit, illos potiſſime qui ipm noie, doctrina aūt, & uita ariſtotelē, quē cacodæmonē Græci uocant, aut inſanū, & impiū Aueroim ſequuntᷣ. Paꝝ ducimus (ut cū Iohāne Scoto loquamur) negare ariſtotelē, in his quæ ſunt contra doctrinā ueritatis, quā defendimus: Qui & ſi ſagaciſſimus fuit, & ſtudioſus lector alioꝝ dogmatū, & diligens collector, uerſutus tñ criminator fuit priſcoꝝ: quoꝝ ſentētias male adductas nequaq̄ ipugnat, ꝓcedēs potius (ut Simplicius eius auditor ait) cōtra uerba q̄ ſenſa, multaq; occludēs: ut ſolus uideatᷣ ſapiēs. Quid ẽ miꝝ ſi iuſtiſſime carpatᷣ, qui tot pclaros uiros iniuſte criminatus eſt? Parmenidē, Meliſſum, Democritū, Pythagorā, & eius diuinum pceptorē Platonē: Cuius doctrina (nō tm̄ meo ſed multoꝝ ſapientū iudicio) tanto excedit ariſtotelicā, q̄to diuina, qbus ſemp redolet Plato, ſimul cū Pythagora, eminēt terreſtribus, qbus deprimitᷣ Ariſtoteles: Qui (ut ait Proculus Academici, & Peripatetici dogmatis profeſſor) ſimul cū Theophraſto, & aliis pipateticis, uſq; ad formas uniuerſum mouētes ſuæ ſpeculationis lumen accenderūt. Plato uero ab eo, qui inter entia dignitatē hēt, longe ſemota, & eo qdem digniora ſumit exordia: unde & eius progreſſus ſublimior. Alios quoq; inumeros criminatᷣ Ariſtoteles, quoꝝ dicta, ſi ruminentur, nō forte digna caſtigatione iudicabuntur: Ab his.n. ipſe didicit oīa, quæ ſcripſit. Nec ſibi uendicat, coactus ueritate, niſi elenchos. Cætera uero ab antiqoribus accipiēs ſuis ſyllogiſticis ꝓceſſibus inectit: ut potius artificioſā artē, & depſſum modū ꝓcedēdi tradiderit, q̄ ſciētiā: ut ipſemet

Ariſto. Prophe. Io. Sco. Simpli. Plato Ariſto. Procu. Theop. Plato

tacite fatetur, ubi de poſterioribus analyticis tractat docens, ꝙ ſcientia ſit per demonſtrationẽ, & hæc per quiddirates (ut aiunt) & proprias rerum differentias nobis occultas: Vnde principia demonſtrationis cõuincuntur ignota, & nullã inde/uel pauciſſimã demõſtrationẽ haberi poſſe. Damnat inſup demonſtrationẽ circularẽ, & tamẽ docet demõſtrationẽ fieri ex his, quæ ſunt de omni ꝑ ſe, & ſcd̃m qđ ipſum, ut eius more loquar: Quæ enũtiationes ſunt cõuertibiles, & ad inuicẽ ſe inferentes. Non datur (inquiẽt) circulatio in demõſtratione ex cauſis. Sed aduertant, ꝙ parum ſupra dixerat demonſtrationẽ circularẽ aliquãdo repperiri. His autem omiſſis, cũ nihil doceat in doctrinis, quæ ab antiquis non acceperit: cur ei magis credendum eſt q̃ antiquis, qui ante eũ tradidere? Dicent: Suſcipimus librata Ariſtotelica trutina: Et utinam non deprauata in damnũ religionis chriſtianæ, & ueritatis: Tamẽ petulantes aliqui, & in doctrina nouitii impudentiſſimis buccis dicere audent: Non allego tibi Geneſin, Ieremiam, aut Iſaiam: ſed Ariſtotelem adduco: quaſi Moſes, & prophetæ non fuerint ſapientes, & gnari litterarum: cum tamen ille fuerit omni ſapientia Aegyptiorum inſtructus: poſtea Dei oraculo ſubuectus ad ipſius Dei, & naturæ penetralia contemplanda: quæ neq; Ariſtoteles, neq; eius ſtudioſiſſimi

Proph. aſſeclæ aliquãdo cogitarunt. Et Prophetæ diuino afflati lumine/quod lucifugæ, & obtenebrati uidere nequeũt/ nedũ uaticinati ſunt: ſed multa ex intimis promptuariis Dei, & rerꝫ inferiorꝫ (ſub ſuis tamẽ ænigmatibus) tradiderũt. Dicunt aliqui modeſtiores: Honoramus prophetas/& ſanctos uiros in diuinis: ſed in naturalibus hic eſt regula, quã ſequi debemus. Sed miror quippe, quomodo diuina, & ſuprema cognouerint: & inferiora, per quæ ad ſuprema deuenitur, ipſis fuerint occluſa. Et cũ Deus ſit ſpeculum, in quo omnia lucent, quomodo ipſum cognouerũt, non cognitis imaginibus, quæ ſplendent in eo? Hinc nõ opinarentur illos archetypum cognouiſſe, non cognitis quæ in eo continentur, ſi cõnexionẽ archetypi cũ mundana hac machina, & humano mundo percepiſſent: Quorum quilibet alterius ſimulachrũ, & imaginẽ tenet: & ex unius cognitione alius facile dignoſcit. Hinc & a diuino oraculo, & a ſapiẽtibus multis, Mercurio, Pla-

Merc. Plato Socra. Zoro. Aristo.

tone, Socrate, Zoroaſtre, & ab ipſo Ariſtotele, mirũimmodũ cõmendať propria cognitio: qa ex ea in Dei, & machinæ huius perfectiorẽ cognitionem, quã tradat ipſe Ariſtoteles, facilius peruenitur. Neceſſarium quippe erat uatibus illis diuina, & humana, & eorꝫ correſpondentiã intueri: qui de diuinis ita loquebantur per ænigmata, & uelamina rerũ inferiorꝫ, ut Dei ſacramẽta uulgaribus, & noctuinis oculis occultarentur. Sed ſi qs ſublato uelamine ꝓphetas legerit, ꝓſpiciet eos melius naturæ, & Dei arcana rimatos, q̃ Ariſtoteles. Nec Sol culpãdus eſt, ſi oculus nõ uidet. Quãdo (inquit

Hiero. Hieronymus) Ciceroni addictus erã: ſi ꝓpheta aliqs ſumebať in manibus

ſermo horrebat incultus:& putabam defectum eſſe non luminis,ſed ſolis:
Caſtigatus autẽ,& ſublato uelamine uidit in prophetis,quæ in gentilibus
ante non legerat.Sed ut ad reꝝ contingentiã redeamus.Acrius hic arguit
Algazel,ex eo,quod partes huius machinæ ſint eo modo diſpoſitæ:ut ſine Algazel
aliqua cõtradictione potuerint aliter ſituari:unde cõtingentes ſunt:& non
neceſſitate,ſed pro libito diſpoſitæ.Reſpõdet Arabs:Nos dicimus,ꝙ mũ Auerois
di partes non potuerũt aliter diſponi:eo ꝙ mundus ſit animal.Vnde per/
fide didiciſti a tuo Ariſtotele huiuſcemodi arguendi modũ? Vis.n.ut tua
authoritas ſit pro principio demonſtrationis. Vnde inſuper hæc illatio?
Somnias ne,an freneſim pateris? Si mũdus eſt animal:eſt ne ſenſibile an
inſenſibile? Si ſenſu priuatus,ergo non animal: Si ſenſitiuus:uidet ne,au/
dit/odorat/guſtat/comedit? Si comedit:quis/quæſo/ei præparat cibum?
Vnde illũ ſibi cõparat? In mũdo ipſo,an extra? Si in mundo:comedit ſe/
ipſum:Si extra mũdũ:eſt igitur alius mũdus.Et dubiũ eſt,ne comedendo
ſe,inuicẽ ſe deſtruant.Sed dimiſſo ioco in re tam graui,ſi detur ꝙ ſit ani/
mal (ut Plato,Ariſtoteles,& multi ſapientes inuere uidentur) utiq; nõ eſt Plato
animal cõtentũ ſub genere animaliũ:qa ea,quæ ſunt in machina iſta,diui Auer.
duntur priori diuiſione,anteꝗ̃ deueniat ad animal.Sed eſto ꝙ dicat ani/
mal ſcd'm analogiã,& ſimilitudine quadã:Cur diſpoſitiones eius non po/
tuerũt aliter ordinari? Vnde repugnat homini,ut oculum unũ tm̃mõ hẽat
in fronte,ſicut de qbuſdã dicitur? Cur nõ potuit in aliis animãtibus mã/
dibula ſupior mobilis fieri,inferiorq; firma, ſicut in cocodrilo cernimus?
Cur nõ poſſent alia animalia duplicia habere genua,ſicut Camelus? Quæ
repugnantia eſſet,ſi homo hẽret quatuor brachia,& unã tm̃mõ auriculã?
Hæc ſunt a ſũmo moderatore ſic coordinata,ut ſine aliqua cõtradictione
potuerint aliter diſponi,niſi præſuppoſita cõditione ſpecificę naturæ:quã
ipſi idem opifex ſtatuit. Sed ad mũdanũ aĩal ueniamus. Qua neceſſitate
diſpoſitum eſt mare,& terra,ut oceanum intret ꝑ anguſtiſſima ora abilę,
& calpes promontoria excælſa: quæ colũnas Herculeas uocauit antiqui/
tas? Vnde neceſſariũ eſt:ut inde ſtatim lõge,lateq; diffundatur:quod ite/
rum in thuſcũ mare(qd' tyrrhenũ uocant) diſtenditur:nũc in ſinũ adria/
ticũ anguſtatur:nunc dilatat' in ſyriacum: nũc ꝑ ægeum circũfluit:qd' ex
pulcherrima inſulaꝝ interiacentiũ numeroſitate archipelagus dicitur:&
inde per arctiſſima ora coarctatũ Helleſpontus fit:præpontuſq;,ubi ex/
pandit:& ubi iteꝝ premitur Thracius Boſphorus:quãdo iteꝝ effunditur,
Pontus euxinus.i.hoſpitalis (mollitis ferarũ gentium moribus) efficitur:
qui primo Axenus.i.inhoſpitalis ex ſæuo admodũ incolentiũ ingenio di/
cebatur:Et iterũ cũ paludi mæotidi admiſcetur Cimerius boſphorus no/
minatur? Quæ etiã neceſſitas,ut nilus ꝑ æthiopas,& arabes ad ægyptum
ꝑueniens,& Tanais per utrãq; Scythiã diſcurrens,& in mediã fere mæo/

tidem defluens tres mundi præcipuas partes diſtinguant? Quæ etiam ne/
ceſſitas, ut terræ aliqua pars in ualle deprimatur: alia per campeſtria dila/
tetur: alia exurgat in colles, & excelſiores montes: atq; ut flumina ſempi/
terno lapſu, & torrẽtes ſuis tẽporibus decurrãt? Qua neceſſitate ſunt aliæ
terrarũ glebæ fœcũdæ, aliæ ſteriles, aridæ aliæ, & aliæ paludoſæ? Nonne
poſſemus totũ terræ ambitũ ſine aliqua repugnantia imaginari planum,
molle, atq; frugiferum? Et ſi Deus põt facere, quæ cogitare nõ poſſumus,
ut ſapientiores q̃ Auerois affirmant, cur non poteſt facere quæ imagina/
mur? Quod ſi efficere ualet: non ergo neceſſario ſunt res diſpoſitæ eo mo/
do, quo cernimus.

Quod Deus cognoſcit particularia. Cap. XVIII.

NVnc & alia cõtra phyſicos ſua ſunt retorquenda iacula ut in
concuſſæ ueritatis ſcuto muniti ad alia pergamus. Opina/
bantur Deũ benedictum ſublimiora tm̃, & uniuerſalia pro/
ſpicere, particularibus aut paruipenſis, aut ſecũdis cauſis cre
ditis: quaſi dedignaretur, aut turpius ageret intellectus diuinus/ ſi huiuſ/
Ariſto. modi cõuerteretur. Non uidere (inquit Ariſtoteles) quædam melius, & no/
Auerrois bilius eſt q̃ uidere: Quẽ interpretãdo Arabs, ait: Ignorare uilia melius eſt
q̃ ſcire. Quæ ſunt (quæſo) illa uilia/ quæ ſatius eſt ſi neſciunt q̃ ſi ſciãtur?
Illa quæ nõ ſunt, ſciri nõ poſſunt: Illa quæ ſunt, bona utiq; ſunt: Si bona,
quomodo uilia? Et ſi contendas uilia eſſe etiam quædam bona: quæ ſunt
quæſo illa bona uilia? Si intelligis Angelũ: cur non cœlum? Et ſi cœlum:
cur nõ hominẽ? Et ſi hominẽ: cur nõ elemẽta, ubi habitat homo? Cur non
equos, & boues, uniuerſaq; homini miniſtrantia, & quæ in homine nota q̃/
dã includũtur? Vbi ponemus terminos eius intelligẽtiæ? In cœlo ne, an in
Cicero terra, elementis, plantis, an in animantibus? Vbi q̃ſo? Et (ut cũ Cicerone
loquar) ſi Deus cõſulit cœlo, & inſulæ, quã nos orbẽ terrarũ uocamus, cõ/
ſulet & incolis ipſius, & partibus inſulæ, Europæ, Aſiæ, & Aphricæ, & ha
bitatoribus earũ: & magnos ut p̄ferat (qa nemo magnus niſi diuino affla/
Sapiens tus numine) & paruos ut ſuſtentet: Nam puſillum, & magnũ (ut Sapiẽs
ille ait) effecit. Quorũ, & totius mundi, cũ ipſi eum fateantur principem:
qd faciet in principatu niſi regimen detur? Et ſi regit omnia: quomõ me/
lius eſt, ut ignoret etiam infima, quæ gubernat, q̃ ſi ea cognoſcat? Quis
adegit eum in ignorantiã phyſicarũ, mathematicarũ, atq; aliarũ rerũ, etiã ſi
Ariſto. minutiſſimæ ſunt? Quis menſus eſt capacitatẽ eius? Ariſtoteles, an Aue/
Chaldei rois? Cõmendat ille ſententiã patrũ Chaldeorũ: qui de ſcientia Dei ſolerti
ingenio perſcrutati ſunt: & tamẽ non conſentit cum ipſis: ꝙ Deus omnia
intelligat. Nec uileſcit (boni uiri) intellectus ſapientis: ſi herbarũ, ſucco/
rũ, & lapidum gradus, qualitates, & uires etiam minutiſſimas cognoſcit.
Nec ſi cœleſtium gradus, minuta, ſecundas, tertias, & centeſimas partes

minutoꝝ cognoſcat. Omniū uoce cōmendatur Salomon, cui cognomēto ſapiēs: qa diſputauit a cedro libani uſq; ad hyſopū, qui exit de pariete: & q diſſeruit de iumentis/uolucribus/ reptilibus/ & piſcibus: Viluit ne pp hoc intellectus, & ſapientia ipſius? Viluerunt ne Ariſtoteles, & Theophraſtus, qui cū imitati, alter de animaliū, alter de plantaꝝ natura diſputauit? Et ſi antiquiores repetere uoluerimus: nō ne Hermes in ſapiētia maximus, ſyderꝝ quorūdā, lapidum, & herbaꝝ ſingularē ſcripſit concordiā? Auus eius Eſculapius (ut qbuſdā placet) pro Deo habitus eſt ſimul cū Apolline: qa primi cognitis herbaꝝ, & radicū ꝓprietatibus ad ſanāda humana corpora ipſaꝝ ſuccos/folia/& pulueres applicauerūt. Quis quęſo ſapiētiores, an reꝝ iſtaꝝ ignari, an illi, qui tanto honore ob ipſaꝝ cognitionē ſapientum nomē ſibi uendicarūt? ſed dicēt: Fuerūt ſapiētes, nō quia ſingularia, ſed qa reꝝ ſpēs, & naturā uniuerſalē ſpeculati ſunt. Et quō reꝝ ſpēs indagarunt, niſi ꝑhabita (ut docēt) a particularibus expientia? Nec cognoſcere potuerunt ſpēs abſq; ſingularibus: cū uniuerſale nihil aliud ſit (ut aſſerunt) niſi unū de multis. Quō iſtud unū intelligi pōt, niſi & multa intelligant: a quibus illud unū p eos extrahit: uel p rationes ideales, quas ipſi nō ſuſtinent? Et ſi ſpēs intelligere non repugnat ſapienti: nec ſi oēs ſpēs intelligat, repugnabit. Cognoſcere poterit igit animalia/piſciculos/uermes/formicas/& plantas. Sed cur quæſo hominē antiſtitē mundi ignorabit? Quō cum tāq̄ princeps reget, ꝓuidebit de neceſſariis, iudicabit, niſi indigentias eius oēs, bene maleq; acta cognoſcat? Intonat Dei ſapientia, cui ſatius eſt credere q̄ Ariſtoteli, aut Aueroi: Scit Pater ueſter quibus indigetis. Intonat & eius ꝓphetica tuba: Non eſt occultatū os meū a te, qđ feciſti in occulto: impfectum meū uiderūt oculi tui, & in libro tuo oēs ſcribent: ut accipiant pro bonis, uel pro male geſtis cōdigna pmia. Aliud adducūt: qđ fortiſſimū robur exiſtimant: non poſſe v3 mentē illā ſupremā inferiora hæc intelligere: ne ab eis mota, aut pfecta a ſua ſimplicitate cadat. Miror quippe, quō Dei ſummi cognitionem cū nřa ęquiperēt, cū dicat Ariſtoteles: qm̄ intellectus Dei eſt ſimplex, & pfectus, & a ſe. Et ſic, a ſe intelligit oia quæ ſunt in ſæculo: Cuius uerba interptando Auerois, ponit differentiā, inter Dei ſciētiā & noſtrā: qa nřa cauſat ab ente: illa aūt eſt entis. Nec uult aperte dicere: ꝗ ſit cauſa entis: ut catholici libere ꝓfitent: ueritate tñ coactus tacere nō pōt. Nam ſupius p obſcura uerba dixerat, quæ neſcio an Barbarus barbarice ꝓtulerit, an ſtudioſe inuoluerit: qđ inuitus fateri cogebatur. Audite quæſo portenta uerboꝝ: Veritas inquit eſt: primū ꝗ ſcit omnia: ſecūdū, ꝗ ſcit ſe tm̄ ſcientia in eſſe, qđ eſt cauſa eoꝝ eſſe. Et ut barbaꝝ barbarico ſermone pſequamur: Si in eſſe ſcientiā in rebus, eſt cauſa eoꝝ quæ ſunt: ergo intelligendo cauſat ea quæ ſunt: Et ſi ea intelligit: non ne eorū intelligentia eſt in intellectu ipſius? Cur ergo tu, & præceptor tuus deridetis ideas: quæ nihil aliud ſunt,

Salomon
Ariſto.
Theoph.
Hermes
Aeſcula.
Apollo
CHRISTVS.
Dauid
Ariſto.
Auerois

aliud ſunt, niſi cognitiones rerũ, & exemplaria faciendorũ in illo intellectu primo: qui omnia cognoſcẽdo, & iubendo producit? Nec ab obiecto producto cognitionẽ ſumit, aut mouetur, uel perficit, mendicatq; ut intelligat, aut excitet: ut noſter intellectus facit. Nec deficit ille itellectus ſũmus tot particularia ſpeculãdo: Potius deficeret ille unicus intellectus Auerois tot indiuidua informãdo, uel dirigẽdo, aut illuſtrando. O ſtultitiã atq; uecordiã. Robuſtiorẽ opinaris intellectũ, quẽ fabricas, q̃ ſit Deus, q omnia fabricauit? Cũ Deus inſup ſit finis omniũ: in quẽ & oĩa dirigunt, tanq̃ in amatũ, & deſideratũ: a quo hæc oĩa dirigunt? A natura inquit. Sed quæ eſt hæc nã? A nemine adhuc exploratũ hẽo, quæ ſit natura illa: de qua loquunt, an ſit a Deo fabricata, an tãq̃ Dei cõiunx ſimul cũ eo mũdũ produxerit: cum dicant: Deus, & nã nihil facit fruſtra/ quaſi ſimul mũdi huius fœturã educant. Nec põt eſſe huiuſmodi nã/ materia/ aut forma/ quæ nihil agũt, nihil ordinãt. Nec rationes, neq; rerũ gradus, qa neſcio quid uniuerſale innuũt per hanc ſuã naturam: q; ſimul cũ Deo agat. Sed quid illud ſit nuſquã explicuerũt. Profitent tamen Deũ ſimul cũ ipſa agere: & oĩa bene diſpoſuiſſe: & alibi aſſerunt Deũ nihil agere, niſi tanq̃ finẽ attrahentẽ. Et ſi cauſę ſecũdariæ, quibus coagit, ſunt hæc natura: quis ordinauit eas? Quis ſtatuit, ut ſimul cooparent? Eſt nã (inquiũt) principiũ motus, & quietis. Sed quid eſt hoc principiũ motionis, & ſtatus, niſi inclinatio inſita mãcipatis ipſi motui ab aliquo agente? Et uelint nolint, in unũ cõueniẽdũ ipſis eſt, a quo omnis motus, & ordo procedet, ut ipſi docent. Et niſi timerẽ me exponere pipateticis uelut temerariũ lacerandũ, interrogarẽ, quid eſt hæc natura, cui ꝑ nota dicũt eſſe uniuerſalia? Quis mutuus ꝓceſſus a natura ad nos, & ecõuerſo? Quis in iſto pilarũ ludo reſpõdet nobis? Quæ eſt iterũ hæc natura, quæ accõmodat nobis principia: p quę cõcluſiones cognoſcamus? Eſt ne aliquid generale agẽs? Aut quid aggregatum ex naturalibus? Aut ipſorũ ordo? Eſt ne aliquid rationis capax, aut elemẽtum, lapis, cœlum, uel huiuſmodi ſenſu carens? Si non ſentit, nec intelligit: quomodo ſunt ei nota principia? Si uero intellectiuũ: qd eſt hæc nã? Sumus nos, an intelligẽtiæ, an Deus ipſe? Si nos: quomodo eadẽ erũt prius nobis nota: unde ꝑaccipiamus notitiã? Si intelligẽtiæ ſunt hæc natura: quomodo ſunt extra naturalem, & phyſicã ſpeculationẽ (ut ipſi docẽt) quia nõ mouent dũ mouent? Et cur nõ dicũt: ſunt nota intelligẽtiis ſepatis, uel cõiũctis hæc principia? Si uero Deus eſt hæc natura: cur ipſam nominãt tãq̃ aliqd ab eo ſeiunctũ: dũ dicũt Deus & natura? Eſt ne iterũ hęc nã intellectus aliqs extra uniuerſum, aut qnta, uel ſexta eſſentia? Dicẽt forſitã Aueroiſtę: Nã eſt intellectus unicus, pfectus, hęc oĩa intelligẽs. Sed quomodo erit hic intellectus principiũ motus, & quietis, in eo quod eſt ſecũdũ quod eſt? Erit igit hic intellectus in animãtibus, pulicibus, & muſcis, & plãtulis minimis/ & elementis,

mouens ea ꝓpriis motibus. Nō ergo tātūmodo hominibus, ſed etiā rebus omnibus erit hic unicus intellectus: cur ergo nō omnia itelligēt? Eſt ne hęc benedicta natura, quæ cœlos, mēbra corpoꝝ, & organa omnia diſpoſuit: de qua dicitis: ꝙ non deficit in neceſſariis, nec aliqd fruſtra agit? Quia nec mēbrū, nec cœlū, nec uiliſſimū puluiſculū, nec motū aliquē admittit ſupfluū, cū omnia q̄optime diſpoſuerit. Sed quis eſt ordinans hęc omnia, niſi ille quē Deū profitemur? Cur ergo de natura loquentes innuitis aliqd ab ipſo Deo ſeparatū? Forſitā ne fateamini Deū mundum feciſſe: quod impie negaſtis: Cōceſſiſtis tamē, ꝙ Deus cū natura ſimul fecerit, quaſi nō potuerit Deus aliquid ſine natura efficere. Quæ eſt enim cōditio naturæ huius, ut ſuppleat in qbus Deus ꝑfectiſſimus deficit? Eſt ne rurſus hæc natura a ſe, an a Deo producta? Si a ſe: erūt igit̃ duo habentia eſſe a ſeipſis, & duæ primæ cauſæ, duo deniq; Dii. Si a Deo ꝓducta eſt: erit igit̃ Deus opifex naturæ huius uniuerſalis: cur non & particularis? Quæ ſomnia ſunt iſta? Dicent: In particularibus concurrit cauſa particularis ſimul cum uniuerſali. Si cōcurrit cauſa prima, & coagit, intelligitne quę facit? An deterioris conditionis eſt cauſis inferioribus? Si intelligit ea particularia, in quibus naturæ coagit, inepte dicitis ipſum particularia non intelligere.

Qua conſonantia rerum principia, & eorum deſcriptores cōueniant. Tonus II.
Quanta diſcordia perſtrepent mundi ſapientes in ſuis dogmatibus. Cap. I.
Quod catholici ſcriptores conueniant. Cap. II.
Quāta diſſonātia mūdi ſapiētes eius iecerint fundamēta. Cap. III.
Diſſonant philoſophi etiā in negotio animæ. Cap. IIII.
Quod non minus diſſentiant in ſcribendo cum finem, quem omnia appetunt. Cap. V.
Vnde noſtri conſonatiā, & illi diſſonātiā traxerint. Cap. VI.
Qui doctores in diuini & mundani inſtrumenti penetralibus perſonauerint concordes. Cap. VII.
Cur antiqui ſtuduerint abſcondere dogmata, quę tradebāt ſub metaphoris, aut ęnigmatibus. Cap. VIII.
Quomodo poſſent diſſonantes concordari. Cap. VIIII.
Cōuētus ſapientū in geniture mundi ſpatio. Cap. X.
Cur numerus ſenarius fabricæ, & ſeptimus dies requiei addictus ſint. Cap. XI.
Concordia antiquorum in rerum unitate. Cap. XII.
De prima rerum productione conſenſus. Cap. XIII.

QVANTA DISSONANTIA ABSONI REPERI- ANTVR MVNDI SAPIENTES IN SVIS DOGMATIBVS. CAPVT PRIMVM.

TANTA diſſonãtia & ptractant/& agitãt mũdanũ hoc
inſtrumẽtũ illi, qui mũdi ſapiẽtes dicunt̃: ut coꝝ fami/
liæ, nec doctrina/nec moribus/ nec religione/ nec fine/
propter quẽ omnia operantur/cõuenire poſſint. Et tam
horrido horrore perſtrepunt/ut nullus poſſit eos ſimul
ſonãtes auſcultare fracta penitus harmonia: Quæ (ut
muſici diffiniũt) eſt cõcẽtus neruoꝝ/aut uocũ in integros modos ſine ali/
qua offenſione cõſonãtiũ. Iſti autẽ in eadẽ familia enutriti, ſub eodẽ præ/
Ariſtip. ceptore edocti, penitus diſſonãt. Socratici diſcipuli Ariſtippus, & Ariſton
Ariſton adeo diſſentiũt in fine: ut alter in uoluptate, alter uero in uirtutibus finem
Alexã. noſtrum collocauerit. Ariſtotelis p̄cipui aſſeclæ Alexãder, & Auerois eius
Auero. dogma ſcindẽtes biuiũ faciũt, maxime in negotio animæ: cũ ille mortalẽ,
hic aũt unicũ intellectũ in omnibus aſſerat: qui nõ modo inter ſe, ſed a ue/
Ariſto. ritate diſſident. Ariſtoteles aũt auditor Platonis uno anno ſupra uiginti a
doctrina, & moribus pręceptoris adeo diſſentit: ut eum criminet̃, & falſis
Algazel calũniis ꝓſequat̃. Saracenus Algazel contra oẽs philoſophos inſurgit: Et
Auero. in eũ Arabs Auerois inuehi nitit̃: ſed uelut coluber in ipſo conatu frãgit̃.
Lucre. Lucretius Epicurus & a condiſcipulis, & a ſeipſo diſſentit, nunc Deũ cum
mortalibus cõſortium hẽre decãrãs, nũc habere denegãs, ſic in multis aliis
Pytha. diſſonãtia manifeſta ꝓſequit̃. Pythagorei uero circa animaꝝ tranſmigra/
Hiarcas tionem in plures partes penitus diſſonãtes ſecant̃. Hiarcas brachmana, &
Apo.th. Apollonius thieneus trãſmutatiões fieri ẽt beſtias aſſeuerabãt. Vnde ſunt
illę metamorphoſes celebratæ: qbus aliũ in lupũ, Illã in Philomelã, aliam
Iãblicus in Laurũ, & huiuſmodi mutatos decãrãt. Iãblicus, & Porphyrius trãſmi/
Porph. grationes huiuſmodi in beſtias penitus reprobarũt/ nõ admittẽtes animã
Procu. a centro ſuo/in q̃ ſemel defixa eſt/ euelli poſſe. Sed & Proculus, Hermias,
Hemias atq; Syrianus horrẽdũ exiſtimabãt facinus/cœleſtẽ aiam in beſtias p̄cipi/
Syrian' tari. Timęus locrus pythagoręus nobiliſſimus ad terrores hoium has trãſ/
Timęus mutationes inductas aſſeuerat. Thales mileſius aquã opinatus eſt eſſe reꝝ
Thales omniũ principiũ: Sed eius auditor Anaximãder rerum principia credidit
Anaxi. infinita: Subdiſcipulus ãt Anaximenes infinito aeri omniũ cauſas tribuit:
Anaxi. Cuius diſcipuli Anaxagoras, & Diogenes diſſentiẽdo/Ille infinitã materiã
Anaxa. ex diſſimilibus pticulis contextã generꝝ/& ſpẽtũ omniũ/pro ſui cõditione
Dioge. principiũ fuiſſe ſibi pſuadebat: Hic uero aerẽ (diuinæ tamen rationis cõ/
potẽ) rerũ mãm opinatus eſt. Supfluũ, ineptũq; eſſet oia retexere, quibus

ſapiẽtes mũdi diſcordãtes horrẽdũ ſtrepitũ iauditoꝝ aures ĩcutiũt:Quod eis euenit:qa ab uno ĩ quẽ oẽs cõuenire debebãt,diſceſſerũt/ſinguli in uiã, & figmẽtũ ſpeculationũ ſuaꝝ abeũtes.Hinc eoꝝ dogmata(qa abſq; ullo, qđ pſtat oibus ut ſint/& harmonice cõueniãt) in multitudine cõfuſa fun/ data/diſſoluta ſũt:Omne.n.ideo eſt(iqt Boetius)qa unũ nũero ẽ:& oĩa ẽt diuerſiſſima inſtra cõſonãt:qa eadẽ numeroꝝ proportiõe cõueniũt uoces. Nã cõſonãtia(ut Muſici docẽt) eſt ſimiliũ/diſſimiliũq; uocũ in unũ reda ɛ̃ta cõcordia.Nec diſſonãtes forẽt:ſi alius (ut Plato diuinus cũ ſuo Ploti/ no numine ꝗdã pfuſus) mẽtẽ eleuet:Si cũ Pythagora Dei/& naturę ſacra mẽta nũeris/& ęnigmatibus inuoluat:Siue cũ Ammonii ſuauitate uerita tẽ cũ mẽte æquet:Vel iocoſa facũdia cũ Socrate animũ delectet:Siue cũ Heraclito acumine quodã/ & obſtruſo ſermone auditoꝝ uires incitet / & inflãmet:Vel ſi cũ Carneade ingenio/& uelociſſimo eloquio in ſtuporẽ in ducat.Extãt & alii uariis greſſibus incedẽtes.Ariſtoteles ordine animũ re creat:mãco uero ſermone/& ambiguo pplexũ relinqt.Simplicius dicendi copia mẽtẽ dilatat.Porphyrius dogmatũ uarietate multiuagos aĩos depa ſcit.Themiſtius cõpẽdioſo ſermone auditores lætos,& attẽtos reddit Ale/ xãder Aphrodiſeus magna cõſtãtia philoſophię ſuccos exprimit.Proculus fertilitate attica luxuriat̃.Et ut ad Saracẽos/Arabes/Aegyptios/Perſas & Bactrianos me uertã/Algazel Saracenus debita pietate edoctus ultra cõis philoſophiæ metas trãſcendit intrepidus.Auẽpace/& Alpharabius arabes grauitate pedes cõſolidãt.Auerois prima frõte icõcuſſus uidet̃,ſed ĩteſtina oĩa(multoꝝ ſapientũ iudicio)tabe ſoluunt̃,ut nullũ diuinæ harmoniæ/& mũdanæ paruũ afferat cõcẽtũ.Mercurius Triſmegiſtus ægyptius(ut uul go dicit̃) ſed madianita (ut aliis placet) cũ ſua mẽte unitus/ſemp diuina redolet:& diſcurſus trãſcẽdit hũanos.Iãblicus numeris atq; myſteriis ad/ dictus ſacramenta pythagoræa/& ęgyptiaca prodere conat̃.Zoroaſtres/ Orpheus,& Charondas Perſa ad naturę ſecreta penetrãtes ut mundũ ſua magia maritẽt/dulcia Hymenei nãlis epithalamia pſonãt.Hebreoꝝ uero & Chaldeoꝝ ſapiẽtes diuinis iſtructi oraculis pfectiorẽ Hymeneũ/machi nę huius uȝ cũ archetypo/& hũano mũdo ſemp decantãt.Omitto ꝙpluri/ mos poſteros:qui illoꝝ cuipiã adhærentes/& ipſi ſua cantica/ ſuoſq; ſonos ædidere:Qui omnes (ꝙuis diuerſis inſtrumẽtis) dũmodo eiſdem numeris pſonẽt,ſuauẽ & ipſi harmoniã cõducũt.Quãdo autẽ a debitis numeris/& ab illa ex unitate cõſonantia/ uñ oĩs cõcẽtus/recedũt tãꝙ diſſoni/ & offen/ dentes nerui/ab omni harmonica cõſonãtia ſunt penitus abiiciendi.

Boetius

Muſici

Diuerſ. Au. cõ/ ſonãtia.

Quod Catholici ſcriptores cõueniãt. Cap. II.

QVi autẽ unũ Deũ fatent̃ omniũ opificem/& fontem a ꝗ oẽs aquæ ueræ ſapiẽtiæ emanãt,uniſoni oẽs effecti/hebrei/gręci atq; latini ſũma cõſonãtia,& eũdẽ Deũ collaudãt,& mũda/

Mira cõ/ ſo. docto. inter ſe.

næ domus iaciũt fundamenta. Moſes/Iob/Dauid/Salomon/Vateſq; oẽs/ cũ qbus q euangelia ſcripſerunt, & Paulus cũ toto Apoſtolico cœtu ſimul cũ ſupercœleſtibus intelligentiis in Dei concionabulo ſuauiſſimã efficiũt harmoniã: diuerſis quidẽ uocibus/eodẽ tamen ſono: Nam diſſimiles uoces nõ diſſonantiã/ſed cõcentum efficiũt, dũmodo in unũ conueniãt: Quæ. n. conſonantia: ſi oẽs citharæ nerui grauẽ/aut acutũ redderent ſonum? Vel ſi (ut muſicæ principia tangamus) hypate, perhypate, lichanos/meſe/para/meſe, & ſubſequẽtes oẽs inſtrumentorum fides/ſic a muſicis denominatæ/ hypatis tonũ grauiſſimũ/quo Saturnũ repñtet, efficerent? Quæue plane/tarũ cõſonãtia: ſi oẽs ſaturni grauitate incederẽt, aut Lunæ uelocitate cur/rerẽt? Quæ etiã corporis pulchritudo: ſi oia mẽbra oculi eſſent, aut aures? Sicut. n. pulchritudo (ut Peripatetici docẽt) ex uariis mẽbris ad ſe inuicẽ cõſonãtibus reſultat: Sic ex uariis uocibus diapẽtica, diapaſonica, diateſ/ſaronica, uel diatonica cõſurgit harmonia: Quæ nõ in uariis uocibus fun/datur, ſed in concordi ſono: qui ex illis diuerſis uocibus reſultat. Non ergo in diuina cithara diſſonantiam generant perſonantes: Si Iohannes & Au/guſtinus eleuent ad feruidos, & acutos ſeraphinos: Si Ambroſius, & Mat/thæus inter thronos graues ſententiarũ proferant uoces: Si Lucas, & Gre/gorius delectentur ſuauitate cherubica: Si Hieronymus cũ Marco robu/ſtiori poteſtatũ, & uirtutum uoce diſſonos hæreticorũ flatus cõprimat, atq; ſuffocet: Si Salomon, & Bernardus epithalamia ſponſi & ſponſæ cœleſtiũ nuptiarũ cum Gabriele decantent: Et ad Græcos deueniendo/Baſilius cum Ezechiele diuina ſemp cũ ſupioribus mentibus depromit. Gregorius Na/zianzenus cũ Ieremia tragica uoce patienti ſpõſo, & ſpõſæ cõpatiẽs, ſtra/gẽ quoq; ad eorũ nuptias inuitatorũ deplorat. Iſaias, & Iohãnes, cui cogno/mẽto Chryſoſtomus cũ archãgelis mirabili facũdia reſonãt. Daniel, & Io/hannes ille Damaſcenus Dei ſacramenta clariori uoce ptractãt: ſed hic in/feriores & domeſticos influxus, ille uero ſupcœleſtẽ fontẽ, unde hæc infe/riora fluũt, deſcribit. Subſequuti ſũt & alii ſuccẽtores cõſoni i hoc diuino inſtrumento. Correſpõdet Scotus, & Frãciſcus altiſono Auguſtino: ſed ille tardiori motu grauiorẽ, atq; robuſtiorẽ ſonũ facit: hic uero celeriori curſu acutius reſonat. Albertus grauida ſentẽtia, & ſecretorũ naturæ utriuſq; ſo/lerti indagatiõe Ambroſiũ æmulat. Thomas angelicus uoce & doctrina, ineffabiliq; ſuauitate Bernardũ, ãplitudine uero Auguſtinũ ꝓſeqt. Bona/uẽtura cũ Gregorio deuota magis q̃ docta modulatiõe cõcinit. Aegidius & Petrus Aureolus romana quadã facũdia cũ Hieronymo redolẽt. Hen/ricus Gãdauẽſis ſublimitate doctrinæ cũ Origene eleuatas mẽtes reficit. Omitto aliorũ prophetarũ, & doctorũ q̃multipliciũ tã de antiquis, q̃ de no/uitioribus mirabilẽ cõcordiã cũ diuerſis ſupremis mẽtib⁹ ut iſti in ſupma parte inſtri, illi uero in inferiori reſonent cõſonantes, tãq̃ muſicæ aues etiã

diuerſa℞ ſpecie℞. Illi autem, qui Philoſophi & ſapientes mũdi dicunť, nec uoce, nec doctrina magis cõueniũt, q̃ diuerſo℞ generum animalia: Quo℞ aliqua mugitũ/aliqua hinnitũ/alia balatũ/alia rugitũ/alia latratũ/ uel ruditũ ædẽtia tãta pſtrepũt diſſonãtia: ut impoſſibilis uideať co℞ cõcordia, niſi eodẽ ſpiritu repleanť: qui eos poſſit ad unanimes mores, & ſonos deducere. Nã, ut Firmianus ait, Eis diſſonãtia euenit, qa ab illo unico omniũ ueritatũ magro, & cõſonantiæ datore (ut diximus) receſſerunt/temerarie ea, quę obſtruſa potius q̃ abdita Deus eſſe uoluit, ſcrutari propriis uiribus pſumẽtes, naturã v3 rerũ cœleſtiũ, & inferio℞: Quæ a nobis longe remota neq; tangi manu, neq; ſenſibus pcipi poſſunt: & tamen de illo℞ omnium ratione ſic diſputãt, ut ea quæ aſſerũt, cõprobata, & cognita uideri uelint: Vnde nedum ipſi in errorem ceciderunt, ſed alios q̃plurimos illis inhęrentes ſecum cæci in foueam tenebrarum, & errorum conduxerunt: & (heu miſerabile dictu) in dies alios atq; alios conducunt. Lactã.

Quãta diſſonãtia mũdi ſapiẽtes eius fũdamẽta iecerint. Cap. III.

ET ut cõprobemus uera, quæ diximus, aliqua ite℞ ex co℞ fundamẽtis pducamus: ſed pauca: ne multa ſua diſſonãtia lectores tædio afficiantur, eaq; ſtomachentur: & ne uideamur cõgeriẽ feciſſe ex iis, qbus alii q̃plurimos libros cõpleuere. Et p̊ Leucippi, & Democriti, & Diodori flagitia effundamus: qui pſuiſſe corpuſcula quędã leuia, alia aſpera, alia rotũda, alia ptim angulata, faſtigiata quędã, adunca quædã, & ex his effectũ fuiſſe cœlũ, ac terrã, nulla cogente nã, cõcurſu q̃dã fortuito. Thales mileſius, ſui Apollinis teſtimonio ſapiens declaratus, aquã opinabať omniũ re℞ principiũ: cũ ſibi uiderenť oĩa mẽbra aĩalis aq̃ nutriri: Quę quaſi in meditullio reſidet: ſicut in animaliũ corporis cẽtro aqueus humor exiſtens oĩbus mẽbris pabulũ pbet. Hãc aquã antiqores theti uocabãt, & fixã paludẽ: & eius uim fœmineã exiſtimabãt, ſicut Neptuni maſculeã: quæ ſtabilis exiſtẽs pfectius ſuſcipet omniũ ſtella℞ cõcurſum. Anaximenes epicureus, & Diogenes libertus in unicũ principium cõueniebãt: ſed illud aerẽ opinabanť aqua priorẽ, & mediũ reſpirationis, qua ſuſcipiť incremẽtũ: dicunť.n. ſpũs & aer apud hebreos mutuo cognomẽto. Hipparchus uero metapontinus, & Heraclitus epheſius illud unũ principiũ ignẽ eſſe dicebãt: qa ſubtiliſſimũ ẽ omniũ corporũ: & ex q̃ p̊ cœli cõpacti ſunt: Qui lux quædã exiſtẽtes lumẽ ſuũ oĩa mouens, & cũ oĩbus cõmiſcibile demittunt: ut ab eo oĩa (diſſidio & amicitia interueniẽte) generenť. Empedocles metaonis filius ex ſicilia, ne erraret omnia quatuor elemẽta illud unũ principiũ fuiſſe docuit: Quẽ ſequuti poetæ dixerũt Iouẽ æthereũ, Plutonẽ terreũ, Almã iunonẽ Aereũ, & meltim (quę lachrymis udis alit hominũ riuos) aqueũ principiũ fuiſſe. Proſequiť Empedocles terrã eſſe materiã, & primũ ſubiectũ omniũ: q̃ formas, & figuras

Leucip. Democ. Diodo. Thales Anaxi. Dioge. Hippa. Herac. Emped. Poetæ Emped.

Anaxa. rerũ teneret:quod aqua,aer,ignis facere nequeũt. Anaxagoras clazome/
nius oĩa corpa homogenea,& ptes homoemorias cõtinuæ diuiſioni ſubie/
Pytha. ctas exiſtimabat:& ſimul collectas facere principiũ ſubiectiuũ. Pythago/
ras altius q̃ multi credãt cõſcendẽs,numeros & eoꝝ ſubiectũ metras.i.ac/
cõmodatas ꝓportiones (quas harmonias,cõcẽtus,& cohærẽtias uocant)
cẽſuit eſſe reꝝ principia:nõ quidẽ numeros illos,qbus mercatores utunẽ:
ſed formales,aut nãles:quoꝝ notitia apud eos recõdita eſt:q philoſophari/
Alcyn. & theologizari didicerũt p numeros:Quẽ Pythagoras ſequutus eſt Alcy/
neon Crotoniates/q unũ dixit principiũ effectiuũ,duo uero aut infinibilẽ
Anaxi/ binariũ,mãle,ſubiectiuũ,& initiũ omnis multitudinis. Anaximãder uero
mã.mi. Mileſius ultra ꝓgreſſus infinitatẽ quandã (quã interminatã mãm dicũt)
ſubiectiuũ principium exiſtimauit.Et qa ſuapte nã,& quãtitate/& forma
caret,opinabať eũdẽ eſſe ſubſtãtiã ppetuæ generationis:ut infiniti mundi
Epicu. ſint regeniti:& in infinitũ regenerenť.Epicurus Neocris filius atheniẽſis/
Democriti ueſtigia philoſophãdo ꝓſecutus principia reꝝ dixit corpea,ſo/
lida,nõ creata,mẽte pcepta:ſempiterna:quæ nec corrũpi pñt/nec cõtũdi,
aut q̃uis mõ ĩmutari:Quibus principiis ultra formã,& magnitudinẽ,quę
Socra. ipſis dabãt ſui pceptores,etiã põdus illis attribuit.Socrates Sophronici,&
Plato Plato Ariſtonis filius ãbo Atheniẽſes tria poſuere principia,Deũ,Mãm,
Ariſto. & Ideã. Ariſtoteles Nicomachi Stagirites: principia qdẽ endelechiã,ſiue
ſpẽm,mãm,& priuationẽ aſſerit: & inter pricipia priuationẽ cõnumerat:
Zeno cõtra id quod alibi docuerat,æquiuoca vȝ nõ annumerari.Zeno Mnaſſei
filius Citiẽſis principia qdẽ Deũ,& mãm collocat:ut ille ſit agẽs,hæc autẽ
Dio.ſic. ſit patiẽs:& elemẽta quatuor intermedia.Voluit ille Diodorus Siculus al/
tiora repetẽs hãc mũdi geniturã deſcribere:ſed poſtq̃ p multa circa ſuũ oſi
rim uagatus eſt,lectores magis cõfundit,q̃ doceat.Hic eqdẽ miror ſũmo/
pere,ꝙ a nullo ipſoꝝ,q mãm principiũ ſubiectiuũ cõſtituunt,habeamus:
an ſit fabricata a Deo Benedicto,an ſimul cũ eo mũdum fabricauerit illa
nã factibilis,& omniũ formaꝝ pulchritudine orba,an omni effigie carens
coęterna ſocia,& cõiũx fuerit demogorgõis deoꝝ pris(ut Poetę ſomniãt)
an excuſſa/ut Pallas/ſit de cerebro Iouis.Non quieſcit mens, dum ſpecu/
lamur naturã omni uirtute,omniq; forma carentẽ ſine eius opifice. Quis
autem ipſe fuerit a nemine eorum habemus.

Diſſonant Philoſophi etiam in negotio animæ. Caput IIII.

MAgis autẽ diſſenſerũt in deſcribenda aĩæ nã,& origine. Nec
Ariſto. mirũ:cũ eius notitiã Ariſtoteles penitus difficillimoꝝ eſſe cẽ
Lucre. ſeat:cui aſtipulať Lucretius decãtãs:Ignorant multi,q̃ ſit nã
Anaxi. animai. Anaximãder mileſius ex terra calefacta corpuſcl'a,
piſces,uel piſcibus ſimilia aĩalia facta,& ex iis hominẽ concreuiſſe uſq; ad
Thales pubertatẽ,qua ſe alere poſſet.Thales eius cõciuis ex terra opinabať coiſſe

nãm ignī ſimilē:& ex hac hominē.Pythagoreoꝝ alii minuta q̃ ſunt ī aere, alii autē ea mouēs.Dicearchus animã eſſe corpus mouens ex ſeipſo.Anaximenes aera:Xenophanes ex terra & aq̃:Parmenides,& Boetes ex terra, & igne:Epicurus ex igne,& aere,& ſpũ mixtã ꝓ atomoꝝ ſilitudine ꝓdeũ tē:Quare uno cōmoto,oēm ſpm̃ cōmoueri:uñ q̃nq; audita niue cãdorē,& frigus ſimul hoi recordari cōtingit. Vel cũ qs cōcedit acerba:alii ſtupeſcũt: Et alii cũ oſcitãtibus oſcitãt.In hoc ſecutus antiqſſimos Mauraſphes Arabes:Qui huius ſpũs ingreſſũ in aiaꝫ cōfitebanť:egreſſum uero minime,cũ dicãt in nihil reſoluẽdũ:ut in ipſoꝝ theologia deponiť. Diogenes cynicus cũ Anaximene aerē credidit eē aiam:Empedocles ex plibus elemẽtis:Auẽdachis ex plibus elemẽtis,amore,& uictoria:Anaxagoras cœli cōtẽplator qd ipaſſibile nō recipiēs paſſiōes:Crates Thebanus nullã eē aiaꝫ,ſed corpa ſic a nã moueri:Democritus,& eius collega Leucippus calorē,aut igneã figurã rotũdã,ſiue ſpm̃ ex infinitis atomis tãta facilitate motũ,ut corpus oē illi ſit ꝑuiũ. Circias fuſum cordis ſanguinē: quē Maro æmulatus decãtat. Multo uitã cũ ſãguine fudit.Hippocrates cous ſpm̃ tenuē p corpus diffuſum:Aſclepiades carnē cũ q̃nq; ſenſuũ exercitio ſibi cōſono:Zeno ſtoicoꝝ Priceps ex adminiculo diuini ignis.i.ꝓuidẽtia genitã:Galenus pgamenus cōpłionē corpis:Hipparchus uigorē ignis,a q̊ Poeta:Igneus ē olli uigor, & cœleſtis origo.Heraclitus Epheſius ſcintillã ſtellaris eſſentię:Heraclitus pōticus lucē:Critolaus pipateticus ex q̃nta eẽntia gēitã:Poſſidonius ideã: Chryſippus aiam eē ſpm̃,qa una/eadẽq; reſpiramus,& uiuimus:ſpiramus ãt ſpũ:& uiuimus aia:Aegyptii quãdã uim trãſmeãtē ī oia corpa:Chaldęi uirtutē abſq; determiata forma ſuſcipiẽtē tñ extrarias oēs.Ariſtoteles poſt multa cōfutata,q̃ ãtiq dixerũt de aia,decernit ipſam eſſe corpis nãlis organici potẽtia uitã hñtis pfectionē,uel pricipiũ intelligẽdi/ſentiẽdi/& cuiuſcũq; motus:ubi(Iudicio meo)effectũ potius/q̃ eſſentiã/aut originē aiæ declarat:ueluti ſiqs decernere uellet,qd Põt. Max.aut Impator ſit:diceretq;, Ille ē q mouet exercitũ,regit equũ ſuũ,aut ꝑcipit ī regno.Circa uero nãm eius,& durationē adeo ſe ſe continuit/& inuoluit ſnias:ut nullus adhuc,qd ſentiat,clare diffiniat.Hinc biuiũ fecere eius ꝑcipui ſectatores Alexãder/ & Auerois:Et q̃ uterq; ſit ab omni pietate/religiōe/& ueritate elōgatus,iã in ꝓpatulo ē.Pythagoras exiſtimauit aiam eſſe diuinũ q̊ddã genus hoibus inexiſtens,formis qdē plenũ,ſed demerſum/& ꝑpeditũ corporea ſylua:ut Lethæũ fluuiũ.i.obliuionē imbibiſſe uideať:Quē Timęus locrus,& Plato cũ cęteris Academicis imitanť.Huiuſce ãt aiæ eſſentiã,& nãm tãq̃ diuina ſacrã de more occultare ſtuduerũt:aut nō expſſere,quæ nec forſitã intellexerãt:ut in.x.de leg.Plato teſtať:Qualis(inqt)aia ſit:& quã hēat uim oēs ferme ignoraſſe uidenť:Siqd tñ de ipſa tradiderũt,p nũeros tãq̃ ſibi magis cognitos ꝓceſſere:Quoꝝ nãm q̃drifariã,& quō ex uocali ad formalē,&

Pytha. Dicear. Anaxi. Xenop. Parme. Boetes Epicu. Diog.cy. Anaxim. Empedo. Auẽdac. Anaxa. Cra.the. Democ. Leucip. Circias Maro Hippoc. Aſclepia. Zeno Galenus Hippar. Virgilius Heracli. Epheſius Hera.pō. Critolaus Poſſido. Chryſip. Aegyptii Chaldęi Ariſtote. Alexãder Auerois Pythago. Timęlo. Plato Idem

inde ad rõalẽ ex q̃ ad diuinũ nũerꝫ cõſcẽdat̃ nõ pcipiẽtes,aut deliramẽtũ
q̃ddã hũc ꝑgreſſũ p nũerꝫ adiudicarũt:aut lõgioribus paſſibus,& deuiis,
Anaxã. poſt Pytha.& Plato.gradiẽtes,in uarios calles declinarũt.Anaxãder dixit
Ariſto. animã numerꝫ eẽ:Ariſtoxenus nũerꝫ ſeipm mouẽtẽ.Alii ex unitate tãq̃ ex
Seuer. idiuiſibili:& dualitate,tãq̃ ex diuiſibili animã eẽ exiſtimabãt.Seuerus geo
metricã eſſentiã hr̃e autumat ex pũcto & diſtãtia illã cõponẽs:hac qdẽ di/
Plutar. uiſibili:illo uero indiuiſibili.Plutar.& Atticus dicũt ptibilẽ ptẽ eius irrõna
Atticus lẽ:iptibilẽ,q̃ diuina eſt:hac qdẽ diuina emanãte cõponẽteqꝫ:illa uero ſubie
cti uicẽ obtinẽte.Addũt quippe ingenitã eẽ animã ſcd̃m ſubiectũ/genitã
Plotin. ſcd̃m formã.Plotinus magis phyſice loquẽs ĩter intellectũ,& ſenſũ mediã
Aſme. collocat:h' qdẽ idiuiduã/illius uero ẽt p corpa diuiſibilẽ.Aſmeus & Theo/
Theod. dorus altius cõſcẽdũt/trahẽteſqꝫ(teſte Porphyrio) originẽ ſuæ opionis ex
Porph. pſide/duos ponũt itellectus añ ſuã aiam:alterꝫ qdẽ uniuerſaliũ ideã i ſe cõ
Procu. tinẽtẽ:alterꝫ pticulariũ,& horꝫ mediã aiam.Proculus unicã/& multiplicẽ/
Plato. Indiuiduã,& pro ſubiectorꝫ numero multiplicatã:Nec Platonis ſniam de
ipa explicauit eũdẽ magiſtrũ ęmulatus,q plęriſqꝫ locis(maxie ſcribẽs Dio/
nyſio) ꝑteſtat̃ Dei ſacra nõ eẽ publicãda:Nec ẽt ubi collocata ſit aia,iſti
Hippo. mũdi ſapiẽtes aliq̃ cõſonãtia deponũt.Hippocrates pricipalẽ aiæ ptẽ in
capite ſedẽ hẽre aſſerit:Negat Epicurus:eo ꝙ pl'a aialia capite ſecto uiuãt
Emped. ad tp̃s/tãq̃ nullo dãno allato uniuerſitatiut apes/& fuci. Empedocles pci/
puã animę uim in corde cõſtituit:Sed & hoc negat Epicurus:qa crocodili
Stoici auulſis cordibus aliq̃diu uiuũt:& uiolẽtię reſiſtũt. Stoici in corde,nõ me/
diãte ſãguine(ut dicebat Empedocles) ſed ſpũ,ut in ſpũ potiuſq̃ in corde
Chryſi. collocata ſit:ut inuit Chryſippus.Alii in ſãguine/qđ tractũ uidet̃ a Moſe:
Moſes Qui (diuino oraculo iubẽte) ſanguinẽ interdicit ueſcendũ:eo ꝙ aialis aia
in ipſo ſit.Litigãt in hoc negotio adhuc philoſophi & medici ſub iudice.

Qđ nõ minus diſſentiãt i deſcribẽdo eũ finẽ/quẽ oia appetũt. Cap.V.

LOngũ nimis & tędioſũ eſſet omniũ afferre ſnias multigenas
Augu. de huiuſce nr̃æ uitæ,& cõditiõis fine. Octo ſupra ducẽtos &
M.Va. octoginta meminit Augu.collectas opiones a M.Varr.Sex
Ze.ci. q̃qꝫ cõmemorant̃ a Plotino in ſuo de Btitudine/qbus omiſſis,
Cleãtes breuius pcurremus eas:q̃ frequẽtius in ſcholis,& in triuiis ptractant̃.Ze/
Poſſid. no citięus,Cleãtes,Poſſidonius,Hecatõ,Dionyſius babylonius oẽs ſtoici,
Hecatõ finẽ nr̃m laborioſas uirtutes exiſtiabãt:ſed Antiſthenes expſſit/ ꝙ i uirtute
Dio.ba. animi.Epicurei uero,maxie Ariſtippus,Eudoxus gnidius,& Cirenaici in
Stoici uoluptatib':q̃ laboribus cõtrariãt̃:Peripatetici in ſpeculatiõe:Platonici di
Epicuri uina ſemp redolẽtes decreta ſatis affinia xp̃ianę religiõi dedere:Hi unionẽ
Eu.gni. cũ ſũmo bono finẽ hois decernunt:ut Plotinus in calce uoluminis de uno
Cirena. & bono depõit:Ad quẽ deueniẽdũ dicũt recupatis alis duplicis phię:qbus
Plotin. euolatur ex hac tenebroſa ſylua,& omniũ malorꝫ mr̃e ad mẽtẽ p uirtutẽ:

p ſapiētiā āt ad Deū.Hæ ſūt de fine celebriores ſectaꝝ opiōnes,poſt quas
ſūt aliꝗ depſſiores.Pyrrhō ellieñ. Eurycholus,& Xenophanes oēm fœlici/ Pyr.elliē.
taté tollūt:uñ & ab oibus irridēt.Periāder corinthius,& Lycophrō,in ho Eurycho.
nore,& dignitate:Alii uero in ſanitate:uñ orabat ille ſapiens:ut eſſet mens Xenoph.
ſana in corpe ſano.Herillus chalcedonius,& Socratici multi,in ſciā:Or/ Periāder
pheus ſub Narciſſi fabula,in pulchritudie:Epicharmus & Sphęrcus fœli Lycoph.
citaté exiſtimabāt ideā:Milo crotonieñ.& Athletaꝝ ps pſima in fortitudi Herillus
ne:Biō & Boriſthenes,in prudētia:Bias prienęus in ſapia:Thales mileſius Orpheus
in cōgerie ex hmōi effecta:Pittacus mitilenęus in bñ agere.Omitto q̄ ui/ Epichar.
liores ſentiūt:quoꝝ aliq pinde ac Sardanapalus uiuūt,nulla electiōe hita: Milo
Alii uero,ut acqrāt qđ nūq̄ poſſidēt,cōtinuo uēto laborāt.Sed ad eos q ſa Athlete
piētes hiti ſūt redeamus,hi.n.cū hois terminū pclusū hērēt,nec uiā docer Bion
potuerūt:ſi qd āt cōſentaneū religiōi tradiderāt:id fecere Moſem tāq̄ ſimiæ Boriſthe.
æmulati,uariis figmētis aſſerētes,ſe ab oraculis didiciſſe:Aegyptioꝝ.n.le Bias
giſlator Oſiris a Mercurio:Zoroaſtres Bactrianis,& Perſis ab Oromaſi: Thales
Charōdas carthaginenſibus a Saturno:Solon athenienſibus a Minerua: Pittacus
Zautraſtes apud harimaſpos a bono numine:Zamolyſis Scythis a Ve/ Legiſl.uñ
ſta:Minos cretenſibus a Ioue:Lygurgus lacedęmoniis ab Apolline:Nu/ hauſeritq̄
ma pōpilius Romanis a nympha Egeria:Mahumetes Arabis ab Angelo tradide.
Gabriele:In qbus nil cōſonū inuenies:niſi qđ lex nālis a Deo inſita mentibus humanis ſuadet:Aut qđ a cōi doctore Moſe furtim acceperunt.Sed ultimus ptim a Moſe,ptim a chriſtianis decerpēs utrūq; cōfundit. In his igit̄ elemētis ſapientię mūdi ſapiētes tāto certamine pugnāt:ut cui ex illis palmā deferre debeas,ignores:quouſq; (ut Firmianus ait) aliqs de cœlo deſcēdat:qui ſententiā de ſingulorꝝ opinionibus ferat.Sed interim,cū eos diſſonantes ſuſtinere nequeamus,illis omiſſis ad nr̄os reuertamur.

Vnde noſtri cōſonantiā,& illi diſſonātiā traxerint. Cap. VI.

QVotq; muſicę inſtituta tradidere,docēt fūdamētū cōſonātię eē unū:in qđ multa ſilia & diſſilia cōueniāt.Et harmonicū ſonū,quē multi cōcinētes faciūt,Polymniā poetę/& grāmatici uocāt,quaſi multoꝝ cantuū in unū cōuentionē.Vñ cōcentū hūc ex inſtris,fidibus,fiſtulis,aut uocibus cōuenientibus pcedere neceſſariū eſt:ſi in unū debeāt cōuenire ſoni,uel uoces harmonicæ.Nec.n.rugitū Leonū:Boum mugitū:hinitū Equi,aut ruditū Aſini quis cōuenire faciet. Nec ex Lupi,& Agni neruis factæ fides (ut expientia didicimus) in cōſonātiā aliquā deduci pñt:qa eoꝝ diſſona ſunt fūdamēta. Cōueniūt nihilominus diuerſoꝝ idiomatū,& nationū hominū uoces facili conuentu:qa unicū ſcđm ſpēm eſt ei fundamētū. Cōueniūt & multæ Aues muſicæ diuerſaꝝ ſpecieꝝ:quia unicū eſt eis ppinquū genus,& a ſupernis ſymbolū. Cōueniunt & artificialia inſtrā ſimul,& cū uocibus nālibus:quia utrobiq;

ſimilitudo, aut uera, & expſſa, aut p analogiã quãdã. Cõueniũt ẽt doctores
Augu. nr̃i, qbus ſacrarũ lr̃arũ figit/& terminatᷣ canon (inqt Auguſtinus) ut nulla
rõne diſſentiãt: Quia unico, & uero authore totius ſapientiæ iecere funda/
mẽta: ſup quę inumerabiles doctores uarie diſpoſiti, in diuerſis climatibus
ſucceſſiuis tpibus, multigenis cõplexiõibus, & multiplicibus idiomatibus,
ſũma cõſonãtia diuerſa ædificia moliti ſunt: Quod nullatenus fieri potuiſ/
Platoni. ſet, niſi eiuſdẽ diuini intellectus radiis colluſtrati (ut Platonici dicunt) aut
(ut catholici aſſerũt) edocti fuiſſent ab eodẽ ſpũ ſctõ, qui inhabitare facit
unanimes in domo: Et q facile pſtat oĩbus cor unũ/& animã unã. Hoc ſpũ
cõpleti antiq uates, Apſi, & diuini inſtři ueri ſonãtes, nõ i ſcholis, aut gym/
naſiis litigioſis diſputatiõibus garrularunt: ſed in agris, & in urbibus, & in
frequenti multitudine, cũ doctis, atq; indoctis, cũ principibus, & populis
agẽtes, tãta cõſtantia dogmata illa ꝓponebãt, ut uitæ ſanctimonia, & ſplẽ
dore, ꝓdigiis multis, & ſanguine ꝓprio illa ueridica cõfirmarẽt. Mundi ãt
nõ dicã cõcẽtores ſed diſſonatores (qa diſſidebãt in fundamẽto) facti ſũt
penitus abſoni. Hi igitᷣ ſibiipſis ſapientes effecti religionẽ, aut partim, aut
penitus ſuſtulerũt: oracula cõtẽpſere: ꝓpriis uiribus, & adinuẽtionibus im
xi, unuſqſq; ſua uoce reboãs, adeo diſſonarũt, ut alii unũ, alii inumerabiles
mundos aſſerãt. Et eoꝝ q cõfitenᷣ ipm unũ, alii ortũ, alii initiũ nõ hr̃e, alii
interiturũ, alii ſemp futurũ, alii mente diuina, alii fortuito, & caſibus agi,
alii imortales aĩos, alii mortales, alii reuolui in beſtias, alii nequaq̃: Qui ue
ro mortalẽ, alii mox interire poſt corpus, alii ẽt uiuere poſtea, uel paululũ,
uel diutius nõ tñ ſemp: Alii cõſtituerũt in corpore finẽ boni, alii in animo,
alii in utroq;. Has, & alias pene inumerabiles diſſenſiones phõꝝ inuenies:
ut eos nõ harmonicã cõſonãtiã, ſed Babylonicã cõfuſionẽ ſtruxiſſe intuea
ris: Cuius arcis ædificator Nẽbrot/ſub q̃ prima linguarũ cõfuſio facta eſt/
altiora ſupra uires attẽtare uolens ipſam turrim uſq; ad æthera cõſtruere
ſtatuit: ut ab alteratiõe ſemotus cœlũ, & ſupramũdana circũamictus ad/
huc uelamine alterationi obnoxio, propriis uiribus ſpecularetur. Quẽ ſe/
cuti iſti mundi ſapiẽtes, aut ciues Babylonis, & cõfuſionis effecti ſunt: aut
altius q̃ debebãt uolãtes cũ Icaro in aquis ſunt obruti, ſic ꝓteſtãte opifice
Iſaias ſũmo Iſaię, Pauli, & Abdię oraculo, q̃ ait: Perdã ſapiẽtiã ſapiẽtũ, & prudẽ
Paulus tiã prudẽtũ reprobabo. Si qua tñ uera/inter multa falſa quę opinati ſunt/
Abdias tradiderũt: ea ſine ullo ſapiẽtũ dubio a diuinis uocibus didicere: qa ſummi
Plato Dei arcana nr̃is uiribus apphẽdi nequeũt. Ideo ſępius monet Plato: ne iu/
uenes, & non adhuc initiati temere de diuinis ſententiã ꝓferãt: ſed credant
legibus: donec matureſcẽte ætate, p debitos diſciplinarũ gradus, & p quan
dã animi ſepationẽ reuelenᷣ oculi: q̃s hñt oẽs, utunᷣ uero ꝑpauci: Aut (ut
Plotin. Plotinus, & Proculus dicũt) ſubrutiler a Deo lumẽ magis ſibi unitũ, q̃ nñ
Procu. le: quo ipm Deũ & patrẽ omniũ cognoſcimus: & eius primęuam facturã,

& operationē immediatã/& occultã: Quod lumen Plato Solem,naturale uero Lunã uocabat: Quo ſolari lumine pfuſa magna noſtro℞ concento℞ copia,aliqui prǫludio quodã præceſſerũt,ut Moſes/Iob/Salomon/Iſaias/ cæteriq; prophetæ: Qui ſuauiſſimã pcentionē ſub figura mundani inſtru/menti diuine perſonarũt tanta ſuauitate,ut expurgatæ aures nunq̄ offen/dantur,& nunq̄ faſtidient. Sed expreſſiorē ſonũ fecere Apoſtoli,& Euan/geliſtæ: Quos ſecuti inumerabiles Hebrei,Chaldæi,Græci,atq; Latini li/bris conſonantiſſimis compleuerunt orbem. Plato

Qui doctores in diuino,& mũdano inſtrumento circa penetralia per/ſonauerint concordes. Caput VII.

PLurimi ſuccẽtores in his cantionibus Hebrei fuere: & hi ge/minũ apprehenderũt iter. Alii declarantes,& exponẽtes ſcri/pturam,& legē/quatenus ad hunc mundũ ſenſibilem,& infe riorē,& actiuã uitã attinet/Talmudiſtæ dicti ſunt. Alii mun danaꝝ curã,iudicialia,& omnimodũ uſum tã Reipublicǫ,q̄ priuataꝝ reꝝ Talmudiſtis relinquẽtes,cõtemplationiq; uacantes,& uitæ ſupnæ,omnia quæ ſcripta ſunt ad Archetypũ retulerunt: & in illo aut p numeros/aut p ſymbolicã rationē/uel p anagogicũ ſenſum omnia interpretati ſunt. Et ex iſtoꝝ utriſq; ſunt,qui per utrãq; uiam procedant. Aliis uero tm̃modo cor/tice litteræ cibari ſatis eſt, ut Rabi Salomoni,Dauid,Chimhi,Leui Ben/garſon,Rebunachi: Inter hos & Moſes filius Maimoni dictus ægyptius/ quē Rãbam appellant,& alii q̄plurimi. Cabaliſtæ aũt/qui a uero oraculo acceperunt (nã cabala ore receptio dicitur) uel ab edoctis ab huiuſmodi didicerũt,ſecretiora legis ſenſa ꝓſequẽtes,de multis qui ſcripſerũt/li ſunt: Primus Hanoc: de quo meminit Thadǫus in epl'a,& Origenes in Periar/chon. Abrahã patriarcha,de formatione cõpendioſum, & grauidũ uolu/men ædidit,quãuis aliqui exiſtiment eius authorē Rabi Achiba,de mẽte tamē Abrahǫ. Simeon ben iochai,qui in antro quatuor ãnos ſupra uigiti latẽs Zoar(qđ luminare dicit̃) ſcripſit: Quē ſequit̃ Elcana mirabili men tis eleuatione. Poſt hos Abrahã Alaphia, Ioſeph Carnitole, Abrahã aben, Azra Amai ben hanina, Azariel Garonenſis, Haii Geon, Reubē hiſpa/nus, Aaron Mechubal, Rabi Iahacob de amictu/uitta/ uel binda regia, Mair merut, Neburac, Bona dies de maſſa auri, Mair filius Theodori, pt Moſi, Butriel, Sebadia, Moſes Gerũdinenſis filius Nehemani: qui rãban per/n ſcribitur: Ioſeph Cicatiglia, Manahen ricanati, Iehuda nagid, q̄ ſan ctus dicitur, Rabi Ioſeph albo. Rabi Moſes de Leone, Rabi Ama, Rabi Bahaie. Et in librum iezira commentaria ædiderunt Iahacob Coen: Rabi Moſes, Rabi Iſahac, Rabi Tedacus leui, Rabi Samuel nõ minus in Pla/tonica, & Peripatetica,q̄ cabalaſtica diſciplina imbutus: Abrahã de ho/lam aba: id eſt de ſæculo uenturo. Multaq; alia uolumina uidimus, quoꝝ

Heb. Au. uarius p/cedẽ. mo/dus.

Libri inċertis au toribus.

certos authores nō habemus, ut Porta lucis, Porta iuſtitiæ, Liber ſecretorꝶ, Liber ſabbati, Liber cōſilii, De ordine uolūtatū, Cognitio inueniēdi, De ciuitate gratioſa, Sup errores, Lucerna Dei, Liber decēnii, aut denarii, Theſaurus uitaꝶ, Secretū fidei, Lumē oculoꝶ, Corona nominis boni, Sepher Temunot, Mercaua Ezechielis, De ſecretis orationum, Imre ſepher.i.eloquia pulchritudinis. Et cōplures alii ſcripſere, quoꝶ uolumina non adhuc ad manus nr̄as delata ſunt. Fuerūt quoqꝫ q̄plurimi: qui & ſi nō ſcripſerint/ tn̄ in ea doctrina pitiſſimi cū multo tpe pleuerauerint/ collegiū illud celeberrimū ſeptuaginta ſapiētū (qd̄ Sinedrim uocabāt) pmeruere: in q̄ (ut nōnulli aſſerunt) fuit nr̄ Paulus eruditus p̊ ad pedes Gamalielis: In hoc.n. nō admittebanť, niſi qui in linguis, & reꝶ ſecretaꝶ notitia pollebant: Inter quos (poſt ſeptuaginta illos, qbus Moſes Dei iuſſu de ſpiritu ſuo impartitus eſt, ut in libro numeroꝶ legimus) fuerūt pphetę multi, & uiri inſignes.

Numeri Autores hebrei.

Sed ut pphetas, & toti orbi notiſſimos omittamus/ Ezra primus (ut ferť) hæc monumēta ſacratiſſima cōmiſiť ſeptuaginta uoluminibus: quæ prius ore trm̄modo docebanť. Sed eoꝶ/ quæ ſcripſit/ intelligentiā Simeoni iuſto ſacerdoti magno ſynagogæ præfecto credidit: A quo ſuſcepit Antigonus cū ſociis: Poſt quē Ioſeph filius Loetze/ & Ioſeph filius Iohana Ieroſolymitanus: Et ab his Ioſuha filius Parahiah, & Mithai Arbelenſis: A qbus Iehuda filius Tabai, & Simeon filius Sota, & ab his Semeia, & Abtalion: A quibus Hillel, & Samai, qui habuerunt multa millia diſcipuloꝶ: Et ab iſtis ſuccreuit turba q̄plurima: Rabbā Iohana benſdachai, Eliezer filius hircani, Ioſue filius Ananiæ, Ioſeph Cohem, Simeon filius Nataniel, & Eleazar filius Arac, & pene infiniti: quoꝶ ſentētię partim in talmud, partim ab eis, qui cabaliſtice ſcripſerūt celebratæ ſunt.

Autores chriſtiāi.

Ex his aūt, qui uerum Meſſiā ſecuti ſūt/ Paulus noſter, & Iohānes magnifica illa ſenſa ubiqꝫ pſequētes cæteris altius ſcripſere. Sed ex his, qui cōmentaria ædidere (ut uidere uideor) nullus ſecretiora illa ſacramēta olfecit niſi Dionyſius, & Origenes: Sed hic, aut quia ſtudebat cū Propheta abſcōdere eloquia Dei ſibi credita, ne peccaret: aut qa iuratus a pceptore Ammonio nō eſt auſus palam pducere ea, quæ bulliebāt in mente: Ideo p corticē ſemp leuius decurrit, ea tamen lege, ut ſecretiorē medullā innuat expertis: quāuis ex qbuſdā uerbis dictis cōtra Cælſum nōnulli aſſerant ipm ab huiuſmodi ſchola declinaſſe, & tantūmodo Platonica dogmata ſecutum penetraſſe ad illa ſecretiora pabula. Sed (ni fallor) in multis eius doctrina / ſicut & Platonica/ redolet hebraicam Theologiā.

Autores externi.

Ex externis autem, qui illas ſemitas ſecuti fuerint, Pythagoras pręcipuus eſt. Poſt quem Plato cū ſuis Academicis, Eudoxus, Archyta Tarentinus, Philolaus, Brachmanæ, a quibus Apollonius Thieneus, & quotquot Pythagoricam familiam ſecuti ſunt: Qui aut immediate a Prophetis, aut ab eorum auditoribus ſuſceperunt.

Sed ii oẽs eoꝝ dogmata tradiderũt ſub uelaminibus,& cortinis recluſa, adeo ut nemo niſi quẽ ipſimet uiua uoce docerẽt,itelligere poſſetaut & myſteria,quæ tractabãt,& eoꝝ inſtituta exqrebãt.Hinc poſteri,ſenſa illa ꝓfundiſſima ad diuinitatẽ ſupexcellſam ptinẽtia nõ intelligẽtes,ad alia gña interp̃tandi deſcẽderũt,Græci atq; latini,& hebreoꝝ q̃plurimi.

Cur antiqui ſtuduerint abſcondere dogmata,quæ tradebãt ſub metaphoris & ęnigmatibus. Capur VIII.

Semp antiquoꝝ ſtudiũ fuit ſacramẽta Dei,& naturæ inuoluere,& obtegere,& Dei eloqa ſibi credita in corde ſuo abſcondere:ne peccarẽt.Quã legẽ obſeruarũt ex Indis Brachmanæ Aethiopes,Perſę,& Aegyptii.Hinc dicebat hoꝝ ſplẽdor Mercurius:Tractatũ tota numinis maieſtate pleniſſimũ / irreligioſæ mẽtis eſt multoꝝ cõſcię publicare.Hoc Orpheus/& uates oẽs antiq,hoc Pythagoras, Socrates, Plato, Ariſtoxenus, Ammonius inuiolabili fide ſeruauere. Hinc Herẽnius,Plotinus,& Origenes (ut ſcribit Porphyrius in de educatione & diſciplina Plotini)iurarũt,ne Ammonii dogmata ædcrẽt:Et quia Plotinus uiolato iureiurãdo ab Ammonio p̃ſtito ſacramẽta publicauit,in trãſgreſſiõis pœnã (ut nõnulli aſſerũt) horrẽdo pediculoꝝ edulio cõſumptus eſt.Gſuaẽ & pipateticoꝝ dux,ſe Alexãdro(Themiſtio referẽte) ea lege ſua nãlia inſtituta tradidiſſe,ut nemo intelligeret,niſi ipſo q tradidit interp̃tãte.Sed externis omiſſis,ſũmus omniũ doctor,& redẽptor Ieſus Filius Dei diſcipulos docet,ne dẽt ſanctũ canibus:nec margaritas exponãt porcis cõculcãdas,Quæ magiſtri monumẽta,ut ſeruarẽt diſcipuli,aut nõ ſcripſerũt,aut,q̃ ſolũ ad miracula,mores cõponẽdos,& legis inſtituta ptinẽt,ab oibus obſeruãda tradiderũt.Sic fecere Apli,& euãgeliſtę oẽs,Paulo,& Iohãne excepto:Nã hic tribus euãgeliis iã uulgatis,multiſq; exactis ãnis,ad extirpãdã hæreſim Ebionitaꝝ,q Chriſtũ hoiem,ſed nõ Deũ aſſeuerabãt,de ęterna filii Dei gñatiõe deq; p ipm hois unione cũ Deo,mortificato ꝑ aiali nr̃o aliq̃ paucis,& obſcure,ꝓnũciauit.Apocalypſis uero myſteria tot inuoluit ęnigmatibus:ut nec Oedipus q ſolus Sphingis,nec Salomõ q Sabę Reginæ ęnigmata ſoluebat,nec quiſpiã alius enodaret,niſi eo ſpũ pfuſus,q̃ plenus erat ille,qui ſcripſit.Sed Paulus cũ iã p̃teriiſſe ſenſerit figurã huius mundi,aliquos uel paucos elegit diſcipulos:de qbus ait: Nos aũt reuelata facie gloriã Dñi ſpeculantes,dolens ſe nõ hẽre bene initiatos q̃plurimos:qbus hęc ſacramẽta credere poſſet,& de hebreis peculiariter adhuc rudibus,& agreſtibus cõqueriẽ dicẽs:Eſt nobis grãdis ſermo, & interpretabilis ad dicẽdũ:quia imbecilles facti eſtis ad audiendũ,& cũ deberetis eſſe magiſtri pp tẽpus,indigetis/ut doceamini,quæ ſint elemẽta exordii ſermonũ Dei:Et facti eſtis,quibus lacte opus eſt,non ſolido cibo. Perfectoꝝ aũt eſt ſolidus cibus,eoꝝ q pro cõſuetudine exercitatos hñt ſen

Mercu

Ariſto.
Themi.
IESVS

Paulus

ſus ad diſcretionẽ boni & mali. Sed attẽde qđ ſeqͣ. Quapp intermittẽtes inchoatiõis xp̄i ſermonẽ, ad pfectiora feramur, nõ rurſum iaciẽtes fundamẽtũ pœnitẽtiæ ab opibus mortuis, & fidei ad Deũ, Chariſmatũ, doctrinæ, impoſitiõis q̃q; manuũ/ac reſurrectionis mortuoꝝ, & iudicii æterni. Et hæc qdẽ faciemus, ſi pmiſerit Deus: Impoſſibile eſt.n. eos/q ſemel ſũt illuminari, guſtauerũt ẽt donũ cœleſte, & participes facti ſunt ſpũs ſcti, guſtauerũt q̃ꝗ bonũ Dei uerbũ/uirtuteſq; ſeculi uẽturi/& plapſi ſũt/ruſũ renouari ad pœnitẽtiã. In his.n. uerbis duo attẽdẽda ſũt. Alteꝝ, qđ inuat Apl̃s hr̃e in ſcrinio pectoris ultra doctrinã de pœnitẽtia, de baptiſmo, de reſurrectione mortuoꝝ, iudicii, & hmõi, de qbus Theologi pleniſſime ſcribunt. Alteꝝ eſt, qs ſit caſus a q̃ iudicat impoſſibile p pœnitẽtiã releuari, ſi ea quę abſcõdenda ſunt reuelauerit indignis, aut ſi qs indigne ſuſcipiẽs tanto ſacramẽto iniuriã inferat. Secernit igiͭ Apl̃s pfectiores diſcipulos: iter quos loqtur ea, q̃ ad ſupiorẽ ſapientiã ptinent, factus ueri magiſtri diſcipulus: q nomẽ Dei pr̃is manifeſtauit eis tm̃mõ, quos ipſe Pr̃ dederat: & eos delegit quibus loquebatur myſteriũ regni Dei/ab eis, quos in parabolis docebat.

Ezra Sic Ezræ (ut in eius uolumine q̃rto legimus) Deus hmõi uerbis indixit: Reuelãs reuelatus ſum ſup rubũ/ & loquutus ſũ Moſi, qñ populus meus ſeruiebat in Aegypto: & adduxi eũ ſup mõtẽ ſinai: & detinui eũ apud me diebus multis: & enarraui ei mirabilia multa, & oſtẽdi ei tẽpoꝝ ſecreta/&

DEVS finẽ: & p̄cepi ei dicẽs: Hæc ĩ palã facies uerba: & hæc abſcõdes. In palã.n. fecit legis p̄cepta/Chriſti genealogiã/aliq̃s breuiſſimas priſcoꝝ patrũ hiſtorias/recluſo tñ eaꝝ ſacramẽto: Itẽ ſacrificia, cærimõias, arcę fabricã, bellũ cũ Amalechitis, & cũ cæteris diuerſarũ nationũ regibus: Et hãc ſapiẽtiores hebrei legẽ ſcriptã uocãt: in q̃ ſublimiora ſenſa cõtineanͭ q̃ multi excogitẽt: Quoꝝ ſenſuũ notitiã p̄fati ſapientes legẽ dicũt ore ad os: Quã iuxta p̄ceptũ Dei uiuẽtis reſerauit Moſes ore ſeptuagita ſeniorib⁹: qꝝ ſucceſſio durauit uſq; ad captiuitatẽ factã a Nabucdonozor: quo tpe ceſſauit, aut diminuta fuit uſq; ad Cyrũ: tunc.n. (diuino ſuggerẽte ſpũ aſſignatis uaſis tẽpli qnq; millibus q̃dringentis, ſolutaq; captiuitate, & remiſſis familiis ad numerũ q̃draginta duoꝝ milliũ/trecentoꝝ & ſeptuaginta/exceptis ſeruis, & ancillis) ſub manu Zorobabel, Neemiæ, & Ezrę, reędificari cœptũ eſt tẽplũ Dñi: Quo reſarcito, & reſtauratis ſacris (iubẽte Dño) doctrinã illã in ſeptuaginta uolumina, iuxta numeꝝ ſenioꝝ redegit, ne diſpgerenͭ: hac tñ Dei uiuẽtis lege, ut rudibus nõ exponerenͭ. Nã prima (inqt) quæ ſcripſiſti, textũ.ſ. legis in palam pones, legãt digni, & indigni: Nouiſſimos aũt ſeptuagita libros cõſeruabis, ut tradas eos ſapiẽtibus de populo tuo: In his eni eſt uena itellectus, ſapiæ fõs, & ſciẽtię flumẽ: q̃ diuino, & inexcogitabili artificio ſũt occluſa ſub cortice. Et ne hęc tãq̃ apocrypha cõtẽnant, uideamus

Diony. qđ Diony. in huius rei fauorẽ depõat: Decẽtiſſimũ (inqt) erat diuina,

& incóphenſibilia p ænigmata occultari:& inuiá multis ponere ſacrã,ab/
ditáq;,ſupramũdanoꝝ intellectuũ ueritatẽ.Eſt.n.nó ois ſacer,neq; omniũ
(ut eloquia aiũt) ſciẽtia:& aliquantulũ ꝓgreſſus ait:O Timothee diuinus
in diuina doctrina factus,ſecreto animi quæ ſancta ſunt circũtegẽs ex im
múda multitudine,tãq̃ uniformia hęc cuſtodi.Nó.n.fas eſt in porcos ꝓii/
cere inuiſibiliũ margaritaꝝ inconfuſum,& luciformẽ/beneficũq; ornatũ.
Ab iſta igiť altiſſimi Dei lege/tanta obſeruãtia a pr̃ibus ueteris/& noui te
ſtaméti/ mũdiq; ſapiẽtibus celebrata nó recedentes/ſolidũ ſapientiæ cibũ
ſolidioribus animis ea grauitate/& reuerẽtia proponemus:ut ſumere poſ/
ſint digni:& brutales porci,cæteriq; indigni nó conculcent.Philoſophabi/
mur itaq; de Deo (ut Naziãzenus docet) qbus/qñ/quó/& q̃tũ opus fue/ Naziã.
rit,cómittẽtes ſcripturæ q̃tũ ꝑmiſerit Dñs:& iudicauerit propalatione di/
gnũ/reſeruátes ea,quæ inter ſapiẽtes ſunt tm̃mó ore cómunicáda.

Quó poſſent diſſonantes cócordari. Cap. VIIII

ET ne in nr̃a harmonia,quæ eſt concentus omniũ neruoꝝ in
integros modos ſine offenſione cóſonantiũ,aliqd horridum,
& diſſonũ admittamus: ipſos philoſophos mũdi cócentores
in eã introducemus cóſonátes:dũmó inſtrumẽta ſua/aut ele
métares neruos coaptare uelint.Faciẽt quippe ſi Deũ(ut nã docet,religio
ſuadet,rõ cóprobat) authorẽ/& opificẽ uniuerſi fateri uelint:qa tota ſapiẽ
tia hois in hoc ſolo poſita eſt (inqt Firmianus) ut Deũ cognoſcat/& co/ Lactã.
lat.Hunc igiť unicũ ſuſcipiamus omniũ reꝝ ueꝝ,& unicũ principiũ,libe
rũ opificẽ,& ſupremũ fortẽ,a quo ois ueritas emanat.Tunc facile omniũ
diſſimiliũ uocũ ſoni in eandẽ cóſonantiã ueniẽt:quæ ex ſimilibus/diſſimi
libuſq; uocibus reſultat : ſicut tot mẽbra diuerſiſſima/unica colligata uita
in eodẽ corpore ſunt cóſonãtia:ſicut & mũdani corporis ꝑtes cóueniũt có
centu ſuauiſſimo : qa unica ſunt uita ꝑfuſæ & colligatæ:Vnus eſt.n.in eis
uitæ ſpũs,oẽs cóſonantiſſimas reddens.Omnia inſuꝑ membra myſtici &
eccliaſtici corporis cóueniũt melodia ſuauiſſima: qñ uiuũt illa unica uita,
quæ ait:Ego ſum uia/ueritas/& uita.Cuius ſpũ ꝑfuſi ſunt primęui pr̃es,fa CHRI/
ctũq; eſt eis oibus (inqt Lucas) cor unũ,& anima una.Et ii oẽs diuerſoꝝ STVS.
idiomatũ,nó ſine admiratione aſſiſtentiũ unica Aploꝝ uoce inſtruebanť. Lucas
Quo ẽt ſpiritu ꝑfuſi,& colluſtrati doctores nr̃i, q̃uis diuerſis inſtrumẽtis,
& uariis cãtilenis,tñ cóſonãtiſſime ꝑſonarũt.Et ut a ꝓcipuis exordiamur/
Cecinerũt in Dei cócionabulo quatuor gręci,& quatuor latini tãq̃ baſes,
& fundamẽta noſtræ theologiæ cũ quatuor illis,qui euãgelica elemẽta tra
diderũt quatuor diſtinctis,tñ cóſonãtibus cantilenis.Enodat.n.Hierony/ Hiero.
mus,& Chryſoſtomus lr̃alẽ teſtã.Proſequiť uterq; Gregorius Romanus, Chryſo.
& Naziãzenus negotiũ animæ ſub cortice recluſum. Figit Damaſcenus Grego.
cũ Ambroſio graues ſententias,& allegorica ſenſa.Euolat Auguſtinus cũ Naziã.

Baſilio

Baſilius Baſilio in anagogico cantu at ſuprema pſonanda: Eos aũt, qui pręceſſerũt
Hiero. uſq; ad Hieronymi tempora/ipſe in de illuſtribus uiris cõmemorat ſibi no
Genad. tos ſeptem & triginta ultra centũ: Quibus Genadius p̃ſbyter Maſſilienſis
unũ ſupra nonaginta adiũgit. Hos aũt multi abſq; numero ſubſecuti ſũt,
Petr.lõ. uſq; ad Petri lombardi tẽpora: qui Damaſcenũ æmulatus theologicã do/
Dama. ctrinã in quatuor uolumina redigẽs, & diſtinguens, diſputandi materiam
poſteris p̃buit. In quo genere diſputatiuo ſcripſerũt de fratribus Minori/
bus uſq; ad Bartholomæũ Piſanũ/q eos cõmemorat centũ/ & eo amplius.
Sed diuerſarũ profeſſionum, nationum, & idiomatum adeo ſuccreuerunt
concordia mirabili interſonãtes: ut nec ſono terminũ, nec fidibus numerũ
aſſignare poſſimus: de quibus dicere liceat: Vidi turbã magnã: quã dinu/
merare nemo poterat niſi ille, qui numerat multitudinẽ ſtellaꝝ. Omnes tñ
mira cõſonãtia cõueniũt: qa colluſtrati a ſũmo doctore, & ſuprema luce, a
quo omnis lux, & ueritas emanat. Illi aũt, qui propriis innituntur uiribus,
ſentiunt in ſeipſis cõprobari illud propheticũ: Omnis homo mẽdax: Deus
enim ſolus fontẽ ueritatis continet, a quo haurire neceſſe eſt: ſi uera & cõ/
cinna dogmata tradere prætendimus: cũ nulla ſit de ſubſtantiis ſeparatis,
de naturæ ſecretis, deq; ipſius authore Deo ſcientia, niſi diuinitus reuelata.
Diuina enim nõ tangũtur: & mũdana quolibet momẽto ſenſum effugiũt:
quo fit: ut quam ſapientiam, & ſcientiã certam uocant, ſiue de cœleſtibus,
ſiue de naturalibus, is error ſit meraciſſimus/aut craſſior obſcuritas. Hinc
Iſaias Iſaias uero lumine colluſtratus/Chaldeis/& Philoſophis/mũdiq; ſapienti/
bus improperat dicẽs: Sapiẽtia tua & ſcientia tua ipſa decepit te: Saluẽt
te aſtrologi, cœli, & aruſpices. Tantũ igitur ſcimus/q̃tũ intellectus poſitus
in faſtigio humani animi purus, lucidus, & perſpicuus in ęternitatis ſpecu
lo intuetur: Quo lumine fræti ad particularium dogmatum cõcordiã ue/
Augu. niamus/comprobantes quæ Auguſtinus ſuper Geneſim docet: quicquid
Philoſophi de natura reꝝ ueris documẽtis demõſtrare potuere litteris no/
ſtris nõ eſſe contrariũ: Si qd autem falſum dixerint: ut iaceat eoꝝ ſolertia/
neceſſe eſt. Ad hæc igitur particularia elementa deſcendamus.

Conuentio ſapientum in genituræ mundi ſpatio. Caput X.

PRęſuppoſita mũdi fabrica/quam ſupra probauimus: & hãc nouam cõfiteamur: ut & ſacræ litteræ docẽt, & mathematici omnes cõfirmant, dũ ex mundi ipſius geneſi eos p̃gnoſticã/tur, qui in eodem futuri ſunt, euentus: quãto igit̃ tp̃e facta ſit
uideamus. Eſt ſapientis doctrina: q̊ qui manet in æternum creauit omnia
Idem ſimul: Cui conſentit Auguſtinus/Albertus/Magiſter ſententiaꝝ cum do/
Alber. ctoribus hebreis, & omnibus qui recte ſentiunt: Nã finita/& determinata
M.ſen. uirtus in agendo tempus exquirit, infinita uero nequaq̃, qualis eſt opificis
ſummi nõ qdẽ bene mẽſurata a maledicto Arabe/& a cęteris qui dixerũt

Deũ non operari infinita uirtute:quia non eſt infinitũ opus productum? Vſus nãq; eſt ſua interminata uirtute in fabricãdo,quãuis eãdem infinitã non explicauerit in opus:ſed illud clauſit eis,quibus uoluit terminis:quod & iubendo produxit. Cum igiť omnia iuſſu/ & uerbo produxerit:dicente Propheta. Ipſe dixit/& facta ſunt:mãdauit,& creata ſunt:Dicto enim uerbo/fiat lux/uel ſit firmamentũ/aut globus cœlorum in medio aquaꝝ,ſiue producat terra herbam uirentem:cur tanta mora facta eſt lux/donec diei ſpacium præteriret, & ueſpera fieret? Et cur uſq; ad tertiũ diem dilata eſt terræ germinatio,& uſq; ad quartum ſolis,lunæ,& ſtellaꝝ productio? Et cur in quinto tantũmodo data eſt aquæ fœtura? Et cur in ſexto celebrata eſt hominis plaſmatio? Et ſeptimus cur ad quietem deputatus eſt? Dicant ſi quid habẽt. Ridet hos Auguſtinus merito ridendos:qui exiſtimant Deum tempus exquirere in agẽdo. Nec cũ externis(qui dicunt mundum ingenitum/aut non uidentes ſuæ nouitatis cauſam aſſerũt ipſum ab æterno/& totum ſimul productum)nobis agendũ eſt:Sed cũ noſtris qui ſcripturaꝝ ſacramenta non percipientes/occidentem litteram ſaluare contendunt. Hinc aliquando (ut idem Auguſtinus ait) ad indignũ facinus deueniunt:ſi ſecundũ uerba ſemp extrahatur ſenſus. Nec inter ſenſatos admittit Origenes eos:qui diem primam/ſecũdam/& tertiam/in quibus ueſpera & mane dicta ſunt fieri ſine ſole/luna/& ſtellis/& primã diẽ ſine Cœlo fuiſſe exiſtimant. Magnã quippe ſũmo & æterno opifici,cui pręſto ſũt omnia,iniuriã inferũt:dũ ipm operari per tẽpus,& ſucceſſionẽ opinanť: cuius menſura eſt æternitas: & tota poſſeſſio ſimul. Nec debebant huius mundani animalis membra (inquit Hiarchas Brachmanaꝝ princeps) ſeorſum produci,ſed ſimul: Animal.n.mundũ eſſe oẽs feré antiqui cõſentiunt:& etiã Peripateticoꝝ nõnulli: nec Auguſtinus negat. De huius itaq; fabrica tota ſimul cõfecta ipſe Moſes eam,quã per dies diſtinxiſſe uidebatur,repetens,ſimul productã uno, eodemq; die aſſerit dicens: Iſtæ ſunt generatiões cęli & terræ:qñ createę ſũt in die,quo creauit Dñs Deus terrã, & cœlũ,& omne uirgultũ agri anteq̃ eſſet in terra,& omnẽ herbam agri anteq̃ germinaret. Sed & ipſe Deus cũ Iob diſſerens,dum ait,Ecce behemot quem feci tecum / apertiſſime innuit,angelum malum / qui penè ab omnibus dicitur primo die cũ Angelis lucis productus/ſimul quoq; cum homine fabricatũ fuiſſe. Damaſcenus aũt ex Gregorii Nazianzeni officina plus aſſerit/Angelicas v3 uirtutes prius excogitatas q̃ corporea:quæ excogitatio(ut ait) opus eius eſt:Cui adſtipulať id,quod in Iob ſubnectitur de eodẽ:Ipſe eſt principium uiaꝝ Dei:quibus v3 egreſſus eſt in creaturas producendas. Si autẽ prima creaturaꝝ eſt ſimul cũ homine producta:qui eſt ultimũ Dei opus:citra omnem utiq; cõtrouerſiam omnia concluduntť ſimul fabrefacta. Sed quia membra principalia huius mundani corporis

Dauid
Augu.
Idem
Orige.
Hiarc.
Antiq
Peripa.
Augu.
Iob
Damaſ.
Naziã.
Iob

ſigilatim propagata dicuntur, id fuiſſe intelligatur ſecundũ eum ordinem, quo homo/propter quem facta ſunt omnia/aptiſſime inducitur poſtremũ Dei opus, iuxta illud triuiale Peripateticoꝝ: Quod primum in intentione, eſt ultimum in executione. Intermedia uero ordinem eundem proſequentia a primo uſq; ad ultimum ſuccedunt. Hoc autẽ, quod multos cõturbare uidet᷑, de ſeptem dieꝝ diſtinctione, ut in littera enarrat᷑, q̃uis multa cõfutatione nõ indigeat, quia ex ſeipſo corruit, tamen ut perturbatæ mentes quieſcãt, aliqua/uel pauca dicemus præmittentes/ꝗ tres dies/qui deputati uidentur ad fabricã/& tres ad ornatum, & ſeptimus, qui circulum dieꝝ claudens ad requiem dicitur deſtinatus/ non ſunt dies, qui circuitu Solis diſtinguantur: Non enim exiſtimandum eſt ſapientiſſimum uiꝝ Moſem, immo Deum ipſum per Moſem loquẽtem tanta hebetudine perculſum, ut diceret primos tres dies ex ueſpere maneq; cõfectos præceſſiſſe Solem quarto die fabricatum: a cuius motu ueſper & mane cauſant᷑. Nec ſũt illi delirantes audiendi: qui nubeculam quandam lucidam cœlo concreatam dicunt a qua dies diuidebant᷑, & horæ. Quomodo quæſo illuminabat nubes, cuius proprium eſt offuſcare, & obtegere? Quomodo nubecula erat: quæ cœleſtem, & terreſtrem illuminaret machinam? Vbi etiam collocare uoluerunt hanc ſuam nubeculã: cũ nequaq̃ eã admittat regio æthεrea ab omni pegrina impreſſione aliena? Nec in aere terræ uicino potuiſſet parua nubecula totũ hemiſphæriũ illuſtrare: facit enim magnitudo Solis, & debita altitudo, ut totum hemiſphęriũ illuminet᷑, & umbra cauſetur pyramidalis in alio hemiſphęrio: quæ noctem, & tenebras cauſet in toto pyramidis ſpatio. Et quia pyramidalis umbra nõ tranſgreditur orbem Lunæ, ideo Stellæ non occupatæ ab umbra illa terræ nullã eclipſim patiunt᷑: ſed continuo lumen, quod in nos flectũt, ſuſcipiũt. Quomodo inſuper poterat hæc nubecula aerem illuminans diem ex ueſpere, maneq; cauſare: cũ aer adhuc non eſſet diſtinctus: nec eſſet firmamentum, aut cœloꝝ globus, nec aquæ ſupercœleſtes ab inferioribus eſſent diuiſæ? Omnia ſiquidẽ in cõfuſo fuiſſe, habet᷑ in littera, uſq; ad ſecundũ diem. Summo etiam opifici non mediocrem calumniã inferunt, cum iſta ſua nubecula exiſtimantes Deum fabricaſſe mundũ imperfectum, accendiſſeq; lumen aduẽtitium, quouſq; proprium lumen accenderet: ſicuti faciunt architecti noſtri: qui aliquando turrim ligneam fabricant: ubi cãpanas collocent, quouſq; ex lateribus ſuã, quam intelligunt turrim, cõſtruãt: Quæ omnia imperfectionẽ non modicam aſcribũt Artifici. Pari mõ explodendi ſunt, qui ſomniant Deũ fabricaſſe ſolem primo die impfectũ: poſtea quarta die ipſi lucis formã dediſſe. Dicant quæſo iſti: Si ſol prima die fuerat imperfectus, nec ſuo lumine donatus, quomõ mundũ illuminando cauſabat diem, ac noctem, ut parũ ſupra dixerant? Et ſi informis primo effectus fuit, ſicut materia: cur nõ dixit

Peripa.

Moſes/Sol erat imperfectus/ſicut de terra dixerat/Terra autē erat inanis & uacua: Poſtea de collata perfectione ſubiunxit: Producat terra herbam uirentē. Aduertant inſuper ꝙ quarto die dixit Deus: Fiant, uel ſint duo luminaria magna: Nec dixit/Producāt duo luminaria lumē ſuū: ſicut paulo ante terræ præceperat: ut produceret. Imaginabantur iſti, ꝙ Deus pictorꝫ more, primo figurā ſtylo adūbraſſet, ut poſtea accōmodatis notis & coloribus pingeret. Abſonum quippe eſt Deo: quod mortales ex imꝑfecta uirtute exquirūt. Sed quia de materia dicit̄, ꝙ prius informis, poſtea propriis figuris depicta ſit, intelligat̄ hoc/ordinem naturæ, & non temporis ſignare: ut non modo Auguſtinus, & antiqui Theologi conſentiūt/ſed Philoſophi inſignes, & Poetę pitiores cōueniūt: Triſmegiſtus. n. Alcinous Platonicus/& alii ſapiētes dicūt: Heſiodus quoq;, Euripides, & Ouidius decantāt Cœlū, & terrā olim mixta fuiſſe, & chaos q̊ddā/poſtmodū ſeparata gn̄aſſe ſingula: arbores/uolatilia/feras, & mortaliū genus: Quod a Platone ſemimoſeo in Timęo, & a Philone in gręca/hebraicaq; lingua celeberrimo aptiſſime demonſtrat̄: & diuiſionē illā dierꝫ nō ad tēpus/ſed ad ordinē ꝓductionis, & rerꝫ ꝓductarꝫ referre docemur. Auguſtinus aūt ultra cōſcēdens per dies illos ordinatā/& pfectā cognitionē/ quā de ꝓductis rebus habebāt mētes Angelicæ iterptādū exiſtimauit: duplicē excogitās in eis cognitionē rerꝫ: alterā in uerbo, quā matutinā, alterā in genere ꝓprio, quā ueſpertinā uocat: ex quibus cōiunctis conficiebatur plena cognitio: ſicut ex ueſpere, & mane pfectus fit dies. Sub quorꝫ typo locutus eſt Moſes agēs cū inerudita plebe, cū ruſticis, opariis, coquis, fartoribus, macellariis, opilionibus, lutearis, & id genus, inuēs ſapiētibus myſteria maxima ſub cortice recluſa. Refellūt tamē illi boni uiri Auguſtinū: qa nō uidet̄ cōuenire cum ipſorꝫ ſenſu litterali: Sed minus conueniūt eorꝫ deliramēta/figmētaq; mendaciſſima: quæ cum falſa ſint, & textui repugnātia, & a littera, & ab omni ueritate diſcrepant: Non enim poteſt ſemp, & ubiq; littera ſaluari: ut illud Si oculus tuus ſcandalizat te, erue eū: & proiice a te. Et illud: Sunt eunuchi, qui ſe caſtrauerunt propter regnum cœlorum. Et in pſalmo: Aſcendit ſuper Cherubin, & uolauit ſuper pēnas uentorum. Idem quoq; Propheta: Foderunt manus meas, & pedes meos. Nec. n. Deus, qui ubiq; eſt, aſcendit, & deſcēdit: nec Cherubinis, aut uentorū pēnis indiget, ut portet̄: Nec fuerunt aliquādo manus Dauid confoſſæ, aut terebrati pedes. Innumerabiles ſunt loci ſcripturæ ſacræ, qui nō poſſunt ſecundum litteram exponi: Nā totus penè prophetarꝫ contextus metaphoricus eſt, & de uno loquēs aliud inuitur ſuo loco/Deo fauēte/ſaltē pro parte diſſeremus. Omnes igit̄ ſapientes, qui mūdi genitură admittūt: & quorꝫ oculi æterna, & unica luce colluſtrant̄, in hoc cōueniūt: ꝙ ſimul facta ſint omnia. Sed cur illa diſtinctio fiat per ſenarios dies, & quāto myſterio aliqualiter pcurremus.

Augu. Antiq th. Triſme. Alcinous Heſiod. Euripid. Ouidius Plato Augu. Dauid

Cur numerus ſenarius fabricæ, & ſeptimus dies requiei addi/ctus ſit. Caput XI.

ET ſi omnia ſummi opificis opera magno myſterio, magnoq;
ſacraméto fabricata dicũť/nõ minus eſt hoc de ſenario, quo
Mathe. tota fabrica partita enarrať: Nã ſenarius (ut Mathematici
Augu. & Auguſtinus docẽt) eſt primus numerus pfectus: qa ex par
tibus aliquotis cõbinatis, uno vz, duobus, & tribus ad unguẽ reſultat/unde
& gamon a Pythagoreis diciť; ꝓpterea ꝙ partes ſuæ iuxta ſe poſitę ipſum
gignant: Quælibet inſuper duæ partes aliquotæ cõbinatæ ſenariũ conſti/
tuũtut ſexies unũ/ter duo/bis tria. Nec conſonantior quippe numerus ad
mundi fabricam poterat reperiri ſenario: qui cõſtat ex proportione dupla,
quam intra ſe proxime continet: Hęc aũt eſt quaternarii ad binarium: qui
numeri ſimul iũcti ſenarium reddũt: Quod in aliis numeris uix inuenias,
niſi in eis q naturã ſenarii ſeruant: ut duplus, triplus, quadruplus, aut qua/
dratus eius/& ſimiles. Eſt igitur ſenarius reſultans ex dupla proportione,
Pytha. quæ diapaſon facit omniũ conſonantiaꝝ conſonantiſſimum. Ideo Pytha/
goras ipſum geneſi, nuptiiſq; prorſus accõmodatum aſſerit: & per conſe/
quens mundi fabricæ, in qua ſunt ueræ nuptiæ, & cõnubia reꝝ celebrata.
Conuenit quoq; ſenarius primo perfectus ſummo opifici Deo, aut fabricę
ipſius, cui nihil deeſt: ſic nec ſenario per ſua membra digeſto deeſt aliquid,
nec ſupereſt, nec deficit, nec excedit quicquã, nec effluit, nec influit aliqd,
nec alienis indiget adminiculis: ſed æquale, temperatũq; eſt, & ſuis parti/
bus, uiribuſq; nitiť: atq; conſiſtit. Partes quoq; gignẽtes genitum ſimilem
genitori reddũt: Ideo cum Deus opus ſuum ad hũc numerum partiendo
Moſes ꝓduxiſſet, dixit Moſes: Perfecti ſunt igiť cœli, & terra, & omnis exercitus
eorũ. Hinc & Orpheus iubet hymnos ſexta generatiõe finiri: qa de rebus
creatis nõ ultra cani poteſt, cũ inibi tota ſit pfectio terminata. Docet itaq;
Augu. Auguſtinus Deũ ſex diebus pfeciſſe opera ſua: quo numero potius myſte
riũ, q̃ tẽporis partes ſignari opinať. Ideo etiã numeris indigemus, ad per/
cipienda Dei & naturæ ſacramenta nõ qdẽ mercatoriis, ſed ſuis numeris
diſtincta. Vlterius ꝓgredientes dicamus: ꝙ ex figura trigona q̃ optime hic
numerus fabricæ cõuenit: huius.n. baſis eſt ternarius, ſũmitas unũ, inter/
media duo, ut in obiecta patet figura Nã fabrica tota a tribus per/
ſonis emanat, cũ eoꝝ opa ad extra ſint indiuiſa: Tendunt quoq; in unũ
finem, in quẽ omnia dirigũtur: Tranſitus aũt eſt per binariũ, materiã vz:
Nã primũ huius egreſſus principiũ materia fuit, quæ binariũ ſapit: & in
unũ reduci tẽdit p formã, quę ternarii gerit imaginem: ſicut ex omni par/
te in pręcedenti figura ternarius per binariũ tendit in monadẽ: Ad quã re/
ductis omnibus ſequiť ſabbataria qes diei ſeptimi claudẽtis, & terminãtis
omniũ dierũ curriculũ. Hoc igiť ſenario longe excælſiore illo, qui dierum

ſucceſſiõe numerat̃,fabrica partita eſt.Si admittat̃ igitur Deus ſummũs opifex ſuo ꝑfecto ordine in opus ꝓceſſiſſe,facilis erit catholicoꝝ ſapientũ concordia cum philoſophis/maxime Academicis:Quoꝝ Princeps in Timęo dixit/ꝙ Deus mundi propagator/producta gemina materia cœli/& terrę ſtatim poſtea lucẽ/qua res diſtinguerent̃,& diſtinctę cognoſcerent̃/ produxit:aut iuſſit rebus ineſſe:Ideo notãter dicitur (ut habet ueritas litteræ) ſit lux ſup materiam/uidelicet ipſam informãs.Primo itaq; materia cœli/& terrę fabricata dicit̃ ſimul & lux/p quã materia ipſa Artificis imagine/aut ſimulachro pingeret̃.Et hęc neceſſario fuit:& dicit̃ prima egreſſio opificis in opus:& prima illuſtratio/aut lux uiſa obtenebrata materia, ex qua ſimul cũ luce facto cõpoſito apparuit primus dies ex ueſpere materiæ/& mane formæ cõfectus.Sed qa nequaq̃ cõueniebat materiæ totus diuinitatis affluxus,ideo ſecunda die collocatũ dixit arachiah/cortinã vꝫ/ uel maſſam cœloꝝ inter ſupexcelſum fontẽ lucis & aquaꝝ/& obtenebratam materiã/paucaſq; bonitatis aquas,ne maior eſſet aquaꝝ & bonitatis influxus,q̃ materiæ ipſi cõueniret:Sed hoc factũ dicitur die ſecũdo infauſto uidelicet.Hinc ſeparationẽ iſtã hebrei gemebunde legunt ſuprapoſito accentu,quẽ זרקא Zarco dicũt,quaſi dolentes de obſtaculo conſtituto inter affluentẽ bonitatẽ,& ſuſceptiuã materiã:Et hoc quo ad primæuã ꝓductionẽ.Sed nobis quoq; gemendũ eſt de hoc infauſto die:quo interpoſitũ eſt etiã inter nos & Deũ tribunal librãs quãtũ gratiæ,quãtũq; diuini affluxus unicuiq; admittẽdũ ſit.Exuberãtiſſimus eſt.n.fons diuinæ bonitatis, uñ magis q̃ ſuſcipiẽtes mereant̃,afflueret,niſi interiectũ fuiſſet obſtaculũ prohibẽs:prout ordinatiua iuſtitia exqrit.In die aũt tertio ſecũdũ quippe numeꝝ formalem rerũ formæ explicantur,& ſegregari dicuntur ab interioribus,& terreis,ideo dicitur:Congregentur aquæ/quæ ſub cœlo ſunt in locum unum,ideſt colligantur uires generatiuę inſimul,& appareat arida: quæ illarum uiriũ collectaꝝ uirtute fœcunderur:ut ſubnectitur:Producat terra herbam uirentẽ:& lignum ſeminiferum,& ea quæ ſequuntur. Productis igitur formis,& depicta terra,ut apparerent,& uiderentur picturæ illæ,quarto loco dictũ eſt;Sint duo luminaria magna in globo,aut maſſa cœloꝝ:& diuidant.i.diſcernere faciant inter obſcurum,& lucidum:& uideantur ea,quæ colluſtrata ſunt ſuis formis:& ſecernant̃ ab his,quæ adhuc in ſuis tenebris,& figuris obſcurioribus iacent. Quinto autẽ die uitali ex quinto charactere.ſ. ה uitam ſignificante plena uitę cõmunio deſcribitur/dum ait:Serpant,aut producãt aquæ ſerpiturã animæ uiuẽtis, & auẽ uolantem tã ſup terrã, q̃ ſup faciem cœloꝝ. Creauit quoq; Deus eodẽ die dracones magnos,aut cete grãdia,ut habet noſtra traductio: & oẽm animã uiuentẽ reptantẽ ſup terrã:unde intelligat̃ Deus totius uitæ ſupioris, & inferioris author.Magna ſunt hic ſacramẽta:Primo,cur aquæ dicant̃

Plato

producere uiuẽtia & animantia, ſicut & ſemẽ eorꝫ aqueũ eſt:& cur primo ꝓducta illa animãtia ab aqs dicant̃, poſtea a Deo fabrefacta, prout aquæ ſerperant & produxerant, & quid ſit auis uolans ſuper terrã, & ſup faciem cœlorꝫ. Sed nõ datur hic acceſſus ad tã intima penetralia: cũ propoſitum noſtrũ ſit percurrere cur, & quomodo opera illa per dies quinq; dicant̃ diſtincta/& in ſexto numero quippe pfecto/& uitali/ex littera ו ſex & uitam ſignificãte/iterꝫ beſtiæ introducantur productæ in genere ſuo: & homo in forma pfectiſſima, cũ imagine/v3 & ſimilitudie Dei. Septimus quoq; cur requiei dicatur aſcriptus: ut cõueniant v3 requies/& dies ſabbati: ſicut eorꝫ nomina in myſterioſa lingua hebraica conſentiunt.

Concordia antiquorũ in rerum unitate. Caput XII.

Peripa. Parme. Simpl. PAtẽs eſt cõtrouerſia Peripateticorꝫ cum antiqs/Parmenide. Meliſſo & ſequẽtibus circa rerꝫ unitatẽ: Quę altercatio qppe uerbalis eſt: ut recte ſentit Simplicius/ & alii ſapiẽtes: In quã cõcertationẽ intrarũt illi, q aut nõ intelligũt, aut ſe intelligere diſſimulant/ut diſceptãdi anſam nãciſcant̃: Quorꝫ litigia facile explicant̃ ſi admittãt (ut debẽt) Deũ rerꝫ authorẽ, ſuſtẽtaculum/& uniculũ: De quo

Plato Plato ad Hermiã/Eraſtũ & Coriſcũ loques ait: Vos q tres eſtis/hãc epiſtolam legere oportet, uel ſaltẽ bini, & q̃to frequẽtius fieri põt: ut cognoſcatis Deũ oium rerꝫ quę fuerũt, q̃ ſunt, & quę futura ſũt, Principẽ: & principis, opificiſq; cauſæ Pr̃em & Dominum: Quo mõ philoſophando apte fœlicis hois nãm attringere poterimus: cognoſcẽdo v3 rerꝫ cauſã finẽ, & ſuſtẽtaculũ, aut cõtinue diffuſũ i nos Deũ: iuxta qđ ſcribit ſapiẽs ille Aſtronomus:

Manil. Nãq; canã tacitæ nãæ mẽte potentẽ Infuſumq; Deũ cœlo, terręq; fretoq;.

Ierem. Sicuti p Ieremiã ait: Cœlũ, & terrã ego ipleo. Quod niſi faciat: uiuificet & ſuſtẽtet oia facile in nihilũ reſoluent̃. Sic itaq; oibus rebus eſt unũ eſſe diffuſũ: in q̃ ſunt: & cõſeruant̃. Cuius rei exẽplũ pbere poſſumus ẽt in ſenſibi

Iãblicus libus: Nã ſol, qui (teſte Iãblico) eſt pſpicua imago diuinæ intelligẽtiæ: aut

Diony. pſpicua ſtatua in hoc mũdano tẽplo (ut Dionyſius ſimul cũ Academicis

Acade. docẽt) unicus eſt in eſſentia, & luce, multiplex tñ in radiis: ſicuti ipm primũ eſſe unicũ eſt in ſe: & illud diuinũ, æternũ, & imutabile, multiplex tñ in creaturis diffuſũ. Et ſicuti ſole cõtrahẽte radios oia tenebrę ſũt, Pari mõ auertente faciẽ ſuã diuino ſole oia turbant̃: & in puluerẽ ſuũ, aut nihilũ re

Thales ducunt̃. Thales igit̃ hoc eſſe contẽplãs, in ſua origine infinitũ illud aſſerit.

Parme. Parmenides aũt illud in radiis cogitãs finitũ eſſe dicebat. Nec tãti uiri ne

Ariſto. garunt radiorꝫ diuerſitatẽ: ut ipſis impigebat Ariſtoteles: Nã ſicut ipſemet fatet̃. Parmenides poſuit principia rerꝫ cõtraria, ergo multa cõceſſit: cũ in eodẽ cõtrarietas eſſe nequeat: Et ſi principia cõceſſit, effectus utiq; nõ ne

Idem gauit a principiis diſtictos: alioq nihil ab illis diſtarent Principiis. Nec opi

Meliſſũ natus eſt Ariſtoteles (ut exiſtimo) Parmenidẽ, atq; Meliſſum uoluiſſe ge

nerationē,cuius aſſignabāt principia fieri ſecūdū apparentiam tm̄modo:
ſicut delirando dicit Auerois,& nouitiores nōnulli ſuū uolentes defendere Auerois
Ariſtotelem:qui inuehitur contra antiquorum uerba,& non ſenſa:ut inde
nanciſcatur occaſionē diſputādi,ut ſatis urbane dicit Thomas:Reprobat Thomas
Ariſtoteles uerba Platonis/ & alioꝝ antiquoꝝ non quidē ut refellat/ quæ
Plato ſcripſit:ſed quod uerba prætendunt:ne qui ex uerbis metaphoricis
Platonis/quibus occultabat profundum ſenſum,in errorem laberentur:ut
puta cum audiunt animam dici circulum,aut numerum,credant hæc di
cta fuiſſe ſecundum materialem mathematicam:ſimiliter quando omnia
unum dicuntur,opinentur illud unum eſſe aliquod compoſitum,aut rem
particularem:Omnia ſiquidem unū eſſe intelligantur:quia omnia ab uno
habent,ut ſint : ſicuti omnes numeri habent ſuum eſſe ab unitate in ipſis
diffuſa.Nec multū ab iſtis diſtat Heraclitus : qui omnia propter ſui mo/ Herac.
bilitatem,& inſtabilitatem conuenire dicebat in quodam uno permanē/
te,& intranſmutabili:quod eſſe nequit, niſi illud diuinum eſſe:a quo om/
nia ſcintillant:Sed obſcurius loquens (ut Hieronymus ait) a ſudantibus Hieron.
Philoſophis uix intelligitur.Cum iſtis quoq; Xenophanes conſentit:ſi quis Xenop.
diligenter proſpiciat ea,quæ ab Alexandro Græco recitantur: qui primo Alexan.
pipateticus fuit,poſtea Xenophanis familiæ addictus,eius dogma ſuſce/
pit,& ſcripſit:Cuius rōnes cōcludūt omnia eſſe unū in rōne primi,& præ
cipui eſſe,non in particulari ratione eſſendi:Cui conſentiens Albertus ille Albertus
magnus ſubnectit:Nullum eſt ueꝝ eſſe,niſi illius,qui dixit:Qui eſt,miſit DEVS
me ad uos.Nā ille eſt a ſe,& p ſe:cætera aūt nec a ſe,nec p ſe:ſed tm̄ ſunt,
quantū de eſſe illius participant.In hūc ſenſum opinor finxiſſe ægyptio/ Aegypti
rum antiquitatem : & inſcriptum fuiſſe Palladis peplum:Pallas eſt quic/
quid erat,quicquid eſt,quicquid erit,& quicquid uides:cuius uelum nul/
lus ſapientum aliquando reuelare potuit : quia infinitum eſt illud eſſe ſuū
diffuſum,& incluſum in particularibus rebus, quibus tanq̄ uelaminibus
quibuſdam occultatur,ut capi nequeat:tum quia occultum,tum quia in/
finitum,& tranſcendens omnem captum præter ſuum:Pallas enim,quæ
de cerebro Iouis nata dicitur,ſapientiam illam ſignificat: per quam,& in
qua facta ſunt omnia,iuxta propheticum illud:Omnia in ſapiētia feciſti. Dauid
Qua etiam replentur omnia:ut ſequitur idem propheta: Impleta eſt terra
poſſeſſione tua. Sicut & per Ieremiam nuper dictum fuerat,& alii multi Ieremi.
ſapientes conueniunt : & Poetæ decantant,inter quos Lucanus ait: Nilq; Lucan.
Dei ſedes,niſi terra,& pontus,& aer,Et cœlū,& uirtus,ſuperos qd quæri/
mus ultra? Iupiter eſt quodcūq; uides:quocūq; moueris.Hic forſitan didi
cit ab Iſaia:in quo Deus loquitur dicens.Cœlū ſedes mea,& terra ſcabel/ Iſaias
lum pedum meoꝝ.Sane igitur intelligendo,quomodo omnia ſint unum,
dimiſſis ſophiſticis altercationibus, quas Ariſtoteles adduxit:ut præberet

iuuenibus latam diſceptandi materiam, omnes ſapientes facile conueniẽt circa illud unum in q̃plurima diffuſum.

De prima rerum productione conſenſus. Cap. XIII.

QVantum aũt ad fabricæ ordinem ſpectat omnes unanimes conſentiũt: ꝙ erat/aut præintelligi debet ſubiectum quoddã informe omniũ formaꝝ receptitiũ: qđ Philoſophi uocarunt
Moſes materiã/aut hylẽ/ & aliq chaos: ſed Moſes תוהו ובוהו Tohu & bohu. i. informe quoddã: & in quo omne formandũ erat, potentia vȝ. Et
Anaxa. qa ab ipſo ꝓ ſubiecto educenda inumera erãt: ideo dixit Anaxagoras ibi fuiſſe infinita. i. indeterminati numeri: & hæc deducta in actũ ꝑ unicũ illũ
Ariſto. intellectũ/& mẽtẽ omniũ fabricatricem: quã Ariſtoteles naturã uocat: quãuis aliquãdo uideatur hanc naturã diſtinguere a Deo: & eã ipſi aſſociare ſæpius repetens: Deus & natura facit, uel non facit. Sed hæc natura diſponens, uel diſtinguẽs nihil aliud eſt (ut alibi diximus) niſi ipſe Deus.
Idem Vnde conſentit Ariſtoteles cũ Anaxagora, ꝙ Deus de materia/aut maſſa
Anaxa. illa omnia deduxit: In qua eductione, cũ præſupponatur materia, in quã inducit̃, aut ex qua deducitur (ut Peripateticis placet) & forma quæ inducitur, & potẽtia, uel aptitudo, aut diſpoſitio materiæ. Hinc reſultãt tria
Peripa. principia peripatetica, materia, forma, & priuatio. Nec diſſentit Pythago
Pytha. ras: qui aſtruit in hac fabrica intercedere par, & impar: Par enim ſecundũ philoſophantes per numeros materiã ſignificat/maxime binarius: impar autem formã. Gradus quoq; formaꝝ/& reꝝ compoſitaꝝ per parem/& im
Idem parem numeꝝ cõſonantiſſime diſtribuũtur. Et quod Pythagoras per nu
Plato. meros/Plato per magnũ/& paruũ deſcribit: cũ omne quod eſt/maiorem, uel minorẽ gradum eſſentiæ, & perfectionis, ſortiatur, diſtinctum per pares, & impares numeros. Vel ſi de corporibus ſit ſermo: quodlibet ad litteram habet magnã, uel paruam, ſiue mediocrem quantitatem: quæ etiam per numeros pares, & impares terminatur, & ſecernit̃. Non igitur per ma
Idem gnum, & paruum materiã tm̃modo intelligit Plato: ut uidetur ipſi impin
Ariſto. gere Ariſtoteles: Qui eius aſſiduus auditor bene noſcere potuiſſet Platonẽ uocaſſe materiã ſinũ informẽ, potentiã matrẽ mũdi, nutricẽ formaꝝ, ſubiectum, receptaculũ: & huiuſmodi nulla quãtitate, nulloq; gradu diſtinctũ.
Abrahã Quã materiã, quia maſſa quædã eſt, ut docet Abrahã in libro de Forma
Demo. tione/Hinc Democritus dixit cõgregatam ex atomis aliquando denſius,
Emped. & aliquãdo rarius. Idcirco Empedocles inter principia, denſum, & rarum collocauit. Et qa cõtinua, & ſolida condenſari nequeũt, ipſos atomos indi
Demo. uiſibiles dixit Democritus eſſe mãle principiũ: Quæ mã inanis eſt, niſi cõſtypata, aut dilatata diſponatur in ſubiectũ capax formæ ꝓducendę: ideo indiguit agente, & diſpoſitore aliquo. Sed cũ nullus reꝝ diſpoſitor intelligi poſſit ante mundi fabricã niſi Deus, & authoꝝ uniuerſi, igit̃ Democritũ

habemus conſentientem aliis ſapientibus:qui dicunt ſummũ opificem ex materia omnia compoſita produxiſſe: a quo etiã formas omnes emanare neceſſe eſt:ſiue educantur de gremio materiæ: ut uolunt Peripatetici,ſiue ab ipſo datore formarum immediate emanent:ut aliis ſapientibus placet: quia generans,& producens dicitur, qui formam deducit in actum,quomodocũq; id fiat.Sed cum Democriti oculus non uideret:cur magis hæc pars,q̃ alia tertiæ cohæreat:aut cur potius forma illa in hoc, q̃ aliud ſubiectum induceretur,id caſu fieri opinatus eſt: Quod tamen non eſt abſq; cauſa: ſed quia nobis incognita,ſi effectus expectatur, dicitur a fortuna: ſi uero præter ſpem, aut nobis non opinantibus euenit, fortuitus nuncupatur.Empedocles uero a ſenſibilibus elementis exorſus eorum progenitorem tacuit:uel quia eius perſcrutationem cum phyſica,de qua intendebat,minime conuenire proſpiceret:uel quia noluit proponere,quod determinare nequiret:Nam (ut alibi diximus) nõ eſſe de diuinis ulterius affirmandũ docet Plato,niſi quantũ diuinum pandit oraculum.Vnde qui ſilet,non ex hoc diſcedit a ueritate, neq; a Moſaicis inſtitutis:qui (oraculo docente) de elementorũ,& omniũ rerum progenitore præcipuo diſſeruit. Aſſerit quoq; per litem,& amicitiã omnia diſponi,generari v3 per cõuentionem partium in compoſitũ,& diſſolui per diſſidium partium a toto,in quo conueniebãt. Et quia amore cõnectuntur omnia,ideo Moſes inducit ſpiritum/ qui amor eſt,& nexus rerũ (ut ſuo loco Deo fauente explicabimus) incubantem,& cõfouentẽ aquas,illas v3 ex quibus omnia uiuentia generãtur:Animalia.n.ex aquis ab Artifice produci iubentur:nec plantæ ſine aqua producuntur,quãuis dictum ſit:Producat terra herbã uirentem. Nam terra ſine humore aqueo minime producit.

Peripate. Empedo. Plato Moſes

De concordia Peripateticorum in generali, aliorum quoq; omnium in eſſentialibus. Caput. XIII.

STatuimus ut Peripatetici,& alii q̃plurimi iniucundã ſapientum harmoniam cõueniant: Quod profecto tanto uidebitur difficilius, quanto magis illorũ princeps,ut ſingularis,& excellentior haberetur,ab aliis etiã nõ diſſentiens diſſentire uoluit,a Platone maxime,proſequens proceſſum oppoſitũ.Duplex eſt enim ꝓceſſus:ſicut & duplex natura:ut ipſe Plato meminit.Altera ſenſibilis:de qua eſt opinabilis ratio:quã ſcientiam uocant:Altera uero incorrupta natura meliorũ ſubſtantiarũ,immutabilis,conſtans,cõtinua,ſemper eadem, quæ non penetrabili cogitatione percipitur:uerum mentis acie uidetur. Hæc uocatur diuina ſcientia: quia de diuinis tractans,& diuinitus edocta eſt.Præcedens autem dæmoniaca nuncupatur:quia de terrenis eſt:& quia ſuggeſta ab iis inferioribus intelligentiis:quas Marcus Tullius lares, Apuleius modo lares, modo genios, Alii uero dæmones appellant: qui

Plato Tul.Cic. Apuleius

continentur infra lunarem orbem, circa reꝝ terrenaꝝ intelligentiam uer/
ſantes. Hinc Græci tam Peripatetici, q̄ Platonici ipſum Platonē diuinū,
Ariſtotelē uero dæmonē uocauere: qa illi ſemp cura fuit, & de diuinis tra/
ctare: & ab eis addiſcere: qui a diuinis oraculis ſuſceperant: Hic aūt pro/
priis uiribus innixus ea tm̄ admittere uoluit: quæ ſuis ſenſibus & rationi/
bus probare iudicabat: Hac enim uia uenatus eſt motus multiplices, qua/
litates quadrifarias, tria reꝝ principia, cauſas quattuor, & huiuſmodi: quę
facile ex ſenſibus deprehenduntur. Nec ultra progreditur ſenſibilis do/
Ariſto. ctor: niſi tranſgrediatur (ut ipſe ait) metas ſuæ ſenſitiuæ doctrinæ: Quod
& aliquādo facit confitens Deum reꝝ effectorem: quāuis infra ſenſitiuos
limites cōtentus aſſerat mundū ingenitum, & tollat a Deo reꝝ facturam.
Si tamē illum in conuentū platonicoꝝ, & diuinoꝝ ſapientum conducere
Idem uoluerimus/is unicus mihi uidetur modus: ut (quēadmodū a muſicis ali/
Plato quando fieri ſolet) obſeruemus iſtum ab infimis ſuprema petentem: Pla/
Iohan. tonem uero cū Iohāne a ſummo progenitore ad ima deſcendentē: Hic.n.
a uerbo incipiens ait: In principio erat uerbū: & uerbū erat apud Deum:
& Deus erat uerbū. Poſtea deſcendit per ideam, & lucem nobis præſtitā,
ad diuina cognoſcenda uſq; ad carnem ab ipſo uerbo aſſumptā: Qualem
etiā binum progreſſum obſeruatum demonſtrabimus in conuentu per/
tractando rerum diuinaꝝ cū elementaribus, & inferioribus: A Deo enim
per ternarium deuenitur uſq; ad cœlos: & illuc conſcenditur ab elementis
per quaternariū: ubi cōuenientes, & conducti numeri per alterutrū duo/
denarium conſtituunt: quo numero partitum eſt cœlum, & multifarie de/
coratum: ut ſuo loco (Deo fauente) explicabimus: Quē progreſſum ob/
Plato. ſeruant ii duo præcipui philoſophoꝝ principes. Plato igitur Pythagoreo/
rum, & antiquioꝝ ſapientū ueſtigia proſequendo uolens deſcribere mūdi
fabricam ab opifice per uiam numeroꝝ exorſus eſt: De quo cū difficul/
tate maxima (ut ipſe fatetur) inuento hæc profert: Vnā in principio ac/
cepit ex uniuerſo portionē: ſecundā autem primæ duplam: & cætera quæ
Ariſto. ſequūtur. Ariſtoteles autem (maxime in libro de phyſico auditu) a prin/
cipiis inferioribus, & elementaribus exorditur conſcendens per motus ua
Plato rios uſq; ad primū motorē Deum inueſtigandum. Plato iteꝝ ex oraculis,
& ex iis, quæ ab antiqs uenari didicit, ex numeris iacit ſuæ doctrinæ fun/
damenta: cū numeri rebus diuinis, terreſtribus, & humanis domeſtici ſint.
Patet igitur, ſi quis prudenter conduxerit illum per ternarium diuinorū,
& hunc per quaternariū corporeū, & ſenſibilem ad duodenarium utriſq;
cōmunem deueniens, illic eos conuenire faciet. Et (ut clarius loquamur)
procedat uia peripatetica ab elementis, & imis reꝝ principiis uſq; ad cœ/
leſtē machinā, quæ uidetur: & tractatio erit de motu, generatione, corru/
ptione, alteratione, augmento, diminutiōe, & motu locali uſq; ad ip̄m pri/

mũ motorẽ qm̃ ſit. Sed de eius arcanis, de mũdi genitura, de intelligẽtiis, & huiuſmodi cõticeſcãt iſti uenãtes ueritatẽ p ſenſus: & ea relinquãt illis, qui expurgatis oculis ipſa uiderũt: aut eadẽ ſuſcepe ab his, q uiderant: aut per ſiſitudinẽ, & ſacra numeroꝝ ꝓcedãt: qbus nihil eſt familiarius diuinis rebus. Eodẽ mõ cõducãt negotiũ animæ (q̃tũ fas eſt) p ſuos ſenſus, relinquẽtes ea, quę trãſgrediunt̃ phyſicas metas, ſapiẽtibus diuinis. Et ſi aliqua inter eos uidet̃ diſſonãtia, a ſupioribus doctoribus remittant̃ fibræ: ab inferioribus aũt cõtrahant̃, & ſubleuet̃ ſonus: ſicut in inſtrũs fieri ſolet: & inuenict̃ eoꝝ cõcordia: Ad quã cõducẽdã, operã, & induſtriã apponeremus: niſi negotiũ nimis nos a ꝓpoſito nr̃o diſtraheret: qđ eſt cõcordare non tm̃ ſapiẽtes, ſed oĩa quæ in machina iſta cõtinent̃.

QVo cõſonanti numero ſummus opifex in creata omnia deſcendat. Tonus tertius.
Quõ unus per uiginti ſeptẽ diſtendatur. Cap. I.
Quanto ordine a Deo trino per ternarium fiat in fabricata omnia progreſſus. Cap. II.
Quomodo Angeli per primũ nouenariũ ſimplici ternario correſpondentem diſtribuantur. Cap. III.
Sicut Deus deſcendit in nos per tripartitũ Angeloꝝ ordinẽ, ita per eos in Deum conſcendere poſſumus. Cap. IIII.
De intelligentiaꝝ Authore. Cap. V.
Quõ ſecũdo q̃drato ternario Opifex cœlos fabricauerit. Cap. VI.
Quõ Planetę, aut ſtellę operent̃ in iferiora bonũ uel malũ. Cap. VII.
Vnde proueniant mala, an ex influentis malitia, an ex mala diſpoſitione recipientis. Cap. VIII.
Rõnibus cõprobant̃, q̃ ſapiẽtũ ſentẽtiis iã decreta ſunt. Cap. IX.
Quod nec Saturnus, neq; Mars, neq; quodcũq; aliud ſydus ſit malum, ut præferebatur. Cap. X.
An ſtellæ agant in nos necne: & ſi agunt, utrum cogendo, aut diſponendo. Cap. XI.
Qualiter tertio quadrato ternario elemẽtaria omnia produxerit omnium Artifex. Cap. XII.
Cur quaternario numero elementa ſint diſtributa. Cap. XIII.
Quod elemẽta repiantur in oĩbus mũdanis mẽbris. Cap. XIIII.
De alia partitione reꝝ elemẽtataꝝ, per quã tollunt̃ inſtantiæ multæ, quæ poſſent fieri circa prædicta. Cap. XV.
Quod elementa reperiantur non tm̃ in hoc terreſtri mundo, ſed cœleſti, ſupracœleſti, & Archetypo. Cap. XVI.
De figura elemẽtoꝝ ſcđm Pythagoreos, & Platonicos. Cap. XVII.

QVOMODO VNVS PER VIGINTI SEPTEM DISTENDATVR. CAPVT PRIMVM.

MONADEM in multitudinē diffuſam oibus ſapiētibus patet: Sed quō unitatis natura cū multitudine cōueniat, & abſq; diſcrepātia in ea cohabitet, hic nobis labor exāclandus eſt. Neq; alio quoquomodo conuenire pōt, niſi p unitatis harmoniā: quæ in multitudine cōperitur. Hinc Plato Timęum locrum imitatus animæ, & mundi fabricam deſcribit per acceptā monadē: & per duplatas, triplatas, & quadriplatas proportiones uſq; ad uiginti & ſeptē, cubū uʒ primi numeri deuenit, addens omnia interualla repleta fuiſſe. Quod ut faciant eius interpretes Proculus, Chalcidius, & poſteri ſenariū primū perfectum numerū unitatis loco collocāt: quē eodem ordine duplando/triplandoq;/uſq; ad.162.deueniūt: Et tunc interualla replent diapētica, diateſſaronica harmonia, tono etiā, ſemitonio, & lēmate: ut tota anima/totuſq; mundus harmonicus ſit: & omnem contineat diuinā harmoniā: Nam primus, & ſummus Monas in primū numerū, ternarium uʒ diffunditur: qui ſi quadretur nouenariū complet: Quo numero intellectuū ſeparatorū ordines, cœli, elementariaq; omnia ſumma harmonia diſtribuuntur: ut infra demonſtrare prætendimus: Qui numerus ſi ad cubū reducatur, uiginti ſeptem illos ſupra memoratos reddit. Sed anteq̄ gradus iſti harmonici rerū diſtribuātur, materia prima (quā Poetæ Chaos, Græci Hyle, & Hebrei הִיוּלִי .i. Hiuili uel Tohu dicunt) præexigebatur: quæ cū numeratis non cōnumeraretur: ſicut agens primū, & ſummus monas in aliorū numerū non uenit: quāuis per unitatem ſuam omnibus præſtet, ut numerentur. Hinc ſapientiſſime Moſes ante rerū fabricā, pductionē materiæ præmiſit dicens: In principio creauit Deus cœlū, & terrā, materiā uʒ utriuſq;: quæ poſtea formata ſunt: Nam alteri formam tribuit ſecundo die, dum ait: Sit arachiha in medio aquarū .i. extenſum uel expanſum omnium cœlorū: Vnde ſequitur & uocauit arachiha cœlos. Nec enim arachiha firmamētū eſt: ut habet traductio noſtra: ſed globus, & maſſa omniū cœlorū: Quod cōprobatur in eo, quod ſequitur: Fecit Deus duo luminaria magna, & ſtellas: & poſuit ea in arachiha: Nec.n.in firmamento .i. ſtellato cœlo poſita ſunt illa luminaria: ſed unūquodq; in orbe ſuo: ex quo cōcludit̄ illud arachiha ſignificare glomeratū quid ex omnibus orbibus. Terræ aūt formā tribuit tertio die, in eo, qđ ait: Congregent̄ aquæ quæ ſub cœlo ſunt in locū unū: & appareat arida: quā aridam uocauit terrā: Quod ut clarius exprimeret, ſupra dixerat: Terra autē erat tohu, qđ chaos, uel rudis q̄dā maſſa, uel materia exponit̄. Sequit̄ ובהו uabohu, cuius ſignificatū eſt/Et in q̄ ipm.ſ.formādū inerat:

Plato

Procu.

Chalci.

Moſes

Ná in materia omnia (ut triuiale eſt) potentia pexiſtunt anteq̃ in formas
proprias explicent. Intermedia igit genera uigeſimo ſeptimo numero có/
plent: inter quę genera multa ſunt interualla, harmonicis ſecúdoꝝ generꝝ,
& ſpérú numeris, aut gradibus cóplenda: & in ſpéꝝ latitudine ſingularia
eodé ordine/ ſuaqꝫ harmonia collocantur: Habet.n. latitudiné quádá ſpés
ipſa: quáuis numero cóparet: qui nullá uidet hére latitudiné: Si tamé di/
ligétius introſpiciat: partit unitas qñ tonus, qui ex unitatis exceſſu, noue/
narii vȝ ad octonariú generat in ſemitoniú: & illud in léma dimidiú vȝ ſe/
mitonii diuidit, mutatis numeris minoribus in maiores. octo. ſ. in. 16. &. 32.
9. uero in. 18. &. 36. qd apud muſicos cómune hétur. Diuidit itaqꝫ numerus
nális, qui eſt reꝝ proportio, quáuis uocalis non diuidat, niſi in ſupiore nu/
meꝝ reductus. Tantú.n. differt homo ab homine/& equus ab equo: Canis
quoqꝫ a cane: ut neceſſarii ſint gradus in ipſaꝝ ſpecieꝝ latitudine. Viginti
igit & ſepté ſunt prima reꝝ pductaꝝ genera in tres nouenarios diſtincta,
ſupcœleſtem vȝ/cœlicú, & elementaré: Quoꝝ concordiá harmonicá a Deo
ſummo infuſam (ipſo fauente) declarare ptendimus: Ex Archetypo.n. ad
Angelicú orbé, hinc ad ſphæras, & inde ad terreſtre uolumé unitas illa oia
reddens cóſonantiſſima deſcédit: ut qcqd in unoquoqꝫ eſt/itidé in reliquis
ſuauiſſima pportione reſpódeat, uocibus utiqꝫ uitæ energia canoris: Quas
uitæ uoces ſpús uitæ a primæua inſtitutione ſubminiſtrauit. Hinc Moſes Moſes
ait: Et ſpiritus Elohim uolitabat ſup aquas, primordialia vȝ reꝝ ſemina, ea
cóſouendo/uitáqꝫ unicá præſtádo ſuauiſſimá. Deus enim (inquit Apl's ex Paulus
Arati ſnia) eſt in quo uiuimus/mouemur/ & ſumus/mediante illo ſpiritu,
qui intus alit: & mente, quæ agitat totá molem reꝝ fabricataꝝ: ut antiqui
dixerút uates. Sed & ipſe Deus p Ieremiá inqt: Cœlú, & terrá ego impleo. Maro
Quem ſpúm, & qué Deum infuſum cœlo/terræqꝫ/fretoqꝫ Platonici animá Ierem.
múdi dixere: ut nónulli coꝝ clare pfitent: Qui mundi mébra uiuificando/ Platon.
colligandoqꝫ harmonica cócordia/cócentus múdani inſtrumenti redderet
cóſonantiſſimos. Hoc uidit Pythagoras: cuius ſtudiú in numeris, & his có Pytha.
ſonátibus inerat. Hoc inuit Anaxagoras: qñ unúquodqꝫ in alio/aut quod/ Anaxa.
libet in quolibet (ut irridendo dicunt peripatetici) contemplabatur. Non
quidem Aſinum in muſca, aut Elephantem in carduele, uel cœlum in pu/
lice aſſerens: ſed ſpecies uniuſcuiuſqꝫ in alio mirabili affinitate repreſenta/
tas, & eadem uniuerſali uita uiuentes, & amica ſocietate unitas: ut unius ad
alterú per corruptioné, & generationé propriaꝝ formaꝝ facilis relinque/
retur tranſitus, & ſymbolú, exiſtente eadé materia, & uita omniú: unde ad
inuicé reſultet pportionatus cócentus: Sed nó explicauit: qd nec clare for/
ſitan pcepit. Pythagorei aút, & Academici lumine diuino, & pphetico col Pytha.
luſtrati/qa ab eis fuerát edocti, qui illú ſpúm a diuinis hauſerant oraculis/ Acade.
id aptius tradiderunt. Ipſi auté diuini uates ad Sympoſiú illud Deificum

euecti, ubi formæ, & exẽplaria reꝝ cócinna ſuauitate, unico ſono in eodẽ
unico uerbo rñdent, clare ꝑceperũt concentũ illũ: Quẽ in tã uaria mẽbra
mundani inſtrumẽti diffuſum hac craſſiori carne prægrauati ſentire non
poſſumus: niſi nunc unũ, nũc aliũ modulũ ſuſcipiẽdo, oẽs in mẽte colliga
mus: ubi harmonicũ illũ reꝝ creataꝝ ad inuicẽ, & cũ Artifice cócentũ ali/
quali ſuauitate ꝑcipiamus: unde ad cóſummatiſſimos hymnos cũ matu/
tinis aſtris ſubleuari poſſimus: & ſimul cũ ciuibus illis, plenis faucibus in
Plato. Opificis laudes reſonare. Sola enim (inquit Plato) Philoſophi, aut ueri ſa
pientis cogitatio alas ꝑ craſſiorẽ corporis molẽ demiſſas recupat: qbus ad
ſupcœleſtia uolãdo ꝑ mũdana hęc, & cœleſtia, eoꝝ modulos aliqualr̃ ꝑci/
pit: donec ueniat qđ ꝑfectum eſt: cui cedat, qđ ex parte eſt. Proponemus
itaq; triũ Enneadũ cócordiã: ex quoꝝ una ad aliã ordinatis gradibus con
ſcendentes ad Archetypũ totius cóſonantiæ fœcundũ deueniamus.

Quãto ordine a trino Deo per ternarium fiat in fabricata omnia pro/
greſſus. Caput II.

Pytha. PHiloſophoꝝ Pater, naturaliſq; ordinis, & cócentus ſolertiſſi/
mus indagator Pythagoras, qui priorẽ in naturalibus nõ ha
Chaldei buit, ſecundũ nõ uidit, diſciplinã ſuã non tñ ex Chaldeis, &
Aſſyrii Aſſyriis hauſit, ſed ex Hebreoꝝ ſapiẽtia occultiori imbutus,
tñ ternario numero attribuit (ſicut ab eius ſectatoribus hẽmus) ut oẽm de ternario nũo.
Deitatis rationẽ, & cóſequẽter uniuerſum ternario ꝑfici aſſerat: Creſcit. n.
numerus omnis trino augmento/in longũ vꝫ/latũ/atq; profundũ/ultra qđ
nõ datur ꝓgreſſus. Dimenſio inſuꝑ perfecta in corpore, eodẽ triplici aug/
mento cóſummat̃, tripliciq; interſecatione, recto angulo. Nec. n. plures re/
cti anguli in aliqua figura poſſunt cauſari: q̃uis obtuſi & acuti q̃plurimi.
Trina itaq; eſt ꝓductio numeroꝝ, & q̃titatis cótinuę: Nã ſi unitati addat̃
numerus, linearis fit: Et ſi punctum in longũ protrahitur: lineam cóſtituit.
Si uero numerus creſcit in latũ, ſuꝑficialis efficit̃: & ſi lineæ addatur lati/
tudo: in ſuꝑficiẽ mutat̃. Si iteꝝ numerus in profundũ deducat̃: corpora/
lis fit, ſolidus, & cubus. Et ſi latitudini ꝓfunditas adiungit̃: corpus conſti/
tuitur. Corpori ãt trimetro, & numero cubo, nihil addi põt, ut Philoſophi
Pytha. oẽs Pythagorei, & Mathematici docẽt. Hinc Ariſtoteles hunc numeꝝ in
Mathe. principio ſermonũ de cœlo celebrat: Habemus/inquiens/ ternariũ nume/
Ariſto. rũ a natura: & ſuſtinemus ip̃m quaſi legẽ, ſcđm quã vꝫ omnia diſponant̃.
Hinc ſcđm eundẽ numeꝝ tenemur magnificare Deũ reꝝ omniũ opificẽ,
& creatorem. Tribus etiã omnia ſpũalia, & corporalia cóſtãt, principio. ſ.
medio, & fine: quã trinitatẽ hauriũt ab illo ſupexcælſo ternario: a quo oĩa,
Paulus in quo omnia, & ꝑ quẽ omnia: ut docet Paulus. Tribus inſuꝑ (ut Triſme/
Triſme. giſtus ait) perficitur mundus. himarmene, neceſſitate, & ordine: quæ ſunt,
cauſaꝝ cóuentio ad inuicẽ, executio uel fœtura, & fœturę debita diſtribu/

tio:Tribus etiam (ut ſapiens ait) Deus mundũ diſpoſuit, numero,pon/ Sapiẽs
dere,& menſura: Quibus omnia ſupexcælſæ trinitatis gerant ueſtigium:
Numerũ enim ab illa ſumma unitate,& fonte omniũ numerorum habet:
Pondus ab illa ſapientia,quæ omnia librat:Menſurã ab illo Artificis ſpi/
ritu,qui unicuiq; conuenientẽ portionem tribuit.Hinc Magi tres princi/ Magi
pes ſuper mundũ opinabãtur,Oromaſim,Mitrim, & Araminim.i.Deũ,
Mentẽ,& Animã.Dei enim excælſi propriũ eſt unitas:Mentis uel ſapiẽ/ Plato
tiæ ordo,uel pondus: Animæ autẽ,uel ſpiritus menſura,& motus. Quod
Plato per ęnigmata ad Dionyſium Regẽ percurrit,dum ait:Circa omniũ
Regẽ cũcta ſunt,ipſius gratia omnia,ipſe pulchroꝝ omniũ cauſa.Omnia
nãq; ſunt circa Regẽ eius unitate connexa:& ipſius gratia omnia ponde/
rata ſunt:& ad ipm cuncta ordinata:& ipſe omnia numerãdo,& propor/
tionando pulchroꝝ omniũ eſt cauſa tã efficiens,q̃ finalis,& regens,& ſu/
ſtentãs,principiũ uz,mediũ,& finis omniũ:ut Orpheus antea decantaue Orphe.
rat:& Plato iteꝝ repetit in epiſtolis:Omnia,inquiẽs,ab ipſo proficiſcun/ Plato
tur: & illum repetunt: atq; in eo quieſcunt: & ſuſtentantur:A Patre enim
omnia tanq̃ a primo fonte proficiſcuntur:& in filio tanq̃ in domo p ideas
reſident:Cuius filii,& ſapientiæ diuinæ ſigillum (ut habetur in theologia The.he.
hebreorum) eſt ב bet,aut bait,quod domũ ſignificat:Omniaq; per ſpiri/
tum ſanctum in formas proprias explicata ſunt : unde totum opificium
ab אֱלֹהִים elohim cõfectum deſcribitur:Quod nomen non eſt plurale (ut
aliqui exiſtimant) ſicut ipſius punctatura indicat/ſed ſingularis exiſtens
in bina.i.intelligentia,quæ ſpiritui ſancto attribuiẽ.Hinc in Eccleſiaſtico Ecclia.
diciẽ:Et ſpiritu intelligẽtię replebit illum.Quã trinitatẽ etiã Hermes ſub Hermes
ęnigmate ſphæræ docet,dum ait:Deus eſt ſphæra:cuius cẽtrũ.i.Pater eſt
ubiq; p ſuã potentiã:circũferẽtia uero.i.ſapientia,& Filius Dei nuſq̃:quia
capi nõ põt,& omnia circũplectiẽ:ut in eodẽ Eccleſiaſtico legimus:Gyꝝ Idem
cœli circuiui ſola,& in profundum abyſſi penetraui. Relatio uero mutua
utriuſq; centri uz/& circunferentiæ ſpiritũ & amorẽ reciprocum reſignat.
Hinc a trino Archetypo emanare nõ debuit fabrica,niſi trina,& trique/
tro ordine, & numero ſonoro:ut Pythagorei, Platonici, & Boetius diſſe/ Pytha.
runt.Non.n.oĩs numerus harmoniæ cõuenit,ſed ſuis cõſonantibus ꝓpor/ Platon.
tionibus coaptatus.Ternarius itaq; ſimplex Deo ſimpliciſſimo attribuiẽ: Boetius
qui ſũma unitas exiſtẽs in tres tñ diffundiẽ hypoſtaſes,mõ qdẽ inexplica
bili,q̃uis multi explicare conentur.Ternario uero quadrato,aut ſupficiali
diſtribuũtur tres enneades:ut ſint nouẽ intelligentiaꝝ ordines,nouẽ cœli,
nouẽq; genera corruptibiliũ,& generabiliũ:Quæ oĩa decimo nõ ſine mi/
rabili ſacramento (ut ſuo loco declarabimus) pficiunẽ.Ternario aũt cu/
bo,uel ſolido complentur oẽs ſimul enneades:In quo oẽs muſicę propor/ Plato
tiones cõcluduntur:ut innuit Plato:& Proculus longa ſerie diſſerit. Procu.

Quõ Angeli

Quomodo Angeli per nouenarium noſtrum ſimplici ternario correſpondentem diſtribuantur. Caput III.

Diony. Iáblicus Theolo.

NOuem eſſe Angelorꝫ ordines/ſiue gradus apud Dionyſium, Iamblicum,& nouitiores Theologos exactiſſimū eſt:Et nouenario numero(non quidem ſimplici,ſed aliquo modo cōpoſito) cōſūmantur:Quia,& ipſi ab intellectu ſimpliciſſimo ſeiuncti (unde ſeparati intellectus tā a philoſophis/q̄ a ſapiētibus hebreis dicuntur)aliquā compoſitionem admittunt:quia in eis eſt eſſentia/& uirtus ipſos pficiens:uel materia(ut inquiūt) metaphyſica & forma.Nec.n. recedentes ab actu puro ſunt penitus/a/materia expoliati:cū in latitudine rerum pateat,ꝙ quicquid ab actu puro recedit,ad materiā neceſſario declinat.

Diony.

Vnde Dionyſius de Angelis doctor pręcipuus aſſerit ipſos imixtos eſſe,materiæ uidelicet. Verꝫ quia in ipſis gradus ſunt perfectionis/Deo ꝓximiores ꝑ ternario diſtribuunt̄/expreſſiorē ſimplicis ternarii gerētes imaginē:Sequētes uero duplato:Et ultimi tertiato ternario concludunt̄. Primi itaqꝫ expreſſiori imagine trini Dei gaudentes diffuſionem illam ſūmæ monadis in trinitatem/repręſentant:Deus.n.& Pater omniū habēs eſſentiam intellectui ſuo obiectā(quæ a Theologis memoria fœcunda dicit̄)ſe ipſum intelligendo ſapientiam/aut uerbū/uel cognitionē ſuipſius gignit/quæ filius dicit̄.Hinc ille patris ſibi nomen cōparat: Producta nanqꝫ ſapientia/cū ſit ꝓducenti ſimillima,& ab eo nāli ꝓgreſſu emanās,filii ſortit̄ nomen. Amor aūt pullulans ex utriuſqꝫ cognitione: qui ſūmū bonū ſunt, ſpūs/nexuſqꝫ utriuſqꝫ nominat̄:Cui amori parētē cū prole cōnectēti ordo correſpōdet Seraphicus.Cherubicus uero plenus ſapiētia/& decore/ſūmę ſapientiæ reſpōdet,& filio:qui patris eſt cōplacentia,& rerꝫ omniū decor. Throni uero ipſi Patri inſeruiunt,in quibus ſedens gloriat̄ continua uerbi/& ſpiritus productione:In qbus & mūdū diiudicat,ut in pſalmo legitur:Parauit in iudicio Thronū ſuū.Ad quē etiam Filium aduocat,omnimodā iudicandi tribuens ei ptātē:ut in Apocal.ipſemet perhibet:Ego,inquiēs,uici:& ſedeo in Throno Pr̄is mei.

Apoca.

Sed cum ſummū bonum in alios facile ſe diffundat:hinc & aliū triplicem ordinem, quo ad creaturas producendas,nec non & gubernādas ſe haberet,produxit:Quibus ordinibus, & miniſtris,tanq̄ magnificus opifex,& princeps,operari & regere ſtatuit. Sed unum hic praecauendum eſt:ꝙ Deus (ut in hoc Auguſtinus,& tota Theologorꝫ ſchola cōueniunt)ſemper trinus/& indiuiſus operatur ad extra:ut nunq̄ aliqua perſonarꝫ ſine cæteris operet̄:Quod & exemplis comprobat̄:habemus (inquit Origenes) a patre,ut ſimus:A filio, uel uerbo, rationis uel ordinis cōmunionem:Vitam uero a ſpiritu uitæ,qui rotis incūbit mūdanis/& ſupercœleſtibus.Quia igitur dat Deus Pater omnibus, ut ſint/Dominus omnium merito dicitur:de quo in ſacro eloquio legitur:

Dominus uniuerſoꝝ tu es.Hinc ei dominationis ordo reſpondet.Et quia
præeſt:debito ordine/poteſtate,quã tribuit filio:qui ait: Data eſt mihi oĩs Math.
poteſtas in cœlo,& in terra. Poteſtates nominant̃,qui exequũtur ea,qui/
bus pręſidere filio datũ eſt.Et quia dat uitã/cõſtantiam/& ſanctimoniam
omnibus rite diſpoſitis per ſpiritum ſanctitatis,& uitæ alius ordo exqui/
rebat̃,uirtutum vʒ:per quas conducerent̃ omnia ad ueram uitam/& ſan/
ctimoniam.Et hoc eſt,quod Pſalmographus canit:Spiritum oris eius oĩs
uirtus eorum.Et quia trinus trina ſe cõicat ratione,trinarioq; ordine:ideo
curauit producta omnia(maxime hominẽ,cuius cauſa facta ſunt omnia/
& in quo omnia cõtinentur) trifario gradu regere.Diſtinxit nanq; homi/
num genus per gradus ſuperiores,& inferiores:partituſq; eſt,& diſtribuit
regna,& prouincias:q̃bus iuſſit præferri aliquos in ſpirituali,alios uero in
ciuili regimine.Quibus prouinciis,& regnis principatuũ ordinem præpo
ſuit:Archangelos autem principibus,& prælatis:Angelum uero unicuiq;
homini unũ reſignauit:ut recte ſentit Hieronymus ſuper illud ſũmi Prin Hieron.
cipis:Angeli eoꝝ ſemper uident faciem Patris mei,qui in cœlis eſt.

Sicut Deus deſcendit in nos per tripartitum Angelorum ordinem,ita nos per eos in Deum conſcendere poſſumus. Caput IIII.

NOtiſſimum eſt apud Dionyſium non modo intelligentias in Diony.
feriores, ſed etiã nos illuminari,purgari,& perfici a ſuperio/
ribus:Quibus ſi aſſentimus,facile ad Angeloꝝ gradũ,& or/
dinem nobis proximiorẽ conſcendimus:Ex quo recte agen/
do,& expurgati aliis merito præferimur,& de nobis Archangeli.i.princi/
pes Angelici curam habent:Inter quos prælatos,& ſubiectos principatus
interſunt,ut hos ſubiiciant,illos autem euehant ui quadã occulta:Quam
& ſi neuter eoꝝ percipit,ſentit tamen ſubditus iugum quoddã præſiden/
tis:a quo facile ſe abſoluere nequit:immo timet,& reueretur uim illã: quã
prælatis principatus influunt: prout ipſi hauriunt a terrifica ſede diuinæ
maieſtatis:quę in aquilone ſita,terrificis legibus,& igneis omnes tam an/
gelicas,q̃ humanas mentes ſub iugo ſeruitutis ligat:Quarum tranſgreſſio
malum culpę:& punitio malũ eſt pœnæ:ut Ieremias ſpiritu diuino ſubue Ierem.
ctus uaticinat̃:Ab aquilone panditur omne malum.Vnde ille homicida,
qui ab initio in ueritate non ſtetit,peruicaci arrogantia prorupit dicens:
Ponam ſedem meã ad aquilonem:& ero ſimilis altiſſimo,princeps vʒ ma
læ,& cõfuſæ ſyluæ:ſicut ille principat̃ in regno pacis,& quietis:Inde mũ
di,ideſt rerũ ſeiunctarũ a Deo princeps ſæpius a uero principe nominat̃:
ut in Euãgelio,cuius titulus eſt ſecundũ Iohãnem: Venit,inquit, princeps Iohan.
mundi huius:& in me non habet quicq̃.Et iteꝝ ait,cum de triumpho quẽ
de ipſo erat reportaturus diſſereret:Nunc Princeps mundi huius eiicietur
foras.Et ad eandẽ aquilonarẽ partem mortales,dum legem trãſgrediunt̃,

ſe ſe conferunt:ut inde reportent ſuę tranſgreſſionis pœnã: ubi pauefacie-
tes filii elohim.i.iuſti iudicis Dei ſeuere diiudicant: & iudicium acerrime
exequunt̃:ut dęmonibus/& hominibus timorem illũ Dei incutiant:quem
Iahacob pahad פחד hebrei dicunt:De quo Iahacob horũ ſacramentoꝝ magiſter
loquens cum ſocero Labã Arameo dixit:Niſi Deus patris mei Abraham,
& timor patris mei Iſahac affuiſſet mihi,forſitan nudum me dimiſiſſes.Et
Idem iterũ:Iurauit Iahacob per timorem patris ſui Iſahac: Cui uim Deus prę-
ſtauerat ab illo tribunali roboris,& iuſtitiæ:ſicut patri Abrahæ ab auſtro
miſericordiæ & pietatis:Quoꝝ ſymbolo decoratus Iahacob ſedet in me-
dio ſolio gloriæ.Ab aquilone igitur omne malũ, & tranſgreſſionis, & iu-
ſtitiæ punientis ꝓcedit ſeueritate,& terrore quodã,quo inferiores in præſi-
dentiũ timorẽ inducant̃.Nõne princeps eſt homo cęteris hominibus ſimi
lis? Quõ eũ timerent,& reuererent̃ cæteri:niſi terror Diuinus eũ eueheret:
& cęteris timorẽ incutiẽs eos deprimeret:ut ipm tãq̃ principẽ reuererent̃?
Quod totũ per principatus iſtos ſũmus princeps exequit̃.Pręſidentia aũt
omnis deformis nimium habetur:niſi is aſſiſtat ornatus,& decor in præſi-
dente:quo merito alioꝝ princeps habeat̃: Ideo & ſuperioꝝ miniſterium
præſidẽti neceſſariũ eſt,quo excutiant̃ impedimẽta,uitia uidelicet,& cor-
porei mundi uoluptates:Et hoc uirtutũ ordo efficit:Quoꝝ fauore cõpa-
rata cõſtãtia,& robore fortes cõtra uitia,& effœminantes uoluptates effi-
cimur.Sed ut & cõtra has aereas ꝑtãtes inuidię,& maliciæ plenas pręua-
Eliſeus leamus,etiã ꝑtãtũ præſidiũ nobis neceſſariũ eſt:ut cũ Eliſeo dicere poſſi-
mus:Plures ſunt nobiſcũ,q̃ contra nos.Ne etiã mundanis affectibus præ-
pediamur,ſed dominemur omnibus ipſis,aſſiſtũt ſua uirtute intelligẽtiæ:
quæ dominationes dicuntur:Quoꝝ fauore corpus in ſeruitutem redigere
ualeamus:& terrã ſubmittere,iuxta Imperatoriũ decretũ,quo dicit̃: Re-
plete terrã:& ſubmittite eam.Omniũ itaq; inferioꝝ obtento dominio, re-
ſtat,ut ad Deum conuerſi ipſi ſoli uacemus:Quod fieri poteſt,ſi memoria
ſupercœleſtiũ per thronoꝝ ſubſidiũ retineamus,contemplemurq; eadem
illuſtratione cherubica,& cognato,parentiq; ſummo per ardorẽ ſeraphi-
cũ conflati uniamur:Vnde ſicut per Angelicos gradus ſummus opifex in
nos deſcendit ſua uirtute/& illapſu:ſic etiam per eoſdem ad ipſum,a quo
proceſſimus,redeamus. Nec prætermittã ea/quæ Auguſtinus de hoc re-
greſſu in Deũ eiſdẽ gradibus pertractat.Et primo quatuor affectus,timo
rẽ vʒ,dolorẽ,gaudiũ,& ſpem connumerat:Quos ab iraſcibili & concupi-
ſcibili procedere exiſtimauit:quibus addit ſenſum/imaginationẽ/rationẽ/
intellectum/& intelligentiam/ quem nouenariũ nouem Angeloꝝ ordini-
bus coaptans totũ hominem in Deũ deducere conat̃:quãuis hoc prudẽti
lectori relinquat perficiendũ:ut tamen ex eodem colligere poſſumus,ſen-
ſus Angelis/qui nuntii dicunt̃/reſignat:ſicut & ipſi ſenſus corporei nuntii

ſunt uirtutũ interioꝝ,intellectus uidelicet,rationis,& ſenſuũ animæ ima/
ginationem,quæ pluſq̃ ſenſus percipit/Archangelis coaptat:Virtutibus ti
morem:Poteſtatibus dolorẽ:Qui enim metu uitioꝝ/ confortatur interiori
uirtute dolẽdo de peccatis/poteſt cũ poteſtatibus dæmones effugare:& cũ
uirtutibus miracula facere:Principatibus rationem reſpondere facit:Quia
ſicut illi pręſunt ſpiritibus:ſic ratio ſenſibus/ atq; affectibus:Dominationi
bus amorem,ſiue gaudium:Recte naq; aliis dominat̃,qui omnes amat:&
de eoꝝ profectu gaudet.Thronis intellectũ,qui ſedes Dei dicuntur:Et in/
telligentiã Cherubinis tribuit:qui tanto perfectiori ſcientia pleni ſunt:quã
to Dei maieſtatem familiarius/ lucidiuſq; contemplant̃:Intelligentia naq;
animæ uis eſt,quæ imediate Deo ſupponit̃:Seraphinis autẽ ſpem æquat:
cum ipſi cõducant in Deũ:qui eſt ſpes omnium finium terræ.

De Intelligentiarum Authore. Capur V.

OPportunũ exiſtimaui/ anteq̃ progrediamur/ inueſtigare quis
fuerit ſeparatarũ mentiũ progenitor/id maxime/cũ grauiſ/
ſimę authoritatis uiri Auicena,& alii aſſerere auſi ſint/primũ Auice.
omnium parentem Deũ unam tantũmodo produxiſſe intel/
ligentiam,eo ꝙ idem ſemper eodẽ modo ſe habens/non poteſt(ut ratio na
turalis indicat) producere diuerſa.Hinc ad unam tantũmodo intelligen/
tiam Dei fœturã coartabant:Quæ a Deo producta ad primam mentem
conuertebat̃:unde ſecundam producebat intelligentiã:Et intelligendo ſe/
ipſam,ſubſequentem adgenerabat,animam v3 primi orbis : Intelligendo
uero operationem ſuam,in ulteriorem producendã procedebat:Et ſic de/
inceps uariata cauſa in ſubſtantia/& operatione uarii producebant̃ effe/
ctus.Huic ſententiæ facile manus dare poſſemus,ſi primus opifex ad unũ
tantũ effectũ producẽdũ coartaret̃:Quod uel imaginari de uniuerſi Pro/
genitore abſurdiſſimum eſt:cum ei non particularis,ſed uniuerſalis corre
ſpondeat effectus,mundus v3 unicus, & unicum eſſe omnium rerũ: quia
prima rerũ ꝓductaꝝ eſt eſſe/inquit Proculus:ut recte ſenſit Parmenides, Procu.
& Meliſſus,& cum eis Plato in Parmenide,& Timæo:q̃uis Ariſtoteles cõ Parme.
tra illoꝝ ſapientum uerba,& non ſenſa,fruſtra laboret.Hoc igitur uniuer Meliſſus
ſum tanq̃ animal quoddã unicum quidem in ſe,in membris uero diuer/ Plato
ſum ab unico parente progenitũ eſt,unicaq; uita uniuerſali uiuit.Sapien/ Ariſto.
tes uero catholici noſtri aliis telis contra huiuſmodi congrediuntur/ aſſe/ Theolo.
rentes Artificem ſummum in opus exire nulla naturali lege ligatum , ſed
liberum in quodcunq; opus uoluerit omnigena uirtute,omnimodaq; fœ/
cunditate pleniſſimus:Nec is aliqua impulſus neceſſitate , ſed inſita beni/
uolentia exiuit in opus externum:quãuis etiam hi penè blaſſemi recte opi
nentur primã cauſam neceſſario agere,& eandem ſemper eodem modo ſe
habere:Non inde tamẽ ſequitur:ꝙ nõ poſſit producere niſi unicũ effectũ:

eum ab eodem ſole, qui ſemper idē exiſtit, & ab eadem terra quæ in æternum ſtat/nulla interueniente uarietate/nulloq; excolente uarii producant effectus, herbæ uidelicet, flores, & illa, quæ terra ipſa putrefacta ſolari uirtute producunt. Et ſi dicent: Coagentibus aliis particularibus cauſis, conducuntur effectus uarii: hoc reliquerūt probandum, an uarietas hæc a diuerſis cauſis, uel ab eodē ſole multigena uirtute fœcundo procedat. Quanto magis: primus, & uerus ſol, de quo Triſmegiſtus merito philoſophorū pater his uerbis deponit. Deus meus exiſtens utriuſq; ſexus fœcunditate pleniſſimus, uita, & lux, uerbo ſuo mentem alteram opificem peperit, filium uidelicet omnibus ideis fœcundum, & exemplaribus rerum faciendarum, quæ in ipſo tanq̄ omnium uita præexiſtebant. Omnia nanq; (ut Mercurius proſequitur) in Deo ſunt: non utiq; ut in loco poſita, ſed in mēte collocata, ex qua omnia producens omnium dicitur parens. Hic ſolus a naturæ legibus ſolutus, nullo p̄ſuppoſito ſubiecto, nullaq; materia, omnia, & etiam materiam ipſam ſua pleniſſima fœcunditate produxit. Cauſa uero ſubſecundaria, aut naturalis (ut aiunt) ſubiectum, & materiam a Deo productam exquirunt, in quam agant: Et in his locum habet, quod peripateticorum Princeps deponit: cōmuni v3 acceptione animi conſentaneum eſſe, ex nihilo nihil fieri. Hinc Auguſtinus latinorum theologorū merito pater cū tota huiuſmodi familia aperta uoce aſſerit Angelos nullam omnino poſſe creare naturam: Et q̄ non magis Angeli ſint rerꝫ creatores, quā agricolæ frugum: Quam ſententiam munire ſtuduerunt recentiores theologi, Aegidius Romanus, Henricus Gandeuenſis, Ricardus, & acerrime Iohānes Scotus, quæ oīa in ſuis libris legenda relinquo. Hic ſūma admiratione obſtupeo, quoniam tanti uiri negent Deum omniū opificem: & q̄ nihilominus ſecundariæ cauſæ ex nihilo producāt contra eam philoſophiam, quā profitentur: in qua celebriores aſſerūt: nec ab ipſo ſummo opifice mundum, aut aliquid ex nihilo productum fuiſſe: Qui autem ueritatis lumen ſuſcepere, ſolum Deū omniū authorem profitentur. Mūdi totius (inqt Alcinous Platonicus) deorꝫ & dæmonū author eſt: atq; id uniuerſum uoluntatis diuinæ munere nūquā in poſterꝫ diſſoluet. Plato āt ipſum bonū ſūmū cām eſſe ſubſtātiarꝫ ſepatarꝫ, & earꝫ duratiōis p̄ſuppones ſic ipm introducit ad eas exorſū: Vos qdē nō imortales, nec oīno diſſolubiles eſtis: nō tñ aliq̄n diſſoluemini: Nā ſi oīa q̄ cōſtituta ſūt, deſtrui p̄nt, atq; diſſolui: quæ recte cōſtituta ſūt, & bñ ſe hñt diſſoluere, atq; deſtruere praui animi eſt, & ſibi repugnātis. Mercurius quoq; cū de planetarꝫ p̄ſidētibus ageret, inqt: Deiñ ſeptē fabricauit gubernatores: & ſic oīa enumerat a Deo ꝓducta. Nec opinādū eſt in tanta uniuerſi conſonātia plures fuiſſe ꝓgenitores, pluresq; eſſe regētes, pluraq; ex ſeipſis cōſtare: Quia inde confuſio, diſſonātia, & ex cōſequēti facilis diſſolutio eſſet in uniuerſo.

Triſme. Mercu. Augu. Aeg. ro. Hē. gā. Ricar. Io. Sco. Alcino. Plato Mercu.

Quó ſecúdo quadrato ternario cœlos fabricauerit opifex. Cap.VI.

EOdem numero/eiſdéq; gradibus ſummus moderator cœlos diſtribuit, ſecundo v3 nouenario: ut antiquoꝝ, & communis opinio cenſet: quáuis nouitiores nónulli decimum aſſerát nó percipientes quomodo ſaluet̃ in octaua ſphęra motus, quem trepidationis dicũt ſine decimo circulo: Nec eis uidet̃ cóſentaneũ/ Vt ipſa octaua ſphæra, quæ tribus motibus uoluitur, annexa ſit primo mobili: qđ uno tm̃ gyro conducitur: Habet enim ipſa motũ diurnũ ab oriente in occidenté ſupra polos mũdi: Habet & ab occidente in orientem ſupra polos zodiaci/aut ſignoꝝ/quibuſlibet cẽtũ ãnis gradu uno/ut Ptolemæo placet: Sed in ſexaginta, ut alii aſſerunt: Habet & illũ aſſertũ motũ trepidationis: unde opinant̃ eſſe nonum cœlum: qđ moueat̃ tantum duplici motu inter ipſam, & primũ mobile: quod unico tantũ motu reuoluitur: ut ordine debito reducant̃ omnia in primũ mouentem: qui unico motu gyrando cætera omnia rapiat ſecum regulari, & ordinato circuitu: Et ſeruet̃, quod docet Ariſtoteles in ſuperiori philoſophia, neceſſe uidelicet eſſe omnia debito ordine in illud reduci, quod ipſoꝝ cauſa eſt. Veꝝ cum octo conſpiciant̃ orbes: & armilla, & aliis inſtrumentis cóprobent̃ diſtincti: & ultra hos nonum eſſe (quod primũ mobile Aſtronomi, ſed alii, neſcio qua ratione, cryſtallinũ uocant) ratio manifeſta cócludit. Hos admittimus: decimũ uero cum nihil habeat pro ſe, niſi ut motus ille trepidationis aſſertus ſaluet̃, nó admittimus: cũ alio modo ſaluari poſſit. Saluant̃ quidem (ut inſtrumento proſpexi, & experientia clariſſima cóprobaui) omnes motus ipſius octauę ſphæræ ſub illo nono circulo abſq; decimo. Nec latuiſſet hic decimus orbis Ptolemęũ, Hermeté, Aratum, & alios antiquos ſolertiſſimos cœloꝝ, & motuũ, & aſpectuũ eoꝝ inquiſitores: qui cõtenti ſunt numero nouenario. Sed quia Theologi decimũ aſſerũt, quod empyreũ uocant, uitale, igneũ, atq; diuinum: ubi recipiunt̃, qui diuinioré duxerũt uitam: ut Plato, & ſui academici (Plotinus maxime in eo quem de mundo ędidit) cum noſtris theologis conſentiunt: Ideo dicimus: eſto ꝙ decimus dicatur, tamen proprie cũ iſtis nouem minime numeratur: Quia iſti mobiles, illud autem ſtabile: Iſti ex una mã, illud ex alia: Quod a Moſe omniũ philoſophoꝝ theologoꝝ, & ꝓphetaꝝ facile principe, imo ab ipſo reꝝ Opifice diſcere poſſumus: Vbi a Moſe rogatus ut ſecũ inhabitaret: & cótinuis oraculis inſtrueret: quæ ad códucendũ numeroſiſſimũ populũ, & ad legẽ tradẽdã exquirebãtur: Veniã inqt: ſed fac mihi arcã ligneã: quæ v3 mũdi, in quo habito, typũ gerat: Quã cubito cũ dimidio conſummabis, nouẽ v3 palmis: Cubitus. n. ſex palmos cótinet: dimidiũ uero cubiti tres palmos: Quibus nouẽ cœlos rep̃ſentaret. Decimũ aũt. ſ. coopertoriũ, ex auro fieri iuſſit, materia quippe multũ a ligno diſtãte: Quod decimũ cũ illis nouẽ nó plene cónu-

Marginalia: Ptole. — Ariſto. — Aſtron. — Ptole. — Hermẽ — Aratus — Plato — Plotin. — Moſes

aneratur:ſed principium eſt alterius cõbinatiõis: Nam denarius,q̃uis pri/
mos numeros cõpleat,eſt tamen denariorum principium:ſicut cẽtenarius
denarios perficit:& eſt millenarioꝝ exordium:Sic & cooperimentũ illud
(quod propitiatoriũ uocant) arcam terminãs melioris rei principiũ præ
bebat:Nam ſuper illud inſidebant cherubini : unde propitiationes habe/
bantur:Sed in arca lex,mana,& uirga profundo myſterio ſtabãt recon/
dita.Pari modo & empyreum cœlũ,q̃uis nouem cœlorum numerum cõ/
pleat,eſt tamen rerum ſpiritualiũ/& diuinaꝝ principium/Angelicam,di/
uinamq; naturam redolens:ut ſit proportionatum locatis illis: Sic & om/
nia decima/neſcio quid diuinum habẽtia/a Deo tanq̃ propria exigunt ſi/
mul cum primitiis: ut principium numerorũ,uel rerum primordia,& fi/
nes/uel decimæ illi reddantur:qui principium & finis eſt omnium rerum.
Nos autẽ de naturis ſeparatis,& de his quæ cõnumerata adinuicem con/
ueniunt tractare prætendentes/eas,quæ tanq̃ illarum perfectio cum perfe
ctiori cõnexæ inferiora in illud perfectum conducũt,omittemus: De qua
unione cuiuſlibet enneadis in ſuum decimum perfecta earum enneadum
concordia (Deo fauente) diſſeremus.Nouem itaq; ſunt cœli/ Mobile pri
mum:per quod primus motor omnia mouet:Poſtea ſtellatum cœlum/per
quod opifex in numeroſa inſtrumenta rerum efficiendarũ ſe diffundit:Et
per ſeptem miniſtros præcipuos exequit̃:quibus inſident ſeptem illi præ/
cipui ſpiritus/aut intelligentię:Qui ante thronum Dei exiſtentes fruuntur
pñtia:& in facie illa diuina/tanq̃ in ſpeculo omnia complenda ſpeculantes
ad nutũ Principis eadem omnia exequunt̃:Quoꝝ nomina(ſi doctoribus
hebreis credimus) hæc ſunt:Saturno præeſt Zaphchiel ; Ioui Zadchiel:
Marti Camael:Raphael Soli:Honiel Veneri:Michael Mercurio:& Lu/
næ Gabriel:Qui p cœlos,tanq̃ per inſtrã/ coaceruatis omniũ ſtellaꝝ & ſi/
gnoꝝ influentiis/operant̃ in hæc inferiora cõcurrẽdo ad metalla,lapides/
plantas,& aĩalia ꝓducenda:Sed potiſſime ad omnia quæ in homine ſunt:
& ad eundem ſpectant:ſiue bona,ſiue mala uideantur:Sed quomodo ma
lum,uel bonum operentur,aliqualiter percurrendum cenſeo.

Quõ planetæ,aut ſtellæ opent̃ in inferiora bonũ,uel malũ. Cap.VII.

Prolc. STellas influere bonũ & malũ,& Ptolemęus & oẽs,qui aſtro/
logica pertractant,aſſerunt:Datur per Saturnũ firma,& in/
concuſſa prudẽtia:A Ioue recta iuſtitia:A Marte cõſtans ro
bur,& fortitudo:A Sole feruens charitas,& amor:A Venere
delibatiua,& ſuauiſſima ſpes:A Mercurio penetrans fides:A Luna (quæ
eſt in motu facillima,& in nullo ptinax) moderata temperantia.Nec pla
netæ iſti,tanq̃ haꝝ uirtutũ fontes,aut domini ſupra enarrata influunt:ſed
corpus & eius uires diſponẽdo,facile ad prædictaꝝ uirtutum incrementa
cõducũt:dummodo animus uires illas moderãdo diſponat ad cõſequẽda

eã,quæ omniũ bonoꝝ largitor per ſuos miniſtros,aut inſtrumẽta influere decernit.A Saturno iteꝝ tãq̃ a grauiori,ſublimioriq; fautore ad ſecretiora trahimur v3 Theologica,atq; diuina,ſecretiorẽ philoſophiã,occulta utriuſq; naturæ:& ad cumulũ omniũ reꝝ cõgregãdaꝝ,temporaliũ v3 & diuinarum diſpoſitione quadã cõducimur:ſine qbus nemo utiq; magnus eſt? Quid.n.erit doctor,niſi ſnias multas collegerit? Quid Impator niſi aggregauerit pecunias,copias,amicitias,& uirtutes, qbus merito pfici debeat? Quid Sanctus,niſi meritis,& gratiis multiplicibus conſtipetur? Per Iouẽ debito temperamẽto cõducti legẽ cõdimus/& ſeruamus:ſubminiſtramus qđ æquũ eſt:ſubiectos pacifico ordine & trãquilla quiete debita prelatura gubernamus:ne deteriores ſimus apibus,gruib⁹,camelis,capris,& cæteris huiuſmodi,quæ ſuũ ducẽ cognoſcunt.A Marte uim hẽmus,& impetũ ad opus pficiẽdũ:ut fortunati ſimus in opibus:Nã fortunæ cã eſt nature impetus,ſi recte ſentit Ariſtoteles,ubi de bona,& mala fortuna ſcripſit.Venus leporẽ,& feſtiuitatẽ pſtat,& amorẽ:quo agitati quæcũq; ardua cũ delectatione pficiamus:qa delectatio opus pficit:Nec.n.laborẽ in pſcrutãdis rebus nãlibus,atq; diuinis ſuſtinere poſſemus,niſi adeſſet amor : Quo recreati ſupprimimus afflictionem,quã affert cogitatio aſſidua.Nec mercator inaugẽdis pecuniis/aut q pſidentiã ambiũt,ſufferrẽt labores qui in huiuſmodi pquirẽdis occurrũt:niſi rerũ acqrẽdaꝝ amore cõſolarẽtur.Mercurius prõptos,acutos,& ſolertes ad omne opus reddit:ſed ad ueritatẽ potiſſime indagandã,acquirendãq; eloquentiã,muſicã,& gloriã. Luna in his omnibus ꝓpinquiorẽ,& uariũ motũ præſtat, ut homini tãq̃ fini,& mũdi cœleſtis & ſupcœleſtis typo oĩa ſupiora mẽbra reſpõdere faciat. De Sole nihil particulare dicã:q omnibus uelut gallus (cui moriẽs Plato ſe debere dixit) dat fœtum,operationẽ,& uitã ſicut charitas,quã ſibi accõmodauimus,oẽs uirtutes ueluti uita,& forma decorat:Male aũt diſpoſitis oĩa cedũt in malũ.Hinc Triſmegiſtus cũ de his ageret,quos diuinũ illud (quodcũq; fuerit) abiens dereliquit/reſiduũ v3 ſenſibile, & animale cõcedẽs dæmoni/His/inqt/iraſcẽdi,atq; appetẽdi uires in nãm abeũt ratione carentẽ: Et primæ dehinc zonæ creſcẽdi,atq; decreſcẽdi officiũ reliqt:Secũdæ machinationẽ maloꝝ/ocioſumq; dolũ:Tertiæ ocioſæ cõcupiſcẽtiæ deceptionẽ:Quartæ impioſam,atq; inexplebilem ãbitionẽ:Quintæ prophanã arrogantiã:& audaciæ temeritatẽ:Sextæ occaſiones diuitiaꝝ prauas,& ocioſas:Septimæ mendaciũ inſitum:Et ſic animus relictis inferioribus,aut animalibus cõditionibus dæmoni,& malis influxibus,harmoniæq; motione exutus,tãq̃ diuinũ ad octauã naturã reuertitur uim ꝓpriã repetens,unaq; cũ illis,qui illic ſunt,Patrẽ laudat:Quod & Salomon innuit dicens:Spũs redit ad eũ:qui dedit illũ.Reliqua omnia uanitatibus ſubiecta relinquuntur,ex quibus ſatis reſeratum habemus/ſphæraꝝ influxus male diſpoſitis

Ariſto.

Plato.

nocere: A quibus diuinũ, quod ipſis inerat: abſceſſit. Sed illo ſtante influẽtiæ omnes cedunt in bonũ: quæ adhuc clarius explicabimus.

Vnde proueniant mala, an influentiũ malitia, an ex mala diſpoſitione recipientis. Caput VIII.

CVm ſummus opifex omnia, quæ fecerat uiderit ualde bona: nõ ſine admiratiõe, & pſternatione animi audimus tot mala, quæ de ſideribus Dei optimi miniſtris aliqui aſſerunt decernentes planetas (quos maliuolos dicũt) potius ſceleſtos q̃ cœleſtes: q̃ Saturnus vʒ omnes deuoret filios, quatuor exceptis: q̃ aliquo infortunio moleſtatus ſit uorax, tenax, difficilis, exiliũ, diſcrimina, dolũ, nequitiam, proditiones inducẽs, uiolentiã inſuper, captiuitatẽ, damnationẽ, perfidiam, pertinaciã, iram, omniſq; boni odium, metũ, anguſtiam, dolorem, funera, luctum, orbitatem: Item maleficia, furta, ueſpillones, polinctoreſq;, & magos faciat. Et de Martis ſignificatione Firmicus ille Maternus ſua prompta eloquẽtia hæc phibet: q̃ eſt proditio, pugna, cædes, audacia, temeritas, elatio, ſeditio, cõtrouerſia, prædæ, inſidiæ, latrocinia, uulnera, captiuitates, fugæ, difficultates, perfidiæ, obſcœnitas, incautus amor, facilis offenſio, uaria cogitatio, nullum conſiliũ, uiolenti principes, feroces, inhumani, alienæ ſemper cędis appetentes, periuri, doloſi, incõſtãtes, maledici, incompoſiti, omnia cõtaminantes/omnia polluentes: Significat etiam deformẽ, inuerecũdum, partubus pernitioſum, aborſum puerorum: Et in quacũq; cœli parte ſemper aliquid minatur mali: Si in Ariete/facit fures, clamoroſos, fraudulentos: In Tauro/audaces, temerarios, obloquutores, quibus fas & nefas iuſtum ſit: dũmodo ſuam expleãt libidinem: In Geminis/malitiæ deditos, & occulta facinora uigili ſagacitate perquirẽtes: Et ſic de aliis ſignis proſequit̃. Pari modo & de domibus: ut ſi fuerit in horoſcopo facit callidos, audaces, furioſos, diſſipatores patrimonii: Si in ſequenti domo, maxima adhuc decernit mala, magna infortunia, alienos a parentibus, & a domo ſua ſemp peregrinos, uulnera, uincula: Et ubicunq; fuerit, ſemper eũ indefeſſo ſermone calumniantur: Cui adſtipulatur quod Ptolemæus antea dixerat: poſt quem Alcabitius, & Albumaſar: Quorum alter aſſerit: q̃ etiã abſq; mala irraditione oppreſſiones maliuolas, effuſionẽ ſanguinis, & multa facinora perpetrat: Alter autem iis inſequitur calumniis: quas paucis uerbis explicare nequit. Omittã/quę de Mercurio, Ioue, Venere, & Luna aſſerunt Mathematici, & poetæ: Quod Iupiter vʒ, & Mars Venereo turpiq; congrediantur accubitu: & multa nefanda perpetrent: In cõgreſſu maxime Martis cũ Saturno, Phaethonte, Stilbone, Phoſphoro, uel Luna: cũ quorum quolibet aliquid mali ſemper cõminatur/percuſſiones uidelicet ferri cũ primo, æris cũ ſecundo, nũmorum aureorum cũ tertio: Et ſic de aliis proſequit̃. O bone Deus quid feciſti? Quomodo ſunt cuncta bo-

Firmi.

Ptolem.
Alcabi.
Albu.

na,quæ fabricaſti? Cur tam malos præſides nobis præfeciſti? Quis tutus erit a tot ſceleribus? Quis immunis a miniſtris cœleſtibus,imo potius ſceleſtis? Nec mirũ,ſi qui hoꝝ cognitionem profitentur,tot mala in mundo quottidie ſequutura prædicunt:cũ ad ea perpetranda cœli,ſidera,uel prę ſidentes Angeli nos conducere uideantur. Qui aũt non ſcioli,ſed ueræ ſapientię dilectores exiſtunt:aliter penitus ſentiunt: Ab auribus omniũ (inquit Auguſtinus) repellendæ ſunt huiuſmodi ſtultitiæ:non ſolum eorum qui ueram religionem tenent:ſed etiam eoꝝ,qui Deorum quorũcũq; uolunt eſſe cultores: Hæc enim opinio quid agit aliud,niſi ut nullus colatur, aut adoretur Deus? Magnam quippę cœlo iniuriam faciunt:cum ibi/uelut in clariſſimo ſenatu, & ſplendidiſſima curia opinentur ſcelera faciẽda decerni. Citare quoq; poſſem Origenẽ,Hieronymũ,Ambroſiũ, & q̃plurimos ex noſtris:qui cũ Auguſtino conſentiunt: Sed cũ apud ſuperſtitioſos minus faciat chriſtiani autoritas,ueniamus ad externos ammo ad eos, qui præcepta hoꝝ prognoſticationũ præcipui tradiderunt:& cõprobabimus ipſos dogmata ſua aliter tradidiſſe,q̃ uulgus & turba ſcioloꝝ exiſtimet. Legatur Ptolemæi contextus in principio Apoteleſmatũ:qui merito in huiuſmodi,& aliis præfertur:& uidebitur qd aſtris,quid geniturę,quid parẽtũ ſpermati,quid cibariis,quid loco, & quid moribus tribuat: Valde (inquit) imitatur genitus parentũ ſemen,& ſanguinẽ:ut triuiale eſt. Loco etiã multũ tribuit:qui eſt principiũ generationis,ait Porphyrius,quẽadmodum & pater. Hinc Ioue,aut Venere ſignificante (proſequitur Ptolemæus) non erit natus albus, qui naſcitur in Aethiopia,regione,locoq; obſtante. Accedunt mores,& cibaria:quia multoties (dicit Hali eius interpres) ad morum,ciborũq; naturam trahuntur nati. Parũ igitur relinquitur aſtris: Quod non latuit illum,qui dixit: Pauci quos,ęquus amauit. Iupiter,aut ardens euexit ad æthera uirtus. Diis geniti potuere. Quibus uerbis innuit nõ modo aſtra,ſed genituram,& mores euehere homines ad ſublimia: Vnde concludit ipſe Aſtronomoꝝ princeps: Sicut phyſicos laudamus,qui infirmitatis originẽ,& cauſas multigenas inquirũt/pari modo nos ludibrio haberi nõ debemus,ſi in iudicio nati de regione,natali,cibariis,moribus,& aliis occurrẽtibus petamus: Et in eo libro,qui Alarba dicitur,cõcludit ea accidẽtia multoties in genito occurrere,ut cœleſtem influxũ recipere nequeat: aliquãdo uero parũ,& aliquãdo multũ,qd ignorant q̃plurimi. Hinc in Apoteleſmatũ uolumine cõqueritur de multis:qui nõ habẽtes omnimodã cauſam prognoſticãdi in aſtris,ab alia parte.ſ.necromantia,& geomantia (ut eius interpres exponit) accipiunt,unde diuinent deducentes homines in ſophiſticationẽ & errorẽ,cũ ea uelint prædicere,quæ mortalis pcipere neqteo q; nihil certi,ſed opinio ex multis diſſimilibus in hac arte colligi pt. Et cũ aliquid certa ſciẽtia aſſerere uoluerint,

Augu. Orige. Hieron. Ambroſ. Augu. Ptole. Porphy. Ptole. Hali Virgil. Ptole.

abominabilem faciũt eam doctrinã:quæ bona,& utilis eſt. Hæc ſparſim Aſtronomoꝝ Dux. Sed plus dicam:ꝙ ſi omnia cœlo regẽte diſponerent: Mercu. eſſent utiq; ualde bona a bonis cauſis moderata. Mercurius Termaximus dictus non modo in regno,ſacerdotio, & doctrina:ſed philoſophia,meta/ Iãblicus phyſica, & theologia ſupremus reliquit in colũnis memphiticis (Iambli/co longa ſerie referente) omnes aſtroꝝ influxus optimos eſſe:Si aũt malũ ſequatur:illud ſubiecto indiſpoſito,non ſyderibus iubet aſcribi: exemplo lucis ſolaris demonſtrans,quæ bona utiq; eſt:Si autem lippoſum oculum Plato offendit:id prouenit ex mala diſpoſitione recipientis: Cui Plato in Epimenide adſtipulatur his uerbis:Deus lunam creſcentẽ,atq; decreſcentẽ fecit: & menſes ad annũ conſtituit:omnẽq; hoꝝ numerũ fœlici quadã fortuna conferri ad numeꝝ docuit. Hinc terra fœcundior facta concipit/fructũq; ad alimentum animaliũ omniũ parit:quũ & ſuauiter uenti flant:& hym/bres in terræ gremiũ fœliciter defluũt. At ſi quid mali in his accidit,nõ diuina,atq; cœleſtis culpanda eſt natura:ſed humana,quæ iniuſte uitã ſuã Hieroc. diſtribuit:hucuſq; Plato. Exclamat etiã Hierocles ſtoicus in carmina Py/thagoræ dicens:Vt malus quiſq; ſit,malitiæ ſuæ ipſe ſibi cauſa eſt. Nec a Plato puriſſimis fontibus ſupioribus emanant iniqui animi ſordes. Plato etiam in ſexto de legibus: a quo Ariſtoteles decerpens itidẽ in Politicis ꝓhibet: Hominẽ v3 rectam diſciplinã aſſequutũ,in diuiniſſimũ,manſuetiſſimũq; animal euadere:Si uero nõ ſatis,aut minus bene fuerit educatus,ferociſſi Chryſi. mũ omniũ,quæ in terris naſcunt̃,redditur animal. Et Chryſippus:Vt cadere ut ſua,tribuit certe amentiæ cauſam,& rurſum.

Quã falſò accuſant ſuperos,ſtultiq; queruntur
Mortales:etenim noſtroꝝ cauſa maloꝝ
Ipſi nos ſumus:& ſua quẽq; uecordia lædit.

Rõnibus cõprobant̃ q̃ ſapiẽtũ ſentẽtiis iã decreta ſunt. Cap. IX.

ET ſi ſapientibus atteſtantibus omnes influxus bonos minus aliqui credunt, q̃ debeant:niſi Helleboro digni ſint,cedent rationibus quas inexplicabiles adducemus in mediũ. Dicant quæſo,qui influxus malos aſſerũt/Vnde hæc malitia? Eſt ne a Deo iubente,an ab intelligentia mouente,an a cœlo gyrante? Non qdẽ a Deo:qui eſt prima regula omniũ:Et malũ,aut peccatũ illud eſt:quod fit contra uoluntatẽ principis:aut declinando a ſuo libramine:Nec malũ in natura a fonte bonitatis prouenire poteſt. Hinc cõtra eos,qui culpam in Pſal. Deũ proiiciũt,decantat pſalmographus:Quoniã declinauerũt in te mala cogitauerunt conſilia,quæ non potuerũt ſtabilire,quia nimis fatuum,& abſurdũ eſt uel excogitare,ꝙ a Deo optimo mala proueniãt:& a ſummo moderatore trãſgreſſio legis:cũ uelle eius ſit ipſius lex. Nec dicatur:Con/currit Deus ſemper ad motũ:cõſequenter ad effectum inde prouenientẽ.

Sed effectus multoties eſt malus,ſiue influẽtis ſiue recipiẽtis cauſa,tandẽ
cócurrit Deus ad malú:Sed eſto ꝙ tãq̃ prima,& uniuerſalis cauſa influẽ
do ad malú cóueniat,non coopat̃ ad deformitatẽ,ſed ad ſubſtratú actus:
ut aiút:in quod ſecúdaria cauſa deformitatẽ inducẽs culpãda eſt:Cómu/
ne enim habet̃:ꝙ pluribus cauſis ad eundẽ effectum cócurrentibus,effe/
ctus ipſe ſemp debiliorẽ & deteriorẽ proſequit̃ cauſam:quæ ſi cú ſuprema
cóueniret,bonus ſemp ſequeret̃ effectus:Vnde nó prima,ſed ſecúdaria cã
culpãda eſt.Sunt etiã qui intelligentiã pͤſidentẽ criminari præſumãt:Sed
dicãt iſtiuſmodi:facit ne hoc ipſa intelligẽtia ex mandato ſúmi principis,
quẽ unicum moderatorẽ uniuerſi oẽs fatentur,an contra mentẽ,& impe/
rium eius? Si iuſſu ipſius aliqd expleant,non quidẽ malú eſt:quia non eſt
malú,niſi qđ cótra ſummi moderatoris ordinẽ perpetrat̃:Si uero princi/
pi aduerſantes id faciút:magna quippe eſt in ſúmo regẽte cóſuſio:ſi mini
ſtros tanta rebellione,pteruos impunes abire ſinat.Nec ad pręlatos malos
reſpiciant:qui uiatores ſunt:& ſuo donati arbitrio,ut mereant̃ obſequẽtes
imperiú principis:& demereant̃ trãſgreſſores in breui reddituri uillicatio/
nis ſuæ rationẽ.Quod & in Angelis factum fuit,anteq̃ ſtabilitati darent̃.
Vñ puniti plures a miniſterio Dei expulſi ſunt:ut nó modo Theologia no
ſtra diuiniſſima docet/ſed etiã Aſſyrioꝝ,Arabum,Aegyptioꝝ,atq; Græ/
coꝝ dogmata cóſirmant.Pherecydes Syrus caſum dæmonú deſcribit:& Pherecy.
Ophin.i.ſerpentẽ dæmoniacum caput fuiſſe exercitus rebellantis.Aegy/
ptioꝝ ſplendor Triſmegiſtus eundẽ caſum tetigit docens lapſum Angelú, Triſme.
& hominẽ(ut patet bene intuenti) a diapaſon diuinæ cóſonantiæ in har/
moniã inferiorem,aut diſſonantiã,& miſerrimus ſeruus imo exodus effe/
ctus eſt.Homerus græcoꝝ pcipuus uates,& myſterioꝝ pictor caſum pri Homę.
mi rebellantis ſub noie Ataꝝ ſuis decantat carminibus.Arabú quoq; theo
logia hebreã æmulata idẽ aſſerit.Et ipſi quoq; dæmones multoties caſum
ſuú inuiti faſſi ſunt.Illis igit̃ lapſis,& excluſis,cæteri ſunt tanta ſtabilitate
muniti:ut cadere deinceps nequeãt. Sed ut cú ſapiẽtibus,& bene initiatis
loquamur,non ne dñt oẽs illos motus inuariabiles & ab errore ſemotos in
ſua cótinua reuolutióe? Si igit̃ tanta diligẽtia uoluunt̃ orbes illi,ut nullus
aliqñ accidat error:cur & in ſignificationibus,& influxibus ſideꝝ nó ſunt
fideles? Et ſi obſequẽtes,fidiq; ſunt miniſtri,nó influẽt malú:neq; male di
ſponẽt exequendo mãdatú ſummi boni:Quó igit̃ ad trãſgreſſionẽ in regẽ
inducút miniſtri:q ipſius regentis iuſſa núq̃ trãſgrediunt̃? Quó ẽt ad defe
ctú ppellút cauſę illę,quæ núq̃ deficiút? Si aút aliqs ipſos deficere cótẽ
dat:cú nullú malú ipunitú relinquat in uniuerſo ſúmus moderator,& ſine
coordinãte pœna:qñ puniẽt̃,ceſſabút ne a motu,an ab errore corrigent̃?
Si ceſſabút,quó erit (ut aiút) ille motus ppetuus? Si uero ab errore deſi/
ſtent correcti,cur cito nó corriguntur? Ad qd differt̃ correctio? Cur Deus

tādiu nõ correctis, immo rebellibus miniſtris credit ſuæ domus admini/ſtrationem perpetuã? Quomodo ſtabit perpetuitas cũ errore, cũ error ſit prope nihil, & in nihilum tendat? His aũt, qui cœlos ipſos de malitia cul/pare uolunt, poſtq̃ Deum/ aut intelligentiam mouentẽ criminari nõ poſ/ſunt, dicemus: Si cœli mali ſunt unde eoꝝ malitia? Sũt ne producti ma/li: an malis moribus deprauati? An natura eoꝝ deficiente in malũ prola/pſi ſunt? Non quidem ſunt producti mali ab opifice optimo: Nec depra/uati ſunt moribus: cũ nõ ſint libero arbitrio donati: quia eoꝝ motus & in/fluxus naturales ſunt: & nõ liberi: ut omnes aſſerũt. Sed dicent aliqui, ani/mati ſunt, & poſſunt eoꝝ animę deprauari: Quæ ſunt quæſo eoꝝ animæ? Nõne eſſent intelligentiæ mouentes? Sed cũ nuper eas a culpa abſolueri/mus, ad cœlos redeamus. Influũt ne cœli tanq̃ cauſæ ſecundariæ, an tanq̃ inſtrumenta? Si tanq̃ inſtrumenta: cũ ipſa non moueantur, nec operentur niſi pro arbitrio artificis deducentis, ergo in culpa relinqueretur Artifex, quod iam exploſum eſt: Si autem tanquã cauſæ ſecundariæ: cũ opus ſit a uiuente, reducetur error in animas ipſoꝝ, aut intelligentias eos mouen/tes: quod etiã excluſum eſt. Hoc etiam addamus: ꝙ cœli agunt aut a na/tura, aut ex arbitrio: Si a natura: cũ ordo ipſius naturę ſit a Deo, Ideo me rito celebrat̃ illa Peripatetica ſentẽtia: In his quæ ſunt a natura, nec lauda mur, nec uitupamur: Cũ laus ſit ordinantis: nec uituperiũ adeſſe poteſt in ordine ſummi boni. Si autẽ libere agunt: id faciũt ducti iraſcibili, aut cõ/cupiſcibili: Si iraſcibili: cũ aliquis planeta ſemp decernat (ut aiũt) impe/tuoſos influxus, cur non cõſumitur ira ſempiterna? Cur iteꝝ magis dicat̃ accendi in una domo, q̃ in alia? Quid nanciſcitur in propria, aut in pere/grina domo: quod ipſum ad malũ decernendũ accẽdat? Quomodo iterũ accenditur, quod inalterabile aſſerũt? Si autẽ cõcupiſcentia ducunt̃ cœli: quid cõmodi, aut utilitatis ex inferioribus ſibi cõparant? Nam ad huiuſ/modi tm̃modo concupiſcentia extenditur: Et qui male cõcupiſcit: id facit ſubuerſus ex inebriante materia: Sed cũ materia cœloꝝ ſit ab alteratione ſemota, nõ inebriat, neq; ſubuertit. Ex quo igitur loco cœlos criminãtur? Sunt (inquiẽt) natura mali: Vnde quæſo malũ in natura? Colligunt ſa/pientes has rationes, & origines mali in natura: Aut quia cauſa nõ poteſt moderari ſupfluũ materiæ, aut ſatiſfacere ſi deficit, aut debite diſponere, & id genus: Quæ omnia ex debiliori uirtute cauſæ procedũt. Sed cũ cœ/lorũ faber ſit infinitæ uirtutis: quomodo defecit in opificio ſuo? Nec alia deficiens cauſa cõcurrebat: cũ ipſe ſine aliquo adminiculo cœlos fabrica/uerit: Si Moſi, immo ueritati creditur. Quid iteꝝ reſiſtere poterat opifici: qui omnia in eſſe deducebat? Quis infinito reſiſtebat: aut reſiſtere poteſt? Hinc facundus uates Iſaias ait: Dñs exercituũ decreuit: quis poteſt infir/mare? Et manus eius extenta: quis auertet eam?

Moſes

Iſaias

Quod nec Saturnus,neq; Mars,neq; aliud quodcũq; ſidus ſit malum: ut præferebatur. Cap. X.

AVdiant criminatores ſiderum quid primo de Saturno depo/
nat Aſtronomici dogmatis princeps in tertio Apotelesmatũ. Ptolem.
Si Saturnus,inquit,fuerit ſolus in ſtatu animæ ſignificator;
& Dñs loci Mercurii, & Lunæ, & ad mundi angulos bona
irradiatione refertus,erit amator bonoꝝ,magni,& firmi conſilii,ſecretarũ
& diuinaꝝ reꝝ perquiſitor.Sed & Firmicus eũ multis proſequendo laudi Iul.Fir.
bus dicit:ꝙ eius ducatus in rebus deliberãdis eſt,acerrimũ ingeniũ:ſermo
certus,ſtabilis amicitia,longa ꝓuidentia,regaleq; cõſiliũ:Altũ quoq; ſigni
ficat intellectũ,& ꝓfundã reꝝ ſcientiã.Et de ipſo iuniores deponunt:ꝙ cũ
uita cõmunis a Ioue decernatᷣ,ſepatã atq; diuinã Saturnus ſibi uendicat.
His aũt,qui hãc uitam ſimulãt,ꝑcæteris eſt infenſior:Quos ab eis ſpretus
Iupiter dereliqt:nec Saturnus ut ſuos cognoſcit:qui ueros ſolitarios,& di/
uinos diligit.Hinc finxere antiqui:ꝙ Iupiter ſibi regnũ uſurpauit,fugato
Saturno eis vȝ q bono Saturno inimicantᷣ.Is aũt in Italia latuit:qn Italoꝝ
ingenia ſubleuare cœpit:E Græcia tñ ueniſſe dicitᷣ:qa ſublimes & ꝓfundę
ſpeculatiões a Græcis ad Italos ꝑuenere.Sed olim ab altioribus/longiori/
buſq; plagis oriẽtis,ubi ſcd'm Arabes,& Perſas,ſubtiliſſimi habitãt dæmo
nes,lõgæuę,Saturnięq; uitæ in regionibus,illis vȝ Saturno ſubiectis:Sed
(ut uerius dicamus) a diuinis oraculis ſublimes ſpeculatiões edoctę ſunt.
Albumaſar arabes forſitan æmulatus,in regionibus Indiæ Saturno ſup/ Albu.
poſitis longæuos dicit eſſe hoies:ac extremo ſenio ut plurimũ,decedere:eo
ꝙ Saturnus domeſticos minime lędat.Antiq aũt Philoſophi,& uates Sa
turnũ optimũ decantarũt:& aureã ætatẽ ſub eodem ꝑcurriſſe.Sulmonen
ſis aũt Pythagoreos & Platonicos imitatus hæc carminibus cecinit. Ouidi.

Aurea prima ſata eſt ætas,quę uindice nullo
Sponte ſua ſine lege fidem,rectumq; colebat.

Multaq; ꝓſequitur bona ſub Saturno cucurriſſe:& ab eius patrocinio
ſoluti mortales declinaſſe:uñ de ſuccedente curriculo proſequitᷣ dicẽs:

Poſtq̃/Saturno tenebroſa in tartara miſſo/
Sub Ioue mundus erat:ſubiitq; argentea proles
Auro deterior,fuluo pretioſor ære.

Cui adſtipulatur alius uates decantans: Virgil.

Ante Iouem nulli ſubigebant arua coloni.

Et Polioni tãq̃ quid magni auſpicando ait.

Iam redit & uirgo,redeunt Saturnia regna.

Nec ridendi ſunt uates:qui ꝑ poeſim ſuã ad intima mẽtis, & naturæ (Pla Plato.
tone teſte) penetrarũt:Nec puras decantabãt fabellas,ut aliqui opinantᷣ:
quas nec anus pueris,atq; puellis narraret.Theologi tñ dicti ſunt ꝓfunda,

& arcana inuolucris fabularum occludentes. Hinc celebrant̃ a ſapientibus:
Ariſto. qui ad illa myſteria penetrãt. Ariſtoteles Simonidis, & Homeri teſtimo/
Arche. nio grauiſſima loca philoſophiæ corroborat: Acheſillas nouæ academiæ
inuentor tm̃ Homero tribuit:ut nunq̃ in lectum ſe reciperet:qn prius ali/
qd ex eo legeret: Sed & in lucẽ ad amaſiũ ire dicebat:quo ſibi magis le/
Anaxa. gendi daret̃ copia. Anaxagoras, & Baſilius noſter egregiã uirtutis laudẽ
Baſilius in Homeri poeſi admirant̃. Thuſcus ille uir omni ſcientia p̃ditus, acerri/
Dantes miq; ingenii Maronẽ Homeri imitatorẽ in omni nãli/atq; morali philo/
ſophia doctorem præponit. Sunt & qui totã eius fictionẽ ad allegoriã de/
Lucre. ducãt. Lucretius oĩa philoſophiæ præcepta carminibus ptractat. Orpheus
Orphe. ultra q̃ facultas extendat̃, humana ex ſacris lr̃is (ut ipſemet fatet̃) Theolo
Ouidi. giæ, & ſacrorum decãtat myſteria. Ouidius ẽt Pythagorę arcana in ſua me/
tamorphoſi recluſit: Sed nimis laſciuiẽti pgreſſu deprauãs, a dignitate illa
aliquantulũ cecidit. Declinauerũt & alii, adeo ut magis lenonũ, q̃ uatum,
& ſapientũ officio fungant̃/cõtenti tm̃modo uenena texere uerborum lepori
Plato bus: Quos merito Plato a rep. exterminari iubet, etiã q, heroũ facta decan
tent: ne tenues mentes ipſorum heroũ picta laſciuia deprauarentur: quas ab/
luere ualidior ætas nõ poſſet. Ad priſcos aũt illos philoſophicos, atq; theo
logicos uates redeuntes, illi Saturnũ fœlicẽ, & beniuolũ atteſtant̃. Tẽpus
quoq; ſignificare uoluerũt: qđ Græci Chronũ aſpiratũ dicũt a Crono nõ
aſpirato, qđ Saturnũ ſignificat: Per qđ tẽpus oẽs filios deuorat: qa omnia
cõſumit/quatuor exceptis elemẽtis: ex qbus, & in quæ cũ omnia tranſmu/
tentur, ipſa pmanent. Quorum elementorum Poetæ Iouẽ ignẽ uocarũt: Iunonẽ
aerẽ: Neptunũ aquã: & Plutonẽ terrã. Ea aũt mala, quæ Saturnũ decer/
nere nõnulli phibent, proueniunt ab eius uirtute frigida/atq; ſicca: qua ad
atrã bilem fauere uidet̃: Vnde ſuffocat̃, & cõprimitur cõcupiſcens uirtus,
& nãlis amor: cuius ſedes eſt humidũ, & calidũ: Ideo ipm̃ ſegregant ab hu
mana ſocietate: ut ſit non ipſe planeta, ſed natus/quẽ ille diſpoſuit cõple/
xione ipſa partim ab influxu, partim a genitura, & cibariis, partim a mo/
ribus cõparata/ab humana ſocietate ſeiunctus: Id maxime, ſi fuerit Mar/
tis ſiccitate, aut Lunæ frigiditate ſuffultus: ſed hic contemplationi, ſtudio,
diuiniſq; incũbat, ei, qui ſolitariã uitã ducit, amicis: & ſentiet Saturnũ nõ
malũ, ſed bono influxu ſibi fauere. Si aũt qs ex Saturnia cõplexione triſtẽ
CHRI/ ſe ſentiat, audiat illum, qui dixit: Beati q lugẽt. Si uero cogitabundũ ſe na
STVS. ctus fuerit, audiat adhuc dicentẽ: Maria optimã partẽ elegit. Si autẽ cu/
Idem mulandi cupiditate laborauerit, cõgreget ſibi theſauros in cœlo: Eiſdẽ le/
gibus ſe moderet̃, ſi Martis inflãmatione quis agitatus fuerit. Si.n. colera
martialis te impetuoſum, & iracundũ facit: non ipſa in paupes, & puſillos
Chryſo. utare: ſed ad uitia cõpeſcẽda: qa (ut Chryſoſtomus ille aureus ait) Vbi ira
nõ eſt, ſcientia nõ proficit: iudicia nõ conſtant: crimina nõ compeſcuntur.

Pugnæ ergo, cædes, audacia, elatio, p̃dæ, captiuitates, fugæ, uiolentiæ, & ſi
quæ huiuſmodi ſũt, exerceãt in hoſtes Dñi: & nó erit malus hic Mauors:
ſed cũ Phine Eeleazeri filio de zelo cõmẽdato, & cũ Dauide bellãte bella
Dñi inter ſanctos & amicos Dei annumerabit. Si aũt dolus, piuria, frau/
des, temeritates, furię, mala homicidia, furta, & huiuſmodi ſubſequunt: ea
omnia inde ueniũt: qa curuat rõnis moderamẽ: qua porta data, ruũt uenti
paſſionũ, & pflant omnia turbine. Si uero ſub impio Aeoli. i. rõnis debite
regẽtis, uel (ut in ſacris litteris habet) ſi beſtiæ introductæ in arcã, ſtarẽt
ſub impio Noe: impetus oẽs qui ex martia excandeſcẽtia ꝓueniunt, mo/
derati, & boni utiq; eſſent. Non ſecus de Venere iudicandũ eſt: quæ ad tur
pem cõcubitũ inducere dr̃: Nã ſi debite moderaremur cõcupiſcẽtiã a Ve/
nere confotã, etiã Sole, Marteq; feruorẽ miniſtrãtibus erit amor bonus, &
feruidus in Deũ ip̃m, & ꝓximũ. Et ſic cõprobabunt oẽs: ꝙ falſò de natura
ſui, aut ſtellaꝝ influxu (ut ait Auguſtinus) cõquerũtur mortales: & ꝙ pec Augu
catũ adeo uoluntariũ eſt: qd' ſi nõ uoluntariũ, nõ eſt pctm̃. Vnde aũt obli/
quitas uoluntatis male eligentis proueniat: & qd ſideribus, quid materiæ,
quid cõcupiſcentiæ, quid malis moribus, aut malæ cõſuetudini aſcriben/
dum ſit/alibi Deo fauente/declarandum duximus.

An ſtellæ agant in nos necne, & ſi agunt utrum cognoſcendo, an di/
ſponendo. Caput. XI.

CONtendũt aliq, & aſſeuerãt nos nihil a ſidereis afflatibus cõ/
parare: Vnde hoc dogma de influxu ſideꝝ, tãq̃ abſurdũ & a
philoſophia penitus alienũ, explodũt. Subnectũt ꝙ grauiſſi
mi philoſophi, quoꝝ cura & diligẽtia fuit in pſcrutandis reꝝ
cauſis, mutuando ueritatem (ſi qua ſit) a medicina, a Mathematicis, ab
omniq; arte, & ſciẽtia, & tñ nunq̃ utunt aſtrologicis cauſis. Et ad hoc cõ/
probandũ mittunt nos ad Fauorinũ Academicũ, Panętiũ ſtoicũ, Carnea
dem, Poſſidoniũ. Timęũ, Pythagorã, Ariſtotelẽ, Platonẽ, Plotinũ, Auice/
nã, Aueroim. Mittant q̃ſo & ad Galenũ, Hippocratẽ, Eſculapiũ, & Apol
linẽ: qa facile eis rñdebit. Recordent. n. qm̃ in fauorẽ dogmatũ ab eis in/
uentoꝝ meminerint de agrario p̃cepto: quo in Deuteronomio iubet: ne qs Deute.
totũ demeteret agrũ: ſed intactã portionẽ paupibus relinqueret: qui mer/
gites, & manipulos ad famẽ tollendã ſibi acciperẽt. Vñ ſi qs in uos inuehe
retur dicens, Auguſtinus, Ambroſius, Hieronymus, Origenes, Damaſce/
nus, Rabi Salomon, & uterq; rabi Moſes, cæteriq; doctores hebrei, græci
atq; latini diligẽtiſſimo labore pſcrutati ſunt ſenſa ſcripturæ: & quę ſcribi
tis nõ tetigerũt: ergo nõ ſũt uera, quæ dixiſtis. Quid cõcluderet cõtra uos?
Nõne tritũ habet in ſcholis: ꝙ arguendo p locũ ab autoritate negatiua ni/
hil infert. Non dãnãt ſapiẽtes ea, quæ uos acerrimo ueſtro ingenio excogi
taſtis optima/quãuis ab aliis nõ tacta: ſic nec quis damnari debet: ſi altius

pſcrutetur

ꝑſcrutetur cauſas q̄ fecerint/quos cõnumeraſtis/philoſophi. Vltra progre/
diar. Si philoſophi ſunt, philoſophiæ metas tranſcendere noluerũt: ſed erãt
contenti ꝑſcrutari cauſas in uiribus, aut qualitatibus corpoꝝ inferiorum:
ut multi noſtri temporis faciũt: apud quos declinata eſt nimis eoꝝ Theo/
rica, & praxis. Cõueniũt omnes, quos laudatis, ſecretiores philoſophi, ꝙ in
feriora, & quæ naturalia dicunt, hauriunt fauorem a ſuperioribus, & cœ/
leſtibus potius uno aſpectu, q̄ alio: qđ pulchrũ ſcire exiſtimat: q̄uis Peri/
patetici ſuis ſenſibilibus depreſſi contenti ſint pro cauſa omniũ effectuum
aſſignare ſenſibiles qualitates. Siquis aũt effectus uideat, ad quẽ nõ poſſit
qualitas ſenſibilis, dicunt illud eſſe a cã nobis ignota. Et cum de ſuperiori/
bus loqui cõtigit: quid ſcirent ſatis patere potuit ex his, quæ coꝝ princeps
Ariſto. in Meteoris docet de calore ſolis: Prouenit (inquit) ex duabus ſimul con/
iunctis cauſis/cũ motu vꝫ, & ſitu: nõ ex motu ſolo/quia Iouis/Martis/atq;
Saturni uelocior eſt: ſed quia diſtantes, coꝝ inflãmatio in uelociſſimo mo
tu ad nos uſq; nõ peruenit. Nec ꝓcedit a Luna/Venere, & Mercurio, quia
& ſi propinquiores, tardi tamẽ in motu nõ adeo inflãmãtur. Miror quip/
pe, quomodo tã celebris uir imaginatus ſit inflãmationem in his, in qui/
bus non recipit peregrina impreſſio: Diſtantiæ. n. & motui attribuere uo/
luit, quod naturali uirtuti aſcribi debet. Nõne, quæſo, alius debuit melius
Idem ꝑſcrutari cauſam, cur afflatus/aut radius ſolaris calorẽ inferat, & ſi Ariſto
teles ſolertiſſimus cauſaꝝ naturaliũ inquiſitor nõ indagauit? Quod forſitã
neglexit: quia noluit trãſcendere metas ſibimet aſſignatas in inferiori ſua
philoſophia: quã naturalem uocant: Sed in his, quæ ſcribit ad Alexãdrũ/
aliquãtulũ conſcendens docet: ꝙ in ſumendis medicinis diligenter obſer/
uetur cœloꝝ aſpectus, trigonus vꝫ aqueus, & diſtãtia Lunæ a Saturno, &
Alchin. multa eiuſdẽ generis, quę ab Alchindo diligenter habent exarata. Et quid
Triſme. ante eum Triſmegiſtus doceat in ſideribus obſeruari, alibi explicabimus.
Demo. Democritus (Hippocrate referente) aſtrologicã facultatẽ poſtpoſuit: non
Hippo. quia cœli nõ agant: ſed quia difficillimũ ſit aſtroꝝ ſemper aſpectus, & fi/
Idem guras inſpicere. Nõne idẽ Hippocrates morbos, euaſionem, & interitum
prognoſticat ex Lunæ domicilio: & aſpectibus cũ aliis planetis? In cuius
Hali libelli principio dicit Hali de mẽte authoris, ꝙ medicus aſtronomię impi
Plotin. tus eſt tanq̄ cæcus baculo uiã examinans. Nonne Plotinus docet reditum
fieri in Deũ per Mercuriũ/Venerẽ/& Solem? Sed quomodo nos in Deũ
conducunt, ſi nihil operant in nobis? Longũ eſſet retexere, quæ Plato ſuo
occulto ꝓgreſſu/& quæ multi Academici, & ſecretiores philoſophi docẽãt
a cœlis hauriri, & quomodo, & quãdo. Quid enim faciunt cœli ſuo motu
continuo, ſi in nos non agũt? Influunt (dicent) in plantas, & elemẽta: Sed
dicant quæſo: Nonne corpora noſtra calefiunt a ſole: & alterantur a luna
(niſi Birię ſimus) nõ ꝑſuadebit nobis aſtutus Mercurius/ꝙ nõ alteremur

a luminaribus:quod etiã uulgares ruſtici ꝑcipiunt.Operant̃ & alia ſidera
effectus non minus cognitos ſapiẽtibus,ꝗ̃ effectus luminariũ uulgaribus:
ut ſapienter dixit Aſtronomoꝝ Princeps in principio Apoteleſmatũ.Nec Ptole.
tamen ſideꝝ influxus plenos cõducunt effectus:cũ ad eoſdem concurrant
cibaria,mores,genitura,locus,ſed potiſſime animi libertas.Hinc idẽ Pto/ Idem
lemæus ibidẽ,& in Fructu docet:quomodo corporea aliqua extremitate
offenſa contẽperari poſſint:& quomõ animi libertas influxũ reprimat:ne
ueluti pecudes ui trahamur a corporeis inclinationibus:Optimus (inqt)
Aſtrologus multum malũ prohibere poterit a ſtellaꝝ diſpoſitione prote/
ctuꝝ,cum eaꝝ naturam prȩſciuerit,prȩmuniendo ne occurrat:& ne male
diſpoſitum ſubiectum nocumentum ſuſcipiat,unde beneficium reportare
debet:cum influxus cœleſtis omnis ſit bonus:ut diximus:Ideoq; uitioſam
triſtitiam/aut rigiditatem ſuperfluam non proiicias in Saturnũ,nec ferocẽ
temeritatem in Martem,nec fraudolentã malitiam in Mercuriũ,nec laſci
uos amores in Venerẽ:nec inſtabilem progreſſum in Lunã:ſicut nec Lip/
poſus calamitatem imputare debet luci,nec cõbuſtio temploꝝ,aut ȩdium
igni,nec percuſſura mala in lapidem/nec uincula/carceres/& cædes flagi/
tioſorum in ſeueritatem iudiciis inferantur,ſed in male operantes: ſic nec
mali effectus,qui ſequuntur ex indiſpoſitione ſubiecti recipientis attribui
debẽt ſideribus. Et ut a ſublimioribus exẽpla petamus,Quid excellentius
ſacramẽto ſacramentoꝝ: Indigne tamen ſumentibus,& male diſpoſitis fit
in iudiciũ,& cõdemnationem.Et ſi ad particularia decreta ſideꝝ deuenire
lubet(ſiqua ueritas ſubeſt opinioni mathematicoꝝ) Saturnus diſponit in
tellectiuã uirtutẽ,uacat Saturnus prudẽtiȩ,& ſpeculatiõi diuinaꝝ,huma/
narũq; reꝝ,& penetrat uſq; ad ſplendorẽ ueræ philoſophiæ.Si aũt in ma/
lum dirigat ꝓfundum ingeniũ,& ut ſuam libidinem expleat,ꝓrſus intẽ/
dat fraudibus,dolis,ſimulationibus,renuente ſupiore & diuino,quod ſyn
dereſim dicunt:tũc repletus atra bili ſentit anxietatem,& tædium:quibus
adeo opprimit̃:ut credat bona & ꝓficua,quæ noxia ſũt:Cui ſic oppreſſo
multa occurſitant deliramẽta,mortuoꝝ uȝ ſpecies,lemures,laruȩ,manes,
ſepulchoꝝ terriculamẽta,buſtoꝝ expaueſcentia:Occurritq; interiori ocu/
lo ira Dei,dæmonũ irritamẽta,blaſfemiæ,deſpata & inuiſa ſalus.Cogno/
ui aliquando uirũ ab huiuſmodi agitatum,cui oranti occurſitacula erant
capita mortuoꝝ,nigræ & prolixȩ barbæ,oculi horrẽdi aſpectu terribiles:
Ad quæ conduxerat miſerũ non Saturnus/cũ eſſet nã lepidus & feſtiuus/
ſed bilis atra,quæ ex mala cõſcientia cõprimẽte,& male actæ uitæ recor/
datione inſurgebat. Idem de martiali dicendũ eſt: qui ſi martiam uim,&
impetum non in zelũ iuſtitiæ (ut debet) ſed in uoluptates inferiores ex/
plendas excitauerit:tũc prædæ,tunc rapinæ,tũc multa mala.Poſſent etiã
in malum deduci influxus eorum planetaꝝ:qui beniuoli dicuntur: Nam

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Iouis decretũ ex calido & humido, aut benigna natura, ad clementiã de/ducens/poſſet tantum augeri, ut animus flexus ad pleniſſimã diſſolutionẽ deduceret. Sic Veneris mollis influxus benignũ reddens, non moderatus effœminatũ facit:& libidini mancipatũ: unde ſequunt multoties/ adulte/ria/inceſtus/ſtupra, ſacrilegia, inſuper mortes/incendia, prędæ, euerſiones urbiũ/& odia perpetua. Sol ẽt pater uitæ/& luminis dator, qui & Apollo dicit, ad ueram ſapientiã conducit, & regiam dignitatem. Si quis aũt hoc animi ſplendore a Sole: imo a Deo per ſolem cõparato abutit, in ſuperbiã malã: elationem, arrogantiam, & alioꝝ contemptum decurret: inde multa mala ex bono proueniũt/ſicut ex uino ingurgitato oriet cordis oppreſſio/ deiectio uirtutis, & multa id genus/quod tamen moderate ſumptũ cor lę/tificat, & uires corroborat. Aqua bonum eſt elementum ad multa peruti/le: ſuffocat tamen incautos:& ædificia non bene firmata deiicit. Boni ſunt itaqꝫ influxus omnes: dummodo ſubiecta ſint bene diſpoſita: ut infra par/ticularius diſſeremus.

Qualiter tertio ternario quadrato elementaria omnia produxerit om/nium Artifex. Caput XII.

Alexã. Lucre. ALexãder (teſte Laertio) refert in ſucceſſionibus philoſopho/rum/& in cõmentariis Pythagoreis adnotaſſe monadem eſſe principiũ omnium: Et ex monade indefinitã dualitatem/ue/luti materiã auctori, monadi ſubieciſſe:& ex monade, ac dua litate numeros gigni, ex numeris puncta: ex pũctis lineas ſurgere, ex qui/bus planæ figurę conſtant: ex planis autẽ ſolida corpora conſiſtere: Quoꝝ præcipua ſunt quatuor elementa, ex quibus elementaria omnia emanant. Sed cũ de ſupercœleſti, atqꝫ cœleſti fabrica & ſua materia iam diſſerueri/mus: reſtat, ut de elementis, & ex ipſis cõpoſitis corruptioni obnoxiis refe ramus. Quatuor igit ſunt elementa, & primaria fundamenta reꝝ: ex qui/bus omnia componunt: Quoꝝ formas ſuperiores antiqui dixerunt afferre

Augu. Plinius opem, Aquæ Neptunũ: Aeri Iunonem: Igni Vulcanũ: Hic admirãtur ali/qui Auguſtinũ, & ante eum Pliniũ, has formas & earũ aſſertores irriſiſſe: Irriſit quippe Auguſtinus eos, qui has formas/ tanq̃ numina quædã mor/talibus fauentia adorãda docuerũt: Nec negauit in Archetypo rerũ faciẽ/daꝝ exemplaria: Sunt enim in cœlis, & in ſupramũdano mundo elemen/ta meliori nota, & animalium imagines: Quaꝝ primaria genera quaterna

Ezechi. The.he. rio diſtributa uidit Ezechiel ante Dei tribunal, tanq̃ ad ipſum pertinentia: ut docetur in theologia hebreoꝝ. Extat ibi & alius quaternarius, cuius hoc quadruplex genus animalium ſtat pro uno angulo : cui adiunguntur alii tres/vꝫ Ophanini/Seraphini/& Angeli ſeruitutis/qui ſimul cum illis ani/malibus ſanctitatis (ut dicunt authore Abraham in libro de formatione) cõplent tribunal Dei: Qui & ſi gaudet ternario numero/ diffunditur tamẽ

in creata per quaternarium: Ideo per elementa illa quadrifaria/ſuprema/inferiora,& media cōſonantiſſimo numero (ut ſtatim diſſeremus) diſtribuit diuidens machinam hanc in quatuor mūdi partes: Eurum, Zephyrum, Auſtrū,& Boream:& cœlum per illas triplicitates/igneam, aeream, aqueam,& terreā: A quo cœlo quatuor tempora, uer, æſtas, autumnus,& hyems: Vnde fauor ad quadruplicem ſubſtātiā/corpoream/uegetabilem, ſenſitiuam,& rationalem: Quam ſubſequunť quatuor corporeæ qualitates, calidum, frigidū, humidum, atq; ſiccum: Item quadruplex quantitas, punctū, longitudo, latitudo, ꝑfunditas: Quadruplex etiam motus, aſcenſus, deſcenſus, progreſſus,& circulus. Animus quoq; noſter quadrariā uim a ſupernis ſuſcipit, illud.ſ.rationale, quod Auguſtinus portionem ſuperiorem,& Plotinus intellectum uocat, quod eodē Plotino authore ſumus nos:& uim animalem, quā hebrei nephes dicunt: quarto ſpiritum illa omnia cōnectentem: Suſcepitq; iſte homo (ut ſtoici docēt) ſplendorem quatuor uirtutum: Quatuor inſuper ſubuehentes exceſſus (ſi Orpheiā Theologiam ſequimur) Poeſim a muſis: Myſteriū a Dionyſio: Vaticinium ab Apolline: Amorem a Venere: Quæ intrant per quatuor portas: per ſenſum, imaginationem, phantaſiam,& intelligētiam: Quæ omnia emanant ab opifice trino: cui tamen ineſt quaternionis idea: ut utrunq; ex ſuo magno nomine tetragrammo diſcere poſſimus, quæ ſuo loco declaranda reſeruabimus.

Augu. Plotin. Stoici Orphe.

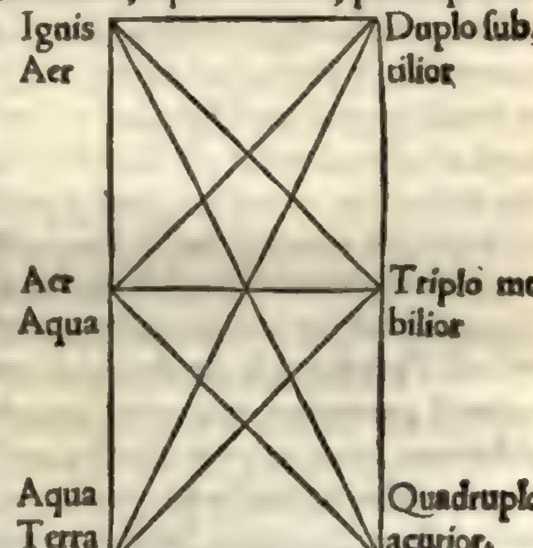
Cur quaternario numero elementa diſtributa ſint. Caput XIII.

VT aliqua de Pythagoreis,& ſecretioꝝ Theologoꝝ próptuariis educamus, quaternario numero omnia fundamēta iaciēda ſunt: cum ipſe ſit omnium numerorū radix & exordium: Coaccruatio enim a monade uſq; ad quatuor denariū reddit: Vltra quē numeꝝ (ut meminit Ariſtoteles in problematibus:& Hierocles in carmina Pythagoræ) nulla regio, nullūq; idioma aliquādo progreſſum eſt: Nam hebrei, græci, latini,& barbari omnes cum ad denariū ꝑuenerint, iterū monadē reſumentes dicunt undecim,& ſic deinceps imitantes naturam ducem, quæ denaria lege digitos in manibus,& pedibus partita eſt/immo opificem ſummū: qui ſupercœleſtem mundū,& Archetypum (ut Theologia hebreoꝝ docet) illo numero diſtribuere uoluit: Qui numerus omnia numerandi genera cōtinet/par & impar, quadratū, quadrātalem, longum, planum, cubalem, pyramidalem primū & compoſitū: Quo etiam numero.ſ.denis proportionibus quatuor cubales numeri conſummanť: ſicut ipſe quaternarius eſt radix denarii,& per denariū centenarii:& per hos millenarii: nam unū, duo, tria,& quatuor decadem complent: Pari mō per denarios ad centū,& per centenarios ad mille deueniť. Continet inſuper quaternarius omnem muſicam conſonantiam: cū in

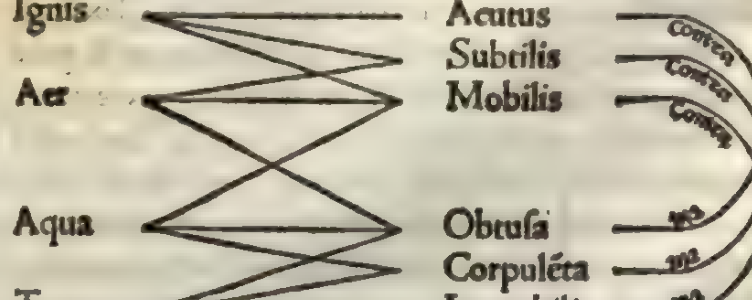
Ariſto. Hiero. Theolo.

ipſo ſit proportio dupla,tripla,quadrupla,ſeſqualtera,ſeſquitertia : Vnde
diapaſon,biſdiapaſon,diapente,diateſſaron/& diapaſon ſimul cũ diapen/
Hiero. te reſultat.Hinc Hierocles Pythagorę interpres hunc numerum adeo ex/
tollit,ut eum opificem,& cauſam omnium aſſerat:quia nihil dici,aut fieri
poteſt:niſi a quaternario numero/ tanq̃ a radice/& fundamento omnium
Pytha. proueniat.Hinc per ipſum,tanq̃ per quoddã ſacrum iurabãt Pythagorei
alludentes (ut opinor) ad Tetragrãmon hebreorum,a quibus ſecretiora illa
Iambli. dogmata ſuſcepe.Et Pythagorę ſectatores Iamblicus,Syrianus,& Procu
Syria. lus probare nituntur ſupernum mundum eodem numero diſtributũ eſſe.
Procu. Sed ne ab elementari noſtra ratione lõgius digrediamur/q̃ deceat/ad ele/
mẽta redeamus:quæ quatuor ſunt in tota machina:Et quatuor etiã apud
Metaphyſicũ elemẽta:eſſentia/eſſe/uirtus/ & actio:Quatuor apud phyſi/
cos ſeminaria naturæ:uirtus/pullulatio naturalis,adulta forma,& cõpoſi/
tum.Quatuor apud Mathematicos elemẽta:ſignũ,linea,planũ,& ſolidũ.
Et quod eſt ſignum in mathematica,eſt ſeminaria uirtus in phyſicis,linea
pullulatio naturalis,ſuperficies adulta forma, profundũ ſiue cubũ ipſum
compoſitũ.Quatuor apud Ethicos ſeminaria uirtutum:iuſticia/temperã/
Hiero. tia/fortitudo/prudẽtia:Quatuor(ut docet Hierocles) iudiciariæ potentiæ
in rebus exiſtentibus:intellectus/diſciplina/opinio/ſenſus . Quatuor iuſſit
ſummus moderator eſſe fundamẽta perfectiſſimæ,æternæ/ & inconcuſſæ
legis/quatuor uero euangelia:Quatuor etiã angulis artifices naturã imitan/
tes conſummant ædificia,ut firma ſint. Quatuor igitur fundamẽta totius
mundanæ fabricæ merito a principio fecit Opifex.Sed quia hũc numerum
Pytha. reducũt Pythagorei,& Academici ad quadratã figurã geometriæ/atq; ad
Acade. cubos/& pyramides,quomodo cũ quadrata figura conueniant elementa
uideamus:Quadrata enim tria aſſignant,primum eſt ſolidum,ſecundum
nequit a nobis commẽſurari circulo,tertium / quia diametrum,cum coſta
nulla ſectione conueniet. Sic & elementa ſoliditate gaudent:ut ſint firmũ
totius mundani ædificii fundamentũ. Nec cũ circulo diuinæ eſſentiæ co/
æquatio eſt nobis cognita:licet ſit illi manifeſta,qui omnia hæc conſonan/
tiſſime diſpoſuit:Nec diameter eius (quod ni fallor homo eſt) conſectilis
habetur alicui coſtæ:Nam homo,tanq̃ diameter in mũdi collocatus me/
diullio,non conuenit cum aliqua determinata creatura: ſed multiformis
Th.Ch. & diſſolutoriæ naturę animal (ut habetur in Theologia Chaldeorum) li/
berum tranſitum habet ad quãcunq; imaginem:Eſt tamen proportio me/
diata reducendo elemẽtorum quadraturam infimam in quadratum melio/
rem:de quo alibi.Proportione itaq; mirabili conueniunt hæc quadrifaria
elementa,ſicut & quadrati numeri:qui proprio numero concluduntur:&
medio aliquo conueniunt utriq; proportionato:Sunt enim.4/&/9/ qua/
drati numeri,medius eſt ſenarius : a quo ſicut ad/4/eſt proportio ſeſqual/

terra:Pari modo a/9/ad/6/Sic conueniunt/9/cũ/16/alio quadrato/quorum medius eſt/12/A quo ſicut ad/9/eſt proportio ſeſquitertia/ & eadẽ eſt a/16/ ad /12/ Eodem ordine progrediuntur omnes quadrati numeri: Quos imi/tantur elementa proportionata cum ſuis combinatis qualitatibus : quarũ alteram ſibi propriam unũquodq; retinet:in altera tanquã medio cum ſe/quenti conuenit elemento. Aqua eſt humida,atq; frigida : humidum reti/net tãq̃ proprium,in frigido uero cum terra participat. Terra eſt frigida, atq; ſicca:frigidum ei proprium eſt,quo cum aqua conuenit:in ſicco uero igni coæquatur: Vnde ſicut ſe habet terra in frigiditate cũ aqua:pari mo/do in ſiccitate cum igne:& hic in caliditate cum aere:qui in humido aquę coaptatur. Aliam inſuper conuenientiam adinuenere Academici in nu/mero quaternario, uſq; ad quadruplam proportionem deueniẽtes,ad quã dũtaxat muſicæ rationes procedũt:ulterius enim progrediendo aures ui/dentur offendi: Nam ignis aere duplo ſubtilior eſt,triplo mobilior aqua, duplo acutior:Itẽ aer aqua duplo acutior,triplo ſubtilior,quadruplo mo bilior;Rurſus aqua duplo terra acutior,triplo ſubtilior,quadru/plo mobilior,ut ĩ obiecta figura cõſpicitur. Et hæc ſc̃dm Timæũ & alios Pythagoricos eſt elemẽ/torũ harmonia:in quibus quãuis ignis ſit acutus,ſubtilis,& mobi lis:aer ſubtilis,mobilis,obtuſus: aqua mobilis,obtuſa,corporea: terra obtuſa,corporea,imobilis: eſt tamen eadem omnium pro/portio: Nam inter ignem & ter ram ea lege aer, & aqua interie/cti ſunt:ut quẽadmodũ ſe habet ignis ad aerẽ, ſic aer ad aquam, & aquã ad terrã. At rurſus ſicut terra ad aquã:ſic aqua ad aerem:& aer ad ignem Acade

in cõuenien tia, & conſo nanti cõtra/rietate:ut q̃/optime aſad uerterẽ poſſu mus in adie hac figura.

Eſt igr̃ in elemẽtis ex oĩ pte tãta cõſonãtia:ut nõ ſit mirũ,ſi ĩ cõpoſitis,& in locis ſuis magna ſuauitate qeſcãt. Hic canit Boeti. Pythagoreos imitatus. Boetius

Tu numeris elementa ligas:ut frigora flammis,
Arida conueniant liquidis:ne purior ignis
Euolet,aut merſas deducant pondere terras.

Nec alia ratio adduci poteſt elegantior:cur aqua terram non ſuffocet,
cũ ſuperior ea ſit:niſi quia nõ uult diſcedere a conſonantia:qua eadem li/
gauit opifex in ſeipſis,& in compoſitis tanto perfectius/quãto compoſitũ
partibus ſuis perfectius eſt.

Quod elemẽta reperiant̃ in oibus mũdanis mẽbris. Cap. XIIII.

QVatuor itaq; elementa conſequũtur quatuor perfectoꝝ cõ/
poſitoꝝ genera:lapidum,metalloꝝ,plantaꝝ,& animalium.
Quoꝝ primũ fundatũ eſt ſuper angulum terreũ huius mun
danæ domus:Lapides.n.terrã imitantur ſemper uerſus cen/
trum deſcẽdentes/niſi aduſti ſint:ut pumicei lapides ſpongioſi facti cũ ca/
uernis aere plenis.In puluerem autẽ redacti propriã naturã lapideã reſu/
mentes deſcendũt.Et cũ lapidibus numeratur cryſtallus,& beryllus:qui,
quáuis ex aqua geniti,adeo congelati ſunt, ut terreſtres facti deſcendant:
Quod nõ contingit gelu & niui.Calculi ẽt in ueſica generati terreã naturã
imitantes deſcẽdũt: quáuis ex aqueo humore ſint geniti.Et hi oẽs ſtiptici/
tate quadã concreti ſunt,ut liquefieri nequeant ſicut metalla,quáuis deſcẽ
dant,ſicut & lapides.Super ſecũdũ angulũ aqueũ metalla cõſtructa ſunt:
Herm. quæ quáuis ex omnibus elemẽtis(teſte Hermete) conficiantur:potiſſime
tamẽ ex aqua cõflata eius naturã ſapiunt & liquefiunt:ut in hoc teſtes ha
Timœ. bemus Timœũ locrũ,Platonẽ,Plotinũ,Ariſtotelẽ,Auicenã,& nouitiores
Plato eos ſequẽtes.Nec diſcrepat Democritus:quẽ aliqui fingunt tradidiſſe me
Plotin. talla ex lixiuio & calce generari: Arefieret.n.uelut cementũ:nec liquefieri
Ariſto. poſſet.Hoc negotium longo ſermone proſequitur Albertus ille magnus:
Demo. ſed cõpẽdioſius Abubacher.Videmus(iſte inquit) in mineris/ꝙ propter
Alb.m. cõtinuũ quorũdam montiũ calorem aquæ groſſities in tantũ decoquitur:
& inſpiſſatur/ut per tempus fiat argentum uiuum.Et ex pinguedine terrę
eadem decoctione/,& calore generatur ſulfur : continuatoq; calore gene/
rantur metalla.Aurum enim nullum habens defectum ex argento uiuo,
& ſulfure puro/fixo,claro,& rubeo gignitur.Argentum ex eodem argen/
to mobili & ſulfure fixo,puro,claro,& albo,cui deficit color,aliqua fixio
& cõſequenter pondus.Stãnum imperfectum ex eiſdem partibus imper/
fectis parca decotione/ ac digeſtione interueniente . Plumbum ex eodem
argẽto terreſtri/& feculento/carente puritate,& fixione/& ex ſulfure groſ/
ſo aliquantulum rubeo/cui deficit fixio,puritas,& decoctio:Vnde fit im/
perfectum ualde. Cuprum adhuc ex eodem impuro,& non fixo,terreſtri,
adurenti/ non claro, & ex huiuſmodi ſulfure combuſtibili, cui deeſt fixio,
puritas,& pondus:Vnde imperfectum eſt & imũdum. Ferrum deniq; ex

eodem impuro, fixo, ex parte terreſtri adurente, albo, non claro, & ex ſul/ſure minus fixo, terreſtri, & comburente: unde imperfectum & immun/dum: a quo abeſt puritas: & deficit pondus. Quæ omnia cum ex argento uiuo ſint, & illud aqueum: Ideo aquæ naturam ſapiũt. Huic adſtipulatur Auicena, tam in phyſicis, q̃ in epiſtola ad Hazem philoſophum. Sed Gil/gil hiſpalenſis opinabatur metalla ex cineribus gigni: eo q̄ mergantur in aquis/& liquefiant/ſicut uitrum, quod ex terreſtri cinere, & lapide contuſo extrahitur. Sed non concludit: quia mergitur metallum ex terreo, incor/porato humido/clauſis porroſitatibus aerem retinentibus. Nec uitrum de ducitur ex materia terrea/ ſed ex humido radicali ipſis cineribus, & lapi/dibus intrinſeco: in omni enim compoſito ſunt quatuor elementa. Super tertio angulo/aereo uidelicet, plantæ conſtructæ ſunt: quæ (niſi ſub dio) non pullulant: neq; coaleſcunt. Et quãuis interueniãt ad cõpoſitionẽ ipſius plantæ, & alioꝝ omnium cætera elementa/aeream tamen naturam ſapit. Planta enim ſibi cognatum aerem ſemper petit: & aere priuatum ſtatim corrumpitur lignum: & putreſcit: niſi ſubueniat aqueus humor, qui cum aere participat. Super quarto angulo huius quadritarii ædificii, qui ignis eſt/fabricatur Zoophytum: ſiue animal, cuius uita (ut multi ſapiẽtes do/cent, Plotinus potiſſime) ignea eſt a cœlo igneo cõparata: & a ſpiritu uitę, qui igneus eſt, uiuificans oẽs mundanas rotas: ut Ezechielis oraculo edo/cemur/quo ait: Et ſpiritus uitæ erat in rotis. Cum quo Maro antiquorum ueſtigia imitans/aut furore poetico arreptus decãtat. Igneus eſt olli uigor & cœleſtis origo. Super quatuor igitur elementales baſes fabricata ſunt quinq; genera præcipua compoſitorum: quæ enneadem complent, lapi/des, metalla, plantæ, zoophyta, atq; animalia/ quæ ſunt in angulo igneo. Zoophytum autem, cum quoddam permixtum ſit/& imperfectum: non habet determinatum angulum: ſed in aliorum gremio ſuſcipitur.

Auice. Gilgil Ezechi. Virgil.

De alia partitione rerum elemẽtataꝝ: per quã tolluntur inſtantiæ mul/tæ: quę poſſent fieri circa prædicta. Caput XV.

ET ſi unicuiq; angulo, aut elemento huius quadrariæ domus aſſignatum ſit ſuum uniuerſale genus/ſubdiſtinguũtur tamen ab inuicem. Lapides enim quãuis terrei ſint/omnes tamẽ ab alio elemento fortius interueniente denominantur aliquãdo. Conueniunt proculdubio omnia elementa ad lapides componendos, ſed potiſſime terra, & aqua: Vnde opaci lapides terrei dicuntur/perſpicui ue/ro aquei. Liquefiunt aliqui fortiſſimo igne: ut in uitrum cõuertantur. Ali/qui ex pluuia guttatim cadente generantur in cõchyliis: ut margaritæ in mari Indico, & Britãnico. Cryſtallus & Beryllus (ut Auguſtinus/& Ari/ſtoteles ſcribunt/& experientia docet) fiunt ex aqua congelata/ euacuatis porroſitatibus: ut nec calorẽ ſuſcipere, nec liquefieri poſſint. Ignis ẽt adeſt

Augu. Ariſto.

in lapidum cōpoſitione:qui etiā ex ſilice chalybe percuſſo/extrahitur:& in ipſo aliquādo reſoluitur:niſi decipiatur Hermes:qui inarcanis docet lapidem a terra in cœlū.i.ignem conſcendere:& a cœlo iterum in terram eius nutricē reuerti:Ad quod cœlum(ut ait)portauit uentus in ſuo uentre recluſus. Metalla quoq̧,& ſi aquea ſunt,ipſoꝝ tamē aliqua igneam naturā ſapiūt:ut aurum,& ferrū:quoꝝ alterum ſolarem,alterū martialem ignem imitatur. Stamnum uero & cuprum aerea ſunt:illud a Ioue,hoc a Venere aeream naturam ſuſcipiēs.Argentum autem terreum cū luna:plumbum cum Saturno:& uiuum argentum in aqua conuenit cū Mercurio:qui eſt (ut aiunt) arbiter undis. Omnia tamen aquea natura dotata ſunt:ut liquefaciant,& pondere diſtent.Sicut enim aqua ab aqua differt in pondere:ſic metallum a metallo,non tantū ratione ſpecifica, ſed indiuidua. Diſtat enim in pōdere aurum barbaricū ab obrizo:Tharſenſe ab Indico, & Vngarico:& hoc ab Hiſpano:illud autem ab auro eiulat:Quod per Gion fluuium deueniens,cū fontis in horto delitiaꝝ exiſtentis uirtutem perſentiat,omniū optimū eſt:ſicut aqua quæ quanto fonti propinquior,& perfectior eſt/tanto leuior.Diſtant enim aquæ pro regiōe,& ſitu in bonitate,
Vitruu. & pondere: a quo (ut Vitruuio placet) aeris bonitas dignoſcitur : & ibi loca pro ędificiis conſtruendis decernenda iubet.Plantæ quoq̧,quāuis aereæ ſint naturæ,tamen aliquarum radices,ſuccus,folia, & flores dicuntur calidi,in primo/ſecundo/tertio/uel quarto gradu: aliqua frigida/uel ſicca/ & huiuſmodi: de quibus diſputare præſens locus non patitur.Illa tamen diuerſitas prouenit:quādo planta aliqua magis/ & minus naturam alicuius elemēti ſe induit. Animalia quoq̧,quāuis ignea ſint,aliqua tamē magis terrea in terra oblectantur : ut talpa / uermes / & communiter reptilia omnia: Piſces omnes aquei aqua nutriuntur:Chamæleon aere:Salamandra igne,& ipſorum aliqua calore feruent:ut columbę/leones:Aliqua humido deprimūtur/ut agnus:Aliqua ſicco:ut lepus/dāmula:Omnia tamē ignea ſunt diſtincta per gradus:unde nomina mutuant ab elementis/ aut ab eorum qualitatibus.

Quod elementa reperiantur non tm̄ in hoc terreſtri mundo,ſed cœleſti/ſupercœleſti,& Archetypo. Caput. XVI.

ELementa in omnibus reperiri ampliſſimi teſtes ſunt:Sed ea, quæ in mundo hoc inferiori habentur/ feculenta/& craſſiora ſunt:Quæ in cœlo:nitida/ atq̧ pura:Quæ ſupra cœlos:uiuentia/& ex omni parte benefica.Et,ut ab inferioribus incipiamus,eſt terra hæc circa centrum ſtabile firmamentū pedibus/omniū ſeminum matrix fœcundiſſima. Eſt in cœlo denſitudo:quæ uideri poteſt in
Plotin. Sole potiſſime/ & Luna,& ſtellis: quæ (ut Plotino placet) radios ſolares repellunt. Eſt in Angelis:ut firma ſint Dei ſedilia:& nobis fœcundi,dan/

tes tanq̃ miniſtri Dei terræ huic ſeculentę fœcunditatem. Eſt in Archety/po omniũ firma / fœcundiſſimaq; natura: de qua dicitur: Aperiatur terra: & germinet ſaluatorẽ. Eſt aqua hæc leuis, & æquatiſſima, mũdans, & la/uans omnia. Eſt in cœlis ſuo affluxu terrã irrigans: & cõmixtibilis uirtus (ut Baſilius longo ſermone diſſerit) Eſt in Angelis docens, & mundans: de qua, cũ de cœlo agit̃, in pſalmis canitur: Qui tegis aquis ſupiora eius. Eſt in Opifice: qua ablutionẽ peccatorum facit, & regenerat, mundificat, colluſtrat, & paſcit. Sed uide harũ aquarũ differentiam: Humor hic uitæ calorem obruit, cœleſtis irrigat, ſupcœleſtis intelligit: diuinus mentes pur gat/ & paſcit. Eſt aer hic elementaris/ quo reſpiramus, uidemus, audimus, & odoramus. Eſt in cœlis tranſlucens natura: ultra quã ſtellas fixas proſpi cimus: Eſt in cœlo ſuperiori ſpatiũ: ubi reſonant ſuauiſſimi Beatorũ con/centus: ubi patet uiſio illa, & corporis principis, & reginæ/ & omniũ mili/tum. Eſt in Angelis uitalis flatus, & aura tenuis. Eſt in Opifice ſumma, & perfectiſſima uita, & ſpiritus: quo ſpirans in oẽs dat omnibus: ut uiuant: atq; reſpirẽt: & quo tanq̃ ſibilo auræ tenui Eliæ/ & aliis domeſticis loquit̃. Eſt ignis elementaris apud nos calefaciens, coquẽs, & pficiens. Eſt in cœlo Sol lucens, & calefaciens inferiora, & Mars agitans, & dans robur. Eſt in Angelis ſeraphicus, & feruidus amor: de quo Pſalmographus canit: Qui facis Angelos tuos ſpiritus: & miniſtros tuos ignem urentẽ. Eſt in Arche/typo (ut Heraclitus, Empedocles, & alii ſapiẽtes deponũt) Ignis idealis: & ſpirituale lumen, Sed (ut Zenoni placet) Artificioſus ignis ad omnia producenda egrediens. Et de ſpiritu, & diuino igne habetur in libro ſapiẽ tiæ: Omniũ eſt artifex: omnẽ habens uirtutem. Fauet Cleantes dicens/ q; ignis ille incorporeus/ diuinus/ uitalis/ & ſalubris eſt: qui omnia gignit/ con ſeruat/ ſuſtinet/ alit/ & auget: ſicut hic inferior diſſipat/ & diſturbat. Fauent & diuini teſtes Moſes, & Paulus: quorũ alter in repetitiõe legis/ quæ Deu/teronomiũ dicitur, & hic cũ hebreis diſſerẽs ait: Deus ignis eſt. Et ne infi/ma pars mundi ſecludatur ab hoc ædificio: uideamus quid Homerus de inferioribus elementis decantet in decimo Odyſſeę.

Iſaias

Baſilius

Pſalmus

Elias

Pſalmus

Heracl.

Emped.

Zeno

Cleantes

Moſes

Paulus

Home.

Sic ubi tartareas Acherontis uoluit in undas
Se phlegethon, ſtygioq; ſimul deductus ab Alueo
Cocytus/ gemino qua rupes ſcinditur amne.

Quem & Virgilius imitatus canit.

Hinc uia tartarei/ quæ fert Acherontis ad undas:
Turbidus hic cœno, uaſtaq; uoragine gurges
Aeſtuat: atq; omnẽ cocyto eructat arenam.

Virgil.

Quorũ fluuiorum Phlegeton igneus eſt: cocytus aereus: Acheron ter/reus: ſtyx uero aqueus: quãuis hæc ſit potius inferna palus, q̃ fluuius. Alii uero ex etymologia uocabuli hos fluuios elementis accommodant/ Phle/

getontem igni, quaſi ab exuſtione deductum: Cocytumq́, qui clamoroſos ſignificat ululatus, terræ propter uarios concauitatum antractus: Acheronta uero fluentem fluidæ aquæ: Stygem autem aeri elementorum uinculo: Et de omnibus his ſcribit Proculus: Quæ in cœlo ſunt elemēta, ſummitates, & excellentiæ elementorum, ſunt ea, quæ ſub orbe Lunæ ex ſecundo ordine: Illa uero, quæ infra terram ſunt: infimum quoddam ac ueluti fex elementorum: ubi mali cruciantur. Sed ad noſtros ueniamus. Eſt ignis, de quo ſummus doctor comminatur impiis ſe dicturum: Ite maledicti in ignem æternum. Eſt aer de quo Iſaias: Percutiet te Dominus aere corrupto: quod communiter de damnatis exponitur. Eſt aqua (teſte Iob qui ait) ad nimium calorem tranſibunt ab aquis niuium. Eſt deniq́ infœliciſſima terra in cētro terræ huius: de qua iterum Iob: Dimitte me ergo: ut plangam paululum anteq̄ uadam, & non reuertar, ad terram tenebroſam, & opertam mortis caligine, terram miſeriæ, & tenebrarum. Sunt igitur elementa in Deo ſeminaria rerum, & producendorum ideæ, & origines: In Angelis diſtributæ poteſtates: In cœlo uirtutes quædam: In natura rerum ſemina: In mundo hoc inferiori craſſiores formæ: Niſi enim eſſent elementares uirtutes in cœlo, quomodo ab eius influxu generarentur, & tranſmutarētur elementa hæc: ut quod nunc eſt aer in pluuiā conuertatur/ Aqua in aerem exhalet/ Terra in lignum uertatur/ Ex quo ignis/ & ex illo aer, & cinis quæ terra eſt? Hinc aſtronomi ſigna, & planetas ab elementis denominant tria ſigna cuilibet elemento attribuentes: In Opifice uero neceſſe eſt, ut ſint omnia, quæ diſtribuit: ut celebrata eſt illa Peripatetica ſententia: Nullus tribuit ea: quæ non habet. Sunt igitur fundamenta hæc omniū rerum quadrifaria a Deo, cui eſt nomen quatuor litterarum: Quarum quælibet circularem numerum continet: & hinc omnes numeros/ qui circulares dicuntur/ illæ litteræ complectuntur: Vnde magno myſterio nobis innuit: q͏̄ omnis reuolutio generationis, & corruptionis, & uiciſſitudinis rerum reuerti tandem debet in illud, a quo proceſſērunt: Quæ ſacramenta forſitan Domino ſuccurrente clarius alibi explicabimus.

Procu. — CHRISTVS. — Iſaias — Iob — Idem — Ariſto.

De figura elementorum ſecundum Pythagoreos, & Platonicos. Caput XVII.

Timæ. Plato

TImœus Locrus ex officina Pythagorea, & poſt eum Plato iſtiuſmodi figuras elementis aſcripſerunt: Terræ primū cubum octo angulorū, & ſex laterum, in forma teſſeræ: Et hoc ob eius ſtabilitatem, grauedinem, & motus difficultatem. Ignem autem in pyramidem quatuor baſium, & quatuor angulorū formant: ut faciliorem habeat aſcenſum. Aerem in octaedrum id eſt octonorū ſeſſuū corpus conducunt: uz ex octo baſibus, & ſex angulis ſolidis, uigin-

tiquatuor uero planis:Et hoc quia in aſcenſu ignem conſequitur. Aquam deniq; figuram Icoſaedrā tenere dicunt: quæ habeat baſes uiginti,& angulos duodecim: eo q aqua ſua flexibili natura mobilis ſit, atq; diuiſioni perfacilis:Quæ omnes figuræ ex quaternario tractæ ſunt: Nam terra ex duobus primis quadratis: Ignis ex quatuor baſibus,& totidem angulis: Aer ex bis quatuor baſibus:Duplicantur enim,ut ex utraq; parte penetratiuus ſit , & facilioris motus . Anguli uero plani ex ſex quaternariis: Aqua autem ex uiginti baſibus,& duodecim angulis, quæ.32.conducũt: Qui numerus eſt ex duobus quadratis , quorum radix eſt quaternarius. Sunt iterum baſes ex quinq; quaternariis, anguli uero ex tribus: Et hæc omnia collocant in uniuerſi figura dodecaedra,ideſt in ſeſſili per duodenos ſitus:quæ ẽ ex duodecim baſibus pẽtagonis, & uiginti ſolidis, planis autem ſexaginta:Quæ omnia a quaternario oriũtur:duodecim ex tribus quaternariis:uiginti ex quinq;:ſexaginta ex quindecim. Eorum autẽ elementorũ omnium conſonantia ex illis baſibus, & angulis colligitur pleniſſima. Aeris ad ignem eſt proportio dupla in baſibus,in angulis ſolidis ſeſqualtera, in planis uero dupla:unde reſultat harmonia duplicis diapaſon,& diapente . Ignis uero ad terram in baſibus ſeſqualtera proportio: in angulis uero dupla:ex quibus diapaſon itez,& diapente.Terræ autem ad aquam in baſibus eſt proportio tripla ſeſquitertia: in angulis ſeſqualtera:unde diapaſon, diapente, & diateſſaron in baſibus : in angulis uero diapente reſultat.Aquæ uero ad aerẽ in baſibus dupla ſeſqualtera:in angulis uero dupla: unde diapaſon, & diapente in baſibus:in angulis uero, itez diapaſon conſurgit.Deficit tamẽ aliquantulum conſonantia,& proportio ignis ad aquam: & aeris ad terram,quibus ineſt plena in qualitatibus cõtrarietas,ab ea proportione,quã habent elementa ſuo ordine collocata:& ubi duo ſemper conueniũt per intermediũ:quod de utroq; participat:ut ſupputare poſſunt experti.

QVibus mutuis concentibus prima rerũ genera cõueniant ad inuicem, & cum Archetypo. Tonus Quartus.

Quomodo Angeli primi ordinis cõueniant cũ primo cœlo: quod primum mobile dicitur. Cap. I.

Qua concordia cherubini ſtellato cœlo rñdeant. Cap. II.

Confirmat hæc mirandum Ezechielis oraculum. Cap. III.

Thronorũ quinq; proprietates. Cap. IIII.

Qua cõſonãtia eiſdẽ ꝓprietatibus Saturnus coæquet. Cap. V.

Dominationũ decem proprietates. Cap. VI.

Quo concentu eaſdem omnes Iupiter imitetur. Cap. VII.

De tribus coæq̃tiõibus Mauortis ignis cũ uirtutibus. Cap. VIII.

Quõ conueniant adhuc in aliis ſex conditionibus. Cap. IX.

Magnam melodiã Sol in octo cũ poteſtatibus cũue- niens quaſi diapaſon reddit. Cap. X.

In qnq; participant principatus cũ Venere. Cap. XI.

Qua cantilena Mercurius cũ Archãgelis cõcinat. Cap. XII.

Quõ deniq; Luna coaptetur cũ Angelis. Cap. XIII.

Conuenit iterũ terra cũ Luna. Cap. XIIII.

Aqua cũ Mercurio & Saturno interſonat. Cap. XV.

Aer cũ Ioue Venereq; reboat. Cap. XVI.

Ignis cũ Sole & Marte feruet. Cap. XVII.

Lapides cũ cœlis ſuccentant. Cap. XVIII.

Metalla ſonoriori uoce idẽ faciũt cũ Marte potiſſime. Cap. XIX.

Viuaciore ſono herbæ correſpõdẽt cœlis, maxīe Ioui. Cap. XX.

Occentant Zoophyta cũ Saturno. Cap. XXI.

Intercinũt animalia cũ ſtellato cœlo, & p̊ mobili. Cap. XXII.

Succentant eadẽ potiſſime cũ ſupcœleſti mũdo. Cap. XXIII.

Quæ in particulari cũ Saturno conueniant. Cap. XXIIII.

Quæ harmonizent cũ Ioue. Cap. XXV.

Quæ Marti reſpondeant. Cap. XXVI.

Quæ cũ Sole, aut Phæbo concinant. Cap. XXVII.

Quæ cũ Venere delicientur. Cap. XXVIII.

Quæ cũ Mercurio interſonent. Cap. XXIX.

Qualiter omnia iſta cũ Luna cõſũmatã harmonię cõ- ſonantiam conducant. Cap. XXX.

Quæ in particulari cũ quibuſdam praticularibus ſtel- lis reſonent. Cap. XXXI.

Quam belle omnia hæc depicta ſint in Arca, quã cœ- leſti oraculo fabricauit Moſes. Cap. XXXII.

Quãto myſterio oẽs Enneades ĩ ſuo decimo cõueniãt. Cap. XXXIII

QVOMODO ANGELI PRIMI ORDINIS CONVENIANT CVM PRIMO COELO QVOD PRIMVM MOBILE DICI/TVR. CAPVT PRIMVM.

POSTQVAM de triũ enneadũ genitura diſſerui/mus:ad ipſaꝝ cõcordiã,unius vꝫ fabricæ cũ alia parti/cularẽ cõſonãtiã deueniamus.Et a ſupremis ſpiritibus exordiẽtes,ut ſolidũ aliqđ pſupponamus:accedemus, ad Ariopagitã noſtrũ Dionyſiũ ueꝝ arcanoꝝ ſpecula torẽ:Qui ea myſteria quę ei Paulus(ut aliq opinant) ſed Hierotheus(ut ipſe fatet) crediderat,depromẽs dicit:ꝙ oẽs intelligẽ/tiæ inferiores a ſupioribus illuminantur,docẽtur,& purificant,deniqꝫ ad opa Dei exequẽda mittũtur:Supremi aũt a Deo tñmõ deſtinant:& oẽs ſunt adminiſtratorii ſpũs in miniſteriũ miſſi. Sed differentia eſt:qa primi ſolũ a Deo iubent:ſequẽtes aũt a Deo, & ſupioribus deſtinant,& impel/luntur,iuſſu tñ Dei.Hic cõueniunt Paulus docẽs,ꝙ oẽs mittunt,& Dio/nyſius dicẽs, ꝙ ſupiores nõ deſtinantur ab aliis,vꝫ intelligẽtiis:ſed a Deo tñmõ:ut in cœleſti Iſaiæ oraculo hẽmus:quo dicitur:Vnus de Seraphi/nis.i.ſupremis uolauit ad me,iuſſus vꝫ a Deo ad cuius throni,& maieſta/tis cõtuitũ ſubuectus erat:unde ille Seraphinus erat deſtinatus.Sed quia Dionyſius docet ſeraph eſſe nomẽ officii,nõ pſonæ:tũc aliqui decepti di/xerũt illum nõ fuiſſe de ſupremis,ſed functum ſupioris officio: Quod (ni fallor)nõ eſt ad mentẽ Dionyſii,cũ omnes ſeraphini denominẽtur a שרף idest ſaraph hebraice,qđ latine accendere dicit:Et coꝝ officiũ ſit ſuccen/dere nõ modo ſe,ſed inferiores:ad quos mittunt:Nec inferior fungit coꝝ miniſterio:nec ſupioꝝ ſibi nomẽ uendicat.Cũ igit ille ſeraphinus,ut Iſaiã ſuccẽderet,& eius labia ignito calculo purificaret,aduenerit: officio,& no mine/ordineqꝫ ſupremo ſeraphinus fuit.Iſti igitur ſupremi,qui a ſolo Deo deſtinant,cõueniunt cũ ꝑ mobili:qđ a ꝑ mouente tñmõ agitatur,& cir/cũuoluitur:Qui motor primus eſt,aut prima intelligentiaꝝ:qbus cœli cre diti ſunt:aut primus moderator omniũ: Quod Proculus,& alii Platonici pari modo cũ Triſmegiſto cõuenientes docent/ut Boetius canit.

Diony. Hierot. Paulus Diony. Iſaias Diony. Procu. Platon. Triſme. Boetius

Tu triplicis mediam naturæ cuncta mouentem
Connectens animam,per conſona membra reſoluis:
Quæ cum ſecta duos motus glomerauit in orbes.
In ſemet reditura meat:mentẽqꝫ profundam
Circuit:atqꝫ ſimul conuertit imagine cœlum.

Alii aũt cœli mouent̃ raptu quodã a primo mobili, imo a primo motore: ab inferioribus uero intelligẽtiis motu particulari, & proprio ſpatio: Et ſi cut primũ unico mouet̃ impulſu: ſic unicũ influxũ recipit: Alii aũt uarios pro uarietate mouentiũ, & motuũ. Hinc Arabs, quãuis barbarice, uere tñ depromit dicens: Optimũ habet ſuã pfectionẽ a ſe: Quod aũt propinquũ iſti p paucã, uel unã opationẽ, & unũ motũ tm̃mõ: Quod uero remotũ eſt per multas: Quãto.n.qs ſupior eſt, tanto eius motus maior eſt uirtute, minor uero numero: Et q̃to quis inferior, tãto eius motus maior eſt numero: minor uero uirtute, cæteris tñ paribus: Sol.n.quis ſit in medio planetaꝶ, uirtute tñ eſt maximus, & rex erraticoꝶ ſydeꝶ: unde tãq̃ rex mediũ tenet. Patet etiã ille ordo in ciuili Republica, & ſupercœleſti: In ciuili.n.miniſtri agitãtur, & turbãtur circa multa: ut expleant iuſſa imperãtis: Architricli ni uero iuſſi iubent, & ad pauca mouent̃: Dñi autẽ grauitate quadã penè imobiles imperãt nõ recedentes a loco, nec a ppoſito. In Republica ẽt ſup cœleſti intelligẽtiæ inferiores hebraice מַלְאָכִים Malachim, græce Angeli, Latini aũt nuntii uel miſſi dicunt̃, eo ꝙ frequẽtius ad nos deſtinati, ſupremi mãdata deferãt. Supiores uero intelligẽtiæ, qa raro deſtinant̃, aſſiſten tes a Daniele dictæ ſunt, Mittunt̃ tñ aliqñ: ſi uerũ deponit Paulus dicens, ꝙ oẽs ſunt adminiſtratorii ſpũs miſſi in ſalutẽ coꝶ, qui capaces ſunt æter næ hæreditatis. Intermedii aũt frequentius ſupioribus, & rarius inferioribus mittunt̃: Sic & ĩ cœleſti Republica ſupiores circuli tardius mouent̃, infimi uelocius. Luna omniũ circuloꝶ infima in octo, uel nouẽ diebus ſupra uiginti cõplet motũ proprium. Saturnus ſupior in triginta ãnis: Sol, & Venus intermedii in uno anno: Stelliferꝶ cœlũ ſupremũ omniũ ſphæra rũ quæ uident̃, in multis millibus annoꝶ reuolutionẽ ſuã pficit: q̃uis oẽs rapiant̃ a p̊ mobili: cuius motio eſt imediate a p̊ mouente: unde unica eſt & ſimplex: Inferioꝶ uero circuloꝶ multiplices. Particulares aũt cõuenien tias, quas hẽt mobile illud primũ cũ ſupremo ordine intelligẽtiaꝶ: qui ſeraphinoꝶ eſt, ſi pcurrere lubet: uideamus qd de ipſis mentibus ſeraphicis, ex officina p̄ceptoris ſui deponat magnus ille Dionyſius: Hic etenim ſexdecim ipſis attribuit dicẽs: Seraphinoꝶ cognomen eſt, mobile ſemp circa diuina, Inceſſabile calidũ, Acutũ ſupferuidũ, Inflexibilis ſemp motionis, Suppoſitoꝶ agminũ reductiuũ, Actiuũ exẽplar, Recalefaciens illa inferiora, Reducens in ſimilẽ caliditatẽ cœlitus igneo illo uigore cõparato, ea quæ tanq̃ holocauſta ſumma ui incendii expurgat: Non circũuelatũ exiſtens, ſed lucidũ, inextinguibile, ſemp illuminãs, oẽm tenebroſam obſcuritatẽ expellens: Et q̃tũ in huiuſmodi cũ ſeraphinis mobile primũ conueniat, uideamus: Cũ.n.primũ ſit, qđ mouet̃, & ab ipſo primo mouẽte imediate, merito in reuolutiõe ſua ſemp in ipm̃ primũ fert̃: ut eius iuſſa capeſcẽs expleat in aliis omnia ad libitũ imperãtis. Oportet ſecũdo, ut inceſſa

[Margin notes: Auerois (beside "pro uarietate…"); Daniel. (beside "tes a Daniele…"); Paulus (beside "ꝙ oẽs ſunt…"); Diony. (beside "ex officina…")]

Digitized by Google

bili calore uigeat:quo ſine intercapedine moueat̃,& tanta ui trahat ſecũ oia:ut a tanta machina minime impediat̃. Acutũ inſup ut ſit,neceſſe eſt, in uirtute qua oia penetret:& uſq; ad ultimos globos uim ſuam diffundat: Et cũ omnes rapiat,feruentius eſt ſup illos oẽs:Ideo ſicut dicit,ſupferuidum eſt.ſ.genus ſeraphinorũ:ſi v₃ debeant inferiores oẽs mouere,& feruefcẽtes & Deificos facere,ſic ſupferuidũ eſſe debet illud, qđ oẽs feruefcere facit ad motũ: Et cũ inferiora omnia ad eius nutũ moueant̃,ut ſemp expleant,quæ ſupremus iubet,cogunt̃ ambo habere motũ inflexibilẽ:Et ne uideat̃ utriuſq; uanus labor in mouẽdo ſibi ſubiecta:ſicut ſeraphini ui ſua ignea reducũt inferiores mentes in Deũ:ſic iſtud rapiẽs ſuo igneo impetu mouẽdo oia ea diſponit:ut in primũ redeãt:Et qa utrũq; nõ modo impellit,ſed pcedendo rapit ſecũ,dicunt̃ actiua exẽplaria:Quorũ ſeraphini amoris incẽdio,& globus iſte igneus celerrimo motu,& influxu omnia calefaciunt:reducũtq; ſic in id incendiũ,quo ipſi accenſi ſunt:Sed illi uim hauriunt a Deo,quo fruũtur:& hic a magni nominis reuolutionibus duodecim:quas hauaia dicũt hebrei:Quarũ quælibet uni ſigno præponit̃:& totum nomẽ,qđ hebrei quatuor lrãrũ,Græci tetragrãmũ,Pythogorei tetractim dicũt,omnibus ſignis: Quorũ uirtus eſt in p mobili:ut dicũt aſtronomi:q̃uis imagies in ſtellato cœlo appareãt,nõ tñ in ſitu ſiderũ:ſed in uerisfiguris:ſicut cõprobarunt certis tpibus,& inſtrumẽtis uiri pbatiſſimi:qui oculis ppriis uiderũt Tauri,uel Arietis figurã in orbe ſignorũ. Illius igitur ſancti ſanctorũ,& ſanctiſſimi nois uirtute illi inflãmando,& hic tanq̃ rota fullonũ purgãdo,quos mouet,incendũt:ut tãq̃ holocauſta aſcẽdant ad ſupremũ. Et ſicut ſeraphini nihil cognoſcunt ſuperius,quo obtegant̃,cũ ſint primæ luci abſq; medio addicti:ſic iſte circulus ſupiorẽ nõ hẽt circulũ mobilẽ:cũ ſit cõtiguus empyreo globo,& Dei ſedili:qđ tanta diuina luce eſt pfuſum:ut nihil obſcuret,ſed illuſtret indutus naturã ſupioris:ſicut omnia denaria,de quibus ſuo loco diſſeretur:unde utriq; ſemp lucidi ſunt. Continent etiã inextinguibile lumen,& incendium:quo ſemp inflãment,& illuſtrent:ut illi perpetuo colluſtratiuo incendio, & hic raptu,& ui ſua ignea poſt multos circuitus,proiectis fecibus omnia purgãda reddat opifici expurgata:adeo ut in eundẽ deſtinatũ reditum faciant.

Hebrei
Græci
Pytha.
Plato

Qua cõcordia Cherubini ſtellato cœlo reſpondeant. Cap. II.

SVccedit ordo Cherubicus,qui q̃tũ cõueniat cũ ſtellifero cœlo,uideamus. Eſt cherub (ſi uere ſunt interpretationes chaldaicæ iã triuiales) imaculata pictura:uñ cherub opus Phrygiũ, aut fictũ dicit̃:uel (ut Abrahæ a benazra placet) eſt pictura,uel imago cuiuſcũq; formæ ſeparatæ: Sed q̃ pulchrior pictura in tota mũdi machina octauo cœlo? ubi ſunt imagines complures nõ a Phrygiis Indis,uel ab Arachne Lydia:ſed ab ipſa Pallade,& diuina ſapientia:quæ

cœlum

cœlum illud figuris ſemper uiuentibus (ut quibuſdam placet) & plenis uirtute pinxit: ſicut & in cherubicis mẽtibus ſpecies pinxerat idearũ. Ideo alia interpretatione dicit̃ cherub ſciẽtia multiplicata, ſiue ſcientiæ plenitudo, aut plures ſciẽtiæ, & ordines, uel multus ordo: a כָּרָה cara, quod eſt ordinauit, & רַב rab, quod eſt multum: In ipſis enim eſt multiplicata ſciẽtia, & ſpecies rerũ multiplices, & in cœlo imagines multæ. Vtrobiq; autẽ pictura eſt ſine macula, & indelebilis: quæ nulla inuidi temporis colluuione conſumetur: nec peregrinam picturam, aut impreſſionẽ ſuſcipiet/repletis utriſq; plenis imaginibus a fonte idearum: ex quibus etiam/tanq̃ ex exẽplaribus formis, terra hæc tanta florũ/& herbarum uiuenti ornatu componitur. Sicut enim terra floribus, cœlum ſtellis/ſic mens cherubica uariis formis ſcientificis ornatur. Ideo dicitur ſcientia multiplicata, eius ſpeculatione extenta ad diuerſiſſima cognoſcenda. Eſt pariter ſtellatum cœlum multiplicatũ lumen ad diuerſiſſima confouenda. Confouent etiam cherubini per idem cœlum hæc inferiora, dante ipſis prima cauſa unde influãt:

Dauid — Hinc pſalmographus canit: Aſcendit ſuper cherubinos, & uolauit: ad oia

Diony. — uз citiſſime diſponenda per ipſorũ omnigenam cognitionem, & uirtutem.

Vgo — Et hęc eſt illa prima operatrix uirtus (ut Dionyſii uerbis utar) qua repleti

Alber. — cherubini ſunt ad inferiora coaptanda diſpoſiti: ut Vgo, & Albertus in ex

Diony. — poſitione ſentiunt. Et quod facit per cherubinos, tanq̃ p miniſtros & cauſas ſecũdarias, ſummus opifex, idem conducit per ſtelliferũ orbem, tanquã per inſtrumentũ: ut cũ academicis catholici multi conueniunt. Eſt inſuper (inqt Dionyſius) cherubicus ordo repletus diuina pulchritudine, & ſapiẽtifica traditione, & cõicatiuus ad ſecũda genera: Sic & octaua ſphęra plena eſt pulcherrimis ſtellis & uirtutibus cõicandis ſecundo generi, erraticis

Aſtron. — uз ſideribus. Cõmune eſt apud Aſtronomos, quantam uim ſigna pręſtent planetis, quando eos in domiciliis ſuis recipiũt. Manifeſta eſt etiam diſpoſitio, quam inducunt in naſcentis alicuius horoſcopo/Neq; minus in aliis mundi inferioris rebus diſponẽdis: ut moderari uideantur machinã hanc ſub globo lunari, fauore tamen hauſto a ſupremo parente, & ſancto ipſius

Dauid — nomine: ut in Dauitico hymno canit̃: Dñe Dominus noſter q̃ admirabile eſt nomen tuum in uniuerſa terra: quæ per ſidereas illas figuras, & uirtutes imbibitas a ſancto nomine uitam, pulchritudinem, & uirtutem haurit. Quibus intercedunt ſeptem erratica ſidera: quæ & ipſa a ſeptem menſuris

Thehe. — uel circulis fabricę (ut hebreorũ Theologia docet) per ſeptem ſuas intelligentias regulantes ſuſcipiũt, unde influant. Diuiditur ille ſtellifer circulus in duodecim imagines præcipuas: quarũ quælibet, & partẽ terræ ſibi ſubiectam, & membrũ aliquod minoris mundi diſponit: Vnde uterq; mũdus

Aegyp. — ab ipſo cœlo regulatur/cuius circulus medius mineruæ, aut iuſtitiæ circus

Arabi. — a Memphiticis dicit̃, & ab Arabibus doctoria regis. Illo enim tanq̃ uirga

quadã ſupremus rex inferiora moderaẽ per cherubinos,tãq̃ per miniſtros: in qbus unica illa regis cognitio multiplicaẽ:ut iteratis uicibus intelligãt ea,quæ ſupremus unico actu cõplectiẽ.Sic & cœlum iteratis reuolutioni bus explicat,quæ opifex unico influxu tribuit.Et ſicut ſtellifeꝝ cœlũ gy/ ratur a primo mobili:ſic cherubini excitanẽ a primo ordine Angeloꝝ,ſe/ raphico v3:ut locũ etiam in ipſis habeat illud Academicoꝝ,immo diuino rum hominum dogma,quo doceẽ:ꝙ qui cupiũt docti effici,& ſapientes, primo amatorii efficianẽ,ut per amorẽ pulchritudini reꝝ affecti/ad ipſas ſpeculandas moueanẽ:de quo ampliſſime Plato in ſympoſio,& Plotinus in de triplici reditu animæ ad Deum cõſcribũt.Hinc ea quæ in Dionyſio uidebanẽ contraria facile conueniũt:Docet enim inferiores Angelos a ſu/ perioribus doceri:illuminari:purgari: & iterũ dicit: Cherubinos ſuſcipere immediate a Deo,quæ ſecundis cõmunicãt:Nam diuinã eſſentiã oẽs ſine medio ſpeculanẽ:ut in ſolo fœlicitatis fonte beentur:A quocũq; enim ca/ nali citra infinitum haurirent,poſſent facile ſentire influẽtis defectũ ſimul & influxus,qui quidẽ defectus cũ beatitudine ſtare nequit.Et illa diuinæ eſſentiæ uiſio ab Auguſtino meridionalis, rerũ autẽ in uerbo matutina,in genere proprio ueſpertina diciẽ.In cognitionẽ igiẽ illam dexteræ excelſi, ubi ſunt omnes deliciæ,quæ ad dexterã dicuntur eſſe Archetypi,feruntur mentes omnes Angelicæ,& beatoꝝ,Deo dirigente: iuxta illud Dionyſii: Gaudent omnes mouente Patre.Ad inferiora autẽ peragenda diſponunẽ inferiores ſuperioꝝ imperio:quibus illi parẽt oculũ tamen ſemper in Deũ dirigendo:ut canit Regius Propheta:Ponite corda ueſtra in uirtute eius: & diſtribuite domos eius.Eſt.n.ſermo Principis Angelicis miniſtris impe/ rantis:ꝙ corda,& affectus ſemper in Deum dirigant per incendium ſera/ phicum:quo excitati diſtribuant domos eius/cœleſtem v3/& mundialẽ:in quo miniſterio inflãmantur ab igne ſeraphico,immo a ſpũ Dei igneo per ſeraphinos:A qbus etiã illuſtrationis ad inferiora pertractanda incremẽta ſuſcipiũt:ut aũt Deo pfruanẽ,lumine ipſius Dei pfuſi colluſtranẽ.

Acade

Plato

Plotini

Diony.

Augu

Diony

Pſalmi

Confirmat hæc mirandum Ezechielis oraculum. Caput III.

E Ventis q̃pſimis,quę celeberrimo uati Ezechieli reſerata ſunt etiam negotiũ mundanæ fabricę interfuit:Cuius deſcriptio/ nem hebraicã ueritatẽ ſequẽtes proponemus, quantũ maxi/ me ad cherubicũ myſteriũ attinet.Extendit/inqt/cherub ma num de medio cherubinoꝝ ad ignẽ, qui erat inter cherubinos:& leuauit, & dedit in manu eius,qui erat ueſtitus lineis,uel talaribus tunicis:& acce/ pit,& egreſſus eſt.Et apparuit ad cherubinos ſilitudo manus hominis ſub alis coꝝ. Et uidi,& ecce quatuor Ophanini apud cherubinos:& Ophani/ nus unus apud cherubinũ unũ,& Ophaninus alter apud cherubinum al/ teꝝ.Et uiſio Ophaninoꝝ ſicut aſpectus lapidis tharſis.Et uiſio coꝝ ſimili/

Ezechi.

tudo una ad quatuor/ſicut ſi eſſet Ophaninus i medio Ophaninorum:Cũq; ambularent,in quatuor partes gradiebantur:nec reuertebantur,dũ irent: ſed ad locũ,ad quem reſpiciebat primus,uel caput ſequentes cum ibant: nec reuertebantur,dũ irent.Et omnis caro eorum,& dorſum eorum,& manus,& alæ eorum,& Ophanini pleni erant oculis in circuitu quatuor Ophaninorum. Et ophaninos ipſos uocauit rotas in auribus meis. Hic rogatos eſſe uelim ſapiẽtes,ne me carpant:ſi a communi interpretatione locum iſtum noſtri Ezechielis ſegregauero.Admittũt omnes catholici quatuor ſenſus in ſacra pagina:Quibus ueritas litteræ,animæ negotiũ,myſteriũ eccleſiæ,& arcanum cœleſtis gloriæ eluceſcit.Et horum primus literalis/ſequens moralis/ tertius allegoricus/ultimus anagogicus ab omnibus dicitur.Sed ſi cũ iſtis admittatur mundanæ fabricę deſcriptio,non incongrue naturalis ſenſus ille uocabitur.Quo modo interpretandi ſæpius utitur omnium interpretum ſacra

Orige. rum literarum apud noſtros facile princeps Origenes, prout ab Ammonio,

Ammo. immo a ſapientibus hebreis acceperat.Si aũt noſtri hoc nouo interpretãdi genere (quod tamen uetuſtiſſimũ eſt) offenduntur/collocabimus ipſum in Anagogico:poſtq̃ induximus Deũ/in quo beari debemus/ huius fabricæ opificem,moderatorem,& muſicũ:Qui eam conſonantiſſimã adeo ex omni parte conduxit:ut quicquid de una dicitur/de alia quoq; per ſymbolũ, & analogiã intelligi poſſit.Ad quarum rerum phyſicarum,& diuinarum concordiam accincti ſumus.Sed ad interpretationem accedentes uideamus quid

Ezechi. loquatur noſter Ezechiel de cherubicis mentibus diſponẽtibus fabricã:& de eorũ ratione ad Deum,ad ſeraphinos,& ad producta omnia.Extendit (inquit)cherubinus manum de medio cherubinorum:Vni aſcribit opus,cũ

Ariſto. ſuppoſiti,aut ſingularis ſit operatio : ut apud Ariſtotelem , & Theologos

Theolo. nr̃os triuiale eſt.Sed ne credatur hæc adminiſtratio uni tantũmodo credita dicit,de medio cherubinorum:ut omniũ uirtute agat:Sicut Gabriel legationem uirgini attulit:& epithalamiũ celebrauit in uirtute,& nomine omniũ Angelorum:ſed Dei in primis,ſicut nonnulli accõmodatiſſime diſſeruerunt. Quã uirtutem extẽdit(inquit) ad ignem.i.ad uigorem ſeraphicum:quia & ipſi ſeraphini interſunt,tanq̃ uis ignea,& excalefactoria uirtus ad opus perficiẽdum.Hinc proſequitur,q; ignis erat inter cherubinos,colligatos u3 glutino ſeraphici,imo diuini amoris:quo excitantur ad miniſteriũ.Sumpſit

LXX. ergo ignem:& dedit illi,qui erat ueſtitus lineis,aut ſtola ſancta,uel podere

Hieron. (ut ſeptuaginta interpretantur,& cõſentit Hieronymus) .i.Chriſto,de quo

Apoca. in Apocalypſi dicitur:Et uidi in medio ſeptem candelabrorum aureorum,ideſt ſeptem planetarum & Angelorum ipſis p̃ſidentium,ſimilem filio hominis ueſtitum podere,aut ſtola ſancta uſq; ad talos,qa totus ſanctus nazaræus noſter a uertice uſq; ad uolas pedũ:Cui data eſt oĩs poteſtas in cœlo,& in terra,& per quẽ p̃ducta ſunt omnia.Nec cũ iniuria dicitur:q; ignis acceptus a

ſeraphinis per cherubicas manus datus ſit Chriſto:cū ipſum ignem nō de
derit ei tanq̄ inferiori:ſed uelut miniſter attribuebat opifici:cuius imperio
opus peragebat.Nā & ſi omnia per uerbū facta ſunt:multa tamen ipſum
tanq̄ ſūmus Princeps/per miniſtros exequit̃.Et poſtq̄ ignē ſuſcepit/infert
uates/ꝙ ad opus egreſſus eſt:quia ſicut opifex amore ſuccinctus (ut Dio/ Diony.
nyſius,Boetius, & alii ſapientes teſtant̃) in fabricā cōducendam egreſſus Boetius
eſt:ſic miniſtri amore ſuccēſi exequunt̃,quæ opifex iubet.Nec tamē mini
ſtri ipſi,eo ꝙ cooperētur Artifici,dicuntur rerum creatores,ſed executores
illius,a quo oīa fiunt:Vnde ſeqtur:Et apparuit inter cherubinos ſimilitu/
do manus hominis, illius vȝ qui dixit:Pater meus uſq; modo operatur;&
ego operor. Et ne quis ſuſpicet̃ ex hac interpretatione Cherubinos aliquo
modo eſſe reꝝ creatores,poſſumus etiā cauilloſos cōſolari locū aliter inter
pretantes:ut cherubinus ſit ſciētia idealis,uel cognitio reꝝ faciēdarū,quæ
acceperit ignē amoris de medio cherubinoꝝ:ideſt ideaꝝ,& picturaꝝ:quę
in illo uerbo diuiniſſimo ſunt,quibus afficiebatur anteq̄ in formas ꝓprias
explicaret,Ideo dicit̃ ꝙ poſt acceptū ignē in opus egreſſus fuit.Nec aliū/
de quippe proceſſit:ut in fabricā exiret,niſi ab amore. Subſequit̃ partitio
fabricæ cū ipſis Cherubinis. Et uidi (inquit) & ecce quatuor Ophanini
apud cherubinos:Qui Ophanini (ſi literam ſequi uelimus) ſūt cunei,uel
circuli ferrei (ut bene ſentit Hieronymus) quibus lignoꝝ radii artantur, Hieron.
& ſtringunt̃ & non rotę/ut traductio noſtra habet.Sed ſi altius rē ꝑſcru/
tari iuuat/Ophanini(authore Abrahā in libro de formatione) ꝑtinent ad Abrahā
mercaua.i.tribunal ſūmi Dei ſimul cum ſeraphinis,& Angelis miniſterii,
& animalibus ſanctitatis.Nā ſicut cœlis & planetis agentibus reſpondent
ſuæ intelligentiæ:ſic materiæ,& elemētis diſponēdis præſunt intellectua/
les uirtutes:quę Ophanini dicunt̃:qui iuxta cherubinoꝝ plenam ſcientiā,
aut ſecundū ideales picturas/diſponūt materiam:& unicuiq; rei diſponē/
dę adeſt Ophaninus unus:iuxta cherubinū unum.i.ſecundū particularem
ideā rei faciendæ.Et cum omnia reꝝ exemplaria abſcondita ſint,tāq̄ the/
ſauri ſapientiæ in uerbo humanato:ut dicit magnus ille Paulus:Ideo indu Paulus
cit̃ hominis ſimilitudo in fabrica cōducēda.Mirabili artificio uates cœle/
ſtis nūc ſummū & increatum cherubinū,ideſt pleniſſimā picturam idea/
rum meminit,nūc miniſtrantes,& plures cōmemorat innuens cherubinū
Deificum per ꝓductos cherubinos,& Ophaninos in harmonicā fabricam
diſponendam exire.Et quia opus hoc habet non ſolum conſonantiam ab
Archimuſæo,ſed pulchritudinē a pulchro,Sequit̃,Aſpectus autē Opha/
ninoꝝ erat quaſi uiſio lapidis tharſis:Quod Aquila,& interpretatio noſtra Aquila
hēt chryſolitū/Symmachus hyacinthum/Septuaginta uero carbūculum Symma.
traduxerūt.Sed Tharſis multoties mare ſignificat,iuxta illud pſalmi:Cō/ Pſal.
terens naues tharſis,ideſt maris.Sed ad interpretationes lapidū redeuntes

incertæ ſunt,& a diuerſis tam hebreis,q̄ græcis,& latinis uariæ habentur, unuſquiſq; tamen ſua ratione mouet̃:Rabi Bachaie quoq; tharſim chryſolitũ interpretatur:quẽ hebraice dẽt/ קְרִיאוֹלִיק /cariolic/Et hunc eſſe coloris cœleſtis,aut maris elati,& eius uirtutẽ fauere ad digerendũ,& impinguandũ.Vnde de Aſſer(cui addictus erat hic lapis) in Iahacob præſagio dicit̃:Aſſer pinguis panis eius:& præbebit delitias regibus.Et ſi uolumus omnes interpretationes accõmodare:poſſumus quidẽ ex ſymbolo omniũ quæ uno nomine myſterioſo ſanctæ linguæ cõtinentur/Si.n.ſignificatum eius eſt mare:cũ aqua ſit rerum ſeminariũ ſimul cum terra,quid materiæ diſponendæ aptius cõuenit,quam uirtus aquea per Ophaninos ſubminiſtrata? Si uero per tharſim ꝓpheta carbũculũ intelligit(qui ãthrax græce dicitur,& alio nomine rubit,ſed ille in nocte lucet: rubit uero nequaq̄:qui

Plinius & omnibus lapidibus figurã imprimit,nec ſuſcipit:& omniũ dicitur pretioſiſſimus a Plinio,Caliſtrato,Aaron,Archelao,Aluredo,& Arnoldo) &

Caliſtr. hoc quidem accõmodatiſſimũ eſt:Nam ophanini materiã obtenebratam

Aaron diſponendo illuſtrant,& ad formã,figuramq; ſuſcipiendã diſponunt:unde

Archel. pretioſa eſt eoꝝ operatio.Si autẽ per tharſim hyancinthus intelligi debet:

Alured. & ipſe aqueus eſt (ut Arnoldo placet) & cũ mari & aqua conueniens ſua

Arnol, frigiditate ardorẽ extinguit.Cõparat etiam gratiam,& gloriam, ait The-

Idem thel,unde & ipſe conueniens eſt Ophaninis diſponentibus materiã uirtu-

Thethel te aquea,unde gratia,forma,& gloria in ſubiectũ deducat̃. Si uero chryſolitũ bene interpretantur:ut in cõmuni uſu habet̃/eſt & ipſe auro ſimilis,

Plinius cum aliquali colore marino,ut Plinius,Arnoldus,& Bochus ſcribũt:unde

Arnol. ad diſponendũ illa uirtus accõmodatiſſima eſt ex aquea natura mollięte,

Bochus & aureo colore picturæ,maxime ſtellaꝝ aptiſſimo. Si uero Bachaie ſequi

Bacha. uolucrimus:ꝙ ſit lapis fauens digeſtioni,pinguendiniq;:& hoc accõmodatiſſimũ eſt:cum officium ophaninoꝝ ſit digerere,& pinguefacere materiã.

Ezechi. Addit ſacroꝝ interpres: ꝙ ophanini quatuor erant ad diſponendam materiam ſuſcepturã quatuor elementoꝝ formas,anteq̃ compoſitum cõduceretur.Sed quia in cõpoſitis una tñ cernitur facies:ideo ſequit̃,ꝙ aſpectus coꝝ erat ſimilitudo una: quaſi eſſet Ophaninus in medio Ophanini:quia in compoſitis unumquodq; elementum eſt in alio:Et ſi cõiunctum reſoluitur,in quatuor illa elementa reuertitur.Ideo ſequitur:Cũq; ambularent, ex amicitia vʒ compoſiti ad ſeipſa in quatuor partes gradiebantur:& non reuertebant̃,cũ ambularent:quia ad reſolutionem deuenientes elementa non reuertunt̃ in cõpoſitum:niſi a ſuperiori cauſa deducant̃:unde ſubinfert:Ad locũ,ad quem tendebat caput,ſiue dux coꝝ,ſequebãtur & ipſa elemẽta ſupiori cauſę obediẽtia.Quod aũt caro,dorſũ,manus,& alę ophaninoꝝ dicat̃ plenæ oculis,pulcherrimũ eſt:cũ in elemẽtis diſponẽdis tot oculi requirant̃ in diſponẽtibus,quot ſunt formę in ſubiecta illa introducẽdæ

Nã formæ oculi ſunt,& ſplẽdores reꝝ cõpoſitaꝝ.Et ꝙ ophanini dicti ſine rotæ in auribus uatis/ conſentaneũ eſt:quia generationes,& corruptiones reꝝ ſuccedũt ea cõtinua reuolutiõe,qua uoluunt̃ cœli imitantes ſphęrã illã ſupmã intelligibilẽ:quouſq; ipſa eadẽ omniũ moderatrix circũuoluẽtibus rebus ſtatũ indixerit,eo tẽpore & momẽto/qđ Pr̃ poſuit in ſua poteſtate.

Thronorum quinq; proprietates. Capur IIII.

QVanta etiã ſit cõcordia thronis cũ tertio orbe,qui eſt primus erraticoꝝ ſideꝝ,iudicare poſſumus ex iis,quæ Dionyſius de Diony. thronis,& Ptolemęus de ſuo Saturno tradit/unuſqſq; in do/ Ptole. ctrina ſua facile prĩceps:Habemus.n.in antiqua traductione Dionyſii de ipſis Dei ſubſelliis hæc ad uerbũ:Ipſi altiſſimaꝝ/& cõpactaꝝ ſedium omni diligenter exaltati ignominia ſubiectionis/Ad ſũmum ſupra mũdanæ ſurſum ferens/ & omni extremitate ineffabiliter in ſublimiſſimũ Et circa uere excęlſum totis uiribus incõmunicabiliter,& ſtabiliter collo/ catũ/& diuini ſuper aduentus in omni paſſibilitate/& in materialitate ac/ ceptiuũ/ & Deiferũ,& familiariter in diuinas ſuſceptiones apertum:Hæc quidem nominũ ipſorum (quantum ad nos attinet) declaratio. Hucuſq; Dionyſius:ſed pauloante dixerat:ꝙ Throni nomen dicit̃ effuſio ſapiẽtiæ, & manifeſtatio deiformiũ ſuaꝝ habitudinum:Quibus uerbis ex denomi/ natione,potiusq̃ ex quidditate,aut ratione tangit ſanctaꝝ Dei ſediũ pro/ prietates.Prima eſt:qa licet ſedilia ſint/ab omni tamen ſunt exaltati igno/ minia:quia ſicut Deo ſeruire regnũ quoddã eſt,ſic eſſe ſubſelliũ ipſius Dei non eſt quidem ignominioſum,ſed pręhonorandũ,& ſublime.Ideo præ/ mittit,ꝙ altiſſima ſunt.Deinde qua claritate ſint illuſtrata ipſa ſedilia in/ nuitur,quia dicit compacta.i.iuncta cõſonanti ueritate (ſi bene Vgo eius Vgo fidus interpres exponit) quia in eis iudicans uerax eſt:immo ipſa ueritas. Iunctura.n.in ſubſelliis diuinis cõuenientia eſt iudicioꝝ/cum ipſa ueritate incõtaminabili:Vel ſũt cõpacti amore (ut Alberto placet) ſicut cathedræ Alber. noſtrę clauis,aut glutino.Bene quidẽ uterq; interp̃tatur:quia in ipſis ſedi/ bus eſt uis ſeraphici amoris/& illuſtratio cherubica.Et hoc ẽ,quod p̃cepit Dominus Aaron,cæteriſq; ſacerdotibus:qui Deo miniſtrãt:& eius uice iu dicant:ut portarent in pectore urim,& tumim:quod noſtra expoſitio ha/ bet doctrinam,& ueritatem.Sed uim uerboꝝ interpretando,urim illuſtra tiones ſignificat:ab אור.i.or/qđ eſt lux:ſed plurale multiplicem doctrinã, & colluſtrationẽ (qua refertus ſacerdos eſſe debet) ſignificat.Tumi uero perfectiones,& remotiones ab inferioꝝ quacũq; macula per Dei amorem deſignat.Perfecti.n.debent eſſe ſacerdotes:ut perfectiſſimi Dei officio me rito fungi poſſint.Tertio loco,ut intelligat̃ rectus & fidelis eoꝝ inceſſus in Principẽ ſup eos diiudicãtẽ dicit:ꝙ ſublati ſunt ad supramũdanũ,& ſubli miſſimum collocati totis uiribus in uere excęlſo.Quarto,ut inde hauriant

diuinos influxus ſine aliquo grauamine repugnantis materiæ. Vltimo cō/
cludit, ꝙ ſtante in eis omnimoda diſpoſitione/& propinquitate/cōſuetudi
neq;/ & imediato miſterio Dei Deiferi efficiūť: Optima quippe deſcriptio
qua ſedilia Dei primo declarenť ab omni indignitate remota/& ſublimiſ/
Eccleſi. ſima: iuxta illud Eccleſiaſtici: Ego in altiſſimis habito: Poſtea ꝙ ueritate, &
amore ſint cōpaginatæ ſedes: ubi ſedere debet ęquiſſimus iudex: & ꝙ ſemꝑ
in ipſum tendant, cui ſeruiunt: & a quo hauriūt: ut digna ſint ſedilia: Quæ
adeo numen illud imbibūt: ut expurgatos in ipſum Deū deducant: Inqui
Iohãnes natos autem terreant/& offendant. Hinc de huiuſmodi diuinus Iohannes
in patmotica uiſione ait: A throno eius procedūt fulgura/& uoces .ſ. cōmi/
nantes, & tonitrua ꝑterrentia. Et de fauore ab illis nobis præſtito ſacramē
Paulus toꝝ inſpector Paulus deponit: Adeamus inquiens cū fiducia ad thronum
Dauid Dei, conſecuturi inde qđ petimus. Nec aliquē offendat illud Pſalmogra/
phi: Qui ſedes ſuper cherubin, qa in cherubinis, ſeraphinis/ & etiā anima/
bus iuſtis, tanq̄ omnium dñs ſedet ad libitum. Scriptum eſt enim: Anima
iuſti ſedes eſt ſapientię. Potiſſime autē dicitur ſedere in Thronis: ut nomen
indicat. Qui cū ſint amore ſeraphico cōpaginati, & illuſtrati ſplēdore che/
rubico: Ideo dicitť ſedere in cherubinis, & ſeraphinis. Et cū totum cœlū ſit
Iſaias glutino aureæ charitatis (teſte Iohanne) compaginatum: Ideo per Iſaiam
dicit: Cœlum mihi ſedes eſt: Et cum hæc inferior machina ſemper ei præ/
ſto ſit, ſubinfert: Et terra ſcabellum pedū meoꝝ. In qua omnia operatur,
& diſtribuit, diuidens ſingulis/prout uult: ſicut anima omnia mēbra cor/
poris mouet ad libitum: Cui tamen primarium ſedile eſt cor: ſicut Dei ſe/
des potior eſt cœlum, & in ipſo Thronorum ordo.

Quanta conſonantia eiſdem proprietatibus *Saturnus* co/ æquetur. Caput V.

SI autem hic thronoꝝ ordo cū *Saturno* cōueniat/uideamus.
Exaltati dicuntur Throni ab inferioribus: Vnde familiares
Deo/qui ꝑ eos diiudicat omnia, quę in ſuo opificio cōtinenť.
Eſt etiā *Saturnus* planetaꝝ ſeptimus in aſcenſu ſedile quod/
dam: Vt non ſine myſterio Deus dicať quieuiſſe die ipſi dicato: iuſſitq; po/
pulo ſuo eodē die quieſcere: qui ſabatum .i. requies dicitur/denominatū a
Saturno, q hebraice שַׁבְּתַי ſabatai, qđ requies meæ, aut ſedilia mea poteſt
interpretari. Nec inde arguatur: ꝙ lex illa diuiniſſima Saturnia ſit/aut a
Saturno edocta: cum in ipſa iubeať eius obſeruatores nō pertimeſcere ſi/
dera: & in eadē declarentur ipſimet ſideribus non eſſe ſubiecti: quis a Deo
per inſtrumēta cœlica, & per miniſtros ipſius quilibet fauorem ſibi poſſit
comparare. Sed ſi uolumus, ut ipſi quibus data eſt lex illa a Deo imediate
influxū ſuſceperint/ut in plæriſq; locis eiuſdem legis innuitur, non tamen
Saturnus excludiť: cū ipſi dicāt legē accepiſſe de loco/aut menſura diui/

nitatis:quæ bina dicit̃:cui rñdet Saturnus,& intelligentia præſidens ipſi.
A quo loco affluit requies/peccatoꝝ remiſſio,& exuberãtia illa,quæ Iubi
leus dicitur/poſt quadratũ numeri ſeptenarii : qui cum Saturno ſeptimo
planeta conſentit.Dictum fuit ſecũdo loco de Thronis,ꝙ ſint cõpaginati
ueritate,& amore. Et de Saturno Firmicus ille maternus, ꝙ eſt tenax:& Iul.Fir.
facit ſaturnios ſuos bene compaginatos:Vnde ſilentio/ & ſolitudine (teſte
Alchabitio) delectant̃.Et ſunt:firmi ſolidiq; cõſilii/ut Ptolemæus teſtatur: Alchabi.
Sũtq; ex illa cõpagine tenaciſſimæ naturæ/ideo auide cõgregant:& diffi/ Ptole.
cile diſpẽſant,ſegregatiq; a ſocietate,& in ſe collecti ſilẽtio,& eleuato inge
nio arcana Dei,& naturæ acrius pſcrutant̃:ut cũ Thronis fiant uiua Dei
ſedilia. Vnde ꝓſequunt̃ ſupramemorati Aſtronomi:& cũ eis Democritus Demo.
Plato/Ariſtoteles,& Auicena dicẽtes:Fauet Saturnus ad altũ intellectũ, Plato
& profundã rerũ ſcientiam,ſecretiorem philoſophiã,& theologiam:cuiuſ/ Ariſto.
modi eſt illa hebreoꝝ:quæ ſupramũdani Saturni ſapit influxũ: Et in hoc Auice.
optime thronis coæquatur:in quibus ſedens iudex ingenio,legũ cognitio/
ne,ſtabili ſermone,longa prouidentia,regaliq; conſilio fulgere debet:Ad/
ditur rectitudo, intemerata fides,& cum ſedente Principe cõuenientia.Et
de Saturno dicitur,ꝙ ſi ſolus regit nullo impedimento moleſtatus dat fi/
diſſimam amicitiã.Deiferi inſuper dicuntur Throni,ac ſapientiam effun/
dẽtes,Deiformeſq; habitudines.Et Saturnus Deifer eſt diuinos ſuſcipiens
afflatus:quos in Saturnios ſuos diffundit.Nõ prætermittã quod perhibet
antiquitas de Saturno:ꝙ Ianũ docuerit ſapientiã,& partem regni ei ceſſe Ianus
rit,in hoc inuens ſapientiæ effluxũ a Saturno prouenire:qua refertus ma/
ximam partem habet ad regnum obtinẽdum:diffuditq; Deiformes habi/
tudines in temporibus ipſi dicatis/Ideo fœliciſſima prædicãtur:& tũc au/
ream fuiſſe ætatem,qua nec furtum,nec quicq̃ perperã cõmittebatur:Nõ uerſus
galea,nõ enſis erat,nõ militis uſus:nec erat ſub eo fas partiri limite cam/
pũ:nec aliquẽ ſeruitio premi:nec tũc belli,aut famis iniuria quis moleſtus
erat:Ideo ipſi dicata erant (ut refert Macrobius) ſolennia, & ſacrificia, Macro.
quæ ſaturnalia dicebant̃:quæ ſeptẽ diebus celebrabãtur.In cuius rei fidẽ
Nouius,& Mũmius citantur: q̃uis Maſurius, & Mallius aliter ſenſerint: Nouius
Quoꝝ prior unum tantum diem/alter tres ipſi conſecrat: Fuit.n.diurnum Mũmi.
eius ſolennium:Sed a Cæſare primo,poſtea dictante Auguſto propagatũ Maſuri.
fuit uſq; ad trium dierũ ferias: Sigillarioꝝ autem adiecta celebritas in ſe/ Mallius
ptem dies diſcurſum publicũ,& lætitiam religionis extendit.Accõmodate Cæſar
quidem ſeptenarius dicat̃ ſaturno:qui ſeptimus eſt planeta:qui requiẽ in/ Augu.
nuit:cui ſeptimus dies aſcribitur : qui millenarium ſeptimum indicat:quo
(Iohãne teſte) maloꝝ ſuggeſtore uinculis detento quieſcẽt mortales, trã/
quillam uitam degentes:Quod per ſeptenarium annum quietis/perq; an/
nũ magnũ Iubilei/poſt quadratos ſeptenarios in Leuitico ſatis pfigura/ Leuiti.

tum eſt. Et cum Saturnus ſaturnios ſuos Deiformes facere ſtudeat: eos qui prauis moribus, factis magis, q̃ uerbis influxum eius bonum calumnian-tur, indignabundus merito deprimit, & caſtigat: ut in hebreis pluries cō-probatum cernimus: Qui affluentias diuiniſſimas ueri Saturni, præ cæ-

David teris incomparabiliter ſuſceperunt. Vnde exultans Propheta ait: Non fe-cit taliter omni nationi: & iudicia ſua non manifeſtauit eis. Hinc & tanto grauius ſeruitute, captiuitate, & plagis multis preſſi ſunt/ quanto Princi-pis, & ueri Saturni dona maiora contempſerunt. Alia ſequitur coaptatio

Meſſa. Saturni cum ſeptimo in aſcenſu Angelorum ordine. Scribūt Meſſahala,

Alcab. & Alcabitius omnes planetas iungi cū eo: Illum autem quia ſupremus ſit omniū, nulli coniungi: ſic & Saturniæ religioni (quæ tamen ſupramun-dani Saturni eſt) omnes adhærent/ uel ſecundū uerum adimplementum myſterioꝝ in lege illa diuina contentoꝝ, uel imitando tanq̃ ſimiæ Moſem illius legiſlatorem: & iactitādo ſe ab Apolline, Ioue, Mercurio, Minerua, Nympha Egeria, Veſta, & bono Numine accepiſſe, quę a Moſe ſuffura-ti ſunt. Ipſa uero Lex nec alicui adhæret: nec ab aliquo quicq̃ accepit, niſi a Deo ipſo: Et hæc grauida diuino partu euāgelii, effœta uidetur expulſa: cū tamē in ſummo honore habeatur ab his, qui recte ſentiunt: quia euan-gelium legem ipſam non ſoluit: ſed implet uſq; ad minimū iotam, & api-cem. Sic omnes Angeloꝝ ordines cū Thronis iunguntur ad iudicia Dei complenda: ipſe autē nulli. Concurrit enim Seraphicus amor, ueritatis & iuſtitiæ zelus: Interuenit etiā cherubica ſcientia: quæ in diſtributiua iuſti-tia gradus diſponat: & in iudicatiua retributiones, & flagella, pro meritis & flagitiis decernat. Adſunt Dominationes ideſt mentis libertas (ſic enim

Diony. a Dionyſio declaratur dominatio) ut liberum ab affectu, & paſſione pro-feratur iudicium. Virtutes aſſiſtunt iudicibus: ut ſint uiriles, atq; conſtan-tes in iudiciis proferendis. Præſto ſunt Poteſtates: ut iudicium prolatum

Idem. exequantur coercentes (ut uerbis Dionyſii utar) omnē tyrānidē, & abu-tentes uiribus ſuæ poteſtatis. Conueniūt Principatus, Angeli & Archan-geli præſidentes Principibus, hominibus particularibus, & prouinciis: ut approbent, & faueant iudicio, & diſtributioni delatæ a iudice. Nec alii ad ſua officia explenda Thronos aſciſcūt: Non Seraphini ut ament: nō Che-rubini, ut intelligant: nō Angeli, ut nuncient: nec alii, ut exequantur ea, ad quæ deputati ſunt officia.

Dominationum proprietates decem. Caput VI.

CVm Saturnū (quē maliuolum ſcioli appellār) cū ſanctiſſi-mis Dei ſedibus cōuenire fecerimus: ubi nulla apparebat cō cordia: facile Iouē Dominationibus coaptabimus, potiſſime cōuenietibus his, quę de utriſq; a ſuis authoribus deponunt.

Diony. De Dominationibus hæc magnus Dionyſius ſcribit, Sanctaꝝ Domina-

tionum manifeſtatiuã nominationẽ exiſtimo declarare/Abſolutã quandã, & omni pedeſtri minoratione liberã anagogen:in nullamq; tyrãnicarum diſſimilitudinẽ,ullo modo eam uniuerſaliter inclinatã/Liberaliter ſeuerã Dominationẽ omni minuitiuæ ſeruituti ſuperpoſitã ſupiorẽ omni ſubie/ctioni,& remotam ab omni diſſimilitudine,& dñationis inceſſanter appe tentẽ:& ad ipſiuſmet naturaliter ſubſiſtentis uirtutẽ ſimilitudinẽ,quantũ poſſibile eſt,& ſeipſam,& quæ poſt ipſam ſunt optime,& ſpecioſe cõfor/mantẽ:ad nullũ uane uidẽtiũ,ſed ad proprie On uniuerſale cõuerſam:& Dominicæ ſemp Deiformitatis in participatione,ſcd'm quod poſſibile eſt, ipſi factã.Huuſq; Dionyſius. Cuius mens eſt (ut ipſe p̃mittit) declarare nomina,aut denoiationes ſanctaꝝ Dñationum myſterioꝝ plenas.Et hoꝝ primũ eſt,ꝗ habent abſolutã quandã eleuationẽ,liberã ab omni concul/cante depreſſiu:qui diminuit dñantis dignitatem. Et ſecũdo libera eſt eoꝝ mens ab omni tyrãnica diſſimilitudine:adeo ut nullam in ea ſentiat incli nationẽ.Nec profecto,qd proprius aſcribi potuit tyrãnidi/q̃ diſſimilitudo a uero principatu,cũ hic iure,& tyrãnus contra ius dominet̃:Alter fauere & ſubleuare ſtudet ſubiectos:Alter uero deprimere & expillare:Alter ue/ritatem,pietatẽ,munificentiã,& iuſtitiã,& clementiã redolet:Alter men/daciis,dolis,impietate,auaritia,crudelitate omnia diſſipat:Alter diuinam quãdam per imaginẽ:Alter diabolicã.Diſſimilis eſt ergo tyrannus legiti/mo Principi:multo magis autẽ Deo,cuius Dominationes locũ tenent.Eſt tertio,liberalis cũ ſeuera æquitate,& ab omni famulatu,& diminuẽte ſer/uitute expedita uera Dñatio:Nec exiſtimet quiſpiã ſeueritatẽ liberalitati repugnare:cũ ſeueritas ſit æqua diſtributio ſine obliquãte affectu:ut ueri/tati inixus iudex coercere ualeat inſolentiam:& debita munificentia ma/gnifacere benemeritos.Quod facere nequit:niſi liberꝫ habeat animum ab auaritia,odio,cõmodo proprio,& huiuſmodi:quæ deducũt animũ in ſer/uitutẽ diminuentẽ a recto libramine iuſtitiæ.Hinc toties ſummus omniũ Princeps iudicibus,& ſui uicẽ tenentibus exclamat/imperat/& proteſtat̃/ ut manus habeãt ab omni munere liberas,quia munera,erutis oculis men tis,in miſerrimã deducunt ſeruitutẽ.Hinc quarto loco infertur,ꝗ domi/nans ſuperior ſit omni ſubiectioni:quę ex muneribus/ſanguine/affinitate/ clientela,patria/ amicitia/ cõſuetudine/ambitione/uel undecũq; cõtrahat̃. Additur quinto,ꝗ remota ſit Dominatio ab omni diſſimilitudine a ſũmo Principe:qui eſt ipſa ueritas:Diſſimilitudinẽ aũt hãc peccatũ inducit:quo diſcrepat qs a prima ueritate.Hinc de primo rebellãte ait ſũmus doctor. Ille homicida ab initio in ueritate nõ ſtetit.Sed exiſtimo ꝗ aptius traduci poſſet occiſor,q̃ homicida:quia ille tũc nõ fuit hominis,ſed ſuiipſius occi/ſor.Nec apud hebreos eſt in uſu hoc uocabulum homicida:quo idiomate Iohãnes ſuũ ſcripſit euãgeliũ,ubi illa uerba recitantur.Sunt igitur,& eſſe CHRI STVS

debent tantũ Deo cõformes:ut Dii merito appellari poſſint: ſicut de ipſis
Exodus in Exodo dicitur:Diis non detrahes.i.iudicibus.Et ibidem furẽ & periurũ
Dauid iubet appelli ad Deos.i.iudices. Et Pſalmographus cũ de huiuſmodi, aut
de Apoſtolis præfectis duodecim tribubus Iſrael caneret,ait : Dii fortes
terræ uehemẽter eleuati ſunt.Sequit̃ ſexto,ꝙ inceſſanter dominatũ appe
tere debeant. Poſſent hic imbecilles offendi:quomodo illæ ſanctæ intelli-
gentiæ ad dominiũ indefeſſo deſiderio aſpirare dicant̃,cũ in eccleſia iſta,
CHRI-STVS. cuius illa cœleſtis typus eſt,& exẽplar,a ſummo hierarcha Chriſto dam-
nentur:qui ad præſidentiã flagrant:ut in euãgelio,cui titulus eſt ſecd'm Lu
cam,ait:Reges gentiũ dominantur eaꝝ,& qui poteſtatẽ habent inter eos
benefici uocant̃,uos autem nõ ſic:ſed qui uoluerit inter uos eſſe maior,ſit
tanq̃ miniſter,& ſeruus.Quibus faciemus ſatis ueritatẽ notam ſapiẽtibus
depromentes: Dominii.n.& præſidentiæ appetitus,cũ naturæ inſitus ſit,
culpandus nõ uidetur:Nec poſſumus ſubiectionẽ,& infimũ gradũ appe-
tere immediate,ſicut nec poſſemus uoluntatẽ in dolorẽ extendere : cũ do-
Augu. lor (teſte Auguſtino) accidat ex rebus,quas nolumus:ſic infima appetere
eſt cõtra naturæ inſtinctum:qui ſemp in maiora, & meliora fertur. Hinc
magna appetens non ſuperbus,ſed magnanimus dici debet:ſi recte docet
Ariſto. Ariſtoteles in Ethicis.Et ſi in culpa eſſet ꝑſidentiæ appetitus,ſummus do-
CHRI-STVS. ctor Chriſtus nõ propoſuiſſet illam renuntiantibus terrena in præmiũ di-
cens:Sedebitis ſup ſedes duodecim iudicantes duodecim tribus Iſrael.Et
Apoca. iteꝝ in Apocalypſi,ut ad certamen, & uictoriã nos induceret,altum con-
ſeſſum promittit dicens:Qui uicerit,faciã eum ſedere in throno meo:ſicut
& ego uici,& ſedeo in throno Patris mei.Criminandus igit̃ nõ eſt appeti-
tus,ſed malũ obiectũ:quãdo vꝫ uolumus exaltari in his momentaneis re-
bus pegrinationis noſtræ cũ iactura cœleſtiũ: ad quæ aſpirare debemus.
Criminãdus eſt & modus, ꝑſumẽdo obtinere propriis uiribus,quæ a da-
tore omniũ bonoꝝ recognoſci debent.Hinc errauit ille,qui dixit:In cœlũ
cõſcendam,ſup aſtra Dei exaltabo ſoliũ meũ:Sedebo in monte teſtamẽti
in lateribus aquilonis:aſcendã ſup altitudinẽ nubium:& ero ſimilis altiſſi-
mo.Tot peccata cõmittit, quot uerba profert. Conſeſſum ſublimiorẽ ſibi
uendicat nullis exiſtentibus meritis:Rurſus ſoliũ eminẽtius ſcandere uo-
lebat non uocatus,cũ ſedere debuiſſet in nouiſſimo loco: quouſqꝫ ſentiret
Principem dicentẽ:Amice aſcẽde ſuperius:Sedereqꝫ decreuerat in monte
teſtamenti,in latere aquilonari:unde lex data eſt:unde proterui puniunt̃:
Ieremi. unde caſus,& multa delicta ſcatent iuxta illud Ieremię:Ab aquilone pan-
detur omne malũ.Hinc merito ſententiã,& iudiciũ Dei perſenſit:cũ ſe in
loco iudicii (fruſtra tamẽ) collocare tentarit.Ambiebat iteꝝ conſcendere
ſup altitudinẽ nubiũ ſupcœleſtiũ:unde irrigãtur omnia p canales Deifi-
roꝝ:Aſſimilariqꝫ Altiſſimo nefãde cogitauerat,cui nec dignus erat ſeruus.

Hinc omniũ infimus,& ab altiſſimo ſemotiſſimus effectus eſt. Si igitur
ſublimẽ gradum beatitudinis a ſummo diſpẽſatore comparare uoluiſſet:
obtinuiſſet utiq; (ut Anſelmo,Bernardo & aliis ſapiẽtibus placet)de quo, Anſel.
Deo fauente,alibi pertractabimus. Appetere igitur inceſſanter cũ ſanctis Bernar.
Dñationibus regnũ nobis promiſſum, immo deſiderare unionẽ illam cũ
Patre ſummo/pro qua orat Chriſtus in euangelio,cui titulus eſt ſecundũ
Iohãnem dicens:Rogo Pater,ut ſicut ego & tu unũ ſumus:ita & illi unũ Iohãnes
ſint in te,nõ eſt peccatũ,ſed uirtus:quia bonus eſt gradus ille,& ad ipſum
deuenitur per ſanctimoniã:ad quã nos hortatur ſummus Princeps,dũ ait Leuiti.
in Leuitico:Sancti eſtote,quoniã ego ſanctus ſum.Hinc ſeptimo loco ſub
infert,q totis niſibus aſpiceret ad ſimilitudinẽ uirtutis naturaliter,& a ſe/
ipſa ſubſiſtentiam habentis:quæ ſummi hierarchę eſt.Recte(ut Boetius, Boetius
Plato,& alii ſapientes docent) æmulantur fabrefacta omnia opificẽ ſuũ, Plato
quoad poſſunt.Sed cũ ſint ſanctæ Dnationes charitatis uinculo colliga/
tæ,non ſolum ſibiipſis,ſed cæteris omnibus pro reꝝ exigentia fauent:ideo
octauo loco ſubinfertur:Quantũ poſſibile eſt,& ſeipſas,& quæ poſt ipſas
ſunt,optime,& pulcherrime cũ perfectiſſimo cõformantes.Quod utinam
ſeruarent oẽs,qui præſidentiã appetũt:quia nõ ſuperbiæ,non inuidiæ,nõ
iniuſtitiæ,nõ criminis alicuius rei eſſent,ſi tm̃ prodeſſe anhelarẽt,quantũ
præeſſe.Ad quod ꝑficiendum duo exigũtur:quoꝝ alterũ ſubinfert Dio/
nyſius nono loco dicens:Ad nullam uanitatẽ aſpiciendam conuertantur:
nec ad inferiora aliqua:ſed ad proprie on.i.ad illum/qui uere eſt.Et hic ſo
lus dicit̃ uere eſſe,qui Moſem docuit,ut interrogantibus/quis eũ deſtina
uerat/reſpõderet/ אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה /eihie/aſſer/eihie.Quod nos interpreta/
tũ habemus,Ego ſum,q ſum.Aptius aũt diceret̃,Ero/q ero,nã utrũq; eſt
uerbũ futuri tpis:ut ſit ſenſus:Ero vʒ in oculis ueſtris,& ęgyptioꝝ:qui ero
in ꝓdigiis,& portentis:& qualem in eis me uidebitis,eundẽ uos & illi re/
putare cogemini.Subticeo altiſſima arcana illoꝝ uerboꝝ,quomodo tres
ꝑſonas ſignificent:& quomodo primũ uerbũ ſupra hocma, quæ ſapiẽtia
dicit̃,& nos filiũ uocamus:Tertiũ ſupra bina,quæ eſt Spũs ſancti intelli
gentia:illud aũt mediũ ſcribit̃ ſupra cheter:qui fons,origo & pr̃ omniũ ẽ:
In quẽ nedum principantes,ſed oẽs dirigere debẽt oculos.Hinc ſummus
Doctor inſtruit nos:ut orationes noſtras in eũ dirigamus præmittẽdo in IESVS
exordio orationis:Pater noſter,in quẽ vʒ oẽs tendũt.Secundũ,qđ exqui/
ritur,eſt illud ultimo loco ſanctis Dominationibus a Dionyſio aſſignatũ:
quo ait:Laborant pro uirili ſua ſuſcipere dominicã Deiformitatẽ:ut effi/
ciantur diuini,atq; Deiformes diuinã illam pulchritudinẽ cõtemplantes:
& ad eandem alios conducentes.Ad quoꝝ exemplarium uitam ſi aſpira/
mus,Primo neceſſe eſt,ut ſemper appetamus cœleſtia:Nulli ſimus ſecun/
do loco tyrannicæ ſeruituti ſubiecti:Liberum tertio habeamus dominium

in nos ipſos,conculcando omnia a Deo abducentia.Liberi quarto ſimus mente,& affectu ab omni uili ſubiectione/Non admittētes quinto,in nobis quicq̄,quo diſſimiles Deo efficiamur:Nulli,ſexto,ſeruiamus ex quadam animi generoſitate,niſi ſummo Principi:Cui,ſeptimo,ſemper adhęreamus ipſi plene cōformati/ Conantes,octauo,quoad poſſumus,omnes ad ipſam ſummā pulchritudinem,& Deiformitatem cōducere.In ipſum, nono,tota mentis acie,& operibus intendamus,Vt decimo,ipſi nō ſolum cōformes,ſed iidē facti eadē ſemp ſua pulchritudine pfruamur.

Quo concentu eaſdē oēs ꝓprietates Iupiter imitetur. Cap. VII.

QVam cōcinne Iupiter hæc Dominationibus attributa conſequat᷑,facile erit diiudicare:ſi uera ſunt,quæ de ipſo Aſtro-
Iul.Fir. nomi deponunt:Ait enim Iulius ille maternus ex Ptolemæi
Prole. officina: Eſt Iouis ſignificatio formæ dignitas,nobilitas animi,ſana ſapientia,& intellectus:Tum iura,leges,ſtatuta,religio,Tum pietas,modeſtia,gratia,fides,& qcqd egregius bene inſtituti uiri poteſt animus concipere. Quæ omnia operatur,potiſſime cū in Horoſcopo fuerit: aut in domiciliis,aut in finibus,aut in altitudine,& ſignis,& locis,in quibus ex cōnaturali proprietate gaudens fauorē accipiat:ut diſponat ad ea, quæ Dominationes ex iuſſu Principis influūt. Facit etiam in locis huiuſmodi cōſtitutus nobiles,præclaros,magnos,inſigneſq; præſides,ſeu præfectos ciuitatū,& pro menſura geniture bonos,modeſtos, beniuolos,lætos,& diuites.Et hæc omnia (ut phyſice loquamur) operat᷑ ex natura calida,& humida reddens cōplexionem tractabilem ex humido:amicabilē ex ſanguine:ad ſapientiā diſpoſitū ex calido proportionato:generoſum ex abūdanti influxu.Hinc in eo pietas,beniuolentia,fides,modeſtia,gratia, & quicquid ad iuſtum, rectūq; pertinet: contemperata enim cōplexio ad omnia bona facile diſponit.Sed ſi altius conſcendere uolumus/trahit᷑ hic influxus a Dominationibus,quæ animā diſponūt,ſydus autem tm̄modo corpus:Deus uero & influxū,& incrementū,tanq̄ primaria cauſa,omnibus præſtat.Sed ad cōcordiam ueniamus.De Dn̄ationibus dictum eſt:ꝙ ſunt ab omni pedeſtri uilitate liberæ:& de Ioue/ꝙ diſponit ad formæ nobilitatē.Quis,quęſo,ſublimiorē conſcendit locū,homo an bellua? Vir/an mulier? Angelus an homo? Ille nempe qui forma elegātior eſt/cæteris digne præponit᷑.Inter oīa.n.animātia ſoli homini,qui forma eſt oībus ſpecio-
Geneſis ſior,dictū fuit:Dn̄are piſcibus maris,uolucrib' cœli,& beſtiis terræ.Et de
Pſal. Principe omniū dr̄:Specioſus forma p̄ filiis hominū.Nec forma,q̄ tm̄mō corporeos oculos demulcet,in p̄dn̄antibus exqrit᷑:Sed illa,quā poptabat
Paulus Paulus in Theſſalonicēſibus,ut merito alioꝝ duces & principes eſſent,dicēs.Imitatores nr̄i facti,ita ut ſitis forma oībus credētibus.De qua forma gloriabatur lex (ut exponūt hebrei) aut Beata uirgo dicēs/ut nr̄i aſſerūt:

Nigra ſum/quantũ vʒ ad forinſecã apparentiã: ſed formoſa interiori pul/ Cantica
chritudine: Si tamẽ utraqʒ pulchritudo cõueniat: magis digna impio ſpe/
cies reſultabit. Dicit̃ ſecũdo loco de illis, ꝙ nulli ſubiiciant̃ tyrãnidi, iniu/
ſtitiæ, uel rapinæ. Et de iſtis ſubinfert̃: Nobilitas animi ſola eſt atqʒ unica
uirtus, ut ait Satyricus. Non ergo qui ſanguine/diuitiis/aut poteſtate ſplẽ Iuuena.
det: ſed qui uirtute fulget nobilis merito dicit̃: de qua nobilitate loquitur
ſapiens dũ ait: Beata terra, cuius Rex nobilis eſt. Sic Moſes nõ minus in Eccleſi.
morali diſciplina, q̃ naturali & diuina inſtructus dixit in repetitiõe legis:
Tuli de tribubus ueſtris ſapientes, & nobiles: & cõſtitui eos Principes, tri/
bunos, ququagenarios, & decenos: Verũ ubi in Deuteronomio habemus
nobiles in hebreo dicit̃ / ידועים / irduhim ideſt cogniti, in uirtute vʒ, & bo
nitate: quæ eſt uera nobilitas, & libertas ab omni tyrannide, & impietate
ſemota. De mentibus illis dicit̃ tertio, ꝙ liberũ habent dominiũ ſui con/
culcantes omnia, quæ abducũt a Deo. Quid.n. eſt hoc, niſi debita omniũ
reꝝ moderatio: quæ ad prudentiã ſapientiãqʒ ſpectat? Et de ſignificatione
huius ſexti cœli dicitur: ꝙ eſt ſana ſapientia, & intellectus. Quis.n. ſanam
habet ſapientiã, & intellectũ: niſi qui omnia faciũda bene moderatur, ad/
mittitqʒ ꝓficua, & noxia repellit? Hinc Firmianus diffiniẽs ſapientiã ait: Lactan.
Sapientia eſt intelligentia in bonũ: & abſtinentia delictoꝝ, improborũqʒ
omniũ. Hierocles uero ſtoicus de prudẽtia, ac ſapientia ſimul hæc protu/ Hieroc.
lit. Diuinoꝝ, & omniũ bonoꝝ dux prudentia, atqʒ ſapientia recto homi/
nis animo collocata ſuffragatur ei, ut de omnibus bene cõſulat. Quod fa/
cit, ſi ſibiipſi recte dñatur, & deuia omnia cõculcat: ut ſurſum eleuetur ad
eum, quẽ ſublimem ſortitus eſt finẽ. Sequitur quarto, ut ſint liberæ domi
nationes affectu, & mente, a uili ſubiectione. Et de Phaethonte dicitur: ꝙ
in horoſcopo facit genitos magnos, & ꝓpoſitos ciuitatis. Et ſi magni ſunt:
mente & corde ut ſint liberi, neceſſe eſt: Quã libertatẽ non ſolum in prin/
cipibus, ſed in militibus omnibus ſũmus Princeps exquirit. Hinc Paulus Paulus
cũ Galatis gloriat̃: Non ſumus filii ancillæ, ſed liberæ: qua libertate Chri
ſtus nos donauit eripiens a ſeruitute peccati, & diabolicæ tyrãnidis. Ad/
iungit q̃nto, ut nihil admittãt ꝓfides ipſi, quę eos degeneres ab Hierarcha
ſummo, diſſimileſqʒ reddat. Et de benigno noſtro ſidere dicit Firmicus, & Iul.Fir.
Alcabitius: ꝙ ad leges/iura/ſtatutaqʒ decernenda/atqʒ obſeruãda deducit. Alcabi.
Sed & hebrei Ioué/ צדק /Zedec dicũt, qđ iuſtũ ſignificat: Iuſtus nãqʒ eſt:
qui leges ueritatis, & regulas illas æternas: qbus (teſte Auguſtino) omnia Augu.
moderantur, rite obſeruat. Subnectitur ſexto, ꝙ ex quadã animi genero/
ſitate nulli, niſi ſummo Principi ſeruiant. Et Iupiter ſuos phaethonteos iu
ſtitia, & bonitate ſemper proſequens ad ſublimia continuo eos prouehit.
Hinc ſequitur ſeptimo, ꝙ ſicut illi ſemper ad Deifica pro uirili ſua pertin/
gere laborant, ſic phaethon iuſtitiæ influxu ſuos in Deũ continue inducit.

Succedit octauo amor,& charitas in alios:ut illos conducant,quo & ipſi
tendunt. Itidē facit Iouialis pietas,& iuſtitia. Penultimo infertur:ꝙ pleni
fide dñantes illi,ſemp mentis aciem in Deũ dirigant.Et de hoc planeta di
cunt:ꝙ fidē præſtat in Deũ,a quo diuinis chariſmatibus repleant.Cōclu
ditur ultimo loco,ꝙ illę mentes cũ Hierarcha unitæ idē ſint, omni boni/
tate,& ꝑfectione refertæ:Et de planeta dicit:ꝙ cōducit ad oīa,quæ bene
Pytha. inſtituti uiri poteſt animus cōcipere.Hinc Pythagoras Iouē aſſerebat eſſe
uirtutem/& harmoniā/& animi tēperamentũ/ſanitatem/omneq; bonum:
& ideo eius fauore & iuuamento ſtare omnia.

De tribus coęquatiōibus Mauortis ignis cũ Virtutibus. Cap.VIII.

VT quinti ordinis ipſaꝝ enneadũ cōcordiā ptractemus,libeat
Diony. inſpicere,qd nr̄ Dionyſius Deo plenus de ſanctis uirtutibus
doceat.Ipſam (inqt)ſanctaꝝ uirtutũ fortē quandā,& incō/
mutabilē uirilitatem in oēs ſcd̄m earũ Deiformitatem ope/
rationes ad nullā ſuſceptionē inditarũ,ei diuinaꝝ illuminationum imbe/
cilliter infirmatā/potenter ī imitationē Dei reductam/nō relinquentē ſui/
met imbecillitate Deiformē motũ/ſed firmiter ferētem in ſupeſſentialem,
& potentificā uirtutē,& ipſius imaginē uirtutis ſimilem (iuxta qd licet)
factā:& ad ipſam qdē,ut principalē uirtutē potenter cōuerſam:ad ſecũ/
dā uero uirtutē dans Deiformiter prouenientē.Hæc Dionyſius:Et anteq̄
ꝓgrediamur:cur quintus hic ordo peculiari nomine uirtutũ nũcupetur,
declarare conabimur/Licet oēs Angeli ab eodē Dionyſio uirtutes dican/
tur:& merito,cũ omnis opatio uirtutē operatricē ꝑexigat.Ideo cũ nullus
Angeloꝝ ordo,aut particularis intelligētia otio torpeat:ſed oēs mandata
Principis exequantur:in quolibet eoꝝ uirtus exigit:qua uirtutes denomi/
nari poſſint.Ad hanc igit tollendā difficultatē,recordabimur, quæ de ſe/
raphinis,cherubinis,& aliis ordinibus dicta ſunt. Quãuis.n.ſeraphini in/
telligāt: omneſq; alii ſpũs ament:ab amore tñ,quo maxime calent,Sera/
phini.i.incēdentes dicũtur:Et eſto iteꝝ,ꝙ oēs intelligant:Cherubini tñ ex
plenitudine ſcientiæ denominãtur.Sic & a dono,quo maxime uiget,uo/
catur iſte ordo uirtutũ,quãuis oēs ſua uirtute,ſuaq; fortitudine gaudeant.
Alber. Placet & hic Alberti ſentētia: ꝙ cũ ſupiores ſint nobilioribus ſtēmatibus
decorati,cedunt inferioribus in hac denominatione. Præſbyteri.n.quãuis
Diaconi gradũ teneãt,a digniori tamē nomen ſibi uendicant Sacerdotis.
Idē eſt de Epiſcopis,& Patriarchis,& huiuſmodi. Virtutes ergo denomi/
nant a dono,quo maxime fulgēt:Quod donũ multiplici ꝓprietate ſcribit
decoratũ:ſeptē v3,quæ a ſũma uirtute ſuſcipiũt:& duobus/qbus inferiori
bus ſe cōmunicant.Hoc.n.ꝓpriũ eſt omniũ miniſtroꝝ Dei in Hierarchia
cōſtitutoꝝ:ut inferioribus cōmunicent,quæ a ſupioribus ſuſcipiũt.Primũ
igit donũ eſt uirilitas,incōcuſſaq; fortitudo ad ea expugnanda,quæ ſũma

Principi inimicant̃. Mirabile eſt hoc ſacramẽtũ, quõ ille ſũmus Imparor fœliciſſimus in regno pacis, ubi confregit potentias, arcũ, ſcutũ, gladiũ, & bellũ: & exiſtens ipſe uera pax, & beatitudo omniũ adhuc decertet ꝑ ſuas uirtutes, & pugnet: & cũ bellator ille, qui Dñi ꝓlia ſuſcepat, in ſui fauorẽ deprecetur dicẽs: Expugna impugnãtes me, uel cõtende cũ cõtendẽtibus mecũ: ut hẽt ueritas hebraica: & apprehende arma, & ſcutũ, & exurge in adiutoriũ meũ. Si.n. in pace eſt locus eius oĩbus bellicis inſtrumentis cõfractis, quõ dicit̃ ꝙ pugnetur? Et ſi pugnat, quõ quieſcit in pace? Si iterũ omnipotẽs eſt: qd ei pugna: cũ ſolo nutu oĩa cõterere poſſit? Apiamus hic aliqd de ſecretis cœleſtibus. Eſt Deus ſũmus ſuprema uirtus, eſſentia pfecta, nullius indigẽs, omnipotẽs, omnia ſciẽs, ex ſeipſo ſũme fœlix, nihil patiens, nullã ſuſcipiẽs contagionẽ, nullã uim, nullã moleſtiã, nullãq; externã uoluptatẽ: qa bonoꝝ nroꝝ non indiget: nec cõtrario aliquo offenditur. Eſt ẽt ipſe Deus in oĩbus omnia operãs, & omnia implens: ut lętari poſſit, pati, & pugnare in mẽbris ſuis: ut ipſemet teſtat̃ dicens: Eſuriui, ſitiui, &c. quæ ſequunt̃. Fœliciſſimus eſt ergo in ſeipſo, & in corregnãtibus mẽbris: pro qbus nõ ultra ſumit ſcutũ, gladiũ, nec bellũ: cũ pace pfecta gaudeant oẽs in illa triũphanti curia. Eſt ẽt pugnãs & patiẽs in mẽbris huius militãtis eccl'iæ: Pugnauit nãq; i bonis Angelis cõtra malos: Pugnauit in Moſe, Ioſue, Dauid, aliiſq; militibus: q bellarũt bella ipſius: maxime cõtra Amalec: contra quẽ indictum eſt bellũ perpetuũ: ut in Deuteronomio iubetur, & fortius in Exodo: ubi dicit̃: Quia manus ſup ſedẽ Dei ad pugnãdũ pro Dño cõtra Amalec in gñ*r*tiõe, & gñatiõe. Hãc pugnã exercuit potiſſime Chriſtus Ieſus, quouſq; penitus eũ foras eiecerit. De qua pugna loquitur Moſes in libro Numeroꝝ dicẽs: Idcirco dicet̃ in libro belloꝝ Dñi. Quod multi nõ aduertẽtes laborãt in declarãdo, quis fuerit ille liber, in quo bella Dñi ſcripta ſint, & multa cõmemorãt, quæ nõ ſunt: cũ de futuro loquatur Moſes, & de libro euãgelii: ut interꝑtant̃ ſane intelligẽtes: In ipſo.n. ptractantur bella Principis gloriæ cõtra principẽ tenebraꝝ. Quod clarius expreſſit Paulus ſcribẽs Coloſſenſibus in hæc uerba: Chriſtus tollens qđ erat aduerſus nos chirographũ decreti: & ſpoliãs principatus, & poteſtates, palam triumphãs in ſemetipſo, traduxit cõfidenter oĩa ſpolia, & exuuias ab Inimico tyrãnice detentas. Pugnat & quotidie in mẽbris militãtibus, quouſq; cõducant̃ ad uerã quietẽ: de qua dicit̃ in Iſaia: Reqeſcet populus meus In pulchritudine pacis: in tabernaculis fiduciæ: in requie opulenta. Quieſcũt uictores in pulchritudine pacis debellatis hoſtibus: & ipſis fugatis habitant in tabernaculis fiduciæ: ſed in requie opulẽta potiẽtes exuuiis. Quã pugnã cũ Deus exerceat in mẽbris ſuis, iubet etiã ſuis peculiaribus militibus, qui uirtutes cœleſtes dicunt̃: ut pro nobis pugnẽt: ne opprimamur a ualida inimicoꝝ potẽtia. Et de extrema pugna, quæ omniũ erit acerrima, dicitur

Dauid

IESVS

Deuter.

Exodus

Numeri

Paulus

Iſaias

Matth. dicitur in euãgelio,cui titulus eſt ſecundũ Matthæum:Virtutes cœlorum
mouebunẽ,in ſubſidium vȝ tunc pugnantium.Iſtę igitur,quibus peculia/
riter cõmiſſum eſt bellũ,uirtutes dicuntur : atq; uirili/ & inconcuſſa forti/
tudine dotatæ ſunt. Et quod facit ſũmus Imperator per uirtutes,tanq̃ per
miniſtros:itidem facit per Martem,tanq̃ per inſtrumentum:Quem fauere
bellãtibus omnibus triuiale eſt,ex natura eius(ut phyſice loquamur)ſem/
per igneo fauore ſuccenſa/ut colericos,iracundos,impetuoſos,fortes,uiri/
les,& incõcuſſos faciat ſuos martiales.Sequitur ſecundo de ſanctis Virtu/
tibus:ꝙ aggrediantur,& perficiant omnes operationes ſuas/tanq̃ Deificæ
& Deiformes,ſicut & omnes aliæ intelligentiæ:quæ Deiformes effectæ ni
hil ab ipſa uniformi,& Deifica pulchritudine degenerant.Quod & Mars
Iupiter,& Saturnus,& quodcunq; cœleſte inſtrumentũ efficit/in hoc lau/
David dans ſũmũ Opificẽ,qui oĩa ualde bona fabricauit.Hinc canit Deiformis
citharœdus:Laudate eũ ſol & luna:Laudate eũ ſtellę & lumẽ/Stellæ utiq;
tã fixæ,q̃ erraticæ/ & lumen omniũ earũ in circunſonatiſſimo hoc theatro
laudant Opificẽ.Exquirit̃ tertio:ut nullatenus ſint imbecilles ad haurien/
dum illapſum uirtutis diuinæ:ne ſuccumbant deficiẽte propria ui:quæ in
nihilum tendit,niſi fauor a fonte illo ſupremo continue ſubminiſtret̃ pro
Moſes ſe,& pro eis/quibus fauẽt.Hinc Moſes pugnanti populo cũ Amalechitis
ſuccurrebat uirtute,quã cõtinue orans brachiis in cruce protenſis haurie/
Prole. bat:Quod& Mars p̄ſtat ui ſua ignea: ut Ptolemæus,Hermes,Firmicus,
Herm. Alchabitius & oẽs Aſtronomi conueniũt,unde Empyrois dicit̃:Ignea.n.
Iul.Fir. uis indeficiens eſt:& ſine intercapedine operans.Eſt etiã ſemper augens,&
Alcha. incrementum ſuſcipiens pro augmẽto materiæ:Et ut ex ſe defectiuũ ſem/
per operetur,ut ſemper hauriat,neceſſe eſt:Ideo Mars ſimul cum præſi/
dentibus Virtutibus,ut ſemper ſuccurrant ſuis/quibus pręſunt pugnanti/
bus,ut ſemper imbibant a ſuperiori uirtute opus eſt.

Quõ adhuc conueniant in aliis ſex proprietatibus. Cap. IX.

Diony. VLtra p̃greſſus Dionyſius de Virtutibus deificis dicit:ꝙ uali/
dis uiribus Deũ imitant̃:& ad eundẽ conducunt ueros mili/
tes,qui pro regno Dei certant: ut in ipſo coronam accipiant:
Paulus quia non coronabit̃ (intonat cœleſtis tuba) niſi qui legitime
certauerit.Et quod per uirtutes bellatrices p̃ficit̃,per Martem belli ſigni/
ficatorem diſponit̃:Quod bellum ſi recta intẽtione ſuſcipimus,bonũ utiq;
eſt/& ſanctum:Si uero id ambitione,odio,liuore,& ſuperbia,cõmittimus,
Iul.Fir. malum utiq; eſt,& diabolicum.Si enim Mars (inquit Firmicus) ſit bene
diſpoſitus in nona domo,fauente Ioue/& domo ipſa,& Horoſcopali irra/
diatione/fœlices facit:& qui facile omnia conſequant̃. Sed quid eſt fauẽte
Ioue,niſi fauẽte belli iuſtitia,& zelo Domini/pro quo ſemper militare de/
bemus? Quinto ſubinfertur,ꝙ ex aliqua imbecillitate nõ relinquant opus

Deiforme/& pugnam,quã ſuſceperunt:ne de regno,& militia ſimul cum Saule non ea fide/qua debebat/bellante propellantur. Adducitur ſexto/q; firmiter,& inceſſanter in potiſſimã,& ſupereſſentialem uirtutem,qua per fectam Principis imaginem ſibi comparari poſſint,ferunt. Nec adeſt hic nugatio,aut repetitio:ſed ad ſublimiora ipſos ſemper conſcẽdere declarat: Primo.n.habẽt uirilem conſtantiam:Secũdo omne opus cœleſte, & Dei/ forme exercent:Tertio ne infirmentur,ſemper a ſupremo fonte hauriunt: Habẽt/quarto/Deum præ oculis in exemplar:Perſeuerãt quinto in ince/ pto opere:Sexto in ſupremũ Hierarcham ſemper tendentes omnimodam ſimilitudinem,& imaginem eius ſibi cõparant:Quod ut faciant ſunt in ip/ ſum Deũ toto affectu,totiſq; uiribus conuerſi:Et ſic tanq̃ uaſa ſanctiſſima omnibus chariſmatibus repleta cõicant octauo loco inferioribus ſibi cre/ ditis uirtutem,& fortitudinem:Vltimo ſtudent omni diligẽtia eos,quibus fauent,deiformes efficere:Ad quæ omnia pyrois ui ſua ignea diſponere ui detur/Et cum de quinq; dictũ ſit,de ſexto proſequamur. Eſt ignis (noſtro Dionyſio teſte) ſemper ſurſum tendẽs,ſed Plotinus ultra progreſſus dicit: Diony. Ignis uſq; ad cœlũ perueniens,cũ torpere nõ poſſit/ad alia tẽdit amplifi/ Ploti. cationẽ ſuã undiq; perqrens.Et cũ ad inferiora ferri nõ poſſit nã impugnã te/ductu facillimus,tractuq; nãli ab aĩa pducit ad uitã:ut p cõionẽ cũ ſu/ perioribus ab unica uita cõparatã trãſitũ faciat in ſuprema.Si metas phi loſophiæ,aut ueritatis trãſcẽdat Plotinus iudicẽt legẽtes.Hoc tñ pro cõ/ ſtãti hẽmus/ignem ſemp ſurſum ferri:& potius ſuprema,q̃ infima petere. Quid quæſo magis accõmodatũ dici potuit cũ ſexta proprietate uirtutũ/ qua ſemper ſurſum ferunt/ut ſupernis ſeruientes in eoꝝ ſimilitudinẽ trãſ/ formari ſatagãt:Non ſecus cũ ſeptima/qua ut itidem faciãt,oibus uiribus in Deũ cõuertunt,ſicut ignis, qui ſemp ad ſurſum latus in ſuprema trãſ/ mutare contendit/non modo ſeipſum/ſed oia quæ accendere poteſt.Lapi/ des uero,terram/metalla/& quæcunq; cedere nolunt,in ſua deiectione re/ linquit.Et quod de igne dictũ eſt/itidẽ efficit Mars ex natura,& impetu ſuo igneo/De quo Ptolemæus non minus phyſice,q̃ mathematice proce/ Ptole. dẽs in primo Apoteleſmatũ dicit:Martis ſtella diſſiccat,& cõburit,& eius calor igni aſſimilat.Hinc p igneas proprietates Marti accõmodatas cum cum ſanctiſſimis Virtutibus cõuenire fecimus:unde illis, quibus Mars & uirtutes fauent,ad omnia reddunt pmpti, atq; ſolertes. Sed cum bonum contingat uno modo/malũ autem multifariã:hinc impetus nullo rationis freno moderatus,nullo interiori oculo directus ruit,uelut equus laſciuiẽs, in multigena præcipitia,tyrãnidem,oppreſſionem,homicidia iniuſta,fur/ ta,rapinas,immoderatam laſciuiam,& cætera mala,quæ ſolent ſcioli per Martis ſignificationem nimis larga licentia prognoſticari:Hoc enim non a Marte,qui tantũmodo impetum præſtat,ſed ab animo impetum illum

male regulante procedit: Si autẽ bene reguletur fortior, atq; ualdior Ma/uors igneo, aut herculeo uigore reddit: Quẽ ſapiẽtes (Boetius potiſſime) carminibus celebrãt, & hic celebratũ nobis imitãdũ hortat ſubinferens:

Ite nunc fortes, ubi cælſa magis
Ducit exemplar uia/cur inhertes
Terga nudatis ſuperata tellus
Sydera donat.

Ad quæ conſequenda inter naturalia dona feruor colericus exquirit: Inter cœleſtia fauor Martialis: Inter ſupcœleſtia uirtutũ uigor: Inter diuina gratia Dei, aut ſpiritalis ignis inflãmatio: Quo ſancti fortes facti ſunt in bello: uicerunt regna: operati ſunt iuſtitiã: adepti ſunt repro/miſſiones: obturauerũt ora Leonũ: extinxerunt impetũ ignis: effugauerũt aciem gladii: conualuerunt de infirmitate: caſtra uerterunt exterorũ, & cę/
Paulus tera, quæ cũ hebreis diſſerens meminit Paulus. Quæ ipſe, ut uerus theolo/gus, feruori fidei attribuit: nihilominus & alia conuenientia intercedunt. Nec tantũmodo Mars (ut puri mathematici opinãtur) eſt in cauſa/Ideo tot errores ebulliunt in eorũ prognoſticationibus: quia .ſ. nõ attendũt coo/perantes cauſas cũ cœlo/quas ipſorũ dux Ptolemæus attẽdendas docet. Et
Ptole. quia ſtellarũ concurſus, & earũ uirtutes non plene a nobis cognoſcuntur/ut omnibus ſapientibus notiſſimũ eſt: hinc etiam de eorũ effectibus iudicium certũ dari non poteſt/accedente etiã arbitrii libertate, qua multa reſpuere/& multa pro uoto ſuſcipe poſſumus. Nec moueant acriora ingenia ex eo/q; aſtra uideant plantis/ut animalibus p putrefactionẽ generatis/cõpletã uitã præſtare, & formã: & illarũ formarũ quædã bonæ, quædã malę uident ut cõcludant bona & mala a cœleſti influxu procedere. In quã hæreſim ſi incurrerint, facile ab ea ãmouebunt, ſi attendẽt (pręter ea quæ ſupius ad/duximus) q̃ ſit abſurdũ nimis a fontibus illis lympidiſſimis aquarũ cœle/
Idem ſtium/aut ſupcœleſtium emanare turbida aliqua. Et de hoc Marte Ptole/mæus in tertio Apoteleſmatũ decernit: q; ſi ſolus animę diſpoſitiõi præſit, natus erit fortiſſimus, & potens: Si uero male erit diſpoſitus, hoc nõ influ/xui ſidereo, ſed qualitatibus repugnãtibus ex quadã antipariſtiſi influxuũ aſcribat. Sed (ut melius dicamus) id prouenit ex ſubiecto male diſpoſito: ſicut medicamina/optima uina, & delicatiores cibi male ſe habẽtibus no/
Iãblicus cent. Et de huiuſmodi Iãblicus ex columnis, aut pmptuariis magni Triſ/
Triſme. megiſti hæc depromit: Omnes cœleſtes influxus boni, beneficiq; ſunt ſu/ſcipientes tantũmodo ipſum bonũ: Et hoc agentes intuitu æterno immu/tabiles ſunt: q̃uis in ipſa alterabili natura operãtes degenerent, ppetuo tñ ordine ſemp benefici ſũt: Proinde a fluxu cœli in materiã diſcordiis plenã reſultat aliquãdo diſſonũ/uiribus tamẽ cœleſtibus, ſemp bonis permanẽ/tibus. Ideo qualitas nocẽs in terris, alia eſt a cœleſti influxu, qui dum in ſe exiſtit, ac a datore bonorum influit, quouſq; ad ima puenerit, bonus eſt,

tanq̃ in primo gradu. Secundo dũ in ſubiecto uiliori ſuſcipit̃:& ipſe uileſcit. Tertio, ꝑpter diuerſam recipiẽtis naturã, diuerſimode ſuſcipit̃. Quarto qualitatibus inter ſe differentibus in eodẽ ſubiecto,& ipſe uariat̃. Quinto patiente ſubiecto, patitur. Sexto ex omnibus in ſubiecto cõprehẽſis aliud quoddã poſtremo reſultat. Influxus igit̃ cœleſtes,& immateriales; qui ſe in Saturni uim cõtentiuã,& Martis motricẽ extendunt/frequẽter obſunt per accidẽs: Illa, quãdo in materia frigidiori ſuſcipitur: hęc autẽ, quãdo in feruentiori. Quod oĩo fit pro diſpoſitione materię: Sol enim, q̃uis calore & luce nõnullos offendere uideat̃, neceſſarius tamen eſt ad uitã: ſimiliter oẽs cœleſtes influxus ueniũt ſalutares, q̃uis uel ſubiecti puerſitas peruerſe ſuſcipiat, uel debilitas facile tolerare non poſſit efficaciam ſuperiorꝫ. Omnes motus cõferũt uniuerſis, etiã minimis partibus eius: q̃uis iterim particulæ minimæ hoc, uel illo motu leuent̃, aut non facile illum ſuſcipiant/ſicut in chorea, dum ſinguli harmonice ſaltant, cõgruũtq; geſtibus inter ſe,& toti choro: digitus tamen,& pes offenditur,& premit̃: Et ſi quid debile inceſſerit, peſſundatur. Hæc ille.

Magna melodia Sol in octo cum poteſtatibus conueniens quaſi diapaſon reddit. Caput X.

VT ſanctiſſimas poteſtates cũ planetarꝫ rege conuenire faciamus/quid de illis doceat Dionyſius uidẽdũ eſt. Ipſarꝫ (inqt) ſanctarũ poteſtatũ æquipotentem diuinarꝫ dominationum,& uirtutũ bene ornatã,& incõfuſam circa diuinas ſuſceptiones ordinationẽ/Et ordinatum ſupramũdanæ,& intellectualis poteſtatis: Nec tyrãnice in ea, quæ inferiora ſunt poteſtatiuis uirtutibus pręcipitatꝫ: Sed potẽter in diuina/poſt bene ordinata reductæ/& poſt eã Deiformiter reducentes/& ad potentificã cauſalem potentiã (quantũ fas eſt) aſſimilatæ/& eã (ut poſſibile eſt Angelis) reuelãtes in bene ordinatis p ipſam ordinibus poteſtatiua uirtute. Hæc Dionyſius. Inter cuius ſermonis principia digniſſimũ ſanctarꝫ poteſtatũ includit priuilegium/ut ſint illę, quæ oĩa mala/ſimul & malignantes coerceant. Quæ Gregorius,& Bernardus apte Grego.
referant: Quorꝫ prior ait: Poteſtates uocantur hi Angeli, qui hoc potentius Bernar.
cæteris in ſuo ordine perceperũtut eorꝫ ditioni uirtutes aduerſæ ſubiectæ ſint: quorꝫ poteſtate refrenant̃/ne corda hominũ cõprimere, aut obũbrare ualeãt. Alter uero ait: Illi ſpiritus, qui poteſtates nominant̃, dum crucifixi noſtri diuinã potentiã ubiq; attingẽtes eã magnificare delectant̃: hinc ad diſturbandas dæmonũ/hominumq; uires pro his, qui hæreditatẽ capiunt ſalutis, poteſtatẽ accipiũt. Quæ omnia Dionyſius tangit in eo, ꝙ diuinarꝫ dominationũ,& uirtutũ donis fulgere dicit: quibus poſſint rebelles uirtutes,& poteſtates coercere. Nec eſt ordinũ cœleſtium confuſio: eo ꝙ unius dona alteri cõicentur: Sicut enim omnes amant,& intelligunt: duo tamen

ſupremi ordines hoc particulari priuilegio ſunt decorati, ut unus amãtiũ,
& alter intelligentiũ ordo dicaƭ. Non ſecus omnes Angeli inimicanƭ ma-
lis, & contra eos pugnantes ipſis reſiſtunt: nihilominus pugna Virtutibus
peculiariter aſſignaƭ / & reſiſtẽtia malis authoritate quadam Poteſtatibus
attribuiƭ: Quæ omnia in Republica inferiori typũ gerente illius ſupercœ-
leſtis conſpicimus. In hac quippe Rex imperat / milites pugnãt / Poteſtates
uero, ſiue Prætores crimina cõpeſcunt: rebelles coercent, & iuſtitiæ mode-
ramine malis reſiſtunt. In ſuperiori quoq; rep. iubet Imperator / domeſtici /
& familiares ſunt Seraphini, ſapiẽtes moderatores cherubini, & aſſeſſores
Throni / pugnãtes ſub Principe Michaele ſunt uirtutes cõpeſcentes mala,
& fugantes tenebras ſceleſtorũ. Sunt poteſtates fulgentes cũ ſole, & fauen-
CHRISTVS. tes uero Soli, qui ait: Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo, & i terra: Quã
ab omni inuidia liber ſuis ſecretioribus amicis cõicauit dicens: Ecce dedi
uobis poteſtatem calcandi ſupra ſerpentes, & ſcorpiones, & ſupra omnem
uirtutem inimici. Dat etiã poteſtatẽ, ut filii Dei fieri poſſint: Et hoc per lu-
cem, quæ illuminat omnem hoiem, qui uult illuminari: & tenebras pecca-
torũ, aut tenebroſarũ poteſtatũ caliginem non opponit. Hinc poteſtatum
ordo ſuauiter conuenit cum uero Sole omnia illuminante: de quo dictum
eſt: Fecit Deus ſolem, ut poteſtatẽ haberet in diem. Sed ad ſolem ſidereũ
reuertẽdo, uiget hic Martis feruore, & Iouis benignitate: ſic poteſtates uir
tutum robore, & dominationũ rectitudine refertæ ſunt: Fugantq; poteſta
tes dęmones tenebroſos: ne moleſtiam electis inferant: ſicut ſol fugat tene-
Iob bras noctis, & tenebroſos quoſq;, ut in Iob legimus: Cũ ſubito apparuerit
Dauid aurora arbitranƭ umbra mortis. Et Dauid cum loqueretur de catulis leo-
num quærentibus ab Elohim deuorandi licẽtiã, ſubinfert: Ortus eſt ſol, &
cõgregati ſunt, & in cubilibus ſuis collocabũtur / Quibus fugatis ſequitur /
Exibit homo ad opus ſuũ. Aſſiſtere dicũtur poteſtates uero Soli crucifixo
tanta fidelitate: ut oĩa ei ſubiicere conenƭ. Rñdet & hic Sol ſupremo Soli
Plato tanta cõſonantia: ut Plato eũ uocet conſpicuũ filium ſummi boni: non qui
dem primũ, ſed ſecũdum: per quẽ in cognitionẽ primi deueniamus. Alias
utriuſq; ſolis omnimodas conuenientias alibi relinquemus declarandas.
Diony. Dionyſius. n. cum Platonicis quibuſdam hunc, quẽ uidemus ſolem, per-
Iãblicus ſpicuam Dei ſtatuã uocat: Sed Iamblicus imaginem diuinæ intelligentiæ
appellat. Sequiƭ ſecundo de poteſtatũ ordine: q̃ ſit bene ornatus, & incon-
fuſus. Et Sol omnium ornamentum ſedet tanq̃ rex in meditullio erraticorũ
ſyderũ omnes ornans, & decorans: & ad cuius greſſum regulanƭ, & diſpo-
nunƭ omnes: adeo, ut inde motus eorum dicanƭ diurni, uel nocturni, meri-
dionales, uel aquilonares, orientales, uel occidentales. Ordinatæ ſunt utiq;
poteſtates: ut ſuſcipiant a Deo, unde inferiora diſponãt. Et ſol noſter ordi-
natus eſt ad primum: ut ab ipſo lucem, & uirtutem ſuſcipiat, qua cætera

Diony. repræſentari illam Deificam potentiam, quam Dionyſius uocat potenti-
ficam, ideſt potentes faciens miniſtros ſuos: Qui ſi ardent, ab illo diuino
igne inflāmantur: Si cognoſcunt, id faciūt ſuprema luce colluſtrati: Si iu-
dicant alios, hoc eſt ex authoritate illius, qui dixit, faciā uos ſedere in Thro
no meo: Si dominātur, id eſt ex dominio præſtito ab eo, qui dixit: Domi-
namini piſcibus maris, & uolucribus coeli: Si inimicos cohercēt, recordē-
tur ſententiæ illius: Sine me nihil poteſtis facere: Si poteſtatem exercent,
Paulus omnis poteſtas (inquit Paulus coeleſtium arcanorum non inſcius) a Do-
mino Deo eſt: qui operatur omnia in omnibus.

In quinq; participant Principatus cum Venere. Capur XI.

Diony. DE Principibus coeleſtibus proſequitur Deiformis Dionyſius
dicens: Manifeſtant quidem coeleſtes Principatus illud prin-
cipale Deiformiter eductiuum: Et hoc, cum ordine ſacro, &
principalibus decētiſſimis uirtutibus: Et ad ſuperprincipale
principium eas uniuerſaliter conuerti: Et alias hierarchice ducere ad illud
ipſum, quātum poſſibile eſt, formari principificum principium/ manifeſta-
req; ſupereſſentialem eius ordinationem, ornatumq; principalium uirtu-
tum. Hucuſq; Dionyſius. Et ſi omnia creata Dei ſimulāchrum gerūt/di-
uerſa tamen pro diuerſis/quibus referta ſunt/chariſmatibus uarias perfe-
ctiones repræſentant. Ignis robur/& amorem: Aqua clementiam/ pieta-
temq: Aer ſubtilem ſpiritum: Terra eſſentiæ ſtabilitatem. Ex compoſitis
homo intrinſecas operationes/& totum quod eſt in Deo/gaudens perfecta
ipſius imagine: Stellarum coelum exēplaria, aut ideas multiplices: Primū
mobile Motorem primum: Seraphini amoris incēdium: Cherubini ſcien-
tificam uim: Et ſic de ſingulis. Vnde cū Saturnus præ ſe ferat grauitatem
iudicii/Iupiter æquiſſimam præſidentiam/ Mars inconcuſſam uirtutem/
Sol clariſſimū imperium refert: Venus autē peculiarius repræſentat pul-
Socra. chritudinem illius/a quo omnia pulchreſcunt. De qua quærebat Socrates
Plotin. apud Platonem ab Hyppia/ determinat in phædro & in Sympoſio/ &
Acade. dum ea Plotinus in ſuo de pulchro. Vnde non eſt aliquod pulchrum (ut
Stoici Academici, & Stoici docent) niſi quantū participat de illa Deifica pul-
Peripa. chritudine: quāuis Peripatetici dicant pulchritudinem eſſe ex cōſonantia
omnium partium in toto. Quā conſonantiam, aut pulchritudinem a ſum-
mo pulchro acceptam, ſi ſeruarēt, utiq; ipſa pulcherrima eſſent: Sed quia
cauſæ ſecundæ pro ſuæ ſortis cōditione a prima deficiunt, ut ſint in eis di-
ſtincti gradus, ex debiliori uirtute eorum non ualentes moderari ſubie-
ctum producunt nōnunquā effectum deformem. Animis autem/qui ſunt
ſuo arbitrio donati (ut rei ueritas eſt, delirent qui uoluerint arbitrio ſuo)
facilius deficientibus multæ deformitates relinquūtur in moribus: Quod
Theol. etiam coeleſtibus mentibus contigit/anteq̃ (ut dicunt Theologi) eſſent in

gratia Dei cõſolidatæ. Nec mirũ ſi nos imbecilles non conducamus operationes noſtras cum ſummo exemplari cõcordes/ quouſq; per extremum glutinum gratiæ, & amoris ipſi pulcherrimo coniungamur: Sed hos: mentibus tam Angelicis, q̃ humanis ſolummodo poſt pugnam, & uictoriam cõſecutam donatur. In pugna uero hac adeo a ſummo pulchro, & debita conſonantia deficiunt mortales, q; hanc mundanam ſcænam fœditatibus, turpitudinibus, omnigenis deformitatibus, & ſtrepitibus complent: Quæ niſi a ſupremo moderatore regularentur, aliquando tantus horror perire peret: ut tartareæ confuſionis initium ſentiremus. Sed multa mala, & deformitates per miniſtros/ quos corporeis oculis non uidemus/ cohercet. Et hi ſunt Angeli hominibus præſidentes, uel Archãgeli qui platos, aut principes regunt: uel principatus, quibus (ut Dionyſio, Hierotheo, & Iãblico placet) prouinciæ creditæ ſunt. Sed primos ſuo loco reſeruantes adducamus, quæ de Principatibus Danieli oranti pro redẽptione captiui populi a Gabriele Archangelo dictum eſt: Veniſſem ad te a principio orationis tuæ, ut decreueram: ſed Princeps regni perſarum reſtitit mihi uiginti & uno diebus. Quæ reſiſtentia (ut ſentit Gregrorius) non ex altercatione proceſſerat, ſed ex cœlo ſibi creditæ gentis, moram procurabat Danielis/ & religioſi populi: q̃uis a principio fuerit exauditus: Ex qua mora elongarentur Perſæ a deturpanti infidelitate: & per fidem, & deuotionem ſummo pulchro adhærere poſſent. Teſtatur & Ieſus filius Sirach unicuiq; gẽti prępoſitum eſſe rectorem. Et bene principes illi rectores dicuntur ducere ad rectum, quod nihil aliud eſt, q̃ partes coordinare ad inuicẽ, & ad Archetypum totius ordinis: unde ſequitur pulchritudo, & pax. Quibus ex aduerſo principes ſunt, deformare, & obtenebrare ſatagentes: unde tenebrarum principes iure dicũtur. Et ſicut ipſa Deifica pulchritudo per principatus ad æternum decorem nos iubet conduci: Sic per Venerem ad externam pulchritudinem, & ad diſpoſitionem intrinſecæ Deiformitatis cõducimur, ut pulchro addito pulchro/ reſultet pulcherrimum: ut Albertus ex promptuariis ſuorum Peripateticorum depromit. Hinc Deifica pulchritudo pulchrum hunc mundum ſua mente gerens uenerea ui (ſi licet) explicauit in effectum nullis externis cauſis impulſus, ſed inſita forma boni, qua (ut Dionyſius inquit) quiſq; facile ſe cõmunicat. Et ne quempiam offendat Veneris nomen in Dei negotium cõmixtum; ſciant legentes nos non intelligere, nec meretricem Venerem Paphi regintam, nec ſidus collocatum in tertio cœli uolumine: ſed amoris uim, quæ in omnibus uiget: De quo multa celeberrima deponit Plato in Sympoſio. Hoc quoq; Deus ſũmus opifex agit nobiſcum: & eundem reciprocatione quadam a nobis exquirit, & mãdat: ut uidelicet Deum ipſum diligamus, & proximum/ inde totam legem, & prophetas dependere docẽs. Hęc eſt enim illa amoris uis,

Dionyſ. Hierot. Iãblicus Daniel Grego. In eccl. Albert. Dionyſ. Plato

quæ ad beatitudinem/ſummãq; pulchritudinem introducit/non ad cupi/dinem inferiorem ſub typo pueri cæci, alati, nudi, pharetram & arcum
Affran. gerentis a poetis depictum:ut ſapienter dicat Affranius: Amabit ſapiens,
Apule. cupiunt cæteri. Hinc Apuleius duas Veneres deſcribit/alteram cœleſtem/quæ ſolis hominibus, & eorum paucis præſit, nullis ad turpitudinem ſtimulis, uel illecebris amatores ſuos percellentem: Alteram uero uulgarem: quæ ſit percita populari amore, nõ modo humanis animis/uerum & iam pecuinis, & ferinis, ad libidinem imperitare: & immodico, truciq; percul/ſorum animalium captiua corpora complexu uincientem: Eademq; lege, qua geminatur Venus, geminatur & Saturnus, & Mercurius, cæteriq;
Ptole. Planetæ: ut ex Ptolemæo, & aliis ſapientibus diſcere poſſumus. Eſt igitur bona Venus: quando ei fauent principatus, & numen illud amoris ſupra/mundani: Cuius ſignificatio eſt (ut dicunt inferiores, & ſuperiores Aſtro/nomi) gratia, iocus, omnis decor, omniſq; uenuſtas, ut grati ſint huiuſ/
Diony. modi Venerei Deo, & hominibus. Et de principatibus ait noſter Diony/ſius: q; deducunt ea, quibus principantur, in conformitatem Opificis: cu/ius imaginem gerũt: Ipſius enim pulcherrimi non gerunt imaginem, niſi pulchra: Ideo principatus omnia deturpantia a prouinciis, quibus præſi/dent, coercere nituntur, & hoc ingenti uirtute. Hinc de eiſdem ſubinfer/tur: Confœderati ſunt ordinẽ ſancto, & conuenientiſſimo cum principa/libus uirtutibus/a quibus uim ſuſcipiunt: ut opus ſuum efficacius con/ducant: Et quia non exigitur uirtus exigua ad redintegranda, quæ detur/pata ſunt: ideo non ſolum a ſanctis Virtutibus, ſed a ſummo Principe ſibi fauorem comparãt: ut tertio loco ſequitur: Ad ſummũ principatum ſunt tota intentione conuerſi. Et quantũ eos in omnibus proſequatur Venus,
Mathe. in propatulo eſt: ſi quæ de ipſa mathematici uera deponũt: Docent enim, q; bona ſunt Veneris decreta: & ſi bona fuerit radiatione illuſtrata, me/liora ſunt. Hinc Ioue, aut Sole ipſi fauente, ad iuſtum/clarumq; amorem facile conducit conueniẽs cum Principatibus: qui, ut uirtutem hauriant, ad uerum Solem ſemper aſpiciũt: A quo habent etiam uerum Principa/tum: unde poſſint aliis dominari. Hinc ſequitur quarto, ut ſint alios pre/cipua dignitate duces, ad illud principificans principium, quantum poſſi/bile eſt, conuerſi informantur. Duces quippe ſunt Dominationes, Duces Poteſtates, Duces & Principatus: Sed primi ex magnitudine quadam ab omni pedeſtri ſummiſſione elongati. Poteſtates autem claritate quadam præcellentes, & quaſi ex premio rerum clariſſime geſtarum habẽt, ut ea/priuis dominentur, & iubeant. Principatus uero, tanquã architriclini in palatio Regis, aut in prouinciis ſibi creditis preſidentes, curant/ut omnia bene compoſita ſplendeãt. Hinc dicitur, q; præcipua dignitate ſunt duces ad conducendos, quos curant: ut ſummo, & pulcherrimo Principe digni

ſint. Ad cœlos quoq; deſcendendo/Iupiter ex iuſtitia, & temperamento
quodam compoſitiſſimus præſidet cum dominationibus: Sol ex clarita/
te,& magnifica uirtute cũ poteſtatibus: Venus autem præcipua elegan/
tia ſuos facit cõpoſitos:ut omnia,quæ pertractant,ſuauiſſima conſonan/
tia moderantes pulchrifaciant: In quo uterq; exprimit nobis pro uiribus
ſupremum illum,ac pulcherrimum principatum: Nam operationes ha/
bent ſimulachrum mentis:& mens bene diſpoſita ſimulachrũ Dei. Hinc
de Principatibus ultimo ſubinfert Dionyſius: q conantur manifeſtare in Diony.
nobis illud ſũmũ principiũ dans oĩbus principatũ. Patefaciũt inſup deiſi
cũ illũ ordinẽ,& decorẽ in intrinſecis: Phoſphorus ãt corporea,& extrinſe
ca pulchra,uenuſta,& corporeis luminibus grata reddere ſatagit oblectãs
in ſuperficie/ſicut Saturnus ſua oblectamẽta ad cẽtrũ,& intrinſeca colligit.

Qua cantilena Mercurius cũ Archangelis cõcinat. Caput XII.

AD Archangelos deueniens noſter Dionyſius ait: ipſa autem Idem
ſanctorum Archangelorũ uirtus æquipotens quidem eſt cœ/
leſtibus Principatibus: Eſt enim eorũ, & Angelorũ (ut dixi)
Hierarchia,& diſpoſitio una: Siquidem non eſt Hierarchia
niſi & primas,& medias,& ultimas uirtutes habens. Archãgelorum ſan/
ctus ordo in cõmunicatiuo medio conſtitutus cõmuni quodam,ſocialiq;
iure extrema complectitur: Altioribus nãq; Principatibus,& ſanctis An/
gelis communicat: Illis quidem,quoniam ad ſupremum ipſum Principa/
tum præcipue intentus eſt, & ad eius (quantum fas eſt) formatur ima/
ginem: & Angelos ordinatiſſimis, & inuiſibilibus ductibus unit,& iun/
git: Ipſis uero Archangelis ineſt Propheticum officium:ut diuinas illumi/
nationes hierarchice per primas uirtutes ſuſcipiant:& Angelis eas Deifor
miter annuncient:& per Angelos nobis manifeſtent ſecundũ ſacrã uniuſ/
cuiuſq; illuminatorũ analogiam. Hæc noſter Dionyſius. Arcanũ celeber/
rimũ depromit: q non ſit hierarchia,niſi in ipſa fulgeant uirtutes,& cha/
riſmata ſuprema,media,& infima:ut quælibet hierarchia a trino Opifice
procedẽs tribus ſit cõnexa ordinibus:& tota multitudo in tres hierarchias
diſtribuatur: Quarũ prima ad ipſum Deum ſemper aſpiciens illi imme/
diate ſeruiat, Seraphini uz/Cherubini,& Throni: Sequẽs uero ad Deifor/
mẽ uirtutem nobis conferendam: quod in Dominationibus, Virtutibus,
& Poteſtatibus declaratum eſt: Sed ultima ad diſpoſitionem humanam,
ut Deiformis efficiatur homo, addicta eſt: Nec tantũ ad prouincias,prin/
cipes,& particulares homines cõducẽdos, ut omnibus triuiale eſt,ſed etiã
ad quædam ſecretiora in nos deducenda: Pro cuius explicatu accedemus
ad triplicẽ reditũ animæ in Deum: de quo Academici (Plotinus maxime Acade.
neſcio quo ſpiritu attractus) ſedulo diſſerũt. Qui reditus fit (ut dicũt) per Plotin.
muſicã amatoriã,& philoſophiã: ut per muſicã numeris,atq; menſuris ad

canoras uniuerſi,& Archetypi harmonias excitemur:Per amatoriam mo
dis pulcherrimis afficiamur:Per philoſophiam uero rationis,& diſcurſus
beneficio adiuti abſtrahamus uniuerſales rationes:aut (ut habent in uſu
ſcholaſtici) quidditates rerum:Quorũ primus fit per ſenſibilem quandam
rationem,qua percipimus rerum conſonantiam:Secundus per rationem
concupiſcibilem,qua afficimur illi perceptæ numeroſæ cõſonantiæ:Ter-
tius uero per ratioẽ intellectualem abſtrahẽtẽ ab omnibus ſenſibilibus/
per quos gradus euecti ad altiora conſcendentes animum inducimus ad
ideas totius pulchritudinis,& cõſonantiæ:Demũ ad ipſum bonũ,& pul-
chrũ,ad quod omnes miniſtri,& inſtrumenta eius inuitant,& attrahunt.
Ad numerũ enim Mercurius,ad amorẽ Venus,ad abſtractam uero con-
templationem Phæbus impellit: Et aliquando Luna Soli familiaris eius
Iul.Fir. fungitur officio,& nomen ſibi uendicat a Phæbo dicta phæbe: Quæ (ut
Mathe. Firmicus,& alii Mathematici aſſerunt) facit bonarum artium cultores,
ac omniũ rerum ſublimium exploratores diligẽtiſſimos.In cauſis autem
ſupercœleſtibus,& miniſtris ſummi Principis eadẽ fiunt per Hierarchiã
hanc extremam: Angeli enim abſolutos a ſenſitiuis uinculis, & ſupernis
uacantes ſuſcipiunt: Archangeli uero cũ uero ſuo Mercurio diuinos nu-
meros cõtemplandos apponunt:qui numeri ſequũtur abſtractionẽ a ſen-
ſibus,ſicut ſenſitiui & uocales præcedunt.Principatus poſtea;qui omnes
æquanimiter curant, omniaq; diſponunt,ad ſummũ illud pulchrum, cui
uere affici debemus,introducunt:Quo tendit illud Iamblici,ſed ut melius
Iãblicus dicam,Triſmegiſti: a quo Iamblicus didicit, quod ſcriberet: Angeli ab-
Triſme. ſoluũt a materiæ uinculis:Archangeli ſonoritate ſua ſurſum euocant:Prin
cipatus ad pulchritudinem ipſam ui amoris trahunt, & couniunt: Et ſic
omnes miniſtri Principis officia ſibi credita fidiſſime exequentes omnes,
quorũ curam gerunt,deducere ad cõmunem Principem ſatagunt:niſi ad-
uerſentur ſibi commiſſi. Vnde quærenti,cur Angeli Perſarum,Chaldæorũ,
& aliarum nationum non deduxerint ipſis creditos ad ueri Dei cognitio-
Diony. nem,reſpõdet Dionyſius dicens: Non poſſumus Dominationes, aut Ar-
changelos rectos,& iuſtos accuſare:ſi gẽtes eis creditæ ad eorum,qui Dii
falſò dicuntur,culturam ſunt deuolutæ,ſed illis imputandũ eſt:qui mori-
bus propriis a recto calle in Deum tendente ſponte ſua deuiarunt:Cuius
erroris adeo pernicioſi cauſa fuit amor proprius,atq; ſuperbia. Vnde &
aliquando rebelli populo hebraico idem crimen impingitur per Prophe-
tam dicentem:Scientiam Dei repuliſti:& poſt cor tuum ambulaſti.Hu-
cuſq; Dionyſius. Et cum ipſum Deum cognouerint, aſpernati ſunt ſemi-
Ieremi. tas eius/Ideo familiares,& ipſis fauentes Angeli illud dicunt, quod in Ie-
remia ſcriptum eſt:Curauimus Babylonem:& non eſt ſanata:derelinqua-
mus eam. Et iterum contra elatos idumæos zelo Dei ſuccenſus exclamat.

Arrogātia tua, & ſupbia cordis tui decepit te. Docet.n.noſter Dionyſius: ꝙ Archangeli cū Principatibus, & Angelis qui ſunt in eadem hierarchia, ſatis cōueniunt, paucis exceptis: vȝ ꝙ iſti extrema loca tenent, Archangeli autē mediū: Item qa Archangeli cū utriſqȝ illoꝝ cōueniunt: ſed illoꝝ quilibet cū ipſis tm̄modo: & quia habent ſe ordine quodā ſcd̄m ſub, & ſupra: Vnde Principatus Archāgelos: & iſti Angelos, tanq̄ eoꝝ prophetæ collustrant: Et poſtq̄ tertius hic ordo in aſcēdendo.i. Principatuū eſt tanq̄ propheticus, non eſt mirū ſi Paulus euectus fuit uſqȝ ad hunc tertiū cœlum: ut inde hauriret ea, quæ gentes, & principes, & filios Iſrael doceret: Ad quod tertiū ſupernū cœlum conſcenderūt & prophetæ omnes lactentes ab illis ſacris uberibus, de quibus in Canticis dicit̄: Inter ubera mea cōmorabit̄ dilectus. Et iteꝝ: Quāpulchræ ſunt māmæ tuæ: quādo vȝ lacte plenę ſunt: qđ per Principatus, & Archāgelos, & Angelos exprimit̄: ut per ipſos nos paſcat Deus: ſicut pauit electā familiā illā Iſraeliticā in terra lacte & melle manante: Et hoc propriū eſt paſtoris officiū paſcere ſibi creditū gregem: & cum facibus ueraꝝ doctrinaꝝ illuminare, & accēdere. Hinc Apoſtolis quos prætulit duodenis tribubus, & uniuerſæ eccleſiæ militanti, dixit uerus Sol: Vos eſtis lux mūdi: & de Iohāne/ qui docebat dirigere uias Dñi, & rectas facere ſemitas eius/ dixit. Ille erat lucerna ardens, & lucens: & ſicut muſicus omnes fibras, & uoces diſſimiles conatur ad unicum ſonum deducere/ ſic Archangeli cū imagine ſummi Principis omnia cōformare, & cōponere ſtudent: ut ſibi perfecta unione copulentur. Sic & Mercurius numeros uocales, & formales, aut rationales conducere in eandem conſonantiam laborat. Hinc docet Alchabitius, ꝙ ſi Mercurius cum Saturno coniungitur/ decernit ad numerum quo terræ, uel ædificia menſurantur: Si cū Ioue, ad numerum pſallendi: Si cū Marte, ad numerū bellicum: Si cū Venere ad numerū fidium, ſonoꝝ, atqȝ fiſtulaꝝ. Hæc ſcd̄m doctrinam eoꝝ, qui inferiora tantūmodo ſapiūt, dicta ſint. Si autem altius conſcendere uoluerimus, deducit Stilbon noſter (quē hebrei ſtellam per antonomaſiam uocant) ad compoſitionem numeri rationalis cū diuino: docetqȝ ueram cōcordiam, & unionem cū Deo: de qua dicitur: Qui adhęret Deo, unus ſpiritus efficitur cū eo. Vnde (ſi rite docēt ſecretiores hebrei) Mercurio præſidet Archangelus Michael ſupracœleſtis ſacerdos: Qui conſtitutus ſuper omnes animas ſuſcipiendas conatur eas in Deū deducere illa cōſonantia, & harmonia, qua ipſi perpetuo coniunctæ ſemp prorūpāt in ꝑpetuos hymnos, & laudes illius maieſtatis æternę. Et hoc eſt, qđ de ipſo, cęteriſqȝ Archangelis ꝓdixerat Dionyſius: ꝙ Angelos, & oēs ſibi creditos unificat pro q̄to ſunt bene ornati, & diſpoſiti uirtutibus, & meritis: aptiqȝ ſunt ad unionē illā cū ſummo pulchro, & cōſonātiſſima unitate: quæ nullā diſſonātiā in ſuo regno pacis, & trāqllitatis admittit. Et hoc faciūt Angeli

Diony. Paulus Cātico. CHRISTVS. Alchabi. Hebrei Paulus Diony.

officio quodá prophetico ſuſcipientes illuminationes per primas uirtutes, & eas inferioribus Angelis, & hoibus manifeſtant magis, & minus, ſcd'm analogiam recipientiú: Non enim æqualiter Angeli omnes docēt: ſed pro

Thc.he. captu uniuſcuiuſq; ut in libro triginta duarum ſemitarum apud ſecretiores theo

Ariſto. logos hebreorum celeberrimo ſcribitur. Eſt etiá hoc celebratú apud Peripateticos in eo, qui de anima ſcribitur: quod agunt agētes in ſubiecta ſcd'm corum diſpoſitionem: Quos Archágelos tanq̃ ueros præſides, & duces imitantur boni prælati docentes gregem, & dirigentes in Deú pro uirili ſua, & unúquéq; pro quanto diſpoſiti ſunt.

Quó deniq; Luna coaptet cú Angelis. Caput XIIII.

Diony. AD Angelos tádé ueniés nr̃ Dionyſius ait: Ipſi.n. Angeli (ſicut p̄diximus) cópletiue cóſummát oés cœleſtiú animorum diſpónes, ſcd'm qd' cóſummandú eſt. In cœleſtibus quippe eſſentiis hñtes Angelicá proprietaté, & magis nobis p̄pinqui Angeli aptius nominant', q̃ priores/quáto circa euidétiora uerſant': & familiarius nobis diuina nuntiantes nr̃a oia ornare ſtudét. Hæc pauca de inferioribus miniſtris depromit: Primo, quod cócludunt, & cóplent diſpóné omniú cœleſtiú ſpirituú, cú ultimi ſint: Secundo, quod uere annumerant' inter Angelos: Tertio, quod magis dicútur Angeli.i.nútii: eo qd' frequétius mittant', & familiarius agant nobiſcú: Vltimo cócludit, quod hæc múdana negotia ab eis fer me oia diſponunt'. Hinc paulo inferius ſubnectit. Statuit altiſſimos termi

Deuter. nos gétiú, iuxta numerum Angelorum Dei. Quod ſi a Deuteronomio accipit', nr̃a traductio ſimul cú ueritate hebraica hét: Cóſtituit terminos populorum, iuxta numerum filiorum iſrael: Sed Dionyſius forſitan iuxta numerum Angelorum

CHRI/STVS. dixit: qa p ueros filios iſrael electi deſignant' / iuxta illud Saluatoris: Non ueni, niſi ad oues, quæ perierát, domus iſrael.i.electorum: Ná oues collocandę in dextris electos, qui tandé ſunt in Angelos, imo in ip̄m Deú tráſformandi, ſignificát: ideo Angeli dicunt'. Aequiperat ét, magno myſterio ſuo loco declarádo, numerú Angelorum cú tribubus iſrael.i.electis. Opinant'.n. nónulli ſapientes numerum electorum æquádú cú numero ſanctorum Angelorum: ut plena ſit ad inuicé mutua proportio, & harmonicus cócentus. Quantú aút Luna cú Angelis cóueniat pcurramus: Eſt.n. Luna ultima planetarum, claudens, & cóplens diſpónes eorum: Annumeratur ſecúdo loco inter planetas: Tertio, cú magis dicat' planeta q̃ alii: ſicut illi de ultimo ordine peculiari uocabulo dicunt' Angeli: Et quarto manifeſtius hęc oia inferiora diſponit. Quoad primú/ Influút oés planetæ in ip̄m ultimú ſuſcipienté oés ſupiorum influxus inferioribus cóicádos: ſicut Luna Deifera, quæ a ſecretioribus hebreis Malcut dr̃: & nobis imediate cóicat oia: quæ a ſupioribus canalibus imbibit iterum refundenda. Et q̃uis ſit ultima planetarum, cónumerat' tñ cú illis, ſicut Malcut cú diuinis illis menſuris. Quó aút magis dicatur

Planeta, dicimus q̃ hoc eſt ſcd'm obſeruationē: quia magis lunæ decreta, q̃ alioꝝ planetarum attenduntur: Et hoc aut ex familiaritate, quā habet nobiſcum, ſiue quia maior citra Solem, q̃ alii apparet: uel quia magis uaria in motu, aut qa nocumenta eius ex ſuapte natura frigida euidētiora ſunt: aut quia receptaculum eſt omniū alioꝝ influxuū: ſiue quia motus eius eſt magis ſenſibilis uulgaribus (inquit Ptolemęus) & etiā ſapiētibus, qui hāc ſibi diſciplinā uendicant. Vnde a quibuſdā huiuſmodi generis ſciſcitanti mihi, cur tm̄modo in dandis pharmacis, in aliiſq; rebus adminiſtrandis Lunæ decreta, & non alioꝝ planetaꝝ obſeruabant, reſponderūt ipſi: Quia luna magna eſt, motuſq; eius clare pcipiť: & nobis propinquior eſt. Riſi recordatus, quæ Ptolemæus in principio Apoteleſmatū præmittit: q̃ luminariū effectus, quia maiores, & euidentiores, ab imperitis obſeruātur: qđ etiā quibuſdā animalibus contingit: ut ſentiant luminariū effectus: ſed experti, & prudentiores etiā ad alioꝝ ſiderum decreta aſpiciūt prognoſticando ex eoꝝ aſpectibus hyemes longiores, ualidos, ac diuturniores uentos, & niues, & grādines, & huiuſmodi: quæ ex uariis ſtellaꝝ fixaꝝ, & errantiū ſideꝝ dignoſcuntur: ſiue ab ipſis procedant illi effectus: ſiue ab intelligentiis pſidentibus, ſiue a Deo iubente: ut iſtę exequanť, & illa ſignēt: aut tanq̃ inſtrumēta coagant. Veꝝ quia Galenus in prognoſticādis infirmitatibus, & morte inde pueniente, & Alchindus in Pharmacis, potionibus, & pillulis tribuendis decreta Lunæ obſeruare uidentur: nō gaudeāt: qui tm̄modo luminaria ſimul cū irrationabilibus animalibus cognoſcūt. Nam utriq;, ſimul cū luna executrice coꝝ, quæ ſupiora decernunt, obſeruant etiā illoꝝ decreta. Extat & alius effectus, quo luna poteſt magis dici planeta q̃ alii: frequēs vȝ (ut inquit Ptolemæus) & uaria mutatio: ut patet in diothotomitate, & plenilunio: qa tūc fiunt ſenſibiles alteratiōes, maxime in debilibus: Et per quartas reuolutiones cœli apparēt euidētes fluxus maris, & refluxus. In quadrato autē aſpectu cū Sole, eo q̃ uires amittat, debiliſſimū fit augmentū, & decrementū aquaꝝ. Sic & angeloꝝ effectus magis ſentiuntur: qui aliquādo bene expurgatis animis ſeſe etiā uiſibiles præbent: ut uirgini Ceciliæ, & marito Tiburtio/ & Valeriano leuiro purificatis/ baptiſmate ſuſcepto ab Vrbano epiſcopo. Viderūt eos & ſanctæ mulieres: quæ ad ſepulchrū chriſti ſollicitæ cōuenerant. Petrū de carcere liberauit Angelus, qui adeo illi familiaris erat: ut pulſante ipſo ad hoſtiū Mariæ Iohānis mřis poſt liberationē, idq; ingenti gaudio Rode ancilla nuntiaret a'tātibus, nōnulli dixerūt: Angelus illius eſt: Vnde colligiť Angeli cōſuetudo cū Petro. Loquebať & Angelus cū Iohāne. Luctabatur cū Iahacob. Tres ſimul cū Abrahā familiarius egerūt comedentes, ut uidebatur, & denūtiantes fœliciſſimū uxoris partū, & horribilē pentapolis ſtragem. Egit & Angelus Abrahę domeſticus nimis familiariter cū Agar

Ptole.

Idem

Alchin.

Ptole.

Agar

Gedeon expulſa a Sara.Gedeoni quoq; triticũ expurganti p̄ſto fuit Angelus Dñi
Manue tribuẽs ei robur cõtra Madianitas.Manueh etiã & uxorẽ eius de conce/
ptu,& partu fortiſſimi Sãſonis,deq; uita,& ſanctimonia eius,& de ſacri/
ficio Dño libãdo familiariſſime docuit:Inſup uidẽtibus ipſis cũ flãma ho
Elias locauſti in cœlo cõſcẽdit.Angelus Eliã in Berſabee bis excuſſit:bis pabu/
lum ſubminiſtrauit:& in Horeb docet,quẽ ſup Iſrael,& quẽ ſup Aſſyrios
ungat in reges,& quẽ ſibi ſucceſſorẽ ꝓphetã cõſtituat.Flẽtes populos An
Iudicũ gelus in libro Iudicũ apta uoce redarguit:quoꝝ p̄res tanta celebritate p̄ce
Tres p. dens de Aegypto liberauit,p mare,& deſertũ cõduxit.Tres pueros in for
Daniel nace ſolať,igneã flãmã ueluti gelidũ rorẽ p̄bens.Loquiť Gabriel cũ Da/
Zacha. niele recõdita myſteria,& Zachariæ magni Iohãnis cõceptum denũciat.
Mª uir. Reginę quoq; cœloꝝ plena legatiõe fungẽs,celeberrimoq; nũtio cõceptũ,
& partũ Meſſiæ ſaluberrimũ prædixit.Longũ eſſet oẽs retexere,cũ qbus
Angeli cõſuetudinẽ habuere:ſed de eoꝝ cõditione ꝓſequamur.Concludit
Diony. ultimo loco Dionyſius:ꝙ negotia nr̃a diſponũt ea uirtute,& influxu,quẽ
a ſupioribus ſuſceperũt.Et Luna omniũ ſupioꝝ afflationes colligens,cor/
pus noſtrum undiq; agitat & diſponit,caput vȝ cũ eſt in Ariete/collum in
Aſtron. Tauro,& ſic deinceps,ut iã in ꝓpatulo omnibus eſt:& Aſtronomi de hoc
paſſim deponũt. Corpus itaq; extra,& in penetralibus totũ diſponit.Pa/
tentia.n.mẽbra patefaciũt Lunæ diſpõnes ferro tacta:qñ Luna eſt vȝ in ſi
gnis mẽbris illis p̄ſidentibus:In inteſtinis aũt eius ſunt decreta manifeſta:
ut uideantur ad eius imperium pharmaca operari:& nequicq̃ aliqñ ſumi:
Ptole. ut Ptolemæus ſcribit:& clara expientia comprobatũ eſt,utputa,qñ Luna
cũ Ioue cõgreditur,quaſi ipſi cedens,uix quicq̃ operatur. Cõprobatũ eſt
etiã idẽ efficere Veneri cõiunctã:Et qđ operatur Luna in exteriori hõĩe,
idem in utroq; homine faciunt Angeli.

Conuenit iteꝝ terra cũ Luna. Cap. XIIII.

ABſoluta cõcordia primæ,& ſecũdæ Enneadis flectendus ſti/
lus eſt ad cõuenientiã elemẽtoꝝ cũ cœlis, & ſupracœleſtibus
mẽtibus. Et p̄ eſt terra Lunæ reſpõdẽs multiplici cõſonãtia,
Salomõ Primo qa terra aquã attrahit,& imbibit:adeo ut ſapiẽs inter
inſaturabilia terrã annumeret:quæ nunq̃ ſatiatur aqua:ſic Luna perpetuo
attractu aquã deducit,aliqñ aſcendere faciens,quãdo vȝ ipſa ab orizonte
orientali ad mediũ cœli cõſcendit,& ab ipſo medio cœlo deſcẽdẽs ad ori/
zontẽ occidentalẽ ipſam aquã ſecũ deducit tanta ui,ut uideatur fugere a
nobis.Cum iteꝝ inde ad oppoſitũ medii cœli pergit,aquã ſecum deducit:
Rurſus rediens ad ipm orizontẽ orientis aquas tanq̃ ſibi pediſequas con/
ducit:Humores etiã in arboribus,corporibuſq; humanis excreſcendo ſur
ſum trahit,decreſcendo ad ima depellit.Conuenit ſecundo in qualitatibus
primis,frigido atq; ſicco: quibus terra actu,Luna uero uirtute referta eſt.

Hinc nocua, hinc maligna immerito culpatur, cũ bñfica ſit: Imbibit.n.ex natura ſua terrea aquas illas cœleſtes, & affluxus oẽs: quos ex uicinitate ſua nobis cõmunicat. Ab aliis ergo planetis, maxime Sole recipit qđ terre ſtribus impartit́. Hinc Plato in cõuiuio dicit Lunã Solis/terræq; partici/ pẽ. Eſt inſup uarietate ſingularis: uñ modo curuata eſt in cornua, mõ ęqua ꝓportione diuiſa, modo ſinuata in orbẽ conſperſa eſt maculis/aliqñ pleno orbe imenſa, ac repẽte nulla/nunc in aqlonẽ elata, nunc in auſtrũ deiecta, Iam ſubiecta coitui breui dierꝫ ſpatio, & ſtatim grauidatiõe plena, moxq; parit conceptũ. Terrã igitur in hac multigena uarietate ſibi aſſimilat, quæ nunc ornatu ſuo ſpoliata ſubfuſca apparet: nunc herbis, floribuſq; depi/ cta pulcherrima uidet́: Pars aliqua petroſa, alia paludoſa, macra alicubi, pinguiſſima alibi, depreſſa uallibus, elata montibus, fertilis hic, alibi ſte/ rilis cõſpicitur: Pars conſperſa uariis maculis, pars rubea, pars nigra, pars alba, uel ſubfuſca uidet́: Tenax ẽt ex ea portio reperitur, & alia harenoſa & fluida: Nũc iterum effœta, nũc ſtellarum coitũ ſuſcipit, & breui ſpatio prǫgnans fœtum deducit. Gaudet igitur inter ſidera Luna, inter elementa Terra uarietate multigena: qua etiam aſſimilantur. Plato

Aqua cũ Mercurio, & Saturno interſonat. Cap. XV.

MErcurii natura tanto difficilior eſt explicatu, quãto ipſa ſtella occultior eſt: adeo ut uix, & raro uideat́. Latet aũt eius uis: qa facile induẽs naturã planetæ, cui cõiungitur: aut ſigni in quo reſidet, operari uidet́ nõ ſcđm qđ eſt ipſi propriũ, ſed ut alte rius executor. Hinc Hermes.i.interpres dicit́ fœtuũ, quos cõceperũt alia ſidera: Cũ Sole.n. (Ptolemęo teſte) deſiccat: cũ Luna infrigidat: cũ Satur no fauet intelligẽtię: ut alibi idem phibet: Cũ Marte in rebus bellicis (ubi audacia exquirit́) ingeniũ præſtat: Cũ Venere aũt pmixtus androgynũ, aut hermaphroditũ gñat (ut fingit antiqtas) ab Hermete & Aphrodite denominatũ: Et id occurrit, qñ qs ingeniũ a Mercurio pſtitum in laſciuia ſecũdę.i.deordinatæ Veneris exercet: Et huiuſmodi in ſacra pagina effœ/ minati dicuntur utriuſq; ſexus pignus tenẽtes. Quod Plato ſub alio ęnig/ mate deſcribit: hominẽ vꝫ ex Sole/Luna/terraq; cõfectum/& hunc hẽre a Sole, ut maſculus ſit: a Terra uim fœmineã: a Luna, quæ de utroq; partici pat, promiſcuã naturã, ut Androgynus ſit: Maſculus itaq; & uiř, qñ uero Soli adhærẽs a facie eius cõcipit, & parit opus dignũ Deo: Fœmina uero cũ ſolũ aĩalis, aut corporis terrei opus exercet: Promiſcuũ aũt, cũ Sole & ſuprema luce relicta naturale lumẽ cũ aĩali terreo cõponit: Vñ huiuſmodi a Platone ſectus dicit́ in duas partes, relicto meliori, deterioriq; uacãs. Sic noſter Mercurius cũ rõnali diſcurſu cõueniẽs, ipſiq; fauẽs, nunc ad ſupe/ riora, nunc ad inferiora cõuerſus uarios parit effectus: adeo ut eius cõple/ xio facile apprehẽdi nequeat: Eſt tñ (ni fallor) aqueus nã. Hinc Lucanus decantat, Ptole. Idem Antiq. Plato Idem Lucan.

decantat ipſum arbitrum undis: Sic etiam planetarum ordo exquiritur poſt Lunam terream ſit Mercurius aqueus: Venus aerea: Sol igneus. Et iterũ/ Mars igneus: Iupiter aereus: Saturnus aqueus: Signiferum cœlũ terreũ: Primum mobile igneum. Quo ordine etiã Angelicæ mentes ſuccedunt: Habent.n. Angeli naturam terream cum Luna: Archãgeli aqueam cũ Mercurio: Principatus aereã cũ Venere: Poteſtates igneam cũ Sole: Virtutes iterum igneam cum Marte: Dominatiões aereã cum Ioue: Throni aqueã cum Saturno: Cherubini terream cum firmamento: Seraphini igneã cum primo mobili: & cum Archetypo in ignea ui Spiritui ſancto conueniunt: Throni uero cũ filio, qui eſt aqua ſupramundana, de qua omniũ philoſophorum, & theologorum facile Princeps Moſes pertractat/ quando aquas ſub globo, aut cortina cœlorum ſegregat ab iis, quæ deſup erant: Quæ ſunt aquę Angelicæ Deũ/ teſte Dauide/ laudantes: Sunt & ſumma affluẽtia bonitatis diuinę, quæ ne plus q̃ inferiorum gradus, & opera merentur effundat/ interpoſita eſt cõtinens illa cœleſtis: in qua tanq̃ in tribunali quodã diiudicatur/ q̃tum ex ipſa aqua cuiq; tribui debeat. Sed huiuſmodi arcana Moſes ſub teſta recluſit p̃tribus/ populiſq; illis / quibus in figura omnia contingebant: Ex q̃bus multigenis, & occultiſſimis ſacramẽtis antiqui philoſophi, & uates aliquos cortices extrahentes ſibi multa uendicarunt: adeo/ ut credatur Pythagoræ, Socratis, Platonis/ Ariſtotelis/ & aliorum ſapientia/ quæ a ſũmo fonte Deo per Moſem ad mortales emanauit, ut ipſe Moſes, & non Socrates (ſicut ſcribit Cicero) ſapientiã uocauerit de cœlo/ & primus literis publicis cõmendauerit. Sed clarius hæc explicata habent a Chriſto/ & eius aſſeclis/ quibus eadẽ credidit. Et forſitã hæc aqua ſapientiæ ſalutaris diffuſius adhuc propinabit mortalibus/ quãdo ſuperiores Dei miniſtri in aqueũ cœli atriũ conuenient omnes/ quibus a ſupremo fonte dabit facultas aperiendi excælſos illos canales/ nũc ob infœlicia tempora concluſos: immo ob mala merita illorum/ qui his deterioribus offuſcati, infœliceſq; tenebræ effecti illã ſupremam lucẽ, & aquam apprehendere nequeunt: nec merent: Quos canales iubeat Deus ſua clemẽtia aperiri: quia terrena facies iã in ſumma ariditate reperit, & propinet, ſicut propinauit Moſi: qui merito ſumptus ex aquis dicit: Profundatq; ipſam Dei filius aqua ſuprema per miniſtros in cubiculum aqueũ colligendos/ ſicut olim tanta copia propinauit diſcipulis, ut flumina de uentre eorum ſcaturirẽt aquæ uiuentis: unde fieret fons ſaliens in uitã æternam. Sed ad noſtrũ Mercuriũ redeundo, naturã ſapit aqueã: Nam ſicut hæc lauãdo aufert obtegentẽ maculã: ut appareat nuda rei forma: ſic ille Hermes uerus interpres ãmouet teſtã extranei idiomatis/ obſcuritatem ęnigmatũ/ & parabolarum, aut cuiuſcunq; detruſi ſermonis difficultatẽ: Et apiẽs ea, quæ in penetralibus arcanis Dei: & naturæ recondita ſunt, nudam offert ueritatem contuendam. Et ut cum

Moſes

Cicero

Mercurio aliquid prodamus de internis, diuiniſq; promptuariis/eſt in coor/
dinationibus ſuperioribus ſuprema aqua: Quę ſapiētia, & Dei filius dicit:
Eſt media pietas, miſericordia, & pax: Et iferior, uber lacteū/ quod omnes
prophetæ, & Paulus ſimul cū aliis, quibus datū eſt cōſcendere ad tertium
cœlū, ut illis inuolucris propinarent: quibus pmiſſum eſt cognoſcere my/
ſteriū regni Dei tantūmodo in parabolis. Habet ergo Hermes, ut ſapiat/
interpretet/reuelet a ſuprema aqua, quæ ait: Nemo nouit Patrem, niſi fi/ CHRI/
lius, & cui uoluerit filius reuelare: Et iterū: Omnia/quæ audiui a Patre/no/ STVS.
ta feci uobis. Nec dicimus/q hoc faciat ſtella Mercurii/ niſi quātum ipſa Idem
operari poteſt aut diſponendo/aut ueluti inſtrumētū intelligētiæ pſidētis.
Dicitur inſuper Mercurius a mercibus / quibus præeſt: quæ cōmutantur
pretio metallorum/quæ aquea ſunt: ut uirtute aquea elemētari, & cœleſti
currant ipſæ merces.

Aer cum Ioue/Venereq; reboat. Caput. XVI.

AEr Veneri reſpondet ipſius natura (ut phyſice in aſtris loqua
mur) humida, & calida: Hinc animalia aerea ipſi dedicarūt.
Et ſicut aer, & ſpiritus diſgregata copulat/& coniūgit, ſic uir
tus illa uenerea. Sed duas Veneres eſſe apto dogmate docent
Academici: Alteram quippe æthereā: Alterā uero aeream: ſuperior mūda/ Acade/
caſta/ ordinata, cū Ioue conueniens, ſuperiora, diuina, & ſpiritualia cōne/
ctens: Inferior deordinata, lubrica, uaria, & laſciua, animalia, & illis infe/
riora cōiungit. Deq; iſta Venere tot obſcœna a poetis decātant: qa omniū
malorū eſt cauſa/ſicut illa omniū bonorū. Hinc ait Auguſtinus: Duo Amo Augu/
res fecerūt duas ciuitates: amor Dei regulatus & bonus/amorq; proximo
rum uſq; ad cōtemptū ſui fecit ciuitatem Dei: Sed inuerſus amor ſui uſq;
ad contēptū Dei fecit ciuitatē diaboli. Vnde uis huius ſideris a grāmaticis Grāma/
Venus dicit: quia ad omnia ueniat, malū. ſ. & bonū: Quod Orpheus canit Orphe/
in hymnis: Generas (inqt) omnia/quæcūq; in cœlo ſunt/& in terra/urgēs
mortales, & immenſum genus ferarū amoris furentibus philtris: Omniaq;
amore replent: & nihil eo uacuū eſt, ſicut omnia aere complet, qui naturæ
uacuū abhorrētis appetitū replet. Amore. n. (inqt Boetius) cœli iungunt: Boetius
& elementa cōueniūt in cōpoſitis. Amore animalia cohabitant: Ciuitas cō
ſeruat: & incremētū ſuſcipit omnis Reſp. Amore Deus orbem fabricauit/
& gubernat: & ſūma omniū, quæ a nobis exquirit, eſt ipſe amor. Diuinus
amor (inquit Dionyſius) non permiſit regē omniū ſine germine in ſeipſo Diony/
manere: Et ſicut amore ſe diffudit in omnia extra ſe, ſic amore omnia ad ſe
trahere delectat/hominē potiſſime: in quo cōcluſa ſunt oīa: Ideo ipſo unito
oīa unita erūt. Et cūcta hæc cōcludit Dionyſius de mēte Hierothei dicens: Idem
Amorē ſiue diuinū, ſiue angelicū, ſiue ſpritualē, ſiue aīalem, ſiue naturalē Hiero.
dixerimus, inſitā quādam intelligamus, cōmiſcentēq; uirtutē: quæ ſupiora

quidē ad inferioꝝ prouidētiā mouet:ęqualia ad ſocialē inuicē cōmunionē cōciliat:& poſtremo inferiora quæq; admonet, ut ad potiora, ſublimioraq; conuertant̄. Et quia in omnibus exquirit̄ amor, & Venus, Ideo utroq; ſexu

Cyprii Cyprii eā pingebāt barba quidē prolixa, & ueſte fœminea. Et Ariſtopha-

Ariſto. nes uocabat eam Aphroditō, nō Aphroditem: quia in omni ſexu, omniq; animo reperit̄. Hæc quoq; Lucifer dicit̄, quaſi ferens lucem: Solis v3, aut ferens nos ad ipſam lucem/ideo Phoſphoros dicit̄: Nā amor & appetitus ueritatis per oia conducit, q̄ſcūq; ardua: ut ipſam ueritatē adipiſcamur. Dicitur etiam Heſperos, quādo Solem ſubſeqtur: quia adepta uirtute nō

Poetæ minori dilectiōe ei afficimur/q̄ antea. Quę aūt p̄cedit, eſt (ut fingūt Poetæ) cœli/& diei filia. i. paruula lux, & nouella claræ ueritatis, quā iqrimus: alioqn ad ipſam p̄quirēdā non moueremur. Quæ uero ſequitur, Iouis & Diones. i. humiditatis filia: quæ æætherea eſt, & nitida. Aliā autē fingunt Poetæ progenitam ex pudēdis cœli, & ſpuma maris, & hęc eſt polluta ex ſpuma

Macro. genita, & fece aquaꝝ inferioꝝ nutrita, ut dicit Macrobius. Sed ueritatem pādendo/ideo ex pudēdis cœli genitā dicūt: qa generādi appetitus a cœlo aiantibus īſitus eſt: Sed polluit̄ & ſordidat̄ a deordinatis animis. Bona q̄q; Venus trahi cygnis cādidiſſimis dr̄: q puritatē in colore, Delitias in cantu

Herod. ſignificāt: Eiq; roſam īter flores ſuauiſſimā dicatā ſcribit Herodotus: inter plātas uero myrtū potiſſime: īter gēmas margaritā: īter aues colūbā: Quarum cōueniētiā ſuo loco reſeruabimus declarādā: nūc de ea/quā habet cū aere p̄ſequamur: Videmus enim omnia/quæ de duplici Venere dicta ſunt in duplici aere reperiri: hoc turbulento v3, & puro æthere. Hinc enim ad fœtū, cōnubiaq; conducit per uim ſpiritus ipſi incubantis: qui eſt uera uis aerea: unde uterq;, & ſpiritus, & aer, aut uētus eodē nomine nuncupat̄ ab his qui res uocant ſecūdū earum proprietates/Turbulentus autem aer in Iunone deſcribit̄ infeſtus ſupremę ueneri, & his q ſuo fauore gaudēt. Sed tandē Venus ſui Iouis p̄ſidio p̄ualet deteriori, & infeſtæ fortunæ.

Ignis cum Sole, & Marte feruet. Caput XVII.

ELementaris hic ignis Soli reſpōdet: qui eſt uerus, & cœleſtis

Speuſi. ignis (ut ex officina Platonica Speuſippus deprōpſit) decoquēs oia/quæ ad cibū magni animalis pertinēt: ſicut hic elementaris humani aialis cibū coquēdo perficit. Dictus eſt q̄q;

Idem Apollo (ut eidē Speuſippo placet) eo q̄ uis eius ex multis ignibus cōſtet: omniū v3 ſiderū uim & lucem ſolus cōtinens. Nec ſtellaꝝ concurſus ſuos cōducūt effectus/quouſq; phębeo ſemine grauident̄. Cui & gallus (q dat

Chryſi. ut oua gallinaꝝ fœcunda ſint) dedicatus eſt. Hinc opinabat̄ Chryſippus

Latini Apollinem dici ab à/qđ eſt ſine/& poly/multitudine/ quaſi ſolus ſit cœlo-

Aſſyrii rū & ſiderū uim continens. Vnde & latini Solem dicunt/quaſi ſolum lu-

Hebrei centem: Et Aſſyrii Adad, quod lingua eoꝝ ſolum ſignificat. Hebrei uero

שֶׁמֶשׁ Semes, quod proprium interpetrari poteſt, eo ꝙ lux/& eius bene-
ficium ſibiipſi proprium ſit. Alia autem ſidera ab eo utrunq; impartitum
habent: Lucetq; tanto excellentius/quanto ſublimior eſt ignis ille cœleſtis
hoc elementari: Calefacit uterq;, ſed hic intropellendo, Ille extrahendo hu-
miditates: Hic tantũmodo propinquis beneficium præſtat: Ille remotiſſi-
mis/ut etiam in uiſcera terræ penetret eius radiorum uirtus: qua metalla
coquit, & pficit: quæ hic elementaris poſtea expurgat. Vulcanus quoq; is
dictus eſt a maiori ui, ac uiolentia ignea, aut qa canus.i.candidus in flãma
uolat: Ille uero cœleſtis dicit̃ Phœbus a ſpecie & nitore, unde pulcherrimũ
fingebant antiq. Medicinę inſup inuẽtorem dicebãt, ex calore uiuifico, & Antiq
benefica uirtute, aut forſitã ſecretiores philoſophos imitantes: q dicũt Ra-
phaelẽ (q medicina, aut medicus Dei interpretat̃) eidẽ pẽſſe. Eius ſimula
chrũ hic inferior ignis tenet: q obfrigeſcẽtia animãtia calefaciẽs uitã quo-
dammodo ſibi reſtituit. Fugat cœleſtis ignis tenebroſos principes, & coꝝ
turmas: ut canit̃ ĩ pſalmis: Ortus eſt Sol, & cõgregati ſunt, & in cubiculis Pſal.
ſuis collocabunt̃. Et in Iob dicit̃: Cũ uiderint aurorã, arbitrant̃ umbram Iob
mortis. Fugat & hic inferior eoſdẽ: ut ualeat ꝑ ſocio. Vnde nõ ab re primi
pullulantis eccleſiæ ſapientiſſimi inſtitutores iuſſerũt lumina ad cadauera
mortuoꝝ accẽdi: a qbus nõ ãmoueant̃, quouſq; pfectis ſacris ſacræ terræ
cõdant̃: Publicaſq; orationes, & pſalmodias, accẽſo lumine fieri docuerũt:
Qđ & Deus, cui ſacra ipſa exhibẽt̃, exqrit.ſ.ut oĩa ſacrificia igne offerãt̃,
& in altari ſemp ignis ardeat. Hinc Pythagoras in ſymbolis: Ne loq̃ris de Pyth.
Deo ſine lumine. Quod tñ alii, & ẽt noſipſi alibi ſcđm analogiã interꝑtari
ſumus: Cõfert.n.ad ſacra ĩfimus hic ignis lucẽs/cœleſtis quoq;/Angelicus/
ĩtellectualis/& diuinus: Obtenebroſus aũt ignis nequaq̃/nõ infernus ardor
nõ malę cõcupiſcentiæ incendiũ/ non ĩmoderata excandeſcentia/nõ exu-
ſta ĩtelligẽtia: Nã hic obſcurus ignis omnia cõſumit/oĩa ſterilitate cõplet:
ut nihil in nocturna illa flãma poſſit quis operari. Hinc aliqui ĩterpretari
uoluerũt ignẽ: eo ꝙ nihil ab eo gignat̃. Eſt tamẽ bonus & naturalis ignis
calor uitã tribuẽs, & fœcũditatem. Nec.n. oua in pullos mutant̃/nec eruca
uel bombix in necydalũ, nec plantę creſcũt: nec alunt̃, & fouent̃ animalia,
niſi calore, aut ſuperiori, aut aĩanti, aut elementari, quæ ſymbolo quodam
cõgenea ſũt analogia quadã. Et adeo ignis fœcũdus ẽ/ut ſeipſum gignat:
& cæteris, ut generent, pſtat nõ calore ſolo / ſed lucis ui, quã haurit ab illo
qui dixit: Ego ſum lux mundi. Et ut declararet Moſes oĩa lucis beneficio CHRI-
ꝓducta/poſt fabricatã materiã (quã terrã uocat) opertã tenebris/dixit lu STVS.
cem ſtatim fabricatã: qua oĩbus daret̃ uita, & forma: & qua (ut ait Plato) Moſes
cũcta uideri poſſent. Qui uitę uigor eſt in igne illo diuino: qui ſpiritus uitę Plato
dictus incubãs ſup faciẽ aquaꝝ omnibus uitã pſtabat, & formas, ꝑ quas
unaquæq; res ab alia ſeiũcta a cõſpiciẽtibus diſcerneret̃. Nec.n.a materia

(ut aliq opinãtur)eſt(ut aiũt)indiuiduatio,aut determinatio rei particu/laris:ſed a propria forma ſingulari(ut acutiores docẽt)quæq; diſtinguntur. Sed ſi uoluerimus acutius inſpicere, unde ueniat hæc determinatio/cóperietur:q a materia,forma,& ſpiritu ꝓuenit:quod p litteras,pũctatu/ras,& accẽtus ſacri idiomatis intuitur/ ut habetur in recõditiſſimis arca/
Idem nis hebraicæ theologiæ. Quos Plato imitari uolẽs in Cratylo/tãtũ defecit/quantum gręcũ idioma hebreæ linguæ foetus(ut ita dicã) ſpurius deficit ab ipſo ſacro,& myſterioſo eloquio:In quo ſecũdum rerum proprietates nomina ab Adam/iubente Deo/impoſita fuere.

Lapides cum coelis ſuccentant. Caput. XVIII.

CVm mixta multigenã habeãt naturã/ nõ facile cũ uno coelo cõueniũt:id maxime/quia in unoquoq; primorũ generũ/multa interueniũt genera ſubalterna/ & ſpecies:quæ diuerſorũ ſiderũ naturã ſapiũt. In lapidũ.n.genere diuerſæ ſunt ſpecies: ſicut in metallis,plãtis,&aĩalibus. Et q̃uis lapides terrei ſint,quadã ſuffulti ſtabilitate:& metalla fluida,& ui ignea liquefiant,ut in aqueã naturã trã/ſire uideant̃:In utriſq; tamen ſpecies diuerſiſſimæ cõtinent̃:& cũ diuerſis nõ tantũ planetis/ ſed ſtellis fixis cõueniũt:Adamas cũ capite Olgol,cum corde leonis granata:Et caudæ urſę conuenit magnes:Alis corui ſmarag/dus achamec iaſpis:Scorpiõis cordis ardonius:chryſolitus uulturi cadẽti. Et multa huiuſmodi pertractant̃ a Mercurio,& nouitioribus nõnullis,forſitã ſuo loco latius declarãda. Multa ſunt etiã Marmorũ genera:Eſt mar/mor Thæbanũ cæteris hilarius/uiride/maculoſum/ ſerpentũ maculis aſp/ſum:unde latine Serpẽtinus/Gręce Ophites dicit̃. Et hoc multiplex/lace/dæmoniũ,auguſteũ,& tiberiũ. Porphyrites rubet cãdidis interueniẽtibus pũctis/Leucoſtictos uocatus/Baſaltes ferrei coloris,atq; duritiei. Onychi/tes in Arabia antiquitus/poſtea in Germania reptus. Alabaſtrites ex Thebis/Damaſco,Carmania,India,Aſiaq; originẽ trahit: quẽ cauant ad ua/ſa unguẽtaria,& uſtũ cõtundũt pro emplaſtris. Eſt etiam Ligdinus eximii cãdoris Thebaicus/intercinctus aureis guttis. Coralus nigro/albo/rubeoq; colore,quẽ aliqui Pyritẽ uocãt. Simites,quẽ antea Pyropœcilũ uocabant: quia ſit flãmis igneis uarius. Eſt etiã thuſcũ marmor niuei cãdoris,& ua/riis uenis diſtinctum. Magnes quincugenea. Taſio/ſilex cotes/tuphus,& q̃
Plinius plurima genera,quæ a Plinio,Alberto,Vitruuio pro ędificiis faciẽdis me
Alber. morant̃. Sunt etiã lapides ꝓtioſi multigeni, qui diuerſas naturas ſapiunt.
Vitruu. Si tamen uolumus ex eorũ cõi ꝓprietate ad unũ genus ſuũ primariũ redu/cẽdo uni elemẽto,uniq; planetæ cõſignare dicemus/q terrei ſunt:& cum Marte Saturno ſuppoſito cõueniũt ex natura duriori,& terrea,igne bene decocta,& adeo cõſtipata,ut tenuiſſimo ſpiritu uiuãt: Viuũt nihilominus unde nõ imerito dicuntur lapides uiui:ſola tñ uita gaudẽtes,rõne,ſenſu,&

omni motu priuatim, præter augmẽti & alteratiõis: Creſcũt.n.& alterãtur
ignis & ſolis caliditate. Ineſt etiam eis appetitus tendendi ad centꝝ: aut ex
grauitate, aut ex ſuapte natura. Ex corũdem autem benefico tẽperamen/
to cũ Ioue: ex pondere, glutino, & ſtipticitate cũ Saturno, ex duritie cum
Marte, ex uita uero cum Sole conueniũt. Et ſi quid gratiæ in eis eſt, cum
Venere, ex occulta uirtute cum Mercurio, & cõi beneficio cũ Luna.

Metalla idem faciunt, cum Marte potiſſime. Capur XIX.

M Etalla ẽt multigena ſũt, ſed ſeptẽ potiora cũ erraticis ſiderib'
(ut tritiſſimũ eſt) coæquanẽ. Aurũ ſoli merito cõparaẽ (ut
inquit Hierocles) quia nullis tenebris ſit admixtus: & quia Herôc.
excedit omnia/quæ ſunt ei confinia, Argentũ, æs, ſtannũ, &
huiuſmodi. Et ſolũ ex metallis rubiginẽ non recipit: ſicut ſol nihil obſcurũ
admittit. Argentũ ſimul & argẽtea oia, ut marcheſita, & huiuſmodi ſubii/
ciuntur Lunæ: quæ quãtũ diſtat a Sole, tantũ argentũ ab auro. Stannum
Ioui: Sunt tamen qui ei attribuant aurũ, argentum/ & omnia aurata: Alii
uero aurũ Saturno reſignant ex põdere, ex uirtute uero Soli: Stãnum ta/
men ꝓpriũ eſt Iouis: Aes Veneris: Aes uero rubeũ, ut aliqui aſſerunt. Sul/
phurea oia, & ferrũ, cũ Marte cõueniũt. Plumbũ cũ Saturno, ut pondus
& color indicat: ipſius.n. ſunt fuſca oia. Argẽtum autem uiuũ cum Mer/
curio/qui facile induit naturã planetæ, cum quo coniungitur, aut ſigni in
quo peregrinaẽ: ſicut ipſum uiuum argentũ aut natura operãte, aut arte
ſuccurrente (ut aiunt) facile in aliud metallũ tranſmutaẽ. Et q̃uis ad me/
tallorum productionẽ oẽs cœli cõcurrant, Sol tamẽ potiſſime, qui omnium
planetarum uirtutẽ cõtinens penetrat ſuis radiis in uiſcera terræ, decoquens/
& pficiens metalla oia: Ad ſingulare tamen genus ipſius opitulaẽ planeta.
Eſto ẽt, ꝙ aqueã naturã ſapiãt metalla oia: & unũquodq; ſuo planetæ na/
tura reſpõdeat: in ditione tamen Martis eſſe uidenẽ/ut ex ſupremi Arche
typi arcanis docemur: in cuius pte aqlonari, quæ ab hebreis גְּבוּרָה gebu/
ra diciẽ/& Marti pſidet, collocaẽ: & hunc tãq̃ inſtrumentũ habet ſui opi/
ficii, aut interpretẽ, aut executorẽ ſuę fœturę. Hinc diciẽ in Iob: Ab aqui/ Iob
lone aurũ uenit. Eorum autem intelligentia in cratere ſupiori eſt Zamael, ut
aſſerunt hebrei: uel typhõ/ut ait Orpheus. In cratere aũt inferiori, Ille qui Hebrei
dixit ponã ſedem meã ad aquilonẽ: Qui a Saluatore princeps huius mun Orphe.
di Mamona, & diuitiarũ dominus dictus eſt: ut in euãgelio, cui titulus eſt CHRI/
ſecũdũ Mattheũ, dixit: Facite uobis amicos de Mamona iniq̃tatis. Quod STVS.
oẽs exponũt de diuitiis, & pecunia, ſit argẽtea, aurea, uel ærea. In euãgelio
quoq; Lucæ ait: Nemo põt duobus dñis ſeruire. Hic Mamona i Ieremia
diciẽ אָמוֹן מְנֹא .i. Amon mino: Quod nos interp̃tatũ hẽmus tumultũ Ale/
xãdriæ: Præerat.n. ægyptiis, q opulenti erãt argẽto, & auro: ideo eius uim
Deus p Moſem auferẽs iuſſit hebreis, ut ſibi tollerẽt aurum, argentũ, & uaſa

quæcq; pretioſa ab ipſis Aegyptiis:quę tãdẽ in ſacra ſummi Principis oibus rite dominãtis offerrẽt: Cuius imperio expoliatus fuit Mamona a populo Iſraelitico, & a Moſe debilitatus uirtute:ut ſuos Aegyptios defendere nequiret: Vnde ſublato fauore dominãtis ruerũt Aegyptii letali, ſubitoq; ꝓcipitio.
Roma. Romani autẽ & ſacramẽta, & ſubordinatã ꝑtãtem ipſius Mamonæ non aduertentes, ut ſibi accerſirent auri dominatorẽ, templũ in monte aduentino Ioui Ammonio dedicarũt, idest Deo Ammonio ab Ammo, qui Mamona dicitur: & nõ ab arena, nec ab Ammone paſtore, ut aliqui opinant. Et hũc in ſpecie Arietis (q eſt ipſius Martis domus, aut roboris exceľſi inſtrumẽtũ) uenerabant.
Hebrei Qui Aries ægypto dñat ut hebreoꝝ ſapiẽtiſſimi aſſerũt: quis alii ipſam Virgini ſubiiciãt. Ideo (ut ipſi hebrei proſequũtur) in exitu patrũ eoꝝ de Aegypto primogeniti mẽphitici interfecti ſunt: ut demõſtraretur eliſa uirtus, quam eis pręſtabat princeps, & primogenitus ſigniferi cœli. Quę ſi ſecũdũ anagogiã intelligere uoluerimus, ſublimiora hic includunt myſteria ſuo loco forſitã declaranda. Cur etiã a redẽptis ab illa ſeruitute primogenita a liberatore exquirebant: Qui & immolari iuſſit pro peccato Arietẽ, caput v3 triplicitatis aqlonaris: ut
Prole. Ptolemæus in primo ſui Tetrabibli docet: A qua parte (Ieremia teſte) Pãditur oẽ malũ. Inde ereptus ille hebreus populus ueꝝ trãſitũ fecit in Dei uiui celeberrimũ cultũ: Quibus pluries indictum fuit, ne timerent ultra cœloꝝ ſigna, ſicut cæteræ gentes: quia ab ipſoꝝ uiribus exẽpti, tãq̃ peculiaris familia ſoli Deo ſubiecta, ſuo liberatori ſoluerẽt debitas gratias: a quo tyranno ægyptiaco, & aquilonari, ſicut Moſes eripuit populũ iſraeliticũ, ſic
CHRISTVS. Meſſiach oẽ hominũ genus: ut diceret, Nũc priceps huius mũdi eiiciet foras. In quo ſingulari certamine lętus de uictoria citra pctũm, iteꝝ dicit: Venit
Idem enim princeps mũdi huius, & in me nõ hẽt qcq̃ nec in ꝑ, nec in ſecũdo bello. Primũ.n. geſſit pro ſe in monte deſerti: ſcd'm pro nobis in cruce: In qua ſpoliãdo principatus, & ꝑtãtes aqlonares, & tenebraꝝ haꝝ traduxit ſpolia, cõfidẽtia magna docẽs nos, ut hos inferiores theſauros cõgregare non curaremus: quoꝝ princeps eſt Mamona: ſed ꝓcuraremus theſauros in cœ
Paulus lo: quoꝝ princeps eſt ille, in quo (ut inqt Paulus) ſunt oẽs theſauri abſcõditi. In quos theſauros has inferiores diuitias ꝑmutare debemus. Hucuſq; ꝓceſſimus de Metallis, & theſauris ꝑtractãtes: ne has feces, & ſcoriã uerorũ theſauroꝝ in Idolũ nobis cõſtituẽtes ſimul cũ eorum Principe ruamus amiſſis ueris theſauris: In qbus pleniſſime diuites eſſe poſſumus.

Viuaciori ſono reſpõdẽt herbę cœlis, maxime Ioui. Caput XX.

DVo occurrũt tã in herbis, q̃ metallis nõ mediocri indagatiõe digna: Vnde v3, & quõ ab eis hauriatur uirtus. Nõ quidẽ ex calido, frigido, humido, atq; ſicco, ut aſſerũt
Peripa. Peripatetici facile ſeſe expediẽtes ab aſſignatione cauſę effectuũ, & operationũ

perum:Ná uirtuté cóprobamus in eis omné qualitaté excedentem,unde
proſint,aut noceát.Nec cótéri abire a theologis:qui dicũt,& uere/hoc in/
ſitũ eis a Deo.Pulchrũ erit aliqualiter percurrere qbus mediis infundatur
rebus illa uis,quá hebrei כח coah dicũt.Docét Academici ſimul cũ Triſ/ Hebrei
megiſto & inuit Hiarchas Brachmanaꝝ Princeps apud Philoſtratũ/ Sed Acade.
in ſecretiori Theologia hebreoꝝ ubiꝗ aſſerit,oia quæ ſunt ſub globo luna Triſme.
ri,& in mũdo hoc generationi,& corruptioni obnoxio,eadé meliori nota Hiarch.
eſſe in cœleſti mũdo,perfectiori in intelligẽtiis, pfectiſſima in Archetypo: Philoſt.
& eadé ſerie unũquodꝗ ſupiori,& ſupremo pro ſuo genere reſpódere : & The.he.
ab eiſdem ſuſcipe,& cœlis quidé uim illã cœleſté,quã quintã eſſentiã uo/
cant,ab intelligẽtiis ſpiritualé,uiuentéꝗ uigoré omné qualitatiuã uirtuté
trãſcédété/ ab Archetypo aũt per iſta intermedia pro gradu ſuo origina/
lem uim totius pfectionis.Hinc ad planetas ad fixa ſidera,hinc ad intelli
gentias,eaꝝ & inde ad Archetypum unaquæꝗ res apte reduci poteſt:Ex
cuius rei ſerie tota magia naturalis,& ſecretior, ueraꝗ philoſophia ema/
nat.Hinc rerum conſonantia in hoc multiplici mundo,& myſtica intelli/
gentia in exponendo,quod non dicitur per illud,quod ſcribitur:Quod cũ
in toto hoc noſtro progreſſu reſerare propoſitum ſit/nunc tantũ in genere
percurremus,quomodo herbę cum cœlis conueniant:ſicut & de metallis
tetigimus: Quoꝝ,quãuis unũquodꝗ ad ſuum (ut diximus) Planetã de/
ducatur:tamen ad Martiã ditioné,tã in cœlis,ꝗ in Angelis,& Archetypo
redigitur:ſic herbæ,quibus ineſt benignior uitæ ſpiritus,cum aere,Iouéꝗ
aereo conueniunt in genere:in ſpecie autem unaquæꝗ cum ſuo planeta,
& fixo ſidere.Cum enim lapides terrei,Metalla aquea ſint,plantæ recta
ſerie procedendo aereæ comprobant.Cuius rei ſignum eſt: quia ſub aere
pullulant,coaleſcunt,& creſcũt,aere uero priuatæ nedum non coaleſcũt,
ſed moriuntur. Viuunt enim,& pullulant herbę ſub Dio, Veneris,Iouiſꝗ
beneficio/Sole tamé uim quãdam ſeminalem infundéte:Animalem enim
uim inferiora a Sole hauriũt/generatiuam a Venere/naturalem a Ioue ſic
dicto,quia ſemper iuuet. Quælibet enim ſtella , imo omnes ſimul minuſꝗ
Iupiter naturales uires in nobis fouét/atꝗ corroborãt. Vnde hũc accipere
ſemp fauſtũ eſt:Solem forſitan (ut quibuſdam placet) non ſemper tutũ:
quia immenſus ille uigor recipientis debilitatem aliquãdo offendit. Quia
igitur Veneris/ Iouiſꝗ beneficio potiſſime coaleſcunt plantæ/ dicimus/ ꝗ
aereæ,Iouiæꝗ ſunt, licet quælibet ſubſit ſuo ſideri: Vnde aliquæ ex exce/
denti influxu ad nocuũ uirus tendant.Pro quibus tamen,& antidota bo/
nus Iupiter,imo ſummus opifex præparauit:Ideo nunꝗ uſui humano in/
terdictæ ſunt herbæ,nec fructus arborum,nec earum cultus:Nam in hor
to uoluptatis poſitus fuit homo,ut ederet de fructibus arborum,& exco/
leret illas:quãuis altius cóſcendat negotiũ,ꝗ præ ſe ferat in cortice litteras

A quo loco eiecto homini ante, & poſt diluuiū, & in utraq; lege, Moſaica, & Euangelica etiā ſemper eadem conceſſa fuere/niſi quæ aliquo graui exceſſu uiroſa, & nocua effecta ſunt in radicibus, ſtipitibus, foliis, aut fructibus ſeſe uitanda reddidere. Carnes autem ante diluuium non erāt in uſu, imo (ut aliqui aſſeuerant) interdictæ: Metalla uero (quibus theſaurizatē in hac peregrinatione) in euangelio denegantur: quæ ſub Martis ditione (ut diximus) continentur: Sic animaliū ſanguis, morticina prædata, dilaniata roſtris, uel unguibus, aut dētibus, & huiuſmodi, quæ Martia ſunt, & ex parte ſiniſtra in lege prohibentur his, qui in dextris collocandi ſunt: A quibus (ne ultra progrediamur, q̄ liceat) abſtinendū duximus.

Occentant Zoophyta cum Saturno. Caput XXI.

ASſerunt hi, qui ſecretiores origines naturæ pſcrutantur, animalia, quæ per putrefactionem naſcuntur, in aquis, in terra, & in ædiū ruinis, Saturni fauore generari: & Saturnia eſſe. Et quāuis id a quibuſdam attribuatur Soli, tāq̄ inter ſidera ex ſuo calore benefico omniū cōmuni parenti/eſt tamē ſubtiliori diligentia perſcrutatū, & aſſertum hoc a Saturno prouenire: Qui ſuperioris, & contigui cœli uirtutem ſentiens, ſi nō poteſt animalia perfecta diſponere, aut conducere, quantum patitur natura ſideris, ſaltem feces animaliū, & imperfecta coaleſcunt uirtute ipſius, cōparata tamen a ſuperiori, immo a ſupramūdano cœlo, & ab intelligentia præſidente: Vnuſquiſq; enim planeta ſuam habet intelligētiā, & in diuinis ſuā menſurā: ad cuius amuſſim regulatur: & illę dicunt menſuræ fabricæ. Saturnus itaq; illa menſura regulatur (ſicut docetur in hebreoꝝ theologia) ubi reſidere dicūt Elohim: qui in omnibus operibus ſex dieꝝ inducitur opifex, & iuſſor: Sed ille cū deficiat ab opifice cauſa, & ab omnigeno inſtrumento ſtelliferi cœli, pro ſua uirtute uſq; ad animalia imꝑfecta extenditur. Hinc eidē attribuuntur mures/uermes/ſcorpiones/ & huiuſmodi ex putrefactione progenita: ſic oſtreæ/ſpōgiæ marinæ/cōchylia & huiuſce generis, quæ Zoophyta a Platonicis nominantur. Hinc forſitan antiquitas illam primæuam ſapientiā redolens finxit Saturnū ex cœlo natum: nec ut patrem generare, ſed eius uirilibus abſciſſis, & in mare proiectis, inde Venerem generatam fuiſſe: uim v3 generatiuam ex humore calefacto.

Intercinūt animalia cū ſtellato cœlo, & primo mobili. Cap. XXII.

SI ſtellifero cœlo reſpōdeant animalia, ubi eoꝝ ſunt expreſſæ imagines, nemo eſt, qui dubitat: Ibi enim ab animātium ſimulachris diuiduntur, & denominantur ſigna regii circuli: qui zodiacus dicitur a ζωα/qđ græce animalia ſignificat: & latine ſignifer, quaſi ferēs ſigna, & effigies animaliū. Quod ſigniferū quāuis totū cœlū in duodecim ſcindas diuidat, tamē ei aſſignantur limites a tro-

pico Cancri/ uſq; ad tropicū Capricorni:ultra quos limites multæ figuræ animaliū obſeruatæ ſunt ab Aſtronomis. Et primo Draco ingens/ & flexuoſo corpore inter ambas arctos. Ophiuchus, qui & ſerpētarius dicitur, ſupra ſcorpionem. Boote, qui & arctophylax uocatur, plauſtri cuſtos depictus. Herichthonius cū ſua capra, cuius genua apponunt Geminis, & pedes iuxta Tauri cornua. Cepheus, quem ſeptētrionalis circulus occupat. Caſſiopea iuxta latus ſinuoſi Anguis. Et non ꝑcul eſt Andromeda: & ſub ipſa dimidiatus equus: propeq; Caſſiopeā Perſeus. Sunt & Pleiades pené omnibus notæ: Cygnuſq; iuxta Cepheum. Eſt & Aquila ad orientē ſemꝑ ſpectans: Delphinuſq; cū ſtellis nouem muſarum numero gaudens: unde muſicū ſignum dicitur. Orion inſuper ante Tauri ueſtigia fulget. Canis in cœli cētro, poſt cuius caudā Nauis: & ſub pedibus Orionis Lepus: & ad huius pedem ſiniſtrū Eridanus: & ſub Ariete & Piſcibus cetus. Prope aūt Aquariū piſcis magnus: poſtq; Scorpionis caudam ſacrarium: ante quē Centaurus. In parte Auſtrali ad Cācrū eſt hydra cū ſuo coruo in cauda, & multa huiuſmodi non ſine cauſa finxit antiquitas. Quæ animalia, cum multa ſint, & natura uaria, in octaua ſphera merito ſunt collocata: & uera animalia ſubiiciūtur ei: quæ uaga eſt in motu triplici, & ſtellaꝝ figuris diuerſiſſima: Quarū numerus ſicut ſoli Deo cognitus eſt: ſic earum effectus circa aues/animalia/reptilia/piſces/ & herbas: Quas & ſi cum Ioue conuenire fecerimus: nō tamen ſunt ſtelliferi cœli beneficio priuatæ. Planetæ enim exequūtur ea/quæ ſuperiores ſtellæ influunt. Vnde magna concordia uniuſcuiuſq; cū ſuo ſigno/domo/aut triplicitate, & particularibus ſtellis: A quibus nō minus, q̄ ab erraticis procedunt effectus, licet attribuantur iſtis/ tanq̄ uicinioribus/ & magis diſtinctis/ magiſq; mortalibus manifeſtis. Et ſi ſuperius adhuc conſcendere uellemus, & altius ꝑſcrutari animalium cauſas/ origines/ & formas: forſitan comprobaremus has non de gremio materiæ, ut ſomniantur phyſici, ſed aliunde procedere: Cū nō ſine cauſa ter repetat̄ a Moſe animaliū productio: Cuius primo aqua/poſtea Elohim/tertio loco terra inducitur author. Et iterū repetendo/ultimo loco cōcludit, ꝙ Elohim illa omnia fecerit. Nec prætereundum eſt/ ꝙ ab aquis introducatur producta auis ſupra faciem cœloꝝ, & non ſub cœlo, ut habet traductio noſtra: Id enim tactum eſt, ut inuatur nobis & auiū, & animaliū imagines prius ſupra cœlos productas/q̄ in terra pullularent: ut nō a terra, ſed a cœlo, & a ſupramundanis fontibus ſit eorum origo. Cum ſuperiori cœlo igitur non ab re conuenire fecimus animalia, quæ & ſi cum omnibus aliis ab omniū Authore procedunt, per cœlum ſtelliferū tamen, tanq̄ per præcipuum inſtrumentum fabricantur. Aſſerunt etiam Mathematici/In primo mobili eſſe rerum, & ſignorum imagines potioris uirtutis/ſecundū quas in genituris prognoſticantur.

Moſes

Mathe.

Succentant eadē potiſſime cū ſupcœleſti mūdo. Capur XXIII.

CVm oīa a p̄,& uno pceſſerint:ut ab eodē depēdeāt/ipſiq; cor
reſpōdeāt/neceſſe eſt. De Opifice.n.ſapia ſcriptū eſt/q̄ ſpū in
telligētię ſuę oēm uirtutē cōplectit̃,oīa pſpicit,oēs intelligen
tiæ ſpūs cōtinet: & in ſe pmanēs unica uirtus omnia inouat.
Quo etiā ſpiritu replet orbē terrarū uniuerſum,uiuificans,uniēs,& circū
ſonare faciens,omnia attingens a fine uſq; ad finē,& diſponēs omnia ſua
uiter.Quæ ſuo loco latius diſſerenda differimus.

Quæ in particulari cū Saturno conueniant. Cap. XXIIII.

ABſoluta cōueniētia rerū in gñe,quō ēt ipſarū ſpēs cū ſupiori
bus cōueniāt,pcurramus:ut undiq; accipe poſſimus,in qbus
opificē laudare ualeamus.Et ut ab inferioribus cōpoſitis inci
piamus,Ex elemētis hēt terrā:Ex lapidib' cōueniūt Saturno
qui nigri ſūt:Onichinus,ziazaa,ut color indicat,& effectus formiculoſus
in geſtante,potiſſime cū in ſomnis meliores ſpūs ſopiunt̃.Et ipſi ſimul cū
Mercurio,& cauda Scorpiōis cōuenit calcedonius,ſicut color ſubſapphy
rinus,fuſcus,& pallidus inuitthabetq; a bono Saturno,ut phātaſticas illu
ſiones expellat:cōſeruet,& compaginet uires corporis:ſed a Mercurio,ut
raucedinē phibeat:& uocē clarificet,nigrior potiſſime.Ex mineralib' plū
bū regit:Etiā ſibi ſubiicit iaſpidē, magnetē, & camoinū. Ex herbis ipſi &
ſerpētario cœleſti rñdet ſerpētaria.Dñatur quoq; rutæ,cimino,helleboro,
aſſæ fetidæ,quā græci Silphion appellāt:Itē opio,mādragorę,& illis quæ
ſtipticant. Ex aialibus poſſidet camelū ſuem,ſimiā,urſum,catū pcipue ni
grū,mulū,aſellū:Aues aūt eas,quæ ſunt longi colli,& groſſæ uocis,grues
ſtruthios,pauones & id genus:unde de Argo cōuerſo in pauonē decan
Ouidi. tat Poeta: Excipit hos oculos uolucris Saturnia pēnis. Serpentes inſup,
ſcorpiones,& reptātia in terris,aquis,& ruinis murorū,aut tectorū:ut mu
res,formicas,& uermes multiplices.Ex humoribus atrā bilē humectantē
regit,tā natiuā,q̄ aduentitiam,præter aduſtā.Colorū uero niger,plūbeus,
& liuidus ipm cōſequunt̃.Sapores ēt acetoſi,acriores,& graues eius gra
uē naturā imitant̃.Similr & ea,quæ grauiter olent. In tpibus aūt autū
no,& hyemi p̄ſidet,uentiſq; fortioribus,& grauibus.Itē indis,& æthiopi
bus:ut color atteſtat̃.Sic & locis obſcuris,ſubterraneis,& ſolitariis.Inſup
piſcinis,ſtagnis,& paludibus,lociſq; horrēdis.Theſauris ēt occultis,& his
qui longis itineribus,& cū difficultate acquirunt̃.Quæ aūt in hoīe poſſi
deat,ad utriuſq; mūdi maioris,& minoris cōcordiā reſeruabimus.

Quæ harmonizent cū Ioue. Capur XXV.

EX elemētis (ut diximus) Ioui reſpōdet Aer,& omnia,in qui
bus hic dñatur:Stānū in mineris,calidaq; & humida:cuncta
quoq; ad uitę nutrimentū/augmentūq; ſpectantia,potiſſime

quæ maſculina ſunt: Et quæ dulcia & ſuauia reperiunt' in odoribus, & ſaporibus. In omnibus animantibus ſanguis, & in parte hac alterabilis aeris uenti, qui animantium calorem confortant naturalem, pariter & uegetatiuum: qui ſunt (ut quibuſdam placet) præcipui aquilonares, aut ſeptentrionales: ubi reſidet ignis, & uigor ille ſupremus: qui uiuificat, & confortat abſq; uſtione: Sed meo iudicio aptius auſtrales Ioui reſpōdent: & ille auſtro ſupramūdano: de quibus in Canticis dicitur: Surge aquilo, & ueni Cāticoꝝ
auſter: perfla ortum meū: & fluent aromata illius. Ab aquilone igitur uim trahit corroborantē: & ab auſtro beneficum temperamentū, & affluentiā omniū bonorum. Colores etiam, uirides clari, & qui confortant ipſi dedicati ſunt: Vnde ex lapidibus ſmaragdus uiridis, eſto ꝙ aliūde Mercurio, Veneriq; reſpondeat. Dedicari ſunt ei omnes lapilli uirentes, & crocei appreciati, & aliqui albi, ut cryſtallus. Sapphyrus uero cū Ioue, & Saturno: ſed habet a Ioue, ut uenuſtum reddat: & obſiſtat inuidiæ, & fraudi: & placabilem cōſtituat, pacemq; appetentem: a Saturno, ut calorem refrigeret: & faueat ad intelligentiā occultoꝝ, & magiā. Sed in ſuperioribus cōuenit cū Alaiot, tutiam aliqui eidem dicatā aſſerunt, quāuis ex fauore, quē pręſtat luminibus, uideatur luminaribus cōuenire. Ex arboribus, in primis a poetis paſſim cantatur, ipſi quercus dedicata. Ab eodem quoq; regitur oliua, & oleum, & frumentū, hordeū, paſſulæ, uitella ouoꝝ, zacharꝝ album, glycithirę, phaſiani, perdices, & ſimilia naturę cōuenientiſſima: & omnia, quoꝝ dulcedo eſt manifeſta, & ſubtilis, paulumq; habet ſtipici, & acuti ſaporis, cuiuſmodi ſunt nuces, amigdalæ, pinei nuclei, auellanæ, piſtaci, amidi, bugloſa, ocimum, beeniæ radices candidæ & rubentes: Enula inſuper, ſpica nardi, macis, māna, ſi modo mirabolani uirtute conſtipetur: qui totus Iouius eſt. Ipſi autem cum Phœbo maſtix, & menta / Sed cum Venere rheubarbarum quod in choleram præualet, & expellit ſicut Iupiter, & Venus Martium impetum. Orpheus ipſi attribuit Styracem. Ex floribus autem eſt lilium, & uiola / Sed ex auibus aquila potiſſime Imperatorum inſigne: qui ueri Iouis iuſtitiam cum clementia adminiſtrare debent ſubiectis. Gallinæ quoq;, coturnices, & aues complexionis temperatæ. In quadrupedibus elephantes, oues, agni, & manſueta quæq; animalia: Cui cum ipſius piſcibus ſecundum ſubiicitur clima, & regiones in eo exiſtentes Lyciæ uidelicet, Pamphiliæ, Phazaniæ, Garamanticæ, Naſamonitis, & ſimiles. Si uero ad exercitia humana deſcendere uolumus / fauet religioſis, prælatis, regibus, iudicibus rite iudicantibus: Vnde ab hebreis Iupiter צדיק ideſt Zadic nominatur: quod apud nos iuſtum ſignificat: & ſubſequenter prædominatur lucris inde prouenientibus, & licite acquiſitis. Arabes Ioui aliqui ſubiiciunt: quia ſunt morigerati, fideles, nec non inuiolabilis fidei, nitidi, mundi, regni cupidi, & eorum regio, ma-

xime Arabia fœlix eſt uariis odoramentis reſperſa. Alii Ptolemęo ſuffulti Marti eos ſubiiciũt:quia prædis, & rapinis uiuere delectantur. Sed opinentur iſti/& Ptolemæus quicquid uelint:In Arabibus omnibus, qui uere Agareni ſunt, hẽt locũ oraculi uox ad Agar deferẽs:ꝙ natus eius, & tota poſteritas figere debebat tabernacula ſua iuxta fratres eius, & manus ſuas cõtra omnes/manuſq; omniũ cõtra eũ:Quod totũ huc uſq; ad unguẽ completur. Sed ad Iouẽ reuertẽdo/eius eſt ſpũs uitæ:qui & in oĩbus uiuẽtibus reperitur, & in toto mũdano hoc aiali/ ſi mundũ animal uocare licet. Ad quẽ ſpũm cõducendũ interuenit quoq; Sol/atq; Venus/Oritur.n.a Sole, & in aiali a corde, quod Solare eſt. Infundiť qñ Iupiter ingentẽ Solis in ſe temperat poteſtatẽ:Exundat autẽ/profluit/transfertur/prolem propagat/ & ad uoluptatẽ cuiuſq; ſenſus ſeſe dilatat/fauente Venere.

Prole.

Quæ robur a Marte ſuſcipiant. Capur XXVI.

IAm cõcluſimus ignẽ Marti dicatũ:pari modo ei conueniũt aduſta & acuta omnia:ſapores acres, & amari linguã perurẽtes:ut caſtorii/euforbii/raffani, & ſimiliũ. Colores uero flammei/uiolacei & purpurei. Ex lapidibus amethiſtus Marti cũ Ioue (Hermete authore) dicatus eſt:Habetq; ex Marte unde faueat capturæ ferarũ:& uictorẽ reddat in pugna cũ eis:& uigilem faciat:& expertũ:A Ioue aũt ut bonũ intellectum augeat, & ęquã mentẽ:ſicut ex Aaron & Artephio diſcere poſſumus. Eiſdẽ ſubiiciť Iaſpis multigenus:Qui hẽt a Marte, ut potentẽ reddat:ſed a Ioue, ut febres, & diſtẽperamẽta expellat: & ad æquã compoſitionẽ inducat:& in ſupioribus conuenit cũ Alramec. Rñdet ẽt Marti & capiti Olgol:Et utriſq; (docente Hermete) æquatur helleboꝝ. Marti iterũ euforbiũ/armoniacũ/ laureola/napelus/ſcamonea, & cõiter uenenoſa calida, ex caloris ſupabũdãtia. Itẽ alliũ ſatiuũ, uel ſylueſtre (qđ Dioſcorides ophioſcorodũ, uel elaphoſcorodum uocat) cæpe, aſcalonia, & oĩa huiuſmodi:quoꝝ ſapor lachrymoſus dř. Ex aialibus aũt, Equi in primis ad bellũ aptiſſimi/muli/hyrci/hædi/lupi(ut etiam Auguſtinus teſtatur) pardi/ onagri/ & cõmuniter aialia rapacia:& etiã homini infeſta:ut muſcæ/pulices/ & huiuſmodi:Serpentes quoq; & dracones ueneno inſultãtes. Ex mineris uero/uitrũ/æs citrinũ/& ferrũ/furni/fornacis/ piſtriniq; magiſtri/flebotomãtes/chirurgici/tonſores/ macellarii/ militeſq; oẽs/qui paſſim mauortii a Marte dicunť. Ex regionibus ipſi cũ Scorpione Ptolemęus ſubiicit Syriã/Cappadociã/Metagonitẽ/Comagenã/ Mauritaniã/& Getuliã/Cũ Ariete autẽ Britãniã/Galatiã/Germaniã/ Barſaniã/ concauã Syriã/Idumęã/Iudęã:In particulari terras, & gentes armigeras: Ventos quoq; impetuoſos, maxime ex plaga aquilonari tendentes ad occaſum, & oĩa impetuoſa, & uiolentia. Non quidẽ hęc ex malitia ſtellæ ſic decernentis, ſed ex impetu male moderato:Origo eni eſt a Marte cœleſti,

Hermes

Aaron

Arteph.

Hermes

Dioſco.

Augu.

Ptole.

& ẽt ſupercœleſti:deordinatio uero a nobis male regulátibus: hinc ipſi attri buunt̃ ſpolia,rapinę,p̃dę,depopulationes,deceptiões,& nefanda omnia, quæ uiolentia,& impetu perpetrant̃.Sed ſi rationis,& legũ freno mode raretur uis,& impulſus ille:omnia hæc iuſte cõducerentur.

Quæ cũ Sole/aut Phæbo cõcinant. Caput XXVII.

SOl mediã ſedem inter planetas/tãq̃ rex omniũ poſſidet, luce, magnitudine,uirtute,& pulchritudine oẽs excedẽs oẽs collu/ ſtrat:& cõſequẽter ad inferiora oia diſponẽda interuenit.Sed quæ p̃cipue eius motũ ſequunt̃/inter elementa eſt ignis,inter metalla Aurũ/& aurata oia:Ex cõſequenti ea,quæ eodẽ colore fulgent,tã in floribus,q̃ lapillis/Carbũculus nocte rutilãs/Lapis,qui Solis oculus di citur,figurã habẽs pupillę:ex qua lumẽ emicat.Chryſolithus/topacius ad aureũ eius colorẽ declinãs/hyacinthus/rubinus/balagius/& huiuſmodi au reo/uel rubeo colore referti. Panthaura,uel Pãtheus ſic dictus:qa Pãtherę aiali maculoſo aſſimilat̃:Habet.n.quaſdã nigras,rubeas,pallẽtes,uirides, roſeas,purpureas,& uarias notulas:hinc cõtinet (ait Albertus) tot uirtu/ tes,quot colores:& potiſſime uictorẽ reddit geſtantẽ:aut qui eum reſpicit (ut ait)oriẽte ſole.Et hũc Aaron euanthũ appellat:Alii aũt Panthocreos: qa oẽs colores cõtinere uidetur.Ex herbis multæ reducunt̃ ad Solẽ:& per ip̃m ad ſtellã:quæ Canicularis a latinis dr̃:unde dies caniculares,& feruẽtio/ res pp coniunctionẽ ſolis cũ ea,Quã Græci Sirion ἀπὸ τοῦ σαρκίνω/ qđ eſt arefacio:qa tũc maxima ſiccitas eſt:uel ἀπὸ τοῦ σαίρω mutata/α/ει/ι/ quod hiare ſignificat:quia tũc facit hiare homines, & canes potiſſime:Et collo/ cata eſt in medio cœli:ut Aratus/Iginius/& alii mathematici ſcribũt. In/ ter ſolares aũt plantas periti cõnumerãt Balſamũ,Palmã,Cedrũ,Laurũ, quæ uenenoſa,& fulgur repellit:& ex calore ſuo ſolari algores hyemales nõ timet:qua & uates Phæbei coronant̃.Hinc oẽs Poetæ ipſi eam ſoli di/ catam prædicãt.Fraxinũ quoq;,quæ eadẽ uirtute Phæbea uenenoſa lon/ gius arcet.Pęoniã,ut nõ ſolũ uirtus,ſed nomẽ indicat,nõ quidẽ illam,quã Dioſcorides Chelidoniã, uel Crateã, Romani Fabiũ,Galli Tonã,Aegy/ ptii Mothon uocãt: Sed illam,quã Græci Glyciſidẽ,& Theodorus apud nos Dulciſidã, & Antiqui Ephialtion dixere:utpotẽ contra ſuppreſſiones nocturnas incuboꝝ,& faunoꝝ prævalidam.Lotũ etiam Aegyptiam,quæ rotunda folia,& poma habet : Nam (Theophraſto authore) multa ſunt huius plantæ genera,flore,fructu,& caule diſtincta:ſed de illa loquimur, quã Cratinus Stephanẽ uocat:Cuius caules cõprimuntur ad Solis occa/ ſum:aperiũturq; ad ortum. Ex cuius ſemine panes fiunt ab ægyptiis pa/ ſtoribus,aqua uel lacte ſubacti:quo cibo negãt quicq̃ ſalubrius eſſe: unde Lothophagi dicti ſunt.Ad idẽ quoq; attinent omnes herbæ,& flores He/ liotropiæ dictæ: quæ reſtringuntur abeunte Sole/uerſa uice illo redeunte

Alber.
Aratus
Iginius
Dioſco.
Romã
Galli
Aegyp.
Græci
Theod.
Antiqui
Theop.
Cratin.

pro·inus explicantur:& eundē cōtinue ꝓſequunť.Eius inſup motū ſequiť citraria:crocus,qui in oībus ſolaris ē: quāuis eius odor ab aſtrologis oībus gratiis dedicet.Itē muſcus,ambra,mel flauū,calamus aromaticus,lignū aloe,cinamomū,piper,gariofalus,zinziber,cæteraq; aromata:Thus etiā, & amaracus,& ea,in qbus ē ſapor acutus dulcedini imixtus:Et etiā (au- Orphe. thore Orpheo) Libamomana,quā ſuā magiā proſequēs dicit Solis Thy- miama.Inter Phębea aūt aīalia ſunt/Leo in primis feraꝝ rex:ut nō ſine cā in Leonis ſigno Sol augeat uim.Inter aues uero Gallus:quē Leo ueretur, Procu. cū ſit in ordine Phæbeo ſupior.Eadē rōne/inquit Proculus/apollineū dæ- monē,qui nōnunq̄ apparet ſub figura Leonis, ſtatim obiecto gallo fuge- re. Sunt ēt Phębei cygnus,aſtur,& coruus:ut qbuſdā placet:Accipiter,ut Porph. phibet Porphyrius in de myſtica theologia ægyptioꝝ,& græcoꝝ: qa lu- cis,& ſpūs ſymbolū apud eos eſt:& qa altiora,& lucidiora uolando petit. Sed de aīalibus poſt Leonē ēſt Aries:in cuius ſigno exaltať Sol,cocodril- lus,& uitulus marinus,qui ēt ſubeſt cordi Leoni:ex cuius corio cingulum cōfectum a dolore rhenū redimit,& raucedine,reddēs gutturi Phæbeā cō ſonantiā:ut ſæpius cōprobatū eſt. Fulguris etiā impetū mitigat: Quæ oīa ſolares influxus redolent.Nō erubuerūt ægyptii ēt Scarabęū,qui & Can tharus diciť,īter ſolaria cōnumerare aīalia.Hic utroq; ſexu ſemp gaudēs, ſpermate in ſtercus effuſo pilā cōficit,pedibus inuoluēs, cœlū,& menſem Lunarē:aut Solis coitū pro gñatione expectat.Ex ꝓuinciis ipſi cū Leone Ptole. Ptolemæus ſubiicit Italiā,ꝑcipue Romā: Itē Appuliā,Siciliā,Phœnices, Chaldeos,& Orchenios.Ex ædibus,magnifica quæq;,ſedes regales,thro- nos,palatia magna,pulpita,theatra,& oīa regia.Habet ēt ſuū diē & horā, ſicut & alii planetæ:ſed ipſe ꝑcipuū,ſicut & in mēbris humanis primariū mēbrū regit.ſ.cor.Sed hæc ſuo loco clarius referanda ſeruanť.

Quæ cū Venere delitientur. Caput XXVIII.

Venus copulæ dña cū omnibus bene cōpoſitis ſymbolū hēt: & cū his quoꝝ ſapor eſt dulcis,& unctuoſus:odorq; delecta- bilis,& color ad albedinē tendit.Hu midis delitiatur:& uires auget:uñ potius aquas,q̄ aliud elemētū ſibi uēdicat.Ex me- tallis croceū æs,atq; rubeū:Ex lapidibus,ipſi potiſſime dicatur Beryllus: Aaron qui geſtantē (inqt Aaron) reddit alacrē:diuitē:magnificū:ad unionē,cō iugalēq; amorē prōpitiſſimū:Solať deſolatos:fauet mulieribus prægnanti bus:ne eaꝝ cōtamineť partus.Et aqua,in qua iacet,ſuſpiria tollit,& cun- ctas infirmitates epatis.Argento aūt imixtus a lepra liberat,cōtagione v; martia.In quibus q̄ belle Veneri cōueniat,facillimū eſt huius naturā co- gnoſcēti diiudicare.Chryſolithus uero fauēs ſapiētiæ (ut aſſeritur) & ſtul Plotin. titiæ reſiſtēs dicať Veneri,& Mercurio:Qui (ſicut Plotino & aliis Plato- Platoni. nicis placet) pſtat igeniū,& captū ad reꝝ cōſonātiā:qua affectū reddit ēt

ęupidũ intelligẽdi res ipſas cõſonantes/interueniente maxime Phæbeo ui/
gore:qui a materialibus,& craſſioribus expurgat. Smaragdus etiã eiſdẽ/
& Ioui (ut diximus) reſpõdet:Hinc(Aaron teſte) uim eloquẽtię pſtat/& Aaron
gratiã:luminibuſq; gratiſſimus eſt:Et cũ ſtellis ſupioribus/Athimot Alaa/
ta.Sapphyrus quoq;/Corneola,lapis lazuli,Corallus, omneſq; pulchri,&
delectabilis coloris.Ex herbis Veneri.i.lucifero dat̃ roſa,heſpero Mirtus/
Item bene redolẽtia/ & ſuauis odoris/Thymus,Laudanus,Ambra,Thy/
miamata.Et cũ Sole dat̃ Muſcus,& Sãdalus:cũ Saturno aũt Coriãdrũ.
Fructus q̊ q̃ ſuaues,& delectabiles:Ficus,Vua muſa,quę eſt genus fici,ut
aliqui aſſerunt/Pira dulcia,Malum punicũ a Carthagine punica habens
cognomen,ubi laudatiſſimũ eſt:unde finxere Poetæ malũ punicã in Cy/ Poetæ
pro a Venere p̊ ſatã. Volatiliũ Colũba cõmuni uoce ipſi dicata eſt.Turtur
etiã,quæ adeo Symbolũ cum colũba continet,ut in purificatione partus
abſq; differẽtia alterutrũ illoꝝ iubeat̃ offerri.Paſſer etiam,qui dat̃ /iubẽte
lege/in purificationẽ leprę,infirmitatis quidẽ martiæ:cõtra quã nihil ma/
gis pficuũ uenereis.Itẽ Motacilla a uulgaribus cauda tremula nominata.
Ex regiõibus,ipi cũ Libra Ptolemęus ſubiicit Bactrianã,Caſpiã,Syriacã, Ptole.
Thebaim,Oaſim,& Troglodyticã regionẽ.Cum Tauro Cyclades,mari/
tima paruæ Aſiæ,Cyprũ potiſſime,Parthiã, Perſidẽ,& Mediã. Item (ut
Orpheo placet) Cęrulea littora,Balnea,Choreę,Muliebria cũcta,mollia, Orphe.
& facilis cõmixtionis. Hinc Aphrodite a Græcis dicta eſt:quia ex ſpuma
maris nata/& mr̃ Hymenei.i.nuptiaꝝ numinis,& copulę:Ideo ab ea pue
niũt facultates:quæ ex nuptiis,& amore mulieꝝ ſunt.Præeſt ẽt leuiori mu
ſicæ,ſicut Mercurius mediocri:& grauiori Iupiter,atq; Sol.Itẽ omnibus
uoluptatibus in circunferentiam diſſolutis,& dilatatis:ſicut Saturnus co/
artatis ad centrũ:& Iupiter,atq; Sol ex utroq; cõmixtis.

Quæ cum Mercurio interſonent. Caput XXIX.

MErcurius elemẽta indiſtincte mouet,ſingulariter nullũ:Eſt n.
ſtellę/cui cõmiſcetur/adiutor:Ideo cõplexionẽ nullã regulat,
niſi quatenus cũ alio iunctus ipm coadiuuat. Similiter ſapo
res, colores nullos,niſi pmixtos,ut Iridis,& caudæ Pauonis,
& ſimiles:aut eos,qui regunt̃ a ſidere,cui cõnectitur.Sic etiã nullũ ſexum
ſibi uendicat:ſed pmixtũ,hermophroditũ vʒ,aut androgynũ.In ætatibus
quoq; nullã regit:ſed eã,quæ apta eſt in aliã mutari. Ex climatibus,aliqui
ipſi aſcribũt quintũ:ſed Ptolemæus eidẽ cum Virgine aſſignat Græciam, Ptole.
Achaiã,Cretã,Babylonem,Meſopotamiã,Aſſyriã:Cum Geminis autem
Hyrcaniã,Armeniã,Mantianã,Cyreniacã,Marmaricã, & inferiorem re
gionem ægypti.Ex mineris,ipſius eſt argentũ uiuũ,& marcheſita argen/
tea.Ex Lapidibus,q ſunt diuerſoꝝ coloꝝ,& figuræ uariæ a natura inſitæ:
ut uideant̃ picti: Et huiuſmodi multi ſũt,Achates,Porphyritũ,& ſimiles.

Item uitrum/& lacha:& ſimul cū Venere & Ioue ſmaragdus:ſed cū Sole topatius:qui ex Phæbea ui gratiam geſtantibus apud principes præſtare dicit:& ex Mercurio ſanare freneticos,& feruentes undas maris tepidas reddere:& in ſupioribus cõuenit cū Elpheta.Animalia,quæ ab ipſo regūtur/ſunt ſagacia/& ingenioſa:ut uulpes,& ſimia:quis alia rõne a Saturno regat.Itē quæ uelociter currūt:ut dāmulæ/capræ ſylueſtres/cerui cū ſuis hinulis,lepores,qui utroq; ſexu gaudētes ſuū Hermetē imitant.Ea inſup quæ facilē cõſuetudinē cū hominibus hñt:ut canes (ſcd'm aliquos) præſertim magis domeſtici.Ex auibus oēs,quæ a natura muſicę ſunt:ut carduelis/ficedula/milyaria/a cibis quos comedūt ſic denominatę: Item merula/turdus/alauda/calēdris/& ſimiles.Inſup īgenioſa quæq;:ut pſittacus/pica/porphyrio/& ſimiles:ſicut & homines ſagaces/acuti/uerſatiles/Mercuriales dicunt.Sed ex terræ naſcētibus,ipm ſequūtur plātulę,quæ breuiores,& minutis foliis ſunt,mixtiſq; naturis,& uario colore cõpoſitæ:Inter quæ cõnumerantur fumus terræ/pimpinella/petroſelinon/maiorana,& huiuſmodi.In exercitiis uero,ad ea cõducit,in qbus ſubtilius exquirit ingeniū: Fauet.n.ad philoſophiā,ſcripturaꝝ inueſtigationē,indagationē ęnigmatum,ad metricā poeſim/Geometricā/Arithmeticā diſputatiuā/Sophiſticam/pictoriā/ſcalptoriā,& omnia/in qbus occurrūt figuræ,& caracteres formandi. Regit inſup facultates ꝓuenientes ex cõputis/annumerationibus/cælaturis/ſcripturis/& menſuris.Sed multa aut pauca congregat pro natura ſideris,cui coniungitur:ut ſit coadiutor (ut diximus) & interpres alioꝝ planetaꝝ,& ſuperioꝝ ſideꝝ,& ſubtiliter in omnia penetrans,omniū uirtutem ſecum deducens in ſubiecta penetrare facit.

Qualiter omnia iſta cū Luna conſummatam harmoniæ cõſonantiam deducant. Caput XXX.

LVna alter Sol non incongrue a quibuſdā dicitur:qa ea,quæ Sol ſupius ui maſculina generat:hæc ipſius,& alioꝝ planetaꝝ fœtum ſuſcipiens inferiori mundo ſibi uicino ædit. Ideo eius motus præ cæteris obſeruat,quaſi omniū conceptū parientis:A Mercurio.n.accipit uim humores cõmiſcentem:a Venere eam, quæ cõducit ad formas genituræ cõuenientes:a Marte robur,& impetū: a Ioue naturalem ſpūm,& omniū reꝝ fomentum:a Saturno cõpaginem, & ſtabilitatē:Sed a Sole,qui omnimodā uirtutē continet (ut Iamblicus, Iulianus/Proculus/& alii q̄plurimi aſſerūt) omnimodā fœturā/& lumen. Quæ omnia uarie explicat pro uaria ſui complexione/gyro/& aſpectibus diuerſis/tā cū planetis/q̄ cū aliis ſideribus:In prima.n.quarta Peripatetici putant eſſe calidam/atq; humidā:In ſecunda calidam/& ſiccā:In tertia frigidam/& ſiccam:In quarta frigidam & humidā.Nunc quoq; eſt in auge, nunc depreſſa,nūc in extremo ſui epicicli diſtat ab ea:nunc plena lumine,

Iambli. Iulia. Proc.

nunc media, nunc uix uidetur, poſtea totaliter occulta: Iamq; eſt in coniunctione cum uno planeta, in ſextili cum alio, & cum illo in quadratura, aut oppoſitione. Et hæc eadem in Ariete caput regit, collum in Tauro, & ſic proſequendo. Quod etiam in maiori mundo facere non dubitamus, regendo v3 diuerſa in diuerſis ſignis collocata, ut ſic ſemp uaria uarios producat effectus: & per frequentes coniunctiones cum planetis, & aliis ſtellis, uxor omnium facta, ab eis ſuſcipiat ea, quæ tanq̃ rerum omnium inferiorum mater, & media inter utraq; /ſuperiora uidelicet & inferiora/ iſtis omnibus cõicet. Ideo non ab re ipſi aſſimilatur mater illa omnium gratiarum plena: quæ ea quæ a ſupernis fontibus per diuerſos canales haurit, largitur inferioribus pro recipientium diſpoſitione. Sed ad Lunam reuertendo, & ſi ab omnibus ſtellis ſuſcipit, id potiſſime facit a Sole: cui quoties coniungitur, toties fœtu, & uiuifica repletur uirtute: quam humectatis, & diſpoſitis inferioribus infundat. Ab ea etiã in cœleſtibus incipit rerum ſeries: quam Plato cathenam uocat: qua unaquæq; res, aut cauſa alteri connexa, ab ipſa dependet, quouſq; deueniat ad ſupremam omniũ cauſam, a qua omnia. Et hanc ſeriem etiam inferiora ſequũtur. Conueniunt enim Lapides cum herbis, & iſtæ cum animalibus: hæc uero cum cœlis: & illi cum intelligentiis ſeparatis: & iſtę cum diuinis illis proprietatibus, aut attributis: de quibus ſuo loco diſſeremus. Sed in præſenti deueniamus ad ea (ſi qua ſunt) quæ a Luna particulariter reguntur. Et primo aqua tam maris q̃ fluuiorum, ut manifeſtum eſt, eius ſequit̃ motum. Sic & omnia humida, & humores arborũ, & animalium, maxime albi: ut albumina ouorum, pinguedines, ſudores, ſuperfluitates corporum: Et ea, quorum ſapor eſt parumper ſalſus, & inſipidus: Floreſq; albi, quorum complexio eſt frigida, & humida. Ex gẽmis, ſi aliquę attribuuntur ei, potiſſime ſunt uniones: qui ex aqua in conchis (Varrone & experientia teſtibus) generãtur/ Peculiarius in mare oceano: Aliqui tamen circa Boſphorum Thracium, & in Archania, & Britãnia. In regionibus enim omnibus, quãuis exequatur ea, quæ ſuperiora decernunt, peculiarius tamen eidem cũ cancro Ptolemæus ſubiicit Bithyniam, Phrygiam Colchim, Numidiã, Carchedoniã, Aphrycã, Carthaginẽq;. Ex animalibus q̃uis (ut diximus) omnia ſequantur octauũ cœlum, tamẽ (Mercurio, Timæo Locro, aliiſq; ſapiẽtibus atteſtantibus) quædam ſunt Saturnia, aliqua Iouialia, alia uero Martialia, Solaria, Venerea, uel Mercurialia: Lunaria uero aliqua, & ab aliquo iſtorum ſyderum (ut ipſi autumant) fluunt eorum animæ: Sunt (ut rectius dicamus) fauore, aut medio alicuius illorum materiã diſponentis, infunditur anima a formarum datore. Inter quæ animalia Lunaria (ut uiderę uideor) ſunt potiſſime, Canes fideles, & præ cæteris animãtibus domeſtici, ſicut Luna præ cæteris planetis, q̃uis inter Mercurialia animantia coꝫ

Plato

Varro

Ptole.

Mercu.
Timæ.

connumerauerimus ſecũdum quorumdam opinionem. Sed Lunares ipſos exiſtimamus, non tantum quia ſunt familiares, ſed ex eorum natura uaria, qua & amore, & odio ſuperexcellunt. Varii ſunt etiam magnitudine, colore, & moribus ſuper omnia animantia. Aliqui enim ſunt fidi cuſtodes, Alii leporarii, Alii auium exploratores, Alii tauros inuadunt, Alii lupos, Alii aues, Alii homines extraneos, Alii nullos offendũt: Sed omni humana conſuetudine lætantur. Item inter Lunaria connumerare poſſumus Chamæleontem: qui pro uarietate coloris obiecti nouum indui colorem uidetur, ſicut Lunã ſuſcipere uariam naturam comprobamus, pro uarietate ſigni in quo reperitur. Ex magiſteriis, cõmuniter ſunt plebeia, & uulgaria, & depreſſa, ſicut ipſa infima eſt omnium ſiderum: ſuperiorum tamen cõceptus omnes explicat: Ideo (ut Thebit docet) ſi captare uirtutem alicuius ſtellæ quis uoluerit: accipiat lapidem, & herbam ſtellæ illius: a qua attrahere uim deſiderat: quando Luna ſubit ſtellam illam: aut eandẽ aſpicit aſpectu trino, uel ſextili, quaſi abſq; ipſa Luna media uim ſuperiorum attrahere nequeamus. Hinc dicimus eam inducere in conſonantiſſimos effectus ſuperiorum omnium: & ipſorum harmoniam in his inferioribus complere. Et his contenti ad pręſens/omittemus multa: quæ in particulari dici poſſent de herba Lunaria, & aliis multis ad Lunam reducendis: quæ forſitan nimis curioſa, aut ſuperſtitioſa uiderentur. Hæc tamen pauluſcula dicta ſint pro quãto, quæ a ſapientibus allegatis aſſerunt, ſubſunt ueritati, & decreto Sanctæ matris eccleſiæ: cuius fidem profitemur.

Thebit

Quæ in particulari cum quibuſdam particularibus ſtellis reſonent. Cap. XXXI.

NOn cõtenti planetarũ influxu ii, qui in rebus naturalibus operari deſiderant/ſtellarũ etiam affluẽtias attrahere conati ſunt, earũ uz, ad quarũ cognitionem peruenire potuerunt. Reperimus enim in particulari tractatu Mercurio aſcripto, & apud nouitiores nonnullos, quædam inferiora conuenire quibuſdam ſyderibus maioribus: & quæ maiorem, & expreſſiorem uim habere uidẽtur cum inferioribus: Et hęc omnia cõnectere ſtudent ut efficacior ſit uirtus, & opus. In Tauri enim decimo octauo gradu eſt caput olgol Iouia, atq; Saturnia pręſtans, audaciam, & uictoriam: cui ſubeſt Adamas, Helleborum nigrũ, & Artemiſia. In uigeſimo ſecũdo gradu eiuſdem ſunt Pleiades, uel uergiliæ de natura Lunæ, & cõplexionis Martiæ, quibus reſpondet Cryſtallus: ſed melius Diadocus in colore beryllo ſimilis, ſemen Fœniculi cum Thure. Hircus in gradu tertio decimo Geminorũ, cui dant Sapphyrum, Praſium, Itẽ Artemiſiam, & Mandragorã. Aldebara in uigeſimo quinto gradu Arietis ſecundum Hermetem: quãuis alii eam collocent in primo, uel tertio gradu Geminorũ ex natura Martis, & cõplexione Venerea: cuius eſt

Mercu. Hermes

Rubinus, Tithymallus mater ſylua diuitiaꝝ & glorię augmentũ. In Can-
cri ſexto uel ſeptimo Canis maior ex natura Veneris: & ſibi uendicat Be-
ryllum, Sauinã, Draconteam, & gratię fauorem. In decimo ſeptimo eiuſ-
dem eſt Canis minor, Mercurialis natura & ex complexione Martis prę-
eſt Achati Sol ſequiæ Pullegio, & gratiæ dono. In uigeſimo primo Leo-
nis, Cor Leonis, ſtella quippe regia Iouialis, & Martia: hęc regit Gergon-
zam ſiue granatum, Chelidoniam, & Maſticem: Atram bilem reprimit:
temperatumq; reddit. In Virginis decimo nono, Cauda Vrſę maioris Ve-
nerea, & Lunaris: eius eſt Magnes, Cichorea: cuius folia, & flores uoluun-
tur ad Septentrionem. A raptoribus, ueneficiis, & incantationibus ſimul
unita hæc omnia tuentur: ut ſcribit Hermes. In Librę ſeptimo eſt ala cor- Hermes
ui dextra: in duodecimo ala ſiniſtra, Saturnia, & Martia: Ipſam ſequitur
Onicinus niger, Lapathum quadrigenum, Iuſquiamum, & Lingua ranę:
Et hęc fauent contra malos homines, dæmones, & malos uentos. In eiuſ-
dem quintodecimo, Alaazel, uel ſpica Venerea, & Mercurialis, cui attri-
buunt Smaragdum, Saluiam, Trifolium, & Mandragoram. Et hęc qui-
dem præbent honeſtatem, Lætitiam, diuitiarum augmentum, & uicto-
riam. In eiuſdem adhuc decimo ſeptimo eſt Alchameth de natura Iouis,
& Martis: ſed illius, cum luminaria bono aſpectu reſpexerint, iſtius autẽ,
cum ex contrario. Et ipſi dedicant Iaſpidem, Plantaginemq;, ſanguinẽ ſi-
ſtere, & febres expellere. In Scorpionis quarto, Elpheia Venerea, & Mar-
tia: Huius eſt Topatius, Trifoliũ, Hedera, & Roſmarinus: qui tamen ad
aliud pertinet, q̃ uulgo creditur. Et hęc reddunt hominem dilectum Deo
& hominibus, ꝓpter cauſas non multis cognitas: Vnde nõ ab re Roſma-
rinus erat infrequenti uſu ſacrificiorum in lege ueteri: quem hebraice uo-
cant אזוב Ezob: ſed ex uicinitate uocabuli noſtri traduxerunt hyſopum.
In Sagittarii tertio eſt cor Scorpionis ex natura Martis, & Ioui aſtans,
pręſidens Sardonio, Amethyſto, Ariſtolochię longæ, Croco, bono colori,
animo læto, ſapientiæ, & dæmonum fugæ. In Capricorni ſeptimo, uultur
cadens ex natura Veneris, & Mercurii tẽperata nimis: quæ poſſidet Chry
ſolithum, Saturegiam, Fumum terræ. In Aquarii ſexto decimo eſt cauda
Capricorni Saturnia, & Mercurialis: Cuius eſt Calcedonius, Maiorana,
Nepita, quę Calamintha dicitur Pulegio ſimilis: Item gratia in cauſis, di-
uitiarum augmentum, atq; incolumitatis donum. Hęc pauca ex Herme- Idem
te, quæ uel nulla ſunt reſpectu eorum, quæ in hac materia poſſent adduci:
Virtus enim eſt in unaquaq; herba, & lapide: ſed maior in ſtella a natura
inſita: ultraq̃ etiam a ſuperiori ſuo unumquodq; inferius multa ſibi com-
parat, maxime uero ab intelligentiis pręſidentibus: ſed potiſſime a ſupre-
ma cauſa; cui omnia unica, & cõſummata reſpondẽt cõſonantia, qua ſem-
per ſuum opificem laudant ſuis hymnis, ſuoq; concentu, prout inuitantur

a ſanctis pueris in fornace chaldaica canẽtibus: Bñdicite montes, & colles Dño/ Bñdicite uniuerſa germinãtia in terra: Bñdicite fontes, maria, flumina, & omnia quæ mouentur in aquis: oẽs uolucres cœli/ beſtiæ & pecora, ſimul cũ filiis hominũ, & Angelis laudent ſuũ opificẽ, & Dñm.

Quã belle omnia hæc depicta ſint in arca, quam cœleſti oraculo fabricauit Moſes. Caput XXXII.

CVm grande onus humeris ſancti Moſi a Deo eſſet impoſitũ/ nec ipm̃ lateret humana imbecillitas/ illud ſubire recuſauit: ſed ſic decernente Deo, ut populũ de ægypto traduceret, pro eius ducatu & tutela Angelũ ſuũ promiſit: Hoc nõ cõtentus Moſes magna confidentia Deũ proteſtatus eſt dicens: Niſi ueneris tu/ nõ uadam: Cognoſcebat.n.ad multa Dei pręſentiã neceſſariã/ unde nec Angelo promiſſo/ nec in ſignis, & portentis perpetrãdis poteſtate tradita cõtentus, Deum ipm̃ flagitabat ductorẽ/ Niſi tu (inquit) p̃cedas, nõ facias nos aſcendere de loco iſto. Et iterũ: In quo cognoſcemus, ꝙ inuenerimus gratiã in oculis tuis ego, & populus tuus, niſi tu ueneris nobiſcũ? Cui aſſentiens Dñs ait: Fac mihi ſanctuariũ, & habitabo in medio ueſtri: & hoc iuxta oẽm ſimilitudinẽ tabernaculi, qđ oſtendam tibi, huius vȝ mundanæ domus, quæ Dei ipſius habitaculũ eſt: ut per Iſaiæ oraculũ aperto ſermone ipſemet atteſtat̃/ dũ ait: Cœlũ ſedes mihi eſt, & terra ſcabellũ pedũ meoꝝ. Quã fabricã cũ totã oſtẽderet Moſi/ ſubiunxit: Vide, & fac ſcđm exẽplar, qđ tibi in monte mõſtratũ eſt. Sed cũ longum nimis eſſet/ omnia retexere demõſtrata/ quæ ad fabricandã arcã mundo conformẽ ꝑtinent/ aliqua uel pauca ꝑcurremus. Et primo partitionẽ, de qua dr̃: Altitudo eius / ſimiliter & latitudo hẽat cubitũ/ & ſemiſſem.i.nouẽ palmos: Cubitus.n.in ſex palmos diuidit̃: & dimidiũ in tres: Quæ partitio p nouenariũ nouẽ cœlos repræſentat: Quibus p̃eſt empyreũ alterius quippe, & nobilioris materiæ: Et hoc p coopertoriũ aureũ denotat̃: qđ nobilioris materię erat tota arcę machina: quæ iuſſa fuit fieri ex lignis ſetim, aut cedrinis: qđ idẽ eſt ſcđm doctores hebreos: Et eſt illud lignũ (ut nõnulli aſſerũt) quod nos Laricẽ dicimus: quis pro Larice interpretatio noſtra hẽat Cedros. Erat & alia partitio trifaria totius machinę: cuius una pars nullo defenſa tecto, aut umbraculo, imbribus, niui, ſoli, calori, frigoriq; ſubdebatur: quæ iſtã ſignificat fabricã omni trãſmutationi ſubiectã: Quã nõ modo hoies mũdi, ſed mũdi, & prophani, & omnifaria aialia inhabitãt: Eratq; in ea ob ſacrificia/ iugeſq; imolationes, ſicut & in iſta, uitę & mortis ꝑpetua uiciſſitudo. Reliquę duę partes/ ambæ obtectæ, & undiq; ab omni ꝑegrina iniuria liberę, quẽadmodũ uterq; mũdus, cœleſtis/ & ſupcœleſtis/ nec iniuriæ, nec contumeliæ capax. Ambæ itẽ ſanctitatis noie honeſtatæ, ſecretiorq; pars Sancti ſanctoꝝ, reliqua tantũmõ ſancti titulo decorata: Et hæc cœleſtem mundũ, ubi Angeli

inhabitant,& reſignat:in qbus poſt Luciferi caſum (ut nřa theologia do/cet) nec peccatū,nec macula quæpiā reperič. Supercœleſtis aūt per interio rem,& ſecretiorē locū denotač:in quē ueniunt,qui uere ſacerdotes effecti ſeipſos hoſtiā uiuentē, & Deo placentē cōſecrarunt:ut cū ipſo eodē uniri mereanč:qui uere Sanctus ſanctoꝝ eſt. Et hic (ut reor) eſt uerus deliciaꝝ hortus/in q̄ plātatę ſunt/& fœlicitanč arbores oēs Adonai electæ/quas plā tauit Pr̄ cœleſtis a nullo amplius eradicandas:Cui p̄ſidet nō ſine myſterio cherubica uirtus/ſicuti & Dei p̄cepto p̄ſidebāt arcæ/quæ collocata erat in loco illo/q ſctūs ſctōꝝ nūcupabač:ſed in hoc figuratiuo hēbanč remiſſio/nes,& domeſtica cū Deo colloquia:Ibi aūt in uero habitaculo iā expiatis introcūtibus hētur cū ip̄o Deo pfecta unio,& plena ex omni p̄te oblectatio. Iuſſę ſunt ēt fieri ſeptē lucernæ aureæ:quæ ſeptē ſidera lucētia in ſuis orbi bus rep̄ſentarent. Sed & candelabrū ſeorſum nominač cū calamis tribus ex utroq; latere,cūq; ſcyphis,ſphęrulis,& floribus ipſoꝝ:Quod Solem re ſignat in medio planetaꝝ habentē ex utraq; parte tres planetas in forma ſphęrica:qui tāq̄ ſcyphi,& uaſa recipiētia,quæ a ſupnis influuntur,flores p̄ducunt circa inferiora influendo. Et ſic,qui nunc inter ſeptē lucernas cō numerabač,ſciunctus etiā,dicitur fabricatus ſimul cū adiacētibus ſideri/bus:ut intelliganč hęc a Sole lucē accipere,& oriri quodāmō. Proſequitur de quatuor tētoriis ad quatuor mūdi partes ſituatis:Quæ oēs cœleſtes, & supcœleſtes manſiones repræſentarent:& q̄uis multę ſint in utraq; domo, ad quatuor tamē plagas omnis partitio eoꝝ conſummač: Sed orientalis, & occidentalis per qnquagenariū:auſtralis uero,& aquilonaris per cente/nariū numerū partitur:quia hinc retributio per cētuplum,numerū quidē perfectum,& inde remiſſio per quinquaginta/numerū remiſſiuū/fit in ſu/percœleſti tentorio:ad cuius exēplar hoc erat fabricatū. Aderant & corti/næ in tentoriis ipſis cū quinquaginta foraminibus:pro quibus noſtra tra/ductio habet anſas:per quæ foramina,tanq̄ per canales,& uaſa quædam, ſuſciperētur remiſſiui īfluxus. Altare quoq; unū in medio tabernaculi pro holocauſto quindecim cubitoꝝ tā in longitudine,q̄ in latitudine:& Aliud pro thymiamate:Quod utrinq; cubito conſūmabač:Aliud uero aureū ad aquilonē: Vnde (teſte Iob) auꝝ uenit. Illa aūt duo in medio collocata,ubi eſt lignū uitæ,ex lignis confecta dicunč:ut per holocauſtū recuperarec ui ta deperdita per peccatū:& per ueꝝ thymiama aſcēderet hō,quò tēdit. Et illud cōſūmabač numero quindenario:quātū reddit nomen יה Iah:Quod crebrius laudare iubemur,dū dicič alleluia.i.laudate Iah:Quod cōpōitur ex decē,& qnq;:unde uenit remiſſio,ut patet ſciētibus. Sed illud thymia/matis cubito cōſūmabač:quia reddat diuinū nomē in ſupputatiōe, quic/quid uelit,ad exprimendos effectus ipſius,ipſe tamē Deus unicus eſt:cui oēs p̄ces,& oblatiōes offerunč:Quiq; habitat in uero tabernaculo:ad quē

Dauid ſuſpirans ꝓpheta dicebat: Dñe quis habitabit in tabernaculo tuo? Et iterū: Ingrediar in locū tabernaculi admirabilis. Quod/qa in multas manſiones CHRISTVS. partitū eſt/Chriſtus plura eſſe dicit, dū ait: Facite uobis amicos de mamona iniquitatis: ut cū defeceritis, recipiant uos in æterna tabernacula. Quod tamē unū eſt omnia cōplectendo: Cuius ſubſellium, & ſcabellū eſt hoc, qđ habitamus mundanū tabernaculū: Ad cuius utriuſq; effigiē maximis myſteriis & illud a Moſe, & templū a Salomone fabricatū eſt: ſed hoc a Dauide diſpoſitū, & ordinatū: Quorū quoq; imaginē gerit hoc humanū tabernaculū, & templū: quod ſcđm Apoſtolum ſumus nos. Sed proſequendo adhuc ſacramēta recondita huius tabernaculi, attēdendę ſunt etiā cortinæ decē uiginti octo cubitorū: Hic.n. numerus continet tres nouenarios, eos p unū excedēs, illudq; unū ſignificans, ad qđ terminant̃ oēs nouenarii: ut ſtatim dicemus. Denario itaq; numero, qui oēs inferiores numeros cōplectitur, diſtribuūtur cortinæ: quæ oia uelabāt circumcirca, & uigeſima Acade. octaua mēſura pficiebant̃: ut oia illa ab Academicis diſtributa ſuo uigeſimo ſeptimo numero cōtinerent. Tabulæ aūt elemēta ſignabant: ex qbus omnia cōſtant: ut numerus, & proportio utrorūq; indicat: Vicenę.n. erant, Timœ. octonariæ, & ſenæ. Et ex elemētis, aqua deſcribit̃ a Timœo locro in figura icoſaedra.i. ex uigiti baſibus: & aer octaedrus.i. octonorū ſeſſuū: terra uero ex ſex: & ignis ex quatuor. Quæ denotabāt tabulæ uicenæ, octonæ, ſenæ, collocatæ ad quatuor mūdi plagas: In qbus eſt proportio ſeſqualtera, dupla ſeſquitertia, quincupla, tripla, ſeſquitertia dupla ſeſqualtera, qualis eſt ꝓportio elemētorū: ut antea tetigimus. Illud quoq; aduertēdū eſt: ꝙ quælibet tabula habebat duas incaſtraturas: qbus cū binis tabulis ſibi adiacentibus coniungeret̃: ſic quodlibet elementū duas habet qualitates: qbus cū duobus uicinis elemētis cōnectatur. Terra.n. frigiditate cū aqua: ſiccitate uero cū igne colligatur. Eadē ſerie cætera elementa cōueniūt. Et ſicut quælibet tabularū ducibus baſibus firmabatur: ſic quodlibet elementū in duplici mūdo reſidet, corruptibili, vʒ & incorruptibili, & cœleſti. Vtrinq; autē tabulæ cōnectebantur qnq; uectibus, aut phalangis: qa in unoquoq; cōpoſito elemēta colligantur quinario quodam: qđ quintā eſſentiā nō inepte dicūt. Sed ſi altius cōſcēdere libet: docēt ſecretiores theologi hebreorū: ꝙ omnia ſunt colligata per/ה/qđ quinq; ſignificat: & eſt ſigillum ſpūs ſancti, qui nexus dicit̃ omnia ligans. Omnia igitur quæ ad tabernaculū pertinent colligata dicūtur in unū: diſſolubilia tamē, & iterū cōnectibilia per miniſtros leuitas: ſicut oia, quæ in hoc mūdo inferiori ſunt, nūc p Angelicos miniſtros, & cœlos diſſoluunt̃: nūc uiciſſitudine quadā iterū cōponūt̃, uirtute tñ ſupremi nexus: ut ſemp unū ſit mundanū tabernaculū. Cætera quoq; omnia ad tabernaculū illud attinentia membrū aliquod huius mūdani tēpli, & conſequenter humani reſignat, etiā illius, de quo Apoſtolus:

Tabernaculũ nõ manufactum.i.nõ huius creationis. Ad qđ p hoc manuſ factum inuitamur: cuius cætera multa: quæ ibi tanguntur, reſeruabimus declarãda:qñ, Deo fauẽte, deueniemus ad ſacrarũ lrarũ interpretamẽta.

Quãto myſterio oẽs enneades in ſuo decio cõueniãt. Cap. XXXIII.

NOn abſq; ſacramento omniũ opifex exquirit a nobis primarias, & decimas portiones omnium: primas vʒ, & ultimas: cũ ipſe ſit omniũ principiũ, & finis: Cui principio fructus primarios: & cui fini decimas offerre debemus. Denarius.n.eſt finis, & complementũ omniũ numerorũ: ultra quẽ nec ingenium, nec natio aliqua excogitauit: qa ulterior non datur. Et quia cõplementũ eſt denarius: ideo non tñ operum, & fructuũ a nobis productorũ exquirit decimũ: ſed in naturali ſerie, & genealogia hominũ celebriori electione denarium ſibi aſciſcere uoluit. Decimus enim ab Adã fuit Noe: & ab hoc decimus fuit Abrahã: Chriſtus uero omniũ gratiſſimus, ſcđm genealogiã legalem a Luca cõtextam decimus eſt ſeptimi denarii a Deo incipiendo: ut per reuolutionẽ denarii, & ſeptenarii ſecretiori ſacramento in Deũ reuertens cæteros conducendo ſecũ adduceret. In Matthæi uero textura naturali, & ſcđm carnẽ eſt ſexageſimus tertius a Deo, poſt nouem vʒ ſeptenarios. Sic enim Euangeliſtæ, qui diſcrepantes uidentur (ut Hieronymus, & Auguſtinus docẽt) conueniũt: ꝙ Matthæus vʒ carnalem, & Lucas legalem genealogiã deſcribit. Illud quoq; aduertendũ eſt: ꝙ decimus ſemp ſapit duplicẽ naturã: & numeri, cuius eſt finis: & illius, cuius eſt principiũ: Decem.n.finis eſt numerorũ, & principiũ denariorũ: Nam cũ pueneris ad decẽ, dicis, unus denarius, duo denarii, & ſic deinceps: ut indicãt caractres hebrei in ſuis ſignificatiõibus numeralibus. Sic decimus in unoquoq; primariorũ generũ ſapit utriuſq; naturã. Primus.n.nouenarius.ſ.rerũ corruptibiliũ terminatur in hominẽ: qui ex incorruptibili, & corruptibili cõpaginatur. Nouenarius aũt cœlorũ terminatur in cœlũ empyreũ: qđ quia materiale, cũ cœlis cõuenit: ſed in dignitate materiæ cũ ſupioribus habet ſymbolũ. Ideo in arca, quæ cœlorũ fabricam reſignabat, decima portio.ſ. coopertoriũ erat ex auro: altera quippe materia ab illa totius arcæ: quæ in nouẽ partes (ut pauloante diximus) partiebatur. Nouẽ etiã Angelici ordines terminanť in Chriſtũ eorũ regẽ: qui & Angelorũ, & Dei naturã amplectitur: in quẽ ẽt terminanť omnia: ut ait Aplus: Quoniã placuit.ſ.Deo oẽm plenitudinẽ habitare facere in eo: & in ipſo recõciliari, aut recapitulari oia: ut hẽt textus græcus. Hæc in ſecũdo uolumine (opitulãte diuina gřa) explicare conabimur. Et oia tandẽ terminanť in illũ uerũ decimũ, & primum: de quo iterũ Aplus: Et cũ ipſo Plato in eplis: a quo oia, in quo oia, & per quẽ oia: Sed inferiores nouenarii per medios, & medii p ſupremos (ſcđm Dionyſiũ) uniuntur cũ ipſo: cui ois laus, & cõcentus debeť.

Hiero. Augu. Paulus Idem Plato Diony.

QVa conſonantia interualla primorum generum repleantur.
Tonus Quintus.
Cur uigeſimo ſeptimo numero a Platone fiat illa prima de/ſcriptio. Cap. Primũ.
Quæ interualla eiuſdẽ nũeri repleri poſſint,& quæ nõ. Cap. II.
Cur ad maiores numeros reducatᷣ hæc ordinatio. Cap. III.
Cur iterũ ad maximos numeros reducatur. Cap. IIII.
Quare in huiuſmodi deſcriptione Plato uſus ſit magis diatonico genere,q̃ chromatico,& enharmonico. Cap. V.
Quo mirabili artificio in prima omnium creaturarũ, quã hebrei מטטרון mitatron dicunt,contineantur illi tres nouenarii:qui uigintiſeptem,cubum uȝ eorum compleant. Cap. VI.
Quod idẽ numerus,& eodẽ ordine i ſuperioribus uirtute quadam ſuper/excellenti contineatur. Cap. VII.
Quod ex unitate primi reſultet in omnibus cõſonantia. Cap. VIII.
Qua nota eptachordum exaratũ animæ cõueniat. Cap. IX.
Quomodo tres illi nouenarii reperiantur in homine. Cap. X.
Quid ſibi uelint illæ tres ꝓportiones/muſica/ geometrica/ & arithmetica/ quibus & anima,& totus mundus diſponitur. Cap. XI.
Cur ſeptem limitibus/mũdi/& animæ negotium cõplectantur Pythago/rici, & Academici. Cap. XII.
Quomodo in mundi anima (more Platonico loquendo) limitum eorum interualla repleantur. Cap. XIII.
Quod ea,quæ de exiſtentibus in ſphæris dicta ſunt,ſcripturæ ſacræ con/uenire uideantur. Cap. XIIII.
Quid poſſit dici de complemẽtis interuallorũ trium en/neadum. Cap. XV.
Quomodo omnia ſuo numero/põdere/& menſura con/ſtituta ſint. Cap. XVI.
Quibus cauſis interueniẽtibus hęc multiplicia genera cõ/ducantur. Cap. XVII.
Quomodo oẽs iſti tres nouenarii adhuc cõtineantur in ſupremo nomine Dei,& ab ipſo emanent. Cap. XVIII.

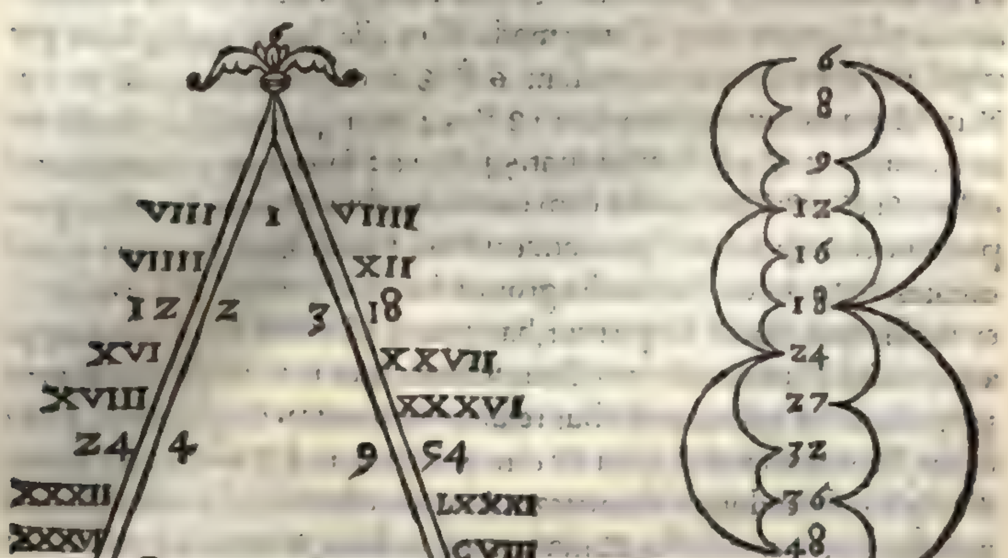
BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Cur ad maiores numeros reducatur hæc coordinatio. Caput III.

ET ſi in.27.numero omnia genera rerum primaria, & aliqua intermedia continentur, non tamen omnia: cum non adſint ſpatia, quibus illa potiora interiacẽtia genera collocari poſſint: Ideo alia aſſignatur figura eiſdem limitibus, & eadem proportione, ſed latiori campo, & amplioribus interuallis replẽdis. Aſſumendus eſt igitur loco unitatis ſenarius, duplando per.12.24.&.48: & triplando per.18.54.&.162. in qua figura omnia interualla ſuis generibus replentur: Nam media interiecta inter.6.&.12. ſunt.8.&.9.ubi.9.æquali ſecundum numerum portione exceditur, & excedit: Ipſum uero.8.eadem parte excedit, & ab ipſis exceditur extremis. Hinc inuenimus unitatem, & dualitatem per ſex multiplicantes numeros, prædictas ſuſcipiẽtes medietates: quod prior numerus facere nequibat. Et inter.12.&.24.ſunt.16.&.18: & inter.24,&.48,ſunt.32.&.34.medietates quidem alteræ harmonicæ: alteræ uero arithmeticæ, & geometricæ: quæ tamen omnes ad harmoniam pertinent: Nam maioris extremitatis ad minorem, eſt proportio dupla: & facit diapaſon: A minori uero extremitate ad maiorem medietatem eſt ſeſqualtera: & facit diapente: Sed extremitatis eiuſdem ad minorem medietatem eſt proportio ſeſquitertia: & diateſſaron reddit. Et idem eſt ex maiori medietate ad maiorem extremitatem. Diapente aũt facit a minori medietate ad maiorem extremitatem: Ipſius medietatis aũt ad medietatem eſt ſeſquioctaua: & facit tonum: Vnde habetur tota harmonia reſultans ex tonis: Pariq; modo eſt ex alio latere multiplicato per triplũ, ubi primæ extremitates ſunt.6.&.18.inter quas ſunt medietates.9.&.12. Aliæ autẽ extremitates ſunt.18.&.54.inter quas habẽtur media interiacentia.27.&.36. Rurſus ſunt.54.&.162.inter quæ extrema intercidunt.81.&.108: Quæ media cum extremitatibus, & inter ſe, eadem proportione correſpondent: qua conueniebant media inter duplatas extremitates. Quæ autem ſint media geometrica, arithmetica, & harmonica, ex multis quæ diuerſi ſcripſerunt, hæc pauca ſubinferã. Medietas quippe arithmetica eſt proportio exceſſuum: Geometrica uero eſt proportio proportionum: ex quibus ambabus reſultat harmonica. Et quomodo ſe habeant, Proculum imitabimur ſic eam deducentem. Eſt inter.12.&.6.medius ipſe.9.ſecundum arithmeticam inquã medietatem: In ternario enim numero reperitur exceſſus, & maioris ad medium, & medii ad minorem: Rurſum extremorum differentiam accipio: quæ eſt ipſum.6.& hoc cum minori termino multiplico: fitq; mihi.36. Hoc diuido per.18: quod ex ipſis extremis conficitur: fitq; comparationis huius latitudo dualitas: Hanc addo ipſi.6.& hinc reſultantem habeo harmonicam medietatẽ ipſum.8.

Qua enim parte maioris ab ipſo exceditur maiore: eadem minoris parte ipſum minorem excedit terminum: Tertia enim a.12. ſeparatur: tertiaq; ipſum.6 excedit: Rurſum interuallum & eius triplũ ponamus: ueluti.18. &.6:hos complicans facio.24:cuius medietatẽ capiens.12.uidelicet arithmeticum medium habeo:Accipiens uero iterum exceſſum.18.ad.6.ipſum uidelicet.12.cum minori multiplico termino.6. uidelicet, & tunc reſultat mihi.72.Hoc partior per.24.quod ex extremis componitur:fitq; mihi totius cõpoſitionis latitudo/ternarius:Hũc addo ipſis ſex:& habeo harmonicam medietatem inuẽtam,eadem parte minus extremum ſuperantem, qua ipſa a maiori extremo ſuperaẽ: Quibus regulis omnia interualla docet repleri,citra ſemitonia & dieſes. Alii autem harmonicam medietatem hoc modo colligunt:ſiquidem accipiunt duos terminos, & medium inter illos ſic ſe habens,ut ſicut ſe habet maior terminus ad minorem,ſic exceſſus maioris ad medium,ad exceſſum medii ad minorem terminum/quales ſunt hi numeri.3.4 6.Ibi nanq; a.6.ad.3.eſt proportio dupla:Eadem eſt exceſſus.6.ad.4:qui ſunt.2.ad exceſſum.3.ad.2.qui eſt unus: Datq; mihi duplam proportionem:quæ excipitur ex exceſſu, tanq̃ ex arithmetica: & ex proportione, tanq̃ ex geometrica medietate. Proculus autẽ Timæum, & Platonem imitatus,celebriori magiſterio colligit harmonicum medium ex arithmetico: quo omnia interualla repleantur. Et hæc omnia in triangulari figura aliqui ſic collocare uoluerunt. Si autem Proculum,Porphyrium, & Seuerũ ſequi uoluerimus, eadem linea omnia ſic collocabimus.

Procu. Timæ Plato Procu. Porphy. Seuerus

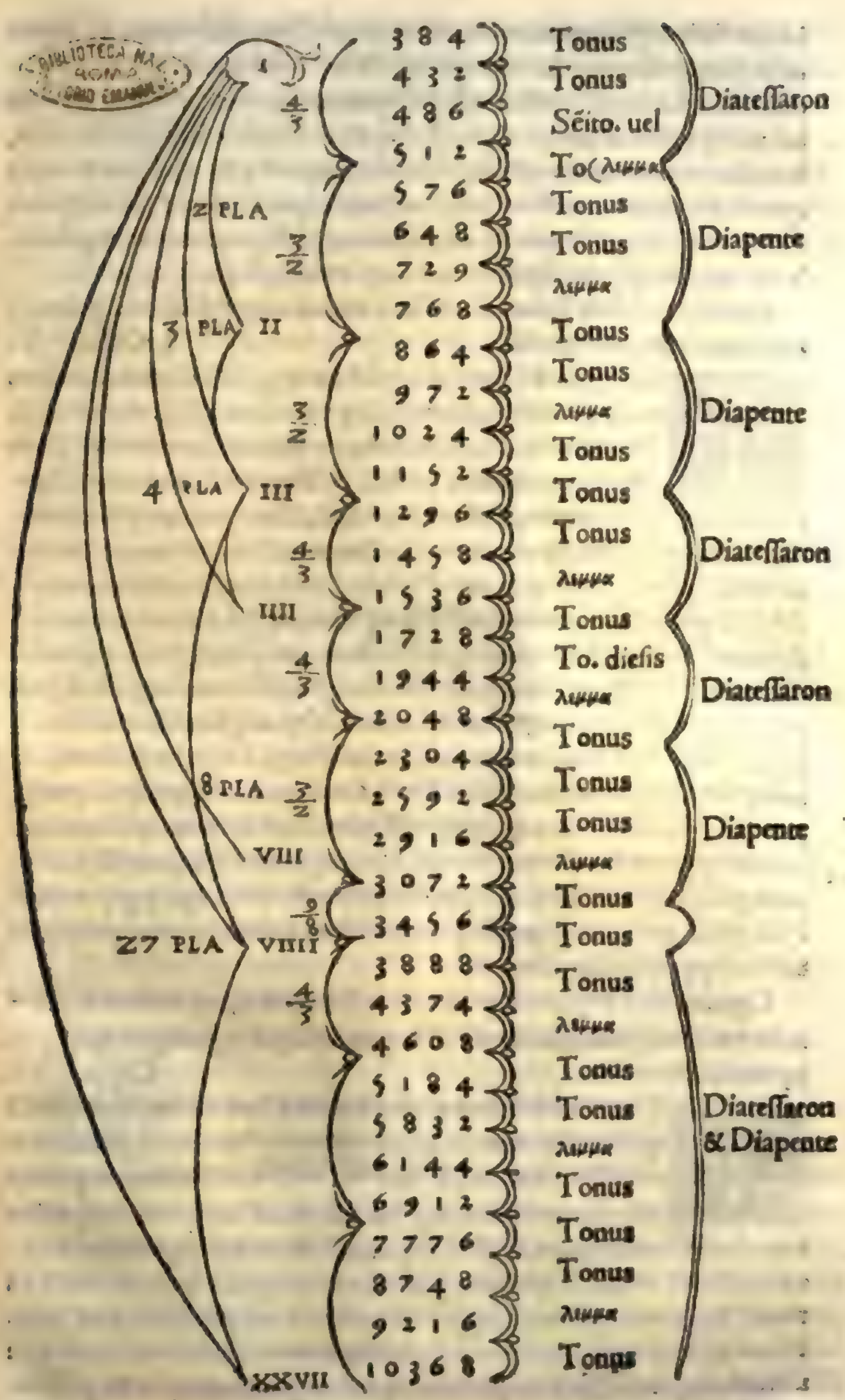

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

Cur iterum ad maximos numeros reducatur coordinatio ad.3.84. vſq; ad 1 0 3 6 8. Caput IIII.

Procu. SI enim poſſibile eſſet (inqt Proculus) in eiſdē nobis deſcriptis
terminis, ſeſqtertias ꝑportiones in ſeſqoctauas, & lēmata di/
uidere, nihil amplius negotii hēremus: Sed qa id nullo modo
fieri poteſt: alia rurſum regula hoc a nobis inueſtigandū eſt.
Cū igitur propoſitū ſit a principio, duplā proportionē ꝓdictis medietati/
bus, & ſeſquioctauis coarctare/replereq; opus eſt, ut ſubduplus terminus,
ſimul cū duobus ſeſquioctauis, etiā ſeſquitertiū hēat. Accipiat̃ igit̃ tertius
numerus ab unitate, ſcd̃m octuplam proportionē facit. 64. Ab hoc quidē
tres ſeſquioctauos formare poſſibile eſt: Omnis.n.numerus multiplex tot
ſubmultiplicibus proportionibus a ſe denominatis ꝑeſſe cenſetur, quotus
ipſe ab unitate diſtat, ſeſquitertiū uero nō habet. Quare ipm̃ rurſus tripli/
cantes habebimus. 192. Cuius ſeſquitertius. 256: Seſquioctauus uero. 216:
Et huius inſup ſeſquioctauus. 243: Ratio aūt ipſius lēmatis poſt ablatio/
nem duoꝝ ſeſquioctauoꝝ. 243. & 256. remanet. Ab omni.n. ſeſqtertio duo/
bus ſeſquioctauis ablatis, ratio ſola remanet lēmatis: Sed ipſius. 256. ſeſq/
octauus eſt. 288. qui medietatē cuſtodit arithmeticā interiacens inter. 192.
& 384: qui duplā habet proportionē ad 192: & ad 288. ſeſquitertiā. Si igit̃
poſſibile eſſet ab ipſo 288. duos ſeſqoctauos formare, repleremus utiq; hūc
ſeſquitertiū ſeſquioctauis duobus & lēmate. Sed non contingit: quia ſuus
ſeſquioctauus 224. octauū non habet: quare ad ipm̃ ſeſquioctaua propor
tio fieri nequit: ſi inq̃ unitatem indeciſam ſeruare uoluerimus: quia octaua
ipſius portio eſt 40. cū dimidio. Duplicantes igitur ipm̃ dimidiū, integrū
unū faciemus: & tunc poterimus octauā ipſius partē accipere. Quāobrem
cogimur etiā oēs ante ipm̃ numeros duplicare: & oēs qui poſt ipſum ſunt.
Erit igit̃ loco ipſius 192. 384: Loco uero 216, 432: Pro 243, 486: Pro 256, 512:
Pro 288, 576: Huius autē ſeſquioctauus 648: Et huius ſeſquioctauus 729:
Poſtea 768: Duplus quidē exiſtens ad 384. Rationē uero lemmatis habet
ad 729: & iſto repletum, artatūq; eſt modo duplo proportionis interuallo,
ſeſqualteris, ſeſquitertiis, ſeſquioctauis rationibus in his 384/482, 486, 512/
576/ 648/ 729/ 768. Quod ſi totam figurā replere uoluerimus, numeroſq;
omnes conſequenter deſcribere: pro prima quidē parte ipſum 384. ſumere
debemus: Pro iſtius aūt dupla 768: Pro tripla aūt primæ & ſeſqualtera ſe/
cundæ 1 1 5 2: Pro quadrupla aūt primæ, 153: Loco aūt quintæ particulæ,
quæ tripla eſt ad tertiā, 3 4 56: Pro ſexta, quæ octupla eſt ad primā, 3072:
Pro ſeptima aūt, cuius prima eſt ſeptima & uigeſima portio, 10368. Si igit̃
hos etiā terminos replere, denſareq; harmonicis, arithmeticiſq; medietati/
bus uoluerimus: quæ interiecte ſeſqualtera & ſeſquitertia faciant interual/
la, erunt intermedia ipſoꝝ 384, & 768: qui illius duplus eſt. 512: qui har/

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

In qua ſerie trigintaquatuor termini habent̃:Quoꝝ cõſonantia eſt quater diapaſon,cũ diapente,& tono:quãuis Seuerus in lẽma ipſam figurã ter/ Seue.
minet:ſed clarius,& lucidius colligit̃ terminari in tonum:Eſt.n.ab uno ad binariũ ꝓportio dupla,ecce primũ diapaſon: Rurſũ huius quaternarius, & huius iteꝝ octonarius:& huius etiã ſexdecim duplus eſt:Vnde hucuſqꝫ quater diapaſon extenditur: ipſius aũt.16.ſexqualter eſt.24.ubi diapente: Et ad hunc ſexquioctauã rationẽ habet.27:& ibi terminatur progreſſus. Vnde liquide apparet figuram in tonum terminari.

Cur in huiuſmodi deſcriptione Plato uſus ſit magis diatonico genere,q̃ chromatico,& enharmonico. Caput V.

TRia genera harmoniæ apud antiquos fuiſſe in uſu authores multi perhibent,diatonicũ vꝫ,enharmonicũ,& chromaticũ: Diatonicũ ãt ẽ ex ſemitonio,aut lẽmate,& ex tono,& altero tono:Enharmonicũ ex dieſi,& altera dieſi, & ditono:Chro/maticũ uero ex ſemitonio,& altero ſemitonio,& triſemitonio.Eſt aũt die/ſis ueluti quarta pars,nõ tñ examuſſim:ſicut neqꝫ lẽma eſt integrũ ſemito/nium:eſto ꝙ aliqui antiqui (teſte Proculo) dieſim uocauerint ſemitoniũ. Procu.
Mundi igitur,& animæ negotiũ Plato ꝑ diatonicũ deſcribit:quãuis Ari/ Plato
ſtoxenus nõ ſine admiratione ſapientũ dicat antiquos figuram diatonicã Ariſto.
nõ cognouiſſe:Quod nõ tanq̃ ueꝝ aſſeruit:ſed ut de more ſemp aliqd noui
uideret̃ (ut ait Adraſtus) in mediũ afferre.Vtitur igitur Plato diatonico Adra.
genere in mũdi,& animæ rõne exiſtimans ipm uitæ rõnalis gubernacula Plato
ſuſcepiſſe,relinquens enharmonicũ uitæ omni,quæ cũ corporibus partic̃, præeſſe:chromaticũ uero ipſi corporali ideæ.Hoc aũt genus diſtinctũ eſt/ minimeqꝫ generoſum.Enharmonicũ uero ad docendũ,inſtruẽdũqꝫ accõ/modatũ ẽ:Sed diatonicũ aliis plenius,& ſimplicius/ magiſqꝫ generoſum. Hoc igitur genere tanq̃ magis accommodato deſcribit animæ præcipue/ uniuerſiqꝫ primarium officium.

Quo mirabili artificio in prima omniũ creaturaꝝ, quã hebrei מְטַטְּרוֹן mitatron dicũt,contineantur illi tres nouenarii:qui uigintiſeptem,cubum vꝫ eorum complent. Caput VI.

INter recõditiſſima arcana hebreoꝝ hoc celeberrimũ habet̃: ꝙ una eſt prima omniũ creaturaꝝ/ipſaꝝ omniũ pfectionem cõtinẽs/quã uocant מְטַטְּרוֹן שַׂר הַפָּנִים/ideſt mitatron princi/pem facieꝝ: quia ſemp ſtãt ante faciẽ Impatoris,iuſqꝫ habet introducẽdi benemeritos ad p̃ſentiã ipſius.Et hunc dicũt ipſi hebrei locu/tum fuiſſe cũ Moſe,& ipm eõ ſubuexiſſe: ut cũ opifice loqueret̃ facie ad faciẽ:Quoꝝ uerboꝝ litteræ ſupputatæ reddunt (ut patet ſciẽtibus) 999. Nouẽ vꝫ centenaria,nouẽ denaria,nouẽqꝫ numeros:ut omniũ creaturaꝝ uirtutẽ cõnectat:Quaꝝ ſimpliciora explicant̃ ꝑ numeros,media ꝑ dena/rios,&

rios,&

rios, & extrema, & craſſiora p centenarios:qui tñ oẽs tres nouenarii ſunt. Quæ omnia cũ in uerum decimũ terminentur, qui complementũ eſt omnium, millenariũ perficiunt:qui eſt aleph, de quo dicitur in fine Canticorum, Cātico. הָאֶלֶף לְךָ שְׁלֹמֹה.i.aleph (qđ mille ſignificat) tibi Selomo:Tibi vz, qui es pax tibi ipſi:ut innuatur, q̃ quis illa ſit pfectiſſima creaturarũ, nõ tñ eſt ſibiipſi finis & pax, cũ terminetur in aleph.i.millenarium, qui eſt uerus primus, & uera unitas, & decimus, & milleſimus, & ultimus finis omniũ:ut Iſaias in Iſaia ſæpius repetit dicẽs:Ego ſum primus, & nouiſſimus. Hinc merito primitias, & decimas a nobis exquirit. Nec cõtriſtent cœlorum reginæ merito affecti, ſi Mitatron dicimus primã omniũ rerum creatarum ſimpliciũ:cum illud ſit nomẽ officii, & nõ perſonę:unde & Marię cõpetere põt, & cõpetit:ut patet ſupputanti numerum, quẽ reddunt litterę eius nominis: & extremę litteræ illorum triũ uerborum, quibus dicit Mitatron ſar apanim:utræq. n. præbent .290. Nam in מִרְיָם quod eſt hebraicæ nomen beatiſſimæ uirginis:cuius/ ר, dat/200, duo, מ, 80, &/ י /10. Quæ ſimul iuncta cõſtituũt.290. Tantũdem reddunt illæ extremæ litteræ: quarum prima.ſ. נ/dat.50. ultima, quæ eſt/ ם /40:media aũt, quæ eſt/ ר /200:Quæ ſimul iunctæ reddũt/290. Neq hinc exiſtimet quiſpiã Mariã Chriſti matrẽ locutã fuiſſe Moſi:Cũ hoc (ut diximus) ſit nomẽ nõ perſonæ, ſed officii:fungatur illo quiſqs ſit. Quis autem tunc illo fungeretur officio, multa dicunt hebrei:ſed quõcũq res ſe habuerit, ille fuit q imediate loquebat/aut Angelus, aut uir Angeli- Paulus cus effectus, uel in Angelũ trãſmutatus, dicẽte Paulo cũ Galatis:lex ordinata eſt p Angelos in manu mediatoris. Deus uero, aut Dñs uel tetragrãmaton introducitur loquens ipſi Moſi:qa quequid faciebat Angelus, erat iuſſu, uirtute, & influxu ipſius Dei mittẽtis, ac ſi ipſemet operaretur: Qui uere operabatur influxu, aut uirtute, quã (ut ſupra diximus) flagitauerat Moſes nõ contentus nuda, & ſola uirtute Angelica.

Quod idem numerus, & eodem ordine in ſuperioribus uirtute quadã ſupexcellenti cõtineatur. Cap. VII.

POſtq̃ Moſes mũdi totius fabricã deſcripſit, ſubintulit:Completi ſunt cœli, & ois exercitus eorum, pro quo nos habemus/Et omnis ornatus eorum. Et quia tota cœli/terræq militia, & exercitus a Dño producti ſunt/ ideo ipſe dicitur Princeps exercituum:ſed hebraice שַׂר צְבָאוֹת. Quarum litterarum numeri ſupputati reddunt 999/ ת /n. ש /& / ר /900/ צ /90/ ו / ב / א /9/ Dicitur igitur princeps totius militiæ:quæ cõtinetur in illis tribus nouenariis:Quos oẽs cõtinet ui aleph, & millenarii ipſi proprii. Inſuper & tres illi nouenarii continent in litteris plenis magni nominis Dei ſimul cũ litteris/quæ ſignificant ignẽ, aquam, aerẽ, uel ſpiritũ, aut uentũ, & puluerẽ:Ex quibus quatuor elementis, mediante uirtute magni nominis (ut dicunt hebrei) omnia producta ſunt.

Quæ lr̃æ plenæ ipſius magni nois, & litteræ elementa ſignificãtes hæ ſunt.

יוד הא וו הא אש מים רוח עפר	Quarũ litterarũ ſupputatio (ut manifeſtum eſt ex/ pertis) reddit præciſe eundem numerum, qui eſt

999: Vnde eliciunt omnia, quæ ex elemẽtis uirtute magni nominis fabri/ cata ſunt, illo numero cum ſuis proportionibus terminari. Quæ multum ponderant apud eos, qui illam partem ſecretioris theologiæ, quã גימטריא idest gemataria dicunt, ſequuntur. Et hunc modum procedendi in rebus phyſicis, & diuinis, imitatus eſt Pythagoras, & ſequentes ipſum: quãq; multi horum ſacramentorum ignari circa puros numeros laborantes tem pus, ſimul & induſtriam perdiderunt. Illi igitur tres nouenarii ſuis muſis, & conſonantiis referti, undiq; circũſonantes ſuum opificem collaudant ad eundem ſuauiſſimo curſu properantes. Pytha.

Quod ex unitate primi reſultet in omnibus cõſonantia. Cap. VIII.

Diffuſa creata omnia, & in multas partita portiones incõcinna, diſſonantiaq; remanerent, niſi per debitam harmoniã in unũ reducerentur. Conſonãtia enim (ut Boetius, & Nicomachus diffiniunt) eſt parium, diſpariumq; uocum in unum redacta concordia. Hinc & huius mundani organi conſonantia eſt parium, diſpa/ riumq; rerum in unum illud primum conſonantia: adeo, ut illius unitate gaudentia omnia unum dicantur: ut docte, & profunde diſputat Plato in Parmenide: Cui Ariſtoteles contradicens potius ad uerba (ut Simplicius ait) q̃ ad ſenſa arguit. Eſt enim (docente Orpheo) Deus unus per identi/ tatem: cęterorum autem unumquodq; per diuerſitatẽ unum dicunt, & per depẽdentiã, participationẽ, & colligationẽ cũ uero uno, qui Deus eſt: Qui nũc p ſpecies multiplices mũm figurat, nũc aũt illa multa (ut ait) ad unã opificẽ colligit ideã. Et tandẽ ipſa oĩa cõplicans cum ſuo principio, a quo emanarũt, ad unitatẽ eadẽ impellit, & trahit. Ideo Plato, & alii Pythagori ci, ut machinã iſtã unicã illa ſuprema unitate demõſtrent, & cũ ipſa deniq; per concordiam, & cõuenientiam uniri, colligunt portiones rerum pares, & impares: & earũ proportiones, & cõuenientias harmonicas, illas omnes ab unitate procedere dicentes: atq; ad unitatem tendere: cuius deſiderium tribuit ille, qui ſumme unus exiſtens dat omnibus, ut unũ ſint: & in unum tendant. Omne enim quod eſt (inquit Boetius) ideo eſt: quia unum nu/ mero eſt. Et omnia hæc (ait Proculus in Theorematibus theologicis) ſi/ cut ab uno proceſſerunt: ita ad illud unum continuo curſu properant cũ ipſo tanto maiori concordia cõuenientia, quanto magis de illo uno parti/ cipant, de quo dicitur: Porro unum eſt neceſſarium, tanq̃ finis vz, & ter/ minus, in quo omnia, aut beentur, aut quieſcant. Ipſe enim opifex (inquit Dionyſius) tanq̃ omnium cauſa omnia in ſe conuertit: ne deficiant, aut turbentur ſibiipſis derelicta.

Boetius Nicom. Plato Ariſto. Simpli. Plato Pytha. Boetius Procu. Diony.

Qua nota eptachordũ exaratũ animæ cõueniat. Cap. VIIII.

Plato E T quia Plato per hoc ſuũ eptachordum uidetur tam animæ humanæ, q̃ mũdanę opificium deſcribere, etiã quomodo ipſi humanæ animæ coapteť perſcrutandum eſt, ubi hoc primo prę̄ſupponiť: q̄ non eſt numerus, q̃tus ipſa anima ſemota ab omnibus corporeis legibus: unde nec diuidiť, nec per partes multiplicať. Sed eſt numerus ſubſtantialis, uniformis, ad ſeip̃m cõuerſiuus, & rationalis corporea omnia, & materialia longo ſuperans interuallo: Cuius partitio nõ eſt ſecundũ materiã: nec ab inferioribus, & craſſioribus: ſed ab efficiente cã (inquit Proculus) proueniens. Ab his inq̃ perfectis rez̨ omnium menſuris, ad quas opifex reſpiciẽs operať, animam partitur, quẽadmodũ & uniuerſum hoc ad intelligibilia diuiſit exemplaria. Eſt igitur in anima iſte diuiſionis modus immaterialis, intellectualis, impermixtus, aialis ſubſtantię perfectiuus/generatiuus multitudinis, quę in ipſam, & ſub ipſa eſt, eiuſdẽq; ad unum ordinem per harmoniã collectiuus: qui diuerſas partes colligit: & impermixtæ puritatis cauſa exiſtens, cõferenſq; ipſi animæ multitudinis confluentem rationũ cõmunionẽ/ut ſit ipſa anima (ſicut docent Timœus, & Plato) partibilis, & impartibilis. Nã ſi (ut Ariſtoteles recte ſentit) eſt in ipſis partibilibus impartibile quoddã, quod eoz̨ contentiuũ eſt: multo magis in his, quæ non ſolũ diuiduã, ſed indiuiduã naturam habẽt, aliquid impartibile neceſſe eſt eſſe/quod ſemper maneat: Nam opifex ipſe ſempiternus (ut aiunt) fabricator totũ quiddã unũ ante diuiſionem conſtituit animã, & alia. Nec ſempiternus productor, cũ unũ producit, aliud deſtruit in toto: quia nõ perit totalitas deſtructione, aut ꝓductione partiũ: ſed manet, partibuſq; ipſis præeſt. Nõ enim partes ante totũ produxit: ſed ipſum totum ante partes/nõ quidẽ integrale/ſed eſſentiale. Inſimul igitur eſt animæ ſubſtãtia totũ habens partes/ unũ, & multitudo harmonia mirabili collecta: Quã qui percipere uoluerit, nõ ſtatuat metã ſuæ induſtriæ ad Mathematicas ſpeculationes: ſed ſeipſum ad cõuenientẽ animalis ſubſtãtiæ locum q̃maxime excitatus erigat: & recta trutina penſitet triplicem eſſe totalitatẽ: Hanc quidẽ ante ipſas partes, illam autẽ ex ipſis partibus, aliam uero in unaquaq; partium. Sed de illa, quæ eſt ante partes tradidit Plato: quæ etiã in productiõe partiũ minime abſumiť, ſed manet: Nã qui partes tradit/bonus eſt: nec cõpactũ ſoluit: qđ mali, & nõ boni eſt officiũ. Permanet igiť ip̃m totũ, qđ ptes p̃cedit: & diſſoluiť id, qđ ex partibus eſſe diciť: & conflatũ ex nouaz̨ partiũ harmonica rõne ſolutis partibus perit: Diſſoluiť .n. qđ in partibus eſt ſignatum a Platone p circulos illos, in quos ipſam aiam diuidit. Eſt igiť aia unica, & multiplex/ unitatẽ habẽs in ipſo intellectu: qualitatẽ aũt, & multitudinẽ ad inferiora tẽdẽs: Et quæ in ſe exiſtẽs unica eſt, ad infima deſcẽdens diuidiť: Rurſus ad ſe reuerſa cõponiť,

Marginalia: Plato (line 1); Procu. (beside "ciente cã (inquit Proculus)"); Timœ., Plato, Ariſto. (beside "Timœus, & Plato" and following lines); Plato (beside "Plato: quæ etiã in productiõe").

& reunitur pgens uia Dionyſiaca,& Apollinea:ut tãgit Proculus ex anti/ Procu.
qua theologia Orphei,Heſiodi,Euripidis,& Aeſchyli:q in fabulis inuol/ Orphe.
uerũt/quæ a uiris diuinis didicerant.Eſt.n. (ut illi docent) in Archetypo Heſio.
diuinus ſol: a quo oīs numeroſa pulchritudo /omniſq; decor/ & couniens Euripi.
harmonia/uitaq; emanat:In cuius dextera eſt pietas/& beneficentia:& in Aeſchy.
ſiniſtra ſeuera punitio.Sed uates iſti gentiles aut non percipientes Dei ſa/
cramenta/aut occultare ea ſtudentes,omnia quæ in ſupremo ſole uigent/
decantarunt de hoc,quem oculis corporeis uidemus , ſole.Et hunc appel/
larunt Phæbum,Apollinem,Solem,ut ſupra tetigimus: Quem dicebant
gratias geſtare in dextera manu:arcum uero, & ſagittas in ſiniſtra.Ipſum
quoq; uocarunt Bacchum,& liberū patrem. Sed iſtis omiſſis quantum ad
pręſens negotium ſpectat,uocarunt ipſum in nocte Dionyſium diſcerpē/
tem,& dilaniantem,& ipſummet in ſeptem partes diſcerptum:Apollinem
uero in die componentem/quæ diſcerpta erant : & ipſum quoq; in ſeptem
partes conciſum:& hoc per ſeptenarium counientē/adeo ut ſemper ſepte/
nario procedat.Quapropter uocabant ipſum ſeptenarium ducem. Et hic
ex unitate/binario/& quaternario reſultat:ex quibus conſurgit biſdiapa/
ſon/harmonia uz perfectiſſima: Vnde merito lyram geſtare dicitur:& har
moniæ dux. Et bene uitæ,diſſolutioniſq; authori ſeptenarius attribuitur:
qui ex primo impari.ſ.ternario/& ex primo pari,quaternario uz compo/
nitur.Binarius enim a Pythagoreis numerus non dicit̃:ſed confuſio quæ/ Pytha.
dam unitatum.Ex pari igitur,& impari tanq̃ ex actiuo,& paſſiuo gene/
rantur omnia:& eadem uia diſſoluuntur:ſed gñõ,& uita eſt a ſuperna lu/
ce,& ui uniente: diſſolutio uero ab infernis,& nocte dilaniante . Ideo in
nocte Dionyſius diſcerpens dicitur : In die autem uniens Apollo,ſic di/
ctus quaſi mala pellens:Ideo ueteres Apellinem pro Apolline dicebãt. Et Veteres
Athenienſes Alexiacon,ideſt malorum expulſorem. Ab Homero autem Athen̄.
Vlion/ideſt ſalubritatis author dictus eſt: In quo etiam reſidet unitas illa Home.
omnia cõſonantiſſima reddens:Quæ ſi inferioribus indulgens diuiſionem
pati uideatur/a ſtatu tamen ſuo non diuellitur:ſed diſperſa colligit,& re/
unit.Quo forſitan tendit illud propheticū: Auferes ſpiritum eorum(ſpiri/ Pſal.
tum inq̃ unitatis,& unientem) & deficiēt ſibiipſis dimiſſa omnia. Si aūt
remittitur ſpiritus ille uitæ , & unitatis , renouantur/& recreantur eadem
omnia: Quæ cum a Deo benedicto efficiantur : ideo ſequitur : Sit gloria
Domini in ſæculū:lætabitur Dominus in operibus ſuis:quãdo uz ea con/
duxerit ad debitum temperamentum , & unionem cum ſuo principio/ a
quo proceſſerãt/uiſa quippe ab eo ex ſectili natura diſcedere:Ab ipſo ta/
men non deſtituuntur: ut diſſoluta perpetuo maneant: cum ſemper adſit
unitas illa/quæ partes & antecedit, & ſubſequitur ui ſua tãdem diſcerpta
omnia ad ſe trahens.

Quomodo tres illi nouenarii reperiantur in homine. Capvt X.

Plato

HOmo perfectiſſimũ ſimulachꝝ mundi exiſtẽs illa omnia, quę in magno mũdo glomerantur, eadem proportione continet: Et primo nouenarium cẽtenarioꝝ in deteriori parte, quæ eſt bifarium corpus: ut Plato aſſerit: Quoꝝ utrumq; ex quatuor elementis: Corruptibile.n.ex quatuor alterabilibus/ & incorruptibile ſaltẽ poſt reſurrectionẽ erit ex elementis nobilioribus, nequaq̃ corruptioni ob/noxiis: qui duo quaterni dant mihi octo: Quibus (ut cõpaginatum ſit corpus, & uiuat) ineſt uita quædam unica: Sit modo illa ainma, quã hebrei נֶפֶשׁ ideſt nephes uocãt: aut ſit uitalis ſpũs/uel rõnalis aĩa ſupplens omniũ uitarum uices: ut nouitiores dicũt. Ex ea cũ illis octo reſultat primus no/uenarius: qui terminatur in decimum, proportionem uidelicet ſuperiorẽ. In anima uero eſt ſecundus nouenarius collectus ex quinq; ſenſibus exte/rioribus/& quatuor interioribus/uidelicet imaginatiua/ cogitatiua/phan/taſia, & ſenſu cõmuni: terminaturq; ad intellectũ, tanq̃ ad decimum: Et in hoc eſt alius nouenarius purior in ſimplicibus numeris: quibus cum nouẽ ordinibus Angelorum, & ſuperioribus annumerationibus cõuenit: ut ſit in eo plena Angeloꝝ, & Dei imago: ſicut ſuo loco diſſeremus: & terminať in illum decimũ, fontem uidelicet ſupremũ, & omniũ parentem: Cui opera/tiones, & preces debentur omnes: ſic docẽte filio Dei qui ait: Cum oraue/ritis, dicite Pater noſter. Et ad quẽ tandẽ conuerſi cũ eodẽ uniri debemus.

CHRI/STVS.

Interualla aũt haꝝ enneadum per operationes (quas actus ſecundos ap/pellant) complentur. Habet enim homo triplicem operationem: & hanc conſonantẽ/& harmonicam: cũ mundo hoc inferiori in natura: cum cœlis in ſenſibus: cum Angelis in parte ſuperiori/rationali uidelicet intellectiua, & uoluntaria: Quã conſonantiã niſi haberet cum omnibus, nõ poſſet, nec in omnibus operari: nec omnia intelligere. Et inter omnia animantia ſolus homo gaudet hoc honore: ut cũ omnibus agat: & in omnia poſſit, etiã in ſummũ opificem, intelligendo, & amãdo. Sed ſi uolumus exacte deduce/re hominem ad Platonis, & Pythagoreorũ figuram, quæ ſeptem terminis præcipuis continetur collectis ex primo pari, & ex primo impari, tanq̃ ex actiuo & paſſiuo, recordabimur illius tritiſſimi, apud Peripateticos: eſſe, in homine, uidelicet intellectum poſſibilem omnia ſuſcipientem, & intelle/ctum agentẽ omnes producentem conceptus: qui in paſſiuo illo intellectu ſuſcipiuntur. Et in utroq; hoc quidem ſuſcipiente, illo uero producente eſt ſeptenarius ex ternario, & quaternario collectus: quia eſt cõceptus ſuper/norum, quibus ternarius: & compoſitorum, quibus quaternarius eſt addi/ctus. Inſuper & ipſe homo eſt ex utraq; parte cõfectus, ex ſpirituali, uide/licet mẽte, & craſſiori.ſ.corpore: ex quibus quoddã mixtum ex utroq; re/ſultat, ſenſus potiſſime interiores: qui partim animales ſunt, partim intelle/

Plato Pytha. Peripa.

ctuales,utrũq; cõnectentes.Et ſi(ultra q̃ pmittit Plato) ad particularia de Plato
ſcendere licet:limites illos oẽs ipſi homini applicabimus.Nã in eo eſt uni/
tas:portio vȝ quædã diuinitatis:qua Deũ intelligit:& circa ipm opatur.Et
hæc duplat̃ in duplici intellectu,agenti,& paſſiuo:quadruplat̃ in quadru
plici ui elemẽtaria:octuplat̃ in cõbinatis (ut aiũt)quadruplicibus elemẽ/
tis.Ex alia parte in trinũ uenit per triplicẽ animæ potẽtiã,In nouenariũ p
nouẽ ſenſus,qnq; corporeos/& extriſecos/& q̃tuor interiores:In uigeſimũ
ſeptimũ aũt pgit amplectendo tres ipſas enneades cõtentas in homine: in
quo ipſe intellectus,aut portio illa ſuprema eſt dux,& uita pcipua.Et hoꝶ
limitũ interualla oĩa replentur per opationes proportionatas/omniũ illaꝶ
potentiaꝶ/& partium:ſed ad mundanũ eptachordum reuertamur.

Quid ſibi uelint illę tres proportiones Muſica , Geometrica,& Arith/
metica/quibus anima & totus mũdus diſponit̃. Caput VI.

Celebrando Ariſtoteles ternariũ numerũ ex Pythagoreis prõ/ Ariſto.
ptuariis depromit/q ipm hẽmus a nã:& ſuſtinemus ipm q̃ſi
legẽ.A nã qppe eſt pgreſſus multitudinis ab uno/& ad eũdẽ
regreſſus/qui p ternariũ ipm fit:Opifex.n.ſeipſo cõtentus,&
clauſus ſũma unitas eſt:in multa aũt ab eo pducta/quæ altera dicunt̃/bi/
narius diffundit̃:ſed eadẽ oĩa ad ſe reuocãdo ternariũ cõplet.Vnitaſq; illa
pfectiſſima,& fauſtiſſima eſt:binarius uero infauſtus:ſed ternarius cõuer
tens multitudinẽ,& ipſe fœlix eſt numerus:quo Deus gaudet/deducto vȝ
ope in debitũ finẽ cũ pfecta ſui imagine:In ipſo.n.eſt unitas illa pfectiſſi/
ma generãs/unde pris nomẽ ſortit̃. Secũdus qui binariũ facit in diuinis/
eſt filius genitus/non tñ infauſtus:qa non extra illam omnimodã pfectio/
nem diuinæ eſſentiæ/ſed intra eius ambitum continet̃: Vnde nec omnino
eſt alter,aut ſecũdus/niſi in perſona:nam in eſſentia eſt penitus idem.Ter/
tius eſt amor cõnectens parentem cum prole/& econuerſo.Hinc (ut Py/ Pytha.
thagorei dicunt) ubicũq; unum reperitur:illud fœcundũ eſt,& generans:
generatũ uero binarius eſt,aut ſecũdus:ſed illud qđ utrumq; cõnectit ter/
nariũ facit.Nec.n.quieſcit binarius,& alter,donec per ternariũ.i.formam
reuertatur in primũ.Identitas igit̃ omniũ rerũ exiſtentiũ in Opifice mu/
ſica proportiõe (inquit Proculus) declarat̃.Alteritas aũt reꝶ productaꝶ Procu.
Arithmetica:ſed alteritatũ unio Geometrica.Eadẽ ſerie animæ negotium
(ut idem Proculus ait) procedit,eadẽ exiſtens in ſe,multiplex in potẽtiis, Idem
& ſenſibus,ſibiipſi iteꝶ collecta:Eadẽ iteꝶ in opifice,multiplex uero in ſe,
ſemp aũt ad unionẽ cũ eodẽ opifice tendens.Tres.n.fabricator cõtentiuas
uniões ipſi aię,& mũdo tribuit:quas Plato medietates appellauit:ideo,qa Plato
uniuerſi ordinẽ alligare uidet̃.Geometrica qdẽ ſubſtãtiarum cõphendit
multitudinẽ,ſubſtãtialeſq; unit proceſſus:Ratio.n.unionis ſimilitudo eſt
harmonica:quæ idẽtitates oẽs/illarũq; eſſentias in unã cõtineat unionem.

Arithmetica aũt/quæ alteritates/primas.ſ.medias/& ultimas in unũ cõpli
Plato cet:& cõiungat. Quibus etiã medietatibus ciuitates gubernari docet Plato in Rep. Nã harmonica medietas iuſtitiæ ſimilitudo eſt/ maioribus quidẽ terminis maiorẽ tribuens rationẽ/ minoribus aũt minorem/ Arithmetica dans unicuiq;/quod ſecundũ menſurã æquale eſt, pacẽ in populis conducit/Geometrica uero æquãdo, & colligãdo unionem p̄ſtat. Et has proportiones finxere antiqui uates Græcoꝝ (ut Heſiodus, & alii ſicut ipſe Proculus meminit) fuiſſe Themidis filias: quæ omniũ potẽtias/uireſq; continet:
Procu. Heſio.
& eſt numen eoꝝ, quæ fas ſunt: Nam fas græce θέμις, eiuſq; filiæ Eunomia Dice, Irene: Eunomiæ ſimulachrũ eſt Geometrica medietas: quæ eſt quaſi bonã unionẽ conducens. Irenes Arithmetica, quæ (ut diximus) ad pacem
Marti. deducit: Nã pax Græce εἰρήνη, ideſt Irene dicitˀ. Hinc Martianus iureconſultus, eos/qui diſciplinæ publicę, & corrigẽdis moribus pręficiebantunt/ Irenarchas appellabat. Dice aũt in muſica repræſentatˀ: qua declaratˀ idẽtitas, & iuſtitia æquale ſecũdũ dignitatem conſequens. Et unaquæq; ligat, & uincit/Muſica in idẽtitate principii/Arithmetica in æquali diſtributione/Geometrica in unione cũ principio, a quo proceſſerunt. Hinc Timœus has proportiones uincula nominauit. Hæ igitˀ medietates per totã mũdi, & animæ penetrãt ſubſtantiã: unãq; ipſam ex multis efficiunt uariaꝝ ſortitæ ſpecieꝝ colligatiuas/unitiuaſq; uires. Cũ aũt tres ſint hæ: Geometrica quidẽ omne/quod ad ſubſtantiã in ipſis animis, & rebus attinet, collgat: Nã ſubſtantia una eſt ratio, quæ per omnia cõmeat continẽs/cõplectẽſq; omnia/prima, media, & ultima: quẽadmodum ipſa Geometrica medietas una/& eadẽ eſt ratio per tres penitus cõmeans terminos: Harmonica aũt omnem identitatem animaꝝ diuiſam extremis ipſis rationũ cõmunitatẽ, cognatãq; copulationẽ tribuit. Quæ inq̃ idẽtitas in uniuerſalibus qdẽ cõio ribus longe euidentius cernitˀ: In particularibus uero minus, & obſcurius. Arithmetica aũt alteritatẽ colligatiuariũq; aĩæ & rei ꝓceſſũ: & hęc maioribus qdẽ ſecũdũ ordinẽ minus ineſt: minoribus uero magis: Dñatur.n.in particularibꝰ alteritas: ſicut idẽtitas in uniuerſalibus, melioribuſq;: habẽtq; hæ duę quõ compenˀ ad ſe iuicẽ: ſicut idẽtitas, & alteritas. Et quẽadmodũ haꝝ unitas eſt ſubſtãtia ipſa, ſic Geometrica medietas unitas eſt. Oĩum igitur ſubſtãtiaꝝ, q̃ ĩ quatuor & triginta terminos itelligi uolumus, unio, uinculũq; eſt ipa Geometrica medietas: necnõ ęqualiũ idẽtitatũ ipſa harmonica/ſicut alteritatũ ipſa Arithmetica/oẽs inq̃ p oẽs extẽſę terminos.

Cur ſeptem limitibus mundi/& animæ negotium complectantur Pythagorici & Academici. Cap. XII.

Timæ. VIſum eſt Timœo, & Platoni ipſum æmulãti animã ſeptem li
Idem mitibus cõplecti: In primo præponendo unitatẽ, tanq̃ ipſius animæ ſupremũ: quo in opifice ſummã unitatem continens

idem ſit cũ eo:quia omnia in uerbo ꝑexiſtentia/idem erãt cũ ipſo uerbo:ut
dicũt Theologi noſtri.Sed Orpheũ imitantes,dicimus,ꝙ aĩa in intellectu Orphe.
primo ſuũ collocat caput.Secũdus limes,qui duplã proportionem ad pri
mã continet,ꝓgreſſum innuit ipſius animæ a Deo.Tertius uero egreſſum
ad eundẽ.Quartus autẽ egreſſum a ſeipſa/ut circa alia peragenda uerſet.
Quintus retroceſſionẽ ad ſeſe/ita,ꝙ proceſſus a ſeipſa ãnectatur progreſ/
ſui,quẽ facit ab eo,q eandẽ ꝓcedit:& regreſſus ad ſeipſam a regreſſu ſui/
ipſius ad ꝓcedentẽ ipſam opificem dependeat.Vltimi uero limites,qui ex
ſolidis conſtituunt,conuerſionem docent corpoꝝ,quibus annectitur ipſa
anima/Corpoꝝ dixi/quia mundus ex bifario corpore conſtat,incorrupti/
bili,& cœleſti:& corruptibili,& feculento:Pariq; modo/ut perfectã mũdi
imaginem cõtineat/homo ex bifario corpore perficit/ſecundum Platoni/ Platoni.
cos/elementari,& cœleſti:Elementare aũt,per cubum,aut ſolidum binarii
qui materiã ſignat/Cœleſte uero per cubũ ternarii denotatur. Itaq; mun/
di harmoniam,illa quæ eſt in mente,& anima,& toto homine conſequit:
ut plęriſq; locis ab Academicis habet,maxime Proculo:ſed hic dicit mũ/ Acade.
dum decem modis harmoniæ participem:animam uero quadrifariam.Et Procu.
quẽadmodum ipſa unitas quaternarii eſt cauſa:hic aũt denarii: ſic intelle
ctualis harmonia animalem efficit:hęc aũt ſenſibilẽ.Hinc dicunt Hebrei,
ex reconditiſſimis ipſoꝝ arcanis,animam ex magno Dei nomine quatuor
litterarum procedere,mundum autem totum ex decem ãnumerationibus
prouenire,& regi:Sed a tribus ſupremis iuſſu,a ſeptem uero reliquis exe/
cutione:hinc uocant has ſeptem,annumerationes fabricæ.Secundũ itaq;
unitatem (ut Syriano placet) perfectus,& totus mundus repræſentatur. Syria.
Secundũ binarium autem multitudo in ipſo innuitur, atq; uarietas:Per
diuiſionem uero parium,& imparium,maſculinum/& fœmininũ ab ipſis
incipiendo Diis uſq; ad ſtirpes,& plantas:Secundũ binarium.n.& terna
rium,id quod in Diis eſt:ſecundum uero quaternariũ, & nouenarium,id
quod in generibus melioribus nobis/ ſuperioribuſq; eſt:ſecũdũ cubos aũt
uſq; ad terreſtres,ultimaſq; procedẽs uitæ ſpecies,& eaſdem in primo re/
ducendo. Cõpletur igitur harmonia perfecta per cubos:quos Pythagorei Pytha.
harmoniã nominare conſueuere:quoniam ſoli figurarum angulos propor
tionabiliter ęquales habent ad latera,& ad ſuperficies.Sed hoc fit duplici
uia,diuidẽdo ũ,& colligendo:Ideo(inquit Proculus ſequens/ut ait/anti/ Procu.
quos theologos) ſunt in Opifice duplices uires,diuiſiuæ, & contentiuæ: Th.ãtiq
per alteras quidem imperium ſuũ a Patre ſecernere autumat: per alteras
uero oẽm ipſius fabricam paternæ appellicare unitati:Ideo ipſi Theologi Iidem
hæc opera uocant inciſiones, & uincula. Sed quæ generatiuæ ſunt uires,
& inciſiuæ,duplæ ſunt: quæ autem perfectiuæ,triplæ.Nec miretur quiſ/
piam, ſi Proculus Opificem a Patre diſtinguere uideatur de mẽte Theo/ Procu.

logorum: qui abſq; dubio hebræi ſunt: & qui ab eis didicerunt, quorum doctrina totum Platonicum dogma conſperſum eſſe facile iudicabit, qui utrorũq; ſemitas uel olfecerit: Nam & Moſes (ut caute obſeruandũ eſt) inducit Elohim rerum opificem: quod nos Deum habemus interpretatũ. Et hoc bene attendenti ſeriem hebraicæ Theologiæ nomen eſt Spiritus ſancti: qui etiam inducitur uolitare ſuper aquas, eas confouendo. Horum etiam ſacramentorum conſcius Dauid cecinit. Verbo Domini cœli firmati ſunt: & ſpiritu oris eius omnis uirtus eo℞. Firmatum eſt enim opus a uerbo, ſed diſpoſitum per ſpiritum oris eius: quē Moſes dixit Spiritum Elohim. Nec triſtentur Theologi noſtri, exiſtimantes id eſſe contra Auguſtini ſententiam ab omnibus celebratam: qua decernuntur opera trinitatis ad extra, adeo indiuiſa eſſe: ut quicquid facit una perſona, faciant & reliquæ: Quod uerum eſt, ſed uni tanq̃ iubenti aſcribitur opus: alii tanquã ſuſtentanti: alii uero ueluti diſponenti: ut Paulus omnium iſtorum ſacramento℞ præcipuus doctor exprimit dicens: A quo omnia, in quo omnia, per quē omnia. A patre enim, tanq̃ a primo fonte emanant omnia: In filio uero, tanq̃ in piſcina per ideas collocantur: Per ſpiritum uero explicantur: & propriis gradibus unumquodq; diſtribuitur.

Psal. · Paulus

Quomodo in mundi anima (more Platonico loquendo) limitum eorum interualla repleantur. Cap. XIIII.

CVm ad interuallo℞ cõplemẽta deueniũt, qui Platonẽ interpretantur, exemplificant de anima mundi, qua omnia uiuificantur: ut dicũt Academici. Sed hoc nos attribuimus ſpiritui uitæ: & illi, qui lignũ uitæ, fons uitę, & mundi uita dicit. Innuũt igit̃ iſti, aut quod Plato de illa uniuerſali anima tantũmõ locutus ſit: aut per illam uniuerſi animã, conſequenter etiã minoris mundi, qui ſimulachrũ maioris, & archetypi tenet, cõplemẽta, & colligationes exaret: Dicunt enim, ꝙ harmonica medietas oẽm animæ colligit idẽtitatem: cœleſtibuſq; inſeparabilem tribuit cõmunionẽ, maioribus quidẽ circulis maiores motus, minoribus autem minores motus diſtribuens: Celerius.n. mouentur, quæ cõtinent, q̃ quæ cõtinentur. Sic & elementis ſubtilioribus, tenuioribuſq; maiores, & uelociores motus, craſſioribus aũt minores, & tardiores, & cõſequenter inferiores gradus, in quibus reſultant conſonantiæ illæ uariæ, diſtribuit. Et quẽadmodum duæ medietates, harmonica ℥, & Arithmetica, uniuerſum in duo diuiſerunt: ſic ſeſquitertiæ, & ſeſqualteræ rationes conſtituerunt particularẽ mundi ornatũ: Et in exemplum adducũt diuina genera anima℞, dę mones, & particulares aĩas rõnales, q̃bus replentur ſphæræ. Et dicunt (maxime Proculus) diuina genera tota ſe totis prio℞ gr̃a participare: Dęmones uero (non illos quos diabolos uocamus: ſed intelligẽtias q̃dã cœleſtes & ſapiẽtes) ſic toto℞ participare aiũt, nõ tñ

Acade. · Procu.

illa tota ſupiora, ſed aliqd illoꝝ: qa ſuſcipe nequeunt proprietates diuinoꝝ geneꝝ. i. ſupnaꝝ intelligentiaꝝ, aut annumerationũ: quæ ſunt in Archety/po. Particularia aũt genera, animæ vꝫ noſtræ rõnales ſupioꝝ participant, non tñ ſemp: ſed partibiliter, & pro tpe. Ideo nõ aſſidue, ſed multa inter/capedine homo ſpeculatur multiplr a craſſiori materia / cui alligatus eſt/ præpeditus. Anima aũt illa uniuerſalis habet hoꝝ omniũ rões: qa in oẽs diffuſa omnia replet, & uiuificat: Idẽ de anima noſtra ſuprema dici põt: quã Ariſtoteles intellectũ agentẽ, Plotinus intellectũ abſolute, Iohãnes lu/cem, Auguſtinus portionẽ ſupiorẽ uocat: ſed Moſes נִשְׁמַת חַיִּים pro quo nos habemus ſpiraculũ uitæ: In textu autẽ habet uitaꝝ: qa illud ſupremũ (quocũqꝫ noie uocetur) uiuit ſupiori uita, & inferioribus eãdẽ cõicat: Cũ quo ſi unit aia nřa rõnalis (quã Academici particularẽ dicũt) tunc ſcd'm Triſmegiſtũ mentẽ adipiſcit: & ſentit uirtutẽ animæ illius ſupioris: ut cũ Tatio filio diſſerens ait: Quicunqꝫ o fili diuino hoc munere ſunt ſuffulti, hi ſcd'm opeꝝ cõparationẽ pro mortalibus imortales hñtur intelligentia ſua cũcta cõplexi, quæ in terra ſunt, quæ in mari, & ſi qd eſt pter ea ſupra cœ/lum. Atqꝫ adeo ſeipſos erigũt: ut ipm quoqꝫ bonũ intueant imortales effe/cti. Tunc quoqꝫ ſentit homo eã pleniſſimã harmoniã, quã cũ oibus habet, cũ oibus ipſis domeſtice agẽs. Sed qa duæ ſunt portiones, ex qbus oia fa/bricata ſunt: mã vꝫ, atqꝫ forma: & illã Moſes nunc terrã, nũc תהו (qd nos chaos dicere poſſumus) uocat: hãc aũt lucẽ. Sed cũ mã ſit unica in oibus inferioribus, & partibilis ad partitionẽ formæ, ut inuit Plato, & nõ multi/plicatur forma ad partitionẽ materiæ: ideo hãc dimittemus (ut idẽ Plato ait) particula ſinguloꝝ relicta: particula inq̃ materiali, cuius proportio eſt (ut ipſe ait) 256. ad 243. Quaꝝ differẽtia eſt 13: qd ad materiã ptinet, inqt Proculus: qa ultra duodenariũ eſt, numeꝝ qppe diuinũ: & q̃ cœleſtia me/tiunt. In hoc terdenario fũdat lẽma, ꝓportio qdẽ aiæ ad ipſa mãlia, feces, ſedimẽta atqꝫ turbata, ad cõplemẽtũ tñ utriuſqꝫ mũdi ptinentia. Hac igit ſemota deformi partitione, eã in qua reliquæ oẽs proportiones cõperiunt, uideamus. In principio / inqt / unã ex uniuerſo accepit opifex portionẽ: quã duplauit, dũ materiã informari iuſſit: ad quã lẽmatis ꝓportionẽ habebat. Quadruplauit aũt, dũ in elemẽta diſtincta effudit: quæ octuplat cõpoſita pfundẽs, & uiuificãs: ſed hoc p uim fœmineã. Ex imparibus aũt (ut dixi/mus) tãq̃ ex ui maſculina omnia eadẽ ſerie replet uſqꝫ ad ſuũ cubũ, perfe/ctam vꝫ, ſcd'm Pythagoreos harmoniã. Replet aũt iterualla, diapẽte, dia/teſſaro, tono, & lẽmate: Diapente quidẽ ad diuina genera aſpiciens: Dia/teſſaro ad dæmonũ genera, & particulares aias, qbus ſphæras plenas eſſe dicũt. Tonis uero replet ad brutales animas deueniẽs: quæ cõparatio eſt tertii ternarii ad cubũ dualitatis: Lẽma autẽ ad corporale, & uegetatiuũ, attendens uſqꝫ ad metalla, lapides, & infima quæqꝫ genera.

Ariſto. Ploti. Iohã. Augu. Moſes Acade. Triſme. Moſes Plato Idem Idem Procu. Pythag.

Quod ea, quæ de exiſtẽtibus in ſphæris dicta ſunt, ſcripturæ ſacrę conuenire uideantur. Cap. XIIII.

Pytha. Acade. NEc miretur quiſpiã ſi Pythagorei, & Academici ſphæras repletas dicant intelligẽtiis, & animabus in eiſdem locatis, cũ & in ſacro eloquio a Moſe dictũ ſit: Cõpleti ſunt cœli, & oĩs exercitus eorum: pro quo nos habemus, ornatus eorũ. Exercitus. n. & militiæ cœleſtes intelligẽtię ſunt, & formæ intellectuales: quæ ſũt

Plato ipſorũ cœlorũ ornatus pulcherrimus: Nam per has formas, quas Plato cũ

Moſes Moſe exercitus cœlorũ uocat, ſphæræ cœleſtes (ait Proculus) ornantur.

Procu. Ideo has Euripides, & poſt eũ multi dixerũt domicilia, & atria eſſe Deorũ

Euripi. ideſt mentiũ cœleſtiũ. Quæ autem, & quot ſint in cœlis formæ, & intellectus ab ipſo Deo ſummo diſtincti, ſolus ille nouit, qui numerat multitu-

Pſal. dinem ſtellarũ (ut canit Pſalmographus) & omnibus eis nomina uocat. Nomina quippe uocat non corporalium ſtellarũ, ſed intelligentiarũ pręſidentium: ut nõnulli ſapientes exponũt. Vnicuiq; enim orbi, unam ſaltem intelligentiã tota ſchola ſapientũ, etiam Peripateticorũ aſſignat. Sed & cũ unaquæq; ſtella ſuam habeat uim, & influxũ in inferiora: neceſſe eſt: ut & ipſa ſuã habeat præſidentẽ intelligentiã: quæ uim cõferat, ut agat: cũ operatio a puro corpore prouenire minime poſſit. De animabus autẽ noſtris reſtat difficultas: & apud multos ridiculũ exiſtimaretur: quod ipſæ animæ in ſphæris collocent̃. Nec tamẽ extraneũ uidet̃ ſane intelligẽtibus. Decantarunt. n. etiã catholici aliq non mediocris ingenii aĩas humanas ad ſphæras uarias ſubuectas: Quod nõ de corporeis ſphæris tm̃mõ intelligendum eſt: ſed de illis ſupramũdanis rotis, ad quas reuertunt̃ animæ: put ab eis proceſſerũt: ut in ſecretiori Theologia hebreorũ pleniſſime tradit̃. Et iſtæ ſunt/

CHRISTVS. nulli dubium/manſiones uariæ, & multæ in domo Patris: ut ſumma Veritas intonat. Trãſitũ aũt eas facere Pythagorei autumãt: dũ deſcendũt per

Pytha. eas intelligentias, & ſphæras: ad quas reuertuntur pfecto curſu bene actæ

Aſtron. uitæ: Et hinc Aſtronomi (ſi qd ueritatis habent) pgnoſticando decernũt hũc eſſe Saturnũ, uel Martiũ, aliũ Iouiũ, Venereũ, uel Mercurialem, aut Phæbeum, uel Lunarẽ. Varii quippe ſunt affectus, inclinationes, & mores in hominibus: nõ qdẽ tm̃modo a materia uarie diſpoſita (ut nõnulli opinantur) puenientes: ſed ab influxu uario, & forma diuerſa: nõ qdẽ diuerſitate ſpecifica, ſed particulari, & ppria: Quorũ gradus, & ſi uarie ſunt di-

Paulus ſtributi ab eo, qui idem manẽs diuidit (inquit Apoſtolus) ſingulis, prout uult/cooperantur tamen ſecundariæ cauſæ Angelicæ, & cœleſtes corpus, & alia, quæ Deus ipſis cõmiſit, diſponentes. Nec dicat aliquis Apoſtolum de diuiſione gratiarũ inibi locutum fuiſſe: quia (ut recte ſentit Gregorius) mentes tam Angelicæ, q̃ humanæ in donis ſuſcipiendis aſſimilantur, ſicut in naturalium graduũ participatione conueniunt.

Quid poſſit dici de cõplementis interualloꝝ triũ enneadũ. Cap. XV.

P Oſtquã de repletione interualloꝝ cudimus:quicquid dici po teſt de cõplementis primoꝝ generum, uiginti & ſeptem, aut trium enneadum percurrendũ eſt. Replentur quidem ſcd'm proportiões ſupparticulares: ut dicũt Pythagorei: Et hoc eſt Pytha. ſcd'm unam tantũmodo portionem rebus impartitam: Non tamen diui/ ditur illa unica uita:ſed ſicut ſol unicus eſt in ſe, in radiis autem, & effecti/ bus multiplex, & uarius, efficaciuſq; in uno tẽpore, & loco, q̃ alio influẽs: ſic & anima unica in corpore exiſtens diuerſiſſimos habet effectus. Et ut a nobilioribus incipiamus: In intellectu, aut in capite, intelligit : in corde uult:in oculis uidet:in auribus audit: in manibus operat᷑: in pedibus am/ bulat:in inteſtinis digerit, & uſq; ad feces expellẽdas interuenit: Vbi, q̃uis tota operet᷑, cũ nõ ſit diuiſibilis, nõ tñ ſcd'm ſe totã, ſed ſcd'm partẽ uirtutis pagit: Nã ſi uirtus ſemp eſſet eadẽ: & opus cõſequẽter idẽ eſſet. Nec orga noꝝ uarietas ſufficit ad tã uarios effectus cõducendos:qa abſoluta a cor/ pore nõ poſſet niſi unicũ opus conducere: Nihilominus a corpore ſemota uult, intelligit, ſcd'm locũ mouent᷑ & ſenſibus utit᷑:q ſcd'm interiorẽ hoiem ſunt. Varia igit᷑ eſt in effectibus, & unica in ſe:quæ organis, & inſtris ſuis ſcd'm partẽ ſeſe impedit:unde reſultat proportio ſupparticularis, totius v3 ad aliquã partẽ proportionatã:ſic & uita mundi unica eſt, de qua dicitur: Deus cui omnia uiuũt. Et Paulus Arati ſententiã celebrans ait: In ipſo (.ſ. Paulus Deo) uiuimus, mouemur, & ſumus. Ex cuius unitatis latibulis (inqt Or/ Aratus pheus) prouenit numeroſa multitudo. Vnde arbor uitę in medio paradiſi Orphe. ſituata, quæ uitã omnibus præſtat, unica eſt:& tamen dicitur עץ החיים hez chaiim, ideſt arbor uitaꝝ:qa ipſa unica diuerſos uitæ radios in alia diffun dit: ſicut de corporis myſtici uita dicit Paulus: Vnus, atq; idem ſpũs diui/ Paulus dit ſingulis, prout uult. Qui etiã ſpiritus uitæ exiſtens idem cũ arbore ui/ tarum omnia uiuificat:ut Ezechielis docemur oraculo, quo ait: Spiritus Ezechiel uitæ erat in rotis: In rotis inquã mundanis, aut cœleſtibus, & terreſtribus. Nam omnia ob ſphæricam formã gaudentia ſphæram illam ſupremam, & diuinã imitantur. Hęc igitur uita tota in ſe exiſtens ſcd'm quandã por/ tionem (quæ ab ea minime diſſecatur) ſe cõmunicat/uni quidem in pro/ portione ſeſqualtera/alii in ꝓportione ſeſquitertia/alii in ſeſquioctaua/alii in ſeſquiſextadecima:unde diapente, diateſſaron, tonus, & lẽma reſultant. Cum quibus autẽ particularibus generibus, & ſpeciebus, hac uel illa pro/ portione uita ipſa prima ſeſe diffundens omnia diſponat ſuis numeris, põ deribus, atq; mẽſuris, in particulari nullus adhuc uel innuit. Nec puto ex/ primi poſſe, nec percipi, niſi ab expurgatis, & repletis ſapiẽtia:qua omnia noſcere, omniaq; amplecti ualeant:ſicut in libro Sapiẽtiæ dicit᷑: Ipſe mihi Sapiẽtię dedit eorum, quæ ſunt, ſcientiam ueram:ut ſciam diſpoſitionem orbis ter/

rarũ,& uirtutes elementoꝝ:initiũ,& conſummationẽ,& medietatẽ tem/
poꝝ:uiciſſitudinũ pmutationes:cõſummationes tẽpoꝝ:mutationes moꝝ:&
ſtellaꝝ diſpoſitiones:naturas animaliũ:iras beſtiaꝝ:uim uentoꝝ:& cogi/
tationes hominũ:differẽtias uirgultoꝝ:uirtutes radicum:& quæcũqꝫ ſunt
abſcõdita,& improuiſa didici.Et hoc fit illa mẽte adepta, & illius chariſ/
matis pfuſione,de quo Iohãnes ait:Vos unctionẽ habetis a ſancto:& no/
Iohã. ſtis omnia.Et iteꝝ:Non neceſſe habetis,ut aliqs uos doceat:qa unctio eius
docet uos de omnibus:Vnctio quippe illius, de quo ſũma Veritas ait:Ille
CHRI/ ſuggeret uobis omnia: & docebit uos omnia. Et hoc fit p mortẽ oſculi,ut
STVS. ſecretiores theologi docent:de qua dicitur in Pſalmo:Pretioſa in cõſpectu
Pſal. Dñi mors ſanctoꝝ eius.Vel ut Paulus ait: p trãſformationẽ in eandẽ ima
Paulus ginẽ:aut ſcdm Platonicos,cõtactu quodã eſſentiali ideaꝝ ipſius primi in/
Platon. tellectus potentis oia facere in ſuſcipiente.Ex quo contactu,quaſi ex coitu
quædã cõcipiunt imagines:& inſerunt reꝝ ſpẽs:aut expgiſcitur anima:&
purgatur ambroſia & nectare a contagione inducta ex letheo gurgite:ut
Pytha. Pythagoras,Empedocles,Heraclitus,& Socrates in phædro deponũt:&
Emped. poſt eos turba q̃plurima decãtauit. Sed Peripateticoꝝ familia aſſerit ani/
Heracl. mã rõnalẽ a principio fuiſſe tanq̃ tabulã raſam,& hãc ſemp nouas ſuſcipe
Peripa. formas.Sed neutri illoꝝ ſuã probant ſententiã:vñ quæ ſit rei ueritas Deus
nouit,& q ſunt diuino lumine colluſtrati.Et de purgatiõe quę exquirit ad
ſapientiã illã ſuſcipiendã loquẽs Plotinus ait:ꝙ illucuſqꝫ pgit:ut a rubigi/
Plotin. ne, & ab extraneis affectibus nudatus animus purus poſſit cognato, &
parẽti ꝑ adhęrere/ipmqꝫ cõtẽplari.Quod exerta uoce admonet ſũma Ve/
ritas dicẽs:Beati mũdo corde:qm̃ ipſi Deũ uidebũt.In quo ẽt,tanq̃ in ar/
CHRI/ chiuo,& ideaꝝ fonte oẽs reꝝ gradus diſtincte,& clare pcipere poſſint co/
STVS. gnitiõe illa,quã Auguſtinus matutinã uocat:& poſtea deſcẽdere ad eã co
Augu. gnitionẽ reꝝ in ſeipſis:quæ ab eodẽ ueſptina nominatur.Qua nedũ Btoꝝ
animæ,ſed & nõ plene a corporibus abſolutæ potiuntur inextaſi,& mẽtis
quodã exceſſu,ultra q̃ patiat hac caligine obtenebrata humana cõditio:
Aut edocti ſunt diuinis oraculis:ſicut de Abrahã magno Patriarcha cõie
Abrahã ctare poſſumus ex libro de formatione,ab eo (ut aſſerit) cõpilato:ubi ex
cõnotatis p litteras nominũ reꝝ in idiomate hebraico,& p reuolutiones,
& pmutatões eaꝝ,pqꝫ numeros ab eis cõſignatos:& pũctaturas,atqꝫ accẽ
tus inuit reꝝ quidditates,& cõuentũ eaꝝ mirando quodã artificio,potius
cõtẽplando,q̃ exprimẽdo.Ideo hic rem noſtrã ꝓſequamur.

Quõ oia ſuo numero/põdere/& mẽſura cõſtituta ſint. Cap. XVI.

POſtq̃ igitur plenam rerum conuenientiam deſcribere nequi/
mus,methaphoricos ſermones,& a rebus inferioribus mu/
tuatos proſequemur:Qui quãuis uarii ſæpius uideãtur,mul/
toties tamẽ cõueniũt in ſententia:qui in uerbis diſcrepantes,

aut extranei iudicantur. Quod enim ſapiens innuit per numerũ,pondus,
& menſuram/Plato deſcribit per numeros,figuras,atq; ſolida: Numeris
nãq; ſignificare uoluit formas rerũ ſpecificas: quas etiam Ariſtoteles nu- Plato
meris comparauit: Per menſuras uero uires unicuiq; rei præſtitas indicat: Ariſto.
de quibus etiã ſumma Veritas in euangelio loquitur dicens: Vnicuiq; de-
dit ſecundum propriam menſuram, idest ſecũdum id quod unicuiq; menſura CHRI-
tũ eſt ab illis Archetypi menſuris, quæ omnia iuſtiſſimo examine metiun- STVS.
tur: Per ſolida autem, rerũ pondera deprehendi/atq; grauia elementa, quæ
nos ſemper ad ima deducunt: aut rerũ inclinationes, quæ quaſi pondera,
ſiue in bonum, ſiue in malũ trahũt, & impellunt. Hinc Auguſtinus amo- Augu.
rem pondus nuncupat dicens: Pondus meum amor meus, illuc feror, ubi
amo. Iterum per numeros mediũ arithmeticũ deſignatur. Per dimenſio-
nes, atq; menſuras medium geometricũ. Per pondera autem mediũ mu-
ſicum: quod in librata portione, aut ſimilitudine uelocitatem, tarditatẽq;
motionũ, & acumen, grauitatẽq; uocum, ac rerũ inclinationes grauiores,
ſiue leuiores comprehendit. Et ſicut in fibris, aut fiſtulis, ſiue inſtrumentis,
quibuſcunq; ſonantibus, temperamenta ex ponderibus deducta neceſſa-
ria ſunt. Sic in rebus quibuſlibet, maxime in homine, omniũ rerũ uinculo/
ut ſit bene chordatus temperandi ſunt appetitus: & inclinationes natura-
les ad metã rationis, aut diuinæ legis in humanis mentibus inſitæ. Tem-
perandi ſunt quoq; cibi, & omnia, quæ in noſtrũ uſum cõuertimus, pon-
deribus ſuis: ſicut in maiori hac machina, elementa, cœli, & omnia, pro-
priis gaudent temperamẽtis: adeo, ut innumerabiles ſpecies, & formæ, ſuis
menſuris libratæ concine conueniant: Quorum ſubiecta corpora, quãuis
cuncta ex quatuor elementis componantur, tamen innumerabilia repe-
riuntur. Nec mirum: Nam ſi ex cubo, qui ex tribus numeris, lineari uide-
licet, plano, & ſolido conficitur: & ex quatuor figuratur ſuperficiebus,
diuerſæ lineæ, & pené infinitæ a centro ad circunferentiam conducun-
tur: quanto magis in mundano cubo, a ternario (ut ſupra exarauimus)
in uigintiſeptem deducto reperientur innumerabiles formæ/ac innume-
rabilia compoſita ſubiecta: quãuis omnia ex quatuor elementis, tanquã
ex quatuor præcipuis ſuperficiebus per ſuos meliores numeros, quibus
formæ multiplicatæ ſubiectis corporibus correſpondeant. Quæ condu-
cuntur per ſeptẽ ſidera, perq; ſeptẽ intelligentias ipſis p̃ſidentes: ac per ſe-
ptem numina: a quibus intelligentiæ ſuſcipiũt: unde influant. Et q̃optime
ſeptenarius ille ex quatuor ſuperficiebus, & tribus numeris reſultans con-
ducitur in compoſitum per ſeptenarium cœleſtem, Angelicum, & diuinũ,
interueniente quoq; duodenario ſignorum: qui per partes ſeptenarii con-
ducitur. Nam ter quatuor, & quater tria, duodenarium conſtituũt. Vnde
tanta cõſonantia reſultat: ut artifices muſici, naturã ducẽ proſequẽtes ſua

harmonica inſtrumẽta huiuſmodi concinnis cauſis coaptare ſtuduerint.
Merc. Priſci.n.elemẽtorum numero cõtenti, Mercurio inuẽtore, quatuor habuere
Nico. neruos:ut Nicomachus eſt author,quorum Hypate terrã,Parhypate aquã,
Nete ignẽ,Paranete aerẽ reſignare uoluerũt. Qui numerus ipſis ſatis fuit
uſq; ad Orphei tẽpora.Et qa inuẽta facilẽ exitũ pbẽt addere uolentibus,
Chore. poſteri facile ultra pgreſſi ſunt:Nã quĩtã chordã Chorebus rex lydorum ad-
Hyag. iunxit:Sextã Hyagnis Phryx:Septimã Terpãder Leſbius inueniẽs ſeptẽ
Terpã. planetarum numero ęquauit.Et huius ſeptenarii fibrarum grauiorẽ,& tardio-
rem graui Saturno/& tardiſſimo in motu attribuerũt.Sic reliquarum unã-
quãq; ſuo ordine planetis coæquarũt.Poſteriores aũt adhuc ulterius ſunt
Lycaon pgreſſi:Lycaon.n.octauã addidit.Prophraſtus uero Periotes nonã:ut cõ
Proph. cẽtũ nouẽ ſphærarum reſignaret/aut primę,ẽneadis quã deſcripſimus.Eſtia
Eſtiac° cus autẽ Colophonius/decimã appoſuit:Timotheus Mileſius undecimã.
Timot. Eorum uero ſemitonia interponẽtes uſq; ad quĩtãdecimã protraxerũt:Vnde
bis diapaſonicũ inſtrumẽtũ cõfecere. Tandẽ enharmonicũ/atq; chroma-
ticum genus cũ diatonico intermiſcẽtes/uſq; ad uigeſimã octauã deuene-
rũt:Qui numerus tres noſtras enneades cõtinet,uno ſupaddito,animaq;,
quæ eſt uita unica oĩa replens,oĩa perfundens,oĩa colligãs: ut unũ reddat
corpus totius humanæ machinæ: ut Platonici aſſerunt:ſitq; uerũ mono-
chordum ex tribus generibus creaturarum,angelica,cœleſti,& corruptibili
Ezechi. reboans unico flatu tñmõ,& unica uita:de qua Ezechiel ait:Et ſpũs uitę
erat in rotis.Eſt igit hæc mundi machina ex numero ſimplici,quadrato,
& cubo ſũma cõſonãtia cõducta.Nec ſolũ ex ternario in uigintiſeptẽ,ſed
ex ſenario in.162:& ex.384.in.10068:ſicuti ſupra explicauimus:Et ex quo
cũq; numero conſonanti eodẽ mõ protenſo in longũ/latũ/atq; profundũ:
ut omnia interualla debita conſonantia repleta reſignent omnia interme-
dia genera,& ſpẽs cõſonãtiſſimas ad inuicẽ,& in toto mũdano inſtrõ:quę
ſpẽs diſtinguunt p numeros/formant p figuras/& ſuſtẽtant in ſolidis.

Quibus cauſis interuenientibus hæc multiplicia genera conducantur. Cap. XVII.

Ariſtot. Omnium rerum cauſas pſcrutatus Ariſtoteles quatuor tantũ-
modo reperit omnibus iam cõmunes materiã,formam,effi-
cientem,& finem.Quarũ tres ſatis copioſe deſcripſit: ſed de
cauſa agente in particulari, aut parũ,aut nihil reſerauit hoc
tñ dicens:quoniã Deus,& natura in huiuſmodi operatur:Sed quo influ-
xu,qbus inſtrumẽtis,& quando ea conducat,nullatenus tetigit.Et qa rerum
initiũ deprehẽdere nequiuit,cõtendit defendere mũdũ æternũ.Alia quoq;
tanq̃ aliena, & a ſua doctrina, & ab humanis ingeniis ſilentio præteriit.
Hebrei Illi autem,qa meliori doctore ſunt inſtructi,Abrahã potiſſime, de huiuſ-
Abrahã modi rebus pfundiori quodã modo pertractãt. Tria enim elemẽtaria prin-

cipia præſupponũt/terrã/aquã/& ignẽ:Aerẽ uero nõ habẽt tanq̃ materiã: ſed ueluti glutinũ,& ſpiritum illa tria connectentẽ. Quibus ternis principiis tres litteras Alphabeti ipſorũ applicuerũt, אמש. Et qa illa a quibuſdã intelligẽtiis (quas Ophaninos uocãt) diſponũtur p ſeptẽ erratica ſidera: quæ aliqñ in propria, aliqñ in peregrina domo reperiũtur, p ſeptẽ litteras denotare uoluerũt:quæ ſunt bifariæ pductiõis, remiſſius uz/& fortius pro uarietate apicum ipſis appoſitorũ. Quæ litteræ huiuſmodi ſunt בגדכפרת/ Reliquas aũt duodecim lr̃as ſemp uniformis prolationis, duodenis ſignis aſcribũt:quæ ſunt הוזחטילנסעצק. Et ſic oẽs lr̃as alphabeti ipſorũ diſtribuerũt:quæ uigintiduo ſunt. Hæ aũt pmixtæ, & pmutatæ inexplicabiles cõſtituũt dictiones:quas ſignare uolũt inumerabilia corpora:quæ ex illis, quas ſupra adduximus/planis/& ſolidis/& eorũ pmixtionibus cõducunt. Volunt inſup unũquodq; cõpoſitũ denominari illis litteris: quæ deſignãt cauſas cõgredientes ad cõpoſitũ illud conducendũ. Et qa in unoquoq; fabrificio ſupeminet aliqd elemẽtũ, aliquis planeta, & aliqd ſignũ, opinant unũquodq; rite denominatũ:qñ cõponit nomen ex tribus lr̃is denotantibus illas tres ſupeminẽtes cauſas:Sicq; aſſerũt aliqui Adã cognouiſſe, qd nomẽ unicuiq; rei accõmodatũ imponeret. Sed qa corpora abſq; uita, & anima mortua ſunt, & impfecta:hinc lr̃is illis, certa, & accõmodata addiderũt puncta. Quæ ſicut litteris illis pſtant, quõ proferantur:& quodãmõ uiuant:ſic p ipſa deſignare uolunt uitã rerũ cõpoſitarũ. Et qa omnia emanant, & incremẽta ſuſcipiũt a ſupramũdanis fontibus, ab ipſiſq; ſemp depẽdẽt, uoluerũt ẽt p accentus ſuprapoſitos lr̃is illis deſignare fontes, canales, & influxus illos a denis numinibus, uel fontibus pcedẽtes. Qui denarius numerus, ſi iungatur cũ illis uigintiduobus, trigintaduo conſtituit. Hinc Abrahã docẽs de mũdi genitura, atq; de cõcinna formatione, & cõpoſitione ipſius inquit:In trigintaduabus ſemitis ſapiẽtiæ Deus Bñdictus ſuũ mundũ creauit:Quãuis hoc dictum interpretari poſſimus de triginta duobus gradibus intellectualibus. Sed pſequentes negotiũ noſtrũ explicabimus, qd ſibi uelit ille quaternarius:quo/32/excedit nup numeratũ numerũ/28:quo monochordũ mundi declarauimus completũ, & repletũ ſua unica uita. Quaternarius.n.hic eſt illius tetragrãmi, aut quadriliteri (ut latino ſermone loquamur) qui dum adeſt, omnia fœlicẽ ſortẽ conſequũtur. Nã aduenit tãq̃ pficiẽs/cõplens/pulchrifaciẽs, & ut omnia iã inter ſe conſonãtia reddat cũ Deo cõſonantiſſima:ſicuti ex ſacris litteris diſcere poſſumus. Ipſe.n.eſt, qui in Ieremia loquitur dicẽs:Cœlum, & terrã ego impleo. Hinc nõ ſine myſterio in mũdanæ fabricæ deſcriptione a Moſe introducitur poſt oẽm mundi fabricã tãq̃ pficiẽs, & cõplens omnia:dum in principio ſecũdi capitis libri Geneſeos ait. Hæ ſunt generatiões cœli, & terræ, in creatione eorũ, in die, qua creauit יְהֹוָה אֱלֹהִים, Adonai Elohim terram,

Abrahã

Ieremi.

Geneſ.

& cœlũ/

& cœlũ/ꝑ quo noſtra diminuta traductio habet: In die qua creauit Deus terram,& cœlum. Id n. obſeruandum eſt:quoniam cum unũquodq; in fabrica hac mundana productum enarretur ſub nomine Elohim,ſolũmodo introducit̃ opifex. Sed dum repetit cõplementa,& conſummationes rerũ deſcribit,ſimul cũ Elohim introducitur tetragrãmus. Quando etiã deſcribit hominis fabricam:qui eſt totius mũdi perfectum uinculũ,& pulcherrimum Dei opus,prę cæteris diuinitate repletum/ quadrilittera ſimul cum Elohim introducitur plaſmator:dum dicit̃ :Et formauit יְהוָה אֱלֹהִים Adonai Elohim hominem puluerem de terra. Hic nãq; quaternarius eſt, tanq̃ fons,a quo nedũ quatuor elemẽtaria flumina (ſicut alibi explicabimus) emanant,ſed etiã quæcũq; ex eis,in quacũq; nota reperiantur, compoſita ſunt:ſicuti ex quaternario numerali,tanq̃ ex radice,& fundamento omnis numerus pullulare comprobatur: ut patet per arithmeticas deductiones: Qui tamen quaternarius in diuinis quaternitatẽ non conſtituit:cũ nunq̃ ab unitate diuinitatis diſcedat. Et cũ ſit fons, & origo totius harmoniæ,& cuiuſuis pulchritudinis/ ideo in Archetypo ꝑcipuã ſedẽ,ſecũdũ Hebreoꝝ Theologiã,obtinet in תִּפְאֶרֶת Tipheret:Quod pulchritudinẽ,gloriã,maieſtatẽ,omnimodã ꝑfectionẽ,& cõſũmatiſſimã cõſonãtiã importat, a nobis minime expreſſibilẽ. Bene igit̃ introducit̃ in mũdano monochordo, tanq̃ uiuificans,& ornans,ille a quo omnis uita,& pulchritudo.

Quomodo omnes iſti tres nouenarii adhuc contineantur in ſupremo nomine Dei,& ab ipſo emanent. Caput XVIII.

SEd ut uſq; ad primum,& ſupremum conſcendamus principium,ultra quod non datur acceſſus,adumbrabimus quanto myſterio , qualiue ſacramento,illi tres nouenarii, ſiue cubus ternarii ſupercœleſtis, a quo totus cubus rerum creataꝝ deſcendit,contineat̃ in ſupremo Dei nomine:& in ſuperexcælſa Dei menſura:cui illud nomen attribuit̃ :& inde emanant omnia,quæ in illo lineari quadrato,ſiue ſuꝑficiali,& cubo cõtinent̃ :Ab illa.n.ſuprema menſura,&

Hebrei

fonte omniũ emanationũ(quẽ Hebrei Coronã ſuperiorẽ,& nos/Chriſto

CHRISTVS.

docente/Patrem uocamus) primo emanat filius:qui ab Hebreis,& a nobis ſapientia uocatur:Et ab utroq; ſpiritus producit̃ :qui primum,& uerũ

Hebrei

ternarium perficit. Nec,quia ad ternarium peruenit, effœta eſt prima illa unitas,& infœcunda:immo fœcundiſſima tota trinitas fuit: & ternarium ſuum quadrans nouem choros Angeloꝝ produxit:atq; iterum quadrans nouem cœlos fabricauit. Et per iteratam quadraturam, nouenarium rerũ inferiorum eduxit:Ex quibus nouenariis cubus reſultat 27:ultra quem nõ extenditur ternarius. Idcirco ad illum cubum deueniens,ultra non eſt progreſſus:cum numerus ſuapte natura,cum in lõgum/latum/profundumq; creuerit, ulterius extendi nequeat. Sed/quia omnis generans prius eſt illa

genitura fœcundus/ut innueretur fœcũditas hæc in Patre, & in ſupremo fonte præfuiſſe, nomen ſibi uendicauit, quod utrũq; cubum ternarii contineret: qui/27/eſt/Verumq; dixi: quia cubo ad extra producto reſpondet ille, a quo iſte productus eſt: Qui in fonte illo ſupremo exiſtens, tanq̃ idea, & principium pullulatiuũ, nunq̃ ab unitate recedit. Quod nomen hebraico ſermone hoc ipſum eſt אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה ehieh aſſer ehieh/Quod nos traductũ habemus/Ego ſum/q ſum. Quaꝝ litteraꝝ numerus, ſi ſupputet̃ in prima dictione cũ ſecũda: & iteꝝ in ſecũda cũ tertia: utrobiq; ſecũdum cõputationẽ numeri maioris in dictione media, 27/reddit: Siquidem utrũq; אהיה/21/pſtat אשר aũt/6/Nã א dat unũ/ש/3 ר uero, 2/q ſimul iũcti cõſtituũt/6. Et is numerus cũ/21/reddit 27: Ecce igit̃ qũo/27/in illo nomine bifariæ reperiunt̃: ut denotet̃ & ille numerus diuinus, q nũq̃ ab unitate diſcedens eſt idea, & fons numeroꝝ: & ille creaturaꝝ, q in generibus reꝝ diſtinguit̃, & numerat̃. Et nõ ſine myſterio geminus/27/connectit̃ p illã dictionẽ aſſer: quæ apud nos relatiuũ importat/quod eſt/q. Per quã relationẽ, aut in qua cõiũgunt̃ illi duo numeri: & exprimit̃ eoꝝ cõiũctio: ſicuti p relationes indicant̃ oẽs operationes, quas Deus habet ad intra/& ad extra: Nã ſummus doctor Chriſtus Ieſus, dũ explicare uoluit illas ſãctiſſimas pſonas pductas/& pducẽtes/nõ aliter expreſſit, niſi p relationes quaſdã, uocãs Patrẽ, Filiũ, & Spũm ſanctũ. Pari modo, & i oibus quæ agit nobiſcũ, ſortit̃ aliquod nomẽ relatiuũ: p qđ opus q̊q; ipſius indicet̃. Dũ.n.mũdum fabricauit, ſortitus eſt nomẽ fabricatoris, ſiue creatoris: & id reſpectu creaturæ pductæ. Similiter, dũ regit, atq; ordinat ipm mundũ, dicitur rector, & gubernator: ac p regimẽ, & gubernationẽ cõiũgit̃ nobiſcũ: ſicut & per creationẽ, qñ creauit, aut pduxit. Sic deniq; ſemp repies Deũ agere, & cõiũgi nobiſcũ p relationes quaſdã: quæ an ſint reales, uel rõnes, ut diſputat̃ a Theologis, nõ ſit cõtẽtio ad pſens. Et dũ etiã re ipſa ſeſe in nobis nõ modo per gratiã, ſed meliori modo diffundit, ex iſta diffuſione reſultat relatio replentis ad repletũ. Nõ miꝝ igit̃ ſi etiã ille bifarius numerus, 27, relatiuo cõplectit̃: quod tñ in Deo abſolutiſſimũ quoddã eſt, multo plura, multoq; maiora importãs. Quod tãq̃ maximũ arcanũ Moſi indicauit referẽdũ prĩbus, & frĩbus ſuis, dum in manu graui, & brachio extẽto, multiſq; pdigiis uoluit liberare eos de ægyptiaca ſeruitute. Et ut de multis, & maximis mirabilibus illo ſanctiſſimo noie cõtẽtis aliqua adũbremus, id primũ obſeruãdũ eſt: in illo noie cõtineri tres dictiones: quaꝝ media habet tres litteras: Quaꝝ litteraꝝ media, quæ eſt/ש/habet tres ramuſculos in unũ colligatos: Quæ indicat trinitatẽ pſonaꝝ colligataꝝ in una eſſentia diuina. Illæ autẽ duę trinitates quę ex litteris, & dictionibus diſiũctis, trinitates reꝝ ab ipſo emanataꝝ deſignare uident̃: Nã diximus numeꝝ reꝝ creataꝝ eſſe nouenariũ/ubi trinitas reducit̃ in ſeipſam/dicendo ter tria faciunt nouẽ. Dedu-

ctus iteꝝ nouenarius ꝑ ternariũ/mũdi cubũ pfectũ cõſtituit.Eſtq́ multi/
plex trinitas in rebus oĩbus:cũ eadẽ oĩa ſimulachrũ,aut ueſtigiũ Dei trini
habeãt,ſaltẽ in hoc:qa cũcta habent egreſſum,& principiũ a Deo:ꝓgreſ/
ſumq́,ac finẽ in ipſum a quo ꝓceſſerunt.Quod principiũ, & finis reꝝ eſt
ipſe Deus:ſicut ꝑ litteras ipſius ſupremi nominis indicat̃.Nã ibi eſt,א,quę
eſt principiũ litteraꝝ:& unitatẽ ſignificat:quæ principiũ numeroꝝ eſt.Et
י/iod,quæ denariũ,& cõplementũ numeroꝝ importat.Et ſic iſtæ duæ lit/
teræ denotãt ipſum nominatũ eſſe principiũ,& finẽ rerũ omniũ.Interce/
dũt quoq́ duo/הה/he:quaꝝ prima mediat iter unitatẽ,& denariũ/indicãs
primã reꝝ creataꝝ fœturã,quæ in mẽte Dei fit,emanãtem a primo princi
pio ſignificato ꝑ,א,Aleph,& tẽdẽtẽ in ultimũ finẽ indicatũ ꝑ,י,iod.Aliud
uero,ה,quæ eſt ultima lr̃a,tam iſtius ſupremi nominis,ꝗ tetragrãmi,expli
Hebrei cationẽ reꝝ innuit in genere ꝓprio.Ideo dicũt Hebrei Deũ fabricaſſe mũ
dũ,ה,he.In primo qdẽ ꝓduxit in mẽte:In ſecũdo uero explicauit in pro/
prias formas/hac tamẽ lege/ut res in ſecũda ꝓductione explicatę cõſequã
tur,& æmulent̃ primã ꝓductionẽ in ſimulachro,& cõſonãtia.Illud quoq́
obſeruãdũ eſt in utroq́ noĩe Dei magno,eſſe quaternariũ litteraꝝ: q tamẽ
a ternario non diſcedit:nã utrobiq́ ſunt tres litteræ tm̃:ſed una geminata,
quæ indicat utrãq́ fœturã in mẽte,& in effectu.Vnde nõ eſt quaternarius
proprie,in illa diuinitate,quæ ſemper ternario gaudet.Et ut denotent̃ oĩa
numina,ſiue attributa,aut ꝓprietates,uel menſuræ, ſiue quæcũq́ in Deo
numerari uident̃,oẽs illi numeri Tetragrãmi,q ſũt/26/reducunt̃ in/א/quæ
littera unũ importat:& figurat̃ ex/ו/uau:quæ littera/6/dat in numero: &
ex duobus/יי/iod:quoꝝ quodlibet dat decẽ:Qui denarii ſimul iuncti red/
dũt,20:Qui numerus ſimul cũ illis/6/cõſtituũt/26/A qua lr̃a/ /incipiunt
ferè oĩa diuina nomina celebriora:quæ ſunt אל אדני אלהים.Et ſimilia:&
potiſſime illud ſupremũ nomẽ,cuius principiũ eſt & ipſum/א/aleph:quod
etiã ſignificat mille,finẽ/v3,& terminũ omniũ numeroꝝ,decadũ,& cẽte/
narioꝝ:Inuẽs illud qđ eſt principiũ,& finis omniũ,eſſe penitus unũ:Deus
igit̃ unicus in ſeipſo exiſtit,& etiã diffuſus in multigenas creaturas,ſicut
unũ diffundit̃ in oẽs numeros,nũꝗ diſcedit ab unitate ipſi ꝓpria,& pecu/
liari:Immo ex hac unitate oẽs chordas mũdani Enharmonii in unũ colli/
Boetius gẽs,tẽperatas,& cõcinnas reddit.Nã ſicut in muſica uocali(ut Boetius do
cet)harmonia,& cõſonãtia eſt pariũ,diſpariũq́ uocũ,in unũ redacta con
cordia/pari modo in Enharmonio machinæ huius,harmonia & cõſonãtia
eſt pariũ,diſpariũq́ geneꝝ,ſpecieꝝ,& indiuiduoꝝ in unũ redacta conue/
niẽtia:In illo qppe uno,a quo oĩs multitudo emanat,ſuſtẽtat̃/regit̃/& per
fundit̃:ſicut ab unico ſole colluſtrant̃ oĩa domicilia, & ſpatia nõ impedi/
ta illius hemiſpherii,in quo eſt.Et ſicut unũ colligit omnes numeros/ poſt
quadratũ primi numeri in denariũ,& poſt tot denarios,quot numeri ſunt

in quadrato ternarii, colligit ipſos denarios i unũ cẽtenariũ:& deniq; enumeratis tot centenariis, quot numeri, & denarii, colligit oĩa in millenariũ: quod ſignificat͡ per א aleph: Quæ littera in lineis, qbus format͡ caracter, cõprehendit (ut diximus) oẽs numeros litteraꝝ tetragrãmi: Quaꝝ qlibet non ſine magno ſacramẽto importat numerũ circularẽ: adeo ut oẽs numeri illi ſint circulares: & oẽs numeri circulares in eiſdẽ litteris cõprehẽdant͡: Qui ſunt quinarius, ſenarius, & denarius: Et quinarius denotat͡ p litteram ה, he: Senarius p/ו/uau: Denarius uero p/י/iod: Qui ſinguli numeri, & oẽs ſimul, ueram illã ſphærã intelligibilẽ, Deũ ꝓprie ſignificãt: q & omnibus rebus ab eo productis ſuũ ipſius ſimulachrũ dedit in circulo: ut redire conent͡ cõpleto mũdi curſu, ad id, a quo proceſſerũt. Aliud quoq; ſacramẽtũ, quod in eiſdẽ litteris cõtinet͡, obſeruãdũ eſt. Nã/ה/he quinariũ ſignificãs quintã eſſentiã indicat, inſitã omnibus rebus ex quatuor elemẽtis cõpoſitis: ו/Vau uero ſenariũ numeꝝ pfectũ importãs uitã denotat illã, qua omnia uiuũt/Et/י/iod importãs denariũ numeꝝ pfectũ/diuinitatẽ ipſam repræſentat, qua oĩa replent͡: ut ſæpius dictũ eſt: & quam oĩa repræſentãt: uel p imaginẽ, aut p ueſtigiũ, & ſimulachrũ. Si aũt reuertamur ad ſupremũ nomẽ, in quo, loco/ו/Vau ponit͡/א/aleph: & id in prima frõte dictionis: ut intelligat͡, nunq̃ nominatũ diſcedere ab eius circulari proprietate: & ipſum/א/aleph unũ importãs, qđ eſt principiũ omniũ numeroꝝ circulariũ. Nam & ipſe redit in ſeipſum: & oẽs numeros potẽtia cõtinet: & ipſos deducit ad actũ p unitatẽ multiplicatã: Et tãdẽ conducit ad unitatẽ denarii, centenarii, & millenarii, qđ iteꝝ ſignificat͡ per/א/aleph. In hoc accommodatiſſime Deũ figurãs: q ſũme unũ exiſtẽs, oĩa numerata, poteſtate cõtinet, & oĩa in particulares, & numeratas explicat formas: atq; tãdẽ in ſeipſum illa eadẽ oĩa reuocat: ut totũ mundanũ enharmoniũ ab uno procedens, unica uita, & flatu conſonãtiſſimum, in unũ tendat, & redeat.

Qua concordia omnia, in homine tanq̃ in paruo inſtrumento contineantur. Tonus Sextus.

De modo procedendi, & concordia generali hominis cum mũdo maiori, & Archetypo.	Cap.	Primus
Quod Homo imitet͡ mũdũ in figura circulari.	Cap.	II.
De Proportione menſurarum in homine.	Cap.	III.
De Cõſonãtia mẽbroꝝ/& lineamẽtoꝝ eius adinuicẽ.	Cap.	IIII.
Quod oĩa includantur in homine ſermo generalis.	Cap.	V.
Quanta elegãtia elemẽta in hoc homine repiant͡.	Cap.	VI.
Quid in ipſo homine elemẽtis reſpondeat.	Cap.	VII.
Ex cõpoſitis cũ quibus lapides conueniant.	Cap.	VIII.

Quibus reſpondeant metalla. Cap. IX.
Quibus concinant quædam mixta mineralia mirando artificio. Cap. X.
Cum quibus plantæ uireſcant,& uegetent. Cap. XI.
Animales cõditiones in homine uiuere oĩbus patet. Cap. XII.
Quid de tranſmigratione animæ humanæ in beſtias ſenſerint antiqui: & quæ ſit rei ueritas. Cap. XIII.
Quid de particularibus trãſmutationibus mira conſonantia cum noſtris depoſuerint externi. Cap. XIIII.
Omnia contineri in homine ſacro artificio deſcribit Moſes in arca Noe. Cap. XV.
Cur animalia immunda bina ex utroq; ſexu,munda autem ſeptena in arcam dicantur introducta. Cap. XVI.
Quod omnes quoq; cœli in homine contineantur. Cap. XVII.
Vnde unumquodq; ſignorum zodiaci habeat denominationem:& quid agant illa animalia/a quibus denominantur cũ Sole. Cap. XVIII.
Cur illa ſigna, & præcipui articuli in hoie ſint duodenario numero diſtributi. Cap. XIX.
De correſpõdentia qualitatum cũ planetis/& octauo cœlo. Cap. XX.
Quod intellectus conueniat cũ orbe ſignorum. Cap. XXI.
Quod primum mobile rapiat cum corde ,& libertate animi ibi reſidente. Cap. XXII.
Quæ conſtipentur,& ſolidentur cum Saturno. Cap. XXIII.
Quæ æquentur cum Ioue. Cap. XXIIII.
Quæ ferueant cum Marte. Cap. XXV.
Quæ uiuificent,& clareſcant cum Sole. Cap. XXVI.
Quæ molleſcant cum Venere. Cap. XXVII.
Quæ acuant,& penetrent cum Mercurio. Cap. XXVIII.
Quæ agitentur a Luna. Cap. XXIX.
Quod ex proportione motuum planetarum adinuicem/& cum octauo cœlo innuat proportio uiriũ noſtrarum. Cap. XXX.
De concordia admirabili rerum inordinataq;, & fecum utriuſq; mundi. Cap. XXXI.
Quod Homo cõcinat cũ Angelis eos continens. Cap. XXXII.
Quod Homo moduletur cum Deo ipſius templum/ & imago exiſtens. Cap. XXXIII.
De conſonantia membrorum Dei & hominis. Cap. XXXIIII.

DE MODO PROCEDENDI, ET CONCORDIA GENERALI HOMINIS CVM MVNDO MAIORI, ET ARCHETYPO. CAPVT PRIMVM.

PICTORES naturæ æmuli accuratiſſimi ea, quæ figurant/quoad poſſunt/ſedulo imitantur: Nã pictura (inquit Apollonius Pythagoreus) eſt imitatio quędã rei naturalis, a natura cõparata: ſed colorꝫ compoſitio eſt ab arte: In prima autẽ potior pingẽdi uis collocata eſt. Et quod faciũt illi coloribus, itidẽ pro uirili ſua & ueri deſcriptores facere conanť: ſiue Poetę, ſiue Oratores, ſiue Hiſtoriographi ſint: In quibus omnibus magis imitatio, & plena rerũ deſcriptio, quã natura tribuit/q̃ artificioſa caracterꝫ compoſitio commendatur. Ideo, cum nos deſcriptores ſimus operꝫ ſummi Artificis, æquum eſt, ut iis, quæ exaramus, ſcribendi modus pro uiribus congruat: Cuius rei noſter Moſes Deo plenus extat exẽplar clariſſimũ: qui utriuſq; mundi fabricam ſcribens, prout illorꝫ uterq; exquirebat, accõmodata cura contexuit: Nam macrocoſmi partes (prout naturæ ordo poſcebat) ſolo iuſſu ꝓductas enarrat. Ad minorem uero mundũ deueniens, (qui tamen maior eſt uirtute & myſterio) eius opificiũ tanto celebriori artificio deſcribit/quãto ipſe eſt excellentiori munere fabricatus: Quod manifeſtum eſt in his/quæ circa eũ geſta ſunt: Nam domũ pro eodem antea præparauerat/ in quam iam confectam, & paratã induxit. Ditionem poſtea in animantia quęcũq; tribuit: amœnitatis locũ omnibus deliciis conſitum ad eius uoluptatẽ plantauit: ſociam iucundiſſimã dedit: Atq; omnia, tãq̃ legitimo hæredi, eius donauit arbitrio: unica tantum arbore excepta: ut inde ſuperiorẽ Dominũ recognoſceret: in hoc enim tanq̃ in propria forma (inquit Mercurius, & Salomon) delitiabať. Sed & ipſum fabricans, ſolẽniſſimo accerſito collegio, aut ſanctiſſimæ Trinitatis, ut catholici dicunt: aut ſanctorꝫ Angelorꝫ, ut nonnulli hebreorum autumant: ſiue ſupramundanorꝫ numinũ, aut menſurarum rerꝫ faciendarꝫ (quas ideas dicere poſſumus ſimul cum attributis, & perſonis) ut ſecretiores Theologi aſſerũt: exordio quodam præmiſſo, non ſolo iuſſu/ſed propriis manibus, & uirtute eum plaſmauit. Quod obſeruans ſapientiſſimus Moſes longiori, & celebriori ſermone hominis opificium narrat: Bis enim eius formationem repetit/nũc creatum, nunc factum/nũc ſpiratũ in nares eius ſpiraculũ uitarꝫ, nõ ſine myſterio exarans diſtincte omnia, quæ ab Artifice circa eũ geſta ſunt, depromit: Cætera quoq; ad eũdẽ pertinẽtia ſolẽniſſima enarratiõe diſſerit. Merito itaq; opifex, & ſcriptor hoiem tãta diligẽtia ꝓſequunť/cum in eo tota naturæ uis, & numẽ ſublimiſſimũ

Apollo.

Mercu.

Moſes

Algazel ſit collocatũ/ ut dicat ſapiens ille ſaracenus Algazel: Ad cõpoſitionẽ hoīs ueniens natura ceſſauit/tãq̃ nihil honoratius cõponendũ prę manibus ha/
Galeñ. bens. In ipſo enim cõcluſa eſt(Galeno teſte)omnis ſapiẽtia/ultra quã non reperit/ſed(ut rectius dicamus)nõ excogitat a nobis. Cognoſcebat inſu/ per in terris ſolũ hominẽ uirtutẽ,& ſuperna eſſe culturũ/ideo ipſum ea di ligentia fabricauit. Vnde cũ Moſem in utriuſq; mũdi deſcriptione merito prætulerimus/ipſum e ueſtigio ſequẽtes & nos operoſiori diligẽtia huma/ ni mũdi artificiũ deſcribemus: In quo arte quadã inextimabili,& ſapiẽtia incõprehenſibili omnia glomerauit Artifex, quæ in tam ſpatioſa machina diſtribuerat: ut omniũ rerũ uinculũ factus / omniaq; in unum conglome/ rans, ſicut ab uno emanarunt ipſa omnia, ita ad idem in homine conglo/ bata per eũdem reducerent. Quod neceſſe eſt/ſi opus debet imitari artifi/
Hermes cem: qui ſphæra quædã,& circulus eſt, ait Hermes. Pariq; modo & fabri/ ca eius eſt circulus: cuius extremũ alterũ eſt exemplar eius, uel idea in uni/ ca illa mente, uel uerbo reſidens/mediũ fabricata oĩa/ſed alterũ extremum homo/qui & ultimo eſt ab Artifice productus,& producẽti ſimillimus: ut
Orige. & in hoc locũ habeat illud Origenis: q; ſemper finis in recte agẽtibus ini/ tiis cõſimilis eſt. Stabat igit circulus rerum creatarũ apertus/quouſq; hoĩe cum uerbo unito, illa duo clauderẽtur extrema: Quod potiſſime fecit ille, qui dixit: Ego ſum α & ω. Et ſicut Trinitas illa diuina una includit eſſen/
Plato tia/ſic tres iſti mundi unico concludunt circulo: De quo ampliſſime Plato
Procu. in Phędro/ Et poſt eũ Proculus in de uotis & precibus ſũmatim tradit: Is enim ait; Circuli gyrũ quẽdã creata efficiũt a Deo incipientia,& in ipſum deſinentia Deũ: Omnia.n. in ipſo manẽt/& ad eũdem cõuertunt: quã cõ/
Iohan. uerſionẽ ſecundũ perfectricem trinitatẽ habent. Hos trinos mũdos Iohã/ nes cõmemorat dicẽs: In mũdo erat,& mũdus per ipſum factus eſt,& mũ dus eũ non cognouit: Vocat omnes mundos/ut idẽ omnium eſſe declaret: Omnia.n. ſunt,& eſſe habẽt cõicatũ ab illo/qui dixit: Qui eſt/miſit me ad uos: Eos tñ diſtinguit: ut & differentiã inter eos eſſe demõſtret: Alter tñ eſt alterius ſimulachrũ: Mũdus.n. quẽ habitamus/ſimulachrũ Dei continet & homo mũdi,& Archetypi habet imaginẽ: Hicq; eſt hoĩ cũ utroq; cõcor dia. Sed incipiamus a cõueniẽtia, quã habet p corpus cũ fabrica iſta mũ/ dana/ut a uiſibilibus ad inuiſibilia debito ordine cõſcendamus.

Quod Homo imitetur mundum in figura circulari. Cap. II.

EXtat ſententia ſapientũ/q; inferiora ſemper ſuperiora æmu/ lantur: adeo/ut ſi fieri poſſet, etiã ſupremi conſequerent per/ fectionem: ſed cũ id fieri nequeat/alterũ alterius typum pro/ ſequitur. Hinc metalla plantarũ/& planta/Zoophyti, & hoc
Platon. animalis/animal autẽ hominis/& homo Dei ſimulachrum habet: ut docẽt
Boetius Platonici. Eodem curſu (inquit Boetius) tẽpus æuiternorũ menſurã,& illa

Dei æternitatem, & totam ſimul plenitudinem imitatur: Quam cũ æquare non poſſint, ex tota ſimul plenitudine in ſucceſſionem, & illud ex immobilitate declinat ad motum. Imitatur enim ignis hic elementaris phœbeam lucem, & illam diuinã & inacceſſibilem: Sed quanto Sol a luce ſuprema deficit, tanto hæc elementaris a ſolari: ſi comparatio cum infinitis permittitur. Omnia igitur inferiora ſuprema imitantur, etiam ſummum opificem: qui merito Archetypus dicitur, quaſi primus omnium typus, principatumq; in omnibus tenens, immo omnium imaginum, quæ in inferioribus conſpiciuntur idea exiſtens, ea quæ magis ipſi accedunt, perfectius aſſimilat. Cum igitur Deus ſit intelligibilis ſphæra, & mundus hic totum ſe præbeat in ſphærica figura cõſpiciẽdum, homo etiam, qui inter Deum, mundumq; hunc medium tenet, eadem figura terminari neceſſe eſt: & imitari intellectualem illam ſphæram in anima/ſenſibilem uero in corpore: ut hæc præſens pictura docere poteſt: A cuius umbilico ſecundũ aliquos, ſed a pectine (ut uerius eſt) ſi circinus ducatur, circulus ille perfecte conducit: Vnde tota corporis menſura a rotunditate prouenire, & ad ipſam tendere dignoſcitur. Caput enim rotundum eſt, globo, & orbi ſimile/inquit Lactantius: Corpus quoq; omne tornatile mẽſura ꝓportionatiſſima: Nã ab extremitate lacerti uerſus manum, ubi pulſus agitatur, ad pollicem in circulari menſura reperitur proportio dupla ſeſqualtera: A collo uero ad tibias eadem proportio: Pollicis ad brachiũ prope ſpatulam tripla: Brachii pari modo ad pulpam coxæ tripla. Alia quoq; multa de numeris, & proportionibus humani corporis proſequi poſſemus, tam patentibus, q̃ occultis: ſed timeo/ne dum de numeris diſſerimus / numerum, & menſuram excedamus: & tenues uires tanto oneri ſuccumbant: cum ea lateant (harmonice tamen conducta) in uenis/neruis/& interioribus uiſceribus: quæ nullus aliquando reperit, inquit Auguſtinus/nec etiam crudelis diligentia anatomicorum: qui corpora mortuorum dilaniant/ut abdita cuncta rimentur: & inde, quomodo, & quibus locis curandum ſit, addiſcant: Completos tamen numeros, quibus coaptatio hæc harmonica, tanq̃ cuiuſdam organi intrinſecus, atq; extrinſecus totius corporis conſtat, nullus ualuit inuenire: quos forſitan

Lactã.

Augu.

Idem nullus eſt auſus quærere. Extant tamen (ut proſequit᷑ Auguſtinus, & do-
Hippo. cet Hippocrates/& Pythagorei) Vnde nos uel quædã (ſi non omnia) in
Pytha. hoc harmonico opere ſaltem adumbrare poſſimus.

De proportione menſurarum in homine. Cap. III.

CVm nihil temere, nihilq; diſſonum factum ſit in homine,
Damaſ. ſed omnia his numeris conducta, ut ſeruent (inquit Da-
maſcenus) illius membra proportionem quandam ad inui
cem/& ad mũdi partes/ ſicut chordæ in cithara: Ideo etiam
de cura ſummi Opificis circa conſonantiſſimam diſpoſitionem, & men-
ſuras membrorum, ex multis pauca percurremus: In quibus omnis con-
centus, omniſq; harmonia conſummata uidebitur, cæteris omiſſis, quibus
intermedia, tanquam interualla repleta perficiuntur: Totius enim corpo-
ris ad truncum eſt proportio ſeſquioctaua: A trunco uel thorace ad crura
tota uſq; ad plantas, ſeſquitertia: Pectoris uero a collo uſq; ad umbilicum,
& ad lumbos, uel aluum uſq; ad finẽ trunci dupla: Latitudo uero iliorum
ad coxæ latitudines ſeſqualtera: In quibus tonus, diateſſaron, diapente,
& diapaſon reſultant. Eſt etiam capitis ad collum tripla/ubi eſt diapaſon
ſimul & diapente: Et iterum capitis ad genu tripla: Eademq; ad pernam,
uel petaſonem: Et ſic omnia membra humani corporis menſuris exactiſ-
Hippo. ſimis conducta comprobantur/ſicut Hippocrates Theſſalum filium ſa-
Boetius pienter docet: Et Boetius id longiori ſermone diſſerit: Hoc quidem pla-
Moſes cuit Opifici per Moſem ſub typo arcæ a Noe fabricatæ explicare: Ait
etenim Trecentorum cubitorum erit longitudo arcæ/Quinquaginta cu-
bitorum latitudo/& triginta altitudo: ut ſit longitudinis ad latitudinem
ſeſcupla proportio/ad altitudinẽ decupla: Quibus menſuris corporis no-
Augu. ſtri ſtructura docetur: ut non modo mea ſententia eſt/ſed diui Auguſti-
ni: Quem legens poſt mea inuenta gauiſus ſum teſtimonio, & fauore tan-
ti uiri: ſed (ut uerum fatear) dolui, ꝙ ante me inuenta mea aliquis di-
xerit. Extat itaq; eadem proportio in arca illa/quæ & in humano cor-
pore: Sed ſi etiam numerum coaptare deſideramus, attendendum eſt
ad menſuras: quibus nonnulli microcoſmographi metiuntur ipſum hu-
manum corpus: Diuidunt enim id per ſex pedes/qui aliquantulum mi-
norantur a communibus: & menſuram unius ex iis pedibus hexipedam
uocant: & hanc partiuntur in gradus decem: unde ex ſex hexipedis ſexa-
ginta gradus reſultant: Gradum uero quemlibet in decem, ſecundum ali-
quos: ſed melius, ut alii dicunt, in quinq; minuta: ut omnes gradus ſi-
mul trecenta minuta reddant: quæ Moſes cubitos uocat: Qui ſi com-
munes intelligerentur, nec ad arcam, nec ad humanum opificium conue-
nire poſſent: Nam ſi ad arcam referantur, paruula fuiſſet ex cõmunibus

cubitis:qui ſunt duoꝝ dũtaxat ſpithamaꝝ,pedem habentes & dimidium,
aut ſex palmos.Ideo prudenter Auguſtinus, & Origenes (ut capax eſſet Augu.
arca, ad omnium animalium genera capeſcenda) opinati ſunt illos fuiſſe Orige.
Geometricos:Geometricus enim ſex cõmunes capit: Et hoc nõ ignorabat
ille,qui inſtructus erat in omni ſapientia Aegyptioꝝ,apud quos hæc do/
ctrina uigebat q̃maxime.Si etiam ad opificium humani corporis hoc re/
ferre uoluerimus,huiuſmodi menſura cõuenire minime poteſt.Conueniũt
itaq; minuta, & proportio ex numero ipſoꝝ reſultans, quæ in huiuſmodi
a ſapientioribus penditur. Eſt igitur corpus humanũ in longitudine trecẽ
torum minutorum,in latitudine quinquaginta,& triginta in altitudine:ut
cũ arca cõueniat:Cuius corporis artificium ſummus curauit Artifex po/
tius,q̃ arcæ,quæ ab arte naturã imitante conſtituenda erat. Duas inſuper
feneſtras cõmemorat,alteram deſuper tanq̃ ſpiraculum ad aerẽ, cæteraq;
neceſſaria capeſcenda:Alteram uero deorſum ad euacuanda ſuperflua.Et
quid aptius corpori humano dici poteſt, cui eſt feneſtra ſuperior, multi/
plex tamẽ,qua & neceſſaria pro ſuſtentando corpore,& lucẽ pro eo con/
ducẽdo ſuſcipimus? Sed hæc cubito dicitur cõſummata, modica quidem
menſura,cũ paruũ ſit os in cõparatione cæteroꝝ animantiũ. Hoſtii autẽ
inferioris nec menſurã,nec officium ob honeſtatem deſcribit:ſed ex fene/
ſtra dimiſſum coruum immundũ,atq; columbam mundiſſimã cõmemo/
rat:& q̄ coruus fœtentia petierit,colũba uero cũ oliua ſigno pacis reuerſa
ſit.Clarum eſt harum auium myſteriũ:Nam ex ſuperiori feneſtra noſtra,
ore uz,exeunt mũda,& immunda q̃plurima.De immũdis cœleſtis doctor
aperto ſermone loquit̃ dicens:Quæ de ore exeũt,a corde procedũt,& co/ CHRI/
inquinant hominẽ,cogitationes malę uz,homicidia,adulteria,fornicatio/ STVS.
nes,furta,falſa teſtimonia,blaſſemiæ,& huiuſmodi ritè p coruũ ſignifica/
ta;qui ſemp immũdis delectat̃,uoce,& prognoſticatione infauſtus.Exeũt
quoq; ex eadẽ feneſtra laudes,hymni,orationes,cõfeſſiones,inſtructiones,
& uerba bona multigena per colũbã ſimpliciſſimã q̃optime deſcripta:Et
hæc pacis ſignũ reportat ad arcã:qa bona uerba (inquit Sapiẽs) amicos Sapiẽs
multiplicãt,diuinos uz,Angelicos, & humanos. Et q̃ ſibi grata ſit laus,in
pſalmo Deus declarat dicẽs:Sacrificium laudis honorificabit me: & illic Pſalm.
iter,quo oſtendam illi ſalutare Dei,& pacẽ,unionẽq; cũ ipſo.

Cõſonantia mẽbroꝝ,& lineamẽtoꝝ eius ad inuicẽ. Cap. IIII.

ET niſi,uel nimia curioſitate accuſari dubitaremus (qđ tamẽ
ſolũmõ a uulgaribus cõtingeret) accederemus & ad ipſa li/
neamẽta faciei,& manuũ:Quæ omnia ſagaciſſimus Artifex
non caſu in tã eleganti corpore euenire pmittit,ſed accurato
ſigillo,ſicut animã,& corpus format:pariq; modo & omnia,quæ adiacent
corpori cõſignat,& imprimitur eo artificio,quo p corporis & animæ par

tes ordinatiſſimas machinã hanc cũ Archetypo repreſentat:artẽ etiã/ma/
giſterium,& ſecretiſſimã compaginẽ,diſpoſitionẽq; animalis humani reſi/
gnaret tanto ſecretiori indicio,quãto & ipſa, quæ indicat, ſunt obſcuriori
uelo recluſa. Hinc multi in metopoſcopoꝝ prognoſticationibus errores,
& plures in chiromantia: quia ſunt in manibus inferiora, & debiliora ſi/
gna. Nec exiſtimet quiſpiã hæc ad uitia,uirtuteſq; conducere: qa talia ni/
hil penitus operant̃,ſed uim,diſpoſitioneſq; naturæ indicant,bonas utiq;
oẽs,dũmodo dux totius corporis animus eas in bonũ ſua prudentia diri/
gat.Et cũ ſuo homo ducatur arbitrio,hinc ſecũdo errant prognoſticãtes,
ſi uolunt ultra naturæ diſpoſitionẽ mores quoq; ipſos , & effectus auſpi/
Zopy. cari.Quod in Zopyri iudicio cõprobatũ fuiſſe,in ſcholis,& in triuiis iam
inoleuit:Qui cũ ex forma Socratẽ non ad uitia (ut uulgo dicitur) ſed ad
Venereũ opus propagationi neceſſarium, & hinc illis uitiis,quæ inde ex
malo regimine oriri ſolent,inquinatũ iudicaret, & ideo irrideretur a So/
craticis diſcipulis,qa huiuſmodi uitia in præceptore nõ cognoſcerent,cõ/
Socra. preſſit eos Socrates dicẽs:Ne irrideatis hominẽ:Talis quippe eſſem,qualẽ
me Zopyrus adiudicauit/niſi rõne,& philoſophię pceptis naturam ſupe/
raſſem:ſed melius dixiſſet,in bonũ direxiſſem.Quo forſitan ſenſu eſt illud
CHRI/ Saluatoris:Nolite iudicare ſcd'm faciẽ.Nec omnino aſpernẽda eſt huiuſ/
STVS. modi doctrina,quæ non ex ſupſtitione,ſed ex partium omniũ harmonica
correſpõdentia pcedit. Hinc quoq; accuratiſſimã Artificis diligentiã ad/
mirari,& laudare cogimur:qui ẽt corporis huius corruptibilis lineamẽta,
& colores tanto artificio,tantoq; ſacramẽto cõduxit.Hinc grauiſſimi iudi
Ariſto. cii uiri, ſe eiuſmodi doctrinæ dediderunt. Ariſtoteles Peripateticoꝝ dux,
& naturæ ſolertiſſimus indagator in tractatu particulari,& ad Alexãdrũ,
& in p̊ de ptibus aialiũ,multa de huiuſmodi cõſcripſit.Aedidit quoq; Cõ
Cõſtãt. ſtantinus Aphricanus de hac re uolumẽ egregiũ.Raſis in ſecundo ad Al/
Raſis mãſorẽ.Scripſit Galenus,Auicena,Albertus magnus,Michael,Scotus,
Galeñ. Cõciliator,& multi nñi tpis uiri nõ infimi.Pythagoras quoq; (ut ad anti/
Auice. quos,& grauiſſimos uiros redeamus) adoleſcẽtes,qui ſeſe ad eius diſcipli
Alb.m. nã ſuſcipiẽdã offerebãt pſpiciẽs,φυσιογνωμονεῖν.i.mores, naturaſq; eoꝝ cõ
Micha. iectatiõe quadã ex oris,& uultus ingenio/deq; totius corporis filo,atq; ha
Scotus bitu ſciſcitabatur:Et quẽ idoneum iudicabat,in diſciplinã recipi iubebat.
Cõcili. Hoc & a Pharaote Indoꝝ rege celebratũ fuit:qui iuuenes ad philoſophiã
Pytha. admittẽdos,ex qbus parẽtibus pgeniti forent,qbus moribus imbuti,quo
Phara. pudore,& affectu referti,examinari ſuadebat.Ideo cũ Apollonio loquens
ſubintulit: Oculi nãq; mores hominum plæroſq; indicant. Multa quoq;
in ſuperciliis/genis/totoq; uultu poſita ſunt:ex quibus ſapientes,& natura
Lu.Sy. periti homines imagines,tanq̃ in ſpeculo aſpicientes , quæ mens illis ſit,
Cæſar quodq; ingenium contemplantur. Lucius enim Sylla, & Cæſar dictator

(ut Horatius canit,& Liuius narrat) hoc iudicio mores aduerſarioꝝ ſub Horati.
uulpe latẽtes ſæpius cõiectabãt. Nec ab re Plautus in Comœdiis lenones, Liuius
& facinoroſos:& Martialis Zoilũ peſſimũ ex mẽdoſa phyſiognomia de/ Plautus
ſcribũt. Et Satyricus ille Aquinàs de Plebeia muliere ait: Frõtéq;,manũq; Martia.
Præbebat uati. Sed ne credat̃ hoc alienũ a debita pietate,adducamus Iob Iuuena.
Dei teſtimonio cõprobatũ, q ait: In manibus hominũ ſignat,ut nouerint Iob
ſinguli opa ſua: Quãuis doctores nr̃i magis ad aĩos moribus inſtruendos,
q̃ ad naturę,& opificis ſacramẽta attendentes in alio ſenſu interpꝛtati ſint.
Triuiale eſt ẽt apud phyſicos iudiciũ de cõplexione,& ꝓprietate naturę p
colores. Terreus.n.color ex frigido,ſiccoq; cõductus atrã bilẽ Saturniãq;
naturã pollicet̃. Cæruleus uero,aut ad albedinẽ tendens pituitã ſignificat:
Nã frigus (teſte Auicena) albefacit mãm humidã/ſiccãq; denigrat. Sub/ Auice.
rubeus aũt color,ueluti ſpiſſus aer ex radiis phæbeis rubẽs ſanguinẽ indi
cat:ſed igneus,tãq̃ flãma excãdeſcẽs,colerã: Quæ quãuis ſit ex acutiſſima
uirtute actiua aliis ꝑdominãs,facile tñ ex eius ſubtilitate eſt alteri cõmixti
bilis,ſanguini maxime,& atræ bili. Vnde ſi cũ ſanguine ſupabũdãte mi/
ſceatur, rubore uiget: Si uero colera ſupabũdat,ſubruffum efficit: Si aũt
æquali mixtiõe,ruffum: ſed ſi colera eſt aduſta cũ ſanguie canopũ reddit,
rubicundũ ꝑdominãte ſanguine,& ſubrubicũdũ ꝑualẽte colera. Si aũt bi
lis cũ atra bili miſceat̃,nigredine tingit: ſi cũ atra bili,& flegmate æquali
mixtione,erit color canopus: Supabũdante flegmate,luteus: uincẽte uero
atra bili glaucus: Si aũt cũ flegmate miſceat̃ æquali portiõe,color erit ci
trinus: Si p ſupabũdãtiã alterius,pallidus aut ſubpallidus: Hinc dr̃ colera
rubea/citrina/uitellina/nigra/& huiuſmodi. Ex actibus quoq;,& opationi
bus cõiectat̃ hoĩs nã: Tardus.n.motus,& ſolidus atrã bilẽ terreã ſignat: Pa
uor & inertia/remiſſũq; opus flegma: Alacritas,& amicabiles mores ſan/
guinẽ: Impetus acutus,igneaq; uis colerã. Multa quoq; huiuſce gñis ab̃ in
ſtructis in naturæ opificio traduntur: ſed hæc pauca tetigimus,ut inuere/
mus q̃to ordine,q̃taq; correſpõdẽtia cõſtruxerit ſũmus opifex hoc taber/
naculũ,& corticẽ ueri hominis in eo habitãtis: ut inde ſubleuemur ad cõ/
templandã cõſonantiã ipſius melioris hominis, q̃ intrinſecus habet, & cũ
Archetypo: ſicut exterior figura cũ ipſo homine interiori.

Quod omnia includant̃ in homine/ſermo generalis. Cap. V.

QVanta plenitudine,q̃taq; cõcordia oĩa in hoc hoĩe ab Artifice
ſũmo fuerint cõcluſa, Moſes nr̃ integerrimus phũs unico,& Moſes
myſterioſo uerbo inuit dicẽs: Formauit Dñs Deus hoiem pul
uerẽ de terra:& inſpirauit in faciẽ eius,aut i nares eius ſpira/
culũ uitæ. Vtrũq; extremũ reꝝ omniũ tãgit/ut itermedia queq;/q̃ iter illa
extrema cõtinent̃,incluſa q̃q; itelligant̃ in hoĩe: in cuius opificio ſũmũ,&
infimũ cõciliata deſcribit: Infimũ.n.& ꝑ oib⁹ minoratũ eſt terrę elemẽtũ:

CHRISTVS. Supremũ uero ille, qui ait: Ego ſum uitã, in omnia vʒ uitæ radios diffun-
dens. Et ut oẽs uitæ gradus in homine cõcluſos declararet Moſes, nõ ab re
dixit ſpiraculum uitarꝝ: qa omnibus uitę gradibus uiuit hic homo. Ambo
igiť extrema, & mediũ conueniſſe innuit in homine: dum terrã, puluerem,
& ſpiraculum uitarꝝ in eo cõueniſſe dicit. Et ſicut in maiori mundo diuina
uniuntur cũ terrenis influendo p cœlos, & illa ecõuerſo ſuſcipiẽdo p eoſdẽ
cœlos, qui naturã ſapiunt utriuſqꝫ extremi: ſic diuinũ illud homini cõmu-
nicatũ per cœleſte quoddã ſignatũ per puluerẽ ſecreto indicio, ut & nomẽ
hominis primo expreſſum indicat, qď eſt אדם: Vbi, א, diuinitatem, ד, cœle
ſtem naturã, ם, uero corporeũ corruptibile apud peritos ĩportat. Eſt itaqꝫ
in homine corruptibile, cœleſte, & diuinũ, aut uitale omnigenũ: Viuit.n.
homo elementorꝝ, & lapidum uita: qbus eſſendi, augendi, & alterabilitatis
uigor cõtinue ſubminiſtratur. Viuit cũ metallis ſuperiori uita: quæ ſpũm
quẽdam occultiſſimũ hñt: ideo aut nunq̃, aut q̃rariſſime ab artificibus in-
uẽtus, q̃uis multa ſit diligẽtia pquiſitus. Viuit cũ plantis uegetatiua uita,
cũ animalibus motiua, cũ mẽtibus ſeparatis rationali, aut intellectiua, cũ
Iohã. Deo uero diuina & æterna; de qua Iohãnes: Vita erat lux hominũ. Et iterꝝ:
CHRISTVS. Sũma Veritas: Veni, ut uitã habeant: & abũdantius habeant. Merito igiť
dicit' inſufflatũ in hũc hominẽ ſpiraculũ uitarꝝ, omnigenũ vʒ. Et qď Mo-
Salomõ ſes p duo extrema, & mediũ occulte innuit, Salomon, ſiue Philon apto ſer-
Philon mone exprimit dicẽs: Eduxit Deus hominẽ de limo terræ, aut puluerẽ de
Triſme. terra: & dedit ei uirtutẽ cõtinendi oĩa: Cui adſtipulať Triſmegiſtus: qui in-
terrogatus a filio de hoĩs gñatiõe rñdit: Homo eſt quoddã omne, & quod-
dam totũ in omni.i. in Deo, qui oĩa uirtute cõſtat, nõ quidẽ compoſitione:
Augu. homo aũt cõpoſitione conſtans eſt ex oĩbus rerꝝ poteſtatibus. Auguſtinus
aũt nedũ in toto hoĩe, ſed in anima tñmõ hanc omnimodã rerꝝ continen-
tiam cõtemplabať: Ad totius (inquit) ſapientiæ ſimilitudinẽ factã anima
Philoſo. omniũ rerꝝ in ſe gerit imaginẽ, unde a philoſopho diffinita eſt omniũ rerꝝ
ſimilitudo: Habet.n. in ſe uires, qbus oĩa cõprehendit, oĩa inueſtigat, omni
buſqꝫ ſimilis exiſtit: Cũ.n. ſit una, ſimilis eſt terræ p ſenſum, aquæ p imagi
nationẽ, Aeri p rationẽ, firmamento p intellectum, Cœlorꝝ cœlo per intel
ligentiam. Et ſicut Deus eſt oĩbus captibilis, & participabilis: ſic anima eſt
omniũ capax. Sed ad hoĩem ipm reuertamur: qui oĩa nedũ ſilitudine, ſed
Boetius uirtute, & actu tanta dignitate, & cõſonãcia cõtinet: ut merito Boetius pri
ſcos illos pr̃es imitatus uocet ipm ſcdm muſicæ genus ſic differẽdo de eo:
uiuacitas illa rõnis incorporea q̃dã coaptatiõe miſceť: & ueluti grauiũ, le-
Mercu. uiũq; uocũ in unã cõſonãtiã ẽ efficiẽs tẽpatio. Sed hãc Mercurius uocat
Zoroa. harmoniã ſupiorẽ, ad eã vʒ, q̃ corpis, aut corpei mũdi eſt. Illã Zoroaſtres
(forſitã i ſolitudie, quã biſdenis ãnis icoluit) rite pſenſitur diceret: Exultat
hõ ob harmoniã, in q̃ mortale corpus exiſtit, ſimul vʒ cũ aĩa tẽpatũ. De q̃

(ut Origeni placet) meminit Moſes, cũ ait: Maſculũ, & fœminã creauit Orige.
eos/diuinũ vȝ illud ꝑ maſculũ intelligens/& per fœminã corpus hoc ani/
male: qđ ſpiritui & diuino illi ſubiiciať: ut ipſo incubante, cócipiat, & pa/
riat tanta cóſonantia, ꝙ nó ſolum homo opus Dei, ſed & opus ipſius ho/
minis reddatur harmonicũ & cóſonantiſſimũ: Quã utriuſq; conſonantiã
ſuo loco reſeruátes, ꝓſequemur eã, quã ex partibus omnibus maioris mũ/
di, quibus homo cóponitur, reſultare non ambigimus.

Quanta elegãtia eleméta in hoc homine reperianť. Cap. VI.

HOmo perfectiſſimũ, abſolutiſſimũq; Dei opus, omniũ quoq;
Dñs, ea quæ ad ipſius cópoſitioné cóueniunt, tãq̃ electas pro
Dño portiones perfectiori cõdimento, ſuauioriq; conſonan/
tia continet, q̃ ea, quæ in eius mãcipiis cócluduntť. Hinc ele/
menta, cæteraq; omnia hominé cóponentia, in eo tãq̃ in capite ſublimiori
quadã dignitate cóſpiciunť. Elementa igitur, & ſi in omnibus craſſioribus
rebus cóperiuntur cõſonantia, in homine tamẽ tanto maiori, quãto ipſe eſt
meliori uita donatus: Eſt nãq; (ut diximus) ſolus ex cunctis animãtibus
cœleſtis, diuinæq; uitæ particeps: Ideo eleméta, cæteraq; omnia in ſupre/
mo hoc opificio ſupremã quandã ſortẽ proſequuntur. Non eſt mirũ igiť,
ſi ultra cómuné conſonantiã, quã habent portiones, & qualitates corporeę
ad inuicẽ, & in aliis cópoſitis, neſcio quæ alia modulatio in huius hominis
cóplexione proportionata, coloribus, figuris, & lineamẽtis bene cóductis
ꝑſentiť: Quæ clarius a cordatis uiris, & expertis dignoſciť longe gratior,
q̃ uocis harmonia hauriať ab auribus ẽt bñ iudicãtibus. Et cũ de ꝓportióe
elemẽtoꝝ, & eoꝝ q̃litatũ ſupius tetigerimus, nũc illis omiſſis eã/quã tenẽt
in hoíe bñ códucto, ꝓcurremus: Cui, ut ſit bene cópoſitus, hęc cóplexionũ
& humoꝝ pódera cõſignarũt/Sanguini octo, Pituitæ q̃tuor, bili duo: atræ
bili unũ, ut ubiq; ſit ꝓportio dupla: ſed primi ad tertiã quadrupla/ad ulti/
mũ uero octupla: Quãuis Apponẽſis Aphrodiſeũ imitatus aliter has pro/ Apponſ.
portiones aſſignet, triplã vȝ ſuptripartientẽ q̃rtã, duplã ſupbipartientẽ ter Ale.Ap.
tias, & ſeſqualterã: qualis ẽ proportio qndecim ad quatuor, uel triginta ad
octo, & 8. ad. 3. &. 3. ad. 2. Sed neſcio qua róne munitus id fecerit, cũ antiq;
& pitiſſimi in negotio harmonico nũq̃ admiſerint harmoniã (teſte Procu Procu.
lo) ex ſuppartiẽtibus proportionibus reſultare. Corpus uero, eiuſq; humo
res cõſonãtiſſimi ſunt, a quoꝝ cõueniẽtia, ſi unus qdẽ diſcrepet, totũ diſtẽ/
perať corpus: ut ex Hippocrate, Galeno, & Haliabate ultra Auicenã ple/ Hippo.
niſſime diſcere poſſumus, ſi legere uoluerimus, quæ primus in de nã hoĩs, Galenus
ſecũdus in ꝑ de cóplexióibus, ultimus uero in ꝑ theoricę ſcripſerit. Pytha/ Haliab.
goras quoq; formari hoĩem docuit cócretióe, & cópagine humoꝝ itra dies Auicena
quadraginta, iuxta uero rationẽ harmoniæ intra ſeptẽ, aut nouẽ, uel decẽ Pythag.
(ut plurimũ) menſes cõſummatũ, atq; perfectum infantem gigni.

Quæ in ipſo homine elementis reſpondeant. Cap. VII.

Augu. CVm elementis ultra coꝝ portiones, quæ ſunt in corpore, uiuaciores hominis partes (inquit Auguſtinus) cõueniũt, ſenſus, v3 exteriores. Oculus.n.(quia luce mediante uidet) igni reſpondet:& abſq; igne, & luce nequaq̃ pcipit. Aures cũ aere conueniũt, quo ſonus reboat: aut ipſo pcuſſo ſonus efficitur. Olfatus autẽ, & guſtus cũ aqua, in qua reſidet ſapor, & odor: Sed olfatus in iſtis exhalationibus humidis, quibus craſſatur hoc ſpatiũ, per quod cõuolant aues: guſtus uero in iſtis fluxilibus, & corpulentioribus humoribus: Tactus aũt terrã & craſſiorem materiã ſibi aſciſcit: A quo Frãciſcus acutus nimis declinãs dicit Auguſtinũ loquutũ fuiſſe ad alioꝝ mentẽ de aqueo ipſius guſtus obiecto/nihilominus proſequẽdo, rationẽ reddit Auguſtinus, cur guſtus aquæ cõueniat: ait enim: Quęcunq; in ore ſapiunt, ipſius oris humore cõmiſcentur/ut ſapiant/etiã ſi arida/ cũ acciperẽtur, fuiſſe uideantur. Qui tamen ſenſus omnes percipiũt ui quadam ignea/qua anima, cui ſentiendi uis eſt, motũ incohat in omnibus ſenſibus, ſed non eadẽ ſerie: In uiſu.n.repreſſo calore uſq; ad eius lucẽ: In auditu/uſq; ad liqdiorẽ aerẽ ignis calore ſuo penetrat: In olfatu/tranſit aerem purum uſq; ad humidam exhalationẽ perueniẽs/unde craſſior hæc aura ſubſiſtit: Sed in guſtu/tranſit, & peruenit uſq; ad humorẽ corpulentiorẽ: Quo etiã penetrato, atq; traiecto cũ ad terream grauitatem peruenerit, tactum ultimũ ſenſum agit.

(Margin: Frãc.de Ma.)

Ex compoſitis cũ quibus lapides conueniant. Cap. VIII.

POſt elemẽta prima, ex qbus oia cõponunt̃, mixta ſuccedunt: quæ quãuis ex oĩbus elemẽtis cõmiſceant̃, alicuius tñ naturã unũquodq; imitat̃. Lapides.n.terreã proprietatẽ ſapiũt: q̃uis Albertus Auicenæ teſtimõio ſuffultus qd aquei, quo cõponi, & cõglutinari poſſint, eis attribuerit: ne uincẽs ſiccitas coagulari nõ pmittat: uincit tñ terrea uis. Et cũ mẽbra, & partes hoĩs ordinẽ ſequantur mundani corporis, lapidũ locũ in homine oſſa poſſident: Nam & ipſi oſſa mũdani corporis ab Empedocle dicebãtur: Quẽ æmulatus Poeta decantat:

(Margin: Alber. Auice. Empe.)

Magna parens terra eſt, lapides in corpore terræ
Oſſa reor dici/iacere hos poſt terga iubemur.

Qui lapides & ipſi uiuũt in hoc mũdano corpore, ſicut oſſa i humano: Vñ & priſcoꝝ nõnulli dixere lapidibus ineſſe aias: q̃ uenenũ fugarẽt, Phantaſmata pellerẽt, ferrũ, & paleã traherẽt, fortitudinẽ pſtarẽt, & audaciã, cęteraq; id genus operarent̃: quæ magis ad uitã, q̃ ad qualitates ſpectãt. Obuiat nihilominus Albertus cũ (iudicio ſuo) primũ animę opus ſit uiuẽs, tũ qa porroſitate carẽt/qua uita penetrat: tũ ẽt, qa anima multa opat̃: lapides aũt tm̃mõ unũ hñt effectum. Sed rõnes iſtæ de uita ſuperiori cõcludunt, de inferiori uero nequaq̃: Alio.n.gradu uitæ Angelicæ mẽtes uiuũt:

(Margin: Alber.)

Digitized by Google

alio homines:alio plãtæ:alio metalla:alio lapides. Hoꝝ.n.uita unã tñ ope rationẽ hẽt:ſuprema aũt anima omniũ inferioꝝ operationibus pẽſt: Viuit náq; lapis,& unius generis tñmõ opatur effectũ,attrahẽdo,uel pellendo, aut lętificando, & huiuſmodi: Viuit planta, uegetat, & cibat:animal ultra hęc mouet,& ſentit: Homo uero ſupaddit ratiocinationẽ, atq; diſcurſum. Viuit utiq; lapis:unde & uiuẽs dicit, creſcitq;, & cópaginatur cũ alio lapide, aut cũ oſtreis, uitro, uel huiuſmodi: Viuũq; ẽ opus eius, augmẽtũ v3, attractio, uel expulſio, & quodcũq; illud ſit. Viuũt & oſſa in humano corpore: quæ creſcũt, motui ſeruiunt, & medulla eoꝝ eiſdem uitã, & fomentũ pbet. Nec porroſitas exqrit, ubi nó eſt uegetatio, & motus: poſſet tñ porroſitas cóprobari in lapidibus: ut in aliqbus patet penetratio aquę, & olei, & ſudor multoties: niſi dicatur, q̃ ille pducit ex aere adiacẽti reſoluto: ſed hæc nó ſunt præſentis ſpeculationis. Adſunt etiam oſſa melioris hominis, de quibus Regius propheta: Exultabũt omnia oſſa mea. Et iteꝝ: Conturbata ſunt omnia oſſa mea. Rurſumq;: Aruerunt oſſa mea, qa oblitus ſum comedere panẽ meũ: Panẽ utiq; cœleſtẽ, & Angelis cómunẽ, quo paſcitur melior homo in ſupna curia: de quo ſumma Veritas ait: Vt edatis, & bibatis ſuper menſam meã in regno meo. David CHRISTVS.

Quibus reſpondeant metalla. Cap. VIII.

Humores ſuccedũt, qui q̃uis diuerſam imitent nã elementoꝝ, aquei tñ oẽs ſunt: ſicut & metalla cói nã aquã ſapiũt: Virtutẽ tñ qdlibet hẽt cũ aliquo elemẽto, & aliq̃ planeta cõuenictẽ: in qbus reſidet potior uita, q̃ in oſſibus, & lapidibus. Generant itaq; humores, & hitant in humano corpore, ueluti metalla in terra, tãq̃ in uiſcerib' mũdani corporis. Hinc Hermes Euates Arabũ rex uocat ipſam genitricẽ metalloꝝ: quæ tãq̃ mr in uẽtre geſtat: nutriũturq; (ut Ptolemæo placet) ex radioꝝ oium ſtellaꝝ cõcurſu, aut (phyſicas rõnes ſi ſequamur cũ Auicena) p uirtutẽ mineralẽ, aut p uim cõmunẽ: ut idẽ Hermes opinabatur: Quã uim ultra phyſicas metas trãſcendẽs in Marte collocabat. Vel gñant p calidũ uſtiuũ, ut Empedocles uoluit: uel p calorẽ igneũ exiſtentẽ in mõtibus, ſicuti aſſeuerat Abubacher: aut p uirtutẽ nãlem lapidis formatiuã, ut tenet Albertus. Ad humoꝝ quoq; pductionẽ interuenit ſtellaꝝ cõcurſatio, uirtus generatiua, planetæ alicuius ſupereminẽs uis, calor nãlis/quo decoquãtur, & purificẽt/ formaq; eoꝝ particularis. Eſt in metallis (ut diximus) uita impfecta: eſt ẽt in humoribus uita, qua cũ toto corpore uniãtur: & pſeruati a putredine diuerſis ipſius corporis opationibus inſeruiãt: Reſidetq; uitæ uigor magis in bili, & ſanguine: In hoc, ut p ipm traducat eadẽ uita ad oẽs corporis partes: In illa uero, ut uiuacius operet: Et uſq; adeo ſanguini uitã ineſſe opinati ſunt nónulli: ut ſedem ipſius uitæ ſanguinẽ adiudicauerint: ſicut & ſacræ litteræ docẽt, dicẽte Moſe, uice tñ Her.Eu. Ptole. Auice. Emped. Abuba. Alber.

Dei,

Leuiti. Dei, in Leuitico: In ſanguine animalis eſt anima eius. Ex ipſo etiã bene de
coᴄto ſemen efficitur/ex quo uiuens, & animal generatur. Et ſpiritum, tãq̃
Triſme. uitæ uehiculũ Triſmegiſtus in ſanguine collocat: quo abeunte/ſanguis/ue/
luti eius uehiculum/aut abit cum ipſo: aut triſtans, & dolẽs de priuata ipſi
propinqua uita congelat̃. Sunt etiam in homine metalla illa ſuperiora/de
CHRI/ quibus in plærifq; locis meminerũt eloquia ſacra: Eſt enim aurum, de quo
STVS. ſuperna ueritas/& reparator interioris hominis/ubi iſta reſident/ait: Sua/
deo tibi emere a me aurũ ignitum: ut locuplex fias. Et hoc eſt aurum/quod
offerri iuſſum eſt in cõſtruᴄtionẽ tabernaculi/ hominis expreſſiſſimi typi.
Iuſſum eſt quoq; offerri argẽtum cũ ære, hyacintho, pellibus uariis, lignis
Thymiamate, & gẽmis: Quod argentũ aliquando uertitur in ſcoriã/ut in
Iſaias Iſaia conquerit̃ Dominus: quia ſapientia, & doᴄtrina uiri, (etiã diuinorũ
Pſalm. eloquiorũ/quæ argentum purgatũ terræ, purgatum ſeptuplum in Pſalmo
dicuntur) multoties deprauant̃: quando vʒ cum mala uita, uel errore ali/
quo miſcentur: Sed hoc ſæpius purgatur, fauente ſummo Artifice/de quo
Malac. Malachias ait: Sedebit conflans, & emundans argentũ/& purgabit filios
Leui: qui p̃cipue purgati eſſe debẽt in auro charitatis/& argento ſapiẽtię.
Sed ſuper oẽs expurgati debent eſſe ſacerdotes: quibus in lege iuſſum fuit
portare הָאוּרִים וְאֶת הַתֻּמִּים .i. urim ue tumim: ubi noſtra traduᴄtio habet
doᴄtrinã, & ueritatem: Sed melius diceret̃ illuſtrationes. ſ. ueritatis, & per
Paulus feᴄtiones, omnimodas vʒ. Et iſti dicũtur ab Apoſtolo ædificare ſupra fun/
damentũ, quod Chriſtus eſt, aurũ, & argentum. Ab argento itaq; ſi bene
ædificare uolumus/ammoueri debet omne erroneũ, & humanam ſapiens
pompã, falſaq; adinuentio, & uitæ coinquinamentũ: & tunc ſequet̃, quod
Salomon ait: Aufer rubiginem de argento/& egrediet̃ uas purſſimum.
Sunt quoq; in homine æs/ſtãnum/cuprum, ferrũ, & plumbum ex eadem
quippe materia progenita: Deficit aũt eis digeſtio docoᴄtio/fixio/puritas/
pondus, uel aliquod illorũ, unde decidũt a perfeᴄtione auri, uel argẽti. Sed
ſi digeratur materia/decoquat̃, fixetur, & ad puritatẽ, pondusq; cõueniẽs
deducatur: tunc aurũ, atq; argentum dignũ regia efficit̃ præſentia, ut de
domo Iſrael, & cõſequẽter de omnibus ouibus, quæ perierãt illius domus,
Ezechi. per Ezechielẽ efficere p̃mittit ſũmus faber dicens: Verſa eſt mihi in ſcoriã
domus Iſrael: Omnes iſti æs, ſtãnum, ferrũ, & plũbũ in medio fornacis ſco
ria argẽti faᴄti ſunt/p̃pterea hæc dicit Dñs: Eo q̃ uerſi eſtis omnes in ſco/
riã/ideo colligã uos in medio Ieruſalẽ/ſicut coadunat̃ argẽtũ/æs/ ſtãnum,
ferrũ, & plumbũ in colatorio uaſe, ut cõflato igne liquefiãt, illo vʒ igne, de
quo idẽ Faber ait: Ignẽ ueni mittere in terrã: Quo miſſo dicato ſibi quin/
Lucas quageſimo die faᴄtũ eſt (ait Lucas) illis cõflatis omnibus cor unum, & aia
Iſaias una. Tũc illud Iſaiæ uaticiniũ impletũ eſt, quo dicitur: Auferã omne, ſtan/
num tuũ: & iterũ in ſequẽtibus; Pro ære adducam aurũ, pro ferro argentũ

& pro lignis æs, & pro lapidibus ferrũ. Sed hac noſtra tẽpeſtate (heu do-
lendum) Ieremiæ uaticiniũ tragica uoce proclamãdũ eſſet, quo dicit: Aes Ieremi.
& ferrũ uniuerſi, corrupti ſunt, & defecit ſufflatoriũ: In igne cõſumptũ eſt
plũbũ: fruſtra conflauit cõflator: malitiæ enim hoꝝ non deficiũt: Argentũ
abominabile uocate hos. ſ. proteruos: Nam Dominus abominatus eſt eos:
Qui niſi cito ſuccurrat, breui oẽs abominatione ꝑpetua digni reddent, ſi-
cut de Babyloniis ſcripſit Iohãnes in ſua Apocalypſi. Et de aliis Iſaias, & Iohan.
Ezechiel: Vñ cõflator exorãdus eſt, ut cõflet, & expurget, & reſtituat cõta- Iſaias
minatos ad puritatẽ priſcoꝝ: q fuerũt tẽpore magni expurgamẽti. Ezechi.

Quibus cõcinãt q̃dã mixta mineralia mirãdo artificio. Cap. X.

Vltra humores ſunt inteſtina eoꝝ uaſa, quæ mediũ inter oſſa
carneſq; tenent: Quę locum in magno mundo marcheſita, &
alumen poſſident: quæ (ut Albertus docet) inter lapides, & Alber.
metalla media ſunt. Duriora quoq; inteſtina carnibus ſunt,
oſſibus uero molliora, minuſq; ſentiunt, & uiuũt, q̃ caro, magis aũt q̃ oſſa:
Vnde media cõprobantur inter utraq;: Corruptioni uero magis ſunt ob-
noxia q̃ caro ex materia, quã continẽt, corrũpente. Sed in meliori homine
uaſa humoꝝ, ideſt ueroꝝ influxuũ ſunt potentiæ, & uires naturales eoſdẽ
ſuſcipientes, intellectiua vz uis, uoluntas, iraſcibilis, & cõcupiſcibilis: quæ
omnes influxus colluſtratiuos inflãmantes, & ad opus conducendũ amo-
re, uel impetu ſuſcipiũt: Quæ mediũ inter naturalem uitã, & diuinas uir-
tutes, quibus ipſi Deo aſſimilamur, tenent: ſicut media illa exiſtũt inter la-
pides & metalla, & inteſtina inter carnẽ & oſſa. Sed ſunt corruptioni ob-
noxiæ potentiæ iſtæ, & tantę peruerſioni, ut etiã dicant ablatæ, ſicut my-
ſticæ in Machabeoꝝ uolumine ſcribit: ꝙ Antiochus vz aſportauit a tem-
plo magno Dei nõ ſolum aurũ/argentum/& omnes lapides pretioſos/ ſed
etiã altare aureum/candelabrum luminis/& uniuerſa uaſa. Et quid per al-
tare aureũ aſportatum ab Antiocho diabolũ, & peccatum figurante intel
ligit, niſi uoluntas, in qua aurea charitas reſidet? Et quid per candelabrũ
luminis, niſi intellectus deſignatur, in quo ſplendet omne lumen interioris
hominis tam naturale, q̃ diuinũ? Sed per cætera uaſa cæteræ intelligũtur
potentię ſuſcipientes, & operantes: Quas particularius exprimendo ſub-
infert: ꝙ abſtulit etiam mortariola, & uaſa concupiſcibilia: Quoꝝ hæc, ci-
tra omne uelamen, concupiſcibilem uirtutem indicant: Verũ mortariola,
quibus cõteruntur dura, uim iraſcibilem innuunt: qua contra uitia, & ſe-
ipſum peccantem iratus homo duros affectus, duraq; opera, & obliqua in
puluerẽ redigit: Quod alumẽ, & huiuſmodi efficiunt mordentia, & corro-
dẽtia carnẽ ſuperfluã, & cõtaminatã: quæ malã operationẽ, & malos, cor-
ruptoſq; fructus ſignificãt. Auferunt aũt huiuſmodi uaſa, & potentiæ, aut
uires: quãdo exercent in alios uſus, q̃ in eos, quibus ſunt deputatæ: ſicut in

alio typo hēmus de uaſis aſportatis ab Ieruſalē in Babylonē:qbus Babylonius rex abutēs in laſciuiis ſenſit manū Dñi cōtra ipſum ſcribētē ſententiā in pariete:ut in Daniele legimus enarrāte,& interpretante. Daniel

Cum quibus plantæ uireſcant,& uegetentur. Cap. XI.

POſt metalla primariū genus eſt plātaꝝ: Quaꝝ uirtus in carne,& ſanguine cum ſpiritibus uitalibus illac tranſmeātibus in hoc paruo mūdo ſatis clare conſpicit̃.Eſt enim planta uegetās natura ſuaipſius (mediāte ſpiritu uitali) altrix & creſcens.Eſt q̃q; in carne uegetatiua uirtus prębens alimentū,& augmentum manifeſtū/in quoꝝ utroq; deperditū facillime reparatur:Inciſa nanq; plāta iteꝝ pullulat,etiam duriuſculus cortex:Sic caro,cutiſq; ſeccata iteꝝ creſcit/quis ſæpe & cutis in carne,& cortex in plāta cum æterno uibice:Viuitq; utraq; ſpiritu q̃dā ſecretiſſimo:ſed hoc planta creſcit,& effectus uarios inducit in folia/fructus/aut radicē eius comedentē:Caro aūt non tantum creſcit/ſed multiplici agitat̃ motu/dilatando/reſtringēdo,& ſecundū locum mouēdo,pro diuerſitate muſculoꝝ in ipſa exiſtentium.Et ſi carnes non creſcunt in iā adultis,deductiſq; ad terminum augmenti, nutriuntur tamen continue,ut Galenus/Auicenna/Albertus/& alii diffuſe pertractant.
Gal. Adſunt itaq; in homine uires plantaꝝ ne dum terreſtrium/ ſed excælſarū.
Auice. De terreſtribus ſenſitiuus doctor Ariſtoteles in ſermone de anima loquēs
Alber. dicitq; homo eſt arbor inuerſa capillos capitis/ tanq̃ radices in ſuperiorē
Ariſto. partem protendēs/& per os in ſupernis exiſtens nutrimentum capit/ſicut
Dauid planta radices in terram,& deorſum extēdit/inferneq; nutritur.Et de cœleſtibus arboribus cœleſtis doctor/poſtquam de pane,uino,& oleo cœleſti decantauit, ſubinfert: Saturabuntur ligna adonai,pro quo nos habemus
CHRISTVS. ligna campi/& cedri libani/ quas plantauit. Plantat enim has arbores ille, de quo dicitur:omnis plantatio,quam non plantauit Pater meus cœleſtis,
Moſes eradicabitur.De qua plantatione Moſes antea ſcripſerat dicens:Plantauit Dominus Deus paradiſum uoluptatis a principio/ quod in hebreo habet̃ מקדם idest michedem:Et ſi bene perpendatur uis & myſterium huius uocabuli chedem Patrem ſignificare uidebitur / qui eſt principium / fons,& radix omnium plantaꝝ. Plantatus eſt itaq; homo in horto uoluptatis per
Cantic. radices/capilloꝝ:de quibus dicitur in Canticis:Comę capitis tui/ſicut purpura regis iuncta canalibus:illis vʒ ſupernis, per quos fluunt omnia cha
Pſalm. riſmata a fonte omnium bonorum. Et huiuſmodi arbores plantatæ ſecus decurſus aquarum/fructum dant in tempore ſuo:& folium earū non defluet:& omnia/quæcunq; faciunt/proſperabuntur:Nā tunc arbor eſt bona: Si autem ſeiuncta a canalibus illis ſupernis/in terrenis/& inferioribus
CHRISTVS. radices figit, tunc eſt arbor mala:de qua ſumma Veritas ait : Non poteſt arbor mala bonos fructus facere:ſicut nec arbor bona malos fructus red

dere.Et illa/quæ bonos fructus producit, firmatis radicibus in plantatore
tandẽ mediantibus fructibus/& uirtute plantatoris ipſius/ cũ eodem uni/
tatem conſequetur/iuxta mediatoris interceſſionem/ qua dixit:Rogo Pa/ Idem
ter/ut ſicut ego & tu unum ſumus,ita & iſti unũ ſint in te,radicati u3/cõ/
cluſi/& cõglutinati,reuerſiq; ad eundem,a quo proceſſerunt.

Animales conditiones in hoie uiuere omnibus patet. Cap. XII.

QVęcũq; ad animalia pertinent/ſi in homine contineant̃,quia
manifeſta ſunt,breuius q̃ materia exquireret/ percurremus:
Sentit enim homo/mouet̃/imaginatur,timet/dolet, cõcupi/
ſcit/odit/comedit,digerit/expurgat,mingit,dormit, ſuſpirat,
clamat,ululat,cantat,garrit,ambulat,ſaltat,natat,fert onera,trahit,diuer/
ſiſſimiſq; cibis paſcit̃,herbis,fructibus,carnibus,piſcibus,radicibus,pane
uino,& aqua:Inſuper omnigenos mores,& effectus uarios facit diuerſiſſi/
morũ animalium.Hinc naturas eorum poteſtate (ut dicunt Peripatetici) Peripa.
aut uirtute (ut nouitiores aſſerunt) continere uidetur: Ideo Ariſtoteles in Ariſto.
ſuo de phyſiognomia mores hominũ diiudicat ex figuraꝝ,& partium cõ/
uenientia cum animalibus.Et aliquando adeo beſtias imitatur:ut Nume/ Nume.
nius Pythagoreus, Harpocratius, Boetius,Plotinus, Empedocles,& ante Harpo.
eos Pythagoras dixerit, ꝙ ad expiationem anima depoſita ueſte humana Boetius
beſtię indumentũ aſſumit,cuius ſe moribus ſimillimam præbuerat:uel fit Plotin.
comes feraꝝ,ut urbanius dicunt Hermias, Syrianus, & Proculus:Cuius Empe.
tranſmutationis,aut denominationis authorem,q̃uis aliqui Pythagoram, Pytha.
aliqui uero adhuc antiquiores fuiſſe autument / Moſes (ni fallor) tamen Hermi.
noſter,& ſacri eloquii ſcriptores fuere: quoꝝ monumenta omnium anti/ Syrian.
quiſſima habent̃:Ille nanq; uxorem Lot in ſtatuam ſalis cõuerſam ſcribit: Procu.
& Enoch non in beſtiam,ſed in melius immutatum.ſ.in Angelum, aut in Moſes
ipſum Deum. Daniel aũt Nabucdonoſor uerſum in beſtiã,fœnumq; in/
ſtar bouis comediſſe deſcribit.Ieremias ob crudelitatem populũ ſuũ ſtru/
ctionibus ęquiperat:& multa huiuſmodi in prophetis,& Salomone repe/
riuntur.Sed Chriſtus omnium doctor pręcipuus uoraces/& cruentos lu/ CHRI/
pos appellat dicens:Intrinſecus aũt ſunt lupi rapaces.Et Iudam in nequi/ STVS.
tia ſua proteruientem diabolũ nominat/dum ait:Nonne uos elegi duode/
cim,& unus ex uobis diabolus eſt? Et a Moſe Pythagoras (ut diximus)
accepit:quãuis Apuleius Madaurẽſis aſſerat ipſum Pythagoram imbutũ Apule.
etiam a Zoroaſtre Oromaſi filio Bactrianoꝝ rege:qui in ſuis oraculis ait: Zoroa.
σὸν γὰρ ἄγγος θῆρες χθονὸς οἰκήσουσιν.i.tuũ uas beſtiæ terræ inhabitãt,in tuo u3
corpore uires beſtiaꝝ ſunt:& nõ uermes comedẽt tuũ uas,ut Gemiſtus ex Gemiſt.
ponit.Et ſi Pythagoras,tãq̃ omniũ doctrinaꝝ accuratus ꝑquiſitor aliqua
in parte a Zoroaſtre edoctus fuerit/tamen,omni errore poſtpoſito,multo
plura ab eis,qui diuina ubera ſuxerũt,didicit:Et ab eo poſtea Archyta ta/ Archyta

Euritus rentinus,Euritus,& Philolaus:q illa pauluſcula carmina, & ſymbola Py
Philola. thagorę aſcripta(ut nõnullis placet) litteris cõmẽdauit:Quę carmina ex/
Hiero. ponẽs Hierocles irridet illos,q aîam hoîs in beſtias trãſmigrare exiſtimãt:
Ideo/qd ſenſerint illi antiqui ſapiẽtes in huiuſmodi re/percurremus.

Quid de tranſmigratione animæ humanæ in beſtias ſenſerint antiqui, & quæ ſit rei ueritas. Caput. XIII.

Pytha. Plato METAMORPHOſes huiuſmodi de mente Pythagoræ, & Platonis decantatas/etiã pueris in ſcholis notiſſimũ eſt.Hanc enim in lauꝝ,illum in lupum,aliam in philomelã,aliam in hyrundi/nem,& huiuſmodi tranſmutationes quãplurimi cecinerunt:
Sed utrũ Pythagoras,Plato,& ſacri authores/a quibus illi didicerũt,opi/
nati fuerint illas trãſmutationes re ipſa fieri,aut affectu tantũmodo,diſpu
tatur ab eoꝝ ſectatoribus: Aliqui enim contendunt Pythagorã ſic opina/
tum fuiſſe:Alii uero ſcripta illa poetico more a Platone tradita exiſtima/
Zenoc. rũt/ut de atticis Zenocrates,Archeſilas:& Carneades/De Aegyptiis uero
Archeſ. Ammonius/& ſequentes.Sed Carneades ipſius Platonis ueſtigia obſeruã/
Carnea. do ſcepticoꝝ more/potius q̃ determinãdo/eũ ſcripſiſſe orbi arbitrabatur:
Ammõ. Archeſilas ueritatẽ potius a Platone deſcriptam opinatus eſt:Zenocrates
Archeſ. uero,& Ammonius,aliqua,uel pauca tãq̃ uera ipſum dixiſſe crediderunt/
Zenoc. tam de aîa,q̃ de ꝓuidentia/& aliis huiuſmodi occultiſſimis negotiis:cæte/
Ammo. ra uero ſub ænigmatibus uariis occultare ſtuduiſſe: Inter quæ,circuitum
animaꝝ/reſtitutionemq; rerum in triginta ſex millibus annoꝝ/iuxta cõple
tam octauæ ſphæræ reuolutionem:Sed animarũ tranſmigrationes in be/
Sa.æg. ſtias nõ tãq̃ a ſe excogitatã/ſed ab Aegyptiis ſacerdotibus accepit/ ad aîa/
Orphe. rum(ut aiunt) expiationem cõfictam:Deinde ab Orpheo,Empedocle,&
Emped. Heraclito carminibus decantatã.Qui aũt recte ſenſerunt,& uerã Platonis
Heracl. ſententiã proſecuti ſunt,tranſmigrationẽ animæ humanæ in beſtias peni/
Plato tus reprobarũt.Id effecit Iamblicus,id Porphyrius,qui animã a centro,in
Iãblic. quo ſemel eſt defixa,diuelli nõ permittit.Sed Proculus,Hermias,atq; Sy/
Porph. rianus horrendũ exiſtimarunt facinus,cœleſtẽ animã in beſtias pręcipita/
Procu. ri:quia humanũ corpus non aliã capit animam,q̃ humanam:nec humana
Hermi. anima in aliud q̃ humanũ corpus inclinat.Neq; fas eſt(inquiunt)in cor/
Syria. pus animantis ratione carentis animã rationalem corruere,prohibẽte diui
Porph. na lege tã nefariã generationẽ:Vnde Porphyrius,& Iãblicus,cõfutato ho
Iambil. rũ errore,cõcludũt hoîem moribus deprauatũ nequaq̃ aſinũ, ſed aſininũ,
Timœ. neq; leonẽ eſſe,ſed leoninũ dici debere.Et ante hos quid Timœus Locrus
Plato Pythagoreus inſignis, & etiã Plato in ſuo de legibus ſenſerint, audiamus:
Quẽadmodũ(inqunt) corpora quãq; uirulẽtis,ac letalibus ſanitati reſtitui
mus,cũ ſaluberrimis nõ poſſimus,ita aîas cohibemus ſermonibus figura/
tiuis,& metaphoricis,cũ regi ueris nõ poſſint.Neceſſe igit̃ mulctæ perhi/

benē infligi, q̄ uȝ animę improbę meticuloſorum tentoria ſubeāt muliebria: & demū contumeliæ datas immaniū, ac ſanguine humano cruenta ferarum corpora ſubeundo affligitari: Laſciuientium animas, porcorum/ aprorūue ſubire formas: Leuia, & ſublimia captantiū, figurā uolucrū, & aerea petentium: Segnium autē, & inertium, aquatiliū ideam: Cuncta aūt hæc fatum ſecundo ortui deputaſſe/ Hucuſq; Timœus. Hinc circa transmigrationes iſtas/ ſane intelligendo, recte ſapientes iſti opinati ſunt/ immo fideliter recitarunt/ quæ a diuino, & prophetico dogmate acceperant: ubi docenē trāſmutationes huiuſmodi citra omnia uelamina: In imaginē (inquit Dauid) pertranſit homo. De tranſitu quoq; corporis in melius/ dicit Apoſtolus cū Philippēſibus agens: Saluatorem expectamus dominum noſtrum Ieſum Chriſtum/ qui reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratū corpori claritatis ſuę. De tranſmigratione uero animę Corinthiis ſcribens ait: In eandem imaginem transformamur/ Quę uȝ Filius Dei eſt: Nam poteſtas data eſt nobis / quæ fiamus filii Dei. Et de tranſitu in peiorem conditionem iterū decantat Regius Propheta: Homo, cū in honore eſſet, non intellexit/ comparatus eſt iumentis inſipientibus: & ſimilis factus eſt illis: non quidē natura, ſed moribus, & conſuetudine: Cum quibus Pythagoras, Plato, & omnes eorum aſſeclæ, qui recte ſentiunt: Quorum dogma hincinde conſperſum de mutatis in peius colligens Boetius fidiſſimus eorum interpres ait: Euenit igiē, ut quē trāſformatū uitiis uideas/ hoiem exiſtimare non poſſis. Auaritia feruet aliēarum opū uiolētus raptor/ lupo ſimilē dixeris. Ferox/ atq; inquietus in litigiis linguā exercet/ cani cōparabis. Inſidiator occultus ſurripuiſſe fraudib' gaudet/ uulpeculis exęquet. Irę intēperās fremit, leonis animū geſtare credaē. Pauidus, & q̄ non metuēda formidat/ ceruis ſilis hēaē. Segnis, ac ſtupidus torpet/ aſinū uiuit. Leuis, & inconſtans ſtudia permutat/ nil ab auibus diſtat. Fœdis, imūdiſq; libidinibus mergitur/ ſordida ſuis uoluptate detinetur. Ita fit, ut quis probitate deſerta, homo eſſe deſiſtat: & cum in diuinā cōditionem uitiis mancipatus tranſire non poſſit/ uertatur in belluam: Hucuſq; Boetius ex Timœo Locro, & aliis Pythagoreis. Iſta igitur trāſformatio fit ſecundum affectus/ habitus/ mores/ & operationes: quibus non minus dignoſcitur rei natura, q̄ forma, & effigie: Clarius enim pomū a piro, & perſicū ab amigdalis fructu cognoſco, q̄ trunco: Nec minus lupum a cane/ & aſinum, aut mulū ab equo per uocem diiuidico/ q̄ ex pelle. Solē quoq; magis luce/ & colore/ q̄ figura a Luna diſtinguo: Ex beſtiis uero egredi animæ dicūtur, quando earum affectus ſupauerint: ut q̄ pulcherrime Theſpion Gymnoſophiſtarum dux cū Apollonio diſſerens aiebat: Si iuxta Herculis iudiciū electionē feceris/ frugalitatem nunq̄ cōtemnens, & eam, quæ ſecūdū naturā eſt, parſimoniam amplexus/ multos leones ſuperaſſe diceris, multaſq; hydras obtrūcaſſe: Geryones q̄q;, & Neſſos uiciſſe

Pſalm.
Paulus
Pſalm.
Pytha.
Plato
Boetius
Theſpiō

q̄plurimos,& alia quęcũq; de ipſo prædicanť certamina. Et tunc aĩa hoĩs, quæ beſtiar; malis moribus coercita ſpiritu bruti imaginario circunduce/batur, ſoluta, & longo tp̄is curriculo, magniſq; laboribus purificata/a be/ſtiar; expedita conditionibus ad cœleſtẽ digna redeat ſedem.

Quid de particularibus tranſmutationibus mira conſonantia cum no/ſtris depoſuerint externi. Cap. XIIII.

Heracl. VNdiq; habemus de hac trãſmigratiõe teſtes cõcordes: Hera/clitus.n. ſucceſſione neceſſaria e ſummis ad ima, econtraq;, ex imis ad ſumma iter animam agere dixit: ut uera ſit illa apud Chaldei Chaldeos celebrata ſententia/de qua ſcribit Euantes, hominẽ Euantes v3 eſſe diſſolutoriæ naturæ animal, nullã habens propriam imaginem/ex/trarias aũt, & aduentitias q̄plurimas: In ſupremã enim naturam, & diui/Ariſto. nam/hominẽ trãſformari per uirtutis excellentiã/& Ariſtoteles in Ethicis/ Plotin. & Plotinus in libro de uirtutibus aſſerũt: Quos tota ſequiť poetarum tur/Pſalm. ba decãtantiũ/homines Deos effectos. Cantat & noſter Dauid inter uates Paulus eximius: Ego dixi Dii eſtis: Et Paulus cũ Epheſiis diſſerens ait: Qui adhę/Pytha. ret Deo, unus ſpiritus efficiť cũ eo. Intercedit Pythagoras ſemitheologus & ſemiphiloſophus dicens: Si depoſito corpore æthera aſcenderis, eris im/mortalis Deus. Et Iohãnem cõuerſum in Angelũ Malachias aperte teſtať Malac. Deum introducens dicentẽ: Ecce ego mitto Angelũ meũ ante faciem tuã: Quos Angelos, antiqui Deos nominare ſolebant: Ad quor; gradũ multos euectos etiã ipſi gentiles p̄hibẽt: & uſq; ad eam inſaniã deuenere/ut etiam pro Diis adorarẽt huiuſmodi homines ſuperiori honore/ quo nos uenera/mur noſtros, quos ſanctos.i. confirmatos in unione cũ Deo dicimus: Hos nãq; ſolũmodo interceſſores ad Deũ/cui ſunt uniti/flagitamus: Illi aũt/tãq̄ Deos/ipſos colebãt. In deteriorẽ autem partem multo plures labunť: quia Heracl. (ut ſubinfert Heraclitus) cũ nõ modici ſit laboris in ſup̄nis ſedibus per/petuo degẽdi, fatigari, cõuerſariq; cũ Diis/& eis iugiter ſubiici, Ideo par/tim quieſcẽdi deſiderio illectã, partim imperãdi ſpe erectã animã ad infe/Emped. riora labi facile aſſerit. Ad quæ deiecta aliq̄ñ (ut Empedocles ait) mutať Ouidi. in plantã/ut de Daphne in laurũ uerſa decãtat Ouidius. Poeta quoq; Po/Virgili. lydori animã ex ſtipite clamantẽ deſcribit. Ex Ariſtotele quoq;, ſed clarius Euãgel. ex Euãgelio in plæriſq; locis diſcere poſſumus/ hoĩes arbores dici/nũc bo/nas, nũc malas: Bonę aũt (ut antea tetigimus) plãtatæ dicunť in Dei hor/tulo: Malę uero in terra hac dep̄ſſa/ſteriles utiq;, & ĩfructuoſę, exciſionẽq; Ioã.Ba. expectãtes: ut in ignẽ mittanť arſuræ: Et de his clamat Baptiſta: Iã ſecuris ad radicẽ arboris poſita eſt. Et aliq̄ñ etiã in lapides mali dicunť mutati/ut Idem idẽ Baptiſta ait: Potẽs eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. Moſes Moſes quoq; narrat uxorẽ Lot in ſtatuã ſalis cõuerſam: Qui.n. nutritioni tantũmodo deditus die, noctuq; torpet/uiuit/ut planta: Obduratus aũt, ut

nec uerbũ Dei/nec ſuperna chariſmata ſuſcipiẽs aliquando molliaẽ/ lapis merito dicitẽ. In ſalem uero conuerſa deſcribitur mulier illa/quæ in exem/ plum,& cõdimentũ obaudientium data erat. In animalia quoq; homines mutatos infiniti penè utrinq; authores habentur concordes. Ariſtoteles in Politicis ſcribit hominem moribus deprauatum non ſolũ in beſtiam mu/ tari,ſed ea ipſum deteriorem fieri. Plotinus de tranſmutatione in animalia & plantas in ſuo de proprio cuiuſq; dæmone diſſerens ait: Quicunq; pro/ prietatem ſeruauerunt humanã,homines iterũ naſcuntur: Quicunq; uero ſolo uſi fuerint ſenſu,bruta animalia redeunt,ita tamẽ, ut qui ſenſu præ/ cipue una cum ira/animalia fera exoriantur: Quicunq; autem ſenſu p cõ/ cupiſcentiã,uoluptatemq; utantur/ſalacia, & ingluuioſa animalia reuer/ tantur. Verũ ſi non tam ſenſu, una cum his,q̃ ſenſus degeneratione uixe/ rint,una cum ipſis/plantæ repullulant: ſolũ nãq;/ uel maxime in his uitale uiguit,omniſq; illis cura fuit,ut in plantas cõmutarentur. Veꝝ qui muſi/ cis modulis nimiũ deliniti uixerunt,in cæteris nõ deprauati/aialia muſica renaſcunẽ: Et qui ſine ratione regnarũt,aquilæ fiunt/ niſi prauitate aliqua ſint infecti: Qui uero ciuilẽ uirtutẽ cõſecutus eſt,homo reuertiẽ. Hucuſq; Plotinus ibidẽ,ſed in eo,quẽ de prouidẽtia ædidit,hęc adiungit: Ratio ſe/ minaria bouis nõ in alia q̃ in bouis materia eſt,ſimiliter & ratio ſeminaria hominis i ſubiecto humano exiſtẽs nec minuiẽ,nec augeẽ,quod ab initio natura tributũ fuit. Nõ qdẽ minuiẽ ſecũdũ ſubiectũ,aut rationẽ ſpecificã ſed mutanẽ ſecũdũ affectus: Quibus oẽs Pythagorei,& Academici cõſen/ tiunt. Sed hęc eadẽ in plęriſq; locis ſacri eloqi antea ſcripta cõpimus ultra ea;quæ ſupius adducta ſũt: Ad male nãq; initiatos inqt Apoſtolus: Veluti aialia muta,put ducebamini,euntes. Et obtenebratũ populũ,atq; ingratũ per Iſaiã execrando Dñs ait: Cognouit bos poſſeſſorẽ ſuũ,& aſinus pſepe Dñi ſui: Iſrael aũt me nõ cognouit,peior u; beſtiis effectus. Et in puerbiis Salomõ hoiem nũc leonẽ,tigridẽ,urſum,uel aprũ appellat: nũc leporem, canẽ leporariũ,aut cuniculũ: nũc formicã,hericiũ,ſerpẽtẽ,uel araneã: nũc aqlam,ſtellionẽ,gallũ,uel auẽ aliã nominat: & multa huiuſmodi in meta/ phoris diſſerens mores hoium p beſtias,qbus aſſimilanẽ,deſcribit. Sed ne nimiũ excedamus oia externoꝝ,& ſcripturę ſacrę loca huiuſcemodi expli cando,adducemus,quæ Moſes ſummatim,& perfecte concluſit ſub typo arcę,quã Noe ſũmo myſterio iuſſu Dei dicitur fabricaſſe.

Aristo. Plotin. Pytha. Acade. Sa.ſcri. Petrus Iſaias Salomõ Moſes

Omnia contineri in homine ſacro artificio deſcribit Moſes in arca Noe. Caput XV.

NOe,aut Noach (ut dicunt hebrei atq; Chaldei) omniũ hu/ manorum Deorum maiorum,& minorum Pater,renouator humani generis,ſemenq; mũdi a Scythis denominatus, Ia/ nus quoq; dictus(ſi deflorationi Beroſi creditur) is fuit,cui

Scythę Beroſus

magno typo & myſterio dixit Deus:Finis uniuerſæ carnis uenit corã me,
qa repleta eſt terra iniquitate,ſeu rapinis: ut habet ueritas hebraica : Ra/
puerat enim homo inferiorũ ſortes,unde a ſtatu ſuo deciderat. Pro ipſius
igitur reparatione dixit ſummus Pontifex ad eum,qui ſolus reperiebatur
iuſtus in generatiõibus ſuis:Fac tibi arcam de lignis leuigatis: pro quo in
hebreo habetur de lignis גֹפֶר ideſt gopher, quod cupreſſum ſignificat, ut
Hiero. quibuſdam placet,& ſecũdũ alios, pinum picem ſtillantem:Hinc Hiero/
nymus in traditiõe ſuper Geneſim ait: Pro quadratis/aut leuigatis,in he/
Augu. breo legimus bituminatis. In qua arca Auguſtinus, hebrei ſapientes,&
Hebrei omnes, qui recte ſentiũt,hominem quo ad omnes partes putant deſcribit
Cuius arcæ,& hominis partitiones cum paulo ſuperius ſatis explicaueri/
mus,ueniamus ad ea,quæ in ipſa,& conſequenter in homine cõtinentur:
Cui dicitur:Ingredere tu in arcã,& omnis domus tua:Intrare enim debet
homo intra ſeipſum , ſi ſaluti ſuæ conſulere uelit , ſicut ad Abraham di/
ctum fuit:Vade ad te,pro quo nos habemus,exi de terra tua.Et in euan/
Iohan. gelio Iohannis dicitur: Abierunt diſcipuli iterum ad ſemetipſos, cogni/
to uidelicet Ieſu ſuſcitato : Nam receſſerant a ſemetipſis per increduli/
tatem contractam ex morte, & paſſione ipſius. Sic quoq; de laſciuo illo
Ambr. adoleſcentulo / qui abierat in regionem longinquam/inquit Ambroſius:
Quid eſt longius ire , niſi extra ſe ire? Intrat ergo homo ad ſe , quando
CHRI/ ad cor redit / in quo cubiculo collectus, & clauſo hoſtio (iuxta Salua/
STVS. toris edictum) expeditus , & diſpoſitus ad Patrem orat . Iubetur quoq;
intrare cum liberis,& omni familia ſua/quam explicans ait: Vxor tua,&
filii tui,& uxores filiorum tuorum tecum.Celebratur nimis in ſacris litte
ris uxorarium ſacramentum/ipſiq; regnum cœlorum cõparatur.Nec uo/
luit Chriſtus mulieri ſamaritæ pandere ſacramentum aliquod,niſi accer/
ſito uiro:Vade/inquit/ & uoca uirum tuũ:Et ad uirum ait Sapiens:Per/
fruere uita cum uxore,quã diligis:Quæ non ſit ſterilis,ſed tãq̃ uitis abun/
dans,& producens conuenientes fructus:de quibus dicitur:Facite dignos
fructus pœnitẽtiæ:& appropinquabit uobis regnum cœlorum.Quo for/
Mercu. ſitan ſenſu docebat Mercurius præcauendum a uiro , cui nec uxor , nec
CHRI/ filius eſſet. Hinc & Chriſtus omnium dux,& doctor non minus factis,q̃
STVS. uerbis uxorem ſumpſit, qua omnes nos generauit:& de qua in Apocaly/
Apoca. pſi dicitur:Et uxor eius præparauit ſe. Sed quæ ſit uxor, quam introdu/
cere debemus in arcam,ſatis in nomine uxoris Noe exprimitur / ſi uera
ſunt,quæ in monumentis Scytharum,& Chaldeorum reperiuntur/ q; ut
diceretur Tythea magna,& Aretia.i.terra/quã hebrei אֶרֶץ erez:& Chal/
dei אַרְעָא arha dicunt:Cum qua terra,tãquam cũ omnium matre unitus
ſpiritus noſter,& mens fœcundos nos reddit.Hinc homini ſtatim produ/
cto cum ſua uxore iubet oraculum dicens: Fructificate, & multiplicate,

& replete terram, & ſubmittite eam, animal v3 noſtrum: Quo in ſeruitutẽ
redacto, digni efficiamur adhęrere illi uxori, quæ de cœlo deſcẽdit a Deo
parata/ ſicut ſponſa ornata uiro ſuo. Et hoc fit repudiata priore, ſicut &
Imperator noſter Chriſtus factis edocuit: qui eam uxorem, in qua conti/
nebantur ea, quæ ſanctificabant hominem animalem, ſynagogam v3, aut
dimiſit, aut in meliorem, & ſpiritualem uxorem, in qua ſanctificaretur ho
mo ſpiritualis, ſua excellenti uirtute conuertit. Proſequitur ſcriptura enu/
merans filios, quos homo ad penetralia mentis deducere debet: Quorum
nomina ſunt, Sem, Cham, & Iaphet, Sem nomen ſignificat, quo res ex/
primitur, & nominatur, denotans/ꝙ fructus debent eſſe expreſſi, & no/
minati, cognitiq; Deo: qui omnibus nomina uocat, & capillos capitis enu
merat. Sequens eſt Cham, quod hebrei חָם ſcribũt, & calorem ſignificat:
quo feruere debent opera, ne tepida ſint, aut frigida/ ſed calida, & feruen/
tia. Et quia ſummo pulchro non debent præſentari opera/ niſi pulchra,
Ideo nomen tertii filii dicitur Iaphet, quod dilatatum, aut pulchrum in/
terpretatur. Vxorata quoq; dicuntur opera, quia commixta eſſe oportet
cum uirtute diuina: quam gratiam, ſiue charitatem uſitato uocabulo ap/
pellant: ſine qua opus noſtrum inualidum eſt, & inutile, ut ait cœleſtis
ſponſus: Sine me nihil poteſtis facere. Sic etiam nec opera noſtra ſine eius CHRI/
gratia perfici poſſunt. Hinc Iſaias ait: A facie tua Domine concepimus. STVS.
Poſtea ſubinfertur de animalibus immũdis, ꝙ bina introducantur, & bi/
na, ideſt duo mares, & totidem fœminæ: & de mundis ſeptena, & ſeptena:
eadem ſerie, pariq; modo & uolucres. Animalia itaq;/ ideſt omnes anima/
lium uires in arcam introduci dicuntur ſub Imperio Noe, hominis v3/
pacifice dominantis, & quieſcentis in arca mentis ſuæ: Quod fit, quando
ſubiugatis paſſionibus ſcit homo premere, & laxare habenas ſecũdũ exi/
gentiam, ut de Aeolo Poeta Moſem æmulatus decãtat. Eſt autem ratio, Virgil.
aut portio illa ſuperior, uel intellectus, more Platonico loquendo, tanquã
antiſtes in tota humana domo, omnibus præſidens: ſunt & uires beſtiarũ
intellectu, uel mente regendæ, eius uidelicet/ qui iam mentem adeptus eſt,
de quo loqui prætendunt eloquia ſacra. Sed quæ ſint beſtiarum uires,
Moſes trifariam exprimit dicẽs: Ex cunctis animantibus uniuerſæ carnis
inducas tecum in arcam, maſculini ſexus, & fœminini, de uolucribus iu/
xta genus ſuum, de iumentis in genere ſuo, & ex omni reptili terrę ſecun/
dum genus ſuum. Serpit enim homo, uegetatiua uirtute cum reptilibus,
quæ ſemper terram reptãt: Ambulat cum animalibus extimatiua, Phan/
taſia, & cogitatiua: Volat cum uolucribus ſpeculatiua, & contemplatiua.
Harum primis homo inſeruit in primæua ætate, mediis in iuuentute/ ul/
timi iam prouectus, & illam adeptus mentem, quæ (Ariſtotele authore, Ariſtot.
& practica comprobante) ſero aduenit. Sic & in animali mundano,

aut in totius generis humani ſucceſſione occurrit: Cui in primæua ætate ante diluuium data ſunt olera/plantę/& huiuſmodi uegetatiua ſolúmodo in cibum: Sequenti uero ætati animalia conceſſa ſunt, & animalium ſacrificium indictum: Prouecto autem in cibum datus eſt panis illequi de
Vgo Pa. cœlo deſcẽdit: Quæ aliqualiter olfecit Vgo Pariſienſis in ſuo de arca Noe. Pro triplici itaq; genere iſto τριστεγα in arca fieri iuſſa ſunt / uel ut habet textus hebreus inferiora/media/& ſuprema: Quæ partitiones, quomodo
Neoteri. ad unguem ſint in corpore humano/Neoteritii dicant, apud quos hęc triuialia ſunt: Eſt enim ſub diafragmate uenter inferior cũ inteſtinis: & ab eo uſq; ad collum, interſtitium pro corde, & epate, & aliis uaſis uirtutum animaliũ. Supra collum uero eſt caput, tertium, & ſupremum hoſpitium, in quo reſidet ratiocinatiua uirtus, & intellectus cũ ſenſibus interioribus, & exterioribus, tanq̃ ſuis cubiculariis: Sed hoc hoſpitium adhuc in tria cœnacula partitũ eſt: ut inhabitare poſſint tres hoſpites illi, quorũ medius ait:
CHRISTVS. Intrabo, & cœnabo ſecum: Et itẽ de reliquis dicit: Ad eum ueniemus, & manſionẽ apud eum faciemus, ego. ſ. Pater/& Spiritus ſanctus. Et pro tot hoſpitibus cõmorãtibus in hoc humano mũdo iubetur introduci ex omnibus cibis, qui mãdi poſſunt tam a uirtutibus animalibus, & rationalibus,
Idem q̃ a diuinis: quia nullus affectus in homine relinqui debet a bonis, & licitis cibariis ieiunus: alioquin eos cibos appetunt, quos non licet, aut ſeipſos ex fame deuorãtes, inquietudine, & litigiis arcam, & omnia in ea exiſtentia turbarent: Impoſſibile eſt enim (inquit Hieronymus) humanam ani-
Hiero. mam aliquid non amare: idcirco præparari iubentur eſcæ, & opera pro omnibus uiribus noſtris: in quibus cibari, & delitiari poſſimus. Et quod p arbores plantatas in paradiſo uoluptatis, & homini in cibũ dicatas anteq̃ expulſionem, & diluuium pateretur, dictum eſt/ nunc per cibaria omnigena innuitur: Quibus cibis etiã cœleſtis hoſpes ſeſe cibandum promittit, dum aperta uoce nobiſcum cœnaturus intrare teſtatur. Nec prætereundum cenſeo id, quod dicitur, arcam, ſcilicet bitumine linitam intrinſecus, & extrinſecus/ne uidelicet ex rimis aliquibus, uel modicis exeat uentorum flatus: paſſionum uidelicet/& affectuum male frenatorum: aut fluctus tentationum introeant. Sunt tamen in arca humana foramina, atq; porroſitates, quas ſagaciſſimus Artifex ad naturę expurgamẽta, & ad alia neceſſaria diſpoſuit.

Cur animalia immunda bina ex utroq; ſexu, munda autem ſeptena in arcam dicantur introducta. Cap. XVI.

Origе. QVare imunda animalia binario numero deduci iubeãtur ad arcam, quãuis (ut Origenes ait) difficile ſit exarare, tamen (Si quid in his difficillimis auſim dicere) hoc eſſe exiſtimo: quia ex concupiſcentia, & ira omnis immũdus affectus tra-

hit originem: Ideo iraſcibilem partem (inquit Alcinous) conſtituerũt Dei Alcino.
miniſtri in corde, cócupiſcibilem in loco, qui eſt inter umbilicum, & rhe-
nes, eam illic uincientes tanquã ſyluestrem belluam uinctam cathena ar-
gentea: ut illa liberum arbitrium, quod & ipſum in corde eſt, moderetur:
& ad libitum dirigat: hancq; uinctam & incarceratã habeatur nihil poſ-
ſit, niſi quantum uetus Noe permiſerit. Et niſi his frenis moderaremur im-
petus utriuſq; belluę, rapide ſecum ferrent omnia in præceps. Et bene im-
mundi affectus per binarium deſignãtur: qui numerus (ut Hieronymus Hieron.
contra Iouinianum differens ait) infauſtus eſt, & malus, & ad materiam
pertinens, quæ eſt omniũ malorum fons, & origo. Ideo ſecunda die, non
abſq; cauſa, ſilentio prætergreſſum eſt illud delectabile uerbum: Et uidit
Deus ꝙ bonum. Hinc quoq; maſculus & fœmina dicuntur introducti,
quia in utroq; homine uigent immundæ uires, quibus propagantur om-
nia: ſed in inferiori homine illæ ex materiali natura infectæ dicuntur, in
ſuperiori uero per cõmixtionem cum illo. Benigne autem nimis egit no-
biſcum Artifex inſerendo in nobis affectus immũdos, & mundandos bi-
nos: mundos autem ſeptenos: tum quia plures, tum quia continentur nu-
mero celeberrimo: qui totum, & uniuerſum innuit (inquit Auguſtinus) Auguſt.
quia ex toto impari ſcilicet ternario, & ex toto, & primo pari, quaternario
v3 componitur: aut ex primo numero maſculino, & ex primo fœminino:
qui complicati duodenariũ reddunt, numerum quippe diuinum, atq; cœ-
leſtem, ait Proculus: quo cœlorũ ſigna, intelligentiæ præſidentes, reuolutio Procu.
magni nominis, multaq; alia (ut ſtatim dicemus) partiuntur. Partes autẽ
illę ſicut cõplicatæ reddunt duodecim, ſic combinatæ conſtituũt ſeptem,
numerũ quidẽ quo expurgationes diſtribuũtur: ut non ſine myſterio pri-
ſci illi patres in peccatorũ expurgationẽ multa per hunc ſeptenarium ſta-
tuerint, ſeptẽnem v3 pœnitentiã pro quolibet peccato, iuxta ſapientis ſen- Salomõ
tentiam, qua dicitur: Et ſuper peccatorem ſeptuplum. Leproſus quoq; mũ-
dandus paſſeris ſanguine aſpergebatur ſepties: Iuxta qđ Naaman Syrus
ſepties lauari in Iordane, qui fluuius iudicii interpretaẽ, iuſſus fuit ab Eli-
ſeo. Septimo quoq; anno fiebant remiſſiones, & ſeptimo menſe cuiuſlibet Eliſeus
anni, ut Hebreorum theologia docet: Et poſt quadratum ſeptenarium da-
batur plena remiſſio, ut in Leuitico legimus. Septem quoq; petitionibus Leuiti.
conſummauit cœleſtis Doctor orationem ordinatam in expiationem no-
ſtram: Quo ſeptenario purgantur etiam eloquia Domini (inquit Prophe- Dauid
ta) ueluti argentum a terra. Et ſi altius conſcendere uoluerimus, fon-
temq;, & originem remiſſionis perquirere, in ſeptimo loco, aut in manſio-
ne ſummi Archetypi eam repperiemus: ubi etiam per ſeptenarium ipſum
expurgati uerum ſabbatum, quod in hoc ſeptenario datur, læto animo
celebrare poſſimus. Vnde & ſeptem, & ſabbati nomina apud Hebreos

admodũ cõueniunt, imino penitus idẽ ſunt. Merito igitur munda in nos introducẽda diſtribuũtur ſeptenario numero/ quo typum gerimus ſeptenarii excælſi. Vlterius progreditur Origenes aſſignãdo ſeptẽ uires mũdæ portionis in homine, quæ ſuo loco legenda relinquimus.

Origе.

Quod oẽs quoq; cœli in homine cõtinentur. Cap. XVII.

POſtq̃ primã enneadẽ concluſam in homine demõſtrauimus, ſecundã quoq; in eodẽ contineri nobis declarandũ eſt, cœlos uz, qui adeo cũ homine cõueniunt, ut aliquãdo homines cœli nominent̃/dicente Dauide: Cœli enarrant gloriã Dei: Quod quidẽ oẽs de Apoſtolis/& prędicatoribus interpretandũ autumant: Nã ſi uera eſt Ptolemæi doctrina, q aſpectus huius terreſtris mundi cœleſtibus uultibus ſubiiciant̃, ut ſit Scorpio terreſtris ſub ſcorpione cœleſti: & Taurus, aut Aries hic degens ſub cœleſtibus imaginibus: multomagis homo, qui eſt totus mũdus, conuenit cũ omnibus cœlorũ aſpectibus: adeo, ut oẽs ipſorũ cœlorũ/& intelligentiarũ eis præſidentiũ uires ſuſcipiat, & cõtineat. Vnde Triſmegiſtus ait: Cũq; homo in ſe omniũ poteſtatẽ contineret, opificia ſeptem gubernatorũ animaduertit: Ii autẽ humanæ mentis meditatione gaudentes, ſinguli eorũ proprii ordinis participẽ hominẽ reddidere: Sed altius loquit̃, q̃ in cortice litterę uideatur. Quomodo aũt ab ipſis planetis hauriat homo, docet Plato, Plotinus, cęteriq; Academici. Recipit (inquiunt) anima in deſcenſu a Saturno ratiocinationẽ/intelligentiã/& ſpeculatiuã uim: A Ioue uires agendi, & practicam: A Marte iraſcibilem, & animoſitatis ardorẽ: A Sole imaginationẽ ſciendi, & opinandi naturam: A Venere concupiſcibilem/& deſiderii motũ: A Mercurio interpretandi, pronuntiandi, penetrandiq; uigorem: A Luna unde plantare, generare, & augere poſſit. Corpus autem ipſum tractabile ex elemẽtis, & inferiori enneade cõfectum/& eidẽ ſimile declarauimus. Et ut ab uniuerſo accipiat, & totũ quoddam conficiatur, etiã a ſupremo ſeptenario (ut Mercurius innuit) immo a toto Archetypo haurit ea, quæ ſaltem pro parte ſuo loco (Deo fauente) declarabimus. Nunc autem proſequamur ea, in quibus cũ ſignis duodenis cõuenit: & omiſſis multis, q̃bus q̃plurimi uolumina compleuere, adducam tantũmodo, quæ Manilius Mathematicus inſignis decantat dicens.

Dauid. Prole. Triſme. Plato. Plotin. Acade. Mercu. Manil.

Accipe diuerſas hominis per ſydera partes:
Singulaq; in propriis parentia ſigna figuris:
In quis præcipuas toto de corpore uires
Exercent: Aries caput eſt ante omnia princeps:
Sortitur cenſuſq; ſui pulcherrima colla
Taurus: Et in Geminis æquali brachia ſorte
Scribuntur cõnexa humeris: pectuſq; locatum

Sub Cancro eſt:laterum regnum,ſcapulæq; leoni:
Virginis in propriam deſcendunt ilia ſortem:
Libra regit clunes:Et Scorpius inguine gaudet:
Centauro femora accedunt:Capricornus utriſq;
In genibus:Piſceſq; pedum ſibi iura popoſcit.

Nec credantur hæc poetice tm̃mõ decantata:Nam Chirurgici exptiſſimi clara cõprobarũt expientia inciſiones multis nocuiſſe,etiã uſq; ad mortẽ: qñ v3 ferrũ applicatũ fuerit mẽbro ſubiecto,aut correſpõdenti ſigno,p qđ tũc luna decurrit: Quod aduertẽtibus minime cõtingit.Inde quoq; comprobatur cõuenientia cœleſtis, & humani corporis,quia triplicitas manifeſte correſpondens in hoc,ſicut in illo experientia clara coniicitur /quando ex frigore pedum dolet uenter,& pectus,quæ reſpondent eidẽ triplicitati:unde & medela uni appoſita alteri medetur:Nam calefactis pedibus ceſſat dolor uentris: & huiuſmodi multa ſunt, quæ alios aſpectus triquetros quadratos,& ſextiles,& oẽm cœloꝝ uim comprobant eſſe in corpore humano,ſicut & in cœleſti:Quod non latebat illum Termaximũ, qui cũ Tatio filio diſſerens ait:Tabernaculũ iſtud o fili eſt zodiaco conſtitutum: qui ex duodenario numero cõſtat: Et ne dũ planetæ & ſigna:quæ ſunt in octauo cœlo,ſed etiã primi mobilis,& empyrei uirtus in homine continetur.Nũc autem proſequamur de imaginibus octaui cœli,& nono correſpondentibus.

Mercu.

Vnde unũquodq; ſignoꝝ zodiaci habeat denominationẽ,& quid agãt illa animalia,a quibus denominantur/cũ Sole. Cap. XVIII.

HArum denominationũ ratiões Macrobius ex fontibus Academicis,uel leuiter tetigit:quibus addemus ea:quæ ex melioribus riuulis hauſta ſunt. Primũ itaq; ſignũ Aries dicitur:qđ animal ſex menſes hybernales ſiniſtro incumbit lateri:ſed ab æquinoctio uerno ſup dextro:Sic & ſol eodẽ tempore dextrũ Hemiſphærium,reliquo ambit ſiniſtrũ.Eſt inſup Aries caput, & dux ouiũ,& ſignũ illud ab eo denominatũ caput ſignoꝝ eſt,& dux menſiũ ãni:Vnde Aſtronomi ab introitu ſolis in primã partẽ Arietis,totius anni euentus prognoſticantur.Ab eodẽ quoq; uaticinantẽ philoſophãtes rurales,qui (ut refert Iſahac) ſi uiderint Arietes ſeniores magis pcliuos ad coitũ,q̃ iuuenes ſtatuto tempore:inde arguunt fœlix, fauſtũq; anni curriculum,& optimam temperiem.Succedit Taurus/quẽ ad ſolem referri multiplici rõne Aegyptius cultus oſtendit/ uel quia apud Heliopolim Taurum Soli conſecratum (quem neritẽ cognominãt) maxime colunt:uel quia bos apis in ciuitate Memphi Solis inſtar excipitur:uel qa in oppido Herminti magnifico Apollinis templo conſecratum Soli colunt Taurũ,Pachim eundẽ cognominantes,inſignẽ miraculis naturæ Solis cõuenientibus:Nam & per

Macro.

Aſtron.

ſingulas horas colores mutaſſe aſſerit,& hirſutus ſetis dicitur in aduerſum naſcẽtibus contra omniũ animaliũ naturã:unñ habet̃ ueluti imago ſolis in aduerſam mũdi ptẽ nitẽtis. Sed cũ hæc ſapiãt fabellas ſatis meraciſſimas, aliȩ rõnes quærendæ ſunt:Eſt.n. Taurus armẽtoꝝ rex,ſicut Aries pecoꝝ, Leo feraꝝ,& Homo omniũ creaturaꝝ rõnabiliũ:quoꝝ imagines Sol pla netaꝝ rex pro ſuis domiciliis uẽdicat:Et ab Ariete, cuius uirtus eſt in ca/ pite,ad Taurũ uim in collo potiſſime cõtinentẽ aſcendit:& ex rege pecoꝝ ad regẽ armẽtoꝝ,& hinc ad regẽ rõne utentiũ pgit:Et hinc Geminos uo cant alternis mortibus ſemp ſuccedẽtes,ut finxit antiquitas de Caſtore & Polluce:Nã hõ ꝓſequat̃ uita/aut ſuccedat mors/ſemp uiuit in potiori pte, quæ in ȩternũ pmanet/pecudũ animis i nihilũ reſolutis:Viuit ẽt hac mor tali uita ipſe hõ ppetua indiuiduoꝝ uiciſſitudine.Geminoꝝ inſup dicit̃ ſi/ gnũ/aut qa/illuc cũ applicauerit/Sol uires gemiat: aut qa tũc gemiat iter deſcẽdẽdo/ſicut aſcẽderat. Sequit̃ ergo Cancer aĩal qdẽ retrocedẽs,qa Sol cũ ad eius primũ limẽ aduenerit/ad ima retrocedere incipit.Eſt ẽt Cancer ſup oĩa animalia Lunaris/merito Lunȩ domiciliũ:Et hoc tãq̃ pectus cœli, Gemini ãt brachia.Succedit Leo tãq̃ ſcapulȩ,& latera eiuſdẽ cœli,in quo ſigno,tanq̃ in ꝓprio domicilio,& imagine ſibi potiſſime dicata feruet Sol ſup oĩa tẽpora,licet eius radii magis flectant̃/q̃ dũ p Cãcrũ/& Geminos pgeret:Nã inde uires ſuſcipit,tãq̃ a loco a Leone iter ſolaria aĩalia p̃cipuo denoĩato:Hic.n.ex ſubſtãtia ſolis naturã deducere uidet̃:unñ ex caloris in/ tẽperie ſȩpius languet,ſicut & corpora nr̃a,qñ Sol eſt in eodẽ ſigno:Ideo tunc Phyſici Pharmaca/flebotomiã,& ſanguinis diminutionẽ uetant,niſi quatenus cogit neceſſitas. Succedẽs ſignũ Virgo iure uocat̃:qa tũc Sol, a quo ſignoꝝ p̃cipua denoĩatio fit/omnẽ uirtutẽ ꝓducẽdi amittere uidet̃: & ad ſterilitatẽ quandã deuenire:qa illac cõmeante,iã ſegetes,uinũ,& fru ctus terræ maturi,& parti terrȩ fœturã claudere uident̃.Quod poſtea ſub ſequit̃ ſignũ,Libra merito dicit̃: qa tũc diuidi libra,aut menſura fructus collecti incipiũt:Partiturq; Solaris curſus in portiones ȩquales diurnã/& nocturnã:Statera quoq; librari uidetur tẽpus maxima gaudens temperie inter calorẽ/frigusq; mediũ. Huic adiicit̃ Scorpio/uenenoſum animal/eo cæteris importunior,quo grauiori ſupplicio afficit:In cauda uirus habet: ferit ſemp obliquo ictu:Et id mirandũ uidetur,ꝙ nũq̃ ei deeſt uenenũ,me dio die potiſſime,quando ardoribus feruet Sol,cũ tñ Phœbus medicus ſit omnibus medelã afferẽs: Quod tñ ſane inſpiciẽtibus abſonũ minime ui/ deri debet,cũ omnia quãto pnitioſius uenenũ habent,tanto & efficacius antidotũ:Viperȩ.n.aut tiri caro,ex qua tiriaca cõficit̃,remediũ uirulentis præbet:cũ tamẽ ipſa ſanie uenenoſa ebulliat: Itidẽ efficit caro ipſius ſcor/ pionis ẽt ab eodẽ uenenatis:Sic/undecũq; prouenit unũ extremũ,& aliud inde procedit: Nam & ipſe Deus ſumme bonus hæc de ſeipſo teſtimonia

proſert:Ego pcutiã,& ſanabo:occidã,& uiuere faciã.Et de Sole diximus, Deuter.
ꝙ aliqñ ſit diſcerpẽs Dionyſius,& aliqñ Phœbus reuniens:Nec mirꝫ igiť
ſi pro domicilio ſuo aliqñ ſcorpionẽ aſciſcit.Hic forſitan ad illũ ſcorpionẽ
alluditur,de quo in Ioſuhe,& in numeroꝝ uolumine legimus: Terminus Ioſuhe
Iehuda erit ab extremo maris ſalſi,a ſinu,qui reſpicit ad meridiẽ,& egre/ Nume.
ditur de meridie ad aſcẽſum ſcorpionis,uel ſcorpionũ,ut hebraica ueritas
habet:Quæ altius cõſcendũt,q̃ p ſe ferat in cortice lr̃a:Eſt.n.Scorpius ter/
reus/cœleſtis/& ſupcœleſtis/a quo ſol aliquã ſuſcipit uim.Sunt ẽt in infe/
riori cratere ſcorpiones,de qbus ſumma Veritas ait:Ecce dedi uobis pote/ CHRI/
ſtatem calcandi ſup ſerpentes,& ſcorpiones,& ſup omnẽ uirtutẽ inimici: STVS.
Nec.n.de ſigno cœleſti/aut paruulo aiali,qđ quilibet facile cõprimere po/
teſt,tm̃mó loquebať.Adiungiť Sagittarius/ubi exiſtens Sol hyeme grã/
dinũ/& imbriũ in nos ſagittas dirigit.Mõſtrũ quoq; dicitur in poſteriori
parte degenerãs,qa ſol illuc pgens luce,influxu,& effectu degenerare ui/
detur.Capricornus ſequitur/quẽ hebrei expreſſo uocabulo גְּדִי.i.gedi no/
minãt/qđ nos hædũ poſſumus interpretari,qui eſt aial:ſemp ad alta ten/
dens/dũ paſciť,domus quippe ſoli cõueniens,dũ aſcẽdere incipit.Illuc.n.
intrãs iter cõuertit ex deſcenſu in aſcenſum,Ideoq; tropicus dicitur locus
ille ἀπὸ τῆς τροπῆς qđ eſt cõuerſio: Inde ad Aquarium pgit,quod hebraice
דְּלִי/ideſt deli dicitur:& hoc ſitula,uel uas hauriens iterpretať. Aptiſſime
quidẽ tũc in hauriẽte uaſe cõtineri diciť,qñ terra,& inferiora omnia inci/
piũt a cœleſtibus haurire uim iam cõtractam,ſicut cœli a ſupramũdanis
fontibus.Poſtremo ſunt Piſces/in quos terminať zodiacus,quos ẽt conſe/
crauit Sol,ut nõ tm̃ aereis/terreniſq; aialibus uitã præbere dignoſcať,ſed
illis quoq;,quoꝝ cõuerſatio in aquis eſt merſa:Tãta eſt.n.uis Solis:ut ab/
ſtruſa queq; penetrando uiuificet uſq; ad infima terræ.Fœlici quippe hoie
terminať ſolis curſus ĩ piſces,quos humani generis redẽptor/& uerus mũ
di Sol comedit pfecto uitæ curriculo,& tranſmutatus in meliorẽ ſortem.
Eadẽ quoq; ſerie Deifica uita,& influxus p Solẽ ſignificatus deſcendit in
hominem a capite incipiens uſq; ad pedes,& fimbrias:ut Pſalmographus Pſalm.
ſub alio typo decantat dicẽs:Sicut unguentum in capite,qđ deſcendit in
barbã/barbã Aaron,qđ deſcendit in orã ueſtimenti eius.Incipit igiť a ca/
pite,uel ab Ariete,tranſit p taurũ,qa p colli uirtutẽ diffundiť ad brachia,
& geminas partes dupliciũ uirtutũ,& operationũ:& trãſmeat p Cancreũ
pectus,& uirilẽ,Leoninãq; uim ſcapulaꝝ & lateꝝ:Ad ilia aũt ueniens ſte/
riles reddit fontes illos a carnis opibus:Si tñ id naturæ cõſeruatio exigit,
uoluptatẽ ſaltẽ libra ſubſequenti moderať,& ſupioris ſcorpionis influxu
coercet huius Scorpionis extremum morſum caudæ.i.nouiſſimæ excelſa
præponẽdo,quibus nouiſſima uoluptatis mortificet. Ferit inſup lumbos,
& carnis fomẽta p arcitenẽtis ſagittas:De qbus in Iob diciť:Sagittæ Dñi Iob
militant

militant cōtra me. In parte enim ſuperiori fauentes uirtutes/ & in interio/
ri coercentes exquirunt: Tādem uis illa cœleſtis per Capricornum genua
CHRI/ flectit: unde iterū aſcendere incipiat/iuxta Imperatoris edictū: Qui ſe hu/
STVS. miliat/exaltabit: Crura quoq; confouens/per hauſtus rerum ſupernaꝝ ad
currendum in uiā mandatoꝝ Dei. Virtus autem piſcium perambulantiū
ſemitas maris ducit pedes noſtros per hos mundanos latices ad mare illud
excęlſum/& aquas, quæ ſuper cœlos exiſtentes continue laudāt Dominū:
& quæ producunt ueros piſces/quibus paſcamur cū Chriſto cōpleto cur/
riculo uolubilis uitæ huius. Hinc nō ſine myſterio dicūt ſecretiores Theo/
logi/ꝙ Deus in cōuiuio iuſtoꝝ parat auem, taurum/& piſcem, duo illa iu/
IDEM xta illud euāgelicū: Tauros meos paraui, & altilia mea occiſa ſunt: Piſcem
uero tāq̄ nouiſſimum ferculum, in quod pedes affectuum noſtrorum ſem/
per tendere debent.

Cur illa ſigna/& præcipui articuli in homine ſint duodenario numero diſtributi. Cap. XIX.

IN archiuis ſapientum binos cōperimus progreſſus rerū/Al/
terū quippe per ternariū a ſupremis infima petentem/ Alte/
rum uero per quaternarium ab inferioribus cōſcēdentem ad
Plato ſuperna: & illum a diuinis ad deteriora ſecutus eſt Plato: hūc
Ariſto. uero ab infimis ad ſuperna proſequēs Ariſtoteles tantum procedit/q̄tum
ex his per ſuos ſenſus poterat manuduci. Quaternarius igit̄ eſt elementa/
ris numerus/& etiam myſterio magno diuinus reperitur pro rei condecē/
Orphe. tia: ut Orpheus & ante eum ſapientiores dixere: Et hic parit omniū infati/
gabilem (ut proſequit̄ idem Orpheus) impermutabilemq; numeꝝ dena/
rium/ultra quem nō datur numerus. Quaternarius aūt ipſe per ternarium
complicatus numerum conducit duodenarium primū creſcentem/& ma/
gis cœleſtem/& diuinum/q̄ terreſtrem: Vnde creſcētia omnia, & diuina q̄/
plurima ipſo diſtribuūtur. Eſt etiam hic numerus compoſitus ex duobus
primo perfectis, ſenariis vȝ: & eſt primus creſcens/& hoc in ſexdecim abū
dans per quatuor/unde illa excreſcētia fœlix eſt/q̄a fit per quadratū ęqui/
Plato laterum/& parentem denarii: Ideo merito Plato in phædone/& plęriſq; in
locis hūc numerū ueneratur/& ipſo ſupernum mundū partitur duodecim
faciebus/totidemq; coloribus/perfectiori tamen nota: Nā lapides, fructus,
arbores, flores/& huiuſmodi in ſuperna regione reperiri aſſerit tanta perfe
ctione, ꝙ ad noſtram notitiā hucuſq; nec deuenere, nec illa eadem imagi/
nari poſſumus: Hæc enim ab eis ſuſceperant, qui diuinis oraculis edocti
Iohan. fuere: Quibus etiam inſtructus Iohānes/in calce ſuæ Pathmoticæ uiſionis
ab arbore uitæ per ſingulos menſes duodecim fructus produci enarrat:
Ciuitatem quoq; illam ſupernā conſtructā deſcribit duodecim fundamen
tis ex lapidibus precioſis cum duodecim nominibus Apoſtoloꝝ / duode/

cimq; diſtinctam portis / quibus totidem Angeli præſidebant:& in ipſis
inſcripta meminit duodecim tribuũ nomina. Inſuper ex omni latere eius/
menſurã duodecim millibus ſtadiorũ conſummat/ut uates Ezechiel antea
fecerat. Hos itaq; ſecutus Plato/ut Rẽpu. ſuã cœleſti cõformaret ciuitatẽ, Plato
& agros in ſuo de legibus hoc numero diſponit/& in libro de Repu. duo/
denariũ ſolidat/in corpuſq; reducit, v3 1728, ad quẽ cum deuenerit Reſp,
aut dominium, diſciplina ſi uigeat, ſuũ (ut aſſerit) finem conſequitur:& ſi
ulterius progredit̃, ſenſim in peius fatali lege decurrit, id maxime degene
rante diſciplina: Et idem huius numeri ſolidũ Reip. terminum fore exiſti/
mauit, cum ſit creſcens primus, & ultra ſolidum non det̃ progreſſus: tum
quia haurit totũ cœleſtem influxum: Per millenarium. n. qui eſt ſolidus de
narii, ſtelliferi cœli denotat̃ influxus multiplex millenarius ꝓ numero ſtel
larum ibidem reſidentium. In ſeptingentis autẽ ſeptem planetarũ uires, &
ꝑ uiginti octo lunæ fauor deſignat̃: Eius enim motus diſtans a curſu alio/
rum ſiderum erraticorũ, quaſi ſolitarius habetur, reuolutionem cõplens ui/
geſimo octauo die, quo redit ad idem punctum Zodiaci: ſed uigeſimo no
no ad ſolem, quo tempore ipſe proceſſit gradu ferè uno. Plato igitur hunc Idem
numerũ celebrat Mercurium æmulatus, & ambo Moſem, & Deificos ua
tes, immo ipſum Deũ: qui elegit duodenam familiam illam Iſraeliticam,
quam ſemper ſic partitam ſtare iuſſit, & eidem p̃fici duodecim principes:
& totidem lapides locari in fundo Iordanis, dum per ipſum ad terrã pro/
miſſionis tranſmearent:& in pectore ſũmi ſacerdotis eodem numero lapi/
des figi præcepit. Duodecim inſuper panes faciẽs/pro quo nos habemus
panes propoſitionis, in area collocant̃:& totidẽ lapidibus altare cõſtruit̃.
Quo etiã numero mare æneũ a Salomone fabricatum pro offerendorũ la/ Salomõ
uacro/boues ſuſtinebant. Mari quoq; rubro tranſacto, illi electæ familiæ
duodecim fontes in helim parati fuere:& ad explorandã promiſſam terrã
duodecim exploratores miſſi ſunt. Ad cuius numeri metam Chriſtus Dei
ſapientia Apoſtolicã familiã ſecernit/quos & duodenis tribubus p̃ficit: Et
illarũ conſignati/& electi p̃cipui a Iohãne per duodena millia enumerant̃:
Cuius ẽt populi Reginã ſtellis duodẽis coronatã deſcribit: Ex creſcẽtibus
panibus cophynis duodenis fragmẽta colligũtur. Diem inſup ꝑ bis duo/
denas hora partiunt̃, & Luna quotidie gradus duodecim ꝑcurrit: & Iupi
ter oĩa æquãs duodenis ãnis curſum propriũ ꝑficit. Hinc nõ abſq; cã Ti/
mœus locrus totũ mũdũ duodenis faciebus deſcribit. Et ſi ad inferiora de Tim.lo:
ſcẽdamus/creſcentia multa hoc numero ꝓgrediunt̃. Lepus/& Cuniculus
fœcũdiſſimi duodecies in anno generãt. Camela duodecim mẽſibus fœtũ
gerit. Pauo duodecim oua ponit. Quadrat ulterius Plato millenariũ/& ſo/ Plato
lidat cẽtenarios in decies cẽtena millia/ut ẽt ſuperna/& miniſtrãtes/& aſſi
ſtẽtes intelligẽtias/iuxta Danielis uaticinium/cõnumeret. Quarũ præcipui

Principes per duodenariũ cõplicatum ex eius medietate/ſenario vʒ diſtri/buunť in ſeptuaginta duos:Quo numero & ſeniores in figuratiuo popu/lo/& diſcipuli in uero,iuxta idiomatum numerum pferunť:Quibus idio/
Sapiẽ. matibus(ut ab antiqs ſapiẽtibus diſcere poſſumus) totidẽ Angelici prin/
Hiero. cipes prefferunť:Quę ab Hieronymo ſuper illud pſalmi/Circũamicta ua/rietate,aliqualiter pertractanť.Sed aſſignando cuilibet ſuũ ſenarium,non
Procu. ſine myſterio duodecim principes potiores reſtant:Ideo Proculus hũc nu/merum Diis,generibuſqꝫ his,quę ab eis procedũt,conſecratũ aſſerit.Hinc cœlum diuinitatis ſedes in duodecim ſigna partitur, quibus pſident duo/decim Angeli pcipui ſuffulti duodenis irrigatiõibus magni nominis Dei:
Poetæ Quod poetæ uelut ſimiæ imitãtes duodecim adinuenere numina,quæ ſi/gnis illis pferrent:Palladẽ Arieti,& cõſequenter humano capiti:Venerem Tauro,ceruici,& collo:Phœbũ particularem Geminis,& brachiis: Mer/curium Cancro,& pectori:Iouẽ particularem Leoni,humeris,aut Scapu lis:Cererem Virgini,& iliis:Vulcanũ Librę,& natibus:Martẽ Scorpioni, & pudendis:Dianam Sagittario,& femori:Veſtam Capricorno,& geni/bus:Iunonem Aquario,ſimul & cruribus:Neptunum uero Piſcibus,atqꝫ
Mani. pedibus:Vnde Manilius decantat.

Lanigerum Pallas,Taurum cytherea tuetur,
Famoſos Phœbus Geminos,Cyllenius Cancrum,
Iupiter & cum matre Deum regit ipſe Leonem.
Spiciferæ eſt Virgo Cereris,fabricataqꝫ Libra
Vulcano,pugnans Mauorti Scorpius hæret:
Venantemqꝫ Diana uirum,ſed partis equinæ
Atqꝫ anguſta fouet,Capricorni ſydera Veſta:
Et Iouis aduerſum,Iunonis Aquarius ſignum eſt:
Agnoſcitqꝫ ſuos Neptunus in æquore Piſces.

Quorꝫ numinũ non ſine cauſa aliqua maſculina,& aliqua fœminina aſſi/gnanť,ut innuať utraqꝫ uis a ſupernis deſcendere.Illud quoqꝫ obſeruan/dum cenſeo,ꝙ cœlũ ſedẽ diuinorꝫ,& ultimum corporalium duodenarius partiť numerus:qui ex quaternario elemẽtari,& ternario diuino deductus reſultat,ac quaſi uinculũ exiſtens corporea cũ diuinis connectit.Continet
Pytha. inſuper hic numerus (ut Pythagorei dicunt) perfectã harmoniã diapaſo/nicã in partibus,ex quibus cõponiť,7 vʒ & 5.Quorꝫ,7,cõtinet ſeſqtertiam proportionẽ ex 4.ad.3.&.5.ſeſqualterã ex.3.ad.2.ex qbus ꝓportionibus reſultat diapaſon:Cuius extrema quaſi circulũ quẽdam efficiũt ad candẽ notã,ſed altiorẽ,terminãdo extremũ unũ,a quo alterꝫ icipit, ut circularis, cõueniat circulari cœlo,& harmonico.Vltra hæc quaſi neceſſario cœlum eiuſqꝫ ſigna ſunt duodenario numero diſtributa:ut in eo cõperirẽtur aſpe ctus oppoſiti trini,qdrati, & ſextiles,q,niſi in duodenario,haberi minime

poſſunt:Ibidē inſuper continerētur elementa ſecundū principiū, medium, & finem. Ad huius quoq; numeri metā diſpoſiti ſunt articuli in humano corpore correſpondentes duodecim ſignis(ut diximus)ſecūdū proprieta/tem figuratoꝝ, quæ in illis imaginibus repræſentantur. Aries, cuius robur eſt in capite, capiti merito correſpondet: Taurus collo / & ceruici: & ſic de reliqs. Sed hoc parū foret/niſi adeſſet homini etiā ſupernum robur multi/plex, cui reſpōdent humana mēbra: adeo ut inferiore moto/moueat᷑ & ſu/perius, cui illud correſpōdet/ſicut nerui in citharis bene chordatis. Et hoc innuit ſūma Veritas dū ait: Date, & dabit᷑ uobis/tanq̄ ſi diceret/ſi manus ueſtra in pietatē proximi moueat᷑/extendet᷑ quoq; diuina multo plura uo/bis impartiens. Et huiuſmodi multa proſequi poſſemus: ſed illa relinqui/mus ſuo loco latius declaranda.

CHRI/STVS.

Correſpōdētia qualitatū cū planetis/ & octauo cœlo. Cap. XX.

EXtant in humano corpe qualitates/& cōplexiones ſuā habē/tes conſonantiā cum planetis, & ſtellifero cœlo: Eā enim, quā hoc habet cum eis manifeſtam, in ſuis triplicitatibus poſtpo/nentes/ad eā ueniamus/quā Saturnus habet conuenientiam cum atra bili: ut ii, in quibus hæc ꝑualet, Saturnii dicant᷑/motūq;/& influ xum eius adeo cōſequentes/ut omnibus coꝝ operationibus Saturnus in/tereſſe uideat᷑: Et ab eodē attracti ui quadā conſonanti ſemper in Satur/niis rebus delectent᷑, ſolitudine/contemplatione/ profunda imaginatione/ appetitu congregandi ex timore illato a terra frigida/ſiccaq; natura/& in huiuſmodi Saturni decretis. Iupiter aūt cum ſanguine ſuū habet concen/tum/& cum aere humido/atq; calido/& cōſequenter cum uita, quæ potiſ/ſime in huiuſmodi reſidet: Qui & cōcinna ſua dilatatione æquante ui ſuos phaetōteos tractabiles, & benignos reddit/& ad opus facillimos/ſicut Sa/turnus conſtipans ad quietem, & concentricā delectationem inuitat: ex ui tamē bene cōpaginātē/robore/& fortitudīe munit. Mars igneus totus/cū bili/& omnibus igneis ſymbolū habens ad oēs igneos impetus ſuos ma/uortios, tā ciuiles, q̄ ſpirituales impellit: hos quidē ad feruidū amorē, illos aūt ad bella, & inuaſiones. Sol etiā cum rubea colera, & igneis cōtempera tis cōueniēs phœbeos ſuos ad illuſtriora opera, & ſatis cōtemperata dedu cit. Venus cū aereo calore, & bulliēti colera, uel ſaltem excitata, & aqueis rarioribus, quæ quaſi aereā naturā ſapiūt, cōueniēs, ad mollia quæq; ſcal/penti quadā ui trahit: & ad uoluptatē circūferentias uerſus fluentē allicit: niſi eius influxus cōtinua ꝓpinqtate Solis corroboret᷑: & in humano mū/do rationis freno coerceat᷑: Eſt enim ipſa ueluti aurora, in qua pro maiori anni ſpatio dominat᷑ humida atq; laſciua, rorem dimittens, ſomnum pro/uocans, artus diſſoluens: ſed confota uigore ſuccedentis, aut ſociātis Solis faciles effluxus aliq̄tulū cōprimit. Mercurius cū ſubtiliori, & acutiori ſpū

conuentũ habens penetrat:& ad quodcunq; opus peragendũ prõptũ,faciléq; cõſtituit nullũ ſuapte natura habens determinatum opus:ſed huc, illucq; uagãs in penetralia oĩa ſua acutie ſeſe recipit: Sed effectus eius nõ minori difficultate dignoſcitur/ q̃ eius aſpectus corporeis oculis uideatur. Luna & ſi aquarum ductrix habeatur/non tamen aquea tantũmodo/ ſed omnia/quæ ſuperiora influunt in inferioribus,explicat.

Quod intellectus conueniat cum orbe ſignorum. Cap. XXI.

Oncinere demõſtrauimus ſtelliferũ cœlũ uariis pictũ figuris cũ Cherubinis,qui pulchræ figuræ interpretant᷑:Nunc autẽ cõuenire faciemus cũ intellectu pleno imaginibus,& cõceptibus rerũ,quas intelligimus,plenoq; ideis eorũ,quæ facturi ſumus.Et ut doceat᷑ cœlũ ipm cuncta cõplecti nõ tm̃ reuolutiõe,ſed uirtute, ſapientes partiti ſunt illa ſigna in quatuor ternarios,iuxta quatuor elemẽta,& fundamenta omniũ rerum,cuilibet ternario aſſignantes principiũ, medium,& finem ipſius elementi ipſi cõuenientis:Vnde generationes,ſtatus,& reſolutiones rerũ omnium conficiunt᷑:Principium enim ignis Arieti dederũt,augmentũ,uel progreſſum Leoni, finem uero Sagittario:Terræ aũt principium Tauro,progreſſum Virgini,& extremum Capricorno: Aeris principium Geminis,proceſſum Libræ,terminũ uero Aquario:Sed aquæ principium Cancer poſſidet,mediũ Scorpio,finem autẽ Piſces.Sic intellectus apprehendit principium, progreſſum, finéq; rerum omniũ ex ipſis elemẽtis productarũ,& producẽdarũ, ultra quæ nihil reperitur,quod intelligi poſſit:quia extra ipſa nihil eſt.Et ſicut in intellectu opificis diuini uel humani omnia ab eo facienda concipiuntur,ſic omnium rerum futura in cœlo concipitur:explicatur autem, & producitur per planetas,ſicut per uires inferiores ad effectum conducuntur ea,quæ noſter concipit intellectus:qui potiſſime reſidet in cerebro, & hoc in craneo pleno innumerabilibus capillis:Sic uirtus illa gignendi eſt (ut dicunt Theologi hebreorũ)in ſacro Dei nomine diffuſo p cœlũ,& replente ipſum tãq̃ craneum,& teſtã quandã plenã innumerabilibus ſtellis:Numerus tm̃ cognitus eſt illi,q numerat multitudinẽ ſtellarũ,ſicut & capillos capitis,ut ait Veritas ſumma:Capilli capitis ueſtri oẽs numerati ſũt:Nõ utiq; illi, q abciſi peſſundantur(inqt Origenes)ſed illi,q erãt in nazaræis Spũ ſancto repletis:ut alios proſternerẽt:de qbus dicit᷑ in cãticis:Comæ capitis tui ſicut purpura regis iũcta canalibus,illis vʒ ſupnis,per quos fluũt oẽs effuſiones gratiarũ,qbus exciſis debilis hõ a fœmina.i.parte ſenſitiua uincit᷑,ut de Sãſone legimus: Qui capilli influxũ,& uim ſuſcipiũt a ſupno fonte,ſicut & ſtellæ.Sed ad intellectũ redeamus.Cõponit &.n.conceptus,& imagines,quas continet, & orationes,& ſentẽtias,qbus inſtruimur:& generat᷑ ſciẽtia tota,ſicut qñ ſtellarũ influxus cõponunt᷑ cũ uirtutibus planetarũ,& elementis:quorũ uis

CHRISTVS. Orige. Cãtica

in cœlis cótinetur, interueniente potiſſime magni nominis, aut ipſius opi/ficis uirtute, producunt diuerſę ſpecies, & particulares res, quaꝝ nomina (ut aiunt) reſultant ſecundú proprietatem influxuum, & influentiú: Quæ cognoſcens Protoplaſtes nomina rebus ſecúdú eaꝝ quidditates impoſuit: Quo forſitan tendit illud ſúmæ Veritatis: Nomia ueſtra ſcripta ſunt in cœlis. Trifariá enim partiunt hebrei uiginti duas litteras ſui alphabeti: quaꝝ tres tria elementa, ſeptem totidem planetas/ & duodecim duodena ſigna, tanq̃ characteres eoꝝ ſignificare aſſerút: Et illas ſepté litteras duplices uocant, tum quia bifariá pronunciant, blæſe, & acute: tum quia planetas repręſentant/ qui pro diuerſitate ſignoꝝ, in quibus reperiuntur, remittunt, & acuunt uim: Duodecim uero ſimplices uocant, quia unico modo proferútur ſemper, & quia ſigna repræſentát: quoꝝ uirtus ſemper eodem modo ſe habet: Tres autem tribus elementis aſcribút, Igni uꝫ, Aquæ, & terræ: Aeré uero nó tanq̃ elementú, ſed ueluti glutinú eleméto ꝝ habent. Sicut igit ex planetaꝝ, & ſignoꝝ aſpectibus ſimul cú eleḿtis conficiunt oia corpora, ita ex litteris, & characteribus illas partes ſignificantibus cóſtituunt nomina rerú ex ipſis compoſitaꝝ: ut in libro de formatione, q Abrahæ inſcribitur, myſterio nó mediocri innuit: Quoꝝ compoſitoꝝ corpoꝝ ſpiritum, & animam per puncta, & accentus ſignificari nonnulli aſſerunt. CHRISTVS.

Rapit primum mobile cum corde, aut libertate animi ibi reſidentis. Caput XXII.

primú mob^le^ cęloꝝ dux

EST nonus circulus, qđ primum mobile dicitur, cœloꝝ dux, ui ſua omnes cœlos rapiens ſecum códucit: & ipſe a núllo inferiori circulo ducit, ſed a ſola intelligétia ipſum mouente, uel a Deo iubente: In qué, táq̃ in primú motoré, ne tota cœli harmonia cófundat, ducit ois motus, ut in calce organi ſui ꝓbat Ariſtoteles. Ariſto. Sic in nřo hoc paruo múdo eſt uoluntas dña omniú, aliaꝝ uirium, & eaꝝ ductrix ad libitú: Cui merito regnú, & pricipatus debet, qa ſemp ad bonú, táq̃ in obiectú ſibi adęquatú tédit: q̃uis aliq̃ñ errore, aut ui aiali impellete, malú eligat credés, aut ꝑfingés illud eſſe bonú: Et túc nó domina, ſed ſerua miſerrima efficit, ut ſumma Veritas ait: Qui facit peccatú, ſeruus eſt peccati. Recte igit & in bonú tendens iure ꝑfert, ſicut in Politiis, q in melius, & magis bonú reſpicit merito ꝑponit. Hæc aút uolútas, aut ſynderesis cú portione ſupiori iuncta, ueluti mobile primú, oés inferiores uires ſecú ducit ad uotú: ſed ipſa recta a nullo deducitur, niſi a ſummo mouente, uel ab eo influxu, qué gratiá, charitaté, uel amoré iſuſum dicút theologi. Theolo. De qua iteꝝ ſumma Veritas: Nemo uenit ad me, niſi Pater meus traxerit eú: Et Regius ꝑpheta, túc currere dicit p uiá mádatoꝝ Dei, quádo p amoré dilatatú, & motú fuerat eius cor. Ad eius quoq; uolútatis ordinatú motú reliqui inferioꝝ uiriú progreſſus ſequunt, ſicut orbiú motus oés ipſius CHRISTVS. CHRISTVS. David

primi mobilis gyro regulanť. Nec qſpiã dicat uolũtatẽ, tãq̃ cæcã ab intellectu deduci: qa nihil amare poſſumus, niſi ꝑcognitũ: in qđ ſolũ ferť ipa uo-

Augu. lũtas, ut Auguſtinus/& Ariſtoteles cõſentiũt: Nã ſicut lux oculo uiã oſtẽ-

Ariſto. dit/ipſũ tñ minime ducit/ſic intellectus demõſtrat uolũtati ſemitas, non tñ ꝑ eas ipſum cõducit/ſed reſtat ſuæ opatiõis dña. Sic q̃q; ſtelliferꝝ cœlũ primo mobili q̃dãmõ repſentat gradus/& noia reꝝ ꝑ ipſum/& planetas ꝓducẽdaꝝ/& ad ea exeq̃nda primũ mobile accẽdiť: & uoluit oia motu diur-

Idem no. Eſt igiť in hoie uolũtas/& cor (ut ait Ariſtoteles) ſicut prima intelligẽtia in orbe/primo vʒ, ipſiuſq; primę ſphęræ ſimulachrũ habẽs gyrat/& trahit oia/ſicut primũ mobile cęteros orbes. Et ſicuti peccatũ in nã cõſequiť/ qñ inferiores cauſæ a prima diſcrepãt/& inferiores orbes a primo mobili: Sic qñ mẽbroꝝ/& inferioꝝ uiriũ lex mẽti repugnãs ducit hoiem captiuũ in legẽ peccati. Cedere itaq; debet ois mẽbroꝝ lex mentis dictamini/ſicut oẽs ſphærę cedũt primæ mouẽti/& rapienti eas oẽs ſuo diurno motu. Et q̃uis unaquæq; inferioꝝ pagat curſũ ſuũ/multo tñ tardiores ſũt in ſuis motibus q̃ prima/pulcherrime nos inſtruẽtes uires inferiores, & ſi aliqd, ſecũdũ qđ eſt ſibi ꝓpriũ, opanť, tardũ uel paucũ illud opus eſſe reſpectu opis arbitrii bñ regulati. Omniũ aũt motuũ tardiſſimus ẽ ille ſtelliferi cœli/qđ

Ptole. in cẽtũ ãnis mouеť gradu uno/ut Ptolemæo placet: q eſt numerus q̃dratus denarii, q cõiciť ex partibus q̃ternarii nũeri elemẽtaris: Vñ inuiť, ꝙ cœlũ illud corpus repſentat elemẽtare: & ẽt qa integrať ex quadruplici genere ſignoꝝ/pro nã quatuor elemẽtoꝝ/ſicut & corpus ex eiſdem cõponiť. Nec carpat me qſpiã/qđ paulo ſupius cõuenire fecerimus ſtellatũ cœlũ cũ intellectu/nũc aũt æquemus cũ corpore: Nã ſerpẽs nũc diaboli/nũc Chriſti typũ tenet: & hoc, dũ ipſemet ait: Sicut Moſes ſerpẽtẽ exaltauit in eremo, ſic oportet exaltari Filium hois. Et planeta qlibet nũc alicui elemẽto/nũc alicui Angeloꝝ ordini æqperať. Huiuſmodi q̃q; multa repiunť cũ diuerſis cõparata ex ſymboleitate, quã diuerſa nota res habẽt ad inuicẽ: Reſpectu enim ſupioꝝ mẽtiũ cœlũ illud ſe habet, ut corpus: & reſpectu reꝝ inferioꝝ producẽdaꝝ ſimilitudinem habet intellectus ꝓducẽtis ideas. Sic quoq; in

Porph. coordinatiõe reꝝ a Porphyrio, & Ariſtotele aſſignata idẽ ad ſupius cõpa-

Ariſto. ratũ habet rationẽ ſpeciei, ad inferius uero rationẽ gñis. Eſt itaq; in ꝓpoſito nr̃o motus primi mobilis, ueluti motus animi, & motus ſtelliferi cœli, corporei motus ſimulachrũ habens: ſed planetaꝝ reuolutiões motus uiriũ ĩter corpus, animũq; exiſtẽtiũ repręſentãt. Sed ſi iſta hæc cũ infimis, & ſupremis æquare uoluerimus, eſt in cœlis feruidius oium mobile primũ, In paruo mũdo cor, & uolũtas, In Angelico ſeraphinus ardẽs. Eſt iterum uis ignea in ſeraphinis inflãmãs, in primo mobili rapiẽs, in uolũtate & corde nr̃o feruẽs uirtus: Ideo hęc habitat in corde calidiſſimo oium mẽbroꝝ, ca-

Dauid. lore qppe & nãli & meliori: de quo Pſalmographus ait: Cõcaluit cor meũ

intra me:Et iteꝝ:Inflāmatum eſt cor meū.Eſt quoq; uis terrea in Cherubinis pulcherrima ideaꝝ figura,in ſtellifero cœlo ſplēdida ſideꝝ pictura, in infimo uero elemento ex uariis herbis,& floribus ornatus.

Quæ conſtipentur,& ſolidentur cum Saturno. Cap. XXIII.

SEntētia Ptolemæi eſt explicata ab Aſſeclis ſuis/ planetas oēs ad hoiem hūc fouendū deſtinatos/quoꝝ quatuor ad cōſeruādum indiuiduū,tres uero ad opus cōducendū:Quatuor ſunt Luna/Sol/Iupiter/& Saturnus:Sol aūt,ut idē dicit ad uerbū,eſt origo uirtutis uitalis,quæ eſt in corde:Iupiter reſpicit uirtutē nālē in epate:Saturnus uim receptiuā:& Luna creſcentē,& decreſcētē uigorē: Sed tres alii ad mores & oparationes exqrunť: Phātaſtica.n.uis,& penetratiua in rebus faciēdis a Mercurio expetēda eſt:Appetitus,cōcupiſcētia,& delectatio,quæ opus pficit a Venere: Impulſus cū iraſcibili,& impetu,ut fortunatū ſit opus,a Marte.Saturnus igiť uirtutē receptiuā regit,& inter intellectuales uires potiſſime memoria receptiua ē,adeo,ut a Iohāne Scoto & ab aſſeclis nō cōnumereť inter potētias actiuas:cū ſit tātūmodo (ut aſſerūt)uirtus ſuſcipiēs.Huic.n. Saturnus pſidens reddit Saturnios ſuos bene memorātes,cū hēant uim illā aqueā adeo cōſtipatā,ut diu cōſeruare poſſint ſuſceptas imagines.Regit quoq; aures (teſte Alcabitio) ſuper oēs ſenſus receptiuas:ſed Firmicus ei potiſſime aſcribit dexterā.Eſt inſup auditus oium ſenſuū ſpūalior,& cōſequenter inſtrm ſecretioris,& pfundioris ſapiētiæ:ad quā Saturnus peculiari uirtute cōducit.Audiēs(inqt ſcriptura)ſapiēs ſapiētior erit:uel adiiciet,ut accipiat:ut hꝫ textus hebreus.Et hoc eſt ppriū Saturnioꝝ,ut audiāt,& cū ſilētio audita ruminantes ad ſecretiora penetralia ingrediantť:ubi diuturna,lōgaq; reꝝ multaꝝ cōſiderantione,& experiētia prudētes efficianť, qđ propriū eſt Saturni cœleſtis,& ſupramūdani,quē hebrei בִּינָה bina dicūt,qđ intelligētiā, uel prudētiā interptanť.Cōueniūt quoq; cū ipſo lien,ſtomachus,ueſica,& matrix. Et bñ ſplen ipſi dicať,q(teſte Galeno & Auicena)eſt uas,& receptaculū ſupfluitatū terreſtriū,& groſſaꝝ:quæ potiſſime a Saturno reguntť.Eſt inſup (ut iidē teſtanť) rarus,mollis,& ſpongiæ ſimilis:ut attrahat,& recipiat ſuperfluitatem nigram:nutriturq; ſanguine ſubtili nigro:Quæ omnia ad ipſum Saturnū referunť.Stomachus quoq; a Saturno cōueniētiſſime regiť,qui eſt ex ſui nā uincētibus partibus neruoſis frigidus/atq; ſiccus:ideo attrahēs humiditates,ſicut terra, Saturnus , & Luna. Calefacit uero, & digerit ex caliditate inſita carni eius cōfota caliditate mēbroꝝ illi adiacētiū.ſ.epatis, cordis,ſplenis,fellis,& hymenei,ut docet Auicena:ex qbus adminiculis calidior epate reddiť,q̄uis cōtrariū ſortitus ſit a natura:quæ (teſte Galeno) prope uētrē ipſius excalefactoria collocauit.Et ſicut ſtomachus cōſtipatus eſt ui Saturnia ad cōtinēdū cibū,ita matrix ad continendū fœtū,& utrūq;

Ptole.
Idem
Scotus
Alcabi.
Iul.Fir.
Hebrei
Galen.
Auice.
Idem
Galen.

neruoſis partibus compaginatur. Si aūt humores Saturnii nimium aucti ad diſtemperamētū deueniant, pariunt infirmitates chronicas ex humore melāchonico groſſo, & uiſcoſo flegmate generatas/epilepſiam/apoplexiā/paralyſim/apoſtemata dura / quæ ſcliroticæ dicuntur/cancros/podagras, phthiſim, hæmorrhoides ani, & uuluæ, ragadias, fiſtulas, ulcera occulta, chronicos defluxus uentris, ictericiam nigrā, elephantiā, quartanā febrem, & huiuſmodi morbos, qui cū difficultate curantur: & corpus extermināt. Et ſi tēpus adeſt, etiā ad mortē prædicta nimia alteratione agitata deducunt. In facie quoq; hominis & cute hæc, dum diſpoſitor fuerit, imprimit ſuę cōplexionis ſigna, maculas uarias, oculos impares, longā faciem, aſpectum indecentē, & fœtidum, dentes uarios, & turpes, ſtaturā diuerſam, pedes deformes, cōtortos, calcaneos corrugatos/nigros quoq; pilos, raros, & groſſos, iuncta ſupcilia, colorē fuſcum, glaucum, uel plumbeum: Sed hæc pro Solis diſpoſitione uariantur. Ad mores etiā melāchonicos ducit, nigra indumēta, tardas operationes, ſolitudinē, cauernis & antris aliquādo mancipatos, puteoꝝ, & cocleaꝝ foſſores, calcis & cemēti cōpoſitores, & multa huiuſmodi exercitia uilia, ſi depreſſus fuerit, inducit: Bene autē diſpoſitus, ad profundiſſima quæq;, & ſublimia euehit.

Quæ æquentur cū Ioue. Cap. XXIIII.

AEquans omnia Iupiter, ſibi uendicat aurem ſiniſtrā, ad complendam ſapientiam iam a Saturno excitatam. Et amori fauens æquat iecur amoris ſedem, tamq̄ peculiare domicilium. Hic enim amorē incohat, quē explicat Venus, cui amor aſcribitur: Nam a iecore Iouis ſede trahit originē: unde apud authores medicinæ iam eſt uulgatum adagium: Splen ridere facit, cogit amare iecur.
Galen. Cui adſtipulatꝰ, qđ Galenus/& Moſes Cordubenſis ex antiquoꝝ inſtitutis
Moſes deducunt: qui malefactores in mēbris, q̄bus peccauerant punire ſolebant. Aſcēdentes. n. domos alienas, fuſtigabantꝰ pedibus, maledici & blaſphemi lingua torquebantꝰ, & multa huiuſmodi. Sed Titionē nimio amore laſci
Poetæ uientē iuſſu Apollinis punitū deſcribūt Vates in iecore pfoſſo roſtro uulturis, & falconis. Cōtēpatus igitꝰ Iupiter in uirtute, ex calido & humido, recte epati p̄ſidet: qđ eadē qualitate gaudēs, alitur ex ſanguine ingroſſato, ut
Galen. inq̄t Galenus, Haliabas, & Cōciliator: Cuius rei ſignū adducūt: q, ſanguis
Haliab. extra uenas coagulatus ipſi aſſimiletꝰ: unde a Galeno uocatꝰ primū ſangui
Cōcilia. nis organū. Aequat ſibi & ſtomachū ſimul cū Saturno: ſed hic parti neruoſę, frigidę, atq; ſiccę p̄dominās, ille uero parti carneę, calidę, & humidę. Et cū uenter ſit etiā humido calore ſuffultus, ipſum quoq; Ioui ſubiiciūt: Occurrerēt hic multa de muſculis uētris, & aliis particularibus differēda: Sed cū forſitan hæc nimis longa/& ſupuacanea cura foret/abducēſq; nos a propoſito/non breui ſemita, Ideo illis omiſſis, de ſolis mēbris principali

bus,pſequamur. Supponunt quoq; eidē brachia/dexterāq; manū nō abſq; ſublimi ſacramēto,ut pius Iupiter ſupramundanus deducat ad ea opera, per quæ qs poſſit merito in Iudicis dextera collocari. Addūt umbilicū,ad quē,tāq̄ ad centrū referunt circūadiacentia: Vnde in tēplo Iouis Ammo/nii effigiē umbilici repoſitā tradit antiquitas. Sunt,& qui aſſeuerant etiā coſtas,pectten,inteſtina,& ſanguinē Iouia eſſe. Et ſi ſuperabūdauerit ſan/guis,uſq; ad diſtemperamentū, proueniunt morbi ſynochi.i.cōtinuati,ue narum fracturæ,ſputa ſanguinea, ſanguiniſq; defluxus per hęmorrhoides per mēſtrua,p nares,& undecūq; fluāt: Apoſtemata quoq; epatis calida, & ex plurimo ſanguine concreta. Et ſi ad mortem deducit infirmitas,eius mortis genera ſunt,p ſynochas febres,p tertias notas, cardiacā.i.corporis imbecillitatē laceſcente ſtomacho,ſquinantiā,colicā, & iliacam paſſionē, & ea,quæ huiuſmodi conſequūtur. Corporis autē diſpoſitor figurā tribuit condecentē,ſtaturā moderatā,& formoſam, oculos ad magnitudinē ten/dentes,ſubnigros,capillos flauos cū caluitie quadā,duoſq; dentes inciſo/rios cęteris longiores. Sed oriente ſole reddit cutē ſatis albā,& oculos me/diocres:occidente uero,albedinē remiſſiorē præſtat. In moribus aūt hone/ſtos facit,fideles,parentibus obſequētes,iuſtos,legales,& huiuſmodi mul/ta,quæ ab Aſtronomis memorantˀ. Sed hæc tamē quantū uirtus illa cœ/leſtis ſe extendit,aut diſponens corpus ipm cœleſte ſydus/aut ulterius ope rans præſidens intelligentia,iubente & cooperante prima.

Quæ ferueant cum Marte. Cap. XXV.

MArs ſua ſedilia hēt in rhenibus,uenis,& diſcurſu ſpermatis p dorſum,& in chiſti fellis. Sed hæc quidē ſolus,cum Ioue aūt (authore Firmico) i epate,& naribus. In rhenibus itaq; cōue nienter feruet,cum & ipſi(teſte Auicenna) calidi ſint,& ſicci: quāuis alii ipſos calidos,& humidos opinentˀ. Sed hoc eſt,qa calidū & hu midū & radicale,calore uiuifico informatū uiget in eis,ex ſui aūt ſimplici natura ſicci ſunt,& Martii. Cuius rei ſignū pbent calculi, qui in ipſis ge/nerantˀ:qa feruēt potiſſime i Martialibus,& Marte fauēte. Et hos naturæ diſpoſitor cōbinauit,ſicut & multa corporis mēbra:ut Galenus,& Auice/na diſputant. Ii autē dati ſunt ad coquendū ſupfluū aqueū,& ſanguineū: ſicut chiſtis pro receptaculo colerę,& ſpleni pro ſuſceptorio humoris me/lanchonici groſſi,ut idē Galenus determinat. Præferūt etiā decurſui ſper/matis & dorſo,p quod deſcendit:ut ſuo calore calefiat ſemen:& uigorem ſuſcipiat ad prolem gignendā. Adiudicant inſup, qui de re huiuſmodi tra ctant,eundē præeſſe uenis:quāuis ex natura neruea pāniculari,& ligamē tali frigidæ,& ſiccæ,ut forſitan(nō obſtāte natura frigida,quæ ad eas cō/ſtipādas exqritur) calefactæ ab eo,ſanguinē in ſuo calore cōſeruēt. Et (ut ſecretiorē rōnē educamus de prōptuariis naturæ) ēt ex loco id conclude/

Iul.Fir.
Auice.
Galen.
Auice.
Galen.

mus. Nã iter epar Iouiũ/& cor ſolare ſitũ hñt/ ſicut Mars itet utrũq;. Ve/
næ eteni oẽs ſiue epatis porta, ſiue maſeraicę, in q̃s ipſa diuidit́/ortũ hñt a
Galen⁹ cócauo epatis, in cuius pũcto, ueluti corde tẽtorii i clauo (Galẽo authore)
Ariſto. colligãt́, cui ſapiẽtes multi cõſentiũt. Silr̃ & uena/quę maior ab Ariſtotele
Galen. nũcupat́/a Galeno/& ab Haliabate cócaua/ab Auicena uẽter/ab aliis p/
Haliab. gibba: qa iuxta gibbũ, & cõuexũ epatis eſt/omnĩũq; p̃dictoꝝ opione (Aui
Auice. cena excepto) collocat́ in epate/& ab eodẽ orit́/q̃uis phyſici nõ cõſentiãt:
Idem Sed ab Auicena/tãq̃ neutro iter eoſdẽ iter epar/& cor collocat́: & oẽs alii
noiati, ipſi epati eas cõtinuari aſſentiunt: ſicut Mars Ioui. Et ſicut iter epar
& cor ſanguis fluit p uenas uitã baiulãs, ſic iter Iouẽ & Solẽ eſt Mars, q̃ſi
uehiculũ/aut fomẽtũ uitę/ſuo calore/& ipulſu illã cõfouẽs. Et nedũ ex ſitu
ſed ex ꝓprietate/& uirtute, quę eſt ultra q̃litates ipſas, uenis cõueniẽtiſſime
p̃ſidet: & canali ſpmatis i ipſa iſtis cõueniẽs: ſed potiſſime chiſti uaſi feruẽ/
tis bilis/q̃ ei ꝓpriiſſima eſt. Hæc ãt diſtẽpata excedẽs nimis/aut corrupta
(maxie i p̃dictis locis) cauſat infirmitates Martias/puſtulas malignas, car
bũculos, antraces, eriſipillã, formicã, ipetigines, febres, q̃ ex colera fiũt/acu
tas freneſes, & morbos oẽs, ex feruẽti & adurẽti colera ꝓueniẽtes/cancros,
cãcrenas/fiſtulas/ſcabiẽ/pruritũ/uariolas/excoriationẽ/aduſtionẽ/aborſũ/
uenenoſas infirmitates, & i diuerſis corpis mẽbris ulcera/pro mãſiõe uaria
in cœleſtib⁹ ſignis mẽbris ipis cõueniẽtib⁹: Et ſi i hmõi tãtus ſit exceſſus/ut
nã aut ars cohibere nõ poſſit/mortẽ iducit. Narib⁹ q̊q; p̃eſt: ex qbus feruor
bilis accenſę in chiſti/inflãmatę in corde/& uaporãtis ad cerebrũ exhalat:
Iſaias Et aliqñ ibi ſiſtens tm̃ exęſtuare hominẽ facit, ut dicat Iſaias: Quieſcite ab
hoie, cuius ſpũs in naribus eius eſt. In figura q̊q; exteriori rubeũ facit: ocu
los uarios/ad citrinũ tendẽtes/barbã/capillos/cæteroſq; corporis pilos ru/
beos/obſcuros/ſpiſſos/ & groſſos/ ſtaturã mediã/faciẽ rotũdã/ lintiginibus
& maculis qbuſdã cõſpſam/nares ãplas/& latas/plenas ſpũ/aſpectũ horri
dũ/dẽtes lõgiores/greſſus diſtãtes. In cõplexiõe uero efficit calidũ/& inde
impetũ/& uim maximã confert: & ꝓmptũ reddit ad oia hinc & ad mala
p̃ualidũ. Et niſi impetus ille rõnis freno moderet́/facile ducit in p̃ceps.

Quæ uiuificentur, & clareſcant cũ Sole. Cap. XXVI.

CVm Sol (omniũ ſapientum teſtimonio) ſit pater uitæ, & in
Pytha. quo reſidet (ut Pythagorei opinantur) uirtute quadam uita,
& uerus Sol, ideo ipſum cordi aſſignant, tãq̃ præcipuo uitæ
ſedili. Et ſicut ipſe Sol in maiori mũdo eſt principiũ lucis, &
uitæ, dans omnibus planetis, ut luceant: ſic cor in humano mundo (teſte
Galen. Galeno, & aliis ſapientibus) eſt origo uitæ, & caloris, dans omnibus mẽ/
bris, ut uiuant & operent́. Eſt enim anima (cuius primaria ſedes eſt cor, ut
Ariſto. ait Ariſtoteles) principiũ intelligendi, ſentiendi, & ſcd'm locum mouendi:
Et ſicut Sol ipſe ex uita conuenit cordi, ita ex luce oculis, maxime dextro,

Digitized by Google

rñdet/ſiniſtrũ Lunę relinquẽs:pferť ẽt medullę,quæ nõ ueluti ſupflua aſp nenda eſt,inqt Ariſtoteles,ſed tãq̃ uita oſſiũ,& fomẽtũ eoꝝ,eſt in ipſis reclusa:Eſt.n.alter ſanguis,ſed ex decoctiõe,& calore in albedinẽ mutatã ait Auicena,& cũ ipſo Ariſtoteles. Cuius rei ſignũ hic reddẽs dicit,ꝙ nouellis adhuc aialibus medulla cruenta admodũ eſt:ætate aũt,puectis,& pinguescẽtibus ad adipẽ trahiť. Subiiciũt quoq; Soli pñi gñationis,femora, & lũbos uaſa quippe ſeminaria:nõ nõ ſine cã ſapiẽtiſſimus priſcoꝝ patrũ Abrahã,ab alũno ſuo iuramẽtũ exegit ſup femora Meſſię,ſeminariũ uas, pro cuius mũda & myſterioſa gñatiõe,ſollicitus erat ipſe Abrahã,dũ mitteret ſeruũ iuramẽto aſtrictũ ad accipiẽdã uxorẽ Arameã pro Iſahac:ex cuius ſemine Meſſiah gñari debebat. Regulat inſup tãq̃ uitæ inſtrumẽtũ uitalẽ ſpũm:intellectũ quoq;,& rationẽ:nõ doctrinę,& uerę philoſophiæ, & cognitiõi ſegregatę a ſenſibilibus mirũimodũ fauet:Fidẽq; facit pro uirili ſua,magnanimũ,cõpoſitũ moribus,ſublimia appetẽtẽ,& principatus, per fidẽ tñ claꝝ,& excellens ingeniũ,& uirtutẽ. In exteriori autẽ ꝓſpectu reddit hoiem formoſũ,& pulchrũ:nec imerito,cũ ipſe rñdeat ſupramũdanę pulchritudini,& ſit eius uas,receptaculũ,& inſtrm. Varios q̊q;,& pulcherrimos prębet oculos,animi potiſſimũ indiciũ. Hinc de Dauid nõ ſine myſterio dr̃ in ꝑ uolumine Regũ:ꝙ erat ruffus,cũ pulchritudine oculoꝝ, & bono aſpectu,pro q̊ nos hẽmus,pulcher aſpectu,decoraq; facie. Et his potiſſime fauet cũ in ortu fuerit:& ſi altius cõſcẽdere uoluerimus,id facit Sol,qñ ſuſcipit influxũ a ſupno oriẽte,de quo dr̃. Veniet ab oriẽte iuſtus. Staturã inſup decẽtẽ ꝓſtat,in colore albũ cũ fuſcedine q̃dã,aut rubedine, capillos criſpos & multos,faciẽ rotundã/atq; uenuſtã/os decẽs, labia exigua,ſupcilia gracilia,colloq; dulcẽ,& grauẽ,inceſſumq; uenuſtũ:In complexione ãt tẽpate calidũ. Si ãt corpus male fuerit diſpoſitũ,uarias mouet infirmitates,in oculis potiſſime:In ore aũt alcolã,& cãcrenã:& puſtulas in corpore:Mouetq; mẽbra,unũqdq; pro domicilio in q̊ repiť:ſed diuerſimode a Luna. In Ariete.n.mouet femora:In Tauro genua:In Geminis tibias, & cauillas:In Cancro pedes:In Leone,& Virgine/collũ:In Libra/brachia & hũeros:In Scorpiõe,pectus & cor:In Sagittario/ſtomachũ & uẽtrẽ:In Capricorno dorſũ:In Aquario coxas,& uerẽda:In Piſcibus, iterũ femora cũ ſuccedẽte Ariete. Sed ſi nimis ebullit humor ab eo motus/& corpus ſit (ut diximus) male diſpoſitũ/bñfico ipſius fauore abutẽs,exęſtuatiões fiũt/ anxietates & inqetudines/apoſtemata,potẽtes oppreſſiões,uel ſãguinis fluxus ex ebullitiõe illa/qua nimiũ aucta,letalia eadẽ fiũt. Et ſic Phœbus medicus,& medẽs,atq; uiuifica uirtus eius,ex mala diſpõne recipiẽtis nocumẽta etiã mortifera infert. Nec mirũ qa ex uaria diſpoſitione recipientiũ lutum indurat,ceram autem liquefacit. Sic & de uero/diuinoq; Sole dictam eſt:Poſitus eſt hic in ruinã,& in reſurrectionẽ multoꝝ in Iſrael.

Idem

Auice.

Ariſto.

Regũ

Iſaias

Quæ molleſcant cũ Venere. Cap. XXVII.

Venus ex mẽbris capitis, ori præeſſe dicitur: quo oſculũ, amoris pignus, donat̃. In corpore autẽ dominatur anchæ, ſpinæ dorſi, ſpermati, pinguedini, carnibus, thenibus, uuluę, uel matrici cũ Saturno, uentri, pectini, & umbilico, & huiuſmodi omnibus, quæ operi uenereo inſeruiũt: ut Aſtronomi docẽt. Ancha. n. quę a Galeno os factum dicitur, ſiue latus amplum, ut carnẽ multã circa illud amictã ſuſtinere ualeat, quaſi pixidẽ quandã habet: in qua extremitas coxæ ſupior (quæ uertebrũ dicitur) ingreditur, & in ea uertitur, & mouet̃: unde quadrifariã nuncupat̃ ad quatuor aſpiciens: In eo. n. ꝙ ad partẽ ſylueſtrẽ tendit (teſte Auicena/& Alberto) uocat̃ os ilii, arabice aũt alhartaphat: Ad iterius ãt relatũ os femoris dr̃, ad poſterius os anchæ: & ad ſubiectũ uertebrũ pixis coxæ: In qua regiõe ueluti intra parietes cõtinent̃ ueſica, matrix ſpmatis receptaculũ, & huiuſmodi, quæ ueneri inſeruiũt: & ſũt quaſi ꝓmptuaria Venereaꝝ reꝝ. Cur autẽ Venus ſpinæ dorſi ꝑferat̃, duæ tñ mõ rõnes occurrũt: Altera, qa eſt q̃ſi canalis, & colatoriũ Venereę ſubſtãtiæ: Altera uero, qa in illa ſpinula colligant̃ oſſa: uñ eſt q̃ſi uinculũ corporis, & coꝝ ſuſtẽtaculũ, & q̃ſi platea publica (ut aiũt) arteriaꝝ/neruoꝝ/ſpũum/& uirtutũ/cõtinẽs medullã uerę humiditatis/ut ait Cõciliator. Et ẽ (Galeno authore) tãq̃ carina neceſſaria uitæ, & motui aialiũ, hic q̃optime Veneri corrñdẽs, q̃ſi uinculũ cõnectens hoĩs ptes, affectus/mores/& ſpũs: Amor. n. in Archetypo nexus/ & neuma dr̃: in maiori uero mũdo amore/ & amicitia gñant̃/& colligant̃ oĩa/ſi recte ſentit Anagoras/Boetius/& alii ſapiẽtes q̃plimi: Pariq; mõ in minori mũdo/ut ipſe utriq; ſit cõformis, oĩa Venere colligant̃. In ſemine q̃q; (qđ Græci ſpma dicũt) tãq̃ in maſſa q̃dã ſunt aialis ptes oẽs colligatę, exitq; ſemẽ eo actu, ꝓuocatũ, q paſſim uenereus dr̃: uñ oĩa, quæ ad ipm ptinẽt, merito Veneri cõuenire uidentur: Pinguedini ẽt ꝑfert̃/qa aerea eſt: Cuius ſignũ dabat Ariſtoteles/ qa natat ſup aquas delata ab aere, quaſi ab utre. Concordat Galenus dicẽs, ꝙ pinguedo, & oleũ ſunt de natura aeris tẽperati, & utrũq; ex natura humida collatur, ex calida aũt ardet: Sed Iohãnes Serapion pinguedinẽ collocat inter elemẽta grauiora: & leuia/calida/& frigida: Habet enim (inquit) ſupra ſe ignẽ, & aerẽ, unde tempatiſſimæ eſt cõplexiõis/ſicut & Venus, quæ eis ꝑfertur. Eadẽ rõne ſubiicitur ei caro calida, & humida cũ debito temperamẽto: ut ab Auicena/& Galeno diſcere poſſumus: Rhenes etiã, & ſi ratione ſuæ calidæ, & ſiccæ cõplexionis ſubiiciebant̃ Marti, tñ qa uiget in eis humidũ radicale, Veneri quoq; mancipant̃. Addit̃ uenter, qui Ioui, Veneriq; ex ſymbolica coꝝ natura rñdet: uñ Venus Iouis dicit̃ filia: & in eadẽ ſede ambo regnare dicunt̃. Cur aũt uulua, & matrix Veneri ſubiiciãtur/magis ſilentio ꝑtereundũ, q̃ ſermone declarãdũ duxi: cũ nã illa mẽbra

Marginal notes: Aſtron. Galen. Auice. Alber. Cõcilia. Galen. Anaxa. Boetius Græci Ariſto. Galen. Io.Ser. Auice. Galen.

eo pudore affecerit, ut cũ uiroꝶ cadauera a fluctibus uehanť ſupina, mu/
lieꝶ prona ducunť, ut occultẽť occultãda, ſicut Plinius & Solinus referũt. Plinius
Pectini ẽt, & umbilico tãq̃ ꝓpriis inſtr̃is ꝑferť: Virtus.n.uenerea (authore Solinus
Iob, & Gregorio eius interpte) fœminis eſt in umbilico, ſed uiris in lũbis: Iob
Si autẽ humores in eiſdẽ ptibus exiſtentes diſtẽperanť, tunc ægritudines Grego.
uariæ Veneris motũ cõſequẽtes inducunť: & facilius, ſi ſupfluũt humores
ipſi: Nã ex ſupfluo cibo, & potu, & nimio luxu iſtiuſmodi generanť infir/
mitates, quæ inualeſcẽtes mortẽ inducũt: febres uꝫ/ & morbi flegmatici, &
prouenieẽtes ex humoribus ſupabũdantibus in mẽbris ꝑdictis, in qbus eſt
uirtus concupiſcibilis, & qbus (Ptolemæo authore) Venus ꝑſidet: Quæ ſi Ptole.
dña fuerit in horoſcopo, hęc ſui dominii ſigilla imprimit, colorem albũ cũ
fuſcedine quadã, aut rubedine, capillos pulchros, multos, & ſpiſſos, faciem
rotũdã, uenuſtã, & uagã, oculos nigros, ſupcilia gracilia, dulcia colloquia,
decentẽ inceſſum, motus faciles, & lepidos. Sed ſi mala, & inferior Venus
præualuerit, delitiis deditos efficit, mulieꝶ amatores, labiles ad omnia ui/
tia mollia: Si aũt bona, cui animus legum freno coercitus reſpõdet, recto,
& ſancto amore omnia peragit.

Quæ acuantur/& penetrent cũ Mercurio. Cap. XXVIII.

MErcurius in capite ſibi uendicat linguã, cuius ſermo penetrat
uſq; ad iteriora mẽtis: hinc eloquẽtiæ fautor, & Hermes.i.na
turæ interpꝭ: Quę lingua occultiſſima omniũ mẽbroꝶ effica
ciſſime opať ẽt in magnã diſtantiã, ſicut Mercurius adeo oc/
cultus, ut cũ difficultate, & raro uideatur, tñ acutiſſime penetrãdo magna
cũ efficacia pagit: ſicut & ei ꝑſidẽs itelligẽtia Michael Angeloꝶ Princeps,
ut nõnulli aſſerũt. Quia ẽt Mercurius ſua ſubtilitate efficaci, & aſtu (Pto/ Idem
lemæo teſte) reddit hoiem ad opa diſpoſitũ, & ꝓmptũ, ideo manibus tãq̃
omniũ opeꝶ inſtr̃o neceſſario ꝑferť: Addũt neruos, quoꝶ aliqui, paſſiui uꝫ
ſunt frigidæ & ſiccæ naturæ/motiui uero calidiores tũ ex motu, tũ ex ſim
pliciori ſpũ in eis exiſtẽte: Sic Mercurius (authore Ptolemęo, & ſuo inter/ Idem
prete Hali) bifariã hẽt uirtutẽ: aliqñ deſiccat, id maxime cũ ſoli applicať, Hali
a quo abũdãtiorẽ uirtutẽ ſuſcipit: aliquãdo humectat, & hoc qñ cũ Luna
annectitur uirtute, ſicut contigui eoꝶ ſunt orbes. Ex ſuapte autem natura
conſtringit Mercurius, unde reddit ſuos mercuriales graciles, & neruoſos:
Neruis etenim ꝑeſt, qui ſunt generale opeꝶ inſtrumẽtũ, ſicut manus par/
ticulare. Et ſi ulterius procedere iuuat, etiã ex ortu ipſoꝶ neruoꝶ cõuenien Ariſto.
tiam eorũdẽ cũ Mercurio cõiectare poſſumus, ẽt uarias authoꝶ ſequẽdo Galen.
opiniones. Ariſtoteles.n.ipſos a corde originem trahere autumat: Galenus Auice.
a cerebro: Auicena uero, Auerois, Albertus, & Cõciliator Ariſtoteli fauere Auero.
uidenť: Sed qui recte ſapiũt, eos cõcordantes dicũt neruos ipſos hẽre ortũ Alber.
imediatũ a corde, a quo & cerebrũ: formari aũt, & diuidi ab ipſo cerebro. Cõcili.

Albert. A corde itez (ut inqt Albertus) hñt duritiẽ/mollitiẽ uero a cerebro/a quo diuidunt. Sic & Mercurius, cuius uirtus in neruis uiget, a Sole, q eſt cor mundani corporis, hẽt uim: & tãq̃ eius filius ſemp ſequit patrẽ eidẽ obſequẽs/ adeo ut ab eo uel nullis/ uel paucis gradibus diſtet: Et eſt lunæ, quæ cõuenientiã hẽt cũ cerebro, cõtiguus: uñ uim ſuſcipit ab utroq;. In cerebro quoq; uim hẽt cũ uentriculis eius/uenis/& arteriis. Vltimo pfert cruribus/ & pedibus manuũ coadiutoribus, tã ẽt fidelibus, ut alteris deficiẽtibus altera suppleãt: Viſi nãq; fuere nõnulli, qbus manus deficiebãt/pedib⁹ ſuere, ſcribere, & multa huiuſmodi officia manuũ pagere. Si aũt pualet eius uirtus in hoie/ reddit ipm ſtatura mediocrẽ/ & gracilẽ/colore ſubalbũ/capillos/barbã/ & oculos nigros & pulchros/ frontẽ eleuatã/ faciẽ longã, nares æquales/iuncta ſupcilia dẽtes minutos/digitos ſubtiles/& lõgos/figura ſatis formoſũ/id maxime Solis ortu ſuffultus: ſed occidẽte ſole efficit colore ſubnigrũ croceo pmixtũ, corpus extenuatũ/cõplexiõe ſiccũ. Male aũt diſpoſito ſubiecto inducit amẽtiã, memoriæ defectũ, morbos inquietãtes, uarios abſq; cã timores, ignauiã in mẽbris, & neruis, balbutiẽq;: itẽ freneſim, apoplexiã, epilepſiã, colicũ & morbos cõſequẽtes materias furẽtes, ſanguinis ſputũ, cuius cauſa nõ uidet: & occultas ægritudines. Si aũt infirmitates pueniant a cã extrinſeca, ea eſt, lectio, ſcriptura, rõcinatio, menſura, nimia excogitatio circa poeſim, & huiuſmodi. Et qa efficax eſt nimis in operando, & uelox, breui ſpatio ſuũ mercurialẽ cõducit ad uitę terminũ: ut in

Sapiẽ. ipſo locũ hẽat illud ſacri eloquii: Cõſũmatus in breui expleuit tpa multa.

Quæ agitentur a Luna. Cap. XXIX.

ET ſi luna totũ corpus/& ſingula mẽbra pro uarietate ſignoz/ & aſpectuũ cũ Sole/aliiſq; planetis diſponit/maximã tñ uim hre dicit in agitãdis qbuſdã mẽbris peculiari cõueniẽtia ipſi rñdẽtibus: Præeſt.n. ſiniſtro oculo, ſicut Sol dextro: ut duo in utroq; mundo luminaria mutuo cõcinãt. Crebro q̃q; pdñat/& humoribus omnibus, q in utroq; mũdo, & ẽt in arboribus animãtibus aſcẽdũt, & deſcẽdũt lunã ipſam pſequẽtes: Quod in mulieꝝ pfluxibus ſatis euidẽter cõprobat: q ideo mẽſtruales dicunt, qa lunæ pſequũtur curriculũ: qđ mẽſe ferè pficit. In aliis quoq; humoribus itidẽ eſt bene intuẽtibus manifeſtũ, cũ pcliuiores ſint, cũ Luna eſt in aqueo ſigno, quã cũ in igneo, uel terreo. Et ideo obſeruari hęc in Pharmacis dãdis iubẽt i huiuſmodi negotio piti. Pulmoni quoq; pferri adiudicat, q tãq̃ flabellũ cor, & ea quę inflãmant ab ipſo corde, refrigerat, atq; cõtẽpat/ſicut Luna ea q̃ ardẽtiſſimo Solis uigo

Galen⁹ re exęſtuant: Et ſicut cor (teſte Galeno, & Aueroi) pulmonẽ nutrit pbens

Auer. eidem calorẽ digeſtũ, & ſuauẽ: ita Sol ſua excalefactoria uirtute eſt Lunæ ipſius alũnus. Medullæ inſup ſpinæ dorſi pręſidet, & expurgamentis, quæ per colatoria naſi, oris, & huiuſmodi defluũt: ſupfluis quoq; ungulis, pilis,

& ſimilibus:ſed ſimul cũ Venere ꝑeſt pinguedini. In exterioribus aũt hæc ſigna ſuæ diſpoſitionis imprimit/colorẽ cęruleũ,& ſubalbũ/oculos caprinos,& glaucos/motũ uelocẽ,& uariũ/ſtaturã mediocrẽ/& gracilem/ut in pluribus: In moribus aũt facile mutabilẽ,niſi aliqua bona irradiatiõe fuerit ſuffultus:& in exequẽdo quæ cogitauerit ꝓmptũ/uelocẽ/& uulgo ſatis beniuolũ: Varias inſup diſpõnes pro uarietate ſigni,in quo recipit,& aſpectuũ cõcurrentiũ,& luminis,quo nũc ſemiplena habet. Male autẽ diſpoſito ſubiecto infirmitates inducit ex illis ſupfluitatibus ꝓueniẽtes. Omnia inſup mẽbra ferro,uel alio quouis modo agitata/pro ſigni cõuenientia cũ mẽbris illis/lędit: Sed potiſſime cerebrũ/cui efficacius ꝑdominat:unde in eo lęſi (etiã in ſcriptura ſacra) lunatici dicunt/& patiẽtes morbos dęmoniacos: Nam in huiuſmodi lunaribus,& fœminis larga uidet dæmonibus eos agitãdi cõceſſa facultas. Quod ſi uerũ ſit/& ũn eueniat/ & quõ cuilibet mẽbro aliquis planeta/& ſignum/aut ſupior uirtus (ut tetigimus) dominetur,altior hic exquireret indago forſitan litteris nõ cõmittenda/dicente Apl'o: Sapientiã loqmur inter pfectos:qui vȝ poſſint eſſe capaces diuinæ, & ſummæ ꝓuidentiæ: Quæ & ſi omnia regit,atq; diſponit,curam tñ exequẽdi uariis miniſtris diſtribuit beneficis,& maleficis:prout magna hæc mundi exquirit Reſpublica. De bñficis aũt miniſtris canit Propheta: Immittit Angelus Dñi in circuitu timentiũ eum,ut eripiat eos: De maleficis uero/Immiſſiones p Angelos malos. Concordat Iohãnes,q in Apocalypſi Angelos fauẽtes meminit,& nocẽtes. Ex aliis quoq; ſcripturæ ſacræ plæriſq; locis de utriſq; poſſumus edoceri. Et quod facit ſummus Prouiſor per Angelos/tãq̃ per miniſtros/idem facit (ut alias diximus) p cœlos,tãq̃ per inſtrumẽta:ut omnia cooperent in miniſteriũ Dei: Quod antiquitas/uel in parte olfaciẽs uaria finxit numina mẽbris humanis pręfecta: Aurẽ aliqui memoriæ,ſed Phœbo dedicatam Virgilius meminit dicẽs: Cynthius aurẽ Vellit,& admonuit. Dexterã ãt fortitudinis ſedẽ/& p quã fit iuramẽtũ Numa Põpilius fidei cõſecrauit,ut Liuius narrat. Digitos ſub Mineruæ tutela collocarũt: Genua miſericordię dedicauere:hinc ea flectũt ueniã,& miſericordiã flagitãtes. Vmbilicũ uero,quẽ Veneri tãq̃ luxurię ſedẽ ſubiecimus/Ioui cõſecratũ phibẽt:unde umbilici effigies celebrabat in tẽplo Iouis Ammonii:eo q; oĩa mẽbra ad ipm umbilicũ,tãq̃ ad centrũ referri exiſtimabãt:ſicut mẽbra oĩa mũdana ad cẽtrũ ſphæræ illius deducũt/cuius circũferẽtia eſt nuſq̃/ſed cẽtrũ ipm ubiq;:ut Hermes docuit. Et multa huiuſmodi ꝓſequũtur Antiq adiudicãtes omnia/etiã minima mẽbra,a ſupis regi: Quod ſi recte intelligat,& ueri cognoſcant pſidentes,nõ erit a debita pietate alienũ,cũ & ſacra eloquia teſtentur mẽbra nr̃a a ſupnis uirtutibus gubernari. Et ut ab infimis incipiamus, de pedibꝰ ait Propheta: Et ſtatuit ſupra petram pedes meos/& direxit greſſus meos. De manibus quoq; ait:

Margin notes: Paulus; Dauid; Iohan.; Virgil.; Nu.Põ.; Ti.Liu.; Hermes; Dauid

Bñdictus

Pſal. Bñdictus Dominus Deus meus,qui docet manus meas ad prẹliũ,& digi-
tos meos ad bellum.Et de ore inquit:Immiſit in os meum cãticũ nouum,
Dauid. carmen Deo noſtro:Cum quo illud Saluatoris,Ego dabo uobis os,& ſa-
CHRI- pientiã:Sed & capillos capitis adeo curat,ut dicat: Capillus de capite ue-
STVS. ſtro nõ peribit.Sic igitur omnia membra utriuſq; mundi regi a ſuperiori-
bus cõprobãtur: De quo ſaltẽ pro parte(Deo fauẽte)ſuo loco diſſeremus.

Quod ex proportione motuũ planetaꝝ adinuicem , & cũ octauo cœlo, innuatur proportio uiriũ noſtrarum. Cap. XXX.

PErficit Saturnus motũ ſuũ in triginta annis:Iupiter in duo-
decim:ex quo reſultat proportio uelocitatis motuum duplex
ſeſqualtera: Iouis autem ad Martẽ,qui duobus annis perficit
curſum ſuũ,ſeſcupla:Sed Martis ad Solẽ, Venerẽ, & Mer-
curium dupla:cum iſti ferè anno uno compleant Sphæræ uolumẽ aliquã-
tulum,propter epiciclos mutatis uicibus:unde nunc uelocior,nũc tardior
uideatur uniuſcuiuſq; illoꝝ motus,tamen pariter perficiũt iter,quod cœ-
perant,muſicã hanc cœlorum ſuauiſſimã efficientes debitis modulamini-
bus,nunc alter alterũ præcedens,nunc ſubſequens.Saturni iteꝝ ad ſtelli-
ferum cœlum millecupla,& ducentupla proportione eſt motus uelocior,
ſi uerũ eſt,ꝙ octaua Sphæra moueatur cõtra primũ mobile, & quibuſli-
Ptole. bet centum annis gradu uno,ut Ptolemæo placet:Nam utrũq; apud nõ-
nullos dubiũ eſt,uel falſum:Sed illud præſupponimus, quod cõmuniter
tenetur.Martis etiã motus,qui millecupla proportione uelocior eſt motu
octauæ Sphæræ:& ſic de reliq̃s planetaꝝ motibus ad reuolutionẽ ſtellati
cœli,& ipſoꝝ adinuicẽ facilis eſt ſupputatio ſciẽtibus ipſarũ reuolutionũ
terminũ.Hinc igitur in paruo mundo proportio uirium,& operationum
cõiectari poteſt:Nam motus cogitatiuę ad practicã talis eſſe debet, qua-
lis Saturni,qui illi dominatur,ad Iouem huic fauentẽ:Et horũ ad impetũ
a Marte agitatũ:Vita aũt,& concupiſcibilis uirtus,atq; ingenium,quorũ
primũ regit Sol,ſecundũ Venus,tertium Mercurius ſimul eandẽ cantile-
nam efficiunt,cum unũ nequeat ſtare ſine conſocio:Vitã.n.potiſſime ra-
tionalem conſequitur concupiſcibilis,& amor,ſpirituſq; peragendi.Hinc
Acade. Academici docent per hæc tria ſimul homini dari reditũ in Deum: Sed
hęc cũ ſuperioribus ſuis numeris proportionãtur. Et q̃optime ſemper cõ-
cupiſcibilis uirtus,& ſolertia cõcomitatur animũ,& uitã: ut & delecta-
tio faſtidia,quæ laborem, & opus conſequuntur, nonnũq̃ ammoueat: &
ſolertia,aſtuq; omnia debite peragantur.Poſt hos omnes eſt Luna omnia
explicans,& hæc conuenit cum intellectu practico,qui omne opus diri-
git,uelut gubernator in naui,dum mare tranſmeat:Ipſius autẽ,& plane-
tarũ ad ſigniferũ cœlum ſe habet proportio , pro uelocitate motus eorũ:
Quã proportionem ſequitur illa, quæ eſt intellectus practici ad omnes

uire: tã intellectuales, q̃ animales: & ea quæ eſt ipſaꝝ ad inuicem, & omnium ipſorum ad corpus, quod nõ mouetur, niſi quatenus a ſuperioribus uiribus ducitur, ſicut cœlum octauum: cui ex ſua triplicitate quaternaria cõparatur corpus quatrielementale, ultra motum diurnum, quo ducitur a primo mobili, nõ habet motum proprium, nec trepidationis, nec aliũ quẽpiam, ut aliqui aſſerunt: & illum, quẽ uidetur habere, autumant eſſe ex uariatione Solis: cuius motus eſt quodãmodo regula, & amuſſis alioꝝ. Hic enim Zodiacũ in quolibet anno tranſgreditur, & ultra: ne dum p ſex horas, quæ in quibuſlibet quatuor annis computatæ reddunt diẽ integrum, qui additur omni quarto anno biſextili denominato, ſed etiã minuta quædam, centeſimã uidelicet partẽ diei, uel circa: Quæ ex centũ annis collecta diem conſtituit: Sed cum hic nõ addatur ſicut in biſextili, ideo quibuſlibet centũ annis uidetur Sol præuenire introitum in Capricornũ die uno, q̃uis Ptolemæus dicat, ꝙ hoc faciat quibuſlibet trecentis annis: Nos autẽ comprobatum habemus ab anno natiuitatis Chriſti, quo Sol uigeſimo quinto decẽbris die intrabat in Capricornum hucuſq;, quo intrat die undecimo, uel circa, Solẽ in. 1520. annis præueniſſe ſuum introitum quatuordecim diebus, uel circa: unde clara luce cõprobatur, ꝙ qbuſlibet centum ãnis præueniat p diẽ, in quo ſolet moueri gradu uno: Sed hoc exiſtimatur (ut nõnulli aſſerunt) ex motu octauæ ſphæræ in cõtrarium orbẽ, quod eſt ex iſta Solis uariatione. Hac autẽ omiſſa ſimul cum proportionibus, quibus uirtutes, & opera noſtra proportionantur adinuicẽ, & cum ſphæraꝝ motibus, unde harmonia reſultat ſuauiſſima, quod potius ad tertium uolumen pertinet, ad particularẽ effectus ipſaꝝ ſphæraꝝ circa diuinas, humanaſq; uirtutes deſcendamus. Septem igitur uirtutes præcipuę paſſim connumerantur, quę per ſeptem planetas, tanq̃ per inſtrumenta a ſummo bonoꝝ fonte in homines diffunduntur: Per Saturnum ſpes, & cõtemplatiua uita: per Iouẽ iuſtitia, & æquitas: p Martẽ fortitudo: per Solẽ omnium regẽ charitas omnium uirtutum regina: per Venerem pietas, & temperantia: per Mercurium prudentia in agendis: per Lunã, quæ nunc occultatʼ, nunc apparet, fides: quæ in aptis, occultiſq; uerſans ducatũ prębet pgentibus p huius noctis caliginoſas tenebras, quouſq; illuceſcat Sol ille ſupremus matutina, ueſpertina, & meridiana luce, quæ etiã pegrinãtes in hac ualle tenebraꝝ illuminat, quãtũ pegrinatiõis ſtatus exqrit: & quãtũ mortales diſponũtur ad ipſam ſuſcipiendã per fidẽ, & expurgatoria opa. Ptole.

De concordia admirabili rerum inordinatarum, & fecum utriuſq; mundi. Cap. XXXI.

ET anteq̃ ad concordiam hominis cum ſupercœleſti mũdo cõſcendamus, percurremus etiã cõuenientiam, quam habent utriuſq; mundi huius corporei, & inferioris expurgamenta,

inferneq; partes. Eſt enim in mũdo hoc ſenſibile terrenum habitaculum, eſt domus cœleſtis, eſt deniq; excelſa, & ſupercœleſtis, ubi ſummus reſi/ det Moderator: Sed ultra hæc omnia ſunt expurgatoria loca, quo feces tam huius domeſtici, q̃ cœleſtis mundi confluunt, tanq̃ quid ſuperfluum, & expurgamentum cibi ſupremæ uitæ, quę paſcitur mentibus angelicis,
CHRI/ STVS. & humanis animis: ut ipſe teſtatur in euãgelio, cui titulus eſt ſed'm Iohã/ nem dicens: Meus cibus eſt, ut faciam uoluntatẽ Patris mei, qui in cœlis eſt. Quę autem ſit hæc uoluntas, alibi declarans ait: Deſcendi de cœlo, nõ
IDEM. ut faciam uoluntatem meã, ſed eius, qui miſit me: Hęc eſt enim uoluntas eius, qui miſit me, ut omne, quod dedit mihi, non perdã ex eo, ſed reſuſci/ tem illud in nouiſſimo die. Anima igitur, & mẽs Angelica eſt cibus Dei, & Chriſti, qui comedit, & ſuſcipit eas omnes: ut ſua calefactoria, & diui/ na uirtute expurgando, & coquẽdo in uiſceribus miſericordiæ ſuæ, qui/ bus uiſitauit nos oriens ex alto, faciat illas dignas Deo. Digerens itaq; hunc cibum, quẽ aſſumpſit, illam partem melioris ſubſtantiæ in ſeipſum tanq̃ nutrimentũ non neceſſitatis, ſed complacentiæ trãſmutat. In candẽ
Paulus. (inquit Paulus) imaginem transformamur, ut & nos filii Dei (ut inqt
Iohã. Iohãnes) nominemur, & ſimus. Nec tantũ humanas animas in cibum ſuſcipit, ſed etiã mentes Angelicas, ut ipſas expurget, & tanq̃ omniũ me/
Diony. diator eaſdẽ Deo uniat, ut ex Dionyſio, & Linconienſe diſcere poſſumus:
Linconi. Ille.n.dicit: Angeli purgantur a ſuperbia, & ignorantia: Et hic interpretã/ do ait: Illis primis ſubſtantiis diuina ſcientia, quæ eſt uerbũ, & filius Dei, eſt ueluti purgans non a ſorde, quæ infuit, quæ apud nos ſolet dici uera purgatio: ſed ne inſit obſtans, quod genus purgationis eſt ſed'm ueritatem optimũ, & ſufficientiſſimum. Vltimæ igitur digeſtionis ſuperflua ad fœ/ tida, & feculenta loca inferni demiſſa ſunt, & demittuntur: Quo ſine ali/ quo ordine corruentes, in illo confuſiſſimo globo, & tenebrarum horrẽ/ diſſimo chaos inuoluti debitas luunt pœnas ſuæ proteruiæ, qua noluerũt
CHRI/ STVS. cibare illum, qui conquerendo minatur dicens: Eſuriui, & nõ dediſtis mi/ hi manducare: Ideo maledicti a me, & exploſi ite in ignem æternum, cui dati eſtis in cibum perpetuum, poſtq̃ mihi, & mẽbris meis cibus eſſe no/ luiſtis, ſicut ego meipſum in cibum uobis præbui: ut in me uiueretis. Iſti
Iſaia. igitur tãq̃ mortui, & cadauera fœtentia proiiciuntur, iuxta Iſaiæ uatici/ niũ: Facta ſunt (inquit) morticina eorũ, quaſi ſtercus in medio plateaꝝ inferni: Quod idem factum eſt antea de mentibus angelicis: quæ nedum noluerunt epulum eſſe ſummæ Veritatis, & mediatoris: ſed præſumpſe/
Apoca. runt ipſum deuorare, dicente Iohãne in celeberrima illa uiſione: Et ſtetit draco ante mulierem, quę erat paritura, ut cum peperiſſet, filium eius de/ uoraret: Vnde ortum eſt prœliũ magnũ in cœlo, Michael & Angeli eius præliabãtur cum dracone: & draco pugnabat, & Angeli eius: & nõ præ/

ualuerunt,neq; locus inuentus eſt amplius eorum in cœlo:Et proiectus eſt draco ille magnus,ſerpẽs antiquus,qui eſt diabolus, & Sathanas. Proiectus eſt igitur cum ſatellitibus ſuis,tanq̃ expurgamenta,& feces in cloacã inferni:ad quã dimittuntur in dies mortales multi,& ipſi feces in rem ſuã malã effecti:Quod an cõueniat cum mundo iſto humano,ſatis in propatulo eſt attendenti eius diſpoſitionẽ:In ipſo enim eſt arx ſuprema cerebri, ubi portio ſuperior rationis,imo portio diuina reſidet omnia inferiora gubernans.Eſt etiam cœleſtis manſiuncula pars anterior capitis,ubi uirtutes obſequentes,imaginatiua uidelicet cogitatiua, & huiuſmodi inhabitant, tanq̃ cœli, & regis ſuperioris ancillæ exequentes, quæ Dominus iuſſerit. Sunt etiã inferiores pediſequæ,uirtutes uidelicet ſenſitiuæ habitantes domum inferiorẽ & ſenſibilem,quæ merito ſuperioribus miniſtris,ſed principi potiſſime famulari deberent,ut ſummus Imperator præcepit dicens: Subter te erit appetitus tuus.Eſt infimus quoq; buſti locus,ſub quo pedes ueluti columnæ tantũmodo ſubiiciuntur:ubi eſt expurgatoria domus, & hoſtium inferius huius humanę arcę:ex quo ſuperflua feculẽta, ſordidaq; emittuntur perpetuo negligenda.Sic & animi illi,immo animæ, mulierculæ uiles effectæ / quæ relicto auro primo,croco, & delitiis cœleſtibus, quibus nutriri debebant,amplexatę ſunt(inquit Ieremias)ſtercora,ideſt oblectamenta rerum inferiorum,& ipſę iumenta,& ſtercora ſunt effectę: de quibus alius Propheta ait:Computruerũt iumenta in ſtercore ſuo. De quoq; etiam confuſione,& inordinatione cõſonanti,hęc pauca tetigimus, ne pars aliqua huius mũdanæ,& humanæ domus relinquat̃ intacta.

Iere.

Ioel.

Quod Homo cõcinat cũ Angelis eos continens. Cap. XXXII.

HOmo eſt (inquit Sapiens) cui data eſt uirtus cõtinendi oĩa: Ideo ultra ĩferiora,& media,alterabilia uidelicet & cœleſtia, apprehẽdit etiã Angelos,& ipſum Deum:ut ſit quodãmodo uinculũ omniũ,omnibuſq; proximus,ac uerus mundus oĩa cõtinens,cum omnibuſq; conuerſans:cum ſuperis quidem per fidẽ,& ſapientiã,cum mediis per rationẽ,& diſcurſum:cum infimis per ſenſum,& dominiũ:Sitq; cũ omnibus ſymbolũ habens,cũ materia in proprio ſubiecto,cum elementis in corpore quadrifario,cũ plantis in uegetatiua uirtute,cũ cœlis in influxu partium ſuperioꝝ ad inferiores, & ĩ motu circulari ad idem tendens a quo uenit:cũ Angelis in mente, & ſapientia:cum Deo in omniũ cõtinentia,quã habet homo cõpoſitione,Deus autem ſimplicitate quadã.Hinc ait Mercurius:Homo uel cęlicolis eſt præſtantior, uel ſaltẽ pari ſorte potitur:Et.n.quicũq; cœlitum ad terrã deſcendit, cœli limitem deſerit: homo autem aſcẽdit in cœlum,illudq; metitur:Nec eum fugiunt,quæ ima ſunt,& quæ ſublimia,ac reliqua omnia: & quod maius eſt, terrã haud dimittẽs in cœlũ attollitur:tã ampla eſt humana poteſtas.

Mercu.

Quãobrem audendũ eſt dicere hominẽ quidem terrenũ Deum eſſe mor/
talem, Deũ uero cœleſtẽ immortalem hominẽ: Vnde hoꝝ uirtute guber/
nantur ſingula: uni tamẽ cuncta ſubiiciuntur. Eſſe itaq; Angelos nedum
Philo. ſacra eloquia docent, ſed & Philoſophi naturales id aſſerunt, & probant,
Plato. Plato maxime cũ omnibus ſuis Academicis, Chryſippus, & Ariſtoteles:
Aca. Hic ſiquidẽ ait, Abſurdũ fore, cã partem, quæ eſt ad gignenda animalia
Chry. aptiſſima, ueluti ſydera, & æthereas regiones, priuatã eſſe ſua fœtura: Vñ
Ariſt. neceſſarias adiudicabat ibi gerituras, & has eſſe intelligentias. Chryſip/
Chry. pus uero in unoquoq; perfectionẽ reperiri aſſerebat: Nã catulus imper/
fectus eſt, canis autẽ perfectus in ſuo genere: Sic equuleus ſit equus per/
fectus, & puer uir. Eadem ſerie & in partibus cõtingit, cũ manus ſit per/
fectior pede, & oculus manu: Vnde cũ mundi inferioris partes impfectæ
ſint, quia terra tantũmodo gignit: beſtię ſenſu, & motu uigent: hõ ratione
regitur, & appetitu ad ima trahitur. Eſt igitur ratio ſenſibus nõ ꝑpedita,
& hanc in Angelis eſſe oportet. Hinc aſſerebat Plato inter Deos, atq; ho/
mines natura & loco medias quaſdã diuoꝝ poteſtates interſitas, eaſq; di/
uinationes cunctas, miracula, particulareſq; hoies gubernare: Etſi a gen/
tilibus genii, a noſtris autẽ Angeli nominãtur. Sed quomodo ſe habeant
nobiſcum influendo, & cõuerſando, unde ſuauiſſimus reſultet in opando
concentus, quia hæc intuitũ oculoꝝ, cæteroſq; ſenſus effugiunt, nõ facile
Zeno. eſt de eis diſſerere, ideo nõ Zenonẽ, Cleanthẽ, Chryſippũ, uel Ariſtotelẽ,
Cleã. Sed prophetas, & pontifices noſtros, Dionyſium, cæteroſq; patres diuino
Chry. lumine colluſtratos in hoc negotio conſulere debemus: ſed præcipuę illũ
Ariſt. pontificem maximũ, qui ait: Omnia, quæcunq; audiui a Patre meo, nota
Dio. feci uobis: Is enim ait: Angeli eorum, paruuloꝝ uidelicet, ſemp uident fa/
ciem Patris mei: a quo hauriunt: quod in nos influant, ut tanq̃ fermentũ
cum noſtra maſſa adiuncti, uirtute tamẽ ſummi opificis nõ quidem cor/
CHRI rumpant, ſed in diuinã ſortem nos cõmutent: Vnde iuxta ꝓpheticũ illud:
STVS Cũ ſancto ſanctus eris, nobis quoq; dici poſſit, cũ Angelo Angelus eris.
Dum igitur homo eoꝝ influxum, & uigorẽ ſuſcipit, dicitur Seraphicus,
Cherubicus, Angelicus, & huiuſmodi pro natura ſuſcepti iſluxus. Habet
itaq; homo conuenientiã cũ omnibus illis, & ab omnibus ſuſcipit (iuxta
Dion. Dionyſii monumenta) purgationes, illuminationes, & profectus. Sed ad
particularia deſcẽdendo, ſuſcipit homo ab Angelis, ut bonus ſit Dei nun/
tius, & interpres diuinæ mentis: Ab Archãgelis, ut dominetur omnibus,
quibus pręſidere datũ eſt: A principatibus, ut etiã ſubditoꝝ omniũ uires
complectens omnes ad ſe ui quadã occultiſſima, & ſupercœleſti attrahat:
A uirtutibus uim ſuſcipit, qua in hoſtes ueritatis, & brauii, pro quo pu/
gnamus, roboretur: A poteſtatibus præſidium in mundanæ huius domus
inimicos: A Dñationibus auxilium, quo ſubiicere poſſimus inimicũ, do/

meſticũ, quẽ ſemper nobiſcũ portamus: Et ut debitum finẽ cõſequamur, A thronis ſuſcipimus, unde compaginemur: & unde in nobis ipſis collecti memoriã in illa æterna ſpectacula figamus: A Cherubinis mentis lumen, aut ſupexcælſas imagines, & figuras: quibus ipſa contemplari poſſimus: A Seraphinis uero, ut perfecto amore tãdẽ ipſis inhæreamus. Et niſi ſymbolum, & cõicationẽ cũ Angelis haberet hõ, nõ poſſet in Angelũ trãſmutari, ſicut iam effectum fuiſſe ſupra declarauimus.

Modulaẽ hõ cũ Deo ipſius tẽplũ, & imago exiſtẽs. Cap. XXXIII.

Satis, ſuperq; homini datũ fuit, ut ipſe alter mundus effectus mundi ipſius partes omnes in ſe cõplecteretur, id tamẽ munificentiſſimo Datori paꝝ uidebatur, niſi & ſeipſum homini, tãq̃ dilecto filio præberet: Quod aſſerere minime auderẽ, niſi ſapientes, & ipſemet omniũ bonoꝝ largitor idem teſtaretur. Adiudicauit Xiſtus Pythagoricus hominis animã eſſe templũ Dei, & inde immortalẽ inſtar hoſpitis, ut locus ſit proportionatus locato: Sed exerta uoce hoc Paulus intonat dicens: Templũ Dei, quod eſtis uos: Quod pluribus locis ſcripturæ ſacræ comprobari poſſet. Sed præmittamus, qualiter homo ſit Dei ſimulachrũ ad imaginẽ Dei, & cũ ſimilitudine ipſius factus, ut ipſemet opifex, anteq̃ eũ ꝓduceret, reſerauit: Eſt. n. ſimulachrũ, & imago Dei cõtinens omnia, quæ in Deo ſunt: Et in hoc differt imago a ueſtigio, quia hoc partem, illa autem totum (ut docent noſtri theologi) repræſentat. Hinc qui de hac imagine pertractarunt, inueſtigare conati ſunt omnia, quę in Deo repræſentare poſſit homo: Triuiales. n. omnes tres hominis potentias cũ tribus perſonis coaptare ſtudentes dixerunt, ꝙ in memoria Pater, qui memoria fœcunda dicitur: in intellectu Filius, Dei uerbũ, & ſapiẽtia, & in uolũtate Spiritus ſanctus amor quippe diuinus reſignetur. Sed acutiores Theologi ulterius progredientes docent, ꝙ etiã in operationibus (q̃s actus ſecundos dicunt) repręſentãtur diuinæ illæ proprietates, aut actiones: ſiue (ut dicunt) notionalia, & ſentialia, uel quocũq; alio nomine diuina nuncupari poſſunt: Neſcimus. n. nec ſcientibus loqui licet arcana illa Dei ſemoti ab omnibus creaturaꝝ modis: & qui eſt (inquit Dionyſius) omnia eminenter: adeo ut hæc, quibus utimur, uocabula ea, quæ in ipſo ſunt, exprimere nequeant, niſi per ſimilitudinem, & analogiam quandam: ſecundũ quã ulterius progrediẽtes dicemus, ꝙ etiã in paſſionibus noſtris aliqua in Deo repræſentamus, quæ q̃uis in Deo paſſiones nõ ſint, analogice tamẽ paſſionũ nomine ipſas nũcupamus: ut eſt ira, furor, atq; cõcupiſcentia. Et hinc de primis ait Propheta: Dñe ne in furore tuo arguas me, neq; in ira tua corripias me: Et iterũ: Cum exarſerit in breui ira eius: Et q̃s nouit poteſtatẽ iræ tuę? Infinita penẽ ſunt loca ſcripturæ ſacrę atteſtantia iram, furorẽ, & excandeſcentiã Dei. De cõplacentia quoq;, quæ eſt ex cõ

Xiſtus. Pytha.
Paulus.
Diony.
Dauid.

cũpiſcẽti uirtute, intonuit Paterna uox dicẽs: Hic eſt filius meus dilectus,
Prouer. in quo mihi bene cõplacui: & de cõplacẽtia, quã habet nobiſcum, in Pro-
uerbiorum uolumine ait: Delectabar per ſingulos dies ludens corã eo omni
Iohã. tempore, ludens in orbe terrarum, & delitiæ meę cũ filiis hominum. Iohãnes
quoq; ait: Sic Deus dilexit mundũ, ut filiũ ſuum unigenitum daret. Plena
ſunt ſacra eloquia tam de amore Dei in bonos, q̃ de indignatione eius in
proteruos, & rebelles. Sed hec omittẽtes ad particularia mẽbra Dei ſimul
Diony. cũ Dionyſio ſacri eloquii teſtimoniis ſuffulti deſcendamus, ſecundũ quæ
Dei portamus expreſſiorem imaginẽ: Ipſe.n. ex pluribus ſcripturæ locis
mẽbra humana Deo attributa cõprobat, caput, oculos, nares, os, linguã,
manus, pedes, digitos, & cætera huiuſmodi: Pedibus nãq; eius terram pro
Iſaias. ſcabello dedicatã, & cœlũ pro conſeſſu Iſaiæ uaticinio edocemur: Ma-
nibus quoq; omnia plaſmaſſe, & digitis eadẽ appendere, quorum illa opera
Dauide ſunt, canente Dauide: Quoniã uidebo cœlos tuos opera digitorum ſuorum, lu-
nã, & ſtellas, quæ tu fundaſti, aut paraſti, ut habet ueritas hebraica. Oculi
autem eius ſuper iuſtos eſſe perhibentur, & aures eius ad præces eorum, uul-
tus autẽ, aut facies eius, irata uidelicet, ſup faciẽtes mala, ut pdat de terra
memoriã eorum. Et multa huiuſmodi repiunt̃ in Deo, ſed clarius in Chriſto,
in quo ipſe Deus eſt habitu inuentus, ut homo: unde facilius cũ eo cõfor-
mari poſſumus, dicente ipſo Apoſtolo: Dedit nos conformes fieri imagini
filii ſui: Ad quod peragendũ Corinthios excitat dicẽs: Sicut portauimus
Paulus. imaginẽ terreni, portemus & imaginẽ cœleſtis, illius uidelicet, qui eſt uera
imago Dei inuiſibilis, primogenitus omnis creaturæ: in quẽ tranſformari
nobis datũ eſt, dicente eodẽ Apoſtolo: In eandẽ imaginẽ tranſformamur,
Iohã. in eandẽ uidelicet, quæ eſt filii Dei: Cui Iohãnes adſtipulat̃ dicens: Dedit
eis poteſtatẽ filios Dei fieri: Et hoc fit, quando ei cõformes efficimur, pri-
mo in uirtutibus intellectiuis, poſtea ſi uires omnes exteriores, & mẽbra
rite cõcordemus cũ Deo, & redẽptore noſtro, ut ſibi inuicẽ concinna ſua-
uitate reſpondeant. De ſupernis nãq; potentiis, intellectu, uolũtate, & me-
moria inquit Auguſtinus in ſuo de Trinitate: In eo, quod ad contẽplatio-
Aug. nem pertinet æternorum, nõ ſolum trinitas, ſed imago Dei eſt: Et alibi de in-
Idem. telligentia in ſeipſam reflexa proſequitur dicens: Ecce mens meminit ſui,
intelligit ſe, diligit ſe: Hoc ſi cernimus, cernimus quippe trinitatẽ, non qdẽ
Deũ, ſed ipſam imaginẽ Dei: Si uero declinat mens ad inferiora, nullibi
reperio, q; inde reſultet imago, immo fœdatur ratio imaginis, & tãto ma-
gis, quanto homo turpioribus occupatur. Rationalẽ igitur creaturam ad
imaginẽ Dei factam cõtemplantes, diligentes, eamq; rememorãtes ratio-
nem imaginis excitamus in nobis: Deũ autẽ ipſum excogitãtes, & amore
proſequentes in eandẽ imaginẽ, quæ eſt ipſe filius Dei, tranſformamur:
Diony. Nã amor (authore Dionyſio) eſt uirtus trãſformans amantẽ in amatũ:

Quē amorem,& concupiſcibilē uirtutē ſi moderemur, irāq;,& excandeſcētiā ratione frenatā exerceamus in hoſtes Principis,adhuc imaginē portamus illius,de quo excandeſcēte in prophanatores templi dicit Propheta (ut Iohānes interpretatur) Zelus domus tuæ comedit me:De quo iterū amore ſuccēſo in Apocalypſi dicitur: Dilexit nos,& lauit nos in ſanguine ſuo.Nec tantū Filio conformamur,ſed etiā Patris, & totius trinitatis gerentes imaginē ipſi cōformari poſſumus:Dixerat nanq; Deus (ut Moſes narrat) Faciamus hominē ad imaginē,& ſimilitudinem noſtram: Cuius doctrinā redolens Triſmegiſtus trinitatē,cuius imaginē gerimus, non ſub perſonaꝝ nominibus,ſed aliis uocabulis exprimit dicens: At Pater omniū intellectus,uita,& fulgor exiſtens hominē ipſi ſimilem procreauit: cui taq̄ filio congratulatus eſt : Pulcher.n.erat:atq; patris ſui ferebat imaginem: Qui Pater eſt intellectus,habens (ut dicunt Theologi) eſſentiā ꝑ obiecto: Filius eſt uita ipſomet docēte,dum ait:Ego ſum uita:Spiritus ſanctus eſt fulgor,immo & ipſe ignis,fulgens,& inflāmans:Quibus omnibus cōformamur,recta intelligentia,recta uita,rectoq; amore:Conformamurq; ipſi in particularibus quibuſdam,quæ per analogiam ſcriptura membrorum nominibus nuncupare ſolet,de quibus particulariter uideamus. Pſalmographus. Iohānes. Moſes. Triſmeg. Theol.

De conſo nantia membroꝝ Dei,& Hominis. Cap. XXXIIII.

Quę autem ſint mēbra in Deo,quibus homo conformari poſſit, adumbrando potius q̄ pingendo percurremus,adducētes de pluribus aliqua,quæ ſcriptura ſacra de re huiuſmodi atteſtatur:& in typo arboris ſuperexcelſæ deſcripſerunt antiqui: Omnes.n.tam creaturæ ratione utentes,q̄ redēptor, & ipſe Deus arbores dicunť,ut innuit Moſes in ſuo horto uoluptatis,quē deſcribit plātatū,& conſitū diuerſis arboribus.i.multigenis gradibus,& conditionibus creaturaꝝ rationabiliū:Sed in medio Arbor uitaꝝ dicitur collocata,a qua oīs uita tam Angelica,q̄ humana,& quæcunq; alia ſit,emanat, & fluit:& in qua omnia uiuunt,& uiuebant anteq̄ in proprias formas explicarentur, dicente Iohāne: Quod factum eſt, in ipſo uita erat. Ibidem quoq; dicitur fuiſſe arbor ſcientiæ boni, & mali, quæ (nix fallor) Chriſtus homo eſt, qui ſolus ſimul, & ſemel guſtabat bonum beatitudinis, & malum paſſionum noſtraꝝ.Nec.n.(ut omnes Theologi clamant) alius quiſq̄ fuit, qui ſimul fuerit beatus,& uiator,niſi Chriſtus Ieſus:Cuius gradus interdictus fuit Adę,aliis omnibus conceſſis. Arbor itaq; homo eſt,arbor Chriſtus, arbor & ipſe Deus,qui in arboris typo,eo ſacramento deſcribiť,ut membra hominis omnia ipſi cōueniant:Eius.n.cacumē (quod coronā uocāt) caput eſt,cui ipſa corona imponiť:Capiti autē utrinq; eſt oculus: Dextro quidē remunerādos benigniſſime intuetur, & ſiniſtro puniēdos acrius reſpicit:De quibus oculis dicit ſcriptura: Oculi Domini contēplantur bo Antiq. Moſes. Theol.

nos,& malos. Sed illud minime prætereūdū cēſeo,q̄ עין .i.haim hebraice
fontē ſignificat,& oculū:adeo q̄ oculus,& fons diuinæ pietatis idem ſit,
ſicut & idē eſt oculus,& fons pietatis in nobis:Qui ſi aperiatur ad lachry-
mas fundendas pro Dei amore,& præ dolore Chriſti patientis, & afflicti
CHRI- proximi,ſtatim diuinæ pietatis fons ad compatiendū lachrymanti ape-
STVS. ritur:Ideo ſaluator nō ſine cauſa dixit:Beati qui lugent, quoniā ipſi cōſo-
labunt̄,exuberātia uidelicet diuinæ pietatis ſuſcepta ab illo fonte, de quo
Pſal. dicitur: Quoniā apud te eſt fons uitæ. Sunt ibidem & aures, de quibus
quoq; canit̄ in pſalmis: Et aures eius in preces eorum : Ad preces etenim
noſtras mouentur,quando & nos aperimus aures, ut audiamus, quid lo-
quatur in nobis Dominus Deus:& quando audimus preces, & clamores
proximi noſtra ope indigentis. Sed ſi moueatur caput noſtrū (portio ui-
delicet illa ſuprema in arce reſidēs)in obiectū Deificū,uel bonū aliquod,
mouetur & ipſum omniū pręcipuū caput,& omnium bonorum largitor
CHRI- Deus attrahens,& deducens,iuxta illud Saluatoris: Nemo uenit ad me
STVS. niſi Pater meus traxerit cū:Pręuenit.n.aliqn̄ Deus,ut ait Propheta:Miſe-
Dauid. ricordia eius p̄ueniet me. Sed aliqn̄ ipſe Deus exquirit,ut nos primo mo-
Ioel. ueamur,ſicut ſcriptum eſt:Conuertimini ad me,& ego conuertar ad uos.
CHRI- Mouetur tunc & ille,q̄ factus eſt caput corporis eccleſiæ,ſicut ipſe oībus
STVS. proteſtatur,dū ait:Venite ad me oēs,qui laboratis,& onerati eſtis, & ego
reficiam uos benigne ad uos ueniendo,uobiſcūq; manſionē faciens. Sub
oculis & capite ſunt utraq; brachia,& manus dextra & ſiniſtra: Illa q̄ppe
miſericordiā impartitur,& omnia bona:hac aūt punit malemerentes lege
ſeueriſſima,quæ ab ipſa prouenit:Inde.n.lex,& iuſtitia dura:& a dextera
uenit lex miſericordiæ, & gratiæ,p̄ Filiū Dei,qui nō ſine cā ſēp dicitur
in P̄ris dextera collocatus. Hinc magno myſterio flagitioſi duram Chriſti
ſententiā ſuſcepturi ad iudicis ſiniſtrā dicūtur collocādi:miſericordiā aūt
cōſecuturi ad dexterā. Brachiū itaq; ſiniſtrū reuelatū fuerat p̄ribus in du-
riori lege:ſed dexteræ reſeratū eſt nobis p̄ Filiū Dei,de quo uaticinari uo-
Iſaias. lens Iſaias clamabat: Dn̄e quis credet auditui nr̄o,& brachiū Dn̄i cui re-
uelatū eſt: aut per quē reuelatū eſt,ut habet ueritas hebraica: Vtiq; p̄ illū,
aut ſupra illū,qui aſcendit tanq̄ uirgultū de terra ſitienti,iudaica uidelicet
gente ſuis ſceleribus tunc arida effecta. Venit itaq; ſine aſpectu,& pompa
Regii apparatus,plenus tamen Theſauris ſapientiæ,& miſericordiæ,quæ
collocantur ad dexterā:Ideo diffudit ſapientiā, clementiā,& miſericordiā
in diſcipulos,populūq; ipſi creditū oīa ſua diſtribuens,corpus,ſanguinē,&
animā,beatius exiſtimans dare,q̄ accipere,oībuſq; proteſtaus,& clamans:
CHRI- Date,& dabit̄ uobis:Mouete manū ueſtrā in p̄ximū,& ſentietis dexterā
STVS. Dei in uos largiſſime apertā. In meditullio autē tanq̄ cor, & totus uenter
Dauid. eſt uerę pulchrū ſocraticū,imo diuinū,a quo oīa pulchra,de q̄ pſalmogra-

phus ait:Virtus,& pulchritudo ĩ ſanctuario eius: pro quo nos habemus:
Cõfeſſio & pulchritudo in ſanctificatione eius:Illud.n. תִּפְאֶרֶת Tipheret,
quod interpretatum eſt magnificentia,potius illud ueꝝ pulchrum ſignifi-
cat,quo omnia pulchreſcunt uita,& pulchritudine diuina. Huic reſpon-
det pulcherrimũ,& excellentius omniũ membroꝝ cor ſummopere a Deo
ipſo concupitũ:Quo moto in Dei amorẽ,mouetur & cor diuinũ in amorẽ
diligẽtis,ut in Canticis dicitur:Dilectus meus mihi,& ego illi,inter ubera Canti.
mea cõmorabitur:Vbera.n.hæc ſub brachiis collocata ſunt , quæ lactere
deſiderabat Salomon dicẽs:Oſculetur me oſculo oris ſui, qa meliora ſunt Salo.
ubera tua uino,quia ſuauiſſimũ lac propinãt,quod prophetas, & amicos
Dei cõſtituit,& ſapientes reꝝ diuinaꝝ.Et quia hæc propinatio facta fuit
potiſſime in terra promiſſionis (quæ uulgo terra ſancta dicit̃ ,ſed a Da- Daniel.
niele terra Zebi.i.præcipua,& iucunda, cũ in ea diffuſa ſint omnia cha-
riſmata,& omnia dogmata legalia,& prophetica) ideo dicta fuit terra
fluens lac,A mel.i.Sapientiã,& guſtum reꝝ diuinarum:Vnde nec miꝝ:ſi
butyꝝ comedens,ex illo lacte cõfecto ſcit reprobare malũ (ut Iſaias ait) Iſaias.
& eligere bonũ:quia ſpiritualis iudicat de oĩbus.Hæc igitur ubera lacta-
runt omnes prophetas,quæ alio nomine dicuntur tertiũ cœlum,ad quod
conſcendens Paulus uidit arcana Dei , quæ non licet homini loqui. Sub Paulus.
corde autem ſunt inteſtina omnia,& inſtrumenta quędã,tanq̃ fundamẽta
totius uitę,& generationis:Vnde in Archetypo hoc inteſtinũ dicitur fun-
damentũ,arbor,& truncus uitaꝝ omniũ: A quo loco largiſſimi influxus
uitæ cœleſtis in nos,deſcendunt:dũmodo Deo uiuere, & ipſi uitæ uacare
curemus,ut author uitæ ait: Oues meæ uocem meã audiunt, & cognoſco CHRI-
eas,& ſequũtur me,& ego uitã ęternam do eis. Vltimũ autem in Arche- STVS.
typo exiſtens pedes repręſentat,per quos terrã inhabitat,quæ dicit̃ ſca-
bellum pedũ ſuoꝝ:unde & illud hebraice Sachina dicitur.i.habitatio in
nobis:Dicitur etiã terra uiuentiũ,& regnũ , quo uidelicet immediate re-
gnat in nobis:Et hanc diuinitatẽ mortalibus cõicatã ſummus doctor re- IDEM
gnũ cœloꝝ uocat,dum ait:Regnum Dei intra uos eſt, Sed hoc qui uult,
ſibiipſi uiolentiã inferat,cum ſoli uiolenti rapiant illud,maxime a diebus
Iohãnis Baptiſtę,qui fuit terminus legis Moſaicę,Chriſto euangelicã legẽ
ordiente,in qua nõ animalium, ſed ſuiipſius mortificatio omnimoda ex-
quirit̃ ,& perfecta in homine animali ſubiugando uiolentia.

Qva ſonoritate omnia, etiã particularia in hoc feculento mũdo exiſtẽtia cũ Archetypo cõueniãt. Tonus Septimus.

Rationibus & authoritatibus, pbãtur omnia habere in Archetypo aliquid, cui reſpondeant. Cap. I.
Cui maieſtati materia prima ſuccentet. Cap. II.
Cum quo ſtabiliatur terra. Cap. III.
Cum qbus cætera elementa in eodẽ reſonent. Cap. IIII.
Quid inibi notent lapides. Cap. V.
Quã ſedem illic habeant metalla. Cap. VI.
Quem locũ ibidẽ contineant plantę. Cap. VII.
Cum quibus noſtra hæc æquet planities. Cap. VIII.
Quibus eleuentur montes. Cap. IX.
Quid deſertũ, & arida. Cap. X.
Quid frugifera terra. Cap. XI.
Quid mare, & aquæ. Cap. XII.
Quid fontes. Cap. XIII.
Quid flumina & cãnales. Cap. XIIII.
Quid piſcinæ, lacus, & ſtagna. Cap. XV.
Quid mare rubrum. Cap. XVI.
Quid nubes, & pluuia. Cap. XVII.
Quid ros, & pruina. Cap. XVIII.
Quid grãdo, nix, & pruina. Cap. XIX.
Quid glaties, & cryſtallus. Cap. XX.
Quid paradiſus uoluptatis. Cap. XXI.
Quid gion, phyſon, tigris, & euphrates ex ipſo paradiſo fluentes. Cap. XXII.
Quid Iordanis, & Ieor fluuius Aegypti. Cap. XXIII.
Quid uinum, lac, butyrum, & mel. Cap. XXIIII.
Quid terra fluens lacte & melle. Cap. XXV.
Quid oleum. Cap. XXVI.
Quid palma, cedrus, lignus ſetim, & hyſopus, atq; ſalix. Cap. XXVII.
Quid uitis, & uinea. Cap. XXVIII.
Quid animalia ſanctitatis. Cap. XXIX.
Quod capreę, cerui, & hinnuli. Cap. XXX.
Quod oues, & paſtores ouium. Cap. XXXI.
Quid aialia, piſces, aues, & plantę mũdæ, & imũdę. Cap. XXXII.
Quid Ieruſalem, Syon, & templum. Cap. XXXIII.
Quid Aegyptus, Babylon, & Damaſcus. Cap. XXXIIII.
Quid Arabia, mons Syna, & Meſopotamia Syriæ. Cap. XXXV.

RATIONIBVS ET AVTHORITATIBVS PRO- BANTVR OMNIA HABERE IN ARCHE TYPO ALIQVID, CVI RESPON- DEANT. CAP. PRIMVM.

SAPIENTVM dogma probatiſſimum eſt, nec
minus tritiſſimum, omnia fabricata præexiſtere in
artifice prudenter, & nõ fortuito caſu fabricante: Pari
modo domus in architecto: ſic quoq; ſermo præexi-
ſtit in oratore: neq; aliter fœtura in generante, &
prægnante: ſic machina hæc uniuerſitatis in ſummo
progenitore Deo, tanq̃ uita creatrix præerat, ad cuius metã omnia mem-
bra formaret. Numerus & enim, pondus, & menſura, quibus annume-
rantur, firmantur, & metiuntur omnia (ut Auguſtinus ſapientiſſime Aug.
docet) non ſunt in rebus productis, ſicut nec menſura, qua menſuratur
pannus, aut pondus, quo grauiora ponderantur, uel numerus, quo nu-
merantur omnia, in rebus menſuratis, firmatis, aut numeratis reperitur,
ſed proculdubio extra eas. Numerus itaq;, pondus, & menſura, quibus
metita, & librata ſunt omnia, extra illa omnia neceſſario ſunt. Et cum
nihil ſit extra omnia producta, niſi ipſe Deus, reſtat, q̄ i ipſo ſit numerus,
pondus, atq; menſura. Quamoptime igitur & eleganter Priſci Theologi Priſci.
celebrarunt dogma illud antiquiſſimũ, primo (ut fertur) ab Abraham Theol.
patriarcha propalatum, quo docemur menſuras, & annumerationes eſſe Abrahã.
in Archetypo, quibus omnia diſponuntur, & numerantur. Et de his Au- Abrahã.
guſtinus optime proſequitur dicens: In Deo ſunt numeri ſine numero, Augu.
cũ omnia, quę in eo ſunt, ſint ipſe Deus unicus. Eſtq; põdus ſine pondere,
quo nõ grauatur, ſed ſtabilitur ipſe opifex dans cætera cuncta moueri, &
ſtabiliri tandem. Sic & anima noſtra eſt numerus quidam, & menſura
rationalis dicta ab Academicis, qua omnia intelligenda a nobis & operã Acade.
da metimur, ut ab errore, ſtultitia, & deformitate in opibus noſtris decli-
nare poſſimus. Nec profectò ſubſiſteret hęc mundi fabrica cõcinna, & li-
brata ponderibus debitis niſi numerata, & librata ab opifice & guberna-
tore ipſius. Sic nec domus aut Reſp. ſua pace, & tranquillitate gauderet,
niſi moderaretur ab eo, qui eandem regit: Cuius menſura, & libramen eſt
in moderante, ad cuius metrum diſponuntur omnia eidem credita. Ne-
ceſſario igitur in Deo benedicto intelliguntur menſurę, & annumeratio-
nes, q̄bus omnia mẽſurat, & numerat, ut in Eccleſiaſtico legitur: Arenam Eccle.

Dauid. maris,pluuiæ guttas,& dies ſæculi,quis dinumerauit? Altitudinem ma/
CHRI/ ris,& profundum abiſſi quis dimenſus eſt? niſi uidelicet illa opifex,& gu/
STVS. bernatrix ſapientia, de qua & in pſalmo canitur: Qui numerat multitu/
dinem ſtellarum, & omnibus eis nomina uocat. Sed & capillos capitis
Ezechiel omnes connumerat,ut in euangelio dicitur. Qua autem menſura opifex
Iohā. menſurauerit hanc mundanam domum, ab Ezechiele & Iohanne ſerio
edocemur,quorum alter calamo ſex cubitorū & palmo,alter uero arun/
dine aurea menſuratam ciuitatem, aut domū hanc mundialem ſe uidiſſe
perhibet,ut ſuo loco latius diſſeremus.Baltaſſari quoq; per Danielē dictū
eſt:Numerauit Deus regnum tuum,& compleuit:ut innuatur quoq; uitę
Iob. curricula numerata eſſe, ultra quæ tranſgredi non poſſimus, ſicuti Iob
aperto ore loquitur dicens:Breues dies hominis ſunt, & numerus men/
ſium eius apud te eſt:conſtituiſti terminos eius, qui præteriri non pote/
runt,q̄uis abbreuiari. Numerantur etiam omniū merita & flagitia, ut
Zach. conuenienti proportione remunerentur,& puniantur ab eo,qui per Za/
CHRI/ chariam loquitur dicens:Metiar Ieruſalem,animā uidelicet (ut in ſenſu
STVS. morali exponitur) & uideam quanta ſit longitudo, & latitudo eius.
Lucas. Quod Chriſtus clarius reſerat dicens:Qua menſura menſi fueritis, reme/
tietur & uobis.Et per alium euangeliſtam ait: Date, & dabitur uobis:
Menſuram bonam,cōfertam,coagitatam,& ſuperfluentē dabit in ſinum
ueſtrum,quia eadem menſura qua menſi fueritis, remetietur & uobis.
Sed flagitia hominum duplici dicuntur librata menſura, maiori uideli/
Dauid cet & minori.Maior montibus cōparatur, dum dicitur:Iuſtitia tua ſicut
montes Dei:Quæ ab hebreis dicitur Din,Quod iudiciū durum, & forte
Iſaias ſignificat,ut nullus ad ipſum poſſit iuſtificari, ſicut dicit Propheta: Non
intres in iudicium cum ſeruo tuo Domine,quia nō iuſtificabitur in con/
ſpectu tuo omnis uiuens.Et in Iſaia dicitur:Facti ſumus immūdi omnes,
Greg. & quaſi pannus meſtruatæ uniuerſæ iuſtitiæ noſtræ. Cum quibus Gre/
gorius/Omnis (inquit) humana iuſtitia iniuſtitia eſſe cōuincitur, ſi di/
Mich. ſtricte iudicetur.De iuſtitia autem minori dicit Micheas propheta: Ad
huc ignis in domo impii,theſauri iniquitatis, menſura minor iræ plena.
Paulus Menſa quoq; dicuntur chariſmata nobis tributa, & donata fides,ut cum
Idem Romanis Apoſtolus ait:Sicut Deus diuiſit mēſuram fidei. Et iterum cū
Epheſiis:Vnicuiq; noſtrum data eſt gratia ſecundū menſuram donatio/
nis Chriſti. Perfectam quoq; menſuram, & determinatam corporis re/
ſumendi in fœlici ac beato ſtatu nos habituros ibidem proteſtatur, dum
ait.Occurremus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filii Dei in ui/
rum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti. Menſura/
Ibidem tur quoque ſpirituale corpus, eiuſque membra, ut paulopoſt ſubintulit
dicens, Veritatem facientes in charitate creſcamus in illo per omnia,

qui eſt caput Chriſtus, ex quo totum corpus cõpactum, & connexum per
omnẽ iuncturã ſubminiſtrationis ſcd̃m operationem in mẽſuram uniuſ-
cuiuſq; membri. Ex iſtis, & plæriſq; aliis locis ſcripturę ſacræ cõprobant
menſuræ, & libramina eſſe in Archetypo, quibus omnia inferiora, & q̃ñ
creabantur menſurata ſunt, ut unũ quodq; ſuis gradibus ſtaret cõcinum,
& nunc quoq; librãtur, & penſitantur, adeo ut nihil ſit in creatis, aut agat,
quod nõ reſpondeat, & examinetur menſuris illis æternis, & tantũ una-
quęq; res ſit, tantũq; agat, quantũ a ſupernis illis menſuris tributũ fuerit:
& tantũ pro bene, aut male actis reportent, quãtũ ꝑ mẽſuras illas decretũ
fuerit cõuenire. Sed ad reꝝ particulariũ correſpondẽtiã deſcendamus.

Cui maieſtati materia prima ſuccentet. Cap. II.

OMnia facienti, & primo actui Deo ſũmo, ut rñdeat omnipa
tiens materia, & prima potentia receptiua, conueniens eſt, ut
inter illa duo extrema reſultẽt intermedia omnia, ex eo, q eſt
in oĩa cõducenda omnipotens, & ex ea, quæ eſt ad oĩa ſuſci-
pienda diſpoſitiſſima. De quoꝝ cõueniẽtia Euſebius Pamphilus in ſuo de — Euſebi.
Triade & Monade cõcinne diſſerit. Primo (inq̃t) enti ſemper eſt aduerſa — Pamp.
materia: Ille nãq; ſolum facit, hæc ſolũ patitur: Ille dũtaxat mouet, hęc tñ
modo mouetur: Quam ſuſceptricem omniũ ſpecieꝝ phyſici aliqui Pãdo-
chem nominarũt: Sed Pythagoras, & Empedocles cũ Peripateticis ſyluã: — Pytha.
Plato uero ſinũ informẽ, matrẽ mũdi, receptaculũ, ſubiectum, nutricẽ for- — Empedo.
maꝝ, & eaꝝ omnium capacem potẽtiã, ſicuti Deus eſt omnia potens fa- — Peripat.
cere, omniũ earundẽ formator, prima cauſa agẽs in omnibus, mũdi pater, — Plato.
fons in omnibus fluẽs. Et rurſum dixerunt, materiã ſuſceptricẽ, & expul-
tricem omniũ ſpecierum, ſicut ipſas opifex iuxta diuina, cauſatiuaq; exẽ-
plaria diſtinguit. Hæc non ens, & principiũ paſſiuũ entium, ſicut Deus
actiuũ principium omniũ, exiſtens in omnibus, & extra omnia. Ex quo
habet imagines, & obſcuras oſtenſiones, exactioneſq; primi entis: Vnde
omnis eſſentia eſt ad actionem per potentiã deducta, idq; iure: Nam ex
diametro ad ſe inuicem poſita ſimulachra quædam proiiciunt ſimilitudi-
nis. Incomprehenſibile quoq; intellectui primum ens conſtituit incom-
prehẽſibile intellectui etiam extremum: Et ſiquid eorum apprehendi põt,
negatiuo deprehendetur ratiocinio: Nam primũ ex negatiua diffinitur,
ut Dionyſius docet, ꝙ nihil exiſtat entium, ſed effectrix cauſa, & me- — Diony.
lior ipſis. Ex negatione etiam diffinitur aliud extremum, ꝙ entium ni-
hil exiſtat, ſed ipſis deterius. Simpliciſſimũ primũ, ſimpliciſſimũ quoq;
poſtremum. Sed hoc uacillat, a ſpecie in ſpeciem trãſiliendo, illud autem
ſemper eſt idem, ſemperq; agens, ſicut hæc ſemper ſuſcipiens quouſq; du-
rabit ſucceſſiua generatio. Media uero interualla de utroq; extremo par-
ticipando minus & magis perfecta reperiuntur, quãto magis altero extre-

Zeno. moꝝ appropinquãt. Hinc Zeno Mnaſci filius Citienſis duo poſuit prin-
Plato. cipia reꝝ, Deum & materiã: quoꝝ illum agendi dicebat cãm, hãc patiẽdi.
Socr. Sed Plato, & Socrates tertium addiderunt, ideã uidelicet in diuis ſenſis,
Theo. uiſiſq; Dei, aut in diuina mẽte, uel uerbo: ut noſtri Theologi habẽt in uſu,
Quod tamẽ idẽ eſt. Sed hic rei ſeries eſt attendenda. Reſpondet materia
& pura ipſius potentia omnipotenti Patri: Vnde nõ ſine myſterio Moſes
Deum inducit creatorem, & opificem materiæ huius, quę ipſi ſine aliqua
intermedia cauſa correſpondet. Cætera autem producta enarrat per inter
medias cauſas, iuſſu tamẽ parentis primi, & opificis ſummi: ita ꝙ pro-
ductio materiæ, & ipſa materia ꝓducta differt a productione aliaꝝ reꝝ,
& ab ipſis rebus in lucẽ ędítis: adeo, ut Timæus Locrus, & Plato uocaue-
Timę. rint cogitationẽ materiæ ſpuriã, & alienã a cogitatione aliaꝝ rerum.
Plato. Cum quo ſtabiliatur terra. Cap. III.

ELementa omnia in cœlis, angelis, & Deo reperiri conueniẽti
ſua nota patefecimus: Nunc autẽ, qua cõſonantia cõueniant
eadẽ elemẽta cum Archetypo, referãdum occurrit. Eſt qppe
paterna mẽs omniũ fœcũdiſſima, ut germina illa bina pro-
duceret, filium vz, & ſimul cũ ipſo Spiritumſanctũ: qbus cætera oĩa huius
uniuerſi ꝓduxit, & totum ipm globũ: Quod filiale germẽ pfecto a ſe de-
Iſaias. creto tempoꝝ curriculo in ſalutẽ gentiũ dedit. Pro quo Iſaias hoꝝ Sacra-
Theo. mẽtoꝝ cõſcius deprecabatur dicens: Aperiat terra, & germinet ſaluatorẽ.
Hec Theologi noſtri de beata Virgine, Hebrei de ultima Archetypi mẽ-
ſura (quã ſachinã. i. habitationẽ mediatã Dei ĩ nobis, & domeſticã uocãt)
interpretant. Sed (ni fallor) de paterna mente merito intelligi põt: quę eſt Terra paterna mẽs.
filii in primis, & cõſequenter oĩum aliaꝝ reꝝ prima pullulatrix. Nã de fi-
Dauid. lio, qui uerbũ & ueritas Dei dicit, canit Propheta: Veritas de terra orta ẽ.
Qui etiã dicit aqua ſalutaris ex eadẽ terra ſcaturiens. Eſt itaq; terra hæc
receptiua omniũ fœcunditatũ, & cõſequenter ueluti prima parens etiam
Plutar. omniũ pullulatiua: adeo (ut Plutarcho authore) phyſici opinent Deum
Phiſici. auſpicatũ mundi creationẽ a terra tãꝗ a centro, & matre oĩum. Quod &
Moſes. Moſes innuit enarrans ꝓductionẽ, quã Deus iactis fundamẽtis elemẽta-
ribus iuſſit fieri dicens: Germinet terra herbã uirentẽ, & lignum fructiferꝫ
CHRI iuxta genus ſuum. Et ſicut hæ terrenæ arbores, niſi plantatę ſint in terreo
STVS elemẽto, minime uiuũt: ſic de meliori, & rõnali arbore dicit ſumma Veri-
tas, ꝙ niſi ſit plantata a Patre ſũmo agricola, in terra uidelicet illa ſupna,
eradicabitur. Eſt etiam terra hæc in æternum ſtans a ſuo nunꝗ centro
diuulſa, nec ad locum alium deſtinata, omnibus aliis elemẽtis, & elemẽta-
riis rebus ſucceſſione qdã agitatis, & diuerſa petẽtibus ſpatia. Eſt & pma
illa mens ſemp in ſe ſtabilis, nequo miſſa, neq; a centro ſuo dimota, & ſi
filius, ſpiritusſanctus, intelligẽtiæq; oẽs ad diuerſa exeqnda mitti dicunt.

Eſt iteꝝ terra centrũ uniuerſi:eſt & Pater centrum ſphæræ intellectualis,
ubiq; p ſuã eſſentiã & potentiã exiſtens:ſed in cœleſti palatio aperta præ/
ſentia apparens/tãq̃ terra/ & habitatio illoꝝ ciuiũ. Ad quã ſuſpirãdo Pro David
pheta dicebat:Credo uidere bona Dñi in terra uiuentium.

Cum quibus cætera elementa in eodem reſonent. Cap. IIII.

A Qua in qua eſt ſeminaria uirtus animaliũ (cum eoꝝ ſemẽ
aqueũ ſit) cũ filio conuenit:qui uera aqua exiſtens continet
ſeminariã uirtutẽ omniũ rerum, dicente Iohãne:Omnia per Iohãnes.
uerbũ facta ſũt. Et hoc eſt, quod dixit Moſes ex parte iubẽ/ Moſes.
tis opificis:Producãt aquæ ſerpiturã, aut fœturã animæ uiuentis, & uo/
latilis uolitantis ſuper terrã, & ſuper faciem globi cœloꝝ. Vnde forſitan
Thales Mileſius, a quo Ionica ſecta, exiſtimauit aquã pricipiũ eſſe reꝝ: Thales.
& omnia i ipſam aquã reſolui, & eadẽ omnia ab ipſa nutriri, & ipſa pri/
uata areſcere. Et q̃uis fructuum & herbaꝝ ſemina terrea ſint, tabeſieri tñ
neceſſarium adiudicauit Triſmegiſtus, ſi fœcunda eſſe debuerint:Tabe/ Triſme.
facta.n.fuere a principio in fonte diuinaꝝ idearum. Tabeſiunt quoq; aut
humore terreo, aut rore, uel pluuia, uel de induſtria adiecta aqua: ſi ger/
minare debent. Vnde non ab re dicitur in mundanæ fabricæ deſcriptio/ Geneſis.
ne, q̄ uirgulta, & plantæ nõ germinauerãt:quia Deus no pluerat ſuper
terrã. Nec etiã ſpiritualis genitura fit ſine aqua, quæ Dei filius ẽ:ut ipſe/ CHRI/
met Nicodemo dixit:Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto STVS.
nõ põt introire in regnũ Dei. Ex aqua.n.illa diuina ſuſcipit uim diuinæ
genituræ:ſed ex ſpiritu illo igneo fomentũ uitæ, & nutrimenti. Nec opi/
nandũ eſt hominem renaſci debere ex hac aqua elementari, ut aptus ſit
regno Dei:ſed ex aqua illa diuina, cuius hæc elementaris eſt ſignum, &
ſacramentũ. Eſt iteꝝ aqua neceſſarius potus pro uita plantaꝝ animaliũq;
omniũ ſuſtentanda:q̃uis homini tanq̃ regio animanti elegantior præpa/
ratus ſit potus, aquæ uidelicet, quã cõtinuo ſtillat uitis illa, quæ ait:Ego IDEM.
ſum uitis uera, & Pater meus agricola eſt. A qua uite uirtutẽ quandam
ſolarẽ, & beneficam imbibens aqua, magis proficuũ & celebrius poculũ
efficitur pro homine omniũ reꝝ creataꝝ antiſtite:& ipſius opificis legi/
timo hærede. Eſt & ſapientia illa filii Dei potus expurgatæ mentis, ut in Eccle.
Eccleſiaſtico dicitur:Et aqua ſapientiæ ſalutaris potauit illum. Quæ etiã
clamat dicens:Si quis ſitit, ueniat ad me, & bibat. Et iteꝝ, cum Samarite CHRI/
illa loq̃ns ait:Siquis biberit ex aqua, quã ego dedero, fiet in eo fons aquæ STVS
ſalientis in uitã ęternam. Sed hæc quoq; aliquando diſtillata per uitẽ illã IDEM.
ſupramundanã conuertitur in uinũ ſaluberrimum ipſius electæ familiæ
propinãdũ:Ad quod inuitabat Sapiẽs in Cãticis dicens:Venite, & ine/ Salomõ.
briamini chariſſimi. De quo uino in ultimo ſympoſio celebrato ab ipſa CHRI/
uera uite dixit: Bibite ex hoc omnes, Ex hoc ẏ3 uino terreſtri in cœleſte STVS.
cõmutato,

cõmutato, ſubiũgens: Sed ego ultra non bibam de hoc gehimine uitis, donec bibam illud nouũ uobiſcũ in domo Patris mei: ubi adminiſtratur uinum, de quo propheta agẽs de cõuiuio cœleſti in Pſalmo cecinit: Calix meus inebrians q̃ pręclarus eſt. Eſt etiã aqua hæc lauans, abluens, & purificans. Et de Filio Dei inquit Iohãnes: Qui dilexit nos, & lauit nos a peccatis noſtris, aqua vʒ illius fontis, de quo Zacharias uaticinando: In illa die erit fons patens domui Dauid in ablutionem peccatoris, & mẽſtruatæ. Cũ quibus Paulus cum Hebreis differens de hoc Filio Dei inquit: Portans oĩa uerbo uirtutis ſuæ, purgationem peccatoꝝ faciens, aquea vʒ uirtute. Iſaias autem eundem uocat ſpũm iudicii, aqueum tamen: ſicut aliud germen diuinum ſpiritum nominat ardoris dicens: Saluus erit omnis, cuius nomen ſcriptum fuerit in libro uitæ in Ieruſalem. Et hoc ſi abluerit Dominus ſordes filiaꝝ ſion, ideſt animarum electaꝝ in ſpiritu iudicii, & in ſpiritu ardoris. Iudicium ad filium pertinet, qui ait: Omne iudicium dedit mihi Pater. Ardor autem ad Spiritũ ſanctũ refertur, qui perficit, & abſtergit ea, quæ Filius purgando, & abluendo madefecerat: Cui ardori reſpõdet hic elemẽtaris ignis, qui cruda coquit, & calefacit: qui auꝝ, cæteraq; metalla purgat & diuerſa in unum conflat: qui tandem unã in alterã naturã tranſmutat. Sic illud cruda & horreſcentia decoquit, & condit: ut poſſint tãq̃ Dei fercula ad menſam præſentari in cœleſti, Deificoq; ſympoſio. Nam cum de Samaritis incipientibus iam albeſcere, & decoqui tanq̃ ſegetes per diſpoſitionem Spiritus ſancti loqueretur, ait: Alium cibum habeo manducare, quem uos neſcitis, animas uidelicet Samaritanoꝝ diſpoſitas: & quæ iam decoquebantur intrinſecus operatione Deifici ignis: Calefacit, & expellit omne frigus peccati, & timoris, eo ꝙ non poſſit cohabitare gratia cũ peccato: Et charitas, ſi perfecta eſt (inquit Iohãnes) foras expellit timorẽ. Conflauit uirtus illius ſacri flaminis tempore Apoſtoloꝝ corda populi audiẽtis uerba illa inflãmata, ut omnibus breui eſſet cor unũ, & anima una. Et adeo conflat, ut ſeparari nequeat, dicente Paulo: Quis nos ſeparabit a charitate Chriſti? Purgat quoq; omnẽ ſcoriã peccati, & cõcupiſcentiæ igneus ille ſpiritus in nobis perfuſus. Tranſmutat etiã, adeo, ut pueꝝ paſtorem & citharœdum in exquiſitiſſimũ prophetam, & pſalmographum redderet. Implet piſcatores, & doctores gentiũ, & lumina mundi cõſtituit. Perfundit perſecutorem Saulũ, & in uas electiõis, & in Paulũ immutat. Fit igiẽ, ut quotquot ex malis in bonos uertanẽ, id ſit huius caloris beneficio. Aer uero (ut docet Abrahã in libro de formatione) non cõnumeratẽ inter elementa: ſed tanq̃ medium, glutinum, & compago habetur diuerſa inſimul cõiungens: ideo merito reſpondet (ut uerbis eius utamur) ſpiritui, qui de ſpiritu eſt. Sed ne offendanẽ piæ aures exiſtimãtes, ꝙ duo aſſeranẽ ſancti ſpiritus, dicemus, ꝙ conuenit cum uirtute ſpiritus conueniente omnia, quæ

Dauid
Apoca.
Zacha.
Paulus
Iſaias
CHRISTVS.
IDEM
Iohan.
Paulus
Abrahã

diſſidentia uidenť/& reboanti in oibus fiſtulis mūdani inſtrumēti. Et hoc eſt, quod per Ezechielē dicitur:Et ſpiritus uitę erat in rotis.Et quod hic de Ezechi. mūdano,Paulus de humano inſtrumēto docet/dū ait:Idē aūt ſpiritus di/ Paulus uidit ſingulis/ prout uult.Et plæriſq; in locis habeť/Spiritus ſanctus hoies implet/qui ignis dicitur/quia purgat/& conflat:Aer autem quia nectit/li/gat,conglutinat,& implet omnia ab eo complenda.

Quid mihi notent lapides. Cap. V.

AD elemētaria ueniētes incipiamus a lapidibus/qui terrei ſūt/ & ad fundamēta ædificiaq; accōmodati Patri/Filioq; rñdēt. Hinc aliquando pro uno,aliquādo pro altero,aliquādo pro utroq; petra/uel lapis accipitur.Filius.n.petram ſe eſſe oñdit/ CHRI/ quādo dixit Petro:Et ſup hāc petrā ædificabo eccleſiam meā.i.ſupra me/ STVS. ipſum/ut oēs exponunt. Ipſe ſiquidē eſt lapis fundamētalis/ ut Apoſtolus Paulus ait:Nemo poteſt ponere aliud fundamētum/ niſi quod poſitū eſt Chriſtus Ieſus: Qui & lapis angularis diciť/reprobatus qdē ab ædificantibus ſecū/dū carnem/& ſanguinē:ſed ab opifice ſūmo poſitus in caput anguli ſtru/cturæ,& ædificii illius ſacræ Ieroſolimæ/quæ ædificať ex uiuis lapidibus. Qui etiā fuit illa petra a Moſe pcuſſa/a qua fluxerūt aquæ ꝑ poculo iſrae/liticę gentis,ſi bene interpretať Paulus cū Corinthiis diſſerēs.Oēs(inquit) Idem Patres noſtri ſub nube fuerunt,omnes mare tranſierūt, & omnes in Moſe baptizati ſunt in nube,& mari:& oēs māducauerunt eandem eſcā ſpirita/lem,& oēs biberunt eundē potum ſpiritualē:Bibebant.n.de ſpiritali cōſe/quenti eos petra,petra autem erat Chriſtus.Si autē p aquā ſapientiā Dei, qui eſt filius,itelligere uoluerimus,ut ſupra reſerauimus:petra,ex qua flu/xit illa aq̃ ſapiētię ſalutaris/Prem merito ſignat:Quæ סלע hebraice dr̄/ qđ nos fortē/uel moatē petroſum/aut cōfugiū poſſumus interpretari.Et qs eſt fortis/& omnipotēs,& ſupremū omniū cōfugiū/niſi Pr̄ æternus? Nec mi/reť qſpiā,q; petrā nunc pro Patre,nūc pro Filio accipiamus:quia in ſacris litteris aliqñ pro utroq; ſimul poniť.Nā cum אבן hebraice lapidē ſignifi/cat,cuius dictionis ſi duæ primæ litteræ accipianť,אב ab faciūt,qđ Patrē ſignificat:Si aūt media cū ultima cōiūgiť בן ben cōſtituūt,quod Filius in/terpretať אבן igiť quod nos dicimus petram/& Patrem & filium reſignat, qui idē ſunt,reprobati qdē ab illis ædificātibus ,& cōſtruētibus,doctrinas & ſtatuta hebreis,ſiue gentilibus:qui non cōfitenť Deum Patrē,& Filium eius Ieſum Chriſtū:Qui nunc aqua fluens de petra,nūc ipſa eadem petra diciť:quia a Patre procedit,idem tamen cū Patre ſemp exiſtens.Sed quo/modo,& cur Moſes hāc petrā pcuſſerit,& cur ex illa percuſſione indigna/tus Deus cōtra ipm Moſem,& Aaron dixerit:Quia non credidiſtis mihi, ut ſanctificaretis me corā filius iſrael, propterea nō introducetis populū hūc ad terram,quā dedi eis,altiorem exquiteret indaginē hoc negotium.

Percuſſit bis,duplici errore vȝ:Altero,quia minus credidit q̄ debebat:Al/
tero uero,quia præceptũ tranſgreſſus eſt:Demandauerat.n. Dominus,ut
loquerent͛ ad petrã:& Moſes,cõſentiẽte Aaron,ipſam percuſſit:Ideoq; cõ
queſtus eſt Deus,ꝙ nõ crediderint,ſolũ vȝ ſermonẽ ſufficere, & ꝙ tranſ/
greſſi ſunt limites mandati ꝑcutientes petrã,ad quam imperauerat Domi
nus,ut tantũmodo loquerent͛.Et hoc fuit eoꝝ peccatũ,non autẽ, quia uẽ/
dicauerint ſibi,quod Deo tribuere debuiſſent, ſicuti multi exponunt.Nec
parua fuit tranſgreſſio cõducere Dei opus per ſeueritatem(id.n.percuſſio
innuit) q̃d Deus ꝑ pietatẽ,ut magis ſanctificaret͛ in populo,ꝓpetrare ſta/
tuerat iubẽs,ut pio & dulci ſermone abſq; percuſſione aquã de petra edu
cerẽt:cũ nõ eſſent extrahendæ aquæ miſericordiæ per aſperã iuſtitiæ fiſtu
lam.Poſtq̃ igit͛ uoluerũt in uirga ferrea(ut aiũt)agere cũ populo,merue/
runt ſentire diuinã,ferreamq; ſententiã,qua dictum eſt:Non introducetis
populum in terrã,quã dedi eis.Longius & myſterioſius forſitan eſſet,q̄ hic
exquirat locus,retexere oĩa arcana, quæ de petra poſſent reſerari: & cur
David nũc אֶבֶן eben,nũc dicat͛ סֶלַע ſelah,nũc צור zur,de q̄ in pſalmo ait Dauid
בְּצוּר bezur.i.in petra exaltauit me:Quod uocabulũ etiã nomen Dei forte
ſignificat.Sed his omiſſis ad noſtra ueniamus,concludentes ꝙ in Arche/
typo,a quo omne robur,& uirtus a quocũq; inferiori hauriat͛,eſt idea,&
uirtus petræ,cui hæc inferior ſubiectione æquatur cõuenienti.

Quam ſedem illic habeat metalla. Cap. VI.

Metalla,quæ aquea ſunt,illi ſupremę aquę reſpondent:de qua
Ezechi. dicitur in Ezechiele: Effundã ſuꝑ uos aquam uiuã,Deum vȝ
Filiũ:qui & uitę, & ſapientiæ dictur aqua,& plenus theſau/
ris abſcõditis: quos tãq̄ uerus Dux, & Imperator totius mi/
litiæ ſpiritualis copioſiſſime pro exigentia uniuſcuiuſq; expẽdit/donãs ex
eis omnibus/qui de nouo ſuæ militiæ aſcribũtur donatiuũ opulentiſſimũ/
Oſee ut per Oſee prophetã dicitur:Argentum multiplicaui/& auꝝ/in donatiuo
vȝ.Sed cõqueri͛t/ꝙ eius milites illud dedicauerint Bahal polluentes dona/
Ioel & chariſmata diuina/ſicut in Ioele apertiori querela proſequi͛t dicẽs: Ar/
gentũ meũ/& auꝝ meũ tuliſtis: & deſiderabilia mea,& pulcherrima mea
Daniel induxiſtis in delubra ueſtra,Sicut & de Balthaſſare legimus in Daniele,q
uaſa aurea,& argẽtea, & pretioſa quæq; ꝓfanauit abutendo eis cũ epulo/
nibus,meretricibus,& ganeonibus:Quem(proh dolor) imitantes q̄pluri/
mi donatiuo gratiæ,& donis Spiritus ſancti abutuntur in rebus peſſimis
conflantes idolũ,& uitulum proſtitutionis ſuæ,ſicut olim præuaricatores
illi,quos deduxit Deus ex ægypto in argento,& auro multo,quo neceſſa/
ria compararent,& offerrent pro tabernaculo Domini conſtruendo,illud
cõflauerunt in idolum ſcandali,& perditionis.Gratia igitur,& chariſmata
diuina nobis per filium Deum impartita ſunt,ueꝝ aurum,& argentum;

Google

cuius proprius poſſeſſor Deus eſt, qui per Aggeũ proteſtaẽ dicẽs: Meum eſt aurum,& meũ argentũ. Illud tamen nobis libenter cõmunicat gratam habens permutationẽ quandã, de qua in Apocalypſi dicitur: Suadeo tibi emere a me aurũ ignitũ, ut locuplex fias. Nec habemus, quod permutare poſſimus, niſi flagitia, peccata,& liberũ arbitrium. Sed aliquãdo gratis im partitur pro neceſſariis cibis,& ueſtimẽtis, ut queamus in conſpectu regio nuptiiſq; cœleſtibus cõparere: Quod ſi amittimus, ueh nobis, quia expulſi a nuptiis proiiciemur in tenebras exteriores. Et hoc eſt, quod deplorabat Ieremias in lamẽtatiõibus dicẽs: Filii ſion inclyti amicti auro primo, quõ conuerſi ſunt in uaſa teſtea. Et iterũ: Quomodo obſcuratũ eſt aurũ. Et per Iſaiam dicitur: Argentum tuũ uerſum eſt in ſcoriam, offuſcata v3 cognitione ſpirituali, refrigerata charitate,& fœdatis, aut fugatis chariſmatibus diuinis. Et tãti auri eſt poſſeſſor cœleſtis Imperator, ut etiã pauimentũ ſupernę ciuitatis ab ipſo rurſum fabricatæ, ex auro in Apocalypſi legamus confectum. Sed ultra progreditur Iob dicẽs/etiam glebas terræ illius ſupernę regiõis ex auro fabrefactas/ut cõcordet terra cũ pauimento,& fundamẽto unico/qui eſt ipſe Ieſus Dei Filius, ut ait Apoſtolus: Sup quo & nos ædificare ſuadet auꝝ, argentum,& lapides pretioſos: Quod ſignabãt omnes oblationes, quæ in antiqua lege fieri iubebanẽ. Sed & hoc theſauro nobis impartito mãdat, ut lucremur ſupramundanas diuitias datis nobis quoq;, duobus, aut uno talẽto, ut refert Matthęus: uel decem, aut quoq;, ſiue una tantũ mna, ſicut in alio euãgeliſta legimus, duriſſime cõminãdo, niſi curemus augere pecuniã, & multiplicare cœleſtes theſauros, in quos has theſauri feces cõmutare debemus. Nec tantummodo iſte Deus Filius ſibi uendicat ꝑtioſiora metalla, quæ ad theſaurum pertinent, ſed & omnia alia aquea,& fuſilia, quæ eiuſdem generis ſunt pro diuerſis cõducendis ab opifice præparata, maxime uero pro bello gerendo, & imperio conſeruãdo. Ad quod ferrum neceſſarium eſt in malorum ſupplicium, & ſtabile robur regni,& imperii ipſius Filii Dei: de quo dicitur in pſalmo: Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te: Poſtula me,& dabo tibi gentes in hæreditatem tuam, & poſſeſſiones tuas terminos terræ: Et reges eos in uirga ferrea. Et iterum in alio Pſalmo: Ad alligandos reges eorum in compedibus,& nobiles eorum in manicis ferreis. Sed & de ferro pro re bellica in Apocalypſi dicitur, ꝙ gladius ex ore eius procedebat ex utraq; parte acutus, ad debellandos v3,& comprimendos rebelles. Et ſi non adeſt uindictæ, aut iuſtitiæ tempus, adhuc tamen ferrum exquiritur, quo ſcribanẽ peccata punienda, ſicut in Ieremia legimus: Peccatũ Iehuda ſcriptũ eſt in libro ferreo. Sic & Iob ait/Vt exarẽtur in libro ferreo. Eſt quoq; neceſſarium æs ad uaſa templi conflanda: ideo non ſine myſterio in Exodo iubentur omnia uaſa tabernaculi confici ex ære, ſimiliter & uaſa templi,

Aggeus
Apoca.
Ieremi.
Iſaias
Iob
Paulus
Matth.
Lucas
Dauid
Idem
Apoca.
Ieremi.
Iob
Exodus

Reg.iii. & mare, ut in tertio uolumine Regum legimus: Quod æs multum nimis
ſanctus Dauid, qui elegãtiſſimum Filii Dei typum geſſit, Spiritu ſancto
plenus accipiens de bet, & berot ciuitatibus Adadezer Aſſyrii præpara/
uit pro uaſis illis, mari, altare, & columnis conflandis. Tulit quippe æs de
Aſſyriis, qui negotiatores interpretantur, bonus negotiator: ut ipſum in
meliorem uſum, & Dei miniſterium cõuerteret, ſicut docet ſumma Veri/
CHRI/STVS. tas dicens: Facite uobis amicos de mamona iniquitatis, commutando vꝫ
æs, ferrum, & lapides iſtos, qui pretioſi dicuntur, in illos ſupernę ciuitatis:
in qua non tantum aurum, ſed ferrum, & ęs pretioſum reperitur, ut typice
Deuter. loquitur Moſes in Deuteronomio dicẽs: Eius lapides ferrei ſunt, & de mõ/
tibus eius æs foditur. Nec enim in terra hac inferiori, quæ Canahã, aut
Charam dicitur, ab illo peregrinãti populo, iuxta ſponſiones diuinas poſ/
ſeſſa, ſunt (ſicut nouimus, & uidimus) lapides ferrei: nec de mõtibus eius
æs, aut metallum aliquod foditur: unde de meliori regione, cuius illa infe/
rior typum geſſit, neceſſario intelligitur. Stannum autem, & plumbum
quaſi feces metalloꝝ non reperiri dicuntur in illa ſuperna regione: in qua
nihil feculentum, nihil imperfectum adeſſe poteſt. Hinc aliquãdo imper/
fecti, & a diuinis recedentes, tanq̃ argenti ſcoria illis comparãtur fecibus,
Ezechi. ut in Ezechiele dicitur: Omnes iſti æs, ferrum, ſtannum, & plumbum in
Iſaias medio fornacis ſcoria argenti facti ſunt. Et per Iſaiam promittit Domi/
nus auferre ſtannũ, & ſcoriam argenti a populo ſuo, reducendo eos ad ar
genti & auri ueram ſpeciem. Ideo expreſſius & excellentius habet in Ar/
chetypo aurum & argentum, cui hoc inferius aliquid pretioſitatis cõtinẽs
correſpondet: Inter quæ homo tenẽs locum mediũ alteri eorum adhæreat
CHRI/STVS. neceſſe eſt. Sed audiamus Redẽptoris monita dicentis: Theſaurizate uo/
bis theſauros in coelo. Cętera quoq; metalla, & omnia quęq; neceſſaria in
ſupernis habent ſuum locum, unde ſumant uirtutem & robur cuiuſcunq;
bonitatis, quæ in ipſis eſt.

Quem locum ibidem teneant plantę. Cap. VII.

CVm trium mundorum cõnexio, & correſpondentia pertra/
ctetur / & de conuenientia arboris huius uegetalis cum in/
tellectiuis arboribus plantatis in coeleſti hortulo dictum ſit/
reſtat/ut de ſuperexcelſa arbore, quæ eſt idea, fons, & origo
omnium aliarum, & illarum cũ ipſa concentu pertractemus: Eſt enim ar/
bor illa ſuprema typus, & radix omnium, nedum arborum, ſed quarum/
cunq; rerum, ut habetur ex Hebreorum monimẽtis. Sed illa aliquãdo di/
citur arbor uitæ ſita in medio paradiſi, ideſt ſupramundanæ regionis, de
qua plenius habetur in Geneſi. Quam etiam celebrat Iohannes in ſua ui/
Apoca. ſione pathmotica dicẽs: In medio plateę eius, & ex utraq; parte fluminis
lignũ uitæ afferens fructus duodecim, p menſes ſingulos reddens fructus

ſuos: & folia ligni ad ſanitatem gentium. Verum ut fructifera ſit arbor cō tinuo irrigatur a fonte illo ſupremo, qui ait: Me dereliquerunt fontē aqua rum uiuentium dominum. Ideo dicitur, ꝙ lignum & arbor illa uitæ erat ex utraqꝫ parte fluminis. Nec ab re dicitur producere fructus duodecim per duodecim menſes: quia irrigata eſt a quadruplici fluuio magni nomi/ nis quadrilitteri ab æterno illo fonte emanante: Qui quadruplex fluuius/ aut nomen ter reuolutum duodenarium facit: & pro qualibet reuolutione alicui ſigno præfert/ ut docetur in Theologia Hebreorum. Et inde omniū ſignorum & intelligentiarum præſidentium fœcūditas/ & primarii influ/ xus/ & fructus duodenarii per totius anni & temporis ſpatium. Sed nedū fructus rationales, ideſt bene initiati/ & perfuſi illo influxu ſunt ſalubres & proficui, ſed etiam ſibiipſis infructuoſi/ & non plena gratia (quam gratū facientem uocant) donati, ſunt utiles aliis impartientes doctrinam/ & cō/ ferentes ſanitatem per ſacramenta & ſacrificia, licet nihil eis proſit. Et iſti ſunt folia/ de quibus dicitur: Et folia ligni ad ſanitatem gentium. Et hæc eadem arbor aliquādo dicitur ſcientia boni & mali/ dum uidelicet exina/ nita, & mortali unita carni experitur etiam malum paſſionum humanaꝝ ſimul cum bono, quo pleniſſime diuina illa portiōe perfruitur. Quæ arbor eſt in medio paradiſi, ut omnibus pro recipientium exigentia, aut dantis liberalitate fructus ſuos æqua portione communicet. Et hinc aliquando ſeſe uitem nominat dicens: Ego ſum uitis, & uos palmites: ut in ſtatu my/ ſtico, aut in uera tranſmutatione, quam facimus aliquando in Deum, ea/ dem planta ſimus cum ſuprema immo rami & ſurculi ipſius. Cuius arbo/ ris, aut uitis, & totius hortuli cū cæteris arboribus agricola eſt ille, de quo dicitur: Et Pater meus agricola eſt. Nam in illo ſupremo horto non tantū diuina illa, excælſa, & ſupramundana arbor plantata eſt, ſed multæ aliæ: quibus totus hortulus eſt completus, de quibus dicitur in Geneſi: Produ/ xit dominus Deus de terra, illa uidelicet uiuentium omne lignum, uel ar/ borem pulchram uiſu, & ad ueſcēdum ſuauem. Et iterum: Ex omni ligno paradiſi comede. Nec enim in illo paradiſo ſunt ligna hæc uegetātia: quæ ſolent a nobis pro tempore plantari, & in uſum ædificiorum conuerti, uel arefactioni exponi, ut comburantur: ſed quæ ab æterno plantatæ ſunt ab illo agricola, de quo dicitur ibidem: Plantauerat Dominus Deus paradi/ ſum uoluptatis a principio. Ipſemet quoqꝫ in Iſaia dicit: Ego plantaui te uineam electam. Et in pſalmo dicitur: Perfice eam, quā plantauit dextera tua. Sed in alio pſalmo nihil expreſſius eo, quod dicitur: Saturabuntur li gna Adonai: pro quo nos habemus ligna campi & cedri libani, quas plā/ taui. Ligna hæc, aut arbores uocantur Adonai, & tetragrammi, aut qua/ drilitteri: ut intelligatur de quibus arboribus loquitur. Et cedros adiungit quas plantauit ille, qui niſi plantet, omnes eradicabūtur. Si autem a ſenſu

Ieremi. Thehe. STVS. CHRI/ Gene. Ibidem Ibidem Iſaias Pſalm. Idem

Orige. anagogico ad ſenſum moralem Origenem ſequẽtes tranſcendere uoluerimus/ Arbores ſunt uirtutes plantatæ/& infuſæ nobis a cœleſti agricola/a quo omne datum optimũ/ & omne donum perfectum: In paradiſo enim, & in ſtatu hominis delitiantis in illis ueris / & æternis delitiis eſt plantata arbor iuſtitiæ/& arbor prudentiæ, fortitudinis,& temperantiæ: uel arbor pietatis, clementiæ, & ſapientiæ, aut diſciplinæ: Quæ bonæ arbores non poſſunt malos fructus facere: q̃a pudicitia bona eſt, nec poteſt afferre fructum impudicitiæ: nec iuſtitia iniuſtitię fructus producit: nec ea ſtultitia, quę plantata eſt in corde tuo, poterit afferre fructum ſapientię: neq; ulla iniuſtitię arbor dabit fructum, aut florem iuſtitiæ. Sed aduertẽdum eſt, ꝙ arbores bonę ſunt Spiritus Dei & diuinę, quarum fructus connumeran-
Paulus tur a Paulo, dum inquit: Fructus autem Spiritus eſt pax, charitas, gaudium, patientia, longanimitas, benignitas, bonitas, & quæ ſequuntur. Arbores autem malæ ſunt carnis, cuius opera, & fructus deſcribuntur ab eo-
Idem dem dicente: Manifeſta ſunt opera carnis, immundicia, impudicitia, luxuria, & id genus: Quæ arbores infructuoſę, aut mali fructus ſucciſæ areſiẽt
CHRISTVS. igne comburendæ inextinguibili, ut ſumma Veritas ait: In ignem mittent, & ardent. Ad ſuperiorem autem ſenſum redeundo, in quem alibi idẽ
Orige. Origenes conſentit, omnis arbor eſt omne genus perſonarum, ſiue rex ſit, aut ſeruus, ciuis, aut ruſticus, artifex, aut ẽt mulier: Vterq; enim ſexus tam in arboribus, q̃ in animantibus reperitur: Illas aũt aliquãdo plantat Deus
Ieremi. pulcherrimas etiam in cœleſti paradiſo: & aliquando euellit, ut per Iere-
Ezechi. miam ait: Quos plantaui, ego euello. Sed per Ezechielem tota ſeries arboris plantatæ in horto delitiarum, & irrigatæ, confotæ, atq; euulſæ deſcri-
Hiero. bitur ſub nomine Aſſur per quandam hyperbolen, ut ſentit Hieronymus:
Ezechi. Ait eni Ezechiel: Ecce Aſſur, quaſi cedrus in libano pulcher ramis, & frondibus nemoroſus, in excelſum eleuatus: Aquę nutrierũt illũ, abyſſus exaltauit eum, flumina eius ibant in circuitu plantationis ſuæ, & riuos illius miſit ad omnia ligna campi: Ideo exaltatus, & eleuatus eſt ſuper omnia ligna agri: Et adeo deſcribit ipſam arborẽ excelſam, ꝙ in paradiſo, ubi erat plãtata, nec cedrus, nec abies, aut cupreſſus, uel alia quæpiam arbor paradiſi Dei ipſi poterat aſſimilari. Sed ne de tanta altitudine nimium confidat, ſubiungit: Iuxta impietatẽ eius eieci eũ, & ſuccident eũ alieni: Et multa proſequens de ipſius ruina tandem ſubinfert: Ecce deſcendere te feci cum lignis uoluptatis ad infima terrę: Vnde docemur, ꝙ etiam plantati quacunq; ſublimitate in paradiſo delitiarum decidunt, ſicut protoplaſtes, & intelligentię illę, quę ceciderunt: cum nullus ex ſe ſtare, aut erigi poſſit,
CHRISTVS. ut ſumma Veritas ait: Si quis (inquiẽs) in me non manſerit, mittetur foras ſicut palmes, & areſcet, & in ignem mittent, & ardet. Sunt igitur arbores uegetabiles: ſũt arbores humanę: ſunt arbores angelicę: & eſt arbor

Omnis arbor omne genus personarum.

Arbores uegetabiles humanae Angelicae Vna arbor diuina.

ſuprema, atq; diuina. Nec iſtæ uegetabiles uireſcunt, nec fructum produ-cunt, niſi donatæ uita, & fœcũditate a ſuprema per medias. Nec humanę, aut angelicę arbores uiuunt, aut ſtabiles ſunt niſi conſeruentur ab ea, quæ ſola in ſe ſtabilis eſt: & ab eadem uitam hauriant, & irrigentur a fonte illo ſuperno, a quo omne bonũ: ut de angelis Iob perhibet dicẽs: Ecce qui ſer-uiunt ei, non ſunt ſtabiles, aut non credent. ſ. firmiter: & in Angelis ſuis poſuit mutationem, quã aliqui prauitatem, alii autem ſplendorem inter-pretati ſunt. Et de arboribus humanis dixit ſumma Veritas: Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum: quia ſine me nihil poteſtis fa-cere. Habent igitur arbores omnes inferiores illam supernã arborem, cui correſpondeant: & a qua uitã, incrementa, & fructus ſuſcipiant: de qua multoties in ſacris eloquiis innuitur ſub typo harum inferiorum. De illa igitur deq; aliis arboribus excelſis (ut opinor) a propehtis eductus Plato in Phædro ſub Socratis perſona ſupra humanas ſemitas loquẽs, altiorem illum mundum, & puriorem deſcribit, ſimul & omnia, quæ ad hominis uſum producta ſunt, a communi hac conditione ſeiungens. Puriora nãq; illa & perfectiora eſſe aſſerit: uerũq; ibi eſſe cœlum, ueramq; lucem, ueram quoq; terram: A qua ſi quis ad hanc, quæ a nobis colitur, terram, lapi-des, arbores, flores, fructus, & huiuſmodi deuenerit, ambeſa atq; corrupta omnia ſalſedine quadam maris huius uideantur. Declarat quoq;, quanta ſit differentia inter eam ſpeculationem quam ueri Saturnii, & a turba ſe-moti, diuiniq; uiri habent, & eam, qua potiuntur, qui terrenis huiuſmodi curis impliciti contaminati ſunt ſalſedine, ideſt ſapientia huius mundani maris. Sunt nanq; (inquit) ibi arbores, flores, fructus, montes, lapides Sardii, Iaſpis, Smaragdus, & cætera huiuſmodi: quorum iſtæ ſunt parti-culæ quædam deformes, & ad horum ſpeculationem, & claram intuitio-nem peruenimus mortui, ut ſuperius admodum aperte reſerauit, non qui dem morte corporis, ſed per omnimodam ſenſuum ſequeſtrationẽ, & pur gatorias uirtutes ab omni extraneo, & alieno. Quouſq; autem illa omnia claro intuitu nobis proſpicienda offerẽtur, & reuelata facie contemplan-da, per has inferiores inter nos eſt habendus ſermo, ex quibus innuere ua leamus ſupramundana atq; diuina, & horum tandem auſpiciis ad ea ſor-tis noſtræ non immemores euehi.

Iob

CHRISTVS.

Plato

Arbores humanas haberé uirtutem & signa.

Saturnij monarchi

Cum quibus noſtra hæc æquetur planities. Cap. VIII.

IN cœleſti regione non ſolũ ſunt lapides, metalla, arbores, & fructus, ad quæ per hæc inferiora conduci poſſimus, ſed etiã eſt ſitus planus, & mõtuoſus, & aſper: eſtq; frugifer, irriguus, & ſatiuus: & ex aduerſo ſylueſtris, & aridus, ſicut & hic infe-rior diuiſus eſt mundus. Tripartitam enim hanc uidemus terram, cuius una pars eſt plana, habitabilis, & irrigua: alia deſerta, & arida: tertia uero

montuoſa. Et montium aliqui, maxime colles, fœcundi ſunt & pingues: & aliqui deſerti, & aridi. Sed pro nunc de planitie proſequamur, quam in
Pſalm. regione illa ſuperna reperiri teſtatur Pſalmographus dicens: Qui aſcēdit, uel equitat ſuper planitiē, Dn̄s nomē illi: pro quo mendoſa traductio hēt occaſum: Nā ערות idest harauot iucundū, aut planitiē ſignificat: qđ traductor noſter uertit occaſum, exiſtimās forte uerbum illud prouenire ab ערב, quod ueſper denotat, & horā illam, qua Sol ad occaſum uergit: Sed hoc per duo ſegol, illud autem per para het camez punctatur, & differūt penitus in ſignificato. Bene igitur dicit Propheta, ꝙ Deus equitat ſup iucunditatem, & planitiem: cū ſit fœliciſſimus ex ſe, nihil aſperi, nihil hiſpidi continens. Verum alii (& forſitan melius) illud harauot interpretantur cœlum empyreum ſumme planū, & lene: in quo nec tumefactio ſtellarū, nec gibboſum, uel aſperū aliquod reperitur: ſed totum eſt planum, totum iucūdum, atq; amœnum. Si autem adhuc altius conſcendere uoluerimus ad ſupramundam. ſ. planitiem, comperiemus, ꝙ ſicut ſunt aquæ ſupercœleſtes, quæ Dominum continue laudant, & aquæ, & ignis diuinus, ut ſupra tetigimus, pari modo ſunt in Archetypo illo planities, a qbus omnia iucunda, lenia, dulcia, amœna, & delectabilia procedunt. Et hæc apud
Ant.th. antiquos Theologos dicitur regio meridionalis ſupramundana, de qua in
Canti. Canticis concinitur: Indica mihi, ubi paſcas, ubi cubes in meridie. Et iterum: Veni auſter, & perfla hortum meum, & fluent aromata, & omnia
Iſaias delectabilia: A qua plaga uenit ille, in cuius aduentu (ut Iſaias ſimul cū
Io.bap. Baptiſta teſtatur) fuerūt praua in directa, & aſpera in uias planas. A meridie enim uenit Redēptor, ſi uera præſenſit Abacuc, qui ait Deus מתימן
Theod. idest de teman ueniet ſcilicet ab Auſtro, ut bene interpretatus eſt Theo-
Hiero. dotio, & conſentit Hieronymus in commentariis, & rei ueritas eſt: Nam uenire ab auſtro, eſt uenire cum lumine ueritatis, & cum gratia, & miſericordia: Quod totum tangit Iohannes dicens, ꝙ ipſe eſt lux, & ueritas, & ꝙ gratia per eundem facta, & diffuſa eſt. Et ſicut a fulgenti meridie, & leni planitie uenit, ita ab eius aſſeclis hoc planum iter aſſequendum eſt, pacis quippe, māſuetudinis, patientiæ, quietis, æquitatis, pietatis & æquanimitatis ut (ſi fieri poſſet) nihil aſperi, nihil horridi in eis perſentiatur. Hinc iuſſit remittendas iniurias, pacē omnibus denuntiari, & afferri, pa-
CHRISTVS. tienter omnia ſufferri dicens: Beati miſericordes, Beati pacifici, & beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam: Immo & omnia inſtru-
Iſaias menta bellica, & occaſiones pugnādi deponi iuſſit, iuxta Iſaiæ uaticiniū, quo ait: Et conflabunt gladios ſuos in uomeres, & lanceas ſuas in falces. Non leuabit gens contra gentem gladiū, nec exercebuntur ultra ad prœ-
CHRISTVS. lium. Quod obſeruauit Chriſtus iubens Petro, ut poneret gladium in uaginam omnē uindicandi animum interdicens. Sic & quando Iacobus, &

Venire ab Austro

Iohãnes (ut narrat Lucas) uoluerũt aduocare ignẽ de cœlo, ut cõſumeret Samarites, qui neglexerant ſuſcipere Chriſtũ hoſpitio, increpauit eos dicens: Neſcitis cuius ſpiritus filii eſtis? pacis vȝ & charitatis, Et ſubinfert: Filius hominis nõ uenit animas perdere, ſed ſaluare. Vnde & ipſe melius factis q̃ uerbis docens, tanq̃ mutus ſtetit coram tondente ipſum, non aperiens os ſuũ, & tanq̃ agnus, qui ducitur ad uictimam. Quod obſeruauere tot ueri chriſtiani, qui per trecẽtos, & iis plures annos, inumerabiles omne genus martyrii animo impturbato ſuſtinuerũt: Apud quos nec murmur, nec querimonia reſonabat, imitatores enim effecti erant illius ueri agni in dextera dei collocati, qui ad uictimã ſilens ductus eſt, os ſuũ non aperiens in blaſfemiã/cõtumelias/aut querimonias aliquas: Sed heu infœlicia tempora, cũ in Chriſtianis ſolum nomen relictum ſit, fugata omni iſraelitica, immo Chriſtiana manſuetudine, & lenitate, falces & uomeres, in quos cõflati erant gladii, iterum conflauerũt in lanceas, & rompheas acutiſſimas & noxias effecti Eſauani, & idumæi, hiſpidi, horridi & contentioſi ſuper omnes nationes & populos, adeo ut neq; in tẽporalibus, neq; in ſpiritualibus aliquando a litigiis uacent, ſempiternis cõtentionibus ubiq; addicti, ut Chriſtus eos iam ſuos eſſe minime cognoſcat, ſed eis dicat: Neſcio uos: & excludat a regno pacatiſſimo/leni/& amœno eos, qui ſemper aſpera itinera, & uitam hiſpidam proſequuti ſunt. Poſſedimus (inquit Moſes ſuo typico ſermone) omnes ciuitates, quæ ſitæ ſunt in planitie, factuſq; eſt earum bonus poſſeſſor ipſe, de quo in Numeris dicitur, ꝙ erat uir mitiſſimus ſuper omnes, qui morabantur in terra: Per quã uiam inceſſit & ille, qui dixit: Memento dñe Dauid, & oĩs mãſuetudinis eius. Chriſtus quoq; ſuis chriſticolis dixit: Beati mites, qm̃ ipſi poſſidebũt terrã, illam vȝ planã, & pacatiſſimam. Sed quia montes, & eoꝵ habitatores cõmendantur in ſacris eloquiis, ideo, & quid iſti montes ſignificent, proſequendũ eſt.

Lucas

CHRISTVS.

IDEM

Moſes

Numeri

Dauid

Quibus eleuantur montes. Cap. XIX.

INtrantes electi filii iſrael promiſſionis terrã non modo planities, ſed montes poſſederunt debellatis, & expulſis eoꝵ habitatoribus, ut in Ioſue legimus, ubi dicitur: Cœpitq; Ioſue omnẽ terrã montanã, & meridianã, terrãq; Ieſſe, & planitiẽ, & occidentalem plagã/ montẽq; Iſrael/& cãpeſtria eius/& partẽ montis, quæ aſcendit Sehir uſq; Baalgat p planitiẽ libani ſubter montẽ hermon, ſingula quæq; diſtribuẽs tribubus & familiis illis, ut longo ſermone proſequitur: Quæ oĩa in figura cõtingebant patribus illis, qui typũ tenebãt introeuntiũ uerã promiſſionis terrã duce Ieſu, cuius Ioſuah figura præceſſit. Eſt nanq; ſuperna terra (ut diximus) uera planities, ubi ſunt etiã montes irrigui, & aridi, & utriq; neceſſarii. De primis canitur in pſalmis: Rigans montes de ſuperioribus, aut excælſis ſuis, ſicut iſti materiales irrigantur a

Ioſue

Pſalm.

nubibus ſuperioribus:ſed iſti non producunt aromata ſicut illi,de quibus
Canti. dicitur in Canticis:Fuge dilecte mi,& aſſimilare capreæ / hinnuloqꝫ cer/
uorum ſuper montes aromatum.Nec ſtillant dulcedinem ſicut illi,de qui
Ioel bus ait Ioel : Et erit Ieruſalem ſancta,illa uidelicet ſuperna completo ele/
ctorum numero,aut apertis portis per Redemptorē, ſic ordinata, ꝙ alie
Canti. ni non tranſibunt per eam,& in die illa (ut ſequitur) ſtillabunt montes
dulcedinem, & colles fluent lacte, ſicut de tota terra Zebi dicit, ꝙ fluet
lacte & melle,nō quidem lacte,quod exprimitur ex uberibus caprarum,
uaccarū,& ouium, ſed ab illis uberibus excælſis,de quibus dicitur: Me/
liora ſunt ubera tua uino : Nec melle , quod deducit ex floribus ſollicita
Dauid apis,ſed illo,de quo iterum dicitur:Mel & lac ſub lingua eius: Et a Da/
uid in Pſalmo:De petra,melle ſaturauit eos/ideſt de melle emanante a pe
Salomō tra,quæ eſt Deus:Nam צור ideſt Zur,Quod nos habemus interpretatū
petram, nomen Dei forte ſignificat. Reddunt igitur illi montes & lac,&
mel dulciſſimum & aromata ſuauiſſima:ideo anhelabat ad eos ille,qui di/
xit:Ibo ad montes myrrhæ. Eſt autem inter eos præcipuus mons, ad quē
multoties ipſe clementiſſimus Deus ſua benignitate nos deducit,dūmodo
Iſaias exequamur , quæ nobis mandauit : ut per Iſaiam proteſtans ait : Cuſto/
dientes ſabbatum meum, & tenentes fœdus meum adducam in montem
ſanctum meum,& ex hoc tanquā ex ærario omnium theſaurorum aſſere/
Dauid bat Dauid ſe impetrare,quod petebat dicens:Exaudiuit me de monte ſan
cto ſuo.Et hic mons aliquando pro hoſpite,& aliquando pro hoſpitio ſu/
Idem mitur. De hoc iterum Propheta canit: Quis aſcendet de monte Domini,
Iſidem aut quis ſtabit in loco ſancto eius? Et alibi : Domine quis habitabit in ta/
bernaculo tuo,aut quis requieſcet in monte ſancto tuo? Eſt etiā ipſe Deus
hoſpes,mons ſupremus,cuius cacumen eleuatū eſt in imenſum. Eſt quoqꝫ
Iſaias mons excælſus Meſſiah,de quo Iſaias aperto ſermone ait: Et erit in no/
uiſſimis diebus præparatus mons Domini in uertice montium, & eleua/
bitur ſuper omnes colles, & fluent ad eum omnes gentes:& ibunt populi
multi, & dicent: Venite aſcendamus ad montem Domini , & ad domum
Dei Iahacob,ideſt ad Chriſtum, & eccleſiam, & docebit nos uias ſuas: &
ambulabimus in ſemitis eius,quia de Sion exibit lex, ubi diffudit ſpiritū
ſanctum ſuū ſuper Apoſtolos,qui ſuggeſſit eis omnia , quæ cōtinebantur
in lege.Sequitur:Et uerbum Dñi de Ieruſalem: Nam ipſum Dei uerbum
æternum humanatū uerbum frequens habuit in Ieruſalem, & in templo
illo Ieroſolymitano . Iſte igitur mons fuit, qui & aliquando planities di/
ctus eſt,quando in aduentu ſuo reddidit omnia aſpera in uias planas.Sed
& mons dictus eſt ſublimis ſup alios ꝓpter eminentiā naturę:plenitudinē
gratiæ,& culmen uirtutum,atqꝫ meritoꝝ.Sunt alii quoqꝫ montes intelle/
ctuales,qui tāꝗ miniſtri ſupremo monti aſſiſtunt,& inſeruiunt,de quibus

Iſaias ait:Montes & colles cantabũt laudẽ/& omnia ligna regionis plau/ Iſaias
dent manibus. Nec.n.cantant ſaxoſi,& terrei montes,nec ligna cõbuſti/
bilia plaudunt manibus/ſed rationales arbores/& montes/de quibus iterũ
in Pſalmo:Simul montes exultabunt ante faciem Domini,quia uenit: Et Pſalm.
rurſus: Montes exultauerunt/aut ſaltarunt (iuxta hebraicam ueritatem) Pſalm.
ut arietes/& colles/ſicut agni ouium: Quæ omnia ad ſuperiores montes/
colles/arietes/& agnos/quorũ ſimulachrum habent, & quibus correſpon/
dent/referuntur/ſi recte intelligi debent. Sunt etiã montes mali magni ro
bore/& malitia/ut in Ieremia loquitur Dñs dicens: Ecce ego ad te mons Ieremi.
peſtifer/aut deſolate/uel corruptor:ait Dominus/ qui corrũpis uniuerſam
terram:extendam manum meã ad te/ & euoluam te de petris,quibus ſci/
licet confectus es,& dabo te in montẽ combuſtionis/ubi/ iuxta Sapientis Sapiẽ.
ſententiã/potentes potenter tormẽta ſuſtinebunt.Et ad ſathan/qui aduer/
ſabatur Zorobobeli ædificanti templũ / dicit Dominus per Zachariam: Zacha.
Quis tu mons magne cõtra Zorobobel? Sed hos facile Dominus demo/
litur,& diſſipat per ſe/aut per electos ſibi montes/ ſicut ad Iſaiam inquit: Iſaias
Triturabis montes/ & cõminues:& colles quaſi puluerem pones.Et in ſor
tem iſtorũ montiũ poſitus eſt שעיר idest ſehir datus in poſſeſſionem Eſau,
& ducũ,qui egreſſi ſunt de lumbis eius/ideſt hominis animalis & omniũ,
quæ ad ipſum pertinent, ut in Geneſi ſub figuratiua teſta longo ſermone Geneſis
deſcribitur. Hoc enim indicat nomen ſehir/ quod non tñ montem illum,
ſed turbinem,turpitudinem, malã cogitationem, malam mentẽ, crinem,
pilum,capillum,hircum,& diabolum nõ ſine myſterio ſignificat:Ad quẽ
montẽ conſcenderat ille,qui fuit caput totius rebellionis,turpitudinis,ſu/
perbiæ,& malæ cogitationis dicens:In cœlum conſcendã,ſuper aſtra Dei
exaltabo ſolium meũ, ſedebo in monte teſtamenti in lateribus aquilonis.
Et iſti ſunt montes merito explanandi, ut infert Iſaias de iſto arrogantiæ Iſaias
principe dicens: Verũtamen ad infernum detraheris in profundum laci.
Et in particulari de monte Sehir per Ezechielem ait Dñs:Dabo montem Ezechi.
Sehir deſolatum,& auferam ex eo euntem & redeuntẽ. Et de omnigena
hac turba inquit Abacuc: Contriti ſunt montes ſæculi,& incuruati ſunt Abacuc
colles mundi ab itineribus æternitatis eius : Per quos montes ſæculi dæ/
mones intelliguntur (ut putat Hieronymus) qui eleuant ſe cõtra ſcientiã Hierom
Dei,& per colles aliæ dæmonũ fortitudines,quæ faciũt homines corporũ
pulchritudinẽ/dignitates,diuitias ſæculi,nobilitatẽ generis, cæteraq; mun
di bona admirari.Et cũ ipſis dæmonibus,& principibus tenebrarũ tume/
facti, & obtenebrati mali homines, & ipſi cum principibus obſcuritatis
dicũtur montes caliginoſi,de quibus per Ieremiã Dominus ait: Non im/ Ieremi.
pingantur pedes ueſtri ad montes caliginoſos, & obtenebratos. Iſti ſunt
enim montes / & excælſa in quibus adoletur incenſum ſuperbiæ cũ ma/

Regum xima Dei indignatione, ut multiplici querimonia in libris Regum lamen
tatur Dominus, & de populo adhuc immolante in excælſis, & de Regi/
bus, qui ipſa excælſa non abſtulerant. Iſti ſunt quoq; montes & excælſa in
Hiero. quibus Saul (ut ait Hieronymus) ſacerdotes Dei interfecit tumefactus,
& eleuatus appetitu regnandi cõtra Deũ, & contra Dauid, cui ipſe Deus
iam tradiderat regnum: Erat enim in Gabaa quod excælſum, aut eleuatũ
interpretatur: A quibus montibus nobis declinãdũ eſt, tãq̃ a citiſſime rui/
Apoca. turis, & in nihilum deducendis, unde in Apocalypſi legimus, ꝙ quando
Dauid effundetur calix indignationis Dei montes nõ ſunt inuenti, ut & Pſalmo/
graphus ſub typo arboris loquitur dicens: Vidi impium ſuperexaltatum,
& eleuatũ ſicut cedros Dei, & tranſiui, & ecce non erat, quæſiui, & nõ eſt
inuentus locus eius. Sunt quippe & alii montes nobis cõſcendendi, culmi
Pſalm. na vȝ uirtutum, ut cõueniamus cũ uirtute diuina, de quo diuus Citharœ/
dus ait: Iuſtitia tua ſicut montes Dei: In iuſtitia enim, quæ cõmunis eſt uir
tus, oĩs caterua uirtutũ deprehẽditur. Et de uirtutibus noſtris inquit idem
Dauid Regius Propheta: Montes excęlſi ceruis, ideſt culmina uirtutum ſunt pro
Hiero. illis robuſtis ceruis, qui nouerunt occidere ſerpentẽ, ut ſentit Hieronymus
Orige. in cõmẽtariis, & Origenes in Canticis: Sed hic addit, ꝙ montes etiam ſi/
Cantic. gnificant eminentes cognitiões, dicens: Venit quis ſaliens ſup montes alti
ſenſus, & ſublimis intelligentię, de quibus dicitur: Ecce hic uenit ſaliens in
montibus, tranſiliens colles. Et rurſus: Fuge dilecte mi ad montes aroma/
tum: In quos conſcendentes utinã mereamur cũ Elia, & Moſe audire uo/
cem Domini blandientis/docentis/& paſcentis eo lacte/& melle/quo pa/
uit Moſem/& per ipſum totũ populũ ex monte Sinai, ut ſimus illæ oues,
Ezechi. de quibus ait Dñs per Ezechielem: In paſcuis uberrimis paſcã oues meas
in montibus excælſis. Sic Chriſtus ex monte Thabor tanta dulcedine tres
pauit Apoſtolos/ut Petrus omniũ aliarum rerum oblitus exclamando di/
ceret: Domine bonum eſt nos hic eſſe. Pauit quoq; ex monte Sion omnes
Apoſtolos, & eos, qui cũ ipſis erant ſupremo pabulo Spiritus ſancti ſui,
quo adeo eos refecit ſuggerens eis oĩa, ut bona crapula & ebrietate made/
facti eructarent uariis linguis in populos magnalia Dei. Et ob hanc cau/
Dauid ſam, & alias pro nunc ſubticendas Regius Propheta hunc montem Sion
Pſalm. celebrat dicens: Mons Sion, quẽ dilexi. Et iterum: Diligit Dominus por/
Pſalm. tas Sion. Et rurſus: Videbit̃ Deus Deorum in Sion. Et alibi: Elegit Do/
Pſalm. minus Sion, elegit eum in habitationẽ ſibi. Sic in plæriſq; aliis locis. Sed
Iſaias & per Iſaiam ipſe Dñs ait: Dabo in Sion ſalutem. Et in Ioele: Ego Dñs
Ioelis Deus ueſter, qui habito in Sion. Et ex Abdia: In monte Sion erit ſaluatio.
Abdias Iohãnes quoq; in ſua celeberrima uiſione: Vidi ſupra montẽ Sion agnũ
Iohan. ſtantem, & cũ eo magnum ſignatorum numerum, quibus omnibus im/
partiebat̃ de plenitudine ſua, quã omnes accipimus. Sed (ut opinor) de

illo ſupremo Sion loquitur, cui hic inferior in meditullio mundi exiſtens perpẽdiculariter ſubiicitur, ut ex utroq; uerus mediator, & fons ſupernus omnibus diſtribuat mana/mel/lac/aquã ſapiẽtiæ, & omnia bona: ut poſſideamus non ſolum planitiem, ſed montanã irriguam. i. eminentiam gloriæ, & graduum in meridiano illo gratiarum, & Geſſem, complutam v3 regionẽ & madefactam ab illis ſupernis canalibus, & riuulis, uel illam ſupernam pluuiam, de qua in Pſalmo: Pluuiam uoluntariã ſegregabis Deus hæreditati tuæ, Geſſem enim pluuia interpretatur. Poſſideamus quoq; Planitiẽ, & harauah, de qua ſupra diximus, & campeſtria, & montes Iſrael, nõ quippe ſylueſtres & aridos, ſed feraces & optimos, & partẽ illam montis, quæ aſcẽdit Sehir: Mons quippe Sehir eſt culmen proſperitatis mundanæ datæ Eſau, cuius pars quoq; data eſt Iſraeli, quãuis portio rerum diuinarum data ſit ei in funiculum hæreditatis ſuæ, nõ tamen deſtituti ſunt in bonis tẽporalibus, quæ fortunæ dicuntur: Quæ bona ueri Iſraelitæ non poſſederunt ſeiuncta a patrono ſuo, qui Deus eſt: ſed ſimul cum ipſo, qui dixit Abrahæ: Ego ero merces tua magna nimis. Et de quo dixit Propheta pro ſe, & ſuis Iſraelitis: Dominus pars hæreditatis meæ. Ideo notanter dixit Ioſue, q eorum pars fuit uſq; ad Bahalgad, quod patronus, uel Dominus fortunæ interpretatur. Sunt etiam montes aridi, & deſerti, qui in ſortem ueniũt cũ arida, de qua ſtatim dicemus: Ideo per huiuſmodi montes ſiccos ſicco pede tranſibimus uſq; ad incultam, & inferacem eremum, ubi de utroq; tractabimus.

Psalm. | Gene. | Dauid.

Quid deſertum, & arida. Cap. X.

CVm nihil ſit in mundo hoc inferiori abſq; ſua præſidente intelligentia (ut ſapientes multi conſentiunt) & abſq; idea, uel menſura in Archetypo, cui reſpõdeat, & unde regatur, conueniens eſt, ut etiam deſertum, & loca arida etiã ipſa manu Domini fabricata habeant ſuas intelligentias, & aliquid in ſupramũdana curia quocũq; nomine cenſeatur: unde ariditatem ſuſcipiant, aut ſecludantur ab irriguo ſupremi fontis, unde omnis uera irrigatio. Eſt itaq; deſertũ (ut ab etymologia uocabuli incipiamus) deſtitutus & derelictus locus a fauore cœleſti, ſicut etiam ſonat uocabulum hebreũ, quod eſt מִדְבָּר ideſt midbar, & id ſine aliqua re ſecundum eius linguæ etymologiã dicitur: Vocatur quoq; arida uel ſiccum, ut bene ſonat uocabulum hebreum congregatis aquis in locum unum. Cum igitur cõgregantur aquæ ſupramundanæ in locum unum, remanent alia loca cũ arido influxu nõ irrigantia /nec madefacientia ea, quæ curant: ideo torrida, & ſicca remanent illa omnia priuata cœleſti beneficio, ut in Pſalmo canitur: Auertente te faciem turbabũtur: auferes ſpiritum eorum, qui datur per ſupernum irriguum, & deficient, & in puluerem ſuũ reuertentur. Et in Leuitico ait Dominus: Si nõ audie

Pſalm. | Leuiti.

ritis me, dabo uobis cœlum deſuper ferreum, & terram æneã: Conſumetur
incaſſum labor ueſter, nõ proferet terra germen, nec arbores poma præbe-
Deuter. bunt. Ecõuerſo aũt, qd bene operantibus ſummus moderator in Deutero-
nomio promittat, audiamus: Apiet (inqt ipſe Dñs) Theſauꝝ ſuũ optimũ
cœlũ/ut tribuat pluuiã terræ tuæ in tpe ſuo: Bñdicetq; cunctis opibus ma
nuum tuaꝝ. Sed aduertendũ eſt, ꝙ loca deſerta, & arida ſunt in multiplici
differẽtia: Quædã.n.ſunt tñmõ priuata irrigatione ſuperna non quidẽ in
toto, quia in nihilum tenderẽt: ſed illa plus/illaq; minus pro ſuſcipientium
condecentia, aut pro imperio irrigantis. Quædã etiã ſunt arefacta non tñ
priuatione ſummi irrigui, ſed incendio chaldaico fornacis illius, cuius flã-
ma aſcẽdebat cubitis quadraginta nouẽ, quadrato vȝ numeri remiſſionis,
& punitionis: & adeo torrentur huiuſmodi, ut fiant habitacula tartareoꝝ
ciuiũ, ſicut de Babylone a ſupno fauore deſtituta, & ſuo igne contoſta in-
Iohan. quit Iohãnes in Apocalypſi: q; facta eſt habitatio dæmonioꝝ, & cuſtodia
omnis ſpũs immundi. Non ſecus de alia Babylone, & miſera Roma cõ-
Iſaias minatur Deus per Iſaiam ſub nomine Boſra.i.uindemiatricis, ut exponit
Hiero. Hieronymus: Hæc enim uindemiauit uniuerſum orbẽ, primo qdẽ gladio
tẽporali, deinde gladio ſpũali: Ait igitur: Et conuertentur torrentes eius in
picem/& humus eius in ſulfur, & erit terra eius in picem ardentem nocte
ac die/& nõ extinguetur in ſempiternum. Aſcendet fumus eius a genera-
tione in generationẽ/& deſolabitur in ſæcula ſęculoꝝ. Non erit tranſiens
per eam ſed upupa, ulula, ibis, hericius, onocrotalus, lamia, onocentaurus
hirſutus, & quicqd eſt terrifici generis habitabit in ea. Per quæ omnia di-
uerſa ſpirituũ immundoꝝ genera intelliguntur: Quoꝝ princeps eſt עֲזָאזֵל
ideſt hazazel/pro quo nos habemus/neſcio quo ſenſu/interpretatũ emiſſa
Leuiti. rium in libro Leuitici. Huic igitur habitanti in deſerto/& principi deſer-
toꝝ ſpũum mittebat᷑ hædus ſortis/& peccati: & iubebatur illic dimitti nõ
ſine magno myſterio/ut vȝ diabolo habitãti in inculta eremo/& ſqualléti
deſerto dimittatur peccatũ/& quicqd ad ipm pertinet aridũ/& hiſpidum.
Alteꝝ autem hædũ, qui eſt caro & cõcupiſcentia eius/offeramus Dño cru
Paulus cifigentes illam/iuxta apoſtolicũ monumẽtũ: Qui aũt Chriſti ſunt carnẽ
ſuam crucifixerunt cum uitiis, & cõcupiſcentiis: ut tandem uiuat, & ipſa
cũ ſpiritu coram Domino, ut denotabat caper cõſtitutus uiuus corã Do-
mino. Ex euangelio quoq; habemus deſertũ eſſe ſedem maloꝝ ſpirituum,
Lucas narrãte Luca/ꝙ uir ille nequã ſpiritu uexatus fractis cathenis agebatur a
dæmonio in deſerto. Dicunt᷑ quoq; habitare in deſerto, qui priuati ſunt irri
guo cœleſti, aut peccatis ſeruientes, aut ea per pœnitentiam expurgantes
Geneſis non adhuc digni ſuperno rore. Ideo notanter dicitur in Geneſi, ꝙ Iſmael
expulſus a domo Abrahæ, arcuiq; ac ſagittis inſeruiens morabatur in ſoli
tudine in deſerto pharam. Et pro non adhuc bene initiatis, & diſpoſitis

ad cœleſtes imbres dicit̃/q̃ Iohãnes Baptiſta p̃dicabat baptiſmũ pœnitẽ/
tiæ in deſerto, ubi nõ dũ bene pfuſus morabat̃ puer. Et Moſes cœleſtiũ iã
influxuũ particeps paſcebat gregẽ non intra in penetralibus, ſed ultra de/
ſertũ. Sed & p deſertũ traduxit totũ populũ Iſraeliticũ typũ gerentẽ corꝫ
omniũ, qui p pœnitentiã ad ſupcœleſtẽ patriã cõſcẽdere satagũt. Chriſtus
quoqꝫ omniũ exẽplar, & dux pœnitentiã & initiũ euangelicæ uitæ uoluit
agere in deſerto, quo ductus fuit a Spũ ſancto: ut ieiunaret/ & bellũ iniret
cũ pricipe mundi huius deſerti, & derelicti a ſupcœleſti irriguo. Sic & Da
uid figura p̃cedẽs ipm Chriſtũ, & futurã eccleſiã anq̃ deueniret ad regnũ,
qđ figurabat regnũ illud, qđ intra nos eſt, morabat̃ in deſerto ipſe, & uiri,
qui cũ eo erãt. In deſerto eſt ẽt oĩs anima de nouo intrans in ergaſtulũ cor
poris huius, ubi deſerit̃ a ſapientia, uirtute, cognitione, & opatione bonoꝝ
opeꝝ, iuxta illud Sophonię: Et ponet ſpecioſam in ſolitudinẽ, & eremũ, ue Sopho.
luti in deſerto. Sed q̃to magis anima a deſerto huius corporis ſequeſtrat̃,
tanto magis diſponit̃ ad cœleſtem influxũ, & cõſtipat̃ affluẽtia omniũ bo
noꝝ redolentiũ, uelut aromata: ut in canticis dr̃: Quæ eſt iſta, quæ aſcẽdit Cantica
de deſerto, ſicut uirgula fumi ex aromatibus myrrhę, & thuris, & uniuerſi
pulueris pigmẽtarii. Sed & uidens eã fauore dilectiſſimi filii Dei munitã,
de cuius plenitudine oẽs accepimus, iteꝝ ait: Quæ eſt iſta, quæ aſcendit de Ibidem
deſerto deliciis affluẽs, inixa ſupra dilectum filiũ? Et aliq̃n tantis chariſma
tibus pfundit̃, ut redundet etiã in corpus, qđ deſertũ erat, ut Pſalmogra/ Dauid.
phus ait: Pingueſcẽt ſpecioſa deſerti. Et iteꝝ: Poſuiſti deſertũ i ſtagna aqua Pſalm'
rum. Et p Iſaiã ad egenos, & paupes quærentes aquã dicit Dñs: Ponã de/ Iſaias
ſertũ in ſtagna aquaꝝ, & terrã inuiã in exitus aquaꝝ. Sed multoties con/
trariũ euenit, q̃ frugifera anima adhærẽs arido corpori deſerit̃ & ipſa, di/
cente Zacharia: Poſuerũt terrã deſiderabilem in deſertũ, terrã utiqꝫ bonã Zachã.
& aptã ad ſuſcipiendũ cœleſte ſemen, ut redderet fuctum centuplũ. Quos
rebelles odit Dñs, & deſerit, ut ipſe ait per Malachiã de Eſau, qui aĩal no/ Malac.
ſtrũ ab ipſo odio habitũ, & a nobis odio hñdum ſignificat. Eſau/inq̃t/odio
habui, & poſui montẽ eius ſehir in ſolitudinẽ, & hæreditatẽ eius in draco/
nes deſerti. Nec.n. Deus Eſau, Iſmael, peccatores omnes, corpus noſtrũ, &
ſpũs malos relegaret in deſerto, niſi & ipſius eſſet deſertum, & aliqđ in Ar/
chetypo: cui talia rñdeant, & p̃ſto ſint. Eſt ergo (ni fallor) tribunal iuſtitię
ipſius ſeueræ, quã hebrei דין ideſt din uocant, aut eſt menſura illa ſeueri/
tatis, a qua oĩa dura, aſpa, & aduſta igne: Vñ ſunt ẽt Angeli ignei, & mini
ſtri iuſtitiæ eius ſeueriſſimę, qui in ſcriptura antiqua dicũtur filii Elohim:
ſed a Iohãne in ſua Apocalypſi Angeli nocumẽti/ quibus datũ eſt nocere Iohan.
terræ/ & mari/ arboribus, hoĩbus/ & cunctis diuino iudicio ſubiectis. Inde
ſunt ẽt Angeli aduerſantes/ & probãtes eos/ qui ſunt in fuſorio huius cor/
poreę molis: hinc Sathani. i. aduerſantes noiant̃: iuxta illud Iob: Cũ ſtarẽt Iob

filii

filii Elohim coram Domino/ uenit etiã Sathã ſuccinctus ad aduerſandum
Iob,& probandã eius patientiã/& fidelitatem in dominũ.Et quando illinc
mittunt̃ punitiones,& fiunt hominum pericula/ fiunt quoq; arefactiones
ſubtracto irriguo ſuperno,ut probentur/aut condignam pœnã ſuæ tranſ/
greſſionis reportent delinquentes : Quibus ſuccurrat clementiſſimus mo/
derator fauore,& irroratione tribunalis ſuæ benignitatis,& irrorãtis gra/
tiæ/ atq; linientis miſericordiæ.

Quid frugifera terra. Caput XI.

NVlli dubium / quin terra omnis arida ſit ſuapte natura,ut in
Geneſis Geneſi dicit̃ : Terra autem erat inanis,& uacua:Et iteꝝ:Vo/
cauit Deus aridã terram: & hoc quouſq; irriget̃ a ſuis fonti/
bus,ut ibidem ſequit̃ :Fons aſcendebat irrigans uniuerſam
faciem terrę.Hoc igit̃ irriguo madefacta terra bona efficit̃ ,quam multi/
genã ſupra eſſe comprobauimus,elemẽtarem,humanã,cœleſtem, angeli/
Iob cam,diuinam,& internam:quæ a Iob dicit̃ terra miſeriæ,& tenebraꝝ:ubi
umbra mortis,& nullus ordo,ſed ſempiternus horror inhabitat. Sed hãc
tãq̃ ſemper aridã,& toſtã æterno igne poſthabentes,quæ ſit ferax,& un/
de irrigetur,proſequamur.Eſt nãq; terra hæc elementaris tantũ fœcunda,
quantum a ſupernis fontibus irrigatur,nõ quidem pluuia cõmuni tantũ/
modo,quæ in ſteriles mõtes/ſaxa/aridam/& penitus in inferacem arenam
deſcendit:ſed a ſuperioribus aquis/& cœleſtibus/& ſupracœleſtibus. Nec
enim aliunde fœcunditatem naturalẽ ſuſcipit frugifera terra,ut ex multis
locis ſcripturæ ſacræ facile cõprobare poſſumus,ſed de q̃plurimis uel pau
Deute. ca adducam.Ait igitur in Deuteronomio Moſes:Si audieris uocẽ Domi/
ni/abundare te faciet in omnibus operibus tuis/fructu uteri tui/fructu iu/
mentoꝝ tuorum,fructuq; terræ tuæ/quã iurauit Dominus dare patribus
tuis,ut daret tibi.Aperiet Dñs theſauꝝ optimũ cœlum , ut tribuat pluuiã
Ezechi. terrę tuæ tẽpore ſuo.Et p Ezechielẽ inqt:Dabo in circuitu colli mei bene
dictionẽ/& deducã imbrem in tẽpore ſuo/& pluuiæ benedictionis erũt:Et
Zacha. dabit lignũ agri fructũ ſuũ,& terra dabit germẽ ſuũ.In Zacharia quoq;
ait:Hæc faciã reliquiis populi huius:uinea dabit fructũ ſuũ/& terra dabit
germen ſuũ,& cœli dabunt rorem ſuũ.Quod & ſi facit,ut in pluribus/per
cauſas ſecũdas,aliqñ tamẽ facit imediate:ut apertiſſimo ſermone loquitur
Deute. Dñs in Deuteronomio dicẽs:Terra, ad quã ingredieris poſſidendã,nõ eſt
ſicut terra ægypti/de qua exiſti:ubi iacto ſemine in hortorum more aquæ
ducunt̃ irriguæ/ſed montuoſa eſt,& cãpeſtris de cœlo expectans pluuias,
quã Dñs Deus tuus ſemp inuiſit/& oculi illius in ea ſunt a principio anni/
uſq; in finem.Et ſi obedieritis mandatis meis,quæ ego præcipio uobis ho/
die/ut diligatis Dominũ Deũ ueſtrũ,& ſeruiatis ei in toto corde ueſtro/&
in tota anima ueſtra,dabit pluuiã terræ ueſtræ tẽporaneã,& ſerotinam:ut

colligatis frumẽtũ,uinũ/oleũ,& fœnũ ex agris ad paſcenda iumenta.Pul/cherrima eſt hæc doctrina,qua docemur Aegyptũ,quę mũdũ hũc,& mũ/danos homines ſignat,ſuſcipere irriguũ a cauſis ſecundariis proſequenti/bus ordinem,quẽ eis dedit ille,qui ſolẽ ſuũ oriri facit ſuper bonos & ma/los,& pluit ſuper iuſtos & iniuſtos:ſed peculiaria loca,& eorũ hoſpites ſu/ſcipere incrementũ immediatũ ab ipſo omnium bonorũ fonte,qui ultra q̃ ordo ſecundarum cauſarum exigit,aperit uenas,& cãnales ſuæ bonitatis diffundens & imittens quãdo,& quo lubet. Illud quoq; dicitur opus na/turæ,quia ex cauſis ordinatis,& agentibus imutabiliter ad imperiũ opifi/cis,aut ab intelligentia (ut aiunt) non errante in iubendo,aut in exequẽ/do:Sed in hoc particulari quodam modo operatur opifex pro meritis,uel flagitiis recipientiũ,ut uideatur ultra generalẽ curã omnium & cõmunẽ, quã naturalẽ influxũ dicunt,ipſe liber moderator pro ſuſcipientiũ diſpo/ſitione exuberantiã tribuere merentibus,iuxta promiſſiones adductas, & retrahere a male merentibus: Quod etiã ex plæriſq; locis ſcripturæ cõpro/bare poſſumus:Cõminatus eſt.n.in eadem repetitione legis dicens:Si no/lueris audire uocẽ Domini Dei tui, maledictus fructus uentris tui,& fru/ctus terræ tuæ,armẽta boũ tuorũ,& greges ouiũ tuarũ:& percutiet te Dñs egeſtate,febre,frigore,ardore, æſtu,& aere corrupto: Eritq; cœlũ ſuper te æneũ/& terra/quã calcas/ferrea:Dabit Dñs imbrem terræ tuæ puluerem, & cætera:quæ ſequunẽ:Quod diuerſis temporibus euenit: Nam tempore Eliſei terra illa feraciſſima arefacta fuit,ut dicerent habitatores Ierico ad ipſum,ſicut in quarto uolumine Regũ legimus:Aquæ hę peſſimę ſunt,& terra ſterilis,& tota planities circa haſphaltũ,quæ (ut in Geneſi legitur) anteq̃ ſubuerteret Dñs pentapolim illam erat irrigua,ſicut paradiſus Dei, nũc (ut uidimus) tota arefacta eſt, ueluti cinis fornacis, iuxta illud Iere/mię:A facie maledictionis arefacta ſunt arua.Quod contigit etiã propter ſcelera Achab tẽpore Elię,quãdo prohibitę ſunt pluuię annis tribus.Et de huiuſmodi ait Pſalmographus:Poſuit terrã fructiferã in ſalſuginẽ a mali/tia habitantiũ in ea.Terra igiẽ,quęcunq; ſit,ſi ferax eſſe debet,neceſſe eſt, ut irrigetẽ a ſupernis fontibus mediante terra illa,de qua inquit Propheta: Credo uidere bona Dñi in terra uiuẽtiũ:Quæ irrigata a ſupioribus canali bus,tãq̃ piſcina ſupior effundit in terrã interiorẽ,& in eius hoſpites.Et de illa ait idẽ Propheta:Viſitaſti terrã, & inebriaſti eã, multiplicaſti locuple/tare eã:Non.n.de hac feculenta loquiẽ,ſed de diuina,ut innuit in eo,quod ſequiẽ:Flumen Dei repletũ eſt aquis.Nec.n.flumen Dei conuenit cũ hac infima terra,ſed cũ illa cœleſti,& collibus,& uallibus melioribus,de qbus ſubinferẽ:Et exultatione colles accingenẽ,& ualles abundabũt frumento, clamabũt,& hymnũ dicent.Hæc deniq; eſt terra illa,de qua in Geneſi le/gimus/ꝙ anteq̃ plueret Dominus/fons,uel uapor (ut hẽt ueritas textus)

Deuter.
Reg.4.
Geneſis
Ieremias
Dauid
Idem

aſcendebat de terra irrigans uniuerſam faciẽ terræ: Quæ terra uiuentium irrigatᷓ a ſupramũdano uapore, qui tãq̃ aqua uitæ aſcendebat, & aſcendit de terra illa: Quæ etiam irrigatᷓ ab eo fonte, qui in quatuor fluuios diuiſus madefacit, humectat, & fœcundum reddit uniuerſum circuitũ terrarũ: Ex
Iſahac qua terra tãq̃ ex uera piſcina omniũ chariſmarũ, & benedictionũ Iſahac in huiuſmodi bene initiatus uoluit benedicere utrũq; eius filium, illud pro utroq; repetẽs, In pinguedine terrę, & in rore cœli erit benedictio tua. Sed benedicẽdo Eſau addidit illud uerbũ deſuper, ne uideretᷓ tanq̃ carnalis, & aĩalis homo excludi a benedictione ſupernæ piſcinæ, a qua omnis bene/dictio deſcendit. Ab hac enim irrorantur Angeli, qui terrei dicũtur, ut ſu/pra diſſeruimus. Irrorãtur & plagę cœli, & cœli ipſi terrei, & corpora no/
Pſalm. ſtra, & quicquid in nobis aridũ eſt expectãs ſuperñũ irriguũ, ut in Pſalmo dicitur: Dñs dabit benignitatẽ, & terra noſtra dabit fructũ ſuũ. Benigni/tas.n. uel bonitas (ut habet textus hebreus) eſt benedictio, & irriguũ ema/nans ab illa terra uiuentiũ irrorata/ & repleta aquis, quę ſupra cœlos ſunt. Quibus irrigationibus madefactus terreus homo fit capax diuini ſeminis
CHRI/ de quo ait cœleſtis agricola: Exiit, q ſeminat ſeminare ſemẽ ſuũ: Cuius por
STVS. tio, ut ſubinfert, cecidit in terrã bonam: Quæ (nulli dubiũ) eſt anima, uel mens infuſa, uel cõpacta in hoc terreo & corporeo uaſe: Vnde effecta q̃dã/modo & ipſa terrea, ideo irroranda eſt a ſuperceeleſti irriguo mediãte illa uiuẽtiũ terra, de qua iterũ dicitᷓ: Veritas de terra orta eſt, & iuſtitia de cœ/lo proſpexit. Hæc igitᷓ nr̃a oĩ induſtria excolẽda eſt irrorãte, & ſeminante cœleſti agricola, ut fructus reddat, q̃bus mereamur in eius ſupcœleſtẽ ter/rã intrãtes cũ diuino agricola in ęternis mãſionibus ſup terrã illã fabrica/tis ꝑpetuo degere: Quod ipſe ſua benignitate concedat.

Quid mare, & aquæ. Cap. XII.

EX ſacris eloquiis, & experiẽtia clara edocemur mare eſſe col/lectionẽ aquarũ, & hanc bipartitã: Alteram, quę ſub cœlo eſt: & alterã, quæ ſupra cœlũ: Inter quas eſt globus uel maſſa cœ/lorũ. Eſt igitᷓ mare hoc infimũ exagitatione & æſtu feculentũ & ſalſum: inde homini pro cibo & potu nocuũ: Eſt tamen piſcibus fœcũ/dum, corallũ quoq; & uniones, uel margaritas producens, omniũ fluuiorũ dulciũ, & imbrium regiones fœcundantiũ origo. Eius inſup aqua trãſiens per meatus ſubterraneos ad fontes ſua humiditate, & uirtute relinquit, un/de terra radiis ſolaribus cõfota metalla producat: Quã tamen fœcundita/
Geneſis tem ſuſcipit ab illis aquis ſupernis, de q̃bus dicitᷓ: Serpant, aut producant aquæ ſerpitutã animæ uiuentis. Nec.n. omnis anima uiuens a mari produ citur, ſed ab illis aquis, quæ ſunt ſuper cœlũ: Quod niſi interpoſitũ obſta/ret, illę ſuperexcelſæ aquæ fœcundiores redderent has infernas, & terram, & oĩa inferiora: Obſtat.n. intermediũ cœlũ, immo miniſtri inibi ꝑſidentes,

tanq̃ cenſores, ne plus diſtribuatur infimis rebus, q̃ mereantur, aut ordo, uel diſpoſitio Principis exigat: Si quid tamen fertilitatis reperitur in huiuſmodi aquis, hoc prouenit ab illo mari excælſo, quod eſt ſupra cœlum partitum in duodecim ſigna: Quod/ ut in templo Dei gerente mũdi imaginem repræſentaret/ Salomon fecit mare æneum ſuſtentatum a duodecim bobus: quorum tres aſpiciebant ad orientem, totidem ad meridiem, tres ad occidentem, & totidem ad aquilonem, quẽadmodum diuiduntur per eoſdem aſpectus duodecim cœli ſigna: ut apud aſtronomos tritiſſimũ eſt. Mare itaq; excælſum, & pelagus infinitæ ſubſtantiæ Deus eſt: ut Damaſcenus ait. Et cum in ipſo Deo omnia contineantur, eſt locus particularis, aut menſura/ quæ mare dicitur/ aut aquæ/ uel collectio aquarum. Et eſt illa meridionalis regio ſuperna/ in qua (ut habetur in Theologia antiqua) eſt aqua ſapientiæ ſupremæ, miſericordiæ, clementiæ, pietatis, & gratiæ: Quæ eſt poſſeſſio peculiaris Filii Dei, de quo ait Pater: Et ponam in mari manum eius, & in fluminibus dexteram eius: Ipſe inuocabit me/ Pater meus es tu: & ego Primogenitum ponam illum excælſum præ regibus terræ. Proximiorem huic dein locum in illis manſionibus tenet cœlorum Regina, quæ ideo dicitur mater miſericordiæ, gratiæ & pietatis: Quod & nomẽ eius indicat hebreo idiomate huiuſmodi litteris ſcriptum מִרְיָם Miriam/ quod ſi per ſiruph/ aut reuolutionem litterarum more eorũ ſcribatur/ ים רם ram iam dicit: Quod mare excælſum ſignificat: Cum quo adeo ipſa unita eſt, ut idem mare cenſeatur, ut in cœleſti oraculo innuere uoluit Gabriel dum ait: Inueniſti gratiam apud Deum immediate: & nõ illam, quæ ſub interpoſito cœlorum globo inferioribus diſtribuitur. Quod mare, & aquas cognoſcens Ionas, cum durus nuncius ad niniuitas delectus fuiſſet, bonus & pius uir, ſimplex colũba nomine & re, ne ſeuera mandata perferret, iter arripuit ad ipſum mare per tharſis aliquando ſignificatum, ut etiam ſentit Hieronymus in cõmentariis Ieremiæ dicens: Per Tharſim omne pelagus intelligitur, iuxta illud Pſalmi: Conterens naues tharſis. Illuc enim proficiſci uoluit, ut inde miſericordiam, & ueniam pro niniuitis reportaret: Quod & fecit, ſuſcepta tamẽ in ſe pœna, ut ſeruaretur dei iuſtitia, quæ nullum delictum impune permittit. Hinc ad ſedandos tẽpeſtuoſos impetus a miniſtris ſeueræ iuſtitiæ Dei excitatos ait: Ecce ego, mittite me in mare hoc agitatũ, & ceſſabũt fluctus, ſuſcepta uidelicet pœna, quam debebant niniuitæ. Gratũ quippe habuit Deus hoc charitatis opus, uoluit tamen, ut niniuitæ ipſi cooperarẽtur ad placandũ diuinũ tribunal propria pœnitentia/ quam fecerunt ad prædicationem Ionæ & ſaluati ſũt. Ad hoc quoq; mare fugit Ieſus redemptor noſter, ut pro nobis inde reportaret ueniã, & gratiam tanta quidem copia/ ut pro toto mundo, & mille mundis ſufficeret. Hinc & Samaritæ illi/ & in tẽplo omni populo

Salomõ

Damaſ.

Pſalmus

Gabriel

Ionas

Hieron.

Pſalmus

IESVS

aquam gratis offerebat:Sed ut faceret ſatis tribunali iuſtitię diuinæ pœ-
nam pro delictis exigenti / ſponte mari agitato ſeſe obtulit ſuſcipiens in
Pſalm. ſe omnes tempeſtates/& fluctus / iuxta illud pſalmi: Omnes fluctus tuos
induxiſti ſuper me. Voluit tamen Deus, ut ipſi cooperaremur per opera
Bapti. pœnitentiæ reuertentes ad ipſum Deum, ut clamabat ipſe Redemptor,
& præcurſor eius uterq; dicens: Agite pœnitentiam, & appropinquabit
CHRI- regnum cœlorum/impetrata iam uenia. Ideo magno ſacramento dictum
STVS. eſt: Non dabitur uobis ſignum/niſi ſignum Ionæ prophetæ, qui ſicut ue-
niam pro populo unius ciuitatis impetrauit ſuſcepta in ſe pœnitentia tri-
duani ſepulchri in uentre piſcis/ Sic uniuerſalis Redemptor pro toto hu-
Iſaias mano generere remiſſionem obtinuit ſuſcepta in ſe pœna, iuxta illud Iſa-
iæ: Attritus eſt propter ſcelera noſtra, contritione quidem q̃maxima per-
lata in paſſione, & deſignata per triduanum ſepulchrum, de quo alibi.
Hoc eſt quippe excælſum illud mare/& regio meridionalis/ ad quã am-
Pſalm. bulabat Deus commiſſa tranſgreſſione a protoplaſte, & per quod mare
delectatur dirigere greſſus, ut in Pſalmo canitur: In mari uia tua, & ſemi-
tæ tuæ in aquis multis: Magis enim frequentat iter miſericordiæ & cle-
mentiæ ſignatæ p mare, q̃ iuſtitiæ & punitionis. Frequentat & aquas ſa-
pientiæ, in qua omnia fecit, omniaq; moderatur greſſibus quidem a no-
bis non perceptis: ideo ſequitur: Et ueſtigia tua non cognoſcentur / quia
nullus in illam ſapientiã ſupremam intrauit/nec ipſe Moſes, dicente Ve-
CHRI- ritate infallibili: Nemo nouit filium, ſupremã uidelicet ipſam ſapiẽtiam,
STVS. aut aquam, niſi pater: neq; patrem quis nouit, niſi filius/& cui uoluerit fi-
lius reuelare. Habet quoq; Deus iter in mari hoc amaro / & feculento: ut
Hiero. iuxta Hieronymi ſententiam, tanq̃ fons uitæ uiuificet omnia/ quæ in hoc
mari ſalſo, & ueneficio mancipata ſunt morti abſq; illius uitæ adminiculo.
Per hoc nihilominus mare nobis tranſeundum eſt, ut deuenire poſſimus
Paulus ad portum/& terram uiuentium: ſicut Apoſtolus myſtico ſermone diſſerit
dicens: Omnes mare tranſierunt: & omnes ſub Moſe baptizati ſunt in nu
be, & mari: Cuius aquę cum repræſentent aquas illas ſuperexcælſas gra-
tiæ, & ſapientiæ, ad quas pergimus / ideo a ductore noſtro nobis indictus
eſt tranſitus per has aquas inferiores / tãq̃ per ſacramentũ illarum/ in qui-
bus mundamur, & beamur: ſicuti habemus in euangelio, cui titulus eſt ſe-
Iohan. cundum Iohãnem: Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto/nõ
intrabit in regnum cœlorum: His enim aquis ſenſibilibus renaſcimur in con
ſpectu hominum/aut in faciem eccleſiæ: ſed in conſpectu Dei renaſcimur
Apoca. illis aquis, de quibus habetur in Apocalypſi: In conſpectu eius tanq̃ mare
uitreum ſimile cryſtallo. Vnde forſitan aliqui ſumpſere, ut dicerent aquas
quæ ſunt ſupra cœlum, eſſe cœlum cryſtallinum, quod primum mobile
dicitur: Ridicula quidem res, cum cœlum illum ſit igneum, & non aqueũ,

aut cryſtallinum: & aquæ illæ ſupercœleſtes, de quibus in plærisq; lo-cis ſcripturæ legimus, ſint Angeli Deum laudantes, aut ipſum tribunal miſericordiæ/uel domus ſapientiæ: A quibus aquis irrigantur & cœli/ qui aquei ſunt/& purificantur animæ ſuis ſordibus coinquinatæ/& fœcundi-tatem & uitam ſuſcipiunt omnes aquæ iſtę inferiores. Et cum Deus adiu-dicauerit noſtris exigentibus flagitiis ſubtrahere irrorationẽ, & influxum aquarum ſuperexcælſarum/ deſiccantur iſtæ inferiores/ & in mala occur-ſitacula aliquando conuertuntur: ut atteſtatur diuinus noſter Iohannes in Apocalypſi dicens: Et ſextus Angelus effudit phialam ſuam in magnum flumen Euphratem/ & exiccauit aquam eius. Secundus autem/& tertius/ qui effuderant phialas ſuas/alter in mare/ & alter in flumina/in mortuſe-rum ſanguinem ea reddiderunt. Et utinam flumina, quæ debebant ſcatu-rire de uentribus noſtris/& mare, in quo baptizati ſumus (ſic noſtris expo ſcentibus meritis) non fuiſſent nunc conuerſa in ſanguinem, qui regnum Dei poſſidere non poteſt: Aut non fuiſſent exiccata obſtructis canalibus excælſis: adeo ut aridi & toſti/qui tanq̃ flumina irrigare deberent uniuer-ſam terram, nec pro aliis, nec pro ſe habent uel unde uiuant maxima ſiti æſtuantes. Et utinam nõ deueniant tanq̃ Babylonii, ad quos Ieremias ait: Ecce ego dicit Dominus iudicabo cauſam tuam: Deſertum faciam mare, & ſiccabo uenã eius. Quod euenit omnibus illis, qui nolunt audire dicen-tem: Si quis ſitit, ueniat ad me, & bibat. Sed ad alia tranſeamus.

Iohan.

Ieremi.

CHRISTVS.

Quid fontes. Caput XIII.

NOn multum nobis laborãdum eſt, ut declaremus Deum eſſe fontem, ipſomet acclamante, & in huiuſmodi uerbis conque rente: Me dereliquerunt Fontem aquarum uiuentium Do-minum: hoc etiam Regius Propheta, & qui a diuinis ſecretis erat, atteſtati ſunt: Alter enim ait: Apud te eſt fons uitæ: Alter autẽ ipſum introducit dicentem: Sitienti dabo de fonte aquę uiuę gratis. Qui fons (ut paulo infere ait) mittebat fluuiũ procedentem de ſede Dei, & Agni. Sed Iſaias plures teſtatur eſſe diuinos fontes dicẽs: Haurietis aquas in gaudio de fontibus ſaluatoris. Qui fontes ſunt ipſe Pater prima origo omnium/ ipſe Dei Filius, ſanctus quoq; ſpiritus: Et hic q̃uis ſit ignis/tamen aliquan-do ſortitur nomen fontis/uel fluuii. Vnde Iohãnes exponẽs illud uerbum ſummæ Veritatis: Fiet in eo fons aquæ ſalientis in uitam æternam/inquit/ hoc autem dixit de ſpiritu/quem accepturi erãt credentes. Vel fontes ſunt (ſicut exponit Hieronymus) documenta euangelica/& uerba diuina, quę lauant/& purgant animas melius q̃ aquę fontis abluãt corpus, iuxta illud Saluatoris: Vos mũdi eſtis propter ſermonem, quem ego locutus ſum uo-bis. De quibus fontibus ait Propheta: In eccleſiis benedicite Deo Domino de fontibus Iſrael, illius ·ꝫ Iſraelis uniuerſalis, de quo dicitur: Nõ ueni niſi

Ieremi. Dauid Iohan. Iſaias Iohan. Hiero. CHRISTVS. Dauid

CHRI- ad oues, quæ perierant domus Iſrael, domus utiq; illius, quæ eſt tota colle-
STVS. ctio fidelium ſuſcipientium uerbum, & aquã ſapientiæ ſalutaris, ut alibi,
Deo fauente, declarabimus. Sed ut ad ſublimiores fontes redeamus, fons
primus, & origo omnium bonorum Pater eſt, de quo in Canticis dicitur:
Canti. Fons hortorum, & puteus aquarum uiuentium. Fons quoq; eſt Filius, de
Zacha. quo Zacharias: In illa die erit fons patens domui Dauid, & habitantibus
Ieruſalem in ablutionẽ peccatoris, & menſtruatæ: quod omnes, citra con-
trouerſiam, exponunt de Chriſto & filio Dei. Et ꝙ Spiritus ſanctus ſit
fons, iam diximus. Eſt etiam fons ſapientia, & lex a primo fonte emanans
Salomõ facta & ipſa fons, ut in prouerbiis ait Salomon: Lex ſapientis fons uitę: Et
Canti. in Canticis: Hortus concluſus, fons ſignatus. Eſt quippe lex diuina hortus
conſitus ex omni genere arborum: quia omnis doctrina, omniſq; diſcipli-
na in diuina lege ſub mirabili cortice continetur: & ideo dicitur, ꝙ eſt hor-
tus clauſus. Eſt quoq; fons ſignatus ſigillo Dei uiui eam docẽtis, ut non ſi-
ne myſterio dicatur, ꝙ ſumma legis comprehenſa decem præceptis deſcri
pta fuerit digito Dei. Nec enim tot, & tanta ſacramenta in ea lege recluſa
ſub teſta hiſtoriæ poſſunt a mortalibus proſpici, aut excogitari, niſi diui-
Dauid no lumine colluſtrenť, iuxta illud Prophetæ: Reuela oculos meos, & con-
ſiderabo mirabilia de lege tua. Eſt inſup fons aliquãdo humana creatura,
Heſter ut de Heſter dixit Mardocheus: Paruus fons, qui creuit in fluuium, & in
aquas plurimas redũdauit, Heſter eſt. Fuit quoq;, & eſt, Regina cœli exu-
berantiſſimus fons immediate hauriẽs ab infinito pelago. Sunt & alii fon
tes Apoſtoli, Prophetæ, & Doctores, qui propinãt populo aquas ſapientię
Iſaias & doctrinę, de quibus ait Iſaias: Ad fontes aquarum potabit eos, ideſt ad
Hiero. doctores tam ueteris, q̃ noui teſtamenti, ut ſentit Hieronymus. Et iterum
ſuper illud: In illo die haurietis aquas in gaudio de fontibus ſaluatoris, ait:
Haurient de fontibus repletis a ſaluatore, de cuius plenitudine omnes ac-
cipiunt, effecti & ipſi fontes non quidem infiniti, ſicut diuini, ſed eorum
aquis completi. Sed aliquando (proh dolor) exiccati ſunt fontes, contra-
Petrus hente ſummo fonte influxum ſuum, de quibus ait Petrus: Hi ſunt fontes
ſine aqua, & nebulę turbinis exagitatę, quibus caligo tenebrarum reſer-
uatur, & toſtura æterna, poſtq̃ in ariditate, & ſiccitate ciſternarum diſſipa
tarum oblectati ſunt relicto fonte aquarum uiuentium, qui nos continue
ſua clementia potando foueat.

Quid flumina/aut canales. Caput XIIII.

FLumina ortũ habere a mari ex ſcripturæ teſtimonio clariſſi-
Salomõ me patet/ dicente Salomone in Eccleſiaſte: Omnia flumina
intrant in mare, & mare nõ repletur, magis uidelicet q̃ erat,
aut nõ redundat, ut habet traductio noſtra/ Ad locum ſuum
flumina reuertuntur: & ecce ipſa redeunt, ut uadant: Redeunt quippe ad

fontes,ut iterun fluant, & in mare /unde originem habent / reuertuntur.
In quibus fluuiis generantur piſces/& ex eis irrigantur regiones/& ad na
uigationem peruii multigenis obſeqiis hominibus proficui ſunt . Magna
quidem ſunt fluuiorũ myſteria: Mare enim & pelagus infinitum eſt ipſe
Deus, fontes uero in multiplici genere: flumina autem rationales animæ
ſunt ab ipſo mari emanantes,& ad idem redeuntes. Sed hæc flumina ele/
mentaria ſempiterno lapſu/ & circuitu fluunt,& refluunt:illa autem me/
liora flumina per hæc denotata ſemel/& unico curſu ad ſuum principium
tendũt/ niſi Pythagoreorum ſit uera opinio de circuitu animarum/ quam Pytha.
fides catholica non admittit:De quibus fluminibus canitur in Pſalmo:Ele Pſalm.
uauerunt flumina Domini , eleuauerunt flumina uocem ſuam : eleuaue/
runt flumina fractiones ſuas.Nec enim Erydanus,Danubius:Tagus,Ni
lus/Euphrates/uel Indus dicuntur flumina Domini/ſed terrarum & regio
num:nec clamant,aut uocem eleuant.Sunt igitur hæc flumina Domini,
ore,lingua,auribus, oculis, manibuſq; donata: de quibus iterum dicitur:
Flumina plaudẽt manibus: Et horum impetus lętificat ciuitatem Dei,dũ
per terreos meatus corporis huius a mari æterno tranſegerint ad fontes/a
quibus adhuc per terreos alueos / ſed patentes publice operando in corpo
re mundi ad mare ipſum redeunt dantes in tranſitu debitos fructus,terræ
irriguum,piſcibus genituram,& nauigantibus tranſitum/non ſuffocatio/
nem,nõ terrarum colluuionem,non ædificiorum ruinã:Quia hoc facien/
tes non fluuii pacis lętificantes ciuitatem Domini,ſed Babylonii dicuntur
de quibus in pſalmo:Super flumina Babylonis/illic ſedimus/& fleuimus: Pſalm.
Quia nimio,aut inordinato impetu ſuffocant, & deſtruunt: aut exiccan/
tur/& areſiunt,iuxta illud Iſaiæ:Et areſcet aqua de mari,& fluuius deſo/ Iſaias
labitur/& deſiccabitur/& deficient flumina.Attenuabuntur/& ſiccabun/
tur riui aggerum,& nudabitur alueus riui a fonte ſuo:& omnis ſementis
irrigua ſiccabuntur.Multa quoq; proſequitur , quæ omnia longum eſſet
retexere,& explicare. Sed hi aluei exiccati aliquãdo replentur igne iuſti/
tiæ puniẽtis,quę exiccare facit fluuios miſericordiæ,& pietatis,quos im/
pii ſuſcipere non merentur. Sunt etiam flumina eloquentiæ, ut adagiũ iã
tritũ eſt.Sunt & flumina ſapientiæ, ut nudo ſermone in Eccleſiaſtico di/ Eccleſi.
citur:Ego ſapientia effudi flumina quaſi trames aquæ immenſę:Ego qua
ſi fluuii diorix.i.fluuii piſcina,ſiue deriuatio,& non fluuius dorix, ut ha/
bent mendoſi codices:& ſicut aquæductus exiui de Paradiſo,& dixi:Ri/
gabo hortum plantationũ,& inebriabo partus mei fructum. Et de Salo/
mone iterum dicitur : Repletus eſt quaſi flumine ſapientia. Iob quoq; de Idem
inquirente ſapientiam ait : Profunda fluuiorum ſcrutatus eſt, & abſcon/ Iob
dita produxit in lucem : Qui fluuii potiſſime fluunt a terra lacte & melle CHRI/
manante.Fluunt quoq; ab humana terra,ſi uerũ ſumma Veritas profert, STVS.

dum ait: Qui crediderit in me, flumina de uentre eius fluent aquæ uiuæ. Et hæc ſunt flumina, ſuper quæ ordinatus eſt orbis ſpiritualis, ut canit
Dauid Regius Propheta dicens: Domini eſt terra, & plenitudo eius, orbis terrarum, & uniuerſi, qui habitant in eo: quia ipſe ſuper maria fundauit eum, & ſuper flumina præparauit illum. Nec enim orbis hic terræ feculentæ, cuius Dominus eſt princeps tenebrarum, fundatus eſt ſuper flumina: ſed orbis eccleſiæ, & terra, a qua ueritas orta eſt, Sanctorum quidem habi-
Paulus taculum fundata eſt ſuper flumina, & fundamenta illa, de quibus Apoſtolus ait: Eſtis ciues ſanctorum, & domeſtici Dei ſuperædificati ſupra fundamentum Apoſtolorum, & Prophetarum: Qui & ſolidæ baſes ſunt ædificii ſpiritualis/& flumina irrigantia per circuitum: Quæ tamē flumina omnia uim habent ab illo fluuio maximo, qui (ut in Geneſi legimus) egrediebatur de loco uoluptatis ad irrigandum paradiſum. Et ecce erat in quatuor capita: Irrigat enim fluuius ille primo paradiſum uoluptatis per omnes canales excelſos, diuiſus poſtea in quatuor capita maximo ſacramento importata per quatuor literas ſacratiſſimi nominis, cuius plena reuolutio duodena dat (ut diximus) omnibus ſigniferi cœli portionibus, & intelligentiis illis præſidentibus fœcunditatem, unde fluant in inferiora contenta ſub illis portionibus, ut aquam illam haurientes, & madefacti, & abluti redeamus ad ipſum fontem/& pelagus omnium chariſmatum, & uoluptatum, completo debito peregrinationis curriculo.

Quid piſcinæ/lacus/& ſtagna. Caput XV.

EX mari, fontibus, fluminibus, & aquis ſcaturiētibus e uiſceribus terræ, fauente aliquando pluuia, oriuntur ſtagna, lacus, & piſcinæ: quę tamen in ſcriptura ſacra ſunt in maxima differentia. Piſcina enim, quæ apud hebreos nomē habet benedictionis, ſemper fauſta eſt: Nam בְּרֵכָה beraca utrumq; ſignificat, benedictionem & piſcinam. Lacus uero nomen, ut in pluribus traductum a בור bor, quod puteum/uel quendam inferni locum ſignificat, ſemper in fauſtum eſt. Stagnum uero/quod hebraice אגם Agam dicitur, nūc in bonam, nunc in malam partem aſſumitur. Ad meliora autē conſcendendo, quæ per hæc inferiora ſignificātur, aduertendum eſt: ꝙ piſcina, ſicut aquā ſuſcipit, ſic & diffundit, nulla aliquando facta in ea aquarum putrefactione. Et hi ſunt, qui talenta accepta cōmunicant, & lucrantur in benedictionem, impartiendo ſeipſos aliis, iuxta apoſtolicam ſententiam, qua dicitur:
Idem Omnibus omnia factus ſum, ut Chriſto lucrifaciā. Sic & qui ſapientiam, uel doctrinam ipſis tributam communicant, ſicut ſumma Veritas docet:
CHRISTVS. Gratis accepiſtis, & gratis date. Et de his loquitur Sapiens, qui eā ſapientiam, quā diuino dono ſuſcepit docens, & ſcribens cōmunicauit. Extruxi
Salomō mihi/inquit/piſcinas aquarū, ut irrigarem ſyluam lignoꝝ germinantium.

piſcina.

Iſaias Iſaias dicitur: Sanctus uocabitur omnis, cuius nomen ſcriptum fuerit in
libro uitæ in Ieruſalem: Et hoc, ſi abluerit Dominus ſordes filiarum Sion/
Nam licet oues ſint ad dexteram iudicis reponendæ, & licet eorum no/
mina ſcripta ſint in libro uitæ, tamē ut lauentur neceſſe eſt, in illa utiq; pi/
Pſalm. ſcina, de qua dicitur in Pſalmo: Amplius laua me ab iniquitate mea. Et in
Ezechi. Ezechiele: Laui te aqua, & mundaui te. In qua etiam piſcina eſt ſanguis
Apoca. melius abluens q̄ aqua, de quo in Apocalypſi dicitur: Lauit nos a peccatis
Ibidem noſtris in ſanguine ſuo. Et iterum in calce uiſionis ait: Beati qui lauant ſto
las ſuas in ſanguine agni; ut ſit poteſtas eorum in ligno uitæ, & per por/
tas intrent in ciuitatem. Et aliquando hanc piſcinam in nobiſipſis, Deo fa
uente, conſtructam habemus, quando uidelicet tacti a Deo uenimus ad
Cantic. lachrymas, quæ abluunt delicta, iuxta illud Canticorum: Oculi tui ſi/
cut piſcinæ heſbon: heſbon enim cogitationem ſignificat/ illam utiq;, de
Ezechi. qua dicebat Ezechias: Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritu/
dine animæ meæ. Ex qua recogitatione fluunt lachrymæ abluentes: ut
Dauid dicebat Regius Propheta: Lauabo per ſingulas noctes lectum meum, la/
chrymis meis ſtratum meum rigabo. Bona eſt itaq; piſcina, ſed lacus, in
quibus putreſcit aqua, & moritur, infauſtus eſt: ut ex plæriſq; locis ſcri/
Apoca. pturæ probare poſſumus: Nam de botris terrenæ uineæ in Apocalypſi
legimus, q; uindemiati miſſi ſunt in lacum iræ Dei magnum. Et in Tre/
Ieremi. nis ait Ieremias deplorans præuaricatricem Ieroſolymam: Poſuerunt in
lacum uitam meam. Sed q; hic lacus locum inferni ſignificet, qui בור bor
Iſaias hebraice, puteus autem latine dicitur, aperto ſermone habemus in Iſaia di
cente: Ad infernum detraheris in latera putei, pro quo nos habemus in
Pſalm. profundum laci. Item in Pſalmo: Poſuerūt me in lacu inferiori. Et ſic paſ/
ſim, ubi de lacu fit mētio, bor/ ideſt puteus inferni in hebreo habetur: Cu/
ius in ſupernis, cum nihil infauſtum ibi ſit, non habetur exemplar. Eſt ta/
men illic tribunal, a quo diiudicantur, qui illuc mittendi ſunt: Cui reſpon/
det & ſubiicitur locus iſte, & conſimiles ſimul & omnes, qui inibi detru/
dendi ſunt ſimul & miniſtri illic eos uincientes, & torquentes/ aut perpe/
Zacha. tuo/ aut pro tempore, ut poſtea liberentur, ſicut Zacharias ad eorum ſal/
uatorem, & liberatorem loquitur dicens: Tu quoq; in ſanguine teſtamenti
tui eduxiſti uinctos de lacu, ubi non ſunt aquę, ideſt de puteo inferiorum:
Ibi enim non reperiuntur aquæ linientes/ & refrigerantes, quāuis per
aquas miſericordiæ inde tempore ſuo eripiantur expurgati. Stagnorum
autem aliqua fiunt ex pura collectione aquarum extrinſecus aduenien/
tium, & hæc facile corrumpuntur, putrefiunt, & areſcunt. Aliqua uero
colliguntur ex ſcaturientibus aquis, & hæc non putreſcunt, cum ueluti
piſcinæ ſuſcipiant/ & diffundant. Altera itaque ſtagna nocua ſunt,
Iſaias & infauſta: quia cito arefiunt, & exiccantur, iuxta illud Iſaiæ eulogium:

Arefaciam ſtagna, & deducam cæcos in uiam, quã neſciunt: Aut quia in ſulfurem & ignem conuertuntur, ſicut legimus in Apocalypſi: Timidis & incredulis pars eorum erit in ſtagno ignis, & ſulfuris, quò etiam malorum princeps pauloante miſſus declaratur. Sed ſtagna/ quæ ex ſcaturientibus aquis, & fontibus fiunt, tanquam piſcinæ/benefica/ & proficua ſunt: Vnde inter potiora beneficia collata populo illi peculiari in tot prodigiis egredienti de Aegypto a Pſalmographo connumerantur, dum David
ait: Poſuit deſerta in ſtagna aquarum, & terram ſine aqua in exitus aquarum: Idem
Et iterum: Qui conuertit petram in ſtagna aquarum, & rupem in fontes aquarum. A quibus ſtagnis ad fluuios/& fontes terræ uiuentium conducat nos ſummus ductor, & tandem ad mare illud imenſum, in quo ablui, mergi, inuolui, & pleno hauſtu compleri ualeamus.

Quid mare Rubrum. Caput XVI.

MAre Rubrum non ſine cauſa adeo in ſacris celebratur eloquiis, quod יַם סוּף iam ſuph, ideſt mare finitum/aut mare paluſtre uera interpretatione ſignificat: Solus enim Deus mare infinitum eſt. Cætera autem maria, lacus, & ſtagna finita, determinata, perturbataq; ſunt/aut ſalſedine, aut terra, lutoq; perfuſa paludoſa, & cœnoſa redduntur. Et hæc ſunt maria a nobis tranſeunda ſimul cum adiacenti deſerto, ut tandem penetratis collibus & montibus ad illud mare clarum, & dulciſſimum deuenire poſſimus, a quo uerum lac, & mel continue fluit, relicto Pharaone, ideſt diſſipatore & concuſſore cum ſuis Aegyptiis: qui anguſtiæ, aut anguſtiantes interpretantur: & ſunt in ipſa palude, quæ fit ex commixtione aquæ cum terra: Vnde paludoſum efficitur, & ut in pluribus charectum: ut bene interpretatum habemus textum illum, quando mater Moſi poſuit filium in charecto ripæ fluminis, ubi in hebreo habetur בַּסּוּף quod alibi rubrum habemus interpretatum: & ſimul cum יָם quod mare ſignificat, interpretatum eſt mare rubrum. Nec tamẽ charectum hoc eſt illius maris rubri, aut paluſtris, quod ſinus Arabicus dicitur a populo Iſraelitico pertranſitum, cum diſtet a ciuitate regia multo itinere. Ideo per Zuph bene interpretatum eſt charectum, aut paluſtre, ubi (heu nos miſeros) omnes ſimul cum Moſe ponimur, quando a mari illo lympidiſſimo, & immenſo emanantes intramus in hoc corporeum ergaſtulum ad idem ſupremum pelagus iterum reuerſuri. Nobis igitur faciendus eſt tranſitus per hoc anguſtum, & paludoſum mare, ſed hoc quidem ſciſſum ut liberum nanciſcamur tranſitum dimiſſis illius accolis cœno illo obuoluendis, & cum duce ſuo pertinaciſſimo a ſua palude obruendis, in cuius uolutabro obuoluti erant. Quo mari traiecto maxima ſolẽnitate ueram phaſce/ ideſt uerus tranſitus ductore Deo
nobis celebrandus eſt, cũ Pſalmographoq; dicendum: Peccauimus cũ pa- Dauid

tribus noſtris, inique egimus, impietatẽ fecimus, dum in Aegypto, paluſtri mari, arida, deſertoq; habitauimus. Patres noſtri in Aegypto non intellexerunt mirabilia tua, nec fuerunt memores multitudinis miſericordiæ tuæ: Nec nos intelligimus opus, quod continue peragis nobiſcum deducens nos ex hoc cœnoſo pelago. Illi irritauerunt, uel (ut melius dicamus ad ueritatem litteræ) rebellarunt ſupra mare rubrum, uel paluſtre: & nos rebellamus in corporea hac palude, quæ eſt cauſa, & excitamentum totius rebellionis. Illi merito laudarunt nomen magnum quadrilitterum, in quo ſaluati ſunt: & nos laudare debemus nomen Ieſu/ in quo ſolummodo (inquit Petrus) oportet nos ſaluos fieri: & in quo uirtus illius magni nominis quadrilitteri continetur. In hac igitur altercatione cũ mari, & Aegyptiis cũ arida, & hoſtibus multigenis collocauit nos opifex noſter, ut notam faceret in populis potentiam ſuam a multiplicibus laqueis nos liberans. Et hoc facit increpando hoc paludoſum mare corporis noſtri, docendoq; nos illud mortificare, ut exiccetur ab omni mollienti humore, & fœdanti cœno, deducendo nos per aridam ipſius, & per deſertum pœnitentiæ fœlicius / q̃ per molles luxus: Quos qui fugiunt, & auſteri uiuunt in ſolitudine, & in ipſo deſerto pœnitentiæ, ſaluantur: ut Propheta ſubinfert: Et ſaluauit eos de manu odientium / & redemit eos de manu inimicorum / qui cum auſteris facile in pugna ſuccumbunt, cũ mollibus autem uincunt. Qui autem temerarie illud transmeare præſumunt propria uirtute confiſi, in ea palude ſeſe inuoluentes ſuffocantur, ut de Aegyptiis ſcriptum eſt: Equum & aſcenſorem inuoluit in mari, ideſt inuolui permiſit / pro quo nos habemus proiecit. Vnde ſequitur: & operuit aquas tribulantes eos: unus ex eis non remanſit. Hoc eſt igitur mare, quod omnes patres illi (iuxta Apoſtoli ſententiam) tranſierunt in nube, & mari, ſupremo uidelicet baptizati: Quod & omnes tranſire debemus, ſi uolumus portum ſalutis attingere.

Petrus

Dauid

Paulus

Quid nubes, & pluuia. Caput XVII.

DVo ex nubibus conferuntur nobis beneficia: Alterũ eſt obtectus: Alterum uero pluuia: & ambo ſolis uigorem mitigant: Lux enim eius nimis excellens percellit oculos minus diſpoſitos, aut tantę luci nõ aſſuetos: & calor exiccans, & exæſtuãs perurit aliquando: utrũq; tamen neceſſariũ eſt: Ad quorũ temperamentũ ſummus moderator nubes pro tẽpore interiici iubet, quæ lucẽ cõprimãt, & arefacta madefaciant, & irrorent. Non ſecus nubes illę meliores, quorũ iſtę ſimulachrũ tenent, interponuntur tanq̃ uelamina, quãdo non poſſunt debiles mortaliũ oculi in gloriã, & ſplendorem opificis ueri quidem ſolis intendere: In quod ſpectaculum lucidiſſimum (inquit Plotinus) ſi oculus ſordibus infectus, nec dum purgatus, aut ignauia debilis intendat, cali-

Ploti.

gabit protinus/nihilq; diſcernet. Ideo/ne offendãtur oculi ſic infecti, oppo nitur nubes: ſicuti populo murmuranti gloria Dñi apparuit in nube, ut in Exodo legimus. Et iterũ: Veniã ad te in caligine nubis, ut audiat me po/ pulus loquentẽ ad te. Sic & aſcendente Moſe ad Dñm in montis uerticẽ nubes operuit montẽ, ne offenderẽtur uulgares oculi intendentes in glo/ riam Dñi, quæ erat tanq̃ ignis ardens ſup uerticẽ montis. Et Ezechiel lo/ quens atrium & domũ, ubi erant, nube cõpleuit. Sic quoq; in tertio uolu/ mine Regum legimus, q Deus loquẽs Salomoni in tẽplo, ne gloria eius ibi apparẽs offenderet cõniuentes oculos, nebula impleuit templũ, & do/ mũ. In hũc itaq; modum Deus ſeſe inferioribus præbet, ut in Pſalmo ca/ nitur: Nubes, & caligo in conſpectu eius. Quod & cũ Apoſtolis obſerua/ uit, quãdo enim eis glorioſus apparuit, nubẽ præmiſit, quæ eos obũbra/ ret, ne eoꝝ adhuc debiles oculi a ſplendore gloriæ ſuæ inſtar ſolis reſplen/ dentis offenderẽtur. Alterũ beneficiũ eſt, q ſicut inualeſcente ſole refrige/ ramur in corpore obtectu nubiũ, ſic & feruelcẽte calore diuinæ irę in are/ factos animos abſq; cœleſti rore nube clemẽtiæ eos piẽtiſſimus iudex ꝓte git, ſicut p Iſaiã ad gentẽ diſſipatã/ & areſcentẽ loquit̃ dicẽs: Ero ſicut nu/ bes roris in die meſſis. Quo rore madefacti, & nube protecti tales euadi/ mus, ut in nobis illud eiuſdẽ Iſaiæ locũ habeat: Rorate cœli deſup, & nu/ bes pluant iuſtum, uel iuſtitiã/ut habet ueritas hebraica. i. iuſtus efficiatur illud supernũ irriguũ, & pluuiã ſuſcipiens/de qua dicit̃ in Pſalmo: Pluuiã uoluntariã ſegregabis Deus hęreditati tuę, quæ infirmata erat p peccatũ: Tu uero perfeciſti eam pluuia miſericordiæ, gratiæ, & omniũ bonoꝝ: quæ diſſipantur p peccatũ / & iuſtitiã punitiuã procedentẽ ab aquilone, a quo panditur, uel aperitur omne malũ ſup habitatores terrę. Et hoc eſt qđ idẽ Propheta antea dixerat: Poſuiſti terrã in fornicationibus tuis, & malitiis tuis: ideo prohibitę ſunt ſtillę pluuiaꝝ. Et ſi nubes (ut in pluribus) bñficę ſunt, tamẽ aliqñ tenues leuiter reſoluũtur in aurã: & aliqñ nocuę ſunt. De primis inqt Iob: Abſtulit quaſi uentus deſideriũ meũ, & uelut nubes ptrã ſiit ſalus mea. Et de his, qui beſtias uiuũt, & fruſtra ſuſceperũt diuinã irri/ gationẽ ait Thadeus: Hi in epulis cõuiuantes ſine timore ſeipſos paſcentes nubes ſunt ſine aqua, quę a uento circũferunt̃. Et in Oſee huiuſmodi di/ cuntur nubes matutinę ptrãſeuntes abſq; aliquo fructu ſup terrã: & utinã abſq; maximo in ſeipſos detrimẽto, poſtq̃ in uanũ acceperunt animã ſuã. Nocuę igitur fiunt aliqñ ſibiipſis/ & aliis/quãdo ex eo/qđ acceperũt, non modo nõ lucrantur, ſed abutuntur in pernitiẽ: ut nebula, quã acceperunt in ꝓfectum, uergat eis in detrimentũ, ſicut dicitur in Ioele: Cõturbabunt̃ habitatores terrę, qa prope eſt dies obſcuritatis/ & tenebraꝝ, dies nebulę, & caliginis adeo cõſenſatę, ut nõ leuẽ obtectũ pbeat, ſed obſcurũ, & tene/ bras miſerabiles. Et adeo cõſtipatur aliqñ, ut tanq̃ murus opponat̃, ne ali/

Exodus
Ezechi.
Regũ
Pſalm.
Iſaias
Idem
Pſalm.
Prophe.
Iob
Thade.
Oſee
Ioel

Ieremi. quis inter Deũ & nos fiat acceſſus, ut in Trenis inqt Ieremias: Oppoſuiſti
Hiero. nubem tibi, ne trãſeat oratio: Ibiq; Hieronymus: Nubes oppoſita oratiõi
uidet', cũ caligine quadã/& nubilo cęcitatis mens obuoluit'/ne radio diui/
næ cõtẽplationis illuſtrari mereat'. Sunt ẽt meliores nubes, in qbus Deus
Marc. habitare dr̃, ut in Marco legimus, ꝙ uenit uox de nube. Et Chriſtũ aſcen
Lucas dentẽ nubes ſuſcepit ab oculis diſcipuloꝝ/ ſicut Lucas teſtat'. Necnõ etiã
Iohan. ſimilem filio hominis uidit Iohãnes in ſua celeberrima uiſione ſedentẽ ſup
Dauid nubẽ. Quod cognoſcẽs Dauid ait: Qui ponis nubẽ aſcenſum tuũ/ aut tri/
bunal tuum: & melius/ut habet ueritas litterę. Hæc aũt omnia pro nobis
dicta ſint/qui nõ poſſumus intueri, & cõſcendere lucẽ illam inacceſſibilẽ,
quã ipſe Deus inhabitat. Vnde gloria eius/aut ipſe ſedens in gloria ſua eſt
tãq; nubes nõ ualentibus ipſam præ uiſus debilitate contueri, quouſq; da/
bitur uidere eum facie ad faciem, ſicuti eſt.

Quid ros/& pruina. Capur XVIII.

Pluunt ſereno tpe ros & pruina, e cœlo/ſed maxima differen/
tia: Ille.n. purus, fœcũdus, fœlix, atq; ſemp bñficus: Hæc aũt
infauſta, & nocua deſcẽdens cũ maximo algore, & qñ exic/
cantur, & deficiũt flumina. Et mirũ qdẽ eſt/ꝙ humor ille ro/
ris foueat, hic aũt brumalis exiccet, uratq; plantas, & ipſam terrã quodã/
mõ cõflagret. Sic.n. ab eodẽ cœlo egredit' bñficiũ, & maleficiũ: A ſole.n.
indurat' lutũ, & cera liqueſcit pro uaria diſpõne recipientis. A Chriſto be/
Simeõ neficentiſſimo ſuſcepe aliq bñficiũ, aliqui damnũ/ iuxta Simeonis uatici/
niũ: Ecce hic poſitus eſt in ruinã, & reſurrectionẽ multoꝝ in Iſrael. A Deo
Iſaias tandẽ optimo egreditur & bonũ, & malũ, dicente Iſaia: Ego ſum faciens
bonũ, & creans malũ, faciẽs lucẽ, & creans tenebras. Cũ hoc tñ ſtat illud,
Ieremi. qđ Ieremias in Trenis de ipſo Deo optio ait: Ex ore altiſſimi nõ egrediẽt'
bona, neq; mala. Et ne ſint hi ſermones in cõtrouerſia, dicemus, ꝙ oĩa quæ
a Deo, & a cœlo pcedũt, ſunt bona in ſe, ſed nobis nec bona, nec mala, niſi
pro noſtra bona, & mala diſpoſitiõe: aut in q̃tũ eis bene utimur, aut abu/
timur. Prima igitur, & ſi inter nocua cõputatur, fauet tamen braſſicæ, aut
cauli, quæ ipſa maturat', & cõficit': Occidit quoq; uermes, ne grana corro
dant. Sed hac bruma dimiſſa, ad aliam per hanc figuratam deueniamus,
quæ eſt effectus quidã iuſtitiæ punitiuæ deſcendens, qñ terra cõgelata eſt
refrigerata charitate, & qñ flumina canaleſue gratiaꝝ, atq; diuinoꝝ cha/
riſmatũ exiccantur areſcentibus hominibus præ timore, & iniquitate ſua,
adeo, ut irroratio illa ſit nocua, quæ bñ diſpoſitis minime noceret: ſed ad/
Grego. huc ſępe prodeſt, dicẽte Gregorio: Mala, quæ hic nos premũt/ad Deũ ire
cõpellũt. Ecce igit' quomõ hæc bruma/& ſi improbos deſtruit/ bene tamẽ
diſpoſitos/& cũ patientia eã ſuſcipiẽtes maturat, & pficit: Ros aũt ſemp
bñficus eſt uirtus diuini uerbi irrorans audientes/liniẽs/& refrigerãs: Ideo

gnificat, eſt uagina ſacratiſſimi nominis quadrilitteri, ut aliqd de ſecretis
Theol. reconditæ theologiæ hebreo℞ pādamus. Et q̄uis uerbū Dei paſſim, etiam
Hebre. ruſticulis, & plebeculis publicet̃ t& uox ſonans ad aures omniū deueniat,
ſenſus tn̄ & guſtus eius, qui ſunt ros & māna, ad paucifſimos diffundunt̃,
Aggeus quia omnibus indignis denegatur, ut p Aggeū prophetā inqt Dominus:
Quia domus mea deſerta eſt. i. diuinus cultus, & feſtinat unuſquiſq; in do/
mū ſuam quęrendo quæ ſua, & non quę Dei ſunt, propter hoc prohibiti
ſunt cœli. i. cœleſtes uiri ne darent rorem, & terra. i. populus indignus, ne
daret germen ſuū. Et uocaui ſiccitatē ſuper terrā, ſup montes, & tandem
ſup opera manuū hominū eo℞, qui non curant, quæ Dei ſunt. Et cogno/
Dauid. ſcens Regius Propheta rorē ꝓhiberi ex Dei ſeuera iuſtitia, dixit de mon/
tibus, in quibus ab ea punitus eſt Saul: Mōtes Gelboe nec ros, nec pluuia
tranſeat ſup uos. Sic dum ipſam iuſtitiā Dei in nos noſtris improbitati/
bus irritamus, terra noſtra areſit, & infœcunda ꝓhibito rore & pluuia nō
poteſt dare fructū ſuū: quia nō ſuſcipit a piſcina illa ſuprema bn̄dictionē
per pluuiā, & rorem: Quē Dn̄s ſua benignitate in nos demittat, ut poſſi/
Pſal. mus dicere cū Propheta: Et. n. Dominus dabit benignitatem, & terra no/
ſtra dabit fructum ſuum.

Quid grando, & nix. Cap. XIX.

SVmmus & ęquus iudex & ſi multa bona in bono℞ fauorem
pręparauit, aliqua tamē etiā in uindictam malefacto℞ cōſti/
Eccle. tuit, quo℞ quędā cōnumerantur in Eccleſiaſtico, ubi dicitur:
Ignis, grando, fames, & mors, hæc omnia ad uindictā creata
CHRI/ ſunt. Et de igne nō fouente ſed torquēte ipſemet iudex cōminat̃ ſe dictu/
STVS. rum puniendis: Ite maledicti in ignem æternū, qui paratus eſt diabolo, &
angelis eius: ut ſit in utrorūq; uindictā & pœnā. Sed cum ſatis ſupra de
igne dixerimus, ueniamus ad grandinem, quæ eſt aqua in aere cōgelata,
differtq; a niue, & pruina: quia grando cōgelato firmius imbre gignitur:
Nix humore mollius coacto, & pruina ex rore gelido: Et illa aqua cōge/
lata, ſi fortiori frigore cōſtipetur, ipſa grando efficitur: ſi leuiori aūt, gra/
nula generatur, quæ ſolet cadere ueris tempore utpote, Martio, & Aprili,
Et non ſine admiratione eſt, ꝙ aqua tēpore ęſtiuo cōgeletur in grandinē,
& in maiori ęſtu fiat maior congelatio, & grandioris aquæ, unde dicitur
grando quaſi grandis aquæ gutta: Ideo nō ſine cauſa inter theſauros Dei,
aut naturæ, quę eſt opus & peculiū eius, cōputatur nix, & grando, dicēte
Iob. ipſo Deo in Iob: Nunqd ingreſſus es theſauros niuis, aut theſauros grādi/
nis aſpexiſti, quæ pręparaui in tempus hoſti in diē pugnæ, & belli? Hinc
habemus, ꝙ nō tm̄ producta ſunt huiuſmodi a cauſis inferioribus, & na/
turalibus, ut Phantaſtice & fruſtra declarare nituntur illi, quos naturales,
aut phyſicos uocant, cum ignorent ea, quæ in theſauris opificis recondita

ſunt: & ad eius libitum præparata in pugnã, aut fauorem ſuſcipiendum, ſicuti etiã in Pſalmo dicitur: Ignis, grãdo, nix, glacies, ſpũs procellarũ, quæ faciunt uerbum eius. Et in libro Sapientiæ: A petroſa. i. a dura ira plenæ mittentur grãdines. Sed & hæc a myſterio minime uacant, maxime ſi ad minorẽ mundum, & humanũ tranſire uoluerimus: Qui confotus multoties temperie, & multiplici calore, nihilominus in ipſo tepeſcit, & alget ex abundantia iniquitatis, adeo, q pluuia illa uoluntaria fauſta, de qua ſupra diximus, cõuertatur in grandinẽ. Et q̃to maiora ſunt dona, & chariſmata, quibus donati ſumus, & q̃to plura ſunt beneficia collata, tanto magis ex ingratitudine congelatur pluuia gratiarũ in pernitiẽ noſtrã; ut ait Regius propheta: Poſuit pluuias eorũ in grandinẽ, & ignem nõ fouentem, ſed cõburentẽ in terra ipſorũ. Quod utinã non cõtingeret falſo fungẽtibus Chriſtiano nomine, qui feruеſcere, & ardere deberẽt igne ſpiritus ſancti ſumma copia diffuſo in progenitores noſtros Apoſtolos, & inflãmari amore Chriſti, qui tot & tanta pro nobis perpeſſus eſt. Hinc maius eſt Chriſtianorũ ſacerdotum, doctorũ, & maiorũ uirorũ peccatum, qui in beneficiorũ multitudine potius congelari in grandinẽ ſæuiſſimã fiunt, grandinẽq; iuſtitiæ puniẽtis prouocant, ut ægyptiis contigiſſe in Exodo pariter & in Pſalmo legimus: Et occidit in grandine uineas eorũ, & moros eorum in pruina: Et tradidit grandini iumenta eorũ, & greges eorũ in carbonibus ignis. Poſtea ſæuit in quinq; reges cananeorũ, & eorũ exercitũ in Gabaon, ſicut ſcribitur in libro Ioſue, ubi dicitur: Mortui ſunt multo plures lapidibus grandinis, q̃ quos gladio percuſſerunt filii Iſrael: quia multo plures ex ingratitudine pereũt, & propria malitia, qua congelatur aqua gratiarũ in grandinẽ, & in ruinã propriam, q̃ quos occidunt inſequentes hoſtes. Habet. n. peccatũ, ut perpetranti pœna ſit, & ſuo pondere ad aliud trahat, & inducat Dei irã, & punitionẽ, & chariſmatũ carentiam, ut Dñs in Aggeo loquitur dicens: Percuſſi uos uento urente, aurigine, & grãdine, & omnia opa manuũ ueſtrarũ: Sed melius iuxta ueritatẽ litteræ: Percuſſi uos arefactione, ſiccitate, & grãdine: Nam aurigo morbus regius eſt nihil ad propoſitũ faciẽs. Et ſic, ubicunq; de grãdine fit mentio in ſcriptura ſacra, in uindictam proculdubio deductam eſſe comperies. Sed qui minus potentes ſunt, minuſq; in malo conſtipati, granulæ cõparantur, ipſaq; i. leniori uindicta ueniunt puniẽdi. Nix aũt, quæ eſt mollis & lenis aquæ coagulatio uelut lana, nõ in pernitiem data legitur, nec nocua eſt niſi fortius congeletur, immo ſæpius proficua ſato tritico fomentũ præſtans: tantaq; albedine decoratur, ut eidem dealbanda etiã ſpiritualia cõparentur, ſicuti habetur in Pſalmo: Lauabis me, & ſuper niuẽ dealbabor. Et iterum: Niue dealbabũtur in ſelmon. Et in Iſaia: Si fuerint peccata ueſtra rubra, ut uermiculus, & ut coccinum, quaſi nix dealbabuntur. In euangelio quoq; legimus ueſtimenta Chriſti

[Margin notes: Pſalm. (line 2); Sapiẽ. (line 3); Dauid (line 11); Pſalm. (line 19); Ioſue (line 23); Agge. (line 29); Pſalm. (line 38); Iſaias (line 40); Euãg. (line 41)]

Apoca. tranſfigurati effecta fuiſſe alba uelut nix. Et in Apocalypſi, capilli illius,
Treno. qui erat ueſtitus podere albi dicuntur ſicut nix. Illius quoq; nazaræi in Trenis dicti ſunt candidiores niue, cũ purior ſit candor rerum ſpiritualiũ q̃ albedo niuis, q̃uis ipſa in rebus corporalibus ſupremũ teneat gradũ in
Salo. albedine. Huic etiã tanq̃ fauſtę Salomon in Prouerbiis fœlicia ęquiperat dicẽs: Sicut frigus niuis in die meſſis, ita legatus fidelis ei, qui miſerit eũ, animã dñi ſui quieſcere faciet. Hoc pro Oriẽtalibus adductũ eſt, q ſolent ſeruare niuẽ fidelẽ cuſtodem doni, quod eis tribuit ſũmus prouiſor, ut in æſtate & meſſis tempore aliquantulũ refrigerent ſolis incendia, & ardẽtes temperent artus, ut quieſcant ab illa agitatione ignea. Sic legatus fidelis anxias curas ſui principis tẽperat: Quod etiã in oratoribus euãgelicis locũ habuit, qui miſſi fuere ad meſſem illã, de qua dixit Dñs: Meſſis qdẽ multa operarii autẽ pauci: A qua reuertentes ſeptuaginta duo fideles legati (ut
Lucas. Lucas narrat) cũ gaudio de opatione facta in meſſe, gauiſus eſt & princeps, qui eos miſerat, unde ſequitur: In illa hora exultauit in ſpiritu ſancto dicens: Confiteor tibi Pater domine cœli & terræ, & cętera quæ ſequunť. Ecce quantum refrigerabatur Dominus in fideli executione legatorum, quos miſerat. Cæterum friget nix, ſed frigus eius, quæ conſeruatur in palea bono temperamento referta, immo tendenti potius ad caliditatem, nõ eſt frigus expellens calorem charitatis, ſed potius compeſcens ardorem concupiſcentiæ: & confouetur ueſtimento duplicis amoris, uel charitatis, Dei & proximi iuxta illud Sapientis in prouerbiis: Non timebit domui ſuæ a frigoribus niuis, omnes domeſtici eius ueſtiti ſunt duplicibus, utraq; uidelicet charitate, aut bona mente ſimul & bono opere ſuffulti, ut tangit
Hiero. Hieronymus in Commentariis. Si tamen nix reſoluatur in aquam igne non decoctam, lędit: Parimodo ſi frigus hoc, & zelus caſtitatis reſoluatur in fluentem aquam mundanæ gloriæ, & non coctam igne ſpiritus ſancti, & amoris diuini, nocet, & damnat, & redire facit in maiorẽ cõcupiſcẽtiæ
Iob. ardorẽ, iuxta illud Iob: Ad nimiũ calorem tranſibunt ab aquis niuiũ. Nix igitur eſt zelus bonoꝝ opeꝝ, qui cõprimit ardorẽ malę cõcupiſcentię, feruet in Deũ & in proximũ, & nitet candore bonę exẽplaritatis, & albeſcit munditia. Pruina aũt, cũ ſit ros cõgelatus, eos quippe reſignat, qui uerbũ
CHRISTVS. Dei ſuſcipiunt duri uelut petra, unde eis uirtus ipſius diuini uerbi congelatur. Et de huiuſmodi dicitur in Euangelio, in quo de ſemine uerbi Dei agitur: Aliud cecidit ſupra petrã, & natũ aruit, quia nõ habebat humorẽ, congelata ex ſuſcipientis duritie uirtute diuini uerbi, adeo, ut nullum in eis afferat fructum.

Quid glaties & cryſtallus. Cap. XX.

GLaties & cryſtallus, nulli dubium, aqua ſunt congelata, ſed differunt, quia glaties eſt facillimæ reſolutionis, ut in libro

ed by G

Sapientiæ dicitur: Facile reſoluebatur ſicut glaties. Cryſtallus autẽ adeo Sapiẽ.
cõſtipata eſt, ut euacuatis, & ablatis penitus porroſitatibus nõ poſſit ultra
calorẽ in intrinſecus admittere, ut reſoluatur. Et hæc quoq; in ęrario Dñi
condita ſunt, & in ſacris eloquiis myſterioſo typo cõmemorantur, inuitã/
turq; in opificis laudẽ a pueris illis diuino rore in ardenti fornace perfuſis:
Benedicite glaties, & niues Domino: eo ꝗ & ipſa faciunt uerbum eius, &
exequũtur imperium principis. Sed ad hominẽ, propter quẽ omnia facta
ſunt, & omnia hæc cõmemorantur, ueniamus. Glaties ſimulachrum tenet
peccatoris, cui aqua diuinæ benignitatis cõgelata eſt a frigore peccati, &
a uento aquilonari, unde panditur, & aperitur omne malũ, ſicut in Eccle/
ſiaſtico dicitur: Frigidus uentus Aqlo flauit, & gelauit cryſtallus ab aqua.
Sed utinã aqua hæc cõgelata tranſcendens limites glatici non uertatur in
cryſtallũ / adeo in ſe compactã & conſtipatam, ut hoſpitẽ Deũ, & peregri/
num calorẽ ſuſcipere nequeat, neq; diſſolui / niſi adſit uirtus oẽm uim na/
turæ excedens. Cęteꝝ reſoluitur glaties humana a calore amoris ſereni, &
puri in Deũ & proximũ, ut in eodẽ Eccleſiaſtico legimus: Sicut in ſereno Eccle.
glaties, ſoluentur peccata tua. Cryſtallus uero & ſi fortius exquirat robur,
tamẽ ne in abyſſo peccatoꝝ congelati deſperent, Propheta ſpiritu ſancto
plenus cõſolatur eos pręcinẽs ea, quę uerbũ / & ipſe ſpiritus ſanctus mittẽ/ Dauid
di a Patre facturi ſint pro reparatione ſupernæ Ieroſolymæ dicens: Mittit
cryſtallũ ſuam ſicut bucellã, quæ ualde porroſa eſt, & ſuſcipiẽs peregrinũ
humorẽ madefacientẽ. Et unde hoc fiat, quod natura non põt, admirans
ipſe Propheta ſubnectit: Ante faciẽ frigoris eius, ſcilicet cryſtalli, quis ſta/
bit potẽs diſſoluere illam? Sed ſtatim ſancto lumine colluſtratus ſubintu/
lit: Mittet uerbũ ſuum, & liquefaciet eam, flabit ſpũs eius, & fluent aquæ
lachrymaꝝ, & grãꝝ profluuia in locũ peccati, iuxta illud Apſi: Vbi abũ/
dauit iniquitas, ſupabundauit & gratia. Sed ad meliora tranſeamus.

Quid paradiſus uoluptatis. Cap. XXI.

LAtus quippe nobis oblatus eſt dicẽdi campus: Sed quia ea,
quæ ad illũ delitiaꝝ hortũ, & fœlicitatis locũ pertinent, latẽt
penitus ſenſus humanos, ideo Sapiẽs illius deſcriptor Moſes Moſes
uel pauca ſub metaphoris tetigit, innuẽs ſemper ad anago/
gicum ſenſum, cũ non terreſtris (ut uulgo dicitur) ſed cœleſtis, diuinuſq;
ſit hortus ille plantatus a cœleſti agricola, & opifice ſummo in terra qui/
dem non hac feculenta, ſed in terra uiuentium figurata per terrã illã pro/
miſſam, de qua dicitur: Vineam tranſtuliſti de Aegypto, eieciſti gentes, & Pſal.
plantaſti eã: & radices eius plantaſti, & impleuit terram. Et ne decipiatur
quis credens, ꝗ de terra hac craſſa loqueretur, paulo inferius ſubinfert:
Viſita uineam iſtam, & perfice eam, quã plãtauit dextera tua / & ſup filiũ,
quem confirmaſti / uel corroboraſti tibi. Ecce q̃ clare innuit uineam illam

meliorem,& conſequenter oẽs arbores ſacri horti plantatas eſſe in filio,&
CHRI/STVS. in uerbo diuino,quod ait:Si quis in me non manſerit,mittetur foras ſicut
palmes & areſcet,& in ignẽ mittent & ardet. Et ut aliquid aperiamus de
arcanis reconditis ſub uelamine hiſtorię, uel pauca (ut non exponantur
indignis margaritę) percurremus.In uerbo.n.& filio Dei nedũ arbores,
ſed omnia plãtata & fundata ſunt,dicente Iohãne: Quod factũ eſt in ipſo
uita erat:Cum quo Paulus:Portans omnia uerbo uirtutis ſuę.Quod & li/
ber uitę a diuino cõcentore dicitur:Et in libro tuo omnes ſcribẽtur: Nam
ibi omnes deſcripti ſunt ſub imaginibus,& exemplaribus ęternis: Sed &
ipſe cũ omnibus ſimul in eo cõtentis eſt in Patre: Et ideo plantati ſumus
IDEM etiã in Patre,in quo eſt ipſe,q ait:Sicut tu Pater in me,& ego in te,& ipſi
in nobis unũ ſunt.Hinc ſupra diximus hortulũ plãtatũ in Patre, cum ſit
plãtatus in filio,qui eſt a Patre,& a quo (ut ipſemet fatet̃) omnia acce/
pit.Et in his ſunt uerę delitiæ,& uoluptates, unde merito dicitur paradi/
ſus,uel hortulus delitiarũ irrigatus ab illo fluuio uoluptatis, de quo diuus
cytharœdus ait:Inebriabunt̃ ab ubertate domus tuę,& torrente uolupta
tis tuę potabis eos,ex fonte.ſ.de quo ſequit̃:Quoniã apud te eſt fons uitę.
Cõſitus itaq; eſt hic hortus omnibus arboribus uiſu pulcherrimis, & gu/
ſtu ſuauiſſimis,cũ omnia in eo cõtenta pulchra ſint & iucunda, maxime
rationales mentes,quę ipſius gerunt imaginẽ,q̃uis in cœno iſto corporeo
detruſę ſordeſcant,ut tamẽ inde pulchriores euadant.In quo paradiſo ne
dum homo,ſed etiã Angelus collocatus fuit, ut ad cherubinũ principem
Tyri,uel Aſſur (qui non homo,ſed angelus erat,ut inquit Origenes uel
Hiero. fortitudo quædam Tyri,ut ſentit Hieronymus) loquitur Ezechiel dicẽs:
Ezechiel Tu ſignaculum ſimilitudinis:Ad quã etiã homo tendit perfectã cõſequu/
Idem turus,quando ſimiles ei erimus uidentes cũ facie ad faciem:ſicuti eſt.Tũc
erimus & nos in illis delitiis, in qbus fuerat cherub, de quo ſequitur Pro/
pheta:Perfectus ſapiẽtia,& plenus decore in delitiis paradiſi fuiſti.Et hoc
quouſq; inuenta fuit iniquitas in eo,quia tunc ei dictum eſt: Repleta ſunt
interiora tua iniquitate, peccaſti,& eieci te de monte ſancto Dei: Perdidi
te o cherub: Nõ quippe ad illũ fit ſermo, qui poſitus eſt ad cuſtodiã ligni
uitæ,quia hic eſt unus de cherubinis locatis ſupra propitiatoriũ, unde re/
miſſiones peccatorũ expectabantur:Quod denotat gladius ille uerſatilis in
manu cherubini cuſtodientis uitæ arborẽ:Nam uerti debet homo a crea/
tura in Deum per ueram pœnitentiã,quę reſuba hebraice,& latine uerſio
dicitur,ſi uult in paradiſum delitiarum redire, ſicut per auerſionẽ a Deo,
& conuerſionem uel (ut melius dicamus) per prolapſum ad creaturam,
& caſum eiectus erat,ſicut & de alio principe trãſgreſſore dicitur: Ceci/
Iſaias diſti lucifer,qui mane oriebaris,uel ut habet ueritas litterę, Quomodo ce/
Hiero. cidiſti ulula fili auroræ: ut aſſerit Hieronymus in cõmentariis,ut uerbum

illud הילל ſit a ילל. quod eſt interiectio, aut uerbũ querelandi, ſicut paulo ante, Vlulate, qa prope eſt dies Domini, hẽtur הילילו. Et bene quidẽ ululãdum ipſi erat, cum eiiceretur ab omnigena uoluptate ad omnimodã calamitatẽ. Sequitur: Confractus es in terrã, qui uulnerabas gẽtes. Inuidia.n. fuit ſui peccati initiũ, qua ęmulans hominẽ ſublimãdũ conabatur ipſum perdere, ut in libro ſapiẽtię dicitur: Inuidia mors introiuit in orbẽ terrarum. Sapiẽ. Homini itaq; conceſſus eſt ad ipſum paradiſum regreſſus, quia aliquali ignorantia deceptus, & fragilitate attractus cecidit: Ille autẽ nulla ignorãtia obuolutus, nec carnis fragilitate circundatus propria malitia peccauit peccato irremiſſibili, & penitus in ſpiritũ ſanctũ. Regreſſus aũt nobis daẽ per pœnitentiã, & reuerſionẽ ad Deum, & ad locũ delitiarum figuratum p terrã illam lacte & melle manantẽ: Figuratuſq; eſt reditus in populo illo iſraelitico, qui primo in Aegypto oppreſſus fuit maxima pœnitẽtia p multos annos ſub oneribus luti, & laterum, & paleę conducendæ, quæ ſignant preſſuram multiplicẽ, quã patimur in hac corporea mole, maxime dum contendimus redire in Deũ: Tranſeundũq; nobis eſt per cœnoſum & paludoſum mare, ut pauloante diximus. Vinea igitur traducta de ægypto eſt totus numerus ſaluandorum, qui deducendi ſunt in uerã terrã promiſſionis, & in terram uiuentiũ, ex qua eiectæ ſunt gentes, de quibus dicitur in Apocalypſi: Proiectus eſt draco ille magnus, ſerpẽs antiquus, qui eſt diabolus, & Satan & Angeli eius cum eo emiſſi ſunt, nec locus eorum inuẽtus eſt amplius in cœlo. Apoca. Electi autem replãtati ſunt, ſicut tranſplantanẽ plãtæ materiales, & uegetatiuæ, ut melius producant: Qui plantati.n.erant in uerbo ab æterno, trãſplantati ſunt poſtea in Meſſiah, ſicut ipſemet clara luce teſtatur dicẽs: Sicut palmes non poteſt facere fructũ a ſemetipſo niſi manſerit in uitæ, ſic nec uos niſi manſeritis in me: Vos.n.elegi, & poſui in horto meo, ut eatis, & fructũ afferatis, & fructus ueſter maneat, neq; unq̃ de horto eiiciemini. CHRISTVS. Et hic eſt hortus, uel uinea, de qua iterum ait: Ite & uos in uineã meã, ut operemini mea gratia, ſicut poſitus fuit protoplaſtes, ut operaretur iuſtitia illa, & lumine dato ab initio, ſed p peccatũ deperdito. IDEM Et q̃uis Deus filius ſit hortus, & uinea, eſt etiam arbor uitæ, quia uitã omnibus pręſtat: & in quem qui credit, non perit, ſed habet uitam ęternã. Eſt etiã panis uitę, ut ipſe teſtatur dicens: Ego ſum panis uiuus, qui de cœlo deſcendi, ſiquis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternũ. Eſt itaq; fons uitæ, arbor uitæ, panis uitæ, & ipſa uita. Eſt quoq; arbor ſcientiæ boni & mali, iuxta ſuperius dicta & infra dicenda: Quam ęmulatus eſt Diabolus, & eius ſuaſu ęmulatus eſt & protoplaſtes credens obtinere gradum nulli conceſſum, & ipſi peculiariter denegatum, cũ interdiceretur, ne de arbore illa comederet, ut bene interpretãtur nõnulli uerbum illud Ionæ typum Christi (eius teſtimonio) gerentis, ꝓpter me uenit hæc tẽpeſtas, in Ange- Ionas

lis qdē,& hoibus:cū utriq; gradū ſibi illū uēdicare pſumpſerint,ūn̄ electi
ſunt.Eſt itaq; paradiſus uoluptatis locus/& māſio in Archetypo oibus de/
litiis cōſita/ubi ſūt gradus omniū creaturaꝝ/& in medio omniū Chriſtus
tāq̄ arbor/& fons uitæ/ac omniū bonoꝝ pleniſſimus/de cuius plenitudine
oēs ſuſcipiunt: Quo introductus fuit ꝓtoplaſtes/& angeli oēs:Et expulſis
rebellibus nōnulli fideles aliquādo introducti ſūt/qbus datus eſt acceſſus
ad intima cubicula ſuperni regis/ ut de Henoc & de Elia cōis ſentētia eſt.
Nec ſecus de Moſe/Abrahā/& ꝓphetis multis opinādū eſt:Quibus adeo
patefacta ſunt ſūmi Dei arcana/ut aliq illoꝝ facie ad faciē regē Deū ſe ui/
diſſe gloriētur/& Chriſtū/quē uētuꝝ multifarie prædicarūt.Neq; minus
excogitādū ē de familiaribus ipſius Chriſti iā a Pr̄e in mūdū deſtinati/q/
CHRI/ bus ipſe dixit:Ego ſum l.oſtiū:Per me ſi qs introierit/ſaluabit̄:& ingredie
STVS. tur/& egrediet̄/ad libitū v3 in paradiſum ipſum uoluptatis:Qui nō terre/
ſtris eſt (ut uulgo dicit̄) ſed plātatus ante mūdi fabricā/ſicuti bene ſentit
Hiero. Hieronymus/qui i Geneſim ad uerbū ait:Pro paradiſo textus hēt גַן הָעֵדֶן
Symm. Gan ahedē.i.hortū delitiaꝝ:Pro quo Symmachus trāſtulit paradiſum flo
Aquila rētē. Necnō qd̄ ſequit̄ cōtra oriētē i hebreo מִקֶּדֶם mikedē:Quod Aqla po
Symm. ſuit ἀπὸ ἀρχῆς,& nos ab exordio poſſum' dicere:Symmachus uero ἐκ πρώ/
Theod. της,& Theodotio ἐν πρώτοις,qd̄ & ipm nō oriētē,ſed pricipiū ſignificat:Ex q̊
manifeſtiſſime cōprobat̄,ꝙ priuſq̄ cœlū,& terrā Deus faceret,paradiſum
ante cōdiderat.Hucuſq; Hierōymus:quē ad uerbū adduxi,ne aliq abuſu
decepti opinent̄ me ſomniare,cū dixerim paradiſum illū nō eſſe terreſtrē,
ut a ſciolis dicit̄,ſed cœleſtē,imo diuinū,in quē dat̄ introitus,qn̄ hō auer/
ſus a peccato,& creatis in Deū toto & mūdo corde reuertit̄:Tunc.n.Deū
uidet,mētē adipiſcit̄,regnū cœloꝝ poſſidet,qd̄ intra nos eſt:& in ipſo pa/
radiſo delitiat̄:Quæ oia (ni fallor,nec falli reor) idē ſūt.Et hæc eſt rōphea
uerſatilis,quā tenet cherubinus pro cuſtodia ipſius paradiſi,uerſio v3:Quę
ſi eſt a Deo ad creaturas,tunc expulit ſic auerſum a ligno uitæ,& a delitiis
ipſius paradiſi:Si āt ipſa auerſio erit a peccatis,& creaturis ad Deū,tūc p
cherubinū cōſequit̄ remiſſionē & reditū ad eūdē paradiſum,a quo expul
ſus erat.Et idcirco cherubini iuſſi ſunt collocari ſup cooptoriū arcæ fœde/
ris,qd̄ ꝓpitiatoriū dicebat̄,qa inde fiebāt ꝓpitiatioēs,& remiſſiones pec/
catoꝝ:Qui cherubinus multis rōnibus Chriſtū figurat,in q̊ facta eſt uera
ꝓpitiatio & remiſſio peccatoꝝ.Et geminus cherubinus arcę,geminā eiuſ/
dē Chriſti naturā indicat.Multa omitto,quæ in huius ſentētiæ corrobora
tionē adduci poſſent p numeros litteraꝝ hebraicaꝝ,& reuolutionē eaꝝ,ne
uiderent̄ extranea,& cōmētitia nō aſſuetis,& nō habētibus elemēta illius
progreſſus:Sed quia inſtatur cū deſcriptione fluuioꝝ inde egredientiū,cū
illi per terrā hanc habitabilem fluere uideantur,& ortū habere ex terreſtri
loco,ideo quid & fluuii ipſi ſignificent,uideamus.

Quid Gió, Phyſõ, Tigris, & Euphrates ex ĩpo paradiſo fluẽtes. C.XXII.

AB illo fonte paradiſi emanare aqua dicit̃, uel fluuius, q ſtatim
partit̃ in quatuor capita: Quæ ſi ſecúdũ ueꝝ ſenſum intelli/
gere uoluerimus, recordabimur, ꝙ a diuino illo fonte uitę de
currit aqua, eſſentia vʒ & eſſe omniũ reꝝ, quod prima diuiſio
ne diuidit̃ in quatuor elemẽta tãq̃ in ꝑcipua, & primaria principia mate/
rialia reꝝ: Qui fluuius eſſentię egrediebatur de uoluptate. i. de deitate fœ/
licißima ad irrigãdã/& ꝓfundẽdã uniuerſam terrã. i. materiã: quæ primo
ꝓducta terra appellata eſt. Et bene primo decurſu diuidi dicit̃ in quatuor
capita/in quatuor vʒ elemẽta/cũ q̃bus & nomina fluuioꝝ cóueniũt: No/
men. n. unius eſt פִּישׁוֹן Phyſon/qđ oris reuolutionẽ aliq interpretant̃: Sed
melius os, & dẽtatio a שֵׁן ſen, qđ ẽ dẽs diceret̃: uel a שָׁנָה ſana. i. ꝑmutauit,
tractũ putemus. Hinc ẽt terrã indicat, de qua dicit̃, ꝙ circuit oẽm terram
hauilat, quod parturiẽs interp̃tant̃, q̃a terra hauilat. i. fœcũda & frugifera
circũdat̃ a littore arido, unde illis uerbis utraq; terra exprimit̃, arida, &
frugifera. Et bene terra primo ꝑ aridã exprimit̃, cũ in Geneſi dictũ ſit: Et Geneſis
uocauit Deus aridã terrã: Quæ ſic arida ꝑmaneret, niſi irrigaret̃ a fluuio
illo egrediẽte de paradiſo uoluptatis ad irrigãdã (ut in textu habet̃) uni/
uerſam terrã. Accepta igit̃ a Deo fœcũditate pro captu ſuo ꝓducit nõ tm̃
herbas, & plãtas (ut oibus patet) ſed ẽt metalla, & lapides p̃tioſos. Ideo ſe/
quit̃: Et ibi auꝝ, & auꝝ terrę illius bonũ, & ibi naſcit̃ הַבְּדֹלַח וְאֶבֶן הַשֹּׁהַם
Bedolach aliq Bdeliũ, alii cryſtallũ, uel talcũ interp̃tant̃: Et Auen aſoham
lapidem onychinum. Nec ſine cauſa hæc tria naſci dicuntur in terra, ut vʒ
paucis uerbis indicet̃, q̃d boni & mali habeamus ab ipſa terra. Habemus
enim aurũ, & cætera metalla, quæ oia theſauros defectibiles, & cótemnen
dos ſignificãt, conceſſos tñ ad nr̃os uſus, dũ in hac feculenta terra peregri/
namur: & ut ꝑ ipſos acq̃ramus cœleſtes. Bdelius uero. i. cryſtallus, uel tal/
cus nullo ſunt calore reſolubiles, ut clara expiẽtia cóprobauimus. Et ony/
chinus lapis p̃ſtigioſus dicit̃, intus circa cẽtrũ coloris terrei, in circũferen/
tia uero cœleſtis: Quæ duo biuiũ denotãt mortaliũ ꝑgẽtiũ, aut habitãtiũ
ſup terra. Sũt. n. q adeo terrena ſapiũt: ut induret̃ mens, & aia coꝝ aquea,
ueluti cryſtallus, uel talcus, in quæ nullus ignis p̃ualere poteſt. Aqueã dixi
aiam, cũ nõ ab re i ſcriptura dicat̃: Producãt aquæ oẽm aiam uiuẽtẽ. Sed
potißime rationalis eſt aquea, ut ſit capax aquæ ſapientiæ ſalutaris. Sed
aliquãdo adeo indurat̃ malitia, & peccato, ut nullo calore naturali ſit re/
ſolubilis. Sed ne mortales ſic indurati deſperẽt ꝑ prophetã dr̃: Mittit cry/ Dauid
ſtallũ ſuã ſicut bucellas ante faciẽ frigoris eius, q̃s ſuſtinebit? Emittet uer/
bũ ſuũ, & liquefaciet ea, flabit ſpũs eius, & fluent aquæ. Alii uero lapides
onychini efficiunt̃, q & ſi terrei ſunt in cẽtrali nã, mẽte tñ & affectu cœlũ
contemplantur, & in cœlum tendunt. Quantum autem ad etymologiam

fluuii attinet, diximus, q̄ os dẽtatum ſignificat: quia dum in terra ſumus dentibus ideſt certis uiribus animæ premendus, conterendus, & ruminãdus eſt omnis cibus: quem ore pro anima capimus: Quod niſi quis fecerit Imundus habetur in lege: Secundus fluuius גִּיחוֹן Gion dicitur, & pectus, ſignificat, quod pedum officiũ præſtare ſerpenti iuſſum fuit: Cuius ſimulachrũ tenet aqua fluẽs ſine pedibus, & manibus ſuper alueum terreum, quaſi pectore ſuper terram: & aqua maris ſuper littora quaſi eodem modo reptat. Hic autem fluuius circuit omnẽ terrã כוש cus, quod æthiopiã interpretãtur, & etiã coopertum: Nam כוש cus a כַּשָּׁה caſſah uenit, qđ eſt cooperuit: Circuit nanq; aqua omnem terram cooperiens & inuoluens eã in circuitu, dempta hac parua portione, quam habitamus. Et nomen tertii fluuii חִדֶּקֶל hidechel, qđ a noſtris interpretatũ eſt tigris: Sed uenit ab חָדַד hadad, qđ ſignificat acuit, & קַל chal, qđ leue interpretatur, ut ſignificatũ eius ſit acutum, & leue: Et denotat aerem, uel ſpiritum aereum, qui leuis eſt, & penetratiuus magis q̄ ignis: quia facilius poteſt excludi ignis ne alicubi intret q̄ aer. Et hic præuenit Aſſur, ideſt diuitem, qui uẽto & aere inflatur. Vel uadit cõtra Aſſur, ideſt contra ſpeculantem per ſe: Aſſur enim utrũq; ſignificat & diuitem & ſpeculantẽ: Qui.n. uult per ſeipſum diuina ſpeculari, remanet uento plenus. Et tandẽ ſpũs ille aereus adeo acuet corpus per dotẽ iã effectum leue, ut penetrare poſſit cœlos, & quodcũq; ipſi obiicietur melius q̄ aer hic craſſus. Ad quartũ fluuiũ ueniens Moſes ait: Quartus fluuius הוּא פְּרָת hu, ideſt ipſe perat, pro quo nos hẽmus, ipſe eſt euphrates: Euphrates enim multiplicans, uel fructificans, aut frugifeꝝ interpretatur, ſicut & perat fructificare ſignificat: Vnde calorẽ & uim igneã deuorat, quæ omnibus fœcunditatem pꝛ̨ſtat, ſicuti experientia comprobamus: Nam adueniente calore incipiunt germinare omnia, & ipſo ferueſcente maturare: & eodem recedente ſpoliatur terra, & arbores dimittunt fructus & folia: Sol enim, qui pater uitæ dicitur, mediante calore rebus inferioribus uitam præſtat, & conuenit cũ Deo, qui ignis exiſtens dat omnibus fœcunditatem, & fructum: Qui Deus non ſolum uim igneã, ſed omnium elementorum continens, tanq̄ uerus fons exiſtit, a quo omnis uirtus elementaris emanat. Et hoc innuitur (ut ſecretiores Theologi aſſerũt) per quatuor litteras ſui magni nominis: Per primam enim multis de cauſis, quas ſubticeo, ignis indicatur: Per ſecundam, quæ eſt nota aſpirationis, aer: Per tertiam aqua, & per quartam terra, & terreſtria omnia, cũ quibus unitur uirtus illa diuina ignea. Et hoc innuitur in figura illius litteræ in qua י quod eſt prima littera igneam uirtutem diuinã (ut diximus) indicans locatur in uentre illius litteræ, quæ ר res dicitur, & ducenta impoꝛtat, binarium vꝫ per cẽtenarium deductum, qui numerus rerũ materialiũ eſt. Sed hęc tanq̄ extranea latinis noſtris, & non initiatis in huiuſmodi di-

mittemus.Fons igitur & mare ſupexcælſum/a quo iſta quatuor flumina
fluũt/eſt magnũ nomẽ Dei quadrilitteꝝ (ut hebrei dicũt) uel uirtus im- Hebrei
portata ꝑ illud nomen/quod Pythagorei tetractim dñt:& indicat illud di- Pytha.
uinũ eſſe fœcũdũ omniũ rerũ,& a quo oĩa:Quod Orpheus,& Homerus Orphe.
oceanũ uocãt diuinaꝝ,&humanaꝝ reꝝ originẽ primo ſemp exiſtentẽ,ſe- Home.
cũdo in Deoꝝ generatione emanantẽ/tertio irrigantẽ terrena,quarto ſtil-
lantẽ in oẽm fluida mãm:Cuius iteꝝ emanatio per formã qdẽ in angelis,
per participationẽ uerã,& imaginẽ in aĩabus rationabilibus,ꝑ imagina-
riã in rationis exptibus,per umbrã in corpoꝝ figuris repperit̃:Quæ ema-
natio quadriuia innuit̃ etiã per aĩalia quadrigena uiſa ab Ezechiele,quoꝝ Ezechi.
Leo igneus eſt:Aqla aerea:Homo in aĩa potiſſime/& in ſemine aqueus/ut
alibi declarauimus:Vitulus uero terreus/& terræ cultui ſp addictus:Quæ
elemẽta cõpoſita ſimul unicã oſtẽdũt faciẽ,& uirtutẽ,ideo dicit̃:Quatuor
facies uni/& quatuor pẽnæ uni:De quo ſatis ſupius diximus. Et qa aliqd
ueritatis in littera cõtinet̃ circa deſcriptionẽ illoꝝ fluuioꝝ, etiam de ipſis
unde oriant̃/& qua fluãt dicẽdũ eſt/ꝑut a diligẽtiſſimis Geographis ac- Geogra.
cepimus.Phyſon(ut nõnulli aſſerũt/qbus aſſentit Hieronymus) Ganges
eſt Indiæ fluuius/inter fluuios afferẽtes auꝝ ꝓcipuus.Hi.n.auriferi cõnu-
merant̃/Tagus in Hiſpania/Eridanus in Italia/Hebrus in Thratia/Pacto-
lus in Aſia/Gãges in India:cuius ortus eſt ex modis mõtibus/Artemido- Artemi.
ro authore.Et de hoc dicit textus:Et auꝝ terræ illius eſt optimũ.Gion aũt
qui Nilus exiſtimat̃/trãſiẽs per oẽm terrã æthiopiæ & ab ultimis finibus
terræ auſtralis fluit ad ſeptẽtrionẽ mirabili,& uario curſu:Hic.n.q̃uis lõ-
go tẽpore incertis ortus ſit fontibus,tamẽ tẽpore Neronis eius origo inuẽ- Nero
ta tradit̃ in mõte inferioris Mauritaniæ,nõ longe ab oceano,ſtagnãte ibi
lacu,quẽ Hilidẽ uocãt:Deĩde cõdit ſe itinere aliquot dieꝝ,rurſuſq; erũpit
alio lacu maiori in Mauritania Cęſarienſi:Iterũq; harenis receptus ꝑ de-
ſerta uiginti dieꝝ fert̃ ad ꝓximos Aethiopas:Deinde proſilit in fontẽ,qui
niger dicit̃:Inde Aphricã ab Aethiopia diſterminãs medios ſecat Aethio
pas cognomine Aſtaplus,quod gẽtiũ illaꝝ lingua ſignificat aquã e tene-
bris fluẽtẽ.Et hic plurimas inſulas facit,quaꝝ clariſſima eſt Meroe,a ciui
tate Meroe a Cãbiſe cõdita,& a matris nomine uocitata:Et tãdẽ ad mare
ægyptiũ deueniẽs per multa hoſtia ipſam ægyptũ inſulã in formã Δ delta
grecæ litteræ facit.Hic igit̃ in Aphrica orit̃ ꝑ mare arabicũ diſterminata
ab Aſia, in qua alii fluuii trahũt originẽ:Tigris.n.q uadit cõtra Aſſyrios,
in regiõe Armeniæ minoris fõte cõſpicuo orit̃ in planitie,ubi tardior fluit,
hoc uſq; ad Medoꝝ fines Diglito appellato:tũ incipit uocari Tigris,q ue
luti ſagitta uolare uideatur:Medi.n.tidrim ſagittã appellant:Et influit in
lacũ Arethiſſam:indeq; trãſuectus occurrẽte tauro mõte in ſpecu mergit̃,
ſubterq; lapſus ab altero latere eius erũpit:quẽ locũ Zeroandã nominãt.

Alteꝝ deinde tranſit lacũ,q Theſbitis dr̃.Rurſuſq; in cuniculos mergiť,
& poſt uigintiquinq; millia paſſuũ circa Nympheũ redditur tam uicinũ
Arianiæ,ut confluant,non tñ miſceãtur:Leuior.n.Arſanias innatat:Qua/
tuor fere milliũ ſpatio mox diuiſus in Euphratẽ mergiť: Et tandem uaſto
aluco pfuſus ĩ mare perſicũ decẽ hoſtiis infertur.Euphrates uero in mõte
Pariedro maioris Armeniæ oriri dr̃,eadẽ plaga pcurrẽs Armeniã maiorẽ
a Cappadocia diſtinguit,& in ſinũ arabicũ uel perſicũ (quod mare ru/
brũ dr̃) fluit.Hinc nulla cõiectura reſtat,q̃uo iſta quatuor flumina eãdẽ
habeant originẽ,cũ ex diſtantiſſimis locis oriri uideantur.Nec tñ deſunt,
qui aſſerant eoꝝ omniũ unicũ eſſe ortũ primariũ, ſed p meatus ſubterra/
neos illa currere ad diuerſa loca , a quibus uidẽtur curſum ſuũ exordiri.
Sed prudentioribus nõ uidentur cõſentanea,cũ ea ſint interpoſita terraꝝ
& mariũ ſpatia,ut ortus illoꝝ fluuioꝝ cõuenire nõ poſſint,niſi diceretť,ꝙ
mare,a quo omnia flumina oriunť,ſit fons etiã illoꝝ quatuor nominatoꝝ
fluminũ:Sed tunc nõ erit locus aliquis particularis,qui hortus,aut para/
diſus delitiaꝝ dicatur a nobis inacceſſibilis. Vnde typica ur̃ omnino illa
deſcriptio fluuioꝝ,p quos intelliguntur quatuor elemẽta,& principia to/
tius eſſe producti:& indicatur illa quadruplex uirtus nominis quadrilit/
teri,aut quadruplex effluxus pręcipuus archetypi: Quę omnia deſcribũ/
tur per illa quatuor flumina:eo quod ipſoꝝ habeant ſimulachrũ , ſicuti p
arbores,fontes,hortũ,& huiuſmodi altiora deſcribuntur ſacramenta.

Quid Iordanis,& Ieor fluuius ægypti. Cap. XXIII.

POſt illa quatuor elementaria flumina,ex quibus oĩa cõſtãt,
duo alii fluuii in ſcriptura celebrantur,alter in terra pmiſſio
nis ſancta,qui Iordanis dr̃,& alter in reproba terra ægypti
nominatus Ieor : Qui magno myſterio fauſtos, & infauſtos
effluxus a ſupramundano tribunali ſignificant:Cuius rei ſignũ eſt,qa oĩa
in Iordane ppetrata bona fuerunt,atq; benefica : & quæ in Ieor ppetrata
ſunt, ecõuerſo infauſta & malefica fuere.In Iordane.n. poſiti fuere lapides
memoriales tranſitus filioꝝ iſrael ueniẽtiũ de ægypto,& de Moabitis: In
eo ſanatus fuit Naamã ſyrus iubẽte Eliſeo:In eo baptizatus fuit Chriſt⁹,
& Iohãnes,qui Chriſti baptiſmũ præuenietus, & ipſe in eo baptizauerat.
Ideo hinc,& aliis de cauſis a Prophetis,maxime a Pſalmographo eſt plę/
riſq; ĩ locis decãtatus.In Ieor aũt multa cõmemoranť mala perpetrata in
diuerſoꝝ pnitiẽ:Ibi.n.uidebanť ſubmergi infantes hebreoꝝ. Poſtea aquæ
illę,iubẽte Deo,p Moſem cõuerſę ſũt in ſanguinẽ adeo fętẽtẽ,ut moreretť
Pſalmus piſces,& affligerẽtur ęgyptii uolentes eas bibere, & diffunderetť cruor ille
putridus in totã regionem. Ebulliuit quoq; ranas,quę operuerunt terram
illam memphiticã,& tandẽ mortuæ in imenſos aggeres collectæ totũ cir/
cũcirca aerem infecerunt.Eſt igitur aqua Iordanis benefica,illa uero Ieor

ex aduerſo nocua, & perniſioſa. Sed ueniamus ad nomina, quę rebus cõſona eſſe debent. Scribitur.n. Iordanis ſuo proprio idiomate hebreo ירדן ierden quod uerſum facit נדרי nederi.i. uotũ meũ, ſpontanea vȝ oblatio, quã unuſquiſq; facit de ſeipſo uolens perfecte ſeruire Deo: Qua oblatione facta oĩa fauſte, & fœliciter ſuccedũt. Alter autẽ fluuius qui prius in ſcriptura dicebatur יארה iorah poſtea dictus fuit היאר haior ꝑpoſterata lr̃a, ה magno myſterio nunc ſubticendo. Sed in pręſenti ne omnimodo ſilẽtio ꝑtereamus ſignificationẽ dictionis ꝑmutatæ tantũmodo adducemus יאר Ior.n. lucẽ ſignificat cui dictioni pręposita ה ſcd̃m proprietatẽ grãmaticæ hebreę habet uim interrogãdi, ut ſignificatũ היאר haior interpretetur, nunquid eſt lux? Quę interrogatiua ſententia negatiuã infert, ut ſit ſenſus: Nõ eſt lux, & cõſequenter nec bonũ, nec diuinũ aliquod ibi eſt, ſed remanet nominatũ ꝑnitioſum illis apud quos fluit. Qui tñ fluuii emanãt uterq; a ſupnis tribunalibus, Iordanis a tribunali miſericordiæ, & haior a tribunali iuſtitiæ, ut in illo lauentur oues in dextera collocãdæ, in iſto aũt ſubmergantur hædi damnandi & puniendi.

Quid uinum, lac, butyꝝ, & mel. Cap. XXIIII.

NEc uacant a myſterio uinũ, lac, butyꝝ, & mel, toties in ſacra ſcriptura celebrata. Et ut expeditis mãibus ueniamus ad interpretamẽta hoꝝ uerboꝝ, quæ ſicut & cætera metaphorice in ſacris eloquiis habentur, uinũ ſapientiã reꝝ inferioꝝ ſignificat, lac & butyꝝ reꝝ ſupnaꝝ, & mel guſtus & ſuauitas, quæ habetur ex ipſis delibatis. Vino nãq; & ſapientia reꝝ inferioꝝ refertus fuit Salomõ ſuper omnes, qui ante, & poſt ipſum fuerunt, prout poſtulauerat a Deo offerente, & ꝑmittente ſeſe daturꝝ qđcũq; peteret: Ait.n. Da ſeruo tuo cor docile, ut populũ tuũ iudicare poſſit, & diſcernere inter bonũ & malum: Quis.n. iudicare poterit populũ tuũ hũc multũ? Cui Dñs: Quia poſtulaſti ſapientiã ad diſcernendũ iudiciũ, ecce feci tibi ſecundũ ſermones tuos, & dedi tibi cor ſapiens, & intelligens intantum, ut nullus ante te ſimilis tui fuerit, nec poſt te ſurrecturus ſit. Nihilominus cũ eẽt plenus illa ſapiẽtia, adhuc aliã quærere uidetur dolens, ꝙ nõ poſſet eã adipiſci, ut in cõcionatorio ſuo, qđ græce Eccleſiaſtes, hebraice uero coeler dr̃, inquit: Et appoſui cor meũ, ut inuenirẽ ſapientiã. Et iteꝝ: Cogitaui in corde meo abſtrahere a uino carnẽ meã, ut animũ meũ trãſferrem ad ſapientiã. A quo.n. uino abſtrahit carnem ſuã, niſi a ſapientia terrenoꝝ, quæ nõ bene cõueniunt cum ſupernis, ſicut nec utrorũq; ſapientia? Hæc.n. reꝝ inferiorum per uinũ ſignatur, de uite terrena.i. de humanis ingeniis naſcens, ꝗuis aliqñ a Deo elargiat̃, ſicut nup de Salomone diximus: Illa aũt diuinoꝝ ꝑpinat̃ ab illis uberibus excelſis, de qbus in Cãticis dr̃: Meliora ſunt ubera tua uino. Et hæc docet uerã diſcretionẽ boni & mali, ut in Iſaia de Chriſto dr̃.

Sapiẽ.

Eccle.

Iſaias Butyrũ & mel comedet, ut ſciat reprobare malũ & eligere bonũ. Nec.n. in butyro uaccino ſciet quiſpiã diſcretionẽ facere inter bonũ & malũ, ſed in ſapiẽtia illa meliori, quę de ſurſum eſt figurata per meliorẽ partẽ lactis, ex qua butyꝝ cõficitur. Et quia ad hanc ſapientiã comparãdã exquiritur ſequeſtratio melioris hominis ab animali, & exceſſus quidem mentis, qui
Theo. mors oſculi a ſecretioribus Theologis dicitur, ideo ad ipſam aſpirãs præmittit: Oſculetur me oſculo oris ſui. Cur aũt hęc melior, & diuina ſapiẽtia lacti cõparet̃, illa uero inferior uino, explicãdum cenſeo. Vinũ.n. a planta deducitur, ſed lac ab animali quod melius eſt: Illud item inebriat: lac uero minime, q̃uis utrũq; nutriat: Vinũ quoq; conſeruatũ, & expoſitũ nõ facile permutat̃, aut corrumpit̃: Sed lac q̃ diu extra ubera exiſtit, tãto deterius efficitur, & facillime corruptionẽ ſuſcipit, ſicut & ſapientia reꝝ diuinarũ & arcanoꝝ Dei quãto magis propalatur, tanto maius patitur detrimẽtũ, ueluti ſanguis extra uenas: Ideo cõmunicanda tm̃modo inter pfectos, aut in pectore cõſeruãda iuxta propheticũ illud: Abſcondi in corde meo eloqa tua, ut nõ peccẽ tibi. Si aũt prematur lac in butyrũ diu cõſeruatur, ſed decoctũ diutius. Sic & diuina ſapiẽtia pſſa, & bene cõfecta in mente poſſidentis, atq; decocta igne amoris diu cõſeruat̃/etiã in condimentũ aliorũ ciboꝝ, eoꝝ uidelicet quę a ueris doctoribus dantur monumẽta. Sed quia utraq; ſapiẽtia bona eſt, dũmodo illa uinaria in Deũ dirigat̃, & nõ puertat̃ in muliebri corde, ut in Salomone pmiſſum fuit, ne qs in illa cõfideret:
Iſaias Et quod utraq; donetur a Deo teſtatur Iſaias, q ipſius Dei nomine inquit: Omnes ſitientes uenite ad aquas, ſapiẽtiæ v3 ſalutaris, & qui non habetis argentũ properate, & emite abſq; ulla cõmutatione uinũ, & lac: qa v3 donantur Dei munificentia abſq; ulla retributione conuenienti: Quod uinũ & lac q̃uis utrũq; bonũ ſit, tñ mixta corrũpũtur & putreſcunt: Sic & ſapientia inferior & ſuprema: Ideo q uult ſapere in diuinis, ut denudetur a
Paul. ſapiẽtia inferiori neceſſe eſt, dicente Deo in Paulo & pphera, cũ de ſapiẽ-
Iſaias tia ſuperiori deſtinanda ageret: Perdã ſapientiã ſapiẽtũ. Pari modo quãdo qs nimis immergitur in ſapientia, & aſtutia inferiori, denudatur a ſupiori. Ideo Adã nudus inuentus eſt, quia uoluit nimis ſapere ſuaſu ſerpentis, qui ערום harũ dicitur, quod nudũ & aſtutũ ſignificat: ut doceamur qđ ſemp
Salo. nimis aſtutus denudatur a ſapientia diuinoꝝ. Vnde Salomoni, q utranq; pmiſcere uoluit iuxta illud, bibi uinũ meũ cũ lacte meo, non bñ ſucceſſit: Sed melius euenit Dauid, & fœlicius, qui paſcebatur lacte & melle, ſicuti & omnibus electis indictũ fuit, ut paſcerẽtur in terra fluẽte lacte & melle, ſicut toties in ſcriptura, repetitũ eſt. Et utinã Salomon nõ miſcuiſſet uinũ & lac, ſed cõtentus fuiſſet butyro & melle cũ Meſſiach, aut fauo cũ melle
Cãti. & lacte/ut de uera ſponſa dr̃: Fauus diſtillans labia tua, mel & lac ſub lingua tua: Quod oibus cultoribus illius ueræ terrę pmiſſionis cõtingit.

Quid terra fluens lacte, & melle. Cap. XXV.

POſtq̄ explicauimus quid lac, & mel, enodandū reſtat, quę ſit terra illa fluens. Nec.n.opinandū eſt Deū promiſiſſe terrā lacte uaccino, aut ouino, aut melle apum manantem populo electiſſimo, poſt tot labores deſerti peragrati, poſt onerosiſſimam legis obſeruantiā, poſt bella multa in nomine Dñi perpetrata. Sed alia terra eſt (ni fallor) uero lacte, & melle diuino emanans, quę in plęriſq; locis a lege, & propheris maxima celebritate, & frequētia decantať. Eſt.n.ꝓmiſſa terra uiuentiū, q̄ fluit uero lacte, & melle, ad quā ſuſpirabat diuus citharœdus, q ait: Credo uidere bona Dñi i terra uiuētiū: Cuius typū geſſit illa, ad quā deductus fuit populus Iſraeliticus poſt longā deſerti peragrationē: In qua ſup oēs regiones uiguit ſpūs ꝓpheticus, & arcanoꝝ legis pſcrutatio, & ſapiētia, & guſtus reꝝ diuinaꝝ: adeo q terra illa a Daniele uoceť: צבי Zebi.i.glorioſa, ut hēt traductio nr̄a, aut inclyta, ut Hieronymus ait, uel terra fortitudinis, ut Symmacho placuit, ſiue iucūda, & pręcipua ſup oēs alias non quidē fertilitate reꝝ corruptibiliū, quia (teſte Deo in Deuteronomio) fertilior eſt terra Aegypti: Nec latitudine, aut amœnitate alias excedit, quia paruula & ſatis rigida. Eſt igitur præcipua, glorioſa, & inclyta, quia ſuppoſita eſt largiſſimæ influentiæ prophetię, ſapientiæ, & rerū omniū diuinarum. Ibi.n.Patriarchæ educati ſunt uocato Abrahā de Meſopotamia Syriæ: Illuc ꝓgenti Iſraelitico populo data eſt lex omni ſapiētia pleniſſima, ut habitatores futuri eſſent loco cōuenietes: Illic prophetia pene omnis effuſa eſt: Ibi prophetę q̄plurimi potētes ope, ſermone, & ſapiētia: Ibi Chriſtus: in quo ſunt oēs theſauri ſapientiæ, conceptus, natus, & educatus eſt: Ibiq; prædicauit, & multos ſapientia repleuit: Nec aliquando ab eo loco diſceſſit, niſi cū adhuc paruulus abductus fuit in Aegyptū, ut Herodis imanitati cederet. Ibi paſſus ſurrexit, & inde aſcendit in cœlū, ſpiritū ſanctū ibidē diſcipulis ſuis dedit, qui corda eorū omni ſapientia, omniq; peritia linguaꝝ compleret, & paſceret eos lacte, & melle a ſupexcęlſa terra deducto. Illic quoq; natus, educatus, & ſpiritu repletus eſt ille, qui dixit: Quā dulcia faucibus meis eloqa tua, ſup mel ori meo: Ad quā dulcedinē delibandā alios inuitabat dicēs: Guſtate, & uidete qm̄ ſuauis eſt Dñs. Si aūt ad ſenſum allegoricū, & forſitan magis intētū a ſpū ſancto cōſcendere uoluerimus, terra hęc fluēs lacte & melle eſt caro, & corpus Chriſti, a quo fluxit & aqua in lauacrū peccatoꝝ, & lac & mel in uerum cibū uitæ & ſpiritus: immo exhibitū eſt ipſum corpus nobis in panem, & ſanguis in uinū. Lac autē ab ipſo propinatū nunc datur incipiētibus, iuxta illud Apoſtoli: Vobis aūt quaſi infantibus lac præbemus, Nunc aūt datur pfectis, ut de Apoſtolis & primariis fundatoribus eccleſię ſub nomine ſponſæ in cāticis dicitur: Mel & lac ſub lingua tua. Tūc.n.

Dauid

Daniel

Hiero.

Sym.

Deut.

Dauid

Paulus

Cantica fuit mel & lac ſub lingua ſponſæ, ideſt Apoſtolorum, quorum cœtum Chriſtus accepit in ſponſam, ut p eos cęteros filios generaret, quãdo ſpiritus ille ueritatis eos perfudit, & pauit, adeo ut per totũ mundũ diffunderent lac & mel ab illo ſuſceptũ. i. doctrinã, & guſtũ rerum diuinarum. Et uere lac cibus eſt perfectorum, & eorum, qui ſunt paruuli, aſtutia uidelicet & malitia, ut ait ille præcipuus diſtributor lactis & mellis: Abſcõdiſti hæc a ſapiẽtibus, & pru- CHRISTVS. dentibus, & reuelaſti ea paruulis. Eſt itaq; cibus hic perfectorum, qui iuxta Regis edictũ efficiuntur ſicut paruuli, ut intrare poſſint ad penetralia regni cœlorum, ubi paſcãtur uero lacte propinato ab illis uberibus, de quibus Cantica dicitur in Canticis: Ibi dabo tibi ubera mea. Et iterum: Dilectus meus mihi, & ego illi, inter ubera mea cõmorabitur. Quod lac ſemp conſequitur mel, quia ad ſapientiã, & cognitionẽ diuinorum accedit guſtus, & delectatio.

Quid oleum. Caput XXVI.

OLeum quoq; in ſacris eloquiis celebratiſſimũ eſt, & ad multa neceſſariũ, ad reges uidelicet, ſacerdotes, & prophetas ungẽdos, & linienda ea, quæ offerebantur munera cerealia ad luminaria cõfouenda, & ſanãdas infirmitates. Nec reor ſacer- David Ioel. CHRISTVS. dotes, reges, & pphetas, atq; ſacrificia ſanctificari oliuarum oleo, ſed meliori uirtute, cuius oleũ illud materiale ſacramentũ erat. Oleum itaq; melius, & uerum diuina quædã eſt uirtus, imo ipſa diuinitas effigiata per oleũ, quo Cantica utimur. Et de iſto meliori dicit̃ in Cãticis: Oleũ effuſum nomẽ tuũ. i. diuinitas, & uirtus ipſius diuinitatis indicata p oleũ: Qua uirtute pręcipue referti eſſe debent reges, prophetę, & ſacerdotes: Reges, qa uicẽ, & imaginẽ Dei peculiarẽ gerunt in terris, Prophetę, quia miracula ppetrant, & futura pręnuntiant, quod propriũ Dei eſt, dicente Iſaia: Annuntiate nobis, quæ uentura ſunt, & dicemus, q; dii eſtis uos: Sacerdotes, quia funguntur Dei officio diiudicando animas, & remittendo peccata, & qa mediatores exiſtunt inter Deũ & homines: Mediũ autem (ut triuiale eſt in ſcholis) de utroq; extremo participare debet. Et quia IESVS fuit Rex regũ, ſũmus propheta, & pontifex maximus, ideo refertus eſſe debuit diuinitate ſuper oẽs, ut Pſalmographus canit: Vnxit te Deus, Deus tuus oleo letitię præ participibus tuis. Bene quippe dicit̃ oleũ letitię, qa nullũ eſt uerum gaudiũ, niſi ubi Deus reſidet: Cui ſeruiẽs ſemp lętus eſſe debet. Hinc Chriſtus ait: Cum ieiunatis, ideſt Deo per ieiunium uacatis, nolite fieri ſicut hypocritę CHRISTVS. triſtes: Sed potius id temporis unge caput tuum, ut lætus ſis uidelicet, iuxta illud propheticum: Vt exhilaret faciem in oleo. Et hic eſt hilaris David dator, quem diligit Deus. Nec adducatur illud euangelicum: Beati, qui lugent, quia luctus ille ad animalem hominem ſpectat, qui aſſumi debet, ut ſubſequatur conſolatio, ideo ſtatim ſubinfertur: Quoniam ipſi conſolabuntur. Sicut igitur per aquã baptiſmi indicatur aqua illa ſupramun-

dana, ita per oleũ & chriſma denotatur oleum, chriſma, & unctio illa di/
uinitatis, de qua inquit Iohãnes: Vnctionẽ habetis a ſancto, & noſtis oia. Iohã.
Et Paulus: Qui unxit nos Deus, & qui ſignauit nos, & dedit pignus ſpũs Paulus.
in cordibus noſtris: A quo etiã Chriſtus homo unctus eſt, dicẽte Petro in Petrus.
Actibus apoſtolicis: Vnxit eum Deus ſpiritu ſancto, & uirtute.

Quid Palma, cedrus, lignũ ſetim & hyſopus, atq; ſalix. Cap. XXVII.

INter plantas autem celebrantur nimis palma, cedrus, & hy/
ſopus, illæ tanq̃ omniũ arborum, & hæc tanq̃ omniũ plãtaꝝ
minoꝝ excellentiſſima: Palma.n. adeo celebris eſt, ut in duo/
bus animalis ſimulachrũ teneat. Alteꝝ eſt, qa non fructificat
ſine coitu, ſed grauidantur eius rami gẽmis maſculeis, quaſi ſemine quo/
dã. Alteꝝ qa in ſuperiori parte habet quaſi cerebrũ, quod hebrei הלולב Hebrei.
halulab, Arabes uero chedar, uel Gemar uocant: Quo deſtructo moritur Arabes.
arbor, ſicut deſtructo cerebro animalis moritur ipſum animal: quod qdẽ
huic ſoli inter plantas cõtingit: & adeo celebris eſt, ut in ſolẽnitate ſeptimi
menſis iuſſe fuerint offerri ſpatulę eius, quas hebrei ꝓprie כפות caphot.i. Hebrei.
palmas dicũt ſimul cũ ſalicibus torrẽtis, & ramis arboris עבות habot, qd Hieron.
nos habemus traductũ denſaꝝ frondium: ſed Hieronymus frondoſas, &
alii illud habot myrtũ interpretari uolunt. Et hæc omnia ſimul cũ fructi/
bus arboris pulcherrimæ, quæ eſt citrus, uel citria ſemp uirẽs, & omnibus
horis pomifera, ut eſt cõmunis ſententia hebreoꝝ, qui uſq; in hodiernum Hebrei.
diẽ ſolẽnitatem illam celebrant fructu eius, quem citrinũ Galenus uocat
cũ frondibus ſupra adductis: Quos hebreos ęmulati Lacedęmonii Deos Lacedę.
ſuos coronare ſolebant illis fructibus, quos oximala perſica nuncupant, ut
Ariſtophanes author eſt. Nec uacat a myſterio, q̃ ſolẽnitas illa celebratur Ariſto.
hoc fructu, qui cõtra uenenũ ualet poſitũ in uino, quod bibit̃, ut Dioſco/ Dioſco.
rides ſcribit. Neq; etiã ſine myſterio ſunt aliæ arbores, quæ in eadẽ ſolẽ/
nitate lætũ diem reddebant. Palma.n. (ut diximus) ſatis expreſſum ani/
malis ſimulachrum tenet in coitu, & cerebro, & etiã in eo, q̃ comã in ca/
cumine habeat circũ extenſam, & ramos in digitoꝝ modũ protenſos, &
fructus quaſi in digitoꝝ figurã formatos, unde dactyli.i. digiti uocantur.
Pulpa quoq; ipſoꝝ fructuũ caro nuncupatur, ualde quidã medicinalis &
ſummę nutritionis, aut ex ui quadã quaſi animali, aut ex natura phœbea:
Et tanti nutrimenti eſt, ut Anachoritæ quidã illo tãtũmodo cibo contenti
fuerint, ſicut uſq; in hodiernum diẽ multi in Aphrica alios cibos nõ habẽt
in uſu: Eſtq; multigenus fructus, & uarius ſup oẽs alios. Glorioſa inſup eſt
arbor, & expreſſum habet uictoriæ ſymbolũ, qa rami eius nunq̃ flectunt̃,
ſed onuſti cõtra pondus ſurgunt, ut Ariſtoteles, & Plutarchus ſcribunt, & Ariſto.
nos expientia didicimus: Hæc igitur gloriæ typus, ſimulachrum, & ſignũ Plutar.
eſt, ſicuti a ſede gloriæ uim ſuã habet, ut notũ eſt his, q in huiuſmodi ini/
tiati

tiati ſunt. Cedrus autẽ (ut ſatis conueniunt ii/qui de plantis pertractant/ Cedrus.
Theop. Theophraſtus/Dioſcorides/& Plinius) ea eſt/quæ tya uocat̃ reſinã p̄bens
Dioſco. electiſſimam/quæ cedria dicit̃/& cedrium/dentium doloribus utiliſſima in
Plinius cauernas addita eos frangit/& dolores ſedat:Expirantibus quoq; uitã ad/
fert/qa uires aſſumit adiũcto calore uitali,ſed defuncta corpora incorru/
pta cõſeruat uitioſos humores exterens,& abſumens. Multa quoq; de ce/
dro proſequunt̃ ii,qui de plãtis ſcripſerunt, ꝙ ictibus ceraſtæ impoſita cũ
ſale remedio eſt:Elephantias curat,& ad pulmonis ulcera prodeſt cyathũ
eius ſorbere:Aduerſus uermes, & tineas in clyſteriũ iniecta præſidiũ eſt,
& contra quadrupedũ ſcabiem,canum,& boum:& ꝙ ardet uelut facula.
Oleũ quoq;,quod ex ea fit,multũ celebrat̃ indicans forſitan ueri olei fon/
tem,miſericordiæ ꝫ & pietatis diuinæ locũ, cui illa arbor reſpondet:Sed
Hebrei an hæc ſit arbor,ex qua Arca fœderis fabricata fuit,an fuerit larix,ut he/
Plinius brei multi aſſerunt, ſiue cedrus ex alio genere , ex qua (ut Plinius,& alii
narrãt) fiebant menſę nobiliũ precioſę,incertũ habemus.Sed in hoc con/
ueniũt omnes hebreoꝝ ſapiẽtes,ꝙ lignũ ſetim,& cedrus quã ipſi ſuo idio/
mate ארז ארזים erez arezim uocãt,idẽ penitus ſint,arbor q̄ppe a diuo cy
Dauid tharœdo celeberrime decantata, ꝙ ꝫ ſit arbor Adonai,ab eo plãtata in li
bano,ideſt in uera ſylua ſupramũdana,& horto delitiaꝝ , aut in candida
illa mente diuina eminentiſſima: Vtrũq;.n.libanus ſignificat,ſaltum ꝫ & libanus
candidũ uel albũ.Sacramentaria igitur eſt hæc arbor ſimul & palma,&
myrtus,qbus iuſſu Dei dies feſti ſeptimi mẽſis celebrabant̃:Cedri.n.emi/
nẽtiores ſãctos,& Dei primarios duces ab ipſo plãtatos ſignificãt:Palmæ
uero uictorias,quas in Dei militia reportãt:Myrtus aũt i multiplici infir
mitate cõferens/multigenã gratiã ſanitatũ,quã Deus uincentibus cõfert.
Et ii legitime Dei feſta celebrãt,qui plantati ſunt a Patre:uincũt.n.& triũ
phum reportant cũ filio,atq; benefici ſunt indigentiis alioꝝ ſuccurrentes
cũ ſeptiformi ſpiritu:uel (hebreoꝝ theologiã ſequendo) ii uera Dei feſta
celebrant,qui pulchræ arbores ſunt a tipheret & gloria Dei decoratę,ro/
borataeq; a uero robore cœleſti,quod gebura dicũt,& linitæ oleo pietatis,
& diuinæ benignitatis in propriã,& alioꝝ ſanitatẽ,atq; ſalutẽ.His aũt ad
duntur ſalices torrentis, non quia (ut reor) ad hos pertineãt infructuoſæ
arbores,in qbus ſuſpenſa dicunt̃ organa a propheta,ne audiant̃ Dei can/
Idem tica,& concentus ſuper indigna flumina Babylonis: Ait.n.In ſalicibus in
medio eius ſuſpendimus organa noſtra . Sed quantũ ad aliud ſignificatũ
conuenire poſſunt cũ arboribus illis ſacramentalibus,& feſtis: ubi.n.nos
habemus & ſalices torrẽtis, in hebreo dicit̃ וערבי נחל uchirbe nachal:qđ
ſignificare poteſt/& iucũditates hæreditatis:Nã ערב harab ſalix,& iucun
dum uel amœnũ interpretatur. נחל nachal aũt torrentem,& hęreditatem
ſignificat , ut uterq; ſenſus eſſe poſſit, ſalices ꝫ torrentis , & iucunditates

hæreditatis ſupernæ.ſ.& cœleſtis, quarũ delibatio fit a rite celebrantibus ueras ſolennitates: Ideo pro ſic celebrantibus decantat Propheta: Exultate Deo adiutori noſtro, iubilate Deo Iahacob: ſumite pſalmũ, & date tympanũ/pſalterium iucundum cum cithara: Buccinate in neomenia tuba in inſigni die ſolẽnitatis ueſtrę. Si aũt in alio ſenſu intelligant ſalices torrentis ſignificati per illud hirbe nachal, per hos indicant corpora noſtra, quę infructuoſa ſunt, imo & noſmetipſi infœcũdi ſumus, niſi irrigati ab aquis ſuperioribus, & plantati ſimus ſecus decurſus aquarum, ut poſſimus fructũ dare in tempore ſuo: Ideo nõ ab re ſalices iſtę dicũtur torrentis, quę fecerunt ad celebrandas feſtiuitates Dei. Nec abſq; myſterio iſti celebrantes, nunc per ſalices, nunc per arbores frugiferas deſcribunt: quia unuſquiſq; infœcundus eſt ſibiipſi dimiſſus, fœcundus aũt irrigatus ab illa ſupramũdana aqua, quæ ait: Sine me nihil poteſtis facere. Celebratur quoq; nimis planta illa, quæ in hebreo dicit אזוב ezob, qđ ex uicinitate uocabuli traduxerũt hyſopũ, ſed pro ueritate libanotis eſt, quã Romani prius, ſed hodie Italici omnes Roſmarinũ dicunt: quæ inter plantas quidẽ nobiliſſima eſt, & magis q̃ exiſtimat excellens, q̃uis multitudine, & frequẽtia uileſcat. Eſt enim ſemper uirens, nulli nocens, & multis infirmitatibus inimica, maxime morbo comitiali, qui dæmoniacus eſt. Radix quoq; eius cum melle purgat ulcera, torminibus medet, & ſerpentum ictibus, ſi cũ uino bibat. Prodeſt etiam in morbum regium in uino cum pipere: Et tanto in maiora mala pualet, q̃to maiori gaudet tutela, & fauore cœleſti, a quo omnis uirtus confouetur: Ideo non ſine cauſa ad aſperſiones faciẽdas cum ſanguine animaliũ in lege iubebatur aſſumi, iuxta quod decantat Propheta: Aſperges me domine hyſopo, & mundabor. Gradum enim illum apud ſecretiores Theologos diuinitatis indicat, aut mẽſurã illam, qua nos Deo, & Deus nobiſcum coniungitur: Cuius perfuſione & a peccatis mundamur, expiamur, & perficimur. Hinc in huius rei ſacramentũ iuſſæ fuerunt fieri aſperſiones planta illa ſacramentaria.

Dauid

CHRISTVS.

Roſmarinũ.

Dauid

Quid uitis, & uinea. Cap. XXVIII.

EST quoq; inter arbores celeberrima uitis a Noe (prout aperte in ſacris eloquiis continetur) primo plantata in terra, a qua ſublata fuit maledictio data per peccatũ protoplaſtis, & fratricidę, cuius ſemen penitus aquarum illuuione deletũ fuit: Sed non adhuc bene initiatus Noe in huius uitis, & uini negotio inebriatus pudenda reuelauit, ut irriſui haberetur a filio, qui ligauit ipſius patris uerenda (ut Beroſus ſcribit, uel abſcidit, ſicut alii tradunt) ne compleret, quod conceperat, dum uitem plantauerat: Quæ omnia in figura & ſub uelaminibus ſcripta ſunt: Per hanc etenim uitem melior uitis intelligitur: quam ſuſcipiens Redemptor noſter, adeo, ut ipſa effectus ſit, ait: Ego ſum uitis

Beroſus

CHRISTVS

IDEM uera, & uos palmites. Atq; iterum de utraq; uite loquens inquit: A modo non bibam de hoc genimine uitis, donec illud nouum bibam uobiſcũ in regno Patris mei. Ecce q̃ clare & uitem hanc/quæ uinum noſtrum mate/riale præbet, & illam/quæ cœleſte uinum, & melius producit/exponit. Per hanc nanq; illa ſuprema intelligitur uitis, quæ uinum tradit ad cor uniuſ/ cuiuſq; lętificandum, iuxta illud Prophetę: Et uinum lętificet cor hominis. (David) Nam abſq; illo nulla uera eſt lætitia. Eſt itaq; uitis uera Dei iuſtitia, quæ & in diſtribuendo, & in puniendo recta corda lætificat, ſicuti Pſalmogra/phus canit: Lætabitur iuſtus, cum uiderit uindictam. Qui & ſi aliquando (Idem) ex apparenti iniuſtitia turbatur pacem peccatorum uidens, & iuſtorum immeritam oppreſſionem, oĩbus tamen ab æquiſſimo gubernatore æqua lance penſitatis, & recto libratis examine lętantur tãdem in his, de quibus pauloañte non bene perceptis triſtabantur. Dicit quoq; hęc uitis fœcun/da, adeo ut fertiles ei plæriſq; in locis cõparẽtur, ſicuti habetur in Pſalmo: (Pſalm.) Vxor tua ſicuti uitis abundans in lateribus domus tuę. Et in Eccleſiaſtico (Eccle.) inquit Sapientia: Ego quaſi uitis fructificaui ſuauitatem odoris. Hoc ideo quia inde, ideſt a robore illo excelſo per uitem denotato acrior uirtus emanat, quę, mediante Dei gratia, affert fructus q̃plurimos. Et quod mirũ eſt, uitis cuiuis arbori applicata fructus producit, ſed diuerſimode: Debiliores enim inixa ſalicibus q̃ fraxino, ulmo, nuci, & huiuſmodi. Non ſecus diui/na illa uitis, & robur perfuſum omnibus arboribus rationabilibus, de quibus alibi diximus, fouet, & fructum producit: Sed meliorem adhęrens Petro, Iohanni, Paulo, & huiuſmodi arboribus robuſtioribus, q̃ debilibus & obſcuris. Placide quoq; hęc uitis, q̃uis natura acris, adumbrat, dum lignis uel columnis inhęret. Sic robur illud cœleſte ipſius Dei gratia, & benignitate permixtum iucundiſſima umbracula prębet, ſicuti chriſtiferę Virgini (Cantic.) ab Angelo dictum fuit: Et uirtus altiſſimi obumbrabit tibi. Et in Canticis Salomon: Sub umbra illius, quẽ deſideraueram, ſedi/& fructus eius dul/cis gutturi meo. Quam umbram & eius Pater deſiderabat, dum diceret: Sub umbra alarum tuarum protege me. Et quod hic alas uocat, alibi pro (David) pagines nuncupantur, ut de ipſa typica uinea canens Propheta inquit: Operuit montes umbra eius, & arbuſta eius cedros Dei: Extendit palmi/tes eius uſq; ad mare/& uſq; ad flumen propagines eius. Verũ differt hæc uitis noſtra ab illa ſuperiori/ quia hæc arboribus inhærendo fulcitur/ illa autem arbores ſuſtentat/& fouet fœcunditatem præſtans/ut ipſamet uitis (CHRI/STVS.) perhibet dicens: Qui manſerit in me/& ego in eo/hic fert fructum multũ. Et quia Chriſtus huic uiti iuſtitiæ connexuit pietatem/& miſericordiam, (Iahacob) ideo Iahacob cum de Iehuda, immo de ipſo Chriſto, qui ex illa tribu deſcẽdit, ageret in oraculo teſtamentario ait: Ligans ad uineam pullum ſuum, & ad uitem fili mi aſinã ſuam: Aſina enim, & pullus pietas eſt, & gratia,

Vitis uera.

ut alibi declaratum eſt, quæ in Chriſto obuiarũt cum ueritate & iuſtitia, & inſimul colligata pararunt ei ſedẽ in domo Iahacob in æternũ. Et quod hic per uitem & aſinum, alibi per uinum & panem innuitur: Quę duo ordinauit pro ſacrificio in ea domo, eccleſia uidelicet, nõ ſine magno myſterio indicans aſinum ad uitem ligatum, & pietatem, atq; miſericordiam ſimul cum iuſtitia & ueritate per eũ oſculata, & connexa fuiſſe. Voluit itaq; Noe plantare, & firmare uitem diuinæ iuſtitię, ne ultra eius poſteros puniret, fretus diuina promiſſione, qua dictum eſt: Statuam pactum meum uobiſcum, & nequaq̃ ultra interficietur omnis caro aquis diluuii, neq; erit deinceps diluuium diſſipans omnem terram. Et quia magis pręſumpſerat q̃ debuerat, ſperans obtinere, quod nec particularia ſcelera ultra puniret, inebriatus dicitur & illuſus a חם Cham, qui calorem ſignificat, diuinæ vʒ excandeſcentiæ, ne generaret eos filios, quos ipſe ædere decreuerat, neq; præferret genitos ultra id, quod debebat: Statuerat enim (ut dicũt doctores hebrei) in eo loco collocare Canahan nouiſſimum filium ipſius Cham ut non ſentiret ſuper ſe diuinam iuſtitiam, & minus alii fratres, qui eũ præcedebãt. Hinc nõ Cham maledixit Noe, ſed Canahan, a quo ſumpta fuit errandi occaſio: Cuius maledictionis ſentẽtia fuit: Canahan ſeruus ſeruorum erit fratribus ſuis: Vt ſic error, quem cõmiſerat, dum eum nimis pręferret, per debitam oppreſſionem emendaretur. Si autem quis uitem debito loco plantet, & de fructu eius bibat aqua ſapientiæ temperato, & compreſſo conuenienti pane, non aſcendunt uapores, nec ad ebrietatem deducit: ſed uires corroborat, & uim tribuit operandi. Hinc ſummus doctor nos ad utrumq; cibum capeſcendum adhortatur dicens: Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo: Quã carnem antea panem uocauerat, & ſanguinem alibi uinum nuncupauit. Quæ iterum ſumẽda iuſſit ſub interminationis pœna, dum ait: Niſi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis eius ſanguinem, nõ habebitis uitam in uobis. Hæc igitur nobis edenda ſunt, ut & uitam habeamus, & bonum opus operari poſſimus. Ad quę iterum inuitat nos cœleſtis doctor dicens: Ite & uos in uineam meã: uineam utiq; eccleſiæ ſuę, quã plantauit hic inferius ad inſtar illius ſupramundanæ uineæ, & curiæ: Vtrobiq; enim erectum eſt binum tribunal iuſtitiæ vʒ, & miſericordiæ per uinum & panem/ſanguinem & carnem, dextrum & ſiniſtrũ/ & huiuſmodi multa pręfigiatum/ut & pro bonis operibus præmia reddantur, & pro malis conueniens infligatur pœna: Hac. n. lege unuſquiſq; introducitur in uineã domini, ſuſcepturus vʒ iuxta opera ſua pœnam, uel præmium. Ideo dicit, q; Paterfamilias, poſtq̃ plantauit uineam, ſepe circundedit terminos, aut cuſtodiam poſuit, fodit in ea torcular, quo premeretur uinum iuſtitiæ: & ædificauit turrim, aut horreum, quo reconderetur triticum miſericordiæ,

DEVS

Doc. he.

CHRISTVS.

IDEM

Augu. & pietatis: Quorum duorum uſus neceſſarius eſt, ut q̄optime dixit Auguſtinus: Ad omne recte factum amor, & timor ducit: Amor utiq; benignæ promiſſionis, & rei promiſſæ, atq; timor iuſtitiæ punientis: Quæ tanq̄ duo calcaria impellunt ad omne opus bonum, aut tanq̄ panis & uinum mentem reficiūt operantis. Si autē hæc duo inordinata fuerint, & diligatur, & timeatur, quod non debet, efficiuntur calcaria impellentia ad omne
Idem malum, & cibus atq; potus letalis. Hinc Auguſtinus aduerſam priori ſub infert ſententiam dicens: Ad omne peccatum amor, & timor ducit: Sicuti enim amor, & timor Dei ad omne bonum trahit, ſic amor & timor mundi ad omne malū impellit. Quod a ſaluatore diſcere poſſumus, q ſicut uitā & pręmiū promittit iis, qui paſcuntur pane & uino, uel carne & ſanguine
Paulus illa duo ſignificantibus, amorem v3 & timorem, ſic cōminatur Apoſtolus eis, qui huiuſmodi abutuntur diligentes & timentes, quæ non debent, dū ait: Qui manducat & bibit indigne, iudicium ſibi manducat & bibit non diiudicās corpus Domini: in quo utrūq; ſuſceperat, iuſtitiam, dum ipſum corpus pœnis expoſuit, pietatem & miſericordiam, dum per idem uulneratum gratiam & ueniam nobis obtinuit: Sic & corpus myſticū per hæc duo conducens ad opus reddere ſtatuit tandem unicuiq; ſecundum opera ſua. Et ne pro Dei timore & amore mundum timeat/& diligat homo, eum ab ipſo mundo omni diligentia diuellere ſtuduit. Et hoc eſt quod ſub typo uineæ canit Propheta: Vineā tranſtuliſti de ægypto/eieciſti gentes, & plātaſti eam. De tenebris enim & anguſtiis huiuſmodi traduxit nos in admirabile lumen ſuum, a quo eiecti fuerant illi, qui Angeli lucis nucupaban-
Dauid tur, nunc autem tenebrarum: Vel litteræ ueritatem ſequendo / in qua habetur uitis & non uinea/ hæc uitis ægypti eſt humanū genus peccato obnoxium, & concluſum in tenebris & anguſtia huius mundi per ægyptū figuratis: quā quaſſauit/aut quaſſare/uel conculcare permiſit תסיע taſiah enim uerbum eſt præſens tertii modi / aut cōiugationis/& ſignificat non tranſtuliſti (ut habemus in traductione noſtra) ſed quaſſare, aut conculcare permittis/uel facis: Nam ab aduerſario & ſatellitibus ſuis multum peſſundatur ipſum humanum genus. Et quia deprauata una generatione/
Iob uel gente Deus erigit/& collocat aliam pro ea/iuxta illud Iob: Deus conteret multos/& ſtare faciet alios pro eis/ideo ſequitur: Eieciſti gentes/ideſt beſtiales/& plantaſti eam/ ſicuti tempore diluuii factum eſt/replantato v3 humano genere: Quod in præſenti denotatur per uitem/ quam alibi diximus ſignificare diuinam iuſtitiam. Nec ab re, quia Opifex ſummus produxit, & diſpoſuit totam mundi fabricam, & ipſum humanū genus iuſtitia illa diſtributiua, & regulāte. Hinc Elohim, ideſt Deus in eo, q Princeps illius tribunalis, inducitur mundi fabricator & diſpoſitor. Sequitur: Reſpexiſti ante ipſum, omnia v3 præparādo, ut omnibus prius rite diſpoſitis

miandi & omnes, qui in ipſa operantur. Hanc igitur uel pater, uel ipſemet filius locauit agricolis, ideſt nobiſipſis, ut operaremur, & cuſtodiremus eam reddentes debitos fructus tempore ſuo. Vitis igitur arbor eſt, qui ſumus nos: & uinea locus, in quo ſunt uites. i. mundus hic, aut locus, in quo plantati ſumus diſtributione diuinæ iuſtitiæ, quæ eſt uitis ſupramũdana, qua excolitur, & confouetur hæc uitis inferior, cuius truncus Chriſtus eſt, nos autem rami, uel palmites tm̃ fructus afferentes, quantum in ipſa uite manentes ſuſcipimus ab ea, unde fructus producamus, dicente ipſa Vite: Sicut palmes non poteſt ferre fructum a ſemetipſo, niſi manſerit in uite, ſic nec uos, niſi manſeritis in me.

CHRISTVS.

Quid animalia ſanctitatis. Caput XXIX.

Ezechi.

ET quis alibi tetigerimus illa, quæ Ezechiel uiderat animalia, non modo quatuor euangeliſtas in ſenſu allegorico ſignificare (ut eſt cõmunis ſententia noſtrorum ſapientum) ſed aliqd in archetypo, ad cuius uiſionem ſubuectus erat propheta, ut ſatis clare innuit, dum ait: Et ſuper firmamentum, quod erat imminens capiti eorũ, quaſi aſpectus lapidis ſapphyri: ſuper firmamentum enim thronus eſt illius, qui ait: Cœlum mihi ſedes eſt: Cuius aſpectus non ſine myſterio ſcribitur ſimilis lapidi ſapphyro. Et iterum ait: Hæc uiſio ſimilitudo gloriȩ Domini: Tamen hic declarabimus, ꝙ non ſolũ illa quatuor animalia, quæ ab hebreis dicũtur animalia ſanctitatis, ſed ꝙ omnia alia habent in Archetypo ſuas imagines, & exemplaria: quæ omnia in ſancto armario collocata, ſancta dici poſſunt. Quando igitur Iohannes perhibet ſe uidiſſe ante thronum Dei leones, pardos, equos, boues, dracones, & huiuſmodi, non quippe loquitur de his, qui nos uehunt equi, aut qui nos mordent ſerpentes, ſed eorum exemplaria, quȩ in Deo ſunt, aut loca, uel numina opificis (unde hæc inferiora ſuſcipiunt uim) indicat: Vel intelligentias innuit, quæ ipſis animalibus præſident, ſicut & plantis, lapidibus, & omnibus, quæ hic inferius habent aliquam uim. Nec offendatur aliquis, ſi dicimus animalia eſſe in Deo, cũ Iohãnes dicat: Quod factũ eſt in ipſo uita erat, uita utiq; creatrix, pullulatrix, & continue fluẽs ſuſtentãdo vȝ, & conſeruando producta, ne in nihilum defluant. Quȩ animalia in ſenſu anagogico, nulli dubium, ſunt ea, quæ explicauimus: In ſenſu uero morali (ut Hieronymus recte ſentit) homo rationem indicat, Aquila portionem illã ſupremam, qua in diuina & cœleſtia ſemper tẽditur, Leo iraſcibilem, Bos uero cõcupiſcibilem uim: ex quibus quatuor fontibus omnes operationes humanȩ egrediunt̃. In ſenſu aũt litterali p illa quatuor animalia quatuor reges animaliũ ꝑcipui intelliguntur: Inter aues. n. Aquila cenſetur regina: Inter feras Leo: Inter armẽta & beſtias, quas hebrei dñt בְּהֵמוֹת behemot, eſt bos: Inter creaturas autem rationales homo principatũ tenet. Per hæc

DEVS

Iohan.

Idem

Hiero.

Hebrei

igitur tanq̃ per animalium reges cætera omnia innuũtur animalia. In ſen/
ſu uero naturali hæc quatuor animalia omnium rerum primaria elemen/
ta intelliguntur, ut nuper enodauimus. Sed ad anagogicum ſenſum rede/
undo, quem/citra omne dubiũ/ſequitur propheta: Aquila eſt numẽ quod
dam, aut effluxus, uel menſura quædam diuinitatis (ut dicunt hebrei) no/ Hebrei
bis domeſtica: quæ nos ad intimiora diuinitatis aut ſuperiora deducit: de
quo numine Moſes in cantico ait: Sicut aquila prouocans filios ſuos uo/ Moſes
lando, & ſuper eos uolitans, expandit alas ſuas, & aſſumpſit eum, atq; por
tauit in humeris ſuis, uſq; vʒ ad manſionem ipſi præparatam. Eſt iracun/
dus, & excandeſcens leo iuſtitia punitiua in ſiniſtris: Manſuetus uero, &
domeſticus uitulus, uel bos, per quẽ concupiſciua uirtus intelligitur in alia
parte, quæ ſiniſtra nobis eſt, Archetypo autem dextera, licet bos armiger
ex ſiniſtra cenſeatur, per ipſum tamen manſueta animalia indicantur, quę
ex dextera ſunt: Vnde agnus, ouis ad dexteram tandem collocãdi dicun/
tur, & ipſe homo, in quantum eſt animal manſuetum. Sed in eo, ꝙ princi/
patum tenet, in meditullio eſt, & in domo Iahacob, in qua Chriſtus regna/
re dicitur: Quę cuncta iũcta ſunt facie, & uirtute, ut dicat Propheta: Qua/
tuor facies uni, & quatuor pennæ uni: quia vʒ unus eſt Deus omnia, q̃uis
diuerſiſſima meliori nota, & uirtute continens. Ad hæc igitur quatuor oĩa
alia referunť animalia: quia omnia emanãt uel a dextro, uel a ſiniſtro, aut
ab inferiori, ſiue a ſupremo numine Archetypi: Cui reſpondent intelligen/
tiæ, & planetæ, cum quibus aũt hæc animalia, & aliaꝗ; rerum genera cõ/
ueniant, ſupra aliqualiter explicauimus. Nunc uero de quibuſdam parti/
cularibus animantibus expreſſius diuinitatem, uel menſuras illas Arche/
typi ſignificantibus percurremus.

Quid capreæ, cerui, & hinnuli. Cap. XXX.

CElebratos nimis in ſcriptura ſacra proſpicimus ceruos, hin/
nulos, capreas, & capras, non ſolum in Canticis, ſed in lege, Exodi
& Dauiticis, hymnis. In lege enim iubeť cooperiri taberna/
culum ex pellibus caprarum rubricatis: Et prohibitis rheni/
bus, & adipe cuiuſcunq; animalis, cerui & capreæ omnia comedenda cõ/
ceduntur tanq̃ munda, ut in Deuteronomio legimus, ubi dicitur: Verum Deuter.
ſicut comedes capreã, comedes & ceruum. Et iterum: Veſcentur eis, quaſi
caprea & ceruo, quorum vʒ omnia inteſtina comeduntur, excepto ſangui
Eſus ſanguis nõ in nutri/mẽtũ: ſed in deprauatõ ne: quia in eo eſt anima, quæ nõ debet comedi ſimul cum carne, eo ꝙ aĩa/
lis anima nõ in nutrimentum hominis, ſed in deprauationem, coinquina/
mẽtũ & perniciem ipſius (ut aiunt) deuenit. In titulo uero Pſalmi uigeſi/
mi primi, ubi nos habemus, In fine pro ſuſceptione matutina, habetur in
ueritate litteræ, Vincẽti pro cerua auroræ. Et aliis plæriſq; i locis Propheta
hic adeo celebrat ceruos, ut clare intelligamus illos referri ad aliqua me/

Orige. liora/& occulta/ſicuti & Origenes cõſentit,dũ ait:Ceruus,uel caprea ani/malia qdẽ ſcd̃m rationẽ naturæ/quã corporaliter gerũt, referuntur ad aliquas rerũ corporaliũ cauſas, atq; illis inuiſibilibus ceruis uidetur conue/
Pſalm. nire id,quod ſcriptũ eſt:Vox Dñi præparãtis ceruos. Quæ.n.præparatio ex uoce Dñi fit iſtis uiſibilibus ceruis? Aut quæ doctrina ex uoce Dñi ad eos deſcendit aliquãdo? Cerui igitur ſpirituales ſunt,quoꝝ formã & imaginẽ tenet illud animal corporale,quod uoce Dñi diſponitur ad perſequẽdum ſerpentiũ genus: Voce utiq; illa legis,& doctrinæ euãgelicę,quæ ceruos,ideſt eos qui uere mundi effecti ſunt lauacro baptiſmi,& ſermonum Chriſti diſponit,& præparat ad pugnãdũ ſub Michaele, imo ſub Chriſto contra ſerpentem,& draconẽ illum antiquũ,qui eſt diabolus: In qua pugna tum ex labore,tũ ex colera zeli accenſa, tum etiã ex ueneno ſerpentis propulſato ſitibundi redduntur,fontẽq; ueræ aquæ appetentes,ut in Pſal/
Pſalm. mo dicitur;Quẽadmodum deſiderat ceruus ad fontem aquaꝝ,ita deſiderat anima mea ad te Deus. Quoꝝ pulli aut hinnuli ſunt,qui de nouo initiantur in uia Dñi,ut currant ad montes,de quibus dicitur: Montes excælſi ceruis.Montes enim culmina ſunt uirtutũ,ad quos currunt,qui uirtutis amore ſucenſi ſunt, & ſupconſcendunt,qui iam ad culmen uirtutis peruenerũt. In Archetypo uero cerui,& capreę numina illa repræſentant & influxus, a quibus animalia illa, & homines per ipſa ſignificati ſuſcipiũt,unde ſint,& dicantur cerui,uel capreæ:Quoꝝ ceruoꝝ ſublimiũ hinnuli dicũtur apud ſecretiores theologos illæ menſuræ inferiores,quæ ſunt ſub illis plenioribus mẽſuris pietatis,& iuſtitiæ per ceruos & capreas de/
Salo. ſignatis. Per hæc igitur numina,aut proprietates diuinas obteſtatur Salomon ſapientiſſimus in canticis dum ait:Adiuro uos filiæ Ieruſalem per capreas,ceruoſq; campoꝝ,ne ſuſciteris,neq; uigilare faciatis dilectam.Cuius iuramenti uinculũ eſt,per tribunal gratiæ, a quo præmiantur boni,& per tribunal iuſtitiæ,unde ſcelesti puniuntur. Hinc per hæc iurans/& obteſtans omnibus cenſuris,& ſententiis a ſupernis tribunalibus emanantibus ſe ſubmittit,& obſtringit,ut nequeat aliquo modo diſſolui,ſed reportet præmiũ de obſeruantia ſacramenti, pœnã autẽ de eius tranſgreſſione. Et quia inferiores menſurę,quæ hinnuli dicuntur,uocantur etiam ubera,
Idem illa v3, quæ lactarunt omnes prophetæ, ideo in eiſdem Canticis dicitur: Duo ubera tua,ſicut duo hinnuli capreæ gemelli.

Montes culmina virtutum.

Quid oues/& paſtores ouium. Caput XXXI.

SVnt quoq; oues in ſcriptura ſacra ſemper fauſtæ, adeo ut tandem conſtituendi ad dexteram iudicis præmium reportaturi de bene actis oues dicantur: & ex iis complures,qui ad excellentiores gradus ſubuecti ſunt, paſcebant oues. Paſtor enim ouium fuit Abel iuſtus, Abraham Patriarcha præcipuus, Pa/

ſtor ouium Iahacob/ & duodecim filii principes duodecim tribuum: Qui etiam a Ioſeph docentur, ut interrogati a Pharaone de exercitio, & induſtria eorum, reſponderent, Paſtores ouium ſumus nos, & patres noſtri ab infantia noſtra uſq; in præſens. Nec uacat a myſterio quod ſequitur: Deteſtantur Aegyptii omnes paſtores ouium: Nam ſemper mũdani & mali deteſtati ſunt eos, qui in ſimplicitate omnia, & in recta Domini uia incedunt, iuxta id, quod ait ſumma Veritas: Si mundus uos odit, ſcitote, quia me priorem uobis odio habuit: Aegyptus enim ſemper mundanos & anguſtiatores bonorum ſignificat. Paſcebat quoq; oues Moſes, quando a Deo uocatus fuit ad meliora peragenda. Paſtor quoq; ouium erat Dauid/ quando/ iubente Domino/ a Samuele unctus eſt in regem Iſrael. Sed quod maius eſt, paſtor ouium Deus, & ipſe Chriſtus & Meſſiah, qui ait: Ego ſum paſtor bonus, & cognoſco oues meas. Sed de ipſo Deo nulla carne ueſtito inquit Pſalmographus: Deduxiſti, ſicut oues, populum tuum. Clarius autem in Ezechiele: Ego ipſe (inquit) requiram oues meas, & uiſitabo eas, ſicut uiſitat paſtor gregem ſuum: & liberabo eas de omnibus locis, in quibus diſperſę fuerint: In paſcuis ubertimis paſcã eas, in montibus excælſis Iſrael erunt paſcua eaꝝ: Ibi requieſcent in herbis uirentibus, & in paſcuis pinguibus paſcentur ſuper montes Iſrael: Ego enim paſcam oues meas dicit Dñs Deus. Paſcuntur quippe oues, paſcuntur boues, capræ, & hædi, paſcuntur & porci, ſed de his non fit mentio in ſcriptura ſacra, quia penitus immũdi ſunt: Oues autem, boues, & hędi, uel capræ ſua continent ſacramenta: Oues enim animalia ſimpliciſſima ſunt, ſemperq; utillima, omni manſuetudine plena, & ab omni nocumẽto ſemota. Ideirco qui oues paſcunt/ ideſt mites ſunt & ſimplices, nulli nocẽtes, & ſemper benefici, a Deo diliguntur, & exaltantur: Hædi aũt, & capræ nocent uiti ipſam prouocantes: Quã uitem nuper ſignificare diximus iuſtitiã diuinã, quæ decerpitur/ & excitatur ab his/ qui Deũ offendunt, & peccant. Ideoq; tãq̃ petulantes hædi reponendi dicuntur ad ſiniſtram iudicis ab ipſo pœnam flagitiorum ſuſcepturi, ſicuti manſueti, & benefici oues dicuntur ad dexteram collocandæ. Ouium igitur haꝝ paſtoribus tãq̃ in bonis exercitatis/ & fidis miniſtris credit Deus oues ſuas meliores, quas ipſe tãq̃ uerus/ & principalis paſtor paſcit/ & regit. Sunt igitur ueri paſtores ouium, qui ſimplices/ innocui/ & ſemper bene agẽtes manſuetudinem, & pietatem ſequũtur. Si autem hædi ſunt nobis paſcendi, obſeruandũ eſt/ quod dicitur in Canticis: Paſce hędos tuos iuxta tabernacula paſtoꝝ. ſ. ouiũ: Iuxta quę tabernacula paſcimus hædos, quando irã/ & excandeſcentiã noſtrã/ & furentes impetus laſciuiæ frenamus illos regẽtes ſimplicitate ouina: Tũc. n. hędi paſti/ & initiati moribus ouium poſſunt cũ ipſis ad dexteram iudicis collocati expectare benedictionem/ & pręmium bonoꝝ operum.

CHRISTVS.

IDEM

Dauid

Ezechi.

Canti.

Vites diuinã sig. iustitiam

Quid aīalia, piſces, aues, & plantę mūdę, & imundę. Cap. XXXII.

QVatuor genera uiuentium produxit Opifex ſummus in ci/
bos hominis, plantas, & plantarum fructus, piſces, aues, &
quadrupedia: In quorũ quolibet genere munda, & immunda
fabricauit, ſicuti & eorum, qui ipſis ueſcuntur, aliqui mundi,
& aliqui immundi ſunt. Plantis enim paſcuntur animalia, & homines, ſed
DEVS diſtinctæ ſunt eſcæ, dicente Deo: Ecce uobis hominibus dedi oēm herbam
afferentem ſemen, quæ eſt ſuper faciem terræ, & omnem arborem frugi/
feram/& arborem afferentem ſemen, hæc erunt uobis in eſcā. Sed omni
beſtiæ terræ, & uolucribus cœlorum, & cuilibet reptanti ſuper terram, in
quo eſt anima uiuens, dedi omnem uirorem herbæ in cibum. Et ſic ſtatu/
tum eſt. Diſtinguit igitur cibos, quāuis traductio noſtra in confuſo de hu
iuſmodi loquatur: Seminiferentes enim plantas, & arbores fructificantes
dedit homini, qui ſeminandi & colligendi habet induſtriam; Beſtiis autē,
quæ ſeminare neſciunt, uirorem herbarũ, quæ vz ſponte naſcuntur, tribuit,
Dauid ſicut canit Pſalmographus: Producens fœnum iumentis, quod fit ex her/
bis, quæ ſponte naſcūtur, & herbam. ſ. ſatiuam ſeruituti hominum. Hanc
quidem ſimul & arbores fructificantes, tanq̄ mundas, & meliores homini
conceſſit: Illas autem ſylueſtres herbas tanq̄ immundas tacite prohibuit,
dum eas animalibus dedit in eſcam: Quæ ænigmatice dicta indicant, q̄
opera infructuoſa, quæ nec ſemen habent, unde poſſunt ſeminari, & colli/
gi fructus, tāq̄ immūda beſtiis relinquūtur: Quæ uero fructum, & ſemen
fructus benefaciendi habent, tāq̄ munda homini aſſignantur. De anima/
libus uero, piſcibus, & uolucribus apertam diſcretionē inter mūda & im/
Leuiti. munda tribuens hæc uetauit, & illa conceſſit, ut in Leuitico, & in Deute/
Deuter. ronomio legimus: Secernit enim primo animalia munda ab immūdis du
plici ſigno: Quorũ alterum eſt ruminare, uel (ut in hebreo habetur) leuare
Orige. granū: Alterũ eſt ungularũ ſciſſio: Quæ omnia de animalibus dicta Orige
nes munitus authoritatibus apoſtolorũ, & Chriſti, diiudicat ad homines p
Paulus tinere: Paulus. n. cū de patribus illis ageret, quibus hęc lex data eſt, inquit:
Omnes eandē eſcam ſpiritalem manducauerūt, & eundem potum ſpiri/
talem biberunt: Bibebant aūt de ſpiritali conſequenti eos petra, petra aūt
Idem erat Chriſtus. Et iterũ: Nec quis uos iudicet in cibo uel potu, quę ſunt um
Petrus bra futurorũ, hominū vz/ad quos illa omnia referuntur: Et Petro/qui ſur/
ſum oraturus aſcenderat, quærens cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt, oſten/
ſum eſt uas, in quo erant omnia quadrupedia, ſerpētia, & uolatilia, & ad/
iuncta eſt uox dicēs: Surge/occide/& māduca: Et timenti Petro id facere,
ne cōtaminaretur, iterũ dictum fuit: Quod Deus mundauit, tu cōmune ne
Orige. dixeris. Et hoc repetitū fuit ter, quia mūdata erant (inquit ipſe Origenes)
in uirtute ſanctiſſimæ trinitatis, quā Chriſtus earũ rerũ mūdator docuerat;

Qui etiam dixit: Quod intrat in os nō coinquinat hominē. Leuare igitur, aut reducere granū, uel ruminare eſt meditari cibum ſacrę ſcripturæ, quē ſumimus, & orationes, quas Deo fundimus: Quem incaſſum & in uanū proferūtur ſine mentis attentione: ſic & fruſtra leguntur ſacra eloquia, niſi qui ipſa legit, meditetur. Idcirco canit Propheta: Beati qui ſcrutantur teſtimonia eius. Et iterū: Beatus uir, qui in lege Domini meditatur die ac nocte: Vbi nō lectura, ſed meditatio cōmendatur, & in ea homo prædicatur beatus. Ruminat igitur, & reducit granū, qui attenta mēte reuoluit, quæ legit, ut opere cópleat, quæ intelligit, & meditatur: Leuat autem granum, quando bona opera efficit præponderantia debitis, quæ contrahuntur ex defectibus cōmiſſis: Sciſſam uero ungulam habet, qui ex lege præmeditata nouit diſcretionē ponere inter bonum & malū, hoc reſpuens, & illud amplectens: Vtrūq; autem neceſſariū eſt, quia non ſufficit cognitio & diſcretio, niſi opere compleatur quod naſcitur: Nec electio boni fieri poteſt, niſi rei eligendę præcedat cognitio. Piſces autē iudicantur mundi, qui habent alas & pinnulas, quibus a cœno eleuentur, & ſquāmas deponendas, ut nouū hominem induant: Qui uero ſine ſquāmis & alis cœno uolutant illos ſignificant, qui in luxuriæ ſtercore, aut luto rerum terrenaꝝ obuoluti nunquā ab eis norunt diſcedere. Immundæ uero aues ſunt, quæ ungulas fortes habēt, & roſtra uorantia ex rapina uiuentes. Et hæc illos ſignificāt, qui ſemper aliena inuadunt nunquā ſua portione contenti. Innocuæ uero aues mundę cenſent, quæ mites, manſuetos, & qui neminē lædunt, ſignificant. Quod autem hi comedendi cibi homines ſignificent, ſatis aperte ex euangelio diſcere poſſumus, dicente Chriſto de Samaritanis uenientibus ad fidem: Alium cibū habeo manducare, quē uos neſcitis. Meus cibus eſt, ut faciam uoluntatē Patris mei, qui miſit me. Sicut igitur Samaritani incipientes conuerti erant cibus Chriſti, ſic & unuſquiſq; noſtrum, dum bene operatur eſt cibus eius, & dum proximo doctrinam, uel aliquā utilitatē impartitur, eſt cibus ipſius, cui ſeruit. Sic Chriſtus factus eſt cibus noſter ſeipſum nobis multipliciter tradendo, ut conuenienter dicat: Ego ſum panis uiuus, qui de cœlo deſcendi, ſi quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum. Panis & cibus utiq; uitæ erat adminiſtrans nobis doctrinam uitæ, cibū uitæ, & opera uitæ. Sic & nos dum talia proximis noſtris exhibemus, ſumus eis cibus uitæ, & cibus purus, & mundus. Sunt autē cibus mortis, & imūdus, qui docent doctrinas peſtiferas, uel ſcandalum uitæ prębent, aut factis negant, qđ uerbis ṗdicant: qbus inquit Deus: Quare tu enarras iuſtitiam meā, & ſumis teſtamentū meū per os tuum, Tu uero odiſti diſciplinā, & proieciſti ſermones meos retrorſum: Si uidebas furem currebas cū eo, & cū adulteris portionē tuā ponebas, & cætera quæ ſequūtur. De his ueluti imundis aialibus inquit Apoſtolus: Cum hu-

Dauid

CHRISTVS.

IDEM

DEVS

Paulus

iuſmodi nolite cibũ ſumere. Et hęc/quo ad ſenſum myſticũ. Ad litterã aũt reuertendo/unde animalia & plantæ munditiã/aut immũditiã ſuſcipiant, pcurrendũ eſſet: Sed nequit fieri ſine altiori & pfunda indagine: Non.n. ex ſeipſis munda uel immunda ſunt: Nec uidetur, q a bono progenitore Deo proueniat aliquod malũ / aut a ſumme lympido aliquid decidat im/mundũ, cũ potiſſime dictum ſit: Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant ualde bona. Ex aduerſo autẽ apparet, q infeſta & mala procedant ab eo, qui per Iſaiam dicit: Ego ſum faciens bonũ, & creans malum, faciens lu/cem, & creãs tenebras: Quod ſic intelligi poteſt: Cum creare ſit ex nihilo, & terminetur ad ſubiectum, uel materiã, quæ habet rationem mali, ideo dicitur creans malum: Et cũ facere terminetur ad formam, quæ habet ra/tionem boni, ideo dicitur faciens bonũ. Itaq; quæcunq;, quantũ declinant ad materiã, habent rationem mali, & quæ magis ſummæ formæ appro/pinquant, eo magis habẽt rationẽ boni. Et hoc eſt, quod dicitur in Eccle/ſiaſtico: Contra malũ bonũ, contra uitam mors, & contra uirum iuſtum, qui Deo uacat, peccator ſemper ad ima declinans. Sequitur: Sic intuere omnia opera altiſſimi duo contra duo, & unum contra unũ, quia non eſt aliquod bonũ in mũdo ſine ſuo cõtrario: Sunt enim Angeli lucis, & An/geli tenebrarũ: Angeli uitę, & Angeli mortis: hoſpitium lucis, & hoſpitium tenebrarũ: Crater mundorũ, & crater immundorũ: Quæ quidem a Deo fa/cta ſunt & bona in ſuo ordine, quãuis immunda nobis: Quã immunditiã trahunt aut a ſpiritu feroci & rapienti, influente Marte (ut dicunt Aſtro nomi) uel Samaele eius intelligentia: ſicuti hebrei aſſeruñt: Aut id habent a Saturno, ut infecta humore melancholico malo ſedes efficiantur im/munditiæ, ſicut bona lętitia eſt ſedes boni ſpiritus, immo Dei: Vnde Pro/pheta: Redde mihi lætitiam ſalutaris tui, & plæriſq; in locis docet ſer/uire Domino in lætitia. Vel ſit iſte influxus a ſuperiori numine, median/tibus ſecundis cauſis fauſtis uel infauſtis. Aliqua dicũtur, & ſunt munda, quia nullum inquinamentũ afferunt comedenti, ſed lætum & bonum nu/trimentum: Alia autem detrimentũ præſtant multa atra bili generata, uel ueneno inficientia, ſicut de multis plantis, & reptilibus omnibus notũ eſt: Vnde hęc tanq̃ nocitua aperto, uel occulto detrimento, Deo tamen cogni/to, ab ipſo, qui nos diligit, prohibentur, aliis conceſſis, quæ beneficiũ cor/pori, & ſpiritui tribuunt.

Genesis

Iſaias

Eccleſi.

Dauid

Quid Ieruſalem, Sion, & templum. Cap. XXXIII.

SI autem ad hoſpitia illius ſacratiſſimæ regionis ueniamus, quæ non ab re dicitur terra Sancta/etiam illa cum adiacen/tibus locis ſacramentaria ſunt. Et inter alia loca illius pro/miſſæ, & figuratiuæ regionis celebratiſſima omnium ciui/tum eſt Ieroſolyma: quæ communi ſententia ciuitatem illam ſupercœle/

ſtem indicat, & figurat, in qua omnes beari debent. Sion autem/ubi erat
arx, & palatium regium, & principis ſacerdotium/ eminentiores illius
ſupernæ ciuitatis manſiones innuit, quæ (teſte Chriſto) ibidẽ multę ſunt. CHRI/
Harum igitur cõuenientia percurrenda eſt: Primo quidem nomine con/ STVS.
ſentiunt, ut triuiale eſt, & etiã in ipſius nominis ſignificato: Ieruſalem enim
(ut paſſim dicitur) uiſionem pacis ſignificat, quæ perfectiſſima uiſio, &
fruitio pacis, & principis eius in illa ſuperna ciuitate habetur: Vel (ut alii
dicunt) Ieruſalem transferri poteſt hæreditas ipſis, ut uerbum deductum
ſit a iaras, quod eſt hæreditare, & lemo quod eſt ipſi: Vnde bene dicitur
Ieroſolyma quaſi Ierus lemo ירוש למו Quæ interpretatio bene competit
ſupernæ Ieroſolymæ, in qua unicuiq; datur hęreditas, de qua inquit Pro/
pheta: Hæreditas mea præclara eſt mihi. Rex quoq; & fundator huius Dauid
inferioris ciuitatis fuit Melchizedec: & Rex atq; fundator, & pręcipuum
fundamentũ illius ſupernæ Ieroſolymæ fuit ille, qui conſtitutus eſt a Deo
ſacerdos ſecundũ ordinem Melchizedec. Corregnantes autem & coope/
ratores ipſius in conſtruenda ciuitate ex lapidibus uiuis ſunt omnes, qui
ſecundũ mandata principis bene regunt ſeipſos: ut unuſquiſq; dici poſſit
Melchizedec, quod Rex meus iuſtus ſignificat. Hæc quoq; ſuper montes
ſita eſt cum templo, & in meditullio mundi: Illa etiam ſuper reuolutionem
ultimi uoluminis habens templum in medio perpendiculariter ſuper hu/
ius inferioris templum erectum, ut non mediocris fidei teſtes aſſerunt: In/
ter quæ templa eſt cœleſte, uel Angelicum recta linea utriq; reſpondens:
De quibus tribus tẽplis ſolebant gloriari Ieroſolymitani dicentes (ut ha/
betur in Ieremia) Templum Domini, templum Domini, templum Do/ Ieremi.
mini eſt: Quos tamẽ reprehendit Ieremias dicẽs: Nolite confidere in uer/
bis mendacii dicentes, templum Domini, Non quidem aſcribens menda/
cio, quod aſſererent templũ Domini eſſe, & hoc triplicatum: ſed quia con/
fidere uolebant in templo abſq; opere, quod magnum mendacium erat
ingratitudo, & peccatũ tanto maius, quanto efficacior erat influxus cha/
riſmatũ ſuper locum, & templum, & ciuitatem, quæ præcipua erat in re/
gione fluente lacte, & melle: Et in qua lac prophetiæ, hymnorum cœle/
ſtium, euangeliorum, & totius doctrinæ cœleſtis emanauit: Et in qua erat
templum Dei celeberrimũ reſpõdens templo ſuperiori deſcripto ab Eze/ Ezechi.
chiele, & cõmemorato ab Iſaia, qui ait: Plena erat domus maieſtate eius, Iſaias
& ea, quæ ſub ipſo erant replebant templum. Ideo locus ille iuxta ſupra/
mundanum templum electus fuit peculiariter a Domino, qui in ſecundo
Paralipomenon ait: Elegi, & ſanctificaui locum iſtum, ut ſit nomen meũ Paralip.
ibi in ſempiternum: & permaneant oculi mei, & cor meum ibi cunctis
diebus. Iuſſit quoq; offerri ibidem omnia ſacrificia ſignificantia ſacrifi/
cium ſacrificioꝝ, quod in ara crucis extra portam ipſius ciuitatis obtulit

ſummus Pōtifex Chriſtus. Hinc a doctoribus hebreis aſſeritur maius eſſe peccatū, quod cōmittitur in Ieruſalem, & tēplo tantis excellentiis munito/ & præcipuo cōſpectu principis gaudente. Hinc nō ſine myſterio dictum fuit Dauidi aſcendenti de Hebron, ut regnaret in Ieruſalē: Non ingredie/ris huc, niſi abſtuleris cœcos, & claudos. i. ignorantiā, & peccatū. Ipſe aūt ſanctus rex non tm̄ abſtulit cœcos, & claudos odio habentes animā ſuā, & ipſi inuiſos (ut prouerbio diuulgatū eſt: Cœcus & claudus nō intrabūt in templū) ſed habitauit (dicit noſter textus) arcem Sion, uel munitionē eius, ut habet Veritas litteræ. i. in influxu præcipuo, quo ſeſe corroborauit

Dauid & muniuit, ne peccaret: Vocauitq; eam ciuitatē Dauid, & ædificauit eam per gyrum a melo, & intrinſecus, ut habet traductio noſtra: Vel ſecundū ueritatem hebraicā מִן הַמִּלּוֹא min amilo, ideſt ex plenitudine chariſmatū muniuit eam. Et ꝙ de munitione meliori q̄ muroꝝ loquatur textus, appa/ret in eo, quod ſequitur: Et ingrediebatur proficiēs atq; ſuccreſcēs, & Dn̄s Deus exercituum erat cū eo: quia vȝ donis & effluxibus diuinis ſe munie/rat. Templū autem illud fabricatū erat ad inſtar arcæ, uel tabernaculi fœderis mundum utrūq; repræſentans, maiorē vȝ & minorē, ad quoꝝ exemplar (ut diximus) arca & templū fabricatæ erant: In quibus figuratiuis fiebant ſacra figuratiua quouſq; uera ſacra ſuccederēt, quæ nō in templo manufacto perficerentur, ſed in meliori & perfectiori, de quo inq̄t Apo/

Paulus ſtolus: Templū Dei, quod eſtis uos. In hoc ſi bene pegerimus ſacra ipſum

Idem purificando, conſcendemus ad aliud templū, de quo iterū Apoſtolus ait: Tabernaculū non manufactum, quod eſt ipſe Chriſtus: in quē datur no/bis ingreſſus per hoſtiū, quod eſt ipſemet: In quē ingreſſi, & cū ipſo uniti

Apoca. conſcendimus ad ſupramundanū templū, de quo dicitur in Apocalypſi: Dn̄s Deus omnipotēs templū illius eſt, ciuitatis vȝ ſupernæ. Sic itaq; operantes, ut mereamur uſq; ad ſupremū templū pvenire, tunc læti & abſq; mēdacio dicere poterimus: Templū Dn̄i, Templū Dn̄i, Templū Dn̄i eſt: In quæ templa Deus ſua clementia fœlicē concedat ingreſſum.

Ceci et claudi auferri iubent è Hier.

Quid Aegyptus/Babylon/& Damaſcus. Cap. XXXIIII.

CVm bipartitū ſemp fuerit humanū genus/in Dei vȝ familiā/

Augu. & diaboli, ut Auguſtinus præmittit in procemio uoluminis de ciuitate Dei, & in toto cōtextu ꝓſequitur, conueniēs erat, ut in regione illa myſterioſa, & typica ſacra eloquia celebra/rent loca, quæ utriuſq; familię eſſent hoſpitia. Et ſicut Ieroſolyma cū omnibus circūiacētibus locis pro Dei familia/citra omne dubiū/ordinata erat, de q̄bus longū eſſet enarrare p ſingula, ſic Aegyptus/Babylon/& Dama/ſcus ſemp illi aduerſam ſuſcepere familiā/a qua ſæpius populus Dei uexatus eſt. Aegyptus amplū ab Iſraelitica gente ſuſceperat beneficium, unde Pharao uocauit Ioſeph צָפְנַת פַּעְנֵחַ Zaphnat pahaneah/q̄d eſt uocabulū

Digitized b

Aegyptiũ nullibi aliàs ĩ ſcriptura repertũ, ut ait Rabi Salomon: pro quo Rabi Sa-
traductio noſtra habet, ſaluatorẽ mundi, ſed ut alii uolunt ſignificat reſe- lomon.
ratorẽ ſecretoꝝ: zaphan.n. reſerare hebraice importat, pahaneah autẽ eſt
penitus ægyptiũ/& occultũ uel futurũ incognitũ ſignificat. Verũ quicqd
ſit de uerbis, Ioſeph Iſraeliticus ſaluauit ægyptũ reſerans ſecretũ uiſionis,
qua demõſtrata fuerant Pharaoni ea mala, quæ ſup̱ populum ipſius uen-
tura erant ab eis præcauens: Nihilominus ipſa ægyptus ducentis & decẽ
ãnis oppreſſit populum, qui Ioſeph auſpicio illuc deſcenderat: Vnde bene
ægyptũ, qui hebraice מִצְרַיִם mizraim dicitᷣ, anguſtias interpretanᷣ, quã-
uis aliqui/ neſcio qua ratione/addãt, quod etiã tenebras ſignificet: Angu-
ſtiæ.n.& ãguſtiatores bonoꝝ ſemp fuerũt Aegyptii. Babylonii quoq; tãq̃
Dei miniſtri captiuos duxerunt optimos quoſq; de Ieruſalẽ/tranſlato etiã
rege eoꝝ Ioachim in Babylonẽ. Poſtea iterũ Sedechiã regẽ obſeſſum cepe-
runt cũ toto exercitu/occiſis filiis, & ſuccenſo tẽplo: tenuerũtq; populũ ca-
ptiuũ ſeptuaginta annis. Damaſcus ẽt multoties Dei populũ afflixit, ſed
in captiuitatẽ nõ deduxit. Aduertatur hic quæſo differentia inter hos op-
preſſores. Aegyptus gratioſe ſuſcepit populum/poſtea afflixit, tandẽ ui di-
miſit. Babylon ui captiuũ duxit/& ſemper mitius agens deniq; ſponte di-
miſit. Damaſcus autẽ citra captiuitatẽ multoties moleſtauit. Aegyptus.n.
anguſtiatrix diabolus eſt/qui lepide ſuſcipit hominẽ/& ſuſceptũ ſubiugat
nec dimittit, niſi uirtute diuina abſtrahaᷣ. Babylon confuſio eſt caro, quæ
animã ſuſcipiẽs captiuã ſtatim tenet, atq; confuſam p̱ ſeptuaginta annos,
curriculũ vȝ cõmune humanę uitę: Verũ ſemper remiſſius agit, cũ in dies
anima/quæ primo adeo opprimebaᷣ, ut nihil intelligere poſſet, abſoluaᷣ
ab opprimente & offuſcante carne, ut ſucceſſiue expeditius agat: tandem
poſt curriculũ uitæ pœnitus liberaᷣ abſoluta a uinculis corporeis. Dama-
ſcus autẽ, quæ ſanguinẽ bibens interpretatur/mundus eſt: qui nõ paſcitur
niſi his/quæ ſunt ſecundũ carnẽ & ſanguinẽ/ nunc moleſtat hominẽ/nũc
abſq; moleſtia ipſum dimittit: Diciturq; Damaſcus caput Aſſyriæ/ uelut
Aſſur/qđ diuitiæ interpretantur, quaꝝ/non quidẽ ſupernaꝝ ſed inferioꝝ,
mundus hic caput & receptaculũ eſt. Hoꝝ aũt locoꝝ onera, uel ſententiæ,
aut ſanctiones diuinę ab Iſaia deſcribũtur: Quæ ſũmatim hęc ſunt: Onus Iſaias
Aegypti.i. diaboli eſt/q̄ ſimulachra eius cõmouebunᷣ, & tabeſcẽt, in ad- CHRI-
uentu vȝ illius, qui dixit: Nunc princeps huius mũdi eiicietur foras. Onus STVS.
Babylonis, carnis.ſ. quæ mentẽ confundit, eſt, q̄ oĩs manus, & cor, & cor-
pus corruptibile diſſoluetᷣ, & erit homo in melius tranſmutatus pretioſior
auro obrizo. Onus Damaſci, mundi huius vȝ eſt, qa deſinet eſſe ciuitas, &
erit ſicut aceruus lapidũ: Nã ſublatis hoſpitibus deſtruenᷣ oĩa ædificia hu-
ius mũdanæ ciuitatis. Multa alia, quæ ibidẽ dicunᷣ, poſſent in hanc ſen-
tentiã adduci, quæ omittimus, ne ulterius progrediamur/q̃ deceat.

Quid

Quid Arabia/mons Sina,& Meſopotamia Syriæ. Cap.XXXV.

NEc ab re in Arabia/quæ ſina monte gaudet fœlix thure, atq;
uariis gũmis/data eſt lex. Neq; ſine myſterio Abrahã Spiri/
tu ſancto plenus iuramento ꝓſtito exegit a ſeruo ſeniori do/
mus ſuæ/ut nullatenus acciperet uxorem, niſi de cognatione
ſua/quæ erat in Meſopotamia ſyriæ: Quem ſequutus Izahac,& ipſe Deo
plenus præcepit Iahacob/dũ ipſum benediceret dicẽs: Noli accipere cõiu
gem de genere canahan/ſed uade/ & proficiſcere ad Meſopotamiã ſyriæ,
ad domũ Batuel frĩs mr̃is tuæ,& accipe tibi inde uxorẽ de filiabus Laban
Paulus auunculi tui. De Arabiæ myſterio inquit Apoſtolus: Abraham duos filios
habuit, unũ de ancilla,& unũ de libera: Qui de ancilla/ ſcd'm carnẽ natus
eſt: Qui aũt de libera/per repromiſſionẽ: Quæ ſunt p allegoriã dicta: Hæc
enim ſunt duo teſtamẽta: Vnũ qdẽ in mõte ſina in ſeruitutẽ generãs/quæ
eſt Agar. Sina mõs eſt in Arabia/q cõiunctus eſt ei/quæ nũc eſt Ieruſalẽ,
& ſeruit cũ filiis ſuis. Illa aũt quę ſurſum eſt Ieruſalẽ, libera eſt/quę eſt ma
ter noſtra. Vbi aduertẽdũ eſt, quomodo Apoſtolus dicat ſina montẽ cõti/ *Sina distat ab Ierosolyma*
guũ eſſe Ieroſolimæ, cũ diſtet ab ea p quindecim dietas, interpoſita uaſta *p quindecim dietas.*
eremo. Nõ igit̃ de cõiũctione locali (qa magno ſpatio diſiuncta ſunt) loq/
David tur, ſed de cõiũctione influxus, ſicut metaphorice dicit Pſalmographus de
rore hermon/q̃ deſcẽdit in montẽ Sion/cũ tñ diſtent montes illi per octo/ *Hermon et Sion.*
ginta millia paſſuũ. Coniuncta igit̃ intelligunt̃ p influxũ, qui idẽ eſt in mõ
te Sina, ubi lex ſcripta data eſt, & in Ieroſolymis, ubi ſeruata eſt magno fa
uore Regis Dauid, qui cultũ Dei ſcd'm legẽ ipſam ampliauit, & Salomo
nis, q ædificauit tẽplũ, & multoꝝ ꝓphetaꝝ, q floruerũt in Ieruſalẽ, & locis
circũ adiacẽtibus. Hæc lex ſeruitutis figurata ẽ p filiũ ancillæ, quæ eiecta
fuit ab Abrahã, iubẽte Deo, ad ſolitudinẽ Berſabee, quæ cõiũgit̃ cũ deſer
to Arabię: nec ꝓcul indẽ Sina eſt, ubi Moſes paſcebat gregẽ poſt deſertũ,
ut pauloañ explicauimus. In hoc igit̃ monte data eſt lex ſeruitutis illis, qui
exierũt de Aegypto, figuratis p illos q egreſſi ſunt de Agar ãcilla ęgyptia,
Paulus ut inuit Apl's in uerbis nup adductis. Et qa eadẽ lex ſeruitutis ſeruata fuit
in Ieruſalẽ inferiori, idcirco coniuncta dr̃ cũ Sina: qa eodẽ iugo ſeruitutis *Hierusalem coniuncta cum Sina*
uterq; locus ꝑmebat̃, quouſq; deſcẽderet illa noua Ieruſalẽ deſurſum libe/
Iohan. ra, quæ eſt mater noſtra, de qua Iohãnes in Apocalypſi: Vidi ciuitatẽ ſan/
ctã Ieruſalẽ nouã deſcendentẽ de cœlo, a Deo paratã ſicut ſponſam ornatã
uiro ſuo. i. Pr̃i nr̃o Chriſto, cui erat ſponſa, nobis aũt mr̃: quæ nõ ex lapidi
bus ferro quadratis aut lateritiis cõfecta eſt, ſed ex uiuis lapidibus ſuſcita/
tis in filios Abrahæ, qui nũc filii, nũc aũt inſimul collecti, ex quibus pater
alios generauit, ſponſa dicti ſunt: Quæ noua uiſa eſt, qa nouo influxu fa/
bricata ab eo, qui nouus hõ exiſtẽs, & liber ad oẽs nos inouandos uenerat,
& liberandos a ſeruitute diaboli & peccati, ut infert Apl'us: Itaq; fratres nõ

Digitized by Google

ſumus ancillæ filii, ſed liberæ: qua libertate Chriſtus nos liberauit. Qui & dedit noua inſtituta, nó qdẽ mutãs, ſed innouãs legẽ antiquã, & tranſmutãs eã in legẽ libertatis, quę eſt ſecũdũ ſpiritũ, ut alibi inqt: Vbi ſpiritus, ibi libertas: Secũdũ quã legẽ regenerauit nos nouo ſemine, deducto ab eo dẽ loco, a quo & ſponſa ipſi parata deſcẽderat. Eſt igiť mons Sina pfuſus eodẽ influxu, quo Ieruſalẽ, q̃uis ipſe dicať uallatus deſerto: Quod bene explicať in Exodo, ubi diciť: In mẽſe tertio egreſſióis Iſrael de terra Aegypti uenerũt in deſertũ Sina: Nã pfecti de Raphadim uenerũt i deſertũ Sina, & caſtrametati ſunt in deſerto, & caſtrametatus eſt ibi Iſrael e regione mótis, ubi plurima aduertẽda ſunt. Primo, ꝗ locus prope Sina (ut diximus) deſertus erat. Aliud eſt, ꝗ nó ab re dicit Iſraelẽ ex aduerſo mótis caſtra locaſſe, ut ab irriguo móte ſaltẽ e regione ſtãtes ſuſciperẽt ea, quę ſuſcipere neqbãt ſuper mótẽ, ad quẽ non dabať acceſſus, immo penitus interdictus erat, ut paulo inferius diciť: Cauete, ne aſcẽdatis in montẽ, nec attingatis fines illius: Omnis qppe, qui tetigerit eũ, morte morieť, qa nó dũ erãt capaces potẽtiaꝝ influxuũ, ueluti infirmus, q nó eſt capax uini, & ſolidioris cibi. Ideo tertio myſterioſe tãgiť ordo debiti progreſſus, dũ diciť: ꝗ profecti de Raphadim uenerũt in deſertũ, poſtea caſtrametati ſunt iuxta mótẽ Sina, & tãdẽ debitis ſacris expiati uenerũt ad regionẽ ſanctã: Raphadim enim pauimẽta ſignificat, quę artificio códucũtur: A quo loco nó ſine myſterio populus diciť deueniſſe ad deſertũ/poſtea ad Sina, inuẽs myſterioſum progreſſum ab artificio Aegyptiaco/aut mũdano: a quo q recedit, & ipſo expoliať, ſtatim inuenit deſertũ/qa nudatus eſt fauore: Sed imediate applicat ad Sina/ubi incipit cœleſtẽ influxum ſuſcipere/quo bene pfuſus tãdẽ deuenit ad terrã/in qua frui poſſit pleniori irroratiõe diuina. Vltimo aduertẽdũ eſt/ꝗ myſterio nó paruo/primo diciť in plurali, & caſtrametati ſunt in deſerto, & poſtea in ſingulari diciť, & caſtrametatus eſt Iſrael cótra Sina. Hoc ideo dictũ eſt/ut doceamur, ꝗ nó põt multitudo aliqua influxui cœleſti appropinquare, niſi i charitate unita. Quod cognoſcẽs diuus Cithariſta decãtat: Ecce q̃ bonũ, & q̃ iucũdũ habitare fr̃es i unũ: qa in illos cœleſtis influxus deſcẽdit/ſicut unguẽtũ ex capite ad barbã uſq; ad oram ueſtimẽti. i. per totũ corpus unitũ charitate diffundiť. Et iteꝝ confirmans inquit: Quoniã illic mãdauit Dominus benedictionem & uitã, ubi vʒ ſunt habitãtes uniti in corde uno, & in animo uno. Et hæc Arabia Sina móte, & aliis bonis influxibus fœlix eſt illa vʒ, a qua uenit Regina ſapiẽtia & diuitiis referta ad cóprobãdã ſapiẽtiã Salomonis: quæ Saba dicta ẽ a loco/ uñ uenit: Nã שְׁבָא Saba hebraice/latine Arabia dicitur/& differt a Saba, uñ Sabei dicunť, qa hęc cũ, ם, ſcribiť, Arabia aũt cũ ש Et habeť utrũq; in pſalmo ſeptuageſimo ſecũdo, ubi dicimus: Reges Arabum, & ſaba: in hebreo ſcriptũ eſt מַלְכֵי שְׁבָא וּסְבָא: Cũ ãt de regina illa fit mẽtio, ſcribiť p ש

Idem

Exodus

David

Idem

Pſalm

ex quo intelligitur illa fuiſſe Regina Arabiæ: Quæ, quãuis ſapiẽs, meliorẽ
quęſiuit ſapiẽtiã in Ieroſolymis, inuens qđ lex ſapientiæ data in Arabia ui
guit maiori ſapiẽtia in Ieruſalẽ, potiſſime qñ completa, & explicata eſt ab
illo, qui dixit: Ecce plusq̃ Salomon hic. Meſopotamia aũt Syrię, quæ he/
braice Padan aram dr̃, locus eſt inter Chaldeos, & Cananeos aliquali po/
tius progenie, q̃ ſitu fauſta: Inde.n. Abraham, & tota hebraica gẽs traxit
originem a Thare/qui de Vr Chaldeorũ in חרן charam uenerat locum &
regionem, quę erat Padan arã: Et inde Abrahã in Canahan perrexit, pla/
gam illam tandem poſſeſſurus, tãq̃ dignus illius peculiaris loci habitator.
Iuſſit itaq; Abrahã dicẽs ad Izahac filium ſuũ, & hic ad Iahacob, ut non
acciperent uxores de filiabus Canahan, cui maledixerat Noe cũ tota po/
ſteritate ſua dicens: Maledictus Canahã ſeruus ſeruorũ erit fratribus ſuis.
Nec.n. debebat ex ſemine ſeruili accipi uxor pro filio liberæ, aut pro Ia/
hacob, in cuius benedictione dictũ eſt: Eſto dñs frũm tuorũ. Ideo cum iterũ
pater repeteret benedictionem, ait: Noli accipere uxorẽ de filiabus Cana/
han, quaſi inferendo/Si cõmiſcueris te cum ſemine maledicto & ſeruili,
non poteris conſequi benedictionem/qua dictum eſt/eſto dñs fratrũ tuo/
rum. Miſſi ſunt itaq; ambo, hic ab Izahac, & ille ab Abraham ad terram,
& gentem ſuæ geniture, quæ deſcenderat ex Sem filio Noe nequaq̃ ma/
ledicto, ut inde acciperent uxores, ex quibus producerent progeniem, quæ
expelleret maledictos; & poſſideret totam regionem illam occupatam ab
iniuſto poſſeſſore: In qua, ut digne habitaret, expiata fuit familia illa lege,
& ſacrificiis. Si autem ad ſenſum myſticum trãſcendere uoluerimus/exiit
progenies iſta de Vr ideſt de incendio Chaldeorum, & confuſionis Baby/
lonicæ, & uenit adhuc exigua familia, Tarah uidelicet pater Abraham
cum filio ſuo, & Lot filio Haram, & Sarai uxore Abraham, ut uenirent
in Canahan. Sed cum ueniſſent ad Haram, mortuus eſt ibi Tarah pa/
ter Abraham nequiens applicare ad Canahan. Sed ipſo mortuo dictum
eſt ad Abraham: Egredere de terra tua, & de genitura, uel progenie tua,
& de domo patris tui, & ueni in terram, quã monſtrauero tibi. Quo con/
textu docemur, ꝙ familia illa, ut poſſideret regionem ſpecioſam, & a Deo
dilectam, egredi primo debebat de confuſione peccati, & incendio cõcu/
piſcẽtiæ, & proficiſci in Harã, quod excandeſcentiam, iram, uel zelum ſi/
gnificat, quo armari quis debet contra peccatum, & malum. Sed cauen/
dum eſt, ne excandeſcentia ſit nimia, & effrenata, ut non moriatur ibi cũ
Tarah: Sed mãſuetudine corrigat, & frenet iram cum Abraham, & cum
ipſo exeat de terra confuſionis, & de progenie impetuoſa, & de domo pa/
tris confracti impetu ſuo, & ueniat mitis ad poſſidendam terram bene/
CHRI/ dictam, ut in euangelio dicitur, cui titulus eſt ſecundũ Matthæum: Beati
STVS. mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram.

Quid Amalech, Moab, Amon, & Philiſtiim. Cap. XXXVI.

SEd cũ aliqualiter de regionibus tranſigerimus, percurramus etiam de populis ultra ea, quæ de gente Aegypti, Babylonis/ & Damaſci dictũ eſt: Fuerunt enim populo Dei infeſti nimis Amalech, Moab, Amon, & Philiſtiim. Amalech.n. adeo inſo/lens fuit, ut Piëtiſſimus Deus dixerit in Deuteronomio: Memẽto quæ tibi Deuter.
fecerit Amalech in uia, qñ egrediebaris de Aegypto: quomodo occurrerit tibi, & extremos agminis tui, qui laſſi reſidebãt, ceciderit, qñ tu eras fame, & labore confectus, & non timuerunt Deum. Cum ergo dominus Deus tuus dederit tibi requiem, & ſubiecerit cunctas per circuitum nationes, in terra, quã tibi pollicitus eſt, ꝓdelebis nomen eius de ſub cœlo: Caue ne obliuiſcaris. Magna quidem uidetur Dei ſeueritas in iſtum Amalech, quod non abſq; myſterio factum eſſe credimus: Erat enim Amalech gens ma/gna, ueneno antiqui ſerpentis infecta, unde familiæ Dei inimica: Idcirco huic contra illam ſemper pugnandum erat, ſicut & superni rectores bonę familiæ decertabant, ut in Exodo legimus: כִּי יָד עַל כֵּס יָהּ מִלְחָמָה לַיהוָה Exodus
בַּעֲמָלֵק מִדּוֹר דּוֹר: Quod ad uerbum interpretatum dicit: Quia manus ſup ſedem iah, ideſt Dei, pugnans pro Domino contra Amalech a generatione in generationem. Ideo graui indignatione eiectus fuit Saul de regno: quia Saul
noluit ſe conformare cum bellatrice manu Domini, & pugnare cõtra eũ, in quem lata erat diuina ſententia, & indictum bellum, ſicuti per Samuelẽ Samuel
fuerat ipſi indicatũ, ne vȝ percuteret, & deſtrueret ipſum Amalech, & oia quę illi erant, interficiens a uiro uſq; ad mulierem, ab infante uſq; ad lactẽtem, ab agno uſq; ad ouem, a camelo uſq; ad aſinũ: quia omnia fœda erãt, & nulla conſeruatione digna, & minus in ſacrificiũ offerenda. Hinc gra/ue fuit peccatum Saul, quia offerre uoluit abominanda contra diuinum præceptum. Moſes uero, Ioſue, Dauid, & quotquot diuinũ honorem ze/lantes fideles Deo inuenti ſunt, pugnarunt pro uirili ſua contra iſtũ Amalech, q̃uis non deſtruxerint eũ penitus, ſicut lata erat in eum diuina ſententia, ut in libro Numerorũ legimus: Principium gentiũ Amalech, cuius ex/ Numeri
trema perdentur. Et hoc, quia Meſſiæ reſeruatum erat, ut penitus eum deleret, ſicut & factum eſt: nec per alium id fieri potuit, immo alii uirtute Chriſti uenturi contra ipſum præualebant, ſicuti de Moſe legimus, qui Moſes
miſſis militibus ad concertandum contra Amalech pugnabat & ipſe pre/cibus, eleuatis manibus in Deum: Sed graues erant manus eius, quia non erat ei plena uirtus expugnandi Amalech. Tulerunt igitur aſtantes petrã, in qua ſedit, quæ, Apoſtolo interpretante, erat Chriſtus, cui innitebatur: Paulus
Et quouſq; adueniret Chriſtus, qui eum penitus deleuit, ſuſtentabatur ab Aaron, & Vr, ideſt a ſacerdotio figurante Chriſtum, & incendio ignis, quẽ ipſe uenit mittere in terram: Vr enim incendium, aut fornax interpretatur.

Et ut innuat̃ hæc familia Amalechitaꝝ penitus diabolica, ſine genealogia introducit̃, ſicut ecõuerſo ad denotandã diuinitatẽ Melchizedech, & ipſe abſq; cognatione deſcribit̃. Moab quoq;, & Hamon, q̃uis de genere Sem fuerint, tamen ſemper infenſi Dei familiæ, nec cum ea aliquando cõmixti biles, q̃uis admiſſa fuerit Ruth moabitis nõ tãtũ in familiã ipſam Dei, ſed etiã in genealogiam ſaluatoris: hoc ideo, quia fœminis non fuerit facta illa
Deute. prohibitio, qua in Deuteronomio iubetur, ut manſeres, & diminuti aliquo membro non ingrediant̃ templum Domini, niſi uſq; ad decimam generationem, & Philiſtei uſq; ad tertiam: ſed Moabitis, & Hamonitis prohibet̃ acceſſus ille in perpetuum. Interdicitur quoq; pax, & commixtio cum eis tãq̃ penitus infructuoſa, ſicuti in planta patere poteſt, cuius ſurculus, ſi in eodem trunco a quo diuellit̃, inferatur, nullum fructũ penitus producit. Sic nec ſemen filii cũ matre, aut patris cũ filia poteſt producere fructus bonos: & dignos familiæ Dei: ut in Moabitis & Hamonitis factũ ẽ: q nati ſunt de obſcœna cõmixtione filiarum cum patre. Philiſtiim aũt de genere Cham ſimul cũ Aegyptiis proceſſerũt: Fuit.n. Philiſtiim filius Chaſluhim & hic filius Mizraim, qui ẽ Aegyptus, & iſte filius Cham: Qui Philiſtiim q̃uis exiguus populus, tamẽ diu Iſraeliticę familię fuit infeſtus, & nũq̃ deletus, adeo, ut adhuc aliqui cenſeantur Philiſtei, qui nõ quidem cadentes, ſed obuoluti dicunt̃, aut inuoluentes a פלש palas, qđ eſt inuoluit: Multa enim reuolutione, & uaria fortuna pugnarũt contra Iſrael, & circa q̃plurima obuoluti ſunt. Hos autem populos & ad ſenſum myſticum reducendo, Amalech diabolum ſignificat, contra quem nobis bellum continuum
DEVS indictum eſt, dicente Deo: Ponam inimicitias inter te & mulierem, & inter ſemen tuum, & ſemen illius. Moab & Hamon geniti de patre Lot, qui incluſus interpretatur, carnẽ ſignificant, quæ generatur de ſpiritibus animalibus, & uirtute ſeminali incluſa in uiſceribus paternis. Philiſtiim uero mundum ſignificant, cum quo ludimus continuis reuolutionibus, nunc ab ipſo expediti, nunc in eo iterum obuoluti. Hinc contra Amalech, & contra Moab, & Hamon (quorum primus diabolum, ſequentes uero carnem effigiãt) continua pugna ſumenda eſt, & nulla habenda pax, nulla concordia, nullum commercium/ut lege iubetur. Cum mundo uero nunc pugnandum eſt, nunc uero conuerſandum: ut ſuos dilectores ab ipſo trahentes deducamus in ſeruitutem Dei, ſicuti Chriſtus nos docuit: qui cum publicanis, & peccatoribus manducabat, & cõuerſabatur, ut eos ad pœnitentiã reuocaret. Multa alia adducere poſſemus de rebus naturalibus, plantis, & lapidibus, montibus, & uallibus, locis, & populis particularibus, per quos tanq̃ per ænigmata quædam ſacra eloquia indicant meliora, & ea quæ ad ſpiritum pertinent. Sed ne longius progrediamur, q̃ deceat, de multis hæc pauca ſufficiant.

QVid ſit illud ultimũ/in quod omnia diapaſonica conſonantia con-ducuntur. Tonus Octauus.

DEus omnia cõplet flatu/& uita ſuauiſſima. Cap. Primũ.
Quis ſit iſte/qui omnia complet/& quid de ipſo cognoſcere poſſimus. Cap. II.
Omnia uere tendunt in Deum. Cap. III.
Quo appetitu in eundem pergant. Cap. IIII.
Quo curriculo uehantur. Cap. V.
A quibus trahatur iſte currus. Cap. VI.
Quid operentur Angelici Dei miniſtri in iſto attractu, comprobatur a ſcriptura ſacra. Cap. VII.
Quomodo omnia per ſenarium a Deo egrediantur. Cap. VIII.
Qualiter per ſenarium in eundem redeant/in Chriſtum maxime/qui eſt uera quies/& ſabatum. Cap. IX.
Quomodo per ſenarium ætatum reducatur genus humanum in ipſum Deum. Cap. X.
Quomodo homo particularis regulate uiuens deueniat in Chriſtum ſabatum per ſex ætates ſignificatas per ſex illos dies. Cap. XI.
Chriſtus eſt uera quies/& ſabatum. Cap. XII.
Cur completis operibus quinq; dierum dictum ſit/ uidit Deus quod bonũ/ſed cõpleto opere ſexti dictum ſit/ & erant ualde bona. Cap. XIII.
Conſummatur perfectum diapaſon in octonario. Cap. XIIII.
Quod cœli in ſua reuolutiõe diapaſon perfecte cõducãt. Cap. XV.
De concentu cœlorum tam ex diſtantia,q̃ ex cõſonantia motuum. Cap. XVI.
De conſonanti fœcunditate in ſeptenario numero planetarum. Cap. XVII.
De harmonica cõuenientia ſeptenarii planetarum cum duodenis ſignis. Cap. XVIII.
De uera cœlorum harmonia,quam aliqui nõ intelligẽtes falsò negant. Cap. XIX.
De concordia cœlorꝫ cum ſupernis mentibus. Cap. XX.
Omnia in eundem deducũt,quia ab eodem ſuſcipiunt, unde influant,quãuis influxus uideatur diuerſus. Cap. XXI.

DEVS OMNIA COMPLET FLATV, ET VITA SVAVISSIMA. CAPVT PRIMVM.

POSTQVAM mundanam hanc domum cũ ſuo
hoſpite ſummo concentu diſpoſitam demõſtrauimus,
& in enneadibus, & in repletis interuallis, reſtat, ut me
los eius audire faciamus, qui ex uiuenti, & indefecti-
bili flatu Opificis ſui omnia complentis inexplicabili
Orphe. harmonia reſultat: de qua Orpheus σὺ δὲ πάντα πόλον
κιθάρῃ πολυκρέκτῳ ἁρμόζεις, ideſt, tu totũ cœlũ canora cithara temperas. Sed
Doryla. ultra progrediẽs Dorylaus pythagoreus dicit mũdũ eſſe organũ Dei: Iti-
Ale.mi. dẽ Alexãder Mileſius cũ Gregorio Nazianzeno: Laudabilis (hic inquit)
Gre.N. mũdus eſt pro ſingulis quibuſcunq; ſpeciebus, ſed multo laudabilior ex
harmonia omniũ, compageq; uniuerſorũ, in quo ſumma eſt, & ſtupẽda ex
contrarietate in eadẽ uita, & ſono concordia, dum inter ſe inuicem diuer-
ſa ſunt, & cũ ſingulis cuncta conueniunt, ueluti inſtrumenti fiſtulę uel fi-
bræ in eundem ſonũ congrediuntur. Hinc manet mũdi fabrica (Timœo
Tim.lo. locro atteſtante) in ipſa concinnitate indiſſolubili ratione præſtantiſſima.
Apule. Vna quoq; (inq̃t Apuleius illos ſapientes ęmulatus) mundani orbis con-
uerſio, unus concentus, atq; unus ſtellarũ, & aliarum rerum chorus ex di-
uerſis occaſibus, ortibuſq;: Nam ſicut in choreis dux carminis hymno prę
cinit cõcinentium uulgus uirorum, ac mulierum mixtis grauibus, & acu-
tis clamoribus unam harmoniam reſonant, ſic diuina mens mũdanas ua-
rietates ad inſtar unius concentionis reuelat: Quam uniuerſarũ rerum co-
Augu. aptationem, atq; concentũ homines (inquit Auguſtinus in ſuo uolumine
de ordine) imbecilli mente complecti, & conſiderare nequeũt: ſicut ſi quis
in angulo ampliſſimarum, & conſonantiſſimarũ ædium, tanq̃ ſtatua col-
locaretur, pulchritudinem & conſonantiã eius fabricæ non ſentiret, cuius
tamen ipſe pars eſſet, nec totius exercitus ordinem miles in acie exiſtens
intueri poteſt: Et hoc eſt, quia anima cũ infimis degens inferioris pulchri-
tudinis amore polluta ordinem, pulchritudinemq; ſuam perdidit: adeo ut
in pulchrũ uniuerſi, & Archetypi inſpicere nequeat, niſi iterum pulchra,
deiformiſq; efficiatur: & reſumat priſtinum oculum deorbatum craſſitu-
dine mortiferę huius, & obtenebrantis caliginis: ut ipſo expurgato, uel re-
cuperato quocunq; ſe uertat, perſentiat hoc mundanum inſtrumentum
conſonantiſſimum, & modulante Deo, concentum ipſius tanto ſuauiorem
ſono ex artificiis muſicalibus proueniente, quanto natura, & naturæ opi-
fex arte ipſa præſtantior eſt. Si ad primum igitur muſicæ formalis genus
(quod mundanũ Boetius uocat) ſeſe conferat, & ad baſem ipſius inclina-

ad populum Iſraeliticum loquebatur Deus, terrore correpti dixerunt ad
Exodus Moſem: Loquere tu, & audiemus: Non loquaťnobis Deus, ne moriamur
non ualentes ſufferre debilibus auribus gloriã, & maieſtatem loquentis:
Iob Vnde iteꝝ Iob: Cũ uix paruam ſcintillam ſermonis eius audierimus, quis
poterit tonitruũ magnitudinis eius intueri? Sicut itaq; omnia implet, oĩa
circũſonare facit, ideo ſequiť: Sub oĩ cœlo cõcertatio, & modulatio ipſius:
Quod ut ꝑcipiatur potius meliori oculo, q̃ auribus, præmiſit dicẽs: Exten
dit lumen ſuũ ſuper oẽs extremitates terræ, quo vʒ ab expurgatis poſſint
uideri hæc recõdita myſteria. Reſonat igiť in hoc magno uniuerſi inſtru/
mẽto in uocibus magnitudinis ſuæ: ſed ab imbecillibus ingeniis cõprehẽ/
di nequeũt mirabiles concentus, cũ expurgatus animus nedũ hęc inferio/
ra, ſed ſi ad ſupremũ huius mundani organi interſtitiũ erexerit aures, ſen/
ſurus ſit concordiã, & harmoniam, uel pacẽ, quã fecit Deus (authore ipſo
Idem Iob) in ſublimibus ſuis: Quod nõ de cœlis, ſed de Angelis, errore poſtpo/
ſito, exponi debet: Vnde ſubinfert: Nũquid eſt numerus militum eius, aut
cuneis eius, ſuꝑ quẽ nõ ſurgat lumẽ, uel oculus ipſius oĩa ꝑſcrutãs, oĩa nu/
merãs, & coaptãs: ut ipſi ſimul cũ cœleſtibus circulis modulãtiſſima ſuc/
ceſſione, & ordinatiſſimis uicibus ꝑcurrẽdo cũ uarietate unigena curſum
cõſonãtiſſimũ cõpleãt? Qui nũc calore, nũc frigore, nũc humido, nũc ſicco
& multigenis influxibus ꝑfundẽdo terrã, reddũt eã nũc ſpoliatã, nũc de/
pictam floribus & herbis, & fructibus pro q̃litate & opportunitate tẽpoꝝ,
ad idẽ ſemꝑ (cõtinua tñ ſucceſſione) reducẽtes: ut unicũ omniũ moderato
rem, ad cuius nutũ oĩa diſponunť clariſſime inuicẽ, ſicut moduli uel fibræ
ab eodẽ ꝑſonãte ſucceſſione quadã ꝑmotę unã efficiũt harmoniã unicum
indicãtes carminis ducem. Si iterum ad occentores, & intercinẽtes in hac
pſalmodia direxerimus aures, percipiemus ipm altiſonantem oĩa interſo/
Alber. nare facientẽ ꝓportiõe quadã (inqt Albertus) a creatoris ſapiẽtia adinuẽ
ta, nec ab intelligentia aliqua cõparata a ſeipſa, ſed a fonte ſupramunda/
næ ſapiẽtiæ hauſta: Si enim tẽperatura eſt partium corporis, quæ ſanitas
dicitur, nonne hæc ab eo, qui oĩa ualde bona, & tẽperata a principio diſ/
David poſuit, & iteꝝ diſſona cõtẽperãdo ſonat? Hinc Pſalmographus canit: Mi/
ſit uerbũ ſuũ, & ſanauit eos. Et ſi cõueniũt affectus aĩaliũ ratione carentiũ
ad inuicem, & ad ſibi neceſſariã paſturã, nonne hoc indidit naturę opifex,
ut cõdelectenť ſimilia cũ ſimilibus habitare, & reiectis noxiis cibis ſumẽt
Iob. ſibi cõuenientes ꝓparatos ab eo? De his proſequitur Iob dicẽs: Quis præ/
parat coruo eſcã ſuã, qñ pulli eius clamãt ad Deũ uagientes, eo qđ nõ ha/
David beant cibos? Cum quo regius Propheta decantat: Qui dat eſcam oĩ carni,
ei vʒ cõuenientẽ. Si quoq; rõe utẽtes inſimul moribus coaptanť, nõne hoc
facit ille, de quo iteꝝ in pſalmis caniť: Qui habitare facit unanimes in do/
mo? Si iteꝝ conueniũt cõcordes in ciuitate, uel repub. aliqua, nõne hoc eſt

ab eo/qui per angelos pacis iuſſit pacem denuntiari, & tribui hominibus bonæ uoluntatis:quiq; per Apoſtolos,& nuntios ſuos omnes in quácunq; ciuitatem,domũ/aut locum intrauerint/ pacem mãdauit offerri omnibus uolentibus eam ſuſcipere? Si própto quoq; animo aliqui legis onus ſuſci/ piunt/quo moderati tanq̃ bene diſpoſitę cicutæ admittãtur in ſupercœle/ ſte inſtrumentũ,ætheremq; concentum ſuauiſſimũ/nonne hoc eſt ab eo, de quo dicit: Nemo uenit ad me,niſi Pater meus traxerit eũ? Si qui autẽ ſincero corde,aut attrahenti,aut uocanti ſuauitate melliflua adhærent,nõ ne hoc eſt ab eo,qui iterũ dicit:Iugũ meum ſuaue eſt,& onus meum leue? Quod cóprobauerat ille,qui dixit:Quam bonus Iſrael Deus iis,qui recto ſunt corde.Et hęc eſt pax,& harmonia illa,ad quam tendimus:quæ exu/ perat omnem ſenſum.Ecce igitur idem in omnibus perſonator omnibus affluens,omnia ſua uiuificante,& deifica uirtute circumſonare facit.Quis autem ſit hic præcentor , aut quam notitiam de eo habere poſſimus,per/ currendum eſt.

CHRISTVS. Idem Dauid

Quis ſit iſte,qui omnia complet, & quid de ipſo cognoſcere poſſimus. Caput II.

VNum eſſe,a quo omnia proceſſerint,qui omnia cópleat,& in quẽ,tanq̃ in finem amatũ, & prædilectum eadẽ oĩa tendant, nulli dubiũ eſt:Et illud idem Deũ uocari ab omnibus,diuer/ ſis tamen nominibus pro diuerſitate idiomatum.Hic aũt ille eſt,qui p Iſaiã dicit:Ego ſum ipſe,ego primus, & ego nouiſſimus:Manus mea fũdauit terrã, & dextera mea mẽſa eſt,aut palmo cõcluſit cœlos.Ter nõ ſine myſterio (ut habet textus hebreus) repetitur ego,ut denotet ali/ qua trinitas in ſumma illa unitate contineri.Ego igit (inqt) ſum ipſe,q v3 eſt a ſe:aut ego ſum illud,qd eſt:ut clare ſonãt uerba hebraica. Sequit:Et ego primus,& origo omniũ:& ego nouiſſimus & finis,in quẽ tendũt oĩa: Et tãq̃ primũ efficiẽs manu mea fũdaui terrã ſtabile fũdamẽtũ totius ma chinæ,quæ ſup ipſam,aut circa ipſã fabricata eſt:Et dextera mea metior, ordino,dirigo,aut palmo cóncludo oĩa aduocãs,& trahẽs ad me,a quo ipſa oĩa pgreſſa ſunt:uñ ſequit:Voco ea,& ſtãt ſimul,in meipſum v3 collecta: Quis aũt,quantus,uel qualis ſit iſte Deus,cũ oẽm captũ humanũ fugiat, difficile,imo impoſſibile erit inueſtigare:qa ĩhabitat(teſte Paulo)lucẽ in/ acceſſibilẽ,quẽ nullus hominũ uidit,nec uidere põt:Quod nõ latebat illos antiquos Pr̃es,q pro cõſtãti aſſeuerabãt duas ſupmas mẽſuras,aut dignita tes diuinas/ quarũ ſupiorẽ fontẽ,coronã,originẽ,uñ.ſ.oĩa emanant,alterã uero ſapiẽtiã,primogenitũ, & aliis multis appropriatis nominibus uocãt/ nõ eſſe cognitas mortalibus,nec ẽt ipſi Moſi:q(ut dicũt) nec quinquage/ ſimã portã menſurę pcedẽtis intrauit.Nullus igit potuit intelligere Pr̃em, aut filium,quouſq; uenit ille,qui dixit:Nemo nouit filium,niſi pater,neq;

Iſaias

Paulus

Iohan. Patrē qs nouit, niſi Filius, & cui uoluerit Filius reuelare. Itidē & Iohānes dicit: Deū nemo uidit unq̄/ſed unigenitus/qui eſt in ſinu Pr̄is/ipſe annunciauit nobis. Quod & Iob ſub nomine lucis tetigit dicēs: Indica mihi, ſi noſti, in qua uia lux inhabitet? Lux utiq; illa, quæ a Iacobo dicitur pr̄ luminum, & illa quæ dixit: Ego ſum lux mundi. De qua iterum Iohānes: Vita erat lux hominum, & lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehēderūt. Quod & Iob proſequens ait: Auferetur ab impiis lux ſua: Quæ omnibus cōmunicatur, ut oēm hominem illuminet, dūmodo ſuis tenebris non offuſcetur, & tātæ lucis indignū ſe reddat: Hac quidē ſola luce Deus/ & diuina percipi poſſunt. Si igit̃ aliqua de hoc pcentore, & delectabili cōcētu, & beatificāte fine, & paula habeat̃ cognitio/ex hac luce ut procedat/ neceſſe eſt: nec eam a ſapientibus mundi, qui in tenebris ſuaꝝ adinuentionū inuoluūtur, expectare poſſumus, Paulo atteſtante, qui ait: Loquimur Dei ſapientiam in miniſterio, quæ abſcondita eſt, quā prędeſtinauit Deus ante ſæcula in gloriam noſtram: & quā nemo principum huius ſæculi cognouit: Nam neq; finem, neq; media, quibus in eundem finem, aut in cōcentum ſuauiſſimū inter Deum & hominem, quo ipſe beatur homo, deuenitur, ullus aliquādo philoſophoꝝ, aut mundi ſapientum docuit: quia animalis homo, aut ſapientia mundi, quæ carnalis eſt, non percipit quæ ſunt ſpūs Dei, ut ſequitur Apoſtolus: Et rōnem ſubnectēs ait: Quis.n.ſcit hominum, quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis, qui in ipſo eſt? Ita & quæ Dei ſunt, nemo cognouit, niſi ſpiritus Dei. Nos itaq; nō ſpūm huius mundi accepimus, ſed ſpiritum, qui ex Deo eſt: ut ſciamus, quæ a Deo donata ſunt, qui & loquimur non in doctis humanæ ſapientię uerbis, ſed in doctrina ſpiritus ſpiritualibus ſpiritualia comparantes. Triplex enim eſt apud philoſophos Peripateticos maxime celebratus ꝑgreſſus in ſcientia, reſolutiuus aut diffiniens, diuidens, & componēs: Quoꝝ nullus ad Deum attinet, qui nec diffiniri, nec diuidi, nec componi poteſt. Hinc diminuta nimis eſt theologia Peripatetica, & doctrina illa minus ſufficiens ad diuina, quæ puro intellectu, aut expurgato ſpiritu percipiuntur. Alius igitur modus nobis quęrendus eſt, quo diuina ſuſcipiamus. Eſt nāq; unus atq; ſublimis, qui intuitiuus dicitur, dū homo mundo corde &, oculo aſpicit in ſpecula, & ſpectacula illa clara & æterna: ad quæ ꝓphetæ omnes deuenerāt; hinc merito uidentes dicebantur. Sic Iſaias uolens explicare, quod ſenſerat, dixit: Viſio Iſaiæ: Et iterum: Vidi Dominū ſedentem ſuper ſolium excelſum, & eleuatum. Sic Ezechiel indicans unde haberet, quæ annunciabat, dixit: Facta eſt ſup me manus Dn̄i, & uidi. Simil̃r & Daniel ait: Videbā in uiſione mea. Ad quē gradū deuenerāt Prophetę oēs, q̄uis diuerſa uiderint: Quos ſequuti ſunt Iohānes, Paulus, Stephanus, & alii apoſtolici uiri, quoꝝ primus ait: Vidimus gloriam eius: Et ultimus de ſeipſo protulit:

(Marginal notes: Iob; Iacobus; Iohan.; Iob.; Paulus; Idem; Iſaias; Ezechi.; Daniel; Iohan.)

Ecce uideo cœlos aptos/& Ieſum ſtantē a dextris uirtutis Dei. Medius āt teſtat̄ ſe uidiſſe, & audiuiſſe arcana Dei, quæ nō licet homini loqui: qa nec uocabula ſuppetūt, nec mortales uoluti in cœni uolutabro digni habētur ſuſcipere pretioſas margaritas, & ſplēdorē/a quo coinquinati oculi potius offendunt̄/ q̄ illuſtrentur. Eſt itaq; progreſſus, & cognoſcendi uia media iter hāc intuitiuā, & pipateticos illos modos: quos omnes merito pro uno cōputauerim/conuenientia v3 ueritatum/ quas annuntiarūt/qui uiderūt, ad intellectum noſtrū, qui capax eſt omniū ueritatū: unde itellectus paſſibilis dicitur. ſ. omniū intelligibiliū ſuſceptiuus, imo ueritatū omniū cupidiſſimus: Qui expurgatus, dū aſſentit ueritati declaratæ, & i ipſa quieſcit, magnum ſibi comparat iudicium, ueꝝ illud eſſe, quod tam bene cum ſuo intellectu coaptatur, ueluti clauis cum ſera, quæ ſi non conuenit artificio ipſius ſerę, conuincitur non eſſe clauis illius: ſi autē coæquat̄, tranſit, apit, & claudit, ſua eſſe diiudicatur: Non ſecus ſenſus, uel interpretatio alicuius rei a Prophetis enūtiatæ, ſi intellectui expurgato ſine aliquo diſſidio coaptatur, coniicitur uera, ſin autem, falſa, & nō ſua. Hæc igitur eſt uia quęrenda a nobis, qui nō poſſumus cum Prophetis, & Apoſtolis diuina intueri, ut procuremus intelligentiam, & interpretationem ſcripturarum: quas ædiderunt, qui uero oculo intuiti ſunt, quæ dicunt: Quam interpretationem uerā diiudicabimus, cū fuerit intellectui noſtro expurgato æquilibrata, & concinna. Hac itaq; ueritate, & doctrina diximus Deū benedictum fuiſſe nō tātū huius machinę opificē (ut in principio diſſeruimus) & finē, in quem oīa tendunt, ut ſtatim declarabimus, ſed eū eſſe, qui oīa complens oīa circumſonare facit, ſicuti exerta uoce in Ieremia profitetur dicens: Nūquid nō cœlum, & terrā ego implebo? ſpiritu v3, uoce, & cōcinna uirtute, & gloria: ut Iſaias ſe uidiſſe teſtat̄, dū ait: Vidi, & plena erat domus, cœleſtis v3, maieſtate eius, & quæ ſub ipſo erant, replebāt templū illud excælſum. Sed non cōtentus opifex illo cōplemento, per Aggeū prophetā in aduentu Meſſię ſeſe eandē melius completurum promittit dicēs: Veniet deſideratus cunctis gentibus, & implebo domū iſtam gloria. Et ne terra exiſtimetur uacua eius maieſtate/Seraphini pręmiſſo triſagio inducunt̄ clamantes: Plena eſt omnis terra gloria eius. Ezechiel quoq; cū de mūdana, & cœleſti rota, uel de ophaninis tractaret, per quos elemētales rotæ diſponūtur, ſubinfert: Spūs uitæ erat in rotis. Addit quoq; ſe audiuiſſe ſonum, uel uocem animalium ſanctitatis a quibus rotæ, uel ophanini eas ſequentes regebantur. Et audiebam (inquit) ſonum alarum, quaſi ſonum aquarum multarum, quaſi ſonum ſublimis Dei, uel שַׁדַּי ſadai, ut habet ueritas hebraica: Sonum dicit audiuiſſe in alis animalium, quibus rotis uel ophaninis faciebant, tanq̄ ſonum aquarum: ex quibus ueluti ex uirtute ſeminaria omnia producuntur. Et cum omnia ſint a Deo, ideo dicit quaſi ſonū,

Stepha.
Ieremi.
Iſaas
Aggeus
Iſaias
Ezechi.

aut uocẽ שַׁדַּי:Quod nos aliqñ omnipotentẽ,aliqñ Deum cœli,hic autem ſublimem Deũ hẽmus interpretatũ:q̃uis forte melius,ſufficientẽ cauſam, aut Deũ plene operãtẽ poſſemus interpretari: Eſt.n.ille,de quo in Pſalmo

David canit̃:Aperiente te manũ tuã oĩa implebunt̃ bonitate.Et iterũ:Impleta eſt terra poſſeſſiõe,& influxu tuo.Ideo illo abſente turbant̃ oĩa,& in puluerẽ ſuũ reuertunt̃.Si uero repleta cuncta manẽt,q̃uis uiciſſitudinaria trãſmutatione ſuccedant,nõ tñ a ſua harmonia deficiũt, ſed ſua ſucceſſiõe,ueluti ſonus ĩ organo ſuccedẽtibus digitorũ,& manuũ uicibus in tactis modulis/

Sapiẽ. ut in libro Sapiẽtię dr̃:In ſe.n.elemẽta dũ cõuertunt̃,ſicut in organo qualitatis ſonus imutat̃/& oĩa ſuũ ſonũ cuſtodiũt.Hæc in calce libri habent̃: in principio quoq; dr̃:Spũs Dñi repleuit orbem terrarũ: & hoc qđ cõtinet oĩa ſcientiã hẽt uocis.Vbi docemur,nõ tñ ſpũm Dei oĩa cõcinno ſono replere,ſed & dare antiſtiti homini,uñ cõcẽtũ ipm pcipiat dicẽs:ꝙ homo,q oĩa continet,& hẽt ſcientiã illius uocis,& cõcentionis,dũmõ v3 ſit ſpũalis, & ipſius ſpũs capax effectus.Infinita ſunt penẽ loca ſcripturę ſacrę,qbus propoſitũ noſtrũ cõfirmare poſſemus,ſed hæc ſufficiãt, ut iã deueniamus

Pytha. ad externos,qui hos uidentes Patres ęmulati ſunt:Quorũ pręcipui Pytha/

Plato goras,& Plato ab huiuſmodi familia edocti cũ ſuis Academicis docẽt di/uinũ numen rebus omnibus infuſum:Quod aliqui animã mundi,Aliqui/ Dei ſpiritum nominarunt:quos imitatus Poeta decantat.

Virgil. Spiritus intus alit,totamq; infuſa per artus
Mens agitat molem,& magno ſe corpore miſcet:
Inde hominũ/pecudũq; genus/uitæq; uolantũ,
Et quæ marmoreo fert monſtra ſub æquore pontus.
Igneus eſt olli uigor,& cœleſtis origo.

Manil. In eundem ſenſum canit Manilius dicens:
Nãq; canunt tacitæ naturæ mente potentem,
Infuſumq; Deum terræ/cœloq;/fretoq;.

Orphe. In idem conueniunt Orpheus, Alexãder Mileſius, & Dorylaus,ut ſupra
Alexã. tetigimus:Ex quorũ omnium officina Boetius ait:

Doryla. Tu triplicis mediã naturæ cuncta mouentem
Boetius Cõnectens animam per conſona membra reſoluis:
Quæ ſecta duos motũ glomerauit in orbes/
In ſemet reditura meat/mentẽq; profundam
Circuit,& ſimili conuertit imagine cœlum.

Aratus Et Aratus ſub nomine Iouis decantat.
Vita elementorũ,mundi calor,ætheris ignis,
Aſtrorũq; uigor/perpes ſubſtantia lucis/
Et numerus cælſi modulaminis.

Alexã. Alexãder quoq; Mileſius Pythagoricus ait:Ille animus,qui Iupiter,ideſt

Deus ſummus dicitur, uiget, atq; implet omnia, & cœlum quaſi citharā
quandam exagitans cœleſtem efficit harmoniā. Et Triſmegiſtus philoſo/ Triſme.
phorum ſplendor in eo libro, cui titulus eſt/q; Deus latens ſimul ac patens
ſit/ait: Ita Deū exiſtere ſemper, niſi ſemper agat omnia, impoſſibile eſt: In
cœlo vȝ/in aere, terra, mari, in mundo toto, in qualibet particula mūdi to/
ta, tum in eo quod eſt, tum in eo quod nō extat. Nihil eſt in omni natura,
quod ille ipſe nō ſit: Eſt ille ſiquidē, quæ ſunt: eſt ea etiā, quæ minime ſunt:
Quæ quidē ſunt deducit in lucem, & quæ non ſunt, occulit in ſeipſo. Hic
Deus nomine melior, hic occultus, hic rurſus omnium patentiſſimus, hic
menti cōſpicuus, hic præſens oculis, hic incorporeus, hic (ut ita dixerim)
multi corporeus: Nam nihil in corporibus eſt, quod nō ſit ipſe: Omnia.n.
ipſe ſolus exiſtit, ut etiam docebat Parmenides/ quē Ariſtoteles iniuſte re/ Parme.
darguere conatur. Et idē Mercurius de Cōmuni: Nec quicq̄ eſt in omni, Ariſto.
quod non ſit ipſe Deus: iuxta illud Orphei recitatum ab Euſebio: Mercu.
Iupiter eſt ſummus uertex, atq; infima planta: Orphe.
Ipſe eſt æternus ſemper ſimul, ac totus ubiq; Euſebi.
Terrai fundus. Et iterum.
Iupiter eſt quodcūq; uides, quocūq; moueris. Et cætera multa, quæ pluri/
bus carminibus ꝓſequit̃. Omitto, quæ Anaxagoras, Democritus, Zeno, Anaxa.
Theophraſtus, Hiarchas cū ſuis Brachmanis authore Philoſtrato, Plato/ Demo.
nici q̄plurimi, Origenes, & multi alii de huiuſmodi ſcripſerunt: Et cōclu/ Zeno.
dam cū Dionyſio, qui omnia penè, quæ illi tradiderunt/& probarūt mul Theop.
tis rationibus, unica concluſione ediſſerit: Deum in mentibus eſſe dicunt, Hiarc.
& in animantibus, & in corporibus, & in cœlo, & in terra, & ſimul in eo/ Philoſt.
dem, eundē mundanū, circamundanum, ſupramundanū, ſupercœleſtem, Platon.
ſuperſubſtantialem, ſolem, aſtrum, ignem, aquā, ſpiritum, rorem, nubem, Orige.
ipſum lapidem, & petrā, omnia exiſtentia, & nihil exiſtentiū. Et ſic omnia Diony.
implens omnia circūſonare facit.

Omnia uere tendunt in Deum. Cap. III.

FAbrica hæc uniuerſa, ſphæraꝝ motus, ſucceſſiua generatio,
& corruptio reꝝ, quæ omnia circularia ſunt, Opificis gerūt
ueſtigium: quo docemur, ſicut Deus ſibiipſi eſt principium,
& finis/completaq; ſphæra/ſic omnia, quæ eius ſimulachrū
tenent in eundem tendere, a quo proceſſerunt: Nam hoc eſt unicuiq; pro/
prium: ut de fluminibus ait Eccleſiaſtes: Ad locum, unde exeunt, flumina Eccle.
reuertuntur, ut iterum fluant. Sic & de terreo corpore dixit Opifex ho/
mini delinquenti: Puluis es, & in puluerem reuerteris: Quod & omnia fa Geneſis
cere docet ipſe Salomon inquiens: Omnia pergunt ad unum locum, quæ Salomō
de terra facta ſunt, & in terram pariter reuertuntur. Et hæc de terrenis
dicta ſint. De duabus uero hominis partibus proſequitur in calce uolu/

Idem minis dicens: Reuertitur puluis in terram ſuã, unde erat, & ſpiritus redit ad Deum, qui fecit illũ. Hic enim q eſt a Deo, ſolutus a corpore ſtatim in eundẽ reuertitur, niſi uiolento impedimento detineat: Terrea autem pars ad terram, unde immediate proceſſit, reducit. Et cum terra ſit a Deo, qui ipſam creauit, & illa cũ omnibus ex ea pullulantibus debitum ordinẽ ſequens, ut aliquãdo in Deũ reuertat, neceſſe eſt. Qui mouet omnia, & trahit in ſe oia (inquit Ariſtoteles cũ ſuis Peripateticis) tanq̃ concupitus, & prædilectus ab omnibus dilectione, & cõcupiſcentia a natura inſita: Qui & uia mathematica procedẽs antea dixerat oia ad unũ reduci, ſicut & ab uno proceſſerãt. Quod Academici (maxime Proculus in ſuis Theorematibus Theologicis) apertiſſime docent. Sic & non modico myſterio characteres hebraici numeros ſignificãtes eodẽ ordine, pcedunt: Nã א eſt character ſignificans unũ, ſed completo diſcurſu per omnes characteres, quorum aliqui ſignificant numeros, aliqui denarios, aliqui centenarios, deuenitur tandem ad idem א quod pronuntiatũ dicendo Aleph, ſignificat millenarium complementũ omniũ numerorum, & cubum denarii ſupremi numeri: ut ſicut ipſo charactere ſignificat unũ, ita pronũciatum ſignificet mille: & etiã idem ſignificat character addito puncto א: Sed & hoc Aleph ducem ſignificat, & eſt ſigillũ ſummæ coronę, aut Patris ſummi continens in ſua figura duo /י/ & unum /ו/ quæ litteræ in numeris reddunt. 26. ſicut magnum nomen Dei quatuor litterarum. Itaque magno myſterio illud, quod in numeris myſterio quodã occulto contentis diuinum nomen repręſentat, in ipſo ſimplici charactere Deum unicum, & primum omniũ principium, & in ſuo pronuntiatu finem numerorum reſignat. Sed & aliud ſacramentũ attendendum eſt in illo magno Dei nomine: in quo omnes litteræ ſignificãt numeros circulares: Nam י dat denariũ ה quinarium ו ſenariũ: Qui oẽs & ſoli ſunt numeri circulares: ut innuatur, q Deus eſt uera ſphęra: & omni progreſſu ſphærico ordine procedit reducendo omnia in ſe, ſicut ab ipſo proceſſerant: Quod per Iſaiam teſtatur dicens: Ego ſum primus, & nouiſſimus: manus meæ fundauerũt omnia, ordinando v3 eadem in meipſum, ut ſphæricum ordinem proſequerentur: Vnde non poteſt in aliud tendere maſſa hæc rerum creatarum, niſi in eum, cuius ſimulachrũ tenet. Omnes inſuper linec circuli a centro exeuntes in circumferentiam, & ab ea in centrum denotant, q omnes creaturæ emanantes a centro ſupremæ ſphæræ tendunt in circũferentiam eiuſdem ſphæræ, tamq̃ in finẽ earum: Et ſicut eædem lineæ nunq̃ exeunt limites ſphæræ, aut circuli, ſic nec creaturæ exeunt terminos illius diuinæ ſphæræ: adeo q ab ipſo ſunt, & in ipſo manent, & in ipſum eundẽ tendunt: Sicut etiã accidẽtia omnia innitunt ſubſtantiæ, quæ eſt eorum ſubiectũ, & ſuſtentaculũ, ſic creata oia, quæ ſunt tãq̃ accidentia reſpectu primi, & ſupremi eſſe, quod eſt a ſeipſo,

(Margin: Ariſto. — beside "hit in ſe oia"; Iſaias — beside "ſicut ab ipſo proceſſerant")

īnitituntur ipſi,a quo dependēt:& in quo tāq̃ in ſuſtentaculo continentur:
& in quo erant,antēq̃ in proprias formas explicarētur,& ad ipſum aſpi/
ciunt,& tendūt, tāq̃ ad locum & domū propriā:unde ſine ipſo, tāq̃ pere/
grina nō poſſunt diu manere:ſed ad ipm redire ſatagunt,maxime homo:
qui oīa uirtute continet,& poteſtate,ut docet Triſmegiſtus:Qui moriens, Triſme.
Chalcidio referēte/dicebat:Hactenus fili pulſus a patria uixi pegrinus,& Chalci.
exul:nūc incolumis patriā repeto:Cūq; poſt paululū a uobis corporis uin
culis abſolutus diſceſſero, uidetote ne me quaſi mortuū lugeatis:Nam ad
illam optimā/beatāq; ciuitatē regredior,ad quā uniuerſi ciues mortis con
tione uenturi ſunt:Ibi nāq; ſolus Deus eſt ſūmus princeps,qui ciues ſuos
replet ſuauitate mirifica,quo hæc/quā multi uitam exiſtimant,mors po/
tius eſt dicēda,q̃ uita.In hāc ſententiā ueniunt Didymus,Hiarchas,Por/ Didim'
phyrius,Proculus,in de orationibus, & precibus:ubi docet de mēte Pla/ Hiarch.
tonis,Iamblici,& Porphyrii orationes eſſe neceſſarias,ut per eas reduca/ Porphy.
mur ad patriā,a qua quādiu hic ſumus pegrinamur,inqt Paulus:Qui cū Proculus
hebreis diſſerens exerta uoce ait: Non habemus hic manentē ciuitatē,ſed Plato
futurā inquirimus.Et ut breuiter concludamus,in hanc ſententiā ueniunt Iambli.
omnes,quoꝶ lumina colluſtrata ſunt. Porphy.

Quo appetitu in eundem pergant. Caput IIII. Paulus

DVplicē eſſe appetitū in rebus oēs aſſeuerāt naturalem,& li/
berū:Sed in homine (ni fallor) tertiū addere poſſemus,qui
forinſecus,& ſupnaturalis eſt/atq; diuinus ad ſe trahēs effe/
ctu,& ad diuina opera meritoria & ipſi Deo grata pficiēda
inducit.Et illud eſt,qd̓ ſemp deprecat̄ ad optima,nō qdē naturalis diſcur
ſus,ut putant q̃plurimi,ſed portio illa ſupior,quā Plotinus intellectū uo/ Plotinus
cat a ui rationali diſtinctū:Quo mediāte Deū,diuinaq; intelligimus:& in
ipm mente,& opere tendimus:ut diffuſe in ſuo de homine ptractat.Et hic
in animi arce reſidens ſemp repugnat legi,quæ eſt in mēbris nr̄is deducēs
quo naturalis uirtus, & affectus minime pōt.Hic itaq; eſt ego,ille aūt eſt
gratia,ſcd̓m Apl̄i doctrinam/qui ait:Non ego,ſed gratia Dei mecū.Hoc Paulus
igitur diuinū ad optima/diuinaq; tendit:Illud aūt deterius, & animal no
ſtrū ſemp trahit ad ima,ex materia maxime a ſupremo diſtante.Medius
uero eſt animus noſter,ſiue rōnalis uis nūc huc,nūc illuc lata:uel nūc iſti,
nunc illi adhærens ignauia,ſiue uoluntatis arbitrio,quāuis ſuapte natura
tendat ad illud principiū,a quo proceſſit,niſi erroris mater materia diſtra
hat:ut accōmodatū eſt illud uulgare Boetii:Ineſt mētibus hominum ueri Boetius
boni certa cupiditas,ſed ad falſa deuius error abducit.Quod eſt aut a ma
teria (ut diximus) ad ima trahēte/uel a corporeis imaginibus & obiectis
multiplicibus pſentia diſtrahētibus:Præſens.n.obiectum,& ſenſibile for/
tius mouet hominē adhuc animalē,& eū,qui nō habet exercitatos ſenſus
ad diſcretionē

ad diſcretionẽ boni & mali:& qui non guſtat uerum mel, lac, & butyꝝ, ut ſciat reprobare malũ, & eligere bonum: Qui nõ audit, quid loquatᷣ in ipſo
Paulus Dominus Deus, nec guſtat, nec uidet, nec ſentit, nec pcipit (ut Apoſtolus ait) ipſe animalis homo, quæ Dei ſunt: ſed alliciᷣ lenocinio hoꝝ apparen-
Plato tium bonoꝝ, quę umbra ueroꝝ ſunt: ut ſapientes dicunt, maxime Plato in Rep. & in plęriſq; locis, & ſacra eloquia undiq; reſonãt hæc tanq̃ feces, & umbras, imo letale uenenũ contemni debere: ut exerta uoce admonet ſum-
CHRISTVS. ma Veritas dicens: Nolite theſaurizare uobis theſauros in terra, quos tinea demoliᷣ, & latrones furanᷣ, rubigoq; cõſumit omni deuaſtationi obnoxios: quia corruptibiles, & feculenti, atq; umbratici ſunt: Sed theſaurizate uobis theſauros in cœlo ueros, permanentes, ſtabiles, & perfectos. Et
Paulus Paulus hæc omnia umbratica arbitratus eſt uelut ſtercora, ut meliores illos acquireret, & illuc pergeret, unde uenit. Sic omnes, quotquot habẽt lumina expurgata, & non ſunt a grauãte materia diſtracti, eodẽ ſedulo deuenire cõtendunt, uocante, & attrahente eos ſummo bono ad ſeipſum: ut patet in latiſſimo cãpo ſcripturæ ſacrę: Quos quidẽ aliquãdo aut propria uirtute, aut per fidos miniſtros impellit: & ui trahit, ut in Euangelio, cui ti-
Lucas tulus eſt ſecundum Lucam, dicitur: Compelle eos intrare.

Quo curriculo uehantur. Cap. V.

EA omnia, quæ nullam habẽt motionem liberã, nullum aliud aſcendũt curriculũ, quo uehãtur in primũ, a quo receſſerũt, niſi inſtinctum, quem naturalem dicunt, quia a natura inſi-
Peripa. tus, ut dicũt Peripatetici, aut (ut eoꝝ uerbis utamur) quia fit in pluribus & frequenter: Sic.n. naturalia diffinierunt: Sed, ut rei ueritas eſt, ſic ab Opifice ſummo donati ſunt: Qui uero rationis, & libertatis Dei munere ſunt participes, hi aſcendunt curriculũ ſuæ uoluntatis, aut amo-
Augu. ris, iuxta illud Auguſtini: Amor meus pondus meum, uel curriculũ meũ, illuc ferror, ubi amo. Ad hoc tamen multoties magnã uim conferente natura, & attrahente diuinitate facilius currunt: Ad profectũ enim ſapientię, & doctrinæ promptius ueniunt bene chordati uiri in corpore, & ſortiti bonam animã, & ad doctrinam diſpoſitã, fauente ei Phœbo, Venere, & Mer-
Platon. curio, ſi Platonicos ſequi uolumus. Et hoc aut diſponẽdo corpus, aut quia
Pytha. intelligentiæ illis ſtellis pręſidentes ſuo influxu fauent, aut (ut Pythagorei dicũt) quia in deſcendendo anima induit naturam illaꝝ intelligentiaꝝ, ſicut lux uideᷣ ſuſcipere colorem uitri, per quod tranſit rubeum, cœleſtem, uiridem, uel croceũ. Currunt alii facilius ad dominium, ſi genitura, & uirtus id præſtat: & ſi Sol, & Mars & huiuſmodi ei fauerint: ſi uera ſunt, quę
Aſtron. tradũt Aſtronomi. Currũt alii ad diuerſas uirtutes naturali curriculo pro uaria diſpoſitione corporis, & animi, & cœli fauentis: uerũ nihil boni attingunt, niſi faueat ſuperna uirtus, a qua omne bonũ: Non enim ſapientia

acquiritur uiribus propriis, ut teſtatur ille, qui iure cognomento ſapiens
dicitur:Et appoſui cor meũ,ut ſcirem ſapientiam:& intellexi, ꝙ omnium Salo.
operum Domini nullam poteſt homo inuenire rationem,eorum,quæ fiũt
ſub ſole:Et quanto plus laborauerit ad inquirendũ,tanto minus inueniet:
Et hoc quia ſapientia datur a Deo,iuxta Iacobi ſententiã:Qui indiget ſa/ Iacobus
pientia, poſtulet a Domino,qui dat omnibus affluenter,& ſolus dat.Nec
ad dominium uenire quis poterit/niſi donante Deo,ut ait Paulus,& cũ eo Paulus
Dyon Platonicus in ſuo uolumine de regno: Non eſt poteſtas niſi a Deo. Dyon
Sed & ipſa ſumma Veritas ad Romanum præſulẽ inquit: Non haberes CHRI
in me poteſtatem,niſi tibi datum fuiſſet deſuper.Neqꝫ ad aliquod bonum STVS.
opus ualet homo ſine diuino fauore,ut ipſemet paſſim proteſtatur dicens:
Sine me nihil poteſtis facere.Et ille,in cuius pectore ipſe Chriſtus reſona/ IDEM
bat/ait: Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis/quaſi ex nobis: Paulus
ſed omnis noſtra ſufficientia ex Deo eſt.Hinc Ioram (ut in quarto uolu/ Ioram
mine Regũ legimus) propria uirtute cõfiſus/contempto diuino oraculo,
& fauore/bellicum currum aſcendit congreſſurus cum Aſſyriis/ a quibus
uulneratus ſagitta in incertũ iacta iter ſtomachum & pulmonem, uel in/
ter thoracem & loricam,ut habet ueritas litteræ, miſerabili caſu de ipſo
curru corruit:Quæ non uacant myſterio:Cadit enim curru propriæ uirtu
tis,qua confidebat:uulneratur inter duo fabreficia humano ingenio con/
texta,ut denotetur textura/& omne opus excogitatum humano aſtu,aut
laboratum ingenio,ac uiribus propriis fruſtrari: atqꝫ in pernitiem elabo/
rantis abſqꝫ diuino fauore conuerti/ut clara uoce per Iſaiam loquitur di/
cens:Veh filii deſertores,ut faceretis conſilium,& non ex me:& ordiremi Iſaias
ni telam,& non per ſpiritum meũ: ut addere peccatum ſuper peccatum:
Qui ambulatis/ ut deſcendatis in Aegyptũ, ad uirtutes videlꝫ,& aſtutias
inferiores:& os meum non interrogaſtis/nec fauorem flagitaſtis ſperantes
auxilium in fortitudine Pharaonis:qui nudans,uel diſſipans interpretatur
illumqꝫ aſtutiſſimum & nudum ſerpentem ſignificat:qui ſua aſtutia diſſi/
pauit genus humanum,& nudauit protoplaſtem,adeo ut erubeſceret a fa
cie Domini.Sequit̃:Et erit uobis fortitudo Pharaonis in confuſione/& fi/
ducia umbræ Aegypti in ignominiã.In uanũ igitur laborat,qui naturali
curſu,aut inferiori fauore diuina pertingere opinatur: Quod confirmare
poſſumus exemplo eunuchi Candacis reginę,qui in curru legebat Iſaiam Eunuc.
caſſo labore/quouſqꝫ iubente Spiritu ſancto Philippus iunxit ſe currui illi Philip.
docens,quæ ille intelligere neqbat:& lumen prębẽs,fideiqꝫ inſigne: ut in/
de operari poſſet,quæ antea nõ ualebat:Et tunc præſentia,& fauore Phi/
lippi,immo Spiritus ſancti mittẽtis,& aſſiſtẽtis effectus eſt ille currus ad
inſtar illius,de quo dicitur in Pſalmo:Currus Dei decem millibus multi/ Pſalm.
plex millia lętantiũ.Adeſt ſiquidem diuino currui ad fauorẽ illuc conſcẽ/

dētiū nō tantū Spiritus ſanctus/ſed multa millia adminiſtratoriaꝝ pote/
Hiero. ſtatū/dicta decē millia hyperbolice,ut inqt Hieronymus. Adſunt igiť iſti
cōiuncti pſallētibus, & operātibus/& aliqñ currū prouehūt,ut ſtatim di/
cemus: Qui currus Dei multigenus eſt: Quoꝝ unum conſcēderat Petrus,
Iohan. alteꝝ Iohānes,ut diciť in Euāgelio: Currebāt duo ſimul,ſed ille in curru fi
dei,hic uero charitatis: Quæ cū ignea ſit,ideo uelocius ducit: Vnde ſequi/
tur: Sed ille,qui erat iunior cucurrit citius Petro: Non quidē quia iunior,
ſed quia amore feruentior. Petrus autē prior introiuit in monumētū: quia
prima ianua/per quā dať introitus ad Chriſtū ſuſcitatū/ad ſęculū uētuꝝ/
Paulus & ad Deū eſt fides, dicēte Paulo: Oportet accedentē ad Deū per fidē acce
dere: Qua habita, curſus in charitate fit uelociſſimus: Et aliquādo in curru
igneo cum equis igneis, ſuper quē conſcenderat feruidus Elias cum redi/
ret ad Deum, a quo proceſſerat: Quem ignem ſentientes, ſimul & fragran
tiam dilecti illo calore in nos ſpirantis dicemus ſtatim: In odorē unguen/
Dauid torum tuorum currimus. Et iterum cum Propheta: Viam mandatorum
tuorum cucurri, dilataſti cor meum.

A quibus trahatur iſte currus. Cap. VI.

CVm currus iſte Dei ſit, ut etiam a uirtute diuina trahatur,
neceſſe eſt: quia uirtus inferior nō ſufficeret: Ideo ſūma Veri/
CHRI/ tas ait: Nemo uenit ad me, niſi Pater meus traxerit eū: Quod
STVS. cognoſcēs ille, q nomē ſapiētis peculiari priuilegio obtinuit,
Salomō dicebat: Trahe me poſt te. Trahit qppe dupliciter, ut per Oſee aperto ſer/
Oſee mone ait. Traham te i funiculis hominum, in uinculis charitatis: Funiculi
hominū ad humanitatē Meſſiæ pertinent, uincula aūt charitatis ad di/
uinitatē: Nōne Chriſtus homo attraxit nos pſentia, doctrina, oratiōe, exē/
plo multiplici, & operibus multigenis, maxime his, quæ perpeſſus eſt pro
nobis in carne & corpore? Nōne ēt attraxit numine quodā diuino. Quod
Petrus ſentiēs Petrus dixit: Verba uitæ ęternæ habes, ad quē ibimus? Et iterū: Tu
es Chriſtus filius Dei uiui. Complexurus itaq; ſimul uincula humanitatis/
& diuinitatis, maxime in extremo, quo ordinate agēs ſolet fortius operari
CHRI/ dixit: Cū exaltatus fuero a terra oīa trahā ad meipſum. Et adeo uere ad ſe
STVS. traxit, ut per multos annos, quos amore ligauerat, deduxerit ad omne ge/
nus martyrii itrepidos. Sed & hāc uim attrahēdi Apoſtolis, & legatis ſuis
IDEM donauit, dū dixit: Venite poſt me, faciā uos fieri piſcatores hominum: ut
trahatis eos in ſagenā uerbi Dei. Et etiā in quā partē deberēt ꝓiicere ſage
IDEM nā docuit poſt reſurrectionē nō ſine myſterio dicēs: Mittite in dexterā na
uigii rete: In q̄ dextera eſt charitas, pietas, amor, miſericordia, benignitas,
& cætera id genus: In ſiniſtra autē timor, terror, cōminatio, iuſtitia ſeuera,
punitio, & ſimilia. Hic inuēs, ꝙ diuinus cōcionator magis attrahere debet
animos liniendo q̄ terrendo, & potius uinculis charitatis, q̄ terroris, ut ipſe

fecit cũ adultera, peccatrice, publicano, telonario, & huiuſmodi benignitate deducẽs, & nõ terrendo minis. Et quãuis aliquãdo debeat orator diuinus alta uoce annunciare populo ſcelera eorũ, nihilominus id facere debet non improperãs, ſed cũ charitate admonẽdo proponere ea, quę a rectitudine iuſtitię pro ſceleribus parata ſunt. In hãc igit̃ partẽ mittẽtes illi Apoſtoli retia ſua nõ ualebãt ea trahere præ multitudine piſciũ, ut doceamur, q̃tus prouẽtus fiat in amore, & charitate. Nec abſq; cauſa ſubinfertur: Et cũ tanti eſſent, non eſt ſciſſum rete: quia uirtus, & prædicandi officium in charitate exhibitũ/coadiuuãte Deo, firmatur, & corroboratur, ut frangi, aut ſcindi nequeat: ſed oĩa perficere, iuxta illud Apoſtoli: Omnia poſſum in eo/qui me confortat. Trahũt etiam Angeli, & adminiſtratorii ſpiritus/ut exequantur ea, quæ iubet ſũmus moderator, ut de eis dicit̃ in Pſalmo: Benedicite Dominũ omnes Angeli eius/miniſtri eius/qui facitis uoluntatẽ eius/nõ tantũ in hominibus/ ſed omnia mouendo, & in omnibus influendo/q̃tũcunq; minimis. Hinc multa uidemus agitari/& operari præter id/qđ eorũ natura pręſtat: & neſciẽtes mortales, unde hęc eueniãt/admirant̃: Quod tamẽ contingit multifariã: Aliquãdo enim præueniũt pręſenſione, & motione quadã ea, quę homini uentura ſunt: ut ex authoribus grauiſſimis externis, & catholicis/& clariſſima experientia cõprobare poſſumus. Narrat Cicero in primo de diuinatione/q, Lacedæmoniis pauloante leuctricã calamitatẽ in phãno Herculis arma ſonuerũt: At eodẽ tẽpore Thebis (ut ait Caliſthenes) in tẽplo Herculis ualuæ clauſæ repagulis ſeipſas aperuerũt: & arma, quæ parietibus infixa erãt/humi inuẽta ſunt: Eadẽq; tẽpeſtate multis ſignis Lacedæmonii leuctricæ pugnæ calamitates denũtiabãt: Nã Lyſandri, qui Lacedęmoniorũ clariſſimus fuit, ſtatuæ quæ delphis ſtabat, in capite corona ſubito extitit ex aſperis herbis, & agreſtibus: Stellæq; aureę, quæ in delphis erãt a Lacedæmoniis poſitæ poſt naualem illã uictoriã, qua Athenięſes conciderũt pauloante leuctricã pugnã, deciderũt: neq; repertę ſunt. Quid memorẽ ea multa portẽta recitata a Ioſepho/quæ pręuenerũt Ieroſolymitanã cladẽ perpeſſam ſub Tito, & Veſpeſiano? Luna multorũ dierũ inſolita eclipſi uidebat̃ compati futuræ ruinæ: Fulgur per mediã horã, tãq̃ meridies templũ circũdedit: Ianua eius ærea, quæ uix a uiginti uiris mouebat̃, hora ſexta noctis ultro aperta eſt: Currus, & exercitus armatorũ magno impetu p regionẽ circũuehi uidebant̃: Quę omnia cõfirmat Euſebius cæſariẽſis in tertio eccleſiaſticæ hiſtoriæ. Et ut breuiter me expediã, oẽs penẽ clades inſignes aliquibus portẽtis, & prodigiis a Dei miniſtris pręuentę ſunt. Multos quoq; ſigna p̃uenere in ortu, ut de Myda puero refert Cicero ibidẽ, cui dormiẽti formicę in os tritici grana cõgeſſere, omen dictum magnarũ diuitiarũ, quod euenit. Platoni autẽ cũ in cunis dormiẽti apes in labello cõſediſſent, reſpõſum fuit, ſingulari illũ ſuauitatę

Paulus. Pſalm. Cicero. Caliſth. Ioſeph. Euſeb. Myda Cicero Plato

oſonis foretita futura eloquētia ꝑuenta eſt in infante: Quod Ambroſio epi
ſcopo Mediolanenſi in noſtris hiſtoriis legimus contigiſſe. Hecubæ uxori
Priami parituræ Paridē uiſum eſt parere ardentē facē: quæ Troiā, & totā
Heрac. Aſiam incēderet. Matri Phalaridis (ut ſcribit Heraclitus pōticus auditor
Platonis) uiſum fuit Mercurii ſimulachꝝ ſanguinē fundere in terrā/quo
tota domus redūdaret: Quod imanis crudelitatis ſignū in filio pariēdo ꝓ
Philiſt⁹ buit: Dionyſii genitrici (ut Philiſtus ait) prægnāti uiſum eſt parere ſatyri
ſcū. Hortulanæ uero Claræ Aſiſinatis matri nedū uiſū eſt/ſed clara uoce
ſignificatū fuit/ꝙ ſalua parere deberet lumē qđdā clariſſimū. Portētū, qđ
in Iohānis Baptiſtę natiuitate fuit/oībus notū eſt: quo cōprobat̃ qđ angeli
agāt nobiſcū & ortū ꝑueniēdo, & celebrādo: q̄uis in gētilibus mali angeli
operarent̃. Patri Zacharię Gabriel apparuit: Nō credēti ſermo ſubtrahi
tur: ſterilis fœcundatur: nato puero, ſermo Pr̄i obmuteſcēti reſtituit̃: ut ui
cini, & reꝝ cōſcii cogerēt̃ exclamare admirātes/Quis putas puer iſte erit̃.
Ad antiquores aūt cōſcēdēdo/Izahac oraculo celeberrimo ꝑuenit̃: a ſterili/
& anu cōcipitur: a decrepito generat̃: Eius filius Iahacob in matris utero
cū germano altercat̃: unde parētes diuino oraculo docent̃ duas gentes in
uētre illo materno cōtineri. Antiquus legiſlator fluuio/& carecto necādus
exponit̃: & a filia Pharaonis nō caſu/ſed diſponēte Deo ſuſcipit̃: q̄ p an
gelū ſuū eam illuc deduxit, ut pueꝝ ſaluaret, & diceret̃ Moſes. i. ſūptus ex
aq̄s, & q̄ fauore Angelico cōtinuo dux eſſet illius celeberrimæ, & decātatę
traductionis Iſraelitici populi de ægypto. Robuſtoꝝ fortiſſimus Sāſon a
ſterili āgelico oraculo fœcūdata cōcipit̃: & nazareus. i. ſacratus Dn̄o cōſti
tuit̃ anteꝗ̄ natus. Lōgū eſſet nimis retexere oīa, quæ in ſcripturis ſacris, &
gētilibus hiſtoriis q̄plimis poſſent adduci exēpla: q̄bus ꝓbarent̃ Dei mini
ſtri ꝑueniſſe multos aut ante, aut in ipſo ortu, uel tauiſſe bello/ſiue aliis re
bus arduis/aut familiariter multifariā cū hoībus egiſſe: Sed hæc pauca di
cta ſint, ut diſcāt increduli, & qui uolūt admittere niſi ea, quæ ſuis aīalibus
ſenſibus apprehēdūt/ꝙ ſunt angelici miniſtri miſſi in miniſteriū noſtrū: q̄
nō tm̄ nobis ſuadēt pagēda modo inſenſibili/ſed uiſibiles/& ſenſibiles ſeſe
multipliciter ꝓbuiſſe trahētes hoīes etiā nō adhuc natos, aut nō adultos ad
diuerſa: & ꝑcauētes uariis portētis a futuro excidio, uel ad opus ſtrenuum
deducentes: Quæ adhuc ex ſacris litteris cōprobare poſſumus.

Quid operentur Angelici Dei miniſtri in illo attractu, comprobat̃ ex
ſcriptura ſacra Cap. VII.

Miniſtri circunſonantiſſimi tribunalis/ & Archimuſęi ſummi,
ut fidi ſint, omnia pro uiribus deducere ſatagūt in conſonā
Diony. tiam cū Principe/ſicut Dionyſius ſæpiſſime repetit in ſuo de
David angelica hierarchia: Hi enim (inquit Propheta) præueniunt
coniuncti pſallentibus/& ſeipſos harmonizantibus/tāꝗ̄ inſtructi concen

tores chordas omnes/& uoces adaptantes in ſummo Dei monochordio,
ut illud reddant concinnũ, & ſuauiſſimum. Et ſi quæ ſunt inutiles fibræ,
uel moduli,aut diſſentire uolentes,eos abiiciunt/reſcindunt/& peſſundãt:
ne in mundano/atq; cœleſti/uel humano inſtrumento aliquod diſſonũ ſua
ignauia inueniatur. Et ut ab altioribus locis exordiamur,Ductori populi
Iſraelitici/ne in tanta prouintia abſonus/aut diſſonus inueniretur, magna
celebritate a Deo ſummo aſſignatus fuit Angelus ducens, & pertrahens.
Ecce ego (inquit) mitto angelum meũ,qui præcedat te,& cuſtodiat te in DEVS
uia:& introducat in locum/quem pręparaui tibi.Obſerua eũ,& audi uo/
cem eius/quia nõ dimittet/cum peccaueris/ quia nihil abſonum admittere
uult.Et ut ſcias ipſum meo iuſſu/& uirtute omnia peragere dico/ ꝙ in illo
eſt nomen meum,uirtus uȝ nominis illius,in quo omnia mirabilia efficiũ
tur.Hic igitur angelus nunc præcedendo, nũc ſubſequendo caſtra defen/
dit,docuit,cuſtodiuit,traxit de Aegypto,& deduxit ducem, & populum,
quo pgebãt.Angelus quoq; comes,& dux fuit patri electæ familiæ Abra
hæ in Aegypto,in Charam/& quocunq; perrexit. Angelus Izahac ſalua/
uit ab immolatione/cuſtodiuit in peregrinatione facta in Geraris,& in di/
uerſis locis,& a iurgio habito cum Abimelech.Angelus etiã Iahacob du/
xit in Meſopotamiam Syriæ, ditauit, & protexit ab inuido Laban,& a
perſecutione fratris Eſau eum perſequentis.Sed & quid operẽtur Angeli
in nobis, proſpexit in ſomnis non adhuc bene in huiuſmodi initiatus, ut
ſomno ſopirentur animales ſenſus angelicæ conſuetudinis inimici, quos
non adhuc plene mortificauerat. Magnum quippe eſt ſacramentum ſca/
læ,& angelorum aſcendentiũ,& deſcendentium:ſed hoc ad præſens ſuffi/
ciat/ꝙ inde docemur omnes angelorum miniſterio deduci ad quemcunq;
gradum uirtutum, meritorum, & dignitatis, & indignos deponi uſq; ad
extremum miſeriæ gradum: prout eorum exquirunt mala merita : Hoc
enim Angeloꝝ aſcenſus/deſcenſuſq; ſignificat:Et ſcala gradibus diſtincta
ordinem uniuerſi,& rerum omnium gradus reſignat.Nec ulterius in tan/
to myſterio fandi dať facultas. Neq; defuit Angelus Ioſeph huius Patriar
chæ filio,dum fratres eum multo inſequerẽtur odio uſq; ad uenditionem:
Apparuit enim ei uir in agro/qui hebraice אִישׁ dicitˀ,quo noie plæriſq; in
locis dictus eſt Gabriel illius Ioſeph aſſiduus comes/& doctor,ut Hebrei Hebrei
aſſerunt.Longum quippe foret omnia adducere,quę per Angelos in ſacris
eloquiis pro hominibus facta leguntur:ſed cõcludamus cum illa Pſalmo/ Dauid
graphi ſententia pro quocunq; iuſto(ut bene ſentit Hieronymus) decan/ Hiero.
tata:Angelis ſuis Deus mandauit de te / ut cuſtodiant te in omnibus uiis
tuis:In manibus portabunt te/ne unq̃ offendas ad lapidem pedem tuum:
Super aſpidem/& baſiliſcum ambulabis/& cõculcabis leonem/& draco/
nẽ.Neſcio quid clarius adduci poſſet de tutela/cuſtodia, & ducatu ange/

Senſus animales an-
gelicę cõſuetudinis
inimici.

lorum. Sed ne uideantur/qui in lege euangelica ſunt,& gentiles ab Angelis derelicti/& tantũ circuncisis inſeruiſſe, ut falsò iactitant hebrei / uideamus quid in euangelicis/& apoſtolicis ſcripturis pertractetur. Ad Philippum, qui Spiritus ſancti iuſſu curtui eunuchi illius Candacis Reginę (ut pauloante diximus) ſe iunxit, locutus primo fuerat Angelus mandans, ut illuc pergeret, docens, q̧ etiam gentilium curam habent. Et Cornelio Centurioni gentili ſeſe uiſibilem præbuit iubens & Petro, ne contemneret gentiles/& incircũciſos/qui uidebantur immundi. Legimus quoq; Angelum datum cuſtodem uiſibilem Agneti/& Cecilię/atq; huius interceſſione marito Tyburtio, & leuiro Valeriano baptiſmate expurgatis oculis corporis ſeſe obtuliſſe contuendum, & nares eorũ odore/atq; fragrantia repleuiſſe. Cũ mulieribus euãgelicis quanta familiaritate egerit/ſuſcitato Chriſto/plenius docemur in euangelio. Petrum aũt in carcere cõcitauit, ſoluit/ deduxit, & traxit quo iuſſerat Princeps, qui eũ miſerat. Importunũ certe foret omnes retexere/ quos Angelus Domini eripuit, & deduxit: Hoc eſt
Dauid enim eorum officium, ut ait Propheta: Immittit, ſed melius iuxta litterã, moratur, aut caſtrametatur, Angelus Domini in circuitu timẽtium eum, ut eripiat eos. De his etiã, quos tanq̃ diſſonas fibras coercuit, aut abiecit hic Angelus, exẽpla nõ deſunt. Cõductus erat Bilhã, ut malediceret Iſraelitico exercitui/ſed Angelus Dñi aſtitit ei, euaginato, ſtrictoq; gladio aſinã perterruit, & iumentũ.i.animalem hominem ſignificatũ per iumenta illa,
Pſalm. de quibus in Pſalmo: Homines, & iumẽta ſaluabis Dñe: Hęc.n.aſina ali-
Orige. quãdo aĩal noſtrũ ſignificat, aliquãdo uulgarẽ populũ, ut ſentit Origenes, quæ prius portauit legiſlatorem: poſtea, pręuio Zachariæ oraculo, portat Chriſtum, & redemptorem mundi: Sed hæc iubetur ſolui ab Apoſtolis ſimul cum filio ſubiugali, quia in euangelio ſolutus eſt populus ab oneribus antiquæ legis: Qui, ut denotet̃ nouus, nouaq; ſynagoga, aut collectio credẽtiũ, addit̃ pullus, & filius ſubiugalis. Hic ſimplex populus Deo adhærens uidet, quę non poteſt uidere deprauatus, & maledicus ꝓpheta, atq;
Euang. male operans doctor, ſicut plæriſq; in locis euangelii legimus, q̧ a turba ſuſcipiebat̃ Ieſus, & redẽptor: q a legiſperitis, & phariſ[illegible]is, & principibus ſacerdotũ in ſua malitia obcæcatis contẽnebat̃. Arcet itaq; Angelus ſimplex vulgus, & per ipſum multoties maledicũ doctorẽ, & qui nefaria moliri conatur. In caſtris Aſſyriorũ demonſtrans quantum blaſfemia ſit Deo execrabilis octogintaquinq; millia de exercitu blaſfemantis penitus deleuit & abiecit. Sodomitas, & gomorreanos igne cõſũpſit. Aegyptios aquis obruit. Chaldeos flãma combuſſit pueros in fornace ab incendio præſeruãs. Septuaginta millia ex numeratis a Dauid occidit in Iſrael extendens manũ ad delendam Ieruſalem, niſi eius miſertus Dñs iuſſiſſet ipſi Angelo percutienti, ut manũ contineret. Hoc eſt.n.miniſtrorũ Dei officium, conſum-

mata mẽſura nequitiæ, nõ permittere diſſonos modulos in conſonãtiſſimo Dei inſtrumento, ut canit diuus Citharœdus: Angelus Domini coartans, & perſequens eos: Verum aliquãdo id exequitur ſummus Moderator per Angelos malos, tanq̃ per miniſtros iuſtitiæ, ut alibi teſtaẽ idem Propheta dicens. Et immiſſiones per Angelos malos. Cœleſtis etiam noſter Iohãnes de his meminit, quibus datum eſt nocere terræ, & mari, cæteriſq; rebus. Hucuſq; ad pauca ex multis digreſſi ſumus, ut comprobaremus ducatũ, attractũq; in bonum, & in pœnam, iuxta merita & flagitia datum fuiſſe Angelis: qui etiam ad omnia diſponenda præfecti ſunt, ut longo ſermone proſequitur Origenes in librum Numerorũ dicens: Opus eſt ipſi mundo Angelis, qui præſint exercitibus terrenis, regnis, prouintiis, cœlis, hominibus, beſtiis, animalium natiuitati, & progreſſui, uirgultis, plantis, lapidibus, cæteriſq; rebus eam uirtutem donantes, quã dicũt ineſſe rebus a proprietate occulta: Multo magis opus eſt Angelis, qui pręſint operibus ſanctis, uirtutibus, & hominibus, ut ipſi, qui ſemp uident faciẽ Patris ſummi recto ducatu poſſint cõducere homines, cœlos, & unumquodq; etiam minutiſſimum ad locum ſuum, tanq̃ membra huius mundi concinna, in quo Deus tãq̃ præcipuus Antiſtes omnia ſuauiſſime diſponens inhabitat non contentus, aut circũſcriptus, ſed continens omnia. David Idem Iohan. Orige.

Quomodo omnia per ſenarium a Deo egrediantur. Cap. VIII.

POſtq̃ de attrahentibus nos in Deũ aliquãtulum diſſeruimus, etiam numeri, per quos exiuimus, & iterũ reuertimur in Deũ (ut cũ Auguſtino conueniã) contemnendi non ſunt cum in multis ſacrarũ ſcripturarũ locis eorũ ratio magnifacta uideatur, & merito: cũ Deus oia fecerit in numero, pondere, & menſura. Legimus igitur, nõ ſine myſterio, opificem ſummũ egreſſum in creaturas producendas per ſenariũ numerũ quidem primo perfectũ, & dantem trigonũ magno ſacramento, ut ſupra explicauimus: Quã perfectionem habet a ſe, non aũt quia in eo Deus creauerit mundũ, ut alibi idem Auguſtinus affirmat. Hunc igitur primo perfectum elegit ad mundi fabricam perfectam perfectiſſimus Artifex: Et ut cõcinna eſſet, illum numerũ elegit, quota ſunt media diapaſonicæ conſonantię perfectę: Senaria.n. ſunt cum ſeptem interuallis, poſt quos deuenitur in octauum, quod ipſum diapaſon completa Quo etiam ordine procedit reuolutio hebdomadaria rediens ad eundem octauum, a quo cœpit: ut ſabbatum in ſabbatum, dominica in dominicam, & intermedii dies ſemp ſenarii ſint: Qui ſenarius, ſi quadretur in. 36. & ſimul cum denario in cubum reducatur, omnes gradus Zodiaci complent. 360. Compleret etiam dies anni, niſi ſol parce tranſiret quolibet die gradum unum: Prorogat enim curſum ſuum uſq; ad 365. dies, quot ſunt artus in humano corpore. Si uero combinetur ſenarius, ſigna ipſius Zo Augu. Idem

diaci reddit,& articulos pręcipuos in corpore noſtro,multaq; alia condu‑cit memorata ſupra,ubi de duodenario numero tractauimus. Et inſuper ſenarius bis ter binum ternarium deſignans,quibus opifex exiuit in opus: Primo enim fabricam,ſecũdo ornatum eius perfecit: Primis nanq; tribus diebus creauit elementaria omnia,& fundamenta huius mundanæ fabri‑cæ,& diſtinxit ea:Primo ſupercœleſtia a terreſtribus per globum,& maſ‑ſam cœlorũ,poſtea aquas a terra donans huic ſuam fœcunditatem:Reli‑quis aũt tribus diebus fabricam ſuis ornauit hoſpitibus collocans in cœlo bina luminaria,& ſtellas:In terra animalia quadrupedia:In aquis piſces, & ſua reptilia:In aere aues,& uolatilia.Et ſic Deus trinus cum materia‑libus agens,quorum ex materia eſt binarius,ſiue dualitas,bifariam ſe cõ‑municauit:Spiritus in igne,luce,& calore oĩa uiuificante:Filius in aquis, & genitura ex eis procedente:Pater autem omnium principium, & origo exiſtens in primordiali fundamẽto, & in baſe,ſuper quã firmãtur omnia. Sexto autem die mundi totius antiſtitem hominem produxit omnia illa complectẽtem:Qui etiam per ſex ætates creſcens proficeret,ut in ſeptima & in uero ſabbato requieſceret.

Quomodo per ſenarium in eundem redeant, & in Chriſtum maxime/ qui eſt uera quies,& uerum ſabbatum. Cap. IX.

SIcut p̃ ſenariũ omnia egreſſa ſunt a Deo,ita p̃ eundẽ nume‑rũ,& eodẽ ordine in ipm̃ redeunt quieſentia,& benedicta in uero ſabbato:Quod aliquantulum tangit Auguſtinus in ſuo de Geneſi contra Manichęos. Sed nos ulterius procedemus, quouſq; ſpiritus ſuggeſſerit. Prima die facta eſt lux, & nobis redeuntibus in Deum neceſſe eſt,ut appareat illa lux,quę illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum:& lux illa fidei,quæ eſt principium progre‑diendi in Deum. Secunda die poſitus eſt globus cœlorum diuidens inter aquas ſupracœleſtes,& inferiores ſignificans eam diſcretionem,& prudẽ‑tiam ſpiritualem,qua ſciamus reprobare malum,& eligere bonũ:& ſecer‑nere amorem ſpiritualem,& ſuperiorem a carnali,& inferiori:Conueniũt enim illi amores,& ex quodam ſymbolo facilis datur trãſitus a ſpirituali ad carnalem,niſi interponatur cortina,& firmamentum prudentiæ fulci‑tæ diuina gratia,quæ diuidat inter eos. Aquæ autem,quæ tertio die con‑gregantur,in locum unũ paſſiones naturales,& uoluptuoſas notant:quæ inſimul ſub dominio rationis colligi debent, ut appareat arida mens no‑ſtra,nuda,& expoliata ab omnibus terrenis affectibus: Quod tantũ pla‑cet in oculis Domini,ut id proſpiciens condelectetur,q̃ ſit bonum:Et tũc imperat terræ mentis noſtræ,ut germinet,& producat herbam uirentem, & lignum,uel arborem fructiferam,iuxta genus ſuum,ideſt multigenam uirtutem. Sed quia non poteſt lux abſcondi ſupra montẽ poſita,neq; lu‑

Augu.

cerna accẽſa occultari debet ſub modio,ſed imponi candelabro, ut luceat omnibus,lux videlꝫ & exemplar bonorum operum:Ideo ſequenti die,qui quartus eſt iubentur fieri duo luminaria magna in quolibet bene operante. Luminare maius eſt opus meritorium in gratia factum lucens coram Deo,& Angelis eius.Luminare minus eſt prudentia,& ſapientia in rebus inferioribus diſponendis:quæ nox quędam ſunt reſpectu rerum ſupercœleſtium,quibus uocans ſplendet tanq̃ ſol.In rebus autem iſtis depreſſioribus diſponendis cum multum proſint doctrinę exempla,& fauores Sanctorum,& Angelorum,qui ſunt tanq̃ ſtellæ in firmamẽto cœlorum/Ideo adduntur ſtellę ibidem collocatæ in fauorem Lunę.Quinto autẽ die proficiſcentibus de uirtute in uirtutem dicitur:Serpant aquæ ſerpituram animæ uiuentis,& uolatile uolans ſuper terram, & ſuper faciem firmamenti cœlorum,& non ſub firmamento, ut habet traductio noſtra. Sequitur,ꝙ creauit Deus התנינים הגדולים hataninim hagadolim/ quod nos interpretatum habemus cete grandia . Sequitur : Et omnem animam uiuentem, quæ produxerant aquæ ad ſpeciem ſuam . Grandia ſunt ſacramenta de iſtis cetis , aut hataninim hagadolim:Non enim apparet , cur magis debuerint exprimi cete,q̃ alii piſces,qui ſunt forſitan ipſis maiores.Alii autem interpretati ſunt illud uerbum hataninim,dracones, ſicut in Pſalmo ultimo:Dracones & omnes abyſſi.Volunt enim uocabulum illud Hataninim utrunq; ſignificare,& cete,& dracones.Sed nec etiam uidetur,cur magis debuerint exprimi dracones,q̃ Leones animalium ſyluestriũ reges: aut boues armentorum duces , niſi uelimus intelligere draconem illum, de quo dicitur in Pſalmo:Draco iſte,quem formaſti ad illudẽdum ei:Qui omnibus aduerſatur,maxime proficiſcentibus in uia Dei,& tanto acriorem pugnam ipſe cum ſuis reptilibus,qui eum ſequuntur abſque numero præparat,quanto quis rectius,& uigoroſius incedit . Contra hos itaq; oportet,ꝙ ſumamus pennas ſicut columbæ,& aues,quæ uolant non ſub firmamento,ſed ſuper faciem cœlorum per contemplationem,& eleuationem mentis in Deum dicentes cum Propheta:Quis dabit mihi pennas ut columbæ,& uolabo, ut fugiam ab his laqueis? Et iterũ:Anima noſtra ſicut paſſer erepta eſt de laqueo uenantium, laqueus contritus eſt,& nos liberati ſumus.Si autem hataninim ſecundum etymologiam uocabuli interpretari uoluerimus,donata ſignificat:per quæ dona Spiritus ſancti(ut ſentit Origenes) intelligere poſſumus:Quibus præualere ualeamus cõtra omnia reptilia , & inſidias paratas ab aduerſariis in hoc mundano mari, & eiſdem uiuere uera uita,quod innuitur in eo,qđ ſequitur:Et oẽm animã uiuentem.Et quia iſta dona,quę largitur nobis Spiritus, parata ſunt primo a filio Dei,q eſt uera aqua ſupramundana,ut ſupius diximus,ideo ſequitur:Quæ produxerãt aquæ ad ſpeciẽ ſuã:Sic.n.de hoc ſpũ loquitur in

Pſalm.

Dauid

Idem

Orige.

CHRISTVS. euãgelio: Ille ſuggeret uobis oĩa, quęcũq; dixero uobis: Et itez: Ille de meo accipiet, & annũtiabit uobis. Multa ſubticeo, quæ de his natantibus, uolatilibus, & auibus itez pductis deducere poſſemus ſacramenta / ne ultra digrediamur, q̃ hic exigat locus: Sed cũ & hoc condelectatus fuiſſet Deus fœlici oculo proſpexit, quod bonum. Sexto tandẽ die ait: Produeat terra (quã ſupra pro mẽte interpretati ſumus) aiam uiuẽtẽ. i. meliores uitæ fructus: Et hoc quãdo aliqualiter abſoluti ſumus ab hoc mortali corpore Deo uiuẽtes eidem conformati: In quo adeo Deus cõdelectat᷑, ut nõ tm̃ laudet, & dicat, quod bonũ, ſed cooperet᷑ nobiſcũ dicens: Faciamus hominem in imaginẽ noſtrã cũ ſimilitudine noſtra: Nã quãdo homo Deo, & uirtuti incumbit, tranſformat᷑, & tranſit in imaginem eius actu, quã primo habebat poteſtate: & efficit᷑ maſculus & fœmina: Fœmina quidẽ ſuſcipiendo ſemen, & conceptũ a uero agẽte, iuxta illud Iſaię: A facie tua Domine cõcepimus, & peperimus ſpiritũ ſalutis: Maſculus autẽ efficit᷑, quando operatur ſecundũ ſuſceptam gratiã. Copulato itaq; intellectu noſtro cum lumine diuino fit mens, & homo cõpletus, & producens fructus, de quibus ſequitur: Fructificate, & multiplicate multũ fructum producentes, pauco non cõtenti, repleteq; terram / terreum v3 animal profuſione ſuperioris hominis / aut chariſmatibus deſurſum præacceptis: ut redigatis animal illud in debitã ſeruitutẽ ſpiritus: & tũc dominabimini piſcibus, uolucribus, & beſtiis. i. oĩbus uirtutibus animantibus, ſiue ſint aqueæ, ſiue aereæ, ſiue terreæ: Igneę. n. uirtutes tãq̃ cœleſtes, & diuinę pręeſſe debent. Et cũ tranſierit homo per iſtos ſex gradus, ſtatim perueniet ad ſeptimũ, ubi ueram requiem nanciſcet᷑: & Ieſum, qui ſuo proprio nomine dicit᷑ ישו in quo ſunt duæ litteræ magni nominis Dei י & ו interpoſita ש quæ eſt pricipiũ ſabat שבת. i. ueræ requiei: ut intelligamus Ieſum eſſe nõ tantum redemptorem hominũ, ſed eoꝝ ueram requiem, & refectionẽ quieſcere facientem nos ab operibus, & laboribus noſtris, & cibantẽ nos ſeipſo pane uiuo, qui de cœlo deſcendit, & potantẽ uino conuerſo in illud nouum, quod bibitur in regno Patris ſui. Octauũ diẽ ſubticuit Moſes, cuius prouintia eſt per typos legis deducere ſuos hebreos uſq; ad requiẽ Chriſtũ cedens ipſi in opere, ad quod poſt illã requiem nos deducere intendebat: Ad terminum enim umbrę umbratica lex cõducere nos debebat, nec ultra prouehere, ſed ille perfectus exequutor, & reſerator legis (de quo dicebat Moſes / Mitte Domine quem miſſurus es) tanq̃ perfectiſſimus doctor nos inſtruit, quibus operibus uacare debeamus poſt requiẽ dicens Apoſtolis, ꝙ in regeneratione, quæ poſt reſurrectionem erit, ſedere debebant iudicaturi duodecim tribus Iſrael exercẽtes offm̃ Dei, ſua gratia eius cooperatores effecti. Et de oĩbus dixit, ꝙ poſt reſurrectionẽ erũt tãq̃ angeli Dei: qui cõtinue ſeruiũt, & miniſtrãt ei exequẽtes, quæ ipſe iubet: Quod opus multũ differt a primo, qa

Iſaias

Moſes

illud cũ labore, & anxietate, hoc autẽ ſine labore, & cũ delectatione: Illud tendit in requiem, hoc autem nullam requiem appetit, cum ipſum ſit ſibi quies, & delectatio ſumma, quã homo deſiderare, & habere poteſt.

Qualiter per ſenarium ætatum inducatur genus humanum in ipſum Deum. Cap. X.

SIcut mundanũ opus in ſex diebus, ita & ipſius mundi curſus per ſex diſtincta tempora, tanq̃ per ſex ętates deuenit ad ſabbatariũ millenariũ deſcriptus a Iohanne in Apocalypſi: Primo enim die dicuntur terra, cœlumq; factæ cũ luce quadam cõmuni, & eius diuiſione a tenebris: & ꝙ ſpiritus Elohim uolitabat ſuper aquas/Sic homo in prima mũdi ætate dicitur fabricatus ex aĩa & corpore, tanq̃ ex cœlo & terra cũ aliqua luce legis naturalis, & diuinitate colluſtrante, maxime dum erat in ſtatu innocentiæ: Sed diuiſa fuit lux a tenebris, quãdo homo expulſus fuit de illo paradiſo uoluptatis: & quãdo lucẽs & diuinus Henoc ſublatus fuit a tenebroſo uulgo: Et in fine illius ætatis dicitur, ꝙ filii Elohim acceſſerunt ad filias hominũ grauidantes eas. Maxima quidem ſunt hic ſacramenta de correſpondentia filioꝝ Elohim fœcundantiũ filias hominũ, ut gigantes, uel cadentes (ut habetur in littera) generarent uiros nominis, & potentes a ſæculo cũ ſpiritu Elohim: qui uolitans ſuper faciem aquaꝝ reddebat eas fœcundas inter tenebras, quæ cooperiebant faciem abyſſi. Incepit ſecunda ætas in Noe, qui tanq̃ medium & firmamentũ quoddã fuit diuidens inter primã illã ætatẽ lõgęuã, & ſecũdã, in qua occurrit linguaꝝ confuſio, denotatã ꝑ aquas inferiores: Et illud mediũ uocatũ fuit cœlũ: qa cœleſtis fuit Noe diuidẽs/& iuſtus in gñoibus ſuis. i. q̃tũ patiebat̃ illud curriculũ tpis: Diuiſa nãq; fuit ea tẽpeſtate familia Dei in Sem & Iaphet a familia diaboli i Cam cũ poſteris ſuis: Ab hoc enĩ uenit Chus. i. Aethiops/Mizraim. i. Aegyptii/& Chanaan/a quo Chananei, gñationes qdẽ deteriores, & reprobatæ ſignatæ ꝑ aquas inferiores & diuiſę ab illis, quę irrigatę fuerũt ab aqs ſupioribus: Et hęc diuiſio huc uſq; manet, ut docte, & bene tractat Hieronymus in Geneſim. Vel firmamẽtũ, aut globus cœloꝝ diſcriminãs inter aquas & aquas Diuus Abrahã fuit, in q̃ illa ætate particulari ſigno fœderis diſtinctus fuit cũ ſua familia ab aqs. i. populis terreſtribus, & aĩalibus: Ipſi. n. primo datũ fuit ſignũ ſenſibile, & diſtinctiuũ inter familiã & familiã, & pr̃ fidei. i. fideliũ dictus eſt: Nõ tñ in hoc die, aut ætate dictũ eſt, ꝙ bonum: quia tota mancipata fuit ærumnis, & calamitatibus: Diſperſæ enim & diuiſæ fuerũt tunc gentes in terra, factaq; fuit linguarũ confuſio, & ſemper tunc tumultuauit mundus etiam in ipſo patre electę familiæ Abrahã: qui tot, & tanta perpeſſus eſt a Chaldeis, ut uix ereptus ſit de fornace incẽdii: Et inde peregrinatus eſt in Aegypto i Charã, oppreſſuſq; nimis/q̃uſq; cũ cõſolaret̃ familiare hoſpitiũ

Iohan.

Hiero.

angeloꝝ:qui & ipſi decrepito genitură, & uxori ſterili & uetulæ partum denuntiarũt, Izahac v3/qui riſus interpꝛtatur, quia in eo gauiſus eſt pater, & cœpit fœlicior ætas. In hac igitur cœperunt congregari aquę.i.populus electus, & Dei familia ad locũ unum, & ſecerni a gentilibus priuatis diui/nis chariſmatibus, ut tunc appareret arida. Segregata quoq; illa tẽpeſtate fuit gens Iſraelitica ab Aegyptiis: & tanq̃ terra madefacta aquis legis, do/ctrinæ, ſapientiæ, & ſacrificioꝝ diſpoſita fuit, ut ipſi diceret: Producat ter/ra herbã uirentem, & lignũ frugiferꝝ, quæ prius erat inanis, & uacua ſine lege, & ſacrificiis legalibus: & proceſſit hæc ætas uſq; ad Dauid per qua/tuordecim generationes, duplicẽ v3 ſeptenariũ. Alter fuit ab Abrahã uſq; ad Aminadab, in quo ſeruiuit populus oneribus preſſus, mare trãſiuit, de/ſerta peragrauit, montes cõſcendit. In altero ab Aminadab ſub Salmone uſq; ad Dauid legẽ ſuſcepit, bellaq; egit, & labore bellico terrã promiſſam obtinuit poſſidendã: regno inſup & prophetia decorata fuit: Et hæc tertia ætas, quaſi duplex fuit ex duobus ſeptenariis: quorum alter expurgationi addictus fuit per ſeruitutem, mare, deſertum, & uarias oppreſſiones: Alter fructui, & prouentui in promiſſa terra, & regno obtento eſt aſcriptus. Et bene utrũq; per ſeptenariũ fit, cum expurgatio, & remiſſio, & bonũ opus ipſo numero (ut alibi fauẽte Deo declarabimus) perficiatur: Quod in my/ſtica fabricæ deſcriptione innuitur, cũ in eodẽ die hæc duo facta fuiſſe de/ſcribant. Primo.n.congregatę ſunt aquæ, & apparuit arida, ſicut congre/gatę ſunt in trãſitu populi per ſiccũ, & aridã maris rubri: In quibus aquis

Paulus (inquit Paulus) oẽs baptizati ſũt, & initiati in ſeruitium Dei: Et diuerſas manſiones fecerũt in deſerto, quæ progreſſum pœnitentiũ, & proficiſcen/

Hiero. tium in uia Dei ſignant, ſicut Hieronymus longo ediſſerit tractatu, quem de quadraginta duabus mãſionibus nominauit, in quibus totus homo de/bita pœnitẽtia caſtigat. Altero aũt (ut diximus) germẽ, & fœcũditas ter/ræ iam in poſſeſſione poſt mare, & deſertũ peragratũ obtẽta tribuit. Sed cum hæc oia aduerſperauerint in deprauato Saule, & clauſa ſit hæc dies, ideo neceſſe eſt, ut alia ſuccedat. In quarto igit ſplendet regnũ in Dauide, Salomone, & reliquis regibus: fulget ſacerdotiũ erecto tẽplo, & ſacris cele/berrime inſtitutis, tãq̃ luna & ſol: Coruſcant prophetę q̃plurimi, tãq̃ ſtellæ in firmamẽto. Succeſſit & hæc p binũ ſeptenariũ ſplẽdidiſſima dies, quo/uſq; ſucceſſit ueſp, & infœlix nox deprauatis, & peſſimis effectis regibus illis Manaſſe, Amon, Ieconia, & reliquis: adeo ut ad captiuitatem miſer/rimam in Babyloniã ducerentur: Vnde aliã diem renouari oportuit. Cœ/pit itaq; quinta ætas ſub captiuitate in populo errabũdo, & uago, nullãq; habente determinatam ſedem, inſtar uolatiliũ cœloꝝ, quæ illo die produ/cta ſunt: Sed ad ſolatium cœlum habebant, quod contemplari poterant. Nec defuerunt cete grandia; magni videl3 uiri Ieremias, Iſaias, Ezechiel,

Daniel,Zorobabel,Eſra,Neemias,Aggeus,Thobias & ſiſes : q in capti/
uitate, & in oĩbus quaſſantibus fluctibus præſtabãt:nec ad idolorꝝ cultũ,
nec ad ritum gentium,inter quas errabundi captiui erant, inclinabantur:
Quibus aduerſitatibus,tanq̃ uomeribus, ligonibus/ & raſtris rite excultis
dictum eſt:Fructificate,multiplicate,& replete terrã:& dominamini cito
a captiuitate liberãdi:Ex eis nãq; ꝓductum eſt germen illud ſalutis Ieſus
filius Dei,Beata uirgo,& Apoſtoli,cæteriq; Apoſtolici,& Euangelici uiri
ex ſtirpe illa generati. Sed cũ etiã ætas iſta aduesperaſceret ex malis,aua/
ris,& hypocritis ſacerdotibus: & datis principibus in Romanorum di/
tionẽ ſexta ſucceſſit ætas,& dies:Hęc igitur fœliciſſima,& fauſtiſſima fuit
a Filio Dei & redemptore mundi, ſub quo cœpit: & in quem Dei gratia
fœliciſſimo terminabitur ſucceſſu, quãuis diuerſa paſſa ſit, & patiatur:In
hac homo de terra productus ad ueram imaginem,& ſimilitudinem Dei
deducitur,ut poſſit etiam fieri ipſius Dei filius,dummodo credat in nomi
ne eius non uiuens ſecundum carnem , & ſanguinem, ſed ſi renatus ſit ex
Deo profeſſione, & opere. In hac etiam ſerpentes, reptilia,& omnia im/
munda pacificata, & mundata ſunt, ut Petro hoſpitanti apud Simonem
Coriariũ demõſtratũ eſt in uaſe illo pleno reptilibus,& animalibus imun/
dis:Cui & dictum eſt:Surge,& manduca:& renitenti ipſi iterum dicitur:
Quod Deus mundauit,tu commune & immundum ne dixeris: Munda/
uit enim omnia in ſanguine ſuo. In hac quoq; dicitur:Maſculum & fœ/
minam creauit eos:quia facta eſt deſponſatio animæ,& eccleſiæ cũ Chri/
ſto illo ſacramẽto/de quo inquit Paulus: Sacramentum hoc magnum eſt Paulus
Chriſti,& eccleſiæ.In hac rurſus datur dominium homini, & præponitur
pecoribus, ſerpentibus, & uolatilibus:quia effectus Filius Dei, & cohæ/
res Chriſti omnibus rite dominatur, niſi ultro ſe in ſeruiturẽ redigat pec/
cati,carnis,& diaboli.Pręparantur inſuper in eſcam herbæ omnes afferen
tes ſemen,& arbores fructiferę,& habentes in ſe ſemen: animantibus uero
cæteris omnis uiror herbæ.Dubitat merito hic Auguſtinus in ſuo de Ge/ Augu.
neſi contra Manichęos,an poſſit hæc littera ſaluari, cum leones, tigrides,
elephantes,urſi,ſimiæ,& huiuſmodi aĩalia diuerſa ſylueſtria,& habitantia
loca deſerta,& arenoſa nõ paſcant̃ herbis,ſed carnibus:Sic milui,aquilæ
accipitres, & aues,quæ uiuũt ex rapina:Vnde q̃uis in libro retractationũ
conet̃ ſaluare litterã,tamen alius exquirendus eſt ſenſus,ad quem forſitan
potius uerba pretendunt. Obſeruandũ igit̃ eſt,ꝙ cũ omnia animalia re/
ducta fuerint in ſeruiturẽ hominis,tunc cibus oĩbus præparat̃/denotãdo/
ꝙ ſubiugatis paſſionibus,& deductis oĩbus in ſeruiturẽ rationis,& Chri/
ſti,tũc habẽt in cibum herbã ſeminiferã,& arborem dantẽ fructum:quia
oĩa opera in gratia Meſſięh meritoria,& fructifera ſunt:Illis autem,qui
beſtias uiuunt,datur tantummodo uiror herbæ ſylueſtris,nec ſatiuæ, nec

ſeminiferæ:Diſtingũtur enim cibi in ueritate litteræ,q̃uis noſtra traductio
habeat,ut ſint uobis in eſcam,& cunctis animãtibus terrę,nulla diſtinctio
ne declarata inter cibos hominum,& cibos animalium.Datur etiam pure
uiuentibus ſub Meſſiah cibus peculiaris,& reconditus:de quo in Apoca-
Apoca. lypſi:Qui uicerit,dabo ei mana abſconditum, quod nemo ſit,niſi qui ac-
cipit.Datur quoq; ei hic cibus adhuc uiuẽti in hoc mundo ſimul cũ pane
illo uiuo,qui de cœlo deſcendit,donec perueniat ad octauũ ipſum,quo in
domo Patris ſimul cũ Filio comedamus, & bibamus ſuper menſam eius
nouũ illud ciboꝝ genus.Si ãt rebellis,aut infidus qs efficiť Chriſto,diſſen
tiũt aiales uires ab eo:unde eius cibo nõ cõtentę paſcunť puro uirore her-
barũ ſimul cũ pecudibus.Ecce quomodo genus humanũ p curriculũ ſex
ætatũ tandẽ deuenit ad chriſtũ,tãq̃ ad uerũ ſabatũ, & quietẽ,& ſeptimũ:
per quem reuertitur in octauũ illud,a quo receſſerat.

Quomodo homo particularis regulate uiuens deuenit in Chriſtum per ſex ętates ſignificatas per ſex illos dies. Cap. XI.

TOtum decurſum iſtum quibus ex partibus cõueniat ſex cur
riculis hominum in ſeptimum,difficile perſcrutãdum uide-
tur,niſi lux illa colluſtret,quæ omnẽ hominem per illas æta-
tes eius,ſuis radiis uarie,& accõmodate illuminat: Illa itaq;
luce perfuſi,& hominis curricula cum illis ſex diebus ęquare conabimur:
Infans enim ex materno utero, ubi in tenebris degit , egrediens in lucem
uenire dicitur,ut ipſi q̃optime cõueniat illud,quod dicitur:Fiat,aut ſit lux
etiam ipſum illuminans.Illud quoq; obſeruandum eſt,ꝙ ætas ipſa ſilẽtio
trãſit nullum opus celebre peragẽs: imo ſi qđ eſt, diluuio obliuionis cõſu-
mitur:quia omnia illa infantilia deponũtur:& obliuiſcuntur pauca fami-
lia ſaluata:quia pauca reſtant in adoleſcẽtibus ex infantia,uis uʒ ſemina-
ria & adoleſcẽs uirtus:Quod denotat in capite ſeptenii mutatio dentium,
qui robora,& uirtutes hominis ſignificant, ut alibi longo ſermone decla-
rauimus.Sequitur ſecũda ætas poſt ſeptem annoꝝ curriculum,quo ſem-
Chalci. per(ut Chalcidius,& Macrobius diffuſe tradũt) aliqua in homine muta
Macro. tio fit.In hac itaq; puer ſolutus ab infantilibus uinculis edoceri incipit do
ctrinas uarias,& diuinum cultum/ ſicut mundus a Noe tũc edoctus fuit:
Suſcipitq; puer firmamentum diuidens,ideſt diſcretionem , qua ſecernit
inter aquas & aquas / operatiões uidelʒ rationales ab animalibus:Et quia
completur ætas/& non completur opus aliquod/ſed ſolũmodo incipitur/
ideo aptiſſime conuenit cum illo die/quem ſapiens deſcriptor Moſes con
ſummatum ut aſſerit,ſic ait:Et factum eſt ueſpere,& mane dies ſecundus:
Sed in eo nullum opus perfici inuit/cum taceat/quod de aliis diebus ait:
Et uidit Deus ꝙ bonum.Hinc non pręmiatur,nec punitur puer ex opere
perpetrato in iſta ætate/cum nulla lege exiſtimetur legitimum,nec a Deo

uidetur inter alia opera computari. Neq̃ ēt inſtetur,ꝙ prima die dictum
fuerit/& uidit Deus lucē/ꝙ bona:quia lux non eſt opus noſtrū/ſed a Deo
in noſtrū beneficiū/& adiutoriū producta.Et q̄uis etiam dicatur in ſecū-
do die factū fuiſſe firmamentū/aut globum coelorū,non tamen perfectū
erat opus:quia nondum ſole,luna,& ſuis ſtellis decoratū. Sequitur tertia
ætas/qua adoleſcit homo utriq; germini aptus/corporali/& ſpirituali:Fit
enim aptior ad generandū ſecūdum carnem, & etiam ſecundū ſpiritum:
quia tunc irrigari incipit doctrina/lege/ & ſpiritu, adeo ut tūc aptus reli-
gioni,& oneri ſpirituali a ſapiētibus iudicet̄:unde merito ipſi dici poteſt:
Germinet terra,ſcilicet mētis tuæ herbam uirentē, & arborē frugiferā:Et
hoc cōgregatis primo aquis uiriū ſuaꝝ ad debitū locum,quæ primo erāt
permixtæ,ut nō diſcernerent̄ uirtutes animales a rationalibus: Tūc enim
fit melior ſequeſtratio uiriū,& apparet ei,q̄ ſit arida uirtus naturalis ſibi-
ipſi dimiſſa.Et uidet hic Deus dupliciter,ꝙ bonū:primo,quia aquæ uiriū
cōgregatæ ſunt inſimul:poſtea, quia terra madefacta imbribus ſupercoe-
leſtibus producat fructū,ut poſſit dicere cū Propheta: Etenim Dominus David
dabit benignitatē, & terra noſtra dabit fructū ſuū. Succedit quarta,quæ
florentiſſima iuuentus dicit̄:ubi recte incedēs pfecte illuſtratur in mente,
ut ſol:& in intellectu inferiori,uelut luna: Sic.n.docet Plato i Sympoſio, Plato
ꝙ intellectus noſter cū diuina luce unitus,& effectus mens dicitur ſol:ſi-
biipſi autē derelictus eſt luna: immixtus uero cū paſſionibus aialibus eſt
terra producēs inferiores fructus.Poſt iuuentutē aūt ſequitur quinto loco
uirilitas,qua homo debet eſſe perfectus uir,& pfectiori uirtute decoratus,
& ſapientia,quę aqua ſalutaris in Eccleſiaſtico dicitur: Et quia in ſapiētia Eccle.
producit meliora germina,ideo dicitur,pruducāt aquæ animam uiuentē.
ꝓducuntur etiā cete grandia,robuſta v3 opera,& ſtrenua,atq; cōſilia ſoli-
diſſima:quę nullos impetus maris ptimeſcunt.Creſcunt itaq; uiribus,uir-
tutibus,operibus,nomine,& fama:ideo dictū eſt exiſtentibus in hac æta-
te:Fructificate,& multiplicate,& replete aquas maris.i.cōpletam habea-
tis aqueam ſapiētiam, qua liceat uobis per omnes ſinus maris diſcurrere.
Sed niſi hæc omnia in Deū dirigat homo,uiuit adhuc aliqualiter beſtiā,
ſicuti Salomoni(q̄uis eſſet ſapiētiſſimus)euenit:ideo dicitur,ꝙ factę ſunt
beſtiæ,& iumēta,iuxta genus ſuū:Si autē Deo uiuit,ipſi immediate ſuc-
cedit ſexta ętas cū ſenectute illa,de qua in Pſalmo dicitur:Exaltabitur,ſi- Pſalm.
cut unicornis cornu meū,& ſenectus mea in miſericordia uberꝫ.Mirūim
modū,quādo deficere credebatur in ſenectute, exultat ſe accepiſſe rhino-
cerontis uires:Et quādo ſterilis putabatur,eam uberrimā fuiſſe iucunda-
tur:Quod paucis cōtigiſſe legimus,ut robuſtiores in ſenectute effecti fue-
rint.Sunt tamen,qui in ſenectute nō deficiāt a robore uiriū ſpiritualiū,ut
de Moſe prouectæ,& maturæ ætatis ſcriptū eſt in calce legis nō ſine my-
ſterio,

ſterio, q; cũ eſſet centum & uiginti annoꝝ non ſunt diminuti eius dentes/
nec caligauit eius oculus:quia nec in ſpeculatiua,nec in operatiua uirtute
uſq; ad extremũ defecit.Et in huiuſmodi ſexta ætas/ & ſenectus fœliciſſi/
CHRI/ ma eſt:qbus noſtra requies ait:Ego uobiſcũ ſum uſq; ad conſummationẽ
STVS. ſæculi mundani,& ueſtri.Et ſicut mũdus in ultima ętate donatus eſt per/
fectioribus chariſmatibus,ſic & humanus mundus gratia ſanitatum/uir/
tutum/miraculoꝝ/& omnigenæ perfectionis:quæ potius donatur in uitæ
termino/q̃ in principio & medio.Et hi mentẽ adipiſcunt:quæ ut in pluri/
bus ſero aduenit:Qua mente adepta,decorãtur etiã pfecta Dei imagine/
& ſimilitudine:Vnde reliquũ ſibi eſt,ut cõſummato curſu coronam iuſti/
Paulus tiæ accipiant cũ Paulo,qui ait:Non ſolum autẽ mihi, ſed & his,qui dili/
gunt aduentum eius.Et hanc accipiunt in illo ſeptimo/& requie perfecta
Chriſto:per quẽ tandem ueniant ad octauũ,unde progreſſi ſunt,conſum/
mato curſu,pfectaq; harmonia/& conducto concinno,& ſuauiſſimo dia/
paſon.Nec ſine myſterio hæc ſeptima dies,in qua pfecta quieſcere debent
omnia/ponitur ſine ueſpere ſuccedente: quia tunc nox non erit ultra,neq;
dolor,neq; defectus:ſed quieſcemus in luce perfecta,& perpetua,ſicut ro/
CHRI/ gauit pro nobis ipſa requies noſtra dicẽs:Pater/quos dediſti mihi,uolo ut
STVS. ubi ſum,& illi ſint mecũ:& uideant claritatẽ,quã dediſti mihi ante mũdi
conſtitutionẽ:& ſemper durabit abſq; aliqua tenebraꝝ admixtione:Bene/
dixitq; huic ætati ſeptimæ,& requiei, iuxta quod promiſit ſe dicturum in
IDEM ſeptima mundi ætate:Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum uo
bis regnum a conſtitutione mundi.

Chriſtus eſt uera requies,& uerum ſabbatum. Cap. XII.

VT ab interpretatione uocabuli exordiamur ſabbatum a שבת
uenit,quod requiem ſignificat:Quæ cum in continuo motu/
& peregrinatione uitæ huius haberi non poſſit, ideo inquit
Paulus Paulus:Feſtinemus ingredi in illam requiem, quæ eſt patria
cœleſtis,& uita æterna:& quis eam dabit, audiamus noſtrum Chriſtum:
Ego (inquit) ueni,ut uitam habeant,& abundantius habeant:Et iterum:
CHRI/ Oues meæ uocem meam audiunt,& ego uitam æternam do eis,& nõ pe/
STVS. ribunt in æternum/nec rapiet eas quiſquã de manu mea:quia requies illa
Iſaias erit æterna / a qua nemo rapi,nemo extrahi poterit. Et erunt (inquit Iſa/
ias) in requie opulenta,in tabernaculis fiduciæ: Quibus uerbis & abun/
dantia,& ſecuritas denotatur:Et utrũq; dabit noſter Ieſus uera omnium
requies ex infinita illa participata eſſentia.Hinc poſtq̃ uitam,& fœlicita/
CHRI/ tem promiſit, & hanc æternam, ſubintulit : Pater meus, quod maius eſt
STVS. omnibus,dedit mihi,eſſentiam v3,ut omnes interpretantur,& obiectum,
in quo omnes beari debent:Quod in ipſo litteraꝝ myſterio comprehendi
poteſt,ſi quis myſteria ſacraꝝ litteraꝝ deguſtauerit:Nam in hac dictione

שַׁבָּת eſt ב littera, quæ eſt ſigillũ ſũmæ ſapientię, qui eſt Deus Filius: Et eſt ת ultima littera ratione finalem deſignans ש autem principiũ שַׁבָּת ſabat pro tota dictione accipitur, ſicut eſt tritus modus accipiẽdi apud hebreos quod ſabbatum requiem ſignificat. Si totum itaq; texatur, hoc importat: ſapientia, uel Deus Filius eſt finis, & requies: Quæ quantum conueniant Chriſto, Paulus cum hebreis horum ſacramentorum peritis diſſerens de/ponit: Ingrediamur (inquit) in requiem, qui credidimus: quẽadmodum dixit: Quibus iuraui in ira mea, ſi introibunt in requiem meam. Supereſt igitur introire quoſdam in illam: ſed hi, quibus prius annuntiatum eſt, non introierunt propter incredulitatem. Et cum perfectis operibus ab inſtitu/tione mundi dictum ſit: Et requieuit Deus die ſeptimo ab omnibus operi/bus ſuis: Et hic rurſum, ſi introibunt in requiem meam, & determinat diẽ quendam dicendo hodie, in Dauid v; poſt tantũ temporis: Ait enim Ho/die ſi uocem eius audieritis, nolite obdurare corda ueſtra: Nam ſi eis Ieſus requiem præſtitiſſet, nunq̃ de alia loqueretur: Hac die itaq; relinquitur Ie ſus ſabbatiſſimus populo Dei, qui ingreſſi ſunt, aut ingrediẽtur in requiẽ eius: in qua ipſe quieſcit, ſicut Deus ab operibus ſuis: Feſtinemus ergo in/gredi in illam requiem. Ecce q̃ clare, q̃ lympide teſtatur, & probat Apoſto lus Chriſtum eſſe noſtram requiem: Quem longo ſermone ſequitur Augu ſtinus contra Manichęos: In Chriſto enim tanta requieſcit plenitudo di/uinitatis / ut omnia, quæ in antiqua lege diuerſiſſimis rationibus partita uidebãtur, multigenis ſacrificiis, q̃plurimis p̃ceptis, inexplicabilibus ceri/moniis, hoc unico tantũ abſoluuntur fine Chriſto Ieſu: qui (ut idem Apo ſtolus docet) eſt author, & conſũmator fidei: & in quo omnia conſumma/ri, & quieſcere debent: In hoc ætates, & tempora complentur, & claudun/tur: In hoc laborãtes omnes quieſcũt: Et (ut audacter loquar) in hoc quie uit & ipſe Deus, cum omnia in ipſum direxerit. Nec enim uideo, quę alia quies in Deo eſſe debeat: Fatigatus ne erat, aut laſſus opifex ſummus, ut quieſcendo refrigerium caperet? Quomodo iterum quieuit, cum dicat Fi/lius? Pater meus uſq; modo operat̃, & ego operor: Si illucuſq; ambo opa/bantur, quomodo quieuerat Deus? An forte filius, & Pater non erant iſte Deus, qui mundum creauerat? Sed Iohannes inquit: Omnia per uerbum facta ſunt: Quod uerbum factum eſt caro, & habitauit in nobis / & illa ea/dem loquebatur. Et q̃uis Moſes dicat / quieuit / Et Chriſtus dicat / uſq; mo/do operatur / non eſt Chriſtus cõtra Moſem, nec Moſes contra Chriſtum: Immo pro Chriſto / & cũ Moſe Chriſtus, qui ait: Eſt qui accuſat uos Mo/ſes: Ille enim ſcripſit de me. Videamus igitur quid noſter Moſes de Chri/ſto ſcribat: Quod quidem faciemus / dummodo a nobis per ipſum aufera/tur uelamen, & reueletur facies, unde hoc primum cognoſcere poſſimus / q; Deũ nunq̃ pœnituit, qui omnia nouerat, anteq̃ fierent. Nec ingemiſcit

Paulus

Augu.

Paulus

CHRI/STVS.

Iohan.

Moſes

Spiritus/qui paraclitus/& conſolator aliorũ dicitur: Nec ignorauit diem
aliquem,uel horã ille/qui eſt in ſinu Patris omnia eius ſecreta cognoſcens:
& etiam omnia/quæ ſunt recluſa in homine:Sed ſeruauit ſcriptura con/
ſuetum modum loquendi,quo nos in quotidianis ſermonibus utimur:Di/
cimus enim lætũ diem,quia nos lætos facit:politam linguam/quia uerba
polita proferat,quietum tempus,in quo nos quieti ſumus:&multa huiuſ/
Paulus modi.Sic intelligitur illud Apoſtoli/ꝙ ſpiritus interpellat pro nobis gemi
tibus inenarrabilibus/quia nos reducit ad cor, & compunctionem , qua
CHRI/ cum gemitibus ueniã poſtulamus.Sic & illud Saluatoris/ De die illo,aut
STVS. hora nemo ſcit/neq; Filius/qui eſt in ſinu Patris/ut ſcire vʒ faciat diſcipu/
Augu. los/ inquit Auguſtinus. Similiter quando dicitur/ Pœnituit me / hoc ideo
quia punire uolebat malos:qua caſtigatione faciebat eos pœnitere / q̃uis
pœnitentia fuerit ipſis infructuoſa.Pari modo & quieuiſſe dicendum eſt,
ideſt præſtitiſſe finem/qui Chriſtus eſt:in quo quieſcere, & pauſare debe/
mus:Quod q̃mirabili/& occulto modo tetigerit/& ſcripſerit Moſes in illa
enarratione mundanę fabricæ/Deo fauente/ſuo loco declarabimus. Hinc
CHRI/ ipſe Chriſtus,& uerum ſabbatum ait: Venite ad me omnes/qui laboratis,
STVS. & onerati eſtis/& ego reficiam uos:& inuenietis requiem aĩabus ueſtris.

Cur cõpletis operibus quinq; dierum dictum ſit/ Vidit Deus ꝙ bonũ:
ſed cõpleto ope ſexti dictũ ſit/Et erãt ualde bona. Cap. XIII.

Augu. NOn ſine induſtria (ut cum Auguſtino conueniam) dictum
eſt in ſexto die: Vidit Deus cuncta/quæ fecerat,& erant ual/
de bona:quia ſi unaquæq; res habet in genere ſuo menſuras
proprias/numeros/& ordines,q̃to magis omnia ſimul,& uni
uerſitas ipſa/quæ iſtis ſingulis in unum collectis completur? Omnis enim
pulchritudo multo laudabilior eſt in toto/q̃ in parte:Nam maior pulchri/
tudo eſt totius corporis/q̃ naſi/aut oris/uel genarum: Et pulchrior eſt ſer/
mo compoſitus ex dictionibus,& clauſulis ſuis,q̃ ſint ipſa uerba,aut par/
ticulares ſententiæ:Iucũdiorq; eſt cantus ex omnibus uocibus, & conſo/
nantia multorum/q̃ unius tantummodo,quamuis ſonoræ uocis. Sic mũ/
di uniuerſitas pulchrior,meliorq; eſt,q̃ ipſius partes,& membra:ideo com
pleta fabrica dictum eſt,ꝙ omnia erant ualde bona,perfecta vʒ in ſuo to/
to.Pulcher quidẽ hic ſenſus,ſed pulchrior (ni fallor) interpretatio in pul/
cherrimo Ieſu:ſi uera docent ſapientes,ꝙ tantum res ſunt,tantum bonæ,
Acade. tantum deniq; pulchræ,ut addunt Academici/ q̃to magis ſummum ens,
ſummum bonum,ſummũq; pulchrum,a quo omnia pulchra,participãt.
Theolo. Hinc dixere Theologi noſtri naturam humanam perfectiorem eſſe poſt
lapſum,q̃ antea:quia Chriſto Deo unita,tanq̃ regio monili ornata eſt : di/
uinoq; ſtemmate,& proſapia decora ex ipſius in ipſo Chriſto regeneratio/
ne,& maiori communione cũ Deo. Cum igitur tantum unũquodq; pul/

chrius, & melius ſit, quanto magis de ſummo pulchro, & ſummo bono
Deo participat,ea,quæ in Chriſto pulcherrimo & optimo omnium pro/
ductorum conueniunt,pulchriora,& meliora ſunt:Ideo Chriſto, qui præ
deſtinatus eſt ſecundum Apoſtolum filius Dei,in uirtute producto ſexto Paulus
die primo omnium creaturarum,& collocato in capite æterni uoluminis,
ut ſapientes nonnulli docent,& reductis omnibus in ditionem eius,recen/
ſitiſq; omnibus in eo,in quo complacuit ſummo Patri omnem plenitudi/
nem inhabitare facere,tunc omnia meliori gradu pulchrefacta, & melio/
ra effecta ſunt,frugiferaq; in eo,cui Pater omnia dedit:& in quo ſi quis nõ
manſerit,mittetur foras ſicut palmes, & areſcet: & in ignem mittetur,&
ardet.Sic etiam & ſacrificium,& ſacerdotiũ,& omnia,quæ ad ſacra per/
tinent,ſuſceperunt in eo ſuæ bonitatis incrementa,dicẽte Paulo, Chriſtus Idem
aſſiſtens pontifex futurorum bonorum per amplius,& perfectius/Et lon/
ga procedit diſceptatione cum hebreis,& romanis,demonſtrans, ꝙ lex,ſa
cerdotium,& ſacrificia perfectiora effecta ſunt in Chriſto incremẽta me/
liora ſuſcipientia:In ipſo enim perficiuntur,magnificantur, & exaltantur
omnia, ut ſine myſterio non dixerit: Cum exaltatus fuero a terra, omnia CHRI/
trahã ad meipſum,& ipſa quoq; exaltando.Qui uult ergo perfici,& exal/ STVS.
tari,ipſi adhæreat,& ſeruiat:q ait: Si qs mihi miniſtrauerit,honorificabit
eũ Pr̃ meus,qui in cœlis eſt:qa ubi ſum ego,illic & miniſter meus erit. IDEM

Conſummatur perfectum diapaſon in octonario. Cap. XIIII.

SI ad octauum/& uerum diapaſon peruenire cupimus/opor/
tet qdẽ,ut ad intima penetralia ingrediamur:Tunc enim ad
octauum peruenimus/ quando ad ipſum Deum/a quo pro/
ceſſimus,reuertimur:ut dicere poſſimus cum Chriſto: Exiui CHRI/
a Patre,& ueni in mundum:iterum relinquo mundum,& uado ad Patrẽ: STVS.
Nam & nos ab eodem parente exiuimus in hunc mundum ingreſſi,ut in
eundem reuerteremur per ſex dies,aut per ſex ætates,uel progreſſus: poſt
quos dabitur quies,iuxta illud Apocalypſis:Beati mortui:qui in Domino Apoca.
moriuntur, morte vʒ iuſtorum,amodo iam dicit ſpiritus,ut requieſcant a
laboribus ſuis,in Chriſto ſcilicet,cui uiuunt mortui mũdo.Poſt quã quie/
tem (mira quippe res) ſequitur operatio ipſa quiete fœlicior,multum ta/
men diſtans a primæua operatione, immo quaſi ipſi oppoſita: Prior enim
exitum a Deo concernit in Chriſtum,in quo ꝑficimur,& quieſcimus:hæc
autem reditum cum Chriſto in Deum,& unionem per ipſum cum Patre.
Accommodate quidem inter iſtos duos motus oppoſitos eo modo,quo di
ximus, datur quies media:quã docent naturales repperiri inter quoſcũq;
duos motus contrarios:Sunt enim motiones contrariæ exitus,& reditus:
ſunt & cõtrariæ operationes illaꝝ:quia altera laborioſa quietẽ expectans,
altera nullam quietem appetit,nec offendit terminum;cum illa operatio,

& continuus ingreſſus in Deum ſit ipſa quies, & uoluptas ſumma, ultra
quam alia non datur: Et hoc ſecundum genus operationis facit binarium
non illum materialem infauſtum, ſed fauſtiſſimum, & uerũ diapaſon con
ſiſtens in proportione dupla/cum ſeptem tamen interuallis, & octo limi/
tibus. Et cum per quietem habitam in Chriſto, & per Chriſtum deueneri/
mus ad hanc ſupremam operationem, non eſt nobis amplius requiei dies
ſeptima, & ſabbatum celebrandum: ſed dies ille, in quo ſuccedit melior
operatio, ꝙ prima, quæ eodem die a principio effecta eſt. Egreſſus enim
omnium creaturarum a Deo, & operatio ipſius Dei in creaturas eas ex/
plicando cœpit primo die, & regreſſus in eundem Deum per reſurrectio/
nem, & ſtabilem unionem eodem die exordium ſumpſit, qui idcirco domi
nicus, uel dominica dies dicitur: ideo ipſum ſabbatũ, & ſeptimus/& quie/
tis dies in hanc octauam/& dominicam diem celebriorem quidem feſtiui/
tatem myſterio, atq; arcano profundiſſimo commutata eſt. Ceſſant igitur
merito in nobis / quibus per ueram requiem Chriſtum datur regreſſus in
Deum/omnes ſabbatariæ feſtiuitates ab antiquis celebratæ: qui expecta/
bant uenire in ſabbatum, per quod ſolum datur regreſſus in octauam, ut
CHRI/STVS. ipſemet ait: Sine me nihil poteſtis facere: Et iterum: Nemo intrat niſi per
me. Et quia Hebrei hoc ſabbatum/ quod iam uenit ſuſcipere nolunt, nec
per ipſum intrare curant/ideo nõ poſſunt deuenire ad octauam, ad quam
deuenimus ſolummodo per ſabbatum Chriſtum/ qui iterum ait: Per me
IDEM ſiquis non introierit, ille fur eſt & latro: Per me autem ſiquis intrauerit, ad
octauam uʒ/ingredietur ad penetralia diuina / & egredietur ad ueſtibula
rerum creatarũ non ipſis ſeruiens, ſed per ipſas laudans opificem: & utro/
biq; paſcua inueniet. In quo ſympoſio ſuauiſſimo perſentiet illum concen
tum gloriæ, qua Seraphini (ut Iſaias uidit) cõcinebant plenum eſſe cœ/
lum/ & terram/creatorem, & creaturam, opificem, & opus ex amore, &
correſpondentia mutua ad inuicem.

Quod cœli in ſua reuolutiõe diapaſon pfecte cõducãt. Cap. XV.

DVo ſunt in diapaſon conſideranda: Alterum, ſemper ad eun/
dem tonum a quo recedit reuertitur: Alterum, ꝙ non eſt ille
tonus eiuſdem clauis & naturæ: Fit enim a ſol in ſol/ uel a re
in re, ut muſicis terminis utamur, & huiuſmodi, ut patet: ſed
unum eſt de ♮ graui, Alterum de ♮ acuto, ſicut habent in uſu nouitiores
Muſici Græci muſici: Vel (ut græcos ſequamur) unũ eſt a proſlambomenos, quæ adie/
cta dicitur, quia poſt omnes inuenta: alterũ eſt in meſe, quam nos mediam
dicimus: Et ab hac uſq; ad nete hyperboleon, ideſt ultimam excellentiã
eſt alterum diapaſon: Et eodem ordine in aliis terminis reperiť: in quibus
eſt aliqualis identitas, uel conuentio cum differentia tamen: quia ſunt di/
uerſæ claues, & acutior tonus alius ꝙ alius, ſed in natura ſummopere cor/

reſpondentes: Sic & cœli ſuo circuitu quotidiano ſemper omnes ad eundem locum redeunt, a quo per punctũ circuitus receſſerant: non eſt tamen eadem reuolutio/neq; illius dici/gradus/uel minuti: quia quodlibet cœlum aut planeta mutat gradum quouis die, uel ſaltem minutũ, ut Mars, Iupiter, & Saturnus: qui non prætergrediuntur gradũ quolibet die, ſed minuta aliqua: Cœlum autem ſtelliferũ & ſi (ut opinantur multi) aliquali ſpatio mouetur a loco ſuo, complet & ipſum reuolutionem ſuam quolibet die rediens ad eundem locum per punctum, a quo receſſerat: Qui omnes cœli iſtis ſuis reuolutionibus non tantũ ſignant, ſed fauent, ut omnia, in quibus influunt, hunc motum circularem ſequantur, & ad id redeant/a quo proceſſerant: Alia quidem per corruptionem ad terram, uel materiam, ex qua compacta ſunt: alia uero incorruptibilia per ſequeſtrationem ab hac craſſa materia reuertuntur ad illud principium, a quo emanarunt, ſub alia tamen ratione: Proceſſerunt enim ab eo, inquantũ principium eſt, & tendũt in eundem in eo, q; finis eſt: Idem tamẽ Deus eſt principium & terminus. Reuolutionem quoq; ſuam diurnam faciunt omnes in.24.horis: quæ tres octauas, aut octonarios reddunt: qui ad inuicem comparati dant proportionem triplam: Nam.24.ter octo continet: Et hæc proportio conſtituit diapaſon, & diapente: ut etiã circuitus cœlorũ concinnus ſit, ſicut & ipſorũ diſtãtia, & correſpondentia motuum eorũdem ad inuicem.

De concentu cœlorũ tã ex diſtantia, q̃ ex cõſonãtia motuũ. Cap. XVI.

Cœlos eſſe conſonantiſſimos non tantum ex motu, ſed ex diſtantia, & cõuentione adinuicem omnis ferè antiquitas atteſtatur. Cenſorinus, Plinius, & Eratoſtenes diſtãtias cœlorum ex officina pythagorea aſſignantes colligunt terræ circuitũ eſſe ſtadiorum ducentorum & quinquaginta duorum millium: Et quot ſtadia in terra ſunt, tot in ſingulis eſſe ſtellis adiudicarunt, q̃uis diuerſarũ dicantur magnitudinum: Sed hanc, ut minus opportunam controuerſiã dimittentes dicimus, ſtadia hęc eſſe italica centum & uiginti quinq; pedũ, non olympica, quæ ſunt pedum ſexcentorũ: nec pythica, quæ ſunt pedum millenorũ. A terra igitur ad Lunam ſunt ſtadiorum centum & uiginti ſex millia, & faciunt toni interuallum: A Luna aũt ad Mercurii ſtellam, quæ ſtilbon uocatur, dimidium eius, ueluti ſemitonium: Hinc ad phoſphoron, quæ eſt Veneris ſtella, ferè tantũdem, hoc eſt aliud ſemitonium: Inde porro ad ſolem triplum, quaſi tonum & dimidium/quod uocatur diapente: A Luna autem duplum cũ dimidio/quod eſt diateſſaron: A Sole uero ad ſtellam Martis/cui nomen pyrois/tantũdem interualli eſſe/quãtũ a terra ad Lunam / idq; tonum facere: Hinc ad Iouis ſtellam, quæ phaeton appellatur/ dimidium eius / quod facit hemitonium: Tantũdem a Ioue ad Saturnum, cui phanum nomen eſt, inde aliud ſemitonium: Hinc uero ad

Cenſo. Plinius Eratoſt.

ſummum cœlum,ubi ſigna ſunt, itidem ſemitoniũ:Itaq; ab ipſo cœlo ad ſolem diaſtema eſſe diateſſaron duorum tonorum cum dimidio: Ad terræ autem ſummitatem ab eodem cœlo tonos eſſe ſex / in quibus fit diapaſon ſymphonia/ut tota cœli machina enharmonium quoddã ſit conſonantiſſimis diſtantiis diſtinctum , & concinnis numeris colligatum. Concentum igitur cœlorum ſuauiſſimũ,& quos allegauimus/ authores,& Pythagorei omnes eſſe affirmant non tantũ in diſtantia/ ſed etiam in motu eoꝝ conſonantiſſimũ.Plato autem ad conducendũ modulamẽ hoc ſingulis orbibus ſingulas ſirenas inſidere dixit ſignificãs(ut quidam de eius familia declarat)ſphęraꝝ motus cantus numinibus exhibere. Hunc eundem concentũ aſſerũt quotquot eius doctrinã profitentur,Proculus potiſſime in Cratylo,& in Rep.& ſimul cũ Chalcidio in Timœo.Ptolomęus autem cœleſtiũ trutinator præcipuus in ſuo de harmonia inquit:Sol/& Luna primi geneſeos, & uitæ noſtræ moderatores certis numeris ſonoris cum aliis non tm̃ in motu,ſed ẽt in effectu conueniũt. Et qa Iupiter omnibus numeris fœlicibus Soli,pluribus aũt Lunæ aſſociat̃/Venus uero omnibus Lunæ/pluribus uero Soli cõiungit̃/ideo Iouẽ primum bonoꝝ datorem,deinde Venerem decernit animæ/& corporis:Cui adſtipulatur Cicero in ſuo de na/ra deoꝝ dicens:Cœloꝝ tantus eſt cõcentus ex diſſimilibus motibus/ ut cũ ſumma Saturnus refrigeret/his interiecta Iouis ſtella illuſtrat / & tẽperat: Multaq; proſequit̃ de cõuenientia non tantũ uirtutis qualitatiuæ,ſed operationum eoꝝ cõſonantium ad mundi incolumitatem,rerumq; ſaltem per ſucceſſionem augmentũ, uel ſtatum.Omitto etiam/ quæ Boetius in proœmio arithmeticæ/Macrobrius in primo de ſomnio Scipionis, Albertus in ſex principia Porphyrii, & Stoici (teſte Iſahac in libro de diffinitionibus) tradunt.Sed potiſſime ſubticeo/ quanto myſterio in ſcriptura ſacra hebraica/& propria lingua ſcripta accẽtus ſup ſingulas ſyllabas motũ/cõcentumq; cœloꝝ reſignent/quæ quanto profundiora ſunt ſacramenta/tãto magis uulgaribus occluſa.Pertrãſeo quoq; ea,quę nouitiores hic diffuſe ſenſerint diſtinguẽtes Cantica in tria genera ſenſuale,intellectuale,& diuinũ:Ad quoꝝ medium pertinet cœleſtis concentus/qui non ſenſu,ſed intellectu/& ratione percipitur. Nec grauiores uiros offendam,ſi adduxero ea/quæ coæui noſtri perſenſerunt,& comprobarũt,atteſtatiq; ſunt de planetaꝝ/& cœloꝝ modulationibus ex motibus ſuis magnis, & ſuper epiciclos prouenientibus,adeo ut omnis,qui hic exercetur cõcentus/horridus qdã ſtrepitus i illius cõparatiõe iudicari debeat/ſi cõparatio dari poteſt inter ea,quæ his craſſioribus,& ea,quæ melioribus ſenſibus percipiunt̃. Et hinc cũ admiratione fidem præbui,quia illi mathematicaꝝ rerum ignari tã docte ea,quæ diuina luce proſpexerãt, exponebant,ꝙ nec peritiſſimi in illis diſciplinis,nulli dubiũ,loquerẽtur.Nec miꝝ ſi ordinatiſſimæ mentes,

Pytha. Plato Procu. Chalci. Ptole. Cicero Boetius Macro. Alber. Stoici Iſahac

& opifici conformes uident, & ſpeculantur ea, quæ ab eodẽ ordinatiſſima
proceſſerunt: Hinc Paulus ad tertium cœlũ, & ad ubera excælſa, quæ ſo/ Paulus
lebant lactere prophetæ, ſubuectus, quãto ordine ſummus omnium mo/
derator cuncta membra ſui mundani inſtrumenti coaptauerit proſpiciẽs/
dixit: Omnia quę ſunt, a Deo ordinata ſunt: ne vꝫ inordinata & confuſio/
ne plena facile diſſoluerentur.

De cõſonãti fœcũditate in ſeptenario numero planetarũ. Cap. XVII.

Mirũ quippe uidetur, ꝙ planetę/per quos omnibus rebus ſub/
miniſtrat fœcũditas, diſtributi ſint numero ſeptenario/qui a
peritis in formali arithmetica, & potiſſime a Pythagoreis di/ Pytha.
citur numerus infœcũdus, eo ꝙ intra denariũ nec numerum
generat/nec ab aliquo numero generat: unde dicit ſterilis, & inde infœlix
cenſetur, & infauſtus. Siqs tamẽ recta trutina hũc numerũ librauerit, nan
ciſcetur illum fœcundũ, & fauſtiſſimũ: Generat enim ex primo pari qua/
ternario, tãq̃ ex fœmina: & ex primo impari ternario, tãq̃ ex maſculo: unde
omnis fœcunditas, ultra quã alia non datur. Hinc poſtq̃ deuenitur ad ſe/
ptenariũ, ulterior non fit ꝓgreſſus, ſed mutatio aliqua temp in melius uſq;
ad debitũ incrementũ. De quibus mutationibus/quæ in homine fiunt per
omnem ſeptenariũ, ampliſſime ſcribũt Chalcidius, Macrobius, Galenus, Chalci.
& alii: Quod cõprobatiſſimũ eſt in mundi fabrica, in qua cũ deuenit opi/ Macro.
fex ad ſeptenariũ, quieuit ulterius non progrediens, ſed relinquens fabre/ Galenus
factis omnibus, ut per ſua ſeptenaria curricula & ipſa producerent. Hinc
nõ erat neceſſe ipm ex partibus aliquotis cõponi, ut pareret: qa ex primo
numero maſculino, & fœminino perfectã hauſerat fœcunditatem: Sterilis
tamen dicitur a Mathematicis, quia nõ parit numerũ infra limites dena/
rii: nec paritur a partibus aliquotis: Sed a ſecretioribus ſapiẽtibus fœcun/
diſſimus exiſtimat: cũ ex ui fœminea, & maſculea, quã cõtinet, det rebus
fœcunditatẽ, & fructus. Planetæ igitur, atq; ſigna præſtãt rebus inferiori/
bus fœcunditatem ex numero duodeno, & ſepteno: quorũ uterq; ex primo
pari, & primo impari, tãq̃ ex maſculino, & fœminino cõponit/ſed diuer/
ſimode, ut ſtatim dicemus: Et hinc quilibet planeta, & unũquodq; ſignũ
maſculeã, uel fœmineam naturam ſapit: ſed Mercurius utramq;. Perfecta
autẽ fœcunditate in ipſo ſeptenario fit quies perfecta: Continet.n.hic nu/
merus ſenariũ primo perfectum, in quo facta ſunt omnia, & ſeptimũ diẽ
quietis, qui conuenit cum utroq; Saturno, cœleſti.ſ. & ſupramundano: &
ab utroq; ſabbatum nõ infœcundũ, ſed terminus eſt pręcedẽtis curriculi:
poſt quẽ immediate alius ſequitur, in quo iterũ fiunt operationes. Et hunc
ſeptenarium continens perfectiſſime Chriſtus uerũ ſabbatum noſtrũ nos
(ut diximus) ad octauũ introducit. Hinc non modico ſacramento Iohã/ Iohan.
nes Spiritu ſubuectus uidit ſeptem candelabra aurea/ſeptem vꝫ planetas/

& oēm ſeptenariã uim:& in medio ſimilē Filio hominis ueſtitũ podere.i. talari ueſtimēto oia cooperiente uſq; ad talos,denotans,ꝙ ipſe oia peccata nr̃a,ignominiã,& nuditatē cooperuit:& pfecit opus,& cõplectitur ipſum uſq; ad extremũ:& dat oĩbus in medio exiſtēs geniturã,& fructum,tã in prima reꝝ genitura,q̃ in ipſaꝝ regeneratiōe.Hinc declarãs ſe illã pfeciſſe, deducto ope ad calcē/clamauit:Cõſummatũ eſt.Eſt igit̃ ſeptenarius fœcũ diſſimus in rebus,q̃uis in ipſis numeris ſterilis,& infœcũdus uideat̃.

De harmonica conuenientia ſeptenarii planetarum cũ duodenis ſignis. Cap. XVIII.

ET quãuis diſcrepãtia uideat̃ in numeris planetaꝝ,& ſignoꝝ, maxima tñ cõueniẽtia eſt in radice utriuſq;, quæ eſt quaternarius,& ternarius:Qui ſi iungantur ſeptenariũ conſtituũt: Si uero alter p alteꝝ quadret̃ dicēdo/Ter quatuor,aut quater tria/reddũt duodecim.Cõueniũt inſup planetę cũ ſignis in uirtutibus qualitatiuis,& elemẽtaribus,& melioribus uiribus,uñ qlibet planetaꝝ habet in aliquo ſigno ſuum domicilium:& in aliquo ſuã exaltationē a quolibet illoꝝ aliquã uim,& fomentũ ſuſcipiens. Nec minorē conuenientiam habent ſeptem intelligentiæ præſidentes planetis cũ illis duodenis mentibus:qui ſignis duodecim præſunt.De quoꝝ quibuſlibet Iohãnes meminit in Apocalypſi,in cuius fronte ait:Et a ſeptem ſpiritibus,qui in conſpectu throni Dei ſunt:quos repperi pręſidere etiã planetis.In calce autem uoluminis,ubi ciuitatis ſupernæ fabricã deſcribit,teſtatur,ꝙ in duodecim portis eius erãt duodecim Angeli:Et idcirco ipſoꝝ Angeloꝝ,planetaꝝ,& ſignoꝝ conuenientiã tetigimus:ut intelligatur quanta cõſonantia & miniſtri,& inſtrumenta Opificis conducant nos in eundem.Sed & ſigna ipſa effecta,& dicta ſunt portæ ſupnæ ciuitatis,illę forſitan duodenæ,de qbus ibidē ſcribit Iohãnes.Quõ aũt hæc ſigna ſint portę ſupnę ciuitatis aliqualiter tãgit Plato dicēs/ꝙ Cãcer eſt porta p quã deſcēdit anima ad corpus: & Capricornus porta, per quã iteꝝ conſcendit in Deũ:Hinc illam hominum,hãc uero deoꝝ portã dixere. Sed ſi duodecim ſunt portæ (ut Iohãnes perhibet) æquatæ cũ duodecim ſignis/aut illa ſignantibus,quodlibet illoꝝ ſignoꝝ dicetur porta,ſed quomodo,breuiter pcurremus.Eſt.n.porta Aries,& Taurus,qui offerunt̃ pro peccato,ſine cuius purgatione illuc nemo intrare poteſt. Hinc deuenitur ad Geminos charitatis actus,Dei.ſ.& proximi:Quæ bina charitas roboratur in brachiis fortiſſimis Cancri,quibus homo cõplectitur omne obiectũ diligibile:Poſtea mirũimmodũ efficitur ualidiſſima in Leone aĩaliũ potentiſſimo:Quo deueniens homo debilitat ſuum animal in ſeruitutē id redigens, ſterileq; reddit per Virginē: Sed in Libra põderat utriuſq; uires,& actiones recogitans quotidie,quæ ſunt maiora,& ualidiora opera,aut ſecundũ ſpiritum,aut ſecundũ carnē.

Iohan.

Plato

Iohan.

Venit poſtea ad fœlicem ſcorpionē, de quo ſupra diximus: qui mordeat cauda, idest fine omnia opera mala, ſicut myſtice præceptum fuiſſe legimus Moſi: ut ſerpentem, & ſuggeſtorem malorum operum apprehenderet per caudam: Videnſq; quanta ſit ſerpentis malitia, arrepto arcu, & ſagitta feriat illum per Sagittarium: Venietq; ad Capricornū Saturni domicilium Deo uacans per contemplationem, mente intuens cœlum figuratum per pelles caprarum, ex quibus fieri iuſſum fuit coopertorium tabernaculi: Et inde pergat ad aquas illas, quæ ſupra cœlos ſunt, quarum porta eſt Aquarius cœleſtis: Nam per aquas eleemoſinę, & miſericordiæ, quæ opera cœleſtia ſunt, deuenitur ad aquas diuinæ gratiæ, pietatis, & ſapientiæ: Et tandem applicabimus ad piſces, qui in eiſdē aquis nutriuntur, denotatos per piſces, quos comedit Christus iam in meliorem ſortem per reſurrectionē mutatus: qui ſimul cū uitulo & aue (ut docetur in Theologia hebreorum) parantur in cōuiuiū pro iuſtis. Hæc pauca perſtricta ſint ex multis, quæ poſſem .s dicere de iſtis portis ſupernæ ciuitatis, & de inducentibus, & attrahentibus nos in eas: ut ex iſtis paucis intelligamus, q̄ omnia inducūt nos in Deum, Angeli, cœli, planetæ, ſigna, & quicquid ex ſupernis eſt: ſed potiſſime ratio, & conditio hominis, in quo coaceruantur, & concluduntur omnia memorata. Thc.he.

De uera cœlorum harmonia, quā aliqui non intelligentes falsò negant. Caput XIX.

SVnt uiri grauiſſimæ authoritatis, qui modulamēta cœleſtiū orbium ridicula penitus exiſtiment: eo q̄ nō auditur ille ſonus, nec ſenſu aliquo percipitur, nullatenus ſibiipſis pſuadentes, quomodo ex triplici motu illo uelociſſimo in aere ſpiſſo, uel igne non reſonet cœleſtis chorus, aut concentus non audiatur. Hinc abſtulerunt ſimul cū Pythagora concinniū a motu naturali: & cōtra Pythagoreos omnes, & Aca .emicos a motu uiolen.o, & diurno adhærentes in hoc ſuo Ariſtoteli huius harmoniæ inimico pręcipuo. Sed ne in ſupremis ſpeculatoribus huius uniuerſi cōſonantiſſimi diſcrepātia ſit, atq; diſſidium, facile eos cōuenire faciemus attēdentes ad id, in quo diſſident. Negant Peripatetici uocalem ſonum his ſenſibilibus auribus perceptibilem: hoc ſibi damus. Transeunt Academici: & Pythagorei a numero uocali ad naturalē, uel formalem, & in intimo rationis ſenſu pedes, numeroſq; uniuerſi digerunt: & uocalem harmoniā prurientem auribus tympano, lyra, organo, & humanis uocibus relinquētes, meliorē, quæ eſt in numeris, quibus opifex uniuerſum diſpoſuit, aſſumpſerūt. Quod clare exprimit Plotinus, quādo nos docet redire in Deum per muſicā dicens: Quamobrē poſt ſenſibiles huiuſmodi ſonos, numeros, & figuras ſic ducere hūc oportet, ut materiā, in qua ſunt proportiones ſenſibiles, & earum comparationes ſe-

Peripa. Acade. Pytha. Plotin.

paret:atq; pulchritudinem,conſonantiam v3 formalem,quæ in his eſt,re/ducatur.Præterea addiſcat ea,ad quæ mirabundus uehementer afficitur, non eſſe ipſum pulchrum,in quo tendimus:Adeo,ꝙ illud non eſt hoc,uel
Plotin⁹ illud pulchrum,ſed pulchrum tantūmodo.Et quod de pulchro dicit Plo/
Augu. tinus,idē proſequitur Auguſtinus de bono, dum inquit:Tolle hoc bonū, tolle illud:& conſidera bonum in ſe,ſi potes/ & illud eſt ſummū bonum, in quod tendimus. Et inter ſummum bonum, ſummum pulchrum,ſum/mūq; concentum,& ſenſibile hoc bonum,pulchrum,& concentū eſt me/dius ille cœleſtis,qui nō eſt ſenſibilis, & uocalis,nec ſimpliciſſimus,atq; di uinus,ſed medius,& rationalis.Harmonia igitur hæc extrinſeca,atq; uo/calis quaſi ſtatua eſt,& imago quædam melioris harmoniæ ratione per/ceptibilis:Quam ſtatuariam ſymphoniam,ſi quis in foris reliquerit,ado/rareq; contempſerit,mittetur in caminum expurgantis ignis:ubi illuſtra/tus,ac inflammatus tres ſuas potentias ad uniuerſoꝝ contionem coapta/bit:ſimulq; cum omnibus concinentibus tentabit diſcurrens per ſingulas creaturas uſq; ad ſummum opificem,quē trinum omnium authorem be/nedicet intellectus,ratio,& uoluntas:& aliquādo apparebit quartus,ideſt animal hoc noſtrū ſimile effectum rationali : quia in melius transforma/tum,& ipſum quaſi rationale,& legitimus filius prorumpit in Patris lau/des,omnia creata,ut itidem faciant,ſimul inuitans, ſicut tres illi pueri,ut
Daniel in Daniele legimus:& ante eos Dauid effecerat inuitans elementa/ plan/
Dauid tas/grandines/niues/pluuias/piſces/animalia/ſtellas/cœlos/ & ultra mun/danas aquas in laudem opificis. Et ut cantica diuina,mundana/ atq; cœ/leſtia accommodato ſtylo exprimerent,ipſi,& alii prophetæ diuerſo me/
Hiero. tro ſua ſcripta deprompſerunt:ut Hieronymus/Euſebius/ & alii peritiſſi/
Euſebi. mi atteſtantur.Iob (ut eidem Hieronymo placet) proſa incipit , uerſi/
Hiero. bus exametris dactylo/ſpondeoq; currentibus procedit,& propter linguæ idioma crebro admittens & alios pedes non earūdem ſyllabarum,ſed eo/rūdem temporum:Interdumq; rythmus ipſe dulcis, & tinnulus fertur nu meris pedum ſolutis,quod metrici magis q̄ ſimplex lector intelligūt. Sed alii probare nituntur,certis adinuentis regulis metricæ artis in illo idio/mate,progreſſum illum Iob totum exametris eſſe carminibus : ut Romæ
Idem mihi nuper monſtratū fuit.Dauidem autē Hieronymus præfatus Pinda/rum,Alcæum/Flaccum & Sirenum uocat:quia diuerſis metris procedēs ſimul cum lyra Chriſtum perſonat,& pſalterio decachordo ab inferis ex/
Salomō citat reſurgentem.Salomon dilectus Domini epithalamium ſanctaꝝ nu/ptiaꝝ hominis cū Deo/Chriſti cū eccleſia,utriuſq; teſtamenti ad inuicem, ſcripturæ cum ſenſu myſtico,ex harmonia utriuſq; mundi cū Archetypo reſultantem cōſonantiam pulcherrimo carmine decantat in eo opuſculo, quod merito Canticum canticoꝝ denominat. Cōcentū uero, & unionem

Archetypi cũ paruo mundo in uentre mulieris celebratum/laudeſq; mu/
lieris ipſum geſtantis hymno mirabili præcinit. Ieremias quoq; ſuas lamẽ Iеremi.
tationes tragico carmine decurrit: Et (ut nonnulli aſſerunt) Iſaias etiam Iſaias
metrico quodam ordine procedit. Tota autẽ ſcriptura ſiue uerſu, ſiue ſo/
luta oratione accentibus ſuis (ut diximus) magno myſterio cœlorum re/
ſignat motũ, atq; concentum. Hos itaq; Deificos uates, & ſcriptores ſacrę
paginę imitati/longis tamen paſſibus/ueteres Theologi gentiũ Orpheus/ Orphe.
Aglaophemus/Empedocles/Parmenides/Heraclitus/Lucretius/ & alii na Aglao.
turalia / diuinaq; modulamina numeroſis carminibus exprimere conati Empe.
ſunt: ut & ſtilus cum materia conueniret. Parme.

De concordia cœlorũ cũ ſupernis mentibus. Cap. XX. Heracl.

Vltra ea, quæ ſuperius de ſyderum conuenientia cũ Angelis Lucre.
dicta ſunt, hoc etiam percurrendũ cenſeo, q̃ ipſi Angeli mo
uentur a Patre, qui eſt fons, & origo, & primus omniũ mo/
tor. Hinc Dionyſius: Gaudent omnes mouẽte Patre. illi itaq; Diony.
a Deo moti mouẽt orbem: & iſti corpora noſtra, cęteraq; inferiora diſpo/
nunt ad eam conſonantiam, quam iubet ipſe primus omnium motor. Vt
igitur illæ motiones, & influxus eſſent concinni accõmodatas intelligen/
gentias unicuiq; orbi, & ſingulis ſtellis præpoſuit/Septem illos ſupremos
totidem planetis/ut diximus/& duodecim duodenis ſignis, & toti illi or/
bi, atq; planetis cœlorum Reginam, quæ ideo coronata dicitur duodenis
ſtellis pro numero ſignorum, & plurimis ſeptenariis decorata, plenaq; in/
numerabilibus chariſmatibus, ſicut cœlum ſtelliferum plenum eſt innu/
merabilibus ſtellis: Et quia cœlorum omnium, & Angelorum eis præ/
ſidentium uirtutem continent, ideo merito exaltata aſſeritur ſuper omnes
choros Angelorum. Primum autem mobile a primo mouente regi debet:
& per ipſum cæteri orbes: qbus tamẽ particulares miniſtri deputati ſunt,
per quos, & per inſtrumẽta cœlica omnia inferiora, & particularia diſpo/
nat ſummus ille moderator, hac tamen lege, ut ſupiores miniſtri, & ſum/
mo regi propinquiores paucioribus, magis autem diſtantes pluribus mo
tibus moueant: Et cõſequẽter illi fœliciores ſunt magis cum ſummo uno
adhærentes, q̃ iſti, ſicut docet Ariſtoteles, Albertus, Ptolemæus, Meſtalac: Ariſtot.
ſed potiſſime Academici cum diuo noſtro Dionyſio. Et quãuis inferio/ Alber.
res pluribus agitentur motibus, in eandem tamen conſonantiam deue/ Ptole.
niunt ui primi unici, & uniformis motus ab eodem unico mouente. Hinc Meſta.
primo, & unico magis adhęrẽs eſt ipſa cœlorũ Regina paucioribus agita/ Acade.
ta motibus, uim tamẽ omniũ in ſe colligens, ipſamq; collectam diffundẽs Diony.
primo in duodecim pricipes Apl'icos, & cõſequẽter ad particularia deſcẽ/
dendo in q̃pl'imos, ſicut uis illa ſtelliferi cœli diuiditur i duodecim ſigna,
& cõſequẽter in ſtellas inumerabiles: & ſicut uis animæ collecta ꝑ in cere/

bro per collum unicũ canalem, quod in corpore myſtico eccleſiæ typum
Hiero. gerit Beatę Virginis (ut docet Hieronymus) deſcẽdit ad duodenos præci
puos articulos corporis, & inde ad plures, & magis particulares/Non mi
nus eadẽ uirtus reperit̃ in capite Chriſto collecta, & diffuſa in duodenas,
Iohan. & poſtea in q̃plurimas partes/dicente Iohãne: De plenitudine eius omnes
accepimus, ut in ſequenti uolumine/Deo fauente/latius referabimus. Per
Chriſtum itaq; tanq̃ per uirtutem maſculeam, per illam autem, tanq̃ per
Paulus fœmineam fit hæc profuſio: Qui in iſto corpore myſtico cõiuncti ſunt, ſi/
cut caput & collum, aut ſicut cõiuges in carnem unam, ita illi duo in ſpi/
ritum unum, ſicut de omnibus deſponſatis, aut adhærentibus Deo inquit
Apoſtolus: Qui adhæret Deo, unus ſpiritus efficitur cũ eo. Hæc ſupra ad/
ducta tetigimus, ut diſcant legẽtes quanta conſonantia ab omnibus, quã/
uis diuerſis, ab uno tamen motis deducamur in eundem unũ: Nam ſicut
particularis homo eſt unum indiuiduũ, & ad unicũ finem directum, quã/
uis uariis diſtinctum membris, & motibus, ſic unica hæc fabrica, & mun/
danum corpus diuerſis, & accõmodatis membris diſtinctum unicum eſt,
motum ab uno motore, in eundemq; finem diſtinctum, quãuis in partes
plurimas uideatur diuiſum. Omnia itaq; in Deum tendunt: & in eundem
nos dirigunt, licet uideantur ad diuerſa ſuos greſſus dirigere: Et tandem
illò conducent, niſi noſmet libero animi arbitrio obſiſtamus ipſis omni/
bus inuitantibus/deducentibus/& attrahentibus.

Omnia in eundem deducunt, qa ab eodem ſuſcipiunt, unde influant, quãuis influxus uideatur diuerſus. Cap. XXI.

QVomodo autem omnia eundem influxum, & ab eodẽ fonte
per diuerſos tamen canales ſuſcipiant, ut in eudẽ pergant,
quãuis diuerſis ſemitis, difficilius erit explicare, q̃ aſſerere:
Nam rei ueritas eſt, in quã expeditis pedibus ueniunt Philo
ſophi cũ diuinis noſtris ſapiẽtibus, ꝙ omnia bona de ſurſum a ſummo Bo
no/& Patre luminum procedunt: Sed quomodo/difficile quippe explica/
Plato tu eſt, ꝓhibente Platone ad particularia deſcendere, tamẽ colluſtrante ipſo
Patre luminum aliqua pro uirili noſtra explicabimus, prout ipſe Plato, &
antiquiſſimi Theologi docent, omnia uꝫ cathena quadam colligata, adeo,
ut inferius ſemper a ſuperiori ſuſcipiat, & ſupius a ſupremo, ſicut aliqua/
liter in præcedentibus reſerauimus: Habet.n.herba, uel lapis ſuã uim ſub/
miniſtratã a cœlo: cœlum ab intelligentiã: intelligentia autem ab Opifice,
in quo omnia uirtute maxima p̃exiſtũt: Et ſemper eodẽ ordine unaquæq;
Exodus res alteri correſpondet: Quod inuitur ab artifice ſummo in Exodo, quãdo
iubet, ut unaquæq; cortina tabernaculi, quod mundanæ huius machinæ
typum gerebat expreſſiſſimum/ coniuncta ſit cum ſorore, aut ſocia ſua.
Iunguntur enim elementa, & mixta omnia cum cœlis, ſyderibus, & intel/

ligentiis ſuis:& per iſta media cũ Archetypo,in quo ſunt omnes annume
rationes,& omnia exemplaria rerũ. Sed cum ſupra ſatis explicauerimus:
quomodo res ſingulæ ad ſuos planetas,& ſydera referãtur,a quibus uim,
& uirtutem ſuſcipiũt,nunc percurremus colligationes planetarũ cũ men/
ſuris ſupremis:ut inde prudens, & intelligens lector percipiat omniũ in/
feriorũ conuenientiam cũ ſummo: Manſiones enim in domo Patris q̃plu/
rimas eſſe teſtatur infallibilis Veritas:ſed antiquiores Theologos ſequentes
decem illas uenerabimur,unde denarius numerus,quo nõ datur ulterior.
Luna itaq;,in quantum eſt omniũ ſuperiorum influxuum receptaculum,
ultimæ annumerationi reſpõdet:aut primæ in aſcendendo:quæ nũc terra
uiuentiũ,nũc tabernaculũ, nũc luna,nũc receptaculũ,& ſinus omniũ in/
fluxuum,nunc autem regnum dicitur:de quo in Pſalmo canitur: Regnũ David
tuum regnum omniũ ſæculorum:Et iterũ: Regnum ipſius omnibus do/
minabitur.In qua manſione exiſtens ille,qui ſemp ubiq; eſt,uocatur אֲדֹנָי
Adonai,aut מֶלֶךְ melec,ideſt Dominus,aut Rex.Sed in eo,quod ipſa lu/
na particularis eſt planeta,habet ſuã uim a ſecunda annumeratione, quæ
יְסוֹד iſod,ideſt fundamentũ dicitur,& Deus uiuus,uita mundi,& diſpo/
ſitor rerum omniũ,ſicut Luna corporum inferiorum:Et ibi Deus uocatur
שַׁדַּי ſadai,quod nos omnipotentem, uel ſufficientem omnibus ſatiſfacere
poſſumus interpretari:de quo habemus in Pſalmo: Qui habitat in adiuto Pſalm.
rio altiſſimi,in umbra ſadai morabitur: ubi traductum eſt,in protectione
Dei cœli cõmorabitur:Quod nomẽ cũ uideatur magno myſterio ſiluiſſe,
ideo aliud illius loci nomẽ aſſignandum eſt,quod אֵל/חַי el chai dicitur,
quod nos Deum uiuum interpretatum habemus:cũ inde, aut per ipſum
a ſuperiori fonte,ſiue a ſupramũdano ſole uita omniũ procedat, ſicut per
lunam uitæ fauor a ſole profunditur.Mercurius reſpondet ſecundæ an/
numerationi particulari denominatæ הוד hod,quod apud nos ornatum,
decorem,aut celebritatem ſonat:de quo propheta:Cõfeſſio,& pulchritu/ Idem
do in conſpectu eius/Pro quo melius diceretur:Celebritas,uel ornatus, &
decor in conſpectu eius:Et iterum: Confeſſio,& magnificentia opus eius:
ſed ut ueritas litteræ habet:Celebritas,uel ornatus, & decor opus eius:Et
hic Deus influens uocatur יְהוָה צְבָאוֹת Adonai Zenaot,ideſt Dominus
exercituum:Quod nomen non belli,ſed pietatis eſt,& cõſonantiæ,& ſua/
uitatis:Ad quã inferiorem inferior Mercurius,& ad quã ſuperiorẽ ſupior
Mercurius inducit.Venus aũt a נֵצַח nizach habet ſuã uim,qđ interpre/
tatũ dicit̃ uincẽs,aut uictoria,aut perpetuũ:& ponit̃ uerbũ hoc in titulis
plærũq; pſalmorũ:Amor.n.oia uincit,& deducit opus uſq; ad calcẽ,omni
paruipẽſo labore/& pro nihilo habito:Illic uero influẽs Deus dicit̃ צְבָאוֹת
אֱלֹהִים Elohim zenaot.i.Deus exercituũ:Quod nomen eſt Dei ordinãtis,

uel fabricantis, & ulciſcentis iudicii per bella, ſiue per alias punitiones:
Nec miretur quiſpiam, q̧ Venus in belli uirtute collocetur, quia omne
bellum iniuſtū a Venere deprauata, ideſt nimio amore proprio, uel inor-
dinato procedit: Sic & omne bellum iuſtū a recto amore, & bona Venere
procedit: quia iuſte bellatur Dei zelo / uel pro releuandis indebite op-
preſſis, quos diligimus. Sol autem cœlorum cor cū תִּפְאֶרֶת tipheret Ar-
chetypi corde conuenit: Quod pulchritudo, aut pulchrum illud interpre-
Pſalm. tantur, a quo omnia pulchra: de quo in Pſalmo ſupra adducto: Virtus &
tipheret, ideſt pulchritudo in ſanctitate, uel ſanctuario eius: quod in me-
dio totius Deifici templi tanq̄ Sanctum ſanctorum eſt: Pro quo in tradu-
ctione noſtra habemus, ſanctimonia, & magnificentia in ſanctificatione
eius: Et ſicut ſol iſte ſenſibilis omnia ſplendeſcere, & pulchra apparere fa-
Socra. cit, ſic ille diuinus cuncta pulchrefacit illa pulchritudine, quam Socrates
ab Hyppia perquirebat: In qua gloria, & pulcherrimo throno reſidens
Deus dicitur יְהוָה tetragrāmus, & quadrilitteris: quod cū ineffabile, & in-
expreſſibile ſit, ſicut & eius pulchritudo, & gloria, qñ legit̄, exprimit̄ ſub
noīe Adonai: Sed cū iſtud nomen alibi reperiat̄, præponit̄ & aliud parti-
culare, qđ eſt דַעַת ו uau dahat, quod in noſtrum linguam uerſum ſonat
uau, quæ eſt littera uitæ, & ſcientiæ, ideſt uita & ſcientia, & accommoda-
tiſſime, cum inibi ſit arbor uitæ, & ſcientiæ boni & mali, quæ eſt Ieſus
Meſſiah. Mars a גְּבוּרָה geburah, quod robur ſignificat, habet robur ſuū:
Dauid de quo Propheta in Hymno centeſimo quadrageſimoquarto ſupra addu
cto ait: Potentiam tuam pronuntiabunt: ubi habetur גְּבוּרָתְךָ geburatecat
Et quod potiſſime ibi exercetur, dicitur דִּין din, ideſt iudicium durum, &
Pſalm. ſeuerum: de quo etiam in Pſalmo: De cœlo auditum feciſti iudicium: ubi
habetur דִּין terra tremuit, & quieuit: quia tremebūdum eſt: Et ab illo per
Martem ueniunt ſeueræ punitiones, & ſtrages, belligeriq; uiri. Hinc &
Deus exercens potentiam ſuam puniendo flagitioſos dicitur uir belli, ut
Exodus in Exodo/ Et in Ieremia habetur: Dominus mecum tanq̄ bellator fortis,
Ieremi. uel tanq̄ robuſtus cōfractor, proprie interpretando illud כְּגִבּוֹר עָרִיץ che-
gibur hariz: Quod officium exercens ipſe Deus dicitur אֱלֹהִים Elohim: Et
Angeli ibi ſeruientes dicuntur filii Elohim. Iupiter uero ſic dictus, quia
omnes iuuat, ſemper beneficus cū illa manſione conuenit, quæ חֶסֶד che-
ſed dicitur: quod miſericordia, pietas, uel clementia poteſt interpretari:
Qua ſummus Deus omnibus beneficus dura, & aſpera ſemper contem-
Pſalm. perat in omnibus ſuam benignitatem diffundens/ iuxta illud Pſalmi: Mi
ſericordia eius ſuper omnia opera eius: Et ibi operans Deus dicitur אֵל
el, quod nos interpretatum habemus Deum: quia omnia fouet, & omni-
bus ſuccurrit cum ſumma pietate, & clementia: quod eſt ei proprium.

Digitized by

Saturnum autẽ reperimus ſuſcipere quicquid habet a בִּינָה bina, quod in/telligentiam ſonat: ubi præcipue reſidere dicitur Spiritus ſanctus: de quo in Eccleſiaſtico: Et ſpiritu intelligentiæ replebit illum: Qui etiam dedit Prophetis, & Apoſtolis rerum ſecretarum intelligentiam: A quo loco he/brei ſuſceperũt ſuum ſabatum, & diem ſeptimum utriq; Saturno cœleſti ſcilicet & ſupramundano dedicatum: Et inde remiſſiones, & anni quietis, & iubilei per ſeptenarium ſimplicem, aut quadratum: Quæ omnia Deus operans dicitur יְהוָה ה idest littera ה he cũ nomine ineffabili, & quadri/littero: de quo fari nos uetat myſterii magnitudo. Stelliferũ cœlum ſubeſt חָכְמָה chocmah, qđ ſapiẽtia illa ſuprema eſt, quæ eſt Dei filius plena ideis/ & formis rerum omnium producendarum, & productarum, ſicut cœlum illud eſt plenum ſyderibus uim omnium in ſe continenst ut pauloante di/ximus: In quo throno Filius ad dexteram Patris ſedens, & ipſe Deus no/minatur יהוה י quod eſt ipm̃ ſemaphoras, & quadrilitteꝝ ſimul cũ י iod, littera quidem ſignificante ipſam diuinitatem ſimpliciſſimam. Primum ue ro mobile primo mouenti, & fonti omnium rerum reſpondet: qui omnia mouens trahit ad ſe omnia, ueluti centrum omnes lineas circunferentiæ in ſe cõducit: Centrum eſt enim & circulus, & ſphæra omnia complectens, & complens, & omnes lineas in ſeipſum conducens: Quem attractum nõ auderem aſcribere Patri ſummo, niſi eius me doceret Filius dicens: Nemo uenit ad me, niſi Pater meus attrahat ipſum: Quam uim attractiuam cum habeat Filius a Patre, ideo dixit: Cum exaltatus fuero a terra omnia trahã ad meipm̃: In qua ſuprema ſede reſidẽs Pater ſummus dr̃ אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה quod nos interpretatum habemus/Ego ſum, qui ſum, ſed melius diceretur ad ſenſum litteræ/Sim qui ſim: Vel ſecundum aliam uiam nomen eius eſt ſolũmodo אהיה quod ſimpliciſſimũ eſſe diuinitatis ſonat, de quo effari nõ licet: Vnde a peritis cognominatr̃ עין לא ראה hain lo roeh, ideſt oculus nõ uidet: quia nemo nouit Patrem/niſi Filius/ & cui uoluerit Filius reuelare. Solum igitur hoc dicam/ꝙ cum nominetur ille, qui eſt, aut ſum, qui ſum, Pater luminum intelligitur: a quo (teſte Iacobo) omne datum optimũ, & omne donum perfectum emanat, per diuerſos tamen canales in omnia in feriora influens, ut omnia ipſi cooperentur, præſtat/quo omnia conduci/bilia in ipſum conducantur. Hinc omnes orationes in ipſum dirigi debẽt: ut ille docuit, qui ſolus ipſum agnouit dicens: Cum oraueritis dicite: Pater noſter: Et ſæpius repetens hortatus eſt, ut a Patre omnium bonorum lar/gitore petamus: Qui ſua clementia dirigat nos in eumdem finem/ propter quem, & ad quem aſpiciendum inſtituti ſumus.

Eccleſi.

CHRI/STVS.

Iacobus

CHRI/STVS.

CANTICVM

CANTICVM SECVNDVM, QVOD NOVVM DICITVR, IN QVO OMNIA IN CHRISTO MVLTIPLICI CONSONANTIA CORRESPONDERE DEMONSTRABIMVS DVLCIORIBVS MODVLIS, QVAM ARTICVLI, ET MEMBRA IN MVNDANO, AVT HVMANO CORPORE.

PROOEMIVM.

CVM in plærisq; locis.P.B.& ſæpius repetitum conſpiciamus a Regio propheta in ſuis hymnis illud iu-
David cundum(ut ita dicamus) celeuma/Cantate Domino
canticum nouum/perquirebam,an aliqua noua facta
ſint nouo decantanda cantico; cũ non aliud cœlũ,aut
ſydera nouo ſplendore micantia uideamus:Nec alia
curricula ſolem per diem, & lunã in nocte peragere:Nec aliis horis diem
diſtingui, nec nouis incrementis æſtatis tempus proficere, aut recentibus
decrementis brumali tempeſtate deficere: Nec noua aliqua animãtia,aut
nouas aliquas rerum ſpecies cernimus: Et ut breuiter cũ Sapiente cõclu-
damus,nihil ſub ſole nouũ: Nihilominus cœleſti oraculo docemur omnia
noua tẽpore redemptoris effecta fuiſſe: Dixit enim,qui ſedebat in throno
Iohan. (inquit Iohannes in celeberrima uiſione) Ecce noua facio omnia.Et Pau-
Paulus lus,in cuius pectore Chriſtus ipſe reſonat/ cum Corynthiis diſſerens ait:
Vetera tranſierunt, ecce noua facta ſunt omnia . Hinc docet nos nedum
nouo cantico,ſed nouis operibus,nouaq; uita Deũ laudare,dum ait:Ex-
poliantes ueterem hominem cũ actibus ſuis induite nouũ: qui renouatur
in agnitionem Dei ſecundũ imaginem illius,qui creauit illũ.Quæ agnitio
datur per uerbum,& lucem/quæ illuminat omnem hominem uenientem
in hunc mundum:ut deturpatam imaginem illuſtret, & perpoliat/nouãq;
quodãmodo reddat:ut ſicut omnia per ipſum facta fuere,ita per eundem
Idem omnia renouarẽtur in homine:ut docet nos idem Paulus in Coloſſenſibus
dicens:Qui eſt imago Dei inuiſibilis/primogenitus omnis creaturæ,quo-
niam in ipſo condita ſunt uniuerſa in cœlis/ & in terra/uiſibilia/& inuiſi-

bilia, ſiue throni, ſiue dominatiões, ſiue principatus, ſiue poteſtates, omnia
per ipſum, & in ipſo creata ſunt: Et ipſe eſt ante omnes, & omnia in ipſo
conſtant: Et hoc quoad antiquum: Sed de nouo proſequitur dicens: Et in
ipſo complacuit omnem plenitudinem inhabitare facere, & per eum recó-
ciliari / ſiue recapitulari (ut græci habent) aut renouari oĩa, ſicuti eſt rei
ueritas, pacificãs, & renouans per ſanguiné crucis eius, ſiue quæ in terris,
ſiue quæ in cœlis ſunt dulciori ſono, & ſuauiori concentu, q̃ fuerant inſti-
tuta: Ideo (ut diuinus teſtatur Iohannes) cũ hęc in plena gloria proſpice- Iohan.
rent ſancti, cantabant canticum nouũ: Quod & miniſtri ipſius Principis,
& Redéptoris cognoſcentes ad eius in hunc mundũ egreſſum de mater-
no utero clara uoce præter ſolitum cecinerunt dicentes: Gloria in excęlſis Angeli
Deo, & in terra pax hominibus bonæ uolũtatis: quibus vʒ datur innoua-
tio, & unio cũ Deo, cui excęlſo ſit gloria, qui tandem per filium omnia in-
nouando reduxit ultimũ Dei opus in ſeipſum noua quadam harmonia,
nouaqꝫ, & miranda conſonantia: quã nec muſici cognouerunt, nec Pinda- Pinda.
rus / aut Homerus carmine, nec Ligiſtus lyra, nec Orpheus hymnis, nec Home.
Apollo ſua cheli, aut teſtudine decantarũt: Nec Philoſophoꝝ, aut ſapien- Ligiſtus
tum mundi ingenia excogitarunt: Sed hoc ſolũmodo nouit ille, qui hanc Orphe.
harmoniam conduxit, & ſpiritus eius, de quo dicitur: Ille ſuggeret uobis Apollo
omnia, & docebit uos omnia: Qui non tantũ docet extrinſecus, ſed in ani- Philoſo.
mas ſanctas ſe tranſfert / amicos, & concinnatores Dei, & arcanoꝝ eius
inſtituit. Ipſe igitur aſtitit ſanctiſſimis prophetis, ut pręludio quodam ſua-
uiſſimo hoc nouum canticum præcinerent: Ipſeqꝫ docens, & excitans no-
uos cócinnatores, & ipſum nouũ canticum clariori uoce decantantes nos
in eodem aliqualiter redderet inſtructos, adeo, ut ab ipſis edocti, & eodem
ſpiritu corroborati ad ipſius cantici modulos manus poſſimus extendere,
& clariſſima uoce auribus omniũ intonare Ieſum Chriſtum Dei excælſi
filium nouo modo conceptum, nouoqꝫ modo natum, nouum eccleſię cor-
pus erexiſſe: Cui nouæ militię nouum ſignum tradidit, nouam uitam, no-
uoſqꝫ mores, & nouam doctrinam docuit: nouum cibum præparauit: no-
ua ſacramenta inſtituit: nouum dominium, nouumqꝫ principatum erexit,
nouumqꝫ præmiandi modum: Nouum deniqꝫ in Deum tranſitum præ-
buit omnia innouãs: adeo, ut de ipſo ſcribentibus nouum ſit nobis canen-
dum canticum, & hoc octo Tonis / more noſtro / tanq̃ diapaſon quodam
nouo conſummabimus.

TONI CANTICI SECVNDI.

CHriſtus/& Meſſiah eſt Dei ſapientia/ & uerbum omnia ra/tione ideali cõtinens/ & homo exiſtens omnia inferiora actu complectens. Tonus primus.
Chriſtus eſt uita,& ſuſtentaculum omniũ cuncta uiuificans, & omnia ad ſe trahens. To. II.
Chriſtus eſt uerus ſacerdos,uerus panis,hoſtia, & ſacrificium omnia pur/gans/& omnia pacificans. To. III.
Chriſtus eſt ſumma ueritas/& lux omnes docens/& omnia colluſtrans. To. IIII.
Chriſtus pater omnium per ueram regenerationem effectus,& caput cor/poris myſtici in omnia membra influit. To. V.
Chriſtus eſt finis/& complementum omnium operum omnibus dans, ut operentur. To. VI.
Chriſtus eſt Rex regum/& ſummus Imperator omnia regens,& moderans. To. VII.
Chriſtus eſt mediator:per quem omnibus datur tranſitus/ut in finem ſuũ deueniant. To. VIII.

CAPITA PRIMI TONI.

MEſſiæh deitas rationibus comprobatur. Cap. Primũ
Idem corroboratur uaticiniis. Cap. II.
Quomodo ſit in eo deitas,& uerbum. Cap. III.
In eodem uerbo continebantur omnia. Cap. IIII.
Ibidem omnia ſunt numero/pondere/& menſura. Cap. V.
Cognitiões exẽplares i mẽte ſũmi artificis ideę dñt/& ſũt. Cap. VI.
Qui has ideas admiſerint. Cap. VII.
Qui eas reſpuerint,& quibus rationibus. Cap. VIII.
Errores ſunt/& nõ rationes/quæ cõtra eas facere uident̃. Cap. IX.
Quid habeamus ex ideis. Cap. X.
Quod omnis harmonia a uerbo procedit. Cap. XI.
Quomodo iſtæ ideæ intelligantur a nobis. Cap. XII.
Rerum neceſſitas/& omne eſſe ab ideis dependet. Cap. XIII.
Ibidem ſunt etiam ideæ uirtutum, & regulæ , quibus conformiter uiuere debemus. Cap. XIIII.
Ibi ſunt rationes moderãtes honeſtas,& turpes actiones. Cap. XV.
Chriſtus eſt uerus homo diuinitate plenus. Cap. XVI.
Sicut Chriſtus in eo ꝙ Deus/cõtinet oia uirtute, ſic in eo ꝙ homo/ cõtinet eadẽ oia in eundẽ excellentiſſima nota collecta. Cap. XVII

MESSIÆH DEITAS RATIONIBVS COM/PROBATVR CAPVT PRIMVM.

MESSIAM CHRISTVM Vnctum noſtrum fuiſſe/& eſſe Deum nedum teſtibus,& oraculis/ſed fortiſſimis rationibus probare poſ/ſumus:Nam facilem omniũ cõſenſum,& abſq; diſcrepantia uidemus, ꝙ Deus benedictus a ſe exiſtẽs omnia habet a ſemetipſo,ab alio autem nihil: Cætera autem omnia ab ipſo habent, ut ſint,& operentur: ideo dicebat magnus Theo/ Theod.
dorus,teſte Proculo: Omnia orant,præter pri/ Procu.
mum,& aliquid hauriunt ab eo/qui eſt a ſe:& eſt fons,& origo omnium: alioqui in nihil defluerent. Cum igitur cuncta & eſſe,& naturalem uim, & decus/atq; ornatum habeant a Deo,omnia de ipſa diuinitate partici/pant,ſed diuerſimode:Omnia (inquit Origenes) habent a Deo Patre,ut Orige.
ſint:a ſpiritu uitæ,ut uiuant:a Filio,ut intelligant, & rationis portionem: a Spiritu ſancto autẽ (qui tamen idem eſt cũ ſpiritu uitæ) ut ſancta ſint. Igitur diuinũ aliquod omnibus ineſt:In hoc quidem eſſe tantum aut ſim/plex,aut compoſitum:In illo eſſe,& operari:In alio autem eſſe,operari,& intelligere.Sed aliis dimiſſis,de homine loquamur: cui omnia communi/cata ſunt,ut perfectiſſimã Dei,& patris prę ſe ferat imaginem: Vnde me/rito Filius Dei dici poteſt, ut canit regius propheta: Ego dixi dii eſtis, & Dauid
filii excęlſi omnes.Et cum Deus ſeſe magis communicet illi/quem excel/ſiorem/& perfectiorem efficere libet/ condecens fuit,ut hunc, quem alio/rum caput/redemptorem/regem/& æternum ſacerdotem cõſtituit,magis decoraret diuinitate, quæ oleum in ſacra ſcriptura dicitur, ut iterum de/cantat propheta: Vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ participibus Idem
tuis/adeo/ut excellentiorem omnium effecerit in diuinitate ipſa commu/nicata:Vnde per antonomaſiam,& hyperbolem quandam dicitur Deus. Alia quoq; ratio in prõptu eſt: quia cum homo diuinitatis capax, in qua ſolummodo quieſcere/& beari poteſt,effectus ſit,ad ipſam aliquando de/uenire debuit:& cum eadem uniri:qua unione non tantũ deducitur Deus in hominem,ſed potius homo in ipſum Deum/cum ſit omnimodæ uirtu/tis,& efficaciæ:Et q̃to magis hic Deus unitur cũ aliquo/tanto magis red/dit ipſum Deum.Non mirum igitur eſt,ſi hunc Meſſiam , & Chriſtum, cui ſe præbuit ea plenitudine,& quam poteſt homo ſuſcipere / talem red/diderit,ut merito Deum ipſum dicere poſſimus:qui & aliis dedit poteſta/tem filios Dei fieri.Addamus & aliam rationẽ, ꝙ ſicut omnia continent,

& recapitulátur in homine, ita omnia recapitulari/& couniri in Deo mul/to magis debuerunt per hominem: Per hominem quippe illum, qui inter alios primum tenere debebat, & obtinet locum: & qui omnia traxit ad ſe ipſum, ut ipſa omnia in Deum reduceret. Nec contendant aliqui dicentes/ ꝙ iſta unio non arguit diuinitatem in unito, ſed coniunctionem tantum/modo: quia ipſa Veritas ſumma, qualis ſit iſtiuſmodi unio, declarat, dum ait: Rogo Pater, ut ſicut ego & tu unum ſumus, ita & iſti unum ſint in te. Qualis autem ſit eorum unio, alibi exprimit dicens: Ego in Patre, & Pater in me eſt. Et iterum: Ego & Pater unum ſumus. Quod & Paulus exerta ad monet uoce: Qui adhæret (inquit) Deo unus ſpiritus efficitur cum eo. Si omnes igitur unus ſpiritus effici poſſunt cum Deo, cur non erit unitus cũ ipſo ille/qui ex antonomaſia dicitur Meſſiah, Chriſtus, & Vnctus, diuini/tate vꝫ, qua adeo plenus erat, ut de plenitudine eius omnes accipiamus? Nec enim (ut ulterius progrediar) debebat omnigena creatura homo re/parari per aliũ, q̃ per quem fuerat inſtitutus: Sed omnia inſtituta, & effe/cta ſunt per uerbum, quod factũ eſt caro, igitur & omnia per ipſum idem reparari debuerunt. Et ut honorificentiſſimo liberatori deberent redempti angeli, & homines, omniaqꝫ in ipſis contenta, conueniens fuit, ut liberator cui omnia manciparentur, omnium eſſet excellentiſſimus: quod fieri neqr, niſi per magis participatam diuinitatem. Nec debebat reſtitutio, & repa/ratio, quæ maioris æſtimatur, q̃ inſtitutio, fieri per inferiorem, q̃ per quem inſtitutio ipſa effecta fuerat: Sed hæc facta eſt per Dei uerbum, ideo de/bebat & illa per idem fieri, cum maius medium non haberetur, per quod fieri potuiſſet. Cum inſuper tota humana creatura deliquerit, non poterat per delinquentem lapſus huiuſmodi reparari. Nec per Angelum fieri de/buit, qui minor a ſapientibus exiſtimatur q̃ homo, cui datur ſuper omnes angelicos choros tranſcedere: Quod effici nequiret, niſi potentia prȩexiſte ret hõ ipſis angelis maior. Nec erat Angelus, uel alia creatura, niſi omni/genus homo, unibilis cũ omnigeno creatori, ideo dixit Apoſtolus: Nuſq̃ Angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ. Peccatũ quoqꝫ ipſum cum fue/rit in Deum, non potuit reparari, niſi per Deum: Nõ enim interfuit igno/rantia: quia hæc data in pœnam peccati non debebat culpam præcedere. Nec mera fragilitas fuit, quia nõ dum ſenſualitas rebellauerat: Sed affuit ſuperbia, quȩ fecit & Angelos, & hominem ab opifice ſuo apoſtatare: quia præſumpſerat uterqꝫ uendicare ſibi gradum eminentiorem, q̃ ipſi/com/peteret: Omnium enim creaturarum conditionem æmulari conceſſum homini fuerat, ſed Chriſti uenturi nequaq̃. Hinc arbores omnes meliores, & rationales, aut uirtutum in cibum permiſſæ ei fuerant, præter arborem ſcientiæ boni & mali, quæ Chriſtus eſt: qui ſimul experiri debebat, & ex/pertus eſt bonum beatitudinis, & malum paſſionum noſtraꝝ: Quem gra/

[Margin: CHRI/STVS. — beside "ait: Rogo Pater"; Paulus — beside "in me eſt"; Idem — beside "genus homo"]

dum non ex ignorãtia,aut fragilitate,ſed nimis ex cognitione lympidiſſi/
ma prçſumẽs aggredi uoluit: Vnde eius peccatum quaſi in Spiritum ſan
ctum fuerat : quod eſt omnimoda deſperatio/ ſiue nimia præſumptio/aut
proterua malitia, uel crimen læſæ maieſtatis. Quæ ſcelera null. ſacrificio
expiabantur,nec lege purgari poterant, iuxta illud Apoſtoli:Ex operibus Paulus
legis non iuſtificabitur omnis caro corã illo.Hinc Dauid in ſcelus minus/ Dauid
q̃ crimen læſæ maieſtatis ſe cecidiſſe perſentiens/dũ pſalleret / & pro pec/
cato ſuo deprecaret̃/ait : Quoniam ſi uoluiſſes ſacrificium dediſſem/ utiq;
holocauſtis non delectaberis.Et hæc peccata ſunt,per quç homo adeo nu/
dabatur , ut nullum tegmentum arte , uel ingenio , aut uiribus humanis
elaboratum/uel comparatum a natura ad tegendum ſufficeret.Vnde non
contentus Deus/ ꝙ homo perizomate ex folio ficus contexto cooperuiſſet
nuditatem ſuam , ueſtiuit eum tunicam pelliceam confectam quidem ex
pelle illius Agni,de quo dixit Baptiſta:Ecce Agnus Dei,ecce q tollit pec/ Io.bap.
cata mundi. Et ꝙ de Ieſu noſtro redemptore loquatur ſcriptura illa, ma/
nifeſtum eſt ex reuolutione litterarum textus hebraici illorum uerborum:
Et ueſtiuit eos:Et hoc ſecundum doctrinam hebraicç Theologiæ celebra/
tiſſimam,hæc tamen,Deo fauente,ſuo loco referabimus:Hinc nec huma/
na uirtus/aut legale ſacrificium poterat illud peccatum obtegere: Quæ cũ
a ſcriptura ſacra edoceamur,ideo uidendum eſt , quid ipſa de hac Chriſti
nãtiuitate perhibeat.

Idem corroboratur uaticiniis. Cap. II.

SI igitur diuina diuinis oraculis comprobemus , ueniamus
ad diuinos uates Spiritus ſancti furore debacchãtes.Regius Dauid
propheta Chriſti elegantiſſimus typus in eius perſona decã/
tat:Adonai,uel Deus dixit ad me,Filius meus es tu,ego ho/
die genui te.Nec enim alius eſt filius,qui hodie,ideſt cõtinue generetur a
Patre Deo,niſi ipſe Deus Filius, qui eſt Meſſiah, & Chriſtus:contra quẽ
conſpirauerant principes ſacerdotum,& in unum conuenerant gentes,&
reges terrç,Pilatus u3,& Herodes cum ſatellitibus ſuis.Et ille eſt,cui datæ Pilatus
ſunt gentes in hæreditatem:& ditio eius protenſa uſq; ad terminos terræ. Herodes
Iſaias quoq;,poſtq̃ partum adoleſcẽtulæ,aut uirginis in ſignum fœderis, Iſaias
reconciliationis,paciſq; diuinæ promiſit, ſubintulit:Et uocabitur nomen
eius עִמָּנוּאֵל himanuel,ideſt Deus nobiſcum,excellentiori quidẽ modo q̃
antea unq̃ fuerit.Et iterũ,dum de paruulo naſcituro,& filio donando ua/ Idem
ticinaretur,ait:Et uocabit̃ admirabilis cõſilii angelus אֵל גִבּוֹר El gibor.i.
Deus fortis,Princeps pacis,Pater futuri ſæculi. Nec contendant iudei di/
centes,ꝙ אֵל forté ſignificet:qa incongruus eſſet ſermo dicendo forti for/
tis:Nam proprio ſignificato גִבּוֹר gibor fortis dicitur, אֵל El uero cõmuni
uſu Deum ſignificat.Nec poterat eſſe Pater futuri ſçculi (quod paradiſus

delitiarum eſt, ut ſapientes Hebrei docent) homo aliquis, nec introductor
ad eum, cum totus homo in protoplaſte ab ipſo fuerit expulſus. Si autem
pater futuri ſæculi intelligatur pater & dator beatæ uitæ, quod idem exi/
ſtimo, nullus poteſt eſſe hic pater, aut æternæ uitæ, niſi qui eã habet ex ſe,
uerus exiſtẽs beatitudinis dominus, qui eſt ſolus Deus in Chriſto dicente:
CHRI/ Ego uitam æternam do ouibus meis. Ieremias autem claro contuitu hoc
STVS. idem proſpiciens familiari ſermone ipſum Deum humanandum alloqui/
Ieremi. tur dicens: Quare colonus, & peregrinus futurus es in terra / & quaſi uia/
tor declinans ad manendum modo quidem inſolito? Et quia habitu inuẽ/
tus fuit, ut homo fragilis, & paſſionibus ſubiectus / ideo ſequitur Prophe/
ta: Quare futurus es uelut uir uagus, & fortis, qui non poteſt ſaluare? Vi/
ſus enim fuit tãq̃ leproſus, & uir dolorum, & obnoxius infirmitati noſtræ.
Sed hæc quomodocunq; ſe habeant, Deus ipſe eſt ſub humanitatis pal/
lio: Vnde adhuc proſequitur uates: Tu autem in nobis es Domine, & no/
men tuum inuocatum eſt ſuper nos. Quæ uerba ſole clarius exprimunt
Meſſiæh diuinitatem / cum dictum ſit / q; peregrinus futurus erat in nobis:
& q; inter nos eſſet, modo v; quodam inſolito: & q; nomen Dei uocaretur
ſuper nos, ideſt ſup hominẽ, Meſſiam v; / qui peculiariter uocatus eſt Dei
Idem nomine / ut alibi exprimit dicens: Ecce dies ueniunt dicit Dominus / & ſu/
ſcitabo Dauid germen iuſtum & regnabit rex, & intelliget: & faciet iudi/
cium / & iuſtitiam in terrã. In diebus illis ſaluabitur Iuda: & Iſrael habita/
bit confidenter: & hoc eſt nomen, quo uocabunt eũ יהוה, Adonai / uel Do/
minus iuſtus noſter: Quo nomine (ut omnes ſapiẽtes Hebrei citra cõtro/
uerſiam aſſerũt) nullus poteſt uocari niſi Deus / & Meſſiah diuinitate ple/
Targon nus: de quo (ut omnes cõſentiũt) loquitur Propheta: Quod & Targon ce/
leberrima interpretatio chaldaica expreſſe habet ſic dicens: Et ſuſcitabo
Dauid Meſſiam iuſtum. Qui Meſſiah accommodate dictus eſt Dauid, &
Filius Dauid: quia de ſemine eius: & quia regnum uerum habuit, quod
Dauiticum regnum uerba præceſſit: & quia ſunt in Dauid multa ſacra/
menta nunc ſubticẽda / per quæ ſæpius Meſſiæh perſonam induẽs de ipſo
loquitur ſub propria perſona, & nomine, ut illud Dominus dixit ad me,
Moſes Filius meus es tu, ego hodie genui te / & multa huiuſmodi. Sed cõſcenda/
Bilham mus ad Moſem / a quo exordiri debebamus: Hic enī inducit Bilham Dei
ſpiritu arreptum de futuro Meſſiah, & de eius diuinitate hæc præſenſiſſe
לא איש אל ויכזב ובן אדם ויתנחם: Quod (q̃cquid habeat traductio noſtra)
ad uerbum ſic interpretatur: Non homo Deus / & mentietur: & filius ho/
minis, & pœnitebit? Cuius ſententię ſenſus eſt: Nõ poteſt eſſe, q; Meſſiah
cum erit Deus homo mentiatur, ut illud / non / referatur ad uerbum men/
tiatur / ac ſi diceret: Homo Deus, & nõ mentiet. Et q; de Meſſiah loquat,
clariſſime patet ex his, quæ ſequuntur: Ait enim: Et filius hominis / & pœ/

nitebit? Sic equidem ſeipſum uocabat Meſſiah/ ut illud: Quem dicũt hō- CHRI-
mines eſſe filium hominis? & pleriſq; aliis in locis. Sequitur: Ipſe dixit, & STVS.
non fiet: Ipſe loquutus eſt, & nō ſtabit? Quę, ut declaremus aliquid de re-
conditis arcanis, producamus. Omnes prophetę in aliquo defecerũt præ-
ter Chriſtum: qui ideo dixit: Cœlum, & terra trãſibunt, uerba autem mea IDEM
non pręteribunt. Defecit enim Moſes, cum non introduxerit populum in Moſes
terram promiſſionis, ſicut prędixerat. Defecit Ionas cum Niniuitis/ quia Ionas
non ſtatim poſt quadraginta dies ſubmerſa eſt ciuitas, ut p̄dicauerat. De- Elias
fecit Elias cum Achab, cui prædixerat multa mala eius tempore affutu-
ra: ſed Deus propter ipſius Achab pœnitentiam diſtulit illa mala uſq; ad
obitum eius: unde minus completum eſt, quod dixerat Vates. Defecerunt
& alii prophetę ex aliqua mutatione facta in iis, quibus prophetauerant:
adeo/ q; ipſorum omnium uaticinia reperiebantur aliquando conditiona-
ta: & uiſi ſunt, & ſecundũ quid fuerunt mendaces: Chriſtus autem Deus,
& homo nunq̃ repertus fuit, aut reperietur mendax: nec eius uerba muta-
buntur, aut deficiẽt. Et q; Bilhan loqueretur de ipſo Chriſto clara luce cō-
iectare poſſumus tam ex adductis uerbis, q̃ ex eis/ quę ſequuntur: Subin-
fert enim: Benedictionem accepi: benedicam, & non mutabor: quia nō ui-
detur iniquitas in Iacob, neq; fraus in Iſrael: q̃uis noſtra traductio habeat,
Non eſt idolum in Iacob, neq; ſimulachrum in Iſrael. Veritatem autem
litteræ proſequentes clare conſpicimus/ q; de populo illo pleno iniquitate,
rebellione, & fraude non poterat uerificari ſententia illa, q; in eo non eſſet
iniquitas, & fraus: ſed tantummodo in Meſſiah de illo populo naſcituro:
in cuius ore non eſt inuentum mendacium, aut dolus: & qui iniquitatem
non fecit: ut inquit Iſaias. Propter ipſum igitur non poterat Bilhan male- Iſaias
dicere populum illũ, & progenitores eius. Sequitur Vates: Dominus Deus
eius cum eo, & clangor, & applauſus regius in eo: quia fuit uerus Rex re-
gum, & Dominus dominãtium de ſtirpe regia Iehuda progenitus. Sequi-
tur: Deus deduxit eum de Aegypto, ideſt de anguſtia, & ergaſtulo huma-
næ calamitatis: Et etiam ad litteram ex Aegypto reuocauit eum defuncto
Herode, ut habetur ex Euangelio ſecũdum Matthæum. Sequitur: Forti- Matth.
tudo eius/ ſicut ראם, quod eſt animal omnium potentiſſimum in tradu-
ctione noſtra uocatum Rhinoceros ex ῥὶν, quod narem, & κέρας, quod cor-
nu ſignificat: q̃a cornu habet in nare differens ab unicorni: qui cornu ſuũ
habet in fronte: & uocatur gręce μονόκερως monoceros, ideſt unicornis. Dif-
fert etiam ferocitate, & corpore: quia hic equinum, ille autem bouinũ cor-
pus habet: Vnde ab aliquibus dicitur bos Aegyptius, ut Sextus Pompe- Sex. Pō.
ius refert. Aduerſatur hoc animal elephanti cum eo pugnans cornu prius
ad ſaxa limato, longitudine ei ſimilis crura habens breuiora, colore bu-
xeus, corpore aliquantulum gibbo, aſpectu horribilis, robore ingẽtiſſimo:

Ideo Meſſiah omnibus præualens uirtute, & robore cœleſti illi fortiſſimo
Zacha. animali aſſimilatur. Zacharias quoq; tam aperte de Chriſti natiuitate loquitur, q; nihil clarius: inducit enim Deum loquentē ſuper Iſrael / & poſt multa dicentem: Et effundam ſuper domum Dauid, & ſuper habitatores Ieruſalem ſpiritum gratiæ, & precum: & aſpicient in me, quem transfixerunt. Neq; enim poterat Deus transfigi, niſi in aliquo corpore aſſumpto: Sed aliud corpus, q̃ Meſſiæh, non legitur aſſumpſiſſe: nec cōueniens erat, ut aſſumeret illo reiecto. De Meſſiah igit̄ loquitur, in quo habitans trans-
Longi. fixus eſt a Romano milite: qui eo uulnerato ſtatim aſpiciens in eum meliori oculo exclamauit dicens: Vere Filius Dei erat iſte: De quo omnia, quæ præcedunt, & ſubſequuntur, citra dubium dicta ſunt: Nunquā enim tam large diffuſus eſt ſpiritus gratię ſuę: & precū, ſicut tempore Meſſię: quādo ſupra multos orantes uiſibili ſpecie, & igneis linguis apparuit: Nec aliquis trāſfixus fuit aliquādo, qui tanta celebritate & ab aſtanti populo corporeis oculis aſpiceretur / & omnibus retroactis temporibus ab omnibus credentibus oculo mentis, & contemplationis non ſine lachrymis, & fletu cōſpiceretur: De quo planctu magno faciē o a diuerſis familiis ſubintulit Propheta: Et mirum quippe eſt, q; a mille & quingentis annis citra ſemper in die paraſceues a populo publice / & quotidie in priuatis cubiculis a deuotis deploretur mors noſtri transfixi I E S V: Quod de nullo alio
Aggeus ſaltē poſt annum aliquando factum fuit. Aggeus quoq; Chriſti diuinitatē & ſi non claris, ſaltem obſcuris uerbis profitetur, ſi bene ipſa interpretatur
Hiero. Hieronymus: Ait enim: Adhuc modicū, & ego / qui uȝ moui cœlum / quādo audita eſt uox mea: moui terram / quādo me legem tradente, caligo & turbo tenebroſa, & mons ardere uidebatur: moui mare rubrū / quando uiā tranſeunti populo præbui: moui aridam Aegyptum cultu Dei uacuam per denas plagas: & ſolitudinem tegens populum in die per nubem, & in nocte illuſtrans ignea columna, mana paſcens eundem: mouebo adhuc cœlum fugans ſolem, & inducens tenebras in morte deſiderati a populo: & a me dilecti Filii: mouebo terram magno terræmotu ſcindens duriſſimos lapides, reſerans, & terrens ſepulchra, ut reddant mortuos ſuos: mouebo mare interfecto dracone, qui in eo cū multis reptilibus capiebat gentes: mouebo aridam, & eremum replens eam contemplatiuis, & ſolitariis uiris: & mouebo omnes gentes ad ſuſcipiendam legem / & Dei cultum: qui ſolummodo ſuſceptus fuerat ab Hebraica familia, & paucis aduentitiis: Vnde ſequitur: Et ueniet deſideratus cunctis gentibus: pro quibus primus legiſlator Moſes non ſuffecerat. Et implebo domum iſtam, ſcilicet nouam eccleſiam / & collectionem populorum gloria. Et erit magna gloria domus iſtius nouiſſimæ / pluſ q̃ primæ: Prima enim fuit ſynagoga: & nouiſſima eſt eccleſia: quamuis iudei neſcio quid cōfingant de duabus

ſtri: qui uocauit nos de mundo, ut fructum afferamus. Tunc loquutus es in uiſione ſanctis tuis, & dixiſti: Poſui adiutorium in potente, & exaltaui electum de plebe mea: inueni Dauid ſeruum meum. Inducitur hic Pater loquens non de Dauid filio Ieſſe, ſed de proprio Filio Chriſto: qui Dauid plærisq; in locis dictus eſt. Oleo ſancto meo, ideſt diuinitate, unxi eum præ omnibus participibus eius: Manus enim mea auxiliabitur ei, & bra-
CHRI- chium meum confortabit: Ideo dixit Filius: Pater meus non relinquit me
STVS. ſolum, ſed mecum eſt. Nihil proficiet inimicus in eo, & filius iniquitatis non apponet nocere ei: iuxta illud edictum a filio: Venit enim Princeps mundi huius, & in me non habet quicq̃. Et concidam a facie ipſius inimi-
Pſalm. cos eius: & odientes eum in fugam conuertam: ut in alio Pſalmo dicitur: Ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum/Et ueritas mea, & miſericordia mea cũ ipſo: unde idem ipſe effectus eſt ueritas, & miſericordiæ, gratiæq; plenus, adeo, ut de plenitudine eius omnes accipiamus. Et in nomine meo exaltabitur cornu eius: Nam Pater eum glorificare curauit. Et ponam in mari/uidelicet excælſo, & ſupramundano manũ eius, & in fluminibus dexterã eius: de quibus ſupra diſſeruimus. Sed uideamus/q̃ clare ſubinferat: Ipſe inuocabit me, Pater meus es tu, Deus meus / & ſuſceptor ſalutis meæ: ideo uocabat Deum Patrem: Quod arcanum non intelligentes obtenebrati iudei uoluerunt ipſum lapidare. Et ego primogenitum po
Paulus nam illum in multis fratribus: ex quo (inquit Paulus) omnis paternitas in cœlo/& in terra nominatur/Excælſum præ regibus terræ: unde rex re-
Iohan. gum uiſus, & prædicatus eſt a Iohanne. In æternum ſeruabo illi miſericor
CHRI- diam meã, & teſtimonium meum fidele ipſi: Ideo filius ait: Hic calix no-
STVS. ui, & æterni teſtamenti eſt in meo ſanguine. Et ponam in ſæculum ſæculi ſemen eius: quo regenerauit nos in ſpem uiuam ſecundũ ſpiritũ. Et thronus eius, ſicut dies cœli: Quod de filio Ieſſe uerificari non poteſt, cum defecerit thronus eius. Et paulo inferius dictum corroborat dicẽs: Semel iuraui in ſancto meo, ideſt in Chriſto ſancto, uel in meipſo Archetypo ſancto/ſi Dauid mentiar, cum mentiri non poſſit, neq; Pater dans/neq; Filius ſuſcipiens. Semen eius/ſpirituale uidelʒ, in æternum manebit. Et thronus eius ſicut ſol ſemper eodem modo perſeuerans in conſpectu meo: & ſicut luna perfecta in æternum: Quorum neutrum in filio Ieſſe habuit locum: quia nec ſicut ſol eadẽ continua luce, & gloria ſplenduit thronus eius: nec fuit ſicut luna perfecta in æternũ: Nam & ſi plenus fuerit in ipſo Dauid, & Salomone, ſicut luna perfecta, diminutus fuit tamẽ in Roboam, & extinctus penitus in Ieconia, abducto ipſo, & populo in captiuitatem Babylonicam. Et teſtis in cœlo fidelis: Nec enim reperitur alius teſtis in cœlo
Iohan. (ſi recte ſentit Iohãnes) niſi Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus: qui tres
Idem unũ ſunt. Hinc alibi dixit magno myſterio, & conſonantia cũ Pſalmogra-

pho:Et a I E S V Chriſto,qui eſt teſtis fidelis,primogenitus mortuorum. Proſequitur poſtea Propheta domeſticam querelam cum Patre/ꝙ permiſerit Filium tot,& tam indigna pati dicens:Tu uero dereliquiſti,abominatus es,& excanduiſti in Chriſtum tuũ: Ideo omnibus audientibus clamauit in cruce ad Patrem Deum dicens:Deus Deus meus/ ut quid dereliquiſti me,tanq̃ abominabile quoddam, & inimicũ,inuiſum,percuſſum, & humiliatum. Fregiſti fœdus ſerui tui , ideſt humanæ naturæ, cum qua unitus erat fœdere perpetuo,& uiſus fuit eam relinquere in mortem.Prophanaſti ad terram diadema,uel coronam ſanctam / qua eum coronaueras/& conſtitueras ſuper opera manuum tuarum. Diſſipaſti,uel ammouiſti omnes ſepes, ſiue munitiones eius, Angelorum uidelicet cuſtodiam, ut nec legio eorum,nec Angelus,nec homo fuerit ei in adiutorium:ſed ſolus calcauerit torcular crucis . Poſuiſti munitiones eius formidinem , uel confractionem:quia & ipſi Angeli pacis amare flebant. Sic proſequitur uſq; ad calcem hymni de progreſſu facto circa hunc Deum hominem in paſſione ſua,quam ſuſtinuit in humana natura pro toto genere humano. Baruch etiam (quãuis in hebreo canone non habeatur:quia tamen eſt in uulgata traductione,& communi uſu eccleſiæ) q̃ clare de diuinitate nouiſſimi legiſlatoris,qui eſt Meſſiah/loquatur,audiamus:Hic (inquit) eſt Deus noſter , & non extimabitur alius ad illum : Hic adinuenit omnem uiam diſciplinæ:& tradidit eam Iahacob puero ſuo, & Iſrael dilecto ſuo dans legem, & præcepta,atq; ordinans ſacrificia : Poſt hæc in terris uiſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt factus caro , & aperto ore docens, quæ in lege,& prophetis ænigmatice ante tradiderat:adeo,ut diſcipuli dicerẽt:Ecce palam loqueris,& prouerbium nullum dicis. Ex multis autem oraculis, quæ poſſemus adducere hæc pauca ſufficiant , quibus non credentes nec aliis credent.

CHRISTVS.

Baruch

Quomodo ſit deitas/& uerbum in ipſo Chriſto. Cap. III.

QVamuis modus/ quo Deitas erat, & eſt in Redemptore noſtro/ſit difficilis,& penè impoſſibilis explicatu, imo nec intellectu perceptibilis, cum dicat Damaſcenus, ꝙ incarnatio uerbi fuit ignota etiam ſummo ſeraphino nedum quantum ad tempus, ſed & quantum ad modum,tamẽ pro quanto nobis fari permiſerit Deus,explicare conabimur/quomodo deitas/& uerbum ſit in hoc homine redẽptore. Aliquid patris ſemper reperitur in filio per ſemen,quo generatur:Hinc Ariſtoteles in Ethicis concludit/ꝙ pater magis diligit filium , q̃ econuerſo:quia ſentit in ipſo filio aliquid de ſuo : unde in multis apparet nõ tm̃ paternus ſpũs,ſed loquela,uox,mores,ſpecies,lineamenta aciei,ſtatura corporis/& huiuſmodi. Sed Deus/quãuis ſit omniũ parẽs p analogiam quãdam/ perfectiori ratione eſt pater hominis:qui ipſius gerit

Ariſto.

imaginem, q̄ aliarum creaturarū,quæ tantūmodo eius ueſtigio gaudent.
Sentit igitur, & continet homo aliquid diuinitatis excellentius, q̄ cætera
Aratus creata:quia ipſius peculiare genus ſumus:ut inquit ſapiēs Aratus:Et ante
Pytha. eum Pythagoras ait:Diuinum genus hominibus ineſt: Cum quibus am/
Ouidi. bigens ille ſemipythagoreus inquit: Natus homo eſt:ſiue hunc diuino ſe/
mine fecit ille opifex rerum/Multoq;, & incomparabiliter maius deitatis
munus eſſe in eo debuit / qui antonomatice dicitur Filius Dei, & per quē
cæteri filii Dei efficiuntur. Nedum ſeminaria uirtus Dei in omnibus pro/
ductis rebus, & potiſſime in homine eſt, ſed continuus affluxus illius di/
uinitatis,ſicut continua diffuſio radiorum ſolis illuſtrat, & cōfouet omnia
loca:ad quæ peruenit ſemper ipſis beneficus uitam, & fœcūditatem præ/
ſtans:Quod clara luce comprobamus,dum per eius acceſſum ad nos fœ/
cundatur terra: pullulant plantæ: gliſcunt animalia ad generationem, &
fœtum:feſtinant aues ad oua producenda, & confouenda:& piſces diffu/
ſis ouis ſuo generi maximum præbēt incrementum:Et uerſa uice ipſo re/
cedente,clauſa uidetur fœtura: & plantæ deponunt,quæ antea fœcunda/
tæ produxerant: Vnde ſi æquiformis eſſet ipſius ſolis affluentia, eadem
ſemper in omnibus æqua eſſet fœtura. Summus autem, & ſupramunda/
nus ſol cū nō accedat nec recedat,quia ſemper ubiq; eſt, ſemper in omni/
bus pro eorum capacitate diffunditur:Semperq; in cunctis affluens illo/
rum eſſe conſeruat fœcunditatem & operandi uim continue tribuens, &
ſuggerens,niſi recipientis imbecillitas obſtet:Vnde quanto quis eſt magis
diſpoſitus,tanto magis perſentit diuinitatis affluentiam:Quod cognoſcēs
Iremi. Ieremias dicebat:Tu autem in nobis es Domine, & nomen tuum inuoca/
tum eſt ſuper nos, ideſt uirtus nominis / & ipſius nominati perſentitur in
nobis:Nam idem eſt nomen Dei,quod ipſe Deus: & uirtus nominis di/
Sap.he. uini,quod uirtus Dei, ſi recte ſentiunt ſapientes Hebreorum ſic interpre/
tantes:Sicut de cingulo miſſo pro tutela, & ducatu Moſi teſtatur Dn̄s di
DEVS cens:Ecce ego mitto Angelum meū,qui præcedet te:Obſerua eū, & audi
uocem eius:quia nomē meū in ipſo eſt,ideſt uirtus nominis mei, & diui/
nitatis meæ:ut ſupra adducti exponūt.Et adeo uirtus nominis Dei tran/
ſierat ad Chriſtū,ut & ipſe cōſequutus fuerit id nomen,in quo oīa genu/
flectantur:& in quo omnia efficiunt mirabilia:quæ ſolebāt fieri antiqui/
tus in אֵל שַׁדַּי el ſadai uſq; ad Moſem:Et a Moſe uſq; ad Chriſtū in qua/
drilittero illo nomine magno יהוה:Quoq; nominū uirtutē ſentiens Chri/
CHRI/ ſtus cōflatam in ſe, & in ſuo nomine magna authoritate dixit:In nomine
STVS. meo dęmonia eiiciēt:linguis loquentur nouis:ſerpentes tollent:& ſi mor/
tiferū quid biberint,non eis nocebit:ſuper ęgros manus imponēt, & bene
habebunt.Influit igitur Deus in omnibus omnia implens pro captu ſuo,
ſicut aer replet omne ſpatiū non occupatū alio corpore:quia Iouis omnia

plena:quod de aere, & de Deo intelligi poteſt. Et ſicut totum corpus re-
pletur anima,ut ſit tota in toto,& tota in qualibet parte,ſed modo quodã
eminétiori in cerebro,& corde,medio in ſenſibus,infimo autem in cæteris
membris/Sic & in hoc mũdano corpore eſt Deus dicens per Ieremiam:
Cœlum,& terram ego impleo:Terram quidem, & elementa,cæteraq; in- Ieremi.
feriora remiſſius, media plenius,ſuprema autẽ pleniſſime replet:Quæ ſu-
prema ſunt Angelus & homo, quos tanq̃ cor & cerebrum replet non tm̃
uita cómuni,ſed rationali,intellectiua,& libera,aut amatiua.Nec minori
uirtute ipſa membra mundana replet Deus, q̃ ſol ſpatia mundi,& anima
membra omnia humani corporis. Eſt igitur Deus in homine, ſed potiſſi-
me in Chriſto per ſemen,per affluentiam, & per repletionẽ. Eſt etiam (ut
nouitiores Theologi docent) per hypoſtaſim,aut perſonam,quã adiudi- Theolo.
cant in ipſo Chriſto,& uncto noſtro:eo q uideant opera trãſcendentia li-
mites naturæ humanæ,quæ a ſuppoſito neceſſario ueniunt:quia actiones
ſuppoſitorũ,aut ſingularium ſunt.Eſt etiam per inſertionem dicente Iaco-
bo:Suſcipite inſitum uerbũ.Accõmodata quippe tranſlatio eſt:quia inibi Iacobus
duæ naturæ unitę ſimul glutino quodam naturali,aut diuino, & ſuperna
turali fructum producunt magis ſecundũ naturam inſerti ſurculi,q̃ ſuſci-
pientis trunci.Sed ipſe Chriſtus dixit ſe eſſe unitum nobiſcum continua-
tione quadã dicẽs:Ego ſum uitis,& uos palmites:ſic & eius natura aſſum- CHRI-
pta continuatione quadam meliori nota unita eſt cũ uite diuinitatis.Alia STVS.
quoq; exempla poſſent adduci iſtius unionis diuinitatis cũ illa natura hu
mana aſſumpta,ſed hæc ad præſens ſufficiant.

In uerbo diuino cõtinebantur omnia. Cap. IIII.

OMnia præextitiſſe in uerbo,anteq̃ in proprias formas expli-
carentur,Iohannes huius myſterii ſummarius, & compen- Iohan.
dioſus deſcriptor aperto ſermone teſtatur dicens: Quod fa-
ctum eſt,in ipſo,uidelicet uerbo/uita erat: Quod non ex le-
gis tantũmodo aſſertione (ut blaſphemat impius Arabs) tanq̃ loquens, Auerro.
& fabulator deprompſit,ſed ea protulit,quæ tanq̃ Aquila ultra humanos
limites peruolitans uidit. Quod (inquit) audiuimus,& uidimus,& con- Iohan.
trectauimus de uerbo uitæ,hoc annuntiamus uobis. Et iterum:Vidimus
gloriam eius,gloriam quaſi unigeniti a Patre.Ideo merito ipſum ſequũtur
ſtupentes ſapientiſſimi non tm̃ chriſtianorum,ſed etiam externorum non
pauci.Aemilius ipſius Iohannis dogmata, quando de rerum emanatione Aemili.
diſputat,ad unguem proſequitur:conaturq; eum cum Heracliti carmini-
bus cõcordare.Proculus in Parmenidem Iohãnis doctrinã adeo ueneratẽ, Procu.
ut nullus eam pluribus/aut fortioribus rõnibus ꝓbet.Alpharabius quoq; Alphar.
in libro de entibus mutatis ponderat noſtri Iohãnis diuiniſſimã ſapientiã:
quẽ Iohãnẽ Chriſtianũ appellat. Nec diſſidet Platonicorũ dogma de ideis Plato.

Sap̄.he. rerum,& numerorum a Iohannis noſtri ſententia. Sed & Hebrei ſapientes ב bet dicunt eſſe ſigillum ſupremæ ſapientiæ,quæ eſt filius Dei:in quo omnia præexiſtebant coſignata,& collocata tanq̃ in domo: Nam ב bet Dauid domum ſignificat,in qua exiſtebant,& facta ſunt omnia,ſicut & Pſalmographus canit:Omnia in ſapientia feciſti. Erat enim ibi cœlum / & terra primo producta:Erant & omnium rerum formæ inde manantes,quando Peripa. materiæ diſpoſitę donantur. Quod non percipientes Peripatetici,maxime nouitiores,ingenti cõtrouerſia diſputãt de introductione,aut incohatione formarũ. Sed ſi antiquiores recenſere uoluerimus,hi multigeni ſunt:quãuis Auerois dicat eos tripartitos: Anaxagorei enim nihil opinabantur de Auero. Anaxa. nouo fieri:ſed in lucem produci eas quæ latitabant formas, exiſtimantes Alpetr. quodlibet eſſe in quolibet/Quo autem ſenſu,alibi declarauimus. Alpetragius exiſtimabat formas eſſe a ſubſtantia cœli:& ꝙ diſpoſitiones eſſentiales non eſſent in rebus per ſuũ eſſe particulare,ſed ab influentia primi cœ Mathe. li. Mathematici ipſam formã dari a ſyderibus: Themiſtius, & cum ipſo Themi. nõnulli alii diuerſimode hoc negotium determinabant pro diuerſitate generatorum: Inanimata enim ut elementa generari exiſtimabant ab unica forma materiæ: Animata uero,quæ æquiuoca generatione producuntur, ut ueſpæ ex cadaueribus equorum, Apes ex putrefactione uaccaꝝ,muſciliones ex uino corrupto,ranæ atq; mures ex terræ computreſcentia: Hæc & huiuſmodi a forma abſtracta a materia produci exiſtimabant prę ſupponentes omne quod fit,a ſibi ſimili neceſſe fieri. Et cũ non ſit in rebus inferioribus aliquod ſimile,ex quo iſtiuſmodi generentur, ideo exiſtimabãt Ariſto. abſtractas formas,a quibus uel ad quaꝝ ſimilitudinem generarẽtur. Sed peripateticorum dux cũ ſua familia docens, ꝙ productor non aliud agit in ratione compoſiti,niſi mouendo materiã,& tranſmutando ipſam,educit formam de gremio ipſius materiæ:ubi prius præexiſtebat in potentia. Auer. Et ibi Arabs ait: ꝙ hæc opinio habet ſimilitudinem quandam cũ ſenten Anaxa. tia Anaxagoreorum, & Empedocliſtarum:cũ utriq; dicant agentem ſe Empe. queſtrare formam a ſubiecto: Sed differunt, quia illi ſeparant quod actu Auice. prę exiſtebat: Peripatetici uero,quod potẽtia tantũmodo: Auicena autem, Algazel & eius abbreuiator Algazel dederunt decreta Iohanni noſtro ſatis confinia dicentes,ꝙ ſecundũ diſpoſitam materiam per cœlos,& cauſas ſecundas infunduntur formæ a datore formarum Deo: Et hoc quidem in productionibus particularibus, & ſucceſſiuis: Sed in primæua productione exiſtimarũt, ꝙ primo materia,poſtea formæ ipſam determinantes ab eo Cineſius dem fonte,ſcilicet diuino uerbo emanarunt. Accedit ad hos Cineſius ille Cyrenenſis philoſophus illuſtris: qui in hunc modum philoſophatur dicens: Entia prima ſimplicia ſunt:deſcendens uero natura ab eis multiplici ratione uariatur: Sed ens primum ſimpliciſſimum eſt: a quo media,

& ultima proueniunt: Illud autẽ ſimpliciſſimũ Deus eſt ꝑ ſuum uerbum
omnia cõtinens. Proculus uero Dyatocus in ſuis Theorematibus theologi   Procu.
zans, & philoſophans ꝓbat, ꝙ ſicut omnis numerus ab unitate, ita omnis
multitudo ab uno procedit, in quo cõtinebatur uirtute. Ipſum autem unũ
in oibus eſt actu: qa in ternario ſunt tres unitates, in q̃ternario quatuor, &
ſic de reliquis, ut copioſius tractat Rabi Samuel in cõmẽtariis libri, cui ti   Ra.Sa.
tulus eſt de formatione reꝝ. Sic & illud ſupremũ unum eſt actu in oibus
oia ſuſtentãs, ut ex Dionyſio hẽmus in ſuo de diuinis noibus: ubi ait: Mo-   Diony.
nas hẽt omnẽ in ſe numeꝝ unice, & omnis quidẽ numerus complicatus in
monade eſt: q̃tũ uero a monade progreditur, tantũ diſcernitur, & multipli
catur: Quod de numero, & unitate formali, atq; eſſentiali intelligendũ eſt.
Et ut antiquiores repetamus: qui fatent̃ oia ꝓfuiſſe in uerbo diuino, anteq̃
in proprias formas explicarẽtur, audiamus, qd Hermes cũ Tatio filio cõ-   Hermes
cionetur: O fili /inquit/ arcanũ eſt ſapiẽtiæ uerbum ſanctum ſancti ſolius
Dñi omniũ, quod effari ſupra hominẽ eſt: quia ab ipſo homo, & omnia,
& in ipſo omnia. Plato in Epimonide, cũ de diuinoꝝ cõſortio, & æqua di-   Plato
gnitate diſſereret, ait: Et nos honores reddamus, nõ alii menſem, alii annũ,
alii nullã ſortẽ deſtinantes, nullũq; tẽpus excludamus: ſed totũ ei tribuat̃:
in quo ſuum curriculum ꝑcurrere mundũ facit: Quod ordinauit uerbum
omniũ diuiniſſimũ: Nihil aptius cũ eo, quod noſter Iohãnes dicit/Omnia   Iohan.
per ipſum uerbum facta ſunt: & cũ eo, quod canit Propheta: Verbo Do-   Dauid
mini cœli firmati ſunt.

Ibidem omnia ſunt numero/pondere/& menſura. Cap. V.

ET ſicut omnia ſunt ab Opifice diſpoſita numero, pondere, &
menſura, eodẽ modo præexiſtebãt in uerbo illo ſanctiſſimo:
Numero quidẽ, quia numeroſitas rerũ uniuerſitatẽ exquirit
ſuoꝝ exemplariũ in Archetypo, ut ſupra latius diſſeruimus.
Ea tamẽ multitudine ibi ſunt, ut nunq̃ ab unitate promptuarii diſcedant.
Quod & Proculus in ſuis theorematibus theologicis docet: Omne/inquit/   Procu.
quod unũ participat, unũ eſt, & non unum. Sic & diuinæ ꝑſonæ (ut edo-
cemur a noſtris Theologis) ſunt unũ in radice eſſentiæ, quã participant:
& tres ſeipſis diſtinctæ: Creaturæ autẽ oẽs ſunt unũ in fonte, a quo fluunt
(ut ſapientiſſime dicebat Parmenides falſò ab Ariſtotele de errore calum-   Parme.
niatus) in particularibus uero formis diſtinctæ: iterꝝ tamẽ uniendę cũ illo
uno, ad cuius unionem Academici (Plotinus maxime) tanta celebritate   Acade.
nos ſuadent. Numeroſa ergo maſſa ſtellarum eſt in Deo, & in uerbo, quo   Ploti.
cœli firmati ſunt: ſic & numeroſa multitudo animalium, arborum, lapi-
dum, & omnium, quæ creata ſunt. Nedum eſt ibi numerus ſpecierum, ſed
etiã ſingularium ſuppoſitoꝝ, dicente ipſo uerbo ad particulares homines: CHRI
Nomina ueſtra ſcripta ſunt in cœlis. Et qđ maius eſt, ẽt coꝝ, quæ ſuperflua   STVS.
uident̃

CHRI/ uident' in nobis, numerus repperit' in eo/dicēte eodē uerbo: Capilli capitis
STVS. ueſtri oēs numerati ſunt. Pondus quoq;, & menſura omniū: & quo omnia
Iſaias ponderant', & menſurantur in eo præeſſe debet: de quo inquit Iſaias: Quis
menſus eſt pugillo aquas, & cœlos palmo ponderauit? Quis appendit tri/
bus digitis molē terræ, & librauit pōdere mōtes/& colles in ſtatera? Deus
quippe, qui in fortitudine ueniet, & brachiū eius dominabitur, & merces
eius cū eo. De uerbo quidē incarnando loquit' Propheta: quo Deus Pater
Paulus omnia fecit, omnia ſuis nexuit ordinibus, iuxta illud Pauli, qui cū de filio
loqueretur, ait: Quem conſtituit hæredem uniuerſorum: per quem fecit &
ſæcula: Qui cū ſit ſplendor Patris, & figura ſubſtantię eius/portans omnia
Augu. uerbo uirtutis ſuę. Quod Auguſtinus in Geneſim exprimēs ait: Nihil crea
tum fuit, nec ante tempora productum/quod non in Dei uerbo Patri co/
æterno coæterna uita uiueret: Ideo ſcriptura priuſq̃ inſinuaret unāquanq;
creaturam ex ordine, quo condita ſunt, reſpicit ad Dei uerbum prius pro/
ponens; Et dixit Deus/Fiat & factum eſt. Non enim inuenit cauſam ali/
quam rei creandæ/niſi quia in uerbo Dei depictam iam repperit eam per
uerbum/aut iuſſum in propriam formam conducens, & explicans/ſecun/
dum quod in dicto uerbo diſtincta erant, & enumerata rationibus ſuis.
Pytha. Hinc Pythagorei numeros abſtractos ponebant in Deo: quos uocabant
ideam rerum faciendarū (ut ſtatim dicemus) quas immutari in res Phy/
ſicas opinabantur. Sed & Plato aliquātulū eorꝫ dictum corrigēs docebat
ideas illas participari rebus phyſicis/non aūt ipſas mutari cum perpetuæ
ſint, & mutari non poſſint, niſi per mutationem intelligant earum com/
municationem cū rebus, quæ ad earum fabricantur imagines/& earun/
dem uirtutem ſuſcipiunt: adeo, ut nihil ſit quod ab aliqua illarum non de/
pendeat. Et hæc eſt (ut opinor) elegantiſſima ratio, cur non poſſit tranſcē/
di denarius numerus: quia uidelꝫ numerorum idea nō ultra extenditur, ut
Abrahā Abrahā in libro de formatione cōſtanter aſſeuerans dicit: Decē, & non no
uem, decem & nō undecim. In hoc. n. denario/tanq̃ in omniū menſura/&
pondere omnia includuntur/& ab eodē emanāt: Quæ tñ omnia prius col
locata ſunt in domo diuinæ ſapiētiæ/& depicta in æterno uerbo, qđ eſt cē
trum diuinæ ſphæræ ubiq; exiſtens: quia omnia cōtinet, & in oia ſe exten/
Diony. dit: ut pulcherrime docet diuus Dionyſius in ſuo de diuinis nominibus:
Eſt (inquit) centrum ſphæræ uniuerſi oēs lineas continens, & principiū
rerꝫ: ex quo eſt & ipſum eſſe, & oia, quæ quomodolibet ſunt. Et eſt omne
initium, omnis finis, omnis uita, immortalitas omnis, omnis ſapientia, ois
ordo, numerus, & harmonia omnis, omnis uirtus, & omnis cuſtodia, firmi
tas omnis, omnis diſtributio, omnis intelligentia, omnis ratio, omnis ſen/
ſus, omnis ſtatus, omnis motus, omnis unio, temperamētum omne, omnis
amicitia, omnis continentia, diſcretio omnis, omnis diffinitio, & alia queq;

(quęcũq; ſunt)ab ipſo exculpuntur, ſicut erant in ipſo uno/ a quo omnis numerus,& harmonia mundani huius inſtrumenti ꝓcedit,ueluti ab uni/tate/tanq̃ a fonte omnium numeroꝝ,& proportionum omnis numerus,& harmonia uocalis emanat:ut Nicomachus, & Boetius diffuſe pertractãt. Nicom. Et hoc unum omnium principium eſt illud , de quo diuus doctor Moſes Boetius ait:In principio ideſt in ſapientia/uel uerbo creauit Deus cœlum,& terrã. Moſes Quod clarius explicat Paulus dicens : Ipſe eſt primogenitus omnis crea/turæ,in quo condita ſunt uniuerſa. Paulus

Cognitiões exẽplares in mẽte artificiis ideę dicunẽ,& ſũt. Cap.VI.

DVplices eẽ regulas in mẽte, & uerbo diuino a ſapiẽtibꝰ q̃plurimis didicimus: Quaꝝ alteræ ſunt rerum faciẽdaꝝ a ſeipſos & ſunt proprie ideæ dictæ ἀπὸ τοῦ εἴδους qđ ſpeciẽ,formãq; ſi/gnificat:Alterę autem exemplaria ſunt,ad quoꝝ metas ope/ra noſtra deducenda ſunt,quæ & ipſa ideæ dicuntur per analogiam quandam.Sunt ergo ideæ formæ,ſpecies,exemplariaq; rerum æterna in mente diuina ſemper exiſtentia,& anteq̃ res fierent/ut ab eis tãq̃ a propriis ſigil/lis unumquodq; ſubiectũ imprimeretur:Et nunc in ſua exiſtentia perſeue/rantur ſpecies ipſæ ſemper,cõſeruentur,& æternę ſint:nec corrumpantur & tranſmutenẽ ad corruptionem,aut tranſmutationem indiuidui. Et per analogiam quãdam etiam cogitationes rerũ a nobis per artem faciendaꝝ ideæ dicũtur/ & exemplaria:ut longo progreſſu diſceptat Auguſtinus ſu/ Augu. per Iohannẽ.Sed quia non ſunt exemplaria ſpecieꝝ,& rerum eſſentialiũ/non ſunt proprie ideę,ſed analogice dicuntur,per quas illas diuinas cõie/ctare poſſumus:Quæ(ut Plato docet) in paterno itellectu una,& ſimplex Plato idea eſt/uirtute,& cauſalitate uniuerſalis / & in ſeipſa uirtute præhabens formas omnes excellentiori quodam modo.Hęc autem procedens relucet multiplicata in eo,qui oĩa habet a Patre:Et ultra diffunditur aliquo mo/do diuiſa in diuerſis locis,aut manſionibus archetypi . Deuenit poſtea ad motores orbium,& alias intelligentias,quibus inferiora diſponenda com/miſit/prębẽs eis quaſi ſementem:& præcipiens,ut exequanẽ,& conducãt ſecundum ſibi datam infuſionẽ . Ipſi autem explicant per cœlos tanq̃ per inſtrumẽta diuerſis irradiatõibus,& aſpectibus opportunis/trigonis,exa/gonis,& tetragonis,nunc accedendo,nunc recedendo : Et tandem infun/duntur formæ ſecundũ ſubiectoꝝ diſpoſitionem,quas ſemper appetũt,ut informentur/& perficiantur : ſicut fœmina appetit uirum, ut ab eo ſuſci/piat fœtum,& genituram:uel ut eius ſexu gaudeat. Illa autem omnia di/ſponũtur uirtute luminis cauſæ primæ:quod a principio iuſſum fuit illu/ſtrare,& fœcundare omnia,tanq̃ ſemen/forma,& uita omnium.Hinc di/xit Iohannes:Et uita erat lux hominum:Quia lux illa ſuprema eſt ipſorũ, & omnium uita:Quæ uita,& lux inducitur in materiam per cauſas ſecũ/

das,& cœlica inſtrumenta,ſicut forma excogitata in mente artificis indu/citur in ſubiectum per inſtrumenta artificialia.Sunt etiam regulæ,& exẽ
Augu. plaria in Verbo diuino/quibus(inquit Auguſtinus) cõformes uiuere de/
DEVS bemus: Quas demonſtrans ſummus opifex Moſi dixit:Inſpice,& fac ſecundum exemplar/quod tibi in monte mouſtratum eſt. Nec tantum de tabernaculo ligneo conſtruendo loquitur, ſed de tabernaculo/& templo uiuo Dei uiui componendo,quod ſumus nos: quorum uniuſcuiuſq; illud cum ſuis ſacris ibi peractis typum gerebat:ut ſuo loco latius/Deo fauẽte/
Augu. referabimus:Quas regulas etiam Angeli (inquit idem Auguſtinus) con/ſulunt in agendis/tanq̃ uitæ & ueritatis fontem.

Qui has ideas admiſerint Cap. VII.

FAcilis conuentus multorũ ſapientum in eandem ſententiam quãtum autoritatis præſtet,quantæq; ueritatis illam eſſe de/
Ariſto. mõſtret,dicat Ariſtoteles,Proculus, Porphyrius,& alii ſapiẽ
Procu. tes:qui ueritatem rei probant multoties ex ſapientum com/
Porph. muni conſenſu.In negotio itaq; idearũ non ſolum Catholici/aut Chriſtiani omnes conueniunt,ſed externi ſapientes tot/& tanti uiri, ut omnis ſu/ſpitio merito tolli poſſit/q; noſtri magis lege,q̃ ueritate eas affirment.Ze/
Zeno no antiquus Philoſophus Deum prædicat naturę principem,& diſpoſito/rem:quẽ logon/ideſt uerbum nominat/quod/eſt intelligentia ſuiipſius,& rerum faciendarum,& cõſequenter ideas:Quod accepiſſe opinor ex offici/
Mercu. na Mercurii:qui in Pymãdro ait:Mens Deus utriuſq; ſexus fœcunditate pleniſſimus/uita/& lux uerbo ſuo mentem alteram opificem peperit: Qui quidem Deus ignis/atq; ſpiritus ſeptem deinceps fabric..uit gubernato/res:qui circulis mundum ſenſibilem complectuntur:eorumq; diſpoſitio fatum uocatur. Connexuit inde Dei uerbũ ex elementis Dei deorſum ten/dentibus purum naturæ artificium,unitumq; opifici menti: conſubſtan/tiale enim erat.Ecce q̃ pie,q̃ docte,q̃ clare docet omnia præfuiſſe in illa fœ
Iohan. cundiſſima Dei mente,aut intelligentia:quam uerbum appellat,iuxta Io/hannis noſtri doctrinam.Mens autem quam peperit, altera eſt perſona, ſed eadem eſſentia: in qua opifici mente/ideſt uerbo producto, omnia fa/bricauit:Primum uero fabricati ſunt ſeptem illæ mentes/qui primi intelle ctus ſeparati dicuntur, iuxta illud ſeptenarium ſupramundanum:quem
Hebrei ſeptenarium fabricæ Hebrei appellant:cum quo & has intelligentias, & ſuos orbes conuenire declarauimus: Quæ ſeptem intelligentiæ aut Spiri/
Apoca. tus(ut in Apocalypſi,& Thobia legimus) ſemper ſunt in conſpectu thro/
Thobi. ni ſummi Principis:qui diſponentes inferiora exequuntur:quæ ſupremus iubet:hincq; eorum diſpoſitio fatum uocatur. Poſtea clare loquitur quo/modo Dei uerbum/ideſt excogitatio rerum faciendarum: aut in quo eſt ipſa excogitatio,fabricauerit hoc mũdanum opus uniendum cum opifice:

primo. Et ſicut ipſum uerbum eſt conſubſtantiale, & unitum primo, ideſt
ſummo Patri / ſic omnia, quæ per ipſum fabricata ſunt ad unionem de/
ducit. Et ab iſtis, uel a ſuperiori officina prophetis/& ſanctis uiris reſerata
didicerunt Socrates / & Plato: qui dixerunt ideas ſeiunctas a materia in Socra.
penetralibus Dei exiſtentes, non inter nubes, aut in concauo lunæ: ut falſò Plato
calumniant̃ Peripatetici, uel alii naſuti. Sint igitur ideæ in ſummi Archi/ Peripa.
tecti mente, uel uerbo, tanq̃ rerum cauſæ: a quibus procedens Plato ſuper Plato
omnes philoſophos cauſas a diuina prouidentia aſſignaſſe merito dicitur Theop.
a Theophraſto. Stoici ſuum Zenonem imitati dixerunt notiones in ani/ Stoici
mis noſtris anticipatas ideas eſſe: Sed hæ analogice, illæ autem in mente Zeno
diuina uere, quia ad earum ſimilitudines effigiantur materiæ informes in
ratione ſpecifica, ut dicit Plutarchus in de Placitis philoſophorum. Et an/ Plutar.
te hos docet Timœus Locrus ideam ingenitam, ad extra uero exemplar, Tim.lo.
adiuuantemq; cauſam / uel formam omnium, quæ tranſmutantur: Cum
quibus Epicharmus Sphęræus, & multi alii antiqui cõueniunt. Nouitio/ Epicha.
res autem Platonici, Iamblicus, Porphyrius, Plotinus, Hermias, Nume/ Sphær.
nius, Proculus, & eius præceptor Syrianus hanc doctrinam ampliarunt: Iambli.
Quorum ultimus adeo in Apologetico pro Platone ſe diffundit, ut uolu/ Porph.
men ampliſſimum ædiderit. Alcinous etiam magiſtri dogma explicans Plotinꝰ
in libro / cui titulus eſt de doctrina Platonis / & in Epitomis inquit: Plato/ Hermi.
ni placuit ideas eſſe / non quidem artificum proprie, ut ſcuti/& lyræ: neq; Nume.
eorum, quæ ſunt præter naturam / ut febris, & bilis: neq; ſingularium, ut Procu.
Socratis, aut Platonis: neq; minutiſſimarũ rerum, ut pulueris, uel feſtucæ: Syria.
ſed ſunt entium perfectorum, & notiones immutabiles/ſemperq; manen/ Alcino.
tes: & menſuræ quædam immateriales exiſtentes/ eo ꝙ mundus non ſit a
caſu/ſed ſummo ordine ad inſtar eorum exemplarium/quę erant in Arti/
fice fabricata: Quæ ideę in opifice una eſt, & uniuerſalis cauſa, uirtute oīa
habens/& pręhabẽs/ ſed multiplicata per reſpectum ad ideata: quia mul/
toꝝ eſt: Vnde origine eſt una, multæ aũt ex determinatis ab ea: Quæ opi/
nio fulcita tot ſapientibus, & diuinis oraculis, maiori aſſertione digna iudi
catur, q̃ Ariſtotelis hæreſis, uel irriſio: quis offuſcati Alexander, & Auerois Ariſto.
contrarium ſenſerint. Et pulchrum eſt (ſi bene perpendatur Ariſtoteles) Alexã.
ipſe & ſi uerbis, neſcio quo ſpiritu, diſcrepare uideatur, in re tamen non Auerois
aliud ſentit: Concedit enim potentiam actiuam, & artem præeſſe in arti/
fice, anteq̃ ad ſuum opus deueniat. Nec minor ratio eſt in artifice munda/
næ fabricæ, quem cum non cognouerint, & quando, & cur, & quomodo
mundanam hanc domum fabricauerit, fabricam ipſam, & modum, &
ordinem negat alicubi: quę alibi ueritate coactus confitetur. Negauit for/
ſitan ideas, & mundi fabricam / dum infra terminos phyſicos contentus
profitetur, & docet: Aſſerit enim in eo tractatu de mundo, qui eidẽ aſcri/

bitur,hanc machinam a ſummo artifice fabrefactam:& in ſuperiori philoſophia a phyſicis legibus abſolutus/ ſatis bene theologizans dicit, ꝙ ſicut intelligentia noſtra cauſatur a rebus,& obiectis cognitis, ita ſcientia, & cognitio Dei eſt cauſa eorum, quæ ſunt: Sed quid eſt,quæſo, intelligentia Dei cauſatiua rerum,niſi uerbum eius,per quod facta ſunt omnia? Sed iam ad colluſtratos diuino lumine redeamus. Paulus cum de uerbo

Paulus incarnato cũ Coloſſenſibus diſſereret,ex promptuario tertii cœli hæc depromit:Ipſe eſt primogenitus omnis creaturę,in quo condita ſunt uniuerſa in cœlo,& in terra. Nec quippe condita ſunt materiali ſtructura, aut in officina ferraria,uel lignaria, ſed per rationes exemplares exiſtentes in uerbo,& in filio,quẽ(ut alibi dixit) conſtituit hæredem uniuerſorum:per

Moſes quem fecit & ſæcula. Moſes quoq;, cum fabricam mundi miro artificio deſcriberet,binas ſemper productiones meminit:quarum alteras in mente,alteras in productione exteriori fuiſſe innuit:Illæ quidem per uerbum, dum ait:Et dixit Deus:Fiat,producat, uel faciamus: Hæ autem exterius

Salomõ explicatę deſcribũtur. Salomon Dei, & hominum iudicio ſapientiſſimus adiudicatus, cum de ſapientia Dei loqueretur, in qua facta ſunt omnia, ipſam productam præmittit ante terram,montes,colles,abyſſos, uel materiam informem, ante flumina,maria, & quicquid in eis continetur:& cœlorum atq; inferiorum fabricæ aſtitiſſe,dum ait: Quando præparabat cœlos,aderã:quando ſtatuto ſuo,& gyro uallabat abyſſum,omnia uidel; formans,& in omnibus imprimens ſuis menſuris,& ordine: Vnde ſequitur:Quando æthera firmabat ſurſum:uel ut habet ueritas litterę:Cum deduceret nubes deſuper,& firmaret fontes aquarum, & poneret aquis ſtatutum,ne tranſirent fines ſuos:Cumq; ordinaret fundamenta terræ,eram apud eum אמון amon,quod magiſter in qualibet arte,aut artifex, & figurans interpretatur.Ecce ꝗ̃ clare profitetur in ſapiẽtia diuina eſſe artificiũ, quo omnia formarentur,& moderarentur: Et illud eſt exemplar, & idea rerum faciendarum.

Qui ideas reſpuerint,& quibus rationibus. Cap. VIII.

Ariſto. PRecipuus inter eos, qui ideas abiecerunt,Ariſtoteles eſt cum ſuis Peripateticis: & hic uir quidem grauiſſimæ authoritatis apud eos,'qui ſenſibilem tantummodo ſequuntur doctrinã, & inferiorem philoſophiam:qui nec pie,nec iuſte,ſed ingrati diſcipuli more magiſtrum irridendo ait: Valeant ideæ Platonis: quia nihil ſunt,aut monſtra ſunt:ſuperfluum,ridiculum,inconueniens,& falſum exiſtimans ipſam ideas admittere. Superfluum quippe exiſtimabat:cum ſufficiat primo agẽti obiectum ſuum,quod eſt eius eſſentia,per quam oĩa operatur:& in qua continet omnia. Ridiculum quidem,quia non indiget Deus ſimulachro,aut paradigmate,ꝑ quod aliud cognoſcat, ſicut indiget

homo ſpecie ſenſibili, aut intelligibili. Inconueniens quoq;, & abſurdum eis uidebatur, q ex formis illis ſempiternis generentur corruptibilia, & temporanea. Et cum ideæ ſint relatiua, quia ad ideata referuntur, nó poſſunt eſſe in ſubſtãtia illa ſimpliciſſima ab omni imperfectione aliena. Abſurde etiam dicuntur conferre ad numerum, cũ æquiuoca exiſtant diuerſæ rationis a rebus numeratis. Falſum inſuper opinabantur per illa exemplaria res productas aſſimilari opifici: ut idearũ fautores aſſerere uidentur, cum res productę non aſſimilentur primo, niſi per attributa: quorum rationes multo inferiori nota, & per analogiam quandam reperiuntur in productis: Hinc uacillant, etiam qui Chriſtiani ſunt nomine, aſſeclæ autẽ cacodæmonis, exiſtimantes erroneum, & ridiculum, quod non eſt imaginatus ipſorum Ariſtoteles ſolertiſſimus cauſarum, & rerũ perſcrutator: id maxime, cum fuerit Platonis auditor uiginti & uno anno: Vnde mirum eſt, q ſi aliquid boni de iſtis ideis ab eo percepiſſet non approbaſſet, & ſcripturę cõmiſiſſet. Et ulterius progredientes leue iudicant, aſſertũ etiã in doctrina Chriſtiana, quod nulla authoritate ſcripturæ ſacræ fulciatur: & id potiſſime cum de Deo/ de cognitione noſtra / deq; rerum æternitate abſq; ideis omnia, quæ dicunť/ſaluari poſſe exiſtimẽt: Nã cognitio noſtra (ut aiunt) ſufficientiſſima eſt per genus in uniuerſali/ & per differentiam propriam in particulari, dũmodo ipſa cognoſcatur: Quæ ſpeciem, & formam propriam ſpecificam decernit: quæ non eſt exemplar in alio, ſed ut eſt actu exiſtens in compoſito eſt ipſum informãs. Nec Deus uidetur illis figuris indigere/ tanq̃ ſigillo imprimente/ quia uirtute ſua omnia agere poteſt, & agit abſq; inſtrumento: Si tamẽ inſtrumentum aliquod concurrere iubet, illud eſt extra ipſum, & non in ipſo, ut de ideis diciť. Nec poſſunt (inquiunt) exemplaria illa cauſare generatiuũ, & corruptiuum motum; quia non ſunt in ſubiecto/ ſicut uirtus in ſemine: Nec per contactum mouent, ſicut uirtus ſyderum pertingens uſq; ad qualitates elementares: quia ipſa penitus ſeparata dicuntur. Hęc ſunt potiſſima monumenta, & robora eorum/ qui negant ideas.

Aristoteles auditor Platonis annis XXI.

Errores ſunt, & non rationes, quæ contra eas facere uidentur. Caput IX.

ERga idearum hoſtes an nobis pugnandum ſit, necne, dubia eſt mens: quia non ſunt exponenda ſancta canibus: neq; lucernæ, & lumina accendenda ſunt ueſpertilionibus: nec margaritæ ſunt proiiciendæ porcis conculcandæ: Quod nobis faciendum eſſet, ſi arcana idearũ cum huiuſmodi diſceptãdo (ut opus eſſet) exponeremus. Ne tamen lectores penitus ieiunos dimittamus/ aliquid uel leuiter percurremus, ea tamẽ lege, qua Orpheus de arcanis diuinis decantare ſolitus eſt/ hac in primis de more proteſtatione præmiſſa. Orpheus

Vos/qui uirtutem colitis,uos ad mea tantum
Dicta aures adhibete,animoſq; intendite ueſtros:
Contra qui ſanctas leges contemnitis,hinc uos
Effugite procul o miſeri/procul ite profani.

Vos inq̃/qui diuina contemnitis/ oracula ſpernitis, leges abiicitis , ut ille maledictus Arabs:aut uenari uultis rationibus Deum/& ſua arcana/ quæ propriis uiribus inueſtigari nō poſſunt / ſed tantūmodo ab oraculis addiſcenda : unde Orpheus fatetur Deum cognitum ſoli Abrahæ (cui ſoli/& familiæ ſuæ credita ſunt eloquia Dei) ſubinferens de Deo ipſo.

Nemo illum/niſi chaldeo de ſanguine quidam
Idem Progenitus uidit:quē cœlorum aurea ſedes/
Sublimiſq; tenet:cuius ſe dextera tendit
Oceani ad fines:quem de radicibus imis
Concuſſiq; tremunt montes,nec pondere q̃uis
Immenſo ſit ferre queunt:qui culmina cœli
Attollens,terris nunq̃ tamen ille ſit abſens:
Ipſe eſt principium,medium,qui & exitus idem.

Fatetur igitur Deum eſſe principium,& finem omnium, & medium,quo fiunt omnia,iuxta illud Pauli:A quo omnia,in quo omnia,per quem omnia.Quod arcanum explicatum fuit Abrahę chaldeo,& poſteris ſuis (qui Hebrei dicti ſunt a tranſitu) & ſcripturæ cōmendatum in libro de Formatione:qui ipſi Abrahæ inſcribitur. Vnde & Ariſtoteles, cum de ipſius Dei cognitione in prima philoſophia diſſereret,patres Chaldeos ueneratur cedens ipſis:quia ab oraculis acceperunt:Qui (ut inquit Proculus neſcio quo lumine colluſtratus) apud Deū epulati,& in puro uiuētes ſplendore,ſecundum perfecta undiq;,ſtabiliaq; initiati ſunt Phantaſmata,aſſeuerantes opiniones , & rationes ſcientificas pro nugis, & anilibus fabellis reputabant,cum illæ quidem incertæ,& dubiæ ſint , non procul ab irrationali exiſtunt uita:Eæ autē ſyllogiſticæ ſunt,& compoſitæ,nulloq; modo opificis ipſius ſolitariam, intellectualemq; naturam attingere poſſunt. Illas tamen faciles,& fallaces rationes,ne uideamur earum uerſutiam declinare,iam enodabimus.Et primo cur irriſerit Ariſtoteles,aut cōtempſerit ideas/dicant Themiſtius,& Simplicius eius expoſitores,& Franciſcus inter nouitiores theologos inſignis illuminati cognomine decoratus: Horum primus ait:Ariſtoteles ſemper conatus eſt contradicere ad apparens: Sequens uero inquit:Arguit Ariſtoteles potius ad uerba,q̃ ad ſenſa:Vltimus autem largiori licētia,aut zelo diuiniſſimæ theologiæ in eum huiuſmodi uerbis prorumpit:Ariſtoteles duplici de cauſa Platonem criminatur:Prima eſt inuidia,qua falſò,& impie magiſtrum,a quo multa didicit ubiq; inſequitur: ut manifeſtū eſt etiam mediocriter in Platonis dogma-

Margin notes: Paulus; Ariſto.; Themi.; Simpli.; Franci.; Orpheus de Abrahā.; Hebręi à tranſitu dicti.

tibus expertis:Altera,quia & ſi fuit bonus philoſophus,fuit peſſimus me-
taphyſicus:Sed nec in phyſicis inuentor,uerum tantum collector fuit, ut
ipſemet in Elenchis fatetur dicẽs:Si de inuentis detur alicui laus,mihi de
betur de Elẽchis:Vbi ueritate coactus noluit ſibi arrogare, qđ nõ fecerat.
In illis itaq; arguendi regulis,& ſenſibilibus uerſatus ſponte diſceſſit a di-
uino ſympoſio:in quo (inquit Simplicius) nutritus Plato ſemper diuina Simpli.
Plato diuĩa ſemp ueneratũ. ueneratur,& a ſpeciebus illis ęternis,& ideis exorſus uſq; ad ima deuenit: Plato
Ariſtoteles autem a ſenſibilibus procedens eóuſq; conſcendit,quo ſuę ra- Ariſto.
tiones ex ſenſibilibus formatæ deducere poſſunt. Diuiſiones enim gratia-
rum ſunt,inquit noſter Paulus:Ideo alii datur ſermo ſapientiæ, alii ſermo Paulus
ſcientię,alii genera linguarum, & huiuſmodi.Alii itaq; datur ſcire in hu-
manis:alii ſapere ĩ diuinis. Aliis etiam (ut Cicero inquit) data fuit copia Cicero
fandi: Aliis ad penetralia doctrinarum ingreſſus: ſed ad utrunq; (ut ait)
nemini Græcorum uiderat contigiſſe. Quid autem ipſi de ſeipſo uiſum
fuerit,ſubticeo:ſed ueniamus ad rationes.Exiſtimant ſufficere Deo ſuum
obiectum:damus eis, ſed dicimus,ꝙ ĩ illo,uel in uerbo ab ipſo producto,
quod idem eſt cum ipſo obiecto,ſunt rerum ideę:Quod non eſt obiectum
ſub ratione filii, aut uerbi producti, uel idearum:ſed ſub ratione deitatis,
uel eſſentiæ.Nec ridiculum proponũt fautores idearum dicentes,ꝙ Deus
indiget ſimulachro,cũ ipſe ſeſe conſtituerit exemplar rerum faciẽdarum.
Nec mirum,ſi ex exemplaribus æternis generentur corruptiblia,& tem-
poranea: cum ſemper opus degeneret ab artifice uoluntario, & libero:&
multoties ab inſtrumento:Imprimit enim ſigillum argenteum,ſiue aureũ
in cera,uel luto multo ignobiliori ipſo auro.Nec ſunt ideæ relationes alio
modo,q̃ ea relatio/qua Deus refertur ad creaturas:ſint autem rationes(ut
aiunt)aut quocunq; uocabulo nuncupentur:Sicut enim creatura depen-
det a Deo,ita dependet ab ideis:quæ idem ſunt,cum ipſo Deo . Conferre
quoq; ideas ad numerum non abſonum eſt:cum tot ſint ſpecies/quot ideę
earum. Nec ſunt ſpeciebus æquiuoca, ut imaginabatur Arabs: cuius cu- Auerois
ra fuit ſemper mordere diuinos ſapientes:Intricat enim hic neſcio quid de
numeris/adeo ut Albertus ille magnus merito ipſum ſpernat: cum eſſet in Alber.
æquiuoco/eo ꝙ non fiat ſermo de numero mathematico/quando aſſignã-
tur rerum principia,& ideæ/ſed de meliori numero/ ad quem non perue-
nit Arabs.Poſtea excuſat eum (ſi excuſatione dignus eſt) aſcribens erro-
rem ſententiæ corruptæ:qui potius aſcribẽdus erat corruptæ menti,quæ
ſemper diuinis inimicabatur.Ad aliud aũt:Verũ eſt,ꝙ aſſimilatio in pro-
greſſu ad Deum fit per attributa/& uirtutes:ex quibus cõſcendentes ſum-
mæ ueritati , & exemplari uirtutum magis ac magis apropinquamur:In
exitu autem ab ipſo Deo progredimur ſimiles per ideas , quibus figura-
mur eius imagine: Quod ſi Ariſtoteles aſſiduus Platonis auditor noluit Ariſto.

inuidia admittere/aut quia non erat conſonũ progreſſui ſuo facto ex ſen/ſibus,uel quia illi cacodæmoni Plato non explicauerit,nec crediderit diuina,quid ad nos? Nec deficiunt ſacra eloquia de ideis perhibentia/dum/modo ſane intelligantur: ut ſupra tetigimus. Nec admittimus eas / tanq̃ neceſſarias ad modum doctrinæ, quam docet Ariſtoteles ex diffinitione per genus/ & propriam differentiam : ſed ad illum,qui a ſuperiori cauſa procedit: quò deuenire (dũmodo adſit facultas) laudat etiã Ariſtoteles dolẽs/ꝙ oculus noſter ad ea,quę ſunt manifeſtiſſima in natura,& in Deo ipſius naturæ, & rerum naturalium authore ſit tanq̃ oculus nycticoracis ad lumen ſolis. Dolet inſuper, ꝙ ſermo de diuina ſubſtantia ſit in nobis perpaucus & debilis.Hinc uenerandi ſunt illi, quibus Deus credidit elo/quia, & arcana, quæ nos propriis uiribus inueſtigare nequimus. Et ue/rum eſt, ꝙ non indiget Deus in operando aliquo inſtrumento, uel re ex/traria, ſeipſo contentus,& ſufficiens : ſed ideæ in eo ſunt idem cum ipſo, etiam impartitæ rebus,non autem extrariæ.Nec inconueniens eſt ſecun/dum Platonicos,& diuinos ſapientes,quod a ſummo ente emanat, & ip/ſum participat,eſſe aliquo modo unum, & aliquo modo non unum: ali/quo modo idem,& aliquo modo non idem, ſicut ſol unus eſt in ſe,multi/plex in radiis:& calor ab eo procedens idem eſt cum ſole,& in ſuſcipiente non idem:Sic & arbor una eſt in ſe,multiplex in ramis:eadem eſt cũ fru/ctu,& nõ eadem in ſapore,guſtu,& natura: Quod a Proculo in Timœũ, & in theorematibus theologicis docte,atq; ſapienter diſſeritur:Sic & Io/hannes Scotus docet,ꝙ obiectum,ut eſt in cognoſcente,eſt idem cũ ipſo, ſed in proprio eſſe diuerſum.Nec ipſis ideis utitur opifex,tanq̃ inſtrumẽ/to, ſed tanq̃ ui (ut ita dicam) ſeminaria, & impreſſiua formarum eſſen/tialium,a qua relinquatur ſimulachrum in ſuſcipiente, ſicut a generante naturali imprimit̃ forma ſpecifica:Ab equo enim fit equus,&non ſimia: & ab aquila fit aquila,& non aſinus. Et miror quippe,cur dubitauerint, q̃uo uirtus illa idearum / cum ſit ueluti ſeminaria uirtus / moueat paſſum ad formam ſuſcipiendam:quia eadem dubitatio eſſet de quocunq; agen/te,cum non minor applicatio/ſiue dicatur uirtualis contactus,ſit in pri/maria cauſa/q̃ in ſecundariis.Multa proſequi poſſemus diſputantes cum huiuſmodi,ſed ſuperuacaneum adiudicamus/cũ hæc non ſint in contro/uerſiam deducenda:ſed potius ſuſcipienda cum omni reuerentia,gratias agendo Deo colluſtranti intellectum noſtrum ad arcana,& theſauros ſuos ſuſcipiendos.

Platonici. Procul. Io.Scot.

Quid habeamus ex ideis. Cap. X.

ET ne credantur ideæ fruſtra eſſe,& falſa imaginatione con/fictę,uideamus,quid utilitatis aſſequamur ex ipſis,quas tan tum ueneramur. Habemus ex eis formam, & eſſe ſpecifi/

cum, ut conſeruemur, & intelligamus: habemus deniq; noſtrum pondus, atq; menſuram. Et quantum ad primum/ diſputatur a multis de origine, & incohatione formarum, unde progrediantur: Et communi greſſu conueniunt Peripatetici / q; animæ corruptibiles/ac mortales egrediantur de gremio materiæ/ ut eorum uerbis utamur. De intellectiua autem, cũ adhuc apud eos dubium ſit, an ſit mortalis, uel immortalis, nec unde ueniat determinarunt, ſed eorum Princeps dubius loquens ait: Si eſt aliqua forma ueniens deforis/ipſa eſt anima intellectiua: ſed neſcio uere, quomodo quis imaginari poſſit, q; forma educatur de materia, niſi ſit uera opinio Anaxagoræ aſcripta, q; quodlibet ſit in quolibet. Sed dicunt, q; ineſt potentia in actum aliquãdo deducenda. Sed o Peripatetici, quis illam dedit materiæ in potentia, & quis in actum deducit? Natura (inquiunt) materiæ & ſubiecto hoc tribuit, & particulare agens uirtute ſeminaria deducit in actum. Quid autem ſit hæc natura (ut alibi diximus) non determinant, ſed aliud eſſe non poteſt, niſi primus Opifex operans omnia in omnibus, aut ſecundariæ cauſæ agentes ad imperium eius, & uirtute ipſius. Ipſe eſt ergo primum agẽs, & primus formarum dator, a quo omnis uita, forma, & ordo. Sed cum nemo det, quod non habet (ut ipſi Peripatetici docent) neceſſe eſt ergo, ut omnis forma ſit in opifice, a quo proceſſit: Et formæ ibi exiſtentes ideæ ſunt, ad quarum metas habemus particulares formas, & eſſe: Et cum illud eſſe continue fluat ab ipſo, qui dedit, habemus ab ideis, ſecundũ quas tribuit, unde ſuſtentemur, ne defluamus in nihilum: cũ noſtrum eſſe continue fluat: Et quod fluit, neceſſe eſt, ut in aliquo permanente ſuſtentetur: Fluũt enim tempus, & motus, & ſuſtentantur in cœlo permanente: Fluit calor naturalis, & ſuſtentatur cibo: Fluit aqua in fluuio, & ſuſtentatur alueo: Fluit deniq; omnis creatura in nihilũ, & ſuſtentatur diuino uerbo: in quo omnia condita ſunt. Hoc eſt, quod inquit Paulus de Patre omniũ bonorum fonte: Portans omnia uerbo uirtutis ſuæ. Hinc habemus: unde intelligamus ab eis, quæ inuariata, & immutata permaneant: Nam ex his continue fluentibus, & nunq̃ permanentibus in eodem ſtatu nihil ſciri poteſt, ut opinabatur Heraclitus Epheſius, Cyrillus, Paron, & multi alii: quia cum forma rerum transmutabilium continue fluat, exiſtimabant illam non eſſe ſemper eandem, neq; habere determinatum eſſe: adeo, q; neque diffinitio, quæ eſt permanentium, & neceſſariorum, de eis haberi poteſt: Quamobrem & Parmenides aſſerebat nihil ſciri de inferioribus, niſi inquantum a ſupremo, de quo eſt uera cognitio, dependent: Qui poſtq̃ de diuinis decantauit de inferioribus ſubinfert.

Peripa.
Ariſto.
Anaxa.
Paulus
Heracli.
Paron
Cyrillus
Parme.

Hactenus & ueri mentem, intemerataq; uerba.
Nunc res mortales carmen quoq; ſumite fallax.

Ecce q̃ pie, q̃ iuſte, & q̃ eleuata mente uocat diuinoꝝ cognitionem ueram
ſcientiam / & ſermonem de eis intemeratum: quia ſtabilia, & firma ſunt:
Inferiorum autem / & tranſmutabilium opinionem / fallacemq́ ſermonem
Ariſto. diiudicat: Quæ non uidit, aut uidere noluit Ariſtoteles, & Auerois: quia
Auerois noluerunt excitare, & aſſumere oculum, quem (ut Plotinus ait) ha-
bent quidem omnes, utuntur uero perpauci: aut noluerunt admittere:
quæ docentur ſolummodo in ſcriptura illa ſacra bipartita: ex qua, tanq̃
ex uero theſauro extrahi poſſunt noua, & uetera, quæ nouo, & ueteri de-
Augu. cantamus cantico: Quod perpendens Auguſtinus ex ſacris eloquiis col-
luſtratus, & diuino ſubuectus ſpiritu / quid de ideis dicat, per quas ha-
bemus eſſe / & cognitionem, audiamus: In ideis eſt tanta uis, ut niſi eis in-
tellectis nemo ſapiens eſſe poſſit. Quæ cum in uerbo incarnato ſint, non
Paulus immerito Paulus de ipſo depromit: Ibi ſunt omnes theſauri ſapientiæ, &
Philon ſcientiæ abſconditi. Cui ſententiæ fauet Philon ſapientiſſimus in libro,
quem ſcripſit / ꝙ peiora melioribus inſultare ſolent / dicens: Decet omnes,
qui ſcientiam quærunt / ad Deum patrem mentem erigere: Si uero ne-
queunt, ad imaginem ſaltem eius, ſcilicet uerbum ſacratiſſimum. Faciunt
etiam ideæ neceſſario ad numerum: quia in rebus tranſmutabilibus, &
continuæ uariationi ſubiectis non poteſt uerificari / aut ſtabiliri annume-
ratio. Neque aliter omnia diſpoſuit Opifex in numero, pondere, & men-
ſura / niſi quatenus in uerbo annumerata, ponderibus ſuis librata, & men
Gabriel ſurata ſunt. Septuaginta hebdomades (dixit Gabriel ad Danielem) de
terminatæ ſunt ſuper populum iſtum / pro quo nos habemus abbreuiatæ:
Determinata ſunt enim ibi non tantum hebdomades, ſed omnia, quæ in
hoc mundo fiunt, & facta ſunt: ponderanturq́, ut harmonica ſint: Nam
Pytha. (ut Pythagoras primo / & poſt eum multi comprobarunt) a ponderi-
bus uera harmoniæ ratio deprehenditur: quæ tamen in numeris funda-
tur: Et iſti numeri uocales ſimul cum naturalibus, uel formalibus, & ra-
tionalibus a diuinis procedunt, ſine quibus, tanq̃ primariis fundamentis
illi penitus nihil eſſent.

Quod omnis harmonia a uerbo procedit. Cap. XI.

CVm in uerbo omnia numerata, & ponderata ſint, & har-
monia a numero / pondereq́ dependeat, facile concludimus
cuncta cõſequi ſuam harmoniam ab ipſo uerbo, in quo nu-
merati, & diſtincti ſunt rerum gradus concinni: Qui & ne-
ceſſario harmonici ſunt, ſi uera docet Academicæ doctrinæ illuſtrator præ
Procu. cipuus Proculus: ꝙ omnis multitudo ab aliquo uno deſcendens harmo-
nia indiget: qua uidelicet inter ſe, & cũ ipſo uno conueniat. Verum omnia
ab illo uno uerbo emanarunt, & facta ſunt utiq́ harmonica, prout ab eo-

dem unico uerbo accipiunt, & eius uirtute in unitatem primi tendunt: & eius attractu conducuntur. Hinc accepta fuit portio illa, de qua inquit Plato in Timæo: Vnam in principio accepit opifex ex uniuerſo portionem: Ex fonte enim uniuerſi, & totius eſſe accepta eſt una portio, quæ eſt (ni fallor) ipſum eſſe omnium rerum communicatum ab eo, qui dixit: Ego ſum, qui ſum, habens uidelicet eſſe a meipſo: & ab inuidia ſemotus omnibus illud cõmunico, ſuis tantum diſtributum gradibus. Quæ communicatio: cum ſit facta materiæ primæ ab eo ad extra productæ, ideo ſequitur Plato / q; ab illo uno primo emanat binarius ipſi materiæ attributus: quia primo dualitatem conſequuta eſt: Nam ſicut ab unitate primus numerus emanans eſt binarius (ſi numerus cenſeri poteſt) ſic ab illo ſumme uno eſſe communicatum primo determinatum fuit in materia: Et hunc binarium congeminat uſq; ad cubum, trinam uidelicet dilatationem, ultra quã nõ datur alia: Quod ex iſta Platonis officina Ariſtoteles tradit in principio libri de cœlo. Ex alio uero latere, quod formæ cõpetit ſecundo productæ, & tertiæ a producente per ternarium procedit, uſq; etiam ad eius cubum: in quo omnigenam formam concludit: per quam materia reducitur in actum, & redit in primum: Vnde ineſt forma, tanq̃ medium inter perfectiſſimum & imperfectiſſimum utriq; familiaris, & ſymbolum quoddam habens cum ſummo & infimo, ut hoc reducat in illud: Quo ternario forma, & ipſe dator formarum gaudet: ideo hic / ſecundum noſtram diuiniſſimam Theologiam, in ipſam diffunditur, aliqualiter nobis eam cõmunicans: Quod Academici ipſa ueritate excitati profitentur: Proculus nanq; dicit animam hoc potiſſime numero lætari, ſentiens quodam modo conuenientiam cum illo, cuius gerit imaginem. Plotinus autem, cui ſemper curæ fuit nuda palęſtra, & expedita ab ænigmatibus, truncis tamen, & obſcuris uerbis proponere, quæ antiquiores ſui Academici: & Pythagorici uelaminibus ænigmatum obuoluerunt, in libro de tribus ſubſtantiis inquit: Aeternum illud, atq; perfectum, ęternum ſemper, perfectumq; generat: quo genitore genitum minus eſt, iuxta illud quod genitus ait: Pater maior me eſt. Sequitur Plotinus: Ab ipſo enim primo procedit, quod omnium maximum eſt poſt ipſum primũ: Et hoc ipſe uocat intellectum, intelligẽtiam, mentem, & Dei uerbũ / Sic & Mercurius uocat ipſum Dei uerbum, & mentem: Sed Zoroaſtres mentem: Pythagoras ſimul cum Pſalmographo uocat ipſum Dei primogenitum ſapientiam, iuxta illud Eccleſiaſtici: Ego ex ore altiſſimi prodii primogenita ante omnem creaturam: Orpheus uero, poetico more, uocat ipſam palladem de cerebro Iouis natam: Nam ſapientia eſt ſupremi intellectus germen. Sequitur deinde Plotinus: Genitum ei / qui genuit / uſq; adeo cohæret, ut ſola alteritate uideatur eſſe diſcretum. Verum Theologi

Plato DEVS Ariſto. Acade. Procu. Plotinus CHRISTVS. Plotinus Mercu. Zoroa. Pytha. Dauid Eccleſi. Orphe. Plotinus Theolo.

noſtri dicunt, ꝙ relatione reali differt, non tamen eſſentia, uel ſubſtantia: quamuis aliqui per abſoluta quædam opinentur ipſos diſtingui. Sed his dimiſſis ad negotium noſtrum reuertamur. Iam ex Plotino habemus duo in diuinis/generantem/& genitum, non quidem generationi animali, quã iubet procul aſtare, cum de ſempiternis ſit ſermo: Et cum adhæſionem, cõnexionemq́ doceat inter generantẽ & genitum/confitetur etiam Spiritum ſanctum: quẽ nexum/& amorem mutuũ dicimus. Ecce quomodo confitentur Trinitatẽ in diuinis, qui ipſam ueritatem uenantur: Sed melius perciperent, ſi ipſum ſuſciperent, & audirent, qui omnia, quæ audiuit a Patre, nota fecit ſecretioribus diſcipulis. Poſtea ad animam deſcendit

Plotin⁹ Plotinus: quam dicit uerbum diuinæ mentis eius gerentem imaginem: Nam ipſa/& omnia alia producta ſunt Dei uerbo exiſtentia/& ipſa uerbum non quidem illud eſſentiale/& Dei filius, ſed expreſſiuum quoddam conceptus idealis: Sicut enim uerbum/quod uoce proferimus/manifeſtat cogitationem/quam mente concepimus, ſic creatura producta, quaſi uerbum quoddam manifeſtat, quod Deus mente cõceperat: Et quãuis quodlibet creatũ poſſet hoc modo dici Dei uerbum, nullum tamen habet imaginem, niſi anima: Ideo & ipſa gaudet ternario, quo & eius progenitor: Et quæcunq́ ſit rerum Trinitas, eſt a primo ternario, a quo per uerbum omnis effluit multitudo: In qua cum ſit ſimilitudo, & diſſimilitudo, pari-

Boetius tas, & imparitas, hinc ibi reſultat harmonia, quæ eſt (authore Boetio, &

Nicom. Nicomacho) parium, impariumq́, aut ſimilium/diſſimiliumq́ uocum in unũ redacta concordia. Ecce igitur quomodo & omnis harmonia a uerbo ipſo procedit.

Quomodo iſte ideæ intelligantur a nobis. Cap. XII.

EST dogma Platonicum, ꝙ naturalia ſunt diſcenda, moralia uſu comparanda, ſed diuina cum reuerentia ab oraculis ſuſcipienda: quia ad ea non poſſumus, niſi quantum ipſa ſuprema lux noſtros colluſtrauerit oculos: Vnde nec Angelus, cuius intellectus non eſt materia præpeditus, ſine luce illa diuina Dei fa-

Augu. bricam intelligere ualet. Ideo Moſes (ut ſentit Auguſtinus) miro artificio innuit, quomodo omnia, quæ producebantur, manifeſta fiebant mentibus Angelicis ſucceſſione quadam illius luminis coruſcantis, dicens: Sicut ratio, qua creatura conditur, prior eſt in uerbo Dei, quã in ipſa creatura, quæ conditur, ſic & eius rationis cognitio prius fit in creatura intellectuali peccato non obnoxia per lumen uerbi, poſtea in genere proprio. Ex quibus binis cognitionibus eodem lumine, tanq̃ ex mane & ueſpere, integratur dies: Et eſto ꝙ incipiat ſcriptura a ueſpere, illud facit reſumendo ſucceſſionem a poſteriori parte. Multa proſequitur Auguſtinus, quibus demonſtrat Angelos non intelligere illa arcana, niſi quatenus fuerint

diuina luce perfuſi: multominus nos grauati mole corporea ſubuchi poſſumus ad illa ſpectacula, niſi diuina gratia noſter emūdetur oculus, & ſuo lumine colluſtretur: Ideo hæc abſconduntur a ſapientibus/ & prudentibus huius ſæculi: & reuelantur paruulis malitia effectis diſcipulis ueræ lucis, & ueritatis æternæ, quæ omnia condidit, & ordinauit. Et mirū quippe eſt, ꝙ nolint multi credere de mundi, & rerum particularium genitura progenitori, & opifici earum, & credant Ariſtoteli, & Aueroi, qui nec fabricarunt, nec eorū artificem, nec ipſam fabricam cognouerunt, niſi quatenus ſubeſt animalibus ſenſibus. Satis eis fuit ſtare intra limites ſuę Philoſophiæ naturalis: quæ de rebus, prout motui multiplici ſubiiciuntur, pertractat: Quæ autem a Deo effecta ſunt, relinquunt his, qui ipſius Dei ſcholam frequentant: & aliquando ad eius penetralia introducuntur: ut non tantū audiant, ſed uideant, & manibus cōtrectent ea, quæ latent extrario: Quomodo uidelicet ab ipſo uno proceſſit hæc numeroſa multitudo/Ab ipſo bono cuncta hæc ualde bona/Ab ipſo uero, ut hęc omnia uera ſint: Ab ipſo uerbo, & intelligētia ſuprema, ut cognoſcibilia ſint, & cognoſcantur: Ab ipſa uita, ut uiuant: Ab ipſo ſancto, ut ſancta ſint, quæ ſanctificari uolūt: Ab ipſo pulchro, ut pulchra ſint: Quod in parte ſua benignitate manifeſtauit ipſum Dei uerbum dicens: Ego ſum uia, ueritas, & uita: Et ſummatim concludens ait: Omnia dedit mihi Pater: qui eſt fons omnium bonorum immenſus, ut per me videlicet producantur, & cognoſcantur. CHRISTVS.

Rerum neceſſitas, & omne eſſe ab ideis dependet. Cap. XIII.

EX officina itaq; ſummi Architecti habemus, ꝙ ab ipſis ideis non tantum ſuſcipimus formas, & eſſe continue fluens/cognitionemq;, & numerum rerum, pondus, atq; menſuram, & cōſequenter, ut cōcinna ſint omnia, ſed habent, unde ſint, & neceſſaria ſint: quod probare poſſumus: Nam omnibus notum cenſemus, ꝙ nullus habet ea, quæ acquirere, & conſeruare ſatagit: Quærimus enim ueritatem/ & ſapientiam / quia eam non habemus a nobis: Quærimus bonitatem, & uoluptatem, & uirtute proficere, & præfici, cum hæc in nobis non ſint, ſed aliunde comparanda: Laboramus & ipſum eſſe conſeruare, cum illud cōtinue ab alio hauriamus: & tandē, quicquid boni eſt, acquirere procuramus, tanq̄ aliunde proueniens: Deus autē nihil quærit, cū bonorum noſtroꝝ nō indigeat/inquit Propheta: Cū quo Ariſtoteles in Politicis ait: Teſte Deo/nō eſt fœlicitas in rebus exterioribus: quia ipſe eſt fœlix abſq; aliquo extra ſeipſum. Cum Deus igitur omnia habeat a ſe, nos autem nihil, omnia ſuſcipere expectamus ab eo, qui tribuit ſecundū menſuras illas æquiſſimas, quæ ſunt in Archetypo: Quas nonnulli ſapientum hebreoꝝ ideas eſſe docent, ut nomina conſonant: Nam idea eſt exemplar, David Ariſto.

meta, & menſura rei faciendæ: Aequus enim & iuſtus diſtributor men/
ſurat, & ponderat, quæ diſtribuit: ut unicuiq; tribuat ſecundũ propriam
uirtutem, aut ſecundum id, quod meretur: Sic & opulentiſſimus largitor
Deus, eſto q; ſit interminatæ bonitatis, tamen influit ſecundũ exigentiam
recipientiũ: ſed in primæua diſtributione ſecundũ quod requirebat ordo
uniuerſi. Hinc poſita eſt cortina in medio aquarum ſuperexcælſaꝝ, quæ
immenſæ ſunt, & inter aquas has inferiores, & terminatas. Per cœlos itaq;
ſupramundanos menſurantur omnia donanda, ne plus detur recipienti/ q̃
cõueniat: ſed omnia menſurata, & librata diſtribuantur illis ponderibus,
Augu. & menſuris, quæ nõ ſunt in rebus menſuratis (ut ex doctrina Auguſtini
ſupra diximus) ſed in menſurante: Et iſtæ ſunt ideę, & exemplaria rerum
æterna, a quibus unũquodq; recipit eſſe, & donatiua, ſecundũ gradum, &
terminum, qui præteriri non poteſt: Vnde ex ordine ab opifice dato, & ab
idea eius ſigillante, iuxta mandatũ regis, eſt ipſaꝝ reꝝ recipientiũ & ipm
eſſe, & neceſſitas eſſendi, ſecundũ formã datam.

Ibidem ſunt etiam ideæ uirtutum, & regulæ, quibus conformiter
uiuere debemus. Cap. XIIII.

LEges, regulas, & metas uiuendi deſcriptas eſſe in uerbo, ſatis
erat ad cõprobãdũ illud uerbi æterni, & infallibilis Veritatis
dicentis: Ego ſum ueritas/ & uia: a qua u3 emanat, uñ omnia
CHRISTVS. creata ſint uera entia, & unde unuſquiſq; rectũ uiuendi tra/
Augu. mitẽ teneat: & a qua omne iudiciũ rectum ſit: Nihilominus & Auguſti/
num adducemus explicantẽ, quæ Chriſtus paucis uerbis cõplicata tradi/
dit/ Hæc enim in ſuo de trinitate ait: In libro lucis illius, qui ueritas dicit,
ſcriptæ ſunt regulæ, quibus uidetur quẽadmodum quiſq; uiuere debeat:
& ibi quid ſit iuſtum, & iniuſtum agnoſcit: Ibi cernit habendũ, quod non
habet: Inde omnis lex iuſta deſcribitur/ & in corde hominis, qui operatur
iuſtitiam, non migrando, ſed tãq̃ imprimendo transfertur, ſicut imago ex
annulo in ceram tranſit, & aurum non relinquit: Nam illæ æternę, & im/
mutabiles ſunt. Et cũ de ciuitate ſuperna ageret, docet has regulas etiam
Idem. Angelos dirigere dicens: Incõmutabilis ueritas tanq̃ lex æterna: in illa eo/
rum curia ſuperna ab Angelis conſulitur: Neq; enim ſibiipſis ſunt ueri/
tas, ſed creatricis participes ueritatis: ad quã mouentur, tanq̃ ad uitæ fon
tem: a qua ſi declinauerint, & ipſi iniqui, & filii mortis efficientur, ut ipſa
CHRISTVS. Veritas perhibet dicens: Ille homicida ab initio in ueritate non ſtetit, quia
nõ eſt ueritas in eo: Vnde oportebat, q; aliũde, ideſt a uerbo ſuſciperet: de
Paulus quo incarnato inquit Paulus: Nihil putaui me ſcire inter uos, niſi Ieſum
Chriſtum, & hunc crucifixum: qa tunc impleuit omnẽ ueritatẽ aperiendo
uiam ad finem: in quẽ tendimus, cõplendo prophetias, & legem, attrahẽs
omnia uirtute ſua/ præbenſq; doctrinam uiuendi cõſummatiſſimã: Quod

ut declararet/clamâs ait:Cõſummatũ eſt/omne v3 myſteriũ/& cõpleta ue CHRI/
ritas/quã obtenebratæ mentes nõ cognoſcũt,nec unde ueniat, neq; a quo STVS.
emanet. Ex ſcriptura quoq; antiqua edocemur / ꝙ in Chriſto Dei filio, &
ſapientia humanata eſt omnis regula uiuendi, & iudicandi, ut ipſamet in
Prouerbiis Salomonis loquitur dicẽs:Per me reges regnant,& legũ con/ Salomõ
ditores ſtatuta decernũt:Per me principes imperãt, & potentes decernũt
iuſtitiã. Et paulo inferius:Nunc ergo filii audite me:Beati qui cuſtodiunt
uias meas:Audite diſciplinam:& eſtote ſapientes, & nolite abiicere eam.
Beatus homo,qui audit me:& qui uigilat ad fores meas quotidie, & ob/
ſeruat ad poſtes hoſtii mei. Necnõ in carne exiſtẽs dixit:Ego ſum hoſtiũ,
per me ſi quis introierit/ſaluabitur. Vnde ſequit̃:Qui me inuenerit, inue/ CHRI/
niet uitã,& hauriet ſalutẽ a Dño. Ex Vaticinio quoq; Ieremiæ hęc de ipſo STVS.
habemus:Hic adinuenit oẽm uiã diſciplinæ,& tradidit eũ Iahacob puero Baruc
ſuo,& Iſrael dilecto ſuo;poſt hæc in terris uiſus eſt,& cũ hominibus cõ/
uerſatus eſt,unitus v3 carni humanæ. Ecce igitur quomodo hoc uerbum
incarnatũ/qui eſt Chriſtus/& Meſſiah, omnẽ legẽ, & omnẽ ueritatẽ tra/
didit:quæ in utroq; continetur teſtamento.

Ibi ſunt rões moderãtes honeſtas,& turpes actiones. Cap. XV.

CVm igitur in uerbo diuino ſint oẽs regulę bene/recteq; uiuẽ
di,a qbus diſcrepare peccatũ eſt,merito eidẽ,in quo ſunt iſtę
regulæ diſcretio bene, aut male actoꝝ cõmittitur, ſicut ipſe/
met ait:Omne iudiciũ dedit mihi Pater. Ipſe.n.iudicabit ui/ CHRI/
uos/& mortuos,qui diſcernere omniũ merita,& flagitia nouit. Quod & STVS.
Iſaiæ oraculũ ꝑhibet,dum de Filio naſcituro de Virgine (qui Himanuel Iſaias
uocandus erat) pertractat dicens:Butyrũ,& mel comedet,ut ſciat repro/
bare malum,& eligere bonũ. Comederunt quippe butyrũ,ſiue lac,& mel
oẽs prophetæ,& patres illi,quibus data eſt promiſſa terra fluens lacte,&
melle,& qbus datũ eſt ſugere ubera illa excelſa: Sed nullus tantũ come/
dit,ut poſſit pleniſſime diſcernere malũ a bono,niſi noſter Himanuel,qui
nõ tm̃ opus,ſed corda hominũ cognoſcebat,ſicut ait Iohãnes: Ipſe noue/ Iohan.
rat oẽs. Nec opus ei erat,ut quis teſtimoniũ ꝑhiberet de homine: Ipſe.n.
ſciebat,quid eſſet in homine. Cui incarnando etiam Regius Propheta cũ Dauid
ſumma reuerentia loquebat̃ dicens:Confitebor tibi,qa terribiliter magni/
ficatus es:mirabilia opera tua,& anima mea cognoſcet nimis. Inter quæ
mirabilia hoc enumerat,ꝙ omnia abſcondita uidet,ſubinferens: Non eſt
occultatum os meũ a te,qđ feciſti in occulto,& ſubſtãtia mea in inferiori/
bus terræ:Imperfectũ meũ uiderunt oculi tui,& in libro tuo omnes ſcri/
bentur. Sic & omniũ merita,& flagitia cõnotantur in eodẽ libro,qui citra
omnẽ controuerſiã,uerbum diuinũ,& ſapientia illa eſt,quæ unita cũ hu/
manitate facit noſtrum Meſſiam,& Chriſtum.

Chriſtus

Chriſtus eſt uerus homo diuinitate plenus. Cap. XVI.

SI Chriſtus fuerit uerus homo/cũ oẽs paſſim cõfiteantur/ſup/fluũ eſt diſputare: Vñ/ cur uoluerit redimere genus humanũ in humana nã aſſumpta/nobis reſtat pcurrẽdũ: Cuius rei prima rõ ſit, qa cũ in p̊ hoie totũ genus humanũ p̃uaricatũ ſit/ æquũ erat/ut & ſatiſfactio tribunali ſummæ iuſtitiæ Dei fieret p hominẽ, ſtante ipſius Dei lege, q̊ qſq; puniri debet, p quæ & peccauit: & ſatiſfactio faciẽda eſt p æqualens/ſicut in Exodo, & in Deuteronomio legimus repe/titũ, q̊ nocẽs alicui reddat animã pro aia, oculũ pro oculo, dentẽ pro den/te, manũ pro manu, pedẽ pro pede, aduſtionẽ pro aduſtione, uulnus pro uulnere, liuorẽ, pro liuore: Ideo hõ pro hoie exponi debuit: ſed hõ qdẽ cœ/leſtis, & inocens, & inoxius a peccato pro hoie terreno, trãſgreſſore, & fla/gitioſo: ut nõ tm̃ ſumeret debita pœna, ſed legitima redẽptio fieret a non obligato pro ſe: Quod Paulus ſuis reboãtibus uerbis intonat dicẽs: Quo/niã qdẽ p hominẽ mors, & p hoiem reſurrectio mortuoꝝ: Et ſicut in Adã oẽs moriuntur/ita & in Chriſto oẽs uiuificabunt. Neq;.n.ſatiſfactio/quæ pœnã exigit, fieri potuit, niſi p eũ, qui paſſioni eẽt ſubiectus. Præfici inſup debuit is unicuiq; operi, q in eo expertus ſit: Hinc homini fragili, & multis ſubiecto paſſionibus cõueniens fuit Princeps in huiuſmodi inſtructus, & aſſuetus, ut inqt nr̃ Paulus cũ Hebreis diſſerẽs: Nõ.n.hẽmus pontificẽ/q non poſſit cõpati infirmitatibus nr̃is, tentatũ aũt p oia pro ſilitudine abſq; pctõ: ut regat cũ debita clementia, & dolore de malo alieno: & pie iudicet expertus infirmitatẽ iudicãdoꝝ: Quod ipſe Chriſtus his uerbis inuit: Pote ſtatẽ dedit Pr̃ Filio hoĩs iudiciũ facere: qa Filius hoĩs eſt, cõſcius vƺ p expe rientiã cõditionis eoꝝ, qui iudicãdi ſũt. Cõſtitui quoq; debuit caput corpo ris, q eiuſdẽ rõnis eſſet cũ corpore, ne fieret chimęra, de qua dr̃: Prima leo, poſtrema draco, media ipſa chimęra. Eſt.n.collectio omniũ Deo ſeruiẽtiũ corpus quoddã, cuius caput Chriſtus eſt, ut inqt Apl̃s: Ipſe eſt caput cor/poris eccleſiæ: & alibi: Sicut in uno corpore multa mẽbra hẽmus, oia aũt mẽbra nõ eundẽ actũ hñt, ita multi unũ ſumus in Chriſto: ſinguli aũt al/ter alterius mẽbra. Cũ inſup paratũ ſit nobis cœleſte regnũ a cõſtitutione mũdi, & ad ip̃m obtinẽdũ inſtituti ſimus/ ut iure hæreditario illud acqui ramus erexit Pr̃ hominẽ adeo plenũ Deo, & filiali diuinitate, ut nõ tm̃ fa/ceret eũ p̊genitũ, ſed p eũ daret oibus uolẽtibus pie uiuere, nõ ſcd̃m carnẽ & ſanguinẽ, ut & ipſi filii Dei efficerent. Et hic p̊genitus uniuoca/& cõ/genea ratione debuit eſſe frater cũ aliis, ſi primus eoꝝ numerari debebat: Quod hoꝝ arcanoꝝ cõſcius Paulus nõ tacuit, ſed ait: Quos p̃ſciuit, & p̊de ſtinauit cõformes fieri imagini filii ſui, ut ſit ipſe p̊genitus in multis fratri/bus. Et iteꝝ: Si aũt filii, & hæredes: hæredes qdẽ Dei, cohęredes aũt Chriſti. In hũc inſup hoiem uenit, in quo p ipſius rebellionẽ cõtaminata erãt oia,

Exodus
Deute.
Paulus
Idem
CHRI/STVS.
Lucre.
Paulus
Idem
Idem

ut oia in ipſo purgans oia reſtitueret ad priſtinũ ſtatũ:Affuit.n.in homine
tanq̃ fermentũ,non quidẽ corrũpẽs maſſam totã,ſed perficiens: deſtruens
uero,& expellens corruptũ,& deterius:Aut tãq̃ uirtus perfecta auri fuit,
quam lapidem philoſophorũ uocant,quæ (ut aiunt) omne metallũ ſtatim
in aurum cõuertit,ſic ille ea,quæ per peccatũ cõuerſa erant in ſcoriam,in
aurum uel argentum ĩmutauit.Hinc per Iſaiã dicit:Et conuertam manũ Iſaias
meam ad te.i.Filium,qui nunc manus,nunc brachium dicitur æterni Pa/
tris:& excoquam ad purum ſcoriam tuam:& auferam omne ſtannũ tuũ.
Et per Malachiam:Et ſedebit conflans, & emundabit argentum,& pur/ Malac.
gabit filios Leui,& colabit eos quaſi aurũ,& quaſi argentũ:& erunt Do/
mino offerentes ſacrificia in iuſtitia.Et per Iſaiam itẽ,cũ de Meſſiah fu/ Iſaias
turo longo progreſſu ageretur,aperta uoce intulit: Et ſcias,quia ego Do/
minus ſaluans te,redemptor tuus,ſanctus Iſrael:Pro ære educam aurum,
& pro ferro educã argentum : ponãq; uiſitationem tuã pacem,& cætera,
quæ ſequũtur:Quod & ſi diſpoſitiue in omnibus, effectu autẽ in quibuſ/
dam fecit in primo aduentu,plenius & pfectius faciet in ſecundo:ut Apo/ Paulus
ſtolus ait: Saluatorẽ expectamus Dominum noſtrũ Ieſum Chriſtum,qui
reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratũ corpori claritatis ſuæ,
ſecũdũ operationẽ,qua poſſit ſubiicere ſibi oia.Tandem cũ homine uniri
uoluit,& per ipſum genus humanũ redimere,& purgare,ut ipſe Deus hõ
uiã faceret ad diuinitatẽ:ad quã conſequẽdã inſtituti ſumus,ſicut ipſemet
teſtat dicẽs:Ego ſum uia:Ego ſum hoſtiũ:p me ſi qs introierit ſaluabit:&
ingrediet,& egredietur/ & utrobiq; paſcua inueniet.Venit itaq; Deus ad
hoiem,ut hoiem deduceret in Deũ:Ideo cũ in forma Dei eſſet,non rapinã
arbitratus eſt eſſe ſe æqualẽ Deo/& hoies deos facere,cũ ad hoc eſſent in/
ſtituti:Propter qđ cõducẽdũ ipſe Deus exinaniuit ſemetipſum formã ſer/
ui accipiẽs,ĩ ſimilitudinẽ hoium factus,& habitu iuẽtus ut hõ:humiliauit
ſemetipm factus obediẽs uſq; ad mortẽ:ppter qđ,& Deus exaltauit illũ:
& dedit illi nomẽ/qđ ẽ ſup omne nomẽ.Exaltabit qppe ẽt illos,q uoluerit
ſecũ uniri/dãs eis nomẽ diuinitatis/qđ eſt ſup oẽ nomẽ:Ideo igr Iohãnes: Iohan.
Videte q̃lẽ charitatẽ dedit nobis Pr̃,ut filii Dei nominemur,& ſimus.

Sicut Chriſtus in eo/ q Deus/ continet oia uirtute,ſic in eo,q hõ,cõti/
net eadẽ oia in eũdẽ excellẽtiſſima nota collecta. Cap. XVII.

NOn abſq; pfundiſſima doctrina,& ſacramẽto Paulus ex in/ Paulus
timis penetralibus,ad quę aliqñ fuerat introductus,affert no
bis celeberrimũ Chriſti elogiũ dicẽs:Cõplacuit Deo pr̃i in eo
recõciliari,ſiue recapitulare oia:ut expſſe ſentit,& lõgo pro/
greſſu diſſerit Hieronymus in epiſtolã ad Epheſios,dolẽs/q traductio la/ Hiero.
tina habeat iſtaurare pro recapitulare:Recapitulat utiq; Chriſtus oia in ſe
oia cõtinẽs:Nã ſicut in ſummaria, & extrema repetitiõe orõnis orator oia

recapitulat,& cõplectiẽ,quę diffuſe,& ſingilatim in tota oratione ptracta uerat,ſic ſũmus opifex pductis oibus creaturis diſtĩcte,in ſexto & ultimo die hoiem pduxit,in quo cõtineẽ oia.Sic ẽt in ultimo hoc tẽpore,& ætate erexit,& mũdo mõſtrauit filiũ ſuũ Chriſtũ Ieſum,in quo cõtinenẽ eadẽ oia multo maiori excellẽtia,q̃ in aliis hoibus:Cõtinet enim in eo,ꝗ Deus,

CHRISTVS. ipſum Prem æternũ:Pater (inquit) in me eſt,& ego in eo:Cõtinet Spiritum ſanctum,de quo ait:Ille de meo accipiet.Et iterꝶ Mittã uobis eũ.Sed non mittit,niſi qui producit,dñt Theologi nri:nec producit,niſi illud in ſe primo cõtineat.Cõtinet oẽs pfectiones diuinas,ut idẽ ipſe clara uoce pro

IDEM fiteẽ dicẽs:Oia dedit mihi Pr.Et iterũ:Oia tua mea ſunt.Quæ ſicut infinita,& immenſa ſunt,ſic impoſſibilis eoꝶ explicatus: Cõtinet.n.pietatẽ,iuſtitiã,clemẽtiã,fortitudinẽ,pulchritudinẽ,imperiũ,regnũ,oia attributa,& oia charismata,oẽmq; uirtutẽ fabricandi:Vñ diciẽ & ipſe fabricator mũ

IDEM di,& per quẽ oia facta ſunt,& fiũt.Hinc ait:Pater meus uſq; modo opatur,& ego opor.In eo aũt ꝗ hõ,cõtinet oia,quæ in hoie cõnectunẽ,ſed pfectiori nota:ſicut & ipſe hõ Deo unitus pfectior eſt,imo pfectiſſimus oium. Hinc diciẽ primogenitus ois creaturæ nõ tñ tẽpore,ſed dignitate,& perfectiõe:Et per ſymbolũ oium rerũ,qđ aſſumpſit,oia pfecit,& purificauit, ut Petrus hoſpitãs apud Symonẽ coriariũ edoctus fuit p uiſionẽ aialium quadrupedũ,& uolatiliũ exiſtentiũ in uaſe,quæ ante Chriſtũ reputabanẽ immũda in antiqua lege,ſed cœleſti oraculo purificata declarãtur,tẽpore vꝫ Chriſti,qui oia purgauit: Nam & ſi hoc in typũ gẽtilitatis purificãdæ demonſtratũ fuit,nõ decidũt tñ a ueritate rei.Hinc pmiſſi Chriſtianis ſũt cibi,qui dicebanẽ,& erãt immũdi ante Chriſti aduentũ: Quod & ipſe de

IDEM clarauit,dũ dixit:Nõ qđ intrat in os,coinqnat hoiem:quia vꝫ iã per ipſum mũdabanẽ.Si.n.per Noe purificata fuit terra maledicta in peccato Adę,

Lamec ut inducitẽ a ſacra ſcriptura Lamec dicẽs,poſtq̃ genuit Noe:Iſte cõſolabiẽ nos ab operibus,& ſudoribus manuũ noſtraꝶ,a terra cui maledixit Dñs, adeo,ut ſicut fructus terræ maledictæ infenſus, & odibilis erat Deo ante diluuium,unde reprobatę fuere oblationes,& munera Chain ex fructibus terrę maledictæ,& nõ purificatę,ſic poſt Noe ſuſcepit Dñs,immo requiſiuit in lege primitias omnium fructuũ terræ,a qua per Noe ſublata erat

Sap.he. maledictio,ut diffuſius tractant ſapiẽtes Hebrei.Multo itaq; magis,& pfectius terræ fructus,& oia purificari,& mũdari debebãt per eũ, de quo

Paulus dicit Apoſtolus:Pacificauit per ſanguinẽ crucis eius,ſiue quę in cœlis,ſiue quæ in terris ſunt.Nec pacificaſſet,niſi prius purificatis ab omni imũditia rebus,ex qua reddebanẽ Deo odibiles:Cui adſtipulatẽ illud Iohãnis:Miſit Deus filiũ ſuũ,nõ ut iudicet mũdũ,tãq̃ reũ vꝫ,& immũdũ,ſed ut ſaluetur

CHRISTVS. mundus per ipſum,eũ.ſ.purificantẽ,& mũdantẽ: Quod & ipſe Redẽptor innuit,dũ ait:Pater diligit filiũ,& oia dedit in manu eius,ut oia cõtineat,

MVLTIPLEX/ ET VNICA EST VITA OMNIVM. CAPVT PRIMVM.

NISI Sol/quem Deus ad declarandam ſuam maieſta/
tem accendit,& anima,quã tanta excellentia fabrica/
uit,me docerent, quomodo unũ poſſit eſſe multiplex
aut plura, non auderem equidem dicere uitã eſſe uni/
cam ſimul atq; multiplicẽ. Eſt nanq; ſol unicus in ſe,
multiplex in radiis/unicus ĩ eſſentia,uirtute tñ omni/
genus. Eſt etiam anima unica in ſe, ſed multiplex in operatione: Audit.n.
in auribus:uidet in oculis:odorat in naribus: guſtat in ore:palpat,& ope/
ratur in manibus:intelligit in cerebro : diligit in corde:gradit̃ in pedibus:
digerit in ſtomacho/epate/& aliis mẽbris digeſtiuis : generat in deputatis
ad hoc inſtrumentis/adeo/ut uideat̃ multiplex,cum tamen unica ſit. Nec
ex hoc,ꝙ in aliquo membro pati uideatur defectum/diminuta eſt: Nam
ſi debilis eſſet oculus,uel manus/non inde minor eſt in cerebro,uel corde.
Ex quibus facile dignoſcetur, quõ uita illa unica multiplex eſſet in mem/
bris/ſi admitteremus mũdum eſſe animal, ut multi ſapientes conueniunt,
etiam illi,qui ſacra eloquia uenerant̃/cum ipſa obſtare minime uideant̃:
Augu. ut excitatiſſimi ingenii,& excellẽtis doctrinæ Auguſtinus decernit:unde
Orige. & huic ſententiæ aſſentire uidet̃. Origines autem in hanc eandẽ ſententiã
currit expeditis pedibus:quã & rationibus,& ſacræ ſcripturæ teſtimonio
probare nititur dicens in ſuo de Principiis : Quãuis diuerſis officiis ſit or/
dinatus mundus:non tamen diſſonans, atq; diſcrepans ipſius intelligẽdus
eſt ſtatus:ſed ſicut corpus noſtrũ unum ex multis membris aptatũ eſt,&
ab una continetur anima,ita & uniuerſum mundũ animal quoddam eſſe
immenſum,& immane opinãdũ exiſtimo:qđ quaſi ab una anima uirtute
Dei & ratione teneatur.Quod etiam a ſacra ſcriptura iudicari arbitror per
Ieremi. id/quod a Propheta dicitur:Non ne cœlũ,& terrã ego impleo,dicit Dñs?
Iſaias Et iterũ per alium Vatẽ:Cœlum mihi ſedes eſt,& terra ſcabellũ pedũ meo
CHRI/ rum. Quod etiam Saluator confirmat,dũ ait:Nolite iurare,neq; per cœ/
STVS. lum,quia ſedes Dei eſt:neq; per terrã,quia ſcabellũ pedum eius eſt:Sed &
Paulus illud,quod Apoſtolus/ cũ apud Athenienſes concionaretur Arati appro/
Aratus bans ſententiã,dixit:Quoniã in ipſo uiuimus,mouemur,& ſumus.Et quõ
id eſt,niſi qa Deus uirtute ſua uniuerſum conſtringit, cõtinet,& uiuificat
mundũ? Quomodo etiam cœlũ ſedes Dei eſt,& terra ſcabellũ pedũ eius,
Euſe. niſi quia in cœlo/& in terra replet uniuerſa? Hucuſq; Origenes/Cum quo
Euſebius Pãphilus in ſolutiõibus Theologicis de ſũmo opifice ratiocinãs
ait:Vita illic eſt,& mens,ut ipſi uitæ perpetuo ens permaneat,menti antẽ

effigiet,& cõtineat ea,quæ ſunt.Hinc primũ ens uitale eſſe oportet,& intellectile:Vnde ois eſſentia/uita/& intellectus participatione magis q̃ ſpecie nominaẽ:Illud namq; ipſum eſſe per ſe uita/& per ſe intellectus:Quod autẽ præter hęc oẽ magis non ens/q̃ ens:quia erat,qñ non erat ens.Et hac perpetuitate manet ens/uiuit/& itelligit:Eatenus.n.particeps eſt uitę,quatenus illud prębuit:& tñ intelligit,q̃tũ illud tradidit. Multaq; ꝓſequitẽ in hoc negotio,ex quibus cõcludit unã eſſe oium uitã uiuẽtiũ,ſicut unica eſt aĩa in oibus mẽbris corporis:quæ nõ tñ diffundiẽ in ipſis mẽbris ꝓpriis, ſed aliquo modo diffundiẽ uſq; ad extraria:Nam ſudori ab hoie defluẽti, & cõdenſato,atq; diſpoſito uita quædã infundiẽ debilior/q̃ hois uita,& pediculi efficiunẽ:Ex flatu aũt facta cõgerie/cimicũ & pulicũ uita repletur. Quod euenit,aut ex diſpoſitione materiæ,aut ex ſcintilla uitæ ab hoie decidẽte/quæ minus pfecta q̃ ipſa uita in ſe,deteriori nota illa ſubiecta uiuificat.Et ex his,q cardines chriſtianæ domus dicunẽ,ſolertiſſimus & ſingularis diſceptator,cũ microcoſmũ ad maiorẽ mundũ cõpararet,dixit:Vita illa mũdi,quæ ſeipſam,& oia mouet/ppetua eſt, quia motus rotundus, & circularis oẽm cõtinens motum,ſicut circularis oẽm in ſe cõplicat figurã: Ad quã animã totus corporeus mũdus ſe habet,ſicut corpus hois ad propriã animã.Eſt inſuper aia in mundo,ueluti rex in regno, cuius regimine ducunẽ incolæ:a quo aſſignanẽ diuerſi principes,& duces, quoꝝ ducatu regãẽ particulares populi,nõ tamẽ ſecluſi a totius dominii rege:Sic unaquæq; creatura,quæ primo in uita illa uniuerſi præexiſtebat,determinato ipſi ducatu,ſpecie,& forma uiuit,angelus,homo,leo,aqla,uel plãta:nõ tñ ſecludiẽ ab illa unigena uita,ſed decedẽte illa particulari uita, aut ſublato illo particulari ducatu,reuertitur corpus ad regnũ magis uniuerſale.ſ.elemẽtũ terrę,aia aũt ad uniuerſi regnũ uitę.Reuertiẽ.n.(inqt ſapiẽs) ſpũs ad Deũ,qui fecit illũ.Si q uero detrudũtur tartareis carceribus,illic uiolẽter uinciunẽ.Si aũt externos adducere uolucrimus,multos qdẽ habemus prę manibus:Ariſtoteles.n.qui hac tẽpeſtate ex Philoſophis potiſſime celebraẽ,cũ Theophraſto eius auditore,atq; Aueroi ꝓtereẽ mundũ eſſe aial. Democritus aialis mũdi aiam dicit eẽ Deũ.Stoici (Euſebio & Plutarcho referẽtibus) dicũt Deũ eſſe ſpũm per uniuerſum mũdũ penetrãtem,diuerſis nominibus appellatũ ſecũdũ rerũ,per quas tranſit,diuerſitatẽ.Indi (ut Hiarchas apud Philoſtratũ docet) mũdũ eẽ aial dixerũt,& hoc androgynũ:qa pris & mris uicẽ ſupplet in aialiũ generatione,educatione,& amore.Zeno ꝓbat mũdũ aiatum,ſuſcipiẽteq; eſſe ex eo,q ex ſe generat aiantia.Et ſapiẽter Triſmegiſtus in eo libro, cui titulus eſt,ꝗ Deus latẽs ſimul ac patens eſt,inqt:Nihil eſt etiã in corporibus,qđ nõ ſit ipſe Deus:Oia.n. ſolus exiſtit,quæ ſunt in lucẽ deducẽs:& quæ nõ ſunt occludens in ſeipſo. Hic occultus,hic oium patentiſſimus:Hic mẽti cõſpicuus,hic pũs oculis:

Cardi. Cuſa

Ariſto. Theop. Auerois Democ. Stoici Euſebius Plutar. Indi Hiarch. Philoſtr. Zeno Triſme.

Hic incorporeus,hic (ita dixerim) multicorporeus. Et ĩ libro de cõmuni
Triſme. ait:Nec qcq̃ eſt in omni,qđ nõ ſit ipſe Deus:qui eſt oĩum uita. Sed uidea
Iohan. mus q̃ cõcine loquať cũ Iohãne noſtro:Is.n.inquit:Quod factũ eſt in ipſo uita erat,& uita erat lux,oĩa per ipm̃ facta ſunt,& ſine ipſo factũ eſt nihil. Quod intelligere poſſumus in duplici ſenſu:aut ꝙ nihil factũ eſt ſine ipſo, aut ꝙ illud qđ factũ eſt ſine ipſo cõſeruãte,repplẽte,& uiuificãte,nihil eſt.
Orphe. Cũ his Orpheus in ſua theologia lõgo ꝓgreſſu decãtat Deũ eſſe,& cõſpici
Mani. in oĩbus mũdanis mẽbris:Quẽ ad unguẽ ꝓſequẽs Manilius canit.

Cum ſpiritus unus
Per cunctas habitet partes/atq; irriget orbem
Omnia peruolitans/corpuſq; animale figuret:
Quod niſi cognatis mẽbris cõtexta maneret
Machina,& impoſito pareret tota magiſtro,
Ac totum mundi regeret prudentia ſenſum,
Non eſſet ſtatio terris,non ambitus aſtris:
Hæreretq; uagus mundus,ſtandoq; rigeret.
Nec ſua diſpoſitos ſeruarent ſydera curſus:
Noxq; alterna diem fugeret,rurſumq; fugaret:
Non imbres alerent terras/non æthera uenti,
Non pontus grauidas nubes,nec flumina pontum,
Nec pelagus fontes,nec ſtaret ſumma per omnes
Pars/ſed per partes æquo digeſta parente:
Vt neq; deficerent undę,nec ſydera nobis/
Nec cœlum iuſto maiuſue,minuſue uolaret:
Motus alit/non mutat opus:ſic omnia toto
Diſpenſata manent mundo/dominũq; ſequuntur.
Hic igitur Deus/& ratio/quæ cuncta gubernat.

Platoni. Platonici autẽ oẽs iſtud idem una uoce affirmãt:eorum enim peculiare eſt dogma/Et ex multis rationibus/quibus itidẽ aſſeuerabãt,hãc tñ a Platone educemus:Huic.n.placebat duos eſſe motus/unũ ꝓpriũ,alteꝝ externũ: Eſſe ãt diuinius/qđ ex ſe ſua ſpõte moueť/q̃ qđ pulſu alieno agitať:Hunc autem motũ in ſolis animis collocabat, ab hiſq; principiũ alterius motus deduci putabat.Quapropter/cũ ex mũdi ardore motus oriatur oĩs,& hic ardor nõ alieno impulſu/ſed ſua ſponte mouetur,ut animus ſit,neceſſe eſt: Ex quo intelligimus aiantẽ eſſe mũdũ: atq; ex hoc quoq; intelligi poterit, ĩn eo eſſe intelligẽtiã.Sed merito quis dubitaret,cũ mũdus ſit animal, cur nõ alteretur,aut infirmetur,aut deficiat,ſicut cætera animantia.Placet hic
Chalci. Chalcidii ſolutio,q in Timœũ ait:Quod a Deo inſtituiť,ab imutatione ętatis,morbis,ſenectute,& occaſu immune eſt:ut oẽs Academici conſentiũt, & deductiõe cõprobať,ſi bene ꝑpenduń ea,quæ a Deo imediate, & quæ

diuinius eſt quod ex ſe mouet ĩ ſponte ſua.

per ſecũdas cauſas,ꝑducta enarrant̃ a ſapiẽtiſſimo Philoſopho Moſe.Nec Moſes
inſtet̃ de hoie manibus Dei fabricato:quia nec ipſe ſine puluere,aut terra
ſubiecto intermedio,formatus eſt:Sicut cœli,& tota machina:quæ ex ni/
hilo a Deo immediate facta eſt/ideo ipſa/quo ad partes ſubiectiuas, & im
mediate fabricatas a Deo eſt perpetua,& indefectibilis:ſic & aia hominis
ſine medio ab ipſo Deo producta.Extat & alia ratio:quia conſtat mũdus
ex oĩbus partibus,ut nulla,uel minima quidẽ pars alicuius corporis extra
mundi ambitum relicta ſit,quæ ab extrinſeco accedens calida,uel frigida
moueat ægritudinẽ mundo:qui in ſe ꝓportionatiſſimus eſt,eſto ꝙ partes
eius uideantur aliqñ alteratę,ratione tñ totius conſonantes ſunt.Eſt inſuꝑ
mundus totũ corpus,ut nihil extra ſe,qđ effluat,dimittat,& minuat̃, aut
detrimentũ ſuſcipiat:qđ ex ꝑditione partiũ/quæ in aliud quid reſoluunt̃/
procedit:Intra mundũ.n.degunt oia:unde fluunt partes,& nõ fluũt:cum
nihil extra eius terminos ſit:in quo fluãt. Partes igit̃ ipſius/quæ aliquãdo
fatigatæ fluunt/ad naturã uniuerſi tandem recurrunt recreatæ.

Vnde omnia ſortiantur uitam. Cap. II.

CVm unicus ſit fons duplicis uitæ/ qui in Ieremia ait:Me de/ Ieremi.
reliquerũt fontẽ aquaꝝ uiuẽtiũ Dñm/neceſſe eſt,ut oẽs & nã
lẽ,& ſpũalẽ uitã,& quęcũqꝫ alia ſit,hauriãt ab illo fonte,a q̃
ꝓcedit fluuius,de quo in Geneſi dicit̃:Et fluuius egrediebat̃ Geneſis
de loco uoluptatis,q Deus eſt,ad irrigãdũ primo ipſum paradiſum.i.totũ
Archetypũ ꝑ diuerſos canales rerũ nobis cõicãdaꝝ:Et iſtæ ſunt aq̃ ſupra/
mũdanę,quę ſupra cœlos a Moſe,& Dauid eẽ dicunt̃.Poſtea diuiſus flu Moſes
uius in quatuor capita irrigat uniuerſam terrã. Quæ aquæ uitæ prius ſũt Dauid
in pr̃io fonte,poſtea in Filio,qui & ipſe eſt fons apud Pr̃em exiſtens,ut in
Pſalmo canit̃:Quoniã ap̃ te eſt fons uitæ.Apud Pr̃em.n.eſt Filius,cui Pr̃ Idem
oia dãs & ipm̃ fontẽ cõſtituit,ut merito dicere poſſit:Ego ſum uita,utrãqꝫ, CHRI/
nãlẽ vꝫ,& ſpũalẽ,oĩbus tribuẽs: Quãdo.n dicimus oia, quæ facta ſunt,in STVS.
ipſo uita erãt,de nãli intelligit̃ uita:Sed cũ ipſe ait/ Ego ſum reſurrectio,
& uita/de ſpũali intelligitur:Quæ ꝑpetuata ſit uita æterna:quã & ab ipſo
Filio Dei habemus,ſicut ipſemet plęriſqꝫ in locis teſtat̃ dicens:Ego uitam
ęternã do eis.Et iterꝫ:Si qs biberit ex aqua,quã ego dedero,fiet in eo fons IDEM
aquæ ſaliẽtis in uitã æternã.Extat & alius fons uitæ in illo ſãctiſſimo Ar/
chetypo,q Spũ ſanctus eſt,& hic aliqñ dictus Spũs uitę,ſicut i Ezechie/ Ezechi.
le legimus:Et ſpũs uitæ erat i rotis.De q̃ & in Pſalmo canit̃:Emitte ſpũm Dauid
tuũ,& creabunt̃,ea qdem,quæ mortua,& deſtructa erãt. Ii tñ tres fontes
unus ſũt in fonte illo uitæ,& eſſentiæ diuinæ,ſine qua nihil uiuit , & nihil
eſt,ut pulcherrime,& pie Apuleius Madaurẽſis ea,quæ ex officina Plato/ Apule.
nica collegerat,depromit dicẽs:De rectore oium,q̃tũ dicere fas eſt (qa de
ipſo multa loq uetus opio ꝑhibet,cũ oẽm captũ humanũ aufugiat)hęc ꝑ

decernimus:In cogitatiões omniũ hominũ incidere Deum eſſe,& ſuæ ori ginis nõ hẽre authorẽ:Deniq; eſſe ſalutẽ,& pſeuerãtiã eaꝝ reꝝ,quas effe⸗ cerit:Neq; ulla res eſt tã pręſtãtibus uiribus,quæ uiduata Dei auxilio,ſui natura cõtẽta ſit:Hãc opinionẽ ſecuti uates,ꝓfiteri auſi ſunt omnia plena Deo.Et pauloinferius:Quæ priora ſunt,amplius trahũt,unde corpora illa cœleſtia,quãto finitima ſunt ei,tanto ãplius de Deo capiunt:Minus quæ ab eo ſcđa ſunt:& ſic uſq; ad terrena pro interualloꝝ mõ indulgentiã Dei ad nos uſq;/bñficaq; ſuſcipiũt:Sed cũ credamus Deũ p oĩa pmeare,& ad nos,& ultra poteſtatẽ ſui noĩs tẽdere,q̃tũ abeſt,uel iminet,tm̃ exiſtimãdũ eſt eũ amplius,minuſue rebus utilitatis dare. Nec diſſonat hæc doctrina

Paulus ab ea,quã Apl̃s tradit,qñ & gradus in eccleſia deſcribit,& oẽm cõgrega⸗ tionẽ corpori ęquipat:cuius aĩa,& uita plus,minuſue ſeſe in mẽbra diffun dit ſcđm eoꝝ exigẽtiã,& ꝓpinq̃tatẽ,nõ q̃dẽ ſitus,ſed uirtutis,& ſymboli.

Quid ſit arbor uitæ. Cap. III.

OMnibus triuiale eſt Chriſtum,& Meſſiã noſtrũ multigenis myſteriis celebratũ,pluribuſq; uocatũ noĩbus:Vocać enim Agnus,Leo,Lapis ãgularis,Chriſtus,Verbũ,Veritas,Vita,& huiuſmodi:Sic & arbor uitę dr̃,quę collocata eſt in medio horti delitiaꝝ,ut omnibus uitã impartiatur,ſicut ſupra patefecimus.Sed quare dicać arbor,nunc apiendũ reſtat.Eſt arbor in terra radicata,a qua uitæ ſuſcipit incremẽta:Et Chriſtus eſt arbor radicẽ hñs in terra uiuẽtiũ, uñ primã traxit originẽ,q̃uis corpus,& organũ ſuæ diuinitatis traxerit a

Iſaias populo iã ſicco,& arido,ut inq̃t Iſaias:Aſcẽdit ut uirgultũ de terra,& ſi⸗ cut radix de terra ſitienti.Diuidić arbor p̊ in ramos maiores,& pauciores, poſtea in minores q̃plurimos:Et Chriſti pleniſſima uirtus,& gr̃a diffuſa primo fuit in paucos Apoſtolos,ſed magnos & robuſtos uirtute,& p illos in q̃plurimos alios,quibus ideo illi merito præferẽdi ſunt.Haurit arbor a terra cõtinue uitę incremẽta palmitibus,ramuſculis,floribus,& fructibus cõmunicanda:Viuit & Chriſtus in terra illa diuinitatis/& paterna:ſicut

CHRISTVS. ipſemet ꝓhibet dicens:Sicut miſit me uiuens Pater,& ego uiuo pp Patrẽ: Quã ſuſceptam uitã a Patre,cęteris impartitur,ut uiuant:unde ſubinfert: Et qui manducat me ſumendo cibũ, ſicut ramus a trunco,& radice, ipſe uiuet propter me. Et iterũ:Si quis in me non manſerit, hauriendo.ſ.a me uitam,mittetur foras,ſicut palmes,& areſcet.Viuũt,& pulchreſcũt flores in arbore,ſucciſi autem ſtatim areſcunt, aut putreſcunt:Viuunt,& flores cogitationũ noſtraꝝ in ea arbore, quæ ait: Sine me nihil poteſtis facere.

Paulus Neq; cogitare aliquid a nobis, quaſi ex nobis poſſumus, inquit Apoſto⸗ lus.Matureſcunt quoq; fructus in arbore ab ea ſuſcipientes continua fo⸗

CHRISTVS. menta,ſicuti ipſamet arbor loquitur dicẽs:Qui manet in me,& ego in eo, hic fert fructum multum.

Vbi plantata ſit hæc arbor. Cap. IIII.

VBi ãt hæc uiuifica arbor hẽat ſuas radices, duo hẽmus ex diuinis ꝓmptuariis monumẽta. Alteꝝ eſt/ ꝙ paradiſus, uel hortus ille delitiaꝝ plantatus fuerat a Dño Deo מִקֶּדֶם michedé/ qđ a prinº/uel ex antiq̃ ſignificat: cũ totus hortus, & oĩs uera uoluptas radicata ſit ĩ antiqſſimo illo Pr̃e ęterno omniũ bonoꝝ origie prima: ſiue plãtatus ẽ hortus in eſſentia illa diuina / q̃ eſt uera terra uiuẽtiũ: a qua oĩs uita, oẽſq; delitię, & uoluptates pullulãt. Alteꝝ ẽ, ꝙ lignũ uitę erat in medio paradiſi: qa uerbũ diuinũ, qđ eſt uera uitę arbor, eſt pſona media in illa ſctiſſima trinitate: & carne humana indutũ cũ hoiƀ cõuerſans ſemp mediũ tenuit: Naſcẽs.n.in medio aĩaliũ, diſputãs ĩ medio doctoꝝ, moriẽs in medio latronũ, reſurgẽs in medio diſcipuloꝝ inuẽtus eſt. Et q̃uis ipſe, ut Verbũ, ut Filius, ut Dei ſapia ſedeat ad dexterã Pr̃is/ tñ ut doctor, ut redẽptor, ut Meſſiah, ut arbor uitę ſtat in medio archetypi: ſicut uita hoĩs/ q eſt ad imaginẽ illius, hẽt ſedẽ in corde, qđ mediũ obtinet in humano corpe: a quo & uita in oĩa mẽbra defluit. Et q̃uis Deus ſit totus ubiq;, nõ p partes, aut mẽbra diuiſus, nec cõſequenter in eo ſit dextrũ, & ſiniſtrũ, mediũ, uel extremũ his nr̃is corporeis legibus/ eſt tñ diuino, & excellẽti q̃dã mõ nobis nõ plene ꝑceptibili diſpoſitio q̃dã, nõ rei, quæ ſimpliciſſima eſt, ſed influxus p reſpectũ ad nos, ſcđm quã ipſius tenemus imaginẽ: & de qua uerificaṫ ſcriptura ſæpius reiterãs de dextera, ſiniſtra, medio, oriente, occidẽte, meridie, aquilone, & huiuſmodi diſpoſitionibus ipſius diuini influxus, ſecundũ quẽ arbor illa uitæ dicitur in medio collocata.

Qualiter ſit formata ipſa arbor. Cap. V.

FIgurãt hãc uitę arborẽ ſapiẽtes hebrei eo meliori mõ, q̃ pñt/ p haſtã lr̃æ ו quæ recta ẽ ad inſtar arborei trũci, cũ illa ſupiori pte, q̃ eſt tãq̃ lr̃a י unita illi haſtę, ſupmũ uitę fontẽ ſignificãs Pr̃em ęternũ in Filiũ influẽtẽ: quẽ ipſi hebrei coronã ſupiorẽ uocãt: cui uolũt dicatũ eſſe א & י: quaꝝ altera unũ, & pricipiũ ſignificat: altera decẽ, & numeroꝝ cõplemẽtũ: ut inuaṫ, ꝙ Pr̃ æternus ſit principiũ, & finis omniũ. Et p cõtinuationẽ, & unionẽ cũ haſta illa/ quæ arborẽ uitę figurat, denotaṫ unio, quã hẽt cũ Filio: in quẽ oĩa ĩfluit, ut & ipſe dici poſſit pricipiũ, & finis: & totũ ו attribuaṫ Filio. Hic magno ſacramẽto iuſſit Deus in Exodo ſculpi ĩ colũnis tabernaculi וָוֵיהֶם כֶּסֶף uauehẽ chaſeph.i. uauim coꝝ argẽtea: pro quo nos hẽmus cũ capitibus argenteis: Quod aut ignorauit traductor, qd importet: aut noluit pãdere ſaramẽtũ: Colũna.n. tabernaculi, & totius mũdi, ad cuius exẽplar illud fabricatũ erat, Chriſtus, & uerbum humanatũ eſt: quo & cœli firmati ſunt, & Pr̃ oĩa portat, & ſuſtentat. In hac igitur iuſſu Dei inſculpta erat littera, quæ uitã importat: ut denotareṫ, ꝙ principiũ uitæ collocatũ erat in eo a Patre æterno: ut ipſam

Sap.he.

CHRI-STVS. aliis impartiret, ſicut patefacere dignatus ẽ ipſemet Chriſtus dicẽs: Sicut miſit me uiuẽs Pr̃, & ego uiuo pp Prẽm: & qui mãducat me, ipſe uiuet pp me. Et diſtinguit hęc arbor in radicẽ, trũcũ, ramos, flores, & fructus: Radix. n. eſt ipſa pullulãs deitas: Trũcus eſt uerbũ in ipſa a Pr̃e ꝓductũ: Rami ſũt attributa ipſi cõicata ab eo, q dedit eidẽ oia: Folia, & flores ſũt ideę uiuẽtes in ea: Sed folia ideæ ſunt reꝝ irrõnabiliũ: q̃ in obſequũ itellectualiũ ꝓducta ſũt creaturaꝝ, ſicut folia ad tegẽdũ flores, & fructus, & q̃ſi in eoꝝ obſequiũ cõſtituta ſunt. Flores ãt ideę intellectualiũ reꝝ, a qbus expectantur debiti fructus: Sed ſicut multi flores decidũt ſine fructu, ſic multi Angeli, & hoies abſq; fructu cecid rũt/ & cadũt cõtinue: & ab illa uitę arbore remoti arẽtiũt, igne inextinguibili cõburẽdi. Fructus uero ſunt regulæ bñ agẽdoꝝ a nobis, & dona, atq; chariſmata, qbus donamur cõtinue, ut ſcd̃m illas regulas uiuẽtes poſſimus nos q̃q; fructus opeꝝ nr̃oꝝ pñtare illi, q & ipſã arborẽ uitę, & nos q̃liacũq; arbuſcula plãtauit/ ut ab ea arbore uitę ſuſcipiamus, uñ debitos ꝓducamus fructus ſcd̃m ſpũm: q̃ꝝ Paulus meminit dicẽs: Fructus ãt ſpũs eſt charitas, gaudiũ, pax, &c. quæ ſequunt̃. Nec ulterius ꝓgrediemur de figura illius, qui nulla figura effigiat̃, dantis tamen oibus, ut figurata ſint: nec termino aliquo claudit̃, cũ oia tamẽ in ſe cõcludat. Sed hęc pauca dicta ſint, prout ex ſacris litteris diſcere potuimus.

Paulus

Quibus, & quomodo cõmunicata. Cap. VI.

Citra oẽ dubiũ hẽmus, ꝗ oia, quæ uita gaudẽt, ipſam hauriũt a uitæ fonte, uel ſuſcipiũt, & comedũt de fructibꝰ arboris uitaꝝ: Sed in cõtrouerſiã uenit, q̃ ſint uiuẽtia: & utrũ oia uiuãt. Viuũt qppe Angeli, hoies, aialia, & plantę, unũqđq; ſua uita, ut oẽs cõueniunt: ſed de metallis, lapidibus, elemẽtis, & cœlis extat apud nõnullos difficultas: qa cũ eoꝝ uita nõ appareat, diiudicãt ipſa minime uiuere, & inaiata uocãt: Si uero mũdus ẽ aial, ut ſupra diſſeruimus, & ut cõueniunt plęriq; ſapiẽtes, nulli dubiũ eſt, ꝗ hæc oia uiuũt, ſicut mẽbra oia, caro, inteſtina, nerui, ſanguis, & oſſa in humano, uel beſtiaꝝ corpore: q̃uis oſſa, & hmõi ſemota uideant̃ a uita priuata. In corpe ãt creſcũt oſſa, mouent̃, ſuſtentãt corpus ipm, q̃ſi uiuæ colũnę. Vireſcit caro, & redintegrat̃, ut uulnus & inciſionẽ nõ timeat: & reditegrant̃ oſſa cõfracta, qđ mortuis rebus minime cõtigit: Sic & mẽbra magni, & mundani aialis uiuũt, unũquodq; ſua uita, ut Mercurius in eo tractatu, quẽ de cõmuni appellat, inquit: Totum, quod eſt in mundo, aut creſcẽdo, aut decreſcendo mouetur: Quod aũt mouetur, id propterea uiuit. Et cũ omnia mouẽatur, etiã terra, maxime motu generatiuo, & alteratiuo, ipſa quoq; uiuit. Sed ueniamus ad ſupiora mẽbra, de qbus dubitat̃, an uiuant: & hæc ſunt cæli, quos qui dubitat uiuere (inquit Theophraſtus) non cenſetur philoſophus. Nec defuerunt, qui dicerent cœlos animalia eſſe: Quod ex motu rationali / & cõ-

Mercu.

Theop.

Digitized by Google

tinuo influxu ꝓbare nitunt̃,quia nó poſſent uiuenté præſtare uim,niſi & ipſi uiuerẽt.Ad inferiora uero deſcendendo/Lapides ideo dicunt uiui,qa uiuũt:Creſcũt.n.códẽſant̃,dureſcũt,& uarios effectus habẽt eorũ ꝗplu/rimi:qui nó poſſunt ꝓcedere,niſi a uiuẽte. Viuũt metalla (ut diximus) ſuperiori uita, quibus infundit̃ ſpiritus quidã occultiſſimus a luminaribus/ & cœlis:Quod ẽt nónulli naturæ ęmuli efficere geſtiũt,exiſtimantes poſſe ſtãnũ,æs,aut argentũ uiuũ in aurũ,uel argentum tranſmutare, imitendo in ea ſpiritũ,& uitã auri uel argẽti,ut aiũt. Viuit aqua,cui potiſſime attri/butum eſt germen animaliũ,in eo,quod dictũ eſt:Producant, uel ſerpant aquæ ſerpiturã,uel geniturã aię uiuentis. Viuit & terra,ut diximus:cuius uitã facile cóprobamus,dũ uidemus eam fœcũdiſſimã plantaꝝ uiuentiũ. Et una pars feracior eſt ꝗ̃ alia,quod eſſe nequit,niſi quia uiuacior. Huius quoq; terræ uita dignoſcit̃ ex craſſitudine,& pinguedine ꝗdã,quæ auget̃ ſimo animaliũ ex aiali uiuo decidente:unde ſecum aliquo mó uitã ferens, terræ,cui cómiſcet̃,impartitur fauens generationi plãtaꝝ uiuentiũ:quæ a nó uiuẽte ꝓuenire minime poſſent.Aer autẽ tm̃ de uita cótinet,ut Hebrei ipm ſępius ſpũm uocent,ſpũm inꝗ̃ cótinẽtẽ,& copulantẽ cętera elemẽta. De igne uero nihil dicã,cũ oẽs antiqui fateantur uitã eſſe ignem quendã, & ipſam ab igne,luceq; ꝓcedere.Et hæc omnia ſimul cũ eis,quæ patenti uita uiuũt pro captu ſuo uitã ſuſcipiũt ab authore uitæ:qui nũc fons,nũc fluuius,nũc arbor uitæ dr̃:quæ ſeſe diffundit in totũ mundanũ corpus,ſi/cut aia particularis in oia mẽbra corporis ſui,ut oẽs opationes,quæ fiunt per aliqđ ipſius corporis mẽbrũ,ab anima uiuificãte,& mouẽte ꝓueniãt: Sicut.n.hó loquit̃ in ore,in oculis uidet,in auribus audit,in pedibus am/bulat,& cætera huiuſmodi/ſic Deus prima omniũ uita in ſole illuſtrat,& calefacit, in ſyderibus uariis diuerſa influit, in nubibus pluit, in aere ſpi/rat,in terra germinat,in aquis/piſcibus/& aialibus diuerſa operat̃:Sic & in diuerſis hoibus opat̃ (inqt Paulus) oia in oibus.Et hic Deus/& uita eſt nã illa cóis operãs/quã Ariſtoteles uidetur a Deo diſtinguere,dũ ait:Deus & nã/quaſi ſit ſocia,& coniunx Dei.Nec eſt alia nã uſis,niſi Deus,q in oia diffuſus,oibus dat,ut operent̃:Quod (ut refert Socrates i phædone) do/cet Anaxagoras cœli cótẽplator in prin° libri, quẽ de mũdo ędidit,dicẽs: Mens omniũ cã eſt fabricator & moderator,omnia exornãs,atq; replens. Et dolet Socrates,q rónem & modũ eoꝝ,quæ ab ipſa prima mẽte fiunt, nó declaret.Academici uero oẽs animã mũdi ꝓfitent̃ uno ore,qua omnia uiuunt:Et hanc maior pars eoꝝ opinãtur eſſe Deum.Porphyrius.n.(Cy/rillo referente in antiiuliano) Deum primo ſummũ bonũ dicebat,ſecũdo Creatorẽ,tertio animã mũdi:ut primo eſſet in ſe,ſecũdo res crearet, tertio repleret,& uiuificaret oia. Numenius autẽ ulterius forſitan progrediẽs,ꝗ̃ expediat,inquit: Deus primus in ſe ſubſtans eſt,ſecũdus autem,& tertius

Hebrei
Antiqui
Ariſto.
Socra.
Anaxa.
Acade.
Porphy.
Cyrillus
Numẽ.

unus cum primo eſt:Sed ille ſecundus inhærẽs materiæ,quæ binaria eſt, ab ipſa diſſecat:Ipſe tamen cũ tertio uitã rebus infundit:Quæ tamẽ/ſane intelligẽdo/cõueniunt cũ Theologia noſtra:in qua dicimus Patrẽ primũ omniũ principiũ/& ab eo nõ quidẽ ſcd'm Deũ,ſed ſecundã pſonã nr̃o mõ loquẽtes/quæ inhæſit materię,dum carnẽ humanã aſſumpſit,aut dũ exiuit in opus imprimẽs formas in rebus ſcd'm exẽplaria in ipſo exiſtentia/ſcd'm quæ formans res diuerſas, quaſi in eas diſſecatur:nõ tamẽ minuit, nec aliqd ab eo decidit. Et hi ſimul cũ tertio.i.cum tertia pſona, qui tamẽ oẽs unus Deus ſunt,uitã rebus infundunt:Nã & Filius dicitur uita,& arbor uitæ,& tertia pſona dicitur ſpũs uitæ: quia ambo rebus inferioribus uitam infundunt:Sed uerbũ,& Filius dat rebus uitam/ut uiuãt:Spiritus

David autẽ,ut operẽtur opera uitæ:Quod innuit Propheta dũ ait:ꝙ uerbo cœli, & cõſequenter oĩa formata,& ſtabilita ſunt,ſed ſpiritu oris eius eſt omnis

Sapiẽ. uirtus eoꝝ/in operando uꝫ/ſicut & in libro Sapientiæ legimus: Spũs intelligentiæ ſanctus mobilis eſt.i.faciẽs alia moueri ad opus: Quod ut me-

Paulus lius exprimat,ſubinfert:Omnem habens uirtutem.Sic & Paulus diuidit opera diuerſoꝝ ſecundũ ſpiritũ,tamẽ concludens:Hæc autem operatur unus,atqꝫ idem ſpiritus diuidens ſingulis,prout uult.

Quando/& cur uetita ſit arbor. Cap. VII.

EXpreſſam doctrinã habemus in ſacris eloquiis/ꝙ Deus poſt Adæ trangreſſionẽ dixit: En Adam factus eſt, ſicut unus ex nobis/cognoſcens bonũ/& malũ:Et nunc,ne forte extendat manũ ſuam,& accipiat etiã lignum uitæ,ut uiuat in ęternũ, eiiciamus eũ:Quod & factum eſt.Nec miretur quiſpiã/ꝙ uideatur Deus ægre tuliſſe Adã effectum eſſe boni & mali cognitorẽ: Non.n.de ꝑfectu, ſed de arrogãtia uindictam ſumpſit:cũ uellet diſcernere bonũ,& malum, & decernere qd iuſtum/& iniuſtũ:qd' Elohim/& iudicũ eſt:in quoꝝ ſynagoga & cętu aſtat Deus diiudicans: qa id homo ſine ipſo Deo facere nequit:Aut qa uoluit aſſumere gradum,& locũ Meſſiæh:qui (ut alibi diximus) eſt uera arbor ſcientiæ boni,& mali.Prohibuerat igitur,ne quiſpiã filii Dei,& Meſſiæh dignitatẽ æmulando ſibi uẽdicaret,qui eſt ueræ uitæ trũcus/& arbor ſciẽtiæ boni,& mali.Sed hoc altius eſt myſteriũ,q̃ fari liceat/Ideo aliã rationẽ aſſignemus:quæ ab oĩbus intelligat:Et ea eſt,ne hõ peccato infectus indigne uitæ fomẽtũ ſuſcipet in ſui pernitiẽ:Nã ſi in immunditiã deueniſſet,perpetuo ſteriſſet,& ſtaret imũdus,ſi imũditia cũ illa uita ſtare poteſt:Vel ne indiſpoſitus ſuſcipiẽs uitæ nutrimentũ,ei cederet in malum,ſicut optimum uinum febricitanti,& delectiſſima caro quãuis

Idem bene cõdita pleuretico nocet.Et hoc eſt,qd' inquit Paulus de comeſuro panem uitæ:Probet autẽ ſeipſum homo,& ſic de pane illo edat, & de calice bibat:Qui enim mãducat,& bibit indigne,iudiciũ ſibi mãducat,& bibit.

Quod enim erat primis parẽtibus arbor uitę, nobis eſt panis uitæ: qui interdicitur indignis, ſicut & illa arbor interdicta fuit præuaricatori Adæ, & cuicũq; indigno, & aliquo ſcelere fœdato interdicitur: Quia cũ ſcelus, & peccatũ ſit opus mortis, cõuenire cũ uita minime poteſt.

Quõ oĩa in ea arbore, & cõſequẽter in Chriſto uiuãt. Cap. VIII.

Iterataſæ pius eſt illa celeberrima Iohannis ſententia, q̃ oĩa, anteq̃ fierent, erant uita in uerbo. Nec opinandũ eſt, q̃ in formas proprias explicata deſtituanť ab illa uita creatrice, qua in opificis mente uiuebãt: Sed ultra hanc alias acquirũt uitas pro captu ſuo: Multiplex etenim eſt uita, ideo celebri nota dicitur hæc arbor עץ חיים ez haiim, ideſt arbor uitaꝝ, & non uitæ in ſingulari. Viuũt itaq; omnia illa uita creatrice: uiuũt & propria uita naturali: quæ tamen ab illa ſumma uita dependet, & eſt radius, uel ſcintilla ipſius, in quo uiuimus, mouemur, & ſumus. Viuit quoq; homo ultra naturalem uitam multiplicem uita quadã ſpiritus, de quo dicitur: Spũs eſt, qui uiuificat. Et hic duplici uitæ fauet: Naturali, iuxta illud Ezechielis: Et ſpiritus uitæ erat in rotis, omnia uiuificans: Spirituali, de qua idem Propheta: A quatuor uentis ueni ſpiritus, & inſuffla ſuper interfectos iſtos, & reuiuiſcant: Mortui enim erãt peccato, & indigebant uita ſpiritus: de qua Paulus: Si ſpiritu facta carnis mortificaueritis, uiuetis: Quę utraq; uita, & ſi a ſpiritu uitę ſubminiſtratur, prouenit tamẽ ab arbore uitæ, quæ eſt ipſum uerbũ Dei humanatũ, quod ait: Qui credit in filium Dei habet uitam æternã. Et iterũ: Sicut enim Pater uitã habet in ſemetipſo, ſic dedit Filio uitã habere in ſemetipſo. Et ſæpius repetens affirmat, q̃ eſt uita, aliis quoq; pro gradibus ſuis cõmunicãda: per quos gradus prętendit nos deducere in uitam illam beatã, & æternã, ultra quã non eſt alia: Ego (inquit) uitã æternã do ouibus meis: Et iteꝝ: Oportet exaltari Filiũ hoĩs, ut omnis/qui credit in illum nõ pereat, ſed habeat uitam æternã. Cuius uitæ fons eſt Pater, qui ait: Me dereliquerũt fontem aquaꝝ uiuentiũ. Filius aũt eſt fluuius uitæ de Paterno fonte ꝓcedẽs, aut arbor uitæ plantata in terra uiuentiũ. Spũs uero eſt, tanq̃ piſcina, uitæ aquã ſuſcipiens a fonte, & fluuio uitaꝝ in nos quoq; eã diffundens: Quod Origenes in Matthæum longo ſermone diſſerit.

Iohan. — CHRISTVS. — Ezechi. — Paulus — CHRISTVS. — IDEM — Ieremi. — Orige.

Chriſtus eſt ſuſtentaculum omnium. Cap. IX.

ET ſi Chriſtum diuinitate ſua, & uerbi uirtute ſuſtentare hanc mundanã fabricã ſupra tetigerimus, tamẽ clarius explicãtes proſequemur: Paulus.n. id aperto ſermone depromit, primo cũ Hebreis dicens: Portat omnia uerbo uirtutis ſuæ. Et iterũ cũ Coloſſenſibus ait: In ipſo condita ſunt uniuerſa, ſiue quæ in terris, ſiue quæ in cœlis ſunt. Et proſequẽs rurſum ait: Omnia in ipſo cõſtant. Quod & Iſaiæ uaticinio roboratur, dũ ait: Et factus eſt principatus.ſ. totius ma-

Paulus — Idem — Iſaias

chinæ ſuper humeros eius, conſtituens eum hæredem uniuerſoꝶ, per quē fecit & ſæcula. Hanc igitur machinā mūdanæ domus, & oēs eius hoſpites ſuſtētat, ut columna regit, ut princeps paſcit, ut paſtor cibo uitæ tam corporis, q̄ ſpiritus: Si enim omnia per ipſum facta ſunt, igitur & eſcę per idem continue producunť: Sed pro uita ſpirituali ſeipſum in eduliū præbuit dicens: Ego ſum panis uiuus, qui de cœlo deſcendi, ſi quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum: Et iterum: Niſi manducaueritis carnem filii hominis, non habebitis uitam in uobis: Et rurſum: Caro mea uere eſt cibus, & ſanguis meus uere eſt potus. Sed quia continue lauamur, & noſtris iniquitatibus corruimus, ideo & huic ruinæ ſe ſuppoſuit ſuſtentaculum, purgationem peccatoꝶ faciēs, & portans omnia peccata noſtra, ut iuſſerat Pater, ſicut i Iſaia legimus: Poſuit in eo Dn̄s iniquitates omniū noſtrum, & liuore eius ſanati ſumus. Nec contentus nos expurgaſſe ab omnibus coinquinamētis, ſed ut uirtutes cōſtrueremus, ſeipſum præbuit fundamentū ſtabile, quod totum noſtrū ſuſtentaret ædificiū. Nemo (inquit Paulus) poteſt ponere aliud fundamentū, niſi quod poſitū eſt Chriſtus Ieſus: Quod & Iſaias ante prædixerat: Loquēs enim ſub Redemptoris, & Chriſti patientis perſona multa cōmemorat, quæ paſſus eſt, dicens: Corpus meū dedi percutientibus, & genas meas uellentibus: Faciem meā nō auerti ab increpātibus & ſpuentibus in me. Poſtq̄ multa cōmemorata ad ignauū, & obcæcatū populum cōuerſus, ait: Qui ambulat in tenebris, & non eſt lumen ei, ſperet in nomine Dn̄i, in quo ſolūmodo eſt ſalus: & innitatur ſupra Dn̄m Deum ſuum, qui vȝ in humana carne ſaluauit mundum. Nec ſuper alio, q̄ ſup baculo iſto, qui conſolatur, & ſuſtentat omnes, inniti poſſumus. Hoc eſt, quod de Regina cœlorū, & mundi Imperatrice dicitur: Innixa ſupra dilectum Filium.

(Margin: CHRISTVS. — Iſaias — Paulus — Iſaias)

Cur non omnes ſuſtententur ab eo. Cap. X.

ET ſi Chriſtus ad omniū productionē, conſeruationē, & prouiſionē ſimul cū Patre conuenit, in omniūq; redemptionem datus eſt, dicēte Paulo: Pro omnibus nobis tradidit illum: Et eſto q̄ poſitę ſint in eo iniquitates omniū noſtrū, & ſaluati dicamur eius liuore, nihilominus nec oēs uitā ſpūalem ab ipſa uita Chriſto ſuſcipiūt, nec eius fulcimēto ſuſtentantur, ne pereant: Quod nō mediocrē difficultatē affert nobis, an. ſ. hoc ſit, quia nō omnes ſunt prædeſtinati, aut electi, an quia non tribuitur uita, & ſuſtentaculū, niſi uolentibus: Sed illud derogat clementiæ diuinæ, & authoritati ſcripturæ ſacræ, quæ ait: Deus uult oēs homines ſaluos fieri: Hoc aūt inferre uidetur calūniā electioni diuinæ, dū dicimus eā depēdere a cōſenſu, & uoluntate nr̄a: Sed (ni fallor) ab utroq; ꝑcedit, ſalua clemētia, & dignitate diuinę electionis: Quæ a nr̄o cōſenſu nō depēdet, ſed uult nos cooꝑatores in his, quæ ſpectāt ad noſtrā

(Margin: Paulus — Idem)

ſalutem: Nam ſicut corona regni parata eſt nobis a conſtitutione mundi, non tamē coronabitur, niſi qui legitime certauerit/ pari modo nec uitam ſuſcipiūt omnes ab arbore, uel fluuio uitæ exiſtente, ſiue fluente in medio paradiſi omnibus cōmunicādo, niſi qui ſe diſpoſuerint ad ipſam uitā ſuſcipiendam: Quæ ideo clamat in calce Apocalypſis: Qui ſitit, ueniat: & qui uult, accipiat aquā uitæ gratis. Nec ſolūmodo conſenſum, & uotū noſtrū exquirit a nobis, ſed etiā ſtrenuitatē noſtrā: qua bellando uincamus, ſicut in principio eiuſdē reuelationis deſcribitur: Vincenti dabo edere de ligno uitæ, qđ eſt in paradiſo Dei mei. Et dum in carne mortali degeret, clamabat in tēplo: Si quis ſitit, ueniat ad me, & bibat. Satis quippe eſt, ꝙ uitam nobis procurauerit, & eā dare paratus ſit, & ꝙ tulerit iniquitates omniū noſtrū, conſenſum a nobis exquirens, & ut ipſi cooperatores ſimus in negotio noſtro: Qui igi' nō uult audire uocantē, nec acquieſcere attrahenti, nec a donante munus ſuſcipere, merito a tanto bñficio ſecluditur: ut ingenue, & conſtanter dixerunt Paulus, & Barnabas ad Iudeos, ſicut legimus in Actibus Apoſtolicis: Vobis oportebat primū loqui uerbū Dei, ſed qm̄ indignos uos iudicaſtis æternę uitę, ecce cōuertimur ad gētes. Et ipſe Dñs in euāgelio a Matthęo, & Luca annotato, cū parabolā de nuptiis/ prādio/ uel cęna proponeret, ſubintulit, ꝙ multi ſe indignos tanto cōuiuio iudicarunt, cōtemnentes. ſ. uocantē nuntiū, ideo ſecluſi ſunt. Et ubicūq; fit ſermo de acquirendo regno cœleſti, aut habēdo Chriſti ſuffragio/ & patrocinio/ noſter exquiritur cōſenſus: unde ſapienter, & docte Auguſtinus inquit in uolumine, quod de eccleſiaſticis dogmatibus inſcribitur: Initiū ſalutis noſtræ Deo miſerante habemus: ut acquieſcamus ſalutari inſpirationi, hoc noſtræ eſt poteſtatis: In omni enim loco, prouintia, & regione Deus uoce propheta℞, prædicatione Apoſtolo℞, euangelio diuulgato, Angelo℞ ſuggeſtione, internoq; afflatu quēlibet noſtrum inuitat: ut Paulus cū Romanis diſſerēs ait: Non eſt diſtinctio Iudei & Græci: Nam idē Dñs omniū, diues in oēs, qui inuocant illum: Omnis enim quicūq; inuocauerit nomē Dñi, ſaluus erit. Quomodo ergo inuocabūt, in quē non crediderunt? Aut quomodo credent ei, quē nō audierūt? Quomodo audient ſine pdicante? Et quidem in omnē terram exiuit ſonus eo℞, & in fines orbis terræ uerba eo℞: Verba quidem Apoſtolo℞, & prædicantiū, uerba Angelo℞ interne loquentiū, & præbentiū ducatū, uerba Chriſti, & Spiritus ſancti intrinſecus loquentis, & inſpirantis. Omnia enim tentat Chriſtus/ & ſuſtentaculū noſtrū, ut habeat a nobis conſenſum pro ſuſcipienda gratia, & ſalute/ quā ipſe cōferre intendit: ut ad electum populū aperta uoce, & cōſequenter ad omnes ait: Quoties uolui cōgregare filios tuos, ſicut gallina cōgregat pullos ſuos ſub ala, & noluiſti. Ad omnes eni eſt ſermo illius, qui uult omnes homines ſaluos fieri.

Apoc. Ibidem CHRISTVS. Paulus Barna. Math. Lucas Augu. Paulus CHRISTVS

Quomodo a terra fuerit exaltatus. Cap. XI.

Oportet (inqt ipſe Deus Filius) exaltari Filiũ hoīs, ut oīs qui credit in illũ nõ peat/ſed habeat uitã æternã. Magnũ qdẽ eſt hic ſacramẽtũ/ ꝙ uita æterna donet̃ in exaltatione Filii hoīs/ & ꝙ ipſe exaltatus dicat̃ a terra, ſicut ſerpẽs in deſerto. Nec opinor hoc intelligendum de exaltatiōe corporis / qñ in ligno appẽſum a terra, & mõte/in quo fixa erat crux/ſubleuatũ fuit. Nec arbitror hoc intelligi de illa exaltatione, qua ſemp apud Prẽm excælſus eſt in dextera ipſius ſedens: ſed de ea exaltatione, quæ fit in conſpectu noſtro, qñ vz ſublimitas diuinitatis eius hoibus apit̃: ut uidẽtes ipſum qualis ſit uenerent̃, exaltẽt, & magnificẽt: Sicut in eius morte Cẽturio, & q cũ eo erãt uidẽtes aerem præter ordinẽ naturę obſcuratũ, terrã tremere, lapides ſcindi, mortuos reſurgere, exclamauerũt dicẽtes: Vere Filius Dei erat iſte: Aut de illa exaltatione, qua per ipſam crucẽ meruit Chriſtus homo pfici oī creaturæ, ſicuti

Paulus Apoſtolus apto ſermone loquit̃ dicẽs: Chriſtus factus eſt pro nobis obediẽs uſq; ad mortẽ, mortẽ aũt crucis, ppter qđ Deus exaltauit illũ, & dedit illi nomẽ, qđ eſt ſup oẽ nomẽ: ut in noīe Ieſu oẽ genu flectat̃, cœleſtiũ, terreſtriũ, & infernoꝝ: & oīs lingua confiteat̃, qa Dñs nr̃ Ieſus Chriſtus in

CHRISTVS. glĩa eſt Dei Pr̃is: Quod & ipſe ſaluator cõfirmat dicens: Oportuit Chriſtũ pati, & ita intrare in gloriã ſuã: Quibus uerbis apte demõſtrat ſe, inquãtũ hõ eſt, acquiſiuiſſe gloriã, & regnũ p opus cõſummatũ in paſſiōe, & cruce:

IDEM Sed exaltatus dr̃ a terra, qa & opus, qđ operatus eſt, & regnũ ſublime, & excælſum, qđ obtinuit, nõ erat terreũ, ſed cœleſte, ſublime, & altũ: Regnũ (inquit) meũ nõ eſt de hoc mũdo, ſed eſt illud, qđ parauit Pr̃ a cõſtitutiōe mundi: Cuius poſſeſſionẽ pro nobis, pro ſe aũt imperiũ obtinuit in cruce. Cur aũt exaltatio Chriſti in cruce facta æquiperetur exaltationi ſerpẽtis,

Nume. quẽ erexit Moſes, iubẽte Dño, ſatis apta habet̃ littera in libro Numeroꝝ: ubi legit̃, ꝙ cũ peccaſſet populus ſtomachãdo cibum a cœlo delatũ, miſit Deus ſerpẽtes ignitos in populũ: qui pcuſſus ab eis, & plagatus uenit ad Moſem ſupplex, rogãſq; ut tollerent̃ ſerpẽtes illi: Quapropter orãti Moſi pro populo dixit Dñs: Fac ſerpẽtẽ æneũ, & pone eũ pro ſigno: qui pcuſſus aſpexerit eũ, uiuet: quod & factũ eſt. Sic & pcuſſi quocũq; genere peccati quo ſerpẽs antiquus, & eius ſatellites ſolẽt uulnerare mortales, ſi intuentur Chriſtũ in ligno pẽdẽtẽ, ubi oīum ſanitatẽ, & ſalutẽ obtinuit, eius expoſcẽtes ſuffragiũ, ſanant̃. Sed hic latet myſteriũ, cur Deus uoluerit ſerpentem exaltari, qui eſt imago hoſtis humani generis: & cur Chriſtus eidẽ aſſimiletur: Quid.n. ſerpens ad ſanitatẽ confert? Quæ cõuentio figuræ principis tenebraꝝ cũ Principe lucis? Quod ſymbolũ Chriſti cũ immũdo & diabolico illo reptili? Non eſt qdẽ hic cõuentio/aut ſymbolũ/niſi in erectiōe: Sanitas aũt cõfertur modo uario, imo penitus oppoſito: Sanãtur.n. intuẽtes

Chriſtum ab ipſo effectiue, qui tāq̄ uerus medicus omnibus nobis attulit ſanitatem, iuxta illud propheticum: Miſit uerbum ſuum, & ſanauit eos. David
Sanabantur uero intuentes ſerpentem occaſione ſumpta, non quidem ei adhęrentes, aut ab ipſo ſanitatem efflagitantes, ſed abhorrentes: Nam uidentes figuram ſerpentum, qui miſſi fuerāt a Deo in pœnā peccati, compūcti reuertebantur ad cor, & ad ipſum Deum deprecantes pro ſanitate, & remedio contra ſerpentum morſus: Sicut & apud nos pingitur diabolus horrendus, & terrificus aſpectu, ut deformitatem, & truculentam eius rabiem uidentes, & cōtemplantes populi ipſum perhorreſcāt, & ei inimicentur, quoad poſſunt. Alia ſecretiora myſteria de ſerpente proſequi poſſemus aperientes, cur omniū malorum ſuggeſtor in primo congreſſu cum homine ſerpētis effigiem induerit: & quomodo per eandem imaginem figuratiuus populus obtinuerit ſanitatē corporis, quæ typus erat ſanitatis utriuſq; hominis donatæ a Chriſto ipſi ſerpenti aſſimilato: ſed hæc pauca dicta ſufficiant, cum non omnia fari liceat.

Qualiter exaltatus omnia traxerit ad ſeipſum. Cap. II.

EXaltatus itaq; merito omnia traxit, quia tunc omnimodam uim attrahentem induit: Attrahit.n. bonitas, & amor, adeo, ut uniat ſimul amantes: Sed quis maior, quis intimior, & intenſior amor oſtendi potuit, q̄ uitam, & animam dare pro dilecto? Maiorem enim charitatem nemo habet, q̄ ut animam ſuam po- CHRI-
nat qs pro amicis ſuis, inquit ipſe Chriſtus, ut omnibus ſignificaret: quā- STVS.
tum uirtutis attractiuæ ſuſceperit in cruce exaltatus. Trahit item ſapientia, atq; facundia. Hinc ſapiens Salomon traxit reginam illam a finibus Salomō
terrę, & lectores ſapientes trahunt diſcipulos undequaq; ad ſuum auditorium. Nec minus ad facundum concionatorē conueniunt undiq; audientes. Sed ecce pluſq̄ Salomon, & pluſq̄ Demoſthenes, aut Cicero, Chriſtus rex noſter in cruce exaltatus, in quo (ut inquit Paulus) ſunt omnes Paulus
theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ abſconditi. Et iterū: Nos prędicamus Chriſtum crucifixum, iudeis quidem ſcandalum, gentibus autem ſtultitiā, ipſis autem uocatis iudeis, atq; græcis, Dei uirtutem, & Dei ſapientiam. Quā abſconditam cum omnes nō uideant, nec cognoſcant, exiſtimantes illud opus ſtultitiæ, & non ſapientiæ, non attrahuntur: Attrahunt quoq; diuitiæ, & pecuniæ, quibus omnia obediūt, etiam uſq; ad mortem, ut patet in his, qui militiæ ſtipendia accipiunt: Ad quæ tanto frequētius undiq; confluunt, quanto maior eſt copia in conducente ad militiam. Sed adeo ueris diuitiis repletus fuit crucifixus noſter, maxime in cruce, ut de plenitudine eius omnes accipiamus, & diues ſit in oēs, qui inuocant illum: Qui & clamat ad quęcunq;: Suadeo tibi emere, uel acquirere a me aurum ignitum, CHRI-
ut locuplex fias: Gloria enim & diuitiæ copioſæ ſunt in domo eius. Trahit STVS.

etiam potentia, & uictoria: Nam uincenti/& magno, atq; potenti princi/pi adhærent multi fauẽtes: & etiam inimici perterriti deditionem faciunt. Sed nulla maior uictoria, nullus glorioſior triumphus iſto, quem Imperator Chriſtianæ militiæ in duello habito in cruce reportauit de hoſte hu/
CHRI/ mani generis/ſicut ipſe prædixerat pauloante q̃ crucem ſubiret. Nũc (in/
STVS. quit) princeps huius mundi eiicietur foras. Quo debellato ſpolia diripuit: captiuos redemit: ſubegit mundum uincendi omnibus facultatem tribuens: tot millia attraxit/ut non ſit numerus eorum, qui ipſum imitantes uitam dederint, ut uincerent: Quod minime feciſſent, niſi attracti uirtute morientes in cruce. Eſt quoq; inter attractiua nouitas/ad quam & uulgus & cuiuſcunq; grauitatis uiri ducuntur: Sed nulla maior nouitas ea, quam Chriſtus in cruce exaltatus effecit, ut diceret ſedens in throno poſt uicto/
IDEM riam: Ecce noua facio omnia: ut refert Iohannes/ prout uiderat, & audierat in illis ſupremis, & reconditis penetralibus: De quibus innouatis agere curamus in hoc nouo cantico. Eſt etiam de maxime attrahẽtibus liberalitas, & larga diſtributio/potiſſime eorum, quæ indigentibus neceſſaria ſunt: Chriſtus autem in patibulo illo ſuſpenſus omnia noſtra delicta donauit: & pro nobis æterno Patri omne debitum ſoluit: Cum enim omnes eſſemus debitores, nullo excepto, omnibus indulxit, oĩbus donauit, ut in/
Paulus quit Apoſtolus: Cum eſſetis mortui in delictis/ conuiuificauit uos donans uobis omnia delicta/delens, quod erat aduerſus uos, chirographũ decreti,
Idem affigens illud cruci. Et de Patris liberalitate cũ Romanis inquit: Qui proprio Filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illũ/ quomodo non etiam cũ illo nobis omnia donauit? Huc uſq; locuti ſumus de multiplici ui attrahendi/ quã Chriſtus in cruce moriens ſibi comparauit: quæ in multiplici uirtute acquiſita radicatur: Nunc autem proſequemur de eius propria uirtute attrahente, quæ ei cõnaturalis eſt & conſubſtantialis: Omnes enim comprobãt, quanta ſit uis attractiua in lapidibus. Magnes omnibus uidentibus ferrum attrahit: & Balagius, atq; Electrum confricatum allicit paleam, & multa huiuſmodi. Quid igitur dicemus de illo la/
Petrus pide pretioſiſſimo collocato in capite anguli, ab hominibus quidem reprobato/a Deo autem electo, & honorificato? ut ait Petrus: Siquidẽ in eo nõ tantum uirtus balagii, magnetis, adamantis, & omnium lapidum pretioſorum, ſed uirtus plantarum omnium, metallorum, animalium, hominũ, Angelorum, & etiam ipſius Patris ęterni, qui dedit illi omnia: Ideo merito omnes attrahit, maxime electos, & qui ſymbolũ uolunt habere cum illo: Quod quidem habere poſſumus, ſi uoluerimus ſuſcipere eius inſtituta, & monumenta, ſacra quoq;, & oĩa/quæ docuit ad expiationẽ, & purificationem noſtrã: Aut ſi dignabit Pater ęternus ſua interminata uirtute trahere nos ad Filiũ/cui adhærent rite purificati. Sed ad alia trãſeamus.

Quó uirtutes/& numina in plura uidebãtur diffuſa. Cap. XIIII.

DEus, ut probauimus, in omnibus mũdani corporis membris operatur/omnibus præſtans, ut ipſi cooperentur / ne partes mundi diſſectæ, abſq; uniente uirtute deficerent/uel ſibi inuicem adeo repugnarent, ut ſtare minime poſſent. Sed hoc unitatis ſacramentum non percipientes antiqui exiſtimabant multigena numina, ſecundum rerum pluralitatem multiplicata, ut colligit Porphyrius, & poſt eum Euſebius Cæſarienſis ex iis/ quæ antiqui uates ſparſim, & plæriſq; i locis decantarũt: Quę breui ſermone perſtringemus. Vniuerſi quidem aeris uirtutẽ Iunonem (quia mortales iuuet) appellarunt: Sed aerem effœminatum Iunonem inferiorem, cum nihil mollius: Eius autem aeris inferioris uirtutem, qui lunari luce illuſtratur, Latonam dixere a latendo, quia latere facit, & obliuiſci animas eorum/quibus inſtitutæ erant, anteq̃ lunarem orbem deſcenderent: ut uideantur, tãq̃ tabulæ raſæ in hũc inferiorem aerem ingreſſæ. Telluris autẽ uim Veſtem appellant: quia herbas/floreſq; producit: quæ ſunt tanq̃ ueſtes/& ornamẽta ipſius terrę. Et qa uirtus hæc ferax eſt, in mulieris ſpecie eam denotare uoluerunt. Rheam uero (quam Opem Latini dixerũt) lapidoſæ, atq; montanę terræ uirtutẽ eſſe arbitrati ſunt: Cererem autem feracis planæ: ſed ſeminum uirtutem Perſephonem uocarũt: Plantarum uero omnium Dionyſium promiſcuũ/ quia herbæ ſunt ſemper utroq; ſexu combinatæ: Quã uirtutem Aegyptii Irim/& Oſirim nominarunt. Eſt etiã (ut ait Plato in Cratylo) Dionyſius/ quaſi didus inon, ideſt uini dator, & conſequenter cæterorum fructuum, ipſos maturans ſua ignea uirtute/non quidem elementari, ſed ſolari: Ignis enim elementarem uirtutem Vulcanũ nuncuparũt: Sed ignis edacis uim dixere Veſtam, & hanc infœcundam: Vnde Poeta. Porphy. Euſeb. Plato

Nec tu aliud Veſtam/q̃ uiuam intellige flammam:
 Nataq; de flamma corpora nulla uides.
Iure igitur uirgo/quæ ſemina nulla reliquit.

Sed ut Plato ſentit Veſtem, quam & Veſtiam dicunt, uocarunt rerum οὐσίαν ideſt eſſentiam: quia ipſa omnia ueſtiuntur. Et ſterilis eſt, quia eſſentia non generat, nec generatur, ſed indiuiduum generat, & generatur, non quidem ratione eſſentiæ, ſed ratione uirtutis generatiuæ exiſtentis in generante: cui reſpondet potentia paſſiua in genito. Sed proſequamur. In Sole igitur hæc uirtus ignea dicitur Apollo/a motu radiorũ, uel quadruplici etymologia (ut Platoni placet) ſecundum quadruplicem uirtutem ipſi dedicatam, muſicam, medicinam, uaticinium, & ſagittandi peritiam. Hinc Apollo dicitur ab hemopolon, ideſt ſimul uertẽs omnia, & harmonia quadam conducẽs ad temperamentũ: Vel ab apolyon/quod eſt abluens, & purificans: & cõſequenter ſanans: qđ qdẽ medici eſt: Vel ab aplon/ Idem

quod eſt ſimplex,& rectum,& uaticinãtium eſt: qui recte diiudicãt futu/ra:uel qa ſimplici mente,& recto corde ſuſcipitur uaticiniũ:Vel ab aibal/lon,quod eſt perpetuus, uel fortis iaculator. Verum progrediamur. Atym porro,atq; Adonidem ad fruges,& fructus pertinere diiudicãt: Sed Atys ad flores,qui anteq̃ ad fructum ueniant,defluunt. Hinc pudenda ei abciſa dicuntur,quoniam flores defluxi nec ſemina,nec fructus producũt: Ado/nis autem perfectos fructus reſpicit. Silenum uero ſpiritalis motus dixere ſymbolum:Aquarũ effectiuam uirtutem Oceanum:Sed ſymbolum eius

Plato Thetym.i.quaſi ſcaturiẽtem fontem,ut Platoni placet:Eius autem aquæ, quam bibere poſſumus/uirtus Achelous dicitur: marinæ Neptunus:Sed

Aegyp. inquantũ generat Amphitrites,apud Aegyptios Nilus: Aquarum quip/pe dulciũ particulares uirtutes Nymphę,maris uero Nereides nuncupã/tur. Ad ſolem reuertendo/eius robur Herculẽ nonnulli appellarunt ei tri/buentes duodecim certamina propter decurſum per duodecim ſigna Cui aſſiſtere dicunt nouem muſas,ideſt nouem cœlo℞ orbes,in motu & uirtu/te conſonantiſſimos: Qua uero ratione anni tempora circunuolutus con/ficit,Chorus dicitur. Lunam uero Dianam uocarũt,& Lucinam:quæ con fert mulieribus parturientibus ex nouilunio. Et quod Apollo in ſole eſt, id in luna Minerua. Et rurſus Luna Hecate dicitur propter uarias corpo/ris ſui figuras: cui parcæ aſſociantur Clotho ad generandum,Lacheſis ad nutriendum,Atropos quaſi ſine conuerſione ad pietatem neci pręſidet,nõ qa Luna ſola hæc faciat,ſed quia effundit immediate influxus, quos a ſu/perioribus, tanq̃ matrix ſuſcipit effundendos. Saturni autem uirtutem, quoniam frigida & tarda eſt,tempori attribuerunt ſenem pingentes,quia tempore omnia ſeneſcunt. Martem igneum bello pręfecerunt, ex impetu, quem in bili præſtat: Venerem cum ſuo Cupidine generationi & amori. Orationis,& interpretandi uim Mercurium nuncuparunt. Multa proſe/

Plato quitur Plato de horum nominum etymologia, quam conatur demoſtra/

Heſio. re rebus congruam,pro quanto illud patitur idioma:Et ante eum Heſio/dus,ubi de genealogia deo℞ ptractat,& plærīq; poſteri,Quæ omnia lon/gum eſſet adducere, nec nimium neceſſaria exiſtimo, nec multum con/grua,quia duriuſcule applicata ſunt:Imitari enim uoluit Plato etymolo/giam primæ linguæ,in qua protoplaſtes nomina rebus impoſuit accom/modatiſſima. Sed tantum differt conuenientia nominum cũ rebus in lin/gua hebrea ab ea,quæ eſt in idiomate græco,& latino,q̃to ipſa lingua he/brea ſacratior,& diuinior eſt iſtis,quæ illam proſequuntur, longis tamen paſſibus, & longioribus latina q̃ græca: quia hæc immediate ab hebrea, latina autem a græca deducta eſt. Sed proſequamur. Vniuerſi ſymbo/lum Pana,ideſt totum dixere. Et hoc diffuſum in plurima membra exi/ſtimabant multiplicata numina:Hinc pro diuerſis indigentiis, hæc quæ

diuerſa opinabantur numina uariis orationibus, multigenis ſacrificiis, & ſuffumigiis deprecabantur: Sapientiam etenim a Minerua efflagitabant, quam de cerebro Iouis natam numen fauens ſapientię putabant. Vincere in bello expoſcebant a numine Victorię, quã opinabantur progenitam ex Acheronte & ſtyge, ideſt ex afflictione, & triſtitia: Acheron enim ſine lætitia, uel ſine gaudio, & ſtyx triſtitiam ſignificat: eo q; qui uincere cupiũt, ut a multis abſtineant, & ſibiipſis maximam uim inferant, neceſſe eſt: unde triſtitia exoritur. Sed in puniendis flagitioſis, uictricis Iuſtitiæ numen implorabant, quam Nemeſim dicunt. Regnum obtinere exiſtimabant a Ioue omnium domino: Et nuptiarum fœlicem copulam ab Hymenæo: Proſperam autem nauigationem a uentis Aſtrei titanis, & Auroræ filiis, quaſi natis ex ſolis calore rarefaciente aerem, maxime in aurora, quando ſol incipit radios ſuos ſuper terram diffundere: Quod ſequitur Ariſtoteles dum in Meteoris dicit uentos produci ex calore ſolis: A Iunone nihilominus dicuntur habere imperium, quia non niſi in aere (quæ Iuno dicitur) perflant. Sed unde ueniant uenti, quamuis longæ ſint poetarum, & philoſophorum ambages, ueritas tamen una eſt: de qua inquit Propheta: Qui producit uentos de theſauris ſuis. Sed proſequamur. Gratias comparare a Venere opinabãtur, quæ ſic dicitur quaſi omnia uenuſtans, uel ad omnia ueniens, ut Ciceroni placet. Et ſi aliud quippiam emolumenti ſperabant accipere a terra, mari, æthere, plãtis, arboribus, cœlis, & huiuſmodi, inuocabant ea, quæ ipſis opinabantur pręſidere numina. Vulgares autẽ, quorum cura eſt ſemper in multitudinem tendere, his non cõtenti numinibus, illa diuiſerunt in plura: Soles enim quinq; ex uariis effectibus credebant: quatuor Vulcanos: quinq; Mercurios: Apollines quatuor: tres Aeſculapios: tres Dianas: Dionyſios quinq;: quinq; Mineruas: Veneres quatuor: Cupidines tres. Et per huiuſmodi multa uagantes etiam pernitioſis rebus immiſſis per angelos malos non tantũ nomina deorum dedere, ſed & etiã inſtaurarunt ſacra: Febri enim phanum publice in palatio Romani dedicarũt: & aram malæ Fortunæ in eſquiliis, ut Plinius refert. Et ad hãc uſq; inſaniam deuenere, ut etiam furtorum, & ſcelerum uoluerint aſſignare numina: Et horum omniũ ſimulachra effingentes ſacra inſtituerũt eis/ ſpreto unico Deo/ a quo omnia. Hinc idolatrandi ſumpſere cauſam componente ſibi unoquoq; (ut cum Plinio iocer) Iunones, Ioues, Genios, Lares, Penates, & deos/ quos uoluerint. Ad extremam quoq; dementiam, & caliginem deducti a Principe tenebrarum non erubuerunt etiam apud inferos deos nu enire, quos colerent, omnium miſerrimum, & infimum ſub tribus nominibus uenerantes: Quem a ditando dixere Ditem, & Plutonem: Nã πλοῦτος græce, latine diues nuncupatur: Cui aſſignarunt Cerbeꝝ tricipitẽ, quaſi carnem uorantem: κρέας enim carnem, & βόρον edacẽ dicunt: Et bene,

Ariſto.

Dauid

Cicero

Plinius

Idem

Statius

quia ſemper circuit quęrens/quem deuoret/nulli parcens/ſed continue ac/
cuſans,uel nocens: Vnde Poeta.

Dux herebi populo poſcebat crimina uitæ
Nil hominum miſerans/iratus omnibus umbris:
Stant furiæ circum,uariæq; exordia mortis:
Sęuaq; multiſonas exercet pœna cathenas.

Cui & aſſignarunt tridentem ſceptrum, & currum trium rotaꝝ: quē tres
equi ducebant:& canem cerberum. Alii quoq; ipſum pinxerunt tricipitē:
Et hæc omnia,quia tribus ſcelerum fontibus præſidet,auaritiæ,ſuperbiæ,
& luxui:Quod a ſcriptura ſacra non eſt alienum:Hæc enim ipſum uocat
Ieremi. Amon mino in Ieremia,ſed in euangelio Mamona, inq̄tum præeſt diui/
Matth. tiis:Azazel uero in Leuitico,ubi nos habemus hædum emiſſarium:ſed in
Leuiti. Thobia Aſmodæum: Iuxta quæ trina nomina triplicem habet poteſtatē
Thobi. in mundo:de quo inquit Iohannes:Omne quod eſt in mundo,aut eſt con/
Iohan. cupiſcentia carnis,aut cōcupiſcentia oculorum,aut ſuperbia uitę.Et per/
belle proſequuntur ſæcularium litterarum gnari , collocatum deſcriben/
tes in ſeceſſu tartari,domo quidem obſcura,& liuentibus ſemper umbris/
& dira caligine opaca : unde princeps tenebrarum dicitur : ſed princeps
mundi , quia ſuggeſtor eſt malarum concupiſcentiaꝝ,quæ uigent in hoc
mundo : Habitat quippe in ſeceſſu,ideſt in feculentiſſimis rebus, quibus
dominatur:Quid enim aurum,quid argentū hoc infimum,niſi fex terrę?
Quid carnis cōcupiſcentia,niſi feruor quidam, & ebullitio terreæ carnis?
Et quid ambitus,niſi feculentæ huius portionis appetitus? Ad hanc igi/
tur calamitatem deuenere mortales,ut in fece hac miſerrima ſummerſi do
minū fecis ipſius adorarent:Ad quā calamitatem ferè mortales oēs deue/
nere,pręcipue Romani reꝝ domini:cū quibus tanq̄ p̄cipuis huius ſceleris
Paulus authoribus agēs Paulus dicit : Et mutauerūt gloriā incorruptibilis Dei in
ſimilitudinē imaginis corruptibilis hoīs,& uolucrū,& quadrupedū,& ſer
pētū:propter qđ tradidit eos Deus in deſideria cordis coꝝ,in imūditiā,ut
cōtumeliis afficiant corpora ſua in ſemetipſis:Quia cōmutauerūt uirtutē
Dei in mendacium:& coluerūt,& ſeruierūt creaturæ potius,q̄ creatori.Et
adeo pnitioſis ſpiritibus agitati erāt,ut ſeipſos mactarēt dæmoniis,& filio
Euſebi. rū ſanguine ſceleſtas quęrerēt placare uirtutes. Rhodii(teſte Euſebio) ho
minē ſacrificabāt Saturno,nō quippe bono,ſed malo. In Salamia quoq;
(quā antiquiſſimis tēporibus Coroneā uocabāt) uſq; ad Diomedis tem/
Mane. pora Graualæ Ceclopis filię hō cædebat.Manethus etiā hiſtoricus Aegy
ptius in libro de pietate narrat hoies i Heliopoli imolatos fuiſſe.Multaq;
Euſebi. huiuſmodi proſequit Euſebius,& apud eum Dionyſius Halicarnaſeus &
Diony. Diodorus Siculus:Sed hæc de multis ſufficiant ad hominū calamitatem
Diodo. miſerrimam ante Redemptoris aduentum innuendam.

Chriſtus liberans ab hac calamitate humanum genus/deiecit trici/pitem illam beſtiam. Cap. XIIII.

TAntū itaq; errorē/ſcelus/& infœlicitatē miſeratus Pater ęternus demiſit filium ſuum Chriſtum Ieſum/qui eripuit nos de poteſtate tenebrarum:& tranſtulit in regnum filii dilectionis ſuæ. Hic igitur pugna aſſumpta contra totius mali ſuggeſtorem/eum debellauit:& ablata ipſius poteſtate, ligauit eum tartareis carceribus habens (ut in Apocalypſi dicitur) claues abyſſi, & inferni. Et eius imperio Angelus deſcendens de cœlo ligauit cathena magna (ut ibidem dicitur) ſerpentem magnum, qui eſt diabolus: quē in cruce exaltatus iam debellauerat, ſicut promiſerat dicens: Nunc princeps huius mundi eiicietur foras. Pro quo exultans Paulus cum Corinthiis ait: Abſorta eſt mors in uictoria: Mors quippe eſt ipſe angelus mortis, & priceps tenebrarum, ut exponūt omnes, qui recte ſentiūt. Sequitur: Vbi eſt mors uictoria tua? Vbi eſt mors ſtimulus tuus? Stimulus nāq;, & ſagitta mortis peccatum eſt: quo ipſe āgelus mortis ferit, & occidit nos, ueluti ſagitta uenenata: Sed uirtus peccati, & robur eius eſt lex, cuius tranſgreſſio peccatum eſt: quæ ſi non eſſet peccatum, non imputaretur: Sed Deo patri gratias, qui dedit nobis uictoriam per Ieſum Chriſtum dnm nrm. Quam tamē uictoriam nō conſequimur, niſi cooperemur uincenti/ ut exquirit ſtatus uiæ, & pugnæ. Sed tandem (iubente Deo) ipſa mors, & angelus mortis penitus deſtruetur/ablata ab eo omnimoda nocendi poteſtate, ut paulo ſuperius dixerat Apl'us: Oportet hunc ſic regnare/donec ponat inimicos ſuos ſub pedibus eius: Nouiſſime autem inimica deſtruetur mors: ut clarius cum Hebreis diſſerens ait: Vt per mortem deſtrueret eum/qui habebat imperium mortis, id eſt diabolū: & liberaret eos/qui timore mortis per totam uitam obnoxii erant ſeruituti. Et ut deſtrueret cupiditatem habendi, docuit uerbo, & facto deteſtari diuitias/proteſtans, q̄ nō poſſumus ſeruire Deo, & Mamonæ. Et ut ſuppeditaret ambitum dominandi/ docuit nos eſſe mites, & humiles corde: Et inuitatus ad regnum recuſauit fugiens. Et ut ammoueret a nobis omnia carnis deſideria, iuſſit nos lūbos pręcingere, noſq; hortatus eſt caſtrari propter regnum cœlorum. Nec contentus uerbo tantūmodo inſtruxiſſe mortales, facto etiam docere uoluit / ut tanq̄ uerus dux pręiret in bellum dicens: Venite poſt me. Ductus enim a ſpiritu in deſertum illa trina prælia ſuſtinuit: in quibus ſemper feriens inimicum gladio ſpiritus / quod eſt uerbum Dei/glorioſum reportauit triumphum: Quid enim per panem fomentum præcipuum animalis hominis/ niſi concupiſcentia, & carnis illecebræ, & totum, quod ad ipſam pertinet, intelligitur? Et quid per ſuggeſtionem gloriæ comparandæ in deiectione a pinnaculo templi, niſi ambitio, & ſuperbiæ faſtus denotatur? Et quid per omnia re/

Apoca.

CHRISTVS.

Paulus

gna mundi oſtenſa, & promiſſa, niſi poſſidendi cupiditas intelligi poteſt? Victor itaq; in principem tenebrarum, & mortis, peccatiue ſuggeſtorem effectus, fortior illo totum eius regnum deſtruxit, ſpolia diripuit, prædamq; captiuam e manibus ipſius eruit: Quo proſtrato, facile omnia, quæ ſuo aſtu, & nequitia machinatus fuerat, ut auerteret hominē a Dei cultu, demolitus eſt.

Quomodo aduocauerit ad ſe omnia alia numina. Cap. XV.

VErum, ut idolatriam, & cultum plurium numinum ammoueret a mortalibus, totum numen in multa diffuſum (ſic iubente Patre) ad ſeipſum aduocauit: Quod ſacramentū ſane intelligētibus patefaciens ait: Omnia mihi tradita ſunt a Patre meo, ideſt omnium uires, omnium uirtutes, omnium numina, ut Paulus exerta uoce nos admonet dicēs: Expolians principatus, & poteſtates, palam triumphans in ſemetipſo traduxit confidenter omnem alioꝝ uim ad ſeipſum: Et iterum: Euacuauit omnem principatum, & poteſtatem, & uirtutem, ut nō ultra ab aliis procuremus neceſſaria, & opportuna, ſed ab eo, cui Pater omnia donauit. Hinc docuit omnes, ut decætero a Patre peterent in nomine ſuo: Quæcunq; (inquit) petieritis Patrem in noīe meo, dabit uobis. Et hic eſt principatus, qui (atteſtāte Iſaię oraculo) factus eſt ſuper humeros eius: qui eſſe ſolebat ſuper humeros diuerſorum principum: ſed illis expoliatis, omnia collecta ſunt in eum: quem prouiſor ſummus iuſſit apparere in carne uiſibili, ut uulgarium oculi, qui ſpiritualia aſpicere nequeunt, nec ipſa contemplari ualent, oblatam haberent figuram, quam conſpicerent: & in ea numen, & diuinitatem adorarent: quam depreſſæ mentes imaginari non poterant. Qui ergo ſapientiam ueram, non mineruam imaginatam deſiderat, Chriſtum Dei ſapientiam inuocet. Qui uult uitam, & ſanitatem, nō quidē Apollinem, uel Aeſculapium imploret, ſed illum, qui eſt uera uita, & medicus omnes ſanans languores: de quo canit Regius propheta: Miſit uerbum ſuum, & ſanauit eos. Qui uult iter proſperum in terra, & mari, non Aeolum, aut Aſtreos, ſed illum oret, qui mari & uentis imperat: & obſequuntur. Qui opulentiam frugum, aut uini appetit, non iam Cererem, uel Bacchum, ſed illum deprecetur, qui ex quinque panibus ſtatim multiplicatis ſatiauit uirorum, & mulierum turbam copioſam, & ſolo iuſſu aquam in uinum conuertit: qui etiam inquit: Ego ſum uitis uera, præbens uidelicet uinum melius, q̄ Bacchus, aut Dionyſius. Si uero aqua quis indiget, non ad Oceanum, Acheloum, Nereides, Cymothoem, uel Amphitritem accedat, ſed ad illum fontem uitæ uberrimum cōuolet, a quo aqua effluit: quam qui biberit, non ſitiet iterum. Si quis autem floribus, fructibus, atq; oleribus oblectari uoluerit, non iam Atym uel Adonidem inuocet, ſed ueram illam arborem uitæ

CHRISTVS. Paulus

CHRISTVS. Iſaias

Dauid

CHRISTVS.

geminam, quæ præbet diuinos, & humanos fructus: uel paſcit cortice,
& medulla, ut utrobiq; in ea paſcua inueniamus. Et ſi quis diuitias appe/
tit, non iam ad Plutonem fecum terræ dominum accedat, ſed ad Princi/
pem uerorum theſaurorum / qui conſeruantur in cœlis: qui etiam ſcit re/
munerare in centuplum renuntiantes partem habere cũ Mamona: Qui/
bus centenariis/ & millenariis pecuniis a Deo / & non a Mamona datis,
licite uti poterimus / ſicuti fecerunt Abraham / Dauid/ & alii amici Dei,
qui diuitiis abundarunt. Sed ſi quis nuptiarum optimam copulam deſi/
derat, non iam Hymenæum coniunctionis/ & amoris numen excogita/
tum petat, ſed ad illũ, qui coniunxit ea, quæ inconnexibilia exiſtimaban/
tur, diuinam videl; & humanam naturam accedat: Qui & nos omnes ad
nuptias, non tanq̃ extrarios/aut miniſtros, ſed tanq̃ ueras ſponſas inuitat:
Et qui has carnales nuptias prius copulat in cœlo, q̃ coniuges iungantur
in terris. Et ſi quis delitias appetit, non iam a Venere/Cupidineq; expetat,
ſed ab illo, qui hortulum delitiaꝵ plantauit ab initio: in cuius dextera ſunt
delectationes ſempiternæ: & qui torrente uoluptatis ſuæ potat omnes ad
ipſum accedentes. Si quis deniq; regnum, & primatũ ambit, nó iam ſup/
plex a Ioue expoſcat, neq; Martio fauore, bello, & armis quærat, ſed ad
illum accedat, qui dixit: Ego diſpono uobis regnũ, ſicut diſpoſuit mihi Pa/ CHRI/
ter: Et qui ſe dicturũ promiſit: Venite benedicti Patris mei, poſſidete pa/ STVS.
ratum uobis regnũ a conſtitutione mundi. Sed quid plura? Dicamus cũ
Apoſtolo: Diues in omnes, qui inuocant illum: adeo/ꝙ ad nullũ aliud nu/ Paulus
men poſthac recurrendũ eſt, niſi ad Patrem: ad quẽ intramus per Filium,
tanq̃ per hoſtium: & deducimur per Spiritũ ſanctum, iuxta illud prophe
ticum: Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam. Qui tamẽ tres Dauid
unum ſunt in deitate, & numine: a quo ſolo quærenda ſunt neceſſaria, &
opportuna, & non a diuerſis numinibus: Ad cuius unici Dei cultum ipſe
prius deduxerat familiam Iſraeliticam, nunc autem totum humanum ge
nus, eſto ꝙ Hebrei Meſſiam ueniſſe non admittant, & Iſmaelitæ ſequan/
tur hæreſes Mahumeticas / unicum tamen Deum omnes adorant: Quod
uirtute Chriſti in cruce exaltati factum eſſe non ambigimus. Cur autem
Hebreos in ſua obſtinatione, & Iſmaelitas in illo errore diutius immorari
permittat, alibi diſcutiendum eſt.

Hoc dominium obtentum, & attractio omnium numinum ad ſe pro/
batur euidenti facto. Cap. XVI.

ET ne ſolũ uerbis uideamur aſtruere, quod molimur/ percur/
remus & aliquos, qui uiſi fuerũt effectus manifeſtiſſimi hoc
comprobantes: Nam mortuo Chriſto in cruce, in qua eum
reportauit de hoſte triumphum, ut deiectæ fuerint tenebra/
rum poteſtates: adeo / ut quæ primo coli procurabant dantes reſponſa ex

idolis,& templis tanq̄ diuina oracula,ſtatim ſiluerint,ablata ab eis omni/
moda poteſtate ne dū dominādi,ſed etiā loquendi mortalibus ſub ꝑſona
Deoꝝ,& mūdi huius diſpoſitoꝝ:Quod nō mō uidemus oculis propriis/
Porphy. ſed (qđ mirū eſt) ipſi coꝝ cultores p̄cipui fatentur admirantes:Porphy/
rius.n.in libro De oraculis deficiētibus hæc ueritate cōpulſus decantat:
Ablata eſt Pythii uox haud reuocabilis ulli
Temporibus longis/etenim iam ceſſat Apollo,
Clauibus occluſis ſilet,ergo rite peractis
Diſcedas patria,& redeas ad limina,ſacris.
Plutar. Et Plutarchus in eiuſdem libri titulo:Cum (inquit) dicerem ad Cleom/
brotum:Narra o amice,ſi placet, cur oracula, de quibus tanta dicebatis
Demet. extincta ſint/tacente illo præ pudore/Quid oportet (inquit Demetrius)
de illis quærere,cum omnia hic ferè pręter unum defeciſſe proſpiciamus.
Sed & in Boetia multiuoca dicta propter multitudinem oraculoꝝ,omnia
Plutar. quaſi aquarum fluenta deficcata ſunt:Quin & plus dicit Plutarchus,uo/
cem delatam ex Echinadis inſulis tempore Chriſti patiētis/magnū Pana
ipſorum mortuum eſſe,extincta vȝ eius uirtute / tam in dominando, q̄ in
reſpōdendo/quāuis adducatur oraculum in comprobationem/ ꝙ dæmo/
nes moriātur. Hanc autem uocem delatam celebri fama diuulgatum eſt,
Tyberi. etiam apud Tyberium Cæſarē/ qui examinatis teſtibus in archiuis regiis
depoſitionem collocauit. Ceſſauit igitur oraculū delphicū celebratiſſimū:
ceſſauit & Pythium/& alia omnia. Sed & paulopoſt mortē debellatoris
dæmonū deſtructa ſunt tēpla omnia Apollinis/Iouis/Iunonis/Mineruæ/
Dianæ/& quorumcunq; falſorum deorum/& erecta ſunt templa Chriſti,
& in honorem eorum,qui ipſum ſecuti ſunt:ut exclamare poſſimus:
Ecce Deus noſter CHRISTVS per ſęcula regnat:
Dantq; Creatori cuncta creata preces.
Porphy. Et quid Porphyrius aduerſus nos rabidus canis dicat in eo libro/quē cō/
tra religionē noſtrā ędidit,audiamus:Nec miremur (inquit) ſi iam mul/
tis annis ciuitas peſte uexatur/cū Aeſculapius,& alii Dii longe ſint ab ea:
Ex quo.n.Ieſus colitur,nihil utilitatis a diis conſequi poſſumus. Mira eſt
quidem ueritatis uis,ut ſpiculum,quod acerrimus hoſtis in nos dirigit,in
dirigentē ui ueritatis uerſum/eum/qui miſerat, feriat.Si dii ceſſerunt Ieſu
o Porphyri , nonne profiteris inuitus Ieſum fortiorem tuis diis? Si dicas:
Indignati abierunt:Cur (inquam) non deprimunt eum,qui ſuam digni/
tatē occupat,& cultores ipſius? Puniunt (inquies) morbo uexantes:Sed
ceſſante morbo,& ꝑualentibus Ieſu cultoribus,nunqd pœnitētia ducti dii
tui ceſſarūt a uexatione cultoꝝ Ieſu? Hūc.n.colentes/a diis tuis,& Roma
nis principibus ꝑ multa tpa īpugnati ſemp meliora incremēta ſuſcepe,
& cultus eius adeo eſt āpliatus,ut mūdi principes ꝓrſus debellati fuerint:

& totius mundi uires paucis/& pauperculis euãgelii nunciis ceſſerint. Inſuper & Aeſculapii, & Apollines, & Plutones, & Serapides, & Mineruæ, & Pallades, & Veneres, & Cupidines, & quodcũq; eſt portenti genus, aut quæ erant idolatriæ nomina, reſurgente Chriſto ex mortuis, quaſi audito terræmotu corruerunt: ut nec reſponſa dare poſſent, nec cultũ exquirere: nec hominum cruorem expoſcere, nec auguriis/aut quibuſcũq; præſtigiis fauere, nec Ieſu obſtare nunciis: quibus dedit poteſtatem in illos hoſtes facile ſubiugandos, & deiiciendos, ut in euangelio, cui titulus eſt ſecundum Lucam, ait: Videbam Sathanam, ſicut fulgur de cœlo cadentẽ. Ecce dedi uobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes/& ſcorpiones, & ſuper omnem uirtutem inimici, & nihil uobis nocebit. Sed & hanc poteſtatem dedit nõ in nominibus aliquibus inuocatis, ut ſolent Magi, uerum in nomine proprio ipſius uincentis, & obtinentis imperium in omnem uirtutem inimicam, ſicut poſt reſurrectionem triumphans de omnibus ipſius cultoribus dixit: Signa autẽ eos, qui crediderint, hæc ſequentur: In nomine meo dæmonia eiicient: linguis loquentur nouis: ſerpentes tollent: & ſi mortiferum quid biberint, non eis nocebit: ſuper ægros manus imponent, & bene habebunt. Illi autẽ profecti, prędicauerũt ubiq;, Domino cooperante, & ſermonem confirmante, ſequentibus ſignis. Quæ perpetrata ab Apoſtolis, & Ieſu triumphantis aſſeclis, adeo manifeſta ſunt, & ubiq; cõprobata, ut nouis probationibus nõ indigeant. Quæ propriis oculis conſpicientes mundi principes, cũ negare non poſſent, attribuebant magicis artibus opera, & miracula illorum, qui magiã, necromantiã, auſpicia, præſtigia, & quicquid dæmonũ arte moliebãtur gentiles, toto conatu deſtruere ſatagebant. Nec dubitandum eſt de ſcripturæ ueritate, cũ tot conueniant in diuerſis mundi partibus teſtes, ut impoſſibile ſit eorum conuentum eſſe falſum, id maxime, cũ & ipſi horum aduerſarii huiuſmodi facta ab eis confiteantur. Verum quid egemus teſtibus? Iam ipſi uidemus templa deorũ deſtructa, oraculaq; extincta: Quæ ſtatim mortuo, immo triumphanti Chriſto cedere cœperunt, ut & ipſi crucifixi hoſtes ſua ſponte faſſi ſunt: & in noſtris libris ampliſſime legimus. Siquidem cum Albanam maioris Armeniæ urbem Bartholomæus ingrederetur, & intraret in templũ, ubi Aſtarot colebatur, dæmones ulterius dare nõ potuere reſponſa: Admirantibus incolis, & ad uicinam ciuitatem, quo adhuc non pertexerat Apoſtolus, proficiſcentibus/ſciſcitantibuſq; ab idolo illic exiſtente, cur in Albana reſponſa non haberent, faſſus eſt cacodæmon ueritatẽ ui Chriſti compulſus, Albanorũ Deum, immo cacodæmonem ob ingreſſum Bartholomæi in ciuitatem, & templum, cathenis ligatũ, ut loqui amplius non ualeret. Confeſſi etiam ſunt mali dęmones Cypriano tunc mago, aut necromanti Chriſtum pręualuiſſe in eos: Quare ſpretis Cyprianus uictis adhæſit uin/

Lucæ

CHRISTVS.

Paulus

centi. Fœlix præſbyter, & martyr nō modo dæmones ligauit, ſed ſolo flatu Mercurii ſtatuam, & Dianæ ſimulachrū deiecit: Arborem quoq; ubi lucus, & templū erat, ſolo iuſſu in crucifixi nomine cōminuit. Margarita proprio cingulo dæmonem ligatum in crucifixi uirtute ducebat ad nutū. Innumerabilia ſunt in huiuſmodi paradigmata. Sed, quid moror exemplis, quorū me turba fatigat? Iam celebri fama diuulgatum eſt omnes poteſtates aereas pauere non tm̃ Chriſtum ieſum, ſed olim infamē, nunc aūt inſignem crucem, in qua triumphauit: ut iam in prouerbiū uenerit: Magis timetur hoc, uel illud, q̄ diabolus timeat crucē. Neq; tacebo, quod experimento didici, nullum dæmonem, malū ſpiritum, uel tetram uirtutem ex his, quæ uexant, uel poſſidēt humana corpora, poſſe reſiſtere, quin/ uelint nolint, genufleĉtant, quādo nomen Ieſu debite pronuntiatū ipſis proponitur uenerandum: Et quod plus eſt, iam experimēto comprobatū eſt nihil fauoris haberi poſſe a cœleſtibus, niſi interueniat nomen, authoritas, fauor, & aſſenſus Ieſu. Hinc Hebrei in diuinis nominibus peritiſſimi, nihil poſt Chriſtum operari poſſunt, ſicuti faciebant priſci eorū patres. Vnde cū aduocare nequeant cœleſtia, & munda numina, ad tartareas poteſtates, & immundos dæmones confugiunt: & ad necromantiā illam artem omni lege, omniq; religione damnatā: ut mihi proprio ore faſſi ſunt, qui in huiuſmodi magis experti, & præcipui habebantur. Aliqui tamē, ut ſuam incredulitatem, & perfidiam obtegant, criminantur peregrinationem ſuā, in qua longe diſtantes a terra promiſſionis, & templo, nihil (ut inquiunt) authoritatis/ aut uirium obtinent. Sed hæc uerba & nugæ meraciſſimæ ſunt, cū Ioſeph in Aegypto, Ezechiel in Chaldea ſimul & Daniel uaticinati fuerint: Et hic etiam Dagon ibidem deſtruxerit: & Chriſti diſcipuli ubiq; terrarū in dæmones prorſus præualuerint, & mirabilia operari paſſim comprobentur.

Eadem comprobantur uaticiniis. Cap. XVII.

AD oracula autem/ quæ huiuſmodi negotium præuenerunt/ uenientes, incipiemus a Moſe, a quo habemus in Leuitico, q; Nadab / & Habiu filii Aaron arreptis thuribulis impoſuerunt ignem, & incenſum deſuper, offerentes coram Domino ignem alienum/ uel extraneum, quod eis nō præceperat: Et egreſſus ignis a Domino, deuorauit eos, & mortui ſunt coram Domino. Non ſine admiratione legi poteſt hic textus, niſi intelligatur latens, & myſterioſus ſenſus. Laborauit Abraham / Moſes / Aaron / & electi illi ſacerdotes, ut idolatriam extinguerent: atq; omnes ad cultum ſummi Dei deducerent: quod ſuper omnia peroptabant. Hoc zelo Abraham, cum Deum unicum doceret Chaldeos, in ur, uel fornacem miſſus fuit ab eis. Hoc zelo Elias impetrauit ignē de cœlo cōtra prophetas Bahal. Hoc zelo Nadab,

Leuiti.

& Habitu arrepti uoluerunt adolere cũ igne alieno, idest ſacra offerre pro extraneis: Sed cum arrogarẽt ſibi maximum opus Meſſiæh tantúmodo re ſeruatum/ & minime ipſis cõmiſſum/de arrogantia puniti ſunt: Vnde cũ doleret Aaron de filiis perditis ex opere/maxime bono zelo perpetrato, dixit ei Moſes: Hæc dicit Dñs: Sanctificabor in proximis, uel propinquis meis, & in conſpectu totius populi glorificabor. Propinquus/& proximus Deo, in primis Chriſtus eius Filius fuit: Poſtea Apoſtoli: quorũ plærique propinqui Chriſti erant in ſecũdo gradu cõſanguinitatis ſcd'm carnẽ: ut Iohãnes/uterque Iacobus/Philippus/Simon/& Thadæus: Secundũ autẽ ſpiritũ diſcipuli omnes/pręcipue Apoſtoli/in qbus ſanctificatus, & glorificatus eſt in conſpectu cuiuſque populi & uniuerſi mundi: Quã gloriã ſibi uendicare uoluerũt illi duo ſacerdotes, non pręcipiente Dño, nec exigente tempore, ideo puniti fuere: Quod audiens Aaron tacuit, rationi, & iuſtitiæ cedens. Iſaias autem, cũ de Meſſiah multa uaticinatus eſſet, quid de idolis deprimendis adiecerit, uideamus: ait enim: In nouiſſimis diebus. i. in ultima ætate, erit præparatus mons Dñi in uertice montiũ: Et eleuabitur ſup oẽs colles. Nec enim legimus, aut uidimus/q̃ aliquis mons proxime eleuatus ſit ſup colles, aut alios montes, ad quẽ cõfluxerint gentes: Vnde mons hic eleuatus ſup omnes colles eſt ille, qui ſcriptus eſt in capite libri, & effectus Rex regũ, & Dñs dominantiũ, prælatus, atque eleuatus ſuper omnes principes, qui tanq̃ colles eleuati ſunt ſuper populos. Et ad hũc confluxerunt gentes ſuſcipientes eius characterẽ, & donatiuũ, & ipſum adorantes: tunc enim, ut ſequitur, eleuatus eſt Dñs ſolus contritis penitus, & demolitis idolis: unde ſequit: In illa die proiiciet homo idola argenti ſui, & ſimulachra auri ſui. Zacharias quoque ſole clarius loquitur dicẽs: In illa die erit fons patẽs domui Dauid, & habitãtibus Ieruſalem, in ablutionẽ peccatoris, & menſtruatæ: Qui fons (ut oẽs interpretãtur) Meſſiah eſt: qui abluit peccatũ, & menſtruata, ideſt actuale, & originale peccatũ. Et tunc (inquit Dñs exercituũ) diſperdam nomina idolorũ de terra, & non memorabuntur ultra: quod iam facto cõprobamus. Iterum in Ezechiele inquit contra Aegyptũ idolis opulentã: Diſperdam ſimulachra, & ceſſare faciam idola de Memphis: & dux de terra Aegypti non erit amplius: Et multa proſequitur Vates de ſtrage Aegyptiorum/quã principes Romani, & alii executioni demandarunt. Sed hæc omittentes de idolis proſequamur, quæ primo in Aegypto, Memphis, Taphene, Canopo, Alexandria, Thebis, Heliopoli, & aliis ipſius Aegypti locis, florente cultu crucifixi, demolita ſunt: & repleta loca Anachoritis, Monachis, & q̃plurimis Ieſum a terra exaltatum uenerantibus. Sed & Malachias ultimus Prophetarum de abiectione Iſrael, & uocatione gentium per Meſſiæh uirtutem q̃ aperte loquatur, uideamus: Non eſt (inquit ad populum Iſraeliticum)

Moſes Iſaias Zacha. Ezechi. Malac.

uoluntas mea in uobis, dicit Dñs exercituũ: & munus non ſuſcipiam de manu ueſtra: Ab ortu enim ſolis uſq; ad occaſum magnũ nomen meũ in gentibus, & in omni loco adolet̃, & offertur nomini meo oblatio munda: q̃a magnũ nomen meũ in gẽtibus, dicit Dñs exercituũ: Quæ ꝓpheta ipſe tanta certitudine cognoſcebat, ut ipſa futura tãq̃ pñtia, more ꝓphetico, de nũtiaret: Nec.n.in gẽtibus tũc glorificabat̃ nomẽ Dñi, ſed exaltato cruci fixo honorari cœpit: Ad quẽ uerũ Meſſiã tãdẽ uenient Iſraelitici oẽs, ut p

Iſaias Iſaiã dr̃: In die illa erit radix Ieſſe, qui ſtat in ſignum populoꝝ, in cruce vʒ exaltatus: Ipſum gẽtes deprecabunt̃, & erit ſepulchrũ eius glorioſum: uel (ut hẽt ueritas textus) erit requies eius honor: Et adiiciet Dñs ſecũdo ma nũ ſuã ad poſſidendũ reſiduũ populi ſui, quẽ vʒ reduxit aliq̃n, ſed plenius reducet ex uariis captiuitatibus, & ingenti diſperſione, quæ impñtiaꝝ eſt

Idem ubiq; terraꝝ, ut tãgit propheta: dum ſequitur: Quod.ſ.reſiduũ relinquet̃, & ab Aegypto, & a Phetros, & ab Ethyopia, & ab Elã, & a Senahar, & ab Emath, & ab inſulis maris: Quibus uerbis tres mundi partes ꝑcipuas tan git/ Aphricã, Aſiã, & Europã: ut ex illis omnia loca intelligant̃, in q̃bus di

Idem ſperſi ſunt. Sequit̃: Et leuabit ſignum in nationes, & congregabit ꝓfugos Iſrael, & diſpſos Iehuda colliget a quatuor plagis terræ. Nec aliq̃d clarius dici põt, ſicut ad uerbum cõpletũ eſt, triũphante crucifixo, & miſſo ſpiritu

Lucas ſancto: Quo repleti Apl̃i, dum loquerent̃, erãt (inquit Lucas) admirãtes Parthi, Medi, Elamitę, & habitãtes in Meſopotamia, Syria, & Cappado cia, Ponto, & Aſia, Phrygia, & Pãphilia, Aegypto, & Libia, Cyrene, & ad/ uenæ Romani: Iudei quoq; Proſelyti, Cretes, & Arabes, & dicebãt: Audi/ uimus eos loquentes noſtris linguis magnalia Dei: Hoc.n.primo die, quo Chriſtus prędicari cœpit actum eſt: Quæ aũt ab illis cunabulis ad noſtra uſq; tẽpora ſucceſſere/ uolumen noſtrũ cape minime poſſet. Multis quoq; aliis oraculis hoc idẽ corroborari ſolet, ſed quæ dicta ſunt, ad pſens ſuffi/ ciant: Hoc tamẽ unum pſtringam, qđ a Moſe, Chriſto, Paulo, & aliis p̃di ctum eſt, ꝙ tãq̃ omniũ immaniſſimũ ſcelus, & peſtis, atq; abominatio ſę/ uiſſima a IESV crucifixo conteretur, qui p antonomaſiã antichriſtus di/

Iohan. cetur. Multi.n.(inq̃t Iohãnes) antichriſti facti ſunt, ſed unus omniũ acer

Paulus rimus, qui eleuabit̃, nõ tm̃ cõtra Chriſtũ, ſed (ut inq̃t Apl̃s) cõtra omne, qđ dicitur Deus, aut qđ colitur, ita, ut in templo Dei ſedeat oſtendens ſe,

Moſes tãq̃ Deũ: De quo Moſes inducit Bilhan uaticinantẽ in huiuſmodi uerbis

Bilhan אוי מי יחיה משמו אל וצים מיד כתים וענו אשור וענו עבר וגם הוא עדי אובד

Quod ad uerbũ traductũ dicit: Heu q̃s uiuet ab eo.i.a facie eius, q̃ poſi/ tus eſt cõtra Deũ: Et naues de littore Italiæ, ſupple ueniẽt, & affligẽt Aſſy rium, & affligẽt Hebreũ: & etiã ipſe tandem peribit: Eleuabit̃ enim abo/ minabilis, & affliget potiſſime Aſſyrios & Hebreos, ubi reſidebit: & cõſe/ quenter affliget quoſcũq; potuerit ſtrage, & tribulatione magna, ut etiam

infallibilis Veritas proteſtata eſt dicẽs: Cum uideritis abominationẽ deſo/ CHRI/
lationis/quæ dicta eſt a Daniele, ſtantẽ in loco ſancto: qui legit, intelligat. STVS.
Ve in prægnãtibus, & nutriẽtibus in die illa/in qua erit tribulatio magna,
q̃lis nõ fuit ab initio mũdi uſq; mõ, neq; fiet: & multa, quæ ſequunt̃: quæ
apte inuũt, nunq̃ acriorẽ hoſtẽ in Chriſtũ, & Deũ, & ſalutẽ noſtrã inſur/
rexiſſe, aut inſurrecturũ: De q̃ nihilominus crucifixus nr̃ reportabit uicto
riã, & triũphũ trahẽs de manibus ſuis oẽs, quos accepit: ut ſubinfert Pau/ Paulus
lus dicens: Quẽ Dñs IESVS interficiet ſpũ oris ſui: & deſtruet illuſtratiõe
aduẽtus ſui eũ, cuius eſt aduẽtus ſcd̃m opatiões ſathanę in omni uirtute,
& ſignis, & ꝓdigiis mẽdacibus, & in omni ſeductione iniqtatis iis, qui pe
reunt, eo ꝙ charitatẽ ueritatis nõ acceperũt, ut ſani fierẽt: & merito attra/
herent̃ a crucifixo nr̃o. De eius q̃q; uictoria ſeq̃tur ſũma Veritas dicens, ꝙ CHRI/
tũc apparebit ſignũ filii hoĩs in cœlo, quo ip̃m ſceleſtum v3 debellabit. Et STVS.
mittet Angelos ſuos cũ tuba/& uoce magna/& cõgregabũt electos eius a
quatuor uẽtis cœli, a ſũmis cœloꝝ uſq; ad terminos eoꝝ. Poſtea ſubinfert:
Cœlũ & terra trãſibũt, uerba ãt mea nõ p̃teribũt. Quo debellato deſtruet̃,
& inimica mors: quæ in hoc ultimo, & ſupremo conatu cõfracta peribit,
triũphante Ieſu/& attrahẽte ad ſe oĩa attrahenda, ut ſtatim dicetur.

Quomodo diſtrahentia omnia tandẽ ammouebit, ut ad ſe unũ omnia perfecte trahat. Cap. XVIII.

MAgna qppe ex añdictis inſurgit admiratio, cur nõ uideamus
attractum iſtũ omniũ gentiũ, & ẽt populi Iſraelitici, ſicut ui
dent̃ p̃dixiſſe oracula: Ait.n. Regius ꝓpheta: Et adorabũt eũ David
oẽs reges, oẽs gẽtes ſeruiẽt ei: Et Iſaias: Surge/illuminare Ie/ Iſaias
ruſalem, qa uenit lumen tuũ, & gl̃ia Dñi ſup te orta eſt: quia ecce tenebrę
operiẽt terrã, & caligo populos: ſup te autẽ oriet̃ Dñs, & gl̃ia eius in te ui/
debit̃: & ambulabũt gẽtes in lumine tuo, & reges in ſplendore ortus tui:
Caligo.n.& tenebræ operiebant populos, quãdo idolis, & poteſtatibus te/
nebrarũ ſeruiebant: Sed orto Dño in Ieroſolymoꝝ agro, & uiſa eius glo/
ria, gẽtes cœperũt ambulare in lumine ſuo/ & reges in ſplẽdore ortus ſui,
uiſa eius ſtella in oriẽte. Sunt quoq; inumera alia oracula, qbus p̃dictũ eſt
oẽs illuminari, dirigi, & deduci debere a luce iſta a terra exaltata pro illu/
ſtratione, & ſalute nr̃a. Sed hoc infert ſpeculantibus admirationẽ nõ mo/
dicã/ſi hęc lux (ut dictũ eſt) oẽs colluſtrauit, cur tot remanẽt obtenebra/
ti, & illi, qui ſpurciſſimę beſtię characterẽ ſuſcepe, & q eã lucẽ reſpuẽtes a
figuris, & ænigmatibus diſcedere nolũt? Nõne & illi, qui nomẽ tñmõ ſu/
ſcepe, uñ chriſtiani denoĩent̃, opibus ãt illud nomẽ impugnãt? certant.n.
inter ſe odiis, & litigiis, Deũq; ueluti detruſi tartareis carcerib⁹ blaſfemãt,
carnis illecebris obuoluũtur, idola pecuniaꝝ adorãt, terrena ſapiũt, ſpiri/
tualia oderũt, caſtrimargiæ inſeruiunt, cultũ Dei cõtemnunt, adeo/ut non
attracti,

attracti, ſed expulſi penitus ab iſta luce uideantur: Vnde & Prophetarum oracula, & ſummæ Veritatis ſententia de falſitate argui poſſe diiudicetur: quia nec ad eum confluunt gentes, nec ipſum adorant omnes populi, nec ab eodem omnia attracta conſpiciuntur: Quibus ſatiſfacientes/ dicimus Chriſtum omnium ſalutem operatum fuiſſe pro omnibus / traditum pro omnium liuoribus ſanandis, & in lucẽ omnium inſtar ueri Solis ortum, & accenſum: Non tamen omnes ſalutem capiunt, etiam quibus ſalus parata eſt, quouſq; ipſorum tempus aduenerit: Sol enim in ſua primæua fabrica refertus fuit ea luce, quæ pro omnibus mundi partibus illuminandis eſt ſufficientiſſima, non tamen partes omnes ſimul colluſtrat, ſed completo circuitu, nulla remanet lucis ipſius beneficio priuata, & omnia ſuo tempore lumen ſuſcipiũt. Ortus quoq; eſt ſol iuſtitiæ Chriſtus luce perfecta, qua poſſet omnem hominem illuminare: Sed ſunt tenebræ, quę nequeunt eam comprehendere, uel nunq̃ uel pro tempore: Et qui nunq̃ eam ſuſcipere uoluerint, tanq̃ lucis inimici dabuntur in ſortem peſſimam cũ principe tenebrarum: Qui autem ſtatim, uel ſaltem aliquando eam ſuſceperint, hi & in patria lucis eius beneficio perfruentur: Virtus enim Chriſti diſtributa in omnia membra myſtici, & Chriſtiani corporis diffunditur tanq̃ fermentum in totã maſſam, & tanq̃ ignis in plura ligna: Sed ſicut maſſa illa tota fermentatur cum tempore, & ligna calefacta ſuo tempore accendũtur, & in ignem tranſmutantur, ſic & maſſa iſta humani generis, ſuſcepta Chriſti uirtute, tota ſuo tempore fermentabitur bono fermento: & calefacta igne illo diuino in ipſum tranſmutabitur, excepta ea parte, quæ ueluti fex, & purgamentum proiicietur ad latrinas tartareas. Sed id erit completo curriculo, quod Pater æternus decreuit pro expurgatione maſſę in illũ tranſmutandæ: de quo Sophonias ait: Expecta me, dicit Dominus, in die, quo ſurgam: quia iudicium meum.i.decretum mihi datum eſt, ut congregem gentes, & colligam regna, & effundam ſuper eos indignationem meam, omnem iram furoris mei, quia in ira zeli mei deuorabitur omnis terra.i. omnis, qui terrena ſapit, & ſecundum carnem, & ſanguinem uiuit: & expurgabo omnẽ ſcoriam, tam in operibus, q̃ in uerbis: & tunc omnes erũt puri, & in operibus, & in uerbis: Vnde ſequitur: Tunc effundã ſuper populos labium purum, ut inuocent omnes nomẽ Domini, ea vȝ ſanctimonia, & puritate, qua iuocare debẽt. Et hoc quo ad uerba. Sed de operibus ſequitur: Et ſeruient ei humero uno.i.unico corde, unico cultu, & cõformibus operibus: Quod adhuc minime uidimus: Speramus autem uidere, & lætari, quando congregatis gentibus, & collectis regnis effundetur furor, zelus, & ſancta indignatio emundans, & expurgans omnia immunda, & colligens omnia diſperſa, reddenſq; unicum labiũ, & illud purum, & mundum: Quod (inquiunt Hebrei) illud erit, quo lex, & oracula datæ ſunt,

Sopho. [margin, beside "mutandæ: de quo Sophonias ait"]

Hebrei [margin, beside "dum: Quod (inquiunt Hebrei)"]

& celebres hymni dictati: Vel ſit ſermo purus, & clarus/nō ſecūdū idioma,
ſed procedēs a corde puro/& unico in oibus ex colligāti charitate: Et tunc
hoies a multiplicitate rituū, & cærimoniaꝝ, in qua multoties cōfundunt̃,
ad unicū cultū reducent̃: qui tunc clare, ſecūdū Dei beneplacitū explica/
bitur, ceſſante omni diſcordia, & diſſidio: Quę an ab animis nā diſſidenti/
bus, an ex corporibus ex contrariis qualitatibus compoſitis, an ex formis
multigenis ꝓcedāt, an ex uario cultu, influxu multiplici, & diuerſis nutri/
mētis foueat̃, altiſſima quippe ad diſcernēdū exqreret̃ indago. Adſunt q/
dē in hoie contrariæ qualitates diuerſiſſime cōmixtæ: unde diuerſæ cōple/
xiones. Intercedūt quoq; uarii influxus diuerſiſſime diſponentes corpora
noſtra. Interſunt etiā diuerſæ regiones, uarii cibi, cōuerſatiōes multiplices,
ex qbus oibus (ut Ptolemæo placet) deducit̃ homo ad diuerſos effectus. Ptole.
Nec minus id ꝓcedit ab animis, qui ſi ab eodē fonte procedūt, tranſeūtes
tamē p diuerſa media (ut Pythagorei, & Academici autumāt) diuerſas in Pytha.
duūt nāſ, & inclinationes: unde diſſenſio exorit̃. Sed cū illud, quod eſt ſū/ Acade.
me unū, a quo ois multitudo emanat, deducere intēdat debito reꝝ curricu
lo omnē multitudinē in ſeipſum unū, oportet, q; colligendo multitudinem
reſecet, & ammoueat oia, quæ ab unitate diſtrahūt. Hinc (qđ dictu mira/
bile eſt) etiā intelligētias ab eis, quos tuent̃, tādē ammouebit: Quod dicere
nō auderē, niſi Iſaias me aperto ſermone doceret dicēs de multiplici mili/ Iſaias
tia p̄ſidente Edom, & Boſra: Et tabeſcet ois militia cœli, & cōplicabuntur,
ſicut liber, in quo cartę multę colligunt̃, & cōplicant̃. Et hoc amplius ſub/
infert: Et ois militia eorū defluet, ſicut defluit foliū de uinea, & de ficu, qm̄
inebriatus eſt gladius meus in cœlo: Quod nō de militia intellectuū beato
rū intelligit̃, neq; de primæua expulſione principis tenebraꝝ: qa de militia
Edom, & Boſra loquit̃: quę tū nō erāt, & de futuro eſt ſermo, & nō de prę
terito: Sic & antea clariſſime loquit̃ dicēs: Viſitauit Dominus ſup militiā Idem
cœli in excælſo, & ſup oēs reges, qui ſunt ſup terrā, auferēs forſitā ab hoi/
bus, & regnis (ut aliqb⁹ placet) oēm particularē tutelā, ut regēs ipſe uni/
cus, quos regit, deducat ad omnimodā unitatem cordis, amoris, cultus, &
idiomatis meliori fruge, q̄ principes Angelici, eſto q; boni. Hic Moſes nō Moſes
cōtentus ducatu Angelico, ipſum Deū uoluit habere ductorem: Reducet
(inquit) plura idiomata ad unū, quę tot ſunt, quot principes cœleſtes di/
ſtributi per portiones ſignoꝝ, ut ſecretiores Theologi docēt: Sex enim ſūt
pro quolibet duodenario illo cœleſti, qui cōnumerati repiunt̃ ſeptuaginta
duo, quot erāt ſapiētes in cōſilio Sinedrim iudicantes turbā, & quot electi
ſunt poſt Apoſtolos duodenarios in doctores, & ductores gentiū non ſine
magno myſterio, ut Reſp. patrū antiquoꝝ, & Chriſtiana ſimulachrū tene
rēt Reip. cœleſtis. Et cū dignabit̃ Princeps hēre de nobis tutelā imediatā,
tunc forſitan deuenient gentes ad illud millenarium, de quo Iohannes in Iohan.

Apocalypſi:Et uiuent,& regnabunt cum Chriſto mille annos,omnes facti ſacerdotes Dei,& Chriſti:Et iterũ:Et ipſi populus eius erunt,& ipſe Deus erit cũ eis eorũ Deus in millenario ſeptimo ſabbatario, & quietis: In quo Deus quieſcet ab operibus,quę nobiſcum agit:& in nobis quieſcet,& nos
CHRISTVS. in eo,iuxta illud,qđ dixit:Qui manet in me,& ego in eo:Sed multo fœlicius erimus ĩ alterutro,& uniti perfecto amore,& quiete in patria illa,ubi dabitur perpetua manſio,& quies.

Quod tandem trahet omnes attrahendos. Cap. XIX.

IDEM AMmotis igitur omnibus impedimẽtis, & collecta tutela oẽs attrahendos tandẽ ad ſeipſum deducet abſq; aliqua reſiſtentia,aut errore/iuxta id,quod ait:Ego uitã ęternam do ouibus meis/& non rapiet eas quiſq̃ de manibus meis:Et iterũ:Oẽs quos dediſti mihi/non ꝑdidi ex eis quẽq̃:Et rurſum:Oẽs/quos dediſti mihi,ego cuſtodiui,& nemo ex eis periit, niſi filius perditionis, ut ſcriptura impleat̃,quæ multa de ꝓditore prædixerat:Nã ſicut Deus elegit, ita modũ adinuenit,& uiã, qua ipſos ad ſe deducat, ſicut docet nos
Paulus Paulus cum Romanis diſſerẽs:Quos pręſciuit,& prædeſtinauit cõformes fieri imagini Filii ſui,hos & uocauit:& quos uocauit,hos & iuſtificauit:quos autem iuſtificauit,illos & magnificauit:quid ergo dicamus? Si Deus pro nobis, attrahẽs uƺ,& deducẽs,quis contra nos diſtrahens & deuians? quaſi dicat
Idem nullus.Et de huiuſmodi attractu fortiſſimo ſequit̃ Paulus dicẽs:Quis ergo nos ſeparabit a charitate Chriſti? An tribulatio,an anguſtia,an fames, an nuditas,an ꝑiculũ,an perſecutio, an gladius? Nam ĩ his oĩbus ſuperamus propter eũ,qui dilexit nos:& qui nos attrahit,& tenet.Ideo deprecabatur
Salomõ ille ſapiens dicẽs:Trahe me poſt te curremus.Traxit q̃ppe,& trahit Pater æternus in funiculis diuinis, ſed Deus factus hõ trahit in funiculis hoĩnũ,
Oſee ſicuti per Oſee ꝓdixit:In uinculis hominũ trahã eos,in uinculis charitatis: uel in ſeruitute amoris,ut habet ueritas litteræ. Quibus uinculis hominis extenſis ab illo,qui habitu eſt inuẽtus,ut homo,quia ſenſibilia,quia domeſtica,quia maximi amoris pignora traxit multo maiorẽ multitudinem, q̃ irretierat uinculis illis inuiſibilibus,& nõ ꝑceptis ſenſibus, quibus uulgariũ copioſa turba innitit̃. Sed hic inſurgit nõ modica inter multos ſapiẽtes diſceptatio,quænã ſit maior turba/aut eorum, qui trahunt̃,aut eorũ,
Symeõ qui abiiciuntur a Chriſto: Quod uolens determinare Symeon dixit:Ecce poſitus eſt hic in ruinam, & in reſurrectionẽ multoꝝ in Iſrael,non magis unã,quã alteram multitudinem præponderans. Mouentur nõnulli & illo uerbo, quod iſte attractor dixerat: Multi ſunt uocati, pauci uero electi, exiſtimãtes/ꝙ ſoli pauci electi ex multis uocatis ſaluentur:Sed quid dice-
Paulus mus ad Paulum,qui non contra Chriſtum, ſed pro Chriſto loquit̃ dicens: Quos uocauit,hos & iuſtificauit? Omnes igitur uocati in numerũ electoꝝ

uenire cenſentur. Nec quidem a ueritate eſt alienum: Nam illi pauci electi non ſecernuntur a uocatis, tanq̃ a reprobis, ſed tanq̃ conſignati ab illa turba magna, quã dinumerare nemo poterat, deligunt̃, ut ordine, & numero illo duodenario ſacramentoꝝ pleno aliis pręferantur. In cœna quoq; illa, ad quam multi uocati fuere/unũ tantũmodo expulſum/& abiectũ legimus/ cæteris aũt in nuptiis illis æternæ beatitudinis perſiſtentibus: Vnde edocemur, ꝙ ex uocatis nõ pauci/ſed pene oẽs ſaluant̃. Nec illud uerbum Chriſti, quo ait: Multi ſunt uocati/pauci uero electi/ intelligi poteſt de illo uno tantũmodo expulſo/ſed de illis, qui multi inuitati fuere: q̃uis Hieronymus dicat per illũ unũ intelligi debere omnes, qui ſimul uniti ſunt in malitia, cũ iudeis vꝫ/qui erãt uocati ꝑ legẽ, & ex ipſis pauci nuptiaꝝ participes ſunt effecti: Ne tñ ſedilia uacua remanerent, miſſi fuerũt nuntii ad exitus uiaꝝ, ideſt ad gentiliũ populos, qui erant extra uiã legis, ut introducerent ad nuptias, quoſcunq; adinuenirent, ſicuti bene interpretat̃ Hieronymus. Sic igit̃ pauci ex uocatis per legẽ electi fiũt, quouſq; dabit̃ tẽpus: ut conuertantur reliquiæ Iſrael/ ſicut edocemur oraculo Iſaiæ dicẽtis: In ueritate reliquiæ cõuertent̃, reliquiæ inq̃ Iahacob ad Deũ fortẽ: Si.n. fuerit populus tuus Iſrael quaſi arena maris, reliquiæ cõuertent̃ ex eo: Quod & Paulus adducit cũ Romanis diſſerens. Sed ex maxima turba gentiliũ omnes uocant̃, oẽs introducuntur, qui ubicunq; ſunt, reperiunt̃. Sunt ergo pauci electi ex multis iudeis uocatis, ad quos ſermo Chriſti dirigebat̃: Vel ſunt pauci electi, ut aliis p̃ferant̃: Nã ſeruatoꝝ ẽ turba magna ex omnibus linguis, populis, & natiõibus: Quoꝝ noĩa, & ſi uulgo obſcura, Deo tamẽ cognita, & manifeſtiſſima ſunt, annotataq; in libro uitæ, qui Deo ſemper patens eſt. Inſup iſti diminuẽtes numeꝝ ſaluãdoꝝ in fauorem eorũ, quæ dixerãt, aliud uerbũ Saluatoris adducũt, qui ait: Anguſta eſt porta, & arta eſt uia, quæ ducit ad uitã: & pauci ſunt, qui inueniunt eã: Vnde uidet̃ ſatis manifeſtũ, ꝙ pauci ingrediant̃, aut attrahant̃ ad uitã, reſpectu multorum qui per uiã mortis, & dãnatiõs gradiũt̃. Sed attendãt, quęſo, iſti tantum loquẽdi modũ ſũmæ Veritatis, quæ ait: Et pauci ſunt, qui inueniunt eam: Nã ſi dixerimus, ꝙ nullus eã inuenit, nõ diſcedemus a ueritate, acclamãte Baruc: Non eſt, qui poſſit ſcire uiam eius: neq; qui excogitet ſemitas eius. Et ſi nõ poſſumus excogitare, minus adinuenire, niſi oſtẽdat nobis, & ducat ille, qui ſcit uniuerſa: & nouit eã, & tradidit eã Iahacob puero ſuo, & Iſrael dilecto ſuo: Poſtea in terris apparẽs docuit eam ore proprio: immo fecit ſe uiã, & hoſtiũ dicens: Ego ſum uia: Ego ſum hoſtiũ, per me ſolum datur introitus ad uitã. Hic ergo ſolus uiã inuenit, & hoſtiũ, ſine quo nihil facere poſſumus, aut excogitare: illũ tñ docentẽ, ducẽtẽ, & pręeuntẽ ſecuti ſunt multi, & turba magna, quam dinumerare nemo poteſt. Nec arbitror fuiſſe tã paruę uirtutis illũ, qui uult oẽs hoĩes ſaluos fieri, ut ſalute paucoꝝ

CHRISTVS. Hiero. Idem Iſaias CHRISTVS. Baruc CHRISTVS.

contentus ab alioꝝ cura deſtiterit. Nec tam exigua fuit ducis uirtus, ut ita paucoꝝ attractu uideatᷣ extincta, dicēte Paulo ad Romanos: Si unius delicto multi mortui ſunt/ multomagis gratia Dei, & donū in gratia unius hominis I E S V Chriſti in plures abundauit: Et iterum: Si unius delicto mors regnauit per unum, multomagis abundantiā gratiæ, & donationis, & iuſtitiæ accipientes in uita regnabunt per unū Ieſum Chriſtum: Igitur ſicut per unius delictum in omnes homines in cōdemnationem, ſic & per unius iuſtitiā in omnes homines in iuſtificationem uitæ: Et ſicut per inobedientiā unius hominis peccatores cōſtituti ſunt multi, ita & per unius obedientiā iuſti cōſtituentur multi. Si igitur multi, quomō pauci? Neq; cōtra Chriſtū Paulus, in cuius pectore Chriſtus reſonat, ſed cū Chriſto, qui ait: Veni ſaluos facere, & quęrere eos, qui perierant. Et qui iterū dixit: Omnes quos dedit mihi Pater, nō perdidi ex eis quemq̄. Igitᷣ omnes datos a Patre ſaluat. Sed nec opinandū eſt, ꝙ largiſſimus dator omniū bonoꝝ ex maxima multitudine paucos dederit filio, cui oīa donauit: Nec bonitati Dei, & miſericordiæ conuenit, ut plures perire ſinat, q̄ ſaluet, cum poſſit, & uelit oēs ſaluare, niſi qui ſalutem recuſant. Dabitur quidem (Deo fauente) tempus, quando reliquiæ, quando diſperſi congregabuntᷣ, quādo oēs ſeruient Deo humero uno, & quādo (ut inquit Zacharias) erit Dominus unus in omnibus, & nomen eius unū: Quod erit (ut ſupra dixit) in die nota Dñō: In qua exibunt aquæ, quæ ſupra cœlos ſunt, de Ieruſalē ſuperna v3, & medietas eaꝝ ibit ad mare orientale: Ad orientem quippe illū, de quo Iſaias: Vocās ab oriente iuſtū: Et de quo Pſalmographus: Aſcendit ſuper cœlos cœloꝝ ad orientē: Medietas uero altera ibit ad mare, non quidē illud Syriacū, quod facit littora Paleſtinę, ut aliqui interpretantᷣ: ſed ad Chriſtum/ qui nouiſſimis temporibus repletus fuit aqua illa diuina, & ſupercœleſti, ut pelagus effectus ſua plenitudine irrigaret uniuerſos: Quā aquā tam libenti animo propinat, ut publice in templo clamet, & dicat: Si quis ſitit, ueniat ad me, & bibat. Et iſtæ aquæ (ut ſequitur Propheta) nūq̄ deficiēt, ſed erūt in hyeme, & æſtate ſemper refocillantes animas. Et tunc erit Dñs rex ſuper uniuerſam terrā, nō qdem id tpis nouū adeptus regnum, quia iā effectus eſt Rex regum, & Dominus dominantiū: Sed quia habebunt eū in dominū omnes, quos permiſit per tempus uagari ſuo arbitrio: Vel erit Dominus omniū, qa ceſſabūt dominia & principatus alioꝝ, ut pauloante diximus: Quod ſuum ſortietur effectum aut in ſecundo Chriſti aduentu, ut ſentit Hieronymus, aut quādo id ille decreuerit, cui ſoli hæc dies cognita eſt: Quandoquidem noſtrum non eſt ſcire tempora, uel momenta, quæ (ut Chriſtus diſcipulos ab huiuſmodi inquiſitione reuocās aperte reſerauit) Pater poſuit in ſua poteſtate.

[Marginal notes: Paulus; CHRISTVS.; Zacha.; Iſaias; Dauid; CHRISTVS.; Hiero.; CHRISTVS.]

CHriſtus eſt uerus ſacerdos, & uerus panis / & hoſtia, & ſacrificium omnia purgans/& omnia pacificans. Tonus Tertius.

QVid ſit ſacerdos/& eius officium.	Cap.	Primum
Quod Chriſtus fuerit uerus ſacerdos & omnibus refertus, quæ ad uerũ ſacerdotem, & ſummum pontificem ſpectant.	Cap.	II.
Chriſto tã͂ uero ſacerdoti omnia ſacerdotalia debent.	Cap.	III.
Sacerdotis ueſtimenta quæ ſint.	Cap.	IIII.
Quid hæc ueſtimenta ad ſacerdotes, atq; ad antiſtitem maximum conferebant.	Cap.	V.
Quid ad ſacerdotes Chriſti ptineãt hæc figuratiua indumenta.	Cap.	VI.
Quid omnia illa ueſtiměta cum Chriſto, quem potiſſime figurabant.	Cap.	VII.
Chriſtus eſt ſacerdos in æternum.	Cap.	VIII.
Cur Chriſtus fuerit ſacerdos iureiurando.	Cap.	IX.
Quomodo Chriſtus fuerit ſacerdos ſecũdum ordinem Melchizedec.	Cap.	X.
Quanto maior, & melior ſacerdos fuerit Chriſtus, q̃ Aaron/& omnes ſacerdotes legales.	Cap.	XI.
Chriſtus fuit uera hoſtia, & omnigenum ſacrificium, & oblatio.	Cap.	XII.
Quomodo Chriſtus fuerit uerus agnus.	Cap.	XIII.
De uirga Moſi, & cruce.	Cap.	XIIII.
Ad quid ſacrificia, & cur hirci ſorte delecti pro peccato offerri iuſſi ſint.	Cap.	XV.
Cur par turturum, aut duo pulli columbarum offerri iubeantur in purificationem partus, & mulieris parientis.	Cap.	XVI.
Cur aues duæ offerebant pro leproſo mundando.	Cap.	XVII.
Cur ſimul cum hirco uitulus, ſiue bos pro peccato offerebatur.	Cap.	XVIII.
Quid ouis/& agnus.	Cap.	XIX.
Quid de panibus ꝓpoſitionis/placẽta azima/lagana/panibus ſimilæ/& huiuſmodi oleo delinitis.	Cap.	XX.
Quid ſuffumerium/ſiue thuribulũ/thus & thurificatio.	Cap.	XXI.

QVID SIT SACERDOS/ ET EIVS OFFICIVM CAP. PRIMVM.

LATISSIMVM campum/ & qui ſeſe ab oculis
noſtris ſua magnitudine tollit,intramus/dum tractare
uolumus de ſacerdote, qui mediũ inter Deum & ho/
minẽ tenet:& eſt quaſi Deus uiſibilis:Et maxime ſum
mus, & uerus ſacerdos Chriſtus/cuius ſacerdotiũ pro
uirili noſtra explicare intendimus. Sacerdos itaq; ſic
dicitur/quaſi ſacra dans: Ea enim quæ a ſacrario ſupramundano ſuſcipit/
plebi adminiſtrat:Vnde q̃ mundus/q̃ purus/q̃ diuinus eſſe debeat/iudicẽt
ſapiẽtes:Nam &ſi omnia ſacra nobis adminiſtrare debet/ ſeptẽ potiſſime
ei neceſſeria ad pręſens percurremus.Primo igitur orare debet pro popu/
Leuiti. lo/tanq̃ mediator,ut in Leuitico, quando agitur de perfido periuroq;/ bis
repetitur: Et rogabit pro eo ſacerdos, & dimittetur eiuel propitiabitur
ei,aut pro remiſſione ſuper eum deprecabitur,ut ſonat ueritas litterę,quę
ſic habetur (וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן) uecaper alau hacohen. Sic,& ubi tractať de
purificatione mulieris poſt partum,dicitur: Et orabit pro ea ſacerdos,&
mundabitur, & in quacunq; expiatione,aut propitiatione lege iubetur,
q; interueniat ſacerdos/tanq̃ medius/& impetrator ueniæ, & remiſſionis.
Iacobus Sic & Iacobus ait: Infirmatur quis in uobis/ inducat præſbiteros eccle/
Paulus ſiæ,& orent ſuper eum.Debet quoq; ſecundo loco offerre ſacra,ut Paulus
cum Hebreis diſſerens nos admonet dicens: Omnis pontifex ad offeren/
dum munera,& hoſtias conſtituitur: & pauloante:Neceſſe habent ſacer/
dotes pro ſuis delictis prius hoſtias offerre/ deinde pro delictis populi:Et
de hoc in lege pleniſſime edocemur.Tertio doctor populi conſtituitur,nõ
quidem uanæ,& curioſæ doctrinæ,ſed legis,& eorum, quæ Dei ſunt:ut
Aggeus in Aggeo dicitur:Interroga ſacerdotem legem:Et per Malachiam:Labia
Malac. ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam: & legem requirẽt ex ore eius:quia Ange
lus exercituum eſt,ideſt dux exercitus Domini.Vnde conſequentur quar
to loco dux diuini exercitus conſtituitur:ut dirigat,corroboretq; debilio/
rem populum, & hoſtium impetum primus ſuſtineat:ut aperto ſermone
Deuter. docemur in Deuteronomio:Si exieris(inquit)Dominus ad bellum con/
tra hoſtes tuos,& uideris equitatus/& currus/& maiorẽ/q̃ tu habeas ad/
uerſarii exercitus multitudinẽ/nõ timebis eos: quia Dominus Deus tuus
tecum in medio ueſtri:Et hoc interueniente ſacerdote: Vnde ſequiť: Ap/
propinquabit ſacerdos ad populum & dicet ad uos:Non pertimeſcat cor
ueſtrum/ nolite cedere, nolite formidare eos/ quia Dñs Deus ueſter uadit
uobiſcum/ & præliabitur pro uobis contra aduerſarios, & ſaluabit uos.

Quod & factũ eſt in Phinee zelantiſſimo ſacerdote/ q iubente Deo conſti/
tutus fuit dux exercitus duodecim milliũ electorum ex omni tribu Iſrael,
contra magnã multitudinem Madianitarũ:de quibus glorioſum reporta/
runt triumphum. Id quoq; facere debet contra omnes hoſtes uiſibiles,aut
aereas poteſtates quilibet ſacerdos: quando imminet periculum plebis,&
diuini cultus:Et pugnare debent potius zelo,& oratione,& gladio Spiri/
tus,quod eſt uerbũ Dei,q̃ armis:ut in antiqua lege fecit Samuel,Eliſeus/
Moſes,& Aaron:pugnante enim populo contra Amalech orabat Moſes
pro populo manibus eleuatis:Quas nutantes ſuſtinebant Aaron , & Hur
qui unà cũ eo orabãt:Et ꝓualente oratione,ꝓualebat populus Dei contra Paulus
hoſtes. De quibus,& aliis ſic pugnantibus,inquit Paulus: Fortes facti ſũt
in bello,caſtra uerterunt exterorũ,effugauerunt aciẽ gladii. Et poſt Chri/
ſtum Martinus non adhuc conſtitutus , ſed futurus ſacerdos ſeſe obtulit
ſecurus in ipſius Chriſti uexillo hoſtiles cuneos inuaſurũ. Leo primus Pon
tifex Maximus cõmiſereſcens populo inuaſo ab Attila Hũnorũ rege, ad
ipſum intrepide Dei Spiritu cõfortatus acceſſit:qui coram rege orãs ani/
mum immaniſſimũ barbari adeo emolliuit , ut omiſſa Italia, ad propria
redire promiſerit. Et admiranti toti exercitui,& ſciſcitanti cur id faceret,
reſpondit(ut fama eſt) Non id feci Præſulis oratione allectus,ſed perter/
ruerunt me duo,qui ſtrictos mucrones tenentes ei aſtabãt,necemq; mihi/
ac exercitui cõminabant. Hi uero Petrus & Paulus fuiſſe creduntur: Vel
fuerit Angeli,ſicuti aſtiterũt Eliſeo circũdato i Dotaim a militibus Aſſy/
riis,ut caperent eum:quos timenti miniſtro, & acclamanti/heu/heu/heu/
domine mi quid faciemus? dixit:Noli timere,plures ſunt nobiſcum,q̃ cõ/
tra nos:Et orante uiro Dei,ut aperirent oculi miniſtri uidit montem ple/
num equorũ,& curruum igneorum in circuitu. Inſuper adhuc orãte pro/
pheta,ut percuteret eos Dominus cæcitate,obcæcati fuere,ut ducerentur
ab Eliſeo in Samriam terram quippe hoſtium ſuorum. Nouiſſime Capi/
ſtranus ille cũ uexillo crucis pro Pannonibus irruens in hoſtes in tantã fu
gam conuertit,ut ſempiternus terror ipſius apud eos,qui rem uiderant,&
audierant,remaneret. Quinto loco ſacerdos ducere debet populũ ad ipſis
deſtinatũ finem/ſicuti in libro Ioſueh legimus figuratiue factũ,q; v3 dum Ioſueh
Iſraelitę Iordanẽ trãſirent perrecturi ad promiſſam terrã,ſacerdotes per/
gebãt ante populũ diuidẽtes Iordanẽ: Cuius pars aquarũ retrorſum reſili
bat,pars uero alia in mare ſalſum rapido fluxu diffugiebat:Sic uerus ſa/
cerdos ſub I E S V põtifice ſũmo uolẽs itroducere populũ in uerã ꝓmiſ/
ſionis terrã pręcedit per Iordanẽ/illũ v3 in quo(ut ait Apoſtolus) omnes Paulus
baptizati ſumus,faciẽs aquarũ diuiſionẽ in baptiſmate adminiſtrato:Nã
pars in ſua dulcedine firmiter,& cõſtanter ꝑmanet,in his v3,qui opere cõ
plent,qđ in baptiſmate ꝑmiſerunt:Altera uero,quæ in amaritudinẽ con/

uertitur, eſt eoꝝ (ut cũ dolore loquamur) qui illecebris carnis, & mũdi uitiis inquinati dulciſſimũ gratię donatiuum in amarã damnationem conuertunt. Sexto ſacerdotũ eſt iudicare: ut in Deuteronomio dicit: Si difficile, & ambiguũ iudiciũ apud te eſſe perſpexeris, inter ſanguinem & ſanguinẽ, cauſam & cauſam, lepram & nõ leprã, & iudiciũ intra portas tuas uideris uarium/ſurge/tanq̃ vz pro ultimo remedio, & aſcẽde ad locũ/quẽ elegerit Dñs Deus tuus/ueniesq; ad ſacerdotes leuitici generis, & quæres ab eis: Qui iudicabunt tibi iudicii ueritatẽ, unde facies/ quæcũq; dixerint: Et docebunt te iuxta legem Dñi, & ſequeris ſententiã eoꝝ, & nõ declinabis ad dextram/neq; ad ſiniſtrã. Non aũt admittebantur tunc ad ſacerdotiũ, niſi peritiſſimi in lege, & in omnibus iudiciis/ſed heu infœlicia tempora/in qbus multoties feces ignorantiæ, & cloacæ turpitudinis deliguntur ad ſacerdotiũ, nec habentes ungulam fiſſam, nec comedentes aliquãdo butyꝝ, & mel, ut ſciant reprobare malũ, & eligere bonũ, nec ruminantes uel minimũ iota, nec in uero ſenſu legis meditantes. In exodo quoq; tanti Deus facit ſacerdotes, & ueros iudices, ut eos Deos uocet dicens: q damnificantes proximũ debent applicari ad Deos, ideſt iudices, qui præcipue ex ſacerdotibus deligebantur, ut iam ex teſtimonio Deuteronomii comprobauimus. Vltimo loco, debet ſacerdos tanq̃ bonus paſtor curam habere de ouibus ſuis, ſacramenta miniſtrare, inuigilare ſuper gregem, & omnia exponere pro ſalute plebis commiſſæ, etiam animam, ſi opus eſſet: quia bonus paſtor dat animam ſuam pro ouibus ſuis. Hæc ſunt, quæ potiſſime pertinent ad officium ſacerdotis.

Deute. · Exodus

Quod Chriſtus fuerit uerus ſacerdos, & omnibus refertus, quæ ad ueꝝ ſacerdotẽ, & ſummũ pontificẽ ſpectant. Cap. II.

CHriſtus IESVS unctus in regem/ prophetã/& ſacerdotẽ præ oĩbus cõſortibus ſuis, merito fuit Rex regum, Propheta ꝓphetaꝝ, Sacerdos ſacerdotũ, aut Põtifex põtificũ. Sed primis duobus dimiſſis loco ſuo declarandis/ q̃ bene functus ſit officio ſacerdotis uideamus. Primo. n. orauit pro populo, non ſemel tñ/ſed pluries/& toto tẽpore uitæ ſuæ, nunc in monte, nunc in ſpelunca, nũc publice, nunc ſecrete, ut ab euãgeliſtis plæriſq; in locis recitatur. Nec Paulus tacuit, ſed cũ Hebreis diſſerens ait: In diebus carnis ſuæ obtulit preces cũ lachrymis, & clamore ualido, & exauditus eſt pro ſua reuerẽtia: Et potiſſime in extremo uitę oſtẽdẽs quãtũ in fine dilexerit eos, ſumpta myſterioſa & ultima cœna orauit Patrẽ dicens: Pater ſancte cõſerua eos: quos dediſti mihi: nunc aũt pro eis rogo: Et iteꝝ: Ego rogabo Patrẽ, & alium Paraclytum dabit uobis. Et rurſum orauit pro tota eccleſia, ut habemus in euangelio, cui titulus eſt ſecundum Lucam: Ego/inquiens/pro te rogaui Petre, ut non deficiat fides tua. Sed & nũc in gloria triũphans interpellat uultui

Paulus · CHRISTVS. · Lucas

Dei pro nobis, ut inquit Apoſtolus. Sacra quoq; obtulit Deo, & ſacratiſſi mũ omnium ſacrificiorum, ſeipſum videl; Agnum immaculatũ: De qua oblatione, cũ multa diſſeruiſſet Paulus cum Hebreis/ tãdem ſubtulit: Hic autem unam pro peccatis offerens hoſtiam, in ſempiternũ ſedet ad dexte/ram Dei. Cuius hoſtię ſemel oblatæ uirtus præſtat, ut nos quotidianum, & perpetuũ ſacrificium offeramus. Et quid effecerit hac ſua oblatióe Pe/trus innuit dicens: Chriſtus ſemel pro peccatis noſtris mortuus eſt offe/rens, ſe v; æterno Patri/iuſtus pro iniuſtis, ut nos offerret Deo mortifica/tos quidem carne, uiuificatos autẽ ſpiritu. Doctorem inſuper ſe exhibuit docens eam doctrinam abſconditã a ſapientibus mundi, quã ſuſceperat a Patre luminũ: Mea (inquit) doctrina non eſt mea, ſed eius qui miſit me Patris. Ea etenim erat, ut etiam puerulus in ſtuporem induceret audientes, ut habemus in euangelio, quod eſt ſecundũ Lucam: ubi dicitur: Stupebãt autem omnes, qui eum audiebant, ſuper prudentia, & reſponſis eius. Hæc quippe ſua doctrina eſt, qua maior a quocũq; ingenio excogitari nõ poſ/ſit. Nec mirũ, cũ in ipſo eſſent omnes theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ abſcó diti: Quã doctrinam huc & illuc peragrando ore proprio docebat prædi/cans in ſynagogis Galilææ, & in templo: De qua doctrina (Deo fauente) ſequenti Tono diſſeremus. Contra hoſtem etiam in certamen ſtricto mu/crone perrexit, quẽ primo expugnauit in deſerto pro ſe, poſtea pro omni/bus nobis obtinuit uictoriam/dum modo uelimus eam ſequi. Deo autem gratias (inquit Paulus) qui dedit nobis uictoriam per IESVM Chri/ſtum Dñm noſtrũ: Hic enim de omnibus inimicis humani generis triũ/phauit expolians principatus, & poteſtates, palam triumphans in ſemet/ipſo. Dux etiã fuit regens/& ducens, ut a Matthæo extat adductum Mi/cheæ uaticiniũ/quo de Bethlehẽ loco natiuitatis Chriſti ait: Et tu Bethlehẽ terra Iuda nequaq̃ minima es in principibus Iuda: ex te enim egredietur dux, qui regat populum meũ Iſrael. Et Iſaias/poſtq̃ Dei uicem gerens in/uitauerat ſitientes ad aquas/ & uinũ/& lac gratis cõparandum/ ſequitur: Et feriam uobiſcũ pactum ſempiternũ/ miſericordias Dauid fideles: Ecce teſtem in populis dedi eũ, ducem, ac præceptorẽ gentibus: Per quẽ Dauid omnes interpretantur Chriſtum plęriſq; in locis figuratum, & denotatum per filium Iſai, & merito: Nam hic nõ rexit, nec dux, uel præceptor fuit in gẽtibus, ſed in ſolo populo Iſraelitico. Chriſtus ergo noſter datus eſt in prę ceptorem gentium, quas in Dei cultum deduxit eis prædicans non tñ ore proprio, ſed in Paulo, cæteriſq; Apoſtolis, & Prædicatoribus: Pro quibus omnibus prædicantibus in ueritate inquit idem Paulus: An experimentũ quæritis eius, qui in me loquitur Chriſtus? Curam tandẽ animaæ eam ha buit uerus Sacerdos ſacerdotũ, pontifex põtificum, & Princeps principũ ſacerdotũ, ut bonus, & optimus paſtor animã daret pro ouibus ſuis, pec/

Paulus | Idem | Petrus | CHRISTVS. | Lucas | Paulus | Matth. | Miche. | Iſaias | Paulus

cata dimittens,redimens eas nõ in ſanguine hircorum, aut uituloꝝ,ſed in proprio ſanguine,introiens quidem pro nobis in ſancta nõ manu artificis fabricata,ſed excelſa,cœlos penetrans,& ſuper oẽs creaturas conſcendens ad eum,qui habitat lucem inacceſſibilem,Patrẽ uniuerſitatis:cui præſen/tauit ouem deperditã.i.naturã humanã,portans eã humeris ſuis.

Chriſto tanq̃ uero ſacerdoti omnia ſacerdotalia debẽt. Cap. III.

SAcerdoti (lege iubente) dabantur primitiæ cum omnibus, quæ offerebantur in ſanctuario:Item hoſtiæ omnes,& a po/
Nume. pulo iubebãtur honorari,& reuereri.De primo in libro Nu/meroꝝ dicitur ad Aaron:Omnes primitiæ,quas offerunt fi/lii Iſrael,ad ſacerdotẽ pertinent:& quicquid in ſanctuariũ infertur a quo/
Ibidem cũq;,& traditur manibus ſacerdotis,ipſius eſt:Sed poſtea in capite deci/mo octauo ait Dñs: Ecce dedi uobis cuſtodiam primitiarum mearũ,ac ſi
Orige. diceret:Primitias meas ad cuſtodiendum tradidi,ut bene ſentit Origenes: Quod ad legẽ litteræ applicari minime poteſt : quia hæ cõſumebantur in
Euãge. cibo,& digeſtę (ut in euãgelio dicitur) in ſeceſſum ibant:Vnde ad legem ſpiritus neceſſario referendũ eſt,ſecundũ quẽ primitię conſeruari poſſunt: Illæ utiq;,de quibus ait Apoſtolus ad Romanos: Nos aũt primitias ſpũs habentes:Quod dupliciter intelligi poteſt:Aut primitię,quas Spiritus ſan
Paulus ctus in primitiua eccleſia donauit Apoſtolis,dona uꝫ/& chariſmata mul/tiplicia:Aut per has primitias intelligimus initia bona noſtroꝝ operum, ſeu bonas inſpirationes:& has cõſeruare debemus,& offerre illas Chriſto ſacerdoti magno ab ipſo ſua gratia cõſeruandas,ſuiſq; augendas meritis, ut eas Patri gratiſſimas repręſentet. Hæ autem dicuntur offerendæ ſolũ/modo a ſanctificatis Iſrael.i.ab illis,qui principes Dei effecti pugnare in/cipiunt in hoſtem,cõtra quẽ pugnauit & noſter IESVS Pontifex Ma/ximus/& ab his qui initiati/& conſecrati ſunt Deo ꝑ baptiſmũ/& alia ſa/cramẽta. Primitiæ autem fructuũ operum noſtroꝝ ſunt initia dilectionis, & charitatis:qua Deum & proximũ complectimur:Siquidem inter fru/
Idem ctus ſpiritus charitas prima a Paulo collocatur : Quã & noſter maximus Antiſtes,tanq̃ ueras primitias/& decimas/ſuper omnia alia exquirit,con/cludens in ipſa,ueluti in primario fundamẽto, & fine decorãte omnia alia præcepta,& totã legẽ, & Prophetas,mandans peculiari præcepto,ut ipſa
CHRI/STVS. omni diligentia obſeruetur dicẽs:Hoc mando uobis,ut diligatis inuicem: Et iteꝝ:In hoc cognoſcẽt homines/ꝙ eritis mei diſcipuli,& oues mihi bo/no Antiſtiti credite/ſi dilectionẽ habueritis ad inuicẽ.Sed ut omnia opera
Paulus fiant in charitate/& Deo grata,cõſecranda ſunt initia Chriſto,ſicut Pau/lus nos in Coloſſenſibus docet:Omnia (inq̃t) quæ facitis in noĩe Dñi nĩi Ieſu Chriſti facite.Primitias igitur,& omnia,quæ inferuntur in ſanctua/rium,debemus huic ſummo Pontifici præſentare:ut ipſe eadem conſperſa

ſuo ſanguine,& cõdita ſuis meritis grata pręſentet Patri æterno pręſenta/
tione ſempiterna.Et hoc eſt,quod dicitur:Hę erãt pro officio ſacerdotali,
ſtatuto ſempiterno. Sed cum huiuſmodi defecerint in ſacerdotio legis,ut
ſoluatur ſcriptura,oportet,ut compleãtur in noſtro uero ſacerdote Chri/
ſto,in quẽ,& in ſuos poſteros,pręſbiteros vʒ ſeu ſacerdotes tranſlatum eſt
omne ſacerdotiũ legis:Debent quoqʒ huic Antiſtiti nõ tm̃ primitiæ,quas
Hebrei תְּרוּמָה terumah dicũt,ſed terumah de terumah.i.primitię primi/
tiarũ:Quæ ſic deligebant:Populus ex centũ decẽ offerebãt ſacerdotibus:
Sacerdotes uero ex decem unũ offerebant Deo, ut in libro numeroꝝ legi Numeri
mus.Deo itaqʒ ſimpliciſſimo dabatur unũ/populo tãq̃ materiali centum:
Sacerdoti autẽ,qui mediũ tenet inter Deum & populum/decẽ:qui eſt fi/
nis numeroꝝ,& principium denarioꝝ/mediuſqʒ inter unum,& centum.
Chriſto aũt noſtro ſummo ſacerdoti debentur unum,& decẽ:Decẽ quidẽ
tanq̃ homini ſacerdoti/Vnum autẽ tanq̃ Deo:Eſt enim mediator,& finis
quietans/& reficiẽs. Sacerdoti inſup noſtro debentur nõ tm̃ primitię uir/
tutũ,ſed hominũ.Et ii fuere inocentes primi pro ipſo occiſi,de qbus Iohã/
nes:Ii empti ſunt ex omnibus,primitiæ Deo/& Agno. Nec ex hoc quidẽ
alios reſpuit,dũmodo uelint ei offerre primitias,& decimas.i.initia,& cõ/
plemẽta operum ſuoꝝ:Vnde inquit:Qui perſeuerauerit uſqʒ in finem,hic
ſaluus erit:Perſeuerãtia enim eſt uerarum decimaꝝ oblatio.Exquirit etiã
primitias dieꝝ:Nam in antiqua lege cõtentus erat Deus,ut ſanctificaret
ultimus dieꝝ & ſeptimus in hebdomada:Chriſto autem ſimul cũ Deo Pa
tre damus primũ,qui ex eo,ꝙ eſt Dño cõſecratus,dies dominica dicitur:
In qua & mũdo dedit exordiũ,ſimul & uitę ſpũali,reſurgẽte Chriſto ipſo
die,ut in eo principiũ daret beatæ uitæ,ſicut in eo exorſus eſt fabricã ſuã.
Hinc dicũt nõnulli hunc fore ultimũ diem,quo Deus claudet ſtatum pe/
regrinatiõis noſtræ,ueluti in diapaſon pfecto deducto ex multis octona/
riis curriculis:Pro qua octaua Dauid nõnullos celebrauit hymnos, ut pa/ Dauid
tet in eoꝝ titulis.Sacerdoti quoqʒ debẽtur hoſtiæ , ſicuti ex libro Leuitico Leuiti.
edocemur,ubi dicitur:Sicut pro peccato,ita & pro culpa,uel pro delicto,
ut hẽt nr̃a traductio,ad ſacerdotẽ ptinet hoſtia: Duas.n.hoſtias hic memi
nit textus:Altera eſt pro peccato cõmiſſionis vʒ,ubi eſt aliqualis uolũtaria
culpa:Altera eſt pro delicto.i.peccato omiſſiõis,ut ſentit Origenes:Sed ſi Orige.
bene perpendat ueritas litteræ,eſt pro culpa cõmiſſa p errorẽ:Quod ſacri
ficiũ אָשָׁם aſſam Hebrei uocant,ut patet in quinto capite eiuſdem Leuiti
ci,ubi dicitur: אֲשֶׁר שָׁגַג וְהוּא לֹא יָדַע וְנִסְלַח לוֹ׃ אָשָׁם הוּא אָשֹׁם אָשַׁם לַיהוָה
qđ ad uerbũ interpretatũ dicit:Quia errauit,& ipſe nõ cognouit,& ppitia
bitur,uel parcetur ei,culpatariũ ipſe offeret in culpatariũ Dño,ideſt in ſa
crificiũ culpæ cõmiſſæ per errorẽ.Tales & aliæ hoſtiæ ſacerdotis erant,ut
ipſas ſuſcipiens in ſe,ſuſciperet & delictũ, & peccatũ,& culpam quãcũqʒ,

pro qua erant oblatæ: & intercederet apud Deũ pro offerentibus: In quo penitus figurabatur Pontifex Maximus Chriſtus in quo Pater poſuit, & ipſe ſuſcepit, iniquitates omniũ noſtrũ: & effectus ipſe Agnus, & uera hoſtia tulit peccata totius mundi, ſicut & Apoſtolus cũ Hebreis inquit: Chriſtus ſemel oblatus eſt ad multorũ exhaurienda peccata: Et iterum: Sanctificati ſumus per oblationẽ corporis Ieſu Chriſti ſemel: Et rurſum cũ Epheſiis ait: Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem, & hoſtiã Deo in odorem ſuauitatis. Et plæriſq; in locis habemus de oblatione facta a Chriſto uero Pontifice pro nobis /adeo/ ut non amplius neceſſe habeamus offerre animalia, aut alias hoſtias/ q̃ noſmetipſos in agnitionem tanti beneficii, & ut nos ipſi uero ſacerdoti oblatos ſanctificet, purget, & præſentet æterno Patri. Et de prima oblatione Apoſtolus cũ Hebreis agens inquit: Per ſpiritum offeramus hoſtiam laudis ſemper Deo. i. fructum labiorum confitentium nomini ſuo: talibus enim hoſtiis promeretur Deus. De qua & in Pſalmographo dicit Deus: Sacrificiũ laudis honorificabit me. Et hoc tam in confeſſione / & laude ſui nominis, q̃ in gratiarum actione. De ſecũda uero oblatione idem Apoſtolus nos in Romanis docens inquit: Obſecro uos per miſericordiam Dei, ut exhibeatis corpora ueſtra hoſtiam uiuentem, ſanctam, Deo placẽtem, rationabile obſequium ueſtrum. Si etiam ad particularia deſcendere uoluerimus, in Leuitico legimus/ q; ſacerdoti dabatur pectuſculum pacificorũ, & armus eius dexter: In pectuſculo extat cor: & armus in hebreo dicitur שוק qđ apud nos armum ſignificat, & concupiſcentiam. Cor itaq; quod reſidet in pectuſculo, & armus in quo eſt concupiſcentia, & appetitus ſacerdoti dantur iudicandi, & mundandi. Hinc & nos exponimus ſacerdoti in confeſſione cogitationes, & affectus noſtros, & omnia ea mala, quæ (ut Chriſtus ait) de corde exeunt, & mala concupiſcentia fiunt: ut ipſe ea diiudicet, & abſolutione & pœnitentia iniuncta expurget, & mundet. Et ualde quidem proficuum eſt, ut quiſq; habeat cor, & affectum in manu boni, & ſapientis ſacerdotis, a quo ſemper expurgetur, & dirigatur in bonũ: Nam (ut ſupra diximus) iudicium cauſarum difficillium, & cognoſcere inter lepram & lepram, & expurgare ipſam (quod difficillimum eſt) ad ſacerdotẽ ptinet: qui minime iudicare poteſt cauſam cordis, niſi illud ipſi præbeamus apertũ. Et quia ſacerdos Dei uicem tenet in terris occulta diiudicans, & ea, quæ ad diuinum iudiciũ ſpectant, ideo ex diuino præcepto ipſi quoq; debetur honor, ut in Deuteronomio dicitur: Qui ſuperbierit, & noluerit obedire ſacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat dño Deo tuo, ex decreto iudicis morietur ille, & auferes malum ex Iſrael, cunctuſq; populus timebit audiens, ut nullus deinceps intumeſcat ſuperbia: Quod ſummatim reſumendo dico, q; Deus iubet, ut ſacerdos, quia eius mini/

Paulus

Idem

Idem

Dauid

Paulus

Leuiti.

CHRISTVS.

Deuter.

ſter in tanta reuerentia habeatur a populo,ut contemnẽs illum moriatur:
Cui adſtipulatur illud Regii Prophetæ:Nolite tangere Chriſtos meos/& Dauid
in prophetis meis nolite malignari:Et hoc,quia quicquid agit ſacerdos in
terris ſacerdotali officio fungẽs,id facit uicẽ Dei gerẽs:ut clara uoce Chri
ſtus proteſtatur dicens:Quęcũq; ſolueritis ſuper terram,erunt ſoluta & in
cœlis:& quæcunq; ligaueritis ſuper terram,erunt ligata & in cœlis. Ineſt
inſuper in ſacerdote aut character quidã (ut dicunt noſtri Theologi) aut Theolo.
numen quoddam,uel terror impreſſus/quẽ cæteri timeant,ſicut & in prin
cipibus/& in regibus mũdanis eſt quoddam/quod populus timens reue/
reatur. Eſt quoq;,aut eſſe debet in ſacerdote inſigne quoddã uirtutis,& cõ
ſequenter diuinus fauor,ut omnes eum reuereri debeãt. Hinc Alexander
(ut refert Origenes in Cælſum) dum bellum ageret contra Darium,ſa/ Orige.
cerdotem Dei magnum Hebreum reueritus eſt, ſicut edoctus fuerat no/
cturno oraculo.Theodoſius Imperator reueritus eſt Ambroſiũ ipſum in/
crepantem.Attila (ut diximus) perterritus eſt a Leone Ponfice.Sed lon/
gum nimis eſſet omnia adducere,quæ de his & huiuſmodi ſcripta reperi/
mus.Verum dolendum nobis eſt de calamitate horum tempoꝝ,in quibus
(cũ rubore,& ſtomacho loquar) ſacerdotes adeo ſeſe uilibus, & turpibus
immiſcuerunt,ſceleſtis,& non cœleſtibus inſeruientes,ut iam ludibrio ſint
Deo,angelis, & hominibus.Chriſto autẽ uero,& maximo ſacerdoti ſtig/
matizato non cõmuni charactere ſacerdotali, ſed pontificatus maximi,&
imperii ſup omnes doctrina,ſapientia,& ſanctitate præ omnibus fulgenti
debetur honor,& gloria præ cæteris:Vnde non ſolum in nomine eius fle/
ctitur omne genu cœleſtium,terreſtrium,& infernorũ, ſed etiam inſenſi/
bilia eum reuerentur,& ad eius nutũ contremiſcunt omnia:Imperat enim
mari,& uentis,& obediunt ei:Panem benedicit,& mirũimmodum ſtatim
multiplicatur:Iubet impleri hydrias aqua,& uinũ efficitur:Animas euo/
cat ab inferis,& reuniũtur corporibus:Imperat febribus,& ceſſant uexa/
re:Et ut breuiter concludamus,omnia cũ reuerentur: omnia ipſi obediũt:
immo & poteſtatẽ dedit nobis ſuper omnem uirtutem inimici, dũmodo
ſequi uelimus eius ueſtigia,& effici ueri ſacerdotes conſecrantes noſmet/
ipſos Deo in odorem ſuauitatis.

Sacerdotis ueſtimenta quæ ſint. Cap. IIII.

VT uideamus,q̃ legitimus,& uerus ſacerdos,& Pontifex fue/
rit Chriſtus noſter,opportunũ duximus adducere,quæ ueſti
mẽta ꝑordinata ſint a Deo pro ſacerdotibus,& pontificibus
antiquę legis:quæ oia figurã,& typũ gerebãt nr̃i ſũmi ponti
ficis IESV,& eoꝝ,quæ in ſacerdotio euãgelico cõſtituit. Veſtimẽta itaq;
(ꝓut ex diuerſis locis ſcripturę collegimus)octonaria ſũt:Quoꝝ quatuor
ad ſacerdotes/ſimul & pontifices ꝑtinent:Aliis autẽ q̃tuor utebat̃ ſolũmõ

ſummus Pontifex. Primũ eſt מִכְנְסֵי micneſe, Græce περισκελῆ/Latine uero
Ioſeph. fœminalia, uel bracę uſq; ad genua: quæ de byſſo retorta (inqt Ioſephus)
texebant, ut fortia eſſent. Aliud eſt כְּתֹנֶת cetonet/Græce χιτὼν/Latine tu/
nica, uel camiſia ſtricta dicitur abſq; ruga. Tertium eſt אַבְנֵט abnet/ quod
nos cingulum/balteum/uel zonam dicere poſſumus: Et eſt quaſi pellis co/
lubri/qua exuit ſenectutẽ, textum ſubtegmine cocci/purpuræ, & hyacin/
thi, & ſtamine byſſino ob decorẽ & fortitudinẽ: atq; ita polymita arte di/
Hiero. ſtinctum (inquit Hieronymus) ut diuerſos flores, & gẽmas artificis ma/
nu non textas, ſed additas arbitreris: Quo balteo/qui eſt quatuor digitorũ
in latitudine/linea tunica pſtringebatur inter umbilicũ & pectus. Quartũ
ueſtimẽti genus eſt pileolus rotũdus/quaſi ſphæra media, qđ Græci & no
ſtri τιάραν tiarã, & alii galerum uocãt, ſed Hebrei מִצְנֶפֶת mizuephet: Nec
habet acutũ in ſummo, nec totum caput tegit tertiam partẽ a fronte ino/
pertam relinquẽs: & eſt in occipitio uitta conſtrictus, ut nõ facile labatur
ex capite: & eſt byſſinus ſic affabre opertus linteolo, ut nulla acus ueſti/
gia appareant. Reliquorũ autem indumẽtorũ, quæ proprie pontificũ ſunt,
primũ eſt מְעִיל mahil. i. tunica talaris tota hyacinthina ex lateribus, eiuſ/
dem coloris aſſutas habens manicas/& in ſuperiori parte, qua collo indu/
citur, aperta: quod uulgo capucium dicitur, oris firmiſſimis ex ſe textis, ne
facile abrũpantur: In lumbo autẽ pedes uerſus ſunt ſeptuaginta duo tin/
tinabula, & totidem malagranata ſibi inuicẽ/alterniſq; ſuccedentia, ut to/
tus uocalis in templũ accederet, ne moreretur. Sextũ eſt אֵפוֹד, qđ ſeptua/
Idem ginta ἐπωμίδα, ideſt ſuphumerale appellant: Aquila ἐπένδυμα: Sed Hiero/
nymus ſuo proprio nomine ephod nominat: quod duplex eſt: alterum ſa/
cerdotum, & hoc ſimplex lineum, quo uſus eſt Samuel leuita, & ſacerdos:
Dauid Vſus eſt & Dauid rex quando uoluit conſulere Dñm/an deberet perſequi
latrunculos, qui ſuccenderant Sicelech, & deprędauerant eam: tunc enim
dixit ad Abiatar ſacerdotem: Applica mihi ephod: quo ueſtitus conſuluit
Dominũ, & clarum reſponſuit habuit: Alterum eſt ephod, ex ſæpe in lege
repetitis quatuor coloribus hyacinthino, byſſino, coccino, & purpureo,
contextum ex auro cũ ſubtegmine hyacinthino, coccino, & purpureo, &
cũ ſtamine byſſino, mira pulchritudine habẽs in utroq; humero geminos
Septua. lapides clauſos/& inſertos auro, qui hebraice dicuntur שֹׁהַם ſoham: quod
Ioſeph. ſeptuaginta tranſtulerunt ſmaragdũ, Ioſephus Sardonychũ, Aquila aũt,
Aquila Symmachus, & Theodotio Onychinum, & bene, ut ſuo loco declarabi/
Symm. mus: & in unoquoq; illorũ ſena Patriarcharum nomina: In dextro humero
Theod. maiores filii Iahacob, in finiſtro uero minores inſcripti erãt. Septimũ ue/
ſtimẽtũ eſt menſura paruũ, ſed cunctis prædictis celebrius: quod hebrai/
ce dicitur חֹשֶׁן hoſſen, græce λόγιον. Hinc latine traductum eſt rationale:

Pānus quidē breuis ex quatuor antedictis coloribus intextus/habens magnitudinē ſpithamę per quadrum/& duplex ne facile rumperetur:Habebatq; quatuor ordines,uel lineas,in quoꝝ quolibet erant tres lapides pretioſi:In primo ſardius,topatius,& ſmaragdus:In ſecūdo carbūculus,ſapphyrus,& iaſpis:In tertio lyngurius, achates, & amethyſtus:In q̄rto uero cryſolithus,onychinus,& beryllus:In q̄bus cęlata erāt duodecim nomina duodecim filioꝝ Iſrael. In cuius rationalis quatuor cingulis erāt quatuor annuli aurei correſpondentes quatuor annulis, qui erant in ſuphumerali copulati uittis hyacinthinis,& cathenis aureis : ut ligatura firma eſſet,& una textura uideretur. Erat quoq; (qđ maxime importat) in ipſo rōnali iudicii,iuſſu Dei poſitum, הָאוּרִים וְתוּמִּים haurim uetumim,qđ nos habemus interpretatū/doctrinā/& ueritatē.Et hæc erant ſuper cor Aaron,pro quo nos habemus ſup pectus Aaron : quādo ingrediebatur in tēplū corā Dn̄o,ut portaret Aaron iudicium filioꝝ Iſrael ſup cor ſuum:qn̄ ingrediebatur coram Dn̄o ſemp. Octauū ornamētū erat lamina quædam aurea, quæ hebraice dicitur צִיץ זָהָב ziz zahab, in qua inſcriptū erat nomen magnū Dei quadrilitteꝝ יהוה.Et hęc erat ſup pileolum lineum cōe omnibus ſacerdotibus.Pontifici aūt ſtringebatur in fronte uitta hyacinthina:Et his omnibus coronabatur, & protegebatur caput ſacerdotis mira pulchritudine uiſibili,& intrinſeca uirtuali, & diuina, quæ eſt ſecundū Platonicos Platon. participatio diuinæ pulchritudinis.Hæc ex multis de ſacerdotalibus ueſtimentis excerpta ſunt:Quid autem ſignificent,uideamus.

Quid hæc ueſtimenta ad ſacerdotes,atq; ad Antiſtitem maximū conferebant. Caput V.

QVo myſterio,quaue figura hæc indumenta a Deo maximo iuſſa ſint fieri,diſcutere uolentes nō cōtemnemus ea,quę doctores Hebrei pro ſenſu myſtico declarādo exponūt:Quos & Hieronymus/ tāq̄ in hoc negotio peritiſſimos nō erubuit Hieron. imitari:Poſtea ammoto uelamine,& diuino lumie illuſtrati declarabimus in ſenſu myſtico,quid in noſtris ſacerdotibus,& quid in ſummo Pontifice noſtro Chriſto,ad quē omnia tendūt,repręſentēt.Dicunt igitur ſapientes Sap.he. Hebrei,ꝙ quatuor colores ad quatuor elementa referuntur,ex q̄bus uniuerſa cōſiſtunt.Biſſus,qui ex terra gignitur,terrę deputat̄:Purpura mari quæ ex eius cōcheolis tingitur:Hyacinthus aeri ꝑꝑ coloris ſimilitudinē:, Coccus quaſi ardens igni,& ętheri.Aequū enim adiudicarūt,ut Pontifex ſummi opificis gratias ageret illi,qui & ipſa elemēta,& quæcūq; ex eis fabricata ſunt,ꝓduxit:repręſentaretq; ipſa elemēta,& cōſequēter elemētata omnia opifici ſuo. Primū itaq; ueſtimentū,quo pudenda cooperiebantur lineū erat terrā ſignificās,a qua traximus,unde genitalia nobis cooperiēda ſunt:q̄a inde uoluptatē ſentimus,ad quā nullatenus condeſcendere debet ſa/

bet ſacerdos:nec cū ipſis membris aliquid agere/niſi quatenus neceſſitas, quā ex terra deduximus/cogit. Sed de terrenis paulatim ad excælſa erecti/ a capite uſq; ad talos cooperiebanť ueſte hyacinthina: quæ aerē indicat a cœlis uſq; ad terrā diffuſum: Cui appēſa erāt tintinabula, & mala punica. Quoꝝ ſtrepitus tonitrua, & fulgura, quæ in aere fiūt, cōprimebāt, aut ſuo ſonitu terrebant aereas poteſtates: Vel (ut melius dicatur) repręſentabant harmoniam, & conſonantiā elementoꝝ, & omniū, quę ex eis cōpacta ſunt. Quod & maloꝝ punicoꝝ compoſitio, & ordo mirabilis ſignificat. Altius quoq; cōſcendentes dicunt, ꝙ per ſeptuaginta duo illa tintinabula, & toti/ dem malogranata citabāt etiam ſeptuaginta duos principes idiomatum/ ſex pro quolibet ſignoꝝ cū omnibus ipſis creditis, ut intereſſent ſacrificio, quod fiebat a ſūmo Pontifice Domino uniuerſoꝝ. Sed ſi uera eſt hæc eoꝝ ſententia, citatio illa erat figuratiua per tintinabula quaſi præludio quodā ſonantia, ut indicarent ea, quæ in aduētu ueri Pontificis ſūmi effecta ſunt: ut ſtatim declarabimus. Auꝝ uero, quo intexti erant colores/aut colorata illa uitale uinculū, quo elementa connectuntur in compoſitis, repræſentat. Superhumerale uero hemiſphærium ſuperius reſignat, in quo ſunt duo lapides Onychini/ideſt duo luminaria magna deſuper rutilantia. Zonam autē/qua ſacerdotis pectus artatur, & linea tunica aliqui oceanū, alii uero zodiacū ſignificare uolunt: ſed utrūq; dicere poſſumus: In eo enim/ꝙ ue/ ſtis linea. i. terra cingitur/oceanus eſt terrā circundans: In eo autem, ꝙ cir/ cumuoluitur pectus ſacerdotis, quod mūdi minoris meditullium eſt/ Zo/ diacus intelligitur, omnia mundi maioris centralia circumcingens. Ratio nale in medio pectore poſitum terram, & eius ornatū ediſſerunt floribus/ herbis/& fructibus ueſtitā: Quæ meditullium tenens huius mundani cor/ poris ſuſcipit uirtutes duodecim ſignoꝝ/quę duodecim lapides in eo ratio nali fixi repræſentant. Quatuor uero ordinibus, in quoꝝ quolibet ſunt tres lapides/quatuor anni tempora, quibus terra uarie diſponiť, diſtinguūtur/ dantes cuilibet tempori menſes tres: Vel per quatuor ordines quatuoꝝ ſi/ gnoꝝ naturæ repręſentanť, cum tria in cuiuſlibet elementi proprietate re/ perianť. Et ut omnia, quæ in pectorali ſunt, terræ applicenť, uolunt etiam ut per urim ue tumim claritates, & perfectiones ſignificenť: quæ in terra, ubi effectus ſecundaꝝ cauſaꝝ apparent, paſſim dignoſcunť: Hic enim ali qualiter cōprehendimus q̄ clara, & q̄ perfecta ſint opera Dei, & ſuoꝝ mi/ niſtroꝝ. Pulchre igitur hoc ipſum/quod in medio eſt, rationale appellatur: qa in terra hac media ratio cauſaꝝ ſecundaꝝ, & effectuū ſūmi Dei ab ex/ purgatis mētibus pcipiť: Ratione. n. cuncta hic plena ſunt, terrenis ad cœ leſtia correſpondentibus, & colligatis. Hinc rōnale cū ephod, i. ſuphume/ rale cōſtrictū diciť. Et illud urim ue tumim clarius explicantes dicūt ſigni ficare ueritatem, & perfectionē reꝝ/ueritatē quippe, quia omne, quod eſt,

ipſum quoq; uerum eſt:ut Metaphyſici dicunt:Pari modo & omne,quod Metaph.
eſt,bonū eſt/dicēte ſcriptura: Vidit Deus cuncta,quæ fecerat, & erāt ual/ Geneſis
de bona, ideſt perfecta in ſuo genere.Nec ab re in ſacerdote ſummo Opi/
fici ſacrificāti ipſius opificium figuratur,adiecta ueritate, uel claritate,&
bonitate in eo,qui ſplendore doctrinæ, perfectioniſq; bonoꝝ opeꝝ erudire
populū debet:adeo/ut greſſus eius (ut inqt Hieronymus) motus,& uni/ Hieron.
uerſa,quę agit,uocalia ſint. Veritatem itaq;,& diuinum ſplendorem men/
te ſuſcipiat,& toto eum habitu reſonet,& ornatu, ut quicquid agit, quic/
quid loquitur,ſit doctrina populorum.Cidaris autem,& uita hyacinthina
citra omnem controuerſiam cœlum monſtrat:quod debet ſemper eſſe ſup
caput ſacerdotis,& oculis eius obiectū, nec aliquando deponi: In quo eſt
lamina aurea inſcripta noīe magno Dei : Ex qua addiſcimus in cœlo eſſe
magnum nomē Dei inſculptū/præſidens/& ſigillans omnia duodecim ſi/
gna, & omnes mūdi angulos, ſicuti docemur in libro de formatione, qui
Abrahę inſcribitur:A quo nomine uniuerſa ſuſcipiunt uim,& fomentum. Abrahā
Sed inſcriptum dicitur nomē in lamina ex auro, quod uitam naturalem,
& ſpiritualem ſignificare comperimus:Et non inconcinne, quia ſolare eſt,
& cum ſole cœleſti conueniens,qui dator uitæ naturalis dicitur/& cū ſole
ſupramundano,qui uitā largitur ſpiritualem. Pontifex itaq; omniū crea/
turaꝝ,& mundi totius ueſtigium portās indicabat,cum Deo ſacrificaret/
cuncta indigere miſericordia,& fauore ipſius,a quo debent expiari/& fo/
ueri:Et ſic non pro liberis,parentibus,ac propinquis tantum/ſed pro om/
ni creatura,uoce,& habitu precaret.Et huius pontificis ueſtimēta in Exo Exodus
do iubent fieri,ſed in Leuitico a Moſe (Deo iubente) Aaron ipſis indui/ Leuiti.
tur:quia a lege hæc addiſcenda ſunt, & Deo iubente aſſumenda : Nemo
enim ſibi aſſumere debet honorem,niſi(inquit Apoſtolus)uocatus a Deo Paulus
tanq̄ Aaron:nec præſumere debet diiudicare , quæ Deo ſunt placita,niſi
ipſo dictante.

Quid ad ſacerdotes Chriſti ptineāt hęc figuratiua Idumēta. Cap.VI.

CVm omnia in figura patribus illis cōtingerent, & cūcta hæc
ſacra (ut Origenes inquit) ad Chriſtū Pontificem maximū
referantur, & ad ea,quæ a ſuis Chriſticolis fieri iubet/uidebi/
mus primo/ quomodo hæc omnia in uſū Chriſtianoꝝ ſacer/
dotum deueniant, poſtea diſcutiemus,quomodo hæc eadem oīa in Chri/
ſto concluſa,& reſoluta ſint.Sed hic illud pręmittendū cenſeo,ꝙ ſacerdo/
tes,& pontifices priuſq̄ induerent aliquod illoꝝ ueſtimentoꝝ, lauabantur,
ut in Leuitico legimus : Vbi habetur , ꝙ ex Domini præcepto aduocato Leuiti.
Aaron/& filiis eius ad hoſtium tabernaculi cū uitulo pro peccato,& duo/
bus arietibus/& caniſtra azimoꝝ,cōuocatoq; cætu filioꝝ Iſrael ante fores
tabernaculi,ait Moſes:Iſte eſt ſermo,quem iuſſit Dominus fieri:Statimq;

obtulit Aaron, & filios eius, & lauit eos, & ueſtiuit pontificem ſubucula linea, accingens eũ balteo, & induens tunicã hyacinthinã, & deſuper humerale impoſuit, qđ aſtringens cingulo aptauit rationali, in quo erãt urim ue tumim. Cidare quoq; texit caput, & ſuper eũ contra frontem poſuit laminã auream cõſecratam in ſanctificationem, ſicut præceperat Dominus. Lauabatur itaq; ſacerdos anteq̃ indueret ueſtimentũ aliquod/ſed lotio illa erat uirtute, & iudicio legis/quã dedit Dominus per Moſem, ideo dicitur, q; lauabat' a Moſe: Quod tamen (ut inquit Hieronymus) mundi purgatione figurabat, & baptiſmi ſacramentũ, uel pœnitentiæ: in quibus abluimur, anteq̃ induamus illam ſacram ueſtem, de qua inquit Paulus: Induimini Dominum noſtrũ Ieſum Chriſtum: quinimmo & ipſe uoluit lauari in Iordane, & indui, atq; repleri Spiritu ſancto, qui ſup eũ egrediẽtẽ de lauacro aſcendit in ſpecie columbę, antequam intraret in ſacra, & in expiatione generis humani: Quã baptizatus ſtatim cœpit, aſſumpta pugna in eremo contra hoſtem humani generis, proſequendo poſtea docens, & ſanans, & tandẽ offerens ſe in ſacrificium. Lotus itaq; ſacerdos induebatur primo ſubucula, aut fœminalibus, quia ſacrificaturus hoc primũ obſeruare debet, ut ſuccingat lũbos ſuos, quãdo nec uxori iure matrimonii ſeruiẽs põt Deo/& ſacris bene uacare, niſi ab actu uxorario abſtineat. Hinc Apoſtolus docẽs uxoratos, ut alter alteri redderet debitum (quia neuter habet poteſtatẽ ſui corporis, ſed alter alterius) ſubiũgit: Niſi uacetis orationi ad tempus: Quod nihil eſſet, niſi præſupponeret nõ poſſe quempiã ſeruire rei uxorariæ, & orationi/aliiſq; ſacris ſimul: Quia ſicut non poſſumus Deo ſeruire, & mamonæ, ita nec ſpiritui & carni, ãbitui mũdi, & Chriſti iugo. Succingebat' poſtea balteo confecto ex quatuor coloribus / per quos (ut diximus) quatuor elementa primaria, & oia ex eis cõpoſita intelligunt', denotans, q; oia hæc, quæ dicunt' mũdi huius, & ex elemẽtis corruptibilibus ſunt, femori & parti inferiori alligari, & ſtringi debẽt: ut ibi dimiſſa nõ prępediãt partẽ ſuperiorẽ ſacerdotis, quãdo in ſacris agens Deo eſt ſacrificaturus. Induic' poſtea tunica hyacinthina, ut ex colore diſcat totus cœleſtis fieri: Nã hic tẽdẽs in ſapphyreũ cœlũ ſacerdotem ad cœleſtẽ manſionem inuitat, quã uidit Ezechiel eſſe ſapphyrini coloris: Et hoc magno myſterio ſuo loco declarando. Imponebaturq; ſuphumerale ex eiſdẽ coloribus, quibus & balteus, ſupintextũ, ut iã elemẽtis iſtis alterabilibus cũ ſuis elementatis ad aialem partẽ dimiſſis, ad meliora elemẽta cœleſtia, atq; diuina (de qbus ſupra diximus) erigat animũ: Quod & lapis שהם ſoham, ideſt onychinus aſtrictus auro in utroq; humero deſignat: Eſt.n. hic lapis circa centrũ terreus, in ſuperficie aũt ſapphyreus: quo docet', ut terreuis iã cõcluſis in centro, & circa ima ſacerdos ubiq; cœleſtis appareat. Et quia ſacerdotis eſt tanq̃ hierarchæ medii deducere infimũ in ſupremũ, & plebẽ ipſi creditã in

Marginal notes: Hiero. — Paulus — Idem — Ezechi.

Deũ, ideo dicit̃, ꝙ in lapidibus illis inſcripta erant nomina filioꝝ Iſrael, & conſequẽter tribuũ cunctaꝝ ex illis deſcendentiũ, ut totũ populũ in ſacrificio Deo præſentãs, cũ ipſo eundẽ recõciliaret. Quod aũt maioꝝ nomina in dextera, minoꝝ aũt in ſiniſtra collocata dicũtur, id ſignificare exiſtimo ꝙ potiora dant̃ maioribus, nõ qdẽ ætate, ſed uirtutibus & meritis: & minora minoribus, & minus merẽtib' dant̃. Multa poſſent dici de particularibus filiis, & tribub', & qũo, Deo iubẽte, in caſtris figuratiue locabant̃: & qd importat̃ per dextrũ & ſiniſtrũ, quæ nõ ſunt p̄ſentis ſpeculationis, ideo ueniamus ad ea, quæ portare debent ſacerdotes noſtri tẽporis: qui nõ nomina filioꝝ Iſrael, & quadrilitteri portãt, ſed noia Apoſtoloꝝ, q ſtãt pro filiis Iſrael in eccleſia, & nomẽ I E S V in quo eſt tetragrãmi uirtus. In fundamẽtis ſanctæ, & nouæ ciuitatis deſcẽdẽtis de cœlo (inqt Iohãnes) ſcripta erãt nomina Apoſtoloꝝ, & Agni: Vnde qlibet ſacerdos huius ciuitatis fungens officio ueri ſacerdotis habere debet hæc nomina, ideſt uirtutẽ, & fauorẽ eoꝝ, q iecerũt ipſius ciuitatis primaria fundamẽta. Hinc ſacerdos celebraturus in canone miſſæ poſt Deũ Pr̃em, & Ieſum Chriſtũ filiũ eius, Apoſtolos, & aliquos, q ſi nõ prima ſaltẽ ſecũdaria iecere fũdamẽta, nominat implorãdo eoꝝ ſuffragia. Appẽdebat̃ poſtea rõnale oium ſacratiſſimũ cũ duodecim lapidib' p̄tioſis, & urim ue tumim: Et ligabat̃ rõnale cũ ſuphumerali, utrũq; duodenariũ: In ſuphumerali.n.inſcripta erãt duodecim nomina filioꝝ Iſrael duobus lapidibus onychinis: In pectorali uero uel rõnali erãt duodecim lapides p̄tioſi, i quatuor ordinibus cũ duodecim nominibus cælatis correſpondentibus magno myſterio duodenis noibus exiſtẽtibus poſt tergũ: Quod magno ſacramẽto factũ fuiſſe nõ ãbigimus: Nã duodenarius iferior reſpõdet duodenario cœleſti, quẽ alibi q̃plurimũ celebratũ demõſtrauimus. Aequat̃ & duodenarius euangelicus figuratus in lapidibus p̄tioſis pectoralis cũ duodenario legali: q continebat̃ in duobus lapidibus ſuphumeralis. Lapides igit̃ duodecim p̄tioſi exiſtẽtes in pectorali ephod duodenos principes Apoſtolicos repræſentant cũ duodena familia duodecim milliũ electoꝝ, hñtes ſingulos duodecim fructus, quos arbor uitę ꝓducit: Qui nominant̃ a Paulo fructus ſpiritus: Nã idẽ eſt uita & ſpiritus, cũ ſpiritus ſit uita, & aliis uitã præbẽs. Sed alii ſunt fructus, quos Dei gratia ꝓducimus in terra, & alii, quos colligemus i æterna beatitudine: Et iſtis ſupnis reſpõdere debẽt illi, quos in terra producimus, & duodenarius terreſtris duodenario cœleſti, & duodena familia euangelica duodenæ familiæ figuratiuæ, & colligari ad inuicẽ, ſicut pectorale cũ ſuperhumerali, eo ꝙ Põtifex nr̃ Chriſtus fecit ex utraq; unũ: Quod ſuo loco relinqmus declarãdũ. Erãt inſup in illo pectorali, uel rõnali urim ue tumĩ, qd̃, neſcio quo mõ, interpretati ſunt doctrinã, & ueritatẽ: Nã אוּרִים ab אור uenit, qd̃ lucem ſignificat: Vnde urim claritates, & illuſtrationes doctrinę,

Iohan.

Paulus

& ſpiritus mihi ſignificare uident̃:quas habere debet ſacerdos,q̃ mediato
ris inter Deũ,& hominẽ officio fungit̃,& ducatũ in Deũ populo pręſtat.
Nec.n.ſciet dux,aut poterit dirigere quẽpiã in uiã,quã neſcit:Nec cæcus
alteri bonũ poterit pſtare ducatũ : Nec ꝓpitiationẽ adinueniet cũ Deo,q
nõ eſt ſuæ gratiæ lumine colluſtratus:qa nec Deum nec diuina abſq; eius
lumine cognoſcere poſſumus.Clarus itaq;,& colluſtratus debet eſſe põti/
fex doctrina,ſciẽtia utriuſq; teſtamẽti,& ſpiritu,ut ſciat,qd faciat,& intel
ligat,ꝑ quã uiã plebẽ deducat,& cognoſcat,qd Deus expetat a nobis pro
purificatione,& ſanctificatiõe noſtra.Hoc myſterio portare dicunt̃ põti/
fices nr̃i bipartitã illã mitrã/ut denotet̃ v; pitia,quã habere debẽt ipſi põ/
tifices in utroq; teſtamẽto:quãuis i plęriſq; nr̃i tẽporis res nimiũ deficiat a
ſacramẽto.Eſſe quoq; debet põtifex purus,mũdus, & pfectus,ne Deo in/
uiſus ponat potius inter Deũ ipſum,& populũ offendiculũ,quã propitia/
tionẽ:Et hoc ſignificat illud תומים tumim,qd̃ imaculatũ,pfectũ,cõpletũ,
ſimplicẽ,& ſine defectu poſſumus interpretari.Hinc tãta diligentia iubet̃
ut ſacerdos nõ modo caueat a peccatis,ſed ſit impollutus etiã a mortuo,a
muliere ẽt/quæ corpus ſuũ alteri uiro cõceſſit:Itẽ q; ſit liber a lepra,a flu/
xu ſanguinis,ab hernia:ſitq; iteger in oĩbus mẽbris,nõ cæcus,nõ claudus,
nõ gibbus,non naſo nimis grãdi,& deformi:quæ oĩa in aliis tolerantur,in
ſacerdote uero nequaq̃:qa cõpletus eſſe debet omni perfectiõe intrinſeca,
Leuiti. & extrinſeca.De primo in Leuitico dicit̃ ad uerbũ: Sacerdos magnus ſit
de frĩbus ſuis/in cuius caput fuſum eſt oleũ unctionis,& manus impletę.ſ.
bonis operibus ad ueſtiẽdũ,ueſtimẽta v; ſacerdotalia/caput ſuũ nõ diſco/
operiat,& ueſtimẽta ſua nõ ſcindat,& ad omnẽ aiam mortuã nullo modo
ueniat/etiã in pr̃e ſuo,& in matre ſua nõ polluat̃:Et de ſanctuario nõ egre
diet̃,& nõ ꝓphanabit ſanctũ Dei ſui:qa נזר nezer,ideſt nazareus,hoc eſt
ſeparatus,a turba v;/uel coronatus,corona.ſ.ſanctitatis:Oleum chriſma/
tis Dei ſui ſup eũ:Ego Dñs.Plena ſacramẽtis ſũt uerba hęc:Sed qd ſigni/
ficẽt,breuiter pcurramus:Oleũ/qd̃ effundit̃ ſup caput ſacerdotis/ diuini/
tas eſt,qua pfuſus debet eſſe ſacerdos prę turba,in capite pcipue,ubi reſi/
det portio illa ſuprema aiæ,quæ diuina eſt:& qua Deũ intelligimus,& ea
opamur/quæ ipſi Deo grata ſunt/dũmodo ſit ſua gratia irrorata.In Põti
ficibus itaq;,Regibus,& Prophetis/q ungebantur , eſſe debet particulari
effuſiõe cõſpſa.Impletio uero maunũ multitudinẽ bonoꝝ opeꝝ ſignificat,
quibus refertus eſſe debet ſacerdos.Diuinitate ergo pfuſus,& diuinus effe
ctus,plenuſq; bonis opibus habitũ q̊q; ſumat diuini miniſterii/q põtifica/
lis/ſeu ſacerdotalis eſt:Caput nõ diſcoopiet deponẽs cidarim,quæ (ut dixi
mus) hemiſphęriũ ſupius ſignificat:quo caput ſacerdotis obtectũ eſſe de/
HRI/ bet.Et ut clarius loquamur,nũq̃ deponat cœleſtia,ſed illis ſemp mẽte/aioq;
TVS. itẽdat:Nã ſi oibus a Chriſto indictũ eſt ſemp orare,& nũq̃ deficere/ſemp

& unuſqſq; animũ/& mẽtẽ in cœlũ habere debet, cũ nõ oret mẽte/q eã nõ habet in Deũ eleuatã: Oratio (inquit Damaſcenus) eſt eleuatio mentis in Deũ. Multo magis igiť ſacerdos, q orat pro ſe, & pro populo habere debet ſemper mentẽ, & caput in cœlũ erectũ, & diuino tegimine obumbratum. Veſtimentum quoq; non ſcindat. Duplex eſt genus ueſtimenti, quod ueſtire debet qlibet Chriſtianus: Alterũ eſt baptiſmatis, de quo inqt Hieronymus: Veſtẽ Chriſti Romæ ſuſcepi: De baptiſmo.n.loquebať: Alterũ eſt pœnitẽtiæ/quæ eſt ſecũda ueſtis cooperiens nuditatẽ in his q pdiderũt ueſtimentũ baptiſmale: Et hãc ueſtiuit Deus protoplaſten, & quotquot in peccata lapſi ſaluanť: de quibus inquit Propheta: Beati quoꝝ remiſſę ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. Et hoc duplici genere ueſtimẽti utebať noſter Pontifex maximus Chriſtus non pro ſe, ſed pro oibus, quoꝝ peccata tulit: Altera.n.erat tunica incõſutilis, quæ baptiſmi ueſtẽ ſignificat indiuiſibilẽ, & nũq̃ reiterandã: Altera erat diuiſibilis p partẽ/& partẽ: Et hęc ſignificat ueſtẽ pœnitẽtię, toties reſumendã/quoties homo peccat, dicente ipſo Chriſto ad Petrũ, cui pcipue facultatẽ dederat hãc ueſtem induendi: Nõ dico tibi ſepties/ſed ſeptuagies ſepties, ideſt toties, quoties, ut omnes exponunt: Vtiť aũt uterq; numero ſeptenario remiſſiuo, ſed Chriſtus multiplicat per denariũ, & per illũ ex completo denario deductum ſeptenariũ quadrat, non ſine myſterio ſuo loco declarãdo: Ex quibus omnibus reiteratis uicibus pœnitẽtię cõficiť una tantũmodo ueſtis, quæ unica eſt: q̃uis eo mõ/quo diximus, diuiſibilis. Nullã aũt iſtarũ ſacerdos, & pontifex ſcindere debet, ſed utrãq; tenere inconſciſſam, ne unq̃ appareat eius ignominioſa nuditas ueſte per peccatum conſciſſa / eo ꝙ ipſius eſt ueſtire denudatos. Impollutus itaq; eſſe debet, ſanctus, & mundus. Nec obſtat, ꝙ offerat primo pro peccato ſuo uitulũ, arietes duos, & caniſtrũ azimoꝝ, cũ nullus dicatur mũdus a ſorde, etiã infans unius diei: quia omnes naſcimur filii iræ, & peccato obnoxii. Siquidẽ ſunt peccata, quæ uenialia dicuntur, nec ſcindũt ueſtimenta, & digna facilis ueniæ: a quibus nihilominus mũdus debet eſſe ſacerdos agere uolens cũ Deo ſancto, mundo, & puro. Vnde ſequitur, ꝙ ad nullã animam mortuam accedat, ne polluatur, & coinquineť ſupra mortuo, eſto ꝙ fuerit ipſius pater, uel mater: Ex quo habetur, quãto maior mundities exquirať in pontifice, q̃ in ſacerdote, cum iſti concedatur in principio capitis acceſſus ad funus patris, matris, filii, filię, fratris quoq;, & ſororis uirginis: Pontifici autẽ ſummo interdiciť acceſſus ad quodcũq; funus. Et quid fœditatis contineat funus, ut poſſit coinquinare accedentem ad ipſum, non eſt pręſentis tractatus: Hoc tamẽ dicam/ ꝙ antiqui Patres in rebus ſpiritualibus peritiores q̃ hi, qui in relationibus, & quidditatibus inueniendis phantaſticantur, quas nunq̃ inueniunt, non ſine cauſa ordinarunt, ut cadauer ſepeliať in loco ſacro, lumine aſſocietur,

Damaſ.
Hiero.
Dauid
CHRISTVS.

quouſq; ſup terrã extiterit, aqua benedicta aſpergat͞, & incenſo thurificet͞:
Quę oia nõ fruſtra, ut uulgus opinat͞, ſed ad expiationẽ cadaueris/qđual/
de immundũ eſt, ordinata ſunt: Et q̃uis iſta fœditas non grauet fœdatũ de
mortali, imo cũ merito contrahit͞, qñ quis charitate mortuũ ſepulchro de/
mandat: nihilominus ab iſta ẽt fœditate iubet Deus ſacerdotẽ eſſe immu/
nem. Iubet etiã, ut nũq̃ de ſanctuario exeat, ſed ſemp (ſi fieri põt) ſanctus
ſit, qui ſancto ſanctoꝝ miniſtraturus eſt: Nazareus eſt enim, ideſt ſepara/
tus a turba coinquinata, & a uulgaribus operibus fœdantibus dignitatem
ſuã: Aut Nazareus, ideſt coronatus diademate ſanctitatis, & perfuſus di/
uinitatis oleo. Subinfert Deus poſt oia hæc: Ego Dominus, ideſt ego ado/
nai, uel quadrilitterus, qui vȝ ſanctiſſimus, & puriſſimus ſum, ideo exquiro
miniſtros meos puros/ & ſanctos/ſicuti alibi clara uoce ait: Sancti eſtote,
qm̃ ego ſanctus ſum. Nec uult, ꝙ fœdet͞ ſacerdos cũ muliere uidua, repu/
diata, ſordida, aut meretrice, ſed habeat uxorẽ uirginem/cũ qua copulatus
ſacramentũ teneat unicę copulæ, quã cũ Deo habere debemus nuptiis/ad
quas pleriſq; in locis ſcripturæ ſacræ inuitamur: Quod & in ſacerdotibus
noſtris obſeruat͞, & dicunt͞ irregulares ex digamia, q duobus mulieribus
copulati ſunt, aut cũ muliere, quæ ab alio uiro cognita eſt: ne uiolet͞ ſacra/
mentũ bifario matrimonio. Sed heu infœlicia tẽpora, & ꝑditos mores, qñ
uerba ſtatuti, & legis ꝑcepta ſeruant͞ tñmodo in cortice deprauato trun/
co, & putrefacta radice. Nõ admittunt͞ ad ſacerdotiũ huiuſmodi digami,
niſi a Põtifice, & gerẽte uicem Dei in terris cõtra Dñi ſtatutũ diſpẽſet͞. Et
meretrices, & cinædi paſſim admittunt͞ a ſacerdotibus, q uiolati, deturpa/
ti, coinqnatiq; ad põtificatũ, & ſacra pagẽda abſq; diſpẽſatione / & puni/
tione/nudata frõte accedũt. Inſup & gibbi, & claudi, & hernioſi, & ſpurii,
& habẽtes naſum tortũ, & ĩmodicũ, & omne genus mõſtroſitatis: Quæ ſe/
cũdũ ſenſum myſticũ intelligẽtes uitia/& defectus in aia denotãt, qbus di/
minuti nõ poſſunt portare tumim, qđ ꝑfectiones, & cõplemẽta ſignificat/
tã in nãlibus, q̃ in ſpiritualibus: Nã portare uerũ urim ue tumim eſt habe/
Iohan. re lumẽ Dei, & uerã ꝑfectionẽ in opetut de Iohãne inqt Chriſtus ſub aliis,
ſed his ſimilibus uerbis, dicẽs: Ille erat lucerna ardẽs, & lucẽs: Lucebat qp/
pe doctrina, & ardebat charitate ſimul cũ bonis opibus. Cidaris uero/quę
iubebat͞ portari in capite, pro quo amictũ nos gerimus, eſt cœlũ, & cœle/
Theolo. ſtia, quę ſemp ſpeculari debet ſacerdos actu, uel uirtute: ut dicũt Theologi
Cantica noſtri. Hinc Nazarei nõ tondebãt capillos, aut comas: quę (ut in Canticis
dicit͞) iũctæ eẽ debẽt canalibus, ꝑ quos ueniũt influxus, & chariſmata ſu/
periora ad nos. Nec adhuc didici, cur nobis ſit indicta denudatio capitis,
& raſura cõtra id, qđ Chriſtus obſeruare uoluit, q capillos nutriuit, & bar
bã. Dicũt aliqui: Hoc fit, qa Petro barba, & capilli in Antiochia raſi fuere.
Sed miror, cur ignominiã Petro illatã repręſentare curamus, & ad ea, quæ

Chriſtus magno ſacramẽto,& ſapiẽtia maxima fecit,nõ attẽdimus,id ma ximè pcipiẽte lege in Leuitico:Nõ tondebitis comã in rotũdũ,nec radetis barbã.Inſup miror/ſi Petrũ raſum imitari uolũt,cur pmittãt,ꝙ ubiq; pin gat̃ cũ barba,& capillis:quæ indicãt,ꝙ Petrus ipſe poſt illuſionẽ illã nutri uerit capillos,& barbã.Ad Apoſtolũ cõfugiẽt/q cũ Corinthiis ait:Vir nõ debet uelare caput ſuũ/qm̃ imago/& gloria Dei eſt:Nã uir orãs,aut pro phetãs uelato capite deturpat caput ſuum,qđ vȝ Chriſtus eſt:cui debet hõ eſſe expoſitus atq; aptus.Et iterũ:Vir ſi comam nutriat,ignominia eſt illi: Quibus dicere poſſumus:Nõ iubet Apoſtolus caput radendũ,uel barbã, ſed dicit non nutriat comã,curioſe vȝ:Nec uelet caput ornatu mũdano,& põpatico,cũ nullã gloriã ex mundanis ornatibus capiti cõparare poſſint, qđ Chriſtũ ſignificat.Vel dicamus,ꝙ hic ſermo eſt ad cõmunes homines/ & mulieres,nõ ad põtificẽ,uel ſacerdotẽ:ut inde cõcludi poſſit raſurã eſſe neceſſariã põtifici,aut ſacerdoti.Sed qcqd ſit,Deo,& Sãctæ eccleſiæ me, & mea oĩa cõmitto.Poſita tandẽ dicit̃ lamina aurea ſup caput ſacerdotis, in qua deſcriptũ erat nomẽ magnũ Dei:Quod & inſcriptum eſt in fronte uniuſcuiuſq; credẽtis:ut in Apocalypſi dicit̃:Qui uicerit,ſcribã ſup eũ no men Dei mei.Et ad numeꝝ ueniẽs Iohãnes peculiariũ electoꝝ dicit:Vidi ſupra mõte ſion Agnũ ſtantẽ,& cũ eo cẽtũ & quadraginta quatuor mil lia habẽtiũ nomẽ eius,& nomẽ Pr̃is eius ſcriptũ in frõtibus ſuis.Qui cẽtũ & quadraginta quatuor millia ſunt collecti ex illis duodenis millibus,ex qualibet tribu/magno myſterio ſuo loco declarãdo:Quod nomẽ Chriſti, & Dei,ſi oẽs milites portãt,tanq̃ characterẽ,& ſtigma,aut inſigne Chri ſtianæ religionis,quãto magis portare debet Pontifex maximus, ſimul & ſacerdotes/q ſunt tãq̃ Angeli,& duces diuini exercitus? Sed Põtifex ſum mus & maximus tanq̃ dux totius miliciæ Impatorue,cęteri aũt ſacerdotes inſtar ducũ priuatarũ legionũ ſeu cohortum.Quid autem hæc cũ Põtifice maximo Chriſto agãt,in quem ipſa omnia tendunt/uideamus. Leuiti. Paulus Idem Apoca.

Quid illa oĩa ueſtimẽta cũ Chriſto,quẽ potiſſime figurabãt. Cap.VII.

IAm ad Chriſtũ nobis deueniẽdũ eſt,in quẽ oĩa tendũt, & ad quẽ oĩa reſpiciũt,tanq̃ ad dominum rerũ,propter quẽ illa oĩa ordinata ſunt,& in quo oĩa uerificari debẽt:Quia ſemp Mo ſes cũ Chriſto,& lex cũ euãgelio:Ideo erroris notat̃ Petrus/q in mõte thabor,qñ Moſes affuit Chriſto,uolebat facere tria tabernacula, cũ unũ ſufficeret Chriſto,Moſi,& Eliæ:Nã unũ ſũt lex,ꝓphetia,& euãge liũ:& unũ alteri adeo correſpõdẽs,& cõnexũ,ut idẽ penitus ſint:Quod ui dere poſſumus,dũmodo Deus ſua benignitate auferat a nobis uelamẽ, ut reuelata facie ualeamus gloriã Dñi cõtẽplari,trãſformati & nos in eãdem imaginẽ ueri Filii Dei/q primo ſub ænigmatibus legis,& ꝓphetaꝝ conti nebat̃:Quẽ nobis iã exhibitũ cõtẽplabimur aſcẽdentes a claritate legis in

Leuiti. claritatē euāgelii. Dicit̄ in Leuitico/ꝙ cōgregata multitudine ad hoſtiū tabernaculi, Aaron cōſtitutus eſt ſacerdos a Moſe: Qui cū citauerat illuc cū filiis, & cū uitulo pro peccato/& duobus arietib⁹, & caniſtro, azimoꝝ: Nō ne & Chriſtus uolēs offerre unicū ſacrificiū pro peccatis totius mūdi, exhibens ſeipſum hoſtiā pro peccato, pro delicto, pro errore, pro iniquitate, pro tranſgreſſione, pro rebellione, & pro omni ſcelere, qđ legis ſacrificio nō purgabat̄, uenit extra portā magna Hebreoꝝ, Romanoꝝ, & omniū gētiū comitāte caterua, inſtitutus ſacerdos nō qdem a Moſe.i.a lege, ſed a Deo Patre, qui iurauit, & non pœnitebit eū, ut eſſet ſacerdos in æternū, ſeipſum tandē obtulit in hoſtiā ipſi Deo Patri placentē, aduocās in ſe uirtutē, myſteria, & ſignificata uituloꝝ, hircoꝝ, azimoꝝ, & omniū: quæ a ſacerdote legali offerebāturt Nō ne, & anq̄ ad altare crucis cōſcenderet, lotionē pmiſit meliorē q̄ Aarō: Lauari qppe uoluit a Baptiſta in Iordane faciēs ſeipſum lauacrū, quo diluerent̄ oēs ſordes. Nec adhuc hac lotione contentus lauare uoluit pedes diſcipuloꝝ eo lauacro/ qđ iam ſeipſum fecerat: Quod myſterium non intelligenti Petro dixit: Quod ego facio/tu neſcis modo/ſcies

CHRISTVS. aūt poſtea/quādo vʒ intelliges, quo ſacramēto, quo lauacro, qua aqua lauerim te. Intellexit quippe docente Spiritu ſancto, qui ſuggeſſit, & declarauit oīa, ꝙ anteq̄ aliquid agamus cū Deo mundiſſimo, oportet, ꝙ baptizemur, & mundemur lauacro baptiſmi cōfecto ex aqua, qui eſt ipſe filius

Iohan. Dei: qui lauit nos (inqt Iohānes) a peccatis noſtris per uerū baptiſmum: Et lauat ab affectibus ſignificatis p pedes uerbo, & amore, iuxta id quod

CHRISTVS. dixit: Vos mūdi eſtis propter ſermonē, quem locutus ſum uobis/plenū vʒ doctrina, & amore. Lotione itaq; pmiſſa ueſtimēta ſuſcepit, immo ſeipſum ueſtimētū fecit, quo operiret nuditatē noſtrā, ſicut ſe fecerat aquā, qua lauaremur, & hoſtiam, quā pro nobis offerret, panem, quo nos paſceret, & oſtiū, per quod intraremus. Factus eſt igit̄ fœminale cooperiens turpitu-

Ieremi. dinē, quā patefecerat humanum genus per peccatū, ut in Ieremia loquit̄ Dominus dicēs: Nudaui femora tua contra faciem tuā: & apparuit ignominia tua. Tegit aūt ignominiam noſtrā ueſte confecta ex ſuaipſius pelle, qui eſt uerus Agnus tollens peccata mundi: Quibus ſublatis cooperta eſt ignominia. Et hæc eſt illa pellicea tunica, quā Deus ueſtiuit Adam: cuius peccati ignominia non poterat tegi, nec tolli, niſi uirtute, & merito iſtius Agni/qui tollit peccata mundi. Extat & tunica byſſina: Quæ ex terra facta, terrāq; ſignificans (ut omnes affirmant) carnē terreā, quā aſſumpſit, ut in ea nos redderet Deo placato, abſq; dubio repræſentat: Qua indutus habitu fuit inuentus ut homo. Et hæc retorta erat uirtute diuinitatis, ut nequiret rūpi: aut ſciſſuram aliquam præbere peccato, & ſenſualitati: Quod in noſtro ſummo Pontifice Chriſto tantūmodo locum habet. Et hæc ſtricta fuit balteo ex quatuor coloribus, quos diximus ſignificare quatuor

elementa, ex quibus compoſitum/artatum/& compaginatum fuit corpus illud. מִצְנֶפֶת Miznephet uero, ideſt pileolus, uel tiara, qđ ſignificare cœlũ diximus/quo inuolui, & contegi caput debebat ſacerdos/ I E S V noſtro prę omnibus cõuenit: qui cœleſtis fuit totus/atq; diuinus, cœlo, Deoq; ſine aliqua intercapedine ſemper incumbẽs: iuxta illud quod dicitur, q ſacer/dos illud tegmentum nunq̃ deponere debet. מְעִיל Mahil quoq;.i. pallium hyacinthinũ nõ dicã ſumpſit, ſed effectus eſt cũ tintinabulis, & malogra/natis: Fuit.n. nõ ſolum colore cœleſtis, ut hyacinthus, ſed re & opere, ſicut dicit Aplſ: Secundus homo de cœlo cœleſtis. Quinimo (ut idẽ Aplſ ait) cœlos penetrauit melior ipſis effectus. Cœlũ eteni fuit ſupremũ figuratũ p cooptoriũ arcę/alias dictũ, ꝓpitiatoriũ/qa inde fiebãt propitiatiões, ſicut in Exodo legimus: Pari, & meliori modo ex corpore nři Pontificis.i. ex eis, quæ tulit in corpore ſuo, fiunt remiſſiones oĩbus nobis. Mente autẽ cœlos penetrauit cõſcendẽs ad dexterã Patris in excælſis, ut mediator eſſet inter ipm Patrẽ uniuerſoꝝ, & nos: Et appenſa tenebat malogranata, & tintina/bula utraq; ſeptuagita duo: Quæ tintinabula diximus ſignificare ſeptua/gintaduos principes ꝓpoſitos ſeptuagintaduobus idiomatibus cũ populis ipſis creditis, figuratis in totidẽ malogranatis, eo q oĩa illa numina, & in/telligentiaꝝ ipſaꝝ uirtutes ad ſe aduocauit ſibi oĩa ſubiiciẽs, ut Aplus ait: Quia in ipſo hĩtat oĩs plenitudo diuinitatis corporalr, ut ſicut p ipm Deũ, & in ipſo oĩa creata ſunt, ita i corpore caput eſſet eccleſię in oĩbus primatũ tenẽs: Et cũ Hebreis aſſerẽs de Chriſto dictũ fuiſſe illud Prophetę: Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius/adiũgit: In eo.n. q oĩa ſubiecit, nihil reliqt ei nõ ſubiectũ. Principes eſſe ꝓuinciaꝝ, & populoꝝ nemo ex his, q ſacris lřis ſtu dent, ãbigit, ut docemur pleriſq; in locis, maxime a Dionyſio, & Daniele: qui Angelũ principẽ Perſaꝝ cõmemorat, & Michaelẽ ſtantẽ pro populo Iſraelitico. Sed ii oẽs aduenięti Chriſto ceſſerunt, imo ipſi ſubiecti, quicqd deinceps faciunt, eius ꝑpetrãt impio. Populi quoq; ipſis crediti ſignificati per malogranata Chriſti pontificis nři diſponunt arbitrio. Hinc ipſe non tm̃ Iſraeliticam familiã curat, ſed ex omni natione, quæ ſub cœlo eſt, & ex oĩbus populis (ut inquit Iohãnes) & ex omnibus tribubus, & linguis ſuã collegit eccleſiã. Bene itaq; portauit ſuphumerale cum lapidibus, in qbus ſcripta erant nomina filioꝝ Iſrael: quia in humeris ſuis portauit totã fami/liam Iſraeliticã, & purgans, & ſaluans eã: Et quod durum uidetur, inquit: Non ueni, niſi ad oues, quæ perierãt domus Iſrael: Quod tamẽ intelligen/dum eſt de utraq; familia, figuratiua v3 & uera: quæ eſt eccleſia, & colle/ctio omnium fidelium, ſicuti infra (Deo fauente) declarabimus: Et ideo dicuntur colligata pectorale, & ſuperhumerale cathenis ſuis per annulos quatuor utrinq; tranſeuntibus: Vnde innuiẽ utraq; familia colligata qua/ternario magni nominis/quo omnia ligantur, & in quo omnes ſaluantur.

Paulus
Exodus
Paulus
Idem
Dauid
Diony.
Daniel
CHRISTVS

Sed hęc nomina ſcripta dicũtur in lapidibus onychinis, qui inferius circa centrũ ſunt terrei, in ſupficie aũt cœleſtes in qbus innuitur/ꝙ totã illã familiã, quę terreſtris, & aĩalis erat, ꝑtendit facere cœleſtem. Suſcepit & חשן choſſen/quod logion græci dicunt.i.rõnale: & eſt pectorale ornamentũ, in quo erãt duodecim lapides ꝑtioſi cũ duodecim noĩbus filioꝝ Iſrael. Nomina aũt illa portabant cęlata in duobus lapidibus ſuphumeralis, & in duodecim lapidibus pectoralis: Vñ expreſſe demõſtrat nr̃ Pontifex maximus Chriſtus: qui altare crucis cõſcendit oraturus, & ſacrificaturus pro utraq; familia duodenaria: Quaꝝ figuratiua erat a tergo cõtenta duobus lapidibus onychinis, uera aũt inſcripta duodecim lapidibus pretioſis, & uariis: Hoc ideo, qa illa Pr̃iarchaꝝ familia nõ erat collecta ex omni natione, quæ ſub duodecim ſignis cœleſtibus cõtinet̃, ſed ex gñe uno, & ex Pr̄e uno Iahacob ꝑgenita: Bipartita tñ dr̃, qa ex eadẽ familia ſunt, qui collocari debebant a dextris, & qui collocari debebãt a ſiniſtris. Iſta aũt noua familia, & noua ſponſa deſcẽdẽs de cœlo, collecta fuit a nr̃o ſũmo ſacerdote IESV ex omni tribu/lingua, populo, & natiõe, quæ ſub cœlo eſt, diuiſa ꝑcipue in duodecim partes cõtentas ſub duodecim ſcindis cœleſtibus: Ideo inſcripta dr̃ in duodecim lapidibus ꝑtioſis: qa omnia, quæ in hac familia geſta ſunt, ꝑtioſa merito dici poſſunt. Verũ ad unũquẽq; lapidũ applicare poſſemus duodenã partẽ iſtius nouæ familiæ cũ ſuis duodenis principibus: Sed hoc ſuo loco faciendũ (Deo fauẽte) reſeruabimus. Cur autẽ ip̃m pectorale ex q̃tuor coloribus ſępe antedictis dicat̃ intextũ, facile enodare poterimus, ſi meminerimus nos dixiſſe q̃tuor illos colores ſignificare q̃tuor elemẽta, ex qbus oĩa cõponunt̃, & in quæ ẽt ip̃m cœlũ dr̃ partitũ, & ex ipſis cõpoſitũ, nõ quidẽ ex his elemẽtis defecãtibus, ſed melioribus. Hinc illius ſigna tria dicunt̃ terrea, tria aquea, totidem aerea, reliqua uero ignea: Quibus oĩa eis correſpõdentia cõueniunt, adeo, ut oĩa tã cœleſtia, q̃ terreſtria diſtribuant̃ illis elementis ſignificatis ꝑ quatuor colores: Ideo typus utriuſq; familię ꝑ illos quatuor colores diſtinguit̃: Illa aũt duo ſacramẽta, quæ dicunt̃ urim ue tumim, adeo Chriſto nr̃o Pontifici ſũmo cõueniunt, ut ipſe nõ tm̃ portet, ſed eadẽ penitus ſit, quæ ꝑ illa ſignificant̃, interpretent̃ qũocũq;: Si.n. traducatur doctrina, & ueritas, iam ipſe publice clamat: Ego ſum ueritas: & doctrina mea nõ eſt mea origine, ſed eius, qui me miſit, mihi aũt ſic cõicata, ut uerbo, & facto ſim populoꝝ doctrina: qa oĩs Chriſti actio nr̃a inſtructio fuit. Si uero interpretent̃ claritatẽ & ꝑfectiõẽ, ipſe fuit lux illuminans oẽm hominẽ, & adeo imaculatus, & ꝑfectus, ut nos ſua gratia, & meritis imaculatos Deo Patri repræſentet. Et ſi totũ pectorale dicatur logion.i.uerbale, uel rationale, nõne ipſe eſt uerbũ, in quo ſunt oẽs regulę tã reꝝ creataꝝ, q̃ eoꝝ, q̃ facere debemus? Ip̃m quoq; oĩbus rõnẽ intelligendi, & operãdi ꝑbet: Et duplex dicitur, qa ibi duæ fuere naturæ: in quaꝝ qua

CHRISTVS.

liber paſcua rõnis,& intelligentię inuenimus.Erant quoq; ligata pectoralẽ
& ſuphumerale uittis hyacinthinis, & cathenulis aureis in binis quatuor
annulis,qui erãt quatuor in uno,q̃tuor in altero,ſibi inuicẽ correſpódẽtes:
Sed quæ melior uitta hyacinthina,& cœleſtis, q̃ ille totus cœleſtis,qui de
cœlo deſcendit,ut nos faceret cœleſtes? Et quæ eſt cathena hæc aurea,niſi
charitas,& amor,quo ligare nos uenit nr̃ Põtifex maximus,ad hoc tẽdẽs
omni uerbo & ope ſuo? Ligauit itaq; utrãq; familiã,antiquã,& nouã:liga
uit cęleſtia,& terreſtria:ligauit creaturã cũ Deo,ſicut ĩ ipſo erãt ligatę duę
naturæ,& factũ ẽ ex utraq; unũ.Ligauit tãdẽ oĩa mẽbra ipſe caput exñs,
& neruorũ cõpactio.Reſtat lamina aurea, in qua ſcriptũ erat nomen ma/
gnũ Dei quadrilitterũ:quod explicat̃ in noĩe q̃draginta duarũ lr̃arũ,in quo
Deus mundũ fabricauit,ſicut cõueniunt oẽs,qui de huiuſmodi noĩbus tra
ctant:Quod nomẽ cõueniẽs,& cõbinatum cũ noĩe nr̃i maximi Antiſtitis
ישו cuius litteræ oẽs reddunt.316.in numero: Cui ſi addant̃ quadraginta
duo,cõſcendet̃ ad.358.q̃tũ reddit nomẽ huius rõnalis,qđ eſt נחש:ש enim
dat.300.נ.50.& ח 8.quæ ſupputata dant mihi.358. Ex qbus concluditur a
pitioribus huius artis/ſacrę.ſ.arithmetices diuinarũ lr̃arũ/q; illud pectorale
myſterioſiſſimũ,in quo erãt duodecim lapides p̃tioſi inſcripti cum noĩbus
electæ familiæ/& cũ urim ue tumim ſacratiſſimis/in qbus ſplendebãt oĩa
intelligẽda,& faciẽda,Chriſtum uere repñtabat:in quo eſt uirtus mundi
creati,dicẽte Iohãne:Omnia p uerbum facta ſunt.Ecce igit̃ q̃bene nomẽ Iohan.
illud quadraginta duarũ lr̃arũ,in quo fabricatus eſt mundus,cõuenit cum
IESV: Sed in tot & tanta intramus ſacramẽta,q; ſi uoluerimus oĩa ex/
plicare,quæ hic occurrerẽt,nec meę uires ſuppeterẽt ad dicendum,nec le
ctores pciperẽt,quæ ſcriberent̃.Nec cõueniẽs eſt,ut ea,quæ ſunt ore cõi/
cãda iter paucos ſapiẽtes,publicis lr̃is cõmittant̃:Abſcõdi (inqt pPheta) Dauid
in corde meo eloqa tua,ut non peccẽ tibi.Ne tñ ieiuni lectores penitus di/
mittantur,aliqua uel pauca pſtringemus. Si oẽs illi electi & cõſignati di/
cuntur hẽre nomẽ Agni,& nomẽ Pr̃is ſui ſcriptũ in frontibus eorũ,nõ mi
rum eſt,ſi dicimus ip̃m Filiũ Dei primogenitũ in multis fr̃ibus,& cui oĩa
dedit Pater,hẽre nomẽ ipſius Dei in ſe.Et hic aduertãt/quæſo/legẽtes,cur
ipſe Pontifex nr̃ maximus in diebus carnis ſuæ dixerit: Quicqd petieritis CHRI/
Patrẽ in noĩe meo dabit uobis:cũ poſtea reſurgẽs dicat: In noĩe meo dæ/ STVS.
monia eiicient:& cætera quæ ſequũtur: Vbi attenta indagine aduerten/
dũ eſt,cur de noĩe magno Dei taceat,in quo Moſes,Pr̃es & Prophetę oẽs
ab eo uſq; ad Chriſtũ,qcqd mirãdi faciebãt,opabant̃:Et qđ a diuo citha/
rœdo tãta celebritate plęriſq; in locis decãtat̃:Et hoc nihilominus ſilentio
p̃termiſſo nr̃ Ieſus ſuum tñmõ pponit nomẽ,in quo Patrẽ rogare,& pe/
tere docet,qcqd hr̃e cupimus.Nũqd uoluit ſibi arrogare,qđ nõ debebat?
Abſit:Non.n.rapinã arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo.Id aũt fecit,quia

ſenſit uirtutẽ magni nominis ſibi a Patre donatã, atq; in nomine ſuo pro/prio cõcluſam. Dedit itaq; poteſtatẽ hoibus, qui perpetrarẽt miracula, lo/querẽt linguis, & huiuſmodi, quæ fiebant uirtute magni nois quadrilit/teri. Sed hoc nr̃o tpis curriculo a Ieſu citra, portare debemus nomẽ ipſius Ieſu, & conſequẽter nomen magnũ Dei in ipſo noie Ieſu incluſum: & hoc in frontibus nr̃is ligatũ uitta hyacinthina, & cœleſti. i. uita, conuerſatione, Paulus & mente cœleſti, & ſpũali: qa (ut inqt Apoſtolus) Nemo põt dicere dñm Ieſum, niſi in Spiritu ſancto. Non ergo nominãdo Ieſum polluto ore, aut tãq̃ nomen hois cuiuſdã, uel etiã indiuidui aſſumpti a diuinitate, illud ore ꝓferendo, & illud intelligentes ſcd̃m doctrinas hominũ, facere poſſumus miracula in uirtute ipſius nois: ſed uocantes, illud in Spiritu ſancto mente expurgata, & animo feruenti cõſequemur ea, quæ ꝓmiſſa ſunt in nomine iſto, maxime cognitione pręuia, iuxta illud ꝓpheticũ: Protegam eum, qm̃ cognouit nomẽ meũ. Nunc itaq; in noie Ieſu fiunt mirabilia, & datur ſa/ Petrus lus, qa nõ eſt (inquit Petrus) aliud nomẽ ſub cœlo datum hoibus, in quo oporteat hoies ſaluos fieri, niſi iſtud: de, quo & de uirtute illius, & quomõ alia noia ſint concluſa in ipſo, cui pater dedit omnia, loqui uolentes poſſe/mus illud Pauli adducere: Grãdis eſt nobis ſermo, & interpretabilis ad di/cendũ, & multi imbecilles facti ad intelligẽdũ: illi potiſſime, qui in ſacra/tiſſimis Dei arcanis uolunt habere duces Ariſtotelẽ & Aueroim: Nã iſta nõ addiſcunt in ſcholis, uel gymnaſiis gentiũ, ſed a Spũ ſancto: & a diui/no lumine ſuſcipiunt hi tm̃mõ, qui a Patre æterno ad huiuſmodi ſunt ele/CHRI/STVS. cti, dicente Filio: Pater manifeſtaui nomen tuũ hoibus, quos dediſti mihi. Nomen dixit tuũ loquens cũ Patre, & ſuũ manifeſtauit Filius, qui loque/batur: Hoc ideo, qa in ſuo nomen Patris includebat: Quod nomẽ, & qũo unum in altero ſit incluſum, nec totus mũdus ſimul intelligere poſſet, niſi ipſo reuelante: qa abſcondita ſunt hæc ſapientibus, & prudentibus, & re/uelata paruulis, & his qui ſunt puro & mundo corde.

Chriſtus eſt ſacerdos in æternum. Cap. VIII.

Paulus VErus itaq; Sacerdos, & Põtifex maximus eſt noſter Chriſtus, fungẽs æterno ſacerdotio, ut Paulus cũ Hebreis ait: Alii qdẽ plures ſacerdotes facti ſunt ſcd̃m legem, idcirco, quia morte prohiberentur permanere: Hic aũt, eo q̃ maneat in æternũ, ſempiternũ habet ſacerdotiũ: Vnde & ſaluare in perpetuũ poteſt accedẽs per ſemetipſum ad Deũ, ſemper uiuẽs, ad interpellandũ pro nobis. Hinc Dauid p̃dixit Dauid Spũ prophetico: Tu es ſacerdos in æternũ. Nec morte prę/pedit, quin fungat perpetuo ſacerdotio: immo in morte obtulit ſeipm̃ ho/ſtiã Deo Patri cõſecratã, & p reſurrectionẽ mutatã in melius: Vnde pma/nens, atq; indefectibilis effecta, ſemp, pſeueranterq; aſſiſtit corã Deo, ut ſit æterna ꝓpitiatio pro pctis nr̃is: Per quã p̃ſentatã æterno Pri, & diuino tri/

bunali, interpellat pro nobis impetrãs ueniã ea mediãte, & ſolutionẽ a de/bitis: Omnia.n. ſoluit ſanguine ſuo ſparſo/quo & mũdos de dit in diẽ nos pręſentat Deo/quos ſua morte, & ſacrificio ſemel oblato expurgauit: Hoc qdẽ (infert Apoſtolus) fecit ſe ſemel offerẽdo. Et talis effectus eſt põtifex, qui cõſedit in dextera ſedis magnitudinis in cœlis ſanctorꝫ miniſter, & ta/bernaculi ueri, qđ fixit Deus, & nõ homo. Fungit̃ ergo Chriſtus ſacerdo/tio æterno in cœlo, meliori q̃ Michael, de quo dicit̃, ꝙ eſt ſacerdos, & prin ceps ſup oẽs animas ſuſcipiendas, nec minus ſup corpora: Nã & pro cor/pore Moſi altercatus eſt cũ diabolo, ut refert Thadeus in ep̃la ſua canoni ca: Diabolus.n. uolebat illud auferre, tãq̃ peccato obnoxiũ: ſed Michael ex aduerſo illud pſentare uolebat Deo, tãq̃ lege purgatũ, & purificatũ ex di/uino cõſortio: uñ a ſ tantã claritatẽ deduxerat faciẽ, ut nõ poſſent intẽdere filii Iſrael in eã ob ſplendorẽ uultus eius: Quod & merito nñi æterni ſacer/dotis, de quo ipſe Moſes multa dixit, factũ eſſe credimus, ut animã, & cor pus illud iã expurgatũ potuerit Deo pſentari. Pugnauit itaq; Michael tãq̃ uerus ſacerdos, & Angeli.i. miniſtri eius cũ eo pro aiabus omniũ, cõtra ſer pentẽ antiquũ: qui eas continue quærit, ut deuoret: Sed pualuit Michael, & eiectus ẽ draco. Nec minus nũc, & cõtinuo ẽ in adiutoriũ populo Dei, ut in Daniele legimus: Michael Princeps magnus, q ſtat pro filiis populi tui.i. pro electis. De hoc canit eccleſia, ꝙ cõſtitutus ſit princeps ſup oẽs ani mas electas a Deo ſuſcipiẽdas. Si igit̃ Michael fungit̃ ppetuo ſacerdotio hñs continuã curã animaꝝ, q̃to magis filius Dei, & ſũmus ſacerdos Chri/ſtus, cui data eſt ipſaꝝ aiaꝝ omnimoda redẽptio, & qui ſuo oblato ſacrifi/cio iuge, & perpetuo ęternam pro nobis inuenit redemptionẽ, debet fungi æterno ſacerdotio interpellãs cõtinue uultui Dei pro animabus omnibus, pro quibus ſeipſum obtulit ſacrificiũ, & hoſtiam? Et hoc eſt, quod inquit Iohãnes: Siquis peccauerit, aduocatũ habemus apud Patrem Ieſum Chri ſtum iuſtum. Et ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, & non pro noſtris tantum, ſed pro totius mundi.

Paulus

Danid

Iohan.

Cur Chriſtus fuerit ſacerdos iureiurando. Cap. IX.

NEc tacuit noſter Paulus ad pedes Gamalielis eruditus, & in/ſtructus in tertio cœlo, qũo Chriſtus cõſtitutus fuerit ſacer/dos iureiurãdo, dicẽs ad Hebreos: Alii quidẽ ſacerdotes ſine iureiurãdo facti ſunt, hic aũt iureiurando per eum, qui dixit ad illum: Iurauit Dñs, & nõ pœnitebit eum, tu es ſacerdos in æternũ. Sed quid hoc iuramentũ importet, & quomodo oẽs iurãtes liget, ut nõ poſſint a iuramẽto ſine cauſa diſcedere, reconditũ eſt hoc arcanũ. Dicũt ſecretio/res Hebrei, ꝙ iuramentũ multa cõnectit, maxime ſeptenariũ illũ exceſſũ, a quo pueniũt omnia, ſicut & uocabula iuramẽti, & ſeptenarii idẽ ſunt in eorum lingua, adeo/ꝙ הִשְׁבַּע haſbah, quod iurauit ſignificat, uenit a שֶׁבַע

Paulus

Dauid

quod ſignificat ſeptē,ut ſcđm eoꝝ ſenſus ſit/Iurauit/ideſt ſeptenauit,uel p
ſeptē obteſtatus eſt,& illa ſeptē adduxit in teſtimoniū:Quod uolens ſigni
Abrahā ficare Abrahā,qñ pepigit fœdus cū Abimelech ſtatuit ſeptē agnas in te/
ſtimoniū:per quas ſeptē agnas rep̄ſentare intendebat ſeptenariū illud ex/
cælſum,iuxta qđ ſtant ſeptē ſpūs,qui in conſpectu throni Dei ſunt:Vnde
tranſgreſſio iuramēti eſt quodāmō uelle facere illos teſtes mēdaces,& pri/
uare ſeipſos ab influxu illoꝝ/a qbus omne bonū.Iurauit igiť Dñs Chriſto
obteſtans illi per ſeptenariū illud,& cōmunicans omnimodū eius influxū
Iſaias ſeptenarium,iuxta illud Iſaiæ oraculū,quo de Chriſto facto ſacerdote hoc
iureiurādo inqt:Egredieť uirga de radice Ieſſe,& flos de radice eius aſcen/
det,& requieſcet ſup eū ſpūs Dñi,ſpūs ſapientiæ,& intellectus,ſpūs con/
ſilii,& fortitudinis,ſpūs ſcientiæ,& pietatis:& requieſcet ſup eum ſpūs ti/
moris Dñi:Ac ſi diceret,iuxta illud ſeptenariū,requieſcet in eo ſpūs intel/
ligentiæ,& culparū remiſſiuus:Item gr̄a uel pietas,iuſtitia & terror,pul/
chritudo & rectitudo,uictoria & perpetuitas,decor & ornatus,uita & re/
CHRI/ gnum,ut nō ſine cauſa dixerit:Omnia dedit mihi Pater. Quod ponderās
STVS. Origenes ſcribēs in illud Iſaię,Apprehēdent ſeptē mulieres uirū unū,ait:
Orige. Supra multos fuit Spūs ſanctus cū ſuis donis, ſed in nullo requieuit,niſi
Iſaias ſupra I E S V M:qui eſt ille unicus ſponſus,quē apprehēderūt ſeptē mu/
lieres.i.ſeptenarius ille excælſus indiſſolubili uinculo:Nam uenit ſpūs ſa/
Moſes pientiæ cū cæteris donis,in Moſem, ſed nō requieuit, maxime qñ errauit
in pcuſſione petræ,pp qđ ablatus fuit ab eo ducatus populi ad p̄miſſam
Aaron terrā:Venit ſup Aaron,ſed in peccato uituli receſſit:Venit & ſup Iſaiam,
Iſaias ſed qđ ait?Immundus labiis ego ſum:Venit & ſup Dauid,ſed ſentiens ſe
Dauid id cōmeruiſſe,quo foret iure priuādus,clamabat dicēs: Spūm ſanctū tuū
ne auferas a me.Et cū nullus ſit,qui nō peccet,nullus eſt/a quo nō recedat
ſpūs Dñi ad tēpus,niſi ſolus Ieſus/de quo dictū fuit Iohāni:Sup quē uide
ris ſpūm deſcēdentē/& manentē in eo,hic eſt Filius Dei,hic eſt,qui bapti/
zat in Spū ſancto,potēs ip̄m ſpūm,quē firmiter poſſidet,& aliis impar/
Iohan. tiri:Et qa uidi(inqt Iohānes) Spūm deſcendentē,& manentē,teſtimoniū
perhibui,qa hic eſt Filius Dei.Manſit itaq ſpūs,manſit & ſeptenarius ille
ſup Ieſum firmiter,& ſine aliqua intercapedine,& abſq; aliq̄ receſſu: Sed
quare hoc?Quia iurauit Dñs,& nō pœnitebit eū:Iurauit,ut eſſet ſacerdos
in ęternū:Iurauit,ut eſſet Pontifex maximus:Iurauit,ut eſſet ſanctus,pu/
rus,mūdus,& ſegregatus a peccatoribus,ut omniū peccata tollere poſſet.
Et qa iurauit,ideo quieuit ſup eū ſpūs, & illud maius oībus, qđ dedit ipſi
Hebrei Pr̄:Vñ æquatur illud tertium.ſ.שַׁבָּת Sabat,qđ Hebrei dicūt cōuenire cū
iuramento,& ſeptenario:& quietē ſignificat.Quieuit igiť ſeptiformis ſpūs
in eo & ſeptenarius ille excælſus,qa iurauit Pr̄ omnipotens ad eū,ut ſemp
ſanctus/& diuinus p̄manens alios ſanctificaret,& diuinos faceret.

Quomodo fuerit ſacerdos ſcđm ordinē Melchizedech. Cap. X.

QVi iureiurādo cōſtituit Chriſtum noſtrū Pontificē maximū,
ſtatuit eū ſcđm ordinē Melchizedech: Quod cū oībus inno/
teſcat, uideamus igiť quis ſit ordo Melchizedech, ſcđm quē
Chriſtus cōſtitutus eſt. Diſcuſſis itaq; his, quæ in Geneſi legi Geneſis
mus, & his quæ a Paulo cū Hebreis pertractantur de hoc Melchizedech, Paulus
qnq; repimus/in qbus Chriſtus noſter cū ipſo cōuenit: Quatuor tangunť
a Paulo/quoꝝ primū eſt,qm̄ Melchizedech induciť in ſcriptura ſine pře,
& mře, neq; initiū dieꝝ, neq; finē hñs, ſic filius Dei cōſtitutus eſt ſacerdos
ſine principio, & fine dieꝝ, cū ſit æternus: nec in eius ſacerdotio aſſignatur
př, aut mater: Ideo inqt Paulus: In hoc Melchizedech aſſimilatus eſt filio Idem
Dei. Dicit tamē Rabi Salomon, & cū eo multi ſapientes Hebreoꝝ, qbus Rabi S.
conſentit Hieronymus, ꝙ Melchizedech eſt nomē appellatiuū, & ſignifi Hebrei
cat regē iuſtū, cuius nomē propriū eſt Sem: ille utiq; filius Noe: & ſic ha/ Hiero.
bemus patrē eius, quāuis nō expreſſe a ſcriptura: Sic & Chriſti nři habe/ Sem
mus patrē/quāuis nō expreſſum, ubi de ſacerdotio eius agiť. Secūdū eſt,
quia fuit rex Salem.i.pacis/Chriſtū noſtrū Pontificē/& Regē ueræ pacis
ſignificans: qui uenit dare, & relinquere eam uerā pacē nobis: quā mūdus
dare non pōt: Ideo introeunte ipſo in mundū miniſtri eius cantabāt: Et in
terra pax hoībus bonæ uoluntatis: Et relinquens mundū ipſemet dixit di/
ſcipulis ſuis: Pacē meā do uobis/pacē relinquo uobis/nō qūo mūdus dat, CHRI/
ego do uobis. Tertium eſt noīs interpretatio, quæ eſt rex iuſtitiæ, quadrās STVS.
cū nřo Chriſto/de quo Iſaias ait: Et regnabit rex, & ſapiēs erit: & faciet iu Iſaias
diciū, & iuſtitiā in terra. Quartū/qđ ex hoc inferť, qa ſicut Melchizedech
fuit rex & ſacerdos, ſic & Chriſtus: Qui ideo uenit de tribu regali Iehuda,
ut & regnū aſſumeret hęreditario iure ſcđm carnē, ſicuti & a Pře cœleſti
acceperat, qđ ēt nobis daret ſimul cū ſacerdotio. Hinc Iohānes in Apoca/ Iohan.
lypſi: Et fecit nos regnū, & ſacerdotes Deo/& Při ſuo: Cū quo Petrus ſcri/ Petrus
bens aduenis diſperſis Ponti, & Galatiæ, Cappadociæ, Aſiæ, & Bithyniæ
dixit: Vos eſtis genus electū, regale ſacerdotiū. Quintū/qđ magis ponde/
ro, eſt oblatio, quæ facta repitur ab iſto Melchizedech in ſolo pane, & ui/
no, nulla mentione habita de aīalibus, aut aliis qbuſcūq; rebus: Ritus qdē
cōuenientiſſimus Pontifici nřo Chriſto Ieſu, qui omne ſacrificiū concluſit
in ſolo pane, & uino, tāq̄ in primaria ſubſtātia humani cibi: Cui ſacrificio
omnis ſanguis, & occiſio aīaliū, & quodcūq; aliud offerebať in lege, ceſſit:
cū modo nō indigeamus ſanguine, in quo mūdemur: quia iam ī ſanguine
Chriſti pfecte mundatū eſt humanū genus: & oīa, quæ erāt īmunda tunc:
qa noſtra lex eſt gratiæ, & aquea, unde nō intramus amplius in hāc legē,
aut in chriſtianā familiā p ſanguinē circūciſionis, ſed per aquā baptiſma/
tis, tū etiā, qa nihil expreſſius figurat corpus myſticū uniuerſalis eccleſiæ,
cuius

cuius Chriſtus eſt caput, q̄ panis: Hic.n. cōficit̄ ex multis granis, & eſt cō/
munis, & uniuerſalis cibus omniū nationū: ſicut hoc corpus myſticū cōfi/
citur ex multis indiuiduis cuiuſcūq; nationis, quæ ſub cœlo eſt. Hinc dici/
tur congregatio iſta eccleſia catholica.i.uniuerſalis. Et nihil magis cōſonū
uitæ, quā Chriſtus uenit nobis daturus, q̄ ſanguis in quo potiſſime reſidet
uita, ut multi ſapientes affirmāt, & ex ſcriptura ſacra ſatis clare coniicere
poſſumus. Hic eſt igitur ordo Melchizedech, in quo Chriſtus noſter cōſti
tutus eſt ſacerdos, & Pōtifex maximus. Et huic tāq̄ ſummo Pōtifici detu/
lit Abrahā dās decimas de oībus, & accipiēs ab eo benedictionē. Ex quo
Paulus cōcludit̄ Melchizedech maiorē fuiſſe q̄ Abrahā, p argumētū Pauli, q ait:
Sine ulla cōtradictiōe, q minor eſt a meliori benedicit̄. Cū igit̄ accepit de
Idem cimas ab Abrahā, & cōſequēter a Leui: q adhuc (inqt Paulus) erat in lūbis
eius, & benedixit ei, maior fuit q̄ Abrahā, & Leui: & eius ſacerdotiū maius
Idem q̄ ſacerdotiū leuiticū/ & legale: id maxie (ut pōderat Apoſtolus) qa legale
ſacerdotiū i illud Melchizedech trāſferri debebat.i.in ſacerdotiū Chriſti,
q cōſtitutus fuit ſacerdos ſcđm ordinē Melchizedech: Ideo ipſe Chriſtus
nō fuit de ſacerdotio Aaron, neq; de tribu Leui, ſed de tribu regali Iehuda:
ut intelligat̄, ꝙ ſacerdotiū Chriſti fuit regale, & ſcđm uerū ordinē regis iu
ſti: Vnde hęc cōteſtatio/ Tu es ſacerdos in ęternū ſcđm ordinē Melchize/
dech, reprobatio qdē fuit prioris mādati, & ſacerdotii, tāq̄ īfirmi & iutilis,
cū ad nullā pfectionē deducat lex. Ceſſare igr̄ debebat ſacerdos, q ſcđm le
gem mādati carnalis factus erat, & ſurgere ille, q ſcđm uirtutē erat uitę in
diſſolubilis: Hęc ex Paulo deduximus. Cur āt Chriſti ſacerdotiū ęternū fi
gurabat̄ i ſacerdotio Melchizedech? Ad hoc rñdēs dicā cū Hieronymo:
Hiero. Si uas electionis ſtupet ad myſteriū, & de quo diſputat ineffabile cōfitet̄,
q̄to magis nos uermiculi, & culices ſolā debemus ſciētiā inſcitię cōfiteri, &
āpliſſimā domū puo q̄ſi foramine uidiſſe? Grādis.n.eſt ſermo/ & interpre/
tabilis ad dicēdū, cur ſine genealogia iductus ſit Melchizedech. Et ſi uerū
dicūt Hebrei/ ꝙ fuerit Sem/ qd importat hoc nomē Sem, qđ iterp̄tatū la/
tine nomē ſignificat? Illud forte nomē/ qđ eſt ſup omnē nomē, ſicut qñ dr̄
uirgo, intelligit̄ Virgo, q̄ eſt ſup oēs uirgies: Et Apl's ſup oēs Apl'os: & Pr̄
ſup oēs pr̄es, & ut breuiter ex oībus cōcludamus, i Melchizedech erat ali/
qd diuinū, & pmanēs, in quo repſentabatur ſacerdotiū Chriſti æternū: de
quo (ut inqt Paulus) effari nō licet, ideo ad alia ueniamus.

Paulus Quanto maior, & melior ſacerdos fuerit Chriſtus q̄ Aaron, & omnes ſa/
cerdotes legales. Cap. XI.

Idem Verum quantū Chriſtus noſter Pōtifex maximus alios omnes
ſacerdotes leuiticos/ & legales exceſſerit, Paulus cum Hebreis
diſſerens aperte demōſtrat: Vbi / poſtquā multa enarrauit de
ſacerdotio legali & tabernaculo/ ſubintulit: Chriſtus aſſiſtens

G

Pontifex futurorũ bonorum, per amplius & perfectius tabernaculũ non manufactũ.i.non huius creationis: Neq; per ſanguinẽ hircoꝝ, aut uitulorum, ſed per propriũ ſanguinem introiuit ſemel in ſancta, æterna redemptione inuenta. Sex a Paulo tangũtur, in quibus Chriſtus fuit perfectior, & excellentior Põtifex, quã legalis & figuratiuus: Primo quia illi impetrabãt propitiationẽ a Deo, qua placatus faueret in bonis temporalibus, ut patet in tota promiſſione legis, qua dicit: Si audieritis me, bona terræ comedetis: Et poſſidebit ſemen ueſtrũ portas inimicoꝝ ſuoꝝ: Et unus ex uobis fugabit mille, & duo decem millia, & huiuſmodi: Quę omnia tẽporalia erãt, quãuis eſſent figura æternoꝝ. Ad quæ ſapiẽtiores aliquãdo introcedebãt loquentes de ſęculo futuro, de beata uita, & de uero paradiſo delitiaꝝ: Ad cuius ſtatũ non deueniebatur per ſacrificiũ, ſed per meliorẽ ſortẽ, & pretioſam mortẽ ſanctoꝝ, ſicut deuenerãt Prophetæ. Sed loquamur de ſacrificio, ꝑ quod tantũmodo expiabãtur peccata aliq̃, & nõ oĩa: Vnde ab illis expurgati nõ merebãtur præmiũ æternũ, ſed ea quæ ſcd̃m pręſens ſęculũ promittebãt. Noſter aũt Põtifex factus eſt (inqt Paulus) futuroꝝ bonoꝝ, ideo per amplius & perfectius. Secundo loco ſacerdos leuiticus introibat tabernaculũ manufactũ, immo ligneũ, poſtea lapideũ erecto templo: Sed noſter Pontifex introiuit tabernaculũ non manufactũ.i.nõ huius creationis: Per quod tabernaculũ Origenes cœlũ intelligit: Quod cõfirmari poſſet teſtimonio Pauli dicẽtis: Habemus Pontificẽ maximũ, qui penetrauit cœlos, Ieſum filium Dei: Et iterum: Talem habemus pontificẽ, qui conſedit in dextera ſedis magnitudinis in cœlis ſanctoꝝ miniſter, & tabernaculi ueri, quod fixit Deus, & non homo. Ipſe autem Origenes dictũ ſuũ roborat teſtimonio diui Citharędi dicẽtis: Hęc recordatus ſum, & effudi in me animã meã; quoniã ingrediar in locũ tabernaculi admirabilis, uſq; ad domum Dei: Et iteꝝ in alio pſalmo: Domine qs habitabit in tabernaculo tuo aut quis requieſcet in mõte ſancto tuo? Qui ingredit̃ ſine macula, & operatur iuſtitiã. Et quis eſt locus tabernaculi admirabilis, ex quo ꝑuenit̃ uſq; ad domũ Dei? Et quod eſt illud tabernaculũ, cuius memor factus ꝓpheta effuſa eſt in ipſo anima eius, ueluti quodã intolerabili deſyderio reſoluta? Non quidẽ erat illud ex pellibus caprinis, & cortinis byſſi, purpurę, hyacinthi, & cocci: Nec illud quod ab Allophylis captũ eſt: Nec illud, quod a filio fabricandũ erat: Sed tabernaculũ Paternum, quod diuiſum in plures mãſiões in plurali nominat̃ a Chriſto dicẽte: Facite uobis amicos de mammona iniqtatis, ut cum defeceritis, recipiãt uos in ęterna tabernacula. Et a Regio propheta in pſalmo: Quã dilecta tabernacula tua Domine uirtutũ cõcupiſcit, & deficit anima mea in atria Domini. Tabernaculũ igitur hoc non manufactũ eſt cœlũ, quod nõ manu hominũ, ſed uirtute & iuſſu Dei fabricatũ eſt. Eſt & aliud tabernaculũ, in quo Deus habitare delectatur,

Paulus

Dauid

CHRISTVS

Paulus quod tēplū Dei uocat̄ a Paulo dicente: Templū Dei, qđ eſtis uos. Anima igit̄ uniuſcuiuſq; mūdata & purificata eſt templū, & tabernaculū Dei: Et hoc nō manufactū, & nō huius creatiōis, uel fabricę, qua. ſ. materialia hæc oia fabricata ſunt, ſed modo quodā ſingulari Dei ore inſufflatū. Tertio qa legalis pōtifex accedebat in ſancta in ſanguine hircoꝝ, uituloꝝ, arietum, agnoꝝ, paſſeꝝ, & colūbaꝝ, uel in cinere uitulę aſperſo, & huiuſmodi: Quę oia aialia ſunt, & ad animalē hominē expurgandū ptinētia: Chriſtus aūt introiuit p ꝓpriū ſanguinē in ſancta, ut oia emūdaret tanto melius/ quāto ſanguis/ nō dicā hoīs/ ſed filii Dei ſāctiſſimi p̄tioſiorē, q̄ ſanguis animaliū, quo mūdabat̄ aialis homo: Et cōſequēter tāto pfectius ſacerdotiū Chriſti mundātis in ſanguine ꝓprio/ q̄ ſacerdotiū legale mundās in ſanguine ani/

Idem maliū. Cur aūt oia pene (ut inqt Apoſtolus) mundētur in ſanguine (pene inqt / quia uaſa metalloꝝ purgabant̄ igne, & alia uaſa & ueſtimēta aqua mundabant̄, ut in libro numeroꝝ legimus) id in cauſa eſſe exiſtimo, quia peccatū trahit originē a ſanguine & carne, ideo expiatio fieri debebat per ſanguinē: Tribunal. n. iuſtitię Dei exquirēs pœnā, ubi fuit peccatū, uult ut ſanguis effundat̄, & cōprimatur caro, quæ fuerūt fomēta peccati: Sed in ſacrificio legali & figuratiuo/ quod nō plene expiabat, fiebāt expurgatio/ nes in ſanguine figuratiuo animaliū. Veniēs autē Chriſtus/ promittēs/ & dans cœleſtia/ effectus caput omniū mēbroꝝ huius myſtici corporis/ ſan/ guinē nō humanū peccato obnoxiū/ & nō animaliū/ ſed p̄tioſiſſimū quoq; ſup oēs ſanguines, q erāt in hoc myſtico corpore ꝓ expiatione omniū fu/

Idem dit. Hinc Paulus noſter ait: Neceſſe erat, ut exēplaria cœleſtiū illis anima/ lium ſacrificiis mundarētur: hæc autē cœleſtia melioribus hoſtiis, q̄ iſtis. i.

Iohan. ſanguine Redēptoris, ut inquit Iohānes in epiſtola: Sanguis Ieſu Chriſti

Apoca. emūdauit nos ab omni peccato: Et in Apocalypſi: Qui dilexit nos/ & lauit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo: Iāq; omnibus notū eſt, ꝙ Chriſtus patiēs nō in ſanguine animaliū figuratiuo, ſed in proprio ſanguine ſatiſfe cit tribunali iuſtitiæ diuinæ. Quarto quia ſacerdotes legales toties/ quoties ꝓ peccātibus ad ipſos recurrētibus impetrare uolebāt ꝓpitiationē, introi/ bant in ſancta/ mactabātq; animalia: Noſter aūt Pōtifex Chriſtus introi/ uit ſemel in ſancta: qa ſemel in crucē aſcēdit offerēs ſe Deo Patri/ & ſatiſfa ciēs ꝓ oībus nō figuratiua/ ſed uera ſatiſfactiōe/ etiā pro p̄cedētibus pr̄ibus: Quia hæc oblatio faciēda iā accepta fuit a Patre ante mūdi cōſtitutionē,

Iohan. & in ea expiabātur quotquot ſalui fiebant: ut expreſſe inquit Iohannes in Apocalypſi: Adorauerūt beſtiam omnes/ quoꝝ nomina nō ſunt ſcripta in

Petrus libro uitæ agni, q occiſus eſt ab origine mūdi. Et Petrus: Nō corruptibili/ bus auro, & argēto redēpti eſtis de uana ueſtra cōuerſatione paternę tra/ ditionis, ſed pretioſo ſanguine, quaſi agni immaculati Chriſti, & incōta/ minati/ p̄cogniti quidē ante mūdi cōſtitutionē, manifeſtati aūt nouiſſimis

tẽporibus. Quibus uerbis citra omnẽ ambiguitatẽ declarat̃ ſacrificiũ hu/
ius Põtificis noſtri Ieſu factũ de ſeipſo p̃ordinatũ fuiſſe ab æterno, ut ipſo
mũdaretur etiã Hebraicus populus a coinqnationibus, a qbus nõ poterãt
p ſacrificia animaliũ emũdari. Quinto in eo, quod ait: Aeterna redẽptiõe
inuenta: Quæ uerba duplicẽ poſſunt habere ſenſum: Alter eſt, q̃ ſimus re/
dempti a peccato & ducti ad æternã gloriã: Alter, q̃ noſter Pontifex Ieſus
adinuenerit redẽptionẽ, quæ unica eſt & æterna, adeo, ut alia nõ indigea/
mus, ſicut indigebãt illi Patres antiquę legis, qui expectabãt hanc redem/
ptionẽ: Et hoc interim plures faciebãt redẽptiones: Redimebãt.n. primo/
genita certo pretio: Nam primogenitũ aſini redimebãt oue, & facultates
uẽditas, & libertatẽ redimebãt anno iubilei. Sed & ipſe populus totus re/
demptus fuit de ægyptiaca ſeruitute, iterũ captinãdus: Et pluries redẽpti
ſunt aliquãdo generaliter, aliquãdo uero particulariter, nũc ab una, nunc
ab alia ſeruitute, nũc a peccato, nũc ab obligatiõe: Chriſtus autẽ ſemel re/
demit nos æterna redẽptione inuẽta: Redemit inq̃ proprie, & nõ emit: qa
iam ante per naturã ipſius eramus, licet admodũ noſtris ab eo auerſi deli/
ctis. Redẽptis qdẽ omnibus nihil deeſt, niſi ut cõſequamur effectũ huius
redẽptionis: Quẽ cõſequi poſſumus, ſi tamẽ uolumus, quia fons baptiſma/
tis, ubi illũ effectũ cõſequimur, oĩbus iam patẽs eſt. Patet & gratiũ gratię,
& remiſſionis: Nam facta redẽptione miniſtros, & executores ipſius reli/
quit tribuẽs eis omnimodã eiuſdẽ redẽptiõis diſtribuẽdę poteſtatẽ dicẽs:
Quorũ remiſeritis peccata, remittẽtur eis: Et iterũ: Quęcũq; ſolueritis ſuper — CHRI/STVS.
terrã, erũt ſoluta & in cœlis. Ex qbus omnibus ſextũ infert̃ maxime pon/
derãdũ, q̃ ex ſacrificiis legis nõ iuſtificabat̃ homo, ſed p Chriſtũ, ut Pau/ — Paulus
lus Romanis ſcribẽs apta uoce teſtat̃ dicẽs: Ex opibus legis, tam natura/
lis uidelicet/q̃ ſcriptæ nõ iuſtificat̃ omnis caro corã illo: Iuſtitia aũt Dei p
fidẽ Ieſu Chriſti, in oẽs, & ſup omnes, q credũt in eũ: Omnes.n. peccaue/
runt, & egẽt gloria Dei, iuſtificati gratis per gratiã ipſius, per redẽptionẽ,
quæ eſt in Chriſto Ieſu: quẽ propoſuit Deus propitiatorẽ p fidem in ſan/
guine ipſius, ad oſtenſionẽ iuſtitiæ ſuæ propter remiſſionẽ præcedẽtiũ de/
lictorũ: quæ punire decreuerat, niſi uidelicet mediator redemiſſet ſatiſfa/
ciens tribunali iuſtitiæ: Quã ſatiſfactionẽ iuſtus & clemẽs Deus accepta/
uit iuſtificãs eos, qui ex fide Ieſu Chriſti ſunt, & non per legem naturalẽ,
aut ſcriptã: Nam cognitio peccati fit per legẽ, naturalẽ uidelicet, ut cõcor/
des interpretantur Hieronymus, & Origenes: quia ex ea qlibet diiudicare
poteſt, quid iuſtũ, & quid iniuſtũ, ut idẽ Paulus paulo ſupius dixerat: Cũ
enim gentes/quæ legẽ nõ habent/naturaliter ea, quę legis ſunt faciũt, eiuſ/
modi legem non habẽtes, ipſi ſibi ſunt lex, qui oſtendũt opus legis ſcriptũ
in cordibus ſuis, teſtimoniũ reddente illis cõſcientia ipſorum, & inter ſe
inuicem cogitationũ accuſantiũ, atq; defendentiũ. Et hac lege obſtruitur

omne os,& ſubditus ſit omnis mũdus Deo: Quod de lege ſcripta intelligi
nõ poteſt,cum nõ ligaret omnes,nec obſtrueret omniũ ora: quæ tñmodo
Iſraeliticis data erat:Quę nec iuſtificabat,niſi a peccatis cõmiſſis ꝑ errorẽ
& aliis uel paucis,quę ſecreta erãt/& nõ ueniebãt morte mulctãda:Scelera
aũt/rebelliones/& iniqtates/quæ ſunt acriora peccata, nõ remittebãtur in
lege neqꝫ ꝑ ſacrificia,neqꝫ ꝑ orationẽ ſacerdotis, ſed morte propria expia/
bant:ut patet de blaſphemo/homicida/adultero/coeũte cũ beſtiis/& cõtra
naturã:Qui omnes lapidari,aut cõburi iuſſi ſunt,ut in diuerſis locis libro/
Paulus rum legaliũ legimus:Ideo inqt Apoſtolus cum Hebreis:Impoſſibile eſt in
ſanguine tauroꝶ,& hircoꝶ auferri peccata. Ideo ingrediẽs mundũ noſter
Põtifex maximus,& Dei uiui Filius dicit:Hoſtiã/& oblationem noluiſti,
corpus autẽ aptaſti mihi,in quo.ſ.offerrẽ ſacrificiũ pro oibus : Holocau/
ſtomata & pro peccato tibi nõ placuerũt,tũc dixi:Ecce uenio: In capite li
bri ſcriptũ eſt de me,ut facerẽ uoluntatẽ tuã/Deus meus uolui:iuxta illud
Iſaias Iſaiæ:Oblatus eſt,quia ipſe uoluit . Supius dixerat,quia hoſtias,& obla/
tiones , & holocauſtomata & pro peccato.ſ.ſacrificiũ peccatariũ noluiſti,
tunc dixi/ecce uenio,ut faciã uoluntatẽ tuã.Aufert primũ.ſ.ſacrificium le/
gis:ut ſequens ſtatuat,Chriſti uidelicet oblationem:unde ſequitur: In qua
uoluntate ſanctificati ſumus per oblationem corporis Ieſu Chriſti ſemel.
Et omnis quidem ſacerdos præſto erat quotidie miniſtrãs,& eaſdem ſem/
per offerens hoſtias,quæ non poſſunt auferre peccata : Hic autem unam
pro peccatis offerens hoſtiã,in ſempiternũ ſedet ad dexterã Dei de cætero
expectãs, donec ponãtur inimici eius ſcabellum pedum ipſius:Vna enim
oblatione cõſummauit in ſempiternũ ſanctificatos: Quæ adeo clara ſunt,
ut expoſitione nõ indigeãt:Ideo Dauid,qui cõmiſerat adulterium, & ho/
micidium,ſciens huiuſmodi ſacrificiis emundari nõ poſſe/clamat,& dicit:
Dauid Quoniã ſi uoluiſſes ſacrificiũ dediſſem,utiqꝫ holocauſta nõ uoles: pro quo
habemus:holocauſtis nõ delectaberis.Et cum nihil aliud facere poſſet,niſi
dolere de peccato expectãs redemptionẽ a cœlo,aut in aduentu Meſſiæ
Idem aut in ſua paſſione præuiſa,dicit:Cor contritũ , & humiliatum Deus non
deſpicies.Sed quia non erat exhibita paſſio , ideo ſuppliciũ mortis effu/
Natam gere non potuit,ſed ei dictum eſt per Natam prophetam , ut patet in ſe/
Li.Re. cundo uolumine Regum:Quare contempſiſti uerbum Domini,ut faceres
malũ in conſpectu eius: Vriã Etheũ percuſſiſti gladio,& uxorẽ illius acce/
piſti in uxorẽ tibi,& interfeciſti eum gladio filioꝶ Amon:Quãobrem non
recedet gladius de domo tua uſqꝫ in ſempiternũ: Ecce ego ſuſcitabo ſuper
te malũ de domo tua,& tollã mulieres tuas in oculis tuis , & dabo proxi/
mo tuo,& iacebit cũ mulieribus tuis in oculis ſolis huius. Hoc tantũ im/
petrauit,ut mortẽ nõ ſubiret,forſitã merito Chriſti uẽturi, quem maximo
affectu decãtauerat fore redẽptorẽ,& ſaluatorẽ mundi , cætera autẽ mala

ipſi prędicta ſuſtinuit: Expulſus.n.fuit a filio ſtupratis eius mulieribus, ui/dit mortẽ Amõ, & Abſalõ filiorꝫ ſuorꝫ: Adonias autẽ ſtatim poſt eius mortẽ, iubẽte Salomõe, neci traditus ẽ. Hic autẽ noſter Põtifex maximus oia ſcelera expurgauit, & oia peccata tulit p ſacrificiũ, quod obtulit: ut pulchro Iſaiæ oraculo prędictũ fuerat והוא מחולל מפשעינו מדכא מעונתינו Et ipſe infirmatus eſt propter impietates noſtras, & attritus eſt propter iniquitates noſtras: Quæ impietas, & iniquitas hebraice dicta עון hauon, & פשעה paſſah, nõ remittebãtur per ſacrificiũ legale: Ideo clemẽtiſſimus Pater hæc omnia poſuit ſup humeros Filii ſui, qui ſeſe offerẽs in ſacrificiũ omnia tolleret. Et quia non omnes huius expiationis beneficiũ cõſequi uolũt, ideo ſequit͛: Et ipſe peccata multorꝫ tulit, illorꝫ vꝫ, q ſaluari uolũt: Et pro trãſgreſſoribus orauit, faciẽs, quod in ſe eſt pro oibus: Qui ſi nõ cõſequũtur ſalutẽ, ipſis imputet͛: quia nolũt eã ſibi acqſitã cõplecti.

Chriſtus fuit uera hoſtia, & oigenũ ſacrificiũ, & oblatio. Cap. XII.

OBlatus itaqꝫ pro nobis effectus eſt uera hoſtia, holocauſtũ, ſacrificium, peccatariũ, culpatariũ, pacificorꝫ cherbona.i.oblatio, munus/ & qcquid in lege offerebat͛. Hoſtia.n. & uictima eſt illa, quæ offertur (ut docẽt authores noſtrę linguę) quãdo quis aggreditur hoſtes aut de eis uictoriã/ uel triumphũ reportat: ut Poeta in huiuſmodi peritiſſimus decãtat: Victima, quæ dextra cecidit uictrice uocatur: Hoſtibus a domitis hoſtia nomẽ habet. Chriſtus itaqꝫ aggreſſus hoſtem humani generis ſeipſum obtulit Patri hoſtiã uiuã, & cum deiiciens, & debellãs ſe in uictimã mactauit, ut ſimul uictoriã reportaret, & ſe in hoſtiam de hoſtibus debellatis offerret: Ideo inquit Paulus cum Epheſiis: Chriſtus dilexit nos. & tradidit ſemetipſum pro nobis oblationẽ, & hoſtiam Deo in odorẽ ſuauitatis, ut nos, debellatis hoſtibus, eriperet ex eorꝫ manibus: Et iterꝫ cũ Hebreis ait: Nũc autẽ ſemel in cõſũmationẽ ſęculorꝫ, ad deſtructionẽ peccati per hoſtiã ſuã apparuit. De qua hoſtia Origenes multa diſſerit in epiſtolã ad Romanos. Fuit quoqꝫ Chriſtus holocauſtũ, quod apud latinos totum cõbuſtũ ſignificat: Hebraice aũt dicitur העולה haholah, quod proprie interpretatũ dicitur aſcendẽs: Cõbuſtus enim fuit totus igne amoris, & conſumptus, & tranſmutatus in naturam ſpiritualẽ. Hinc demõſtrãs qualis futurus erat, trãſfiguratus fuit ante eos, mutato corpore paſſibili, obſcuro, & graui in corpus agile, lucidũ, & impaſſibile: Sed non ſtetit, quia non adhuc oblatus in holocauſtũ erat uere cõbuſtus, & tranſmutatus: Poſt factũ autẽ holocauſtũ in cruce ſuſcitãs ſe oſtendit (ut erat) penitus trãſmutatum, intrãs clauſis ianuis, apparens quãdo uolebat, & ſe occultans ad nutum: & tandẽ leuiſſimus effectus multis uidentibus aſcẽdit glorioſus: Vnde accõmodate dictus eſt עולה holah, ideſt aſcẽdens. Cõbuſtus igit͛, & uirtute diuini ignis in naturã ipſius ignis, & ſpiritus trãſ/

Ouidi.

Paulus

Idem

Orige.

mutatus aſcendit ad Patrẽ, præſtita primo fide diſcipulis ꝑ quadraginta
dies de ueritate ſuæ reſurrectiõis: Et aſcendẽs in altũ q̃plurimos cõſcẽdere
David uoluit ſecũ, iuxta illud Prophetæ: Aſcendẽs in altũ captiuã duxit captiui/
tatẽ. Fuit quoq; ſacrificiũ oblatũ pro peccato, quod Hebrei חטאת hatat
uocãt, & proprie interpretãdo nihil accõmodatius dicere poſſumus, q̃ pec
Paulus catariũ ab חטא hata, qđ eſt peccatũ: De quo ſacrificio inq̃t Paulus cũ Co/
rinthiis: Qui non nouit peccatum, pro nobis peccatarium ſe fecit: pro quo
mẽdoſi codices habẽt, pro nobis peccatũ fecit: Quõ.n.q nõ nouit peccatũ,
potuit facere peccatũ? Et quẽ fructũ nobis attuliſſet faciẽs peccatũ? Nec
placet illa expoſitio a nõnullis data: fecit peccatũ.i.ſe obtulit pro peccato:
quia & ſi cõueniũt in ſententia, nõ tamẽ illa interpretatio cõuenire poteſt.
Fuit igit̃ peccatariũ.i.pro omniũ peccatis oblatũ. Fuit etiã culpatariũ, ſa
crificium uidelicet oblatũ pro culpa, aut pro errore, ut proprie loquamur:
Quod ſacrificiũ in lege אשם aſſam dicit̃: qđ nos traductũ habemus, pro
delicto: In quo a ſacerdote, uel uncto peccãte/& a turba offerebat̃ uitulus,
a principe uero hircus: Sed uulgaris anima caprã offerebat, uel ouẽ, ut in
Leuiti. Leuitico legimus: Et ſanguine partim intincto digito ſacerdotis aſperge/
batur cornu altaris, partim ad ipſius baſim fundebat̃: Quæ omnia plena
ſunt ſacramẽtis: Vitulo.n.hirco, & capra placabat̃ tribunal diuinæ iuſti/
tiæ, cui omnia illa correſpõdent: quę etiã ſignificãt in homine partẽ illam,
in qua eſt fomes peccati, ut nõ ſine cauſa ſuſcepturi ſententiã, & Dei iuſti/
tiam punitiuã a Saluatore cõparent̃ hędis, q ſunt caprini, & hircini gene/
ris: Per quę aialia cæſa, & ſacrificata facile placabat̃ Deus, errore in parte
excuſante: Et aſꝑgebat̃ cornu altaris erecti ante ipſum tribunal ſanguine
ipſius animalis oblati ad placãdas cœleſtes uirtutes, quæ ſanguinẽ exqui/
runt ab his, q peccãt ſecundũ carnem, & ſanguinẽ, ut ſecundũ rectitudinẽ
iuſtitiæ quiſq; puniret̃ per ea, ꝑ quę & peccauit. Et hoc fiebat digito ſacer/
dotis, qui tanq̃ mediator interuenit ad placandũ Deũ cũ homine peccãte.
Chriſtus autẽ non ſolũ Sacerdos, & Põtifex, ſed etiã hircus, uitulus, ouis,
agnus, & omnimodũ ſacrificiũ effectus, ut ſtatim declarabimus, ipſemet
fundẽs ſanguinẽ propriũ in quolibet cornu altaris crucis ꝑ amplius, & ꝑ/
fectius placauit Patrẽ æternum, & tribunal iuſtitiæ ſuæ, q̃ fiebat ſanguine
animaliũ. Nec uacat a myſterio ſanguis, qui fundebat̃ ad baſim altaris,
in multo maiori quãtitate, q̃ is/quo aſpergebat̃ cornu altaris, quia multo
plus eſt ſanguis, & meritũ per effuſum ſanguinẽ acquiſitũ, quod ſuꝑabũ/
dat, & reſeruat̃, q̃ ille ſanguis, uel meritũ expoſitũ ad cornu altaris digito
ueri ſacerdotis in purificationẽ peccãtis: Sanguis.n.Chriſti, & meritũ eius
ſuffeciſſet, & ſufficit pro millibus & millenis millibus mundis, ut dicunt
noſtri Theologi. Maior eſt igitur pars, quæ ſuꝑabũdãs reſeruat̃, q̃ illa, quę
in noſtrã actualẽ expurgationẽ exponitur. Sed hoc quoq; aduertendũ eſt,

ꝙ hęc pars/qua emundamur, digito ſacerdotis aſpergiẽ:quia merita Chri
ſti diſpenſantur nobis ꝑ manus ſacerdotis, ut in Actibus Apoſtolicis legi/ Act. Ap.
mus: Per manus autẽ Apoſtoloꝝ fiebãt ſigna, & prodigia multa, data ui/
delicet ipſis poteſtate ꝑ ſanguinẽ, & meritũ Chriſti. Hinc Paulus ad Ti/ Paulus
motheum: Admoneo te, ut reſuſcites gratiã Dei, quę eſt in te ꝑ impoſitio/
nem manuũ meaꝝ: Et in priori Epiſtola ad eundẽ: Noli negligere gratiã, Idem
quę data eſt tibi ꝑ impoſitionẽ manuũ pręſbyteri. Et iteꝝ in actibus Apo Act. Ap.
ſtolicis diciẽ: Tunc imponebãt manus ſuꝑ illos, & accipiebãt Spiritũ ſan
ctum: Quę omnia dicta ſint ad denotandũ, ꝙ merita, & dona Chriſti diſ/
penſantur ꝑ manus ſacerdotũ, & miniſtroꝝ ſuoꝝ, large & aperte, ſicut ſan
guis figuratiuus parce aſpgebaẽ ſolo digito ſacerdotis legalis. Quod autẽ
uitulus, hircus, capra, uel ouis oblata pro peccato Chriſtũ figurarẽt, habe/
mus ab Iſaia dicẽte: Omnes nos ſicut oues errauimus, unuſquiſq; in uiã ſuã
declinauit: & poſuit Dominus in eo iniqtates omniũ noſtrum: Oblatus eſt
quia ipſe uoluit: Tanq̃ ouis ad occiſionẽ ductus eſt, & ſicut agnus coram
tondẽte ipſum, nõ apuit os ſuum. Ecce quomodo nunc ouis, nunc agnus
diciẽ oblatus, pro expurgãdis peccatis. Fuit etiã hoſtia pacificoꝝ, quæ in
lege diciẽ זֶבַח הַשְּׁלָמִים zebah aſelamin: Quod clariſſime referatur a Paulo Paulus
ſcribẽte ad Coloſſenſes: Pacificãs ꝑ ſanguinẽ crucis eius, ſiue quę in cœlis/
ſiue quę in terris ſunt. Et uos cum eſſetis aliquãdo alienati & inimici ſenſu
in opibus malis, nunc recõciliauit in corpore carnis huius ꝑ mortẽ exhi/
bere uos ſanctos/& immaculatos, & irreprehẽſibiles corã ipſo, ſi tamẽ ꝑ/
manetis in fide fundati, & ſtabiles, & immobiles a ſpe euãgelii, quod au/
diſtis, & quod prædicatũ eſt in uniuerſa creatura, quæ ſub cœlo eſt. Quæ
uerba Apoſtoli ponderãda ſunt, & attendẽda q̃ clare excludãt a benefico
effectu ꝑpetrato a noſtro Pontifice maxĩo Chriſto in cruce pro nobis eos,
qui nolũt ipſius coopatores eſſe, cõſentiẽtes & firmiter cuſtodiẽtes ea, quę
ipſe donauit: quia (ut ſæpius diximus) uult, ut ſimus cooperatores eius: ut
pretioſius ſit nobis pręmiũ, & illi iuſtius, quod dat noſtris interueniẽtibus
opibus. Fuit etiã munus quod קָרְבָּנָה cherbonah, & apud nos oblationẽ
ſonat: in quo q̃optime denotatur Chriſtus, q ſpõte ſua oblatus eſt, ut inqt
Iſaias: Et Paulus de eo cum Epheſiis dicit: Chriſtus dilexit nos, & tradidit Idem
ſemetipſum pro nobis oblationẽ: & hoſtiã Deo in odorẽ ſuauitatis: Et ite/
rum cũ Hebreis: Sanctificati ſumus ꝑ oblationẽ corporis Ieſu Chriſti ſe/
mel. Fuit etiam munus, quod מִנְחָה minha dicũt Hebrei, & aliud genus
doni, & ipſum ſpõte oblatũ ſignificat, quaſi in ſignum amoris ſine aliqua
obligatione: Et differt a cherbonah, quod dabatur quodãmodo in ſignum
feudi, & ſubiectionis. Hoc igitur donũ in ſignum amoris datum q̃ optime
Chriſtũ ſignificet, explicat Paulus cũ Romanis dicẽs: Deus proprio filio Idem
non pepeit, ſed pro omnibus nobis tradidit illum: Et cum ipſo, qui cõtinet

omnia,omnia donauit,ut ſubinfert Apoſtolus inquiẽs: Quomodo nõ etiã cum illo omnia nobis donauit? Et cum nihil habeamus, quod nõ acceperimus,æquũ eſt,ut & apophoreta reddamus diſtribuẽtes hæc pauluſcula, & uilia bona terreſtria ſuis patientibus membris, & egentibus: cor autem,& animum,atq; amorem demus illi, qui omnia nobis dedit, id maxime ipſo acclamante:Date,& dabitur uobis:Date de terrenis unum, & dabo de cœleſtibus centum:Date uos mihi uiles,& ſeruos: & dabo uobis meipſum Dominum.

CHRISTVS.

Quõ Chriſtus fuerit uerus agnus. Cap. XIII.

PRimum ſacrificioꝝ/quod mactauerũt filii Iſrael, fuit agnus, quem iuſſu Dei præparauerũt pro paſcate, ideſt pro tranſitu de Aegypto celebrando: Cuius præparatio hæc fuit, ſicut in Exodo legimus. Mẽſis iſte Martii/quẽ Hebrei נִיסָן nizan uocant,erit uobis primus in mẽſibus anni. Bene q̃ppe primus cũ in ipſo datum fuerit principiũ nouæ uitę,nõ primus,eo ꝙ in ipſo fuerit mundus fabricatus,quia ex lege,& clarius a ſapiẽtibus Hebreis habetur,ꝙ mũdi fabrica facta fuit in mẽſe Septẽbris,eo uꝫ tempore,quo ſata matureſcũt, & arbores ſuos fructus reddũt, ut ſicut homo introductus fuit in domũ iam pleno ædificio cõſtructã,ita adinueniret matura, & pręparata ea,quæ ad uictũ humanũ pertinẽt:Quod tempus celeberrimũ habẽt Hebrei, & dies remiſſionis uenerãtur:Quibus ſicut Deus munificus fuit in fabricãdo, ita eſſet in remittendo. Hinc cõuenienter denominat̃ hic menſis Septẽbris a numero ſeptenario remiſſiuo: Sed ab Hebreis תִּשְׁרִי tiſri quaſi dirigens, & æquilibrãs omnia.Celebrãt quoq; eodẽ menſe feſtũ tabernaculoꝝ, ſed de his alias.Dictus ergo fuit ille menſis primus,nõ reſpectu creationis,ſed renouationis ipſius mũdi. Sequr̃ edictũ Dei: In decima die menſis tollat unuſqſq; Agnũ p familias, & domos ſuas: Qui denarius numerus quidẽ cõpletus denotat plenum curriculũ uitæ,& conſummatũ opus,quod tunc expleuit author uitæ:in cuius typũ agnus legalis immolari, & comedi iubebat̃.Nec attẽdit̃ hic numerus materialis, ſed ratio formalis cõplemẽti, quæ eſt in denario:ad quod potiſſime ſpectãt,q philoſophãtur, & theologizantur per numeros.Iuſſus itaq; fuit tolli agnus per familias, & domos eo numero,& diſtributione,quæ ſufficeret ueſcẽtibus: & ipſi totum ueſci poſſent,ut nihil remaneret abiiciendũ,nec deficeret comedere uolentibus. Iam incipiũt ſacramẽta rerũ ſpiritualiũ,quę omnibus accipiẽtibus,quotquot ſint,ſufficiunt:nec aliquid proiiciendũ reſtat: in quoꝝ figura illud de agno typico datum erat præceptũ.Sitq; agnus anniculus, qui menſiũ, & totã reuolutionẽ cœli ſuſceperit, ut plenus ſine macula, & perfectus cum merito figuraret,qui peccatum non fecit,nec inuentus eſt dolus,aut error uel defectus in ore, uel operibus eius.Iuxta quẽ ritum tolleris & hædum,

Exodus

qui ad ſiniſtrã dicit̃ collocandus, ſicut agnus ad dexterã: unde innuitur, ꝙ Chriſtus per illa duo animalia figuratus mediũ tenet de utroq; latere participãs, regnãs in domo Iahacob media inter Abraham & Iſahac: In quo completũ eſt illud Dauitici oraculi: Miſericordia & ueritas obuiauerunt ſibi: iuſtitia & pax oſculatę ſunt: Iuſtitia. n. & ueritas cũ hędo i latere ſiniſtro Archetypi collocãt̃: miſericordia aũt & pax cũ agno i dextera: mediũ uero locũ tenet mediator Chriſtus Ieſus. Seruari quoq; iubet̃ agnus uſq; ad ueſperã quartidecimi diei/quo imolaretur aduenićte quintodecimo die & plenilunio: a nouilunio enim incipiebat mẽſis. Sed quid expectabatur luna in iis quæ ſignificabãt Chriſtũ, & Dominũ, qui nec Lunæ nec Soli, nec ſtellis ſubiicitur, ſed omniũ fabricator omnibus impat? Dicimus ꝙ nõ expectabat̃ pleniluniũ huius ſeptimi erratici ſideris/ſed ſupioris: cuius hoc ſimulachrũ gerit. Luna quoq; domum figuratiuam ſignificat, quę habuit ſuam plenitudinem in Dauid, qui fuit quartusdecimus ab Abrahã, a quo cœpit illa domus, & in Salamone, qui fuit quintusdecimus, in quo perfectum fuit plenilunium, & fœlicitas familię illius: A Roboam autem Salomonis filio deficere cœpit uſq; ad omnimodã occultationẽ, quæ facta fuit tempore Ieconię per captiuitatem Babylonicam. Duo itaq; duces figurarunt iſtud pleniluniũ, Dauid. ſ. & Salamon: ſub quibus regnantibus habitus eſt cultus pleniſſimus Moſaicę & figuratiuę legis, qui & ambo figurauerunt Chriſtum ſed diuerſimode: Dauid. n. multa perpeſſus imago fuit Chriſti patientis in carne: Salomõ autẽ fœliciſſime regnãs typus fuit Chriſti reſurgentis, & fœliciſſime poſt reſurrectionem regnãtis. Hinc ambo de ipſo Chriſto prophetantes loquebantur ſub perſona propria, tanquam gerẽtes Chriſti imaginẽ, ſed ille patiẽtis, hic aũt triũphãtis. Pleriq; ſacrę ſcripturæ loci hoc cõprobãt, uerũ duo tm̃mõ exẽpli gratia ſubiiciamus: Ait. n. Dauid: Foderũt manus meas & pedes meos: & alia quę ibidẽ, & alibi ꝓſequitur: quibus expreſſiſſime pingit Chriſtũ patiẽtẽ. Salamõ aũt ait: Venite & uidete Regem Salomonẽ diademate coronatũ: & multa quę in canticis de Chriſto triumphante canit ſub uariis ęnigmatibus/& hoc ſub propria pſona, quę ſuo loco relinquimus declarãda. Pleniluniũ itaq;, & cõſummatũ opus legis expectauit figuratũ p pleniluniũ, quod fuit ſub illis duobus regibus: Altius autem cõſcẽdendo (ut theologiã Hebreorũ proſequamur, qui diligentius de hoc pertractãt) Luna eſt menſura infima Archetypi nobis domeſtica: quæ nunc uacua, nunc ſemiplena, nunc pleniſſima dicit̃, ꝓut chariſmata ſuſcipit a ſupioribus nobis cõmunicãda. Hoc itaq; pleniluniũ pleniſſimã illam innuit mẽſurã gratiarũ, & omniũ bonorũ, quæ ab ea in ſe ſuſcipiẽs Chriſtus nobis p paſſionẽ cõmunicaret, iuxta illud Iohãnis: De plenitudine eius oẽs accepimus. Tũc igit̃ ſumi pręcipit̃ de ſanguine ipſius Agni, & liniri uterq; poſtis, & ſupliminaria domorũ, in qbus

Dauid

Idem

Salomõ

Iohan.

comedebãt Agnũ. Domus autem in qua comedimus, eccleſia Chriſti eſt: oſtium ipſe Chriſtus, qui ait: Ego ſum oſtiũ. In quod nõ dat introitus niſi linitis poſtibus, & ſupliminari ſanguine ipſius Chriſti ueri agni: quia per ſanguinẽ eius datur introitus (inqt Paulus) ad ſiõ, & ad ſanctã ciuitatẽ, & ad omnẽ ſalutẽ. Et tunc edẽt carnes nocte illa aſſas igni. Nobis quoq; iuſſum fuit ſub interminatiõe uitę æternę denegãdę, ut comederemus carnes huius agni, qui tulit peccata mundi: Niſi (inqt) mãducaueritis carnẽ filii hominis, nõ habebitis uitã in uobis. Comedimus autẽ aſſas igni, illo utiq; igni, de quo dicit: Ignẽ ueni mittere in terrã. Et azimos panes cũ lactucis agreſtibus: Neq; Deus adeo põderat fermentũ, ut iubeat exterminari animam de populo, quæ azimũ nõ comedit, & habeat uel modicũ fermentũ in domo, ſed pp ea, quæ fermentũ ſignificat, ſub tanta cõminatiõe prohibuit: Fermentũ.n. malitiã ſignificat, quæ uel minima nõ admittit in his, q trãſitum uerũ facturi ſunt in Deũ: quia modicũ fermẽtum (inqt Apoſtolus) totã maſſam corrũpit, & coiquatio uel modica prohibet acceſſum ad Deum. Vult igitur Deus in hac ſolẽnitate trãſitus ad nouã uitã ſpiritualẽ ſignificari p trãſitum illũ de Aegypto, ut comedãtur azimi ſinceritatis, & ueritatis, & מרור merur.i. amaritudines / pro quo noſtra traductio habet lactucas agreſtes: Amaritudines.n. comedẽdæ ſunt: quia nõ poteſt fieri trãſitus ad meliorẽ uitã, niſi moriatur homo uita hac animali: Sed cum hoc fieri nequeat abſq; uiolẽtia, inde ſequtur dolor, & amaritudo. Et hoc eſt, qđ dixit uerus Dux huius trãſitus: Regnũ cœloꝝ uim patit, & uiolẽti rapiũt illud. Violẽti vʒ deprædatores / & oppreſſores / atq; homicidæ aĩalis hominis cõprimẽdi, nullo reſpectu habito ad dolorẽ inde ſequentẽ. Caput cum pedibus & inteſtinis uorabitis, & nõ remanebit ex eo qcq̃ uſq; mane. Totũ igit comedere debemus, ſicuti manet totus ſub utraq; ſpecie, ut oĩbus partibus aſſumptis, ſcđm quoq; oẽs partes, ipſo fauẽte, in eundẽ trãſformari ualeamus, & caput ratiõis, & pedes affectuũ, atq; oĩa interiora cordis migrent in ipſum Chriſtũ, quẽ ſumimus. Nec põt qs eſſe ſpũalis, & diuinus, niſi ſcđm totũ: quia q deficit, aut offendit in uno (inqt Iacobus) factus eſt omniũ reus. Hoc autẽ diuinũ & ſacrũ cõuiuiũ oportet, q; fiat in ueſpe ipſa trãſitus, ut corroborati ualeamus trãſitum pfectũ facere. Quod autẽ dicitur, ut nihil relinquat in mãe, ſignificat, quod de ſacramẽto figurato nihil reliñq debet nõ aſſumptũ, ſed totum aſſumi: ut pfecte, & ſcđm oẽs partes (ut diximus) trãſformemur in ipſum. Si qd tamẽ remanebit, qđ aſſumens nõ adhuc bene corroboratus comedere neqat, cõburat igne amoris, fidei, & bonę uolũtatis: quę pro facto ſufficit, quãdo qs nõ põt pficere, qđ deſiderat. Alienigena autẽ, a fide vʒ, & pegrinus nõ exiſtẽs de eccleſia non comedat, ſed tantũmodo illi, qui cõtinent in domo eccleſiæ: Vnde ſequit: In una domo.i. in una eccleſia, & i una fide comedet: Nõ.n. pferẽdæ ſunt

CHRISTVS. CHRISTVS. Paulus. CHRISTVS. Paulus. CHRISTVS. Iacobus

carnes,paſſimq; infidelibus exponẽdę.Nec os illius cõfringetis:Quod Io/ Iohan.
hánes de ipſo uero Agno crucifixo ad litterã interpretať dicẽs:Ad Ieſum
autẽ cum ueniſſent,ut uiderũt eum mortuũ,nõ fregerũt eius crura,ut ſcri/
ptura impleretur:quæ dicit:Os non cõminuetis ex eo. Si uero ad corpus
myſticũ referre uoluerimus,id quidẽ ſignificat, ꝙ de mẽbris illis electis p
oſſa denotatis nullũ debebat cõminui,iuxta illud/quod dixit uerus agnus:
Omnes quos dediſti mihi/nõ pdidi ex eis quẽq;. Si qui aũt cõfracti ſunt, CHRI/
ut filius pditionis,illi non erãt de oſſibus ſuis,nec de ouibus ſuis : Nã oſſa STVS.
eius integra mãſerũt:& de ouibus inquit:Oues meæ uocẽ meã audiũt,&
ego cognoſco eas:& ſequũtur me,& uitã æternã do eis: & non peribũt in
æternũ,& non rapiet quiſq̃ de manu mea.Poſtea tradẽs modũ comedẽdi
ait:Sic aũt comedetis illum.Rhenes ueſtros accingetis tenẽtes baculos in
manibus,& comedetis feſtinãter:eſt.n.Phaſce.i.trãſitus Domini . Quibus
uerbis docemur/ꝙ primo debemus totã carnis uoluptatẽ cõprimere, quæ
potiſſime in lũbis uiget,ſi apte uolumus comedere cibũ,quo trãſmutemur
in naturã ſpiritualẽ.Poſtea ꝙ habeamus calciatos pedes affectuum/ quos
Chriſtus uoluit etiã eſſe lotos,anteq̃ comederet agnus ille. Tenere inſuper
debemus in manibus.i.in operationibus baculũ crucis,ut merito in ea fa/
cientes opera noſtra ſint Deo grata:Comedereq; debemus feſtinãter: quia
maledictus homo/qui facit opus Dei negligẽter,inquit Ieremias.Sed po/ Ieremi.
tiſſime excuſſi debemus eſſe a negligẽtia in hoc opere/in quo tota ſumma
negotii noſtri cõcluditur , ut.ſ.trãſformati in meliorẽ ſortẽ Deo uiuamus,
unde ſequiť:Eſt.n.phaſce.i.tranſitus Domini/ de ſeruitute Aegyptiaca ad
regnũ:de tenebris ad uiſionẽ pacis:de anguſtia ad regiones lætas, de pa/
lea/luto/& latere/ ad mana/legẽ/& ſapientiã rerũ diuinarũ:de uita beſtia/
il ad diuinã.Hinc ſequiť:Et trãſibo per ægyptũ nocte illa:pcutiãq; omne
primogenitũ in terra Aegypti ab homine uſq; ad pecus:& in cunctis diis
Aegypti faciã iudicia:Ego Dñs.Primogenitus occidẽdus in hoc trãſitu eſt
ille,de quo Paulus:Prius quod animale,deinde quod ſpũale:Prior.n.natus Paulus
eſt Eſau,quẽ odit,poſtea Iahacob/quẽ diligit.Occidẽdus eſt ergo animalis
homo,&Aegyptiacus,q ſpiritualẽ opprimit,ſi uolumus facere uerũ trãſi/
tũ,& uiuere meliori uita:iuxta illud Apoſtoli ad Coloſſenſes: Mortificate Idem
mẽbra ueſtra:quia cũ mortui fueritis,uita ueſtra erit cum Chriſto.Et cla/
rius cũ Romanis hoc(inquit)ſciẽtes, quia uetus homo noſter ſimul cru/
cifixus eſt,ut deſtruatur corpus peccati , & ultra non ſeruiamus peccato:
Qui.n.mortuus eſt,iuſtificatus eſt a peccato : Si autẽ mortui ſumus cum
Chriſto, credimus,ꝙ ſimul etiã uiuemus cũ illo.Quo aĩali noſtro mortuo
fit iudiciũ in cunctis diis Aegypti.i.in his,quæ adorabat animalis homo,
ut ſequitur Paulus dicẽs: Non ergo regnet peccatũ in ueſtro mortali cor/
pore,ut obediatis concupiſcentiis eius : Sed neq; exhibeatis mẽbra ueſtra

arma iniquitatis peccato: Peccatũ.n.uobis non dominabitur: An neſcitis, quoniã cui exhibetis uos ſeruos ad obediendũ/ſerui eſtis eius cui obeditis? Paulus Dii igitur ſeruiẽtiũ peccato ſunt, aut uẽter, iuxta illud Pauli: Quoꝝ Deus uenter eſt: Aut auaritia, quę eſt idoloꝝ ſeruitus: Aut diabolus, cui obediũt ſeruiẽtes peccato: Quę omnia iudicabit Deus, dicẽte Apoſtolo: Eſca uẽtri, & uẽter eſcis, & Deus deſtruet hãc, & illũ ſimul cũ ſuggeſtore eoꝝ. Et talis eſt differẽtia inter ſeruiẽtes Deo, & inter ſeruiẽtes peccato, qualis erat inter filios Iſrael, & inter Aegyptios: quia vƺ illoꝝ ædes erant linitę ſanguine agni: Nã ſerui immo amici Dei, & hi q iuſtificãt' a peccato, habere debẽt ſupliminaria linita ſanguine agni, q tollit peccata mũdi: quo mereant' tutelã ab Angelo ꝑcutiẽte, gratiã bene oꝑandi, & introitũ ad cœleſte regnũ: Seruiẽtes autẽ peccato priuati illo ſanguine uera omniũ tutela occidũtur ab Angelo ꝑcutiẽte, cum nõ uideat in eis pignus recõciliationis: ideo ſentiunt & primogenita, & omnẽ uirtutẽ eorum colliſam, & tandẽ ſe in mari ſuffocatos, & penitus deſtructos.

De uirga Moſi, & cruce Cap. XIIII.

VLtra agnũ typicum affuit in illo trãſitu Iſraelitici populi ſacramẽtalis uirga, primo in cõſpectu Pharaonis admodũ prodigioſa, poſtea in omnibus miraculis ꝑpetratis in mari, deſerto, & locis oĩbus, quouſq; intraret populus in terrã promiſſionis inſignis ualde: Quæ uirga, quãuis Moſi diceret', uirtus tamẽ Dei citra omne dubiũ fuit: ſuper quã ſuſtẽtabatur Moſes nulla propria uirtute cõfiſus. Et iter alia, ipſius uirgę auſpicio ꝑpetrata hoc inſigne prodigiũ fuit, ꝙ in terram proiecta in colubrũ ſe erexit: Cuius cauda cum a proiiciente foret apprehẽſa, iteꝝ uirga apparuit: Vnde docemur, ꝙ proiecta Dei uirtute, non oꝑatur quis, niſi fauore colubri, qui præſtigioꝝ author facillime pro uirga ſubintrat fauẽs ad præſtigia, cum ad uera miracula conuenire nequeat. Ad quoꝝ præſtigioꝝ exitum, qui ſemp malus eſt, aſpicere debet ſapiens, ut illa, & eoꝝ authorẽ contẽnẽs Deo uero oꝑatori adhæreat: Ideo iuſſum fuit Moſi, ut apprehẽderet per caudã.i.ad finẽ attenderet, & exitũ uenenatoꝝ, & letaliũ pręſtigioꝝ, & ipſa fugans ſoli Deo inniteretur: Quod etiam indicant diſcalciamẽta pedum, & paſtura gregũ poſt deſertũ: Iuſſerat enim Deus, ut pedes affectuũ, quos calciatos habebat Aegyptiorũ doctrinis diſcalciaret: quia locus, & terra, aut ſtatus, ad quem deuenerat, ſanctus erat: Non enim amplius in deſerto loco uacuo diuinoꝝ influxuũ morabatur, ſed poſt deſertũ magicæ, & ægyptiacę artis: Pro quo nos male habemus, ad anteriora deſerti: Non enim tunc in deſerti penetralibus, ſed poſt ipſum deſertum morabatur, in Arabia uidelicet fœlice in monte Sina multo influxu diuino irrigato: In cacumine enim illius montis, qui Oreb nuncupatur, cum Elia domeſtice locutus eſt Deus: Et in alio uertice

eiuſdem montis denominato Sina Moſi legem dedit multa cum eo fa/miliariſſime agens, multaq; oſtendēs prodigia, ut nō deſertū, ſed locus irrigatiſſimus eſſet. Quæ etiā uirga diuinę uirtutis proiecta corā Pharaōe ſerpēs uiſa fuit, maxime ipſi/ & ſuis ſapiētibus aſſuetis magicis artibus: q omnia ſua pręſtigia uirtute antiq ſerpētis ppetrabāt. Hic opināres uirtu/tem Moſi præſtitā ab ipſo antiquo ſerpēte proceſſiſſe, oppoſuerūt ex ad/uerſo uires, quas uere a ſerpēte malo acceperāt, & uerſæ ſunt in ſerpentes: Sed uirga Moſi, ideſt uera diuina uirtus, quāuis ſerpens uideretur, uirgas illas, & uirtutes necromāticas deuorauit: ut indicaretur q uirga, ideſt uir/tute diuina, quæ omnem uim dæmoniacā ſuperat, miracula in Aegypto, mari rubro, & deſerto perfecerit. Fœlicius autem uerus, & uniuerſalis re/dēptor Chriſtus uirga crucis ſublimiora, & excellētiora prodigia peregit, q̄ legiſlator Moſes: cum iſta uirtus Chriſti non ſolū uirga fuerit unica ex/tenſione contenta, ſed & per tranſuerſum tranſiens, quaſi texturam quan/dam fortē & amplā ex ſtamine & ſubtegmine confecerit. Virga.n. Iaha/cob & Moſi erecta erat tantūmodo in altū, ſed hęc Chriſti ad omnē par/tem extenſa fuit, in longū, latū, ſublime, atq; profundū: Ideo non tantū ad liberādū unicū populum Iſraeliticū prępualuit, ſed in totum humanū ge/nus, & aereas poteſtates, has debellans, & illos ſuſtentās, ut nihil remāſe/rit, in quod non præualuerit eius uirtus. Et de hac loquitur Apoſtolus di/cens: Vt poſſitis cōprehēdere cum omnibus ſanctis, quæ ſit latitudo, lōgi/tudo, ſublimitas, atq; profundū, ſciētiæ uidelicet ſupeminentis charitatis, & uirtutis Chriſti in cruce affixi: Cuius extēſio, & intēſio indicať p ramos & ipſoꝝ angulos: Rami.n. in altū, & profundū, & p trāſuerſum extēdū/tur, ut in diuerſas, & oēs mūdi partes protēſi innuāt uirtutē illā ubiq; dif/fuſam. Sed ſexdecim anguli, quattuor.ſ. in quolibet ſtipitis capite, innuūt quantū ſit eius uirtus intenſa: Nam ſexdenarius eſt primus numerus au/ctus ex duodenario primo creſcēte, & quo (ut ſupra diximus) creſcentia omnia diſtributa ſunt. Sed & hoc obſeruandū eſt, q unus quaternarius in terra occultať, fixo ſtipite in ipſa terra, uel lapide: & apparēt patētes duo/decim anguli in tribus patulis ramis: Qui duodenarius numerus inſurgēs p ternariū cōductū a q̄ternario, uel p quaternariū multiplicatū ex terna/rio, quorum hic diuinus, & ille elementaris, expreſſe indicat diuina, & ter/rena omnia in ipſa cruce conciliata eſſe, cum in duodenario alter per alte/rum cōducatur, & uterq; in ipſo cōnexus ſit. Et hoc eſt, quod inquit Apo/ſtolus: Cōplacuit.ſ. Patri omnem plenitudinē in ipſo habitare, & per eum reconciliari omnia pacificās per ſanguinem crucis eius/ſiue quæ in terris, ſiue quæ in cœlis ſunt. Sic & in cœlo partito hoc duodenario concilian/tur ſpiritualia, & corporalia, aſſiſtentibus illic intelligentiis influenti/bus per illa duodenaria ſigna corporea. Quaternarius autem augmenti

Paulus

Idem

occultatus fructum ipſius crucis ſignificat occultum noſtris ſenſibus, & iudiciis, ſed eum tamen, qui ſit radix, & fundamentum omnium fructuũ, & meritorũ, ſicuti quaternarius eſt radix omniũ numerorũ. Duodenarius quoq; ille, alio non mediocri myſterio cõducitur, ex quatuor uidelicet capitibus ipſius crucis, tribus clauis, & qnq; plagis in ea patientis: Vbi duodenarius ipſe reſultat ex quaternario materiali, ternario diuino, & quinario cõglutinatiuo: Nam hic denotatur apud Hebreos per litterã ה, in qua dicunt mundũ fabricatum, & conglutinatũ, & quæ eſt ſigillum illius opificis ſpiritus, qui nexus dicitur. Et hæc crux uiſa fuit aliquando ſerpẽs, nõ quidem præſtigioſus & letalis, ſed ſalutaris: de quo dicitur: Sicut Moſes exaltauit ſerpentẽ in eremo, ſic oportet exaltari Filiũ hominis, in cruce uidelicet, & in modũ crucis extenſum, ut ipſe quoq; fuerit crucifixus, crux/ & ſerpẽs, non in pernitiẽ, ſed in ſalutem expoſitus, unde ſequitur: Vt omnis qui credit in illum nõ pereat, ſed habeat uitã æternã. Sicut.n.caro ſerpentis medelam affert uulneri uenenoſo, unde fit tyriaca, quæ eſt antidotum ueneni, ex carne tyri, ſic caro Chriſti ſanitatem & uitam pręſtat omnibus, quos momordit non ipſe Chriſtus, ſed malus ſerpens: Ideo contra huius uenena ipſa caro nobis comedẽda eſt. Et quia ipſe ſibi uiſus fuit uulneratus/leproſus/& maculoſus ſerpens, ideo cœpit pauere/tędere/& mæſtus eſſe/& tandẽ dicere: Pater ſi poſſibile eſt, tranſeat a me calix iſte. Erat quippe, & cognoſcebat poſſibile, unde illud ſi pro quia (ut aiunt) accipi poteſt: Alium enim ordinẽ ſuccurrendi nobis peroptabat (ni fallor) utiliorem: Neq; a charitate ſumma deficiens ſenſitiuæ parti condeſcendebat, ut opinantur nõnulli, cum ſemper corpus & animã pro ouibus ſuis exponere paratus fuerit: Sed longiorem morã contentus erat nobiſcũ trahere, ut opus excellentius perficeret. Hinc non dixit/ut ammoueretur calix, ſed ut tranſiret, & differretur uſq; ad illud tempus, quo compleret illud, quod inquit Apoſtolus horum ſacramentorũ cõſcius: Nouiſſime autem inimica deſtruetur mors, ideſt Angelus mortis, ſicuti alibi clarius explicat dicens: Vt per mortem deſtrueret eum, qui habebat imperium mortis, ideſt diabolum: & liberaret eos, qui timore mortis per totam uitam erant obnoxii ſeruituti. Noluit tamen acquieſcere Pater, non quidem ſpernẽs orationem ſupplicantis, quem ſemper audiebat, ſed ut omnia librarentur ſuis ponderibus, & diſtribuerentur ſuis temporibus, & momentis, quæ ipſe Pater habet in ſua poteſtate cum magno ſacramento, ut nec noſtrum nec Apoſtolorum iſtæc noſſe ſit: Sed quod in primo aduentu non perfecit, in ſecundo citra omne dubium perficiet. Verum ut, unde digreſſi ſumus, reuertamur, quamuis horrorem ſenſerit ex terrifica paſſione, & morte oblata, nihilominus apprehendens per caudam, ideſt ad finem glorioſum aſpiciens, iterum uirga inſignis & celeberrima apparuit: Quæ iterum

CHRISTVS.

IDEM

Paulus

coluber uiſa fuit phariſeis, & maliuolis qui dicebāt: In Belzebuh principe dæmoniorum eiicit dæmonia. Verum oſtendit uirtutem illam diuinā, quæ deuoraret omnem uim diabolicā, probans ꝙ dæmon non a dæmone, ſed a digito & uirtute Dei eiicitur. Qua uirtute multis miraculis in ægypto huius mundi perpetratis, in donatis ſanitatibus, ſuſcitatis mortuis pane multiplicato, aqua in uinum tranſmutata, & huiuſmodi innumeris non in ægyptiorū pernitiem, ſed ſemper in beneficium & emolumētū: Tandē mare, aquā uidelicet baptiſmi ſanctificauit, per quem tranſitus datur nobis ad diuinum conſortiū in Sina, ubi legem audimus, & Deū ſentimus familiariter agentem, & meliori q̄ roratico illo paſcimur pane, qui uidelicet uiuus de cœlo deſcendit, oblatus & coctus in clibano crucis: Qua deniq; doctor noſter Chriſtus nos introduxit in uerā promiſſā terrā, uero lacte & melle manātē: Quod facere nequiuit Moſes, non.n. potuit introducere populum ad figuratiuā terram uirga illa, qua abuſus erat percutiens ubi, & quando non debebat. Fœlicius igitur uirgæ crucis & Chriſti, q̄ Moſi & Iahacob nobis innitēdum eſt, quia illis innixi, aut deficiemus in uia, aut ad umbraticā terram tantūmodo deueniemus, ſed hac ſuffulti ad terram, & ueras māſiones uiuentiū applicabimus ducem ſequētes, qui errare non poteſt. Hinc Iahacob dum nouiſſima uerba proponeret, quibus pene omnia negotia tam figuratiuæ, q̄ ueræ familię ſummatim prædixit, non iam baculo ſuo/ quo trāſiuit iordanē, ſed huic meliori uirgæ innitebatur, in cuius uirtute illa omnia efficienda proſpiciebat: Dicitur.n. in textu: Et collegit pedes ſuos ideſt affectus אֶל הַמִּטָּה El hamitah: Quod quāuis bene traductū habeamus ad lectū, poteſt etiam intelligi ad uirgā: Nam מַטֶּה uirgam & lectū mutatis pūctis ſignificat. In ſenſu igitur litterali ad lectū, ſed in ſenſu allegorico aptius transfertur ad uirgam, quæ eſt crux, cuius uirtutē non minus præſentiebat, q̄ antiquorū nōnulli, qui ante Chriſtū ſignum crucis uenerabātur: ut non modicę authoritatis uiri ſcribunt: Quod erat aut natura/aut ſpiritu dictāte, aut a ſapientioribus intelligentiis edocētibus, quæ nouerāt quāta per crucē fieri debebāt. Phariſei Iahacob

Ad quid ſacrificia, & cur hirci ſorte delecti pro peccato offerri iuſſi ſint. Cap. XV.

CVm ad ſacrificia inſtituenda deueniret Deus, multa pręcepit pro diuerſis, uariiſq; expiationibus offerri: Quod quidem prima fronte durum uidetur & extraneū, Deum uidelicet delectari ſanguine animaliū fuſo, carnibus aſſatis, aut combuſtis, & horum atq; aliarum rerum odoramētis, ut pleriſq; in locis dicitur: Et odoratus eſt Dominus odorem ſuauitatis. Ideo hæc inter maxima habentur ſacramenta: Pro cuius aliquali explicatione id pro conſtanti tenēdum eſt, ꝙ Deus ſummus nullis odoribus, nullis ſaporibus oblectatur, nec cibis

paſcitur

paſcitur materialibus ex carnibus animaliũ,aut panibus cõfectis/ & oleo linitis/aut adipe aliqua pfuſis/q̃uis hæc oĩa fieri iuberentur in lege:Et hoc, aut in ſacramentũ eorum/quæ a Chriſto uere fieri debebãt, & eorum,quæ
Paulus cõſequenter a nobis pagenda ſunt,mortificando vʒ/iuxta apoſtolicũ pręceptum/membra noſtra, & offerẽdo in ſacrificium acceptabile ea,quæ in nobis ſunt,quoꝝ illa figuram gerebãt:Vel ut uirtutes illæ, quæ nos continue de criminibus a nobis perpetratis/& omnibus bonis omiſſis accuſant, ad tribunal Dei placarentur peractis his/quæ figurabant ueram oblationem illã,per quam plena expiatio fieri debebat omnium peccatoꝝ:Aut ut accepta(quod aſſerũt doctores hebrei) portione,quæ ad eos ſpectat,& in qua paſcuntur,& oblectanť,quieſcerent.Paſcuntur enim uirtutes illæ his craſſioribus cibis ex terrea materia confectis/ſicuti a Deo ſerpenti antiquo
Geneſis indictum eſt, ut in Geneſi legimus: Terrã comedes omnibus diebus uitæ
Iſaias tuæ.Et per Iſaiam etiã/quando dabitur perfecta requies electis,dicitur:Et ſerpenti:Puluis panis eius:Puluis aũt eſt animal noſtrum, ſicuti ſcriptum eſt:Formauit Deus hominẽ puluerem de terra,pro quo nos habemus , de limo terræ: Qui puluis eſt animal, non quidem in melius tranſmutatum, & ſurgẽs ſpirituale,ſed corruptioni derelictũ/aut terra,& puluis, atq; fex
Paulus dimiſſum in cibũ ſerpentis,quia,ut inquit Apoſtolus:Et ſi omnes reſurgemus/non omnes immutabimur,remanentibus vʒ aliquibus in cibũ ſerpen
Dauid tis: quos etiam in hac uita comedere ſtudet:ut decantat Propheta : Catuli leonũ rugientes,ut rapiant:& quærunt a Deo eſcã ſibi. Catulos enim leo
Petrus num omnes cõiter interpretantur aduerſarios noſtros , qui (ut Petrus inquit) circũeunt quærẽtes/quẽ deuorent. Et dicuntur quærere a Deo eſcã, quia nihil ſibi poſſunt aſſumere,niſi quantũ Deus permittit. Et huiuſmodi danť,quæ in nobis animalia,& deturpata ſunt,aut quia Deus permittit diabolo,ut tollat,quod diabolicum eſt,ſicut de proditore dicitur: Vnus ex uobis diabolus eſt.Aut quia nos ſpõte relinquimus,& damus diabolo, quod ſuum eſt,ut reddamus Deo quod Dei eſt,iuxta edictũ ſaluatoris di
CHRISTVS. centis: Reddite,quæ ſunt Cæſaris Cæſari: & quæ ſunt Dei Deo.Quæ aũt diaboli ſint ex ſcriptura ſacra luce clara docemur: Nã ſummus doctor uo
Iohan. cat diabolũ principem mundi huius:Quę aũt mundi ſunt Iohãnes breuiter ad tria reducit,ad concupiſcentiam oculorum/& carnis, & ſuperbiam uitæ.Sed hoc,tanq̃ ſpirituale quodã ad præſens dimiſſo,ueniamus ad alia duo,quæ ſunt caro,& diuitiæ:a quibus uouent ſe abſtinere,qui Deo penitus uacare prætendunt, aut ut ab ipſis exuantur,omni diligentia ſtudent.
[C]HRI[S]TVS. Primo a diuitiis,dicẽte Chriſto:Nemo poteſt Deo ſeruire,& mamonæ: Et iteꝝ:Niſi quis renunciauerit omnibus, quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe
[Pa]ulus diſcipulus.Poſtea a carnis illecebris iuxta Apoſtolicum præceptum : Qui Chriſti ſunt carnem ſuam crucifixerunt cũ uitiis,& concupiſcentiis.Dum

Igitur diſtribuuntur diuitiæ, quæ mamonæ ſunt, & crucifigitur, domatur & ſacrificatur caro (quæ q̃tū ad pruritum, & repugnantem uim a nobis debellandam, Azazelis eſt, qui idem a ſapientibus cenſetur cū mamona) ut reddatur Deo purificatū, quod ipſius eſt: Tūc (ni fallor) Chriſti monumentū ſeruatur, quo ait: Eſto conſentiens aduerſario tuo cito/dum es cum eo in uia: ne forte tradat te iudici: Qui quidem conſenſus eſt in erogando, uel relinquendo, quod ad ipſius iuriſditionē ſpectat, uel ſacrificando animal noſtrū, quod ſedes potiſſima ipſius aduerſarii eſt, ut ipſo ſanctificato, & mundato non reperiat ingreſſum in ipſum, facta ſatiſfactione tribunali diuinæ iuſtitiæ, & ſanctificato ipſo animali, ut non amplius diaboli, ſed Dei ſit, relictoq; diabolo, qđ pruritui, oblectamēto, uel corruptiōi erat obnoxiū, & a nobis penitus euulſo. Quod magno myſterio in Leuitico præfiguratū legimus, ubi iuſſit Deus deligi duos hædos, & ut ſuper eos iacta ſorte, alter Deo ſacrificaretur, alter uero dimitteretur in deſerto Azazeli principi omnium deſertoꝝ: Qui hædus, caper, uel hircus deſtinatus Azazeli dicitur emiſſarius in traductione noſtra, nō quidem, quia tanq̃ equus detur ad grauidādas fœmellas/ſed forſitan/q̃uis minus accōmodate/dicitur emiſſarius/quia emittebatur: Et hic caper/anteq̃ mitteretur i eremum, ſtatuebatur corā Domino uiuus/ut fuſis primo precibus ſuper eum/mitteretur in ſolitudinem ad accuſatorem humani generis/ut comprimeretur os ipſius accuſantis. Et ut aliquid de incluſo hic ſacramēto aperiamus animal illud, quod mittebať, hebraico idiomate dicitur שָׂעִיר ſahir/quod ſignificat caprū/hædum, piloſum, diabolum, malam cogitationē, turpitudinem, malam mentē, turbinem: ut intelligamus, ꝙ ad deſertū, & diabolum deſtinatur, quod malum eſt, diabolicum, uerſutum, turpe, piloſum, & hiſpidum. Hinc Iahacob lenis dilectus fuit a Domino, primogenita a fratre abſtulit, benedictionem ſuſcepit, dominiū in fratres cōparauit, ſemper & ubiq; diuino fauore ſuffultus: Eſau autē piloſus, & hiſpidus eiectus eſt cum omnibus ducibus, & familia ab ipſo egrediente ad montē Sehir, locum quidē denominatum in myſterioſa lingua eo uocabulo, quo nominatur omne illud, quod illuc deſtinať. Duo enim ſunt in homine, alterum ſpirituale, & alterum animale: Et in animali iterum duo, alterum qđ diabolo relinquitur, alterum quod tranſmutatur in melius, & ſpirituale, dicē te Paulo: Seminatur quod animale, & ſurgit, quod ſpirituale. Cuius rei ſimulachrum habemus in ſemine plantaꝝ/de quo aliquid mutatur in plantā uireſcēs/& fructum producens: aliquid uero corrumpitur breui in terram reſoluendum: Quæ duo ſignificātur per hos capros, quoꝝ alter Domino offertur, alter uero proiicť Principi corruptionis, & mortis: Vel ſint ii duo hirci (ut ſentit Origenes) duæ familiæ Dei, & diaboli: quaꝝ altera oblata Domino ſacrificatur in hoſtiam immaculatam, uiuam, ſanctam,

CHRISTVS.

Leuiti.

Paulus

Orige.

Deo placentē:altera uero dimittiť diabolo,cui uixit:ſicut de diuite,& La/
zaro mēdico legimus/ꝗ hũc Angeli deportauerũt coram Domino:& ille
ſepultus eſt in inferno denotato per eremum, quæ eſt locus deſertus uir/
tutibus/deſertus Deo/deſertus iuſtitia,deſertus Chriſto,deſertus omni bo/
no.Illud quoq; aduertendum eſt, ꝗ aīalia,quæ hic/ & ubicũq; offeruntur
in ſacrificiis/non immũda ſed mũda ſunt:q̃uis alterum illoꝝ tanq̃ immun
dum proiici uideatur,ut intelligantur hęc eorum tenere figuram/qui non
modo extra fidem ſunt,ſed qui oblati ſũt Deo per baptiſmũ: quoꝝ aliqui
ipſi Deo reſeruanť,alii uero iteꝝ immundi effecti diabolo traduntť magis
cruciandi:quoꝝ cuilibet dici poteſt dũ Deo oblati ſunt:Iam amplius noli
peccare:ne deterius tibi aliquid cõtingat. Quãdo igiť iubetur dari hircus
pro peccato/reddi præcipiť ſcoria/fex/& quod ſuũ eſt ipſi diabolo: ut qđ
Dei eſt,purũ,& mũdũ Deo reddi poſſit:Figuratiua enim,ſicut & cæterę,
erat oblatio illa:Aut dicamus ꝗ pro re capraria,quæ eſt in nobis male gu
Cantic̃a bernata,& quæ paſci iubetur in Canticis/non ab re/iuxta tabernacula pa
Paulus ſtorum,dať caper,non quidē iuſtificans/quia(teſte Paulo) nemo ex ope/
ribus legis iuſtificať,ſed in expiationē quãdam figuratiuam,ad obturan/
dum os accuſantis nos apud Deũ,quouſq; ueniret ille qui offerens ueram
expiationem penitus accuſatorē noſtrum expelleret, ut in Apocalypſi in/
Iohan. quit Iohãnes:Nunc facta eſt ſalus,& uirtus,& regnũ Dei noſtri,& pote/
ſtas Chriſti eius:quia proiectus eſt accuſator fratrum noſtroꝝ, qui accu/
ſabat illos ante conſpectũ Dei noſtri die,ac nocte. Relinquenda igiť ſunt
diabolo omnia,quæ cũ ipſo re,& nomine conueniunt, mala vȝ cogitatio,
turpitudo,quicquid piloſum, & hiſpidũ in nobis eſt:quæ omnia ſahir ap/
pellanť,ſicut & diabolus,& animal quod in huiuſmodi expiationē offer/
ri iuſſum eſt.Si aũt hæc uoluerimus (ut debemus) referre ad Chriſtũ/qui
eſt omnium ſacrificioꝝ armarium,nexus,uirtus,& ueritas,poſſumus qui/
dem:In ipſo enim erat diuinitas,quæ nec ſacrificabat, nec ſacrificabatur:
Erat quoq; humanitas ex duobus reſultãs/anima vȝ/& corpore,aut ex ani
mali,& ſpirituali:Et hoꝝ utrunq; oblatũ eſt pro peccato/ut dicitur de illis
duobus capris:Anima nanq; Deo oblata eſt pro peccatis populi/iuxta il/
Iſaias lud Iſaiæ:Si poſuerit pro peccato animã ſuam.Poſuit quidem/ut ipſemet
CHRI/ teſtatur dicens:Ego animam meã pono pro ouibus meis.Oblatum quoq;
STVS. corpus traditũ eſt uolũtati,non dicam diaboli/ ſed membroꝝ eius,dicen/
Lucas te Luca:Ieſum aũt tradidit uoluntati eorum, quantũ vȝ ad corpus cruci/
figendũ.Et ſicut is/qui portabat hircum in deſertũ,tradebatq; ipſum po/
teſtati deſerti, rediens lauabat ueſtimenta ſua,ſic Pilatus illius aliquale ſi/
mulachrũ gerens,cum tradidiſſet Ieſum poteſtati tenebrarũ,lauit manus
ſuas. Vel ſit caper illud, quod crucifigendum,contemendũ, & mortifican/
dum tradidit ipſemet Ieſus,ponens ſuper illud, iubente Patre, iniquitates

omnium noſtrum, quas portaret in ſolitudinem, ut de figuratiuo hirco di-
citur. Solitarius quippe erat ille Caluariæ locus, quo conductus eſt Ieſus:
quia ibi in patibulo pendens ille, q pro omnibus ſuſcipere ſolebat pleniſſi-
ma chariſmata nobis cõmunicanda, tũc adeo deſertus fuit, ut clamaret ad
Patrem, qui eſt omniũ cõfugium, & pro omnibus ſemper patentiſſimus
fons: Vt quid dereliquiſti me? Qua oblatione a Chriſto exhibita, & facta
ſatiſfactione pro omnibus, ammouit penitus figuratiuas omnes illas obla
tiones, & expulſa atq; foras eiecta omni uirtute, & poteſtate immũda, ad-
uocataq;, & attracta ad ſeipſum exaltatum a terra omni uirtute munda,
nihil reliquit, cui deberetur caper, uel animal aliquod, aut oblatio quæuis,
niſi illa, quam de ſeipſo fecit is, qui fuit ſacerdos, & hoſtia Chriſtus Ieſus,
Deo patri æterno: Quã & nos recolere iuſſit in illius memoriam, quãuis
ſemel facta fuerit in pleniſſimam remiſſionem omnium peccatorum: Et
hanc reuocationem oblationis, quæ fiebat Azazeli, uel cuicunq; huiuſce
generis poteſtati, Moſes (iubẽte Deo) prædixit poſt textus trigintatres, Moſes
more Hebreorũ, quos ipſi paſſuchim appellant, innuentes, q; poſt trigin-
tatres annos uitæ Meſſiæh ipſa reuocatio fieri debebat: Ait enim: Et non
ſacrificabũt amplius ſacrificium Saharim, poſt quos fornicati ſunt, adeo
vz ipſis condeſcendentes, & obnoxii effecti, ut eiſdẽ aliquid deberẽt, quo-
uſq; ueniret pleniſſimus liberator. Sequitur: Et hoc ſtatutum ſempiternũ
erit in generationem, & generationem, nũq̃ vz reuocandum, ſicuti libera- CHRI-
tor dixit, dum illud nouum ſacrificium inſtitueret: Hic calix noui, & æter- STVS.
ni teſtamenti eſt in meo ſanguine: Aeterni inquit, quia ultra illud non da-
bitur aliud, ut ſapientes exponunt. Sequitur: Et ad eos, ideſt ad populum
dices: Quilibet de domo Iſrael, aut de peregrinante in medio eius, qui ob-
tulerit holocauſtum, aut ſacrificium, & non deduxerit ipſum ad hoſtium
tentorii teſtimonii, ut offerat illud Domino, abſcindetur uir ille de populo
ſuo. Liberati itaq; a ſeruitute diaboli Deo tantummodo uacemus offeren-
tes preces, & ſacrificia, & oblationes noſtras omnes ad illud oſtium teſti-
monii, qui dixit: Ego ſum oſtium, per me ſi quis introierit, ſaluabitur. Et IDEM
eſt oſtium teſtimonii, cũ ipſe ſit (ut inquit Iohannes) teſtis fidelis: Ad hoc Iohan.
enim oſtium offerimus preces, & oblationes, quando Patri dicimus / per
Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, tanq̃ per mediũ, quo introducimur,
& impetramus quicquid petimus. Et quia dicitur, q; odorabat Dominus
illa ſacrificia in odorem ſuauitatis, tanq̃ ipſi oblata, & ueluti oblectaretur
odore rerum craſſarum; dicimus pro aliquali ſatiſfactione, q; omnia illa
ſacrificia ad Dei honorem in primis offerebãtur, q̃uis daretur portio uir-
tutibus uariis, prout exigentia exquirebat: Et odorabat ipſe Dominus, nõ
quidem illos craſſos fumos, ſed oblectabatur ſuauitate reſultante ex ordi-
ne, quo diſtribuebatur unicuiq; prout conueniens erat.

Cur par turturum, aut duo pulli columbarum offerri iuſſi ſint in puri/ficationem partus, & mulieris parturientis. Cap. XVI.

IN partus uero purificationem / cur præcepto diuino offere/batur par turturum, aut duo pulli columbarum, perſcrutari pulchrum eſt: Id enim (ut a ſapientioribus accepi) in cauſa eſt, quia & ſi matrimonium a Deo indictum eſt, cũ difficul/tate tamen maxima, ſtante lapſu naturæ humanæ, exercetur abſq; culpa: Quod fit, quando cohabitant coniuges, ut prolem generent in Dei hono/rem, & augmentũ generis humani: Sed hoc rariſſime fit, condeſcendente unoquoq; concupiſcentiæ, & pruritui, & explendæ libidini, & conſequẽter inficienti diabolo per hæc media, per quæ contrahitur imunditia. Pro hac igitur expellenda, & purificando ſemine ſuſcepto ex bino parente, pãtre ſcilicet & matre ambobus infectis offertur par turturum, qui fideliſſimi cõiuges ſunt atq; grandi puritate gaudentes, aut duo pulli columbarum, aues quidem & ipſæ ſimpliciſſimæ atq; omni puritate refertæ, nulliq; no/centes, maxime pulli, qui iubentur offerri. Et tanta puritate donatæ ſunt, ut Saluator Dei ſapientia munditiam, & ſimplicitatem, quam exquirit a nobis, per ſimplicitatem horum animalium, tanquã nihil haberet ſimpli/cius, indicauit dicens: Eſtote ſimplices, ſicut columbæ. Et in Canticis pu/riſſima ſponſa columbæ comparatur a ſponſo, qui ait: Amica mea, colum ba mea, formoſa mea. Quæ etiam tanta ſimplicitate, & rectitudine uo/lat, ut propheta eius alis perferri in Deum appetat dicens: Quis dabit mi/hi pennas, ut columbæ: & uolabo, & requieſcam? Et quod maius eſt / Spi/ritus ſanctus nulli animali aſſimilari uoluit, niſi ſoli columbæ, ut in Mat/thæo legimus: Et ecce aperti ſunt cœli, & uidit ſpiritum Dei deſcenden/tem, ſicut columbam, & uenientem ſuper ſe: Et Baptiſta apud Iohannem euangeliſtam inquit: Vidi ſpiritum deſcendentem, & manſit ſuper eum. Deſcendit nanq; ueluti columba, quæ fixo, & magno impetu uolat ad ima: Vel in ſpecie columbæ, ut nõnulli dicũt ſuffulti uerbis Lucæ, qui ait: Apertum eſt cœlum, & deſcendit Spiritus ſanctus corporali ſpecie / ſi/cut columba, in ipſum: Sed adhuc non concluditur, quod fuerit in for/ma columbæ: quãdoquidẽ columba deſcendens ſuper hominẽ non intrat in ipſum. Videtur igitur / ꝙ illa comparatio ſit potius ad uolatum, uel proprietatem, q̃ ad formam: Vel ſi inſtetur, ꝙ etiam in figura effigia/bat columbam, dicemus / ꝙ figura illa quãuis corporea, non tamen craſſa erat, ſed tenuis: ut nihil obſtaret ad introitum eius in hominem, ſicuti fla/tus, uel ignis deſcendit / & introiuit in Apoſtolos. Comparatus eſt itaq; columbæ ſimpliciſſimæ / & puræ ille / qui omnes purificat / ut in Acti/bus Apoſtolicis dicitur: Deus miſit illis Spiritum ſanctum / qui fide pu/

CHRI/STVS. Cantica David Matth. Bapti. Lucas Actus

rificaret corda eorum. Hoc itaq; animal cum Spiritu ſancto purificante conueniens accommodate offertur in purificationem partus figurãs purificationẽ faciẽdam uirtute ipſius Spiritus ſancti/ qui purificator dicitur omnium flagitiorum. Et quia turtur, & columba in eadem puritate conueniunt/ ideo indifferenter alteræ earum iubentur offerri a pauperibus, quibus nõ eſt facultas offerendi agnum: qui eadem puritate refertus, qua aues illæ, lege iubente, offerebatur a ditioribus. Nec ſine myſterio eſt, ꝙ turtures iam fideliſſimo matrimonio coniugatæ iubentur offerri, ſed columbarum pulli ſimpliciores, quia hi prolem, illę autem parentes purificandos indicant. Et quia ad unius purificationem alter quoq; purificatur/ ideo alterum par iſtorum animalium indifferenter offerri pręcipitur. Sed cur in fine quadraginta dierum hæc purificatio indicatur/ non uacat a myſterio: Sicut.n.quadraginta diebus ſemen embryo factum uegetatur & transformatur, quouſq; in corpus organicum perfectum ſuis debitis, & harmonicis menſuris conducatur, ut diſpoſitum ſit ad ſuſcipiendam animam maſculeam, quæ eſt potiſſima hominis ratio, ita quadraginta diebus decurrit mulier poſt fœtum æditum/ut adaptentur muliebria in partu commota, anteq̃ purificetur. In columba itaq;, aut turture Deus per ſacerdotem (figura tamen quadam) purificabat fœtum, & mulierem parturiẽtem/ut totus ſanctus genitus eſſet, innuens ueram purificationem faciendam per ſummum Pontificem Chriſtum in Spiritu ſancto/ qui uenit uelut columba, ad quem ſpectat (ut diximus) purificare homines: Nam quando dedit nobis poteſtatẽ purificandi homines a coinquinatione peccati/dixit: Accipite Spiritũ ſanctum, quoꝝ remiſeritis peccata/remittuntur eis: Nam ſpiritum hunc Deus mittit per Filium ſuum/dicente Paulo: Miſit Deus ſpiritum Filii ſui in corda ueſtra clamantem Abba Pater, ſpiritum quidem ſanctificantem, ut alibi dicit idem Apoſtolus: Chriſtus prædeſtinatus eſt in uirtute ſecundum ſpiritum ſanctificatiõis: Secundũ quẽ, & purificationem/& multa alia bona nobis tribuit, ut Iſaias ſub eius perſona ante prædixerat: Spiritus Domini ſuper me, euangelizare pauperibus miſit me/ut mederer cõtritis corde, & prædicarem contritis indulgentiam, & clauſis apertionem/& annum placabilem Domini.

Paulus

Iſaias

Cur aues duæ offerebãtur pro leproſo mundando. Cap. XVII.

CVm originale peccatũ/ & eius concupiſcentia purificari iuſſa ſit animalibus puris/quia puer ſimpliciſſimus purificabatur ſimul cum matre, nõ a malitia, ſed ab ea, quæ in generatione prolis intereſſit concupiſcentia maior/q̃ exquirebatur, lepra, quæ indicat peccatum uaria, & multiplici diſpoſitione contractum

aliis auibus / uel indifferentibus expiari iuſſum eſt : quamuis in tradu/ ctione noſtra exprimantur paſſeres illæ aues / quæ ad purificandos le/ proſos offerri iubebantur: Nam צִפֳּרִים Zipurim indifferenter aues ſi/ gnificat, ut ex multis locis ſcripturæ ſacræ comprehendere poſſumus, & particulariter ex præſenti textu, ubi dicitur: Præcipe ſacerdoti, ut accipiat duos zipurim uiuos / mundos, pro quo traductio noſtra ha/ bet ex his, quæ mandi poſſunt: Si enim Zipurim ſignificaret paſſeres ſignanter, non oportebat addere mundas, aut ex his, quæ mandi poſ/ ſunt. In cõmuni igitur aues iubentur aſſumi, quas Origenes exiſtimauit gallinas. Sed quia, quæ ſint, ſcriptura clarius non exprimit, ideo aues in communi illas fuiſſe admittentes ad alia myſteria explananda ue/ niamus. Duo aues iubebantur offerri, quarum altera immolabatur, aut iugulabatur in uaſe fictili ſuper aquas uiuẽtes: Altera autem uiua cum ligno cedrino, & cocco, & hyſſopo intingebatur in ſanguine paſſeris immolati, quo aſpergeretur, qui mundandus erat a lepra, ſepties: & di/ mittebatur auis uiua ſuper faciem campi. Duæ quidem aues in leproſo duas conditiones carnis indicant: Nam pars quædam carnis uiuit, pars autem alia adeo mortua eſt, ut ſi quis eam pungat, non ſentiat leproſus. Auis igitur, quæ uiua dimittitur / purificationem / aut ſignum uiuacis carnis, & non plene infectæ indicat. Altera uero occidebatur in puri/ ficationem & reuiuificationem illius carnis præmortuæ. Fiebat quoq; hoc ſuper aquas, primum & præcipuum omnium ſordium lauacrum, & uiuas / quia aquæ mortuæ communiter putridæ ſunt/ coinquinantes potius/q̃ lauantes. Iugulabatur autem in uaſe fictili, & terreo, quod cor/ pus ſignificat, in quo purgari debet per mortificattionem ſpiritus ille animalis uolatilis inficiens carnem ipſam, quam præmortuam dicimus. Viua autem auis, quæ dimittebatur in agrũ / carnem illam ualidiorem, aut ſpiritus non adhuc infectos, uel meliorem animam ſignificat. Sed ad ſenſum allegoricum conſcendendo / duæ aues duo indicant pignora, quæ obtulit in expiationem noſtram ille ſummus purificator Chriſtus Ieſus / hominem uidelicet ſpiritualem, & animalem: Et hic occiſus fuit/ ut noſtram cõcupiſcentiam expurgaret. In uaſe autem fictili dicitur iu/ gulatus, quia in corpore ipſius de terra fabricato immolatus fuit: Et hoc ſuper aqueam uirtutem miſericordiæ, cuius ſignum ſimul cum ſangui/ ne, iuſtitiæ uidelicet ſigno / exiuit de latere ipſius morientis. Auis itaq; occiſa eſt corpus, uel uirtus eius animalis in uaſe corporis ſui extincta: Auis autem uiua eſt ſpiritus, uel anima eius, & ipſa oblata in expiatio/ nem noſtram, iuxta id, quod ait: Et animam meam pono pro ouibus meis. Sed tamen cum occidi non poſſit / dimiſſa fuit uiua in agrum,

Orige. CHRI/ STVS.

aut campum illum ſupremum, unde omnia trahunt originem: qui eſt Pater æternus, cui moriens & ſpiritũ dimittens ait: Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum. Hanc autem animam, uel ſpiritum dimiſit aſperſum ſanguine auis iugulatæ, & etiam ſanguine eorum, pro quibus iugulata erat auis, ſicuti per Iſaiã loquitur dicens: Et aſperſus eſt ſanguis eorũ ſuper ueſtimenta mea. Quẽ ſic aſperſum uidentes Angeli (ut diuinus Dionyſius exponit) dicebãt: Quis eſt iſte/qui uenit de Edom aſperſis ueſtibus de boſra, ideſt de uindemia, quam ſcilicet fecit de animabus per aſperſionem ſanguinis ipſius? Et iterum dicebãt: Quare rubrum factum eſt ueſtimentum tuum, ſicut calcantis in torculari? Reſpondet: Torcular calcaui ſolus: quia ſolus in ſanguine proprio operatus eſt ſalutem humani generis. Illa autem aſperſio fiebat cum ligno cedrino figurante uerum aſperſorium crucis fabricatæ (ut dicitur) ex cedro præcipue. Addebatur coccus & hyſſopus: Coccus quidem uermiculus eſt, qui hebraice dicitur תולעת tolahat: Ille utiq; uermiculus/qui in Pſalmo inquit אנכי תולעת anochi tolahat, ideſt: Ego ſum uermis, & non homo. Additur שני ſeni, quod noſtra traductio aliquando habet bis tinctum, ſed proprie ſecundariũ, aut geminum ſignificat: Quod aptiſſime Chriſto competit, qui ſolus hoc habuit, ut duplici natura gauderet, diuina ſcilicet & humana: Quæ ambo aſperſæ fuerũt ſanguine illius uerę auis pro humana ſalute iugulatæ. Sed diuina natura aſperſa erat in ueſtimento naturæ humanæ: de qua Paulus: Habitu inuentus, ut homo. Ideo dicebant Angeli: Quare rubrum & cõſperſum eſt ueſtimentum tuum? Hyſſopus uero aut libanotis (ut alibi declarauimus) planta quidem eſt omnium excellentiſſima, ut ſapientibus notum eſt/& aſperſioni aptiſſima, cũ ramuſculos habeat ligneos, denſiſſimis, & minutis foliis. Hinc ipſa iubebãtur fieri aſperſiones effigiantes ueram aſperſionẽ faciendam planta, aut uirgulto omnium arbuſtorum optimo: de quo inquit Iſaias: Et aſcendit, ut uirgultũ, uel planta coram eo. Sanguine igitur occiſæ auis aſpergebatur mundandus ſepties, numero quidem (ut alibi diximus) remiſſioni, & expiationi aptiſſimo. Nec fruſtra additur in textu: Et mundus erit ipſe: quia multa lauacra pro mundatione, & multę medicinę pro curatione fruſtra expenduntur: Sed hæc una inanis non fuit, maxime in figurato generi humano leproſo, quod totum abſq; dubio mundatum eſt ſanguine illius uerę auis Chriſti, qui ſicut de cœlo uolauit ad nos, ſic nobis purificatis, iterum reuolauit ad cœlum: Quem mundatorem illic uidens Iohãnes in fronte ſuæ celeberrimę uiſionis ait: Chriſtus dilexit nos, & lauit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo/melius & efficacius expurgans, q̃ infecerit protoplaſtes.

CHRISTVS. Iſaias Diony. Angeli CHRISTVS. Paulus Iſaias Iohan.

Cur ſimul cum hirco uitulus, ſiue bos pro peccato offe/ rebatur. Caput XVIII.

PRo peccato autem offerri iubetur hircus, pater uidelicet hę/
dorum, qui in ſiniſtra reponentur iudicandi, ut per hircum
oblatum hircina, aut hędina pars, quę eſt in homine, expiet:
Eſt enim laſciua portio in homine ſimilis hirco, aut hędo, uel
capræ matri eius laſciuiēti & demolienti uineas: Idcirco expiandus, com/
[Cantica] primendus, uinciendus, & deducendus eſt in ſeruitutem melioris por/
tionis, ſicuti de alio animali huic ſimili dicitur in Canticis: Capite nobis
uulpes paruulas/quæ demoliuntur uineas. De hædis quoq; ibidē dicitur:
Paſce hædos tuos iuxta tabernacula paſtorum/illorum uidelicet/qui in
ſcriptura dicti ſunt bene paſcere oues: quorum princeps eſt ille, qui ait:
[CHRI/] Ego ſum paſtor bonus, & animam meam do pro ouibus meis. Offe/
[STVS.] rendi igitur, & caſtigandi ſunt huiuſmodi appetitus/qui demoliuntur
[Iſaias] uineam, illam utiq;, quæ (ut Iſaias ait) domus Iſrael eſt/& cœtus ele/
ctorum, atq; hæreditas Domini: de qua in parabolis loquens Chriſtus
[CHRI/] inquit: Ite & uos in uineam meam, in quam intrare nequit caro, & ſan/
[STVS.] guis, ac portio illa laſciuiens: Ideo in hirco ueniebat offerenda, & ex/
pianda: in quo eſt maior, & magis inueterata laſciuia, q̄ in hædo: adeo,
ut ualde fœteat, ſicut & carnes nimium laſciuientium/& multo magis,
q̄ carnes caſte uiuentium. Nec uacat a myſterio barba, quam habet hoc
animal offerendum pro peccato: Barba enim robur ſignificat, quod mul/
tiplex eſt, & aliquando bonum, & conſeruandum, & aliquando ma/
lum, & omnino reſecandum. Eſt nāq; robur, & uirtus Græcorum (inquit
[Orige.] Origenes) in ſapientia humanis ingeniis acquiſita: Et eſt robur Aſſyrio/
rum, & Chaldeorum in cognitiōe ſtellarum, & in influxu inde ſuſcipien/
do: Eſt quoq; robur, & uirtus Perſarum, & Aegyptiorum in ſecretiori
Philoſophia, uſq; ad fœdera cum malis ſpiritibus: Eſt quoq; robur do/
minorum temporalium in pecuniis, militibus, & bellicis inſtrumentis:
Eſt tandem robur carnalium uis ipſa generatiua: Et ſimilia multa cuncta
ſignificata in barba, non utiq; illa Nazareorum, quæ nunquam abradi,
nec diminui, neq; peſſundari debet, ſed illa, quæ robur ſignificat eorum,
qui extra gremium bonorum ſunt, & ultra flumen diuidens inter col/
lectos in ſinu Abrahæ, & eos, qui ſepulti/aut ſepeliendi ſunt in inferno,
[Iſaias] ſicuti præſentientis Iſaiæ edocemur oraculo: Qui ubi de partu Halmæ
& Himanuel comeſuro butyrum, & mel, ut inde diſcat diſcernere inter
malum & bonum, uaticinatur, ſubinfert: In die illa radet Dominus no/
uacula conducta in his, qui ſunt trans flumen, in rege Aſſyriorum, ca/

put, pilos pedum, & barbam uniuerſam. Robur itaq; & uirtus, quæ eſt ſecundum carnem, & ſanguinem abradenda eſt, aut offerenda in ſacrificium: ut hac debilitata, aut mactata, altera pars, melior ſcilicet robuſtior fiat: Quod & in Deuteronomio clarius explicatur, cum dicitur: Si quis ex alienigena uoluerit aliquam aſſumere in uxorem, radetur ei cæſaries, circumcidentur ungues, & deponat ueſtem in qua capta eſt, ut uidelicet denotentur omnia deponenda fore, quæ ad gentilitatis, & carnalitatis robur, & uirtutem pertinent, ab his, qui in electorum gremium aſſumendi ſunt. Hæc igitur barba hircina, aut radenda & auferenda a nobis, aut offerenda in ſacrificium cum eo, in quo eſt ipſa uirtus. Offerendus quoq; uenit pro peccato uitulus, uel bos armentorum rex, faſtus uidelicet, & ſuperbia animalis hominis, qui gloriatur in malitia, & lætatur, cum male fecerit: Quæ duo, laſciuia ſcilicet & faſtus, procedũt a duobus præcipuis fontibus ſcaturientibus in deteriori homine, concupiſcibili uidelicet & iraſcibili, quæ ab homine pergente ad Deum ipſi Deo offerenda ſunt, ut longo & egregio ſermone diſſerit Origenes ſuper Numeris: Deduxit (inquit) Dominus populum ſuum in manu Moſi, & Aaron, hoc ideo, quia alterius manus tantummodo non ſufficiebat: Moſes enim ſcientiam legis indicat, Aaron uero ſacrificandi Deo, & immolandi peritiam: Nam ſi exiens de Aegypto, & conuerſus ad Deum ſuperbiam abiiciam: taurum ipſi Deo per manum Aaron ſacrifico: ſed uitulum, ſi adhuc tenera ſuperbia, & elatio eſt: Si uero petulantiam, laſciuiamq; peremero, hircum Domino iugulaſſe me quoq; Aaron manu credam: Quæ manus Aaron recte nullatenus offert, niſi a lege regulata, ideo & Moſi manus exquiritur. Nec iudicium legis ſufficeret, niſi perficiatur opus per uerum ſacerdotem, qui iuxta Apoſtoli ſentẽtiam, offert ſeipſum hoſtiam uiuentem, ſanctam, Deo placentem, cum rationabili obſequio, diſcretione legis uidelicet. Ecce igitur, quomodo utraq; manus Moſi, & Aaron exquiritur, ut introducatur electus populus in promiſſam terram, & tranſmeetur per deſertum huius arentis ſæculi: Quod Chriſtus perfectiſſime effecit, iuxta eum, qui præceſſerat typum: Ipſe enim legem obſeruans uſq; ad minimum quod minutiſſimum apicem, obtulit ſeipſum ſummus Sacerdos hoſtiam uiuam, pro uitulo, pro hirco, & pro quocunq; holocauſto: cum ipſe ſit totum, & omnia continens, ut ſuo loco latius declarabimus. Et inter alia obtulit barbam, robur uidelicet, hominis inferioris, ipſum penitus mortificans in ſe, qui eſt caput omnium, ut in omnibus membris idem mortificaret, iuxta illud, quod dixit: Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet: Si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Et hoc eſt myſterium

Deute. Orige. Paulus CHRISTVS

mortis Chriſti figuratæ per mortem omnium animalium, quæ, iubente lege, in ſacrificiis offerebantur, ut ex illa morte uitam, atq; omnes fructus uitæ nobis tribueret.

Quid ouis / & agnus. Cap. XIX.

ET ſi lege iubeť offerri hircus, uitulus, ouis, agnus, uacca, paſſeres, turtures, & huiuſmodi, alia tamen, & alia eſt offerendi ratio: Pro partus etenim purificatione agnus, uel turtures, ſiue duo pulli columbarum: In purificationem leproſorũ paſſeres: Pro peccato autem uitulus, & hircus: Vacca uero rubea pro uniuerſali, & ingẽti ſcelere primorum parentum, & adorati uituli: Sed oues, atq; agnos nullibi reperio offerendos / niſi pro purificatione partus, & pace cõducẽda hominis cum Deo. Ratio autem huius myſterii tam ſublimis eſt, & eleuata a noſtro contuitu, ut uix de ipſo fari audeamus. Sed id præmittere opportunũ duxi, q; צאן zon totam familiam ouinam ſignificat, oues v3, arietes, agnos, & agnas; כבש chebes, uel כשב cheſſeb, quod idem eſt, agnum, uel agnam tenerrimam / & aliquando (ſemper tamẽ cum myſterio) in ſcriptura ponitur zon, & aliquando alterũ iſtorum duorum: Cuius rei ſacramentũ ſubticentes pro nũc, aliud præmittamus, q; agni, uel oues, q̃q̃ in dexteram iudicis collocabũtur ſuſcepturi benedictionem, & uitam, ab altiori tamen loco eſt eorum origo, ut non ſine myſterio Redemptor noſter, qui a Patre progreſſus eſt, nunc agnus, nunc ouis dictus fuerit. De
Io. Bap. altero inquit ille / quo non ſurrexit maior, loquens de Chriſto: Ecce Agnus
Iſaias Dei, ecce qui tollit peccata mundi. De utroq; autem ait Iſaias: Tanq̃ ouis ad occiſionem ducetur, & quaſi agnus coram tondeute ſe. Et quia curauit facere nos omnes oues, ipſe ex oue, & agno effectus eſt paſtor bonus / adeo ut animam ſuã poneret pro ouibus ſuis. Bene igitur ouis, uerus typus illius / qui pacificauit omnia per ſanguinem crucis eius / offertur in pacificationẽ hominis cũ Deo: Nullus enim æque bene poterat pacificare nos cũ ſummo Patre / ſicut ille, qui eſt in ſinu Patris / & ab eo procedit, expreſſius effigiatus per ouem & agnum, tum quia nulli nocent, quin ſemper beneſici ſunt multigeno beneficio: tum etiam ex proprietate intrinſeca, & origine / de qua ad præſens fari non licet. Hinc non immerito tanti exiſtimatur ouis, ut maximi uiri / & Deo gratiſſimi paſtores ouium fuerint, ſicuti Abel primus iuſtitiæ nomine / etiam filii Dei teſtimonio decoratus / Abraham Pater fidei, & multarum gentium / Iahacob Pater electæ familiæ, & princeps, atq; hæres Dei / Moſes legiſlator, & Deo ſuper omnes prophetas domeſticus, Dauid electus ſecundũ cor Domini, primus Rex de tribu Iehuda, Spiritus ſancti concentor, & ſacratiſſimi cultus reparator, & fautor:

Et tandem ipſe omnium Redemptor & Filius Dei ſummi: qui etiam perhibet ſe uenisſe tantummodo ad quærendas oues perditas Iſraeliticæ, & electæ familię: Pro cuius eductione de Aegypto, ideſt de peccato anguſtiāte, & obtenebrante/ ueluti ouis/ & agnus oblatus eſt/ ſicut ille typicus iubēte lege immolabatur. Quod quidem myſterium explicare per ſingula/ quis difficillimum ſit, adumbrando tamen aliquid percurremus. Iubetur in lege, ut unaquęq; familia tollat agnum immolandum, & penitus comedendum, adeo, ut ſi una familia/ quia paruula, non ſit ſufficiens ad eſum eius, aſſumat uicinum in cōuiuam: Omnis enim familia aſſumere debet agnū, ne aliqua remaneat priuata fauore ueri Agni, cuius ille typum gerebat. Totus quoq; comedi iubetur, ne aliquid remaneat peſſundandum, iuxta illud ipſius ueri Agni: Colligite fragmenta, ne pereant: quia rerum pretioſarum nihil perire debet noſtra incuria: Panis enim & agnus pari ab his, qui ſciunt, æſtimantur pretio: ideo Redemptor peculiariter panis & agnus nuncupari uoluit. Maſculus eſſe debuit, in quo uirtus nobilior, & fortior uigeret: Anniculus uero, ideſt perfectus toto decurſu ſolis, qui & ipſe redemptorem ſignificat fœcundantem duodenarios principes: quos conſtituit ſuper duodenas tribus electorum, ſicut ille in anno fœcundat duodena ſigna cœleſtia. Sine macula quoq; eſſe debebat, ut ſignificaret diuina, quæ omnia integra ſunt, iuxta illud prophetæ: Magni Dei perfecta ſunt opera: Et noſter Agnus inquit: Totum hominem ſaluum feci. Additur, ut eodem ritu ſumatur & hædus, qui (ut nuper diximus) offerebatur pro expiatione animalis hominis, ſicut agnus, & ouis ad conſiderandum meliorem hominem cū Deo, ut totus homo perfectum tranſitum faceret ad ueram promiſſionis terram. Sed cum agnus immolari iubeatur decima die, hædus ſeruabatur uſq; ad quartamdecimā, non ſine ſacramento: Nam conſummato uitæ curſu deſignato per denarium numerū completum protrahitur adhuc perfecta expiatio animalis, & quadrielementalis hominis: quia beatificato ſpiritu, & reſtituto ad Deum, qui dedit illū certo temporis curriculo a Patre determinato, prorogatur releuatio animalis hominis, & quadrifarii corporis a corruptione/ & tranſitus eius in cœleſtem/ beatāq; naturam. Vt igitur indicetur totus homo tranſiturus de Aegypto ad ueram promiſſam patriam cœlorum, totus homo expiatur, ſed primo melior pars per agnū, poſtea reliqua quadrifaria per hędum, qui ideo poſt quartum diem imolandus reſeruatur. Verum agnus iubetur maiori obſeruantia atq; celebrioribus cærimoniis immolari, & comedi: quia diligentior cura habenda eſt de cœleſti homine ſanctificando: ad cuius ſanctificationem ſubſequitur & terreni ſanctificatio. Et ut tribuatur patens introitus utriq; homini, iubetur ex ſanguine immolati agni

CHRISTVS. IDEM

Moſes CHRISTVS.

intingi uterq; poſtis, per quos uterq; homo intrare debet: melior quidem
homo per dexterum / alter autem per ſiniſtrum, ſicuti & ouis illum paci-
ficans dicitur reponenda in dextera, & hædus hunc expians collocabitur
in ſiniſtra. Altiſſima quippe ſunt hæc myſteria, nec uerbum, nec mini-
mum iod uacat a ſacramento. Linitur autem uterq; poſtis ſanguine, quia
Paulus (ut Apoſtolus ait) Omnia penè mũdantur in ſanguine, & ſine ſanguinis
effuſione non fit remiſſio. Cauetur inſuper ne crudum quicquã comeda-
tur, aut coctum aqua, ſed tantũmodo aſſum igni, per quem quoq; fit ex-
piatio, ſicut ait Apoſtolus: Saluus fiet ſic quaſi per ignẽ, q̃uis ab igne de-
trimentũ patiatur / id vʒ quod deterius eſt: cuius pars & ſi in ſcoriam col-
lata proiicitur, quicquid tamen boni auri retinet, expurgatur: & cum me-
liori iam purificata unitur. Iubetur inſuper, ut comedatˊ totus agnus, qui
nunc caput, nunc totum corpus myſticũ repręſentat: Cuius nullum mem-
brum proiici, aut cõtemni debet, ſed per dilectionem ſuſcipi / comedi, & in
ſeipſum traiici, ut ſeruetˊ præceptum, quo dicitur: Diliges proximum tuũ,
Lex ſicut teipſum. Et cum caput ſuper omnia membra diligi, & ſuſcipi debeat,
ideo primo fit de capite mentio, & dicitur: Caput cum pedibus & inteſti-
nis comedetis: Et ut diligenter obſeruemus, ne aliquem excludamus a di-
lectione, & communione noſtra, iubetur, ut nihil remaneat nõ comeſum:
Si uero aliquid remanet / illud detur igni, ut comedat, & trãſmutatũ offe-
rãt Deo: quia ſi quis eſt, cui non poſſimus beneficium dilectionis impen-
dere, & actuale obſequium, illum offeramus Deo igneo amore decoctum,
& oratione commendatum. Comedere autem debemus cũ azimis pani-
bus, ideſt cum ſincera charitate: in qua nõ ſit uel modicum fermentum ne-
quitiæ, & malitię, aut ſimulationis corrumpens panem dilectionis. Et q̃uis
ſic putrefactus panis guſtui uideatur ſuauior, continet tamen malitiam
corruptionis: Quæ, ſicut & alia omnia, in figura iubebãtur patribus illis.
Adduntur lactucæ agreſtes, ut habet noſtra traductio / uel Indiuia, ut alii
uolunt / ſed מרור marur, ſicut habet littera hebraica, quod amarũ, uel acrẽ
ſaporem ſignificat: qui appetitum diſponit, ſicut uerſa uice dulce tollit, ut
vʒ comedatur cũ affectu / & appetitu: qui faciat ad digeſtionem bonã, &
trãſmutationem comeſi in comedentem: Aut cum amaritudine, & morti-
ficatione aĩalis hominis, ut ſpiritualis ſit fortior, & ad digerendum aptior:
Quod clarius exprimitur in his / quæ ſequuntur: Subnectitur enim Rhe-
nes ueſtros accingetis, ne quid uidelicet carnale ſentiatur, aut cogitetur in
hoc edulio. Et ne affectus offendantur ab aliquo extrinſeco, & deuiante
obiecto, ulterius ſubinfertur, ut ſcilicet calciati ſint pedes: qui commu-
niter in ſcriptura affectus ſignificant. Baculus quoq; in manibus teneri
iubetur, ideſt uirtus præſtita meliori homini a Deo, in cuius uirtute om-
nia facimus: Hunc autem baculum tenere debemus, ut ipſo percutia-

muis omnem uirtutem inimicam, & impedientem opera, & iter noſtrum.
Et hic eſt baculus, aut uirga, qua ſemper utebatur Moſes/& in qua Iaha/
cob tranſiuit Iordanem: Quã uirgam Moſi tribuit Adonai, nobis autem
præſtat noſter I E S V S, qui ait: Ecce dedi uobis poteſtatẽ ſuper omnem CHRI/
uirtutem inimici, dũmodo ipſam conſeruare nouerimus. Comedi tandem STVS.
iubetur feſtinanter, ne maledicatur quiſq̃ faciens opus Dei negligenter: &
ut cito ſuſcipiamus cito tranſeuntẽ, ſicut in Iſaia dicitur: Eleuabit ſignum, Iſaias
crucis vʒ/in nationibus procul, quando. ſ. exiens a Patre uenit in mundum
nos educturus de Aegyptiaca anguſtia, & quando perfecto opere tranſire
debebat de hoc mundo ad Patrẽ. Sequitur propheta de illius aduentu di/
cens: Ecce feſtinus uelociter uenit, iuxta illud Regii Prophetæ: Velociter David
currit ſermo eius. Quã Domini conſuetudinem noſcens Angelus, qui ad
Petrum liberandũ de carceribus uenerat, ipſi ait: Surge uelociter, ne tran/
ſeat vʒ tẽpus fauoris: Nam quãuis Dominus ſua benignitate ſemper præ/
ſto ſit, ut nobis ſuccurrat/faueatq́/Spiritus tamẽ eius ubi/ & quãdo uult, CHRI/
ſpirat/ut ipſemet ait in euangelio/cui titulus eſt ſcd̃m Iohãnem: Quod & STVS.
ipſe Dominus iubens clariſſime explicat dicens: Eſt enim Phaſce, i. tranſi/
tus Domini, ſic enim in hebreo ſcribitur פֶּסַח paſcah, a uerbo פָּסַח Paſcah,
quod eſt tranſiuit: Tranſit autem, ut & nos tranſire faciat: Sed feſtinat, ut
& nos feſtinos reddat ad ingreſſum in terram promiſſam, ubi datur uera
requies/de qua Apoſtolus: Feſtinemus ingredi in illam requiem. Feſtinã/ Paulus
dum quippe eſt, qa periculũ eſt in mora/ ſicut infert idẽ Apoſtolus: Ne in Idem
idipm̃ quis incidat incredulitatis exemplũ: in quã incredulitatem incidit
populus ille trahens longam moram in deſerto.

Quid de panibus propoſitionis, placenta azima, lagana, panibus ſimi/
lę, & huiuſmodi oleo delinitis. Cap. XX.

SEd cum de carnibus diuerſorum animalium offerendis ſatis
dictum ſit/reſtat, ut etiam de panibus aliquid percurramus:
Qui offerri iubentur ſub diuerſis figuris, & modis, non ſine
profundo myſterio a pauciſſimis percepto: De quibus & ſi
in pleriſq; locis pertractetur, pro nunc tamẽ explicabimus tantũmodo ea,
quæ de panibus faciey, pro quo nos habemus panes propoſitionis, & ea,
quæ tanguntur in ſeptimo capite libri Leuiticorum, quem Hebrei uaiera
appellant in tractatu, cuius titulus apud eos eſt צו, ideſt præcipe: Vbi &
uaria forma panis deſcribitur, & multiplex modus conducendi ipſum
cum maximo myſterio: Ad quod omnia, quæ alibi pertractantur/myſte/
ria de panibus reduci poſſunt: Iubet enim primo accipi מַצּוֹת חַלֹּת halot
mazot, quod noſtri traductum habent azimos panes/Sed erat placenta,
aut collyrida azima, & hæc ſubacta oleo. Poſtea exiguntur רְקִיקֵי rechi/
che, quæ laganas ſignificant: Et eæ iubentur tantũmodo oleo liniri. Poſtea

offerri præcipitur סֹלֶת מֻרְבֶּכֶת חַלּוֹת ſolet murbebet halot.i.ſimila addita cum placenta/& illud totũ ſimul ſubactum,& inuolutũ oleo: Quæ noſtra traductio tã implicate, & cõfuſe habet, ut nec factũ, nec myſteriũ, nec ſacramentum/qđ magnum eſt/percipi poſſit: Hęc.n.ſimul cũ his/quę de panibus facierũ dicunť reconditiſſima ſunt arcana, & ſymbolũ habentia cũ eo ſacrificio, qđ unicũ ſummus Põtifex noſter Chriſtus Ieſus offerri iuſſit in cibũ/uitãq; noſtram, atq; in ſui cõmemorationem: Sacramentũ aũt eſt, quia per illũ panẽ unicũ compactũ ex diuerſis granis, atq; tranſmutatum in corpus ipſius innuit nos oẽs, qui ſumus mẽbra eius, ꝑ conficiendos fore in unũ corpus per charitatẽ, & amorẽ, poſtea offerẽdos Deo i hoſtiã ſanctam, ipſiq; Deo placentẽ, ut tandẽ inde tráſformemur in Chriſtũ, ut dicamus: Viuo ego iã nõ ego, uiuit uero in me Chriſtus: Qui Põtifex ſummus, ſicut in terris uiſus, totũ ſacrificiũ carne, & pane cõcluſit, ueluti prę oĩbus magis exprimens corpus noſtrum couniẽdũ cũ capite noſtro Chriſto, & aĩam in Deũ tranſformandã, ita dũ olim loquereť Iſrael dilecto ſuo figuratiuũ ſacrificiũ in huiuſmodi/carne v3 & pane concluſit. Et ꝑ ordinauit panes quoſdã reponẽdos ſuper mẽſam in arca ante faciẽ Domini ibi exiſtentis, unde panis facierũ.i.corã Domino propoſitus dicebať: De quo nõ licebat comedere, niſi ſacerdotibus, & his, qui erãt mũdi a mulieribus, & coinquatiõe corporis a die tertio citra, ſicuti patefecit Achimelech Dauid flagitanti panẽ illũ in extrema neceſſitate cõſtituto, pro qua tantũmodo illis qui ſacerdotes non erant comedere permittebatur. Qui panis ſanctus expreſſe ſignificabat panẽ illum, qui de cœlo deſcẽdit: quiq; eſt uerus panis facierũ, qa introducẽs ad uitã, in qua uidebimus Deũ facie ad faciẽ. Et ſicut ille nõ ptractabať, niſi a ſolis ſacerdotibus, nec dabať niſi mũdis/ita hic nõ ptractať niſi a ſacerdotibus: & prohibeť dari immũdis ſub cõminatione maxima/dicẽte Paulo: Qui mãducat & bibit indigne, iudiciũ ſibi mãducat, & bibit: Immo/ſi bene perpẽdimus, nõ datur niſi ſacerdotibus: quia dať ſolũmodo chriſtianis/ qbus Petrus ait: Vos eſtis regale ſacerdotiũ: Sumus.n.mẽbra illius/qui cõſtitutus eſt ſacerdos ſcđm ordinẽ Melchizedech.i.regis iuſti: qa omnes obtulimus nos in baptiſmate mortificatos qdẽ carne, ſed Deo hoſtiã uiuentẽ. Et ut Deus ꝑficeret myſteriũ de panibus, in Leuitico iubet addi oleũ, quod (ut alibi diximus) ſignificat diuinitatẽ, qua ungebantur, & perfundebantur reges, uates, & ſacerdotes offerentes ſacrificia. Vngebantur quoq; panes ſignificantes in nobis ea / quæ ꝑfundenda ſunt diuinitate, aĩas nr̃as v3: Caro.n.illa aĩaliũ ſignificabat corpus Chriſti ꝑ, qđ traxit de puriſſimis ſãguinibus Virginis, poſtea corpora nr̃a ſimul offerẽda cũ eo, cuius mẽbra ſumus: Panis uero effigiat ꝑ animã illã Pontificis nr̃i, q de cœlo deſcẽdit, & cõſequẽter aĩas nr̃as ꝑfundẽdas de plenitudine diuinitatis ipſius, ideo illi panes hæc ſignificãtes iubebãť oleo

Paulus

Petrus

Leuiti.

pfundi.Sed obſerua queſo huius pfuſionis ordinem:Primō.n.offerebatur
placēta azima oleo ſubacta/poſtea lagana tm̄mó illita oleo/poſtremo pla
centę addebat ſimila,quæ ſimul cū placēta ſubigebat oleo,& azimus pa/
nis:quibus denotatur egreſſus animæ p panē ſignatę a Deo,progreſſus in
uita,& debitus redditus in ipm Deū.Anima nanq; nr̄a dū egredit a Deo,
ſentit naturā parētis,& Dei ipſam inſufflātis,uñ dr̄ inuoluta,atq; ſubacta
diuinitate:Cuius ſignum eſt,qa nocere neſcit,diuina libēter geſtit, & aſpi/
rare uidet ad Deū,cuius ſemē retinet adhuc recēs,quſq; obtenebret,& fu
get hoſpitē Deū admittēs oblectamēta re℞ inferio℞,& peccati:qbus ſub/
intrantibus recedit Deus. Sed qa nó penitus deſtituit aīa,q̄uis ſit in pctó,
& affectibus terreno℞ plena,adhuc tn̄ chriſtiana.i.uncta,ideo deſignat p
laganā tm̄mó oleo illitā.Si āt laborat homo reuerti in Deū,& effici filius
eius,iuxta poteſtatē ab eo ipſi traditā,tūc ite℞ linit oleo diuinitatis,& re/
pletur de plenitudine chriſti,ſicut cōtigit priſcis illis pr̄ibus, de quibus dr̄:
Repleti ſunt oēs ſpū ſctó:Et tūc reuertitur hó ad illū ſtatū, & cōuentionē
cū Deo,qua eramus,qn̄ ab ipſo exiuimus:Quò optat nos deuenire cœle/
ſtis doctor:imo ut illuc deueniamus hortat cōminādo ēt,dū ait:Niſi effi/
ciamini,ſicut paruuli,nó intrabitis in regnū cœlo℞:Quod inuitur p pla/
centā uel collyridā/q̄ ſubacta oleo tertio loco offerri iubetur.Simila aūt.i.
deflorata farina,& reliq̄ pte cādidior,ex qua oriētales ſolēt albiſſimas ſpi/
ras cōficere,indicat eā meliorē ſortē diuinitatis, quā in Dei ſeruitio puro,
mūdo,atq; fideli,diuina pſtante gr̄a,cōparamus:Quod ſignat p quq;,uel
duo talēta acqſita ultra illa bono negotiatori a prin° tradita: Nō.n.talēto
pſtito ſtare debemus cōtenti,ne ut torpētes,& ingrati ab eo q tradidit,ar/
guamur.Additur adhuc huic placētæ,& ſimilę fermētatus panis cū ſacri
ficio laudis,in pacificatiōe offerentis v3.Quod fermētū nó qdē eſt neqtię,
& malitiæ totā maſſam corrūpēs,ſed melius fermētū trāſmutās v3 hoiem
in ſortē,& gradum ſupiorē,& in eādē imaginē, quæ eſt filius Dei,exiſtēs
uerus lapis,non qdē philoſopho℞,aut medico℞,ſed cœleſtis, & diuinus,q
Chriſtus eſt:Ideoq; intrat in nos,ut diuinos & cœleſtes nos efficiat,de quo
inquit Petrus:Ad quē accedentes lapidē uiuū ab hoibus quidē reproba/ Petrus
tum,a Deo autē electum,& honorificatū:Qui nunc fundamētū nr̄m eſt,
nunc uirtus quædā ſanctificans,& trāſmutās,ideo ſequitur Petrus:Et ipſi Idem
tanq̄ lapides uiui ſupædificamini in domos ſpirituales,ecce primū:Poſtea
de ſecundo ſequitur dicēs:In ſacerdotiū ſanctum offerentes ſpirituales ho
ſtias,acceptabiles Deo p Ieſum Chriſtū,qui v3 uirtute ſua tranſmutat nos
in ueros ſacerdotes,& Dei filios:ut cohęredes ſimus regni,& glorię ipſius.
Quā uirtutē,& poteſtatē nobis contulit/ſicut & ſeipm tradidit comeden/
dum:ut ingrati in ipſum tranſformemur effecti & nos in panem cœleſtis
diuinitatis oleo ſubactum/& fermentatum gratia/& uirtute ipſius.

Quid ſuffumeriũ, ſiue thuribulũ, thus, & thurificatio Cap. XXI.

NEc uacat a myſterio ſuffumigatio/quę in ſacris fieri iubeť: qa æquũ eſt, ut & Deus colatur, & homo interior nutriať oibus poſſibilibus modis: Coliť .n. Deus auditu, dum orationibus, & laudibus ipſum, q̃tum poſſumus, cóplemus. Nutriť homo ꝑ aures cibo uerboꝝ omniũ, quæ procedũt de ore Dei, & eis internis locu/tionibus, de qbus inqt Propheta: Audiã qd loquať in me dominus Deus. Coliť Deus cibo, quẽ apponimus, quãdo ipſe intrat ad nos cœnaturus nobiſcũ: Et hic cibus eſt cõuerſio, & attractio animaꝝ noſtraꝝ, ſicut ipſemet teſtať loquẽs de Samaritis cõuerſis cũ diſcipulis, & dicẽs: Aliũ cibũ habeo mãducare, quẽ uos neſcitis. Nutriť & homo ꝑ os pane illo, q de cœlo de/ſcẽdit, & carne agni ꝓ nobis oblati, illius qppe, qui tulit peccata mũdi. Colitur Deus cognitiõe & meditatiõe noſtra: de qua canit regius Vates: Beati q ſcrutanť teſtimonia eius, in toto corde exqrunt eũ: Et iteꝝ: Et meditabor in mãdatis tuis, quę dilexi. Nutriť & melior oculus noſter ea luce, quę il/luminat omnẽ hominẽ uenientẽ in hunc mundũ. Colitur Deus multiplici ſuffumigatiõe, ut pleriſq; in locis dicat ſcriptura: Odoratus eſt Dñs odorẽ ſuauitatis. Nutriť & melior homo ꝑ nares, ꝑ quas infuſa eſt aĩa illa melior quæ ſpiraculũ uitę, ſed uitaꝝ dicitur in ueritate litterę/eadẽ ſuffumigatiõe thuris, & thymiamatũ/quæ ab eo loco ꝓueniũt, a quo & ipſum ſpiraculũ infuſum: ut cõgeneus ſit cibus cũ eo, q cibať: & is/qui colit/cũ medio quo colit cõueniat/& utrũq; ſimul cũ eo qui colitur: Prouenit nãq; aĩa a ſuꝑmo fonte bonoꝝ, & uero datore formaꝝ ꝑ eũ, ꝑ quẽ facta ſunt oĩa/ ſicut ipſe/met teſtatur dicẽs: Pater meus uſq; modo oꝑatur, & ego oꝑor, aut de no/uo creãdo/ut dicũt noſtri Theologi/aut infundẽdo id, qđ ab ipſo fõte ema/nat, ut alii aſſerũt. Ab eodẽ loco originẽ/& uim ſuſcipiũt & thus/& huiuſ/modi odoramẽta/quæ in lege adoleri iubẽtur, ut dicũt ſecretiores Theo/logi: Nã unaquæq; res, ut ipſi docẽt/habet in Archetypo particularẽ locũ, unde uim & originẽ trahit. Hinc ſuſcipit Dñs in odorem ſuauiſſimũ hu/iuſmodi/quæ ipſi reſtituũtur ab aĩa purificata, & iã diſpoſita ſimul cõſcẽ/dere cũ illa ſuffumigatiõe: cũ qua optabat diuus Citharœdus, ut ſaltẽ eius cõſcẽderet oratio/dum cecinit dicẽs: Dirigatur Dñe oratio mea, ſicut incẽ ſum in cõſpectu tuo. Cõdelectatur in huiuſmodi odoramẽtis & aĩa noſtra ipſius Dei ꝓles/ſuſcipiẽs ea ꝑ illas nares, ꝑ quas & ipſa intrauit in inferio/rem hominẽ: per quas etiã aliquãdo emittũtur ſpiritus uiuaciſſimi, q reti/neri nequeũt in corde, bile, aut labore exęſtuãte. Hinc exiſtimať a qbuſdã odoratus ipſe uiuacior, & ſpiritualior cæteris ſenſibus: Thus aũt/qđ in le/ge adoleri iubeť, uariis cõponebať aromatibus/& gũmis/tãta arte, & ſa/cramẽto cõductis/ut magna cõminatiõe iubeat Deus, ne cõpoſitio illa ad alios uſus cõuertať, aut alteri adoleatur q̃ ipſi Deo, ſicuti habeť in fine tri/

David

CHRI/STVS.

David

CHRI/STVS.

David

geſimi capitis libri Exodi, ubi dicit̃: Sãctũ ſanctoꝝ erit uobis thymiama illud vȝ: Quod nullatenus facietis in uſus ueſtros, q̃a ſanctũ tibi erit Dño. Vir q̃cũq; fecerit tale thymiama pro odoratu ſenſuali vȝ, abſcindet̃ a populo ſuo. Quæ autẽ ingrediebãtur cõpoſitionẽ illã, & quõ cõducebat̃, non adhuc pfecte exploratũ habeo, quãq̃ aliqui iactitãt de ſciẽtia illius cõpoſitionis, & gũmaꝝ, atq; aromatũ ingredientiũ ad thymiama illud cõducẽdum: Varias q̃ppe inuenio ſentẽtias, atq; interpretamẽta de gũmis, & aromatibus iſtud conficiẽtibus נָטָף Nataph. n. in noſtra traductione uerſum habemus ſtacten, ſed alii non ignari aſſerũt, q̃ ſit balſamũ, alii opobalſamum, שְׁחֵלֶת Sachelet, quod noſtra traductio habet onychã, apud alios habetur ambracã. חֶלְבְּנָה Helbena, quod traductor noſter interpretatus eſt galbanã boni odoris, alii aſſerũt eſſe maſticẽ. Itẽ q̃uis dicat̃ in textu, q̃ oĩa iſta ſumãt̃ in ęquali põdere ſimul cũ thure lucidiſſimo, aut trãſparẽti, tamẽ de modo cõponẽdi nihil dicit̃, ſed tm̃, q̃ fiat arte pigmẽtarii: Qualis autẽ illa ſit Deus nouit: Nouerãt & illi patres, q̃ huiuſmodi odoramẽta ſolebãt Deo adolere: Nobis aũt, in q̃bus figura ceſſit ueritati, diligẽtiſſime curãdũ eſt, ꝑ ſacrificiis aĩaliũ, & delicato thymiamate, ut offeramus noſmetipſos Deo in hoſtiã ſanctã, ipſi placẽtẽ, & in thymiama ex diuerſis uirtutibus cõpoſitũ, gr̃a, & arte ſũmi pigmẽtarii noſtri Chriſti Ieſu, ut dicere poſſimus cũ Apl̃o: Chriſti bonus odor ſumus, Deo vȝ & hoĩbus. Paulus

Chriſtus eſt ſumma ueritas, & lux omnes docens, & omnia colluſtrans. Tonus Quartus.

Quid ſit ueritas.	Cap.	Primũ.
Chriſtus eſt ueritas.	Cap.	II.
Chriſtus eſt legis ueritas.	Cap.	III.
Quomodo iota unũ, aut unus apex legis non præteribit nõ cõpletus, & non uerificatus in Chriſto.	Cap.	IIII.
Chriſtus legem perfecit.	Cap.	V.
Quid ſibi uelit uitula rubea, & eius cinis in ſacris, & in expiatione coinquinatorum.	Cap.	VI.
Qualiter doctrina Chriſti eſt ſumme uera.	Cap.	VII.
Quid cũ ueritate legis ea, quæ Chriſtus docuit.	Cap.	VIII.
Qua ueritatis rectitudine Chriſtus Deus regat mũdũ.	Cap.	IX.
Quæ in ueritate de credẽdis Chriſtus docuerit.	Cap.	X.
Quod ſola fides, quæ eſt pura credulitas, minime ſufficiat ad ſalutem.	Cap.	XI.

QVID SIT VERITAS, CAPVT PRIMVM.

TANTVS EST VERITATIS ſplendor, ut omnes debiles oculos opprimat, & paruā potentiæ uirtutē excedēs offendat: Hinc uulgariū animi, & non adhuc bene expiati magis craſſo mēdacio, q̄ ſubtili ueritate oblectātur: quia ueritas eſt rectitudo ſola mente ꝑceptibilis, ut cōmuni ſentētia diffiniūt Sapiētes: Et ſi ſola mente ꝑcipitur, nō igitur deprehēditur ab iis, qui mentē ipſam nullatenus poſſidēt, qui nec ſapiūt ea, quæ Dei ſunt, qui eſt fons totius ueritatis: Cuius propria uis eſt cōcordia, & conueniētia medii cum principio, & fine. Hinc myſterio nō modico in antiquiſſima lingua (quę ſancta dicit̃) ueritas ſic deſcribitur אֱמֶת. In quo uerbo prima littera alphabeti, media, & extrema cōnexæ conueniūt: Nam א Aleph eſt prima, ת Tau ultima מ Mem uero media, & cū earum punctaturis profertur emet: Quibus litteris indicatur tota reꝝ textura, egreſſus uidelicet a principio in rem ipſam, atq; reuerſio in finē: Et hæc eſt proprie ueritas, & rectitudo, quæ ad ueritatem ſpectat. Inſup̣ ad denotandā firmitudinē, ſtabilitatēq; ueritatis, eius nomē cōponitur ex litteris bifarie quadratis, figura uidelicet & numeris: Figura.n. ipſaꝝ litteraꝝ ea eſt, quæ firmos habeat pedes, & baſes, quibus ſtet quælibet eaꝝ ſeorſum, & fortius omnes ſimul, ſicuti ecōtrario nomen ſignificans mendaciū ſcribitur eis litteris, quę nullā habent ſtabilitatē, nec ſtare poſſunt ſeorſum, neq; ſimul iūctæ, ut uerū ſit adagiū, mendaciū breues pedes habet, immo claudos, & debiles: Sic.n. illud nomē ſcribit̃ שֶׁקֶר quod proferētes noſtra ligua dicimus ſecher. In numeris quoq; omnes litterę, ex qbus cōponitur nomē ueritatis, importāt numerū quaternariū ſolidum, & firmū: א .n. Aleph.n. unū ſignificat, & mille: Quod unū eſt principium ſolidū, & eſſentia omniū numeroꝝ: Mille quoq; eſt cubus denarii numeri cōpleti, מ mem autē ſignificat. 40. qui eſt numerus deductus per denariū numerū cōpletū, & per quaternariū numerum radicalē, & ſolidū fundamentū omniū numeroꝝ. ת Tau uero ſignificat. 400. numerū deductum per denariū, & quadragenariū, ſiue per quaternariū, & centenariū, qui eſt quadratus denarii: Decies.n. quadraginta, aut quater centū conſtituit. 400. ſicq; numeri, atq; figuræ litteraꝝ, quæ continētur in nomine ueritatis, ſemper ſolidæ ſunt: In litteris autē, quibus cōponitur nomē mēdacii, nec figurę (ut diximus) nec numeri importati per eas continēt aliquid ſoliditatis: unde innuitur ꝙ ex ſe mendaciū facile corruit. Inſup aduertendum eſt, numeros litteraꝝ mendacii multū diſcrepare a numeris denotatis

Sapiē.

Veritas

Mendaciū breues pedes habet.

per litteras ueritatis:In iſtis.n.una littera ſignificat(ut diximus) unitatẽ,
& millenariũ,alia quatuor denarios,tertia uero quatuor centenarios/indi
cans ꝙ ipſa ueritas deprehendit, & colligat res diuinas denotatas per א
aleph/cœleſtes per מ mem,& quadragenariũ/& terreſtres p ת tau,& qua/
tuor centenarios:ut patet iis/qui ſciunt ueram mathematicã formalẽ. Lit/
teræ autẽ/ex quibus cõponitur nomen mendacii / omnes importãt cente/
narios/numeros quippe addictos rebus inferioribus/ & craſſioribus, ubi
uiget mendacium, & falſitas: Nam illarum litterarum ק coph dat cen/
tum, ר res ducentos,& ש ſin trecentos.

Chriſtus eſt ueritas. Cap. II.

EX antedictis facile deprehendit',quomodo Chriſtus ſit ueri/
tas,qui non modo cõuenire facit mediũ cum principio/& fi/
ne,ſed eſt ipſum mediũ/principiũ / & finis, ſicuti ipſemet at/
teſtatur loquẽs Iohãni in pathmotica uiſione dicẽs: Ego ſum CHRI/
α & ω alpha/& omega,principium & finis:Græco.n.ſermone loquebatur STVS.
ſicuti & reuelatio ipſa fuit tota græco idiomate cõſcripta, & perinde eſt ac
ſi dixiſſet hebraico ſermone:Ego ſum א aleph & ת tau:Harum.n.una eſt
prima,altera uero ultima litter,ſicuti in græco alphabeto alpha eſt prima,
& omega poſtrema.Nulli igitur relinquitur dubiũ, quin Chriſtus ſit pri/
mus & ultimus/principiũ/& finis:Qui iterum dixit:Ego principiũ:Et ite/ IDEM
rum:Omnia trahã ad meipſum,tanq̃ vȝ ad finẽ. Hoc quidem ſolũ reſta/
bat/ut mediũ quoqȝ cõſtitueretur.Hinc(ut ſuo loco explicabimus)in me/
dium/& mediatorẽ multifarie effectus eſt.Ecce igitur elegãtiſſimã rationẽ
quare.ſ.Dei uerbũ humanitatẽ,& corpus / atqȝ totũ hominem omnigenã
creaturam aſſumpſit:ut vȝ principiũ exiſtens,mediũqȝ aſſumẽs.i.hominẽ,
qui eſt medius inter Deum/& creaturas alias/omnes ipſas cõtinẽs, dedu/
ceret ipſum,& omnia/quæ in eo ſunt/in debitũ finẽ:Atqȝ hoc modo cõue/
nire faciẽs extrema,& mediũ cum utroqȝ,merito ueritatis nomẽ ſibi uen/
dicaret,& diceret:Ego ſum ueritas.Inſuper ueritatis nomen ſortitur, quia IDEM
in ipſo ſunt regulæ æternæ/quibus cõformari omnes debẽt in uita/& mo/
ribus:Vnde ipſe moderator eſt omniũ factus uia/oſtium/uitis/truncus/re/
gula/doctor/magiſter/regulator/omnes dirigens,& ueritate cõplens,quia
ipſe pleniſſimus eſt, iuxta illud Iohannis:Vidimus eum plenũ gratiæ, & Iohan.
ueritatis,de cuius plenitudine omnes accepimus.

Chriſtus eſt legis ueritas. Cap. III.

IN hunc quoqȝ Chriſtum non tantũ omnis creatura colligit',
ſed adeo tendit tota lex & prophetæ, ut ipſe ſit ueritas ipſius
legis:quia per ipſum,& in ipſo tota lex uerificatur: Et hoc eſt
ꝙ Iohãnes ait:Lex per Moſem data eſt, gratia & ueritas per Idem
Ieſum Chriſtũ facta eſt, complendo vȝ,quæ in lege de ipſo ſcripta erant:

Philip. Et in hunc ſenſum Philippus de ipſo, qui nõ adhuc cõpleuerat ſcripturas, inquit: Quem ſcripſit Moſes in lege, & prophetę, inuenimus Ieſum filium
CHRI/STVS. Ioſeph a Nazaret: Et ipſamet Veritas ait: De me ſcripſit Moſes, uolẽs inferre ea, quę in lege ſcripta ſunt, in ipſo uerificari: Quod uerũ eſt, ſed diuerſimode: Nã aliquãdo retexitur eius genealogia, aliquãdo ſcriptura de ipſo loquitur typice, & figuratiue, alibi per effectus exhibitos in uirtute Chriſti uenturi, alicubi uero uaticinatur promittens ipſum uenturũ, & pleriſq; in locis ipſius dignitatẽ, gloriã, uirtutem, & opera pręclariſſima multigena exarat: Et hæc omnia eo uelamine recluſa, ut niſi ammoueatur, nullibi clare pcipi poſſit, ubi Moſes de Chriſto ſcripſerit: Sed reuelata facie aliquid de
IDEM gloria Domini ſpeculari poterimus: Quod ſua benignitate concedat ille, q
Lucas (ut Lucas narrat) incipiẽs a Moſe, & Prophetis, ſic interpretabatur ſcripturas duobus comitibus, ut dicerẽt, Nonne cor noſtrũ ardens erat in nobis, dum in uia aperiret nobis ſcripturas? Genealogiã.n.texere incipit a protoplaſte, procedẽs per totum Pentateucũ, & per libros ducũ, iudicum, & regũ, & per libros dierũ, quos paralipomenõ dicunt: Vnde Matthęus, & Lucas aſſumpſerũt, quid de ipſius genealogia perſtricte recenſerẽt: Et quãuis ii duo diſcordes aliquando uideantur, non tamen falſa enarrant: cum alter
Hiero. naturalẽ geneſim, alter uero legalẽ deſcribat, ſicuti Hieronymus, & Au-
Augu. guſtinus longa ſerie diſſerũt. Per figuras uero, & ſimilitudines in locis pene innumerabilibus hũc noſtrum Chriſtũ depictũ habemus: In tota enim ſerie tabernaculi, ſacrificiorũ, & ſacerdotii Melchizedech, atq; Aarõ (Paulo interpretante) ipſe magnis ſacramentis deſcribitur, ut aliqualiter ſupra adũbrauimus. Non ſecus de Iona miſſo ad Niniuitas, qui fugiẽs in Tharſim in mare proiicitur, & tandẽ per prædicationẽ Aſſyrios ad pœnitentiã impellit, ſicut ipſamet Veritas negotiũ illud in ipſius typum, & ſignum exhibitũ fuiſſe referat. Itidẽ quoq; in tota hiſtoria Abrahę, qui (ſicut Pau-
Paulus lus cum Galathis diſſerens interpretatur) duos filios genuit, ſignificantes duo teſtamenta: alterũ quippe in ſeruiture legis, alterum autẽ in libertate ſpiritus. Et filius ancillæ fuit prior natu, ſicut & teſtamentũ ſeruitutis: Poſterior autem & hæres filius liberæ, ſicut & teſtamentũ libertatis in ſpiritu hæreditatẽ uerã, & ſempiternã promittit. Et ſicut tunc filius ancillæ perſequebatur filiũ liberæ, ſic & a multis temporibus citra deſcendẽtes a filio ancillæ, qui Iſmaelitæ dicuntur, perſecuti ſunt, & perſequũtur cohæredes Chriſti, quouſq; dabitur tempus, quo fiet unum ouile, & unus paſtor: Et tunc omnia clara luce cõpleta uidebuntur: Quod tempus (ni fallor) propinquiſſimũ eſt: Effectus autem, qui in uirtute Chriſti exhibiti narrantur in lege, ſunt pene infiniti, ex una tamen radice prodeũtes omnes: Quæ radix eſt redẽptio, ſiue liberatio, clementia, pietas, miſericordia, condonatio
Idem delicti, iuxta illud Apoſtoli: Cũ mortui eſſetis in delictis, cõuiuificauit uos,

donans nobis omnia delicta, delens, quod erat aduerſus uos, chirographũ
decreti, quod erat contrariũ nobis. Et ipſum tulit de medio affigens illud
cruci: Immo tota Pauli doctrina hac radice pullulat, ſępius, & pleriſq; in
locis repetens gratiam, quam nobis acquiſiuit Chriſtus, & omnia pietatis
obſequia, quæ nobis exhibuit. Et ut aliquid de antiquis effectibus percur/
ramus, id indicauit ueſtis illa pellicea, quã Deus eius clemẽtia ueſtiuit pri
mos parẽtes peccati ignominia denudatos. Hoc innuit quęlibet promiſſio
facta Patribus de bñdicendis omnibus tribubus terræ in ſemine Abrahę,
Izahac, Iahacob, & Dauid: Hoc liberatio Abrahæ de Vr chaldeorũ, be/
nedictio Iahacob, & uictoria deducta: Hoc deductio poſteritatis eius de
Aegypto, & cibus de cœlo miniſtratus in deſerto, & aqua propinata de
petra, quæ (ut clare inquit Apoſtolus) erat Chriſtus: Quẽ Moſes in pe/ Paulus
tra percutiẽs grauiter peccauit, non confidẽs de aqua miſericordiæ gratis
tribuendæ, abſq; ipſius petrę percuſſione. Et ſecundũ gratiã a Chriſto im/
petratã dictum fuit Dauid per Natam prophetã: Diſtuli peccatum tuũ: Natam
Et de Achab dictum eſt ad Iſaiam: Nõ ne uidiſti Achab humiliatũ? Ideo Iſaias
non inducam malũ in diebus eius. Omnia itaq; huiuſmodi, quibus Deus
ſe clementẽ, & miſericordem præbebat, erant effectus Chriſti uenturi: in
cuius uirtute aperta eſt ianua pietatis, & clemẽtiæ: quæ brachiũ dextrum
a ſecretioribus Theologis nũcupatur: De quo Iſaias: Et brachiũ Domini, Idem
cui reuelatum eſt? Et cœlorũ regina in Cantico: Fecit potentiã in brachio Btã Vir.
ſuo: potentiam quippe, quia nõ minor uirtus requirebatur in reſtaurãdo,
& redimẽdo, q̃ requiſita fuit in creando. Tunc quoq; lex, quæ erat ignea,
& a ſiniſtris terrificãs, & occidẽs, deducta eſt in dexterã pietatis, ſicuti prę
cinuit Moſes, anteq̃ benediceret filios Iſrael, dicens: Dominus de ſina ue/ Moſes
nit, & de ſehir ortus eſt nobis: & hoc, quo ad legẽ, in qua uiſus eſt oriri ap/
parens in igne, quando ipſam dedit, & ſenſibiliter loquens, ac in taberna/
culo habitans, atq; legis doctrina (ſub uelo tamen quodã) contentus. Se/
quitur Moſes: Apparuit Dominus de monte pharan, uel ut melius dica/ Idem
mus iuxta litteram, de monte פארן paaran. i. de monte pulchro, & glo/
ria pleno: Qui mons eſt Chriſtus noſter, de quo alibi dicitur: Mõs coagu/ Pſalm.
latus, mons pinguis, mons, in quo beneplacitũ eſt Deo habitare in eo, iu/
xta illud paternæ uocis: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene cõ/ DEVS
placui. Ex mõte igitur hoc pleno gloria, & gratia apparuit iterum Domi/
nus, & cum eo ſanctorũ millia, qui (ut Matthęus inquit) introierũt cum Matth.
eo in ſanctã ciuitatem, & apparuerũt multis. Tunc uiſa eſt in dextera eius
ignea lex: Quia tunc ignis zeli, & excandeſcentiæ diuinæ deductus fuit in
dexteram, & conuerſus in aquam ſapientiæ, & pietatis! Ideo Chriſtus ue/
nit in aqua, & per aquã dicitur nos regeneraſſe: Et hoc, quia (ut ſequitur)
dilexit populos nõ ultra puniens, & terrificãs, ſed ut benignus Pater dili/

gens, purificans, paſcens, & dans ſeipſum in redemptionẽ pro multis: Per
quos omnes effectus habemus Chriſtũ pręnunciatum in lege, decantatum
a Prophetis, & atteſtatũ ab Apoſtolis, & Euangeliſtis: Vaticinium autem
factum de ipſo, a Moſe potiſſime, ſemper occultum fuit, adeo, ut in cortice
literæ nullũ uideatur: Si autem quis ãmoto uelamine introſpexerit, ſentiet
cor in uia ardere ſummopere: Et ut aliquã feneſtrenulam aperiamus/ nar/
rat Moſes hominem ſolertiſſimo artificio fabricatum cum imagine, & ſi
Mercu. militudine Dei utroq; ſexu decoratum, ſicut de opifice atteſtatur Mercu/
rius, ut alibi diximus: Et ipſum deſcribit prelatum omnibus creaturis, ſicu
Paulus ti ad uerbum de Chriſto interpretatur Paulus: Et hoc anteq̃ (ut ipſe Mo/
ſes ait) eſſet homo, qui operaretur ſuper terram: De cuius hominis fabrica
ſtatim ſubintulit dicẽs: Formauit igitur Dominus Deus hominem pulue/
rem de terra, & cætera, quę ſequũtur: Vnde clariſſime habemus primã de/
ſcriptionẽ humanæ fabricæ (ut nonnulli ſapientes aſſerunt) fuiſſe de Chri
Iohan. ſto: Qui ſicut (teſte Iohanne) occiſus fuit ab origine mundi, ita quoq; ab
Paulus origine mũdi productus fuit, & omnibus prælatus, iuxta illud Pauli: & cũ
introduceret Primogenitum in orbem terre, dixit: Et adorent eum omnes
Moſes Angeli eius. De ipſo quoq; loquitur Moſes, aut lex in Iahacob dicens: Ve/
niet Silo ideſt Meſſiah, & ipſe erit expectatio gentiũ. De ipſo quoq; dice/
Idem bat ipſe Moſes, dum eligeretur a Deo liberator populi: Mitte, quẽ miſſu/
rus es. Innumerabiles ſunt huiuſmodi loci, in quibus Chriſtus præcinitur:
Et pleraq; ſunt, in quibus dignitas, gloria, uirtus, & egregia opera ipſius
Iſaias enarrãtur q̃plurima, ut illud Iſaiæ: Et factus eſt principatus ſuper humeꝝ
eius, & uocabitur nomen eius admirabilis conſiliarius, Deus fortis, Pater
futuri ſæculi, Princeps pacis/ multiplicabitur eius imperium, & pacis non
erit finis, ſuper ſolium Dauid, & ſuper regnum eius, ut confirmet illud,
& corroboret in iudicio/ & iuſtitia amodo, & uſq; in ſempiternũ: Et illud,
Iahacob quod in Geneſi antea uaticinatus fuerat Iahacob dicens: Non auferetur
ſceptrum de Iehuda, donec ueniat Meſſiah: Et ipſi cõgregabuntur omnes
Dauid gentes, aut populi: Quod clarius regius Propheta decantauit in ſecundo
hymno dicens ad ipſum ſub noĩe Patris: Poſtula a me, & dabo tibi gentes
Paulus in hæreditatem tuam: Nam (ut inquit Paulus) factus eſt hæres uniuerſo/
rum, ſicuti per ipſum facta ſunt ſæcula, ideſt machina hęc tota, atq; omnes
hoſpitantes in ea: Ideo ſequitur Propheta: Et poſſeſſionem tuam terminos
terræ. Sic & in pleriſq; pſalmis, maxime in ſeptuageſimo primo, & octo/
Pſalmi geſimo octauo multas de Chriſto cantat regius Propheta egregias laudes:
Et ut breuiter me expediam, nulla eſt legis, aut Prophetaꝝ enarratio, quæ
non referat aliquo modo ad Chriſtũ, ſiue immediate, ut tetigimus/ ſiue me
diate, ſicuti myſterium de ueſtimentis ſacerdotũ, quæ ſacramenta habent
in ipſis Sacerdotibus induendis: Item in noſtris, & tãdẽ in Chriſto, ad quẽ

omnia referuntur, ſicuti in ſuperiori tono explicauimus. Et omnia deniq; adeo referuntur ad Chriſtum, ut nullum ſit iota, aut apex, qui non cóplea- tur in ipſo, ut patet ſane intelligenti: Sed omnia exarare ſingilatim labor quidẽ eſſet inexplicabilis: Ne tamen uideamur hæc ſine fundamento aſſe- rere, aliqua percurremus, in quibus etiam minimum iota, uel apex locum habuit in Chriſto, ut ex paucis adumbratis cætera facilius poſſunt credi, & aliqualiter attingi.

Quomodo iota unum, aut unus apex legis non præteribit non com- pletus, & non uerificatus in Chriſto. Cap. IIII.

IOta minima eſt alphabeti littera, apex uero punctus, ſiue ac- centus: Quæ omnia in ſcriptura debito numero, pondere, & ſacraméto collocata ſũt, adeo, ut Rabi Symeon Ben Iochai (Simeon) & poſt eum Elchana, & alii, non ſolum ſententias, & uerba (Elchana) interpretari conati ſint, ſed etiam rationem reddere de literis, & ipſarum figuris, cũ apicibus ſub, & ſupra poſitis: Et ut aliquid exempli gratia ad- ducamus in medium, primum uerbum legis, quod eſt בְּרֵאשִׁית Bereſit in- terpretantes quærũt primo, cur lex, & deſcriptio fabricæ incipiat a ב Bet: Reſpondent: Quia ב Bet ſignificat domum, & indicat ſapiẽtiam ſuperio- rem: in qua omnia collocata erant prius, q̃ in proprias formas educerentur & per ipſam ꝑducta ſunt omnia iuxta illud Pſalmographi: Omnia in ſa- (Dauid) pientia feciſti: Cui adſtipulatur Iohãnes, qui dixit omnia præfuiſſe in uer- (Iohãnes) bo, ueluti uitam quãdam creatricem: & poſtea omnia per ipſum uerbum facta fuiſſe. Quæritur ſecũdo, cur ſequẽs litera ſit ר res: Et ut omittamus ea multa, quæ tangit Elchana, dicunt aliqui, quoniam cum Bet ב importans (Elchana) duo in numero denotet primum productum in diuinis, qui eſt Filius, & ſecunda perſona Trinitatis ר res importans duo cẽtenaria innuit primam rẽ productã in rebus craſſiſſimis, materiã v3, quæ apud Pythagoreos de- (Pythag.) notatur p dualitatẽ. Tertio loco ponitur א Aleph litera quidẽ diuinitatis, & primi fontis omniũ bonoꝝ, innuens quoniã ꝑducta materia interuenit formaꝝ dator, qui (ut Elchana ait) influẽs in ב Bet & ר res dat, ut materia (Elchana) formeť, & uiuificeť per Filiũ, qui eſt ſapientia creatrix, & omniũ reꝝ uita: Et ꝙ pulchrum eſt, iuncto א Aleph cũ ב Bet fit אב ab, qđ patrẽ ſignificat, qui pr̃ nõ põt eſſe ſine filio. Ecce igiť, quomodo doctores Hebrei referan- tes myſteria literaꝝ confiteanť Pr̃em, & Filium, & conſequenter totã Tri- nitatẽ: Nam de Spirituſancto nulla eſt apud eos ambiguitas: Qui primus dator formaꝝ deducens in materiã formã, quæ præerat in filio, tanq̃ idea, & uita rei producende, cauſat ש ſin, quæ litera ternarium cẽtenarioꝝ im- portat, innuẽs expreſſe illis, q huiuſmodi myſteria norũt, ꝙ in materia illa craſſa producta ſit forma. Et cũ nihil poſſit ſtare in mundo, niſi repleatur diuinitate, iuxta illud propheticũ: Auferes ſpiritum eoꝝ/quẽ.ſ. uiuificantẽ (Dauid)

dediſti eis,& deficient:ac in puluerē ſuū reuertentur:aperiente aūt te ma/
nū tuā,omnia implebuntur ubertate:ideo qnto loco ponitur ׳ iod,qđ no/
ſtri proferunt iota/Quæ lr̄a quoq; diuinitatē ſignificat rebus infuſam,&
Ieremi. oīa replentē,iuxta illud,ꝙ habetur in Ieremia: Coelū,& terrā ego impleo.
Paulus Quæ plenitudo prius fuit in Chriſto,dicēte Paulo: Quoniā placuit,Pr̄i v3
oēm plenitudinē hitare facere in eo. Omnibus itaq; ſic ꝑductis coacerua/
ta eſt maſſa gn̄is humani,& ſepatus electoꝝ coetus dictus populus Iſrael,
ad quē ſolū reparandū uenit Meſſiah.Et ut etiā hunc cōplecteretur in pri
mo uerbo legis,& hiſtoriæ mūdanæ fabricæ,addidit ת Tau,qđ cōgrega/
Elchana tionē Iſrael ſignificat,ſicuti Elchana expreſſe ait:Quoꝝ oīum ſummarius
ſenſus eſt:In ſapiētia,quæ eſt uerbū, & Filius ſummi Patris,producta eſt
prima materia omnium reꝝ,poſtea a fonte omniū bonoꝝ data eſt forma
rebus,& cōſequēter omnia ſunt bonitate cōpleta:& tandē genus hominū,
pręcipue electoꝝ,propter quos facta ſunt omnia,inuitur ꝑductum.Quæ
cuncta,cū reduci debeant ad illud primū/a quo ꝓdierunt,prima lr̄a ſecū/
dæ dictionis iteꝝ eſt ב Bet,ſigillū quippe ſapientię,quæ Chriſtus eſt,& eſt
principiū בָּרָא Bara,qđ creare/purificare/& inouare ſignificat,innuēs oīa
reſumenda a Chriſto/ atq; purificanda p lauacrū,quod in paſſiōe effudit,
& tandē renouāda per ipſum ſuſcitatum,& reducentē hominē renouatū,
& p ipm̄ oēs creaturas in eo cōtentas,in Deū Patrē,ſignatū per א Aleph:
Creatura aūt reducenda ſignatur per ר res,qđ ducentos importat,ſicut א
Cantica Aleph unū,& mille,ut expreſſe dicit in fine Canticoꝝ:Aleph tibi ſelomo,
& ducēti iis/qui cuſtodiūt fructus eius,ideſt creaturis omnibus/q̄uis men/
doſi codices habeant:Mille pacifici tui.Ecce igitur quomō oēs literę illoꝝ
uerboꝝ referuntur,& complentur in Chriſto, etiā minima litera,quæ eſt ׳
iod:cuius ſpinula ſuperior,qn̄ bene formatur/ſubtiliſſima eſt, & extēditur
quouſq; aufugiat aciē oculi noſtri,inuens inuiſibilem diuinitatē:a qua (ut
Elchana dicit Elchana) repletur illud iod,ideſt Chriſtus per ipſum denotatus,qui
bn̄dictionē illam, & influentiā ſuſceptā influit inferius,ut expreſſe inquit
Iohan. Iohānes: Vidimus eū plenū gr̄a,& ueritate: de cuius plenitudine oēs acce
pimus.Ideo non ſine cauſa illud iod ponit in principio nominis ישו Ieſu.
Aliud quoq; myſteriū continetur in lr̄is cuiuſq; dictionis,qm̄ ſi reuoluant
per modū apud Hebreos celebrē qui dr̄ ſiruph, diuerſa inde extrahuntur
myſteria,ut exempli gr̄a,indictione חמור Hamor/quæ aſinum ſignificat:
quē nō ſine myſterio aſcēdere uoluit Chriſtus ī die palmaꝝ,qn̄ ex pietate,
horridā prouīntiā redimendi humanū genus aggreſſus eſt:in quo uerbo ſi
præponatur ultima lr̄a,habebimus רחם Re hem/qđ pietatē,& clementiā
ſignificat,qua poriſſime uſus fuit ab illo die,uſq; ad extremū paſſiōis pro
nobis toleratę.Hinc quoq; diuina diſpoſitione factū eſt,ut in illa die pueri

Digitized by Google

ſemiuates proſternerēt ante ipſum ramos oliuaꝝ:ut denotaret opus pie-
tatis,& miſericordiæ,quod tunc aſſumere incipiebat. Alio quoq; ordine a
litteris illis excerpūtur myſteria, aſſumendo v3,aut primas,aut extremas
litteras diuerſaꝝ dictionū:ex qbus cōponitur nomē illius , de quo occulte
loquūtur uerba oraculi, ut in exemplum adducamus illud/quod Iahacob Iahacob
Deo plenus in Iehuda de Chriſto uaticinatus eſt dicens: Quouſq; ueniet
Silo, ideſt Meſſiah , & ipſi congregabuntur populi : in Hebreo habetur
יָבוֹא שִׁילֹה וְלוֹ יִקְּהַת Iabo ſiloh uelo:Quaꝝ dictionum primæ litteræ ſunt
ישׁו,quæ ſi cōponantur ordine,& more Hebraico,conſtituunt יֵשׁוּ Ieſu,ut
ſit ſenſus: Donec ueniat Meſſiah, qui eſt Ieſu,cui congregabuntur gentes
ſuſcipientes cultū,& teſtamentū eius. Simili modo in Pſalmo ſeptuageſi- Pſalm.
mo primo,in quo multa eulogia decantant de Chriſto,inter quæ illud ha-
bemus:Permanet,aut firmatur nomen eius , & bñdicentur in ipſo omnes
gentes,ubi in Hebreo habetur וְיִתְבָּרְכוּ בוֹ כָּל גּוֹיִם:יִנּוֹן שְׁמוֹ iinon ſemo ueit
barcu bo col goim:Quarū prioꝝ trium dictionum,ſi primæ litteræ acci-
piātur,& ordinentur eo modo,quo nup dictū eſt,cōſtituit hoc nomē יֵשׁוּ
Ieſu:Vbi expreſſe innuitur,ꝙ Ieſu eſt nomen illius,de quo tot, & tanta de-
cantat Vates,in quo bñdicentur omnes gentes,& in quo ſolūmodo (ut ait Dauid
Petrus) oportet homines ſaluos fieri. Celebriori autem myſterio illud idē Petrus
nomen eodem modo retexitur in Pſalmo nonageſimo quinto,ubi Pro- Pſalm.
pheta inuitat omnes ad celebrandum nouum canticum pro nouo opere,
quod celebrare debebat Meſſiah:Et inter alia monumenta hoc habemus:
Lętentur cœli,& exultet terra:cōmoueatur mare,& plenitudo eius:gaude-
būt campi, & omnia quæ in eis ſunt:Quæ uerba in Hebreo ſic habentur
יִשְׂמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְתָגֵל הָאָרֶץ יִרְעַם הַיָּם וּמְלֹאוֹ: יַעֲלֹז שָׂדַי וְכָל אֲשֶׁר בּוֹ Ioſmehu
haſſamaim uetagel haarez,irham haiam,umluo iahelaz ſadai,uecol aſſer
bo:Quæ dictiones eo mō ſunt diſpoſitæ, ut ſi accipiātur primæ lĩæ prioꝝ
quatuor,debito ordine collocatę,cōſtituūt nomē magnū Dei quadrilitte-
rū,qđ eſt יהוה.Si uero accipiant primæ lĩæ triū dictionū ſequētiū habe-
mus idē nomen ſine ultima lĩa,quæ eſt ה:& hoc magno myſterio:Nā per
illud ה,ꝓbant in eo libro,qui dicitur ſepher temunot,uerbum & diuinitatē
uniendā cū carne,ex qua unione cōſtituitur Ieſu; in quē uirtus magni no
minis Dei diffunditur,ut quaſi uideat cedere Ieſu:quo ſolo nomine datur
nunc homines ſaluos fieri:& datū eſt nobis operari ea mirabilia,quæ ſo-
lebāt fieri in uirtute illius magni nominis quadriliteri,ſicut alibi diximus.
Hinc mirando ordine ſequuntur aliæ tres dictiones, quaꝝ primæ litteræ
debito ordine collocatę conſtituūt nomen יֵשׁוּ Ieſu.Quia igitur erectū eſt
hoc nouū nomē,qđ os Dñi nominauit,ideo incipit hic Propheticus hym-
nus:Cantate Dño Canticū nouū.Hinc inuitātur cœli,mare,terrę,campi,

& omnia, quæ in eis ſunt, ad depromendas laudes huius noſtri Chriſti, cui
Pater dedit nomen, quod eſt ſuper omne nomen. Longũ quippe eſſet om/
nia loca ſacræ ſcripturæ retexere cum eoꝝ myſteriis, cum nullus a ſuo ſa/
cramẽto uacuus ſit: Ideo his paucis adductis in exemplũ, ad apices uenie/
mus, qui bifarii ſunt: Inferiores.n. qui pro maiori parte pũcta dicũtur, he/
braice autem נְקוּדוֹת necudot, uiuificantẽ ſpiritũ ſignificant, atq; uolitã/
tem, & incubantẽ ſuper omnia mẽbra, tam mundani, q̃ myſtici corporis,
de quouis loquatur ſcriptura. Quod uidẽs Ezechiel dixit: Et ſpiritus uitæ
erat in rotis, mundana vz, atq; humana, utrãq; uiuificãs: Superiores autẽ
apices, qui a nobis accẽtus dicuntur, hebraice autẽ טְעָמִים ſpiritum diui/
num, & ſanctum ſignificãt, ſanctificantẽ, & in Deum redeuntem: De quo
Orige. bifario ſpiritu, qui tamẽ unus eſt, loquitur Origenes in Peri archon nõ in/
docte: Nam quãuis multiplex ſit diuini ſpiritus uirtus, hæc tamen bifaria
præcipue eſt, ex qua dicitur ſpiritus uitæ, & ſpiritus ſanctus: Et cum iſte
ſit ſpiritus Ieſu, ideo opera ab eo perpetrata dicũtur opera Ieſu, & conſe/
quenter ea, quæ in ſpiritu cõpleta reperiũtur, de Ieſu intelligũtur cõpleta:
CHRI/STVS. Et hoc eſt, quod dixit noſter Ieſus, ille de meo accipite, & annũtiabit uo/
bis: Et iterum: Spiritus ſanctus, quẽ mittet Pater in nomine meo, ille uos
docebit omnia, atq; omnia uidelicet perpetrabit in nomine meo. Et cum
Paulus nihil fecerit neq; faciat Ieſus, niſi in Spiritu ſancto, immo teſte Paulo / ne/
mo poteſt rite nominare Dominum Ieſum, niſi in Spirituſancto / ideo nõ
reperitur aliqua littera in ſcriptura innuẽs, & ſignãs nomen Ieſu ſine eius
apice, & pũctatura: Pari ratione non reperitur aliqua ſyllaba ſine eius ac/
centu. Et hæc ſufficiant dicta de apicibus abſtinendo ab ulteriori relera/
tione: quia ulterius loqui non licet: Sed huiuſmodi cõmunicãda ſunt inter
Dauid perfectos, aut ſpiritu contemplãda, dicendũq; eſt cum Propheta: Reuela
oculos meos, & conſiderabo mirabilia de lege tua.

Chriſtus legem perfecit. Cap. V.

CHRI/STVS. NEq; tantũmodo uerificauit legẽ cõplens omnia, quæ in ipſa
continẽtur, ſicuti ipſemet teſtatus eſt dicẽs: Non ueni ſoluere
legẽ, ſed adimplere, ſed etiam perfecit, & deduxit ad melio/
rem gradum per Euãgeliũ, quod bonum nuntiũ ſignificat,
ueluti ſi quis acciperet characteres plumbeos impreſſoꝝ cõpoſitos in ta/
bella ad exprimenda aliqua dura, & eoſdem rurſum coaptaret ad expri/
menda uerba dulciora, & ſublimiora, eadem tamen manẽte figura chara/
cterum: Pari modo fecit Chriſtus non adinueniens aliam, ſed perficiens
eandem legem, & deducens in eam meliorem ſortem, ut uideatur alia,
cum tamen non ſit, ſed eadem, ſicuti pannus quando tingitur uermiculo,
aut aliquo colore pretioſo, perficitur, & non mutatur. Perfecta igitur
fuit lex tincta, & colorata ſanguine Chriſti multo fœlicius, q̃ reſperſa

ſanguine animalium, ſicut inquit Apoſtolus: Chriſtus aſſiſtens Pontifex futurorum bonorum, per amplius & perfectius tabernaculum, qui uidelicet ipſemet Chriſtus erat, uerum, & uiuens, non quidem manufactũ.i. non huius creationis: neq; per ſanguinẽ hircorum, aut uitulorum, ſed per proprium ſanguinem introiuit ſemel in ſancta: Ex quibus uerbis liquido habemus, q; Chriſtus in proprio ſanguine ampliauit, & perfecit legem: Ampliauit quidẽ, quia ea lex, quæ obſeruabatur ab unica familia Iſraelitica, & paucis aduentitiis in paruulo Iudeæ, & Phœnicis loco, per Chriſtũ diffuſa eſt in uniuerſum orbem, & in omnes gentes, ſicuti in Pſalmo canitur: Et adorabũt eum omnes reges, & omnes gentes ſeruiẽt ei: & aliis plęriſq; in locis. Perfecit quoq; & adeo immutauit, & mitiorẽ, atq; benigniorẽ reddidit, ut adultera, quæ lege lapidari iubebatur, ab ipſo Chriſto facile abſolueretur: & publicanus, ac famoſa meretrix protegerẽt: & alter in Euãgeliſtam & Apoſtolũ, altera autem in hoſpitã eligeretur. Latroni, dum ipſi adhæret, paradiſum promittit. Et ut breuiter cõcludamus, in omnes peccatores miſericordiã oſtendit aperto ſermone dicens: Non ueni uocare iuſtos, ſed peccatores: Et quod grande uidetur, permiſit Deus omnes incurrere peccatum, & indignationẽ, ut omnes ſentirẽt miſericordiã impetratã per Chriſtũ, & non per legem, per quã (inquit Paulus) nemo iuſtificatur: Quod aſſerere minime auderẽ, niſi me idem Apoſtolus doceret, dum ait: Omnia concluſit ſub peccato, ut omnibus miſereatur: quãuis Apoſtolus dicat, cõcluſit in incredulitatẽ: Nam ipſa eſt fons omnium peccatorum, & uera alienatio a Deo. Et adeo ponderat Apoſtolus hoc uerbũ, quãuis ſciat eſſe uerum, ut ſtatim clamando ſubinferat: O altitudo diuitiarum, ſapientię, & ſcientiæ Dei, q̃ incõprehenſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles uiæ eius. Verum ſi alicui illa ſecreta credita ſunt, ea tamen lege id factum eſt, ut indignis non pandãtur. Hinc Paulus fidelis in commiſſis arcanis non explicauit, ſed innuit, cur Deus id fecerit, dicens: Quoniam ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo facta ſunt omnia: uoluit enim inferre: Quoniam ſicut per ipſum Dei uerbũ facta ſunt omnia, ita ipſa deprauata per idem reſtaurarentur, ut ab ipſo tanq̃ a capite, omnes influxus, & omnia bona cognoſceremus ſuſcipi: Ideo ſubinfert: Nõ plus ſapere, q̃ oportet ſapere: quia unuſquiſq; habet, ſicut Deus diuiſit: Sicut.n.in uno corpore multa mẽbra habemus, ſic etiã habemus donationes ſecũdũ gratiã, quæ data eſt nobis, differentes. Et q; uita, & operationes omniũ mẽbrorum proueniãt a Chriſto, lõgo ſermone referat cũ Corinthiis, & Epheſiis inter alia dicẽs: Vnicuiq; noſtrũ data eſt gratia ſecundum menſurã donationis Chriſti iuxta id, quod dicitur: Aſcẽdens in altum captiuã duxit captiuitatẽ, dedit dona hominibus: Nam dedit quoſdam eſſe Apoſtolos, alios autem Prophetas, & cætera, quæ ſequuntur. Voluit itaq; Pater, ut omnia, quæ habemus, ſuſcipiamus

Paulus

Pſalmus

Paulus

Idem

Idem

per filiũ,& ipſum eſſe,& munera omnia, & chariſmata, atq; ſalutem, &
Zacha. miſericordiã conſequamur. Hinc dixit Zacharias ad filiũ pręcurſorẽ Dñi nuper æditũ: Præibis ante Dominũ parare uias eius, qui.ſ.uenit ad dandã ſalutem plebi eius in remiſſionẽ peccato℞ eorum per uiſcera miſericordiæ ſuæ, quibus uiſitauit nos oriẽs ex alto. Non igitur per legẽ quis iuſtificatur, aut per ſanguinẽ animaliũ, ſed per eum, in quo poſuit Dominus iniquitates omniũ noſtrum, cuius liuore ſanati ſumus. Et Paulus nedum ho-
Paulus mines, ſed & omnia deducta eſſe in debitũ concentũ per ſanguinẽ Chriſti reſerat dicẽs: Pacificãs per ſanguinẽ crucis eius, ſiue quæ in terris, ſiue quę in cœlis ſunt. Magnũ quippe tangit myſteriũ, dum etiã ea, quæ in cœlis ſunt pacificata atteſtatur per Chriſti ſanguinẽ, cum omnes aſſerant angelos malos a cœlo expulſos ſine ſpe reditus. Quę igitur reſtabãt in cœlo pacificanda Chriſti ſanguine, niſi intelligamus de Patre æterno, & de oĩbus cœleſtibus numinibus nobis pacificatis, quãdo Chriſtus ſoluẽs pro nobis debitũ in paſſione Patri nos cõciliauit, qui prouocatus fuerat trãſgreſſione
Idem protoplaſti: Nam ut Apoſtolus cũ Corithiis ait: *Sicut unius delicto mors* regnauit per unum, multo magis abundantiã gratiæ, & donationis, & iuſtitiæ ſuſcipiẽtes in uita regnabũt per unũ Ieſum Chriſtũ: in quo, & nõ in lege ſanãtur, iuſtificantur, & perficiũtur omnes, non tantũ in carne, ut fie-
Idem bat in lege, ſed in ſpiritu, & in operibus, ut Paulus proſequitur cum Hebreis dicẽs: Si enim ſanguis hirco℞, aut uitulo℞, & cinis uitulæ aſperſus coinquinatos ſanctificat ad emundationem carnis, quanto magis ſanguis Chriſti, qui per Spiritum ſanctum ſemetipſum obtulit immaculatũ Deo, emundauit conſcientiã noſtram ab operibus mortis ad ſeruiendũ Deo uiuenti? Et cum de ſanguine animalium pleriſq; in locis dictum ſit, percurrendum eſt etiam aliquid de myſterio cineris uitulæ ruffæ, quo aſpergebantur inquinati.

Quid ſibi uelit uitula rubea, & eius cinis in ſacris, & in expiatione coinquinatorum. Cap. VI.

ET quãuis omnes expiationes a Sũmo legiſlatore fuerint miro ordine cõſtitutæ, myſteriũ tamen uaccæ rubeæ excellentiſſimum, & ſuper alia ſacrificia celeberrimũ æſtimabatur, cũ id ordinatũ eſſet in expiationẽ immaniſſimo℞ ſcelerũ, & tranſgreſſionis primo℞ parentũ, & cõflati uituli, erectiq; ab Aaron, & a populo in deſerto: In expiationẽ inq̃, pro quãto patiebatur figuratiuũ ſacrificiũ: nam omnia uere plene expiãtur in Chriſto, ut nuper tetigimus: & quanto hoc myſterium de uacca rubea excellentius opus redemptionis præfigurauit, tanto celebrius eſt. Si autẽ id ordinatũ fuerit pro expiatione delicti erecti uituli, uideamus: Nam educti filii Iſrael de Aegypto, & ſoluti a iugo dominii illius, qui regebatur ab ariete, adhuc tamen timẽtes influxũ illũ,

ductore eorum priuati(ut rebantur)uoluerunt aſciſcere uirtutẽ fortiorem in
illa Aegyptiorũ tauri vʒ,qui superſedet in cœleſti circulo arieti:Vnde arte
quadã ſecretiori diſpoſitis rebus , liquefacto de more metallo fabrefactus
eſt uitulus:Illumq; erigẽtes rerum diuinaꝝ adhuc ignari opinabãtur hau/
rire uirtutem ſuperiorẽ arieti,& inde præualere(ſi opus foret)contra eos,
qui ab ariete regebãtur:Sed hic fuit error,& peccatum maximũ,dum at/
tribuere uoluerũt tauro cœleſti fauorem, quẽ a Deo uiuo ſuſcipere debe/
bant,ſicut illucuſq; ſuſceperãt auctus quoq; fuit error, quia erexerũt ima/
ginem beſtiæ contra præceptum Dei adiutoris eorum:Cui ſceleri, & uul/
neri,ipſo Deo iubente,duo ſunt adhibita remedia: Alterũ,quia iuſſi fuere
expiari multi in ſanguine proprio: Quod effectũ eſt per filios Leui , unde
meruerũt benedictionẽ,qua priuata erat illa familia ob ſcelus perpetratũ
in ſichimitas:Alterum remediũ fuit uitula hæc rubea:Cuius myſteriũ ali/
qualiter percurramus: Obſerua,quæſo,ordinẽ:Vacca/ſiue uitula eligitur
cõtra peccatũ uituli adorati,ut expurgatio fiat per id, per quod quis pec/
cauit:Sed debilior ſexus aſſumitur , ne credamus expiationẽ fieri ex uir/
tute ipſius animalis:non enim ex animali,ſed ex diuino numine influeba/
tur,unde expurgatio fieret:Hinc non dignius animal, ſed debilius in ſexu
ſecernitur:Et ut cõprobaretur fauor hauriendus,non ab ipſo animali, ſed
a cœlo,iuſſit Deus ipſum cum omnibus eius extis cõburi , igne illo uide/
licet,qui e cœlo miniſtrabatur ad holocauſta ſuſcipienda,ut ex pleriſq; lo/
cis ſcripturæ diſcere poſſumus, & celebri fama apud Hebreos diuulgatũ
eſt:Qui in hís (ut aiunt) dabatur e cœlo in toto tempore primæ domus,
ſed etiam in ſecunda aliquando ſubminiſtratus fuit , ut ex ſecundo uolu/
mine Machabeoꝝ habemus:ubi legitur , ꝙ ueniens Neemias de Perſide, Neemias
ut ſacrificaret,quęſiuit ignem cœleſtem reconditũ,&non inuenit,ſed aquã
craſſam:qua iuſſit aſpergi ſacrificia, cum ignem non haberet a cœlo mi/
niſtratum.Elias autem tempore primę domus,ut comprobaret cultũ Dei
ſui meliorem,q̃ cultus prophetarũ Bahal,expoſuit ſacrificium ſuum igni
de cœlo ſubminiſtrando,exquirens, ut & ipſi prophetæ Bahal itidem fa/
cerent: Et cum ignis nequaq̃ abſumeret ſacrificiũ illoꝝ pſeudoprophetaꝝ
ſed ſacrificium Elię cõbureret,& tranſmutatũ in ignem cœlo pręſentaret,
cõprobatus fuit cultus Eliæ uerus,& bonus,ut habet̃ in tertio uolumine
Regum. Hoc igitur igne cõbuſta uacca cum omnibus inteſtinis eius , ex
illis cineribus cõſpergebãtur inquinati,iuxta illud Pauli:Si.n.ſanguis hir/ Paulus
coꝝ,& tauroꝝ & cinis uitulę aſperſus inquinatos ſanctificat ad emũdationẽ
carnis,& ſanguinis vʒ,ſecũdũ quę prouenit peccatũ in hominẽ,ideo pec/
catũ ſapit naturã rubei ſanguinis:unde Eſau peccator Edom.i.rubeus di/
ctus fuit,& pro quodã rubeo uẽdidiſſe primogeniturã.Primus quoq; pa/
rens,ꝑ quẽ introductũ fuit peccatũ in omnes,nominatus fuit Adã,q terra

rubea(ut dicũt) in lingua noſtra ſignificat. Sed ſi bene ppẽdimus chara/
cteres illos, illud nomẽ ſignificat qd ſanguineũ diuinitate conſperſum: Cõ/
ponitur. n. ex א Aleph, quæ eſt littera diuinitatẽ innuẽs, & דָם dam, quod
ſanguinẽ ſignificat. Hinc potiſſime pro expiatione peccati non ſolũ ado/
rati uituli, ſed etiam protoplaſti deligitur uitula rubea, ſapiens vʒ non ru/
Cãtica borem carnis & ſanguinis, ſed meliorẽ, de quo dicitur in Cãticis: Dilectus
meus candidus, & rubicũdus: candidus quidẽ innocentia, rubicundus ca/
ritate, & igneo feruore. Et ſicut Adam, per quem inductũ fuit peccatũ in
inferiorem mundum, dictus fuit rubeus uel terra rubea, quia tractus ab
הָאֲדָמָה adama, quod terram rubeam ſignificat, ita Dauid electus ſecun/
dum cor Domini dictus fuit אַדְמוֹנִי Admoni. i. rubeus, uel ruffus, ut ha/
Regũ bemus in primo uolumine Regũ: Et Chriſtus ab eo deſcẽdẽs, homo qppe
de cœlo cœleſtis, reparator peccati īducti a primo homine terreno, rubeus
fuit, ſi pictura nos uerũ docet, & ii, qui eius phyſiognomiã deſcribũt: Cu/
ius rubor adeo efficax fuit, ut ſicut cãdor corporis ipſius transfigurati re/
dundauit in ueſtimenta, ut apparerẽt alba ſicut nix, ſic & feruor eiuſdem
patientis diffuſus fuit in ueſtimenta, adeo, ut (Dionyſio teſte) Angeli ad/
Iſaias mirantes dicerent illud Iſaiæ: Quare rubeũ factum eſt ueſtimentũ tuum?
Non mirũ igitur, ſi ad figurandã expiationẽ faciendã per hominem ruf/
fum cœleſtem a peccato contracto per hominẽ rubeũ terrenum, iubetur
eligi uacca rubea: Sed hæc perfecta eſſe debebat, & nulla macula detur/
pata, nullũq; iugum inferioris ſeruitutis portare, ut plene indicaret expur/
gationẽ, quæ debebat fieri in lege libertatis, & perfectiſſima ab eo, qui ab
omni ſeruitute nos liberauit: Et ut facilius ſuſciperet cœleſtẽ influxũ, ſi quis
tunc dabatur, qui declinat a coinquinatis & aliqua deprauatis macula, ut
in lege clarius edocemur. Iugulabat̃ quoq; uitula extra caſtra, ut de ipſa,
Paulus & de uero holocauſto inquit Apoſtolus cũ Hebreis: Quorꝝ animaliũ in/
fertur ſanguis pro peccato in ſancta, horꝝ corpora cremabantur extra ca/
ſtra: Propter quod & Ieſus, ut ſanctificaret per ſanguinẽ eius populũ, ex/
tra caſtra paſſus eſt, ut expiaret eos, etiam qui per peccatũ extra cœtũ iu/
CHRI/ ſtorum excluſi erãt, iuxta illud quod ſummus Redẽptor ait: Nõ ueni uo/
STVS. care iuſtos, ſed peccatores: Et iterꝝ per aliũ Euãgeliſtã: Venit Filius homi/
nis quærere, & ſaluũ facere, quod pierat. Ex ſanguine quoq; iugulatę uitu
læ ſacerdos intincto digito aſpergebat cõtra fores tabernaculi ſepties, nu/
mero qdẽ remiſſionis, ut indicaret remiſſionẽ faciẽdã in ſanguine ueri ho/
locauſti, qui etiã ſolus oſtiũ eſt, p quod ingredimur ad ſalutẽ, & uitã. Po/
ſtea cremabat̃ igne illo a cœlo miniſtrato, ut cõueniẽs eſſet medela, uel ſal
tem figura medelę, cõtra maculã ex inferiori igne, & rubeo deductã. De/
niq; ex cineribus cõbuſti animalis aſpgebãtur nõ ſine myſterio coinqnati,
quia nihil magis ſanctificat animal, & rubeũ noſtrũ, q̃ eius mortificatio;

& cõbuſtio facta a ſancto illo igne, quẽ redemptor uenit mittere in terrã.
Sed mirãdũ ſacramentum occurit: Nam ſi cinis ille coinquinatos ſancti/
ficabat, & mundabat, cur inquinabat́ ſacerdos, qui ipſum cinerem extra
caſtra portabat, uel q eũ cõburebat? Vnde de iſto cinere dicebat́, ꝙ pur/
garet coinquinatos, & fœdaret mundos. Ex his infero, ꝙ cum ſacramen/
tum huius uaccæ, & aliorꝝ ſacrificiorꝝ ſit multigenũ, & profundum inter
omnia, quæ habẽtur in ſcriptura ſacra/hinc multipliciter, & pro diuerſis
ſenſis reſoluitur quæſtio. Aliqui igitur dicũt/ꝙ inquinatio illa & mundi/
ties cõtrahebat́ in ſacerdote illam cõburente, quia ſacratior erat res, quã
gradus ille ſacerdotalis, ſicut contigit laico, aut mulieri tangenti ſacra, &
corpus Chriſti, quod a ſolis exiſtẽtibus in ſacris ꝑtractandũ eſt: Alii/quia
ſacra ſuſcepta cum deuotione, & reuerẽtia mundificãt, irreuerenter autem
ꝑtractata, aut curioſe inueſtigata inquinãt: Alii uero dicunt, ꝙ pro quãto
littera ſonat immũdus erat cõburẽs eam. i. tangens, quouſqꝫ per ignẽ illud
animal expiaret́: & qui ꝑtractabat illos cineres extra caſtra, aut quomo/
docũqꝫ, tanq̃ morticinũ quiſqꝫ illa ꝑtractaret: unde ſtatim ſequitur: Qui te
tigerit cadauer hominis, immundus erit ſeptem diebus: ſed aſperſus aqua
cũ illis cineribus die tertio & ſeptimo mundabit́: Alii dicũt, ꝙ locus ipſo/
rum cinerꝝ erat in caſtris, ideo tangẽs illos extra caſtra immũdus erat, ſi/
cut cõſecratis in loco nõ cõuenienti. Si autẽ ulterius hoc negotiũ perſcru/
tari uoluerimus, & reſerare aliquid de recõditis myſteriis, dicemus ꝙ hæc
uitula rubea eſt beata Virgo de progenie ruffi Dauid, per quã inducta eſt
benedictio expellẽs maledictionẽ, & infectionẽ diffuſam ꝑ Euã in huma/
num Genus. Et ne erubeſcamus id ſine ratione aſſerere/uideamus breuiter
quãta cõſonãtia omnia in hunc ſenſum cõueniãt. Eua rubea terreſtris, Ma
ria rubea cœleſtis, & plena igneo ſpiritu, plenaqꝫ gratia, & uirtutibus, ſi/
cuti cœleſte perhibet oraculũ, ut dicere poſſit illud Eccleſiaſtici: In pleni/ Eccleſia.
tudine ſanctorꝝ detẽtio mea: Ideo dicit́, ꝙ uitula illa eligenda erat ꝑfecta,
integra, & ſine aliqua macula: Quæ nec fuerit preſſa aliquo iugo, ſicut &
Virgo cœleſti nũtio proteſtata eſt dicẽs: Quoniã uirum nõ cognoſco. Hu/
ius quoqꝫ uitulæ ſacrificiũ, & omnia eius myſteria celebrata fuere extra
caſtra, & cõmunẽ cœtum etiã electi populi, ſicut & Mariæ myſteria om/
nia celebrata ſunt extra cõmunẽ legẽ: Fuit. n. ab Angelo denũtiata, a Spi/
ritu ſancto obũbrata, a uirtute diuina grauidata, & repleta gratia nõ cõ/
muni, ſed ea quæ erat apud Deũ primariũ fontem omniũ bonorꝝ: pepitqꝫ
filium ſine dolore, ſeruato clauſtro uirginitatis, ſemper procedẽs ultra na/
turæ leges. Hinc Salomon quærẽs, & inueſtigãs de ipſa in Prouerbiis di/ Salomõ
cit: Mulierẽ fortem quis inueniet? Et ne quæſiſſe uideatur deſperãs, ſubdit
prophetãdo: Procul & de ultimis finibus, aut de penetralibus (ut habet ue
ritas litteræ) pretium eius. Et ut aliquid de myſteriis ſecretioris Theologiæ

referemus,

referemus/obſeruabimus etiã q̃to ſacramento numeri litterarum uitulæ/& Mariæ conueniãt: Nomẽ enim Marię, quæ in hebreo ſic ſcribiť מַרְיָם dat mihi 290: Vacca aũt, quæ hebraicis characteribus ſic exaratur פָּרָה dat in numero 285. Cui ſi reſtituať he ה ſiue quarius a שָׂרָה Sara ablatus/iubẽte Dño/quæ prius dicebatur שָׂרַי Sarai, cõſurgit 290: Qui numerus fuit etiã ablatus a prima muliere per Adã, quãdo uocauit eã אִשָּׁה Iſſa, ubi paſſim habetur uirago/quoniã de uiro aſſumpta erat: Vbi aduertendũ eſt, ꝙ no/men uiri/quod eſt אִישׁ Ais/dat 311: ſed nomẽ mulieris, quod eſt אִשָּׁה Iſſa/ dat 306/deficiens per quinariũ a nomine uiri. Hoc igiť quinario reſtituto uitulæ, ut ſit pfecta, & quadã uirilitate plena, dat 290, quãtum reddit no/men Mariæ, quę plena fuit omni uirtute, & uirilitate, ut pareret ſine uiro, myſterio quidẽ occultiſſimo: qđ a nemine adhuc ĩ ſcriptis explicatũ uidi. Aderat quoq; in illa expiatione altiſſima larix, uel cedrus, ut habet tradu/ctio noſtra, & minima omnium hyſopus, quæ aut ipſe roſmarinus eſt, aut ſpecies quędã ipſius, ut de mẽte quorũdam alibi diximus, qui eſt minima arbor, uel maior plantaꝝ, & forſitã de utroq; participat, ſicut in aliis con/tingit, quod alias tetigimus: Intererant itaq; ſuprema, & infima arbor: illa, ut denotaret eminentiſſimũ culmẽ excellentiæ Mariæ, ſecundũ quod di/ctum eſt: Benedicta tu inter mulieres: hæc autẽ, ut innueret ipſius profun/dam humilitatẽ, de qua ipſamet ait: Quia reſpexit humilitatẽ ancillæ ſuæ. His itaq; aſpergebať populus, quaſi quodã prælудio ueræ, & conſũmatæ expiationis, quæ debebat fieri in Chriſto: Cui tandem mediate, uel imme/diate rñdent cũcta legalia, & cætera quæq;. Sed de iſto ſacrificio, tanq̃ ce/lebriori, & profundiori ſacramẽto pleno, ſpiritu nobis ſuggerẽte, & impel lente aliqd percurremus explicãtes qualiter illud ſit uerificatum in noſtro Chriſto, ut per ipſum etiam cætera uerificata intelligant. Nec me carpat quiſpiã, quia dixi uitulã combuſtã in expiationem peccati ſignificare Bea tam Virginem, quaſi uelim innuere hanc expoſitã in expiationem noſtrãt Non hoc ſentio, cũ unicus tantũmodo ſit expiator, & redemptor omniũt Sed id uolui innuere, ꝙ ſicut peccatũ exordiũ habuit a muliere pręuenta

Angelus ab angelo mortis, ita & expiatio exordiretur ab Angelo lucis, & uitæ, qui ipſi a cœlo hoc detulit oraculũ: Ecce concipies, & paries filium, & uocabis

Matth. nomen eius Ieſum, qui (ut in alio Euangeliſta dicitur) ſaluũ faciet popu/lum ſuum a peccatis eorum, ſed ad alia tranſeamus.

Qualiter Doctrina Chriſti ſit ſumme uera. Cap. VII.

IN Chriſto non ſolum lex uerificata eſt, ut de millibus aliqua adũbrauimus, ſed etiã ea, quæ docuit, ueriſſima cõprobãtur, Primo, quia emanauit illa eius doctrina a fonte ueritatis, qui

IRI/ eſt Pater, ſicut ipſe explicauit dicẽs: Qui miſit me uerax eſt:

VS. Et iterũ: A me ipſo nõ ſum locutus, ſed qui miſit me Pater, ipſe mihi mã/

datũ dedit, quid dicã, & qd loquar. Hæc igiẽ doctrina emanans a paterno fonte deſcendit per primũ canalẽ ueritatis faciens profundiſſimũ mare altiſſimę ſapiẽtię, q eſt filius, ut Hebreorꝫ more loquamur. Hinc iterato ſermone ipſe ait: Mea doctrina non eſt mea: mea qppe/quia mihi hęreditario iure tributa: mea, qa a me edocta: ſed nõ mea, qa aliunde traxit originem. Hinc uera, qa concors, immo eadẽ cũ illa ſupremi fontis ueritatis. Idcirco ſemp uera, qa in Filio exiſtens effecta eſt meta/linea/& regula eorꝫ omniũ quæ in mũdo facta ſunt, cũ ipſa oĩa in ipſo pexiſterent/& examuſſim per ipſum facta ſint, put in eodẽ erat ipſorꝫ idea. Et qa ea eſt regula omnium agẽdorꝫ/tã a nobis, q̃ ab intelligẽtiis, quæ ipſam conſulũt (ut ait Auguſtinus) tanq̃ uitæ & ueritatis fontẽ/ideo quãto quis cũ ea ſapientia, & regula magis cõuenit, tãto pfectius in ueritate eſt: & q̃to qs magis ab ea elongatur, tanto lõgius a ueritate diſcedit. Hinc de diabolo dixit ipſa ueritas: Ille homicida, ſiue occiſor, & ipſa mors effectus ab initio in ueritate non ſtetit: Hoc ideo/qa receſſit a Chriſto, imo pſumpſit contra eũ inſurgere/ipſumq; deuorare, quãdo poſtenſus fuit in cœlo naſciturus de muliere amicta ſole, & coronata duodenis ſtellis. Vera inſup fuit, quia nullũ in eius uerbis aliquãdo cõtentũ fuit mẽdaciũ: Quod perſentiẽs ipſe omniũ cognitor dixit: Cœlũ, & terra tranſibũt/uerba aũt mea nõ præteribũt: Nã (ut diximus) nullus fuit Propheta/quem aliquãdo nõ fefellerit opinio/pter/Chriſtum, in quo nullus error: Hoc.n. priuilegio decoratus fuerat a Pñe/qui ſemp erat ſecũ complens oĩa/quæ dicebat, iuxta id, qđ ait: Qui miſit me mecũ eſt, & nõ relinquit me ſolũ, quia ego, quæ placita ſunt ei/facio ſemp. Nã oẽs nos (inqt Iſaias) quaſi oues errauimus, ſed ipſe iniquitatẽ nũq̃ fecit, nec dolus inuentus eſt in ore eius. Vera deniq; fuit, qa deducta ſemper ex primo & omniũ ueriſſimo principio, qđ ait: Ego principiũ/qui loquor uobis: Principium quidẽ omniũ rerũ/principiũ totius pfectionis & ſalutis, principiũ quoq; cũctarꝫ ueritatũ: Cui oẽs facile aſſentiũt notis terminis, cognito vʒ quomodo illud pricipiũ ſignificat eũ, p quẽ/& in quo facta ſunt oĩa, & in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ/& ſcientiæ abſconditi, atq; omnes ueritates, quæ de quacunq; re demonſtrari poſſunt / ut merito de ipſo dicat Abacuch. Hic inuenit omnem uiam diſciplinæ, & tradidit eam Iahacob puero ſuo, & Iſrael dilecto ſuo: Poſt hęc in terris uiſus eſt docens & explicans, quæ per ora Prophetarum ante prædixerat.

CHRISTVS. Augu. CHRISTVS. Iſaias CHRISTVS. Abacuch

Quid cum ueritate legis ea, quę Chriſtus docuit. Cap. VIII.

SEd cum lex iam data ſit a Deo ſumma ueritate per Angelos ueritatis in manu mediatoris, non inſulſe quęrendũ eſt, quid ueritatis cõtineant, & quẽ cõuentũ habeant cum lege ea/quę Chriſtus docuit: An ſit aliquid cõtra legẽ, an aliud a lege, an ex ipſa, an interpretamẽta, & perfectio legis. Nõ quippe continet aliquid

cõtra legẽ doctrina illius, qui uenit adimplere legem etiã uſq; ad minimũ apicem: Nec aliud a lege/cũ ipſe ad legẽ remiſerit eos, qui ſalutem quære/bãt: Nec ipſa lex ad unguem, quia ſuperflua fuiſſet duplex legis traditio, & ſimplex reiteratio, imo ea, quę Chriſtus docuit, uidenť quid aliud a lege ex doctrina illius, in cuius pectore ipſe Chriſtus reſonat: qui ponens diffe

Paulus rentiã inter legem, & euangeliũ inquit cũ Romanis: Ex operibus legis non iuſtificabitur omnis caro: per legẽ.n. cognitio peccati: nunc autem ſine le/ge iuſtitia Dei manifeſtata eſt, teſtificata a lege, & prophetis. Si autem lex dat cognitionẽ peccati, & nõ iuſtificat, euangeliũ uero iuſtificat, & id ſine lege, q̃uis illud prædictũ fuerit in lege, euangeliũ omnino eſt aliquid aliud a lege/nec tamen diuerſum, cũ de euãgelio teſteť lex. Hæc itaq; fuit locus umbra, & obſcuritate occupatus/quouſq; illuſtraretur ſuccedẽte luce/quæ

CHRI/STVS. ait: Ego ſum lux mũdi: de qua Iſaias quoq; uaticinatus erat, dum diceret: Populus, qui habitabat in tenebris/uidit lucẽ magnã: & habitãtibus in re/

Iſaias gione umbræ mortis lux orta eſt eis: Sed qñ? Quando paruulus natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis: cuius nomen eſt admirabilis conſiliarius, Deus fortis, Princeps pacis, Pater futuri ſæculi: q eſt Chriſtus noſter, a quo regenerati, & edocti ſumus. Eſt igitur euãgelium lux colluſtrans, & inter/pretans legem: Eſt quoq; dulciſſimus fructus duri trunci, & amaræ radi/

Paulus cis legis: Amara quippe hæc fuit / dicente Paulo: Lex iram Dei operatur, quia ubi non eſt lex/nec prçuaricatio: Et iterum, quod durum ſummope/re uidetur: Lex ſubintrauit, ut abundaret delictum: Ergo lex mala, lex pec

Idem catum eſt? Abſit inquit Apoſtolus: Nam peccatum cognoui per legem, a qua ipſum accepit occaſionem/ut ſubintraret: Lex quidem ſancta, & mã/datum iuſtum, & bonum: Et iterum: Lex ſpiritualis eſt: Et ſi malum co/gnoſco per legem, ergo lex non eſt mala: Et ſi, quod nolo, illud facio, con/ſentio legi, quia bona eſt: cui u3 uolens conſentire nollem malum illud fa/cere, quia contra legem. Non igitur lex mala, ſed amara, quia inde ſentio amaritudinem peccati: Nam concupiſcentiam neſciebam/niſi lex diceret, Non concupiſces: Sine lege enim peccatum mortuum erat: Et tunc uiue/bam ſine lege: Sed cum ueniſſet mandatum, peccatũ reuixit, quod u3 cõ/tractum fuit per legẽ, qua primo parenti dictum eſt: De ligno ſciẽtię boni & mali ne comedas. Nec alii ligabanť lege aliqua, niſi ea, quæ ſcripta erat in cordibus eorum, quouſq; publicatum eſt mandatum/ quod ligabat fa/miliã illam Iſraeliticã, & alienigenas quoſdã, qui legẽ ſuſceperant: in q̃bus peccatũ reuixit data peccati occaſione: quia uirtus peccati lex: Quæ adeo fuit amara/atq; mortifera, ut ex ipſa morti omnes mãcipati ſint, ſicut pri/mo Progenitori, ex cuius ſemine omnes prodierũt, dictum fuit: Quacũq; hora comederis, morte morieris. Suauiſſimus autẽ fructus legis eſt euan/gelium, in quo fauſte annuntiatur, & declaratur Chriſtus: cui qui credit,

reputatur id ſibi ad iuſtitiã: Nam hæc uox (teſte Paulo) non ſolum propter Abraham/ ſed propter nos omnes delata eſt, quibus reputatur ad iuſtitiam credentibus in eum, qui ſuſcitauit Dominũ noſtrũ Ieſum Chriſtũ a mortuis, qui traditus eſt propter delicta noſtra, & ſurrexit propter iuſtificationem noſtram. Iuſtificati ergo ex fide, pacem habemus ad Deũ per Dominũ noſtrum Ieſum Chriſtũ: per quem habemus acceſſum per fidem in gratiam iſtam, per quã ſtamus, & gloriamur in ſpe gloriæ filiorũ Dei: Quam gloriam, & conſolationẽ habemus in Chriſto, qui eſt fructus legis, atq; uerum legis ipſius interpretamẽtum, uteraq; perfectio ipſius: Nam ex illa ſapientia habemus, unde iuſtificemur a peccatis contractis per legem, & unde liberemur a ſeruitute legis, & unde conſequamur miſericordiam, & gratiam: quæ ſunt inficientis legis antidota: A lege enim contrahimus culpam, ab euangelio medicinam: A lege ſentimus punientem iuſtitiam, a Chriſto autem & euangelio gratiam, & miſericordiam/ A lege delictum ab euangelio unde delictum cõdonetur: Per legem omnes, tanq̃ oues errauimus, per Chriſtum, qui eſt uia, ueritas, & uita dirigũtur pedes noſtri in uiam pacis: A lege/ unde iniquitates noſtræ, ſicut onus graue grauent ſuper nos: in Chriſto uero poſuit Pater iniquitates omniũ noſtrum: Per legẽ uulneratur, & infirmatur anima: Chriſti aũt liuore ſanati ſumus.

Qua ueritatis rectitudine Chriſtus Deus regat mundũ. Cap. IX.

SEd anteq̃ deueniamus ad ea particularia, quæ ſecundũ ueritatem docuit/ uideamus/ qua rectitudine regat mundum ille, cui Pater dedit omne iudicium, omnẽq; poteſtatem in cœlo, & in terra, quãuis cõtrarium uideatur iis/ qui non plene percipiunt ea, quæ Dei ſunt: & qua occulta ſapiẽtia ſummus ipſe moderator permittat multa mala, ut inde extrahat maius bonũ, & appareat ſapiẽtia, & bonitas ipſius moderantis: Qui ſicut a principio in mundana fabrica poſuit malũ contra bonum, inuerſum, & obliquũ cõtra rectum, tenebras contra lucem, paſſiuũ contra actiuũ, frigus contra calorem, & huiuſmodi multa/ pari modo in membris ueri, & myſtici corporis/ alterũ contra alterum collocauit/ in illo dextrũ cõtra ſiniſtrũ/ in hoc aũt angelum tenebrarũ contra Angelum lucis/ malos cõtra bonos: Ex his nõnulli eleganter cõnumerãtur a Clemẽte in recognitione Petri Cain. ſ. cõtra Abel, Gigantes cõtra Noe, Pharao contra Abrahã, & cõtra eius a Deo electã familiã, Philiſtiim & Gerarites cõtra Izahac, Eſau contra Iahacob, Magos cõtra Moſem, Tentatorem cõtra Redemptorẽ, Simonem magum contra Petrum, Gentes cõtra fideles, filiũ iniquitatis contra Chriſtum: Ideo iam ab omnibus antichriſtus uocatur, quaſi contra Chriſtum. Et ſic omnia habent eorũ contraria, ut quaſi per quandã antipariſtaſim concentus mundani, & humani corporis ſuauior habeatur: Vnde Dionyſius in eo, in quo tractat de

Clemẽs

Diony.

diuinis nominibus, de malo diſſerit, tanq̄ de aliquo pertinẽte ad Diuinam
Amos prouidentiam, & ad concinnam reꝝ diſpoſitionem. Hinc & Amos magna
confidentia prorupit: Non eſt malũ in ciuitate, quod nõ faciat Dominus:
Iſaias Et Iſaias ſub Dei perſona loquens ait: Ego ſum creans malum: Nec tamẽ
Deus creat pœnã, ut aliqui exponunt, quia malus eã generat ex diſſonan/
tibus moribus, & turbato animo: cũ omnis inordinatus animus (ut recte
Augu. ſentit Auguſtinus) ſibiipſi pœna ſit. Eſt itaq; Deus creans malũ, qa crea/
uit materiam, quæ ex ipſius natura mala eſt, & omnia ei innixa, & adhę/
rentia trahit ad malũ, quia facit recedere a primo, & ſummo actu, qui eſt
ipſa regula boni, & ueritatis: Facit quoq; omne malum, qui fecit naturam
uertibilem, & materiæ annexam, unde efficitur prona ad malũ. Nec inde
cenſeri poteſt ipſe opifex malus, cũ multo maius remediũ bonitatis præ/
parauerit/& prębeat uolẽti illud, q̄ ſit pronitudo ad malũ. Nec poterat ali/
qua creatura ꝓduci/quæ ſuapte natura nõ diſtaret a prima regula/a qua,
Anſel. & moribus, & uoluntate diſcrepans peccat. Hinc Anſelmus, & alii cũ ſe/
quentes, dicunt Deũ non potuiſſe facere naturã impeccabilem: quia non
potuit facere aliũ Deum, qui eſſet prima regula omniũ. Sed cũ nolim eſſe
cenſor diuinæ potentiæ, & aſſerere an Deus potuerit hoc, uel illud facere,
nec ne, cũ ipſe poſſit multa facere, quæ nos intelligere nequimus, ideo ab
illa cenſura nos abſtinentes dicamus/q; omnino in primęua diſtributione
rerũ exquirebatur, ut cõgrua limitatione daretur unicuiq; mẽſura bono/
rum, ne aliquis ſibi uẽdicare præſumeret, quod a ſummo datore tributum
erat: Vnde quia plus æquo fuerat donatus primus apoſtata, ſupbia gran/
di intumuit dicens: In cœlũ aſcendam, ſuper aſtra Dei. i. ſuper omnes ele/
ctos/exaltabo ſolium meum: ſedebo in monte teſtamẽti in lateribus aqui/
lonis/aſcendã ſup altitudinẽ nubiũ/illarũ v3 ſuperioꝝ/in quibus ſolet Dñs
habitare: & ſimilis ero Altiſſimo: Et dũ præſumebat propriis uiribus aſſi/
milari Deo/ab ipſo recedebat peccator, & diſſimilis penitus effectus: Ideo
ad eius collidendã, & puniendã ſupbiã ſubinfert: ueruntamẽ ad infernum
detraheris in profundũ laci. Cõueniens inſuper erat, ut ſeipſam cognoſcẽs
Augu. creatura oĩs rationalis diceret cũ Auguſtino: Quãdo ſteti/per te ſteti: Quã/
do cecidi, per me cecidi: Et cũ cecidiſſem, ſemper in luto iacuiſſem, niſi tu
me erexiſſes. Poſtremo iteꝝ condecebat unũquodq; ſic regi/ut eoꝝ mode/
rator ꝓprios motus agere ſineret: Si aũt ipſa deciderẽt moderatoris pro/
uidẽtia ad debitũ ordinẽ cõducerent. Et in p̊ uidetur opifex ſapiẽtiſſimus
diſtributor/in 2° benignus & liber cõſeruator/ in 3° ex affluentia bonitatis
optimus reparator. Fecit itaq; Deus oĩa ualde bona, & ordinata: & tñ nul/
lum malũ eſt, qđ ipſe nõ faciat naturã tribuẽs uertibilẽ, & ad caſum pro/
prio põdere inclinatã/niſi ab ipſo ſummo bono ſuſtẽtẽtur, a quo & cõdita
ſunt, ut diſcant omnia eũdẽ eſſe cõſeruatorẽ/& auxiliatorẽ, qui & cõditor

fuit:Et ſic bifarie ei teneremur,& quia opifex,& quia conſeruans/& per/
ficiens.Non igitur eſt malũ aliquod proprie,aut formaliter(ut aiũt)a ſũ/
mo bono,ſed illud/in quo fundat malũ/natura.ſ.uertibilis/& illud a quo
trahimur ad malũ, quod eſt materia penitus elongata a bono,id maxime
impellẽte nequiſſimo ſuggeſtore/qui penitus elongatus a Deo / ſecũ colli/
gere affectat oẽs ad centrũ ſuæ nequitiæ,& diuellere eos a ſphæra boni,&
fœlicitatis:Inter quæ duo/ſummũ uȝ bonũ/& nequiſſimum peruerſorem
collocatus eſt homo in tanta libertate/ut Deus nolit boni,aut mali cenſeri
patrator,iuxta illud Ieremiæ in lamẽtationibus:Ex ore altiſſimi nõ egre/ Ieremi.
dietur bonũ,neqȝ malũ,ut uȝ alicuius illorũ integer ſit perpetrator, quãuis
ſit cooperator cuiuſlibet bene operantis.Nec malũ aliqđ reperitur a Deo
effectum,qđ concupiſcens homo peccatũ faciat: quia nihil extra uniuer/
ſum:& ea,quæ in ipſo reperiuntur ſunt ualde bona, propriis tamẽ limiti/
bus contenta,& ipſorũ gradibus diſtributa:ſed malũ perpetratur,quando
ſpreto maiori bono minori adhæremus.Hinc Dionyſius/& Vgo eius in/ Diony.
terpres,oẽſqȝ ueri ſapientes cõueniunt,ꝙ peccatũ tã in angelis, ꝗ homini/ Vgo
bus fuit,& eſt quando quis diſcedens a ſummo bono,uel maiori oblectari Sapiẽ.
uult in minori.Hinc totã peccati ſummã complectitur ipſe Deus/ dum in
quit per Ieremiam:Duo mala fecit populus meus: me dereliquerunt fon/ Ieremi.
tem aquarũ uiuentium Dominũ:& foderunt ſibi ciſternas diſſipatas: quæ
cõtinere non ualent aquas.Nec tantũmodo peccatũ eſt,quando prẹeligit
bonũ creatum ſummo bono, ſed etiam quãdo exiſtentibus duobus bonis
creatis,prẹeligitur minus , ſicuti præponens cõmodũ proprium publicæ,
aut multorũ utilitati:A quo errore declinans Apoſtolus aiebat:Non quæ/ Paulus
rens quod mihi utile eſt,ſed quod multis:Pari modo,quãdo bonum,& de/
lectatio corporea prẹponitur oblectamento ſpũali.Eſt (ut deniqȝ conclu/
damus) peccatum,& error,quãdo debitus peruertitur ordo,ut uerum ſit
illud Auguſtini:Malũ eſt priuatio ordinis,aut debitæ rectitudinis.Hic ãt Augu.
error,aut peruerſio ordinis non eſt ex aliqua uirtute a Deo tributa , ſed ex
debilitate,aut obſcuritate noſtra ignauia cõtracta,quã ſaluator,& cum eo Salua.
Dionyſius,& Damaſcenus uocat noctẽ,uel tenebras dicẽs:Qui i tenebris Diony.
eſt,neſcit quo uadat:Et iterũ:Qui ſequit me,ſummũ uȝ directorẽ,nõ am/ Dama.
bulat in tenebris, peccatorũ uȝ : Quas tenebras ſequit ſempiterna nox in/
ferni:de qua iterũ ait: Veniet nox, qñ nemo poterit operari. Et ſicut nox,
uel obſcurũ eſt priuatio lucis,ita error eſt priuatio rectitudinis:Vnde con/
cluditur,ꝙ propriũ eſſe peccati eſt priuatio boni: in quã currit homo aut
peruertendo ordinẽ in electione,aut prẹſumendo a ſe,quod a ſummo do/
ctore recognoſcere deberet.Itaqȝ culpa nõ eſt a Deo,ſed a uoluntate male
eligente/aut nimis prẹſumente:Sed bene eſt a Deo illud,quod male præ/
eligitur , & uoluntas , quæ propria culpa errat in eligendo. Reſtat igitur

Chriſtus,& hõ Deus/ſiue Deus hõ uerus optimus moderator,dũ hortať & fauet ad bñ,recteq́ꝫ uiuẽdũ,ſicuti i eius doctrina,& geſtis clariſſime cõprobamus.

Quæ in ueritate de credendis Chriſtus docuerit. Cap.X.

QVæ aũt de credendis ſũmus Doctor noſter tradiderit,oẽs cõueniunt in eos,qui dicuntur articuli fidei:In quibus expreſſe trinitas iã a Chriſto explicata cõtineť:Nemo.n.ante ipſum aperte reſerauerat trinitatẽ clare exprimens Patrẽ,Filium,& Spũm ſanctũ,& ipſaꝝ perſonaꝝ(ut aiũt) circũinceſſionẽ,ſicuti Chriſtus docuit dicẽs:Ego in Patre,& Pater in me eſt.Et de ipſaꝝ productionũ nullus antea uel uerbũ fecit,ſed Chriſtus apte explicauit dicẽs:Exiui a Patre, tanq̃ filius uz ab eo progenitus.Et de Spiritu ſancto, ꝙ a Patre procedat, inquit:Spiritus qui a Patre procedit: ꝙ etiã ab ipſo filio ꝓgrediatur,contra id,quod nonnulli ſcioli græci male intelligentes dicta patrũ ſuoꝝ falſò aſſeuerãt,ait:Ille de meo accipiet:Non utiq́ꝫ tantũmodo doctrinã accepit ipſius uerbi diſcipulus effectus,ueluti puerulus inſtructus i ſcholis,ſed eſſe accepit ſimul atq́ꝫ intelligentiã,qua Apoſtolos, & antea prophetas inſtruxerat:Nõ enim ſapientia, & intelligentia diuinaꝝ pſonaꝝ,atq́ꝫ aliꝑ ipſaꝝ proprietates uel attributa (ut dicũt) diſtinguũtur,nec ueluti accidẽtia de nouo infunduntur:unde quicq̃d dicitur una perſona ab alia accepiſſe,ſtatim cõcluditur accepiſſe totum,quod ipſa eſt,& omnia ipſi attributa:cum nec ſeparari,nec ſucceſſiue illa recipi poſſint:Idcirco , ſicut filius fatetur ſe exiſſe a patre, & ab eodẽ ita doctrinã accepiſſe , ut ipſam doctrinã Patris nuncupet & nõ ſuã,pari mõ fateamur Spũm ſctũm a Pře, & Filio eſſe ſimul cũ doctrina, & doctrinam ſimul cũ eſſe perſonali ſuſcepiſſe. Et cũ ex uerbis noſtri doctoris Chriſti ſatis clara luce didicerimus ea/quæ unicuiq́ꝫ perſonꝑ attributa ſunt,& ea/ad quæ ipſe Chriſtus ꝑpetrãda uenerat,facile cũ Apoſtolis articulos fidei ꝓfiteri,uel decãtare poſſumus:Nã eñ didicerimus Přem eſſe primũ fontẽ,a quo filius/ſpirituſq́ꝫ proceſſerũt,ipſi tãq̃ prꝑcipuo opifici mũdi fabricã attribuere poſſumus dicẽtes:Credo in Deũ Patrem oĩpotentẽ,creatorẽ cœli,& terrꝑ,uiſibiliũ omniũ,& inuiſibiliũ.Et cũ didicerimus Filio attributã eſſe ſapiẽtiã/in qua & mũdus,& nos cõditi ſumus,& p quã oẽs illuſtramur:dicaturq́ꝫ uera aqua nõ tãtũ ſupcœleſtis,ſed ſupramundana/huic merito totius fabricꝑ,& potiſſime hominis reſtauratio attribuiť,ut oĩa eadẽ ſapientia reſtaurarenť,qua & cõdita ſunt:& lauareť hũanũ genus lauacro illo emanãte a ſupramũdano fonte, cũ a mũdano ablui nequerit,eo ꝙ totũ hoc infectũ penitus erat:Hãc aũt reſtaurationẽ ꝓfitemur,dũ redẽptoris geſta prꝑcipua retexim9/cõceptũ uz ipſius de Spũ ſancto/natiuitatẽ,paſſionẽ/ſepulturã,deſcẽſũ ad inferos,ut inde captiuos educeret,reſurrectionẽ,atq́ꝫ aſcẽſum,& reditũ ad Přem,a quo exierat, ut illuc oẽs eius aſſeclas fœliciter ueheret.Et cũ Spiritui ſancto doceamur

Nemo ante Chrm expreſſe reſerauit trinitatẽ.

De pſonaꝝ productõe nullus uerbũ fecit.

Eſſe accepit de filio ſpũs ſãctus. atq́ꝫ intelligẽtiã.

ſpũs ſanctus doctrinã ſimul cũ eſſe pſonali accepit a Patre et filio.

attribuere amorẽ,& nexũ:hinc cũ ipſum ſpiritũ ꝓfeſſi ſumus,ſtatim ſub/
iungimus:Et ſanctã eccleſiã catholicã,uñem.ſ.cõioñe,& nexum fideliũ.Et
cũ iterũ didicerimus remiſſionẽ dari p Spũm ſanctum dicẽte doctore nño,
Accipite Spm̃ ſctũm,quorũ remiſeritis peccata remittũtur eis, iõ q̃q; ſub/
nectimus/Remiſſionẽ peccatorũ. Et pbelle & colligatio fideliũ in unã ec/
cleſiã,quã mrẽz uocãt, & remiſſio peccatorũ a Spũ ſancto ꝓuenire dicũt:
qa idẽ eſt locus utriuſq; in Archetypo,& Spũs ſancti remittentis, & mřis
filiorũ lætãtis,ut docẽt antiq theologi:de qbus in huiuſmodi myſteriis non Theol.
initiatis p ſingula fari nõ dat̃.Et cũ ad Pr̃em,uñ digreſſi ſumus,reuerti de
beamus,& cũ ipſo uniri,ſicuti a nño docemur doctore,neceſſaria eſt nobis
corporis trãſmutatio in melius:iõ ꝓfitemur Carnis reſurrectionẽ,& reno/
uationẽ,añq̃ deueniamus ad uitam,quæ eſt ultimus & æternus finis nř.Et
q̃uis alia Pr̃i,alia Filio,aliaq; eorũ,quæ ꝓfitemur,Spũi ſancto attribuant̃,
nõ tñ ſeiungunt̃ perſonæ diuinæ in operãdo circa nos,ut Theologi nři oẽs Theol.
cõueniũt:Nã & ſi mũdi fabrica Pr̃i,tãq̃ p̃cipuo parẽti attributa eſt,nõ de/
fuit tñ Filius,in quo Pr̃ oĩa ꝓduxit,& portat: Nec exterus fuit ſpũs ille, q
uolitãs ſup aquas incubabat,& informabat oĩa.Pari mõ,q̃uis mũdi reſtau
ratio,& humani gñis lauacrũ aſcribat̃ Filio,ueluti imediato reſtauratori,
& ſeruatori,nõ defuit tñ uirtus Pr̃is luminũ,a quo oẽ datũ optimũ,& q ẽ
primus fons,a q̊ Fili⁹ aquã ſuſcepit i nřam lotionẽ effuſã:Nec alienus fuit
Spũs ſanctus,cuius uirtute fœcundata eſt uirgo,& unitũ uerbũ cũ nã illa
aſſũpta,p quã totã maſſam humani gñis repararet.Hæc qdẽ a nño docto
re edocti legitime ꝓfitemur.Sed & aliud reſtat nullatenus p̃termittendũ,
qd̕ etiã ſumma obſeruatiõe profiteri debemus, unicũ v3 eſſe omniũ redẽ/
ptorẽ,in quẽ credẽtes ſalui efficiamur dicẽte Petro:Non eſt in aliquo alio Petri acti.
ſalus:Nõ.n.eſt aliud nomẽ datũ hoĩbus,in q̊ oporteat homines ſaluos fie/
ri,niſi iſtud.Quod & ipſe redẽptor reſeranit in eo euãgelio, cui titulus eſt
ſcd̕m Iohãnẽ dicẽs:Sic Deus dilexit mũdũ,ut Filiũ ſuũ unigenitũ daret, CHRI/
ut oĩs,q credit in illũ,nõ pereat/ſed hẽat uitã æternã:Et iterũ:Qui credide/ STVS.
rit,& baptizatus fuerit,ſaluus erit:q uero nõ crediderit,cõdẽnabit̃. Ex qui
bus uerbis, & aliis pleriſq; in locis deſcriptis hẽmus,ꝙ nobis credendũ eſt
in filiũ Dei cõceptũ de Spũſctõ,de uirgine natũ,paſſum pp delicta nřa:ut
v3 p mortẽ ſuã omnigenã culpã nřam expiaret,& antidotũ afferret oĩbus
ueneratis a letali uulnere antiq ſerpẽtis:Et ſurrexiſſe propter iuſtificationẽ
nřam:& ut daret principiũ nouæ uitæ,quã expectamus,& in q̃ beari poſ/
ſimus:Quod & ſi in ſymbolo nño uirtute cõtinet̃,nõ tamen clare explica/
tũ habemus.Hic.n.uidetur concluſum totũ hominis,redẽptionis,& fidei
negotiũ:ꝙ fuerit v3 productus primus hõ de terra terrenus,qui diaboli,&
mortiferi ſerpentis uenenũ imbibens receſſit a Deo trahẽs ſecum in radice
totã arborẽ gñis humani in ſeruitutẽ diaboli,& in pabulum mortis,ſcd̕m

Carne melioris serpētis comesa sanitas reducta est not

qđ dictũ fuerat: Quacũq; hora comederis/ſuaſu.ſ.ſerpẽtis/morte morieris. Bñ.n.nouerat ſapiẽtiſſimus Opifex hoiem iuadẽdum,& tentãdũ a mortis angelo/& uirulẽto ſerpẽte,un̄ fuit uulneratũ humanũ genus letali,& irreparabili uulnere:qa pctm̃ fuit(ut alibi diximus) q̊dãmõ i ſpm̃ ſctm̃. Hinc medela afferri debebat ab hoie, q nõ eẽt de illa ſtirpe ifecta,ſed deſcẽderet de cœlo cœleſtis: Cuius pelle ꝑ tegeret̃ nuditas hois terreni p pctm̃(ut legimus) inducta: Poſtea carne ipſius melioris ſerpẽtis a nobis comeſa ſanaremur a uulnere inflicto a ſerpẽte illo neqſſimo. Et hoc ẽ, ꝙ nr̄ bonus ſerpẽs & cœleſtis hõ ait: Sicut exaltauit Moſes ſerpẽtẽ in deſerto, ita opꝫ exaltari Filiũ hois,ut ois,q credit i illũ,nõ peat,ſed hẽat uitã ęternã. Bonũ qdẽ fuit antidotũ ſerpẽtis caro cõtra ſerpẽtis uenenũ: Et ſi unuſqſq; ſerpẽs hẽt antidotũ ꝓprii ueneni, fœlicius hẽt melior & optimus ſerpẽs,q nõ ſolũ curauit nos a ueneno,ſed dedit ptãtẽ nobis calcãdi ſup ſerpẽtes,& ſcorpiões,& ſup oẽm uirtutẽ inimici:ut dr̄ in euãgº, cui ti.eſt ſm Lucã. Poſtrẽo credẽdũ ẽ, ꝙ uenerit ea magna uirtute,q̃ poſſet nos eripe de ipio mortis/& a ptãte tenebrarꝫ/& facere nos credentes (ut Petrus ait) genus electũ/regale ſacerdotiũ/gentẽ ſanctã/populũ acqſitiõis/ſiue acqſitũ,& ereptũ de pditiõe inducta p pctm̃,& detrahẽtẽ noſtrã terrẽã ſortẽ ipellẽre ad caſũ illo mortifero angelo/q iã a fœlici ſorte ſua ceciderat. Hęc qppe ſunt,q̃ ꝓfitenda docuit nos doctor nr̄ xp̄s,dũmõ ope cõpleamus,q̃ ꝓfitemur,& credimus: Et qa aliq nõ mõ hac nr̄a tẽpeſtate,ſed ẽt retroactis tpibus pertinaciter aſſerere conati ſũt ſolã fidẽ ſufficere ad ſalutẽ, iõ qd in hoc pro cõſtãti tenendũ ſit, ex ſacris eloquiis breuiter enucleare tentabimus: Nã aliunde id exprimere neqmus,cũ rõnes ſint minus ſufficientes,nec aliis credendũ eſt de iis,quæ in ſecreta curia principis ptractant̃,niſi iis,qui ſunt a ſecretis ipſius principis: Cuiuſmodi fuere in nr̄o negotio Apl̄i, Euãgeliſtę, Prophetę,& ipſemet Pricęps Xp̄s,& doctor nr̄ ſupmus,cui oẽs fidẽ indubiã debẽt adhibere.

CHRISTVS. Lucas Petrus

pelle chri tegeda erat nuditas hois.

Serpētis caro contra serpētis ueneni.

venit cū magna uirtute Redemptor nr̄ celestis doctor chrs.

De secretis principis nisi qui sūt a secretis scire possum?

Qđ ſola fides,q̃ eſt pura credulitas,minime ſufficiat ad ſalutẽ. Cap. XI.

EVerũt qdẽ nõ ſolũ hac tẽpeſtate, ſed lõge antiqores, ẽt apud Hebreos/q aſſerere uoluerunt ſolã fidẽ ſufficere ad ſalutẽ: Et illi dicti ſunt Rabini:qa ſeqbant̃ opiones q̄rundã magiſtrorꝫ: cõtra q̄s ex aduerſo inſurrexit alia ſecta,q̃ dicebat̃ Caricnorꝫ: qa ſequebat̃ tm̃mõ lectionẽ,& textũ ſcripturę ſacrę nullas admittẽdo opiniões hoium/nec ſophiſticas rõnes magrorꝫ: Quorꝫ rõnes/& adinuẽta impñtiarꝫ omittẽtes ueniemus ad coæuos nr̄os,q inixi multis authoritatibus Euãgelii,& Aplorꝫ, quæ idẽ aſſerere uident̃,auſi ſunt tm̃ tribuere fidei,ut opa quodãmõ dãnent: imo aſſeuerare uident̃ fidẽ nõ poſſe ſubſiſtere cum opibus,qa ſi p opa quis iuſtificari ꝑſumeret/ hoc eſſet in duas ptes claudicare/Adorare Baal,& manũ oſculari: qđ eſt iniqtas maxia,ut Iob inqt. Adhuc ſubinferẽtes dicũt: Cũ incipis credere, ſimul diſcis oia,quæ i te ſũt,

Nouitiores.

Sola fides pura credulitas.

Cũ incipis credere, ſimul diſcis omnia in te culpabilia eſſe

eſſe prſus culpabilia/pctã/& dãnãda/iuxta illud Apli:Oẽs peccauerunt,& egẽt glia Dei:Et iteꝝ:Nõ eſt iuſtus,nõ eſt q faciat bonũ/oẽs declinauerũt, ſimul inutiles facti ſunt:Et multa huiuſmodi pſequẽtes tãdẽ hęc inferunt: Quare cuiuſlibet xpiani prima cura eẽ debet,ut poſita opeꝝ opiniõe ſola fides magis ac magis roboret/& p eandem creſcat in cognitione nõ opeꝝ, ſed xpi Ieſu pro ipſo paſſi,& ſuſcitati:in quẽ ut(ait Petrus)credẽtes exultabitis lætitia inenarrabili,reportãtes finẽ fidei ueſtrę ſalutẽ aiaꝝ ueſtraꝝ. Sic & xps,qui (ut narrat Iohãnes) cũ interrogaret a iudeis,qd facerẽt,ut oparent opa Dei/Ipſe opeꝝ multitudine,qua illos uidebat turgere/repulſa unũ eis pſcribit dicẽs:Hoc eſt opus Dei/ut credatis in eum/quẽ miſit ille: Habet.n.fides ſecũ uniuerſam ſalutẽ/ſeruans ab oi malo/ſicut ipſe author fidei breui ſermõe explicat i calce euãgelii/cui titulus eſt ſcdm Marcũ,dũ ait:Qui crediderit,& baptizatus fuerit/ſaluus erit:Qui uero nõ crediderit, cõdẽnabit.Adſtipulat Paulus,q cũ Romanis diſſerẽs ait:Si cõfitearis in ore tuo dñm Ieſũ,& in corde tuo credideris,ꝙ Deus illũ ſuſcitauit a mortuis/ſaluus eris:Et iteꝝ:Finis legis ẽ Chriſtus ad iuſtitiã oi credẽti:Et antea adducẽs pphetę,& oraculi ſniam ait:Iuſtus ex fide uiuit:Multęq; alię ſnię euãgelii,& Aploꝝ poſſent adduci,q̃ idẽ ſonare uident,q̃s ẽt ipſi nõ adduxerũt:ſed hę pro tpe ſufficiãt.Adducamus q̃q; in mediũ/quõ ſophiſtice ſaluare conat,per ſolã fidẽ ſatiſfactum iri tot opib' demãdatis/cęrimoniis legis/& oib' pceptis affirmatiuis:Dicũt.n.ad iteriorẽ hoiem aliud ptinere minime,niſi fidẽ,ſed ad exteriorẽ expedire opa,qbus mortificet,& ſubiiciat iteriori credẽti:Deniq; iteꝝ ſcripturã bipartitã faciunt/pcepta.ſ.& pmiſſa, & pcepta docere q̃dã dñt a nobis faciẽda,q̃ nõ pñt fieri:ueꝝ ad id ordinata,ut cogſcat hõ ipotẽtiã ppriã/& de ſuis uirib' deſpet:Nã lex dicit:Nõ cõcupiſces:Nemo tñ ẽ,qui poſſit nõ cõcupiſcere:& pari mõ de aliis pceptis: Vñ cũ moueat de ipotẽtia ppria ad legẽ obſeruãdã,cuius uel minimũ iod, aut apex pteriri non debet non obſeruatũ,inde deſpet,ad nihilũq; redigat in oculis ppriis,nec audeat accedere ad alterã ptẽ ſcripturæ,q̃ ſũt pmiſſa, qbus ãnuntiatur gliã Dei,& ibi audiat:Si uis legẽ adiplere,ut ipſa exigit, uade ad Ieſum/ in quo promittit tibi gra,pax,iuſtitia,libertas,& oia,quæ hẽbis,ſi credes,ſi nõ credis,carebis.Hinc promiſſa Dei donant,qd pcepta exigunt,& implet ibi,qd lex iubet:& ſicut tactu xpi ſanabatur infirmus, ſic fide,& uerbo xpi tenerrimus in fide iuſtificat,ſanctificat,uerificat,pacificat,liberat,omni bono replet,& efficit filius Dei credens in noie eius: Et hãc ſniam lõgo pſequũtur ſermone,& pſuaſionibus repetẽtes,& affirmãtes,aliis,& aliis uerbis aſſeuerãtes id,qd ſępius dixerãt:Nã & Abrahę, ut proſequunt,fides reputata fuit ad iuſtitiã,non opus aliqd:Idem de aliis ſentiendum adiudicãt: Quæ oia repetere reor ſupfluũ,cũ eadem ſententia poſſimus oibus adductis,& eodẽ fundamẽto adducendis facere ſatis.

Aplus

Pſalmus

Ad interiorẽ hominem hoiem ptinere fidẽ, ad exteriorẽ opa. ſcripturã diuidi in precepta et promiſſa.

Eliminatio illorum fundamentorum. Cap. XII.

AD euellenda oia illoꝝ male collocata fundaméta, ꝑ ruminádã admonemus illã Iacobi ſniam/ Fides ſine opibus mortua eſt: Et iteꝝ: Dęmones credunt, & cótremiſcunt: In qbus cócludit̃ fides ſine opibus penitus extincta. Sed ſi his uerbis/ tanq̃ dubii authoris, ſtare noluerint, ueniamus ad euãgelium/ & ad ſniam Ieſu xp̃i, qui eſt teſtis fidelis: Hic.n.quid dixit? Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit: Alibi quoq; dixit: Si uis ad uitã ingredi, ſerua mãdata: Et quod maius eſt, totũ negotiũ ſalutis, & beatitudinis cóſequẽdę concluſit in operibus dicẽs: Ab his duobus mandatis tota lex dependet, & prophetę: Nec quippe dixit/ a fide dependet lex, & prophetę, ſed a dilectione Dei, & proximi: quæ in opere conſiſtunt, & non in pura credulitate: Quid igit̃ ad hoc dicent noui dogmatizãtes? Deuicti.n.hac, & ſimilibus ſummæ Veritatis, & diſcipuloꝝ eius ſentẽtiis laudant opus, cũ ſecludere illud nó poſſint, ſed ſtatim adhibito ueneno ſubinferũt, ꝙ opus faciendum eſt tm̃mó, ut mortificet̃ rebelle corpus, & ſubiiciat̃ ſpiritui, ſed ad ſalutẽ nihil ualere opus, magnificare opinãtes in hoc Chriſti redẽptoris obſequiũ, cui omnia attribuũt: Maximę quidẽ efficaciæ fuit oblatio illa, & oratio pro nobis facta, ac ſufficientiſſima pro ſalute omniũ: Ea tamẽ fuit, ut ipſe offerẽs uelit nos cooperatores eius, iuxta illud Apoſtoli: Dei.n.adiutores ſumus. Hinc ipſe Redemptor diſpenſatis cenſibus in opere redemptióis acquiſitis (quos in Matthæo talẽta/ in Luca aũt mnas uocat) ſubinfert: Negotiamini, dũ uenio: Vbi duo attendenda occurrũt/ Primo pecunia, aut munera pręſtita ex ærario ſuæ clemẽtiæ, & plenitudinis acqſitæ in ope redẽptióis/ Secũdo innuitur coopatio nr̃a, dũ dr̃: Negotiamini. Et qđ magis obſeruãdũ eſt, niſi negotiãdo reddamus lucrũ, cóminat̃ de pœna, ei vʒ qui abſcódito talento nihil lucri cooperãdo reportat. Si igit̃ opus neceſſariũ nó eſt/ cur tanta cóminatione a nobis exqritur? Cur eũ, qui coopari negligit in talẽto ꝓſtito, eiici iubet ad tenebras exteriores? Dicite/ quæſo/ noui theologi, qua iuſtitia puniũt̃ omittẽtes ea, ad quæ nullatenus obligãtur? Quó ſtat ſnia ueſtra cũ ſnia ueritatis? Sũma ueritas ait: Qui nó opatur ſcđm gratiã ꝓſtitã, eiiciet̃ ad tenebras exteriores.i.dãnabit̃, ſaluteq; priuabit̃: Vos uero dicitis/ Fides ſaluat ſine opibus: Alterutri proculdubio errãt: Non quidẽ ſũma Veritas: Vos igit̃ erratis, qui nimis cótra, & ſupra tot ſapiẽtes ſenſa euãgelii interpretãtes ꝓſumitis. Nec miꝝ, ſi in aptũ errorẽ irruitis, cũ a ſumma Veritate familiariter cũ Pr̃e loquẽte ſit illud decretũ rememoratũ: Abſcódiſti hęc a ſapiẽtibus, & prudentibus, in oculis ꝓpriis vʒ/ & alios cótẽnentibus, & reuelaſti ea paruulis, qui malũt humilr̃ aliis cóſentire, q̃ ut ſingulares uideãtur/ faſtu & arrogantia elati ſimul cũ negligẽtibus opariis ad tenebras interiores, & exteriores deduci. Si iteꝝ Redẽptor nr̃ nó exigit opera noſtra,

Maximę efficacię oblatio et oratio Chri

Negotiamini

BIBLIOTECA NAZ.

tanq̃ neceſſaria ad ſalutẽ: cur eius p̃co iã in doctrina euangelica inſtructus clamat, & ꝓteſtatᷣ dicẽs: Facite dignos fructus pœnitẽtiæ? Et eſto, ꝙ pœnitentia ſit reuerſio ad Deũ (ut aſſeritis, & ſicut indicat uocabulũ hebraicũ תְּשׁוּבָה, qđ reuerſionẽ ſignificat) cur ultra pœnitentiã requiruntᷣ fructus? Qui.n. ſunt iſti fructus/niſi bona opa perpetrata ab eis, qui iã ad Deũ reuerſi pfectã pœnitentię uiã ꝑſequuntᷣ? In quos ſic cũ Deo adaptatos ſubintrat ipſius Dei ſpũs grauidãs animã ad ꝓducendos iteꝝ fructus melioꝝ opeꝝ, quos cõmemorat Aplˀus cũ Galatis dicẽs: Fructus aũt ſpũs eſt charitas, gaudiũ, pax, patientia, benignitas, modeſtia, cõtinentia, caſtitas, &c. Si igitᷣ fides hic enumeratᷣ, tanq̃ ſingularis fructus, & pars coꝝ, quę exigit a nobis ſpũs: Quõ fides ſola/tanq̃ mediũ ſufficiens eſt ad cõplenda ea, quę ſpũs ſunt? Audite hæc & intelligite uos, q cæteros cõtẽnentes uobis tm̃mõ ſcientiã ſpũs, & euãgelii uẽdicatis, atq; ꝑpẽdite q̃ longo itinere a ſpũalibus ſemitis aberratis. Nec hic tm̃mõ errabundi uagamini, ſed ẽt matrimonia, a qbus Paulus hortatᷣ abſtinere eos, q oꝛoni uacare p̃tendũt/extollitis, cõtinentiã, & caſtitatẽ, & abſtinẽtiã a fomẽtis carnalibus cõtẽnitis, q̃uis paucis uerbis huiuſmodi cõmẽdetis, ne ueniatis ab oĩbus cõtemnendi: Vno.n. uerbo Pauli, adeo cõnubia, & libeꝝ ciboꝝ uſum cõmẽdatis, ut dãnatos penitus exiſtimetis eos, qui cœlibatũ, & ciboꝝ abſtinẽtiã, ſaltẽ certis tpibus obſeruãt, ut fomẽtis carnalibus aliquantulũ ſemotis, liberius in ſolẽnitatibus ſubſequẽtibꝰ dies ieiunii, & abſtinẽtię Deo uacare poſſint chriſticolę. Cur quæſo, adeo uno Apl̃i uerbo ducimini, ut mille alia cõtrariũ aſſerẽtia cõtẽnatis? Nõne ipſe Aplˀus luxũ carnis, & comeſatiões, liberas vʒ cõnumerat iter opa carnis, quæ ſemp cõtrariantᷣ ſpũi? Manifeſta igitᷣ (inqt cũ Galatis loquẽs) ſunt opa carnis, quæ ſunt, fornicatio, imũditia, impudicitia, luxuria, diſſenſiões, ſectę, ebrietates, comeſationes, & his ſimilia, quæ p̃dico uobis, ſicut p̃dixi, qm̃ q talia agunt, regnũ Dei nõ cõſequuntᷣ. Nec futuꝝ vʒ regnũ dandũ his, q a dextris erũt in extremo examine: Nec pñs, qđ chriſti teſtimonio intra nos eſt/cõparandũ tñ/& augendũ ui nobiſipſis illata/dum cohibemus noſipſos ab oblectamentis, & uoluptatibus carnis: Quod regnũ cœloꝝ/& Dei ꝓculdubio ẽ Deus habitãs in nobis, ſiue p gratiã, ut multi hñt in uſu, ſiue p lucẽ/quæ (ut inqt Iohãnes) illuminat omnẽ hoiem, ſiue p uim, & chriſma quoddã, qđ eſt ipſe Deus pfundẽs, & liniens nos ſua clemẽtia, & bonitate: qua p̃ ꝓfuſus fuit ille, qui p antonomaſiã dictus eſt unctus latine, Chriſtus græce, & Meſſiah hebraice: ſiue q̃cũq; alio noie, ſiue ſub q̃cũq; metaphora deſcribatᷣ, ipm regnũ Dei eſt ipſe Deus habitãs in his, q nõ ſolũ credunt in noie eius, ſed operantᷣ ſcd'm fidẽ ſuſceptã, ſicuti ipſe cœleſtis doctor phibet dicens: Si qs ſermonẽ meũ ſeruauerit/Pr̃ meus diliget eũ, & ad eũ ueniemus, & mãſionẽ apud eũ faciemus: Sermo enim eius nõ ſolũ eſt de fide hñda in eũdẽ, ſed de dilectione, & obſeruatiõe

Paulus

mãdatoꝝ/quæ opis eſt/& nõ ſolius fidei. Hoc itaq; Dei regnũ,& Deũ hoſpitantẽ in nobis tãto melius,& amplius ſuſcipimus/q̃to magis elõgamur ab opibus carnis/& ſeruamus cœlibatũ,quẽ uos ĩpudice contẽnitis. Hinc
Paulus Paulus cũ Romanis inq́t: Nõ in comeſſatiõibus,& ebrietatibus, nõ in cubilib⁹,& impudicitiis,ſed induimini dñm Ieſũ xp̃m,& carnis curã nõ feceritis in deſideriis,oblectando v3 in hmõi,q́a hęc oblectamenta,& carnalia
Petrus deſideria (ut inquit Petrus) militãt aduerſus animã. Innumerę ſunt hmõi Apl̃oꝝ ſententiæ,q́bus ſuademur pugnare cõtra carnẽ & ſanguinẽ repugnantẽ ſpũi: Quod fit p̃ abſtinẽtiã ciboꝝ,& oĩs luxus,& p̃ ueꝝ cœlibatũ, quẽ uos ſpnitis. Sed reuertamur,uñ digreſſi ſumus: Venite,& audite oẽs, qui ſpretis opibus ſolã fidẽ extollitis,q̃d Chriſtus conſtitutus omniũ iudex remunerare ꝓmittat/ & dãnare cõminet́,an ſolã fidẽ,uel incredulitatẽ,an
CHRISTVS. opa ipſa: Hæc.n.ſe dicturũ ꝓteſtat́: Venite bñdicti Pr̃is mei. poſſidete paratũ uobis regnũ: Et rõnẽ huius remuneratiõis ſubinferẽs ait: Eſuriui,& dediſtis mihi mãducare: ſitiui,& dediſtis mihi bibere:&c. quæ ſequunt́. Ecõuerſo ãt cõminat́ ſe puniturũ nõ fidei,ſed opeꝝ defectũ ſubnectẽs: Ite maledicti in ignẽ æternũ,q́a nõ pauiſtis me,neq; dediſtis mihi potũ,nõ uiſitaſtis,nõ ueſtiſtis,nõ curaſtis,nõ feciſtis deniq; opa charitatis. Quo fugiẽt nocticuæ iſtæ a rutilante & clariſſima hac iudicis,& uerę lucis mũdi ſñia? Nec eq̃dẽ uideo,qua frõte q̃s audeat excludere opa,& atteſtari ipſa nõ req̃ri a iudice,& nõ fore neceſſaria ad ſalutẽ,& regnũ cõſequẽdũ. Nõne hoc ẽ temerarie cõtra iudicis edictũ p̃ſumere? Cur,q̃ſo,tm̃ attribuere uultis fidei, ut poſtergetis opa,quæ iã introductis in domũ xp̃i p̃ oſtiũ fidei,tãto affectu ab ipſo xp̃o exq̃runt́,ut oĩa in eis/maxime in charitate omniũ bonoꝝ opeꝝ radice cõcludere uideat́ dicẽs: Hoc mãdo uobis,ut diligatis inuicẽ. Et iteꝝ quaſi omniũ alioꝝ oblitus repetit: Hoc ẽ p̃ceptũ meũ, ut diligatis
Iohan. inuicẽ: Hoc ſępius repetit,& cõfirmat in ep̃lis ſuis diſcipulus ille/quẽ dili-
Paulus gebat Ieſus:& qui p̃ omnibus aliis erat eius ſecretoꝝ conſcius. Et Paulus, in cuius quoq; pectore chriſtus ipſe reſonabat/Charitatẽ p̃fert fidei dicẽs: Nunc aũt manẽt tria hęc,Fides,Spes,Charitas: Maior aũt hoꝝ eſt charitas: Et ulterius ꝓſequẽs aſſerit,ꝙ etiã ſuprema fides,& adeo grãdis ut ẽt p̃ ipſam montes trãſferant́,nihil eſt ſine charitate. Quid ad hæc dicetis noui dogmatizãtes? Forſitan,ꝙ charitas ſit fides? Sed hoc nõ eſt ſcd'm doctrinam Apl̃i, qui illas uirtutes cõnumerans aliam ab alia penitus diſtinguit, adeo,ut aliq̃ñ ceſſante fide remaneat charitas,quæ nũq̃ excidit. Cũ igitur charitas diſtinguat́ a fide,illa inter opera cõputatur,id maxime ſtante cõi omniũ diſtinctione,ꝙ ea,quæ p̃tinẽt ad legẽ, & euãgeliũ,& totũ negotiũ noſtrũ inter credẽda,& operãda diuidunt́. Charitas igit́,quę fidei prępoñitur,opus eſt, cũ oĩbus quæ in ipſa charitate fiunt. Et ipſa charitas ſimul cũ cõtẽplatiuo amore,& opa omnia in charitate ꝑpetrata fœliciſſima illa

paſcua ſunt,quę inuenit oĩs,q ingredit̃ p oſtiũ fidei ad diuina paſcua ipſa, & egreditur quoq; ad paſcua dilectionis,& operis in proximũ exhibendi: quæ pabula minime guſtabunt,qui morant̃ tm̃mõ ſup oſtio fidei.

Quõ itelligant̃ autoritates,quæ fidei tm̃ tribuere uident̃. Cap.XIII.

AVthoritates igit̃ oẽs, quas noui dogmatizantes in nimiũ fa/uorẽ fidei adduxerunt,ꝙ non obſtent uerę doctrinę,quã oẽs bñ ſentiẽtes ꝓfitent̃/neq; faueãt hęreſi ipſoꝝ,unica poſſemus cõprobare ſolutione dicentes, ꝙ oẽs illæ atteſtantur fidẽ ne/ceſſariã,tãq̃ oſtium,& principiũ ſalutis,& ueluti ſemen bonoꝝ opeꝝ,atq; eoꝝ radicem:Vnde omnia opa meritoria,ac Deo grata in fide perpetrata fuiſſe ab Apl'o aſſeuerant̃:Sed ſummus doctor exerta nos admonet uoce, ꝙ uerbũ Dei, cui credere debemus,eſt ſemen bonoꝝ operũ: Quõ igitur o Aquilonares Theologi fides excludit opa? Quid.n.nobis oſtiũ ſine domo, aut radix, & ſtips ſine fructu? Quid iterum claudicat,qui iuſtificari cupit & Deo gratũ ſeſe exhibere ex fructibus ſimul cũ radice, & ſemine? Clau/dicatis uos/& paſſim labẽtes ruitis, q uno tm̃ pede cõtẽti alteꝝ,& ſumme neceſſariũ ſpernitis:Nos.n.utroq; pede,fidei v3 & charitatis ambulare uo lumus ſolidiori greſſu,q̃ uos monipedes. Nec manũ noſtrã oſculari oble/ctamur,ſed Dei,cuius auxilio fræti opus qđcũq; nobis deſtinatũ aggredi cõfidimus:Nõ.n.nos ſoli, ſed gr̃a Dei nobiſcũ Apl'm imitãtes opari cona mur bonũ/dũ tẽpus hẽmus.Et hoc eſt/ꝙ credẽtes diſcimus:qa nos oẽs na ſcimur filii iræ,& indigemus nõ tm̃ gl'ia,ſed & gr̃a Dei,ut opemur bonũ in fide,quã ſuſcepimus.Cognoſcimus inſup ꝓcliuẽ nãm,frequẽtẽ caſũ,im becillitatẽ noſtrã,ac ꝓinde q̃ fauore indigemus, ut poſſimus opari bonũ. Nec deponẽda eſt opio opeꝝ,imo aſpirãdũ ad ipſa p gratiã xp̃i pro nobis paſſi,ſuſcitati,& merito ſuo ſemp fauẽtis:In q̃ exultamus lętitia inenarra/bili reportãtes finẽ fidei noſtræ ſalutẽ animaꝝ nr̃aꝝ:Et id dũmõ fides ipſa pficiatur p charitatẽ,cũ qua producantur fructus bonoꝝ opeꝝ,pro qbus ꝓmittit̃ remuneratio.O bone Deus/qua fronte/q̃ auſu/qua (ut ueꝝ dicã) temeritate iſti gl'oſi recentiores theologi opa excludere p̃ſumũt,cũ regius Propheta denũciet,Apl'us ꝓclamet,& ipſe omniũ iudex ꝓfiteat̃/ꝙ ueniẽs cũ Angelis ſuis,ut negotio humano finẽ imponat,reddet unicuiq; ſecũdũ opa ſua. Obmuteſcite igit̃,& nolite acquieſcere ſpiritui erroris,ſed cedite ꝓphetę,cedite Apl'o,cedite Xp̃o,& Spiritui ſctõ,quo inſpirati loquuti ſũt ſancti Dei hoĩes:Qui &ſi fidẽ extulerũt,nõ tñ excluſerũt opa,niſi ea,quæ facimus abſq; fauore illius,qui dixit:Sine me nihil poteſtis facere:Qui iu/deis nõdũ initiatis,& qui adhuc ſemẽ fidei nõ ſuſcepant,neq; radicẽ collo/cauerant bonoꝝ opeꝝ,dixit:Qm̃ opus Dei erat,ut crederent in eũ,quẽ ille miſerat,qui & ſemẽ bonũ fidei ſeminat in agro animæ noſtrę,ut fructum ꝓducamus bonoꝝ opeꝝ:Qui oſtiũ ẽ,p qđ intramus in uineã, & agrũ dñi

Paulus

CHRI/STVS.

fructũ inde reportaturi. Et hoc pacto habet ſecum uniuerſam ſalutẽ/ tanq̃
Petrus oſtiũ, & ſemen, per qđ (ut Petrus inquit) generamur in ipſo Chriſto: quod
innuit, dum ait: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit: Qui v; tãq̃
terra bona, & bene irrigata ſuſcepit uerbũ Dei, quod eſt ſemen fidei: Sunt
enim qui ueluti arida petra ſuſcipiũt ad tẽpus credẽtes, & in tempore ten/
tationis recedẽtes, eo ꝙ non habeãt humorẽ gratiæ v; irrigãtis, per quam
opamur bonũ. Ecce igit̃/ ꝙ ex hoc uerbo Euãgelico, qđ ſic magnipenditis
aliqđ aliud exquiritur a Chriſto, q̃ fides: Semen enim ipſo interpretãte eſt
uerbũ Dei/cui credere debemus. Sed ultra hoc exquirit̃ & terra bona: ex/
quirit̃ & irrigatio, quæ fit per uerã baptiſmatis aquã: Quę aqua eſt ſapi/
entia ſalutaris: eſt & gratia, atq; fauor bene operandi impetrata a Chriſto:
Qui omnibus in templo clamat dicẽs: Si quis ſitit, ueniat ad me, & bibat:
Et itẽ; ad ſamaritẽ: Siquis biberit ex aqua, quã ego dedero/fiet in eo fons
aquę ſaliẽtis in uitã ęternã. Nec dicãt idem eſſe fidẽ, & baptiſmum/qa hęc
duo ꝓ̊ ſeiungit, poſtea copulat atteſtans utrunq; neceſſariũ: quia copulata
ſententia eſt. Per hãc uiã currit illud Pauli: Si cõfitearis in ore tuo dominũ
Ieſum, & in corde tuo credideris, ꝙ Deus illũ ſuſcitauit a mortuis, ſaluus
eris: quia iã habes ſalutis arrhã, & ſemen fidei ſuſcepiſti non utiq; in petra
ſine humore, quia huiuſmodi a Chriſto excludunt̃/ſed in terra bñ irrigata
& producente fructũ tp̃e ſuo. Et hoc eſt credere Chriſtũ ſuſcitatũ, & ſuſci/
Paulus tantẽ nos ad bona, atq; cœleſtia opa cõducẽda/iuxta illud apoſtoli: Si cõ/
ſurrexiſtis cũ Chriſto, credẽtes v; ipſum ſuſcitatũ, quę ſurſum ſunt quæri/
te, quæ ſurſum ſunt ſapite. Quęrite quidẽ affectu, & ſapite guſtu, quãdo v;
illa ꝑpetrabitis/quę ſurſum ſpectant. Nõ igit̃ hic excludunt̃, ſed includũ/
tur opera. Cõfitemur inſuper cũ Apoſtolo Chriſtũ eſſe finem legis ad iuſti
tiam omni credenti, finẽ utiq;, quẽ lex, & ipſius legis præcepta opibus cõ/
probata deſyderant, & ab eo ſuſcipiuntur/ut uiua ſint ipſa opera ſecundũ
legem perpetrata: Quæ, nulli dubiũ, mortua erant ſine arbore uitę, ſine pa
ne uitę, ſine deniq; uita ipſa, quę Chriſtus eſt: ubi nec ſola fide põt ſatiſfieri
cęrimoniis, & operibus demãdatis in lege, atq; pręceptis affirmatiuis: Sa/
tiſfit. n. ꝑ fidẽ Chriſti omnibus, quę ipſum Chriſtũ ꝓfigurabãt, atq; in ipſo
completa, immo perfecta ſunt: cuiuſmodi ſunt ſacrificia, ſacramẽta, ueſtes,
ornatus, tota tabernaculi ac tẽpli fabrica, omnes deniq; cęrimonię, quæ in
figurã Chriſti contingebãt eis. Præcepta aũt nequaq̃ adimplent̃ ſola fide,
CHRI/ alioquin nõ dixiſſet Chriſtus: Si uis ad uitã ingredi, ſerua mnadata: ſed di
STVS. xiſſet: Si uis ad uitã ingredi, crede me. Si igit̃ obſeruatio mandatorum eſt
cõditio adeo neceſſaria ad ſalutẽ, ut ꝑ ipſam ab authore ſalutis ꝓmittat̃ no
bis ſalus, quõ opus ꝑtinet tñmõ ad exteriorẽ hominẽ? Nunquid exterior,
aut inferior homo ſolũmodo ſaluatur? Hæc quippe dogmata mulierculis
delirãtibus, & uulgo tantũmodo ꝑſuaſibilia ſunt, nemini tamẽ ꝑſuadẽda.

At forſitan inquiēt:Mortificare exteriorē hoīem eſſe neceſſariū,ut ad uitā
qs ingrediat̃:Damus:Eſt igit̃ neceſſariū hoc opus,eſt neceſſaria quoq; ma
nus ſimul cū corde:Sed plus dicimus,ꝙ non uidetur ſufficiēs cor credens
ſimul cū lingua cōfitente,cū ipſa ueritas,& ſūmus Iudex dicat:Non oīs,
qui dicit mihi Dn̄e Dn̄e,credens uſ,& cōfitens,intrabit in regnū cœlorꝝ:
ſed qui fecerit uolūtatē Pr̄is mei/qui in cœlis eſt.Qui iterū ꝓteſtatur ſeruū
inutilē,& qui opari neglexerit,cū pecunia accepta a Dn̄o ſuo eiiciendum
ad tenebras exteriores,atq; a Deo,& ſalute anathematizādū.Et qd̄ lucrū
exquirat,ſtatim declarat ſubinferēs:ut minimi,& mēbra eius cibent̃,ue/
ſtiantur,& huiuſmodi,quæ opera ſunt,& nō ſola fides.Et qd̄ p̄ſupponunt
Deū p̄cepiſſe impoſſibilia,hoc ſcd̄m Hieronymū anathema eſt:Sed plus
dicā:Impiū eſt blaſphemia peſſima eſt,dānare Deū eſt,ſi p̄cipit,& exqrit
a nobis impoſſibilia,cū id nullo ordine,nulla ęquitate, nulla rōne ſuſten/
tari poſſit,ut Dn̄s exquirat,& uelit a ſeruo,qd̄ impoſſibile eſt:At inquiēt:
Supplet Chriſtus merito,& grā ſua:Iam hoc ſciūt oēs,& delirātes uetulę.
Quid igit̃ proponitis hæc,tāq̄ ueſtra adinuenta?Hoc.n.iā declaratū erat
Chriſto dicente:Sine me nihil poteſtis facere:Hoc cōprobat̃ a Paulo,qui CHRI/
ait:Non ego,ſed grā Dei mecū.Nec poteſtis aliud inuere p ꝓmiſſa,ut di/ STVS.
citis:nouo.n.utimini uocabulo,ut noui uideamini,& nouitate moliri ua/ Paulus
leatis,qd̄ p̄tenditis: ſed cōfido in ſpū xp̄i Ieſu recto,ꝙ deducet in meliorē
ſortē,qd̄ forſitan obliquo aīo aſtruit̃:Quid.n.eſt,non pōt qs legē implere
ſine xp̄o,niſi ſine adiutorio xp̄i?Hoc iā cōceſſimus:Et cū dicunt/Nō pōt
qs accedere ad Chriſtū ſine fide,ergo fides ſufficit/illatio eſt falſa,& incō/
grua,& præmiſſa ſententia dubia,cū ipſemet Chriſtus dicat:Nemo uenit
ad me,niſi Pr̄ meus traxerit eum: Quæ attractio an ſit ipſa fides, an aliqd
aliud,iſti noui dogmatizātes nō adhuc declararunt: Nō.n.dubitamus an
fides ſit neceſſaria,ut accedamus ad Deū, qa ea eſt aperta ſn̄ia Pauli,ſi ab
eo ædita ſit ep̄l'a ad Hebreos,ubi ait:Sine fide impoſſibile ē placere Deo:
Credere.n.oportet accedentē ad Deū.Sed ꝙ hæc ſola exqratur,hoc nega
mus:Nam attractus qs a Pr̄e,& introductus in domū,& familiā Chriſti p
oſtiū fidei ſtatim ſuſcipit talēta,uel mnas,ſiue quocūq; alio noīe uocet̃ do
natiuū illud,ut ſtatim incipiat opari,& lucrum reddat donatiui accepti.
Nec opus erat o nouitii theologi multis uerbis offuſcare ueritatē iā oībus
manifeſtā,& ab oībus acceptā/ut uel uideremini qd noui attuliſſe in me/
diū/aut ut moliremini aliqd̄ ſcandalum/qd̄ adhuc e pectore ueſtro nō euo
miſtis:Quid.n.eſt dānare opa niſi puertere totā uitā euangelicā,& præpa
rare ſe cū Sardanapalo/& aliis ſpurciſſimis non dicā Epicureis/ſed beſtiis
ad omnimodā uoluptatē?Id.n.proculdubio ſequit̃/ſi in ſola fide cōfidūt,
ne nō dānent̃ uigiliæ/ieiunia/caſtitas/auſteritas uitæ/opa charitatis/& oīs
cęlibatus/ut facitis.Nec innitamini uerbis illis/qbus dictum eſt:Credidit
Abrahā

Abraham Deo,& reputatũ eſt ei ad iuſtitiã : Nam quãuis fides illa fuerit opus iuſtitiæ,non tamẽ fuit tantũmodo iuſtitia,p quã fuerit tam Deo gra
Ge.xxyi. tus,ut fuerint ei tot & tãta repromiſſa,legatur(ſi placet)liber geneſeos ca. xxyi.& hæc inuenies ad uerbũ dicta ad Izahac filiũ ipſius Abrahæ: Tibi enim & ſemini tuo dabo uniuerſas regiones has, cõplens iuramentũ,quod ſpopõdi Abrahę patri tuo , & multiplicabo ſemẽ tuum, ſicut ſtellas cœli: daboq; poſteris tuis uniuerſas regiones has,& benedicentur in ſemine tuo omnes gẽtes terræ:eo q̧ obedierit Abrahã uoci meę, & cuſtodierit pręcepta mea,& mãdata mea,& cęrimonias,legẽq; ſeruauerit.uel ut habet ueritas hebraica, & cuſtodierit cuſtodiã meã,ea vz,quæ tradidi cuſtodienda pręcepta mea,ſtatuta mea,& legẽ meã.Si igit̃ fides ſufficiebat,cur addita eſt legis obſeruatio? Cur nũc per fidẽ,nũc per obſeruationẽ legis cõmẽdatur Abrahã, & fit ei tam pulchra promiſſio? Nõ qdem,quia idem ſit fides & opatio,ſed quia utraq; pręſupponit,aut trahit alterã, nec põt altera ſine altera eſſe pfecta:Fides.n.ut uiuat,ad opus conducit, opus uero fidẽ præſupponit:Abrahã igit̃ in utraq; pfectus cõmẽdat̃, & aliquãdo ſeorſum de fide,& aliquãdo de obſeruatiõe mãdatoꝝ: Quæ reſerata fuerãt a Deo ipſi Abrahę nõ minus q̃ Moſi, quãuis hic iubẽte ipſo Deo populo tradiderit, & ſcripturæ cõmendauerit.Et ſic Abrahã ſeruauit legẽ,pręcepta , & ſtatuta,ergo hęc poſſunt obſeruari:Quid igitur garritis dicẽtes, q̧ lex obſeruari nequit,& q̧ Abrahã ex ſola fide,& nõ ex opere iuſtificatus ſit? Scrutemini ſcripturas,& ſentẽtiã ſentẽtię,coapteris,ſi uultis ueritatẽ pcipe.Reputata qdẽ fuit fides Abrahæ ad iuſtitiã, reputata fuere & opera , propter quæ promiſſa fuit benedictio omniũ gentium in ſemine eius, id maxime, quãdo obtulit filiũ Izahac in ſacrificiũ : quẽ & ſi in fide obtulit (ut inquit Apoſtolus)illa tamẽ oblatio non erat ipſa fides, ſed opus fundatũ in fide, quæ eſt fundamentũ ſpiritualis ædificii.

Solutio magnæ difficultatis, quam afferunt dicta Pauli in Epiſtola ad Romanos. Cap. XIIII.

Paulus SEd ne aliquid relinquamus intactũ, quod nos in hoc negotio urgeat,ueniamus ad ea,quę Paulus agẽs cũ Romanis ſcribit in Cap.iiii.ubi adeo apte deponere uidetur pro fide,ut magis anguſtẽt uerba ipſius,q̃ alia , quæcũq; ſint a nouis dogmatizantibus adducta:Ait.n.Si Abrahã ex opibus legis iuſtificatus eſt,habet gloriã,ſed non apud Deũ:Quid.n.dicit ſcriptura? Credidit Abrahã Deo, & reputatũ eſt ei ad iuſtitiã:Ei autẽ,qui opatur,merces nõ imputat̃ ſecũdum gratiã,ſed ſecundũ debitũ:Ei uero,qui non opatur,credẽti aũt in eũ, qui iuſtificat impiũ,reputat̃ fides eius ad iuſtitiã, ſecũdũ propoſitũ gratię
David Dei:Vnde & Dauid decãtat beatitudinẽ hominis , cui Deus accepto fert iuſtitiã ſine opibus:Beati quoꝝ remiſſę ſunt iniqtates / & quoꝝ tecta ſunt

peccata:Beatus uir,cui non imputauit Dominus peccatũ : Et paulo poſt:
Non.n.per legẽ promiſſio Abrahę,aut ſemini eius, ut hæres eſſet mundi:
Si enim q ex lege hæredes ſunt,exinanita eſt fides , abolita eſt promiſſio:
Quæ uerba &ſi nouo dogmati fauere uidentur,non tamen ſunt aliena ab
ea,quæ pleriſq; in locis cõtraria prædicat Apoſtolus : Non.n.ille,in cuius
pectore Chriſtus reſonat, adeo delirat,ut nũc unũ aſſerat, & ſtatim pali-
nodiã canere incipiat: Sermo nãq; erat ad ſedãdos Hebreos,atq; Roma-
nos:quorũ illi in circũciſione,& lege cõfidebant, iſti uero in præputio, &
baptiſmate:Vnde nũc pro illis,nũc pro iſtis pientiſſimũ ſe exhibet defen-
ſorẽ:Et iis,in qbus illi,uel iſti nimia elatiõe turgẽtes cõfidebãt , acerrimus
obuiat impugnator: Inter eos etenim ſeſe collocat eorundẽ quæſtionũ di-
remptorẽ,ut Hieronymus optime ſentit,Conatur quoq; demõſtrare/ ꝙ ſa-
lus allata a Meſſiah nõ cõfer᷑ neq; ex circũciſiõe,neq; ex lege,neq; ex opi-
bus,quæ fecimus nos,ſed ex gratia,& munificẽtia Dei,qui per ſuã miſeri-
cordiã,& clementiã miſit ad nos ſaluatorẽ:Nihil.n.feceramus,quo extor-
queremus,aut diſponeremus Dei clemẽtiã ad dandũ redẽptorẽ,& ad im-
petrãdũ agnum tollentẽ peccata noſtra:Qui ex decreto patris occiſus fuit
(ut inquit Iohãnes) ab origine mũdi pro uniuerſali ſalute omniũ , ſed ex Iohan.
mera Dei gratia id factũ eſt:Vt autẽ quis ex hac uniuerſali affluẽtia ſalu-
tis ſuſcipiat portionẽ aquæ,& benedictionis in propriã,& particularẽ ſa-
lutem,neceſſe eſt,ut ꝑ fidẽ adhæreat propinãti & afferenti aquã ſalutarẽ,
ut bibat, & mediãte ipſa operãdo creſcat in immenſum , & fiat in eo fons
aquæ ſaliẽtis in uitã æternã:Vnde nõ ſtandum eſt in ſola fide, ſed ulterius
progrediendũ ad opa, quæ expoſcit ipſa fides ſuſcepta. Si autẽ quis ope-
rari nequerit,uolũtas pro facto reputat᷑, & in hunc ſenſum intelligi᷑ illud
Apoſtoli:Ei autẽ,qui nõ opatur,credẽti uero in eum,qui iuſtificat impiũ,
reputat᷑ fides eius ad iuſtitiã ſecundũ propoſitũ gratiæ Dei, qui uolunta-
tem ſuſcipit/quãdo adeſt operãdi impoſſibilitas . Et hæc eſt gratia ſingu-
laris/& beatitudo quędã,iuxta id quod ſequi᷑.Dauid dicit beatũ hominẽ,
cui Deus acceptã fert iuſtitiã ſine opibus: Beati quorũ remiſſę ſunt iniqta-
tes/& quorũ tecta ſunt peccata.Poſſet utiq; Deus/qui uult omnes homines
ſaluos fieri/omnes ſaluare/etiã ſine opibus,ſed nec omnes ſaluat, quia non
omnes ei obediũt/nec omnes uolũt operari iuxta fidẽ ſuſceptã, de quibus
dicit idem Apoſtolus: Nõ coronabi᷑/niſi qui legitime certauerit:Et iterũ: Paulus
Dum tempus habemus/operemur bonũ,tempore.n.ſuo metemus.Audi-
te o cõtemptores operũ quid dicat Apoſtolus: Nõ.n.inquit,credamus &
metemus,ſed ait,operemur & metemus:Et hoc ſecundũ mẽſurã operũ,ſi-
cut alibi dicit:Qui parce ſeminat,parce & metet , & qui ſeminat in bene- Idem
dictionibus , de benedictionibus & metet,in benedictionibus quidẽ gra-
tiæ pręſtitę ad cooperandũ,ſicut ſubinfert: Potens eſt autẽ Deus omnem

gratiam abundare facere in uobis,ut in omnibus omnem ſufficientiã habentes abundetis in omne opus bonũ: Et ad quid hoc opus bonum? Non utiq;,ut tantũmodo corpus ſubiiciatˀ ſpiritui,ſed ut mercedẽ accipiamus, Paulus ſi manſerit opus,quod ſupędificauimus,ut docet in priori epiſtola ad Corinthios : Sed ad priora uerba Apoſtoli redeũtes/cõfitemur nullũ ex operibus legis iuſtificari,nec iuſtificatũ fuiſſe,quia peccatũ primi parentis,& cõſequenter totius generis humani id erat, ut nullis humanis uiribus poſſet auelli , nec naturali , ſiue legali medela expurgari , neq; uelari poterat ignominia illa aliqua ueſte rerum inferiorũ: Hic nõ ſuffecit foliũ fici ad tegendam nuditatẽ protoplaſtorũ/ quãuis ficu Iſaias ſanauerit Ezechiã regẽ a plaga particulari . Hinc clemẽtiſſimus Deus miſeratus humanũ caſum, ammoto tegmento ex ficu folio cõſuto, & accepta tunica pellicea ueſtiuit eos,tunica utiq; cõfecta ex pelle agni illius/qui ſuſtulit peccata mũdi:Qua ueſte diuina clementia nõ modo tegit nuditatẽ primorũ parẽtum, ſed omnium,quos adiudicauerat dignos illo tegmento:Quod opus, & quam ueſtem nec lex præſtare poterat/nec ſacrificium,nec ſacerdos quiſpiam,niſi ille/q ſacerdos,hoſtia,& agnus exiſtẽs occiſus fuit pro omnibus ab origine mundi/ut omnibus prodeſſe poſſet . Cum igitur lex ſiue legis obſeruatio id minime cõferre poſſet/ideo ex opibus legis nullus iuſtificabatˀ: Nec Abrahã,nec qſquã alius ex patribus ex opibus legis iuſtificatus fuit/ ut habuerit gloriã apud Deũ,q iuſtificationẽ/& purificationẽ iuſſit fieri p illũ, qui omniũ peccata portauit,& p ſanguinem ipſius, nõ autem per ſanguinem animaliũ:Cui Redẽptori credidit Abrahã, reputatũq; fuit illi ad iuſtitiam,quia nõ ĩ propriis meritis,nec in ſeipſo, nec in opibus legis cõfidebat,ſed in uero expurgatore,in quẽ uẽturũ credebat: Et ſic cõtigit omnibus,q opabãtur,& operãtur ſecundũ legem/qbus datˀ merces ſcd̃m meritum illius regulę,qua dicitˀ:Reddet unicuiq; ſcd̃m opa ſua:Sed cum illa Idem opera/quæcũq; ſint,nõ ſufficiãt ad ſalutẽ, quæ datur per gratiã impetratã a Chriſto/ideo inquit Apoſtolus/q; non imputatˀ ei ſcd̃m gratiã,ſed ſcd̃m CHRISTVS. debitum iuxta euangelicũ illud denuntiatum ad ſeruos/qui cõplent opere ea,quæ mandãtur in lege:Cum hæc omnia feceritis,dicite,ſerui inutiles ſumus:quod debuimus facere,fecimus : Nec inde acquirimus gratiã filiorũ Dei,niſi adiuuemur per illum,q obtinuit,& dedit nobis poteſtatẽ,ut efficeremur filii Dei:In cuius nomine æquum eſt,ut credamus: & nõ ſequamur natiuitatẽ,quę eſt ſcd̃m carnẽ,& ſanguinem, ſed illam quę eſt ſcd̃m Deum,& ſpiritum,ſcd̃m quã & operemur, cum ocioſi ſtare nõ poſſimus, nec filii Dei conſtituti ſcd̃m carnem & ſanguinem operari debeamus: ad quẽ gradum, & ad præmiũ ſcd̃m illum reportaturi de cõdigno(ut aiunt) aut ſcd̃m proportionem ęqualitatis , & arithmeticã peruenire nequimus, ſed per gratiã,& in proportiõe geometrica: ut ſi pro uno dãtur centũ,pro

duobus dari debeāt ducenta, & pro decem reddātur mille. Hic plura ſeruantur, quæ prima fronte uidebātur male cōuenire: Hic.n.ſaluatur, quomodo non ſunt cōdignæ paſſiones huius temporis, & opera noſtra ad futuram gloriā: quia illa per numeros perpetrātur, hæc autem per cētenaria redditur. Saluatꝰ etiā quomodo gratia Dei ſit uita æterna: cū p opus quod perpetramus in pōdere, uel menſura unius non poſſimus per illud unum attingere ad remunerationē faciendā per centenariū, niſi faueat gratia illius, qui eſt diues in omnes, qui inuocāt illum. Hic etiam explicatur, quomodo ſaluamur per fidem, cum adhærere debeamus ei, qui id effecit, ut opera noſtra exhibita per unitates remunerētur per cētenaria. Hic deniq; reſeratur, ꝙ & ſi per gratiā ſaluamur, & fidē/ & licet nō ſint cōdigna opera noſtra ad futurā gloriam, æquus tamen iudex in remunerādo reddet unicuiq; ſcd'm opera ſua: quia hæc remuneratio fit æqua proportione, intercedente nihilominus ſemꝑ gratia Redēptoris promiſſi in lege/ & prophetis: Et in hunc ſenſum intelliguntur illa uerba Pauli: Si qui ex lege hęredes ſunt/ exinanita eſt fides, abolita eſt promiſſio. Id.n. apud omnes clariſſimū eſt, ꝙ ſalus nō eſt data per legem, aut ſanguinē animalium, ſed per Chriſtum, & Meſſiā: cui reſpōdent ſacrificia, prophetę, & tota lex: & in quo cō placuit Patri omnem plenitudinē inhabitare facere/ & per eum recōciliari omnia: Et id, dūmodo accipiamus nos crucē noſtrā, laborātes, decertātes, operantes, & uim nobis inferētes, ut a uitiis abſtineamus: & operemur bonum pro uirili noſtra: Reliquū autem ſupplebit ille omniū bonoꝝ pleniſſimus/ adeo, ut de plenitudine eius omnes accipiamus. Hęc eſt uera doctrina a Chriſto, & Apoſtolis pleriſq; in locis prędicata, omnibus ſincere proclamata, & quę omnes ſententias ab eodē ſpiritu per ora diuerſoꝝ, & pleriſq; in locis æditas cōuenire facit in unum. Ad hoc igitur dogma diaboli aſtu alias perſuaſum, & Dei prouidentia iam ſopitū/ denuo ſuſcitatur, ut pernitioſum ſcandalū/ & ſciſma emergat: & ut retrahātur fideles a bonis operibus, pro quibus uita, & ſalus promittitur.

Paulus

CHRISTVS Pr omniũ per uerã regenerationẽ effectus, & caput corporis myſtici in oĩa mẽbra influit. Tonus Quintus.

Quomodo Deus ſit pater omnium. Cap. Primũ.
Quomodo Chriſtus in natura humana iteꝶ nos regenerãs effectus ſit uerus Pater. Cap. II.
Cur in hac regeneratione exigatur a nobis fides. Cap. III.
Vnde generetur maſculus, fœmina, uel androgynus. Cap. IIII.
Vnde ſimilitudo perficiens imaginẽ generãtis in genito. Cap. V.
Quomodo Chriſtus oẽs, quos generat, paſcat. Cap. VI.
Quomodo, ut nauſeã tolleret, hos cibos decoxerit. Cap. VII.
Hic, qui genuit, & paſcit, etiã ueluti bonus pater nos inſtruit. Cap. VIII.
Quã doctrinam nos docuerit. Cap. IX.
Breuis epilogus eorum, quæ docuit Chriſtus de negotio hominis. Cap. X.
In quo gymnaſio, & qua cathedra nõ inſtruxerit. Cap. XI.
Quibus theſauris ueluti bonus pater ditet nos Chriſtus. Cap. XII.
Quo peculio ditauerit filias. Cap. XIII.
Quod tandem legatum fecerit. Cap. XIIII.
Quibus, & quanta legauerit. Cap. XV.
Quanta ſolẽnitate hoc teſtamentũ celebrauerit. Cap. XVI.
Quomodo teſtamẽtũ confirmatũ ſit. Cap. XVII.
Quomodo Chriſtus non tantũ Pater, ſed caput omnium effectus ſit. Cap. XVIII.
Qualiter Chriſtus tanꝙ uerum caput influat in omnia membra. Cap. XIX.
Quam curã habeat Chriſtus parẽs noſter de nobis filiis, quos genuit, in ſubminiſtratione reꝶ temporaliũ. Cap. XX.

QVOMODO DEVS SIT PATER OMNIVM.

QVALITER primo Pater ęternus, poſtea Chriſtus
dictus etiã ſit pater omniũ, ſi explicare uoluerimus, nõ
erit ineptũ repetere ea, quæ a ſapientibus naturalibus
dicuntur de uniuſcuiuſq; animalis genitura, hoīs potiſ-
ſime, cum in his inferioribus ſint ſimulachra, & imagi-
nes reꝝ diuinaꝝ. Exiſtimauit itaq; Hippocrates partẽ Hyp.
ſpumoſam, & carnoſam ſeminis emanare a cerebro: Ariſtoteles a corde/ Ariſt.
quod eſt ꝑcipua animæ ſedes: Galenus ab epate, cum in eo uirtus natura- Gale.
lis digeſtiua, & generatiua ſituata ſit: Sed Auicena a tribus mẽbris prin- Auic.
cipalibus, a corde uidelicet, cerebro, & epate, ut omniũ admittat ſentẽtias,
& rationes, effluere profitetur. Aliqui uero (ut Ariſtoteles meminit) opi- Ariſt.
nantur ipſum ſemẽ ab omni membro/quo ad utrãq; partẽ decidere, quia
delectatio tũc in omnibus mẽbris ſentitur: tum quia ex quolibet ſtigmate
alicuius membri paterni ſimile generatur in filio, tum etiã quia in multis
quęlibet pars geniti effigiatur cum ſimilitudine patris: unde coniicitur, ꝙ
a qualibet parte generantis ſecundũ idolum in ea exiſtens ſemen defluit:
Quod totũ forti imaginationi aliqui, & falſo attribuere uoluerunt: tũ qa
id euenit abſq; imaginatione generãtis, tum etiã qa ex nimia deciſione ſe-
minis quodlibet membrũ ipſius generantis debilitatur. Dicant igitur alii
pro exercitio ingenii, quicquid uelint/mihi uidetur, ꝙ a quolibet membro
decidat portio ſeminis, uñ ex ipſo formet filius cũ generantis imagine, q̃
totũ repręſentat, & mẽbra oīa: Et ſic cor geniti eſt a corde generãtis, cere-
brũ a cerebro, oculus ab oculo, manus a manu, & ſic de unoquoq;: eſto ꝙ
uirtus, & ſpũs ꝑcipue ſit a cerebro, corde, & epate, tãq̃ a principalibus, &
magis ſpũalibus mẽbris. A cerebro itaq; deſcẽdẽs uim trahit rationalẽ, &
trãſiens ꝑ uenas, quę ſunt poſt ambas aures, ad micã, cui cõtinuãtur/ ꝑgit
ꝑ rhenes uſq; ad uaſa ſeminariã, & teſtes: A corde uero progrediens, & ab
epate uim deducit/& ſpũm amoris, & dilectiõis. Sic & Chriſtus Dei filius, CHRI-
ꝑfecta Pr̃is imago/& ſapiẽtia emanauit ab oībus, q̃ in Pr̃e ſunt, oīa ſecum STVS.
trahẽs, ideo dixit: Oīa mihi tradita ſunt a Pr̃e meo, ſicut uȝ ab oībus pro-
ceſſit: Ab eſſentia.n.pietate, clemẽtia, iuſtitia, bonitate, infinitate, & a toto
fonte oīum bonoꝝ emanauit, & emanat, ſȝ pręcipue in eo/qđ ſapiẽtia eſt,
proceſſit a cerebro.i.a mente paterna, ut nõ incõcinne dixerit Orpheus, & Orph.
poſt eũ Theologi gentiliũ, Palladẽ.i.uerã ſapientiã e cerebro Iouis natã: A
corde uero & intimo penetrali paterno traxit, uñ ſimul cũ Patre ſpũm di-
lectionis ꝓduceret: Ad cuius exẽplar & nos geniti fuimus primo ab ęter-
no Patre, ꝑ filiũ tñ, in quẽ ſemen ideaꝝ perfuſum erat: Poſtea iterũ regene-
rati ſumus per filiũ hominẽ factũ: Hęc.n.noſtra ſeminaria uirtus primo

uenit a cerebro paterne mentis,a quo uerbũ & armariũ omniũ rerũ crea/
taꝗ;:Nam in ipſo ideata ſunt,tanq̃ in uirtute ſeminaria,uniuerſa, ſiue quæ
in cœlis,ſiue quę in terris ſunt,uiſibilia,& inuiſibilia:Explicanturq; iſta cũ
imagine,uel ſimulachro Patris generantis,ꝓut pfectio eoꝝ exigit:unde &
emanant,& decidunt ab omnibus,quæ repræſentant.Hinc cũ homo ha/
beat pr̃is imaginẽ,ut totũ,quod eſt in pr̃e repræſentet, formatur ex oĩbus,
quæ ſunt in parente generante,nõ tñ ea perfectione,qua filius,ſed longiori
& obſcuriori imagine,ſufficienti nihilominus ad hoc,ut dicatur filius,qui
Ariſt. debet eſſe ſimilis generanti,ut docet Ariſtoteles in ſermone ſecũdo de aia.
Dauid Cum his oĩbus igitur ꝓpheta hilari ſpiritu exultans decantat:Ego dixi dii
Moſes eſtis,& filii excęlſi oẽs.Et Moſes quaſi de ingratitudine reprehendens po/
pulũ ipſi creditum,& cõſequenter totũ humanũ genus ait:Nunqd non eſt
ipſe Pater tuus,qui fecit te,creauit te,& poſſedit te? De qbus & ipſe Deus
in Malachia cõqueritur dicens:Si ego Pater ſum, ubi eſt honor meus? Et
Mala. iteꝝ admonens mortales oẽs fratres eſſe inqt:Nunqd nõ Deus unus crea/
uit nos? Nunqd non Pater unus omniũ noſtrũ? Sed & ille regenerator nr̃
præponens ipſum ueꝝ omniũ Patrẽ Deũ,ac ſi oẽs alii eſſent patres ſimili/
Matth. tudinarii,inquit in Euãgelio,cui titulus eſt ſecundũ Matthęũ: Nolite uo/
CHRI/ care pr̃em ſuper terram,unus eſt.n.Pater ueſter,qui in cœlis eſt: Ad quem
STVS. quoq; magna cõfidentia nos docet accedere,dum oramus,dicens:Cũ ora/
ueritis dicite:Pater noſter,qui es in cœlis.Quẽ etiã Patrẽ nõ tantũ creatu/
Paulus rarũ rationabiliũ,ſed omniũ rerum Paulus uocat,dum ait: Ex quo omnis
paternitas in cœlo,& in terra nominatur.

Quomodo Chriſtus in natura humana iterum nos regenerans effectus ſit uerus pater. Cap. II.

DIximus filiũ,qui ſimilis eſt generanti,& producenti:Ideo cum
facti fuerimus in imagine,& ſimilitudine Dei ſummi omniũ
opificis,dicimur præ omnibus productis ab eo filii Dei: Sed
imagine deturpata,& ſimilitudine penitus deperdita nõ dice/
bamur merito filii ſummi Pr̃is, niſi iteꝝ regenerati reformaremus deho/
CHRI/ neſtatã imaginẽ,& recuperaremus ſimilitudinẽ penitus abolitã:Ideo dixit
STVS. ille,qui regeneratur' nos uenerat,ad Nicodemũ:Oportet uos naſci denuo:
Nicode. Sed non intelligens myſteriũ Nicodemus dixit: Quomodo poſſunt hæc
fieri? Nunquid põt quis in uentrẽ matris ſuæ iterato introire & renaſci?
CHRI/ Reſpondit nouus Pater nouã docens generationẽ,affirmans,& declarãs,
STVS. quæ dixerat:Amẽ amẽ dico uobis,niſi quis renatus fuerit ex aqua,& ſpũ
ſancto,nõ põt introire in regnũ Dei:Aquã aſſignat principiũ regeneratio
Moſes nis,ſicut & primæuę generationis aialiũ,aquæ fuiſſe a Moſe dicunt:dum
inducit Deũ iubentẽ,atq; dicẽtẽ:Producant,uel ſerpant aquæ ſerpituram
animæ uiuentis: Quod & indicat ſemen animalis aqueum. Tanq̃ igitur

optimus philoſophus, & bene gnarus antiquæ generationis filius Dei, de ſecunda ueluti primæ conformi dixit, ꝙ oportet nos renaſci ex aqua, ut ſicut ab aquis ſupramundanis, & cœleſtibus emanauit prima genitura; etiam ab eiſdem proueniret regeneratio. In Dei itaqꝫ filio, qui uera aqua ſupramundana eſt, cõdita ſunt uniuerſa, & in eodem regenerantur omnia: Neqꝫ enim de aqua elementari loquebatur: quando dixit: Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & ſpiritu ſancto: Nam quid aqua hæc feculenta cum ſancto, & diuino illo ſpiritu? Quomodo poſſunt hæc penitus diuerſa conuenire, ut ſint unum principium regenerationis? De aqua igitur loquitur, quæ eſt filius Dei, qui ſimul cum ſpiritu ſancto regenerat homines: Quorum ſacramentum eſt hoc elementum aqueum, quod ſupra caput regenerandi extrinſecus ponitur, ſimul & uerbum hoc foris ſonans: Quorum alterum ſemen, alterum uero uim propagandi ſignificat. Et quia in hac regeneratione ex ſpiritu ignea, & excalefactoria, atqꝫ diſpoſitiua uirtus ſpiritus ſancti exquiritur, ideo & ipſe per ſenſibilem uocem, tanq̃ per ſacramentum a miniſtro, & regenerando ſignatur, dum fides, & abrenuntiatio diabolici & mundani impedimenti exquiritur, & promittitur, quando a ſacerdote interrogatur baptizandus: Quid petis ab eccleſia? Et abrenuntias diabolo, mundo, & pompis eius? Proteſtatur regenerãdus illis omnibus renuntiare, ut ammoto amore rerum inferiorum totus colligetur per ſpiritum ſanctũ in amorẽ Dei. Fidem quoqꝫ exigit, & donũ ipſius ſancti ſpiritus, quo firmiter adhærere poſſit illi, a quo generatur, & cum eo connecti eodem ſpiritu, qui nexus & uinculum amoris dicitur. Regeneramur itaqꝫ a filio, & ſpiritu ſancto in baptiſmo, quorum regenerãtium ſigna, & ſacramenta ſunt aqua, uerba, & illa, que extrinſecus fiunt: Quæ non tantũ effectum, & gratiã donandam ſignificant, ſed ipſum regenerantem, tanq̃ ueram efficientem cauſam. Sed quia in generatione naturali exquiritur pater generans, ſemẽ/quod infunditur, & mater illum ſuſcipiens, poſſet merito quis hic dicere: Patrem habeo, qui eſt Chriſtus regenerans, & ſemẽ, quod eſt aquea uirtus ipſius, & efficax ſeminarium, matrẽ autem non cognoſco, quæ ſemen ſuſcipiat. Nec mihi ſatiſfacit quod cõmuniter dicunt, eccleſiam eſſe coniugem formatã de latere Chriſti dormiẽtis in cruce, quia eccleſia nihil eſt, niſi relatiuum quoddã aggregationis, aut fideles ipſi congregati: Qui cum generentur, non poſſunt eſſe mater generans, & filii generati: Et minus aggregatio, aut relatiuum illud poteſt concipere, & generare homines ſecundũ carnem, uel ſpiritum. Huic difficultati duplici poſſumus uia occurrere/ Primo, ꝙ ſicut Pater ęternus in generatione illa ęterna, & diuina filii nõ exegit matrem, neque in primęua mundi, & hominis genitura, ita nec Chriſtus, qui regenerat nos genitura ſpirituali, & diuina, exigit matrem. Sed ſi contendatur, ꝙ omniũ uoce eccleſia dicitur cõiunx

CHRISTVS

Chriſti, & mater noſtra, dicemus, ne ſit cõtentio, ubi eſſe non debet: Primũ matrimoniũ, quod fuit inter Adã & Euã, magnum quidem ſacramentum (inquit Paulus) Chriſti & eccleſię docet nos, quõ hęc ſe habeant: Ibi.n. mulier primo fuit filia, q̃a accepta de coſta Adę, tanq̃ de materia magno myſterio ipſi ꝓportionata: Poſtea uero uxor ex coſta eius formata genuit filios. Sic & prima Chriſti cõiunx eccleſia.i.collectio Ap̃lorum fuit formata in uitã ſpiritualẽ ex coſta.i.ex dilectione cordiali, q̃a eos elegit de mundo: uel ex aqua gratiæ, & uirtutis baptiſmalis fluentis ex latere, & ex corde Chriſti, maxime dormientis in cruce: Quibus formatis, & inſtructis miſit per oẽs mundi plagas grauidos ſemine, & uirtute generandi filios, quã eis prębuit, dum ait: Euntes in mundũ uniuerſum prædicate euangeliũ omni creaturę, baptizantes eos in nomine Patris, & filii, & ſpiritus ſancti. Et ſic ex eis, quos primo fundamenta, & eccleſiã, & conſequenter matrẽ conſtituerat omniũ generandorum, cæteros filios eccleſiæ genuit. Ideo Apoſtolus tanq̃ tenera mater Galatis blandiens dixit: Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in uobis, ut.ſ. poſſitis & uos ab ipſo Chriſto grauidi grã, & uirtute alios parturire. Iterum dicit, iuxta illud Chriſti: Oportet uos naſci denuo. Fuere igitur Apoſtoli prima fundamenta ędificii ſpũalis, fuere & primogeniti, & prima Chriſti ſponſa, ex qua regenerati ſumus. Nec.n. legitur, q̃ Chriſtus aliquẽ baptizauerit, niſi Iohãnẽ: Baptizauit (ut creditur) etiam Apoſtolos, & matrem, in q̃s, & oẽs uicem ipſorum tenentes infudit ſeminariã uirtutem, qua per uniuerſum mundũ cæteros de nouo parturirent, pręſtantes regenerationis, & noui partus ſenſibilia ſigna, quæ ſacramenta dicuntur.i.ſacrarum rerum ſigna, & eorum quæ non uidentur: Quæ ſacramenta an ſint tantũmodo ſigna, uel etiam inſtrumenta, aut efficaciter operentur, diſputatur ſerioſius a Theologis noſtris: Sed (ni fallor) per ſeipſam ſoluta eſt difficultas, & tota ablata ambiguitas, ſi attendimus ad illud, unde prouenit tota uis: Hæc enim eſt a generante nos Patre noſtro Dei filio/ ſicut ſemen habet uim ab eo a quo decidit: Sed continetur hæc uirtus, aut ſignatur per extrinſeca, & ſenſibilia ſigna, ut percipere poſſint aliqualiter myſterium ii, qui tantummodo ſenſibus exterioribus innituntur non habentes adhuc interiores ſenſus exercitatos ad diſcretionem rerum ſpiritualium. Quia igitur filius Dei, & Redemptor noſter ſic nos regenerat, tanq̃ uerus Pater, ideo uaticinando Iſaias ipſum alloquitur dicens: Tu autem Pater noſter, redemptor noſter, a ſæculo nomen tuum. De quo paruulo loquens iterũ ait: Et uocabitur Deus fortis, princeps pacis, & pater futuri ſęculi, ideſt pater regenerationis, per quã frui poſſemus futuro ſæculo: Cum ſemine enim ſuo, quod ab ipſo decidit, deſcendunt & ſpiritus genitiui, qui ſapiunt naturam diuinam, & faciunt regeneratos capaces futuri ſæculi.

Paulus

CHRISTVS

Paul.

Iſaias

Idem

Aqua gratiæ.

ſemĩaria uirtus infuſa in Ap̃los.

Regnãndi uis tota a generãte nos p̃re nr̃o Chr̃o,

Chr̃s pater nr̃. redẽptor,

Cur in hac regeneratione exigatur a nobis fides. Cap. III.

ETſi in quolibet matrimonio carnali exquiritᷓ fides, tanq̃ unũ
de præcipuis bonis eius, qua & alter alteri coniugũ fidelis ſit,
& credatur ſucceſſura poſteritas: In hoc etiã matrimonio, &
regeneratione ſpũali exigitur fides, nõ ſolũ a formata cõiuge,
ſed etiã a regenerandis, tanq̃ principiũ, & diſpoſitio acceſſus in Deum: Et
etiã (ut aliquid de intimis penetralibus educamus) exquiritur tanta di/
ligentia a baptizando fides per miniſtrum, ut firma adhæſione intenti ad
ea, quæ peraguntur in nobis, ex forti imaginatione per illam regeneratio/
nem melius aſſimilemur generanti: Multum etenim operatur fides, quæ
eſt firma adhæſio, & fixa intentio cooperantis in quacunq; re, aut ſuſcipiẽ
tis ſeminariũ doctrinæ, & inſtructionis ſanitatem, aut generatiuum ſemẽ.
Opinabatur.n. Ariſtoteles natũ aſſimilari generanti ex forti imaginatione Ariſt.
tam concipientis, q̃ ipſius generantis. Et Auicena tantũ tribuit imagina/ Auic.
tioni, ut non ſolum in proprium ſubiectum, & fœtum, ſed etiã in externũ
multoties operetur, ſi eſt intenſa: In quam ſententiã alibi deſcendit etiam Ariſt.
Ariſtoteles, & cum eo Algazel ſaracenorum ſapientiſſimus/atq; Galenus: Alga.
Quorum primus opinionẽ ſuam comprobat per id, quod triuiale eſt: mu/ Gale.
lierem generaſſe filium æthiopem ex forti imaginatione, quã habebat ad Gale.
picturam æthiopis exiſtentem in cubiculo: Galenus autem hortatur, ut tali
imagini a cõcipiente fixi teneãtur oculi, & ex cõſequenti mens ad effigia/
tum, qualẽ fœtũ eſſe deſiderat: Si enim formoſum expetit, Polycretũ, uel
Abſalonẽ ante mentẽ, & eiuſdẽ ſtatuã ante oculos habeat: ſi militem ſtre/
nuũ, feratur in Cæſarem, Alexandrũ, Hãnibalẽ, uel aliquem huiuſmodi.
Si expetatᷓ philoſophus, Ariſtotelẽ, uel Platonẽ cõſideret. Qui ſapientes
forſitã didicere ab integerrimo philoſopho nr̃o Moſe, qui narrat Iahacob Moſes
uirgas inieciſſe canalibus, ubi potabãtur oues, quales fœtus peroptabat, Iahacob
albos, nigros, aut uarios. Nec aliud eſt fides firma, & certa, quã a nobis exi
git parens noſter Chriſtus non ſolũ in baptiſmate, ſed in quocunq; opere,
quod perpetramus, q̃ ſtabilis adhæſio, & uehemens applicatio ad ipſum
cooperantẽ, & dantem uim, & ad opus, quod facere intendimus, adeo, ut
fiat quodãmodo in nobis idolum uirtutis ſuſcipiendæ, & rei a nobis, uel
in nobis faciendæ. Et quia in infantulo non poteſt eſſe hæc fides, hinc in
baptizando non adulto requiritur fides in patrinis, ut ipſi in eundem te/
nerum infantem operentur diſponendo, & cooperando matri, ideſt mini/
ſtro concipienti, atq; parturienti, & præcipuo genitori Chriſto, cuius uir/
tute regeneratur infans. Prodeſt itaq; ualde hæc firma adhæſio cum geni/
tore, aut præcipuo cooperatore Deo, aut Chriſto IESV, adeo, ut Paulus Paulus
omnia opera egregia a magnis uiris perpetrata fidei attribuat, ſicut
patet in his, quæ longa ſerie cum Hebreis recitat. Sed potiſſime hæc

fides exquiritur in ſuſcipientibus diuinũ ſemen in agro aię,& mentis ſuæ, ut totus in Deũ occupatus per firmã fidei adhęſionẽ cum eo/ſuperueniens inimicus hoĩs nullũ uacuũ reperiat,ubi ſupſeminet zizaniã: Quãto.n.plenior diuino ſemine eſt ager aię noſtrę,tãto minor locus relinquit̃ hoſti humani generis, qui procurat ſupſeminare zizaniã: Ideo nõ ſine cã exquirit̃ fides,quæ eſſe debet non tm̃ in pura credulitate,ſed firma & fortis mentis adhęſio,& tota applicatio animi in ſeminantem,& regenerantem.

Vnde generet̃ maſculus/fœmina,uel androgynus. Cap. IIII.

CLara experientia cõprobamus in naturalibus generationibus aliquos eſſe fœtus maſculinos,aliquos fœmininos / & aliquos (q̃uis raro) promiſcui ſexus:Sed unde hoc ſit,uaria eſt inter ſapientes opinio.Aliqui id influxibus cœleſtibus attribuunt: aliqui uaſi matricis dicentes,ꝙ ſi in caſula reſidente ad dexteram recipiat̃ ſemen,fœtus erit maſculus:ſi autem ad ſiniſtram,concipitur fœmina: Sed placet hic ſentẽtia Galeni,& Haliabbatis/ꝙ hoc proueniat a ſemine:Nam ſi ſemen uirile ſuperabundauerit,patri ſimilior erit fœtus,& maſculus: Si uero pręualuerit ſemen fœmineũ , concipietur fœmina matri ſimilior: Si uero cõſequenter ęque permixtũ,androgynus erit conceptus. Quod pulcherrime ad noſtrũ ſenſum myſticum differit Plato in conuiuio: Quando (inquit) homo adhęret ſolis lumini uidelicet, & ſemini diuino / maſculũ generat,fœminã ſi terrę,androgynũ uero,quãdo lunę cõmiſcetur.Ad ueꝛ nanq; ſolem ſuſpicit homo,& cũ ipſo generat,quando ſuſcipit lucem/quæ omnẽ hominẽ illuminat,& ſemen ſuſcipit,qui melius oẽs rationales mentes grauidat,q̃ hic,quem uidemus lucere ſuper terrã,grauidet ſydera,tanq̃ cœloꝝ gallus. Superiori igitur Soli adhærentes efficimur duo in ſpiritu uno/dicente Paulo:Qui adhęret Deo,unus ſpiritus efficitur cũ eo.Et tunc ſuſcepto eius ſemine opus egregiũ,& maſculeum generamus: Si uero inhęret quis terreo animali eidem cõdelectatus/opus animale,& infimũ cõcipiens,quod fœmineũ dicitur, effœminatur & ipſe , ut in ſcriptura ſacra dicitur:Qui etiam iubentur exterminari de terra,tãq̃ deturpatores, & cõtemptores ſuę dignitatis.Si autem naturali innititur lumini, quod lunare dicitur,immiſcendo ſe ciuilibus contentus philoſophia naturali,& morali, androgynum parit opus inter diuinũ,& animale medium. Diuinũ igitur cum habeamus præ manibus Patrem, qui nos generat, paſcit, & inſtruit Chriſtus,& habeamus animal noſtrũ,quod nobis blanditur, ut ad infima trahat,& deturpet, & habeamus ciuile medium,quod nos agitat, & turbat circa plurima : & diſtrahit a meliori , & optio libera nobis data ſit, ut adhærere poſſimus , cui uoluerimus , cauendum eſt , ut bene eligamus: Si enim animali,& ipſius illecebris adhærere maluerimus, effœminati fœmineum opus concipiemus, quod uirum decipiens præuaricari

Galenus
Haliab.
Plato
Paulus

illũ faciet,& diuellet a ſtatu ſuo,in quo p regenerationẽ poſitus erat,ſicut
& collocatus fuit in primæua generatione. Si uero diuinũ ſemen in bona
terra ſeminatũ præualuerit,maſculi effecti maſculeũ & uirile opus,immo
diuinũ generabimus,q̇ digni efficiamur filii Dei/ iuxta poteſtatẽ illis tra/
ditã,qui credũt in noie eius ipſi penitus adhærentes,& qui nõ ex ſangui/
nibus,neq; ex uolũtate,aut cõcupiſcentia carnis, ſed ex Deo nati ſunt. Si
autẽ circa ciuilia ſoliciti ibi p̃figerimus terminũ, androgyni effecti ꝓmi/
ſcuũ cõcipiemus opus,iuxta illud Pauli:Qui ſeruit uxori,ſolicitus eſt quę Paulus
ſunt mũdi,& quõ placeat uxori,& diuiſus eſt. Vt igiť partus noſter/gene
rante Chriſto/ſit maſculeus,diuinus,& fœlix/dũ regenerari pręτendimus,
interrogat nos/q a ſecretis eſt,& nuntius p̃ris regeneraturi dicẽs ter:Abre/
nuntias diabolo,mundo,& põpis eius,ut totus Deo uacans,& ipſi ſoli in/
hærẽs ualeas fœlix regenerariť Rñdet ille ter,ꝓmittẽs vʒ corde,ore,& ope,
Abrenũtio,promitto,& ſpõdeo firma adhæſione me dedicare p̃ri regene/
ranti,ſemoto omni alio,qđ me ab ipſo diſtrahere queat. Tunc ſic diſpoſi/
tus ſuſcipiẽs ſaluificũ illud ſemẽ fœliciſſime regenerať tanto fauore,ut de/
hinc diabolo cedere nequeat,dicente Iohãne:Oĩs,q natus eſt ex Deo,pec/ Iohan.
catũ nõ facit:qm̃ ſemen ipſius in eo eſt/& nõ põt peccare:qm̃ ex Deo na/
tus eſt:Et iterꝝ:Omnis,q natus eſt ex Deo,nõ peccat:ſed generatio Dei cõ Idem
ſeruat eũ, & malignus nõ tãgit ip̃m:Et rurſum:Omne,qđ natũ ẽ ex Deo,
uincit mũdũ. Et nõ admirari nequeo/cur ii, qui ẽt minutiſſima theologiæ
noſtræ in neutra ꝓblemata,& q̃ões deducũt,nõ diſcuſſerint,quõ uera di
xerit Iohãnes,cuius teſtimoniũ uerꝝ eſt,ꝙ natus ex Deo uincit mũdũ/ dia
bolũ,& peccatũ:cũ uideamus tot in baptiſmate regeneratos ſceleſtos,ini/
quos,peccatis obuolutos,mũdo,& diabolo ſeruiẽtes,imo diaboli effecti,ut
de ꝓditore dixit parẽs nr̃ Chriſtus:Vnus ex uobis diabolus eſt , cũ tñ ille CHRI/
cũ cæteris Ap̃lis (ut cõſentaneum eſt) baptizatus/ & regeneratus fuerit a STVS.
Chriſto. Hic (ni fallor) dicẽdũ eſſe diiudico,ꝙ homo nõ renaſciť p aquã,
& uerbũ ſacerdotis,quę ſunt ſacramẽta,& exteriora ſigna eoꝝ,quæ Deus
in internis opať,ſed p ſemẽ illud diuinũ,ut inq̄t nr̃ Iohãnes:Quod (ut di/ Iohan.
ximus) aqueũ eſt ex aqua illa ſupramũdana cõfectũ,qđ nõ dať,nec per/
manet in aliquo,niſi p fidẽ adhæreat regenerãti,& fide ſtabilitus, firmaq;
adhæſione cõſeruet,qđ ſuſcepit:Qua fide conſeruãs illud ſemen, præualet
in mundũ,diabolũ,& peccatũ,ut clare infert Euangeliſta:Hęc eſt uicto/ Idem
ria,quæ uincit mundũ,fides noſtra. Si autẽ quis fide nõ adhæret,ſuſcipit
quidẽ ſacramẽtũ,ſed nõ rẽ/aut uirtutẽ ipſius:Datur quippe etiã indignis,
nõ in fauorẽ,ſed in p̃iudiciũ/ ſicuti proditori datũ fuit in nouiſſima cœna
ſacramẽtũ corporis/& ſanguinis ab ipſomet Chriſto. Idem euenit his,qui
ſuſcipiũt ſemẽ illud cũ fide,ſed in tpe credũt,& in tpe tentatiõis recedũt a
fide:quę uictoriã p̃ſtat,in qua ſemẽ Dei fit fœcundũ,efficax,& operãs ea,

quæ Iohánes enarrat: Tantũ.n. quis eſt uerus filius Dei, quantũ in fide, &
Iohan. firma adhæſione adhæret ipſi Deo, ut idem Euãgeliſta ait: Dedit poteſtatẽ
filios Dei fieri iis, qui credũt in nomine eius. Qui igitur a fide recedũt cor
de, uel opere, nec filii, nec ſerui, nec amici Dei/ & Chriſti regenerãtis ſunt:
ſed delentur de libro filiorũ, & curialiũ cœleſtiũ in peiorẽ ſortem labentes,
q̃ ſi nũq̃ regenerati fuiſſent: quia iuriſiurãdi & ſacramenti in baptiſmate
præſtiti uiolatores, & rei criminis læſe maieſtatis omni ſupplicio ueniunt
puniendi. Nec mirum igitur, ſi nec Spiritusſanctus in baptizatis cõſpici/
tur, nec ſentitur/ſicut tẽpore Apoſtolorũ/nec uiſio angelorũ datur, ſicut Ty
burtio, & Valeriano ab Vrbano epiſcopo baptizatis, nec uictoria pręſta/
tur aliqua contra antiquũ hoſtem / quia nec habet quis eam diſpoſitionẽ
firmæ fidei, & inhærẽtię, quã Chriſtus/& eius miniſter exigit, nec ea, quæ
ſpondet, uel in minimo obſeruat. Hinc abit uirtus ſeminis / nulla relicta
patris imagine, nulloq̃ ueſtigio, ut tantũmodo falſum reſtet chriſtianita/
tis nomen.

Vnde ſimilitudo pficiẽs imaginẽ generãtis in genito. Cap. V.

PVlchrũ quidem eſt, quãdo filius eſt bono patri ſimilis omni/
moda ſimilitudine, quæ multiplex eſt: Effigiatur.n. filius ad
parẽtis formã primo in ratione ſpecifica ex natura ipſa pro/
ueniens in generatione uniuoca: in qua genitus ſecundũ ſpe/
ciem generãti ſimillimus dicitur filius: Effigiatur quoq̃ filius, cum patris
ſimulachro in liniamẽtis, figura exteriori/uoce, loquela, geſtu, & huiuſmo
di, quæ a forti imaginatione, & idolo exiſtẽte in corde generãtis (ut dixi/
mus) prouenire poteſt: Vel a uehemẽti uirtute ſeminis/& ſpiritus emanã/
tis a generãte p ipſum ſemen: Aut eſt (ut aliq opinãtur) a cœlorũ influxu,
qui ſymbolo quodã fauent generãti, & genito. Aſſimilatur inſup filius pa/
rentibus in moribus, quãdo eos æmulari ſtudet: Quibus omnibus modis
Chriſti filius poteſt, & debet patri aſſimilari. Primo itaq̃ ipſi ſimilis eſt in
Paulus generatiõe ſpũali, natura ipſa ſic exigẽte, ut inqt Apoſtolus: Primus homo
de terra terrenus, ſecũdus homo de cœlo cœleſtis: Qualis terrenus/tales &
terreni: Qualis cœleſtis, tales cœleſtes. Sicut igitur portauimus imaginem
terreni, portemus & imaginẽ cœleſtis. In effigie quoq̃ Chriſtianus aſſimi/
latur patri, dum formatur ſemine deciſo a patre Chriſto pleno Spiritu/
ſancto, & diuino quo refertus eſt genitus: Ideo dixit præcipuus doctor hu
CHRI/ ius regenerationis: Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spirituſancto, ex
STVS. ſemine uz pleno diuino ſpiritu. Neq̃ uero deficit imago in patre noſtro re/
generãte, qui præuia pfectiſſima cognitiõe, pleno affectu generauit, & re/
generat nos utrobiq̃ ex pfectiſſimo idolo: Nã in prima generatiõe nos ad Prima generatio et secunda
idolũ ideale cõfinxit: In ſecũda uero ad illud idolũ, quod pictũ eſt in libro
pędeſtinatiõis & uitę.i. in uerbo nos regenerãte, in quo ſcribũtur omnes:

& ad cuius pfectiõis gradum deducẽdi ſunt, niſi rebellent inſcripti, adeo, ut de ipſo libro uiuentiũ deleãtur. Nec ſolum habent illic nomen, & idolũ pictum, ſed inde uim quandã accipiunt, ſicut filii a parẽtibus per ſemẽ ab eis diuulſum. Suſcepta igitur pfecta patris imagine in primæua generatione, & reſtaurata in regeneratione, adhuc exqrunt̃ opa noſtra, & mores, in qbus ultra imaginẽ habeamus etiã ſimilitudinẽ parentis generantis, & regenerãtis: Quæ in uitæ pfectione eſt, iuxta illud paternũ monumẽtum: Eſtote pfecti, ſicut Pater ueſter cœleſtis perfectus eſt. Sed quia difficile nimis eſt cõformari Patri ſummo, qui nõ uidetur, exhibitus eſt nobis pater ſenſibilis habitu inuẽtus, ut homo: cui facilius aſſimilari poſſimus, dicente Paulo: Dedit nobis cõformes fieri imagini filii ſui, quãdo v3 eius opa imitamur, ſicuti ipſemet inuitat dicẽs: Exemplũ .n. dedi uobis, ut quẽadmodũ ego feci, & uos faciatis: Quod in lege quoq; antea iuſſum fuerat ſub typo tabernaculi formãdi: Inſpice, & fac ſcd'm exemplar, quod tibi in mõte mõſtratum eſt: In mõte etenim in quo Chriſtus cruci affixus eſt, demõſtratũ eſt nobis exẽplar tabernaculi aię noſtrę formãdi hoſpiti ſimilis, & cõdigni, ut in eo habitare cõdelectet̃: Quãuis .n. ſemp parẽs noſter Chriſtus ſe prębuerit exemplar a nobis imitandũ, potiſſime tamẽ id fecit in cruce: ad quã breui cõſcenſurus omnes inuitat ad ſui imitationẽ dicens: Qui uult uenire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuã, & ſequat̃ me. Quẽ ex amuſſim ſequẽtes nõ tm̃ ei⁹ nobis ſimilitudinẽ cõparamus, ſed trãſformamur in eãdẽ imaginẽ, quę eſt ipſe Dei filius uera ęterni P̃ris imago.

CHRISTVS. Paulus CHRISTVS. Exodus CHRISTVS.

Quõ Chriſtus omnes, quos generat, paſcat. Cap. VI.

NEc ſatis fuiſſet pientiſſimo Patri noſtro nos generaſſe in ſpiritualem hominẽ, niſi & cibos ipſi cõuenientes pręparaſſet: Nõ .n. minor ei cura fuit de homine ſpirituali paſcendo, q̃ de animali, pro quo tãtã rerum copiã præparauit: Aerẽ nãq; mare, & terrã animalibus in eius eſcam cõpleuit: hãcq; multiplicibus cœloꝝ influxibus fœcundauit, addẽs uentoꝝ, roris, & pluuiaꝝ fomenta: ut herbas, & fructus multiplices, & abundãtiſſimos in eiuſdẽ cibũ produceret. Reſtabat pro meliori quoq; homine cibos pręparare. Hinc paradiſum uoluptatis multigenis arboribus omniũ fructuũ fœcũdiſſimis cõſitũ p̃parauit: Inſup & lignũ uitę in eius meditullio non pro aĩali, ſed pro meliori homine collocauit: & prope lignũ ſciẽtiæ boni, & mali, bonũ utiq; ad ueſcẽdũ, pulchrũ oculis, aſpectuq; delectabile: Et ad oẽs arbores irrigãdas erat fluuius egrediens de loco uoluptatis, q diuiſus poſtea in quatuor capita etiã ptes inferiores oẽs potaret: Quæ arbores, q fructus, q latices oẽs fuere hoĩ cõceſſi p̃ter lignũ ſciẽtię boni, & mali, qđ Chriſtus eſt, ut alibi diximus: Cuius gradũ nec ęmulari debebat homo, nec ipſo, aut ligno uitę, qđ idẽ ẽ, paſci, quſq; afforet tẽpus p̃finitũ a P̃re, quo maturatus fructus nobis p̃beret̃

CHRISTVS. in cibum. Id uero tum fuit, quãdo dixit: Accipite, & manducate, hoc eſt corpus meũ: præbuitq; non tantũ fructum: ſed totam arborẽ, abſq; tamen ſui diminutione. Nec tamen a protoplaſte uſq; ad Chriſtũ relictus eſt homo ſpiritualis abſq; cibo: dedit.n. ſacrificia, & orationes/quæ primo Abel obtuliſſe legitur: Dein & poſteri omnes id iuſſu Dei faciebãt/ut bene cõiiciunt omnes, qui recte ſapiũt: quia non attentaſſet quiſpiã Deo offerre ſacrificia, & munera a Deo non reqſita. Verũ tẽpore captiuitatis, quo nõ dabatur eis ſacrificãdi locus, & modus, orationes habebãt in cibum illi, quorum cura erat paſcere ſpiritualẽ hominẽ. Egreſſæ autẽ familiæ diuinæ de ſeruitute Aegyptiaca additũ fuit mana, cibus quidem Angelorum, aut fortium/ſicut in ueritate literæ cõtinetur. Auctũ quoq; fuit ſacrificium, data lex, & celebrati hymni: Quę omnia ſunt ueri cibi pro ſpirituali, & meliori homine: A qua familia degenerãte, & multis ſceleribus obuoluta ſubtracti fuere cibi, deſtinata ipſa ad captiuitatẽ babylonicam: a qua ſoluta, ſed non plene reſtaurata ſatis debilis deuenit uſq; ad Chriſti tempora: In quibus piẽtiſſimus, atq; munificus Pater regenerauit eam, & totã humani generis maſſam/præparãs meliorẽ cibũ, quã ille umbraticus/ut ipſemet arcanum reſerãdo ait: Amen amen dico uobis, non Moſes dedit uobis panẽ de cœlo: Ego.n. ſum panis uiuus, qui de cœlo deſcendi: Patres ueſtri manducauerũt mana in deſerto/& mortui ſunt: Ego autẽ ſum panis uiuus, qui de cœlo deſcendi, ſiqs mãducauerit ex hoc pane, uiuet in æternũ. Cõceſſa eſt igiť nobis arbor, & fructus uitę, quem ne primus homo tãgeret/expulſus fuit a loco illo uoluptatis: & nobis edendus oblatus eſt ſub mortis in

CHRISTVS. (margin)

IDEM terminatione, dum diciť: Niſi mãducaueritis carnẽ filii hominis, quæ idẽ eſt/quod panis uitę/& biberitis eius ſanguinẽ, non habebitis uitam in uobis. Solicitiſſimus igitur fuit pro utroq; homine paſcẽdo uterq; Pater, & ille, qui primo nos genuit, & hic ab eo miſſus, q nos regenerauit: Hic.n. de homine animali dixit: Nihil ſoliciti ſitis animę ueſtræ, qd manducetis, aut

IDEM corpori ueſtro, qd induamini: Reſpicite uolatilia cœli, quæ neq; ſerũt, neq; metũt, neq; cõgregant in horrea, & Pater ueſter cœleſtis paſcit illa: Nõne uos pluris eſtis, q̃ illi? Quid ergo de Patre diffiditis? Quid de ſua ꝓuidẽtia in eius iniuriã dubitatis? Quãdo uidiſtis eum curã filiorum neglexiſſe? Si ea omnia, quæ ad hominis ſeruitiũ producta ſunt, tanta prouidẽtia curat, ut nihil eis deficiat, quid dubitatis de filiorum prouiſiõe? Nec ſolũ animalibus

IDEM eſcas ꝑparauit & ueſtes, ſed ad flores agri adhuc uiliores deſcẽdit dicẽs: Videte lilia agri, aut roſas, quõ creſcũt: nõ laborãt, neq; nent, & tamẽ ꝓtioſius ueſtiũtur, q̃ Salomõ in omni gloria ſua: quia hic ueſtimẽto artificio intexto/& coloribus aduẽtitiis picto utebať: Flores aũt, quę natura ꝑparauit, induũt ueſtimẽta, & coloribus pigũtur a natura cõparatis, quę nobilior eſt, ars: Et ſubiũgit: Si fœnũ agri/quod hodie eſt, & cras in clibanũ mittiť,

Deus ſic ueſtit, q̃to magis uos minimę fidei? Ab hoc itaq; doctore edocti poſſumus & nos arguere: Si corpus uermibus tradendũ tot, & tantis exquiſitiſſimis epulis paſcit, q̃to magis ſpũalem hominẽ, quẽ ex ſuis uiſceribus genuit in paternæ hæreditatis cohæredẽ aſſumendũ, ac ipſi perpetuo cõſortio uniendum? Pro hoc igit meliori homine peculiares cibos de cœlo miſſos præparauit, cœleſtes, atq; diuinos, q̃bus ipſe homo ueſcẽs totus efficiatur diuinus: Quos cibos ſub pane, carne, & uino concluſit, tã q̃ ſub præcipuis humanæ uitæ cibis, & potu. Verũ ſanguis adhuc in maternis uiſceribus decoctus, & in lac mirabili metamorphoſi trãſmutatus infantibus, & tenerulis admiſtrat: Adultis uero & grãdioribus idẽ ſanguis, in quo eſt uita cœleſtis, mutatus in cœleſte uinum propinatur, iuxta illud Apoſtoli: Vobis tã q̃ infantibus lac prębemus: Perfectorũ autẽ eſt ſolidus cibus, eorũ, qui pro cõſuetudine exercitatos habẽt ſenſus ad diſcretionẽ boni, & mali: Cui Petrus adſtipulat dicẽs: Quaſi modo geniti infantes ſine dolo lac cõcupiſcite, ut in eo creſcatis in ſalutẽ: q̃a tunc guſtare poteritis q̃ ſuauis eſt Dñs: Et ſic idẽ potus, qui infantibus datur in lacte pro cibo & potu, adultis datur ſub uino & ſanguine, nõ utiq; illo, in quo reſidet beſtialis anima, & qui regnũ Dei poſſidere nõ põt, ſed in quo reſidet diuina uita, quã uiuere debet ſpũalis, & diuinus homo: Et hic pręparatus fuit in peculiare donum in nouiſſima cœna, dum diceret: Bibite ex hoc oẽs: Hic eſt.n. ſanguis meus noui, & æterni teſtamẽti, qui pro uobis, & pro multis effundetur in remiſſionẽ peccatorũ: a q̃bus per ipſum mũdati uiuatis diuina uita. Hinc concluditur, q̃ ſanguis ille fuit lauacrũ, & potus: Cui potui conformẽ dedit panẽ, & carnem, & hæc igne decocta, ut nauſeam tolleret, ſicut ſtatim dicemus: Quẽ panem alibi uerbum uocauit, quod procedit de ore Dei, in quo etiam dixit hominẽ uiuere, & non in ſolo pane: Quia in hoc uiuit homo animalis, & in uerbo ſpiritualis. Si autẽ per hunc panem intelligitur ille uitæ, & ſpiritualis, tunc dicere poſſumus, q̃ hoc pane ſuſtentatur uita ſpiritualis hominis: in quantũ autem eſt uerbũ, & ſapiẽtia, paſcitur portio illa intellectiua: Idem tamen eſt diuerſas proprietates induẽs: Idem enim Chriſtus in corpe eſt panis, in diuinitate eſt uerbũ, in anima eſt ſanguis, & uinum: In unoquoq; tamen eſt cuiuſcũq; uirtus, unde qui ſuſcipit panẽ ſuſcipit quoq; uirtutẽ ſanguinis, & diuinitatis, ſicut edocemur cõmuni ritu ecclesiæ, quæ diiudicat laicos ſpiritualiter cibari ſumẽdo tantũmodo panem, & corpus, ueluti cõtineatur in eo, & uirtus ſanguinis, & diuina: Qui parens noſter declarãs, quis ſit hic multigenus cibus, dixit: Ego ſum panis uiuus, qui de cœlo deſcendi: Et iterum. Caro mea uere eſt cibus, & ſanguis meus uere eſt potus. Effectũ quoq; huius cibi manducãdi ſubiũgit dicens: Qui mãducat meã carnem, & bibit meũ ſanguinẽ, in me manet, & ego in illo. Se quoq; nõ tantũ uinum eſſe docet, ſed uitem, ex qua naſcitur, dicẽs:

Paulus

Petrus

CHRISTVS.

IDEM

Ego ſum

Ego ſum uitis uera: Dixitq; rurſum: Ego ſum ueritas, ideſt uerũ Dei uer/
bum, in quo paſcitur homo noſter interior. Omnia itaq; quæ ad hanc no/
uam doctrinam, nouumq; cibũ pertinent, ipſemet exprimere uoluit ſciẽs,
ꝗ alium doctorem, qui hæc doceat, habere nequimus.

Quomodo, ut nauſeam tolleret, hos cibos decoxerit. Cap. VII.

SEd ne ſtomacharẽtur ſuſcipientes, pientiſſimus Pater hos ci/
bos decoquere curauit, ut in figuratiuis cibis fœlici præſagio
obſeruatũ fuit: Facturis enim Iſraeliticis typicum tranſitum
iuſſit Deus, ut agnũ figuratiuũ igne aſſarent. Et offerentibus
panẽ in lege indictũ fuit, ut nullatenus crudũ, ſed coctum clibano pręſen/
tarent: Ideo Pater, & ſacerdos noſter maximus Chriſtus omnia, quæ in le/
ge præmiſſa ſunt uſq; ad minimum apicem obſeruans, & cõplens omnẽ
IESV cibum, quẽ pręparauit, decoxit in clibano crucis illo igne, de quo ait: Ignẽ
ueni mittere in terram, & quid uolo, niſi ut ardeat? Ardet quippe, non ut
conſumat, ſed ut decoquat cibos præparatos: ut conflet nos in unum: ut
Ieremi. erudiat, & trãſmutet, iuxta illud Ieremiæ in Trenis: De excælſo miſit ignẽ
in oſſibus meis, & erudiuit me: aut diſſoluit liquefaciens, ut habet ueritas
litteræ: uel acquiſiuit me, trãſmutatũ ꝟ3 de animali in ſpiritualem: וַיִּרְדֶּנָּה
uairdenah. n. & acquiſiuit, uel & diſſoluit interpretatur. Diſſoluit itaq; nos
hic ignis, ut conflet, & trãſmutet in melius, ut non incongrue exclamet ad
Gui. La. hunc ignem Lateberacenſis dicẽs: O fœlix flamma ardens, & non urens,
illuminans, & nõ incinerans ſic oẽs, quos tangis, in te tranſformas aman/
tes, ut merito Dei uiui nomine appellent: Calefeciſti Apoſtolos, & omnia
præter te relinquẽtes filii Dei effecti ſunt: Calefeciſti martyres, & ſangui/
nem fuderunt, ut ille eoꝝ mixtus cũ tuo ſanguine unum quid efficeretur:
Calefeciſti uirgines, & igne amoris ignẽ fœtoris extinxerunt, ut legitimæ
efficerent ſponſæ tibi cõiungendæ: Calefeciſti cõfeſſores, & duris ſeſe car/
ceribus mãciparunt, ut tibi ſoli uacantes facile tecum unirentur. Oĩs itaq;
creatura huius ignis beneficio uiuit, ut nõ ſit, ꝗ ſe abſcondat a calore eius:
ſi cupit Dei habere cõſortium. Ignem igitur hunc diuinum accẽdit in co/
quendis cibis pręparatis adiiciẽs fomenta lignoꝝ ipſi conuenientiũ: Quæ
figurata ſunt ꝑ ligna crucis ueri clibani, ubi hi cibi coquunt. Et hęc ligna
fuere cedrus, cupreſſus, oliua, & palma, ut paſſim aſſeritur: Prima igitur ẽ
cedrus corruptionis inſcia, & ſemp durans, denotãs affectum, & effectum
indefectibilem, & bonitatem ignei amoris fomẽtum ſemp durans: quia ẽt
bonus amore ſemp ardet. Cupreſſus olẽs odorem ſignificat uirtutũ ipſius
expurgatis naribus ſemp fragrantẽ, ut illum pſentiẽs dicat: In odorẽ un/
Orige. guentoꝝ tuoꝝ currimus. Variis qppe (inquit Origenes) Deus Pater eum
ungens unguẽtis fecit illũ Chriſtũ, & medicũ. Fecit quoq; ipſum uirgulã
fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & uniuerſi pulueris pigmentarii:

Digitized by Google

Quibus odoribus oblectatus inflãmabať deſiderio, ut ipſis nos cõſpergẽ/ret, & redolẽtes nos faceret, iuxta illud Apoſtoli. Chriſti bonus odor ſumus. Paulus Odore quidẽ fragramus: qñ Deo offerimus opera noſtra, & noſipſos hoſtiã uiuã, Deo placentem, quã ſuſcipit in odorem ſuauitatis: Et hoc fuit fomentum excalefactorii amoris, quo accenſus eſt ad cõducendum opus redemptionis noſtræ. Oliua prę ſe fert miſericordiã, & benignitatem, qua in nos ſemp beneficus ardenti fertur amore. Palma uero triumphum reportandum de antiquo hoſte deſignat, cuius etiã amore accendebať: Nã palma martyres portant in ſignũ conſtantiæ, & triumphi, eo q̃ quãto magis eius ramus eſt onuſtus fructibus, tanto magis erigitur nunq̃ flexus. Hæc igitur quatuor ligna ſunt, quæ illi diuino igni fomentum præſtabant, quo perfectus/decoctus/& conditus redemptor noſter cõductus eſt in optimũ panem, & carnem nobis pro edulio ſubminiſtrandã. Inſuper eodem igne in nobis diffuſo, tanq̃ bonus panifex, & artopta nos decoquit / & parat in panem, & cibum ab eo manducandũ. Intrabo (inquit in Apocalypſi) ad mihi aperientẽ, & cœnabo ſecum, & ipſe mecum. Effectus eſt enim homo, CHRISTVS ut hominem faceret Deum: Se quoq; fecit hominis cibũ, ut hominem cibum ſuũ efficeret, & ambo pranderent, & cœnarent ſimul in cœna illa ultima, & æterna: in qua decocti, & ſemper excalefacti cibi igne illo diuino appoſiti ſunt indefectibiles: Vbi etiã eſt uinum illud nouũ productum ab ea uite, quę ait: Ego ſum uitis uera: Et expreſſum eſt in torculari crucis ab IDEM eodem, qui dixit: Torcular calcaui ſolus, & de gentibus non eſt uir mecũ. Solus quippe calcauit uinum meriti, quia ſolus meruit gratiam, qua bene operaremur, & præmiũ gloriæ/quod nobis datur. Hos itaq; cibos diuino igne decoctos pręparauit pro cibandis filiis ex diuinis illis, & ſacratiſſimis femoribus genitis, ne deficiãt. Vt ſicut animalis homo uiuit pane ſiligineo, hordeaceo, triticeo & hoc artolagano primario, ſecundario, uel ſubcineritio, & huiuſmodi, cũ carnibus multigenis, piſcibus, fructibus, & oleribus uariis, potaturq; uino multiplici, & uario latice, ſic ſpiritualis homo paſceretur pane de cœlo pręſtito omne delectamentum in ſe habente, & omniũ ciboꝝ uirtute referto, ſubactoq; dulci ſanguine ueri Agni: cibareturq; carne, in qua omnium carnium uirtus excellentiſſima quadam nota concluſa eſt, non ſolum/quia eſt caro hominis omnes alias excedens, ſed quia caro Principis/quia caro ĩmaculata, arca exiſtẽs diuinitatis, quia caro illius, qui eſt omnium creaturaꝝ uinculũ. Paſcitur etiam lacte, uel butyro, quod qui comederit, ſcit reprobare malũ & eligere bonum: Quod lac expreſſum eſt ab illis uberibus excęlſis, de q̃bus diciť in Cãticis: Meliora ſunt ubera tua Cantica uino: Et iteꝝ: Ibi dabo tibi ubera mea. Bibiť quoq; aqua ſapiẽtiæ ſalutaris ꝓpinata ab illo hoſpite, qui nobiſcũ peregrinans clamabat dicens: Si quis CHRISTVS ſitit, ueniat ad me, & bibat: Et iterum: Qui biberit ex hac aqua, quam ego

dedero,fiet in eo fons aquæ ſalientis in uitã æternã.Aderit etiã mel,qđ eſt
guſtus/& dulcedo ſacrorꝝ eloquiorꝝ,& ſapiẽtiæ diuinæ tũc clariſſime ma/
nifeſtatæ:Quod pſentiens aliquantulũ Propheta in hac pegrinationis uia,
Dauid dicebat:Quã dulcia faucibus meis eloquia tua,ſuper mel ori meo.Sed de
his cibis comedẽdis in cœleſtibus nuptiis diffuſiuis ſuo loco diſſeremus.

Hic/qui genuit/& paſcit/etiã ueluti bonus pr̃ nos inſtruit. Cap.VIII.

Ecclesi. Filii tibi ſunt (inquit ille ſapiens) erudi illos. Hinc omnium
ſapientiſſimus/ & optimus pater IESVS poſt genituram,
& cibũ ſumma diligẽtia curauit nos inſtruere in omnimoda
doctrina nõ ſolum uerbis,ſed factis, & exemplis edocta.De
doctrina uerbo facta,omnia euangelia plena ſunt,ubi pluries habeť qua/
liter aperuerit os ſuum/& docuerit/& prædicauerit in ſynagogis Galileę,
& Iudeę,ut doctrina in mundi meditullio ſeminata facilius ad mundi ex/
trema omnia deduceretur. Perfudit quoq; Apoſtolos, & diſcipulos ſan/
cto ſpiritu promiſſo,qui ſuggerens eis omnia edocuit ipſos/omnia/ut per
totum mũdum diffunderent doctrinam,quam ſuſceperant, & ad metam
euangelicam, & diuinæ ſapientiæ omnia deducerent, ut præcinuit diuus
Dauid Citharœdus dicens:In omnem terram exiuit ſonus eorum,aut linea eorũ,
ut habet ueritas textus,omnia uꝫ regulãs,& in fines orbis terræ uerba eo/
rum:uel,& melius iuxta literam,conciones eorum.Nec fuerunt idiomata
aliqua,in quibus non audita fuerint uerba eorum,quibus datum fuerat in
nomine IESV parentis/ & doctoris noſtri loqui omnium linguis, ut ab
omnibus doctrina illa intelligeretur,& in cõfirmationem, ꝙ doctrina illa
erat a Spiritu ſancto,ſicuti & donum linguarũ,& conſequenter a docto/
re noſtro Chriſto,qui miſerat illum.Docuit etiam factis,& exemplis,iux/
CHRI/ ta illud,quod dixit: Exemplum enim dedi uobis/ ut quemadmodum ego
STVS. feci,& uos faciatis.Et adeo factis docuit,ut dicant nr̃i ſapientes,ꝙ oĩs eius
operatio fuerit doctrina,& inſtructio noſtra.Ipſe igitur ſapientia Patris,&
Dei ſummi expreſſit, & manifeſtauit ſeipſum uerbis,factis,ueſtimẽtis,di/
ſcipulis,internis inſpirationibus,& per diuinum lumen,quo multoties me
Iohan. lius docet,q̃ uerbis,ut non ſine cauſa dixerit Iohannes: ꝙ erat lux uera il/
luminans omnem hominem uenientem in hunc mundum.Quomodo aũt
Diony. per diuinum lumen nos alloquatur,& doceat/Dionyſius in ſuo de diuinis
nominibus ampliſſime tractat.Per uerba igitur myſtica,& per hoc lumen
Idem docuit nos eam doctrinam,quæ(ut inquit idem Dionyſius in de myſtica
Theologia) ſuperincognita eſt,ſuperlucida, & ſupremus uertex ſapiẽtiæ:
Quia in ea ſunt myſteria ſimplicia/& abſoluta ab omni infima diſciplina,
contenta,& inuellata inſuperlucida caligine, & in tenebroſiſſimo lumine,
edocta magis occulto ſilẽtio/q̃ uerbis publicis:Nihilominus quæ,& quã/
ta ſit,aliqualiter percurremus.

Quam doctrinam nos docuerit. Cap. IX.

HAnc etenim doctrinã ſi uoluerimus explicare, nec uires no/
ſtræ debiles ſuppetẽt, nec tempus, neq; carta & atramentum
ſufficient, ſed (ut uerbis Iohãnis utar) nec totus mundus ca/ Iohan.
pere poſſet eos, qui ſcribendi eſſent libri, ſi exararẽtur per ſin
gula ea, quæ docuit IESVS: aut exponerentur etiam illa, uel modica,
quæ ab euangeliſtis texuntur ſimplicibus quidem uerbis, ſed longe ſubli/
mioribus/& profundioribus ſenſibus, ut omnes quãuis ſapientes nõ per/
tingant, & acerrima ingenia hebeſcant, ut ipſemet doctor proteſtatur di/
cens: Confiteor tibi Pater Domine cœli, ac terræ, quia abſcõdiſti hæc a ſa/ CHRI/
pientibus, & prudentibus. Diuina tamen opitulante gratia, q̃rũ ipſum lu/ STVS.
men & lux uera IESVS noſtros dignabitur colluſtrare oculos pro uiri/
bus Euangeliſtarũ ueſtigiis inhærentes aliquid innuemus de his mirabili/
bus, quæ continentur ſub cortice litteræ utriuſq; paginæ: de quibus dice/
bat Propheta: Reuela oculos meos, & conſyderabo mirabilia de lege tua. Dauid
Quæ quidem lex plena ſapientia primo data eſt Moſi, ſed a Chriſto con/
uoluta, & conducta in melius: quẽadmodum ſi figulus eandem maſſam,
quæ erat ſub figura bouis, arietis, uel agni cõduceret in figuram hominis
nihil addito, niſi noua forma, ſubſtãtia & materia eadẽ permanente. No/
ſter itaq; pater, & doctor IESVS eam legem, quæ prius ſubacta erat
ſanguine animalium pro ſanctificando homine animali rurſum ſubegit,
tanq̃ maſſam aliquam, proprio ſanguine circumuoluit, & conduxit pro
ſanctificando homine ſpirituali, & meliori nihil perdens, nihil relinquens,
qđ ad ſubſtantiã legis ptineat, ſed figurã tñ, & effectũ cõmutauit in me/
liorem ſortem: & hoc eſt quod dixit: Iota unum, aut unus apex non præ/ CHRI/
teribit a lege, donec omnia fiant, & compleantur v3 per euangelium, & STVS.
euãgelii aſſeclas, quæ in lege dicta ſunt. Iota quippe eſt minima alphabe/
ti litera, ex qua (inquit Hieronymus) oſtenditur, ꝗ ea, quæ minima pu/ Hiero.
tantur in lege, ſacramentis ſpiritualibus plena ſunt, & ꝗ omnia recapitu/
lantur in euangelio. Eſt etiam apex, ideſt punctus, & accentus: Quæ duo
ſimul cũ literis de ſubſtantia ſacri eloquii ſunt, ut dicunt ſecretiores Theo/
logi: Nam literæ corpus legis faciunt, puncta animam tribuunt, & mobi/
le reddunt corpus illud, accentus autem dant ſpiritum, uitam cœleſtem,
& conſonantiam harmoniæ cœlorum conformẽ: unde illa tria complent,
& perficiunt legem facientia eam quodammodo uiuam, iuxta illud Pau/ Paulus
li: Viuus eſt ſermo Dei, & efficax. Viuit quidem quia penetrat uſq; ad in/
teriora animę, & ſpiritus, & ad penetralia cordis omnia proſpiciens. Effi/
cax autem, quia diuidit ſpiritum ab anima, animali v3 uniens illum cum
portione ſuperiori, ut tandẽ deducat etiã animalẽ animã iam ſpiritui ſub/
iugatam in Deum, ut canitur in Pſalmo: Lex Domini immaculata, ideſt Dauid

pfecta conuertens animas/ad creatorē ſuū v3,a quo proceſſit, & ſapientiā præſtans paruulis/malitia.ſ.& aſtutia humana/ ſicuti doctor noſter poſtq̄ de iſta ſapientia occultata prudentibus mūdi locutus eſt,ſubiunxit:Et reuelaſti ea paruulis:Qui imunes a peccato/ & mundo corde admittūtur ad hanc doctrinā,ſapientibus mūdi,tanq̄ imundis porcis,& canibus denegatam:De qua loqui uolens Paulus cū Hebreis inquit:Grādis eſt nobis ſermo,& interpretabilis ad dicēdū,maxime qm̄ multi imbecilles ſunt ad audiendū:Et hi ſunt,qui indigent,ut doceanť,quæ ſint elementa exordii ſermonis Dei/& qbus tāq̄ infantibus lac præbēdū eſt,non ſolidus cibus,qui pfectoꝝ eſt.Quæ aūt ſint hæc elementa ꝓſequens declarat,dū ait:Si ferri uultis ad pfectam Chriſti doctrinā,omittendus eſt ſermo incohationis,in quo v3 tractatur de principiis, & fundamētis diuinæ ſapientiæ:Quæ ſunt de pœnitentia ab operibus mortuis,de fide,de baptiſmate,& ſacramētis, de authoritate abſoluēdi,& impoſitione manuū,& de reſurrectione mortuoꝝ,& iudicii æterni:Quæ omnia habenť in cortice euangelii,& pertractantur a ſcholaſticis Theologis quotidie in ſcholis,& in ꝓblemata diſcutienda deducūtur:Sed inter pfectos (ut ibidē Paulus inuit) hęc ptinentia ad meliorē ſapientiā ptractantur:Quod ſit donū cœleſte, & māna abſconditū,qđ nemo ſcit,niſi qui accipit,ideo nō ptractandū de eo,niſi inter expertos:qa alii capere non poſſunt:Inſup quō homo ſit particeps ſpūs Dei, & unū & idem cū ipſo:Quō etiā deguſtatur bonū,& melius uerbū Dei q̄ id,qđ foris ad aures ſonat,& plebeis in parabolis diſſeminať,iuxta illud nr̄i doctoris dictū ad ſecretiores diſcipulos:Vobis datū eſt noſſe myſteriū regni Dei,cęteris aūt in parabolis:Quæ inſuper ſint uirtutes ſęculi futuri, & fœlicitatis,quā expectamus,quā nec oculus uidit nec auris audiuit,nec in cor hominis aſcēdit,niſi ſubuectus fuerit quis uirtute Spūs ſancti ad ea cognoſcēda,quæ homo ꝓpriis uiribus indagare nō pōt,ſicut caute loquiť Iſaias dicēs:Non uidebit Deus abſq; te,quæ ꝓparaſti diligentibus te:Demōſtrata tn̄ hæc fuere primo parenti,dū exiſteret in paradiſo uoluptatis, quē ſecretiores Theologi ſimul cū Paulo uocāt ſæculū futurū.i.reſtituēdū nobis,qui illud pdidimus:A qbus depender cognitio perfecta de origine, & fine animę,de Angelicis ſpiritibus,de conditione,& qualitate illius imenſę gloriæ, de rōne illius paradiſi uoluptatis deſcripti penitus ſub metaphoris:Quæ oia in medulla, & nucleo euāgelii includūtur:Ad quæ deuenit/qui ſcit auferre corticē,& frāgere nucleū:Cuiuſmodi erat ille/qui dixit:Nos aūt reuelata facie gloriā Dn̄i ſpeculantes.Hanc autē doctrinam, quæ nō reſerať lr̄is,aut uerbis,nemo ſcit,niſi qui dono peculiari accipit/dimittentes ptractādā inter pfectos,& eos,qui ipſam deguſtauerint,percurremus aliqd de ea quę poteſt propalari doctrina,& maxime de hois cōditione qd docuerit doctor noſter Chriſtus melius q̄ oēs mūdi ſapientes.

CHRISTVS. Paulus Idem CHRISTVS. Iſaias Theol. Paulus Idem

Breuis epilogus circa ea/quæ docuit Chriſtus de negotio hoĩs. Cap. X.

QVinaria ſunt de homine inſtituta a ſapientibus mundi, ma/
xime ab his/qui nunc habẽtur prę manibus/tacta,& nõ de/
ciſa, a Chriſto autem clariſſime definita: Qui ſumus: Vnde
uenimus: Vbi habitamus: Quo tendimus: Per quã uiã. Quis
ſit homo, hoc tantum a Peripateticis determinatũ habemus/ꝙ ſit animal, Peripa.
& hoc rationale productum ab homine, & a ſole: Ab Academicis autem Acade.
(prout ex ꝓphetica officina deduxerant) additur/ꝙ ultra animal,& ratio
nem in homine eſt quoddam diuinũ, quod Plotinus intellectum nominat, Ploti.
aut lumen intellectuale, quo mediante cognoſcere poſſumus Deum,& bo
num operari ipſi Deo gratũ: Quod & Pythagoras ex eadem officina de/ Pytha.
promit dicens in aureis uerbis: Cõfide, quoniã diuinum genus hominibus
ineſt. Sed Chriſtus ulterius tranſcẽdens docuit/ꝙ ſumus filii Dei, dũ pro/
phetã cõmendat, qui dixerat: Ego dixi dii eſtis,& filii excelſi oẽs. Sed quia Dauid
ab hac dignitate cecidmus, adeo, ut nullũ ipſius in nobis remanſerit ueſti/
giũ, nec adinuẽtus ſit, qui de ipſa aliqd uel docere, uel ſcire poſſit/IESVS
doctor noſter non tantũ docuit, ſed poteſtatem dedit (inquit Iohãnes) ut Iohan.
filii Dei fieri poſſemus/mortificata carne,& ſanguine, quæ nos ab illa di/
gnitate diuulſerant: Qui & alibi exultans ait: Videte qualem charitatẽ de/ Idem
dit nobis Deus, ꝑ Chriſtũ vꝫ, ut filii Dei nominemur,& ſimus. Docuit ite/
rum, ut efficiamur filii Dei ꝑ ſuauẽ cõcordiã cũ ipſo, dicens: Beati pacifici, CHRI/
quoniã filii Dei uocabunť: Quę pax non eſt quidẽ illa Octauiani, aut quã STVS.
mundus cupit, ut abſq; prædonibus, uel ſicariis potiri poſſit unuſquiſq;
ſuis bonis ſecurius: ſed illa, quã cũ Deo habere debemus: quæ in omnimo/
da conſonãtia,& cõcordia cũ ipſo conſiſtit: ut nihil optemus, nihil peraga/
mus, niſi quatenus ipſi gratũ ſit, ſuppeditatis penitus uitiis,& cõcupiſcen/
tiis, debellatis hoſtibus,& pacatis affectibus: Quod facere nec ſciebamus,
nec poteramus, niſi per IESVM Chriſtũ patrẽ,& doctorẽ noſtrũ, dicẽte
Paulo: Deo autẽ gratias, qui dedit nobis uictoriã per IESVM Chriſtũ Paulus
dominũ noſtrũ. Quæ pax,& uictoria ſtat cũ omnimodo bello extrinſeco,
perſecutione,& martyrio: In quo uexatus Vincentius dicebat: In ſublimi/ Vincẽ.
bus agor, ideo tormẽta tua non timeo: Docuit inſuper cõditionem huma/
nam angelicæ tandem aſſimilandã, dum ait: Et erunt in cœlo, ſicut Angeli CHRI/
Dei, maiori forſitã nedum ſimilitudine, ſed identitate, q̃ exiſtimeť. Declara STVS.
uit quoq; animæ pretiũ, dũ ipſam toti mũdo prętulit dicẽs: Quid prodeſt
homini, ſi uniuerſum mũdũ lucreť, animæ uero ſuę detrimentũ patiatur?
Quæ oĩa,& his ſimilia, ſiquis bene ꝑpenderit, intelliget ea definita de ho/
minis cõditione, quę ſapiẽtes mũdi huius minime declararũt. Secũdũ eſt:
Vnde uenimus: Quod ab Ariſtotele diſcere nequimus, cũ nõ determinet, Ari.
unde egrediatur rationalis anima, an de ipſius gremio materiæ, an ueniat

deforis, ſed dubitatiue,& palpitando loquitur dicens:Si eſt aliqua forma
Pytha. ueniens deforis,ipſa eſt anima intellectiua. Pythagoras autẽ ex antedicta
Alexã. officina(Alexandro,& Laertio referẽtibus) aliquid celebrius protulit di/
Laerti. cens:Anima eſt immortalis, cum illud quidem a quo auulſa eſt, immor/
tale ſit:Vbi duo profitetur, Alterũ/ꝙ anima ſit immortalis, Alterum,ꝙ a
Deo emanauerit:quorũ utrũq; ab Ariſtotele relinquitur dubium,quia non
CHRI/ curauit addiſcere a gymnaſio cœleſti,unde omnis ueritas:In quo ꝑ omni/
STVS. bus edoctus Chriſtus aperta uoce iſtruit nos a Deo progenitos, dũ docet,
ut magna cõfidentia recurramus ad Deum uocantes ipſum Patrem,ſicuti
eſt,immo nullum aliũ cognoſcamus patrem,dum ait : Nolite uocare uo/
IDEM bis patrem ſuper terram: Vnus eſt.n.Pater ueſter,qui in cœlis eſt : Et de ſe
ipſo ait:Exiui a Patre,& ueni in mundũ.Sed cum fratres ſimus potius ex
patre,q̃ ex matre,& nos ab eodem abſq; dubio exiuimus,non tamen eadẽ
ꝑfectione,& gradu:Quod minime cognoſcimus,ſic nos primorũ parentũ
obtenebrante peccato / unde ignorantiæ,aut obliuionis pœnã incidimus:
Poetæ Proinde cõfinxerũt Poetæ antiquiores,& gẽtium Theologi nos bibiſſe de
The.G. Lethæo gurgite.Tertiũ eſt ubi habitamus:Circa qđ adhuc uagantur Philo
Philo. ſophi naturales,An hęc ſit noſtra patria,ubi conſequi poſſimus intellectũ
adeptum,in quo (ut ipſi opinantur) beari poſſimus,An ſit hoſpitium hic
locus peregrinationis noſtræ,& an hæc ſit mãſio amica,uel hoſtilis:Circa
Peripa. quod,quid ſenſerint Peripatetici, nõdum exploratum habeo:Brachmanæ
Brach. autem & Academici diuinam doctrinam,quã Chriſtus explicandam ue/
Acade. nerat,olfacientes aliquid ueritatis in huiuſmodi protulerunt: Non ſumus
Dydi. (inquit illorum rex Dydimus) huius mũdi incolę,ſed aduenę.Et Acade/
mici ſuum Platonem ſequentes fatentur alias manſiones tam pro bene, q̃
Plato pro male merẽtibus/ut expreſſe in Phædone diſſerit ipſe Plato. Mercurius
Mercu. quoq; a ſuo Pymandro edoctus,& in mentẽ erectus,dũ moreretur(Chal/
Chalci. cidio referẽte) dixit:Hactenus fili pulſus a patria uixi peregrinus,& exul:
nunc uero patriam repeto : Cumq; paululum a uobis uinculis corporeis
abſolutus abſceſſero,uidetote ne me quaſi mortuũ lugeatis:nam ad illam
optimam,beatamq; ciuitatem regredior,ad quã uniuerſi ciues mortis con
tione uenturi ſunt.Noſter autem doctor Chriſtus/quomodo ſe habeat no
biſcum hic, quem habitamus/mundus,ante omnes aperte declarauit di/
CHRI/ cens : Ego teſtimonium perhibeo de mundo, quia opera eius mala ſunt:
STVS. Et itẽ: Si mundus uos odit,ſcitote,quia me priorem uobis odio habuit.
Et multa huiuſmodi tangit,ex quibus cognoſcimus mundum, & hoc ho/
ſpitium,in quo peregrinamur,noſtrum eſſe acerrimum inimicũ:Quẽ ſe/
Iacobus cuti Iacobus,& Iohãnes dixerunt:Qui uoluerit eſſe amicus huius mundi,
Iohan. inimicus Dei conſtituetur.Sed Iohãnes paterna charitate nos blandiendo
admonet dicens:Filioli nolite diligere mundũ,neq; ea,quæ in mũdo ſunt,

quia in eo non ſunt / niſi nobis inimica omnia, concupiſcentia carnis, atq; oculorum, & ſuperbia uitæ. Oſtendit inſuper noſter doctor, & Pater factis magis, q̃ uerbis hãc non eſſe patriam noſtram, ſed peregrinationis diuerticulum, dum tanq̃ peregrinũ ſe exhibuit diſcipulis, ſub cuius perſona dicit Propheta: Aduena ego ſum, & pegrinus, ſicut omnes patres mei. Hinc cõcluditur mũdus non eſſe diligendus / ſicut nec diuerticula peregrinationis, immo cautiſſime aduertẽdũ, ne expoliemur, dilapidemur, & uulneremur. Quartum, quod magis mirum eſt, quia cũ continue peregrinemur, nullus tamen ſapientũ mundi declarauit, quo properemus, niſi qui a diuinis eloquiis didicerunt, ut Pythagoras, cuius ſnia ad metrũ redacta hoc reſonat: Corpore depoſito cum liber ad æthera perges, Euades hominem factus deus ætheris almi. Cũ quo Plato eadẽ diſciplina imbutus in Phædone inquit: Qui pie præ cæteris uixiſſe inueniuntur, hi ex his terrenis locis, tanq̃ e carcere ſoluti, ad altiora tranſcendũt, puramq; ſupra terrã habitant regionem, ubi præmiũ pulchrũ eſt, & ſpes ingens. Sed noſter doctor Ieſus nos de hoc aperto ſermone docet, dum ait: Hæc eſt uita æterna, ut cognoſcant te Deum Patrem, & quẽ miſiſti filium tuũ: Quæ cognitio cum haberi nõ poſſit in hac peregrinatione, quando habebitur, declarauit dicens: Quãdo uenerit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, congregabuntur ante eũ oẽs gentes: quibus ſeparatis, dicet iis, qui a dextris eius erunt: Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum uobis regnum a conſtitutione mundi: In quo regno erit patens uiſio Patris, & opificis: erit fruitio omnium bonorum: erit deniq; ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus, qui eſt ſtatus ueræ beatitudinis: Quis autem Philoſophorum aliquando declarauit paratum eſſe nobis regnũ? Quis auſus fuiſſet ipſum petere, aut ſperare, niſi ipſius regni Dominus declaraſſet, & promiſiſſet? Quis iterũ declarauit nos inuitari ad illud regnum, tanq̃ ad nuptias, niſi doctor noſter, ut patet in parabola de nuptiis? Vltimum, quod omnium difficillimum eſt, qua uia in illum finem pergendũ ſit: Nullus eſt (inquit Baruch) qui illius regni uiam ſcire poſſit: nec eſt, qui excogitet ſemitas eius: Nec gigantes, qui fuerunt a principio ſtatura magna, & uiri nominis: Nec aliquis principum huius ſæculi, qui deſtruuntur: Nec philoſophorum quiſpiam, q̃uis in exquirendo ętatem conſumpſerint, & tempus (ut longo ſermone diſſerit Lactantius) ſimul & induſtriam perdiderint, quouſq; iſte doctor noſter, & Pater uiſus fuit in terris, & cum hominibus conuerſatus: Qui non tantum docuit, ſed fecit ſeipſum uiam, non inquam illam præceptorum, per quam currebat Dauid dilatato eius corde, nec uirtutum tantummodo, q̃uis eam omnimodam pleniſſime docuerit, ſed fecit ſe uiam / & baculum, cui innixi pergeremus ad Patrem, nedũ ſuſtentans, ſed ducens, attrahens, & portãs, ut in parabola de oue perdita, & humeris paſtoris portata

Dauid

Pytha.

Plato

CHRISTVS.

Baruch

Lactan.

Augu. docemur: ſub cuius perſona inquit Auguſtinus diſputans contra quinq;
hæreſes: Cum eſſes inimicus Patri meo/ reconciliaui te: Cum errares inter
montes, & ſyluas, quæſiui te: inter lapides & ligna, quæ adorabas, inue/
ni te: humeris meis portaui te uſque ad Patrem, cui te reddidi. Omnia
quoq; pondera peccatorum noſtrorum in ſe ſuſcepit, ut exonerati faci/
lius pergeremus, aut portaremur. Docuit etiam, quomodo renouari, &
tranſmutari debeamus, ut leuiores effecti non deficiamus in altiſſimo &
difficillimo itinere, & ne in effigie beſtiæ, quam per peccatum aſſumpſe/
ramus, apparentes in curia illa mentiũ, & intellectualium ſpirituum ex/
pelleremur multo ſeuerius, q̃ eiectus dicatur a nuptiis ille, qui non habe/
bat ueſtem nuptialem. Cuius tranſmutationis principiũ fit per ſacramen/
tale ſemen, quo concipimur in baptiſmo, & renaſcimur ſecundum ſpiri/
tum: Sed per reſurrectionem complementa ſuſcipimus perfectæ regene/
rationis/ de qua dicitur: In regeneratione cum ſederit filius hominis in ſe/
de maieſtatis ſuæ cum Angelis ſuis, uos, ſcilicet Apoſtoli, ſedebitis ſuper
ſedes duodecim iudicantes duodecim tribus Iſrael: Sed alii omnes / qui
reliquerint domum, fratres, uel ſorores, aut patrem, aut matrem, aut filios,
uel agros, centuplum accipient, & uitam ęternam poſſidebunt. Quis enim
de hac regeneratione ante ipſum ſermonem habuit, uel excogitauit? Cu/
ius regenerationis, quæ fit in reſurrectione, ipſe fuit principium, & uia, di/
Paulus cente Paulo: Chriſtus ſurrexit a mortuis primitiæ dormientium, quoniam
quidem per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum: Et
ſicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes uiuificabuntur.
Et hæc eſt uera uia uitæ / quam docuit doctor noſter Chriſtus, ſicut præ/
Dauid dixerat Propheta: Notas mihi feciſti uias uitæ, quæ (inquit Ambroſius)
Ambr. antea habebantur ignotæ: Quem præuidens in ſpiritu Iſaias lætabundus
Iſaias ait: Venite/aſcendamus ad montem Domini, montem utiq; illum eleua/
tum ſuper uerticem montium, & ſuper omnes colles, ideſt ſuper omnes
ſublimes in potentia, ſapientia, & ſanctitate, & ad domum Dei Iahacob,
de qua egreſſus eſt ſecundum carnem iſte Doctor noſter IESVS/& do
cebit nos uias ſuas: & ambulabimus in ſemitis eius: quia de ſion exibit lex,
& uerbum Domini de Ieruſalem/ Lex quidem proxime ſubacta (ut dixi/
mus) & uerbũ Dñi, quod eſt factum caro, & docuit nos potiſſime in tem
plo, quod eſt in Ieruſalem, & in cruce fixa ante portam ipſius.

In quo gymnaſio/& qua cathedra nos inſtruxerit. Cap. XI.

ET quãuis iſte Pater, & Doctor noſter docuerit nos in tẽplo,
in montibus, in ſynagogis Galileę, & in diuerſis locis, totam
tamen doctrinæ ſummam, & efficacius tradidit in cruce, ut
Augu. merito dicat Auguſtinus: Crux Chriſti patientis fuit cathe/
Paulus dra magiſtri docẽtis. Quod cognouit & ille, qui dixit cũ Corinthiis: Nihil

putaui me ſcire inter uos, niſi Ieſum Chriſtum, & hunc̃ crucifixum: quia
in cruce poſitus nobis omnigenam doctrinã dedit : quã in ſuperficie per/
currentes dicemus, ꝙ ab elementis melioris, & myſticæ grammaticæ in/
cipiens deduxit nos uſq; ad ſummos apices ꝓfundiſſimæ theologiæ nul/
lam doctrinam intermediã relinquens intactam. Primo enim docuit uer/
bum æternum concordare cum nomine illo, quod eſt ſuper omne nomen,
datum quidem ei per uirtutẽ crucis / ſi uera docet Paulus: qui de hoc uer/ Paulus
bo incarnato / qui cognominatur Chriſtus / inq: Factus eſt pro nobis obe/
diens uſq; ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exal/
tauit illum: & dedit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, ut in nomine
I E S V omne genu flectatur, cœleſtium, terreſtrium, & infernoꝝ: Cuius
nominis uirtus, &ſi data in cruce eſt, id tamẽ intuitu diuini uerbi uniti, &
perfundentis hoc nomen I E S V M, & ipſum nominatum, adeo, ut per
antonomaſiã cognominetur Meſſiah, & Chriſtus, ideſt unctus prę omni/
bus participibus ſuis. Hinc docuit & participium, ideſt captam ex utraq;
natura portionem, qua conſtituitur ipſe Chriſtus. Aliud quoq; participiũ
explicauit in cruce, dum participauit nobiſcum gratiam, gloriam, & me/
ritum, quod acquiſiuit in ea, ut nos ſuiipſius participes faceret, & ſecum
uniret. Pronomen uerũ eſt illud cognomen Chriſtus / quo utimur loco no/
minis I E S V, & uocamur Chriſtiani a Chriſto, ſicut deberemus dici Ie/
ſuani a Ieſu: Aut dicamus, ꝙ &ſi Ieſus eſt nomen, poteſt tamẽ eſſe prono/
men, quia ſtat nobis pro nomine magno Dei, quod exprimi non poterat,
quouſq; exigeretur opus crucis : in qua (ut diximus) data eſt uirtus huic
nomini, quod inuocamus pro nomine magno Dei / ſicut ſupra declaraui/
mus. Præpoſitionem autem docuit, dum nomen ſuum tradidit in omni/
bus operibus noſtris præponendum, ſicuti expreſſit Paulus dicens: Quæ/ Idem
cunq; facitis, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti facite. Docuit quoq;
nos præponere crucem ſequendam dicens: Qui uult uenire poſt me, ab/ CHRI/
neget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam / & ſequatur me, qui cruci affi/ STVS.
gendus ſum præbens ipſam uobis, tanq̃ baculum, & ſignum pręuium in
omnibus operibus proponendum. Explicauit quoq; aduerbium, matrem
uidelicet ſtantem iuxta uerbum, quando dixit diſcipulo, & conſequenter
omnibus nobis: Ecce mater tua, quã relinquo loco mei, ut mediante ipſa: IDEM
quæ ſtat continue iuxta me, & ante faciem Patris / poſſitis a Patre, & a me
obtinere quicq̃d uultis: Ideo tũc diſcipulus nomine ſuo, & nomine omniũ
noſtrum accepit eam in ſuam tutelam, & refugium pro Chriſto, & ſimul
cum ipſo. Sed & interiectiones maximas docuit nos facere præbens, un/
de ſuſpiria & omnes dictiones dolentis emittamus. Poſtremo coniunctio/
nem illam, ad quam omnes inſtituti ſumus, cum Deo vʒ nos beatificante:
Nam ſentiens quid in cruce breui facturus erat, ut efficacius operaretur,

CHRI/STVS. poſt nouiſſimā cœnā Patrem orauit dicens:Rogo Pater,ut ſicut ego & tu unū ſumus,ita & iſti unum ſint in te.In logica uero meliori inſtruxit nos q̃ Ariſtoteles,cū longe clarius ſciamus per ipſam diſcernere uerū a falſo, q̃ per hanc,quā in ſcholis & peripateticis gymnaſiis iuuenes inſtruuntur: In doctrina enim crucis (ſiquis bene perpēdere uoluerit) abſq; dubio diſtinguet inter ueꝝ & falſum/iuſtum & iniuſtū:In ea nanq; homo efficitur

Paulus ſpiritualis,& cōſequenter (ut docet Paulus) iudicat de omnibus:Ibi comeditur ueꝝ lac,& butyrum,quo ſciat unuſquiſq; reprobare malū & falſum,& eligere bonum & uerum.Summā quoq; Rhetoricā docuit,immo oēm efficaciā orationi tribuit,dū meruit,& is effectus eſt,per quē omnia impetramus a Patre:Nomen enim hoc IESV (in quo petere docemur, quicqd cupimus) habuit (ut pauloante diximus) efficaciam a cruce,ex qua acquiſiuit illud nomen, qđ eſt ſuper omne nomen. Duo etiā præbuit gratiſſima ad reconciliandū auditorē Patrē,ad cuius præſentiam ſemper orare debemus:Alterum eſt diligens cura,q̃ habere debemus ut repręſentetur anima pura & munda Deo Patri,a quo ipſam accepimus, quod facto efficere docuit,dum ait:Pater in manus tu..s cōmendo ſpiritum meū: Alterū eſt dilectio inimicoꝝ,in qua ſingulari efficacia præbuit ſe imitan/

CHRI/STVS. dum dicēs:Pater ignoſce illis,quia neſciunt, quid faciunt, excuſans eos de ignorantia. Inſuper & ad orationem pro nobis factam deueniens obtulit

Paulus (inquit Paulus) preces cū lachrymis, & clamore ualido nos inſtruens,ut idem faciamus orantes,cū clamore vꝫ cordis,magis q̃ oris.Nec Arithmeticam prætermiſit,quin eam profunde doceret, dum multitudinē ab uno

CHRI/STVS. emanantē in idem conducere ſtuduit in eo,quod ait:Cum exaltatus fuero a terra,omnia traham ad meipſum,unicū vꝫ principiū/a quo emanarūt. Sed & multiplicare docuit,quādo inſtruxit nos coniungere pauca merita noſtra cū ſuis abūdantiſſimis,ut debita ratio inueniri poſſit.Docuit & diuidere animā vꝫ a ſpiritu per gladium ſpiritualem,quod eſt uerbum Dei nobis creditū/& habens efficaciā potiſſime per crucem,& Chriſtum crucifixum.Subtrahere quoq; demōſtrauit debita a meritis noſtris, ut uiderentur,qui fructus ex noſtris reſtarēt operibus.In Geometria uero docuit illud,quod omnes,ut inueniant,fruſtra & incaſſum laborant/quomodo vꝫ quadretur circulus:Et hoc, dum ſphæram intellectualem , & naturæ diuinæ quadrauit in corpore quadrifarii elementi præbens & nobis eiſdem elementis quadratis,unde poſſimus cōuenire cū ſphæra illa diuina.Et hęc eſt unica uia,ut premamur ſub torculari crucis,& ex quadrariis,atq; corporeis efficiamur ſphærei,& diuini:Non enim pōt rite dari ſphæra quadrati,aut cubi,niſi reſoluatur figura illa quadratatia: & reducatur in circulum:Ideo oportet diſſolui corpus hoc corruptibile,& quadrāgulare,uel quadrifariū per crucem mortificādum,ſi debet fieri ſphæricum & diuinū

induendo (ut inqt Paulus) incorruptionẽ, & ĩmortalitatẽ, atq; naturã illã Paulus
unigenã, & ſpũalem: Dedit nãq; per crucẽ nobis poteſtatẽ filios Dei fieri,
per ipſam carnẽ & ſanguinẽ mortificãdo, & p uirtutẽ Chriſti patiẽtis re-
naſcẽdo, ut ſupra diximus. Muſicã adiecit, docẽs eã, & ſonãs cũ tympano
corporis extenſi in cruce, pulſante aĩa, & reboãte ſpiritu tanta ſuauitate, ut
longe melius, q̃ de Orpheo dicat̃ trahere ad ſe etiã longiſſime diſtantes in
oĩbus mũdi partibus: Conſonantiã nãq;, & cõcordiã inibi cõduxit reꝝ in-
ferioꝝ cũ cœleſtibus oĩa concilians, oĩa pacificans p ſanguinẽ crucis eius,
ut inqt Paulus: Quod nemini antea, uel poſt efficere datũ eſt. Docuit inſup Idem
uerã, & meliorẽ aſtrologiã cũ effectu ꝓducens, & diffundẽs cœleſtes, & di
uinos influxus in nos oẽs: Immo ſeipſum ueꝝ cœlũ aperuit, ut de pleniſſi-
mis ſuis chariſmatibus in nos oẽs diffunderet. Expoſuit etiã uerã philoſo-
phiã, quæ docet abſtrahere intellectualia, & ſpũalia a ſenſibilibus, dũ do-
cuit hæc cõtẽnere, & illa appetere: Ad quẽ doctorẽ inuitat nos Paulus di-
cens: Occurramus in oppoſitũ nobis certamẽ ſuſpiciẽtes in authorẽ fidei, Idem
& cõſũmatorẽ IESVM: qui poſtpoſito ſibi gaudio, mũdano vz, & ſenſi-
bili, ſuſtinuit crucẽ ignominia cõtempta, quæ inde ſequebat̃, ut potiretur
cœleſtibus, & diuinis delitiis. Medicinã aũt docuit, & exercuit gratis effe-
ctus omniũ languẽtiũ medicus, donãs etiã medicinas, atq; unguẽta, qbus
uariis delibutus ubiq; fragrabat ſuauitatis odorẽ. In philoſophia uero mo
rali adeo oẽs exceſſit, ut uirtutes/quas docuerũt ii, qui de moribus tractãt,
umbrę ſint tñmõ, & picturę in cõparatiõe uirtutũ pfectiſſimaꝝ, q̃s docuit
in cruce: Ibi.n. charitatẽ palã oſtendit ſup oẽm charitatẽ, & dilectionẽ ex-
ponẽs corpus, & animã pro amicis ſuis: Ibi humilitatẽ, cũ humiliauerit ſe-
metipm̃ uſq; ad extremũ gradũ ignominię: Ibi obedientiã factus obediẽs
uſq; ad mortẽ, mortẽ aũt crucis: Ibi fidem, quãdo crucẽ cõſcenſurus dixit
diſcipulis: Creditis in Deũ, & in me credite, qui ſum author, & cõſumma- CHRI-
tor fidei: Ibi patientiã, & ſpem futuroꝝ bonoꝝ cũ innumeris, & immani- STVS.
bus laceſſitus iniuriis ſtetit, tãq̃ agnus corã tondente ipm̃, & nõ aperuit os
ſuũ. Veꝝ tandem ſummũ apicẽ Theologiæ docuit, dum oĩa cõpleuit, quæ
in tota ſcriptura ſacra, lege vz, & ꝓphetis continentur, adeo, ut rite omni-
bus pfectis alta uoce exclamaret dicẽs: Conſummatũ eſt, & cõpletũ, omne IDEM
vz, qđ de me ſcriptum erat, & de redẽptione humani generis, & de reſera-
tione ianuæ cœleſtis, & de oĩbus, quæ hominẽ, & cõſequẽter oẽm creaturã
in debitũ finẽ cõducũt. Quæ uniuerſa latẽt eos, q nõ hñt ſenſus interiores
exercitatos in agnitiõe ueritatis. His aũt/q colluſtratos hñt oculos manife
ſta ſunt, ſicuti dicebat Apl̃us: Nos p̄dicamus Chriſtũ crucifixũ, iudeis qdẽ Paulus
ſcandalũ, gentibus aũt ſtultitiã, ipſis aũt uocatis, & illuminatis iudeis, atq;
græcis Chriſtũ Dei uirtutẽ, & Dei ſapiẽtiã: Quia qđ ſtultũ ẽ Dei, ſapiẽtius
eſt hoĩbus: & qđ infirmũ eſt Dei, fortius eſt hoĩbus: q magnipẽdũt ſapien-

tiam, & doctrinas humano ingenio excogitatas, quę nihil ſunt apud Deū. Nam infimus gradus diuinæ ſapiētiæ, quæ ſtultitia quędam exiſtimatur, maior eſt omni ſapiētia mundi, adeo, ut in omni gradu ſapientię ſuę per-
Iſaias dantur mundi ſapientes, ſicut ſcriptum eſt in Iſaia, & allegatum a Paulo:
Paulus Perdam ſapientiā ſapientū, & prudentiam prudentū reprobabo: Vbi ſapiēs, ubi ſcriba, ubi inquiſitor huius ſæculi, qui intelligat myſteriū crucis? Ibi enim ſunt theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ abſconditi, ſapientiæ quidem nō huius ſæculi, neq; principū mūdi huius, quæ deſtruitur, ſed eſt ſapientia in myſterio abſcondita, quā prædeſtinauit Deus ante ſæcula in gloriā noſtram, quā nemo principum huius ſæculi cognouit: Ad quā percipiendam ſæpius Deus ſtultos huius mūdi elegit, ut cōfundat ſapientes, & infirma, ut cōfundat fortia, & ignobilia mundi & cōtemptibilia elegit, & ea, quæ nō ſunt, in conſpectu hominū v3, aut ea, quæ nō ſunt, ut faciat, & deſtruat ea, quæ ſunt, & nō glorietur omnis caro in conſpectu eius: Qui conſtituit Chriſtum IESVM nobis ſapientiā, iuſtitiā, ſanctificationē, & redemptionē, ut qui gloriatur ſe ſcire, uel poſſe aliquid, in Domino Chriſto Ieſu glorietur, qui eſt uera ſapiētia, uerus doctor, & nobis omnia adminiſtrans: Qui docuit ſuos electos non longo temporis ſpatio, nec tot uigiliis, & aſſiduis laboribus, quot ſolent iuuenes addiſcere doctrinas gentium, ſed ſola unctione Spūs ſancti eos in omnibus inſtruxit, ſicut promiſerat di-
CHRISTVS. cens: Ille ſuggeret uobis omnia, & docebit uos omnia: Et Iohānes in epiſtola: Vnctionē habetis a ſancto, & noſtis omnia: Et iteq;: Non neceſſe ha-
Iohan. betis, ut aliquis uos doceat, ſed ſicut unctio eius docet uos de omnibus, ita uerum eſt. Nec dubitandum eſt de doctore, & doctrina eius, quia non eſt mendacium in eo.

Quibus theſauris/ueluti bonus pater/ditet nos Chriſtus. Cap. XII.

NOn ſuffeciſſet parenti noſtro nos generaſſe, & continuo paſcere, & inſtruere, niſi & nos diuites faceret, & accōmodaret
M. Var. in omnibus: Diuitię enim dicunt (ut docet Marcus Varro, & alii grāmatici) quia diuos nos faciāt/nulloq; egentes/ſicut Deus eſt: Ad quē ſtatum nos cōducūt ueræ diuitiæ. Sed tantus error inoleuit in hominibus, ut diuites ſeſe facere exiſtimēt in his, quæ inferioribus regnis tanq̄ feces & expurgamenta dicata ſunt: Habet enim & Pluto antideus ſuas diuitias ex terra effoſſas, unde Dis dicat, quia ſemper his ter-
Claudi. renis diues, ut inquit ipſe Pluto in Claudiano: ſempq; tenemus/Quod ſuperi tenuere ſemel. Qui Pluto (ut diximus) Mamona a Saluatore nominatur, ſimul & diuitiæ, quas poſſidet: Quæ diuitiæ ueris opponūtur, ſicut & princeps eius Mamona opponitur Patri noſtro uero diuiti non tm̄ pro
paulus ſe, ſed pro omnibus aliis, ut inquit Apl'us: Diues in oēs, qui inuocāt illū: Et tanta eſt iter ipſos diſcrepātia, ut nemo poſſit utriq; inſeruire, ſicuti teſtat

ipſe ſūmus doctor nr̄ dicēs: Nō poteſtis Deo ſeruire, & mamonæ: qui op- CHRI-
ponūtur, tāq̄ uerū & falſum. Et ideo nos admonet falſas cōtēnere diuitias, STVS.
& ueras appetere: Nolite (inqt) theſaurizare uobis theſauros in terra, ubi
ærugo, & tinea demolitur: & ubi fures effodiunt, & furantur: ſed theſauri-
zate uobis theſauros in cœlo, ubi nec ærugo, nec tinea demolit̄: & ubi fu-
res nec effodiunt, nec furantur: Qui theſauri, & diuitiæ ex multis peculiis
coaceruant̄. Eſt.n. theſaurus gratiæ, de quo inquit Apoſtolus cū Epheſiis: Paulus
Habemus remiſſionē peccatorū ſecundū diuitias gratiæ eius, quæ ſupabū-
dauit in nobis: Et iterū: Deus, qui diues eſt in miſericordia propter multā
charitatē ſuā, qua dilexit nos, cōuiuificauit nos i Chriſto, cuius gratia eſtis
ſaluati: & coexcitauit, & cōſcendere fecit in cœleſtibus, in Chriſto IESV,
ut oſtēderet in ſæculis ſuperuenientibus abūdantes diuitias gratiæ ſuæ in
bonitate ſup nos. Et nō ſine cauſa cōmiſcet Apoſtolus diuitias miſericor-
diæ Dei, gratiæ, & bonitatis: qa omnia illa ex eodē ærario ſupramūdano
proueniūt. Eſt quoq; theſaurus ſapientię, ut cū Coloſſenſibus ait: In Chri- Idem
ſto ſunt omnes theſauri ſapiētię, & ſcientiæ cōmunicati amicis ſuis, ut Co-
rinthios alloquēs dicit: Diuites facti eſtis in illo in omni uerbo, & in omni
ſcientia: Quos theſauros diſpenſandos ſibi creditos eſſe Epheſiis declarat,
dum ait: Mihi aūt ſanctorū minimo data eſt gratia hęc, in gentibus euan-
gelizare inueſtigabiles diuitias Chriſti, & illuminare oēs, quæ ſit diſpenſa-
tio myſterii abſconditi a ſęculis in Deo, qui uniuerſa creauit: ut innoteſce-
ret nūc principatibus, & poteſtatibus in cœleſtibus per eccleſiā multiplex
ſapientia Dei ſcd̄m præfinitionem ſæculorū, quā fecit in Chriſto Ieſu dn̄o
noſtro. Erant.n. hæ diuitiæ abſcōditæ in Deo omnibus retroactis ſæculis,
quouſq; per Chriſtum fuerūt reuelatæ, & creditæ Apoſtolis diſpenſandæ:
Quas cū omni reuerentia diſtribuere uolens Paulus ſubinfert: Huius rei Idem
gratia flecto genua mea ad Deū patrē dn̄i noſtri Ieſu Chriſti: ex quo tāq̄
metro, & menſura, atq; origine omniū paternitatū oīs paternitas in cœlo,
& in terra nominat̄. Nec eſt.n. aliquis pr̄, qui nō ſit primo genitus a Patre
ſummo, & ab eo habuerit fœcunditatē, unde poſſit effici pater. Hunc igit̄ Idem
rogo (inquit) Paulus, ut det uobis ſcd̄m diuitias gloriæ ſuæ, quas vʒ ego
diſpēſo, corroborari p ſpiritū eius in interiorē hominē, habitare Chriſtum
per fidē in cordibus ueſtris, in charitate radicati, & fundati, ut poſſitis com
prehēdere cū oībus ſanctis, quæ ſit longitudo, latitudo, ſublimitas, & pfun
dū, ſapiētiæ vʒ Dei, & ſcire ſupeminentē charitatē Chriſti, in qua.ſ. ditiſſi-
mus fuit, ut de plenitudine eius oībus erogare poſſit, uñ ſeqt̄: Vt ipleamini
in oī plenitudine Dei. Eſt quoq; ditiſſimus glīa, ut idē teſtis cū eiſdē loquēs
deponit: Precor cōtinue in orōnibus meis, ut illuminati oculi cordis ueſtri
ſciatis, quæ ſit ſpes uocatiōis eius, & quæ diuitiæ glorię hęreditatis eius: Et
iterū: Det uobis corroborari p ſpūm in interiori hoīe, ſcd̄m diuitias gloriæ Idem

ſuæ:Sine quibus diuitiis Chriſti,quãuis potiamur inferioribus & terrenis,
Apoca. pauperrimi ſumus,ut ipſemet aperta uoce inſinuat dicens:Tu dicis/ Di/
ues ſum,& locupletatus,& nullius egeo/& neſcis,quia tu es miſer,& mi/
ſerabilis,& cæcus,& nudus. Suadeo itaq; tibi emere a me aurum ignitũ
probatũ,ut locuplex fias ſecũdm ueras diuitias. Et iterũ in euangelio/cui ti/
Lucas tulus eſt ſecũdm Lucam:Facite uobis ſacculos/ qui non ueteraſcunt,& the/
ſaurum non deficientem in cœlis/loco quippe ueris diuitiis pleno,ut canit
diuus Citharœdus:Gloria,& diuitiæ in domo eius.

Quo peculio ditauerit filias. Cap. XIII.

NEc Pater iſte noſter cõtentus eſt habere filios, ſed uult quoq;
habere filias,ut utroq; ſexu compleatur debitus naturę con/
Mercu. centus,ſicut & ipſe eſt (teſte Mercurio) utriuſq; ſexus fœcũ
ditate munitus:Quæ filiæ ſumus nos, qui aliquãdo filii, mi/
Cantica lites/& miniſtri eius dicimur/aliquando filiæ,& ſponſæ,ut in Canticis le/
gimus: Egredimini,& uidete filiæ ſion Regem Salomonẽ in diademate,
quo coronauit eum mater ſua in die deſponſationis illius, quãdo uз mul/
Ibidem tas accepit ſponſas, ut paulo inferius dicitur: Sexaginta ſunt reginæ, &
octoginta concubinę,adoleſcentularũ non erat numerus.Omnes utiq; de/
ſcriptæ magno myſterio in figuram accipiendarũ a Chriſto, quod relin/
quimus ſuo loco declarandũ:Hic enim non tñ illas reginas,concubinas,
& adoleſcentulas accepit in ſponſas,ſed etiam totam fideliũ collectionem
Iohan. innumerabilẽ:Quã Iohãnes dicit uidiſſe paratam,tanq̃ ſponſam ornatam
uiro ſuo,ut unaquæq; ſit ſponſa, & tota ſimul collectio ſit ſponſa,& filia,
uel filius,ſicut eadem forma etiã apud grãmaticos diuerſis rationibus di/
citur animus, & anima in utroq; ſexu,ſicuti etiã in ſcriptura habemus di/
ctum fuiſſe,anteq̃ produceretur mulier/ Maſculũ & fœminã creauit eos,
Mercu. ideſt creauit hominem utroq; ſexu gaudentem , ut tangit Mercurius in
Plato Pymandro,& ſerioſius explicat Plato in Sympoſio:Et hoc,qa aliquando
Iſaias ueluti fœmina ſemen ſuſcipit,& grauidatur,iuxta illud Iſaiæ: A facie tua
Domine concepimus, & peperimus: Aliquando autẽ uiriliter agens alios
grauidat ſemine uerbi Dei diſſeminato. Sunt & qui dicunt, ꝙ anima di/
citur, qua uiuimus accipientes uitam a ſuperis , & animus quo ſapimus,
redire uidelicet in eum , a quo uenimus. Dum igitur filii ſumus,ditamur
a Patre,& hęreditate donamur:dum uero filiæ exiſtimus dotamur ab eo/
dem Parente,qui eſt Pater, & Sponſus, ſicuti primus homo fuit pater,& primꝰ hõ pater et
maritus primæ mulieris. Dum ergo anima eſt filia , dotatur primo gra/ maritus primę
tia præueniente,qua non tantum introducatur ad nuptias,ſed ut intereſſe mulieris.
poſſit cõuenienter ornata,ut tantus ſponſus exquirit:Et hoc quouſq; con/
iungatur ſponſo:Ad quã cõiunctionem cũ peruenerit, aliam partem do/
tis ſuſcipit,quæ eſt gratia cooperans,qua mediante ueſtit & filios,ut ha/

bitu nuptiali ueſtiti admittantur ad nuptias / & in aulam regiam: Ipſe eſt
enim qui operatur omnia in omnibus, & qui eſurientes replet bonis. Præ/
bet itaq; in dotem ueſtes, quibus operiant animę nuditatem, ne expellan/
tur a nuptiis, & dicat: Quomodo huc intraſti, non habens ueſtem nuptia/ Math.
lem? Quã ueſtem ipſe confecit (ut diximus) ex propria pelle. Donat &
omnia ornamẽta opportuna ſponſæ tanti uiri, quæ a prophetis, præcipue
Ezechiele memorant / prout / Deo fauente / explicabimus. Præbet aurũ, ar/ Ezechi.
gentũ, lapides pretioſos, & oẽs ueros theſauros affluẽter tã filiis, q̃ ſponſis.
Nec dubitet quiſpiã de tanto cõiuge, quaſi nõ poſſint ſuppetere tot ſpon/
ſis ipſius diuitiæ, ut dona & cætera quæ ad negotiũ matrimoniale ſpectãt
abunde ſubminiſtret, qa ipſe eſt diues, & potens ſatiſfacere omnibus, qui
illi adhærent: cũ plenitudo diuitiaꝝ ſit in eo nunq̃ deficiens, qm̃ compla/
cuit Patri (ut inquit Apoſtolus cũ Coloſſenſibus) omnẽ plenitudinẽ ha/ Paulus
bitare facere i eo: Et iteꝝ: In ipſo habitat omnis plenitudo diuinitatis, quæ
de ſe eſt infinita, & immenſa.

Quod tandem legatum fecerit. Cap. XIIII.

OPtimus aũt hic Pater & ſi ſemp dilexit filios, in fine tamẽ ma
iora dilectionis pignora reliquit, non tm̃ in eo / quod uitã ex/
poſuit, ſed quia opulentiſſimũ teſtamentũ fecit, in quo lega/
uit illud, quo maius excogitari nõ poteſt: Legauit.n. æternũ,
& fœliciſſimũ regnũ beatitudinis, qđ ſtatim ſe daturũ promiſit latroni ei
cõmiſerenti, dũ ait: Hodie mecũ eris in paradiſo. Et pauloante Apoſtolis, CHRI/
& cõſequenter omnibus nobis ꝓmiſerat dicẽs: Ego diſpono uobis regnũ, STVS.
ſicut diſpoſuit mihi Pr̃. Et q̃uis hãc hæreditatẽ ſtati nõ poſſideamus, eſt tñ
in loco tuto repoſita ſtatim aſſignanda, qñ adimpleuerimus teſtm̃: Cuius
rei fideiuſſores ſunt Petrus, Paulus, Iohannes, & cæteri, qui eam uiderunt,
& atteſtati ſunt: quoꝝ primus ait: Bñdictus Deus / & Pater Dñi noſtri Ieſu Petrus
Chriſti, qui regenerauit nos in hæreditatẽ incorruptibilẽ cõſeruatã in cœ/
lis, paratã reuelari in tpe nouiſſimo, in quo exultabitis: Sed modicũ nunc
oportet cõtriſtari in uariis tentationibus, ut ꝓbatio ueſtrę fidei multo pre/
tioſior ſit auro, qđ per ignem probat'. Et tãdiu oportet nos eſſe ſub tutori/
bus / & actoribus ſub ſeruitute p̄ceptoꝝ, donec (inquit Paulus) euadamus Paulus
in uirum ꝑfectum in ætatem plenitudinis Chriſti: ut iã non ſimus paruuli
fluctuantes, & circũacti ab omni uento, ſed cõpaginati & firmi per omnẽ
iuncturã, & in menſurã uniuſcuiuſq; mẽbri correſpõdẽtis p̄ceptis diuinis,
ut alibi declaratum eſt. Si qui tamẽ ſunt nõ adhuc adulti, ſupplebit Chri/
ſtus, prout tanta hæreditas poſſidenda exigit. Iohãnes quoq; his adſtipu/ Iohan.
latur dicens: Vidimus gloriã eius, gloriam quaſi unigeniti a Patre / plenum
gratiæ, & ueritatis. De cuius plenitudine omnes accepimus / ut poſſimus
cohæredes effici illius unigeniti ſummi Patris.

Quibus/

Quibus/& quanta legauerit. Cap. XV.

CVm hęc,quę in ciuilibus fiũt,cõſentanea ſint diuinis,& cœleſtibus,& una Reſpublica ſit alterius ſimulachrum,aptiſſime ex his,q̃ nobis domeſtica ſũt,addiſcere poſſumus diuina. Teſtator ciuilis plura pluribus legare poteſt, ſi tamen hæres aliquis inſtitutus ſit,a quo hęreditaria legata (ut Iureconſulti aſſerunt) debeantur.Pari modo Chriſtus effecit,ut bene diſſerit Ambroſius dicens: Author pietatis in cruce pendens teſtamentum condidit, ſingulis pietatis opera diſtribuens,Patri ſpiritũ,Virgini Paranymphum, Nicodemo corpus terrę tradendum,Apoſtolis perſecutionem,Peccatori infernum,Chriſtianis pœnitẽtibus crucẽ, Latroni paradiſum,& omnibus fidelibus filiis hæreditatem uitæ ęternæ: De qua loqui non datur, cum ipſi, qui eã uiderunt,ꝓteſtentur,ꝙ nõ licet homini loqui,& ipſemet teſtator dicat: Nemo ſcit mãna,& ſymposium,quod pręparaui dandum,atq; delitias diſtribuẽdas,niſi qui accipit.Hinc ſatagẽti Auguſtino / & ſciſcitanti,quæ gloria & lætitia beatis præparata ſit,illuxit lux,& inſonuit uox dicens: Auguſtine, Auguſtine quid quæris? Putasne immittere uaſculo mare totum? Breui includere pugillo terrarũ orbem? Cœlum firmare,ne uſitatos exerceat motus? Quæ oculus nullius hominũ uidere potuit, tuus uidebit? Quæ auris nulla hauſit,hauriet tua? Quę cor humanũ nullatenus intellexit, intelliget tuum? Infinitę rei quis erit finis? Immenſa qua menſura metieris? Infinitũ quippe eſt obiectum,quo ciues illi fruuntur:infinita erit duratio illis beatis per ſucceſſionẽ:infinitus erit eorũ progreſſus, quia nunq̃ terminabitur: nec finẽ adinuenient eorũ bonorũ,in quibus oblectantur,aut illius boni oĩa continentis tanta excellentia, ut in propria forma cuncta umbratica dici poſſint ratione ſingularis excellentiæ,quã habent in fonte omniũ bonorũ: In dextera.n.ipſius ſunt iucunditates æternę, pro quo nos habemus uſq; in finem.Has præſenſit regius Propheta,dum prophetico ſpiritu afflatus cecinit: Adimplebis me lætitia cum uultu tuo,quando uidelicet oſtendes mihi faciem tuã,adimplebis me lætitia dans de iucunditatibus æternis, quæ ſunt in dextera tua.Sed ne dubitaremus de hac glorioſa hæreditate, ipſam præoſtendit,anteq̃ teſtaretur, & poſt: Siquidem ante eam demonſtrauit tribus Apoſtolis : ex quibus Petrus ait: Audiuimus/ cum eſſemus cum ipſo in monte ſancto,uocem huiuſcemodi allatam a magnifica gloria/Hic eſt filius meus dilectus:Cuius faciem uiderunt ſplẽdeſcere, inſtar ſolis,& ueſtimenta alba,inſtar niuis ex gloria,in cuius ſtatum trãſfiguratus erat.Iohãnes quoq; ait: Vidimus gloriã eius: Et iterũ: Quod audiuimus,& uidimus/& contrectauimus de uerbo uitæ , annuntiamus uobis. Condito uero teſtamento Stephano protomartyri ipſam gloriam oſtendit,Luca atteſtãte in actibus apoſtolicis,ubi inquit: Cum eſſet Stephanus

[Margin notes: Ambro. (beside "debeantur"); Dauid (beside "In dextera"); Petrus (beside "ipſam præoſtendit"); Iohã. (beside "ria/Hic eſt"); Lucas, Step. (beside "mus,& uidimus" / "Condito uero")]

pIenus ſpiritu ſancto, intuens in cœlo uidit gloriã Dei/& Ieſum ſtantem a dextris uirtutis Dei, iam uidelicet in poſſeſſionẽ ingreſſum/tam pro nobis, q̃ pro ſe: De qua certus dixerat latroni: Hodie mecũ eris in paradiſo. Et ne quis ſuſpectos haberet ipſos atteſtantes, tanq̃ cõſanguineos, aut familiares amicos, aſſumpſit quoq; in teſtem Paulũ perſequutorem / & inimicũ/atq; acerrimi ingenii uirũ, ne quis de credula ſimplicitate eũ poſſet criminari: Quem ſubuexit uſq; ad tertiũ cœlũ, ubi ſecundũ Hebreorũ theologiã ſplẽ det decor, & gloria Dei, & ubi ſunt ubera, quæ lactare ſolebant prophetę, & ibi oſtendit, & credidit eã gloriã, & arcana, quæ nõ licet homini loqui: Pro rei tamen ueritate atteſtanda uitã/& caput expoſuit. Sic & pro huius gloriæ ueritate (prout diuino lumine colluſtrati perfecta in mente, & cor/ de diffinitione ſentiebant) uitã tradiderunt alii q̃plurimi/qui martyres. i. teſtes dicuntur. Et horum tanta fuit copia/q; uſq; ad tempora Conſtantini ſupputata fuerint triginta duo millia milliũ/qui uitam expoſuerunt pro atteſtanda ueritate gloriæ pręparatæ animę noſtræ, & toti compoſito poſt reſurrectionẽ corporũ, quod nullatenus feciſſent, niſi Spiritu ſãcto edocti, & aliquo modo certiores eſſent effecti de his / quæ tanto uitæ diſcrimine comprobabant. Omnes autẽ inſtituit hęredes huiuſmodi gloriæ & regni cœlorũ, qui tñ uoluerint fieri filii eius/& regenerari eius ſemine. Exhære/ dantur uero hi/qui uolũt uiuere ſecundũ carnem, & ſanguinẽ, qui regnũ Dei poſſidere nõ poſſunt: & quos neq; inuitos arrogat tartareus princeps, de quibus aliquãdo dixit teſtator noſter: Vos ex patre diabolo eſtis, & de/ ſideria patris ueſtri uultis facere: quia eius mores ſuſcipientes faciunt eius opera: quæ omnia in mendacio fundata ſunt, cũ ipſe ſit mendax, & men/ dacii pater inſtruens filios in mendacio, & deceptione: Neq;.n. ꝑmittere, aut agere põt nobiſcũ, niſi in mendacio, & dolo, cum nihil dare poſſit, niſi pœnã, luctũ, horrorẽ, tenebras, & huiuſmodi, quæ homo natura ipſa ab/ horret: Ideo opus eſt, ut aliqua falſitate alliciat eos, q̃s ad ſe trahit. Offert igitur uoluptates, tanq̃ lenocinia ſuæ fraudis, ut illis illecebris/ quæ regnũ Dei poſſidere nequeunt, allecti mortales auellantur / & diuertant ab illo regno, & hæreditate, a qua ipſe expulſus eſt: Quæ pro nobis parata eſt a conſtitutione mundi, & legata in celeberrimo teſtamento filii Dei.

CHRISTVS.

IDEM

Qua ſolennitate hoc teſtamentum celebrauerit. Cap. XVI.

IN teſtamenti celebritate requiritur (ut dicunt Iureconſulti uel ut fieri ſolet) teſtator habilis bonę & ſanę mentis, tabellio habens auctoritatẽ, teſtes, & hæredes. Teſtator fuit Chriſtus filius ęterni Patris cõſtitutus iampridẽ hæres uniuerſorũ: cum pleniſſima authoritate teſtandi, legandi, hęredeſq; inſtituendi, ea aſſis par/ titione, quę unicuiq; (optimi patris iudicio) cõgruere uidebitur. De hoc teſtamento nimirũ prædictum fuerat in oraculo Baruch prophetæ hmói

Baruch

ũerbis: Statuã illis teſtamentũ alterum ſempiternum, ut ſim illis in Deũ, & ipſi mihi in populum. De quo etiam in Ieremia dicitur: Ecce dies ueniunt, dicit Dominus, & feriã domui Iſrael, & domui Iehuda fœdus nouũ, non ſecundũ pactum, quod pepigi cum patribus ueſtris, pactũ quod irritum fecerunt: Nam hoc erit pactũ, & teſtamentum nouũ, & æternum, nõ amplius ammouendum, neq; uetuſtandum. Dicendo enim nouum (inquit Paulus Paulus) inueterauit prius: Et quod antiquatur, & ſeneſcit, prope eſt inte-Idem ritũ. Cum igitur teſtamentũ illud antiquũ fuerit, debebat in nouũ mutari, & mutatũ eſt in id, ultra quod ulterius non expectatur. Nec cõturbet aliquem, quod Ieremias dicat fœdus, uel pactum / quia pro eodem accipitur fœdus, pactum, & teſtamentũ, ut ex progreſſu Pauli cum Hebreis diſcere poſſumus: Sic etiam dicebatur arca fœderis & teſtamenti: Et paſſim illa promiſſio facta in lege, & cõfirmata morte animalium, dicitur teſtamentũ uetus. Fuit igiẽ iſte teſtator habilis, teſtatus q̃ eſt adeo optimæ & ſanę mẽtis compos, ut nullus ei æqualis aliquando fuerit, ut patet ex celeberrima eius doctrina, & in his, quę prudẽtiſſime geſſit, quando teſtamẽtum condidit. Fuit quoq; non unus ſolũmodo, ſed quatuor tabelliones omni exceptione maiores, Matthæus, Marcus, Lucas, & Iohãnes, conſtituti a ſũmo Imperatore: qui ſcripſerunt uitã, doctrinã, geſta, atq; teſtamentum huius noſtri Patris. Teſtes fuerũt innumerabiles ex omni natione, quæ ſub cœlo eſt: ad hoc. n. ſpectaculum cõuenerant Parthi, Medi, Elamitę, Meſopota-Actus mii, Cappadoces, Phrygii, Aegyptii, Arabes, Cretenſes, & cæteri, q in Actibus Apoſtolicis nominantur / ſed præcipue ex tribus celebrioribus idiomatibus Hebreo, Gręco, & Latino, in quorũ quolibet ſupra ſcripta fuit cauſa ipſius teſtatoris: Qui omnes audierũt, quę uir magnus IESVS ante mortem ordinauerit in ſuo teſtamento: & uiderunt ea ſigna, & mirabilia, quæ in eius corroborationẽ ꝑpetrata ſunt, & tunc, & poſtea. Hæredes ſunt oẽs, qui ex Deo nati ſunt, & renaſcuntur nolentes uiuere ſecundũ carnẽ, & ſanguinẽ: Nam ſi quis non eſt filius, nec hæres: ſi autẽ filius, & hæres, inquit Paulus Paulus: Nos autem cum ſimus filii non quidẽ ancillæ, & ſpurii, ſed liberę, & legitimi, ſumus ex conſequenti hęredes. Et pauloante: Omnes filii Dei eſtis per fidẽ in Ieſu Chriſto, quicunq; in Chriſto baptizati eſtis: Et iterũ cum Romanis: Si autẽ filii, & hæredes / hęredes quidẽ Dei, cohęredes aũt Petrus Chriſti: Et Petrus: Vos ſaluos facit baptiſma Ieſu Chriſti, qui eſt in dextera Dei deglutiens mortẽ, ut uitę ęternę hęredes efficeremur: Deglutiuit. n. & deſtruxit mortẽ, quę nos impedit, & ãmouet ab illa hęreditate.

Quomodo teſtamentũ confirmatũ ſit. Cap. XVII.

VTriuſq; Iuriſcõſulti, & omnes qui de re teſtamẽtaria tractãt, in hoc unũ cõueniunt, q teſtamentũ ſtabilitur in morte teſta-Paulus toris, ut Paulus exerta uoce atteſtatᵉ dicens: Vbi. n. teſtamẽtũ

eſt, neceſſarium eſt,ut intercedat mors teſtatoris: Teſtamentum enim in mortuis confirmatum eſt: alioquin non ualet,dum uiuit, qui teſtatus eſt: quia uoluntas humana eſt deambulatoria uſq; ad mortem, & in quãlibet partem mutabilis:Nec poteſt quis imponere ſibiipſi legem, a qua nõ poſ-ſit recedere:Et cum mutari poſſit teſtator,quouſq; uiuit,& deſtruere,quod iam confecit teſtamentum,ideo nullum robur habet,niſi teſtator deueniat ad mortem,poſt quã amplius mutari nõ poteſt.Nec dicat quiſpiam anti-quum fuiſſe uerum teſtamentum,in quo legauit terram fluentem lacte, & melle,& tamẽ nulla morte confirmatum,quia iam ſatiſfecit Paulus dicẽs: Paulus Nec primum quidem teſtamentũ ſine morte, & ſanguine dedicatum eſt: Lecto enim mandato legis a Moſe uniuerſo populo,accipiens ſanguinẽ uitulorum,& hircorũ cum aqua,& lana coccinea,& hyſopo ipſum quoq; librum, & omnẽ populum aſperſit dicens:Hic ſanguis teſtamenti, quod mandauit ad uos Deus.Teſtamentum autem figuratiuum confirmabat morte animalium figurante mortẽ illius,qui per illa animalia quoq; re-preſentabatur,unde ſequitur Apoſtolus:Neceſſe erat ergo exẽplaria coele-ſtium his mundari,ipſa autẽ coeleſtia melioribus hoſtiis, q̃ iſtis,morte ui-delicet propria ipſius ueri teſtatoris:Ideo in ultima coena dixit:Hic calix noui,& æterni teſtamenti eſt in meo ſanguine:Aeterni quidem,quia ultra illud nõ dabitur aliud,cum ſit ſufficiens/& immutabile promittens hęre-ditatem non figuratiuã,quæ in uerã tendit,& terminatur,ſed ipſam uerã, Iohan. ultra quam aliam non expectamus.Nec prętereundum cenſeo,cur utrũq; teſtamentũ confirmatum dicatur non ſolum in morte, ſed in ſanguine,cũ ſuffeciſſe uideatur mors teſtatoris,ut pręſuppoſitũ erat:Id fuit (ni fallor) ut habiles fierent hæredes,& capaces relictæ hæreditatis: nam foedati, & coinquinati illam poſſidere non poſſunt,dicente Iohanne: Nihil coinqui-natum introibit illuc:Nec uiuentes ſecundũ carnem,& ſanguinem ad illã hæreditatem poterunt peruenire:Vt igitur nos mundaret a coinquinante ſanguine,uoluit teſtator ſanguinem ſuum puriſſimũ fundere, quo mun-daremur a coinquinatione noſtri foedantis ſanguinis,ut iterum inquit Io-hãnes:Qui lauit nos a peccatis in ſanguine ſuo.Neq; erat ſecundum diui- Idem nam iuſtitiam alia uia,qua inſtitueret filios,& eſſent capaces tantæ hære-ditatis.Sed nõnullos conturbat,dum dicitur/q; homo ſpiritualis mundat ſanguine,qui corporeus eſt:& q; illo mundantur etiam mentes Angelicæ, dicente Paulo:Pacificans per ſanguinem crucis eius,ſiue quæ in terris,ſiue Paulus quæ in coelis ſunt:Quibus ſatiſfacientes dicimus,q; cum uita ſit (docente ſcriptura) in ſanguine,ideo uita Chriſti in ſanguine exiſtente, purgantur Angelici ſpiritus, & animæ:qui tamen ſanguis effundi debet, tanq̃ totius peccati occaſio:Sanguis enim & materia illa terrea, & ſanguinea eſt Fo-mes omniũ peccatorũ,ut Dionyſius in de diuinis nominibus definit:Nam

Sanguis effundi debuit ut fomẽ-tũ peccatorũ õiũ.

peccatum eſt ex propria complacentia uſq; ad contemptum Dei, ut opti-
Augu. me cenſuit Auguſtinus: Sed complacentia, quæ nos ſeparat a Deo eſt ex parte materiæ, ideſt ſenſibilis appetitus, cui homo complacere uult, unde
Paulus ligatur lege membrorum: pro quo Paulus ſuſpirans dicit: Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meę: & ducere me captiuatum in legem peccati, ut nõ quod uolo bonum, hoc faciã, ſed quod nolo malũ: Sic & in Angelis pondus, quod eos diuertit a Deo eſt materia, quęcunq; ſit illa/ſecundum quam ſibi complacere uolentes receſſerunt ab illo actu puriſſimo, qui eſt Deus. Et in habentibus organizatũ corpus, & ſanguinem concupiſcentia potiſſime reſidet in ſanguine, quæ non poteſt habere hęreditatem in regno Chriſti, & Dei, quouſq; per puriſſimum Chriſti ſanguinem expurgatus ſit ſanguis noſter coinquinatus, iuxta legem, qua Concupiſcentia in ſanguine.
Sapiẽ. in libro ſapientię decernitur: Per ea, per quæ quis peccauit, p ea, & punietur. Expurgatur itaq; ſanguis noſter in ſanguine Chriſti, cum omnes unũ corpus effecti ſimus, & ipſe omnium caput. Vnde ſicut medicina, quæ ſumitur a capite per os, expurgat totũ corpus, ſic & medicina ſumpta a capite Chriſto ſanauit omnia mẽbra: Traxit.n. ad ſe omnes iniquitates no-
Iſaias ſtras per ſuum ſanguinem expurgandas, ut illud Iſaię adimpleretur oraculum, quo dicitur, liuore eius ſanati ſumus.

Quomodo Chriſtus non tantum pater, ſed caput omnium effectus ſit. Cap. XVIII.

EVnctus itaq; Chriſtus omni paterno officio, generãs, paſcẽs, inſtruens, ditans, dotans, & legans; non adhuc cõtentus uoluit omnes nos unire ſimul in idem corpus, qua unione non datur maior: cuius ipe caput effectus omnia mẽbra regeret,
Paulus & in ipſa influeret: Quod ſacramentum Paulus Coloſſenſibus tam clare explicauit, ut declaratione nõ egeat, dum ait: Ipſe eſt caput corporis eccleſię, noſq; membra eius: & ne ſuperna crederentur excluſa, iterum ait: Ipſe eſt caput omnis principatus, & poteſtatis: Et iterum cum Epheſiis: Et ipſe dedit caput ſuper omnem eccleſiam, quæ eſt corpus ipſius, & plenitudo eius, qui omnia in omnibus adimpletur. Et quomodo nos omnes ſimus membra huius corporis, ſatis explicatum habemus ab eodem Paulo, ubi cum Romanis, & Corinthiis diſſerens ait: Sicut unũ corpus eſt, & membra multa habet, omnia autem membra corporis cum ſint multa, unum
Idem tamẽ corpus ſunt, ita & Chriſtus: in uno etenim ſpiritu omnes nos in unũ corpus baptizati ſumus, ſiue iudęi, ſiue gẽtiles, ſiue ſerui, ſiue liberi, & omnes in uno ſpiritu potati ſumus. Quæ membra prius diuiduntur partitione generali omnibus nota, & a multis explicata: Quæ in ſuis libris legẽda relinquentes ueniemus ad aliqua particularia ab aliis non tacta. In corpore habemus duodecim præcipuas iuncturas tres in dextera, ad ſpatu-

lam uidelicet cubitum,& manum,& totidem in ſiniſtra:quę ſunt ſex:Tres quoq; in quolibet pede,unam ad coxam uel femur:aliam ad genu,tertiam ad uertebrũ pedis,ubi eſt clauicula:Quæ geminatæ ſenariæ ſunt,& ſimul cum ſenariis illis brachiorum duodecim reddunt,quot ſunt iuncturę prę-cipuæ in corpore cœleſti:Iungitur enim Aries cum Tauro,hic cum Gemi nis,& ſic deinceps uſq; ad duodecimam iuncturam,quibus articulis præ-ſunt duodecim Angeli,ut alibi diximus,& Deo fauente,dicemus. Vt ergo corpus hoc Chriſti myſticum conforme eſſet corpori cœleſti, & humano, duodecim uoluit habere præcipuos articulos,& membra totius corporis: Quorum unus,qui locum calcanei tenebat,præuaricatus eſt, iuxta illud, quod prędixerat Deus a principio:Ponã inimicitias inter te,& mulierem, & inter ſemen tuum,& ſemen illius:Et ipſum.ſ.ſemen mulieris, nõ ipſa(ut mendoſa habet traductio)conteret caput tuum:Nam Chriſtus ex ſemine primorum parẽtũ genitus debellauit,& cõtriuit caput diabolici draconis. Et ſequitur:Tu inſidiaberis calcaneo.i.Iudæ,qui & ipſe erat unum de duo denariis mẽbris huius myſtici corporis: Qui admittens inſidias,& bibens uenenum letale ab hoc ſerpente propinatum utraq; morte periit. Sed ne auulſo illo membro,corpus monſtroſum eſſet,loco ipſius ſuffectus eſt Ma thias. Vlterius autem progrediens huius myſtici corporis inſtitutor elegit & ſeptuaginta duos diſcipulos,iuxta numerum articulorum omniũ paꝛtẽ-tium:Nam in unoquoq; digito,tam manuũ,q̃ pedum ſunt tres articuli, & digiti omnes ſunt uiginti, unde conſurgunt articuli ſexaginta: qui ſi con-iunguntur cum illis duodecim,ſeptuaginta duo reſultabũt. Hinc opinor, ut utrunq; corpus ſit conformè, Apoſtolos fuiſſe de numero ſeptuaginta duorum.Et ſi inſtetur per illud,quod ſcribit Lucas, Deſignauit dominus IESVS & alios 72.Reſpondeo,ꝙ illa littera ſic poſſet intelligi,ꝙ aucto numero diſcipulorũ ultra illos duodenos,tunc deſignauit alios,qui tamen omnes erant 72.Per hos igitur expreſſa eſt tota textura corporis myſtici, ſicut per duodecim fundamenta deſignatur tota ſtructura ſupernę ciuita-tis:Et ſicut omnes ſtellę continentur in duodecim ſignis, partito quolibet in ſenas partes,ut ſint ad ſummã partes 72.quibus pręſident ſeptuaginta duo principes,ſic & tota familia huius myſtici corporis,& oẽs electi ſtellis a Paulo cõparati continentur ſub duodecim Apoſtolis,& diſcipulis ipſis adiunctis.Et q̃uis aliqui diuidant ſigna per denarios attribuentes cuilibet ſigno decanos tres,doctior tamen eſt hæc partitio per ſex quinarios,quoꝝ quilibet fauet uni idiomati tanta efficacia,ut aliqui tẽporibus noſtris pe-riculũ fecerint coram multis peritis aſtronomis dignoſcendi ex mera phy-ſiognomia,cuius idiomatis unuſqſq; eſſet. Verũ ad id,quod cœpimus, re-deamus,unũ eſt ex omnibus membris corpus,cuius caput Chriſtus eſt,& collum uniens buſtum cum capite eſt beata Virgo,ut bene ſentit Hiero-

DEVS

Ipſum.

Lucas

Paulus

Hiero.

nymus: Cuius colli iunctura cũ capite, & buſto eſt ultra illas 72: nã collũ eſt ultra, & ſupra totum buſtum, & ſupra ipſum collũ eſt caput: Sic beata uirgo eſt ſuper omnes angelos, & ſanctos: Chriſtus autem ſuper beatam Virginẽ: Quos ſi cœlis comparare uoluerimus, erit beata Virgo tãq̃ nona ſphęra ſupra octauam, & ſtelliferum cœlum: in quas ſtellas influit, ſicut beata Virgo in omnes nos diffundit de plenitudine gratię, quã immediate inuenit apud Deum: Chriſtus uero utraq; natura, diuina ſcilicet & corporea gaudens empyreo cœlo comparatur, quod eſt ſemidiuinũ, & ſemicorporeum, ſentiens naturam denarii.

Qualiter Chriſtus tãq̃ uere caput influat in oĩa mẽbra. Cap. XIX.

CHriſtũ eſſe caput totius myſtici corporis iam probauimus, reſtat, ut uideamus quomodo in omnes articulos, & artus influat uitæ nutrimentũ, regimẽn, motum, & quicquid ad ipſius corporis ſuſtẽtaculum, & fomentũ pertinet. Et q̃uis uita, & motus (ut nonnulli ſapientes exiſtimant) ſit principaliter in corde, tamen ex ſententia Galeni, Haliabbatis, & aliorum, qui de natura, & conditione corporis humani ſcripſerunt, omnis uirtus motiua, ſenſitiua, & rationalis eſt in capite: Motiua enim ab ipſo capite deſcendit per neruos, qui a poſteriori parte cerebri ortum habent, & diffunduntur per diuerſa membra. Nec motus eſſet regulatus, & rationalis, niſi a loco ubi reſidet ratio, aut ſimulachrum rationis procederet: ſimulachrum dico, quia hoc in beſtiis pro ratione exiſtit. Senſitiua patet in oculis, auribus, ore, & naribus, omnibus in capite ſituatis. Et q̃uis tactus ſit principaliter in manibus, nõ abeſt tamen a capite, & a toto corpore: Et ad hoc, q̃ ſit circa pertractata rationale iudicium, neceſſe eſt, ut totus referatur ad caput, ubi reſidet iudicium rationis. Sunt quoq; in capite omnes interiores ſenſus, cõmunis, uirtus phantaſtica, imaginatiua, cogitatiua, & omniũ dux intellectus, & ratio: unde membra dicuntur a capite regi, tanq̃ a duce, & repleri uirtute, ueluti riuuli, & aluei replentur a fonte: Quæ omnia ſecundum ſpiritalem influxum prouenire a noſtro capite Chriſto minime ambigendum eſt: In ipſo.n. ſunt, & ab ipſo replentur omnes ſenſus interioris hominis, cum nec guſtare, nec uidere, nec odorare, nec audire poſſimus, quæ Dei ſunt, niſi p uirtutem huius capitis Chriſti, dicẽte Paulo: Gratia Dei ſum id, quod ſum: Quę gratia emanat in nos per Ieſum Chriſtum. Hinc Philippenſibus ait. Gratia uobis, & pax a Deo Patre, & Dño noſtro Ieſu Chriſto: Ab utroq; recognoſcit, Patre ęterno, & Chriſto, qa ab utroq; emanat. Sed neq; ratio, neq; intellectus, neq; lumen ad cognoſcendum diuina in nobis exiſtit, niſi ſubminiſtretur a noſtro capite, quæ eſt lux uera omnes illuminãs. Nec ad opus aliquod moueri poſſumus, niſi ipſo præſtante, qui ait: Sine me nihil poteſtis facere. Nam ſicuti abſciſſo capite nihil, quod in trunco remanet,

Galeni Hali. Paulus

vita et motus in Corde.

virtus motiva, sensitiva, et rationalis in capite.

Digitized by Google

aliquid operari poteſt, ſic abſcedente Chriſto ab homine, abſcedit uita, & ex cõſequenti omnis operatio, & motus qui ad ipſam uitam ſpiritualẽ pertinet. Quicqd igitur fauoris pro interiori homine habere uoluerimus, ab eo efflagitare neceſſe eſt, de cuius plenitudine (ut inquit Iohannes) omnes accepimus. Verum quia hęc paſſim ab euãgeliis, & apoſtolis ſatis edocemur, his dimiſſis ad alia ueniamus. Iohan.

Quã curã habeat Chriſtus parens noſter de nobis filiis, quos genuit in ſubminiſtratione rerũ temporalium. Cap. XX.

VT nos totos diuinos faceret, omnẽ uoluit ſolicitudinẽ rerum temporalium ammouere a nobis, onus & prouinciam aſſumens ſubminiſtrandi, quęcunq; neceſſaria ſunt, Patrẽ in fideiuſſorem huius liberalitatis adducens, ut in euãgelio, cui titulus eſt ſecundũ Mathęũ, inquit: Nolite ſoliciti eſſe dicentes, quid manducabimus, aut qd bibemus, uel quo opiemur? Hęc omnia gẽtes inquirunt: Scit.n. Pater ueſter cœleſtis, quibus indigetis: Quærite primũ regnũ Dei, & iuſtitiã eius, & hæc omnia adiiciẽtur uobis. Hic tribus rationibus probat ãmouendã eſſe omnẽ ſolicitudinẽ. Prima ratio eſt, quia hoc gentiũ eſt, eorũ uidelicet, qui nõ admittunt Dei prouidentiã, ſed caſui, aut ingenio, & prudentiæ propriæ oẽs euentus aſcribunt. Secunda: qa Pater optimus oĩa curans ſolicitus eſt pro nobis, ſcitq; indigẽtiã noſtrã, unde ſi prouidet uolatilibus, cæteriſq; animãtibus, ęquũ eſt, ut nobis fœlicius prouideat. Poſtrema ratio eſt, quia ordo & rectitudo iuſtitię exquirit, ut quęramus ꝑ regnũ Dei, & iuſtitiã eius, ut omnia hęc ipſi ſuccedẽtia parata inueniamus: Quod & Plato ex prophetico ſympoſio docet in primo de legibus dicens: *Si qs maiora ſuſceperit, minora quoq; poſſidebit: ſi autem illis caret, utroq; priuatur.* Maiora autẽ, & diuina bona ſunt iuſtitia, pietas, cęteræq; uirtutes, quæ deducũt in Deum: Humana uero bona ſunt uires, forma, ſanitas, diuitię, ciuiles quoq; uirtutes. Quẽ ſequens Cicero in ſuo de officiis ait: Qui pręponunt cõmoda uirtutibus, ordinẽ, & fundamentũ naturę peruertunt. Quę fulciuntur his, quæ Macrobius in de ſomno Scipionis adducit. Rerũ omniũ, & actuũ naturam Plato inſpiciẽs aduertit in omni ſermone ſuo de Reip. inſtitutione propoſito infundendũ iuſtitiæ amorẽ, ſine qua nõ ſolum reſp. ſed nec exiguus hominũ cœtus, nec domus quidẽ parua conſtabit. Et ante Platonẽ ex eodem fonte potatus Pythagoras dixit in ſymbolis uerba ſacro euangelio ſatis confinia: Ne ſedeas (inquit) ſuper modiũ, uel ſuper choenicem (ut eſt rei ueritas) .i. ſuper cibum diurnum, ut bene interpretantur Hieronymus, Laertius, & Suida: Quod idem eſt, ac ſi diceret: Nolite cogitare de craſtino, ꝗuis Plutarchus, & alii aliter locum illum intelligant. Ex antedictis igitur omnibus concluditur, ꝙ omnis cura uictus, & ueſtitus collocanda eſt in ſummo patrefamilias, ut docet Petrus dicens:

Math. Plato Cicero Macro. Pytha. Hiero. Laer. Suida Plutar. Petrus

Omnẽ ſolicitudinẽ ueſtrã proiicite in Deũ:qm̃ ipſi cura eſt de uobis. Quod cõprobamus multis experiẽtiis: Eſculenta.n.multigena terra, Deo iubẽte, producit, nedũ pro neceſſitate habitantiũ in ea, ſed etiã ad largiſſimã opulentiã. Itidem de lignis pro ędificiis, & igne confouendo, & de lana, lino, & ſerico ad ueſtimentorꝫ copiam, affluentiam uberrimã efficit: neqꝫ aliter de metallis in uſum pecuniaꝫ & aliarum reꝫ. Et quod mirandũ eſt, continue ſuffoditur auꝫ & argentum ad cudendã pecuniã, nulla tamen maior eſt in præſenti nummorꝫ copia, q̃ multis retro ſæculis fuerit. Quæ omnia ab uno prouiſore diſponi neceſſe eſt: diſpoſitaqꝫ ſunt tanto ordine, ut melior excogitari nõ poſſit. Quod ſi ſecus quis opinatus fuerit, ei dicã illud Chryſippi: Doceas, quid melius ſit: Quod cum nunq̃ docere potueris, ſi id attẽtaueris, aut deterius facies, aut quod fieri non poteſt, deſiderabis. Quæ ſerioſius diſſerenda ſuo loco relinquimus.

Chyſip.

Christus eſt finis & complementum omnium operum omnibus dans, ut operentur. Tonus Sextus.

CHriſtus eſt author, & finis fidei. Cap. Primũ.
Chriſtus nõ tantum fidei, ſed cunctarũ reꝫ cauſa omnia ſua diuinitate replet. Cap. II.
Chriſtus nõ eſt pars, neqꝫ totum, eſt tamẽ totum, & pars. Cap. III.
Ex ſacris eloquiis hẽmus Chriſtũ eſſe omnia. Cap. IIII.
Quod adhuc ex ſcriptura ſacra habeamus ipſum Chriſtũ multorũ artificialium nomina ſibi uendicaſſe. Cap. V.
Quod etiam abſqꝫ rapina Chriſtus Ieſus uendicauerit ſibi omnia diuina nomina. Cap. VI.
Quomodo in nomine Ieſu omnia tam producta, q̃ diuina nomina includantur. Cap. VII.
Cur ſolum Ieſu nomen hodie inuocetur a ueris Dei cultoribus. Cap. VIII.
Quomodo ex ſcriptura ſacra pręfiguratũ habeamus Chriſtũ eſſe fontẽ totius meriti, gratiæ, & gloriæ. Cap. IX.
Idem comprobatur uaticiniis. Cap. X.
Quã clare Iſaias hæc oĩa unico reſerauerit oraculo. Cap. XI.
Ex omnibus antedictis concluditur Ieſus fuiſſe cõplementum non tantũ operum Dei, ſed noſtraꝫ quoqꝫ operationũ, atqꝫ meritorum, & conſequenter dans, unde operemur. Cap. XII.

CHRISTVS EST AVTHOR/ ET FINIS FIDEI.

CAPVT. I.

TOT VIDENTVR Credenda/quæ non ſunt
Chriſtus Ieſus, q. nullatenus dicere auderem ipſum
authorem,& finem fidei,niſi id me doceret Paulus,in Pauli
cuius pectore ille reſonat: Qui cum Hebreis diſſerens
in eis omnes cohortatur dicens:Occurramus in oppo/
ſitum nobis certamen ſuſpicientes in authorem fidei,
& conſummatorem Ieſum. Id autem hac de cauſa dictum fuiſſe arbitror,
quia cum ad cęteros articulos aliquas poſſemus adducere rationes,ad eos
autem,qui de Chriſto Ieſu tractant,nullas penitus,niſi rationes conuenié/
tes,& has quantum ex diuinis docemur oraculis:Deum enim eſſe naturali
diſcurſu indagare poſſumus,& eũdem omnium opificem fuiſſe, q̃uis Ari/ Ariſt.
ſtoteles,tanq̃ Phyſicus,& per ſenſata procedens hoc non admittat:Exper/
rectus tamen a ſenſatis ipſis,non diſcrepat ab aliis ſapientibus,qui fatent
Deum mundi totius opificem. Quod autem per uerbum incarnatum,qui
eſt Chriſtus Ieſus,hæc omnia fecerit, id tantummodo habemus ex ſacris
eloquiis ſimul cum cæteris articulis ad ipſum pertinentibus,adeo,ut qui/
dam de nouitioribus theologis aſſeruerint Chriſtum eſſe ſubiectum, circa
quod uerſatur tota noſtra theologia, cũ omnes articuli ad ipſum Chriſtũ
referri uideãtur:In primo enim dicitur:Credo in Deum Patrem:Nec qui/
dem pater poteſt eſſe ſine filio,qui eſt Chriſtus Ieſus. Secundus autem eſt:
Et in Ieſum Chriſtum filium eius unicum dominum noſtrum. Tertius:
Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto, natus ex Maria uirgine. Quartus:
Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus eſt. Quintus:
Deſcendit ad inferos. Sextus: Tertia die reſurrexit a mortuis. Septimus:
Et aſcendit in cœlum ſedet ad dexteram Patris. Octauus: Inde uenturus
eſt iudicare uiuos & mortuos. Nonus: Credo in Spiritum ſanctum. Et
quia hic a Patre,Filioq; procedit, nec haberi,nec intelligi poteſt ſine filio.
Decimus: Sanctam eccleſiam catholicam, Sanctorum communionem/
remiſſionem peccatorum. Quæ omnia cum ad corpus myſticum, cuius
caput eſt Chriſtus,pertineant, nequeunt omnino ſine ipſo Chriſto fieri,aut
haberi, id maxime, cum & gratia uniens, & uita, qua communicant
omnia membra,& meritum, unde remiſſionem conſequantur, ſit ab eo/
dem Chriſto Ieſu. Vndecimus:Carnis reſurrectionem: Quę nõ poteſt eſſe,
niſi reſurrexerit Chriſtus, qui eſt primitiæ dormientium. Duodecimus:

CHRI/ STVS. Vitam æternam / quæ datur a Chriſto / qui ait: Ego uitam æternam do/ eis. Ecce igitur quomodo omnia credenda/aut ſunt circa Chriſtum, aut emanant ab ipſo, aut ad eundem referuntur: Facienda uero, & manda/ ta omnia, quãuis extranea, & diſparata uideantur ab eo, nihilominus IDEM ſine ipſo conduci nequeunt, qui ait: Sine me nihil poteſtis facere. Chri/ ſtus itaq; eſt author, & conſummator fidei, & omnium, quæ ad ipſam pertinent tam in credendis / q̃ in peragendis. Si autem theologiam He/ breorum admittere uoluerimus, extant & eorum denaria elementa, & multa in lege deſcripta, quæ reuelata ſunt per uerbum Domini, & Dei ſa/ pientiam tandem diffuſam in homine, qui eſt Chriſtus Ieſus, iuxta illud Baruch. Baruch: Hic adinuenit omnem uiam diſciplinæ, & tradidit eam Iaha/ cob puero ſuo, & Iſrael dilecto ſuo: Poſt hæc in terris uiſus eſt, & cũ ho/ minibus cõuerſatus eſt, idem dans inſtituta in teſtamento nouo, qui etiam tradiderat in ueteri: Nam ueritas omnis tandem per Ieſum Chriſtum fa/ cta, & explicata eſt. Eſt itaq; ipſe author, & conſummator fidei, & omniũ, quæ credere, & operari debemus: & eſt author, & dator fidei, quæ eſt ha/ Paulus bitus, & uirtus: Hinc Paulus ait: Quomodo credent in quem non au/ dierunt? Et quomodo audient ſine prædicante: Et infert: Ergo fides ex au/ ditu: auditus autem per uerbum Chriſti. Ecce igitur quomodo eſt author fidei. Conſummator uero, quia in ipſum fides noſtra dirigi debet, qui & CHRI/ STVS. præmium fidei tribuet: quod utrumq; ipſemet explicat, dum ait: Qui credit in me, etiam ſi mortuus fuerit, uiuet: & omnis, qui credit in me, non morietur in æternum: Et iterum: Qui credit in me, habet uitam æternam: Et rurſum: Oportet exaltari filium hominis, ut omnis, qui credit in illum Iohã. non pereat, ſed habeat uitam æternam: Et Iohãnes. Qui credit in Filium Dei, habet uitam æternam. Nec etiam priſci patres abſq; hac fide ſalua/ bantur, ut de Abraham dictum eſt: Credidit Abraham Deo, & reputa/ tum eſt ei ad iuſtitiam: Sed quid credidit, & cui credidit? Credidit utiq; Paulus (inquit Paulus) in eum, qui iuſtificat impios. Nec propter eum tantum ſcriptum eſt, quia reputatum eſt illi ad iuſtitiam, ſed propter nos, quibus etiam reputabitur credentibus in eum, qui ſuſcitauit Ieſum Chriſtum a mortuis, qui traditus eſt propter delicta noſtra, & ſurrexit propter iuſtifi/ cationes noſtras. Ecce quomodo Paulus dirigit fidem Abrahæ, & omniũ credentium in Chriſtum Ieſum, tanq̃ in uerum authorem, & conſumma/ torem fidei: Cui adſtipulatur illud, quod ſequitur: Iuſtificati ergo ex fide pacem habemus ad Deum per Dñm noſtrũ Ieſum Chriſtũ, p quẽ habe/ mus acceſſum per fidem ad hanc gratiam, in qua ſtamus, qui ante iaceba mus per peccatum. Per Abraham itaq; patrem fidei, qui credidit in eum, qui iuſtificat impios, omnes credẽtes intelligũtur, qui & in ſinu eius colli/ gi dicebantur. Sed uideamus, qd credidit. Dictũ ei fuerat: In ſemine tuo,

quod eſt Chriſtus, benedicent omnes gẽtes terræ, hi vz, qui credent in no/ mine eius/qui eſt author/& conſummator fidei.

Chriſtus non tantũ fidei, ſed cunctarum rerum cauſa omnia ſua diui/ nitate replet. Cap. II.

ET ſi explicauimus, ꝙ in Dei uerbo, & per ipſum facta ſunt omnia, unde & merito omniũ cauſa dicitur, nõ minus tñ re/ plet eadem omnia, q̃ ille, de quo dicitur: Spiritus Domini repleuit orbem terrarum. Replet quoq; ſimul cũ Patre, qui aut tota trinitas ſimul inquit per Ieremiam: Cœlum, & terram ego im/ pleo. Sed diuerſimode ſecundum diuerſa ipſis appropriata. Supra dixi/ mus de mente Origenis, ꝙ a Patre habemus, ut ſimus: a Filio, ut intelli/ gamus: cætera autem, ut ordinata ſint: A Spiritu ſancto uero, ut ſancti ſi/ mus: ſed a ſpiritu uitæ, ut uiuant omnia. Si autem antiquos theologos ſe/ qui uoluerimus, qui dicũt unum præcedere ipſum eſſe, illud unum attri/ buemus primo, qui eſt Pater prima omniũ origo: eſſe autem Filio, ut ex/ preſſe habetur in eorum theologia, ꝙ uidelicet eſſe eſt ſupremæ ſapientiæ, quæ eſt Filius: eſſe utiq; illud communicabile, ſicut & ſapientia nobis cõ/ municanda attribuitur Filio, quæ, ut in Patre exiſtit, danda eſt ſolummo/ do ipſi Filio: Et hoc eſt, quod dixit: Nemo nouit Patrem, niſi Filius, & cui uoluerit Filius reuelare. Ecce quomodo expreſſe habemus ſapiẽtiam pri/ mo eſſe in Patre, poſtea in Filio, deinde per ipſum aliis communicari. Sic & eſſe, anteq̃ aliis communicetur, eſt in Filio, & in ſapientia ſuprema, tanq̃ in armario, ubi ſunt omnia per rationem idealem ſecundum eſſe ſimplici/ ter, anteq̃ in proprias formas habeant eſſe determinatum. Vnitas itaq; a Patre emanans omnia replet, ut unumquodq; unum ſit, & mediante illa unitate annumerentur: Eſſe uero a Filio, & per Filium omnibus commu/ nicatur, ut fiant, & ſint: quia omnia per uerbum facta ſunt, inquit Iohan/ nes: Et ut Paulus ait, in eo cõdita ſunt uniuerſa: A ſpiritu autẽ omnia re/ plentur bonitate, iuxta illud prophetæ: Aperiente te manum tuam omnia implebuntur bonitate: Manus enim eſt ſpiritus Dei, per quem tanq̃ per omnium artificem, aut manum operantem omnia in nobis peragit. Et ſi/ cut unũ, ens, & bonum idem ſunt, ut dicunt hi, qui tradunt elementa dia/ lecticæ diſciplinæ, ita Pater/Filius/& Spiritus ſanctus unum ſunt in eſſen tia, quãuis ipſorum relationibus diſtincti. Sed proſequamur de Filio, qui replet omnia eſſe/& ueritate, ſicut Pater replet unitate, & Spũs ſanctus bo nitate, & quilibet eoꝝ, & oẽs ſimul replent uirtute diuinitatis. Sed de Ieſu noſtro inquit Hierotheus apud Dionyſium de diuinis nominibus: Omniũ cauſa, & adimpletiua eſt Ieſu Deitas: & eſt eorum, quæ ſunt cauſa/eſſe/& uita, ut ſupra dixerat: eorũ autem, qui a Deo prolapſi ſunt, reuocatio, atq; reſurrectio: ſed eorum, qui lapſu quodam diuinam in ſe effigiem perdi/

Sapiẽ.
Ieremi.
Orig.
Theāti.
CHRI/ STVS.
Iohan.
Paulus
Dauid
Hieroth
Diony.

derunt/renouatio/atq; reformatio: Rurſum eorum, qui ꝓphana quadam agitatione quatiuntur, confirmatio ſacra, ne collidantur: permanentium uero tuta ſecuritas: ad eũ quoq; proficiſcentiũ porrecta manu productio: illuminatorum fulgor, eorum, qui perficiũtur principatus ipſe perfectio/nis, uel eorum, qui deificantur, thearchia: eorum qui ſimplices ſunt, ipſa ſimplicitas: qui in unum conueniunt, ſimiliter unitas: & occulti ſacratiſſi/mi, quãtum fas eſt, benefica diſtributio: Et ut ſimpliciter dicam: Viuentiũ uita, exiſtentiũ ſubſtantia, omnis uitæ/& ſubſtantiæ principium, & cauſa. Quæ omnia a diuinis eloquiis ſe accepiſſe profitetur. Sed particularia omittentes ueniamus ad illud Pauli, quo cũ Epheſiis loquens ait: Et ipſum dedit caput ſuper omnẽ eccleſiam, quæ eſt corpus ipſius/ & eſt plenitudo eius/qui omnia in omnibus adimplet. Et iterũ cũ Coloſſenſibus: Omnia in omnibus Chriſtus, quia omnia complet plenitudine unicuiq; conue/nienti. Quomodo autem iſte Chriſtus ſit quoddam ſeparatum ab omni/bus, & omnia in omnibus, uideamus.

Paulus

Chriſtus non eſt pars, neq; totũ, & tamen eſt totũ, & pars. Cap. III.

CVm igitur Chriſtus ſit omnia in omnibus/merito q̃ri poſſet, an ſit tanq̃ pars cuiuſlibet, aut totum in partibus omnibus, aut numẽ quoddã omnia complens. Veneratus hic Diony/ſius Hierothei ſententiã ait: Ieſus neq; pars eſt, neq; totum: Et tamen eſt totum, & pars, omniũ partem, & totũ in ſeipſo accipiẽs, & præ/habens: Quod declarans ait: Ieſu deitas perfecta quidẽ eſt in imperfectis, ſicuti pfecta gemma in capſula lignea putrida, quę debet eſſe in auro: Nõ tamen æque bene fulget, nec ita perfecte operatur, ſicuti ſi ligata eſſet in metallo, uel in re ipſi proportionata: In rebus uero perfectis non perfecta perfectione/qua illa perfecta ſunt, ſed ſupraperfecta, & præpfecta, omnem uidelicet perfectionem inferiorem excedens: Eſtq; forma faciens, & indu/cens formam in his, quæ ipſa carent, tanq̃ uerus dator formarum, & prin/ceps formæ non exiſtens forma/determinata uidel3, ſed ſuper omnes for/mas, ſicut ſol fauet ad omnes herbas, & animalia producenda nõ exiſtens ipſe animal, neq; planta, ſed habens uirtutem ſuperexcellentem ad omnia illa producenda: Et eſt ſubſtantia omnibus ſubſtantiis ſupueniẽs oẽs illas colluſtrans abſq; ſui coinquinatione: quia ab omni ſubſtãtia ſegregata, ſi/cut ſolares radii nullatenus coinquinantur perfundentes cœnum, lutum, & quodcunq; uile/quia ab ipſis ſeparati: Et eſt ordinans omnia principia, determinans omnes ordines, collocata tamen ſuper omnẽ ordinẽ, & omne principium, & ſuper omnem principatum, ſicuti Imperator ordinare de/bet omnes ſuos duces ſupra omnem ducatum exiſtens, & ſicut Papa ordi nat omnes epiſcopos exiſtens & ipſe epiſcopus, ſupra omnem tamen epi/ſcopatum: Et hoc eſt, quod ait Apoſtolus cum Coloſſenſibus: Ipſe eſt ante

Diony. Hierot.

omnes,& omnia in ipſo conſtant, cum ſit caput corporis eccleſiæ: Et eſt menſura omniū exiſtentium exiſtens duratio ſupra omnem durationē/ quia ęternitate gaudet/quæ eſt tota poſſeſſio ſimul: Et eſt metrum totius perfectionis: Ideo quãto quis magis ipſi appropinquat, tanto pfectior eſt: Et eſt plena menſura in minus habentibus ex parte ſua non deficiens, qu omnia ſua plenitudine repleat: In plenis autem non euacuatur eius pleni/tudo,ſed eſt ſuper omnem plenitudinem: & adeo excedit,ut ſit nobis ineffabilis,& inexplicabilis ,& ſuper omnem mentem: Et eſt uita omnia uiuificans,non tamen uiuens uita inferiori, ſed ſuprema ipſa uita exiſtit, quæ eſt ſuper omnes uitas: & omnia naturalia ſupernaturaliter habet : Vnde q̃uis ſua benignitate uſq; ad noſtram naturam uenerit,& uere ſubſtantia humana,& homo factus ſit, & uir ſummus, Deus tamen appellatus eſt: Et q̃uis acceperit propria naturæ noſtræ,ſemper tamen extitit ſuperna/turale quoddam,& ſuperſubſtantiale, nullam prorſus paſſus iniuriam in ſua dignitate ex illa ineffabili exinanitione,quæ inuariabiliter, & inconfuſe nobis ſe communicauit : Vnde fuit nouitas omnes nouitates ſuper/eminens,exiſtens in naturalibus noſtris ſupernaturaliter,& in ſubſtantiis noſtris ſuperſubſtantialiter,omnia noſtra ſuper nos habens,& continens/ omniaq; perficiens, ut ſupra diximus: Eſtq; (ut inquit Apoſtolus) uin/culum,fundamentum, & ſubſtẽtaculũ omnis creaturæ,omnia ligans, oĩa cõnectens,omnia complectens,omnia uiuificans,& implens. Paulus

Ex ſacris eloquiis habemus Chriſtum eſſe omnia. Cap. IIII.

Generali quadam uia demonſtrauimus Chriſtum eſſe quoddã totum in omnibus partibus,ſed quæ teſtimonia de huiuſmodi in particulari reddant ſacrę litteræ,breuiter percurremus: Et ab infima omnium rerum formatarum incipientes dicemus,q; Deus eſt terra,illa quippe uera fluens lac ſapientiæ ſuperioris,& mel diuinitatis,aut guſtum rerũ diuinarum, de qua cecinit Propheta: Et enim dominus dabit benignitatem,& terra noſtra dabit fructum ſuum. David Eſt etiam aqua,ut ſupra latius explicauimus. Eſt etiam aer,& flatus, quo inſufflans in diſcipulos inquit: Accipite Spiritum ſanctum: Neq; enim eum daret,niſi haberet. Eſt ignis,quem uenit mittere in terram, ut ardeat. CHRISTVS. Eſt granum frumenti,& germē terræ dicens de ſeipſo: Niſi granum frumenti cadens in terra mortuum fuerit,nullum fructum affert:ſecus autē, ſi mortuum fuerit: Ex quo frumẽto confectus eſt ille panis uiuus de coelo in noſtram ſalutem deſcendens. Eſt arbor (ut diximus) ſcientię boni & mali,& arbor uitę prębẽs ligna ad cõtignationē,& coaſſationē totius ueri ędificii a nobis cõſtruẽdi. Eſt quoq; lapis,& petra,dicẽte Paulo: Petra aũt erat Chriſtus: Sup qua fundata eſt eccleſia,& etiã poſita in angulo cõpaginauit totũ ędificiũ, & eſt petra,q̃ prębuit nobis aquã in lauacrũ,& potũ, IDEM Paulus Apoc.

David Eſt aurũ, quod uendere ſpondens ait: Suadeo tibi emere a me aurꝫ ignitũ. Eſt argentũ iuxta illud propheticum: Eloquia, aut uerba Domini uerba munda, argentum igne examinatũ, purgatum ſeptuplum: Et quid eſt uerꝫ Domini uerbum, niſi Chriſtus, qui eſt uerbum caro factũ? Inter animalia eſt leo ferarum rex, de quo in Apocalypſi: Vicit leo de tribu Iehuda, radix

Lucas David. Eſt uitulus/aut bos armentorum princeps, ut cõmuniter exponunt doctores illud, quod habetur in euangelio ſecundũ Lucã: Et occidit uitulũ

Bapt. ſaginatum. Eſt agnus inter manſueta animalia præcipuus, ideo Baptiſta hoꝫ ſacramentorum gnarus ipſum oſtendens inquit: Ecce Agnus Dei. Eſt quoqꝫ aquila auium regina/ cuius progreſſum in cœlũ oculis irreuer/ beratis ſolem intuentis Salomon inter quatuor difficillima cõnumerat. Et bene aquila fuit, quæ pullos portat in dorſo, extentis alis contra ſagitta/

Iſaias rios, ſuſcipiens in ſe uulnus, ut filios pręſeruet: Ideo de Chriſto inqt Iſaias:

Moſes Ipſe uulneratus eſt propter ſcelera noſtra: Et Moſes in cantico: Sicut aqla prouocans ad uolandũ pullos ſuos ſuper eos uolitans: expandit alas ſuas, & aſſumpſit eos, atqꝫ portauit in humeris ſuis. Eſt etiam ſol & luna præ/

David cipui planetarum, ſicut diuus Citharœdus canit: Thronus eius, ſicut ſol in

Iohã. conſpectu meo, & ſicut luna perfecta in æternũ, & teſtis in cœlo fidelis: iuxta illud Iohãnis in Apocalypſi: Et a IESV Chriſto, qui eſt teſtis fidelis. Hic a Malachia dicitur ſol iuſtitiæ naſciturus timentibus nomẽ Domini: iuxta quod eccleſia frequenti uſu dicit ad Virginem: Quia ex te ortus eſt ſol iuſtitiæ Chriſtus Deus noſter. In eo quoqꝫ, ꝙ cœleſtis eſt, & totũ cœlo/ rum globum cõtinet, dicitur oriens, pars uidelicet præcipua cœli innuens

Zacha. ad orientem Archetypi, a quo uenit, iuxta illud Zachariæ: Ecce uir oriens nomen eius, ſub quo ædificatur templum Domino, quod uidelicet ſumus nos. Poſſemus quoqꝫ adducere, quomodo omnium planetaꝝ nomina me/ rito ſibi uendicare poſſet, cũ omnium influxus, & effectus eminentia qua/ dam habuerit. Interpres enim fuit rerum diuinarum melius q̃ Mercurius,

CHRI/ STVS. qui Hermes & interpres diuinorum dicitur: Et q̃ excellens interpres Chri/ ſtus fuerit, ipſemet paucis uerbis explicat dicens: Omnia quæcunqꝫ au/ diui a Patre meo, nota feci uobis: Et tanq̃ ſuperior/ & bona Venus ipſius effectum, amorem uidelicet/ & dilectionem præ omnibus nobis oſtendit, animam & uitam dans pro dilectis. Sed & in receſſu ſuo in præceptum,

IDEM & teſtamentum amorem reliquit dicens: Hoc mando uobis, ut diligatis inuicẽ. Eſt quoqꝫ uerus Mars, acerrimus malefactoꝝ punitor, quia omne

Petrus iudiciũ dedit ei Pater: Ideo inquit Petrus in actibus Apl̃icis: Cõſtitutus eſt iudex uiuorum, & mortuorum. Eſt Iupiter æquus benignitate, atqꝫ pie/

Iohã. tate plenus, iuxta illud, quod inquit Iohannes: Gratia & ueritas per Ie/ ſum Chriſtũ facta eſt. Eſt deniqꝫ uerus Saturnus, & uerum ſabbatum ab ipſo emanans, in quo quieſcere debemus, ſicut promiſerat dicens:

Tollite iugum meum ſup uos/& diſcite a me/& inuenietis requiẽ anima/ bus ueſtris: Quæ requies erit in me, qui reficiã uos omnes/qui laboratis,& onerati eſtis. Nec conturbetur quiſpiã, ſi dicimus Chriſtũ ſibi uendicaſſe planetaꝝ nomina, cum uoluerit & animaliũ, quæ planetis inferiora ſunt, nominibus uocari. Dicit quoqꝫ mons eleuatus ſupra uerticẽ mõtiũ: Mons utique coagulatus/mons pinguis, mons in quo beneplacitum eſt Deo ha/ bitare in eo: Et.n. Adonai habitabit in finẽ/aut iugiter/quia nunq̃ diuinitas ab eo ſeparabitur. Dictus fuit quoqꝫ Angelus in Malachia, ubi poſtq̃ de Iohanne Angelo pręcedente faciem Meſſiæh locutus eſt, de ipſo Chriſto ſubinfertur: Et ſtatim ueniet ad templũ ſanctũ ſuũ dominator, quem uos quęritis,& Angelus teſtamenti, quem uos vultis. Fuit.n. uerus Angelus te/ ſtamenti,& pacis, q̃uis melior Angelis effectus,& Angelorum Dñs. Eſt.n. uerbũ, per quod facta ſunt omnia: Vnde a Dionyſio dicitur ons, ideſt ens omnia entificans, ſupereminens cauſa, exiſtens fundatrix, & principians omnia. Hunc Plato on,& Hierotheus in libro elementoꝝ ſupſubſtantiale ens uocat omnes producens eſſentias,& ſuſtẽtans omnia: Totũ eſſe (inqt Dionyſius) in ſe pariter ambiens,& ſuperapprehẽdens: Idcirco rex ſęcu/ loꝝ dicitur,& in quo,& circa quem totũ eſſe, & ens, ſubſiſtenſqꝫ uerſatur. Quod Plato in epiſtola ad Dionyſium tangit minime explicans: Quę oĩa Chriſto applicata ſecundũ meliorẽ ſenſum dicta ſint, ut ſit elementũ, me/ tallũ, animal, cœlũ,& huiuſmodi ſupracœleſte, & ſupramundanũ omniũ uirtutes excellentiſſime cõtinens/unde in oẽs influat. Per hæc igitur mul/ tigena nomina innuũt ipſum eſſe quoddã totum,& quodlibet, cui illa no/ mina cõpetunt, cum & ipſis,& huic uera nomina impoſita ſint nõ a caſu, ſed a conſilio, iuxta proprietatẽ nominati a protoplaſte, ut in Geneſi legi/ mus: Quod percipitur a bene ſcientibus proprietatem linguæ primæ, quę hebrea nunc dicitur, in qua impoſita fuere illa accõmodatiſſima nomina: Hæc Græci, tanq̃ ſimiæ, aliquantulũ imitati ſunt/ut demonſtrare conat̃ Plato in Cratylo. Hic igitur Chriſtus, quia omnigenus,& omnia cõtinẽs, omnigena nomina ſortitus eſt non ſolũ in naturalibus, infernis,& cœleſti/ bus, ſed etiam in artificialibus,& diuinis.

CHRI/ STVS. — Mala. — Diony. — Hieroth. — Plato — Diony, — Plato — Geñ. — Plato

Quod adhuc ex ſcriptura ſacra habeamus ipſum Chriſtum multorum artificialium nomina ſibi uendicaſſe. Cap. V.

QVę etiam artificialium nomina ſortitus ſit, ex eadẽ ſcriptura diſcere poſſumus: Eſt.n. domus magna Dei, in qua collocatę fuere omnes reꝝ formæ,& imagines/anteq̃ in ꝓpriis appa/ reret ſubiectis: Vnde ſigillum ipſius,& ſapientię ſupremæ in theologia Hebreoꝝ aſſignat̃ ב /quod explicatum domũ ſignificat: Et hæc domus typice fabricata dicitur abſqꝫ ſerra, ſecuri, malleo,& omni genere ferramenti/qa tota eſt referta clementia, pietate, beneficentia, abſqꝫ aliqua

duritie

daritie ferrea: In qua domo offeruntur Patri ſacrificia, oblationes, & orationes: quod innuitur in eo, quod dixit: Quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit uobis: Nam in nomine eius petere eſt in uirtute eius, & intra ambitum ipſius operari. Dicitur quoq; tabernaculum melius q̄ illud manufactum, diſponere Moſe, prout Deus iuſſerat: Eſt enim Chriſtus tabernaculum non manufactum, ideſt non huius creationis: Quod non tantum cœlum eſt, ut alibi diximus, ſed ipſemet Chriſtus non minus, immo melius tabernaculum Dei exiſtens, quam nos, de quibus inquit Apoſtolus: Templum Dei, quod eſtis uos. Et eſt oſtium, ut ipſemet ait: Ego ſum oſtium, ſi quis per me introierit, ſaluabit. Eſtq; uera arca fœderis, & pacti inter Deum & nos, uteruſq; mediator exiſtens: unde & arcus fœderis dicitur. Eſt quoq; non tantum frumentum, ſed panis ſubactus, & confectus arte ſummi artificis. Eſt etiam uinum expreſſum a calcante in torculari crucis. Dicitur inſuper ueſtimentum, quo teguntur peccata omnium, iuxta illud Apoſtoli ad Romanos: Induimini dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. Eſt etiam liber uitæ, in quo omnes ſaluandi ſcripti ſunt, iuxta illud, quod canit propheta: Et in libro tuo omnes ſcribentur. Nominatur etiam altare, & hoſtia, quæ ſuper illo altare offertur. Eſtq; (ipſomet teſte) uia perpolita, & recta, per quam in Deum pergere poſſumus. Eſt ſcala media inter Deum & nos / per quam in ipſum Deum ſcandimus: Quæ olim demonſtrata fuit Iahacob defixa in terrea carne, & cacumine diuinitatis tangens cœlum, non quidem hoc, quod uidemus omnes, aut illud tertium, quod Paulus in ſuo raptu intuitus eſt, ſed ſupremum illud, de quo ſimul, atq; de terra, ſuper qua erat ſcala, inquit propheta: Cœlum cœli Domino, terram autem dedit filiis hominum: Ad quod cœlum, quia non conſcenditur, niſi per Chriſtum, ideo merito dicitur ſcala, qua uidelicet ad Deum cōſcenditur. Eſt inſuper omne, quod in arca fœderis continebatur, manna uidelicet illud ſuauiſſimum diuinitatis, quod nemo ſcit, niſi qui accipit. Sunt quoq; in eo tabulæ legis / quia ſicut ibi / tanq̄ in libro omnes creaturæ ſcriptæ ſunt, ita tota lex, & omnis ſapientia; iuxta illud Pauli: In eo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſciētiæ abſconditi. Et eſt uirga Aaron florida, ideſt uirtus ſacerdotalis floreſcens, & germinans, cum omne ſacerdotium tetenderit in Chriſtum, & efficaciam habuerit ab eo, qui iureiurando conſtitutus fuerat ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchizedech, ſacerdotio quidem regali, & diuino. Eſt tandem uerum candelabrū diuini luminis, unde Iſaias lætabundus ad hoc capeſcendum excitabat Dei familiam clamans: Surge illuminare Ieruſalem, quia uenit lumē tuum, & gloria Domini ſuper te orta eſt, ideſt Chriſtus, qui eſt gloria Patris ad quem loquens propheta ſubinfert: Et ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in ſplendore ortus tui.

Quod etiam abſq; rapina Chriſtus Ieſus uindicauerit ſibi omnia diui-na nomina. Cap. VI.

AD ſupramundana autẽ ueniendo, quãuis Deus ſit unicus, & maxime unus, multis tamen uocatur nominibus, non quidẽ, ut illis exprimãtur plures eſſentiæ, aut deitates eius, ſed proprietates, quæ & ſi ab eodẽ fonte deitatis emanant, ibibem tñ radicatæ unum ſemper ſunt, ſed plures dicuntur ratione habita ad nos, in quos multa beneficia, & diuerſa munera p diuerſos canales diſtillãt. Quapropter Deus ipſe unitiſſimus ſortitur diuerſa nomina, de quorum decem Hieronymus ad Marcellam breue compilauit opuſculum. Dionyſius aũt ulterius progrediens quadraginta quinq; nomina Dei, & Chriſti noſtri colligit. Doctores uero Hebrei ex quodã textu, qui habetur in quartodecimo capite Exodi, ſeptuaginta duo nomina deducunt ex nomine (ut aiũt) ſeptuaginta duarum literarum. Alii autem adhuc ulterius progrediẽtes tot innuunt diuina nomina, ut tam eorum numerus, q̃ ea, quæ ſignificant ſint nobis penitus ignota, ſed loquit̃ unuſquiſq; pro captu ſuo, quia non omnibus ſunt arcana omnia reuelata: Nec de ipſis aliquid dicere auderemus, niſi quatenus a Deo ſũt nobis ſua benignitate reuelata, ut docet nos Dionyſius, & cum eo cæteri ſapientes non modo catholici, & hebrei, ſed etiam Plato, qui in Cratylo ait: Diuina nomina habita ſunt a barbaris, ideſt hebreis, qui habuerũt a Deo, ſine quo nullatenus capere poſſumus ueros ſermones, ueraq; nomina, quibus Deus nuncupatur. Nos itaq; pro quãto diuina lux effulſerit, de aliquibus perſtringemus, quę omnia Chriſto conueniunt, ea tamen lege, quam Dionyſius docet, ut nullatenus præſumamus exponere ſupremam illam, ineffabilemq; ſubſtantiam, quam neq; ſenſus, neq; phantaſia, neq; ſermo, neq; tactus, neq; ſcientia noſtra attingit: quia inuocabilis, ſupernominabilis, & ſuperſubſtantialis deitas eſt, contenta in remotiſſimo ſuæ diuinitatis receſſu, ac ſolitaria retractatiõe, in abyſſo ſuarum tenebrarũ ſe contegens: In ſuperſubſtantiali quoq; thearchia ob omni habitu, motu, deliberatione, nomine, uerbo, intellectu, collocatione, ſtatione, & fine excellenter ſegregata cognitionem noſtram & expoſitionem penitus refugiens: quam Hebrei infinitam uocãt cauſam cauſarum, & ſubſtantiam ſuper omnem ſubſtantiam: Nec aliud de ipſo loqui præſumunt, quia infinitus, & nullatenus ab itellectu noſtro pceptibilis: quẽ (ni fallor) Iſaias nõ explicare, ſed uix innuere uoluit generali quodã uocabulo, dum ĩpm inducit in hęc uerba loquentẽ: אֲנִי יְהוָה הוּא שְׁמִי וּכְבוֹדִי לְאַחֵר לֹא אֶתֵּן: ideſt Ego Dñs, ipſum ſcilicet quod eſt, eſt nomẽ meum, gloriam meã, hanc v3 alteri, aut extraneo a me nõ dabo: Pro quo noſtra traductio habet: Hoc eſt nomen meum, ut uideatur illud relatiuum hoc, aliquod nomen referre: nullum enim nomen indicat, ſed tantũmodo innuit illud, qđ ſumme eſt, &

Hiero. Diony. Doc.he. Exodus Diony. Plato Diony. Hebrei Iſaias

De diuis noib' dicere nõ audem', niſi q̃ten' reuelatos accepim'

a ſe, a nobiſq; penitus inexpreſſibile, ſicut melius interpretatum habemus paulo inferius, ubi inquit כי אני הוא chi ani hu: Quia ego ipſe ſum, a me v3 & per eſſentiam, unde ſequitur: Ante me non eſt formatus Deus, & poſt

Dauid me nõ erit, a quo v3 poſſim dependere, & eſſe ſuſcipere. Sic & illud Dauiti/ cũ ואתה הוא ושנותיך לא יתמו ueata hu neſenoteca lo iitamu, cõgrue uer/ſum eſt: Tu aũt idẽ ipſe es, & anni tui non deficient. Illud itaq; הוא non eſt relatiuum illic, ſed innuẽs id, quod eſt, a ſe v3, & primum eſſe, quod eſt per eſſentiam: De quo nomine & nominato nihil omnino ulterius fari permit/tũt ſecretiores Theologi, niſi q eſt a ſe, & infinitum. Cum autem ipſe Deus incipit fontẽ ſuæ bonitatis aperire, & diffundere ad intra (ut aiunt) & ad extra, tunc alia ſortitur nomina q̃plurima: De quibus loqui uolentes pro/

De Deo nõ pmittimur aliud fari, niſi q a ſe eſt, et infinitum quid

Diony. teſtamur id tm̃modo efficere ea lege, qua Dionyſius agit cũ Timotheo: ut auribus indignoꝝ nõ pfundanť arcana, ſed inter ſapientes collecta cuſto/dianť ea qua decet reuerentia. Eſt itaq; primum nomen Dei producentis, אהיה אשר אהיה ehieh aſſer ehieh, tantis myſteriis fœcundũ, ut oia ab ipſo producanť: Eſt enim nomen attributũ coronæ ſuperiori, & fonti, bonitati, & origini omniũ, quẽ Chriſtus docuit nos uocare patrẽ: Qui adeo eſt no/ſtrũ captũ fugiens, ut nemo nouerit ipſum, niſi filius, & cui uoluerit filius reuelare: A quo noſtra traductio breuiter ſe expediens interpretatũ habet, Ego ſum, qui ſum: Quod melius ad ueritatem literæ ſonaret: Sim, qui ſim, uel ero, qui ero, cũ uerbum illud repetitum bis in hebreo futuꝝ ſit: Nihilo/minus multo lõgiora myſteria includit, q̃ ad uerbũ poſſit iterpretari: Sed per ſuperficiẽ tantũmodo pcurrentes dicemus, quomodo ex illo אהיה for/matur illud magnũ nomẽ Dei quadrilitteꝝ, aut tetragrãmaton יהוה, attri/butum filio: ut ſicut filius a Patre procedit, ſic & nomen eius a patris no/mine producatur: Cũ enim אהיה datur אשר qđ ex uno numero minori, & duobus maioribus dat mihi ſex, qui numerus ſignať apud hebreos per ו & ponatur hoc in loco י, & hoc ſi preponať, cõſtituiť tetragrãmũ יהוה: Quod eſt nomen filii tribuens uitã inferioribus: Quod innuiť per illũ ו characte/rem v3 uitæ ſuſceptũ a Patre, a quo omnia ipſi tradita ſunt: Et ſic, qui uni/cus erat in Patre ſignatus in א quæ eſt prima litera unũ ſignificans, efficiť ו uita v3, & ſenarius cõmunicans eſſe, & uitã omnibus rebus in ſenario illo denotato in operibus ſex dieꝝ: Omnia enim per uerbum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Et ne credatur Filius ſegregatus a Patre, illud nomẽ quadrilitteꝝ filii includitur in domus, menſuræ, uel Paternæ manſionis ſi/gillo, quod eſt א formatũ ex ו & duobus י quæ literæ in numero cõputatę reddunt. 26. quãtũ dat nomẽ quadrilitteꝝ, quod eſt filii: Per quos numeros non intelligimus uocales, aut naturales, uel rõnales, ſed diuinos, & diuini/

primũ nomen Dei. origo oĩu. i. pater.

Tetragrammaton tributũ filio.

Nomen filij a patris nomine productũ.

Nomen filij tribuit uitã inferioribꝫ hauſtã a pře.

Senarius filio tributus.

Nomen q̃driliterũ filij.

CHRI/STVS. tatis proprietates, quæ ſunt adeo reciproca cõmunione in Patre, & Filio, ut dicat ipſe filius: Ego in Patre, & Pater in me eſt. Et ex præfato nomine

Iſaias uocatur in Iſaia, qui de eius natiuitate uaticinando inquit: Paruulus natus eſt nobis, & uocabitur nomē eius admirabilis cōſiliarius אֵל גִּבּוֹר El gibor: Nam El ad tribunal pietatis, & gratiæ pertinet: Gibor uero ad menſurā iudicii & iuſtitiæ ſeueræ. Nec tantum his duobus extremis Deus agit nobiſcum, ſed medio temperamento harmonizans, & pulchrifaciens omnia

Dauid aliud ſortitur nomē, & dicitur תִּפְאֶרֶת tipheret: Quo ſæpius noīatur in ſacra ſcriptura, maxime a Dauide pleriſq; i locis, ut in pſalmo. 96. בְּמִקְדָּשׁוֹ עֹז וְתִפְאֶרֶת hoz ue tipheret bemichdaſo: Pro quo habemus interpretatum: Confeſſio, & magnificentia in ſanctitate eius: ſed melius diceretur: Virtus & pulchritudo, uel gloria in ſanctuario eius: Tipheret enim collocatum in medio Archetypi repręſentatum eſt per ſanctum ſanctorum, in quod introibat ſacerdos legalis: In illud aūt ſupramūdanum, & non manufactum introiuit Ieſus factus ſacerdos in æternum: Vnde & habetur in ſecretiori theologia Hebreorum, ꝙ in menſura, uel manſione ipſius tipheret eſt ſacerdos/Chriſtus vʒ Ieſus omnia expurgans/glorificās, & pulchri-

Paulus faciens: hinc dicitur gloria, & pulchritudo. De altero inquit Paulus: Nos autem reuelata facie gloriam Domini ſpeculantes in eandem imaginem transformamur. Sed cum imago idem ſit quod gloria/filius igitur/qui eſt

Augu. imago/eſt etiam gloria. De altero aūt dicit Auguſtinus in ſermone: Vbiq; Chriſtus Dñs pulcher occurrit: pulcher in cœlo/pulcher in terris, pulcher in patre uerbum, pulcher in matre caro: Et adeo pulcher hic noſter Ieſus

Ieremi. nazareus, ut omnes ſuos pulchros faciat, ut in Trenis dicit Ieremias, q.ſ. nazarei eius ſunt ſapphyro pulchriores, ideſt pulchriores cœlo p ſapphyrū indicato. Huic quoq; menſuræ, quæ dicitur tipheret/aſſignat̄ nomen magnum quadriliterum, & aliud nomē, quod ſcribitur וְדַעַת uaudahat, ideſt uita innoteſcēs, aut uita ſciētificans. Et quid aptius illi, qui dixit: Ego ſum ueritas & uita, dans vʒ ſciētiam ueritatis, & uerā uitam? Nominatur etiā

Idem nomine magno q̄drilitero, ut clariſſime habemus a Ieremia dicente: Hoc eſt nomen, quod uocabunt eum יְהוָה צִדְקֵנוּ Adonai zidchenu, ideſt tetragrammus iuſtus noſter: de Chriſto enim uaticinabatur propheta, ut patet in antedictis. Gaudet itaq; Chriſtus etiam hoc nomine collocato in medio illorum duorum, ſcilicet אֵל & אֱלֹהִים: Et ſic exponūt Hebrei illud uerbū

Miche. Micheæ/quod habetur in tertio uolumine Regū: Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium ſuum, & omnem exercitum cœlorum a dextris, & a ſiniſtris: a dextris enim אֵל & omnis militia, quæ dependet a ꝓprietate ſignificata per אֵל a ſiniſtris autem אֱלֹהִים & omnes, qui dicunt̄ filii Elohim: & qui dependent a proprietate ſignificata per illud nomen. Et quia ſummus Princeps tā ſecundum pietatem/q̄ ſecundum ſeueritatem iudicii aliquando remiſſius agit, & ſecundum ordinem ab æterno conſtitutum, adſunt & aliæ duæ menſuræ, uel ꝓprietates, unde immediatius & remiſſius influat:

Quæ etiam dicuntur duo ubera, quibus propinat lac ſapientiæ diuinæ &
mel domeſticis ſuis. Et aliquãdo ambo ſimul uocãtur tertium cœlum, ad
quod dicitur raptus fuiſſe Paulus, & multa imbibiſſe arcana ptinentia ad Paulus
lac diuinæ ſapientiæ: & ſic Deus uocatur יְהוָה צְבָאוֹת & אֱלֹהִים צְבָאוֹת
Adonai zeuaot, & Elohim zeuaot: Habet enim utrumq; tribunal pietatis
& iuſtitiæ ſuum exercitum, eorũ uȝ, qui militant ſub eo in pace, & clemen-
tia, in pugna, & iuſtitia: quæ duo exercuit Chriſtus nobiſcum agens: Pu-
gnam, dum contra hoſtem humani generis bellans maximam reportauit
uictoriam pro ſe, & pro omnibus nobis/dummodo ipſam uelimus, iuxta
illud Apoſtoli: Deo autẽ gratias, qui dedit nobis uictoriã p Ieſum Chriſtũ Idem
Dominum noſtrũ. Pietate uero/gratia, clementia, & decore refertiſſimus
fuit, ut ſæpius tactum eſt: immo gratia per ipſum facta, & communicata
eſt. Effectus eſt itaq; merito princeps utriuſq; exercitus, & totius Angeli-
cæ militiæ, ut explicat Paulus horum ſacramentorũ conſcius, & doctor, Idem
dum ait: Et cũ introduceret eum primogenitum in orbem terræ dixit: Et
adorent eum omnes angeli eius. Quia uero Deus omnibus uitam com-
municat, & præſtat, unde omnia uiuant, ſortitur aliud nomen/quo dicitur
אֵל חַי El chai, ideſt Deus uiuus. Vocat̃ quoq; שַׁדַּי Sadai. i. ſufficiens pro
omnibus/aut ſufficienter dans eſſe, uitam, & omne bonũ. Et Chriſtus no-
ſter non tantum uocatus eſt Deus uiuus, ſed uita, præſtans non modo ui-
tam cõmunem, ſed meliorem dicens: Ego uitam æternam do ouibus meis, CHRI-
ideſt electis merentibus, & credentibus in me. Agens tandem Deus dome STVS.
ſtice & generali quodam influxu cum omnibus/dicitur: מֶלֶךְ & אֲדֹנָי Me-
lech & Adonai, ideſt Rex & Dominus omniũ omnia gubernãs/Et Chri-
ſtus a Iohanne in Apocalypſi dicitur Rex regum, & Dominus dominan Iohan.
tium, & princeps regum terræ. Multa ſunt alia nomina pertinentia ad di-
uinitatem, quæ poſſemus adducere, ſed hæc ſufficient, quæ in ſcriptura ſa-
cra celebriora ſunt, & a quibus alia omnia dependent, immo (ut dicũt ſe-
cretiores theologi) omnia diuina nomina deducuntur ex quadrilitero, uel
tetragrammo: quo cognito omnia alia cognoſcuntur: Et quo concluſo in
nomine Ieſu/omnia alia intelliguntur in eodem concluſa.

Quomodo in nomine Ieſu omnia tam producta/q̃ diuina nomina includantur. Cap. VII.

NIſi uirtus omniũ nominum includeretur in nomine Ieſu, nõ
diceret Apoſtolus: Dedit illi nomen/quod eſt ſup omne no- Paulus
men. Magnũ quippe uerbum eſt/quo ait: Dedit illi nomen,
quod eſt ſuper omne nomen: Eſt quidem ſuper omne nomẽ
rerum omniũ creatarum, etiam Angelorũ, ut alibi dicit Apoſtolus: Tan-
to melior Angelis effectus, q̃to differentius præ illis nomen hæreditauit. Et
quia uirtus omnium nominum diuinorum includitur in nomine Ieſu, cũ

reuerentia dicemus, ꝙ hoc nomen ſit ſuper omnia nomina exprimentia attributa, uel proprietates particulares: Nam ſicut omnia dedit ei Pater, ſic etiam ipſi donauit nomē importans illa omnia, ut ſit ipſum nomen cō/ueniens nominato. Quanto etiam artificio omnia includantur in nomine ישו aliqualiter percurramus. Apud eos, qui periti ſunt i arithmetica forma/li, numerus ſimplex indicat diuina, denarius cœleſtia, cētenarius craſſiora & corruptibilia, millenarius uero iterum diuina, & Deum, quem tandem omnia repetunt: Ideo in fine Canticorum dicitur: Mille tibi Selomo, ideſt tibi/ qui es pax tua, & ducenti iis/ qui cuſtodiūt fructus eius/ ideſt nobis in carne corruptibili uiuentibus, qui cuſtodire quærimus mandata eius, ex quibus capimus fructus uitæ æternæ: Quam doctrinam ſequuntur ſapiē/tes Hebrei, dum declarant myſterium illud teruma, quod nos decimatio/nem dicimus: in qua centenarius eſt populi: denarius uero, qui eſt decima centenarii dabatur ſacerdotibus uiris utiq; cœleſtibus: decima autē huius denarii/ quæ eſt unū/ dabatur Deo. Ecce igitur, ꝙ numerus ſimplicior da/tur Deo, centenarius craſſiori populo adhuc rudi, & corruptioni obnoxio, ſed denarius ſacerdotibus mediantibus inter utrunq;: Hæc autem omnia intelliguntur concluſa in nomine Ieſu: componitur .n. ex tribus literis, qua/rum una importat numerū ſimplicem/ ſcilicet ו alia/ quæ eſt י denariū alia autem .i. ש centenarios includit. Nec mirandū eſt, ſi littera importans nu/merum nō unitatem/ ſed ſenarium referat, quia non ſine ſacramento factū eſt: Nam cum opifex ſummus deuenerit in fabricam per ſenarium, nume/rum utiq; primo perfectum, conueniens eſt, ut includatur in nomine uer/bi incarnati, per quod facta ſunt omnia. Sed quanto myſterio egreſſus in fabricam fuerit per ſenarium, præter ea, quæ alibi dicta ſunt, hæc pauca perſtringemus. Monas, & ſumme unum fœcundum eſt, ideo alterū pro/ducit, unde binarius cōſurgit: & inter producentem & productum eſt re/latio mutua, ecce ternarius: complica modo tria, dabuntq; ſenarium ſic fa/ciendo, unum & .2. faciunt tria: quibus ſi adduntur tria, faciūt .6. quorum primus ternarius collectus ex producente, producto, & relatione mutua, uel amore reciproco eſt in Deo: alter autem ternarius eſt in rebus creatis, cum omnia contineant ueſtigium Dei etiā in numero: habent .n. materiā, & formam, ex quibus reſultat compoſitum, quod tertium quoddā uocāt. Nec inſtetur de Angelis, quia etiam illi ſuam materiam, & ſuam cōpoſi/tionem habēt. Eſt quoq; alius ternarius in unaquaq; creatura, principium v3 medium, & finis. Et bene inter literas ſignificantes numeros in nomine Ieſu ponitur ו per qđ arbor uitę deſignat, cū ipſe fuerit & ipſa arbor uitę, & uita, & omnibus donans uitā. Ecce igitur q̄ belle in hoc nomine Ieſu in/dicātur omnia incluſa fuiſſe in nominato, ut inquit Apoſtolus: Quoniam complacuit, Patri v3, omnē plenitudinē inhabitare facere in eo, & per eum

Cantica

Paulus

Angeli habēt ſuam materiā et cōpoſit

reconciliari, aut recapitulari omnia. Sed cum producta quælibet contine/antur in Chriſto homine, etiã rationes producentes, & operantes, quę ſunt in Archetypo continent̃ in Chriſto Deo: De quibus omnibus exarare longum nimis eſſet, & ulterius progrederemur, q̃. præſens exigat opus. Quo/modo aũt principalia nomina Dei, & quæ frequentius in ſcriptura ſacra aperte repetunt̃/ in hoc nomine ישו. Ieſu cõtineant̃, adumbrabimus. Hoc nomen quadriliterum eſt celeberrimum/ & frequẽtatiſſimũ, quod ſic ſcri/bitur יהוה, nec exprimi poteſt: ſed quando legitur, pronunciatur Adonai. Huius itaq; nominis duæ literæ pcipuę י vz atq; ו cõtinent̃ in nomine ישו. Duo uero ה maximo myſterio mutãtur in ש: Dicũt.n. ſecretiores theolo/gi, q summus opifex Deus ſpiritualia omnia produxit per quandam uim ſignificatã in priori ש: Corporalia uero per uirtutẽ ſignatam in poſteriori ה Et cum omnia per uerbum humanatum, quod nominatur Ieſus effecta ſint/uirtutes, aut proprietates ipſæ ſignatæ per illa duo ה includunt̃ in eo. Sed quia Ieſus datus, & miſſus eſt nobis tanq̃ redẽptor, & ductor ad uerã quietẽ, quæ eſt uita æterna, imo factus eſt ipſa quies nrã, ideo in loco illorũ duorũ ה ſignificantiũ rationes principii in nomine ישו. Ieſu ponitur ש, qđ eſt principium שבת ſabat, & ipſum ſignificat, quod interpretatur requies. Ecce quot & quanta myſteria importantur in tribus literis huius nois ישו. IESV: Nam י diuinitatem ſignificat, ut eſt notiſſimũ apud ipſos theolo/gos ו arborem uitę, & ש requiem: denotaturq; q Ieſus noſter eſt Deus oẽs uiuificans utraq; uita, & tandẽ beatificãs in requie illa ęterna. Extat quoq; illud nomen quadriliterũ alio myſterio in nomine Ieſu, per uiam vz numerorum adiuncto nomine matris, a qua ſubſtãtiam corporis traxit: Nam quatuor literę illius nominis reddunt in numero.26. & nomẽ matris, quod eſt מרים miriã dãt.290: Qui numerus iunctus cũ illis.26. cõſtituit.316, quẽ etiam numerũ dant literæ nominis ישו. In quo denotat̃ nominatũ ipſum a patre Deo, matreq; humana proceſſiſſe. Per hanc eandem uiam nume/rorum concludimus concluſum in Ieſu illud terrificum nomen שדי ſadai: cuius literæ in numero dant.314: Cui numero ſi addatur binarius, qui corporaturam ſignificat, cõſtituit.316. qui eſt numerus literarum nominis ישו. ut nuper diximus, Data ẽ quo huic uirtus illius nominis שדי ſadai, quod ſemper terrificũ fuit in hoſtes humani generis: Vnde in Pſalmo.90. qui fa/ Dauid ctus eſt ad terrendos illos hoſtes, dicit Propheta: In uerba Sadai morabit̃: Pro quo nos habemus: In protectione Dei cœli commorabitur. Cum igit̃ Chriſtus cognoſceret ipſius nominis uirtutẽ in ſuo fuiſſe concluſam Apo/ CHRISTVS ſtolis myſterium reſerauit dicens: In nomine meo dęmonia eiicient, & cętera quę ſequuntur. Eſt quoq; in nomine Ieſu hoc nomen אל quod Deum ſignificat: & אלהי quod idem eſt cũ ſuo plurali אלהים: quis aliquãdo hoc

nomen ſit ſingulare, & importet ſingularem Deum diffuſum, & multipli/
catũ in multa creata. Hinc in mundi fabrica, quãdo Deus ſeſe diffunden/
do in creaturas cœpit multiplex apparere, inducitur fabricans ſub hoc no
mine Elohim, dicente ſcriptura: Et dixit Elohim / & fecit Elohim, creauitq;
Elohim: Quod aliqui non intelligentes male traduxerũt dicendo: Creauit
Dii. Alii uero adiungunt cũ uerbo ſingulari nomen ſingulare dicentes, ꝙ
per illud intelligitur trinitas, & pluralitas perſonarũ: Sed uere & proprie
exponendo, per illud nomen Elohim intelligitur opifex diffundens ſe in
multa, uel iudicans multos per miniſtros multiplices exequens iudicium:
Vnde in ſcriptura aliquando & Angeli exequentes Dei iudicia, & iudices
Exodus iudicantes dicũtur Elohim, ut habemus in Exodo, quãdo fures, & damni/
ficantes, iubentur deduci ad Elohim, ut ab eis iudicentur: ubi nos traductũ
habemus ad Deos hoꝝ cauſa perueniet. Hoꝝ igitur nominum non tantũ
uirtutes, quæ ſunt miſereri, diſtribuere, & iudicare conueniũt in nr̃o Ieſu,
ſed etiã myſteria literaꝝ: Quæ ſi declarare uoluerimus, dubito ne ulterius
ꝓgrediamur, q̃ ſcribere, aut fari liceat: Aliquid tamẽ, uel in ſuperficie per/
curremus: In hoc igit̃ nomine אל prima litera eſt א, quæ explicata in ſuis
literis dicendo אלף mille ſignificat, quod iam attributũ declarauimus no/
ſtro uero Salomoni, qui eſt pax ſibiipſi, & uerus Rex pacificus: Si uero
numerus illarum trium literaꝝ ſupputetur, grande adhuc inſurgit myſte/
rium / פ enim dat. 80. ל. 30. א unum: Qui numeri ſimul iuncti reddunt. iii.
centenarium v3, denariũ, & unitatem, de quo ſupra diximus. Et ſi attenda
tur ad characteres numeroꝝ, adhuc proſpicietur myſterium: Sunt. n. tres
emanantes ab uno charactere, qui unum importat, ut innuatur, ꝙ trinitas
perſonaꝝ prouenit, & continetur in una unitate / ſicut etiam pronuntiando
ipſum א neceſſe eſt, ut explicemus in tres literas illas ſupradictas. Habe/
mus igitur in א myſteriũ unicæ deitatis, & trinitatis: Sed huic additur ל,
quod ſignificat. 30. in numero, ideſt tres denarios, ad denotandam uirtutẽ
cœleſtem munitã ſanctiſſima trinitate, per quã Deus tanq̃ per cauſas ſecũ
das diſponit omnia inferiora: Quæ omnia ſi in Chriſto Ieſu reperiantur,
clarum eſt: Eſt enim IESVS principiũ ſignificatũ per א / ſicuti ipſemet
CHRI/STVS. teſtatur dicẽs: Ego principiũ, qui loquor uobis. Et eſt in eo ratio trinitatis,
dũ de Patre ait: Pater in me eſt: Et iteꝝ: Ego & Pater unũ ſumus. De Spi/
ritu ſancto quoq; inquit: Ille de meo accipiet. Ex quibus colligimus ratio/
nem trinitatis, & principiũ eſſe in eo, unde ipſi cõpetat nomẽ illa duo im/
portans. Et hinc coniicere poſſumus / quomodo etiã uirtus ſupremi nomi/
nis cõtineatur in Ieſu: Illud. n. eſt אהיה incipiens ab א & continens י & du/
plex ה / Per qđ א ſcientibus myſteria lr̃aꝝ denotatur pricipiũ primũ, & fi/
nis ultimus, cũ ſignificet unũ, & mille, qui eſt cubus denarii, & ultimi nu/
meri ſimplicis: Similiter י importat pricipiũ, ſicut eius interpretatio indi/

cat,& importat finem,cũ ſit litera ſignificans ultimũ numeꝝ:Vnde utraq; litera diuina eſt,& utraq; ſignificat principiũ,& finem/qđ idẽ eſt:qa illud, qđ eſt principiũ reꝝ,eſt ẽt finis eaꝝ:& una figuratur p aliã:Nã א figurať ex duobus י iterpoſito trãſuerſalr uno ו:Idcirco i noie q̃drilitero,& in noie Ieſu ponitur י pro א/& pro ipſo י:Et ſic hẽmus in noie Ieſu myſteriũ duaꝝ lraꝝ/& ſignificata eaꝝ in ipſo noiato:qa ipſe Ieſus eſt principiũ (ut nuper diximus) & eſt finis dãs quietẽ,& beatitudinẽ. Sũt quoq; in illo ſupremo noie duo ה ſignificãtia duos exitus,pducẽtis in res pductas:In qbus omnibus pductionibus intercedit Filius,dẽpta pductione ſuiipſius a Pre:Hinc dixit:Pr̃ meus uſq; mõ operať,& ego operor,ſecũ v3 oia pducẽdo.Nec ulterius pcedamus i hmõi myſteriis declarãdis/q̃uis plurima ſint. Quia igiť uirtus,& myſteriã omniũ nominũ cõtinenť in noie Ieſu,nõ ẽ miꝝ ſi Paulus dicit,ꝙ in hoc noie omne genu flectiť cœleſtiũ/terreſtriũ/& infernoꝝ. CHRISTVS. Paulus

Cur ſolũ Ieſu nomẽ hodie inuoceť a ueris Dei cultoribus. Cap.VIII.

CVm omnia noia,atq; uirtutes omnigenas ipſoꝝ cõcluſas declarauerimus in Ieſu,& eius noie,merito ipm nomen ſolũ inuocamus,iuxta Zachariæ uaticiniũ,quo ait:Et erit Dñs rex ſup oẽm terrã,& in die illa erit Dñs unus,& nomẽ eius unũ. Nec aliquis inuenitur,qui fuerit rex uniuerſæ terræ,& Dñs,niſi Ieſus, ſub quo deſtructa idolatria oẽs habuerũt eum in Regẽ,& Dñm,paucis Hebreis diſperſis exceptis,quouſq; inſurrexit beſtia illa Mahumeth:Nec tamen inde aliud datũ eſt nomen hominibus,in quo ſaluari poſſent,niſi nomen Ieſu, ut dixit Petrus in Actibus Apoſtolicis: Quod diffundi iuſſit in omnes gentes,ſicut quadriliterum nomen erat ſolũmodo notũ in populo Iſraelitico:dixit enim ad Ananiã de Paulo:Vas electionis eſt mihi iſte, ut portet nomen meũ corã gentibus,& regibus,& filiis Iſrael:quod & fecit: Nam ſtatim ex Damaſco abiit Ieruſalẽ,inde Tharſum Ciliciæ metropolim,deinde Antiochiã egregiã Syriæ urbẽ/Poſtea Phrygiã,Galatiã,Troiam,Macedoniã,Athenaſq;,ubi uigebat mũdi ſapientia.Poſt hæc Corinthum,Epheſum,Miletũ,Con,Rhodũ, & p inſulas illas Achaiæ, & Græciæ ulterius proficiſcens perrexit ad Arabes,& uenit in Italiam:& profectus eſt uſq; ad Hiſpanos per Aſiam & Europã portans,& diuulgans nomen Ieſu:Et quod reliquũ mundi erat,cęteri Apoſtoli nominis huius uirtute cõpleuerũt,ut oẽs,& omnia petere poſſent in nomine Ieſu,ſicuti ipſemet docuit dicens:Quicquid petieritis Patrẽ in nomine meo, dabit uobis: Cuius nois tanta eſt uirtus,ut oẽs in eo ditari poſſint,dicente Paulo:Diues in oẽs,qui inuocant illum,ideſt nomen IESV,qđ tam lene,tã cõmunicabile,& diffuſiuũ ſuiipſius eſt,ut oleo in Canticis cõparetur,ubi diciť:Oleũ effuſum nomen tuũ, quia eius uirtus chriſmate plena diffunditur in eos, quos tangit,ſicut oleũ in pãno:& quia ſanat,quia condit, & omnia facit,

Zacha. Petrus CHRISTVS. IDEM Paulus Cantic

ſicut ueꝝ oleũ ſcientibus ipm̃ ſuſcipere,& inuocare,ſicuti Apl̃i faciebant:
Nã in noīe eius loquebant̃ linguis,dęmones expellebãt,infirmos ſanabãt:
Petrus Dixit.n.Petrus ad claudum ſedentẽ ad portã ſpecioſam tẽpli:Argentũ,&
aurũ nõ eſt mihi,ſed melior theſaurus,uirtus vʒ noīs Ieſu,in quo pręcipio
tibi,ut ſurgas,& ambules:Ꝯ ꝓtinus cõſolidatæ ſunt baſes eius,& plantæ:
Ꝯ exiliens ſtetit ambulans,& intrans in tẽplũ,laudans Deũ.Fluit quippe
Demo. uirtus noīs illius,qñ debite inuocatur,ſicut fluuius a fonte:Nã (ut Demo
Epicu. critus ait,& poſt eũ Epicurus) uox,& nomẽ ſonans eſt tãq̃ reuma/aut al/
ueus cõducens uerbũ mentis/quæ eſt,tanq̃ fons dans uirtutẽ uerbo ꝓlato,
& cõcipiens ipm̃:Sed ueri aluei diuinoꝝ nominũ ſunt in idiomate hebreo
cũ ſuis characteribus/qbus primo illa noĩa etiã myſterio maximo deſcri/
Iãblicus pta ſunt:Hinc Iamblicus ait:Dii,ideſt Angeli agentes nobiſcũ ſermonem
barbaꝝ,hebreũ vʒ/quaſi ſatis congruentẽ approbauerũt, præſertim,quia
antiquior,& primus fuit modus loquendi:Sed addamus hoc:quia chara/
cteres illi tũ ex numeris importatis,tũ ex effigiatione reꝝ cœleſtiũ mirabi
Zoroa. les/& myſterioſi ſunt:Idcirco & Zoroaſtres peritiſſimus in operando do/
cet,ne barbara uerba,ideſt hebraica immutent̃ in ſacris:Quod & eccleſia
catholica pleriſq; in locis obſeruauit,ſicuti qñ iuſſit dicere alleluia,qđ ſigni
ficat laudate יה Iah/qđ eſt nomen diuinũ maximi momenti,& fœcũdum
noīs tetragrãmi,quia plenis illis duabus literis reddit in numero.26. qua/
lis eſt numerus quadriliteri: Sic & illud Adonai Dñe: Ꝯ illud oſianu,pro
quo nos dicimus oſana:& illud,Dñs Deus zebaot,pro quo corrupto uoca
bulo dicitur ſabbaot:hoc.n.uocabulum requies ſonat in plurali:illud autẽ
exercitus: hic.n.debet dici Dñs Deus exercituũ. Et nomen redẽptoris nr̃i
ſcribi deberet tribus lr̃is tñmõ ipſius plenis myſterii.ſ. ישו. Nec addẽda ẽ
litera ה cõbinata,ut aliq opinati ſunt,qa illæ iã (ut diximus) cõuerſę ſunt
in ש.Nec apponendũ eſt ſecundũ ש dicendo ישוש. quãuis latine dicatur,
ſic exquirẽte ordine declinationis grãmaticalis:De quo non multũ curan/
dũ eſt,quia myſteria nõ ſunt in idiomate latino,ſed hebreo, ubi attenden/
dũ eſt,ne aliquid addat̃,uel minuat̃:quia multa deſtruerent̃ myſteria,quę
tam in ſignificatis literaꝝ illius noīs,q̃ in numeris eaꝝ,& etiã in uaticiniis
correſpõdentibus cõtinẽtur:ex quibus aliqua uel pauca ꝑcurremus. Ha/
Theol. bent pro conſtanti ſecretiores Theologi,ꝙ oracula multoties cõtinent noĩa
illoꝝ,de quibus ꝓphetat̃, in principio,fine,uel medio dictionũ:ſcđm quẽ
modũ nomẽ Meſſigh ſępius reperitur,ut in uerſiculo pſalmi ſeptuageſimi
Pſalm. primi:Ante ſolẽ ꝑmanet nomen eius,& bñdicent̃ in ipſo oẽs tribus terræ:
Nomẽ.n. ישו Ieſu cõtinet̃ in capitibus hoꝝ uerboꝝ,ꝑmanet nomẽ eius,&
bñdicent̃,q̃ in hebreo ſic dicũt: ינון שמו ויתברכו. inin ſemo ueit barcuubi,
ſi accipiant̃ capita dictionũ,quæ ſunt י ש ו cõſtituũt ישו Ieſu:Quod nomẽ
fuit añ ſolẽ,& in ipſo bñdictę ſunt oẽs gẽtes.Similr̃ in lib.Geñ.capite.49.

ubi dicitur: Veniat Meſſiah, & ipſi cógregabuntur, capita dictionum có/ Gene
ſtituunt nomen Ieſu, quæ in Hebreo ſic dicunt: יָבֹא שִׁילֹה וְלוֹ iabo ſilo uelo.
Capita.n.ſunt י ש & ו: Quæ literæ collocatæ ordine hebraico reddũt יֵשׁוּ.
Sed mirabilius eſt in Pſalmo nonageſimo q̃nto in uerbis illis: Lætent̃ cœli,
& exultet terra, cõtremiſcat mare, & omnis plenitudo eius: Exultabũt cã/
pi, & omnia, quæ in eis ſunt: In quo℞ uerbo℞ capitibus habet̃ nomẽ qua/
drilite℞ cõpletũ: Et poſtea idẽ nomen abſq; ultimo ה: Deinde nomẽ Ieſu
ad denotandũ/ꝙ quadriliterũ illud cõplecti debebat in nomine Ieſu, tanq̃
ſucceſſore ſuo, cui quodãmõ cedebat, quia uirtus illius nominis quadrili/
teri data eſt Ieſu, cui Pr̃ omnia dedit: Vnde ꝓbat author Sepher temunot Se.Te
per illud ה ultimũ ipſius nominis quadriliteri, diuinitatẽ debere uniri cũ
humanitate, & effici Meſſiah, in quo exiſteret uirtus illius magni nois: Ideo
uniunt̃ noia, & ſuccedit nomẽ Ieſu, in cõpleto illo quadrilitero, q̃ſi ſecundo
repetit̃: Quia ſicut in priori teſtõ uenerabant̃ cõpletũ, ſic in ſcđo, & ultimo
ceſſiſſe inuitur (ut diximus) nr̃o Ieſu: Verba.n. hebrea textus illius Pſalmi
ſic habent̃ יִשְׂמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְתָגֵל הָאָרֶץ יִרְעַם הַיָּם וּמְלוֹאוֹ יַעֲלֹז שָׂדַי וְכָל: Qua℞
dictionũ capita ordine hebreo poſita ſunt יהו ה יהו י שו. Sed poſtq̃ de li/
teris nois Ieſu ptractamus, opportunũ exiſtimaui explicare etiã ꝙ ex lite/
ra℞ interpretatione plures literæ in illo reperiri nõ debeant, cũ iſtæ pfecte
importent ea, quæ cõtinentur in nominato p hoc nomẽ יֵשׁוּ: Nam י prin/
cipiũ ſignificat ו ipſe ש principiũ ſabat innuens ipſum requiem, & finem.
Denotãt igit̃, ꝙ ipſe eſt principiũ/finis/& requies omniũ/ſicut in Apoca/ Apoca.
lypſi ipſemet ait: Ego ſum α & ω/principiũ & finis. Et cũ in his uerbis oia
includant̃, ſufficiũt illæ literæ, neq; aliẹ debẽt apponi. Cõpletur inſup hoc
nomẽ יֵשׁוּ ex numero maiori, minori, & medio i denariũ/qui eſt numerus
cõpletus: Eſt.n. ſenarius, unus denarius, & tres centenarii, qui ſimul iuncti
cõſtituũt decẽ, nume℞ qdẽ pfectũ/& cõſtitutũ ex omnibus generibus re℞,
ſpiritualiũ v3, cœleſtiũ, & terreſtriũ, quæ important̃ p numeros, denarios,
& centenarios, iuxta illud, qđ Paulus ſẹpius repetit dicẽs: In ipſo eſt omnis Paulus
plenitudo, & in ipſo recõciliant̃ oia. Sed inferiora dimittẽtes, ut loquamur
de ſupioribus, dico, ꝙ oẽs aquæ ſupnæ gratia℞, & dono℞ collectæ ſunt
in ipſo, tãq̃ in uera piſcina ſupiori, de qua in Canticis dicit̃: Oculi tui, ſicut Cantic
piſcina in heſbon.i. in cogitatiõe uel uerbo, in quo omnia cõtinebant̃ añq̃
crearentur: Heſbon.n. cogitationes ad uerbũ ſignificat: Vnde ubi nos ha/
bemus/In principio erat uerbũ/ in Hebreo habet̃ בְּרֵאשִׁית הָיָה חֶשְׁבּוֹן be/
reſit haiah heſbon, ideſt erat cogitatio, uerbũ, piſcina, in qua continebant̃
oia/anteq̃ crearent̃. Eſt ite℞ uera piſcina ꝓbatica, in qua lauari debent oẽs
oues reponẽdẹ in dextera ſũmi Iudicis: Quæ piſcina figurabat̃ p illã, quæ
erat in Ieruſalẽ terrena, in qua ſanabat̃ unus, quiſq; fuerat ille, & a quacũq;
detineretur infirmitate, qa unica ratione ſanandi in uerbo diuino ſanantur.

Dauid omnes a quacũq; ægrotatione, iuxta illud prophetę: Miſit uerbum ſuum, & ſanauit eos. Hæc pauca, uel minima ſunt cõparatione eorum, quæ dici poſſent de hoc ſanctiſſimo nomine, qđ a Deo fuit nominatũ, denũtiatũ ab angelo, impoſitũ a parentibus, celebratũ a mũdo, ueneratũ ab omni genu, poſitũq; omnibus in ſalutem, dæmonibus tamẽ in terrorẽ, & operantibus in uirtutem: Nam in ſeraphinis ui ignea inflãmat: In cherubinis ſplendet: In thronis cõpaginat: In dominationibus impat: In uirtutibus exequitur: In poteſtatibus arcet: In principatibus curat prouintias/principes/& magiſtratus: In archãgelis ſacerdotio fungens dirigit mortales in Deũ: In angelis omnia noſtra curat: In homine omniũ uinculo omnia operaẗ: Docet nanq;/& uariis loquitur linguis in apoſtolis: ueritate fulget in euangeliſtis, & doctoribus: uirtute diffunditur in operãtibus miracula: dulcedine replet cõtemplantes: ueniã præſtat pœnitentibus: & omnigenum auxiliũ omnibus indigentibus. Nec ultra procedendũ eſt ad particulares uirtutes huius nominis, in quo cuncta nobis nũc petenda ſunt: quia cũ omnia in ipſo includi, & ab eodem dependere demonſtrauerimus, ſuperfluum duxerim laborare per ſingula.

Qualiter ex ſcriptura ſacra prefiguratũ habeamus Chriſtum eſſe fontẽ totius meriti, gratiæ, & gloriæ. Cap. IX.

VT nominatum nomini correſpondeat, ſicut in nomine omnia contineri cõprobauimus, ſic neceſſe eſt, ut in ipſo nominato cõtineatur omnis uirtus, omne meritũ, & omnis gratia, a quo tanq̃ a fonte ueri paradiſi delitiarum irrigetur uniuerſa terra. Verum quæ de huiuſmodi a noſtris Theologis tractata ſunt, quaſi iam triuialia ſuis in locis legenda relinquẽtes pſtringemus tantũmõ aliqua, quæ in diuinis oraculis occultantur: Et primo ea, quæ factis præfigurata ſunt: poſtea, quæ diuinis oraculis ſunt prædicta, enodabimus: Petentibus enim Phariſeis uerũ ſignũ aduentus Meſſiæ, reſpõdit Chriſtus: Generatio hæc ſignũ quærit, & nõ dabitur ei ſignũ, niſi ſignũ Ionæ prophetæ: Quia ſicut fuit Ionas in uentre ceti tribus diebus, & tribus noctibus, ſic erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus/& tribus noctibus. Attẽdendus eſt hic ſermo Chriſti, quo nõ ſine cauſa pretulit ſignum Ionæ cæteris ſignis, quia in eo illud includitur, propter quod præcipue uenerat Chriſtus. ſ. redemptio humana per plenitudinẽ gratiæ, & meriti: Cuius rei (prout poterat purus homo) Ionas typum elegãtiſſimum geſſit: Ideo aliis omiſſis/in quibus celebrata eſt trinitas dierũ, Ionã ſolũmodo expoſuit, & adduxit in ſignũ: Profecti enim filii Iſrael de monte Ephraim perrexerũt uiã triũ dierũ: & ambulauerũt tribus diebus per deſertũ Etham: Stetitq; Daniel in lacu leonũ, & tres pueri in fornace, & Ioſeph in carcere uaticinans per trinum dierũ numerũ, hæc tamẽ ſigna nuſq̃ adducũtur a ſaluatore in exemplum,

CHRISTVS.

ubi dicitur: Veniat Meſſiah, & ipſi cógregabuntur, capita dictionum cóſtituunt nomen Ieſu, quæ in Hebreo ſic dicunt: יָבֹא שִׁילֹה וְלוֹ iabo ſilo uelo. Capita.n. ſunt י ש & ו : Quæ literæ collocatæ ordine hebraico reddũt יֵשׁוּ. Sed mirabilius eſt in Pſalmo nonageſimo quto in uerbis illis: Lętent̃ cœli, & exultet terra, cõtremiſcat mare, & omnis plenitudo eius: Exultabũt cãpi, & omnia, quæ in eis ſunt: In quoꝝ uerboꝝ capitibus habet̃ nomẽ quadriliteꝝ cõpletũ: Et poſtea idẽ nomen abſq; ultimo ה : Deinde nomẽ Ieſu ad denotandũ/ꝙ quadriliterũ illud cõplecti debebat in nomine Ieſu, tanq̃ ſucceſſore ſuo, cui quodãmõ cedebat, quia uirtus illius nominis quadriliteri data eſt Ieſu, cui Pr̃ omnia dedit: Vnde ꝓbat author Sepher temunot per illud ה ultimũ ipſius nominis quadriliteri, diuinitatẽ debere uniri cũ humanitate, & effici Meſſiah, in quo exiſteret uirtus illius magni nois: Ideo uniunt̃ noia, & ſuccedit nomẽ Ieſu, in cõpleto illo quadrilitero, qñ ſecundo repetit̃: Quia ſicut in priori teſtõ uenerabant̃ cõpletũ, ſic in ſcd̃o, & ultimo ceſſiſſe inuitur (ut diximus) nr̃o Ieſu: Verba.n. hebrea textus illius Pſalmi ſic habent̃ יִשְׂמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְתָגֵל הָאָרֶץ יִרְעַם הַיָּם וּמְלֹאוֹ יַעֲלֹז שָׂדַי וְכָל: Quaꝝ dictionũ capita ordine hebreo poſita ſunt יהוה יהו ה ישו. Sed poſtq̃ de literis nois Ieſu ptractamus, opportunũ exiſtimaui explicare etiã ꝙ ex literaꝝ interpretatione plures literæ in illo reperiri nõ debeant, cũ iſtæ pfecte importent ea, quæ cõtinentur in nominato p hoc nomẽ יֵשׁוּ: Nam י principiũ ſignificat ו ipſe ש principiũ ſabat innuens ipſum requiem, & finem. Denotãt igit̃, ꝙ ipſe eſt principiũ/finis/& requies omniũ/ſicut in Apocalypſi ipſemet ait: Ego ſum α: & ω/principiũ & finis. Et cũ in his uerbis oia includant̃, ſufficiũt illæ literæ, neq; alię debẽt apponi. Cõpletur inſup hoc nomẽ יֵשׁוּ ex numero maiori, minori, & medio i denariũ/qui eſt numerus cõpletus: Eſt.n. ſenarius, unus denarius, & tres centenarii, qui ſimul iuncti cõſtituũt decẽ, numeꝝ qdẽ pfectũ/& cõſtitutũ ex omnibus generibus reꝝ, ſpiritualiũ ꝫ, cœleſtiũ, & terreſtriũ, quæ important̃ p numeros, denarios, & centenarios, iuxta illud, qd̃ Paulus ſępius repetit dicẽs: In ipſo eſt omnis plenitudo, & in ipſo recõciliant̃ oia. Sed inferiora dimittẽtes, ut loquamur de ſupioribus, dico, ꝙ oẽs aquæ ſupnæ gratiaꝝ, & donoꝝ collectæ ſunt in ipſo, tãq̃ in uera piſcina ſupiori, de qua in Canticis dicit̃: Oculi tui, ſicut piſcina in heſbon.i. in cogitatiõe uel uerbo, in quo omnia cõtinebant̃ añq̃ crearentur: Heſbon.n. cogitationes ad uerbũ ſignificat: Vnde ubi nos habemus/In principio erat uerbũ/ in Hebreo habet̃ בְּרֵאשִׁית הָיָה הַחֶשְׁבּוֹן bereſit haiah heſbon, ideſt erat cogitatio, uerbũ, piſcina, in qua continebant̃ oia/anteq̃ crearent̃. Eſt iteꝝ uera piſcina ꝓbatica, in qua lauari debent oẽs oues reponẽdę in dextera ſũmi Iudicis: Quæ piſcina figurabat̃ p illã, quæ erat in Ieruſalẽ terrena, in qua ſanabat̃ unus, quiſqs fuerat ille, & a quacũq; detineretur infirmitate, qa unica ratione ſanandi in uerbo diuino ſanantur

Geneſis

Sc. Te.

Apoca.

Paulus

Cantica

David omnes a quacũq; ægrotatione, iuxta illud prophetę: Miſit uerbum ſuum, & ſanauit eos. Hæc pauca, uel minima ſunt cóparatione eorum, quæ dici poſſent de hoc ſanctiſſimo nomine, qđ a Deo fuit nominatũ, denũtiatũ ab angelo, impoſitũ a parentibus, celebratũ a mũdo, ueneratũ ab omni genu, poſitũq; omnibus in ſalutem, dæmonibus tamẽ in terrorẽ, & operantibus in uirtutem: Nam in ſeraphinis ui ignea inflãmat: In cherubinis ſplendet: In thronis cópaginat: In dominationibus imparat: In uirtutibus exequitur: In poteſtatibus arcet: In principatibus curat prouintias/principes/& magiſtratus: In archãgelis ſacerdotio fungens dirigit mortales in Deũ: In angelis omnia noſtra curat: In homine omniũ uinculo omnia operat: Docet namq;/& uariis loquitur linguis in apoſtolis: ueritate fulget in euangeliſtis, & doctoribus: uirtute diffunditur in operãtibus miracula: dulcedine replet cótemplantes: ueniã præſtat pœnitentibus: & omnigenum auxiliũ omnibus indigentibus. Nec ultra procedendũ eſt ad particulares uirtutes huius nominis, in quo cuncta nobis nũc petenda ſunt: quia cũ omnia in ipſo includi, & ab eodem dependere demonſtrauerimus, ſuperfluum duxerim laborare per ſingula.

Qualiter ex ſcriptura ſacra prefiguratũ habeamus Chriſtum eſſe fontẽ totius meriti, gratiæ, & gloriæ. Cap. IX.

VT nominatum nomini correſpondeat, ſicut in nomine omnia contineri cóprobauimus, ſic neceſſe eſt, ut in ipſo nominato cótineatur omnis uirtus, omne meritũ, & omnis gratia, a quo tanq̃ a fonte ueri paradiſi delitiarum irrigetur uniuerſa terra. Verum quæ de huiuſmodi a noſtris Theologis tractata ſunt, quaſi iam triuialia ſuis in locis legenda relinquẽtes pſtringemus tantũmõ aliqua, quæ in diuinis oraculis occultantur: Et primo ea, quæ factis præfigurata ſunt: poſtea, quæ diuinis oraculis ſunt prædicta, enodabimus: Petentibus enim

CHRISTVS. Phariſeis uerũ ſignũ aduentus Meſſiæ, reſpódit Chriſtus: Generatio hæc ſignũ quærit, & nõ dabitur ei ſignũ, niſi ſignũ Ionæ prophetæ: Quia ſicut fuit Ionas in uentre ceti tribus diebus, & tribus noctibus, ſic erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus/& tribus noctibus. Attẽdendus eſt hic ſermo Chriſti, quo nõ ſine cauſa pretulit ſignum Ionæ cæteris ſignis, quia in eo illud includitur, propter quod præcipue uenerat Chriſtus. ſ. redemptio humana per plenitudinẽ gratiæ, & meriti: Cuius rei (prout poterat purus homo) Ionas typum elegãtiſſimum geſſit: Ideo aliis omiſſis/in quibus celebrata eſt trinitas dierũ, Ionã ſolũmodo expoſuit, & adduxit in ſignũ: Profecti enim filii Iſrael de monte Ephraim perrexerũt uiã triũ dierũ: & ambulauerũt tribus diebus per deſertũ Etham: Stetitq; Daniel in lacu leonũ, & tres pueri in fornace, & Ioſeph in carcere uaticinans per trinum dierũ numerũ, hæc tamẽ ſigna nuſq̃ adducũtur a ſaluatore in exemplum,

& typú/ſed ſolúmó Ionas/qa in eo ſolo celebratus eſt redéptióis ꝑgreſſus:
quē ut explicemus/exordiemur a noie:Iona.n.columba interpretatur,aial
ſimpliciſſimú,qđ offerebat in purificationé partus mulieris maledictę,&
códemnatæ per peccatú originale,ut cú dolore,& imundiria pareret:Ideo
apte figurat Chriſtú inocenté,& manſuetú oblatú in ablutioné,& purifi/
cationé omniú inquinamétoꝝ,quæ cótraximus ꝑ peccatú. Vex ingredia
mur ad ſecretiora myſteria/Huic Ionæ ꝑceperat Deus,ut ꝑdicaret Nini/
uitis errátibus:Et Chriſto ꝑcepit Pr̃,ut ꝑdicaret,& redimeret totú mundú
deꝑditú. Timuit Ionas ſubire onus impoſitú,& fugere ſatagebat:Et Filius
Dei cœpit pauere,& tędere,fugáq; procurare ad Prém dicens:Pr̃, ſi poſſi/ CHRI/
bile eſt,tráſeat a me calix iſte.Confugit Ionas ad mare ſupexcęlſum v3,& STVS.
ad aquas miſericordię,& gratię,quá ꝑcurauit Niniuitis:Cófugit & Chri/
ſtus ad aquas/ad quas inuitabat ſitientes,& ꝑ quas ſaluos nos fecit,& ex/
purgauit:In cuius expurgationis ſignú merito aquá elementaré inſtituit.
Orta eſt tépeſtas in mari ex fuga Ionę, aut ex impetrata uenia pro Nini/
uitis,facta cótentione ante tribunal iuſtitię diuinę,quæ nolebat ꝑmittere,
ut ſcelera Niniuitaꝝ tranſirent impunita.Orta pari modo, & excitata eſt
ꝑcella in cœlo,& in múdo,qa nó patiebatur idé tribunal,ut liberaret hu/
manú genus ſola interceſſione redéptoris/abſq; códigna pœnitétia ſceleꝝ
ſuoꝝ:Factú eſt (inquit Iohánes) prælíú magnú in cœlo nó ſolú ex rebel/ Iohan.
lione draconis,& ſatellitú ſuoꝝ,ſed etiá/quia nolebát pati,ut humanú ge/
nus redimeret/maxime abſq; códigna pœna:Quęrebát.n.a Deo eſcá ſibi,
ut.ſ.deuorarét humanú genus iuxta flagitia.Obtulit ſeſe Ionas paſſurum
pro Niniuitis dicens:Tollite me,& mittite in mare/& ceſſabit mare a uo/
bis:ſcio.n.ꝙ ꝑꝑ me uenit hæc grandis tépeſtas:at ego nó renuo mari tra/
di,ad quietandos hos tumultus ſuſcitatos contra peccata Niniuitaꝝ, pro
quoꝝ uenia ſum deprecatus/Pari mó Chriſtus uidens totú Dei tribunal
agitatum/atq; expetens uindictam male actoꝝ a genere humano,& ꝙ nó
poterat ſtáte iuſtitia mitigari,dixit ipſe Filius Dei:Ecce ego,mittite in hoc
mare memet paratú ſuſcipe oém pœná/quę debet oibus tranſgreſſoribus,
qui ſunt in hoc múdano mari.De oblatióe hac facta ab antiq̊ loquutus eſt
Iſaias,dú in eius ꝑſona dixit:Ecce ego, mitte me. Sed de eadé facto exhi/ Iſaias
bita hémus in euágelio/qń ipſi timenti bibere calicé paſſionis ſemp tñ pa Euáge.
rato obedire ꝑrnę iuſſioni miſit Pr̃ ęternus Angelú/ q cófortaret eú:& ex/
poneret,quæ agitabant a tribunali diuino:Ná túc ipſe,ſicut antea dixerat
Pr̃i,nó mea,ſed tua uolútas fiat,ope cópleuit offerés ſe (ut uaticinatus eſt
Iſaias) qa ipſemet uoluit:Et túc ſuſcepit iniqtates omniú noſtrú, quas Pr̃ Iſaias
poſuit ſup eú:Túcq; portauit oés dolores nr̃os,qui tot,& tanti fuere,ut cla
met Ieremias:Magna eſt uelut mare cótritio tua. Et q̄uis Ionas in ſe pec/ Ieremi.
cata Niniuitaꝝ ſuſcepit, & Chriſtus peccata totius múdi,oportuit tamé,

ut & Niniuitæ, & populi totius mũdi ſuſciperent aliquã partem pœnæ cõ
patientes & ipſi, ſicuti æquum erat: Ideo Ionas intrans ad Niniuitas prę/
dicauit pœnitẽtiã proteſtans, ꝙ ex ſententia iam lata uſq; ad quadraginta
CHRI/ dies debebant pati pœnã ſubuerſionis, niſi v3 per pœnitentiã immutaretur
STVS. ſententiæ executio. Ad hanc igitur immutandã ſaccis ueſtiti ſunt omnes
a maiori uſq; ad minimũ, & ſalua facta eſt ciuitas: Pari modo & Chriſtus
cũ miſſus a Patre prædicare cœpiſſet, ſic exorſus eſt: Agite pœnitentiam,
& appropinquabit uobis regnum cœloꝝ: Cuius reſtitutionem uobis im/
petraui, dũmodo uelitis mecũ cõdolere, & pœnitere, ideſt reuerti ad Deũ,
IDEM quod eſt uera pœnitentia. Hinc iterũ ait: Niſi pœnitentiã egeritis, omnes
ſimul peribitis, eſto ꝙ fecerim, & faciam ne pereatis, quantum in me eſt,
qa oportet (ſic iuſtitia exigente) ut & uos cooperemini. Sed conqueritur
Chriſtus de mũdo & de Hebreis præſertim præferens Niniuitas, & dicẽs:
IDEM Viri Niniuitæ ſurgent in iudicium contra generationẽ hanc, & condem/
nabunt eã, quia egerunt pœnitentiã ad prædicationẽ Ionæ / & ecce pluſꝗ
Ionas hic: nam ille fuit umbraticus, & figuratiuus ſaluator ad unum po/
pulum tantũmodo deſtinatus, qui relapſus tandẽ interiit: Chriſtus autem
uerus ſaluator pro toto humano genere introiuit ſemel in ſancta, æterna
redẽptione inuenta, dans utiq; nobis cõtinue gratiã, qua operari poſſimus
ea, quæ pertinent ad ſalutẽ / & impartiens de meritis pro nobis acquiſitis,
& tandem tribuens gloriam accumulatiſſime præparatã: unde eius gratia
operamur bonũ, & eius meritis deuenimus ad ſalutẽ, & gloriã.

Idem cõprobatur uaticiniis. Cap. X.

NEc tm̃ id habemus ex figura, ſed a multis etiã oraculis com/
David probatũ: Regius enim propheta uidẽs humanũ genus præ/
uaricaſſe, & indigere redemptore, qui meritis, & gratia, atq;
uenia impetrata ſuccurreret indigentibus, ſub perſona redi/
Paulus mentis ait, ſicuti bene Paulus interpretatur: Quoniam / ſi uoluiſſes, ſacrifi/
cium dediſſem, animaliũ v3 / ſed ſacrificiũ, & oblationẽ noluiſti, aures aũt,
Idem uel corpus (ut Paulus inquit) aptaſti mihi, corpus meũ v3 offerendum in
redẽptionẽ præuaricatoꝝ. In capite libri ſcriptũ eſt de me, ut facerem uo/
luntatem tuã, Deus meus uolui, & legem tuam in medio cordis mei: In ca/
pite quidẽ, uel in uolumine (ut habet ueritas hebraica) libri uitæ ſcriptus
fuit Meſſiah ſuper oẽs / & præ omnibus: qui & ipſe (inquit Paulus) præ/
deſtinatus eſt in uirtute. Scriptũ quippe eſt, ut facerem uolũtatem tuam,
quam faciens mererer pro me, & pro omnibus aliis. Deus meus uolui, &
acquieui hoc onus ſubire: dixit enim: Verũtamẽ nõ mea uoluntas, ſed tua
fiat: Et legẽ tuã / qua iuſſiſti peccata puniri per ſanguinẽ, & præuaricato/
rem per me redimi debere, hãc tenui in medio cordis mei: Et hanc iuſtitiã
tuam, qua iubes omnia peccata purgari per uerum ſacrificium, & omnia

Digitized by Google

debita ſolui p eum/qui eſt diues in oẽs/qui inuocãt illũ. Annutiaui nõ tñ in ſynagoga Iudeoꝝ,ſed in eccleſia,& cõgregatiõe magna omniũ gentiũ, pro quibus meipm obtuli in ueꝝ ſacrificiũ:Cuius oẽs illę antiquę imola/ tiones erant figuræ,nõ quidẽ expiantes, ſed placãtes accuſatores, quouſq; offerret ueꝝ ſacrificiũ expurgãs/ & iuſtificãs:Vnde magno myſterio liber Leuiticus,in quo tractatur de ſacrificiis,incipit ויקרא uaicra:Vbi nõ ſine myſterio dicit ſcriptura in pricipio uoluminis:Et uocauit Moſem,nõ ex/ primens quis uocauerit,ſicut dicere cõſueuerat:Et uocauit Dñs/& loquu/ tus eſt Dñs/& hmõi:Vñ inquirẽdũ eſt,quis uocauerit,cũ nõ ſine myſterio pretermiſſum ſit in hoc principio libri,qđ in toto ꝑgreſſu facere cõſueuit: Sed ſi ſupputetur numerus importatus p lfas illius principii,qđ eſt ויקרא myſteriũ incipit indagari:dant.n.illæ lfæ (ut patet ſcienti ſupputare) 316. adiuncto א:ubi inuitur Ieſu ישו. qđ nomẽ tantũdem in numero importat: & eſt nomẽ illius,qui dedit uirtutẽ oĩbus ſacrificiis:Cui adiũgitur א Patrẽ ſignificãs exiſtentẽ cũ Filio,& omnia ſecũ operantẽ, ſicuti ipſemet Filius teſtatur dicẽs:Pater meus uſq; modo opatur,& ego operor:Et iteꝝ:A me/ ipſo facio nihil,ſed ſicut docuit me Pater,hæc loquor:Et qui me miſit me/ cũ eſt.Ab iſto igif Meſſiah pleno pr̃no numine incipit liber,ubi tractatur de ſacrificiis offerendis ipſo Pr̃i,& typũ gerẽtibus ueri ſacrificii,quod ipſe Meſſiah obtulit,& in uirtute cuius illa ſacrificia umbratica offerebantur. Hic eſt ergo,qui exiſtens nõ tñ ante Moſem,ſed añq Abrahã fieret,Mo ſem uocauit,& excitauit,ut faceret ea,quæ ip̃m præfigurabãt:& ut de eo in capite libri ſcriberet,& in pricipio Geneſeos,& in principio huius uolu/ minis:Quod bene nouerat ille,de quo ſcriptũ erat:qui dixit ad legiſpitos, ut habetur in euangelio Iohãnis:Si crederetis Moſi,crederetis forſitan & mihi:Ille.n.ſcripſit de me. Non habetur,ubi Moſes clare ſcripſerit de eo: ſed ſi ille,qui ſolus habet claues aperiendi ſcripturas,nobis eas cõmoda/ uerit,ex mille,& pene infinitis locis apire,& enodare poterimus,ubi Mo/ ſes ſcripſerit de eo:ſed ꝓſequamur.Zacharias etiam idem myſteriũ aperit domeſtico ſermone loquẽs cũ redẽptore,& dicẽs:Tu quoq; in ſanguine te ſtamẽti tui eduxiſti uinctos de lacu:Per quẽ ſanguinẽ nos redemit,oĩa de/ bita ſoluit,& oẽm gratiã,& meritũ nobis cõparauit,ut inqt Petrus:In obe diẽtiã,& aſperſionẽ ſanguinis Ieſu Chriſti gr̃a uobis,& pax multiplicef.

Quã clare Iſaias hæc oĩa unico reſerauerit oraculo. Cap. XI.

ISaias autem hoc negotiũ adeo aperte deſcribit,ut nõ uatici/ nium,ſed euãgeliũ iam exhibitũ (ſicuti inqt Hieronymus) uideatur: Ait.n.Parauit Dñs brachium ſuũ, brachiũq; utiq; dextrũ,miſericordiæ v3,& gratiæ,in oculis omniũ gentium: Quod brachium erat tm̃modo in populum Iſraeliticũ extẽſum:Vnde ſe/ quitur:Videbunt oẽs fines terræ ſalutare,uel ſalutẽ,aut ſaluatorẽ Dei no/ ſtri.

Leuit.

CHRI/ STVS.

IDEM

Zacha.

Iſaias Hiero.

ſtri, quē. ſ. mittet pro omnibus redimendis. Poſtea propheta ad gentes ſermonem dirigens ſubinfert: Recedite, recedite a cultura, dæmonum v3, & idolis: Pollutum. i. idolotitū nolite tangere. Exite igitur de medio eius, cultus. ſ. idolatriæ, & mundabimini ab omnibus inquinamētis, & pollutionibus ueſtris. Vos/qui fertis uaſa Domini. i. qui habetis potentias receptiuas diuinitatis, adeo, ut dicamini templum, & habitaculū Dei: uel uos, qui fungimini officio ſacerdotali, nolite uaſa, quæ Domino dare debetis, amplius
CHRISTVS. offerre idolis ueſtris: uaſa utiq;, in qbus locatis ſacrificia, uel uaſa, quę eſtis uos, ſicut de Paulo dixit oraculū: Vas electionis eſt mihi iſte: Vel (ut ſentit
Hiero. Hieronymus) uos Apoſtoli/qui fertis uaſa. i. uirtutē, in qua habetis, unde poſſitis baptizare populū, recedite a Iudeis obſtinatis, blaſphemis, & iniquis, in quorū pernitiem paratus eſt Romanus exercitus. Nec tumultuatim recedetis, ſicut olim fecerunt de Aegypto, ſed pręcedet uos Dominus,
CHRISTVS. & Princeps pacis/qui ait: Ego uobiſcum ſum uſq; ad cōſummationem ſęculi. Hoc igitur opus, q̄uis arduum, fiet ſine ſtrepitu, & tumultu: quia ſine ſtrage populoꝝ, immo cū eorum ſalute, q̄q̄ pleriq; mortem in teſtimoniū prædicatæ fidei, & doctrinæ ſuſtinebunt: quia id cū pace ſuſtinentiū fiet,
Sapiē. ut in libro Sapientię dicitur: Viſi ſunt oculis inſipiētiū mori, & exiſtimata eſt afflictio exitus illoꝝ: illi autem ſunt in pace. Et hoc eſt, quod ſequitur propheta: Quoniam non in tumultu aggrediemur hoc opus, nec cum tumultu exibitis ab eo, nec cum fuga properabitis ad illud exequēdum: Pręcedet enim uos Dominus, & cōgregabit, uel ſociabit uos Deus Iſrael. Ecce ſeruus meus, populus v3 uetr Iſraeliticus, intelliget, & exaltabit̃, & eleuabitur, atq; ſublimis erit ualde: Nā ex ipſo electi ſunt Apoſtoli, qui pręfecti ſunt uniuerſæ eccleſiæ, conſtitutiq; aſſeſſores Principis, qui & ipſe ex eodē populo Iſraelitico traxit originē, & multi alii ex eadem ſtirpe diuerſimode ſublimati. Et ſicut obſtupuerūt ſuper te multi, quādo v3 extraxi te de ſeruitute Aegyptiaca, & præfeci ſup gentes, & exaltaui te in prodigiis, & miraculis multis, & dedi te ſuper gentes, & regna/ſic obſtupebūt in iſto Redemptore, & opere eius: Nam qui prius uidebatur inglorius, & uilis inter uiros, & aſpectus eius inter filios hominum non reputabatur, hic aſperget gentes multas, ſanguine ſuo v3 eos mundans: Ideo ſup ipſum continebunt reges mundi os ſuū cum reuerentes: Nam quibus non eſt narratum de eo, uiderunt: & qui non audierunt, prophetas v3 loquentes, contemplati ſunt hoc magnum ſacramentum: Quod tam magnū, & arduū eſt, ut uix ſperem me aliquid perſuaſurum, ſi enarrare uoluero: Vnde ſequit̃: Domine, quis credet auditui noſtro. i. his quæ audire faciemus? Aut uirtus, & brachium Domini plenum miſericordia, gratia, & pietate cui reuelatum eſt? ut exerceatur, & appareat in hoc, qui aſcendit tanq̄ uirgultum coram eo, ex terrea v3 carne/& ſicut radix de terra ſitienti, humana ſcil3 natura arida

meritis,& opibus,& priuata influxibus diuinis,quibus poſſit mereri ęter/
nam uitam.Non eſt ei ſpecies,neq; decor diuinitatis,aut redemptoris , cũ
appareat purus homo,& natus iudicetur communi uia. Vidimus eum,&
non erat aſpectus aliquis,ut faceret,ea,quæ omnia alia opera exceſſerunt:
Omnia enim innouauit,& immutauit,& magis occultas uirtutes,& diſpo
ſitiones,q̃ uiſibiles oculis corporei:Bene deſiderabamus eum,ſed iſte uidet
deſpectus,pauper,a patria profugus,nouiſſimus uirorum:Vir utique do/
lorum,& ſubiectus infirmitatibus,& paſſionibus naturalibus: & tormen/
tis plenus , quibus uexantur etiam maximi ſiccarii:Et quia abſcõditus eſt
uultus eius,& deſpectus a multis, ideo non reputauimus eum, nec exiſti/
mauimus illũ eſſe,qui in rei ueritate erat: Sed uere languores noſtros ipſe
tulit,& dolores noſtros ipſe portauit habitu inuentus,ut homo: Qui ſciret Paulus
(inqt Paulus)cõpati infirmitatibus nr̃is tentatus p omnia:Aut tulit infir/
mitates,& dolores,qa ſanauit ęgrotos & oppreſſos,ut exponit Matthæus Matth.
in octauo capite ſui euangelii.Onus quoq; nr̃m,pctõꝝ v3,qđ maximũ eſt,
ipſe portauit.Et nos cogitauimus eum plagatũ,pcuſſum a Deo,& humi/
liatum,& nõ uoluntarie aſſumpſiſſe plagas illas ob noſtram redemptionẽ:
Sed ipſe infirmatus eſt pp ſcelera,aut trãſgreſſiones noſtras,& attritus eſt
pp iniquitates nr̃as:Quod maximum eſt:Nam ex lege non iuſtificabatur
quis,niſi a peccato per ignorantiam contracto, aut per mentis ſurreptio/
nem,& huiuſmodi/ ſicuti ſupra explicauimus: Ab iniquitate uero quam
עון hauon dicunt,& a tranſgreſſione,uel rebellione/quam פשע piſſah no/
minant,& ab impietate, quam רשע nuncupant,nequaq̃:ideo Dauid cõ/ David
miſſo adulterio,quod eſt iniquitas,& homicidio,quod impietas dicit,ſciẽs
q; huiuſmodi non purgabantur ſacrificiis,dixit: Quoniam ſi uoluiſſes ſa/
crificiũ dediſſem/utiq; holocauſtis non delectaberis. Hinc Paulus cũ Ro/ Paulus
manis diſſerens ait:Non iuſtificabitur quis ex lege.Huiuſmodi autem iu/
bebãtur lapidari,uel aliquo necis propriæ genere expiari:a quibus omni/
bus ueniens Meſſiah nos liberauit:ideo ſequitur propheta:Diſciplina pa/
cis.i.modus reconciliationis cum Deo acquirẽdę ſuper eum,& liuore eius
ſanati ſumus:Nam omnes nos/ quaſi oues errauimus unuſquiſq; in uiam
ſuam declinauit,omnes peccatis & iniquitatibus, & eis reatibus erant ob/
noxii,a quibus non poterant eripi:Ideo poſuit in eo Dominus iniquitates
omnium noſtrum:Quod opus,q̃uis cum repugnantia partis ſenſitiuæ,tamẽ
uoluntarie aggreſſus eſt:unde ſequitur:Oblatus eſt,quia ipſe uoluit. Hine
dixit Petro conanti eripere eum de manu capientium:Calicem,quem de/ CHRI
dit mihi Pater non uis, ut bibam illum ? Et cum antea abhorreret Petrus STVS
nomen,& opus crucis,dixit ei:Vade retro ſatana,ſcãdalum mihi es, quia
non ſapis,quæ Dei ſunt,ſed quæ hominum. Quia igitur uoluntarie ſuſce/
pit hoc opus,ideo non aperuit os ſuum in ſui defenſionem,ſed tanq̃ mutus

ſtetit coram Herode, & Pilato, qui quęrebāt liberare eum:unde ſequitur. Sicut ouis ad occiſionem ducetur, & quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet: Agnus quidem fuit tollens peccata mundi, & ſcelera omnia, quæ nullo ſacrificio expiari poterant, immolatus in uero paſcate, & tranſitu ad meliorem uitam. De anguſtia igitur pro nobis tolerata, & iudicio, atq; ſententia, quam ſuſtinuit pro nobis acceptus eſt, & glorificatus. Et cū ea fecerit, quę quiuis homo facere nequit, igitur ſupra hominem eſſe comprobaét: unde ſubinfert propheta: Generationem eius quis enarrabit? Nā abciſus eſt de terra, non morientium, ſed uiuentium, qui uiuificare nos uenerat. Propter iniquitatem populi mei plagatus eſt, uel plaga illata eſt ei, ut ſit uox Patris ęterni, aut prophetæ enarrantis, q̄uis nos habeamus percuſſi eum, ut expreſſe intelligatur illa eſſe paterna uox. Sequitur: Et donabit impiis ſepultura ſua, ideſt morte, & ſepultura donabit populis peccata eorum, & ueniam impetrabit pro eis: Et diuitias in morte ſua acquiret: Siquidem diues erit in omnes, qui inuocabunt nomen illud, quod dedit ei Pater: quia factus eſt obediens uſq; ad mortem crucis. Nec fecit iniquitatem, neq; dolus inuentus eſt in ore eius, ut neceſſe ipſi fuerit in expiationē propriam pati: propter nos igitur uoluit Dominus conterere eum. Et quia ipſe ſciebat, q̄ ſi exponeret pro peccato populi animam ſuam, uiſurus erat ſemen longæuū, ſponte eam tradidit: unde uidit ſemen ſuum dilatatum, & multiplicatum magis q̄ illud Abrahę, quod ſicut ſtellæ cœli, & arena maris fuit innumerabile: Nam ultra electos, & conſignatos principes, turbam magnam genuit, quā dinumerare nemo poterat. Fuit quoq; longęuū ſemen eius, quia ipſius familia in ęternum durat, & potitur perpetuo regno, ut in Pſalmo dicitur: Semen eius in ęternū permanet, & thronus eius, ſicut ſol in conſpectu meo: Et iterum: Et ponā in ſæculū ſæculi ſemen eius, & thronum eius, ſicut dies cœli. Sequitur: Et uoluntas Domini in manu eius dirigetur, uel germinabit, aut proſperabitur, ut habet ueritas litteræ: Patri enim dixit: Non mea, ſed tua uoluntas fiat: Et iterū: Meus cibus eſt, ut faciam uoluntatem Patris mei, qui in cœlis eſt: Quam etiā nobis obſeruandā explicauit dicens: Omnia, quæcunq; audiui a Patre meo, nota feci uobis. Sequitur: Pro eo, q̄ laborauit anima ſua, aut præ labore animę ſuę uidebit ſaturitatem, iuxta regulam ab eodem publicatam, Beati qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam: quoniam ipſi ſaturabuntur. In ſcientia ſua ipſe iuſtus iuſtificabit ſeruos meos multos: Deſcenderat enim ſuper eum ſpiritus ſapientiæ, & ſcientiæ, qua ſciens, quæ Deo placita ſunt, & ad iuſtificationem noſtrā exquiruntur, illa omnia efficere ſedulo procurauit portās iniquitates ipſorum ſeruorum Dei. Sequitur: Quapropter diuidā, uel diſpartiar ei plurimos, aſſignans eos ipſi in populos, quibus ipſe diuidat, & tribuat de ſua plenitudine: Nam fortium, ideſt principū tenebra-

Pſal.

CHRISTVS.

rum diuidet ſpolia, ſicuti inquit Apoſtolus: Expolians principatus, & poteſtates: De quo & Regius ꝓpheta decantat: Species, uel pulchritudo domus diuidere ſpolia: Quæ ſpolia reportauit ex uictoria habita in morte ſua, ideo ſubinfertur: Pro eo, ꝙ tradidit in mortem animam ſuam, mortẽ utiqꝫ ignominioſam, unde ſequitur: Et cũ iniquis uel rebellibus cónumeratus eſt: Sed ipſe peccata multoꝝ tulit, eorum uidelicet, qui uolunt ipſius redemptionis beneficiũ, & portare crucem ſequentes ipſum. Et pro tranſgreſſoribus, aut rebellibus, uel crucifixoribus ſuis rogauit dicens: Pater ignoſce illis: Nec tantum pro crucifixoribus, ſed pro omnibus aliis, dicẽte Paulo: In diebus carnis ſuæ obtulit preces cum lachrymis, & clamore ualido, & exauditus eſt pro ſua reuerentia. Paulus Dauid CHRISTVS. Paulus

Ex omnibus antedictis concluditur Ieſus fuiſſe complementum/non tantum operum Dei, ſed noſtrarum quoqꝫ operationum, atqꝫ meritorum, & conſequenter dans, unde operemur. Cap. XII.

DVm igitur Meſſiah, & Chriſtus noſter fuerit, per quẽ antea facta ſunt omnia, & ſit author, & cõſummator fidei, & omnia replens ſua diuinitate/pars & totum exiſtens/& quodãmodo omnia exiſtens in omnibus, omnia membra myſtici corporis, ſicut anima humana, uiuificãs, extendẽs ſe uſqꝫ ad artificialia, & opera noſtra, ſicuti ex nomine proprio ſacramentoꝝ pleno, & eius cognominibus non a caſu, ſed ex euentibus, & accõmodatis myſteriis impoſitis diſcere poſſumus, adeo, ut ſolum eius nomen a ueris cultoribus inuocetur: & in ſeipſo ſuſceperit omnes languores, infirmitates, & debita noſtra, ut liberi expeditius operari ualeamus, merito is effectus eſt, per quem operamur omnia, dicente Paulo: Omnia poſſum in eo, qui me cõfortat: Et iteꝝ: Idem uero Deus, qui operatur omnia in omnibus: Qui Deus eſt in Chriſto Ieſu omnia diſponens, unde ipſemet aperto ſermone ait: Sine me nihil poteſtis facere: Et ſi quis in me non manſerit, mittetur foras, & areſcet, & in ignem mittent, & ardet, ſicuti Deo fauẽte, apertius reſerabimus in fine huius ſecundi uoluminis: Ideo ad ipſum omniũ bonorum largitorem, & uerum mediatorẽ recurrendũ eſt, & per ipſum omnia a Patre efflagitanda, ut ipſo annuente, det nobis de plenitudine diuitiarũ ſuaꝝ: quibus ditati honeſte apparere poſſimus in conſpectu tanti Principis: De cuius dominio, & regno iam nobis diſſerendum eſt. Idem CHRISTVS.

Chriſtus eſt Rex regũ/& ſũmus Impator oĩa moderãs. Tonus VII.

CHRISTVM eſſe uerum Dominum uaticiniis Moſaicis prænuntiatum eſt. Cap. Primũ.
Idem probatur oraculis alioꝝ Prophetaꝝ. Cap. II.
Cur Chriſtus nõ dicat̃ regnare in domo Abrahę, cũ ipſi fuerit de eo primo facta repromiſſio. Cap. III.
Cur nec ĩ domo Izahac regnet, cui ſcd'o repromiſſio facta ẽ. Cap. IIII.
Cur ab oracl'o dictũ ſit, regnabit Ieſus ĩ domo Iahacob ĩ ęternũ. Cap. V.
De fructibus huius domus, in qua Chriſtus regnat. Cap. VI.
Quæ ſit hæc domus ſecundũ ſenſum allegoricũ. Cap. VII.
Quanta conſonantia tribus illę Apoſtolicę diſtributę ſint iuxta partitionẽ figuratiuæ familiæ, & ſigna ſtelliferi cœli. Cap. VIII.
Qua diſtributiõe, & quo myſterio pro cœloꝝ aſpectibus caſtra locauerint ſingulæ figuratiuę tribus. Cap. IX.
In quot trigonos cœli diſtincti ſint, & cui trigono, aut ſigno unaquæqꝫ regio ſit ſubiecta. Cap. X.
In qb' ꝓuitiis, & qb' ſignis ſubiectis ꝑdicauerit unuſqſqꝫ apl'oꝝ. Cap. XI.
De conuenientia Apoſtoloꝝ cũ ſignis cœleſtibus. Cap. XII.
Cõueniũt ẽt trib' cũ imagib'/ad q̃ꝝ aſpect' caſtrametabũt. Cap. XIII.
De cõcordia bñdictionũ/q̃s dedit Iahacob filiis ſuis. xii. cũ populis. xii. quibus ꝑdicarũt. xii. Apl'i/ſcd'm ordinẽ ſignoꝝ, q̃bus rñdẽt. Cap. XIIII.
Digreſſio/cur ordo primarius non ſeruabitur. Cap. XV.
Proſecutio concordiæ benedictionum Iſſacar/& Zabulon cum populis eorum. Cap. XVI.
De concordia benedictionis datæ Iehuda, cũ populo directo a ſigno ipſi correſpondenti. Cap. VII.
De aliaꝝ duaꝝ benedictionum tribuũ huius trigoni concordia cũ ſignis, & populis ipſis conuenientibus. Cap. XVIII.
De cõcordia benedictionũ triũ familiaꝝ/quæ caſtra locarũt contra tertiũ trigonum/cũ populis ab ipſo directis. Cap. XIX.
De cõcordia benedictionũ reliquaꝝ trium tribuũ, quæ caſtrametatæ ſunt cõtra quartũ trigonũ, cũ populis ab ipſo directis. Cap, XX.
Digreſſio, quare Paulo celeberrimo Apoſtolo nulla fuerit aſſignata particularis tribus, aut regio. Cap. XXI.
Quid ſibi uelit in caſtrametatiõe circa tabernaculũ fœderis illa interiecta trinaria turma. Cap. XXII.
Quid innuant ſeptuaginta duo diſcipuli, quos princeps noſter IESVS in euangelio elegiſſe dicitur. Cap. XXIII.
Qd' xp̃s regit & gubernat totũ corpus myſticũ, & mũdanũ. Cap. XXIIII.
Explicatur id per oraculum. Cap. XXV.

CHRISTVM ESSE VERVM DOMINVM VATICINIIS MOSAICIS PRÆNVN/TIATVM EST. CAPVT PRIMVM.

VT QVID DE Chriſti noſtri dominio/& regno Spi/
ritus ſanctus per ora prophetaꝝ prędixerit,uel in parte
referemus/a Moſe nobis exordiẽdũ eſt.Legigraphus.n. Moſes
cũ de hominis genitura loqueret̃,bis eius productionẽ
exarare uidetur: Primo/ꝙ maſculũ & fœminã creaue/
rit eos/enarrat/cũ imagine & ſimilitudine ſua:Poſtea/ac
ſi nihil de homine dixiſſet,in ſequentibus ait:Nec homo erat,qui operaret̃
in terra,unde formauit Dñs Deus hominẽ de limo terræ,aut puluerem de
terra,& inſufflauit in facie eius ſpiraculum uitaꝝ. Nec opinãdũ eſt tantũ
uirũ in omni ſapientia eruditiſſimũ,ac Deo plenũ, & Spiritu ſancto per/
fuſum,ea hebetudine percuſſum,ut imemor eoꝝ, quæ pauloante dixerat,
iteꝝ eius formationem repetat, quẽ iam in ſimilitudinẽ & imaginem Dei
effectum,atq; omniũ reꝝ Dominũ conſtitutũ prædixerat:Pariq; ratione,
poſtq̃ enarrauerat maſculum & fœminã fuiſſe productos, ſtatim oblitus,
quæ dixerat,ſubiungat:Et homini non inueniebatur adiutoriũ ſimile ipſi,
aut quod ſtaret coram eo,ut habet ueritas literæ: Quis enim hanc mentis
ignauiã tanto uiro aſcribere poſſet,ut bis idẽ repetat fruſtra, qui nec iota
ſupfluũ in ſua deſcriptione interpoſuit? Vt ergo a uiro Deo pleno,& a ſa/
cris eloquiis hũc,qui uidetur, errorẽ tollamus,ex ſacratiſſimis promptua/
riis pandimus (ut affirmant haꝝ reꝝ peritiſſimi) ꝙ primo Moſes deſcri/
pſit Meſſiæh,& matris eius productionẽ:Quoꝝ Chriſtus eſt cũ uera ima
gine Dei,& omniũ primogenitus,dicente Paulo:Qui eſt imago Dei inui/ Paulus
ſibilis,primogenitus omnis creaturę.Et factus eſt ipſe maſculus,& ipſa fœ
mina in mente diuina primi,& ante,& ſupra oẽs alios:Quibus etiã ſubie/
cit omnia dicẽs:Dominamini piſcibus maris,uolucribus cœli,beſtiis terrę,
& uniuerſis animantibus,quæ mouentur ſup terrã: Quod decantãs diuus David
Citharœdus ait:Gloria,& honore coronaſti eũ,& conſtituiſti eũ ſup opera
manuũ tuarũ:Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius,oues, & boues, uniuer/
ſas,inſuper & pecora campi,uolucres cœli,& piſces maris, & qui peram/
bulant ſemitas maris.Et ꝙ inibi decantet̃ de Chriſto,Paulus arcanoꝝ re/ Paulus
ſerator cum Corinthiis,& Hebreis aperto ſermone explicat dicens illa de
Chriſto prædicta fuiſſe,& deueniens ad uerbũ illud/Omnia ſubiecisti ſub
pedibus eius,dicit: In eo / ꝙ omnia ſubiecit,nihil reliquit non ſubiectum Idem
præter eum,qui ſubiecit omnia,cui ille filius ſubiectus erat: Quem (ut ſe/

quitur cum Hebreis) uidimus propter paſſionem mortis ſuæ gloria, & honore (ut in Pſalmo dicitur) coronatum. Quibus maſculo, & fœminæ dictum eſt : Creſcite, & multiplicamini, non quidem multiplicatione carnali, ſed ſpirituali, & diuina, ſicuti factum eſt: adeo, ut de plenitudine meriti, & gratiæ uiri, & de plenitudine gratiæ, & miſericordię mulieris omnes accepimus : ut paſſim ſapientes, & ſancti atteſtantur. Inducitur quoq;

Iahacob a Moſe Iahacob uaticinans ad filium ſuum Iehuda, & dicens: Non auferetur ſceptrum de Iehuda, nec dux de femore eius, aut ſtatutor de medio pedum eius (ut habet ueritas literæ) donec ueniat, qui mittendus eſt: & ipſe erit expectatio gentium: Sed melius (ut habet ueritas hebraica)

Onche. donec ueniat שִׁלֹה Siloh: Quod Targon Onchelos apud Hebreos celebratiſſimum chaldaice habet מְשִׁיחָא Meſſiha : Cuius uerba ſunt : לָא יַעְרִי עָבֵד שָׁלְטַן מִדְּבֵית יְהוּדָה וְסָפְרָא מִבְּנֵי בְנוֹהִי עַד עָלְמָא עַד דְּיֵיתֵי Quod interpretando מְשִׁיחָא דְּדִילֵיהּ הִיא מַלְכוּתָא וְלֵיהּ יִשְׁתַּמְּשׁוּן עַמְמַיָּא ad uerbum dicit : Non præteribit ſultan de domo Iehuda, & ſcriba, aut doctor de filiis filiorum eius uſq; in ſæculum, quouſq; ueniat Meſſiah: & ipſius erit regnum, & ipſi obedient populi, ſiue gentes. Cui adſtipu-

Da.Ki. latur Dauid Kimbi multa adducens/ quibus probat per Siloh debere intelligi Meſſiah. Nec audiendi ſunt recentiores Hebrei, qui uarie, & ſemper erronee interpretantur uerba illa, ut ſuam defendant pertina-

Nabuc. ciam: Dicunt enim aliqui, quod iſte ſiloh fuit Nabucdonozor rex Babylonis miſſus a Deo ad punienda peccata iudaicę gentis: qui impoſuit finem regno Iehudæ abducto Sedechia rege in Babylonem captiuo, & deuaſtata ciuitate / & templo: adeo, ut nunquã fuerit poſtea rex in Ieruſalem/ nec in domo Iehuda: Et dicũt, quod iſte Nabuchdonozor fuit expectatio gentium: quia ſub ipſo ampliatũ eſt dominium, & imperium gentium: Sed iſti uere potius ſunt ridendi, & exibilandi, quã audiendi : quia Siloh non ſignificat miſſum: neq; fuit Nabuchdonozor expectatio gentium, nec ipſi congregatæ ſunt gentes aliæ, quã Chaldeorum/ Perſarum, atq; Medorum, quæ uel modica pars ſunt reſpectu aliarum nationũ. Nec defecit penitus ſceptrũ iudaicũ ſub Nabuchdonozor: quia reducto populo de captiuitate multi fuerunt duces in tribu illa. Alii dicunt, quod habuit locum in Saul, qui fuit de tribu Beniamim unctus rex in Siloh: quia tunc gloria regni, & ſceptri Iehuda tranſiuit ad tribu Beniamim: Quod non minus ridiculũ eſt, quã primum: cũ non ablatum fuerit ſceptrum regni ex Iehuda, non enim adhuc fuerat executioni demandatum decretũ Dei, quod illa tribus haberet regem, ſicut regalis ſemper fuerat ex diuina ſanctione/ Ideo (ut dicunt ſapientiores Hebrei) magis credidit Iahacob promiſſo facto a Iehuda pro Benia-

Gene. mim reducendo / quã aliis decem filiis fideiubentibus pro eo, ut in libro Geneſeos legimus. Hoc igitur ſceptrum regium tribui Iehuda a pricipio tri-

butum à Deo fuit, per modicũ tempus tribui Beniamim cóceſſum, & ſtatim reſtitutum tribui Iehuda in Dauide, uiuente adhuc Saule: Et durauit regnum in illa familia per quatuordecim generationes, uſq; ad captiuitatem Babylonicã: poſt quã fuerũt adhuc duces de tribu Iehuda, ut Zorobabel, & ſequẽtes. Nec Saul unctus fuit in Siloh, ſed in Cariathiarim (ut aliqui dicũt) uel in terra Suph, ſicuti habetur in primo uolumine regum. Inueni quoq; noſtra hac tempeſtate proterue aſſerẽtes oraculum habuiſſe locũ in Ieroboam: quia tunc ablatę fuere a ſceptro Iudaico decem tribus, & datæ ipſi Ieroboã, qui fuit de tribu Ephraim, ſicut ei prædixerat Ahias Silonites: Dicunt igitur: Donec ueniat Siloh, ideſt Ahias de Siloh: Quod nequaq̃ ſtare poteſt: quia non fuit tunc ablatum regnum a tribu Iehuda, ſed tm̃modo diminutum, remanente regno in Roboam, & eius deſcẽdentibus adhuc per duodecim generationes: & poſtea fuere duces q̃plurimi: in quibus adhuc perſeuerauit ſceptrũ: Nam שֵׁבֶט ſebet, quod nos ſceptrũ interpretatũ habemus, poteſt eſſe tam Ducum, q̃ Regum, ut habetur in libro Iudicum, ubi dicitur: De Machir principes deſcenderunt, & de Za- [Iudicũ]
bulon, qui exercitum ducerent ad bellandũ: uel ut habet ueritas hebraica: Et de Zabulon trahens, uel ducens in uirga ſcribæ: ubi in Hebreo habet שֵׁבֶט, quod nec latine, nec hebraice ſtare poteſt pro ſceptro regali, cũ in tribu Zabulon nũq̃ fuerit regnum, ſed bene ducatus & ſceptrũ ducis. Fuerunt quippe in tribu Iehuda etiã poſt captiuitatem Babylonicam duces, & magni ſtatutores, aut interpretes, uel doctores legis uſq; ad Herodem Aſcalonitã, in cuius regni anno triceſimo primo natus eſt Chriſtus noſter: Neq; ante eum poſt ſceptrum datũ populo, & tribui illi Iehuda, regnauit aliquis alienigena ſup eos, nec in regione illi conſignata. Tunc igitur ablatum fuit ab ea tribu ſceptrũ, quod in captiuitate Babylonica ſiluerat: Nec infauſte, ſed fœliciſſime a Meſſiah ablatum fuit: quia mutatũ in melius, de temporali uz & terreno in perpetuũ atq; cœleſte: Et hoc per ipſum Meſſiam, qui fuit de eadem tribu, & uerus Rex regum, & Dominus dominantium, quãuis regnum ſuũ non apparuerit in hoc mundo: ſiquidem, ut cœleſti regno incũberet factus omniũ uerũ exemplar, ab hoc temporali uacauit: quãuis in eo haberet plenum dominium, ſicuti ipſemet atteſtatus eſt dicẽs: Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo, & in terra: Qua poteſtate etiã [CHRI]
in humanis agens utebatur pro libito imperans mari & uentis, multipli- [STVS]
cans panes & piſces, expellens infirmitates & uexatiões uarias, ſed potiſſime expolians mundi huius principem, & eiiciens eũ foras. Sed multo fœlicius nunc in eo dominatur, quãuis ſedem ſuam in cœlis fixerit: nam datum eſt illi nomen, cui flectitur omne genu, cœleſtium, terreſtriũ, & infernorum. Hic eſt ergo Meſſiah, Chriſtus, & unctus ſuper omnes in uerum regem, ſacerdotem, & prophetam, cui congregatæ ſunt omnes gentes, ut

habetur in textu וְלוֹ יִקְּהַת עַמִּים uelo ichehat hamim:quod ſic ad uerbum interpretatur:Et ipſi congregabitur gens,aut populus:Pro quo traductio noſtra habet:Et ipſe erit expectatio gentium. Neq; enim alicui de Iſraelitica familia regnanti congregatæ ſunt gentes , ut parerent ditioni ipſius, niſi Chriſto:cui totus mundus adhæſit, & ex omni natione, quæ ſub cœlo eſt:attrahit enim uirtute ſua omnes,etiã inimicos ad ſe,ſicut antea dixerat oraculum:Manus tua in ceruicibus inimicoꝝ,& adorabũt te filii Patris tui,Patris utiq; cœleſtis,qui omnibus dominatur,& omniũ dicitur Pater.Extendit itaq; dominiũ, & regnũ etiam ad exteros quoſq;,ſicuti diuus

David Citharœdus canit:Iehuda Rex meus, ideſt Adonai, uel tetragrãmus humanatus eſt rex meus:Nam יְהוּדָה Iehuda hebraice ſcriptum eſt ex quatuor literis magni nominis quadriliteri,interpoſita ד dalet, quod quatuor importat,ideſt quadraturam corporeæ molis. Sequitur propheta: Moab olla ſpei meæ, ideſt expurgandus in camino,uel igne, & in olla probationis,ut ſit exemplar omnibus conuerſuris.In idumæam extendam calciamentũ meũ,ideſt humanitatem,qua calciatus,& ueſtitus eſt populus idumęus,atq; totum humanum genus expoliatum,& nudatum in protoplaſti peccato, & etiam in iis,quæ unuſquiſq; cõmittit. Et quia gentes etiam extrarię ſunt ab ipſo redẽptæ,ideo ſequitur:Mihi alienigenę ſubditi ſunt. Vnde uirga regia in tribu Iehuda coartata,adeo in Chriſto dilatata eſt,ut non tantũ in familia illa,& domo Iſraelitica,ſed in omnia extenſa ſit,cum Chriſto omnia ſint ſubiecta.Tunc impletum eſt illud,quod ſequitur : Ligabit ad uitem pullum ſuum,& ad ramos,uel ſurculos uitis fili mi aſinam

Hiero. ſuam:Per pullum autem (ut recte ſentit Hieronymus) populus gentilis intelligitur nouellus in fide,& filius miſericordię, & gratiæ,qui ligatus eſt

CHRISTVS. ad uitem illam,quæ ait:Ego ſum uitis:Aſina uero eſt mater eccleſia,cuius & populus gentilis,& Iſraeliticus eſt filius, ſed ille nouellus,& pullus,hic autem iam longæuus,forſitan indicati per duos filios, quoꝝ unus acceptã portionem a patre diſtraxit,& conſumpſit in regione longinqua alienigena quodãmodo effectus patri . Horum igitur matrem eccleſiam non ſine myſterio per aſinam ſignificatam ligauit ad ſurculos,uel ad palmites uitis, qbus ipſa ſubinferendo dixit:Et uos palmites in me contenti:Apoſtolis.n. & ſucceſſoribus eccleſiam cõmẽdauit,& ſubiecit,adeo,ut coꝝ inſtitutis & iudiciis ligata ſit.Et qa Chriſto uiro puriſſimo,& ſancto nõ debebat copulari ſpõſa idolatra,& aliis fœditatibus polluta,ideo ſequit̃:Lauabit in uino ueſtimẽtũ ſuũ,& in ſanguine uuæ coopimentũ ſuũ:Quod ueſtimentũ,aut eſt illud cõtectũ ex pelle Agni,& eius ſanguine tinctum,& mundatũ,quo cooperuit nuditatẽ totius generis humani:aut eſt populus gẽtilis,& omnis qui beneficiũ redemptionis cognoſcens Chriſto adhæſit cooperiens ignominiã Chriſto in paſſione illatã,ne uideretur fruſtra tot ludibria ſuſtuliſſet

Quod ueſtimentum lotum eſt in ſanguine uuæ, quem propinans dixit: CHRI/
Hic calix ſanguinis mei noui, & æterni teſtamenti:qui pro uobis,& pro STVS.
multis effundetur in remiſſionem peccatorum. Quod totum deprompſit
oraculum,ut indicaret,unde Chriſtus legitimum acceperit imperium ſu/
per totum genus humanum/Angelicam naturam, & cætera omnia/per
paſſionem,& mortẽ uidelicet,qua omnia redemit,& ſubiecit.Hinc Pau/ Paulus
lus arcanorum reſerator ait:Factus eſt obediens uſq; ad mortem,mortem
autem crucis,propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen
ſuper omne nomẽ, cui curuantur,& flectuntur omnia cœleſtia,terreſtria,
& inferna.

Idem comprobatur aliis uaticiniis. Cap. II.

QVid alii Vates prædixerint de hoc dominio, & regno dato
noſtro Ieſu,aliqua de multis percurremus: Dauid enim ſub Dauid
eius perſona loquens in Pſalmo ſecundo ait:Dominus dixit
ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te:ubi in Hebreo
habetur: הַיּוֹם יְלִדְתִּיךָ haiom ielidtica:per quod uocabulum haiom intel/
ligitur æternitas ſine aliquo determinato tempore, ut bene interpretatur Au.&c.
autor libri/qui dicitur/Eloquia pulchritudinis.Adhuc igitur ab æternitate
genitum,& natum temporaliter ſecundum carnem dicit: Poſtula a me,&
bo tibi gentes in hæreditatem tuam,& poſſeſſionem tuam terminos terræ:
Poſtula,opere uidelicet exequendo,quod ſtatui,ut habeas legitimum do/
minium in omnibus finibus terræ:Quod habuit, & habet/quáuis diſciſſio
mahumetica diuina diſpenſatione, non ſine ordine & myſterio permiſſa
ſit:de qua grandis eſſet ſermo,ſed tantúmodo adducam,quod Paulus Dei Paulus
arcanorum conſcius uaticinando Theſſalonicenſibus ſcribit: Ne uos ter/
reat,aut uos ſeducat quiſpiam per ſermonem,aut per epiſtolam,quaſi in/
ſtet dies Domini:quoniam non ueniet, in ſedem uidelicet maieſtatis ſuæ
oſtendens authoritatem ſui imperii,niſi uenerit diſſenſio primú:quæ uere
& magna facta fuit per Mauhumet: & reuelatus etiam fuerit homo pec/
cati,filius perditióis,qui aduerſabitur,& extolletur ſuper omne,quod di/
citur Deus:unde antichriſtus,& antideus,ideſt contra Chriſtum & Deum
dicetur:Sed hũc interficiet Dominus Ieſus ſpiritu oris ſui, & redintegra/
bit ea,quæ per Mahumeticam beſtiam ſciſſa ſunt.Tunc aũt reget omnia
in uirga ferrea,ideſt inſupabili & prorſus inuicta poteſtate: & tanq̃ uas fi/
guli confringet eos, beſtiam vʒ cũ ſecta ſua, & filium iniquitatis cũ patre
ſuo diabolo,qui habet imperium mortis: tunc autem inimica deſtruetur
mors. In alio quoq; Pſalmo idem propheta ait: Ipſe inuocabit me/Pater Dauid
meus es tu/& fortitudo, uel rupis, aut confugium ſalutis meæ/Et ego
primogenitũ ponam illum excelſum præ regibus terræ,ut merito dicatur
(ſicut inquit Iohannes) Rex regum,& Dñs dominantiũ, & Princeps re/ Iohánes

guini terræ, & ea, quæ ſequuntur, ut ſupra declarauimus. Iſaias quoq; ait: Et factus eſt principatus ſuper humeros eius:& uocabitur admirabilis cō ſilii Angelus, uel admirabilis conſiliarius/Deus fortis/Pater futuri ſæculi, quod omnes iuſti expectant, tanq̄ uerum regnū, in quo perfecta pace re/ gnare debemus: Ideo ſubinfert, q̄ uocabitur Princeps pacis: Et paulo infe rius: Multiplicabitur eius imperiū, & pacis eius non erit finis: Super ſoliū Dauid, & ſuper regnū eius ſedebit v3, ut confirmet illud, & corroboret in iudicio, & iuſtitia, amodo & uſq; in ſempiternū. Ex quo ridendi ſunt ſcioli Hebreoꝝ, aut obſtinatione excæcati, qui dicunt uaticinium illud in Eze/ chia eſſe completū, cum nec Ezechiæ, nec Dauidis regnū, familiaue ſecū/ dum carnem duret, immo regalis illa proſapia olim penitus extincta fuit, Ioſeph. ut Ioſephus, & Euſebius narrant, remanente ſola paupercula Chriſti fa/ Euſebi. milia, quæ iam a regia pompa excluſa erat, quia ad aliud regnum aſpira/ bat, in quo uerificaretur oraculum. Chriſtus igitur regnum Dauiticum in melius cōmutans iam firma, & perpetua pace fruitur. Et ut omnis tollatur ambiguitas, q̄ uaticinium non loquatur niſi de Meſſiah, & de Deo homi/ ne, ſubinfert: Et uocabit׳ אֵל אל גִבוֹר El gibor, ideſt Deus fortis: Quod dici nō poteſt niſi de Deo, & de Meſſiah Deo & homine. Nec cauillentur He/ brei dicentes, q̄ El aliquando ſignificat fortem, quia eſſet nimis incōgruus ſermo, ſi diceretur: Fortis Fortis, cū Gibor nihil aliud ſignificet, q̄ fortem, Ieremi. & robuſtum. Ieremias quoq; aperto ſermone hoc negotium prædicat di/ cens: Ecce dies ueniunt, dicit Dñs, & ſuſcitabo Dauid germen iuſtum, pro Tar.ch. quo Targon chaldaicum Ionatha ben ahoziel וְאָקִים לְדָוִד מְשִׁיחָא דְצִדְקָא Ionatha uaachim ledauid meſſiah dezidcha/Quod ad uerbum interpretatum di/ cit: Et ſuſcitabo Dauidi Meſſiah iuſtum, ideſt ſuſcitabo in familia, aut do/ mo Dauid Meſſiam iuſtum. Et regnabit rex, & ſapiens erit, & faciet iudi/ cium, & iuſtitiā in terra. Nec delirent Hebrei dicentes hoc dictum fuiſſe de Ioſia, aut Ezechia: quia in neutro illorum ſaluari poteſt, quod ſequitur: In diebus illis ſaluabitur Iehuda, & Iſrael habitabit cōfidenter: Et hoc eſt nomē, quod uocabunt eum יְהוָה צִדְקֵנוּ, Adonai zidchenu, ideſt tetragrā/ Symm. mus iuſtus noſter, uel (ut Symmachus interpretatur) Adonai iuſtifica nos. Neq; enim tempore illorum regū ſaluatus eſt Iehuda, nec Iſrael ha/ bitauit cum fiducia, neque ſecundum regnum temporale, neq; ſecundum ſpiritualem cultum, aut æternum regnum / ſicut fuit, & eſt in Meſſiah, quo regnante ſtabilita eſt eccleſia, & cultus Chriſtianus, qui nunquā ceſ/ ſabit quouſq; duraturum eſt ſæculum: Quo etiam operante diſpoſitum eſt regnum, & in dies diſtributum, quod paratum erat a conſtitutione mun/ di, ſed nulli conceſſum, cum omnes rebelles, & filii iræ naſcerentur: Sed reconcilians nos Chriſtus reddidit illius regni capaces poſſeſſores. Et quod poſtremo ſubinfertur de nomine, quo uocabitur, minus illis regibus,

Digitized by Google

aut alicui puro homini competere poteſt: quia nullus homo uocari debet nomine illo magno quadrilitero, ut dicit Moſes Aegyptius in libro de directione: Vnde ſapiétiores Hebrei ſponte fatétur oraculum loquutũ fuiſſe de Meſſiah, ut habet in gloſſa quadam magiſtrali ſuper Geneſim, & alibi a pluribus. Dauid iterum Spiritu ſancto arreptus decantat. Dixit Dominus Domino meo, ſede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum. Et de quo loquatur ꝓpheta, ipſemet Chriſtus exponit, dum phariſeos interrogat, de quo loquitur propheta, de ſeipſo ne an de alio: Non quidem uocaret ſeipſum Dominum ſuum. Cũ igitur de alio loquatur, quẽ uocauit Dominum ſuum rex exiſtens ſuper omnẽ populum electum? Non quippe aliquem de ſubditis ſuis, nec exterum quempiam, aut gentilem: Idcirco de Meſſiah tantummodo loquitur, quem in ſpiritu uiderat Dominum ſuum, & rerum omnium, ut explicat Paulus cũ Epheſiis apertiſſimo ſermone dicens: Deus Pater ſuſcitauit Chriſtum a mortuis conſtituens ad dexteram ſuam in cœleſtibus ſupra omnem principatum, poteſtatem, uirtutem, & dominationem, & omne nomen quod nominatur non ſolum in hoc ſæculo, ſed etiam in futuro: & omnia ſubiecit ſub pedibus eius: & ipſum dedit caput ſup omnem eccleſiã, quæ eſt corpus ipſius: Et iterum cum Hebreis: Ad quem aliquando Angelorũ dixit, Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum? Omnes enim ſunt adminiſtratorii ſpiritus, nõ ergo domini: ideo nec ponendi ſunt inimici ſub ſcabellum pedum eorum: neq; ſedent a dextris Dei. Reſtat igitur, ut propheta loquatur de eo, qui imperat in cœlis, & dominatur ſuper omnes reges terrę.

Mo.Ae. Dauid Paulus Idem

Cur Chriſtus non dicatur regnare in domo Abrahæ, cum ipſi fuerit de eo primo facta repromiſſio. Cap. III.

ABraham citra omnem dubitationem dictus fuit pater electæ familiæ, pater fidei, præſes exiſtens, ut in Euangelio edocemur, ſinui, in quem confluebant omnes electi: nihilominus non dixit cœleſte oraculum, cum Redemptoris annuntiaret conceptum, regnabit in domo Abrahæ, ſed regnabit in domo Iahacob: Quod fuiſſe opinor, quia Abrahæ dictum eſt: Eiice ancillam, & filium eius: Gerit in hoc Abraham magni, & uniuerſalis patris imaginem, qui habet filios bonos, & malos, iuſtos, & iniuſtos, ſuper quos pluit, & ſolem ſuum oriri facit: Ideo nõ ſine myſterio ex Abram uocatus fuit Abraham, ideſt Pater multarum, & mixtarum gentium: Qui etiam in ſectura, & prole ipſius patris tenet imaginem: Habuit enim Izahac ex legitimo coniugio, & Iſmaelem ex ſpurio. Sed heu me, quo ingredior? Quod erit paternæ, & diuinæ mentis legitimum, & ſpurium coniugium, ut ibidem Abraham poſſit ipſius tenere ſimulachrum? Fuit quippe legi-

timũ coniugium Patri, quando ab ęterno eſſentiam ſuam tanq̃ propriam uxorẽ, uel (ut aiunt) obiectum proprium oculus ille diuinus intuitus eſt, & facti ſunt intellectus uidens, & eſſentia uiſa duo non in carne una, ſed in mente una fœcundiſſima: quæ & Pater dicitur filium ſuum prædilectum generans, merito Izahac/ideſt riſum, & oblectamentũ, patris uidelicet denominatum. Hic eſt (inquit uox illa paterna) Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui: Et hic eſt legitimus filius, qui naturaliter genitus omni dignitate, omniq; priuilegio donatus cõſtitutus eſt hæres uniuerſorum, per quem fecit & ſæcula. Sed quis fuerit Iſmael de ſpurio coniugio natus, impiũ eſt primo aſpectu uel hæc conſiderare, q; Pater ęternus habuerit filium ex alio, q̃ legitimo coniugio: Nec tamen prudentes aures offendit ſermo, q̃uis piæ audire pertimeſcant. Dicatur quæſo, quomodo Angelicæ mentes, cæteraq; omnia extra Deum producta ſint a communi omnium parente: Non quippe ex legitima / & naturali unione illius paternæ mentis cum diuina eſſentia, quia ex illa tantummodo unigenitus ipſius prodiit, uerũ ex alia proculdubio, ideſt complacenti intuitione ideas omnium rerum in mente produxit, ad quorum exemplariũ metas omnia exteriora confinxit: Quæ idearum cognitio, & rerũ productio ſpuria quadam denominatione effecta dici poteſt reſpectu naturalis intuitionis, ex qua legitimus natus eſt filius. Prima itaq; productione ſpuria natus eſt ille, de quo inquit Dominus in Iob: Ipſe eſt initium uiarũ Dei. Et hic eſt princeps rebellantium / ut omnes ſapientes conueniunt, & ille, qui opprimere uolebat legitimum filium: Qui ſi ad Chriſtum comparatur, non eſt initiũ uiarum Dei: quia Chriſtus non fuit productus quo ad diuinitatem in uiis

Paulus creaturarum: Nec eſt (inquit Paulus) huius creationis, ſed ab initio, & an-

Theol. te ſæcula genitus eſt filius per modum naturæ, ut dicunt Theologi noſtri. Alia autem omnia non ex naturali, ſed uoluntario, & complacenti coniugio. Vidit tamen hic primogenitus ex ſpuria productione filium legitimum cum humanitate aſſumpta futurum hæredem omnium, quem Pa-

Paulus ter ęternus propoſuit ab omnibus Angelis adorandum, iuxta illud Pauli: Et cum introduceret eum primogenitum in orbem terrę, dixit: Et adorent eum omnes Angeli eius. Idcirco liuore tactus, & elatus ſuperbia ille nequam cœpit eum perſequi, unde ex digniſſima creatura draco teterrimus

Iohãnes effectus eſt. Et ſtetit (inquit Iohannes) draco, qui eſt diabolus, ut deuoraret filium mulieris amictæ ſole, & ſtellis duodenis coronatæ: Sed ſublatus eſt filius, & dictum eſt in cœlo: Eiice ancillam, & filium eius, ideſt delectationem habitam in producendo illam nobiliſſimam creaturam ſimul cũ ipſo filio producto: Et proiectus eſt draco ille magnus, qui eſt diabolus. Percutientur nonnulli incredibili forſitan admiratione interrogantes: Quomodo ex delectatione exteriori & Deo natus eſt ille, qui effectus eſt

diabolus,quo etiã pacto ipſe & delectatio,quæ erat circa eum producen-dum, & conſeruandum eiecta eſt, cum in Deo nec externa delectatio ſit, nec proiiciatur aliquid/tanq̃ reprobum a ſummo bono? Quibus ſatis ſuffi cienter reſpondere poſſumus declarantes, ꝙ & ſi Deus optimus eſt fœlix ſine aliquo bono exteriori/ nulloq; bonoꝝ noſtrorum indigens, immo illa omnia nobis tribuens, Salomon tamen eius perſonã gerens canit in pro-uerbiis:Et delitiæ meæ eſſe cum filiis hominũ.Et ſi delectatur in humanis mentibus,conueniens eſt,etiam ut in ſupioribus, aut angelicis delectetur. Delitiatur etiã in ſingulis creaturis,quas produxit, ut paulo ante dixerat: Et delectabar per ſingulos dies,ideſt in unaquaq; forma apparẽte in crea-turis meis,quæcunq; illa fuerit:Hoc.n.proprium eſt cuiuſcunq; artificis, delectari.ſ in operibus manuũ ſuarum,in qbus imaginẽ, aut ſimulachrũ ſui ſentit,& intuetur,quod natura ipſa mirã affert delectationem artifici. Nec alia eſt apud me elegantior ratio, cur Deus tantũ diligat creaturas, niſi quia aliquid de ſuo ſentit in opere,& imaginẽ ſuam,aut ueſtigiũ con-ſpicit.Nec eſt delectatio ab opere exteriori prouenięns,ſed ab ipſo opifice fluit ſimul cum idea,& forma reꝝ,quæ omnes ductæ ſunt a ſuperno exẽ-plari:Quæ delectatio,cum tranſit in creaturas,merito ancillæ nomen ſor-titur.Hanc igiẽ fugat a domo ſua regali cum filio, quando quis immun-dus,aut rebellis effectus reperitur indignus tanto ſympoſio,& regno. Ex-pulſus eſt igitur primo ab illo regno ille nequã, & rebellis cũ ſuis ſatellitii-bus:quia uolebat effici hęres/& opprimere legitimũ filium:Qui ſpurius.i. natus ex cõplacenti delectatione tãdiu ſtetit in regno paterno, q̃ diu legi-timũ filium reueritus eſt:Sed ſtatim cum inſurrexit in eũ,eiectus eſt ſimul cum ipſi adhærẽtibus:Et tunc ablata eſt ab eo imago Patris,& delectatio inde cõſequens:Nã ex Angelo pulcherrimo horridus coluber,& ex amico domeſtico inimicus atrociſſimus effectus eſt. In hoc igiẽ regno nõ adhuc pacato noluit Pater æternus,ut regnaret filius,qui Rex pacificus dicitur, cũ oportuerit, ut primo ponerenẽ eius inimici ſcabellum pedum ſuorum, ut ait cœleſte oraculũ: Nõ igitur dictũ fuit/ Regnabit in domo Abrahæ.

Cur nec in domo Izahac regnat,cui ſecundo facta eſt repro-miſſio. Cap. IIII.

SEcundus pater electæ familię fuit Izahac, in cuius etiam do-mo non dicitur regnare Chriſtus:quia in eadẽ fuit, quẽ ode-rat Dominus, ut in Malachia inquit: Iahacob dilexi, Eſau autem odio habui: Hic datus eſt in ſeruitutem fratris mino-ris,& ab eo ſupplantatus, & ſpoliatus primogenitura, & tam diu ſeruus effectus, q̃ diu fratrem indebite perſequebatur: Quæ, ſicut & cætera, ma-gno myſterio deſcripta ſunt in figuram rerũ melioꝝ: Hic & enim & opi-ficis gerit imaginẽ,qui bifarium genuit hominem,prius animalem,quem

Salo.

Mala.

Paulus odit, deinde ſpiritualem, quē diligit, dicente Paulo: Prius quod animale,
Moſes deinde quod ſpirituale. Quod & Moſes innuit, dū ait: Formauit Deus ho
minē puluerem, aut fauillam de terra: & hoc quo ad hominē animalem: &
poſtea inſpirauit, uel inſufflauit in nares eius ſpiraculū uitæ/quod in he/
breo ſonat portionē illam meliorem, unde dicitur homo ſpūalis. Et quāuis
alter alterꝫ præcedat, gemelli tamē ſunt Eſau & Iahacob. Et iubet proge/
DEVS nitor, ut maior ſeruiat minori, dum ait homini meliori: Subter te erit appe
titus tuus. Et tādiu maiorē odit, quādiu fratri, cui ſubiici debet, rebellis eſt.
Nec eum in amicitiam admittit, nec in ipſo regnat Chriſtus, niſi minori
CHRI/ natu ſeſe ſubmittat, ut cum Pilato diſſerēs ait: Regnum meum non eſt de
STVS. hoc mūdo, in quo prǣualet animalis homo/& Eſau/qui & Edom, ideſt ru/
beus, & ſanguineus dicitur: immo aperte fatetur inimicitias, quæ ſunt in/
IDEM ter eos/dum ait: Si mundus uos odit/ſcitote/ quia me priorem uobis odio
Iacobus habuit. A quo edocti duo ſecretiores diſcipuli Iacobus & Iohānes id aſſe/
Iohānes runt concordes: Qui uoluerit eſſe amicus huius mundi, inimicus Dei con/
Paulus ſtituetur. Et ut clare intelligatur, de quo fiat ſermo, Paulus poſtq̄ multa de
homine animali, & ſpirituali diſſeruit, ſubinfert: Caro & ſanguis regnum
Dei poſſidere nō poſſunt, niſi vꝫ mutentur in melius, & in naturā ſpiritus,
ut proſequitur dicens: Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem,
& mortale hoc induere īmortalitatē. Nec uacat a myſterio, ꝙ minor ma/
Idem iorem ſupplantat, & ſubiicit, dicente Paulo: Caſtigo corpus meū, & in ſer/
uitutē redigo. Primogenita igitur aufert, dignitatem vꝫ præeminentię, &
cultum Dei, qui ad ſpiritualem, non ad animalem hominē pertinet. Bene/
dictionem quoqꝫ non ſine myſterio præripit: quia benedicitur uera bene/
dictione, qui Deo uacans proximū debita charitate complectitur, ut ha/
bemus a noſtro uero progenitore dicente ad huiuſmodi pios quidē & be/
CHRI/ gnos. Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum uobis regnum. Quā
STVS/ benedictionem præripit ſuaſu matris Rebeccæ, ideſt eccleſiæ, quæ docet
ſanctificare hominem, ut capax ſit benedictionis illius magnæ, quā my/
Izahac ſtice innuit Pater Izahac/dum ait: Det tibi Deus de rore coeli, & de pin/
guedine terræ abundantiam frumenti, uini, & olei: & ſeruiant tibi po/
puli, & adorent te tribus: Eſto Dominus fratrum tuorum/& incuruen/
tur ante te filii matris tuæ: Qui maledixerit tibi/ſit ille maledictus: &
qui benedixerit tibi/benedictionibus repleatur. Prima itaqꝫ portio iſtius
benedictionis eſt de rore coeli/de rore utiqꝫ illo ſupramundano deſignato
per hermon, qui anathema moeroris dicitur. Ros eſt diſtillatio a coelo de/ Ros
notans irrorationē gratiæ diuinæ, aut Spiritus ſancti, uel quodcunqꝫ bo/
nū fluit a patria illa ſupercoeleſti, ubi anathematizatus eſt omnis moeror,
& dolor: Et hæc eſt prima benedictionis portio, quæ datur uero Iſraelitæ.
Adiungit etiam de pinguedine terræ, non quidem omnem pinguedinem,

ſed frumenti, uini, & olei. Frumentũ uerum eſt illud, de quo confectus eſt panis uiuus, qui de cœlo deſcendit. Vinũ eſt expreſſum ab illa uite, quæ ait: Ego ſum uitis uera. Oleũ eſt, de quo diuus Citharœdus canit: Vnxit te Deus Deus tuus oleo letitiæ. Et iterum: Oleo ſancto meo unxi eum. Quæ omnia, cum alibi explicauerimus, declarata prętermittemus. Seruiant tibi populi, & adorent te tribus: quia uere benedicto a Deo omnia ſeruiunt, cũ omnia ſint iuſtoꝝ. Hinc Apoſtolus ad recte incedentes ait: Omnia ueſtra ſunt, uos autem Chriſti. Et Salomon, ſiue quiſqs fuerit author libri ſapientiæ, poſtq̃ de iuſtis multa bona protulit, hoc quoq; ſubinfert: Iudicabunt nationes/ & dominabuntur populis. Nec perturbetur quiſpiam/ꝙ boni in hac uita multoties affligantur/ ſubiiciantur q; , nec dominentur: quia nec Iahacob ſtatim poſt benedictionem dominium obtinuit, & fœlicitatem: ſed prius ꝓfugus fuit in Meſopotamia Syriæ/uxores duxit, filios genuit, diſcordiam filioꝝ ſenſit, peregrinatus eſt cũ tota familia in Aegypto, ſub ſeruitute fuit eius poſteritas, laborauit in luto, & latere, mare trãſiuit, deſertũ pagrauit, trãſuadauit flumina, debellauit gentes, & tãdẽ regnũ poſſedit: Quod etiã ipſe ſapiens tetigit dicens: In paucis uexati in multis bene diſponentur, quoniam Deus tentauit eos, & inuenit eos dignos ſe. Veꝝ non ſine admiratione legi poteſt, quod ſequitur. Eſto dominus fratrũ tuorum, cum tãtum unum habuerit fratrem: Et cum iterum populos, & tribus ipſi ſubiecerit, cur poſtea in particulari fratres ſubmittat. Altius (ut opinor) cõſcendit oraculum, quã demonſtret contextus facies: Sed hæc mirabilia in lege Domini recondita denudabimus/dũmodo ipſe Dominus oculos noſtros illuſtrare dignetur. Dicit Iohannes, ꝙ cum uellet adorare Angelum, qui loquebatur ſecum, ipſemet prohibuit dicens: Vide ne feceris/ cõſeruus tuus ſum, & fratrum tuorum habentium teſtimonium Ieſu. Nunc ſeruũ ſe cognoſcit eoꝝ, qui habent teſtimoniũ Ieſu, qui ſe prius adorari permittebat: Vnde queſo hoc? Profecto quia regnat in domo Iahacob, & nos cohæredes ſuos fecit ille, de quo dicitur: Et adorent eum omnes Angeli eius. Vnde poſt Chriſtum non amplius funditur ſanguis animalium ad placãdas poteſtates, & uirtutes cœleſtes: immo omnes facti ſunt adminiſtratorii ſpiritus (ut ſequitur Paulus) in miniſteriũ miſſi: Qui & noſtri fratres ſunt ex eodẽ Parente Deo ꝓgeniti, & ſeruiunt nobis. Pro qua benedictione præacce pta uehementer cõtriſtatur prior natu animalis homo, rugitq; clamore magno, quia nollet ſubiici ſpiritui, quouſq; ueluti nouellus equus ſub domitore manſueſcat: Conqueritur, & rogat Patrem, ut ſaltem unam partem benedictionis ſeruatam donet, ut poſſit & ipſe pręualere in aliquo: Vel reſipiſcens cupit cum fratre benedici, ut cum ipſo corregnare poſſit: Dominiũ fratris non recuſat, nec reuocari petit, quod ipſi (Deo iubente) tributum eſt, ſed cupit & ipſe cõbenedici. Super quo Pater, qui uult utrũq; ſaluare,

CHRISTVS. David

Paulus

Lib. Sap.

Iohan.

Paulus

Idem

ſaluare,miſericordia motus ait:In rore cœli,& in pinguedine terræ erit benedictio tua:Nam ſi animalis homo,etiam inuitus, ſpiritui ſubiicitur cupiens cũ eo benedici ſit particeps benedictionis iam minori filio conceſſę, quæ eſt in rore cœli, & in pinguedine terræ: ut ſicut quadrifarius fons eſt pro irrigãdo potiſſime homine ſpũali,ita ros,qui per numeros eſt eius cognomen,uel uagina/eſt ad irrigandũ hominẽ inferiorẽ,ut dicunt ſecretiores Theologi:Pinguedo aũt terræ in frumento,uino,& oleo eſt pro utroq;: quia panis cœleſtis,& uinum Deificum aſſumitur ab utroq; homine:ſic & uterq; ungitur chriſmate,& oleo ſancto,ſicut & uterq; pfunditur rore cœleſti,quãuis (ut diximus) in cõparatione alioꝝ influxuũ addictus dicatur homini inferiori.Benedicitur itaq; etiã hic homo,dũmodo cõtentus ſit redigi in ſeruitutem ſpiritualis, quãuis ſentiat repugnantiam magnã,ut lugeat clamore uehementi:Et tunc fit una familia , in qua Chriſtus regnat. Nec tamen dicitur regnare in domo Izahac, ubi Eſau,qui & Edom, quę interpretantur rubeum,& ſanguineum,præeſſe uult:quia non regnat,ubi præualet caro,& ſanguis,quæ regnũ Dei participare non poſſunt,niſi cõuertantur in naturam ſpiritus,& redigantur in ſeruitutem eius. Si autem rebellis perſiſtit Eſau,efficitur de familia Iſmaelis,& filius illius,qui de regno illo eiectus eſt,ut quibuſdam dixit, qui regnaturus erat:Vos ex Patre diabolo eſtis:Et iteꝝ:Vnus ex uobis diabolus eſt. Ideo nec in iſta familia, in qua adhuc ſunt inimici,& rebelles,regnare debet rex pacificus,quouſq; ponantur omnes tanq̃ ſcabellum pedum eius.

CHRISTVS.

Cur Angelico oraculo dictum ſit regnabit Ieſus in domo Iahacob in æternum. Cap. V.

EX diuino decreto ab Angelo proclamato habemus,ꝙ Chriſtus regnare debet in domo Iahacob , qui ipſius typum expreſſiſſimũ geſſit:Fuerũt enim ambo patres duodenæ familiæ,ille quidẽ figuratiuę,iſte autẽ uerę:Et fuerũt ambo principes diuinæ,& electæ familiæ: Iahacob enim dum pugnauit cũ Angelo, princeps,uel hæres Dei appellatus eſt: ſic.n.Iſrael interpretatur: Et Chriſtus,dum pugnauit contra mundi tyrãnũ,princeps regum terrę (authore Iohãne) merito dictus eſt:Vterq; etiã familiæ ſuæ nomen dedit: Sicut.n. ab Iſrael ipſius poſteri Iſraelitici dicti ſunt , ſic a Chriſto chriſtiani: Non autẽ ab Abraham Abrahamitici, nec ab Izahac Izahaditici progeniti ab eis fuere denominati. In multis quoq; aliis conueniũt,ut proſequendo explicabimus:Verum aliqua obſcœna,& abſurda pręoccurrere uidentur de iſto Iahacob, quæ mentem ſupramodum primo intuitu perturbant, & a Chriſti figuratione uidẽtur penitus aliena:quod vz fratrem ſupplantauerit,& eius abſtulerit primogenita: ꝙ duas ſorores habuerit in uxores,nec earum coniugio contentus uel ad explendam libidinem, uel prolis amore

Iohan.

Iſrael Interpretatio princeps. uel hęres dei.

etiam cum earum ancillis ſe commiſcuerit: Quis quæſo huiuſmodi uirum Chriſti ſacraméta præueniſſe,& eundem ipſum effigiaſſe credat,niſi alius exquiratur ſenſus, q̃ præbeat occidens litera? Quicquid enim circa hunc uirum geſtum eſt,ad ſacramenta altiſſima pertinet: Supplantauit maiorem natu, & eripuit benedictionem ab eo,qui carnem & ſanguinem effigiat,ſicut facere debet uerus homo ſpiritualis.In Meſopotamiam a patre deſtinatur,ideſt ad eleuatam uocationem,de qua dictũ eſt:Nos ad cœleſtia regna uocauit:Huic pręceptum datum eſt:Accipe tibi inde uxorem, uitam uidelicet/aut operationem geminam,cui addiceretur: quæ ſit de filiabus Laban, albedinis uidelicet ſuperioris, cuius ille typum gerebat, uel claræ lucis,qua indiget,qui niger eſt,& tenebris circũuoluitur:Quod iter dum aggredi incipit homo,a patre multis benedictionibus præuenitur: Quorſum etiam tendens ſopitur aliquando illo ſomno,de quo dicitur: In pace in idipſum dormiã,& requieſcam.Et tũc uidet ſcalam uirtutum,aut graduum,per quos in Deum aſcendimus:de quibus itemq; Propheta:Aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit in ualle lachrymarum in loco,quẽ poſuit.De quo loco dicitur,q; erat pes eius in terra, ideſt in corde noſtro ex terra fabricato: quod eſſe debet uallis quædam lachrymarum, cum nobis,dum terram habitamus lugendum ſit,iuxta ſummi Imperatoris edictum,ut in patria cõſolemur. Cacumen autem ſcalæ cœlum tangere debet,quia illuc & mens,& oculus,& totus progreſſus figi debet: Per hanc uidentur Angeli aſcẽdentes,atq; portantes ad Deum orationes,& opera noſtra, & deſcendentes ad nos portantes gratias, & illuminationes cœleſtes. Pleraq; alia arcana enarrantur,quæ duci noſtro Chriſto,& familiæ ſuæ ad Deum pergenti occurrunt iucundiſſima: quibus pro tempore prætermiſſis,enodabimus,quæ ſint hæ quatuor mulieres,quarum conſortium habuit Iahacob,quãuis pro una tantũmodo ſeruierit. Hic igitur aduertendum eſt, q; harum mulierum duæ ſunt uxores,reliquæ uero ancillæ,& concubinæ. Illæ autem duæ ſorores, quas ducit in uxores ſpiritualis homo figuratus per Iahacob,in cuius domo Chriſtus regnat,ſunt duæ uitæ,actiua ſcilicet & contemplatiua: quibus applicat & coniungit duas portiones, ſuperiorem,& inferiorem:Neq; enim eſt homo de familia Chriſti,niſi ſe exerceat in uita actiua cum Martha, uel contemplatiua cum Maria, aut in utraq; cum Apoſtolis.Actiua itaq; figurata eſt in Lia, quæ laborioſa dicitur,& lippos habet oculos, & impeditos a clara uiſione indicans,q; mens occupata in operibus exterioribus turbatur erga plurima, ut non poſſit perfecte uacare, & oculo interiori intendere diuinis:Contemplatiua uero in Rachel, quæ uidens principium interpretatur, & pulcherrima eſt: quia oculus mentis, & portio illa ſuprema uacans contemplationi ſpeculatur Deum omnium rerum principium: qui cum pulcherrimus ſit, ne-

Paulus

Dauid

CHRISTVS.

Ploti. ceſſe eſt, ut oculus illum cóſpiciens pulcher ſit, dicente Plotino: Efficiatur
pulcher, atq; Deiformis, ſi modo ſit diuinā pulchritudinem inſpecturus.
Sed ordo (quęſo) huius negotii obſeruetur: Pro Rachele ſuſpirat, & ſer/
uit Iahacob, & tamen primo Liæ cóiungitur, eo q; ſpiritualis homo pro
quiete, & uiſione, quæ eſt in cótemplatione ſuſpirat: pro qua ſubiit iugum
ſeruitutis Dei: nihilominus ut Lię, & uitæ actiuę coniungatur primo, ne/
ceſſe eſt, anteq̄ deueniat ad perfectionem contemplatiuam: Ideo patres illi
antiqui decreuerunt, ne quis admitteretur ad uitā ſolitariam, & cótempla/
tiuam, niſi exercitati per decem & octo, uel uiginti ānos in operibus cha/
ritatis, & ſeruitiis monaſterii: Hic eſt. n. mos patriæ, & familiæ Deo uacā/
tis, ut per opera pœnitentiæ, & laborioſa expurgatus homo cóſcendat ad
diuinorū dulcem contemplationē: pro qua ſeruit iteratis ſeptenis annis, qui
bus duplex homo bene expiatus, & initiatus Deo uacare poſſit: Eſt enim
ſeptenarius numerus creticuſ, purgatiuus, atq; remiſſiuus. Creticus quidē,
quia in eo fiunt cómuniter mutationes, & renouationes: Nam infantulus,
utrum uicturus ſit, ſeptima hora dignoſcitur: & poſt dies ſeptē reiicit reli
quias umbilici: & poſt bis ſeptē incipit ad lumē uiſus eius moueri: & poſt
ſepties ſeptē libere iā pupillas, & totā faciē uertit ad metus ſingulos circa
uidenda: Poſt ſeptē uero mēſes dentes incipiunt maxillis emergere: & poſt
bis ſeptem ſedet ſine caſus timore: Poſt ter ſeptē ſonus eius in uerba pro/
rumpit: Poſt quater ſeptem nó ſolum ſtat firmiter, ſed incedit: Poſt quin/
quies ſeptem incipit lac nutricis abhorreſcere: In ſeptimo āno mutantur
dentes in aptiores, & eodē anno plene abſoluitur pfectio loquendi: com/
pletaq; ſecunda hebdomade pubeſcit, & incipit uis generationis moueri:
In tertia oſtendit flores, & lanugines: In quarta diffiniūtur incremēta ſta/
turę: In quinta completur iuuenilis perfectio: In ſexta ſeruantur uires ante
collectę: In ſeptima ętatem perficit, ut conſilio aptus ſit. Cū uero ad deca/
David des ſeptenas deuenerit, ubi ſeptenarius per numerū completū conducitur,
tunc metā cómunē uiuendi habet, dicente Propheta: Dies annorū noſtro/
rum in ipſis ſeptuaginta annis. Et p hunc ſeptenariū numerum authores
Auth. me. medicinę multas alterationes in febribus fieri decernunt. Hæc perſtrinxi/
mus, ut intelligatur, q; non ſine cauſa deſcribitur ſeruitus bis ſeptenaria
facta ab homine, qui uult incumbere Deo, & contemplationi: Ad quā ſi
deuenire uult, oportet, q; bis mutetur, & tranſformetur a claritate in clari/
tatem, ut poſſit oculum mentis figere ſine ipſius offenſione in ęterna illa
ſpectacula. Indicatur & per eundem numerum expurgatio faciēda, cum
Eliſeus expurgatus ſit: Ideo Eliſeus huius ſacramenti nó ignarus iuſſit, ut Naamā
lauaretur ſepties in Iordane. Et in lege ſancitum eſt, ut leproſus mundan/
dus aſpergeretur ſepties in ſanguine paſſeris. Et quia expiatio fit in ſepte/
nario, remiſſio quoq; eundem numerum proſequitur, ut longa ſerie doce/

mur in Leuitico, quod uidelicet in ſeptimo anno remitterent debita, & quieſcerent agri, nulla exactione facta ab eis per cultum. In ſeptimo aūt quadrato fiebat plena remiſſio debitorum, ſeruorum, & omnium, quæ alienata fuerant. Hinc Petrus cum de remiſſione ageret, ſeptenarium numerum proposuit dicens: Domine quoties peccauerit frater meus, dimittam ei uſque ſepties? A quo numero Chriſtus reſpondens noluit diſcedere, ſed ait: Non dico tibi uſque ſepties, ſed uſque ſeptuagies ſepties conducens ſeptenarium per denarium numerum completum: Et de prudentia laudatur uillicus iniquitatis, qui centum non ſine myſterio reduxit ad quinquaginta: ut inde facilius remiſſionem conſequeretur/ ſicut diſſerit Hieronymus ad Galaſium / & apud eum Theophilus. Hunc tandem numerum ſeruauit Redemptor in Spiritus ſancti miſſione, qui uenit poſt eundem quadeatum, ſicut in lege dabatur in ipſo quinquagenario plena remiſſio. Merito igitur Iahacob hoc numero laborans expurgatus remiſſionem conſecutus/ atque in melius bis mutatus deuenit ad ſuam Rachelem/ quæ contemplationem præfigurat. Sed redeamus ad uxores binas / quarum quælibet habet ſuam ancillam. Legitimæ itaque uxores ſunt uita actiua, & contemplatiua, quibus duæ potentiæ Iahacob cōdelectantur/ intellectus uidelicet atque uoluntas: uel (ut Academici docent) portio illa ſuperior intellectus, quam aliqui ſynderesim uocāt, & portio rationalis, & diſcurſiua, quarum hæc uitæ actiuæ inſeruit / illa uero contemplatiuæ. Sed mirandum eſt ſacramentum / quomodo utraque illarum ſuam præbeat ancillam. Habet utique portio illa ſuperior, & contemplatiua ancillam, qua creata hæc/& inferiora contemplans delectetur: per quæ uiſibilia ad creatorem inuiſibilem conſcendat: Et hæc eſt ratio diſcurrens annexa ſenſibus, per quos ſenſibilia percipit: coniungiturque ipſi noſter Iahacob, quando per hæc inferiora conſpecta uenatur opificis magnitudinem: Coniungitur uero Racheli, quando ipſum rerum principium, & omnium bonorum fontem in lumine ab eo emanante oculo mentis intuetur, & contemplatur. Habet etiam portio inferior, ſiue uoluntas, aut operatiua uirtus ancillam ſuam, delectationem uidelicet in rebus peragendis: cui delectationi, aut condelectanti uirtuti ſi coniungitur Iahacob, & ſpiritualis homo dirigens omnia in Deum parit & ipſa bonos fructus dignos uita æterna: Coniungitur Liæ, quando immediate agit propter Deum. Sed & nomina ancillarum, ſi cōueniāt, obſeruemus: Rachelis ancilla eſt Bala / quæ abſorpta, uel inueterata dicitur: Nam contemplans homo hæc, quæ miranda producta ſunt, ab eorum magnitudine abſorbetur in contemplationem creatoris, ad quem ſuſpirādo uidetur ei uita longa, & tædioſa, ut clamet cū propheta: Hei mihi, quia incolatus meus prolongatus eſt: Videturque ipſi plus nimio in huiuſce inferioribus ueteraſcere, ut accommodate hæc conſyde-

Leuiti.
Petrus
CHRISTVS.
Hiero.
Theop.
Acade.
portio inferior.

ratio inueterata dicatur. Altera ancilla eſt zelpha, quæ os hiãs interpretatur, ideſt deſyderium inexplebile, quod vȝ in rebus iſtis pertractandis exoritur: Et hoc etiam bonum eſt, dummodo Iahacob, ideſt ſpirituali homini ſubiiciatur. In hac igitur domo, quæ tota Deo uacat, & ex qua cuncta colligitur eccleſia, regnat noſter Chriſtus in æternum. Et hæc, quantum ad ſenſum moralem pertinent, dicta ſint.

De fructibus huius domus, in qua Chriſtus regnat. Cap. VI.

Sed qui ſint fructus, quos Iahacob ex iſtis uxoribus, & ancillis ſuſceperit, uideamus. Primo/non uacat a myſterio, ꝙ plures habuerit de Lia, q̃ de Rachele, quia plures de uita actiua, q̃ de contemplatiua, & tempeſtiuiores expectamus, q̃uis amabiliores de contemplatiua. Hinc, eſto ꝙ a Saluatore commendetur Marię electio, quia optima, Marthæ tamen ſolicitudo non uituperatur, q̃uis laborioſa, & turbationes multas perſentiat. Optima eſt quoqȝ pars, quæ meritum actiuæ præſupponit, & altius conſcendere ſatagit: Ideo primus filius Rachelis dicitur Ioſeph, ideſt augmentum ad omnia, quæ in uita priori acquiſita ſunt. Hinc etiam declaratur, quare nouiſſimi fructus ſint de Rachele: quia vȝ omnes fructus actiuæ, per quos ad contemplatiuã diſponimur, pręſupponuntur. Hoc quoqȝ prætermittendum non eſt, ꝙ in ancillis non adulteratur Iahacob, neqȝ id ægre ferunt uxores, immo ſponte ancillas offerunt: quia &ſi in rebus creatis ſpeculandis, & pertractandis condelectatur homo, dummodo omnia in Deum dirigat, nõ peccat, immo meretur: Neqȝ ægre fert utraqȝ portio, quæ Deũ quærit immediate, ſed ſponte offerunt uiro etiam rerum creatarum delectationem, dummodo ipſæ
Rachel ſuſcipiant proles ex ancillis conceptas: ideo dixit Rachel: Habeo ancillam Bala, ingredere ad eam, ut pariat ſupra genua mea, & habeam ex ea filios: Quod æmulata ſoror itidem fecit. Deuenientes autẽ ad particulares filios exordiamur a partu, a quo incipit ſpiritualis homo: quia longe facilius per actiuam, q̃ per contemplatiuam uitam fructus producitur. Ex ea igitur generatur primo Reuben, poſtea Simeon, Leui, & Iehuda. Reuben, qui interpretatur uidens per medium, intentionem ſanctam ſignificat: quę oĩa recto itinere in Deum dirigit, ne declinet ad dextram, neqȝ ad ſiniſtram.
CHRISTVS. Et primogenita debet eſſe hęc intẽtio, ſi filios, & fructus dignos uitæ æternæ producere deſideramus: quod exerta uoce Saluator admonet dicens: Si oculus tuus ſimplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit non habẽs aliquam partem tenebrarum, ſed ut lucerna fulgoris illuminabit te, per uerum vȝ medium aſpiciens in obiectum, quo tendimus: Nam oculus hic (ut omnes conueniunt) intentionem ſignificat: poſt quam intentionem in rebus faciendis, & pręceptis obſeruandis ſequitur obedientia erga præcipientem, ut omnia ad nutum eius peragantur: Hinc ſecundo generatur

Simeon/qui audiens/& obediens interpretatur. Subſequitur Leui,qui ap/plicatus,additus, uel appoſitus dicitur : quia rectam habens intentionem cum obediendi promptitudine,reſtat, ut applicet manus ad opus. Et quia in cunctis , quæ facimus, Deum laudare debemus inuocato nomine eius, ideo poſt hos naſcitur Iehuda / qui laus,uel cófeſſio a noſtris dicitur : Sed uidens contemplatiua uita,aut portio illa ſuperior partum ſororis feſtinũ, atq; fœcundum ſanctiſſimo zelo inuidit : Et cũ non ſe tã perfectam ſenti/ret,ut parere poſſet, quia non adhuc expiata in Deum nequit figere ocu/lum , ancillam præbet , ideſt contemplationem creaturarum,per quam a creatura mundi deuenitur ad inuiſibilia,& in Deũ: Quæ concipit,& parit Dan, ideſt iudicium exiſtimatiuum magnitudinis rerum diuinarum ex his creatis,quæ contemplatur:aut iudicium,quo ſubtiliſſime ſeſe damnat, & expiat,ut tendere poſſit in Deum immediate: Poſt quem ſtatim conci/pitur,& paritur Nephtalim,qui dilatatio cordis dicitur : quia ex magni/tudine rerum creatarum contemplata ab expurgata mente dilatatur cor, ut currere poſſit in Deum: Hanc æmulata ſoror & ipſa præbet ancillam, delectationem v3 in rebus pertractandis,quę tanq̃ calcar,& ſtimulus qui/dam mentem noſtram ad merita cumulãda ſolicitam reddit. Hinc poſtea bene producitur Gad,qui ſuccinctus dicitur,ad prædam v3, & cumulum meritorum , quibus meritis ditata , & contenta quodammodo ſe beatam exiſtimat:unde Aſſer poſtea ſuſcipit : qui beatitudinem ſignificat : Quare læta,& iucunda adhuc animatur ad prolem, quam geminam iterum ſu/ſcipit Iſſacar & Zabulon: Quoq; alter Domini memorãs,alter habitacu/lum fortitudinis interpretatur:idq; indicat, q; perfecta uita actiua,& dita/ta meritis,conſummatoq; opere domum mentis diſponit pulcherrimo or/natu,ut ſuſcipere ualeat cœleſtem hoſpitem, de quo ſemper memorãs ipſi Deo per contemplationem uacet. Quieſcens igitur noſter Iahacob produ/ctis operibus a Lia ſuſceptis,quæ ad ipſam uitam actiuam,& ad præam/bula contemplatiuæ pertinent, reſtat, ut tantummodo Racheli, & perfe/ctæ contemplationi incũbat; ex qua primo ſuſcipit Ioſeph / qui augmen/tum dicitur,ad omnia v3 opera,& merita,quæ ex Lia,& ex utraq; ancilla ſuſcepit. Quapropter (ni fallor)hæc eſt optima pars non tantum,quia ſe/curior,& iucundior, ſed quia omne uitæ actiuæ meritum pręſupponit, & augmentum quærit: Ideo hunc partum plus cæteris diligit,quia omnibus auctus eſt,& eo q; optima quiete ipſum genuerit. Nec a myſterio uacat, q; ad hunc partum diſpoſita fuerit Rachel ex mandragoris : quas primoge/nitus Lię Reuben ei præbuerat , quem ſupra intentionem ſignificare de/clarauimus:nam eadem intentio,quæ præuia fuit in fructibus operatiuæ uitæ,eadem etiam in progreſſu, & fructificatione contemplatiuę exquiri/tur,ut utrobiq; per rectam , mediamq; lineam in idipſum inſpiciat: Qua

intẽtione bene firmata uenit ad germina contẽplatiuæ uitę, Ioſeph ſcilicet & Beniamin, in quorum ſolummodo tribubus, & familiis non ſine myſte-rio fuerunt domus Dei: Prima enim fuit in Silo, quæ eſt in tribu Ioſeph: Altera omnium celeberrima ædificata eſt in Ieruſalem, quæ eſt in tribu Beniamin: quo conceptu, & partu celebrior non expectatur. Primo itaq; filio habito cœleſtis contemplationis, & guſtus, appoſitoq; ad omnia me-rita iam acquiſita, alter quoq; generatur, qui Beniamin fuit, & filius dex-teræ interpretatur non alium ſignificans, q̃ illum, qui ſedet a dextris Dei, Ieſum Chriſtum Redemptorem noſtrum: quem omnes perfecti generare debent in mente, & uiſceribus: poſt quem, tanq̃ ultimam prolem parere ceſſent. Illud quoq; aduertendem eſt, ꝙ in eius partu moritur Rachel, por-tio vz illa ſuperior, & diuina nobis communicata, quia iam unita cum ipſo Chriſto in mente generato dicere debet noſter ſpiritualis homo ei cedens

Paulus ſimul cum Paulo: Viuo ego iam non ego / uiuit uero in me Chriſtus. Ipſi nãq; pleniſſimo, & perfecto cedit portio, quæ ex parte eſt, & moritur, ut ui uat in toto. Mortua itaq; Rachele ĩ partu iſtius Beniamin ſepelit̃ i Ephra-ta inter Ieruſalem & Bethlehem, ideſt in abundãtia, & diuitiis cœleſtibus, ſic enim Ephrata interpretatur: Quæ nec ſine myſterio poſita dicitur inter Ieruſalem / quæ eſt uiſio pacis / & Bethlehem, quę domum panis ſignificat: Nam qui moritur mundo, & animali homini, aut qui moritur morte oſcu li, quod fit in exceſſu mentis (ut alibi enodauimus) ſepelit̃ in diuitiis abũ-dantiſſimis, quæ dantur omnibus, qui inuocant illum, & collocatæ ſunt inter uiſionem uerę, & ſupernæ pacis, & panem illum uitæ, quem qui mã-ducat uiuit in æternum: Habet enim tunc principium uiſionis beatificæ, & uitæ æternę: ad quam conſcendere cupit uerus Iahacob, & uerus Iſrae-lita, qui cõcipit & peperit fructus illos duodenos explicatos, & deſcriptos

Iohan. a Iohãne in ſua ſacratiſſima reuelatione, ubi ait: In medio plateę eius, ideſt in corde ueri Iſraelitę, & ex utraq; parte fluminis, ex utraq; vz portione eſt lignum uitę, Chriſtus uidelicet, aut ſpiritus, uel gratia eius nos uiuificans, & fœcundos reddens fructibus duodenis productis per ſingulos menſes, ideſt per ſingulas reuolutiones menſtruales, & lunares, quæ continentur ſub una reuolutione ſolari. Maxima hic occurrerent myſteria explicãda, cur ſcilicet ſol, cæteriq; planetæ in ſuo pleno, & proprio circuitu diſcurrãt

Th.he. per duodecim ſigna conforta (ut dicunt Theologi hebrei) a duodecim re-uolutionibus magni nominis Dei, in cuius uirtute omnia fiunt: Et cur Lu na duodecies gyret per illud duodenarium in eo temporis ſpatio, quo Sol

Plato ſemel percurrit. Et quid Sol, & quid Luna in nobis ſignificent: Plato enim in Sympoſio ſuperiorem, & diuinam portionem in nobis ſolem nominat, inferiorem uero diſcurſum lunam: Et utraq; producit: ſed inferior uirtute ſuperioris a uirtute diuina confortæ: plurieſq; gyrat ratio diſcurſiua, q̃ ſu-

perior, quæ magis fixa, & ſemper directa, uelut ſol in diuina ſemper in-
tendit. Et ſicut utrunq; luminare per duodenarium circulum influendo, &
producendo percurrit, ita Sol, & Luna in humano mundo per hunc duo-
denarium, tanq̃ per numerũ primo creſcentem fructificare dicuntur. Hinc
& Paulus fructus ſpiritus, & uirtutum, qui in peragendis rebus produ- Paulus
cuntur, duodenarios enumerat dicens: Fructus autem ſpiritus eſt chari-
tas, gaudium, pax, & cæteri, qui ſequuntur, iuxta numerum ſignorum,
& articulorum principalium in humano corpore, & tribuum Iſraeliticæ
domus, in qua Chriſtus regnat, & ad cuius oues, quæ perierant redimen-
das Redemptor uenit in mundum: Quæ (ut Origenes ait) non ſunt in- Orige.
telligenda ſecundum carnem, ſicuti Ebionitæ toto (aut aiunt) cœlo ab-
errantes ſenſerunt, qui re & nomine pauperrimi ſunt, ſed ſecundum ſpi-
ritum, uel in ſenſu morali, de quo diximus, uel in ſenſu allegorico, ut nunc
latius explicabimus.

Quæ ſit hæc domus ſecundum allegoriam. Cap. VII.

SI autem a ſenſu morali ad allegoricum, uel anagogicũ pro-
cedere uoluerimus, clarius intelligimus, quomodo Ieſus re-
gnat in domo Iahacob in ęternum: Quod ſecundum corti-
cem literæ intelligi nequit, cum illa amplius nõ dignoſcatur,
niſi in aliquibus reprobis & diſperſis. Nec domus, aut familia Dauid (in
qua particularis promiſſio regni facta erat) reliquit aliquod ueſtigium,
cum eius memoria amplius non habeatur iam extincta tempore Euſebii,
& Ioſephi, ut ipſi referunt. Hęc igitur domus, in qua Ieſus regnat in ęter-
num, eſt eccleſia uniuerſalis, cuius illa typum geſſit: Quę per totum orbẽ
diffuſa merito dicitur domus Iahacob, quem diligit, aut Iſrael, ideſt prin-
cipis, aut heredis Dei ſummi, qui eſt Chriſtus Ieſus: De qua etiam (errore
poſthabito) locutus eſt in euangelio, cui titulus eſt ſecundum Matthęum, Matth.
dicens: Non ſum miſſus, niſi ad oues, quæ perierant domus Iſrael, ueræ
uidelicet, & nõ figuratiuæ tantum: Huius quidem tribus & familias duo-
denas ſedes duodenariæ, iudicium ſcilicet apoſtolicum cenſebit, ut pro-
miſſum fuit a dicente: Sedebitis ſuper ſedes duodecim iudicantes duode- CHRI
cim tribus Iſrael. Quod enim iudicium dari potuit, aut debuit Apoſtolis STVS.
ſuper familiam, in quam nullam penitus iuriſditionem haberẽt? Quodue
dominiũ dari decuit filiis in progenitores ſuos? Apoſtoli enim fuerũt no-
uiſſimi filii illius tunc temporis nobilis, & regię familię. Neq; in iſtos pro-
fugos & nobis extrarios collatum eſt iudicium, & dominium, atteſtante
Paulo: Quid nobis de his, qui foris ſunt iudicare? Nam eos, qui foris ſunt, Paulus
Deus iudicabit. Non ergo illi, qui duces & principes facti ſunt in eccleſia
iudicabunt extraneos, ſed tantummodo domeſticos: Forenſes autem, &

extrarios iudicabit ille, qui in omnibus primatum tenens Rex regum, & Dominus dominantium nõ Imerito dicitur. Nec quiſq̃ ſibi perſuadeat, ꝙ ex mera uoluntate Principis datũ ſit Apoſtolis illud iudicium, & illa confeſſio, quia eſto ꝙ ſit prima regula omnium, & poſſit eſſe pro ratione uoluntas, omnia tamen æquiſſimus Princeps, immo omnimodæ rectitudinis fons ordinate diſponit: poſſet qdem dare paradiſum ſine meritis, nihilominus milites iuxta pręclara cuiuſq; geſta remunerare decreuit: Poſſet itidem remittere illatam ſibi ab hoſtibus, & a deſertoribus iniuriam abſq; ulla pœnitentia, iuſſit tamen, ut quiſq; peccans legi pœnitentiæ ſubiaceat, iuxta grauitatem delicti: Poterat etiam ſolo nutu tribuere filio imperium, uniuerſiq; ditionem: non tamen id fecit, ſed potius ſtatuit, ut hæreditario, & bellico iure dominium ſibi acquireret, idq; debellatis, fugatiſq; hoſtibus quietiſſime poſſideret: ſiquidem primogenitus eſt illius, qui cuncta fabricauit: Hinc Magnanimus Imperator immaniſſimum humani generis tyrannum & principem mundi ad ſingulare certamen prouocauit, quem etiam fœlici marte ꝓfligauit: ſanguineq; ex generoſis ſuiipſius uulneribus effluente omnem humanam fœditatem lauit, & a peſſimo tyranno iniuſte oppreſſos in priſtinam libertatẽ reſtituit, ſummaq; hac liberalitate ſibi hominũ genus deuinxit: Hinc dictũ eſt: Oportuit Chriſtum pati, pro liberãdis uidelicet captiuis, & ita intrare in gloriam ſuam: Cuius gloriæ pars eſt dominium, & principatus omnium rerum. Simili etiam uia ſuos electos principes conduxit, quos miſit in uniuerſum mundum prædicare euangelium omni creaturæ, & unicuiq; partem mũdanæ familiæ conſignauit, ut eis prædicans, & docens ſanguinem etiam in teſtimoniũ doctrinæ expendens merito tribui, uel familiæ, aut genti, quam acquiſierit, tanq̃ filiis, & quodammodo redemptis (uirtute tamen ſummi redemptoris) præſideret. Et iſtæ ſunt ueræ duodecim tribus, ſuper quas præſidentiam, & iudicium uniuerſi Imperator & Redemptor Apoſtolis repromiſit: Quarum tribuum duodecim illæ Iſraeliticæ paruulę ſimulachrum fuerunt, & figura: & utraq; familia numero duodenario diſtributa eſt: Apoſtolica, ut duodecim orbis partes duodecim ſignis correſpondentes debito ordine proſequeretur: Illa uero Iſraelitica, ut duodenã eccleſiæ familiã eodem numero præſignaret. Et q̃optime utraq; partita eſt illo duodenario numero primo creſcenti, ſicut creſcentia omnia (ut ſupra tetigimus) annumerata ſunt. Creuit enim illa typica gens breuiſſimo tempore in immenſum, adeo, ut primo Aegyptum, poſtea terram illam promiſſam, quæ ſanctæ eccleſiæ ſimilitudinem geſſit, compleret: Creuerunt & duodenæ tribus ab Apoſtolis edoctæ, & acquiſitæ, ut breui totum orbem complerent credentibus. Aucta itaq; fuit, & eſt utraq; familia, ut æquet ſpatia immenſæ terrę illius de qua Propheta canit: Credo uidere bona Domini in terra uiuentiũ: Ad

CHRISTVS.

Dauid

quam ſit introitus per duodecim portas cuſtoditas a duodecim Angelis: quæ ędificata eſt ſuper duodecim fundamentis: ſicuti & cœlum ipſum uiſibile partitum eſt in duodecim ſigna plena inumerabilibus ſtellis, ſicut in qualibet duodenaria familia fuerunt innumerabiles electi ultra duodecim milia conſignatorum.

Quanta conſonantia tribus illæ Apoſtolicæ diſtributæ ſint iuxta partitionem figuratiuę familię, & ſigna ſtelliferi cœli. Cap. VIII.

ILlud quoq; ſacrarum rerum myſterium attendendum eſt, ꝙ duodenarius numerus ex quatuor trigōis, uel ex tribus quaternis naſcitur/diuiditurq; tāq̄ ſolidum quid in quatuor angulos: quod in hac utraq; familia, & cœlo ſtellarum obſeruatum comperitur: Diſſerens enim dilectus Apoſtolus Chriſti de partitione illa cœleſti, & uero hoſpitio electarum tribuū dicit: Ab oriente portæ tres: ab occidente portæ tres: ab aquilone portæ tres: Ad cuius ſimilitudinē factum eſt templum, per cuius quaſlibet tres portas intrare ſolebant tribus tres, ut in monumentis Hebreorum comperimus. Hoc eodem ordine & ſacramēto caſtrametati ſunt filii Iſrael, iubente Domino, ad orientem tribus tres: ad meridiem tribus tres: ad occidentem tribus tres: & ad aquilonem tribus tres: Quæ cœleſtis familia cœli ordinem conſequitur, de quo dicunt Aſtronomi, ꝙ orienti aſſignantur ſigna, uel imagines tres: meridiei imagines tres: occidēti imagines tres: & aquiloni imagines tres. In regionibus autem ſubiectis tribus primis imaginibus, & oriētalibus prędicarunt tres Apoſtoli, Simon, Bartholomæus, & Matthæus: Et in regionibus directis a tribus figuris meridionalibus prędicarūt tres alii Apoſtoli, Thadęus, Andreas, & Thomas: Sed in plagis trium imaginum occidentalium concionati ſunt Iacobus minor, Iohannes, & Philippus: Regiones uero directæ ab aquilonaribus imaginibus creditæ ſunt Iacobo maiori, Petro, & Mathiæ: Hæc ſufficere poſſent ad eorum conuenientiam deſcribendam conticeſcendo (ut iubet Plato) a particularibus: attamen pro quanto Dominus noſtros colluſtrauerit oculos, particularia quædam percurrere tentabimus: quæ ſi plena conſonantia perſoluerimus, gloria ſummo reddatur concentori: ſi uero minus dixerimus, excuſent quæſo legentes imbecillitatem noſtram, quæ nec turbatur, ſi ſupremus Dominus ſeruis ſuis indignis aliqua occultauerit, quæ electis amicis cōmunicanda reſeruat. Freti igitur gratia illius, a quo omne bonum, aggrediemur etiam paricularium quorundam concordiam explicantes ſub quo uero principe unaquæq; tribus militet, & per quam portam ipſo duce ingredi poſſit cœleſte regnum, quod obtinendum ſperat continua, & fideli militia: Et ut id faciamus, uidendum eſt primo, quo aſpectu, & qua cœli plaga una

Iohan.

Aſtro.

Plato

quæq; typica tribus, & quo myſterio caſtrametata ſit: Poſtea uidendum cenſemus, in quos trigonos cœlum diſtribuatur, cuiq; trigono, aut cui ſigno unaqueq; regio dicata ſit: Deniq; qua plaga unuſquiſq; Apoſtolorum prædicauerit.

Qua diſtributione, & quo myſterio pro cœlorum aſpectibus caſtra locauerint ſingulæ figuratiuæ tribus. Cap. IX.

Aſtro. ET ne quis exiſtimet diſtributiões regionum ad aſpectus cœlorum (ut docent Aſtronomi) eſſe ſuperſtitioſas, & uanas, ſacra ſcriptura perhibet, q; Deus, cuius opera omnia in ſapiẽtia diſpoſita ſunt, iuſſit tribus illas electiſſimæ familiæ Iſraeliticæ caſtrametari circa tabernaculum fœderis ad cœlorũ aſpectus triarias, & triarias, ut in numerorum uolumine legimus: Pręcepit enim Moſi, & Aaron, ut ſinguli per turmas ſuas ſigna, atq; uexilla, & domos cognationum ſuarum caſtrametarentur per gyrum in circuitu tabernaculi fœderis: ubi Origenes: Hic formam dicimus eſſe pręſcriptam, quomodo populus Dei egrediens de Aegypto ad ueram promiſſionis terram, & regni cœlorum gloriam ordinibus quibuſdam, & meritorum gradibus deducantur ſacramento quodam mirando, & ordine ſacro: Dicitur enim ad orientem Iehuda figet tentoria per turmas exercitus ſui: princeps Nahaſon filius Aminadab: numerus pugnantium ſeptuaginta quatuor milia ſexcenti: Prope ipſum tribus Iſſacar: princeps Natanael filius Suar: numerus pugnatorum quinquaginta quatuor milia quadringenti. Deinde tribus Zabulon: princeps Eliab filius Helon: milites numerati quinquaginta ſeptem milia, & quadringenti: & uniuerſa multitudo huius triarii exercitus militantis ſub Iehuda erant centum octogintaſex milia, & quadringenti. Vexillum caſtri Reuben uerſus meridiem: princeps Elizar filius Sedeu: computus bellantium quadragintaſex milia, & quingenti: & caſtrametabantur iuxta eum illi de tribu Simeon: princeps Salamiel filius Zuri Sadai: ſumma pugnantium quadraginta nouem milia trecenti. Poſtea tribus Gad: princeps Eliaza filius Rehuel: numerati milites quadraginta quinq; milia ſexcenti quinquaginta: ſumma uero omnium militantium ſub triario Reuben centum quinquaginta milia mille quadringenti, & quinquaginta, qui proficiſcebantur ſecundo loco: Sed tabernaculum teſtimonii portabatur a Leuitis, qui erant in medio caſtrorum. Vexillum caſtri Ephraim erigebatur ad mare, uel occidentem: princeps Eliſſamah filius Hamihud: militantes quadraginta milia quingenti: Et iuxta eum tribus Manaſſe: princeps Gamaliel filius Pedahzur: ſumma bellatorum triginta duo milia ducenti. Poſtea tribus Beniamin: princeps Abidam filius Gędeonis: numerus pugnatorum trigintaquinque

Nume.

Orige.

milia quadringenti: Summa militantium ſub Ephraim centum & octo
milia atq; centum, & hi tertio ordine proficiſcebantur. Vexillum caſtri
Dan ad aquilonē: Princeps Ahihezer filius hamiſadai: Annumerati mili-
tes ſexagintaduo milia, & ſeptingenti: iuxta quos caſtra locauit tribus
Aſſer: Princeps Paghiel filius Hocram: Pugnatorum numerus quadra-
ginta milia, mille, & quingenti. Poſt quam tribus Nephtalin: Princeps
Ahirah filius Henan: Milites erant quinquagintatria milia, & quadrin-
genti: ſumma omnium militantium ſub Dan centum quinquaginta ſeptē
milia ſexcenti: Sed ſumma omnium tribuum erat 603550, ſexcenta tria
milia quingenti quinquaginta: quot litteræ radicales (ut aſſeritur) ſunt
in toto Pentateucho. Nec ideo caſtrametari dicti ſunt ad cœli plagas, eo ꝙ
aſpectibus, & influxibus ſyderum ſubiicerentur/cum in pleriſq; ſacrę ſcri-
pturæ locis declarentur exempti, ſicuti & Ptolemęus fatetur in Fructu/ſed Ptole.
ut reſpondeant ſupramundano cœlo/a quo præcipue omnes dirigimur: &
cui omnes conformari debemus: in quo etiam ſunt quatuor cœli plagę: ut
ex ſcriptura inſtruimur: Oriens/de quo inquit Iſaias: Nomen eius oriens: Iſaias
Et iterum: Vocans ab oriente iuſtum: Illinc enim uenit Meſſiah. Auſter,
de quo Abacuch: Deus ab auſtro ueniet. Nec diſſident prophetæ/cum ab
utroq; loco uenerit/ut notum eſt his/qui ſciūt denominationes illas/& cō-
uenientiā mundi inferioris cum Archetypo. Occidens/pro quo commu-
niter Hebrei habent mare, aquas illas ſupremas indicat, cum quibus ue-
nit Chriſtus, dicente Iohāne: Hic eſt Ieſus, qui uenit in aqua, & ſanguine. Iohan.
Neq; enim de aqua elemētari ſed ſupracœleſti & ſpirituali intelligi debet.
Aquilo eſt rectitudo iuſtitiæ, a qua panditur, & manifeſtatur omne malū:
quod a recto iudice primo dignoſcitur/poſtea punitur: Qui ſupramunda-
ni aſpectus priores ſunt his/ qui a curſu ſolis ſic denominātur: Et hi ab illis
omnem uim, omneq; robur ſuſcipiunt: ad quorum aſpectus magno my-
ſterio caſtrametari iuſſę ſunt tribus non ſolum illius typicæ familiæ, ſed
ueræ, & militantis ſub principe Chriſto/ut ſtatim dicemus.

In quot trigonos cœli diſtincti ſint, cuiq; trigono, aut ſigno unaquæq;
regio ſit ſubiecta. Cap. X.

ESt in cœlo iſto uiſibili (ut oēs Aſtronomi conueniunt) qua- Aſtron.
druplex trigonus: Quorum primus eſt aereus, & oriētalis ab
oriente in ſeptentrionē uergens: cuius imagines ſunt Gemini,
Libra, & Aquarius: & ipſorū dn̄i Mercurius, Venus, & Satur-
nus. Geminis āt cū Mercurio ſubiiciunt Hyrcania, Armenia, Mantiana,
Cyrenaica, Marmarica, & īferior Aegypti regio: Librę uero, & Veneri Ba-
ctriana, Caſpia, Syria, Thebais, Oaxis & Troglodytica regio: Sed Aq̄rio
cum Saturno Sauromatica, Oxiana, Sogdiana, Arabia, Azania, Media
Ethiopia: & hę regiōes pro maiori parte ad Aſiā interiorē ptinēt. Secūdus

trigonus terreus eſt, & meridionalis, a meridie in orientem tendens: cuius imagines Taurus, Virgo, & Capricornus: Domini Venus, Mercurius, & Saturnus: Tauro cũ Venere ſubiiciuntur Cyclades, Maritima paruæ Aſiæ, Cyprus, Parthia, Media, & Perſis: Virgini cum Mercurio Græcia, Achaia, Creta, Babylon, Meſopotamia, Aſſyria, & Elam, unde Elamitæ. Sed Capricorno, & Saturno Macedonia, Thracia, Illyria, India, Ariana, Gordiana: Quarum regionum multæ ſunt in Aſia minori. Tertius trigonus eſt aqueus, & occidentalis ab occidente in meridiem diſtentus: cuius imagines ſunt Piſces, Cancer, & Scorpius: Dñi Iupiter, Luna, & Mars. Piſcibus cum Ioue ſubiiciuntur Lycia, Lydia, Cilicia, Pamphilia, Paphlagonia, Nazamonitis, & Garamantica. Cancro uero & Lunæ Bithynia, Phrygia, Colchica, Numidia, Aphrica, Carthago, & tota Carchedonia. Scorpioni autem & Marti Syria, Comagene, Cappadocia, Metagonitis, Mauritania, & Getulia. Vltimus trigonus igneus aqlonaris ab aquilone in occidentem uergens: cuius imagines ſunt Aries, Leo, Sagittarius: Domini Mars, Sol, & Iupiter: Arieti & Marti, ſubiecta ē Britãnia, pars Galliæ, quæ a Græcis Galatia dicitur: Germania, Barſania, Concaua Syriæ, Idumæa, & Iudea: Leoni, & Soli Italia, Appulia, Sicilia, Phœnices, Chaldei, Orſenii, uel Orchenii: Sagittario & Ioui Thuſcia, Celtica, Hiſpania, & fœlix Arabia. Hæc ſunt, quæ ex Aſtronomis potiſſime ex Ptolemæo aſtronomorũ facile principe certa habere poſſumus: Et ſi quæ ſunt aliæ regiões, ſubtilis indagator eas cũ iſtis præcipuis concordare poteſt. Aſtro. Ptole.

In quibus prouintiis, & quibus ſignis ſubiectis pdicauerit unuſquiſq; Apoſtolus. Cap. XI.

ET maxima quidem prouidentia (Spiritu ſancto ſic decernente) factum eſt, ut unicuiq; Apoſtolo aſſignata fuerit regio aliqua ab uno ſignorum directa, adeo, q ipſi duodecim Apoſtoli prędicauerint in omnibus duodecim præcipuis cœli plagis conuenientibus cum duodecim imaginibus cœleſtibus. In trigono enim orientali ſubiecto Geminis, Libræ, & Aquario concionati ſunt Simeon, Bartholomęus, & Matthęus: Simeon enim in Aegypto, quæ Geminis aſſignata eſt, ſortem prædicationis habuit: Bartholomæus in Bactriana, Lycaonia, & Armenia regionibus Libræ ſubiectis: Matthæus in Aethiopia, quę Aquarii eſt. Nec dicam quemlibet Apoſtolum prædicaſſe in omnibus regionibus, & ciuitatibus ſubiectis illi ſigno, cui reſpondet, ſed in aliqua illarum: Et hoc ſatis fuit pro collocandis in magna domo Dei duodecim fundamẽtis correſpondentibus duodecim imaginibus cœleſtibus, & duodecim intelligentiis præſidentibus, & duodenario illi ſacramentorum pleno: unde in ædificio illo ſupramundano, aut eccleſiæ Dei merito uniuſcuiuſq; Apoſtoli nomen collocatum eſt in fundamento, ſicut nomen Bartho. Matth.

Angeli uniuſcuiuſq; in ſingulis portis, ut habemus a cœleſti Iohanne, quæ ſuo loco (fauēte diuino numine) latius explicabimus. Et aliquādo unus Apoſtolus alterius coadiutor fuit: Paulus enim omniū coadiutor, ſolicitus fuit pro omnibus (ut inquit) eccleſiis, & præ omnibus laborans circunquaq; diſcurrit. In particulari autem Simeon, poſtq̄ Aegyptum totā peragrauit, tandem poſt mortē Iacobi ad Ieroſolymitanū epiſcopatū aſſumptus fuit, ut suppleret, quæ Iacobus martyrio p̄euentus perficere nequiuit: Mattheus quoq; ad Macedones acceſſit, qui ad Andreæ iuriſditionē ſpectabant: qui etiam ſimul cū Simeone ad Perſides deueneret & Iohānes ultra Ionios Romā quoq; perrexit. In ſecundo uero trigono/& meridionali aſſignato Tauro, Virgini, & Capricorno p̄dicarūt Andreas, Thadæus, & Thomas: Andreas.n. In Achaia, & Græcia uirgini ſuppoſita concionatus eſt: deinde trāſiuit ad Thraces, & Byzantios Saturno & Capricorno ſubiectos, ut habemus ex Methaphraſte: Quæ regiones in Thomę ditione ſūt collocatæ: Et inde ad Bithynicā regionē, quæ Cancro & Lunæ ſubeſt Iohāni aſſignatā: Et inde ad Pontū Euxinum, & p̄pontidis ambas partes: quæ uſq; ad Aſtacenū ſinum pertinent: & rurſum nauigatione ſuſcepta p̄uenit ad Macedoniā, & Theſſaliā uſq; ad Iſtrum, & tandē in Patris martyrio coronatus eſt. Thadæus in Perſide, & Meſopotamia & partibus ſuperioribus ponti: quoꝝ Perſidem iam Tauro aſſignatā explicauimus: Thomas Indiā ſuperiorem, quæ ſummop̄e barbaricis moribus tenebaŕ, in ſortē ſuſcepit: Brachmanas quoq;, & Hyrcanos ſubiectos Capricorno: Parthos inſup, & Medos/q̄uis hi ſint de iuriſditione Thadæi. In tertio Trigono occidentali, cuius imagines ſunt Piſces, Cancer, & Scorpius, ſortē habuere Iacobus minor, Iohānes, & Philippus: Hic.n. in Syria dicata Scorpioni cōuerſatus eſt: Iohānes poſt Paleſtinā in Aſiā peragrauit, & ingreſſus Ioniā morabatur in Epheſo percurrēs tn̄ aliquādo p eccleſias, quæ ad Phrygiā, & minorē Aſiā pertinent Cancro & Lunæ ſubiectā: Iacobus aūt minor q̄ perrexerit, aut ſi diſceſſerit a Iudæa ex hiſtoriis nō habemus, ſed tm̄modo fuiſſe epiſcopum Ieroſolymitanū uirum utiq; ſanctimonia, & deuotione inſignē: Hic ſaltē ibi docuit, quo conuenerant (ut Lucas narrat) illi, qui erant ex Cilicia, Pamphilia, & huiuſmodi regionibus, quę a Piſcibus aſpiciuntur, ut & ipſe gaudeat ſuo populo cōducto in obſequium Chriſti. In quarto trigono aquilonari, cuius imagines ſūt Aries, Leo, & Sagittarius, concionati ſunt Mathias, Petrus, & Iacobus maior: Mathiæ.n. in ſortem uenit Iudæa, Idumæa & concaua Syriæ, quæ Arieti ſubiecta eſt: Petro Italia/maxime Roma, quæ a Leone penitus regitur: Iacobo uero maiori Hiſpania, ubi uſq; ad pręſens fulget miraculis immenſis, quæ ſimul cum Celtica, Thuſcia, & Arabia fœlici a Sagittario, & Marte diſponitur. Quę omnia ſecundū analogiā intelligantur relata ad ſupramundanos cœlos,

Iohā. Paulus Simeō Math. Iohā. Andre. Metha. Thadæ. Thomas Philip. Iohā. Iac. mi. Lucas. Math. Petrus Iac. ma.

aſpectus, & planetas, ad quorum duodenas metas formata eſt utraque eccleſia: & cũ utraque habeat eundem influxum, eadem cenſeri poteſt: Nam eccleſia noſtra eodem influxu confota, eodẽ ordine collocata, & ab eodẽ fluuio quadrario egrediẽte de paradiſo uoluptatis irrigata, qua Iſraelitica familia, poteſt dici uera domus Iſrael, & tanto fœlicius, quanto meliori influxu gaudet. Pro hac igitur & pro ipſius ouibus, quæ perierant, dicit ſe ueniſſe Saluator: qui non mutauit, ſed perfecit, cõglutinauit, & in meliorem ſortem deduxit familiam, & domũ ipſam: Sic & principes iſtius familiæ fœlicius hanc rexere, q̃ principes domus illius figuratiuæ: ſed utrique maxima concordia: de qua ſtatim (duce & fauente Deo) diſſeremus.

De conuenientia Apoſtolorum cũ ſignis cœleſtibus. Cap. XII.

ET cũ nõ ſine myſterio unaquæque regio ſuo ſigno ſubiecta aſſignata ſit uni Apſo, hinc pcurrẽdã cenſeo cõuenientiã, quã habet unuſquiſque Apoſtolus cũ ſigno regiõis ſibi aſſignatæ: qđ ut faciamus, uidenda ſunt propria nomina Apoſtolorum, put ex monumẽtis reconditiſſimis Hebreorum excipere potui: quæ nomina cõueniũt cũ iis nominibus quæ habent in דִּבְרֵי הַיָּמִים, ideſt in uerbis dierum. Et hæc nomina ſunt, Primũ ipſorum Apoſtolorum principis שִׁמְעוֹן הַכֵּפִי Simehon hacephi, qui a nobis dicitur Simehon Petrus: Simeon.n. audiens, uel obediẽs interpretatur: hacephi autem eſt petra, & non caput, ut aliqui decepti affirmant: non.n. eſt uocabulum Græcũ, ſed Syriacũ petrã ſignificãs. Secũdi apoſtoli nomẽ eſt אֱלְעוּזִי Aleuzi, ideſt Deus fortitudo mea: pro quo nos habemus Andreã, qui rñdens pabulo interpretaṫ. Tertius eſt Iacobus maior, qui proprio uocabulo dicitur יַעֲקֹבָה Iahacobah. i. opprimẽs: ſed lr̃is uerſis more hebraico dicẽdo קֹבַע cabah, galeã, aut galeatũ ſignificat. Quarti nomen eſt פּוֹלִיפוֹשׁ Polipos. i. humile os, aut humiliatio oris: pro quo nos Philippũ habemus. Quintus בְּרָכְיָה Barachiah, ideſt benedictus a Domino: pro quo neſcio quo modo habeamus Bartholomæũ, quẽ filiũ ſuſpendentis aquas interpretãtur: Bar enim eſt uocabulũ potius chaldaicum: q̃ hebreũ, nec in nominibus hebreis aliquando reperitur Bartholomæus. Sextus יוֹחָנָה Iochana, quẽ Iohannem dicimus, & Dei gratia interpretatur. Septimus תַּמְנִי Tamni, qui Thomas eſt, & geminũ, uel dydimũ importat. Octauus מֵדוֹן Medon, ideſt diiudicans: pro quo nos habemus Matthæum, quẽ donatũ interpretantur aliqui exiſtimantes nomẽ illud deſcendere a uerbo נָתַן natan, quod dedit, aut donauit ſignificat. Nonus Iacobus Alphei, uel Iacobus minor, qui proprie dicitur יַעֲקֹב Iahacob, quem ſupplantatorem, aut ueſtigiatorem, uel imitantem ueſtigia ſignificat. Decimus Thadæus, qui proprio uocabulo dicitur חֲשֵׁפָא Chaſepha, ideſt comprimens, uel uim inferens, & nõ a תּוֹדָה Todah, quod laus

interpretatur. Vndecimus Simon Cananeus, qui ꝓprio uocabulo שמעם Samam, quod interpretatũ dicitur nomen matris, aut deſtruẽs eos. Duodecimus מתתיה Matathia, ideſt donatus a Deo, qui ſorte (Deo iubente) electus fuit in loco proditoris. Proſequẽtes autem ordinem caſtramentationis, & conuenientiam familiarũ Apoſtolicarũ cũ tribubus Iſraeliticis, & cœlorũ aſpectibus, ad quos caſtrametati ſunt, incipiemus a Samam, cui geminæ interpretatiõis Geminorũ imago attributa eſt: Et bene nomen matris ipſi competit: quia (ut in quibuſdam occultiſſimis monumentis repperi) frequentabat inuocare nomen ſummæ matris Mariæ uirginis, cuius fauore hoſtes Chriſti, & eccleſiæ deſtruebat: quem æmulans eccleſia ſupplex ait: Da mihi uirtutem contra hoſtes tuos. Et quia feruidus fuit in hoſtes Chriſti, hinc merito Cananeus, ideſt Zelotes dictus eſt: qui etiam tanq̃ cœleſtia brachia corporis myſtici amplexus eſt fidem, honorem Chriſti, & eccleſiam Ieroſolymitanam, quæ tunc inter omnes eccleſias præcipua erat. Pro illius itaq; defenſione, & tutela fidei Chriſti cũ ipſo crucis patibulum ſuſtinuit. Libra, qua æqua lance appenduntur cõmutanda, & diſtribuẽda, Bartholomęo, uel Barachię dicata eſt, qui bñdictio Domini dicitur: Nam benedictio Domini æquo libramine, & debita portione diſtribui debet, & aqua gratiarũ iuſta ſtatera appendi, ut unuſquiſq; in pace quieſcat: Hinc fit per illum, qui uirtutem haurit a ſigno cœleſti, & influxu ſupercœleſti, qui membris ſeſſionis pręficitur. Matthęus, qui Midon dicitur, & diiudicans interpretatur, Aquarium poſſidet, qui eſt ſignum reſpondens cruribus, qbus bene diiudicans inter diuina, & terrena, recedens a terrenis, quibus abundabat ſedens in Teloneo, iter arripuit poſt Chriſtum ad cœleſtia, ſcripſitq; euangelium, quod pro cruribus, & firma columna chriſtianę religionis habetur. Thadæus, qui Chatepha, ideſt conculcans, comprimens, aut ui rapiens dicitur, Taurum ſibi uendicat collo correſpondentem: quia ſicut hic collo iugo ſubmiſſo omnẽ terram quãuis aſperam domat, & ſoluit, ſic Thadæus ſtatim ſuppoſito collo iugo Chriſti ad inferioris ponti regiones uenit, ubi efferas, atq; indomitas nationes, quaſi belluarũ more degentes ſuo ſancto dogmate (ut in geſtis eius legimus) chriſtianam religionem erudiens fidei dominicæ ſubiugauit: durumq; barbaricarum gentium ad fidem reducendarum iugum portauit. Andreas, qui Eleuzi, ideſt fortitudo mea, Virginis regiones in præcipuam ſortem habuit, exiſtens & ipſe uerus Virgo, integerrimę uidelicet uitę, & primogenitus illius, qui corona uirginum exiſtens in horoſcopo habuit Virginem, & de Virgine natus eſt. Huius itaq; fauore redegit in ſeruitutem regiones Virgini dicatas docens cõprimere ilia, quibus Virgo præeſt, & omnia uaſa luxuriæ, ut ſeruirent Deo in mũditia cordis, & corporis. Thomas, qui Didymus, aut Geminus dicit̃, Capricornũ poſſidet, qui geminorũ antiſius exiſtit, & ipſe geminus,

Simeo[n] | Eccleſia | Bartho: | Matth[eus] | Thadę | Andrea[s] | Thom[as]

minus,quia Sol illuc intrans incipit geminare curſum denuo aſcendens. Et ſicut Capricornus in Zodiaco extremum poſſidet locum, ſic Thomas ad Indiam uſq; extremam terræ habitabilis regionem concionaturus acceſſit:Ibiq; incolarum genua duriſſima ad redẽptoris cultum ui mirabili flexit,quam ſuſcepit a ſupramũdano Capricorno, qui corporeis genibus,&
Iacobi melioribus prępeſt.Iacobus minor Iahacob.i.ſupplantator,aut ueſtigiator nuncupatus Piſcium ſignum,& regiones eius adeptus eſt: Hoc.n.ſignum pedes reſpicit,a quo & melioribus piſcibus uirtutem hauriens didicit,& docuit ſupplantare,atq; conculcare omnia inferiora,& perfecte obſeruare ueſtigia Chriſti eius pfectus imitator:Nazareus.n.fuit Ieſu Nazareni diſcipulus,nunq̃ tonſus, nec uiribus diminutus, templum frequentabat,&
Hiero. orationem,adeo,ut eius genua duritiem camelorum, Hieronymo teſte,ſuſceperint.Sed fœlicius intrauit in tabernaculum non manufactum, in quod Chriſtus ſemel introiuit pro omnibus: Vinum & ſiceram non bibit, neq; omne, quod inebriare poteſt, & diſtrahere a Deo,& diuinis: non tamen inde Chriſtum excedens, qui uinum bibit, cum hic ebrietatẽ pati nequiuerit omnibus ꝑdominans, a quorum multis abſtinere debent, qui ipſius
Iohãnes Chriſti uolũt ſequi ueſtigia.Iohãnes,qui & Iochana,Dei gratia dicitur,cũ Cancro conuenit omniũ ſignorum ſublimiſſimo, ſicut ipſe ſublimiſſimus
Hiero. fuit in charitate omnium uirtutum pręcipua:iuxta illud Hieronymi: Qui priuilegio amoris cæteris altius meruit honorari. In ipſo quoq; uerus ſol ſublimiſſimum ſe oſtendit,ſicuti eius doctrina, & priuilegia indicant, ueluti hic ſol ſublimẽ ſe prębet in Cancro:cuius imago pectus aſpicit repręſentans illum ſuperiorem fautorem pectoris illius,in quo dormiens Iohã
Philip. nes potauit (ut ait Hieronymus)fluenta euangelii. Philippus, qui Polipos dicitur cum Scorpione cõuenit,qui ſemper os humile , & depreſſum in terram portat,& inguini præeſt: qui ſi in malum accipitur, & uenenoſi ſcorpionis figuram gerit,illos ſcorpiones malos innuit,qui blanditiis decipiunt homines,& benignitate ſimulata inguinẽ,& omnia uaſa laſciuię,&
Apoca. concupiſcentiæ in luxuriã mouent:de quibus in Apocalypſi:Data eſt locuſtis poteſtas,ſicut habent poteſtatem ſcorpiones terræ: Non quidẽ hæc paruula animalia,ſed nequiora iſtis,quæ aliquantulum infra referans ait: Et habebant ſuper ſe locuſtæ.ſ.& ſcorpiones angelum abyſſi,cui nomen Abadon.i.exterminator,ſuper quos calcandos dedit Chriſtus Apoſtolis poteſtatem.Si autẽ in meliorẽ ſortẽ accipiatur ſcorpio, ille cœleſtis v3,ut fieri debet,tunc antidotũ eſt,& medicina ſcorpionis huius uenenoſi,ſicuti ſerpens ille ſuperior,cuius imaginẽ iuſſit Dominus erigi in deſerto,in medelam fuit eorum,qui mordebantur a ſerpẽtibus uenenoſis: Cum hoc igitur meliori ſcorpione cõuenit Philippus,qui patrem uidere flagitabat in ſanitatem incredulitatis,& uulneris illati per morſum antiqui ſerpẽtis:quod

fuit potiſſime obſcuritas, ignorantia, & impotentia rerum diuinarum ca-
peſcendarum. Cum ipſo quoq; ſermonem habuit Chriſtus, quando de pa-
nibus ſatagebat prouidere in ſalutem animæ & corporis turbæ defeſſæ,
dum ſequeretur Chriſtum: Qui etiam eunuchum ſanauit medela ueritatis
declaratę. Hic quoq; humilis ore & corde inguina laſciuię bullientis com-
primit: Nullus enim poteſt eſſe continens, niſi Deus det: nec donat Deus,
nec audit, niſi humilem, & trementē uerba ipſius. Mathatia, qui & Ma- Math.
thias donū Dei dicitur, uel donatus a Domino, quia peculiari ſorte Apo-
ſtolorum cœtui donatus fuit: Dixerant enim Apoſtoli: Domine oſtende,
quem elegeris ex his duobus unum. Arietem ſibi uendicat Deo ſæpius in
lege oblatū, & donatū: Habuit autem in ſortem regionem Iudeę, regio-
nem quippe ſorte diſtributam electo populo. Symeon, qui caphi. i. Petrus Petrus
dictus eſt, Leonem, Romā, & omnia directa a Leone ferarū principe me-
rito ſibi ſubiicit princeps Apoſtolorum effectus: In quo uerus ſol, ſicut hic
cœleſtis in Leone, oſtendit maximam uim: tantā enim uirtutem ei contu-
lit uerus ſol, ut ſola umbra ſanitatem conferret infirmis, & ſummum api-
cem in Apoſtolico cœtu, & tota eccleſia tenens eam poteſtatem haberet,
cui portę, & uirtutes infernales cederent: Vnde fuit uerus Leo, de quo Sa- Sapiēs
piens in Prouerbiis ait: Leo potentiſſimus beſtiarū ad nullius pauebit oc-
curſum. Iacobus minor, qui & Iahacobah, opprimens, ſed litteris inuerſis Iacob.
galeatus dicitur, Sagittarium obtinet, qui Hiſpaniæ præſidens effectus
fuit oppreſſor gentilitatis ſalutis galea obtectus & defenſor populi hiſpa-
niæ, quem ſuſcepit, hucuſq; miraculis, & magna tutela eū protegēs: Nec
tantum illius populi tutelam accepit, ſed cunctorum, qui ad ipſum confu-
giunt omnibus ſuffragiorum beneficium præſtans. Hæc percurrimus, nō
tantum ut demonſtraremus cōuenientiam Apoſtolorum cum ſignis cœ-
leſtibus a quibus abſoluti, & cœli effecti enarrarunt ubiq; gloriam Dei,
ſed ut innueremus eam correſpondentiā harmonicam, quam habent cum
ſupercœleſtibus ſignis, & cum duodecim præſidibus ſignorum cœleſtiū,
ut ſicut illorum pręſidum nomina ſcripta ſunt in portis ſupernę ciuitatis,
ita hi apoſtoli effecti fundamenta concinna portis, & toti ciuitati orna-
rent ipſa fundamenta nominibus eorum: Hauriebant enim uim ſuam
non a cœleſtibus ſignis, ſed ſimul cum tribubus duodenis a melioribus Pſal.
fontibus, de quibus dicitur in Pſalmo, Benedicite Deo Dño de fontibus
Iſrael: Ibi Beniamin, ibi principes Iuda, pricipes Zabulon & Nephtalim,
& quicunq; principes ad utraſq; tribus ueras, & figuratiuas pertinent: a
quibus fontibus hauriēs utraq; familia breuiſſimo tempore creuit in im-
mēſum numero, & chariſmatibus, ſed multo fœlicius Apoſtolica & Chri-
ſtiana familia, quę non tantum creuit in ſexcenta tria milia quingentos &
quinquaginta, ſed in turbam copioſiſſimam ex omni tribu & lingua, po-

pulo & natione/quā dinumerare nemo poterat. Nec ſolum cum figurati/nis & umbraticis chariſmatibus,ſed ueris & manifeſtis.

Conueniunt etiam Tribus cum imaginibus,ad quorū aſpectus caſtra/metabantur. Cap. XIII.

ETſi (ut diximus) populus Iſraeliticus exemptus erat ab influxu ſyderum,nō tamen habebatur prẹter ipſorum ordi/nem/ſed illis correſpondebant/ut ab eorum numinibus,& a uirtute magni nominis ſua circūuolutione in ipſa partiti/fa/uorem ſuſciperent,& amplecterentur omnia/quæ ſignis illis correſpōdēt/omnium domini effecti maxime in figurata familia. Hinc figuratiua/cui omnia in figura contingebāt/caſtrametari iuſſa eſt ad cœlorum & ſignorꝫ aſpectus:Ad orientalem.n.plagā,ubi ſunt hæ imagines Gemini/Libra/&
Iehu. Aquarius/ caſtra locarunt Iehuda, Iſſacar, & Zabulon:Iehuda confeſſio uel celebritas interpretatur,quę debet dari geminæ naturæ Meſſiệh,aut Deo qui dedit geminā legē,quæ tamē una eſt,ſicut illę duæ imagines ge/
Mer. minorꝫ pro uno ſigno computātur: Quā legē interpretatus eſt Mercurius melior,q̄ ille qui Geminis pſidet: uerus.n.eius interpres ille fuit:de quo in/
Aba. quit Abacuc.Hic eſt Deus noſter,qui adinuenit omnē uiam diſciplinę,& tradidit eā Iahacob puero ſuo,& Iſrael dilecto ſuo:poſt hæc in terris uiſus eſt,& cum hominibus cōuerſatus eſt proprio ore ipſam legē interpretās: ad quam acceditur per ueram cōfeſſionem fidei,tam corde q̄ ore,dicente
Paulus Paulo:Corde.n.creditur ad iuſtitiam,oris autem confeſſio fit ad ſalutem.
Iſaias Iſſacar mercedem ſignificat,quæ libratur ſecundum uniuſcuiuſq; merita, dicente ſcriptura pleriſq; in locis:Tu reddes unicuiq; ſecundum opera ſua.
Zab. Hinc dicitur Iſſacar caſtra iuxta Libram locaſſe. Zabulon habitaculum uel terminum pulchritudinis ſignificat/quod hoſpitium habemus poſt fi/dem,& merita prẹſentata atq; librata:Quod habitaculum erit in dextera ſummi & ueri tabernaculi,ad quā collocandæ ſunt omnes oues pręmium ſuſcepturæ: In qua dextera ſunt aquæ illæ, quæ ſupra firmamentum eſſe dicuntur,hinc iuxta Aquarium caſtra ſua locauit. In plaga meridionali, cuius ſunt tres imagines Taurus, Virgo,& Capricornus/caſtrametatæ ſūt
Reubē Tribus Reuben,Simeon,& Gad.Reuben primogenitus tentoria erexit iuxta Taurū,qui eſt princeps armentorꝫ,& domeſticorꝫ aialiū, atq; robu/
Iahac. ſtiſſimū eorꝫ. Ideo de Reuben dixit Iahacob ī ſuo teſtamētario uaticinio.
Lia Reuben tu fortitudo mea.Interpretaẗ quoq; filius uiſionis dicēte Lia:Sic uoco eū:qa uidit Dñs afflictionē meā.Caſtrametatus eſt igiẗ iuxta Taurū
Moſes illum,de quo Moſes,dū Ioſeph bñdiceret,ait: Quaſi primogenitus Tauri pulchritudo Ioſeph.Accōmodate quidē aſſimilatur Reubē, & participat de priuilegio Ioſeph,qa uidit afflictionē eius & cōpaſſus eſt liberās eū, qū fratres eius uolebāt ipm occidere, ſicut Deus uidit afflictionē mřis parui/

penſę a pře Iahacob: Vñ utrinq; bene filius uiſionis nũcupať. Simeon inſi Simeō
gnia ſua erexit ĩ Virginẽ, ſignũ equidẽ ſterile, ſicut & ipſe ſatis ſterilis fuit,
iuxta pris oraculũ q̃ ait: Diuidã Simeon & Leui in Iahacob, & diſpdã eos
in Iſrael: Diuiſum.n.fuit Robur eius in frẽs, & in ſe diminutũ. Gad, de q̃ pr̃ Gad
ait, Accingeť retrorſũ, iuxta Capricornũ caſtra locauit, in quo ſol accingiť
ut retrorſũ pgẽs reaſcẽdat ſicut deſcẽderat: Accinctus eſt.n. Gad retrorſũ
ut hẽt nřa traductio, quis dicať aliter in ueritate lræ: de quo alibi diceť. In
plaga aũt occidẽtali ubi pictæ ſunt figurę Piſciũ, Canceri, & Scorpiõis, ca
ſtra locarũt Ephraim, Manaſſes, & Beniamin. Ephraim iuxta Piſces aciẽ Ephraim
direxit: quod ſignũ aqueũ eſt & ualde fœcũdum, ſicuti eſt natura piſciũ &
aquaꝝ. Hinc introeũte ſole in ipm incipit terra germinare, & piſces in aqs
effundere oua, aues quoq; & aialia ad geniturã ſe diſponere: & bene iuxta
fertile ſignũ caſtrametatus ẽ Ephraim/ quẽ frugiferũ interpťanť: Hũc bñ/
dicẽs auus eius Iahacob poſita dextra manu ſup eũ dixit: Creſcat Ephra/ Iahac.
im in multitudinẽ ſup terrã. Manaſſes autẽ quẽ obliuionẽ interpretanť ad
Cãcrũ caſtra locauit, in qđ ſignũ cũ intrat Sol, quaſi ſui aſcẽſus oblitus re/
trogradiť deſcẽdere icipiẽs. Hinc nõ ſine ſacramẽto cũ auus eũ bñdiceret,
cãcellatis manibus poſuit dexterã ſupra Ephraim minorẽ natu, præponẽs
illũ Manaſſe, aperte indicans retroceſſionẽ ipſius Manaſſe. Beniamin ad
ſcorpionẽ inſigne erexit, ſignũ utiq; occidentale de directo oppoſitũ cõtra Manaſ.
ſigna orientalia, in quoꝝ uno Iehuda caſtrametabať (ut in lib. Numeroꝝ
& Ioſue dř) qñ terra ꝓmiſſionis diuidebať. Initiũ ſortis filioꝝ Iehuda eſt a
ſũmitate mare ſalſiſſimi, & a littore ei⁹, quæ reſpicit ad meridiẽ: graditurq;
cõtra aſcenſum Scorpionis, cõtra quẽ ẽt locauit Beniamin caſtra, ut ſimul Benia.
unus hinc, alius inde ãplectẽtes Scorpionẽ cœleſtẽ, ꝓualerent cõtra Scor/
pionẽ inferiorẽ & malũ, & cõtra oĩa uenena colubri illius, de q̃ dř: Erit Dan
coluber ſup uiã, ceraſtes ſup ſemitã, mordẽs calcaneũ equi, ut cadat equita
tor retrorſũ. Ex Tribu.n. Dan exiit ſerpẽs ceraſtes Ieroboã, q uenenauit to/
tũ Iſrael deducẽs decẽ tribus ad idolatriã erectis uitulis in Samaria, ut ha/
beť in.iiii.uolu. Regũ. Cõtra qđ uenenũ ꝓualuerũt ſolę tribus Iehuda & Bẽ Regũ
iamin perſeuerãtes in cultu ueri Dei, & adorãtes in tẽplo Ieroſolymitano.
In trigono aquilonari, ubi ſunt figuræ igneę Arietis, Leonis, & Sagittarii,
rñdẽtes igni aqlonari ſupramũdano, caſtra locarũt Dan, Aſſer & Nephta Dan
lim, & q̃optime Dan, qđ iudiciũ interpťanť, aciẽ dirigit in aqlonẽ, uñ p ſe/
ueꝝ inditiũ pandiť oẽ malũ. Et id facit iuxta Arietẽ aial qdẽ qđ offerri iu/
bet lex ad cõburendũ in expiationẽ peccati ſimul cũ uitulo, qđ offerť pro
pctõ, ut eſſet ipm Dei iudiciũ in peccantẽ. Aſſer, qui diuitię interpretať,
iuxta Leonẽ & aqlonẽ/ uñ uenit aurũ/ exercitũ ſtatuit: Eſt.n. Leo aial aqlo/
nare, robuſtũ, & ferociſſimũ. Et de Aſſer dixit Moſes dũ ipſum bñdiceret: Aſſer
Ferrũ æs calciamẽtũ tuũ: Quæ denotãt aqlonare robur, ut patet ſciẽtibus, Moſes

Iaha. & de abundantia eius, & diuitiis dixit pater Iahacob. De Aſſer pinguis
panis eius, & prębebit delitias regibus. Et de robore eius in inimicum ſe/
quitur Moſes. Equitator cœli auxiliator tuus. Et iterũ: Expelles a facie tua
Nepht. inimicũ & dices: Cõtere uigore uidelicet Leonino. Nephtalim manipulos
componit uerſus Sagittarium, aut arcitenentem: ſic.n. Hebrei ipſum uo/
cant: qui & ipſe in parte aquilonis eſt, unde diriguntur ſagittæ in flagitio/
ſos: Quæ quia comprimuntur, quando pœnitentia aut meritum ęqua tru/
tina reſpondet peccato, flagitio, & inde iudicio punienti, ideo iuxta illud
ponitur Nephtalim, qui non ſolum dilatationem ſignificat, ut habetur in
Chaldaicis interpretationibus, & ſupra diximus, ſed ęquationem iuxtam
ueram etymologiam uocabuli. Venit.n.a פָּתַל Patal quod eſt æquauit.
Hinc mater Rachel ei nomen imponens dixit. Comparauit uel æquauit
me Dominus cum ſorore mea, ideo uocabitur nomẽ eius Nephtalim.

De concordia benedictionum, quas dedit Iahacob ad filios ſuos duo/
decim cũ duodenis populis, quibus prędicarunt duodecim Apl̃i, ſecundũ
ordinem ſignoꝝ, quibus reſpondent. Cap. XIIII.

IAm aliqualiter explicauimus concordiam utrarũq; tribuũ,
figuratiuę uidelicet & apoſtolicæ familiæ cum ſignis cœle/
ſtibus: Nunc uideamus q̃ concinne uaticinatus fuerit de
Iſrael utraq; in extremo uitæ ſuæ pater utriuſq; familiæ Iſrael, q de
Reuben ait: Reuben primogenitus meus, tu fortitudo mea, & principium
doloris, aut uirilitatis meæ: prior in donis, & maior in imperio: Vel ut ha/
bet ueritas litteræ: Reſiduũ doni, aut tumefactionis, & reſiduum fortitu/
dinis: Effuſus es ſicut aqua, non creſcas, quia aſcendiſti ſtratũ patris tui, &
maculaſti lectulum eius: Quod oraculum pro maiori parte ſatis claꝝ eſt:
Fuit enim primogenitus, & principium fructus uirilitatis paternæ: Macu
Gẽn. lauit quoq; thorum paternum, quia cõmiſcuit ſe cum Bala concubina pa/
tris ipſius ancilla Rachel, ut habetur in Geneſi: Quapropter fecit ſe peni/
tus indignũ cœleſti influxu: hinc dixit pater: Non deſcẽdet ſuper te illud,
quod tibi paratum erat uidelicet, quia poſuiſti obſtaculum maculans pa/
ternũ cubiculum: Vnde ſequitur: Reſiduum doni, & reſiduũ fortitudinis,
quod tibi uidelicet debebatur ratione primogeniturę, non do: Nam effu/
ſus es uelut aqua, ideo nõ reſtat, quod uidelicet tibi dem: Pro quo nos ha/
bemus, Non creſcas: & ratio eſt, quia poſuiſti obſtaculum maculans tho/
rum patris tui, & polluens uiam, aut curſum aſcenſus. Quæ hic dicta de
Reuben cum his quæ dicentur de aliis filiis, uel tribubus, locum habent in
familia genita a Patre Chriſto, cuius Iahacob typum gerebat. Hinc ille
CHRISTVS. tanq̃ uerus pater, & redemptor ueræ Iſraeliticæ familiæ dixit: Non ſum
miſſus, niſi ad oues, quæ perierant domus Iſrael. De qua domo uera, &
figurata potius q̃ de figurante pater antiquus Iahacob breui ad maiores

ſuos demigraturus Spiritu ſancto plenus dixit ad filios ſuos הֵאָסְפוּ hea-
zephu. Quod non congregamini ſignificat, ut habet mendoſa traductio,
ſed augemini, & creſcite meritis, atque lumine, ut poſſitis cape ea profunda
myſteria, quæ uaticinari uolo uentura uobis in extremo tempore. i. in ulti-
ma ętate, quando ueniet Meſſiah. Poſtea ſequitur הִקָּבְצוּ hicabzu. i. con-
iungimini non tantũ uos, qui eſtis de ſtirpe mea, ſed omnes, qui principari
debent, aut militare ſub Deo in utraque familia: Hinc notãter dixit: Audite
filii Iahacob. i. uos qui de lumbis meis proceſſiſtis, & proceſſuri eſtis: Et ite-
rum ait: Audite filii Iſrael. i. omnes, qui militaturi eſtis ſub Deo: A lõge. n.
ſequens ueſtigia ueritatis ſum Iahacob, Deo autẽ familiaris, & ab eo prin-
cipatũ uerum obtinens pro filiis meis nouiſſimis, de quibus dictum eſt:
Cõſtitues eos principes ſup omnẽ terram. Iſrael nuncupor prædicens ea,
quæ uentura ſunt filiis illis melioribus/& melioris familię principibus, qui
nati ſunt pro patribus ſuis, & cõſtituti principes uerę familię pro illis, qui
fuerunt in figuratiua. Ad hanc itaque figuratiuã familiam dico/Reubẽ pri-
mogenitus meus: Dirigitur. n. hic ſermo ad populũ reſpondentem primo
ſigno cœleſti, qui eſt Aries, aut uirtuti angelicæ ſiue diuinæ ipſi prę
ſidenti:
Hic populus eſt habitans Iudeã, Idumęã, concauam Syriæ, Aegyptũ (ut
Hebrei aſſerunt) Britãniã, Galliã, & Germaniam. Bene profectò populus Heb.
Iudaicus (ut a priori incipiã) dicitur filius uiſionis, cum omnis penè ui-
ſio, & ꝓphetia populo Hebraico data ſit: qui & priuilegio primogenituræ
decoratus eſt Dei teſtimonio, qui in Exodo ait: Iſrael primogenitus meus: Exo.
Cuius præcipua, & regia Tribus fuit Iehuda: unde aliquãdo ſumitur Iu-
deus pro tota familia Iſraelitica, iuxta illud Pauli: Iudeo primo, & Græco. Paulus
Tu fortitudo mea, & principiũ uirilitatis meæ: Quod de utraque familia fi-
guratiua, & uera ad unguẽ uerificatur: Nã prima & præcipua ſigna uir-
tutis, & roboris excęlſi ſummus Pater Deus oſtẽdit deducens primogeni-
tum ipſius de Aegypto, & in noua familia prima miracula, & ſigna fecit
in Iudea & circũadiacenti regione: Nec defuit Aegypto, in qua primos
annos deduxit. In Gallia quoque adeo robur ſuũ pfudit, ut Rex ipſius Chri
ſtianiſſimi nomine decoratus ſit, & præcipuã tutelã habeat pro Patre lite-
rarum ſtudio, & armis. Et Germania Imperatorẽ eligit, qui pręcipua inſi-
gnia gerit principatus ad tutandã Patris Chriſti & Dei familiam. Verum de
populo Iudaico uerificatur illud, quod ſequitur: Reſiduũ doni, & reſiduũ
fortitudinis, quod tibi debebatur tanquam primogenito, dare nequeo, ſic tuis
malis meritis exigentibus: maculaſti. n. cubile, & decorem Patris tui incu-
ſans ipſum falſò, inferens opprobria, & iniurias quamplurimas, conſpirans tã-
dem maxima nequitia in eius necem: Ideo effuſus es ſicut aqua: Ex illa. n.
ſi effundatur, minus reſtat in uaſe, quam ex quocunque alio liquore: Hinc aquæ
effuſæ bene ęquiparatur populus Iudaicus, quia ſtatim euacuata ſunt oĩa

chariſmata ab eo: Defecit.n.cito eccleſia Ieroſolymitana, & ea, quæ erat in tota Iudea/adeo ut nihil chriſtianitatis ibi relictum ſit, niſi tantummodo nomina, & aliqualis memoria locoꝝ, in quibus celebratę fuerunt illę ſummę reuerendę primitiæ Chriſtianitatis: ad quæ uiſitanda conueniunt hac etiā noſtra tempeſtate nōnulli. Viuit igitur adhuc in illa regione paruulus igniculus Chriſtianitatis, ut habeat locum illud Moſaici oraculi: Viuat Reuben, & nō moriatur, & ſit paruus in numero, quia paruulus eſt Iudeę locus, paruuſq; ibi Dei cultus.

Digreſſio, cur ordo primarius non ſeruabitur. Cap. XV.

NEc mirabitur quiſpiā, ſi non ſemper proſequemur eundē ordinem in applicatione tribuū, & familiaꝝ inſimul cū ſignis cœleſtibus, & populis eis correſpondentibus, cū ſcriptura ſacra ordinē ipſum pluries imutet: In benedictione.n.pr̄is Iahacob, & in deſcriptione facta in lapidibus, quæ dicunt urim ue tumim idem ordo ſeruatur: alius uero in locādis caſtris: alius in benedictione data a Moſe: alius in Apocalypſi. Et ut uariationem ipſam proponamus, hic ſubnectemus unūquēq; ordinem ſeorſum.

In benedictione Iahacob.	In caſtrametatione.	In benedictione Moſi.	In Apocalypſi.
Reubē.	Iehuda.	Reubē.	Iehuda.
Simeon.	Iſſacar.	Iehuda.	Reuben.
Leui.	Zebulon.	Leui.	Gad.
Iehuda.	Reubē.	Beniamin.	Aſſer.
Zabulon.	Simeon.	Manaſſe.	Nephtalim
Iſſacar.	Gad.	Ephrai.	Manaſſe.
Dan.	Ephrai.	Zabulon.	Simeon.
Gad.	Manaſſe.	Iſſacar.	Leui.
Aſſer.	Beniamin.	Gad.	Iſſacar.
Nephtalim.	Dan.	Dan.	Zabulon.
Ioſeph.	Aſſer.	Nephtalim.	Ioſeph.
Beniamin.	Nephtalim.	Aſſer.	Beniamin.

Aliæ quoq; uariationes factę reperiuntur: Nam ad explorandam terram promiſſionis electi fuerunt principes alio ordine, & aliis in locis, ſed quæ dicta ſunt, ſufficient ad explicationem, & comprobationem eorum, quæ diximus. Nec ſecus fecere qui a ſecretis cœleſtibus erant in enumeratione principum figuratæ, & ueræ familię: Hic eſt.n.uarius ordo eorum.

In Matthęo	In Marco	In Luca	In Actibus.
Petrus.	Petrus.	Petrus.	Petrus.
Andreas.	Iacobus Ze.	Andreas.	Iohānes.
Philippus.	Iohānes.	Iacobus Ze.	Iacobus Ze.

Bartholomęus.	Andreas.	Iohãnes.	Andreas.
Iacobus Ze.	Philippus.	Philippus.	Philippus.
Iohãnes.	Bartholomęus.	Bartholomęus.	Thomas.
Thomas.	Matthęus.	Matthęus.	Bartholo.
Matthęus.	Thomas.	Thomas.	Matthęus
Iacobus Al.	Iacobus Al.	Iacobus Al.	Iacob' Al.
Thadęus.	Thadęus.	Simon.	Simõ Ca.
Simon Ca.	Simon Ca.	Thadęus.	Thadęus.
Iudas.	Iudas.	Iudas.	Mathias.

Cur autem id in utraq; familia ſuis rationibus, & ſacramentis factum ſit, multa dicenda forent,quæ forſitan longius abducerent/ q̃ præſens negotium exquirat:Sed ne id caſu,aut ſine ratione factũ fuiſſe credatur,aſſignabimus ſaltem rationem,quare Moſes,dum tribubus benediceret,prętermiſerit Simeonẽ,quaſi ipſius oblitus,in cuius loco poſuit filium Ioſeph Manaſſem,qui obliuio interpretatur:In hoc enim fuit cõformis cum Iahacob,qui ad Simeonem deueniens dixit:Simeon, & Leui uaſa iniquitatis bellantia:Iſti quidem a robore excęlſo uim robuſtam ſuſceperant, ſed quia ipſa abuſi ſunt in Sichimitas,& in fratrem Ioſeph, hinc ſapiens pater,& plenus Deo non tantum proteſtatur conſilio,& furori eorum non aſſentire,ſed maledixit dicens:Maledictus furor eorum,quia pertinax: & indignatio eorum,quia dura:quia in furore ſuo occiderunt uirum,Emor uidelicet,& Sichem filium eius cum populo ipſius:corde autem & uoluntate occiderunt Ioſeph fratrem ipſorum:& in uoluntate ſua ſuffoderunt, uel euulſerunt murum,Sichimitarum uidelicet,aut Taurum: שור Sor.n. murũ & taurum ſignificat.Si igitur pro tauro accipitur,de Ioſeph loquitur/de quo inquit Moſes:Quaſi primogeniti tauri pulchritudo eius. Et ne tam robuſtus furor in duabus illis tribubus collectus noceret,ſequitur diuus Patriarcha:Diuidam illos in Iahacob,& diſpergam eos in Iſrael. Diuiſa itaq; fuit tribus Leui/quæ pro omnibus tribubus tabernaculo ſeruiebat,& ex decimis ab illis oblatis alebantur. Simeoni quoq; nõ benedixit, quia non erat capax benedictionis,nec terminos aſſignauit illi Moſes, uel Ioſue miniſter eius,quando diuiſa fuit promiſſa terra, ſed locauit eum in terminis Iehuda,a cuius bono,& copioſo influxu comprimeretur eius indignatio dura: & capax fieret ex conſortio eius alicuius boni influxus. Leui autem,quem Iahacob noluit benedicere,benedictus fuit a Moſe:q̃a redemit maledictionem ſibi datam, & promeruit benedictionem ex zelo maximo diuini amoris,quem oſtendit contra idolatras,& uituli cultores, ut in Exodo legimus:Nam uidens Moſes uitulum erectum in deſerto, & populum circa ipſum ludentem,dixit:Si quis eſt Domini,iungatur mihi: Congregatiq; ſunt ad eum omnes filii Leui,quibus ait:Hæc dicit Domi-

Exo.

nus Deus Iſrael: Ponat uir gladium ſuper femur ſuum:Ite,redite de porta uſq; ad portam per medium caſtrorum,& occidat unuſquiſq; fratrẽ,amicum,& proximum ſuum:Feceruntq; filii Leui iuxta ſermonem Moſi, & occiderunt in die illa quaſi uiginti tria milia hominum:& ait Moſes:Conſecraſtis hodie manus ueſtras Domino,unuſquiſq; in filio,& fratre ſuo,ut detur uobis benedictio.Ecce igitur quomodo compararunt ſibi benedictionem:quam confirmauit Phinees,quãdo zelatus pro Domino Deo ſuo accepto pugione tranſfodit in membris genitalibus Zambri filium Salumi ducem tribus Simeonis ſimul cum Cozbi Madianite filia principis Madianitarum,cum qua cubabat in iniuriam Dei Iſrael,a quo receſſerãt multi initiati Beelphegor,& permixti cum Moabitis,& Madianitis:& morte unius tanto zelo illata expurgatum fuit ſcelus Iſrael,ut in
Numeri libro Numerorum legimus.Et ſicut leuiticis zelantibus reſtituta eſt benedictio,qua priuati erant ob ſcelus uiolati fœderis,& fratricidii,ſic zelanti Phineę datum eſt ſacerdotium ſempiternum.Cum autem Simeon nullo bono opere redemiſſet commiſſum facinus,nec a patre Iahacob,nec a legiſlatore benedicitur: nec confinia, nec particularem ſortem in diſtributione promiſſæ terræ ſuſcipit:Nam collocatus fuit in Iehuda, ut ha-
Ioſueh bemus in decimo nono capite libri Ioſueh. Si igitur,& nos poſtponentes eum aliquo ſibi conuenienti loco aſſignabimus, id ſuo ſacramento, & ratione fiet.Aliæ quoq; tribus non ſine cauſa hic prætermittenda (ut aſſignauimus) tranſmutatæ ſunt.

Proſecutio concordiæ benedictionum Iſſacar,& Zabulon cum populis eorum. Cap. XVI.

ISſacar ſecundus in caſtrametatione cum ſecundo ſigno,qui eſt Taurus,mihi conuenire uidetur:De illo enim inquit oraculum:Iſſacar aſinus fortis,patiens uidelicet, & robuſtus in ſtudio litterarum,cui illa tribus dedita erat.Sapit etiam aſinus neſcio quid clementiæ,& eius influxus/a quo eſt ſapientia,ut dicunt
Theol. ſecretiores Theologi: Sed hæc myſteria occultiora pro tempore miſſa facientes litteram proſequamur:Robuſtus enim exquiritur ut ſit,qui in doctrina proficere debet,ideo in bñdictione cũ aſino,in ſignis cœleſtibus cum Tauro æquiparatur omnium armentorum robuſtiſſimo. Vidit hic requiẽ,& ociũ ſtudii,quia bonũ,& terrã in qua morabatur ipſa tribus ſine diſcurſu,quẽ ſolent facere mercatores & milites,qa delectabilis,ideo aptauit humeros ſuos ad portandũ magnũ onus,quod in ſtudio lr̃arum eſt.Et factus eſt tributo ſeruiens:Nã ſeruiuit quodãmodo Iſſacar tribui Zabulõ, q diuites,& negociatores ꝓuidebant neceſſaria illis de tribu Iſſacar uacãtibus ſtudio lr̃aꝝ,ut aſſerũt Hebrei.Hinc dixit Moſes,dũ ſuę benedictionis portionẽ diſtribueret:Lætaberis Zabulon in egreſſu tuo,qñ.ſ.huc & illuc

proficiſceris merces conducens:& Iſſacar in tentoriis tuis, habitabit uidelicet, aut frequentabit, ut in mercedem emolumenta uitæ accipiat, ſicut & nomen eius indicat, quod merces interpretatur. Si autem hæc uerba aptentur cum regionibus directis a Tauro, uideamus: Illę enim ſunt maritima paruæ Aſiæ, Perſis, Media, Parthia, Cyclades, Cyprus: In maritimis paruæ Aſiæ fuerunt ſeptem eccleſiæ, quibus prophetia illa celeberrima, & unica in nouo teſtamento Iohanni reuelata in Pathmo inſula, quæ nunc Chios dicitur, dedicata eſt, ut in principio ipſius uiſionis dicitur: Iohannes ſeptem eccleſiis, quæ ſunt in Aſia, gratia uobis, & pax ab eo, qui erat, qui eſt, & qui uenturus eſt, & a ſeptem ſpiritibus, qui in conſpectu eius ſunt, ac ſi ſeptem illi præcipui ſpiritus curam ſpecialem ipſarum gererēt eccleſiarum, quæ ſunt Epheſi, Smyrnæ, Pergami, Thyatiræ, Sardis, Philadelphiæ & Laodiceę, iuxta quas ciuitates eſt inſula Pathmos una de Cycladibus, quæ nunc Chios dicitur, in qua diuina reuelatio illa facta eſt. Et in his locis cum circũadiacentibus regionibus multum uiguit literarum humanarum ſtudium: & multi ex eis in doctrina celeberrimi uiri prodierunt: Ex Epheſo enim Heraclitus dictus Epheſius: ex Scepſi ciuitate in continenti poſita prope Antandrum iuxta Mitilenem fuere ſocratici philoſophi Eraſtus, & Coriſcus, ad quos epiſtolę a Platone datæ reperiuntur: Fuit & Neleus Coriſci filius, Demetrius grãmaticus, & Metodorus: Ex Pergamo illi uicino fuit Galenus: Ibidem cura Attalicorũ regum maxima fuit conſtituta bibliotheca, & in ea ab Appellicone repoſiti fuere libri Ariſtotelici, & Theopraſtici: Ariſtoteles enim bibliothecã, & ſcholam Theophraſto reliquit: & hic primus omnium græcorũ libros congregauit, & Aegypti reges bibliothecæ ordinem docuit: Theophraſtus quoq; eam Neleo tradidit: Neleus uero eandem Scepſim detulit, ac poſteris dedit, hominibus quidem imperitis, quorum negligentia humiditate labefactati, & tineis corroſi fuere libri: ſed ab Appellicone tranſcripti erroribus pleni, ut refert Strabo: Vnde ab aliqbus Philoſophia Ariſtotelica, & Theophraſtica mēdoſa iudicatur: & non illa nitida, & caſta, quam tradiderunt eius authores: Sed quomodocunq; res ſe habeat, prima bibliotheca doctrinæ Athenarũ, quæ mater ſtudiorum erat, in Pergamo fuit erecta: Verum ex uicinitate Athenarum cum illis maritimis cũ eis ſatis conueniebat, q̃uis in regione Græciæ Europeæ ſitæ ſint: Sunt enim inter illa maritima & Athenas Cyclades inſulæ aliquo maris tractu ab utriſq; ſolummodo diſiunctæ, quæ ſimul cum maritimis illis a Tauro directis conueniunt, & cum ſtudioſa tribu Iſſacar: Ex quibus q̃plurimi in doctrina clari traxerunt originem: Ex Co enim habemus Hippocratem, & ut aliqui pro conſtanti aſſerunt, Homerum: Inter quas eſt etiam Delos Apollinis templo & oraculo clara, unde antiqui eorum ſapientiæ magna ſuſcepere fomenta.

Strabo

Occidentẽ q̃q; uerſus iuxta Rhodũ eſt Halicarnaſus ſuo Dionyſio clara:
ex Mitilene uero Pittacus unus de ſeptem ſapientibus egreſſus eſt. Longũ
foret retexere omnes uiros claros, qui ex illis locis prodiere, & quãto labore
incolæ eorum ſtudio litterarum operã dederunt. Ad Perſidem autẽ acce/
dendo/Ibi Magia, quæ ſecretior philoſophia eſt, unde uenerũt hi, qui pri/
Cha. mi Chriſtum adorauerunt: Inde Charundas in doctrina illa præſtantiſſi/
Auic. mus, & Auicena, ut aliqui Aſſerunt. Et q̃uis ſchola eorum fuerit equitandi
& ſagittandi cultus, & ornatus, non defuerunt tamen litterarum ſtudio
in rebus maxime reconditis: Vnde in ſacris fuerunt diligentiſſimi. Omitto
alia multa, quæ de ſtudio, quod habebant incolæ harum regionum, dici
poſſent, cum hæc pauca ſufficiant ad innuendum q̃ concinne conueniat
influxus cœlorum ſuper illas cum influentia tribus Iſſacar, cuius ſtudium
erat incumbere doctrinæ humanitus acquiſitæ: Nam illa diuinitus reue/
lata Leuitis pręcipue data erat. Caſtrametationes uero ut ſequamur/ Za/
bulon tenuit tertiũ locum in plaga orientali, cui dabimus tertium ſignũ,
quod Geminoꝝ eſt, & primũ in triplicitate ſua: cuius regiones ſunt Hyr/
cania, Armenia, Margiana, Cyrenaica, Marmarica, & inferior Aegypti
regio: & huic dictum eſt a paterno oraculo: Zabulon ad littus marium
habitabit, & non maris, ut habet noſtra traductio: Et ipſe ad portum na/
uium, ſupple habebit confinia: & dilatabitur uſq; ad Sidonem. Bene ad
littus marium dicitur extendi, quia ex orientali plaga habet Getuliam &
ומַרְעֲלָה umarhalah / quod noſtri Magdalum dicunt, uel Medala. Ex/
tat & ibi Tyberias cum mari eius. Ex occidentali uero habet Carmelum
montem cum portu/qui nunc dicitur Caſtrum peregrinorum: Habet &
portum Ptolemaidis, quæ nunc Acon nominatur: & extenditur per mare
Syriacum uſq; ad Tyrum, & Sidonem, q̃uis mendoſæ figuræ aſſignent
Ptolemaidã tribui Aſſer: Nam ut expreſſe habemus in oraculo, extenditur
Zabulon uſq; ad Sidonem: Nec aliud priuilegium datum legimus huic
tribui/niſi maria, & portus, per quæ, & ad quos ſuas merces conducerent:
Quæ omnia conſequũtur regiones a Geminis directę: quarum prima eſt
Hyrcania ſita ad mare Hyrcanum, uel Caſpium: contra quod mare diri/
gitur etiam Armenia maior. Cyrenaica quoq; regio in mare tendit contra
Græciam: Marmarica autem, & Aegypti inferioris Regio in mare idem
ferẽ protenduntur: Quæ omnes regiones contentæ ſunt ea, quę in ipſis fit/
nauigatione, & mercibus, ſicut & tribus Zabulon, cui reſpondent / niſi
eleuemus oraculi ſententias ad altiores ſenſus / & ad mare ſupramunda/
nũ/de quo non eſt pro nunc habendus ſermo.

De concordia benedictionis datę Iehuda cum populo di/
recto a ſigno ipſi correſpondente. Cap. XVII.

A Parte meridionali I ſecũdo ordine locauit ꝓ loco Reubẽ aciẽ

ſuam/qui tñ locus eſt quartus in ordine caſtrametationis.Sed cũ in expo/
nendis paternis benedictionibus ordinem geniture ſequentes, atq; patrẽ
imitantes ipſum in primo loco ſtatuerimus/in hoc quarto ordine locabi/
mus Iehudam quarto loco natũ, & quarto loco benedictũ in huiuſmodi
uerbis:Iehuda te laudabunt fratres tui,& honorabunt,uidelicet tanq̃ regẽ:
Ipſi.n.datũ fuit regiũ ſceptrũ uigens occulte in ipſa tribu quouſq; ueniret
Dauid publice ſublimatus in illo ſceptro regio,quod & durauit i regibus, CHRI/
uel ducibus uſq; ad Siloh.i.ue℞ Meſſiã:Qui tñ regnũ nõ abſtulit/ſed illud STVS.
in melius/& fœlicius cõmutauit ꝓmittens illud omnibus ſuis ueris,& piis
aſſeclis dicẽs:Venite bñdicti Pris mei/poſſidete paratũ uobis regnũ.Quia
igitur regnũ iſtud erat in lũbis Iehuda ſimul cũ rege illo,cui curuat omne
genu/ideo ſequit:Curuabuntur ante te filii pris tui:& uera authoritate,&
uigore regio manus tuæ erunt in ceruicibus inimico℞ tuo℞: Catulus uel
terror Leonis Iehuda: גור Gur .n.utrũq; ſignificat catulũ.ſ.& terrorẽ:Sed
melius (ut reor) hic accipitur pro terrore/qa ſequit ad id,quod pcedit:
Manus tuę in ceruicibus inimico℞:& ad id/quod ſequit bene cõpetit:De
pręda filii mi aſcendiſti:Quę oia uerificantur potiſſime in Chriſto/de quo
inquit Iohãnes:Vicit Leo de tribu Iehuda. Et bñ Chriſtus de tribu יהודה Iohã.
Iehuda,cũ hoc nomẽ ipſi Chriſto aptiſſime conueniat,in q̊ ſunt quatuor
literæ magni nois Dei, interpoſita, ד dalet q̃ quatuor importat in numero
ſignificãs quadrariũ corpus,quod ipſe Deus aſſumpſit,& ueſtiuit ſe,iuxta Paulus
illud Apli:Habitu inuentus,ut hõ.Hic igitur ille fuit,qui de pręda aſcen/
dens eduxit in ſanguine teſtamenti ſui uinctos de lacu,humiliatus primo,
ut ſequit כרע carah.i.genuflexit,aut humiliauit ſe , & nõ quieuit, ut ha/
bet traductio nra.Accubuiſti ut leo/& ſicut leęna/q qñ ſaltare uolunt/ma/
gno impetu p̊ accũbunt uentre in terra:Sic Chriſtus humiliauit ſemetipm
factus obediens uſq; ad mortẽ,inde ſurgens cũ tanto impetu,ut oẽs inimi
cos proſterneret/& acqreret ſibi nomẽ,qđ eſt ſup omne nomẽ. Illud autẽ/
quod ſequit:Nõ auferet ſcepꝑrum de Iehuda(ut hic,& alibi ſupra expli/
catũ habemus)de nullo alio itelligi põt,niſi de Chriſto ex his/quę ibi dicta
ſunt/& ex eo,qđ ſequit:& ipſe erit expectatio gentiũ:Solus.n.Chriſtus in
ſalutẽ gentiũ uenit.Ligabit ad uitẽ pullũ ſuũ.Vitis ſup omnes arbores dat
copioſum, & optimũ fructũ:Ad quã ligauit Chriſtus pullũ ſuũ,dum eſſet
uidelicet in infantia,& pueritia, & adoleſcentia ſemper cõprimens appe/
titus aialis,fructificans uelut uitis,imo exiſtens ipſe uera uitis.Et ad pãpinũ
uuę,ſiue ad ramuſculũ fili mi aſinã ſuã.i.partẽ aialem iã fœcũdã, & a ſpũ,
atq; a facie illa ſupna grauidatã:Vocat eã uocabulo fœmineo/ qa pars iſta
iferior in hoc ſexu/ſupior aũt i maſculino nũcupari ſolet,ut in Geneſi hẽt: Gẽ.
Maſculũ & fœminã creauit eos,put bñ explicat Mercurius i Pymãdro,& Mer.
Plato i Sympoſio. Lauabit i uino ueſtimẽtũ ſuũ,& in ſanguine uuę palliũ Plato

Iohan. ſuũ:Quod ad uerbũ factũ eſſe Iohãnes phibet in Apocalypſi dicẽs: Lauit nos in ſanguine ſuo:Nos utiq; creaturas eius,qui & ueſtiméta ipſius dicimur,qñ creãdo nos ueſtiuit ſe uarias ueſtes,ut ſuo loco (Deo fauẽte)diſſeremus:Vel lauabit ſeipm̃/aut nos in ſeipſo, qui factus eſt ueſtimẽtum noſtrũ,iuxta illud Apli:Induimini dñm nr̃m Ieſũ Chriſtũ:quæ oĩa cõueniũt cũ populis directis a Leone,cui rñdet ille,q nup & catulus Leonis,& leena

Prole. dictus eſt:Qui populi,& regiones ipſoꝝ ſunt Italia (ut Ptolemęo placet)

Manil. ꝗuis Manilius eã Libręſubiiciat:Itẽ Appulia,Sicilia,Phœnicia,Chaldea,

Prole. Orſenia,uel Orchenia:Quaꝝ regionũ hitatores(ut Ptolemęo placet) ſunt ꝑiti regiminis, & laudabiliũ omniũ artiũ cultores, & ꝑcipue Italia multo tpe Impiali maieſtate,& ſemp Põtificia dignitate refulgẽs:Nã a Petro citra ſemp Romana eccleſia iter alias tenuit principatũ:cuius eps ſol in Canone dr̃,ſicut & ipſa ciuitas ꝑcipuo ſolis aſpectu ꝑfulgida ſemp fuit. Fuerunt quoq; in hac regiõe Oratores facũdi,Poetæ excellẽtiſſimi,& in omni facultate uiri ꝑſtãtes,ut ſit hic populus elegãtiſſimũ myſtici corporis mẽbrũ,cui ea,quæ de capite ſub noĩe antiq ꝓgenitoris eius dicta ſunt, accõmodatiſſime ipſi poſſint aptari : Incipiẽdo.n.a noĩe,bene dici põt Iehuda, qui cõfeſſor,& laus interptat̃,qa ſemp Patrẽ Chriſtũ rite confeſſus laudauit.Te laudabũt fr̃es tui:qa oẽs latinoꝝ fidẽ,& eccleſiã Romanã ſemp laudauerũt,& uenerati ſunt,ꝗuis nouiſſimi aliq liuore,aut ſtulto zelo abducti lacerẽt,& mordeant: ſed Deo moderãte pie tãdẽ cõfitebunt̃,qđ impie denegarũt.Nec ſolũ iſti,qui nouiſſime aberrarũt a uẽtre,& locuti ſunt falſa, ſed ẽt q antea diſceſſerãt ab utero mr̃is ſuæ Græci, & Agareni reducti oẽs ad unũ ouile,& facti filii uerę mr̃is eccleſię laudabũt te locũ capitis Chriſti tenẽtẽ.Te quoq; adorabũt filii mr̃is tuę,qa oẽs eccleſię tãq̃ regiã,& ꝑcipuã reuerẽtur.Manus tuę in ceruicibus inimicoꝝ ſunt,qa data eſt tibi poteſtas,cõtra quã inferoꝝ portæ,& inimicoꝝ uirtus ꝑualere nequit.Terror quoq; huius leonis Iehuda/Chriſti v3,aut eius locũ tenentis,ſiue ipm̃ pure cõfitẽtis oẽs inuadit,qñ excitat̃ cõtra aliquẽ excõmunicãs,aut maledicẽs: Quod cõprobarũt Græci luẽtes pœnã maledictionis datę ab Eugenio.ii. qm̃ ficte uenerãt ad cõciliũ Florẽtinũ, & ſimulate dederãt de rebus obſeruãdis ibidẽ ptractatis ſpõſionẽ.Neq; morabor in adducẽdis his,quæ cõtigerũt ſpernẽtibus miniſtros,& Vicarios Chriſti,imo ipſum Chriſtũ dicentem:Qui uos ſpernit,me ſpernit.Requieſcẽs accubuiſti ut Leo,p longũ tẽ

CHRISTVS. pus uſq; v3 ad Conſtantinũ Magnũ nihil tũc tpis publice,plenaq; iuriſdictiõe agẽs:Quis ſuſcitabit eũ,impiũ v3 ipſius? Nullus quippe mortaliũ,ſed diuina uirtus,quæ Impatoris,& regũ terræ animos mouit ad amplexandam fidẽ Chriſti ſubmittendo colla iugo,& ditioni ipſius. Non auferetur ſceptrũ,pontificii v3 de eccleſia hac Italica, & Romana:nec legis ſtatutor de femore.i.electiõe ipſius,donec ueniat aut Meſſiah in ſecũdo aduẽtu,aut

ille/quē mittet reparatorē ſuaꝝ reꝝ diſſipataꝝ:Et hic erit expectatio gen/
tiū,ut ſub eo fiat unū ouile, & unus paſtor:& ſeruient oēs Chriſto,& Deo
humero uno,& cultu uno:Ligabit tūc eccleſia quęcūq; pullum generabit
ad uitem Chriſtum,& ad ramuſculos uitis o fili mi aſinam ſuā:Eſt.n.inibi
ſermo uel Pr̃is ad Chriſtū filiū dilectū,uel Chriſti ad uicariū ſuū de ligāda
eccleſia ad uitem,quæ ipſe eſt,ſignificatā p Aſinā fœcundā, & matrē pul/
loꝝ.Lauabit q̄q; ſtolā ſuā in uino,& in illo ſanguine uuę,de quo dictū eſt:
Hic calix noui,& ęterni teſtamenti eſt,qui pro uobis & pro multis effun/
detur in remiſſionē pctōꝝ.Oculi tui uino pulchriores,qa ſpeculatores effe/
cti ueri Chriſticolæ lactis,& reꝝ ſupnaꝝ:quæ ſpeculatio,& cognitio lon/
ge melior eſt,q̄ ſpeculatio reꝝ inferioꝝ denotata p uinū.Et dentes illius ru/
minantes cibū illū cœleſtē ſunt niue candidiores : Hāc bñdictionē corro/
borans Moſes ait:Audi Dñe uocem Iehuda.i.uere cōfitentis,& laudantis — Moſes
te,& ad populū ſuū,collegiū vȝ electoꝝ introduc eū.Manus ipſius Iehu/
da.i.uerbi incarnati pugnabunt pro eo,populo vȝ:& adiutor illius contra
aduerſarios illius,qui dixit ad Petrū,cuius pcipua ſedes eſt Italica,& Ro/
mana:Ego pro te rogaui Petre,ut non deficiat fides tua: & Italiæ pars eſt — CHRI/
Appulia,& Calabria,quæ quondā magna Græcia uocabat̃,atq; illi uici/ — STVS.
na Sicilia omnes directę a Leone:cū quibus intelliguntur omnes eccleſiæ
cōiunctæ,& unitę cū Latina & Romana.Ex Chaldeis quoq; ſunt Maro/
nitę,ut ipſi profitentur,& idioma eoꝝ indicat,qui Romanā eccleſiam ſe/
quentes eius ritū penitus obſeruant ſup oēs orientales,dempto ſolūmodo
idiomate:Ad quos Chaldeos ptinent etiā Orchenii,qui (Strabone teſte) — Strabo
fuerunt quidā Chaldeoꝝ Aſtronomi.Phœnices etiam de primis fuere,qui
Chriſtum ſuſceperūt:nam inde fuit illa Syrophœniſſa,de qua dixit Chri/
ſtus:O mulier magna eſt fides tua.Et hucuſq; laudes Dei,& Chriſti eius in — CHRI/
Phœnicia pſoluūtur,in Beruto vȝ ciuitate in Phœnicie meditullio colloca — STVS.
ta,ubi eſt eccleſia fratrum minoꝝ,in quā nō modo ipſi fratres,ſed Maro/
nitæ,& quotquot ritū eccleſiæ Romanæ obſeruant,conueniūt.

De aliaꝝ duaꝝ benedictionum tribuum huius trigoni cōcordia cū ſi/ ſignis & populis ipſi conuenientibus. Cap. XVIII.

ALiæ duæ tribus ſunt Simeon,& Gad : cuius Simeonis ora/
culum iam explicatū eſt fuiſſe potius maledictionē,& diui/
ſionem quandā,q̄ benedictionē:Hinc munere,& influxu ua/
cuus a Moſe Deo pleno, & Ioſueh miniſtro eius pientiſſime
collocatus fuit in tribu Iehuda,ne ſupno influxu deſtitutus,ſibiipſiq; dere/
lictus labefacteret̃ in totū,uel pro maiori pte.Et cū hi Simeonitæ nō ha/
berent proprios fines,neq; plenā portionē partitæ regionis,uictitabāt (ut
Hebrei dicūt) de lucro acquiſito in docendo,aſſerentes nō fuiſſe ſcripto/
rem,aut pędagogum,niſi de ſtirpe Simeonis:Quæ mihi uidentur habere

locũ in populis/& regionibus Aquario ſubiectis:quæ ſũt Arabia,Aethio/
pia, Sauromatica,Oxiana,Sogdiana,Azania,& Media:Arabibus enim
nulla eſt determinata regio/ſed in aliorum finibus degunt/q̃uis triplex ſit
Arabia,fœlix,deſerta,& petræa:quandoquidẽ in eis non continetur omnis
multitudo gentis illius,quæ inde extenditur poſt Syros/Phœnices, Pale/
ſtinos,& Carthaginẽſes,ſemp inter maritimos populos/& deſerta Perſica,
Aegyptiaca,uel Libica tranſiens per Marmaricam & Cyrenaicam regio/
nem uſq; ad fines Mauritanię,& mare Atlanticum/ ut in ipſis habeat lo/
cum illud oraculi:Diuidam eos in Iahacob,& diſperdã eos in Iſrael/figu/
ratum uidelicet,qui omnem populum,& numerum electoꝝ comprehen/
dit.Diſperſi autem,& diuiſi Arabes Agareni ſunt:de quibus dixit Ange/
Geñ. lus Domini ad Agar(ut in Geneſi legimus) loquens de eorum patre,&
cõſequenter de tota familia:Hic erit ferus homo:e regione fratrũ ſuorum
figet tentoria:Hi ẽt uictitant aliorũ pręſidiis arte militari,uel huc, illucq;
diſcurrentes latrociniis,& prędis,continuis,atq; agrorum depopulationi/
bus ditantur,iuxta illud,quod idem oraculũ ait: Manus eius contra oẽs:
Non enim fabricant,nec terras colunt,nec firmas habent manſiones, ſed
hac illacq; diſcurrunt portãtes ſecum domicilia,quę quidem tentoria ſunt,
ut potius in alioꝝ,q̃ in ſuis finibus collecti uideant̃. Hos ſequũtur Aethio
pes nati ex Cus filio Cam,qui eandem,& deteriorẽ uitam degunt,ut luere
uideantur maledictionem , quam Noe dedit poſteris per progenitorem
Cam:quoniam patrem calumniatus fuerat turpiter illudens: Ii enim pro/
prios filios uendunt pro uictu:& ex eis ſunt aliqui nõ pleno colore nigri
ex regione inter Aegyptum & Aethiopiam prouenientes , qui per orbem
uniuerſum uagantur erigentes tentoria extra ciuitates in agris, & triuiis:
deceptionibus,& permutationibus,atq; prognoſticationibus ex liniamen/
tis manuũ, & oblectantes his fraudibus uictum acquirunt,qui uulgari uo
cabulo Cingani nuncupantur , diuiſiq; ſunt & ipſi in diuerſos populos.
De Sauromatis autem,ſiue Hyperboreis , quos alii Arimaſpos uocant,
non amplius dicam,q̃ ſcriptum reperiam,cum authores nihil de eis ex/
quiſite dixerint: ſunt .n. populi in Sarmatia collocati, ſicut Medi inter
Hyrcanos,Parthos,& Armenos,atq; Perſas: Media.n. inter duas partes
diuiſa,altera maior uocat̃,cuius Metropolis eſt Ecbatana,q̃ Parthi utunt̃
pro ciuitate regia degẽtes ibi ęſtate,cũ frigida ſit:Hieme uero uitã Seleu/
tię ducunt,quę eſt ſecus Tigrim,ꝓpe Babylonẽ:Altera pars Medię Atro/
patia dr̃ ab Atropato duce nominata:quoꝝ incolę cũ Armenis coniuncti
affinitate Armenię ipſi Mãtianę ad orientẽ adiacẽtes: ſed Perſis potiſſime
cõfœderati adhærẽt:Acheſuaros.n.quẽ noſtri Aſſuerũ dicũt,Rex fuit Per
Heſt. ſarum,atq; Medoꝝ,ut in libro Heſter legimus : Cuius ortus,& origo fuit
in Suſa,quã Hebrei שושן Suſan,noſtri aũt Suſis dicũt:Et eſt regio a fi/

nibus Perſicæ orę uſq; ad Babylonicā regionē ad Tigris oſtia trium miliū fere ſtadioꝝ habens ab aquilone Medos: De quibus relatu dignū comperio nihil, niſi quia ſemp didicerūt ſubiici aliis adhęrentes. Reſtat Oxiana, Sogdiana, & Azania regiões inter Bactrianos, & Maſſagetas, Nomades, & eam, quæ Sacra regio dicitur: Quæ oēs cū obſcurę ſint, nullā de ſe memoriā pręſtitere ſcriptoribus, niſi quia domos nō habent, & pecoribus, ac lacte uiuūt, maxime equino: Vicinis aūt regionibus, intra quaꝝ fines habitant aliquātulū nominatę, Bactriana.n.ſuo Zoroaſtre ſplendet: Maſſagetę uero Thomyri regina, quæ Cyrum Perſaꝝ regem debellauit: Azanię autem oppida ſimul cū memoria deleta ſunt. Vltima illius trigoni familia fuit Gad, qui primus eſt Zelphę ancillę Liæ filius, Iahacob aūt ſeptimus, unde nomen eius ex duabus literis ſeptem importantibus accōmodatiſſimū eſt: Hebrei.n.duabus literis tm̄modo ipſum nomē ſcribūt hoc modo Hebrei
גד Gad: quaꝝ ג gimel tria ד dalet aūt quatuor in numero reddunt: qui ſimul iuncti ſeptem conſtituūt: Nos aūt caſtrametationis ordinē proſequētes ſextum locū ipſi aſſignabimus: nam omnes illoꝝ ordines, cū uarii ſint, uno cōtextu ſequi nō poſſumus: Huius igitur benedictio fuit: Gad fœlix, aut eufortuniū fortunatos nos faciet: & ipſe fortunatus erit calcaneo, uel ueſtigio. Et neſcio quō traductum habeamus: Gad accinctus præliabitur contra eū, & ipſe accingetur retrorſum: Gad.n.nō accinctum, ſed fœlicē, aut bene fortunatū ſignificat: ut explicatū habemus a matre, uel a domina ancillæ parturientis, quæ illo ſuſcepto filio inquit בגד bagad, ideſt in proſperitate, uel eufortunio, ſiue, ut noſtra traductio habet, fœliciter: Cuius fœlicitatem, aut bonam fortunā pater Iahacob declarauit in calcaneo: Moſes autem ipſam deduxit uſq; ad uerticē dicēs: Benedictus in latitudine Gad, quaſi Leo accubuit, & deprędabit robuſtus uſq; ad uerticē. Dilatauit qdē, & auxit Moſes influxum, & bonā fortunā ipſius: quia pręceſſit audacter, & fideliter omnē Iſrael in bello cōtra gentes, quas iuſſerat Dn̄s expelli de terra ipſi populo promiſſa, ut in libro Numeroꝝ legimus. Eufortuniū aūt Nume.
ipſius nō fuit ſacerdotiū, neq; regnū, aut ſapientia, uel inſigne aliqđ acquiſitum induſtria, uel ingenio: quia (Ariſtotele teſte) ubi hoc uiget, ibi minus eſt de fortuna: ſed in bello, peculiis, & diuitiis, quibus affluentes uulgo fortunati dicuntur. De huius aūt tribus diuitiis ibidem legimus: Reuben, & Gad habebant pecora multa, & erat illis in iumentis ſubſtantia multa: Vnde uoluerūt ultra Iordanem in paſcuis illis uberrimis degere: Hinc cū ſuo Capricorno, iuxta quē caſtrametatus fuerat, & cū regionibus, & populis ab eo directis cōuenit: quæ ſunt Macedonia, Thracia, Illyria, India, Ariana, & Gedroſia. Macedones aūt fuere bello fortunati, maxime Alexādro duce: Pecoribus quoq;, & argento ditiſſimi: ideo (ut Strabo ait) Philippus inde maxima ex metallis, & reliqua locoꝝ ubertate uectigalia cōſtituit: Ariſto. Strabo

tuit: Ad cuius Macedonię meridiē eſt Theſſalonica oppidū quondā ſpoliis opulentiſſimū. Thraces quoq; & Illyrici diuitiis multis abundant: Bizātio, Adrianopoli: & multis oppidis, mercibus, & diuitiis celebres. India autem Ariana ab Indo fluuio auro locupletiſſima eſt. Gerdoſia uero aut Gedroſia aromatibus tantum/maxime myrrha & nardo abūdat. Ii igitur omnes benedictionē Gad conſequuti ipſi in hoc particulari munere q̄ optime æquiparātur. Ex electione autem, & fide, ſi aliqua in eis eſt, in Iſraelitica familia recenſentur.

De concordia benedictionum triū familiaꝝ, quæ caſtra locarunt cōtra tertium trigonū, cū populis ab ipſo directis. Cap. XIX.

IN tertio Trigono caſtrametati ſunt Ephraim, Manaſſe, & Beniamin: Quorum primis ſimul data fuit ab auo Iahacob huiuſmodi benedictio: Deus, qui paſcit me ab adoleſcentia mea uſq; in præſentē diem/Angelus, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris iſtis, & inuocetur ſuper eos nomē meum, & nomina patrum eorum, & creſcāt in multitudinem ſuper terram. Nec aliud in particulari habemus de Ephraim in benedictionibus paternis, niſi quia Iahacob cancellatis manibus poſuit manū dextram ſuper eum, cum eſſet iunior, dicens: Hic maior erit fratre ſuo minori. Cur autem pręmiſerit minorem, & poſtpoſuerit maiorē, id eſt in cauſa, quia pater Ioſeph ſuſcepto Manaſſe dixit: Obliuiſci me fecit Deus laborum meoꝝ, & domus patris mei: Quod uerbum minus conſulte dictum fuit, quia in iniuriam domus paternæ cum aliquali diſplicentia, non ſine culpa, & perturbatione cordis proferentis illud, ideo ipſi a Iahacob Deo pleno prępoſitus fuit Ephraim, in cuius natiuitate meliori diſpoſitione dixit Ioſeph: Creſcere, uel abundare me fecit Deus in terra afflictionis meæ: Vnde hic potitus eſt bona, ille autem luit malam diſpoſitionē patris: Et de utroq; proſequēs Ioſeph ſubintulit: In te benedicetur Iſrael, atq; dicet: Fiat tibi, ſicut Ephraim/& Manaſſe. Similiter & Moſes eos ſimul proſequens, & benedicens ait: Hę ſunt multitudines Ephraim, & hæc milia Manaſſe. Et cum ſimul ab utroq; benedicti ſint/nos patres illos ſequentes ſimul de ipſis loquemur, in quos etiam peruenit benedictio locupletiſſima data patri ſuo Ioſeph, cui Iahacob ait: Filius remunerandus Ioſeph, filius remunerandus, pro beneficio uidelicet ſummæ liberalitatis fratri, & patribus in Aegypto exhibitæ, cū fames deſęuiret. Nec bene habet traductio noſtra filius accreſcens, cū uerbum illud פורת porat non ſit hebreum ueniens a פָּרָה parah/quod fructificauit/aut creuit ſignificat, ſed eſt uocabulum Aegyptiacum remunerādum, uel dignum remuneratione importans. Et decorus aſpectu/Filiæ. ſ. Aegyptiorum diſcurrerunt, aut ambularunt ſupra murum/ut uiderent. ſ. pulchritudinem eius: Et hoc quātum ad literam dictum ſit, quā pro nunc

ſequimur omiſſis altioribus myſteriis/quę in penetralibus latent: Amari/care fecerunt eum/& contenderunt ſecum ſagittarii/aut patroni ſagittarum, ut habet ueritas literæ/qui in malam partem a ſacra ſcriptura accipiũtur, pro duris uidelicet, & offendentibus proximum. Et ii fuerunt fratres eius/qui uolebant occidere eum/ & tandem uendiderunt: Sed quia Dominus inſontes liberat eripiens eos de manu iniuſte opprimentium, ideo ſequitur: Reuertetur in fortem, & in proiicientem, uel dirigentem arcus eius: Nam mala/quæ uolebant potentes fratres eius inducere ſuper puerum Ioſeph, redũdarũt ſuper capita eorũ: & unde id fiat, exprimit ſubinferens: Diſper/detur fortis manus eius a manu fortis Iahacob, qui fortis Deus eſt: Sequi/tur: Inde, a Deo v3, uel Iſrael, ueniet paſtor lapidis Iſrael: Lapis enim uerus eſt ille, de quo dicitur: Et ſuper hãc petram ædificabo eccleſiã meã: Paſtor uero ille, q ait: Ego ſum paſtor bonus: Qui nõ ex Ioſeph, ſed ex pře eius, & a Deo proceſſit, ideo notanter dicit, inde: attribuit. n. priuilegium hoc cele/berrimũ patri, quod filio attribuere nequit: & ne iactabũdus de ſeipſo loq uideretur, dixit q̃ inde ueniet: & quia id non poterat fieri, niſi a Dei uirtu/te, ideo ſequitur: A Deo patris ſui, & adiutore tuo, & Sadai (pro quo nos omnipotentẽ hẽmus) erit, iſtud v3: & bñdiceris bñdictionibus cœli deſup, & bñdictionibus abyſſi iacentis ſub benedictionibus uberum, & uuluę: quæ non abſq̃ myſterio dicta credãtur: non. n. tantũmodo de uulua, & uberi/bus mulierum, & de cremento in duas tribus loquitur: qa hæc paruipenden/da eſſent, ſed de ſupernis innuit oraculũ: ab uberibus. n. illis ſupramunda/nis lac ſuxerũt prophetę oẽs, & de uulua illa, quæ pietatẽ indicat, fuit be/nedictus Abrahã. Ioſeph igitur cũ inferior fuerit Abrahã, nec habuerit in tribu, uel in tribubus ſuis prophetã lactentẽ ubera illa excelſa, ideo bñdici/tur tantũmodo inferiori benedictione, quæ eſt cõgeminationis familię ſuę cũ donatus fuerit priuilegio duarũ tribuũ: quarum una dicta fuit Ephraim, altera aũt Manaſſe, ideo ſequitur: Bñdictiones patris tui roboratæ, & auctę ſũt ſup benedictionibus cõcipiẽtis/aut cõceptus, & cõgeminatiõis tribus. Quæ benedictio extendetur uſq; ad deſideriũ colliũ excelſorum, aut colliũ mũ/di, uel occultorum: quia ſuũ deſideriũ erit non tantũ familiæ multiplicandæ, & rerũ terrenarum, ſed etiam ab excelſis collibus cupiebat aliquid haurire: & hauſit quantũ ipſi datũ erat deſuper: Sequitur: Et hęc omnia ſint in capi/te Ioſeph, & in uertice Nazarei. i. ſeparati a fratribus ſuis, iuxta illud quod ſupra dicitur: Do tibi partem unũ extra fratres tuos: Aequũ. n. erat, ut ſe/orſum aliquid acciperet a patre, qui indebite expulſus fuerat a fratribus: a qua benedictione, quãtũ fas erat, dilatata, & intra limites ſuos cõtenta nõ diſcedens Moſes ait: De bñdictionibus Domini terra eius. ſ. bñdicatur, de fructibus cœli, & de rore, & de abyſſo latente, ſubter terra illa v3, & rore, qui eſt ultimus fons benedictionis ſupernæ. Proſequitur benedictionẽ circa

CHRI/STVS.

Moſes

huiuſmodi inferiora dicens:De fructibus ſolis.i.a ſole generatis, & de fructibus Lunæ,a luna vȝ æditis (Sol.n.generat,& luna partum ædit) & de uertice montiũ orientis,& de fructibus colliũ mundi:Montes enim orientis(qui in hebreo dicitur קדם kedem,montes ſupernę regionis ſignificant, in qua plantatus dicitur paradiſus uoluptatis.Colles aũt mundi hos inferiores ſignificant,de quoꝶ fructibus ſequitur:Et de fructibus terrę,& plenitudinis eius,& ouium vȝ fœcunditate:Habitator Sina.i.habitaturus,& daturus legem in Sina,deducat ſuper caput Ioſeph,& ſuper uerticem nazarei eius,ſicut nuper expoſitum eſt.Primogenitus Tauri, illius vȝ excelſi,quem uidit Ezechiel a ſiniſtris ſuperni tribunalis,eſt decor uel pulchritudo eius:Et cornua unicornis cornua eius: illis enim cornibus aial defendit ſe ab infeſtantibus:& his defenduntur alii a ueneno:Sic & Ioſeph non ſolum defenſus fuit ab inſidiis fratꝶ, ſed a falſa calumnia uxoris Putipharis . Defendit quoq; patrem /ac fratres ab exitio famis prævalidæ.Sed ad Ephraim reuertamur.Hic caſtra locauit iuxta piſcem: Cuius imaginis regiões ſunt Lycia,Lydia,Cilicia,Pamphilia,Phazania uel Hazania,ut alii dicũt,Nazamonitis,& Garamãtica.Lycia,& Lydia,atq; Myſia ſũt paruę Aſiæ regiones mediterraneæ ab olympo monte uſq; ad Pamphiliam , cui ſuccedit Cilicia/opulentæ quidem & fertiles,ſed adeo confuſis terminis,ut uix extet antiqua memoria:Nam cum ſępe alii,atq; alii imperauerint,alię confuſę ſunt,aliæ penitus euerſæ:Capta enim Troia Phryges,ac Myſii imperauerũt illic,deinde Lydii,poſt eos Aeoles,& Iones,deinde Perſę & Macedones,poſtea Romani,poſtremo Turcę, ſub quibus nedum Aſiani, ſed alii q̃plurimi populi linguas,& nomina ſimul amiſere:Quæ regiones in earatione,qua fructibus & hominibus fœcundæ ſunt,cum Ephraim conueniunt,qui frugifer interpretatur.Cilicia uero Tharſo,& Paulo celebris:qui q̃uis de tribu Beniamin fuerit,tamen in regione correſpondente Ephraim, de quo eſt benedictio illa data patri ſuo Ioſeph : Inde paſtor lapidis Iſrael: Fuit enim Paulus uniuerſalis paſtor ouium lapidis:qui Chriſtus eſt,& uerum fundamentum totius Iſrael. Garamantica autem regio in Libia interiori ultra Marmaricam uſq; ad Ethiopiã,ſub Aegypto uſq; ad Ammonẽ procedit:cui ſimilis eſt palmifera, & aquoſa: ubi adſunt, & Nazamones, Pſylli,& Getulorum pars:Quorum regiones ſatis fœcundę referuntur,ſed in particulari non multum nobis cognitæ:quia illuc difficilis & rarus noſtratium acceſſus:Manaſſes autem contra Cancrum caſtra locauit: cuius imaginis ſunt Bithynia,Phrygia,Colchica,Numidia,Aphrica,Carthago, & Carchedonia,regiones quidẽ non maiori dignitate prędite,q̃ ferat oraculum de Manaſſe:connumeratur enim hæc inter duodecim tribus fœcũda ſatis,& ipſa cõmuni portione benedictionis communicãs.Nec aliquid magis ſingulare de regionibus illis dicitur,q̃ de familia iſta , de qua inquit

Moſes:Et hæc milia Manaſſe:Quod quidẽ duobus modis intelligi poteſt Moſes
aut quia ſit numeroſa tribus per illud milia expreſſa:aut influxus denota-
tur,qui eſt ab א aleph,quod mille ſignificat, ſed primo ipſum Deũ, a quo
omne bonum,ac ſi dicat:Hæc ſunt quę tibi conceſſit Deus,ut ſatis abun-
danter,& communi uita uiuas inter alios populos. Nec aliud inſigne ipſi
particulariter attribuitur. Tertium locum in hoc trigono tenuit Beniamin
contra Scorpionem / qui regit Syriam, Commagenem / Cappadociam,
Metagonitem, Mauritaniam, & Getuliam. Eius autem benedictio data
a patre Iahacob hęc fuit:Beniamin Lupus rapax mane capiens prædam,
& ueſpere diuidet ſpolia. Sed Moſes longa diſtãtia uidetur eam proſequi
dicens:Amantiſſimus Domino habitabit confidenter, in eo quaſi in thala
mo tota die morabitur, & inter humeros illius requieſcet. Verum,ut patet
bene intelligenti,in idem conueniunt uerba utriuſq; : Ad literam de Saul
unico rege de tribu Beniamin uterq; uaticinatus eſt:fuit enim ueluti lupus
qui occulte rapuit prædam : nam occulte introiuit in regnum, quod de-
bebatur tribui Iehuda,& hoc obtinuit a mane uſq; ad ueſperam uitæ ſuæ.
Et quod a mane uſq; ad ueſperam inquit Iahacob, Moſes per totam diem
innuit,cum aſſerit morari eum in thalamo,ideſt tribunali regio: Comple-
to.n.uitę curriculo diuiſa fuit præda,quia ad domũ Dauid,& ad domum
Iehuda deductum fuit regnũ,quod ab ea quaſi prẹda per diem uitę Saul
ſublatum fuerat:Requieuerat enim regnum (inquit Moſes) tempore ỹ Idem
Saulis,ſuper humeros eius:Super humeros quippe illos,de quibus dicit:
Eminebat Saul ſuper alios ab humeris ſupra. Sed quid ad populũ corre-
ſpõdentem tribui Beniamin, & qui caſtrameratus eſt iuxta Scorpionem,
uideamus : Eſt enim ſub hac imagine in Aſia Syria Commagenæ conti-
nua,quæ a Tauro monte confinia ſuſcipit:ultra quem,& ſubſequentẽ Ar-
meniam eſt Cappadocia ab eodem ſigno directa:In Aphrica uero Meta-
gonia,quæ eſt Carthagini nouæ contigua, Mauritania,& Getulia:quarũ
populi mane comederunt prædam illam,de qua dicitur: Ad prædam fili
mi aſcendiſti. Propoſuit enim Redemptor mundi cœleſte pabulum nobis
comedendum,quaſi prędam quandam,ereptum a Patre, uel de manibus
hoſtium nos impedientiũ:Quod comederunt hi populi mane,quando fi-
dem Chriſti pauloante crucifixi ſuſcepere:Sed ueſperaſcente die euãgeli-
co male diuiſerunt ſpolia adhærẽtes ſpurciſſimo Mahumeti tam Aſiatici
illi populi,q̃ Aphricani,qui omnes diuiſi ſunt a Chriſto ꝑ plura tempora:
In qua diuiſione per modicum (ut opinor) perdurabũt,quia cito (ni fal-
lor) ueniet iubente Deo illa dies,in qua fiet unũ ouile,& unus paſtor:Qui
populi aliquo modo fuerunt diuiſi,aliqualiter uero minime/ ſicut de anti-
qua illa,& figurãte familia in tertio uolumine Regum legimus,in qua di-
uiſæ fuere decem tribus a domo Iehuda,in qua erat regnum & templum,

& ab imperio Dauiticæ ſtirpis:Nam ſicut illi penitus deſtituti non fuerũt, q̃uis apoſtatæ in uitulorum adoratione reperti : ſiquidem ad reges mitte/bantur prophetę ad populos illos dirigendos, & inſtruẽdos, ut ſemp Deus in Iahacob dominaretur/Parimodo proſecutus eſt hanc familiam diuiſam ab ea/quæ uere chriſtiana eſt/cum adhæſerit ſpurciſſimo Mahumet:Nam ipſis relicta eſt utraq; lex/Moſaica ſcilicet, & euangelica:ex quarum qua/libet aliqua acceperunt,quæ obſeruent Chriſtum uenerantes natũ ex uir/gine/q̃uis paſſum denegent, ut & ipſe Chriſtus dominetur in Iahacob, & in omnibus finibus terræ.

De concordia benedictionum reliquarũ tribuũ/quæ caſtrametatæ ſunt contra quartum trigonum/cum populis ab ipſo directis. Cap. XX.

IN quarto ſignorũ ternario caſtra locarunt Dan, Aſſer, & Ne/phtalim:Dan enim cum populis a Virgine directis conuenit, qui ſunt Græci/Achæi/ Cretenſes, Babylonii Meſopotamii, Aſſyrii, & Elamitæ: Græcia enim latiora extendens confinia (ut Geographi aſſignãt) a Boſphoro uſq; ad Acarnaniam, quæ Achaiam (quam Phthiam dicunt) includit, & etiam Cretam cum multis adiacen/tibus inſulis. In quibus regionibus uiguit literarum ſtudium humanis in/geniis acquiſitum. Nec minus in Babylonica regiõe/cuius principium ab oriente eſt Suſis, ut Strabo refert, & Ptolemæus oſtẽdit: Ab aquilone Eu/phrate circũdat: Ab alia parte Arabia: & a ſeptẽtrione Armenis termina/tur: Quæ adeo ſtudiis incaluit/mathematicis potiſſimum, ut etiam in plu/res ſectas Babylonii diſtenti ſint: Eorum enim aliqui Chaldei dicti Gene/thlialogiam profitentes in Orchenos, & Boriſpenos diuiſi ſunt: Horũ Bo/riſpeni a Boriſpa ciuitate Dianę & Apollini dicata denominantur. Meſo/potamia inter Tigrim & Euphratem ſita eſt, regio quidem in paſcuis uber rima, Babylonicæ prouintię cõtigua, inde & doctrinę illius particeps. Hic enim Abraham omnium uerorum aſtronomorum facile princeps diuinã aſtrologiã primo ab hominibus, ſed perfectius diuina colluſtratiõe didicit: Cui contigui ſunt Aſſyrii, & Elamitæ non mediocri ſapientia referti, ut in Iohanne Damaſceno, Pherecide Syro/Bardaſſane/Euſebio Cæſarienſe, & multis aliis comprobatur: Ii.n. clariſſimi uiri fuere poſt Apoſtolos, & Pro/phetas, qui & ipſi Aſſyrii extitere: Sed hos cum ſapientibus doctrinæ hu/manis ingeniis acquiſitę non cõnumeramus, cum eorũ ſapientia longe ex/ceſſerit humanã. De populis igitur iſtis, & principibus, qui humanę ſapiẽ/tiæ uacabant, dici poteſt, q̃d de Dan inqt Iahacob: Dan iudicabit populũ ſuũ, ſicut & alia tribus: quia uz in his populis erũt ſapientes ad iudicandũ. Idẽ pſequitur Moſes/ q̃uis aliis uerbis utatur: Ait.n. Catulus leonis Dan. Non qppe fuit ipſe leo ferarũ rex, ſicut Iehuda, de quo ſcriptũ eſt: Vicit leo de tribu Iehuda: ſed catulus leonis dicitur, quaſi filius regis: Nulli.n. tribui

Strabo
Ptole.
Iahac.
Moſes

datum eſt uerum regnū, niſi tribui Iehuda : cæteris autem per quandam participationem illius regiæ hæreditatis . Quod autem ſequitur Iahacob, dum ait:Erit Dan coluber in uia,ceraſtes in ſemita mordēs ungulas equi, ut cadat aſcenſor eius retrorſum,hoc totum ad Sāſonem refertur,qui fuit de tribu Dan,mirandum quippe atq; ſtupēdum exemplar roboris,& for/ titudinis:Hic enim momordit ungulas, & pedes equi, ideſt roboris Phili/ ſtinorum,quando euulſis columnis palatii,quibus tanq̄ pedibus quibuſdā ſuſtentabatur,corruere fecit principes, & inſigniores uiros Philiſtinorum, qui illic aderāt. Sed cum hæc omnia a Deo decreta fuerint,ideo ſequitur: Salutem tuam,ut v; ſaluus fias a caſibus iſtis,uel ſalutem tuam,ideſt for/ titudinem tuam a Domino expectabis: Pro quo nos habemus : Salutare tuū expectabo domine.Quod & Moſes aliis uerbis explicat dicens:Fluet, ſcilicet hæc tua fortitudo largiter de Baſſan,ideſt de pinguedine illa ſupra mundana/unde omne datum optimū.Nec deſunt, qui hoc oraculum ali/ ter interpretentur, de Antichriſto v;,quem de tribu Dan naſciturum exi/ ſtimant,qui erit hæreſiarcha, & tortuoſus coluber oēs cadere faciens, quos mordebit:Cuius uirtus fluet de Baſſan,ideſt de ſiccitate gratię,& pingue/ dine rerum temporalium:utrunq; enim Baſſan ſignificat. Hinc opinantur etiam hanc tribum Dan a Iohāne in ſignatorum ſupputatione poſthabi/ tam,ne tanti ſceleris origo computetur in beatoꝝ numero:Hic enim mor det equos illos,de quibus ait Abacuc:Qui aſcendis ſuper equos tuos,con/ ſtrictos uidelicet chamo,& freno uerę diſciplinę,& uirtute diuini nominis, de quo ad pręſens fari nō licet.Aſſer uero aſſignabimus Librā,cuius regio nes ſunt Bactriana, Caſpiria, Syriaca,Thebais, Oaxis, & Troglodytica regio.Bactriana eſt ab oxiano fluuio in aquilone, & oriente uallata: a me/ ridie uero Arianis conterranea intercedente Caucaſo monte : ab aquilone autem Margianis,& Hyrcanis:eſtq; dromedariis & elephantibus fœcun/ da,atq; rerum aliaꝝ copia ſatis fœlix:Inſuper ſuo Pharaote a Philoſtrato, Zoroaſtre autem a q̄plurimis celebrata.Caſpiria a Bactriana non multū diſtat/monte & mare Caſpio celebris: cuius incolæ in parentes nimis im/ pii:quandoquidem eos, cum ad ſeptuageſimum annum deuenerint, fame & inedia enecant.Syria tota a ſeptentrione Cilicia & Amano terminatur: orientem uerſus Euphrate:ad auſtrum fœlici Arabia: ab occidente autem Aegyptio/& Cyprio mari/ regio quippe multa fœlicitate præclara. The/ bais inter Nilum fluuium, & Libicos montes: Poſt quos Oaxites uſq; ad fontem Solis,& ultra extenti. Troglodytica autem regio diſtenditur per lineam ad Arabicum ſinum uſq; ad montem Elephātem: Incolarum uita paſtoralis eſt,mulieres & filios cōmunes habent , niſi quę tyrannoꝝ ſunt, qui q̄plurimi inter eos reperiuntur:Horum uero uxores ſiquis corruperit, oue mulctatur. Sed uideamus,quantū iſtis populis conueniant ea,quæ de

Abacuc

Iahac. Aſſer oraculum perhibet: Ait enim Iahacob: Aſſer pinguis panis eius, &
Moſes prębebit delitias regibus. Et Moſes: Benedictus in filiis Aſſer, ſit placens fratribus ſuis, & intingat in oleo pedem ſuum: ferrum, & æs calciamẽtum eius: ſicut dies iuuentutis, ita & ſenectus. Pinguedo cibi ipſi attributa ad eas refertur regiones, quæ fertiles ſunt, & inde placidæ inter fratres, & cõterraneos ſuos. Verum quod dicitur: Ferrum, & æs calciamentum eius, ad Caſpicos refertur, qui crudeles, & impii in parentes dicũtur. Quod autem iuuentutis dies cũ ſenectute æquiparãtur, indicat regiones illas nullas, aut paucas mutatiões feciſſe, ſed per diuerſa tempora eoſdẽ mores fuiſſe proſecutas: Idem enim cultus, ingenium, & mores apud eos quaſi ſemper extitere. Nephtalim quippe Sagittario dabimus: cuius regiones ſunt Thuſcia, Colchis, Hiſpania, & fœlix Arabia. Thuſcia inter Tyrrhenum mare, & amnem Tyberim fructibus multis nobilibus, & tempeſtiuis referta eſt, ſed facile præſtigioſa. Colchica regio eſt inter Iberiam, & Pontum Euxinum, & ab illa Caucaſo monte diſterminata: Corante autem fluuio aquilonari parte a Sarmaria Aſiatica diſtincta: ſed occidentali Moſchio monte, Trapezis autem conterranea: Ex ea quoq; parte quæ eſt aduerſus Sarmaticos campos omnigena ſylua ditiſſima, maxime his arboribus, quæ fabricandis nauibus idoneæ ſunt. Arabiam Fœlicem a ſeptentrione deſerta alterius Arabiæ diſtinguunt: ab oriente Perſicus ſinus: ab occidente Arabicus: a meridie mare magnum, quod extra utrunq; ſinum eſt: Fœlix quidem q̃plurimis gummis, & odoribus, & tanta opulentia, ut Alexander Macedo mirũimmodum ipſa delectaretur, prout Hiſtorici meminerunt. Fœlicior autem fuit lege data in monte Sina nõ ſine myſterio, quod
Paulus Apoſtolus innuit / quãuis non explicet, dum ait: Sina mons eſt in Arabia coniuncta ei, quæ nunc eſt Ieruſalem, quæ eſt mater noſtra: Profundiora enim ſunt uerba Apoſtoli, q̃ in uoce reſonãt. Hiſpania ad meridiem Sardium habet mare, ab occidente Atlanticum uſq; ad ſeptentrionem, a qua parte quidem ſylueſtris, & noxia eſt: ab auſtro uero uniuerſa ferè fœcundiſſima, & fœlix: Quibus regionibus ſi eulogium Nephtalim con
Iahac. ueniat, uideamus: dixit enim Iahacob: Nephtalim ceruus emiſſus dans
Moſes eloquia pulchritudinis: Sed Moſes ait: Nephtalim abũdantia perfruetur, & plenus erit benedictionibus Domini: mare, & meridiem poſſidebit: Pro cuius literæ declaratione ſciendum eſt ex terra Nephtalim demeſſos ſemper primos fructus / qui tanq̃ primitiæ offerebãtur Domino: In qua etiam oblatione perſoluebantur iucundæ, & pulchræ laudes Deo / Ideo inquit Iahacob ipſum dare eloquia pulchritudinis, cum quo Moſes dicit ipſum frui abũdantia, & benedictionibus plenũ, atq; poſſidere mare, & meridiẽ, ſupercæleſtem v3, unde omnis benedictio, largitas, & affluẽtia: ubi etiam eſt reconditiſſima uis ceruorum ſeperexcelſorum, qui adiurantur in Can

ticis: Ideo Iahacob uocat eum ceruum emiſſum, quia inde eius uirtus, &
affluentia: qua fœcundata regio aſcripta Nephtalim tempeſtiuiores fru/
ctus, q̃ aliæ regiones præbens primitias Deo offerendas præſtabat: & inde
ipſi ſoluebantur pulcherrimæ laudes, & eloquia pulchra. Præbet & Ara/
bia fœlix thura, & thymiamata / quibus ſolemus perſoluere Deo ſolen/
nes laudes, & orationes dirigere in eum ſimul cum ipſo incenſo, ut de ipſa
quoq; dici poſſit: Præbet eloquia pulchritudinis. Profert quoq; Thuſcia, &
Hiſpania tempeſtiuos fructus/ maxime huius ea regio, quæ ad meridiem
habet mare mediterraneũ, iuxta illud Moſaicũ: Mare & meridiem poſſi/ Moſes
debit: Quod ſecundum literam, quomodo ſaluari poſſit/ minime uideo, q̃/
uis aliqui minus periti in mundi deſcriptiõe inepta quædã dixerint, ipſam
vz tribum ſorte habuiſſe ad mare Tyberiadis: Quod ſtare minime poteſt,
cum inter ipſum mare & tribum Nephtalim intercidat tribus Iſſacar, &
brachium quoddam tribus Manaſſe. Nec deſunt, qui ineptius dicant tri/
bum ipſam habuiſſe ſortem ad mare Tyrrhenum, qui ridendos potius ſe
præbent, q̃ confutandos. Nec de mari Syriaco poteſt uerificari litera, cũ
illud habeat per paucum, & hoc in plaga occidẽtali: Nam tribus Dan illa
maritima occupat uſq; ad tribum Simeonis, & Philiſteã. Alibi igit̃ exqui/
renda eſt ueritas Moſaici oraculi/ poſtq̃ in cortice literæ fiẽri nequit. Secũ
dum quippe ſenſum anagogicum habet mare ſupramundanum, & uerũ
meridiem, & auſtrum perflantem, a quo largam affluentiam, & tempeſti/
uos fructus ſuſcipit. In ſenſu uero noſtro allegorico Hiſpanam regionem
ſignificat, quæ a montibus pyreneis uſq; ad columnas Herculeas gaudet
illo mari ſardio in meridiana plaga, quæ etiam fertilior eſt cæteris hiſpa/
niarum regionibus: quibus Hiſpanis oraculum quoq; ſecundum literam,
& etymologiam uocabuli accõmodari poteſt, ut bene dicantur cerui emiſ/
ſi, cum uelociſſimi, agiles, & graciles ſint, ueluti cerui, quod etiam interpre
tatio chaldaica indicat: Hiſpani enim accincti, uel expediti interpretan/
tur. Dant quoq; eloquia pulchritudinis, cũ uagus, & lepidus ſit ſermo illo/
rum ex Ioue forſitan, & Sagittario, ut dicerẽt Aſtronomi. Alia multa poſ/ Aſtro:
ſemus adducere pro harum rerum concordia, ſed hæc pauca ſufficiant ad
inuenienda potius/ q̃ bene explicãda huiuſmodi ſacramenta, cum hoc im/
poſſibile ſit: Nam q̃plurima maiora his abſcondita ſunt, quæ partim non
uidemus, & partim effari non licet.

Digreſſio quare Paulo celeberrimo Apoſtolo nulla fuerit aſſignata par ticularis tribus, aut regio. Cap. XXI.

NEc prætereundum cenſeo, cur Paulo, qui plus cæteris la/
borauit, nulla tribus, nulla familia, uel eccleſia, nullaq; regio
aſſignata legatur: Id autem (ut clare coniicio) in cauſa fuit,

quia ipſi non unius tantum, ſed omnium eccleſiarum, tanquam uniuerſali paſtori, aut generali uaſi electo in ſalutem omnium gentium cura demandata fuit, ut ipſemet cum Corinthiis diſſerens ait: Inſtantia mea quotidiana, & ſolicitudo omnium eccleſiarū. Sicuti quoq; regius Vates Spiritu ſancto plenus in triumphanti carmine decantat dicens: In eccleſiis, notis uidelicet ex omnibus tribubus collectis, benedicite Deo Domino de fontibus Iſrael / de fontibus quippe Apoſtolicis duodenis, quorum typum gerebant duodecim tribus, & illarum duodecim fontes Elim. Sed quia figuratiui fontes defecturi erant, bene illos effigiantes defectiui dicuntur: Elim enim deficiens interpretatur. Veri autem, & figurati fontes nequaq̄ deficiunt, ſed (ſumma Veritate atteſtante) ex illis fluit aqua, atq; fontes uiui ſalientes in uitam æternam, & continue irrigantes regiones ipſis creditas. Fons itaq; fuit Petrus, fons Iacobus, fons Iohannes, fontes denique Apoſtoli omnes unuſquiſq; irrigans ſuam familiam: Paulus autem omniū uberrimus fons omnes irrigabat: Hinc ſequitur Vates: Ibi, ideſt in omnibus eccleſiis illis, Beniamin adoleſcentulus in mentis exceſſu, & raptus uſq; ad tertium cœlū, & ubera illa excælſa, a quibus hauſit lac, & aquam, quam propinaret omnibus eccleſiis: Idcirco omnes interpretantur hunc Beniamin pro Paulo, qui & de eius familia oriundus fuit / & quia ea, quæ oraculum profert, de eodem uerificantur ad uerbum: ait etenim patriarcha Iahacob: Beniamin lupus rapax mane rapiet prædam, & ueſpere diuidet eſcas: Raptor profecto fuit in primordio ſuæ ætatis, quando perſequebatur eccleſiam Dei: ſed in ueſpere ſeneſcens adeo diuiſit eſcas, & ſpolia, ut diceret: Omnibus omnia factus ſum, ut Chriſto lucrifaciam. Nomē quoq; biforme utriq; conueniens obſeruandum cenſeo: Ille enim poſtremus noſtri Patriarchę Iahacob filius dictus primo fuit Benoni, ideſt filius doloris mei: quia mater ipſum extremo dolore peperit: Poſtea a patre Beniamin, ideſt filius dexteræ fuit nuncupatus. Non ſecus Paulus fuit, qui primo fuit eccleſiæ filius doloris, dum ipſam acriter perſequeretur uſq; ad eius extremam internitionē, ſi ei permiſſum fuiſſet deſuper: Sed Chriſti uoce admonitus mutatus fuit in uirum alterum, & effectus uerus filius dexteræ, dum ipſum uocantem, cuius propria ſedes eſt ad dexteram Dei patris, in cordis penetralibus adeo omnibus ſuſcepit uiribus, ut non ultra ſibiipſi uiueret, ſed magis hoſpiti dicens: Viuo ego iam non ego, uiuit uero in me Chriſtus. Nec ipſe deinde ex ſe loquebatur, cum Chriſtus ei uerba ſuggereret, ut alibi teſtatur: An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Chriſtus? Hinc non ſine myſterio Paulus filius dexterę iam effectus non ſolum a pictoribus, quibus ſimul cum poetis Quidlibet audendi ſemper fuit æqua poteſtas, ſed etiam in ſigillis diplomatum apoſtolicorum ad dexteram Petri collocatur. Nec opinandum cenſeo beatum Syluestrū

Marginalia: Paulus (beside "mandata fuit"); Dauid (beside "ritu ſancto"); Iahac. (beside "cha Iahacob"); Paulus (beside "lia, ut diceret"); Idem (beside "ſibiipſi"); Idem (beside "ſuggereret"); Horati. (beside "ctus non ſolum")

& priſcos illos patres in eccleſiaſtica diſciplina omnino peruigiles hũc ordinem tantorũ principum a caſu, aut inconſulto in ſigillis apoſtolicis permiſiſſe, ſed Deo pleni ſacra myſteria inſpicientes de induſtria ad dextram poſuere illũ, qui bellauit bella principis dexterę, qui eſt Chriſtus IESVS. Fuitq; miles admodum ſtrenuus, & ſuper omnes laborans Imperatori ſuo innumeros cõmilitones aſcripſit, quos ex diuerſis gentibus/nationibus/& tribubus collegerat: unde & doctor gentiũ a ſummo Imperatore appellatus eſt: Prædicauit enim, ut ipſemet ait, euangelium Chriſti, ubi Chriſtus minime nominabatur, ſicut ſcriptum eſt: Quoniã, quibus non eſt annunciatum de eo, uidebunt: & qui non audierũt de eo, intelligent. Vt igitur ad gentes deferret euangelium, acceſſit ad Arabes, Græcos, Italos, Hiſpanos, & diuerſarum gentium regiones magnã orbis partem peragrans, & cum Petro deniq; Apoſtolorũ principe uniuerſalis eccleſiæ curã ſuſcepit fauens uirtute dexteræ diuini uerbi/ ſicuti Petrus eandẽ ſuſtentabat ſiniſtra iudicii ſibi crediti. Hinc ille gladio ſpũs, quod eſt uerbũ Dei, hic autẽ clauibus iudicii nobilibus ſtẽmatibus decorantur: Et ex utraq; parte cõplexi Chriſtum ſecuti ſunt, qui ſemper meditulliũ in eccleſiaſtico regno tenuit, quãuis ex patris dextera prodiens illuc iterũ reuerſus ſit. Et quia ſunt in peregrinatione cõplexi, & ſimul pro Chriſto interẽpti inſimul quoq; regnant. Ibi itaq; Beniamin in mentis exceſſu, quia ad ſupna eleuatus uidit arcana Dei, quæ non licet homini loqui. Et cum hoc præclaro exercitus magiſtro non ſine myſterio cõnumerantur principes Iehuda, principes Zabulon, principes Nephtalim, ut per hos intelligãtur principes omnes/ & milites, qui pugnant contra omnigenas noſtrorũ hoſtium turmas, quæ ad triplicẽ aciem a Iohãne, & a noſtris ſapientibus reducuntur: Princeps enim militiæ fidei, & debitæ ſummiſſionis contra ſuperbiæ aciem Iehuda decantatur, qui laus, & cõfeſſio interpretatus eos regit, qui Deũ corde, & ore confitentes eum tanq̃ Dominũ, & omniũ bonorum doctorem recognoſcunt. Princeps uero turmæ ſpei Zabulon dicitur, qui fortitudinis habitaculum ſignificat, in quo collecti milites, & tutela ſpei muniti belli duritiẽ, atq; horrorem minime timent. Princeps autem charitatis eſt Nephtalim, qui dilatationẽ, aut uerius (ut ſupra tetigimus) ęquationẽ ſignificat: Charitas.n. cor, & cuncta dilatat, atq; omnia æquat: Et hæc turma contra auaritiam, odium/factiões/& omnia uerę paci inimica erigitur, ſicut ſpei propugnacula cõtra eneruantẽ/& mollem laſciuiã. Sub magno itaq; & inſigni duce Paulo, & ſummo Imperatore Chriſto omnes trinaria turma contra tricipitem hoſtem, & immanẽ illum, dirumq; cerberum militamus: Ideo Paulo tanq̃ totius exercitus magiſtro non una particularis, ſed uniuerſalis aſſignaẽ eccleſia, ſicuti Petro a ſummo Principe iudici cõſtituto omnis Reipublicæ Chriſtianæ iuriſditio demandatur.

Iſaias

Quid ſibi uelit in caſtrametatione circa tabernaculum fœderis illa in/
terieċta quinaria turma. Cap. XXII.

DIſpoſita itaq; caſtrametatione, circa tabernaculū fœderis aut
citationis, ubi citabatur populus ad diuinū oraculū, interie/
ċta fuiſſe legimus in libro Numeroꝝ tentoria quinq; inter ta
Nume. bernaculum & duodenas illas tribus ipſum circūpleċtentes:
Horum duo erāt Moſi, & Aaron: de quibus ibidem dicitur: Caſtrameta/
buntur ante tabernaculum fœderis, ideſt ad orientalem plagam Moſes, &
Aaron cū filiis ſuis habentes cuſtodiam ſanċtuarii in medio filioꝝ Iſrael,
quo quiſquis alienus acceſſerit, morietur. Alia quoq; tria tētoria filiorum
Leui tendi iubentur per tres familias, quæ ſunt/ Caatitæ ad meridiē/Me/
raritæ ad aquilonem/Gerſonitæ ad occidentem: Et hæ omnes cū ſuis aſſi/
gnatis curis: ſuper quoꝝ omnium principibus princeps erat Eleazar filius
Aaron. Caatitis autē dux erat Eliſaphan, & hi curabant uaſa, menſam v3,
mortariola/crateres/candelabra/lucernas/uaſa olei/ ignis receptacula/fu/
ſcinulas, tridentes, uncinos, cadulos, & huiuſmodi: Inſuper & oleū ad con/
cinnandas lucernas, thymiamata quoq;, & ſacrificia. Gerſonitæ, quoꝝ dux
erat Eliaſaph, cuſtodiebant cortinas tabernaculi, teċtum, & operimentum
aliud, & præcipue uelamen hyacinthinū tentorii, quod pendebat in ueſti/
bulo tabernaculi fœderis : Cortinas quoq; atrii, & uelum, quod erat ante
īpſum tabernaculum: necnon funiculos, uaſa miniſterii, & omnia, quæ ad
altare pertinebant. Sed Meraritæ, quoꝝ dux erat Suriel, ſuſcepere conſi/
gnatas tabulas, ueċtes tabernaculi, columnas atrii per circuitum cū baſi/
bus, paxillis, & funibus ipſoꝝ, atq; totam altaris ſuppelleċtilem, ſicut Ger/
ſonitæ ea, quæ ad ipſum altare erigendum pertinebant: Et eligebantur ab
anno triceſimo ætatis ipſoꝝ uſq; ad quinquageſimū. Quod tabernaculum
abſq; dubio illud uerū tabernaculum figurabat non manufaċtum, ſicuti
Paulus Apoſtolus cū Hebreis diſſerens longo ſermone proſequitur dicēs: Taber/
naculum enim faċtum eſt primum, in quo erant candelabra/menſa/panes
facieꝝ/quæ dicūtur ſanċta: Poſt uelamē aūt ſecūdū tabernaculū, qđ dicit
ſanċta ſctōꝝ/aureū hñs thuribulū, & arcā teſtamēti circūteċtam ex omni
parte auro: in qua erat urna aurea hñs mana / & uirga Aaron, quæ fron/
duerat, & tabulæ teſtamenti: ſup q̄bus erant Cherubini glorię obūbrantes
ꝓpitiatoriū, de q̄bus nō ē dicēdū p ſingula. His uero ita cōpoſitis, in prius
q̄dē tabernaculū ſemp introibāt ſacerdotes ſacrificioꝝ officia cōſūmātes,
in poſterius aūt ſolus Pōtifex nō ſine ſanguine, quē offerret pro ſua, & to/
tius populi ignorātia: hoc ſignificāte Spū ſctō, nō dum ꝓpalatā eſſe ſctōꝝ
uiam/adhuc priore tabernaculo habēte ſtatum. Quæ parabola eſt tēporis
inſtantis, iuxta quā munera, & hoſtię offerebant, quæ nō poterant ſecun/
dum cōſcientiā perfeċtum facere ſeruientē ſolūmodo in cibis, in potibus,

& in uariis baptiſmatibus, & iuſtitiis carnis, uſq; ad tempus correctionis illis impoſitis. Chriſtus autem aſſiſtens Pontifex futurorum bonorum per amplius, & perfectius tabernaculum non manufactum, ideſt non huius creationis, neq; per ſanguinem hircorum, aut uitulorum, ſed per propriũ ſanguinẽ introiuit ſemel in ſancta, æterna redẽptione inuenta. De quo tabernaculo diſſerere per ſingula temerarium forſitan exiſtimabitur, & merito, poſtq̃ Apoſtolus id facere nõ eſt auſus: aut uoluit, quia non habebat initiatos diſcipulos, & pfectos, quibus ſapientiæ arcana propalaret: Sed poſtq̃ reuelata facie nobis datur gloriam Domini ſpeculari, aliquid uel ſaltẽ adumbrare de huiuſmodi (Spiritu ſancto duce) minime temerariũ putabimus. Erat igitur tabernaculum illud typicum in medio caſtrorum, & figuratiuarum tribuum ſignificans uerũ tabernaculum non manufactum, ideſt nõ huius creationis, ſed fœliciori genitura productum, quod eſt Chriſtus Ieſus erectus in medio uerarum tribuum, & caſtrorum omnium totius machinæ huius, iuxta propheticũ illud: Operatus eſt ſalutẽ in medio terrę. Eſt nanq; Ieruſalem, ubi propitiationem inuenit, in meditullio mundi, iuxta ſupcœleſte templũ, ut aſſerunt ſecretiores Theologi: Eſtq; (ut aſtronomos ſequamur) in angulo trigoni meridionalis, iuxta illum uerũ meridiem, de quo inquit Abacuc: Deus ab auſtro ueniet. Ad quã plagam etiam deambulaſſe dicit̃ Deus, dum uolebat primo parenti ſuccurrere, & eius operire peccatũ ueſte pelliцea confecta ex illius Agni pelle, qui tulit peccata mundi: Ex illa nanq̃ regione omnia nobis tribuit chariſmata: Ibi enim natus, ibi docuit, ibi paſſus, ibidemq; ſurrexit, & inde aſcendit ad illum uerum meridiem, & ſupernum templũ, unde dedit dona hominibus, & unde omnis miſericordia, gratia, & ſalus: Iuxta quod tendere debẽt turmæ, & caſtra omnia uexillum, & faciem, ut illuc dirigatur uultus & oratio, unde emolumenta ſuſcipere ſperatur: Erectum eſt igitur tabernaculũ hoc in utriuſq; mundi meditullio, ut utrobiq; regnet in domo Iahacob, qui in ſupramũdano ſolio mediũ tenere dicit̃: & hic inferius meditulliũ terræ habitabilis in poſſeſſionẽ ſuſcepit/Sic & Chriſtus uerum tabernaculũ, ſicut naſcens, docẽs, apparens, morienſq; ſemper mediũ tenuit, ita regnans in media domo Iahacob uerus Iſrael, ideſt hæres, aut princeps Dei ſedet. Ad hunc igitur uerum Dei hæredem, & principem, qui mũdi principatũ crucis trophæo in medio mũdi erecto expugnauit, reſpiciũt tribus & familię oẽs Deo militãtes deductæ in illum ſacrũ duodenariũ tres pro qualibet parte cœli: quarum qbuſlibet (ut Iohãnes phibet) tres patẽt portę ad cœleſte regnũ. Perq̃pulchre ẽt, & myſterioſiſſime tabernaculũ illud typicũ bipartitũ deſcribit̃, ut uerum tabernaculũ ſignificaret biforme: ubi primũ repit̃ natura humana, & ipſa ſancta nũcupata: qa linita eſt ſctõ oleo diuinitatis præ oibus participibus ſuis, & illuſtrata lumine illius candelabri, qđ ait: Ego ſum lux mundi.

David

Abacuc

Iohan.

CHRISTVS

Ibiq; etiam reperiuntur panes facieꝶ, hoc etiam perhibente Chriſto, ait.n. Ingredietur, & egredietur, & utrobiq; paſcua inueniet: Ipſe enim Chriſtus homo eſt uerus princeps facierũ, per quẽ introducimur ad faciem diuinitatis. In hæc igitur ſancta omnes ſacrificantes, & meditantes intrant ad libitum: quia facilis eſt hominis, & operis eius meditatio. In ſancta autem ſanctoꝶ (quæ diuina natura eſt in humana recluſa, unde ꝓprie expectat̃ propitiatio & ſalus) ſacerdos magnus, & non uulgaris ingreditur: quia nõ niſi perfectus, & qui optime ſe Deo conſecrauerit, ad diuina intrat penetralia. Ingreditur uero ſemel in anno, quãdo. ſ. renouatus, & tranſmutatus in melius, nouos & annuales fructus ueluti alter mundus bene cultus decerpit: & hos utiq; ſemper tanto meliores, quanto magis a domata carne, & penè extincto ſanguine ſegregatur: Ideo non ſine ſanguine intrare dicitur, a quo proficiens ſemper expurgatur, quouſq; penitus extincto mereatur ſecundũ poteſtatem a uerbo traditam effici filius Dei. Sed magna differentia eſt inter typicum, & uerum tabernaculum: ibi.n. ſanguis animalium expiabat tñmodo ſacerdotis, & populi ignorãtiam: hic autem in ſanguine Chriſti omnia expurgantur ſcelera, dũmodo ea in Spiritũ ſanctum perpetrata nõ ſint, quæ neq; in hoc ſæculo, neq; in futuro dimittuntur. Eòq; intrans aureum thuribulũ reperit, ideſt uas orationis pfecta charitate ditata: Ibi arcam teſtamenti, pfectam v3 ſcripturæ intelligentiã, quæ datur ueris ſacerdotibus, & his, qui bene expurgati mentẽ adepti ſunt, & Deũ uideri merentur. Mana quoq; ſuſcipiunt ſuauiſſimũ illud & abſconditum, quod nemo ſcit, niſi qui accipit. Virgam inſuper, ideſt ſacerdotalẽ uirtutem frondeſcentẽ, atq; ſemper in melius proficientẽ offendit. Tabulas quoq; teſtamenti digito Dei exaratas intuetur ad libitum: quia ſculptũ in corde reperit Dei amorem, & proximi: ad quẽ tanq̃ ad duas præcipuas cælaturas tota lex reducit̃, & prophetę. Ibi deniq; intuetur cherubinos gloriæ, ꝑ quos ſplendent (ut ſupra tetigimus) creata omnia bipartita in cœleſtem, atq; terreſtrẽ machinã: ſuꝑ qua ſedet ille, a quo omnis emanat propitiatio. Veꝶ inter hoc tabernaculũ, & duodenas tribus ipm̃ circũuallantes, quæ omnẽ Dei militũ cœtũ appręhendunt, nõ ſine ſacramento quinq; interiacere dicunt̃ particulares, & ſegregatæ turmæ in totidẽ tẽtoriis: Quæ (ut pro nũc ſenſum anagogicum dimittamus) in eccleſia Dei (ni fallor) quoq; ſignificant approbatas ſacerdotũ, ducũ, leuitaꝶ, atq; mediatoꝶ acies inter ipſum Deũ, qui reſidere dicebatur in tabernaculo, & populum Dei collectum, & deſcriptum per illas duodenas turmas. Et hæc ſunt collegia Petri, Auguſtini, Benedicti, Baſilii, & Franciſci: ad quæ omnes aliæ particularium miniſtrorum Dei turmę reducuntur, aut ex ipſis tanq̃ ex principalibus truncis ueluti quidam ramuſculi pullulant. Prima itaq; duo tentoria erant Moſi, & Aaron ſimul: quibus reſpondent Petri, & Auguſtini

collegia,quoꝝ utriq; Canonici dicũtur. Sed hi regulati,& magis expediti ad ſacra illa ptractanda, dũmodo ſeruent inſtituta a patre ipſoꝝ Augu/ ſtino tradita:tradita inquã,nõ ut Petri,immo Chriſti religionẽ perficeret, ſed ut hos ad priſtinos illos mores reduceret,in quibus cœtus ille apoſtoli/ cus fuerat educatus:penes quos ſtetit ſemp authoritas iudicandi,ſicut pe/ nes Moſem,qui & primũ locũ in illo quinario poſſidebat.Tres aũt ſequẽ tes turbæ leuitaꝝ,qui ſunt Caatitę,Meraritæ,& Gerſonitæ tres alios cœ/ tus regulatoꝝ ſignificant: Caatitæ.n.qui dolentes interpretant̃/Benedicti turmas figurant,qui obſcuri,& ſemp ſquallidi continuo luctui peccatoꝝ, & mortis Chriſti addicti uidentur:Hinc eis mortariola,uaſa vz,in quibus cõteruntur peccata,thuribula ſuffumigantiũ orationũ, & crateres,quibus delibãtur cœleſtia,crediti ſunt:Candelebra inſuper,& lucernæ lectionum, & ſupernoꝝ luminũ:Vaſa quoq; olei miſericordiæ,qua ſemp alios cõmi/ ſereſcant,& receptacula ignium,& flãmaꝝ ſpiritusſancti:Fuſcinulæ etiã, tridentes,uncinæ,latillæ,& huiuſmodi,quibus excitetur ignis feruoris,& amoris.Sed hæc omnia credebantur ei ueſtita colore hyacinthino,& cœ/ leſti,cũ ſupernis ſemper intenti cõtinua cõtemplatione eſſe debeant actu, aut uirtute,ut ſeruent euangelicũ illud:Oportet ſemp orare,& nunq̃ defi/ CHRI/ cere.Meraritæ,qui amaricatos,aut operientes uigilias ſignificant,Baſilii, STVS. & Anachoritaꝝ familiam repręſentant,qui acerrima quadã auſteritate in ſolitaria uita cõtinuis uigiliis intenti duros & amaros ſe in ſeipſos redde/ bant,ut aliis eſſent in exẽplar euangelici luctus:Quibus merito tanq̃ uiris robuſtiſſimis omnia robora credita ſunt, colũnæ,baſes,uectes,tabulæ,& huiuſmodi tabernaculi monimẽta:Sed heu dolendũ,nõ mirũ, ſi uidimus tabernaculum maiori ex parte dirutũ,quia nec Paulos habet,nec Petros, nec Macharios,nec Antonios,nec Hylariones,neq; huiuſmodi,qui ipſum tabernaculũ ſanctimonia,doctrina,miraculis,& exẽplo ſuſtentent.Gerſo/ nitæ aũt,quos aduenas,uel eiectos interpretant̃, paupculos euangelii ui/ ros repręſentant,quibus præceptũ eſt,ut ad euangelii metã examuſſim ui tã deducant,& ſint aduenę,& peregrini in hoc ſęculo:& uiuant ab eo pe/ nitus ſemoti atq; exploſi,ut cũ Apoſtolo dicere poſſint:Mihi mũdus cru/ cifixus eſt,& ego mundo. His creditæ ſunt cortinæ tabernaculi,cortinæ atrii,uelamina,tecta,operimẽta,& omnia,quę ſpectabant ad ſacra conte/ genda,ut reuelarẽt nihilominus,& detegerẽt arcana tpe a ſummo Pr̃e ſta tuto.Hoc interim ꝓceſſere nõnulli,qui de imẽſa luce in tabernaculo recõ dita aliquas dedere coruſcatiões,ut patere põt his,qui Scotẽſes,Maronẽ/ ſes,Halenſes,Ochanenſes,Bibracenſes,& huiuſmodi lectitarũt.Eis quoq; cõmiſſum fuit hyacinthinũ,& cœleſte uelamen, p qđ ad tabernaculũ pa/ tebat introitus,cõmiſſa quoq; fuere funicula:Quæ & ſi abſq; multoꝝ inui/ dia explicare nequeã,non tamẽ deſiſtã,quin ſaltẽ aliqua ex parte exponã:

Per hos.n.cœleſtes uiros,quot & quibus patuit,atq; patet introitus ad ue/rum tabernaculum, & ligant' funiculis Seraphici amoris, & charitatis,in q̃bus ſummus habitator tabernaculi ad ſe trahit,quos elegit, in propatu/lo eſt. Credita quoq; fuere uaſa, quibus poſſent ſimul cũ collegis delibare cœleſtia:quod tanto magis efficiunt,quanto pfectius inſtitutis euangelicis initiantur. Et utinam ipſi & cõmilitones totum ſtudium, & conatum ap/ponerent, ut ipſis euangelicis documentis ſeſe, ut debent, expurgarent, & abluerent, ut locum haberet euangelicum illud : Vos mundi eſtis propter ſermonem,quem ego locutus ſum uobis.

Quid innuãt ſeptuaginta duo diſcipuli,quos princeps noſter IESVS in euangelio elegiſſe dicitur. Cap. XXIII.

VLtra duodenariũ,& quinariũ cœtũ, de quibus iam diſſerui/mus/perhibẽt/qui a ſecretis diuinis fuere Chriſtum IESVM rerũ,& gentiũ omniũ dominũ ſeptuaginta duos delegiſſe di/ſcipulos/id quidẽ/ut utraq; familia typica,& euangelica cum ſupremo mundo omni conueniret ex parte:nec minus cũ tabernaculo no/ſtro,quod & ipſum mundi ſimulachrũ gerit : In figuratiua.n.& legali fa/milia non ſolũ duodenarius,& quinarius reperitur, ſed etiam ſeptuaginta duo deligi iuſſi ſunt principes a Domino,ut & ipſa perfectũ rerũ cœleſtiũ ſimulachrũ gereret,ubi duodena ſigna,ſeptuaginta duo principes, & qui/narium illud ſacrũ reperitur,ad cuius metã Deus familiarius agit nobiſcũ & in ipſo denotato per ultimã literam magni nominis quadriliteri (ut ſe/cretiores Theologi aſſerunt) ſũmus opifex mundũ fabricauit.Illi autẽ ſe/ptuagintaduo principes eo modo in cœlis diſtribuuntur,ut cuilibet ſigno ſex pręſidere dicant',& ſeptuagintaduobus idiomatibus: ex q̃bus colligit' electorũ turba illa maxima,quam dinumerare nemo poteſt. Et perbelle ex ſeptuagintaduobus colligit', q̃ numerus deducit' ex ſenario primo pfecto, & ex duodenario primo creſcẽti:ut familia hæc collecta ex omni gẽte,quę ſub cœlo eſt,intelligatur perfecta, & ſuperabũdãs:quod pleniſſimũ ſacra/mentum fœlicius q̃ in cœlo,& in figuratiua, reperitur in regno,& familia Chriſti, cui data eſt oĩs poteſtas in cœlo & in terra:Quod corpus myſticũ ſub pfecto capite Chriſto omni quoq; plenitudine pficit',ſicut corpus hoc naturale,& humanũ tabernaculũ cõficitur ex ſeptuaginta duobus articu lis,& totidẽ iuncturis:quorũ duodecim præcipui ſunt in brachiis,& cruri/bus:In utroq;.n.brachio ſũt tres iũcturæ,una ad ſpatulã, ſecũda in cubito tertia ad manus:quę cõbinatæ ſenarias reddũt.Tres iterũ ĩ quolibet crure, una ad femur,ſecũda in genu,tertia in uertebro pedis:quæ tot quidẽ ſunt, quot in brachiis,& ſimul ſupputatę duodenas cõſtituũt.Tres iterum iun/cturæ ſunt in quolibet digito manuũ,unde ex ipſarũ decem digitis trigin/ta iuncturæ reſultant,totidẽq; in decem digitis pedum, quæ omnes ſimul

combinatæ ſexaginta conſtituũt, & ſimul cum illis duodecim maioribus ſeptuagintaduo pficiũt: Nec opponat quiſpiã per illud, qđ in libro numeroꝝ præceptũ eſt, ut ſeptuaginta cõgregarent̃ tm̃mõ, quibus de Moſi ſpiritu traderetur: Nã & ibi ſeptuagintaduoꝝ numerus reperit̃, ſi cõnumerentur illi duo, qui repleti eodẽ ſpũ (ut ibidẽ legimus) prophetabãt in caſtris: qui ideo cũ aliis numerati nõ fuerant, quia (ut Rabi Salomon ait) non ſcriptã ſcedulam ſortiti fuere: Vel (ut aliis placet) cũ illis ſeptuaginta numerabantur Moſes, & Aaron, ut æqua portio ſenaria ex qualibet tribu colligeretur. Nec mirũ ſi Moſes & Aaron aliqñ cũ cęteris numerabantur, aliquãdo uero minime, cũ id cõtigerit in noua familia Paulo, & in antiqua Ephraim, & Manaſſe, & aliis, nõ ſine myſterio. Ex iſtis igit̃ duodecim principalioribus, & ex omnibus ſeptuaginta duobus patentibus articulis, quos Chriſtus hẽre uoluit in ſuo corpore myſtico, facile coniicit̃ ipm quoq; delegiſſe omnia alia corporis mẽbra, & partes quaſq; minutiſſimas, & occultas, ut corpus illud pfecta integritate gauderet: Vnde etiã capilli, & quicũq; pili corporis humani (ut Origenes recte ſentit) aliqd repræſentãt in myſtico corpore, qđ nõ minori diligentia cõpaginauit uniuerſi opifex, q̃ a principio fabricauerit hominis tabernaculũ cito diſſoluẽdũ, cũ longe magis diligat hoc ſpirituale corpus, proprio ſanguine cõglutinatum, q̃ illud, quod de terræ puluere fabricatum eſt.

Num.

Ra.Sa.

Orige.

Quod Chriſtus regit, & gubernat totum corpus myſticum, & mundanum. Cap. XXIIII.

FOrmato itaq; ipſo corpore myſtico ex oĩbus electis ad uitam tanq̃ ex membris magnis, & paruis, ęquũ eſt, ut totũ corpus ipſius, & omnia membra eius uiuificet ille, qui eſt uita, & reſurrectio omniũ, ſicuti anima particularis uiuificat corpus, quod informat, & omnia membra eius. Illud quoq; obſeruandum eſt, ꝙ anima non modo uiuificat corpus, ſed regit, & moderatur ipſum totum, & omnes eius partes: Nec minus Chriſtus eſt corporis eius moderator & rector: Ideirco Paulus uocat ipſum non modo uitã, ſed etiam caput huius catholici corporis dicens Coloſſenſibus: Ipſe eſt caput corporis eccleſiæ. Nec ſolum huius myſtici, ſed etiam totius mundani corporis eſt rector, ſicuti & ipſum per uerbum, quod in Chriſto latet fabricatũ eſt, ut non ſine cauſa proteſtetur, & dicat: Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra: Data eſt utiq; ab illo, cui in libro ſapiẽtiæ dicitur: Tu aũt Pater prouidentia tua ab initio cuncta gubernas. Et id ſuauiſſima harmonia, ut ſupra pmiſſum eſt: Tu aũt cũ trãquillitate omnia iudicas, quãuis aliqñ nullum, & aliqñ horridũ nobis cæcutientibus uideatur mũdi regimẽ: Nihil.n.inordinatũ relinquit, ſed omnia ſuis nectit ordinibus, ſicuti & cuncta etiã minutiſſima nouit, ut Sapiens ille, quiſqs fuerit, phibet dicens: Arenã maris, pluuiæ

Paulus

CHRISTVS

Sapiẽ.

Eccleſi.

pluuiæ guttas,& dies ſęculi quis dinumerauit? Altitudinem cœli,& latitu/
dinem terræ quis dimenſus eſt? Et id explicans ſubintulit: Vnus eſt omni/
potens creator omnium altiſſimus,& rex potens,ac metuendus nimis:qui
ſicut numerat, ſic etiam ordinat/ moderatur, & curat,ut deponit ille, qui
CHRI/ ab eodem Patre poteſtatem accepit,dum ait: Reſpicite uolatilia cœli,quæ
STVS. non ſerũt,neq; metunt,neq; congregant in horrea, & Pater ueſter cœleſtis
paſcit illa/quanto magis uos modicæ fidei? Et uſque ad minutiſſimas her/
IDEM. bas deſcendens ait:Conſiderate lilia agri/ quomodo creſcunt:non laborãt,
neq; nent: Dico autem uobis, quoniam nec Salomon in omni gloria ſua
coopertus eſt,ſicut unum ex illis,quia hæc naturali,& uiuo colori decorã/
tur:ueſtimenta autem Salomonis colore artificiali,& mortuo picta erant.
Fœnum igitur agri,quod hodie eſt,& cras in clibanum mittitur/Deus ſic
ueſtit,& curat,ut nihil incognitum, nihil inordinatum ab illo relinquatur
Plato in uniuerſo.Hic diuus Plato ait:Nullus eſt locus Deo immortali incogni/
tus,nihil ei inexploratum eſt,quoniam ſiue hic manſeritis,ſiue profundiſ/
ſimas terræ cauernas ſubieritis, ſiue aliud quoduis diffugium,atq; latibu/
lum quæſieritis, nequicq̃ latere poteritis diuinum illum oculum, atq; per/
uigilem,nec pœnas uobis iuſte debitas euitare. Qui forſitan ab eo didice/
David rat, qui cecinit:Quo ibo a ſpiritu tuo,& quo a facie tua fugiam? Si aſcen
dero in cœlum, tu illic es:ſi deſcẽdero in infernum,ades: Si ſumpſero pen
nas meas diluculo,& habitauero in extremis maris,etenim manus tua de/
ducet me,& tenebit me dextera tua:Et dixi: Forſitan tenebrę abſcondent
me: ſed tenebræ non obſcurabuntur a te: neq; os aliquod tibi occultatur,
quanq̃ illud diuerſimode cooperuiſti: Imperfectum quoque meum uide/
Orphe. runt oculi tui. Quibus adſtipulatur Orpheus dicẽs:Dei perfectus oculus,
atq; Iouis mens,quęcũq; apud nos fiunt,inſpicit omnia. Et itẽ in Apol/
linis hymno:Tu habes mundi uniuerſi terminos:tibi curę eſt principium,
atq; finis:per te uireſcunt omnia:tu ſphęram totam cithara reſonante con
temperas, omnia uidel; ſuauiſſime & harmonice diſponens. His autem
impiis,qui negant Deum hæc inferiora,tanq̃ uilia,& infima,& negligẽda
Plato curare,obſiſtit pius,& diuus Plato in decimo de legibus dicens: Qui Deũ
prouidere negant rebus humanis,certe euenire ita neceſſe eſt,fateantur,uel
quia non uult,uel quia nequit,uel quia officium ignorat:Sed cur nõ uult?
eſt ne ocio deditus, an inferiorem conditionem, tanq̃ uilem, & abiectam
aſpernat̃,quaſi cura tanti Principis indigna ſint hęc uilia regulari? Sed(ut
Lactã. Lactantius inquit)ſi artifex peritus,cum ędificiũ facere conſtituit,omnia
cogitat,quę ad perfectum ędificium futura ſint,omniaq; mẽſurat,& pon/
derat,ut ubi ea collocet,intelligat:curat inſuper diligenter,quomodo con/
ſeruet ea, quę conſtruxit / Cur igitur Deum quiuis putet in machinandis
animantibus,cęteriſq; mundi membris non ante prouidiſſe, ubi collocan/

da erãt omnia, priuſq̃ fierent, & nõ uidere/quomodo eadẽ omnia propriis locis conſeruentur? Non igitur ignorat ille/qui omnia nouit: Nec impotẽs eſt regere, qui omnia facere potuit: Nec renuit, aut dedignatur moderari ea, quæ fabricauit, quæcunq; ſint, nobiliora aut uilia. Nullum itaq; de hac prouidentia relinquitur dubium ſapientibus / qui diuinam naturam no/runt ſapientem, optimam, atq; ualidiſſimam. Nec habet ipſe moderator uniuerſi tantummodo prouidentiam generali quodam regimine, ut aliqui autumant, quia ſi uniuerſum tuetur, & curat, partibus etiam, ut conſulat, oportet: Ita enim natura comparatum eſt, ut bene eſſe in uniuerſo nõ poſ/ſit, niſi partes etiã ſint recte diſpoſitę: Non enim medicus, non gubernator nauis, non dux exercitus, non paterfamilias, nõ rector, gubernatorq; Rei/publicę, nõ artifex, quiſquis ſit, ita curat, ut grauiora adminiſtret, leuioraq; contemnat/ſed tunc ſuo quiſq; officio fungi exiſtimatur, cum ſingulis ſtu/diõ/& diligẽtia, ut cuiuſq; ratio poſcit, incumbit. Quod ſi homines nec le/uiora quidẽ prætereũt, profecto nec Deus exiſtimandus eſt exigua quæq; negligere, & multominus hominem cõtemnit, quem animantibus omni/bus pręfecit. Pater itaq; ſummus ille eſt, qui omnia nouit, omnia numerat, omnia metitur, & omnia curat præcipuo regimine: quod regimen filio quoq; / tanq̃ legitimo hæredi poſt triumphum de tyranno habitum com/miſit. Hic itaq; eadem omnia regit ſapientia/ & poteſtate a Patre tradita. Verum multos conturbant ea, quæ uidentur præter ordinem euenire, nec digna tanto regimine: Ea enim mala undiq; conſurgunt, quæ/Deo regen/te fieri non deberent/cum mala a Deo prouenire nequeant, ut non modo noſtri aſſerunt, ſed & Plato in tertio de Repu. oſtendit. Et ut cætera, quæ naturæ, & boni regiminis ordinem declinare uidentur/ omittamus, aliqua de mundi antiſtite/an male gubernet, percurremus: Ea enim adeo ſapien/tes etiam, & præcipuos heroas in Dei regno percuſſerunt, ut impatientia quadam etiam in ipſum Deum moderatorem prorumpere uideãtur. Vo/ciferabor (inquit Abacuc) uim patiens/& non ſaluabis? Quare oſtendiſti mihi iniquitatem, & laborem, uidere prædam, & iniuſtitiam contra me? Quare reſpicis contemptores, & taces conculcante impio iuſtiorem ipſo? Et regius Vates ait: Mei autẽ penè moti ſunt pedes, penè effuſi ſunt greſ/ſus mei, quia zelaui ſuper iniquos pacem peccatorum uidens, quia non eſt reſpectus morti eorum, & firmamentum in plaga ipſorum: In labore ho/minum non ſunt, & cum hominibus non flagellabuntur: Ideo tenuit eos ſuperbia, qua uidelicet ex indebito ſucceſſu proruperunt contra Deum, & homines. Nec minus de huiuſmodi conqueruntur Ieremias, Auguſtinus, Hieronymus, & pleriq; alii domeſtici Dei: quibus dicere poſſemus illam ſemper apud Græcos uenerãdam ſententiam, & ab Auguſtino in libro de quantitate animæ ſummopere celebratã: Non quæras, quæ ſupra te ſunt:

Plato

Abacuc

Dauid

Ieremi

Augu

Hiero

Augu

CHRI/STVS. Nã hęc cõnumerantur inter illa, de quibus inquit Saluator: Confiteor tibi Pater, quoniã abſcondiſti hæc a ſapientibus, & prudentibus. Et hęc eſt (ut aliqui aſſerũt) illa gloria iuſti, & æqui regiminis Dei, de qua dicebat Mo/ Moſes ſes: Oſtende mihi gloriam tuam, quomodo uidelicet te habeas in hoc re/gimine, ut poſſim tibi gloriam dare, & eam gloriam defendere a detracto/ DEVS ribus: Cui dixit Deus: Non uidebis faciem meam, rationem ſcilicet cur id facio, ſed uidebis poſteriora mea, facta uidelicet, & effectus. Et hoc eſt qđ Dauid proſequitur ipſe regius Vates dicens: Exiſtimabam, ut cognoſcerem/ hic labor eſt ante me, donec intrem in ſanctuarium Dei, & intelligam in no/uiſſimis eorum: Quæ nouiſſima ſunt, quando diſcuſſis omnibus meritis ſingulorum reddetur unicuiq; ſecundum opera ſua. Sed hoc interim illud Idem nobis ſemper decantandum eſt: Iuſtus es Domine, & rectũ iudicium tuũ: Hic enim ea ſapiẽtia, qua de omni malo nouit extrahere bonũ, ſcit etiam omnia, quæ uidentur obliqua adaptare in rectum uſum eorum, quæ gu/ Augu. bernat, ſicuti exemplificat Auguſtinus de carpentario, cui opportuna, & neceſſaria ſunt inſtrumenta obliqua, & complicata non minus q̃ recta. Aliud quoq; occurrit, quod particulariter ſpectat ad Chriſtum, cui data eſt regendi poteſtas, & illud eſt / Cum ipſe uenerit pro ſalute omnium, cur doctrina, & redemptio eius a q̃plurimis uidetur repudiata: & cur permit/tit deſtrui uineam ſuam ab omnibus, qui p̃tergrediuntur uiam, & depaſci a ſingulari fera, & tyranno mundi huius, quem iam foras eieciſſe gloria/tur: Et cur magis prędicauit in Corozaim, & Bethſaida q̃ in in Tyro, & Sidone / cum ipſemet comminetur, & dicat: Veh tibi Corozaim, ueh tibi CHRI/STVS. Bethſaida, quia ſi in Tyro, & Sidone facta fuiſſent, quæ facta ſunt in te, in cinere & cilicio pœnitentiam egiſſent: Cur etiam potiora chariſmata ma/gis in unum locum, & gentem, q̃ in alium diffundit: Et ſi omnibus proui/dere poteſt, cur (ut ipſemet prænunciauit) permiſit inſurgere q̃plurimos pſeudoprophetas, pſeudapoſtolos, & pſeudochriſtos, & ſeducere multos: Quibus ſatiſfacientes dicemus: Quoniam ſicut in corpore a qualicumq; anima bene regulato ſæpius ex diuerſis cauſis alterantur humores, quibus ſi reſiſtat potens uirtus animę/ conſeruatur corpus ualidum, q̃uis aliqua ex parte, & aliquo modo alteretur/ non enim poteſt fieri, quin alteretur cor/pus ſubiectum alterationi, & corruptioni/ Pari modo in tam magno cor/pore eccleſiæ conſtituto ex uiatoribus adhuc bellantibus/ & uariis defecti/bus ſubiectis non poteſt fieri (niſi uiatores eſſent impeccabiles/ quod ha/bet/ ut aiunt/ contradictionem in adiecto) quin aliqui alterentur, q̃uis mẽ/bra uiuificata a Chriſto uera, & potenti uita, & ſalute omnium infirmo/rum, qui ſuccurrere non deſiſtit ex debilitate uirtutis eis/ quos iuſſit in ſta/dio ſua ſponte bellare: uerum expectat tempus pręfinitum a Patre/ de quo Paulus edoctus Apoſtolus inquit: Abſorpta eſt mors in uictoria, parta uidelicet

uirtute Chriſti:quod paulo ſuperius clarius explicauerat dicens: Nouiſſi/
me inimica deſtruetur mors,a qua uidelicet omnis infirmitas animæ/om/
nia enim ſubiecit pedibus eius: Subiecit utiq; Pater,qui eſt præter omnia,
quę ſubiecit:cui tantummodo filius ſubiicitur, cæteris autem dominatur,
& contra ea omnia præualet,quando uult. Nec poteſt deſtrui maceries in
ruinam uineæ, & fidei ipſius, cum ipſa Veritas infallibilis dicat: Ego pro CHRI
te rogaui Petre,ut non deficiat fides tua,ideſt, corpus eccleſiæ a me uiuifi/ STVS.
catum,quod tibi Petre credidi.Et cur non fuerit prędicatum Dei uerbum
in Tyro & Sidone, magis q̃ in Corozaim & Bethſaida/inquit Origenes: Orige.
Quia forte non ſtetiſſent: Sed debilis reſponſio fulcimentis indiget: nam
ſicut pro redimendo uniuerſo genere humano expectauit illud tempus, de
quo Apoſtolus:At ubi uenit plenitudo temporis,miſit Deus filium ſuum, Paulus
ſic pro Tyro cõuertenda expectauit illius temporis plenitudinem, de qua
in geſtis apoſtolorum dicitur: Cum Paulus ueniſſet Tyrum, moratus eſt Act.Ap.
ibi diebus ſeptem:quibus expletis Tyrii cum uxoribus & filiis aſſociati ſũt
Paulum: Ipſe autem cum ſociis poſitis genibus in littore orauit pro illis,
& fide ipſorum.Eodem modo de quibuſcunq; aliis dicẽdum eſt: quia ex/
pectauit,& expectat tempora, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate: & quæ
noſcere noſtrum non eſt. Diffunduntur quoq; potiora chariſmata in po/
tiora,& nobiliora membra/ſicuti in corpore/regulante natura/purior ſan/
guis mittitur ad cor: & puriores ſpiritus cerebro, & potioribus membris
diſtribuunť:diuidit enim ſpiritus Chriſti eius munera ſingulis,prout uult,
& prout decet: Quibus membris ſecundum propriam uirtutem donatis
diuerſos permittit hoſtes,qui nos uiribus,aſtu,dolo,inſidiis,& importuni/
tate impugnent,ut glorioſior ſit uincentium triumphus in uirtute *illius*,de
quo dicitur:Deo autem gratias,qui dedit nobis uictoriam per Ieſum Chri Paulus
ſtum dominum noſtrum.

Explicatur id per oraculum. Cap. XXV.

DE hoc dominio a Patre dando Redẽptori noſtro Chriſto ex/
tat mirabile/& ſane intelligentibus clariſſimum oraculum,
ubi etiam tempus, quando illud dabitur, occulte innuitur:
Loquitur enim Deus ad Dauid præcipuum patrem, & ue/
rum typum Chriſti dicens in ſecundo uolumine Regum, & in primo Pa/ Regum
ralipomenon:Quando completi fuerint dies tui, & quieſces cum patribus Paralip.
tuis ſuſcitare faciam ſemen tuum poſt te,quod egredietur de utero,uel in/
teſtinis tuis:quandoquidem in hebreo habetur ממעיך mimheca,quod de
inteſtinis ſignificat:Idcirco nõ poteſt referri ad patrem/ſed ad matrem, ex
cuius inteſtinis Chriſtus exiit:Nam puer non egreditur de inteſtinis,ſed de
lumbis, & uirga paterna: Vt igitur denotaret uerum regem naſciturum
de ſola muliere/quæ fuit filia,& caro Dauid, notanter dixit ſemen illud,

ex quo naſciturus foret uerus rex egreſſurum de inteſtinis. Sequitur ora/culum: Et firmabo regnum eius: Quod de Salomone non poteſt intelligi, quia adhuc uiuente ipſo Dominus per Haiam Silonitem id promiſit decem tribus Ieroboam/quas & dedit in ditionem eius. Sequitur: Ipſe ædificabit domum nomini meo: domum utiq; ueram Iſrael figuratam per illam typicam, quæ præceſſit. Et hæc eſt illa domus, de qua cœleſtis nun/

Gabriel tius ad matrem: Et regnabit in domo Iahacob in ęternum, ſicuti ſupra expoſuimus. Sequitur: Et ſtabiliam thronum eius uſq; in ſempiternum. Ecce q̃ clare excludit regnũ Salomonis, quod cito defecit. De regno igitur illius loquitur, qui eſt Rex Regum, & Dominus dominãtium: de quo ipſe Dauid in quadrageſimo quarto hymno totius alphabeti ſerie decantat dicẽs ſub litera מ mem מַלְכוּתְךָ Malcuteca, ideſt regnum tuum regnum omniũ ſęculorum: Ego ero illi in patrem, & ipſe erit mihi in filium: Quod intelligi nequit, niſi de illo/qui ait per os prophetę, cui de ipſo facta eſt repromiſſio.

Pſal. Dominus dixit ad me/Filius meus es tu/ego hodie genui te. Quomõ autẽ intelligatur illud: Quando cõpleti fuerint dies tui, enodabimus/quantum Dominus permiſerit. Dies enim uniuſcuiuſq; ab initio conſtituti (ut habemus in ſecretiori Theologia Hebreorum) mille anni ſunt/ad quem terminum, quãuis aliqui appropinquauerint, ut Adam, Matuſalem, & alii, nullus tamen applicuit, ſic exigente peccato protoplaſtæ. Et ex illuuione propter peccata communia generi humano inflicta contractus eſt termi/

Gene. nus ad centum & uiginti annos, ut in Geneſi legimus ſecundum communem interpretationem/q̃uis aliud innuat oraculum / nec proprie uerificetur in hoc ſenſu/cũ Abraham uixerit annos.175. Izahac.180. Iahacob.137. Si quis autem ad ſtatutum ab initio terminum deueniret / attingeret ad milleſimum annum, ſecundum quem terminum locutus eſt Dominus ad Dauid: Nam ab orbe condito uſque ad Chriſtum fuerunt anni.3784: Sed ab orbe condito uſq; ad mortem Dauid.2880: Igitur a morte Dauid uſq; ad Chriſtum fuerunt anni.906. Vt patet ſupputanti: Adde.70. annos uitæ Dauid, & erunt.976: Adde iterum numerum literarum nominis Dauid, ſicut ſcribitur in Paralipomenon, cum iod uidelicet ſic דָּוִיד: Nam in libris Regum ſcribitur ſine iod ſic דָּוִד non ſine myſterio hæc omnia. Illud igitur nomen ſic ſcriptum dat.24. Qui numerus ſi addatur numero ſuperiori/reddit ad unguẽ mille: qui numerus eſt completę ætatis, ut diximus. Nec miretur aliquis, ſi additur numerus nominis, quia niſi aliquod my/

Iohan. ſterium ibi lateret, non dixiſſet Iohannes in Apocalypſi: Qui habet intel/

Pytha. lectum, computet numerum nominis beſtiæ, qui eſt numerus hominis. Pythagorei etiam multa prognoſticari profitebantur per numeros nominum. Huic igitur numero uigintiquatuor, qui conficitur ex duplici duodenario, ſi addatur numerus annorum, quos uixit, & annorum qui fluxe/

runt a morte eius uſq; ad Chriſtum, completur curriculũ perfectum uitæ hominis: Et rurſum in computatione numerorum, qui reſultabant ex aliquibus uerbis oraculi, habetur ille millenarius completus cum annis uitæ Meſſiæh, quæ uerba ſunt hæc כִּי יִמְלְאוּ יָמֶיךָ וְשָׁכַבְתָּ: Quando complebuntur dies tui, & dormieris &c. computus illarum litterarum eſt ad unguem .1035. quot ſunt anni a die conceptionis Dauid uſq; ad mortem Chriſti: Nam ultra illos mille annos uixit Chriſtus triginta tres cũ dimidio: Et ſi accipiantur nouem menſes, quibus Dauid ſtetit in materno utero, & nouem ipſius Chriſti, dant annũ cũ dimidio: quod tempus additum illis triginta tribus annis cũ dimidio reddit triceſimũ quintũ. Nec miretur aliquis, cur Chriſtus omnium uirorũ perfectiſſimus non attigerit ad illos mille annos plenum curriculũ humanę uitæ: Nam Chriſtus nouus homo nouæ uitæ & nouis legibus dedit initiũ: Primus enim homo de terra terrenus: Secũdus homo de cœlo cœleſtis nouum uitæ curriculum compleuit hic minime explicãdum. Quibus uerbis oraculi, ut propoſitum proſequamur, reſpondens Dauid Deo plenus multa tangit myſteria dicẽs: Hoc non eſt ex meis meritis uidelicet, ſed quia bonum uiſum fuit in oculis tuis domine Deus, ut loquereris de domo ſerui tui a longe: Hæc enim eſt lex Adam domine Deus: Quorũ uerborum myſteria non percipiuntur, niſi in characteribus hebreis, qui ſunt עַבְדְּךָ לְמֵרָחוֹק וְזֹאת תּוֹרַת הָאָדָם אֲדֹנָי Quarum dictionum extremæ literæ ſunt בקתתםי cũ ל quæ eſt dictio per ſe, quaꝛ numerus ſupputatus eſt ſine dubio millenarius: Qui modus ſupputandi per extremas, aut primas literas dictionum apud Hebreos celeberrimus eſt: Et dempto ת a תורת reſtat תור: qđ ſupputatũ dat .606. quẽ etiã numerum dant literę nominis Ieſu, & Mariæ ישו מרים, ut patet ſcienti. Et hoc fecit uera lex hominis, ut ſicut per hominẽ oĩa bona perdideramus, ita per hominem omnia bona recuperaremus, iuxta illud Pauli: Quoniam quidem per hominem mors, & per hominẽ reſurrectio mortuoꝛ.

CHriſtus eſt mediator, per quem omnibus datur tranſitus, ut in finem ſuum deueniant. Tonus Octauus.

CHriſtus in ſãctiſſima trinitate eſt pſona media. Cap. Primũ.
Chriſtus eſt uera arbor in medio paradiſi collocata. Cap. II.
Quid hæc diuina perſona media cum natura humana/quam aſſumpſit. Cap. III.
Quomodo ex illa arbore inductum ſit peccatum, & malum in mundum. Cap. IIII.
Chriſtus in hac uita ſemper oblectatus eſt medio. Cap. V.
Chriſtus fuit optimus mediator. Cap. VI.
Per Chriſtum hominem conſcendimus in Deũ/& Patrẽ. Cap. VII.
Quomodo ſecundum Apoſtoli ſententiam Chriſtus noui teſtamenti mediator ſit. Cap. VIII.
Digreſſio de bello indicto antiquis Patribus contra illos populos. Cap. IX.
An indigeamus medio, ut in hunc Chriſtum mediatorem deueniamus. Cap. X.

CHRISTVS IN SANCTISSIMA TRI/ NITATE EST PERSONA MEDIA.

CAPVT PRIMVM.

OMNES Qui de Trinitate loquuntur, facile con/
ueniunt, ꝙ Filius, & uerbum, quod factum eſt caro,
& IESVS denominatus / atq; Chriſtus Græce, &
Meſſiah Hebraice, unctus uero Latine eſt cognomi/
natus, tenet medium inter perſonas illius ſanctiſſimæ
Trinitatis: in qua eſt Pater prima radix omnium pul/
lulationum tam in diuinis, q̄ in creatis: Et eſt Spiritus ſanctus productus
a Patre & Filio, & nihil producens in illa ſanctiſſima Trinitate: Eſt quoq;
filius perſona media productus quidem a Patre, atq; ſimul cum ipſo Spi/
ritum ſanctum æterno effluxu producens: Quam doctrinam non ſolum
chriſtiani omnes profitentur, ſed etiam ſecretiores Hebreorum Theologi, Thebe.
qui docent חָכְמָה hocma / quod ſapientiam ſignificat, emanare a fonte ſu/
premo, uel a radice ſuperexcælſa pullulat, quā ipſi uocāt כֶּתֶר עֶלְיוֹנָה che/
terhaliona: a quibus duobus fontibus, uel a primo fonte, & flumine ab eo
procedente producitur illud tertiū, quod ipſi בִּינָה bina nuncupant, quod
nos proprie interpretantes prudentiam, ſiue intelligentiam dicere poſſu/
mus: Intelligentiam utiq; illam, de qua in Eccleſiaſtico dicitur: Et ſpiritu Eccleſi.
intelligentiæ replebit illum: Intelligentia quidem eſt cognitionis gradus
magis nobis propinquus, q̄ ſapientiæ, quæ attribuitur Filio: & ideo faci/
lius a nobis ſuſceptibilis: Idcirco dixit Filius: Multa habeo uobis dicere, CHRI/
ſed non poteſtis portare modo, quia uidelicet non ualetis ſufferre ſplen/ STVS.
dorem ſapientiæ meæ: Cum autem uenerit ille ſpiritus ueritatis, docebit
uos omnia, & ſuggeret uobis omnia, quæcunq; dixero uobis gradu quo/
dam inferiori, q̄ in me ſint hæc docēda: Nam nemo nouit Filium, proprie
uidelicet, niſi Pater: Gradu autem quodam inferiori ſeſe nobis quoq; præ/
bet conſpiciendum, iuxta illud, quod dixit: Qui diligit me, diligetur a Pa/
tre meo, & ego diligam eū: Et manifeſtabo ei meipſum. Et etiā aliquando
per ſeipſum manifeſtat Patrem ſecundum id, quod ait: Qui uidet me, ui/
det & Patrem meum, perſonam utiq; omniū noſtrum ſublimiorem, cum
ideo remotior ſit a captu noſtro: Spiritus ſanctus uero eſt magis nobis
domeſticus: ſed Filius medius inter utrunq;. Et quāuis Deus ſit circulus,
& ſphæra quædam intellectualis, cuius centrum, ideſt omne creatum eſt
ubiq;, tamē ſub ratione perſonarum non per circulum, ſed per numerum
ipſas exprimimus dicentes: Prima, ſecunda, & tertia, aut ultima perſona,

ultra quã non datur productio perſonarum in diuinis. In illa autem media tanq̃ in domo quadam omnes res per ideas uitales locatæ ſunt: Vnde ſicut ipſa perſona media mediũ fuit, per quod a Patre emanabant omnia, ita & mediũ eſt, per quod patrem cognoſcimus: Nam ad ipſius notitiam quis peruenire non poterit, niſi cui uoluerit Filius reuelare. Quod autem egreſſio a Patre fiat per Filium, qui ſecunda perſona eſt in diuinis, innuit Iamblicus, dum per numeros huiuſmodi petractat dicens: Vnitas identitatis, unioniſq; cauſa exiſtit: binarius uero diſcretionis, progreſſuſq; præbitor: ſed ternarius regreſſus eorum, quæ proceſſerunt dux. Referentes itaq; hæc, quæ dicta ſunt, primum & unicum eſt Pater: Secũdum autem, uel Binarius eſt Filius, per quem omnia facta ſunt: unde eſt diſcretionis, progreſſuſq; cauſa: Tertium autem, quod illam trinitatem complet, Spiritus ſanctus eſt, qui ſuper aquas uolitans omnibus præbet formas, & fauorem præſtat, ut reducantur in primum, per illud idem tamen, per quod diſgregata fuerant.

Iambli.

Chriſtus eſt uera arbor in medio paradiſi collocata. Cap .II.

ET ut clare ſignificetur, q; Filius, qui Chriſtus eſt, mediũ tanq̃ ſibiipſi peculiare quoddam uẽdicet, cum de ſerie rerum intellectualium ſub hortuli, & arborum metaphora a Moſe pertractaretur, in medio ipſius horti deſcribit plãtatam uitæ arborem, quæ nulli dubium Chriſtus eſt, qui panis uitæ, lignum uitæ, & ipſa uita nuncupatur. Plantata autem fuit in medio, ut unuſquiſq; facilius de uitæ eius plenitudine pro captu ſuo ſuſcipere poſſet. Hinc etiã quando uenit temporis plenitudo hæc arbor inſerta fuit in arbore naturæ aſſumptæ in meditullio mundi, ut fructus ſuos omnibus circũcirca debita proportione diſtribueret: De qua inſertione Iacobus ait: Suſcipite inſitũ uerbum, quod poteſt ſaluare animas ueſtras. Et hæc arbor uitæ, diuina uidelicet perſona in natura humana inſita eſt arbor ſcientiæ boni, & mali: quia ipſe ſolus (ut alibi diximus) uiator exiſtens experiebatur bonum beatitudinis, & malum humanarum paſſionum. Eſt inſuper arbor boni & mali, quia ipſe præ cæteris nouit diſcernere bonum a malo, iuxta illud Iſaiæ uaticinium: Butyrum & mel comedet, ut ſciat reprobare malum, & eligere bonum. Nec tantum ipſe nouit, ſed nos quoq; docuit cognoſcere uera bona, quæ diligere debemus, & uera mala a nobis timenda, & declinanda. Eſt denique arbor ſcientiæ boni & mali, cui datum eſt iudicium, & cognitio diſcernendi bonos & malos: Vnde / ipſomet in euangelio atteſtante / quando ueniet ad uniuerſale examen collocabit bonos a dextris, malos autem a ſiniſtris ſtans ipſe in medio, hoſq; ab illis ſegregatione perpetua ſeiungens. Hæc autẽ arbor, ideo a principio prohibita fuit, ne tan-

Iſaias

gereɾur/ aut probaretur / ſiue de ea comederetur/ quia legem,& iudicium in ipſo exiſtens experiri/aut probare nemo debebat, ſed revereri, & timere,ſemperq; habere ante oculos, ut ad ipſius metam omnes noſtras diſponeremus operationes:Quo ſenſu illud Dei uiuentis dictum fuiſſe non ambigimus:Erunt hæc uerba, quæ tibi præcipio hodie/ in corde tuo: & narrabis ea filiis tuis, & meditaberis ea ſedens in domo tua / & ambulans in itinere , dormiens , atq; conſurgens : & ligabis ea,quaſi ſignum in manu tua , & erunt ante oculos tuos:Quod etiam in Pſalmo dicitur:Beatus uir, qui in lege Domini meditatur die, ac nocte. Et q̄ optime hæc arbor legis, & regula diuini uerbi dicitur eſſe ſcientiæ boni & mali, quia ex illa quid rectum , quid obliquum , quid bonum , & quid malum ſit , perpendere poſſumus. Hæc enim docet nos , quando ſupremo bono frui debemus: & quando , aut qualiter infimo , aut medio potiri licite ualemus. Et ſeruata illa arbore,& regula illęſa tunc poſſumus de omnibus arboribus comedere,ideſt in omnibus creaturis condelectari,& ipſas appetere appetitu minime obliquato.Hęc dicta ſint pro his,quæ ſpectant ad moralem ſenſum,nam in allegorico,& ſuperiori alibi interpretati ſumus. In Deu: Pſalm'

Quid hæc diuina perſona media cum natura humana, quam aſſumpſit. Cap. III.

NEc ſine myſterio illa perſona media in ſanctiſſima Trinitate naturam humanam aſſumpſit : quia & ipſa media eſt inter cœlum / & terram: media inter Deum / & cæteras creaturas utriuſq; naturam ſapiens , ut per ipſam naturam mediam omnia uniret extrema:Ipſa enim humana natura meditullium poſſidens omnium uinculum exiſtit : & cum omnibus partem habens cum omnibus delitiatur : Bonum enim/ in quo eſt delectatio , totam latitudinem rerum apprehendit , in quod omne nulla creatura fertur, niſi homo: Nam unicuiq; ſummus moderator tribuit propriam eſcam , homini autē omnigenam: quod Moſes cum ſuis ænigmatibus indicat:Primo quando hominì exiſtenti in paradiſo delitiarum omnem arborem in edulium conceſſit:licet hoc iam antea tribuerit/non dum homine in paradiſo collocato,dum ait:Ecce dedi uobis omnem herbam afferentem ſemen ſuper terram , & omnia ligna , quæ habent in ſemetipſis ſementem generis ſui , ut ſint uobis in eſcam : Cunctis autem animantibus dedi uirorem herbæ, tantummodo uidelicet. Ecce q; non eadem lex ciborum beſtiis, & hominibus præſcribitur : Siquidem beſtiis cum ſuo herbarum uirore relictis, homini conceduntur non tantum ſatiuę herbę,ſed aliquando animantia. Et in paradiſo uoluptatis poſito omnis arbor , ideſt omnis creaturarum rationabilium uigor, & oblectatio in eſcam conceditur, & etiam lignum uitæ , quod erat in paradiſi meditullio: Vnde habemus / qualiter homo Moſes

creatura media inter Deum & cætera creata delitiari poteſt tam in ipſo Deo/q̃ in omnibus creatis: Pro ipſo enim Deo fruendo producti ſumus/ſi Auguſtinus & omnis Theologorum turba recte ſentiunt: & quouſq; ad ipſius Dei fruitionem/& cum eodem unionem pertingamus, omnibus creaturis recta lege ſeruata potiri poſſumus: Potimur enim terra, quam calcamus, & quæ nobis præbet cibos, & pro ædificiis conſtruendis ſtabile fundamentum: In aqua nauigamus, mundanda abluimus, & in multis opportunis ipſa utimur: Potimur quoq; aere/quo reſpiramus, & per quem oculorum beneficio fungimur: Ignea quoq;, atq; excalefactoria uirtute uiuimus, & excoquenda, ac expurganda perficimus. Veſcimur plantis, & carnibus animalium: quorum etiam pilis, & pellibus induimur, & ipſorum fauore terram colimus, oneroſa conducimus, & longa itinera etiam debiles commode peragramus. A cœlis quoq; magna ſuſcipimus beneficia: maiora autem ab Angelis, & ab hominibus, cũ quibus ſiue ſpiritu, ſiue corporali præſentia conuerſantes mirũimmodum honeſta uoluptate oblectamur: Sed ab arbore uitæ, quæ eſt in omnium iſtorum medio, omnigenum, atq; perfectiſſimum omnium oblectamentum, & uitæ, & omnium uoluptatum uerarum ſuſcipimus. Cõcinne itaq; illa diuinarum perſonarum media unita eſt cum homine creatura media, & cum ea, quæ eſt omnium uinculum, ut per ipſum mediũ omnia counirentur extrema.

Augu.

Quomodo ex illa arbore inductum ſit peccatum, & malum in mundum. Cap. IIII.

SIcut enim ab arbore illa recte & debite ſuſcepta omnis iuſtitia, omne rectum, omne deniq; bonum procedit, ſic ab arbore uiolata omne malum in genus humanum, & etiam in Angelos proueniſſe nõ ambigimus. Nec miretur quiſpiam, ſi malum a bono oriri dicimus, cum aliunde progredi nequeat, ut aperte diffinit Auguſtinus in Enchiridio, & ante eum Dionyſius dicat: Omnium malorum principium & finis eſt bonum: Et rationem aſſignans ait: Nihil operatur ad malum aſpiciens, ſed ad bonum uidelicet/quod aut negligit, aut indebite appetit. Eſt igitur hæc arbor principium omnium bonorum, atq; malorum: quia ipſam ſiquis ueneratur, & obſeruat, operatur bonum: Si autem quis eam negligit, & deuorare, aut peſſundare præſumit, operatur malum, ſicut de ipſa humano ſurculo inſita proteſtatus eſt ille ſanctiſſimus ſenex Symeon dicẽs: Ecce poſitus eſt hic in ruinam, & in reſurrectionem multoꝝ in Iſrael, & in omni populo tam Angelico, q̃ humano: Peccauit enim Angelus nolens ipſum ſuſcipere tanq̃ uerum Dominum, & & uerum legiſlatorem, atq; obedire regulis in eodem deſcriptis, noleníq; reuereri ipſum tanquam mediatorem, & per quem cohæredes efficeremur

Idem

Diony.

Simeõ

ſuxta regis edictum: Quod Paulus cũ Hebreis propalauit dicens: Et cum introduceret eum primumgenitum in orbem terræ, dixit: Et adorent eum omnes Angeli eius. Sed aliqui illorum proterui a ſumma illa ueritatis regula ſuperbe declinantes in errorem, & mendacium prolapſi ſunt: Quod ipſemet ueritatis fons atteſtaẽ, dum ait: Ille homicida ab initio in ueritate non ſtetit. Hinc peccauit & homo auſus extendere ad ipſum rebellem manum, qui ſub typo arboris ſcientiæ boni & mali in medio paradiſi collocata a Moſe deſcribitur. Ecce quomodo hinc ſoluimur a magno labore, qui eſt apud Dionyſium, & alios ſapientes in uenando, quid ſit malum, & unde ſuam trahat originem: Quod decidere, maximæ quippe uidetur difficultatis, cũ malum non ſit ens, nec purum nihil, nec cauſa aliqua, cũ omnis cauſa ſit aliquid realiter exiſtens: Nec uidetur effectus, quoniam omnis effectus procedit a cauſa, & cauſa huiuſmodi eſt, ut in operando ſemper ad bonum aſpiciat: & ſemper agat bonum, quãuis in agẽte libero ſæpius fallat imaginatio exiſtimans, aut præfingens bonum illud, quod non eſt bonũ: Nec uidetur quomodo malum poſſit oriri ex bono, acclamante ſumma Veritate: Non poteſt arbor bona malos fructus facere: Et etiam, quia nihil fit ex contrariis, niſi tanq̃ ex termino a quo, ut dicere ſolent Peripatetici. Nec malum poteſt produci a malo, cũ malum nullius ſit cauſa, quia haberet rationem boni: Quæ omnia quãuis prima fronte difficillima, tamen attentis his, quæ de arbore dicta ſunt, facillime diſſoluũtur: Eſt enim malũ carentia rectitudinis, & boni, aut ordinis, qui in opere exquiritur: Rectitudo autem & ordo eſt conformitas cũ regulis illis exiſtentibus in ipſa arbore, unde dignoſcitur bonum & malum: Quæ rectitudo, dum adeſt opus eſt bonum, dum uero abeſt, fit malum, eſto q̃ bona ſit lex prohibens bonũ obiectum, in quod fertur uoluntas: bona uoluntas / quæ eligit: bonum corpus, & animal noſtrũ, cui conſentimus: bonus appetitus concupiſcibilis, & iraſcibilis uirtus, quibus uel appetimus, uel renuimus: quia hæc omnia præſtita ſunt a bono authore in beneficiũ noſtrũ: Bonus inſuper eſt actus exterior/ qđ ſubſtratum deformitatis dicitur: Sola autem illa deordinatio, & inconcinnitas/ aut carentia ab ordine, & conformitate cum regulis exiſtentibus in illa arbore eſt malũ: unde clariſſime infertur, q̃ ab illa arbore prouenit malum nõ quidem ab ea productum, ſed quoniam operans ab ipſa declinat, ut aperte intonat Apoſtolus dicens: Sublata lege, tollitur peccatum: Et iteꝝ: Si lex non eſſet, peccatum non imputaretur. Iaceat igitur hic Manichęus, qui duo ſomniauit eſſe principia, alterum bonoꝝ, & illud bonum, alterum malorum, & illud malũ: Nõ enim poteſt eſſe principium producens, niſi ſit bonũ: Neq; binarius poteſt eſſe, niſi ab uno trahat originem: Vnum igitur omnino eſſet primũ, a quo iſta bina principia emanarent: Nec poſſet Deus eſſe fœlix, ſi aliqđ ipſi inuicto

aduerſarẽ

Paulus
CHRISTVS
Moſes
Diony.
Peripat.
Paulus

aduerſaret. Hæc igitur Manichęorum marcida & putrida aqua de igno/rantiæ fonte proceſſit: Lex enim bona eſt, cuius præuaricatio eſt malum: Sed lex eſt ipſa ueritas, & agendi regula, quæ in uerbo incarnato eſt quod nunc IESVS dicitur, & Redemptor, olim autem Arbor uitæ, & Arbor ſcientiæ boni & mali, quia inde cognoſcimus bonum & malum, & inde habemus, unde operemur bonum & malum: Et cum illinc omne malum ſumat originem, idcirco cum Iona, qui ipſius IESV teſtimonio eiuſdem perſonam, & typum geſſit, dicere poteſt: Propter me uenit hæc tempeſtas. In cœlis quippe, quia Angelus, qui draco & diabolus effectus eſt, uoluit ipſam deuorare, dicente Iohannes: Et ſtetit draco, ut deuoraret filium eius, filium uidelicet mulieris amictæ ſolis, qui olim arbor uitæ, & ſcientia boni & mali dictus eſt. In paradiſo autem uoluptatis, quia homo uoluit contra regis edictum ad ipſam manum extendere, eamq; deuorare, grando illa deſæuit.

Iohan.

Chriſtus in hac uita ſemper oblectatus eſt medio. Cap. V.

ET ut factis oſtenderet ſe perfectum mediatorem, in ingreſſu, in ſtatu, in receſſu, & in regno ſemper locum medium tenere curauit: Naſcens enim in medio duorum animalium, bouis vʒ & aſini non ſine magno myſterio collocatur: Eſt enim aſi/nus (ut ſecretiores Theologi dicunt) reſpondens in archetypo dexteræ, ubi eſt miſericordia, bos autem ſiniſtræ, ubi eſt iuſtitia: ſiquidem has in ſuo aduentu inuicē obuiare faciens mediator noſter in medio earū ſtetit: quod per collocationē factam a principio inter bouē & aſinū ſignificari uoluit. Primū quoq; opus celebre in medio exercere uoluit: diſputauit enim ad/huc puerulus in medio doctorū: Et uitæ, atq; uirtutum cum iam perfecta incrementa ſuſcepiſſet, ea quibus plenus erat chariſmata impartiri uolens in medio ſe collocauit, ſicut ipſemet perhibet dicens: Ego ſum in medio ue/ſtrum, tanq̄ qui miniſtrat, ut omnibus vʒ æqua diſtributione, ſaltem geo/metrica, ſuſcepta munera diſtribueret. Et cum ad uitæ, & myſteriorum ipſi creditorum metam deueniſſet, medium quoq; tenere curauit: Affixus enim cruci poſitus fuit in medio duorum latronum pendentium, unius a dextris, alterius autem a ſiniſtris, ut iam eorum conſtitutus iudex, redde/ret utriq; debitas uices iuxta utriuſq; merita: & pręſagio quodā magni, & extremi iudicii pręmiandum habebat ad dexterā, puniēdum autem ad ſi/niſtrā: Quos etiam diuidens eam, quā facturus eſt, extremam diuiſionem innuit. In regno quoq; ſuo ſemper tenuit, & tenebit locum medium inter Patrem, & nos aduocatus & mediator exiſtens, atq; pro nobis continue in tercedens: Eſt enim, ut Iohannes perhibet in regno illo cœleſti in medio throni, in medio quatuor animaliū, & in medio ſeniorum. Eſt deniq; me/dium tenens in illo diuino Archetypo, in quo Abraham plenus pietate a

Theol.

Abrahā

Theologis Hebreis in dextera, Izahac uero ſeueriſſime in ſacrificium ob/ Theol. latus in ſiniſtra reponitur / In meditullio autem Iahacob, in cuius domo, Angelico atteſtante oraculo, noſter mediator in æternum regnat iam re/ uerſus ad locũ, unde uenerat: quò etiam nos ueros Iſraelitas eſſectos con/ ducere intendit, ut non ſine cauſa dixerit: Non ueni, niſi ad oues, quæ pe/ CHRI/ rierant domus Iſrael. Et ut non modo nos, ſed uota, & opera noſtra illuc STVS. uerus mediator conduceret, dum oramus concordes, in charitate v3 ſiue bene ordinati cum Deo, aut in aliquod bonum opus conuenimus in me/ dio noſtrũ adeſt ſuſcepturus, & delaturus Pri ſũmo uota noſtra & opera, quæ in charitate peragimus, ſicuti ipſemet teſtat dicens: Vbi fuerint duo, IDEM uel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorũ: Et de quacunq; re conſenſerint ſuper terram, fiet eis a patre meo, apud quem pro eis me/ diator conſtitutus ſum.

Chriſtus fuit optimus mediator. Cap. VI.

MErito igitur hic, qui eſt medius in diuinis / & in medio para/ diſi ueluti arbor in medio horti plantatus, & ſemper in uita medium tenuit, factus eſt uerus, & optimus mediator inter Deum & hominem, iuxta illud Apoſtoli: Vnus eſt mediator Paulus Dei, & hominum Chriſtus Ieſus: Qui eſt uerus mediator multiplici ratio/ ne, ſed potiſſime (ut opinãtur aliqui) ex carne, & natura humana aſſum/ pta: propter quod ex utroq; extremo participãs bonum fuit medium, uin/ culum, & glutinum ligans, cõnectens, & uniens hominem cum Deo: Quo officio quia etiam ueri ſacerdotes funguntur, quilibet illorum dicitur me/ diator, non quidem primus, ſed ſecundarius, & tenens uicem ueri, & primi mediatoris. Eſt inſuper optimum medium, & mediator, ac ueluti canalis quidam, per quẽ a fonte uiuo, & ſupremo fluunt ad nos aquæ uiuæ, quas gratis pleriſq; in locis nobis offert: Vnde tãtum quis poſſidet de ſuperiori influxu, q̃tũ de iſtius mediatoris plenitudine ſuſcipit. Neq; demũ poterat creatura redire in Deum, a quo proceſſerat, niſi per hoc medium, quod de utroq; extremo participat.

Per Chriſtũ hominem conſcẽdimus in Deũ & Patrẽ. Cap. VII.

ESt itaq; hic noſter Chriſtus uia media, & ſcala, per quã aſcen/ dimus ad Deum Patrem, ut ipſemet in Euangelio, cui titulus eſt ſecundum Iohannem, aperto ſermone proteſtatur dicens: Iohan. Ego ſum uia, nemo uenit ad Patrem, niſi per me. Qui & anti quo patri Iahacob, in cuius domo regnare debebat, in figura ſcalę ſeſe oſtẽ dit, per quam in Deũ conſcenderet ipſius uidentis electa poſteritas: Huius enim ſcalæ inferius extremum figebatur in terra, quia mediatoris anima, quæ data eſt in pretium redemptionis humanæ, & pręparauit iter, quo cõ ſcenderemus in Deum, fixa fuit, ſicut & cæteræ animæ in terrea carne,

quam comitabatur ipſa diuinitas:ſiquidem alterum extremum ſcalæ,ſi ue ſupremum cacumen ipſius mediatoris Chriſti cœlum tãgebat ipſum penetrans uſq; ad Deum Patrem,qui illi cacumini innitebatur, quaſi in ipſo quieſcens,& eundem ipſum ſuſcipiens,iuxta illam eiuſdem Filii Dei, quã nemo, niſi ipſe auſus fuiſſet aſſerere ſententiam: Ego in Patre,& Pater in me eſt;Et iterum:Pater in me manens ipſe facit opera. Quod cognoſcens ſanctus Iahacob,ſurgens erexit lapidem in titulum,fundens oleũ deſuper, & dicẽs:Vere Dominus eſt in loco ſancto iſto,& ego neſciebam. Quis autem ſit lapis, Apoſtolus aperte reſerat dicens: Petra autem erat Chriſtus. Hunc igitur lapidem erexit Iahacob in titulum ſuſcipiens u; ipſum in Dominum,& in Deum:In Dominum quippe erigens illum: nam eum ſemper ſuſcipimus,& ueneramur, cuius uexillũ,aut inſigne erigimus:in Deũ uero ſuſcepit oleum/quod in ſcriptura ſacra diuinitatem reſignat/ perfundens, quadam uidelicet profeſſione confitens. Nec mirum ſi ille, qui nuper ſcala per quam aſcendimus ad Deum dictus eſt, nunc dicatur lapis pro fundamento collocandus,ſuper quem omnia noſtra edificemus:Cum enim Iahacob utrobiq; clara luce conſpiceret diuinitatem huius mediatoris in humana carne latentem admirans, credens, & confitens ait: Vere Dominus,aut Tetragrammus,uel Adonai (quod nomen diuinitatis importat) eſt in loco ſancto iſto,& ego neſciebam:Non eſt hic aliud,niſi domus Dei,& porta cœli: Porta utiq; ut ipſemet ait: Ego ſum oſtium, per me ſi quis introierit,ſaluabitur.Domus uero illa,in qua omnia a principio collocata erant/& in quam ſuſcipit domeſticos, ut paſcua tribuat,ea ſcilicet quæ ſtantes in ueſtibulo,ſiue etiam in atrium,uel porticum humanitatis intrantes guſtare nequeunt.Nec ambigendum eſt, redemptorem fuiſſe Iahacob in hac celeberrima uiſione prẹoſtenſum, cum id clare expreſſerit Deus ſupra ſcalam innixus illo pulcherrimo eulogio:Benedicẽtur in te,& in ſemine tuo cunctæ tribus terræ:Quæ uerba ubicunq; patribus demonſtrata ſunt, omnes ea dicta fuiſſe de Chriſto communi aſſenſu aſſerunt:cui etiam uouit, & iurauit Patriarcha noſter Iahacob,exigens prius ſignum conformatiuum co℞,quæ oraculum ſpopõderat in eo quod dicitur:Vouit etiam uotum dicens:Si fuerit Dominus mecum, confirmans uidelicet ea, quæ in uita hac me conſecuturum promiſit:Vnde ſequitur:Et cuſtodierit me in uia,per quam ambulo,& dederit mihi panem ad ueſcendum, & ueſtimentum ad induendum, reuerſuſq; fuero proſper ad domũ patris mei, erit mihi Dominus in Deum,& lapis iſte quem erexi in titulum,uocabitur domus Dei: Cunctorum quoq;/quæ dederis mihi, decimas offeram tibi: Latus qdem & amplus eſt ſpiritus prophetarum, immo Spiritus ſanctus replens prophetas, & loquens per ora ipſorum, ideo loquens de uno de pluribus uerificatur.Sed aliis omiſſis proſequamur ea,quẹ de Chriſto me-

CHRISTVS. Iahacob

Paulus

diatore pater Iahacob Deo plenus perſtringit. Tria quidem exigit in comprobationem Meſſiæh, de quo uaticinatur: Primum eſt uiæ præoſtenſio, ductus, & cuſtodia: quæ omnia præbuit Meſſiah ouibus omnibus, quæ perierant domus Iſrael: Qui ne dum uiam oſtendit, ſed fecit ſeipſum uiam lumen, & ducatum omnibus præbens: Eam quoque tutelam habuit, ut dicat: Non rapiet quiſq̃ oues meas de manu mea, quas uidelicet tanq̃ bonus paſtor cuſtodio. Præbuit inſuper in cibum panem uiuum, qui de cœlo deſcēdit. Tribuit deniq; ipſe Agnus effectus ſuam ipſius pellem in tegmentum nuditatis, & ignominiæ noſtræ; immo ſolus potuit tegere peccata noſtra: quia nos omnes eramus filii iræ, & denudati: Ideo inquit Apoſtolus: Induimini Dominum noſtrum IESVM Chriſtum. Habita itaq; uia, & præoſtenſa cum tutela itineris, & optimo uiatico ad ſtaturam regionem pergenti, tūc confitetur ipſum, tanq̃ uerum Parentem, & Dominum. Suſcipit quoq; in Deum, quando ab ipſo habet omnia, quæ ad uitā æternam ſpectant: ad quā nemo conducere poterat naturam humanam, maxime lapſam, niſi qui eſſet ſuper ipſam humanā naturā, & non infectus ab ea, atq; de utroq; participaret extremo: Et hic ſolus eſt Chriſtus, & Meſſiah, homo Deus, & Deus homo. Tunc igitur cognouit ipſum uerum mediatorem, & ſcalam, per quam acceſſus in cœlum nobis tribuitur: quò nullus ex maſſa infecta accedere unquā potuit, quouſq; fores aperiret mediator noſter, de quo Paulus: Teneamus ſpei noſtræ firmam cōfeſſionem habentes Pontificem magnum, qui penetrauit cœlos, IESVM filium Dei, ut nos quoq; illuc introduceret, & Patri præſentaret. Hic prætereundum non eſt illud, quod habemus pulcherrimum documentum, q; omni ſpiritui, omni oraculo, omniq; reuelationi credendum non eſt: ſed ueritas exquirenda eſt eoꝝ, quæ præcedunt illa, quæ prædicuntur: Aut aliquando efflagitanda ſunt comprobantia ſigna, ut hic fecit noſter Patriarcha Iahacob: Quæ etiam aliquoties offeruntur a ſpiritu prædicente, ſicuti Ezechiæ per Iſaiam dictum eſt: Pete tibi ſignum a Domino Deo tuo: Quod & Propheta tribuit ipſi uolenti petere dicens: Dominus dabit ipſe uobis ſignum. Petierunt autem Apoſtoli dicentes: Quod ſignum aduentus tui? Nec quempiam conturbet, q; Dominus generationem incredulam, & peruerſam uocat eam, quæ ſignum quærit: quia illi plurima ſigna habebant comprobantia ipſum eſſe a Deo, ad quæ aliquando eos mittebat dicens: Si non uultis mihi credere, operibus credite: Opera enim, quæ ego facio, illa teſtimonium perhibent de me. Quærebant igitur iſti ſignum ſignorum, non ut haberent, unde crederent, ſed ut cauillarētur, ideo meruerunt taxari a cognitore cordium.

Paulus

Idem

Iahac.

Iſaias

Apoſt.

CHRISTVS.

Quomodo ſecundum Apoſtoli ſententiam Chriſtus noui teſta/menti mediator ſit. Cap. VIII.

ET ultra ea, quæ de noſtro mediatore explicata ſunt, declarandum occurrit, cur ab Apoſtolo dicatur mediator noui teſta/menti: Pro cuius explicatu aduertendum eſt, quod in teſta/mento alius eſt, qui teſtatur, alius legatarius, alius teſtis, alius fideicõmiſſarius uel executor teſtamenti: Et hic proprie dicitur mediator, ſicut Moſes ab Apoſtolo nuncupatus fuit mediator antiqui teſtamenti: Lex (inquit ad Galatas) data eſt per Angelos in manu mediatoris, ideſt Moſi, qui executor fuit illius teſtamenti, nõ quidem in toto ob peccatum percuſſi lapidis. Pro ipſo igitur ſuppleuit Ioſue introducens populum ad terram in illo antiquo teſtamento promiſſam: At IESVS uere perfe/ctus, & in nullo deficiens plenus fuit noui teſtamenti executor: Quod te/ſtamentum a filio fuit promulgatum, & demandatum executioni a Pa/tre autem ordinatũ, ut ipſemet Filius teſtatur in Euangelio, cui titulus eſt ſecundum Lucam, dicens: Ecce ego diſpono uobis regnum, ſicut diſpo/ſuit mihi Pater: Et iterum ueluti fidelis executor paternæ uoluntatis ſe di/cturum promiſit: Venite Benedicti Patris mei, poſſidete paratum uobis regnum, paratum utiq; a Patre, a quo & benedicti eſtis. Ecce igitur ex his, & pleriſq; aliis locis ea, quæ ad teſtamentum nouum pertinent, a Patre æterno diſpoſita fuiſſe: uerum a Filio executioni demandata: cui tantam tribuit poteſtatem, ut etiam teſtamentum conficere poſſet. Fuit igitur IE/SVS Chriſtus teſtator poteſtate ei a Patre tradita: fuit quoq; huius me/lioris teſtamenti executor, ſicut Moſes fuit prioris. Cur autem hoc nouum teſtamentum melius ſit q̃ antiquum, Paulus cum Hebreis rationem aſſi/gnans ait: Quoniam in melioribus promiſſionibus ſancitum eſt: In priori enim teſtamento promiſſa fuit terra hęc inferior, terra uidelicet Canahan, fluens tamẽ illud lac & mel, de quibus ſæpius dictum eſt. In ſecundo autẽ fuit promiſſa, & data terra, quæ eſt caro, & tabernaculum animæ, & di/uinitatis Meſſigh, ex qua fluxit perfectius lac & mel, q̃ ex terra Canahan: Nam ex corpore ipſius carneo ea ſapientia nobis communicata eſt, quam nullus ſapientum huius ſæculi antea nouerat, & is melliſluus guſtus da/tus eſt humano generi, ut innumerabilis multitudo uirorum, ac mulierũ ea dulcedine allecti corpus & animam expoſuerint uariis, & atrociſſimis generibus mortis: Quæ minime tanta alacritate ſufferre potuiſſent, niſi cõ/fortati, & liniti dulcedine mellis fluentis a diuinitate per terream carnem, & humanitatem Chriſti. Fuit deniq; promiſſa terra illa uiuentiũ, ut ipſe/met teſtator clare promittit in euangelio, cui titulus eſt ſecũdũ Matthæũ, dicens: Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram. In priori iterum te/ſtamento crebro promiſſa fuit ſuper inferiori illa terra uitæ longitudo,

Moſes
Paulus
Ioſue
CHRI/STVS.
Paulus
CHRI/STVS.

Exodus De altero autem habemus in Exodo, qualiter manus ſuper ſedem Dei pugnare dicit' contra ipſum Amalech a generatione in generationē: Hi quippe Amalechitæ ſimul cum Aſſyriis, Philiſteis, Moabitis, & Ammonitis, poteſtates quaſdam tenebrarum indicant, contra quas acerrimum indictum
Geneſis eſt nobis bellum, & poſitæ inimicitiæ perpetuæ, ut in Geneſi dicitur: Ponā inimicitias inter te & ſemen mulieris, eo ꝙ ipſe antiquus ſerpens, cuius mēbrū, & uirtus aliqua erat Amalech, obuiare præſumpſit primo homini, & conſequenter ipſius poſteritati proficiſcenti ad ueram terrā promiſſionis, & locum uere & non figuratiue deſtinatum, ſicut hic patrem, & ducem ſequens obuiare pręſumpſit populo pergenti ad figuratiuum locum. Hinc contra utrūq; perpetuū indictum eſt bellum abſq; ulla pace, & induciis, & contra omnia, quæ eorum ſunt, quia illa omnia ſunt impedimento nobis tendentibus ad patriam. Hinc militaturi pro Chriſto uouemus renunciare diabolo, mundo, & pompis eius. De quibus populis ultra ea, quæ ſupra diſſeruimus, id omni obſeruatione dignum iudicauimus, ꝙ contra hos hoſtes uictoriam habemus ſolūmodo a Deo per Ieſum Chriſtum mediatorē
Paulus noſtrum: quod & Paulus exerta uoce proclamat dicens: Deo autem gratias, qui dedit nobis uictoriam per IESVM Chriſtum Dominū noſtrū.
Moſes Et Moſes hoc idem ſuo typico progreſſu innuit: Nam populus, qui contra Amalech pugnabat, tūc ſolūmodo uincebat, quando Moſes extenſis brachiis in modū crucis orabat, ut imploraret v; auxiliū a Deo per illum, qui cruci affigendus erat. Parta quoq; uictoria ædificauit Moſes altare, & inuocauit, Adonai uexillifer meus/ Pro quo mendoſa traductio habet, & uocauit nomē eius, Dñs exaltatio mea. Accōmodate quidem uocauit ipſum mediatorē, per quē habuit uictoriā, Adonai, uel quadrilitez, ſicuti ſæpius in ſcriptura Meſſiah & mediator noſter illo noīe uocatus eſt. Bene quoq; ſubintulit, uexillifer meus, qa ipſe eſt uexillifer uniuſcuiuſq; bellantis cōtra poteſtates tenebrarū, & principē eorū, quē noſter uexillifer in crucē erectus debellauit, & eiecit foras. Verū quia Pater æternus ſemp fauet Filio, pugnans etiā pro eo cōtra eius inimicos, iuxta illud propheticū/ Sede a dextris meis, donec ponā inimicos tuos ſcabellum pedum tuorū, ideo ſubintulit Moſes, quia manus ſuper ſedem יה Iah, bellans pro Adonai, uel tetragrāmo a generatione in generationē: Manus utiq; uirtus eſt non quidem creata, ſed diuina, quia hæc ſola poteſt eſſe ſup ſedem Iah. Quod uerbum diuinitatē ſignat, immo eſſentiā Dei puram, quā laudare conuenienter nemo poteſt, niſi expurgatus, & in meliorem, atq; puriorem transformatus. Hinc eccleſia prohibuit, ne tēpore pœnitentiæ, anteꝗ homo eſſet plene purificatus, quiſꝗ diceat alleluia: quod interpretatū dicit, Laudate Iah. Et hoc illi antiqui & boni Patres didicerant a Dauide Deo pleno, qui nunꝗ uoluit cantare alleluia, niſi prius per multos pſalmos quæcunq; ammouiſſet

impedimenta iſtius celeberrimæ laudis: Vnde in fine centeſimi tertii pſal/
mi, debellatis hoſtibus, & ab omnibus impedimentis abſolutus cecinit:
Deficiant peccatores a terra & iniqui, ita ut non ſint: benedic anima mea Dauid
Dominũ, alleluia. Sic autem purificatus quaſi in omnibus pſalmis ſequẽ/
tibus repetit alleluia: quod in præcedentibus nunquã fecerat. Manus itaq;
Patris æterni ſup ſedẽ diuinitatis pugnat pro Adonai, ideſt Chriſto, & me/
diatore noſtro contra Amalech, poteſtatem uidelicet diabolicam, quouſq;
penitus deſtruatur inimica mors: & abſorbeatur in uictoria data a Deo
Chriſto capiti, & membris eius. Non eſt mirum igitur, ſi tam dirum bel/
lum, & perpetuũ indictum eſt nobis contra hunc Amalech, & ipſius con/
ſimiles populos: Et ſi Deus dicitur bellare continuo contra ipſos, non qui/
dem pro ſe, ſed tribuens nobis uictoriam per IESVM Chriſtum Do/
minũ noſtrum: Ex quo concludimus, q̃ hic eſt etiam mediator uictoriæ a
nobis conſequendæ.

An indigeamus medio, ut in hunc Chriſtum mediatorem deueniamus. Cap. X.

ET quia ambigi poteſt, an aliud mediũ nobis ſit neceſſarium,
per quod in hunc mediatorẽ ueniamus: De hoc breuiter me
expediens dico, quoniã non eſt mediator mediatoris, ne pro/
grediamur in infinitũ, ſed bene exiguntur duo media, aut di/
ſpoſitiones præuiæ, per quas ipſum ſuſcipiamus, atq; eidẽ uniamur: Quarũ
altera eſt deſuper emanans, electio uidelicet diuinæ clementiæ, & pietatis
collocans nos inter oues, quæ perierant ueræ domus Iſrael, pro quibus re/
dimendis uenit: Altera eſt, ut pro talentis nobis creditis laboremus fideli/
ter, ut electio illa ſit efficax in nobis, ſecundũ propoſitum eligentis, & ſe/
quamur ueſtigia ipſius mediatoris, qui dixit: Exemplum dedi uobis, ut CHRI/
quẽadmodum ego feci, ita & uos faciatis: Qui iterum ad ipſius ſequelam STVS.
nos hortatur, & inuitat dicens: Qui ſequitur me/non ambulat in tenebris,
ſed habebit lumen uitæ: lumen utiq; illud, quod omnẽ hominem illumi/
nat, dummodo ne quis in tenebris peccatorum obuolutus, ſponte recuſet
lumen ipſum, p quod abſq; alio medio, ſtante diuina electione, poſſumus
uniri cum mediatore, & ſuſcipere pro captu noſtro omnia, quæ explicaui
mus in hoc cantico fore communicanda a ſupramũdano fonte omnibus
mẽbris chriſtiani corporis per caput, & mediatorem noſtrũ Chriſtum: de
cuius plenitudine unuſquiſq; accipit partem ipſi cõuenientem.

PROEMIVM IN TERTIVM ET NOVISSIMVM CANTICVM.

CVM DVO Iam cantica perſoluerimus/quorum prius/& antiquum/ad maioris mundi cum minori, & Archetypo concordiam pertinet, Alterum nouum/ de membroꝝ omniũ cum capite Chriſto cõueniẽtia, reſtat, ut nouiſſimũ canticum aggrediamur/quo perſoluamus mundi minoris, propter quẽ facta ſunt oĩa, concordẽ in debitũ finem/progreſſum/& ſtatũ. Quod eo gratius Principi ſummo exiſtimamus/quo ipſum hominem cæteris rebus, de quibus iam pertractauimus/accuratius effinxerit, De quo cantico (ni fallor) Propheta/pleno lumine ad omnia intelligenda perfuſus/præcinebat, dum diceret. Deus, canticum nouum cantabo tibi. Cantabo utiqꝫ de homine, qui eſt nouiſſimum Dei opus, cum opifice cõcordandũ/ per legis, & decem pręceptoꝝ obſeruationem/quę per pſalterium decachordum, in quo pſallebat Propheta, indicantur. Quorũ pręceptoꝝ ſacramentũ/cũ totum includatur in cithara euangelica, & amboꝝ laus pſoluatur, cõrpore bene chordato/& ſpiritu cõcino/atqꝫ animo bene pſallenti, ideo in alio hymno decãtat. Exultate o bene chordati uiri Deo adiutori noſtro/a quo omnis pfecta ſymphonia/& laus. Iubilate Deo Iahacob, uos qui ſuppeditaſtis/ & conculcaſtis omnia impedimenta debitę laudis. Sumite pſalmũ/ quo mẽte & aĩo/Deũ laudetis, & date ĩ ipſius laudẽ/tympanũ corporis bene cõpoſitũ, & tunc aſſumetis pſalteriũ iucundũ cũ cithara. Pſalteriũ.n. legis iucundiſſimũ ſumitur/q̃do pficitur in cithara euãgelica/ in qua (ut bene intelligenti patet) cõpletur etiã minimũ iod, & minutiſſimus apex ipſius legis. Illa.n. oĩa/ſua ſacramẽta cõtinent. Et tũc cõcinna pſoluunt cantica, quãdo bene chordatis ĩſtrumẽtis corporis/ſpũs & animi/reddimus Deo pro uirili noſtra debitas laudes/& cõcinna opera. Sed pleniora pſoluimus cantica/q̃do ſupatis/& ſuppeditatis inimicis deuenimus in ueras laudes יה iah ſicuti propheta pręmiſſis primo centum & tribus pſalmis, docet, dum ait. Deficiant peccatores a terra & iniqui/ita, ut nõ ſint/benedic aĩa mea dño/Alleluia. i. laudate iah. Quod nemo facere põt, niſi fugatis inimicis, ut in pręmiſſis pſalmis docemur. Perfectiſſima autẽ & pleniſſima cantica (Deo fauente) pſoluemus, qñ laudabimus cũ in excęlſis ſimul cũ Angelis/in illo beatoꝝ choro reſonantibus, nõ ſolũ lingua/Sed ſpũ/aĩa, corpore, & oĩbus mẽbris/in laudem opificis, cui oĩa debent gloriã/& honorẽ in ſæcula. Et hoc perſoluemus diapaſonica cõſonantia octo Tonorum/ſicut in duobus pręmiſſis canticis perfecimus.

Dauid.

Idem.

Idem.

TONI CANTICI TERTII.

DE aię/& corporis/atq; uirtutũ cõcordia multiplici. Tonus.I.
De animæ conſonantia,p reꝝ intelligentias. Tonus.II.
De hoīs cõueniẽtia cũ intelligẽtiis cælis/& ſacris. Tonus.III.
De cõueniẽtia oīum reꝝ cũ homine bene chordato,ut poſſit in cunctis operari/& omnibus imperare. Tonus quartus.
De cõſonantia animę/cum proprio ſpiritu,& omnibus aliis ſpiritibus. Tonus.V.
De concentu ſuauiſſimo,quem faciunt homines bene chordati cum Deo. Tonus.VI.
De corporis/& animæ harmonia mutata in melius/per reſurrectionem. Tonus.VII.
De ſuauiſſimis concentibus, & pauſa illa æterna in adepta beatitudine. Tonus.VIII.

CAPITA PRIMI TONI.

DE ea q̃ eſt ĩ corpe cõueniẽtia & ſymmetria. Caput.I.
De ea cõſonãtia/q̃ eſt iter corpus & animã. Caput.II.
Vnde in corpore diſſonantia oriatur. Caput.III.
Vnde,& quę inter corpus & aīam cõſonantia/uel diſſonantia. Caput.IIII.
De temperãdo corpore,& diſpoſitione tentorii per naturales medelas. Caput.V.
Quantum in huiuſmodi temperamentis conducendis,conferat prudẽtia/atq; debitum regimen. Caput.VI.
Quantum ad hęc conducenda ualeat unicuiq; ſui uera cognitio. Caput.VII.
Quod temperetur corroboreturq; corpus,& conſequẽter totus homo cęleſti fauore. Caput.VIII.
Qua breui uia a cęlo/Angelis/& Deo fauorem haurire poſſimus. Caput.IX.
Quomodo ualeat homo paruus mundus ab omnibus mẽbris maioris mundi,cui ſimillimus eſt,fomentũ ſuſcipere. Caput.X.
De conſenſu animæ cũ ſeipſa. Caput.XI.
De uirtutum concentu conducendo,ut poſſit ex eis anima ſanari, & oblectari. Caput.XII.
De conſonantia uirtutum cum anima. Caput.XIII.

DE EA QVÆ EST IN CORPORE CONVENIENTIA ET SYMMETRIA. CAP. PRIMVM.

TANTA eſt corporis cõmenſuratio, ut periti Architecti tẽpla, ędes, domos, colũnas, epiſty/lia, baſes, & oĩa membra artificioꝝ quæcunq; ſint, cũ ſuis partibus etiã minutis/toris, uide/licet, quadris, trochilis, plinthis, ſupciliis, aſtra galis, modulis, ſpiris, ſtylobatis, & quicqd ad epiſtylia, baſes, columnas, & ad antes ptinet, uel ad quodcunq; ędificii genus/ad metã cor/poris humani partitũ ſit: ſicut huius doctrinę
Vitru. facile princeps Vitruuius longo ſermone diſſerens, interſerit. Non poteſt ædes/ ulla ſymmetria atq; proportione rationem habere compoſitionis, niſi in ſe hoĩs bene figurati mẽbroꝝ habuerit exactã rationem. Propor/tio.n.architecturę (ut inqt) eſt ratę partis mẽbroꝝ in omni opere/totiuſq; modulatio/ex qua ratio efficitur ſymmetriaꝝ. Et ultra progreſſus/ꝓbare nititur ex articulis corporis numeꝝ oẽm/ atq; numeros, qui denarii/uel ſextertii dicuntur, inuentos fuiſſe. Nã antiqui digitis numerabant/& nu/meros indicabant digitis ipſis: & ędes omnes ad corporis mẽſurã partie/bantur. Cui nimis fauet ſũmus Architectus Deus/qui Noe docuit fabri/care arcã ad menſurã humani corporis/ut ſupra explicauimus. Inſuper & nauigioꝝ menſuras a peritis deducere uidi ex humano corpore: Immo ipſe opifex ſummus totã mundi machinã/ſymmetrã corpori humano & totã ei ſymbolicã fabricauit: unde nõ imerito ille magnus/hic aũt paruus mundus nuncupatur. Quoꝝ conſonantiã/& ſymbolũ pro parte demon/ſtrauimus/dum elemẽta/atq; elemẽtata oĩa, cęlos, Angelos, & ipſum Deũ (ſi licet) in homine cõcluſum patefecimus. Explicauimus quoq; quanta proportione elementa, qualitates, atq; complexiones/in corpore humano cõueniant, & quanta cõſonantia membroꝝ circunferentia cõcinant. Sed alii addunt/etiã cõmenſurationes ad longũ membroꝝ corporis eſſe pro/portionatas. Os.n.capitis/a mẽto ad frontẽ ſũmã/& radices imas capilli/ eſt decimę partis. Itẽ manus palma ad extremũ digitũ mediũ/tantundẽ. Caput, a mento ad ſummũ uerticẽ, octauę. A ſummo pectore ad radices capilloꝝ/ſextę. Ad ſummũ uerticẽ, quartę. Ipſius aũt oris uel uultus alti/tudinis, tertia pars/ab imo mento ad imas nares. Naſus ab imis naribus, ad finẽ mediũ ſupercilioꝝ/tantundẽ. Ab eo fine/ad imas radices capilli, ubi frons efficitur/item tertiæ partis. Pes uero, altitudinis corporis/ſextę. Cubitus, quartę. Pectus item, quartę. Sic reliqua omnia mẽbra ſuas ha/

bent cõmẽſurationes proportionis,& has ſemꝑ harmonicas: ut benepro/
portionatus/mirabilẽ ex conſonantia afferat iucunditatẽ aſpicientibus.
Sunt.n.omnes menſurę illę partitę per ꝓportiones multiplices, aut ſup/
particulares,aut mixtę: ex quibus ſemꝑ reſultat harmonia,aut ſimplex/
aut cõpoſita.Decupla.n.proportio/facit tridiapaſon & diapẽte. Octupla
tridiapaſon.Quadrupla/bis diapaſon.Sexcupla bis diapaſon/& diapẽte.
Tripla,diapaſon/& diapente.Pariq; modo omnes aliorum membrorum
cõmenſurationes ſunt proportionatę,& conſonantes : & quod maius eſt,
cõuenientiſſimę cũ mundi membris, cęlorꝫ articulis/atq; mẽſuris Arche/
typi,quod ſummũ eſt. Nã nullũ eſt mẽbrũ in homine/quod nõ reſpon/
deat alicui ſigno,alicui planetę,& alicui menſurę,quę ſit in Archetypo/
ut docent Antiqui Theologi.Sunt inſuper in eo(ſicut ſuperius explicaui An.The.
mus)elementa/& humores/debitis & harmonicis ꝓportionibus cõmixti:
ex quorꝫ temperamento ſanitas,& ex diſtẽperamento prouenit infirmi/
tas.Et omnes,nõ dicam corporis partes/ ſed hominis totius portiones,in
una eadẽ anima oĩa uiuificante, tanq̃ inſtrumentorꝫ chordę,aut moduli
uarii in una cõſonantia cõueniunt.Et q̃uis multigena uideatur hoĩs uita,
uegetatiua,animalis,ſpiritalis,intellectiua,ſiue quęcunq; alia ſit,unica tñ
eſt ratio uitę in omnibus.Hinc nõ ſine myſterio dicit ſcriptura,ꝙ Deus,
cũ uitã donaret homini, inſpirauit in faciẽ eius ſpiraculũ/aut animam
uitarꝫ,quã hebrei dicũt נִשְׁמַת חַיִּים niſmat haiim:uitarũ dicit,ut innuatur,
ꝙ in illo ſpirando/aut anima/quę infundebatur/omnimoda cõtinebatur
uita,quę ad totum ipſum hominem ſpectat.

De ea cõſonantia quę eſt inter corpus & animã. Cap. .II.

QValis autem ſit harmonia inter corpus & animam/quæ ui/
dentur penitus diuerſa, Pythagorei pręcipui conſonantia/
rũ inueſtigatores,ex ea, quæ ab omnibus conſpicitur quie/
tiſſima / & ſuaui unione , cõiectare conati ſunt. Ex quibus,
Timęus Locrus Pythagoricus inſignis / ſolito more adumbrauit,dicens.
Quo autem bene habeat anima, corpus expedit habere ſuas uires, ſani/
tatem,ſenſus expeditos,robur,pulchritudinem/cuius pulchritudinis ex/
terioris initium,eſt cõmenſurabilitas/ quã ſymmetriam uocant. Ad mẽ/
bra ipſa, atq; animã natura concinnat tentorium/ tanq̃ inſtrumentum:
obtemperanſq; eſt ueluti modulabile quoddã uiuendi & ſubiectionis ra/
tionibus:cui cõſentit Proculus in Timęũ Platonis dicens.Anima a prin/
cipio/ſecũdũ harmonicas cõſtituta eſt rationes:& corpus illi omne/ſecũ/
dum proportiones dicitur eſſe cõiunctũ:uniuerſum quoq; ipſum harmo/
nice/cõcinneq; deuinctũ eſt. Et unde proueniant hę harmonicę compa/
gines/proſequens ait.Harum principia ſunt a natura,uel a ſummo opi/

fice inſita uis, ut ſit homo bene chordatus cum corpore & anima. Quod & Plato ſatis clare explicat, dum de anima utriuſq; mundi/ quorum ratio eſt ſimillima, inquit. Poſtq̃ ſecundũ creatoris mentem/ tota animę cõſtitutio abſoluta fuit/ quę prima eſt in intẽtione/& in idea/ mox omne corporeum intra ipſam effinxit, mediũq; mediæ accõmodans apto modulamine co/pulauit. Medię nanq; animæ mediũ corpus conuenit/ extremę extremũ/ & ſupremę ſupremũ: ut diſpoſitio corporis diſpoſitioni animę coaptetur, magis q̃ econuerſo. Quod in utroq; mundo locũ habet, cum nobilior/& ignobilior anima, & media reperiatur: cui in hac mundi machina corpus pro tẽpore diſponitur/ pro cõditione ipſius animæ ſuſcipiendę. In mũdo quoq; minori anima triplici differentia diſpoſita eſt/ ſicut & corpus: Inſtar typicę arcæ, quã Noe non ſine magno myſterio Deo iubente fabricauit. Eſt.n. uilior uirtus animæ in ea parte corporis inferiori / quæ eſt ſub dia/fragmate, effigiata per triſtegã illam inferiorẽ arcę. Eſt media & animalis uis/ ſuper ipſum diafragma, uſq; ad caput/ cuius ſimulachrum tenebat illa media ſtatio arcę, in qua animalia reſidebãt. Eſt ſuprema atq; intellectiua uirtus in capite, denotata per ſupremã partem arcæ, in qua Noe cũ ra/tionali familia morabatur. Quarũ quælibet anima/ aut portio ipſius cum hoſpitio/ in quo moratur, proportionatiſſima eſt. Nam niſi ſit animæ atq; corporis proportio/ facilis eſt ad diſſolutionẽ/& caſum humana uis: ſicuti Chalcidius inquit. Maxima uitiorum citatio eſt in corporis, atq; humorum, & ſpirituũ concretione/ quorum abundantia/ aut indigentia/ propenſiores ad libidinem/ uel iracundiã ſumus. His accidunt uitæ ipſius agendæ ſortiſq; diſcrimen/ Aegritudo conuitiũ/ inopiaq; rerũ neceſſariarũ, quibus occu/pati a ſtudiis honeſtis ad conſentanea uitæ inſtitutę deducimur / & abſq; agnitione uocamur ueri boni. Quę autẽ ſit hæc cõuenientia, reconditiſſi/mum quidẽ eſt, a ſapientibus tamẽ aliqualiter adumbratũ. Qui animarũ uarias diſpoſitiones inquirentes/ pro mediorũ per quę ad nos tranſitũ ha/bent, diuerſitate, uarias ſortiri ſortes diiudicant: & has cũ corporibus ipſis proportionatis cõiungi. In corpore.n. Iouio temperamento cõducto/ ani/mam opinantur infundi contẽperatã a numine/& intelligẽtia/ cui Iupiter reſpondet, & obſequitur. In corpus uero Martio impetu/& bili exęſtuãs, animã a numine, & intelligentia perfuſam opinantur infundi, cui Mars cõnexus præſto ſit. Et ſic de aliis diiudicandũ cenſent. Secundum quam diſpoſitionem, ſi bene operatur anima purgata / & expiata/ reuertitur ad numẽ, uel manſionem, a qua deſcendit. Et cum manſiones (teſte Chriſto) in domo Patris multę ſint/& hę quidem uariæ, alioqui non eſſent multę: uarię ſunt etiam animę, nõ modo in donis gratuitis, ſed naturalibus, quę gratuita conſequuntur/ ſi bene ſentit Gregorius/ qui de Angelis/& conſe/quenter de hominibus inquit. Qui donorum diſtributione participant/ ſicut

Chal.

CHRI/STVS.

Greg.

& naturalium diſpoſitione cōueniunt. In quem ſenſum intelligenda ſunt CHRI-
uerba ſaluatoris dicentis, ꝙ uni data ſunt quinq; talenta, alii duo, alii uero STVS.
unū: uel ꝙ datę ſunt (ut alius euangeliſta ait) decē mnę decem ſeruis, ut Lucas.
operaretur unuſquiſq; ſecundū menſurā ipſi præſtitā. Secundū quā uir-
tutē, qui operatur, reportat pręmiū pro conditione nūmi, uel doni pręſtiti.
Si uero operari negligit, aufertur donatiuū, & datur alii operanti, ut
cōpleat locū pręparatū pro influxu/& donatiuo cōceſſo. De qua reuerſio-
ne animarū ad loca ipſis proportionata/& a qbus diſceſſerunt loquentes
Academici cū ſuo Platone dicunt, ꝙ redeunt ad ſuos planetas, altius for- Acade.
ſitā loquentes, quā multi lectores exiſtiment. Theologi aūt noſtri dicunt, Plato.
ꝙ reuertuntur ad illos choros Angelorū/quibus cōformiter uixerūt. Sed Theolo.
(ni fallor) ad illa ſupramundana hoſpitia reuertuntur, ad quę uia/& ho-
ſtiū eſt ille/qui dixit: Ego ſum uia/Ego ſum hoſtiū, per me ſi quis introie-
rit, ſaluabitur. Nec.n.per Chriſtū datur ingreſſus ad planetas, uel Ange- CHRI-
los, ſed ad ipſum Deū, & Patrē ęternū: in cuius domo, & in cuius ampli- STVS.
tudine diuinitatis ſunt manſiones illę multæ, & ęternæ.

Vnde in corpore diſſonantia oriatur. Caput. III.

COrpus autē, cū temperatiſſimū ſit/aliqñ diſſonantiā uehe-
mentiſſimā ſentit. Quod duplici ex cā pręcipue, fieri nō am-
bigimus. Altera eſt diſtēperamentū humorū/aut ex ſuperflui-
tate, aut ex diminutione, aut alteramento intrinſeco uel ex-
trinſeco proueniēs. Altera/qa a cęleſtibus diſſidet/ut influxus alias boni,
ipſi noceant. Diſſidet quidē/declināte animo ab eo/quod exquirit cęleſtis
influxus. Quā deordinationē multę alię ſubſequuntur, qa ſtatim ſubiicit
diſſidens malo dęmoni (inquit Proculus) quouſq; debitis expiationibus Procu.
expurgetur. Quę aūt ſint humorū diſtemperamenta, cū hoc medicorū ſit,
ipſis relinquentes/quod ſuū eſt, percurremus ea quę ad rem noſtrā, & ad
meliorē hominē bene inſtituendū ſpectant. Diſtemperantur.n.humores,
unde infirmitates ſuboriuntur, nō tantū ex ſuperflua/diminuta/uel alterata
materia/ſed ſępius, quia ab aīo male regitur corpus. Si.n.ſuperfluo cibo
paſcitur/unde ſuperflui generantur humores, nōne hęc culpa eſt animi nō
frenantis ingluuiē? Et ſi cibi nociui comedunt, non ne culpanda eſt animi
imprudentia? Et ſi labor ſuperfluus, unde laſſitudo/& uaria humorū altera-
tio, nō ne inſcitia noſtra criminanda eſt? Et ſi homo aliqd ꝑpetrat, unde
oriatur triſtitia/& augeatur atra bilis, qua humores inficiūtur aut magis
doleat/& triſtetur de occurrentibus/q̄ deceat/ut bili exęſtuet/ſiue melan-
chonia cōprimatur, nō ne hoc eſt ab aīo male ſe habente/q triſtitia abſor-
betur Ariſtotelica, quæ corrūpit potētiā habentis? Si uero animus tāquā
dux in toto humano exercitu cū imperatore ſeu rege cōſentiens/oēs inferio-

res appetitus,& uires bene moderať,dirigens oẽs in debitos hoſtes: ſi aliqua triſtitia ex pugna,aut labore reportať/illa euãgelica eſt,nõ nocens, ſed quæ
Paul. ſtatim uerteť in gaudiũ.Nã ſicut diligẽtibus Deũ (ut inqt Paulus) oĩa co-opantur in bonũ/ita diſſidentibus a Deo oĩa nocent,oĩa uergunt in malũ:qa cõtra huiuſcemodi diſcolos armat ſe creatura oĩs/ĩ ultionẽ uidelicet inimicoꝝ
Aug. Dei:ut dicitur in libro Sapiẽtię.Hinc Auguſtinus ait.Omniũ maloꝝ cã eſt peccatũ:quod eſt deordinatio & diſtemperamẽtum animi, & ducis humani. Quo male regente/aut proſtrato/rebellant oĩa,& diſtemperantur, in ſui dñii pniciẽ.Tunc.n.aĩales ſpũs amiſſo freno in pugnã cõgrediũtur/inſurgunt humores mali/& etiã boni deordinati,uiciſſitudine quadã ſegregati ab inuicem corpus uexant,& torquent.Tũc nocent influxus cęleſtes,ſicut lux ſolis oculis male diſpoſitis.Tũc Dei lictores,& ipſi ĩ torquẽdos hoĩes ſeſe expediũt,iuxta
Dauid. illud Prophetę.Et ĩmiſſiones p angelos malos,uel (ut habet ueritas litterę)&
Iſaias. anguſtiã miſit p Angelos malos.Tũc(ut inqt Iſaias)pcutiet te Dñs aere cor-
Dauid. rupto.Quod cognoſcẽs regius Propheta dicebat.Miſerere mei dñe qm̃ infirmus ſum,ſana me,qm̃ cõturbata ſunt oĩa oſſa mea.i.uires/& uirtutes meę.Et unde turbatæ ſint uires,& ex orta infirmitas/declarat ſubinferens.Et aĩa mea turbata eſt ualde.Quę etiã aliqñ infirmatur,ut dicat. Sana animã meã/quia peccaui tibi.Ex cuius ĩfirmitate/& rebellione,ſeqtur rebellio/ & diſtẽpamẽtũ omniũ,quę ipſi obtẽpare debebant.Nec dicas. Vexãtur multoties boni,magis q̃ mali,qa nullus uexatur in eo quod bonus/ſed in eo qd malus.Nã tolle malũ puniendũ,ceſſabit uexatio , qa miſericordia Dei ſup omnia opa eius. Iuſtitia aũt Dei/ſup oĩa opa mala:quę non Dei,ſed hoĩs,aut diaboli ſunt,uel utriuſq; ſimul.Et ſicut nõ eſt hõ,qui nõ peccet:ſic nõ eſt hõ,qui nõ indigeat purgatione/& qui non ſubiiciatur iuſtitię punitiuę.Expurgatur itaq; hõ/hac momẽtanea anguſtia/ut fugiat æternã:quę infligiť illis,q filii diaboli effecti & a Dei familia penitus ſeparati,traduntur illi igni,& tormẽto,qd paratum eſt diabolo/& Angelis eius.Nec dicat qſpiã,q infirmitates pueniant ab illis
Auicẽ. naturalibus cauſis ſenariis/quas cõmemorat Auicẽna, uidelicet inanitione, repletiõe cibi,uel aeris infecti,ſomno,uigilia,exercitio:ſed potiſſime ex accidentibus aĩę.ſ.ira,triſtitia,gaudio,& ſimilibus:qa oĩa hęc (ſi qs bene aduertat) dependent/& reguntť ab aĩo/cũ in eius ptãte ſit/dare/uel ſubtrahere cibũ corpori,uigilare,& dormire,& ad libitũ exercere corpus. Nã bene cordatus põt admittere,uel repellere irã,triſtitiã/& huiuſmodi accidẽtia animi/quę ſũt (ut inqt) potiſſima cã tẽpamenti,& diſtẽpamenti corporis,nõ ſolũ in ſe/ſed in aliis:aſſerens q aĩa fortiter eleuata,& uehemẽti imaginatione acceſa,imutat ſanitatẽ,uel ægritudinẽ etiã in corporibus alienis.Nec crimineť qs cõplexionẽ:qa (ut inqt Eccleſiaſtes) Deus fecit hominẽ rectũ,& tẽpatiſſimũ:quo ad corpus uidelicet & animã.Ipſe aũt ſe imiſcuit infinitis q̃ſtionibus,uel (ut hẽt ueritas litteræ) Ipſe q̃ſiuit cogitationes multas.Vnde nõ cõtẽtus rectitu-

Digitized

dine,& ſtatu pfecto in quo ipm collocauerat opifex,uagatus eſt circa multa,
unde ſubſequuta eſt pturbatio animę/& corporis,& oimoda deiectio a ſtatu/
& a rectitudine ſua.Quod in Protoplaſte pleniſſime indicat̃/qui nõ cõtentus
recta lege,quã ei conſtituerat Plaſmator ipſius/cœpit quęrere uetita/unde ea
pturbatio animi ſequuta eſt.Et ſentiẽs carnẽ rebellẽ,erubuit de nuditate ſua:
& tandẽ eiectus de fęlici ſtatu,addictus eſt laboribus, ſudoribus, & pturba/
tionibus multis, interdicta ei arbore uitæ, & ſanitatis: qua ſemp ſe illæſum
cõſeruare potuiſſet.Deiecto itaq; hoĩe a rectiſſimo/& fęlici ſtatu ipſius,ſubii/
citur naſcens ignorãtiæ/ malę ualitudini, & pturbationibus multis,quo uſq;
ratio recuperet̃ & mens.Quę ſi corpus regat,oĩa tempata erunt:quia aĩæ uel
menti tãq̃ nobiliori obediunt oĩa,ut docet Ariſtoteles in primo uolumine de Ariſt.
cœlo,ſicut fit in hoĩbus bene cordatis,& q aĩam in ſuã ſedẽ alegerũt,& mẽtẽ
adepti ſunt:A qua ſi nõ deiicit̃ hõ,nec corpꝰ diſtẽpat̃:nec infirmitati ſubiicit̃:
ut de Moſe ſcriptura phibet,dicẽs ĩ fine Deuteronomii:q, cũ eẽt cẽtũ & uigĩti Deut.
ãnoꝝ nõ eſt ei caligatꝰ oculus,neq; demoliti dẽtes uel(ut hẽt ueritas lrẽ)neq;
rugata maxilla. Quę reſeruamus cũ Dei adiutorio,clariꝰ ſuo loco explicãda.

Vnde,& q̃ inter corpus & animã cõſonãtia uel diſſonantia. Cap. IIII.

EXtat quoq; inter corpus & animã cõuentio,tãto maiori admi/
ratione dignior,quãto ea quę cõnectuntur uidentur magis di/
uerſa:adeo ut artificiũ illud oẽm captũ humanũ tranſcendat.
Tanta eſt.n.eoꝝ colligatio,ut ipſoꝝ diſſolutionẽ hõ,exiſtimans
ultimũ terribiliũ,fugiat quoad poſſit,appetens potius, ut inquit Apoſtolus, Paulus.
ſupueſtiri q̃ expoliari.Et hac ſpe uiuimus lęti. Nec inter hæc duo aliquando
indictũ eſt bellũ:ſed inter hominẽ ſpũalẽ & animalẽ: quę multa rõne diffe/
runt a corpore & aĩa:q̃uis aliquãdo ſpũs accipiat̃ pro aĩa/& corpus uel caro
pro aĩali homine.De pace aũt,concordia,& unione illoꝝ dicit ſcriptura.In/
ſpirauit Deus in faciẽ hominis ſpiraculũ uitæ/& factus eſt homo unicũ qd,
uidelicet in animã uiuentẽ.De pugna aũt iſtoꝝ inqt Paulus.Caro cõcupiſcit Idem.
aduerſus ſpũm/& ſpũs aduerſus carnẽ:hęc aũt ſibi inuicẽ aduerſant̃:& iteꝝ.
Video aliã legẽ in mẽbris meis, repugnantẽ legi mentis meę,& ducere me
captiuatũ in legẽ peccati:ita ut nõ quod uolo bonũ,hoc faciã,ſed quod nolo
malũ.Vnde nõ eſt diſſidiũ inter corpus & animã,quæ naturalia ſunt:& nullã
pugnã,ſed pacẽ deſiderãtia:ſicuti colligauit ea ſũmus opifex firmo,& cõti/
nuo fœdere.Hinc errant q̃ plurimi,qui dũ opinantur cũ Paulo in ſeruitutẽ
ſpũs redigere corpus,ideſt aĩales appetitus: deſtruunt naturã, aut naturalia
dona/quę in Dei laudẽ,propriũ beneficiũ,& cõmodũ proximi, plenis & nõ
debilitatis uiribus exercẽda ſunt.Nõ itaq; pcurãda eſt diſcordia inter natu/
ralia/nec deſtruenda ſunt/ſed potius cõſeruanda. Hinc idẽ Apoſtolus ſuum Idem.
Timotheũ docet,ut utat̃ uino pro cõfortando ſtomacho: Et ſicut Paulo ante

Hier. diximus/iubet omne obſequiũ noſtrũ rationabile eſſe. Cui cõſentiens Hiero/
nymus/ pręcipit & ipſe/ut moderata ſint nobis ieiunia:cũ Deus nõ oblectet
noſtri uentris uacuitate/uel ut uacillãtes greſſus baculo/aut pariete ſuſtente/
mus. Sed ea ieiunia,& eę abſtinentiæ atq; macerationes aſſumẽdę ſunt/qbus
corpore nõ deſtructo,ſed redacto in ſeruitutẽ,inualeſcat ſpũs/& fortior fiat,
atq; agilior in Dei ſeruitio. Diſcrepãtia aũt,& pugna cõtinua eſſe debet inter
hominẽ cęleſtẽ/& ſenſualem:quſq; ille hunc redegerit in perfectã ſeruitutẽ:ut
ſimul cõſentiẽtes/& pacifici,beari poſſint in ipſo regno pacis. Corporis uero
& aię cõſeruãda eſt cõcordia:qua ipſas colligauit opifex/quſq;(Illo iubente)
ea fiat diſſolutio/qua expediti ab hoc corpore,in quo exiſtẽtes peregrinamur
a Dño,aïa adipiſcat̃ poſſeſſionẽ regni ꝓmiſſi. Quo adepto,iteꝝ reſumat cor/
pus iã indutũ incorruptionẽ,imortalitatẽ/& naturã ſpũs:ut ſimul uniti, nũq̃
inde diſſoluant̃:nec aliqñ diſſonãtia admittãt,uñ triſtitia aliqua gñari poſſit.

De tẽpando corpore,& diſpoſitione tentorii ꝑ nãles medelas. Cap. V.

QVoniã uero cũ humores diſſoni ſunt/diſſidẽt & ſpũs aïales,q in
humoribus ipſis reſident/ꝑturbãturq; ſenſus/uirtus phãtaſtica,
& oïa organa melioris aię: quę cũ ſequatur corporis paſſiones,
diſtempat̃ & ipſa. Hinc medelæ,atq; medici ſpernẽdi nõ ſunt/
Eccle. dicẽte ſcriptura. Honora medicũ,ꝓpter neceſſitatẽ.n.creauit illũ Altiſſimus.
Dauid. Et iteꝝ. Altiſſimus de terra ꝓduxit medicinã/& uir prudẽs nõ abhorrebit eã.
Et qa (ut ſub infert) a Deo eſt oïs medela:ideo inqt ꝓpheta. Sana me Dñe,
& ſanabor. Nã ab ipſo cõfert̃ ſanitas,& medicina,pro utroq; hoïe. Virtus.n.
herbaꝝ,radicũ,lapidũ,uerboꝝ,& omniũ quę ad medicamenta utriuſq; hoïs
ꝑtinent,a Deo inſita eſt:q aliqñ immediſtate ex ſe ipſo,aliqñ ꝑ intelligentias,
& cęlos opat̃ ea,quę ad ſanitatẽ corporis,& nutrimẽtũ ipſius ſpectant. Et hoc
quidẽ potiſſime pp animã/quã maxime curat. Quę,ut ſit ꝑfecte ſana,exqrit
corpus ſanũ: Idcirco orabat ille ſapiens/ut eſſet mens ſana in corpore ſano.
Pro utroq; igit̃ parauit Altiſſimus medicamẽta/& medicos. Pro corpore.n.
Apollo. ſanando (diſponente Deo) multus fuit labor ſapientũ/Apollinis/Eſculapii,
Eſcula. Hippocratis,Pauli,Galeni, Iohannis Damaſceni, Dioſcoridis. Auicẽnæ/&
Hippo. multoꝝ Arabũ,Perſaꝝ,Gręcoꝝ,& diuerſaꝝ nationũ:q̃rũ aliq pro reꝝ natu/
Paulꝰ. ris/& uirtutibus inueſtigãdis,& alii pro ipſis cõponendis/& applicãdis/pro
Galen. qualitate corpoꝝ,& ægritudinũ/diligẽtiſſimi fuere. De medicaminibus aũt
Dama. aïæ (ultra ea quæ ampliſſime dicunt̃ a Theologis noſtris in quarto uolu/
Dioſco. mine ſententiaꝝ theologicaꝝ, de ſacramentis, & ſacrificiis/ que in medelas
Auicẽ. animaꝝ inſtituta ſunt) inqt Iohãnes,ꝗ in ſupcęleſti regione uidit Arborem
Theol. uitę/cuius folia erant in ſanitatẽ gentium. Qua ſanitate recuperata,ſumerent
Iohã. gẽtes ipſæ iam in uiros effectę/de fructibus uitæ/q dicunt̃ cibi fortiũ,a nullo
infirmo aſſumendi. De medico uero,canit Pſalmographus. Miſit uerbũ ſuũ,

& ſanauit eos.Hinc ipſum uerbũ miſſum a Patre/& caro factum,de ſe ipſo CHRI/
dixit.Nõ eſt opus ualẽtibus medico/ſed male habẽtibus.Et Origenes expo/ STVS.
nens illud ſacramentale canticũ. In odorẽ curremus unguentoꝶ tuoꝶ/inqt. Orige.
Variis qppe Deus Pater eũ ungens unguentis/fecit illũ Chriſtũ,& medicũ.
Talẽ nãq; ſponſum ad infirmã ſponſam / Deũ Patrẽ decebat deſtinare. Qui
ſponſus,ut boni medici pficeret officiũ/ſanans totũ hominẽ/Apoſtolis quoq;
dedit poteſtatẽ/& mandatũ de utroq; homine ſanãdo:ut habet in Euãgelio,
cui titulus eſt ſecũdũ Matthęũ.Qua poteſtate tradita,dixit.Infirmos curate, Math.
mortuos ſuſcitate, leproſos mundate,dęmones eiicite.Poſtea iubet, ut expe/ CHRI/
diti ab auro,argento,pecunia omnigena,pera,tunicis ſupfluis, calciamentis STVS.
uanaꝶ reꝶ/& uirga humanę,uel mundanę,poteſtatis,annuntiarent pacẽ,in
quãcũq; domũ igrederent.Obſerua(quęſo)ordinẽ ſũmi Medici:Mãdat.n.
his/quos mittit directores hominũ in uiã ſalutis:ut primo ſanent corpora:&
ſuſcitent eos,qui mortui ſunt:& curent obſeſſos a dęmonio:poſtea ut ab oibꝰ
terrenis expediti/annũtient/& tribuant pacẽ:quæ eſt ueꝶ tẽpamẽtũ,& uera
ſanitas,immo trãquillitas animi.Quã nec pręſtare,nec hr̃e põt,niſi bene cor/
datus:& a terrenis impedimẽtis,& pturbãtibꝰ curis penitus expeditus: ideo
iubet,ut ab huiuſmodi expediant,qui ipſam denuntiaturi erãt.Curãda ſunt
igit primo corpora:ut ex harmonia corporis ſani,deueniamus ad harmoniã
ſpũs,uirtutũ,& reꝶ melioꝶ,tandẽq; ad diuinã:ſicut Pythagoras docet.Quę Pytha.
ſicut in exterioribus cõducunt Phoebi fauore,q & ſanitati,& harmonię uim
maximã pręſtat:ſic in meliori homine, immo in utroq; cõducit fauore ueri
ſolis,uterq; effectus,ſanitatis uidelicet,& harmonię. Tempatis itaq; corpo/
ribus,temperant ſpũs,ſenſus,operationes omnes,& mens:ut guſtare poſſint
cęleſtia,& diuina pabula.Quod ut perfecte fiat,in pfecto ſtatu beatitudinis
perficitur,temperaturq; ipſum corpus , & mutat in naturã ſpiritus:ut nullo
diſtẽperamẽto grauatũ,ſemper pabula illa ſimul cũ ſpiritu ſuſcipere ualeat.
Nec perterreat quẽpiam Apoſtolica illa ſententia. Cum infirmor,tunc for/ Paul.
tior ſum:quia ibi diuinus homo nõ de infirmitate,& diſtemperamento cor/
poris loquitur: quod qdẽ multa mala conſequuntur : ſed de ea ceſſione, quã
animalis homo ſpiritui facere debet in cõtinua pugna:in qua alterutri illo/
rum ſuccumbendum eſt. Vbi nõ corporis infirmitas, ſed animalis homi/
nis ſubiectio exquiritur:quod fit nõ qualitatum diſtemperamento, ſed con/
cordi ceſſione, & mutatione quadam uirium animalium, in uires ſpiritua/
les. Corporis autem diſſidium patientis , cura fit per medicamina , exerci/
tia, purum,& parcum uictum,atq; cæleſtem fauorem. Medicamina autem
multa ſunt:tum ex natura ſimpliciũ a cælis, & intelligentiis, ſed in primis
a Deo hauſta:tũ ex harmonica cõpoſitione medicaminũ inter ſe,& concinna
corpori ſuſcipienti/ Quę multũ operatur,q̃uis paꝶ cognita ſapiẽtibus noſtri
tẽporis:q ſuũ Ariſtotelẽ ſequẽtes, omnia tribuunt primis,& ſecũdis qualita/

tibus, cõtenti ſolũ eaꝝ libramine, cũ tñ uideamus aliqua ſimplicia magis opari, q̃ ignis, qui eſt nõ ſolũ in tertio, uel quarto gradu ſed ſũme calidus: & omniũ elemẽtoꝝ actiuiſſimus. Vnde id a uirtute maiori, q̃ ſit illa qualitatũ primaꝝ, procedere neceſſe eſt. Videmus quoq; ꝓportionata ualde prodeſſe, quę diſtẽpata nocent: ut opinari cogamur harmonicã uim multũ cõferre. Operat̃ iſup uirtus, & efficax medici aĩus, qa (ut diximus) fortis imaginatio immutat qualitates etiã in corpore alieno. Id maxime, qñ infirmus medico adhibẽs fidẽ, ſeſe diſponit ad medẽtis uirtutẽ ſuſcipiẽdã.

CHRISTVS. Quæ diſpoſitio q̃tum ualeat, ille omniũ medicoꝝ magiſter Chriſtus Ieſus indicat, dum ſuſcepturis ab eo ſanitatẽ, tã melioris q̃ deterioris hominis, ipſam exquireret: aut in his qui ſuſceperant cõmendaret. Dixit.n. mulieri Cananeę. O mulier magna eſt fides tua: Fiat tibi, ſicut petiſti. Et hęmorrhoiſſæ inquit, Fides tua te ſaluã fecit. Et a cęcis petentibus lumẽ, fidẽ requiſiuit dicens, Creditis, ꝙ poſſim uos illuminare? Et eunucho Candacis

Philip. reginę quęrenti medelã baptiſmi, ait Philippus. Si credis ex toto corde, licet mihi uidelicet dare tibi hoc baptiſmi medicamẽ. Et ſic ſemp cęleſtis medicus, & ab eo inſtructi diſcipuli fidẽ exqrebant ab his, q ſanari cupiebant, ſiue in altero, ſiue in utroq; hoĩe. Proſunt etiã ad tẽpamentũ corpis, & cõſequẽter aĩę, exercitia debita, & lętæ atq; honeſtæ occupationes. Adſunt quoq; iuuamẽta q̃ plurima, pro recuperandis & cõſeruandis uiribus. Inter quę eſt electio ciboꝝ cõuenientiũ, & ſalubriũ, de qbus oĩbus authores medicinæ, plenis uoluminibus conſcribunt. Quibus de more, cõmittimus, eos q ipſorum auxilio indigent: ut cõſcendamus ad ea pertractãda, quæ potiſſime hominẽ meliorẽ tẽperant, ſed de inferiori, quantũ ad ipſius ſuperioris temperamentũ ſpectat. Et cum inter alia ad id conducat prudentia, de ipſa etiã aliquid percurrendum eſt.

Quantum in huiuſmodi temperamentis conducendis conferat Prudentia, atq; debitum regimẽ. Caput. VI.

NEc adeo expectanda eſt ſanitas, & temperamentũ corporis ab extraneis, ut cõtẽnatur propriũ regimẽ, quod nõ minus eſſe debet q̃ in aiantibus ratione carentibus ad quæ mittit

Salo. Salomon rõnalẽ creaturã, dũ ait: Si ignoras te o pulcherrima: mulieꝝ, egredere, & abi poſt ueſtigia gregũ tuoꝝ. In qbus, uidemus prudentiã in malis pręcauendis, & in bonis procurandis. Cauent.n. equi, & aſini nos portantes, atq; cætera aĩalia a præcipitiis: & duabus obiectis uiis, meliorẽ eligunt. In paſcuis herbas ꝓficuas ſumunt, nociuas renuunt. Vulneratæ caprę cretenſes ditamũ in medelã quęrunt, & ſanant̃. Quã cũ guſtant, ſagittas dicũtur excutere de corpore. Ceruę paulo ante partũ purgant ſe quadam herbula, quæ ſeſelis dicit̃. Corui cũ uenenatos ſe ſen-

tiunt toxico gallico, quercũ quęrũt(ut aliq aſſerũt) ſed Coruatiã(ut aliis placet) pro medela. Pantheræ barbaricæ (ſicut Tullius refert) uenenata carne remediũ quoddã habent, quo uſq́ nõ moriunt. Cerui q̊q; poſt actã pugnã cũ ſerpẽtibus, ad fontes aquaꝝ properant: ut extinguãt ſitim. Uenenoſo flatu cõmotã. Mittit iterũ ſapiens pigros ad formicã, quæ tãta ſollicitudine munit horreũ ſuũ, præſentiens ſubſequuturã hyemẽ, ut prudẽtia maxima uigere uideatur. Ciconia (ut fertur) roſtro purgat inteſtina, Camęlus debite onerat⁹ ſurgit, recuſãs ulterius onerari qa cognoſcit ferre illud nõ poſſe. Cũ aũt ĩfinita ſint hmõi ĩ aĩalib⁹ exẽpla. multo magis ĩ hoĩe mente donato id repiri debet. Sed adeo prudens regimẽ, aliqui diiudicarunt expediens: ut medicamẽta extrinſeca renuerint: ſicut de Aſclepiade narrat Plinius: q oibus medicamẽtis abiectis, & tota medicina ad caſum reuocata: qnq; res maxime cõmuniũ auxilioꝝ ꝓfeſſus ẽ. Abſtinẽtiã cibi, alias uini, fricationẽ corporis, ambulatiões, geſtationeſq;: quę unuſquiſq; ſibi pręſtare põt: laudant alii ſudores citatos exercitio a ſanis, & multiplicibus ueſtibus ab ęgris. Et huiuſmodi multa cõmendantur a nõnullis, quę prudentia quadã, ſimul cũ fauore naturę, conducere poſſumus. Quod & Plato in Timęo docet. Morbi, inquiens (niſi piculoſiſſimi ſint) pharmacis irritandi nõ ſunt: ſed diligentia corrigendi, & gubernandi: pro ut cuiq; datur otiũ. Motũ quoq; ſũme laudat pro cõſeruanda ſanitate, & curando corpore ab ęgritudine. At (inqens) in ſanãdo corpore illã imitet naturã, quã altricẽ uniuerſi uocamus: ita, ut nũq̃ torpe pmittat: ſed moueat ſemp, iugiq; agitatione, internis, externiſq; motibus, ſecundũ naturã ubiq; reſiſtens, moderata quadã cõmotione, oberrãtes paſſiones corporis, parteſq; cognationis, ratiõe ſeruata, uiciſſim in ordinẽ redigat. Omniũ aũt motuũ optimũ opinatur, qui ex ſemetipſo fit, qa menti cognatiſſimus. Qui uero ab alio fit, deterior eſt. Quapropter purgationũ, cõſtitutionũq; oium corporis, quę gymnaſtica fit, ſaluberrima eſt. Proxima ad hãc accedit uectio facilis, ſiue naui, ſiue quouis alio uehiculo pagatur. Prudentia igit exqrit nõ ſolũ in huiuſmodi adminiculis utiliſſimis, facile a prudente cõparandis: ſed etiã ut frenet ĩgluuiẽ & a ſupfluis, & nociuis eſculẽtis caueat. Optimũ foret(q̃uis difficillimũ ſit) ut unuſquiſq; cognoſceret, q̃tũ eſcę ſibi ſufficeret, nec plus ſumeret, ut ſupfluos uitaret humores: ſicuti de Chriſto aſſerũt nõ nulli: q̧ ea meta cibũ ſumebat: ut nõ generaret ſupfluũ q̃rtę digeſtiõis: Multi quoq; alii parcitate cibi, ſimul & ſanitate atq; agilitate quadã corporis gauiſi ſunt. Moſes, & Elias uſq; ad quadrageſimũ diẽ, ieiuniũ ꝑtraxerũt: unũ ille ſplẽdebat facie, purificato iã corpe: & iſte leui, & igneo curru ſubuectus eſt: & corpus ſuũ ueluti ſpiritũ quendã facile ducebat ad nutũ. Hieronymus gloriabat/didiciſſe hebdomadaꝝ ſufferre inediã, robuſtus tñ, mẽte & corpe. Multiq; alii maximas abſtinẽtias obſeruãtes/cõtẽti erãt

Tulliuſ. Aſcle. Plini. CHRISTVS Moſes. Elias. Hie.

ſolo naturę ſuſtentamento/omnē cibi delectationē a ſe penitus abdican/
Illariõ tes ſicut Illarion, Macharius, Franciſcus, & alii q̄ plurimi, nullā inde mē/
Mac. tis, aut corporis ſentientes iacturā, imo uim, & robur maximū. Quod fit,
Fráci. & diuino fauore, & pſpicaci prudētia/qua homo appetitus corporis mo/
deratur/& ipſum corpus ad ſpiritus ſymbolū educans, cibat quodāmodo
ipſum meliori cibo, ſpiritus uidelicet, & delectatione debiti tēperamenti,
& cōcordiæ, cū pręſidente ipſius: ut inde cibus ſit ad ſuſtētationem, & nō
ad oblectamentū. Quod cum difficillimū ſit noſcere, nōnulli maiori ine/
dia, q̄ debeant, corpora affligentes, manifeſta / & uaria inde nocumenta
paſſi ſunt. Magna.n.hic prudentię indago exigitur/ ut ueluti bonus mu/
ſicus, trahat, & aptet chordas oēs iuſto modulamine/ne plus, aut minus q̄
deceat tenſis, cōſonantias potius abducat, q̄ adducat. Nec.n.minor ſoler/
tia, & acumē exquiritur in diiudicando conſonantiā artuum corporis/ &
in moderandis ipſis, ut omnia contemperata ſint cum ſpiritu, & anima,
quā exquirat muſicus in temperandis inſtrumentis ſuis. Sed cū pfecta de
huiuſmodi re notitia haberi nequeat, niſi a perfectiſſimis: ideo unuſqſq;
conſulere debet peritiores. Qui, ſi non oīa, tn̄ aliqua pręcauenda docent,
quouſq; adepta mente, perueniat ad perfectā cognitionē proprii tentorii/
hoſpitantis animę/intelligentiæ cuſtodiētis, & omniū quę ad ipſam ani/
mam perficiendā attinent, & ad perfectū temperamentū corporis, & cō/
ſummatā concordiā ipſius cum anima.

Quātū ad hęc cōducēda ualeat unicuiq; uera ſui cognitio. Cap. VII.

EXtat monumentū a ſapientibus celebratiſſimū, quo ualeat
homo corpus proprium/& omnia quę intra corpus ſunt/ &
quę circa ipſum adiacent/moderari. Id autem eſt propria ſui
cognitio/non quidem, q̧ terra ſis, aut ex uili materia ortus,
aut breui in terram reſoluendus, ac uiuens innumerabilibus quęſtio/
nibus immixtus, ut nonnulli monumentum illud interpretantur: Sed
exquiritur, ut cognoſcatur, quæ ſit anima propria, unde progrediatur,
quātis/& quot gradibus perfectionis referta, qua intelligentia cōmunita,
quibus mediis in corpus diffuſa, qua harmonia cum ipſo compacta,
quam affinitatem cum Deo/ intelligentiis/coelis/elementis/ & rebus om/
nibus habeat, quorum imaginem & ſimulachrum tenet: Quibus ue in/
fluxibus compaginatum ſit corpus, & quo uitæ curriculo terminandū,
ultra quod non detur progreſſus. Hęc.n.& huiuſmodi/ exquirit monu/
Oracu. mentum, quod Græcia iactat ſe ab oraculo Delphico in uetuſtiſſimo
tripode ante omnes accepiſſe. Nec tamen loquēti in oraculo detur laus,
Iob. tanq̄ illius documenti inuentori, cum ante Apollinis oraculū/illud tradi/
derint qui a Spiritu Sancto edocti fuerāt: ait.n. Iob, uiſitans ſpeciem tuā

non peccabis. Viſitat nāq; ſpeciem ſuam / qui aliquando mente formam propriam, atq; ſe ipſum contemplatur. Quod neceſſe eſt, ſi partes omnes ſuiipſius/ tanq̄ totius inſtrumenti chordas ſuo loco diſponere uelit, & in dignitatem ſuam reſtituere ſeipſum. De quo diuus Chariſta clara uo/ ce intonat, dicens. Homo cum in honore eſſet/ non intellexit / compara/ tus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Dolet nāq; q̄ non cognoſcat homo dignitatem/& excellentiam, in qua conſtitutus eſt / om/ nibus præſtans / & ab omnibus fomentum dignitatis ſuæ ſuſcipere ua/ lens, cum non tantum omnium partium ſuarum concordia / ſed omniū rerum harmonia / & ſubiectione gaudere poſſit, niſi ſe ipſum deiiciens, iumentis inſipientibus aſſimiletur. Et hęc (ni fallor) ſunt illa mirabilia, de quorum cognitione alibi exultat Propheta, dum ait. Mirabilia opera tua, & anima mea cognoſcet nimis. Et quę, & circa quos ſint hæc mira/ bilia, explicans, ſubinfert. Mihi autem nimis honorificati ſunt amici tui Deus, nimis confortatus eſt principatus eoꝝ: cognoſcens uidelicet quāta naturę/& donorum excellentia eos decoraueris, quantoue dominio pręfeceris, eos. ſ. qui cognouerunt/& conſeruare ſtuduerunt pretium, & di/ gnitatem/in qua cōſtituti ſunt. Et ne glorietur quiſpiam de exteriori ap/ parentia, ſed ſemper timeat, & reuereatur Dei iudicium, ad cuius metā homo eſt uere magnus, uel paruus, eſtq; bonus, uel malus, inquit. Non eſt occultatum os meum a te, quod feciſti in occulto: & ſubſtātia, uel cō/ pactio mea in inferioribus terrę. Imperfectum meum uiderūt oculi tui. Mercurius quoq; Triſmegiſtus idem, ante oraculum docuit dicens. Vos, quibus mentis portio conceſſa eſt, genus recognoſcite ueſtrum / ueſtrāq; naturam immortalem conſiderate. Non igitur mortalem/aut deteriorē conditionem, iubet iſte ſapiens contemplādam / ſed meliorem: Quod ex/ plicans Macrobius in de ſomnio Scipionis, ait. Animas dicimus de cęlo lapſas in corpora, & hanc eſſe perfectam animi ſapiētiam / dum corpore utitur, ut unde orta ſit, recognoſcat. Sic.n.omnes recte ſentientes uolūt, ut cognitio illa exigatur/ p quā, excluſis impedimentis, rectum in Deum capiatur iter. Hinc diiudicarunt oraculū potius a cęlo, q̄ a dęmone ema/ naſſe, ut Satyricus canit. E cęlo deſcendit γνῶθι σεαυτὸν A cęlo quippe, & a ſpiritu ſancto proſiliit documentū, ut diximus: q̄uis a dęmone per oracu/ lum gręcis prolatum fuerit. Hac igitur cognitione de nobis ipſis habita/ cognoſcimus Deū, ad cuius imaginē facti ſumus: cognoſcimus mundū/ cuius ſimulachrū portamus: cognoſcimus creaturas omnes, quas com/ plectimur, & cū quibus habemus ſymbolū, & harmonicā proportionē: cognoſcimus qd fomēti a lapidibus, quid ab herbis, quid a cælis, qd tan/ dem ab una quaq; re haurire poſſimus. Cognoſcimus inſuper, quomodo unāquāq; chordā noſtri corporei inſtrumenti ſuo loco aptare ualeamus.

Dauid.

Idem.

Mer.

Macro.

Iuuen.

Quod temperetur/corroboreturq; corpus/& conſequenter totus homo cęleſti fauore. Caput. VIII.

ET qa fatales ſunt aliquãdo morbi(ut in Timeo aſſeuerat Plato) ab ipſo generationis exordio/certis tẽpoꝝ curriculis terminãtes, atq; magni aĩalis ſequentes motus:ideo contẽperandus eſt mor/bus/& corroborãda uirtus cęleſti fauore, ab his tñ,q in harmo/niã interiorẽ lapſi/ſerui miſerrimi cœloꝝ,& aliarum rerũ inferiorum (ut
Mercu. Triſmegiſtus ait)effecti ſunt. Aliqui enim fuere, & reperiuntur,qbus per
Ieremi. Ieremiam dicitur. A ſignis cæli, ne timueritis/ſicut gentes timent/quia nõ cœlum,non terra,non corporea queq;,ſed ipſe Dñs immediate eſt pars & funiculus hęreditatis illorũ,quibus iteꝝ idem Propheta ait. Nolite timere hęc,quia nec male poſſunt facere,nec bene. Cum qbus erit ſuo loco no/bis ſermo:ſed pro nunc,cum his qui cęlis ſubiiciuntur: quibus dicimus, ut quouſq; ab eoꝝ præſidentia abſoluãtur,curent ueluti ſapientes Aſtro/nomi/præcauere non ſolum mala multa,quæ cęli minantur (ſicuti docet
Ptole. Ptolemæus) ſed continue fauorem/& pręſidiũ hauriant,quouſq; a cęloꝝ
Ploti. pręſidentia abſoluantur. Qui hauſtus fit (docente Plotino) mediante aĩa mundi,quę tot rõnes ſeminales cõtinens/quot ſunt ideæ in mente diuina/ pręſtat unicuiq; ſuã particularem uim/iuxta uirtutes idearum ſuſceptas/ ſicut & uitam tribuit. Non.n.eſt in mundano hoc animali membrũ tam
Plato. deforme,cui(ut Platonici aſſeuerant)non inſit, & animę,& uitę munus.
Zoro. Quas uitę cõnexiones,Zoroaſtres diuinas illices uocat:& Syneſius ſym/
Syne. bolicas illecebras:Secundũ quas,nõ omnia bona ſimul oriuntur a cælo: ſed pro tempoꝝ curriculis,& opportunitate,& pro uniuſcuiuſq; aptitu/dine,& diſpoſitione. Hac igitur inducta/ſtellę,& intelligẽtię præſidentis, fauorem ſuſcipit diſpoſitus ipſi conuenientẽ,ſicut corpus organizatum, & ultima diſpoſitione conductum/ſuſcipit uitam, & animã. Videmus.n. ſucceſſione temporis,& multis atq; uariis cęlorũ reuolutionibus, homi/nes ualde proficere,in uitæ/animę/rationis/& multoꝝ muneꝝ augmẽtis, & dilatationibus:quę artis,& induſtrię adminiculis cõduci nequeũt:adeo ut cęleſtem fauorem confiteri cogamur. Quod ſępius diligenti obſerua/tione comprobatũ eſt:q̃uis aliquando fallantur prognoſticantes:aut quia nõ plene cognoſcunt influxus omnes,& unde proueniant:aut quia homo arbitrio ſuo & animi libertate aliõ tendit,q̃ dictet ipſe cęleſtis influxus.
Ptol. Nã(ut ipſe Aſtronomoꝝ princeps Ptolemęus in principio Apoteleſmatũ docet)nõ ſufficit alicui,ut caſtus,& iuſtus ſit/hẽre Iouẽ in ſuo horoſcopo fauentẽ:niſi cauerit a lenonibus,& meretricibus,quoꝝ cõuerſatio obſtat influxui. Obſtant.n.cõſuetudines,mores, ſanguis, locus genitura/libertas animi,& occaſiones q̃ plurimę/cũ influxus illi nõ cogant,ſed diſponant,

& faueant. Et hoc (ut diximus) per mundi animã, particulari tamen uir/
tute imaginum, & intelligentiaꝝ præſidentium/& concurſu radiorum/&
aſpectuum, conuenientibus ſtellis & imaginibus illis, peculiari quodam,
& harmonico conuentu. Et horum omniũ uirtus, per ſolem tanq̃ p uerũ
cęli gallum confouetur, qui & cõmunem uitę uim, & particularium uir/
tutũ ſemina fundit. Cuius ſeminis uirtute grauidata ſidera/maxime Luna,
tempore ſuo in nos fętum diffundit, tanq̃ matrix/nõ tantũ ſolis, ſed alioꝝ
planetaꝝ. A quibus omnibus ſemẽ, & influxus a ſuperioribus ſuſceptos:
ueluti domeſtica mater nobis tribuit. Hinc diligentiora cura ipſa ferme
ab omnibus obſeruatur. Quod in minori mundo, & in nobiſmetipſis di/
ſcere, & comprobare poſſumus. In corde.n. hominis, quod ſolis imaginẽ,
& uirtutẽ tenet, eſt cõmunis uitæ fons: & omniũ membroꝝ totius corpo/
ris uirtus. Nam omnia quæ in corpore ſunt/a corde fomentũ ſuſcipiunt,
& uitę/atq; motionis uim: quæ a corde trãſit ad cerebrũ/quod lunare eſt:
& inde ad omnia membra corporis diffunditur per uenas, & neruos ab
ipſo deſcendentes. Platonicos igitur ſequentes/qui cõmuni ſententia con/ Plato.
ueniunt/mundũ eſſe animal, magis unũ, q̃ quodlibet aliud quodcũq; ſit,
dicimus uniuerſalis, & particularis membra, eodẽ modo colligata/& pa/
ria eſſe, atq; ſimillima/in influxu/& cõmunicatione mutua/in motu/qua/
litate, & omnimoda correſpondentia. Influit.n. utrobiq;, præcipue mem/
brum principale/quod eſt ſol in mundano animali: & cor in particulari.
Cæteraq; membra ſuperiora utriuſq;, in inferiora influunt, pro ſuſcipiẽ/
tiũ diſpoſitione. Quę & a natura inſita eſt, & prudentiæ, atq; artis admi/
niculis coadiuuatur. Sed hęc, quæ induſtria cõparatur uel exigua, ſufficit
ad cæli munera capeſcenda, ideo non aſpernenda/cũ multũ conferat, &
naturali diſpoſitioni, ut plena ſit, & animę diſponenti, cum diſponendo
faueat & ipſa, ſicuti cęli influentes. Et q̃uis homo a toto cęlo fauorem ſu/
ſcipiat, potiſſime tamen haurit a corde cęli / quod eſt ſol, cũ ſolaris ſit hõ,
(ut Arabes aſtronomi dicũt) & peculiari quodã munere utriuſq; ſolis, cę/ Arabes.
leſtis uidelicet, & ſupra mundani decoratus/ut ex theologia hebreorum The.he.
decerpim⁹. Quod & docet eius pulchra & erecta, ſtatura, humor ſubtilis,
ſpiritus clarus, imaginatio perſpicua, ueritatis & glorię ſtudiũ / & multa,
in quibus homo habet, utriuſq; ſolis ſymbolũ, & peculiarẽ eius imaginẽ,
& tanto expreſſiorẽ quanto perfectior eſt. Hinc hominũ princeps/ & ca/
put Chriſtus Ieſus plæriſq; locis ſol dictus eſt: a cuius luminis/ uitæ/ &
omniũ bonorum plenitudine (inquit Iohãnes) omnes accepimus. Hauri/ Iohã.
mus quoq; ab aliis planetis, & ſtellis: ſed uirtute ſolis illas ſuo ipſius ſemi/
ne, uel uirtute confouentis. Sicut in myſtico corpore (q̃uis pręcipue ſuſci/
piamus a corde uel capite Chriſto) accipimus: tamẽ etiam illius uirtute,
ab aliis membris: quæ ueluti ſtellæ ſunt in magno corpore myſtico: ut

Daniel. Daniel,& Paulus perhibent.In ſole itaq;, mundi præcipua lampade,tanq̃
Paulus. in corde eſt potiſſime mundani animalis uita: cuius & ipſe inter cælica membra eſt pręcipuus dator/per ſpiritũ quẽdã uitalem:quo (ut Timęus Pythagoricus inquit) uiuit totus mundus/ipſum cõtinue hauriens/ſimul cum ſpiritu,& uirtute aliaꝝ ſtellaꝝ: pręſertim homo per ipſius ſpiritum illis ſuapte natura cõformẽ:& arte/atq; proudentia,cognatiorẽ effectum, multis regulis & adminiculis/de quibus ueri ſapientes potius ore/q̃ uolu/minibus pertractant.Et tanto celebriorẽ uim ſuſcipit homo/ nõ ſolum a ſideribus/& intelligentiis,ſed ab ipſo omniũ bonoꝝ fonte:quanto magis cęleſtis/Angelicus/& diuinus efficitur.Cęleſtis aũt euadit,quando corru/ptibilia ſuppeditans/& ſpernens/incorruptibilia amplectitur:& animũ, atq; opera,ueluti cælum quoddã/cõducit in orbẽ/reflectens iter,& opus, in cęlum/a quo proceſſit. Quod fieri nequit/niſi præmiſſa ſegregatione ab obnubilantibus uaporibus:& ab omnibus his,quæ hominẽ diſſimilẽ cælo reddunt.Efficitur quoq; Angelicus,dum Deo munda,& pura mẽte miniſtrat/& ſemp mundis oblectatur/in uiſceribus/in cute/in ueſtibus/in habitaculis,& in utẽſilibus:quoꝝ omniũ imũditia, aerẽ frequenter inficit: influxumq; illũ mundiſſimũ cæleſtium/& diuinoꝝ diſturbat/& mundos Dei miniſtros fugat.Veꝝ aliquãdo immundi Angeli/tanq̃ Dei, & mini/ſtroꝝ eius ſimię/uel ut adorentur/uel ut decipiant/huiuſmodi munditiam exquirunt.Ideo ſuper omnia,diligenti cura obſeruandum eſt: ut habeat unuſquiſq; animũ,& corpuꝝ, atq; mũdũ/ quod immundas p[illegible] fugat,
CHRI/ & ad Dei conſuetudinem,& contuitũ diſponit:dicente ſumma ueritate.
STVS. Beati mundo corde,quoniã ipſi Deũ uidebunt. Hac igitur mundicia in primis comparata,etiã illa corporis & eoꝝ omniũ, quibus utimur ſper/nenda nõ eſt:cum utrãq; exquirat omniũ limpidoꝝ,fons,& origo Deus, in quem tendimus.Illã.n.in primis exquirit, dicens per Iſaiã: Lauamini, & mundi eſtote,auferte malũ cogitationũ ueſtraꝝ. Hanc quoq; exquirit cum ſemp in ſacris omnia munda efflagitet & uaſa:& munera:& hoſtias/
Hebr. & ſacrificia: Et, ut breuiter concludamus,eſt doctrina apud Hebreos in huiuſmodi re peritiſſimos,omnibus cõmunis: ꝙ cuncta quę Dei ſunt/te/nentur ex parte munditię quã טהרה thaorah dicunt, Et omnia quæ ſpiri/tuũ immundoꝝ ſunt,& ad ipſos/uel mẽbra eoꝝ pertinent, טומאה tumah.i. immundũ/uel immunda uocat: ſicut & ipſi dicuntur immundi ſpiritus. Econuerſo aũt,illi dicuntur Angeli lucis/& mundi.Hinc qui ipſoꝝ con/
Frãciſcus ſuetudine delectantur,munditiã omnigenã quęrũt. Inter quos Frãciſcus, noſter auriga, docta quadã practica:& diuini ſpiritus colluſtratione per/fuſus,mirũimmodum munditiam cõmendabat. Mundus itaq; quiſquis effectus eſt,& Angelis ſimillimus/alios mũdo itinere,& uita pura/in Deũ dirigere ſtudet.Hic & cęlos quodãmodo trãſcendens,nõ iam ab ipſis/ſed

ab Angelis incrementa uitæ/profectus/& fomentũ ſuſcipit/conſuetudine quadam familiari cum ipſis fruens:ſicut de Patribus utriuſq; teſtamenti plæriſq; legimus.Habuit.n.Abrahã Angelos optatę ꝓlis/& multaꝝ reꝝ nuntios.Iahacob Angeloꝝ familiaritate,in tota ſua peregrinatione ſępius uſus eſt.Elias nõ minus mente/q̃ corpore,manu Angelica paſtus eſt.Petrus quoq; liberatorẽ a carcere Angelũ ſenſit/& comitẽ:quouſq; ciuitatẽ egrederetur/& pericula euaderet.Iohãnes pluries gauiſus eſt cõſortio Angeli/a quo & celeberrimã uiſionẽ edoctus eſt . Et alios q̃plurimos omittens/breuiter me expediã/Moſi (inqt Paulus) lex data eſt p Angelos/ cũ ipſo nimis familiariter agentes.Nec tamẽ coꝝ tantũmodo contentus fauore,patrocinio,& cõſuetudine/ad diuinitatẽ aſpirãs/Deũ quæſiuit ſui itineris ducẽ/magna confidentia ipſi proteſtans & dicens:Niſi tu ueneris nobiſcũ,nõ uadã.Deus itaq; Clientulos ſuos tãto numine munire ſtuduit: ut cęloꝝ influxus minime timerent:ſicuti in Deuteronomio inqt.Gentes audiunt diuinos & מעוננים mehonenim/qđ noſtri habent augures:ſed ſupputatores, ut Achinas dicit.Tu aũt aliter inſtitutus es a Deo tuo.Satiſq; exiſtimauit pro eis obtinuiſſe oraculũ/& Deũ domeſticũ, a quo,debito/ & ſacratiſſimo cultu omnia opportune haurire poſſent.Quod melius adhuc pfecit legis ueteris reſerator Chriſtus Ieſus/docens, qũo nõ in tabernaculũ manu factũ/ſed in nos metipſos tẽplũ Dei uiui effectos & palatia cæleſtis regni/Deũ poſſemus trahere,& in iis hoſpitari,dicens:Ad eũ ueniemus/& manſionẽ apud eũ faciemus. Docuit inſuper/& facultatem dedit,qua poſſimus Deũ,qui intra nos eſt,excitare in fauorẽ noſtrũ:imo nos in ipſum mutare,dicente Iohãne.Dedit eis poteſtatẽ filios Dei fieri. Quod nec faciunt,nec cognoſcunt Chriſtiani noſtri temporis : qa adeo oblitterata ſunt,& Poſtergata monumẽta euãgelica:ut uix coꝝ ueſtigia, & lineamẽta uideantur.Ecce igitur,quomodo a Deo/ab Angelis eius miniſtris/& a cælis inſtrumentis eiuſdẽ/queas fauorẽ ſuſcipere.nũc qualiter id breui,& facili itinere facias,accipe.

Abrahã. Iahacob. Elias. Petrus. Iohã, Moſes. Paulus. Deut. Achinas. CHRISTVS. Iohã.

Qua breui uia a cęlo/Angelis/& Deo fauorẽ haurire poſſimus. Cap.IX.

Eſſet ſanè longũ, arduũ, dubiũq; nimis iter, ſi oĩa ſidera, & influxus,aſpectuſq; fauentes uenari uoluerimus,& p ea qs, aut qualis ſit cuſtos,aut genius noſter,cognoſcere:cũ pfeſſores iſtius doctrinę,longa,difficillima,dubia,& aliquando inter ſe diſſidẽtia inſtituta,tradiderint.Porphyrius.n.ex planeta dño geniturę,geniũ quęrit.Firmicus quoq; uel inde,uel ex eo,q plures ibi habet dignitates:uel ex eo,cuius domiciliũ ſtatim ingreſſura eſt luna.poſt ſignũ,quod homine naſcẽte,detinet Chaldei a ſole potius,aut a luna geniũ auſpicantur.Alii,ab aliquo cæli cardine id exqrere docent.Et ſic per

Porphy. Iul.Fir. Chaldei.

multa uagãtur profeſſores huius doctrinę:aut qa nõ plene nouerũt cęloꝝ ſacramenta/& ordinẽ:aut quia pandere noluerunt,& cõia facere ea/ quæ inter paucos ſapientes cõicãda ſunt. Cũ igitur illa ſemita/longa/& occul/ tiſſima ſit , breue arripiendum eſt iter/ percontando a nobis ipſis/quod a cęlis facere nequimus.Quod quidẽ faciemus/ſi ammotis impedimentis, ſubmittamus nos ſpiritui/noſtro duci/qui nobis nõ reſiſtentibus demon/ ſtrabit iter,quo cęlũ,quo genius/ immo quo ſũmus Moderator cõducit. Et hoc,ſi attendamus ad ea/quę a primęua ętate nullis cõtagiis diſtracta/ nobis ſuggerit/aut quod expurgata mente ab inani cura/& obliq̃ affectu/ natura ipſa uel ſpiritu dictante ſentimus/ fingimus, imitamur, & tenta/ mus frequẽtius.Sentit.n.natura:& ſpũs noſter cęli inſtinctũ,atq; fauorẽ: ſentit & genii ꝓprii ſuadelas:quod unicuiq; datũ eſt,a principio ſuę nati/ uitatis:ut nõ modo Platonici ſimul cũ doctoribus noſtris aſſerunt,ſed in/ fallibilis Veritas ſermone ꝓfitetur apto,dum ait.Angeli coꝝ ſemꝑ uident faciẽ Patris.Hi.n.ſuis clientulis fauent,illò ducentes/ quo & eius ſidus in/ clinat/ſemꝑ utiq; ad bonũ:niſi hõ ab his illecebris,aut mali dęmonis ſua/ delis deceptus,ſuũ obliquet iter.Nõ.n.ducẽ re uera itineris hẽt,q ꝑ deuia ambulat:qm̃ ſtellaꝝ,atq; cuſtodũ noſtroꝝ officiũ eſt, ſemper recta agere: atq; ad recta,& excellentiora diſponere.Cęli igiť,& genii,uel Angeli pro/ prii (ut catholice loquamur) ſuaſionibus aſſentiens,aget ꝓſpere/& uiuet fęlix.Alioqui,cęlũ ſentiet,& ſuperos inimicos:& aduerſam fortunã (quę diuinoꝝ ducatus eſt)in omnibus peragendis/alienus effectus a patronis cæleſtibus.Quo forſitã tendit adagiũ illud: Nihil agas in uita Minerua. Et ſi (ut Zoroaſtres docet) fatũ nõ eſt augendũ,minus immutandũ.Nã ſi ingenio tuo,cõtra geniũ,& cęleſtiũ uocẽ cõtinue inuitantẽ,aliqd ꝓfeſſus fueris:fruſtra laborabis,dicente propheta. Niſi Dñs cuſtodierit ciuitatẽ/ fruſtra uigilat,q cuſtodit eã.Et niſi Dñs ędificauerit domũ,inuanũ labo/ rauerũt,qui ędificant eã.Vanũ eſt.n.nobiſipſis ſurgere,uel ante,ſiue cõ/ tra lucẽ quę a cælo ſplendet:& ducit,atq; cõducit hominẽ , quo pergere debet.Quęrentibus igitur reꝝ agendaꝝ fauſtũ omen/omni diligentia ob/ ſeruandũ eſt:ut audiamus,qd in nobis loquať Deus:aut in ſcriptura ſua ſancta/& lege:qd ſuadeat bonus cuſtos,qd ſuggerat ſpũs,& ad quid ſidus faueat.Attendendũ quoq; eſt,quo te ducant.Locus.n.multũ cõfert,qa nõ ab re dixit Deus,uel bonus cuſtos/eius uice/& nomine ad Abrahã:Veni in terrã quã monſtrauero tibi,& faciã te in gẽtẽ magnã:& benedicã tibi/ & magnificabo nomẽ tuũ:ubi clare deprehenditur,quantũ locus cõferat ad fauorẽ.Et Paulopoſt ſequitur. Perrexit Abrahã uadens, & ultra pro/ grediens/aut ꝓficiens ad meridiẽ.Ibi fauorẽ ſupcœleſtiũ ampliſſimũ ſen/ ſit:ſicut Izahac in aqlone,de q̃ diciť.Venit Izahac in Gerarah, ubi ſemi/ nauit,& collegit centuplum : aut centũ hordeos : ut habet ueritas litteræ.

Platoni. Doc.no. CHRI/ STVS. Zoroa. Dauid. DEVS Izah.

Abra. Iaha. care amicũ ſuũ Abram, immutauit nomẽ, & iuſſit eũ uocari Abrahã/non ſine magno myſterio, ut alibi diximus. Sic dum uellet cõſtituere nepotẽ eius Iahacob principẽ totius electę familię, iuſſit eũ uocari Iſrael.i.Principantẽ Dei/aut Principatũ Dei ducens. Quantũ etiã ualeat ueſtimentorũ mutatio/ab eadem ſcriptura diſcere poſſumus/quę iubet, ut ſacerdotes, & miniſtri Dei ſacra pacturi, ueſtirentur apta quędã, & ibi determinata ueſtimẽta. Parimodo, q̃tũ ualeant aſſumendi cibi/ab eadem inſtruimur: quę maxima diligentia docet ſuos initiatos/a q̃bus cibis abſtineant, & q̃s admittant. Sic & eos abſtinere iubet a cõſuetudine diuerſarũ gentiũ/quarũ mores, & ritus, etiam adiecta cõminatione, interdicit. Mutandi itaq; ſunt mores, ueſtimenta, cõuerſationes, exercitia, & nomina, mutata ꝓfeſſione, & gradu: q̃a tũc ẽt nobiliorẽ cuſtodẽ, & directorẽ aſſumim⁹. Hic.n.nobis datus eſt progreſſus, ut cõſcẽdere poſſimus de gradu in gradũ, & de uirtute in uirtutẽ: q̃uſq; uideamus Deũ Deorũ in ſion. Qui igitur locũ, opus, ꝓfeſſionẽ, Sidus/genium, & ſpiritũ ſuum cognouerit, pignus ſui ꝑfectus, & fœlicitatis, certiſſimum habet.

Quomodo ualeat Homo paruus Mũdus ab omnibus mẽbris maioris Mundi/(cui ſimillimus eſt) fomentũ ſuſcipere. Cap. X.

NEc ſolũ a cęlo/Angelis/& intelligentiis/ſed a q̃cunq; mẽbro mundani corporis/fauorẽ, & munimẽtũ ſuſcipimus nõ modicũ. In q̃nq;.n.partes a nõnullis ſapiẽtibus partitur homo: In intellectualẽ, rationalẽ, iraſcentiã, cupidinẽ, & ſenſus, cũ omnibus eorũ inſtrumẽtis. Intellectus in ſũma arce collocatus/ſolus ſũmo Principi domeſticus, ab eo haurit/quę nec ratio, nec ſenſus haurire põt: cũ ipſe Deus, & miniſtri eius/nõ ſubiiciant̃ iudicio ſenſuũ noſtrorũ, niſi quatenus ipſi uelint/ꝑ ſenſibiles imagines, ſuo arbitrio oſtendendas. Nec rõne

Ariſt. percipiunt̃/niſi orbiũ motores ꝑ eorũ motũ: ut uenatur Ariſtoteles, & alii naturales. Multo minus Deus ꝑcipitur a ſenſu, uel ratione/ niſi tñmodo, quod eſt. Si autẽ aliqua arcana de Deo, deq; miniſtris eius ꝑcipimus/id

Plato. facimus portione illa ſuprema, quã platonici intellectũ uocant, a ratione diſtinctũ. Et hoc, mediante lumine quodã diuino/q̃ perfundit̃ ipſe intel-

Dauid lectus, uel portio illa ſuꝑior. De q̃ lumine inq̃t Propheta. In lumine tuo, uidebimus lumẽ. Rationalis uero, & ipſa in ſuꝑiori ſolio collocata, media inter intellectũ/& phantaſiã/ab omnibus, circa quę diſcurrit, incrementũ ſuſcipit a cęleſtibus, terrenis, & humanis/& hoĩs potiſſime pręſentia dilatatur, & acuit̃ ueluti ferrũ ferro, ſicuti eſt cõmune adagiũ. Iraſcẽtia in domicilio cordis habitans/nõ multũ/extrinſeco fauore indiget, ipſo corde, & bili ſatis inflãmata, niſi quatenus obiectum, in quod iraſcitur exterius ſuſcipit. Cupido aũt, atq; appetitus bifarius eſt: alter i corde, q rõne ſuffulſ-

tus/in omnia fertur/in quę ratio diſcurrit: & ab ipſis,unde dilatet/& au/geatur,ſuſcipit.Sed potiſſime a ſūmo obiecto dilectionis Deo: dūmodo in ipſum ducat per intellectū/eius lumine colluſtratū. Alter religatus in infernis ſedibus,longeq; a ſapiētia,& ratione cōſtitutus eſt:ne importuna uicinitas rationē,& ſupna cūcta diſturbaret.Qui tn̄ a rebus ſuſcipit ueri hois incrementū/q̄tū eſt ſupioribus obtēpans ipſis deuictus.Media uero, quibus ſupior appetitus fouetur,ſunt inſtituta,& documēta:quę in rectis legibus/& doctrinis cōtinent,maxime in ſacris ęloquiis:ubi cōtinent oia, quę ad ipſum dirigēdū,& coalendū ſpectāt.Sunt etiā ſacra/ qbus expur/gat,ut fortius creſcat. Senſus deniq; ueluti rōnis/& uoluntatis miniſtri, ab oibus ſenſibilibus ſuſcipiunt unde condelectentur:& ipſoꝝ pręſidibus faueant.Auditus.n.aeris particeps/& coꝝ,quę aliis ſenſibus apprehendi nequeunt,organū accuratiſſimū/& ſupioꝝ miniſter magnificus/pro ſa/pientia cōpanda,prę omnibus aliis ſenſibus ſeruit.Numeros nāq; oratio/nis,& totius cōſonantiæ metitur,ac modos reꝝ,& totius diſcurſus: unde fieri pōt & ipſe modulator, & Muſicus/& ſemirationalis/cum ſolus inter ſenſus pcipiat rationis diſcurſus.A cōpoſitis q̊q;,& artificialibus inſtru/mētis,& ab harmonia mundi/quā ſentit meliori auditu/miranda ſuſcipit oblectamēta,& īſtituta:unde hō ſeipſum cōponat, ut Platonici,& Pytha/gorici aſſerunt.Oculis q̊q; metitur cœlū,ſideꝝ,& aſtroꝝ circuitus cōſonā/tiſſimos/obitus, atq; ortus/picturā terrę pulcherrimā,aquaꝝ fęcunditatē, atq; rerū omniū uiſibiliū cōpoſitionē: unde philoſophiæ fons ubertimus imbibit,ex q̊,ad ſuperiorē ſapientiā puenit. Nec minus inde pabulum utriuſq; hois,q̄ doctrina decerpitur.Inter oculos aūt, & aures, oris media regione nares natura cōſtituit:quaꝝ ſymphonia,odor cū ſpiritu cōmeat. Qui ſolamē a rebus bene olentibus,& bene cōpoſitis ſuſcipiētes/& ipſi nō modicū quæſtū homini præſtāt.Os q̊q; in meditullio faciei,dentibus,pa/lato,& lingua munitū/multigenū homini tribuit lucrū.Suſcipit.n.omnia corporis nutrimēta/uētri tāq̄ prompeuario cuidā,& toti corpori inferēda. Sed prius palati iudicio cōmittunt/ut nociua reſpuat,& pficua admittat. Et hæc dentes mandūt/ut cibus iam tritus prębeat lebeti ſtomachi facile decoquendus.Ad cuius cibi reuolutionē data eſt lingua, quæ etiā nō mi/nus ſpiritui,& animę,q̄ corpori inſeruit/promens oratione,quę prudētia, & corde cōcipit:ut & proximo beneficiū præſter,& ab eodē, imo a ſupis, & ab ipſo Deo cōmoda reportet/atq; collatione plurimā ſapientiā cōpa/ret.Quid igitur reſtat in tota machina,a qbus homo auribus oculis,nari/bus,ore,lingua,uel mēte beneficiū nō ſuſcipiat? Nihil.n.fugit/qn alicuius illoꝝ ſubiiciat iudicio. Nā quæ tactū,uiſum,odoratū,& guſtū reſpuunt, auribus ſaltē pcipiūtur,& lingua pertractātur: cū hęc de omnibus loqui, & illę de omnibus, ſiue ſenſibilibus, ſiue intellectualibus audire poſſint.

Platō.
Pyth.

Vnde auditus eſt ſenſus prę omnibus aliis ſeruiēs intellectui, & eius peculiaris miniſter. Poſt quē ſunt tres alii ſenſus, in regia aula capitis cōſtituti/ in rationis conſpectu: ut eius trutina/omne ipſoꝝ libretur iudiciū. Tactus uero, ad partes aiales relictus eſt: ut & ipſo ſolidiora hęc, & magis materialia capiente, nihil relinquat/ quod hoīs iudiciū fugiat, & a q̄ ipſe hō fomentū nō accipiat. Et ſi qd eſt, quod ſenſus nō ꝑcipiat/ mente ſaltē cōtemplat. Hęc.n. Mercurius filio Tatio ꝓponebat cōſideranda, dicens. Illud animaduertas fili mi, ꝙ unūquodq; genus uiuentiū propriā mūdi ꝓuintiā inhabitat. Humida qdē, aquā: terreſtria terrā: aerē uolatilia: hō autē his omnibus utit̄, terra, aqua, aere, igne, & qbuſlibet in eis cōtētis. Cęlū inſup ſuſpicit, ſenſuq; illud attingit: ſed ipſum Deū, mēte, & intellectu. Et qa cū omnibus ꝓportionē, & ſymbolū hēt: ideo oīa intelligit, & ab oībus ſymbolica ui trahit, unde alat̄, & creſcat. Bifaria aūt ſumit incremēta: A Deo quidē opifice, & genitore, tāq̄ a pr̄e oīa prębēte nutrimēta, alit̄: a rebus āt cęteris, tāq̄ pabulo a patre præparato in eius ſubſidiū, & nutrimentū. In quod cōſentit Peripateticoꝝ Dux, dum ait. Nos ſumus quodāmodo finis omniū. Nec placet Simplicii, & Thomę ſentētia, q̄d de artificialibus tm̄modo itelligat̄ ſermo, & nos fecerit artificialiū ſolūmodo, & nō alioꝝ finē. Nā ipſemet in fronte Politicoꝝ ſe exponēs, inqt: Exiſtimādū eſt, ut plātę aialiū cauſa ſint, ipſa aūt aialia hoīs gratia. Cicures.n. ideſt māſueta aialia, quę hebrei בהמות behemot dicunt/ ad uſum, uictūq;: ferę aūt, & ſi nō oēs, tn̄ plurimę uictus/ cōmodiq; nr̄i cā hēnt̄: q̄ ueſtes, & plæraq; ex his alia ſubminiſtrent̄. Quod ſi natura nihil uel imꝑfectū, uel fruſtra facit, hęc hoīs cā facta eſſe, nemo eſt/ q neſciat. Et q̄uis ipſe Ariſtoteles nō admitteret cęlos pp hominē factos/ cū ipſos in Ethicis præferat homini: tn̄ quātū ex ſcriptura ſacra, & ex his, q recte ſentiunt, diſcere poſſumus/ & ipſi in hoīs ſeruitiū cōditi ſunt: eſto ꝙ imediatius Dei influxū ſuſcipiant. Nā in inferiora influunt, ut faueāt homini abſq; alio medio: aut plātis, & aialibus, q̄ ordinata eſſe in hoīs ſeruitiū, iam conceſſum eſt. Suſcipit igit̄ hō ab oībus ſui ꝑfectus incrementa, dūmodo oībus uti ſciat, & dn̄ari omnibus: ſicuti ab opifice inditū eſt ei, ut ſuo loco (fauente ipſo Deo) diſſeremus.

Mer. Arist. Sipli. Tho. Arist. Idem.

De Conſenſu Animę cum ſeipſa. Cap. XI.

Orig.

NE aūt ab aliq̄ diſſentiat anima, ſed ab omnibus fomentum accipiat, neceſſarius eſt cū ſeipſa cōſenſus. Quia ſicut ſentimus (inqt Origenes) immēſi doloris cruciatū, quādo ſunt diſſoluta corporis mēbra/ atq; a ſuis inuicē diuulſa cōpagibus: its cū aīa extra ordinē, atq; cōpaginē/ qua ad harmoniā/ ad bene agēdū/ & utiliter ſentiendū, a Deo creata eſt, fuerit inuēta. Vnde ſibimetipſi, rationabiliū motuū cōpagine ſoluta/ pęnā/ cruciatūq; īfert. Et huius deor-

dinationis ſuppliciũ,oẽs ſenſus,omniaq; mẽbra deſtituta, uel deordinata
ſentiunt,quæ ab ipſa regi debebant. Curanda eſt igit̃ aïa ꝑ uerã philoſo/
phiã,ueritatiſq; ſtudia,uulgo quidẽ occulta: ꝑ ſacrificia, & oẽs cõueniẽ/
tes expiationes: ut ſanitati reſtituta, ueritate firmata, & talibus præſidiis
munita/nihil timeat (ut Chalcidius longo ſermone diſſerit) concuſſiones Chal.
ſuborientes:ſed ſibiipſi cõueniens,cũ cęteris inde conſentiat:& amica ab
oíbus ſumat ſui augmenti pręſidia:Nec qdẽ põt ſibiipſi diſſidens,cũ aliis
cõuenire:nec alioꝝ ſentire harmonicũ ſymbolũ.Qui.n.(inqt Proculus) Procu.
ipſe ſecũ pugnat,nimiꝝ cũ aliis cõſentire neqt:nec in aliis uere oblectari,
aut ab eis fomentũ ſumere.Immo ex diſſidio hẽt, unde ſemp luat ſui er/
roris pœnã,dicẽte Auguſtino.Iuſſiſti Dñe,& ita eſt,ut omnis inordinatus Aug.
animus ſibi pœna ſit.Cui adſtipulantur:diuerſis uerbis,ſed eadẽ ſentẽtia,
Ambroſius,Hieronymus:Gregorius,Seneca,Cicero,& oẽs recte ſentiẽ/ Amb.
tes cõfirmant.Quod etiã ex ſacris eloquiis diſcere poſſumus.Impii(inqt Hiero.
Iſaias) quaſi mare ferueſcunt,nullibi quieſcẽtes ſed redundant fluctus Greg.
eoꝝ in cõculcationẽ,& luctũ:qa nõ eſt pax impiis,dicit Dñs.Addit & rõ. Sene.
Nã fugata ꝓbitate/ diſturbat̃ ordo/exulatq; uera pax/quæ eſt reꝝ trãql/ Cicero.
litas ordinis.Hinc inſurgit diſtempamentũ/ꝑturbatio, inquietudo, incõ/ Iſaias.
ſtantia/afflictio,& uaria tormentoꝝ genera. Quoꝝ multa cõnumerant̃ a
Dauide,in Pſalmo trigeſimoſeptimo,ubi ab infirmitate aïæ,& eius diſſi/ Dauid.
dio incipiẽs,multa mala,quę inde cõſequunt̃ cõmemorat.Nõ eſt (inqt)
ſanitas in carne mea,& nõ eſt pax in oſſibus meis,a facie peccati mei.Nec
enim de oſſibus materialibus loqt̃ Propheta:ſed de uirtutibus, & uiribus
aïæ,ſignificatis ꝑ oſſa: Sequit̃: Quoniã iniqtates meę ſicut onus graue, Idem.
grauatę ſunt ſup me.Poſtea putredinẽ adducit,miſeriã,curuamẽta,illuſi/
ones, afflictiones,uſq; ad rugientẽ cordis gemitũ.Hinc bene diiudicarũt
Platonici,animi tẽpãtiã,eſſe omniũ uirtutũ optimã harmoniã:quã cęterę Pla.
ſequũt̃,& imitant̃.Vñ añ oïa,animi cõſenſus cũ ſeipſo,ꝓcurãdus eſt,ſi qs
alioꝝ harmonia oblectari,& ab eis uim , unde ꝓficiat,cõparare deſiderat,
& liberari ab oíbus calamitatibus:quę ipſo ꝑturbato ꝓficiſcuntur.

De Virtutũ Concentu Conducendo, ut poſſit ex eis Anima ſanari, & oblectari. Cap. XII.

ET qa uirtutes:ſunt aïę oblectamẽta: & medelę, ut cõcinnæ ſint,neceſſe eſt:cum & ſanitas,& oblectatio a cõſonantibus ꝓficiſcant̃,& cõſonantię quædã ſint.Eſt.n.ſanitas corporis, tẽpamentũ (ut diximus) humoꝝ,& coꝝ,quę ad corporis ſubſtantiã ꝑtinent.Eſt quoq; aïæ ſanitas,concentus uirtutũ,& opationũ. Eſtq; oblectatio,ex ꝓportione potentię cũ obiecto.Et quãto maior ꝓportio,tãto maior delectatio.Et etiã efficitur idẽ oblectans,& ſanans,utrãq;

uim trahens ab Apolline,qui citharę,& medicinæ inuentor decātatur,nō
mō corpis,ueꝝ animi q̄q;.Sed multo melius id efficit uerior,& ſupramū/
danus Apollo,meliori reſonās harmonia/qua artificialis hęc,aut nālis,eſt
longe inferior/& imago etiā obſcura. Ipſe.n.p̄ſtitit, & dare docuit,pfectā
utriuſq; hois ſanitatē/& tēperamētū,p ea,quæ diiudicauit expertus,& ſa/
pientiſſimus medicus/cōuenire infirmitati noſtrę: & partibus oibus tem/
perādis:adeo/ut uana exiſtimari poſſit omnis induſtria/ qua decernit̄,aut
excogitat̄/ alia doctrina,aut uia, uel regula,ad īſtruendū, & perficiendū
humanū genus/q̄ illa,quæ a Chriſto pfectiſſima tradita eſt. Sed ſicut in
Demo. corporibus ſanandis,adeo cōfert harmonia/ut nō modo naturalis,ſed etiā
Theo. uocalis medelā attulerit/ut Democritus, & Theophraſtus affirmare ui/
Pytha. dent̄:& Pythagoras,atq; Empedocles ſimul cū Aſclepiade,uerbis demō/
Empe. ſtrant:quod Dauid,& alii,factis cōprobarūt.Ille.n. Saulem malo ſpiritu
Aſcle. furētem cantu,& lyra curauit. Et,Boetio referēte, Terpander,atq; Arion
Dauid Methimneus,Leſbios, atq; Iones grauiſſimis morbis uexatos cantus eri/
Boeti⁹. puere pręſidio.Hiſmenias Theban⁹ Bœotioꝝ q̄ plurimis, q̄s ſciatici dolo/
Terpā. ris tormenta uexabant, modulamine cunctas fertur abſterſiſſe moleſtias.
Hiſme. Multi quoq; alii harmonia ſenſibili,& ab ipſo Boetio,& ab aliis/recitant̄
Boeti⁹. ſanati,Iure igit̄ id facere debet harmonia naturalis, utiq; fortior/& excel/
lentior,q̄ artificialis.Illa aūt cōſiſtit in ꝓportione,& tēpamēto medicinaꝝ
ad inuicē,& cū qualitatibus corporis,cui tribuunt̄. Tempatę itaq; medi/
cinę eſſe debēt ad inuicē,& cū corpore,ſi lenimētū,& ſanitatis tēpamēta
Dama. afferre debeant. Hinc Damaſceni,& alioꝝ antiquorū, qui de huiuſmodi
Antiq. tractant,diligentiſſima cura fuit/ in ꝓportionandis, & cōtēperandis me/
dicinis,aſſignādo in cōmixtione earū,iuſta,& harmonica pondera,relin/
quentes medicis eas tribuentibus,curā proportionādi ipſas corporibus,
quibus mederi prætendunt.Quod multi hac tēpeſtate ignari cōtemnen/
tes,ſæpius eā diſſonantiā inteſtinis inferunt:ut horreſcant/doleant/& cru/
cientur ex diſſonantia pharmaci/cū cōſonans temperamentū,& ſanitatē
afferre debuiſſet.Nec ſecus uirtutes,quæ ſunt animæ medicamina tem/
peratæ eſſe debent inter ſe/& cum anima/ſi ſanitatē, & oblectamentū ipſi
Theo. animæ afferre ualeant.Diſputant noſtri Theologi longis ſermonibus de
Tho. cōnexiōe,& cōpagine uirtutū:Thomas uidelicet/Henricus,Iohānes Sco/
Henri. tus,& alii.Quę cōnexio,cū ſine harmonica cōuenietia/fieri nequeat/qcqd
Scotus ſenſerit de illaꝝ omniū,aut aliquaꝝ particulariū cōnexiōe,poſt hōtes,lo/
Boe. q̄mur de nr̄a cōueniētia harmonica.Sicut.n.harmonia uocalis(ut Boetius
diffinit)eſt pariū,diſpariūq; uocū/in unū redacta cōcordia:ſic harmonia
pficiēs aīam,eſt pariū/diſpariūq; uirtutū/i unū redact⁹ cōcēt⁹.Diſpares.n.
uirtutes ſūt Liberalitas/& fides,Parſimonia,& ſpes,Cōtēplatio,& ſollicitū
opus charitatis i frequēti miniſterio,& hmōi multę. Quę nihilominus oēs

cóueniunt in unũ cócordes: alioqn non uirtutes,ſed uitia cenſeri poſſunt. Illud autẽ,in qd̃ couenire oẽs debent,charitas eſt/& dilectio Dei/& ꝓxi/mi:in qua,tãq̃ in radice/fundamẽto/uita/& aĩa omniũ uirtutũ, fundanẽ/& pendẽt oĩa, quæ cõtinenẽ in lege/& Prophetis:ut ſũma Veritas docet. CHRISTVS.
Quod etiã exerta uoce admonet Paulus,dicẽs.Si linguis hominũ loquar, & Angeloꝝ/& ſi habuero fidẽ,ut montes trãſferã/&ꝓpheriã/& pietatẽ in erogãdis facultatibus / & cęteras oẽs uirtutes: charitatẽ aũt nõ habuero, Paulus.
(in quã uidelicet cõuenire oẽs aliȩ debẽt)nihil ſum,niſi cymbalũ tinniẽs, in utilitatẽ.ſ.& oblectamentũ alioꝝ.Nihil aũt mihi ꝓdeſt,ueluti cymba/lũ,quod nullũ ex ſonitu cõmodũ ſibi cõparat: ſed potius cõſumiẽ, & ex/tenuaẽ,licet audientiũ demulceat aures. Non eſt utiq; profectus aliqs in uirtutibus/niſi in radice & fundamẽto charitatis firmeẽ.Nec eſt delecta/ Plato.
tio/niſi cõueniant oẽs in unũ/qd̃ Plato in Epinomide pietatẽ , ſed Paul⁹ Paul⁹.
noſter,& eius doctor Chriſtus charitatem nuncupant.Et q̃uis illud cõe,in CHRISTVS.
qd̃ cõuenire debent uirtutes oẽs/ipſe Plato in Republica (quẽ Macro/bius ſeqtur , Ambroſius q̊q;, & Lactantius) aſſerere uideaẽ, q, ſit iuſti/ Plato.
tia/& (ut alii dicunt) tẽpantia/quȩ modũ oĩbus uirtutibus imponit:nõ Macro.
tñ aduerſanẽ iis,quȩ de charitate dicta ſunt.Nã ſicut in ſono cõcentus eſt Ambro.
duplex:alter fibraꝝ,moduloꝝ,aut fiſtulaꝝ ſeorſum:Alter aũt cũ aliis fi/ Lactã.
bris,modulis,uel fiſtulis:ut ex toto inſtrumẽto,& etiã ex pluribus inſtru/mentis una reboet cõſonantia. Sic in cõcentu uirtutũ biſaria eſt modu/latio:Altera quidẽ cuiuſlibet uirtutis in ſeipſa,& hęc eſt iuſtitia:quȩ (ut ĩnqt Ambroſius) cõis eſt uirtus:qua unãquãq; uirtutẽ metimur/ne exce/dat,aut deficiat:ſed extendaẽ,quãtũ cõueniens eſt:qd̃ librãmẽ,alii dixere tẽpantiã.Altera uero modulatio eſt omniũ uirtutũ ad inuicẽ cõueniẽtiũ , ĩn eodẽ concentu charitatis/& dilectionis Dei, uel proximi/aut utriuſq; ſimul:ut nõ tñ audientes oblectent uirtutes:ſed utilitatẽ afferãt pulſanti. Hac.n.charitate tempamus,& moderamur oẽs uirtutes:necnon dirigitur omne opus bonũ in Deũ/a quo eſt oĩs uera ſymphonia, ut nõ mõ noſtri catholici docent concordes:ſed etiã gentiliũ ſapientes q̃ plurimi/ex qbus, Hierocles ait. Rõnale genus, ſi ſplendorẽ ſuũ ſortiri cupit/illa eadẽ uelit, Hiero.
quȩ diuina lex determinat.Nec.n.aliter,niſi ſecũdũ Deũ,eſt bene diſpo/ſitus animus.Et a Deo decidens,ab intellectu quoq; cadit : & a bonoꝝ regula in obſcuꝝ relegaẽ. Et iteꝝ clarius:Mens ex diuino ſpiritu ducta/ Idem.
adiungitur Deo:qa ſimile ad eius ſimile accedere neceſſe eſt.Nec bonus Dei ſacerdos eſſe põt/niſi ſe ipſum hoſtiã producens/propriã animã quaſi ſimulachrũ quoddam ædificet/& mentẽ,ac intellectum/in templũ con/ſtruat,in quo,diuinam lucẽ ſuſcipere poſſit.Hæc autẽ unio cũ Deo/ & diſpoſitio templi/fit per ueram dilectionem / quæ eſt plenitudo legis, & totius mẽtis profectus,prȩuia tamẽ debita cognitione.Cuius ſententia,

Paul⁹. q̃tũ cõueniat cũ doctrina Pauli/in cuius pectore Chriſtus reſonat,audia/mus,q̃d ipſe cũ Epheſiis dicat:Corroboramini (inq̃t) per ſpiritũ Chriſti radicati,& fundati/ut poſſitis cõprehẽdere cũ oĩbus ſãctis latitudinẽ/lon/gitudinẽ/ſublimitatẽ/& profundũ,uitę uidelicet pfectę:ad quã tendimus/ut tandẽ impleamini in omni plenitudine Dei:quæ eſt ſcientia ſupeminẽ/tis charitatis,aut charitas ſupeminentis intelligẽtię.Hac igitur habita,ad ipſam cõducuntur uirtutes oẽs:tanq̃ ad uitã, & harmonicã uim ipſarum. CHRI/STVS. Hinc Saluator toties repetens,illã pręcipue cõmendauit, quã etiã reliq̃t nobis hęreditario iure/atq; in ſignũ ſuę inſtitutionis tradidit.A q̃ edoctus Iohã. Dilectus ipſius diſcipulus Iohãnes,q ſemp a ſecretis ipſius erat,hanc mirę immodũ extollit/& tot pſequitur laudibus/ut omniũ aliarũ uirtutũ obli/tus,hanc ſolã obſeruãdã pręferre uideatur.Nec ab re,cũ ſit radix/funda/mentũ,uita,uigor,ſpũs,& cõcentus omniũ aliarum.

De Conſonantia Virtutum cum Anima. Cap. XIII.

ET quia (ut diximus) nõ tm̃ exquiritur pro corporibus ſa/nandis,pportio antidotorũ adinuicẽ:ſed cũ corpore/& quali/tatibus q̃q; corporis ipſi⁹ tẽpandi.Nobis.n.ultra pportionẽ uirtutũ adinuicẽ, exq̃renda eſt etiã pportio uirtutũ cũ aia. Et q̃uis uirtus oĩs cuilibet aię cõferat, alii tamẽ aię melius cõfert alia uir/tus/q̃ alia/in q̃cunq; genere ſit.Canere.n.alicui adeo proportionatũ eſt,& propriũ/ut (ita dicã) ſine doctore,& errore cantet, & omnẽ muſicę uim facillime penetret / ad quod alius etiã diligentiſſima induſtria,longo tpe, puenire non põt:& ſuapte natura adeo diſſonus eſt:ut ſi etiã arte polleat, uoce cõuenire non poſſit.Picturã,uel cęlaturã aliq̃s breui arte/ſed multa naturę ui, pfectã cõducet/quę alius multa diligentia facere nequit.Alius gẽmas,genio,uel ingenio facillime nouit,alius uero nequaq̃.Proficit aliq̃s in ſcientiis exiguo tpe/& labore exiguo/& alius multo ſudore, & ſtudio fruſtra laborat. Eſt alius contemplationi deditiſſimus/exercitio minime. Alius uero magna delectatione,& facilitate frequẽtat miniſteria.Ex q̃bus facile dignoſcit, ꝙ q̃uis unus ſit Deus,& Spũs artifex/opans oĩa in oĩbus, nõ tñ oĩa in unũ eundẽ immittit,ſed diſtribuit ſingulis, pro ut uult. Quæ etiã uaria miniſteria,& uirtutes ſequuntur ſidera,& genios,& Deũ ipſum diſtribuentẽ,ut pauloante diximus.Hinc/q̃uis nulla ſit cõtẽnenda uirtus, unuſq̃ſq; tñ eã ſibi aſciſcere ſtudeat,ad quã ſidus,genius,natura,imo ipſe Sũmus Diſtributor inducit.Qui Petrũ fide,Iohãnẽ charitate,Iacobũ de/uotione,Thomã prudẽtia,Abrahã pietate,Moſem mãſuetudine,Phineẽ, & Eliam Zelo/& Dauidẽ religione/& robore ditauit. Vide igitur in qua uirtute facilius pficias,& in illa uerſare/& ad eius apicẽ cures cõſcendere: ut in una pręſtes/qui in oĩbus pręſtare non potes.In aliis aũt pficere,q̃tũ

ualeas,non cõtemnas.In quibus nulla dari põt regula,qua unuſqſq; me/
tiatur/ubi ſenſerit faciliorẽ animæ ꝑfectũ. Ad quẽ deuenitur,ꝑ illud tri/
plex genus uirtutũ/a Plotino primo deſcriptũ,& ab omnibus ſapiẽtibus Ploti.
celebratiſſimũ/Politicũ uidelicet,Purgatoriũ/& Heroicũ. Quib⁹ adiũgit̃
Exẽplare/ſed hoc nõ eſt ꝓprie in nobis,ueꝝ ueluti regula dirigens/& mẽ/
ſurans uirtutes/quę in nobis ſunt.Illud igit̃ triplex genus cõducit in no/
bis ꝑfectiſſimã uirtutũ harmoniã.Eſt.n. Politicũ,tãq̃ hypate/aut ꝓſlam/
banomenos in inſtrumento/aut grauior, & depreſſior uox in cantu. Eſt
Heroicũ ueluti nete/hypboleum,uel eleuata & acutiſſima uox.Eſtq; Pur/
gatoriũ genus ſicuti meſe.i.medii nerui in inſtrumẽto, uel mediæ uoces
in cantu.Et (ut Muſici tradunt) a proſlambanomenos ad meſe,eſt dia/
paſon/& inde ad nete hyperboleũ,aliud diapaſon:& utrobiq; ꝑfecta har/
monia.Sic a uirtutibus ciuilibus cõſcendens hõ ad purgatorias eleuat̃/
quaſi prima diapaſonica harmonia,ſed a purgatoriis,ad heroicas uirtu/
tes ſubuectus/aliud diapaſon cõducit/harmoniã qdẽ cõſummatiſſimã.Et
qũo uirtutes harmonicã faciant animã,Plotin⁹ huius doctrinę inter Phi/ Idem.
loſophos merito princeps,ſatis clare explicat, dicens. In hoĩe duę occur/
runt motiones/animã diſturbãtes:Alteræ qppe ſunt nõnulli aĩalis impe/
tus incõſulti/ſiue ſint incitantes,ſiue terrentes. Alterę aũt ſunt dũ proſe/
quimur dedita opa, & cõſulto motiones illas.Ciuiles itaq; uirtutes tẽpant
hos ſecundos motus/prudẽtia atq; cõſultatione : ut nõ admittat illud qđ
ratio diiudicat malũ.Quod tẽpamentũ inducentes/incipiunt harmoni/
zare animã.Ueꝝ purgatorię,nõ modo frenant motiones illas, ſed extir/
pant/& eradicant:atq; primas motiones adeo cõprimũt/ut ſufficiat prę/
ſentia rationis,dñę uidelicet appetituũ ad ipos cõprimẽdos.Quę Purga/
tiuę uirtutes,cũ animũ ab illis ꝑturbationibus penitus liberauerint,red/
dunt inſtrumẽtũ animę tẽpatiſſimũ,ut nihil reſtet niſi aggredi cantũ, &
opus harmonicũ,atq; egregiũ.Quod cũ efficit animus,maximis ꝑfecti/
bus incũbens,heros euadit.Sunt iteꝝ Politicę uirtutes cõponẽtes animal
noſtrũ/uel exteriorẽ hoĩem.Purgatorię,quaſi ꝑ primũ diapaſon expurgãt
ſpũm/& cõcinnũ reddũt/ut hõ dicat̃ ſpũalis,& ſit.Heroicę aũt mẽtẽ ele/
uant ad ſupremũ cõcentũ:unientes hominẽ cũ intelligentiis, imo cũ ipſo
Deo.Cui cõſentit Ariſtoteles,dicens,ꝙ hoĩes efficiunt̃ Dii/ꝑ uirtutis ex/ Ariſt.
cellentiã.Sed noſter Plotinus proſequit̃ dicẽs/ꝙ Heroici ſtudiũ eſt,atq; Ploti.
uotũ,nõ tm̃ extra peccatũ eſſe,ſed eſſe Deũ, reuertiq;,unde ꝓceſſit : ſicut
& ille,q dixit.Exiui a Patre,& ueni in mundũ:iteꝝ relinq̃ mũdũ,& uado CHRI/
ad Patrẽ.Et cũ nos illius fratres ſimus ab eodẽ Pr̃e ꝓgreſſi, ad eũdẽ no/ STVS.
bis repetẽdũ eſt:depreſſiori tamẽ gradu. Cum aũt repetimus,unde ueni/
mus,cõſummamus perfectũ diapaſon: in quo tonus redit in eundem,a
quo diſceſſerat:quis diuerſa claui, ut aiunt Muſici. Sic & nos emanaui/

muſ a Deo, tanq̃ a principio productiuo:& reuertimur in eundẽ,ſub alia tamen ratione,finis uidelicet beatificantis. Eſt itaq; homo (ut ſequamur
Ploti. propoſitũ de mente Plotini) ſi aliquid,incõſulto tñmodo,admittit erroneũ/ſequens primas motiones illas, Deus,atq; dęmon,geminus exiſtens/
Plato. cũ & dęmones,ideſt ſapiẽtes intelligentię (ut dicunt Platonici) nõ nullis
Chry. taugantur affectibus.Et hi ſunt/de quibus Chryſoſtomus ait. Et ſi ſancti ſunt,tñ hoies ſunt:& ſi uinci a malo nõ poſſunt,tñ peccati poſſunt.Si uero nihil primoꝝ motuũ ſentit hõ,dũ ſic eſt,Deus ſolũmodo eſt.Deus inquã,
Iohã. ex eoꝝ numero,q primũ ſequuntur,filii Dei uidelicet / de qbus Iohãnes:
Ploti. Dedit eis poteſtatẽ filios Dei fieri.Sed ultra progrediens Plotinus, euehit hoies,uſq; ad exẽplares uirtutes/quas duplices eſſe dicit. Alteras qdẽ,in
Idem. intellectu:Alteras uero in aia.In intellectu aũt,nõ ſunt ꝓprie uirtutes/ſed uirtutũ exẽplaria.In aia uero/quę eſt (ut alibi docet) propria hois forma/ſunt ꝓprie uirtutes.In intellectu.n.ſunt quaſi in Deo,& idcirco exẽplaria dicunt̃.Nã in Deo, & in intellectu/q diuinũ quoddã eſt nobis infuſum, ſunt actiones illius,q̃d eſt.In aia uero,ſunt uirtutes ꝑficientes.Ibi nãq; iuſtitia,tẽpantia,& ſimiles nõ ſunt proprie uirtutes/ſed regulę dirigentes:q̃dum in aia ſunt/proprie uirtutes ſunt.Illic.n.iuſtitia eſt unius ad ſeipſum, cõuerſio uidelicet/& nihil diuerſum ab eo in q̃ eſt.In aia uero eſt dirigens ipſam in Deũ.Tempantia q̃q; eſt ibi intima ad ſeipſum intellectus cõuerſio/quãtũ decẽs eſt.Sed in aia eſt tẽpans paſſiones eius.Fortitudo eſt illic extra paſſionẽ penitus cõſtituta/in oia pręualens/In aia aũt paſſionis particeps/p ſimilitudinẽ eius a q̃ ſuſcepit.Prudẽtia eſt ibi plenus cõtuitus/oia moderans/Hic aũt habitus ex multis expimẽtis acqſitus. Eſt ibi charitas (ut etiã de noſtris uirtutibus theologicis ptractemus) dilectio,& amor oia cõplectens/& cuncta ſuis cõuenientibus gradibus pfundens:In aia eſt donũ diſtributũ,p partes,& partes.Et quę in aia eſt fides inſtruens,& aliquoꝝ cognitio diuino lumine donata,ex qua fit ſolidũ argumẽtũ ueroꝝ nõ apparẽtiũ,In intellectu eſt diuinaꝝ,& omniũ reꝝ certiſſima cognitio.
Idem. Et ea,quę aia tenet p ſpem,intellectus firma apprẽhẽſione poſſidet.Tendit q̃q; aia in illud/quod intellectus p cõtactũ attingit.Intellectus.n.(inqt
Iohã. ipſe Plotinus) tactu quodã hẽt illud,quod aia cõcupiſcit,& ſperat.Et ne uideat̃ hic ſomniaſſe Plotinus,audiamus,qd deponat Iohãnes noſter,qui gradũ illũ cõſcẽnderat.Quod audiuimus (inqt) & uidimus,& cõtrectauimus
Ploti. de uerbo uitę/hoc annunciamus uobis.Cõtrectat aũt diuina, qui ipſa/expientia quadã cõprobat,aut ſupiori portione (quã Plotinus intel
Proc. lectũ uocat) Deo adhęret,ipſi innixus & cõtiguitate quadã unitus.Tan
Paulꝰ. gimus (inqt Proculus) diuinã eſſentiã,& ad illã inclinati innitimur ſupremo animi capite.Et Paulus.Qui adhęret Deo/unus ſpũs efficit̃ cũ eo. Quę ſpũs unitas ſeqtur ipſius intellectus unionem.

DE animæ conſonantia p reꝝ intelligentias. Tonus. II.
Quid ſit anima. Cap. I.
An oēs aias æquales creauerit opifex. Cap. II.
Cur in primæua diſtributione / hac inæqualitate uſus ſit ęquiſſimus iudex. Caput III.
An ex hoc q̄ inęqualibus gradibus diſtribuerit a pricipio/ & uariis donis/ & prēmiis proſequatur mortales/cenſeatur opifex acceptator perſo/narum. Cap. IIII.
Solutio aliquaꝝ difficultatum. Cap. V.
Quomodo aīa a principio nuda ſit/aut appareat. Cap. VI.
Ad quē gradū intelligentię pertingere poſſit anima. Cap. VII.
An ſemp̱ intellectus ad id pueniat,ad qđ puenire poſſet. Cap. VIII.
Quibus mediis / cognitionis gradum nobis præparatum attingere poſ/ſimus. Cap. IX.
An per ſenſus exteriores procedendum ſit,ut ad ipſum deueniamus ter/minum. Cap. X.
Quod ueri & neceſſarii ſint ſenſus interiores,qbus plura, & certius pcipi poſſunt q̄ per exteriores. Cap. XI.
An ſemp̱ homo uſurus ſit his ſenſibus interioribus. Cap. XII.

QVID SIT ANIMA. CAP. PRIMVM.

POſtq̃ animæ cõſonantiã cũ corpore, cuius eſt forma/
& cũ uirtutibus/quaꝝ eſt ſubiectum,perſcrutati fui/
mus/uidendũ nobis eſt,quã cõuenientiã habeat cum
omnibus rebus , quas intelligit. Pro quo opportunũ
uidere diiudico,quid ſit anima/ quę cũ tot rebus eam
habet proportionẽ: ut ipſas oẽs intelligere poſſit. Et
omiſſis multis,quas de ipſa in primo uolumine adduximus,opinionibus,
uidebimus,qd ea ſit,quãtũ ad hanc rationẽ intelligendi ſpectat. Vbi mihi
Aristo. qdẽ minime ſatiſfacit illa,quę ab Ariſtotele data eſt iã uulgatiſſima diffi/
nitio,ꝙ anima eſt actus corporis phyſici/organici/potẽtia uitã habentis.
Quia hęc tantũmodo explicat,ꝙ aia eſt ipſius corporis motrix/nec inde
habemus,quomodo poſſit oia intelligere.Necq; alia diffinitio eſt ſufficiẽs,
quã ipſe tradidit, dicens/Anima eſt principiũ ſentiẽdi,intelligendi, & ſe/
cundũ locũ mouendi.Quia ex hac tantũ habemus,ꝙ ſit principiũ intelli/
gendi,nõ aũt qũo omnia intelligat.Nec miꝝ ſi defecerit,cũ notitia de aia
Idem. (ipſo eodẽ teſte) penitus difficillimoꝝ ſit.Quod a Platone extractũ non
Plato. ambigimus:q in decimo de legibus ait. Qualis anima ſit,& quã uim ha/
beat/omnes ferme ignoraſſe uidẽtur.Nihilominus hic,eã doctrinã de ipſa
aia tradidit/ex qua facilius eius ſymbolũ , & proportionẽ cũ rebus oibus
indagare poſſumus.Sed qa nec ipſe apto ſermone loq uoluit de aię nego/
cio/qd difficillimũ/& penè oibus occultũ exiſtiabat:hic eiꝰ diſcipuli uariis
Proc. ſermõibꝰ eã diffinierũt,ut ibidẽ adduximꝰ.Et q̃uis Proculꝰ multos reſpuat/
q mẽtẽ Platonis de aia explicare conati ſunt,nec ipſe tñ,qd Plato ſenſerit,
apire uoluit.Sed (ni fallor)id reliqt legẽtibus ex multis coniiciẽdũ/ſicut
Theo. facere ſolent ſecretiores Theologi,in qbuſcũq; arduis negociis:qꝝ ueſtigia,
Plato. & doctrinam,nulli dubiũ,Plato ſecutus eſt. Ab ipſo itaq; id de aia uenari
poſſumus:ꝙ ea ſit diuina q̃dã ſubſtãtia/a diuinis fontibus emanans/ducẽs
ſecũ numeꝝ/ nõ qppe illũ diuinũ/quo opifex oia diſpoſuit/ſed rationalẽ
numeꝝ:quo cũ oibus ꝓportionẽ habens,oia intelligere poſſit.Nec quẽpiã
cõturbet,qa diximus animã eſſe q̃ddã diuinũ/& a diuinis fontibus ema/
Pytha. nare:cum & Pythagoras philoſophoꝝ pater id aſſeueret, dicens in Aureis
Paulus uerbis. Cõfide qa diuinũ genus hoibus ineſt.Et quod plus eſt, Paulus in
Actibus Apoſtolicis Arati ſniam adducit,& approbat,qua inqt.Ipſius.n.
genus ſumus.Genus ergo cũ ſimus Dei/nõ debemus ęſtimare auro,& ar/
gento,aut lapidi/ſculpturę,artis/& induſtrię humanæ,diuinũ eſſe ſimile.
Ecce q̃ clare cõcedit genus humanũ diuinũ eſſe.Et hoc ex parte portionis
Aristo. illius ſupioris,quã ſemp/ut diuinã, uenerantur Platonici. Numerũ autẽ
Xeno. illũ / q̃ aia eſt Ariſtoxenus,& Xenocrates dixerunt eſſe ſeipſum mouẽtẽ:

Et hoc/quia ipſa anima eſt principiũ motus corporis(ut probat Ariſtote/ Ariſto.
les)& etiã ſui ipſius:q̃uis hic,impugnare uideatur & ſententiã hanc,pari/
ter & omnes/qui dicunt animã eſſe numerũ. Et id exiſtimo Ariſtotelem
feciſſe,potius ut aſſumeret diſputandi materiã/q̃ ut deſtrueret ueritatẽ.Id
maxime,cum illi loquantur de numero rationali/& formali:hic autem de
materiali,& uocali numero mercatorũ:Et loquantur illi de motione/quæ
cõpetit animę,hic autẽ de motu corporis/acquirentis locũ per ſucceſſionẽ
partis,& partis.Vnde tota diſputatio Ariſtotelis,utrobiq; eſt in ęquoco.
Ex doctrina.n.Auguſtini / quã omnes Theologi uenerant / anima,liberũ Aug.
arbitriũ,aut uoluntas,quę eſt uis ipſius animæ , mouet ſeipſam ad quod/ Theo.
cunq;.Nihil eſt (inquit) tã in poteſtate uoluntatis,q̃ ipſa uoluntas.Quę
etiam ex cõmuni iſtorũ ſententia/pręcipere põt intellectui,ut intelligat:&
ſibi ipſi,ut uelit,uel nolit/ferens ſeipſam in quodcunq;.Quæ motio, q̃uis
non ſit ſecundũ diuiſionẽ partibilis(ut pręſupponit Ariſtoteles)eſt tamen
uera mutatio,& motus , de quo loquũtur/qui dicunt eã ſeipſam mouere.
Et hic motus eſt etiã Angelorũ,& intelligentiarũ:de quibus ait Iob.Ecce Iob.
qui ſeruiunt ei,nõ ſunt ſtabiles/uel nõ ſunt fideles:& in Angelis ſuis po/
ſuit mutationẽ:ut habet ueritas litterę / pro quo nos mendoſe habemus,
reperit prauitatẽ.Quę mutatio,q̃uis nõ fiat per ſucceſſionẽ partis,& par/
tis/tamẽ motus quidã eſt.Mouetur q̊q; anima dum mouet corpus,quod
ni faceret/non poſſet Ariſtoteles tãq̃ phyſicus de ipſa pertractare per id, Ariſt.
quod in phyſicis præſupponit,dicens.Quęcunq; mouẽtur dum mouent/
ſub phyſica cõſideratione collocantur:quę autẽ non mouentur dum mo/
uent,nõ pertinent ad phyſicam ſpeculationẽ.Cum autẽ ipſe tanq̃ phyſi/
cus tractet de anima mouẽte corpus,igitur ex doctrina eius/anima mo/
uendo mouetur.Qui motus & ſi per accidens dicitur,tamẽ eſt uerus mo/
tus:cũ habeat principiũ motus in ſe/& ab alio nõ moueatur.Nec angu/
ſtant rationes,quibus probare nititur/animã non eſſe numerũ/neq; har/
monicam:cum fundatę ſint in numeris materialibus,proculdubio,& ſen/
ſibilibus:& anima ſit ex numeris, & harmonia formali , extracta a ſenſi/
bus/a quibus nolens diſcere Ariſtoteles , eam admittere non uult in ſua
doctrina ſenſibili.Nec eſt (inquit) in anima harmonica ratio ad inuicẽ
compoſitorũ:quia anima ipſa non habet partes,ex quibus componatur. Idem.
Hoc damus:Sed dicimus,quod eſt harmonia ſuperior,& rationalis,ha/
bens ſpecies rerũ in ſe,quibus eas intelligit,& numeros rerũ,quibus ipſas
numerat.Qui quidẽ numeri,& ſpecies, non ſunt tantũmodo aduentitii/
& de nouo acquiſiti:ſed cõgenii ipſi animę,in ea exiſtentes/meliori qua/
dam nota/q̃ in ſeipſis:ſicut de exemplaribus,uel ideis omnes cõueniunt:
q̃ perfectius eſſe habent in Deo producente, & intelligente , q̃ in genere
proprio:dicente Iohãne.Quod factũ eſt,in ipſo uita erat.Vita utiq; crea/ Iohã.
trix,&

Augu. trix,& diuina:quia nihil pōt eſſe in Deo niſi diuinū.Et idē iudicat Augu/ ſtinus de exemplaribus reꝝ artificialiū exiſtentibus in mente artificis, ꝙ uidelicet pfectius ibi eſſe habeant,q̃ formę artificialiū:quia hic formę illæ ſunt accidentia/& artificiū quoddā, Ibi autē uiuunt, & de ratione animæ
Theo. intelligentis participant.Quia obiectū,ut cognitū (dicunt nōnulli Theo/ logi) habet illud eſſe, quod habet ipſa cognitio. Habet quoq; illud eſſe, quod habet ipſa uirtus,uel potentia cognitiua:ſi ipſi cōproductæ ſint ſpe/
Acade. ties,ſicut Academici aſſerunt:quia nō uident quomodo anima poſſit me/ tiri ea,quę intelligit:niſi habeat in ſe menſuras,quibus illa metiatur. Nec uideo,quomodo intellectus poſſit pcipere,ſe intelligere ueritatē:niſi in ſe aliquid habeat,cui cōformet quod intelligit.Nec ſufficit uirtus illa intel/ lectiua:ſed particulare quoddā exquiritur,cui ꝑquetur illud,quod pcipit.
Plato. Hęc aūt ſunt ſpecies ibi exiſtentes actu,ſed impeditę,ut Platoni/ & anti/
Antiq. qs placuit.Cui & Ariſtoteles conſentit,dum ait.Anima eſt q̃dāmodo oia.
Ariſt. Nec aliter intelligo,niſi qa cōtinet omnia in ratione intelligendi, aut ha/
Pytha. bet ꝓportionē cū omnibus: Et illa eſt harmonia rationalis, de qua,ſimul
Plato. cū Pythagoreis/ & Platonicis loquimur.Deficit tñ ualde anima a primo/ & ſupremo intellectu,qa omnia ſimul intelligit.Nā hæc,& ſi pariter uir/
Peripa. tute quadā/aut actu/uel potētia (ut dicūt Peripatetici) cōtinet formas, & ſimulachra reꝝ omniū intelligendaꝝ,& ab ipſa faciendaꝝ per artē, nō tñ ſimul oia intelligit actu,& unica intellectiōe,ueluti primus intellectus:
Idem. ſed multis & ſucceſſiuis actibus.Eſt itaq; aīa intellectiuū q̃ddā,oia conti/ nens cōcinnio quodā:ut cuncta intelligenda ab ea:intelligere poſſit.

An oēs Animas ęquales creauerit opifex. Cap. II.

Ariſt. DIxerunt Peripatetici, omnes animas productas fuiſſe ęquis gradibus, & produci:ducti ſententia ipſoꝝ pręceptoris,qui in ſuperiori philoſophia inquit. Species ſe habent ſicut nu/ meri,in quibus uno uariato mutatur ſpecies.Nam ſi terna/ rio addatur unus,fit quaternarius,& ſic de aliis.Nouitiores tamen pari/
Theo. ſienſes Theologi,in articulis ipſoꝝ decreuerunt,animas differre,nō tan/ tum accidentibus,ſed gradibus quibuſdā intrinſecis,radicatis in eſſentia ipſaꝝ/quibus unaquæq; res eſt hęc, differens ab alia,per illud q̃d eſt ipſi propriū,hoc decernentes,ꝙ qui dixerit animā Petri,nō eſſe perfectiorem
Io.Sco. gradu illo ſuo intrinſeco q̃ anima Iudę/ſit in errore.Quod ex ſuo Iohāne Scoto nō inſulſe decerpunt.Qui in ſecundo uolumine theologicaꝝ quę/ ſtionū dicit,ꝙ unūquodq; diſtinguitur,primo p naturā ſuā,quæ eſt hæc, anteq̃ diſtinguatur per principiū opandi,aut p opus,ſiue p aliquod acci/
Sapiē. dens adueniens.Cui ualde aditipulatur illud ſapientię:Puer erā ingenio/ ſus,& ſortitus ſum animā bonā, meliorē uidelicet q̃ multi alii. Tanta eſt

quidē diſtantia unius animæ ab altera, in ſapientia, bonitate, robore, uiri-bus & diſpoſitione ad diuerſa, ut nō uideam, quomodo poſſint ſortitę eſſe ęqualem gradū. Nec dicant aliqui, ꝙ differant donis, qa obſtat Summa ueritas dicens. Vni dedit qnqꝫ talenta, alii duo, alii uero unū, unicuiqꝫ ſe-cundū propriā uirtutē. Cum igitur talenta ſint dona accepta ab unoq̄qꝫ ſecundū propriā uirtutē, quid (quæſo) eſt illa propria uirtus uniuſcu-iuſqꝫ? Nō quippe eſt donū gratuitū/quia illud diſtribuitur unicuiqꝫ ſe-cundū ꝓpriā uirtutē. Hæc itaqꝫ uirtus eſt naturalis quędā uis, certo gra-du determinata, ſecundū quam eſt capax ſui muneris, & ipſum ſuſcipit. Nec obuiet quiſpiā dicens/ꝙ iuxta Apoſtoli ſententiā/ Deus munera di-ſtribuit ſingulis, prout uult. Nōne (quæſo) ſeruatur iuſtitia in diſtribu-tione donoꝝ/ut correſpondeant dona uirtuti uniuſcuiuſqꝫ? Alioquin nec ordo, nec pulchritudo, nec cōdecentia ſeruaretur ab eo, qui eſt ſumma iu-ſtitia, ipſa pulchritudo/& ipſe omniū cōcentus. Obſerua precor Apoſtoli uerba. Dedit (inquit) aliquos fieri Apoſtolos, alios ꝓphetas, alios euan-geliſtas, & doctores ad cōſummationē ſanctoꝝ, in opus miniſterii, in ędi-ficationē corporis Chriſti. Si.n.dedit aliquos fieri Apoſtolos, nōne diſtin-guit Apoſtolicatus donū, a diſpoſitione intrinſeca, qua dedit eos cōueniē-ter aſſumi ad apoſtolatū? Quod niſi dediſſet, ad ipſum gradū minus cō-uenienter fuiſſent aſſumpti. Quā optime in hoc negotio loquitur Grego-rius. Cōueniūt (inquit) Angeli, ſimiliter & homines in muneribus: ſicut & in donis, aut gradibus natura tributis. Conſentit Origenes dicens. Sūt quædā inuiſibiles uirtutes / quibus ea, quæ ſunt ſuper terrā diſpenſanda, credita ſunt: in quibus nō parua differentia credenda eſt, ſicut & in ho-minibus reperitur. Et ſicut magna diſtantia differunt membra humani corporis, q̄uis omnia unica uita uiuant, nō ſecus myſtici corporis mēbra differunt, q̄ oculus/& tibia, uel genu in humano corpore. Nec obſtat fun-damentū, & ſimilitudo de numeris: cū nō mentiať infallibile euangeliū, & infallibilis ueritas. Sed ne tātū uiꝝ uideamur cōtemnere, dicemus, ꝙ etiā in unitate muſica, uel formali ſunt quidā occulti gradus, ut poſſit diuidi in partes inęquales. Exemplū præbeamus in unitate muſica tanq̄ magis manifeſta. Eſt quidē tonus in ꝓportione ſexquioctaua/ſicuti.9.ad.8.ubi.9. excedit.8.per unitatē, quæ facit ipſum tonū. Tonus aūt diuiditur in ſemi-tonia lēmata, & dieſes, ideſt in mediū tonū, & quartā partem, & in plures ſi opus fuerit. Ad cuius diuiſionē neceſſe eſt, ut diuidať unitas, nō quippe illa materialis, ſed muſica. Ponātur.n.in loco nouenarii.18.& in loco octo-narii, 16.& a.18.ad.16.eſt eadem proportio ſexquioctaua: in qua iam ſunt duo numeri, & duæ diſtantię facientes duo ſemitonia. Eſt.n.diſtantia a.18. ad.17.& hinc, ad.16. Et iterū diuiditur ſemitoniū in quatuor partes toni, quę dicunť dieſes: Et hoc accipiendo maiores numeros uidelicet.36.loco

CHRI-STVS.

Paulus.

Idem.

Greg.

Orige.

nouenarii,&.32.loco octonarii: Et a.32.ad.36.ſunt quatuor numeri faciē/tes quatuor dieſes. Et ſic multiplicādo numeros, illa unitas muſica diuidi poteſt, uſq; ad nō diuiſibile. Eadem ratio eſt in numero naturali/qui eſt proportio naturalis rerū:ubi diuidi pōt unitas eodē ordine. Sit ergo uni/tas,toni ratio ſpecifica,& ſemitonii, & lēmatis aut dieſis, ratio & gradus indiuidualis. Quę rationes cōueniunt in ſpecie, ſicut illę partes toni cōue/

Hiero. niunt in unitate. Quos gradus indiuiduantes Hieronymus uires nuncu/pat, dicens ſuper illud de quinq; talentis datis unicuiq; ſecundū propriā uirtutem: Non pro largitate, & parcitate alteri plus,& alteri minus tri/buit:ſed pro accipientium uiribus.

Cur in primæua diſtributione / hac inęqualitate uſus ſit æquiſſimus Iudex. Cap. III.

ET quia (ut ſcio) non deſunt Martiones/Valentii/Baſilides, atq; hoꝝ ſimiles,qui ſciſcitentur,cur tanta inęqualitate di/ſtributę ſint animę,ut alius ſummū apicem ſapientię attin/gat/Alius uero paꝝ diſtet a beſtiis, Alius ſit uirtutibus ple/nus,alius uel nullā,uel paululculā habeat, Alius ad regnū, & impiū aſſu/matur,& tot ipſi tradantur/ut ebrius ſit, & ſuperabundans:ab alio etiam modicū quod habet, auferatur, & detur habenti. Alius ad Apoſtolatū & apicem ſummū deducitur,& alius beſtias paſcit ſemibeſtia effectus. Quis hæc ſine admiratione cōſideret? Quis hanc Dei diſtributionē/qua trutina librata ſit,intelligere nō deſideret? Veꝝ id quærere nihil aliud eſt/niſi ſci/ſcitari cur ipſe Opifex nō fecerit omnia animalia Angelos:aut omnes pla/netas ſolē:ſiue omnia membra,oculos. Si.n.omnes artus eſſent oculi: ubi manus,ubi pedes,ubi os, ſtomachus, & alia mēbra corpori neceſſaria? Et ſi omnes planetę ſol,ubi Luna,ſuſcipiens ſideꝝ geniturā/ut nobis par/tum ędat? ubi Mars roborans, Iupiter ęquans, Mercurius acuens, Sa/turnus cōſolidans,& Venus amore cōnectens? Et ſi omnia animalia An/geli,ubi homo peculiaris imago Dei? ubi equi ipſum portantes? ubi bo/ues miniſtri humani uictus? ubi alia animalia, quæ ad mundi ornatū & hominis ſeruitiū producta ſunt? Sicut.n.nō eſt cōſonantia,ſi qlibet neruus inſtrumenti eſſet nete,uel paranete,aut meſe,uel quoduis huiuſmodi uni/forme/cū ex paribus,diſparibuſq; chordis,aut uocibus conſonantia gene/retur (Harmonia.n.& pulchritudo uniuerſi eſt ex rebus paribus,diſpari/buſq; gradibus reſultans) nō ſecus pulchritudo totius humani generis eſt in uarietate indiuiduoꝝ,quæ diuerſiſſima ſummus Moderator (ut inquit

Orige. Origenes) in unius corporis myſtici ſub capite Chriſto conſonantiam traxit. Quę cōſonantia & mundi,& myſtici corporis huius/quis pauciſſi/mis cognita, tāta nihilominus elegantia,& ſuauitate cōducta eſt/ut nulla

perfectior inueniri queat. Vnde eſt accõmodata Chryſippi ſentẽtia. Doceat aliquis res melius fieri potuiſſe. Nemo utiq; docebit. Et ſi quis aliqd corrigere uellet, aut deterius faciet, aut id, quod fieri non potuit, aut non congruit, deſiderabit. Omnes itaq; mundi partes ita cõſtitutę ſunt, ut neq; ad uſum, meliores fieri potuerint: neq; ad ſpecies, pulchriores. Sic & indiuidua in ſuarũ ſpecierũ latitudine diſtributa ſunt quadã inęquali ęqualitate, & cõſonanti uarietate, maxime humana: quorũ quodlibet, & omnia ſimul, mundani corporis imaginẽ gerũt. His igitur natura differentibus, aſſignata ſunt dona uaria, unicuiq; ſecundũ propriã uirtutẽ, & diſpoſitionem: Quibus etiã pręmia redduntur ſecundũ opera ipſorũ, proportione tamẽ geometrica, quę nõ eſt penes numerũ, ſed penes proportionẽ proportionũ: ut quę ſit proportio munerꝫ ad munera, & meritoꝫ ad merita, eadẽ ſit proportio pręmioꝫ ad pręmia. Et hac proportione nõ tñ Deus omnibus reddet pręmia, ſed etiam ciuilis Reſpub. gubernatur: ut Plato, Iamblicus, & Proculus ſcribunt. Addunt aũt ad Remp. bene regendam, neceſſariã quoq; proportionẽ arithmeticã: qua, tãq̃ iuſtitia quadã moderatis rebus, ſalus & pax. Nec deeſt Muſica proportio, quę eſt iuſtitia maioribus maiorẽ tribuens rationẽ, minoribus aũt minorem, ut Proculus ait. Et hęc fundata eſt in utraq;, ab arithmetica ſumens, unde ęquet numerũ ad numerꝫ: a geometrica, unde cõparet proportionẽ ad proportionẽ. Ex quibus omnibus proportionibus (ut in primo uolumine diximus) cõducta eſt hęc harmonica mundi machina. Ideo eiſdẽ regitur, & diponit̃, nõ modo ab iis, qui imaginẽ ſummi Principis tenent, ſed ab ipſo ſũmo Moderatore: Qui eiſdẽ proportionibus fabricauit humanũ genus: quod ipſius Dei, & magnę huius machinę ſimulachrũ tenet. Sicut igit̃ in toto hoc ingenti opificio ſunt diſpares, atq; pares reꝫ gradus, ex quibus illę proportiones omnes reſultãt, ſic in Rep. humana ſunt pares, atq; diſpares gradus, & rationes indiuiduoꝫ, ex quibus, & pariter ex eoꝫ muneribus/ & operationibus reſultant omnes illę proportiones: ut utraq; reſp. mundana, & humana ſit harmonica, & conformis. Chry. Plato. Iambli. Procu. Idem.

An ex hoc ꝙ inęq̃libus gradibꝰ diſtribuerit a pñcipio, & uariis donis/ & pmiis, pſequat̃ mortales, cẽſeat̃ Opifex acceptator pſonaꝫ. Cap. IIII.

ET cũ ex ea: quæ uidetur inæqualis diſtributio/ ſoleant (maxime ſcioli) dubitare, an inde diſtributor cenſeat̃ perſonaꝫ acceptator/ maiora dona uni, q̃ alteri tribuens. Hinc primo patrũ ſententiis, poſtea rationibus, dubiis oibus obuiandũ duximus. Paulus. n. ueritatis præco/ cũ Romanis/ Epheſiis/ & Coloſſenſibus agens repetit. Deus non eſt acceptator perſonaꝫ. Hoc idem Petrus aſſerit, ſcribens ſuis Ponticis, Galatis, Cappadocibus & Bithyniis. Et ite- Paulus. Petrus Acta.

Petrus. Acta. Theol.

rum in Apoſtolicis actibus gratias agit Deo,cum certiſſime comprobaret,nō eſſe acceptationem perſonarū apud ipſum. Acceptator enim perſonarum (ut noſtri Theologi docent) eſt is qui aliqua ratione,aliis debet,& paribus exiſtētibus meritis,& delictis,nō reddit paria pręmia, aut ęquas pœnas. Nam iudex iuſtitiæ adminiſtrandæ præfectus, duos nactus in homicidio pares,quorū alterū ſi luere iubeat pœnam ſui reatus,alterū aūt uel penitus, uel aliquātū a debita pœna abſoluat,hic merito perſonarū acceptator dicitur,& eſt. Nō ſecus ſi duos habet æque de Rep. benemeritos,& alteri præmia reddit iuxta opera ipſius,alteri uero nequaq̄. Si autem quis liberalitate ſua alicui donat,quod alteri dare nō uult,nō inde perſonā acceptat,quia nulli eſt debitor. Hinc in primæua diſtributione,nullo merito præuiſo,nullaq; intercedēte obligatione, aut naturali,ſiue ex lege,uel ex pacto,ſi Deus dat alicui,ut fiat Apoſtolus: alii autem,ut fiat doctor,uel propheta:aliis autē, ut ſint ruſtici, uel macellarii:quis eū accuſabit de iniuſtitia, aut de acceptatione perſonarum?

Paulus.

Nunquid dicit figmētū (inquit Apoſtolus) ei,qui ipſum finxit, quid me feciſti ſic? An non habet poteſtatem figulus,luti ex eadem maſſa facere aliud quidem uas in honorē,aliud autē in cōtumeliam? Poteſt ne dicere formica,aut pulex opifici ſuo,cur nō me equum, aut elephantē fabricaſti? Voluit quippe ſummus Moderator in ſua mundana domo oues,boues,aſinos, capras, camelos, & huiuſmodi multa genera animalium,non ſolum terreſtrium,ſed eorum,quæ in aquis,uel aere ſunt, eſſe diuerſiſſimas ſpecies.Sic & in humana Repu, quæ typum ſupracœleſtis curię gerit,uoluit eſſe Reges,& conſiliarios,qui aſſiſtant:milites autem,artifices,lictores,ruſticos,& huiuſmodi/qui miniſtren .Iuſſit & in ſpiritualibus eſſe Pontifices/Præſules diuerſos, prædicatores/& doctores/qui ſint aliorum duces.Quibus ſubiecit regendos/& qui audituri eſſent prædicantiū uerba. Sunt enim (inquit Apoſtolus) in magna domo Dei uaſa aurea,Argentea,& lignea, atq; fictilia:ut ordo., & pulchritudo uniuerſi exquirit. Varia igitur hominum genera eſſe uoluit ſummus Moderator, diuerſaq; conceſſit dona/redditurus diuerſa præmia pro diuerſis manſionibus, quæ in domo eius ſunt. Et aliquādo (ut ipſe remunerator inquit) reddet præmiū ultra omnē correſpondentiam ad opus,nulla tamē uiolata iuſtitia.

CHRISTVS.

Ait enim in euangelio, cui titulus eſt ſecundū Matthęum, q; Paterfamilias remunerauit ex denario diurno,tam eum,qui ad ueſperam uineā intrauerat,q̄ illos, qui portauerant pondus totius diei,& æſtus.Et cum hi cōquererentur de mercede,non æqua tributa portione,cum eo qui nouiſſime uenerat,reſpondit iuſtus remunerator, Nonne ex denario diurno cōueniſti mecum?

Tolle quod tuũ eſt, & uade. Volo & huic nouiſſimo dare, ſicut & tibi.
An non licet mihi facere quod uolo, cum ſim liber conductor? An ocu-
lus tuus neq̃ eſt, quia ego bonus ſum? Quæ uel de iudaico populo, &
gentili dicta ſint, quoꝝ ille uenerat primo mane ad uineam Domini,
hic autem ueſperi. Vnde inter eos altercatio, ſicuti per totam epiſtolam Paulus.
ad Romanos (teſte Hieronymo in prooemio) percurrit Paulus. Siue Hiero.
intelligatur de particularibus hominibus, hoc unũ habemus, ꝙ præ-
mium promiſſum eſt ad libitum promittentis, citra omnem iniuſtitiã,
cum nulla intercedat obligatio. Vbi autem ratio aliqua interuenit, aut
pactum, æqua ſemper portione agit nobiſcum Deus. Eſt enim in ipſo
quædam obligatio, aut naturæ dictantis, ut de omnibus filiis curã ha-
bens, ſalutem & regnum pro ipſis procuret, in quibus etiam ſui ima-
ginem conſpiciens multũ eos diligat, tanq̃ opus ſuum, & ſuper ipſos
tam bonos, q̃ malos pluat, & ſolem ſuum oriri faciat. Aut eſt obliga-
tio ſponte inducta ex pacto inito de uita, & regno æterno tribuendo
ſeruantibus eius pręcepta. Quæ iniunxit, ut haberet (iuxta Hieronymi Idem.
ſententiam) remunerandi cauſam: uel ut hominem ipſis præceptis, &
ſacrificiis expiaret, & ꝑficeret. Vnde nec his cõtentus, ut magis adhuc
perficeret filios, dedit ꝑfectionis conſilia, cũ expreſſo pacto remunera-
tionis dicens. Omnis, qui reliquerit domũ, fratres, uel ſorores, ſiue pa- CHRI-
trem aut matrem, ſiue filios, uel agros propter nomen meũ, centuplum STVS.
accipiet, & uitam æternã poſſidebit. Et quia omnium eſt Pater, omnes
tanq̃ filios uocat ad regnũ. Hinc cũ uidiſſet Petrus, ꝙ curam haberet Petrus.
de Cornelio gentili ſaluando ſicut de iudeis, dixit. Nunc cognoui, ꝙ
non eſt acceptatio perſonaꝝ apud Deum. Facto aũt pacto de remune-
rando unoquoq;, ſecundũ opera ipſoꝝ ſi in aliquo deficeret, de accepta
tione perſonaꝝ poſſet accuſari. Si autem ultra promiſſa aliquid ex ſua
liberalitate largitur, nullam acceptationis notam incurrit.

Solutio aliquarum difficultatum. Cap. V.

NVnc uero anteq̃ ꝓcedamus, explicãda sũt pro uirili noſtra
aliqua quæ nos ſupramodũ anguſtare uidẽtur, quæ præci
pua ſunt. Cur de duobus fratribus ex eiſdem parẽtibus na
tis, cũ nihil boni aut mali egiſſent, per Malachiã dictũ ſit: Malac.
Iacob dilexi, Eſau autem odio habui. Nec minus nos angit id, quod de
Pharaone dicit ſcriptura. In hoc ipſum excitaui te, ut oſtẽderẽ in te uir- Exo.
tutem meã, & ut annuntietur nomẽ meũ in uniuerſa terra. Quæ cõme-
morans Paulus ſubinfert. Ergo cui uult miſeretur, & quẽ uult indurat. Paulus.
Durus quippe ſermo, & ab eo, quem Deus protulit ualde diſcrepans.

DEVS Ait.n.in Exodo,miſerebor cui uoluero,& clemens ero in quē mihi placuerit. Vel (ut habetur in ueritate litterę) gratum habebo,cui pręſtabo
Paulus gratiā,& clementiā habebo,in quē ero clemens. Sed Paulus cū de Pharaone loqueretur,cuius cor a Dño dicitur induratū,inquit. Quem uult indurat. Si igitur Deus indurat, quis emolliri poterit? Et ſi Deus odit, quis gratiā inueniet? Et ſi Deus repulit quēpiā,quis faciet ipſum electū? Quomodo igit̃ uult omnes ſaluos fieri, & diligit omnia quæ fecit nihil odiens,ſi aliquos odit,& reprobat/anteq̃ aliqd boni aut mali faciāt? Sed abſit a Deo cōtradictio,cuius uerba ſūt regulę æternę ueritatis. Et quā
Idem uis obiurget Paulus eos,qui hæc inueſtigare pręſumūt. Quis es tu o homo (inquit) qui reſpōdeas Deo? Nūquid poteſt dicere figmentū ei,qui ipſum finxit,quid me ſic feciſti? An non habet poteſtatē figulus, luti ex eadem maſſa facere quidem aliud uas in honorē / & aliud in contumeliam? Nihilominus pro huius difficultatis reſolutione aliquid percurremus,ut ſatiſfaciamus aliqualiter legentibus,nō tm̃ de aliquibus , ſed de
Idem omnibus,quos indurare uidetur. Cōcluſit.n.Deus (inquit ipſe Paulus) omnia in incredulitate,ut omnium miſereatur. Infideles.n.erant gentiles,inuiſi idumæi,indurati ægyptii,multi effecti uaſa cōtumelię, immo omnes nati filii irę. Hæc adeo Apoſtolum anguſtant,ut exclamare cogatur. O altitudo ſapientię,& ſcientiæ Dei,q̃ incōprehenſibilia ſunt iudicia eius,& inueſtigabiles uiæ eius. Quis cognouit ſenſum Domini,aut quis conſiliarius eius fuit? Quid igitur ad hæc dicemus nos tantilli,cū uas electionis conticeſcat,& quaſi de reſolutione deſperans dicat iudi
Orige. cia Dei a nobis incomprehenſibilia? Verum (ut Origenes ait) ſpecialem,& ſingulo℞ rationem & quærere imperiti eſt , & reddere uelle dementis. Aliquam autem (ſaltem in genere) aſſignare rationem / & pro quanto Dominus conceſſerit , ſoluere hos , qui uidentur inexplicabiles, duri,& contradictorii nodi,non temerariū iudicamus. Quod ut melius faciamus/illud quidē præmittendū eſt,ꝙ Deus omnes diligit,& omnes
Sapiē. uult ſaluos fieri. Bonus eſt (inquit ſapiens) & ſuauis Domine ſpiritus tuus in omnibus, & diligis omnia quæ ſunt, & nihil odiſti eorum quæ
Paulus feciſti. Et adeo dilexit,ut dicat ipſe Paulus. Proprio filio ſuo non peper
Augu. cit/ſed pro omnibus nobis tradidit illum . Nec eſt (inquit Auguſtinus) Deus prius ultor,q̃ homo fuerit peccator . Non igitur quempiam reprobat , antequā ipſemet prauis operibus citet Dei iudicium contra ſe. Non igitur odio habuit Eſau in ſuam damnationem , ipſum penitus reprobās:ſed fratris dominio ad tempus ſubiecit,ſicut egregie ait Apo
Paulus ſtolus. Vt ſecundum electionem/ propoſitum Dei maneret,non ex operibus,ſed ex uocatione dictum eſt ei:Maior ſeruiet minori . Nec enim

de perſona particulari erat ſermo, cũ Eſau nunq̃ ſeruierit Iahacob, eſto ꝙ hic primogenita ipſius abſtulerit, ſed de populo dictum eſt, ut ipſemet Dominus explanauit, dicens ad Rebeccã. Duę gentes ſunt in utero tuo, & duo populi ex uentre tuo diuidentur/populuſq; populum ſuperabit, & maior ſeruiet minori. Nec tamen perpetuo ſeruiuit, ſed ad tempus: ut pater Iſahac ſpiritu ſancto edoctus, ipſi promiſerat dicens: Super gladium tuum uiues, & fratri tuo ſeruies: tempuſq; ueniet/cũ excutias, & ſoluas iugum eius/de ceruicibus tuis. Seruiuit enim Eſau, qui & Edom dictus eſt, regibus Iſrael, ut Dauid bis repetens dicit. In idumæam extendam calciamentum meum, eam mihi uidelicet ſubiiciendo, ut exponit Hieronymus. Mihi alienigenæ. i. Allophyli, uel Philiſtei ſubditi ſunt. Sed excuſſum eſt iugum, quãdo uenit Meſſiah, qui omnes a ſeruitute liberauit, uocans ad fidem: ut Paulus ſubinfert. Vocauit non ſolum ex iudeis, ſed ex gentibus ſicut in Oſee dictum eſt. Vocabo non plebem meam, plebem meam: & non dilectam/dilectam: & non miſericordiam conſequutam, miſericordiam conſequutam. Poſitus enim eſt in Sion lapis uiuus: Omnis qui credit in illum, non confundetur/nec ſeruus erit/ſed liber: qua libertate ipſe Chriſtus nos liberauit. Voluit quoq; indurare cor Pharaonis, & Aegyptios: ut oſtenderet in eis uirtutem ipſius: ſed uenie͂te Meſſiah, adeo emolliuit ægyptios illos, ut omnia eorum deſerta complerentur monachis inſeruientibus ipſi Chriſto. Vel dicamus, ꝙ non aliter indurat, niſi quemadmodum induratur lutum ex ſui diſpoſitione ab eo ſole, qui ceram liquefacit. Nam idem Deus (ut longa ſerie diſputat Auguſtinus) radios iuſtitiæ ſuæ diffudit in duos reges/& populos/Chaldeum, & Aegyptium. Cor autem Babylonii, ab eodem ſole emollitum eſt, Aegyptii uero induratum. Emollit quotidie Deus cor exaudientis uocem eius: obaudientis uero indurat, & exiccat, ut ipſe Apoſtolus alibi teſtatur. Tu autem ſecundum duritiam tuam, & cor impœnitens, theſaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iuſti iudicii Dei. Si quis igitur induratur, id abſq; propria culpa non fit. Mittit enim Deus radios ſuos in nos, ut calefaciendo emolliat, ſi quis uero induratus reſiſtit, induratur adhuc. Vult itaq; calefacere, ſi autem durities ſequitur, id fit, quia recipiens ipſum calorem, eo abutitur, ſicuti aliqui abuſi ſunt redemptionis beneficio, & ceſſit eis in ruinam: quæ aliis bene diſpoſitis fuit, & eſt in reſurrectionis beneficium. Sic enim contingit infirmis Pharmacum ſuſcipere recuſantibus, aut ſuſcipientibus abſq; regimine: ut aggrauetur infirmitas, non quidem ex medici uitio, ſed ipſius infirmi cauſa: ſic abutentibus Dei beneficio fit. Sed adhuc nos premimur conſiderantes, qua pia, & pa-

Dauid

Hiero.

Paulus

Oſee

Augu.

Paulus

terna cura factum ſit, ut aliqui nati ſint inter hebreos, apud quos erat diuinæ legis eruditio, uel naſcãtur inter Chriſtianos euangelica doctrina inſtructos. Alii uero inter Aethiopas, uel inſulas canarias: in quibus uesci humanis carnibus, uſus eſt: aut apud Scythas/ quibus patricidiũ, quaſi pietate quadam perpetrabatur, uel apud Tauros, ubi immolabantur hoſpites: ſiue inter Indos, ubi diabolus, tanq̃ numẽ quoddam adhuc ueneratur. Quod non contra pietatẽ paternam effectum eſt: cũ idem ſit

Paulus (inquit Paulus) Dominus omniũ, & diues in oẽs, qui inuocant illum. Omnis enim quicũq; inuocauerit nomen Dñi, ſaluus erit. Et pro altercante ſubinfert Apoſtolus. Et quomodo inuocabũt, in quẽ non crediderunt? Et quomodo credent ei, quẽ non audierũt? Cui reſpondet. Nunqd non audierunt? Et quidem in omnẽ terram exiuit ſonus eoꝝ, & in fines orbis terræ uerba coꝝ. ſ. prædicantiũ nomen Dñi: qui contentus eſt habere uarios cultores, & diuerſos in moribus ad pulchritudinẽ uniuerſi. Si autẽ noluerũt pſeuerare in cultu ab Apoſtolis tradito, coꝝ ſit culpa, & nõ Dei/ qui eos uocauit. Sed qd dicemus de gentilibus ante Chriſtũ, aut de habitatoribus inſulaꝝ orientalium nuper repertaꝝ: ad quos non uidetur puenisse nomen Dñi? De his dicamus, ꝙ qui fuerũt ante Chriſtum lege Moſi nõ ligabãtur, ſed tñ domus Iſrael & aduentitii quidã, qui ſponte illis addicti erant. Aliis autem ſufficiebat lex naturalis, cũ eſſent ſibiipſis lex, oſtendentes opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, te-

Greg. ſtimoniũ reddẽte illis cõſcientia ipſoꝝ. De quibus eſt Gregorii ſentẽtia, a nouitioribus theologis celebrata. Quod apud nos ualet aqua baptiſmatis, hoc egit apud ueteres, uel pro paruulis ſola fides, uel pro adultis uirtus ſacrificii, & pro eis qui erant de ſtirpe Abrahæ myſteriũ circuncisionis. Sed poſt Meſſię aduentum, de his, qui nati ſunt extra fi-

Paulus dem, poſſemus dicere cũ Apoſtolo. Quid ad nos de his, qui foris ſunt, iudicare? De his v3, qui non ſunt chriſtianę militiæ publice aſſcripti, & ſub ſenſibilibus ſignis ſtigmatizati, de quibus tantũmodo iudicat eccleſia. Nam Deus, cuius iudiciũ non ſubiicitur ſenſibus, eos, qui foris ſunt,

Idem iudicabit, inquit apoſtolus. Noſtrum autem iudiciũ ſit de publice conſignatis. Sed dicent aliqui. Cur Deus reliquit eos foris? Reſpondeant principes mundi, qui adeo expreſſam Dei gerunt imaginẽ, ut Dii nuncupentur, cur ipſi in ipſorum curias non omnes admittant: ſed eos tantũmodo, quos uolunt: cæteros autem extra relinquunt. Ipſoꝝ quoq; curam gerentes/ ipſos diiudicãt/ remunerantes fideles/ & punientes infidos, quãuis ſint extra curiam. Caue (inquies) quia ſummus Imperator ait.

CHRISTVS. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui uero non crediderit, condemnabitur. Dicere poſſemus. Credunt forſitan multi, quãuis

Digitized by Google

ſymbolum fidei manifeſtum non habeant. Ait enim ipſe Imperator.
Alias oues habeo, quæ nõ ſunt ex hoc ouili, & illas oportet me adduce- CHRI-
re, & fiet unum ouile, & unus paſtor. Nec.n.intelligitur aliud ouile, niſi STVS.
gremiũ eccleſię: ad quod deducent̃ illi, qui in ipſo nõ erant. De quo ſub
nomine regni cœloꝝ iteꝝ ait. Multi uenient ab oriente & occidente, & IDEM
recumbẽt cũ Abraham, Iſahac, & Iahacob, in regno cœloꝝ: Filii autem
regni eiiciẽtur in tenebras exteriores. Multi enim regni cœloꝝ expertes
iudicantur ab his, qui tantũmodo ſecundũ ea quæ foris ſunt, diiudicãt:
amici tamẽ ſunt Deo gratiſſimi. Aeſtimabatur Cẽturio exterus, nihilo- Cẽturio
minus de fide cõmendatur ſup oẽs Iſraelitas. In huiuſmodi.n.homines
& ſi nõ habent ſenſibile ſignum, tranſire tamẽ poteſt uirtus Chriſti, ſicuti
pluries Paulus repetit. Si unius (inquit) delicto multi mortui ſunt, mul Paulus
to magis gratia Dei, & donum in gratia unius hominis Ieſu Chriſti in
plures abũdauit. Et iteꝝ. Si.n.unius delicto mors regnauit, per unum,
multo magis abũdantiam gratię, & donationis & iuſtitię accipientes in
uita regnabũt per unũ Ieſum Chriſtum. Et rurſus. Igitur ſicut per unius
delictũ in oẽs homines in cõdemnationẽ, & per unius iuſtitiã in oẽs ho-
mines in iuſtificationẽ uitę. Et ſi per inobedientiã unius hominis pecca-
tores conſtituti ſunt multi, ita & per unius obedientiã iuſti cõſtituuntur
multi. Sępius repetit, ut nos attentos reddat, q̧ nõ minor ſit uirtus Chri
ſti iuſtificans, & expurgans, q̃ fuerit peccatũ Adę coinquinãs. In Chri-
ſto.n.& per Chriſtum qui eſt uera aqua diluens (cuius hæc elementa-
ris eſt ſignum) regeneramur, & expiamur. Et quãuis ſignum nunq̃ ſit
abſq; ſignato (dũmodo ſuſcipiens nõ obſtet) res tamẽ ſacramenti quæ
ſignatur bene poteſt eſſe ſine ſigno. Eſt (inquiũt Theologi) triplex ba- Theo.
ptiſma, fluminis, flaminis, & ſanguinis. Sufficitq; (ut aiunt) baptiſma
flaminis, ſine baptiſmate fluminis, nõ autem hoc ſine illo. Potens eſt aũt
Deus ex lapidibus iſtis, qui ſcilicet uidebantur reprobati, ſuſcitare filios
Abrahæ. Et potẽs eſt Deus (ait Paulus) inſerere illos, qui propter incre Paulus
dulitatẽ exciſi ſunt, niſi ꝑmaneant in ipſa incredulitate. Et per inſitionẽ,
tã ſurculus oleaſtri, q̃ bonæ oliuæ arbor fructifera fit. Vterq;.n.hic inſe-
ritur fructificãs. Inſitũ quoq; eſt (ut ait Iacobus) diuinũ uerbũ ĩ nobis: Iacobus
Noſq; in ipſo inſerimur, quãdo adhęremus ei ꝑ fidem: & in ipſo iacimus
fundamẽtũ opeꝝ noſtroꝝ: & tunc uaſa quæ formata erãt in cõtumeliã,
efficiunt̃ uaſa honoris, & digna menſa regia. Nec aliqua tñmodo uaſa
erãt ĩ cõtumeliã (ut alicubi tãgit Apl'us) ſed omnia, ut ipſemet alibi ait.
Oẽs naſcimur filii iræ, ſubiecti v; peccato, & uaſa cõtumelię: q̃uis aliqui Paulus
ordinati ſint in honorẽ. Et qui? Dicat ipſe Paulus cũ Timotheo diſſerẽs.
Si quis (inquit) emundauerit ſe, ex uaſe contumelię fiet uas in honorẽ

ſanctificatũ,& utile in omne opus Dño,paratum ad omne opus bonũ. Ecce quod prius tribuebat diuinæ electioni / nunc tribuit operibus, & diſpoſitioni noſtrę. Id tamen citra omnẽ controuerſiam: Interuenit náq; electio Dei, & gratia preueniens/ cooperans/ & iuſtificans. Adeſt quoq; conſenſus noſter, & noſtra uoluntas cooperans. Cooperatores.n.ſumus Dei,ſed ad animã harmonizandã,de qua erat ſermo,reuertamur.

Quomodo anima in principio nuda ſit,aut appareat. Cap. VI.

ET ſi diuerſis gradibus animæ ab opifice diſtinctæ ſunt, una tamen eſt cõmunis omnium earũ origo/& idem ortus. DEVS Omnes animę (inquit cœleſtis Pater & formarũ omnium dator) meę ſunt,& a me uidelicet progenitę/& in corpora Sapiẽs diffuſę.Quantũ autem ad ortum,ſum quidẽ (ait ſapiens) homo mortalis,ſimilis omnibus,ex ſemine hominis,& delectamẽto carnis cõueniẽte cõceptus.Et naſcens accepi cõmunem aerem/ & in ſimiliter factam decidi terrã/& primã uocem ſimilem omnibus emiſi plorans. Nec ex regibus habuit quis aliud natiuitatis initiũ. Vnus eſt ergo introitus omnibus ad uitã,& ſimilis exitus/abſq; uidelicet cognitione & uirtute aliqua. Peripa. Hinc apud Peripateticos eſt illa iam omnibus triuialis ſentẽtia,ꝙ anima a principio eſt tanq̃ tabula raſa,in qua nihil ſit depictum.Cui adſtipulari uidetur id,quod infert ille ſapiẽs quiſquis fuerit.Propter hoc (qa uidelicet nudus/& ignorans egreſſus ſum de utero matris) optaui,& datus eſt mihi ſenſus,inuocaui,& uenit in me ſpiritus ſapiẽtiæ. Plato Sed Plato, quẽ multi ex eius academia ſequũtur,cũ uidiſſet multos ſine difficultate diſcere/ immo multoties ſcire/quæ non didicerant, opinatus eſt ſpecies & formas rerũ,& cõſequenter doctrinas animę concreatas/ſed impeditas ſenſibus,& ligaminibus corporeis,adeo ut ſtudio,tẽpore, & exercitio excutiantur ſpecies,quæ inerãt. Antiq Hinc dixere antiqui nõnulli,ꝙ anima intrans corpus bibit de gurgite lethęo dicto ἀπὸ τῆς λήθης.i.ab obliuione. Quãuis alii dicant hunc eſſe fluuium inferni, ad quẽ deſcẽdentes de ipſo bibũt,qa obliuiſcũtur omniũ uoluptatũ/quibus in mũdo oblectati ſunt. Seneca Vnde Seneca/Intus imenſo ſinu/placido quieta labitur lethes uado: Demitq; curas, ne ue remeãdi amplius pateat facultas. Flexibus multis grauẽ inuoluit amnẽ. Et uere utrobiq; lethargum maximũ patitur anima,& quãdo corpore immergitur,& ligatur: & quando luce diuina deſtituta,traditur barathri obſcuris tenebris. Nec fuit hęc ſentẽtia Plato primo a Platone ędita/ſed ab antiquis Theologis accepta: qui opinãtur. Theo. antiq. omnes animas a Progenitore ſuo productas,omnibus ſuis formis perfectas: ſicut producta fuerat anima protoplaſtis. Quã ipſe tranſgreſſio-

ne obſcurauit, ex cuius peccati contagione, noſtræ quoq; animæ corpus intrantes obſcurantur:& penitus ſopiuntur. Et ſicut ipſi primo parenti de corporali cibo,& forſitan de utroque, dictũ eſt: In ſudore uultus tui, aut narium tuarũ.i.ſpiritus tui/ ueſceris pane tuo: ſic illa uox,& dura ſententia/omnibus nobis intonare mihi uidetur: In ſudore & labore tuo ueſceris pane,& corporis,& animę tuę, qui eſt doctrina,& cognitio rerum. Nam nobis algendũ, ſudãdumq; eſt, & multa ſufferenda/ ſi uolumus aut de nouo addiſcere(ut dicũt Peripatetici) aut extrahere eam doctrinam, quã animę noſtrę perſpicacem a principio infudit largiſſimus diſtributor: ſed mox parentũ primorum culpa offuſcatam tetro uelamine. Quod Deus ſua benignitate, a quorundã oculis dignatus eſt auferre. Dauid enim litteras non didicit,& ex paſtore effectus eſt uates,& diuinaꝝ rerum doctor præcipuus. Quibus adeo ſuos compleuit hymnos, ut omnes q̃uis exquiſitiſſimi poetę, ipſi longo cedãt interuallo. Sic Iſaias, Ezechiel, Daniel, cęteriq; Prophetæ/ & etiam Apoſtoli, quibus dixit: Ego dabo uobis os,& ſapientiam. Salomonẽ quoq; in unius noctis ſomnio Deus tanta ſapientia rerum gerendaꝝ & inferiorũ compleuit/ut ne unus quidem ex cunctis priſcis Regibus ſimilis ei (longo etiam interuallo) extiterit. In ſapientia autem rerum diuinarum, nulli dubium magis excelluit, Dauid pater eius, unctione facta ex Dei pręcepto a Samuele. Hinc ipſo uncto(ut habet' in primo uolumine Regũ) ſtatim directus eſt ſpiritus Domini in eum. Spiritus quippe qui ſuggerit,& docet omnia, ſiue ipſius proprio chriſmate, uel unctione,& uirtute ſacri nominis/ de quo in Canticis dicitur, Oleum effuſum nomen tuum. Quam unctionem habentibus inquit Iohannes, Vnctionem habetis a ſancto,& noſtis omnia. Cuius nominis chriſma, & uirtutem, cũ tradidiſſet Chriſtus iis, quos nouerat idoneos, & electos a Patre dixit. Pater manifeſtaui nomen tuum hominibus, quos dediſti mihi. Aliqui etiam hoc chriſmate præuenti fuere in materno utero: ut de Iohãne, & Ieremia legimus. Quod an fuerit per infuſionem nouę ſapientię, an per ammotionẽ uelaminis, ut intellectus expeditus, & reuelata facie poſſet tranſcendere a claritate in claritatem, Deus nouit: Ego enim ueritati cedo,& ſacris ſcripturis in ipſa ueritate firmatis. A quibus habemus, q' Deus fecerat omnia ualde bona, in ſua uidelicet completa perfectione. Nam ſicut uegetatiuas arbores cõpleuit fructibus, quorũ uſum protoplaſti cõceſſit: ſic reor feciſſe arbores rationales formis/& cognitionibus fęcundas: ſed ex tranſgreſſione primi parentis, utrarũq; contracti ſunt fructus:& indictus earum cultus/cum labore/& ſudore ſpiritus & omnium uirium exercitio.

Dauid. Iſaias. Ezechiel. Daniel. CHRISTVS. Cantica. Iohã. CHRISTVS. Iohã. Iere.

Ad quem gradum intelligentię pertingere poſſit anima. Cap. VII.

QVāplurima intelligibilia ſunt,quæ qdē omnia ſolus diuinus
intellectus percipit / cæteri autem , quantū ipſis præſtatur.
Nec cōueniens eſt/ut omnes ęquentur primo,quia nihil in/
ter Deū/creaturamq; diſtaret,ſi omnia quę Deus nouit,cę/
terorũ cogitatio aſſequeretur. Sunt item multa,quę Angeli (maxime ſu/
periores) intelligunt (unde intelligentię,aut intelligentes dicuntur) quę
nos intelligere nequimus corporeis ligaminibus prępediti. In hominibus
quoq;/apertiſſime dignoſcuntur diſtincti cognitionū gradus. Multa enim
Adam. cognouit Adam, Abrahā, Moſes. Salomon, cæteriq; prophetæ/quæ uul/
Abra. gares,& etiā multi,qui doctoris/& ſapientis ſibi nomē uendicant/minime
Moſes norunt. Reperi in celeberrima Theologia antiqua / Abrahæ patriarchæ
Salo. aſſcripta/triginta duas eſſe ſemitas ſapientię,aut triginta duos gradus in/
tellectus/iuxta trigintaduos numeros , qui cōtinentur in dictione cordis
hebraicę cōſcripta/quę ſic exarat לב .Quarũ litterarũ/ל/dat.30.& ב.2.qui
ſimul iuncti reddunt.32.numerū quippe iuſtitiæ /quia ſemp diuiſibilis in
partes æquales/uſq; ad unitatē. Qui itē numerus coaceruatur nō ſine ma/
gno ſacramento ex.22.litteris alphabeti/&.10.annumerationibus/uel mē/
ſuris diuinis,quibus Deus omnia metitur: Ex quibus cōſtituuntur illi tri/
ginta duo gradus intellectus,ad quos cordi bene diſpoſito & mundo,da/
Dauid. tum eſt cōſcendere,iuxta illud quod dicit in Dauitico carmine. Aſcēſio/
nes in corde ſuo diſpoſuit. Ibunt de uirtute in uirtutē,uel de fortitudine
in fortitudinē,aut de gradu in gradum,& uidebitur Deus Deorũ in ſion.
Cuius uiſio datur per diſpoſitionē & munditiā cordis,iuxta illud ſummę
CHRI/ Veritatis. Beati mundo corde,quoniā ipſi Deū uidebunt. Graduum autē
ſTVS. iſtorum primus eſt. Intellectus antiquus abſq; principio , & gloria prima
omnium intelligentiarū,ad cuius entitatem nulla creatura peruenire pōt.
Secundus eſt intellectus colluſtrans , gloria quidem rerū creatarum , &
ſplendor unicus,poſitus in capite,atq; omniū lux exiſtens,& omnes illu/
minans. Tertius eſt intellectus ſanctus, fundamētum exiſtens ſapientiæ
antiquę,uocatus magiſter uerus & fidelis , radix eius fidelis , ſuggerens
nobis omnem ueritatem. Quartus eſt intellectus profundus,ideo ſic di/
ctus,quia ab eo egrediuntur omnes uirtutes , uel uires ſpirituales , quæ
producunt in uirtute productionis antiquę. Quintus eſt intellectus ra/
dicatus , adæquans , & uniens in proprietate intelligentiæ , productus
uel ſeparatus a ſepe,uel termino ſapientiæ antiquæ. Sextus uocatur in/
fluentia magnificata, uel ampliata:qa in eo augetur influentia productas
& ipſe eſt influens & ſuper omnes benedictiones aut piſcinas unientes.

Et cęteri gradus q ſequunt́:quoꝝ ꝓfunditas aliquē nō patitur explicatū. Sunt.n.gradus ſapientię occultiſſimę/de qbus innuitur tm̄modo inter ꝑfectos,abſq; pleno explicatu.Cū igitur tot ſint gradus,nulli dubiū,inferior intellectus attingere nequit ea quę ſupioribus patent/ſed unuſquiſq; intellectus pro captu ſuo ordinatus eſt ad gradū ipſi cōuenientē.Verum obuiabunt Peripatetici cū ſuo Ariſtotele dicētes.Intellectus poſſibilis eſt, quo oīa fieri,& intellectus agens q̄ oīa facere,potens uidelicet in omne intelligibile.Quibus dicemus/quod loquit́ Ariſtoteles de intellectu agente, & poſſibili/in cōmuni/quē aliq eoꝝ exiſtimarūt unicū eſſe in omnibus,nō aūt de intellectu hoc,uel illo particulari/quē negarūt nōnulli eoꝝ/maxime Auerois,iudicās ſatis eſſe ad cōſtituēdū hominē/intellectū illū uniuerſalē,cū aīali hoc,uel illo particulari/In hoc deprauans ſentētiā antiqꝝ,q locuti ſunt de itellectu illo unico/& uniuerſali.Et fixit,atq; figit eū errorē/q ſubuertit philoſophiā nālē antiquoꝝ,& uerā:deſtruit philoſophiā moralē/ & theologiā:aufert iuſtitiā,& oēm uirtutē:& adeo ab omni rōne elongat́/ ut neq; cōputatione/ neq; memoratu dignus ſit:ſed omnimoda obliuione in ꝑpetuū ſilentium deportandus.Poſſemus etiā dicere/ꝙ intellectus & ſi omnia apprehendit/nō tñ cōprehendit(ut aiūt nōnulli Theologi)aut nō plene apprehendit.De Deo.n.oēs apprehēdūt/ꝙ ipſe eſt:qd aūt ſit,nemo. Patrē etiā ſimpliciſſimi cōfitent́/qs autē ſit,nemo nouit/niſi filius/& cui uoluerit filius reuelare.De filio quoq; pleriq; multa loquuntur,tñ ipſum nemo nouit.De his igitur,& de Arcanis,& de myſteriis,quæ circa ipſam ſanctiſſimā trinitatē,& ipſum Deū ſunt,dicere poſſumus illud Eccleſiaſtici.Glorificate ipſum quātū potueritis/ſupualebit adhuc,& admirabilis magnificentia eius:Exaltate illū q̄tum poteſtis,maior eſt.n.omni laude. Exaltantes eū replemini uirtute:Nec laboretis,quia nō comprehendetis. Multa.n.ſunt abſcōdita maiora his,& pauca uident́ ex plurimis opibus eius.Conſentit & Ariſtoteles,dum ait.Sermo noſter de diuina ſubſtantia perpaucus eſt,& debilis:Laudatq; illā Simonidis ſententiā/ꝙ ſolus Deus habet hūc honorē,ut ſit metaphyſicus,intelligens uidelicet ſeipſum/diuina oīa/ſubſtantias ſeparatas/quidditates/ꝓprietates,numeꝝ/ꝓportionē/ ac omnimodā reꝝ omniū ꝓportionē.Ecce igitur q̄ multa ſunt quæ intellectus noſter attingere nequit.Nec ſolutus a corpore intelliget ꝑfecte oīa, quę intellectus ille diuinus & infinitus cōprehendit. Nec obſtat ꝙ dixit ſumma Veritas de ſpiritu quē accepturi erant credentes: ille ſuggeret uobis oīa,& docebit uos omnia:Nā hoc intelligit́,nō de omnibus abſolute, ſed de iis,quę ab eis erant intelligenda,& pręſertim de iis,quę diſcipulis manifeſtare cupiebat/dum uiueret,dicens.Multa habeo uobis dicere/ ſed nō poteſtis portare modo. Sic etiā intelligit́ illud Iohānis. Vnctionē habetis a ſancto,& noſtis omnia,oia uidelicet a uobis intelligenda.

Peripa. Ariſt. Auer. Antiq. Theo. Eccle. Ariſt. Simo. CHRISTVS. IDEM Iohā.

An ſemp̃ intellectus ad id p̃ueniat ad qđ p̃uenire poſſet. Cap. VIII.

NEc parua hinc difficultas inſurgit, an intellectus ſemp̃ attin-
gat omne intelligibile/ad quod ſuapte nã cõſcendere poſſet.
Hic breuiter dicimus ꝙ (ni fallor) eodẽ paſſu currũt in-
telligere, & uiuere. Eſt.n.unicuiq; terminus uitę p̃fixus, quẽ
pręterire nõ poteſt, ad quẽ tñ uel pauci deueniunt, morte multis de cauſis
pręueniente. Aliqñ, qa uiolentia infertur/aut malo regimine citatur infir-
Sapia. mitas, & ipſa mors. Aut (ut cũ ſapiẽte loquar) qa cõſumatus in breui/ex-
pleuit tp̃a multa: Placita.n.erat Deo aĩa ipſius/pp̃ hoc ꝑperauit educere
eã de medio iniquitatis. Nõ ſecus cõtingit deſtinato ad aliquẽ gradum
doctrinę, & alicuius gratię. Nã illuc pergere, aliqñ & ſępius negligit, aut
aliis implicatus curis/ſiue laborẽ timens, ſiue propria offuſcatus malitia,
unde Sapientia, & cognitio reꝝ diuinaꝝ, & humanaꝝ in maliuolã illã/&
Oſee. torpentẽ animã intrare cõtẽnit: ſicut ab ipſa cõtẽnitur, ut in Oſee ꝓpheta
Dauid. dicit. Tu aũt ſcientiã repuliſti. Et in Dauitico hymno. Noluit intelligere,
ut bene ageret. Et multoties deficit hõ a gradu cognitionis ipſi p̃parato;
Iere. qa ſpernit totius ſciẽtię, & luminis fontẽ: ut Ieremias ait. Dñm nõ quęſie-
runt, ꝓpterea nõ intellexerunt. Quia ſicut nõ uidet ſol, niſi in lumine ſo-
Dauid. lis: ita nõ uidetur Deus niſi in lumine illo, de q̊ Pſalmographus ait. In lu-
mine tuo uidebimus lumẽ. Lumen inq̃, nõ tm̃ reꝝ diuinaꝝ/ſed etiã nãliũ.
Quo illuſtrati, multo clarius ꝓſpexerũt naturas/& ꝓprietates reꝝ ſapiẽ-
Euſe. tes, q̃ illi, q ſolũ lumini nãli innixi ſunt. Hinc Euſebius Cęſarieñ. optimũ
profert de utroq; lumine iudiciũ, dicens. Cũ philoſophos inter ſe/aut cũ
aliis cõparo, nõ facile negauerim illos/claros fuiſſe uiros. Quãdo aũt he-
breoꝝ Theologis, atq; Philoſophis cõparo/& doctrinã doctrinę illoꝝ cõ-
fero/caduca/& friuola mihi uident omnia/quę Philoſophi excogitarunt.
Nec miꝝ: Illa diuinitus ędita ſunt/hęc humanitus. Illa inq̃, uiſa ſunt (ut
Plato. cũ Platone loquar) lunari lumine, hęc aũt ſolari. Solare nãq; lumẽ uocat
Plato illud, qđ a Deo p̃fundit: lunare aũt, quod naturę uiribus cõparat.
Sed ꝓſequamur negotiũ. Multi in euãgelio inuitati dicunt ad nuptias/
CHRI- ſed qa uenire cõtẽpſerunt, alii ſurrogati ſunt. Multi uocati ſunt ad regnũ
STVS. cęleſte, qbus etiã dictũ eſt: Auferet a uobis regnũ Dei/& dabit genti fa-
cienti fructũ. Duodecim electi ſunt in Apoſtolos qbus crederent arcana
Dei recõditiſſima/unus tñ illoꝝ diabolus effectus eſt, & tenebraꝝ horrẽ-
dũ antrũ. Plures iteꝝ ad diſcipulatũ Chriſti uocati ſunt, qbus gratiã, re-
gnũ, & reꝝ uerã doctrinã daturus erat, ſi ſtetiſſent. Nã diſcipulis, qui cũ
ſequebãtur, q̊tidie ſuo lumine multa ſuggerebat, ſed aliq obſcurati & ob-
uoluti in tenebris ſuę obſtinationis/aut maloꝝ opeꝝ/lucẽ illã ſufferre non
ualẽtes, abierũt retro (inqt Iohãnes) & abeũt in dies. Quibus miſeratus
clemẽtiſſimus Pr̃ & Doctor, ait. Tene qđ hẽs, ne alius accipiat coronã tuã.

Quibus mediis, cognitionis gradum nobis preparatum attingere poſſimus. Cap. IX.

NE fruſtra laboret quiſpiã circa multa, ut ad ipſum cognitionis gradũ deueniat, ad quẽ pro ipſius diſpoſitione ptingere põt, adibimus ſummũ totius ſapientiæ, & doctrinæ magiſtrũ Chriſtũ IESVM, & uidebimus unde ſuam hauſerit doctrinã. Mea (inqt) doctrina nõ eſt mea, ſed eius qui miſit me Patris: Et diſcipulos huius inſtructionis participes reddens, ait. Omnia quęcũq; audiui a Patre meo, nota feci uobis/pro ueſtra.ſ. capacitate. Nã multa reſeruauit, quæ, q̃uis baptizati, & abluti eſſent aqua ſapiẽtię ſalutaris, tamẽ nec capere, nec portare tunc poterant: qa nõ adhuc bene exterſi, & corroborati, offendebãtur ſuperiori luce. Ideo inquit: Cum aũt uenerit ille ſpũs ueritatis, quẽ mittet Pater in nomine meo, ille, tanq̃ uidelicet uobis magis domeſticus, ui ſua ignea excitabit/& acuet mentes ueſtras: & uobiſcũ habitans, atq; in uobis pfuſus/ſuggeręt uobis omnia: & docebit uos omnia, quęcunq; dixero uobis. Nec tantũ hoc de duodecim Apoſtolis dictum ſit. Nam ille ſpũs pfudit omnes, qui erant pariter in eodẽ loco/quoꝝ ſumma (ut Lucas paulo ante dixerat) erat hominũ ferè centum uiginti. Alios quoq; multos pfuderat iſte ſpũs, ut de Samaritis ꝓſequitur Lucas. Cum audiſſent (inquit) Apoſtoli, qui erant Ieroſolimis, qa recepit Samaria uerbũ Dei, miſerunt ad eos Petrũ, & Iohãnem. Qui cũ ueniſſent oraucrũt pro ipſis, ut acciperent ſpiritũ ſanctũ. Et tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant ſpiritũ ſanctũ: Qui dabatur p impoſitionẽ manuum Apoſtoloꝝ, & aliquãdo per eoꝝ ſermones, ut infra dicitur. Loquẽte Petro cũ Centurione, cecidit ſpiritus ſanctus ſup oẽs, qui audierant uerbũ Dei. Vnde obſtupuerunt multi: q etiã in gẽtes gratia ſpũs ſancti diffunderet. Et Paulus cũ baptizaſſet q̊ſdã Epheſios/& impoſuiſſet manus ſuper illos, uenit in eos ſpiritus ſanctus. Et quid opabatur hic ſpiritus, ſtatim declaratur, dum dicitur. Et ipſi loquebãtur linguis, & ꝓphetabant. Conſequebantur.n. ex illo ſacro chriſmate immediate donũ ſcientię/& genera linguaꝝ/ut oibus exprimere poſſent, quę nouerant. Et hoc eſt uerũ chriſma, quo antiquitus ungebantur illi/qui ſtatim prophetæ euadebant, & ungebantur primi patres euangelici: ut omnia noſcerent, & linguis loquerent. Cuius chriſmatis (heu infęlicia tempora) nunc habemus tm̃modo extrinſecũ ſignũ/aut nomẽ, ut dicamur Chriſtiani, & uncti. Hęc.n. (inquit ſumma ueritas) erunt ſigna eoꝝ, qui in me crediderint, & meo uidelicet chriſmate uncti fuerint. In nomine meo dęmonia eiicient, linguis loquent nouis: & cætera quæ ſequuntur. Cuius nominis uirtutẽ, & ſpiritus ſancti donũ obliti/qui dicuntur ſapientes hac noſtra tempeſtate laborant, ut a perfido Arabe, aut a gręco dæmone, diſcant ea, quæ a cælo & a ſpiritu ſancto

Lucas.

Idem.

Paulus

CHRISTVS.

ſancto ſuſcipere deberent. Poſſent quidẽ multi (ſi uellent) Chriſti ueſtigia in ueritate ſequi, & eius luce perfundi. Sed q̃plurimi adeo obtenebreſcunt, ut capere nequeant lucem illam/quæ omnes illuminat. Quid igitur faciendum? Quærendũ eſt inq̃ donum Dei, & Sancti ſpiritus, qui omnia ſuggerit pro capacitate noſtra: Quærendaq; eſt mens, quã conſecuti (in-
Mer. quit Triſmegiſtus) pro mortalibus immortales habentur, intelligẽtia ſua cuncta complexi, quæ in terra ſunt, quæ in mari, & ſi quid eſt præter ea ſuper cœlum. Atq; adeo ſeipſos erigũt, ut ipſum quoq; bonũ intueantur. Quod ſane cũ proſpiciunt, eã, qua hic ueſcimur, aurã, miſeriã quandam arbitrãtur: neglectuiq; habentes corporſa omnia, ad unũ ſolum feruntur. Hęc enim ſcientia mentis eſt: diuinorũ ſcilicet contemplatio, & Dei intelligentia, diuino exiſtente cratere, intellectuq; uidelicet/& illo diuino nobis cõmunicato. Quod cũ ſapientia impleſſet, pręconẽ miſit/bonam utiq; ſynderesim, aut bonũ geniũ iubens talia annuntiare animis hominum. Mergat ſeipſum in hanc paterã quicũq; poteſt/credens craterem, animã ad Deum qui demiſerat redituram/quęue finẽ noſcens cuius gratia nata fuerit. Quicunq; igitur pręconem exaudiunt, ſeſe mergentes in mentẽ, hi cognitionis participes effecti, mentẽq; ſuſcipientes, in homines perfectos euadunt. Et quęrenti filio quo pacto huius crateris latice ablueretur, inquit. Niſi ó fili tuũ corpus oderis, teipſum amare non poteris. Quãprimũ non te, ſed Deum dilexeris, mentẽ protinus conſequeris: Hanc deniq; nactus, ſcientiã e ueſtigio nanciſceris. Nec credas ſimul utriſq; intendere, mortalibus atq; diuinis. Duo nãq; habemus corruptibile, & incorruptibile, electione unius amittimus alterũ. Et quotienſcunq; unius cura remit-
Idem titur, alterius intenditur. Et ut ipſe Mercurius animũ ſapientię applicaret, remiſſa omni cura rerum inferiorũ, laborauit (ut bono authore didicimus) anteq̃ mentem conſequeretur, uiginti & ſex annis, pro ipſa conſequenda. Quam ſtatim ueri Chriſti diſcipuli conſequebantur, quãuis pro ipſa cõſequenda/paria uterq; pręcepta tradiderit. Non ne & Chriſtus docuit odiſſe corpus, & animã hanc uidelicet inferiorem & animalem? Non ne ore rotundo proteſtatus eſt nos minime poſſe duobus dominis ſeruire, Deo, & Mãmonę: ſpiritui, & carni: diuinis, & terrenis? quę omnia eodem paſſu currunt. Non ne docuit primum quęrere regnum Dei, quo adepto omnia alia cõſequũtur? Sed non poſſum (inquies) nec mentẽ hanc adipiſci, nec Chriſti, aut Sancti ſpiritus lumine perfundi, cũ iam hac noſtra infœlici tempeſtate, nõ uideantur amplius numina uerſari nobiſcũ, forſitan (ſed utinam falsò) noſtris fugata flagitiis. Reuocanda ſunt igitur pro uiribus. Quod ſi fieri nequit, audi quid dicat Hieronymus contra Ruffinũ. Quod Apoſtolis ſpiritus ſanctus ſuggeſſit, mihi ſtudio litterarũ cõparandum eſt. Litterarũ quidem, quæ exarant ea, quæ diuinis oraculis

ſuſcepta ſunt, non quæ humanis ingeniis excogitata: quia hæc non illu/
ſtrant, ſed obtenebreſcere faciunt ingenia. Quem enim docent & inſtruūt
(inquit Firmianus) qui ſeipſos nondum inſtruxerunt? Quem ſanare Lactā.
ægroti, aut regere cęci poſſunt? Huc ergo nos omnes, quibus uitæ cura
eſt, conferamus. An expectabimus donec Socrates aliquid ſciat? aut Socra.
Anaxagoras in tenebris lumen uideat? aut Democritus uirtutem de Naxa.
puteo extrahat? aut Empedocles dilatet animi ſui ſemitam? aut Arche/ Demo.
ſilas & Carneades uideant, ſentiant, & percipiant? Vox ecce de cœlo do/ Empe.
cens, & nobis ſole clarius lumen oſtendens: Quid nobis iniqui ſumus, & Arche.
ſapientiam ſuſcipere cunctamur, quam docti homines contritis in inqui/ Carne.
rendo ætatibus ſuis nunq̄ reperire potuerunt? Qui uult igitur ſapiens, ac
beatus eſſe, audiat uocem Dei, qui in ſcripturis ſanctis omnibus loquitur
eam ueritatem, quam ſolus cognouit, iter præbens, quod ſolus docuit: lu/
men oſtendens, in quod excellentiſſimum acies humanæ mentis non figi/
tur, niſi ab eo, qui lucem diffundit, expurgetur & excitetur. Omnia enim
naturæ, & Dei ſecreta in ſacris eloquiis traduntur: ea tamen lege, ut non
percipiant, niſi uere ſapientes, & colluſtrati: cæteri autem in ueſtibulo pa/
rabolis paſcuntur, & ænigmatibus. Hic erat enim mos (ut Origenes ait) Orige.
non modo chriſtianæ, & propheticæ doctrinę, ſed & philoſophię ſtuden/
tium: ut aliqua in apertum æderentur, nonnulla uero minus uulgata,
premerentur ſilentio. Erant enim qui Pythagoram publice audirent do/
centem: & qui ſeorſum inſtruerentur in his, quę (ut dicere ſolebat) digna
nequaq̄ erant, ut ad prophanas, & non dum expiatas aures peruenirent.
Erant quoq; Apoſtolo Paulo perfecti diſcipuli, inter quos ſapientiam lo/ Paulus
quebatur: & erāt communes, & nondum initiati, quibus cōciones publi/
cas, & epiſtolas exponebat. Erant inſuper Chriſto ſecretiores amici, qui/
bus ſacra, & margaritas tradebat precioſiſſimas: Et erat diſcipulorū tur/
ba, quibus in parabolis loquebatur. Ammoueat igitur uelamen ab ocu/
lis, & ad penetralia ſcripturæ ingrediatur, qui naturę, & Dei arcana di/
ſcere cupit: & ad eum terminum perfectionis deuenire, ad quem ſuapte
natura: aut diuino munere deſtinatus eſt.

An per ſenſus exteriores procedendum ſit, ut ad ipſum deueniamus terminum. Cap. X.

ET quia multi addicti ſunt corporeis ſenſibus, his naturæ ar/cana, & Dei ſacramenta, ſub uelaminibus, & ſenſibilibus ſi/gnis data ſunt. Eis autem, qui pro conſuetudine (ut inquit Apoſtolus) exercitatos ſenſus, interiores uidelicet, ad diſcre/tionem boni & mali, atq; ueri & falſi datur ſolidus cibus: & communica/tur ſapientia, quæ perfectorum eſt: & eorum, qui uſum ſenſuum exterio/

Orige. rum, in meliorem commutarunt: utentes ſcilicet interioribus, ut Origenes contra Cęlſum optime diſſerit. Sed durum hoc, & extraneum nimis ui/
Peripa. deretur Peripateticis: qui plęriſq; locis habent a ſuo Ariſtotele repetitum:
Ariſt. Nihil eſt in intellectu: quin prius fuerit in ſenſu. Quod damus his, qui ſo/lam cognitionem deductam a ſenſibus deguſtarunt: & contenti ſunt ſuo triplici modo cognoſcendi, per diffinitionem, diuiſionem, & compoſitio/nem. Sed nobis cōſtat duos alios eſſe modos intelligendi, nō tactos a prę/ceptore doctrinæ ſenſibilis. Quorum alter eſt uiſio, & clara rerum diui/narum/ & naturalium non dicam ſpeculatio, ſed contuitus, & contactus: Alter eſt ęquatio ipſius ueritatis / ab aliis expoſitę cum intellectu noſtro.
Moſes Ad primum deuenerat Moſes circa naturalia, iuxta id, quod ipſi promi/ſerat Dominus dicens. Videbis poſteriora mea, creaturas uidelicet: quæ
Peripa. reſpectu opificis, ſunt poſteriora, & effectus eius. Hinc eſt apud Peripa/teticos conſuetus loquendi modus: ꝙ arguentes ab effectu dicuntur ar/guere a poſteriori. Secundum quem modum cognoſcendi rerum opificē/
Sapiē. docemur procedere in libro ſapientię, ubi dicitur. A magnitudine ſpeciei/
Moſes & creaturę, poterit cognoſci horum creator. Et niſi Moſes rerum naturā, & conuenientiam cognouiſſet, neq; ſcite ordinaſſet arcam, & tabernacu/lum Domini: in quo triplicis mundi perfecta continebatur imago. Neq; rite applicaſſet ſacrificia: quæ exquiruntur ad Deum, & uirtutes cœleſtes placandas, & ad expiandum hominem, qui & ipſe Dei, & mundi gerit
Rabi imaginem. De quorum ſacrificiorum ſacramentis Rabi Simeon Ben Io/
Simeō chai ſuper Leuiticum/ celeberrimum, & ampliſſimum uolumen ędidit. In quo penè omniū rerū naturas diſcutit. Diuina quoq; ipſi Moſi patefecit
DEVS ille, qui ait: Oſtendam tibi omne bonum. Nec eſt aliud omne bonum, niſi illud, a quo omnia bona. Et quamuis aliquando faciem ſuam negauerit, ulteriuſq; ſit proteſtatus, ꝙ nullus uidebit faciem ſuam uiuens nihilomi/nus paulo ſuperius dicitur. Loquebatur Dominus ad Moſem facie ad fa/ciem: ſicut ſolet loqui homo ad amicum ſuū. Quę collocutio faciei ad fa/
Hebrei ciem, uidetur pręſupponere ipſius faciei uiſionem. Et (ut Hebrei dicunt) Angelus, qui loquebatur ſecum, nūcupabatur Mitatron princeps facie/rum, quia eius officium eſt introducere alios ad faciem principis. Quam
Iahac. etiā Iahacob ſe uidiſſe teſtatur, dum ait. Vidi Dominū facie ad faciē. Nec
Dauid ignorabat diuus Cithariſta Spiritu ſancto plenus, an poſſet uideri hęc Dei facies, qui toties in ſuis hymnis, de ipſa oſtendenda repetit: Oſtende inquit faciem tuam, & ſalui erimus. Et iterum: Quęrite faciem eius ſem/per/ & rurſum: Illumina ideſt illuceſcere fac faciē tuam ſuper ſeruos tuos.
Iſaias. Iſaias quoq; ait: Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum, & ele/uatum. Et ne ſit contradictio in ſacris eloquiis, breuiter dico, ꝙ Deum nō uidebit homo, niſi moriatur precioſa morte iuſtorum: de qua ſumma Ve/

ritas conſueto ſermone myſterioſo / & parabolico ait. Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet / ſine fructu uidelicet melioris hominis: Si autem mortuum fuerit / & ceſſerit homini ſpirituali/& interiori multum fructum affert, operando/uidendo / & degustando diuina. Quod aliqualiter explicans Apoſtolus inquit. Mortui eſtis/& uita ueſtra abſcondita eſt cum Chriſto. Hac igitur morte moriebantur prophetę, & amici Dei omnes/quando ingrediebantur ad illa Dei penetralia. Hac quoq; morte arreptus eſt Iohannes / quando in principio ſacratiſſimæ uiſionis ait. Fui in ſpiritu in dominica die/ quo ſubuectus/ uidit thronum Dei, & agnum, & ſeptem ſpiritus aſtantes, & omnia quæ decernebantur fieri uariis retroactis temporibus. Audiuit quoq; cantica Sanctorum, & Angelorum ad multaq; reconditiſſima ſacramenta penetrauit. De hac morte etiam meminit Paulus dicẽs: Scio hominem, in corpore ſiue extra corpus neſcio/ Deus ſcit/raptum huiuſmodi, uſq; ad tertium cœlum/& audiuit arcana Dei/quæ non licet homini loqui. Fit enim tunc ſeperatio animæ a corpore, & non corporis ab anima: quia illud uiuificatur ipſa anima, quæ nec operatur in corpore, nec uiuit in eo, niſi quatenus ipſum uiuificat. Ad hunc quoq; modũ ſciendi deuenerant Apoſtoli: & quotquot diuina illa luce, & ſpiritu omnia ſuggerẽte perfuſi ſunt, qui & ipſi hac precioſa morte emigrabãt. Cuius rei ſignum erat, quia nec mortem, nec paſſionem, nec contumeliam illatam corpori, & animali iam mortuo pertimeſcebant. Verum illa myſteria aliquibus minus/ aliquibus magis/pro illorum capacitate oſtendebantur: eſto q eadem morte arrepti fuiſſent. Alter autem modus ſciendi eſt per æquatam ueritatem cum intellectu noſtro: ſicuti æquatur clauis ſerę ſuę. Quo & ſi non pleno lumine percipimus ea, quę deponunt hi, qui ipſa ſacramenta conſpexerunt, aperitur tamen nobis porta, ut ex conformitate ueritatis perceptę, & ex lumine quod ab ipſis penetralibus apertis nos illuſtrat, certiores reddamur, q̃ ex apparentibus philoſophorum demonſtrationibus. Apparentes dixerim, quia aut nullam, aut pauciſſimas ueras fecerunt demonſtrationes in naturalibus: ſed deducuntur ex pręacceptis ab Ariſtotele, aut a quocunq; ſit/qui illa ante prędixerat. Hunc igitur modum intelligendi a Philoſophis aſſignatum: infimum omnium, & minus certum diiudico. Summũ, qui habetur in illo claro contuitu. Medium uero/quando datur nobis, ut non modo legamus, & intelligamus auribus exterioribus, ſed percipiamus melioribus ſenſibus ea, quę recondita ſunt in his, quę ſub uelaminibus tradunt hi, qui uero intuitu eadem conſpexerunt. Multi enim ſunt, de quibus ſumma Veritas inquit, q audientes non audiunt, & intelligẽtes non intelligunt. Nobis enim aliquando datur, ut clare percipiamus ueritatem e medulla ſacratum litterarum emanantem, & ut ablato uela-

CHRISTVS. Paulus. Iohã. Paulus. Philo. CHRISTVS.

mine,& reuelata facie inſpiciamus ea, quæ uulgo, & ſapientibus mundi abſcondita ſunt:& tanta certitudine, ut omnis ammoueatur perplexitas, cum ipſa percipiamus melioribus ſenſibus q̄ exterioribus.

Quod ueri & neceſſarii ſint ſenſus interiores, quibus plura & certiora percipi poſſunt q̄ per exteriores. Cap. XI.

DE iſtis igitur interioribus ſenſibus tanquā melioribus, nobis
Peripa. diſſerendum eſt:Id maxime, cum Peripatetici, qui potiſſime ſunt hac tēpeſtate prę manibus/de exterioribus pleniſſime & minutim ſcripſerint, de interioribus autem nihil/niſi ꝙ eſt ſenſus quidam communis, & phantaſia/aut imaginatio/quam locarunt in anteriori concauitate cerebri:ut ſenſatas ſpecies recipiens/diiudicaret inter ipſas, atq; expoliatas a materialibus conditionibus/eas iam depura/
Algazel tas intellectui repręſentaret:Et (ut Algazel ait) omnes ſenſus in eo con/iungerentur/& emanarent/& penderent ab ipſo ueluti partes a ſuo toto. Vel (ut alii dicunt) ipſe reſultaret ex partibus, quaſi quoddā totum in/tegrale. Aut eſt (ut ab aliis habetur) uirtus aut potentia magis ſpiritua/lis/q̄ ſenſus particulares: nihilq; ulterius de ipſis ſenſibus interioribus
Plato proceſſerunt. Verum Plato cum Mercurio, & Moſe conueniens/hominē
Mer. bifarium aſſerit in conuiuio, & utrūq; cum ſuis ſenſibus: ut habeat qua/
Moſes tuor oculos, duos ad exteriorem, alteros ad interiorem hominem perti/nentes, & totidem aures/atq; nares/manus quoq;/& pedes totidem. Duo item ora/& duplicem guſtum/& omnia deniq; geminata: Quæ in Homi/
Hiero. lia prima ſuper Canticis canticorum a Hieronymo, uel ab Origene, uel
Orige. ab eo (quicunq; fuerit) qui eam ędidit (incertus enim eſt illius author) & pręſupponūtur, & pertractātur. Vbi per multas ſcripturæ ſacrę ſentē/
Moſes tias commonemur hominem eſſe geminum. Sic enim Moſes in princi/pio geneſeos ſcripſit:maſculum & fœminam creauit eos. Nec tamen tunc fœmina producta fuit, ſed poſtea, aliis multis interſtitio illo productis. ideo exaratio illa eſt de biſario homine, quorum exterior & animalis, fœ/mineus & deterior dicitur: interior autem & melior, maſculus nūcupa/
Paulus tur. De quibus Paulus ſæpius repetens, multa docet de interiori homine ab exteriore qui corrumpitur ſegregando. De illo quoq; eſt tota decanta/tio diuini epithalamii. Non enim de oculis, naribus, ore, dentibus, mam/mis, pectore, uentre, cruribus, & cæteris membris animalis hominis con/cinitur:ſed de meliori & archetypo, ut alibi diffuſius diſſeruimus. De ſen/ſibus autem proſequentes dicimus, ꝙ eos non cognoſcunt: nec per ipſos
Idem ſenſata aliqua meliora:niſi qui habent eos (ut ait Apoſtolus) exercitatos ad diſcretionem boni & mali. Quæ diſcretio nequaq̄ fit per ſenſus exte/riores. Nam tactus confinia ſunt, calidum & frigidum, durum & molle,

aſperum & lene. Viſus uero uſq; ad colorem & lucem, & tenebras exten/
ditur. Odoratus inter odores, & fœtores diſcrimen habet. Guſtus inter
dulce & amarum: acutum & pingue: ſalſum & acre: auſterum & ſuaue:
acerbum & acidum: auditus uero ſonum tantũmodo apprehẽdit. Nullus
igitur illorum inter bonum & malum diſcretionem facit, ſed ſenſus me/
liores, quibus non tm̃ moralia/ſed ipſum Deũ percipere poſſumus, iuxta
illud Dauitici carminis, Guſtate & uidete quoniã ſuauis eſt Dominus. Et Dauid
iterum. Audiam quid loquatur in me Dominus Deus: cuius odorẽ quoq;
perſentiens interior homo, clamat in Canticis: In odorẽ unguentoꝝ tuoꝝ Canti.
currimus, exſibilabũt forſitan Peripatetici & dicẽt. Omni ſtudio, omniq; Peripa.
diligentia, naturæ humanæ ſortẽ inueſtigauimus/nec tamẽ, an ſenſus iſti
interiores ſint, percepimus, immo nec audiuimus. Non equidẽ miror, cũ
diuina & ſpiritualia huiuſmodi ſint, ut ſuperbos, & de ſeipſis præſumen/
tes irrideant: & ab ipſis penitus abſcondãtur. De quibus Plato in epiſtola Plato
ad Dionyſiũ. Quicunq; enim hęc audiunt, primo aſpectu renuunt: Poſtq̃
uero hæc bene diſcuſſa fuerint & comprobata/ conſentientes nobiſcũ ad/
inuenimus. Nulla enim ſunt quę populo, & ſolis ſenſibus exterioribus ad/
dictis, magis ridicula uideantur, nec quæ apud ingenuos, & exercitatos
magis ſuſpicienda & diuina. Quãplurimi enim fuerunt & quidem acu/
mine ingenii præclari, & optimo præditi iudicio, qui hæc prima fronte
nęnias (ut ita dicam) prorſus diiudicarent: poſtea uero ne dum aſſenti/
rent ſed ad hæc mirũimmodum anhelarent, & quæ tunc penitus pro/
babilia, ea nunc ſibi contraria uiderentur. Inter quæ illud eſt potiſſimum,
ꝗ per ſenſus exteriores totius ueritatis principium oriatur. Immo omnes
iſti ſpernẽdi ſunt, cum deuenerimus (ut docet Origenes contra Cęlſum)
ad exercitium ſenſuum interiorum quibus utimur, quando agimus cum
Deo, qui omnem captum ſenſuum exteriorũ aufugit. Nec enim (ut reor)
ſufficit ad completam beatitudinem, ut anima intelligat, & diligat Deũ:
quãuis intellectus & ratio dicantur ſecundum Ariſtotelem totus homo. Ariſto.
Nam homo completus, eſt ex anima & corpore quoddam totum reſul/
tans, omnes operationes utrorũq; ſenſuũ habens, etiam in corpore exi/
ſtens: Sed ſenſuum exteriorum in corpore, & per corpus corruptioni ob/
noxium: Interiorum autem in meliori corpore, in quod hoc corpus ani/
male mutabitur, dicẽte Apoſtolo. Seminatur quod animale, ſurget quod Paulus
ſpirituale: Seminatur in corruptione, ſurget in incorruptione: Seminatur
in ignobilitate, ſurget in gloria. Seminatur in infirmitate, ſurget in uir/
tute. At (inquies) cum ſimus in hac miſerię ualle, corpore hoc corrupti/
bili induti, non poſſumus uti ſenſibus interioribus. Audias (precor) quid Idem
Paulus ſubinferat. Si eſt (inquit) corpus animale, eſt & ſpirituale: ſicut
ſcriptũ eſt. Factus eſt primus homo, uel Adam in animam uiuentem no/

uiſſimus, uel poſterior Adam in ſpiritū uiuificantem. Primus homo de terra terrenus: ſecūdus homo de cœlo cœleſtis. Loquitur (inquies) de Chriſto. Audi quod ſequitur. Qualis terrenus, tales terreni: & qualis cœleſtis, tales cœleſtes: Igitur ſi portauimus imaginem terreni, portemus & cœleſtis.
Paulus Vtrūq; igitur ex Pauli ſententia eſſe uidetur in nobis quod, dicere minime auderem, niſi doctus ab Apoſtolo. Vnum (inquies) tantūmodo habemus corpus, quod nunc eſt corruptibile: & fiet incorruptibile per re-
Idem ſurrectionem: iuxta illud ipſius Apoſtoli. Saluatorem expectamus Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui reformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratum corpori claritatis ſuæ. Eſt ne inq̄ granum aliquando futurum herba, niſi corpus herbæ uiuēs habeat ſaltem in potentia, ut Peripatetici omnes conueniunt. Hoc enim ſurgit ex grano mortificato, & corpus noſtrum ſpirituale, in quo portamus imaginem cœleſtis, ſurgit ex corpore animali & corruptibili mortificato: uel hac communi morte, quā
Idem omnes ſuſcipiunt & comprobant: uel illa morte, de qua idem Apoſtolus:
Pſal. Mortificate membra ueſtra. Et iterum: Scriptum eſt, Propter te mortifi-
Paulus camur tota die. Et cum Corinthiis apertius ait. Semper mortificationem Ieſu Chriſti in corpore noſtro circūferentes, ut uita Ieſu manifeſtetur in corporibus noſtris. Semper enim nos qui uiuimus, in mortem tradimur propter Ieſum: ut & uita Ieſu manifeſtetur in carne noſtra mortali, de
Idem qua latius pauloante diſſeruimus. Non delirat hic Paulus, quāuis hęc deliramenta uideantur his, qui nec Chriſtum, nec uitam meliorem, nec corpus ſpirituale comprobarunt. Ecce q̄ clare loquitur, ut manifeſtetur inquiens uita Ieſu in noſtro mortali corpore. Et ne cauillentur, q͏̄ hæc ma-
Idem nifeſtatio fiet poſt reſurrectionem, audi quid dicat cum Romanis diſſerens. Conſepulti ſumus Chriſto per baptiſmū in mortem. Et ſi complantati facti ſumus ſimilitudini mortis eius, ſimul & reſurrectionis erimus: Hoc ſciētes q͏̄ uetus homo noſter ſimul crucifixus eſt, ut deſtruatur corpus peccati: & ultra non ſeruiamus peccato. Ecce q͏̄ Apoſtolus aſſerit utrūq; hominem, & ueterem qui crucifigi, & nouum qui cum Chriſto uiuere debet. Aſſerit enim corpus peccati & mortis, & ſtatim ſubinfert de
Idem corpore uitæ & gratiæ. Non regnet (inquit) peccatum in ueſtro mortali corpore: ut obediatis concupiſcentiis eius. Sed neq; exhibeatis mēbra ueſtra arma iniquitatis peccato, ſed exhibete uos Deo, tanq̄ ex mortuis uiuentes, & membra ueſtra arma iuſtitiæ Deo. Quod fieri nequit, niſi mēbra ipſa carnalia mortificata cedant membris melioris hominis. Ad quod
Idem noſter Paulus in hac uita degens, & peregrinus in hoc corpore deuenerat, dum ait. Nunc autem ſoluti ſumus a lege mortis, in qua detinebamur, ita ut ſeruiamus in nouitate ſpiritus, & non in uetuſtate litterę. Legem mortis uocabat legem ſcriptam, quę expiabat hominem animalem, & mori-

turum,ſed lex Chriſti,immo ipſe Chriſtus ſanctificat hominem ſpiritualẽ ſemper uicturum.Qui Chriſtus (ut non multo interuallo ſubnectit) ſi in uobis eſt,corpus quidem mortuum eſt propter peccatum, ſpiritus uero uiuit propter iuſtificationem: a mortuis enim uiuificabit uos,& mortalia corpora ueſtra/propter inhabitãtẽ ſpiritũ eius in uobis.Mortalia quippe corpora in melius renaſcẽtia ueluti grana pullulant, ut ſuperius explica/uimus,quod in reſurrectione fiet. Hic autem exiſtentes/præuiam quan/dam mortificationem habere poſſumus:ut cum Chriſto uiuamus in inte/riori homine/ immo ipſe uiuat in eo/ut dicebat Paulus cum Galatis. Viuo ego iam non ego, uiuit uero in me Chriſtus. Quod & nos omnes facere docuit, in Corinthiis dicens. Qui uiuunt,iam non ſibi uiuant, ſed ei,qui pro ipſis mortuus eſt & reſurrexit. Qui ergo uiuit Chriſto, aut is in quo uiuit Chriſtus,aſſumet illos meliores ſenſus/ quibus pcipere poſſit omnia, quæ Dei/& Chriſti ſunt. Nam tunc reuelata facie in eandem imaginem tranſformamur a claritate in claritatem/ ſemper uidelicet proficientes/a Domini ſpiritu deducti.Ad quod deuenerant,nõ modo prophetæ,/& pri/mi Patres noſtri/ſed & multi poſteri:ut de Benedicto, Franciſco, & aliis legimus/qui meliori uiſu contuebantur abſentia/& proſpiciebant ea,quæ latebant corporeos oculos,atq; in meliorem ſortem mutati præſentes erãt abſentibus. Sic Ambroſius Mediolani exiſtens, exequiis beati Martini affuit quę tamen Turonis fiebant. Sic Franciſcus in Arelatenſi capitulo Antonio pędicanti aſtitit,quãuis in remotis moraretur.Et aliquando ſta/tim corpus ueluti ſpiritus ad longinquas partes deducebatur, ut de Phi/lippo legimus i actibus Apoſtolicis quãdo baptizato Eunucho in Iudea: ſtatim inuentus eſt in Azoto. Vel fractis aut penetratis portis & muni/mentis cuſtodiæ liberi euadebãt,ut de Petro Exorciſta legitur,qui iubẽte Arthemio/duplicatis cathenis/& munitis clauſtris/ ex infima cuſtodia af/fuit Arthemio,& Vxori ſuæ Candidæ/albis indutus ueſtibus.Vnde harũ rerum ignari,& his non aſſueti,coacti fuerunt proni in terra exclamantes magnificare Chriſti,& Dei uirtutem: qui ſuos aſſeclas ad tam excellẽtem ſortem deduxerat.Alios q̃plurimos omitto / ad eandem ſortem deductos, ne tam multos memorando/longius progrediar/q̃ deceat.

Bñdi. Fráci. Ambr. Fráci. Philip. Actus Petrus Exor.

An ſemper Homo utatur his ſenſibus interioribus Cap. XII.

DEueniẽtes quidẽ eò, nũq̃ dimittent ſenſus, & organa homi/nis illius,qui beatificatur.Beatitudo.n.cõſiſtit in uiſione / & fruitione.Sed uiſio,eſt operatio illius uiſus/& ſenſus interio/ris. Fruitio autẽ oblectamentum uoluntatis,& omnium ip/ſorum ſenſuum interiorum.Tunc enim audiemus laudes/cantus/& ſonos eorum/de quibus dicitur. Qui habitant in domo tua in ſæcula ſęculorum

laudabunt te. Qui cantabūt plenis faucibus ſonantes in tympano, & cho/
ro, in chordis & organo, & cęteris inſtrumentis, quę commemorantur in
Dauid Dauiticis hymnis. Tunc etiam guſtabimus ſaporem uerum illius panis
Sapiē. Angelorū, uel fortium, de quo dicitur. Panem de cœlo pręſtitiſti eis, omne
delectamentum in ſe habentem, & omnis ſaporis ſuauitatem. Et tantum
comedent, ut erutent memoriam abundantię ſuauitatis illius. Tunc ſen/
tiemus in toto cœlo perfuſum odorem ſanctiſſimi nominis, de quo dici/
Canti. tur. Oleum effuſum nomen tuum, & chriſma uidelicet omni ſuauitate re/
dolens: tunc tactus & amplexus ibi dabuntur, de quibus iterum dicitur.
Eadē. Lęua eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Vt igitur
plena ſit hominis oblectatio, uigebunt ſemper ſenſus illi omnes, quibus
Deum quęſiuimus: ut in lege iubetur, quando percipitur, ut Deū ipſum
diligamus, & quęramus, non modo anima, corde, & mente, ſed omnibus
uiribus, ſi quę ſunt in homine, quibus ipſum Deum proſequi poſſimus:
ut ſicut his Deo ſeruiuimus, ſic eiſdem in ipſo Deo oblectemur. Nec qui/
dem corruptibilibus ſenſibus illic utemur: quia nihil corruptibile erit in
illis ęternis, & incorruptibilibus manſionibus. Senſibus igitur meliori/
bus in ipſo Deo, perpetuo oblectabimur.

De Hominis conuenientia cum Intelligentiis, Cœlis, & Sacris. Tonus. Tertius.

QVod ſymbolum, & quam conuenientiam habeat homo cũ Angelis. Cap. I
An homo ſit excelſior Angelis, uel ecõtrario. Cap. II.
Quę inuidia fuerit, & ſit iter Angelos & hoies. Cap. III.
An homines cum Angelis conueniant in numero. Cap. IIII.
Qua æquiſſima lance eos, qui ex ipſis præuaricati ſunt, dimiſerit in nos hoſtes. Cap. V.
Quid poſſit Homo a cœlis ſuſcipere, ut melior fiat. Cap. VI.
Vnde Cœli ſuſcipiãt fauorẽ: quẽ harmonicũ influũt. Cap. VII.
Quid habeat Homo cum ſacramentis. Cap. VIII
Quid habeat Homo cum ſacrificiis. Cap. IX.
Quid habeat Homo cum uerbis, & orationibus: quæ ipſi ſuffragantur. Cap. X.

QVOD SYMBOLVM, ET QVAM CONVENIENTIAM HABEAT HOMO CVM ANGELIS. CAP. PRIMVM.

DIſpoſito, & temperato homine, ac aſſignato modo ſui profectus, & ratione, quãtum ad gradus, & dona ipſi diſtributa, nũc percurrendum eſt, quã conuenientiam habeat cum creatis: & maxime cũ Angelis, a quibus tanq̃ ab indiuiduis totius ſui itineris comitibus, ſuſcipere ualeat profectus incrementa. Primo itaq; conueniunt diſpoſitione naturali, cũ utriq; rationis ſint participes, intelligentiæ capaces, & in eundem finem tendant, eiuſdem Domini immediati ſerui. Vtriq; item incorruptibiles & perpetui ſint, ſed Angeli æquali & continua ſucceſſione, homo autem ſecundum meliorem partem eodem modo: Paulus ſecundũ alteram uero tranſmutatione quadam, de qua dicitur. Corruptibile hoc induet incorruptionem. Potantur quoq; utriq; ex eodem Fonte, & Petra / de qua iteꝝ dicitur. Bibebant autem de ſpiritali conſequenti eos Petra, Petra autem erat Chriſtus: ipſis quidem præuiſa, nobis autem ſculpta, erecta, & immenſa aqua completa, ut de plenitudine eius omnes plene ſuſcipere poſſimus. Quia ne dum homines, ſed etiam Angeli ab ipſa Augu. hauriunt, dicente Auguſtino. Ipſum conſulunt Angeli / tanq̃ uitæ fontem. Petrus In eum quoq; (ut inquit Petrus) deſiderant Angeli proſpicere: ut uidelicet ſemper hauriant pro ſe, & pro nobis, quoꝝ curam habent / quouſq; ſumus, hoc corporeo carcere detruſi. Et quãuis ſpecie dicantur differre ab hominibus, non minus tamen ipſis conueniunt, q̃ ii cũ equis, quibus inſident, & paruo freno eos deducunt ad libitum / atq; modico calcarium tactu / uel corporis geſtu impellunt: & inſtruũt, prudẽtiã quandã ad pagendum iter eis ingerentes. Neq; minorẽ cõuenientiã habent cũ hominibus, q̃ ipſi cũ auibus / quas inſtruũt, uel ad uenationem, uel ad cantũ, & ad ſermones humanos effingendos. Sic ipſi nobis prę́ſidentes regũt, impellunt, Adam & inſtruũt, ut capiamus prędã cœleſtiũ, & ut diuina eloquia reportemus Sem plus minus ue pro noſtra capacitate, & pro diligentia quã exhibemus, ut Abra. ipſos audiamus / & nobis reddamus domeſticos. Hinc ãtiqui patres omni Iſahac diligentia ſtuduerũt ipſis adhęrere / & domeſticũ cũ eis habere cõſortium. Iaha. Sic.n. (ut in antiqſſimis hebreoꝝ monumẽtis reperi) Adam familiarẽ cõ Ioſeph ſuetudinẽ habuit cũ Angelo Raziele: Sem filius Noe / cũ Iophiele: Abra Moſes ham aũt habuit domeſticũ Zadchiel: Iſahac, & Iahacob Peliel: Ioſeph Ga Elias briel: Moſes Mitatron: Elias Maltiel. Et in euãgelica familia Petrus habe Petrus bat Angelũ nõ tñ ſibi, ſed aliis amicis domeſticũ, Adeo ut quũ Petrus de

carcere ueniſſet ad domũ Marię eius hoſpitis pulſans/ipſa cũ cęteris ami cis cõſciis eius cõſuetudinis, quã habebat Petrus cũ Angelo, dixerint: An gelus ipſius eſt. Sic Ioãnes Angelũ habuit, qui oſtenderet, & doceret cũ ſa cramenta celeberrimę uiſionis. Sic Cecilia Angelũ habuit, quẽ marito, & Leuiro oſtenderet. Sic Agnes cũ ſenſibilem habuit Angelũ, ut etiã in lu panari ipſam cuſtodiret. Et multi alii Angelos habuerũt familiares cuſto des, quos cõmemorare non patitur hæc breuis rerũ perſtrictio. Ex ſacris quoq; litteris habemus, unũquéq; ſuũ Angelũ habere cuſtodẽ, q̃uis eius domeſtica conſuetudine non perfruatur, quia hoc paucis & mundiſſimis datũ eſt. Ii autem ſymbolũ & cõuenientiã, quã habemus cũ ipſis, & q̃ ſit iucũda, & proficua nobis eorũ conſuetudo, cognoſcentes, ſemper eorũ pro curarũt fauorem, eos ſibi pro uirili ſua aſciſcentes amicos, ut iam nobis Franciſcus poſitus ſit in exemplar. Hic.n.quadrageſimã beati Michaelis Archangeli arcto ieiunio, & accurata diligentia celebrabat: loca quoq; eli gebat, in quibus eos magis propitios exiſtimabat, locũ uidelicet Sanctæ Marię de Angelis, Aluernę montẽ Angelis (ut fertur) peculiariter dedi catũ. Quod obſeruant, & procurant qui ſpiritualia ſapiunt, & quibus ali qualiter notus eſt ordo rerũ in Deum/a quo proceſſerunt. Is.n.eſt, ut quæ inferiorẽ locũ poſſident / per intermedia in ſupremũ deducantur.

Iohan.
Cecilia
Agnes
Franci.

An homo ſit excęlſior Angelis, uel econtrario. Cap. II.

ET quia diximus hominẽ tanq̃ inferiorem deduci in Deum per Angelum/prętermittendã hic minime cenſeo diſcuſſio nem, an nobilior ſit Angelus nobis pręſidens, ſeu miniſtrãs, an homo ab ipſo cuſtoditus, & miniſteriũ ſuſcipiẽs. Vide tur enim anguſtare illa omnibus nota ſentẽtia in Dauitico carmine/quã, cũ de homine agitur, pręcinit uates. Minuiſti eũ paulominus ab Ange lis. Necnon ea, quę dicuntur ab Auguſtino / ꝙ Angelum fecit prope ſe, tanq̃ digniorem, & excellentiorẽ cęteris rebus ab ipſo perpetratis. Nam quę magis appropinquant primę cauſę & perfectiſſimæ, perfectiora eſſe uidentur. Et cum iterum Angeli ſint ſupra tempus, & ęuiternitate qua dam producti, atq; ſemoti ab aggrauante materia, uidentur nobiliores. Addunt aliqui, ꝙ Angelus, quia intellectualis, cenſeatur dignior homine qui rationalis eſt. Et comprobare conantur Ezechielis oraculo, quo di citur: Tu ſignaculum ſimilitudinis. Quibus uerbis (ut aliqui exponunt) uidetur aliquid magis tribui Angelo q̃ homini, qui ad imaginem Dei fa ctus eſt. Ii enim iudicant aliquid perfectius innui per ſignaculum ſimili tudinis, q̃ per imaginem. Quibus ex aduerſo ſtãtes/ ab infallibili Veritate ſumimus maiorem eſſe qui recumbit, q̃ qui miniſtrat. Sed de Angelis in quit Paulus: Omnes ſunt adminiſtratorii Spiritus, non tñ quidem Dei,

Dauid
Augu.
Ezechi.
CHRI STVS.
Paulus

ſed etiam hominū:unde ſequitur. Miſſi propter eos,qui hęreditatem ca/ piunt ſalutis. Dicunt aliqui, ꝙ Angeli miniſtrant nobis, non tanq̄ nobi/ lioribus, ſed tanq̄ infirmis,& ipſoꝝ egentibus pręſidio. Quibus dicimus, ꝙ Angeli deportauerunt in ſinū Abrahę animā Lazari,non infirmam, ſed ſolutam a corpore & colluſtratam. Et quāuis puer indigeat aliquando ducatu pędagogi, tamen maior eſt pędagogo,breui poſſeſſurus regnum. Nos autem,quibus ſeruiunt Angeli,poſſeſſuri ſumus paratū nobis, non Angelis regnū a conſtitutione mundi. Vnde & noſtra conditio,melior q̄ conditio Angelorum concluditur. Quod etiā declarat productionis ordo: Nam ultimū Dei opus fuit homo:qui primus & excellentior erat in di/ uina mente,ex cōmuni Philoſophoꝝ ſententia,qua dicitur. Quod eſt pri/ mū in intentione,eſt ultimū in executione. Homo autem fuit extremum Dei opus,inductus in hunc mundū, tanq̄ eius antiſtes, ueluti in domum iam fabricatam,& paratam. Cū inſuper Chriſtus homo habeatur Ange/ lis nobilior,concludere poſſumus naturam humanā nobiliorem,per illud Ariſtotelicū ab omnibus admiſſum. Cum optimū in hoc genere ſit me/ lius optimo illius generis, hoc genus eſt illo nobilius. Et niſi Chriſtus, & Beata Virgo nobiliores eſſent q̄ Angeli,nunq̄ potuiſſent eorum choros,& gradus tranſcendere. Sed de Chriſto inquit Paulus. Tanto melior Ange/ lis effectus,quanto differentius prę illis nomen hęreditauit. Sed omiſſis q̄ pluribus,quę ad ſaluandam opinionem ſuam/de nobilitate Angeloꝝ ad/ ducuntur ab aliquibus,unū ſoluam eoꝝ potiſſimū robur, ꝙ uidelicet ani ma Chriſti fuerit nobilior per gratiā, eſto ꝙ per naturam fuerit inferior. Quod quidem ſi bene perpendatur,multū a ueritate diſtare uidebitur:cū dona gratuita (ut ſupra explicauimus) dentur ſecundū diſpoſitiones na turæ. Et ponderetur (quæſo) illud Apoſtoli,ꝙ tanto melior ſit Angelis, quanto dignius cōſequutus eſt nomen. Quod utiq; nomen,non a caſu,& improprie impoſitū fuit,ſicut noſtra quotidie imponūtur:ſed conuenien/ tiſſimū nominato/atq; fabricatum in Sanctiſſimę Trinitatis collegio:ubi & gradus reꝝ,& proprietates omnes,etiā indiuiduales cognoſcūtur. Et ſi Adam paruo lumine impartito,nouit imponere nomina rebus ſecundū illaꝝ proprietatem:non ne melius nouit Sanctiſſima trinitas,& origo to/ tius luminis? Ab hac enim deſtinatus fuit Gabriel nūtiaturus uirgini par tum,cū mandato de nomine imponendo Filio,cuius cōceptū denuntia/ bat. Curauit quoq; Deus addere nomini Abrahę characterem unū,ut no minato accōmodatius foret. Quid credimus de nomine impoſito filio,& Chriſto homini,quē prę omnibus dilexit & honorauit? Si igit' huic dedit nomē honoratius q̄ Angelis:fecit & ipſum nominatū honorabiliorē. Nō quidē dicā ſecūdū diuinitatē, quia nō digne ipſi cōpararentur Angeli,cū infinitate,& imenſo interuallo eos excedat. Adeo ut ſecundū illam nulla

Philo.

Paulus

poſſit eſſe comparatio. Reliquum igitur eſt, ut Chriſtus homo honoratior ſit, ſicut & nomen differentius hęreditauit. Addam & unũ, quod ualde explicat hominis nobilitatẽ: quia continet in ſe mũdi machinã, Angelos, & Archetypum, ut ſupra explicauimus, ideo habet expreſſiorẽ imaginem Dei, in quo ſua pulcherrima nota relucent omnia. Nec urget ſententia illa prophetica, qua dicitur, hominẽ paulominus ab Angelis minoratũ cũ in ueritate litterę hẽatur וַתְּחַסְּרֵהוּ מְעַט מֵאֱלֹהִים uatechaſrehu mehat meelohim. Quod ad uerbum ſi traducatur, habet: Minuiſti eum aliquantulũ, uel paulominus a Deo: Elohim enim Deũ ſignificat, quãuis aliquando Angelos, & aliquando iudices: ſed in hoc loco (ut cõmuniter ſentiunt ſapientes hebrei) ſignificat Deũ. Quod innuitur ex uerbis, quæ immediate ſequuntur: Et conſtituiſti eum ſuper opera manuũ tuarum. Non igitur homo eſt inferior Angelis, quia & ipſi ſunt opera manuum Dei: Et quanti ipſe Deus fecerit hominẽ, Paulus innuit, dum ait: Nuſq̃ Angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ, tanq̃ uidelicet magis unibile, q̃ Angeli. Vlterius procedunt ſecretiores Theologi, explanantes illud מְעַט per numeros: Nam litterę illę reddunt, 119: מ.m. dat.40: ט.9: ע.70: qui numeri ſimul iuncti reddunt. 119. Vbi habetur unum centenarium, unum denarium, & totus numerus / uſq; ad ipſum denarium excluſiue. Quod magnum myſterium eſt, reconditurq; apud eos, qui ſciunt artem numerorum diuinorum, & naturalium, de quibus fari in præſenti non licet. Ad Auguſtinum autem dicentem, q; Deus fecit Angelum prope ſe digniorem, & perfectiorem. Verum eſt quo ad actum immediatum, cũ quo tamen poteſt ſtare, q; homo ſit factus potentia nobilior, aliquando reducendus ad actum: & tunc homo ſuo completo curriculo apparebit nobilior, qui dum ſub pędagogo erat, ignobilior uidebatur. Idem dicemus ad id, quod dictum fuit de Angelis exiſtentibus ſupra tempus, quia & homines erunt ſupra tempus, quando æterna beatitudine perfruentur. Quod autem quarto loco adducitur, Angelum eſſe intellectiuum, & hominem rationalem, nihil eſt: cũ & homo ſit intellectualis, ut conſentit Ariſtoteles dicens. Homo eſt potiſſime intellectus, & ratio. Nec Regius Vates, niſi ſenſiſſet ſe capacem intellectus, toties repeteret. Da mihi intellectum. Et ſumma Veritas quaſi exprobrans diſcipulos inquit. Adhuc & uos ſine intellectu eſtis. Eſt enim triplex intellectus, diuinus & purus: item ſeperatus, & Angelicus: inſuper mixtus, & humanus. Cum autem hic ſolutus erit a corporeis ligaminibus, non ſolum attinget ad intellectum Angelicum, ſed ipſum tranſcendens ad diuinum applicabit, cum ipſo uniendus / fœlicius q̃ Angelus: ut multæ ſententiæ ſacræ ſcripturæ reſonant. In quibus habemus, q; homo efficitur filius Dei: transformaturq; in eandem imaginem, quæ eſt Deus, & cum ipſo

Paulus

Ariſto.
Dauid
CHRISTVS.

unitur: quæ de Angelis, nuſquã leguntur. Illud quoq; de ſignaculo, uel ſigillo ex ſeipſo corruit. In hebreo enim habetur אַתָּה חוֹתֵם תַּבְנִית atah chotem tabnit, ideſt, tu ſigillum ſimilitudinis. Nec aliquando reperi, ꝙ
Augu. ſigillum aut ſignaculum, dicat aliquid maius, q̄ imago. Bene dicit Auguſtinus, imaginem Dei eſſe in homine tanq̄ in ſigillo, in Chriſto uero/ tanquã in filio. In quã imaginem datur nobis aliquando tranſformari, remanentibus Angelis cũ imagine ſigilli/ quæ inferior eſt. Vel ſi dicatur, ꝙ Angelus eſt ſigillum imaginis, hoc nihil ad rem/ cũ ſemper ſigillatum ſit nobilius q̄ ſigillum: Nihil igitur nobilitatis arguit ſigillum in Angelo. Homo itaq; reſtat nobilior, cui Angelus ſeruit, & de eius profectu lętatẽ: ut ex Euangelio didicimus: & aliqd utilitatis reportat, cũ omne agens agat propter finem, utilem utiq; & delectabilem, niſi ſit error in operante. Sed cum Angelus non decipiatur, habet illum finem utilem, quẽ Deus nouit, & cui uoluerit Deus reuelare.

Quæ inuidia fuerit & ſit inter Angelos / & homines. Cap. III.

CVm aũt uiderit Angelus expreſſiorem imaginẽ, & maiorẽ perfectionem in homine, q̄ in ſeipſo, hinc forſitan ſumpſit, unde ei inuideret. Nam inuidia eſt triſtitia de bono alieno, cũ deſiderio aut priuandi habentem illud bonũ/aut ſuper/
Sapiẽ. excedendi ipſum. Hac igitur inuidia (ut inquit ſapiens) mors introiuit in orbem terrarũ: quia Angelus mortis ſeduxit, & ſubiecit hominẽ / inferens ei mortẽ, ne perueniret ad eam ſortem/ a qua ipſe expulſus erat. Nec opinandũ eſt Angelum inuidiſſe Deo / qui adeo eleuatus eſt in immenſum / ut nullus ſit homini, aut Angelo locus æmulandi ipſum. Verũ cognouit gradũ hominis, perfectiſſimũq; finem ipſi conſtitutum, & impe/
Paulus rium quod unus homo cõſequuturus erat. Et id, quando (ut inquit Paulus) Deus Pater introduxit eum, primogenitum in orbem terræ, dicens. Et adorent eũ omnes Angeli eius. Vidit inſuper unde hic originem tra/
Iohã. heret, & futurum ortum eius, ut Iohãnes in Apocalypſi perhibet, dicens. Signum magnũ apparuit in cœlo. Mulier amicta ſole diuinitatis, & ſuperioris pulchritudinis/ & luna luminis/ & decoris naturalis ſub pedibus eius. Et in capite eius corona duodecim ſtellarum, ideſt omniũ gratiarum, & munerum, cum cœleſtia omnia diuidantur per duodenarium. Et in utero habens, clamabat parturiens, non quidẽ uoce doloris/ſed exultationis, aut terroris, quẽ incutere debebat naſciturus omnibus poteſtatibus, & uirtutibus mũdi: unde ſequitẽ. Et hęc peperit filiũ, qui recturus erat
Pſal. gentes in uirga ferrea: iuxta illud pſalmi. Dominus dixit ad me, Filius meus es tu/ego hodie genui te. Poſtula a me, & dabo tibi gẽtes in hęreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ. Et reges eos in uirga

ferrea.Hinc timens/& inuidens draco magnus,ſtetit ante mulierem,quæ
erat paritura,ut deuoraret filiũ eius. Et hinc ortũ eſt prœlium magnũ in
cœlo:Michael, & Angeli eius prœliabantur cũ dracone & angelis eius:
ſed iſti non pręualuerunt,neq; locus eoꝝ inuentus eſt amplius in cœlo.Et
ne quis dubitaret, qs eſſet hic draco,ſubinfert. Et proiectus eſt draco ille
magnus,qui eſt diabolus:& ſathanas.Et cũ hic filius non ſolum recturus
eſſet mundum in uirga ferrea,ſed exaltatus trahere deberet ad ſe omnia,
maxime fratres ſuos, & electos:ideo inuidia agitatus omnibus nobis inſi
diabatur.Aegre enim tulit,& erubuit,ꝙ homo terreno corpore prępedi/
tus,obtineret quod ipſe pdidit,& uinceret pugnã, in qua ipſe ſuccubuit.
Vtriſq; enim data fuit pugna:quia non debet coronari, qui nõ certat le/
gitime. Vtriſq; quoq; indictũ eſt pręceptũ,cuius tranſgreſſio peccatũ eſt:
ut Paulus pluries cũ Romanis repetit dicens. Sublata lege,tollitur pec/ Paulus
catũ.Et ſi lex non eſſet,peccatũ nõ imputaretur. Lex itaq; data fuit An/
gelis:ut adorarent Dei primogenitum:Lex data fuit homini,ne comede/
ret.i.ne ęmularetur lignũ ſcientię boni & mali, quod Chriſtus eſt,ut ſu/
pra explicauimus. Sed uterq; tranſgreſſus eſt pręceptũ:ille nõ reuerendo
Dei pręcipuũ filium:hic ęmulando eius gradum,ipſi particulariter inter/
dictum.Huc conueniũt nonnulli ſapientes,Bernardus pręcipue,qui Dei Bernar.
contemplatione edoctus,dum exponit illud Ionę, propter me uenit hæc
tempeſtas,inquit.Verbũ eſt filii dicẽtis. Propter me uenit tempeſtas hæc
in Angelis,& primis parentibus: In illis, quia nolebant eum in Dominũ
ſuſcipere:In iſtis,quia ęmulabantur ſapientiam,uel gradum ipſius Chri/
ſti:Quod iſti fecerunt ſuaſu illius,qui primo præuaricatus eſt.Qui caſum
hominis procurauit,ut ſocios haberet contumelię,& pœnaꝝ:& ut homi/
nem abduceret ab illa fœlicitate,quã ipſe adipiſci nõ poterat.

An homines cũ Angelis conueniant in numero. Cap. IIII.

NEc tantũ multa natura conueniunt Angeli, & homines:ſed
etiã numero,ut aliqui autumant dicentes, ꝙ tot ſaluabũtur
homines/ quot ruerunt Angeli,ut impleant illas euacuatas
ſedes:& tot damnabuntur/quot cũ Michaele pręualuerunt
contra ſerpentẽ,& rebellantes,ut omniũ ſumma ſit ęqualis. Hoc nõ ad/
mitterent Peripatetici , qui tot tantũmodo rentur intelligẽtias quot or/ Peripa.
bes,exiſtimantes ociari intellectuales illas uirtutes,& deficere a ſua perfe/
ctione,ſi non habeant ſuum,quẽ moueant,orbem.Et quia ueteres Aſtro/ Aſtro.
nomi quinq; ſupra quinquaginta aſſerebãt motus ,hinc totidem admitte
bant intelligentias. Sed dicant (quæſo) iſti ſapientes . Cur Deo non eſt
tanta cura de rationali,ſicut de æthera,creatura. Si.n. unicuiq; cęlo,aut
orbi particulari,ſuam aſſignauit intelligentiam mouentẽ,& moderãtem,
cur homines

cur homines ſine auriga reliquit? Nec enim iſti minus indigent ductore q̃ orbes/tam in infantilibus annis,in quibus nec prudẽtia,nec ſolertia,nec ingenium adeſt:q̃ in prouecta ętate/ in qua nauigant hoc tenebroſum/& Auero. periculoſiſſimũ mare/caſibus innumerabilibus expoſitũ. Et ſi aliqui Arabo adhęrentes dicant, ſufficit ille unicus intellectus omnia colluſtrans/& dirigens/dicemus.Cur ſaltem hominum cõgeriei,quam uult ueluti organi fiſtulas unico flatu perflatas repleri,eius gubernatricem intelligentiam non aſſignauit? Forte enim uult eundem eſſe intellectum illuſtrantem/dirigentem/atq; mouentem.Sed adducta exempla de fiſtula/& organo/obuiant,ubi aliunde flatus perſonans/aliunde manus mouens accedit.Et ne uideamur faceto exemplo/ ſolidum (ut aiunt) philoſophum uelle concutere,adducamus & inuictiſſimas rationes paucas tamen de multis. Placet quod aliqui adducunt, ad probandam intelligentiarum numeroſitatem.Ii enim ordinem pręſupponunt,ſine quo uniuerſum ſtare nequit: & hunc triplicem,ad eſſe uidelicet,ad operationem, & ad finem.Vel ad ſuperiora,inferiora,& æqualia, maxime quando intermedia ordinata ſunt. Quę enim gloria Ducis ſi oblito Imperatore ſeu Rege,tantũmodo reſpiciat ad milites? Quid Epiſcopus agit cum clero,poſthabito ſummo Pontifice,aut Chriſto, quẽ repręſentat? Et quis ſapiens excogitabit aliquãdo mentes illas cœleſtes,in cœlorum reuolutione adeo occupatas,ut ad nihil aliud aſpiciant? Aut etiam (ut aliqui uolunt) in influentia, & generatione inferiorum beentur,& non potius in Opifice,a quo ſuſcipiũt: unde Ariſto. influant? Id maxime cum ipſe Ariſtoteles doceat, ꝙ ſi anima moueretur continue,nunq̃ beatam uitam conſequeretur: quia ipſa beata uita eſt potius in quiete,q̃ in motu actiuo,uel paſſiuo. Eſt igitur ordo intelligentiarum non ſolum ad cœlos,quos mouent,& ad ſeipſas mouentes ad inuicem,ſed ad Deum a quo ſuſcipiunt, unde moueant,& in quo beentur. Hinc earum numerus non eſt ſupputandus a ſphęris,quas mouent, ſed a miniſterio,quod Deo exhibẽt,in ampliſſima curia,& in tota machina: Daniel prout magnificentia illa Dei immenſa exquiritur. Daniel, non ſecundũ quod imaginabatur,ſed pro ut uiderat,aſſerit dicens.Millia millium miniſtrabant ei,& decies centena millia aſſiſtebãt ei. Quem numerum maximum omnium ſumit propheta,potius ad innuendam,q̃ ad determinãdam eorum multitudinem:quę nobis inexplicabilis eſt, quãuis Deo per Peripa. fectiſſime cognita.Hinc melius,q̃ Peripatetici docent Pythagorei, maxi Pytha. me Hierocles, cuilibet ſphęrę,& ſigno,tanq̃ in ſubſelliis & corticibus, aut Hiero. ueſtibulis ſummi Principis inſidere multos Angelicos miniſtros.Conſen Arabes tiunt Arabes, qui in eorum Theologia habent ad uerbum: Tot in uno quoq; cœlorũ habentur Angeli, quot numerare poteſt nullus, niſi ſolus Aegyp. Deus.Aegyptii autem (ut Iamblicus ſcribit) cum Dionyſio noſtro cõ

ſentiunt, diſtinguentes Angelorum ordines, & cuilibet ordini ꝙ plurimos aſſignantes, numero quidem (ut Auguſtinus ait) omnem noſtrum computum tranſcendente. Nec aliter exquirebat tam ampla, & immenſa curia, & ſumma Dei magnificẽtia. Sicut igitur numerus Angelorum, ſic & hominũ eſt nobis incognitus: & is quem ſupputare nemo poteſt / niſi qui numerat multitudinem ſtellarum, & omnibus eis nomina uocat. Sed generali comparatione Auguſtinus in Enchiridio uidetur pręferre numerũ electorum hominum, numero eorum qui ceciderunt / quãuis dubius loquatur dicens. Superna Ieruſalem mater noſtra / ciuitas Dei nulla ciuium ſuorum numeroſitate fraudabitur / aut uberiori etiã copia fortaſſe regnabit. Neq; enim numerum aut ſanctoꝝ hominum / aut immundorum dæmonum nouimus / in quorum locum ſuccedẽtes filii catholicę matris / ſine ullo termino permanebunt. Moſes autem utriuſq; familiæ / Angelicæ, & humanæ numerum coęquare uidetur dicens. Conſtituiſti terminos populorum / iuxta numerum filiorum iſrael ideſt principantium, aut recte incedentium ſub Deo: Populos enim homines / & filios Iſrael, Angelos (ut non nullis placet) rite interpretari poſſumus: Qui & pro Angelis aſſumũtur / & pro electis, qui erũt ſicut Angeli Dei / de quibus dicitur. Non ueni, niſi ad oues quæ perierant domus Iſrael / ideſt ad omnes ſaluandos, qui ex quacunq; familia ſint / dicuntur filii Iſrael rationibus ſuis pro tempore prætermittendis. Iambli. Diony. Augu. Moſes

Qua ęquiſſima lance eos / qui ex ipſis pręuaricati ſunt / dimiſerit in nos hoſtes. Cap. V.

ET ſicut ex eis, qui fideles ſunt, unicuiq; proprius deputatus eſt cuſtos / ita ex rebellibus aliquis dimittitur hoſtis / ut inde, non ignominiam & damnum / ſed lucrum & gloriam reportemus. Vnde iniuſte conqueritur de his aſſignatis hoſtibus humanũ genus: id maxime, cũ ęqua lance, & cõpenſato nobiſcum agone colluctent. Non enim (inquit Paulus) permittit uos Deus tentari ſuper id, quod poteſtis, ſed facit cũ tentatione prouentum. Vbi Origenes: Niſi ęqualis fuerit concertantiũ uirtus / non erit iuxta palmã uincentis. Ideo ii, qui in Agonibus pręſunt, eos, qui ad certamen ueniunt, non utcunq; fortuito inter ſe ſinunt inire certamina / ſed diligenti examinatione, prout uel corpora uiderint, uel ętatem, ęquiſſima comparatione iungentes hunc cũ illo, hac lege, & edicto, ut uincens ſit dominus, uictus autem ſeruus, iuxta illud Petri. A quo qui ſuperatus eſt, eius ſeruus eſt. Et uictus diabolus / atq; ſubiectus, ueluti ueſpa fracto aculeo (ut a fide dignis habui) alium ultra moleſtare nequit. Fauet Origenes dicens. Puto ſane, quia ſancti repugnantes aduerſus iſtos hoſtes, & uincentes, minuant exercitum dęmonum, ne ultra fas ſit illi, qui ab aliquo ſuperatus eſt, alterum impugnare. Pugnat Paulus Orige. Petrus Orige.

itaq; contra nos hoſtis, pugnatq; nobiſcũ genius / & cuſtos noſter contra ipſum hoſtem:ut eadem ſit pugna carnis,& ſpiritus:& ea quæ eſt diaboli pręſidentis carni,& pruritui eius/cum Angelo corroborãte ſpiritũ. Vnde in certamine illo magno, Michael pugnabat pro Principe,& Angeli eius pro militibus ipſius. Draco autem pugnabat cõtra ipſum Principem generis humani,& Principem Angelorum pro eodem pugnantem. Satellites autem eius cõtra milites Principis/ & Angelos eorum:ut ſemper ęqua ſit pugna Principis contra Principem , & militum contra milites. Homo igitur inter iſtos concertantes medius cui uult uictoriã pręſtat/ atq; ipſam

Hiero. conſequitur: ut bene dicat Hieronymus. Debilis eſt hoſtis/qui non uincit niſi uolentem. Quicquid enim magni prędicatur de hoſte, q̃ aſtutiſſimus ſit/& ueluti ſerpens inſidians/aut furiat tanq̃ leo rugiens/& ſint ipſi nomina mille,quia mille nocendi artes/ tamen hęc omnia ęquilibrata ſunt cum uirtute/prudentia/& ſagacitate cuſtodis noſtri , atq; diuini ſplendoris nos confouentis/& auxiliantis contra hoſpitem tenebrarum . Et niſi ſponte ſe dedat homo/pręualent Angeli uitę/& lucis/ contra Angelos mortis/& te-

Barna. Orige. nebrarum. Duę nãq; ſunt uię (inquit Barnabas apud Origenem in periarchon)nobis propoſitę,altera lucis,& altera tenebrarũ : per illã autem nos conducere ſtudet Angelus lucis / per hanc autem Angelus obſcuritatis/ &

Eccleſi. Sathanas. Quę uię in Eccleſiaſtico dicuntur uita,& mors:malum,& bonum . Hominem uero reliquit in manu conſilii ſui / licet ad utrunq; habeat ductores,& ſuggeſtores. Sed audiendus eſt lucis Angelus/ cum quo habemus ſymbolum/& amicitiam:& refellẽdus eſt ille, inter quem & nos ab initio poſitę ſunt inimicitię implacabiles,& acerrimę:ut animus & ſpiritus noſter ſemper horreſcat / & conturbentur omnia quę in nobis ſunt/ quando ipſum ſentimus/maxime in tenebris/in quibus uires aſſumit non modicas.

Quid poſſit Homo a cœlis ſuſcipere,ut melior fiat. Cap. VI.

NOn ea tantum,quæ de conuenientia hominis cum cœlis,& de ſuſcipienda ab eis ſanitate,dicta ſint,ſed etiã quid utilitatis ab eis hauriat,ut melior fiat, percurrendum eſt . Haurit enim primo lucem,quæ tenebras,& male operantes fugat:

Daniel ut in Prophetico carmine dicitur . Ortus eſt ſol,& congregati ſunt , & in cubiculis ſuis collocabuntur. Habet enim hęc lux ſimulachrum quoddã,

CHRISTVS. & uehiculum numinis,& lucis illius,qui ait . Ego ſum lux mundi . Dum lucem habetis,ambulate in luce,ne tenebræ uos comprehendant. Et ſicut principes tenẽbrarum in tenebris ipſis robuſtiores fiunt:ſic & Angeli lucis nobis fauentes,uirium incremẽta ſuſcipiunt a luce, non modo diuina, ſed ſolari,& cœleſti:per quam etiam illa diuina,& ſuprema lux ſplende-

ſcens, uirtutem quandam cœlis, & per ipſos inferioribus influit. A Patre enim luminum, a quo omne datum optimum, & uenit, & eſſe, & motus, & generatio, & omnis operans uirtus, tam in cœlis, q̃ in elementis/ plantis/animantibus/& hominibus. Sed illa omnia per cœlos, tanq̃ per media / & inſtrumenta/fomenta quædam ſuſcipiũt, quæ naturalia dona dicuntur. Homines autem ultra hæc, ſuſcipiũt unde mores uarios/& uitam multigenam componãt: ut Aſtronomi omnes paſſim aſſerunt/decernentes hunc benignum ex Ioue, illum impetuoſum ex Marte, alium ſplendidum a ſole, & huiuſmodi multa, de quibus aliqua ſupra tetigimus, & ipſi Aſtronomi immenſa compleuere uolumina. Id autem fit, ſiue per diſpoſitionem tentorii, ſiue per uim quandã, quæ ab intelligentiis proueniẽs, per cœloſq; penetrans, peruenit nõ tantum ad corpora noſtra, ſed ad interiora ſpiritus, a ſpiritibus proueniens. Suſcipimus quoq; maximã uim a cõcentu cœlorum, qui nos ad cõcinnandos mores diſponũt: niſi mala noſtra diſpoſitione obuiantes, concentum in perſtrepentem ſonũ conuertamus. De quo concentu cœlorum influentium in nos cõſonantiſſimos influxus loquuntur Pythagoras, & Plato, maxime in Republica: Quem Cicero in libro ſub eodẽ titulo ſequitur: Sed Macrobius in primo de ſomnio Scipionis, eorum dicta reſumẽs inquit. Cum cœlum intuerer ſtupens, Is (inquam) eſt, qui complet aures meas, tantus & tã dulcis ſonus. Hic (inquit) ille eſt, qui interuallis imparibus, ſed tamen pro rata parte ratione diſtinctis, impulſu, & motu ipſorum orbium conficitur: & acuta cum grauibus temperans, uarios æqualiter concentus efficit. Stelliferum enim cœlum, cuius conuerſio excitatior eſt, acutiorem facit ſonum, grauiſſimus autem lunaris, motu uidelicet uiolẽto, quo ſuperior orbis uelocius mouetur. Sed motu proprio inferior uelocior eſt, & acutior: ſuperior autem, tardior & grauior. Quę concentio pulcherrima quidem eſt, & ſua reciprocatione ſuauiſſima: adeo ut cantus nullus ſuauior ſit, q̃ hic, qui ex numeris, & menſuris ad inſtar ſphęrarum motus deductus eſt: ut clare comprobauimus. Nec minor concentus eſt in ſignis ſtelliferi cœli: quibus (ut Plato ait) prępoſitę ſunt Sirenes, quę cantus dicuntur, eo q; præſidentes illi, reddunt influxus concinnos.

Astro. Pytha. Plato Cicero Macro. Plato

Vnde Cœli ſuſcipiant fauorẽ, quẽ harmonicũ influũt. Cap. VII.

QVae autem ſint illę Sirenes tacuit Plato, ſed ex ſcriptura ſacra (ni fallor) diſcere poſſumus. Hęc enim perhibet (ut in Apocalypſi legimus) duodecim Angelos pręſidere duodecim portis illius cœleſtis ciuitatis: qui ſummo & indefeſſo concentu gyrant, & influunt in portas illas, quę (ut Academicis placet) ſigna ſunt ſtelliferi cœli: quoq; Capricornus, eſt porta aſcenſus præcipua,

Idem Apoca.

& cancer deſcenſus: cætera autem cum alterutro illorum conueniunt. In hęc autem ſigna gyrãtes influunt multigeni Angeli (ſub illis tamen duodecim Principibus ordinati) cum influxũ multiplicem, & ſuauiſſimum, atq; omnimoda concinnitate plenum, quem a diuino nomine ſuſcipiunt,

Hebrei duodecies reuoluto: ut Hebrei pro cõſtanti habent. De quo Iohannes ibi/

Iohan. dem: Et in fundamentis illius ciuitatis nomina duodecim Apoſtolorum, & Agni. Nec enim Agnus habet duodecim nomina: ſed nomen illud magnum (ut ſuperius diximus) in quo tantũmodo oportet homines ſaluos fieri. Salutem itaq; in hoc nomine conſequimur per Chriſtum, qui ipſum nomen hęreditauit: & hanc per Angelos, per cœlos, & per quãcunq; creaturam: quia omnia diligentibus Deum cooperantur in bonum his, qui ſecundum propoſitum uocati ſunt Sancti. His enim & cœlorum influxus, & Angelorum uirtus, & creatura omnis fauet, ſicuti econuerſo eadem om/

Sapiẽ. nis creatura ſeſe armat ad debellandos inimicos Dei, ut in libro Sapientiæ legimus. Meminit etiam Iohãnes de ſeptem ſpiritibus, qui ante thronum Dei ſunt, quos præſidere ſeptem planetis plærique affirmant. Vnde

Merc. Mercurius hos uocat ſeptem gubernatores, quia uidelicet per ſeptem planetas, quos mouent, omnia moderãtur, etiam influxum duodecim ſignorum. Et quanta conſonantia, hinc coniicere poſſumus, qa uterq; numerus ex eadem radice reſultat. Tria enim & quatuor, ſeptem conſtituunt. Sed alter illorum p alterum multiplicatus duodenariũ reddit. Ab Angelis itaq; ſuſcipiunt cœli, unde influant, & faueant ad bonum, illi autem a Nomine magno Dei: Cuius uirtus in primis eſt in Deo, poſtea diffuſa in duodenos illos & ſeptenos Angelos, per quos extenditur in duodena ſigna, & ſeptem planetas: & conſequenter in omnes miniſtros, & inſtrumenta ipſius Dei. Sic etiam eſt in mundo hoc, uel corpore myſtico ſpirituali: Virtus enim magni nominis Dei exiſtẽs in Chriſto, & complens eum omnimoda perfectione, poſtea diffunditur in duodecim illos Apoſtolos, tanq̃ in duodecim ſigna, & fundamẽta poſt Chriſtũ præcipua cœleſtis & ſpiritua

Paulus lis ędificii. Nam (ut Apoſtolus ait) fundati ſumus ſupra fundamentum Apoſtolorum, & Prophetarum: a quibus & ſeptuaginta duo Diſcipuli, & Epiſcopi & Prælati omnes, qui ſunt loco priſcorum Patrum, & eorum, qui tanq̃ prima iacta ſunt fundamenta huius ſacri ędificii: & conſequenter omnes, qui ab eis reguntur. Illi enim fuere primarii lapides fundamẽti ciuitatis huius nouæ deſcendentis de cœlo, & irradiantes ſtellæ, aut ſigna firmamenti, ſed melius cœlorum. Qui prius repleti ſunt numine Filii, &

Dauid chriſmate Spiritus ſancti, iuxta illud Dauitici hymni. Verbo Domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis uirtus eorum. Poſtea, quę ſuſcepere, in alios diffuderunt: ut in alio carmine decãtat Vates. Cœli enar/

Idem rant gloriam Dei, & opera manuum eius annũtiat firmamentũ. Et iterũ:

Annũtiauerunt cœli iuſtitiam eius, & uiderunt omnes populi gloriã eius. Dauid
Ecce igitur quomodo utriq; cœli, & machinę huius, & ſpiritualis ædificii tantum influunt, quanto imbuuntur, & replentur a ſupercœleſti uirtute: ut de utriſq; cœlis decantari poſſit illud eiuſdem diuini Vatis. Etenim cœli diſtillauerunt a facie Dei ſinai, a facie Domini Dei Iſrael: Diſtillauerunt utiq; pluuiam, ideſt quemcunq; influxum, uoluntariam uel ſpontaneam, quia nõ neceſſitate aliqua naturali, ſed Dei benignitate diffunditur in hęreditatẽ eius peculiarem, cũ ipſius influxus capax fuerit. Non enim chariſmata ſpiritualia a Deo per cœlos, & Angelos, oẽs ſuſcipiunt: q̃uis gaudeant omnes cõmuni beneficio pluuiarum, quas æternus Pater deſcendere iubet ſuper iuſtos & iniuſtos: potianturq; corporea luce ſolis, quem oriri facit ſuper bonos, & malos.

Quid habeat Homo cum ſacramentis Cap. VIII.

QVamuis Summus Moderator ſimpliciſſimus, unicuſq; ſit, & omnipotens: multoties tamen agit nobiſcũ, Angelis, cœlis, & aliis conuenientibus mediis intercedentibus, quę cum utroq; ſymbolum habent. Cœli enim qui duodenario, & ſeptenario diſtribuuntur, ex ternario quaternarioq; deductis, per ternariũ de diuinitate: per quaternarium uero de inferiorum rerum natura participant. Angeli quoq; multa cum Deo, multaq; cum homine peregrinante habent communia: ideo ſunt mediantes miniſtri, quouſq; dabitur ipſi homini ea melior ſors, quæ Angelico fauore non indigeat. His tamen non contentus pientiſſimus Pater, alia conſtituit media, quibus nobiſcum familiarius ageret. Et hæc ſunt ſacramenta, & ſacrificia, quæ utriuſq; naturam ſapiunt, aut diuina illa analogice reprę ſentãt. Humanę.n. ſordes diluuntur aqua illa ſupramundana, quæ Dei filius eſt, & Dei ſapientia, & Dei uerbum, quod ſuſtentat, & ſanat omnia: & ille quoq; qui ſolus tulit peccata mundi, purgationem peccatorum faciens. Hinc in huius ablutionis ſignum ordinata eſt aqua hæc elementaris, cuius eſt abluere corporum inquinamenta, & reſignare aquam illam, quę lauat omnes maculas animę, & ſpiritus. Nec.n. poterãt fœdamenta hęc dilui, niſi aqua illa, quę Dei pietas, clementia, gratia, & miſericordia eſt: adeo ut etiam Hebreorũ Theo.
Theologi confiteri cogantur Meſſiam expurgare hominem debere per Hebr.
aquam, qui in lege ignea expurgabatur per ſanguinem, ſic exquirẽte iuſtitia, quam non omittens, ſed perficiens Chriſtus, uenit (ut inquit Iohãnes) non in aqua ſolum, ſed in aqua & ſanguine. Et cum ultra ablutionẽ, Iohã.
indigeamus quoq; corroborari, ordinatum eſt oleum liniens, & corroborans: Quod eam conuenientiam habet cum diuino nomine, a quo eſt omnis uirtus oblectans, & corroborans, ut nomen ipſum dicatur in Canticis Cãtica

oleum effuſum: Habetq; cōuenientiam cum Sancto ſpiritu, qui omnia ſolidat, nectit, & linit, ut dicatur chriſma, unctio, & nexus. Et ſicut olei ſimul & carnis pinguedo, fercula omnia condit, & in nutrimētum noſtrum roborat, ſic huius Sancti ſpiritus pinguedo & chriſma, condit omnia opera noſtra: ut tanq̄ bene cōdita fercula, poſſint in mēſa ſummi Regis apponi. Sine enim gratia ipſius diffuſa in cordibus noſtris, & conſpergente nos, omnia opera noſtra inſipida ſunt, & nullius nutrimēti. Ideo hoc oleo corroborantur infantes, & a nobis recedentes, & quando quis aliis pręficitur rex ſeu ſacerdos, aut epiſcopus conſtituitur. Et quia natura omnis creata, continue deficit, continuo indiget cibo, & alimento, hinc aliud ſacramentum inſtituit, panis uidelicet & uini: quę ſymbolum habent maximū cum illo, qui panis uiuus, & uitis uera nūcupatur, datus utiq; in cibum, & potum noſtri melioris hominis nutriendi. Habent quoq; panis & uinum eā conuenientiam, & ſymbolum nobiſcum: ut nullum ſit nobis accommodatius nutrimentū. Reſtat ſacramentum pœnitentię, quod exhibetur per uerbum repręſentans uerbū illud, cuius uirtute omnia portantur, & purgatio peccatorum efficitur. Quod uerbum exquiritur etiam in primo ſacramēto confecto, & uerbo, & elemento: Et ſi matrimonium eſt ſacramētum, illud quoq; uerbo conficitur. Habet igitur Homo ſymbolum maximum cum ſacramentis: quę media ſunt inter Deum temperantē animas, & hanc temperādam, & cum ipſo tandem uniendā. Habet inſuper homo cum eiſdem conuentū ex diuina inſtitutione, cum Dei uoluntas non habeat minorem uirtutem, & efficaciam in inſtituendo de nouo, q̄ habuerit a principio, quando legem, & ordinem ſimul & eſſe indidit rebus. Ea tamen inſtituit ſacramētalia ſigna, quę rebus ſignatis, & ſuſcipientibus cōuenirent. Quod uel leuiter adumbrauimus, ſuo loco reſeruātes declarare, quomodo Homo per hęc ſacramenta melior fiat.

Quid habeat Homo cum ſacrificiis. Cap. IX.

NOn ſolum autē ſacramenta, ſed ſacrificia quoq; tanq̄ media utriſq; ſymbolica ordinata ſunt. Habent.n. cum eo cui offeruntur, & cum his qui expiantur ſymbolū quoddā: ſed adeo occultū, ut ipſum capere nequeāt humana ingenia: q̄uis oēs cōfiteantur ſacrificia neceſſaria: & ipſa eſſe intermedia quędā quaſi naturalia inter Deum & Hominē. Sacrificare.n. Deo (inquit Ariſtoteles) eſt a natura: huius autē, uel illius ſacrificii oblatio, pro hac uel illa expiatione, q̄uis ordine naturali conuenientiſſima ſit, tamen a lege inſtituta eſt: cū humana ingenia nequeāt adinuenire, aut excogitare ea, quę Deus in particulari exquirat pro noſtra expiatione ſecundum ordinem rerum cœleſtium cum ipſis expiandis, & ſacrificiis expiantibus, ut placatæ reddan-

Ariſto.

tur uirtutes cœleſtes:& ſeſe contineant ab executione punitionis,quã meꝛ rebantur delicta illa perpetrata. Sanguis.n.animalium expurgare uideꝛ tur peccatum contractum in carne,& ſanguine animalis noſtri: iuxta ilꝛ lud Apoſtoli. Omnia penè mundantur in ſanguine. Penè (inquit) quia uaſa terrea,& ęnea mundabãtur aqua. Nec.n.ab re,homo qui eſt omniũ uinculum,& omnia continet,& ſymbolum maximum habet in parte inꝛ feriori,in qua & per quam contrahitur initium peccati, cum animalibus expurgabatur per ſanguinem animalium immaculatorũ: quouſq; offerꝛ retur agnus immaculatus,ſupplens uices omnium,quæ offerebãtur. Hic enim tanto perfectius omnium peccata tulit, & expurgauit,quanto ipſe eſt celebrius uinculum omnium creaturarũ rationabilium, & irrationaꝛ bilium,atq; inſenſibilium,& cœleſtium. Fuſus itaq; animalium ſanguis, ſuſcipiebatur in ſancta,ſimul cum peccatis eorum, pro quibus fundebaꝛ tur:quouſq; ueniret ille, qui per proprium ſanguinem introiuit ſemel in ſancta,æterna redemptione inuenta. Paulus

Quid habeat Homo cum uerbis, & orationibus, quæ ipſi ſuffraꝛ gantur. Cap. X.

ET quia Homo expurgatur,& perficitur, non tantum uerbis expreſſis in ſacramentis, ſed etiam in hymnis, orationibus, & quomodocunq; debite exprimantur: ideo quid etiam haꝛ beat homo cum ipſis uerbis,percurrendum eſt. Sunt.n.uerꝛ ba media inter loquentem, & audientem, deferentia non tantum conceꝛ ptum,ſed uirtutem loquentis,energia quadam in audientes,& ſuſcipienꝛ tes. Vnde immutant ne dum audiẽtes,ſed multoties alia quęq;. Nec enim dixiſſet Chriſtus,in nomine meo dęmonia eiicient, niſi uirtus quędã eſſet in nomine illo expreſſo,ſuper dęmones,& infirmos & huiuſmodi. Mouẽt quoq; uerba incantantium ſapienter,& modis ſuis. Et hoc,aut ex ui inſita uerbis,aut uirtute rerum explicatarũ per uerba, quæ tanq̃ uehicula ſunt uirtutis rei expreſſę. Sunt inſuper uerba, (maxime hebrea) ſigna quędã, & ſacramenta rerum cœleſtium:unde habent uim quaſi ſacramentorum: & hoc,aut ex uirtute inſtituentis,aut ex repręſentatione illa ſacrorum, ſiꝛ cut de celebrioribus ſacramentis dicitur. Et quia hebraica uerba,tam diꝛ uina,q̃ cœleſtia, & etiam naturalia:expreſſius, & myſteriosius repręſenꝛ tant:ideo iubet Orpheus non mutanda eſſe nomina barbara.i.hebraica in ſacris,ſi efficaciter operari uolumus. Et ultra efficaciam quam habẽt uerꝛ ba,ſiue ex ui quadam ipſis inſita,ſiue ex diuinis,& ſacris, quæ repręſenꝛ tant,aut undecũq; ſit,alia quoq; reperitur uirtus in orationibus cõplexis, ex ueritate in eis contenta,quæ maximam uim imprimendi,immutandi, ac ſtabiliendi habet,adeo ut exagitata magis ſplendeat, impugnata maꝛ gis firmetur, & conſolidetur. Quæ ueritas non eſt in uerbis ſimplicibus,

CHRIꝛ STVS

Orpheus

& incomplexis, ſed in enuntiationibus: in quibus aliquid affirmatur, uel negatur. Ex iſtis igitur orationibus ueris, & ſacris, quas mente, ſenſu uel interiori proferimus, magnam uim comparamus. Id potiſſime, quando ſunt directę in Deum, ad quem applicantes, mouent ipſum, ut in nos dirigat uerba eius fauente numine plena, per radiũ diuinũ, quo (teſte Dionyſio) loquitur nobis: ſed adeo occulte, ut pauci percipiant. Percipiebat autem ille qui dixit. Audiam quid loquatur in me Dominus Deus. Nunquam igitur redeunt uacuę orationes Deo oblatę, & decantati hymni: dũmodo non emittamus uerba illa ſenſu uacua ore tantũmodo, & non corde prolata, in aerem cito reſoluenda: ſed ſi dirigamus ea pleno ſenſu, & efficaci mente in ipſum Deum, ſicut dirigitur ſagitta extento arcu, a potenti manu.

Diony.

Dauid

De conuenientia omniũ rerꝫ cũ homine bene cordato, ut poſſit in cunctis operari, & omnibus iubere. Tonus Quartus.

DE conuenientia quadã occulta rerum inter ſe, unde altera in alteram mirabiliter operatur. Capur. I.
Quæ conueniunt inter ſe multo fœlicius congrediuntur in homine, qui eſt perfectiſſimum omnium uinculum, & prę omnibus diuinitate ſuffultus. Cap. II.
Quod Vates efficiatur homo bene cordatus, aliquando multiplici ſuffragio inferiorum. Cap. III.
Quis & unde efficiatur uerus Vates. Cap. IIII.
Apologeticum pro uaticinio. Cap. V.
Omnia ad ſe deducunt homines bene cordati. Cap. VI.
Homines ſuo loco poſiti & concinni, facile rębus omnibus dominantur. Cap. VII.
Vnde ſit hæc uis dominandi, quomodo perdita, & quomodo reſtituta. Cap. VIII.
Varia & mira operandi, atq; dominandi conditio. Cap. IX.
Quæ ſint naturalia opera, quæ falſa, & quæ uera miracula, & quæ legitima dominandi uis. Cap. X.
Hõ bñ cordatus exaudit̃ ad uota de q̄cũq; re petierit. Cap. XI.
Solus Homo bene cordatus cũ Deo uiuit lætus. Cap. XII.

DE CONVENIENTIA QVADAM OCCVLTA RERVM INTER SE, VNDE ALTERA IN ALTERAM MIRABILITER OPERATVR. CAPVT PRIMVM.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Triſme. EXuperātiſſimus opifex Deus finxit (ut Triſmegiſtus
ait) duas ſui imagines, mundũ uidelicet atq; hominẽ,
in quorꝝ altero luderet, in altero uero delitiis frueretᷓ.
In mũdo nãq; ludit miris quibuſdã opationibus, non
qualitatiua tantũ, aut elemẽtari, uel ſyderea uirtute:
ſed ui quadã ingeniis hominũ occulta, niſi quatenus
ipſe amicis ſuis manifeſtare dignatur. Omnibus etenim notũ eſt, uirtutem
quandã magneti ineſſe, qua ferrũ attrahat: & electro atq; balagio, ut cõfri
catione calefacta paleã deducãt. Sed unde, aut quę ſit, adhuc nemo ex his
ꝓdidit, q de rerꝝ ꝓprietate ingẽtia uolumina cõplẽt. Sic nec unde habeat
Aetites, ut fœtũ mulierꝝ, & plãtarꝝ ſuppoſita corroboret, & ſuppoſita tra-
hat. Nec unde iaſpis ſãguinẽ cõprimat, & Echneis quæ (& remora diciᷓ)
nauẽ ſiſtat. Nec unde corallus appẽſus aliqd letitię opeᷓ in hoĩe, & uim cõ
ferat hiacynthus optimus comes pagrantiũ. Nec unde Rheu barbarꝝ (qđ
Arabes Rauẽd uocãt) colerã ab humano corpore expellat: & medicinalia
multa humores diuerſiſſimos detrahãt, & depellãt: atq; huiuſmodi multa,
de qbus lõgũ eſſet p ſingula diſcutere. Aĩalia q̊q; multa uidemus ex ui q̄dã
ipſis inſita, pręſtigioſa, atq; fatidica. Gallus cãtu horas ſolertiſſime indicat,
& alis aptis leonẽ fugat. Aues etiã cõplures cantu, & garritu, & muſcę acri
pũctura pluuiã futurã denũtiãt: & Delphies tẽpeſtatẽ crebris ſaltibus ſup
Cicero aquã pręcurrũt. Et (ut particularia pſtringamus) galli gallinacei (ut Ci-
cero ſcribit) apud Thebaidã canẽdo totis noctibus Bœotiis illã aduerſus
Augu. Lacedęmonios pręſagiere uictoriã. Vnde Augures interpretati ſunt auẽ
illã uictã ſilere, canere aũt ſi uicerit. Maximũ q̊q; portẽtũ Spartiatis oſtẽ
dit ſimia, quã Rex Moloſſorꝝ in delitiis hẽbat. Hæc.n. cũ illi a Ioue Do-
doneo petiiſſent de uictoria ſciſcitãtes, legatiq; id in quo inierãt ſortes col-
locaſſent, ſortes ipſas, & cętera, quę ad ſortẽ parata erãt, diſturbauit aliud
ab alio diſſipãs. Tũ ea, quę prępoſita erat oraculo, ſacerdos dixiſſe fertur:
De ſalute eſſe Lacedęmoniis nõ de uictoria cogitãdũ. Chamęleontis iecur
Demo. (ut Democritus atteſtatur) ſummis tegulis exuſtum imbres & tonitrua
excitat. Ligurus (ut cõprobatũ eſt) præſtigioſa uelamina ab oculis au-
fert. Longũ eſſet retexere omnia præſagia, quæ ex auibus didicere Phry-
gii, Pyſidę, Cilices, Arabes, Vmbri, Tuſci, & alii populi, q auguria ſecuti

ſunt. Et q̃uis eos Panętius & Carneades irrideāt, cum ſępenumero fallant hęc auſpicia: quos ſequitur Cicero poſt multa exēpla adducta de diuina- tione p aues, & aīaliū exta. Id tamen ſępius cōprobatū fuit: Et quod plus eſt, aliquas aues a dextera uaticinari, ut coruus: aliquas a ſiniſtra, ut cor- nix. Inſup & inanimata aliqua prognoſticari uiſa ſunt. Nō ne obſcurata aſtra, & aer, atq; terra mota & lapides ſciſſi, triſtitiā quandā prętulere in morte Chriſti omniū rex Domini? Quod etiā alias factū legimus i morte quorundā Regū. Sol.n.multimode pręſagit: aliquādo.n.luxiſſe uiſus eſt, utpote Cæſaris caſum, ut Poeta ſcribit Sol tibi ſigna dabit, ſolē qs dicere falſum Audeat? ille ēt cęcos iſtare tumultus Sępe monet, fraudē & opta tumeſcere bella. Ille ēt extincto miſeratus Cęſare Romā, Cū caput ob- ſcura nitidū ferrugine texit. Et de inferioribus elemētis alius Vates decā- tat dicēs. Atq; ēt uētos pręmōſtrat ſępe futuros Inflatū mare, cū ſubito, pēituſq; tumeſcit, Saxaq; curua ſalis niueo ſpumata liquore. &c. quæ ibi dicūtur. Strages quoq; multas Romanox pręnūtiauit fluuius tictus ſan- guine, imberq; lapidū, ſanguinis, interdū etiā lactis, ut Cicero teſtať. Bel- laq; & pniſioſas ſeditiōes pręceſſit maxima terrę motuū cōflictatio. Et his tēporibus expugnationē Bizātii terrę motus indicauit: nouiſſime aūt Ve- netis bellū, Bononiēſibus ſtragē, multiſq; regionibus horrēdos caſus. Sū- ma quoq; Veritas terrificū diē uniuerſalis examinis pręnūtiandū teſtatur a terrę motibus magnis, qui erūt p loca, ſimul & ab aliis inſuetis, miriſq; portentis: unde cōprobatur terræ motus educi, ſicut & uenti de theſauris Dei. Sed iſti ſępius ad utilitatē hominū, illi aūt ad eos cōmonēdos de ma lis euentibus, ut recte ſentit Pythagoras: q̃uis plęriq; Philoſophātes dicant eos procedere a cauſa naturali. Sed cum hæc nō ſit, ipſam adinuenire ne- queūt. Vnde per multa uagati ſunt. Anaxagoras.n.terrę motus cauſam ætherē dixit: Empedocles ignē: Democritus & Thales Mileſius aquā: Ari ſtoteles, Theophraſtus, & Albertus uentū, uel uaporē ſubterraneū: Aſcle- piades caſum, uel ruinā: Sic Poſſidonius, Metrodorus, Calliſthenes, Par- cas, Seneca, & alii in diuerſa diſtracti, nūq̃ adinuenerūt cauſam illius ef- fectus: qui eſt a ſummo Moderatore, aut immediato iuſſu, uel p iuſſos mi niſtros, ſiue ui quadam rebus infuſa, & in effectum pro libito explicanda, ad ſtrages pręnūtiandas, quæ cōmuniter terrę motum ſubſequuntur: ut etiam Ariſtoteles fatetur in Methauris. Eſt etiam uis iſta pręſaga aliis re- bus inſita. Nam bellum Marſicum pręuentum fuit ſudore, & ſanguine ſimulachrorum, & uocibus. Agri autem Priuernatis labes, pręceſſit fre- mitus auditus de cœlo, & animaduerſi globi, lunæ tres, & faces in nocte uiſæ. Ieroſolimæ cladem præiuere gladii furentes in cœlo, ſtrepitus por- tarum templi nullo uiſo mouente, & multa alia prodigia. Et noſtra hac tempeſtate in agro Mutinēſi ante ciuitatis ipſius nouiſſimam deditionem

Panæ. Carne. Virgi. Cicero CHRI- STVS. Pytha. Quę ſit cā terrę motus. Ariſto.

& ante bella in regione illa peracta uiſi fuerunt a q̄plurimis fide dignis globi inter ſe certantes. Non equidē uolumine immenſo exēpla cōplecte/ret ſi omnia adducātur, quæ pręſenſione quadā multos euentus pręuene/runt: ſed hæc pauca dicta ſint: ut intelligatur rerū conuētus: & mutua in alterutrū diſpoſitio, & operatio per rerū concentū, quē Græci ſympathiā uocant: & inde diſcantur hæc omnia perfectiore modo eſſe in homine, qui eſt omnium uinculum, & omnia complectitur.

Quę cōueniunt inter ſe, multo fœlicius cōgrediūtur in homine, qui eſt p̄fectiſſimū omniū uinculū, & pręōibus diuinitate ſuffultus. Cap. II.

EX mutua correſpōdentia rerū (ut explicauimus) altera in alterā mirabili quadā, & occulta uirtute opatur. Ideo nō mi/rum ſi homo cū habeat omniū & ſimulachrū, & ſymbolū, in omnibus operari poſſit. Quod quidē efficit, dūmodo ſuo debito tēperamēto gaudeat: & ſibiipſi pręſideat: ut merito dominari inter cętera poſſit. Nā homini ſibiipſi bene pręſidēti adeſt, & ineſt Deus omnia
Paulus operās: ut nō modo Paulus, & noſtræ litterę, ſed externi ſapiētes aſſerūt.
Plato Id. n. docet Plato in Ione: & in Parmēide: Mercurius in Pymādro, & Xi/
Merc. ſtus Pythagoricus, qui dicit hominē Dei templū, Deū aūt hoſpitē. Quod
Xiſtus & Poeta his decātat carminibus. Eſt Deus in nobis, ſunt & cōmercia cœli:
Sedibus ęthereis ſpiritus ille uenit. Ipſe nanq; Deus in animas ſanctas ſe
trāſfert: prophetas, & amicos ſuos conſtituit potētes in opere, & ſermone.
Paulus Quod pſentiēs Paulus aiebat. Omnia poſſum in eo, q me cōfortat. Deus
.n. eſt animus nobis, tota uirtus, ſine qua (ut ipſemet phibet) nihil facere
Ariſto. poſſumus. Quod & Ariſtoteles fatetur in Methauris: & in fine Ethicorū, dicēs nullā eſſe uirtutē, ſiue naturalē, ſiue moralē, niſi per Deū. Et in ſecretioribus dogmatibus aſtruit intellectū bonū, & ſanū poſſe in naturæ ſe/creta: dūmodo adſit diuinę uirtutis influētia, aliàs nequaq̄. Quā influētiā tāto copioſius ſuſcipimus, quāto magis abſoluimur ab impedimētis ag/grauātis carnis, & terrenaꝝ occupationū, atq; ābitionis, & animi in pro/ximū, uel in quācūq; rem indebite agitati: ut nō modo habemus ex no/
Merc. ſtris dogmatibus, ſed ēt Mercurius & Cicero atteſtātur. Hic. n. in ſuo de
Cicero Diuinatiōe ait. Nec aliquādo animus hoīs diuinat, niſi cū ita ſolutus eſt, ut ei plane nihil ſit cū corpore, aut parū. Ille aūt ad Tatiū īquit: Deſpiciāt utiq;, cum corpora, tum etiā corporea omnia: & ad unum ſolū ferantur: ſi mentē, atq; Deum cōſequi uoluerint. Impoſſibile eſt. n. o fili utriſq; ſimul intendere, mortalibus, atq; diuinis. Quanto nāq; magis animalē uitā relinquimus & humanā: tanto magis uiuimus Angelos, aut Deū: Quibus cō/iuncti, & in propriā atq; meliorem ſortem reſtituti, in omnia poſſumus, omnibus dominātes. Et hic eſt honor, in quo cum eſſet homo ante pecca/

tum,non intellexit:ſed cõcupiſcentię obſequens,ſimilis effectus eſt iumẽ-
tis inſipientibus: & ex Domino (ut Triſmegiſtus ait) ſeruus miſerrimus   Triſme.
euaſit. Iterũ itaq; ſubuectus per uirtutẽ, & per ſui ipſius uictoriã ad pri-
ſtinam dignitatẽ reſtitutus,illud ſibi dominiũ cõparat,de quo ſcriptũ eſt.
Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius. Hoc autem dominiũ acquirendũ eſt   Pſalmus
eo ordine,quo ab initio ſtatuit ſummus Moderator dicens. Fructificate,   Geneſis.
& multiplicate,& replete terrã,& ſubmittite eã,& dominamini. Fructi-
ficate uidelicet in operibus bonis, multoq; fructu abundetis: ut replere
poſſitis etiam terreum corpus,per redundantiã quandã,deducendo uide-
licet hominẽ animalẽ in ſeruitutem,& quoad poſſit in naturã ſpiritus: &
tunc dominabimini piſcibus maris,uolucribus cœli,& beſtiis terræ: quæ
quidem cum tria elementa inhabitent,cætera quoq; hominis ditioni ſu-
biecta teſtantur. Sed ut altius cõſcendamus,per uolucres cœlorũ, omnes
hoſpites cœleſtes intelligi poſſunt:per piſces,& beſtias terrę,omnes aquę
& terrę uirtutes:ſub quibus etiam infernę cõtinẽtur. Retento itaq; Deo,
& eius gratia in nobis ſeruata,& bonis operibus replẽdo totũ hominẽ di-
uinitate, reſtitutiq; in priſtinũ,& in nobis cõſtitutũ gradũ, omniũ rerum
facile adipiſcemur dominiũ:Sed ad particularia deueniamus.

Quod Vates efficiatur Homo bene cordatus aliquando multiplici ſuffragio inferiorum. Cap. III.

EFficitur multoties homo ſibi ipſi præſidens, conſors diuinæ
mentis,ut futura prognoſticetur: quod propriũ Dei eſt iu-
xta illud Iſaię:Annũtiate nobis quæ uentura ſunt, & dice-   Iſaias
mus,quia dii eſtis uos. Cui Petrus adſtipulat̃ dicẽs. Non.n.   Petrus
uolũtate humana allata eſt aliquãdo prophetia:ſed ſpiritu ſancto inſpirati
locuti ſunt Sancti Dei homines. Fatẽtur hoc & Stoici,quos ſequitur Ci-   Stoici
cero primo de Diuinatione dicẽs. Pręſenſionẽ futurorum tantũmodo Diis   Cicero
cõpetere:quia nõ eſt de futuris cõtingẽtibus aliqua determinata ueritas,
puro uidelicet mortalium iudicio:quibus cõſentiens Ptolemęus inquit in   Ptole.
Fructu. Soli numine afflati pręducũt particularia. Fuiſſe ãt multos uates,
& multas ueras pręſenſiones (ut noſtros omittamus) teſtatur Cratippus,
qui ſummis Peripateticis Cicerone teſte par habitus eſt. Teſtat̃ & Zeno,   Zeno
& multi qui ab eo profecti ſunt cũ ueteri academia. Sed ante eos Pytha-   Pytha.
goras,hos etiã ſecuti Stoici itidẽ aſſerũt. Calanus.n. Indus Alexãdri mor   Quorũ-
tem,& Magi Aſiatici ipſum Alexandrum natum Aſię perniciem prædi-   dã Pręſa-
xerunt. Socrates diuinatus eſt mortem imminere Critoni in tertiam lu-   gia.
cem, Sacerdos Diotima,fatidica mulier peſtem prędixit. Anaximander
Lacedęmoniis terræ motum annuntiauit inſtantem: & ut urbem & te-
cta relinquerẽt admonuit. Quę tota corruit,& e monte Taygeto extrema

Epime. pars quaſi puppis euulſa eſt. Epimenides Cretẽſis uir diuinus, decem an/nos ante bellum Perſicũ oraculo monitus peruenit Athenas: & ſacrificia
Vates diuerſi. quædam oraculo ædita fecit: Athenieſibuſq; formidãtibus Perſicam claſ/ſem, prædixit decennio Perſas non uenturos, & poſtq̃ uenerint infecta re diſceſſuros. Quid referã uaticinia Caſſandrę, Heleni, Chalcãtis, Amphia/rai, Tireſiæ, Mopſi, Amphilochi, Polybii corinthi Druidũ Gallorũ, Ma/gorum Perſarũ, Chaldeorũ, atq; Mẽphiticorũ uates, Sybillarũ, & aliorũ oracula repetere uolumen nequaq̃ poſſet quorũ aliquos audiui, & cõpro/baui uera prædixiſſe. Sed ab innumerabiliũ memoria abſtinentes, unde ueniat hæc pręſenſio, uideamus. Eſt.n. quoddã diuinãdi genus, quod arte & experientia fit in uariis rebus agendis. In Republica Athenieſi orientẽ
Solon tyrãnidem Solon multo ante proſpexit, & de Cęſare Cato pręſaga mente
Cato dicebat: Cauete a puero male pręcincto. Et huiuſmodi inumerabilia poſ/ſent adduci exempla. In domeſticis quoq; rebus, & naturales euentus ſa/
Phere. pientes multi uaticinati ſunt. Pherecides Pythagorę magiſter cum uidiſſet
Thales hauſtã aquam de iugi puteo, terrę motum uenturũ prædixit. Thales mi/leſius, ut obiurgatores cõuinceret, & qd Philoſophus facere poſſet oſtẽde/ret, omnẽ oleã, anteq̃ floreſceret, in agro mileſio coemit, animaduertẽs do/cta naturæ coniectura olei ubertatem fore. Quod euenit, reportauitq; cõ/modum pecunię, nõ pecunię gratia, ſed in obiurgatorũ inuidiam. Multa medici, agricolę & nautę, unuſquiſq; ſua arte, & probabilibus ſignis pręſentiũt, quæ tanq̃ omnibus notiſſima poſthabemus. Et quia pręſentienda non modica ueniunt ab his, qui pręſunt: quę prudentia, & arte pręuideri nequeunt: ideo uates, aut Deum conſulere antiquis q̃plurimis gentilibus, Barbaris, Gręcis & Romanis, ſed potiſſime Hebreis cura diligentiſſima
Athen. fuit. Athenieſes ſemper publicis conſiliis diuinos quoſdã ſacerdotes (quos
Laced. Mantes appellabãt) adhibuerũt. Lacedęmonii regibus ſuis augurẽ aſſeſ/ſorem dederunt, & publico intereſſe conſilio uoluere. Iidem de rebus ma/ioribus ſemper aut Delphicũ oraculũ, aut Ammonẽ, aut Dodonam con/
Roma. ſulebant. Romani in arduis rebus ſenatus, decem uiros ad libros ſybilli/
Hebrei nos ire iubebant. Hebreorũ reges, uates ipſorum, qui uigebant q̃plurimi ſemper adhibere conſueuerant: & ſi ipſi uates erant, Deum ipſum imme/
Dauid diate conſulebant: ut de Dauid ſępius legimus. Sed ii diuini multigeni fuere. Erant.n. Aſtronomi, qui diuinabant per cœlorũ aſpectus: Augures, qui aues influxu aut cœlorum, aut eorum, qui ipſis præſident deductas
Aruſp. obſeruabant. Aruſpices uel extipices, qui perſpectis extis futura prædice/
Pyrom. bant. Pyromantici qui per ignem, Hydromantici per aquam. Geoman/
Hydro. tici punctis, uel caſu primo proiectis, uel ui quadam brachio, aut manu
Geomã. deducta, ut antiqui facere conſueuerant, ex quibus figuras cœleſtes arte
Necro. componebant, p quas diuinarẽt. Necromantici uero (qui & Magi uulgo

dicuntur) immundas intelligentias aduocabant, a quibus rerum euen/
tus ſciſcitarentur. Sed ii bifariam proceſſerunt. Alii enim nefandiſſimi
(& hac tempeſtate) immundis intelligentiis ſe ſummittentes ſacrificant,
duplicis immaniſſimi ſceleris rei: quoniam idolatriam committunt: &
quia uiliſſimis ſe uiliores exhibent: nobilem, & excellenté naturam ipſo/
rum peſſundantes. Alii autem uirtute quadam, maxime diuinorũ nomi/
num, ipſos aduocãt, & cogũt, ut indicent quæ a ſecretis ſuperiorũ mode/
ratorum ſuſceperint. Sed utriq; pluries falluntur, quia nihil ſciunt dæmo/
nes de futuris euentibus, quæ a ſummo Moderatore diſponũtur: niſi qua/
tenus proclamatum, & diuulgatũ eſt in cœleſti, immo extra cœleſtem cu/
riam, anteq̃ res effectui demandentur. Et ab his quoq; aliquando mouen/
tur aues, & exta animalium, aqua, ignis, manus ad puncta conducenda,
& huiuſmodi. Aliquando etiam ſpiritus humanus ab ipſis malis ſpiriti/
bus exagitatur. Et ii omnes, aut per aſtra ab Angelis circũuoluta, aut
per inferiora inſtrumenta ab immundis deducta ſpiritibus diuinãt. Sunt
etiam qui naturam ducem ſequentes, ex hominũ lineamentis prognoſti/
centur. Qui.n.ex ſignis, quæ Deus (authore Iob) poſuit in manibus ho/ Iob
minum, ut inde noſcat unuſquiſq; opera ſua, auſpicãtur, Chiromãtici di/ Chiro.
cuntur. Qui autem ex faciei filo, & colore diiudicant Phyſiognomi nũcu/ Phyſio.
pantur. In manibus.n.& facie hominũ quaſi in libro quodam legunt nõ/
nulli, ſagaciſſimo ingenio, & docta experiẽtia prædiri euentus, mores, &
geſta ipſorũ. Sed in fronte ſecretiores Theologi legere profitentur omnia
hominũ initia, progreſſus, & fines. Quod & ſi eſt, pauciſſimis tamẽ inue/
nitur cõceſſum. Ideo multitudini, & plebi dixit Chriſtus. Nolite iudicare CHRI/
ſecundũ faciem. Multi ſunt alii diuinãdi modi, per inferiores cauſas, uel STVS.
ſigna: ſed omnes reducũtur ad deſcripta primaria genera. His autẽ omiſ/
ſis: qui ſint ueri Vates uideamus.

Quis & unde efficiatur uerus Vates. Cap. IIII.

ESt uaticiniũ profectò legitimũ & uerũ ſemp (ut diximus)
a Deo, & ſuperorum fauore procedens, & hoc multigenũ:
Aliquando.n.efficitur per ſomniũ: Aliquoties per eam ui/
ſionem, quæ eſt inter ſomnũ & uigiliã: Et aliquando furore,
& ſpiritus agitatione. Qui omnes modi cõueniũt in uno genere diuinãdi,
quod Hebrei בת קול batchol.i. filiam uocis nuncupant, quam nos echo Hebrei
dicimus.i.reflexionẽ uocis. Sunt.n.hęc quędã reflexiones diuinę, & pro/
pheticæ uocis. Diuinãt autem alii per claram uiſionẽ, quam habet depu/
rata mens. Alii uero quatenus ſuſcipiunt a uiua, & uera uoce. Quę omnia
genera in ſacris eloquiis expreſſa cõſpicimus. De ſomnio.n.inquit Mat/ Matth.
thęus. Apparuit Angelus Domini in ſomnis Ioſeph, idicãs uidelicet quid Ioſeph
de coniuge,

Pharao de coniuge, & de puero ſibi faciendum erat. Somniũ quoq; uidit Pharao,
Nabuc. & Nabucdonoſor: Ille autem de ciborũ opulentia, & penuria imminenti:
hic uero de myſterioſiſſima regnorum ſucceſſione: Et ille Ioſeph, hic autẽ
Danielem habuit ſuarum uiſionum ueridicum interpretem, nequaquã di-
gni, ut cognoſcerent myſteria, quæ ipſis regio ſtemmate decoratis oſtenſa
Iob erant. De quo etiã ſomno Iob loquitur dicens. In horrore uiſionis noctur-
nę, aut uiſionum noctis, quando cadit ſopor ſuper homines, terror uoca-
uit me: & cætera quæ ſequuntur, quibus docet qualis ſit uiſio ſomni. De
ea autem quę inter ſomnum & uigiliã occurrit uiſione, nec ſopitis nec oc-
Ambr. cupatis ſenſibus loquitur Ambroſius, dicẽs de ſeipſo. Cum Dominus de-
diſſet mihi, ut ieiunãtium & orantium participem me faceret, ita me ſom-
nus aggreſſus eſt: ut nec uigilans aperte, nec dormiẽs integre uiderer: ap-
tis tamen oculis uidi duos iuuenes ephebos, ueſtibus candidiſſimis. i. col-
lobio, & pallio indutos. Hi enim Geruaſius & Prothaſius erant, paſſi pro
Lucia. Chriſti nomine, ut longa ſerie proſequitur. Idem cõtigit Luciano pręſby-
tero quãdo apparuit ei Gamaliel indicans de corpore ſuo, filioꝝ, & Beati
Stephani protomartyris. Et quãuis legatur in hac, quã habemus præ ma-
nibus exaratione, ipſum plene tunc uigilaſſe, id uitio ſcriptorum eueniſſe
opinor: cum ordo uiſionis ſic exquirat, ut exiſtenti in lecto uiſio occurrat,
aut dormienti, aut non plene uigilanti. Si autẽ id alicui contingit in plena
uigilia exiſtẽti, hoc fit aut in oratione, aut aliqua meliori diſpoſitione, quã
quieſcenti in lecto, ſoporiq; ſtatim ceſſuro. Vaticiniũ autem per furorem,
Demo. & gentilibus, & diuinis noſtris uatibus contigiſſe legimus. Democritus
aſſerit nõnullos furore decantaſſe ea, quæ nec eorum natura, nec ars do-
cuerat. Nec quidem aliquos magno opinabatur ingenio prędítos, niſi qui
Plato furore quodam perciti erant. Meminit Plato de Tymnico Chalcidio, qui
Tymui. nullum poema memoria dignum compoſuerat: ſed aliquando furore quo-
dam arreptus, hymnum quendam in Apollinem omnium pulcherrimũ
cõfinxit: ut diuinum, potius q̃ humanũ opus fuiſſe coniiciatur. Et in Phę-
dro docet, poeticas fores fruſtra abſq; furore pulſari. Quem furorẽ Græci
Mantiã uocant a Mantone Mantuæ conditrice: q̃uis Mantia pro omni
genere inferioris diuinationis ſæpius accipiatur. Ipſum autem furorem
diffiniens ait. Furor eſt abſtractio, alienatio, & nexus: Abſtractio quippe,
& alienatio ab umbris iſtis, & imaginibus: quibus corporei excitantur, &
ſępius decipiuntur ſenſus. Nexus quoniam ab animali homine alieni, nu-
minibuſq; adhęrentes, multa ab eis ſuſcipiunt, quæ ingenio & uiribus ue-
Dicear. nari nequeunt. Vnde Dicearchus Peripateticus cum de diuinatione tra-
Ariſto. ctaret, ſomnium & furorem comprobat. Nec Ariſtoteles diſſentit, ut ex
problematibus colligimus. Omittã plęroſq; philoſophos, & poetas, qui de
huiuſmodi multoties docuerunt: & ueniemus ad ſacra eloquia, quę etiam

de furore ſub nomine ſpiritus pertractant:ut illud, de quo in primo uolu-
mine Regũ legitur. Et inſiluit ſpiritus Domini in Saul, & prophetauit in Primus
medio eorũ, & mutatus in uirum alterũ annumeratus eſt inter prophetas, Regum
mirante & acclamante populo. Num & Saul inter prophetas? Hæc au- Saul
tem mutatio a ſpiritu Domini fuit cũ arripiente, qui eſt uerus furor arri-
piens aliquãdo hominem, etiã peccatis obnoxium, legitima intercedente
cauſa: ut de Caipha inquit Euãgeliſta: Et prophetauit, cum eſſet pontifex Iohãnes
anni illius. Sic multi poetę, aut ſtudii amore, aut uirtute aliqua referti, uel
bona aliqua ratione Deo cognita, furore repleti aliquãdo occulta prodi-
derũt, & aliquãdo uaticinati ſunt. De quo furore, & ſomno meminit Cice- Cicero
ro in libro de diuinatione dicens. Eſt aliud diuinandi genus in his, qui nõ
ratione, aut coniectura aliqua obſeruatis ac notatis ſignis: ſed cõcitatione
quadam animi, aut ſoluto liberoq; motu futura prǽſentiũt. Quod & ſom-
niantibus ſępius contingit, & nõnunq̃ uaticinãtibus p furorẽ: ut Bacchus Bacchus
Bœotiis, & Epimenides Cois, & ſibylla Erythrea Troianis. Sed fallitur Epime.
Cicero de Sybilla, quia ipſius diuinandi genus: nec cum ſomnio, nec cum Sybilla
furore cõuenit. Eſt enim influxus quidã particularis in eis: de quo in prę- Cicero
ſenti fari non licet. Sequitur Cicero: Ineſt nanq; animi prǽſagatio extrin-
ſecus iniecta, atq; incluſa diuinitus. Ea ſi exarſit acrius, furor appellatur,
cũ a corpore abſtractus animus, diuino furore concitatur, ut Democritus Democ.
& Plato aſſerunt. Quẽ furorem ſequitur exceſſus quidam mentis, & exta- Plato
ſis, ut de Plotino ſcribit Porphyrius: Qui ſępe ſoluebat a corpore, uultũq; Plotinus
mutabat, unde tũc mira quędã inueniebat, quę ſcriberet: quibus miraculis Porphy.
ſe quater interfuiſſe aſſerit Porphyrius. Seipſum uero, cũ ageret octauũ &
ſexageſimũ ætatis annũ a numine correptũ ſemel inter contemplandum
affirmat. Sed ante hos multis annis idẽ feciſſe Heraclitũ, & Democritũ le- Heracli.
gimus: qui eã ob cauſam ſolitudine delectabãtur. Quorũ alter uehemen- Democ.
tia ſtudii ſubtriſtis: Alter uero ſuper omnia inferiora euectus, ridebat de
ſingulis: unde ab Abderitis (ut Hippocrates ſcribit) fatuus iudicabatur. Hippo.
Qua extatica delectatiõe correpti Pythagoras, & Zoroaſtres, prior decẽ, Pythag.
alter autem uiginti annis latuit. Harmonii Clazomenii anima euagari ſo- Zoroa.
lita erat relicto corpore (ut aiebat) non tamẽ relicta a corpore, ut rei ueri- Harmo.
tas eſt. Meminit etiam Rabi Semtoph benfalchiera Ariſtotelem teſtari in Semtoph
libro de Bdelio, ſuam propriam animam ſenſibilibus excuſſis ſubuectam Ariſto.
ad contemplationẽ rerum altiſſimarum. Legimus etiam Diomedem Si- Diome.
racuſanum geometricis figuris intẽtum, tumultuoſum excidium percun-
tis patrię, & imminentem ſuper caput hoſtem non ſenſiſſe. Quod contin-
git aut nimia intentione Speculantis, aut ob ſtrenuas hominis uirtutes, ut Cornel.
de Cornelio ſacerdote caſtiſſimo ſcripſit Aulus Gelius, qui Patauii, eo tem Aul.Ge.
pore quo Cæſar & Pompeius in Theſſalia cõflictabant mente ſubuectus,

Socra. tempus, ordinem, & exitum pugnę proſpexit. Socrates (ut Plato ſcribit)
Plato a ſolis ortu uſq; ad ſolem alterum orietẽ, ſine cibo, ſineq; ſenſu, & corporis
motu, ore & oculis in eundem locum directis, cogitabundus, abſtractus, a
Idem. corpore ſtabat. Plato cum frequenter contemplationis intentione longe
ſeceſſiſſet a corpore, tandem in eadem ipſa abſtractione, a corporeis uin-
Xeno. culis omnino diſceſſit. Eius diſcipulus Xenocrates ſingulis diebus p inte-
gram horam abſtrahebatur a corpore. Et quod philoſophis contingebat
ui intenſiſſimæ ſpeculationis, multo fœlicius effecerunt uiri & mulieres
euangelici uirtute Sancti ſpiritus, in eorum multis copioſiſſime diffuſi, &
Franc. eo amplius, quo magis expiati adinueniebantur. Franciſcus (ut a noſtris
exordiar) ſuſpendebatur multoties tanto mentis exceſſu, ut extra ſemet-
ipſum raptus, & ultra humanũ ſenſum aliquid ſentiens, quid circa ſe age
retur exterius, omnino neſciret. Per burgum enim Sancti ſepulchri tran-
ſiens, adeo in ſeipſum erat collectus, immo Deo cõiũctus, ut nec locũ ui-
Augu. derit, nec multa quę circa eum exhibuere Burgẽſes illi, cognouerit. Augu
ſtinus cum meditationi intenderet, mulierem quę ipſum adierat cõſultu-
ra dum loqueretur, non ſenſit. Vnde inconſulta abiit, antiſtiti aliquantulũ
indignata, credens ſe a tanto uiro contempta. Sed poſtera die ſuſcipiens
benignum reſponſum, nõ neglectam ſed non animaduerſam ſe fuiſſe co-
Thom. gnouit. Thomas aquinàs (ut fertur) ſublimioribus intentus, mente ſimul
Maria. cum corpore a terra per cubitũ eleuari uiſus eſt. Maria Magdalena a bo-
Magd. no magiſtro inſtructa & ſuffulta, in ſolitudine Maſiliẽſi degẽs, ſtatis horis
Maria. Angelorum miniſterio in ſublime attolli ſolebat. Quam ſecuta illa Maria
Aegy. Aegyptiaca, a priſtina mollitie eremi aſperitate expurgata, inter precãdũ
Clara. cubitali altitudine ſublimis a terra pẽdere uiſa eſt. Clara Aſſiſiàs a Cœna
Domini iacens uſq; ad reſurrectionis diem, crucis trophęũ altius cõtem-
plans, dum reuerſa eſt, uiſa ſibi fuit nec horam quidem acquieuiſſe. Quod
comprobaui in altera, nomine & uita conſimili, quæ aſſumpto ſacramẽto
in crepuſculo eiuſdem quintæ ferię, genibus innixa ſtetit immobilis uſq;
ad diem Dominicũ: quo ueluti cum Chriſto reſurgens multa, mihi enar-
rauit, quæ uiderat. Innumera huiuſmodi adducere poſſemus exempla,
Paulus & Pauli & poſterorum uſq; ad hæc noſtra tempora, quos aut uidi, aut
digna relatione cognoui, a furore, immo a ſancto numine arreptos, eò de
ductos, quo mens humana ſuis innixa uiribus pertingere nequit. Sed ad
aliud diuinandi genus ueniamus, quod fit per claram uiſionem. Vbi ho-
Procu. mo (ut Proculus ait) ueritatem epulatus, in puro uiuit ſplendore, ſecũ-
dum perfecta undiq;, ſtabiliaq; & ſincera initiatus Phãtaſmata, non utiq;
hæc extracta a ſenſibus, ſed meliora illa ſacramenta, quę prophetę in ar-
chetypo proſpiciebãt, prius tamen expurgati per ſacrificia, & aliquo pe-
Plotin. culiari Dei munere, interuenientibus etiam uirtutibus, quas Plotinus ac-

commodato nomine purgatorias uocat. Quibus docet, ut noſipſos ra-
damus, perpoliamus, & abſtergamus, quouſq; unuſquiſq; ſeipſum in ſta-
tuā ſpecioſam formauerit. Statuā (inq̄) & imaginem, qua perfecte per-
fectiſſimū Opificem referamus. Efficiatur enim (inquit) unuſquiſq; pul-
cher atq; Deiformis, ſi modo ſit diuinam pulchritudinem inſpecturus.
Oportet nanq; uidentem uiſo ſimilem fieri. Et multa proſequitur, quæ
omnia unico uerbo Summa Veritas complectitur dicens. Beati mundo CHRI-
corde, quoniam ipſi Deum uidebunt. In quo Deo omnia uidentur, om- STVS
nia cognoſcuntur, plus minuſue, prout uiſio illa idoneam uidentis di-
ſpoſitionem exquirit. Et iſti ſunt ueri uates, qui ea quæ prędicunt in ſpe-
culo illius ęternæ lucis uidentes addiſcunt. Hinc ſcriptura de more, ora-
cula a prophetis ædita uiſiones uocat, dum ait. Viſio Iſaiæ, Ieremię, Eze-
chielis, uel cęterorum uatum, & ipſi prophetę uidentes dicebantur. Sed cum
Moſi præ cęteris expoſitum fuerit lucis pleniſſimum ſpeculum, adeo ut Moſes
facie ad faciem cum Deo loqui diceretur, ideo ſcriptura ſacra ipſum cæ-
teris prophetis anteponit: ut habemus in uerbis illis, quę Ioſue (iu- Ioſue
bente Domino) addidit in calce Deuteronomii dicens: Et non ſurrexit
propheta in Iſrael ſicut Moſes, quem noſceret Dominus facie ad faciem
in omnibus ſignis, atq; portentis, quæ miſit per eum facienda in terra
Aegypti, Pharaoni, & omnibus ſeruis eius, & coram uniuerſo Iſrael.
Eſt ultimum uaticinii genus, quod per articulatam uocem & expreſſam
efficitur, omnium excellentiſſimum. Hinc Iohannes, qui uox dictus fuit Iohan.
etiam pluſquā propheta a Summa Veritate eſſe perhibetur. Hæc enim
uox primo legitur delata fuiſſe Abrahę ab Angelo de cœlo clamante, Abrahā
Abrahā Abrahā: Qua uoce, & filii liberatio, & benedictio, quæ per ſemē
eius effuſa fuit in totum genus humanum, denuntiata eſt. Ad Moſem Moſes
quoq; paſcentē gregem in monte Siná, uox illa diuina intonuit dicens:
Moſe Moſe: cui uocato ſtatim credidit negotium liberandi populum de
Aegypto: & legis publicandæ, & ſcripturæ committendę. Vox inſu- Samuel
per ad Samuelem facta eſt bis uocans, & dicens: Samuel Samuel,
conſtituens eum ſacerdotem, atq; directorem & ducem Iſraelitici po-
puli. Nec prętereundum cenſeo ſacramentum, cur ſemper uox bis no-
minatim quoſpiam inclamauerit. Id enim factum fuiſſe ſapientes autu-
mant, quia uox ſemper ad ſublimiorem gradum euehit eum, qui uoca-
tur: Innuit igitur bina uox, & gradum in quo erat, & gradum ad quem
uocatus conſcendit. Ad hoc itaq; deueniunt expurgati, & bene cordati
uiri, ut ſpiritus Dei & ſancti numinis ſæpius participes effecti uatici-
nentur, occulta dignoſcant, & futura prędicant, quod ſolius Dei eſt, &
eorum, quibus Deus ſe cōmunicare, ac familiarem prębere ſtatuit. Quod
minime præſtat, niſi bene expiatis & compoſitis uiris.

Apologeticum pro Vaticinio. Cap. V.

ET q̃uis omnibus pateat fuiſſe uates, & uaticinia multa: nihi-lominus non deſunt, qui ea impugnare conentur: hinc ratio-nes eorum breuiter diſſoluẽdas opportunum diiudico. Di-
Cicero cunt enim (ut colligit Cicero ſecũdo de Diuinatione) Cuius eſt diuinatio fortuitarum, an fatalium rerum? Fortuitarum non, quia ea-rum rerũ quæ nihil habent rationis, quare futurę ſint, non poteſt eſſe prę-ſenſio. Sed quid eſt caſus, quid fortuitus euẽtus, niſi cum ſic aliquid cecci-dit, ſic euenit, ut uel non cadere uel aliter cadere potuerit? Quomodo igi-tur quod temere fit, cæco caſu, & uolubilitate fortunę euẽnit, pręſentiri & prędici poteſt? Nec rerum fatalium eſt diuinatio: quia cum neceſſario eue niãt, nihil prodeſt immo cruciat earũ pręſenſio, ſi malus euentus futurus ſit. Nec prę caueri poſſunt ea, quę fatalia ſunt. Nec dicatur quidẽ, omnia leuius caſura rebus diuinis procuratis, quia (ut dicũt) cum nihil ſit extra fatum, nihil re diuina leuari poteſt. Concludunt itaq;. Si prę uideri nihil poteſt futurum eſſe eorum quę caſu fiunt, quia eſſe certa non poſſunt, di-uinatio nulla erit. Si autem idcirco poſſunt prę uideri, quia certa ſunt, &
Chryſi. fatalia: diuinatio nihil proderit. Addũt Chryſippus, Diogenes, & Antipa-
Dioge. ter: Si Dii ſunt quoq; auſpicio (ut dicitur) ſit diuinatio, cur ipſi aperte nõ
Antipa. explicant, quę futura ſunt prę cauenda, aut amplexãda? id maxime cum dicantur generi hominum benefici, & amici: niſi exiſtiment nihil intereſſe hominum ſcire, aut ignorare quod futurũ ſit. Et cur tot & tanta homini-bus occultant, ut ea quę ſciunt, aut prę uident, nihil ſint in comparatione eorum quę latent? Hinc concludere uidentur, q̃ Dii nihil reuelant, ſed ſi aliqua prę ſentiuntur, id fit ingenio, arte, uel caſu. Inuehunt quoq; aliqui in ſigna, quę a cœlo dari uidentur, hac potiſſime freti ratione, q̃ uenti, ful-mina, tonitrua, ſtellę comatę, terrę motus, uapores uiſi decertare in aere, & huiuſmodi, naturalia ſunt, & non prognoſticationes. Cuius rei ſignum comprobatiuum eſt fulmen in medium mare proiectum, aut alio fruſtra demiſſum, & quoniã nõ ſemper comatas ſtellas, & terrę motus ſequũtur hi, qui dicuntur eorũ euentus, & multa proſequentes contra diuinationem maiorẽ in modũ machinãtur, quę quidẽ ex ſe funditus corruũt. Nihilo-
Cicero minus ad ea quæ adducta ſunt, reſpondebimus. Eſt enim (ut ad Cicero-nem, & eos qui ipſum ſequuntur, me uertam) rerum fortuitarum & fa-talium diuinatio. Et quãuis fortuita nihil uideantur habere rationis, id ta-men eſt in his, quibus hęc eueniunt. Nam in ſummo Moderatore a quo eueniunt, abſq; ratione non ſunt. Omnia enim fortuita a Deo ſua diſpo-
Ariſto. nuntur ratione. Nos autem (ut bene ſentit Ariſtoteles in de bona & mala fortuna) cum non uideamus earum rerum cauſam, quę eſt Deus, attri-

buimus fortunæ, ideſt cauſæ ignotæ. Non igitur eueniunt hæc præter intentionem ſummi moderantis, ueluti ferrum ſecuris in aquam cadit præter intentionem ligna incidentis. Viſa enim fuit a caſu ſors cecidiſſe ſuper Saul, quando electus fuit in regem, is tamen a Domino fuerat Samueli indicatus rex: & ab eo qui indicauerat diſpoſitę fuere ſortes, ut caderent ſuper Saul, quę non intelligentibus ipſius Dei diſpoſitionem, a caſu cecidiſſe uiſæ ſunt. Sic in multis contingit, ut iudicentur fortuita, quę a diuino decreto ſumma ratione procedunt. Et hęc in Deo prouiſiones diuinæ dicuntur: quæ ſi per cœlos diſponuntur, fatalium nomen aſſumunt: in his autem quibus occurrunt fortuiti iudicantur euentus. Et horum uaticinia ſæpius pręmittuntur, ut cognoſcant mortales quoniam huiuſmodi a Deo pręuidentur & deſtinantur: unde ſeſe diſponant ad ipſos influxus bene ſuſcipiendos, & grati ſint tribuenti. Aliquando uero ea ſerie diſponuntur res, ut euentus illarum ſint in diſpoſitione recipientis, ſicuti eſt gratia bene operantis, & fauor multiplex. Quæ etiam ſub conditione promittuntur, ut ſępius in ſcriptura ſacra ſummus Moderator repetit dicens. Si audieritis me, ſi hęc, uel illa feceritis, munificus ero remunerator. Et quãuis cognoſcat ſummus Moderator quid homo facturus ſit, non tamen in pręteritum tranſit uiſio: ut ex illa iam habita & decurſa, res infallibili euentu ſuccedat. Quomodo autem idem contingens euentus, in Deo ſit infallibilis prouidentia, & in cœlis fatum (ſicuti Plato bene ſentit) id penitus difficillimorum eſt. Et quãuis hæc uideamus, & comprobemus, quomodo tamen conueniant, adhuc declarauit nemo. Aliquod tamen exemplum præbere poſſumus, quo ad huiuſce rei explicatum perducamur. Currit fluuius Dei iuſſu ſempiterno, & indefectibili lapſu tranſit per uarias regiones in omnium incolarum beneficium: Suſcipere curat aliquis aquæ profluuium, admittendo quantum ei ſufficiat ad irrigandos agros. Alius munitis aggeribus nihil aquę admittit in beneficium, aut maleficium. Alius uero ſua ignauia nullis extructis aggeribus, tota permittit prædia ſuffocari, & ſata omnia opprimi. Eſt itaq; fluuii curſus a Dei prouidentia, & inuariabili iuſſu, uel a cœlorum ordine, ſiue fato: beneficium autem, uel maleficium eſt contingens, pro induſtria, uel ignauia ſuſcipientis. Si autem de inundatione illa uaticinaretur quiſpiam, forſitan incolarum aliquis melius muniſſet aggera ad maleficium euitandum, & alius ſe diſpoſuiſſet ad copioſius beneficium ſuſcipiendum. Ecce igitur quomodo releuantur ea quæ fatalia ſunt, ſed (ut more noſtro loquamur) ea quę ab infallibili Dei prouidentia deueniunt. Ad Chryſippum uero, & collegas dicemus, Deos ideſt Angelos ſummi Moderatoris iuſſu aliqua nobis reuelare, ut & Principis decus, & noſtra merita exigunt. Et ex his ora

Saul

Plato

Chry.

culo declaratis, alia plæraq; conſimilia uenari poſſumus, quia ſemel (inquit Iob) loquitur Deus, in eadem cauſa uidelicet, ad cuius unici ſermonis metas, in conſimilibus noſtra opera dirigamus. Et hoc eſt quod inquit uates Amos: Non faciet Dominus uerbum, niſi reuelauerit ſecretum ſuum ad ſeruos ſuos prophetas, aut expreſſe uidelicet, aut per conſimile. Verum indignis multa occultantur, ſicut & multa cognitio rerum a nobis cognoſcendarum. Nec decens eſt, ut Princeps arcana ipſius uulgo reuelet, ſed paucis qui ſint a ſecretis, & his fideliſſimis: quorum tamen exequutio per tempus populo demandatur. Et tunc omnes cognoſcunt ea, quæ inter paucos recondita erant. Et hic eſt ordo rerum diſponendarum, non quidem in maleficium, ſed beneficium totius Reipu. Quod autem negant effectus aliquos cœleſtes ſigna eſſe futuri euentus, nihil eſt: cum aliqui effectus ſint naturales, aliqui immediato Dei iuſſu eueniant. Qui igitur naturales ſunt, ſigna non ſunt: ſed qui a Deo demandantur ad terrendos, uel puniendos populos: ut prodigia illa immiſſa per Moſem in Aegyptios, & ſimilia multa, ſigna merito dici poſſunt, & ſunt: ex quibus coniectare poteſt homo rerum exitum. Non itaq; adeo anguſtant adductæ rationes, ut angulus ueri ſubterfugii (ſicut opinabãtur arguentes) ſit nobis pręcluſus. Nec miretur quiſpiam, ſi obſcurę ſint prognoſticationes, & interpretibus indigeant, cum nihil quodammodo in rebus naturalibus efficiatur, quin hominis adiumento indigeat. Aurum enim & argentum, cæteraq; metalla fodiuntur, & excauantur ſcoria & luto plena, ſed induſtria humana expurgantur. Vua naturæ pręſidio naſcitur, & matureſcit: ſed eadem marceſcit niſi diligentia humana collecta, & calcata in uinum exprimatur. Grana quoq; multo labore demeſſa, triturantur, conteruntur, & ſæpius præ manibus habentur, anteq̃ panes in cibum conficiantur. Linum innumeras operas (ut ita dicam) exquirit, anteq̃ tela in hominum uſus texatur. Et ſicut naturę opera arte complentur, ſic & oracula diuina nobis explicanda offeruntur: ut naturę, & Dei coadiutores effecti, in utroq; habeamus unde exercitari poſſimus. Verum aliquando diuinandum eſt, ut intelligamus quid diuini uates pręſenſerint. Vnde ſępius error contingit, non quidem ex uitio ſeu defectu uaticinii, quia quę ex ore Dei procedunt non fiunt irrita: ſed id fit ex culpa male intelligentis. Nec uaticinium ideo negandum eſt, quia interpres ignorat, aut errat in interpretando: quia nec medicina neganda eſt, quãuis medici fallantur in multis. Falluntur & ruſtici, & nauium gubernatores, quãuis ex comprobatis ſignis boni habeantur Aruſpices. Nec deeſt prudentia, atq; ratio Reipublicę gubernandę, quãuis Gneus Pompeius, Marcus Cato, Hannibal, & plęriq; prudentiſſimi ſenatores, & pręclariſſimi duces aliquando decepti fuerint. Sic quoq; euenit in diuinandi arte, quę aut pru-

Amos

dentia, aut cõiectura, ſiue ſpũs agitatiõe aut uiſione efficitur, ut aliqñ fal/lantur diuinantes: uel quia nõ bene percipitur quid ſuggerat ſpiritus, aut indicet uiſio: uel quia aliqua fit mutatio in eo, de quo erat uaticiniũ: unde oraculi ſẽtẽtia aut mutetur, ſi in maleficiũ erat delata: aut ſi in beneficiũ, differatur. Ionas etenim diuina uoce percitus Niniuitis cladem futurã in quadrageſimũ diem nũtiauit, hæc tamẽ Niniuitarꝫ pœnitẽtia, & prophe/tæ oratione (ut ſupra diximus) dilata eſt. Prognoſticatus eſt Iſaias mortẽ Ezechię imminere in craſtinũ: quę tamen regio fletu uſqꝫ ad annos quin/decim prorogata eſt. Electus fuit Moſes Dei oraculo, ut traduceret popu/lum de Aegypto ad promiſſam terrã: De Aegypto quippe populũ edu/xit: ſed errans in petra, ad ſtatutũ locũ minime perduxit. Solus Chriſtus erroris expers uaticinium nequaq̃ irritandũ protulit, qui ideo dixit: Cœ/lum & terra tranſibunt, uerba autem mea non prętcribunt.

Ionas
Iſaias
Moſes
CHRI/STVS

Omnia ad ſe deducunt Homines bene cõpoſiti. Cap. VI.

NOn mediocri experiẽtia comprobatũ eſt, neruos bene com/poſitos in fidibus, pculſis aliis alios reſonare. Oſtreis quoqꝫ & conchyliis omnibus contingere, ut cum luna pariter cre/ſcant, pariterqꝫ decreſcant. Arbores quoqꝫ hyemali tempore cũ Luna, & Sole ſimul ſeneſcere, & humores demittere, unde opportune cędi exiſtimantur. Pullulant omnia, & floreſcũt uere, ac lęta ſolis curſum proſequũtur. Multa quoqꝫ huiuſmodi fiunt: in quibus deprehẽditur rerũ cõnexio, atqꝫ correſpõdentia. Cum igitur homo ſit omniũ rerũ uinculum, bene cõpoſitus facile omnia mouet, & ad ſe trahit, atqꝫ deducit: non mi/nus q̃ magnes ferrũ, aut electrũ confricatũ paleam. Hinc ille, qui eſt per/fectiſſimũ omniũ uinculũ, & plena concinnitate gaudet, dixit: Cum exal/tatus fuero a terra, perfectiſſime uidelicet in ligno crucis extenſus, & con/gruens cũ omnibus, qui ſunt in longitudine, latitudine, ſublimi, atqꝫ pro/fundo machinę huius mũdanę, omnia traham ad meipſum, de cũctis di/ſpoſiturus ad libitum. Huic qui magis cõſimilis efficitur, & unitur, tanto maiorem uim attrahendi conſequitur, eoqꝫ magis corroboratur, eam cõ/muniens uim, quæ a natura homini inſita eſt trahendi ex ſymbolo, quod habet cum omnibus. Quod hinc coniicitur, quia cum habeat unũquodqꝫ animal cibaria ſua, alia fœnũ, uel hordeũ: alia herbas: alia legumina, uel ſemina: alia carnes, & id genus: homo ſolus omnibus cibis ueſcẽs, ab om/nibus uitæ incrementa, & fulcimenta ſuſcipit. Poſſident item ex animan/tibus aliqua terrã, aliqua mare, aliqua aerem, & digniora cœlum. Homo autem omni elemento in ſui beneficium utens, uoluptatem & commo/dum undiqꝫ trahit. Nec illis contentus, in cœlum, immo in ipſum Deum conſcendere ſatagit, ut nullus ſit locus, quem non aſciſcat in uſum, & me/

IDEM

Deute. rito, ut uera ſit ſententia ſummi Principis : Omnis locus, quem calcauerit
pes ueſter, ueſter erit: quouſq; uidelicet reuertemini ad me, omnia uobi-
ſcum deducentes. Et ſicut omnia emolumentum afferunt homini bene
Paulus ſe habenti cum Deo, dicẽte Paulo: Diligentibus Deum omnia cooperan-
tur in bonum: Sic diſſonanti a Deo, omnia in pernitiem uergunt, iam ue-
ro filio effecto illius rebellis cui dicitur: Maledicta terra in opere tuo. Ad
cuius terrę, quę eſt primarium elementum, & fundamentum omnium re-
rum corporalium, maledictionem, ſequitur maledictio rerum omnium,
quæ ex ipſa fabricatæ ſunt, aut ipſi inhærent. Hinc & hos rebelles ab-
Porph. ducunt mali & diſſoni dęmones, de quibus Porphyrius in de bonis &
malis dęmonibus ait. Bonorum corpora in commenſuratione conſiſtunt:
Sed maleficorum corpora inconcinna ſunt: ac affectione paſſiua, locum
incolunt terrę uicinum, immo intra ipſam terram. Nullum eſt malum,
quod perpetrare non audeant. Habent omnino uiolentum, & male ſa-
num morem, deſertum uidelicet cuſtodia dęmonum meliorum. Ideoq;
uehementes, repentinaſq; inſidias plurimum machinantur & moliuntur.
Ac dum agunt incurſiones, partim latere ſolent, partim uero inferre uio-
lentiam. Quãobrem acutę, & ueloces ſunt paſſiones ab eis illatę. Cura-
tiones autem, emendationeſq; dęmonibus melioribus tardiores fiunt. Et
Idem poſtq̃ multa mala quę perpetrant connumerauit, ſubinfert. Omnibus.n.
rebus ſic inique, diſcorditerq; factis admodũ delectantur. Qui igiť a Deo,
a conſcientia, & a bonis ſpiritibus diſſoni uiuũt, cum diſſonantibus ſpiri-
tibus cõmercium habentes, diſſona, inordinata, & horrentia omnia perpe-
trant: adeo ut diſſonantes ſibiipſis cum nullo conueniãt: ſed omnia diſſen-
tientia, & inordinata comprobent. Qui autem ſibiipſis conueniũt, & cum
Deo, ſuo loco poſiti omnia ſentiunt ipſis correſpondentia, & facile condu-
Idem cẽda: quia (ut ibidẽ inquit Porphyrius) omne bonũ gubernatione facile,
ęqualeq; eſt, q̃a progreditur ab ordine: ex quo ſequitur cõuentio, trãquilli-
tas, & facilis omniũ cõſenſus.

Homines ſuo loco poſiti, & concinni facile rebus omnibus domi-
nantur. Cap. VII.

CElebri fama diuulgatũ eſt (ut ſępe iam diximus) hominem
ſacrarũ litterarũ teſtimonio pręlatũ, & cõſtitutũ ſuper omnia
opera manuũ Dei. Quæ dogmata imitatus Sulmoñ. decan-
tat: Sãctius his animal mẽtiſq; capacius altę Deerat adhuc,
& quod dominari in cętera poſſet Natus homo eſt. Nihilominus plęroſq;
uidemus, & ferè omnem hominum turbam mãcipari, potius q̃ dominari.
Quod eueniſſe nõ ambigimus, quia homo rebellis Deo (ut Triſmegiſtus
ait) a contẽplatione Patris, & ab eius cõſortio unde dominãdi uim ſuſci-
piebat, ad ſphęrã generationis delapſus, ſeruus miſerrimus omniũ effectus

eſt. Et (ſumma Veritate teſte) peccãs homo ſeruus efficitur peccati, ideſt ſathanæ deducentis ad peccatum, aut concupiſcentiæ, quę eſt ipſius peccati parens. Concupiſcẽtia enim (inquit Iacobus) cum conceperit, parit peccatum. Hinc homini a ſua dignitate delapſo repugnant omnia, neq; dignantur habere in dominum eum, qui tam uile mancipium iam effe/ctus eſt. Atq; ipſi obtemperare recuſant, quouſq; in priſtinum honorem, a quo deciderat, reſtituatur, & unanimis fiat cũ Deo, a quo dominandi uim reſumat, ſicuti a principio iam acceperat. Tunc uenena, & hoſtes nõ timebit, tunc feras non metuet: ſed ipſas terrore concutiet, ſicuti de Dauid in primo uolumine Regum legimus: qui Sauli regi perterrenti eum, & reuocanti a congreſſu gigantis dixit. Perſequutus ſum ſeruus tuus leo/nem, & urſum, & percutiebam eos eripiens prædam de ore ipſorum. Et cum inſurgerent aduerſum me, apprehendebam mentum ipſorum, & ſuffocabam eos. Daniel draconem interfecit, & inter leones famelicos ſte/tit intrepidus. Paulus uiperam manui adhęrentem ueluti paleam excuſ/ſit, nihil timẽs morſum, aut offendicula eius, cuius iam plenum obtinue/rat dominium. Non enim defuit Paulo ille, qui cęteris Apoſtolis dixit. Ecce dedi uobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes: & ſcorpiones, & ſu/per omnem uirtutem inimici, & nihil uobis nocebit. Bibit Iohannes ue/nenum lętus, & conſtans, & ex bullienti olleo illęſus euaſit. Non enim (ut Auguſtinus (iudicio meo) recte decernit in tertio ſuper Geneſim ad lit/terã) animalia fuere a principio producta uenenoſa, inimica, & moleſta humano generi: ſed poſt peccatum infeſta, inimicaq; conſtituta ſunt. Quod ex Domini ſententia in pęnam iniuſtę rebellionis primorum pa/rentum delata eſt. Ad ſerpentem enim omnium animalium homini in/feſtiſſimũ (ut inde ad cętera animalia inimica dictum intelligamus) in/quit. Ponam inimicitias inter te & mulierem, & inter ſemen tuum & ſe/men illius. Et uix prolata ſententia, de remedio quoq; prouidens dixit: Ipſum, ſemen uidelicet mulieris conteret caput tuum: ut nec ipſi, nec ue/ris eius aſſeclis nocere ualeas. Hinc non tantum Apoſtoli, ſed etiam po/ſteri pręualuerunt contra inimica animalia. Hieronymus enim leonem acerrimum hoſtem, in proprium obſequium conduxit. Et Anachoritę multi ſtabant in ſpeluncis & cauernis terrę, non timentes nec leones, nec urſos, nec ſerpentes, nec ualidiſſimos dęmones infeſtantes. Et quod plus eſt, pręualuerunt amici Dei contra acerrimam uim naturalem impe/tuoſiſſimi ignis. Nam tres pueri in fornace Chaldaica, & Thomas in In/dia impetum ignis, & Franciſcus candentis ferri uigorem extinxit. Et ut cum Paulo concludam (deficeret enim tempus enarranti) Sancti per fi/dem, ideſt per fidelem & firmam adhęſionem cum Deo, uicerunt regna, operati ſunt iuſtitiam, adepti ſunt repromiſſiones, obturauerunt ora leo/

Iacobus

Primus Regum

CHRI/STVS

Auguſt.

Paulus

num, extinxerunt impetum ignis, fortes facti ſunt in bello, caſtra uer/terunt exterorum, & reddiderunt mulieribus mortuos ſuos, atq; ex multis infirmitatibus conualeſcere fecerunt. Quibus portentis uiſi ſunt obtinuiſſe iam omnium rerum dominium, ſicut obtinuit pro antiquis pręuiſus, & pro poſteris iam exiſtens ille, qui dixit. In nomine meo dæmonia eiicient, & cætera quæ ſequuntur. Ipſe enim in uirtute nominis ſui ſaluos nos fecit, in priſtinam dignitatem reſtituit, & uniuit cum illo, qui facit mirabilia magna ſolus: ut & nos eadem faciamus, ſicut idem reſtitutor iterum ait. Qui crediderit in me, faciet opera quæ ego facio, & maiora horum faciet.

CHRISTVS

IDEM

Vnde ſit Vis dominãdi, quõ pdita, & quõ reſtituta. Cap. VIII.

DIximus iãpridem ab Opifice ſummo inſitã eſſe homini dominandi uim. Sed quę ipſa ſit, & quomodo eandem habeamus, percurrendum cenſeo. Plinius id ſubtili indagatione percurrit dicens: Elephas homine obuio forte in ſolitudine, & ſimpliciter oberrante, clemens placiduſq; etiam demonſtrare uiam traditur: Idem ueſtigia hominis animaduertens priuſq̃ hominem, intremiſcere inſidiarum metu, ſubſiſtere ab olfatu, circũſpectare, iras perflare, his & aliis indiciis quæ ibidem ſubnectit naturalis hiſtoricus, hominem timeri hoc maxime, ſed unde timeatur, haud facile poſſemus comprehendere. Verum ne uideamur, ex una tantũ roſa (ut aiunt) uer aſſerere, hoc eodem modo tigris expauet quæ feris cęteris truculentior, atq; ipſa elephantis quoq; ſpernens ueſtigia homine uiſo transferre dicitur protinus catulos. Quo nam modo agnito? ubi ante conſpecto illo, quẽ timet? Etenim huiuſmodi ſyluas minime frequentari certũ eſt, Sane mirãtur ipſam ueſtigii raritatem. Sed unde ſciunt timendos eſſe? Immo uero cur ſępius conſpectum pauent tanto uiribus, magitudine, uelocitate pręſtantiores? Nimirum hęc eſt natura rerum, hęc potentia eius, ſęuiſſimas ferarum & maximas, quę nunq̃ uidiſſent, quod debeant timere, & ſtatim intelligere cur timendum ſit. Quę autem ſit hęc hominis natura timorem feris incutiens, non declarat Plinius q̃uis inquirat & innuat. Apollonius uero, dum Pharaotis regis Bactrianorum elephantibus duceretur ad Brachmanas, cum uidiſſet paruulum unco quodam elephantis ceruici infixo, ducere ipſum ingens animal, tentauit Damum eius indiuiduum comitem, unde eſſet hęc tanta tam uaſti animalis erga puerum obedientia, & ignoranti atq; doceri exoptanti Damo dixit. Id eſt ex terrore quodam actiuo, homini ab Opifice immiſſo, quem perſentientes inferiores, & animalia omnia ipſum hominem timent, & reuerentur. Hunc autem terrorem Hebrei פחד pahad appellant. Et hic in alio magis, in alio minus uiget.

Plinius

Apollo.

Hebrei

Maximus uero fuit in Izahac: ideo Iahacob, cui iure hæreditario pater illum tribuerat dixit, ad Laban & Arameum patruum, & ſocerum eius. Niſi Dominus Deus patris mei Abraham, & timor Izahac affuiſſet mihi, forſitan me nudum dimiſiſſes. Vbi in hebreo pro timore habetur illud pachad: Et ibidem iterum iurauit Iahacob per timorem, ideſt pachad patris ſui Izahac. Hoc enim eſt tanquam ſignum terrificans quodcunq; ſubiicitur homini: ſit uel ſeruus, uel animal: alioquin nec puer regeret boues, equos, & elephantes, nec rex perterreret populum totius regionis. Nec tantum habet homo ſignum quo timeatur, ſed aliud quo diligatur: in hoc quoq; effectus ſimulachrum Dei: qui utroq; tribunali, amoris, & timoris uallatur. Efficitur etiam in huiuſmodi imitator Chriſti, de quo dictũ eſt. Regnabit in domo Iahacob, qui & de benignitate Abrahę, & de terrore Izahac participans, meditullium temperatum poſſidebat: Et utroq; hoc regio inſigni protoplaſtes decoratus erat. Hinc adducta dicuntur animalia omnia ad ipſum ueluti ad dominum: ut eis omnibus nomina accommodata imponeret, quibus eadem uocaret ad libitum. Erant. n. ipſi & terrore ſubiecta, & a placida mãſuetudine attracta. Et id quouſq; pręuaricatus priſtinam dignitatem amiſit, & ex domino miſerrimus ſeruus effectus eſt. Et quanto magis aggrauatur peccatum in homine, tanto magis a dignitate illa terrorem incutiente, & benignitate attrahente decidit in timorem, & ſeruitutem aliorum. Inde primus fratricida, qui peccato parentis quod contraxerat addens homicidium, ſe a dignitate illa deiectum ſenſit, adeo ut timens dixerit ad Dominum. Omnis qui inuenerit me, occidet me. Beſtias quippe, aut dęmones timebat, non homines, cum paruula eſſet generis humani familia: Pater eius, mater, uxor, & fratria, quam poſtea accepit Lamech in uxorem, qui ſolus dicitur habuiſſe duas uxores ex his, qui fuerunt ante diluuium. Et quia ſuſcitauit ſemen pro Abel, quod tenebatur facere Caim, ideo dicitur interfeciſſe Caim contemptorem ſigni dati a Deo, ut uidelicet ſuſcitaret ſemen fratris ſui. Quod quia facere contempſit, iure a Lamech illud ſuſcitante dicitur interfectus, tanq̃ legis datæ peculiariter, & poſtea populo diuulgandæ contemptor. Magnum latet hic ſacramentum, ſed proſequamur. Succeſſit Noe, qui dictus eſt iuſtus in generationibus ſuis: ideo quanto fauore ad priſtinam dignitatem reſtitutus ſit, uideamus. Arcam fabricat, in quam introducuntur ab eo aduocatę omnes beſtiarum, ferarum, & auium ſpecies, atq; ſub eius imperio morantur quiete, donec ceſſent aquæ diluuii. Quibus decreſcentibus, nulla adhuc arcam exire pręſumit, niſi coruus, & columba, non ſine myſterio ab ipſo dimiſſi. Sed coruus (ut habetur in ueritate litteræ) egrediens egrediebatur, & reuertebatur, quouſq; ſiccarentur aquæ deſuper terram. Et non (ut ha-

Izahac
Iahacob
Adam
Caim
Noe

bent noſtri mendoſi codices) egrediebatur, & non reuertebatur. Coruus autem redibat uacuus, columba uero cum oliua, ſigno pacis. Sed unde tanta beſtiarum erga hominem reſtituta obedientia? Obſerua ſcripturæ uerba, & intelliges: Nato enim Noe uaticinatus eſt pater eius Lamech dicens. Iſte conſolabitur nos ab operibus, & laboribus manuum noſtrarum in terra, cui maledixit Dominus: Purgauit enim eam aqua diluuii, tanquam ſignum & ſacramentum illius aquę, per quam a Meſſiah fieri debebat uera, & plena purgatio. Hunc ſequutus eſt Moſes qui ranas, cinifices, uel pediculos, & muſcas, atq; alia quamplurima aduocauit in flagellum Aegyptiorum: Mana autem, aquam, coturnices, nubem obũbrantem, & columnam igneam in pabulum, & beneficium populi ſibi crediti. Adueniente autem uero reſtitutore humani generis Chriſto, cuius Moſes typum geſſit, omnia plene ſubiecta homini iterum fuere: data diſcipulis poteſtate (ut nuper diximus) calcandi ſuper ſerpentes, & ſcorpiones, & ſuper omnem uirtutem inimici. Quod dominium tamdiu durauit in credentibus, q̃diu perſeuerauit fidelis, & perfecta ſeruitus in Chriſtum. Adueniente autem tempore, quando ſucceſſores Petri mentirentur dicentes: Argentum, & aurum non eſt nobis, perdiderunt quoq; ius dicendi ſurge, & ambula: uel ſurge, & miniſtra nobis: Siue pręcipio tibi in nomine Ieſu Nazareni, exi ab eo:

Franc. & omnem tandem uim, & dominium in uirtutem inimicam. Franciſcus uero iterum uitam Apoſtolicam amplexus, a pecuniis penitus ſimul & uitiis denudatus, creaturis omnibus imperat, & obediunt ei: Aquam in uinum conuertit, ſiccis pedibus fluidum elementum pertranſiit: Rabidum lupum manſuetiſſimum, & domeſticum reddidit: hyrundinibus garrientibus ſolo iuſſu ſilentium impoſuit: Falconi iubet, & ueluti gallus excitator efficitur: lepores, & cuniculos domeſticos fecit: ignem urentem alloquitur, & uirtutis ſuæ oblitus uiro Dei fomẽtum ſine horrida aduſtione præbet. Multa quoq; huiuſce generis miranda peregit ad priſtinam dignitatem reſtitutus. Nec eſt abbreuiata manus Domini, omnibus qui ipſi fidele exhibent obſequium. Nec quidem hoc exhibent omnes qui dicũt, Domine Domine, aut qui exterius inſigne Chriſti, uel imitatorum eius deferunt, potius geſtientes ueluti ſimię, q̃ Chriſti & Sanctorum ueram uitam deducentes.

Varia & mira operandi & dominãdi conditio. Cap. IX.

Zoroa. ET q̃uis ſolius Dei ſit miracula facere, nihilominus humanũ genus audaciſſimę (ut Zoroaſtres inquit) naturæ opus, & audax omnia perpetrare, fauente maxime antiquo & ualido ſerpente, qui ſe ſimiã ſummi Opificis ſemper conatus eſt ex-

hibere, multa aggreſſum eſt, in quibus homo Dei, & naturæ ęmulator ap paruit. Archyta Tarentinus (ut fertur) columbã igneã fecit uolitantem per aerem. Quod & aliqui noſtri temporis facere gloriãtur. Aegyptii (ut Mercurius tradit) Deoꝝ ſtatuas conſtruxere tales, ut loquerentur. Quod & Albertus cognomẽto magnus feciſſe traditur, caput uidelicet æneũ loquens. Et reperi qui ſe iactitarent facere corpora euntia, & loquentia: nec tamen habere uirtutes animales, neq; diu permanere. Ad quæ conducẽda dicunt aſciſcere uirtutes cęloꝝ, obſeruatis quibuſdã aſpectibus. Sed forſitã aliud eſt in cauſa. Dędalus artificioſis pennis uolaſſe fertur. Quod hac noſtra tempeſtate quidã per modicũ ſpatium fecit. Multa iactat Rogerius Bachom ſe feciſſe magia pura, & naturali: tonitrua uidelicet in aere, nubes & pluuias, atq; rerum tranſmutationes q̃plurimas. Nõnulli quoq; per artem reperti ſunt naturę ſagaciſſimi ęmulatores: de qua Athenien. apud Platonẽ in decimo de legibus: ars data eſt mortalibus, qua res poſteriores quaſdã generarent, non quidem ueritatis & diuinitatis participes, ſed ſimulachra quædã ſibiipſis cognita deducerẽt. Aliqui nõ cõtenti arte, naturę accuratiſſimi indagatores effecti, ſtuduerũt cõducere ea, quę a natura pręparata erant, applicãtes actiua paſſiuis, ante tempus natura ipſa ordinatum. Vnde uulgo uiſi ſunt facere miracula: quæ tamen naturalia opera ſunt, interueniente ſola præuentione temporis. Ii autem qui hæc perpetrare ſolebãt uocabulo perſico Magi ideſt ſapientes dicti ſunt: quãuis nomen illud abuſu quodam pro necromante a multis accipiatur. Erãt enim ſapientes & occultarum rerum gnari: ex quibus fuere illi, qui uidẽtes ſtellam in natiuitate Redẽptoris humani generis: ultra, & pręter naturæ ordinem q̃ optime ipſis cognitum, & domeſticum, auſpicati ſunt (ut ęquum erat) natum aliquem fuiſſe, qui naturæ ordinem, & limites tranſcenderet. Hinc moti a Perſide & regionibus orientis (id tamen quo ad ciuitatem Ieroſolimitanam Bethlehemiticam) uenerunt ad adorãdum puerum prodigio mirando, & ſupernaturali demonſtratum. Ii enim qui Magi dicuntur, primo medicinę ſtuduerunt: ut ſcirent quid ad coleram, quid ad flegma, quid ad atram bilem expellendam conueniret: quid ad cor, epar, uel ſtomachum temperandum, & huiuſmodi: Quod ut melius facerent, aſtronomiam addiderunt, arbitrantes infirmitates, & herbarum, radicumq; atq; aliarum rerum medicinalium naturas, ex planetis, & ſtellis, quibus conueniunt facile diiudicari, ut Hermetem feciſſe comprobamus. Et cum eo Zoroaſtrem, Charundam, Oſtanem, Zamolxen, Brachmanas, Gymnoſophiſtas, multoſq; inter medios, & poſteros, quoꝝ etiã (licet excelluerint) fama obſcura eſt. Verũ multis de cauſis hic ſubticẽdis (ne magis digrediamur q̃ deceat) deperdita eſt naturalis ordinis illius, & rerũ applicationis cognitio. Vnde dęmones malos alii nominibus di-

Archy. Taren. Aegyp. Mercu. Albert. Magn. Dęda. Roge. Bach. Athen. Plato. Magi

uinis adiurare ſtuduere. Alii obſcęni & deteſtandi effecti, ipſos adorantes cõſulere uoluerũt, ſcelus quidem omni mulcta plectendũ. Malos autẽ & immũdos conſuluerũt, quia poteſtates mũdę, & ſuperiores non faciles ſe prębẽt: ſed cordis mũditiã, uitæ ſanctimoniã, iuſſumq; Dei expectãt. Ipſę autẽ immũdę faciles ſe exhibẽt, falſò fauẽtes hominibus, ut ſuo aſtu conducentes ad id quod optãt eorũ cultores, obliuiſcãtur Dei, immo opinẽtur dęmones illos malos diuinitate refertos. Ab huiuſmodi itaq; docẽtur uerba excantãdi, & eoſdẽ citandi pro libito ad conducẽda opera, quibus ueluti Dii apparẽtes, adorẽtur a uulgo. Et quia mulieres maius habent cum dęmonibus ſymbolũ, & leuius illudũtur: ideo mulieribus faciliores ſe prębent: quę arte dęmonũ uidẽtur facere ingẽtia, ut de Circe decãtat Poeta.

Virgil. Circe

Carminibus Circe ſocios mutauit Vlixis,

Plinius

Atq; ſatas aliò uidi traducere meſſes.

Seneca

Quod & cõfirmant Cicero, Plinius, & Seneca. Elementa quoq; concuſſa, & turbatas hominum mentes, atq; plęroſq; interemptos non ſuccis, ſed uerbis uenenoſis decantat alius Vates.

Mens hauſti nulla ſanie polluta ueneni

Lucañ. Incantata perit. Alius quoq; Poeta.

Ouid. Carmine lęſa Ceres ſterilem uaneſcit in herbam,
Deficiunt lęſi carmine fontis aquæ.
Ilicibus glandes, cantataq; uitibus uua
Decidit: & nullo poma mouente fluunt.

Idem Et iterum inducit Medeam de ſeipſa dicentem.

Medea Cum uolui ripis ipſis mirantibus amnes
In fontes redire ſuos: concuſſaq; ſiſto,
Stantia concutio cantu: freta nubila pello,
Nubilaq; induco: conuulſaq; robora terra,
Et ſyluas moueo, iubeoq; tremiſcere montes:
Et mugire ſolum: maneſq; exire ſepulchris:
Te quoq; luna traho. Et de quadam incantatrice alius ſimilia ſe uidiſſe perhibet.

Tibull. Hanc ego de cœlo ducentem ſydera uidi:
Fluminis hæc rapidi carmine uertit iter.
Hæc cantu finditq; ſolum: maneſq; ſepulchris
Elicit, & rapido deuocat oſſa rogo.
Cum libet, hæc triſti depellit nubila cœlo,
Cum libet, ęſtiuas euocat ore niues.

Augu. Auguſtinus quoq; phibet ſe in Italia exñtẽ adiuiſſe mulieres quaſdã malignis artibus adeo imbutas, ut dato caſu ſtatim hoĩes cõuerterẽt i iumẽta,

Apule. quę neceſſaria portarẽt, & hęc finito opere in hoĩes iterũ reducerẽt. Quod

cõprobat Apuleius,q lõga ſerie recitat ſe ueneficiis cuiuſdã mulieris,dũ ꝑ
magicã auis fieri conaretur,in Aſinũ cõuerſum fuiſſe. Quod & tẽporibus
noſtris multoꝝ teſtimonio cõtigit cuidã in Cherſo Illirici inſula,q ꝑ mul/
tos annos omnibus uiſus eſt aſinus: Tandẽ ad ſe reuerſus,& ueneficia,&
malefacta propter quæ id ſibi cõtigerat, ſacerdoti & publico cõcionato/
ri enarrauit.Et ne quis opinetur fuiſſe deliramenta,ſacræ litterę narrrant
(ut habemus in Daniele) Nabucdonoſor nõ mulieꝝ ueneficiis, ſed iuſſu Daniel
Dei ad eius elidendã ſuperbiã mutatũ in bouem:& annis ſeptẽ fœnũ co/ Nabu.
mediſſe. In primo quoq; uolumine Regũ legimus Phitoniſſam mulierẽ, Regũ
quæ erat in Endor aduocaſſe Samuelẽ prophetã:quẽ intellexit Saul eſſe Samuel
uere Samuelẽ,ſciſcitatus ab eo rerum ſuaꝝ euentus. Qui cõfirmauit om/ Saul
nia quæ dixerat,anteq̃ ab humanis diſcederet. Et fuit uerus ſpiritus Sa/
muelis, ante completũ annũ poſt diſceſſum a corpore facile aduocãdus,
ut Hebrei dicunt:q̃uis plęriq; in diuerſos ſenſus litterã interpretentur. In Hebrei
Exodo quoq; perhibentur Magi Pharaonis uirgas in ſerpentes mutaſſe, Exodus
ranaꝝ multitudinẽ adductã,aquam in ſanguinem conuerſam in interitũ Magi
piſcium,& Aegiptioꝝ iacturã. Et niſi Magi,phitones,necromantes,ma
lefici,& excantatores,atq; huiuſmodi in rei ueritate fuiſſent : non iuberet
in plęriſq; locis Dei uiui oraculũ eos exterminãdos de terra: Sed magna
eſt magoꝝ,aut mirabiliter operantiũ differentia.Sunt.n.qui operãtur in/
genio,arte,& doctrina:ſupplentes,aut accelerantes, uel augentes naturæ
opus ſi licet.Si licet (inquio) quia Zoroaſtres magicę artis inuentor (ut Zoroa.
atteſtãtur Gentiliũ litterę) in ſuis oraculis inquit. Ne augeas fatum.i.nõ
magis te extendas q̃ datum ſit deſuper,aut ſeries rerum exigat, ut inter/
pres eius Gemiſtus Plethon exarat. Et iſti Magi,ſapientes, aut ueri phi/ Gemi.
loſophi dicũtur.Sunt etiam qui attentãt ea,quæ uires, & humanã cogni/
tionem tranſcendũt.Et hi ea quæ neſciũt,& nequeũt,ſciſcitantur : & fieri
flagitant ab immũdis dęmonibus,aliquãdo ſe ſubmittentes, & adorãtes,
duplicis criminis rei,idolatrię.ſ.& uiliſſimę ſubiectiõis:his maxime, qui/
bus ipſi longe ſuperiores natura exiſtũt. Alii autem uirtute nominũ diui/
norum adiurãtes,ipſos dęmones coartãt.Et hi q̃uis idolatrię, & deiectio/
nis ſcelus non perpetrẽt,tamen manifeſtis periculis ſe exponũt : quia & ſi
coacti dęmones,tamẽ ſemper inuigilant,ut errantẽ decipiãt. Alii uero nõ
contenti immũdis dęmonibus, meliores & mũdas intelligentias aſciſcũt, Moſes
uel ipſum Deũ immediate,quod paucis uel nulli datũ eſt. Nam & Moſi Paulus
omniũ prophetaꝝ ſummo loquebatur Deus per Angelos,dicente Paulo.
Lex data eſt per Angelos in manu mediatoris.Sed quia uicem Dei gere/
bat Angelus,ideo loquens dicebat.Ego Adonai,quod eſt nomen quadri/ Abrahã
litterum,ſoli Deo cõpetens.Abrahę quoq; (ut in Geneſi legimus) loque/
bantur Angeli pędicentes Sarę conceptũ: & pentapolitanũ incendium,
q̃uis Abraham

q̃uis Abraham adorans mittentẽ, dixerit ad nuntios Adonai, quod nomẽ magis mittenti, q̃ nullis competebat. Et quod patribus illis faciebant Angeli, nobis operatur uirtus Chriſti, qui omnia (ut diximus) ad ſe numina traxit: & qui habet nomen cui flectitur omne genu, & omne nomen cœleſtium, terreſtrium, & infernoꝝ. Hinc iuſtum eſt nobis, ut in nomine illo omnia faciamus. Nec.n.hoc noſtro tẽpore alia uia faciendi miracula nobis relicta eſt.

Quæ ſint naturalia opera, & quæ falſa, & quæ uera miracula, & quæ legitima dominãdi uis. Cap. X.

CVm igitur (ut diximus) cõtẽti ſint aliqui q̃tũ ars, ingeniũ, & natura noſtra patitur maritare mundũ, & applicare actiua paſſiuis, ii ſapiẽtes, ueri philoſophi, aut magi dicũtur, naturæ ſecreta & rerũ ſymbola rimantes. Nec iſti animaduerſione, uel iniuria aliqua, ſed omni ueneratione digni habẽdi ſunt: quos uniuerſoꝝ Dominus teſtes & fautores habere uoluit ſuę fœliciſſimę natiuitatis. Cum autẽ malos dęmones conſulũt eoꝝ implorãtes auxiliũ, ut ea cõducant, quæ nec ars, nec humanũ ingeniũ patitur: tunc quęcũq; eoꝝ fauore perpetrãtur, illa non miracula, ſed pręſtigia ſunt: quia aut ſecundum apparentiã tantũmodo fiunt, aut in maleficiũ eoꝝ qui ſuſcipiunt, aut qui ipſa ꝑpetrãt. Apparẽt.n.aſini, uel equi, aut quęuis alia animalia, uiſi trãſmutati tantũmodo ab oculis faſcinatis, & illuſis. Hinc mulier illa, quæ equa iudicabatur a uulgo, Hilarioni mulier uidebat, ut erat. Multa quidem cõprobamus illata, aut remota impedimẽta a Deo, Angelis, & dæmonibus: aliquãdo.n.oculos aſpiciẽtiũ perturbãt, & aliquãdo mediũ per quod aſpiciũt. Aſtant.n.dęmones (ut clara experiẽtia didicimus) coram decẽ, uel uiginti, ab uno uel duobus tãtũ uiſi, ab aliis autẽ nequaq̃. Et hoc quia ad libitum ſe occultãt, & ad libitũ ſe uiſibiles prębẽt. Iudicabũt item multi aſtare aſinũ, leonem, aut gallũ, hircum, uel hominẽ. Alii autem nihil penitus uident: & id fit arte, & illuſione malorum dęmonum. Sed ue-
Eliſeus niamus ad ſuperos. Obſeſſo Eliſeo ab exercitu regis Syrię uallantis Dotaim, timuit miniſter eius uidens currus, & equites in circuitu ciuitatis: Cui Eliſeus: Netimeas, plures ſunt nobiſcũ q̃ contra nos. Et orãte ipſo ad Dominũ, ut aperiret oculos pueri ſui, ecce uidit hic montẽ plenũ equorũ, & curruũ igneorum in circuitu Eliſei. Orans iteꝝ contra hoſtes, ut auferretur ab eis uidendi facultas, ſtatim quoq; exauditus fuit. Vnde ſicut ipſo orãte aperti ſunt oculi pueri, ſic clauſa fuere hoſtiũ lumina, ut nihil uidere poſſent: & cęci effecti, manuducerẽtur ab Eliſeo dicente: Non eſt hęc uia, nec ciuitas: ſequamini me, & oſtendã uobis uirũ quẽ quęritis. Duxitq; eos in Samariã. Quã cũ ingreſſi eſſent, orauit iterũ Eliſeus dicens: Aperi Domine oculos iſtoꝝ, ut uideãt. Ad cuius precationẽ aperuit Dominus ocu-

los corũ, uiderũt ſe eſſe in Samaria. Quod nequaq̃ in damnũ Aſſyriorum petiit uir ſanctus: ſed in Dei ſui gloriã. Nam cũ rex iſrael uellet eos percutere, dixit: Nequaq̃: non enim cepiſti eos in gladio tuo: ſed pone panẽ, & aquã corã eis, ut comedant & bibãt, & uadant ad dominum ſuum. Ecce quomodo ad orationẽ bene chordati uiri aucta eſt uiſiua uirtus ultra naturales terminos in puero: & diminuta in Aſſyriis & iterũ reſtituta. Sed redeamus unde digreſſi ſumus. Facta ſunt itaq; a fatidicis, & præſtigioſis, quæ eũq; uocabulo cẽleãtur aliqua miracula, ſecundũ apparẽtiã, quę pſtigia merito dicũtur. Aliqua q̃q; facta ſunt arte dęmonũ, aut tranſferẽtiũ, ut de meſſibus ad alios agros traductis iã diximus: aut admouẽtiũ actiua paſſiuis, ſicuti excãtãtibus Magis Pharaonis, eductę ſunt ranæ, & muſcę, facta a dæmonibus appropinquatiõe breui tẽpore, quæ lõgo ſpatio cõducẽda erãt: uel trãſmutãtiũ: ſicuti iidẽ fecere cõuertẽtes aquas in ſanguinẽ. Et de fatidicis mulieribus multa trãſmutãtibus dictũ eſt. Sed ii nec beneficiũ aliquod cõferũt, nec poſſunt in his, quæ ſunt ſupra naturã. Ranæ.n. muſcę, & ſanguis in maleficiũ ſuoꝝ ægyptioꝝ fuere. Quæ aũt ſupra naturã ꝑpetrata ſunt, & in beneficiũ, uera miracula dicũtur. Moſes igit̃ Dei iuſſu educẽdo pediculos, quoꝝ nõ aderat materia appropinquãda, miraculũ fecit. Educẽdo inſup aquã de petra, mãna de cœlo, pręſeruãdo populũ ab infirmitate, ut canit Pſalmographus: Et nõ erat in tribubus eoꝝ infirmus. David Conſeruatio quoq; ueſtimẽtoꝝ, ne cõſumerẽtur, & huiuſmodi multa fuere uera miracula: Quoꝝ aliqua, & ſi in maleficiũ, immo in pœnã icredulitatis Aegyptioꝝ, & proteruię ipſoꝝ ꝑpetrata fuere, ceſſerũt tñ in utilitatẽ populi liberati. Pręſtigia aũt Aegyptioꝝ in nullius utilitatem fuere. Miracula fecit Elias, & Eliſeus mortuos ſuſcitãtes, oleũ, & farinam multiplicãtes, infirmos ſanãtes/& huiuſmodi. Sed ſup oẽs, miracula fecit Chriſtus ꝑcipiens tãq̃ uerus Dñs reꝝ: & ſemp in bñficiũ, in maleficiũ aũt nũq̃. Et in noĩe ipſius qd fecerit aſſeclę eiuſdẽ, iã p uniuerſum orbẽ celebri fama diuulgatũ eſt, & nos ſupra tetigimus. Inde qdẽ uidebat̃ in illis imediatis/aut ꝑpinqs diſcipulis ipſius eſſe ueꝝ regnũ Dei, qd ſe daturũ ꝓmiſerat: imo qd dederat, dum ait: Regnũ Dei itra uos eſt: Et iteꝝ: Ecce dedi CHRISTVS uobis poteſtatẽ ſup omnẽ uirtutẽ inimicã, & reſiſtentẽ u3: Nã amicã uirtutẽ facile hẽbitis ad nutũ. Hic igit̃ nobis reſtituit ꝑditũ regnũ: dũmodo bene chordati ipſius ueſtigia recto/& ꝑfecto greſſu proſequamur.

Bene chordatus hõ exaudit̃ ad uota de quacũq; re petierit. Cap. XL.

EXtat ſummę Veritatis ſententia. Quicquid petieritis Patrẽ, IDEM fiet uobis. Sed quibus id fiet attendendũ eſt, ait.n. Vbi fuerint duo uel tres cõgregati in nomine meo, ibi ſum in medio coꝝ, poſtea ſubinfert: De quacũq; re conſenſerint, ii uidelicet

qui cõgregati cõuenerint in nomine meo, fiet eis. Magnũ q̃ppe, & aper/tiſſimũ uerbũ. Collectio & cõſenſio p̃mitti debent ab his q̃ ĩpetraturi ſunt. Cõſenſio q̃dẽ nõ tantũ duorũ uel triũ hominũ: Sed (ut recte ſentit Orige/nes) cõcordia duorũ eſt animalis hominis cũ ſpirituali: cõcordia aũt triũ, eſt utriuſq; illorũ cũ Deo. Et hoc eſt illud tẽperamẽtũ quod exq̃rimus, imo quod expectat ipſe Deus ab omnibus: ſi gratas, & ſuaues oratiões ſuſce/pturus ſit. Nã tũc homo quaſi tẽperata cithara, omnẽ uocẽ, & ſonũ ope/ris reddit Deo iucundũ, & ſuauiſſimũ, adeo ut ipſe in medio eorũ interſo/nans uim atq; energiã pręſtet: ut gratæ & efficaces ſint orationes paterno fonti omniũ bonorũ, a quo hauriuntur omnia bona: & impetratur q̃cquid petitur. Hic adeo inualuit oratio Moſi, aut Moſes orãs, ut diuinã ſentẽtiã mutauerit. Et dicẽte Deo, dimitte me, ut iraſcať furor meus cõtra eos, & deleã ipſos, faciãq; te in gẽtẽ magnã: non curauit Moſes de promiſſa ex/altatiõe, iã Deo cõcors & unitus, ſed de ipſius gloria, unde orabat dicens. Ne iraſcať (quęſo) furor tuus cõtra populũ iſtũ, ne dicãt Agyptii: Calli/de eduxit eos, ut interficeret in mõtibus, & deleret eos in terra. Recordare Abrabã, Izahac, & Iſrael ſeruorũ tuorũ, q̃bus iuraſti p̃ temetipſum dicẽs: Multiplicabo ſemen ueſtrũ ſicut ſtellas cœli, & uniuerſam terram hãc, de qua locutus ſum dabo ſemini ueſtro: & poſſidebitis eã. Hinc placatus eſt Dominus exaudiẽs precãtem Moſem, ueluti uerũ fidelẽ & bene cõſonum ſeruũ, qui zelans honorẽ Domini propoſuit ea, quę gentes in iniuriã Do/mini adducere poſſent, obiecitq; iuſiurãdũ iã pręſtitũ, ne maliuoli taxarẽt ipſum de infidelitate in promiſſo. Et tantã uim cum Deo habuit hic bene chordatus cũ eo, ut ipſum deuinceret, ne cõtra Moſi ſentẽtiã, & cõſenſum punire poſſet rebelles. Hinc dicebat: Dimitte me. Et quod mirũ eſt, uenit Deus in ſentẽtiã Moſi, ne diſſentiret ab eo, qui tã bene chordatus erat cũ ipſo. Per Iſaiã quoq; intimauit Ezechiæ ſentẽtiã iã latã, ut diſponeret do/mui ſuæ cito moriturus. Orauit & fleuit Ezechias, ut Dominus illico ſen/tẽtiã mutauerit, & p̃ eũdẽ uatẽ ſignificauerit dicẽs. Vidi lachrimas tuas, & exaudiui orationẽ tuã. Ecce ego adiiciã ſuper dies tuos quindecim an/nos, & de manu regis Aſſyriorũ eruã te, & ciuitatem iſtam: & protegam eam. Pro ſe orat Ezechias, & nõ tantũ impetrat pro ſe, ſed pro ciuitate, & populo liberãdo ab Aſſyriis. Et qua uirtute (quæſo) frętus, quaue rõne munitus. Vtiq; quia bene ſe ſenſerat chordatũ cũ Deo. Hic dicebat: Me/mento (quęſo) quomodo ambulauerim corã te in ueritate, & corde perfe/cto, & quod bonũ eſt in oculis tuis fecerim. Tradiderat Dominus Druſia nam Epheſiam morti, & iam cadauer ipſius ad ſepulchrum efferebatur. Ad inſtantiã ſupplicantis populi orat Iohãnes: & eam iterũ ad uitã reuo/cat differens ſententiam iam exhibitã, ad aliud tempus, magiſtrum ęmu/latus, qui Lazari iam fœtentis lætalem ſententiam reuocans, uitam inter/

Orige.

Moſes

Iſaias

Ezechi.

DEVS

ruptam in longius ſpatium prorogauit, effuſa oratione ad Patrem. Orat Paulus pro patientibus maris æſtuantis impetum, & ab imminenti naufragio liberat, Domino ipſi eos donãte. Orauit Clemẽs, & aperuit Dominus fontẽ aquæ uiuæ, omnibus exiſtentibus in inſula, in quã erãt cũ ipſo relegati. Chaterina uidẽs tormentũ rotaꝝ ſibi paratum, erectis ad cœlum luminibus tacite orauit, & moles illa uehemẽti impetu concuſſa eſt. Hoc ideo, quia ille fidus Vicarius Chriſti, iſta autẽ unitiſſima ſpõſa. Innumera ſunt exẽpla, quę cõprobãt orationes fideliũ, & bene chordatoꝝ cum Deo exaudiri ad uota. Sed cum in ore duorũ uel trium ſtet omnis comprobatio, hæc pauca de multis ſufficiant.

Solus Homo, bene chordatus cum Deo uiuit lætus. Cap. XII.

ET mirũ quippe eſt, cũ omnes quærant uiuere læti, id tamen pauciſſimi aſſequãtur. Hoc ideo, quia extra ſe quærũt intra ſe poſitam fœlicitatẽ: Intra nos enim eſt regnũ Dei, intra nos eſt uera lætitia, & fœlicitas, dummodo ſuſcipiamus hoſpitẽ,
a quo omnis fœlicitas, & beatitudo ſecũdũ id quod ait: Si quis aperuerit, CHRI-
intrabo, & cœnabo ſecum, cœna illa uidelicet fœliciſſima & æterna. Nec STVS
aliud oſtiũ eſt, per qđ intrare poſſimus niſi ipſemet, ad quem intramus, & quẽ ſuſcipimus in nos uenientẽ per amorẽ reciprocũ, & bene chordantem hominem, quo nos ſecũ, & ipſe nobiſcũ nõ tantũ cõuerſamur, ſed unimur ea lętitia, qua maior expectari nõ poteſt. Et ſicut ſumma triſtitia eſt, & tartareaꝝ arrha pœnaꝝ diſſidere a ſeipſo, & cõſequẽter a Deo: ſic uera fœlici-
tas eſt cũ utroq; cõcordia. Quę aũt triſtitia ſit diſſidẽti, & impio, Triſme- Triſme.
giſtus in claui ad Latiũ explicat dicẽs: Impietas eſt fili mi animę grauiſſimũ ſupplicium: Nec eſt enim ignis alicuius ardentior flãma, q̄ impietas: Nec aliqua fera mordacior ita corpus lacerat, ſicut impietas, quę eſt diſſidentia a Deo & ſeipſo, lacerat animam. Non ne uides quot malis animus impius prematur? Heu fili, ſic uociferat' malus animus: Vror, abſumor, quid agã, quid dicã neſcio. Deuorant me miſerum mala undiq; cõfluen-
tia. Rationem autem horũ tormentorũ aſſignat Proculus in de anima, & Proculus
dęmone dicẽs: Improbus ſecũ conſentire non poteſt, & repugnãs ſibiipſi cum aliis conſentire nequit. Vnde ex perturbata imaginatione plurima ignorare cõſtat, ſecũq; diſſidẽs torqueri. Declarat hoc pœnitẽtia dimiſſis perturbationibus ueniens, in qua erubeſcit, & torquetur in his, quę dele-
ctatione obcęcatus dum perpetrat, cognoſcere nequit. Addam illud Hie- Hiero.
roclis in carmina Pythagorica: Stulti undiq; ſuis uitiis, & aſpectus diuini priuatione affliguntur. Et quia bono adhęrere recuſant, hinc mentes ad malorũ affectiones ita ferũtur in hac uita, tanq̄ in procellas. In quibus cœ-
leſte oraculum per Ieremiam, nos paterno amore cautos reddit, dum ait. Ieremi.

Duo mala fecit populus meus: Me dereliquerũt fontem aquę uiuæ: & fo/ derunt ſibi ciſternas diſſipatas, quę aquas cõtinere nõ ualẽt. Mutauerunt quoq; gloriã ſuam in idolum: Gloria enim hominis, bonũ, & fœlicitas, eſt adhęrere Deo. Idolũ autem facit, qui neglecto Deo ſeipſum, aut aliquid uilius, cũ magna diſſonãtia & diſſipato ordine adorat. Et cum ex ordine oriatur tranquillitas, carẽs ordine caret quoq; tranquillitate. Faciens itaq; idolũ de ſeipſo, aut de inferioribus rebus inuerſo ordine, fodit ſibi ciſter/ nas diſſipatas, quę nullam aquam uerę delectationis continere poſſunt. Ad gloriam itaq;, & dignitatem ſuam reſtitutus homo, & ad fontem aquę uiuæ, & ueræ refrigerantis reuertens, a quo ſemper unde gaudere poſſit hauriat, tunc uiuit lætus & fœlix.

De conſonãtia Animę cum ſpiritu proprio, & aliis ſpiritibus Tonus. Quintus.

QVid ſit ſpiritus.	Cap.	I.
Quotuplex ſit ſpiritus.	Cap.	II.
Quid agat ſpiritus in homine ultra animã.	Cap.	III.
Quã cõuẽtionẽ habeat Homo cũ ſpũ Dei.	Cap.	IIII.
Quod cõmercium habeat Homo cũ ſpiritu Angelico.	Cap.	V.
Quid habeat homo cum ſpiritu diabolico.	Cap.	VI.
Quõ intelligat̃ ſpũs unius intrare in corpus alterius.	Cap.	VII.
Quæ cõſonãtia deducatur inter ſpiritũ & animã.	Cap.	VIII.

QVID SIT SPIRITVS CAP. PRIMVM.

CVm tota lex euãgelica tractet de homine perficiendo
ſecundũ ſpiritum, uerſans ſemp circa ſpiritualia, hinc
ęquũ & opportunũ eſt, ut aliquid de ſpiritu percurra/
mus: qui tam uarie accipitur in ſcriptura ſacra, ut cũ
difficultate non modica intelligatur quid ſit. Eſt enim
de reconditiſſimis naturę rebus, nec aliqd de ipſo per/
tractandũ/niſi quantũ ex ſcriptura ſacra a præcipuo & principali ſpiritu
ędita coniicere poſſumus/aut excudere ex characteribus uocabuli linguę
illius, in qua omnia nomina impoſita ſunt rebus, ſecundũ illaꝝ proprie/
tates. Hebrei enim uocant ſpiritum רוח Ruah. In qua dictione ſunt tres Hebrei
litteræ. Vna eſt ו quæ eſt littera diuinitatis, importans numerum ſenariũ,
ſecundũ quẽ ipſe ſpiritus ſummus omniũ artifex primo incubans ſuper
fœcundis aquis diſpoſuit (ut conueniens erat) totam hanc mundi ma/
chinam. Trinum eſt enim omniũ reꝝ principium, egrediens in opus, or/
nans, & cõfouens, & quodlibet illoꝝ per intermedium ſpiritũ, ex quibus
ſenarius reſultat in maxima unitate. Hinc dixere reconditiſſimi Theologi The.he.
hebreorum illam litteram diuinitatis, quæ eſt /י/ſignificans principium
& finem, cum ſit finis numeroꝝ, & principium denarioꝝ, habere ſex ſpi/
nulas: quoniã in ea ratione, qua principiũ eſt ipſe Deus ſignatus per litte/
ram illam, ternarius eſt: a quo/in quo/ & per quẽ omnia. In ea autem ra/
tione qua director, confouens, & reducens eſt, alio ternario, ſpiritali uide/
licet gaudet: non quia tres ſint ſpiritus Dei (quãuis Abraham in libro de Abrahã
formatione dicat ſpiritũ de ſpiritu) ſed quia triplex eſt eius operatio, ſe/
cundũ quã Regius Vates in Pſalmo quinquageſimo nuncupat eum ſpi/ Dauid
ritum principalem, ſpiritũ rectum, & ſpiritum ſanctum. Eſt igitur in uo/
cabulo & nomine illo littera diuinitatis, quæ eſt/ו/Eſt etiã alia littera ui/
tæ/ quæ eſt/ח. Nam uita dicitur/חי hai. Tertia eſt/ר/ quæ binos centena/
rios, & materiã, aut corporeitatẽ quandam ſignificat: Binarius enim ma/
teriã importat, hinc (teſte Hieronymo) ſemp infauſtus, niſi cũ alio nũero Hiero.
cõiũctus fœlicitcẽ: Nã materiale cũ uita & diuinitate aſſociatũ fœlix eſt.
Ducẽti.n.p/ר/importati, illi ſunt de qbus in Canticis agitur. Vbi poſtq̃/א/ Cantica
aleph, & unũ, & mille attributa ſunt diuinitati ſubinfertur. Et ducenti his
qui cuſtodiũt fructus eius: Cuſtodes.n. poſiti ſumus in uinea Dñi cũ bina
ria corporeitate. Vbi ſi cuſtodierimus fructifera Dñi pręcepta: tãdẽ unie/
mur cũ ipſo aleph pręparato omni uere pacifico, & illi qui habet pacẽ in
ſeipſo. Spũs igitur quidã nexus eſt/ligans, & nectens duo extrema ſimul:
ipſa uiuificans/& corroborãs/pro cõditione ſpũs unientis. Hinc ſapit na/
turã duoꝝ extremoꝝ, quę uniuntur, & ſui ipſius medii cõnectentis, ut in/

nuitur per litteras nominis ipſius iam declaratas. Viuificat.n.cū in ſe uitā cōtineat, unde dicitur aliqñ ſpūs uitę. Corroborat uero dans uim operādi

Paulus iuxta illud Apoſtoli: Corroborari per ſpiritū eius. Et de Samſone legitur

Sāſon in libro Iudicū: Irruit Spūs Dñi in Samſon, & lacerauit leonē. Et quodcūq; robur in uiuente procedit a ſpū uitæ, qui eſt in eo: Spūs autē hominis nexus quidā eſt, & mediū ſapiens naturā intellectiuam & corporeā/ligans & cōnectens animā animalē & craſſiorē cū intellectiua uirtute, quæ dicitur portio ſupior. Corporeus quidē eſt ſpūs, non tamē habens corpus

CHRISTVS groſſum/tāgibile, aut uiſibile, iuxta illud ſummę Veritatis: Palpate, & uidete, quia ſpūs carnē, & oſſa non habet. Sed corpus illud ſubtiliſſimū eſt, & facile unibile cū mente ſuperiori, & diuino illo/quod eſt in nobis. Hinc qui diuini efficiuntur cōmuni, & uulgari uocabulo dicunt ſpūales, quia coꝝ ſtudium eſt deducere corpus in naturā ſpūs uergentis ad diuinum. Aut quia ſtudent mediante Dei ſpiritu reduci in ipſum Deū: Hinc clare coniicitur ſpiritus differre ab anima ſuprema, quę intellectus, mens, lux, & portio ſupior dicit: & etiā differre ab anima animali, a qua ſeparari do

Paulus cet Apoſtolus p uirtutē uerbi Dei dicens: Viuus eſt ſermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti/ ptingens uſq; ad diuiſionē animæ, & ſpūs. Docet.n.uerbū Dei, ut totū affectum rationalē, qui ad ſpūm ptinet, remoueamus a cōcupiſcentia, & oblectamento aiali: & reducamus in Deū p illud ſupremū, & diuinū, qđ Dei gratia eſt in nobis: cū q̄ uniri debet ſpūs nō tm̄ affectu, ſed re ipſa. Nec pōt cū ſupiori uniri penitus, niſi q̄tenus ab inferiori ſeparat: ſicuti ignis procedens a ligno/ nō unitur cū ſuperiori, & ęthereo igne, niſi ſeparet a groſſiori ſubiecto. Quod aūt ſeparatur, ēt diſtinguit. Et ſi dicāt ſpūm eſſe animā rationalē, damus qdē: Nā eſt

Plotin. mediū quoddā (ut Plotino & Academicis Placet) inter aiale inferius, &

Acade. diuinū/qđ eſt ſupius, cōnectens utrūq;, & cū utroq; unibile. Sed ne offendant legētes/dum audiūt animā eſſe aliqd corporeū, dicimus ipſam hēre/ uel ſapere aliqd corporeitatis/dū eſt in corpore, & corpore utit, tāq̄ inſtrumento ſibi neceſſario. Si aūt ſeparetur penitus a corpore, unitur cū ſuperiori illo diuino, immo cū ipſo Deo/ab omni corporeitate penitus ſemoto: trahēs tādē ſecū corpus, qđ glorificat/cuius imediata forma extitit. & cū mediū ſit ipſa aia deducēs corpus in meliorē ſortē, neceſſe eſt, ut utriuſq; naturā ſapiat. Et hoc eſt q̄tū de ſpū noſtro in p̄ſenti dicere poſſumus.

Quotuplex ſit ſpiritus. Cap. II.

ET qa nō tm̄ in hoie, ſed in aliis quoq; rebus ſpūs reperiunt: ideo explicemus uarias naturas ſpirituū. Eſt.n.ſpūs nālis, cœleſtis, dæmoniacus, humanus, angelicus, & diuinus. Spiritus nālis eſt tā in maiori, q̄ i minori mūdo mediū illud, quo unū mēbrū in aliud operat. Eſt in homine uirtus imaginatiua, uel phātaſtica

in capite, ut moueat manũ, uel pedẽ, & ſtatim moueť: quãuis ſatis diſtet a capite, ubi eſt uis illa cogitatiua. Vnde hoc fit mediãtibus ſpiritibus multiplicibus, qui ſunt inter caput & manũ uel pedẽ. De qbus ſpiritibus naturalibus, ſiue uitalibus multa pertractãt authores medicinę: quę in ſuis libris legẽda relinquimus. Per ipſos.n. unitur anima cũ carne/ & corpore, unde uiuit: & per ipſum corpus mediãtibus illis ſpiritibus anima operatur. Eſt eodẽ modo ſpũs multiplex ĩ mũdano hoc corpore inferiori: per quos una res operatur in alia: ſicuti magnes in ferrũ, attrahẽs ipſum: & lapides multiplices in homines, lętificantes, roborantes, & multiplices diſpoſitiones inducentes: & quodcunq; in alio operatur non tantũ qualitatibus primis interuenientibus/ ſed ex uirtute (ut aiunt) occulta. Quæ cũ medium ſit, ut unum operetur in aliud, merito ſpiritus dici poteſt. Eſt quoq; ſpiritus cœleſtis / quo mediante inferiora ligantur cũ cœlis: ut ab ipſis per ipſum ſpiritum hauriant, & ſuſcipiant cœleſtes influxus. Eſt etiam ſpiritus dæmoniacus malus, & ſpiritus Angelicus bonus, uterq; datus cuilibet homini. Quoꝝ officiũ eſt quærere unionem cũ ſpiritu noſtro, ut unuſquiſq; euocet, & trahat ipſum ad ſe. Malus autem per mala opera conformes, & unitos ſibi reddere ſtudet: ut de proditore perhibet ſumma Veritas dicens: Ego uos elegi duodecim, & unus ex uobis diabolus eſt, in ſpiritum uidelicet diabolicum per ſuam iniquitatem cõuerſus, & ſecum unitus atq; idem effectus: Cõmiſcentur enim hi ſpiritus ſicut aqua & uinum, uel duo uina, aut duæ aquæ ſimul. Bonus uero per bona opera, & ipſi ſymbolica nos in Angelos deducere ſtudet: ut de Iohanne atteſtatur Deus in Malachia: Ecce (inquit) ego mitto Angelum meum ante faciem tuam. Eſt deniq; ſpiritus diuinus, qui a ſacris & ueris doctoribus dicitur nexus, ligans uidelicet animam noſtram cum ipſo Deo, unum primo effectam cũ ſpiritu illo, iuxta Apoſtolicam illam ſententiã: Qui adhæret Deo unus ſpiritus efficitur cũ eo. Et hæc eſt conſummata unio, quam deniq; conſequi ſperamus. Et quia omnia reducenda ſunt tandem ad ſuum principium/ a quo proceſſerunt: quia omnia ſunt per ipſum, a quo omnia emanarunt (ut Apoſtolus docet) ideo ille ſpiritus, per quẽ incubantem ſuper aquas omnia in lucem deducta ſunt, exigitur, ut etiam per eundem reducantur ad id, a quo prodierunt. Hinc de ipſo dicitur: Spiritus Domini repleuit orbem terrarum: Et iterum: Et ſpiritu oris eius omnis uirtus eorum: Ab ipſo enim ne dum cœli, ſed machina hæc uniuerſa ſuſtentatur, uiuit, corroboratur, nectitur, & tandem reducitur / quo tendunt omnia. Diuinus autem hic ſpiritus eſt ab omni corporeitate penitus abſolutus, & eſt tanq̃ ignis cõſumens, conflans, cõuertens, & deducẽs quos tãgit in naturã propriã, & diuinos faciẽs. Quouſq; autẽ eos penitus deificet, ſemper in ipſos illabitur, ipſoſq; perfundit, exiſtens ignis, & canalis per quẽ fluit.

CHRISTVS

Malac.

Paulus

Idem

Sapiẽ.

Quid agat ſpiritus in homine ultra animã. Cap. III.

VErum ſi Peripateticũ dogma ſequi uoluerimus, ex quo habe
mus hominẽ ex anima & corpore tantũmodo cõfectũ, diffi/
cile erit explicare quid ſit, & quid agat ſpiritus in homine
ultra animã, cum uterq; ab eis idem eſſe cẽſeatur. Si autem
Platon. Platonicos, & Hebreos audiemus, qui illa diſtingunt, & plura in homine
Hebrei collocãt, facile exarabimus quid ſit, & quid agat ſpiritus: Plotinus.n.tria
Plotin. ponit in homine, ſupremũ, infimum, & mediũ. Supremũ eſt illud diuinũ,
Paulus quod noſtri portionẽ ſuperiorẽ uocãt. Infimum eſt, quod Paulus animalẽ
hominẽ nũcupat. Medium eſt anima, uel ſpiritus utrũq; cõnectẽs. Quæ
Hebrei tria Hebrei omnes dicunt. נֶפֶשׁ רוּחַ נְשָׁמָא nephes ruah neſſamah. Quod
nos interpretatũ dicimus, animã, ſpiritum, & diuinũ quoddã, cuius uo/
cabulũ accõmodatius non habemus q̃ portionem ſuperiorẽ: uel ut tradu/
Geneſis ctum habemus in Geneſi ſpiraculum, a Deo uidelicet uel a ſpiritu eius in
nos ſpiratũ. Quod unitũ cum anima inferiori mediãte ſpũ noſtro, totum
cõmuni uocabulo dicitur, נֶפֶשׁ nephes.i.anima. Illud itaq; intermedium
Plotin. eſt, quod Plotinus rationale uocat, & Hebrei ſpiritũ, noſtri autẽ animã ex
mixtione quã habet cũ ipſa. Supremũ quoq; illud ſemp deprecat̃ ad opti
ma nunq̃ peccãs, ſed peccato & errori remurmurat. Infimũ in malo & cõ
Paulus cupiſcẽtia ſemp immergit̃, iuxta id quod ait Apoſtolus: Video aliã legẽ
in mẽbris meis repugnãtẽ legi mẽtis meæ, & ducere me captiuatũ in legẽ
peccati: ita ut non quod uolo bonũ, hoc facio: ſed quod nolo malũ. Spiri/
Plotin. tus uero medius, qui & rationalis anima a Plotino dicitur, cũ utroq; ad/
hærere poteſt ad libitũ. Meretur autẽ adhęrẽs ſuperiori, & inferiori cohę/
rens a Deo ſe auertit. Illud uero ſuperius cũ nunq̃ peccato aſſentiat, ne/
quaq̃ peccat, proinde nec damnatur, ſed puniendis ſociis illæſum abit, ue/
luti quando clauditur feneſtra, abit ſolaris lux, ſpatio remanẽte tenebro/
ſo: ſic abeunte luce illa remanet anima, & ſpiritus detrudẽdus in tenebras
CHRI/ interiores, cui addẽtur exteriores, iuxta illud ſummę Veritatis de damnã/
STVS dis teſtimoniũ: Ite in tenebras exteriores. Et quia bifariũ opus peragit ho
mo mediante illo ſuperiori: Deũ uidelicet intelligit, & meretur bene ope/
rans: hinc illo abſcedẽte, nec Deum intelligere, nec aliquid mereri poteſt.
Itaq; impœnitẽs efficitur, nunq̃ ad Deum reuerſurus. Sed anima media,
quã reor idem eſſe cum ſpiritu, aut conſentit illi ſuperiori, & meretur, cum
ipſoq; tandẽ unitur, & fœlicitatur: aut conſentit inferiori trahenti ad ma/
lum, & a malo dæmone agitato, & tunc male meretur: & adeo deprauat/
tur, ut idem efficiatur cum ipſo malo dæmone. Differt igitur ſpiritus a
ſorte animæ ſupioris, & inferioris, cum utraq; tamẽ ad libitũ unibilis: ſed
debito calle incedẽs ſeparãda uenit ab inferiori, & cũ ſupiori uniẽda.

Quam conuentionem habeat homo cũ ſpiritu Dei. Cap. IIII.

SEd cũ dixerimus ſpiritũ eẽ mediũ cõnectẽs utrũq; extremũ, hinc ſapit naturam utriuſq;. Ideo Dei ſpiritus, quo mediante unitur homo cũ Deo, ſapit naturã diuinã: imo eſt ipſe Deus. Habet quoq; ſymbolũ maximũ cũ illo diuino, quod eſt in homine. Hinc diſcipuli melius ueniebãt docendi a ſpiritu Sancto, tanq̃ a proximiori pſona, & habẽte expreſſius ſymbolũ cũ homine, q̃ ab illo q dicebat: Multa habeo uobis dicere, ſed non poteſtis portare modo, me uidelicet docẽte. Sed cum uenerit ille ſpiritus ueritatis, ſuggeret uobis omnia, & docebit uos omnia, tanq̃ magis uobis domeſticus. Vnde non ſine cauſa Stephanus, Apoſtoli, & alii potius dicũt repleti ſpiritu ſancto, q̃ filio Dei. Hoc qa ſpũs eſt magis nobis unibilis q̃ uerbũ: unde nec iſtud ſine ſpũ unitũ fuit cũ hoie, dicẽte oraculo ad uirginẽ cõcipientẽ: Spũs ſanctus ſupueniet in te, quo vз medio & tu cõcipies, & fiet unio duaꝝ naturaꝝ. Dũ itaq; ſpũs noſter eſt in corpe hẽt aliqd corpeitatis: ſed unitus cũ Deo ſeparat a corpore, maxime hoc corruptibili, & graui. Nã ſecundũ Platonicos ducit ſecũ corpus æthereũ ex qnta (ut aiũt) eſſentia cõfectũ: quod animę uehiculũ nũcupãt: In quo poteſt aia pati tormẽtũ ignis, & cũ ipſo triſtari, & gaudere de multis corporeis, & apparere uiſibilis ad libitũ. Sũt etiã ex eis q aſſerãt aiam tãdẽ ab illo corpe ętheréo ſeparari: & uniri penitus cũ Deo. Et id, qñ non tm̃ in primo, ſed in ſecũdo purgatorio bene purificata erit. Duplex.n. purgatoriũ illi eſſe opinãtur: In quoꝝ altero expurgãtur aiæ a ſordibns, ſi quæ ſunt: In altero autẽ melius purificãtur, ut diuiniores fiãt, & dicere poſſint cũ diuo Cithariſta: In pace in idipſum dormiã, & requeſcã. Sed cum ex ſacris eloqis habeamus corpora noſtra glorificãda ſimul cũ aia, id qdẽ fiet, cũ induerit ſecũdũ Apoſtolicũ documẽtũ naturã ſpũs, & relicto aiali, & corruptibili ſurgẽt incorruptibilia & ſpiritualia.

CHRISTVS

Stepha. Apoſtoli

Platonici

Dauid

Quod cõmerciũ habeat Homo cum ſpiritu Angelico. Cap. V.

ET quia etiã Angeli dicũtur ſpiritus iuxta propheticũ illud: Qui facis Angelos tuos ſpiritus, pcurrẽdũ eſt quod particulare ſymbolũ, aut cõmerciũ habeat homo cum ſpiritu angelico. Miniſteriũ.n. ſuſcipimus ab eis, q (ut ait Apoſtolus) facti ſunt omnes adminiſtratorii ſpiritus. In quo miniſterio laborant, ut nos in Deũ deducãt tanq̃ medii & ueri ſpiritus: unde utriuſq;, & Dei, & noſtrã naturã ſapiunt. Et cum infimi deducãtur in ſupiores per medios, & mediĩ in ſummũ per ſupiores, inter ſupremũ & infimos in illũ deducẽdos, ſunt innumerabiles intermedii ſpiritus: qui ſucceſſiue curãt hominẽ, qui alium & aliũ ſibi in dies cõparat cuſtodẽ, prout cõſcendit de uirtute in uirtutẽ,

Idem

Paulus

quouſq; perueniat ad clarã uiſionẽ Dei in ſpeculo ſupno. Et ut indicet non
Dauid unũ, ſed multos eſſe hominis cuſtodes, inquit Propheta: Angelis ſuis Deus mãdauit de te, ut cuſtodiãt te in omnibus uiis tuis. Quod nõ tãtũ in Chri-
Hiero. ſto, ſed in quocũq; homine (ut recte ſentit Hieronymus) locũ habet. Nec tantũmodo ſunt ſpiritus intermedii, qui deducũt in ſupiores: ſed etiã ipſi
Iohan. ſupremi qui deducũt in Deũ. Hinc Iohãnes in celeberrima uiſione eas ſupremas intelligẽtias, quæ in diuino tribunali primariũ locũ tenẽt, ſpiritus nũcupat dicẽs: Et a ſeptẽ ſpiritibus, qui in cõſpectu Dei ſunt. Per quorum unum facta eſt denũtiatio uerbi diuini uniẽdi cum homine, ſicut & per illos immediate reducimur in Deum.

Quid habeat Homo cum ſpiritu diabolico. Cap. VI.

Merc. HOmo (Mercurio teſte) ex omnibus poteſtatibus conſtãs, cũ omnibus habet cõmerciũ: ex intellectu cũ ſupnis & bonis: ex
Mich. materia cũ infernis & malis. Hinc Michael pĩceps bonoꝝ ſpirituũ, dicitur habere principatũ ſup oẽs animas iam expiatas, & a Deo ſuſcipiẽdas: & malus dęmõ, ſerpẽs antiquus, Azazel, uel Aſmodeus, uel qcũq; ſit, eſt dominus carnis, & ſanguinis, & totius hominis, ſi ſpiritus carni, & ſanguini adhæret. Ex mala itaq; diſpoſitione materiæ, & omniũ quæ ſup ipſam innituntur, habet Homo nexũ, ſeruitutẽ, & aliquãdo idẽtitatẽ (ut diximus) cũ malo dęmone: ſicut in qbuſdã cõprobaui, qui proprio ore faſſi ſunt ſentire in ſe, non animã, ſed malũ dęmonẽ, ſemp ad blaſphemias Dei, & ad quęcũq; ſcelera deducentẽ. Sunt & q cõmerciũ, & cõmixtionẽ cõiugalẽ habẽt cũ malis dæmonibus, & carnales: atq; terrei toti in cibũ illoꝝ effecti, ut ĩtonat diuina ſẽtẽtia in pœnã primi pręuaricãtis, terrã comedes omnibus diebus uitæ tuæ. Ad præuaricatorẽ autem: Terra, uel puluis es, & in puluerẽ reuerteris. Vnde colligitur hominem malũ datum in cibum mali dæmonis.

Quõ intelligat̃ ſpiritus unius intrare in corpus alterius. Cap. VII.

FActa itaq; mixtiõe duoꝝ ſpirituũ, humani & mali dęmonis, hoc ſubintrãte in corpus aliquod, ſubintrat & alter iam malus dęmon effectus. Intrãt autẽ ambo idẽ effecti, nõ ut cõnectãt animal cum portione ſuperiori, ſed ut & ſpiritum illius in quẽ intrãt, in ſuam ſortẽ (ſi poſſunt) deducãt. Sin autem, ut accepta a Deo, occulto nobis iudicio, poteſtate torqueãt: & ut oblectet̃ malus dęmõ in ſede illa, quę ſupremo Domino erat pręparata. Delectatur quidẽ nimis habitare in domo ordinata pro ſummo hoſpite, qui & multa diligẽtia eã
Iohan. præparãdã præcipit, & hortatur. Hinc præcurſor reſumens quod Iſaias
Iſaias antea pclamauerat, dicebat: Parate uiã Domini, rectas facite ſemitas eius.

Nec minus parandū eſt hoſpitiū q̃ uia,& utrūq; diſponendum eſt recti/
tudine,cū habitaturus hoſpes ſit,q ſūma Veritas eſt,& rectitudo.Malus
aūt dę̄mō cū natura ſit mēdax,& obliquus,pro ſe errore,& mendacio di/
ſponēdū procurat. Nec aliquādo habitaculū cordis noſtri uacuū relinq/
tur:nā uno hoſpite recedēte alius ſtatim ſubintrat, ſicut de Saule in ꝑ uo/ Saul
lumine Regū dicit̃:Spiritus Dñi receſſerat a Saul,& exagitabat eū ſpūs
neq̄,a Dño v3 dimiſſus,ut rerū ordo exigebat: Sicuti ēt habet̃ in Euāge/
lio,cui titulus eſt ſecūdū Lucā de illo obſeſſo a ſpū immūdo, quo expulſo Lucas
ſubintrauit mūdus.Huc reuertēs expulſus ut ſubintraret,neq; quouſq; p
immūditiā illatā a ſeptē ſpiritibus nequioribus fugaretur bonus hoſpes:
Quo fugato ingreſſi ſunt mali.Nec.n.Deus, Angelus,uel dę̄mon in q̄piā
habitat,aut aliqd ſecū agit,niſi mediāte uirtute ſpiritali.Hic Paulus poſt q̃ Paulus
multa meminerat,quæ Deus largitur, & opatur nobiſcū,ſubinfert:Hæc
autē opatur unus atq; idē ſpiritus. Qui tamē aliquādo (ut ſupra tetigi/
mus) dicit̃ ſpiritus Patris,iuxta illud Saluatoris: Sed ſpiritus Patris ue/ CHRI/
ſtri q loquitur in uobis.Aliquādo dicit̃ ſpiritus filii, de quo ait Apoſtolus STVS
cum Galatis agēs:Miſit Deus ſpiritū filii ſui in corda noſtra.Aliquādo eſt Paulus
ſpiritus de ſpiritu:ut in Actibus Apoſtolicis legimus:Repleti ſunt omnes Act.apo.
ſpiritu ſancto:Qui tamē nō diſceſſit a dignitate,& deitate ſua: ſed uirtute
quadā ſpiritali ſanctificauit,& deificauit ſpūm Apłoꝝ quos pfuderat.

Quæ cōſonātia cōducatur inter ſpiritum & animā. Cap. VIII.

VT igitur introducatur in nos bonus ſpiritus,ſiue Angelicus,
ſiue diuinus,conducēda eſt cōſonātia inter ſpiritū & animā,
nō utiq; illā,quæ eſt idem quod ſpiritus,ſed cum meliori.Ex
qua cōſonātia deueniat tandē ad unionē cum ea, & tanq̄ me
diū ſecū deducat inferius trāſmutatū in ſpiritū ad meliorē ſortē.Sicut.n.
in arte tranſmutatoria (ut dicunt ſecretiores Philoſophi) eſt mediū,tanq̄ Philoſo.
ſpūs qdā indutus,& imbibēs primo naturā auri, poſtea deducit ui quadā
ingēti,& uelociſſima cętera metalla in aurū.Et quia trāſmutabilis eſt ſpi/
ritus hoīs in diuerſas naturas, hinc dixere Chaldei hominē eſſe diſſoluto/ Chaldei
riæ naturę animal,nullā habēs determinatā imaginē,ſed aduētitias & cx/
trarias q̄plurimas.Nā trāſmutat̃ ſpūs non ſolū in naturā ſupiorē, & in/
feriorē,quæ ſunt in homine,ſed in dę̄monē,Angelū,& Deū,ut tetigimus.
Et cum trāſmutatus in meliorē ſortē ſecū inferius deducit,hoc p ſeipſum
ſubtiliat,ſicut ſubtiliatur aurū deductum per anguſtiſſimū foramē:ut ue/
luti filū ſericū,uel lineū deducat̃ ad libitū,& de animali fiat ſpūale. Hinc
non ſine myſterio רוח quod eſt ſpūs inuerſis litteris,p ſiruph more cabali/
ſtico reddit חור hur,quod foramē ſignificat,p quod trāſiēs corpus aiale fit
ſpūale,ut unitū cum ſupiori beatificet̃.Et hoc qn̄ ſpūs primo unit̃ cū illo

diuino,& ſupiore. Si aũt decidẽs cõglutinat̃ cũ inferiore,tũc p ipſum tãq̃
per foramina cribri diſtillat,& depdit̃ qcqd ex ſupiore deteriorari poteſt.
Si igit̃ homo cupit fieri diuinus, neceſſe eſt,ut eius ſpũs cõueniat cũ illo
diuino,qđ eſt in ipſo,in quod tãdẽ reducat animã inferiorẽ,primo ſpũalẽ
effectã. Cõſonantẽ aũt facimus ſpiritũ cũ illo diuino, qñ obediẽs adhęret
illi,quę ſynderesis dicitur,ſemp malo remurmurãs,& ad bonũ deprecãs.
Dauid Cui cõſentiẽs,& nullatenus diſcrepãs ſeqtur in homine pax,& trãqllitas,
& inde lętitia cordis,mẽtis iubilatio,& arrha beatitudinis:ut dicat cũ Pro
Idem pheta: Mihi aũt adhęrere Deo bonũ eſt. Subſequitur etiã dilatatio cordis,
& auidus curſus,atq; uolatus uelociſſimus in bonũ: ut iterũ dicat cũ eodẽ
propheta: Viã mandatorũ tuorũ cucurri,cũ dilataſti cor meũ.

De cõueniẽtia ſuauiſſima Hominis cum Deo,ut ipſo hic frui incipiat. Tonus Sextus.

HOmo Deum natura æmulatur. Cap. I.
Homo effigiat Archetypũ in figura. Cap. II.
Corpus non minus cõuenit Deo ueſtito,q̃ ipſi nudo,& ſimplicilliſimo pura, & expoliata materia (ut diximus) reſpondeat. Cap. III.
Cum in homine ſint infimũ,& ſummũ,atq; intermedia, omnia facile per ipſum hominẽ cum Deo conciliantur. Cap. IIII.
Cur aĩa in corpe tãq̃ ĩ fuſorio uaſe purgãda collocata ſit. Cap. V.
Cur Deus hic collocauerit animã,& mẽtẽ uertibilẽ. Cap. VI.
Quomodo Homo a Deo peccato diſſideat. Cap. VII.
Sicut Homo per peccatũ a Deo deficit,& diſſidet:ſic p pœnitẽtiã reducitur,& temperatur. Cap. VIII.
Sacramentis Homo redditur perfectior in ſeipſo, & cum Deo magis ſonorus. Cap. IX.
Sacrificiis expiatur. Cap. X.
Eleemoſynis abluitur. Cap. XI.
Perſonat uirtutibus. Cap. XII.
Lectione imbibit unde modulari poſſit. Cap. XIII.
Meditatione præludit. Cap. XIIII.
Oratione modulatur. Cap. XV.
Contemplatione introducitur. Cap. XVI.
Amore unitur. Cap. XVII.
Extaſi & exceſſu tranſmutatur. Cap. XVIII.

HOMO DEVM NATVRA AEMVLA- TVR. CAP. PRIMVM.

POſtq̃ propoſitum noſtrum eſt ,ut explicemus qua ra-
tione Homo cum Deo cõueniat, & ipſi aſſimiletur, ut
plærisq; locis ſuademur ,& inuitamur, opportunũ du-
ximus repetere cũ qua ſui imagine ipſe ſummus Opi-
fex produxerit hominẽ : Omnibus enim iam triuiale
eſt hominem cum imagine Dei factum , & ad ipſius
deductum ſimilitudinẽ . In quo autem conſiſtat hæc imago (ut cum bo-
na uenia dixerim eorum qui de hac ſcripſerunt) cum adhuc non ſit enu-
cleatum,perſcrutemur. Vulgari enim & anili doctrina dicitur , tres diui-
nas perſonas reprę́ſentari in tribus potentiis animæ, memoria,intellectu,
& uoluntate . Nec quidem hæc poteſt dici imago , cuius eſt reprę́ſentare
totum , & omnimodum effigiatum , ut a Theologis noſtris perſpicacio-
ribus q̃optime decernitur:ueſtigii autem eſt reprę́ſentare non plenũ ima-
ginatum,ſed aliquam eius rationem , uel partem . Et quamuis tota diui-
nitas comprehendatur in tribus perſonis , & etiam in ratione ipſa deita-
tis : plura tamen in Deo explicari poſſunt, quæ homo pleniſſime reprę́-
ſentat in aliis partibus, q̃ in prædictis tribus potentiis . Hinc ex nouitio- Scotiſtę
ribus Theologis aliqui acutiores , non contenti illa ſimplici aſſignata ra-
tione imaginis , dicunt ipſam conſiſtere non tantum in illis tribus poten-
tiis,uel (ut ſuo more loquamur) in actibus primis ſollũmodo : ſed etiam
in ſecundis . Eſt enim in nobis intellectus,memoria,atq; uoluntas : hæcq;
eadem tria in Deo reprę́ſentant. Eſt inſuper uerbum ab intellectu noſtro
productum , & amor a uoluntate emanãs, quorum altero diuinum uer-
bum, altero autem Spiritus Sanctus , qui amor quidam eſt , reſignatur.
Intellectus uero habens obiectum præſens , & producens patrem effi-
giat: ſed nõ minus deficit imago hæc in homine ab effigiato Deo,q̃ ima-
go hominis picta decidat ab ipſo homine uero : Verbum enim in nobis
productum,ſimiliter & amor, qui actus ſecundi ab ipſis dicuntur, in no-
bis accidentia ſunt:in Deo uero ſubſtantia,& idem cum ipſo Deo:Et me-
moria quæ in nobis eſt recordatio præteritorum , in Deo eſt pleniſſimus
omniũ pręcedentiũ,pręſentiũ,& futuroꝝ contuitus:ſed adhuc expreſſio-
rem imaginem Dei in homine uenari poſſumus , comparantes Deo non
ſolum animã, ſed totum hominem, in quo relucet omnimoda ipſius Dei
imago.Eſt itaq; Deus plena uita , omnia mundani corporis membra ui-
uificans . Eſt quoq; in anima fons quidam uitæ , a ſupremo tamen & di-
uino mari emanans , omnibuſq; proprii corporis membris pro ſua con-

ditione uitam tribuens. Hinc in ſacra pagina dicitur: Et inſpirauit in nares eius ſpiraculum, aut animam uitarum: ut præſtet corpori uitam
Salomõ uegetatiuam, ſenſualem, rationalem, intellectiuam, atq; diuinam. Eſt Deus uirtute ſua omnia continens: & de homine inquit ſapiens in concione ſua: fecit Deus hominem puluerem de terra: & dedit ei uirtutem continendi omnia. Cognouit Deus cuncta. Cognoſcere quoq; poteſt ho-
Theolo. mo omnia cognoſcibilia, cum pro obiecto adæquato (ut dicunt Theo-
Philoſo. logi, & Philoſophi) habeat uerum, uel ens in communi: ſed diſtat imago ab imaginato: hic unico actu omnia intelligit, homo autem per quandam ſucceſſionem. Eſt inſuper Deus circulus quidam, non aliunde q̃ a ſeipſo trahens originem, & in ſeipſum tendens omnia illuc ſecum deducit. Eſt etiam homo circulus a Deo procedens, & in ipſum tendens: illuc omnia deducens cum omnia contineat. Nec aliquando quieſcit quouſq; ad ipſum Deum, a quo proceſſit, pertingat. Aemulatur quoq; ipſum Deum quoad poteſt in duratione. Sed cum nequeat habere ſuæ durationis totam ſimul poſſeſſionem, durat ſaltem ſucceſſione perpetua: Et adeo eſt ſimilis & (ut ita dicam) Deo congeneus, ut tandem cum ipſo uniatur: ſicuti ſuo loco Deo fauente declarabimus. Eſt deniq; Deus liber a paſſionibus, niſi quatenus paſſus eſt in corpore aſſumpto: nulla quidem ad ipſum Deum paſſione tranſeunte: ſicut nec paſſionem
Ierem. ſuſcipit, quando (ut inquit Ieremias) cœlum, & terram implens alteratur in membris mundani corporis, quod replet. In quem ſenſum forſitan non inſulſe intelligi poſſunt ſententiæ illæ omnes, quibus dicitur Deus iraſci, pœnitere, dolere, concupiſcere, & huiuſmodi. Nec enim pœnitet: niſi quatenus id apparet in membris, uel rebus, quas replet: a quibus ſe ſubtrahẽte, & auertẽte faciem, turbantur omnia: & uacua Deo uiuificante in puluerem ſuum reuertũtur: ut uideantur membra illa, immo Deus in illis dolere, triſtari, & indignari, atq; pœnitere: Deſiſtens ſcilicet a conſueta influentia. Reuertente autem ſpiritu eius, qui replet orbem terrarum uniuerſum, recreãtur & gaudere uidẽtur omnia. Nec aliter ſe ha-
Ariſtot. bet anima noſtra, de qua Ariſtoteles, & Plotinus inquiũt, qui dixerit ani-
Plotinus mam triſtari, uel gaudere: dixit hanc texere, uel filare. Non itaq; gaudet, uel triſtatur anima: ſicut nec texit, nec filat: niſi quatenus eſt coniuncta corpori. Nam animalis (ut ſequitur Plotinus) eſt pati, atq; operari, non autem animæ rationalis, neq; intellectus: ſed horum eſt dirigere animal quod operatur: ſicut Dei eſt moderari mundum, cuius membra ſunt ſecundariæ cauſæ operantes, cum huiuſmodi agitationibus, & paſſionibus. Nec reperitur aliqua in homine diſpoſitio, quin in ipſa refulgeat aliquid diuinitatis: nec quicquam eſt in Deo, quod non repræſentetur in homine: ſed ueniamus ad figuram.

Homo effigiat Archetypű in figura. Cap. II.

SI autem Homo continere debet ueram Dei imaginē, neceſſe
eſt, ut conſimili ei figura gaudeat. Sed heu quo intramus?
Quam figurá aſſignabimus ei, qui nullis terminis clauditur,
nullis lineis figuratur, nullis coloribus pingitur? Hinc tanta
diligentia diuina lege cauetur, ne aliqua imago penitus fieret, neq; ipſius
Dei, neq; rerű aliquaꝝ cœleſtiű: tum ne per idola illa adorarētur creaturę
uiſibiles: tum etiam ne falſò exprimeretur, quod effigiari nequit. Verum
& ſi nulla poteſt figura deduci, nec in rebus inferioribus repiatur aliqua,
in qua dignoſcatur Dei ſimilitudo, aut effigies: nihilominus Dei teſtimo/
nio ſuffulti, in homine uenabimur ipſius ſimilitudinē, & figurá, ſaltē per
analogiá quandá, qua quidē ipſe ſummus Opifex ſibi eam aſſcribere di/
gnatus eſt, ſicut partitiones, & mēbra humani corporis omnia. Dixit.n. ſe
habere dexterá, ſicut in Dauitico carmine decātatur: Dixit Dominus do/ David
mino meo ſede a dextris meis. Habet etiam ſiniſtram, ad quam colloca/
buntur flagitioſi damnādi nouiſſimo examine. Sedere quoq; dicitur ali/
quando uelut homo, ut in Iſaia inquit: Cœlű mihi ſedes eſt: & terra ſcabel/ Iſaias
lum pedem meoꝝ. Ambulare etiam in Geneſi dicitur ad meridiē, uel ad
uentű diei. Et de itineribus ęternitatis eius inquit Pſalmographus: Vide/ David
runt ingreſſus tuos Deus, ingreſſus Dei, & regis mei qui eſt in ſancto. Qui
greſſus, & itinera aliquādo eű terrorē immittűt: ut ab eis (teſte Abachuc) Abach.
conterātur montes ſęculi, & inclinētur colles mundi: quia (ut recte expo/
nit Hieronymus) quādo uenit ad nos, deſtruxit dęmoniacas poteſtates: Hiero.
& altitudines ſęculi ad nihilű redegit. De mēbris quoq; ipſi Deo aſſcriptis
ſcriptura ſacra locupletiſſima teſtis eſt. Sunt nāq; ei oculi, & aures: de qui/
bus in Dauitico hymno: Oculi Domini ſuper iuſtos, & aures eius in prę/ David
ces eoꝝ. Palpebrę: de quibus in alio carmine. Oculi eius in pauperē reſpi/
ciunt: & palpebrę eius interrogant filios hominű. Sunt nares: quibus (ut
in lege ſępius repetitur) odorabat ſacrificia in odorē ſuauitatis. Eſt os: de
quo in Iſaia inquit: Os meű nó interrogaſtis. Eſt guſtus, & guttur: de quo Iſaias
in canticis: Guttur tuű ſicut uinű optimű. De capite quoq; ibidē dicitur: Cātica
Caput tuű ſicut Chermel non quidē mós ille magnus in maritimis ſyrię,
(ut q̄plurimi etiá Hebrei decipiűtur) ſed ut uermis, qui gignit purpurá.
Chermel.n. utrűq; ſignificat, & montē, & uermē. Et ꝙ cóparatio fiat uer/
mi, & non monti indicāt uerba, quæ ſubſequűtur: Et comæ capitis tui ſi/
cut purpura regis. Manus quoq; ſunt ei: de quibus regius Vates: Manus Pſalm.
tuæ Domine fecerunt me: & plaſmauerűt me. Digiti: de quibus iterű ca/
nit: Videbo cœlos tuos: opera digitoꝝ tuoꝝ. Dentes: ut in cāticis dicitur:
Dignű eſt uinű dilecto meo ad potandű, & cibus labiis, & dētibus illius Cātica
ad ruminandű

Iſaias ad ruminādū. Sunt humeri: de qbus Iſaias: Factus eſt principatus ſuper humeros eius. Quibus etiam (ut in Euangelio dicitur) portauit inuētam ouem. Brachia etiā ei mirāda ſunt, dicente Iſaia: Brachiū Domini cui reuelatum eſt? Nam in brachio extento (ut ſæpius in ſcriptura repetitur) eduxit populū de Aegypto, ſignis, & portētis q̄maximis ſubſequentibus.
Reg.i. Cor: ſecundū quod in primo uolumine Regum dicitur inueniſſe Dauid. Pectus: a quo diſcipulus dormiēs ebibit fluēta Euangelii. Dorſum: de quo
Ierem. in Ieremia: Dorſum & non faciē oſtendā eis in die perditionis eorū. Et re-
Dauid gius Vates in hymno, Poſteriora dorſi eius in pallore auri. Pedes: de quibus idem Vates in alio carmine: Et caligo ſub pedibus eius. Pennę, & uolatus: de quibus in eodē carmine: Volauit ſuper pennas uentorū. Et in alio hymno dicit, cœleſti regi fuiſſe pēnas colūbæ deargētatas: quas ipſe propheta alibi exoptabat dicēs: Quis dabit mihi pennas ſicut colūbæ? Et aliquando ueſtitū uariis indumentis ſe ſe nobis oſtendit Opifex, non quidē ut tecta ipſius mēbra ueluti noſtra carnea protegātur a frigore: & ob honeſtatē uelentur: ſed ea ſunt hæc indumēta, in quibus, & per quę Deū cognoſcere poſſumus: quę in nuda, & pura eſſentia apprehēdere nequimus. Mēbra itaq; ſunt uires multiplices in illo uno ſimpliciſſimo: & ueſtimēta uiæ quædā, per quas graditur nobiſcū: aut in nobis ſe ſe diffundit, dū per mēbra. i. per uires eius multiplices quo ad nos, ſed unicā in ſe, aliquid operatur. De quibus ueſtimētis Hebrei ampliſſime in eorū theologia ptractāt: Quorū fimbria tacta ab hęmorrhoiſſa clamauit Ieſus dicēs: Quis me tetigit? Nam & ego noui uirtutē de me exiſſe. Per hæc. n. ueſtimēta (ut ipſi Hebrei docent) omnis uirtus ab eo emanās procedit: nam a Deo nudo (ut aiūt) id eſt penitus ſemoto ab omni reſpectu nihil fluit: q̄uis fons exiſtat totius bonitatis. In eo. n. q; influit, relationē quandā induit, quam ipſi ueſtimentū nūcupant. Mēbra autem (ut diximus) uires quædam ſunt. Oculi. n. ſignificāt clariſſimū eius contuitum: cui omnia nuda ſunt. Olfatus diſcretiuā uim, & ſusceptiuam odoris bonorū operū. Aures illud quo omnia percipit, & intelligit uſq; ad cogitationes cordis: quas nouit ipſe ſo-
Hiero. lus Deus. Palpebrę iudicia Dei occulta, & ſubtilia (inquit Hieronymus) quibus omnia penetralia diſcutit. Dentibus optime cōtritū cibum multiplicem nobis tribuit: & noſtra opera tanq̄ eduliū ſuſcipit conterendū in noſtrum incrementū & prouentum, ſicut de Samaritis conuerſis dixit
CHRISTVS filius Dei: quoniam effecti erant cibus, quem habebat ad manducādum Apoſtolis minime cognitū. Humeris omnia portat, & ſunt peculiares filii
Paulus Dei iuxta illud Apoſtoli: Portans omnia uerbo uirtutis ſuę, ſuper quo etiā poſuit oues portādas, & onera omniū ſcelerum noſtrorū, & pondus do-
CHRISTVS minii, & ſceptri, & iudicii: ut ipſemet atteſtatur dicēs: Omne iudicium dedit mihi Pater. Brachiū eſt uirtus, qua omnia mirāda ſæpius perpetrauit,

& perpetrat. Corde nos tenerrime diligit. Pectore ſuſcipit, & chariſſime nos cōplectendo confouet. Dorſum: quod aliquādo uertens ſe indignabū dum oſtendit: & aliquādo ſplendens in rebus creatis nobis ſe contemplā dum præbet: ſicuti ad Moſem ait, uidebis poſteriora mea. Pedibus affectuum aliquando ad nos uenit: & aliquando noſtris flagitiis exigentibus abit. Pennis celerrime uolat, ut noſtris neceſſitatibus occurrat: quas optare debemus, ut & nos in ipſum uolare poſſimus. Ecce igitur quomodo Deus in omnibus ſe ſimilē nobis præbuit: immo nos fabrefaciens ſibi cōformes effecit in mēbris, & figura: ſiqua eſt in ipſo. Eſt qppe, ſed nullis terminis artata, nec lineis circūſcripta: ſed foutalis origo omniū proprietatum & figurarum. Quæ mēbra (ut diximus) meliora ueſtimenta induit, q̄ noſtra ueſtita ſint. De quibus ſupramūdanis ueſtimentis aliquid (ſacra ſcriptura duce) percurremus: ea tamen non arroganti quidem, ſed conuenienti lege qua dicitur.

Effugite, & procul hinc miſeri procul ite prophani.

Corpus non minus conuenit Deo ueſtito, q̄ ipſi nudo, pura, & expoliata materia. Cap. III.

EXplicauimus iam ſupra, q̄ cōcinne materia potentia puriſſima primo creata reſpondeat Deo puriſſimo actui, & primæ omniū cauſæ. Nunc explicāda eſt ea conueniētia, quam habet homo cōſūmatiſſimū Dei opus, & omniū totius mundanæ machinæ celeberrimū cum ipſo Deo, iam omnes perfectiones, quæ ſunt ad intra, uel extra (ut aiunt) induto. Nec perterreat quempiam hic apud Theologos noſtros inuſitatus loquendi modus de ueſtibus Dei: cum habeamus a ſcriptura ſacra, omniū theologorum matre, & fonte, locupletiſſimas de ipſis ueſtibus atteſtationes. Canit Dauid in hymno nonageſimo ſecundo: Dominus regnauit, decorem indutus eſt: induit Dominus fortitudinem, & præcinxit ſe uirtute. Hebreorum autem Theologi uſq; ad decē ueſtimenta non ſine ſacramento enumerant. Quibus non crederem, niſi illa eadem me ſacra ſcriptura doceret. Nudum nāq; Deum aſſerunt: quādo conſideratur ipſe (Benedictū nomen eius) in ſua ſolitaria natura penitus remota ab omni relatione (ut aiunt) intrinſecus, & extrinſecus adueniente: & ut eſt ſumme hic. Qui, ut intelligitur ſic remotus, loqtur in Iſaia dicēs, אֲנִי יְהוָה הוּא שְׁמִי Ani adonai hu ſemi. Quod nos interpretatū habemus: Ego Dominus, hoc eſt nomen meū, ſed melius diceretur: Ipſum. ſ. quod eſt nomen meum. Non enim illud הוא hu eſt relatiuum aliquid referens, ſed dictio importans ipſum, quod eſt ſumme hoc. Qui ut ſic, nulli ſe cōmunicat, ideo ſequitur: Gloriā meam, quam. ſ. habeo in ſumma unitate mea, alteri non dabo. Ipſe igitur ſumme hic, anteq̄ ſe ſe in creaturas

Dauid

Iſaias

diffunderet, filium genuit, cum quo ſimul Sanctum ſpiritum produxit. Dum itaq; filium generare ſtatuit, induit primam ueſtem: quæ a noſtris paternitas dicitur. Sed eſt lux quædam inacceſſibilis, ſecundũ quam a Iacobo dicitur Pater luminũ. De qua ueſte canit Pſalmographus: Amictus lumine, ſicut ueſtimento. Suſcipiens autem in paterno ſinu filium quem genuit, aliud induit ueſtimentum, de quo Vates in eodem carmine: Qui tegis aquis ſuperiora, uel excelſa eius. Quid.n.eſt hoc excelſum niſi ille, de quo Paulus: Excelſior cœlis factus. Aut quid eſt ſuperius, & ſublime Dei, niſi ille de quo idem Apoſtolus: Deus conſtituit filium ſuum ſuper omnẽ principatum, & poteſtatem, & uirtutem, & dominationem, & ſuper omne nomen quod nominat᷑, non ſolum in hoc ſęculo, ſed etiã in futuro: & omnia ſubiecit ſub pedibus eius: & ipſum dedit caput ſuper omnẽ eccleſiam. Hoc igitur genito, qui ſupremũ eius opus exiſtit, & uera aqua ſupramũdana habẽs uim omniũ rerum generatiuã: ſecundũ quam dictũ eſt: Producant aquę ſerpiturã animæ uiuentis: Et iterum: Omnia per uerbum facta ſunt: Tunc aquis indutus dicitur Deus: in quo idem eſt Pater, & filius. In qua diuinitate filius, qui eſt Dei ſapientia, induit proprietatẽ aquæ: ut recte dicat ille ſapiens: Et aqua ſapiẽtię ſalutaris potauit illũ. Quas aquas non tantum ſumpſit ſibi in ueſtimentũ, ſed ut eas in nos diffundat, non ſolum ad ſitim comprimendã, ut clamabat in tẽplo dicens: Si quis ſitit ueniat ad me & bibat: ſed etiam ad profuſam ſatietatẽ, ut cum ſamaritẽ loquens ait: Si quis biberit ex aqua, quã ego dedero, fiet in eo fons aquę ſalientis in uitam æternã. Non.n.de aqua hac elemẽtari loquebatur, ſed de illa ſuperexcelſa: in qua uenit filius Dei, ut nos a ſordibus ablueret: & propinaret nobis poculũ illius aquæ ſapientiæ ſalutaris. Qui filius Dei ueſtitus quoq; dicitur ueſtimentũ regiũ. In ueſtimento (ait qui a diuinis ſecretis fuit) in femore eius ſcriptũ erat: Rex regum, & dominus dominãtium. Spiritus autẽ ſanctus ab utroq; procedẽs in utraq; lege igneus uiſus eſt, & igne circũamictus: Fumabat.n.totus mons Synai (ut in Exodo legimus) quando deſcendit Dominus ſuper eum in igne: Et iterum dicitur: Erat autem ſpecies gloriæ Domini, quaſi ignis ardens ſuper uerticẽ montis, in cõſpectu filiorꝝ Iſrael. Ille igit᷑ ſpiritus, cuius uirtute data eſt priſcis Patribus ignea lex, Apoſtolis quoq; apparuit in linguis igneis, eos confouens, & accẽdens ad explicãdã legem illam, quam impleturus uenit filius Dei: Et de qua in nouiſſimo carmine decãtãs Moſes inquit: Et in dextera eius ignea lex. Poſt illam autẽ ſacratiſſimã, & intrinſecã, perfectãq; productionem uoluit ipſum ſummũ bonum in creaturas ſe ſe diffundere: unde ſumpſit (ut aiunt) ſeptem alia ueſtimenta, quibus nobiſcũ ageret, & conuerſaretur. Horum primũ magnitudo dicitur miſericordiæ, clementię, bonitatis, & pietatis, quo ſe in alios diffundit: & ipſos pientiſſime regit, atq;

Dauid

Paulus

Sapien.

CHRISTVS

Moſes

clementiſſime præuenit, iuſtificat, & remunerat: de quo in Apoc. dicitur: Iohã.
Et datum eſt illi. ſ. agno, & ſponſæ ſuæ eccleſiæ, quam miſericordia deſpõſauit, ut cooperiret ſe byſſino ſplendenti & candido. Byſſinum. n. iuſtificationes ſanctorum ſunt, quæ per Dei gratiam, & clemẽtiam nobis (mediante Chriſto) cõmunicantur. Hac igitur ueſte nobis bona impartiendo, tanquã byſſino quodã ueſtitur. Et quia clementia, & pietas immenſa, iuſtitiæ libramine temperatur, ideo aliud iuſtitiæ ueſtimentũ aſſumit: quod nunc ſanguineum, nunc lineum in ſcriptura dicitur. Veſtitus. n. erat (inquit Iohannes) ueſte reſperſa ſanguine, & uocabatur nomen eius uerbum Dei: Idem
uerbũ utiq; illud per quod facta, & reſtaurata ſunt omnia: Cui unita natura humana ſanguinem fudit ad placandã diuinam iuſtitiam, quæ ſanguinem exquirit, ubi contractum eſt peccatum per carnem, & ſanguinẽ. Quod ueſtimentum admirantes Angeli (ut Dionyſio placet) dixerunt. Quare rubrum factum eſt ueſtimentũ tuum, ſicut calcãtium in torculari? In Daniele autem Gabriel, qui Chriſtum uirgini illico concipiendũ denũtiauit, & aliquando (non ſine myſterio) ipſius perſonam gerit, uiſus fuit ueſtitus lineo, ſacramento forſitan alibi declarãdo. Et cum ſit ſummũ pulchrũ omnia pulchrifaciẽs, maxime naturã humanã, cui ſui omnimodam imaginẽ tribuit: Hinc aliud ueſtimẽtũ aſſumit, quod in plęriſq; locis ſcripturæ ſacræ, maxime in Dauiticis hymnis תִּפְאֶרֶת tipheret dicitur, Quod nos nunc decorẽ, nunc pulchritudinẽ, nunc magnificentiã interpretatum habemus: Sed eſt proprie nomẽ glorię, & pulchritudinis diuinę: Quã multifariam nobis cõmunicans inquit in Ezechiele. Et ueſtiui te diſcoloribus, Ezech.
& byſſo, & polymita: & multa, quæ ibi cõmemorantur, concludens: Hæc dedi tibi, ut eſſes perfecta decore, & pulchritudine. Hinc dicitur in canticis Creatura humana pulcherrima mulierum, id eſt omniũ creaturarum. Cãtica
Poſt hæc, duo alia ueſtimenta amictus eſt ſummus Moderator: quibus magis domeſticũ ſe nobis præbeat: Per quæ multa chariſmata in nos defluunt. De quibus ueſtimẽtis in Dauitica ode decãtatur. Confeſſionẽ, uel celebritatẽ, & decorẽ induiſti: quia uidelicet per illa facit Deus homines celebres, David
& decoros. Quæ ueſtimẽta aliquãdo dicũtur ubera, quę quidem lactarũt prophetas, & lactãt quoſlibet Deo familiares, ſicuti in cãticis dicitur: Dabo tibi ubera mea. Quæ etiã tertiũ cœlũ aliqñ nominãtur: ad quod Paulus euectus fuit. Et quia ipſe opifex nobis quoq; pręſtat uitã, fundamẽtũ, Paulus
atq; ſtabilitatẽ totius boni operis, hinc dicitur uita, arbor uitæ, & terra uiuẽtiũ: In qua terra etiã ſe nobis ueſtitũ prębet: ut diuus Chithariſta decantat: Abyſſus, ſicut ueſtimẽtũ amictus eius: Eius utiq; terrę, nõ quidẽ huius David
corruptibilis, quę ſimul cũ cœlo materiali trãſibit, ut ait ſumma Veritas: CHRISTVS
Sed illius, quę nunq̃ mutatur, De qua ſequitur uates: Non inclinabitur in ſæculum ſæculi. Deniq; ſumma hæc diuina maieſtas ultimum ſumit ami-

ctũ:quo nobis penitus familiarẽ ſe præbeat. Et hoc hebrei מַלְכוּת malcut
ideſt regnũ uocant:qa ipſo nos domeſtice regit. Nũcupatur quoq; שְׁכִינָה
Ierem. ſechina ideſt inhabitatio Dei in nobis immediata: ſecũdũ quã dixit Iere/
mias: Tu autẽ in nobis es Domine. Et ſic ille qui habitabat cũ populo ſuo
in figuratiuo tentorio citationis: nũc habitat nobiſcũ in tabernaculo non
Paulus manufacto:ideſt non huius creationis (ut docet Apoſtolus) Habitãs autẽ
in nobis tãq̃ nubes, defendit nos ab æſtu diuinæ iræ: & tegit nuditatem, &
ignominiam noſtrã, ne cõfundamur a cõſpectu gloriæ ſuæ. Et de hoc ue/
Ezech. ſtimento in Ezechiele loquitur dicẽs: Expãdi amictum meum ſuper te: &
operui ignominiã tuã: longoq; ſermone proſequitur ueſtimẽta, quibus te/
git turpitudinẽ noſtrã: & quibus ornati, honeſti reperiamur in cœleſtibus
nuptiis. Veſtiuit itaq; ſe Deus, ut cũ creatura ageret: & homini daret ſui
perfectã imaginẽ: Et ut hunc hominem ueſtiret diuinitate, ſeipſum induit
humanitatẽ, & corpus hoc paſſibile. In quo corpore exiſtẽte anima cũ di/
uino illo lumine, ſiue mẽte, aut intellectu, habet homo (ut ſapientes quidã
aſſerunt) expreſſiorẽ Dei imaginẽ q̃ Angelus: quoniã corpus hoc organi/
cum cũ membris, & particulis ſuis ea eſt ueſtis, per quam omnia Dei in/
dumenta repræſentãtur. Hinc Deus (ut nuper tetigimus) dicitur habere
caput, oculos, aures, & omnia mẽbra, quæ ſunt in humano corpore: Quæ
aliqua ratione dicuntur membra: alia uero ratione ueſtimenta: alia autem
nuncupantur menſuræ: quibus ipſe Deus omnia metitur, & moderatur:
ſed hominem potiſſime ad perfectam ſui metam.

Cum in homine ſint infimum, ſummũ, & intermedia, omnia facile per ipſum hominem cum Deo conciliantur. Cap. IIII.

EXtat in homine aliud Dei expreſſiſſimum ſimulachrum: Id
autem eſt: quoniam homo omnia continet actu, quæ Deus
Diony. continet uirtute: & per eminentiam quandam, ut Dionyſius
docet. Sic & homini dedit uirtutem continendi omnia: unde
omnis creatura a ſaluatore (Gregorio interpretante) nominatur, ſicuti iã
in primo uolumine explicauimus. Homine itaq; Deo conciliato, eidem
omnia conciliantur: ſicuti in aſſumpta humanitate omnia conſequenter
aſſumpta dicuntur: Anima in primis, & ſpiritus, animaleſq; uires omnes,
uegetãdi uis, atq; elemẽta, uſq; ad materiã, ex qua fabrefactum eſt huma/
num corpus: & deniq; omnia quæ in ipſo continentur. Nec tantum id fa/
ctũ eſſe credimus in homine, & natura illa particulari aſſumpta a uerbo,
ſed idem fieri in omnibus, qui hoſpites efficiũtur illius, qui dixit: Ad eum
ueniemus, & manſionem apud eum faciemus: Et in omnibus, pro quibus
CHRI/ exaudita eſt illa cordialiſſima oratio / quam filius in eius receſſu a nobis
STVS porrexit ad Patrem dicens: Rogo Pater, ut ſicut ego & tu unum ſumus,

Ita & iſti unum ſint in te. Hic eſt enim finis hominis, ut ſtatim dicemus: Et finis, in quem tendunt omnia: Nam in Deum cuncta tendunt: ad quē tandem per hominem reducuntur.

Cur anima in corpore tãq̃ in fuſorio uaſe purgãda collocata ſit: anteq̃ reuertatur ad eum, a quo uenit. Cap. V.

SEd anteq̃ ad hanc unitatem cum Deo reuertatur anima, includitur in corpore, ut ipſum perficiat: & ab ipſo perficiatur. Et neſcio, an prius perficiat, an potius perficiatᷣ, an utrunq; fiat ſimul. Et forſitan utrunq; ſimul perficitur in bene, & rite procedentibus. Eſt (inquiũt Peripatetici & Theologi noſtri) anima in corpore ueluti forma perficiens ipſum corpus: non quidem dans ſolũmodo motũ, atq; ſentiẽdi, uegetandi, & intelligendi uim: ſed ipſum perficiens/& expurgãs: ut in meliorẽ ſortem transformari ualeat. Nec corpus diſponit ut tranſmuteᷣ, niſi ipſa expurgata ſit. Non enim omnes tranſmutabimur (inquit Apoſtolus) q̃q̃ omnes reſurgemus: Sed trãſmutabunᷣ ſolũmodo corpora eoꝝ, quoꝝ animæ expurgatæ reperienᷣ. Anima itaq; in hoc corpore collocata eſt, tãq̃ in uaſe fuſorio collãda, & expurgãda igne charitatis, & diuino perfuſo in toto homine per gratiã infundẽtis, & pro recipiẽtis diſpoſitiõe, interuenientibus potiſſime ſacrificiis, & ſacramentis. Hinc oblato illo ſummo ſacrificio, cui omnia alia aſſiſtunt & cedunt, a ſummo ſacerdote Ieſu redemptore humani generis, miſſus fuit ille igneus ſpiritus, ad liquefaciẽda, expurgãda, & cõflãda corda diſcipuloꝝ, & eoꝝ, q credituri erãt per eos. Nec aliquod interfuit tẽporis ſpatiũ poſt illũ ſummũ ſacrificiũ exhibitũ, niſi quinquaginta dieꝝ: numero quidẽ ſpiritui illi igneo mittẽdo cõueniẽte. Qui nec miſſus fuiſſet, niſi Dei filius in ſacrificiũ fuiſſet oblatus, ipſomet atteſtante, q ait: Niſi ego abiero, oblatus. ſ. Patri in holocauſtũ, Paracletus nõ ueniet ad uos. Quæ qdẽ hoſtia in lege antiqua ſępius præfigurata fuit: Et id quãdo oblato ſacrificio ignis expectabatur de cœlo/qui ueniẽs, & ſacrificiũ iã accenſum, & in ignẽ mutatũ, ad ſublime, unde uenerat maximo myſterio deduceret: & i offerẽtes diffunderet ignẽ illũ, de quo in Deuteronomio dicitur: Deus ignis uorans, aut comedens, & cõſumens eſt. Sicut enim comedens cõſumit cibũ, & eius ſubſtantiam immutat in ſeipſum: ſic Deus ſuſcipiens uerũ ſacrificiũ debite offerentis, paſcitur & ſacrificio, & offerente, traducens utrũq; in ſeipſum. Verũ autẽ ſacrificiũ, quod nos offerre debemus ſimul cũ ſacrificio oblato a ſummo ſacerdote Chriſto Ieſu/eſt/ut unuſquiſq; ſecũdũ Apoſtolicũ documentum offerat ſeipſum in hoſtiam uiuã, immaculatã, Sanctam, Deo placentem cũ rationabili obſequio. Et ſic nõ tantũ anima aſcendet in ipſum Deum: ſed etiã corpus mortale, & corruptibile induens (ut idem Apoſtolus ait) incorruptionẽ, & immortalitatẽ: Et tũc erit uerũ holocauſtũ, ideſt cõbu-

Paulus

CHRISTVS

Deute.

Paulus

ſtum igne illo diuino, qui oĩa trãſmutat. Hebrei autẽ hoc ſacrificiũ עלה bolah.i.aſcẽdẽs nũcupant: qa totũ ſacrificiũ cõbuſtũ, & iã in ignẽ mutatum aſcẽdebat corã Deo: Sic & noſtrũ corpus ſeminatũ aiale, diuino igne confotũ ſurget, & aſcẽdet ſpũale ſimul cũ anima, ab ea pfectũ, & utraq; a Deo, qui eſt uerus ignis ardens, cõflans, & trãſmutãs.

Cur Deus hic collocauerit animã, & mẽtẽ uertibilẽ. Cap. VI.

ET cũ anima ſit in hoc uaſe fuſorio expurgãdi, & perficiendi cauſa, mirãtur nõnulli etiã inferiores, quoꝝ ſtudiũ ſemper eſt ſuis ipſoꝝ iudiciis, & uerbis ferire maiores, cur Deus ipſam animã huc demiſerit nõ tantũ uertibilẽ, ſed ab acerrimo hoſte cõtinue impugnãdam: Et quaſi Dei cõſiliarios ſe ſe procaci temeritate conſtituẽtes, audẽt ueſpertiliones ſummã lucẽ, ſummãq; ſapiẽtiã incuſare. Sed erubeſcat puluis, & cinis, uel nominare illũ: cuius decoris ſpecies ſplẽdet ab ortu ſolis uſq; ad occaſum. Et ſi (ex monumẽto ſapientis) in medio magnoꝝ & ſenũ iuuenes cõticeſcere debẽt: qd nos in cõſpectu antiquiſſimi dieꝝ, & illius, in quo ſunt omnes theſauri ſapiẽtię, & ſciẽtię abſcõditi? Poſſumus nihilominus, nõ ut incuſemus: Sed ut illuminemur, interrogare: cur ſapiẽtiſſimus opifex nõ fecerit hominẽ ſtabilẽ, & cõtinue recto itinere pergẽtẽ.
Anſel. Reſpõdet hic Anſelmus: quia nõ potuit. Sed (ut melius dicamus) nõ decuit facere aliũ Deũ: qui ſolus natura impeccabilis, & im-
Alex. mutabilis eſt. Cuius dicti rationes conatur adducere Alexãder: Quas Io-
Io.Sc. hannes ſcotus tãq̃ debiles fulcire ſtatuit, cedẽs tamen magis ſanctoꝝ ſentẽtiis, q̃ propriis rõnibus. Has igĩ tãq̃ inualidas ex proprii autoris iudi-
Aug. cio, in illius libris legẽdas relinquẽtes, cõfitebimur cũ Auguſtino ad Voluſianũ, Deũ multa poſſe, quę nos intelligere nõ ualemus, cũ tota ratio facti ſit potẽtia faciẽtis: quę infinita eſt, & omne ingeniũ humanũ, & Angelicũ trãſcendẽs. Ad huius itaq; rei diſcuſſionẽ (prout Dominus noſtros colluſtrauerit oculos) aliqd dicemus, pręſupponẽtes quid exigat reꝝ ordo: qui
Ariſt. (ut etiã Ariſtoteles docet) duplex eſt in omni exercitu, militũ vʒ inter ſe, & eoꝝ omniũ ad Principẽ & caput: cui ſi cõueniũt, omnia recte pagunť: Si aũt diſſidẽt, incõcina & confuſa reddunť. Sicut autẽ omnes milites ab Imperatore q̃uis bono deficere poſſunt: ſic cunctæ creaturæ a Deo: multa enim obiecta diſtrahẽtia ſunt nobis, a quibus nũc in ſũmũ, nũc in mediocre, nũc in infimũ ferimur. Nunc quoq; diſtrahimur a bono inferiori, nũc ab apparenti, nunc (ut aiunt) a pręfixo: Et his continuis illudimur ludis: quouſq; cor noſtrũ ſemper inquietũ/ſemp inſtabile, firmetur in Principe: qui ſolus ſtabilis eſt: unde ſi ſtabiles aliqñ efficimur: id nõ naturæ eſt (inqt
Aug. Auguſtinus) ſed a gr̃a illius/cuius eſt oĩa ſtabilire. Quã cõueniẽter autẽ fa-
Greg. ctũ ſit, ut in cãpo certaminis hõ poſitus ſit ancipiti pugna/Gregorius diuino afflatus ſpiritu declarat. In laboribus (inqt) flagelloꝝ, & uitioꝝ certa-

minibus,nõ ſolũ nobis nr̃a infirmitas inoteſcit:ſed ẽt q̃ta uirtute proficia/
mus/cognoſcimus.Nemo qppe uires ſuas i pace nouit.Si.n.bella deſunt/
uirtutũ expimẽta nõ ꝓderũt.Improuidus miles eſt,q in pace ſe fortẽ glo/
riat́:Nemo.n.q̃tũ ꝓfecerit,niſi inter aduerſa, & ambigua cognoſcit. Cui
ad.tipulat́ Firmianus dicẽs:Ante oĩa Deus uoluit eſſe i nobis diuerſitatẽ/ Firmia.
uulgoq; nõ apuit ſacramẽtũ:ſed pauciſſimis reuelauit.Hæc ãt diuerſitas,
omne mũdi arcanũ cõtinet. Hęc.n.facit uirtutẽ:ſine qua nõ modo eẽ/ſed
nec appetere qdẽ eã poſſet:qa uirtus eſſe nequit/niſi ſit cõpar aliqs/in quo
ſuperãdo/uim ſuã uel exerceat,uel oſtẽdat. Nã ut uictoria ſine certamine
cõ.tare nõ põt:ſic nec uirtus qdẽ ſine hoſte.Itaq; qñ uirtutẽ dedit homini/
ſtatuit ei ecõtrario inimicũ:ne uirtus ocio torpẽs naturã ſuã pderet.Cuius
rõ in eo eſt:ut cõcuſſa,& labefactata firmet́. Nec aliter ad ſũmũ faſtigiũ
puenire poſſet,niſi oppugnãti manu ſemp agitata ad ſalutẽ ſuã dimicãdi
ſtudio fundauerit:Noluit.n.Dñs ad illã beatitudinẽ,& p̃miũ/delicato iti/
nere ptingi.Daturus ꝗ uirtutẽ,dedit & hoſtẽ:q animis hominũ,cupidita/
tes,& uitia imitteret:i ãbiguoq; teneret author maloꝝ/erroꝝq; omniũ ma
chinator exiſtẽs:ut qñ hominẽ uocat ad uitã:ille ecõtrario rapiat,& du/
cat ad mortẽ.Hic iter noſtrũ reliquit́ dubiũ/ãbigua pugna,& caſus q̃plu
rimi.Ille.n.hoſtis abducit,aut decipit eos/q ueritati ſtudẽt. Aut ſi dolo,&
ſtudiis nequerit:uirilẽ gerit animã:qua ſublimiũ uigorẽ labefactare cona
tur:obſcęna dictu/& execrabilia moliẽs,uexat,& interficit:Et tñ ut ꝓſter/
nit multos:ſic a multis uictus, & ꝓſtratus diſcedit:Magna eſt.n.hoĩs uis/
magna ratio,magnũq; ſacramẽtũ.Origenes quoq; i ſuo de principiis hoc
negociũ ꝓſequit́ dicens:Si.n.Deus dediſſet,ut nullo mõ uinceremur:quæ
iã ſupeſt certãdi cauſa ei/q uincere nõ põt́ Aut qd́ palmę meritũ,ubi re/
pugnãdi rõ,& facultas nõ admittit́ uincẽdí Vnde ſatis bona ei ſunt/quæ
ſibi aduerſant́:quæ cũ uicerit/maioris ei glorię cauſa exiſtunt. Iob.n.du/
plũ recepit poſt uictoriã hoſtis:qui cõtra eũ pugnãdi poteſtatẽ acceperat.
Nec qdẽ nobis debet́ corona:niſi certamẽ ante pręcedat. Quæ.n.gloria,
& quæ laus coronati/niſi aliquo curſu,aut pugna meruerit́ Nã merendi
ea conditio eſt,ut inde pręualeat/unde poterat naufragari.Et uictoriæ eſt
laus:ut inde uincat/unde potuit debellari.Hinc laudat ſapiẽs eũ,q potuit Sapiẽs
tranſgredi/& nõ eſt trãſgreſſus:facere malũ,& nõ fecit:Huius tãdẽ ſtabi/
bilient́ bona i Dño:ut ultra ab ordine/pace/& qete nullatenus diſcedat.

Quomodo Homo a peccato diſſideat. Cap. VII.

CVm igitur homo a Deo ſæpius recedat tunc errat/peccat/&
deficit ab ordine,quẽ tanti facit Deus:ut prudens Licentius Licẽtius
dicat apud Auguſtinũ in libro de ordine : Præter manifeſtũ
aliquid accipio:ſed præter ordinem nihil mihi fieri uidetur:
Nam quæcũq; a Deo ſunt/ordinata ſunt: Quæ autẽ citra Deũ,aut abſq;

Deo, ſiue præter Deũ, inordinata ſunt. Et conſequenter culpa / deordinatio / diſſenſio / carentia rectitudinis, defectus / peccatum, & nihil. Sed heu in ſyluam intramus teterrimã, & horrendã / deſcribentes illud, quod nihil eſt: Et decernentes malam eſſe deordinationem in eo opificio: quod a ſummo Moderatore omnia ordinante regit̃. Eſt quidẽ mala deordinatio / & defectus ab eo quod eſt: & quod bonũ eſt. Nec malũ eſt ſubſtantia: quia eius eſſe eſt eſſe in alio. Nec eſt accidens: quia cõtrariatur bono, & conſequenter in genere boni: cũ contraria ſint eiuſdẽ generis: & bonũ uerũ, & a ſe ſit ſubſtantia. Nec eſt exiſtens: qa quodcũq; huiuſmodi habet rationẽ boni. Nec ſupra omne exiſtens: quia illud eſt Deus, & ſummũ bonum. Nec eſt omnino nihil: quia malum contrariatur bono: & uitiũ uirtuti. Nihil autẽ non contrariatur alicui: quia quæ contrariantur aliquid ſunt. Nec bonũ contrariatur ſibi ipſi. Eſt itaq; malũ / medium inter ens & nihil, ens habẽs, in quo fundatur defectus ipſe exiſtens a rectitudine, quæ in illo quod eſt, ineſſe debebat. Qui defectus eſt priuatio quædam in ente fundata, ſed in nihil tendens. Sicut igitur bonum eſt ſupra omne ens: ubi quicquid eò tendit perficitur: ita malum eſt infra omne ens: in quod tendens deficit.
Acade. Et ſicut cogitando bonum, quod eſt ſupra omne ens (ut Academicis /
Diony. & Dionyſio placet) tandem in ens reſoluimur: Sic etiam cogitantes malum in priuationem quandam deuenimus. Eſt itaq; malum in natura defectus / & priuatio ordinis naturalis, & perfectionis. Hinc fœmina
Pytha. eſt malum (ut dicebat Pythagoras) quia deficit a perfectione uiri, Sic tenebræ, quia deficiunt a luce: & orbatum, aut monſtrũ quodq;: quia deficit ab ordine a natura inſtituto. Et malum in moribus eſt defectus a rectitudine: quæ debet eſſe in actu, & operatione, quam perpetramus: aut diſſidentia a ſummo bono, cui inhærere debemus. Eſtq; in priuatione deprehenſum, e lucis, & entis regione profugum, infirmum, miſerũ, lanians, deſtruens: & a bono non tantũ diſſidens, ſed abducens.

Sicut Homo per peccatum a Deo deficit, & diſſidet: ſic per pœnitentiam reducitur, & temperatur. Cap. VIII.

DEficiens itaq; homo a Deo, & diſſidẽs per peccatũ, antidotũ unicũ habet / ut reuertat̃, & cõueniat cũ ipſo Deo. Et hæc eſt uera pœnitentia: quæ nõ eſt (ut aliq aſſerũt) pœnę tenentia / aut dolor pro peccatis uoluntarie aſſumptus, ſed reuerſio ad Deũ, a quo receſſerat: ut etymologia perfectioris linguę indicat: Dicit̃ .n. pœnitentia hebraice השובה eſuba, qđ reuerſionem ſignificat. Multi nãq; dolent: & pœnis maximis cruciant̃ ex delicto perpetrato, nec tñ liberant̃, nec iuſtificantur: quia nõ habent antidotũ peccati, qđ eſt reuerti ad Deũ / a quo diſceſſerũt, & cõuenire cũ Deo / a quo diſſentiũt. Hinc ſemp oraculi

uox ad peccantem intonat: Reuertere/aut cõuertere. Conuertimini ad me (inquit in Zacharia) & ego cõuertar ad uos. Et per aliũ Vatẽ: Tu autem fornicata es cũ amatoribus multis, uerũtamẽ reuertere ad me/& ego ſuſcipiam te. Et hoc idẽ eſt cũ eo, qd ſaluator pro fundamento ſuarꝫ concionũ iecit: Agite pœnitentiã: & appropinquabit regnum cœlorꝫ. Quid eſt enim regnũ cœlorꝫ: niſi Deus/qui cõuertitur ad nos: quando cõuertimur ad eũ? Et quia tunc peculiari modo habitabat nobiſcũ/& iam faciliorẽ in natura humana aſſumpta prębebat nobis uiã reuertendi ad ipſum Deũ/ideo dicebat: quoniã regnũ cœlorꝫ/& ipſe Deus/in quẽ tendimus per uerã pœnitentiã/nobis appropinquabat. Si autẽ ad hanc cõuerſionẽ / quæ præſupponit ſeceſſum/ & ieiuniũ ab omni illicita uoluptate/ſequat dolor/& afflictio: id ex accidenti, & nõ ex eſſentia pœnitentię/aut illius cõuerſionis eſt: Multę. n. afflictiones cõſequũtur peccatũ: ex qbus tñ homo nõ dicit pœnitens. Nec exiſtimet quiſpiã aliquẽ pœnitentẽ eſſe/ qa aſſumit dolorẽ uolũtariũ: qa is in peccato aliqñ eſt: Nã ſicut ad actũ cõuerſionis ſequit dolor/ ſic ad peccatũ: quoniã omnis deordinatio ſecũ trahit afflictionẽ & pœnã. Nullus. n. põt immediate uelle dolorẽ: qa triſtitia (ut inqt Auguſtinus) eſt quæ accidit ex rebus a nobis nolitis. Differt tñ doloris occaſio: qa in pœnitente eſt progreſſus ad bonum: in peccantẽ autẽ caſus & pręcipitatio/aut malũ. Verꝫ igit animæ tẽperamentũ eſt reuerſio/applicatio/& adaptatio cũ Deo in ueritate/& affectu: ſicut p Ioelem exquirit Dñs dicẽs: Cõuertimini ad me in toto corde ueſtro, affectu vꝫ pleno: in ieiunio a rebus abducẽtibus ab ipſo Deo: in fletu, & plãctu: ut lachrymis ab oculis ueſtris deductis, moueatis diuinos oculos, & fontẽ clemẽtiæ eius ad ſtillandã gratiã pro uobis irrigãdis. Oculus. n. noſter lachrymãs mouet fontẽ diuinę pietatis: qui in myſterioſa lingua eodẽ uocabulo nuncupat, quo & oculus: Nã uterqꝫ hain עין dicit. Vnde ſicut in noie, ita & in re Symbolũ hñt: & inde facilis eſt motus unius ad motum alterius: ut de neruis citharę bene chordatę alias diximus.

Zacha. Ierem. CHRISTVS Augu. Ioel

Sacramentis Homo redditur perfectior in ſeipſo/& cum Deo magis ſonorus. Cap. IX.

ET ſi reuerſio hęc in Deũ ſatis tẽpat hominẽ cũ ipſo: nihilominus reſtat aliqd magis tẽperãdũ: cũ magnũ, imo maximũ ſit eũ qui quaſi ipſa natura diſſidet, cõuenire cũ illo, qui nã ipſa cõcinus eſt. Diſſidet. n. homo a primordiis naſcens filius iræ/ & peccato obnoxius: & curriculo uitæ/ẽt ſi iuſtus ſit/ſepties (ut ait ſapiẽs) cadit in die: Et qui exiſtimat ſe a peccato immunẽ/ſeipm ſeducit (ut inqt Iohãnes) & nõ eſt in eo ueritas: quæ eſt uera cõuentio, & cõcẽtus cũ ſũma ueritate. Deus aũt cũ ſit prima regula cõtingentiũ omnia moderãs/ ſemp cõcinnus eſt: immo illud unum, & harmonica uirtus: per quã omnia quæ

Sapiẽs Iohã.

conueniũt,concinna redduntur. Hinc ſacramenta ordinata ſunt tanq̃ rei ſacræ/& diuinę ſigna:& quodãmodo effectrices cauſę, Sunt.n.ſigna effi/cacia diuinæ gratię/& fauoris:qui in ipſis præſtatur homini,ut conducat ad debitum concentum cũ Deo. Quia igitur homo naſcitur filius iræ/& peccato diſſonus,pro eius temperamento datum eſt ſacramẽtũ baptiſmi: in quo abluitur/& temperatur cũ Deo,non tantũ uirtute,& efficacia ip/ſius ſacramenti/ſed fauore inſtituentis:dũmodo ſuſcipiens ſit bene diſpo/ſitus. Diſſidet quoq; homo,& deficit quotidianis operationibus/in quibus nec tota mens/nec tota anima/nec omnes uires conueniunt,ut iubet lex: ideo defectus,& diſſonantia quotidiana. Pro cuius temperamento ſacra/mentũ pœnitentiæ datum eſt: qua,& ratione conuerſionis ad Deum (ut diximus) & ſacramenti/atq; abſolutionis efficacia, diſſona coaptantur. Et quia continuis alimentis inficimur/& diſtemperamur/ordinatũ eſt ſa/cramentum euchariſtiæ:quo reparamus id quod aliis cibis infectum eſt: & diſponimus corpus humilitatis noſtræ,ut coaptetur & cõfiguretur cor pori claritatis ſuæ. Et quod in prolis generatione carnis lenocinio detur/patur,& abſonum fit:id ſacramẽto matrimonii debite ſeruato reparatur. Adiudicata ſunt alia duo ſacramenta ſatis opportuna:Quorũ alterum eſt confirmatio,uel corroboratio eius/quod in baptiſmate factum eſt: in his maxime/qui debili uirtute,nullaq; poſitiua diſpoſitione illud ſuſcepere,in prima uidelicet/& infantili ætate. Alterũ extrema unctio nuncupatur,in qua abolere prætendimus,& perfecte abſtergere hominẽ ab omni conta/gione,& a cuncta (ſi qua relicta eſt) diſſidentia. Extat & aliud ſacramẽ/tum,quo hierarcha in corpore hoc myſtico inſtituitur/& in caput erigit cũ barba:ex quo/& per quẽ ſacrũ chriſma omnia liniens,& omnia tem/perans,deſcendat uſq; ad oram ueſtimenti ipſius corporis: ut in Dauitico

Dauid carmine dicitur: Sicut unguentum in capite,quod deſcendit in barbam, barbã Aaron:quod deſcendit in oram ueſtimenti eius. Quod chriſma,aut qui influxus/alia metaphora dicitur ros hermon.i.loci illius,ex quo ana/thematizata eſt triſticia:Hermon enim anathema mœroris iterpretatur. Qui ros primo deſcendit in montẽ ſion.i.in eos/qui poſiti ſunt in ſpecula ſuper alios:Et inde diffunditur ad totam ciuitatẽ, & collectionem fideliũ. Vnde & per id chriſma,aut rorem demandatur etiam benedictio,& uita uſq; in ſæculum.

Sacrificiis expiatur. Cap. X.

POſtquã homo temperatus eſt per pœnitentiã/& adhuc ple/niori ſonoritate conductus per ſacramenta, reſtat, ut per ſa/crificia (cũ quibus etiam cõuenientiam habet non modicã) penitus expiatus/dignus Deo inueniatur. Sunt enim ſacri/

Hera. ficia (ut Heraclitus ait) medelę quædam animarũ a ſummo medico in/

ſtitutæ: Poſſidet enim malus dæmon hominẽ (inquit Proculus) quouſq; per ſacrificia expietur. Et tũc fugato malo dæmone / in Deum reuertitur. Verum autem ſacrificiũ purgans / temperans / & uniẽs bifarium eſt. Alterũ eſt illud, quod obtulit ſummus pontifex Chriſtus in remiſſionẽ omniũ peccatorum, pacificans per ſanguinem crucis ſuæ, ſiue quæ in cœlis / ſiue quæ in terris ſunt. Quæ pacificatio reddit hominẽ iam expiatum, ſummo concentu Deo concordem, & ſuauiſſime modulantem. Alterum ſacrificium eſt offerre ſeipſum mundũ, immaculatũ / atq; perfectum Deo in hoſtiam uiuentem, ſanctam Deo placentem. De quo Porphyrius quoq; in de abſtinentia ab animatis ait: Colamus Deũ ſilentio / cura / religione, puris / ueriſq; de eo opinionibus, laborantes ipſi aſſimilari / atq; cũ eo coniungi: Vitæq; noſtræ ſanctimoniã pro ſacrificio offerre, idq; ſacris accõmodare. Quod Chriſtus noſter ſe expectare innuit, dum cũ ſamaritẽ loqueretur inquiẽs: Erunt ueri adoratores, qui adorabunt Patrem in ſpiritu / & ueritate. Spiritus enim eſt Deus: & adoratores quærit ipſi conformes. Vt autem ipſi conformaremur ſpirituales effecti, immo in ſpiritum meliorẽ conuerſi, uoluit Chriſtus mortificare ſeipſum oblatum in ſummum holocauſtum: ut nos offerret Deo mortificatos quidem carne / uiuificatos autẽ ſpiritu. Vt igitur Deo conformemur, & uniamur, mortificandum eſt animal noſtrũ: ut ſurgat / & inualeſcat ſpirituale. Et hoc eſt quod ait, Iohãne referente: Si granum frumenti cadens, in terra mortuũ fuerit, ſecundum carnem uidelicet & ſanguinem / multum fructum affert: Et iterum: Spiritus eſt qui uiuificat: caro autem non prodeſt quicq̃. Hinc ſummus pontifex Chriſtus ſeipſum obtulit, & docuit nos offerendos ſimul cũ eo, dum ait. Hoc facite in meã cõmemorationẽ / & imitationem / uoſipſos uidelicet offerentes: ſicuti ego oblatus ſum. Iubebat enim cõmemorandũ myſterium corporis, iam in ſacrificium oblati / mortificati per paſſionem / & in ſpiritum iam uiuificati: ut illud de ſacramẽto corporis ſui a nobis comedendi, & ab ipſo in cruce offerendi, & cõmemorationis faciendæ ei poſſit aptari. Verba quæ ego locutus ſum uobis / ſpiritus & uita ſunt. In quem ſpiritum, & in quam uitam omnia noſtra reducenda ſunt, ſi Deum conſequi uolumus.

Procu. Porph. CHRISTUS Idem

Eleemoſynis abluitur. Cap. XI.

POſt temperantẽ pœnitentiã, conſonantia ſacramenta, & expiantia ſacrificia, ut nulla coinquinatione abducatur homo a conſuetudine, & unione cũ Deo, ſequitur ablutio / quæ poſt illam baptiſmalẽ fit per eleemoſynã. Quod aſſerere minime auderẽ: niſi id me doceret ſũma Veritas dicẽs: Date eleemoſynã / & omnia mũda ſunt uobis. Eſt.n. aqua quædã emanans a fontibus ſupramũdanis, iuxta qđ dicitur in Eccliaſtico: Sicut aqua extinguit ignẽ, ſic eleemoſyna

Eccli.

extinguit peccatũ. Quod idem ſub aliis uerbis Daniel regem Babylonis docuit dicens, Eleemoſynis redime peccata tua. Et Raphael Angelus in Thobias Thobia: Eleemoſyna a peccato, & a morte liberat. Ratio autem mea eſt/ Si.Ben. quia (ut inquit Rabi Simeon Beniocai) & ſi omnis regula aliquãdo de/ficiat: hæc nunq̃ fallit: Eadem menſura qua menſi fueritis / remetietur & uobis. Hæc enim regula eſt ſummæ Veritatis/ quæ iterũ ait: Date, & da/ CHRI/STVS bitur uobis. Et rurſũ: Tanq̃ fideiuſſor docet, ut ad Patrẽ ſecure dicamus. Dimitte nobis, ſicut dimittimus: Da/ ſicut damus. Ideo ſicuti homo eſt pius in proximũ remittens debita/ erogans, & donãs de ſuo: ita ſentit Deũ in ſe pientiſſimũ/ & largiſſimũ donatorem: & tanto abundantius/ quanto ille, qui erogat, munificentior eſt. Hinc dixit ipſe munificus remunera/tor: Centum pro uno accipietis/ & uitam æternam poſſidebitis.

Perſonat Homo Virtutibus. Cap. XII.

ABlutus itaq; , & temperatus homo , atq; compoſitis inſtru/mentis, cupit concinnos reddere modulos. Sed prima fronte Plato difficultatem ſentit: quia (ut Plato inquit) anima noſtra a Deo proueniens, & in corpore incluſa diſſonantiam patitur. Pro qua cõponenda data eſt harmonia a muſis: quæ motiones animæ no/ſtræ cõcinnas, & cognatas reddunt: dũmõ homo ipſis bene utaẽ, cõgruas Chalci. uirtutes amplexans. Quod explicans Chalcidius ait: Quũ iuxta rationem harmonicã animã in ſuperioribus fabricauerit opifex, omneſq; actus eius rithmis/ modiſq; conſtare iuſſerit: ſed hæc exoleſcere conſueuerit, ob con/ſortium corporis, quod neceſſario obtinet: unde immodulas fore animas plurimorũ. Ideo pro medela huius uitii muſicã ſtatuit: non eam / qua uul/gus oblectatur, & quæ ad uoluptatẽ excitat/ & ad uitia plærũq;: ſed illam Plato diuinã, quæ nũq̃ ab intelligẽtia ſeparatur. Hanc enim cenſet Plato exor/bitantes animas a uia recta reuocare ad ueterem ſymphoniam. Optima porro ſymphonia eſt in moribus noſtris/ & iuſtitia uirtutum omniũ tem/peramento/ per quã cæteræ quæq; uirtutes ſuũ munus/ atq; opus exequũ/tur: ut ratio quidẽ dux ſit, & uigor qui eſt intimus, iracundiæ ſimilis au/xiliatem ſe rationi præbeat. Porro hæc prouenire ſine modulatione non poſſunt. Modulatio autem ſine ſymphonia nulla eſt: Ipſa uero ſympho/nia eſt intelligentia, & uirtutũ concentus exornans animã/ & rationabili/ter ad antiquam naturã reuocans: atq; talem demũ efficiens/ qualem ab initio Deus opifex eam fecerat, ut uirtutibus.ſ.perſonaret. Quæ quãuis quadruplices ſint/ omnes tamẽ reperiuntur cõcinnæ, ueluti citharæ nerui: quorũ aliqui ſunt infimi / & grauiores/ aliqui medii, & aliqui ſuperiores, & acuti. Virtutes enim ſunt omnia opera exeuntia ab inſtrumento bene chordato: dictæ quidẽ a uiro. Vel quia cõcinna eſt, ſic a grãmaticis diffi/

nitur. Virtus eſt animi habitus naturæ modo conſentaneus. In ea ratione auté/qua a uiro dicitur/ſic eam deſcribunt: Virtus eſt affectio animi con/ſtans/côueniensq;, laudabiles efficiens eos in quibus eſt: uel, Virtus eſt fe/rendoꝝ fortis atq; inuicta patientia: nã uir (ut aiunt) fortem, uel fortitu/dinem innuit. Si auté ad ſacrum, atq; propriũ idioma acceſſerimus, eáq; denominare uoluerimus, obſeruandũ erit qbus uocabulis in ea lingua di/catur homo/& dicatur uir. Homo enim dicitur אָדָם אֱנוֹשׁ & גֶּבֶר Adam, enos, & geuer, diuerſis rationibus pro nunc ſubticẽdis. Et hoc tantũmodo aduertendũ, in quolibet illoꝝ nominũ eſſe aut unam, aut nullam litteram diuinitatis. Vir auté dicitur אִישׁ Ais, in quo uocabulo ſunt duę litterę di/uinitatis א aleph v3 & י iod, ubi innuunt hominẽ uirtute præditũ, bis eſſe diuinũ: natura. ſ. qua continet imaginẽ Dei: & uirtute, qua continet ſimi/litudinem. Secundũ quod myſteriũ, uirtus poteſt ſic diffiniri: Virtus eſt operatio aſſimilans hominem Deo, atq; deificans. Aliud quoq; obſeruan/dum eſt in hoc uocabulo אָדָם Adam duas eſſe litteras quadrarias, ד. da/let v3 quæ quattuor/& ם mem, quæ quadraginta importat. Ex qbus in/nuunt hominẽ ex duabus quadraturis compoſitũ, & aliquali diuinitate pfuſum, denotata per ipſum, א. Quod ſatis clare indicatur in uerbis illis. Fecit Deus hominẽ puluerẽ de terra: pro quo nos habemus de limo terrę: & inſufflauit in nares eius ſpiraculum uitæ. Vbi tria tanguntur, puluis/terra/& ſpiraculum: Terra enim eſt ex quattuor elementis inferioribus unũ, עָפָר Aphar, quod nos puluerẽ dicimus/uel Atomos melius/& ſub/tilius corpus ſpiritui côueniens indicat, ut notum eſt ſcientibus. Spiracu/lum autem illud diuinũ eſt nobis perfuſum: quod noſtri dicunt portionẽ ſuperiorẽ. Ex qua cũ animali noſtro (ut Plotino placet) pullulat anima rationalis. Sed quãdo ex hoc duplici quadrario, mediãte uirtute, totus ho mo reducitur ad illud diuinũ/& tranſit in Deũ/tunc cõmutat quadrariã & elemẽtariã litterã in notam diuinitatis: & aliam litteram quadrariã re/ducit cũ magno myſterio ad trinũ centenariũ denotatũ per ש ſim tertiã litterã uocabuli ſignificantis uirũ. Et ut breuiter me expediã, per uirtutes/& alia media expurgatoria homo animalis, & terrenus, efficitur ſpiritua/lis, & cœleſtis: iuxta illud Apoſtoli: Primus homo de terra terrenus: Secũ dus homo de cœlo cœleſtis: Et iteꝝ: Sicut portauimus imaginẽ terreſtris, portemus & cœleſtis. Qui trãſitus de homine terreſtri ad cœleſtem fit per quadrifarias uirtutes/tanq̃ per quattuor gradus: Per ciuiles uel morales, per purgatorias/heroicas/& exemplares. De quibus Plotinus/& alii diffu/ſiſſime tractant. Sed nos breuiter ſumma colligentes dicimus: ꝙ homo in moralibus/uel ciuilibus uirtutibus laborat: In purgatoriis præualet: In heroicis lætatur: In exemplaribus ſplendet/& diuinitatem cõſequitur. Et quãuis labor ſit in tribus primis uirtutũ generibus, ſecundũ quod dicis

Plotin.

Paulus

Plotin.

Paulus Apoſtolus ad Thimoteũ: Labora ſicut bonus miles chriſti: prçcipue tamẽ in ciuilibus/& moralibus eſt labor nulla redẽptus delectatione: quæ eſt in aliis uirtutibus melioribus. Vnde nouitiis in uia uirtutũ paſſim ꝑdicat̃ ar Baſilius duũ eſſe/& difficile ipſaꝝ uirtutũ iter. Iccirco Baſilius: A ſpa primo, & pe/ne inuia, ſudoriſq; continui, ac laboꝝ plena eſt uirtutis uia. Quãobrẽ ma/gna uis exquiritur pp arduitatẽ illius capeſcendç: nec affectanti facile eſt Lactã. ad illius cacumen aſcẽdere. Et Lactantius: Ad ſupremũ boni apicem/nõ niſi cũ ſumma difficultate/ac labore peruenitur. Nihilominus cũ homo ex/purgari incipit, prçualet ſemp: atq; corroborato ſpũ, leuius ſentit in dies Paulus uirtutũ iter. Et hoc eſt, qđ ait Apl̃s: Cũ infirmor/tũ fortior ſum. Non.n. loquit̃ de infirmitate corporea/ex qua nunq̃ uidi aliquẽ fortiorẽ: Sed uult dicere: Cum infirmor in parte animali, eam debilitans auſteritate uitæ, & amore uirtutũ frenans concupiſcentiã, tunc fortior efficior in parte ſpiri/tuali: Quia uirtus, quæ tota erat ut octo/ in æquas portiões diuiſa, utrinq; reperitur ut quattuor. Si uero altera pars per dimidiũ debilitatur / acce/dunt duo ad quattuor portiones alterius partis, & redditur triplo fortior. Idem Nec ambigendũ eſt, Apoſtolũ nõ fuiſſe locutũ de infirmitate corporali: cũ ex uerbis, quæ prçmittit facile coniiciatur, de qua eſſet ſermo. Ait.n. Complaceo mihi in infirmitatibus meis/ in cõtumeliis / in neceſſitatibus/ in anguſtiis / in pſecutionibus pro Chriſto: quæ omnia potius ad animalẽ hominẽ comprimendũ / q̃ ad corporis infirmitatem ſpectant. Et iſtç ſunt ueræ uirtutes purgatoriæ: quæ concupiſcentiã diminuunt, & ſpiritũ cor/Plotin. roborant. Hinc Plotinus q̃optime de uirtutibus ipſis purgatoriis diſſerẽs ait: Huius uirtutis eſt dolorem auferre: aut ſi nequeat, ut moderate ferat: & quia nõ ſimul doleat, eum cõminuat. Iram tollat quoad poteſt de me/dio, ſi fieri poſſit omnino: Si minus: Non ſimul iraſcatur melior homo: Dabit ſane operã/ut alterius ſit iraſci. Timorẽ præterea expellet/nulla de re metuens. Cupiditatẽ turpium proculdubio nõ habebit/neq; uenereoꝝ. Si autẽ habuerit, naturaliũ dũtaxat, ut arbitror: ut neq; inconſultũ hæc habeant impetũ: Omnino.n. ab his omnibus Phantaſia erit pura, uolenſq; irrationale purũ efficere, adeo ut ne cõmoueatur quidẽ / aut ſaltem q̃mi/nime: Commotionesq; illius ſtatim rationis propinquitate ſedari queant, ac ſi quis ſapienti appropinquans, ipſa propinquitate aliqd ab eo perci/piat, uel ſimilis illi fiat, uel reuereatur/ut nihil audeat facere, quç bonus nõ audet. Expurgatus itaq; homo a cõcupiſcentia, ut ultra non dicat: Sentio aliam legem in membris meis repugnantẽ legi mentis meæ: & ducere me captiuatum in legem peccati/ ſed dicat: Caſtigo corpus meũ / & in ſerui/tutem redigo. Tunc abſolutus ab infœliciſſimo ligamine, gaudet etiam in quacunq; aduerſitate / quæ homini expurgato minime nocet / ſed carnis quã iam odit, & in ſeruitutem redegit, tanq̃ crudeliſſimũ hoſtem. Hinc lgç

tatur tanquã iuſtus, qui uiderit hoſtem Deo meritas ſoluiſſe pœnas. Sic expurgati Apoſtoli, & corroborati illo ſancto flamine ibant gaudentes a cõſpectu concilii: quoniã digni habiti erant pro nomine Ieſu cõtumeliã pati. Et Paulus cũ Coloſſenſibus: Nunc gaudeo in paſſionibus meis pro uobis. Et Petrus: Cõmunicãtes chriſti paſſionibus gaudete. Et hęc eſt uera uirtus heroica gaudere, & lętari de omni aduerſitate illata corpori, & animali noſtro inimico qdẽ acerrimo. Et adeo gaudendũ eſt: ut id iam beatitudinis arrhã, & pignus putemus. Ad hoc itaq; loquitur Chriſtus, dũ ait: Beati paupes ſpiritu, ieiunantes v3 a concupiſcentiis rex inferiox, quoniã ipſox eſt regnũ cœlox: & delectatio rerũ cœleſtiũ, & diuinax. Beati mites, mãſueti. ſ. & nemini dantes ullã offenſionẽ, extincto, aut ſaltẽ cõpreſſo impetu iræ, & uindictæ, quę eſt in carne, & ſanguine clamante de terra. i. de terreo hoc corpore/ quoniã ipſi poſſidebũt terrã, uiuentiũ v3/ a qua expelluntur malefici, & coinquinati. Beati qui lugent/ aut ex aduerſitatibus proximis/ ſiue etiã indignabundi de prolõgato incolatu huius miſerrimę uallis mundanę/ in qua iam purgatus, impatiens degit, ad ſuperna ſemp aſpirãs, iam excuſſa grauedine ad ima pellente. Beati qui eſuriũt, & ſitiũt iuſtitiã: Quã optime ſuccedunt hi perfectionis gradus. Expurgatus homo abſtinet a cõcupiſcentia inferiox: Hinc nemini inuidẽs, & nihil appetens, mitis efficitur. Poſtea cõdolens & lugens de malo alieno triſtatur, necnon de prorogatione carceris huius: unde eſurit, & ſitit Dei iuſtitiã, & ſuperna omnia: ex quibus uere ſaturetur. Beneficus poſtea fit in proximũ, & uera charitate ſucceenſus uellet omnes trahere ſecum: unde ſequitur: Beati miſericordes, cõdolentes, & pii in proximũ, qm̃ ipſi miſericordiã/ & pietatem cõſequentur. Perfecte denique purgati, imo exornati puritate/ & mũdicia introducuntur ad præſentiã regis: unde ſequitur: Beati mundo corde/ qm̃ ipſi Deũ uidebunt. Videbunt itaq; uniti/ & cõcordes cũ eo/ in pace perfecta / & omnimoda tranquillitate, quã ex pace cõſequimur: de qua ſubinfertur: Beati pacifici / qm̃ filii Dei uocabunť/ iam ad ſublimẽ gradũ euecti, & pfecta charitate muniti, quæ foras mittit timorẽ: intrepidi. n. & ſecuri ardua quæq; apprehendere audent: & omnia lęto animo perpetiunť adepto iã regno cœlox: quod (ſumma Veritate docẽte) intra nos eſt. Hic ait: Beati qui perſecutionẽ patiuntur propter iuſtitiã / qm̃ ipſox eſt regnũ cœlox. Iſti itaq; per uirtutes exẽplares deificantur/ & aliis ſplendent. Nec aſſerere auderẽ homines ad deitatẽ puenire poſſe/ niſi Iohãnes aperto ſermone me doceret dicẽs: Dedit eis poteſtatẽ filios Dei fieri. Splendent autẽ iuxta illud ſummę Veritatis: Luceat lux ueſtra corã hominibus, ut uideamini ab eis: Candela. n. uel lucerna accenſa, nõ ſub modio, ſed ſup candelabro ponitur, ut luceat omnibus / qui in domo ſunt. Lucerna quippe accenſa/ & ſplendẽs eſt ille/ qui ad ſummũ apicẽ uirtutis iam pfectus aſcendit: ſicut

Paulus

Petrus

CHRISTVS

IDEM

Iohan.

CHRISTVS

Io.bap. dit:ſicut de Iohāne baptiſta ſummo inter natos mulierum dixit Chriſtus:
CHRI/ Ipſe erat lucerna ardens/& lucens:Et ſicuti erat Moſes:cuius non tantum
STVS uirtus/ſed facies adeo ſplendebat/ut non poſſent intendere filii Iſrael in fa/
Moſes ciem illam/ob ſplendorem uultus eius:Obtenebrati enim oculi offendun/
tur a ſplendenti luce.Hinc multa conticebimus, quę de ſplendoribus/qui procedunt ab illis perfectis / qui iam ad uirtutes exemplares deuenerunt, dicere poſſemus.

Lectione imbibit unde modulari poſſit homo. Cap XIII.

EXpurgatus, ornatus,& cōcinnus factus homo debet iā corā rege introductus aliquid cōpoſite modulari. Id autē decātā/dū occurrit,quod homo minime nouit/niſi diſcat ab eo,qui cōcentū exquirit: Is enim cātiones omnes ibidē recenſendas cōpoſuit/& nobis facile legēdas obiecit/q̄uis obſcuras/& difficiles q̄pluri/
Baruch mas.Nō eſt(inquit Baruch) qui exquirat uias Domini: neq; q excogitet ſemitas eius:Sed qui ſcit uniuerſa/nouit eas.Hic adinuenit omnē uiā di/ſciplinæ/& tradidit eā,ſcriptā v; Iahacob puero ſuo/ & Iſrael dilecto ſuo: aperiēs aliquibus occultiſſima/& mirāda ſacramēta in ipſa cōtenta. Inter
Dauid quos fuit ille,qui ait:Reuela oculos meos, & cōſiderabo mirabilia de lege tua.Sequitur Baruch:Poſt hæc in terris uiſus eſt,& cū hominibus cōuer/ſatus eſt,tradēs eādē diſciplinā ſub meliori forma:Quā ii quattuor cōſcri/pſere q Chriſto a ſecretis aderant/ea tamen lege & forma/ut iuxta docto/
CHRI/ ris edictū/nō daretur ſanctū canibus/ nec margaritæ exponerētur porcis
STVS cōculcādæ:non enim propalāda ſunt altiſſimi Regis arcana.Hinc diuus citharíſta decātat:Abſcondi in corde meo eloquia tua:ut nō peccē tibi.Et qa extranei/& nō bene initiati in diuinis/& ſacris/ea capere nequeunt:ſed tāq̄ extranei audiūt loquētē idiomate ipſis incognito:ſtantq;(ut aiūt) tāq̄
Dauid aſini ad lyrā:ideo iterū decātat uates: Quomodo cātabimus canticū Do/mini in terra aliena. Locutus eſt igitur ſapientiſſimus concionator noſter
CHRI/ Chriſtus ea lege/& ratiōe,ut tātūmodo ſecretiores Diſcipuli intelligerent
STVS. myſteriū regni Dei:cæteri aūt ſolas parabolas ſentirēt: Eſt enim ſcriptura ſacra ueluti humanum corpus:in quo ſit cutis/caro/& oſſa cum medullis. Multi uidēt cutē,ſed nō carnē:multo minus āt oſſa cū medullis.Litteralis quidē ſenſus eſt ueluti cutis ab omnibus cognitus:& nulli proſpiciēti oc/cultus.Moralis uero/uel allegoricus ſicut caro cute cooperta,nihilominus perceptibilis ab introſpiciente. Anagogicus autē/ & diuinus eſt ſicut oſſa occultiſſima/obtecta carne/& cute,plenaq; medullis.Nec quippe explica/bilis eſt medulla,quæ pinguiſſima continetur in oſſibus,& uirtute ſacrarū litterarū:qa ea eſt quæ omne ingeniū humanū trāſcēdit,nec perceptibilis: niſi declaret ille,q eā tradidit.In Bibliis itaq; legis ipſius tā priſcis,in qbus

eſt data, q̄ nouiſſimis,ubi Chriſti & diſcipulorꝫ commentariis explanata, & nõ alibi proſpicimus, aut accipimus,unde concinamus omnia abdita & ſecretiora cãtica.Hinc igitur quęrẽdę ſunt nobis cantiones ſuauiſſimę, de q̄bus dicitur.Quã dulcia faucibus meis eloquia tua ſuper mel ori meo: Dauid
Et iterũ:Iudicia Domini uera iuſtificata in ſemetipſis: deſiderabilia ſuper aurũ/& lapidẽ pretioſum:& dulciora ſup mel/& fauum.Sunt enim recta, & cõſonãtia in ſeipſis,& hinc lætificãtia cor/& illuminãtia oculos:& adeo totũ hominẽ oblectantia,ut beatus ſit q in ipſis uerſat̃:ſicut alibi canit idẽ Vates,Beatus quẽ tu erudieris Domine:& de lege tua docueris eũ. Idem

Meditatione pręludit. Cap. XIIII.

LEx quidẽ & ſcriptura ſancta beatificat/ conuertit animas/& ſapiẽtiam pręſtat paruulis/dũmodo legẽs in ea meditetur/& admittatur tã q̄ animal ruminans/& mũdũ,quod offertur in ſacrificiũ Deo per ſtudiũ ſcripturæ ſacræ.Hinc in Dauitico Idem
carmine prędicatur beatus is,qui in lege Domini meditatur die ac nocte: Et in alio carmine:Beati qui ſcrutãtur teſtimonia eius.Quod nõ tãtũ lau/dat/ſed obſeruat/dũ ait.Præuenerunt oculi mei ad te diluculo/ aut antici/ Idem
pauerũt cuſtodias/uel uigilias oculi mei/ut meditarer eloq̄a tua:Et id eſt, Deute.
quod in repetitione legis iubet. Verba quæ ego pręcipio tibi hodie/erunt in corde tuo:& meditaberis ea ſedẽs in domo tua:& ambulãs in itinere/& dormiẽs/atq; cõſurgẽs:& ligabis ea,ut nũq̄ moueant̃ ab oculis tuis.Non quidem uincieda ſunt filo lineo/uel ſerico,ut ſupſticioſi legis obſeruatores facere ſolebant, ſed firma mentis tenacitate:ut ſemper habeas unde excite/ris,& ducaris ad ſuauiſſimum concentum,qui multigenus,immo omni/genus continetur in eis:Ibi enim ſunt omnes theſauri ſapientiæ/& ſcientię abſconditi,inde igitur meditari poſſumus, unde canamus non ſolum er/rantem lunam,ſoliſq; labores: quorum alter tanq̄ gallus grauidat totum cœlum:altera autem uelut matrix ſuſcipiens effectus ab omnibus ſideri/bus,eos nobis explicat : ſed unde reſonare faciamus melos totius machi/næ/& hoſpitum/& archetypi/atq; opificis eius/& omnium ſimul. Cuncta enim in ea miris modis decantare ſolent/dummodo illa ſciamus perſcru/tari:& detur nobis , ut reuelata facie gloriam Domini in ipſa contentam ſpeculemur a claritate in claritatem procedentes , quouſq; ad fontem lu/cis uiribus noſtris inacceſſibilem Dei gratia ſuffulti applicemus. Hinc in ipſa ſcriptura meditans beatus cenſetur non ſolum in Dauiticis hymmis/ſed etiam a Platone,qui in phędro ait . Diuinis meditationibus qui recte Plato
utitur, perfectiſq; myſteriis ſemper imbuitur,perfectus re uera ſolus eua/dit.Ab humanis itaq; ſtudiis ſegregatus,diuiniſq; inhęrẽs/carpitur a mul/titudine quaſi extra ſe poſitus: ſed ipſe Deo plenus multitudinem latet:&

Et quæ uulgus opulentiam exiſtimat, ipſe ſummam indigentiam diiudi-
cat: Vnde horum inferiorum impatiens/ quia ſuperna deguſtat ad ea an-
helat/& pro illis ſolicitus orat.

Oratione modulatur. Cap. XV.

IS igitur indigentiam ſuam cognoſcit/neceſſaria procurat,&
poſcit id quo adhuc caret. Nam cum nos uniuerſi partes ſi-
Procu. mus, indigemus uniuerſo:ut docet Proculus ex fontibus por
phyrianis/& aliorũ ſapientum. Et cũ unicuiq; naturę ſalus,&
conſeruatio ex conuerſione ipſius ad totalitatẽ ſuam ueriſſime dependeat,
Ab eo qui uirtutem poſſidere cupit precationibus inſiſtẽdũ eſt / & crebro
ſupplicandum, ut is eam influat, qui omnẽ in ſe cõtinet uirtutem/& ſum-
mum bonum eſt:atq; bonitatis cuiuſcunq; cauſa /nõ tantum ſerie/& ſuc-
ceſſu quodam exiſtens/ſed immediate omnia producens/etiam ſi uolueris
materiam ipſam. Nec ab aliquo ſemouetur/aut diſtat diuinitas:ſed omni-
bus ex æquo adeſt:cum unumquodq; Dei munere exiſtat. Nec extra Deũ
eſt aliquid:cum ipſe omnia complectatur, & comprehendat: Et quicquid
Iãbli. extra Deum imaginamur, eſt penitus nihil. Addit Iamblicus precum ne-
ceſſitatem ſuper omnem ſpem:quia omnia producta ſunt, & cuſtodiũtur
a Diis, iubente ſummo. Ideo qui ſaluari cupit exorandum ſibi eſt ad eos
qui ſaluant:a quibus res ſeparari nequeunt: Nã omne genitum diuulſum
a parentibus,& radice, ad non ens ſtatim/& perditionem dilabitur:ea ma-
xime, quę q̃uis in ſeipſa proceſſerint/in parente tamen permanent:ut ſunt
creata omnia, quæ a Deo incipiunt, & in ipſum deſinent Deum, ſecundũ
perfectricem trinitatẽ, qua a Deo procedũt/ in ſeipſis exiſtunt,& in ipſum
Deum tendunt. Gyrum enim quendã creata omnia efficiunt (ut de men-
Procu. te Platonis proſequitur Proculus) a Deo incipientia,& in ipſum deſinen-
tia Deũ, ueluti circuli linea, quę ibi clauditur unde incipit. Vt autẽ reuer-
tantur/indigent fauore illorũ, a q̃bus proceſſerunt:Fauor uero impetratur
precibus, quarum eſt ſuadere tum Angelis, tum etiam Deo, ut hic .ſ. iu-
beat, illi cuſtodiant tutela perpetua: & eandem reducant illuc, unde ue-
nimus. Quid enim eſt (inquit) unaquæq; res ſine conſcenſu, & reditu ad
Deum:& ſine cõſpiratione / quam ſympathiã uocant? Et q̃uis oratio om-
nibus neceſſaria ſit/pręcipue tamen uiris probis:cum applicatio quædam
ſit,& coniunctio illorum ad Deum: Simile nãq; ſimili complicari/& con-
iungi natum eſt: Probus autem/ & integer/Deo ſimilis eſt:hinc cum ipſo
complicandus, ut auxilium impetret:quo abſtrahatur a cæco carcere,&
uinculis corporis, in quo exiſtens peregrinatur ab eo, cui ſimilis eſt:& cui
uniendus uenit. Et ſicut a parentibus abducti pueri ſupplicãt nã impulſi,
donec ad eos reuertantẽ:ſic nos a uero omniũ Patre ſemotos,& ſeiugatos,
Acade. ut reducamur, illum orare:& illi ſupplicare oportet. Hinc Academici nõ

nulli orbos illos, & utriſq; carentes parentibus dicebant, qui orationibus, precibuſq; ſpretis ad ſuperiorem, diuinamq; naturã conuerti negligebãt. Ideo apud uarias hominum nationes quicunq; nomen aliquod ſibi duce uirtute uendicauere/circa precũ orationũq; ſtudia ſe exercuerũt: ut apud Indos Brachmanę, apud Perſas Magi, Inter Græcos theologi, in Aſſyriis Chaldei: qui feſta Deorum, & abdita myſteria ſanxere, ea orationibus uenerantes! Quãtomagis id nobis faciendum eſt, quibus cœli ianua iam eſt reſerata? Quot autem ſunt animi bene compoſiti/prolatæ uoces, aut intẽſæ cogitationes ad Deũ pro indigentiis temperandis: aut donis aliquibus impetrandis, tot ſunt cantilenæ ſuauiſſimæ Deo porrectæ, ultra laudes, & hymnos, quos frequenter in eius honorẽ perſoluimus. Ad illas autẽ cantilenas q̃ optime concinandas Proculus quoq; prębet exactiſſima documenta: Quorũ primum eſt cognitio ordinum diuinorum: ad quos ille qui precatur, accedit: Non enim proprie expediteq; accedere põt, qui illorũ proprietates ignorat. Quamobrem oraculum, ſiue diuina reſponſa primã in ſacrorũ Dei cultu iubent ignis accenſam eſſe notionem: Quod a moſaicis inſtitutis acceptum eſſe non ambigimus: Nam in leuitico ſummo iubente oraculo pręcipitur: Ignis in altari meo ſemper ardebit. Poſt hanc ſecũdum obtinent locum cognatio, affinitaſq; noſtra ad Deum ipſum, ſecundum omnifariã in nobis ſinceritatem/expurgationẽ, & fidelitatem in cõmiſſis: iuxta illud quod ſummus Doctor ait: Qui fecerit uoluntatẽ Patris mei/qui in cœlis eſt, ille meus frater, ſoror/ & mater eſt. Tertium in ordine eſt contactus, ſecundum quem diuinam tangimus eſſentiam/ipſo animi ſupremo capite, & ad illam inclinati innitimur. Quo ſenſu (ut opinor) inquit Iohannes: Quod audiuimus, & uidimus, & contrectauimus de uerbo uitæ. Sequitur quarto loco applicatio, ſiue adhæſio: ſic enim illam uocat oraculum. Quod & in Dauitico carmine expreſſe habemus/ubi dicitur: Mihi autem adhærere Deo bonum eſt. In oraculo autem: Mortalis igni adhærens lumen diuinitatis habebit: Hęc enim nobis magnam prębet communionem/euidẽtioremq; participationem diuini luminis: & cõducit per morum ſimilitudinem, & affectum intẽſum. Vltimum eſt unio, quę unum illud quod in animo eſt, in Dei unitate collocat: & ſtabiles nos reddit in unum redigens actum: ſecundum quem non noſtri ſumus / ſed Dei, in diuino manentes lumine: & ab ipſo in gyrum circumplexi: Et hic eſt finis optimus uerarum precum, ut applicet cõuerſionem ipſam manſioni: & omne quod ab uno Deo procedit, rurſum in uno collocet, & ſtabiliat. Hic quoq; eſt uerus, & conſummatus concentus: quem ſolummodo uir probus, & uere bonus habere poteſt. Hoc etiam eſt facile, & expeditiſſimum iter ad fœlicem, beatamq; uitam, dum precationibus eleuamur, & in Deum conſcendimus.

Brach.
Magi
Theo.
Chaldei
Proc.
Leuiti.
CHRISTVS
Iohã.
Dauid

Contemplatione introducitur. Cap. XVI.

VErũ cũ in oratione petamus,nondũ habemus quod concu/
piſcimus: ſed poſt exauditã orationẽ, & iam adepto optato
munere introducimur ad penetralia:in qbus proſpicere licet
illa ſpectacula ęterna pleno animi oblectamẽto.Et hęc eſt ue
Ricar. ra cõtẽplatio:ſicut in de Arca myſtica bene diffinit Ricardus dicens:Cõ/
tẽplatio eſt libera mẽtis perſpicacia in ſpectacula ſapiẽtię cũ admiratione
ſuſpenſa.Pulſatus enim Dominus precibus aperit aliquando ex q̃lurimis
cubiculis aliquod:in qđ ingreſſus colluſtratis oculis uidet ſpectacula diui
næ ſapiẽtiæ uulgo recõditiſſima.Et quia in infinitũ extẽdũtur,omnia pe/
netrare nequiẽs remanet uidentis mẽs cũ admiratione ſuſpẽſa. Nã(ut in
Eccli. eccleſiaſtico dicitur) exaltate Dominũ quantũ poteſtis:maior eſt.n.omni
laude: Quis.n.magnificabit eũ ſicuti eſt? Multa abſcondita ſunt maiora
his:Pauca enim uidẽt operum,& magnificẽtię eius infinitę etiã beati/qui
q̃uis uideãt eũ ſicuti eſt/nõ tamẽ quãtus eſt:quia hic infinitus: Illi aũt de/
Iſaias terminatos habent ſuæ uirtutis gradus.Hinc Iſaias cũ Deo ipſo familia/
riter agẽs inquit:Vere tu es Deus abſcõditus:Abſconditus quippe,& pa/
tẽs:Eſt enim Deus in omnibus rebus,hinc omnibus patẽs:Eſtq; in ſeipſo
Dauid tãq̃ in abyſſo ſuarũ tenebrarũ cõtectus omnes latens:ut in Dauitico carmi
ne dicitur.Poſuit tenebras latibulũ ſuũ,in circuitu eius tabernaculũ eius,
tenebroſa aqua in nubibus aeris.Ecce quomodo contegit tenebris,taber/
naculo/& tenebroſis aquis.Et aliquãdo diruptis impedimẽtis apparet pa
tens,& manifeſtus:unde ſequitur:Prę fulgore in cõſpectu eius nubes trã/
ſierũt,grando,& carbones ignis:Et intonuit de cœlo Dominus,& Altiſſi
mus dedit uocẽ ſuã manifeſtũ ſe faciẽs cui,& quãdo uoluerit:non ſolũ in
hac ingenti mũdi machina:ſed cũ particulari homine agẽs aliquãdo ab/
ſcõdit faciẽ ſuã ab eo,& ait:Nõ uidebit me homo,& uiuet.Aliquando fa/
cie ad faciẽ loqtur,nimis domeſtice agẽs:Vnde precabat Regius ꝓphe/
Idem ta dicẽs:Oſtẽde faciem tuã,& ſalui erimus.Quã faciẽ oſtẽdit nobis Deus
Iob potiſſime in oratiõe,dicẽte Iob de appropinquãte Deo:Deprecabit Deũ,
& placabilis erit:& uidebit faciẽ eius in iubilo. Reuertitur igit homo ad
Plato Deũ per orationẽ:Quo ꝑueniẽs(inqt Plato in Phędro)ſiſtit equos:& cu/
biculum ſympoſii intrat:ubi paſcitur ambroſia,& potatur nectare. Quæ
ambroſia eſt mana illud,de quo dicitur:Dabo ei mana abſcõditum,quod
nemo ſcit,niſi qui accipit. Nectar aũt illud eſt,de quo cœleſtis Doctor in
CHRI/ quit in euãgelio:Bibã illud nouũ uobiſcũ in domo Patris mei.Hæc enim
STVS. (ſequitur Plato)eſt Deorũ, & fœliciũ hominum uita:ut circulari motu in
Plato Deũ reflexi eius cibis paſcãtur,& in ipſo cõuerſi quieſcant.Rectus eſt enĩ
Dion. (ut Dionyſio placet)progreſſus,quando fit a Deo in creaturas:circularis
aũt eſt reflexio, ſiue reuerſio creaturæ in Deũ:quæ fit cõpleto uitæ curri/

culo:& aliquando non adhuc plene ſoluta anima a corpore:Et id quando
homini datur/ut ammoto uelamine, & reuelata facie gloriã Domini ſpe/
culetur/conſcendens a claritate in claritatẽ.Et hæc eſt uera contemplatio.
Nam illa excogitatio/quæ per ænigmata,aut imagines fit,ſpeculatio,aut
diſcurſus quidam eſt:Ea uero quę fit circa Deum immediate,tanq̃ in ſpe/
culo claro cõtemplatio eſt:ut recte ſentit Auguſtinus.Ideo Rachel,quã ui
dens Principium/uel uidens Deum interpretãtur,accommodatiſſime pro
uita/uel mente contẽplatiua ſumitur:quæ non per ęnigmata/neq; per crea
turas,ſed ipſummet Deũ, & principium / in quo relucent omnia,contue/
tur.Et hæc eſt optima portio/immo finis,& complementum totius curri/
culi,quod expectamus : Ad quod Philippus aliquo lumine ſuperno per/ Philip.
fuſus aſpirabat cum diceret: Domine oſtẽde nobis Patrem/& ſufficit no/
bis. Et quia idẽ eſt Pater & filius / ideo hic reſpondit dicens: Philippe qui
uidet me,uidet & Patrem meum: quia quicquid relucet in uno, in altero
quoq; pleniſſime ſplendet.

Amore unitur. Cap. XVII.

IN ſpeculũ igit̃ diuinæ claritatis ſubuecta mens/ſentit quoq;
calorem igneũ:qui ex reuerberante illa luce cõſequitur:unde
liquefit/reſoluitur,& tandem cum ipſo illuſtrãte Deo in unũ
conflatur. Nec obuient huic ueritati ſcioli , & uolentes legi/
bus mathematicæ inferioris ligare eum/qui ab omnibus legibus eſt abſo/
lutus,inepte dicentes,finiti ad infinitum nullam eſſe proportionem/& cõ/
ſequẽter nec unionem.Inſuper cũ Deus ſit ſimpliciſſimus nullam admit/
tit unionem/aut mixtionem. Nam ipſe eſt unus/ſimpliciſſimus in multis
meliori ſorte/q̃ ſol,qui unicus eſt in omnibus locis illuminatis totius orbis
terarum.Et cum hic omnia illuminans/& calefaciens,nullã admittat ad/
mixtionem:multo minus ille/qui ſimpliciſſimus eſt omnia perfundens/ &
omnia in ſe tranſmutans ad libitũ.Nec mirũ/quia ſi ignis hic infimus cõ/
burens lignum , illud conuertit in ſeipſum nullam patiens admixtionem:
multo magis ſine admixtione conuertit in ſeipſum eos,quos accendit ille
ignis,de quo in deuteronomio dicitur: Deus ignis comedens eſt: Come/ Deute.
dens.n.ui ignea & uitali/ cõuertit cibum in naturã comedentis.Nec pro/
portio quãtitatis , aut uirtutis exigitur in prima cauſa ab omni lege ſub/
ſecundariaꝝ cauſarum penitus abſoluta/qualis exquiritur in ipſis ſecun/
dis cauſis legibus ipſarũ ſubiectis:Illa enim prima cauſa, q̃uis ſit infinitæ
uirtutis/& omnium rerũ inferiorũ proportionem excedẽs,tamẽ in quod/
cunq; etiam minimum producendũ extenditur. Quod etiam ſibi unit ad
libitũ, q̃uis in infinitũ excedat: Quod enim eſt in rebus inferioribus pro/
portio maioris inæqualitatis in agente / id in prima cauſa eſt omnimodus
exceſſus: Agens tamen eſt ipſa prima cauſa,ſecundum ab ipſamet deter/

Theo. minatã uirtutẽ:quia libere operatur(ut tota noſtra theologia proclamat)
Philo. & non ſecũdũ omnimodã uirtutẽ, ut falſò aſſerũt illi/ q opinant̃ Deũ ne/ceſſario agere. Tenet igit̃ lex ꝓportionis in his, quæ ſunt determinatę uir/tutis/& nõ in excellẽtiſſimo agẽteq̃ omnẽ uim naturalẽ excedit:& cuius nutui oĩa p̃ſto ſunt:& anteq̃ ſint, ut fiant:& poſtq̃ facta ſunt, ut iteꝝ in ip/ſum reducãtur:homo aũt potiſſime/q ipſius capax eſt:& ſuapte nã natus uniri:dũmõ intercedat uis illa amoris/quæ unit amantẽ cũ amato:& facit
Paul. duo, nõ dicam in carnẽ unã, ſed in ſpiritũ unũ dicente Paulo:Qui adhęret Deo, unus ſpiritus efficit̃ cũ eo. Quæ unio fit/nõ tãtũ per amorẽ/& dile/
Iohã. ctionem/de qua dicit̃:Deus charitas eſt, & qui manẽt in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Sed etiam per tranſmutationem, quę fit p̱ extaſim, & exceſſum quendam.

Extaſi, & exceſſu tranſmutatur. Cap. XVIII.

NOn igitur contẽti(ut nõnulli faciũt)euehere hominẽ uſq; ad unionẽ cũ Deo, ad ulteriorẽ ultimũq; gradũ ipſum deducere conabimur:ad trãſmutationẽ vꝫ corporis in ſpiritũ: & ſpiri/
Paul. tus in Deũ. De quaꝝ altera inquit Apoſtolus:Saluatorẽ ex/pectamus Dominũ noſtrũ Ieſũ Chriſtũ: q reformabit corpus humilitatis noſtræ cõfiguratũ corpori claritatis ſuę. Hæc aũt reformatio cuiuſmõi ſit futura, alibi declarat, dũ ait:Seminat̃ quod aĩale/ ſurget q̃d ſpirituale. De
Iohã. altera aũt inq̃t Euãgeliſta/Dedit eis poteſtatẽ filios Dei fieri:dũ vꝫ trãſformantur hoĩes in eãdẽ imaginẽ:quæ eſt Filius Dei. Quæ trãſformatio fit p̱
Heb. exceſſum mẽtis & extaſim quãdã:q̃ hebrei mortẽ oſculi nũcupãt, de qua
Dauid in Dauitico carmine dicit̃:Pretioſa in conſpectu Dñi mors ſanctoꝝ eius.
Cãtica Moritur.n.in mẽtis exceſſu p̱ oſculũ illud:de quo in canticis inq̃t Sapiẽs: Oſculet̃ me oſculo oris ſui. Exiſtẽs nãq; homo in mẽtis exceſſu morit̃ corpori/ut eius uita tũc minime uiuat, nec eius utat̃ præſidio:q̃uis corpus ab aĩæ uiuificãte uirtute nequaq̃ deſtituat̃. Quæ aĩa in illo exceſſu Deo inni/xa, oſculo quodã Deo unitur, tãta ſuauitate ipſo oblectata, ut omniũ exterioꝝ, & etiã ipſius corporis oblita ipſum uiuẽs ſed ſenſibus priuatũ, & ſe/
Paul. mimortuũ relinquat. Quod explicat Paulus, dum ait:Mortui eſtis, & uita ueſtra abſcondita eſt cũ Chriſto. Qui adeo ipſam aĩam ſuſcipit, & ſecum
Idem unit, ut uiuat potius Chriſti, q̃ ꝓpria uita, ſicut iteꝝ inq̃t Apoſtolus:Viuo ego iã nõ ego:uiuit uero in me Chriſtus. Sed cũ trãſformatio iſta fiat nõ tãtũ per mẽtis ipſius colluſtrationẽ, ueꝝ etiã per uniẽtẽ amorẽ, q ignis quidã diuinus eſt, cõflãs, uniẽs, & tranſformãs:de quo peculiarẽ Tonũ ædere opportunũ duxerim:quem huic ſubnectemus.

De Animæ & corporis harmonia mutata in melius per ignem, & reſurrectionem. Tonus Septimus.

AN reſurrectio ſit poſſibilis.	Cap.	I.
An fuerit & futura ne ſit.	Cap.	II.
An reſurrectio futura poſſit probari rationibus.	Cap.	III.
Quis primo dederit aditũ reſurrectiõi, & q̃ cõueniẽter.	Cap.	IIII.
Quæ de reſurrectione hẽamus a ſacris eloquiis reſerata.	Cap.	V.
Si aliqua coniectura poſſit dignoſci, quando hæc reſurrectio futura ſit.	Cap.	VI.
Cuius uirtute reſurrectio conducatur.	Cap.	VII.
Quid ſit uox angelica & Dei tuba.	Cap.	VIII.
Quæ mutatio corpoꝝ ſit futura.	Cap.	IX.
Qui ſint immutandi, & qui non, & cur.	Cap.	X.
Qua carne, & quo corpore ſuſcitandi ſint dormiẽtes.	Cap.	XI.
Quis capillus non ſit periturus.	Cap.	XII.
Quibus membris gauiſuri ſimus.	Cap.	XIII.
Quo igne cõflandi ſint boni.	Cap.	XIIII.
Quo particulari igne cremandi ſint mali.	Cap.	XV.
Quomodo mali cruciandi ſint.	Cap.	XVI.
Reſolutio difficultatis de hoc igne.	Cap.	XVII.

AN RESVRRECTIO SIT POSSIBILIS. CAPVT PRIMVM.

OPifex ille ſummus, cuius ſpũs omniũ artifex ſuauiſſi/
mus eſt, ſicuti ſumma cõſonãtia in opus exiuit, ipſũq;
cũ trãquillitate diſponit, & moderatur: ſic tandem ad
perfectum, & cõſummatũ concentũ, fœliciori & perfe
cta ſorte deducet: idq; erit, quãdo depoſita omni per/
ſtrepenti, & diſſonanti materia, quæ ſuapte natura ad
diſſolutionẽ tendit, homo cõſũmatiſſimũ Dei opus, cũ opifice pfectis mo
dulis coaptabit: ut ſemp ei debitas, & cõcinnas laudes reddat. Illã etenim
diſſonã & horridam materiã morte deponimus, ut eã in meliorẽ ſortẽ cõ/
mutatã reſumamus: & aliqñ ui quadã ſpũs uehementiſſima in melius cõ/
Enoc mutemus: ut Enoc ꝓ cõtigit, qui cũ Deo perrexit: neq; deinceps uiſus eſt,
Elias in carne v; paſſibili, & corruptioni obnoxia. Id quoq; aſſecutus eſt Elias,
Moſes qui curru igneo euectus eſt. Id Moſes: cuius adhuc in humanis degentis
facies, ex diuino cõſortio adeo ſplẽdebat: ut nõ poſſent intẽdere in ipſam
filii Iſrael ob ſplendorem ab ea rutilantẽ. Quod ſignũ euidentiſſimũ erat
corporis iam in melius tranſmutati. Hinc nõ uidit corruptionẽ: nec inter
homines reperit, nec diaboli poteſtati, ſicut alia cadauera, relictum eſt: ſed
Paul. tranſmutatũ in naturam ſpũs, iuxta illud Apoſtoli: Seminatur quod ani/
male, ſurgit quod ſpũale. Ideo & reductum innuitur a Thadeo in ditionẽ
Michaelis, qui cõſtitutus eſt Princeps ſup oẽs animas/& ſpũs ſuſcipiẽdos.
Et hęc eſt diſputatio illa, & altercatio, quæ ab eodẽ dicit facta cũ diabolo
de corpore Moſi. Sed cũ hæc tranſmutatio pauciſſimis data ſit, ideo per
depoſitionẽ tabernaculi huius, & igneã uim ſummi Archimuſei in reſurre
ctionis opere ad illam conſonantiã nobis deueniendũ eſt: De qua aliqualr
Ambr. tãgit Ambroſius, dũ ait: Notũ uobis faciant, qui primitias reſurrectionis
deguſtarũt, quẽadmodũ organũ corporis diſſipatũ, in priorem ſtatũ ner/
uoꝝ rurſus coaptauerit: imo in melius deduxerit ſuauioribus modulis, &
tanta cõcinitate, ut nũq̃ amplius diſſoluatur: ſed abſq; ulla intercapedine,
cõtinuis laudibus omniũ Artificẽ bñdicãt & laudẽt. Veꝝ añq̃ hũc deſcri/
bamus cõcẽtũ, ãmouẽda ſunt a mẽtibus hominũ uirulẽta dubia, quæ infi
ciũt ſalutaria pabula ueritatis: q̃ de ſtatu, & fine nr̃o cõtinua meditatiõe a
nobis ruminãda ſunt: Oĩs.n. uita ſapientis, & fœlicis eſt meditatio nõ cor/
poreę mortis, & diſſolutiõis huius nr̃i tabernaculi, ſed mortis ſãctoꝝ: quæ
ꝑtioſa ẽ i cõſpectu Dñi: & p quã Deo uiuimus, atq; i meliorẽ ſortẽ trãſfor
mati eã beatitudinẽ quã expectamus, delibare incipimus. Hinc ꝑmittẽdũ
duximus, qualr hęc reſurrectio, & trãſmutatio ſit poſſibilis/atq; uera. Hic
eqdẽ de q̃plurimis nõ mirari nequeo, qui tñ fidei ꝑſtant aſſerẽti impoſſi/

bile fore id, quod ſemel deſtructum eſt, iterũ poſſe redire, cũ quotidie com probemus hos reditus, in plæriſq; rebus pluries reiteratos, nunc ſub alia, nunc ſub eadẽ forma ſpecifica. Ex corpore enim tauri fuſtibus cæſi cellu/laq; recluſi ac humo ſepulti, paucis. i. uiginti diebus plus minus generant apes. Ex equino autẽ cadauere ſcarabæi: Sed ex corporibus quorũcunq; animalium uermes diuerſi, ita, ut quæ nunc erat materia bouis, uel equi, fiat apis, aut ueſpa. Et ſępius eadẽ ſpecifica forma reſtituitur. Lactuca. n. Braſſica, Serpillum, Petroſelinũ & huiuſmodi ex terra producta, uirtute tamẽ ſeminali, iterũ in terram reſoluuntur reſeruato ſemine, in quo uirtus remanet: qua cũ terra iterũ eadem producant, ut ſingulis annis reſurgere uideant. Nec tamẽ reſurgere dicuntur: quia nõ diiudicatur eadem forma indiuidua reuerti/cũ prędictarũ rerũ forma corruptibilis iudicetur. Si aũt maneret forma/non uideo quin poſſit idẽ redire, quod aliquando diſſolu/tum fuit. Cum igitur hominis forma, & anima (ut omnes ueri ſapientes aſſerunt & rei ueritas eſt) ſemper incorrupta perſeueret, citra omnẽ con/tradictionẽ, dum eius materiæ reunitur, idem quod prius erat, conſtituit. Nec fiat difficultas, de quadã (ut aiũt) tertia entitate, qa illa aut nihil eſt, uel ſi aliquid eſt, non uideo quin poſſit eadẽ redire, ſi eſt de hominis eſſen/tia. Si uero accidens eſt, etiã ſi non redeat, nõ obſtat quin homo idem re/deat: Quãuis in reſurrectione non tm̃ occurrat partiũ ſeparatarũ reiterata unio, ſed etiã tranſmutatio quædã in meliorẽ ſortem, ſicut ſemen mortuũ in herbam. Deus itaq;, ut huiuſmodi cunctationẽ & incredulitatẽ de re/ſurrectione iugularet, multa quotidiana experimenta naturæ nobis præ/buit cõtemplanda. Iuſſit enim, ut tellus animãtia proferret q̃plurima, atq; inumeras plantas, illamq; iterũ ad reddendũm fœnus exerceri, ne cũ iuſſa fuerit producere mortuos, imperii nouitate turbetur. Si enim, quæ diſſo/luta erant, uiuentia corpora profert, non illi iam nouũ uidebit, ſi hominũ cadauera cũ eius forma, quæ manſit, counienda reſtituat. Phœnix quoq; Arabiæ inſignis auis uiuit ultra annos quingentos, & cũ ad ſenectam de/uenerit, collectis in rogum aromatũ uirgulis, ad ſolem conuerſa, alarũ ap/plauſu uoluntariũ ſibi comparat incendiũ: ut reuiuiſcat potius, q̃ ut mo/riatur. Ex eius nãq; carne combuſta (ut refert Ambroſius) aut ex medulla Ambr. (ut Plinius aſſerit) uermis ſuauiſſimus prodit: qui alas emittens in auem Plinius formatur eandem. Nec mirũ exiſtimetur, ſi ex puluere, luto, & plantis in/de pullulatis, uel ex cadaueribus animaliũ/aut piſcium deuorantium hu/m̃ana corpora, eadem tabernacula hominũ reſtituantur, cũ ex oſſe duriſſi mo perſici armeniaci, ſed potiſſime Dactyli, ubi nucleus tenuis, arbor na ſcendi aſſumat initiũ: & iteratis uicibus ex oſſibus iterũ arbor producat. Vermes qui bombyces dicuntur, & ſericum faciunt, conſummato opere in ipſo (ut ita dicam) ſcapo tanq̃ in carcere, uel antro detruſi includunt.

Poſtea in farfallas mutantur,quæ oua tanq̃ ſeminaria quædã producunt:
hæc uero ſtatuto tempore calefacta in eoſdẽ uermes iterũ erumpunt.Nec
Theo. ab his (ut ſecretiores Theologi aſſerunt) differt reiteratio hominis/ cuius
os quod ipſi /לוז/luz appellant/in magnitudine ciceris mũdati/nulli igni,
nulliq; corruptioni obnoxiũ/ſemp conſeruatur illęſum:ex quo (ut dicũt)
repullulat totũ corpus animale,ueluti planta ex ſemine:cũ quo reſumpto
Hebr. eodẽ ſpiritu/& anima,quã Hebrei ipſi Neſſaman uocant,ſuperior cõſti/
tuitur homo & ſpũalis:ſicut homo inferior cõſtituiť ex ratione & diſcur/
Plato. ſu/cũ animali noſtro/uel cũ corpore cœleſti, ut Platonicis placet:in quod
Paul. corpus hoc graue & corruptibile ſcd'm Apoſtoli ſententiã tranſmutabiť.
Nec.n.fex corporis,& groſſior materia eſt de hois ſubſtãtia,ut ipſi autu/
mãt.Quod cõprobare poſſumus ex his,quæ cõtingũt in trãſmutatiõibus
artificũ:ubi uidemus totã rei ſubſtãtiã,atq; ſpũm,& uitã/ in paruã redu/
ctam materiã,& hãc liqdã & rarã,ac abſolutã a fecali portiõe.Non ſecus
Idem relicto,qđ aiale eſt & feculentũreſurget,(ut Apl's ait) qđ ſpũale eſt/ſuffi
ciens qdẽ ad hois integritatẽ,imo rediturus eſt hõ longe meliori ſorte mu
nitus,trãſformatus uz in Angelũ & in ipm Filiũ Dei.

An reſurrectio fuerit. Cap. II.

SEd an reſurrectio aliqua hominũ facta fuerit,cũ ſit mere con
tingens,probari nequit,niſi teſtibus,& facti euidentia:Com/
plures etenim habemus,qui atteſtanť Chriſtũ reſurrexiſſe ex
mortuis/atq; dediſſe ſuę ueræ reſurrectionis pignora.Seſe.n.
uiſibilem præbuit nõ tñ Apoſtolis,& mulieribus:ſed & quingentis ſimul
Idem fratribus uel pluribus,ut Paulus refert/& multis,qui aderant,quãdo cœ/
lum non ſine intuentiũ admiratione cõſcendit ſe inſup palpabilem,& im/
paſſibilem Thomæ exhibuit:quando uulnera abſq; ullo timore doloris,
ex ipſis uulneribus tactis proueniente, intrepidus obtulit contrectanda.
Tho. Hinc ille Thomæ clamor maxima ratione obortus/quo ait: Dñs meus,
& Deus meus:Nunc(inquit)te fidelem ſponſorẽ,& patronũ cognoui/dũ
pręmiũ fidelibus militibus promiſſum pro laboribus,& morte tui amore
tolerata,demonſtras. Nunc te Deum cognoſco,dum mortale & paſſibile
hoc corpus,in immortale & in impaſſibile cõmutaſti,& hoc in pignus no
ſtri quoq; corporis cõmutandi. Quod inde coniicio,quia uulnus hoc tuũ
recens (nullũ prorſus dolorem tibi innouando) digitis (ut iuſſiſti) con/
trecto:Talia autem præſtare,quia Dei tantũmodo ſit/hinc te,qui hæc fe/
ciſti Deum meũ confiteor.Atteſtati ſunt quoq; ipſius Chriſti reſurrectio/
nem cœleſtes ſpiritus,qui mulieribus dixerunt:IESVS, quẽ quæritis,
non eſt hic, ſurrexit & præcedet uos in Galileam. Sed ne relatione mu/
lierum tantummodo atteſtatio Angelorum nobis innoteſceret:Proinde
aſcendente Chriſto iidem obſtupeſcentẽ turbam his uerbis allocuti ſunt.

Viri Galilei qd admiramini aſpiciẽtes in cœlũ? Hic IESVS qui aſſum/
ptus eſt a uobis in cœlũ, ſic ueniet in carne, uel corpore iã glorificato, iu/
dicaturus orbẽ, & eandẽ gloriã uobis daturus, quẽadmodũ uidiſtis eum
cœlũ aſcendere iã glorificatũ. Quod cũ cæteris a Chriſto geſtis atteſtan/
tes Apſi, ꝑut uiderant, id nõ ſolũ uerbis, ſed ꝓdigiis multis, & tandẽ uitæ
diſcrimine comprobarũt. Et ad tollendam omnẽ ſuſpitionẽ temeritatis, &
fraudis, quæ ex hac atteſtatione Apoſtolis poſſet aſcribi, ſapienter arguit
Paulus dicens: Niſi Chriſtus ſurrexiſſet, præbuiſſetq; nobis reſurrectionis Paulus
aditũ/ miſerabiliores eſſemus omnibus aliis creaturis: quæ oblectamentis
ſibi conuenientibus potiuntur. Nam ſicut bruta animalia, ſic incredulus
homo inferiorẽ appetitũ turpiter fouet. Verus autẽ Chriſtianus ab omni/
bus huiuſcemodi ſe abſtinet: ut illis fruaẽ bonis, quæ fœlici animæ, uel a
corpore ſeparatæ, uel cũ ipſo meliori ſorte donato/ præparata ſunt. Hinc
merito Apoſtoli, & euangelici uiri omnes, qui ab omnibus uoluptatibus
abſtinent, ut incorruptibilẽ coronã illam accipiant, niſi ipſam poſt reſur/
rectionẽ promiſſam, pleniſſime a toto homine fruendã conſequerenẽ/ uere
eſſent miſerabiliores omnibus aliis creaturis/ quæ ſaltem aliqua uoluptate
potiunẽ. Nec parũ Roboris habet hæc ueritas/ quæ ab omnibus non de/
prauatis ſuſcipitur, omni lege aſſeritur, ab omnibus expectaẽ, niſi ſint ali/
qui tantis & tot ſceleribus inquinati, ut nullã ſibi futurã uitã perſuadeant,
nullũ tribunal, nullũ tantoꝝ ſceleꝝ iudicẽ. Horrida.n.ſcelera (ut Hiero/ Hiero.
cles ait) omnẽ fidem, omnẽ Deum, omnẽ deniq; iudicem, ab obcæcatoꝝ
mẽtibus aufert. Omni (inq̃) lege reſurrectio aſſeritur, cũ non modo chri/
ſtiana hanc fateatur, ſed Mahumetica, & Hebrea. Nam Hebreoꝝ præci/ Mahu.
pui, qui phariſei.i.ſeparati, & ſemoti a cõmuni turba dicebantur, id citra Hebrei
omne dubium aſſerebant. Hinc Paulus nõ erubuit ſe phariſeum profiteri: Paulus
& dogma ipſoꝝ de reſurrectione mortuoꝝ ſuſcipere. Phariſeus enim (in/
quit) ego ſum, & filius phariſeoꝝ: ac de reſurrectione ego iudicor. Erant
quippe phariſei antiquitus ueri Hebreoꝝ religioſi, & a uulgo ſeparati di/
cti a פרש Paraz, qđ ſeparauit ſignificat, q̃uis remiſſo ſpiritu/ & feruore (ut
ſępiſſime cõtingere ſolet) turbis cõmiſcebanẽ, perpetrãtes ea quæ fas non
erat. Sed cũ Chriſtus uerus Phariſeus, & a mũdo/ atq; ab omni qđ i eo eſt
penitus ſeparatus/ ipſos redargueret tanq̃ reos ſuæ ꝓfeſſionis, & nominis:
hinc inſurrexerũt in doctorẽ ueritatis, quæ cõmuni lege odium parit. Qui
igiẽ ex hebreis ipſis bene ſentiũt/ reſurrectionẽ profitenẽ, mũdũ uenturũ
expectãt, & celebrãt uoluminibus multis/ ſummope magnificantes eos/ q
de ſęculo uẽturo ſolicitã curã hñt. Nec adducã quę Mahumet in ſua Theo
logia de reſurrectione aſſerit, cũ oẽm/ quã profiteẽ ueritatẽ, a Moſaica/ uel
euãgelica lege furto accepit. Illius tñ ſectã adducere opportunũ exiſtima
ui/ cũ ad p̃ſens totũ humanũ genus in has treis ſectas ꝑcipuas/ Hebraicã/

Chriſtianã,& Mahumeticã partitũ uideat, ut intelligãt oẽs nullã eſſe reli
gionẽ/aut dogma,qđ hãc de reſurrectiõe ueritatẽ nõ ꝓfiteat,& doceat.

An reſurrectio futura poſſit ꝓbari rõnibus. Cap. III.

Plato ET q̃uis (authore Platone)diuina ſint potius oraculis ſuſcipiẽ
da,q̃ inueſtigãda ingenio,aut rõnibus cõprobãda,nihilo mi/
nus cũ oracula ipſa ea ſint,quæ nihil abſonũ,nihil nõ naturę
cõſentaneũ doceãt/nõ incõgrue ꝑſcrutãdã diiudico harũ reꝶ
diuinitus reuelataꝶ cũ rõne & intellectu nřo cõuentionẽ:qđ genus ſciendi
apud me elegãtiſſimũ eſt,qñ vʒ aliqd cũ intellectu cõſonat, q ſola ueritate
paſcit,& in ipſa oblectat,dũmõ expurgatus exiſtat.Nã obtenebratus ue
Iohã. ritatis lucẽ ſuſcipe nequit dicẽte Iohãne:Et tenebrę eam nõ cõprehẽderũt.
Cũ expurgatis igit mẽtibus agentes/proponemus animã eſſe imortalẽ,ut
nõ modo leges aſſerũt,ſed oẽs ueri ſapientes ꝓfitent:& ratio ſuadet,ut vʒ
cõſequat eũ finẽ,quẽ in hac pegrinatione nullo modo aſſequi põt,ut ſapiẽ
Paul. ter inqt Apl̃s:Quãdiu ſumus in hoc corpore,pegrinamur a Dño. Eſt inſu
per anima diuini & ęterni luminis particeps,ſicuti Angelus:Nã ipſe Deus
Iohã. (dicẽte Iohãne) erat lux uera, quæ illuminat oẽm hominẽ:illa utiq; lux,
Aug. quæ eſt uerbũ,& ſplendor Patris:ad quã ẽt Angeli (ut inqt Auguſtinus)
accedũt,tãq̃ ad uitæ fontẽ.Et (ut ultra procedamus) oĩs qui eſt particeps
alicuius rei,eius naturã ſentit,cuius eſt particeps.Oculus.n.huius ſenſibi/
lis luminis capax,eiuſdẽ naturę cenſet,etiã ſi aliqs minus,& aliqs magis,
alius uero acutius,& alius obtuſius uideat. Non ſecus eſt in auditu,cæte/
riſq; potẽtiis.Nõ erit igit hõ alienus a natura Angeli,& Dei,cũ oẽs (q̃uis
diuerſo gradu) eadẽ luce fruantur. Et cũ illi ſint incorrupti & imortales,
ꝓculdubio & imortalis erit aĩa, cũ hẽat cũ ipſis cõmunionẽ:id maxime,
qm̃ imediate ipſa aĩa trahit originẽ ſimul cũ Angelo ab illo intranſmuta/
bili,& ꝑpetuo parẽte,qui qcqd imediate,& ſine alio admiculo ꝓduxit,ęter
Plato num ꝓculdubio ędidit:ut docet Plato,& cõfirmat Plotinus.Produxit nãq;
Ploti. cœlũ/terrã,quæ in ęternũ ſtat,hoiem quo ad animã,& dracones magnos
imediate,& abſq; adminiculo ſecũdæ cauſę,uel ꝓſuppoſitæ materiæ:quæ
oĩa ꝑpetua,& ꝑmanẽtia ſũt.Nec ꝑ dracones hos,ſup terrã reptãtes intelli
Theo. go,ſed utroſq; Angelos/bonos & malos:ut nõnulli ſecretiores Theologi nõ
CHRI/ incõgrue interꝑtant,ſicut alibi diximus.Nec obſtat illud ſũmę Veritatis:
STVS Cœlũ,& terra trãſibũt:qa trãſitus ille erit ſcđm aliquẽ effectũ:uel erit trãſ/
mutatio in meliorẽ ſortẽ,ſine ſui deſtructione.Eadẽ lege ideę reꝶ,aut uni/
uerſalia(ſi qua re ipſa ſunt)ſempiterna ſunt:qa imediate,& ſine aliqua in
tercedẽte cauſa ꝓducta.Eſt itaq; aĩa hęc imortalis,& ꝑpetua:ut perpetuo
frui poſſit ſempiterno Deo, & ipſius particeps eẽta cuius cõſortio pegrina
& ſi aliqñ per negligentiã decidit,nec plene & pure ſuſcipit ipſum,in ſe tñ.

habet ſeminaria quædã/unde fauẽte ipſo ſupno ſole reparare/ac reuocare
poſſit cõpreſſas uires:quouſq; pfectam eius cõſequat̃ ſimilitudinẽ,imagi/
nem,atq; cõſummatã unionẽ. Quæ cũ integre facere nõ poſſit peregrina,
& hac graui induta mole:neceſſe eſt,ut eius tranſformetur corpus confi/
guratũ corpori claritatis illius/qui reſurrectioni,& uitæ dedit principiũ:
ut ipſius pleno fruat̃ cõſortio:Efficiet̃.n.tranſmutatũ corpus/ueluti ſemen
in uiuidã herbã/ipſius beatitudinis principis conſors,& ferculũ:ſicut ipſe
factus eſt panis uiuus,& in eduliũ nobis exhibitus.Et hoc eſt illud mutuũ
cõuiuiũ,de quo ipſe cibus,& cõuiua in Apocalypſi loquit̃ dicẽs:Cœnabo Apoca.
cũ eo,& ipſe mecũ.Ipſe quippe me mãducabit panẽ uiuũ,& mana abſcõ
ditũ:quo & continue ſuſtentabit̃:Ego aũt oblectabor illo meliori uita in/
ſignito/atq; effecto mihi cõſimile:cui ego reſurrectio & uita,uitã illã me/
liorẽ præſtabo cõtinuo.Neq; hic nobis laborandũ eſt,in adducendis ſcri/
pturæ ſacræ ſententiis:cũ eadem fides uni tñmodo pręſtari debeat,quæ
multis:cũ quælibet illa℞ a fonte impermixtę & infallibilis ueritatis ema/
net.Paulus qui uidit arcana Dei,& in cuius pectore Chriſtus reſonat,hæc Paulus
a Magiſtro,& in gymnaſio ueritatis edoctus depromit:Ecce myſteriũ uo
bis dico/oẽs quidem reſurgemus in momento/in ictu oculi, in nouiſſima
tuba:Canet.n.tuba,& mortui ſurgent incorrupti:Oportet.n.corruptibile
hoc induere incorruptionẽ/& mortale hoc induere immortalitatẽ. Ecce q̃
clare reſurrectiõis arcanũ/& modũ detegit:cũ quo oẽs cõueniũt,qui i ea/
dẽ academia ſunt edocti. Nec deſunt/qui inuãt reſurrectionẽ ꝓbari poſſe
ex aſtris,ſi demõſtrarent̃ aſpectus/ac loca planeta℞ eadẽ eſſe/ſicut qñ fa/
bricatus eſt mũdus:atq; ſupficies illas,ſup quas aſtra uoluunt̃,nõ eſſe in/
cõmẽſurabiles,ſicut diameter quadrati ad coſtã:ſed ſymmetras,ut oĩa tã/
dẽ poſſint cõuenire/ſicut erant. Quod tñ nihil eſt,cũ uniuerſalis mortuo℞
reſurrectio nõ exqrat eãdẽ penitus aſtro℞ cõditionẽ/quã tenebat mũdus/
qñ a principio cõditus eſt:qa tũc nõ fuere fabricata humana corpora/nec
facta cũ ipſis aĩa℞ unio:ſed in multis & ſucceſſiuis ãno℞ curriculis. Vnde
ueritas hęc de reſurrectiõe ab eo tñmõ exqrẽda eſt,qui ipſam cõducet ad
libitũ:& q dedit homini unde reſurgere poſſit,ſicut dedit Plãtis,& qbuſdã
aĩalibus uñ(ſicut diximus)ſuis renouentur tẽporibus. Ex qbus tñmodo
(ultra ea quæ dicunt oracula) de reſurrectione cõiectare poſſumus.

Quis ꝑ dederit aditũ reſurrectioni/& q̃ cõuenientcr. Cap. IIII.

QVis autẽ huic ueræ reſurrectionis principiũ,& nobis ad ean
dem aditum dederit,minime dubitãdũ eſt,intonante Paulo Idem
ſummi Principis ueridica tuba:Chriſtus ſurrexit a mortuis,
primitiæ dormientiũ:Quoniã quidem per hominem mors,
& per hominẽ reſurrectio mortuo℞.Et ſicut in Adam omnes moriuntur,

ita & in Chriſto omnes uiuificabuntur: Et iterū: Factus eſt primus homo in animā uiuentē, quod & cęteris animantibus tributū eſt. Secundus aūt homo in ſpiritū uiuificantē, quod ſoli homini Dei gratia conceditur, mediante illo, qui reſurrectionis principiū præſtitit: ſicut ipſemet in euangelio, cui titulus eſt ſecūm Iohānem, exprimit dicens. Hæc eſt uoluntas Patris qui miſit me, ut omne quod dedit mihi Pater ipſe, non perdam ex eo: ſed reſuſcitē illud in nouiſſimo die: Et iterū: Hæc eſt uoluntas eius qui miſit me: ut omnis qui uidet filium, & credit in eum, habeat uitam ęternam: & ego reſuſcitabo eū in nouiſſimo die. Concinnū quippe eſt, ut reparetur homo per quē fuerat inſtitutus: & ſicut per inferiorē hominē i mortē deſcenderat, ita per ſuperiorē ad uitam cōſurgat. De homine quippe terreno dictū eſt: Creauit Dñs Deus hominē puluerē de terra: & inde ſubinfert: Puluis es, & in puluerem reuerteris, quouſq; v3 ſurgas meliori ſorte decoratus. In ſecundi autem hominis genitura dixit Gabriel Angelus eius, qui fuit utriuſq; hominis opifex, ad matrē ſecundi hominis mox futurā: Spūs ſanctus ſuperueniet in te, & uirtus Altiſſimi obūbrabit tibi: Inde cōcipies & paries filium, non utiq; terrenū, ſicut prior fuit, ſed cœleſtem, diuinum, & ſaluatorē prioris, & totius humanæ ſobolis. Hinc ſubintulit nuntius: Ipſe ſaluum faciet populum ſuum (quem v3 noua generatione regenerabit) a peccatis eorum: & conſequenter a morte, quā inde contraxerant. A terreno igitur homine habemus, unde cū ipſo reuertamur ad terram, de qua ſumptus eſt: A cœleſti aūt, unde reducamur ad cœlum, a quo ipſe deſcendit, ut iſtuc nos cōduceret. Quod cū fieri nequeat cū hac ueſte corruptioni obnoxia, neceſſe eſt, ut illa depoſita induamur incorruptā, iuxta illud Apoſtoli: Cum autē mortale hoc induerit immortalitatē, & corruptibile hoc induerit incorruptionē, tunc fiet (ut ſubinfertur) ſermo, qui ſcriptus eſt: Abſorta eſt mors in uictoria. Mors quippe, non modo illa quæ eſt diſſolutio noſtra, & diuulſio animæ a corpore: ſed & ipſe Angelus mortis, qui mors dicitur, potiſſimeq; in iſto loco: Cuius poteſtas & uirtus penitus abſorbebitur, quando pro uictoria habita cōſequemur in reſurrectione triumphum. Nam tūc nulla erit cōtra nos hoſti uirtus relicta: quando inſtrumentū eius, quod eſt animal noſtrum, mutatū erit in eam ſortem, cui nocere minime poterit. Ideo exinanita erit eius uirtus, & penitus extincta, ſicut extinguitur ignis ſublato fomento. Abſorta itaq; erit mors, & author eius cū tota ipſius uirtute: quādo cōſequemur in reſurrectione immortalitatē, incorruptionē, & perpetuā uitā. Quā tamen uictoriam, & quē triūphū habere nequimus, niſi per illum, in quo mors, qui eſt diabolus & princeps mūdi huius corruptibilis, non hēt quicq̄: immo ſicut in p̄ aduētu ab eo eiectus fuit, ne ultra tāq̄ alter Deus ab humana creatura adoraretur: ita in ſecūdo penitus eiicietur: ut in nullo milite, aut mēbro

CHRISTVS.

IDEM

Paulus

ipſius ueri triũphatoris uel minimo prǫualere poſſit. Parta.n. fuit pleniſſi/
ma uictoria a Chriſto Principe, quãdo exaltatus fuit a terra, quia tũc eie/
ctus fuit princeps huius mũdi, corruptioni & morti obnoxii, tũc attraxit
omnia ad ſeipm̃ uirtute quadã, & diſpoſitione ſufficientiſſima: citra tamẽ
effectus conſecutionẽ, quouſq; a ſtatu peregrinationis & pugnę, fuerimus
penitus abſoluti: & adipiſcamur regnũ nobis paratũ a cõſtitutione mũdi,
& obtentum ab Agno: qui (ut Iohãnes ait) occiſus eſt ab origine mundi. Iohã.
Nec erat quippe mundus, & humanũ genus per aliũ reparandũ, niſi per
quẽ fuerat inſtitutũ: Omnia.n. per uerbũ facta ſunt: & omnia per uerbũ CHRI/
reſtituta ſũt. Hinc illa Reparatoris uox: Sine me nihil poteſtis facere. STVS

Quæ de hac reſurrectione hẽamus a ſacris eloquiis reſerata. Cap. V.

SEd cuncta hęc, cũ oẽm humanũ captũ tranſcendant, necũde
de eis plenam fidem habere poterimus, niſi de more a diuinis
oraculis (quæ frequẽter hęc eadẽ aſſerunt) edoceamur. Scio
(inquit Iob) qa redẽptor meus uiuit, & in nouiſſimo die de Iob.
terra ſurrecturus ſum, & rurſus circũdabor pelle mea, & in carne mea ui/
debo Deũ ſaluatorẽ meũ: In carne quidẽ non hac corruptibili, ſed in me/
lius tranſmutata. Itidẽ & Martha iam optimo Doctore Theologa effecta Martha
(Iohãne referente) aſſerit dicens: Scio qa reſurget frater meus in nouiſſi/
mo die. Paulus & cũ Theſſalonicenſibus & Corinthiis agẽs, longo ſermo/ Paulus
ne & rei ueritatẽ explicat, atq; ipſam probare nititur, modũq; miris ſacra/
mentis aperit dicẽs: Seminatur qđ animale, ſurget qđ ſpũale: ſeminatur in
ignobilitate, ſurget in gloria: ſeminatur in corruptione, ſurget in incorru/
ptione: & cętera, quæ ibi cõmemorant̃. Quod & Chriſtus ante docuerat CHRI/
in euãgelio, cui titulus eſt ſecũm Lucã, dũ ait: In reſurrectione nõ nubent, STVS
neq; nubentur, ſed erũt homines ſicut Angeli Dei, incorruptibiles v3, agi/
les, nobiles, ſpũales, & triumpho decorati: ut nõ ultra ſuccumbant, immo
efficient̃ & Angeli, & filii Dei ſecũm traditã eis poteſtatẽ, ut Iohãnes phi/ Iohã.
bet. Non igit̃ ſine cauſa, neq; abſq; ſacramẽto aſſerit ſummus Doctor, ho
mines futuros ſicut Angelos Dei: quãuis dicant nouitiores Theologi illos Theo.
differre ſpecie ab iſtis. Sed quomodo (quæſo) illa quæ ſpecie diſtãt, poſ/
ſunt aſſimilari? Dicerent Peripatetici, aſſimilationẽ illam accidẽtalẽ fore, Peripa.
& non in ratione ſpecifica, aut eſſentiali. Quod nullatenus uidet̃ ad mentẽ
Chriſti, cui etiã hęc Apoſtoli uerba aduerſantur: Mortale hoc & animale Paulus
induet imortalitatẽ, & ſurget ſpũale. Inſup docet nos, qua ratione tranſ/
mutemur in ſuperiorẽ imaginẽ, quæ eſt ipſe Filius Dei: Quã tranſmuta/
tionẽ nec docuerunt, nec uiderũt, qui naturales Philoſophi nuncupantur.
Hinc ipſam prętermittũt, qui naturę duces penitus imitantur: cũ hæc in/
ferioris naturæ ordinem longis paſſibus tranſcendat. Non igitur a noſtro
Paulo

Paulus Paulo habemus tantũmodo reſurrectionem futurã aliquando/ſed quibus
doribus reſurgent corpora,& quã cõditionem cõſequentur. Et ultra pro/
grediens explicat qua uirtute hæc fient : quia in iuſſu Dei/ & in tuba Ar/
changeli:nec non q̃ cito,quia in ictu oculi. Qua etiã differentia reſurgent
homines:quia aliqui mutabunt̃/alii uero minime:Cui etiã tribunali aſta/
CHRI/ bunt ſuſcitati,quia dicitur:Cũ uenerit Filius hominis in maieſtate ſua,&
STVS. omnes Angeli eius cũ eo,tunc ſedebit ſuper ſedem maieſtatis ſuæ/& con/
gregabũtur ante eum omnes gentes/ & ſeparabit eos ab inuicẽ, ſicut pa/
ſtor ſegregat oues ab hædis: & ſtatuet oues quidẽ a dextris,hædos autem
a ſiniſtris.Exprimitur deniq; iudicium/ & præmium quod unuſquiſq; re/
portabit iuxta opera ſua, dum dicitur : Ibunt hi in ſupplicium æternum,
iuſti autem in uitam æternam. Solum uero tempus quo huiuſmodi fient
in Patris pectore recluſum declaratur.

Si aliq̃ cõiectura poſſit dignoſci,qñ hęc reſurrectio futura ſit. Cap.VI.

QVando igitur hæc reſurrectio ſit futura diffinire difficillimũ
IDEM eſt,dicẽte Chriſto: Non eſt ueſtrũ noſſe tẽpora uel momen/
ta,quæ Pater poſuit in ſua poteſtate.Et iteꝝ in euangelio,de
die illo aut hora nullus ſcit/neq; Angeli cœloꝝ,niſi Pater ſo/
Marcus lus. Et (ut Marcus addit) neq; filius,ſed Pater ſolus/& cui uꝫ reuelat̃ ab
ipſo Patre , in cuius poteſtate eſt hæc omnia decernere. Nam hoc,& alia
CHRI/ omnia filius fatet̃ ſe a Patre accepiſſe/ dũ ait:Omnia dedit mihi pater.Et
STVS iterum etiam de rerum cognitione ait:Mea doctrina nõ eſt mea , ſed eius
qui miſit me Patris.Qui igitur a Patre luminũ ſunt edocti,aliqua poſſunt
prognoſticari de illo extremo examine,& rerum ſolenni mutatione. Inter
quos ipſe filius Dei,qui Apoſtolis de re hac ſciſcitãtibus,q̃uis tẽpus aper/
IDEM te non expreſſerit,aliqua tamen præuia cõmemorauit dicens.Audituri.n.
eſtis primo prælia,& opiniones præliorum: & multa ſubinfert longe ante
præceſſura:inter quæ cõnumerat pſeudoprophetas/qui uꝫ uaticinari pręſ/
ſumunt ea,quæ ſpiritus ſanctus nõ ſuggeſſerit,uel ut quid nominis aucu/
pentur, ſectas & inaudita quædam falſò ſtudent plebeculis ſuadere, quæ
nõ ſunt ad ueritatem euangelii, nec ad unitatẽ ſpiritus, neq; ad uinculum
pacis ſolenni teſtamento nobis a Chriſto relictæ. Poſtea ſubinfert de filio
iniquitatis, qui & ipſe per aliquod tempus diem illũ nouiſſimũ præcedet,
ſicut ipſemet referat dicens in euangelio,cui titulus eſt ſecundum Lucam:
IDEM Oportet primum hæc fieri,ſed nõ dũ ſtatim finis.Tandem ſubinfert pro/
pinquiora indicia,dum ait:Erunt ſigna in ſole,luna, & ſtellis, & in terris
preſſura gentium,& præ cõfuſione ſonitus maris & fluctuũ/areſcentibus
hominibus præ timore / & expectatione, quæ ſuperueniet uniuerſo orbi.
Nam uirtutes cœlorum mouebuntur/ ad exequenda uidelicet quæ ſupra

omnem naturæ ordinẽ paſſim contingent. Verũ cum multa huiuſcemodi
cõmemoret, nihil de tempore inuit/niſi in uerbis illis, quæ ultimo ſubintu/
lit dicens: Amẽ dico uobis, qa nõ præteribit generatio hæc / donec omnia
fiant. Quod uerbum ſatis obſcurum eſt, cum diuerſimode intelligi poſſit.
Nam pro illud generatio hæc/interpretari poſſumus generationẽ huma/
nam: Sed nõne ſuperfluum fuiſſet de humano genere dicere/non præteri/
bit generatio illa, donec cõpleantur ea, quæ in ipſa generatione exequẽda
ſunt? Eſt quoq; generatio cõmunis hominis uita, ſecundũ quod ſignifica/
tum illa ſentẽtia minime locum habet: cũ uita hominis a tempore diluuii
citra, infra ſpatium centum & uiginti annorum concluſa ſit: & iam mille
& quingẽti & iis plures anni poſt illam cõminationem fluxerint. Nec etiã
interpretari poteſt uerbum illud/de uita hominis magna, quę uſq; ad mil/
lenarium proroganda a principio ſtatuta erat: q̃uis nemo mortalium ter/
minũ illum (non ſine ſacramento) attigerit, ſed bene ad ipſum appropin/
quarunt aliqui, ut Adam, Mathuſſàlem, & alii: Adã ſiqdẽ uixit nongen/
tos & triginta annos: Alter uero nongentos & ſexaginta nouem: Nam &
generatio uel uita hęc deficit a tempore iam poſt illa uerba deuoluto. Nec
pro ſæculo intelligi poſſet, quia ſęculũ pro uitæ cõmuni ſpatio accipiatur
aliquãdo: ut illud quod in Exodo legimus. Et erit ſeruus in ſęculũ, quouſq; Exo.
vʒ cõpleuerit uitæ ſpatium. Et aliquando extenditur ſęculum uſq; ad mil/
lenarium annorum, ultra quem terminum (ut Hebrei aſſerunt) minime Hebr.
prorogari poteſt. Hinc (ni fallor) per generationem hanc ſaluator tertiam
fluctuantis mundi curriculi partem intelligit. Nam (ut ex aliquibus non
debilioribus locis cõiectare poſſumus) labor generationis humanæ in ſex
millibus annorum cõſummatur: in ſeptimo autem requieſcet: Sicuti opi/
fex ſummus ſex diebus mũdum fabricauit, & in ſeptimo requieuit. Nec
incõcinne aptamus millenaria annoꝝ cum totidem diebus, quia apud ſe/
cretiores Theologos ſæpius millenariũ annoꝝ pro die computatur, iuxta Theo.
illud Dauitici hymni: Quoniã mille anni in cõſpectu tuo ſicut dies exter/ Dauid
na, quæ præteriit. Senariũ quoq; laboris, & ſeptimũ requiei, tã in diebus,
q̃ in annis, diuina lege corroboratur. Nam ſex dies hebdomadæ ad opera
exercenda lege conceduntur: ſeptimus uero requiei dedicatur. Et iteꝝ, ſex
annis conceſſis pro agris colendis, ſeptimo, & agro & cultori requies in/
dicitur, ut in Exodo legimus. Non mirum igitur, ſi poſtq̃ per ſex millia Exo.
annorũ uariis incõmodis, & diuerſis agitationibus a ſathana, ideſt aduer
ſante procuratis, laborauerit humanũ genus, requieſcet in ſeptimo mille/
nario, ut dilectus Chriſti Apoſtolus in Apocalypſi deſcribit. Et hoc liga/ Iohã.
to prius ipſo ſathana & aduerſario noſtro, qui eſt antiquus ſerpens: ut nõ
ſeducat, neq; perturbet in illo fœlici millenario gẽtes: ſed ſint homines ueri
Chriſti ſacerdotes, dedicantes ſemetipſos Deo: ut regnent iam in illo re/

gno, quod intra nos conſtitutum eſt:& quod adepti uere quieſcunt. Labor autem qui hãc requiem pręcedit triſarius eſt trina lege diſtinctus, naturę, vʒ (ut aiunt) ſcripturæ, & gratiæ. Horum temporum primum, & prima generatio lege naturæ tantũmodo directa, abſq; ſacrificiis, & gratiæ influxu, quodãmodo arida fuit, & inanis. Secundum autem temporis ſpatium, atq; generatio in illo decurrẽs, aliquid lucri & fauoris reportauit ex lege. In tertio autẽ ſpatio plenos manipulos Chriſti gratia ſuffultis ipſi iudici & Deo Patri offerre cõceſſum eſt. Hinc illud apud Hebreos Elię oraculũ ſũme ueneratũ. Duo millia inanes: Duo millia ſub lege: Duo millia ſub Meſſiah. Sed cũ ex diligenti Hebreorum ſupputatione, nunc quando. ſ. degimus annum a Chriſti natiuitate ſupputatũ / Milleſimum Quingenteſimum uigeſimũ tertium, habemus ab origine mundi Ducenteſimũ & octogeſimum quartum ſupra quintum millenariũ: reſtantq; ad complemẽtum ſexti millenarii / ſeptingenti & ſexdecim anni: Poſt quos intrabimus in ſeptimum millenarium ſabbati / & quietis. Generatio igitur hæc ſecundũ huiuſmodi ſupputationem eſt duorum millium annorum / qui complendi ſunt ſub Meſſiah: in quibus omnia a Chriſto prędicta cõplebũtur, anteq̃ deueniamus ad magnum diem / & ſpatiũ ſabbatarium mille ãnorũ. Verum poſt millenarium illud quietis ſoluetur (inquit Iohãnes) ſathanas & aduerſarius noſter / modico tẽpore ut adhuc tentet ſanctos Dei: & probet eos conſummata & ultima probatione. Quo conflictu / extrema parta uictoria, & adepto pleno triũpho, ſequetur plena renouatio / & unio perfecta hominũ cum Deo / a quo proceſſerunt. Et tunc miſſo diabolo in ſtagnum ignis (ut Iohannes ſubinfert) abſorptaq; morte in plena uictoria Chriſti, & membrorũ eius, fiet cœlum nouum, & terra noua: primũ nanq; cœlum, & prima terra (ut ſubſequitur diuinus ille ſcriba) abibit, & mare primum, & agitabile iam non erit, quia dixit qui ſedebat in throno: Ecce noua facio omnia. Hæc ſunt quę ex cõiecturis a rebus inferioribus excerptis de temporis extremi determinato curſu haberi poſſunt. Ab inferioribus inquio, quia etiam ex reuolutionibus, & menſuris inferiora determinantibus / quæ ſunt in Archetypo, idẽ coniectari poſſet: quæ tamen omittimus, quia latini noſtri nec illius doctrinæ elementa, nec progreſſum ex illis habent præ manibus.

Elias — Iohã. — Idem

Cuius uirtute reſurrectio conducetur. Cap. VII.

COmpleto itaq; temporum curſu, conueniet & cauſa omnis, & inſtrumenta ad conducendam renouationem rerum, quæ ab eiſdem fuerant inſtitutæ. Deus enim Pater eſt, a quo tanq̃ a prima origine, & Filius, in quo ueluti in ſolido fundamẽto omnia fabrefacta ſunt per ſpiritum omniũ rerum fabricatarũ Artificem: de quo in ſcriptura dicitur: Spiritus Domini uolitabat ſuper aquas: ut ex

Gene.

eis particulares formas in lucẽ deduceret. Ad quę tñ cõducenda creatas iã res tãq̃ coopatrices, aut ueluti inſtrumẽta aſſumpſit opifex iubẽs terræ, ut æderet herbã uirẽtẽ: & aqs ut ſerperẽt, & traderẽt aiam uiuentẽ in genere ſuo: Et cætera quæ ſequũť. Quæ poſt prima fundamẽta iacta/interueniẽ/tibus uirtutibus qbuſdã eduxit/p quas oia moderať: & tãdẽ ipſa oia in debitũ finẽ cõducet. Eodẽ itaq; ordine cõpleta ea tẽpoꝝ uiciſſitudine/quam Pater poſuit in ſua poteſtate, iubebit, ut in eo uerbo, in quo portat oia/ reſtituanť eadẽ ad integrã pfectionẽ p eũdẽ artificẽ, & p eadẽ media, p quę a Principio cõducta fuere. Et q̃uis ſacra eloquia uideãtur atteſtari de ſolo homine reſuſcitãdo, & reſtituẽdo ipſius primo, & ſummo parẽti: attamen ſiqs bñ ppẽderit uerba ſummæ Veritatis, clare intuebiť oia eſſe renouãda, ait.n. Cœlũ & terra trãſibũt: Nec (ut reor) trãſitũ aliquẽ faciẽt, niſi in meliorẽ ſortẽ. Nã trãſire perire nõ eſt: ſed mutare locũ, ſtatũ/uel cõditionẽ aliquã. Trãſibũt igiť mobiles cœli ad ſtatũ & quietẽ, in quã tẽdit ois motus. Tranſibit & ſemp alterabilis terra, ad eũ ſtatũ quo ſuſcipiat ſortẽ quandã terræ uiuẽtiũ. Trãſibũt & homines, in qbus omnia cõtinẽtur, in Angelicã & diuinã naturã: ut uere locũ habeat illud cœleſtis oraculi nuper adducti. Ecce noua facio omnia. Renouata quippe fuerat in primo redẽptoris aduentu humana cõditio ſignis, ſacramẽtis, lege, cultu, & omnibus diſpoſitiuis mediis ad pfectã, integrã/atq; euidentẽ renouationẽ. Sed in ſecundo & celebriori aduẽtu, ea erit renouatio cõſummata, qua apparebit qd noua ſacramẽta, qd noua ſigna, & noui ritus pfecerint. Author igitur reſurrectionis, & innouatiõis huius uniuerſalis erit Deus trinus & unus: cuius iuſſu hæc omnia fiẽt. Sed merito illi aſcribeť peculiariter, q eſt Principiũ reſurrectionis, & q reſurgẽs primus reſurgẽdi aditũ cęteris pręſtitit. Executores uero erũt Angeli/& miniſtri ipſius Dei/ut Apoſtolus aperto ſermone referat dicẽs: Ipſe Dominus in iuſſu. v3. ſuo, & in uoce Archãgeli, & in tuba Dei deſcẽdet de cœlo. Et mortui q in Chriſto ſũt reſurgẽt primi. Pari modo & Chriſtus/a quo Paulus didicerat/in euãgelio, cui titulus eſt ſecũdũ Matthæũ, idem explicat, dũ ait: Videbunt Filiũ hominis uenientem in nubibus cœli cum uirtute multa, & maieſtate. Et mittet Angelos ſuos cũ tuba, & uoce magna, & congregabit electos ſuos a quatuor uentis, a ſummis cœlorum/uſq; ad terminos eorum.

CHRISTVS

Apoca.

Paulus

Matth.

Quid ſit hæc uox Angelica & Dei tuba. Cap. VIII.

VErũ obſeruandũ eſt, cur tuba hæc ab Apoſtolo dicatur Dei, & a Chriſto Angelis aſcribatur. Id enim effectũ eſt, ut intelligamus uocem illam a quocunq; proferatur, deferri ad nos iuſſu Dei præcipiẽtis. Sæpe nanq; legimus Angelos locutos in perſona Dei: adeo ut pręceptum illud, & ſermo ab Angelo proferatur,

Paulus & tamen Deo aſcribit. Lex enim (inquit Apoſtolus) data fuit p Angelos: nihilominus ſemper Deus introducitur mandãs, & præcipiens. Et id, quia Angelus illa omnia iuſſu, & uirtute Dei ad Moſem deferebat. Iccirco dicitur: Et locutus eſt Dominus ad Moſem: Semper enim Angelus influxũ & mandatum a Deo ſuſcipiens ad ipſius nutum mouetur, loquitur, clamat, & ſonat ueluti tuba: Hinc qñ Dei & Chriſti præceptum de mortuis ſuſcitandis diuulgabitur per Angelos, ipſi erunt ueluti tubę deferentes nõ modo uocem, ſed uirtutem ipſius Dei ad cadauera ſuſcitanda, aut ad animas iterum ueſtiendas. Angelica igitur erit tuba, quia Angelus uocem, & iuſſum deferet: ſed Dei erit, qui iubebit & inſufflabit, aut ſignum dabit per Angelos (ut aliqui opinãtur) aut effectum aliquem per eos deducet, quicunq; fuerit. Et merito tuba nuncupatur, qui uocem Dei ad aures hominum tanq̃ canalis quidam deducit. Et ſicut tubæ flatum, & uim a tubicine ſuſcipientes ad caſtra mouenda excitant equos, homines ad bellum accẽdũt, & ad donatiuum ſuſcipiendum, atq; ad omnes celebres militiæ actus milites inuitant / ſic Angeli uocem, & uirtutem ſimul cũ mandato a Deo Principe ſuſcipientes excitabunt equos corporum noſtrorum, ſimul cum aſcenſoribus ipſoꝝ ad terribile illud examen, ad noua inuadẽda hoſpitia, & ad præmia pro rebus bene geſtis ſuſcipienda.

Quæ mutatio corporum ſit futura. Cap. IX.

HAc igitur tuba ſonante maxima fiet reꝝ, ſed potiſſime corporum noſtrorum immutatio, dicente Apoſtolo: Canet enim tuba, & mortui reſurgent incorrupti: & nos immutabimur. (Idem) Sciſcitari autẽ uolentibus, quomodo & quali corpore mortui reſurgent, reſpondet Apoſtolus dicẽs: Inſipiens tu, qui non credis uidelicet, aut non intelligis: Non uides qualiter mortui reſurgent, & mutabuntur? Quod enim ſeminas non uiuificatur, niſi prius moriatur. Et aduerte quid ſeminas: non corpus, quod futurum eſt, ſulcis commendas: ſed nudum granum tritici / aut alicuius plantæ: Deus autem dat illi corpus ſicut uult: & unicuiq; ſeminum proprium corpus. Sic cuilibet hominum ſuſcitando dabit corpus ſtatui ſuo conueniens: & qualecunq; corpus illud fuerit, erit uerum corpus (q̃uis beati futurum ſit corpus cœleſte, impaſſibile, & glorioſum, reprobi autem paſſibile, & graue) ſicut & corpus terreum, & corpus cœleſte utrunq; uerum corpus eſt: Quæ corpora differunt, ſicut carnes diuerſorum animalium, iuxta Apoſtoli ſententiam, qui ſubinfert:
Idem Non omnis caro eadem caro, ſed alia hominum, alia pecudum, alia uolucrum, & alia piſciũ: ſic & corpora cœleſtia, & corpora terreſtria: Sed alia quidem cœleſtium gloria, alia autem terreſtrium: Et inter cœleſtia corpora alia eſt claritas ſolis, alia lunæ, & alia ſtellarum. Et iterum conſtituens
Gene. differentiam inter ſiderea corpora, ſubnectit: Sicut ſtella differt a ſtella in

claritate, ſic ſanctus a ſancto in gloria. Et ut clarius explicet ea, quę p metaphoras adũbrauerat, aperto ſermone explicat ſubinferẽs: Seminatur in corruptione, ſurget in incorruptione: Seminatur in ignobilitate, ſurget in gloria: Seminatur in infirmitate, ſurget in uirtute: Seminatur deniq; corpus animale, ſurget corpus ſpirituale: ut ſemp Patri æterno cõformemur. Nam prior homo factus eſt in animam uiuentẽ: Poſterior homo in ſpiritum uiuificãtem: quis hic cœleſtis, ut terrenum illud in cœleſte deduceret, corpus terreſtre & paſſibile aſſumpſerit: ſecundum quod paſſus, mortuus, & ſepultus eſt. Poſt quæ ſurrexit impaſſibilis, cœleſtis, & ſpiritualis, ſecundus iam parens effectus: cui conformes etiam in corpore nos effici oportet, ſi cum ipſo regnare debemus, ut ſubinfert Apoſtolus: Sicut igitur portauimus imaginẽ terreſtris, portemus & imaginẽ cœleſtis. Et adeo Paulus hanc tranſmutationem neceſſariam fore determinat, ut oppoſitum prędicet impoſſibile dicens: Hoc autem dico, & proclamo: quia caro & ſanguis regnum Dei poſſidere non poſſunt, neq; corruptio incorruptionem poſſidebit: caro uriq; hæc corruptibilis, mortalis, & paſſibilis: ſed potiſſimum peccato, & ſuggeſtori obnoxia. Hinc apertiſſime concludit hanc carnem in aliam trãſmutandã, natura vz cœleſti/ & ſpirituali decoratam. Sed ualde obſtare uidẽtur ea uerba, quæ de ſeipſo ſuſcitato Chriſtus protulit dicens: Palpate, & uidete, qa ſpiritus carnẽ & oſſa non habet, ſicut me uidetis habere: Quod nihil fuiſſet, niſi corpus eius ſuſcitatũ haberet carnẽ, & oſſa palpabilia: Verum inq̃ eſt: ſed incorruptibilem carnem, & quæ nõ poſſint minui oſſa, ad placitum tamen palpabile, & uiſibile corpus: Nam ad undecim diſcipulos intrauit ianuis clauſis, qđ fieri nullatenus potuiſſet, niſi fuiſſet corpus illud pro libito attenuabile, ueluti uẽtus & ſpiritus. Nec ſecus dum ageret cũ hominibus per quadraginta dies poſt reſurrectionẽ, nunc uiſibilem & palpabilem ſeſe exhibebat, nunc contractum & contuitum fugiebat humanum. Poteſt iterum ſe ad libitum præbere magnum & paruũ, ac ſine aliqua loci circunſcriptione/ ut in ſacramento altaris contingit: quod omnes ſapientes comprobant: q̃uis aliqui id per miraculum fieri opinentur, remoto reſpectu partium ad locum, ſtante tamen relatione earundem partium ad totum: Sed (ni fallor) id fit ex natura ſpiritus, in quã reſurgens tranſmutatus eſt. Mutatio itaq; hoꝝ corruptibiliũ corporũ erit in naturã corporum cœleſtium, & ſpirituum.

Paulus

CHRISTVS.

Qui ſint immutandi, & qui non, & cur. Cap. X.

SI autem immutabuntur omnes nec ne, minime dubitandum eſt/ cum habeamus cœleſtem tubam aperte id clangentem: Omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur. Immutabuntur enim in naturã cœleſtem ii, qui corporea & terrena peſſundantes uixerunt cœleſtes: ac regionibus cœleſtibus potituri

Paulus

ſunt. Cæteri uero/qui ultro terrę & ipſius terrę fecibus ſe ſubmittentes/in/fernis atq; tartareis regionibus mancipati ſunt / in imum machinę centrū detrudendi: ſi carnem / corpuſq; terreum manſioni conforme retinebunt, abſoluti tamen ab ulteriori diſſolutione, ut perpetuo lumine/& gratia Dei deſtituti/ſemperq; a Deo auerſi tenebroſo igne in ꝑpetuū crucientur/iux/ta Imperatoris edictū, iam ab ipſo promulgatum: Ite maledicti in ignem ęternum. Illi igitur tantūmodo mutabūtur in meliorem ſortem/ qui ultra homines euecti Deorū conditionem, & ipſius ſummi opificis adipiſcentur conſortium: Quod hac corruptibili ueſte circūamicti conſequi nequeunt. Hac enim lege bellum nobis indictū eſt ab initio inter carnē & ſpiritum, & inter corpus & animā: ut quicūq; uinceret propriis legibus uictum do/naret. Si enim uincit caro/aut animale corpus: ſpiritui, & animę rationali grauitatē tribuit, ut ad infimas mūdi partes deſcendat. Obſcuritate quoq; inuoluit, ut ultra ꝑcipere nequeat lucem illam diuinā: cuius bene inſtitutæ animæ fulgore lætantur. Paſſibilē inſuper reddit eam animam, quæ ex ſe triſtari nō poterat, ſicut nec texere nec filare: adeo ut ab igne etiā corporeo patiatur. Groſſiciē deniq; cum ſuo pondere pręſtat: ut ab infernis manſio/nibus nequaq̄ diſcedere ualeat, ſed ꝑpetuis uinculis & carceribus mancipa ta, ſemp grauiſſimo pondere propriis ſceleribus cōparato, in infima mūdi parte perpetuo iaceat. *Si* autē præualuerit ſpiritus, proprias leges, & has

Theol. meliores (quas Theologi dotes nūcupant) deteriori noſtro condonabit:

Paulus iuxta Apoſtolicū illud. Cū autem mortale hoc induerit immortalitatem, & corruptibile hoc induerit incorruptionem. Ad quā immortalitatem ſe/quit᷑ agilitas, ſubtilitas, claritas, & omnes, quas tribuūt glorioſis corpori/bus, dotes: quas corpora accōmodato uocabulo induere dicūtur. Nā ſicut corpus noſtrū, ut nuditatem cōtegat, & a frigore ſe defendat, ueſtem alte/rius naturæ induit: pari modo ipſū corpus alterius, & melioris naturę cō/ditionem ueſtitur: ut a labore, & paſſionibus quibuſcunq; immune meliori ſorte ſemp gaudeat. Efficietur igit᷑ corpus agile atq; leue: ut altiſſimū cœ/lum facile ſcandere poſſit. Erit ſubtile, ut cūcta penetrare ualeat. Erit luci/dū & fulgens tāq̄ ſcintilla, immo tanq̄ ſtella, ut dignus ſit regionis lucis/& ſplendoris habitator. Impaſſibile quoq; erit, ut nihil ſentiat quod beatitu/dinem/ & plenum illud gaudiū impediat. Erit deniq; immortale, ut ſem/per gaudiis illis perfruatur ęternis.

Qua carne/& quo corpore ſuſcitādi ſint dormiētes. Cap. XI.

ET quāuis multa tetigerimus de corporis nr̄i tranſmutatione, & quali conditione reſurget, nihilominus faciendum eſt ſatis aliquibus, qui ſubtiliter inquirunt, an iſtud idem corpus, &

Hiero. cum eadem forma futurum ſit poſt reſurrectionem / quo in

Ruffi. hac pegrinatiōe utimur. Hieronymus. n. & Ruffinus Aqleienſis de huius

modi re pertractantes dicunt unicuiq; animæ nõ confuſum/aut extraneũ corpus/ ſed ſuum quod habuerat, reparabitur, ut conſequenter poſſit pro agonibus præſentis uitę, cũ anima ſua caro uel pudica coronari, uel impudica puniri. Ad cuius rei maiorem expreſſionem Ruffinus ait, ab eccleſia ipſius, ubi cõmuniter habet' in ſymbolo carnis reſurrectionẽ, additũ fuiſſe, carnis eius, uel eorum reſurrectionem: Eius proculdubio quã habet is, qui profitetur ſignaculo crucis fronti impoſito. Alii autem econuerſo clamant, & dicunt: Quomodo poteſt caro, quæ putrefacta diſſoluitur, aut in puluerem uertitur, maris etiam interdũ profundo abſorbetur, fluctibuſq; diſpergitur, colligi rurſum, & cõpaginari in unũ, & corpus ex ea hominis reparari? Quomodo iterũ poteſt eadẽ caro, quæ nũc corruptibilis & diſſolubilis eſt, ſtatim aut poſt aliquod tempus incorruptibilis eſſe, imortalis, & ab omni tranſmutatione penitus immunis: cum corruptibile & incorruptibile (ut aiunt) differant pluſq̃ genere? Horum primũ facile ſoluitur, ſi ad opificis & moderatoris ſummi maieſtatem aſpiciatur. Non enim tã anguſta & inualida eſt diuina uirtus, ut diſperſũ uniuſcuiuſq; carnis puluerem in eius rationem colligere, & reparare nõ poſſit: cũ uideamus mortale ingenium dimerſas in profundũ terræ metallorum uenas rimari/ubi induſtrius artificis oculus aurum uidet, quod imperitus terram exiſtimat. Cur igitur hæc cõcedere dubitabimus ei qui hominẽ fecit, quando is qui ab eo factus eſt tantum cõſequi poteſt? Et cum auri eſſe propriam uenã, & argẽti aliam, æris quoq; longe diſparem, ferri ac plumbi diuerſam, intra ſpeciem terrę latere mortale deprehendat ingeniũ, diuina uirtus inuenire poſſe, ac diſcernere nõ putabitur uniuſcuiuſq; carnis proprium ſenſum, & in unũ colligere, ſi uideatur diſperſus, per uim ſui ignis, ſicut colligunt foſſores metallorũ ipſorũ minutiſſimas particulas hoc cõmuni igne, quo utimur? Quod uero ſecundo obiicitur, an eadem erit forma incorruptibilis corporis/& iam in ſpiritus naturam conuerſi/cũ ea, quam hic habet corruptibilem id facile aſſerere non debemus: cũ non uideatur eadem eſſe forma corruptioni obnoxia, & ea quæ eſt penitus ab omni tranſmutatione libera: Id maxime dicente Apoſtolo: Saluatorem expectamus dominum noſtrũ Ieſum Chriſtum, qui reformabit corpus humilitatis noſtrę configuratum corpori claritatis ſuę. Quibus uerbis (ſiquis ſane intelligit) Apoſtolus innuit aliam formam, aliãq; figuram corporis reſumẽdã a ſuſcitandis, ſicuti iterũ dicit: quia immutabimur, quia ſurget ſpirituale, quia induet incorruptionem corruptibile hoc, & quia ex ſeminato corpore fiet noua pullulatio. Nã alia eſt forma grani ſeminati, alia illius, quod pullulat: Illud enim moritur, & mortuũ in terra remanet: Hoc autem uireſcit, & uiuit. Corpus quoq;, quod reſurget, uitã aſſumet ſemper manſurã. Carne itaq; & corpore ſuſcitabimur, quod ex eo quod moritur, pullulat me-

Ruffi.

Paulus

liori ſorte, q̃ illud quod moritur, dicente iterum Apoſtolo. Chriſtus ſurrexit a mortuis, iam non moritur, mors illi ultra nõ dominabitur. Quem ut ſequamur / eiſdẽ dotibus reſurgent corpora noſtra. Nec obſtat illud Iob/ quo ait: Rurſum circũdabor pelle mea, & in carne mea uidebo Deum ſaluatorem meum. Quia & ſi alia erit, tamen erit ipſius reſurgentis, ut unuſquiſq; dicere poſſit: Hæc eſt caro mea, & cutis mea.

Iob

Quis capillus non periturus ſit. Cap. XII.

SEd cum ſcriptura ſacra mentionẽ faciat de capillis, aliquid etiam de ipſis percurrendum eſt. Chriſtus enim ait: Capilli capitis ueſtri omnes numerati ſunt. Super qbus uerbis Hieronymus ait: Derident intelligentiam eccleſiaſticam in hoc loco / qui carnis reſurrectionem negant: quaſi nos & capillos qui numerati ſunt, & a tonſore deciſi omnes dicamus reſurgere, cũ ſaluator non dixerit: Veſtri capilli capitis omnes ſaluandi ſunt, ſed numerati ſunt. Vbi numerus eſt, ſcientia numeri demonſtratur, non eiuſdem numeri conſeruatio. Quibus uerbis Hieronymus uidetur refellere capillos nos iterũ reſumpturos. Sed quid dicemus ad illud quod habetur in euangelio, cui titulus eſt ſecũm Lucam: Capillus de capite ueſtro non peribit? Iccirco (ni fallor) non de iſtis capillis/ qui abciſi peſſundantur, aut igne comburuntur/ loquitur Chriſtus: ſed de melioribus capillis/ qui in Nazareis cõmendantur: & abſcindi prohibẽtur. Quibus inerat uirtus ſpũs ſancti, ad ꝓſternendos alienigenas, ut bñ ſentit Origenes. Ii. n. capilli ſunt uirtutes animi, & multiplices ſenſus, qui de potiori parte mẽtis de Aploꝝ capite producebantur. Hinc Nazareis/ & aliis Deo familiaribus/ nõ ſolum erat interdicta abſciſſio: ſed etiam ne nouacula aſcẽderet ſuper caput eorum: ut de Samuele/ Samſone/ & aliis legimus: quia iuſtorum cogitationes non abſcindendę, ſed conſeruandę ſunt. Nam quæcunq; faciũt iuſti, proſperantur, & folium eorum non decidit. Peccatorum autem opus omne, omnis ſermo, omniſq; cogitatio tanq̃ mala abſcindi, & ammoueri debet. Hinc in Deuteronomio iubetur: ut ſi qua mulier ex alienigenis, ideſt gẽtilitatis erroribus captiua ducatur, radat cæſariẽ: uel ſicut hẽt ueritas litteræ radat capillos capitis ſui/ & præcidat ungues: ut nihil gentilitatis, aut erroris remaneat in coniuncta cũ uero Iſraelita. In Iſaia quoq;, poſtq̃ de conceptu, & partu Almæ uaticinatus eſt Vates, ſubinfert: In die illa radet Dñs nouacula cõducta eoꝝ, qui trans flumẽ ſunt/ in rege Aſſyrioꝝ caput/ & pilos pedũ, & barbam uniuerſam, aperte ſignificans, qm̃ tempore Meſſięh debebant abſcidi in gentilibus uenientibus ad fidẽ omnia/ quæ erant idolatriæ/ & erroris. Et hoc nouacula conducta mercede. i. merito redemptoris: quo omnia quæ ſunt peccati, & erroris deraſa fuere. Capilli igitur pecca-

Hiero.

Orige.

Deute.

Iſaias

roꝝ,& errantium radendi ſunt. Iuſtoꝝ autem/& Nazareoꝝ conſeruandi: iuxta illud quod myſteriose ſcribitur in Canticis: Comæ capitis tui ſicut purpura regis, iuncta canalibus. Quod.n. antea dixerat, caput tuum ſicut chermel, nunc dicit, comæ capitis tui ſicut purpura. Hæc enim ex uerme naſcitur, qui chermel dicitur: unde aliquando pro purpura ponitur: ſicuti in ſecundo uolumine Paralipomenon legimus: quãdo Salomon miſit ad Hiram regem Tyri, ut mitteret ad ipſum uirum eruditum, qui ſciret operari in auro, argento, ære, ferro, & purpura: Pro quo in hebreo habetur כַּרְמִיל charmil. Nec enim hic de carmelo monte loquitur, aut de uerme generante purpuram: ſed de ipſa purpura, quæ proprio uocabulo in hebreo אַרְגָּמָן Argaman dicit᷑. Vult igit᷑, ut comæ.i. cogitationes, & opera ſint ueluti purpura regia, ditata, & refulgentia gratia, & meritis ſummi Regis Redemptoris noſtri. Quæ ut fæcunda ſint, oportet ut iungantur canalibus illis ſupernis emanãtibus ab illo fonte omnia irrigante, de quo dicitur in Pſalmo: Quoniã apud te eſt fons uitę. De hoc Dominus per Ieremiã inquit. Me dereliquerunt fontem aquarum uiuentium Dominum, a quo omnia irrigari debent, ut bona, & fæcunda ſint.

Cãtica (margin, line 2) · Paraſ. (margin, line 6) · Pſal. (margin, line 16) · Iere. (margin, line 17)

Quibus membris gauiſuri ſimus. Cap. XIII.

ET ſi per capillos opera intelliguntur / aut cogitationes, qualia etiã erunt membra omnia corporis huius in naturam ſpiritus trãſmutandi / percurrendũ eſt. Nec opinari poſſem, qm̃ ii futuri ſint pedes, qui offenduntur ad lapidem, aut genua, quæ ieiunio uel nimia flexione debilitantur. Nec manus erunt, quæ laſſę / & hiſpidę ex labore / & duris inſtrumentis efficiũtur. Nec lingua, quæ aliquando in ocioſa & ſcurrilia uerba reſoluit᷑. Nec oculi continendi ne aſpiciant uanitatem. Neq; aures, quæ fabellas / atq; cantilenas laſciuas ſuſcipientes, mortẽ ad penetralia admittant. Nec os, quod uentri nimis indulgens ſuperfluũ, & nociuum cibum ſuſcipiat. Nec cor, ex quo aliquando exeant malę cogitationes, furta, homicidia, & ſcelera multa. Sed ſuſcipiemus (nulli dubiũ) meliora, & concinna membra / quibus ſine aliqua intercapedine, & abſq; diſſonantia cõtinuas opifici perſoluemus & ſuauiſſimas laudes. Eis enim (ni fallor) gaudebimus membris, quæ ſolenni epithalamio celebrantur in Canticis. De pedibus nãq; gradientibus dicitur. Quãpulchri ſunt greſſus tui in calciamentis filia principis. Ad animã fit ſermo iã cũ eius corpore glorificatã, atq; effectã ſpõſam, & filiã ſũmi Principis Dei. Eius itaq; greſſus pulchri, & pedes pulcherrimi calciati ſecũdũ Apl̃i ſententiã, nõ tm̃ in præparationẽ euãgelii, ſed in obſeruationẽ ipſius iam habitã. Non.n. minus calciati erũt pedes noſtri iam obſeruato euangelio, q̃ dum pręparare mur ad ipſum ſuſcipiendũ. Ii pedes (ut reor) erũt

Cãtica (margin, line 20)

corporis iam in naturam interioris hominis mutati: quia ſunt ipſius me/
lioris hominis, & hi affectus eſſe dicunt, & iſti adeo calciati, ut nullo ma/
lo obiecto offendantur: & in ipſum ſummum bonum directi, in quod ſem
piterno & fœliciſſimo curſu properabunt. Crura uero erunt tanq̃ colum/
næ, שש ſes, quod nos traductum habemus/marmoreę, ſed id ſępius inter/
pretatur byſſus: Si autem ſecundum numeros Theologizari uoluerimus
ipſum שש ſes dat in numeris maioribus/6: Vel ſecundum numerum cõ/
munẽ, dat ſenarium multiplicatum per centum: ut ſit ſenſus: Crura, id eſt
robora, & uirtutes affectuum, quæ nos portabunt, erunt perfectæ: quod
denotatur per ſenarium primo perfectum. Quorum ſex cuilibet reſpõdet
centenarium, de quo dicitur: Centuplum accipietis: unde /600/ reſurgunt.
Et hæ uirtutes fundatæ ſunt ſupra baſes aureas, id eſt affectus charitate in/
flãmatos/ut intelligatur, ibi ſignatum eſſe myſterium, nõ modo uirtutum
per ſenarium numerum perfectum cõductarum, ſed & præmium eis per
centenarium correſpondens. Venter autem aceruus tritici apte dicitur,
uallatus roſis, aut liliis, ut habet traductio noſtra: qui bene conſentit cum
pedibus aureis. Nam & triticum, quod contritum in unum colligitur ad
CHRI/ conficiendum panem, coniunctionem, & unionem fidelium ſignificat in
STVS. charitate collectorum/ſicuti Chriſtus innuere uoluit (Paulo & Auguſtino
Paulus interpretantibus) quando corpus ſuum magnum charitatis inſigne ſub
Auguſt. ſpecie panis tradidit nobis in cibum: ut inde non tantum nos colligaret
mutuo, ſed etiam ſecum uniret: Qui cibus charitatis omniũ optimus ual/
Paulus lari debet odoriferis roſis, pro quibus noſtra traductio habet lilia, ut poſſi/
mus dicere cum Apoſtolo/Chriſti bonus odor ſumus. Manus quoq;, id eſt
uirtutes operandi erunt aureę, refertæ ſcilicet ea charitate/qua pedes affe/
ctuum: & ex plenæ hyacinthis, id eſt gemmis meritorum Chriſti, ſine qui/
bus opera noſtra nihil ualent. Guttur uero, id eſt organũ exprimendi con/
ceptum erit ſuauiſſimum/ut ſemper Deo reddat cõcinnas laudes. Collum
ſicut turris Dauid ædificata cum propugnaculis: turris inquã Dauid non
quidem ex lateribus, aut uiuis lapidibus, uel marmore fabricata, cũ nunq̃
in huiuſmodi confideret ille Rex ſanctiſſimus, & uerus typus, atq; pecu/
liaris Meſſiæh progenitor, cui & de ipſo peculiaris promiſſio facta fuit,
Dauid Sed turris, & refugium, atq; propugnaculum ipſius ille erat: de quo ſæ/
pius in Pſalmis repetit dicens: Deus refugium noſtrum & uirtus: Et iterũ:
Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus.
Et rurſum: Protector meus, & cornu ſalutis meę. Et hoc eſt quod ſequitur:
Mille clypei pẽdent ex ea, pro quo in hebreo habetur אֶלֶף הַמָּגֵן תָּלוּי עָלָיו
Aleph hamagen talui halau: Quod interpretatum dicit: Mille/ſiue aleph
ſcutum appendent ſuper eam: Aleph ſiquidem unum, & mille ſignificat:
& ſignat Deum, qui eſt principium & finis numerorum, ut ſit ſenſus:

Deus eſt ſcutum pendẽs/ & imminens ſuper ipſam turrim/ut protegat, &
defendat: Vnde male traductum eſt, pendent ex ea: nam Deus nõ depen/
det ab alio, ſed a ſeipſo: qui eſt uerum ſcutum omnes ſperantes in ſe perfe/
ctiſſime protegẽs: unde ſequitur, quia eſt omnis armatura fortium. Naſus
uero erit ueluti turris libani, quæ reſpicit contra Damaſcũ. Pro naſo uigor
ſpiritus, & iræ impetus bonus intelligit', qui debet eſſe rectus & fortis, ue/
luti turris/atq; reſpicere debet non cõtra Deũ, aut proximum, uel aliquod
bonũ: ſed contra Damaſcũ/qui bibens ſanguinẽ/ſanguinis oſculũ/& pro/
pinans ſanguinem interpretatur. Et hæc (ni fallor) nihil aliud ſignificant,
niſi regnum mundi/carnis/& ſanguinis cũ ſuis peſſimis turmis, quæ ſunt
concupiſcentia carnis/cõcupiſcentia oculorũ/& ſuperbia uitæ: Quid enim
eſt ſanguinem bibens/niſi auarus/qui ſugit ſecundarium ſanguinem pau/
perum/puſillorum/& orphanorum? Et quid eſt ſanguinis oſculũ, niſi con/
cupiſcentia carnis, ubi fuerint ſecundum carnem & ſanguinem mutua
oſcula & amplexus? Et quid propinans ſanguinẽ/niſi ſuperbia, faſtus, &
ambitio, pro qua explenda tam immenſus ſanguis quotidie effunditur?
Contra quæ mala opera debet eſſe indignatio & zelus, ut dici poſſit cum
Chriſto: Ego teſtimonium perhibeo de mundo, quia opera eius mala ſunt. CHRI/
Et iterum cum Paulo: Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. Alio/ STVS.
qui, niſi quis inſurgat contra mundum, ſed amicus eius uoluerit eſſe (teſte Paulus
Iohanne) inimicus Dei conſtituetur. Oculi deniq; erunt columbarum, de/ Iohan.
bita v3 ſimplicitate referti, iuxta illud euangelicum: Si oculus tuus ſim/
plex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit: quia opus omne fabricatur CHRI/
ſupra intentionẽ, ueluti columna ſupra baſem, & paries ſupra firmamen/ STVS.
tum. Hæc itaq; ſunt futura membra corporis noſtri mutandi in naturam
ſpiritus, ſecundum quam utetur membris/ & organis non interioris, ſed
exterioris hominis.

Quo igne conflandi ſint boni. Cap. XIIII.

IAm ſupra referauimus reperiri ignem multiplicem, aut eun/
dem diuerſa nota diſtributũ, & uariũ in diuerſis, ut Clean/ Cleant.
tes longa ſerie apud Ciceronem diſputat. Eſt enim ignis hic Cicero
aduentitius, quo utimur: eſtq; in lapidibus, quẽ ictu, & con/
flictu chalybis excutimus: Eſt etiam in terra/quæ ex refoſſione fumat,
& aquam calefacit in puteis profundis, maxime temporibus hybernis
ob eam cauſam, ꝙ calorem inſitum in terris contineat: Aquis pari modo
immixtum eſſe calorem comprobamus: eo ꝙ aquilonibus, reliquiſq; fri/
goribus adiectis obdureſcit humus, & eadem uiciſſim liqueſcit tepefa/
cta, & calore tabeſcit. Maria quoq; agitata uentis ita tepeſcunt, ut facile
intelligi poſſit, in tantis illis humoribus incluſum eſſe calorem. Aerem
quoq; multoties ferueſcere uidemus. Reliqua magni mundi pars, ſcilicet

quarta tota / natura ipſa feruida eſt. Animalia inſuper & omnia uiuentia calore nutriuntur. In ſtomacho enim tantus eſt calor, ut nullus tam grauis cibus ſit, qui die ac nocte non coquatur. Venæ, & arteriæ non deſinũt micare quodam igneo motu. Omne nanq; quod uiuit / propter incluſum calorem uiuit. Inde colligitur caloris natura uim habere in ſe uitalem, in mundo paſſim diffuſam / immo omnia ex igne facta eſſe atteſtatur Zoroaſtres, dum ait: Omnia ſub igne uno genita ſunt. Igni quippe illo / quẽ Deus igneæ eſſentiæ habitator (ut Plato ait) ineſſe iuſſit materiæ terræ / & cœli iam creatæ rudi / & informi: ut uitam præſtaret & formam. Hinc illis productis / ſtatim ſubintulit opifex. Sit lux: Pro quo mendoſa traductio habet fiat lux. Non enim facta eſt lux / ſed rebus adhuc obſcuris cõmunicata, & inſita: ut in ſuis formis claræ, & ſplendentes fierent. Nam ſine illa luce in qua habitat Deus, & ſine igne ipſo qui Deus eſt, omnia ſunt obtenebrata, ut Syneſius ex monumentis Chaldeorũ de inferna regione decantat dicens.

Zoroa. — Plato — Syne. — pro fiat lux. sit lux

Nec tu deſpicias nigrum & ſine lumine mundum,
Cuius profunda ſubſternitur atra tenebra:
Sordidus eſt obſcurus item ſimul idola paſcens.

CHRISTVS. Sed clarius ſumma Veritas ait de mittendis ad regionẽ illam: Ite in tenebras exteriores. Et ſi qua eſt lux in rebus iſtis exterioribus & obſcuris, ipſa eſt umbra, & idolum ueræ lucis, quæ Deus eſt. Qui omnia colluſtrat, ſed potiſſime omnẽ hominem uenientẽ in hunc mundũ mediũ: dũmodo ipſe adeo non ſe inuoluat in peccatorũ tenebris: ut lucem illam apprehendere nequeat. Quãto enim quis magis diſpoſitus eſt, tanto magis illa luce perfunditur: ut de Iohanne Baptiſta perhibet ipſa lux dicens. Ille erat lucerna ardens & lucens. Sed magis lucebat, & ardebat illa uera lux, de qua Iohães rependẽs uicem teſtimonii, ait: Ille uos baptizabit ſpirituſancto, & igne: Igne itaq; illo, de quo p Zachariã inquit: Ego ero eis murus ignis in circuitu: Ignis utiq; aut purgãtis, aut punientis, aut trãſformantis. Punit enim malos igne coartato / torquẽte / nequaq̃ uero colluſtrante / aut cõſumente. Hinc qui illo igne cruciantur / in tenebris degere dicunt. Et hoc ſi uerũ eſt Pythagoreorũ dogma / unicum uz eſſe ignem ubiq;: In cœlo dilatatum colluſtrantẽ: In inferno uero coartatũ / tenebroſum / & cruciantẽ: In meditullio autẽ totius machinæ eſt de utroq; participans. Purgat etiã / ſi quis ſcoria aliqua ſquallet, ut in Iſaia dicit / Excoq̃ ad purum ſcoriã tuã. Et Malachias / Purgabit filios Leui. Nã diſſoluta anima, aut uulnere peccati deſtructa niſi deplorata ſit, Antidoto conſtipatur, conſolidatur, & ſanitati reſtituit / aut per ipſam harmoniæ reuolutionẽ / ſicuti Plato in calce Timęi aſſerit: Aut adhibitis ignibus, ſcd̃m Ap̃lm q ait: Saluus fiet / quaſi per ignẽ. ſ. tranſiens / iuxta illud, qđ per figurã in libro numerorũ legimus.

Ignes multiplices. sed qualibꝫ punientur mali — Pytha. — Ignis celestis. — Ignis infernalis. — Ignis participas de utroq; qui purgat scoria — Iſaias — Mala. — Plato — Paulus

Omne qđ poteſt trāſire per flāmas, igne purgabit̃. Sermo.n.erat de uaſis tabernaculi, quæ figurabāt uaſa illa, de quibus Apoſtolus ait: In magna domo Dei nō ſolū ſunt uaſa aurea, aut argentea, ſed ignea, & fictilia. Et iterū cū Theſſalonicenſibus: Sciat unuſquiſq; uas ſuū poſſidere in ſanctificationem/& honorē. Purgatos autem ille ignis tranſformat. Iccirco in Deuteronomio dicit̃: Deus ignis comedēs eſt: Pro quo nos habemus conſumens. Non.n. cōſumit, & deſtruit amicos: ſed comedit.i. ſuſcipit in ſe, & ipſos tāq̃ cibum in ſeipſum trāſmutat. Quod & Plutarchus (ut hinc inde ex antiquis collegerat) teſtatur dicēs: Deus eſt ſpūs igneus intellectualis, nō habens formā: ſed tranſformās in ſe quodcūq; uoluerit, & coęquans ſe uniuerſis/& uniuerſa ſibi. Et id efficit nō per elemētarem ignē/ſed per ſeipſum/aut per ſeraphicū incendiū ipſi diuino igni propinquū. Paul. Plu.

Deus ignis comedens est

Quo peculiari igne cremandi ſint mali. Cap. XV.

Malos itaq; igne cruciari, & cruciandos, oēs ferè fatent̃, & cōſentiunt cū ſumma Veritate dicēte: Omnis arbor, quæ non facit fructum bonū, excidetur/& in ignē mittetur/& ardet, illo utiq; igne, qui paratus eſt diabolo, & angelis eius. Nō.n. eſt ipſe ignis in noſtrā perniciem ordinatus a Deo: Nec quiſq̃ ab eo cruciabitur, niſi eundē accenderit: ut diſcere poſſumus ex oraculo Iſaiæ dicentis: Ambulate in lumine ignis ueſtri, & in flamma quā accendiſtis: De manu mea factū eſt hoc uobis, in doloribus iacetis. Vtrūq; tangit Vates/& quia a Deo id efficitur/& quia nos illum ignē accendimus. Nam quāuis ſit paratus a Deo, non tamē aliquis illo cruciabit̃, niſi ipſum accendat fomentis peccatorū: ut bene ſentit Origenes. Sicut enim igneas febres in corpore accēdimus nociuis pabulis, & immoderatis laboribus/ſic accendemus in anima/& in corpore (quando erunt unitæ) igneos cruciatus, ex ſuperfluitate malorū operum, & obliquorū affectuū: Quorū abundantia in homine cōgregata tēpore ſuo ferueſcit ad ſuppliciū, & pœnā eorū, qui ipm accenderūt. Et ſic (ut ſequamur Pythagoreorū dogma) ille ignis qui dilatatus, & colluſtrans beatificat eū, qui cor habet dilatatum in uia mandatorū Dei: ſic coartatus ignis ex mala diſpoſitione eorū, qui habent coartatum cor, & induratum ad bonum quaſi lapidem, & incudem malleatoris, & tenebroſum effectum (nam ipſi obtenebrati immanitate ſcelerum ſuorū diuinam lucem capere nequeūt) fit obſcurus, & crucians: ſicut idem ſol, aut ignis. indurat, uel liquefacit pro uarietate ſubiectorum recipientium lucem, & calorem illum. Quæ doctrina de eodem igne, beatificante/& torquente/& non eſt aliena a ſacris eloquiis. Quandoquidem ille ignis, qui in Deuteronomio dicitur comedens: & conſequenter beatificans, & tranſformans, & qui in Exodo uiſibili flāma dedit igneam legem, CHRISTVS. Iſaias Orige. Pytha. Deute. Exodus

Comparatio optima

Iſaias & qui facit Angelos ſuos ſpũs/& miniſtros eius ignẽ urentẽ, in Iſaia dicit flãma increpans, diiudicans, & puniẽs: Ait.n. Propheta: Ecce Dñs in igne ueniet: & quaſi turbo quadriga, uel tribunal eius, reddere in indignatiõe, uel excãdeſcẽtia furorẽ ſuũ, & increpationẽ ſuã in flãma ignis: qa in igne ipſe Dñs iudicabit: Quẽ ignẽ iuſtis, & ordinatis parauit a cõſtitutiõe mũdi in ſplendorẽ, gaudiũ, & lętitiã: Sed parauit malis in tormẽtũ, & ſupplicũ, ſic exigẽtibus eoꝝ flagitiis, & mala diſpoſitiõe inducta ex multitudine, & imanitate ſceleꝝ. Qui ignis beatificãs erit perpetuus: expurgãs aũt, breui & ſtatuto tpe extinguet: Sed cruciãs erit ipſe quoq; ęternus: ut habemus nõ ſolũ ex uerbo ſummi Iudicis dicẽtis: Ite maledicti in ignẽ ęternũ: Sed ex uaticinio Iſaię, qui dũ loqueret de cadaueribus eoꝝ, qui grauiter ꝑuaricati ſunt in Deũ, ait: Vermis eoꝝ nõ moriet: & ignis eoꝝ nõ extinguet. Quibus uerbis reſerat ꝓpheta damnatoꝝ utrũq; cruciatũ, intrinſecũ.ſ. & extrinſecũ fore perpetuos. CHRISTVS. Iſaias

Quomodo cruciandi ſint mali. Cap. XVI.

SEd cũ de igne cruciãte ſatis dixerimus, pcurrẽdũ eſt ẽt quomõ illo igne ſceleſti cruciabunt. Quod nõ modicã affert difficultatẽ/pſupponẽdo ignẽ illũ eſſe corporeũ (ut cõmunis ſententia eſt) & aias nr̃as/atq; malas intelligentias/ ſemotas eſſe penitus a corpore. Et hic locus tanto occurrit nobis difficilior, q̃to plures & uarios cenſores hẽt. Gregorius.n. cito ſe expediens cenſet illũ ignẽ cruciare malos tãq̃ inſtrumentũ diuinę iuſticię: Sed quomõ ſit inſtrumentũ, & an cruciatũ inferat ex propria forma/an ab alio ducat ſicut ſerra, uel malleus, in ſectionem, aut pcuſſionẽ maloꝝ, hoc poſteris explicandũ reliquit. Veꝝ mirandũ eſt, quomõ Gregorius in re huiuſmodi palpitauerit, cũ alibi aſſerat Angelos, & dæmones habere corpora: ſed adeo tenuia, ut cõparatione noſtroꝝ corpoꝝ dicantur incorporei: Vnde de negocio hoc nulla debebat apud ipſum eſſe difficultas. De nouitioribus autẽ Theologis aliqui opinantur ſceleſtos ſpũs, & animas cruciari ab illo igne corporeo/tanq̃ ab obiecto ipſis diſproportionatiſſimo / & moleſto uehementer: ſicuti moleſtus eſt nobis aſpectus horridi ſerpẽtis: & id potiſſimũ, quia ab inuiſo illis, & infenſiſſimo Deo ui detinentur detruſi in illo igne, cuius pręſentiam declinare nequeũt. Academici autem facilius ab hac explicantur difficultate, cũ omnes ſaltẽ (ut aiũt) pedibus currãt in hãc ſententiã, q᷑ mali dęmones oẽs corporei ſunt: quibus cõſentit Baſilius, Gregorius Nazianzenus, & cõmuniter antiqui doctores: A qbus nec Auguſtinus diſcrepat, qui ſup Geneſim reddens rationẽ cur mali ſpũs diuinẽt, ait: Quia corporibus ſubtilioribus uigẽt: Et in ſequẽtibus inquit: Dæmones ſunt aerea atq; ignea aialia: Quæ cũ actiua ſint, nõ diſſoluunt, ſicut terrea/ & aquea animalia. Nec deſunt qui dicãt nõ modo ipſos dęmones, ſed etiã oẽs An-

Grego. Theol. Acade. Baſi. Gr.Na. Augu.

Cur mali ꝑrius diuinet.

gelos/ atq; animas a terreo corpore ſeparatas habere ætherea corpora. Si autē ad ſcholā Pauli, qui in tertio cœlo inſtructus fuit, accedere uoluerimus, facile hos nodos diſſoluemus. Hic. n. docet bellū inter ſpiritū & carnem hac lege indictum eſſe: ut qui uicerit det uicto eius proprietates, & dotes: & uictus induat naturā uincentis. Icc irco de his quoꝝ ſpūs uictor extiterit, ait: Cū autē mortale hoc induerit imortalitatē: Et iteꝝ: Seminat̄ qđ animale: ſurgit qđ ſpūale. Atq; eadē cōtrarioꝝ diſciplina, anima a carne & corpore uicta induet grauitatē, ut ad infernas partes deſcēdat: & ſuſcipiet eas malas dotes corporis, qbus ueluti corpus patiatur ab igne corporeo. Sicut igit̄ anima induta naturā corporis torquebit̄ ab igne corporeo: ſic corpus induens naturā ſpūs / beatitudinē ſimul cū anima ſuſcipiet ab eo, qui a Moſe Deus ſpirituū appellatus eſt. Aliud quoq; ab Origene, & antiquis Academicis dānatoꝝ aſſignat̄ ſuppliciū / ex deordinatione v3, & cōfuſione, pueniens eaꝝ partiū, quæ ordinatę, & cōcinnę eſſe debebāt. Nā ſicut ſolutis corporis mēbris, atq; propriis diuulſis cōpaginibus, immenſi doloris generalem cruciatū ſentimus: ita cū anima extra ordinē, uel eam harmoniā, qua ad bene agēdū / & utiliter ſentiendū a Deo creata eſt, fuerit inuenta / a deordinatione illa, & cōfuſione ſuppliciū patiet̄ & pœnā: iuxta illud Auguſtini: Iuſſiſti Dñe / & ita eſt / ut omnis inordinatus animus ſibi pœna ſit. Atq; de hoc tormēto cōſequēte ex deordinatione animę a ſe ipſa, & a Deo / cui ſemp concors eſſe debet, multa dicunt, nō ſolū Ambroſius / Hieronymus / Auguſtinus / multiq; alii doctores catholici: ſed etiā externi Proculus / Hierocles / & alii q̄plurimi: inter quos Cicero in Catilinam ait: Nōne iniqtates tuę quaſi furię tibi occurrunt? Prophetę quoq; itidem aſſerūt. Scito (inqt Ieremias) & uide / quia malū, & amarū eſt te dereliquiſſe Dñm. Et Iſaias: Cor impii quaſi mare feruēs, qđ nūq̄ quieſcere pōt: ſed redundāt fluctus eius in conculcationē & luctum: qa non eſt pax impiis dicit Dñs. Ecce quomodo Vates deſcribit maloꝝ pœnas cōſequentes ex deordinatiōe, & priuatione pacis, quæ eſt reꝝ trāquillitas ordinis. Anima igit̄ non ſentiens rationabiliū motuū cōpaginē ſibimetipſi cōſonare, pœnam, cruciatūq; ſuſtineat neceſſe eſt: atq; diſſidii inconſtantiæq; ſuę, ac inordinationis ſentiat ſuppliciū. Aliā quoq; tormēti rationē deſcribūt illi, quos ſupra memorauimus authores: quod ex malo idolo generat̄. Nam mens, ſiue animus noſter in memoriā recipiens ea, quoꝝ in ſemetipſo ſigna quædā, atq; formas cū peccabat / expreſſit, hiſtoriā quandā ſcelerum ſuoꝝ ante oculos uidebit expoſitā. Et tunc ipſa cōſcientia propriis ſtimulis agitabit̄, cogitationibus inter ſe inuicem (ut ait Apoſtolus) accuſantibus: Vnde tormenta quędam ex ipſis peſſimis affectibus generabuntur: Vnde etiā flāma mali incendii, & obliqui amoris / ac indignationis cōtra ſeipſum / ſiue liuoris ignibus cruciabitur: uel inſana triſtitia conſumetur.

Paul. Moſes Orige. Acade. Aug. Cicero Iere. Iſaias Paulus

Quā

Quã aliqui (dũ adhuc remedium afferre poſſunt) non ferentes/ut ab ipſa
declinarent/mortẽ,ſpontaneam ſubierunt,tolerabilius exiſtimantes mori,
q̃ illa tormenta ſuſtinere. Attamẽ a tormento facile ammouendo/ ad per/
petuã pœnã propria ſtultitia,& malo genio decepti infœliciter tranſeunt.
Vbi & ignis ſpiritualis eſt eos intus urens, & crucians,ſed nõ conſumens. mali torquebuntur igne
Corpori quoq; applicatur ignis perpetuo torquẽs:Et id iuſto Dei iudicio. duplici spirituali in anima
Nam ſicut corporis mẽbris adeo uiciatis,ut ſanari nequeant/applicantur corporali, in corpore
ferrũ & ignis:non ſecus animabus ſceleſtis,ęque ac corporibus,quæ olim
mẽbra magni corporis eccleſiaſtici extiterant,oppreſſis diuerſoꝝ ſcelerũ
immanitate,ut ſanari nõ poſſint/adhibetᷣ ignis in eoꝝ ſuppliciũ:& ut ſem
per urantᷣ,non tamen alia mẽbra inficere/aut moleſtare queant.

Reſolutio difficultatis de hoc igne. Cap. XVII.

ET quia per ea quæ ſupra dicta ſunt innuimus , nunc ignem
illũ,qui malos cruciat,eſſe corporeum,nunc autem eſſe eun/
dem ignem coartatũ,& obſcurum, qui dilatatus bonos bea
tos/& lætos reddit:ideo opportunum erit clarius explicare,
qualis ille ſit ignis.Et cum omnes fere aſſerant illum eſſe corporeum,durũ
quidem erit a cõmuni ſententia declinare: Si autem uoluerimus iam uul/
gatam opinionem proſequi,neq; etiã diſſentire q̄ corporeus ſit,quomodo
idem erit ſpiritualis/beans animas,& corporeus affligens corpora? Hanc
Paulus controuerſiã ſoluit Ap̃ls dicẽs Corinthiis:Diuiſiones operationũ ſunt,idẽ
autẽ Deus/qui operatᷣ omnia in omnibus:ſicuti eadẽ anima operatᷣ omnia
in omnibus mẽbris corporis.Ideo nemo dicat quod ibi Paulus loquatur
de operatione ſpirituali,& interna:Nam ille qui nõ ſolũ mentes hominũ,
ſed cœlum totum/& terram implet,omnia in eis operatur:& in omnibus,
quæ in eiſdem cõtinentur. Non mirum igitur,ſi omnium iudex etiam in
inferno reos punit:aut uirtute ſua eos torquens,aut pręſentia diſcõuenienti
illis infectis oculis,maiorem eis inferens pœnã,q̃ clariſſima lux oculis lip/
pientibus/tumefactis/aut quomodocunq; læſis: Siue ſubtrahendo ab eis
benignum influxum,a quo omnia implentur bonitate,& derelinquẽs eos
in mala eorum deordinatione ſine aliquo bono refrigerante. Et ſic ille met
qui bene diſpoſitis eſt in reſurrectionem & gaudium, male ſe habentibus
Ezech. eſt in ruinam & pœnam.Et hoc eſt,quod Ezechiel perhibet ſe uidiſſe Do/
minum,uidelicet a renibus ſupra in ſpeciem electri refulgẽtis:a renibus
uero deorſum in figura ignis candentis.Ille utiq; Dominus eſt,qui cœlum
& terram implens, in cœlo ſedet bonos lætificans : In terra autem (quæ/
ſcabellum pedum eius eſt) tenens pedes ignis candentis,homines terreos
& a cœleſtibus elongatos torquet,& cruciat.Et niſi ſcriptura ſacra id me
doceret,nullatenus proferre præſumerem,quoniam idem Dominus nunc

eſt lux, & ignis beatificans, & faciens fulgere iuſtos tanq̃ ſtellas, & tanq̃
ſcintillas ignis: Nunc igitur eſt ignis conflans, & purgãs filios leui: Nunc
uero eſt ignis conſumens lignum, & ſtipulam: quæ male ædificauimus: &
deuorat, ac deſtruit (ut Ioel ait) ſpecioſa deſerti/ ideſt quæq; opera, quæ Ioel
glorioſa uident̃ perpetrata ab his, qui deſerti ſunt a gratia & influxu cœ/
leſti: Et nunc eſt ignis torquens & cremans. Hinc iterum Ioel ait: Ante fa/ Idem
ciem eius ignis uorans: & poſt eum exurens flãma. Quorum uerborũ ſen/
ſus eſt: Ipſe his, qui digni ſunt uidere faciẽ eius eſt ignis comedens, & trãſ/
mutãs in ſe ipſum: ut ſupra tetigimus: Illis autem/ qui derelicti ſunt in po/
ſteriorum/ ideſt inferiorũ affectuũ delectatione eſt flãma exurens, & cru/
cians, uel per ſe (q̃uis in ſeipſo optimus ſit) ſicut cõtigit qbuſcunq; male/
diſpoſitis, quibus lux/ uinũ, caro, & huiuſmodi bona corporea ſũt nociua.
Siue id faciat per miniſtros, quos facit (teſte propheta) ignem urentem, Dauid
ſed bonis in gaudiũ, malis autem in tormẽtum. Vel iidem faciat per ali/
quod corporeum in torturã malorũ fabricatum: ut fiat ſatis his, qui con/
tendunt ignem illum eſt corporeum. An autem ſit corporeus necne/ Deus
nouit: ſed bene inuiſibilis comprobatur ab Origene ex Apoſtolica ſenten Orige.
tia: Ille (inquit) ignis talis ſubſtantiæ eſt: ut uiſibilia comburat ipſe inuiſi/
bilis conſtitutus, ut Apoſtolus ait: Quoniã quę uidentur temporalia ſunt: Paulus
quæ autem non uidentur, æterna. Si igitur ille ignis/ quo puniuntur, qui a
Deo recedũt æternus eſt, neceſſe quoq; eſt, ut ſit inuiſibilis: cũ ex ſententia
Apoſtolica ſola inuiſibilia ęterna ſint. Nec admireris (ut ſequit̃ Origenes) Orige.
ignem eſſe inuiſibilẽ, & cruciantẽ, cũ non uideas calorem corporibus ac/
cidentem, & nõ mediocriter cruciantẽ in his/ qui ab eo ualidiſſime mole/
ſtantur. Alterius itaq; generis eſt hic ignis cruciãs ab eo/ quẽ habemus in
cõmuni uſu, ipſi tamẽ ille ſumme torquens comparatur, cũ nihil ſit inter
nos magis crucians, q̃ hic uiſibilis ignis: Quem cruciantẽ in ęternũ ſi de/
clinare cupimus, caueamus ne ſit in nobis mala diſpoſitio æterna: ſed ea
ſit, qua ſuſcipere poſſimus ignem illum ſupremũ in gaudium, aut ſaltem
in conſumptionem ligni & ſtipulæ/ & in expurgationem ſcoriæ: ut ſimus
pulchra uaſa ex auro mundo, collocanda in cœleſtibus nuptiis, & man/
ſionibus illis beatis, & æternis.

DE SVAVISSIMIS CONCENTIBVS, ET PAVSA ILLA ÆTERNA IN ADEPTA BEATITVDINE. TONVS OCTAVVS.

EXtremæ huic cãtilenę nouiſſimi cãtici manũ extremã
imponẽtes/muſicos excellẽtiores pro uirili noſtra imi/
tabimur:q ſemp ſtudẽt cõcẽtũ nouiſſimũ ſuauiorẽ red
dere:& aliquãdo tãta attrahunt̃ ſuauitate,ut niſi tem/
poraneis motibus ſubiacerẽt,& labore fatigati defice/
rent/carmẽ protraherent ꝑpetuũ. Sed quoad poſſunt
durãtes,nũc continuatis,nũc mutatis uicibus non deſinũt ab ouo uſq; ad
pomũ. Summus autẽ Archimuſeus,cuius cantum deſcribere tẽtamus,cũ
& tẽpus excedat,& æternitate gaudeat,cãtica ſua nũc ꝑ tẽpora diſtribuit
& partitur,nũc ad ipſam cõducit æternitatẽ. Harmonicã.n.machinã iſtã
(neſcio quo mirãdo artificio) & tẽporaneæ ſucceſſiõi ſubiecit/& a tẽpore
ipſam abſoluit:Generant̃.n.diurnis,& annuis uiciſſitudinibus elemẽtaria
hæc omnia. Mouẽtur & cœli in tẽpore,aut(ut rectius dicamus) moti ip/
ſum tẽpus generant. Terra nihilominus in æternum ſtat,& cœli a ſuo eſſe
Dauid nũq̃ deficiẽt,quãq̃ quo ad motũ & influxũ(ut canit pſalmographus) pi/
bũt. Suauiorẽ quoq; cõcentũ redemptionis paucis(nõ dicã) mẽſibus,ſed
diebus cõſummauit:manet tamẽ ꝑpetuo,apud eũ copioſa redẽptio:ma/
CHRI/ netq; fructus ęternus. Si qs(inqt Redẽptor)mãducauerit ex hoc pane,in
STVS. ueſtrã/v;/redẽptionẽ oblato,uiuet in æternũ,fruẽs ipſius æternę redẽptio
nis fructu. Suauiſſimũ etiã canticũ unionis/ex acquiſitis ꝑ tẽpora meritis
cõducere uoluit,ꝑpetuis præmiis omnes ad ipſam ꝑpetuitatẽ attrahere,
ſibiq; coęternos facere ſtatuit. Hinc a tẽporanea ſucceſſione abſoluet oẽs,
Orph. quos exaltatus a terra meliori ui harmonica ad ſe traxerit q̃ Orpheus, &
Amph. Amphion,collocãs eos in mãſionibus illis cõſonãtiſſimis,ubi(ſi Auguſti/
no illa aliquãdo ſuauitate allecto credimus)etiã numeri,& harmonię cor/
poreæ nũc latẽtes ſimul cũ aliis cõcẽtoribus in publicas laudes Artificis,
& ſummæ illius pulchritudinis circũſonare uidebũtur. Ideo ſumma cum
diligẽtia ſcribæ illi cęleſtes utriuſq; teſtamẽti,Ezechiel,& Iohãnes,mãſio/
Ezech. nes illas exactiſſimis figuris,& conſonãtiſſimis mẽſuris, & partitionibus,
prout eos Spiritus ſanctus edocuit,deſcripſerunt. Verũ Ezechiel mẽſuras
fabricæ,diſpoſitionẽ,partitiones pro tribubus duodenis, ſacrificia,& no/
Iohan. mẽ ciuitatis tãtũmodo deſcribit. Iohãnes uero Principi domeſticus,ad ſe/
cretiora penetralia admiſſus,ſuauiora depromit cãtica. Vterq; tamen ea
caligine obnubilati, ut niſi ſupremus ſol calore ſuo illius craſſitudinẽ ex/
tenuet,& ſua luce eiuſdẽ expellat tenebras,nec audire qdem quod dicũt,

nec uidere quod deſcribũt,& metiunť,aliquatenus poterimus: in ſenſibi/libus.n.ænigmatibus obuoluta huiuſmodi tradũt,aut ut ex his quæ ani/mus nouit,ad incognita ſurgere queat:& inuiſibilia per huiuſmodi ſenſibilia conſpicere:aut qa,nec nobis qui audimus/nec ipſis qui loquunť,uerba adhuc tradiderit,qbus illa exprimi poſſint:ſicut qui ipſa uiderunt,id palã affirmant,ꝙ nõ licet ea homini loqui.Aut qa mens adhuc corporeę molis põdere pręgrauata/adhęc ſuprema cõſcendere nequit:ut Iſaias/& Paulus conueniũt,ꝙ nec oculus uidit/nec auris audiuit,nec in cor hominis aſcendit,qđ Deus pręparauit diligentibus ſe. Ideo,ſi nec nos illa ſacramẽta explicauerimus,ueniã dabitis:cũ ea ſint ꝑtractanda,quę omne ingeniũ noſtrũ trãſcẽdũt:oẽm memoriã fugiũt:oẽm facũdiã ſupant. Vnico tñ auxilio fræti,& hoc arduiſſimũ opus aggrediemur: cũ habeamus duces,qbus Deus hęc patefecit:ut idẽ Paulus ſubifert:Nobis autẽ hęc reuelauit Deus per ſpiritũ ſuũ. Hinc cautius loquitur Iſaias dicẽs:Oculus nõ uidit Deus abſq; te,quæ præparaſti expectãtibus te. Hos igiť diuinos duces e ueſtigio ſequẽtes,q̃tũ ſuprema lux nr̃os colluſtrauerit oculos/ enodabimus noſtris uerbis ea,quę illi ſuis ęnigmatib⁹ cõplicuerũt:Iohãniſq; ꝑcipue ſecretiora,& pleniora cantica,ꝓſequemur:qui in pegaſeo pectoris Chriſti,inter duo cacumina diuinę & humanæ naturę quieſcẽs,ea fuit luce ꝑfuſus,eoq; furore repletus:ut diuinoꝝ uates facile euaſerit. Poſtea a pathmotica inſula ad cõtinentẽ ſupramũdanã ſpiritu diuino ſubductus,nũc ab Angelo nũc a ſupremo cõcentore Chriſto Ieſu,nũc a diuerſis circũſonãtibus edoctus,tradidit nobis illa cõſummata cantica:mirãdoq; artificio hicinde diſcurrẽs,nũc cõſcẽdendo,nunc deſcẽdẽdo,plenis muſicę legibus, nullũ modulũ ſupramũdani inſtrumenti/nullãq; uocẽ muſicæ diſtributionis reliqt intactã.Per uiginti.n.gradus diſtingũt muſici totã ab eis inuentã harmoniã: quos ſup manũ collocarunt,ut inde facilior praxis,& memoria tenacior habereť.Totidẽ modulos tangit Iohãnes/in qbus tota harmonia ſupracœleſtis cõſũmať. Et hoc ſub figura ciuitatis,quæ tãq̃ cithara cœleſtis ꝓponiť,in qua tẽperatis omnibus his uocibus, & a ſummo Archimuſeo tactis,cõſonãtia illa oẽs alias trãſcẽdens ꝑficiať. Gaudent oẽs (inqt Dionyſius) mouente Patre:Filius nãq; organũ Dei factũ eſt,cum in ipſo reꝝ omniũ fabricatarũ ideæ exiſtant:& in ipſo oẽs tanq̃ fiſtulę collocatæ ſint, unde ſiquis in eo non manſerit,nec utile,nec cõcinnũ aliqd afferre poteſt. Flatus aũt eſt ſpiritus omnia replens:ut in lib.ſapiẽtiæ dicitur:Spũs Dñi repleuit orbẽ terraꝝ,& hoc,quod cõtinet omnia,ſcientiã habet uocis.Pater uero eſt primus/& omniũ motor ꝑcipuus,potiſſime in illa ciuitate ſuperna,in qua omnia ei correſpondẽt tãq̃ fiſtulæ,fibræ,uel moduli inſtrumenti:Quos modulos declarãtes,& in cõcentus diuidentes Iohãnẽ ſequemur:& cũ eo Ezechielem pro uiribus conuenire faciemus.

Iſaias
Paulus
Idem
Iſaias
Diony.
Sapiẽ.

MODVLI SEQVENTIS CANTICI.

Materia.	Lux.	Inſtrumenta.	Pax.
Diſpoſitio.	Partitio.	Epithalamia.	Vnio.
Menſurę.	Hoſpites.	Triumphi.	Fœlicitas.
Structura.	Sponſalitia.	Præmia.	Omne bonũ
Ornatus.	Victus.	Imperium.	Silentium.

MODVLVS PRIMVS/ MATERIA.

CVr dicat ciuitas illa ædificata ex auro. Cõcentus I.
Cur parietes ex Iaſpide. Con. II.
Quid ſibi uelint.xii.lapides in fundamẽto. Con. III.
Digreſſio unde lapides habeant uim. Con. IIII.
Quæ ſit uera materia ſupernæ ciuitatis. Con. V.

Modulus Secundus/Diſpoſitio.

De generali partitione Ezechielis/& Iohãnis. Con. I.
Cur in quadro poſita ſit hęc ciuitas. Con. II.
De portis eiuſdem ciuitatis. Con. III.
Quæ plateæ ibi ſint. Con. IIII.

Modulus Tertius/Menſuræ.

De menſura particulari ſecundum Ezechielem. Con. I.
De menſura primitiarum/aut decimarum. Con. II.
De menſura ciuitatis ſecundũ Iohãnem. Con. III.

Modulus Quartus/Structura.

Quis eam ſtruxerit. Con. I.
Quomodo,& quo glutino compacta/& unita ſit. Con. II.
Cur nomina Apoſtolorum, & tribuum in fundamento, & in portis nomina Angelorum cœlata ſint. Con. III.

Modulus Quintus/Ornatus.

Typica ornatus deſcriptio ſecundum Ezechielem. Con. I.
Cur Iohannes non exprimat ornatum/ſicut Ezechiel. Con. II.

Modulus Sextus/Lux.

Quid ſit lux in genere. Con. I.
Quæ ſit lux genita. Con. II.
Quomodo a luce omnia creata proueniant. Con. III.
Quomodo illuſtret lux. Con. IIII.
Quomodo ipſa lux accendat,& excitet. Con. V.
Quomodo iſta lux amplificet,& dilatet. Con. VI.
Quomodo hæc lux lætificet,& beatificet. Con. VII.

Modulus Septimus/Partitio.

Qđ partita ſit domus,& familia illa cœleſtis. Con. I.

De particularibus manſionibus,& ſedilibus beatorum. Con. II.
De Mercaua,ſiue tribunali Dei ſecundum hebreos. Con. III.

Modulus Octauus/Hoſpites.

Quot ſint hoſpites illius ciuitatis. Con. I.
De hoſpitibus Angelicis. Con. II.
De hoſpitibus humanis. Con. III.
De hoſpitibus diuinis. Con. IIII.

Modulus Nonus/Sponſalitia.

Quomodo,& quando initiatum fuerit matrimonium inter Deum & animam. Con. I.
Quomodo fuerit contractum. Con II.
Qualiter ratificatum. Con III.
Quomodo conſummatũ. Con IIII.

Modulus Decimus/Victus.

Quis panis paratus ſit in hoc conuiuio. Con. I.
Quod uinum. Con II.
Quis panis,& quæ caro. Con. III.
Qui fructus huius conuiuii. Con. IIII.
Quæ copia,& ſuauitas ciborum. Con. V.

Modulus Vndecimus/Inſtrumenta.

De primo inſtrumento quod eſt cœlorum globus. Con. I.
De ſecundo inſtrumento,quod eſt humana lingua. Con. II.
De tertio inſtrumẽto,quod eſt corpus noſtrum. Con. III.
De quarto inſtrumento/ſcilicet lingua Angelica. Con. IIII.
De mentibus Angelicis,& beatorꝫ,quæ & ipſę inſtrumenta ſunt reſonantia. Con. V.
De flatu pręſtante ſonũ omnibus iſtis inſtrumentis:qui ſpiritus ſanctus,& uerbum diuinum eſt. Con. VI.
Quid ſibi uelint illa multa inſtrumenta,quæ cõmemorantur in Dauiticis hymnis. Con. VII.

Modulus Duodecimus/Epithalamia.

Quis Epithalamia cantet. Con. I.
Epithalamium in ſponſam. Con. II.
Epithalamium in ſponſum. Con. III.
Epithalamium in connubium. Con. IIII.

Modulus Tertiuſdecimus/Triumphus.

Quæ ſit iuſta pugna. Con. I.
De ampliſſima uictoria habita a Chriſto pro ſe/ & pro militibus ſuis. Con. II.
Triumphi/gloria Imperatoris & militũ. Con. III.

De triumpho diuerſorum Ducum poſt Chriſti receſſum. Con. IIII.

Modulus Quartuſdecimus/Præmium.

Quam magnum,& pretioſum ſit pugnantium premium. Con. I.
Qꝫ illud præmium ſit iucundum,& æternum. Con. II.

Modulus Quintuſdecimus/Imperium.

De amplo Principis Imperio. Con. I.
Quam ſit iuſtum eius Principis imperium. Con. II.
De Regno Cõmilitonum. Con. III.

Modulus Sextuſdecimus/Pax.

Quid ſit Pax. Con. I.
A quo detur Pax. Con. II.
Quam ſuauis,& concinna ſit ipſa Pax. Con. III.

Modulus Decimuſſeptimus/Vnio.

De Beatorum unione cum Deo. Con. I.

Modulus Decimuſoctaus/Fœlicitas.

Quis ſit fœlix,& beatus. Con. I.
In quo conſiſtat fœlicitas. Con. II.
Quibus fœlicitas perfecta detur. Con. III.

Modulus Decimuſnonus/Omne bonum.

Quid ſit bonum,quod dicitur uerum,& ſummũ bonũ. Con. I.

Modulus Vigeſimus/Silentium.

De Pauſa/quiete/& ſilentio/ad quod deuenit adepto iam bono,in quod tendimus. Con. I.
Hymnus perſoluendus in ſilentio ſoli Deo, pura, & eleuata mente. Con. II.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

PRIMVS MODVLVS/ MATERIA.

Cur dicatur ciuitas illa ædificata ex auro. Cócentus Primus.

IAciens itaq; Iohannes ſuperni Aedificii fundamentũ, illud deſcribit ex auro, pretioſiſq; lapidibus cõfectum. Aurum nãq; non tantum eſt pro lithocolla ad parie/tes ueſtiendos, ſed pro cemento, & glutino lapidum, pro carpuſculis, & clauis colligantibus ædificium: Et quod mirandum eſt, nõ offuſcat aurum illud nitorem pretioſorum lapidum/cum perfecta diaphaneitate gaudeat. Hinc cõcin/nator noſter dicit, q aurum ipſum ſimile eſt uitro mundo: Lapides autem preitoſi ſunt pro fundamento/ pro portis / & pro tota parietum ſtructu/ra: ut & lapides, & glutinum pretioſiſſimi ſint pro hoſpitio illo pretioſiſ/ſimo: & imputreſcibilia pro mãſionibus illis æternis. Et penetralia adeun/tes, quantũ fas erit/& permittetur ab Archimuſeo, percurremus ſacramẽ/ta, & ſecretiores ſymphonias, quæ deſcribuntur ſub typo lapidũ pretioſo/rum, & auri/ quod uittam ſignificat, iuxta illud ſapientis: Anteq̃ decurrat Salo.
uitta aurea: quæ uitta, aut filum aureum ueram uitam ſignificat. Quod ut faciamus, percurrendæ ſunt nobis proprietates, & natura auri & ipſo/rum lapidum. Eſt enim aurum pulchrum & decorum, hinc dictum quaſi ὡραῖον (ut quibuſdam placet) uel ab aura, quæ ſignificat ſplendorem: quã/uis Hippocrates ab ἀύρῳ inuentore dictum exiſtimauerit: Pulchrum eſt Hippo.
enim, pulchraq; alia facit: nec tamen omnia (ut aliquando deceptus di/xerat Hippias) ſed ea, quibus ipſum aurum decens eſt: Eſtq; inter metal/ Hippi.
la, & liquentia omnia perfectioris pretii. Eſt etiam ſuapte natura conſtan/tiſſimum, ut in tenuiſſimas bracteolas extentus minime frangatur: Ex au/ro enim denario centum & uiginti quatuor bracteę quaternorum utrinq; digitorum noſtris temporibus deducuntur, cum id ad ſeptuaginta tantũ/modo antiquiores extenderent. Eſt inſuper cum quadam ceſſione tena/ciſſimũ, cedit enim percutienti & plicãti, conſumenti autem igni nequaq̃, non rubigini, non ærugini, non aceti & ſalis ſuccis omnium rerum domi/toribus/nec arſinico ſublimato, qui (teſte Alberto) cętera omnia mettalla Alber.
conſumit. Nec aliquid ex ipſo inceſſit, quod aliquando eius bonitatem, aut pondus diminuat: nec partes ſuas a ſe ſponte dimittit. Quæ eſt apud Plinium elegantiſſima ratio eius pretii, q ipſum uſus minime deterit. Et Plin.
mirum quippe eſt: q igni acerrimo omnium conſumptore nullatenus lædatur, cum tamen ab eo liquefiat, immo quo ſæpius ardet, fit purius & perfectius, unde obrizum dicitur: quia ſępenumero igne candefactum, & exuſtum, non conſumptum, ſed puriſſimum redditur. Beneficia autem

ipſius multa cõnumerantur ab expertis. Cor lætificat, ulcera ſanat, multis infirmitatibus prodeſſe, melanconicis maxime: & omni diſtemperamẽto inimicatur, ex ſuo forſitan temperamento, quo gaudet ſuper omnia me/talla: aut ex ui quadam phębea omnibus conferente/lędente uero neminẽ. Aurum igitur uita eſt diuina/ſiue ſpiritualis/uel charitas, quæ uitam pręſtat: & qua decorantur/ſplendent/pulchreſcunt, uiuũt, & ditantur omnes hoſpites, & concentores illi. Qua ſi cares/ audi Archimuſeum dicentem:

CHRI/STVS. Suadeo tibi emere a me aurum ignitũ, ut locuples fias. Hoc properanti/bus ad manſiones illas dictũ ſit: quo qui intrant abſq; illa ueſte, quæ nu/ptialis dicitur, turpiſſime expellũtur. Omnes enim hoſpites illi, hac aurea ueſte charitatis induti eſſe debent/iuxta illud propheticũ: In ueſtitu de/

Pſalmus auraro. Hæc itaq; aurea charitas ardentiſſima fuit in Martyribus, & ſan

Paulus ctis omnibus, qua fretus Paulus magna conſtantia dicebat: Quis nos ſeparabit a charitate Chriſti, an tribulatio, an anguſtia, an fames, an nu/ditas, an perſecutio, an gladius? Et ſi propter Deum mortificamur tota die, & premimur ſub malleo tribulationum, tamen in his omnibus con/

Idem ſtantes ſumus: & ſuperamus in charitate illius, qui dilexit nos. Qua per/fuſus Apoſtolus ſubinfert: Certus ſum, q; neq; mors, neq; uita, neq; inſtã/tia, neq; futura, neq; fortitudo, nec aliquid huiuſmodi poterit nos ſeparare a charitate Dei/ quæ eſt in Chriſto Ieſu. Cedit quoq; charitas percutien/

Idem ti/ torquenti/ & dilanianti, ut ipſius charitatis præco inſignis iterum ait: Suſtinetis enim, ſiquis uos in ſeruitutem redigit/ ſiquis deuorat/ ſiquis accipit/ ſi quis extollitur/ ſi quis in faciem uos cædit. Cedit igitur, quia in patientibus charitate perfuſis non murmur reſonat, non quærimonia. Tenaciſſima tamẽ eſt: ut nec confricatione, nec percuſſione aliquid ſuum amittat: immo in huiuſmodi coaleſcit. Nec corroditur a rubigine pecca/ti, nec ab ærugine malitiæ, non a ſucco ſalis/ & aceti, humanæ uel diabo/licæ aſtutiæ: nec ab aliquo, quantũcunq; acerrime mordeat. Statq; inui/cta igni moleſtiæ/igniq; diuino: ſed in illo perficitur: in hoc autem auge/tur / & incrementum ſuſcipit. Exponit nanq; ſummus ille diuinus ignis ſuos dilectores igni anguſtiarum: ut probentur, ſicut aurum in camino, & uaſe fuſorio: ut illo igne expurgati irradient, & ſplendeſcant in manſio nibus æternis: ubi ardent, & palam ſplendent hoſpites, tanq̃ aurum obri/zum. Liqueſcit autẽ hoc charitatis aurũ, non ut a perfectione, aut gradu ipſius cadat: ſed ut cũ cæteris metallis/ immo cũ ipſo igne conflante itidẽ cõflatũ fiat: ut ſuo loco (annuente Deo) differemus. In operatione quidẽ eius & uirtute cor lætificat: quia nihil uere iucundum abſq; charitate ha/

Dauid beri poteſt. Quod a Regio Propheta diſcere poſſumus/qui ipſa charitate amiſſa contriſtatus, afflictum/curuatum/computreſcentẽ/& moleſtia ple/num ſe prædicat: adeo ut nullatenus gaudere poſſit. Pro ipſa quoq;, unde

ſibi lętandum ſit, ſuſpirans/clamans/deprecatur. Redde mihi lęticiam ſa/lutaris tui, quã in peccato ſimul cum charitate perdideram. Sanat ulcera omnia ſola præſentia: quia ſecum nullum ulcus peccati cohabitare per/mittit: cum peccatum ipſum ſit deordinatio actus/& deturpatio quædam potentiarum/& uirtutum. Charitas autem eſt uirium,& uirtutum decor: ideo eas omnes ſine charitate Paulus penitus nihilipendit. Referta eſt itaq; ui, pulchritudine/ & ſplendore ſupramũdani ſolis: ut omnia quæ re/plet, ad perfectam conſonantiam/ ſplendorem/ & perfectam pulchritudi/nem perducat. Hinc merito ubiq; diffuſa dicitur a Iohãne in hoſpitiis/ & hoſpitibus cœleſtibus. Hac enim ſtratum eſt pauimentũ, hac contexti la/pides ſanctuarii, hac ueſtiti parietes, & hoſpites omnes. Quæ utiq; ueſtis tam parietum q̃ hoſpitum, non eſt ad tegendum: cũ nihil ſit fœdatum, ni/hil paſſibile/nihil pudendum, quod tegi debeat, ne turpe uideatur, uel fri/gore crucietur/aut ſuffundatur pudore. Erit igitur hęc ueſtis ornatus non tegens, ſed tranſparens, ut nihil decorum occultetur, ubi nulla adeſt inui/dia: nihil pudendum cooperiatur, cũ turpitudo omnis ceſſauerit: Paten/tia enim erunt omnia unicuiq; conciui ſuo, ut unuſquiſq; amore conſocii feruea/pulchritudine gaudeat: & conſonantiſſimis fibris omnium mem/brorum coniubilet. David Paulus

Cur Parietes ex Iaſpide. Concentus. II.

STructura parietũ omniũ (inquit concentor noſter Iohãnes) erat ex Iaſpide: quẽ ſupramodũ celebrant ſapientes. Is enim utroq; ſexu gaudet/decoro lętatur aſpectu/multigena uirtute pręſtat, multipliciq; uarietate/& nomine gloriat̃. Tradunt.n. Aaron/Plinius/Albertus/& alii nouitiores, qui de lapidibus ſcribũt, q; Ia/ſpidum genera uſq; ad decem & ſeptem reperiuntur: quãuis Albertus de decem tantũmodo mentionẽ faciat. Horum autem pręcipuus eſt uiridis/ & lucens, rubeas habens uenas. Sequit̃ rubeus ad inſtar ignis, & tranſlu/cidus: alius uero rubeus opacus: Hic præſtat utilitate, ille autem pretio. Alius Smaragdo ſimilis præcinctus linea alba: quẽ gramantiam uocant. Alius pluribus lineis diſtinctus, & polycalamos dicit̃: quẽ ſecretiores phi/loſophi utilẽ dicũt eſſe cõcentoribus. Virtus eius multiplex eſt, ut Bocus/ Aaron/Thetel/Zenothemis/Arnoldus/& Albertus tradũt: ſed ſup omnia ſanguinẽ ſiſtit, caſtũ reddit geſtantẽ, & gratũ: Phantaſmatibus inimicat̃, & concinentibus fauet, maxime polycalamos, ut diximus. Multaq; alia proſequitur Plinius, & apud eũ Thetel de Iaſpide, & quomodo ſit genus lapidum expectatiſſimum, quæ omittimus. Concinne itaq; nimis cœleſtis concentor, cõcentoq; hoſpitium contextu deſcribit ex Iaſpide utriuſq; ſe/xus decore gloriante: cum lapides illi uiui per hunc deſcripti, ex quibus Iohan. Aaron Plinius Alber. Bo.Aa. Th.Ze. Ar.Al. Plinius

conſtruitur ciuitas ipſa, ex utroq; ſexu coaceruētur: ut laudes depromant
Mercu. illius, qui eſt (ut Mercurius ait) utriuſq; ſexus fœcunditate pleniſſimus/
Decorq; eius perbelle decorem omniū ciuium, & lapidum illorum igni/
torum figurat: Non enim coram ſumma pulchritudine aliquid niſi pul/
chrum, & decorū aſtare debet. Varietas inſuper eius pretioſa / q̄ pulcher/
rimæ ciuitatis illius regiam pompam deſignat, quæ circūamicta eſt ua/
rietate multarum rerum pretioſarum. Differt enim Cherubinus a Sera/
phino: differt Virtus a Poteſtate: & Angelus ab Archangelo. Non ſecus
Paulus ſanctus a ſancto differt in gloria (ut Paulus ait) quam ſtella a ſtella dif/
fert in claritate. Varia quippe ſunt genera Iaſpidum, una tamen ſpecies
omnium: ſi genera plura in eadem ſpecie contineri admittantur, ſicut ge/
nus Grçcorũ, Italorum, & Arabum in eadem ſpecie humana conueniunt.
Varia pari modo ſunt illorum concentorū genera/Prophetarum u3/Pa/
triarcharum/Apoſtolorum/Martyrum/Confeſſorum/& Virginū: omnes
tamen in eadem ſpecie continentur. Verum ſi ad uirtutes huius lapidis
proſpicere uoluerimus: quid aptius dici poteſt pro ædificio illo deſignan/
do q̄ uirtute ipſius ſiſti ſanguinem, cum caro & ſanguis ab illo/regno (te/
Apl'us ſte Apoſtolo) exulent / nec inter filios Dei annumerari poſſint, qui ſan/
guinis & carnis appetitum aſſequuntur? Et quid accōmodatius concen/
toribus illis hoc lapide, qui caſtum reddit? ut poſſint & ipſi cantare illa
cantica, quæ decantabant ii qui cū mulieribus non ſunt coinquinati, ſine
macula exiſtentes ante Thronum Dei: Vel ſaltem, ut ſint mundati a coin/
CHRI/ quinatione illa. Nam ſi (Chriſti teſtimonio) mundi corde Deum uide/
STVS bunt, qui non habuerint cor mundum, ipſum uidere non debent. Nec tm̄
per Iaſpidem mundi, & uiſionis capaces intelligi debent / ſed etiam Deo
grati: cū gratum reddant portantem. Grati enim ſunt omnes illi hoſpites
Principi, & unuſquiſq; conſocio ſuo: quia gratia Dei eſt uita ęterna: ut te/
Apl'us ſtatur/Apoſtolus ad illud hoſpitium contuendum aliquando ſubuectus.
Perpulchre additur, q inimicat Phantaſmatibus ipſa fugans, ad deno/
tandum, q effugatis & deuictis omnibus Phantaſmatum occurſitaculis,
hoſpites illi perpetua pace, & fœlicitate lætantur: tranquilliſq; cōcionibus
uacant. Quibus omnia cœleſtia (etiam parietes) fauent: ideo deſcribun/
tur, conſtructi ex Iaſpide, qui & cōcentoribus fauet, & inimica Phantaſ/
mata fugat.

Quid ſibi uelint duodecim lapides in fundamēto. Cōcentus. III.

ACcedens Iohannes noſter ad fundamenta huius cōcinni ho/
ſpitii, ipſa fundamenta duodena deſcribit, ex duodecim la/
pidibus pretioſis: fundamentum primum Iaſpis/Secundum
Sapphyrus/Tertium Chalcedonius/Quartū Smaragdus/

Quintum Sardonyx/ Sextum Sardus/ Septimũ Chryſolithus/ Octauũ
Beryllus/Nonum Topacius/Decimum Chryſopallus/Vndecimũ Hya/
cinthus / Duodecimum Amethiſtus. Vbi duo aduertenda eſſe exiſtimo
antequã ulterius procedamus:alterum eſt,quomodo conueniat Iohannes
noſter in ſuo progreſſu,cum proponat fundamenta eſſe ornata omni la/
pide pretioſo,& ea deſcribendo tantũmodo duodecim enumeret / cũ ta/
men multo plures ſint pretioſi lapides. Alterum uero , quomodo conue/
niant in eodem ædificio fundamenta duodecim,unumquodq; ex ſuo la/
pide contextum:cũ unigenum ſoleat fieri fundamentũ:& in cœleſti ſtru/
ctura,de qua eſt ſermo,nemini detur ponere aliud fundamẽtum,niſi qui
poſitus eſt Chriſtus Ieſus:ut teſtatur ille,qui etiam ſupernam ipſam uide/
rat ciuitatem. Priori obiectioni obuiare poſſumus dicentes,ꝙ quãuis fun
damenta ſint ex illis duodecim lapidibus tanquã principalibus, inter eos
tamen aderant & alii lapides pretioſi / Licet fiat denominatio ab ipſis
principalibus , ex quibus conſtructa ſunt fundamenta. Ad allegoriam
autem conſcendentes,ſecundum quam deſcribitur illa conſtructio , ædi/
ficata eſt illa ciuitas ſuper duodecim Apoſtolis præcipue (exiſtente ta/
men Chriſto firma ipſius petra) conſequenter uero ex multis aliis lapi/
dibus , his Apoſtolicis connexis, & admotis: qui cum ſint ꝙplurimi nu/ Iohan.
mero illo duodenario commixti,neſcio quo numero comprehendi poſ/
ſint. Hinc ipſe Iohannes poſtquam partitus eſt electorum numerum, &
lapides illos uiuos, & conſignatos per duodena millia / ſubiungit:& tur/
ba magna / quam dinumerare nemo poterat : Quæ tamen non auget,
nec diſturbat partitionem illam duodenariam . Sed & aliud dicemus ad
inferiora reuertentes, ꝙ non omnes lapides , qui a mũdanis ciuibus pre/
tioſi exiſtimantur , ſunt in pretio apud ciues cœleſtes,ut Adamas / Qui/
ritia / Achates / & multi alii , de quibus non fit mentio in ſcriptura ſa/
cra, neq; a Moſe,quando deſcribit lapides reponendos in pectorale ſum/ Moſes
mi ſacerdotis : nec ab Ezechiele, dum operimentum quondam fœliciſſi/ Ezech.
mæ tyri ex lapidibus pretioſis contextum deſcribit: neq; hic a noſtro Io/ Iohan.
hanne . Adamas enim,qui in tanto pretio eſt apud diuites mundi huius,
a uiris diuinis repudiatur : quia forſitan recipientibus mirum in modum
nocet : unde (ut Mercurius,& alii experti tradunt) cum Helleboro ni/ Mercu.
gro conuenit , & cum capite olgol , aut capite diaboli , ſtella quidem
Aquilonari , unde omne malum panditur : & ſic de aliis multis lapidi/
bus aſſignare poſſemus rationes / cur in ſacratiſſimo illo ædificio non
admittantur. Sunt etiam qui aſſerant lapidum interpretationes non eſſe
factas ad ueritatem litteræ : Et inter alias יַהֲלֹם quod interpretantur
Iaſpidem / contendunt aliqui / ꝙ Adamantem ſignificet : & ſi hoc non

placet aliis, ratione prædicta. Vnde hæc prætermittemus tanquã longa/ & incerta, etiam apud ipſos hebreos: & ad ſecundam obiectionem re/ ſpondebimus dicentes: q̃ diuerſæ ſunt cincturæ lapidum ingredientium fundamentum:& unaquæq; illarum poterat eſſe ex ſuo lapide. Si autem ad ueritatem rei penetrare uoluerimus, conſiderabimus q̃ ſacer, & q̃ my/ ſteriοſus ſit numerus duodenarius a Platonicis, necnõ a ſcriptura ſacra ce lebratiſſimus: ut ſupra tetigimus. Hoc enim numero electa Dei familia in coordinatiõe bellica, in diſtributione promiſſę terræ, & in omni celebri progreſſu partita eſt. Summa quoq; conſonantia & Chriſti familia eo/ dem numero complexa eſt: cui & duodeni Principes Apoſtolici præfe/ cti ſunt. Qui in militia, & regno Principes dicuntur: In ſeſſione uero Iu/ dices: ſed in fabrica illius ſupernæ ciuitatis dicuntur fundamenta, nõ qui/
Paulus dem primaria, cum nemo (teſte Paulo) poſſit ponere aliud fundamen/ tum/ niſi qui iam poſitus eſt Chriſtus Ieſus. De ſecundario igitur funda/
Idem mento eſt ſermo: de quo idem Paulus: ſuperædificati ſupra fundamen/ tum Apoſtolorum & Prophetarum: Apoſtoloꝝ inquã, quo ad familiam hanc chriſtianam, & ueram: Prophetarum autem, quo ad familiam figu/ ratiuam. Iſta ſunt ergo fundamenta duodena: in quibus ſunt duodecim nomina Apoſtolorum, & Agni: ad cuius declarationem ſtatim uenie/ mus. Sunt nanq; Apoſtoli fundamenta ſecundaria, cum eorum animæ, & gradus eis donati/ ſint ſtabiles, & precioſiſſimi, precioſiſq; uirtutibus referti: ideo deſcribuntur per lapides precioſos, quorum conuenientiam aliqualiter percurremus. Iaſpis enim multigenus/ & rubeis guttulis con/ ſperſus, quid aliud ſignificat, niſi fidem formatam/ conſperſam charitate/ & multimodã in diuerſis fidelibus, potiſſime tamen & ſuper omnes Apo/
Petrus ſtolos in Petro omnium eorum/ & conſequenter omnium credentium principe? Cui & cœlorum claues ſunt peculiarius conſignatę. In quod re/ gnum primus introitus eſt per fidem, dicente Chriſto: Qui crediderit, &
Iacob' baptizatus fuerit, ſaluus erit. In Sapphyro autem Cœleſtis coloris/ Iacobi minoris, cognomento iuſti, denotatur contemplatio: qua totus ſemper fe/ rebatur in cœlum: adeo aſſiduus precationibus, ut genua eius in Came/ lorum duritiam uenerint: Et uerus Nazareus ſeiunctus a mundo, uinum & ſiceram non bibens/ nec nouacula ſuper caput, aut barbam admittens, totus Sapphyrinus & cœleſtis, in illud ſemper cœlũ aſpiciebat, quod eſt
Ezech. quaſi aſpectus lapidis Sapphyri (ut inquit Ezechiel) nõ ſine magno my/ ſterio alibi pertractando. Per Chalcedoniũ uero omnibus reſperſum co/
Iohan. loribus Iohannis charitas deſignatur: quæ omnibus uirtutibus eſt forma illas complectens/ complementũq; exiſtens legis & Prophetaꝝ: de qua di/ xit/ Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo, tanq̃ in ciuitate, & templo peculiari. Verum in Smaragdo adeo intenſæ uiriditatis, ut nec

ſubiectus cuiq̃ lumini, aut radiis ſolaribus, quin potius omnem uirorem
ſuperans, ſua ipſius uirtute totũ circũcirca aerem inficit/Andreas deno/ Andre.
tatur: qui adeo uiridis & uiuax fuit in myſterio crucis, ut nec facundis
Achiuis, nec ſtrenuo Ro. prẹſidi Egeæ unq̃ ceſſerit, immo moriens crucis
uirtutẽ adeo diffũdit: ut totã Achaiã ſuo uirore cõpleuerit. Eſt etiã Sma/
ragdus (ut inquit Aaron, & alii qui de lapidibus tractant) cõſperſus no/ Aaron
tulis diuerſoꝝ coloꝝ: hinc adeo delectabilis, ut nulla gratior oculoꝝ re/
creatio. Eſt etiã in cruce ab Andrea prædicata, defenſa, laudata, & inuo/
cata uariis uirtutibus micans refectio, ut animæ afflictæ, & oculo inte/
riori contemplanti nihil ſit gratius, & delectabilius: ſicut ait Apoſtolus:
Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti. Pro/
ſequũtur de Smaragdo, ꝙ ſatis conferat cognitionibus futuroꝝ, augeat
ſubſtantiã, motus laſciuiæ cõpeſcat, tempeſtates eliminet, & in cauſis uim
eloquentię prẹſtet. Quæ omnia cruci ab Andrea noſtro amplexatæ con/
ueniunt. Ea etenim qui delectatur & gaudet, omnia proficua cognoſcit,
ſubſtantiam ſpiritualem & merita auget, laſciuiam compeſcit, dæmones
& aduerſas poteſtates fugat, fandiq; copiam accipit. Hinc ueri Chriſti
concentores/qui Crucifixum Regem ubiq; prædicant/tantam hauriunt
ſapientiã (Paulo teſte) ut nulla maior. Per Sardoniũ (ni fallor) Mathias Paulus
denotatur: Eſt enim lapis ille compoſitus ex ſardo & onice, plurimũq; a
chalcedonio diſtinctus, nõnunq̃ tribus coloribus, ſubtericio, nigro, & me/
dio, chalcedonioq; ſuperius rubet, & luxuriam depellit, caſtumq; reddit.
Et Matthias primo diſcipulus, poſtea Apoſtolus, utraq; dignitate refer/ Matth.
tus, & decoratus chalcedonio diuinæ & ſingularis ſortis in electione ſua.
Trifarius quoq; fuit eius color, per trina eius priuilegia quibus excelle/
bat. Dicitur enim ꝙ erat prudens in conſilio, animo ſapiens, & ſermone
facundus: quæ omnia non ſine conuenientia per illos tres colores deno/
tantur. Ad conſilium enim & prudentiam Saturnus cõducit: cui ſubter/
ricius, uel plumbeus, aut æreus color attribuitur. Ad eloquentiam uero
Mercurius fauet, qui cum Saturno conueniens ſecundus Saturnus dici/
tur: Sed hęc non minus forſitan curioſa q̃ longa dimittentes, ſuccinctum
noſtrum decurſum proſequamur. In Sardio, qui acuit ingenia, mitẽ red/
dit, animũq; accendit ad gaudium, Thadęus accõmodate deſcribitur: de Thadę.
quo dicitur, quod cum prædicaret euangelium Chriſti in inferiori parte
Ponti, nationes quaſi belluinis moribus ſæuientes ſancto euangelii dog/
mate mitigauit, & eoꝝ ingenia excitauit ad myſteria euangelicæ & chri/
ſtianæ doctrinæ ſubtiliſſime percipiendã. Per Chryſolithum uero, qui ex
Aethyopia uenit, auroq; ſimilis ardẽtibus ſcintillis refulget/Matthęus fi/ Matth.
gurat̃: cuius ſors fuit i Aethyopia, ubi & euãgeliũ cõpoſuit fulgẽs ut au/
rũ, cõſperſũ ardẽtibus ſcintillis myſterioꝝ Chriſti, de cuius incarnatiõe, &

natiuitate in principio, de prędicatiõe, & miraculis in medio, de paſſione,
morte, & reſurrectione in fine ptractat. Conuentionẽ quoq; habet cũ uir/
tutibus ipſius Iaſpidis, de quo dicitur, ꝙ ſpiritualibus conferat, & in auro
ligatus nocturnis obſiſtat timoribus, & ptuſus/ſetiſq; aſini infulcitus per/
terreat/& exagitet dęmones. Vnde enim maiorẽ uim corroborandi ſpiri/
tualia habemus quã ex euangelio, dũmodo eius doctrina ligetur in auro
charitatis? Et tũc non ſolũ obſiſtimus timoribus nocturnis illatis a pote/
ſtatibus tenebrarum/ſed ipſis (quod plus eſt) timorẽ incutimus, promittẽte
CHRI/ Principe in euangelio, & dicẽte: Ecce dedi uobis poteſtatẽ calcandi ſuper
STVS. ſerpentes, & ſcorpiones, & ſuper omnem uirtutẽ inimici: quæ uirtus præ/
ſtatur/cũ penetrata fuerit ſetis aſini: quod forſitan ſupſtitioſum alicui ui/
debitur nõ intelligenti naturã rerum: ſed dimittamus lapidem/& eius ſecreta
ſecretioribus philoſophis, pſcrutemurq; quomõ uirtus euãgelica ſetis aſini
nis infulciat: qđ qdẽ eſt ſcitu facile, ſi intellexerimus/ cur Chriſtus aſinã,
& filiũ ſubiugalẽ, ſolui iuſſerit in die palmarum, ut his inſidẽs Ieruſalẽ intra
ret applaudentibus turbis, & pueris / ſternentibuſq; ueſtimenta, & ramos
Zacha. oliuarum: ut magno myſterio per Zacharię oraculum pręſcriptũ fuerat: Et
cur pater clemẽtię Abrahã tantũmõ (prout legitur) aſinos equitauerit.
Hic.n. clementiã, & pietatem ſignat: ut inuerſis litteris in primæua lingua
Hebrei hebraica liquet. Nam חמר aſinus dicit, ubi ſi pręferatur . ר . dicendo רחם
pietatẽ/uel clementiã ſignificat, ad denotandũ/ꝙ tunc Chriſtus cępit exer
cere ſupremũ opus pietatis, redimendo humanum genus. Ideo patres illi
antiqui horum myſteriorum conſcii / ſtatuerunt myſteriũ illud annua memo/
ria celebrandũ. Berillus quoq; fauens contra hoſtes & lites, mitẽ moribus
Bartho. reddens, & ingeniũ bonũ pręſtans/Bartholomęũ repręſentat, qui in alba/
no maioris Armeniæ tantũ præualuit cõtra hoſtes humani generis: ut nul
lum deinceps reſpõſum darẽt uincti chatenis Bartholemæi/Genteſq; Ao/
nias & Bactrianos indomitos mites reddidit/& cultioris ingenii ad perci/
pienda euangelica myſteria. Topacius uirore auri ad uiriditatẽ tendente
reſplendens, feruidam aquã tepidam reddit in eam miſſus: ut clara expe/
Simon rientia comprobatũ eſt: diuerſaſq; ſanans infirmitates Simonem Zelotẽ
repręſentat/qui Dei Zelo feruidus ſplendebat pallore aureæ charitatis cũ
uirore bonorum operum: Vnde feruidos ægyptios in mamonæ ſeruitute &
cultu diaboli, uirtute ei præſtita tẽperauit, madefaciens eos irrigua euan/
gelii prædicatione/ abſtergenſq; & accendẽs igne ſuperno, oppoſito peni/
tus igni diabolico : ſanauitq; eos ab animarũ & corporum infirmitatibus.
Sed per Chryſopaſſum ab India uenientem & rarum/nõne clara luce in/
Thom. telligere poſſumus Thomam/ qui in India prædicauit rarus & ſolus/ quo
nullus alius Apoſtolorum acceſſit? Qui lapis pallore auri gaudens, ipſum
Thomam charitate fulgentem repręſentat: qua inflammatus/cum cęteris

Apl̃is uitã,& ſanguinẽ fudit pro amore Chriſti,& hominũ ſalute.Dicitur etiã cõuenire hic lapis cũ Chryſolitho,per quẽ ſupra declarauimus Iohã/nis charitatẽ ſignificari.Hyacinthus,cui præcipua uirtus eſt pręſtare gratiam obtinendi ea,quę petunt ſine ulla repulſione,nõne ad unguẽ cũ Iacobo maiori conuenit? Qui tantã gratiã hominibus præſtat impetrandi a Principe ea quę petunt/ut ad reliquias ipſius Compoſtellã undiq; ne dum priſcis tẽporibus,uerũẽt hac noſtra tẽpeſtate magis ac magis cõfluat:ut facile cõprobari poſſit,ipſum aperuiſſe aures clementiæ diuinæ,& gratiã impetrãdi obtinuiſſe petẽtibus:neq;.n.ad aliquẽ Sanctoꝝ itur tanta fre/quẽtia.Amethyſtus,cui a cœlo datũ eſt(ut aiũt) fœcũdare ſteriles,ebrie/tatẽ extinguere,& ueneni malitiã cohibere/ſi cũ Philippo cõueniat uidea/mus:Is.n.ſterilem eunuchum fœcũdũ fecit in uinea Dñi:Scythaꝝ poſtea ebrioſitatẽ extinxit:Ebrii.n.erãt ſanguine,& uitiis/ſed eos ſancta prędicatione/& uirtute a cœlo præſtita ſanauit.Poſt hæc propinatũ per totã Aſiã Ebionitaꝝ uenenũ cohibuit:Hi.n.aſſerebãt Chriſtum aſſumpſiſſe corpus non uerũ,ſed phantaſticũ.Et quia per quãlibet iſtaꝝ uirtutũ/aut per gratiam/& fauorẽ illoꝝ ducũ/tãq̃ per portã quandã fit introitus in illam ſanctam ciuitatẽ:ideo & duodenæ portæ dicunt ex eiſdem lapidibus erectę: ut ſplendores iſti cœleſtes/ tanq̃ numina quædam & in fundamentis/& in portis fulgerẽt:& cõcinna redderent duodecim illis ſplendoribus/& intel/ligentiis præſidentibus,quoꝝ nomina etiã dicuntur ſcripta,aut ſculpta in portis.Reſpõderẽtq; duodenis tribubus figuratiuis & ueris, quoꝝ ẽt no/mina ſcripta enarrant in eiſdẽ portis.Et pbelle numeris ꝑ creſcẽtibus/al/ternis ſuauiter intercinũt Angeli/Apl̃i/& electę Tribus,quaſi qbuſdã antitheris cantantes,& ſuccẽtantes in laudẽ,& gloriã ſummi Opificis,cõtinue creſcũt.Hinc cõcẽtor noſter Iohãnes ſæpe repetit,ꝙ Tribus illę duodenę/& ii peculiariter cõſignati cantabant indefeſſis uocibus ante Thronũ Dei & Agni,nũc cantica expreſſa & publica,nũc cantica ſecretiora,quæ nemo cantare poterat,niſi gaudentes illa munditia,& illo charactere conſi/gnati.Ad quã melodiã dignetur ſummus Princeps ipſius gratia, & tot cõcinentiũ interceſſione,nos conducere:Incolatus ſiquidẽ huius prolongati tędio ac mœrore tabeſcimus. Iac.ma. Philip.

Digreſſio,unde lapides ſuam habeant uim. Concentus. IIII.

NOn ſine admiratione mortales,quãuis ſapientes exiſtant,la/pidũ admirandas uirtutes cõtemplant. Vnde magnes ferrũ attrahat:Adamas ſua præſentia uirtutẽ magnetis tollat:Apiſtos accenſus nunq̃,aut uix extinguat: Vnde etiã Balagius, & Gagates,& fere oẽs lapides precioſi cõfricati paleã attrahant. Succinũ, aut Electrũ (ut græci dicũt) non tñ paleã/ ſed folia,& fimbrias ueſtium trahit/

trahit. Carbũculus uerus in tenebris lucet/uenenũ aereum/& uaporoſum
fugat. Liparis ſuffitu omnes beſtiæ dicuntur euocari. Hieniæ, quæ rabido
in uaſe repiri dicũtur, ſi hominis linguę ſubdant̃, futura pmõſtrãt. Anan/
chitides in necromãtia imagines (ut aiũt) deoꝝ euocat/ſicut ſynochitides
umbras inferoꝝ. Dendris ſub arbore defoſſa nõ pmittit aciẽ ſecuris hebe/
tari. Hyacinthus tutũ reddit pegrinũ/& gratũ hoſpitibus, Iris ſi ptẽ alterã
ipſi⁹ umbra occupet/altera uero pars ſoli exponat̃/reflectit pulcherrimos
radios inſtar cœleſtis Iridis/unde etiã denominatur. Daphnia comitiali/
bus morbis utilis exiſtimatur. Dionyſias mixtis nigro rubẽtibus maculis
ebrietati reſiſtit/tritaq; in aqua saporẽ uini facit. Eumetis capiti ſuppoſita
nocturna uiſa inſtar oraculi reddit. Chloriten/quã Magi aſſerunt in ſyluæ
auis uẽtre reperiri, ferro incluſam ad pdigiola quædã adhibẽt. Heliotro/
piũ admixta herba eiuſdẽ nominis/qbuſdã ẽt additis pcationibus/geren/
tẽ (ut nõnulli aſſerũt) cõſpici uetat. Ombria, quã alii notiã uocãt, in aras
addita, ea libamẽta cõburi nequeunt. Hepiſthites, quæ ſpeculi naturã hẽt,
in reddẽdis imaginibus/feruẽtẽ aquã addita refrigerat. Multa pſequunt̃
Autores de lapidũ uirtutibus Bocus, Aaron, Thetel, Zenotemis, Zoroaſtres, Her
q de lap. mes. Euantes rex Arabũ, Dioſcorides, Ioſeph, Arnoldus, & alii q̃plurimi.
tractant Zacharias quoq; babylonius ſcribẽs ad Mithridatẽ dicit: Magnã uim, &
fata humana lapidibus ineſſe. Sed unde hæc ueniant, altior ſpeculatio ex/
quiritur. Alexãder Peripateticus a ſuis ſenſibus/& qualitatibus non diſce/
dens, opinabatur hæc prouenire ab elemẽtis, aut qualitatibus elemẽtorũ
cõponẽtiũ ipſos lapides. Quod ſtare nullatenus poteſt, cum qualitates ſint
eiuſdẽ ſpeciei/operatiões autem lapidũ multæ nec in ſpecie, nec in genere
cõuenire probãtur. Ideo Academici altius cõſcendentes, eoꝝ nõnulli ideis
reꝝ formatricibus hæc attribuũt: Hermes autẽ ad ſtellas: Auicena ad in/
telligẽtias: Albertus uero ad formas reꝝ ſpecificas huiuſmodi operationes
reducit. Et q̃uis iſti ſapiẽtes ſibi inuicẽ aduerſari uideãtur, tamẽ ſi res bene
perpẽdatur, nullus eoꝝ diſtat a ueritate, dũmodo ipſoꝝ dicta ſane intelli/
gãtur: Nã ad eundẽ effectũ diuerſa ut in pluribus cõueniũt. Deus enim in
primis tã q̃ omniũ uirtutũ fons, & origo, ſigillũ ideaꝝ miniſtris eius præ/
ſtat: Intelligẽtiæ autẽ tanq̃ fidi exequutores nõ alio ſigillo q̃ regio cõſignãt
res ſibi creditas: Cœli autẽ tã q̃ inſtrumẽta materiã diſponũt ad ſuſcipien/
Plato das formas illas, quæ (ut inqt Plato in Timæo) in maieſtate diuina p aſtra
deducẽdæ reſidẽt, eaſq; omniũ formaꝝ dator diſtribuit p miniſtroꝝ ma/
nus, quos ſup opera eius cõſtituit rectores & cuſtodes. Nec enim ipſis in/
diget opifex ueluti coadiutoribus: ſed habet eos ut miniſtros, ſicut Regia
& impialis maieſtas exqrit. Ipſis tñ eã facultatẽ i rebus ſibi creditis cõmiſit
ſũmus Moderator, ut ois uirtus lapidũ, herbaꝝ, metalloꝝ, & huiuſmodi
fiat ab ipſis intelligẽtiis pſidẽtibus, ut nõnulli ſapiẽtes aſſeuerãt: eo q, opus,

& motus, quæ uidemus eſſe in lapidibus, & metallis, nõ poſſint ꝓuenire a
nõ uiuẽte ea uita, quã eoꝝ effectus, & uirtus exigit. Itaqꝫ conuenit forma,
& uirtus lapidũ cũ idea, cũ intelligẽtiis regẽtibus, cũ cœloꝝ aſpectibus di
ſponẽtibus, & cũ elemẽtoꝝ diſpoſitis cõplexionibus correſpõdẽtibus cœ/
loꝝ influxibus, a qbus ipſa elemẽta diſponũtur. Eſt igiẽ opatio huiuſmo/
di i mũdo hoc inferiori p formas expreſſas, in cœlis p uirtutes diſponẽtes,
In intelligẽtiis per rationes moderãtes, in Deo per ideas, & formas exem/
plares. Et ſic conueniũt oẽs tã effectuũ executores, q̃ ipſaꝝ cauſaꝝ deſcri/
ptores, q̃uis intelligendo quẽlibet ipſoꝝ p ſe, impfectã haberemus notitiã:
ſed ſi dictis dicta admoueantur, optimam cognitionem in huiuſmodi re
& in aliis q̃plurimis conſequemur.

Qu e ſit uera materia ſuperuæ ciuitatis. Con. V.

CVm hucuſqꝫ ea, quæ de materia cœli ſub ænigmatibus a ꝓ/
phetis deſcripta ſunt, tractauerimus, reſtat, ut aliquid dica/
mus de uera materia ſupernæ ciuitatis: De qua non modi/
ca eſt cõtrouerſia, an in cœlo ſit materia nec ne: & ſi eſt, qua/
lis ipſa ſit. Nã Peripateticoꝝ nõnulli (maxime Auerois) aſſerere uidenẽ, Peripa.
quod ibi nõ ſit materia, quia hęc eſt in potẽtia cõtradictionis, & ad diuer/ Auero.
ſas formas: ex quo uideretur cœlũ eſſe corruptioni obnoxiũ, cũ illa mate/
ria poſſet ſuſcipere aliã formã. Ariſtoteles uero ſolito more in hoc, ſicut in Ariſto.
aliis rebus difficillimis aliquid breuiter, & obſcure uix tangit. Hinc ſen/
tẽtia ab eis ſatis dubia relicta eſt: cũ nec incorruptibilitatẽ cœli ꝓbauerit,
ſed tmmó opinati fuerit: nec determinauerit, an materię poſſit dari forma
admodũ eius quietãs appetitũ, ut nullã ulteriorẽ appetat formã. Nec etiã
probauerint, an materia cœli ſit eiuſdẽ rationis cũ materia rerũ inferioꝝ,
& trãſmutabiliũ. Themiſtius uero, Simplicius, Auicena, multiqꝫ alii phi/ Th.Sim.
loſophi inſignes, ſimul cum Theologis noſtris uel pedibus currũt in hanc Auic.
ſentẽtiã, pluribuſqꝫ i locis atteſtanẽ, ꝙ in cœlo ſit materia. Quod & Ariſto Ph.Th.
teles innuit dicẽs: Qui dicit hoc cœlũ, dicit materiã, per quã vꝫ cœlũ ratio/
nẽ indiuiduationis ſuſcipiat. Vnde maior difficultas eſt decernere, quæ
materia ſit illa corpoꝝ cœleſtiũ, q̃ ſi ſit in ipſis materia: quia non uidentur
habere cõditiones cõpoſitoꝝ ex hac materia ſubiecta trãſmutationi, gene
rationi, & corruptioni. Vnde Albertus ſuos Peripateticos ſequens dicit, Alber.
materiã eſſe in cœlo, ſed æquiuoca ratione differre ab iſta reꝝ trãſmuta/
biliũ. Quod etiã facile ex ſcriptura ſacra coniici poteſt: Nam M.oſes cum Moſes
reꝝ materiã deſcriberet, quãuis eodẽ die utranqꝫ materiã & cœli, & terræ
creatã enarret, tamẽ ſeorſum alterã diſtinguit ab altera dicens: In Princi/
pio creauit Deus cœlũ & terrã, ideſt materiã cœli, & materiã terræ, ut ſu/
pra declarauimus: Quã forſitã nõ inepte aliqui uocãt quintã eſſentiã: cum
ſit diſtincta a materia quatuor elemẽtoꝝ cõtinuo alterabiliũ, trãſmutabi/

lium/& cõmixtibiliũ ad inuicem/& inalterabilis. Purior autem omniũ eſt materia cœli empyrei/ & decimi: quod ſapit quodãmodo naturã ſpiritus, ut iam declarauimus. Sed quia elemẽta reperiri in cœlis multi affirmant: ut ſupra diſſeruimus: nõ iniucũdum erit uidere, ex quo potiſſime elemẽto
Hebrei cœli fabricati dicãtur. Vnde ſi ſapiẽtes hebreos ſeq uoluerimus, dicemus/ ꝙ ſunt ex materia aquea, & ignea: non quidẽ aquæ & ignis corruptibilis, & alterabilis, ſed melioris notæ: Quod confirmãt ex etymologia uocabuli ipſoꝶ idiomatis, in quo cœli dicunẽ הַשָּׁמַיִם aſſamaim: ubi tres ultimę litteræ/ vʒ. מַיִם aquas ſine controuerſia ſignificãt: Duę uero primæ, quæ ſunt הש uertendo ה in א ſecũdũ eoꝶ regulas, ignẽ ſignificãt: & ſimul cõiũctæ illę quoq; litteræ ignẽ & aquã ſignificãt: a qbus cœloꝶ denominationẽ tãq̃ ex partibus cõponẽtibus deductã aſſerũt. Sed cũ ſtabilitatẽ quãdam habeant/ut ſuſtineãt aquas ſupiores/uidenẽ etiã de terra participare: de aere quoq;/ut ibi reſpiratio fieri poſſit. Vnde non ſine cauſa, & ratione plæriſq;
Aſtron. in locis Aſtronomi dicũt cœloꝶ alios eſſe igneos/ alios aereos/quoſdã terreos, & aqueos quoſdã. Similiter & ſigna octauæ ſphæræ partiunẽ ꝑ quatuor elemẽta unicuiq; aſſignãtes tria ſigna: ſed cũ nobiliſſimũ elemẽtorũ
Zo.Cl. ſit ignis, opinanẽ nõnulli cœlos potiſſime igneos eſſe: ut Zoroaſtres/ Cleãtes/
De.Pla. Democritus/Plato & fere omnes antiqui, ut palam fatetur Ariſtoteles:
Ariſto. & ſi ingratus diſcipulus nũc magiſtrũ Platonẽ deridet: nũc illũ latẽter inſequitur: cũ ab eius dogmatibus diſcedere neſciat / quãuis multoties aliud dicere uideatur. Hic enim ad Alexãdꝶ ſcribens enarrat ſe a Brachmanis accepiſſe quintã eſſentiã: & hãc igneam eſſe manſionem diuinitatis. Circa Deũ (inquit) non aberrãtes/ipſum in quinta eſſentia eſſe dicimus: quæ eſt materia abſoluta ab omni alteratione/& cõditione degenerãte. Nec diſſo/
Moſes num cẽſeatur/quod Deus in ignea domo reſideat/qui nõ tantum Moſi, &
Paulus Pauli teſtimonio ignis eſt, ſed etiã externoꝶ cõpluriũ aſſeueratiõe. Scribit
Plutar. Plutarchus multiplici doctrina inſignis/Deũ eſſe ſpũm/ itellectualẽ ignẽ, nõ habentẽ formã/ſed tranſformantẽ in ſe quodcũq; uoluerit/& coæquãtẽ
Zo.He. ſe uniuerſis. A quo uno igne (ut Zoroaſtri, & Heraclito placet) omnia ge
Phœni. nita ſunt: qui ignis a Iohãne noſtro dicitur lux. Sic & in Theologia Phœ/
Iul.Cæ. nicum (ut ſcribit Iulius Cæſar) habetur/ꝙ ab illa luce natura quidẽ in/
Porphy. corporea emanat corporea lux/ & ignis, a quibus ſubleuari poſſumus ad lucẽ illã/ignẽq; diuinũ: Qui (inquit Porphyrius) lux exiſtẽs ignẽ æthereũ inhabitat/magis ſibi propinquos adeo inflãmãs, ut in ignẽ cõuertat: ſicut
Pſalmus in pſalmo legimus. Qui facis Angelos tuos ſpiritus, & miniſtros tuos ignẽ urentẽ, uel ignẽ coruſcantẽ, aut flãmã ignis, ut ſonat littera hebrea. Eliam quoq; ſuũ familiarẽ miniſtrũ ſuſtulit in curru igneo: ſic & de Iohanne ad/
CHRI/ modũ Eliæ ſimili perhibuit ſumma Veritas: Ille erat inquiẽs lucerna ar/
STVS. dens, & lucẽs. Et omnes quos ad ſe trahere prætẽdit, & ſecũ cõnectere re/

nouãdos eẽſet ſpiritu & igne. Hinc nõ ſine myſterio Moſi, quem elegerat ad promulgãdã igneã legem, apparuit in rubo igneo, & ardẽti. Noſq; aliquãdo tanq̃ ignis uallat, & defendit ab omni aduerſa poteſtate, ut ꝑ Zachariã ait: Ego ero eis Deus/murus igneus in circuitu: ſicuti Apoſtolos, & Diſcipulos euãgelicis prius inſtitutiõibus eruditos ſpiritu illuſtrauit, muniuit, & corroborauit, nedũ eos inflãmãs, ſed etiã poſteros, qui per eos deducẽdi erãt in igneã illã ciuitatẽ ſupernã: Cuius ſpecies apparuit aliquãdo nõnullis expurgatis oculis, ut Ezechiel inqt de ſpecie, quã uidebat ad cœlos aſpiciẽs. Hęc erat uiſio diſcurrẽs, ſplẽdor ignis/& de igne fulgur egrediens. Quo igne calefaciat/liquefaciat, confletq; in unũ nos cũ ſanctiſſima maieſtate ſua, cui honor/laus/& gloria in ſæcula ſæculorũ Amen. Zacha. Ezech.

MODVLVS SECVNDVS DISPOSITIO.

De generali partitione Ezechielis/& Iohannis. Con. I.

TAngẽtes ſecũdũ modulũ noſtræ harmoniæ ciuitatis pſonabimus/cur ab Ezechiele, & Iohãne uario modo uideaẽ partita: Ezechiel enim prima partitione diuidit fabricã in tẽplũ, ciuitatẽ, & totã promiſſam regionẽ: Et hãc in duodecim partes/pro duodecim tribubus/cũ duodecĩ portis. Sed & tẽplũ diuidit in ueſtibula/thalamos/atria/gazophilatia/porticus/ſancta ſanctoꝝ/& alias partes ad coquinã/ & peculiares uſus. Iohãnes uero tẽplum penitus excludit: Tẽplũ (inquit) nõ uidi in ea. Cõcinè nimis & apte Ezechiel figuratiuæ familiæ ædificia deſcribens includit tẽplum ei neceſſariũ pro oratione, & ſacrificiis faciẽdis. Iohannes uero domũ & ciuitatẽ exarat Chriſtiani cętus: qui nõ idigẽt alio tẽplo, q̃ ſe ipſis iã extructis in Dei tẽplũ, ſecũdũ Apoſtoli doctrinã. Ideo Chriſtus ad ſamaritẽ illã inquit: Veniet tẽpus, & nũc eſt, quãdo ueri adoratores adorabũt Patrẽ nõ in mõte hoc, aut templo: ſed in ſpiritu, & ueritate. Et ſic nos purificati hic in uia efficimur Dei tẽplũ, ipſum ſuſcipiẽtes per pietatẽ, mũdiciã, & bona opera, ſicut ipſe hoſpes promittit dicẽs: Si quis ſermonẽ meũ ſeruauerit, Pater meus diliget eũ, & ad eũ ueniemus, & mãſionẽ apud eũ faciemus. Quãto magis erimus noſipſi tẽplũ, quãdo u3 ſuſcepti i illa æterna tabernacula, aperto cõtuitu, facie ad faciẽ, & mutua cõſuetudie coutemur tãq̃ ciues illius ſupnę ciuitatis? Nũc autẽ domeſtice ſuſcipimus Deum hoſpitẽ, tũc uero ſuſcipiemur ab illo/de quo ſequitur Iohãnes: Dominnus enim omnipotens, templum illius eſt, & Agnus: Illius quippe ciuitatis, & cætus beatorũ illuc conſcendentiũ. Portas quoq; deſcribit, per quas omnibus patet introitus: dũmodo uelint audire inuitantem. Eius etiam ſplendorem, quo omnes illuſtrãtur, deſcribit: necnon fluuium aquæ uiuæ, & arborem uitæ in medio plateæ ipſius, ad continuandam uitam illic degentium in ſempiternum. Narrat & ſedem agni, qui perpetuo regnaturus eſt in ea cũ ſuis cohæredibus. Iohan. CHRISTVS.

Quæ ſit ciuitatis huius magnitudo. Con. II.

MAgna, immo maxima eſt domus illa Dei, & beatorum: adeo,
Baruch ut exclamet Baruch dicẽs: O iſrael q̃ magna eſt domus Dei:
& ingens locus poſſeſſionis eius. Magnus, & non habet finẽ,
Plinius excelſus, & immẽſus: ut ꝙ optime dicat Plinius, & nonnulli
alii ſapiẽtes, eos inſano furore repletos, qui ipſam metiri opinant̃. Nihilo-
Iohan. minus Iohãnes noſter eã ſub paucis ſtadiis cõprehẽdere uidetur: Et mẽſus
eſt (inquit) ciuitatẽ cũ arũdine aurea per ſtadia duodecim millia ex quo-
libet quadrilatere, cõſummans totã ciuitatẽ ſtadiis quadraginta octo mil-
libus: quæ ſunt ſex millia milliarioꝝ. Ezechiel uero eam metitur quatuor
millibus & quingẽtis calamis in qualibet quatuor plagarũ: qui ſupputati
reddũt decẽ & octo millia calamorũ: Qui ſunt quadraginta quatuor mil-
Hiero. lia trecenti & quadraginta paſſus romani, plus minus ſecundũ Hierony-
mum: ſed ſunt paſſus Veneti tricies & ſemel mille, quingenti, & quadra-
ginta. Nam paſſus romanus (ut accipit Hieronymus) cõtinet quindecim
palmos uel paulo minus: Venetus uero uiginti palmos ad unguem: unde
hic maior eſt illo quarta parte: Calamus aũt triginta ſeptem palmos con-
tinet. i. ſex cubitos, & palmũ: nam cubitus ſex palmis cõſummat̃. Erit igi-
tur totus ambitus ad ſummã triginta millia paſſuum ſupra mille & quin-
gentos plus minus, ſi Veneto paſſu fiat cõmenſuratio. Nec miretur quiſ-
piã, ſi Iohannes repperit ambitum illius ciuitatis ad ſex millia milliarioꝝ,
qui ab Ezechiele deſcribitur triginta & uno milliario circiterue: quia ciui-
tas hæc noua ædificata a Chriſto tanq̃ ſponſa ornata uiro ſuo, tãto maior
eſſe debebat illa priſtina, & iſraelitica, quãto maior eſt familia hæc Chri-
ſtiana illa figuratiua: quæ continebat̃ in paruula terra promiſſionis. Me-
titur etiam Iohannes altitudinem murorum per centum & quadraginta
quatuor cubitos, & hæc omnia arundine aurea, menſura hominis, quę eſt
Angeli: & hæc forſitã (Deo fauẽte) ſuo loco explicabimus. Nũc aũt pro-
ſequamur de magnitudine eius, in cuius cõparatione illa deſcripta, immo
terræ totius ambitus, qui eſt triginta millia milliarioꝝ, nihil exiſtimatur,
uel tanq̃ granũ milii cõparatũ monti ingenti: ubi nõ repperitur propor-
tio. Nec quidem ratio admittit, ut pro tã Auguſto regno ciuitas eſſet tam
anguſta: & ꝙ in tam humili hoſpitio reciperentur tot millia electorum
cũ turba illa magna ex omni tribu, & ex omni gẽte, quã dinumerare ne-
mo poterat. Ideo ſi Ezechielẽ, & Iohãnem explanare uoluerimus, uocalis
Augu. hic numerus eſt nobis neceſſario relinquẽdus. Nã ſcriptura ſacra (ut Au-
Pytha. guſtinus recte ſentit) & Pythagorici, atq; Academici de illo parũ curant,
Acade. intẽdentes ad proportionẽ ex illo reſultãtẽ, quã numerũ naturalẽ, uel for-
malem uocãt: & ad diuinũ, & ad ſacramenta inde emanãtia. Quod & nos
obſeruãtes facile Ezechielẽ, ac Iohannem cũ aliis ſapientibus, qui de im-

menſitate illius ſupnæ ciuitatis loquũtur, cõuenire faciemus. Sũma enim totius circuitus (prout Ezechiel deſcribit) decẽ & octo millibus calamoꝝ Ezech.
terminatur. Pro cuius declaratione notãdũ eſt, ꝙ millenarius numerus ad ultimũ cõplementũ pertinet, cum ſit cubus, & ſolidus numeri cõpleti: qui denarius eſt, ultra quẽ nõ datur ulterior, ſed repetitio ꝓcedẽtiũ numeroꝝ. Nec ultra ſolidũ, qui creſcit in longũ, latum, & profundũ, poteſt numerus dilatari. Hic igitur numerus cõſummatã perfectionem illius hoſpitii reſignat. Ideo Ezechiel millenis calamis metitur ciuitatẽ, templũ, & totius re- Idem
gionis ſpatiũ: Et Iohãnes eandem ciuitatẽ metitur duodenis millibus uir- Iohã.
gis aureis: Quo etiã numero partitꝰ electoꝝ multitudinem, milleq; annorum ſpatiũ aſſignat quieto ſtatui, poſt calamitates ꝑpeſſas: Per millenaria etiã, & mille milliaria Daniel enumerat, & partitꝰ Angelorũ exercitũ. Daniel
Quod aũt per decem & octo multiplicetꝰ hic millenarius numerus ad hoſpites hoc pertinet: Qui diuidunꝰ in nouem choros Angelorũ, & in totidẽ choros hominũ, qui ſunt inter illos Angelicos collocãdi: unuſquiſq; enim ad eũ ordinẽ, uel cœtũ Angeloꝝ, cuius & naturam, & officiũ geſſit in uita, cõuolabit: ut ex Gregorio, & aliis ſapientioribus diſcere poſſumus. Cõ- Grego.
iũcti uero iſti duo nouenarii hoſpitũ chori decẽ & octo reddũt. Si aũt ad duodenas tribus hũc numerum applicare uoluerimus, poſſumus qdẽ, accipientes duodenariũ, q ad tribus illas ptinet, cui addemus ſenarium primum pfectum, p quem multiplicato duodenario ſeptuaginta duo inſurgũt: Quo numero cõphẽdebanꝰ Sapiẽtes, & Iudices populi in figuratiua illa familia: & totidẽ diſcipuli in uera Chriſti militia, iuxta numerũ principũ cœleſtiũ: ut haberꝰ apud ſecretiores Theologos: iuxta quẽ numerũ & Theol.
idiomata diuiſa ſunt, aſſignataq; a pitis Aſtronomis ſena pro quolibet ſi- Aſtro.
gno Zodiaci: ſed ad Iohãnẽ ueniamus. Hic etiam p duodecim millia uir- Iohan.
garũ aurearũ quodlibet quadrũ ciuitatis deſcribit, cõplectens totũ ambitum quadraginta octo uirgarum millibus. Altitudinẽ quoq; muri p quadratũ duodenarii vʒ cẽtũ & quadraginta quatuor metiꝰ: Hic enim utitur millenario tã numero pfecto, ultima dilatatione profuſo, & duodenario primo creſcẽte: Et hoc ad denotandã excreſcentiã, & multitudinẽ electoꝝ in manſione, & ſtatu perfectiſſimo denotato per millenarium. Quæ ſumma exprimitur, & terminatur in א aleph, quæ & Deum ipſum, & primũ omniũ principium & finem importat, in quẽ omnis multitudo reducetur tandem/completo curſu ab eo ipſi aſſignato.

Cur in quadro poſita dicatur hæc ciuitas. Con. II.

FIgurã huius ciuitatis uterq; quadratã deſcribit ad ſoliditatẽ demõſtrãdã, quæ per figurã quadrariã denotaꝰ, & per quaternariũ numerũ, a quo illa figura deducitꝰ: Hic enim numerus eſt fundamentũ & radix omniũ aliorum numeroꝝ: inde

& omnia fundamēta tā in artificialibus,q̄ in nālibus,moralibus,& diuinis
Plato quadraria ſuntur alibi tetigimus. Hinc Plato dixit a ſummo Artifice ia-
cta fuiſſe prima fundamēta huius machinæ mūdialis quadrifaria,ut ſoli-
da eſſet. Nā ſolida (ut ait) nō uno,ſed duobus mediis ſemp̄ copulant̃,in-
ter quæ media eſt correſpōdēs proportio,ſicut inter ignē & aerem/aerē &
aquā hāc & terrā,& iterū inter terrā & ignē: Qua mirabili cōcinitate con-
nexuit ea mūdi opifex,ut nequeāt diſſolui ab alio, niſi a quo fuerūt colli-
gata. Vt ꝗ̄ firma eſſet & cōcinna ciuitas ſacra,plena myſteriis,partitur eā
per quadratū numerū ſolidū & cōcinnū: Nā in eo omnis muſica cōſonā-
tia cōtineri uidetur: In quaternario enim proportio dupla,tripla, ſeſqual-
tera,& ſeſquitertia reperit̃: unde reſultat diapaſon,biſdiapaſon,diapēte,
& diateſſaron,& etiā tonus,ſi quatuor ſumātur tria & unū,quæ reddunt
octo,& iterū.4.3.& .2.quæ faciūt 9 :a quo numero ad.8.eſt proportio ſeſ-
quioctaua,& facit tonū:& ſic ex eo omnis harmonia reſultat. Sed ut ad-
huc cōcinnior ſit,occentat in ea nomen magnū Dei quadrilitterū: cuilibet
angulo una littera p̄ſidēte, & influēte, iuxta illud quod habetur in uerbis
Paral. dierū: Elegi Ieruſalē,ut ſit nomē meū in ea. Cuius nominis ſuauiſſimi in-
fluxu excitati hoſpites cōtinuo ipſum nomē Dei laudāt,ut Regius cōcē-
Dauid tor ait: Laudate nomē Domini,ſit nomen Domini benedictū ex hoc nūc
& uſq; in ſęculū. Laudāt igitur in illa ciuitate eius opificē aſtra matutina,
& omnes filii Dei: laudāt uiginti quatuor ſeniores: & cētū & quadraginta
quatuor millia habētiū nomen eius,& nomē Patris eius ſcriptū in fronti-
bus ſuis. Omnis deniq; turba in tympano & choro, in chordis & organo,
Idem in cymbalis,& tubis cōtinue laudāt Dominū : ut idē Regius cōcentor in
fine ſuoꝝ hymnoꝝ cōcludit dicens: Omnis Spūs laudet Dominū: uel ut
melius habet ueritas hebraica כָּל הַנְּשָׁמָה תְּהַלֵּל יָהּ col aneſſama tehalel
iah: Quod ad uerbū interpetrātes dicimus: Omnis aneſſama.i.anima pur-
gata & ſuperiori uel diuina effecta laudet iah,quod eſt nomē innuens di-
uinam eſſentiam,ad quā intuendā introducuntur beati. Hic circūloquuti
ſumus,quia non habemus noīa ad unguem exprimentia ſignificata illo-
rum uerborum,iah,& aneſſama.

De portis eiuſdem ciuitatis. Con. III.

POrtæ ciuitatis noſtræ pro duodecim tribubus duodecim aſſi-
gnātur tā ab Ezechiele,q̄ a Iohāne: Et tres in qualibet plaga-
rū,aut in quolibet quatuor lateꝝ: ne credatur,ꝙ quaternitas
Iohan. illa ſit quid differens a trinitate ſumma. Dicit.n. Iohānes,ꝙ a
qualibet quatuor plagarū erant portę tres,ut ternarius intelligat̃ cōtextus
in quaternario: quoꝝ qlibet multiplicatus p̄ alteꝝ,duodenariū illū ſacra-
tiſſimū toties ſupra repetitū cōducit. Sicut.n.ter quatuor duodenariū fa-
ciūt: ſic quater tria. Quaternarius igit̃ illius ſacratiſſimi nominis,& aliarū

ſacrarũ rerũ concluditur in trinitate illa ſuperexcelſa:& trinitas in quater
nario.Ex quibus deductis in alterutrũ prouenit duodenarius:ſecũdũ quẽ
diſtribuũtur cœleſtia illa omnia:Electæ familiæ tribus cõſignati , lapides
fundamenti,Angeli præſidentes,& portæ, p quas fit introitus:Per ſanctã
enim trinitatẽ ad regnũ illud intrare nos oportet/dicẽte ipſius regni Prin/
cipe:Niſi quis renatus fuerit ex aqua,ideſt filio(ut alibi declarauimus)& CHRI/
ſpiritu ſancto,nõ intrabit in regnũ cœlorum:ſed nec ad filiũ uenire quis po/ STVS.
terit,nec p eũ renaſci,niſi Pater cœleſtis traxerit eum.Ecce igit̃,ꝙ per has
ternarias portas ſanctiſſimæ trinitatis patefit introitus in cœleſte regnum.
Et ideo initiãdis iubet Saluator,ut baptizentur,& conſignẽtur in nomine IDEM
Patris/& Filii/& Spũs ſancti.A quacũq; igit̃ plaga illuc uoluerimus in/
gredi,p has tres portas trãſeũdũ nobis eſt:ſiue introeamus ab oriẽte ado/
leſcẽtiæ,ſiue a meridie iuuẽtutis,& uiriditatis:ſiue ab occidẽte ſenectutis:
ſeu ab aqlone decrepitatis:uel fiat itroitus ab oriẽte ſublimis bonitatis:aut
a meridie pietatis,& clemẽtię:aut ab aqlone timoris iudicii diuini:ſiue ab
occidẽte benignæ cõdeſcẽſionis,ſemp intratur in quadrifariã ciuitatẽ per
ternarias portas.His aũt portis præſidere dicũtur duodecim Angeli:quia
fidẽ ſanctiſſimæ trinitatis nemo ſuſcipit in ecclesia militãti,niſi p miniſte/
rium ſacerdotis/qui a Malachia dicit̃ Angelus Domini exercituũ.Nec in Malach.
regno triũphantiũ per ſanctiſſimæ trinitatis portas intrat̃ ſine miniſterio
Angelorum,ut ſummus Imperator docet,quãdo vȝ Lazari animam cõdu/ CHRI/
ctam dicit in ſinũ Abrahæ.Et ſi ad locũ inferiorẽ,ubi Abrahã pater fidei STVS.
pręſidebat,anima iuſti portabatur miniſterio Angelico:quãto magis per
ſummi Dei miniſtros portari debẽt animæ ad ſinũ Patris æterni:Id ma/
xime,cũ tranſitus fiat per portas ſanctiſſimę Trinitatis.Duodecim quoq;
ſunt Angeli præſidẽtes portis duodenis,diſtributi & ipſi per duodenariũ
numerũ,quo multa cœleſtia cõnumerant̃:& electorum familia in utraq; ec/
cleſia:& eorum principes.Hinc nõ ab re Imperator cœleſtis exercitus inuit IDEM
ipſos partitos per duodenariũ,quãdo dixit Petro:Nõ ne putas/ ꝙ poſſim
rogare Patrẽ,& exhibebit mihi modo pluſq̃ duodecim legiões Angelorum:
Legio aũt id temporis decẽ cohortibus firmabatur, habebatq; peditũ ſex
millia centũ,equites uero ſeptingentos triginta:Varronis tamen tempori/
bus tribus tantũmodo millibus conſtabat:aliis etiam temporibus alio mi
litum numero claudebatur , licet uulgo ex ſex millibus ſexcentum ſexa/
ginta & ſex nulla equitum , neq; peditum habita differentia firmari per/
ſuaſum ſit.Sed ne qs crederet Angelorum numerũ cõſummatũ in illis duo/
denis legionibus, non ab re adiungit pluſq̃ duodecim:Ii enim per plures
legiones diſtincti deueniunt (ut Daniel ait) uſq; ad mille milliũ & decies Daniel
centena millia/qui omnes uno ore,& conſonanti uoce ſimul cum aliis ho/
ſpitibus Principem ciuitatis laudant continue.

Quæ plateæ ſint ibi. Con. IIII.

PLateæ ſunt, quas frequentãt ciues, & populi: & ubi ſolent re/
ſidere magiſtratus: Quæ illius ſupernæ ciuitatis deſcribuntur
ex auro, qđ charitatẽ ſignificat, ut ſupra expoſuimus. Et hoc,
ut intelligatur omniũ hoſpitum cõuentus in Dei, & proximi
CHRI/ amore ſplendeſcere: iuxta ſignũ datũ a Principe dicẽte: In hoc cognoſcent
STVS. homines/ꝙ eritis mei diſcipuli, & ciues ſupramũdanę ciuitatis, ſi dilectio/
Iohan. nem habueritis ad inuicẽ. In cuius plateæ medio (inquit Iohãnes) Lignũ
uitæ collocatũ erat: & ex utraq; parte ipſius ligni fluuius uitæ fluẽs: ut in/
telligamus hoſpites refertos eſſe nõ tm̃ charitate/ ſed etiam ſapientia, quæ
Sapiẽ. per fluuiũ aquæ uiuæ denotaꝛ: iuxta illud qđ habeꝛ in libro Sapiẽtiæ: Et
aqua ſapiẽtiæ ſalutaris potauit illum. Quæ ſapientia ꝗ optime diciꝛ abun/
dare, & fluere in plateis, ut Sapiens ait: Sapiẽtia foris prædicat, in plateis
dat uocem ſuã, in capite turbaꝝ clamitat. Quod duplici de cauſa factum
arbitror: altera eſt, ut percipiat unuſquiſq;, ꝙ ſapientia eſt cuilibet cõmu/
Merc. nicanda, dũmodo ipſe uelit eam ſuſcipere, ut dicit Mercurius cum filio ra
tio concionans: Deus craterem patulum ſapientia impleuit: & præconem
miſit iubens, ut mergeret ſeipſum in hanc pateram, qui uoluerit mentem,
quæ uera ſapientia eſt, ſuſcipere. Altera, ut perſuadeatur magiſtratibus,
qui præcipue habitãt in plateis, ꝙ ſapientia diuina perfundi omnino de/
berent. Sic etiã, qui in illa ſuperiori ciuitate potiora loca poſſident, maiori
ſapientia, & charitate repleri exiſtimantur. Et hi longe excellentiores ſunt
ciuibus mundanis: quia adeſt eis arbor uitæ, a qua decerpentes continue
uitæ fructus in perpetua fœlicitate uiuunt. Quas quidẽ plateas niſi ſedulo
frequẽtent/ut lętenꝛ per charitatẽ in cõuentu proximoꝝ, & pſentia Prin/
cipis fruanꝛ, unde meliori amore cõtinuo accendanꝛ, deficiẽtes a fonte to
tius boni, & pulchritudinis, deturpanꝛ, & deficiũt ignominia pleni: ut de/
Ierem. plorãdo Ieremias inquit in Lamentationibus: Denigrata eſt ſuper carbo/
nes facies eorum, non ſunt cogniti in plateis: Adhæſit cutis eorum oſſibus,
Aruit ſine videlʒ fluuio aquæ uiuæ: & facta eſt quaſi lignum aridum igne
perpetuo comburendum.

MODVLVS TERTIVS/ MENSVRA.

De menſura particulari ſcđm Ezechielẽ. Cõcentus Primus.

ET ſi monumentis utriuſq; uatis de magnitudine huius ciui/
tatis tetigerimus, opportunũ nihilominus exiſtimo ad par/
ticulares menſurationes ciuitatis eiuſdem, & eorum quæ ad
ipſam ptinent deuenire. Et primo percurremus ea, quæ Eze/
chiel uaticinãdo occultiſſimo myſterio, dura expreſſione, fractoq; ſermo/
ne deſcribit: Is ſiquidem metitur ſuis calamis ædificium neſcio quoddam
ſatis obſcure: Item templum, gazophilatia, portas, ueſtibula, & multa

quæ ad illa ædificia conducibilia putat: Poſtea torrentem, primitias, reſi/
dua primitiarũ, ciuitatem, & ſuburbia. Quæ omnia tantis ænigmatibus
inuoluit, & tã breuiter exprimit, ut uix intelligi poſſit. Nihilominus pro/
ut is q reuelauit prophetæ, noſtros colluſtrauerit oculos, abdita illa myſte
ria ſaltẽ adumbrabimus. Et in primis hoc præmittendũ cenſeo, quo faci/
lior ſit aditus cõtendẽtibus ad ea penetralia, qđ Ezechiel incipit a diuino
tribunali, & poſt uariam reꝝ deſcriptionẽ tandẽ deſinit in menſuras eo/
rum, quæ tacta ſunt, tanꝗ effectus ultimi cũ primo per illas menſuras cõ
iungendi ſint & uniẽdi. In principio itaqꝫ uiſionis Deum, & tribunal eius
miro artificio, occultoqꝫ myſterio ꝓponit: poſtea ſub nomine fabricæ mul
tiplicis, hominem cum Deo proportionando metitur, nec non ea, quæ ad
ipſum pertinent. Sed anteꝗ arcana patefaciamus, quæ ſit illa menſura, de
qua in contextu ſcđm litterã loquitur, breuiter inſinuabimus. Et in manu
uiri calamus menſurę ſex cubitorũ, in cubito, & palmo: Hoc ad unguem
habemus in littera: quorũ uerborũ ſenſus eſt: Calamus continet ſex cubi/
tos, quorũ cuilibet additur palmus. Sed cũ cubitus cõtineat palmos ſex,
addito illo uno erunt ſeptẽ: Et ſupputata tota calami menſura per ſepties
ſex palmos/conſurgit palmorũ numerus 42. Et differt iſta ſupputatio ab
ea Hieronymi ſupius adducta, in qua nulla erat hæſitatio, qn menſura ca Hiero.
lami eſſet tantũmodo ſex cubitorũ & palmi: non aũt ſex cubitorum/toti/
demqꝫ palmorũ. Verã igitur interpretationẽ iuxta mentẽ prophetæ ſequẽ
tes/dicimus, ꝙ menſura illa non erat. 37. palmorũ, ut ſonat noſtra tradu/
ctio/ſed. 42: & occultiſſimo ſacramento, de quo id tm̃ referabimus, quod
diuina permittent oracula. Palmo enim & manu/uel digitis opus condu/
citur: & hoc auſpiciis quadrageſimi ſecundi numeri, quo Deus exiuit in
opus/& omnia menſurat: ut tritũ eſt apud ſapientes. Vnde nõ ſine myſte/
rio dixerũt ſecretiores Theologi nomen Dei. 42. litterarũ extrahi a primis Thaui
uerbis, qbus enarratur, & occulto myſterio a Moſe deſcribitur mundi fa/ Moſes
brica: Et iteꝝ per eiuſdẽ numeri manſiones (ut prudẽter obſeruat Hiero/ Hiero.
nymus) populũ tã celebri myſterio eductum de Aegypto ad terrã repro/
miſſionis, melioris terrę typum gerentẽ conducit. Sed hæc menſura quæ
unica eſt, &. 42. aliqñ p numeros/aliqñ p centenarios, aliqñ per denarios,
& millenarios multiplicat omnia propriis myſteriis diſtribuens. Hac igitẽ
menſura Propheta primo metitur ſeipſum: Et conſequenter quẽlibet ho/
minẽ: & hoc ſub figura ædificii nõ expreſſi, ut myſteriũ ſubticeat. Poſtea Paulus
menſurat templum illud, de quo Apl̃us ait: Templum Dei qđ eſtis uos.
Poſt hoc gazophilatia, & æraria. i. animæ potentias, in quibus ſuſcipiun/
tur theſauri cœleſtes. Deinde portas & ueſtibula, quæ ſunt ſenſus exterio/
res, & omnia, quæ extrinſecus homini adiacent: attamen ad integritatem
hominis pertinentia. Poſt hæc menſurat totam ciuitatem, ideſt hominem

CHRI/STVS.

interiorē,qui effectus eſt ciuitas,& hoſpitium ſuſcipiens hoſpitem Deum, & ſanctos Angelos. Poſt quē metitur & ſuburbia.i.ea extrinſeca,quæ homini ſunt:& per quæ fit introitus ad Deū, & Dei ad nos,& unio cū ipſo. Tandē deuenit ad primitias uel decimas,bona v3 opera,quæ Deo offerimus,quæ menſurata eſſe debēt:ut & pręmiū eis cōgruēs bona & coagulata menſura ſit ꝓportionatū:Eadē.n.menſura (inquit Princeps omniū) qua menſi fueritis,remetieť & uobis/proportione tamē geometrica unūquodq; in centuplū rependente ex maxima Dei liberalitate. Perbelle igiť qui decimas exquirit,eaſdē nobis millenis reddit apophoretis,ut ex centupla euāgelii retributione ſupputāri patebit. Vel dicamus,ꝙ decimę a Deo ſuſceptæ ex numeris deueniūt ad millenarios:qa adiuncta Dei gratia,cui millenarius attribuiť,illa quæ prius erant denaria,fiunt decē millia,& ſic de reliquis. Illud quoq; aduertendū eſt,ꝙ in calce uiſionis metitur per millenas menſuras,quod ante menſurabat per unitatē, denarium , & uiginti quinq;. Nec illud prætermittendū eſt,ꝙ limina portę metiebatur calamo uno,& paulopoſt ſubiicit limen portæ eſſe decem cubitoꝝ. Quæ omnia, ſacramentoꝝ non ignarus uates,coꝝ myſterio deſcribebat. Omniū enim menſura fit per unū, quod principiū denotat, & per denariū,omniū numeroꝝ ſimpliciū complementū:quia omniū remuneratio,& præmiū eſt ille,qui eſt principiū,& finis:& hinc ei iure debētur primitiæ,& decimæ. Deinde a denario tranſit ad centū,aſſignans diſtantiā inter portā & portam per centenarios cubitos:quia differt præmiū centenario multiplicato coꝝ,qui per unam/& coꝝ,qui per aliam portam ingrediuntur. Et tamen deuenit ad millenariū,cubum v3 denarii numeri cōplexiin quo oēm menſurā claudit,& cōſummat/quāuis nō plene exprimat:quinimmo ingenue fatetur ſe tā profundo pelago immergi:nā cū ueniret ad orientē,unde eſt origo omnium menſuraꝝ,dicit,ꝙ aquæ redundantes erant nimis a latere dextro,unde miſericordia/gratia & omnia dona,denotās ea quæ impartitus eſt nobis largitor omniū bonoꝝ,tanta eſſe:ut ea cōprehēdere nequeamus. Et dixit,ꝙ uir ueniēs ab oriente (ubi fons omniū bonoꝝ,q̄uis cōmunicentur ꝑ uirtutē dexteræ)cū funiculo menſus eſt mille cubitos:Et dictæ aquæ deuenerunt uſq; ad talos:Et menſus adhuc mille, ecce aquæ uſq; ad genua:Et menſus eſt iteꝝ mille,& traductus fuit per aquā uſq; ad rhenes. Sed cū ulterius ꝓgredereť metitor,adeo creuerūt aquæ,ut trāſire nō poſſet:qa aquæ ꝓfundæ nimis. Veꝝ,ut de arcanis aliqd referemus(qđ nihilo minus fari liceat) quouſq; metiebať metitor ea,quæ ſunt animalis hominis,ſiue ſint tali,genua,uel lūbi,aut rhenes,trāſire poterat ꝓfundū aquaꝝ ſapiētię,qua diſpoſitus cōmēſuratuſq; ipſe hō. Sed cū ulterius ꝓgredereť, ad ea v3 q̄ ad īteriorē hominē ſpectāt:nō dabať ei ulterior trāſitus. Cū igiť tanta ſint hęc,ut Prophetę humeri ꝑ onere ſuccubuerint,multo minus uel

tantũ ſapientiæ onus ſuſtinebũt:quia dum homo ſpũalis eſt, in ipſo habi/
tat Deus, qui eſt infinitus. Nã cõpleta menſura tẽpli, & ciuitatis, & pfectis
ſacris, ſubinfert Propheta: Et nomen ciuitatis יְהוָה שָׁמָּה, adonay ſama, qđ Ezechi.
interpretatũ ſignificat: Dominus ibidem, ideſt in homine iam in ciuitatẽ
& templum Dei effecto: a quo nunq̃ recedet ipſe Dominus, ſicut penitus
receſſit a ſynagoga, & a multis de eccleſia: nõ tamẽ ab omnibus, cũ pro/
miſerit dicẽs: Ego uobiſcũ ſum uſq; ad cõſummationẽ ſæculi. Hæc quan/
tum ad menſurã ciuitatis ſecundũ Ezechielem leuiſſime tacta ſint: ut per/
cipiant legentes quo tendant tam exactæ menſuræ: Quæ profectò nõ ad
terram illam crebro quondam repromiſſam, noſtra autem & uatis tem/
peſtate denudatam/expoliatãq; ſacrificiis, cærimoniis, gazophilatiis, ſub/
urbiis, decimis, & primitiis. Metiebatur itaq; nos/noſtraq; opera/& præ/
mia correſpõdentia: Quæ omnia ſubſunt Dei trutinæ, & menſuræ.

De menſura primitiarum/aut decimarum. Con. II.

NOn prætermittẽdas cenſeo etiã menſuras, quibus Vates me/
titur primitias/ſed (ut melius dicamus) decimas offerẽdas:
quæ תְּרוּמָה teruma hebraice dicũtur, ut in libro Exodi ple/ Exodus
niſſime legimus: Ait enim Propheta: Et ſup terminũ Iehuda
a plaga orientali/uſq; ad plagã maris erunt primitiæ, quas ſeparabitis ui/
gintiquinq; millibus calamis longitudinis, & latitudinis: ſicut ſingulæ par
tes, tã a plaga orientali ad mare/q̃ in aliis plagis: uel tã in longitudine q̃ in
latitudine, ut totus ambitus ſit per centũ millenaria, non dicam calamorũ,
qa calamus hic nõ habetur in textu hebreo, q̃uis ſit in noſtra traductione
ad libitum, & non ſecundũ myſteriũ adiunctum. Hic etenim per centum
menſuratur pręmiũ, quo remunerantẽ illi, qui ueras primitias ſui corporis
mũde/& pudice cõſeruati Deo offerunt. Ii enim (ut Hieronymo placet) Hiero.
coronantẽ numero centenario, qui a Propheta multiplicatẽ per millenariũ
Deo ſemp attributũ: ut præmiũ correſpondẽs operi Deo grato intelligatẽ
diuinum. Aliarũ autẽ tribuũ primitiæ mẽſurantur uigintiquinq; millibus
ex parte aquilonari, & ex parte auſtrali totidem: ſed a plaga orientali de/
cem millibus: & ab occidente totidẽ, quæ in unũ redactę reddunt ſeptua/
ginta millia. Cuius numeri radix eſt ſeptenarius, numerus qdẽ remiſſiõis;
ductus p denariũ, numerũ cõpletũ: & iterũ reductus p millenariũ diuinũ
denotat opa/oblationes/& pmia pœnitentũ, qui remiſſiones a uero ſepte/
nario expectant: poſtea pmiũ operũ cõpletorũ p denariũ ſuffultũ p mille/
nariũ diuinũ. Vnde qui nõ poſſunt cũ Iehuda regali Tribu ſeipſos dicare,
utpote q ſatis infidi ac rebelles extiterint, ſaltẽ oblationes pœnitentũ offe/
rant per manus ſacerdotis, non cuiuſcũq;, & potius polluentis oblationẽ q̃
offerentis, ſed p manus eorũ, qui ſunt de filiis Zadoc, q iuſtus interpretatẽ:

de quo ſequitur: Qui cuſtodierũt cærimonias meas, & non errauerunt, cũ
errarent filii Iſrael, ſicut errauerũt & leuitæ. Hic autem Zadoc (ut ſentit
Hiero. Hieronymus) Chriſtus eſt, ſacerdos in æternũ, & iuſtus: ideo dicitur, ſe-
cundũ ordinem Melchizedec: qui rex meus iuſtus interpretatur. De quo,
Dauid a Regio Propheta ſub nomine Salomonis in huiuſmodi uerbis decanta-
tur: Deus iudiciũ tuũ Regi da, & iuſticiam tuã Filio Regis. Huius itaq;
filii, & ab eo renati eſſe debent oẽs, qui uolunt per oblationes gratas ad-
mitti in regiam ciuitatem & locũ, quẽ Propheta figuratiue deſcribit. Sed
& illud aduertendũ arbitror, quod dicitur: Et nõ mutabuntur, neq; tranſ-
ferentur primitiæ, terræ v3 illius, qa ſanctificatæ ſunt Dño, & oblatę obla
tione perpetua, & nõ repetenda ſingulis annis, ſicut illæ quæ annuatim ſe
rie quadã offerebantur de corruptibilibus fructibus: & aliquãdo polluen-
dis per ſacerdotũ iniquitatẽ. Multa inſuper proſequit᷑ uates de menſuris,
& numero, ſituq; ſuburbioꝝ, & cõfiniũ coꝝ, & de menſuris olei, & alioꝝ,
quæ offerenda erant in ſacrificium: quæ iis relinquimus declaranda, qui
contextum litteræ interpretantur: Nam nos tantũmodo adumbrauimus
ea, quæ per typum quendã ad ciuitatis ſupernę menſurã, in qua beamur,
pertinere cenſuimus.

De menſura huius ciuitatis ſcđm Iohãnem. Con. III.

SAtis differre uidetur menſura Iohannis, ab illa Ezechielis:
Hic enim calamo ligneo menſurat ea, quæ ad figuratiuã fa-
miliã pertinent, nõ adhuc expeditã ab oneribus lapidum, li-
gnoꝝ, & palea: ſed Iohãnes Beatoꝝ merita, & fabricã deſcri-
bit ciuitatis illius, quã ſupra declarauimus ex auro & lapidibus precioſis
contextã: ideo merito arundine aurea menſurari dicitur. Quanta autẽ ſit
menſura, non exprimit: quia nec ea, quæ metitur, determinari poſſunt: cũ
beatoꝝ gloria ſit circa obiectum infinitũ & interminatũ, replens conti-
nuo ſuſcipientes ipſam pro coꝝ capacitate: & locus ille ſit immẽſus, nul-
laq; menſura uere terminabilis. Ad duodena tamẽ millia ſtadiorũ ſua arũ
dine deducit ambitũ illum: & muros per duodenos cubitos quadratos. ſ.
centum quadraginta quatuor milliũ, utrunq; magno myſterio aliqualiter
Iohan. percurrendo. Dicit ergo, ꝙ ille, qui loquebatur ſecũ, menſurabat menſura
hominis, quæ eſt Angeli: ſed quanta ſit, nec etiam hoc in loco declarat. In
eo tamẽ quod dicit, quia menſura hominis, & menſura Angeli, præmium
innuit, in quo uterq; beatur. Quod cũ (ut diximus) Deus ſit: eius men-
ſura nec terminari, nec exprimi poteſt. Eadem tamẽ dicitur menſura An-
geli & hominis, quia eadem portione datur, dũmodo capacitas, & merita
eorum id exquirant. Illa itaq; menſura Angelus, qui loquebatur ſecum,
menſus eſt ciuitatẽ, per ſtadia duodecim millia: quæ in quadro poſita eſt,

& tanta eſt altitudo eius,q̄ta latitudo,cũ hę ad inuicẽ ęqualiter ſe habeãt.
Et menſus eſt muros eius centũ quadraginta quatuor cubitoꝝ.Multa hic
occurrũt,quæ nõ modicã afferũt difficultatẽ:Et ꝑ quomõ ſit ęqualis ciui/
tas in latitudine,& altitudine/cũ latitudo dicat̃ duodecim milliũ ſtadioꝝ,
altitudo autẽ.144.cubitoꝝ tm̃mõ. Quomõ itẽ intelligendũ,ꝙ in quadro
ſit extructa,an ꝙ in quolibet latere ſint duodecim millia ſtadioꝝ,& totus
ambitus ſit quadragīta octo milliũ ſtadioꝝ:an uero ꝙ totus ambitus duo
decim millibus ſtadiis cõſũmet̃,extenſo quolibet latere ad.3000.millia ſta
dioꝝ ſolũmodo:Et qd inſup ſtadia/ & qd cubiti ad ſupernã illã, & diuinã
ciuitatem menſuratã illa arũdine aurea, cuius longitudo interminata di/
cebatur.Quibus obiectis,prout Dñs ſuccurrere dignabitur,faciemus ſa/
tis. *Si*.n.litterã ſaluare uoluerimus/dicemus ad primũ,aliã eſſe altitudinẽ
murorũ,& aliã altitudinẽ ciuitatis:Muri etenim centũ quadraginta qua/
tuor cubitis cõſummantur,ut textus clariſſime apit:ſed altitudo ciuitatis,
quæ poſita dicit̃ a Iohãne ſup montẽ magnũ & altũ,habet a radice mon/
tis uſq; ad ſummitatẽ murorũ,menſurã illorũ duodecim milliũ ſtadiorũ,
ſacramẽto ſtatim declarãdo.Quadra autẽ eſt illa ciuitas(inquit Iohãnes) Iohan.
& in quadro poſita:qđ ſic (meo iudicio)intelligit̃,ut quodlibet latus ciui
tatis ſit duodecim milliũ ſtadiorũ : & totus ambitus ſit quater duodecim
milliũ/quæ reddunt quadraginta octo millia,& non ex numero quadra/
to,ut aliqui decepti litterã extorquent,cõcludentes ambitũ in centũ qua/
draginta quatuor millibus ſtadiis, quæ nõ eſt quadratura æquilatera (ut
opinant̃) ſed quadratura tantũmõ numerorũ/omiſſis millenariis,in qui/
bus potiſſimũ huius menſurę ſacramentũ cõſiſtit.*Si*.n.quadrent̃ duode/
cim millia ſtadioꝝ ꝑ arcam,reſultabũt ſtadia.144.millena millia.*Si* uero
dicãt totũ ambitũ eſſe duodena millia, & quodlibet latus triũ milliũ ſta/
dioꝝ tm̃modo:tunc ſi quadretur,reddet ad unguem nouẽ millena millia.
Quæ utiq; menſura nõ erit illius ciuitatis Ieruſalem,in qua Chriſtus paſ/ Ioſephi
ſus eſt,cũ illa,teſte Ioſepho,cõcludat̃ trigintaq̃nq; ſtadiis,ſed illius,in qua
nunc regnat,quæ millenis/& millenis,& duodenis millibus diſtribuit̃:ut
ſit accõmoda,aptaq; duodenis millibus ex qualibet tribu cõſignatis:Atq;
duodenis familiis tam figuratiuæ,q̄ ueræ militiæ ſummi Imꝑatoris:Quæ
ẽt reſpõdeat magno nomini Dei quadrilittero in ea cõſcripto/ut eius uir/
tute cõpaginata ſit,ſicut ſtatim dicemus.Quadratã quoq;,ſicut & q̄drilit/
teꝝ nomẽ,eſſe oportet/cũ rotũditate tamẽ,ſicut q̄libet lr̃a eiuſdẽ nõis cir/
cularẽ numerũ importat,& ſphęricũ.Prima.n.littera denarium continet:
ſecũda/& quarta quinariũ:tertia uero ſenariũ:Quorũ q̄libet circularis eſt
numerus.Totũ autẽ nomen reducit̃ ad duodenariũ per reuolutionẽ,quã
hebrei ſiruph dicũt,ut alibi diximus:ſecũdũ quas reuolutiones præponit̃ Hebrei
duodecim ſignis/q̄bus diuidit̃ totus cœleſtis ambitus,& ciuitas illa ſupna.

Duodenarius uero reducitur ad millenariũ noſtrũ, qui eſt peculiaris Dei/ cui & mille, & aleph/ipſum mille ſignificãs attribuitˀ. Eſt autẽ æqualis latitudo/longitudo/atq; altitudo: qa quicqd eſt in Deo, nõ eſt maius aut minus/ ſed ſemp̃ æquale: nec eſt uera latitudo/aut lõgitudo in illa diuinitate, quæ ubiq; ſphærica eſt: unde illæ menſuræ, ſimilitudine/& myſterio quodam dicuntˀ quadratæ, ut conueniant quadrilittero nomini. Reſtat modo declarandũ/cur cubitis, aut ſtadiis illa ciuitas menſuretur. Et hic breuiter dicimus: q̃ alia uocabula, qbus accõmodatius diuina explicentˀ, nõ habemus pr ę manibus, q̃ hęc noſtra rebus/quæ exprimere uolumus/utiq; aptiſſima: ideo nõ ſine myſterio & arca Noe, & tabernaculũ fœderis cubitis menſurata dicuntˀ: & ingens ædificium ciuitatis ſupnę menſuratũ dicitur ſtadiis: quæ menſuræ erant tunc in uſu, & ad illas fabricas menſurandas opportunæ: ſed ad allegoriã aſcẽdentes, q̃ bene, & cõcinne præmia, & locus præmiorũ cubitis/& ſtadiis menſurentur, audiamus. Cubitus.n. brachium ſimul & manũ importat: qua bonũ opus exterius partimur, & efficimus. Stadiũ uero curſu Herculeo unica reſpiratione (ut fertur) terminatur: Vnde p̃ hoc ſtadiũ omnis nobis poſſibilis affectus ſignificatˀ, quo tanq̃ pedibus feramur in Deum. Per pedes.n. in ſacris eloquiis, ſemp affectus myſtice deſignãtur. Et iſti eſſe debent fortis/magni/& ſtrenui animi, & unico flatu.i. unica intentione delati. Sed p̃ cubitũ/brachiũ/& manũ, opus remunerandũ intelligitˀ. Et cũ præmium, & gloria illius ſupnæ ciuitatis correſpõdeat operi, & affectui proportione geometrica, ideo ptinentia ad illam ciuitatẽ, & gloriã menſurata dicuntˀ cubitis, & ſtadiis. Sed q̃ti ſint cubiti, & ſtadia ipſa, nõ exprimitˀ: qa numero noſtro illa cœleſtia terminari nequeunt: quãuis geometrica proportione dicãtur cũ noſtris operibus, & affectibus commenſurata. Quod utrũq; Chriſtus illius ciuitatis

CHRISTVS. Princeps ediſſerit in euangelio dicẽs. Centũ pro uno accipietis, ecce geometricã proportionẽ: & uitam æternã poſſidebitis, ecce interminatã menſurã. Quia affectus, & opera cũ reſperſa ſint acceptante gratia, & Dei charitate cõplexa, ipſum Deum redolent: & ideo gaudent millenario illo diuino: per ipſumq; toties multiplicantur/quoties ipſum diuinum nomen, a quo eſt omnis uirtus, reuoluitur.

MODVLVS QVARTVS/ STRVCTVRA.

Quis eam extruxerit. Concentus Primus.

Iohan. QVis hanc ciuitatem, & hoſpitium noſtrũ concinnũ, & omni harmonia/gaudioq; pleniſſimũ cõſtruxerit, ſatis aperte declarat Iohãnes, dum ait: Vidi ciuitatẽ ſanctam Ieruſalẽ deſcẽdentem de cœlo/a Deo paratam/ſicut ſponſam ornatam uiro ſuo. Deſcẽdit itaq; de cœlo ipſa, & eius Calotechnius.i. bonus Architectus, opifex, & ornator: ut nos in eã ſuſcipiens ad ipſum cœlũ reduceret,

De fabrica.n.illa loquitur Iohánes contexta ex uiuis lapidibus,ſicut canit Iohan.
eccleſia:Vrbs beata Ieruſalé dicta pacis uiſio:quæ cõſtruit́ in cœlis uiuis Eccleſia
ex lapidibus: & Angelis coornata,ut ſponſata comite:Parata utiq; eſt in
mente opificis,a primæua mũdi cõſtitutione, ut in euãgelio dicit́:Venite CHRI/
benedicti Patris mei,poſſidete paratũ uobis regnũ a cõſtitutione mundi. STVS
Triplex.n.hoſpitiũ præparauit ſũmus Architectus pro humano hoſpite:
Vnũ quippe eſt regnũ illud cœleſte,& Beatorꝝ manſiones.Alterꝝ eſt hoc
mundanũ pro pegrinatione nr̃a: ex quo elegãtiſſime diſpoſito facile con/
iectare poſſumus,q̃tũ & quale ſit illud, qđ pro æterna manſione parauit.
Tertiũ eſt hoc cõſtructũ ſupra fundamẽtũ,qui qdé Chriſtus eſt, & ſupra
duodecim fundamẽta Ap̃lica/cõfectum ex uiuis lapidibus,& menſuratũ
menſuris Ezechielis & Iohãnis/de qbus ſupra tetigimus. Et tanta eſt horꝝ
triũ cõſonantia,ut ex uno aliud coniicere poſſimus,dũmodo bene intelli/
gamus cuiuſlibet ędificii naturã/& diſpoſitionẽ:q̃uis hoc,qđ nũc habita/
mus,feculentũ,& infimũ:& illud ad qđ tendimus expurgatũ ſit & exqui/
ſitiſſimũ:id etiã qđ mediũ eſt,& cuius auſpiciis ad illud ſupnũ ꝓperamus
ſpũale ſit,domus v3,& ciuitas eccleſiæ in cuius ſinu uel ambitu, ut conti/
neamur,neceſſe eſt,ſi cœleſte ac supernũ conſcendere uolumus. Conſimi/
les enim ſunt fabricæ iſtæ ab eodem Artifice cõſtructæ:Ipſiuſq; imaginẽ
gerit unaqueq; pro captu ſuo:Vnde ſymbolum & ſimilitudo inter eas,ex
qua de uno pertractantes, de alio quoq; intelligere poſſumus. Nec alius
horꝝ ædificiorꝝ fuit opifex/ niſi ille,de quo dicitur:Omnium eſt enim arti/
fex,omniũ habens uirtutem/omnia proſpiciens.

Quomõ,& quo glutino cõpacta,& unita ſit hæc fabrica. Con. II.

OMnia plura/quæ in unũ conueniunt,oportet ꝙ aut arte,aut
natura,aut diuino myſterio conglutinent́.Lapides.n.in do/
mo lithocolla,calce,ferreiſq;,aut æneis carpuſculis ſup infu/
ſo plũbo cõnectuntur.Ligna uero clauis,ſiue colla caſea,uel
piſcea,aut taurina,quæ pfectiſſima exiſtimatur,cõiungunt́. Oſſa autẽ in
humano corpore colligantur neruis,carne,& cute.Et aliqñ lapides,& cor
pora diuerſa ui quadã naturali,nõ dicã,conglutinant́,ſed uniunt́:ut duæ
arbores p inſertionẽ: & oſtreæ cũ lapidibus ui quadã naturæ occultiori.
Vidi & corpora humana in lapides uerſa , & adeo cũ lapidibus unita, ut
iã unũ corpus,& illud homogeneũ,effecta uiderent́. Et qa fortior eſt uis
naturæ q̃ artis,ideo fortius illa ligat.Sed cũ omnium fortiſſima ſit diuina
uirtus,ideo nõ ſolum cõnectit, ſed etiã unit.Et hæc uis eſt nominis ipſius
ſancti,& magni,de quo dicit́:Dñe dñs noſter q̃ admirabile eſt nomẽ tuũ
in uniuerſa terra:utraq; v3/ſupiori & inferiori,in utraq; ligans,cõnectens,
& uniens oẽs partes,& earꝝ mẽbra ſimul.Ad cuius ſimilitudinẽ in Ieroſo/
limis,

ſimis,quæ typum gerit illius ſupernæ ciuitatis, quam deſcribimus, iuſſit
Deus/ut fabricaret templũ:Poſtea ſubintulit in eo uolumine/quod græce
Paralipomenon,latine aũt uerba dierũ dicitur:Elegi Ieruſalem, ut ſit no/
men meũ in ea:quã elegi/ut ædificaretur in ipſa templũ nomini meo.Sed
ne dũ templũ lapideũ/ & tota mundi maioris machina/ uerũetiam ratio/
nalis,& humana fabrica eſt illius nominis uinculo colligata:Nã cum hu/
Abel mana familia biuiũ faceret in Abel & Cain (in Abel.n.diuina,& in Cain
Cain diabolica familia fabricatur)hic,qui ſecũdũ carnẽ/& diabolũ erat,de mo
re perſequens eum,qui erat ſecũdum ſpiritum, interfecit Abel:ſed ſtatim
reparata fuit in Seth:& multiplicari cœpit in Enos Seth ipſius filio.Quę
ut cõiuncta eſſet debito nexu/dicit ſcriptura:Tunc cœptũ eſt inuocari no
men Domini,q̃uis mẽdoſi textus habeãt/Iſte cœpit inuocare nomen Do/
mini:Inuocatum.n.fuit/& interpoſitum tãq̃ nexus,glutinum,& uinculũ.
Deut. Sic & in Deuteronomio/poſtq̃ de uinculo charitatis/quod habere debent
omnes,qui Dei ſunt,ſacerdotes/leuitæ/ſerui/ancillæ/aduenæ,& peregrini
in offerẽdo,epulando,cohabitando,& huiuſmodi pręceptũ dederat Dñs,
Iere. ſubintulit:Vt inhabitet nomen meũ ibi,omnia vꝫ connectens.Sic & Iere/
mias pro electa familia inqt:Tu aũt in nobis es Domine,& nomẽ tuũ in/
Iohã. uocatũ eſt ſup nos:Quod ne in patria credatur omiſſum, inquit Iohãnes:
ꝗ illi cõſignati habebãt nomen eius.ſ.Agni,& nomen Pr̃is eius ſcriptũ in
frõtibus ſuis.Sed qđ hic eſt occultũ,ibi erit patẽs,& omnibus manifeſtũ:
Idem ut in calce uiſionis teſtatur dicẽs:Et uidebũt faciẽ eius,& nomẽ eius ſcri/
ptum in frontibus eoꝝ.Et primo in baptiſmate ſcribitur per militiã:quã/
do homo militaturus ſub Chriſto,accipiẽs ab eo ſtipendiũ ſtigmatizatur
Theo. charactere (ut dicũt Theologi noſtri) uel ſuſcipit nomen,quod ſculpit̃ in
fronte eius:ut ab omni ſaltẽ ſpirituali militia dignoſcat̃. Poſtea idẽ nomẽ
Iohã. ſcribitur,dũ homo triũphat in bello:ut in principio uiſionis inquit Iohã/
nes:Qui uicerit,faciã illũ columnam in templo Dei mei:& foras nõ egre/
dietur amplius:Et ſcribã ſuper eũ nomen Dei mei:& nomen ciuitatis Dei
mei nouæ Ieruſalẽ,quæ deſcẽdit de cœlo a Deo meo:& nomẽ meũ nouũ.
Perpulchre ponitur uictor & triũphator tanq̃ columna,& ſuſtentaculum
alioꝝ in ædificio,& tẽplo Dei,quod eſt eccleſia illa triũphans:ſicut uictor
& fortis fuit colũna,& ſuſtentaculũ alioꝝ in ipſa eccleſia militanti. In hoc
igitur ſcribitur nomen Dei magni,tanq̃ familię ipſius aſcripto,& ſtẽmate
decorato.Scribitur & nomẽ ciuitatis Ieruſalẽ,nõ quippe illius ædificatæ
a Sem in terra Canahan/ſed illius,quæ deſcendit a cœlo erecta vꝫ a filio,
Dei,qui de cœlo uenit:Cuius nomen eſt Ieruſalẽ/ ſicut & illius materialis
quæ huius typũ gerit.Sed Ieruſalẽ uiſio pacis interpretat̃:pacis utiq; ęter
Aug. næ,ex qua ſcatet beatitudo nr̃a,iuxta illud Auguſtini.Viſio eſt tota mer/
ces:Et hęc ſculpi dicitur in beato,ut nũq̃ ab eo ammoueat̃:ſed ipſam iure

quodã peculiari iugiter poſſideat. Scribetur inſuper & nomẽ nouũ.ſ. Ieſu IESV
in quo nomina antiqua magno myſterio cõcludũtur:& dicentur (ut nõ/
nulli aſſerũt) cohæredes Ieſu Chriſti Ieſuani: & merito, tũ maxime, quia
eodem utriq; uinculo cõnectendi ſunt: unde ab eo tanq̃ nobiliori (ut uero
ſatis congruit) fiet denominatio.

Cur & nomina Apoſtolorum, & Tribuum in fundamentis, ſed in por/
tis nomina Angelorum inſculpta ſint. Con. III.

ET ſi nomina electoꝝ omniũ inſculpta ſunt in ſancta illa ciui
tate, ut ſumma Veritas phibet dicẽs: Nomina ueſtra ſcripta CHRI/
ſunt in cœlis. Et ſi unũquodq; habet ſcriptum nomẽ Ieſu, & STVS,
nomẽ Patris eius in frõte ſua ut ſit eoꝝ pfecta cõnexio. Præ/
cipue tamẽ dicunt̃ inſcripta nomina Apoſtoloꝝ, & Tribuũ in fundamen/
tis: & nomina Angeloꝝ in portis. Quæ inſcriptio nõ tantũ ad characteres
ſpectat, qa hoc exigui eſſet momẽti: ſed ad latẽtẽ uirtutẽ, quæ in ipſis no/
minibus uiget, ſecũdũ quã nomina ĩpoſita ſũt electis, ab illo, q dixit noui
te ex nomine. Verum de paucis habet̃ expreſſum nomẽ, quod os Domini
nominauit: & ſi omnibus ſtellis, & hominibus p ſtellas ſignificatis nomi/
na uocat: quæ & in cœlis ſcripta ſunt: & ſcd'm ea ibi nominabimur. Quo/
rũdã nihilominus explicata noĩa habemus a Deo illis impoſita, ut Abra/
ham, Izahac, Iſrael, Iedidia, Iohãnes, Ieſu. Abrahã enim Abrã dicebatur,
ſed iuſſu Dei (ut legimus ĩ libro Geneſeos) uocatus fuit Abrahã adiũcta,
vz, littera, ה, quæ quinq; in numero importat. Qui numerus quinarius ad
dito priori nomini, quod ſic ſcribitur אַבְרָם &. 243. importat in numero,
cõſtituit nomẽ, quod ſic ſcribitur אַבְרָהָם, & reddit in numero. 248. quot
ſunt oſſa in humano corpore: & quot ſunt pręcepta affirmatiua. Ideo ibi/
dẽ, cũ adaptare uellet nomẽ addito ה, quod qnariũ importat, p̃mittit: Am
bula corã me, & eſto pfectus, in uirtutibus vz & p̃ceptis meis p oſſa ſigni/
ficatis. Quẽ numeꝝ qnariũ (ut ſtati infert) abſtulit a שָׂרָה ſara, quæ prius
uocabat̃ שָׂרַי ſarai, qđ in numero qngẽta & decẽ importat, myſterio alibi
declarãdo: & remãſit cũ quingẽtis tantũmõ & qnq;. Et ſicut hic ſummotũ
eſt a muliere, & additũ uiro, ſic in primis parentibus acceptũ eſt a uiro &
datũ mulieri, quæ de coſta a uiro ſũpta formata eſt. Hinc Adã lapſus, &
hic Abrahã pfectus corã Deo. Nec ultra hic q̃ liceat pgrediamur. Izahac
quoq; ſic uocatus fuit a patre Abrahã alludẽte ad myſteriũ de riſu ſarę in
oraculo Angeloꝝ: & ĩnuẽdo quo pacto eſſe deberet riſus, & gaudiũ pris,
ſicut Iſmael onus, & moleſtia: Vnde a domo paterna ſimul cũ matre iuſſu
Dei eiectus eſt. Iahacob ab Angelo cũ quo luctatus eſt nomẽ accepit Iſra
el.i. Princeps uel hæres Dei: & eo q; p̃ualuerit cũ magno Dei Principe, &
Pater, & Priceps populi ſub Deo uero militãtis effectus eſt. Sed & Iohã/

nes ab Angelo denominatus eſt:ut nomen,q̄d Dei gratia importat,cõue/
niret ꝓcurſori legis gratiæ,& clemẽtiſſimi legiſlatoris nũcio.Filio aũt Dei
quãta celebritate fuerit īpoſitũ illud nomen Ieſu,cũ alibi tetigerimus,ideo
hic alia proſequemur.Noĩa igitur Apoſtoloꝝ fundamentis inſcripta ſunt,
cũ ipſi fundauerint eccleſiã in duodecim mũdi partibus,ſuper illud tamen
Paulus fundamẽtũ uniuerſale & unicũ,qui poſitus eſt Chriſtus Ieſus,ut ait Apo/
ſtolus.Supra quod ꝓcipuũ iacta ſunt fundamẽta Apoſtolica cum & ipſa
ſuſtineãt ædificiũ hoc,ut idẽ Apoſtolus ait: Superædificati ſupra funda/
mentũ Aplõꝝ,& Prophetarũ.Sed cũ in ciuitate hac noua,quã deſcribi/
mus,ꝓcipua fundamẽta fuerint Apoſtoli,ideo eoꝝ nomina in eis dicũtur
deſcripta.In portis aũt ꝑbellè ſculpta enarrãtur noĩa Angeloꝝ:quoꝝ offi/
Exodus cio incũbit,ut nos in aulã regiã inducãt,ſicut Deus in exodo iq̄t:Ecce ego
mitto Angelũ meũ,q ꝓcedat te,& cuſtodiat in uia,& introducat in locũ,
Lucas quẽ ꝑparaui tibi.Et in euãgelio Lucæ hẽmus,ꝙ Angeli deportauerũt ani
mã Lazari ad locũ vȝ ſalutis:quo electoꝝ animę,anteꝗ̃ apireť ianua coeli,
deferebanť.Qui Angeli & ſi diſtributi ſunt in tres Hierarchias,& in nouẽ
choros,multæ ſunt tamẽ aliæ diſtributiões ipſoꝝ ad diuerſa officia.Septẽ
enim ſunt Principes,q aſtãt ante thronũ Dei:Quatuor,q̄bus datũ eſt no/
cere terræ,& mari,a quatuor mũdi plagis:ſeptuaginta duo,ſuper ſeptua/
ginta duo idiomata:& duodecim,ſuper duodeci ſigna,quæ (ut diximus)
ſunt tãꝗ̃ duodecim coeli portę.Ad quaꝝ cuſtodiã pręcipue poſiti ſunt duo
decim Angeli:& in tutelam murorum omnium complures Angeli deſti/
Iſaias nati,ut clare teſtatur Iſaias,qui dum de renouatione ſupernæ ciuitatis no/
ſtræ loquereť,inter alia munera ſibi donata inquit:Super muros tuos Ie/
ruſalem poſui cuſtodes.i.Angelos:ut omnes interpretãtur.Qui Angeli nõ
Malac. incõgrue dicunť ẽt ſacerdotes:ſicuti habemus in Malachia:Labia ſacerdo
tis cuſtodiũt ſcientiã,q̄a Angelus Dñi exercituũ eſt ducens vȝ & introdu/
cẽs in illam ciuitatẽ.Nec ab re præſidẽt portis,cũ ipſaꝝ claues a ſummo
Principe ſibi fuerint cõceſſę.Sunt aũt duodecim pr̄icipales ſup̄ duodecim
portas,uel duodecim Angeli duodeci Apoſtoloꝝ:aut Principes Angelici
eis correſpõdẽtes,uel ipſi duodecim Apoſtoli:qui ſacerdotio fungentes,&
euãgelicis clauibus utẽtes Angeli officiũ exercẽt:Vnde Angeli merito di/
ci poſſunt/ſiue Angelici Principes gradũ ſupremũ tenẽtes citra Imperato
rem in eccleſia,& ſancta illa ciuitate:ut in ordine illius cõſonãtiſſimo nul/
Paulus lus ſup̄ior,aut ęqualis rep̄iať,iuxta illud Apoſtoli:Primo q̄dem in eccleſia
dedit fieri Apoſtolos.Qui cũ ſint cõſtituti iudices duodecim tribuũ a ſum
mo Principe,ideo & nomina ipſaꝝ Tribuũ ibidem dicunť inſcripta/una/
quæq; ſub ſuo Principe,& Apoſtolo, omnes tamẽ ſub Imp̄atore ſummo.
Et cũ quilibet eoꝝ ſit pars ædificii,ideo ait Apoſtolus cũ epheſiis loquẽs:
Et uos coædificamini in habitaculũ Dei in ſpiritu ſancto. Qui ſimul cum

uirtute magni nominis Dei totũ ędificiũ uiuificat/ſanctificat/& cõmunit.
Sũt igiť nomina Apoſtoloꝝ in fundamẽtis,tã̄q peculiariũ ipſius ciuitatis
fundatoꝝ,uirtute tamen præcipui fundamenti & fundatoris Chriſti Ieſu.
Sunt etiã nomina tribuũ in toto ædificio,quod ex omnibus illis fit.Sunt
quoq; nomina Angelorum tanq̄ cuſtodum in portis.Sed nomen Dei eſt
in toto ædificio,& in fronte uniuſcuiuſq; hoſpitis,ligans,uniens,conſoli-
dans,uiuificans,& Deificans totum ædificium.

MODVLVS QVINTVS/ ORNATVS.

Typica ornatus deſcriptio ſcd̃m Ezechielem. Cõcentus Primus.

ORnatus hui⁹ ciuitatis diffuſe ab Ezechiele deſcribiť ſub typo Ezechi.
ſpõſæ a Domino ex humili gradu ad p̃clarũ ſublimatæ:quẽ
Iohãnes nõ exprimit,ſed innuit,dum ait:A deo paratã,ſicut Iohã.
ſpõſam ornatã uiro ſuo.Dominus igiť induciť ab Ezechiele
in huiuſmodi uerbis cõquerẽs de ſynagoga,quę poſt tã nobiles ornatus ce
ciderat in multa ſcelera: ex q̄bus ornatibus ſub metaphora deſcriptis fa-
cile intelligere poterimus ea ornamẽta,q̄bus ueſtietur ipſa ſummo Prin-
cipi,& Agno p̄petuo deſpõſanda iis q̄dẽ nuptiis,de q̄bus inquit Iohãnes, Idem
Gaudeamus,& exultemus,& demus gloriã Deo:q̄a uenerũt nuptię Agni,
& uxor eius præparauit ſe:Et datũ eſt ei,ut cooperiat ſe byſſino ſplẽdẽti,
& cãdido,byſſinũ enim iuſtificationes ſanctoꝝ ſunt. Nec ultra progrediť
Iohãnes de ornatu:Ezechiel aũt lõgo ſermone enarrat q̄bus ornamentis,
& muneribus donata fuerit prior ſpõſa ſynagoga a ſpõſo:& q̄bus lamẽtis
conquerať de ipſius ingratitudine dicens:Multiplicatã quaſi germen agri
dedi te,quod uꝫ numerari nõ poteſt:ſicut nec beatoꝝ turba.Sequiť:Mul-
tiplicata es,& grãdis effecta,& peruiſti ad ornatũ ornamentoꝝ:pro quo
nos habemus mũdũ muliebrẽ:Ornatus enim ornamẽtoꝝ ponitur tẽpore
nuptiaꝝ.Vbera tua intumuerũt:illa utiq; ubera,de q̄bus in Cãticis:Duo Canti.
ubera tua,ſicut duo hinnuli gemelli capreæ,uel ceruæ,q̄ paſcũtur in liliis,
donec aſpiret dies,& inclinentur umbræ.Ceruæ utiq; & capreæ excelſæ,p̄
quas adiurat omnes filias Ieruſalẽ,ne ſuſcitẽt dilectã.Quę ubera lac ſuſci-
piũt fluẽs,& emanãs a terra illa quõdã promiſſa, nũc aũt deſcripta a no-
ſtro Iohãne.Ad quod lac Iſaias nomine ſpõſi inuitat dicẽs:Venite,& emi- Iſaias
te abſq; ulla cõmutatione uinũ,& lac.Et de non habẽte hoc lac,neq; ube-
ra.i.capacitatẽ,ut ſuſcipiat,cõqueriť ſpõſus in cãticis dicẽs:Soror noſtra Canti.
paruula eſt,& ubera nõ habet.Beati igiť,qui habẽt plena illa ubera,quæ
ſunt meliora uino.Hinc pro magno munere illud adducit:Vbera tua in-
tumuerũt plena lacte illo,q̄d q̄ ſugit,ſcit reprobare malũ,& eligere bonũ.
Et pilus tuus germinauit: Ille utiq;,q̄ in nazareis nõ raditur,ſed creſcit,&
cum capillis,q̄ numeranť omnes,cõnumeratur.Dãnabile aũt nimis eſt,ꝙ
tumefactis uberibus illo lacte ſuperno,& florẽte pilo,ideſt inualeſcẽte ui-

rore,& robore iuuentutis nuda fuerit,& cõfuſione plena. Ideo miſeratus
Canti. opulẽtiſſimus largitor ait:Et trãſiui p te,& uidi te:Et ecce tẽpus tuũ tem/
pus amãtiũ.Idcirco uolui & ego præbere maximũ amoris pignus donãs
tibi meipſum,& portãs ſup me omnia ſcelera tua,tegens illa,ne appareat
ignominia tua,unde ſeqtur:Expandi amictum meũ,uel alas meas ſup te:
Dauid & operui ignominiã tuã,ut & de te dicat propheta,Bti quoꝵ remiſſę ſunt
iniquitates,& quoꝵ tecta ſunt peccata.Sequiť:Et iuraui tibi/& ingreſſus
ſum pactũ meũ tecũ,& facta es mihi.ſ.ſpõſa,facta ſpõſione in baptiſma/
CHRI/ te ex parte animæ,ſed in plæriſq; locis euãgelii ex parte ſpõſi dicẽtis: Ego
STVS. uitã ęternã do ouibus meis:Et qui mãducauerit ex hoc pane,uiuet in ęter
nũ:& Venite benedicti Patris mei poſſidere paratũ uobis regnũ.Sed nec
ſic coopertæ,& iuratæ cõiũgi uult,niſi lauet,& ornetur:unde ſequitur:Et
.laui te aqua,ſupna vʒ:de qua antea diximus:Et emũdaui ſanguinẽ tuũ ex
te,ideſt pceptum tuũ,&opus tuũ ſcđm carnẽ,& ſanguinẽ:a quo niſi quis
mũdetur,nec ſpõſo cõiũgi poteſt,nec ciuitas Dei effici,nec in illã intrare,
Iſaias ut Iſaias aperta uoce teſtatur dicẽs:Sanctus erit omnis,cuius nomẽ ſcri/
ptũ fuerit in libro uitæ in Ieruſalem.Et hoc ſi abluerit Dñs ſordes filiarũ
ſion,& ſanguinẽ Ieruſalẽ de medio eius in ſpiritu iudicii,& in ſpiritu ar/
doris.Spiritus iudicii ad Filiũ ptinet:cui Pater omne iudiciũ dedit:Spiri/
tus aũt ardoris ad Spiritũ ſanctũ ſpectat:q in ſpecie ignis diſcipulis appa
Canti. ruit.Poſt lotionẽ autem ſequitur unctio,de qua ſubinfert:Et unxi te oleo,
charíſmatũ videlʒ & diuinitatis.Ad ornatum uero deueniẽs primo ait:Et
cooperui te רִקְמָה ricmah.i. diſcoloribus,uel opere phrygio,qđ nos iuxta
Ppſal. uernaculam linguã dicere poſſumus Recamo/ſicut & in pſalmo legimus:
In ueſtitu deaurato/circundata uarietate. Multis quidem coloribus ue/
ſtita fuit ſynagoga/cui Deus dedit multigena ſacrificia/plurima pcepta,
uariaſq; cærimonias.Veſtitur & anima diuerſis coloribus/ & uariis ueſti/
Paulus mẽtis,de qbus inquit Apoſtolus:Induimini uiſcera miſericordiæ/bonita/
tis/humilitatis/mãſuetudinis/patiẽtiæ/cæterarũq; uirtutum.Et calciaui te
תַּחַשׁ tahas/qđ Theodotio/& Hieronymus traduxerũt hyacinthũ/quo cal
ciabať,& ueſtiebatur ſacerdos:Et eſt aerei coloris:p quem(ut Philo ait/&
Ph.He. cõiter Hebrei)cœleſtia/atq; ſupna ſignificãtur.Ideo intraturi in cœleſtem
ciuitatẽ ipſo calciari debẽt affectus p pedes ſignificati.Et cinxi te byſſo,ut
cingebanť ſacerdotes/& etiã fœminæ oriẽtales:quæ ad ornatũ ſuũ/ pręter
caligas ſuas habẽt ſubligacula/aut ſuccinctoria/uel femoralia ptioſiſſima,
quibus lumbos pcingũt:Cui byſſo nõ auſim niſi Iohãnis expoſitionẽ ac/
cõmodare,qui eodem ſpiritu,quo Ezechiel,edoctus erat:hæc.n.ſubiũxit/
Iohan. Byſſus ſunt iuſtificationes Sanctoꝵ/quibus omnes illuc introducendi ful
gere debent. Et indui te מֶשִׁי meſſi/hoc eſt ſubtilibus,uel trichapto/ ut ſe/
ptuaginta interpretati ſunt:Et eſt ſericũ ſubtiliſſimũ in ſtamine/ & ſubte/

gmine,ut inqt Hieronymus.Et quid ſubtilius q̃ illę ſpeculatiões,quæ ſiũt Hiero.
a ſublimioribus Theologis utriuſq; teſtamenti circa recõditiſſima arcana
legis,& euãgelii?Et cõpoſui te ornaméto,pulchro,v3,in ſe,& ſpõſę q̃ pul/
cherrimæ accõmodato.Ad particularia aũt deueniẽs inqt:Et dedi armillã Canti.
in manibus tuis.i.donatiuũ,aut gratiã bene operandi ſine qua nihil fit.Et
dedi torquẽ,uel corymbũ ſup pectus tuũ in ſignũ pricipatus,& dominii,
qđ dedi tibi ſup oẽs creaturas,quando dixi/Dominamini.Et dedi inaurẽ,
aut rotulã, uel circulũ,ſiue gẽmã ſup nares tuos נֶזֶם nezẽ hebraice dicit̃
& uario modo traducit̃,& largo modo inauris:ſed eſt ornamentũ naſi,qđ
in naribus ponit̃.Sed de ornaméto auriũ ſequit̃ dicẽs:Et circulũ in auri/
bus tuis:Quibus omnibus adhuc utũtur mulieres oriẽtales.Nec contẽtus
ſpõſus Principatu tradito,& denotato p torquẽ,ſiue corymbũ de corona
quoq; ſequit̃ dicens:Et corona תִּפְאֶרֶת tipheret in capite tuo:Vbi noſtra
traductio habet coronã decoris.Sed tipheret illud ſummũ pulchrũ deno/
tat:a quo omnia pulchra,& quo potiſſime homo dicit̃ pulcherrimũ Dei
opus:Et eſt gloria maieſtatis Dei:ad quã omnes tendimus.Et hãc coronã
expectabat Apoſtolus,quãdo dicebat:In reliquo repoſita eſt mihi corona Paulus
iuſtitię,quã reddet mihi Deus in illa die iuſtus iudex:nõ ſolũ aũt mihi,ſed
& his,qui diligunt aduentũ eius.Et de quocunq; proficiſcente ad regnum
ſupnæ ciuitatis paratũ a cõſtitutione mũdi dicit̃ illud prophetæ:Poſuiſti
in capite eius coronã de lapide p̃tioſo.Et ad opulẽtiã oſtẽdendã diuitiarũ,
& gloriæ addit:Et ornata es auro,& argento.Quibus nõ repitur in rebus
inferioribus quicq̃ accõmodatius, quo luxus illius apparatus,& theſauri
ſupni exprimi poſſint.Aurum enim(ut ſentit Hieronymus)dona cordis, Hiero.
gratiarũ,& charitatis ſignificat:Argentũ uero ſonoꝝ,dona intellectus,&
eloquii uenuſtatẽ,& cõcentũ.Et ueſtiui te byſſo,tricapto,uel ſubtilibus:& Canti.
opere phrygio,aut polymito:Quod qdẽ nõ ẽ repetitio:nã ſupius dixerat,
Veſtiui te ueſtimẽtis.ſ.interioribus,quæ corpori adhærẽt:& hic intelligit̃
de exterioribus/amictu,pallio,& huiuſmodi,ut interpretat̃ Hieronymus Hie.ſep.
& ſeptuaginta:& etiã de ſuppellectili domus:ut nõ ſolũ cultu corporis or/
nata eẽ itelligat̃,& omnia habere monilia fœminaꝝ,ſed ſtrata quoq; eius,
& lectuli parati ſint diligẽtia,& ſollicitudine maritali,ut anteq̃ ueniret ad
ciboꝝ delitias,nec in his qdẽ aliquid deeſſe pateretur.Sequit̃ igit̃ de cibo
dicẽs:Similã,mel,& oleũ comediſti:uel p ſe unũquodq; (ut plęriq; exiſti/
mant) uel cõmixtione triũ dulciorẽ innuit panẽ,qui de cœlo deſcendit,ut
alii opinãtur,& Hieronymo placet:Vbi ſub tribus noĩbus ſacramẽtũ in/ Hiero.
dicat Trinitatis:Nõ ꝙ alia,& alia ſubſtãtia ſit,ſed diuerſis rebus diuerſas
pſonaꝝ figurẽt ꝓprietates.Simila.n.quæ tritici medulla eſt,plęriſq; locis
in ſacrificiis iuſſa offerri Chriſtũ ſignificat,& illius tritici medullã,de qua
in pſalmo dicit̃:Cibauit eos ex adipe frumẽti:Quod ſcilicet mortuum in Pſal.

terra multũ fructum attulit. Mel aũt, quo omnia dulceſcũt, Spiritus ſan-
ctus eſt: qui, omnes ærũnas & dolores, qbus ii uexanƭ, qui ſancto flamine
Dauid lætãtur, mirũimmodũ lenit: de quo ſequitur Pſalmographus: Et de petra,
CHRI- melle ſaturauit eos. Hoc.n.mel a petra Chriſto procedit, q ait: Ille de meo
STVS. accipiet, & annũciabit nobis. Oleũ uero oĩa mẽbra debilia roborãs, & cõ-
muniẽs, atq; lumini nutrimẽtũ ꝓbẽs, quo ẽt in tabernaculo Dei iuge lucer-
næ lumẽ accẽdiƭ / Patri luminũ diciƭ cõuenire. Harꝝ itaq; influẽtia pſona-
rũ, in una tamẽ unitarũ eſſentia uere decoraƭ, & paſcitur omnis creatura
rationalis: Quæ ſine illarũ influxu egeſtate, & inedia inops eſt, debilis, de-
formis, & famelica. Ideo tãta diligẽtia Deus in oblatiõibus illa tria exqre-
bat, ſimilã.ſ.mel, & oleũ: ut has ſacramẽtarias oblationes accipiẽs redde-
ret diuina quædã apophoreta non modico etiã auctario cumulata, ſicuti
Chriſtus aquã petebat a Samarite illa, ut redderet de ꝓpria præſtãre uitã
æternã: Quo cibo, & influxu cibata, & pulchrefacta anima, ſequiƭ: Deco-
ra facta es nimis, & profeciſti in regno: Et egreſſum eſt nomẽ tuũ in gẽtes
propter ſpeciẽ tuã. Sic enim in quoſcũq; ꝑualebat Iſraeliticus populus, dũ
ſtabat in decore ſuo, immo in decore a Deo præſtito: unde ſeqtur, quia per-
fecta eras in decore meo, quẽ poſui ſup te, dicit Dominus. Et qa de ſyna-
goga primo uaticinaƭ ꝓpheta, in qua multi præuaricati ſunt: ideo ſubne-
ctit querelas, quas facit ipſe Deus de fornicationibus, ſtupris, adulteriis, &
de idolatriis ab igrato illo populo ꝑpetratis: Vnde & eius flagitiũ grauius
cenſet q̃ Gomorræ, & ſodomæ ſcelus. Si autẽ uerũ ornatũ eius ſpõſæ, quæ
eſt indiſſolubili uinculo ſpõſo colligata, per illũ figuratiuũ intelligere uo-
luerimus: tũc omnes caſus, & ſcelera & abominatiões ꝓcul ammoueanƭ,
cũ in ea ciuitate, & ꝑpetuo deſpõſatis ſponſo cœleſti hęc minime repianƭ,
Iohan. dicente noſtro Iohãne: Nihil coinquinatũ, aut immundũ intrabit in eã, in
thalamos illos / v3 / pudiciſſimos: ſed foris ſtabũt impudici omnes / uenefici,
homicidæ, mendaces, & quoquomõ polluti fuerint. Habes itaq; ornatum
fabricæ ſuperius declaratum ex auro / iaſpide / & diuerſis lapidibus pretio-
ſis: Habes & hic myſtica ornamenta uiuæ ciuitatis / ex uiuis lapidibus fa-
bricatæ / ſeu ornamẽta hoſpitum ciuitatis illius: Nec modo ulteriorem or-
natum noſtris uerbis exprimere poſſumus.

Cur Iohãnes non exprimat ornatũ, ſicut Ezechiel. Con. II.

VTerq; autẽ ꝓpheta Ezechiel & Iohãnes cõparat ornatũ illius
ciuitatis ornatui ſpõſæ paratæ uiro ſuo, cũ accuratior appa-
ratus illo non reperiaƭ: tũ etiã qa unio illius ciuitatis, aut ho-
ſpitũ cũ Principe / celebritas quędã, & cõnexio nuptiarꝝ dici-
tur, ut expreſſe inquit Iohãnes: Gaudeamus, & exultemus / qa uenerũt nu-
Idem ptiæ Agni / & uxor eius præparauit ſe. Hũc aũt ornatũ proſequitur Eze-
Ezech. chiel, Iohãnes aũt ſubticuit: & hoc, qa ille de figuratiua ſponſa loquẽs, ab

ornatu hoc ſimilitudinario mutuari poterat, unde cultú illú figuratiuum
deſcriberet. Sed Iohãnes, cú de uera ſponſa iá ab umbris/figuris/& ænig/
matibus omnibus abſoluta peractet, multoties uerba/& imagines nó ſup
petebãt/quibus uerum illú apparatú,& gloriam deſcriberet:quæ omnem
oculum,& humanú ingeniú exuperat. Ideo iam mihi uideor deueniſſe ad
bonitaté ſilentii/quod (ut inquit Dionyſius) eſt in abditis/& in penetrali/ Diony.
bus diuinis: Vbi omnium gloria,& decor eſt præcipue in contemplatione
Dei:qui eſt omnia adeo eminéter/ut nihil ipſi poſſit comparari. Hinc qui
ipſam gloriam adepti ſunt, ſilere ſatius exiſtimarũt/q̃ diminute loqui:& p
inepta tantę rei exempla/& uerba deficere/aut ea exprimere uelle, quæ nó
licet homini loqui. Reliquit tamen Iohannes contemplantibus uiam, per
quá multa uenari poſſunt, dú unico uerbo ait: Sicut ſponſam ornatá uiro
ſuo: Quo ornatu nullus diligentior, nullus celebrior: nec illa coniunctione
maritali ulla magis intrinſeca. Quę maximá Principis ciuitatis illius cha/
ritatem in nos arguũt:cú nó in ſeruos,& ancillas, ſed in ſponſas ipſi amã/
tiſſimas nos exquirat cœleſtium nuptiarum nexibus deuinciédos, de qui/
bus ſtatim Deo duce diſſeremus.

MODVLVS SEXTVS/ LVX.

Quid ſit lux in genere. Concentus Primus.

POſt ciuitatis ornatum cócinne admodú de luce pertractatur:
qua uideri poſſint ornaméta ipſa / & aſpicientes delectari in
eo, a quo oīa bona ſuſcipiunt. *Sicut* enim (ut docent phœ/
nices in ſua theologia Iamblico referente) bona oīa corporea Iambli.
a luce ſolis abſq; ullo medio, aut a planetis & ſtellis, qbus ipſa lux phœbea
cómunicatur/ſuſcipimus: ſic in cœleſti ciuitate quicquid boni habẽt ciues
illi, ſuſcipiunt a Patre luminũ,& ab illo Sole, qui ait: Ego ſum lux mundi: CHRI/
Aut a ſuperioribus mẽtibus, qui fortiores illuminationes a ſuprema luce STVS.
cóparãtes, inferiores poſtea illuminãt: ut Dionyſius arcanorũ illorũ cóſcius Diony.
tradit De qua tamẽ luce cũ aliqd dicere ſtatuerim, primo intuitu p̃horre/
ſco: quia obſcuriſſimú omniú qd mihi ſeſe offert, quod quidẽ quo magis
ſplẽdet, eo etiã obſcuriori caligine cótrahitur:& dẽſiori inuoluitur nebula:
ut oculi nó bene expurgati offendãtur potius q̃ illuſtrent. Hinc Salomói,
Prophetis,& ipſi Moſi in caligine loquebatur illa ſupma lux, quouſq; eo/
rũ oculi ab inferioribus tenebris excuſſi ipſum lumẽ ſufferre poſſent. Vn/
de Moſes a corporeis impedimẽtis aliquãdo expeditus, caliginẽ trãſcen/
dens uidebat ſupremã lucẽ,& ipſum bonũ facie ad faciẽ: unde facies eius
adeo ſplẽdebat, ut nó poſſent intẽdere filii iſrael in faciẽ ipſius (inqt Pau/
lus) ob ſplẽdorẽ uultus eius: Deſcendẽs enim de mõte habebat ex cóſortio
diuino faciẽ ſplendentẽ: q̃uis traductio noſtra habeat cornutã: Qui error
ex ſimilitudine uocabuli ortus eſt. Hebrei.n. ſplendentem dicũt קרן gara:

& cornu קרן qeren eiſdem quidem litteris,ſed uariatis punctis.Redea-
mus aũt ad rem noſtram.Multi ſunt,qui nequeunt ſufferre illam lucem,
ſicuti & ille uulgaris populus:unde neceſſe eſt,ut interponatur uelamen:
alioquin ſuis tenebris offenſi non ualentes cõprehendere illam lucem,cũ
de ipſa loqui præſumũt,multa proferũt deliramenta. Dicũt enim aliqui,
& probare opinantur lucẽ non eſſe ſubſtantiã:eo q aliquãdo alicui acci-
dit:& qa nõ poteſt eſſe forma ſpecifica alicuius formę:Quæ puerilia ſunt,
Peripa. & ligata legibus Peripateticis:habemus enim a Iohãne noſtro: quod uita
erat lux hominum. Sed cũ uita dicatur lux,infertur q etiam ipſa lux ſit
Au.Plo. ſubſtãtia,ſicut & uita.Habemus quoq; ab Auguſtino,a magno Plotino,
Ariſto. & ab ipſo Ariſtotele in ſermone ſecundo de anima,q lux hæc,quæ ocu-
Plato lis cernitur,eſt forma quædam corporea.Quã lucem (inquit Plato) pro-
ducta materia cœli,& terræ ſtatim adeſſe iuſſit Opifex:ut ipſa omnia ui
uificaret,diſtingueret,& colluſtraret:ne omnia cõfuſa,ſed diſtincta eſſent.
Hæc.n.adeo clara eſt,ut omnia clareſcere faciat:& adeo obſcura,ut nihil
difficilius deprehendatur.De ipſa aũt loquendo non ulterius progredie-
mur,q̃ ab ipſo lumine fuerit oſtenſum.Lux enim eſt ſplendidus ſpiritus,
aut ſplendor ſpiritalis,ſiue diuinus ignis,omnia colluſtrans,& omnia ui-
uificans. Sed uiſibilis hæc lux eſt ſpiritalis quædam,ſubita, & latiſſima,
ſine detrimento effundentis emanatio,impartiẽs rebus inferioribus ea be-
neficia,quæ a ſuprema luce ſuſcipit. Nec ultra de luce omniũ clariſſima,
& omnium obſcuriſſima in generali datur ſermo.

Quæ ſit lux genita. Con. II.

SEd cũ de luce colluſtrante ciuitatem,quã deſcribimus,ſermo
nobis faciendus ſit,de luce genita loqui neceſſe eſt:a qua ciui-
tas illuminatur dicente Iohanne:Et lucerna eius erat Agnus.
Ab ingenita quippe luce cum ſumma reuerentia ſe abſtinet:
Nos etiam inſtruit, ne præſumamus de ipſa loqui,quouſq; ſuſceperimus
genitam,a qua diſcamus ingenitam: Quã nemo uidit, nec nouit,niſi cui
uoluerit Filius, & lux genita reuelare. Hæc igitur eſt ſplendor a paterna
Paulus luce emanans/& a Patre luminum:ſi rite Paulus docet hebreos dicẽs:Qui
cũ ſit ſplendor Patris. Lux itaq; genita uerbum eſt,a luce ingenita pro-
Pa.Me. cedẽs:Quæ a Mercurio dicitur uerbũ lucens:a Paulo ſplendor, & gloria
Plato Patris:a Platone ſol,primuſq; lucis ſupernæ filius:Qui cũ inter homines
CHRI- degeret,id ſæpius teſtatus eſt:Ego ſum lux mũdi: Meq; in me,& per me
STVS. aſpicite,nullam aliã lucẽ expectantes,in qua,uel me,uel mei originẽ lucẽ
illam paternam aſpicere poſſitis:A qua cũ diſceſſeritis,ſtatim in tenebris
palpitabitis.Lucẽ ideo hanc ſuſcipite:& in ea ambulate,dum lucẽ ipſam
habetis: quia in ſolo hoc lumine uidebitis lumen. Hæc eſt, de qua dixit

Iſaias futura tāq̃ præterita referans: Populus qui ſedebat in tenebris uidit Iſaias
lucē magnā, de hac alibi furore ꝓphetico afflatus exclamabat: Surge, illu
minare Ieruſalem/qa uenit lumē tuū: & gloria Dñi ſup te orta eſt. Nec.n.
alia lux eſt gloria Dñi, niſi hæc in mundo aliqñ orta, & ab æterno a Patre
genita: Quæ lux genita ſimul cū ingenita opificem mentē peperit (inquit
Mercurius) ideſt Spūm ſanctū/omniū artificē produxit: ut more noſtro Mercu.
loquamur. Hic.n.calor eſt/qui a luce, ſplendoreq; procedens exiſtit & ipſe
lux: Nā tres illę pſonæ Sanctiſſimæ ſunt tanq̃ tres radii, in uno ſplendore
exiſtentes: ut Dionyſius docet: qui tamē radii nō confundunt̃. Quod & in Diony.
tribus luminibus cōprobamus, dū trinitatē in umbris ab illis luminibus
ꝓuenientibus cōſpicimus. Vnitas uero ineſt, dū unū lumē, & unū ſplendo/
rem efficiūt. Deficit tñ exēplū/eo q; ſplendores illi lucernaꝝ multiplicati
maius lumē pſtāt, cū ex terminatione ſua alteꝝ alterius lumen augeat: ſed
radii illi ſupramundani infiniti augeri nō poſſunt: cōmunicant tñ infinitū
ſuū lumē inferioribus q̃tū ipſis lubet. In umbris quoq; ſecernunt̃.i.in effe
ctibus ab ipſis ꝓductis, cū a Patre luminū hēamus eſſe, a Filio itelligere, a
Spū calorē, & amorē. Diſtingunt̃ ēt inter ſe tāq̃ lux, ſplēdor, & calor, qui
tñ ſubſtantia idē ſunt: Non qdē ſplendor, & calor qualitatiuus (ut logici Logici
dicūt) ſed eſſentialis lux, ſplendor/& calor: quæ p ſe ſubſiſtūt, abſq; eo, qđ
ſint in corpore, & a corpore emanēt: cuiuſmodi ſunt lux/ſplendor/& calor
ille diuinus, de qbus loqmur: unde tota uita, & oia emanāt. Quā lucē Io/ Iohan.
hānes paucis uerbis explicauit: ut moris eoꝝ eſt, q luci ipſi ꝓpinqores ſūt.
Sicut.n.lux q̃to ꝓpinqor eſt ſplendēti/& diffundēti/tanto intenſior, & mi
nus dilatat̃: & q̃to magis remota, tanto magis dilatata, & minus intenſa.
Pari mō ipſam edocētes, candēq; diffundētes q̃to magis ei appropinqua/
uerint, tāto intēſius intelligūt/& paucioribus uerbis explicāt. Longinqores
aūt a luce/& doctrina/cū nō bñ ſciāt exprimere, qđ nō bñ pcipiūt, uerba
multiplicāt, & audiētes atq; legētes implicant. Iohānes igit̃ illuminanti illi Idem
ꝓpinquiſſimus, & ſupra pectus eius recūbēs lucē ſuſcepit intenſam, & mi
nus dilatatā, uñ & paucis ab ipſa ſe expedit. Nos aūt multo magis diſtan
tes ab ea luce, & cū ſedētibus in inferioribus ſubſelliis agentes, neceſſe eſt,
ut ſicut p plures radios eā recipimus, pluribus etiā uerbis inferioribus no/
ſtris eandē explicemus: ea tñ ꝓſequētes, quæ a Iohāne admiſſo ad lucis in
terna cubicula didicimus, paucis ſed ſuauiſſimis cōcentibus tradita, tā de
ipſa luce, q̃ de his quæ ex ea emanarūt, & cōtinuo emanant.

Quomodo a luce omnia creata proueniant. Con. III.

LVx itaq; illa primo genita unica eſt/unico quoq;/& ſimpli/
ciſſimo in ſeipſa uibrans radio unicam diuino oculo offert
ideam. Sed pro ſuſcipientiū multiplicitate, multigena effi/
citur: Et quāto magis deſcendit, tanto plures radios habere

Iohan. uidetur. Quæ omnia complectens Iohánes unico uerbo dicit: Omne quod
Augu. factum eſt in ipſo uita erat, uita uriq; creatrix inqt Auguſtinus. Et ſtatim
ſubiungit: q̃ hæc uita erat lux, a qua omnia facta ſunt: quã alio uocabulo
Moſes uerbum appellat. Sunt etiam qui exiſtimát illud a Moſe præſcriptũ, fiat
lux, ad Angelos referri, tanq̃ prima lumina a Deo emanãtia: per quæ tanq̃
Iambl. per uitra (ut Iamblicus ex officina Pythagorica depromit) in cætera in-
feriora ſuprema illa lux lumẽ ſuum tranſmittat: Sintq; ueluti diaphana,
& prima media ſuperiores Angeli ſuſcipientes lucẽ ipſam, qua omnes in-
Dion. feriores ſuis gradibus illuminant, ut Dionyſio placet. Infimorum autem
unũquodq; per medium/aut media ſibi conuenientia, qbus etiam reſpon-
dent, ut ſupra tetigimus. Hominũ autẽ unuſquiſq; ſuſcipit eam lucis ſor-
tem, cuius naturæ eſt mediũ cui obiicitur: uel cũ quo cõnectitur. Si enim
per Seraphicas intelligẽtias anima ab illa luce ſuprema emanat/ſeraphi-
ca efficitur: & ad ſeraphicas manſiones (naturæ auſpiciis, ſed in primis fa
uente Deo & attrahente) deuenire cõtendit. Si uero per cherubicas men-
tes ſplendorem ſcientiæ ſuſcipit anima/ familiaris illius lucis effecta ad
cherubica ſubſellia deuenire ſatagit: cuius naturam per trãſuerberantem
lucẽ iam induit: & ſic de aliis quibuſcunq; ordinibus dicatur. Sicut enim
lux uitra diuerſorum colorum pertranſiens diſcolores etiã radios diffun-
dit, rubeos ſcilʒ per rubeum/ uirides per uiridẽ/ albos per album, & ſic de
cæteris dicendũ. Pari modo intellectus/ ſeu anima eam naturam induit,
per cuius diaphanum tranſit. Nec ſpiritualis lucis diaphanum aer eſt, ſed
ſpiritus, & intelligentia: quæ poſſit illam lucem ſuſcipere, & tranſmittere.
CHRI- Et de his forſitan loquit̃ Magiſter ſummus, dum ait: Angeli eorũ ſemper
STVS. uident faciem Patris. Et qui ſunt Angeli eorum/niſi deputati ad eorũ cu-
ſtodiam? Et quomodo apte deputantur, niſi ſymbolum aliquod habeãt cũ
his, quibus deſtinantur? Sed cũ ſuperius omnia inferiora æquauerimus
cũ cœlis, & cœlos cũ Angelis, Angelos uero cum luce illa ſuprema: facile
intelligere poſſumus, quomodo ipſa omnia ab eadem luce emanent.

Qualiter lux illuſtret. Con. IIII.

LVx illa in diuina mente omnẽ intelligentiam ſuperat: adeo
ut ibi contineantur ea, quæ latent etiã ſummũ ſeraphinum,
Dion. ut inquit Dionyſius. In Angelicis autem mentibus diffuſa,
& ſcd̃m intelligentiæ ſuſcipientis naturam ſuſcepta in ua-
rios diuidit̃ gradus, omnes nihilominus ſupra terminos rationis. In men-
tes autem hominum demiſſa rationalis eſt: & hæc multiplex, aut pro di-
Perip. ſpoſitione corporis (ut uolunt Peripatetici) aut pro libito eam largientis,
Theol. qui diuidit ſingulis prout uult: ut forſitan, & melius dicere uolunt ueri
Salo. Theologi. Hinc Salomon ait: A principio ſortitus ſum animam bonam.

Deſcēdit deinceps lux iſta ad Phantaſiam/ſupra ſenſum tñ:Ad quē tandē
deuenit,maxime ad ſenſū oculoꝝ,q luminaria ſunt huius parui mūdi:Et
hoc fit eadē p lucē iſtā uiſibilem diffuſa,quā Orpheus/Plotinus/& Procu/ Orpheus
lus exiſtimarunt eſſe uiſū quēdā numinū/p radios cœleſtiū oculorū,ſpiri/ Plot.Pro.
tūq; oia uidentē:& q ab oibus uideat̃.Deuenit ulterius ad pſpicua corpo/
ra/ut flores/& pulchritudines colorum/& corpoꝝ cōſpiciant̃:Color.n.(ut
opinabant̃)lux eſt opaca.Quæ oia Plotinus/nō in corpore,ſed i ſplēdore Plotinus
q̄dā collocauit emanāte a ſūmo illo pulchro,a quo oia pulchra:qđ qdē pe
nes Patrē luminū ſitū eſt.Penetrat ulterius hæc lux opaca quæq; uſq; ad
centrū:ſed penes ſupficiē nō adhuc artata irradiās uirtute ſua,ut metalla
generent̃/efficit.In cētro aūt(ut Pythagorę & Platonicis placet)fortiſſimi Pyt.Pla.
fiūt radii in anguſtū collecti:adeo ut terra ibi ſicca/& humoris exps facile
accēdat̃,& extenuet̃:ita ut p meatus eructet ęſtus,& incēdia aliqñ:Sitq;
ibi lux accēſa in caliginoſū ignē abſq; ſplēdore,ſicut in cœlo,ubi dilatat̃,
eſt lumē clariſſimū exps incēdii.Nec miꝝ,ſi lux iſta nobiliſſima multige/
na ſit:cū & aia ipſius lucis radius(ſicut qdā Platonici docēt)uel effectus
lucis(ut Triſmegiſtus ait)in corde uiuificet,in cerebro itelligat,in oculis Merc.
uideat,in aurib⁹ audiat,in lingua loquat̃,in pedibus ābulet,in ſtomacho
uegetet,& uſq; ad īſimas opatiōes deſcēdat.Lux itaq; optia nota in Pře lu
minū eſt uera lux:In Filio,ipſius bonitatis exuberātia,& ſplēdor illuſtrās:
In Spū ſcō,ardēs fulgor:In Angelis,ſplendēs itelligētia,pfuſūq; gaudiū:
In hoībus/plucidus rōnis diſcurſus,& reꝝ diuinaꝝ cognitio:In cœleſtibus
ſplēdor uiſibilis/copia uitæ/& efficax ꝓpagatio:In igne,uitalis qdā uigor
a cœleſtibus inſitus/In pſpicuis corporibus/color/& pulchritudo renitēs:
In opacis aūt/uirtus q̄dā bñfica/& generās:In centro uero/calor qdā cru/
cians/& exęſtuās:adeo ut oia lucis bñficiū pro eoꝝ capacitate pſentiāt.Et
q̄uis hoīes(ut Mercurius docet)ex uita,& luce in animā,mētēq; pcedāt, Idem
animā a uita,& mentē a luce ſuſcipientes,tñ in tenebris ſua ſpōte obuo/
luti mentē pdūt:& animā aliqñ:& detruſi in tartareis carceribus,& exæ/
ſtuante cētro incendiū cruciās expiunt̃,lucē aūt bñficā nequaq̄:ideo dicū
tur miſſi ad tenebras exteriores facti & ipſi intus,atq; foris in miſerrimas
tenebras.Cætera uero animantia lucē hāc,q̄ corporeis pcipit̃ oculis,ſuſci/
piūt tñmō:meliorē uero nequaq̄.Homines ēt plæriq; in hac pegrinatiōe
exiſtentes, lunare lumen.i.rōnis diſcurſum admittūt cōniuentes ad lumē
ueri ſolis,de quibus Iohānes:Venit lux in mundū,& dilexerunt homines Ioh.
magis tenebras,q̄ lucem:quia eoꝝ erant mala opera,& obtenebrata.Nec
expurgare ſtuduerunt oculum:ut non modo Chriſtus,ſed Plotinus docet CHRI/
in ſuo de pulchro.Pythagoras quoq;.Lyſides Pythagoreus.Democritus, STVS.
Ierocles ſtoicus,& cōmuniter Academici aſſerunt lippoſum oculum non Pyt.Sto.
poſſe lucem illam aſpicere.Nec etiam (ut hoſpes heliates in ſophiſta ait) Aca.He.

uulgares oculi/radios diuinitatis ſufferre queũt. Extant & inter homines, quãuis pauci, qui uocẽ præconiã Principis Lucis audire ſatagant, qua dicitur: Dum lucẽ habetis/credite in lucem: Ambulate dum lucem habetis:
CHRISTVS Ego ſum lux mundi: me ipſum videlȝ manifeſtans uolentibus me ſuſcipe. Se ipſum enim lumẽ diuinum exhibet cõtuendũ/ſine quo diuina uidere
Dion. nõ poſſumus: quia (ut inquit Dionyſius) tantũ fas eſt ad cœleſtia cõſcendere/quantũ ſeipſum diuinoꝝ eloquioꝝ radius inſinuare dignabitur. Ipſe autẽ non ſolũ ſeſe inſinuat, ſed etiã inuitat, nobis cõmiſereſcens/ qui paruã lucis portionẽ a principio accepimus: & hãc obtectã craſſiſſima caligine corporis huius: ut nec ſupremã lucem, nec ipſam modicã portionem præſtitam apprehendere aliquatenus poſſimus, niſi ab eadẽ noſter colluſtretur oculus, & aſſiduis ſtudiis expurgemur. Quod faciẽtes, iugiter fauente eadem luce, filii lucis efficimur ſimul cum Angelis lucis: qui (ut bene ſentit
Augu. Auguſtinus) ad ipſam ueram lucẽ/tanq̃ ad uitæ fontem accedentes/eandem continue cõſulunt. In hominibus itaq; & Angelis illam lucẽ ſequen
David tibus, lucis character imprimit͛, de quo inquit Propheta: Signatũ, aut eleuatũ eſt ſup nos lumen uultus tui Dñe: Qui filii lucis, filii quoq; Dei effi
Iohan. ciuntur, dicente Iohãne: Quotquot aũt receperũt (ideſt eandem lucem de qua ſupra dixerat) dedit eis poteſtatem filios Dei fieri. Sed eis: qui nolue
Iob runt illã lucẽ admittere, inquit Iob: Ipſi fuerũt rebelles luminis, & tenebræ effecti: quoꝝ caput in rebellione illa, princeps tenebrarum dictus, & factus eſt: ad cuius ſtipendiũ accedũt oẽs obtenebrati, qui lucẽ illam omnẽ hominẽ illuminantẽ ſuſcipere negligunt: quia qui male agit, odit lucẽ no
Iohan. ſtri Iohãnis teſtimonio. Nec tamẽ penitus ſunt ab illa luce ſemoti: qa adhuc bñficiũ lucis ſuſcipiunt, quo uiuũt. Duo.n.ꝑcipua emolumẽta habemus a luce: Alteꝝ eſt uita, qua uiuimus. Alterum lux, uel lumẽ/quo poſſit ipſa uideri. Qui igitur in tenebris ſunt/uiuunt, & non cognoſcunt: in tene
Plato. bris.n.remanet lux, ut diuini Platonici, neſcio qd diuinũ aſſeuerantes dicunt. Sicut frigus ſe habet ad calorẽ, & albedo ad nigredinẽ/ſic tenebræ ad lumen: Sed in nigredine eſt exiguum albũ, in frigore paruus calor, ſic etiam in tenebris eſt modicũ lumen, quo uiuant/ & non quo intelligant: Sed tenebris omiſſis, reuertamur ad lucem.

Quomodo ipſa lux accendat, & excitet. Con. V.

Anice. HAec aũt lux nõ tm̃ illuſtrat, ſed accendit: & per ſplendorem ſegregans/rarefaciens/atq; excalefaciẽs (ut Auicena ait) ſeparat purũ ab impuro, bonũ a malo, pulchrũ a deformi: hoc deſtruens, & cõſumens, illud aũt ꝑficiens. Sed differentia eſt inter lucẽ & calorẽ: Nam lux in colluſtrante remanet, illuminans tamen, & penetrans colluſtratũ: Calor uero in calefactum tranſiens permiſcetur.

Hinc Spũs ſanctus, cuius eſt calefacere, magis dicitur habitare in nobis,
& ꝑmiſceri nobiſcũ q̃ Filius/qui eſt proprie lux. Hic enim Apoſtolos do-
cuit, & illuſtrauit, & in coelos aſcendit: Ille aũt miſſus, & deſtinatus ab hac
luce deſcẽdit ſubintrans, inflãmans, & permanens, ut unus idem ſpiritus
cũ his, quos inflãmat, efficiatur: aut ipſi idem cũ eo. Et ſi ad coelos aſcen-
dit, non tamen nos deſerit: ſed nobiſcũ eſt uſq; ad conſummationẽ ſæculi
uiuificãs/& illuſtrãs. Nec inde dicitur diffuſus in nobis/ſicut Spiritus ſan
ctus/de quo inqt Apoſtolus: Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus ueſtris Paulus
per ſpiritũ ſanctum, qui datus eſt nobis. Quod & in ſole ſatis ꝑſpicaci Dei
ſimulachro cõprobare poſſumus: cuius lux nos illuſtrat, ſed in nobis non
diffunditur, ſicut calor. Nam recedente ſole/ aut ammoto homine ab eo,
uel clauſa feneſtra, lux ultra ſplendorẽ non ꝑſtat: ſed calor diffuſus rema-
net per ſpaciũ: Sic & charitas remanet in cordibus noſtris, licet actu lux
illa non illuminet. Excitat ergo lux illa, quæ in ſolitaria natura eſt a nobis
penitus ſegregata/per filium uero tanq̃ per radios, & ſpũm ſanctum tanq̃
per calorẽ immiſſa: quæ patres illos antiquos excitauit per ſplendorẽ illũ
ænigmaticũ: qui tamen Filius, & ſapientia Dei erat ſub ænigmatibus, &
figuris obuolutus: Poſtea in carne apparens excitauit nos clara luce, iuxta
illud Apoſtoli: Multifariã, multiſq; modis olim Deus loquens patribus in Idem
Prophetis, nouiſſime autem loquutus eſt nobis in Filio: quẽ cõſtituit hæ-
redem uniuerſoꝝ, quo ad humanitatẽ: per quẽ fecit & ſæcula, quantũ ad
diuinitatẽ. Sequit̃ Paulus: Qui cũ ſit ſplendor Patris. Ecce igitur, ꝙ hæc Idem
lux & ſplendor, eſt Filius Dei: qui uariis ænigmatibus docuit, & excitauit
antiquos patres: & tandẽ clariori luce in carne ſe demonſtrauit. In patria
autem omnibus erit Lux patentiſſima/& continua ſine aliqua intercape-
dine, aut obumbratione, uel occultatione ſub tenebroſis palliis. Et ideo in-
quit Iohãnes: Et nox non erat illic, qa lucerna eius erat Agnus. Vnde ali- Iohã.
quando excitationẽ, quæ fit in hac peregrinatione, efflagitabat Propheta Dauid
dicens: Excita gloria mea, excita pſalteriũ, & cithara: pro quo nos habe-
mus: Exurge gloria mea, exurge pſalteriũ/& cithara, עור Hur. n. excitare
ſignificat, nõ exurgere. Precatur itaq; lucẽ illam genitã/quæ fuit pſalteriũ
antiqui teſtamenti/& cithara euangelica/& omniũ gloria, ut ipſum exci-
tet: cũ nõ aliunde excitemur: nec aliunde lucẽ habeamus excitantẽ.

Quomodo iſta lux amplificet, & dilatet. Con. VII.

MIra quippe iſta lux eſt/quæ primo obtenebratam ſeſe offere
bat, ſed ſtatim cũ meos coeperit illuſtrare oculos/ad tã am-
pla cubicula me conducit, & adeo oculũ mentis meæ tranſ-
uerberando allectat, ut nequeam ab ea diſcedere: etiã ꝙ nõ
poſſim uel minimã eius portionem plene concipere. In eam nãq; magni-

tudinẽ cor meũ dilatat,ut recedere nõ ualeã:ſed cogar laxis habenis cur/
rere in uiam radiorũ eius/cũ dilatauerit cor/& mentẽ meã.Nec mirũ qui/
dem/ſi amplificet lux illa/& dilatet/cũ color albus,qui eſt quędam opaca
lux (ut ſupra tetigimus) diſgreget,& dilatet:& quãto purior eſt lux hæc
corporea,tanto magis radios uiſuales protendit in amplum/longum atq;
latũ.Illa autẽ lux ſemper puriſſima eſt:adeo ut quanto magis oculus no/
ſter interior eã ſuſcipiat, tanto magis purificetur.Inde ſapientes qui fide,
& doctrina expurgarũt oculum interiorẽ/magis uident q̃ plebei:Et ſim/
plices expurgati/magis q̃ inuoluti doctrinis/& aſtutiis hominum,dicente
CHRI/ ipſa uera luce:Confiteor tibi Domine Pater cœli/& terræ/quia abſcõdiſti
STVS. hæc a ſapiẽtibus,& prudentibus:& reuelaſti ea paruulis: Et magis adhuc
uiderunt Prophetæ habentes oculum mentis puriorem/q̃ ſapientes huius
mundi. In puro enim ſplendore lucis conſpiciunt uere purificati,dicente
IDEM eadem ſumma luce: Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum uidebunt.
Cuius lucis uiſionem ſequitur gaudiũ,ut eadem lux inquit: Hæc loquu/
tus ſum uobis/uos.ſ.illuſtrando,ut gaudium meũ in uobis ſit: & gaudiũ
ueſtrum impleatur.Nec gaudium hoc ſentire poteſt, qui illa luce priua/
Thobias tus ſit,ut dicebat bonus ille ſenex Thobias.Quale mihi gaudium eſſe po/
teſt,cũ lumen cœli non uideam? Hac itaq; luce dilatatum fuit cor/& in/
tellectus Salomonis,ut res naturales aſpiceret:& diſputaret a cedro liba/
Moſes ni uſq; ad hyſopum,qui exit de pariete. Hac dilatatus Moſes dedit legẽ
Paulus diuiniſſimæ ſapientiæ. Hac dilatatus Paulus uidit arcana Dei,quæ non
licet homini loqui.Hac Prophetæ omnes uiderunt nedum occulta,ſed ea
quæ longe retroactis temporibus facta ſunt, & quæ poſt multo tempore
Bñdi. facienda erant. Hac Benedictus/ Franciſcus/ & multi: quorũ oculi collu/
Frãci. ſtrati erant,uidebant abſentia,& remota ab intuitu corporeo.In hac tan/
dem perfecta amplitudine dilatati beari ſperamus: ubi omnia quæ uo/
luerimus,claro & aperto intuitu conſpiciemus.

Quomodo hæc lux lætificet/& beatificet. Con. VII.

POſtremo hæc lux ſanctiſſima ea, quæ iam uiuificauerat,col
luſtrauerat, excitauerat, & dilatauerat, lætificat, & beat.
Rident enim quæ lucent, & quæ illuſtrantur, ſicut mœrent
quæ in tenebris iacent. Et cum nulla ſit nox in Regno illo
Iohan. Beatiſſimo, ideo ibi nullus mœror/ aut horror: unde id Diuinus noſter
Iohãnes atteſtans ait:Et nox non erat illic,quia lucerna eius erat Agnus.
Et quanto magis cœleſtis, & diuina illa lux excellentior eſt q̃ noſtra,
tanto magis gaudium menti illam conſpicienti affert. Gaudent quippe
oculi noſtri luce iſta ſolari: Gaudet anima noſtra,& ſpiritus ipſe, tanq̃ in
familiariſſimo ſibi lumine, a quo ſpiritus & uita luci ſimillima emanat,

Pater.n.omniũ (inquit Mercurius) intellectus/uita/& fulgor exiſtens/hominẽ ſibi ſimilẽ ꝓcreauit/lucis vȝ & uitę participẽ. Ideo redeunte homine ad ſibi cognatã lucẽ/gaudet multo magis q̃ ille/ qui diu peregrinatus ad ꝓpriã & optatã patriã reuertit̃: Et adeo ſpũs/& mens noſtra luci amicat̃/& luce pfuſa ipſa delectat̃: ut quãdo gaudet, eã uideatur emittere: ut ſicut ſpũs intus lętat̃, ita foris rideat uultu, & quadã exhilaratione reſplendeat. Splendent & oculi, q maxime luci amicant̃, in eoq; riſu motũ inſtar cœli efficiũt circularẽ, & dilatant̃. In lugẽtibus aũt ẽcõtra cõſtringunt̃, & obtenebrantur: & quaſi centro tenebraꝝ inhærẽtes firmant̃: gaudemus.n.hac luce, quaſi cœli riſu pfuſo. Si uero in Angelis ea lux uideretur (ut aliq̃bus contigit) multo magis lætaremur. In illa aũt ſuprema luce adeo gaudent beati, ut exuperans gaudiũ in corpus ipm, illud in cœleſtẽ naturã cõuertat: & glorioſum, lucidũ, clarũq; efficiat. Nã oculi beatoꝝ omniũ, tã corporis, q̃ mẽtis, iã in lucis naturã cõuerſi, peruii, atq; lucẽtes ſolo intuitu intelligẽtiæ radios in ſocios imprimũt iactu illo in utriſq; coruſcãtes: & hoc fulgẽte illa ſuprema luce tã abũde, q̃ fœliciter in cunctis, ſicuti Sol iſte in ſtellis: Et multomagis, nã beatoꝝ ſtellæ i illius ſolis naturã trãſibũt dicẽte Saluatore: Fulgebunt iuſti ſicut Sol in cõſpectu Patris eoꝝ. Vnde melior ibi, & cõcinnior naſcit̃ harmonia/& gaudiũ/q̃ oriat̃ in cœlis ex cõſonanti eoꝝ diſtãtia/& ordinatiſſimis motibus, corridẽtibus ex debita radiorũ cõcurſione ſtellis: Suauiorẽ.n.melodiã cõcurrentes radii illi beatoꝝ in ſuprema luce unitoꝝ efficiũt. Rident inſuper ciues illi, & gaudẽt luce ipſa, ola q̃uis diuerſiſſima colluſtrãte: qa iam filii lucis effecti, mente/& corpore in lucẽ eandẽ cõuerſi ſunt. Pulchreſcũt quoq; omnia luce illa: quæ adeo pulchra eſt, ut omni deformitate fugata delectationẽ mirificã ipſam aſpiciẽtibus & ſuſcipiẽtibus afferat. Beati igit̃, nũc in luce illa ueſptina in plura diſpſa/nũc in matutina collecta in uerbo/oẽs formas ſuauiſſima cõcordia ibi collectas aſpiciũt: Nũc ad illud unũ in meridionali luce refulgens ſeſe cõuertentes, illic quoq; hauriũt, unde lętentur/ pcipientes maxime in ipſa luce/unde omnia pulchreſcãt, & harmonica ſint: & unde ſit coloꝝ/ſapoꝝ/odoꝝ/animoꝝ/& omniũ reꝝ cõuenientia & harmonia. Cõuerſi itaq; oculi in meridianã illã lucẽ adeo abſorbent̃, ut q prius cœleſtes erãt/ tũc diuini efficiantur/diuinę uoluptatis nectare ẽpoto. Ideo nihil ſupeſt qđ appetere poſſint: quia ad illa penetralia admiſſi penitus inebriant̃ ab ubertate illius lucis/quæ qcqd in regno illo eſt, cõfeſtim replet: Et hoc eſt qđ Petrus inqt. Vocauit nos in admirabile lumẽ ſuũ: qđ prius diffuſũ eſt in filiũ/q eſt ſplẽdor Pr̃is: poſtea in Chriſtũ hominẽ totius ciuitatis Principẽ: deinde in deiformẽ Reginã/quo ſup cęteros ſplẽdidius rutilat. Trãſit deinde ad Angelicos choros debito ordine collocatos/uſq; ad infimã illius ſupnæ ciuitatis mãſionẽ: ut in ea oẽs uidẽtes Pr̃em luminũ/ipm ſemp laudẽt & glorificẽt.

Merc.

CHRISTVS.

Petrus

MOD.

MODVLVS TERTIVS/ PARTITIO.

Qr Partita ſit domus/& familia illa cœleſtis. Concentus Primus.

VRbem, & ciuitatẽ cœleſtẽ eſſe in plures partes diuiſam pleniſſime
Iohan. edocemur a Iohanne / & Ezechiele: qui nunc funda
Ezech. mẽta/nunc portas/nunc plateas/nunc ſuburbia/nunc tẽplũ,
nunc gazophylatia deſcribunt:in quę fabrica illa partita eſt.
Paulus Sic & hoſpites in plures gradus diuiſos aperte teſtat̃ Paulus dicẽs:In ecclefia,quę eſt hæc ciuitas ſancta,quã deſcribimus,primo quidẽ dedit fieri Apoſtolos,deinde Prophetas/alios aũt Euãgeliſtas/alios Paſtores,& Doctores ad cõſummationẽ ſanctoꝝ in opus miniſterii,in ædificationem corporis Chriſti. Quibus gradibus correſpõdent,& præmioꝝ diſtinctæ portiones,manſiones,atq; ſedilia,dicẽte Chriſto:In domo Patris mei manſio
CHRISTVS. nes multæ ſunt. Quæ cũ nos lateant & quibus paratæ ſint a Patre æterno Chriſtus ſubticuerit/imo & faſſus ſit nõ eſſe ſuũ illa diſtribuere,ſed dari eis qbus paratum eſt ab ipſo Patre,reuerebimur & nos ſilentio,niſi quatenus dignatus eſt ipſe Filius reuelare Prophetis, & familiaribus ſuis: Quos de huiuſmodi tractantes ſequemur:in primis cõſiderantes,q̃ ſi in hac mũdana domo multigena eſt partitio in diuerſa hoſpitũ ſedilia peregrinãtiumq; contubernia nõ ſecus exiſtimandũ de beato ac Cœleſti regno, a quo,nulli dubiũ,hęc inferiora emanant.Ibi ergo ſunt manſiones æternæ pro omnibus nõ ſibi p tẽpora ſuccedẽtibus,ſed iã i ciues cœleſtes & domeſticos Dei aſſcitis una cõmorantibus. Quoꝝ aliq aſſeſſores,& iudices:Aliquoꝝ uero animæ ſponſæ,& reginæ:ſed quorundã cõcubinæ:& adoleſcentulæ ſublimiori myſterio,q̃ ſenſibilia uerba reſonent.Cęteri autem ſunt diſtributi in tot gradus,ut nullo pacto audeam rei ſeriem proſequi:Pauca tamẽ ab his hincinde excerpta,qui ſunt diuinis oraculis edocti,ſubnectemus .

De Particularibus Manſionibus,& Sedilibus Beatoꝝ. Con. II.

PRima igitur ſedes ſummi Imperatoris eſt,quæ aliquãdo to
Iſaias tius cœli nomine deſcribitur iuxta illud Iſaiæ:Cœlũ mihi ſe
Paulus des eſt.Aliquando eſt particularis Thronus,in quo etiã Chri
Steph. ſtus ſedet,ut Paulus,Stephanus, & Iohãnes plæriſq; in locis
Iohan. teſtantur.Hic enim in principio ſacratiſſimæ uiſionis ipſum inducit alloquentẽ iñ hæc uerba:Qui uicerit,faciã eũ ſedere in Throno meo,ſicut ego
Iſaias uici,& ſedeo in Throno Patris mei.De quo Iſaias quoq; ait:Vidi Dominũ ſedentẽ ſup ſoliũ excelſum,& eleuatum:& plena erat omnis terra gloria
Iohan. eius.Cui Throno aſtant ſeptem ſpiritus,ut inquit Iohãnes:Et ſeptem ſpiritibus,qui in conſpectu throni eius ſunt.Sed primo dicamus de Reginæ & Imperatrice omniũ:quæ amicta ſole, & ſtellis duodenis coronata,lunã

inſtar ſoli pedibus calcãs, & ipſa a dextris eius aſſidet: ut Propheta ſpiritu ſancto ad illa penetralia olim admiſſus, regemq; in throno ſedentem alloquendo hiſce uerbis exclamat: Aſtitit Regina a dextris tuis in ueſtitu deaurato, circundata uarietate. Quæ habet lunã .i. ſynagogam, aut omnium electorum cœtum ſub pedibus ſuis: quia ſup omnes creaturas exaltata eſt. Et eſt amicta ſole .i. Chriſto, ſuper omnes qui ipſum ſecundũ Apoſtolicũ documentum induunt. Poſtea ſunt Apoſtolorũ ſedilia duodecim, qui digniorem locum præ cæteris ſortientur, & ſedem in thronis iudicii, dicẽte Principe: Sedebitis ſup ſedes duodecim iudicãtes duodecim tribus Iſrael. Et cũ illis reſpondeant duodecim Patres figuratiuæ familiæ, 24. efficiuntur: quia (ut inquit Iohãnes) Et in circuitu ſedis, Agni, uẏ erant ſedilia 24. Et ſupra thronos, uiginti quatuor ſeniores ſedẽtes circũamicti ueſtimentis albis, & in capitibus eorum uidi coronas aureas. Qui omnes mutuis uocibus laudabant uiuẽtem in ſæcula ſæculorum, atq; dicebant: Dignus es Domine Deus noſter accipere gloriã, & honorem, & uirtutem: quia tu creaſti omnia. Subſequũtur ſubſellia Prophetarum: qui (ut docet Apoſtolus) locũ tenẽt ſublimiorẽ, poſt tamẽ Apoſtolos, & fũdatores primos, & Patres præcipuos utriuſq; familiæ uiginti quatuor toties celebratos. Cũ Primis uero quatuor maiores Iſaias, Ieremias, Ezechiel, & Daniel, & duodecim minores, & multi, de qbus fit mẽtio in quatuor uoluminibus regũ. Qui ideo dicuntur ab hebreis libri Prophetarum priorũ, quia omnes cõſperſi ſunt factis aliquorum Prophetarum, incipiẽdo a Samuele, poſt quẽ Natã, Haia, Elias, Eliſeus, Et alii q̃plurimi floruere: Inter quos multi abſq; dubio, quorum nomina & facta ſcripta nõ habẽtur: & q̃plurimi, qui dicebãtur filii Prophetarum. Succedũt deinde Euãgeliſtę, quos a ſecretis delegit eo ordine, quo Paulus nos inſtruit. Qui figurabanẽ (ut Gregorio, & plæriſq; aliis placet) p quatuor aĩalia plena oculis, ſenis etiã alis ſeraphicis cõmunita. Plenĩ nãq; fuerũt oculis diuina luce colluſtratis, ut deſcriberẽt euangelia miro mõ cũ lege cõſonãtia: adeo ut nullus apex, aut iota ſit ĩ lege, q̧ nõ mirãdo artificio cõtineaẽ in euãgelio. Sed de his nõ eſt dicẽdũ p ſingula. Habent quoq; ſenas alas ſeraphicas: qa ſemp ignito amore ferebãtur in enarranda. Et alas extẽdebant in ſex partes fabricæ illius, ante. ſ. & retro, dextrorſum, & ſiniſtrorſum, ſurſum, & deorſũ. De quo inqt Apl's: Vt poſſitis cõprehẽdere cũ omnibus ſanctis (potiſſime cũ Euãgeliſtis, qui plene ſcripſerũt ea, quæ ad ſanctitatẽ, & uitã perfectã ptinent) quæ ſit longitudo, latitudo, ſublimitas atq; profundũ. Longitudo .n. eſt ante & retro: latitudo in dextrũ & ſiniſtrũ extendiẽ: quæ ſunt quatuor extẽſiones: Poſtea ſublimitas, & ꝑfundũ, quæ ſenariũ complent. Et hæc extenſio eſt ſecũdum ſenſum moralem. In ſenſu uero naturali, ſeraphini extendunt alas ad omnes p̄dictas partes: quia calefactoria eorum uirtus ubiq; exquiritur in longum, latũ, & profundum, ſicut

Dauid

CHRISTVS.

Iohan.

Paulus

Grego.

Paulus

:& ſolaris. Nec alioꝝ ſedes commemorantur a Iohanne/quãuis multæ ſint in domo æterni Patris / & a Dionyſio edoceamur de multis Angelorum ordinibus/de quibus ſupra explicauimus.

De Mercaua, ſiue Tribunali Dei, ſecundum hebreos. Con. III.

EXtat quoq; in theologia hebreoꝝ tribunal Dei, quod Mer/
caua dicuntur ab Ezechiele, & a diuerſis locis ſcripturæ ha/
bemus, ſed explicatũ a Doctoribus, maxime in libro de for/
Abrahã matione, qui Abrahæ inſcribitur: Ad quod pertinere dicunt
Ophaninos, Seraphinos, Angelos miniſterii, & animalia ſanctitatis. Quæ
eo q̃ in uſu nõ ſint apud latinos noſtros, nulli dubium, uidebunť extranea
ne dicã inepta, qa nihil triuiale penitus ſapiũt. Nec tamẽ hinc deſiſtẽdum
puto, qn aliqua ſcitu digna pſtringã, pter ea quæ ſupra tetigimus. Opha/
ninos igiť dicũt Angelos eſſe, qbus curæ eſt materiã reꝝ diſponere, ut for
ma introduci poſſit. Nec.n. materia ſeipſam diſponit, cũ nullã uirtutẽ acti
uã habeat: ideo oportet, q̃ ab extranea ui diſponatur. Seraphinos autem
dicũt calefactorias uirtutes, a quibus uita, & forma ſubminiſtrať. Angeli
uero miniſterii multigeni ſunt, ſicut & eis credita miniſteria. Sed Anima/
lia ſanctitatis quatuor ab Ezechiele, & Iohãne concorditer memorantur,
leo.ſ. uitulus, uel bos, aquila, & homo. Quæ autem hæc animalia ſint (q̃uis
Hiero. diuerſi diuerſa ſenſerint in ſenſu allegorico & morali, ut Hieronymus in
Ezechielẽ longa ſerie recitat) nos anagogicũ ſenſum interpretantes anti/
quos Patres proſequemur dicẽtes, q̃ hæc quatuor ſunt, tãq̃ reges quadri/
generũ animaliũ. Inter armẽta.n.& animalia domeſtica bos eſt Rex: inter
feras leo: In uolucribus aquila: Et inter omnia rationalia homo: qui etiam
ſuper Angelos obtinet principatũ/quo etiã ad utrũq; ſexum. In ſexu enim
Paulus maſculeo Chriſtus eos excedit, dicẽte Paulo: Tãto melior Angelis effectus
q̃to differentius præ illis nomẽ hereditauit. In ſexu uero fœmineo illa/quę
dicitur exaltata ſup omnes choros Angeloꝝ: Quibus peculiarius (ut non/
nullis ſapientibus placet) dictũ eſt, anteq̃ formaretur homo de terra, & de
coſta eius extraheretť Eua/Dominamini piſcibus maris, & cæteris creatu/
ris. Sed ad quid in illo tribunali leo/ bos/ & Aquila? Dico, q̃ ſi omnia ab
eo emanãt, nõ ne & omnia ſuã debent habere in illo imaginẽ/& ideam &
ſcribi in libro computi ſummi Dei? Nam ſicut in libris ſupputationũ re/
galium/& bene regentium omnia annotata ſunt, & homines/& urbes, &
Dauid redditus/ & quicquid ad regnũ ptinet: ſic & in libro Dei (ut inquit Pro/
pheta) omnes ſcribenť. Et ne contẽdatur, q̃ homines tantũmodo ibi ſcri/
bantur, præmiſit dicẽs: Non eſt occultatum os meum a te, quod feciſti in
Hiero. occulto: Imperfectum meũ uiderunt oculi tui. ubi Hieronymus: Etiã ele/
mẽta, ex quibus cõponitur homo, cognoſcit Deus anteq̃ formetur, & oẽs.

partes elementares: ſed & ſtellas numerat, omnibus eis nomina uocans: Numerat quoq; harenã maris, & pluuię guttas, omniũ horum in ſe habẽs idolũ. Multo magis animalia Prophetis aliquãdo demõſtrata cognoſcit, & effigiem illorũ in aula ſua refertiſſima continet. Et ideo Iohãnes, Daniel, Iohan.
& Ezechiel, qui aliquãdo ex eadem aula ad nos redeuntes ſe ibidẽ cõſpe/ Daniel
xiſſe equos, ſerpentes, dracones, pardos, leones, uitulos, & beſtias uarias Ezech.
retulerũt. Animalia tamen illa regia peculiarius nõ ab re (ut mihi uideor) nominantur tanq̃ imagines, & ideæ ſingulares eorũ, quæ hic ſunt, ſicut & ſingulariũ regnorũ & Principatuũ apud Imperatorem hebentur inſignia. Et cũ ſint hęc animalia in regno illo, ſunt etiã ipſorũ ſedilia, & eorũ omniũ, quorum in hoc mundo typum gerunt. Sed cum a Prophetis alia non habeamus expreſſa de partitione illius ciuitatis, & de ſedilibus habitantiũ: nec nos ultra progredientes in huiuſmodi deueniemus ad hoſpites, per quos melius adhuc illa partitio dignoſcetur.

MODVLVS OCTAVVS, HOSPITES.

Quot ſint hoſpites illius ciuitatis. Concentus Primus.

VLtra trinũ, & unicũ Principem ſummũ, atq; Reginam, quot ſint hoſpites in illo hoſpitio, qui ſemper ibidẽ in laudẽ Princi pis cõcinant, diffinire eſt impoſſibile, dicẽte Iohãne: Vidi tur Iohan.
bam magnã, quam dinumerare nemo poterat. Et de ſemine Abrahæ pro maiori parte ſaluãdo dixit Deus ad ipſum Abrahã: Nume/ DEVS
ra ſtellas, ſi potes: Sic erit ſemen tuum, quod v; egreditur de Izahac, qui quidem non ſecundũ carnem (inquit Paulus) de ancilla natus eſt, ſed de Paulus
libera, ſecundũ ſpiritũ per repromiſſionẽ, quæ ſunt p allegoriã dicta. Hic tamen numerus (ut ait Dionyſius) facultatẽ humanæ ſupputationis trã/ Diony.
ſcendens cognitus eſt illi ſoli, qui capillos capitis oẽs dinumerat. Opinantur nihilominus nõnulli ſe adinueniſſe numerũ Angelorũ, & conſequenter eorũ qui ſaluantur: quos totidẽ eſſe exiſtimant, quot Angeli. Dicunt enim in quolibet choro, qui nouẽ ſunt, tot eſſe legiones, quot unitates legio ipſa cõplectitꝰ q̃drãdo numerũ legionis. Legio aũt cõtinet (ut aiunt) ſex millia ſexcẽtos & ſexaginta ſex, Qui numerus, ſi quadretur & ducatꝰ in ſeipſum, reddit, 44435556, & ſunt quadraginta quatuor millia milliũ, & quadringenta & triginta qnq; millia, qngenti & quinquaginta ſex: Sed collecti ex omnibus nouẽ choris eſſet, 399920004, qui ſunt trecẽta & nonagintanouẽ millia milliũ, nongenta uiginti millia & quatuor: ſed hęc relinquemus tanq̃ fundata in mera imaginatione. Alii autẽ exiſtimant numerũ ſupputaſſe ex uerbis Danielis, q ait: Millia milliũ miniſtrabãt ei: & decies Daniel
centena millia aſſiſtebãt ei. Et ſic erũt in cõputo iam facto duo millia milliũ: q̃uis quidã de noſtris nouiſſimis Theologis auſit aſſerere, ꝙ decies cen/

tena millia plura ſunt q̃ millia milliũ:Quod ex omnimoda imperitia numeroꝝ,& ſupputationũ procedit.A nemine tandẽ iſtoꝝ poſſumus habere uerum computum Angeloꝝ aut beatoꝝ:Nam primi præſupponũt,quod probare debebant:Et hi,qui innituntur Danieli, haberent quidẽ computũ iam factũ/ſi declaraſſet Propheta,q̃ nõ ſunt plures Angeli/q̃ illa duo millia milliũ.Hinc prudenter,& docte inquit Hieronymus:Non ex hoc Danielis dicto numerus miniſtroꝝ Dei diffinitus eſt/ſed maiorẽ multitudinẽ humanus ſermo explicare nequiuit. Iſta enim ſunt millia/& iſtæ myria-
David des/de quibus,ut in pſalmo dicitur: Currus Dei decẽ millibus multiplex millia lętantiũ/Dominus in eis.Nobis igitur utrorũq; numerus,Angeloꝝ & ſanctoꝝ relinquitur incognitus:notus autẽ illi cui pluuiæ guttæ/& harenæ puluiſculi agniti ſunt, Trigeneos autẽ eſſe hoſpites, Diuinos.ſ.Angelicos & Humanos nõ ambigimus.Verum primum loquemur de inferioribus,poſtea dicemus quid ſupremi illi in inferioribus concinna ſuauitate operentur.

De Hoſpitibus Angelicis. Con. II.

Bipartitæ dicuntur Angelicæ mentes,in aſſiſtentes.ſ.& miniſtrãtes.Veꝝ aſtant primo ſeptem ſpiritus,quibus credita eſt diſpenſatio totius regni cœleſtis,& inferni:qđ (ut aiũt) ſub
Theol. orbe lunari eſt.Hi.n.(ut dicũt ſecretiores Theologi) omnia regunt uiciſſitudine quadam horarũ dierum,& annoꝝ:ſicuti de planetis,
Iohan. quibus præſunt,dicitur ab Aſtrologis. Et de his loquitur Iohãnes noſter, dum ait:Et ſeptem lampades ardentes ante thronũ Dei,qui ſunt ſeptem Dei ſpiritus,per quos,tanq̃ per ꝑcipuos miniſtros,omnia diſtribuit:& ſuperiora,quæ numero ternario gaudẽt:& craſſiora,quæ numero quaternario:& quadrariis elemẽtis cõponũtur:ex quibus ternario, & quaternario ſeptenarius ille cõpletur.Et q̃ præſint ſeptem ſphæris,& cõſequenter his,
Idem quæ ab ipſis diſponunẽ/ſatis clare innuit Iohannes,dum ſequitur: Vidi in medio throni , & in medio ſenioꝝ, & quatuor animalium Agnum ſtantẽ habentem cornua ſeptẽ,& oculos ſeptem,qui ſunt ſeptẽ ſpiritus Dei miſſi in omnem terrã: ideſt uirtute quocũq; extenſi/ ut oculis uideant omnia/& cornibus feriant cuncta ferienda:ſtant enim in conſpectu Dei/ut audiant, & capeſcant omnia/quæ iubet Princeps. Mittũtur autem,& uadunt,aut uirtute extenduntur,ut ea,quæ ſibi credita ſunt,mandata exequantur per ſe/aut per inferiores miniſtros cœleſtis militiæ eorũ regimini deſignatos.
Mercu. Qui(ut docet Mercurius)ſtatim poſt mentem,& ſpiritus numẽ fabricati ſunt.Mens (inquit) Deus utriuſq; ſexus fœcunditate pleniſſimus/uita/& lux cũ uerbo ſuo mentem alteram opificem fabricauit:qui quidem Deus, ignis,atq; ſpiritus numen eſt.Septẽ deinceps fabricauit gubernatores,qui circulis mũdũ ſenſibilem complectuntur:quoꝝ diſpoſitio fatum uocatur.

ſtodes aſſiſtũt. Sunt quoq; Principes ſeptuaginta duo, de quibus alias di- ximus. Sunt etiam quibus datum eſt nocere terrę & mari: & quibus datũ eſt probare, quanta ſit hominũ fides in Dominũ Deũ ſuum. Nec deſunt, quibus incumbat ut nos ſedulo curent, defendant, cuſtodiant, ac etiã bella ſuſcipiant, ne unquã offendamus ad lapidem pedem noſtrũ, niſi quantum diuina iuſtitia decreuerit, ſic forte flagitiis noſtris exigẽtibus: uel ut probe mur quãto animi robore tentantẽ Dñm ſuſtineamus. Sunt etiam, qui mi- nutiſſimis herbis, lapillis, & omnibus inferioribus uirtutẽ ſubminiſtrent: & tãdẽ, qui omnigenũ miniſteriũ in maximã Dei domũ conducãt: Quorũ officia multifaria omnẽ captũ tranſcendũt humanũ, & multo magis eorũ numerus. Ideo nullus illũ aſſignare præſumit, niſi q ea, quę decernit, peni- tus ignorat. Quibus & reſpõdẽt innumeri ſpiritus immũdi tot exiſtentes in cratere inferiori, & imũdo, quot mundi ſpiritus ſunt in ſuperiori, ut aſſe rũt aliqui ſe ab oraculis accepiſſe. Hos itaq; immũdos cognoſcere deſide-
Si.Ben. rans maximus ille hebreorũ Theologus Simeon Beniochai aſſerit, nõ ine- pro forſitan ioco, ſibi demõſtratum in fumibulo quodam inſidere ducenta
Euang. millia immundorum ſpirituũ: Et in Euangelio habemus, q in uno tantum homine inhabitabat legio: qui expulſi a Saluatore, ac eodem nõ inuito in porcos ſe contulere eorum immunditiæ ſatis ſimiles. Si igitur in fumibulo uno, & in uno homine tot millia cõcludũtur, quam innumerablis ſit mul- titudo reliquorum hinc aliquo modo coniiciant ſapientes.

De Hoſpitibus humanis. Con. III.

SVnt etiã in illa ſupexcelſa ciuitate humani hoſpites tã mira- bili cõſonãtia diſtributi, & collecti, ut quæuis ordinata regna inferiora ne umbratilẽ quidẽ ipſius referãt imaginẽ. Ibi enim eſt Princeps totius creaturę rationalis, qui Rex regũ, Domi- nus dominantiũ, & Princeps regũ terræ merito dicitur. Ibi ea, quæ filia & uxor æterni regis eſt, eadẽ & mater ſummi Principis. Sũt & patres patrũ, qui Patriarchæ dicuntur: qui patres eorũ fuerũt, qui ſunt Principes in no-
Dauid ua Dei familia, iuxta illud prophetæ: Pro patribus tuis nati ſunt tibi filii, cõſtitues eos principes ſuper omnem terrã: inter quos parentes & filios eſt mutua, & ſuauiſſima quædã cõſonãtia. Sũt & fũdamẽta utriuſq; familiæ:
Paulus Prophetæ qui priſcam, & Apoſtoli: qui recentiorem fundarũt, iuxta illud Apoſtoli. Superædificati ſupra fundamẽta Apoſtolorũ, & Prophetarum. Et hi ſunt ſuauiſſimo uinculo colligati, atq; mirabili cõcentu ſibi inuicem correſpondentes: quia Apoſtoli nõ alia prædicarũt, q̃ quæ Prophetæ diui- no oraculo edocti pdixerant: Quorũ dicta obſcura, & obuoluta illi expli- cauerũt, & in lucẽ deduxerunt. Interſunt quoq; Euangeliſtę tanq̃ a ſecretis æterni regis in archiuis reponẽtes Principis & ipſius militũ geſta: Et hi ex diuerſis ordinibus ſunt delecti: Matthæus.n. Apoſtolus fuit, & Lucas ex

diſcipulis. Sunt quoq; ſacerdotes, & Reges utriuſq; teſtamẽti, omnes uriq;
uncti & Chriſti Dñi: qa diuiniores eſſe debẽt q̃ cæteri. Interſunt & milites
ſtrenuiſſimi in maxima ẽt copia, qui fideles in pſtito iuramẽto ſanguinẽ,
& uitã pro Principe expoſuerũt. Adſunt & cõiuges, qui ſuo matrimoniali
ſacramento repræſentarunt nuptias illas cœleſtes, & ineffabiles Chriſti &
eccleſię. Inter quos admittunt & uiduę, iã ſui mrĩmonii ſacramẽto functæ:
omneſq; concinũt harmonicos hymnos Principi ſummo, clamãtes (inquit
Iohãnes) uoce magna, & dicẽtes, Amẽ, Bñdictio, & Claritas, & Sapiẽtia, Iohan.
& gratiaꝝ Actio, Honor, Virtus, & Fortitudo Deo noſtro in ſęcula ſæcu-
loꝝ Amẽ. Quod quidẽ Elogium loco propemodũ exordii appoſuit: Idẽq;
perorationi adiecit: ut cõnecteret ea diuina nomina ueri dominii, quæ ſub
numeris litteraꝝ illius dictionis Amen cõtinentur. Quos hymnos gratiaꝝ
perſoluebant mundatis, & dealbatis ſtolis in ſanguine Agni: Scorſum aũt
hi, qui cum mulieribus non ſunt coinquinati, uirgines exiſtentes cantant
nouũ illud Canticũ, qđ nemo cantare poterat, niſi illa centũ quadraginta
quatuor millia, qui illibati ſequũtur Agnum, quocũq; ierit: & ſine macu-
la ſunt ante Thronum Dei. Habet nihilominus unaquæq; ipſoꝝ caterua
ſuas manſiones: quæ ideo multæ ſunt in domo æterni Patris. De peculia-
ribus autem quorũlibet cantionibus ſuo loco (autore Deo) pertractabi-
mus. Omitto turbam illam magnã: quã ſicut nemo (teſte Iohãne) dinu- Idem
merare poteſt, ſic nullus eorũdem officia, & manſiones.

De Hoſpitibus diuinis. Con. IIII.

EXtant & diuini hoſpites, a quibus omnis cõcentus, laus, glo-
ria, eſſe etiã ac uiuere, & omne bonũ: & in quos oẽs hymni,
& laudes diriguntur. A Patre.n. habent, ut ſint, qui laudant:
A filio menſuras norunt, & artẽ concinendi, & regulas, qbus
moueant cor, manus, linguas, & omnia, in ueras laudes: cũ in ipſo ſint re-
gulæ, omnia dirigentes: A ſpiritu ſancto uero flatũ attrahũt, quo ſonoras
reddant uoces. Spiritus.n. in ea lingua, quæ ſancta dicit̃, & eſt propria ſa-
cri eloquii, nominat̃ רוח ruah, quod uentum, & flatũ ſignificat. Ipſe enim
dedit piſcatoribus, & omnibus Chriſti aſſeclis flatũ, uocẽ, & copiã fandi,
Chriſto id atteſtante, qui ait: Non.n. uos eſtis qui loquimini, ſed ſpũs Pa- CHRI-
tris ueſtri, qui loquit̃ in uobis. Hic.n. repleuit pueꝝ citharędũ, & Pſalmi- STVS.
ſtam fecit: perfudit Paſtorẽ ouiũ, & legiferum ſtatuit: impleuit Paſtorem
armentariũ ſycomoros uellicantẽ, & Prophetã reddidit: impleuit piſcato-
res, & Apoſtolos, atq; cõcentores effecit: tetigit pſecutorẽ, & doctorẽ gen-
tiũ cõſtituit: perflauit publicanũ, & in Euangeliſtã ꝓmouit. Viſitat in dies
idiotas, & ſimplices, & in Doctores illuminatiſſimos euadunt: Idem.n. eſt
ſpũs diuidens ſingulis, qui operat̃ omnia in omnibus. Et ſi hos peregrinos
replens cõcentores Dei effecit, qd faciet illis, qui iã ciues, & domeſtici Dei

effecti ſunt, nunq̃ a loco, & gradu illo receſſuri? Nec minus Filius impartitur cōtinue de ſua plenitudine, ut habeant unde creſcant: aut ſaltem perſeuerent in continuam laudē. Et Pater omniū exuberantiſſimus fons dat,

Diony. ut roborentur, moueātur in Deum, & beentur/iuxta illud Dionyſii: Gaudent omnes mouēte Patre. Sicut igitur omnes beati, quicquid habent, ab illo triſagio ſuſcipiunt, ſic in illum tendunt omnes, & aſpiciunt tanq̃ lineæ ad centrum, a quo emanant. Quę conuerſio in idipſum a quo proceſſerūt perfectum diapaſon reddit.

MODVLVS NONVS/ SPONSALITIA.

Quomodo, & quando initiatum fuerit matrimonium inter Deum & animam. Concentus Primus.

MAximū quippe eſt nuptiaꝝ ſacramētū, adeo ut perfecta fabrica, & introducto in eā ipſius Antiſtite, ſtatim celebratæ fuerint nuptiæ: & a Deo indictum matrimoniū primis parētibus noſtris: Extremā nāq; Opifex fabricę manū imponēs, homini iam effecto dare decreuit adiutoriū, quod ſtaret corā eo: pro quo textus noſter hēt: Fecit adiutoriū ſimile ſibi. Hinc immiſſo ſopore in Adā, accepit unā de coſtis eius, & formans eā in mulierē, adduxit ad Adā, aſſignauitq; in uxorē: ut & humanū genus ex applicatione actiui ad paſſiuū, ſuū ſentiret cōciniū: & gauderet fœcūditate tanto celebriori q̃ cætera animantia, quāto homo illis melior eſt. Hanc igitur formatā mulierē de coſta uiri ſuſcepit ipſe Adam dicens: Os nunc de oſſibus meis, & caro de carne mea: Propter quod homo relinquet patrem, & matrē, & adhærebit uxori.

Paulus Quæ uerba recitans Paulus cū Epheſiis ſubinfert: Hoc ſacramentū magnū eſt, dico in Chriſto, & eccleſia: Et ſicut ſcriptura ſacra enarrata fabrica, primo de matrimonio ptractat: Eadē pari modo definet in ſacramētū

Iohan. nuptiaꝝ, dicente Iohāne, in fine propemodū celeberrimæ, & poſtremę uiſionis, dum exultātiū referret perſonā beatoꝝ: Gaudeamus, & exultemus, quia uenerūt nuptiæ Agni. Et iteꝝ: Beati qui ad cœnā nuptiaꝝ Agni uo-

CHRISTVS. cati ſunt. Illius etiā ciuitatis Princeps, & Dn̄s dū in humanis ageret, regnū cœloꝝ, & ſummā totius negotii humani nuptiis cōparat. Cū ibi igitur nuptię omniū celeberrimę cōducant̄, uideamus qs ſponſus, quæ ſponſa, quo hymeneo, qbus cōuiuiis/quo cōtractu/quo auſpice celebrent̄. Spōſus, nul

Oſee li dubiū eſt, qui per Oſeam ait: Deſponſabo te mihi in fide, & ſcies, qa ego Dn̄s. Qui ſponſus clarius exprimitur in Euangelio ab ipſomet, dum ait:

CHRISTVS. Simile eſt regnū cœloꝝ homini Regi, qui fecit nuptias filio ſuo. Filius aūt Regis ſūmi omniū ſęculoꝝ Chriſtus eſt, & ipſe Rex: Sceptrū.n. iādudū a Pr̄e accepit. Spōſa aūt eſt q̃libet anima cōſentiens huic cōtractui: Et cōſequēter tota eccleſia, & collectio fideliū eſt ſpōſa, nō qdē ſupuacanea & importuna huiuſmodi ſpōſo, q nūq̃ in his deerit, q̃ ad illas nuptias exqrunt̄.

De plenitudine enim eius (inquit Iohãnes) oẽs accepimus/omnia.ſ.quæ Iohan.
in hoc,& in aliis negociis opportuna ſunt. Si.n.pro omnibus Adæ debi/
tum ſoluit,ſi omnibus promeruit gratiam,& gloriã,ſi omniũ nuditatẽ te/
git,ſi oẽs (ipſe.n.eſt omniũ pater) regenerat,omnes etiã animas deſpon/
ſare poteſt:& dare unde cócipiant,& pariant fructum bonoꝝ operꝝ,ut in/
quit Apl's:Potens eſt aũt Deus omnẽ gratiã abundare facere in uobis:ut Paulus
abundetis in omne opus bonũ/ſicut ſcriptũ eſt:Diſperſit,dedit paupibus: Dauid
iuſtitia eius manet in ſęculũ ſæculi.Qui aũt adminiſtrat ſemen ſeminanti,
& panẽ ad manducandũ prę́ſtabit:& augebit incrementa frugum iuſtitię
ueſtræ,ut in omnibus locupletati abũdetis.Nullus igiť talem ſpóſum re/
cuſet,quaſi nó poſſit ſupplere tot ſponſis:Diues eſt.n.in omnibus his di/
uitiis,quæ impartitæ nó decreſcũt:Potenſq; eſt ea uirtute,quæ multis có/
municata,nó exinanitur:ſicut nec lux, neq; uirtus ſolis multis impertita,&
omnia inferiora fœcũdans diminuiť.Et qa matrimoniũ initiatur,contra/
hitur/ratificatur/& cóſummatur/primo uidebimus quomodo/& quando,
initiũ ſumpſerit.Initiatæ igitur fuere hæ nuptiæ per Spũm ſanctũ,quádo
ipſo dictante,toties nos per Prophetas ad hunc cótractum Deus inuitat:
iuxta illud,quod habeť aperte in Oſee:Deſpóſabo te mihi in ſempiternũ: Oſee
deſponſabo te mihi in iuſtitia, & iudicio, in miſericordia, & miſerationi/
bus:pro quo in hebreo habetur וּבְרַחֲמִים ube rahamim:qđ nos interpre/
tari poſſumus,in benignis amoribus,uel pietatibus. In lege.n.ſeuerus ſpó
ſus deſpóſauit in iudicio,& iuſtitia:ſed in Meſſiah prębẽs ſe benigniſſimũ
deſponſauit in miſericordia,pietate,gratia, & omnibus benedictionibus,
per illud uerbũ rahamim ſignificatis:Et p Ezechielẽ diuino ſpiritu affla/ Ezech.
tum inquit:Et iuraui tibi,& ingreſſus ſum pactum tecũ, & facta es mihi
in ſponſam.ſ.per conſenſum,quẽ facile præbet omnis anima,quæ natura
ipſa appetit beatitudinẽ ſub his nuptiis conuolutã.Habes igiť quomodo
initiatæ fuerit iſtæ nuptię,ad quas inuitauit primo Angelos:Verꝝ multos
eoꝝ indignos repperit:unde etiã tanq̃ rebelles,& temerarios iuſſit expelli.
Inuitauit & omnes homines,ſed plærięq; ſeſe ineptiis,uilibuſq; ac belluinis
propemodũ rebus imergentes,indigni tanto conſortio nó iniuria ſunt re/
iecti,dimiſſiq; in cœno ſordidarꝝ uoluptatũ uolutari.Hinc ipſis eiectis ad
nuptias alios cóuocauit per nomenclatores & nuntios Angelicos/Prophe
ticos/ & Apoſtolicos:qui oẽs ſoliciti de noſtra ſalute inuitant ad illas nu/
ptias quoſcũq; reppererint in uiarꝝ exitu,ſeu triuiis ac mũdi cópitis.

Quomodo fuerit contractum. Con. II.

COntrahitur matrimonium per uerba (ut aiunt) de præſenti
uinculo indiſſolubili inter Chriſtianos : licet iis,qui uiuerent
ſecũm legem,permiſſum fuerit dare libellum repudii:quod &
Mahumetici obſeruant.Differt autẽ matrimoniũ,qđ fit per

uerba de præſenti inter coniuges illico annuentes, a ſponſalitiis, quæ fiunt per uerba de futuro, & per parentes/aut per internuntios, & quos uis auſpices, adhuc impuberibus ſponſis: qui adulti multoties reſcindunt huiuſmodi pactiones: inter Chriſtum autem & animã matrimoniũ initiatũ per Prophetas/ cõtrahitur per uerba de præſenti in baptiſmo: quando baptizandus petit fidem: & omnimodũ cõſenſum præſtat, per quẽ contrahitur ueꝝ cõnubiũ. Et quia de more dexteram dexteræ complicant: hoc repræſentatur per aquã ſenſibilem, qua immergitur, accedẽte uerbo: ex quibus præſtatur ſignũ ſenſibile huius contractus. Interponit́ autem uerbũ, ſicut ſolet dici in matrimonio carnali, uolo te in meã/& uolo te in meum, ita hic dicitur: Abrenũtio diabolo, mundo, & pompis eius, ut penitus adhæream ſponſo meo Chriſto: Qui huiuſmodi cõnubiũ etiam iureiurãdo comprobat, iuxta illud Ezechielis: Et iuraui tibi, & ingreſſus ſum pactum meum

Ezech. tecum, ait Dñs: & facta es mihi in ſponſam: ſed quando? Audi qd ſubnectat: Et laui te aqua & mũdaui ſanguinem tuũ ex te, & unxi te oleo: Quæ omnia in baptiſmate fiunt. De quo, nulli dubium, loquitur Propheta ſub typo figuratiuæ ſponſæ, quæ & ipſa lauabatur aqua: ſed non ea perfecta, qua lauamur nos. Cõiungimur aũt Chriſto in baptiſmate, uinculo, & fœdere indiſſolubili, quod infringere nulli aliquãdo licet/neq; poteſt/ſine expreſſo adulterio. Neq; uero ullam aliquãdo repudiauit uxorem, & ſi a cariſſima olim coniuge ſynagoga nimirum ingrata diuortiũ fecerit: ut in figura habemus de Vaſti/quæ Regiũ cõtemnens imperiũ repudii libellum cõmeruit. Hinc etiam inualuerat cõſuetudo (aſſiſtente nihilominus lege) ut crebro diſſoluerentur cõiugia. Quod nullatenus cõceditur Chriſtianis,

CHRISTVS. quibus dictum eſt a ſponſo: Ego uobiſcum ſum uſq; ad cõſummationem ſæculi, nunq̃ repudiaturus, licet mille cõmittatis adulteria, nõ tñ impune: Perſeuerante.n. matrimonio indiſſolubile cũ tota eccleſia, pœnã adulterii unaquæq; impudẽs anima nõ iniuria exoluet, quãdo expellet́ ſeparatione

IDEM perpetua a ſponſo dicente: Ite maledicti in ignem æternũ. Vnde nunq̃ repudiabitur ſponſa hæc uniuerſalis, quæ dicitur eccleſia catholica: Verum reiecta aliqua particulari, alia ſuperinducetur, ut plenus ſit ille numerus, quo ſponſalitius hic cœtus concluditur: In Iob enim prædictum fuerat:

Iohan. Deus cõteret plurimos: & ſtare faciet alios pro eis. Et in Apocalypſi: Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuã. Nec iſti repudiãtur a ſponſo, niſi quatenus ipſi cõtemnunt ad fœliciſſimas nuptias uenire, ſeu ipſas reſpuentes, ſiue etiã negligentes his intereſſe, ut in Euangelio dicitur: Et qui inuitati fuerant, non erant digni. Vnde alii introducuntur, ut impleantur nuptiæ, perſeuerante ſponſo in hac ſententia, ut habeat hanc congregationẽ in ſponſam, nullum ipſius congregationis repudians, niſi qui ſponte uenire, aut ꝑmanere contempſerit. Priorẽ uero ſponſam adeo repudiauit,

te neminē ex illo cœtu ad nuptias admittat, niſi in gremium huiuſ nouæ
ſponſæ cōfugiat chriſtianus effectus. Et ut ad ſacramentū primoꝝ Paren/
tum redeamus, uocata fuit uxor protoplaſtis uirago, quia de uiro ſumpta
erat: & hæc collectio uocatur chriſtiana, quia de Chriſto ſumpta eſt. Illa:
de coſta uiri, & hæc de latere Chriſti: a quo (inqt Auguſtinus) omnia ſa/ Augu.
cramenta emanarūt, maxime baptiſmus: qui habuit efficaciā ab illo ſan/
guine, & aqua: aut ab illo, quod importabat ille ſanguis, & aqua. Et cū in
baptiſmo formeť iſta uxor, merito dicere poſſumus, ꝙ extracta ſit de la/
tere Chriſti dormientis. Et ſicut illi duo, & omnes coniugati (teſte Euan/
gelio) conueniunt in carnē unam, ſic Chriſtus, & eius ſponſa uniuerſalis,
aut particularis cōueniunt in ſpiritum unum dicente Paulo: Qui adhæret Paulus
Deo unus ſpiritus efficitur cum eo.

Qualiter Ratificatum. Con. III.

FIrmatur matrimoniū carnale, & ratū habeť corā ſacerdote:
qui teſtis, & miniſter exiſtit illius ſacramēti: Sic & hęc ſpiri/
tualis deſpōſatio ratificať corā Ep̄o, a quo ſuſcipimus ſacra/
mentū (ut aiūt) cōfirmationis: qa cōfirmať fœdus, & iuſiu/
randum p̄ſtitū in baptiſmate. Diciť quoq; illud, ſacramētū chriſmatis: qa
ungiť ſuſcipiēs particulari unctione diuinitatis. Cōfirmať quoq;, & ratifi/
catur nuptiale fœdus cōtractū baptiſmate, quādocūq; ſuſcipimus ſacra/
mētū cōfeſſiōis, aut euchariſtię: ſiue quouis alio munere donemur a Chri/
ſto ſponſo. Sed uerā confirmationē ſuſcipimus, quādo adeo ſolidamur in
gratia Dei, ut in ea ſiſtamus uitæ huius curricula: quāobrē nullū nobis in
poſteꝝ timeatur diuortiū. Quā cōfirmationē appetebat Propheta dicens: David
Et ſpiritu Principali confirma me: uel ſpiritu uolūtario, liberali, generoſo,
ſiue munifico: Id enim נְדִיב nedib ſignificat, qđ traductū habemus prin/
cipali. Præuidēs quoq; Propheta, ea quæ ſponſus facturus erat cū ſponſa
ſua eccleſia, deprecať, & ait: Cōfirma hoc Deus qđ operatus es in nobis, a
tēplo ſancto tuo, qđ eſt in Ieruſalem, uel hac inferiori, ubi cōtractum iſtū
celebrauit in cruce, & confirmauit Sancti ſp̄us infuſione: uel in Ieruſalem
ſup̄na, ubi & iſtæ celeberrimæ, & quæcūq; aliæ nuptiæ cōficiunť/ dicente
Chriſto: Quos Deus coniunxit homo nō ſeparet. Si Deus igiť has coniun/ CHRI/
ctiones & copulas matrimoniales efficit, in cœlo fiunt/ ubi ipſe habitat. STVS.
Vnde cōfirmari petimus (inquit Hieronymus) qa debiles ſumus. Hiero.

Quomodo conſummatum. Con. IIII.

COnſummamus tandem hoc ſpirituale matrimoniū, quando
bono opere exequimur, quod promiſimus: In qua conſum/
matione intercedit conceptus, & partus. Sed quia hæc fieri
nequeunt ſine ſponſa prægnante, ideo inquit Iſaias: A facie
tua Domine cōcepimus, ſicut mulieres recte concipiunt a facie maritoꝝ.

Iſaias Sequitur:Et peperimus ſpiritum: quia totum illud matrimoniū ſecundū
ſpiritum intelligi debet. Salutes autem nō fecimus terra:ideſt nos, qui ſu/
mus terra, nihil ſalutis operamur: quia ſalus ex Deo eſt. Et nō cadent ha/
bitatores orbis ultra/ ab iſta videlȝ deſponſatione, quando fœcundiſſi/
mos obtulerimus fructus noſtri conceptus, & partus: quia tunc dicetur de
Dauid nobis: Filii tui ſicut nouellæ oliuarum, in circuitu menſæ tuæ. Quibus
fructibus onuſti ingredientes illa æterna tabernacula, & thalamos, quos
multiplices diximus præparatos, non ceſſabimus a conſortio ſponſi: quia
tunc maior, & perfectior erit coniunctio, atq; unio: & hæc perpetua, col/
ligante illo ſacratiſſimo hymeneo, qui ſpiritus, & nexus Dei eſt, omnes
colligans, & uniens, quos perfundit. Tunc erunt illa uera oſcula, de qui/
Cātica bus in Canticis dicit᷑: Oſculetur me oſculo oris ſui. Tunc amplexus ca/
ſtiſſimi, & ſanctiſſimi amoris, de quibus ibidem dicitur: Lęua eius ſub ca/
pite meo, & dextera illius amplexabitur me, meliori quippe dextera, &
amplexu, q̄ hic humanus & carnalis. Tunc ſanctitas, & unio in ſpiritu
CHRI/ uno: Pro qua rogauit ſponſus dicens: Pro eis ego ſanctifico meipſum / ut
STVS. ſint & ipſi ſanctificati in ueritate: Nam uniti mecum, cum ſanctificatus
ſim, & ipſi ſanctificantur. Nec pro eis tantum rogo, ſed pro eis, qui cre/
dituri ſunt per uerbum eorum in me: ut omnes unum ſint, ſicut tu Pater
in me, & ego in te, ita & ipſi in nobis unum ſint: in quā exoptatam unio/
nem omnes contendimus.

MODVLVS DECIMVS/ VICTVS.

Quis Panis paratus ſit in hoc conuiuio. Concentus Primus.

DEus cuius perfecta ſunt opera, tanq̄ optimus Artifex omnia
fabricauit ualde bona: & in ipſorum gradibus perfecta.
Hinc & optimus prouiſor (ut ſupra diximus) cibum, &
potum pro utroq; homine ſuſtentando præparauit: ne forte
extraneo communita præſidio ab eodem ſummo Opifice, qui hominem
innumeris cumulauit beneficiis, deficeret. Has autem epulas præpara/
uit multigenas ad tollendum faſtidium: Et quod mirum eſt, pro homine
animali unicum præparauit cibum, panem uidelicet, qui nunq̄ nauſeam
afferret: Vnicum quoq; poculum ſuſtentans, uiuificans & lætificans,
quod eſt uinum ex phœbea natura ſemper conferente, niſi ſubiectum re/
cipiens ſit male diſpoſitum, aut plus aſſumatur q̄ fuerit opportunum. Pro
homine itidem ſpirituali cibum præparauit ſub ſpecie & nomine pa/
nis, quo nullum naturæ edulium accōmodatius habetur, cui poſſet com/
parari, & ab eo denominari. Ideo cœleſtem illam ambroſiam, & mana
ſuauiſſimū modo abſconditū, tunc autem patens, cibum utiq; omni ſua/
IDEM uitate repletum, panem uocauit dicens: Ego ſum Panis uiuus qui de cœlo

deſcendi, ſi quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum. Quã belle,
& q̃ accommodate eſt præparatus panis uitæ in ſuſtentaculum, & uitam
mẽbrorum Chriſti: ut uiuant de ſpiritu, & de uita Chriſti: ut ſequatur illud,
quod ait Apoſtolus: Vnum corpus, & unus panis ſumus oẽs, qui de uno Paulus
pane, & de uno calice participamus. Sicut enim ex multis granis unus pa
nis cõficitur, ſic ex multis mẽbris credentiũ efficitur unũ corpus Chriſti
uiuens totũ uita Chriſti, immo illa uita, quæ eſt Chriſtus. Ideo dixit: Qui
manducat hunc panẽ uiuet in æternũ. Et iterum: Qui manducat me, ipſe ui- CHRI-
uet propter me. Et ſicut nihil melius, nihil facilius, nihilq; aptius immu- STVS.
tatur in corpus noſtrũ q̃ panis: Pari modo, ut immutemur in Chriſtum,
datur nobis hic cibus, quẽ qui manducat non mutat illum in ſe, ſed ipſe
mutatur in cibũ manducatũ (Inquit enim Auguſtinus) ut in ipſo uiuat. Augu.
Qui uult ergo uiuere, habet ubi uiuat, & unde uiuat: Credat, accedat, co-
medat, incorporetur tranſmutatus, & noua uita donatus, ut tandẽ come-
dat cibum illum nouum: & bibat uinum nouũ: Quæ qui guſtauerint, nec
corporeæ, nec ſpirituali morti deinde ſubiicientur. Et ille eſt uerus panis
uitæ, & uerum mana abſconditum, quod nemo ſcit, niſi qui accipit: unde
nõ ab alio de ipſo edoceri poteſt, niſi ab experientia, & guſtu præſtito ab
authore gratiæ.

Quod Vinum. Con. II.

VInum quidẽ in ultima cœna propinauit nobis admirandũ:
melius tamẽ in noſtro circũſonanti regno, & in nuptiis cœle
ſtibus promittens, dũ ait: Amodo iam nõ bibam de hoc ge- CHRI-
nimine uitis uſq; in diem illum/ cũ illud bibã nouũ in regno STVS.
Patris mei. Cũ igitur de illo regno, & de illis nuptiis loquamur, explican-
dum quoq; nobis eſt, quid ſit illud uinũ, qđ ibi dandũ promittitur. Vinũ
quidem exprimitur ab uua/ & de uite naſcitur: Nec ab alia uite prouenire
poteſt niſi ab illa/ de qua dixit: Ego ſum uitis uera. Et præparatur in illis IDEM
nuptiis cœleſtibus/ quas figurabãt nuptiæ illę/ in qbus cœleſtis ſponſus ſu
pra hominẽ ſeſe primũ oſtẽdẽs/ & ſupra naturę ordinẽ ex aqua fecit illico
uinũ, & ſolo iuſſu: quod natura facit tẽporis interuallo, & debitis mediis.
Ne igitur nuptiæ illæ, quas conſecrandas ſtatuerat in ſacramentũ uerarũ
nuptiarum/ mœſtę/ & inſipidę abſq; uino tranſigerentur, Pientiſſima Mater B. Virgo
imbecillitati, ac egeſtati humanę ultro miſereſcẽs dixit ad Filiũ uerã uitẽ:
Vinũ non habent, ſed cũ Ieſus nõ adeſſet ueris nuptiis, ſed alienis tanquã
aduentitius, ideo inquit: Quid mihi & tibi mulier, cũ hæ nuptiæ noſtræ CHRI-
nõ ſint? Nondũ uenit hora mea/ qua uidelicet mihi uero ſponſo parentur STVS.
ueræ nuptiæ. Mater autem & has figuratiuas curans, & pro eis ſolicita
authoritate materna, & uoluntatis Filii conſcia dixit miniſtris: Quæ-
cunq; dixerit uobis facite. Et dicit Euangeliſta, neq; ipſe inſcius arca-

Hiero. notum cœleſtium:Et erant ibi hydriæ ſex poſitæ.Has hydrias Hierony/
mus in Exechielem, & nõnulli alibi interpretantur ſex ætates, tanq̄ uaſa
capacia aquæ tam ſupramundanæ q̄ inferioris : Quæ aqua ſi tranſit per
ueram uitē Chriſtum,decoquente ſupramūdano ſole conuertitur in bo/
num uinū, quod figuratiua illa tranſmutatio deſignat. Si autem hydriæ
plenæ ſunt tantūmodo aqua inferiori,ideſt gratiis,quas dicunt gratis da/
tas,ferueſcente malo colore cōcupiſcentiæ cōuertuntur multoties in uinū,
Moſes de quo cū indignatione inquit Moſes in Cantico:De uineis ſodomoꝝ ui/
nea eoꝝ,& de ſuburbanis gomorræ:Vua eoꝝ uua fellis,& botrus amariſ/
ſimus.Fel draconū uinum eoꝝ,& uenenū aſpidum inſanabile.Quo uino
illa meretrix magna,ideſt mundialis cōcupiſcentia potauit omnes gẽtes:
Ideo dicitur uinū illud perueniſſe de uineis ſodomæ/& de ſuburbanis go/
morræ:Quæ ſicut exarſerunt in cōcupiſcentiis ſuis peſſimis, ſic etiā exar/
ſerunt igne diuinæ iuſtitiæ.Et hæc eſt uinea amatoꝝ mundi,cuius uua,&
botrus eſt fel amariſſimus:quia amaꝝ eſt dereliquiſſe Dūm propter con/
Iere. cupiſcentias.Vnde his plangendū eſt amare,ut ait Ieremias in lamenta/
tionibus ad populum ſuū mundi affectibus obuolutū:Luctum unigeniti
Ezech. fac tibi planctum amarū.Et Ezechias aduertens ad quid eum deduxerat
uinū illud,dicebat:Recogitabo tibi oēs annos meos in amaritudine ani/
mæ meæ.Et bene uocatur uinū hoc mundanū fel draconum,quia propi/
natū eſt a dracone,& ſerpēte antiquo in irreparabilem ruinā noſtrā,unde
ſequitur:Et uenenū aſpidū inſanabile,humanis /ſcꝫ/ uiribus,abſq; auxilio
cœleſtis redēptoris.Et huic reſpondet uinū diuinæ ſententiæ amariſſimū,
Dauid de quo Propheta in pſalmo:Calix in manu Dñi uini meri plenus mixto,
aut mixtione:quia ipſe Dñs habet imperiū/& iudiciū/potentiam & iuſti/
tiam,ut bonos remuneret,& malos puniat.Et diſtillauit,uel redundare fe
cit,pro quo traductio nr̃a hēt inclinauit:Redundauit,& redūdat malitia
perpetrantis malum ſup caput ipſius,ſic decernente diuina iuſtitia. Verū/
tamē feces eius epotabunt omnes impii terræ:Diuinæ enim iuſtitiæ uinū
boni deguſtant,feces aūt peccatores & impii.Sed reuertamur ad eos,qui
bibunt hic bonū uinū reficiendi meliori & cœleſti.Vinū igitur qđ hic bi/
bere debemus eſt duplex,charitatis/ſcꝫ/& ſapientiæ:Non utiq; illius ſapiē
tiæ ſuperioris , quæ in ſcriptura ſacra dicitur lac , ut alibi declarauimus:
Quod paucis datur/uinum autem pluribus . Et ad hoc etiā inuitamur in
Cātica Canticis ubi dicit̃:Bibite amici mei,& inebriamini.Et iteꝝ per Prophetā:
Dauid Calix meus inebrians q̄ præclarus eſt: Quē calicem propinans,& effun/
dens in die Pentecoſtes,adeo inebriauit Diſcipulos,ut dicerent nõnulli ex
iis,qui aderant,eos eſſe temulentos. Ebrii utiq; erant,& pleni illo uino,qđ
uere lætificat cor hominis,qđ græco ſermōe Paracletus dicit̃ .i.Cõſolator.
Quod uinū aliquātulū deguſtans Petrus in monte thabor,adeo lętus fuit,

ut diceret: Dñe bonũ eſt nos hic eſſe. Deguſtauerat & Paulus qui dicebat Paulus
Cupio diſſolui, & eſſe cũ Chriſto: ut illud melius & nouũ bibam in domo
Patris eius. Libauerat quoq; Stephanus q̃ ſuaue eſſet, unde ebrius lapides
torrentis, q̃bus lapidabatur, ipſi dulces fuerũt. Hauſerat & Propheta, qui Dauid
debacchando clamat: Guſtate & uidete, q̃m ſuauis eſt Dñs. Guſtauerant
Apli, & Martyres oẽs, ut plena ebrietate atq; furore & ipſi debacchantes,
ad mortẽ pniciter currerent, ut citius deguſtarent illud melius, ad qđ ani-
mabant̃ dulcedine iſtius inferioris. Vinũ eſt etiã ſanguis Agni, qui pro no
bis effuſus eſt: Ad quẽ bibẽdũ ipſemet Agnus oẽs inuitat dicẽs: Accipite CHRI-
& bibite ex eo oẽs: Hic eſt enim calix ſanguinis mei, noui & æterni teſta- STVS.
mẽti, qui pro uobis & pro multis effuſus eſt in remiſſionẽ peccatorũ: Hoc
facite in meã cõmemorationẽ, & in memoriã uini melioris parati in domo
Patris æterni. Ad qđ bibendũ ut capaces efficiamini, ecce uerto hoc uinũ
in ſanguinẽ meũ plenũ ea uita, quã ſimul cũ ſanguine tribuo: ut & uos ui-
uatis ea uita, qua poſſitis illud bibere, qđ nemo bibit, niſi qui uiuit cœleſti
uita. Et hoc eſt qđ dixit: Ego diſpono. ſ. p paſſionẽ meã, & ſanguinẽ meũ
effuſum, uobis regnũ, ſicut diſpoſuit mihi Pater: ut p hanc Acerbã paſſio-
nem, & transformationẽ ad alium modũ uiuendi, accedã ad illud ſympo-
ſium, in quo bibitur uinũ pfectæ beatitudinis emanantis a uero Baccho,
& uero Sole. Hinc dixit Aplis petentibus ſedere ſecũ: Poteſtis bibere cali- IDEM
cem, quẽ ego bibiturus ſum? Satis clare inferẽdo, q͵ qui uult accedere ad
cõuiuiũ illud cœleſte, oportet q͵ bibat calicẽ paſſionis, abnegando ſemet-
ipſum, & transformãdo ſe p ueræ crucis mortẽ, ut ſequatur Ieſum p hanc
uiã euntẽ ad cõuiuiũ illud. Iſti igit̃ ſunt calices, hæc ſunt uina nobis hic bi
benda, ſapiẽtia, charitas, mortificatio, & trãſformatio ſui ipſius in cœleſtẽ
uitã: ut poſſimus bibere uinũ illic apponendũ, & celebrare uera bacchana
lia, & ducere uera tripudia, atq; dare & reddere ueros amplexus nuptia-
les, ubi duo. i. omnis beata creatura uniet̃ in ſpũm unũ cũ Chriſto & Deo
cui adhæſit: a quo diuelli amplius nullo modo poterit. Tunc licebit uera
oſcula figere, & omnibus deliciis perfrui impune, cũ nihil uetitum ſit, nihil
prohibitũ in his qui ſunt uera, & ſanctiſſima unione cõiuncti: q͞a ibi nul-
lum uitium, cui cedat, aut cui ſubiaceat beatus, qui erit (ut inquit Augu-
ſtinus) pacatiſſima uirtute & conditione perfectus.

Quis Panis, & quæ Caro. Con. III.

CVm de ſolo pane ſupra dixerimus, nunc uidendũ eſt, quomõ
panis effectus caro detur nobis in cõuiuio cœleſtiũ nuptiarũ,
ſicut dixit ſponſus: Panis quẽ ego dedero, caro mea eſt pro
ſeculi uita. Et q͞d eſt qđ dicit, panis eſt caro? Panis. n. come-
ditur, ut transmutetur in carnẽ, & caro efficiatur. Cũ autẽ iſte panis cœle-
ſtis nõ transmutetur, ſed transmutet manducantẽ, comedimus hũc panẽ,

ut trãſmutemus

ut trāſmutemur in Chriſti carnem & corpus/& efficiamur duo in carnem
unā/ut dicat de nobis uetus Adā:Os nunc de oſſibus meis,& caro de car/
ne mea. Comedimus itaq; hūc panē,quo trāſformemur in corpus & car/
nē Chriſti,qn̄ ſuſcipimus eius doctrinā,quę eſt panis uitę & intellectus,&
eſt aq̄ ſapiētiæ ſalutaris:& ēt qn̄ debite comedimus ipſum corpus Chriſti.
Sed nō fit p aliqđ illoꝶ uegetatio & trāſmutatio,niſi adſit ignis ille ſpiri/
tus ſancti & amoris,quo decoquatᷣ cibus anteq̄ accipiamus,ut nō cōſuetu
dine,uel hypocriſi,uel alia q̄uis obliqua cauſa ſuſcipiamus illū ſed ſincero
amore & affectu. Quo ēt igne ſuſceptū cibū decoquamus,& digeramus:
Aca.Ep. Tūc.n.uera trāſformatio efficietᷣ ĩ nobis p ignē amoris,q (ut Academici/
Diony. Epicurei/ſed potiſſime Dionyſiꝰ noſter docet)trāſmutat amātē in amatū.
Caro itaq; p̄cipue præparata in cœleſtibus nuptiis eſt caro noſtri ſpōſi/&
CHRI/ Agni immaculati immolati pro ſęculi uita:Et p̄ter hāc carnē in Euāgelio,
STVS. ubi de ipſis nuptiis cœleſtibus ptractatᷣ,fit mētio de aliis qbuſdam carni/
bus a ſpōſo dicētē:Tauri mei,& altilia occiſa,id eſt dogmatū magnitudo
Hiero. per tauros(ut ſentit Hieronymus)& altitudo doctrinæ Dei p altilia.Sed
Hebrei hebrei ſapiētes dicūt,ꝙ Deus in cōuiuio pro iuſtis parat tauꝶ,auē,& pi/
ſcē:de quoꝶ primis Chriſtus meminit.Taurus.n.eſt animal noſtrū, quod
expurgabatᷣ p taurū legalē:Auis eſt portio illa ſuprema animę,quę uolā/
do ſemp alta petit,per Aquilā alibi a Hieronymo interpretata:Piſcis autē
qui nutritur in aq̄s ſpiritus medius,aut rationale noſtrū eſt:quod nutritur
& delectatur in aquis ſapientiæ,& doctrinaꝶ.Et hæc omnia parantur in
Apoca. illo cōuiuio comedēda a ſponſo,& cōuiuis/ſicut ipſe ait in Apocalypſi:Cœ
nabo ſecū,& ipſi mecū. Cœnare utiq; nobiſcū delectatᷣ,nō ꝙ indigeat bo
noꝶ noſtroꝶ,ſed ut comedens ĩmutet nos in ſe,ut unū & idem efficiamur
Ezech. ſecū ab ipſo eſi,digeſti,& in corpus ipſius uegetati.Piſces aūt tangit Eze/
chiel dicens:Plurimæ ſpecies erūt piſces eius,ſicut piſces maris magni:qa
multiplices erūt,nō dicam tātūmodo ſpecies,ſed genera hoꝶ piſciū,ideſt
ſpirituū & animaꝶ rationabiliū:qui ſpiritus aſſumētur ad illud cōuiuium
uniēdi ſimul cū ſpōſo:Quos piſces Chriſtus nō nominauit in illo cōuiuio
parato,ſed poſt reſurrectionem aſſumpta natura,& cōditione ſpiritus de
ipſis comedere uoluit,diſtribuens etiā diſcipulis,ut narrat Iohānes dicens:
Iohan. Accepit Ieſus panē,& dabat eis,& piſcē ſimiliter.Sed Lucas quoq; ait:Et
Lucas cū manducaſſet partē piſcis aſſi,& fauū mellis,ſumens reliquias dedit eis
dicens:Hæc ſunt uerba,quæ ego loquutus ſum uobis , dum adhuc eſſem
uobiſcum.Alius igitur eſt hic piſcis,quem comedit Ieſus poſt reſurrectio/
nem,q̄ illi qui naſcuntur in mari,cū(teſte Chriſto) eius reliquiæ ſint uer/
ba,quæ ipſe loquutus erat cum eis,dum eſſet in humanis:Verba.n.ſpiri/
tualia reliquiæ ſunt ipſius ſpiritus,quæ cōſeruare debemus multo maiori
reuerentia q̄ ſanctoꝶ reliquias,in quibus etiā fuerunt eorum ſpiritus.

P

De Fructibus huius conuiuii. Con. IIII.

COncentores noſtri Ezechiel & Iohãnes etiã fructus pro iſto cõuiuio præparatos enarrãt: inqt.n.Ezechiel:In ripis fluuii, qui trãſit per ciuitatem eſt omne lignũ pomiferũ : nõ deflueт foliũ ex eo,& nõ deficiet fructus eius.Per ſingulos mẽſes affe ret primitiua/quia aquę eius de ſanctuario egrediunť.Et erũt fructus eius in cibum,& folia eius ad medicinam.Iohãnes autem idem quod Ezechiel perſonat,ſed clarius:quia forſitã & clarius uiderat.Is igitur ait:In medio plateæ eius/& ex utraq; pte fluminis lignũ uitę afferẽs fructus duodecim, & folia ligni ad ſanitatem gentiũ.Magna ſunt hic ſacramẽta/& grauiora q̃ noſtri imbecilles humeri ſuſtinere ualeãt:nõ nihil tamen(fauẽte Domi/no) dicemus.Memorãt primo concordes fluuiũ tranſeuntẽ per mediam ciuitatẽ/de quo forte Regius Propheta:Fluminis impetus lętificat ciuita/tem Dei.Fluuius hic eſt affluentia omnium bonoꝝ emanãs ab illo indefi/ciẽti fonte,a quo omne bonũ:qui lętificat ciuitatẽ ipſam Dei/& omnes cõ ciues eius.Lignũ autẽ uitæ eſt illud,a quo ſubminiſtrať eis uita promiſſa & æterna.Qui uero ſint fructus iſti/qui ſingulis mẽſibus produci dicunť/ O bone deus niſi tu/qui arborẽ plantaſti doceas,nihil temere auſim affir/mare.Nec mihi uidẽtur illi fructus ſpiritus,quos meminit Paulus:qa ipſi uiatoꝝ ſũt,nec apponẽdi cœleſtibus nuptiis.Et ſi arbor illa eſt lignũ uitæ, qui eſt filius,aptius dicerenť fructus illi filii q̃ ſpiritus,q̃uis & fructus ſpi/ritus dici poſſent:qa ſpirituales,& eius uirtute producti.Eſt nihilominus hæc arbor ipſe Deus filius,quæ in terrea carne plãtata omnimodũ fructũ produxit. Sed de duodecim p̃cipuis fructibus fit mẽtio,qa ſunt primarii, & producti dicũtur per ſingulos mẽſes.Et ut intelligatur quid per mẽſes, & dies inuatur(cũ in illa ſucceſſione æterna nõ habeatur diſtinctio ãnoꝝ, dierũ,aut menſiũ)alius exquirendus eſt ſenſus,q̃ ſonet littera:in quo ue/rificeť mẽſtrualis illoꝝ fructuũ productio.Diximus Apoſtolos duodecim præfectos duodenæ familiæ figuratiuæ & ueræ,quæ partiť ad metã duo/decim ſignoꝝ cœleſtiũ:per quoꝝ ſpatia decurrẽs ſol diſtinguit duodecim menſes.Sũt itaq; mẽſes in illis æternis hoſpitiis ſecundũ partitionẽ diſtri/butionis,& nõ ſecundũ tempoꝝ curricula,deſcripti per has partitiones in feriores,tanq̃ cauſæ per effectus,aut ueræ formæ per picturas. Quia igi/tur præſidebũt Apoſtoli duodecim illis familiis,quoꝝ ſignati,& præcipui diſtinguntur per duodena millia:hinc numerãtur præcipui fructus huius arboris uitæ duodecim,& menſtruales:quos primarios & peculiares fru/ctus produxit ipſa arbor uitæ in cibũ,& paſtores totius familiæ. In cibũ qdẽ & eduliũ iã Principẽ expoſitũ,ſimul & nos omnes eſſe declarauimus. Folia aũt data in ſanitatẽ gentiũ ſunt illi,qui in utilitatem alioꝝ,& non in proprium fructũ prædicant,ut alias diximus:uel ſunt ſacramenta data in

Ezechi.

Iohan.

Dauid

ſanitatem omnium uulneratoꝝ,aut languentiũ per peccatũ originale,aut actuale.Sunt nãq; folia quaſi tegmenta quędã in typũ ſacramentoꝝ,quæ expurgãt peccata,tegũtq; nuditatem peccantiũ.Sed non poterãt conte/gere nuditatem Adæ illa folia ficus,quia non acceperãt uirtutẽ ab arbore uitæ;nec erãt huiuſce arboris folia. Nã ſi accepiſſet Adã de foliis eius, for/ſitã texiſſet nuditatem ſuã.Sed prohibuit Deus dicẽs,ne forte accipiat de ligno uitæ,quia nõ erat adhuc tẽpus diſtribuendi fructus eius,aut folia:at ubi uenit plenitudo tẽporis, diſtributa ſunt folia huius arboris,& diſpẽ/ſata ſacramenta in ſanitatẽ omniũ languentiũ : dũmodo ſint diſpoſiti de/
Dauid bita cõtritione,& reuerſione ad Deũ, ut per Prophetam inquit:Vt mede/ retur contritis corde.Quod fit ſemp uirtute illius Arboris,quæ eſt uita,lux,
Idem & uerbum,de quo Pſalmographus ait:Miſit uerbum ſuũ/ & ſanauit eos. Et ſub iſtis fructibus duodecim cõtinentur omnes alii,qeũq; ſint:ſicut ſu/per duodecim fũdamẽtis(ut explicauimus) cætera omnia ædificata ſunt. Et ſicut illa duodecim fundamenta innituntur unico fundamento,qui eſt Chriſtus Ieſus/ſic oẽs illi fructus emanãt ab illa unica Arbore uitæ Chri/ſto Ieſu irrigata ab aqua fluente ab illo ſanctuario/a quo omne datũ opti/
CHRI/STVS. mũ,& omne donũ perfectum:& a quo ipſamet arbor uitæ fatetur omnia accepiſſe dicens:Omnia dedit mihi Pater.Quibus fructibus delectabitur ſponſus, delectabit & Pater ſummus tanq̃ in propagine dilectiſſimi filii. Congratulabuntur etiam ad inuicem omnes fructus illi conſiderantes ſe a tanta arbore proceſſiſſe,& appoſitos eſſe in tam celeberrimo conuiuio:hi etiam(quod mirum eſt) ne dum erunt fercula,uerum etiam conuiuæ,nec aliqua ex comeſtione fiet diminutio.

Quæ copia & ſuauitas ciborum. Con. V.

CIbi nequaq̃ ſufficerẽt,niſi copioſi:nec boni,niſi ſuaues. Quæ
Dauid duo clare referat diuus citharœdus(ut ſentit Auguſtinus)dũ
Augu. ait: Memoriã abũdantiæ ſuauitatis tuæ eructabũt.Adeo.n. ſuaues & abũdantes illi cibi ſunt,& tãta ingluuie deuorant: ut nõ erubeſcant cõuiuæ ſuperabũdantes portiones eructare.Quãuis ali/qui pro eructabũt interpretẽtur loquẽtur: ſed melius uertitur eructabũt, cũ illud יַבִּיעוּ iabihu a נָבַע nabah ueniat,qđ ſignificat abũdauit, & eru/
Septu. ctauit.Sic enim interpretati ſunt ſeptuaginta,quos ſequitur Auguſtinus. Ii igit̃ cibi ſuauiſſimi,& abũdãtes comedendi ſunt in magna copia,poſtq̃ eructatio ex abundãtia in cõmendationẽ edentiũ a Propheta decantatur. Quinimmo ad ebrietatem inuitamur a cœleſtium nuptiaꝝ ſponſo dicente
Cãtica in cãticis:Bibite,& inebriamini chariſſimi,cum uobis uȝ data ſit menſura bona,cõferta,& ſuperaffluens,ut dicitur in Euãgelio,cui titulus eſt ſecun/
Lucas dũ Lucã. Sicut enim crapula ciboꝝ corporaliũ tãq̃ ſordida damnatur,ſic copia/ebrietas/& crapula ciboꝝ ſpiritualium tanq̃ decora, & digna laude

cõmendãtur. Hinc beati cõmendantur in illa regione comedẽtes, & damnatur eſuries, ſicuti conuiuii illius Princeps in Iſaia loquitur dicens: Serui mei comedẽt, & uos eſurietis: Ecce ſerui mei bibẽt, & uos ſitietis: Vos inq̃ q egiſtis malũ in oculis meis. Et qñ hæc futura ſint paulo inferius declarat dicẽs: Ecce.n. ego creo cœlũ nouũ, & terrã nouam, & nõ erũt in memoria priora, cũ erit uita, ſtatus, & hoſpitiũ nouũ, de quo peculiarius ſubinfert dicẽs: Ecce ego creo Ieruſalẽ, ſupnã vʒ ubi fiẽt iſtæ nuptiæ in exultatione, ſtãte populo eius in gaudio. Et nõ audieť ultra in ea uox fletus, & uox clamoris. Tunc lupus & agnus paſcentur ſimul, q̃a ex utraq; parte (dextera vʒ unde Agnus, & ſiniſtra unde lupus) erunt ſimul cõuiuãtes, & tribunal iuſticię & miſericordię erit unũ, exploſis illis, q citati ad uniuerſale iudiciũ collocabunť a parte ſiniſtra ex ipſoꝝ flagitiis cõdẽnãdi. Qua ſentẽtia lata nõ egredieť ultra a tribunali iuſticię executio in uindictã maloꝝ: unde ſequiť: Leo comedet paleã ſimul cũ boue, & nõ amplius carnes in ſuppliciũ rebellãtiũ ſuo creatori. Serpẽti ãt penitus eiecto ab illo cõuiuio & hoſpitio relinqueť in cibũ puluis, ut dicit Propheta: Et ſerpẽti puluis panis eius, ſicuti ei ab initio dictũ eſt: Puluerẽ comedes omnibus diebus uitę tuę. Et q̃a regnabit pax perfecta, & unio cũ Principe, exulabit cuiuſlibet noxii animantis omnis malignitas, & omnis iuſtitia puniens: & ideo ſequitur: Non nocebunt, neq; occident in omni monte ſancto meo, dicit Dominus: ſed gaudentes erunt in conuiuiis, & epulis illis æternis.

Iſaias

David

MODVLVS VNDECIMVS, INSTRVMENTA.

De primo inſtrumẽto qui eſt cœloꝝ globus. Concentus Primus.

Qva harmonia reſonent cœleſtes orbes, ſatis iã explicauimus: Sed hoc addamus, q̃ cõcẽtus illi cœloꝝ aſcẽdẽtes reſonãt in tota illa cœleſti aula, ubi ſunt perſonatores, eoꝝ intelligentiæ vʒ eos regẽtes, quę aſtãt (ut diximus) ſemp ante thronũ Dei. Et hi tãq̃ Sirenes (ut Plato ait) inſidẽtes orbib' illis ubiq; reſonare faciũt eoꝝ melos. Sed ſonoros in primis eos reddit ille, cui dixit Orpheus: Tu cœlum quaſi canorã citharã tẽperas. Et adeo tẽpatus eſt locus ille harmonicis ꝓportiõibus, ut multo magis reddat uoces ibi cãtantiũ ſonoras, q̃ theatra uel ſcænæ muſicis ꝓportionibus fabricatæ, ut ſpectatores facilius pcipent actoꝝ uoces, ſeu hiſtrionũ: q in pſcæna uel ſuggeſtis illis recitabãt comœdias, ſiue q̃cũq; alia referrẽtur ſicuti uidebanť ab oibus, & q in orcheſtra, & q in pipheria hemicycli ſedebãt, ſic audirẽť eoꝝ uoces cõſonãtiſſimę, te boãtibus uaſis hinc inde miro artificio ad harmonicas uoces cõducendas aptatis. Nã ars nõ poteſt naturã ſuperare, imo eã imitať, & lõgis paſſibus. Melior eſt igiť cœloꝝ cõcẽtus q̃ fabricæ, & inſtrumenta hominũ artificio cõducta. Sed citra oẽm ambiguitatẽ opinandum eſt inter omnia opificia ſũmi Artificis pulchrius & ſuauius eſſe illud, in quo reſidet thronus eius:

Plato

Orph.

& ſedilia omniũ cóciuiũ ipſius:In quo ne dũ aliqua diſſonãtia nó ſentitur,
ſed omnia cóſonantiſſima,omnia læta,omnia feſtiua,omnia iucũda.Quæ
Augu. (ut inqt Auguſti.)Dauid in huiuſmodi cãticis eruditus,q harmoniã mu-
ſicã nó uulgari uolupteate,ſed fideli amore,& reuerentia dilexerat,myſtica
rei imagine, atq; diuerſis ſonis rationabilibus,moderatiſq; cócẽtibus,inſi-
nuauit:& cópactã unitaté ordinatiſſimæ ciuitatis ſupnæ cócordi uarieta-
te effigiãs decãtauit multis modulis,uariis cócentibus,& ſecretioribus in-
ſtrumétoꝝ myſteriis,q̃ exiſtimeť a ſapiẽtibus mũdi.Vnde q̃uis aliq totam
pro uirili ſua appoſuerint induſtriã,ut pſalmũ uel hymnũ ſimilẽ Dauiticis
odis decantarent, longiſſimo interuallo (ſalua eorũ pace) diſtant a noſtro
diuo Citharœdo,qui ſemper ſublimia petit,ad quę nó conſcendit niſi ſub-
uectus ab eodem Spirituſancto,a quo & ipſe efferebatur.

De ſecundo inſtrumento,quod eſt humana lingua. Con. II.

Aſſignato & ordinato loco ad cãtũ neceſſaria eſt lingua,quæ
uocẽ emittat,& illã ſonorã,mediãtibus eius inſtrumẽtis,quæ
ſunt fauces,palatũ,dentes,labia,guttur,pulmo,ſpiritalis ar-
teria,quã tracheã uocãt:& pręcæteris pectorales lacerti,qui
Auice. motionis huius ab anima principium obtinẽt,ut habeť ab Auicena,& ab
aliis,q de corporis diſpoſitione ſcribũt.Quæ lingua,etiã corporea,exerce-
Dauid biť in laudẽ Principis,ſpiritu ſancto in Dauide atteſtãte,q ait: Exultatiões
Dei in faucibus eoꝝ.Nec.n.in faucibus reſonat aliqua uox dearticulata &
ſonora,niſi p motum linguæ:hæc.n.corporibus oĩbus,quę ſurrexerũt,aut
reſurgẽt,reſtituta eſt,ſeu reſtitueť cum oĩbus ipſoꝝ arteriis,& inſtrumẽtis
multo meliori cóſonantia,quã qs habuerit,aut haberi poſſit in hac pegri-
natione.Nã ſicut oĩa,quæ deformia erãt,aut diſtorta mẽbra & manca re-
Paulus ſarcienť,& pficienť,ut qlibet Principi ſummo (ſicut ait Apoſtolus) in ui-
rum pfectũ occurrat.Pari mó ẽt quæ prius fuerat uox diſſona & abſona,
aut blæſa lingua,ppolita & q̃cóſonantiſſima reſtitueť.ut nihil turpe,nihil
indecoꝝ,nihil inconcinnũ ibi uideať.Sed qa duo media pro uoce & ſono
Phyſici formãdo a nã tributa uidenť (ut dicunt ii,q de nãlibus tractant,aer vʒ &
aqua,in qbus elemẽtis fit ſonitus,aptius tñ in aere)uidẽdũ eſt,quæ aqua-
quis ue aer ſit in regione illa ſupercœleſti,in quo uox firmari poſſit.Quod
difficulter diffinieť ab his,q eleméta admittũt tantũmodo in inferioribus,
quę ſunt ſub orbe lunæ.Sed q fatenť eleméta etiã in ſublimioribus(ut ſu-
pra tactũ eſt)facilius hoc negociũ determinabũt.Ibi.n.ſunt aquę,de qbus
Dauid ſapiẽtiſſimus philoſophus Dauid:Et aquę,quę ſupra cœlos ſunt,laudẽt no
Moſes mẽ Dñi.Moſes hoc idẽ ante docuerat eſſe.ſ.aq̃s ſupra globũ cęloꝝ diuiſas
ab eis,quæ ſub eo ſunt.Et iã diximus etiã cœloꝝ aliquos eſſe aqueos,& ali
Aſtro. quos aereos:Si.n.cœlũ nonũ(quod primũ mobile dicũt Aſtronomi, aliq
aũt cryſtallinũ)aqueũ eſt,ordinẽ elemẽtoꝝ ſequẽtes dicemus ſupius cœlũ

ubi ſunt beatorꝝ ſedes, eſſe aereū, cū ſoliditate tamē q̄dā, ut firma ſint bea-
torꝝ ſedilia, & thronus Pricipis, ꝓut exigūt ſedētes, & hoſpites oēs iā glori-
ficati. Nec obſtabit ſoliditas, quin in fluida diaphaneitate ſonus reſonare
poſſit ubiq;. Et q̄uis aliq dicāt cœlū illud eſſe igneū, ideoq; dictū empyreū
uel enim ignis eſt, nō tamē adeo igneū eſt, qn ſit etiā aereū: unde alii dicūt
q̄ denominet̃ empyreū magis a ſplēdore igneo, q̄ a natura ipſius ignis. So-
nus utiq; ibi reſonabit, ut aliq ex noſtris theologis aſſerūt. Hinc uidēdum Theol.
eſt qua lingua, uel quo idiomate loquent̃. Et pro quanto ratio mihi ꝑſua-
dere poteſt, ſi aliquo idiomate utunt̃, ipſum eſt hebreū: in quo data eſt lex,
ꝑdicatū euāgeliū a Chriſto, cōſcripti diuini hymni, & data oia oracula, dē-
pta tm̄mō illa reuelatione, quæ græce apocalypſis dicitur, græco ſermone
tā exarata q̄ habita. Tū qa eſt myſterioſſima lingua in figuris, pūctis, ac-
centibus, & numeris p illas lrās importatis: adeo ut ſecretiores theologi ex Theol.
reuolutione litterarꝝ & apicū, & ex ſupputatione numerorꝝ p lrās ſignifi-
catorꝝ oia ꝓmittāt explicare. Tum qa lræ illæ dicunt̃ ſcriptæ in ſede Dei,
qđ cœlū eſt: inſtar cuius figurarꝝ ſunt formatæ lræ ipſæ, qbus prius uſus
fuit Moſes in dāda lege, ut memini me uidiſſe, ſi antiquitati atteſtāti fides
adhibēda eſt. Tū demū, qa ut hæc fuit prima lingua, emanauitq; a cœlo,
& fuit ante cōfuſionē linguarꝝ exortā in babylōe, ita erit ultima extirpata
cōfuſione illa, quæ in punitionē (ut inqt Auguſtinus) tantæ temeritatis & Augu.
faſtus inflicta eſt. Pœna.n. grauiſſima eſt hæc linguarꝝ uarietas, ob quā nō
poſſit unuſquiſq; uel cōtubernali, uel cōmeāti ſocio ſuos manifeſtare cōce-
ptus, & neceſſaria peteret: ut melius ſit (dicit idē Auguſtinus) eſſe cū catu- Idem
lo, uel equo ſuo, q̄ cū ſocio extranei idiomatis, qa intelliget catulus quę ille
nō itelliget. Perſtitit igit̃ hæc lingua uel in Heber (ut opinat̃ Idē Augu.) Idem
uel in familia aliq̄ pia, q̄ elatiōi Nēbrot nō cōſenſerat: q turrim in cœlū eri-
gere ꝑſūpſit, ut semotus ab aerea alteratione (ut de olympo mōte dr̄) poſ-
ſent ablato omni impedimēto uacare ſpeculatiōi, & alios excedere elati ſu-
pra id, qđ natura ꝑſtabat. Nec aliqñ defuit pia familia tātæ temeritati nō
aſſentiēs, ex qua deſcēdit Abrahā, qui ꝑ in ſacris lrīs hebreus dictus eſt ab
עבר habar, qđ eſt trāſire, ut ſupra explicauimus. Sicut igit̃ hęc fuit prima
lingua ſemp ꝑſeuerās inuariata, ſic erit ultima etiā in patria, ſi qs dabit̃ ſer-
mo uocalis: Cuius ſignū eſt, qa intelligētiæ dū hominibus loquunt̃ ſciēti-
bus ipſam linguā, utunt̃ ſermone hebraico: Quāuis nōnulli aſſerāt dęmo-
nes, aut ſapiētes intelligētias ſingulos ſingularꝝ gētiū cū quibus habitant,
linguas exercere. Verū (ni fallor) quod diximus probabilius eſt, cū omnia
ferme oracula autētica habita ſint illo idiomate. Conueniētiſſimū igit̃ eſt,
ut ſicut quælibet uictorioſa ciuitas nō ſolū iugū imponit domitis gētibus,
ſed multoties & idioma, ſic Imꝑator illius ciuitatis ſupnæ, & aſtātes prin-
cipes decernent, ut omnes illuc euecti loquantur lingua, & ſermone inde

oriundo,& quo ſolebat uti Princeps illius regni,dũ inter homines uerſa-
retur.Quod forſitan (ut diximus) erit priuſq̃ illò deueniamus,uel ſaltem
Sopho. poſt iudiciũ futurũ per ignẽ, iuxta id qđ in Sophonia ꝓpheta dicit Dñs:
In igne zeli mei deuorabitur omnis terra.Et tũc reddam populis meis la-
bium electum,ut inuocent nomen Dñi,& ſeruiant ei humero uno.

De Tertio inſtrumento,qđ eſt corpus noſtrum. Con. III.

C Orpus humanũ ordinatũ eſſe perfectiſſima harmonia ſupra
reſerauimus,adeo ut in nullo alio corpore ſit melior,& ſua-
Augu. uior.Quã Auguſtinus dicit eſſe nõ ſolũ in his,quæ foris pa-
tent ſuis numeris,& menſuris coaptata,ſed ẽt in his,ad quæ
humanus oculus nõ ptingit,tanta numeroſitate & cõſonantia cõducta,ut
nullus eã inuenire potuerit,quãuis diligẽtiſſima fuerit anatonomicoꝝ in-
Boeti. ueſtigatio.De qua Boetius quoq; ait:Viuacitas illa rõnis in corpore qua-
dam coaptatione miſcet̃ ueluti grauium,leuiũq; uocũ in unã cõſonantiã
tendens cõcentus. Quã conductam homo melius ſentit,q̃ intelligat,iuxta
Zoroa. illud Zoroaſtris:Exultat homo ob harmoniã,quã in ſe ſentit.Et qđ magis
admirandũ eſt,nõ habet corpus humanũ ſolũmõ cõſonantiã inter mem-
bra,& humores ad inuicẽ,& inter animã atq; ſpiritũ regentẽ:ſed inter di-
uina quoq; & ſupramũdana.Vnde maximo ſacramẽto data ſunt tot p̄ce-
pta affirmatiua in lege moſaica, quot ſũt oſſa in humano corpore,ducẽta
v3 & quadragintaocto:& tot negatiua,quot ſunt nerui in eodẽ corporeq;
ſunt non ſine cã trecẽta & ſexagintaqnq;,quo numero dies & noctes anni
cõprehẽdunt̃:quæ ſimul iuncta exercſcũt ad ſexcẽta & tredecim.Quẽ nu
merũ itidem reddunt litteræ nominis Dei אֱלֹהִים ſi repleant̃ more caba-
liſtico,& nomẽ ישו addito uno ſignificante illud,quod reſultat ex utroq;
Si.n.impleantur litteræ cõponentes nomen אֱלֹהִים reddunt.296.& litterę
nominis ישו dant.316.quæ ſimul iunctę faciunt.612.Et illud unũ,quod ex
eis reſultat,pducit numerũ ad.613.Quod quidẽ ſcđm doctrinam eoꝝ,qui
theologizant̃ per numeros magno myſterio denotat, q̃ plenitudo iudicii
CHRI- cõtenta ſub noĩe elohim data eſt Ieſu,qui ait:Neq;.n.Pater iudicat quẽq̃,
STVS. poſtq̃ v3 facta eſt hæc trãſlatio iudicii,ſed omne iudicium dedit Filio:Qui
oĩa iudicaturus iteꝝ ait:De omni uerbo ocioſo,qđ locuti fuerint homines,
reddent rationẽ in die iudicii:multo magis de omni,qđ factũ fuerit cõtra
p̄cepta tã affirmatiua q̃ negatiua,in qbus oĩbus cũ Deo penitus cõcorda-
re,& cõuenire debemus.A qbus nõ ſumus exẽpti,cũ oĩa illa cõcludant̃ in
breui,ſed myſterioſo uerbo euãgelico:in q̃ abſorbet̃ tota pfectio omniũ p̄-
IDEM ceptoꝝ dicẽte Chriſto:Ab his duob⁹ mãdatis,amore v3 Dei,& ꝓximi,tota
lex dependet,& Prophetæ.Quę q adimpleuerit,ſentiet illud qđ in oraculo
Ezech. Ezechiel dr̃:Acceſſerũt oſſa ad oſſa,unũqđq; ad iũcturã ſuã:Oſſa utiq; illa
Dauid de qbus diuus Citharœdus canit:Tunc exultabũt oſſa humiliata:& iteꝝ

Anima mea exultabit in Dño,& delectabitur ſup ſalutari ſuo,cui vꝫ con/
corditer dixit:Omnia oſſa mea dicent:Dñe quis ſimilis tibi,qui omnia tã
bene cõducẽdo apeaſti,maxime uero oſſa quæ uidebant hincinde penitus
diſperſa.Et his coaptatis ſequit Ezechiel dicens:Et uidi:Et ecce ſuper ea
nerui & carnes aſcenderũt,ut omnia membra & inteſtina ſimul cõſonan/
tiſſima exultent in Dño.Hinc magnifico quodã ſenſu inquit Auguſtinus: Augu.
ꝙ omnes nerui & mẽbra corpoꝝ ſuſcitatoꝝ reſultabũt in laudẽ Principis
illius ciuitatis,& tanto meliori cõcentu,q̃to cõſonãtiores fuerint homines
cũ Deo in obſeruãdis præceptis,& cærimoniis eius.

De Quarto inſtrumento.ſ.lingua Angelica. Con. IIII.

INterfũt & illis cõcẽtibus Angelici ſpũs, de qbus qdẽ dubita
remus,an lingua loquant & collaudẽt Opificẽ,niſi Paulus in
illo cœleſti gymnaſio edoctus,& in cuius pectore Chriſtus re
ſonat,diceret:Si linguis hominũ loquar & Angeloꝝ. Habẽt Paulus
igit Angeli linguã ſuã,qua loquunt & adinuicẽ, & nobiſcũ,nõ qdẽ p uo/
calem ſonũ,ſed efficientes nouũ cõceptũ in his qbus loquunt,meliorẽ q̃ ſi
p audibilẽ uocẽ exprimerent. Illud aũt inſtrumẽtũ,p qđ inoteſcere facit al
teri quæ bulliũt in mẽte,qualecũq; ſit,lingua uocatur: Quæ (ut ait Plato, Plato
& conſentit Ariſtoteles) data eſt,ut ipſius auſpiciis exprimamus ea, quæ Ariſto.
mente cõcepimus.Illud quoq; minime ptereundũ cenſeo,ꝙ noſtra lingua
carnea duplicẽ adminiſtramus cibũ,corporalẽ vꝫ nobis ipſis,& ſpũalẽ cę
teris.De prima adminiſtratiõe inqt Marcus Varro,ꝙ lingua dr quaſi ci/ M.Var.
bum ligãs,ipm.n.circũuoluẽs dentibus cõterendũ pbet:poſtea conglobãs
in uentrẽ demittit.De ſecũda manifeſtũ eſt,q̃lr lingua pbemus cęteris pa
bulũ uerbi Dei:Et qđ facit hõ ſenſibili uoce,efficit Angelus imprimendo
cõceptũ.Vñ ſicut Iohãnes dictus fuit uox,ita Apli & pdicatores in eo,qđ
manifeſtãt occultũ Dei uerbũ,dicunt linguæ:imo & ſpũſctũs qui mouet
linguã,& pſtat copiã fandi,in linguis igneis apparere uoluit.Quõ aũt An
geli ſint linguæ,& loquant,q̃uis occultũ ſit ſicut & ipſi Angeli,tñ aliq̃ mõ
pcipe poterimus,aduertẽtes quẽadmodũ unuſqſq; loquat :Si.n.pcul eſt,
uehemẽtiori clamore indiget:Factus uero ppinquus in audiẽtis aure ſuſur
rãdo ſubloquit :Et ſi poſſet cũ audiẽte aĩo & ſpũ copulari,nullo ſono,prius
egeret,ſed ſermo eius mẽte cõceptus nullo penitus ſono audiẽti illaberet.
Hoc qdẽ aĩabus e corpe egreſſis,Angelis,& dęmonibus contingit:hos.n.
oẽs ſine ſtrepitu(ut in pluribus)aduerſari,nulli dubiũ ẽ,& multigena clã
nobis inferre bella.Sicut.n.aer pñte lumie colores,& formas ſuſcipiẽs tra
ducit in illa,quæ nãlr huiuſmodi ſuſcipe pñt:Quos colores ſuſcipiẽdo ſpe
culi repſentãt ſuſceptas imagines inſpiciẽtibus.Sic dęmoniaca corpa(ut
qdã aſſerũt) eas q̃s recipiũt a Phãtaſia,uel cogitatiua uirtute formas/figu
ras/atq; cõceptus in ipm aĩal nrm trãſmittũt/multas nobis illecebras inge/

rẽtes, formas ſubidicãtes, ſuſcitãtes iã penè ſopitas uoluptates, ſimulachra
paſſionũ frequẽter cõcitantes uigilãtibus, atq; dormientibus. Sed hi ptur-
bãt aias arte, atq; ſophiſtica fraude: Angeli uero, & meliores mentes eodẽ
mõ operãtes alia, & hæc qdẽ meliora ſuggerũt, ſcd'm eã locutionẽ (inquit
Augu. Auguſtinus) quã ſublimiorẽ Deus hꝫ ad eos p imutabilẽ opationẽ, atq; de
terminationẽ eius. Et hęc nõ hẽt ſtrepentẽ ſonũ atq; trãſeũtẽ, ſed uim ſem-
piterno manentẽ, & tpalr opantẽ, cauſando in mẽtibus illis quicqd p eos
Idem decernit̃ obſeruãdũ. Ideo (ut ibidẽ Auguſtinus ait) cõſulit̃ ab eis incõmu-
tabilis Veritas tanq̃ lex æterna, in illa eoꝝ ſupna curia, cũ nõ ſint ſibiipſis
Veritas, ſed creatricis participes ueritatis, ad quã mouent̃ tãq̃ ad uitæ fon
tẽ. Quibus incõmutabilis illa ueritas loquit̃ ineffabilr, oſtẽdẽdo tãq̃ in ſpe
culo quæ diiudicat oſtẽdenda, aut in noſtrũ bñficiũ, aut in regimẽ reꝝ no
bis creditaꝝ, aut in beatitudinẽ nobis ipartiendã. Quibus ſic reſeratis cor
reſpõdẽtes mẽtibus & affectibus canũt, & Deũ laudãt ſuauiſſima cõſonã
tia: & aliqñ emittũt ẽt uocẽ ſenſibilẽ, ut in Aſcenſione Dñi memorant̃ fe-
ciſſe audiẽtibus oĩbus, q aderãt huiuſmodi uerba: Viri galilei qd ſtatis aſpi
David ciẽtes in cœlũ, & cętera quæ ſequunt̃, iuxta illud Dauitici hymni: Aſcẽdit
Deus in iubilo, & Dñs in uoce tubę. i. in uoce Angeloꝝ manifeſta, ut iter-
Augu. pretantur Auguſtinus, & Hieronymus cõcordes. Vocẽ aũt tubæ terribili
Hiero. clãgore emittet Archãgelus ille ad cõuocandos oẽs ad iudiciũ, & tribunal
Paulus Chriſti, iuxta illud Apoſtoli: In uoce Archangeli, in tuba Dei, ideſt Ange-
lica, cuius flatus & uirtus erit Deus ſuſcitans. Sit itaq; uox ſenſibilis, aut
rationalis uirtus cõcinens, & laudans, erit utiq; ſuauiſſima.

De mẽtibus Angelicis & beatis, q̃ & ipſę inſtrã ſũt reſonãtia. Con. V.

POſtq̃ igit̃ ſermo illius priæ cœleſtis potius mẽte q̃ ſono cõdu
cit̃, erũt & ipſę mẽtes inſtrã q̃dã reboãtia ſuauiorẽ cõcentũ q̃
ille, q uocali ſono efficit̃. Quã cõſonãtiã cõiectare poſſumus
ex his, quæ cõtinua cõprobamus expiẽtia: Qñ. n. n. aĩſ eſtatis
cõceptibus ſentit̃ cõcordia iter colloquẽtes, cõdelectatio q̃dã ſuauitate re-
ferta ex illa cõſonãtia reſurgit: ſicut horror, tediũ, diſplicẽtia, & dolor ſenti
tur ex diſſonãtia uocũ, & aioꝝ pcipue, adeo ut ab hmõi inferni odor pſen-
tiat̃. In illo igr̃ ſupramũdano thalamo, ubi ſũma ẽ cõcordia omniũ mẽtiũ
tã diuiaꝝ, q̃ hũanaꝝ, & Angelicaꝝ ad iuicẽ, & oĩum cũ ipſo Pricipe, ſũma
Augu. oĩo cõcipiet̃ iucũditas, quã Auguſt. opinat̃, & aſſerit btitudinis cãm, q̃ eſt
in cõſonãti adhęrẽtia cũ Deo, ſicuti miſerię cã ẽ diſſonãtia ab eo. Et hæc ẽ
uera cõſonãtia, mẽtis uꝫ/ad quã oĩs cõcẽtus uocalis, q fit p inſtrã nãlia, ſiue
ille q fit p aduẽtitia, & arte cõfecta defert̃, tãq̃ ad præcipuũ inſtrm omniũ
laudũ. Decãtãt igit̃ in primis omniũ btoꝝ mẽtes Opificis laudes ſua uoce
altiſona: qa plura & altiora poſſumus mẽte cõtẽplari, q̃ ore eloq: Nec ulla
gratior ẽ Pricipi melodia q̃ cõcordia mẽtis, in q̃ ipſe potiſſime oblectat̃: de

qua Auguſtinus ſup illud pſalmi: Pſallite ſapienter, inqt: Sapienter pſallit, Augu.
qui mentis illuſtratione laudat, qa nemo ſapienter facit, qđ nō bene intelli
git. Nec.n. elegans laus eſt, niſi a mente & corde pficiſcatur. Hinc ea, quæ
a corde nō ꝓuenit, a Deo deſpicitur: ut in Iſaia apertiſſime loquit̃ dicens. Iſaias
Populus hic labiis me honorat, cor aũt eoꝝ lōge eſt a me. Icciroo diuus cō
centor, ut laudē gratā Deo pſolueret, ait: Cōfitebor tibi Dñe in toto corde Dauid
meo. Et Deifera uirgo cœleſtes cantiones iā inſtructa p uerbū, qđ baiula- B. Vir.
bat in uentre, intonuit: Magnificat aīa mea Dñm: & exultauit ſpūs meus
in Deo ſalutari meo. Animā.n. & ſpiritum cōiungit in laudem Principis &
ſponſi, neſcio qua celebratiſſima muſica, paruifaciēs alias, adinuēta, pro-
culdubio plena & potiſſima laude in noſtro tali cōcentu.

De flatu præſtante ſonum omnibus iſtis inſtrumentis, qui Spūs ſan-
ctus & uerbum diuinum eſt. Con. VI.

EX pſcriptis qppe inſtrumētis nullū reſonaret, niſi adeſſet Ver
bū diuinū, & uirtus Spūs ſancti. Nā ſi uirtutē pſtat loquēdi
corā Principibus terrenis, nō ne magis pſtare debet his, q cō
cinūt laudes corā Principe ſummo? Habemus.n. a Chriſto, CHRI-
qui eſt teſtis fidelis, in Euangelio ſcđm Mattheū: Cū ſteteritis ante Reges STVS.
& Præſides, nolite cogitare qūo, aut qd loquamini, qa nō uos loqmini, ſed
Spūſſctūs eſt, q loquit̃ in uobis. Nec cōſonantiā mētis cū Deo hic poſſu-
mus, uñ ueritas pullulet, & coaleſcat, niſi pbeat nobis hāc cōcordiā & ueri-
tatē ille, q dixit: Ego ſum ueritas. Hinc de p rebellante & diſſentiēte ab illa
cōſonātia dictū eſt: Ille homicida, uel occiſor ſuiipſius vꝫ, ab initio in ueri-
tate nō ſtetit. Habita igit̃ hac cōſonātia, quę eſt ex uera cōcordia cū Deo p
fontē ueritatis, amor ſuauiſſimus & delectabilis cōſurgit. Hinc ſapiens ille Sapiē.
dicebat: O q̃ bonus & ſuauis eſt Dñe ſpūs tuus i oībus. Et iteꝝ: Eſt.n. ſpūs
intelligētię ſanctus, ſuauis. Ideo Paulus qñ docet, ut exhibeamus noſipſos Paulus
gratos Deo, iqt: In ſuauitate & ſpūſctō: Suauitatē.n. cū ſpū ſctō cōnectit,
quaſi hic ſine illa hēri nō poſſit. Vbi.n. eſt Spūſſanctus, ibi ſuauitas: & ubi
ſuauitas & gaudiū uerū, ibi Spūſſanctus: & ubi Spūſſanctus, ibi Verbū
pręuiū ad ipm Spūm, qui ambo uitā, ambo flatum & uirtutē pſtant: quis
alter magis intellectū p ueritatē, alter magis uoluntatē amore pfundat.

Quid ſibi uelint illa inſtrumenta, quæ multa cōmemorantur in Daui-
ticis hymnis. Con. VII.

NEc ptereunda cenſeo inſtrumēta illa, qbus Dauid iubet Deo Dauid
pſonari in nouiſſimo pſalmo. Inuitat.n. nos, ut Deum laude-
mus in ſono tubę/pſalterio/cithara/organo/cymbalis/& aliis
inſtrumētis, quæ apud nos minime ſunt in uſu: ut הַשְּׁמִינִית
aleminit/הַגִּתִּית agitit/נְגִינוֹת aeginot/מִכְתָּם/& huiuſmodi. Quæ cū ex ner
uis/lignis/metallis/ & huiuſmodi/putreſcibilia, aut corroſiua fierent, aliud

Augu. ſpreidere uidentur, ꝗ lra ſonet. Opinaꝛ hic Auguſtinus oĩa illa inſtrumenta
referri ad modũ depromẽdi diuinas laudes, ſic dicẽs: Sancti in oibus mu/
ſicis inſtrumẽtis laudes diuinas myſtice decãtare dicunꝛ. In tuba.n.excel/
lentiſſimã laudis claritatẽ oſtẽdũt. In pſalterio & cithara, ꝑ cœleſtia & ter/
reſtria laudãt Deũ, qui fecit cœlũ & terrã: Pſalterium.n.a ſupiori reſonat:
Cithara ab inferiori. Tympanũ fit ex corio exiccato & firmo, ut firmitatẽ
laudum, & laudatoꝝ deſignet. Organũ, licet dicatur qḋ ꝑ fiſtulas flãtibus
follibus ſonet, hoc tñ eſt gñale nomẽ omniũ uaſoꝝ muſicoꝝ, ut multigenã
laudẽ inuat. Cymbala uero, quæ tactu ſonãt, labia nr̃a effigiãt: quæ qua/
dam ꝑcuſſione ad inuicẽ ſonũ emittunt. Sed Caſſiodorus illa inſtrumẽta
aliter interpretaꝛ dicẽs: Tuba cõcrepet Regi: Pſalteriũ canat Deo: Cithara
cũ reliquis ſponſo: cũ reliquis inq̃, quæ ꝑ chordaꝝ tenſionẽ ſonãt. Organũ
quaſi turris diuerſis fiſtulis fabricatũ Ductori noſtro, & uincenti reſonet.
Au.Gre. Omittã, quæ iterũ hic Auguſtinus, Gregorius, & alii de huiuſcemodi in/
ſtrumentis ſentiunt, & ꝓducemus ea, quæ nobis omniũ minimis Sanctus
Spũs ſuggeſſit. Tuba (ſacra ſcriptura docẽte) eã laudẽ, quã dederunt Deo
in cõcionibus ſuis, & nunc referũt diuini cõcentores, innuit: Ad quos per
Iſaias Iſaiã diciꝛ: quaſi tuba exalta uocẽ tuã. Pſalteriũ Patres illos ueteris teſta/
menti ſignificat: qui ꝑ Decalogi obſeruationẽ meruerunt inter cõcentores
diuinos cõputari, uirtute tñ illius, a quo oĩs grã, & meritũ: qa nemo (inqt
Paulus Paulus) iuſtificaꝛ ꝑ legẽ. Cithara euangelicos ꝑſonatores cõprehendit iam
per omnia cõpita, & uicos mũdi diuulgatos, ſicut cithara quæ inſtrumẽtũ
triuiale eſt. Et qa Chriſtus promiſſus fuit in moſaica lege, & exhibitus in
euangelica, ideo Pater cum duplici uocabulo interpellat pluries repetens:
Exurge gloria mea: Exurge Pſalteriũ & cithara. Tympanũ, qḋ corio ex/
tento ad ligneã pipheriã conficiꝛ, illos ꝑſagit: qui corpora ſua ieiuniis, ab/
ſtinentiis, & auſteritatibus cruci affigũt, uitia & pruritus ui quadã ad ipſã
Idem extendentes: de qbus inquit Paulus: Qui Chriſti ſunt, carnẽ ſuã crucifixe/
runt cũ uitiis & cõcupiſcẽtiis. Chorus (abſq; cõtrouerſia) indicat oẽs, qui
mutua charitate cõueniunt reciproce ſe amãtes: ſicut in choro diuinæ lau/
des alternis de more celebrãtur. Et cũ multa inſtrumẽta prætuliſſet, tandẽ
excitationẽ iſtã ad laudem cõcludit dicens כָּל הַנְּשָׁמָה תְּהַלֵּל יָהּ col aneſſa/
ma thelel iah: quod noſtri interpretati ſunt, Omnis ſpũs laudet Dominũ.
Sed melius dixiſſent: Omnis anima, iam perfecta vz laudet Dñm: aneſſa/
ma.n.animã purã, & diuinã ſignificat: prout a Deo emanat. Ideo quãdo
Gene. tractatur de primęua infuſione animæ a Deo in hominẽ diciꝛ: Et inſuffla
uit in faciẽ eius niſmat haiim: quod nos interpretatum habemus ſpiracu/
lum uitæ. Nã aduertendũ eſt, ꝙ hoc uocabulũ aneſſama nõ habeꝛ in uſu:
ſed magno myſterio ipſo utiꝛ ſcriptura, qñ Deus animã infudit homini,
& in fine hymnoꝝ, ubi excitatur homo ad reddendã Deo ꝑfectam laudẽ:

quã minimẽ ſoluit, niſi aĩa purificata penitus ſit, ſicut erat qñ a principio
infuſa fuit. Et quouſq; fœditatẽ corporis ſentit, nõ nefmat, aut nelſama, qđ
idẽ eſt, dicit̃ in ſcriptura ſacra hebraice/ſed nephes/qđ ſignificat animã ali
qua animalitate fœdatã. Ad primã igit̃ puritatẽ reuerti debet, ſi Deũ (ut
cõueniẽs eſt) laudare cupit. Nec tñ expurgata ipſa eſſe debet, ſed expur/
gaſſe ẽt debuit corpus, qđ inhabitauit: ut & ipm cõueniat in celebres Opi
ficis laudes, ut ſupra tetigimus. Qđ propheta pmiſerat dicẽs: Laudate eũ Dauid
in chordis & organo: Organũ.n. paſſim dicit̃ corpus noſtrũ, p cuius ner/
uos/& uenas/& arterias anima opat̃, & ſentit̃, ſicut ſonus p fiſtulas organi
inſtrumẽtalis. Sicut.n. mũdus (Dorilao pythagorico teſte) eſt organum Doris
Dei: ſic corpus eſt organũ animę, cuius nerui, muſculi, oſſa, & arterię oẽs,
nũc fiſtulę, nũc chordę dicunt̃ huius corporei orgãi: quæ chordę hebraice
dicunt̃ מִינִים minim/qđ ꝓprie interp̃tãtes poſſemus dicere ſpẽs, uel gene
ra: Genera ȝ multipliciũ arteriaꝝ interioꝝ, quas oẽs diuus Citharędus in Dauid
laudẽ principis alibi ſimul cũ aĩa excitat dicẽs: Bñdic anima mea Dñm,
& oĩa quæ intra me ſunt, aut omnia interiora mea, comini ſancto eius.

MODVLVS DVODECIMVS/ EPITHALAMIA.

Quis Epithalamia cantet. Concentus Primus.

Expeditis oĩbus muſicis inſtrumẽtis, reſtat, ut decantetur epi
thalamiũ, qđ eſt ſacer hymnus in nuptiis celebratus, quas cõ
ciones nemo congruas efficere põt, niſi ductores hẽat eos, q a
ſũmo Archimuſico/& doctore huius ſacramẽti inſtructi ſũt.
Inter ſacra.n. uolumina quędã epithalamia ſunt, & cõcentiões, quę ob ſuã
excellentiã Cantica canticoꝝ dicunt̃/celebrata qdẽ a Salomone, ſed a ſpi
ritu ſctõ dictata: Nec tñ recepta in ſacro Canone, neq; inſerta numero ui/
ginti q̃tuor libroꝝ uitæ, niſi caſtigata & approbata ab Iſaia ꝓpheta, ſicut
a fide dignis & celeberrimis authoribus hr̃e potui. Nihil.n. apud antiquos
Pr̃es ꝓ authẽtico hẽbat̃, niſi emanaret ab officina Vatũ diuinoꝝ: q dicta,
& ſñias oẽs ad trutinã arcanoꝝ diuinoꝝ reducerẽt, & cũ eis q̃tũ ueritatis
cõtinerẽt ſedulo põderarẽt. Hinc epithalamia iſta (& qa a Salomone ali/
qñ diuino ſpũ repleto ędita, & qa ab Iſaia eminentiſſimo Vate cribrata, &
approbata) ſuſcipimus tãq̃ diuina, & ipſa ĩ iis cõcẽtibus, quos de rebus di
uinis, & gloria cœleſti pſoluimus, imitabimur. Veꝝ qa cõcentus illoꝝ car/
minũ quo ad numeros in traductione nr̃a ſeruari nequiit, uolui ea quæ cõ
tinent̃ in illis hymnis, nr̃is numeris decãtare. Et p̃ cõcinemus epithalamiũ
ſpõſę.i. animæ bñ ſentiẽtis de Deo, & ipſi adhærẽtis. Secũdo epithalamiũ
ſpõſi in ſpõſam bene initiatã: & iã ipſi cõiunctã. Tertio in cõnubiũ, & mu
tuũ amorẽ, atq; maritales affectus. Sed cũ ea quæ ſunt hic decantata tot
& tantis inuoluant̃ ænigmatibus, & metaphoris, ut uix quæ dicant̃ pcipi
poſſint: ideo uolui ꝙbuſdã noculis apire uel aliquãtiſp hoꝝ carminũ ſenſa.

Epithalamiũ

Epithalamiũ in Sponſum.

a Filiæ dulces Ieruſalem/quæ
Lucidos fontes/& amæna prata
Huc uagę atq; illuc pagratis/aptæ
Nectere flores

b Si meum/quæſo/ſpatiando amicum
Quæpiam ueſtrum uideat/referte
Sit memor,quãtos patiar dolores
Euis amore.

c Albus eſt autem meus ille amicus/
Ac ſimul ſparſus rubeo colore,
Eligi qualis nequeat decem de
Millibus alter.

d Eius eſt aurum caput/& comantis
Vertici palmæ ſimilis capillus/
Nigraq; omnis cæſaries ſenis iam
Aemula corui.

e Aequat & candens oculus columbas,
Quæ ſolent iuxta fluuios nitentes
Lacteis nixe uolitare pennis
Aere puro.

f Talis eſt eius ſpecies genarum
Areæ quales/ubi ſunt odores/
Prima quas pingit,uariatq; mille
Floribus æſtas.

g Liliis certant niueis labella,
Et roſas uincunt hilari rubore:
Myrrheũ quiddam ſimul eius oris
Spiritus halat.

h Sunt manus eius tereti figura/
Raſiles torno digiti uidentur:
Et micant auro pariter decori,
Atq; hyacinthis.

i Leuis eſt eius ſimul & relucens
Venter,& fulgent eboris politi
Laminæ poſtq̃ ſubiere docti
Verbera ferri.

k Marmor euincunt pario reciſum
De iugo rectis ſimiles columnis
Tibiæ,quas ſe ſuper innitentes
Suſtinet aurum.

a Filias Ieruſalẽ ei⁹ ſodales petit/quæ iam paſcũtur in amænis pratis paradiſi deliciaꝝ/ potatæ fonte illo / q diuidebat in q̃tuor capita ad irrigãdã uniuerſã terrã/& colligũt flores ſuauiſſimos affectuũ/& fruct⁹ bonoꝝ opeꝝ.

b Et has adiurãs q̃rit/ ut aliquid indicent de dilecto/ſine quo ſtare ei grauiſſimum eſt : quãdo de more ſubtrahit ſe uiatori. Nã ſi cõtinua uiſitatione ſpõſus ſolaret aiam/redderet ipſam beatã adhuc per uiam pergentẽ/quod ei nullatenus competit.

c Indicia quęſiti ſpõſi ſunt/quia cãdidus pfectiſſima innocẽtia in nullo alio repta: R ubicũd⁹ amore/ quo uitã & oia tradidit p dilecta : Electus ex millibus cubo denarii numeri cõpleti/ q eſt numerus Deo cõpetẽs/ad denotãdã ſublimem pfectionẽ & diuinitatem ipſius electi ſponſi.

d Caput eius cõparaĩ auro iter omnia metalla pfectiſſimo:Sed capilloꝝ pulchritudo in ordine/ æquatur palmæ nõ ab re/uel cerebro ipſius palmæ/ad denotandã uirtutẽ capilloꝝ/ qbus euulſis pdit robur/ut de ſamſõe legimus:nã euulſo illo cerebro pcul dubio moriĩ arbor. In colorẽ uero aſſimilaĩ Coruo/q eſt (ut ſequamur theologiã hebreoꝝ) inter præcipuas aues a mẽſura roboris excelſi puenĩens/ut non ſine cauſa in 146 pſalmo/& euãgelio dicaĩ: Deus paſcere pullos coruorum inuocantes eum.

e Et quãuis in forti cõſtãtia aſſimilet coruo multũ habẽti de robore excelſo /oculus tamẽ intẽtionis eſt uelut pura colũba: quę tãq̃ prudẽs & ſapiẽs merito dicitur reſidere ſup fluenta pleniſſima aquæ ſapientiæ ſalutaris.

f Genæ aũt pudoris requiſiti in ſpõſa ſunt ſicut areolæ aromatũ cõſitę a pigmẽtariis/ob odorem pudicitiæ & uirtutũ: rotũdæ aũt ob capacitatem influxuum.

g Labia eius uelut roſæ ſtillãtes myrrhã primã/aut ſpõte manãtẽ p quã intelligunĩ caſtigata eloq-

l Totius uero facies decorq;
Corporis,qualis libanus perenni
Qui coma cinctus rutilum cacumen
Iactat in auras.

m Quærite ergo illũ precor puellæ,
Hortulos nãq; (ut puto) p uirentes
Hunc roſæ floré legit,atq; odoras
Demetit herbas.

Epithalamium in Sponſam.

a Pulchra nites,uultuſq; tibi ſic lętus amica eſt,
Hieruſalem ut palatia:
b Horridaq; es cõtra/quũ frós ſua nubila cogit,
Inſtructa turba ut martia.
c Deſpice io modicũ,atq; oculos auerte parũp,
Quibus ſuperbus turgeo.
d Ordine diſpoſiti circũ tua tépora crines,
Quales capellarum greges.
e Sicut grex ouiũ niueus cũ ꝓdit ab amne,
Dentes ita emicant tui.
f Sicq; genæ fulgét rubroq; alboq; calore,
Vt ſciſſa mala punica.
g Artificiſq; manu facti crateris imago eſt
Tuus umbilicus candidus.
h Et uéter tritico ſimilis,cui ſpica roſarum
Flaueſcit inter germina.
i Inq; ſinu gracili molles hæſere papillæ,
Quales reſident hinnuli.
k Reginæ decies ſex,octogenaq; pellex
De te loquuntur talia.

procedétia a labijs redoléntibus prudentia/& per myrrhã ꝑſeruata a colloquijs malis corrumpentibus bonos mores.
h Manus aureæ ex preciositate bonorum operum tornatiles & rotũdæ/ut i operibus innteſt ſphæricũ opifice, plenæq; hyacinthis, ideſt cœleſtibus affectibus.
i Venter & inteſtina per polita uelut ebur ſũt cogitationes nitidę,ſed interſecatę ſapphyris influxuũ cœleſtiũ, ſine qbus nõ ſumus ſufficiétes aliqd cogitare.
k Pedes affectuum ſunt quoq; ppoliti uelut marmor reciſum/ & ſicut columnæ firmatæ ſup baſes aureas charitatis/quę eſt radix & fundamẽtu omnium uirtutum.
l Species eius & decor totius corporis aſſimilat libano.i.nemori cõſito arboribusq; aliquãdo accipii p paradiſo delitiarum/ qué Deus plãtauerat oĩgenis arboribus.i.delitijs & gradibus datis creaturis rõnabilib⁹ a nobis appetédis/ꝑter arboré ſciétiæ boni & mali.
m Quærẽd⁹ eſt igit ſpõſus in hoc hortulo/ubi delitiat odore roſarum.i.bonorũ operũ nr̃orum fragrãtia/ ipſorum & fructib⁹/cũ bene placito Pr̃is delibatis: qa eius cib⁹ eſt, vt faciat uoluntaté Pr̃is.

a ℂ Pulchra dicit ſpõſa uelut ſupna Ieruſalem/ad quã tendit cũ ipſa ſymbolũhabẽs: vnde Ieruſalé utrãq; figurat/ & ciuitatem illã ſupnã/& particularé ſponſam/uel collectioné omnium ſponſarũ/ quæ deſcendit de cœlo tanq̃ ſponſa ornata uiro ſuo/ nec cui accõmodatius amicã compararet quicquã hebebat. b Quæ ſic pulchra/tamé ob pudicitiã & multitioné uirtutũ/atq; chariſmatũ terribilis eſt hoſti/ ſicut caſtrorum acies. c Auertere precat oculos blandiẽtis more/cũ nimiũ ſupbiat/ut gliſcat ſponſus in aſpectu talis ſpõſæ. d Crines ſunt ſicut greges caprarũ/ nõ aũt illorum hędorum,q dabant in ſorté Azazel: aut q collocabunt in ſiniſtra iudicãdi:ſed eorum q poſiti ſũt de Gilahad.i.q ponunt corã Domino in cumulũ teſtimonii:Hædus.n.bonus/& capilli numerati idẽ ſũt/& eodẽ uocabulo hebreo céſeri pñt. e Dẽtes eburnei ſunt innocẽtes/& mũdi/uelut oues aſcẽdẽtes de lauacro. f Genæ ſicut fragmẽ mali

l Quænam iſta eſt mulier, quæ ſe huc ceu luce ſerena
Aurora ſurgens intulit?
Pulchra uelut radios plenis e cornibus effert
Quum luna puro lumine.
m Nunc puto te hortus hẽt, qa nux ſua brachia pãdẽs
Inducit umbram frigidam.
n Verũ age uerte gradũ, teq; huc cõferre memento
Amplexibus reddens meis.
o Quã decet ut leuibus gradiẽs pedibus ſola tangis
Ac lene fers ueſtigium.

In connubium.

a Ille ille in mea ſe conferet ubera:
b Quem mecum parili torret amor & face.
c Admotis labiis tunc ego ſuauium
Vino omni melius iungere geſtiam:
d Arreptumq; manu protinus in meæ
Deducam thalamum matris, ibi hauriet
e Is quod grana merum punica condiunt.
f Amplexuſq; aderunt illico mutui:
Læua eius capiti ſubiiciet meo
g Se/collumq; ſuper dextera uinciet.

punici piĉtę/ & ordinatæ.
g Vmbilicus tuus non dum a matris utero euulſus eſt: ſicut crater tornatilis capaciſſimus ad ſuſcipiẽda cœleſtia alimenta: ſicut per vmbilicũ nutritur ĩfans ſanguine decocto in uenis matris.
h Venter ſimilis tritico, ex quo fit optimus omnium cibor, adhuc non editur / ſicut pullus nõ dum ex ouĩ cortice egreſſus: Nutriẽ enim puer in ventre matris cõceptus Deifico ſemine alimento v3 ſeminis ipſius gratiæ baptiſmalis, quouſq; genitus infans incipiat lac concupiſcere, & tãdem ſolidum cibum: qui cibus nuper cõcepti cũ ſapiat odorẽ cœleſtis ſeminis / ideirco dicitur roſis uallatus.

i Comparauit umbilicum crateri/uentrem tritico & roſis: ſed ne exiſtimetur aliquod ſecũdum carnem/ubera æquat hinnulis ceruorum excelſorum v3/quos præparat Dominus in beneficiũ noſtrum, ut inde reuelet cõdenſa & abdita: ſicut prophetis olim qui ſuxerunt illa ubera/contigit.
k Reginæ ſunt ſexaginta numero cõducto per denarium completum & ſenarium primo perfectum bona opera denotantes. Concubinæ uero & pellices.i. affectus rerum cœleſtium, expellentes affectus animales cõducuntur ex octonario iuſtitiæ, & denario completo in octoginta. Sed iuuencularũ.i. occultorum, & de nouo pullulantium affectuũ nõ eſt numerus: Nam עלמות halamot utrunq; ſignificat iuuenculas.ſ.& abſconditas.
l Deſcripto corpore per accõmodatas metaphoras, anima quoq; debitis gradibus procedens effigiatur primo auroræ naturalis luminis: poſtea lunę legis, quæ plena fuit in diebus Dauid & Salomonis: Tandem ſoli doctrinæ & fidei euangelicę, quæ Chriſto rogante nunq̃ deficit. Qua perfectione donata anima omniũ domina efficitur, atq; terribilis, & terrificans hoſtes humani generis, ueluti perterrent inimicas acies inſignia præualentium caſtrorum.
m Quæ etiam ſic bene inſtituta deſcendere dicitur in hortum nucum, ut aliqualis caſus deſcribatur, a quo nulla ſponſa eſt penitus libera: quia omnes declinauerũt,

Sic autem implicitti nexibus inuicem
Inter pulchra thori ſtrata cubabimus: h
Qui ſparſus uariis fragrat odoribus,
Et circum decies ſex uigilant uiri: i
Totum qui ſuperant uiribus Iſrael.
Mox ſenſim adueniet luminibus ſopor k
Diffuſus placide membra per omnia.
Nec quiſq̃ precor/o/nos prius excitet l
Inceſſu crepitans/murmureue obſtrepẽs:
Quã ſpõte ipſa oculis ſe abripiat & quies.

& cadit quilibet quãuis iuſtus, prę-ter illum qui pec-catum non fecit, ſed aliorum pec-cata tulit: ideo de-ſcendere dicitur, nõ quidẽ cadens ſed liberãs caden-tes ab amaritudi-ne, & duritie cor-ticum nucis pec-cati: quod etiam continet bonum nucleũ, dummo-do gratia & meri-to Chriſti deſtru-atur illico amarus, & frangatur durus cortex, quia ubi abundauit delictum, ſupe-rabundauit & gratia.

n In caſu igitur reperiens ſponſam ab ipſo eam reuocat dicẽs: Reuertere reuer-tere ſulamitis.i.pacificata, & meis meritis perfecta, atq; uictrix hoſtium conſtituta. Vnde ipſi applaudendum eſt, iuxta id quod ſequitur: Quid uidetis in ſulamite, niſi choros caſtrorum non iam bellantiũ, ſed tripudiantium præ lætitia?

o Erecta itaq; & debitis aptata moribus/atq; affectibus/aſpicientes omnes & co-gnoſcentes ipſius ſtatum fauſtum/inducit in tantam admirationem/ut dicãt: Quã pulchri ſunt greſſus tuoꝝ affectuũ & operum in calciamentis/quibus uidelicet de-fenduntur pedes/ne offendantur a malo lapide o filia Principis? Sponſa enim di-citur & filia.

a ℂ Affectus ueri cõnubij cœleſtis omni poſſibili modo/myſticis exprimũtur ſer-monibus. Reciprocus primo declaratur amor cũ alter pro altero ſolicitus oſten-ditur/dum mutuo ſe in amore ſuſcipiunt/ & inter ubera nõ quidem muliebria/ſed meliora illa ex quibus propinatur lac/quod qui bibit ſcit reprobare malum/& eli-gere bonum.

b Quo lacte paſti ambo cõmuni exardeſcunt amore: Vbera enim in Archetypo ſunt fontes fluentes propheticos latices. Sunt etiam legales libri præbẽtes nobis uerum lac ſapientię.

c Ad quæ ubera ſugẽda deuenitur per oſculum/in quo moriens mundo anima ſoli Deo uiuit/contenta lacte illo/quod eſt omni uino ſapiẽtiæ rerum inferiorum lon-ge melius. Verum aliquando etiam uinum ſugimus ab eiſdem uberibus: de quibus quoq; dicitur/erũt ubera tua ſicut botri uineæ.

d Dato itaq; oſculo & hauſto lacte/ introducit ad thalamum matris/non quidem huius inferioris & mortalis/ſed potius illius melioris quæ dicitur mater filiorum læ-tans & gaudens/in prole uidelicet fœcũdiſſima ex qua renaſci nos oportet/ ſi uo-lumus regnum cœlorũ introire: de qua inquit Apoſtolus/Illa quæ ſurſum eſt Ieru-ſalem libera eſt/ quæ eſt mater noſtra: In cuius thalamũ introducũtur qui ſuſcepe-runt uerum oſculũ/& bonum illud ſuxerunt lac.

e Illuc quoq; introducta anima haurit merum/& nectar amoris cõditum cũ ſucco maloꝝ punicorum/ideſt ueræ charitatis/ut ab ebrietate laſciuiẽtis & obliqui amo-ris præſeruet.

f Illo itaq; amore calentes coniuges deueniunt ad mutuos/& ſanctos complexus/ per brachia uirtutum & bonorum/quæ in ueris amicis ſolent eſſe cõmunia.

g In quo amplexu læua/& omnia quæ ad eam pertinent capiti/& rationi ſuppo-nuntur: ſicut aliquando demandatum fuerat: Subter te erit appetitus tuus/qui ſe-cundum ſanguinem eſt/& eius naturam ſapiens: quod etiam in Archetypo a ſini-

ſtra ſumit influxum/Sed dextera amoris/& omnium fauſtorum & linientium influxuum amplexu gaudet. Quæ duo/Timor uidelicet & amor uigere ſolent in amantibus/ut hoc incaleſcat & proficiat/illo uero caueat ne offendat,& inde iraſcatur condilectus: Subeſſe autem debet Timor Amori.

h Quo amore amplexati/cõnexi/& cõiuncti, uterq; iã adepto fine cubare/& quieſcere debet ſuper illa pulchra & odorifera ſtrata/ac thoros ueri coniugij cœleſtis: Quo ſponſa conſcendens decantat/In pace in idipſum dormiam & requieſcam.

i Vt igitur ſecure quieſcatur/cubicula & lectuli illi circundantur a ſexaginta fortibus/non quibuſcunq; ſed ex fortiſſimis Iſrael, ideſt militantium Deo in militia illa cœleſtis exercitus: Qui deliguntur ſexagenario numero conducto ex ſenario primo perfecto/& denario completo/ad deſignandam completam perfectionem cuſtodum: Qui omnes tenent gladios/ex illis utiq; de quibus dicitur: Inebriatus eſt gladius meus in cœlo: Suntq; edocti ad bella/& militiam illam qua Michael pręliabatur contra draconem. Vnuſquiſq; igitur militantium more habens gladiu ſuper femur ſuum מִפַּחַד בַּלֵּילוֹת ali pacad belelot, ideſt a timore/aut terrore noctis/ut uidelicet defendant a poteſtatibus/qui in utraq; nocte temporis/& peccati ſolent terrere nos: Ab his igitur cuſtodes illi defendunt quieſcentes in tabernaculis illis fiduciæ/& ſecuritatis: ut nullo terrore uexentur.

k In qua ſecuritate adeo anima placide quieſcit/in eo a quo oſculum accepit/ut in illo ſopore conuertatur in idipſum, in quo quieſcit/& unus idem ſpiritus cum eodem efficiatur.

l Cum igitur in ſomno illo eleuetur anima/& conſcendat in Deum/Ideo adiurantur omnes conſodales/ne excitent, neq; euigilare faciant ſic quieſcentem/quouſq; ſpiritus/qui eam arripuit/ſomnum illum protraxerit: id potiſſime cum ſpiret quando uult/nec ſit in facultate recipiẽtis/ſed ipſius ſpirãtis & uenientis/ideo cõfouendus eſt quouſq; abierit. Et quia in ipſis amplexibus/& ſomno pulchreſcit ſpõſa ſupra id, quod patitur naturalis progreſſus/& humanum iudicium/in eam aſpicientes admirabundi inquiũt: Quæ eſt iſta quæ aſcendit de deſerto/mundi uidelicet huius inferioris/ſicut uirgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris/& uniuerſi pulueris pigmentarij? quæ ſolent eſſe in horto uoluptatis/in quẽ iã intrauerat ſponſa.

His Cantilenis potius adũbrare uolui diuina myſteria/quę in canticis canticorũ cõtinentur/q̃ uel minimum ipſorũ argumentum decantare: de diuinis ſiquidẽ nuptiis ibi agitur/quibus enarrandis omne humani ingenii acumen hebeſcit. Hinc igitur diuinarũ rerum immenſum pelagus intuens/inde uero imbecillitatem uirium noſtrarum perpẽdens huiuſmodi prouinciam nobis admodum imparem exiſtimaui/niſi temere a Paulina illa ſententia recedendum putarim/in quam omnes noſtræ potiſſimum religionis ſapientes conueniunt: talia ſcilicet ac tanta ea eſſe bona/quæ Deus pręparauit diligentibus ſe/ut ne oculus quidem unq̃ ea uiderit/nec auris audierit/nec in cor hominis aſcenderint/tantum abeſt/ut quis ſtylo quãuis erudito ea poſſit complecti, quæ ad fœlicitatem dignitatemq; huius connubii ſpectant. volui nihilominus/ne myſterium penitus eẽt intactum/has odes ex ipſis Canticis cãticorum excerpere/ubi Solomon Rex ille Pacificus diuino afflatus numine/has potius nuptias contraxiſſe/q̃ præſenſiſſe uidetur. Breuitati nimirum ſtudui/ne Regis ſecreta paſſim manifeſtarem: quia & ſi difficillimum eſt/ut dixi/rem huiuſmodi pertractare/nõnihil tamen/Deo dictante/dicere potuiſſem/maxime ſi inter perfectos tantummodo/qui ſolido cibo ueſcuntur data eſſet dicendi facultas: meminĩ q̃d Origenes de hoc ſenſerit: Adeo ut Virgilianũ illud non incongrue dici poſſit.

Per uarios caſus/per tot diſcrimina rerum
Tendimus in latium/ſedes ubi fata quietas Oſtendunt.

Neceſſe enim habent qui ad Cantica canticorum uelint conſcẽdere/ſingula/quæ in ſcripturis cõtinentur Cantica peragrare. Egredi in primis eos oportet ex Aegypto: egreſſos mare rubrum pertranſire/ut primum Canticum poſſint canere. Perambulent deinde ſpiritaliter uaſtam/& incultam eremum/donec deueniãt ad pu-

ſeum/quē foderūt reges/ut ibidem alterum Canticum Domino perſoluant. Cum uero illud Moſi celeberrimum Canticum aſſumere propoſuerint/Attende cœlum & loquar/Audiat terra uerba oris mei/conferant ſe ad oram illam ſanctæ terræ cōterminam/ut in Iordanis ripa huiuſmodi canticum modulentur. Cæteris quoq; cāticis/ quæ in ſacris uoluminibus reperiuntur/ concinne & ſuauiter decantatis/inde ad altiora conſcendant/ut reconditiſſimū hoc Canticum cum ſponſo canere poſſint. Id proculdubio animo ſtatuendum eſt, ut cum monſtris ſęuiſſimis congrediantur/eaq; magnanimitate herculea profligēt/ſi Auguſtiſſimū hebes coniugium promereri uoluerint: Quod facile fiet/ ſi ſummo ſtudio uoluptatis illecebras deuitare contendant/debellatiſq; perturbationum portentis/omnimodæ mentis quieti inſudent/ut ſpiritali cupidine (quē aſſerit Origenes) ardentius inflāmentur: qui quidem Amor/ſeu cupido a Deo ueniens ijs ſe præcordijs inſinuat/quæ carnis amore expulſo/contemptiſq; diuitijs/carne/ſanguine & id genus omnibus/immo & ipſo cœlo/hæc etenim omnia pertranſibunt/huic ſancto diuinoq; amori ipſorum mentem/animumq; addixerint/ cum nemo poſſit duobus amoribus poſſideri/ huic igitur amori cedamus/cuius auſpicijs cōnubium illud diuinum celebratur: de quo impręſentiarum ulterius effari non permittitur.

MODVLVS TERTIVSDECIMVS TRIVMPHVS.

Quæ ſit iuſta pugna. Concentus Primus.

NObilis Triumphus & glorioſus exquirit primo æquam pugnam/& pulchram uictoriam: Et tunc pugna ęqua eſt, quādo adeſt legitima ratio pugnandi, bello etiam prius indicto: Principis item authoritate interueniente, cuius eſt decernere bellum/& q; iure pugnetur, non autem malę ultionis cauſa. Si autem Imperator noſter Chriſtus habuerit iuſtam cauſam in bello, quod aſſumpſit cōtra hoſtem humani generis, manifeſtum eſt: cum tanq̄ prędo immaniſſimus antiquus ille ſerpens, qui eſt diabolus, detineret ipſum humanum genus ſub duriſſimo, horridoq; iugo ſeruitutis: Quod quidē dolo, & fraude multiplici ſubiecerat. Contra hunc igitur Chriſtus pugnans ueritate, pietateq;, zelo etiam honoris diuini, & ſalutis animarum æquiſſimus fuit in bello. Et ne hoſtis (licet iniquus) poſſet habere in aliquo iuſtam querelam, indictum eſt ei bellum per antiquos Patres/prophetaſq;, qbus ueluti fecialibus hoc fuerat demandatum. Inter quos Regius propheta Dei ſolenniſſimus Præco proclamauit dicens: Liberabit pauperem a potente, & pauperem, cui non erat adiutor. Immo & ipſemet Princeps publice proteſtatus eſt dicens: Nunc Princeps huius mundi eiicietur foras, quia ſecum congreſſurus ſum: & quod plus eſt, ipſe hoſtis adortus eſt eum, dum ieiunaret in deſerto. Authoritatem uero bellādi habuit a Patre, qui ipſum ad hoc bellum deſtinauit iubens, ut eius uulneribus debellaret hoſtem, ſicut

David

CHRISTVS.

Iſaias per Iſaiam dixerat: Propter peccata populi mei percuſſi eum, id eſt tradidi percutiendum, & uulnerãdum: Nam in hoc nouo genere pugnæ uictoria reportanda erat uulneribus: In quo quidem bello nulla fraus, nullusue dolus intercesſit, neq; malus ulciſcendi animus: immo pietas liberandi iniuſte oppreſſos. Pugnauit itaq; ueritate contra mendacem hoſtem: pugnauit zelo contra inuidum: bonitate contra maliuolum, & ſcelestum: manſuetudine contra ſuperbum. Ad quam pugnam ſedulo omnes Chriſti milites, qui eius ſtipendium in baptiſmate acceperunt, accingi debent, ſicuti fecerat Michael animarum cuſtos contra eundem hoſtem, ut narrat Io-

Iohan. hannes dicens: Mihael & Angeli eius præliabantur cum dracone: Quam pugnã aggreſſus fuerat pro Chriſto Principe, & eiſdẽ legibus, quibus ipſe pugnauit: Ait enim Euangeliſta, q. cũ mulier (ſcilicet uirgo Deifera) amicta ſole, id eſt diuino lumine, habens lunam, ſynagogam uidelicet ſub pedibus, & coronata duodecim ſtellis, id eſt duodenario illo diuino, cœleſti, & Apoſtolico, de quo ſupra diximus, uiſa & oſtenſa fuit in cœlo parere filium ſuum primo & unigenitum, qui recturus erat omnes gentes in uirga ferrea: & qui daturus eſſet omnibus beatitudinem. Serpens ille antiquus & draco, qui eſt diabolus, nimia temeritate elatus noluit a Chriſto naſcituro de uirgine ſuſcipere beatitudinẽ: ſed mente intumeſcens ait: In cœlũ conſcendam ſuper aſtra Dei, id eſt ſuper ſanctos exaltabo ſolium meum: ponã ſedem meam ad aquilonem, quaſi ſtans ex aduerſo illius, qui uenit ab auſtro. Et bene ad aquilonem ſe uertit, unde omne malum panditur, & unde omnis ruina & caſus. Contra quẽ pro Chriſto inſurrexit Michael

David & Angeli eius, ſuſcipientes edictum illud a diuo concentore decantato: Et adorent eum omnes Angeli eius. Qui omnes bellum ſuſceperunt contra draconẽ pro Chriſto, & legibus Chriſti. Pugnauit enim ſerpens contumacia, iſti obedientia: Ille odio, iſti amore: Ille inuidia, iſti zelo: Ille ſuperbia, iſti pietate: Ille propriis uiribus præſumẽs, iſti uirtute diuina ſuffulti. Hac iuſtitia, & hoc fauore prævaluit Michael & exercitus eius contra draconẽ, & ſatellites ipſius uſq; ad eorum omnimodum exterminium, & irreuocabilem eiectionem a regno illo, in quo Chriſtus Rex pacificus regnat in pace. Victus igitur draco, & eiectus triplicẽ cõtra nos direxit aciem, quæ ſunt mundi portenta, cuius draco princeps, & tirãnus effectus erat. Quas

Iohan. acies Iohãnes meminit in epiſtola, & omnibus iam notæ factæ ſunt, concupiſcentia uidelicet carnis, concupiſcentia oculorum, & ſuperbia uitæ.

Idem Et hoc eſt, quod idem Iohãnes in Apocalypſi proſequitur: Et iratus draco abiit facere prælium cum reliquis, qui cuſtodiunt mandata Dei: & habent teſtimonium Ieſu Chriſti. Et paulo poſt: Datumq; eſt illi facere bellum cũ ſanctis: & uincere, niſi Chriſtus nobis comparaſſet uictoriã, Cuius fauore multoties uincitur a nobis.

De larga Victoria habita a Chriſto pro ſe,& pro militibus ſuis.

Concentus .II.

IN hoc bello Imperator noſter Chriſtus adeo uictor fuit,ut
nec minimum damnum,aut uulnus potuerit ipſi inferre ho-
ſtis,hinc lætus depromit: Venit enim Princeps mũdi huius, CHRI-
& in me non habet quicquam.Cuius uictoriæ laus tota ipſi STVS.
debet aſcribi,qui ſolus cum hoſte pugnauit, ſicut in uaticinio Iſaiæ dictũ- Iſaias
fuerat: Torcular calcaui ſolus,& de gentibus nõ eſt uir mecum. Et hac de
cauſa quando Petrus ſtricto gladio uolebat in hoſtes exilire, dixit : Pone
gladium tuũ in uagina,non putas,ꝙ poſſem rogare Patrem,& exhiberet
mihi pluſq̃ duodecim legiones Angelorũ? ſed nolo,quia ſolus debeo hanc
pugnam intrare. Hinc non ſine admiratione audientium,& attente conſi-
derantium in ipſo conflictu clamauit ad Patrem: Deus meus/Deus meus
ut quid dereliquiſti me? ſolũ uidelicet in duello cũ acerrimo hoſte. Quod
arcanorum Dei conſcius Paulus intelligens coloſſenſibus ſacramentũ ex- Paulus
plicauit dicens:Cum eſſetis mortui,& deprædati peccato , conuiuificauit
nos Chriſtus donans omnia delicta, tollens quod erat aduerſus nos chi-
rographum decreti cõtrariũ nobis:& ipſum tulit de medio, affigens illud
cruci:Expolians principatus & poteſtates traduxit confidenter,palã triũ-
phans illos in ſeipſo:Nonne hic Paulus ſacramentũ & ordinẽ totius belli,
& uictoriæ Chriſti de aduerſario humani generis expoſuit,& explicauit?
Oſtendit enim, cur pugnauerit, ut eriperet vȝ nos de morte, ideſt angelo
mortis,& de peccato remittens debita, ob quæ eramus obnoxii & ſerui,
delens chirographum, quod feceramus diabolo per manus male operan-
tes:Et ꝙ per crucẽ ſoluerit debitum ditans nos ſpoliis principatus,& pote-
ſtatum tenebrarum:Et tandẽ cõcludit,ꝙ hanc uictoriam,& triumphum
reportauit per ſemetipſum,unde nõ immerito glorioſiſſimus fuit.Sed quãtũ
ad nos attinet,ſolus pugnauit,ut ſoli redimenti deberemus,ſicut longa ſe-
rie diſſerit Ambroſius in libro de Patriarchis.Et hanc uictoriam non pro- Ambro.
curauit ſolummodo pro ſe,ſed pro omnibus nobis,in hoc oſtendens ma-
gnificentiam ſuam:Quod Apoſtolus aperto ſermone referat dicens: Deo Paulus
autem gratias,qui dedit nobis uictoriam per Ieſum Chriſtum dominum
noſtrum,dummodo uelimus fideliter militare contra eundem Principem
mundi & tenebrarum:& contra eius malas ſuaſiones & acies:ut multi fe-
cerunt omnia terrena arbitrãtes ueluti ſtercora,ut in aciẽ Ditis irruerent,
carnem & uoluptates domantes,ut Azazelis lenocinia declinarent,ſubie-
cti obedientiæ legibus,& uilibus mancipari,ne Aſmodei faſtus aut arro-
gantia adinueniret,ubi uulnus aliquod infligeret.Quæ triplex pugna,in
ſpiritu vȝ,ſenſitiuo homine,& exterioꝝ circa nos adiacẽtium oblectatio-
ne indicta eſt,ut in trino prælio deuicta tricipiti beſtia ad ternariũ illum

excelſum, uel aliquo mō meriti deuenire poſſemus. Rite qdē Spiritui ſctō unimur, qñ proprii ſpiritus faſtu depoſito nihil omnino ī nob is remanet, qd impedimēto ſit omnimodæ ſubiectioni & adhæſioni, qua nō mō obtēperare, ſed uniri cū ſpiritu illo ualeamus. Accōmodare quoq; ad filiū Chriſtum attingit, qui carnē propriā crucifixit cū uitiis, & cōcupiſcentiis carnalibus. Optime tandem ad pientiſſimū Patrem deuenimus, qñ pie rebus oībus abiectis, aut erogatis, ſiue ſaltem peſſundatis, pro uiribus religione, pietate, uehemētiſſimoq; animi ardore eū proſequimur: tūc ipſe, qui uidet in abſcōdito, reddet nobis. Fouet etiā nos, amplectit, & nutrit, iuxta illud qd filius atteſtat dicēs: Scit. n. Pater ueſter cœleſtis, qbus indigetis. Eſt. n. hic excelſus ternarius contra infimum, & teterrimū, illo quidē ſacramēto, quo omnia ſic ſtatuta ſunt mala bonis aduerſantia: illis reiectis non mediocri gloria ad iſta deueniamus.

Triumphi gloria Imperatoris & militum. Con. III.

Parta itaq; uictoria, merito uincenti debebatur triūphus, cū captiuos liberauerit, & nō modo ciuitatē unā, aut anguſtum dominiū, uel regnū imbelle ſubiugarit, ſed totū genus humanū, & qd fuit in omnibus retroactis tpibus, & qd imposterū erit: imo totū mundū ſuæ ipſius ditioni ſummiſit, dicente Paulo cū Epheſiis: Pater cōſtituit eū ad dexterā ſuā in cœleſtibus ſupra oēm principatū, & poteſtatē, & uirtutē, & dñationē, & omne qd nominatur, nō ſolū in hoc ſeculo, ſed etiā in futuro: & omnia ſubiecit ſub pedibus eius. In quā gloriā intrauit bellando, maxime in paſſione ſua, ut ipſemet teſtatus eſt in euāgelio, cui titulus eſt ſcdm Lucā dicēs: Oportuit Chriſtum pati, & ita intrare in gloriā ſuā. Triumphare itaq; cœpit die, quo captiuos redimēs glorioſus ſurrexit: ſed triūphum pfecit, quādo ſolēni apparatu conſcendit ad regnū, ſicut canit ecclcſia: Datur triūphus gratię, ſcandēs tribunal dexteræ. Aſcēdit. n. in currū corporis glorificati, ptractū a quatuor equis albis. i. a q̄tuor dotibus corporis glorioſi: quia graue induit leuitatē, ut facilius & delectabilius cōſcēderet: & craſſum effectū eſt ſubtile, ut cœlū ſine obſtaculo penetraret. Corruptibile aūt effectum eſt incorruptibile, ut in æterna gloria pſeueraret. Sed obſcurū in lucē conuerſum eſt, ſicut in die transfigurationis reſplenduit facies eius ſicut ſol: Luce. n. refertū eſſe debet, ſi ſtare uelit ante Patrē luminum, apud quē nulla eſt obūbratio. Et tandē ex animali ſurrexit, & aſcendit ſpūale aperiens uiam, & præbens modū, unde omnes eiſdē dotibus conſurgant: & ad regnū beatū pueniant. Præferebant quoq; in illo triūpho inſignia & arma, qbus debellauerat hoſtem, crux v3, claui, & lancea, unde canit eccleſia: Vexilla regis pdeūt, fulget crucis myſteriū. Acclamabāt miniſtri & paranymphi Imparatoris cantantes: Regnauit Dñs a ligno, itidemq; in omnibus inſtrumētis, quibus cruciatus fuit, & quæ ad

Idem

CHRISTVS.

crucē pertinent. Aderant & captiui debellati, deuincti ad triūphi pompā,
ut Iohānes noſter phibet dicens: Vidi Angelū habentē clauē abyſſi, & ca Iohan.
thenam magnā in manu ſua: & apprehēdit draconē ſerpentem antiquū,
qui eſt diabolus, & ligauit eū, ut nō ſeducat amplius gentes, ſicut vз fece-
rat ante Chriſtum ui quadam deducēs homines ad ſui cultū: quāquā ſol-
uetur modico tēpore completis mille annis/ſpatio vз a Patre determinato:
& tunc in Antichriſto permittetur poteſtas faciendi ea, quæ a Chriſto ci-
tra nemo fecerit, q̄q̄ præſtigioſa erunt omnia. Sed ad noſtra reuertamur.
Ligatus itaq; erat hoſtis cū oībus ſuis ſatellitibus debellatis: Captiui uero,
quos de manibus inimici, & de tartareis locis, confractis portis & ſeris eri-
puerat, aſtabant gaudentes ſimul cū Principe triumphantes, & multi eoꝝ
in curribus corporum iam glorificatoꝝ conſcenderant, ut Euangeliſta ait.
Multa corpora ſanctoꝝ ſurrexerūt cū eo, & introierunt in ſanctam ciui- Matth.
tatem, Ieruſalem vз internā, & tandem ſupercæleſtem: & apparuerūt mul-
tis in utraq; Ieroſolyma. Acclamabant inſup cōcentores q̄plurimi ouan-
tes magno applauſu. Et alii admirantes aſcenſum illum cū tanto triūpho
dicebant (ut Lucas narrat) Viri galilei quid ſtatis aſpicientes in cœlum, Lucas
quo ueſter cōtuitus non attingit? Hic Ieſus, qui aſſumptus eſt a uobis in
cœlum, ſic ueniet, quēadmodū uidiſtis eum euntem in cœlum. Tunc da-
bitur uobis plena copia gaudendi, & triūphandi cū ipſo. Qui aūt concen
tus, qui ſoni tubaꝝ, & alioꝝ inſtrumentoꝝ fuerint in illo triumpho, diuus
Citharœdus plenus ſpirituſancto aliqualiter præcinit dicens: Omnes gen Dauid
tes plaudite manibus, q͞a oēs redemit, & pro omnibus triūphauit, nō aūt
pro iudaico populo, neq; pro Iſrael figuratiuo tantūmodo. Iubilate Deo
in uoce exultationis, ſicut fiebat tēpore Iubilei, quæ erat maxima ſolēni-
tatū. Nec habebat Propheta, quid in hoc triūpho excellentius faciendum
proponeret: Quoniā Adonai. i. Dn̄s Ieſus, cui illud nomen cōpetere decla
rauimus, excelſus & exaltatus eſt factus terribilis, Rex tremendus, & ue-
nerandus ſup omnē terram, qui prius ſteterat ante iudices terræ manſue-
tus ueluti agnus. Subiecit populos nobis, cultoribus diuinis vз & ducibus
chriſtiani exercitus: & gētes, uel multitudinem ſub pedibus noſtris: quod
facere nequiuit Moſes, & ſacerdotes legales, qui ſolūmodo rexerūt Iſraeli
ticā familiā, & paucos aduentitios. Elegit nobis. i. ſortitus eſt, & diuiſit no-
bis hæreditatem ſuā, uel elegit nos in hæreditatem ſibi: aut deduxit in hę-
reditatem ſuam, ideſt in regnum paratum a conſtitutione mundi: Et hoc
in gloriam uel magnificentiam Iahacob, quem dilexit: quia omnis iam
Iſraelitici facti ſumus ad uitam ęternam electi. Aſcendit q; Deus homo in
iubilo, ſono quidem omnium digniſſimo, & Dominus in uoce buccinæ,
aut cornu, quod ſonabatur tempore Iubilei, & hebraice dicitur שופר ſo-
phar. Pſallite ergo, & hymnū dicite Ieſu Deo noſtro, pſallite Regi noſtro

Chriſto pſallite: Quoniam Rex omnis terræ iam effectus eſt, atq́ Rex regum, & Dominus dominantiū: quia omnia redemit. Ideo tanto Regi pſallite ſapienter, uel intelligenter, attendentes uidelicet ad ea, quæ dicitis, ut non tm̄ labiis, ſed corde & mente dicatis laudes. Regnabit modo Chriſtus Deus ſuper gentes, & Deus homo ſedebit ſuper ſedē ſanctuarii ſui: Quod ſanctuarium in Archetypo dicitur תפארת tipheret, ideſt glo-
Iſaias ria/pulchritudo/uel triūphus. Hinc typico myſterio dictum eſt in Iſaia: Sicut eduxiſti populum tuum olim de Aegypto per manum Moſi, ut faceres tibi nomen tipheret, quod nos interpretatum habemus nomen gloriæ, & poteſt interpretari nomen triumphi: Quod quidem nomē ſibi comparauit in uera deductiōe totius generis humani de Aegypto, ideſt de anguſtia diabolicæ ſeruitutis, & tartarei carceris per ſanguinē ſuum,
Zacha. ut Zacharias uaticinatus eſt dicēs: Tu quoq́ in ſanguine teſtamenti tui
Iſaias eduxiſti uinctos de lacu. Hinc Iſaias cum de iſto triumpho comparato uaticinari cœpiſſet, p̄miſit ea, quæ dicebant Angeli admirantes de triūphanti aſcenſu Chriſti, nouo triumpho gratię acquiſito per ſanguinem,
Diony. & mortem (ſicut exponit Dionyſius) clamabant ſiquidem: Quare rubrum eſt indumētū tuum ſicut calcantium in torculari? Quibus triumphans reſpondit dicens: Torcular calcaui ſolus, & de gentibus nō eſt uir mecum: Calcaui eos (contra quos uidelicet digladiatus ſum) in furore meo, & conculcaui eos in ira mea. Et aſperſus eſt ſanguis eorꝫ ſuper ueſtimenta mea, quia ſcilicet peccantium ſanguinem, & debitum eorum in me ſuſcepi effundens ſanguinem meum in eorum liberationem, quo ſecurius, lætiuſq́ omnes triumphare poſſent.

De Triumpho diuerſorꝫ ducū poſt Chriſti receſſum. Cap. IIII.

QVamuis uictoria de uniuerſo mundo ſit parta a Chriſto in ſuo ſanguine, cui laus & gloria ab omnibus debetur: tamē iubente & fauente, ipſo alii triumpharunt (maxime duodeni principes Apoſtolici) de duodecim partibus mundi, per uirtutem Spiritus ſancti, quo eos repleuerat. Ideo præfecti dicuntur duodenis tribubus, in quibus (ut diximus) concluditur totum humanū genus. Nec excluſus fuit Paulus, qui plus omnibus laborauit: Nam & ipſe (ut patet) cum eis triumphauit de multis ciuitatibus, & prouinciis, quas deduxit in ditionē Chriſti: De Antiochia enim, Seleucia, Rhodo, Pergen, Pamphylia, & Cilicia, Item de Phrygia, Philippis, Macedonibus, & Corinthiis, Theſſalonicenſibus, Athenienſibus, & Epheſiis, & de multis inſulis Græciæ. De Italia quoq́ & Hiſpania, ad quas regiones (ut diximus) portauit nomen Domini Ieſu ipſi Paulo potiſſime decernendus eſt triumphus. Petro autem de Roma, quæ huius mortis

ſub Imperio Chriſti militare cœpit: Iohanni de Aſia: Thomæ de India:
& reliquis de prouinciis ipſis in ſortem prædicationis aſſignatis. Qua ui/
ctoria habita, merito conſequi debuerũt triumphum/ coronaſq; cũ Im/
peratore, & collocari tanq̃ eius aſſeſſores ſupra ſedes duodecim, ut præ/
ſideant, & iudicent ueras duodecim tribus Iſrael, de quibus ſatis ſupra
dictum eſt. Hinc de eis decantat Propheta: Principes populorum con/ Dauid
gregati ſunt cum Deo Abraham, qui uidit dies noſtri Imperatoris, &
gauiſus eſt. Et dicitur Deus Abrahã, quia eius aduentus primo Abrahæ
promiſſus fuit. Deus quoq; Abraham, quia nouus quidem homo effe/
ctus, ut mutatum nomẽ illud myſteriũ intelligentibus indicat, nouæ fa/
miliæ a Redemptore regenerandę Pater conſtitutus eſt. Duodeni quoq;
principes adeo cum Chriſto noſtro Deo uniti ſunt, ut de his ſubinferat
Propheta: Dii fortes terræ, aut Dii ſcuta, uel protectores terræ, uehemen
ter eleuati ſunt: quia exaltati ſuper omnes tribus terrę, & collocati ſuper
præcipuas ſedes gloriæ. Et de his Diuus Citharœdus in alio pſalmo cõ/ Idem
cinit dicens: Gladii ancipites in manibus eorum, ad faciendam uindi/
ctam de hoſtibus deuictis, qui præualuerant contra humanum genus,
& contra omnes nationes. Quam uindictam fecerunt, & faciunt ſimul
cũ eo, de quo inquit Iohannes: Quod ex ore eius procedebat gladius ex Iohan.
utraq; parte acutus, ideo ſimul armati faciunt iudicium conſcriptum,
& determinatum in mente diuina, ligãdo hoſtiles reges in compedibus,
& nobiles eorũ in manicis ferreis. Hic igitur triumphus datus eſt præ/
cipue principibus Apoſtolicis, & conſequenter omnibus prædicatori/
bus, qui deduxerũt populos in ditionem Chriſti & Dei, & omnibus his,
qui bene rexerunt plebem ſibi creditam, aut ſaltem ſe ipſos: unde ſequi/
tur: Gloria hæc eſt omnibus ſanctis eius. Et in Apocalypſi inquit Impe/ CHRI/
rator: Qui uicerit faciam eum ſedere ĩ throno meo, qui eſt uerus currus STVS.
triumphi, ſicut ego uici, & ſedeo in throno Patris mei.

MODVLVS DECIMVSQVARTVS PRÆMIVM.

Quam magnum & pretioſum ſit pugnantium præmium.

Concentus Primus.

SVb multis metaphoris promiſſum eſt pręmiũ legitime cer
tantibus: Primo enim Deus illud ſpopõdit ſub typo terræ
lacte & melle fluentis: Paulus uero id aliquãdo coronã uo/ Paulus
cat dicẽs: Non coronabitur niſi qui legitime certauerit: Et
iterũ: Illi quidem, ut corruptibilem coronam accipiant, nos autẽ incor/

ruptionem. Aliquando brauiũ nuncupat dicens: Omnes quidẽ currunt, unus autem accipit brauiũ: Sic currite, ut cõprehendatis. Chriſtus uero nunc denariũ diurnũ illud præmiũ nominat: nunc nuptias, nunc lignum uitæ, nunc mana abſconditũ. Sed familiariſſimo ſuo Abrahæ Deus clarius explicauit dicens: Ego ero merces tua magna nimis: Quo maius, & pretioſius, aut æquale nec dari, nec excogitari potuit: quia ſummũ eſt bonum, in quo omnia bona. Quod tamen idẽ eſt, quãuis diuerſimode nominatũ: nam ipſe Deus Pater a theologis hebreis corona nominatur: Ipſe.n. utiq; corona eſt & pręmiũ noſtrũ, cũ ſit potiſſimum obiectum beatitudinis, dicente filio: Hæc eſt uita æterna, ut cognoſcant te Deum Patrem. Et quia filius idem eſt cũ Patre, Sequitur: Et quem miſiſti Filium eius: Qui quidẽ eſt uera terra uiuentiũ nobis promiſſa, a qua fluxit, & fluit lac diuinæ ſapientiæ, & mel, ideſt dulcedo & guſtus rerum diuinarum, qui eſt circa uerũ mana: quod nihil aliud eſt dicere, q̃ cibum quendam admiratiuum. Nam uidentes filii Iſrael cibum illum Angelorum, uel fortium, miſſum de cœlo oẽm ſaporem in ſe habentem admirantes dixerunt ad inuicem: מן הוא man hu, quod interpretantes dicimus, Quid hoc. Inde dictus eſt ille cibus man hu, ſed nos latine dicimus mana: illa enim eſt potius dictio admirantis, q̃ nomen cibi. Nam cum cibus ille ſatis tranſcendat captum imbecillium, ideo dicitur cibus fortium, quãuis noſtra traductio habeat Angelorum. Et quia non poteſt intelligere illum, aut guſtare niſi expertus, dicit Chriſtus in Apocalypſi: Nemo ſcit, niſi qui accipit. Dicitur quoq; hoc pręmium Denarius diurnus: Denarius, ideſt uerum & completum præmium, ſicut denarius eſt numerus completus: Diurnus uero ex illuſtratione obiecti, & clara intuitione beatorum. Dicitur etiã brauium, promiſſum uidelicet currentibus in mercedem. Eſt igitur hoc præmium (quocunq; uocabulo nominetur) bonum nunquam defectiuum, nec per communicationem minoratum. Nec quia magis uni q̃ alteri cõmunicatur, locum inuidiæ relinquit minus habenti, cum omnes coniubilent de gloria, bonoq; cohæredum. Nam qui inuenti ſunt inuidi, ab illo ſodalitio, & cõmunione illius pręmii irreuocabiliter expulſi ſunt.

Margin: CHRISTVS. DEVS — CHRISTVS.

Quod illud præmium ſit iucundum, & æternum. Con. II.

DE quo præmio, q̃ iucundũ ſit, loquẽs explicat ille qui cõprobauerat dicens: Guſtate, & uidete q̃ ſuauis eſt Dñs. Sed maiora ſperans iterum inquit: Notas mihi feciſti uias uitæ, in reſurrectione ſc3 ut inquit Ambroſius. Adimplebis me lætitia, aut iucũditate cum uultu tuo, ſicut Petrus allegat in actibus Aplicis, Quæ delectationes erũt in dextera Dei, ubi pietas, miſericordia, gratia, & omne iucundũ, & amœnũ. Quæ delectatio erit uſq; in finem, ideſt ęterna, & indefectibilis: Et hæc ex multiplici cauſa reſultat, quia ſc3 obiectum eſt

Margin: David — Ambr. — Petrus

pulchrũ uiſui,ſenſui delectabile, guſtui dulce, & omnibus potentiis per/
fecte proportionatum interueniente quoq; pacto perpetuæ poſſeſſionis.
Eſt enim Deus illud pulchrũ,a quo omnia pulchra fiunt:ut bene ſentiunt
Platonici,ſimul cũ Dionyſio, & Hierotheo,qui dicunt: Quod ſicut unũ/ Platoni.
quodq; dicitur bonũ/quia participat de ſummo bono:& ens, quia parti/ Diony.
cipat de ſummo ente: Ita eſt pulchrũ participatione primi pulchri/ quod Hierot.
nunc dicitur יְפִית iaphit,nunc הָדָר hadar,nunc תִּפְאֶרֶת tipheret:Quãuis
differant,ſi bene uim uocabulorum perpendimus. Iaphit enim pulchri/
tudinem uerã ab intrinſeco aduenientem ſignificat.Hadar uero decorem,
& pulchritudinem in effigie,habitu,ornatu, & moribus indicat.Tipheret
autẽ pulchritudinẽ ipſam,atq; maieſtatẽ intrinſecam cũ gloria quadam,
& triũpho apparenti reſultantẽ. Vocatur enim Iaphit in pſalmo quadra/ Pſal.
geſimo quarto,ubi traductum habemus : Specioſus forma præ filiis ho/
minũ:In hebreo enim habetur יָפְיָפִיתָ מִבְּנֵי אָדָם iaph iaphita mibent adã.
Quod traducendo ad uerbũ diceremus: Pulcher pulchritudine à/uel præ
filiis adã.Hadar habemus in pſalmo nonageſimo quinto,ubi dicit̃:Con/
feſſio,& pulchritudo in cõſpectu eius,cũ i hebreo habeat̃/ הוֹד וְהָדָר לְפָנָיו
hod ue hadar lepanau:Tipheret etiã habemus ibidẽ עֹז וְתִפְאֶרֶת בְּמִקְדָּשׁוֹ
hoz ue tipheret bemicadſo,ideſt uirtus,& pulchritudo in ſanctuario eius:
Pro quo nos habemus:ſanctimonia & magnificẽtia in ſanctificatiõe eius:
Quæ tria uocabula habemus in pluriſq; aliis locis.Sed aduertendum eſt,
ꝙ maieſtas illa & pulchritudo,quæ tipheret dicitur,aliquãdo innuitur per
lucem: Vnde habitans in ea ait:Ego ſum lux mundi.Aliquãdo per ſolem,
iuxta illud pſalmographi:In ſole poſuit tabernaculũ ſuũ.Abraham enim Gene.
tetenderat tabernaculum ſuũ ad meridiẽ,in quo profecerat ualde.Izahac
quoq; ibidẽ nimis ditatus fuit:Quod innuitur in eo quod dicitur: Semi/ Ibidẽ
nauit Izahac in terra illa, & inuenit in ipſo anno centuplũ,ſed habet ue/
ritas hebraica:Inuenit in anno illo centũ hordeos, & benedixit eum Do/
minus,& magnus factus eſt uir: & iuit proficiens & creſcens donec effe/
ctus eſt magnus ualde.Miratur Hieronymus,quomodo tã magnus po/ Hiero.
tuerit effici per centũ hordeos adinuẽtos.Veritas eſt,ꝙ profecit in illa in/
fluentia aquilonari indicata per שְׂעָרִים ſcharim , quod & hordeos, & alia
multa ſignificat. Iahacob autem fixit tabernaculum ſuũ in medio,ubi eſt
tipheret,ideſt pulchritudo,& Sol ſupramundanus. De quo tabernaculo,
aut tabernaculis dicitur in libro numeroꝝ:Quãpulchra ſunt tentoria Ia/ Num.
hacob,& tentoria Iſrael.Idẽ itaq; eſt dicere,ſpecioſus forma præ filiis ho/
minũ:Erat lux uera omnes illuminans:In ſole poſuit tabernaculum ſuũ:
Regnabit in domo Iahacob in æternum : Et multa ſimilia , quæ conue/
niunt , ut notum eſt eis , qui ſciunt quæ per huiuſmodi importantur.

Eſt igitur pulcher Deus, merces, & obiectum noſtrũ, & cõſequenter dele/
ctabile ſenſui interiori per diuinitatẽ: & exteriori p humanitatẽ aſſumptã:
CHRI/ ut ipſemet Chriſtus Redẽptor, merces & quies noſtra ait: Ingredieť .ſ. ad
STVS. diuinitatẽ, & egredieť ad humanitatẽ, & utrobiq; paſcua inueniet. Eſt etiã
Petrus guſtui dulce & ſuaue, ut inquit Petrus: Si tamen guſtaſtis, qm̃ ſuauis eſt
Dauid Dñs. Et Dauid in pſalmo: Suauis eſt Dñs uniuerſis. Eſt deniq; proportio/
natũ omnibus potentiis, quãuis infinitũ ſit oẽs potentias excedens: qa illo
exceſſu minime corrũpit, ſed tantũ tribuit, quantũ potentia recipientis eſt
capax: Et hæc eſt uera iucũditas, quæ ex proportione & cõuenientia reſul
tat. Quod gaudiũ, quæ iucunditas, quæ ſuauitas, quæ deniq; plena fœlici/
CHRI/ tas nihil eſſet quodãmodo, niſi continua cum ſecuritate poſſidentis. Ideo
STVS. Sũmus Imperator noſter, ut certos nos redderet de hoc gaudio nunquã
amittendo, dixit diſcipulis, & cõſequenter omnibus: Gaudebit cor ueſtrũ
& gaudium ueſtrum nemo tollet a uobis.

MODVLVS QVINTVSDECIMVS/ IMPERIVM.

De amplo Principis Imperio. Concentus Primus.

POſt triumphũ datum eſt huic Triumphatori imperiũ, cũ ſit
Rex regum, & Dñs dominantiũ. Quod imperium quale ſit,
Paulus Paulus paucis admodũ uerbis ſe expedit dicẽs: Quẽ conſti/
tuit heredem uniuerſorũ. Nec ultra prorogari poteſt, cũ uni/
Iſaias uerſa ſint ei ſubiecta. De quo & Iſaias, cũ ſermonem de natiuitate eius fa/
ceret, uaticinatus eſt dicẽs: Multiplicabitur eius imperiũ, & pacis eius nõ
erit finis: qa Princeps pacis erit. Nec turbetur quiſpiã ſi bella multiplicia
adhuc ſunt in regno inferiori/qđ eccleſia militantiũ dicitur: quia nondum
Paulus poſiti ſunt inimici eius oẽs ſub ſcabellum pedũ eius, iuxta illud Pauli: Se
det in dextera Dei de cętero expectans, donec ponanť inimici eius ſcabel/
lum pedũ ipſius. Sed qñ dabiť tẽpus, ut deſtruať inimica mors, tũc pfecta
Dauid pace gaudebit in oibus mẽbris ſuis. Sequiť propheta: Super ſoliũ Dauid,
Moſes & ſuper regnum eius ſedebit: Bene quidẽ ſedere dicitur in ſolio Dauid, qui
fuit primus Rex, & unicus Deo gratus ex iis, q regnauerũt in toto Iſrael.
Et fuit de tribu Iehuda, quæ regio ſtẽmate decorata fuit: Habuit .n. una/
Iahac. quæq; tribuũ Iſrael ſua priuilegia peculiaria, ut Pater Iahacob, & poſt eũ
Moſes Moſes in ſuis bñdictionibus occulto & pfundo myſterio innuũt. Tribuſ
igiť Iehuda regale ſceptrũ deſignatũ fuiſſe referat dicens: Non auferetur
ſceptrũ de Iehuda. Et ideo nõ credidit Iahacob alicui filio fideiubenti pro
Beniamin deducendo in Aegyptũ, niſi Iehuda tanq̃ regi, cuius uerbũ ue/
ridicũ eſſe debet. Et quãuis non ſemp apparuerit regnũ in tribu Iehuda,
fuit tamẽ ſemp regio ſceptro in Archetypo decorata. Electus enim fuerat
Dauid Dauid in regẽ ſup uniuerſum Iſraelem, & unctus a Samuele, tamẽ anteq̃
facto adipiſcereť regnũ iã decretum in mente diuina, p plures annos mi/

litauit ſub Saule:& ob benemerita,& pręclara ipſius geſta populis quidē
chariſſimus fuit,inuiſus uero Sauli,& multis inſidiis obſeruatus: adeo ut
liuori cedēdū duxerit,mallens allophylis inſeruire q̄ inuido regi. Et poſtq̄
regnare cœpit,p ſeptē annos ad ſolā eius tribū Iehuda adactus regnauit.
Quod in exēplar nobis exhibitum eſt,ne quis cōtriſtetur,ſi regnum pro/
miſſum ſtatim nō adipiſcat. Perdurauit autē hoc regium ſceptrū in tribu
Iehuda,aut ſub nomine regis, ſiue ducis uſq; ad Chriſtū:Quo aduenięte,
minime ablatum fuit (quāuis dicat oraculū:Donec ueniat Meſſiah)Sed Geñ.
ſub ipſo mutatū fuit in melius,cū fuerit Rex regū,& pro nobis omnibus
acquiſiuerit regnū utiq; illud uerum,& æternū.Ideo Pilato interroganti,ſi
eſſet Rex,reſpōdit:Tu dicis,qa Rex ſum ego:Regnū aūt meū non eſt de CHRI/
hoc mūdo,ſed ſupramundanā radicē hñs in Archetypo,a quo deſcendēs STVS.
traxi mecū regnū,qđ myſterioſe innuit in hoc nomine יְהוּדָה Iehuda,ex
cuius ſtirpe uere regia ego ſum.In quo nomine continent oēs litteræ ma/
gni nominis quadrilitteri,aut Tetragrāmi interpoſita littera ד dalet,quæ
quatuor importat in numero:Ex quo inuitur diuinitas & regia maieſtas,
quæ continetur in Tetragrāmo,habitu inuenta fuiſſe in corpore humano
quadrario ex quatuor elementis,quibus cōpoſitū eſt.Cum igitur Meſſiæ
cōpetat illud ſacrū nomē quadrilitteꝝ,& fuerit uerus homo, facile intelli
gimus ipm etiā uerū Regē ſupramundanū, & de uera tribu Iehuda:q̄uis
pro tempore peregrinationis ſuæ latuerit in quadrario corpore humano.
Nunc autē regia pompa regnat in ſolio cœleſti,cū qua apparebit in ſecū
do aduentu etiā mortalibus,de quo ipſemet ait: Cū uenerit Filius homi/ IDEM
nis in ſede maieſtatis ſuæ cū Angelis ſuis:Et iteꝝ:Videbunt omnes Filiū
hominis uenientē in nubibus cœli cū uirtute multa,& maieſtate.

Quā ſit iuſtum huius Principis Imperium. Con. II.

SEd cū Imperatoriā,aut regiā dignitatē quis duplici iure ſu/
ſcipiat,hęreditario vȝ & iuſti belli:Vidēdū cenſeo,quomodo
Chriſtus Imperator noſter non tyrānice,ſed utroq; iure illud
ſibi uendicet imperiū:Habuit.n.in eo hæreditariū ius,cū fue
rit filius ſummi Principis,cū quo & omnia,quæ ei ſubiecit,fabricauerat,
ut dixit arcanoꝝ reſerator Paulus:Quē cōſtituit hæredem uniuerſoꝝ,per Paulus
quē fecit & ſæcula.Sed hoc parū ſibi iuſtum fuiſſet,niſi uirtute & arte mi
litari (iuſto tamē bello) inſigne imperiū iterum comparaſſet.Propoſitum
nāq; eſt regnū inſtar præmii currentiū,aut decertantiū, his qui in agone
huius mortalis uitæ hoſtē deuicerint. Pro curſu ſiqdē gymnico eſt ipſius
uitæ curriculū,quo ad præmiū,uel pœnā quiſq; deuenire pōt.Pro certa/
mine uero indictū eſt bellū cōtra uitia,& tartareos hoſtes,ut ſupra expli/
cauimus.In quo prælio uexant,& angunt quicūq; decertant,iuxta illud
Apoſtolicū:Oportet nos per multas tribulationes introire in regnū Dei. Idem

Inde ut

Inde ut uim ſibi unuſquiſq; inferat neceſſe eſt,ſicuti Impator ipſe & Rex
CHRI/ noſter proteſtatur dicẽs:Regnum cœloꝝ uim patitur/ & uiolenti rapiunt
STVS. illud.Violenti quippe,aut in ſeipſos caſtigãtes corpus/& in ſeruitutẽ redi/
Paulus gẽtes/aut cõtra Impatoris hoſtes/ſicut & Apoſtolus ait:Non coronabitur
niſi qui legitime certauerit.Et q fortius i hoc bello,& magis ſtrenue ſe geſ/
ſerit,copioſius pmiabit.Hinc qui excellentiori corona ſunt donati/durio/
res ſuſtinuerũt impetus.Teſtes ſũt Apoſtoli/& domeſtici diſcipuli Domi/
CHRI/ ni iãdiu aſſumpti in aſſeſſores Principis/qbus ipſe dixit:In mundo preſſu/
STVS. ram habebitis:& hãc utiq; magnam/ quã Paulus cõmemorãs ait: Sancti
Paulus uero ludibria & uerbera experti/ inſuper & uincula/ & carceres/ Lapidati
ſunt,ſecti ſunt/tentati ſunt/in occiſione gladii mortui ſunt.Circuierunt in
melotis/ & in pellibus caprinis/egentes,anguſtiati/ afflicti:quibus dignus
Simeõ nõ erat mũdus.Teſtis eſt & Imperatrix/ cui dictũ eſt a Simeone ,pphta:
Et tuã ipſius animã pertranſibit gladius,adeo ut dicãt quidã ſapientes,q
fuerit pluſq̃ martyr.Gladius utiq; cõpaſſionis/qua ſimul cũ filio pro uirili
ſua paſſa eſt:Gladius diuidens animã inferiorem a ſpiritu,ut perfecte dei/
fica efficeretur.Teſtes ſunt omnes commilitones Imperatoris,quibus ipſe
CHRI/ ait:Qui uult uenire poſt me/abneget ſemetipſum/& tollat crucẽ ſuã/& ſe/
STVS. quatur me uim ſibiipſi inferens/& decertans cõtra hoſtes lucis & ueritatis/
ſicut & ego feci.Cũ igitur ipſe Imperator omnes excedat in præmio & co
rona/ideo certandũ ſibi erat ſupra omnes:quod referãs duobus diſcipulis
eũtibus in Emaus dixit:Oportuit Chriſtũ pati,& ita intrare in gloriã ſuã.
Paſſus eſt itaq; ſuper oẽs/& pro omnibus tanto doloris exceſſu/ ut ei dicat
Iere. Ieremias/Magna eſt uelut mare cõtritio tua. Et cũ pro nobis patiens om/
nium noſtrum debitũ ſoluerit/ideo omnes ipſi tenemur.Nec tantũ paſſus
eſt ut pro nobis debitum ſolueret/ ſed ſtrenue dimicans eripuit e manibus
inimici totũ humanũ genus.Cum autem redẽptus a captiuitate (ut leges
Zach. decernũt) teneatur redimẽti,ideo diuino ſpiritu afflatus Zacharias ceci/
nit:Vt ſine timore de manu inimicoꝝ noſtroꝝ liberati ſeruiamus illi i ſan
ctitate/& iuſtitia corã ipſo omnibus diebus noſtris.Et ſic ſapiẽtia illa diui
Eccſia. na,quæ tãq̃ author omniũ iure in omnibus principatur,ut in eccleſiaſtico
legimus:In omni populo,& in omni gente primatũ tenui/ſic & in huma/
nitate aſſumpta decertans,bellans,uincens,& triumphans, iure iuſti belli
merito quoq; dominaretur.

De Regno commilitonum. Con. III.

NEq; id credatur eſſe quia ſerui dicimur,nos uili ſeruitute dã/
natos,cũ ſeruiamus illi cui ſeruire regnare eſt. Hinc Impera
tor declarat nos deſtinatos ad regnũ,ad quod etiam inuitat
CHRI/ dicens : Venite benedicti Patris mei,poſſidete paratũ uobis
STVS. regnum a conſtitutione mundi.Si enim Imperator mundi huius præeſt

multis regibus,multo melius Imperator cœleſtis habet commilitones re/
ges/quibus loquitur Petrus dicens:Vos autem genus electum/regale ſa/ Petrus
cerdotium,gens ſancta,populus acquiſitionis.Ponderanda profecto ual/
de eſt illa coniunctio regni & ſacerdotii:quia dicitur regale ſacerdotium,
ad innuendum,quod quilibet Chriſtianus fulgere debet utroq;,regno ui/
delicet & ſacerdotio:ut ſit uerus miles illius,qui fuit ſacerdos in æternũ ſe/
cundum ordinem Melchizedech,qui rex iuſtus interpretatur. Teſtatur
ergo, ꝙ fuit ſacerdos regius, ſicut & quilibet noſtrum eſſe debet. Nam
ut uerus rex debet dominari omnibus terrenis, & corpori ſuo,id (prout
opus fuerit) redigens in ſeruitutem. Tanq̃ autem uerus ſacerdos quilibet
offerre debet ipſum corpus ſuum in ſacrificium Deo uiuenti, ſicut docet
Paulus dicens:Obſecro uos fratres per miſericordiam Dei,ut Exhibeatis Paulus
corpora ueſtra hoſtiam uiuentem,ſanctam,Deo placentem. Cui ſi adda/
mus tertium,ſapientiam uidelicet,erit perfectus homo:ut non triuiali do/
ctrina dicitur de Mercurio,qui erat ter maximus,in ſapiẽtia,ſacerdotio, Mercu.
& regno.Sed multo elegantius noſter ſũmus Pontifex Chriſtus ſplenduit
ſapiẽtia,regno,& ſacerdotio:Quæ quidem habere debet quilibet chriſtia/
nus,maxime uero qui ipſius ſummæ ſapiẽtiæ uices gerit:unde non ab re
infula,ſeu mitra eius triaria (quæ uulgo regnũ) inſignit̃:quaſi ſit triplici
dyademate coronatus,ſapientiæ,regni,& ſacerdotii.Niſi enim ſit ſapiẽs,
non poteſt eſſe bonus: quia omnis ignorans malus,ut dicunt Peripate/ Peripa.
tici.Nec tantum ſummus pontifex debet præeminere doctrina,ſed quili/
bet Epiſcopus,ſic dictus ab,epi,quod eſt ſupra,& ſcopos,intendẽs,quaſi
ſit ſupra intendens plebi,ut Auguſtinus interpretatur:uel a ſcopos,quod Augu.
eſt ſpeculatio,ut aliis placet:Vnde intelligatur prælatus in ſpecula poſitus
ſuper gregem ſuũ.Sed nec quilibet alius ſacerdos ſapientia, atq; ſcientia
carere debet:quia per Oſee cõminat̃ Dominus:Quia tu ſcientiã repuliſti, Oſee
ego repellam te,ne ſacerdotio fungaris mihi.Hinc dixit Imperator omni CHRI/
bus ſuis aſſeclis:Ego dabo uobis os,& ſapientiã: & loquens de ſpiritu ſan/ STVS.
cto,quẽ erat demiſſurus,dixit:Ille ſuggeret uobis omnia.Ex quibus col/
ligimus,ꝙ uult ſuos commilitones eſſe ſapientes.Iubet etiã ipſos regnare
eo regno, quod diximus conſiſtere in uero contemptu terrenoꝝ,& mor/
tificatione ſui ipſius, ideo dixit: Niſi quis renunciauerit omnibus, quæ
poſſidet, ſuppeditando omnia tanq̃ uerus rex,non poteſt meus eſſe diſci/
pulus.Qua ſapientia habita,& quo regno obtento, iubet aſcendere ad ue/
rum ſacerdotiũ,de quo ait:Qui uult uenire poſt me,abneget ſemetipſum, IDEM
& tollat crucem ſuam,& ſequatur me, offerens.ſ.& mactans ſeipſum in
ſacrificium uiuũ æterno Patri:Quod clarius explicans Apoſtolus inquit: Paulus
Qui Chriſti ſunt,carnem ſuam crucifixerunt cũ uitiis,& concupiſcentiis.
Et hoc eſt,quod conſcenſurus in aram crucis, ut offerret ſeipſum agnum

CHRI/STVS. immaculatum,indixit nobis dicens:Hoc facite in meam cõmemorationẽ non tantum panem, & uinum in memoriã corporis & ſanguinis mei of/ferẽtes,ſed uoſmetipſos hoſtiam uiuam in odorem ſuauitatis,ſicut obtuli me Patri pro uobis.Quam crucem eo animo tollentes,ut regi noſtro cõ/formemur,ſtatim uera ſapientia,quæ abſcõdita eſt in Chriſto Ieſu cruci/fixo,potientur:quã nemo ſapientum huius mundi adeptus eſt:Ex qua cõ/ſcendimus ad regale ſacerdotium,& regnum ſacerdotale. In quod regnũ
Paulus oportet nos(inquit Paulus) introire per multas tribulationes,ſicut ſupra/dixerat Imperator:Regnum cœloꝝ uim patitur.Hoc eſt itaq; uerum re/
Idem gnũ,ad quod nos(ut ait Apoſtolus) uocauit:Cuius ianuas Impator no/
Iohan. ſter aperuit debellato diabolo in horrido crucis certamine,ut explicat Io/hannes in ſacratiſſima uiſione dicens:Nunc facta eſt ſalus,& uirtus,& re/gnũ Dei noſtri,& poteſtas Chriſti eius : quia proiectus eſt accuſator,qui accuſabat eos die ac nocte in conſpectu Dei noſtri ob peccata,qbus irre/titum erat humanũ genus abſq; liberatore.Sed adeo eum in cruce debel/lauit,& eiecit foras,ut patefactus ſit aditus oibus uolẽtibus illuc introire, ut regnare poſſint cũ Imperatore,Cui laus & honor in ſæcula amẽ.

MODVLVS SEXTVSDECIMVS/ PAX.

Quid ſit Pax. Concentus Primus.

Augu. PAx qdẽ(ut recte ſentit Auguſtinus)eſt reꝝ trãquillitas ordinis:qui ordo eſt parium,diſpariũq; reꝝ ſua unicuiq; tribuẽs diſpoſitio:Nã omnibus rite ordinatis ſequitur trãquillitas & pax:quæ cũ multiplex ſit,multiplici diffinitione explicatur. Eſt enim pax corporis ordinata compoſitio partiũ,quæ ſanitas dicit̃.Pax irrationalis animæ eſt ordinatus & quietus appetitus.Pax animæ & cor/poris eſt ordinata uita, & harmonica unio,& opatio cõſentanea utriuſq;. Pax aũt rationalis eſt ordinata cognitio,& omnimoda electionis conſen/ſio.Et hæc eſt illa fœliciſſima congregatio duorum uel trium,in qua Rex pacis habitare promittit,quando uidelicet animal noſtrum cum ratione, & ratio cum uoluntate,& uolũtas cum ratione conſentit.Ex qua ſequitur uera pax cum Deo,quæ eſt pura legis & uoluntatis Dei manifeſtatæ ob/ſeruatio:& ne dũ templum Dei fit mens rite temperata,ſed qui ſic fuerit cõpoſitus,de quacunq; re petierit,ſtatim exaudietur:quia nequaq̃ diſcre/pat ab eo,quod Deus ſtatuit.Huic quoq; iugum Dei & Chriſti ſuaue eſt, & delectabile. Et in huiuſmodi habet locum hymnus, quem cecinerunt
Angeli Angeli in natiuitate Principis pacis dicentes: Et in terra pax hominibus bonę uoluntatis,eis uidelicet qui habent uoluntatem cum ratione & Deo concordem,hi ſiquidem digni habentur,ut conſcendant ad illam pacem Dei,quæ exuperat omnem ſenſum:& ut deueniant ad cœleſtem,& ſubli/

mem ciuitatem illam, in qua (authore Iob) Deus fecit eam concordiam, Iob
ut diceretur ciuitas illa uiſio/& fruitio pacis. Et quia non poſſunt ad hoc
regnum pacis peruenire niſi pacifici/ ideo eius Princeps iubet miniſtris
ſuis, ut quocũq; applicuerint, deferant & ãnunciẽt pacẽ. Qui & ab eis re/
cedens hanc pacem ſeruandam iure teſtamentario reliquit dicens: Pacem CHRI-
meam do uobis/pacem meam relinquo uobis. Quod teſtamentũ qui ob STVS.
ſeruare neglexerit, ad hæreditatem pacis nullatenus poterit peruenire: qa
diſſonans (uel in minimo) ad harmonicũ concentum, & canoram ſuaui/
tatem admitti nõ debet, nec poteſt. Sic & qui minimo peccato, uel aliqua
in parte uoluptati inſeruiunt, non poſſunt deuenire ad regnum, cum ſint
ſerui peccati, nec ad pacem illam, quæ a quibuſdam ſapientibus diffini/
tur eſſe tranquilla animi libertas.

A quo detur Pax. Con. II.

SEd cum nullus poſſit eſſe liber a peccato ſine Deo, ideo nec
poteſt abſq; Deo pace frui, & in ea proficere. Hinc orat ec/ Eccle.
cleſia: Da nobis illam, quam mundus dare non poteſt, pacẽ.
Trifaria enim ſunt mũdi habitacula, ſuperna, inferna, & me
dia. Eſt ſupernum hoſpitium conſonantiſſime ordinatũ, & plena pace re/
fertũ. Eſt infimũ, ubi nullus ordo, nulla quies, nulla pax, ſed ſempiternus
horror inhabitat, inquit Iob. Eſt autem medium ex utraq; permixtum, in
quo homo primo collocatur, propoſito ſibi biuio, & ad extrema hoſpitia
continuo inuitatur. Sed ad inferna habitacula facile curritur, laxis habe/
nis, nullo freno, nullo moderamine, nullo ſeruato ordine, ſed omnibus pro
petulantia cõparatis. Facillimus eſt igitur deſcenſus auerni: quo ſine adiu
torio labantur mortales, adeo a ſeipſis, & ab ordinante Deo ſeiũcti, & diſ/
ſoni, ut nulla unq̃ pace, nulla tranqllitate potiri amplius ualeant. Qui ue/
ro ad ſuperna habitacula tendunt, & ad ſuperas auras: difficile & arduũ
iter arripiũt, ita, ut ſine Dei numine id perfici penitus nequeat, atteſtante
ueritate infallibili, quæ ait: Sine me nihil poteſtis facere. Sicut enim inſtru CHRI-
mentum indiget modulatore, qui fibras aut fiſtulas aptet, & cõſonas red/ STVS.
dat/& poſtea debita ſonoritate moduletur: ſic quoq; nos tanq̃ inſtrumẽta
(& utinam bona) indigemus modulatore, qui noſtros aptet neruos & fi/
ſtulas: qui proculdubio ſunt anima/ atq; corpus: animal noſtrum, & ſpiri/
tus: ſuperior portio, & inferior: uoluntas, & ratio: & tandem omnia cum
ipſo Deo concordet. Quis enim corpori diſpoſito animam conſonam in/
fundit niſi Deus? Quis illa duo, quæ penitus diſſona uidentur, corpus ui/
delicet & animam tanta concordia connectit, ut diſſolutiones penitus re/
fugiat? Quis mentem noſtram cum diuina aliquãdo coaptare poterit, aut
ſciuit? Quis congruo plectro diuinam uoluntatem percutit, ut in eum ſo/
num deueniat, ad quem noſtra quoq; non fruſtra accedat? Solus quippe

Paulus — hæc ille efficit, de quo dicit Apoſtolus: Deus eſt, qui operatur in nobis & uelle, & perficere: Et iterum: Idem uero Deus, qui operatur omnia in om/nibus. Ab hoc igitur data eſt pax, & concordia animæ cum corpore: Ab hoc eſt, unde animalis homo ſubiiciatur ſpiritui: Ab hoc cõuenientia mẽ/tium humanarũ ad inuicem: quia ipſe eſt, qui habitare facit unanimes in domo: Ab eodem eſt correſpondentia mentis noſtræ cũ diuina. Inde igi/tur eſt inſtrumentorum coaptatio: Inde ſonora, & conſona operatio: Inde tranquillitas, pax, ſuauitas, & omne bonum.

Quã ſuauis, & concinna ſit iſta Pax. Con. III.

A Deo ſuauis, iucundaq; eſt pax, ut dicant nõnulli ſapientes, q in natura nihil ſit cogitatum præſtantius, nihil dulcius. Quia uera pax eſt trãquillitas animi, ſimplicitas cordis, uinculum amoris, charitatis nexus, Reipublicę ſolamen, domorum iu/cunditas: Angelis domeſtica, dæmonibus inimica, Deo ſup omnia grata, & omnium rerum concordia. Et ubi concordia eſt/ibi harmonia/ibi ſua/uitas, ibi iucunditas. Hinc canit Propheta: Ecce q̃ bonum & q̃ iucundum, habitare fratres in unum: Fratres uidelicet anima & corpus, quando ſunt concordes: uel homines ſimul, aut homo & Angelus eius cuſtos: quia tunc Deus & Chriſtus (cuius nomen in canticis dicitur unguentum, uel oleum effuſum) diffunditur in eos, qui ſic conueniunt, conſpergẽs omnia odore, & fragrantia ſuauiſſima: unde ſequitur: Sicut unguentũ in capite, ſcilicet Chriſto, quod deſcendit in barbam, barbã uidelicet Aaron ſacerdotis ma/gni: quia per manus ſacerdotum plebi adminiſtrãtur diuina chariſmata. Deſcendit igitur hoc unguentum uſq; ad oram ueſtimenti, illius uidelicet quod comparauit, & intexuit nobis Chriſtus & unctus noſter: ut omniũ peccata cooperiret. Hoc igitur ueſtimentũ unguento perfundit, ut etiam omniũ uulneribus mederetur. Eſt quoq; hic influxus diuinus ſuper coha/bitãtes in pace, ſicut ros hermon, qui deſcẽdit in montẽ ſion. Ros quippe eſt cœleſtis influxus, immo diuinus, in quo Izahac benedixit filios utriq; dicens: In rore cœli erit benedictio tua. A cœlo enim deſcẽdit per hermon indicato, quod anathema mœroris interpretantur: Et deſcendit hic ros in montem ſion, ideſt in eos qui poſiti ſunt ſuper ſpecula, & in regimẽ aliorũ: ſion.n. ſpeculã denotat. Si aũt ſecretiores theologos imitari uoluerimus, ros qui hebraice טל tal dicit, per uiã numerorũ cognomẽ importat magni nominis recõditi, a quo fluũt omnia: Et ſic per unguentũ indicatur, q ha/beamus influxũ nominis, quod proprie eſt unguentũ effuſum: & per rorẽ influxũ cognominis: adeo, ut nihil deſit habitãtibus ſimul in pace, & uni/tate. Et explicãdo clarius propheta ſubinfert: Quoniã illic mandauit Do/minus benedictionẽ, & uitã uſq; in ſęculum. Sed quid eſt uita, niſi æterna beatitudo? Et quid eſt benedictio, niſi donũ, quo ad ipſam beatitudinem

Margin notes: Dauid (beside "uitas, ibi iucunditas"); Theol. (beside "ſion.n. ſpeculã"); Dauid (beside "tate. Et explicãdo")

perueniatur. Ideo introducẽdi ad ipſum regnũ gloriæ uocãtur benedicti
a Principe dicente: Venite benedicti Patris mei. Ex pace igitur peruenitur
ad benedictionem, & de benedictione ad uitam & regnum, ex uita uero
ad unionem, de qua (q̃tum fas eſt, & q̃tum ualuerit imbecillitas ingenioli
noſtri) depromere aliquid conabimur.

MODVLVS DECIMVS SEPTIMVS, VNIO.

De Vnione beatorum cum Deo. Concentus Vnicus.

EX ſacratiſſimis próptuariis paternis Ieſus Dei filius cũ hinc
demigraturus maximi erga nos amoris pignus dediſſet, hoc
quoq; monumentũ omnibus ferme humanis ingeniis recó/
ditũ tribuit dicẽs: Pater ſancte ſerua eos in nomine tuo, quos CHRI/
dediſti mihi: ut ſint unum, ſicut & nos: Et iterũ: Non pro eis tantum rogo, STVS.
quos prædicare miſi, ſcilicet Apoſtolis: ſed & pro eis qui credituri ſunt per
uerbum eorum in me, ut omnes unũ ſint, ſicut tu Pater in me, & ego in te,
& ipſi in nobis unũ ſint. Quibus uerbis ne dũ noſtrã cũ Deo futurã unio/
nẽ explicat, ſed etiã modũ innuit, dũ ait: Sicut tu pater in me, & ego in te. Idem
De qua unione cũ uellet pertractare Plotinus recõditiſſimę doctrinę Plato/ Plotinus
nis, imo ſapiẽtiæ diuinę a Platone imbibitę, pro quãto propinauerãt pro/
phetæ, eminentiſſimus reſerator inquit: Hoc igitur myſterioꝝ talium in/
ſtitutio indicat, ut uetet id hominibus nondũ initiatis, expiatiſq; patefa/
cere. Nempe uetuit, quod diuinũ eſt alteri aperire, niſi dũtaxat illi, cui ui/
dere cõtigerit, Hinc quia Parmenides dixit omnia eſſe unũ, ridẽt Peripa/ Parme.
tetici ipſi uere ridendi, quia diſputant contra omnia, quæ nõ dixit Parme/ Peripa.
nides: & quod dixit, intactũ, & ſuis pedibus firmum, & incõcuſſum peni/
tus reliquerunt. Arguit Ariſtoteles (inquit Simplicius) contra uerba, non Simpli.
contra ſenſa Parmenidis, qui diuine loquebaẽ, & ſupra meras philoſophię
naturalis: cui addictus erat Ariſtoteles in phyſicis. Omnia.n.ab uno pro/ Ariſto.
ceſſerunt, & ut ſint eadẽ oĩa ex illo uno participare neceſſe eſt. Et ſicut oĩa
ab uno in multa proceſſerunt, ſic cũcta quæ in illud unũ a quo proceſſe/
rant redire tendunt, neceſſe habent, ut exuant multitudinẽ, quæ ad ima/
ginationẽ, diſcurſum, ſenſuſq; pertinent/per quos tantũmodo procedebat
Ariſtoteles: ideo nec mirũ, ſi non peruenit ad unũ. Et ſicut circa multa (te/ Idem
ſte infallibili Veritate) eſt turbatio, & diſtractio animi: ita circa unum eſt CHRI/
collectio, & quies: Ait enim: Martha turbaris erga plurima, porro unum STVS.
eſt neceſſariũ: unũ uidelicet, in quo omnia collecta habẽtur, ne quęrẽtibus
quietem, & fœlicitatẽ uagandũ ſit circa multa. Hinc optime Auguſtinus Augu.
ait: Quid uagaris homũcio circa plurima? Quære unum bonum, in quo
omnia bona, & ſufficit. Sed longe aliud eſt quærere unum, & in illud unũ
tendere, q̃ effici unum. Porro q̄ unum ſit neceſſarium, in quod omnes ten/
dere debeant, cuncti fere ſapientes affirmant. Sed quomodo tendentes in

illud unũ cũ illo idem efficiantur, pauci uel nulli explicauerũt, quod etiã
difficile explicatu eſt: quia id inter ea arcana reconditiſſima habetur, quæ
nõ licet homini loqui, niſi his tantum, qui ipſam unionem, aut facto, aut
Plotin. ſaltẽ contemplatione experti ſunt. Eſt enim (inquit Plotinus aliquid de/
promens ex officina eorũ, qui id cõprobarunt) ipſe uidens cũ eo quod ui
detur/nõ duo/ſed unũ/tanq̃ nõ eſſet proprie uiſum aliqd, ſed unitũ. Eſt aũt
ipſe unũ nullam ad ſeipſum differentiã habens, neq; rurſus q̃cũ ad cætera
ptinet. Non.n.apud eũ, qui ſic uidet/aliqd mouetur, nõ ira, non appetitus
alicuius inferioris, cũ iã ad excelſa pfectus ſit: Sed nec ratio, neq; intelli/
gentia quædã/neq; omnino ipſemet/ſi modo id dictu fas ſit. Sed tanq̃ ra/
ptus/ſiue a Deo pẽitus occupatus, in tuto quodã ſeceſſu/habituq; trãqllo,
prorſuſq; ĩmobili iam cõſtitutus eſt. Ab eſſentia quoq; ſua nullo modo de
clinat, neq; etiã circa ſeipſum reflectens/quippe cũ penitus conquieſcat in
Paulus eo qđ uidet, & quaſi ipſe iã ſtatus euaſerit: Huc.n.Paulus adhuc peregri/
nus deuenerat (ut opinor) quãdo dicebat: Viuo ego iã nõ ego, uiuit uero
in me Chriſtus. Qui & raptus aliquãdo in Deũ, ſe uidiſſe atteſtat̃ ea, quæ
nõ licet homini loqui. Melius autẽ & fœlicius ipſe, & alii ad hoc ueniunt,
quando iam ad curſus metã applicuerint, & firma adhæſione cõnexi fue/
Idem rint illi uni, in quod ſemper tetenderant: de quibus idẽ Paulus: Qui adhæ/
Theol. ret Deo, unus ſpũs efficitur cũ eo. Dicunt.n. Theologi noſtri, quod Beati/
tudo eſt in uiſione/& fruitione Dei, atq; firma ipſius fœlicitatis tentione,
Plotin. nec ultra progrediuntur. Ex euangelio autẽ, atq; Plotino, & aliis ſapienti/
bus habemus, qđ etiã deuenitur ad unionẽ cũ Deo uiſo/ & dilecto. Nam
Idem ſi uidens idẽ fit cũ eo, qui uidetur (ut nup dixerat Plotinus) melius & effi
Diony. cacius amans cũ amato fit unũ, dicente Dionyſio/ & ſapientibus q̃pluri/
mis: q; amor eſt uirtus uniens amantẽ cũ amato. Altius aũt cõſcendentes,
ſicut ſpeculatiua uirtus/aut cõtemplatiua exuit multitudinẽ / ſi unũ con/
templari debeat, ita & effectiuæ, & omnes aliæ uires progreſſiuæ a multis
in unũ tandem pergunt/ſicut ab uno in multa proceſſerũt: qua uia perfe/
ctum diapaſon, & conſummata harmonia conducitur. Ad illud utiq; unũ
Plato peruenire cõtendunt, qđ (ut docet Plato in Parmenide) eſt a quo omnia,
extra omnia, & in omnibus, & ad qđ omnia tendunt: ut ſit primus & no/
uiſſimus, principiũ & finis, ſicut ſacræ litteræ plæriſq; teſtantur in locis.
Si aũt ſuapte natura omnia tendunt in illud, tandẽ ad ipſum peruenient,
ne fruſtra appetitus ille inſitus ſit. Nec inde deſiſtent eſſe qđ ſunt, cũ me/
liori unita, & in melius pmutata/ſuoq; iam adepto fine fœlicius uiuentia.
Plotin. Hæc eſt enim (inquit Plotinus) Deorũ/& Hominũ diuinorũ/fœliciumq;
uita inferiores omnino negligere uoluptates, quæ in pluribus conſiſtunt,
& fuga ſolius ad ſolum: Horũ enim cogitatio ad copulã prorſus innititur.
Sed quomodo ad id perueniatur, cũ intactum non prætermittat, & nos

aliqualiter percurremus. Ad id enim (inquit) Prophetæ cũ deuenerint,
pleni Dei ſpiritu docuerunt, qua ratione illud cernatur, ſed obſcurioribus
ſermonibus / adeo ꝙ uix intelligi poſſint. Sapiens uero Sacerdos (qui ni
fallor) præcipuus Chriſtus noſter fuit, inuoluta explicans aditum/ & in/
greſſum præbuit dicens: Ego ſum hoſtiũ, per me ſi quis introierit, ſalua/ CHRI/
bitur, & egredietur, & utrobiq; paſcua inueniet. Ad hanc igitur uiſionem STVS.
uiam aperuit, & ducatũ præbuit dicens: Beati mundo corde, qm̃ ipſi Deũ IDEM.
uidebunt. Cordis quidem mundities exquiritur, ut uideamus, & contem/
plemur illum, cui uniri debemus. Cum ipſo autẽ idem efficimur, quando
multitudinẽ exuimus, per ueram exterioꝝ ſuppeditationẽ, de qua iterum
dicit: Beati pauperes ſpiritu, ideſt nihil de exterioribus appetentes, quoniã
ipſoꝝ eſt regnum cœloꝝ, quod ipſe Deus eſt: Ad quod etiã conducit uera
hominis animalis poſſeſſio, & dominiũ: quia tunc pace perfecta fruitur,
de qua ſubinfertur: Beati pacifici, quoniã filii Dei uocabuntur, & erũt/ut
Iohannes perhibet dicens: Dedit eis poteſtatẽ filios Dei fieri, his qui nõ ex Iohan.
ſanguinibus/neq; ſcd'm uoluntatem carnis uiuunt. Sed cũ ad id deuene/
rint, ut iam inconcuſſi nullam illatam ſentiant iniuriã, quaſi his exterio/
ribus mortui, tunc ſupra homines euectis/ omniaq; adeptis/ nihil iis unq̃
appetendum eſt. Et iſti ſunt, de quibus in calce illius reconditiſſimæ do/
ctrinæ bis repetit dicens: Beati qui perſecutionem patiuntur propter iu/
ſtitiam, quoniam ipſoꝝ eſt regnum cœloꝝ: Et iterum: Beati eritis, cũ ma/
ledixerint uobis homines, & dixerint omne malum aduerſum uos men/
tientes propter me: & uirtutis amore tolerabitis, gaudete tunc, & exul/
tate, quoniã merces ueſtra copioſa eſt in cœlis. Quæ merces utiq; eſt ille,
qui dixit: Ego ero merces tua magna nimis: copioſa autem eſt, quãdo co/ DEVS
pioſe ſeſe diffundit, & ſtrictius ſecum unit amantes in illa æterna beati/
tudine, & fœlicitate.

MODVLVS DECIMVSOCTAVVS FOELICITAS.

Quis ſit Fœlix, & Beatus. Concentus Primus.

QVis autem cenſeatur fœlix/atq; beatus/ Auguſtinus diffinit Augu.
dicens: Beatus eſt, qui habet quicquid uult. Plato autem in Plato.
Philebo non multum diſtat/ dum ait: Beatus eſt, cui nihil
deeſt: Sed in Euthydemo cum Auguſtino conſentit dicens:
Fœlicitas eſt cõſecutio rerũ ad uota. Sed nullus res omnes, quas appetit,
poſſidet, niſi qui adhæret, & unitur cum fonte omnium bonorum/ a quo
ad libitum cuncta haurire poſſit. Beatus eſt igitur/& fœlix/ qui eſt unitus
cum Deo, in quo omnia uidet/ omnia poſſidet / omnibus fruitur meliori
ſorte, q̃ in genere proprio perſpiceret: quãuis non denegetur illoꝝ uiſio,
quæ ab Auguſtino dicitur ueſpertina/nec eorum fruitio, q̃ ſupra ſpuriam Augu.

declarauimus,dũmodo omnia referãtur in Deum ea relatione, & conſonantia quæ decet. Ex quorum cõuenientia magna conſpicitur Creatoris gloria,quæ uibrat, & ſplendet in creaturis, quã cotemplantur oculi bene
Iſaias colluſtrati,ſicut Seraphini illi,qui (Iſaia referente) decantabãt/Sanctus/ ſanctus/ſanctus Dominus Deus exercituum,plena eſt omnis terra gloriæ eius.Quæ ſi ſplendet in creatis,multo fœlicius in ipſo Creatore,cuius ui
DEVS ſio datur his,qui mortui mũdo,& ſibiipſis,ſoli Deo uiuunt,qui ait: Non uidebit me homo,& uiuet.Neceſſe eſt igiť,ſi quis fœlix eſſe uelit,ut moriatur morte iuſtoꝝ,aut per omnimodã ſeparationem a corpore & e cõuerſo,ſicut beati omnes, quoꝝ animæ ad gloriam illam cœleſtem peruenerunt: Aut per corporis tranſmutationem in meliorem ſortem, ſicut de Elia legimus tranſlato in curru igneo, iam mutato corpore in naturã ſpiritus:& ſicut Henoc,qui ambulauit cũ Deo in anima & corpore,& amplius uiſus non eſt a corporeis oculis: Et ſicut multi alii quorum corpora ſurrexerunt cũ Chriſto,& introierunt in ſanctam ciuitatem fœlices ſimul cum ipſo:Vel per demigrationem a corpore per tempus,ſicuti Paulus in raptu: Moſes,qui uidit Dominum facie ad faciem:Iſaias, qui uidit Dominũ ſedentem ſuper ſolium excælſum & eleuatũ:& alii non pauci,quos recenſere perlongum foret,ne dicam impoſſibile.

In quo conſiſtat Fœlicitas. Con. II.

QVãuis in primo uolumine multas adduxerimus opiniones illorum, qui diffinire uoluerunt, in quo fœlicitas, & beatitudo conſiſtat, hic tamen negocium reſolute, & concluſiue determinantes dicimus: ꝙ non poteſt eſſe fœlicitas, niſi in
Ariſto. Deo,nõ autem in aliqua rerum exteriorum, ſicut ſapienter decernit Ariſtoteles in politiis dicens:Teſte Deo, non eſt fœlicitas in rebus exterioribus,quia ipſe eſt fœlix,& nulla rerum exteriorum utitur.Hic corruit Ci
Cicero cero ſuo concuſſus Ariete, dum ponit beatam uitam in omnium rerum uacatione: quæ in Deo ſolũmodo locanda eſt.Progreſſus tamẽ in Deum
Paulus fit aliquando per creaturas,dicente Paulo.Inuiſibilia Dei,per ea quæ facta ſunt,a creatura mundi intellecta conſpiciuntur: Ex quibus iterum ad creata Deum uidentes conuerſi, gloriam Opificis in eis contemplantur, ſentientes ex utriſq; concentus mirificos reſultantes. Quæ conuerſio ad creata nullatenus infauſta eſt: cum non fiat per auerſionem a Deo,a quo nunq̃ diſcedentes,ipſum continue in creatis contemplantur. Nunc igitur ipſius Dei oblectantur uiſione (quæ meridionalis dicitur) nunc creaturas in ipſo percipiunt uiſione matutina, nunc autem ipſum in creaturis
Augu. uiſione ueſpertina conſpiciunt,ut diffuſe & aperte Auguſtinus ſup Gene
Orige. ſim diſſerit.Nec minus profunde,& diſerte Origenes in ſecũdo uolumine contra Calſum diſcutit ordine quodã retrogrado: Quẽ proſequentes di

emus:q; homines aliquando a corporeis legibus,& ſenſibus abſoluti,ſiue per extaſim/ſiue per raptum ad locū quēdam deducuntur/ qui aliquādo paradiſus delitiaꝵ/aliquando tertium cœlum/aliquando ubera,& pectus Archetypi dicitur:ubi quaſi in quodam eruditionis loco docētur clare de his,quæ prius in imaginibus didicerant. Iudicia enim de conſequentibus & futuris diſcernūt/quæ prius p ſpeculū/& in ænigmate aliqua ex parte conceperant. Vident aliquādo ſphæras/uel globos cœloꝵ,ubi cognoſcūt & ea,quæ ibi geruntur,& cur ibidē illa diſpoſita ſint. Et aliquando ultra tranſgreſſi Ieſum ſequuntur,qui cœlum penetrauit dicens: Vbi ſum ego, illic & miniſter meus erit. Ibi enim cognoſcunt multas manſiones diſtinctas / & unitas / & quæ ſedes unicuiq; parata ſit / ſicut nouerat Paulus,de quibus dixit: Quoꝵ nomina ſcripta ſunt in libro uitæ. Tunc etiam ueram conſpiciunt rationē aſtrorum / ſiue animantia ſint, & inde operentur:aut undecunq; hauriant uirtutē,ut influant in inferiora. Ibi fœlices intelligūt reꝵ cauſas,quas ſumma Veritas dilectis filiis / & fidis miniſtris non abſcondit. Ibi percipiunt nō ſolū quicquid unaquæq; ſtella operetur/ & quo loco ſita ſit,& quare ab alia tanto dirimente ſpatio ſeparetur/ſed etiā quæ intelligentia unicuiq; ſyderi præſideat:& a quo loco Archetypi ſuſcipiat, unde in ſtellas,& per ipſas in inferiora influat. Tūc intelligit in puro iam degens ſplendore/quid Sacerdos/quid Leuita/& quid ordines eoꝵ: quiq; ſint ordines iubileoꝵ,ſeptimanaꝵ,annoꝵ,feſtoꝵ,& feriaꝵ,atq; omnium ſacrificioꝵ rationes:quæ in purificatione,atq; expiatione animaꝵ myſterio penitus reconditiſſimo ordinata ſunt. Quæ inſuper lepræ diuerſæ,& quæ purgatio eaꝵ,& quid ſeminis profluuiū. Cur iterum gibbi,hernioſi, manci, torto aut nimis magno,uel ſimo naſo,ſtrabones,aut quacūq; turpi macula fœdati arceantur ab altari. Agnoſcunt quoq; Angelicas mentes,aut intelligentias ſeparatas a ſūma,& unica mente:& quæ uirtutes,& quæ poteſtates ſint bonæ,& quæ malæ:quæ propitiæ, & quæ contrariæ. Intuentur etiam quæ ſit ratio animarū,& unde unaquæq; ueniat:& quæ ſit,& eius perfectionis gradus, & gratiæ,atq; donoꝵ menſura: quæq; diuerſitas animalium & ferarū,& cur in tam multas ſpecies ſingula genera diuidantur. Nec occultabitur qua ratione radicibus quibuſdam,uel herbis aſſocientur uirtutes quædam mirandæ:& aliis e contrario herbis,uel radicibus depellantᷓ. Inſuper & de his,quæ accidunt hominibus,quę non fortuito,uel caſu occurrant,ſed ratione quadā tam examinata,& tam ardua,ut eam nō ſolum ſanctoꝵ,ſed fortaſſis omniū hominū nec numerus quidem prętereat capilloꝵ:cuiuſq; prouidentiæ ratione producatᷓ & uſq; ad duos paſſeres/qui aſſe ueneunt,ſiue ſpūaliter/ſiue ſcd'm litteram paſſeribus intellectis. Et ne quiſpiam hoc exiſtimet falſum, aut impoſſibile, adducam etiam ea,quæ ille poſſeſſor ſapientiæ (ut celebre eſt in eccleſia)

CHRISTVS.
Paulus
Sapiēs

de ſeipſo aſſerit dicens: Ipſe mihi dedit eorum quæ ſunt ſcientiam ueram, ut ſciam diſpoſitiones orbis terrarum, & uirtutes elementorum, initium, conſummationẽ, medietatem, & uiciſſitudinem temporum, anni curſus, ſtellarum diſpoſitiones, naturas animalium, iram beſtiarum, uim uentorum, cogitationes hominũ, differẽtias uirgultorum/ uirtutes radicum/ & quæcunq; ſunt abſcondita, & improuiſa didici: Omniũ enim Artifex docuit

Mercu. me ſapientia. Cui adſtipulatur ille Sapientiſſimus Mercurius Triſmegiſtus, qui cũ ſuam mentem (de qua loquimur) adeptus fuiſſet, ait: Diuino afflatus ſpiritu ueritatis compos effectus ſum. Neq; enim ſinceram ueritatem habere poſſumus, niſi mentẽ adepti fuerimus, aut illuſtremur luce illa ſupramundana, uel per exceſſum mentis uehamur in fontem ueritatis, qui idem eſt. Nam a ſenſibus aut per inuenta ab hominibus (ut Sapientes conueniunt) non eſt expectanda ſincera ueritas. Ideo Apoſtolus cũ Coloſſenſibus ait: Videte ne quis uos decipiat per philoſophiã, & inanem fallaciam ſecũdum traditionem hominum. A ſupremo igitur fonte ueritatis cũ munditia cordis expectanda eſt uera cognitio. Hinc idẽ Mercurius mentẽ adducit his uerbis ad ipſum locutã: Adſum ego mens, ideſt diuinus ſplendor intellectum ueſtrum perluſtrans, his qui boni/pii/puri/ religioſi/ ſanctiq; ſunt: Præſentiaq; mea fert illis opem, adeo ut ſtatim cuncta dignoſcant. Et filium ad mentẽ hanc capeſcendam exhortans inquit: Quicũq; Dei munere fulti ſunt, ut mentẽ ſunt conſequuti, ii o Tati ſecundum operum comparationẽ pro mortalibus immortales habentur, intelligentia ſua cuncta complexi quæ in terra ſunt, quæ in mari, & ſi quid eſt præterea ſupra cœlum: Atq; ideo ſeipſos erigunt, ut ipſum quoq; bonum intueantur, in quo v3 omnia uident. Quod ſane cũ proſpiciunt, eam qua hic ueſcimur uitam, miſeriam quandam arbitrantur: deſpicientes utiq; cũ corpora, tum corporea omnia, ad unũ ſolum ferũtur. Hæc o Tati eſt ſententia mentis, diuinorum .ſ. contemplatio, & intelligentia Dei, diuino exiſtente cratere, ideſt diſpoſita anima, ut ſuſcipere poſſit in intellectu ſplendorem illum, unde mens efficiatur, habens v3 intellectum ipſum diuino fulgore perluſtratum. Quã quidem illuſtrationem Iohãnes uocat unctionem dicens: Vnctionem habetis a ſancto, & noſtis omnia: nec indigetis, ut aliquis uos doceat: quia unctio eius docet uos de omnibus. Quæ unctio, aut colluſtratio, uel mens datur (ut dicunt ſecretiores Theologi) in morte oſculi, de qua Propheta in pſalmo: Pretioſa in conſpectu Domini mors ſanctorum eius. Ad quã mortem Chriſtus, & Paulus exerta uoce nos prouocant. Alter ſiquidem myſtice ait: Niſi granum frumenti cadens in terra mortuum fuerit, ipſum ſolum manet: Si autem mortuũ fuerit, multum fructum affert. Mori enim neceſſe eſt mundo, & homini animali, ſiquis uelit Deo uiuere, & cernere ea, quæ ad uitam diuinam per-

Sapiẽ. Paulus Mercu. Mens Idem Iohan. Theol. Dauid CHRISTVS. Paulus

tinent atteſtante ipſo Deo,qui ait:Non uidebit me homo,& uiuet uita vʒ DEVS
animali:ideo Paulus: Mortificate membra ueſtra:& iterũ : Mortui eſtis, Paulus
& uita ueſtra abſcondita eſt cum Chriſto. Moriens itaq; homo ſenſibus,
in exceſſu quodam & ſeparatione intellectiuæ potentiæ a diſcurſu circa
ſenſibilia, eleuatur in Deum,ubi omnia uidet. Quod adhuc peregrinan-
tes Dei munere adipiſcuntur, dũmodo effecti ſint mundo corde,ut docet
ſumma Veritas:Ex cuius officina inquit Plotinus:Qui puri ſunt,habitan- CHRI-
tes ſecũ,nihil impedimenti habentes,quo minus unũ efficiant̃,ſed effecti STVS.
diuini,pulchri, atq; Deiformes, tunc aſcendunt in mentem, ubi pulchras Plotinus
omnes ſpecies contemplantur, atq; cognoſcunt illas ideas eſſe,quæ ueras
rerum indicant eſſentias,& quidditates. Ad quod deuenerant Prophetæ, Paulus
Paulus,& ille,q dixit:Quod audiuimus,& cõtrectauimus de uerbo uitæ,
hęc annunciamus uobis:Et iterum: Vidimus gloriam eius,gloriam quaſi
Vnigeniti a Patre. In quo uerbo cũ omnia ſplendeant,& ibi habeant ſua
exemplaria,conſequenter omnia ibi conſpiciuntur. Verum hæc uia anti-
quis domeſtica,& etiam aliquibus,uel pauciſſimis noſtri temporis cogni-
ta,qui cum Propheta dicere poſſunt: Notas mihi feciſti uias uitæ: Vulgo Dauid
autem penitus eſt oblitterata,addicto unoquoq; concupiſcentiæ ſuæ,aut
doctrinæ perceptæ a ſenſibus, qui ad huiuſmodi non pertingunt penitus
ab ipſis aliena:hinc ipſis uidetur dura,extranea,& forſitan a ueritate exor-
bitans & inacceſſibilis (ut aiunt) pro ſtatu iſto. Icirco iis ſatis eſt expe-
ctare tempus, quo reformabitur corpus noſtrum graue,& conforme fiet
corpori claritatis Chriſti:quod exiſtimant euenire tantũmodo poſt reſur-
rectionem, & in ſtatu gloriæ, non attendentes quid ſancti perhibeant:&
quomodo (ut ſcriptura autentica teſtatur) aliqui adhuc peregrini ea ui-
derint loquentes cum Deo facie ad faciem:ut de Moſe,& de Iahacob di-
citur,& de aliis per alia uerba.Poſtq̃ igitur omnes conſentiunt,quod hæc
perfecta cognitio dabitur his, qui ad curſus metã ſtudioſe applicuerint,
de ipſis etiam aliquid percurremus.

Quibus Fœlicitas perfecta detur. Con. III.

ET ſi in hac uita degentibus aliquãdo datur introitus ad pa-
radiſum delitiarũ, ubi ueſci poſſumus omnibus ibidem con-
ſitis arboribus,& delitiari in eo, quem Paulus,& alii ſapien- Paulus
tes hebrei uocant ſæculum futurũ,nihilominus perfecta eius Hebrei
poſſeſſio datur his,qui cõpleuerunt uitæ curriculum.Ante enim uel pau-
ciſſimi in huiuſmodi perfecte initiati eò perueniunt, ut ipſe Paulus cum Paulus
hebreis de hac re non mediocriter inſtructis ait:Perfectorũ autem eſt ſoli-
dus cibus,eorum qui pro conſuetudine exercitatos habent ſenſus ad di-
ſcretionẽ boni,& mali. Cum iſtis igitur loquentes interponemus inchoa-
tiuos ſermones Chriſti,qui qdẽ ſunt de operibus pœnitentiæ,baptiſmate,

authoritate

authoritate abſoluendi, reſurrectione mortuoꝝ, & huiuſmodi: ut feramur
ad doctrinam perfectam inter perfectos, & eos qui participes facti ſunt
Spiritus ſancti tantũmodo communicandã: in qua tractatur de cœleſti
dono, mana abſcondito, de meliori Dei uerbo, recondito uidelicet, & per-
fectis cõmunicando, & de uirtutibus ſæculi uenturi; Ad quod (Deo auxi-
liante) cum deuenimus, tunc uidemus etiam peregrini, ſaltem in parte, ea
quę abſcondita ſunt: Si uero ſoluti á corpore in Deum ferimur, tunc eua-
cuatur quod ex parte eſt, adepto iam ꝑfecto, in quo plene beamur: Soluta
uero anima ab hac mole corporea ſi ſtatim pertingat ad metam & termi-
num, quò tandẽ uentura eſt, an ſi adhuc proficiat, uaria eſt opinio ſapien-
Theol. tum: Nouitiores.n. Theologi uel pedibus in priorẽ ſententiam deueniunt:
Orige. Sed Origenes/ & cum ipſo alii ſapientes opinantur, ꝙ adhuc proficiant
Cęlſus beati, ut ille longo ſermone diſſerens contra Cælſum ait: Cum ad cœleſtia
loca peruenerint ſancti, tunc amplius & perfectius cognoſcent q̃ in pere-
grinatione fecerint. In qua cognitione creſcet per ſingula rationalis natu-
ra, non ſicut in carne, uel corpore & anima, in qua uita creſcebat, ſed mẽte
& ſenſu aucta ad perfectam ſcientiã mens iam initiata perducitur, nequaq̃
in poſterum iſtis carnalibus ſenſibus prępedienda, ſed intellectualibus in-
cremẽtis aucta, ſemper omni ãmoto uelamine, & ad purum (ut ita dixe-
rim) facie ad faciem rerum cauſas conſpiciet: ubi ea in primis perfectione
potietur, qua in ipſum cõſcendit, ea deinceps qua permanet: cibos, quibus
ueſcatur, habens theoremata, & intellectus rerum, rationeſq; cauſarum:
Sicut enim corpora noſtra in hac uita ciborum præſidio, dum adhuc in
iuuenilibus annis ſumus cõſtituti cõtinuo adoleſcunt, & plene perficiunt:
ſed cum natura congruis lineamentis ea ad ſuam proceritatem deduxerit,
utimur cibis, iam nõ ut creſcamus, ſed ut uiuamus, & conſeruemur in uita
per eſcas/ Ita arbitror & mentẽ, etiam cũ uenerit ad perfectũ, ueſci tamen,
& uti propriis & competentibus cibis in ea mẽſura, cui neq; deeſſe aliquid
debeat, neq; abundare. In omnibus autem cibus hic intelligendus eſt theo-
ria/ & intellectus Dei habens menſuras proprias, & competentes huic na-
turæ, quæ facta eſt & creata: quas menſuras ſingulos quoſq; incipientes
uidere Deum, & intelligere per puritatem cordis oportet obſeruare: Hunc
certe profectum (meo iudicio) nobis indicare uoluit Apoſtolus, ubi poſtq̃
Paulus de aſcenſu in altum, & illuc captiuitate deducta á Chriſto diſſeruit, & de
CHRI- gradibus diſtributis in eccleſia, quibus alii facti ſunt Apoſtoli: alii Euãge-
STVS. liſtę, Doctores alii, & huiuſmodi, ſubinfert: Donec occurramus omnes in
unitate fidei, & agnitione filii Dei in uirum perfectũ, in menſuram ætatis
plenitudinis Chriſti, ut iam nõ ſimus paruuli fluctuãtes, & circunferamur
omni uento doctrinę. Si quis autem aſſerat nullũ eſſe profectũ in patria,
quia in uia deuenit unuſquiſq; ad eam, quę ipſi eſt deſtinata mẽſura, ſicuti

tenent cõmuniter doctores eccleſię,& nos cũ eccleſia,& cũ Chriſto ſumus hic/& ubiq;: Videtur tamẽ aliqbus (niſi hoc ueritati repugnet) ꝙ infinito adhærentes ſemp ab eo hauriant unde creſcant, quouſq; idẽ cũ ipſo fiant, ut ſupra inuimus,& tũc pfecta portione, qua creſcunt, ſubſecuta quieſcũt in pace in idipſum: Nam (ut inquiũt) ſiquid obſcœnũ & imundu detur/ pat eos qui uitæ curricula cópleuerunt, habent locũ in quo expurgentur, anteq̃ deueniant ad lucẽ illam colluſtrantẽ,& pficientẽ,ne offendatur ipſe fœdus,& debilis a claritate eius: Ita aſſuefaciendus eſt oculus, anteq̃ in eã pleniſſimã lucẽ figat intuitũ: quia (ut inquit Plotinus) ſordibus infectus oculus, nec dũ bene purgatus, aut debilis, ſi in ſpectaculũ luciditiſſimũ intẽdatur, caligabit protinus: oportet.n. uiſurum uidendo cognatũ, ſimilemq;, prius effici q̃ ad ſpectandũ adhibeat: Neq;.n. oculus unq̃ uideret ſolẽ, niſi factus ſolaris: neq; rurſus animus niſi factus pulcher, atq; diuinus ipſam pulchitudinẽ, & Deũ intuebitur: neq; lucẽ ſuſcipiet niſi factus lucidus & clarus. Hinc Salomon in prouerbiis ait: Semita iuſtoꝝ ſicut lux ſplendet uadens, aut pficiens & lucẽs uſq; ad pfectũ diẽ. Hinc de Chriſto beatiſſimo dicit: Puer aũt creſcebat,& cõfortabat plenus ſapiẽtia: Et iterũ: Et Ieſus pficiebat ſapiẽtia, ætate,& gratia apud Deũ,& homines. Nec dicendũ eſt ꝙ ille pfectus eſſet ſcdm apparentiã, qa criminarent ſcripturã de falſitate. cũ ipſa dicat/ꝙ pficiebat ſapiẽtia/nõ aũt apparẽtia, neq; tm̃mõ ad cõtuitũ hominũ. Nec bñ ſoluit, q dicit ꝙ pficiebat experiẽtia: qa ibidẽ dr/ꝙ proficiebat ſapiẽtia: Neq;.n. aliqñ incõgrue loquit ſcriptura ipſa, niſi ex trãſlatoris uitio. Proficiebat itaq; homo ille etiã cũ Deo unitus, ſicut & merebat uſq; ad eã plenitudinẽ, ad quã Pr præordinauerat. Creſcũt & iuſti uſq; ad pfectũ diẽ, qui eſt meridies, aut uiſio meridionalis, ſic dicta ab Auguſtino, qñ beatus clare intuet Deũ facie ad faciẽ ſicuti eſt: in qua uiſione eſt latitudo infinita, ſicut & obiectũ uiſum eſt infinitũ. Nec hẽant pro incõueniẽti, qui ſic opinant, ꝙ beatoꝝ ſit ſtatus,& profectus: Status qdẽ eſt, ut nulla/ tenus qs eoꝝ cadere poſſit: Progreſſus uero/cũ ſemp Deo intimiores fiant, quouſq; idẽ cũ ipſo efficiantur: unde & Angeli (ſicuti Petrus inquit) deſiderant in Deũ proſpicere: Deſiderant quippe/quod nõ adhuc habẽt, nec fruſtra deſiderant, quia defraudarentur a deſiderio ſuo,& dolerent, qđ eſt contra rationẽ beatitudinis. Obtinere uidentur igit aliqñ/quod nõ habẽt, quãuis beati ſint: Vel ſi aſſeritur (ut cõmuniter ſentiũt Theologi) ꝙ beati ſtatim introducti ad uiſionem illam reperiantur in termino iam præfixo, ut non ulterius progrediantur, aut intimiores fiant Deo, cũ illuc introducti iam perfecte beati ſint. Sed quomodocũq; ſit, fœlicitas perfecta datur his, qui iam deueuerũt ad extremam metam ſui progreſſus, & ad plenam menſurã pro eoꝝ capacitate; ut amplius capere nequeant. Et hoc eſt/quod dicitur: Petite & accipietis, ut gaudium ueſtrum plenum ſit.

Ploti. Salo. Augu. Petrus Theol. CHRISTVS.

MODVLVS.XIX.OMNE BONVM.

Quid ſit bonũ,qđ dicitur ſummũ,& uerũ bonũ. Concentus Vnicus.

CVm nulla poſſit fieri diſputatio de eo, quod nõ ſubeſt ſenſi/
bus,aut cópoſitis rationibus,quia ſimpliciſſimũ eſt, ideo de
ipſo ſermo faciendus eſt ſimplex/ſoloq; diuino lumine edo/
Triſme. ctus,ſicuti ueri ſapientes nos inſtruũt: Nã Triſmegiſtus illo
quidẽ lumine perfuſus ait:Deus ipſum bonum eſt,nec aliud quicq̃ præter
bonum: reliqua omnia ab ipſa boni natura ſecreta ſunt: Corpus quidem
& anima cũ determinata ſint locum habent nullum,quo bonum capiant,
quia tam amplum eſt bonũ, q̃ exiſtentia rerũ omniũ corporaliũ, & incor/
poralium,ſenſibilium,& intelligibiliũ, & ipſum,quod eſt ſuper omne exi/
ſtens. Caue igitur,ne quãdo dixeris aliud quicq̃ bonum:Prophanus enim
CHRI/ foret error,iuxta illud quod ſummus doctor ait: Nemo bonus,niſi ſolus
STVS. Deus.Nec dicendum eſt Deum aliud quidẽ eſſe q̃ ſolum bonum, quia in
eandem impietatẽ incideres.Et quia bonum nõ ab omnibus intelligitur,
idcirco Deus,qui ipſum bonũ eſt,nõ cognoſcitur ab omnibus: uerũ pro/
IDEM pter ignorantiã,tum deos,tum homines bonum nominant:Ideo Chriſtus
redarguens illum,qui ei dixerat/Magiſter bone,inquit:Quid me dicis bo
num? Nemo bonus niſi unus Deus,abſolute u3,& proprie:per participa/
tionẽ aũt aliquis poteſt eſſe bonus,ſicut idẽ doctor ſciens ſe q̃optime par/
IDEM ticipare de bonitate illa quo ad humanitatem,alibi dixit: Ego ſum paſtor
bonus. Siquidẽ palàm faſſus eſt, q̃ omnia dederat ſibi Pater, unde i eo,q̃
homo,non erat bonus a ſeipſo,quod tñmodo Dei eſt,de quo inquit Pro/
Dauid pheta:Confitemini Dño,qm̃ bonus: Secũdũ quã bonitatẽ nullus (inquit
Mercurius poteſt eſſe bonus,neq; fieri.Quiſquis igitur honoratur ex boni
Mercu. tate,id fiat in eo,qđ a Deo accepit:Hinc Paulus omnibus clamat dicens:
Paulus Quid habes,qđ non accepiſti? Cum igitur omnia accipiant a Deo,& nihil
dent,& ipſe exhibeat omnia,& capiat nihil,ideo ipſe ſolus bonus:nam bo
nus porrigit uniuerſa,nec quicq̃ accipit: homo autẽ & omnia ſimul cũ eo
cuncta accipiũt,dant aũt nihil:ideo nihil horũ poteſt dici bonum.Chriſtus
igitur in eo,quod omnia acceperat a Patre noluit uocari bonus:in eo autẽ
quod dedit,boni eſt functus officio. Eſt igit̃ Deus omne bonũ,& ſummũ
bonũ,nihil accipiẽs,quia nullo bonorũ noſtrorũ indiget,omnibus aũt dat,
Dauid ut bona ſint,ſicut canit Diuus citharœdus dicens:Aperiente te manũ tuã,
omnia implebuntur bonitate. Et hæc eſt uera humilitas, & uera cognitio
ſui,intelligere ſe eſſe purũ nihil, & omnia accepiſſe a Deo, & hinc eſſe qđ
ſunt,cũ tñ ſit,q̃tũ Deus ſeſe in ipm diffundit:Et qui magis de Deo parti/
cipat,melior eſt,cũ Deus ſit ipm bonũ:& pulchrior eſt,cũ Deus ſit ipſum
Dyony. pulchrum.Hæc.n.eſt (ut Dionyſius,& Academici docent) uera pulchri/
Acade. tudo,participare.ſ.de ſũmo pulchro: & uera bonitas,participare de ſũmo

bono,ſicuti eſt ueꝝ ens,pro q̄to participat de eo qđ eſt á ſe/& ſummũ ens,
ut tritiſſimũ habet in omnibus ſcholis:Nam (ut idẽ Dionyſius ait) eo ꝙ Diony.
Deus eſt ſubſtãtiale bonũ/ad omnia exiſtentia extendit bonitatem ſuam,
ſicut ſol per ſuũ eſſe illuminat omnia,quę lumen eius participare poſſunt.
Bonũ igitur ſummũ per ipſam eſſentiã ſuã omnibus exiſtẽtibus menſura
quadam,& proportiõe mirabili immittit totius bonitatis radios. Non ſe/ Idem
cus de pulchro paulo inferius ait: Ipſum etenim pulcherrimum , & ſupra
pulchrum ſemper,& ex omni parte exiſtens omnium pulchroꝝ eſt cauſa.
Ex hoc itaqꝫ pulchro his quę ſunt omnibus prouenit/ut ſint pro modo ſuo
pulchra ſingula: Efficitqꝫ pulchrum iſtud rerũ omnium congruentias, &
amicitias,ac ſocietates:pulchroqꝫ iſti tanq̄ effectiuæ cauſę,& fini omnium
cuncta contingunt:Pulchri enim gratia omnia ſunt. Eſt quoqꝫ exemplar,
& meta,ad quam diffiniunt omnia.Et idem pulchrũ eſt & bonum, quod
cuncta deſiderant,& quo omnia cognata ſunt,quia nihil eſt in ſubſtantiis
rerum: quod pulchri & boni non ſit aliquatenus particeps. Et cũ ſit pri/
marius & immenſus fons,á quo cuncta ſuſcipere appetũt,ideo omnia (ut
inquit magnus Theodorus apud Proculum)orant pręter ipſum primum, Theod.
quia omnia indigent : Et dum cognoſcunt,quod ab illo ſuſcipere debent
ea,quibus indigent, ipſum rogant:Hinc ſummus doctor Chriſtus docuit, CHRI/
ut orationem dirigeremus in Patrem,à quo omne datũ optimũ , & omne STVS.
donum perfectum,dum ait:Cum oraueritis,dicite : Pater noſter,qui es in
cœlis. Et ſemper nobis orandum eſt,quouſqꝫ compleatur menſura dono/
rum,quæ nobis parata ſunt,& quouſqꝫ gaudium noſtrum plenum fuerit.
Nam tunc nihil reſtat quod impetrare poſſimus,uerũ pro aliis , ut adipi/
ſcãtur,quod iam nos adepti ſumus,ex charitate preces effundunt.Et ideo
(teſte Iohãne)Sancti orant/& ipſemet filius Dei:Si quis,inquit,peccaue Iohãnes
rit,aduocatum habemus apud Patrẽ,Ieſum Chriſtum *iuſtũ, qui eſt pro/*
pitiator pro noſtris,& pro totius mundi peccatis/Cui adſtipulatur Paulus Paulus
dicens:Introiuit Ieſus in ipſum cœlum,ut appareat uultui Dei pro nobis,
& tanq̄ uerus mediator tantum omnia reducat in ipſum ſummum bonũ,
quantum ab ipſo receſſerunt , & idem fiant cum eo per ueram unionem,
ſicuti erant in exemplari,& in Archetypo boni.

MODVLVS.XX.SILENTIVM.

De pauſa,quiete, & ſilentio , ad quod deuenitur adepto iam bono, in
quod tendimus.

CVm igitur deuenerimus ad primum & ſummum, quieſcen/
dum eſt, nec ultra progrediendum , cum nihil ultra ſummũ
dari poſſit:Et hoc eſt quod iquit Ieremias:Sedebit ſolitarius Ieremias
& tacebit,quia eleuauit ſe ſuper ſe. Quibus uerbis declaratur
quies in eo quod dicit/Sedebit:expoliatio a multitudine, quia dicit/Soli/

tarius, ſilentium, dum ait: tacebit, & transformatio in Deum in eo quod cócludit: Et eleuabit ſe ſupra ſe: Nam ſupra hominem nihil eſt, niſi Deus.
Dauid In conſonantiam canit Propheta dicens: In pace in idipſum dormiam & requieſcam. Quo dicto ſileat, quia iam deuenit ad locum, ubi ſiledum eſt, eo quod illic unuſquiſq; intimus effectus ſit, & intimus cum ſummo, adeo ut omnium exteriorum oblitus, atq; ab omnibus illis ſeiunctus, nullum habeat cum quo loqui poſſit conuerſans ſolúmodo cum illo, apud quem ſermo non exquiritur, cum omnia intueatur: necnon quia ea proſpiciat, & his oblectetur, quæ ſi uellet etiam exprimere nequiret. Hinc igitur ſilendum eſt, niſi quatenus ex mandato Principis aliquid inferioribus pro capacitate recipientium ad ipſorum utilitatem manifeſtat: ut de Angelis
Diony. inquit Dionyſius, q; ſunt enunciatiui diuini ſilentii, ſicut clara lumina interpretatiua eius, quod eſt in abditis: Quod diuinum ſilentium, aut illud quod ſilédum eſt, bonitas quippe eſt illa, & pulchritudo, & lux adeo eminens, ut uerbis manifeſtari non poſſit, ſed percipiatur in ipſo eodem lumi-
Pſalmo. ne nó manifeſtato niſi oculis bene colluſtratis? Ideo inqt Pſalmographus: In lumine tuo uidebimus lumen. In quo lumine uidétur arcana, & abdi-
Paulus ta Dei, quę (teſte Paulo) non licet homini loqui: Ideo de huiuſmodi nulli magis patet dicendi campus q̃ ignaris: Nam ſi illa percipere nequit niſi raptus in exceſſu mentis, aut transformatus in eandem imaginem, quę eſt filius Dei, quomodo ea, quęſo, explicabunt non eleuati, aut minime transformati? Silendum eſt itaq; etiam his, qui ea uiderunt per exceſſum men-
Ieremi. tis: Nam cum Ieremias (ut nuper diximus) ageret de ſolitario, & eleuato in Deum, ſubintulit iuxta ueritatem hebraicam: Sedebit, quia onus ſuper ſeipſum: Onus enim magnum impoſitú eſt ſupra humeros eorú, quibus
Iſaias credita ſunt arcana Principis, ut uidelicet ſint fideles, & ſileát. Hinc Iſaias cum uideret in exceſſu mentis ea, quæ tempore Meſſięh uentura erát, nequiens continere, quæ bulliebant in mente, dixit: Cum glorificatus fuerit Dominus, per Meſſiam vz, exultabút de mari, ſcilicet ſuperexcelſo, a quo
Dauid ueniet, ſicut per alium prophetam dicitur: In mari uiæ tuæ, & ſemitæ tuæ in aquis multis, & ueſtigia tua nó cognoſcentur, naturali vz lumine: Ideo
Iſaias ſequitur Iſaias: Sed in luminibus, uel ſplédoribus (pro quo nos habemus in doctrinis) glorificabunt Dominum: Nam in inſulis maris nomen Domini Iſrael: a finibus uel ab alis terræ laudes audiuimus, futuras vz tibi iu
LXX ſto: pro quo nos habemus, gloriam iuſti. Septuaginta auté illud tibi interpretantur ſpeciem: ſed proprie iucundum, & præcipuum ſignificat: & ſenſus eſt: Præcipua laus, & iucunditas erit iuſto, ideſt Meſſiæh, qui ſolus iuſtus inter mortales inuentus eſt. Verum cú nimis aperte ſibi uiſus fuerit loqui, ſtatim ſubintulit: Secretum meum mihi, ſecretum meum mihi: Veh mihi, quia vz tam aperte loquutus ſum. Poſtea ad aliud ſermonem ſuum

diuertit. Iſtud quoq; ſilentio Pſalmographus innuit dicēs: Abſcōdi in corde meo eloquia tua, ut non peccem tibi: quod abſcondere, ſilere eſt: Sed q̃ ſit alienũ ab officio boni uiri ꝓpalare diuina arcana Mercurius ad Aſclepium declarat, dum ait: Irreligioſæ mētis eſt tractatũ tota numinis maieſtate pleniſſimum multorum conſcientiæ publicare, quia uileſcunt nimis in imbecillibus animis profunda eloquia, & myſteria Dei: ideo dixit ſummus doctor: Nolite ſanctum dare canibus, & nolite margaritas exponere ante porcos, ꝓpalando ſ. indignis, & incapacibus Dei pretioſiſſima arcana. Adde quod aliquando ob reuerentiam (ut Mercurius ait) præſtat ſilentium facundam prægnationem ueritatis, ut ſuo loco tanto efficacius, & ſublimius loquatur, qui conſeruauerit arcana illa cũ reuerentia, quanto magis fidelis ſeruus fuerit in occultando. Grati quoq; magis reperiuntur ſilentio laudantes ineffabilem q̃ indigne aliquid proferentes, fallacia ueræ laudi contraria maculati. Anima itaq; clauſis ſenſibus, qui coloribus, odoribus, ſaporibus, ſonis, & pruritibus oblectantur, clauſoq; rationis diſcurſu, cuius pabulum & eſca eſt ueritas, & cognitio rerum inferiorũ, & collecta tota in mentis apice, cuius pabulum eſt ſupramundanum lumen, ſilet aliis: & illi ſoli, qui ſummum & unicum bonum eſt uacans loquitur, & laudes perſoluit: Nos etiam (quoad pandere fas eſt) hymnum Deo optimo maximo perſoluamus. Pſalmo. Mercu. CHRISTVS.

Hymnus ſoluendus in ſilentio ſoli Deo pura, & eleuata mente.

Tibi Dñe ſancte, & uniuerſorum ſupreme Rex debetur laus, quã nemo ſoluere põt, cũ immenſus ſis, æternus, & ineffabilis: Vnde ſi non dignas, tamē quantũ fas mihi eſt, & quantũ uires ſuppetunt, imo quãtũ tu in me loquēs iuſſeris, reddã. Tu nullo termino clauſus, nulla ratione circũſcriptus, & nulli peruius, oĩa in te cõtinens, & omniũ cauſa exiſtens, & ſi in omnibus exiſtens ab omnibus tamen adeo ſemotus es, ut de te nec fari, nec cogitare poſſit humana mens, niſi quantũ tua lux eam perfuderit/ Tu quidē uniuerſoꝝ pater, lux pura, & inacceſſibilis, fons ꝓfundus, occultus creator, quē nemo nouit, niſi filius, & cui uoluerit filius reuelare/ Tu ſapiētiæ fons ex quo omnia, & uerbum æternũ omnia portans, habitatio occulta in rebus, eſſe, uita, fundamētum, & principium reꝝ omniũ & terminus/ Tu ſanctus, benedictus, ipſe Deus altus, ſigillum, forma, ſpiritus, nexus, & uita mundi: Magnus tu, & laudabilis ualde, & magnitudini tuæ nõ eſt finis: Tu n. ea immenſa bonitate qua fabricaſti, eadē & conſeruas omnia, & tuo brachio cuncta protegis: Tu q; oriens unde omne lumen rutilat, & omne bonũ exoritur: Tu potens es, & quis reſiſtit tibi? Tu ſcrutans rhenes, & corda iuſto ac ſanctiſſimo iudicio reddis unicuiq; ſcd'm opera ſua nil inultũ permittens: Tua eſt pulchritudo, ueritas, & uita, metrũ, & menſura reꝝ, ſpeculum ſplendēs, in

quo omnia clareſcũt: & lux pulcherrima, qua omnia pulchreſcũt: Munificus, & pius in omnibus, tardæ iræ, & amplæ miſericordiæ: Tibi qđ fuit, quod eſt, & quod futurũ eſt idẽ ſunt: In te enim eſt uita præſens, & ſæculũ futurũ, in quo & omne tẽpus, & omnis terminus concluditur, quia omniũ finis es: Tu uerus Deus ſine motu aſcendens ad tuã ſublimitatẽ, & deſcendens ad nos, & ad infima quæq; tanq̃ baſis omnia ſuſtentas, & omniũ decor exiſtis: Tu Deus uiuus, uita mundi, author fœderis, arbor ſcientiæ, ueritas, & ſigillum mundi, fons animarũ & formarũ, omniũ pax, unio, & cunctorum uinculum: Tu uniuerſorũ Rex, Princeps mundi, iuſtitia, & regula eius, Deus electorũ, & cuſtos eorũ, atq; oculus omnia uidẽs, habitatio, & hoſpes in nobis ſanctiſſimus transferens te in animas ſanctas, ut eas in tuam imaginẽ transformans reducas ad id, unde uenerunt, & omnia tecũ facere poſſint. Et qui ſapiens eſt, hæc intelligat, quia hoc eſt manna abſconditum, qđ nemo ſcit, niſi q accipit: unde de huiuſmodi fari minime licet: Non. n. hæc ex auditu uocali percipiuntur, ſed lumine illo æterno, quo illa concipiuntur eloquia, quæ in corde occultanda ſunt, ne ueluti infidi & indigni laudatores peccemus coram Rege, cuius ſacramentũ abſcõdere bonũ eſt: quod neq; propalare poſſumus, quia ineffabile eſt: Ideo cũ uerba nõ ſuppetant, ſilentio laudandus eſt, corde mundo, & feruido: qa in ſilentio, & ſpe erit fortitudo noſtra, inquit oraculum: cũ quo maxime cõgruit illud Ieremiæ: Bonũ eſt præſtolari cũ ſilentio, quouſq; facie ad faciẽ uidentes eũ ſicuti eſt, ſoluat uera noſtra lingua in debitas laudes, ſicuti iterũ ſcriptũ eſt: Qui habitant in domo tua, in ſæcula ſæculorũ laudabunt te. Amẽ

Quaterniones Libri.

✠ A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

𝔄 𝔅 ℭ 𝔇 𝔈 𝔉 𝔊 ℌ ℑ 𝔎 𝔏 𝔐 𝔑 𝔒 𝔓 𝔔 ℜ 𝔖 𝔗 𝔘
a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ

Duerniones tamen ſunt ✠ 𝔘 Terniones uero 𝔗 p r a ſ

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

VENETIIS IN ÆDIBVS BERNARDINI DE VITALIBVS CHALCOGRAPHI AN. D. M. D. XXV. MENSE SEPTEMB.

Recognito diligẽter toto uolumine Cãdidiſſ. Lector/errores/q alicui⁹ momẽti uiſi
ſunt/collegi/Si quos uero accuratiꝰ legẽdo reppereris tuipſe/ſi libuerit/emẽdabis.

In Cantico primo & ſecũdo: Folio.ii.uerſu.64. Pſiarchas.ſo.vi.uer.46.harauah.x.
62. Eiſemei.xi.72.aurifex.xviii.7.augmẽtũ.75. Herbaria.xix.6.lanã lydii.io.Cyclo
pas.22.autumãt.xxi.17.ducẽteſimę.66.beatus.22.50.dicẽte.52.docẽt.xxiiii.42.quæ
exit.xxviii.8.Pythagorã.xxix.29. ducentas.57.zamolſis.xxxii.63.fontẽ.xxxiii.i.ad
xxxvi.17.uinculũ.65.peplo.xxxvii.68.in iucũdã.xli.42.pẽſt debito ordine, & pot.
47.ſpũ.xlviii.43.Phinee El.xlix.58.Iudicis.l.13.ſuffocat.li.77.in adiecta.lvi.16.lari
ne.lviii.59.conti/uel canthi.lxi.46.uirtutis.lxii.51.aſpiret.xliiii.48. ꝙ pugnet.lxvi.
22.& anim.lxvii.24.umbrã.lxx.18 cũ ſuo lxxiii.32.pſũdatq.44.pphę ſuxerũt.lxxv.
20.cordi ſardonius.41.priuati.lxxvi.7.auẽtino.50.a cœlis q dẽ.lxxvii.2.ſemp olera
36.dubitet.lxxx.58.oaxim.60.choreas.lxxxiii.ii.Deo.4.ſed imũdi.lxxxiiii.28.dua
bus baſib⁹.xci.9.aĩa.52.illę xcii.77.applicare.xciiii.30.Saturniũ.57.mouet.63.pue
nit.c.44.& illa.ciiii.60.naturam.cv.27.decoctio.32.pmittit.cvi.ii.ſecta.cvii.17.ſcri
pſiſſe arbitr.55.qua ſiamus.cviii.62. mutatur.cix.76.ſup.79. ultimis.cxii.i. aſſeritur
cxiiii.78.demittẽs.cxvi.5.ipſam.60.dextram.cxviii.3.chordę.53.fidelemq.cxxi.22.
termillecupla.cxxii.44.demittũtur.cxxiiii.14.tuoꝝ.71.niſi fallor.cxxix.47.inibi no
tẽt.cxxx.21. habeãt.cxxxi.78.plantauit.cxxxiii.15. ſupramundanam.cxxxiiii.23.in
montẽ.cxxxvii.15. infernã.73.inferiorẽ.cxxxviii.60.inferius.cxlii.1.Iſaiã.79.uerum
cxliiii.32.hac pruina.38.pruina.cxlvii.66.in uite.cxlix.23.frugifer.47. fluidã.cl.62.
ſuauitas eſt.cliii.3.utiliſſima.clv.22.huius mundi.clvii.46.ouina.clviii.21.poſſint.43.
quæ.clix.39.ciuitatũ.clxix.59.de curru.65.ut adderet.clxxii.13. excitauit.clxxv.66.
niſi hõ ultro.clxxxii.3.in qd.clxxxiii.73.zeuaot.80.zeuaot.cxci.28.angelo.cxciiii.32
fabricatę.cxcv.73.cõtra ideaꝝ.ccx.10.morientis.ccxi.77.inuenire.ccxviii.69.cau
tũ.ccxxi.43.ſubintulit.ccxxiii.55.pontifice.ccxxvii.32.ſint.34.manuũ.72.ſup mor
tuo.ccxxxix.8.linitę.cclii.46.poſſint.cclvii.14.ipſa roſmar.15.quę eſt.cclviii.69.lucẽ
73. Petri: Cain.75.Magos itẽ adducit cõtra.cclxi.67.moneat.cclxv.22.ſniæ coapte
tis.cclxxix.78.oculos.ccxc.2. כִּי אֲנִי הוּא ccxcii.75.In umbra Sadai.ccxcvi.59. ipſi
patri.ccxcvii.46.corporeis.cccxix.21.mordeant.cccxxi.75.partẽ unã.cccxxvii.20.
ditatæ.56.eis.cccxxix.10.colore.cccxxxiiii.42 primogenitum.
In Cantico Tertio.ii.62.ſpiraculo.iii.45.doni.iiii.52.adegerũt.v.13.diſſonantiã.vi.
.44.ſiti uenenoſo.vii.2. Hylarion.viii.49.diligẽtiori.x.23 inuita.xv.30.Et ne.xxv.
78.hẽnt exercitatos.xlvi.42.Labã Arameũ.xlviii.50.Endor.lxi.58.i peccãte.lxvii.
53. idẽ.lxviii.38.de hoc peculiarẽ.lxxii.27.abſorpta.xci.80. unde.xcii.28. ſuperior
xcvi.43.coornata.xcix.48.nares tuas/quę.c.80.Karan.cvi.48.hẽntur.64.numer⁹
cvii.69.depingat.cix.68.fuerit.cxiii.75.hui⁹.cxix.9.Eius amore.46.o puellę. Et in
ultimo endecaſyllabo uacat/ &.cxxi.mi pacad. cxxiii.18.in poſterũ.58.quo ueſter
.cxxv.1.incorruptã.66.quoq/ſed nõ ibidem.cxxix.52.Et iterum.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Digitized by Google